
3 1761 08116653 0

HLÍDKA LITERARNÍ.

LISTY VĚNOVANÉ LITERARNÍ KRITICE.

Ročník IV.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

P. B. Plaček,
O. S. B.

Pořadatel obsahu:

P. J. Vychodil,
O. S. B.

V Brně 1887.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.
Předplácí se ročně 1 zl.
Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 1.

Úvahy a pojednání.

„Poslední slovo.“

Promlouvá Hanuš Osvětič.

Motto: Lež, blud a křivda denně se opakuje skutkem; pravdu tudíž třeba stále opakovati alespoň slovem.

Mnohým as bude s podivením, že hned první číslo »Hlídky literární« baví drahé čtenáře své »posledním« slovem. Což divu, když obsah jeho myšlénkový »neposledního« místa zasluhuje mezi tužbami, jež nás prochvívají při novoročním blahopřání vůči vlasti naší, ba i vůči lidstvu vůbec!

Oč běží? — Poslední dvě čísla tohoto listu v roku právě minulém donesla upřímné rozpravy a návrhy o vzpružení časopisové činnosti katolíků, aby velmocné mínění veřejné popředně ve vlasti a říši naší povlovně nebo rázem vymanilo se z rázodatných povelů znemravňujícího kapitálu, jímž nejzvučněji na prospěch svůj a národů škodu manevruje židovstvo a rození spojenci jeho i v matrikách našich — strůjcové strany lžisvobodomyslné, kořistiví náčelníci a vědomě liberální rozšiřovatelé a čtenáři frivolných novin a listů literárních. Poněvadž pražský denník »Čech« polemisoval z důvodů jen podřízeně platných, uzavřeli jsme záležitosť odbyti »slovem posledním«; posledním ne snad proto, jako bychom zapovídali sobě debatu o článku tomto, nýbrž z toho úmyslu posledním, abychom se nedožili potřeby, ještě jednou důtklivě se domáhati uskutečnění oprávněných tužeb a proseb vůči těm, jichžto hravou jest povinností veřejně a obezřele dobrým a mohutným tiskem v záštitu bráti pravý pokrok a blahobyt církve a vlasti. Vždyť vznešené tyto dva ideály tak přirozeně i potřebně se navzájem podmiňují a tak úspěšně doplňují, jako v oslnivém světle elektrickém dvé proudů elektřiny dle jména vědeckého sobě protivných. Přemnohý toho ovšem nepochopí, poněvadž pozbyl dvou k porozumění nezbytných vloh: přirozeně zdravého rozumu a nepředpojatého hlediště do dějin. A že jich pozbyl četbou tak mnohých překrucovačných spisů a hlavně novin velkoměstských, zavinili z neodpustitelné části také ti, kdož ve kvasivém období našem od r. 1848. jinam než do tiskáren dobrých posýlali literárně nadanější hlavy . . . a také ještě četnější ti, kdož jinam než do tiskáren dobrých komandovali nadbytek příjmů svých, nedělajíce sobě příliš

svědomí z toho, že jsou zosobněnými doklady často nyní slýchané liberalisující výtky a choutky socialně-demokratických »státníků« na »ohromné, nečinné jmění ‚mrtvé ruky‘« t. j. církve katolické.

Aby však alespoň dorost čtenářstva a najmě mládež studující, zrající to repraesentant národa — vlasti, nepřišel o dvojici zmíněných vloh, dobré pojetí nejblaživější součinnosti mezi státem a církví podmiňujících, nýbrž aby naopak z ignoranta nevědomého neb úmyslného změnil se v nadšeného rozšiřovatele sesterské lásky Sušilovy mezi církví a vlastí —: proto hlavně nutká nás nejvyšší k tomu čas, rozvětviti a zmohutniti tisk dobrý po rodné zemi naší.

Posavadní řádky nesou stopu našeho přesvědčení, že jen tisk katolickému duchu ku vtělení národnímu pomáhající, aneb alespoň jemu se neprotivící nebo zhola a výslovně neodcizující dobrý jest. Zde třeba důvodu, alespoň aforisticky stručného. Kdy, prosím, uzná prostý čtenář citem a soudný vzdělanec rozumem leckterý tiskopis za dobrý? Když ve formě dokonalé podává šlechtící obsah dobrých vědomostí, zásad a návodů slovných neb dějových. Kdy však jsou tyto dobré?! . . . Dobro jest dvojí: hmotné, jímž rozumíme požívatelné statky světa vůbec — a mravní, jevící se na smýšlení, slovech a činech člověka, jakožto tvora rozumného a svobodného. Co však jiného může býti dobro mravní, ne-li shoda názorů, zásad, slov i skutků lidských se zákony mravnosti, dílem přirozené a v souhlasném úsudku mravního citu o jakosti určitých činů ode všech normálných lidí projevované — dílem od Krista hlásané!? — Působiště zákonů mravních jest vůle; vyznejme však s historií a psychologií, že vůle lidská jest náramně nevděčným, neplodným polem činnosti pro ethiku, člověk-li celý není prostoupen poddajnou úctou k zákonům mravním, t. j. nepudí-li vůli k činu mravnímu rozum přesvědčivými důvody právům ethiky získaný: napřed jest nám třeba jasně věděti, co, proč a pokud jest mravné, než to činem proměníme v dobré.*) Tím nic jiného nepověděno, leda že mravnosť bez pravdy jest přelud; jabloň nevyspěje ve plodonosnou korunu, nemá-li pevných kořenů v půdě kypré nuže, nazveme půdou rozum, kořenem pravdu, kmenem vůli, korunou mravnosť — a výmluvné přirovnání dokreslí se samo.

Co však jest pravda? poptejme se k posledu — ovšem upřímněji, než Pilát, Hume nebo Stiebeling . . . Pravda jest shoda poznatků našich o předmětech názoru světového se skutečnou povahou jednotlivostí i veškerenstva. Názor světový nezahrnuje v obsah svůj nic méně, než tyto záhadné otázky bádavého ducha: Co jest svět? Jak, kdy a proč povstal? Jest věčný, anebo předpokládá hmota tvůrčí kon Boha? Jak as mysliti sobě Boha? Osobným, věčným, všemocným Praduchem, anebo jen snad světovou původní silou po pantheisticku? A jak sobě mysliti životní sílu ve přírodě neživé, ve zvířectvu, ve člověku? Jaký jest všeho cíl? Jaký tudíž poměr lidí k sobě, ku přírodě, k vrchnostem, ku Bohu? — Kdo zná zmatená protodogmata noëtikův o tom, jak a pokud bezpečně duch lidský pravdy v poznatcích svých nabývá; kdo zná nesnáze velikých fysiků při určování sil přírodních co do podstaty a vzájemnosti jejich; kdo zná dějiny filosofie a filosofův, i historii přečetných kotrmelcův epikurejských materialistických i fantastických při osnování mravouky, ani osnovatelé více dbali

*) Mluvíme zde o mravnosti pouze přirozené.

originalnosti nežli souhry s pravdou a blahem lidí i lidstva; kdo zná posléze vyznání skutečných učencův o »skrovnosti a zlomkovitosti exaktného vědění« a potom si zoktroyuje »vyhlídky« exaktní vědy do budoucna výrokem i nekatolických přírodozpytců slávy Dubois-Reymondovy, žeť »velký jest obor záhad, jež právě nejraději by duch lidský probádal, aniž kdy bude moci« — —: ten věru s trvalou pietou bude ku mravnímu zdokonalení svému probírati nejdůležitější příspěvky Nazarénovy do názoru světového právě pokud se odnáší ku zlidštění lidstva, t. j. ke zušlechtění lidí, k odchovu jejich pro šťastný život věčný... I Kant vyznal, že filosofie podnes by as nebyla dospěla k nynějším zákonům mravnosti, kdyby jich v plné síle a ryzosti nebyla objevila »evangelia.« Proto i kathedroví mudráci à la Strauss nadšeně všechny čtyry druhy genialnosti Kristovi přidělují, ač o božství jeho není s nimi řeči. Jest tedy největším faktem dějin, že »praktickou filosofií nebesky ryzích mravů« úcty sobě zasloužil i kdyby Bohem nebyl, nejdražší náš Mistr, který říci směl: »Já jsem cesta, pravda a život.«

Církev katolická však jest dědičkou nauky Kristovy: z průvodního listu dějepisného víme, že světodějinné působení její souvisí počátkem svým přímo s činností Spasitele i apoštolův. A podivná věru síla uložena jest »ve stanovách, ve programu i ve prostředcích« náboženské společnosti naší, že v 19. věku objímá v moři lidstva blažně ochočivou sítí svou více než 200 millionů »rybek«: přes plachý odpor přirozených náruživostí, přes torpédové manévry rybolovců nepřátelských i přes opravdivou netečnosť, nejapnosť nebo pohoršlivou zkaženosť mravní přemnohých plavcův i kapitánů v každém pokolení...

Tolik postačiž na důkaz, že tisk opravdu katolický a v plném smyslu ne snad jen dle úzkoprsého vkusu jistých přepiatců... za přirozeně dobrý jsme prohlásili ne snad ze strannického prospěchu osobního, nýbrž upřímně, ze přesvědčení podepřeného filosofií zdravého rozumu, denní zkušenosti a dějin. Tím již také jsme napověděli, že rozmnožujíce tisk dobrý nebudeme potíž míti o kapitál ideový, zvláště dovedeme-li mudrovným i básnickým studiem lidu našeho, jeho života i minulosti národně na půdě literární krásy vypěstovati ve plodné štěpy nesčetná ona jádra ideová z osmnáctistoleté veleknihovny křesťanské. Než se blíže však rozhovoříme, čeho všeho k tomu třeba, poptejme se ještě předběžně, zasluhuje-li tisk liberální přívlastku: dobrý?

Liberalismus jest novověká nauka netrpělivých pokrokářů, kteří násilí a bezohlednosti překotivé přednosť dávajíce před opravami zákonnými, rozoumkující vybíravosti a podmětné libovůli jednotlivců obětují princip mravní, dobrovolné poslušnosti vůči autoritě církevní v záležitostech víry a mravův i vůči autoritě státní u věcech občanských. Se stanoviska zásadnosti naprosto odsouditi třeba nauku tuto přes to, že působení její účinkem záporným orgány obojí autority přimělo k opravám přemnohým, jejichž ovoce národové by as posud ještě nepožívali!... Avšak také bombová politika kommunistů, socialistův, anarchistů, nihilistův a ostatních anonymních petardistů právem se vkládá do účtů liberalismu, jehož vyřčenou větu základní všichni revolucionáři přijali za první článek do svého creda. Co tedy a priori tušíme o hodnotě tisku liberálního, a posteriori dozvídáme ze skutečného rázu belletrie a novinářstva velkoměstského u všech národů »moderních.« Na našem trhu literárním nevévodí ještě Zólovci... a přece v posledním patnáctiletí hlavně

pražská publicistika, belletrie a žel z části i — poesie potiskla statisíce stran, na něž velmi »nemístně« bychom pečetí vnášeli vytčený pojem dobra mravního. Tam prospěch strany, tu smyslnosť neproduševněná velmi často ani nejběžnějšími ideami vlastenectví a mravnosti přirozené . . . vládnoucím bývá motivem pér holdujících pudům a ne zálibě aesthetické nebo dokonce blahu vlasti! —

(Příště dále.)

Paběrky z besed.

Píše Alois Dostál. (Pokračování.)

5. Nový kalendář.

Starý Kutina, když synu byl nařídil, co vše má nakoupiti ve Stanově o výročním trhu: dvoje prostranky, kotouč svůry, novou kšandu, švýcarský brousek, několik kudel na brambory, flanelu na kazajku atd., dodal ještě na záspu: »A kupte tam také kalendář na příští rok; Josefe, podívej však se, aby to nebyl starý, na první straně to poznáš: 1885, a o vánočních svátcích máme tři neděle za sebou. Ať tě neošidí jako předloni starým, prošlým kalendářem. Vezmi »Velký« a hodně smlouvej. Podej polovičku a pak můžeš dvakrát přidati. Tak a bylo by to všechno.«

Syn Josef už byl s matkou u vrat a starý ještě volal na zápraží: »Ať na tu svůru nezapomeneš, abychom měli čím spravovati cepy a s tím kalendářem se nedej ošiditi. Prohlédni jej, kde p ě k n é č t e n í a h o d n ě o b r á z k ů — pro děti.«

Josef přisvědčil otci už asi po dvacáté. Aby koupil kalendář s pěkným čtením a hojnými obrázky, toho ani otec nemusil nařizovati; nejednou opatřoval pro domácnosť tuto důležitou knihu a nikdy se nedal ošiditi, až v loni, koupiv za poloviční cenu — tedy lacino — kalendář starý, lonský. Ale čtení bylo v něm dosť. Nejprvé dostal huby, ale pak kalendář se líbil všem. Nový, patřiční, to se ví, nekoupili u Kutinů, a přepočítávali svátky ze starého. Ještě na štěstí, že nebyl přestupný rok, to by to šlo mnohem hůře. Kutina aby tak byl milovníkem a snad podporovatelem krásné literatury, to ne; ale na kalendáře dal. Rok jako rok musil býti na stěně pod obrazem v pěkně červeném papíře, několika stehy prošitý a malým očkem k zavěšení opatřený. Nový kalendář putoval pak po vsi stavení od stavení výměnou. Soused už schválně koupil jiného obsahu a kmotr naproti také jiného; v chalupě na zahumení koupili malého Koledníčka, u rychtáře (vlastně u purkmistra) měli Slovanský, jinde Moravana, Korunu, Vlasť, Proroka, Českomoravský, Plzeňský, Svatováclavský atd., jak se všechny kalendáře v koruně české a moravské jmenují. Teď by mohla býti hodná Lhota, v každém stavení by si mohli koupiti jiný kalendář a přece by pro pastuchu jich zbylo nejméně dvacet. Jen to bylo Kutinovi s největším podivením, jak se to mohlo státi, že ve dvou vloni četl jednu a tutéž povídku s docela sice jiným rozdílným nápisem, ale slovo od slova, od a až do ž stejnou. Jak se to jen mohlo státi? Že jsou namnoze ve všech kalendářích vtipy na jedno kopyto, tomu se Kutina ani tak nedivil. Lidé mohou míti stejné nápady a pak se jim vždycky zasmáli, ať je už četli třeba po dvacáté. Na př.:

Host: »Ráno o páté ať mě zbudíte.«
Sklepník: »Jen račte zazvoniť.«

Také se Kutinovi zdálo, ač se mohl mýliti, že mnohý takový vtip četl před deseti roky ve starém Proroku nebo v Pečír-

kově kalendáři; ale jak jsem řekl, Kutinovi se jenom tak zdálo, a kdo pak by měl kalendář tak starý! Dávno by ho děti roztrhaly nebo hospodyně upotřebila k zabalení výslužek posvícenských. Ale pozor, chyba lávky!

U Kutinů měli kalendáře všechny hezky v almárce na hromadě, a kdyby se s nimi starý vyložil o jarmarce ve Stanově, oč, že by jich vyprodal více, než knihař, vychvalující bohatý obsah, krásné obrazy a úžasnou láci svých kalendářů!

Mnohému se snad dostalo jenom této pochvalné kritiky; kalendáře Kutinovy měly by přednosť, že už byly — svázány.

Hospodář celý rok pásl po kornoutech od kupce. Měl již několik velikých papírů, tak zvaných »pakendeklů;« ale vždycky je odhodil, přišel-li mu pod ruku lepší, neprolámaný, celý a hodně tlustý. Ten se hodil. Papír byl složen do formátu kalendáře, uložen, a jakmile nový koupen, hned přišel do vazby, by se nepotrhal.

Jen jednou byla práce a snaha marna. Přinesli kalendář, hospodář již čekal s deskami, šídlem a jemným provázkem a hle, kalendář již svázán. Byl to Moravan — jediný. Hospodář se nezlobil, schoval papír pro příhodu na jiná léta a prohlížel vazbu.

»No hleďme, sám bych to tak nedokázal. A za jedny peníze? Ten bude aspoň trvanlivý.«

Jen ouška k zavěšení neměl.

Kdyby neodebrali na vesnici do roka ani knížky a na literaturu nedali ani krejcaru, kalendář musí býti i v nejmenší chaloupce. Kdoby se počítal se dny od nepohyblivých svátků v kalendariu »Nebesklíče« na sto let vyhotoveném a kdyby, pak přece by se neměl hospodář kam podívati, budou-li světlé hody a — prázdné stodoly, bude-li »dle stoletého« na žně pěkná pohoda, narodilo-li se jeho dítě na »raku« nebo na »»blížencích« atd. A což to čtení! Kutina už to uměl vzpaměti a přece v neděli odpoledne nasadil brejle a četl, až klidně usnul a hlavu sklonil do kalendáře. Byl mu dobrou poduškou, by si hlavy na tvrdý stůl nenarazil.

Kutina přecházel po světnici, čekaje syna se svůrou, prostranky a — kalendářem. Jen aby vybral pěkný a s hodně obrázky. Škoda, že mu ještě důkladně nepřipomenul, aby se nedal ošiditi a nekoupil lonský. »Však má rozum a umí čísti. Vždyť by to tam muselo býti patrné hned na prvé stránce.«

Ale teď mu napadlo, jak si jeho děvečka koupila na trhu modlitební knížky. Dlouho vybírala nějaké pěkné, totiž se zlatou ořízkou, bílými koštěnými deskami, hřbetem sametovým, záponkou žlutou a na desce čelní nějakým slušným »cirátem.« Vybírala prý dlouho, až se jí přece jedny zalíbily. Však byly, srdce se na ně, totiž na ony desky, hřbet a samet smálo. Obsah? I ten ať jakýkoliv, vždyť ho není viděti. Děvečka kupovala modlitby (odpusť Pánbůh Kutinovi, už to tak řekl) — pro parádu. Přijde domů a už jak ženské jsou, ukazuje kde komu nové knížky. Bylo to divení a divení! Ale spony neotevřel nikdo, by ji snad nepolámal. »Ukaž, holka,« praví hospodář, »neošidila-li jsi se?« Obrátil knihu, prohlédl a řekl: »No, zvenku pěkné, jak pak uvnitř?« Modlitby byly otevřeny a tu k nemalé všech radosti a smíchu poznali, že si česká holka, neznající mimo mateřčinu z cizího jazyka ani slova, koupila knížky modlitební — německé. —

Z těchto úvah vyrušily hospodáře kroky na síni. Se svůrou, prostranky a — kalendářem už byli zde. Někde se stavili na sklénku, a proto se zpozdili. Inu, jarmarečníci!

»Že už jdete,« vítal trochu rozmrzele hospodář ženu se synem, pokročiv jim vstříc, aby pomáhal odkládati rozličné

uzlíky a koše s nakoupenými věcmi do zásoby. »Kde máš kalendář?«

»Hned, hned,« na to syn a sáhl do kapsy.

»Ten je jaksi malý, a hleďme, jak pomalován!«

»Což teprvé uvnitř!« vychloubal se mladý, ze šťastné koupě jsa potěšen

Ve světnici byla již tma; jen od kamen se řinul proud světla.

»Rozsvěť!«

Zaplápolala louč, vesele několikráte prsknuvši.

»Aj, aj,« divil se hospodář. Děti byly hned kolem. Otec nejprve se sehnul, aby děti viděly, už také něco přečetl (byly to samé šprými a žerty), zakroutil hlavou, nazvédl kalendář, aby děti méně viděly, obrátil a něco zamumlal nesrozumitelného.

»Co, to je kalendář!« zvolal syn.

»Je, je. Podivný. Takového jsme dosud neměli.«

»Ba že ne, plný obrázků.«

»A jakých —.«

Hospodář již držel kalendář, že neviděl ani jeho mazlíček, ač si stoupnul na lavičku u stěny.

»Ukaž,« volal a tahal otce. Ale ten nic, neslyšel, nedal se pohnouti. Ještě několik prohlédl listů, opět plných obrázků a žertů, pak pootevřel bránku u pece a šup — kalendář byl pod plotnou.

Všicknі vykřikli udiveni, děti nejvíce. Hospodář se vzpřímil a řekl: »Než takový kalendář do domu, lépe nic. Je obyčejný jenom rok, snadno si vypočítáme svátky. Podruhé budeš ještě opatrnějším než letos a přihlídneš dříve na obsah, než koupíš v pěkné obálce oplzlé obrázky, nemravné vtipy, hnusný obsah.«

Na tom zůstalo.

(**Příště dále.**)

Naše písemnictvo a rok svato-Methodějský.

Napsal Jos. J. Vejchodský.

Kdo si bedlivě všímne všech všude nynějších u nás poměrů, bez obtíže postřehne onen podivuhodný, z moci vyššího požehnání vyplynulý všestranný pokrok, jehož se dostrádal národ náš za poslední století; ale při tom nezůstane ho tajno, kolik vážné práce ještě čeká společné naše snahy: rovné právo v životě občanském, všeobecné účinné povědomí společných cílův a úplná uvědomělosť všech vrstev národa . . . to vše jest u nás po větším díle ještě jen předmětem zbožných přání. A úvahy, jak bychom co nejdříve a nejsnáze dospěli dokonalé sebevědomé samostatnosti a mocné vznešené jednoty a při tom i čestné sympathie světa ostatního, odkazují nás popředně na prostředek, jehož se ve vlastech našich už přede věkem uchopili nesmrtelní naši křísitelé . . . míníme pravou národní osvětu. Tou pak považujeme všeho národa rozumovou osvícenosť a takovou srdce i povahy ušlechtilosť, jaká počátek i konec má v nábožensko-mravní zvedenosti. Takové pravé národní osvěty jest nám se chopiti důrazně, má-li se dílo obrodu mezi námi dokonati ve všem jeho rozsahu. Nástrojem však i měřítkem osvěty toho onoho národa je z pravidla jeho písemnictvo; a na ně tedy spadá po přednosti onen úkol, jejž jest vykonati v národě našem národní osvětě; jemu náleží rozpružovati zdravou mízu životní ve členech národa živoucích, jemu náleží k činu buditi členy spící.

Netřeba však doličovati, že úkolu

tak dosažného literatura naše daleko by nezmohla, kdyby se nezpůsobila povaze lidu, v nějž má působiti, a kdyby se nebrala směrem ušlechťujícím.

Ježto pak povaha lidu našeho v jeho zachovalém jádře srostla s náboženstvím křesťanským a ježto šlechetnosť nejposvátnější roní se a šíří jedině z nevývratných křesťanských pravd, sám sebou plyne závěr, má-li písemnictvo vykonati u nás vznešenou svou missii, že nesmí vzejíti rozpor mezi ním a věčným dílem Kristovým,

Nebude od místa, pohlédneme-li místněji na naši literaturu nynější, jak tu svou úlohu pojímá a plní.

Kdyby se vyčerpal význam a cíl písemnictva hojným počtem uveřejňovaných děl, na ten čas opravdu mohli bychom býti více než spokojeni; tak živo jest na tržišti našem literárním. List zakládá se za listem, časopis za časopisem, rozmanitých »knihoven« a »bibliothék« máme k nesečtení, nové samostatné sbírky a knihy všech oborův objevují se hojně; že divno, jak v naší veřejnosti může ještě býti řeč o liknavosti odběratelstva.

Ovšem však idea literární produkce nevystihuje se překotným odbytem potištěného papíru, ale tím, kolik ceny mají jednotlivé spisy, a to nejen vzhledem k sobě samým, nýbrž i vzhledem k působnosti jejich v rozvoj života národního; tomu však, jak svrchu dotčeno, neprospějí, jsou-li nějak na úkor svaté pravdě zjevené. — Pohlédneme-li i s této stránky na naši literaturu, tu a tam vážně se zamyslíme, vidouce, jak rmutná pěna z onoho zakaleného moře názorův nynějšího velikého světa šplíchá i do zemí našich přes pohraničnou stráž vysokého českého horstva.

Všímněme si místněji jednotlivých literárních oborů.

Věda nyní, zpyšnělá nepopřenými pokroky svého zpytu, rozžárlila se na pravdu zjevenou, které nelze číslicemi vypočítati aniž vyměřiti . . . a proto trhá ji tak ráda v rumisko . . . Ta práce jde jí od ruky; jinak, má-li na ssutinách vystavěti budovu novou v náhradu. Pokusy zbudovati na základech svého rozumu čarovný jakýsi palác, daří jí se po sysifovsku — — — i není s podivením, že valná čásť vzdělaného světa propadá výlučnému pessimismu, jehož nemravné důsledky plichtí se již od mladických veršíkův až v tu rozbouřenou tůni otázky socialní. Rozum lidský odvažuje se za naší doby boje proti Bohu, nepozoruje, kterak se vším mírem rozléhá hlas: »Savle, Savle! Proč se mi protivíš? — Tvrdo ti bude proti ostnu se vzpečovati.« Naše česká literatura vědecká v boji tom pomáhá dle sil, někde ovšem spokojujíc se, přiloží-li se výhni aspoň skrovné polínko. Celkem může na ten čas s výsledkem snah svých bohužel býti spokojena . . . .

Přejděme k belletrii; ta jsouc přístupnější obecenstvu hojnějšímu, tím větš má zodpovědnosť.

Tvorba básnická u nás honosí se již nejedním skvostem, který na česť byl by i velikým literaturám — — ale v lid proniknouti nedaří se jí nikterak; nehýbe již její zpěv vší vlastí, obmezuje se jenom na čtenářstvo nečetné. Je to pravda smutná, ale mírní ji aspoň útěcha, že s této strany duším a srdcím lidu našeho nevzejde pohroma hrozící tak záhubně. Vypučel totiž v básnickém sadě našem vedle stromů dobrých již hodný záhon bylin, které — abychom užili otřelého příměru — v kalíšcích lahodného květu tají prudkou jedovatinu. Ba tak se u nás zde onde podobá, jakoby měla býti poesie tribunálem, kde řešiti přísluší pohlavní záhady, kde volno provésti, co zdravotě národního života bývá

ranou nejosudnější: apotheosu hříchu, an z pod formální krásy hledí na čtenáře modrým okem tak vábným, krotce nevinným . . . . Nese-li se snaha vědy tam, aby mohla Boha popříti, poesie, jak nepokrytě patrno z četných našich zjevů poetických, jde dále. Pokořiti se Bohu trojjednomu ovšem ani zdaleka jí nepřipadá; avšak odvažuje se přece jen šíleného zámezí, kdy si s pojmem Božstva pohrává již jen jako s dětským míčem, tu rozverně bijíc jím o zemi blátivou, tu sledujíc, jak po odrazu letí na kus do výše, jak za chvíli zase klesá tam, odkud se byl odrazil — —

Což vznešenější, lyry povltavské důstojnější vzněty vyvěrají z té pestré směsice bohů řeckých . . ., že se až někteří naši básníci nemohou dočkati, až se zase vzbudí ti Panové, by znovu oblažili svět. A teď se sama sebou namane otázka, jakže taková poesie šlechtí srdce a tuží vůli, by spěly k ideám, jimiž povznésti se má národ náš ke všestranné imponující dokonalosti? Odpověď zůstaneme dlužni.

Dobrá aspoň polovice toho, co se u nás tiskne — a tiskne se mnoho — připadá zábavné próze. Podívejme se jenom na ty rozmanité novelly, povídky a romány, u nichž kritika česká nenalezá slov, aby jimi s dostatek ocenila každé to nové »obohacení literatury.« Jen slepý nevděčník nezřel by hojné — Bohu díky — řady belletristů, již, neohlédajíce se, kterak ostojí dojem díla jejich proti dráždivému koření stvůr francouzských, vdechují v postavy prací svých všecek ten nadšený žár svého ducha, aby se odtud rozléval ve všeliký národ ostatní. Ale přežel, že vedle mužů těch svědomitých uchopila se valnou měrou novellistiky naší vypočítavosť; polehtati a napjati obraznosť a tak vznítiti okamžitou zálibu, toť účelem vypočítavosti té se strany spisovatelovy, se strany nakladatelovy naplniti tobolku co nejtučněji. A na dosaženou konce toho není prostředek nižádný dosti nesvatým.. Historická pravda, zdravý rozum, víra i ctnosť . . . to vše strhují pokořivým násilím ve službu svým záměrům; vše, co národu posvátného, snižuje se ve všednosť . . . vždyť už se mu sahá i na jeho světce . . .

Zda by světoznámý řečník Dr. Talmage, pohlížeje i na naši belletrii, nezvolal rozhorlen: »Jen když to vynáší, když to lehtá, třeba to duši dávilo, není-li pravda? Třebas mravnosť zemřela a společnosť ztratila stud a cudnosť, jen když to vynáší! Třebas Bůh jednou to zlato vymámené roztavil a vám je žhavé do duše vlil, jen když to vynáší!«*)

Mnoho se u nás nažaluje na záhubivou hlízu krvavých románův a na nestoudnosť sensačních spisů francouzských a jiných, s nimiž překladatelé veřejnosť naši o překot pečlivě seznamují, . . . ale věru mezi těmi a některými belletristickými pracemi českými není skok tak hrozný. Truchlo, kdy se šíří díla taková do salonu. — — Ale běda, třikráte běda, vtírají-li se i pod útulné doškové střechy těch milých našich chaloupek, aby tam svým příchodem udusily navždy blaho časné, snad i věčné! Ó toho ubohého dobrého lidu našeho, tak často, často mu je trpěti za viny nespáchané! — —

A za doby naší opravdu není s podivením, že se špatný tisk zábavný vedře v oblasti nejširší, . . . vždyť způsob, jakým se šíří, tak význačně připomíná pozorovateli slova, jež kniha Přísloví (7, 10) propovídá o svůdnici: »A hle, jde proti němu v úboru frejířčině, vystrojena, by jímala duše, štěbetná a rozpustilá« . . .

(Příště dále.)

*) T. D. Witt Talmage „Ohavnosti moderní společnosti,“ „Málomocné novinářství.“

Posudky.

Záhadné povahy. Studie a črty povahopisné od J. Arbesa.

Nejmladší toto odvětví písemnictva historického, podrobné studie životo- a povahopisné, rázu zpola vědeckého, zpola zábavného, v moderních literaturách domohl se velké důležitosti, právě tím, že obecenstvu nejčetnějšímu poskytuje lehké, zajímavé četby, a při tom přece prý poučné a užitečné. Užitku toho sice popírati nelze, avšak ani nelze neznamenati velkých škod, jež četba taková působí, neopírá-li se o vzdělání alespoň poněkud dostatečné, zvláště o nějaké podrobnější známosti historické: mátě čtenář obyčejně za pravdu dějinnou, co jest výtvorem essayistovým, má za zprávu zaručenou, co vypsáno z bezcenných pamfletův jen proto, že jest zajímavé a pikantní. Nebezpečí toto roste zvláště tím, že zmocnili se odvětví toho téměř na dobro literáti liberální, kteříž pilně ho používají, aby drobnůstkami z hanopisů čerpanými a skutky, prý, zaručenými, na oko vpravdě přesvědčivými, zostudili muže strany protivné: a ničím není věc snadnější, než »dějepisem.« ovšem udělaným.

Arbesovy studie literární »Z duševní dílny básníků« vítány u nás dosti ochotně, jsouce zdařilými pokusy druhu toho, u nás málo ještě pěstovaného. Souborné vydání toto však obsahuje většinou nárysy povšechnější, vůbec povahopisné, od oněch tudíž odlišné. Mezi postavami jeho nalezáme muže ne nezajímavé, muže pověsti a důležitosti světové, jako jsou Macchiavelli, St. Simon, Mirabeau. Přednosti nárysův Arbesových jsou známy odjinud: podrobné vědomosti, obratné jich užití, poutavá líčeň jsou z nich nejhlavnější.

Knihy této však i přes ně nám nelze schváliti a podpoře i četbě doporučiti, hlavně pro článek o Macchiavellim. Nemíníme charakteristiky Macchiavelliho samého; jsme již zvykli vídati každého padoucha hrdinou kresby životopisné, a hrdina, prosím vás, nemůže býti nežli šlechetný! Tak i Macchiavelli, ač jest »původcem nejnesvědomitější a nejnemravnější politiky.« Avšak máme tu na mysli staffaž, jakou hrdinu svého vyšperkoval, papeže totiž. Vešlo u pisálků našich, členů to národu katolického, v obyčej psáti o papežství, tedy o nejvyšší vrchnosti duchovní, způsobem, jenž každému jen trochu poctivému člověku se hnusí: velcí historikové rádi naznávají, že tradice papežství, přese všeliké vady ano neřesti některých jednotlivců, jsou vznešené a velkolepé a — čeládka jejich nemá nic na práci, než hanobiti a ostouzeti. Arbes známým fanatickým způsobem svým k této se přidal. O Alexandru VI. ovšem nemožno psáti chvalně, vždyť simonií dostal se na stolec, jejž dle toho také ovládal. Avšak psáti vše na vrub papežství, užívati za prameny právě pamfletů nejhnusnějších a nevšímati si toho, co nepředpojatá historie na obranu osobnosti té, kteréž ostatně církev vždy jen lituje, že na stolec dosedla, přednesla, jest ošklivá zlomyslnosť spojená s ignorancí, jež na takové předměty by se ani odvažovati neměla (srv. str. 108., 117. a j.). A když mu jeho »neomylnosť« — koníček to každé duchaprázdné duše — tak na srdci leží, tož může se velice snadno přesvědčiti, že žádné z četných jeho církevních nařízení neobsahuje skutečně nic mylného a závadného! Opakujeme ještě, což platí i o výrocích o Leonu X., že nikterak nehájíme neřestí, jež se skutečně páchaly, jež celý katolický svět odsuzuje; avšak ošklivostí naplňuje, slintati se proto po

celé instituci — byť i jen lidsky považované*) — vystavovati je s padoušskou škodolibostí, aby lid katolický naplněn byl opovržením ku své nejvyšší hlavě, aby sám neřesti své tím omlouval, a tak obecné nemravnosti cesta byla připravována. Viděti z toho, že protestantismus — a sice protestantismus nejhoršího druhu, neboť poctivý sám se zmíněných papežů zastává — nabývá u nás hojných přívrženců. Budiž to upozorněním každému, jenž na stráž jest povolán!

Knihy této, jak řečeno, doporučiti nemůžeme, ač leckterou peknou stránkou vyniká. Z té příčiny ani dalšího obsahu neuvádíme, protože tendencí p. spis. není čistá pravdomluvnosť, jež nade zlobou raději zármutkem tvář halí, než by zařízení posvátná proto hanobila, nýbrž effekt a pohoršení. *R.*

Naše znovuzrození. Přehled národního života českého za posledního půlstoletí. Sestavil Jakub Malý. Část šestá. V Praze. J. Otto. 1884. »Politické bibliotéky české« svazek IX.

Svazkem tímto dokončeno dílo nad míru zajímavé a pro každého, kdo hlouběji chce vniknouti v niterné postupy, jakými se bralo probuzení naše ve století tomto, veledůležité: vždyť psáno jest od muže, jenž většinou v každém větším podniku sám byl zúčastněn a sice v řadě neposlední. Mnoho ovšem známo odjinud, ale mnoho jest nového.

Nepouštějíce se do dalších úvah o spise tom, poukazujeme však na některá místa, která katolického čtenáře — a těm zajisté psáno jest dílo — roztrpčí proti arroganci p. spisovatele. Viz str. 62. o »mučedníku« Husovi (méně příkré), str. 64. a 83., kde mluví o neomylnosti papežské, o syllabu, o řeči liturgické, ovšem, jak očekávati bylo, jako slepý o barvách; pokládáť to bezpochyby za »zřejmý důkaz vysoké pokročilosti v osvětě:« inu, quod stultum est....

*) Arbesovi také nevoní, že se papežům říká „svatý Otec;" věru, potřebí mnoho důvtipu, aby člověk pochopil, co je titul osobní a úřední!

Výbor básní. Tom. Cannizzaro. Přeložil Jaroslav Vrchlický. V Praze. Nakladatel J. R. Vilímek. 1884.

Prvý oddíl sbírky této, obsahující básně popisné, celkem jest i ve překladě formou pěkný, avšak ne velmi šťastně sbásněný. V básních milostných našel tu Vrchlický ducha příbuzného, nám již s dostatek známého: taktéž i v básních reflektivních. Povídavosť jest hlavní vadou básní těch, jichž ostatně doporučiti nelze čtenářům našim již pro obecný ráz básnické školy novoitalské, zjevný i v plodech Cannizzarových: smyslnosť až poněkud choulostivá a nešetrnosť ve věcech náboženských.

Malé povídky Františka Roháčka. »Moravské bibliotéky« dílo X.

Většinou jsou povídky **p. Roháčkovy** skutečně jen »male povídky,« mnohé z nich rázu žertovného, bavící jak předmětem, tak i obratnou formou. Tři mezi nimi jsou většího objemu, menší však poutavosti; jsou to: »Krásný sen,« »Návštěva u originálu« a »Bez řeči,« ze všech tří ještě nejzdařilejší. »Krásný sen« jest po mém soudu nejméně krásný; jest spíše, jak se říká, — divoký. Předmět této novelly přímo odpuzuje, a mnohý zajisté dočte »Krásný sen« do konce více jen proto, by nepřestal uprostřed, než z aesthetické záliby. Co nejvíce budí v této povídce odpor, je nechutná romantičnosť ba zrovna bizarnosť, právě tak po fantastickém způsobu Arbesa, jehož »Sivooký Démon« se v »Krásném snu« bez toho dosti silně ozývá, jak uznává pan spisovatel sám. Jak to dojímá, když na př. čteme, jak Anička se svým milencem do Prahy ujíždí a tam v jednom pokojíčku s ním přebývá! Anebo: Když Lupen z nesmyslné lásky své mrtvé dítko do

vzduchoprázdné (!) rakvičky uloží a pak ve vlnách řeky pochová, — kdož by v tom neviděl odporného podivínství, jež se nedá omluviti vášnivou rozháraností nešťastníkovou? K tomu ke všemu učiní Lupen, když jej Anička opustila, ranou z bambitky konec svému životu. Vůbec celý tento obrázek je namalován temnými, příliš silnými barvami; všude jen samý rozpor a boj, vášeň a blouznivosť. Závěreční myšlénka: »práce a ideál!« působí sice příznivě, ale špatného dojmu přece nezapudí. Vyhovuje-li tato povídka aesthetickému vkusu málo, činí tím méně zadosť požadavkům mravným.

Druhá povídka »Návštěva u originálu« nelíčí nám sice takové rozervalosti duševní jako »Krásný sen,« poněvadž její rek je takto člověk všední, »tuctový,« avšak bez nedostatků také není. Hlavní její vadou je přílišná pikantnosť děje: Dva od sebe rozloučení milenci shledají se později opět; ale jak! Již nejsou jen milenci, nýbrž zároveň: bába a vnuk! — Divme se tomu neb vlastně nedivme! Vždyť nyní lidská dovednosť přesahuje meze i v novellistice! Pan autor jednoduše provdal Hedvičku za Stojanova — děda, a bylo to! A co ještě lepšího: Děd je mrtev, co tedy brání, aby si bába nevzala vnuka? Morálka přece ne?

Novella »Bez řeči« není sice ve příčině mravní závadna, avšak je zase zosnována na podivínské myšlénce: dobyti lásky — bez řeči! A to proto, jelikož prý jest řeč špatným tlumočníkem lásky. Výbojný hrdina (a k tomu mladý filosof) vydává se za tím účelem za — Španěla a přítel jeho (pan spisovatel sám) jest mu tlumočníkem! Jinak jest povídka poutava.

Co se týká povídek menších, zmínil bych se ještě jen o tom, že by bylo povídce »Pan Proč ze třetího poschodí« jen na prospěch, kdyby byla z ní vypuštěna episoda o farářově »synovci.«

Také bych na tu zvláštnosť upozornil, že skoro v každé povídce je činen pan autor sám, a také on sám vlastně by měl proti tomu co namítati, poněvadž ve mnohé povídce přičinil sám o sobě poznámku, jež sama o sobě ani se tak nezdá, když však se jich více také z jiných povídek sebéře, objeví se obrázek zajisté samému p. spisovateli — nemilý.

Abych ještě označil, jak se tyto »Malé povídky« hodí pro »Mor. bibl.,« jež přece má býti po výtce knihovnou lidu, tu jest moje mínění, že »Krásný sen« vůbec neměl ani býti v této bibliotéce uveřejněn, povídky pak: »Návštěva u originálu« a skoro i »Bez řeči« mohly býti pominuty. Ostatní pak drobotiny, třebas jsou většinou zábavny a nezávadny, přece spíše se hodí čtenářům již vzdělaným, než lidu venkovskému.

Vinc. Sloupský.

Lesní stezka. André Theuriet. Přeložili Lad. Arietto a Václav Černý. S podob. básníkovou. V Praze. Tiskem a nákl. J. R. Vilímka. 1884.

Sbírka obsahuje řadu lyricko-popisných básniček »V lese« a delší romanci »Sylvina.« Druhá jest dosti pěkná. V prvém oddíle jest mnoho nudné rozvláčnosti a unavujícího popisování stkvělé sice formy, avšak přece unavujícího. Některé z nich mají ráz erótický, a sice hrubě smyslný, některé zase jsou hluboce pravdivy a proniknuty duchem ušlechtilým.

Překlad jest dosti plynný, což třeba při těch formových obtížích uznati: všude se nezdařil.

Úprava knížky je skvostná.

Perspektivy. Básně Jarosl. Vrchlického. Salonní bibl. č. XXXIV. Nakl. J. Otto.

Ráz a povaha básnické perspektivy Vrchlického jest známa již dosti: jest obsáhlá, podrobná, úchvatná v každé příčině, i v látkách pěkných i oplzlých, jen

že obyčejně do prvých násilím živel druhý vsouvá.

Ku chvalozpěvům, které po všech listech českých o sbírce čteme, ještě jen dodáváme, že mimo básně skutečně krásné chová v sobě hojnosť necudných a urážlivých veršův až hanba. Čtenář lépe učiní, když knihy nekoupí. *R.*

Vánoční album časopisu »Ruchu« na rok 1884.

O »Ruchu« samém zmínili jsme se již častěji pochvalně, a to s dobrým svědomím. Hezkým závěrem ročníku jest skvostné jeho Album vánoční, obsahující četné úplné práce zábavné i poučné, vánoční i nevánoční. Zvláště vytknouti dlužno pilnou práci Mádlovu: Vánoce v umění, Menčíkovu: Vánoční hry, Herbenův obrázek ze Slovácka. »Vánoce,« »Ovečku« od Preissové, nad jiné pak zdařilý obraz J. Holečka Martin Zrno, Mecenáš a m. j. Básně jsou celkem poněkud slabší.

Ozdobou alba jsou četné a téměř vesměs zdařile provedené obrazy, taktéž většinou ke svátkům vánočním se vztahující; mezi nimi zvláště upozorňujeme na reprodukce velkých mistrů. Cena alba při tom bohatství látky a ozdoby jest velmi levná.

Slavnosť vánočního stromku. Od P. Aloisia V. Majera, řeholního kněze ve Lnářích. Tiskem a nákladem benedikt. knihtiskárny v Brně. Cena 15 kr.

Knížkou tou chtěl pan pořadatel, horlivý přítel útlé mládeže, učitelům a vychovatelům přispěti při zařizování slavnosti vánočního stromku radou a pomocí. Úkolu svému dostál, tuším, zdárně, an spisek obsahuje pokyny v pravdě praktické a látku ke slavnosti samé dosti hojnou.

Drobnosti.

Shakespeare — katolíkem? Otázka ta každému čtenáři nesmrtelných dramat jeho sama sebou častěji se namítající, zaměstnává již dosti dlouho učené vykladatele Shakespearovy, v Anglii i v Německu; odpovídáno k ní ovšem převážnou většinou: »ne; byl anglikánem Alžbětiným!« neboť odpovídali k ní nejvíce protestanté, a jak už bývá, čeho si člověk přeje, tomu také věří. A bez obtíží k ní skutečně hned odvětiti nelze, neboť přímých, zevních svědectví dostatečných není, niterná pak, ze spisů vzatá, jak známo, ne každého a ne snadno přesvědčí. Ostatně nemíníme zde obtíží a záhad těch uvažovati, nýbrž dotýkáme se věci té jen, abychom čtenáře, jež vůbec Shakespeare zajímá, upozornili na nové o věci té dílo, v Mohuči r. 1884. vyšlé od známého historika lit. dra. J. M. Raicha (»Shakespeares Stellung zur katholischen Religion«). Výsledkem podrobného zkoumání jeho jest, že Shakespeare byl katolíkem, věrným a upřímným katolíkem. Důkazy jeho jsou jednak z nesporých zpráv o rodinných okolnostech básníkových, které domněnce té neodporují, nýbrž ji potvrzují a nejlépe se s ní porovnávají; dále a hlavně z děl jeho dramatických. V těch zajisté jeví se taková znalosť nejniternějších ústavův a zařízení katolických, jaké nespatřujeme až dosud u žádného vykladatele Shakespearova mezi protestanty (zvláště obřadů, nauky, zvykův a pravidel řeholních a p.); nad to pak pozorovati takovou sympathii jeho s postavami katolickými zvláště duchov-

ními, jaké nelze se nadíti do jinověrce oněch rozvášněných a rozzuřených dob; a naopak taký odpor, také v posměch uvádění a karrikování postav protestantských, že nelze toho všeho domýšleti se do souvěrce současného. Mimo to jakoby schválně vyhledával themata sporná, zásady dogmatické a mravné, jimiž právě liší se protestantismus od katolicismu — a všecky řeší po katolicku, nikdy po protestantsku (o svobodě vůle, zásluze lidské, očistci atd.); zvláště zajímava je stručná parallela v té věci se Schillerem. Čtenář skutečně přečte knihu řka se Chateaubriandem: Shakespeare byl-li čím, byl katolíkem. Tím ovšem spor není u konce, neboť pak by protestantům bylo ponechati všech knížat básnických (Danta, Calderona atd.) pro katolíky, kdežto jejich zásadou jest, že Řím zotročuje nadání a vzlet ducha, tedy že a priori z katolicismu Shakespeare vzejíti nemohl! Avšak soudnému čtenáři spis tento bude již posledním vzhledem k pochybnosti: jím nabude jistoty.

Že i mimo to milovníku musy Shakespearovy spis ten dobře poslouží v podrobnostech básnické tvorby jeho, rozumí se při bohaté látce, již tu bylo prozkoumati, samo sebou.

»Hlas« v čísle 98. pod nápisem: »Nové bejlí v literatuře české,« píše o **Vrchlického překladech** z vlašských novějších básníků:

»Literatura jest odchovatelkou lidu, dle literatury posuzuje se stupeň vzdělání toho kterého národa. I národ náš honosí se již literaturou bohatou, ano jest až ku podivu, jak veliký pokrok v ohledu tom učiněn u nás v dobách nejnovějších. Ale právě tato veliká plodnosť, zdá se nám, že zaviňuje, že tisknou se spisy, které neslouží k užitku lidu, nýbrž rozsévajíce zásady protikřesťanské ničí víru a mravnosť, a tak ponenáhlu národ na pokraj záhuby uvádějí.

Za poměrů takových jest povinností každého pravého katolíka, každého přítele lidu, aby vší mocí opřel se rozšiřování knih, jimiž hlasatelé novověké lžisvobody zásadám svým do všech vrstev lidstva průchod zjednati se snaží. Jest to povinností rodičů, nechtějí-li, aby dítky jejich čtením špatných knih v oběť padly mravní spustlosti; jest to svatou povinností učitelů jak na školách nižších tak i vyšších, nemají-li se státi zrádci na národě svém, jenž jim svěřil vychování pokolení budoucího; jest to svatou povinností knikupců a nakladatelů českých, jinak nejsou hodni podpory se strany obecenstva českého; ano, jest to svatou konečně povinností českých spisovatelů, aby nepsali v duchu, jenž uráží mravní cit jak mládeže tak i dospělých, jinak nejsou hodni, aby ctil je národ a čítal je mezi dobrodince své.

Již vícekráte ozvaly se hlasy z kruhů kněžských proti zhoubnému směru novější literatury naší. Než hlasy ty byly hlasy volajících na poušti; neboť znova potkáváme se s literárními plody, které čelí nejen proti víře, ale i mravouce křesťansko-katolické.

Tak věru až podivno jest, proč spisovatelé naši z literatur cizích začasté právě to překládají, co obsahem svým odporuje víře po otcích zděděné a mravům bezúhonným. Či nemáme na vlastní půdě toho dosti, co natropil moderní husitismus? — Takové spisy nebudou nikdy ku cti národu cyrillo-methodějskému.

V nejnovější době obmyslil nás nejedním překladem podobného druhu z literatury francouzské a vlašské Jaroslav Vrchlický. I v poslední své sbírce nadepsané: »Poesie italská nové doby« (1782—1882.). V Praze. Jos. Vilímek, 1884.« podává básně, které překypují záštím proti papežství. (Přiště dále.)

Zajímavá a potěšující jest zpráva, že nejd. p. biskup litoměřický. Schöbl, ve svém nejnovějším pastýřském listu varuje před odebíráním proticírkevních spisův a obzvláště oněch denníků, kteréž vydávány jsou od nevěrných a odpadlých křesťanův, aneb jen křesťanů dle jména, aneb od židův a novopohanů.

Provolání a prosba

k důstojnému duchovenstvu a ctěnému učitelstvu!

Bohatou věru může býti již nazvána naše literatura homiletická, ačkoli teprve od nedávna čestné zaujímá místo v našem písemnictvu. Avšak přemítejte v ní list za listem, a marně přemítati, marně jmenovitě v ní hledati budete řečí příležitostných o slavnostech mikulášských a vánočního stromku.

Byli jsme minulého jakož i letošího roku od mnohých svých spolubratří tázáni, zda stává nějaké podobné sbírky, a museli jsme vždy odpověděti: »Bohužel — dosud nikoliv!« Ký také div! Vždyť slavnosti podobného způsobu děkují za svůj vznik teprve době naší, době nejnovější.

Těmito důvody čisté lásky k naší homiletice vedeni, odhodlali jsme se uspořádati sbírku řečí příležitostných o slavnostech mikulášských a vánočního stromku, spoléhajíce v osvědčenou ochotu a lásku svých dpp. spolubratří a P. T. pp. učitelů. A proto vznášíme na Vás, P. T. pánové, následující uctivou prosbu: Kdo z Vás nějakou podobnou řeč již měl aneb o nějaké ví, **sděliž ji laskavě s námi!** Prosíme Vás o to láskou k těm nevinným maličkým, pro něž snad není v celém tom Božím roku dne radostnějšího a slavnostnějšího nade slavnosť mikulášskou anebo slavnosť vánočního stromku.

Zároveň žádáme P. T. pp. přispívatele, by nás laskavě upozorniti sobě neobtěžovali, kde bychom podobné, již tiskem vydané, slavnostní promluvy naleznouti mohli. — Při zaslaných řečích budiž podotknuto, kdo ji konal, kde a za jaké příležitosti. — Veškery zásylky buďtež laskavě adresovány na nížepsaného.

Dobrotivý Bůh žehnej úsilovné snaze a čisté práci naší!

V Brně, v den mláďátek 1884.

Alois Slovák,
kaplan na dómě v Brně.

Novinky literární.*)

Rok methodějský přinese nám ovšem předně práce příležitostné: mezi těmi vynikati bude vědecký životopis svatých věrověstců slovanských od kanovníka Dra. Mat. Procházky; dále chystají se populární životopis od P. Meth. Halabaly, pro mládež životopis od F. V. Kodyma.

Orgán myšlénky velehradské par excellence, **Sborník Velehradský,** jenž obsahuje četné příslušné práce, již se tiskne.

*) Hodláme za příkladem jiných listů literárních ohlašovati také spisy, jež budou kdy připraveny k vydání a nám v čas oznámeny od vydavatelstev, ovšem spisy, jež se směrem naším souhlasí; neboť má tím býti přispěno k jich hojnému rozšíření.

Bohoslovci česko-moravští hodlají vydati ku slavnostnímu roku zvláštní almanach svých prací, **Růži Sušilovu**.

Po celý rok jubilejní pak bude vycházeti zvláštní oznamovatel o slavnostním ruchu ve světě slovanském, **„Jubileum svato-Methodějské,“** redakcí Jana Vychodila, koop. na Velehradě; tiskem a nákladem bened. knihtiskárny v Brně.

Právě vyšlo: **Adoráte**. Příruční modl. knížka členů různých katol. bratrstev. Část II. »Čestné stráže.« Str. 212. Cena 50 kr. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Odporučení hodné
spisy pro mládež.

(V zásobě v administraci „Anděla Strážného.“)

Deklamovánky. Školám i rodinám sepsal B. M. Kulda, kanovník na Vyšehradě. Cena 40 kr.

Svatý Alois, patron mládeže studující, ve svém působení a oslavení. Vzdělal Alois Hrudička. Stran 168. Cena krámská 40 kr.

Spis zmíněný zasluhuje co možná nejhojnějšího rozšíření, neměl by scházeti žádnému hodnému mladíku, žádné počestné holce; proto činíme pro větší objednávky i s poštovní zásylkou následující ceny: 10 výtisků 3 zl., 50 výt. 12 zl. a 100 výt. 20 zl. — Vazbu obstaráme po 12 kr. bez poštovní zásylky.

»Časopis katol. duchovenstva« o tomto spisu praví v č. 10. na str. 629.:

»Pro studující mládež, zvláště při nynějším stavu školství, nemůže býti čtení prospěšnějšího nad životopis oněch dvou v mladistvém věku k Bohu povolaných světců, kteříž vůlí apoštolské Stolice obzvláště za patrony a ochrance mladých studujících ustanoveni jsou, sv. Aloisia a Stanislava. Profesor Hrudička dle nejlepších biografií jinojazyčných podal tuto dosti obšírný životopis sv. Aloisia z Gonzagy, vylíčiv psychologickým postupem, kterak zbožný jinoch poznenáhla dospěl k oné výši dokonalosti křesťanské, které se na něm obdivujeme; při tom vytknuty jsou rovněž velké překážky, jež se Aloisiu v cestu stavěly, když oddati se chtěl stavu řeholnímu. Blažené úmrtí jeho a znamení, jimiž Bůh po smrti potvrdil svatosť sluhy svého, velmi dojemným způsobem se vypravují. Vůbec celé urovnání spisu jest chvályhodné, mluva přesná a mládeži srozumitelná.«

Sv. patronové, obrázky světců a světic na každý den v roce a krátký jich životopis. Jsou odporučeny zvláště školám a přátelům dítek. Prodávají se také po měsíčních sešitech, i s poštovní zásylkou po 12 kr., tedy za 2 kr. pět obrázků.

Svaté dítky. Legenda z mládí svatých od K. Matějky Cena 50 kr.

Tiskopisy redakci zaslané.

Komenský. Red. F. Slaměník v Přerově; č. 49—52. s pokračováním předešlých prací.

Vesna a **Literární listy**. Redaktor F. Dlouhý v Brně; č. 22—24.

Zlatá Praha. Red. F. Schulz v Praze; č. 47—51.

Laciná knihovna Ottova. Red. O. Mokrý; s. 45—47. Obsahuje také začátek původní povídky J. Tesařovy »Na zboží pána Rosenberga,« kterou svým čtenářům neschvalujeme.

Dalibor. Red. Fr. Urbánek; č. 43. a 44.

Hudební listy. Red. L. Janáček v Brně. Ročník I., č. 1. Obsahuje »Statě z theorie hudební« a četné zprávy z nového divadla brněnského, čímž jistě bude českému obecenstvu vítán.

Časopis Maćicy serbskeje. Red. M. Hórnik. V Budyšině. Sv. II. č. ob. 70. Obsahuje práce národopisné, jazykozpytné atd.

Obzor. Red. Vl. Šťastný; č. 22—24.

Vlasť. Red. T. Škrdle; č. III. s pokrač. před. pr.

Ruch. Red. F. Kvapil; č. I. nového ročníku ve skvostné úpravě.

Apoštolátu tisku súčastnili se až dosud následující, s vkladem zakládajícím 25 zl.: 1. P. M. Chodèra, děkan v Plaňanech. 2. P. K. Dunda, farář v Moravci. 3. Anna Vašková v Ústí n/O. 4. F. Fabian, krejčí v Háči. 5. P. J. Záruba, kaplan v Nebovidech. 6. Klášter Uršulinek v Kutné Hoře. 7. B. Vašková v Nebovidech. 8. Frant. Pros v Břesku. 9. P. Matěj Procházka, č. kanovník v Brně. 10. Helena Částkova, učitelka v Cerekvici. 11. Nejmenovaná v Litomyšli. 12. P. J. Beran, děkan v Nebovidech. 13. R. Hácova a K. Malých ve Vys. Mýtě. 14. Nejmenovaný v Bydžově. 15. P. I. Strouhal, far. v Bohuňovicích. 16. P. J. Uhlíř, far. v Lučici. 17. P. J. Hejtmánek, farář v Korouhvi. 18. P. J. Prášek, kaplan v Jesenici. 19. Vysokorodá hraběnka Schmissing-Kressenbrock, roz. hr. Lažanská v Manětíně. 20. K. Hejnova v Litomyšli. 21. Fr. Volák v Uh. Hradišti. 22. F. Šinalova v Čermné u Landškrouna. 23. P. Fr. Kašťak, kaplan v Novém Bydžově. 24. K. Kleinova v Židlochovicích. 25. P. V. Uhlíř, farář v Jesenici u Č. Skalice. 26. P. J. M. Pohořelý, děkan v Nové Vsi. 27. P. Jan Duben, děkan v Nezamyslicích, p. Rabí. 28. P. Ad. Wagner, ř. prem., kazatel v Jihlavě. 29. Fr. I. Blecha, řeholní bratr sv. Augustina ve Lnářích (Čechy). 30. P. Jan Zoubek, kaplan v Bilsku u Vodňan. 31. P. Jan Žváček, koop. v Dřevohosticích. 32. P. Ign. Künstler, kaplan v Hradisku. 33. F. Šroubova v Třebové. 34. Žofie Krupařova ve Sloupnici 35. B. Brusenbauchova v Dobronicích. 36. A. Štumpfova v Pardubicích. 37. P. Kornel Plch, profesor v Bohusudově.

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon**. — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasílá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 3.

Honorář.

Napsal Alois Dostál.

»Pohádková komise,« nejvíce z alumnů pražského semináře sestávající, obrala si šlechetný účel, sbírati písně prostonárodní, pořekadla, hádanky, dětská říkadla, pověsti místní, pohádky všeho druhu, o divých ženách, ohnivých mužích, pokladech, světélkách atd. Že seminář, a to právě pražský, byl středištěm sběratelů, byla myšlénka velmi dobrá; vždyť zde shromážděni jinoši rozličných krajin, a to za mého v Praze pobytu nejen Čech, ale i obou diecesí moravských a sousedního Slovácka. Pole bylo tudy ku sbírání národní poesie dosti rozšířeno a k rozpomínání se na dědečky a babičky s pohádkami večerními, na věk dětský s hrami, školu s říkadly a počítadly — dosti času na dlouhých chodbách seminářských.

Pohádkové komisi v semináři dobře se dařilo; vydala několik sešitků, z nichž nejcennější jsou tři svazky »Slovenských písní a koledy vánoční« pilně sebrané. Také »Navedení pro sběratele« vyniká důkladností a všestranností. Archiv komise byl velmi bohatý, mnoho ještě materiálu bylo připraveno; tak na př. písně nábožné, v duchu prostonárodním skládané, četné sbírky pohádek a pořekadel. Také mnoho pověstí o hradech rozbořených komisi dodáno, jež by se dobře hodily do »Hradů a zámků« Sedláčkových.

Škoda že nepříznivým průvanem »Pohádková komise« ze semináře byla vyvanuta. Nevím, zanikla-li vůbec, ale známo, že se pak rozštěpila, ještě jeden sešit vydán a od té doby ani slova o ní neslyšeti. A přece ještě nedopracovala, tolik by byla nalezla věcí, jež vyhynou na dobro za krátko, po nichž marně se bude sháněti budoucí pokolení. Kéž se vrátí na původní své místo!

Byl jsem také přijat za člena »Pohádkové komise,« dostal jsem kupu rozličných pověstí, bych je upravoval do tisku. Většinou musely se přepsati, poněvadž byly psány buď tužkou nebo na malém ostřížku rukou neumělou, tudy s chybami hrubými, příliš rozvláčně atd. Mnohou pověstí byl jsem unesen v mladá léta dětská, kdy jsem slyšel právě podobnou o některém blízkém hradě: Tisové, Skuhrově, Klečkově; jen jména, místopisná dáta byla jinší.

Abych však měl pověsti a báje jako z pramene, zašel jsem si ku známému po všem okršku mluvkovi, pohádkáři a jako zdroji strašidel a u nás všeobecně zvanému Fajstovi. Ten to uměl! Zastavil stav (byl tkalcem), založil ruce o válec, a teď jste ho měli poslouchati!

písmenům od nich nalezeným, dali základ k literatuře naší, k osvětě a vzdělanosti naší. Víra naše, víra Cyrillo-Methodějská, literatura naše původem Cyrillo-Methodějská! To jest pozůstatek, drahocenné dědictví po našich apoštolích, přece však jest to toliko část velikého úkolu, jemuž zasvětil sv. Cyrill a Method život svůj, jemuž se oddali srdcem nadšeným, ve kterémž háral plápol lásky svaté k Bohu a k celé čeledi slovanské.

Jsouť svatí bratří apoštolové Slovanů. Všem Slovanům od Šumavy až k Urálu platila práce jejich, všechny Slovany chtěli podarovati poklady víry svaté, poklady písemnictva, všem chtěli všecko, co nejlepšího měli, v podar přinésti. Přinesli na Moravu liturgii slovanskou, ji za základ položili veškeré své působnosti, o ni pečovali, aby nezanikla, zvláště když proti ní tolik nepřátel lstných se vzpíralo, za tím účelem jen, aby k pádu a zahynutí přivedli potom celé dílo sv. bratří. Po všechen čas života svého sv. Methoděj věren byl úkolu tomuto vznešenému, zaštípil jej v dobách šťastných, když ještě žádná zloba nechtěla podvraceti díla jeho, pěstoval a ostříhal jej v neštěstí a nehodách, jichž tolik přikvačilo naň, že by každý, jehož srdce by nebylo takovou láskou k ideji vznešené jato, ochabl, ochladl, ustoupil. Než Methoděj vytrval, ačkoli již viděl a poznával, že nebude s úlohu, kterou si vytknul, že neprovede, aby všem Slovanům hlásal víru, všecky aby obrátil a spojil jednotou víry, všem aby uštědřil písemnictví; ale i tu tím usilovněji se snažil, by aspoň základ k tomu položil, myšlénku svou celou provésti ponechávaje dobám příznivějším.

A to jest již ta myšlénka, ta idea, které nikdy s mysli nespustil sv. Methoděj, v níž, aby pokračovalo, kněžstvo si vychovával: uvésti všechny Slovany v jednotu církevní a uděliti jim všem pravou osvětu křesťanskou. — Jedna jest jen pravá víra, jedna jest jen pravá církev, — církev římská, jejíž hlavou sv. Otec. K církvi římské lnuli sv. bratří vždycky, církev římská chránila zase vždy sv. Methoděje, podporovala dílo jeho, schválila ideu jeho vznešenou a velikou. Žel, přežel, že nemohl již sv. Methoděj uskutečniti to, po čem vší snahou se snažil, že dílo jeho po smrti jeho zmařeno, učenníci jeho rozptýleni — aniž tomu Stolice svatá mohla zabrániti. Dílo Methodějovo na Moravě téměř zhynulo; tím více pak zdálo se, že idea ona, přivésti všechny Slovany k církvi pravé, zanikla, a nemožným vždy více se zdálo, aby byla uskutečněna.

Minula staletí. Zatím Slované východní přiklonili se k rozkolu, přidrželi se Řekův, ač od nich vždy, kdykoli s nimi jednali, byli podvedeni a oklamáni. Všechny pokusy, které podnikala církev římská, aby se smířili s církví pravou, zdály se býti marnými a nevedly nikdy k cíli želanému. Ovšem ukazovalo se i tu, kde tvrdošíjnost a zarputilost nezavládla, že jedině u církve římské jest pravá víra; přistupovali k ní také Slované, než veliká většina jich zůstala v rozkolu.

Než přímluvami sv. apoštolů slovanských se stalo, že Bůh svrchovaný nedopustil, by zahynulo, oč pracovali, a k čemu směřovali. Idea Cyrillo-Methodějská nezahynula, nezhasla, nýbrž vzplápolala živěji v dobách novějších, když mužové nadšení jak pro víru otcovskou, tak pro vlasť svou a pečliví o veškeré Slovanstvo počali probouzeti spící, počali hlásati lidu svému znova o zásluhách a skutcích velikých našich sv. apoštolů, počali pracovati znovu, aby se uskutečňovala idea Cyrillo-Methodějská, jejíž význam a dosah, kdyby provedena byla celá, byl by takový, že by pozmě-

něny byly rázem dějiny, a nové období církve vítězící by nastalo.

Než jaký již jest význam idey Cyrillo-Methodějské? Vzplála z Velehradu, jest táž s ideí Velehradskou! Velehrad, střed někdy metropole sv. Methoděje, musí býti i nyní středem snah o uskutečnění idey té velebné. K Velehradu, k vlasti naší, pohlížejí nyní zraky všech šlechetných mužův u nás, kteří za životní úkol si vytkli, aby přispěli k dílu onomu apoštolskému, jež sv. bratří uskutečniti chtěli, k Velehradu, k vlasti naší, pohlížejí všichni Slované, u nichž ve cti památka sv. Cyrilla a Methoděje. K nám zvláště obracejí se s očekáváním všichni katolíci, k nimž nejnověji pronikla slova encykliky sv. Otce, jenž důvěřuje se nám, že mu pomůžeme pracovati dále o díle sv. šlépějemi sv. apoštolů svých, ano i akatolíkům nemůže nikterak dlouho býti tajno, jaký jest význam ruchu toho čilého, který v zápětí za sebou má idea Cyrillo-Methodějská.

Budeme tedy uvažovati, jaký jest význam idey Cyrillo-Methodějské

1. u nás;

2. u národů všech slovanských;

3. vůbec.

(Příště dále.)

Posudky.

Krassetovo desítidenní cvičení duchovní čili **Křesťan v samotě.** V české řeči podává P. Angelus Lubojacký. V Praze. Nákladem vlastním.

Překladatel knihy této obral sobě za úkol přispěti těm, kdož se duchovním cvičením míní věnovati, maje na mysli, že »k nejúčinnějším prostředkům, zlo z duše vykořeniti a ctnosti v ní vzbuditi, náleží duchovní samota.«

Předeslav krátké naučení o prospěchu, druzích i přípravách, jichž duševní samota žádá, má-li se potkati se zdárným výsledkem a věnovav několik slov účelu úvahy, přistupuje spisovatel k exerciciím samým. Řídě se pravidlem, že exercicie po deset dní trvávají a že nemá mysl přílišným čtením přetěžovati, kdo chce, aby cvičení jeho přinesla blahodárné ovoce, rozdělil veškeru látku podlé desíti dnů na deset částí. Každý díl skládá se ze čtyr rozjímání, jimž připojena jest denně jedna úvaha.

Prvý den spisovatel nejpřípadněji počíná rozjímáním o určení člověka. K němu řadí se, jako perla k perle, rozjímání, o nichž těžko říci, které oplývá zbožnějšími, krásnějšími a duchaplnějšími myšlénkami, o nadvládě Boží nade tvory, o povinnostech k Bohu a o vůli Jeho. Ukončen jest prvý den úvahou o vniterné a ústní modlitbě. Co řečeno o tomto dni, platí také, mnohdy ještě větším právem, o všech dnech následujících. Rozjímání pak vesměs doplňují se v jeden souladný celek, který bude všem zbožným vhodným pomocníkem na cestě k dokonalému životu.

Co do stránky jazykové vyniká překlad P. Lubojackého vzornou správností a ryzí češtinou. Nedopatřením asi proklouzla jen tu i tam nepatrná chybička.

P. V. S.

Víra v duchy. Naučení matkám a vychovatelům vůbec. Sepsal Alois Mattuška. (Otisk z »Pěstouna.«) V Poličce 1884. Cena 10 kr.

Bude opravdu dlouho nesnadno vypuditi z myslí lidských všechny báchorky o umrlcích, kouzlech a čarách, strašidlech

a jiných tajemných, jimiž nemoudří vychovatelé děti straší nebo jenom baví. Kouzla, bádání, vykládání karet, předpovídání, prorokování a jiné, hluboko jsou zakořeněny v životě lidském. Dotčený spisek (26 stran) má za účel vyložiti příčiny »vidění duchů« (illusi a hallucinaci) a podati mocné prostředky k vyhubení pověrčivosti lidské; spisovatel praví, že hlavní páka k tomu spočívá v rukou matčiných, dokládaje na konec: »Vychování spasí nás.« Ač si p. Mattuška vedl dosti obratně, neškodilo by ještě prostonárodněji, obšírněji pojednati o předmětu tom, hodně příkladů podati odstrašujících, aby hodně vynikla zásada, že vychování na základě duchů je špatné, nepaedagogické. Mluva je správná, sloh lehký a spisek ten dokazuje znalosť národního života našeho. Kniha ta zasluhuje všeho odporučení. *A. D.*

Obrázková knihovna pro mládež česko-slovanskou. Řídí St. Řehák. R. II. Sešit 12. Cena 16 kr.

Poslední sešit ročníku II. obsahuje pět národních povídek neb pohádek a životopis jich sběratele J. K. Hraše. Pohádky nadepsané »Svatoň« a »Vojslav a trpaslíci« jsou velmi rozšířeny a v každém kraji k povaze lidu a kraje přizpůsobeny. Proto se vykládají na různých místech s různými přídavky nebo malými změnami. Snad k nim náleží i »Zlatý věk.« »Propadlý rytíř,« více však ještě »Žižkův stůl« jsou rázu místního a třeba jim teprv hojným rozšiřováním známosti i jinde zjednati. Soudíce z tohoto sešitu o celku, nemůžeme než souhlasiti s úsudky o něm již pronešenými, že jest knihovna tato pro mládež nejlepší a vzhledem k illustracím i dosti laciná. Illustrace některé (na př. ke »Propadlému rytíři«) by mohly býti lépe provedeny. Jinak ale odporučujeme tento podnik rádi zábavy a poučení chtivé mládeži naší. *Fr. V.*

V cikánském zajetí, činohra ve 4 jednáních, pro mládež napsal Hugo G. Kolisko, učitel. Cena 30 kr. (U Bohd. Böhma v Novém Městě n. M.)

Obrázková knihovna pro mládež československou vydala již mnoho pěkných knížek od rozličných spisovatelů, výhradně učitelů jmen známých i poprvé na poli literárním se objevivších. Mezi prvými připomínáme p. redaktora St. Řeháka (Kamenického), J. K. Hraše, inšpektora, Fr. Bayera, Laška, Špačka, Tučka a jiné. Činohra v »Cikánském zajetí« líčí kontrasty hodných žákův a školu zanedbávajícího Vácslava, který za nezbednosti své byl potrestán tím, že do cikánského zajetí přišel a rok necitelné nakládání cikána Mirry snášeti musil. Postup a zauzlení děje dosti napínavé, druhá časť příliš kvapí. Ostatně mluva bezvadna, výrazy přiměřené, úprava slušná. Nalezne-li takové obliby, jako nedávno Hraše-ova »Láska k vlasti,« pobaví i poučí malé i velké posluchače. Knížka věnována Janu K. Hraše-ovi. Cena poměrně (36 str.) vysoka. *A. D.*

Několik obrázků moravských od Svatopluka Čecha. »Moravské bibliotéky« dílo IX. Cena 20 kr.

První náš básník Svatopluk Čech uložil tuto ve pěti obrázcích dojmy s nedávné cesty své po naší milé Moravě. Sledujeme ho zaujatě, kterak roznícen vchází ve prostinký, chudý rodný domek Fr. Palackého, jak mile ho dojímá vkusný nenádherný kostelík hodslavský, kterak po dlouhém nezdaru přece konečně se dočká úchvatného rozhledu s Radhoště. Příjemně nás uchvacují živé, lahodné barvy, jimiž se přísvitem výborného svého humoru líčí jaro v horském údolí. Jinde baví čtenáře líceň chaloupky valašské a slovácké a popis peřestých půvabů krásného slováckého kroje.

Vedle bedlivé pozornosti, již upjatě věnuje krásám moravské přírody Sv. Čech,

jeví všude srdečnou lásku k lidu našemu a účasť s jeho osudy, zrakem velevnímavým si všímá všech úkazů kmenové zachovalosti, ubolévaje, znamená-li že tu a tam už se potrácí vplyvem praktické doby naší individuální ráz i lidu moravského a všecka jeho životní poesie. Věru nebylo potřebí omluvy páně spisovatelovy, že nám tu podává jen lehké zběžné črty; leda by slova ta někdo vztahoval k číslu »Velehradská pouť«; avšak myslíme, že se samo sebou rozumí, že básníka »Slavie« vedle studií krojových na mohyle slávy velkomoravské dojímaly i jiné ještě vznešenější myšlénky, a myslíme tak přese slova, jimiž pozývaje čtenářů na velehradskou pouť snad přeúzkostlivě je konejší: »Nebojte se, půjdeme beze křížku a zpěvu, bez »panáčka« a »rektora« a kostel si třeba jen tak po městsku obejdeme.«*)

Nástin tento dotýká se ovšem jen vršíčkův obsahu knihy Sv. Čechovy; radíme každému: Vezmi a čti! *Q.*

Upomínky z Východu, obrázky z pouti po Kavkaze a z cesty zpáteční od Svatopluka Čecha.

Jsou to lehounké nárysy, plné půvabnosti, jež proslavený pěvec náš letmo pérem na papíře zachytil. V nádherných barvách kreslí nám rozkošné kraje Kavkazské, líčí města, lidi, kroje, obyčeje; místy probleskuje jeho bodrý humor, jenž práci osvěžuje. K lepšímu porozumění podává tu i tam dějepisné nárysy, tak že čtenář odkládá ji valně nadšen a poučen. Milovníkům cestopisů bude tato kniha pravou pochoutkou a zasluhuje proto vřelého odporučení. *V. D.*

Ze Světa slovanského. Psal Jaromír Hrubý. Svazek I. Str. 208. V Českém Brodě. Nakl. Jos. Miškovský 1885. Cena 1 zl.

Oblíbený zpravodaj čelných časopisů našich (hl. Osvěty) o věcech slovanských podává tu souborně nárysy své, a sice dle předmluvy prozatím nárysy z feuilletonu »Národních Listů« z l. 1874—1881. Obsahem jsou většinou národopisné (Moskva a Petrohrad, z ruského severu, Rhapsodové severoruští a pod.), z části životopisné (před svatbou Alex. Puškina, U rakve F. M. Dostojevského a j.) Zvláště v oněch jeví se pilný pozorovatel života národního, tak že u nás pro nedostatek obšírného díla národopisného o Rusi i při zběžném zdánlivě rázu svém dlouho zajisté podrží svou cenu. Výsledky pozorování jeho jsou ovšem, bohužel, namnoze trudné, zvláště ve věcech náboženských, směr spisovatelův celkem vážný, tak že knížka nebude snad sice zajímavá jak obyčejně říkáme, t. j. pikantní pro leckoho, avšak bude tím zajímavější pro každého, kdo opravdu má jaký cit pro životní osudy sbratřeného národu. Tomu i suchoparné číslice a data, jichž tu svědomitě sneseno, nebudou suchoparnými, nýbrž pomohou k lepšímu porozumění.

V naší příčině naskytlo se nám jen jedno místo, jež poukazuje na zmatenosť pojmův u p. spisovatele, ostatně nyní častou. Na str. 117. píše, chtěje doká-

*) O týchž obrázcích došel nás od váženého spolupracovníka p. P. J. později úsudek, celkem sice též pochvalný, v některých částech však poněkud odchylný, pročež z něho vyjímáme některé věty, nechtějíce rozhodovati: „Slovutný básník náš dobře podotknul, že jsou obrázky tyto jen na požádání zpracovány, čímž ovšem omluveno z části, co by jinak omluveno nebylo, nápadná totiž chudokrevnosť a bezvýznamnosť některého obrázku (na př. dojem z návštěvy rodného domku Palackého jest velice mdlý a suchý) . . . Nárysy jsou často až příliš zběžné . . . „Velehradská pouť“ leckterého čtenáře moravského, jenž ví a cítí váhu slov: Velehrad, velehradská pouť, jistě urazí svou banálností a malicherností, kdo ví, zda-li ne právem: každým způsobem prvého básníka našeho takováhle pouť na Velehrad, v předvečer roku 1885. popisovaná jest nedůstojna; my od něho bychom očekávali atd. *Red.*

zati, jak potřebno pro vědomí národní znáti historii: »Čím byl do nedávna Hus a Žižka českému lidu? Ten vrahem a loupežníkem, onen kacířem.« Ponechávajíce tohoto o své váze, tážeme se: tedy již přestal či přestává býti kacířem? I totoť! To jen katolíkům, či vlastně »lidu« »Národních Listů«; ostatnímu lidu nikoli.

Co praví na str. 208. o maďarském vyšším duchovenstvu vůči Slovanům, někoho snad zarazí: avšak jest vůbec známo, že zuřivosť jejich maďarisatorská jest jen zřejmou illustrací, kam vede klásti choutky národnostní nad svědomí náboženstvím křesťanským spravované, právě co našim liberálům by bylo tak po chuti.

Sloh je plynný, jazykových vad hojně. Úprava knihy je pěkná. *Red.*

Zábavy večerní. Redaktor Vojtěch Pakosta. Ročníku V. č. 6. obsahuje Povstání ve Vísce. Povídka z minulého století; napsal Otto Vít. Pitra. Cena 20 kr.

Minulé století jest počátkem úsilných bojů nižších tříd lidské společnosti proti útiskům a tvrdému vladaření šlechty, tvoří přechodnou dobu od poroby k osobní svobodě, a touto stránkou svojí skýtá našim spisovatelům přehojnou zásobu látky k historickým povídkám. Též naše povídka, z té doby vzatá, líčí vzpouru sedláků několika vesnic v sev.-východních Čechách proti vrchnímu panu Janovi Janotíkovi z Adlersteinu. Sedláci žádali nejprve mírně skrze poslance vydání spisu, jímž dřívější pán, pan Jan Haistr, poddaným svým byl mnoho úlev a svobod udělil. Ale když po dobrém nic nemohli vyříditi, chopili se kos a cepů. Pan vrchní však dověděv se zradou o spiknutí, povolal z Boleslavi cís. vojsko na pomoc a tak všecky naděje sedláků zmařil. Pan spisovatel touto povídkou podal zdařilý obrázek tehdejší doby. Z každého rysu jeho vyzírá minulé století. Velmi dopadně vylíčen jest pan vrchní ve své panovačné choutce a směšné domýšlivosti; v panu Josefovi zase vidíme typ kancelářského písaře té doby.

Zvláště však věrně a názorně vymalováni jsou sedláci. Dlouholetou porobou jsou již sice zotročilí, však cit práva a spravedlnosti u nich ještě nezmizel. Touží po zlaté svobodě, ze které, jak z ústního podání od svých dědů slýchali, těšili se jich předkové. I není divu, že se jí též pro sebe a pro své děti domáhají. Avšak násilný prostředek, k němuž se dávají strhnouti, nesrovnává se s náboženskými mravními zásadami učení křesť., které velí poslouchati vrchnosti dobré i zlé: vášní zaslepeni tohoto rozkazu nedbají a též jiných neopatrností se dopouštějí. Ochabltˇ již u nich cit náboženský. Nevzývali před dílem Boha na pomoc, proto záměry jejich zmařeny jsou. Takto potvrdila se stará pravda přísloví: »Bez Božího požehnání marné všecko namahání.« Toť jádro celé povídky. A tuto pravdu na stará kolena nucen byl uznati sám ctižádostivý Kučera i liberální rychtář Koula. Vedle hlavní této myšlénky mravní jest povídka poučná též dějepisnými vzpomínkami z českých dějin po bitvě bělohorské. Mluva jest správna a lehce plyne. Spisek čte se příjemně a poutá až do posledního řádku.

Hodí se dobře za četbu dospělejší mládeži. *G.*

Matice lidu, číslo 1. ročník XIX. »Na cestě křížové,« napsal Karel Škába.

Křížovou cestou míní pan spisovatel utrpení lidu českého v dobách pobělohorských, kdy vyznávači »pravé víry« násilně byli obraceni na víru od strany vítězné, katolické. Děj je v krátkosti následující: Do Mníšku přilétaly zvěsti o ukrutnostech reformace. Obyvatelstvo se děsilo. Jediný jen plesal — Mizera. Byl

to katolík charakteru bídného, jenž boháčem stal se zločiny. Má syna Václava, který zamiluje se do farářovy dcery Dorničky. Otec o poměru tom nechce slyšeť a poněvadž syn ho neposlouchá, od sebe ho vyhání. Syn ví, že víra otcem tupená (str. 35.), hanobená lepší syny a dcery vychovává, nežli ta jeho. — Konečně rejthaři přijedou a s nimi jezuita. Cháska neurvalá i se svým velitelem. Jezuita bývalý vojín, fanatik, chytrák, zraku pichlavého, počíná svůj úkol.

»Líčil ráj plný krás, rozkoší a smyslnosti« (to pezpochyby studoval z koranu), dále »obrovskými konturami, jakoby ďábel sám, nastínil muka pekelná« (str. 60.)

Avšak nedaří se mu v díle. Zatím Mizera stane se rychtářem a mstí se na svých sousedech. Faráře káže zatknouti. Farář je povaha ryzí, zbožná, pravý kněz, jenž obětuje se pro své ovečky, vlastenec horlivý. Dornička jde prosit za otce k vilnému hejtmanovi. Hrozí jí nebezpečí. Vácslav, jenž nad ní bdí, vedere se mocí k setníkovi, podnikne boj, je spoután. Dornička v zápasu raněna. K výstupu tomu přichází jezuita, aby se zastal nevinnosti. Činí trpké výčitky hejtmanovi, jež on posměšně odbývá. — Vácslav za svou smělosť pyká na šibenici. Otec jeho sešílí hrůzou svého svědomí (což je fantasticky vylíčeno). Farář a dcera odcházejí do vyhnanství. —

Vypravováno vše s mohutným zápalem a velebením té víry luteránské, jakoby ona byla jenom ta nejlepši tehdy v Čechách. Ta víra od Husa až po dobu reformační. Ona má jen charaktery pravé, má faráře, veškeré občany — a katolická je zastoupena člověkem podlým, divokými rejthary, kteří si z ní úsměšky tropí a jezuitou v té obyčejné karikatuře. Jsme to zvyklí při takových dějích čísti, vždyť prý katolicismus byl vším vinen, obzláště ten protivný řád jezuitův. Ale také byli mezi tím vychvalovaným kněžstvem kališnickým taci, »o nichž sama konsistoř dala do agendy, že nejedni hodili by se spíše za kováře a za řezníky, nežli za kněze.«*) — Takovými věcmi se lid nepoučí, spíše rozhořčí. Vůbec »Matice lidu« bere se cestami zvláštními: jednou se jí »svatí« nelíbí, po druhé není jí po chuti celá víra katolická. Nám v zájmu svaté víry naší nezbývá nic jiného než volati: Nekupujte knih náboženství nepřejících! **) *V. D.*

Obžínky života, poslední práce od F r a n t. D o u c h y. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Vskutku nevíme, zda-li by mohl Fr. Doucha vhodnějším způsobem ukončiti a spečetiti svou blahodárnou činnosť literární, jako podotknutou sbírkou básní pod jménem »Obžínky života.« »Obžínky,« toť labutin zpěv Douchův, v němž loučí se s mládeží, povzbuzuje ji k neunavné činnosti, práci a vůbec ke všemu, co dobrého a šlechetného, a to slovy tak prostými a přece tak dojemnými. Není také divu, vždyť mu za třicetiletého působení mládež tak ke srdci přirostla!

V prvních třech básních »Synáček u matičky,« »Šperk matčin,« a »Dobrá máti« líčí nám básník jednak radosť matčinu nad dítkem, pravým a drahocenným to šperkem matčiným, jednak slasť dítka, jež laskavé oko matčino stále doprovází. Poslední básnička »Dobrá máti« poetickým spracováním nad první dvě předčí. Vizme jen, jak líčí básník srdce matčino:

„Otevřen pak poklad stále skvoucí,
když tě na své srdce tiskne vroucí;
nebo jsou v něm skvostů sklady zlaté,
drahé perly cenou přebohaté.“

Básně: »Otcův návrat.« »Prosba

* O věcech duchovních na Poděbradsku l. 1555—1665 Fr. Zoubek Č. M. 1878.

**) Jakými knihy „Maticí lidu“ vydávané po většině jsou, neboť celý ústav jest rejdištěm fanatických choutek liberalnických. Pročež údové „Hlídky,“ ať ve službě, ať mimo službu, buďtež jen na stráži! *Red.*

chudého,« »Spokojená mysl,« »Chudoba« a j. obsahem jsou velmi časové. Zdá se, jakoby Doucha při sepisování jich otázku socialní měl na zřeteli, jež snad co nevidět, jako rozzuřená vichřice, vše v cestě stojící zachvátí. Za prostředky k odstranění její udává básník spořivosť, pracovitosť chudiny, od bohatce pak lásku ke bližnímu. Musíme však vyznati, že básně tyto jsou z většiny jen prosa ve verších.

Báseň »Dvě ruce v erbu« obsahem i provedením druží se ke předešlým.

Čtenáři básní: »Nemocná sestřička,« »Pohřeb chudého dítka« a »Dítko v rakvičce« velice lahodí tichý klid mysli, jenž vane těmito básněmi, ač motiv sám má na sobě nádech smutku.

Provedení básně »Pohřeb chudého dítka« jest opravdu zdařilé. Tak jednoduchými slovy taký bol vyjádřen! V básních: »Děvče a růže,« »Dvě růžičky« a »Nejkrásnější barva« snaží se básník roznítiti plápol lásky ke vlasti české u mládeže. Motiv ten hlavně v posledních dvou básních jest jen načrtnut. Slova básně »V zimavých dobách« dýchají pravou poesií. V následujících básních »Jaro mladého věku,« »Ranní doba,« »Vzácný čas,« pak »Píle při díle,« »Na prohlídku světa,« »Šetřivosť« a v jiných ukazuje básník mládeži, jakou cestou má se bráti na dráze života. Spořivosť, dobré užití času, pracovitosť, toť veslo, jež na rozbouřeném moři života má vésti mládež ke přístavu míru a spokojenosti. »Vzácný čas« a »Píle při díle« jsou nejzdařilejší. Básně »Snažlivá děva,« »Oděv pracovitosti,« »Kuchařinka,« »Dvoje strojení,« »Práce a krásocit« a j. věnovány jsou po výtce děvám. Jest v nich hlavně bičováno převrácené moderní vychování dívek. »Oděv pracovitosti« a »Dvoje strojení« jsou časově voleny. »Dírka na rukávě« a »Ne hrachu, brachu?« pro poesii jsou nepěkné.

Básně tyto jsou též ozdobeny illustracemi, které však jsou z většiny až příliš jednoduché, tak že nemůže se o nich říci: »jednoduché, ale vkusné.«

Podavše takto skromný úsudek o »Obžínkách života,« odporučujeme tuto sbírku básní mládeži z plna srdce ne tak pro jejich poetickou cenu, které namnoze postrádají, jako pro jejich motivy a pro mravní duch, jenž celou sbírkou provívá. *J. S.*

Květy. Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Red. Svat. Čech a Dr. Servác Heller. Ročník VII. Sešit lednový. V Praze 1885. Předpl. celor. 10 zl.

Obsah prvého sešitu jest velmi pestrý, převážnou většinou dle směru »Květův« ovšem zábavný. Jsou tu básně od Vrchlického, Kučery, Krásnohorské, Mokrého a j. povídky od Čecha (román Ikaros), Schulze a j. Avšak i poučná čásť zastoupena četně články od Arbesa, Vykoukala, Kuffnera a j. Bedřich Katzer ve článku »O životě a smrti« mimo jiné podává zajímavý přehled názorův o praplození, s nimiž nepěkně kontrastují vlastní vývody jeho o »tajemství života« více méně materialistické. Četné rozhledy po světě uměleckém zajímavý a bohatý obsah vhodně doplňují. *Red.*

Drobnosti.

Pastýřský list nejd. biskupa brněnského za příležitosti slavnosti jubilejní promlouvaje o tisku, s celým nábožensko-národním bytem lidu našeho ovšem úzce souvisejícím, mimo jiné praví toto:

»Dobrá kniha, dobré noviny, jsou jako dobrý přítel.

A kolik jest ještě knihtiskáren, které by se štítily tisknouti knihy a listy víře nepřátelské a mravnosti nebezpečné?

Kolik jest ještě knihkupectví, která by vedlé dobrých knih neměla i špatné na skladě? Kolik jest ještě místností, tak zvaných veřejných, které by, ať nedím: vedlé dobrých i špatné, alebrž vedlé špatných i dobré listy odebíraly a ke čtení předkládaly? Že co zlého nepodává se v knihách a novinách vždycky v hnusné nahotě své, alebrž ve všelijak líčené úpravě, tím nebezpečnosti mu ještě přibývá; nebo jedu poznaného člověk se hrozí, jed však zlomyslně pokrmu přimíšený poznává teprv, když již účinky jeho se jeví a život snad již bez naděje ztracen jest . . .«

Nyní doporoučí nejd. velepastýř spolehlivý prostředek proti zlému nepříteli špatného tisku. Jest to modlitba Páně, Otčenáš, kterouž se křesťanu v duchu a pravdě ani modliti nelze, jestliže záhubné knihy i noviny čte a podporuje špatný tisk, odporující hlubokým pravdám v Otčenáši obsaženým. — Dovodiv toho, pokračuje takto:

»O bludařích a mravokazích« doby své píše sv. Jan následovně: »Přichází-li kdo k vám a nepřináší-li toho učení, nepřijímejte ho do domu, aniž ho pozdravujte,« t. j. nevítejte ho a nepřechovávejte ho u sebe; »nebo kdo ho pozdravuje, má spolek s jeho zlými skutky« (II. 10, 11.). — Tak zachovati se přikazuje apoštol lásky naproti lidem, již víru v nebezpečenství uvádějí; naproti špatné knize, naproti špatným novinám povinen jsi, křesťane milý, zachovati se alespoň podobně, žádáš-li víru svou, jakož i poklady časného i věčného blaha, jež v sobě skrývá, uchrániti všelikého nebezpečenství a za ni vděčným prokázati se Bohu a svatým Apoštolům našim. Či jest to vděčnosť, když ty špatný tisk snad den co den do domu svého vítáš a přijímáš a tím činem vítáš všecko to tupení svaté víry a překrucování pravd zjevných, vítáš všechno to hanobení církve Ježíše Krista a jejího zřízení, vítáš všecko to zlehčování křesťanské ctnosti, nadržování nepravosti, podněcování lidských vášní, pomlouvání, na cti utrhání a vůbec všecko urážení lásky k bližnímu atd., a když takovým způsobem i nesčetných cizích hříchův se dopouštíš? Či jsi snad u víře tak pevný a ve ctnosti tak stálý, že bys neměl čeho se báti z ustavičného obcování s listem špatným?

Ó kýž uposlechneš napomenutí sv. Jana a kýž každého a všecko od sebe odvrátíš, co by sv. víře tvé mohlo býti nebezpečenstvím!

J. H. v „Nár. L.“ o moravském kněžstvu. Utrhačná slova p. J. H, v němž jiní opět utrhační jazykové větří jakéhosi věčného kandidáta filosofie, rozletěla se rychleji a pobouřila více — po mínění našem — než potřeba: nestojíť věru za to rozhorlení, neboť opakují jen, co již kolikrát bylo pověděno a skutky vyvráceno; a pak »Nár. L.« a kněžstvo!! — Proto také nehodláme s nimi polemisovati, ač nikomu to nezabráněno, kdo myslí, že za to stojí; nýbrž, aby se nám nevytýkala neúplnosť, přidáváme jen některé glossy k útoku, myslím, zcela známému z »Čecha« a z »Hlasu.«

Že kněz — Kosmák — kněžstvo k větší činnosti pobádá, celému stavu jest více se ctí nežli s hanbou; panu J. H. mohl by každý takových kněží, kteří své spolubratry k téže činnosti, slovy mnohem ostřejšími, vyzývají, načítati na kopy; jestiť takovým každý svědomitý kněz, a svědomitých kněží jest u nás, Bohu díky, více nežli svědomitých spisovatelů jisté strany v Praze, ať již pochodí ze »sesterské Moravěnky« nebo z bratrských Čech. Vy, pánové v Praze, ovšem umíte to jinak: vy si nic navzájem nevytýkáte, vy jste se sebou vespolek spokojeni, i se svou obětivou a nezištnou činností, myslíce si: beati possidentes, však obalamucený lid se dále o to nestará, co se s jeho penězi děje, které za vaše

řeči a deklamace a »práce« vám svěřuje; vy sobě raději hezky podkouříte! Exkumunikace (sic) p. J. H. nepotřebuje se báti: vždyť by nám ubylo o jednoho tlachala, a člověk se rád časem zasměje pokrytecké té »horlivosti,« která, pravda, i takto se dobře vyplácí. Fanatismus kněžstva není tak zlá věc, jak p. J. H. myslí: jest jen nutnou obranou proti fanatismu mnohem hrubšímu, jejž p. J. H. dobře zná. A páliti knihy v XIX. století bylo by přímo velezáslužno, kdyby se častěji dálo: či snad má p. J. H. také o své věci strach, aby se mezi tím bezcenným palivem neocitly? Předplatitelů na »Vlasť« p. J. H. napočítal trochu málo: inu, kandidát filosofie, za jakého jej lidé mají, snadno již se přepočte! P. Mathon za čestnou zmínku, — kéž jen také pravdivou, že zaplavuje z benediktinské tiskárny Moravu — může si upřímně gratulovati: Moravané, učiňte ať p. J. H. aspoň tuto má pravdu, když ve všem ostatním lže. Že mu ta pravda nebyla by po chuti, nic nedělá: jisté domácí bestii také není po chuti, když měsíček úplňkem se na svět usmívá, ona štěká. Historické vzpomínky na Kapistrana p. J. H. neměl vyžvatlati: snad jí bude někde jinde potřebovati, a pak už ona nebude originalní, jsouc takto perlou v »Národních« pohozenou. Že z »Ascetické bibliotéky« »lidé šílívají,« p. J. H. dále nedokázal: mám tedy sto chutí domnívati se, že eo ipso staví sebe za doklad, a že se jemu ten malheur přihodil.

Na konec p. J. H. tváří se velice mravně rozhořčeným: však ať jest ubezpečen, že moralista z něho nebude. Že jeho »strýc výměnkář« vyvedl hloupý kousek, spáliv »Křesťanského muže,« kdo za to může? Milý pane J. H., ne vždy v tom, co se praví, nýbrž v tom, jak, proč, kde, kdy, komu se praví, v tom leží nemravnosť. Ono misionářské kázání ať již bylo jakékoli — p. J. H. ho neslyšel, já také ne — právě proto bylo soukromé, pro jeden stav; ale tak již bývá: slyšeti o neřestech pokárání na místě posvátném od kněze, to škodí mravnosti; čísti o nich v básních a páchati je, toť úplně v pořádku, pravda pane J. H.?!

Ostatně, přečet článek, vzhledem ku kněžím, kteří s liberálnickou stranou pořád ještě koketují, myslil jsem si: dobře vám tak! Těm pak, kteří jsou napadeni, uvádím jen jedno místo, které kdyby nebylo proneseno od p. J. H. a ne v »Národních,« mělo by velký dosah a váhu, které však i přes to jest nám pozoruhodno; p. J. H. volá k nám: »musíme vliv váš v národě odstraňovat, rušit a odškodňovat.« Napišme si slova ta na prapor svůj a řiďme se jimi; věc došla na nože; článek p. J. H. jest jen ubožáckým výrazem nepřátelského fanatismu, pořád všelijak tutlaného. Čiňme každý svou povinnosť, vždyť lid již dobře poznává, kde jsou jeho praví přátelé!

Německý časopis apoštolátu tisku (»Annalen des Werkes vom hl. Paulus«) v lednovém sešitě píše o významu apoštolátu tisku, otvíraje neutěšenou perspektivu do poměrů tiskových, navrhuje prostředky na zlepšení (zvl. fondy!); dále podává rozličné výroky biskupů katolických o důležitosti a prospěchu téhož apoštolátu, zvláště pak pochvalu nejvyššího biskupa Leona XIII. Posléze výňatky z bezbožeckých novin ukazuje, kterak není lhostejno, co člověk stále čte, co kupuje, co podporuje (jaká by to as byla u nás anthologie různých výstřelkův!), a uvádí výrok Kateřiny Emmerichové o zednářstvu, jenž jakoby věštím duchem vypisuje ničemnosť ústavu, odhalenou nyní encyklikou »Humanum genus« ze 20. dubna 1884.

V konferenci děkanství jedovnického (viz »Hlas«, č. 10.) na oslavu roku 1885.

navrženo mezi jiným také a doporučováno, že »zvláště žádoucno jest, aby mimo obrazy také životopisy ssv. Cyrilla a Methoda a vůbec dobré křesťanské knihy a listy rokem jubilejním se rozšířily.«

Ukázka **solidarity** mezi »námi.« Všem čtenářům novin známa jest příhoda týkající se konfiskace Třebízského spisu »Pod skalami«, protiprávně prý vydaného benediktinskou knihtiskárnou v Brně. (Viz věc obšírně vyloženou v »Obecných Novinách« č. 2.) Dp. ředitel knihtiskárny poslal listům, jež utrhačné zprávy o věci té uveřejnily, věcnou opravu, již také všechny podaly.

Při tom katolický denník »Čech«, podávaje opravu, proti obyčeji v takových případech platnému, dovolil si pochybovati o pravdivosti některých výroků. Na př. oprava praví: »Při vydání »Pod skalami« — tedy na počátku spisovatelské činnosti Třeb. — zavázal jej Pl. J. M. slibem, až se zotaví a v lit. pracích vytříbí, že bude do »Zábavné bibl.« přispívati.« »Čech« podotýká: »Václav Beneš literárně se vytříbiti a takým slibem nechati se uvázati!!!« Kolik literárně-historického a psychologického důvtipu v prvé a kolik obchodnického ve druhé poznámce vězí, jest až příliš zjevno, tak že dostačí to uvésti.

Oprava: »Spis (»Pod skalami«) nebyl úplně jeho prací, nýbrž pouze výňatek z rozvláčného jeho rukopisu, jejž Pl. J. M. sám z velké části přepracoval a v celek uspořádal;« — »Čech«: »Tedy dp. Pl. Mathon přepracoval Václ. Beneše Třebízského.« Ve slovech těch leží, že Třeb. vůbec přepracován býti nemohl, že nemohl přepracovati jej dp. Pl. Mathon, a že ho tedy nepřepracoval. Ad *a)* poví »Čechu« kritika, že i nejpozdějším spisům Třebízského často by ceny přibylo decimováním některých rozvláčných a rozbřečeně povídavých míst. Že tedy prvotina jeho velice snadno touž vadu míti mohla, jest na bíledni. Ad *b)* připustí »Čech«, že kněz vzdělaný, jenž jest redaktorem »Zábavné bibliotéky«, tedy rukopisy a spisy toho oboru hojně pročítá, dovede snad vhodně zkrátiti a upraviti rozvláčnou povídku začátečníka, jež jest dílkem úplně prostičkým, nikoli »zjevem« literárně uměleckým. Ad *c)* až bude výslech svědkův, může »Čech« se přesvědčiti, že žije ještě sazeč a korrektor, který rukopis měl, jenž rád přísahou potvrdí, kolik tam bylo rukou dp. Pl. J. Mathona psáno a přetrháno.

Jak u soudu věci stojí, nebudeme vypisovati, brzy vyjdou na jevo. Ale byť i hůře stály, podezírati takto veřejně údaje napadeného, prapodivně se nese z úst muže, jenž ví rozdíl mezi »forum externum« a »internum.« Nikdo nežádal na »Čechu« nějaké apologie, nýbrž jen, k čemu po právě jest zavázán: avšak beze vší příčiny před liberálními listy ještě se vyznamenati a připojiti poznámky posměšné a — prý — vývratné, k tomu náleží notná porce ducha »solidárního!«

Zaslán nám **Prospekt** nové »Bibl. paedag.«, jejž podáváme svým čtenářům beze změny.

»Na náš věk — dí slovutný náš paedagog Dr. G. A. Lindner — nastupuje vedle idey národo-hospodářské úloha nová, úloha to paedagogická, — výchova dorůstajícího pokolení k lepšímu stavu člověčenstva. Nebo co by bylo platno člověku, aby celý svět získal, na své duši však škodu utrpěl, t. j. kdyby byl sebe moudřejším, nestal se však zároveň i lepším, kdyby na př. pokračoval v tom nesmyslném válčení, v tom šíleném mrhání životův a statků na bojištích, v té národní nesnášelivosti, které věk náš tak przní a nás připravují o veškeré vymoženosti novější osvěty. Věk náš úlohu tu pochopil a může právem na-

zvati se věkem paedagogickým, věkem vychování.

A kdo nové, lepší době odchová nových, lepších lidí? — »Neodchová-li jich škola, po přednosti pak škola národní — dí slavný náš Jan Ev. Kosina — život jich neodchová. Čeho tedy třeba především a bezodkladně škole, čeho nám učitelům? Domnívá-li se kdo, že snad o to bychom stáli, by ten neb onen předmět zákony májovými roku šedesátého devátého nově do škol uvedený zase vymýcen byl, na hrubém by tkvěl omylu. Ne o vymýcení něčeho, co na ten čas jest, stojíme, ovšem pak o to, aby všecka učebná látka společnou duševní páskou v souladný celek upravena byla, by předmět nad předmětem nižádné si neosoboval nadvlády, by se přestala konečně měřiti důležitosť jednotlivých předmětů jediné domnělou potřebou života všedního. A tuť ovšem předůležito jest, aby jedenkaždý učitel všecky předměty, kterým vyučovati má děti, si osvojil co nejdůkladněji a dokonale poznával a uznával vzájemný vztah jednotlivých disciplin mezi sebou. Neboť jen tehdáž pochopí každého předmětu důležitosť vychovatelskou — (jiné důležitosti neuznáváme) — a dovede z něho něco vyvésti, co by duševnímu rozvoji dětí jemu svěřených nápomocno bylo skutečně a platně.«

Jelikož tedy především učitelstvu přihlížeti jest k tomu, aby se tříbily paedagogické theorie a myšlénky, má obrátiti zřetel hlavní k původním spisům nejznamenitějších myslitelů paedagogických a ke studiu jejich co nejdůkladnějšímu, by jimi oploděn, upevněn a utvrzen byl vychovatelský obor myšlénkový. Z této důležitosti historicko-paedagogických studií vysvítá, že považovati dlužno četbu původních děl za důkladnější a hlubší obcování s lidmi znamenitými, již jsou representanty jistých idejí paedagogických. Ve svých spisech mluví lidé znamenití zcela jinak s námi, než ústy historika sprostředkujícími. Komenského, Montaignea, Lockea, Rousseaua, Pestalozziho — pozorujeme-li říkajíc okem duševním v blízkosti nejbližší — nepůsobí-li výtečníci ti na nás vzpomínkou blahodárnou a vzácně oplozující? Z té příčiny vydávají se ve všech zemích vzdělaných sbírky klassikův paedagogických. A protož, aby i čeští učitelé poznali české své klassiky paedagogické — v nichž nejjasněji obráží se národní českého vychování ráz — i výtečné paedagogy cizí, odhodlali se nížepsaní vydávati pro naše snaživé p. t. učitelstvo sbírku vynikajících a laciných spisů pod názvem: »*Bibliotéka paedagogických klassiků českých i cizích.*« Zastoupeni v ní budou Čechové: Fr. Bartoš, Dr. Jos. Durdík, Dr. Petr Durdík, J. Kapras, Jan Amos Komenský, Jan Ev. Kosina, Jan Lepař, Dr. Gustav Adolf Lindner, Dr. T. G. Masaryk, Vinc. Prausek, rytíř Jan Šťastný, Dr. Ant. Tille, Josef Wenzig, Frant. Jos. Zoubek. Z cizích: Basedow, Fénelon, Francke, Herbart, Herder, Locke, Montaigne, Niemeyer, Pestalozzi, Plato, Quintilian, Rousseau, Salzmann, Schleiermacher a j. v překladech zdařilých. První dílo obsahuje Dr. Gustava Ad. Lindnera, prof. paedagogiky na české universitě pražské, články paedagogické a psychologické. Druhým dílem budou spisy c. k. zemsk. inšpektora Jana Ev. Kosiny. »Bibliotéka paedagogických klassikův« vydána bude v sešitech tříarchových vel. 8⁰, úpravy vkusné a ozdobena bude zdařilou podobiznou a životopisem každého spisovatele. Sešit u vydavatele stojí 35 kr., poštou 40 kr. Na 6 sešitů (půl roku) předplácí se u vydavatele v Jersíně p. Měřín na Moravě 2 zl. 10 kr., poštou 2 zl. 40 kr., na 12 sešitů (celý rok) 4 zl., poštou 4 zl. 60 kr. P. T. pánům sběratelům poskytují se velmi značné

výhody, račtež se jen laskavě přihlásiti u vydavatele.

Pomíjejíce všeho dalšího líčení, doporučujeme »Bibliotéku paedagogických klassiků« veškerému slavnému učitelstvu co nejvřeleji. Zisku ni slávy nežádáme, jen dobré věci prospěti chceme; doufáme tedy, že každý uvědomělý a snaživý učitel nás podporovati bude. První sešit nahlédnouti lze v každém řádném knihkupectví. Cena sešitu v knihkupectví jest 40 kr. Zdař Bůh!

V Olomouci a v Jersíně v lednu roku 1885.

Redaktor a vydavatel:
Fr. Bayer,
učitel a redaktor »Mor. bibl.« a »Slavínu učitel.« v Jersíně na Moravě.

Hlavní spolupracovník:
Jan Havelka,
c. k. gymnasijní profesor a redaktor »Časopisu muzejního spolku« v Olomouci.

Tiskopisy redakci zaslané.

Blahověst, red. dr. Fr. Krásl, č. 5. obs.: II. postní kázaní. Některé příběhy ze života apoštola opuštěné mládeže Jana Boska. Báseň Tři koruny (B. M. Kulda), Hora Tábor a Proměnění Páně, Upomínka na pouť velehradskou 1863, a hojné zprávy církevní.

Vlasť, red. T. Škrdle, č. 5. obsah mimo další části prací předešlých legendu J. Holowinského „Zbojníci“ (přel. Nečas), Památné a lidu posvátné hory v Šumavě (Fr. Wildmann), hojné zprávy literární.

Květy, red. Svatopluk Čech a Serv. Heller. Ročn. VII. č. 2. Obsah: Visby. (J. Štolba.) Noc v Čechách. (Báseň J. Geisslovy.) Na rozhraní. (J. Lier.) O životě a smrti. (B. Katzer.) V palaciku a dvorku. (E. Jelínek.) Frant. Krumlovský. (J. Arbes.) Fr. V. Jeřábek. (S. Heller.) Ikaros. (Sv. Čech.) Rozhledy atd. Četná vyobrazení.

Nádherného díla **Písmo svaté,** illustr. G. Doré (nákl. J. Otty), vyšlo č. 4. (Exodus, hl. VI.—XXVIII.) s překrásnými obrazy.

Ruch, redaktor F. Brožík a Fr. Kvapil, č. 3—5., z nichž poslední má tento obsah: Pod starými krovy (Kar. Světlá), Ballada o duté lípě (B. Kaminský), Norimberk (E. M. Rutte), Poturčenec Spao Spaič (J. Holeček) atd. s hojnými zprávami uměleckými a illustracemi (zvl. „Pěvec ballad“ od Brožíka).

Komenský, red. F. Slaměník, č. 4—6, se články od J. Kosiny (Život starého kantora), F. Bílého, Krcha (o sv. Gorazdovi), Funtíčka a jiných.

Učitelské listy, red. Fr. Krček, č. 3. s pracemi od A. Kučery (Účel tělocviku škol.), A. Soukopa a hojnými zprávami.

Poutník od Otavy, red. V. V. Janota v Písku, č. 3. se zajímavým a poučným obsahem.

Vychovatel. List věnovaný zájmům křesťanského školství. Vychází 15. a posledního každého měsíce. Předplácí se čtvrtletně 50 kr. Redaktor P. Kopal. Obsah 1. čísla: Náš program. O pravém duchu universit (Eug. Kadeřávek). Znázorňování katechismu. Příspěvky ku psychologice dětské. (Stan. Litavský.) Kronika školská. Hrdinství v dobrých skutcích. (Frant. Vaneček.) Feuilleton: Pan inspektor na cestách, humoreska a j. v.

Method. Časopis, věnovaný umění křesťanskému. Redaktor F. J. Lehner. Měsíčník. Předpl. na půl roku 1 zl. — Obsah 1. čísla: Rok Svato-Methodějský. Chrám P. sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. (V. Štulc.) Přednáška F. J. Lehnera při výstavě círk.-umělecké v Brně. Mosaika.

Dosavadní odvod odběratelů výtečného listu toho jest úžasně skrovný: 492!! Kéž rok svatomethodějský jej aspoň ztrojnásobní!

Pastýř duchovní, redaktor M. Karlach, seš. 3. obsahuje m. j. 5 homilií, 2 řeči přílež., další část důkladného pojednání Lenzova o Učení Petra Chelčického, o očistci, zprávy literární a církevní.

Obrana víry, red. P. Kopal, č. 8. s obsahem rozmanitým a řízným.

Vesna, red. F. Dlouhý, č. 3.

Literární listy, red. týž, č. 3.

Hudební listy, red. L. Janáček, č. 9., obs. Stati z theorie hudby a hojné zprávy hudební.

Dalibor, red. F. Urbánek. č. 3—6. s obsahem velmi rozmanitým a zajímavým, zvláště s četnými zprávami ze světa hudebního.

Pěstoun, red. A. K. Víták, č. 2.

Mír, red. F. Haderlap, št. 3.

Oprava. V předešlém čísle „Hl. l.“ (str. 30. po zprávě o Vrchlického „Perspektivách“) vypuštěno záhlaví „O překladech Vrchlického z nové poesie italské píše „Hlas“: — kteréžto nedopatření laskavě čtenář si opraviti račiž.

Listárna redakce. P. T. *„ad“:* Srdečné díky za listy, těšíme se jim. Do tohoto čísla nebylo však již lze. — *V. D.:* Díky. Račte voliti dle nejlepšího uznání. — Všech pp. recensentů snažně prosíme, aby v referátech dbali co největší stručnosti, poněvadž „Hlídka“ chce býti vodítkem praktickým, co nejobsáhlejším, čehož by pak při nepatrném objemu býti nemohlo.

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 4.

Význam ideje Cyrillo-Methodějské v dobách novějších.

Napsal Jan Tenora.

(Část další.)

1. Svatí bratří byli především apoštolové naši. Do zemí našich přinesli nám víru svatou, dali základ k písemnictvu našemu, u nás zaštípili liturgii slovanskou. U nás Velehrad byl sídlem sv. Methoda, středem metropole jeho, tam také svatý Method pochován. Proto právem vždy větší pozornosť v dobách novějších se obrací k zemím našim, kdykoli se jen jedná o ideu Cyrillo-Methodějskou. Proto však hanbou by pro nás bylo nesmazatelnou a skvrnou věčnou, kdybychom my nebyli si vědomi velikého významu ideje té. Nevděčni bychom byli ke svým největším dobrodincům, k sv. Cyrillu a Methodu, kdybychom nechtěli jíti ve šlépějích jejich a o dílo jejich kdybychom nedbali. Neměli bychom pravé lásky ke vlasti své, která se stala, říkajíc, druhou vlastí svatých apoštolů našich, kdybychom nedbali o tu pravou víru, kterou nám hlásali ss. bratří; víra zajisté, náboženství jest základem blahobytu národního, o čemž zvláště my můžeme býti přesvědčeni trpkou zkušeností předků svých, neboť největší pohromy a neštěstí, jež kdy na vlasť naši přikvačily, jsou ze sporů náboženských. Neznali bychom pravé lásky ani k bratrům svým, ke světu slovanskému, kdybychom nedbali o to a nechtěli pomáhati k tomu, aby jim také uštědřen byl poklad nejdražší a klenot nejvzácnější, jehož se jim jen může dostati, — víra pravá, svatá. Ano, každý by mohl s posměchem a pohrdáním říci, kdybychom nedbali o ideu Cyrillo-Methodějskou: »Tak si váží odkazu po největších svých dobrodincích? A potom chtějí, aby je kdo ve vážnosti měl?«

Totoť máme vždycky na paměti míti, všichni máme si toho býti vědomi. Neboť není snad jen pro některé z národu našeho, aby ideu Cyrillo-Methodějskou pěstovali a rozšiřovali, nikoliv, nýbrž jest to úlohou **veškerého národa našeho**, úlohou větší, šlechetnější, vznešenější, nežli ledakterá, kterou považujeme za nezbytnou. Každý má si býti vědom, čím nám svatí bratří byli, jichž doba byla v pravdě nejslavnější z dějin našich, tak že před leskem jejím každá jiná i sebe oslavovanější bledne a mizí. Tím však větší povinnosť nastává v příčině této vzdělancům, anebo těm, kteří se za ně považují. Jim nedostačí, aby znali význam ideje Cyrillo-Methodějské, nýbrž ti mají, pokud mohou, sami také ruce k dílu přičiniti, mají sami pracovati o to, aby idea ta nebyla stále jen hvězdou krásnou ve výši nedoměrné, nýbrž aby vcházela

ve skutečnosť. Každý, kdo v příčině té něco, byť na pohled sebe nepatrnějšího, skutkem podniká, klade kámen k budově celé, o niž usilovali svatí bratří, o niž pracovati nám.

Než, bohužel, že se nepochopuje u nás idea tak krásná, přežel, že nalézají se spíše zástupy těch, kteří aspoň nepřímo pracují o to, aby idea ta ani uskutečněna nebyla. Přežel, že ti, kteří na křtu sv. byli přijati v církev svatou, jejíž ozdobou byli u nás svatý Cyrill a Method, a kteří ve víře té vychovávání byli, odvracejí se od ní, a matku svou, církev svatou, tupí a jí si neváží. Heslem jejich jest sice krásné slovo »vlasť,« zvelebiti vlasť, jak hlásají, úkolem našim předním, avšak skutkem právě naopak činí. Nejde jim tak o zvelebení vlasti, jak o to především, aby sami zvelebováni byli, aby pýcha a ctižádosť jejich ukojena byla, běží jim často jen o hmotný prospěch, a potud jsou vlastenci, pokud z toho prospěch mají. Kdyby chtěli opravdu vlasť zvelebovati, zcela jinak by si počínati musili. Vlasť jest matka naše. Jako každý zvedený syn za úkol svůj pokládá, matku svou ctíti, jí sloužiti, a když se jí ubližuje, ji zastávati, tak také každý vlasti pravý syn má činiti jen to, co by ke prospěchu vlasti bylo, má vždy přihlížeti jen k tomu, aby se vlasti vděčným synem býti prokázal. Toho však nečiní a vlasti nemiluje ten, kdo usiluje jí, čili jinak lidu našemu, uloupiti to, co má nejdražší, který pomáhá pokalovati a v prach a v bláto metati nejlepší skvosty její. Nejdražší však věc lidu našeho jest víra svatá, skvost, okrasa a ozdoba nejlepší; písemnictvo pak jest zlatý klíč k pokladům osvěty a vzdělanosti naší. Víra lidu našeho jest Cyrillo-Methodějská, písemnictvo naše jest posvěceno sv. Cyrillem a Methodem a dostalo se mu říkajíc diplomu šlechtického papežem Janem VIII., kterýž stvrdil jazyk slovanský na jazyk liturgický. Proto jediné ten, kdo víru tu má, kdo ji brání a zastává, kdo nezneužívá jazyka našeho, písemnictví našeho k tomu, aby uzamykal lidu našemu poklady víry ss. bratřími otcům našim hlásané, kdo působí, ať slovem, ať písmem, aby lid náš si vážil víry své, kdo neničí jí v něm, kdo pečuje, aby osvěta naše se nesla duchem právě křesťanským, aby hlavně literatura naše vystříhala se jedu a kalu literatur cizích a byla skutečnou stravitelkou, ne pak otravitelkou národního a pospolitého života našeho, — jediné ten hledí pravého blaha a prospěchu vlasti naší a jest si vědom povinnosti své.*)

Kdo takovými myšlénkami jest přesvědčen a podle nich jedná, ten pomáhá také uskutečňovati ideu Cyrillo-Methodějskou u nás. Čím více bude u nás mužů horlivých, šlechetných, Boha a vlasť svou v pravdě milovných, tím více bude se blížiti doba, kdy i národu našemu, vymaněnému z pout cizoty, jež zaslepená krátkozrakosť mu vtiskuje ne ku zvelebení, nýbrž k hanbě, zasvitne budoucnosť utěšenější a slavnější. Podnětem k tomu budiž idea Cyrillo-Methodějská! Toť ona idea, která pomůže nám k novému obrodu, která nás posílí, kdykoli snad budeme ochabovati, která nás potěší v zármutku a neštěstí, která radosť naši zdvojí ve štěstí. Toť ona idea, která, když ji budeme hlásati a podle ní se říditi, zachrání nás před záplavou bohapustého materialismu, která pomůže k vítězství věčným ideám pravdy, krásy a dobra ve zlém a nebezpečném příboji sociální otázky, která zvedá týmě své vždy směleji, neštítíc se ani mrzkých zločinův, ani tyrannisujícího násilí. Važme si jen dědictví Cyrillo-Methodějského, buďme pamětlivi velikého významu ideje Cyrillo-Methodějské, mějme však na paměti také povinnosti, které nám ukládá, a pak mů-

*) „Obzor“ 1880, str. 194.

žeme býti přesvědčeni, že neopustí svatí bratří ctitele a následovníky své, že nezahyneme ani my ani budoucí.

Každý v národě našem má tedy bedliv býti toho, by víru si zachoval a aby svým způsobem křesťanskou, pravou osvětu šířil, a každý, kdo tak činiti bude, bude pracovati také o ideji Cyrillo-Methodějské, ač ovšem o části jen její, části však nikoli jen vedlejší nebo bezvýznamné, než o části stejně důležité, ba pro nás, bez ohledu k bratřím našim slovanským, ještě důležitější. O ideu celou Cyrillo-Methodějskou se snažiti, toť úkolem vznešeným jen některých, jichž však již řada statná, a dá Bůh, že vždy více množiti se bude. Ti směřují na venek hlavně k tomu, aby všichni Slované pochopili význam ideje Cyrillo-Methodějské a důležitosť její pro sebe, a aby ji za svou přijali.

2. Idea Cyrillo-Methodějská záleží také ve snažení a usilování, aby rozvadění bratří Slované smířili se s církví pravou, od níž dílem řeckým odvedeni byli. A v druhé této části spočívá především veliký její význam pro všechny Slovany, kteří odtrženi jsou od církve římské. Všichni Slované uznávají svaté bratry Cyrilla a Methoda za své apoštoly, všichni je ctí a památce jejich vším právem blahořečí. Než jak jest tu veliká část jejich nedůsledna! Či jest důsledným, když ctí svaté bratry a naproti tomu tupí a haní církev římskou, církev tu, ku které svatí bratří lnuli srdcem celým, a která je ve všech pracích podporovala; či jsou si důsledni, když zapírajíce, ač ovšem proti vší pravdě historické, všecko idealní působení ss. Cyrilla a Methoda, chtějí je snižovati za pouhé nástroje řecké politiky a řeckého rozkolu? Ó by poznali se a prohlédli, vlastně prohlédnouti chtěli! Až do duše by se zarděti museli, kdyby uvážili, jakými byli svatí bratří, jak působili a oč se snažili, a kdyby rozvážili, jakými sami teď! Ať čtou jen život svatých bratří! Z každé stránky jakoby volali ss. Cyrill a Method ke Slovanům odštěpeným: »Poznejte se, bratří ubozí a nešťastní! Učte se od nás ctíti pravou církev římskou, která tolik dobrodiní vám činila a která jich konati neustane, byste jí i nevděkem spláceli. Vizte, co jsme vše pro vás konali a činiti chtěli, abyste všichni Slované byli jedna rodina, spojeni jsouce pevnou páskou, věrou!«

Ó by se vrátili bratří naši rozvadění k církevní jednotě s církví římskou! — Událosť by to byla dosahu nezměrného.

Čas jest příhodný. S láskou a důvěrou obrací se sv. Otec, veliký Lev XIII., k veškerému světu slovanskému a zvláště věnuje péči svou Slovanům nesjednoceným, ničeho nepřeje si tak vřele, než aby pečovati mohl o jich blaho a spásu, aby je všechny věčným poutem svornosti, kteráž jest nejpevnější a nejlepší zárukou jejich blaha, k sobě připoutati mohl. Ruku jim podává sv. Otec ne jednu, nýbrž obě, chce je přivinouti k srdci laskavému. Roznítil opět ideu Cyrillo-Methodějskou, ji schvaluje, jí žehná, uznává ji za svou, potvrzuje opět ideu tu, kterou již za sv. Methoda papež Jan VIII. potvrdil a schválil. Rozechvěti musila každého Slovana slova laskavá encykliky sv. Otce, a jaký ruch nastal po všem Slovanstvu, zřejmě ukazuje, jak veliký jest význam ideje sv. Otce, ideje Cyrillo-Methodějské, a jaký jest dosah její pro veškeré Slovanstvo.

(Příště dále.)

Listy z Čech.

Píše „ad."

I.

Nedávno mě došlo č. 9. r. VII. »Zábavných Listů,« jež výbornou redakcí J. L. Turnovského vybavily se z pout krvavých překladů, nejvíce francouzských, a nyní se těší z bohatého obsahu, třeba by postrádaly jména a vlivu na vlastenectví privilegovaných, zvučných časopisů. »Zábavné Listy« rok od roku se lepší a zdokonalují, zatím co jiné listy naproti křiklavým a chlubným reklamám o novém roce klesají pod čáru svých jalových slibů. Ale právě proto, že časopis stoupá cenou obsahu, bylo by přání, by ve všech částech, tedy i maličkostech, jež namnoze jsou dosti veliké důležitosti, byl dokonalý. A tu čtu na prvé desce dotčeného listu tuto reklamu: »Pikantní čtení! Decameron, sto povídek od Giovanni Bocaccia. Z italštiny přeložil J. Fl. Karafiat. Dva silné svazky pouze 3 zl. Nána, román od E. Zoly, z frančtiny přeložili F. Schüller a L. Smidt. Cena 2 zl. 50 kr. Krčma (l'Assomoir), román od E. Zoly. Cena 2 zl. . . .« Opravdu pikantní a laciné čtení pro lid, jemuž četnými p. knihkupcovými kolektory »Zábavné Listy« do rukou se dostávají. Má-li časopis opravdu býti dokonalý a je-li obsah jeho skutečně dobrý, nač hyzditi obálky takovými pikantními a lacinými odpadky francouzských kaliští necudnosti a nemravů?

Ku přečetným knihovnám a knihovničkám opět přibyla jedna. »Nár. Pol.« oznamuje v č. 32. novou prostonárodní knihovnu: »Přítel domoviny,« již vydávati bude Marie Reisová v březnu. Šest svazků za rok, předplatné 1 zl. 40 kr. Na konec obyčejné anonce podotknuto: »Vydavatelstvo se zavazuje, jakmile počet odběratelů dostoupí na 10.000, že věnuje 100 zl. »Ustřední Matici školské« a z čistého užitku pak vždy přiměřenou část.« Pro tuto »obětavosť,« ačkoliv proti knihovnám podobného druhu brojeno, zasluhuje tato »v každém ohledu všemožné podpory.« Čtenáři nestranný, suď sám!

V pražských listech rozebírána otázka, mělo-li divadelní družstvo uvésti v český repertoir »Lohengrina,« výbornou německou skladbu, čili nic. »Nár. Listy,« »Paleček« a jiné listy vidí národní divadlo ohroženo touto skladbou, »na niž prý bylo dosti času,« »v níž, jak nás hudebníci učí, hudba se podřizuje slovu.« Jest se prý obávati, by k vůli smíření nedošlo těch neblahých dob, aby se hrálo na českém divadle také německy a obě divadla dosavádní nebyla vzata v jednu režii. »Lumír« naproti tomu se diví, že vůbec mohly ozvati se hlasy proti »dílu tak velkolepému, tak uměleckému, jež se vymyká každé klasifikaci národnostní a je chloubou veškerého umění XIX. věku.« Po našem soudu nezáleží na tom, kdo dílo umělecké splodil, zda Francouz, zda Ital, zda Němec, my hledíme vždycky jenom na dílo, jeho krásy, jeho dokonalosť.

Na konec tohoto dopisu, v nichž chceme pokračovati, nelze se nezmíniti o jakési daremné a neužitečné napjatosti časopisů českých (z Čech) a moravských (z Moravy). Myslím, že všichni, ať Češi, ať Moravané, pracují za týmže cílem, vzdělávati náboženský, vědecký, národní cit čtenářů, zušlechťovati srdce jejich, buditi lásku k Bohu a vlasti atd., a tudy nechť kráčíme ruku v ruce přátelsky beze všech jizlivých poznámek, jež tím více do oka bijí, jsou-li v listu, jenž má býti tlumočníkem vzdě-

laných lidí, učitelů lidu, hlasatelů křesťanské lásky. Vydá-li co dobrého tiskem Morava, jest to právě tak naše, jakož my jí chceme věnovati, co v Čechách pěkného a opravdu užitečného vyšlo. Sočiti na sebe, bývá nechvalnou vlastností konkurentů, jimž běží jenom o časný zisk a ne o dobro věci.

Posudky.

Vlasť. Měsíčník pro poučení a zábavu. Vychází dne 15. každého měsíce za redakce kněze Tom. Škrdle. Cena 3 zl. 25 kr.

Již prof. P. Karel Šmídek, zvěčnělý první aesthetik náš, důvodně vylíčil, jakých výhod skýtá vývoji národu uznané středisko literární: čím tělu zdravé srdce s osnovou čilých žil, tím vlasti ohnisko literární, jímž přejeme si rozuměti hlavní město s dobře zařízeným spolkem nadaných i pilných, osvícených i ušlechtilých spisovatelův a mecenášů se záložným sborem neunavných rozšiřovatelů národního čtenářstva.

Žel Bohu, Morava nemá Prahy, národně velečinné Prahy, nýbrž Brno, město němectvím a židovstvím otrávené! Toť vysvětlí nesnáze a chudobu literatury moravské u příměru k české dokona, zvláště doplníme-li nástin tušených odtud obtíží zmínkou o neuvědomělosti i netečnosti lidu, ba i vzdělanstva moravského. Zdaž to však závadou, abychom právě v Brně na odpomoc zorganisovali energický sbor spisovatelův a vlastenců vůbec — jenž imponujícího zástupce vůči veřejnosti měl by v mohutném měsíčníku zábavně-poučném!?

Že ani s hmotného stanoviska tužba naše není přeludem, dojde-li ovšem k žádoucnému splynutí neb alespoň sblížení duševních směrův i povolaných sil . . . toho důkazem nejvítanějším jest pražská »Vlasť,« jížto přízeň odběratelstva co nejčetnějšího získati účelem jest následující úvahy. Však proč tak vřele ji doporučujeme? Poněvadž posavadní čtyry čísla prvního ročníku přečetše, za hodnu četby, pochvaly a podpory uznali jsme ji nejen pro katolicky národní směr, nýbrž i z důvodů čistě literárních. A že již proto hleděti si »Vlasti« budeme jako zřítelnice oka vlastního, píšeme o ní již nyní, ač není ročník její u konce, abychom pokynem upřímným přispěli k jejímu zdokonalení.

Nuže, jak plní »Vlasť« »začátečnice« úkol svůj — výchovu dobrých spisovatelů pro katolicky zdravou belletrii, nejúčinnější to částť literatury vůči národu? — Z básní vyniká opravdu klassická »Píseň zvonů,« plod strahovského premonstrata Fr. Kyselého, lahodnou líční důstojnosti a ceny pohlaví ženského ve světě křesťanském oproti pohanskému; důvod změny té mistrně opěn jest v nástinu vtělení Bohočlověka. Za to »Česká koruna« od téhož pěvce unavuje; haní také brusičskou jeho píli chatrností rýmů, na př.: ke mně — témě, proud — zahynout a p. Sloha o čtyřech verších lahodí sluchu rýmy obkročenými (abba), nebo střídanými (abab) mnohem více, nežli spřeženými (aabb), zvláště je-li kvantita první slabiky ženských rýmů nestejna! — Pakostovi, pěvci »Znělek šumavských,« připomínáme, že delší řad znělek, byť formálně bezúhonných, čtenáře neunaví jen tehdy, protéká-li pažitem pěkných slov a obrazů potůček význačné myšlénky nebo vzpru-

ženého citu, jenž vrcholí buď affektem nebo duchaplnou pointou ve sloce poslední. V té příčině chválíme znělku 3. 5. 6. 8. 10. Trioletu jeho »Pěvcům« úskalím byla forma a nepůvodnosť myšlénky. »Za Fr. Douchou« nese Pakosta opěvem pěknou prósu. V. Petřík výtečně »Vlasti« posloužil básněmi »Sláva« a »Za patnáct let«; první vyniká fantasií, dobrou formou — druhá cenou myšlénky. Proč básník nezrýmoval i dva první verše sloh subjektivismu až nadbytně plných? Jos. Tumpach za »Dědečka« velké chvály jest hoden, tak jako výtky za to, že přeložený jeho »Počátek zimy« osmělil se právě ve »Vlasti« týrati nám sluch nezdařenou hříčkou rythmickou, v níž nestejností taktu souhra rýmů namnoze prabídných zmatena jest. — »Jan, hrobník,« povídka ve verších od Vl. Syrokomly, ve příjemném jinak překladě Pakostově snadno by si zakopal čtenářův zájem zbytečnou kupou sentencí o sobě sice pěkných, děj však tuze dlouho zahalujících v I. a II. čísle úvodu. V básni »V jeseni« od J. Choda trpí pěkný celek zbytečnou slohou poslední. Prósu výpravnou zastupuje Dostálova histor. povídka »Lehká země,« v níž děj pro nemístnou zevrubnosť v 1. půli příliš se vleče. — P. Kopalovi nelze zamlčeti, co nám vnukla humoreska »Národní Tartyf«: když děj a hovor osob stačí na dojem rozkošně satyrické humoresky, nač karrikaturami a přemršťováním fysiognomií plýtvati a kaziti u laiků prostých i vzdělaných — o něž nám i »Vlasti« přece na prvním místě běží! — dojem ve smyslu výroku Goetheova: »Man merkt die absicht und wird verstimmt!« . . . Tom. Škrdle mile kreslí »Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.« — »Krakov« a jeho znamenitosti místní i dějinné důkladně líčí K. Konrád. »Různé bejlí »z« (!) Parnasu českého« znamenitě proklepává prozatím hlavně na účet Vrchlického Fr. Pohunek. Na zbytky národní poesie důvodně upozornil sběratele věcným článkem Tóma Šmíd. Fr. V. Sasinek dvěma články s přídechem polemickým přispěl k dějinám Cyrillo-Methodějským. V. Beneš-Třebízský důkladného referenta má v K. Chmelnenském, jehož článek v dokončení kéž přinese pravdivý povahopis Benešův a zvláště poměr národnosti i církevnosti v jeho smýšlení. V oddíle: »Literatura,« chvalné zmínky hoden jest jen V. Petřík, hlavně za věcně dokonalý posudek Čechova »Hanumana.« — — Končíme úvahu upřímným přáním, aby »Vlasť« před Bohem i před lidmi prospívala dlouhým věkem a literární cenou obsahu i formy. *A. J. O.*

Ježíš na cestě k hoře Kalvarii. Postní kázání, která napsal Fr. Herzog. 1885. Tiskem a nákladem knihtiskárny benedikt. rajhr. v Brně. Stran 92. Cena 40 kr.

Pisatel počíná vhodným úvodem, v němž snaží se dokázati pravdivosť významných tří slov: »Mane, Thekel, Fares,« vzhledem na naše časy a přechází potom na thema sobě vytčené, jež zahrnuje slovy: »V sedmeré bolesti Spasitelově ukázati jako v zrcadle zlobu a zkázu sedmera hlavních hříchů.«

Již tato myšlénka, která jest všech sedmi řečí podkladem, velmi se zamlouvá, anať ne často zpracována anebo aspoň zajisté ne s takou dovedností, jak se podařilo našemu p. pisateli. —

Co se tkne celku, lze říci, že tato kázání jsou popředně časová, vynikají populárností a praktičností, tedy znaky, jichž potřebí nevyhnutelně k výborným kázáním. Obzvláště se autor snažil vhodnými příklady ošklivosť a ohyzdnosť těchto sedmero těžkých hříchův objasniti, jak ku př. lze čísti na str. 35. »O závisti.« Dále dokazuje smutné následky jednotlivých hříchův opětně doklady, a to obyčejně ze života obyčejného, semotam

častěji i z dějin, což ovšem dodává řeči mocnějšího důrazu, jakéhosi podkladu a odůvodnění historického.

Jak ve všeobecnosti, tak i v jednotlivých řečech jest sobě spisovatel důsledným. Logičnosť prosvítá celkem i oddíly. — Bylo by od místa, abych se více rozepisoval o těchto v pravdě krásných řečech, a proto raději dovoluji si je našim pp. kazatelům venkovským i městským co nejvřeleji odporučiti, anyť slouží nejen pro dobu svatopostní, nýbrž i pro celý rok. *S.*

Zajímavé črty ze života našich slavných mužův a žen devatenáctého století. Vydal Frant. Bačkovský. Na král. Vinohradech. Nákl. vydavatelovým. 1884. Str. 78. Cena 70 kr.

Obsaženy tu 173 črty ze života starších i mladších spisovatelův, umělcův a j., buď odjinud vyňatých neb nově sestavených. Že dílo takové jsouc poněkud úplné a spořádané, bylo by velice záslužno, netřeba podotýkati; v tomto sborníku obého pohřešujeme, ale i přes to jakožto začátek má svou cenu a zajímavosť.

Na str. 75.: anekdoty ze Sušilova života nenapsány do »Moravské Orlice« J. Paskovským, nýbrž J. Pastrnkem.

Vydavatel prý chtěl vydati tři sešity, vydal však jen jeden, ve kterém obsažen též sešit prvý, samostatně vydaný r. 1883., tak že kdo si jej koupil tehda, a chce si koupiti také tento sešit, má tu potěchu, že platí za prvou část (str. 1—40.) zcela zbytečně dvakrát. *Red.*

Listy a květy. Básně V. Pakosty. V Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

K novému roku letošímu podal nám oblíbený básník náš objemný svazek básní. Toužebně rozevřeli jsme úhlednou knížečku »Listův a květů.« Četli jsme sice některé ukázky jinde uveřejněné; už tehdy zamlouvaly se nám. Mohutnější byl však dojem, který v nás vzbudil celistvý jich soubor. Toho večera, kdy ocitly se básně tyto v našich rukou, neodložili jsme jich — putujíce v duchu po Šumavě, obdivujíce se jejím krásám a hrůzám, kochajíce se libovonnými květy velikolepých myšlének a přirovnání básníkových, až posledního řádku jsme dočetli. Šumavě zasvěcuje bohatý věnec znělek. Šumavské hory, krásy a hrůzy, nuzný horský lid, mateřská mluva, běhy dějinné, osudy vlasti, příroda rukama lidskýma takměř ještě nedotknutá, daly zajímavou látku k básnickému rozjímání a spracování. Líceň přírody jest namnoze klasická, — podobenství, příměry nás nejednou původností radostně překvapují.

Ode str. 25. »Rodné zemi« až na str. 36. jsou znělky hlubokým výrazem nelíčené horoucí lásky k národu a české vlasti; s rodnou zemí, kterou slaví (s. 25.):

> Ty's ona statná Makabejská žena,
> jíž ve tvář hledět bylo mukám všem,
> a s Matkou Páně stojíc pod křížem
> jsi neklesnula, hořem usoužena . . .,

truchlí, pláče, cítě živě její hoře.

Rozkošná báseň: »U vzniku Vltavy,« velikolepá reminiscence historická: »Nad Rizenburkem« . . . a jako hlahol večerního zvonu, když po bouřlivém odpolední letní slunce zapadá v rudé záplavě a čerstvý vánek ovívá naši tvář, tak vyznívá v libou harmonii míru řada vlasteneckých písní znělkami »Per aspera« a »Bolné vzpomínky,« z nichž ona končí slovy (str. 35.):

> Bůh vložil na nás útrap těžké kříže
> a dal nám projít ohněm utrpení,
> že z nás chtěl míti jenom zlato ryzí.

tato pak (str. 36.):

> Leč i z těch hrobů těcha srdci kyne:
> že národ, který tolik vytrpěl,
> již v žádné bouři věků nezahyne.

Jako v panorámě rozprostřev nám před očima celkovitý obraz Šumavy a

dada nám i nazírati, co duše jeho, patříc na ně, cítila: rozvinuje pak a ukazuje drobné malby a výjevy ze života a okolí šumavského. Drobné malby, — v něž vdechl myšlénky veliké, že čtouce básně tyto, vidíme v nich, jako malý svět. — Jsou to idylické znělky: »Děti na jahodách,« »Na besedě,« »Jeřabiny,« »Mlýn v horách,« »Staré družky,« »Chata v zimě,« »Horská chudina,« »Večerní,« »Kříž v lese,« »Pod starým dubem,« »V noční samotě,« »Ó hvězdo jasná,« »Podloudníci,« »Horská idylla,« »Na vesnickém hřbitově,« »Zakletý zámek,« »V jeseni,« »Na odchodu.« Chtíce krásy jejich vytknouti — věru — váháme, nevědouce, které před jinými máme dáti přednosť. Že pravdu mluvíme, dokázali bychom snadno uvedouce leckterou báseň, aniž dlouho vybírajíce: avšak dostačí snad na to poukázati s důvěrou, že sbírka nebude chyběti v žádné knihovně čtenářů našich.

Ve druhém oddíle: »Různých zpěvů« prvé čtyry: »Do výše vzlétni...,« »Jaro se blíží,« »Pěvcům,« »Důvěřuj,« »Štěstí« hravě běží, jako písně. Jakkoli však předmět jejich obyčejný, ve zpracování zračí se mistrovnosť básníkova.

Čtvero znělek (strana 63.) »Solvet saeclum...,« (str. 64.) »Mé žaly« I., II. a III. jest důstojnými sestrami znělek šumavských, — odloučeny byvše snad od nich, že nevyrostly na půdě a z půdy šumavské. Srdceryvny a pravdivy jsou nářky, vynořující se básníku z té duše nad syny zrádnými — nad moderními Bruty, kteří ubíjejí vlasť a lid (str. 64.):

> **Nejhorší však, jenž svou zradiv lyru,**
> **zvukem ošemetným v struny bije, —**
> **hyzdě, tupě zbožných předků víru.**

a na str. 66.:

> **Leč kdy zřel jsem, vychytralou prací**
> **jak se Ludmil, Janův chrámy kácí —**
> **děsný smutek zastřel moji duši.**

Krásna báseň (str. 67.) »Černé jezero,« rázná, upomínající na Čelakovského: »Mluva naše.« Lehounkým a zpěvným tokem plynou »Zimní idylly,« »Sněhulák« (jehož završení jest velmi poetické [s. 73.]:

> **„Sněhuláček, sněhuláček!“**
> **první vzkřik, kdy jitro vstalo.**
> **Kam se poděl? — Co se stalo?...**
> **Měkký větřík — voda v běhu — —**
> **štěstí lidské — hrouda sněhu!)**

»Idylla vánoční« něžně a tklivě se nese, »Ztracený ráj,« okrasa to této sbírky, a j. »Modlitba matky,« »Spor květin,« substrat sice nepatrný, — provedení mistrné. — Finis coronat opus — a touto korunou jest lyricko-epická báseň »Svatý František Borgiáš,« báseň mohutného, perutného vzletu, jížto vděčné otevírá se pole činnosti básníkově v háji křesťanských legend. Nadějeme se, že obere sobě tuto roli, již jali se vzdělávati mentorové naši — Sušil, Štulc a j., která toho času leží úhorem, doufejme, že posvěcená mysl a povolané ruce našeho básníka vynesou nám odtud nejednu perlu v rouše sváteční krásy — prostém všech příměsků, jakýmiž ověšují a zohyzďují je často ruce nepovolané, mysl neposvěcená.

Malých nedopatření, licencí v rýmu — tušíme — příště uvarovati se nebude velikou nesnází našemu autoru, aby hlubokosti myšlének přiléhala i úplná dokonalosť formy.

Jak vládnoucí česká kritika »Listy a květy« uvítá, nevíme. Ignoruje-li je, či několika macešskými slovy jich odbude, nepřekvapí a nezarazí nás to; vždyť jsou tištěny v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně, psal je kněz, jenž netají úcty k náboženství. My važme si děl, které vyšly z rukou našinců, dokažme hojným odběrem, že nevyhynulo, jak se nám spílá, v nás poznání pro pravou krásu — jak obsahovou, tak i formální — a pokochejme se listy a květy šu-

mavskými. Za úpravu důstojnou naše díky slavnému nakladatelstvu.

Cena objemné sbírky 80 kr. velmi mírná.

Na závěrek blahopřejíce p. autoru, voláme z hloubí srdce: »Vivat sequens!«

V. Č.

Píseň o Činu. Zpívá František S. Procházka. Poetických besed č. 21. Redaktor: Jan Neruda. Nakl. Ed. Valečka. V Praze 1885.

Tato allegorická báseň Procházkova zdařile zosobňuje krásnou vlasteneckou myšlénku, že národu našemu třeba »činu« rychlého, spojeného s mravenčí pílí, provázeného nadšením a moudrou radou, podporovaného poznáním sebe sama.

Konstrukce básně jest umělecká, závoj allegorický jest dosti průhledný, abychom poznali ve Slavce matku Slavii, v únosci jejím národy nám nepřátelské, ve lvu a dvou orlatech národ Čechů, Moravanů i Slezáků, s jichž spojenou silou vysvobodí rytířský Čin drahou Slavku a ubije únosce jejího, netvora »z cizí země.« — Mluva básnická je ozdobná i lahodná. Jen zřídka vyskytne se méně zvučný rým neb pokulhává metrum. Poklésků grammatických jest několik.

Považíme-li, že »Píseň o Činu« jest prvním větším plodem mladistvého pěvce, můžeme doufati, že se nám dostane Procházkou pěvce skutečného, básníka milujícího lid svůj, jeho minulosť, jazyk a svobodu.

A. V.

Dolorosa. Povídka od Vojt. Pakosty. »Zábav večerních« roč. VI., č. 1. Str. 194. Cena 60 kr.

Pan Michal Šedina byl zámožným pražským občanem. Užíval šetrně jmění poctivě nabytého, avšak nemaje příbuzných, žil jen sám sobě. Než úmrtí jednoho z jeho vrstevníků, jehož život se dosavádnímu životu páně Šedinovu na vlas podobal, více však ještě utrhačné řeči, jaké se o zemřelém boháči — sobci, šířily, způsobily v něm obrat k lepšímu: ujal se opuštěné, chudobné vdovy, a její dítko — Dolorosu, vychovával po její smrti jako dítko vlastní. Když byla Dolorosa povyrostla, zajel s ní p. Šedina na statky baronky Klenoveské. Bylť mezi ním a baronkou ode dávna jakýs druh známosti, neboť ji vysvobodil z velkého nebezpečenství, zastaviv splašené koně jejího povozu. Tento první krok, který Dolorosa do světa učinila, byl pro ni příčinou mnohých žalostí, ale též zásvitem jejího štěstí v budoucnosti. Vešla ve styk s lidmi, kteří její ušlechtilé povaze a zbožné mysli mohli býti jen na škodu, setkala se však též s mladíkem, chudým sice, ale poctivým studentem, s nímž ji nejen stejné osudy, nýbrž i ta okolnosť spřátelily, že ji zachránil z hlubiny rybníka, kde by byla pošetilostí Artura, dědice Klenovsi, jistě zahynula. Pan Šedina sám podporoval od té doby mladého Kalinu, který, dokončiv studia lékařská, jako doktor odejel na Rus, nesa v srdci obraz Dolorosin, kterou považoval za ideál ženskosti.

Zatím se neočekávaně vrátil z Ameriky zbědovaný bratr páně Šedinův, a když umřel, zůstavil syna dospělého ochraně bratrově. Tento mu z počátku důvěřoval, svěřil mu i částku jmění, konečně však o jeho poctivosti přece pochybovati počal, ale bylo již pozdě: roznemohl se, a nepořídiv ani právní závěti, umřel. Dědicem byl ovšem jen synovec, Dolorosa byla zase chudičkou, opuštěnou dívkou. Hledala útočiště na Klenovsi, ale nenašla ho; neboť byla nucena tajně místo to opustiti, aby zachránila ohroženou česť svou a dobré jméno. Vrátivši se do Prahy, setkala se v okamžiku největší bídy s doktorem Kalinou, jenž, z Rusi se vrátiv, jí přese všecky ďábelské lži nepřátel v srdci věrným zůstal, a stala se jeho manželkou.

Jak viděti, jest to děj prostý, bez velkých zápletek, namnoze bez originalních motivů, skladba i v podrobném provedení průhledná, jasná, jdoucí klidně za svým cílem: školou strastí přivésti Dolorosu do rukou štěstí.

Dvě myšlénky obzvláště vynikají v této povídce; první, že »nerozumno jest, žíti jen pro svou osobu,« a druhá, pronesena Dolorosou po trpkých zkušenostech: »— oblékali mne v pěkné šaty, nazývali mě slečnou, ale já poznala, že po těch lesklých podlahách a v tom hedbáví smí se procházeti bída jen tehdy, zaprodá-li svou česť, tělo i duši . . .«

Jazykových vad je několik.

Knížka tato jest čtením pro lid velevhodným, neunavuje, nenapíná, a přece baví i poučuje.*) *Fr. V.*

Kalendář „Humoristických Listů.“ 1885. J. R. Vilímek v Praze.

Litujeme, že kalendář není prost těch vad, s nimiž se v humoristických spisech tak často potkáváme. Míníme obrázky, vtipy a p., jež cit náboženský a mravní urážejí.

Na str. 4. v »historickém kalendáři« čteme: »Roku 1885. čítáme od vynalezení dobrého vína (v Káni Gal.) 1895.« Nemotorný vtip je tím urážlivější, poněvadž jej bezprostředně předchází vtip: »Od vynalezení jaternic čítáme 4833.« V části obrázkové vytknouti dlužno »Léto,« ženská postava s udicí, která »kudy nejvíc chodí hostů davy, v plovčím šatě sedla na taras,« jakož i obrázky na str. 44. a 45., kteréž podobně nestoudností mají baviti. Obrázkům pomáhají básně a vtipy. Z básní uvádíme »Zima,« »Léto,« »Na třešních,« »Pytlák« a »Špendlík na rukávu,« pak vtipy na str. 33. a 41., v nichž podává se čtenářům »špinavé prádlo.«

*) Z jiného posudku — později nás došlého — vyjímáme ještě: „NB. Dovolili bychom si sl. redakci na začátku ročníku upozorniti, aby se tam nevloudil zase nějaký překlad, na př. z George Sandové.“ (Felix.) *Red.*

Ačkoliv jiné vtipy a žerty jsou zdařilé, přece pro naznačené vady nemůžeme kalendáře odporučiti. *P. G. S.*

Poklad, historický obraz z minulého století od Aloisa Jiráska. »Libuše« roč. XV. čís. 1. a 2.

Především stůjž zde krátký obsah: Český bratr Horák musí se skrývati před svými nepřátely v tajném sklepení u starého hradu Potštejnského, do něhož dal ho zavésti starý Bartodějský, také přívrženec bratrského vyznání. Mladý Horák miluje dceru jeho a má se s ní zasnoubiti. Úhlavním nepřítelem jest jim jesuita Steydel, rádce hraběnčin, a s ním některé maloměstské figury, z nichž ostrostí jazyka zvláště Celerka vyniká. V krátce však dostane se jim opory v novém doktoru zámeckém, Kamenickém, svob. zednáři, zaujatým ideami encyklopedistů, jimiž nadchnul schudlou šlechtičnu zámeckou, Renatu, dívku blouznivou, k níž zahoří láskou. Jezuitovi podaří se pomocí syna Celerčina, odmrštěného s láskou svou u dcery Bartodějského, Frantiny, nyní škodolibého mstitele, vypátrati úkryt Horákův. Zajmou Horáka i Bartodějského. K tomu výstupu přibude zvláštní cestou hrabě. Hrabě Chamare, doufaje nalézti poklad, prozkoumal všechny chodby hradní, podněcován jsa od jesuity; jedna chodba, o níž měl za to, že ho povede k cíli, zavedla ho do onoho sklepení. Trpce sklamán káže zajaté i s nalezenými věcmi odvésti a s nimi vyšetřování započíti. Ale než dojde k ukončení pře, pomůže doktor Horákovi z vězení, vezme zabavené knihy a ujede s Renatou (pokladem, jejž sám ve zřícenině nalezl), která nechtěla v zámku déle meškati, ježto ji hrabě milostnými pohledy pronásledoval.

Toleranční patent Josefa II. zamezí další pronásledování jinověrců, kteří pak dosáhnou kýženého pokoje.

Práce tato, jako všechny Jiráskovy,

vyniká výtečnou komposicí a jadrným líčením charakterův a místy velmi poutavými, ale přece jest se nám proti ní ozvati. Nám nelíbí se vylíčená postava jesuity, který tu hraje úlohu kluzkého, vyškoleného intrikána, člověka záštím proti nekatolíkům naskrz prosáklého, podezíravého, zkrátka jest to osoba, jakou jsme zvykli viděti v pamfletech nebo v románech duchu naší víry nepřátelských. Tímto líčením vzbudí se jen rozhořčení proti řádu, jenž si tak velké zásluhy pro svatou věc víry naší získal. Rovněž i výtka, že řád jesuitský tak přičinil se o pokoření českého národu, jest nepravdivá, vždyť v jeho řadách nalézáme muže o rozkvět jazyka našeho zasloužilé, vlastence a křisitele řeči naší horlivé. Nemůže také mlčením pominuta býti modlitba katolická (str. 170.) velmi pikantní naproti bratrské (str. 177.) velmi vzorné, což má snad čtenáři naznačiti, jakou duševní stravu měli tehdy katolíci. Konečně i s tou zednářskou humanitou jinak se věci mají. Svou humanitou připravují krok za krokem cestu ku všeobecné socialisticko-komunistické anarchii, jejich stát má býti bez Boha, manželství divoké, rodina bez víry, societa bez náboženství.*) To jest však v očích našich humanita podivná! Ta snad má lid náš spasiti, že se jemu »Libuší« podává? Slovem: ráz a směr povídky je ten, proti němuž v litetatuře naší předsevzali jsme si bojovati všemi silami. Pročež nemůže s dobrým svědomím býti odporučena. *V. D.*

Tajemství strýce Josefa. Genre od Fr. Heritesa. »Libuše.« Čís. 3. 1885. Str. 184. S podobiznou spisovatelovou.

Jen pieta ku jménu spisovatele veleoblíbeného pro dva svazky svých povídek, humoresek i arabesek v Ottově »salonní bibliotéce,« kdež úspěšně přímo se Sv. Čechem o palmu vítězství ve skvostném slohu závodí — a jen soucit pro hrdinu, ne však půvaby umělecky zdařené skladby přemohly stále a stále se vzpouzející nudu a dovedly oko čtoucí ke konci. Mnoho slov, mnoho prazbytečných omluv, vysvětlivek psychologických, průprav a doplňků povahopisných!! »Tajemství,« jako celek umělecký, stojí pod kritikou literární ceny dbalou; kdož ví, zdaž snad i proto spisovatel nepoložil u věnování žádosť: »Přijměte vlídně povídku, kterou jsem psal s větší láskou, s větší radostí a s větší duševní zálibou než všechny své jiné.« To vše rádi uvěříme, an autor při práci obcoval v duchu s postavami šlechetných příbuzných — alespoň nese spis tvářnosť rodinné kroniky a jako psychologicky objasněný dějepis lékárnické rodiny Pernerů má cenu — ovšem privátní. Že však nepsal povídky také se zdarem uměleckým, podotkli jsme již výčtem skladbových vad. Přednosti i »životní« vady spisu toho téměř se prorůstají. Půvabna jest povaha rozmilé podivínky babičky Antonie Pernerové, dámy silného ducha v nehodách, mateřsky vroucné lásky k adoptovanému Josefu Pernerovi, jejž tajnými úsporami živila na studiích, bystrého rozumu v domácnosti, ale slaboučké vůle vůči něžně i ve stáří milovanému manželu Janu Pernerovi, podnikateli stále dobrodružnému, jemuž pramalou působí starosť, že prováděním fantastických plánů jmění rodinné promrhal. Tím způsobil též návrat Josefův ze Stockholmu, kdež »ve chrámě vědy« tolik rozhledu byl nabyl ten Perner poslední, že samostatně začal zpytovati v oboru lučby. V tom odvolala jej babička domů listem prosebným, aby se ujal správy rozmarněného statku, než by úplně byl ztracen. Na sever vábí mladého učence láska k vědě, jíž se byl zaslíbil, k níž jej volal také dvěma dopisy slavný chemik Jon. Berzelius; k domu

*) „Syllabus J. S. Pia IX." od J. Brázdy, str. 259.

Josefa upoutala povinnosť, vděčnosť. Těžká volba! zvláště když na váhu lásky k rodině padne dvojí přítěž: láska k Emě Kronově, jejíž otec, poctivý, dobrosrdečný a prchlivý V. Kron lékárně bankrot uspořil — a také láska k vlasti probuzená od přítele patera Tomáše Kováříka. V líčni tohoto kněze vlastence spisovatel vyslovil uznání téměř jménem vlasti veškerému sboru zapomenutých Sušilovců, kteří o vzbuzení národa českého tolik zásluh si dobyli! Milou jest nám povinností, vzdáti tuto díky Heritesovi za kresbu P. Kováříka. — Jak vidno, thema práce jest působivé, ba vzácné, boj Josefův, an zvací listy oba jako drahé tajemství až do smrti ukrýval všem ve skřínce růžové, a již již vlasť vědě k vůli opouštěl, i jeho zamilování se — to vše nabízí mnoho hlubokých průzorů do duše lidské. Také povahopisy jsou řízny, zvláště u paní Laury a hraběte Karla Kinského smějeme se chutě šlechtické přemrštěnosti, nadutosti a donjuanství; neméně se usmíváme typicky uceleným škrobenůstkám byrokrata Fridricha Krona. Ale což to vše platno, když Herites povahojevu neprovedl věcně, objektivně a stručně ústrojnou spletí hovorův a činů osob samých, nýbrž předlouhými referáty mluvy subjektivné o smýšlení a jednání postav líčených! Několik živějších scén rodinných, a Jan Perner byl by se karakterisoval sám osobně, a lépe než v opakujících se rozborech psychologických, k nimž spisovatel tu a tam jen jakoby na ukázku přidal ústní deklamace dědečkovy, v nichž podivín ten sympathicky mnohdy utíká před naší krasochutí za meze duševní zdravosti, přirozenosti a tudíž i soucitelnosti zálibu aesthetickou podmiňující. Jen humánnosť a neochladlá, něžná, ba mladicky dvorná láska k choti Antonii uživuje nám zájem pro starého Pernera — opět výdatněji než podmětné doporučování autorovo. Subjektivismus spisovatelův, místný v lyrice citové, dumné aneb vášnivé, škodný však v epice i dramatě a referentský způsob ve vypravování nelze s dostatek odsouditi, an začasto mate a porušuje dojem, plynoucí nám do duše bezděky a pravdivě z hovorů a činnosti osob samých — a což ještě horšího: zavádí k nudné, neživé rozvláčnosti slohu na dějstva chudinkého. Tak zaviněno v »Tajemství,« že vlastní dějstvo, kolem Jos. Pernera se rozkládající, počíná až při sté stránce! — A potom to »duchaplné« vsouvání cizích a neobvyklých slov do plynné a bohaté mluvy české! Bude-li třeba, zavedeme přihrádku na slova nejvyššího slohu pražského písemnictví — a »Tajemství« nám dá značný příspěvek nesrozumitelných jmén! Právě proto, že si přejeme, aby čtenáři v četbě vytrvati mohli až do poslední vzácné, tklivé kapitoly, kde cholerou zničené štěstí Josefa a zasnoubenky jeho Emy Kronovy celku vnutí tak truchlý a ku průzoru do povahy babiččiny, knězovy a Eminy velevhodný obrat — právě proto radíme p. spisovateli v zájmu jeho talentu, aby dle daných pokynů nevšední thema i vzácné povahy znovu přepracoval. Když při tom také opomene hromaditi i po bezvýznamných větách puntíčky a pomlky zbytečné, podá veřejnosti dílo snad o maličkosť celého sta stran menší — ale za to jako celek umělecky literárně cenné!! Na konec celkem pochválíme i správné a mravně nezávadné názory spisovatelovy, aby uznal, že píšeme sine ira et studio jenom ve prospěch naší literatury.

Hanuš Osvětič.

Všední příběhy od Jana Klecandy. Pěkné čtení. Album románů a povídek původních a přeložených vydává J. R. Vilímek.

Veškerá kritika česká zmínila se o této knize velmi pochvalně, a bylo by skoro zbytečno znova o ní se rozepisovati. Leč činíme tak přece, poněvadž je zajímavou tím, že toho zasluhuje. Jsou to v pravdě všední příběhy, jež vidíme před sebou s proměnou jmén často odehrávati. Tak pro pohodlné řemeslníky jest poučný obrázek »Domácí pán a nájemník« a »Bez věna.« Dobrou satyrou tepe v »Dobrodinci« ty, kteří před světem chtí se zváti lidumily. Pro dívčí ješitnosť a pýchu svědčí obrázky »V panském kočáře« a »Terpsychore.«

Pokyn pro rodiče, jak své dítky mají vychovávati, jest v drobotině »Děti.« »Můj Petříček« jedná o opičí lásce mateřské. Pro fintivé matky dobrý lék »První pláč;« pro kruté otce »Bez srdce.« Naučení pro náruživé vlastence ve figurce »Jaroslav Vlastimil Horký,« pro zcela opáčné osoby »Dr. Fr. Jos. Studeni.«

Kromě těchto oplývají rozmarem »Pan protektor, Dobrá partie, Sníh, Klio, Erato.« Mnohé příběhy jsou pohnutlivé: »Kaleidoskop, Poslední zástava, Ve čtvrté lavici, Nepravá zlatka, Vdovec« a mn. j. Kniha roztrudí i potěší, ba mnohé může i z lehkomyslnosti vyléčiti, a pro tyto vlastnosti hodna jest rozšíření. *V. D.*

Ženské srdce, povídka od Frant. Pravdy. »Ústřední knihovny« Frant. Zákrejsa č. 130. Nakladatel I. L. Kober v Praze. Cena 10 kr.

Všem rodičům, jimž se nedostalo Bohem žádných dítek, věnována buď tato třetího vydání se doživší povídka. Paní správcová Švestková ve Višňovicích dlouho hledala předmětu, k němuž mimo svého muže láskou přilnula. Nejprve kanárky, pak kočky, a posléze psa dařila přepjatou láskou, a vždy věrný přítel Švestkův, Filip, dovedným způsobem tento přepjatou láskou milovaný předmět musel odstraniti. Celý děj líčen názorně, s přídechem humoru, s rostoucí napjatostí od kapitoly ke kapitole. Věrný přítel Filip vyléčil posléze paní tím, že jí dva sirotky v opatrování svěřil, o něž paní Antonie láskou mateřskou pečovala. Na konec dodává spisovatel, že na světě mnoho bezdětných manželů, kteří zvířatům lásku věnují, a přece by je důstojnou náhradou zaměniti mohli. I svobodní (panny) místo, by se oddali malichernostem, nechať starají se o opuštěné děti, sirotky, »by dorostli za hodné údy lidské společnosti.« Kniha ta jak obsahem, tak formou hodna odporučení a rozšíření.

A. D.

Drobnosti.

Jakub Malý, jeden z nejplodnějších spisovatelů českých, zemřel 14. dne t. m. v chorobinci pražském. Narozen r. 1811. a dokončiv studia právnická, věnoval se úplně spisovatelství, kteréž pěstoval až do poslední doby, vydav posléze důležitý spis »Naše znovuzrození,« o kterém jsme se své doby zmínili. Činnosť jeho byla ve mnohé příčině velezásložná a zasloužila lepší odměny a pocty, než jaké se mu na sklonku života dostalo; s našeho stanoviska však také třeba ji nazvati v leckteré věci škodlivou pro onen plytký lžiliberalismus v pojímání dějin a věcí českých, jež hlavně uvedl v Naučný slovník, jsa předním jeho spolupracovníkem. Vůbec připisuje se jemu, že pro bohoslovné články Slovníku zjednal si přispívatele smýšlením sobě podobné, čímž praví a učení bohoslovci česko-slovanští od onoho díla byli odvraceni; vysvítá to nade vši pochybnosť

také z půtky s Vinařickým (v Časopise katol. duchovenstva) a ze soukromých dopisů mezi Malým a Sušilem. I ve vlastních dílech Malého škodlivý onen směr záhy se jeví a ku konci jen se přiostřil. O době probuzení měl také některé své odchylné názory, pro něž někdy zuřivě napadán, zda-li právem či neprávem, nebudeme rozhodovati. Jakožto ctihodný veterán literatury naší zajisté zasluhuje čestné vzpomínky a uznání.

O Fričových vzpomínkách, předešle uvedených, dodáváme, že urážlivé a pohoršlivé poznámky o náboženství atd. v dalších částech počínají se množiti.

O Brehmově **Životě zvířat** píše se nám: »Nepopíráme, že Brehm, který minulého roku 11. listopadu zemřel, byl proslulý přírodozpytec, v přírodopisu, jak se říká, autorita; avšak byl nevěrec hrubého zrna, zednář, jak veřejné listy již spíše o něm psaly, a svou nevěru, svou zášť proti církvi i ve svém obšírném a jinak proslulém díle »Život zvířat« projevil místy až sprostým způsobem. Domnívám se, že by to překladu do češtiny nebylo uškodilo, kdyby se taková závadná místa byla vynechala. To však se všude nestalo, a proto obsahuje i český překlad mimo užitečné a poučné věci též literární jed. Kniha tato tak velice vychvalovaná jest mezi česko-slovanským čtenářstvem hojně rozšířena, odbírají jí zvláště pp. učitelé. Jak snadno mohou ji dostati na čtení i dítky a méně rozvážní čtenáři a tak místo pochutnati si na zdravé duševní potravě, požiti literárního jedu? Kdo se chceš přesvědčiti, abych jen na jedno místo upozornil, přečti si v seš. 48. (díl III. plazi) strana 438., jak Brehm vysvětluje zázrak proměnění hole v hada od Arona před Faraonem v Egyptě konaný. *J. D.*

O básni „Mistr Jeroným" redaktora »Ruchu« F. Kvapila v 7. čísle téhož listu píše se nám: »Dobře, že básník poznamenal, že to »báseň;« sice by nikdo neměl té hromádky všedních, otřepaných frásí a nadávek, diktovaných slepou záští, za báseň.« Dalších slov neuvádíme, myslíce, že to postačí.

O zabavené básni Vrchlického **Twardowski**, — uveřejněné kdysi v »Lumíru,« nyní pak samostatně — píše »Čech«: »Ač bychom se o tomto »epochálním« (!) díle našeho Vrchlického rozepsali rádi trochu šířeji, musíme se přece z jistých ohledů obmeziti pouze na několik slov; doufáme však, že i tato postačí, aby si čtenář o tomto opusu úplný mohl učiniti obraz. Za motto k této básni, jíž by tak nikdy nebásnil žádný pravý Slovan, hodily by se výborně verše, jež napsal jeden z předních básníků německých o jistém románu:

„Töchtern edler Geburt ist dieses Buch zu empfehlen,
Um zu Töchtern der Lust schnell sich befördert zu seh'n."

Báseň tato, v níž vane prudce vzduch lupanaru a v níž se vše, co na komkoli — i na kapucínovi — ještě mravného jest a dobrého, vyhlašuje prostě za pokrytectví, vyhlíží skoro tak, jakoby byla psána na zakázku pro nějakého »majitele ústavu ku zaprodávání lidského masa.« Kdyby tato knížka měla illustrace, zakryl by si před ní i »Palečkův skonfiskovaný salonní kalendář« studem obličej svůj a zvolal by hlasitě: »Já mám sice čivy dosti silné, ale tohle je i pro mne — — shnilý kaviar!« *Fr. Phk.*

Zasláno nám **provolání**, jež podáváme doslovně:

Sestry pěstounky! Matky, rodiče, přátelé školek a výchovy rodinné! »Hasne uhel v samotě odervaný ode druha svého.« Tato slova básníkova v prvé řadě týkají se nás pěstounek a vychovatelstva rodinného, neboť skoro každý odbor povolání lidského má již své střediště, svůj útulek, v němž členové jeho, scházejíce se k po-

radám, útěchy, rady, poučení i podpory nalézají: toliko my pěstounky a vychovatelstvo rodinné nemáme dosud útulny, v níž bychom slasti i strasti těžkého povolání svého sobě na vzájem sdělovaly, zkušeností svých přednášely a vespolně se poučovaly.

Vědomosti vychovatelské jsou, bohužel, v rodinách našich na mnoze velmi chatrny. O všecky odbory vědění více jest postaráno, o všech možných záležitostech lidé hovořívají, toliko o umění vychovatelském, o tomto nejvznešenějším umění, o této nejdůležitější ze všech povinností velmi zřídka rozhovor uslyšíš.

Proto velice jest nutno, založiti spolek vychovatelský pro pěstounky, matky, rodiče, přátely školek a výchovy rodinné, v němž by prostonárodní přednášky z vychovatelství se konaly a rozpravy o školách mateřských se vedly tak, aby rodičům a širšímu obecenstvu vůbec poskytnuta byla příležitosť, zařízení školek a dětinců důkladně poznati. Takovýmito rozpravami sblížily by se zajisté školky s kruhy rodinnými. Byloť by lze v nich vykládati, jakým způsobem pěstounky děti zaměstknávají, kterak si s nimi vedou, a kterak školky vychovávání domácí platně podporují a doplňují. Pořádáním takovýchto přednášek a schůzí šířilo by se konečně přesvědčení, že školky a dětince jsou ústavy velmi prospěšné, a že zvláště velikým jsou dobrodiním rodičům chudobným, lidu dělnickému, a byly by hojněji nežli dosud zakládány. Nám pěstounkám pak třeba, abychom se sblížily a poznaly, o rozličných zařízeních, školek se týkajících, častěji si porokovaly, o jednotném vedení rozhovory měly, a tím ustálenosť a jednotu do nich zavedly.

Abychom o tom všem důkladně porokovati a uraditi se mohly, svoláme o letošních svátcích svatodušních sjezd pěstounek, matek, rodičů, přátel školek a výchovy rodinné do naší matičky Prahy. Na sjezdu tom hlavně rokováno bude o založení »Ústřední jednoty pěstounek a vychovatelstva rodinného« se sídlem v Praze, který by na venkově odbory měl.

Před sjezdem uveřejníme v »Pěstounu« návrh stanov spolku toho, by každá účastnice a každý účastník sjezdu byl s to v úvahu je vzíti a podle potřeby návrhy na změnu nebo doplnění učiniti. Tolikéž i program sjezdu v »Pěstounu« uveřejněn bude.

Nuže přistupme, sestry a bratří, v povolání vychovatelském, svorně k dílu, nedadouce se nikým odstrašiti ani másti; buďme jedné mysli, nedrobme sil, alebrž sjednoťme se v jeden mohutný šik, řídíce se velevýznamným heslem našeho zeměpána: »Spojenými silami!«

V Praze, dne 15. února 1885.

B. Ledvinková, c. k. učitelka při ústavě ku vzdělání učitelek, B. Perwolfová, H. Knotová, El. Jelínková, B. Švábová, R. Steinbergrová, El. Tylová, A. Šindelářová, M. Janďourková, A. Heroldová, T. Helmhackerová, řídící pěstounky; M. Hellerová, M. Škobisová, V. Weissová, Fr. Vlachová, V. Bittnerová, B. Benešová, J. Lhotská, A. Vébrová, A. Gabrielová, J. Minaříková, A. Soukupová, A. Šillingrová, J. Buchalová, A. Ritterová, M. Šourková, B. Havlová, F. Turková, Anna Machová, pěstounky.

Matice dítek. »Pěstoun« přináší vždy hojnou a vybranou zásobu povídek, básní, písní a říkání pro školy mateřské. Tato četba hodí se však také velmi dobře nejútlejším čtenářům od 6.—9. roku. A proto odhodlali jsme se k tomu, ze zásoby té utvořiti zvláštní přílohu »Pěstouna« »Matici dítek,« která, aby pronikla i nejvzdálenější dosud vrstvy našich dětí, budoucího to pokolení, co nejvroucněji sobě přejeme.

Do zásoby té přispívají tito pánové a dámy: J. A. Cupal, L. Grossmannová-Brodská, F. Holinka Čáslavský, F. A. Hora, F. Hrnčíř, V. B. Ježek, B. Klimšová, G. J. Lašek, B. Ledvinková, V. Městecká, Emil Musil - Daňkovský, L.

Pamrová, B. Perwolfová, F. E. Petrmíchl, A. Pleštilová, Fr. Polášek, A. Potěhník, K. V. Rais, L. Ripplová-Vítáková, A. Sokolová, P. Sokolová, J. C. Sommer, B. Studničková, J. Fr. Svoboda, K. Tamele a j. v. přispívati přislíbilo. Jména tato čestnou jsou nám zárukou, že »Matice dítek« vždy četbu dobrou přinášeti bude.

Jest tudíž toliko na Vás, přátelé nejútlejšího čtenářstva, by »Matice dítek,« tato nejlacinější četba pro naši milou mládež, hojného rozšíření došla. Jen velikým odbytem bude lze tento podnik, zajisté chvalitebný a veleprospěšný, udržeti a zvelebiti.

»Matice dítek« vychází vždy 1. dne každého měsíce zároveň s »Pěstounem.«

Cena 2 kr. Na 10 v. dáváme jedenáctý nádavkem a poštovné se nepočítá. Předplatné se platí v Poličce. — Ve prospěch věci samé žádáme všech velectěných přátel nejútlejšího čtenářstva, by sobě neobtěžovali, předplatné vždy na několik čísel napřed poštovní poukázkou nám zaslati.

Na dlouhý úvěr není nám lze »Matici dítek« dávati.

Obsah 1. čísla »Matice dítek:« Mladistvým čtenářům. Od K. V. Raisa. — Boleslav Jablonský. (S vyobrazením.) — Příchod jara. Od E. Lubinského. — Jarní vzdech. Od B. Ledvinkové. — Píseň o rodičích. Od Jos. Vl. H. — Nemocný pan učitel. Povídka od Frant. Hrnčíře. (S vyobrazením.) — Hádanka.

Listárna redakce. Všeliké zásylky třeba podepsati úplným jménem, neboť bezejmenných referátů nelze přijímati — ze příčin na snadě jsoucích.

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 5.

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

Ref. P. P. H.

Jubilejní slavnosti letošího roku vyvolaly několik spisův a spiskův o životě a působení svatých věrověstů našich. Všechny nesou se za tím účelem, aby lid náš poznal — bohužel! třeba říci: teprve poznal.*) — čím mu byli svatí apoštolé jeho, a aby pro myšlénku, jíž oni sloužili, též byl nadšen a hotov ji ve skutek uváděti.

Prvému a zběžnému jen pohledu na základ slavnosti objeví se hned dvojí stránka: náboženská a národní — pravíme jen: dvojí, nikoli »protivná,« jak se tu a tam prohlašuje: jako r. 1863. mohla krásně konána býti slavnosť nábožensko-národní, tak může býti a bohda i bude letos. Dvojí stránky té všímají si také všichni životopiscové, ovšem více méně dle záměru a účelu svého, avšak ne všichni ve stejném smyslu. S lítostí a opovržením třeba konstatovati, že použito v Praze od strany »Národních Listů« slavnosti té k výlevům demonstrace protikatolické: někdo by ovšem dodal: »ve prospěch pravoslaví nebo protestantismu,« tedy také ve smyslu »náboženském«: avšak rozumíme si, kam pánové míří, mluvíce o takovémto »náboženství!« Zvláštním bodem otázky té je slovanská bohoslužba v koruně svato-Václavské. Věc ta nerozhodne se planým mluvením v časopisech, pročež o ní nebudeme pojednávati; toliko těm, již pro ni tak horlí, toto dáváme na uváženou: Co ze staroslovanské bohoslužby budeme míti? A jest horlení vaše tak čisté, že vám jde o prospěch náboženského vzdělání lidu?! Či je to jen záminka, abyste té nenáviděné církvi i na tomto poli zasadili hlubokou ránu? . . . . . .

Sebrali jsme ty které spisy letos vyšlé a hodláme o nich stručně promluviti, nepouštějíce se ve hlubší rozbory. Snažili jsme se býti úplnými, možno však, že přece něco naši pozornosť minulo: pročež žádáme ctěných příznivcův o laskavé doplňky a zprávy příslušné.

O hlavním díle sem spadajícím nemůžeme, bohužel, dosud podrobné zprávy podati, anoť se právě tiskne. Jest to obšírný, vědecký, na důkladném studiu pramenů založený životopis sv. Methoda, jejž sepsal náš ctihodný nestor vldp. kan. Dr. Matěj Procházka; zavděčí se zajisté celému národu česko-moravskému a vzdělancům jeho zvláště tímto svým epochálním dílem. Máme již asi polovici díla před sebou, jež bude jak obsahem svým tak formou velmi vzácné a i

*) Jde o to, aby světcové naši stali se, jak říkáme populárními, čehož dosud není; proto třeba mezi lidem, zvláště mládeží, rozšiřovati (na př. za odměny) obrazy jejich a pod.

úpravou památky letoší důstojné: proto by nemělo v žádné bibliotéce vzdělaného katolíka česko-slovanského scházeti. Doufáme, že si je každý upřímný vlastenec zjedná, pilně čítati a v úctě chovati bude. Obsah viz v č. 2. »Hl. l.« — Obšírnější přehled přineseme později.

Svatí Cyrill a Method, věrozvěstci, učitelé i apoštolé slovanští. Životopisný nástin podává P. Method J. M. Halabala, benediktin rajhradský. V Brně 1885. Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhr. Stran 61. Cena 20 kr.

Spis tento jest rozšířeným a opraveným vydáním životopisu vyšlého vloni v kalendáři »Moravanu«; spracován je též dle ruských pramenův, a sice hlavně pro náš lid. Psán je totiž za tou příčinou prostým, srozumitelným slohem, ač i jinak bude zajímati některými stránkami, až dosud méně uváděnými, jako na př. pojmenováním knih, ss. apoštoly přeložených na jazyk slovanský, a pak srovnáním povah obou ss. bratří soluňských. Zvláštní vzpomínka věnována památnému svátku sv. Dimitrije, na den 26. října připadajícímu. Dílko toto mělo by v našich rodinách zdomácněti.

Věrozvěstcové národů slovanských, ss. Cyrill a Methoděj. Sestavil K. Krkonošský. Nakl. týž. Str. 84. Cena 25 kr.

Nástin tento začíná překrásnou, vzletnou básní Fr. Kyselého, načež promícháváje básničky s prosou, vypravuje prostou řečí, jak bylo na Moravě a v Čechách před příchodem ss. apoštolů; jak stalo se, že svatí bratří přišli na Moravu; pak příhody ze života jejich; kde a jak působili napřed; jak vynalezli písmo; jak působili na Moravě, a končí básní, nadepsanou »Meč a evangelium.« Vhodně vložena na str. 38. azbuka.

Spisem tím chtěl asi zasloužilý učitel a vychovatel hlavně mládeži podati památku nejen na slavnostní rok, nýbrž i na přední dobrodince národu, pro nějž jakožto naděje jeho růsti, prospívati a se vzdělávati má.

Svatý Cyril a Methoděj, na památku jubil. roku 1885. Sestavil J. S. V Přerově. Nákl. A. Michálka. Str. 29. Cena 10 kr.

Malá knížečka, pěkně upravená, hodící se za dárek dítkám i dospělým. Pojednává se v ní o ss. apoštolech ve sličném obrázku dějepisném, k němuž vhodně druží se pěkné básně »První služby Boží na Moravě« od Vladimíra Šťastného a »Bořivojův křest« od Jana Vocela. Na konec velevhodně přidány dvě písně Cyrillo-Methodějské a modlitby.

Ostatky sv. Cyrilla, Slovanův apoštola, na Velehradě, uchystal Jan Vychodil, kooperator Velehradský. Nákl. vlastním. Str. 66. Cena 15 kr.

Velmi příhodné to poučení o ostatcích sv. Cyrilla, kteréž by mělo co nejvíce rozšířeno býti, aby se tím úcta jejich více rozšířila. Pojednáno tu o sv. těle apoštola našeho, jež odpočívá v Římě. Dále vypsáno, jak se ostatky sv. Cyrilla nalezly v Rajhradě, odtud jak byly poslány do Říma sv. Otci, jenž rozdělil je a poslal nazpět do Rajhradu, odkudž rozeslány na Velehrad, do Brna a do Olomouce. Kéž by přispěla knížečka ta ku větší a větší úctě svatých apoštolů našich!

Marianská svatyně na posvátném Velehradě. Napsal Jan Vychodil. 1885. L. R. Kráčelík v Uh. Hradišti. Str. 34. Cena 10 kr.

Pojednáno tu o chrámech, mezi lidem česko-moravským zasvěcených »Nanebevzetí Panny Marie,« což zajisté pochází z vroucné úcty ss. apoštolů našich k Bohorodičce Marii, nejsv. Panně; poukázáno, jakou důležitosť má okolnosť ta pro sjednocení všech Slovanů ve pravé víře — úcta totiž Marianská.

Apoštolů slovanských, ss. Cyrilla a Methoda, životopisy. Sepsal Vácslav Pok. V Praze. Nakladatel Alois Hynek. Str. 56. Cena 20 kr.

Spisek tento počítati dlužno mezi nejpěknější příspěvky na oslavu letoší památky. Jest zpracován dle pramenů vědeckých zajímavě a poutavě, se skutečnou láskou a nadšením. Každou hlavu předchází úryvek z příhodné básně. Ku konci přidán vzletný doslov, jenž končí otiskem »Provolání na Velehrad.«

Život ss. Cyrilla a Methoda, apoštolov slovanských. Napísal Fr. V. Sasinek, vydal M. Kollár. V Trnave 1885. Str. 44. Cena 10 kr.

Odštěpeným bratřím Slovákům dostalo se horlivostí hlavního buditele jejich té doby, kněze Martina Kollára, také příhodné památky na slavnosť, již vlastně oni by měli slaviti nejokázaleji, čehož však asi nebude lze. Sepsána jest horlivým badatelem ve starožitnostech uhersko-slovenských, nářečím slovenským, s nelíčenou úctou a vroucností k požehnané památce apoštolů našich. Přirozenou měrou zvláště prohlédá se tu k tomu, co by Slováky zajímalo, k činnosti v krajině hornouherské. Nemíníce v nárysech těchto šířiti se o jednotlivostech, přestáváme na tom, doporučiti spisek všem přátelům zuboženého lidu slovenského. Přílohou přidány 2 harmonisované písně.

Velehrad a slovanští apoštolé. Sepsal B. Popelka. S 3 obrázky. V Brně 1885. Nákl. knihkupectví K. Winklera. Str. 47. Cena 30 kr.

Pilný a svědomitý p. badatel o jazyce Cyrillo-Methodějském stručně tu líčí činnosť ss. apoštolů na Moravě — hlavně dle legendy pannonské. Připojeno pojednání o »Velehradě starém a novém,« o »Významu činnosti ss. apoštolů našich.« Dílko vhodně pojí v sobě cenu vědeckou s významem příležitostným a zaslouží býti co nejvíce rozšířeno.

O kulturním působení slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje. (V paedag. jednotě pražské přednesl 20. pros. 1884. J. Lepař.) V Praze. Nakl. Al. Wiesner. Str. 16 velké 8°. Cena 15 kr.

Dle místa, kde přednáška tato konána, dle povahy p. spisovatele jakožto slovutného dějepisce, má nástin ten svůj zvláštní ráz, vytýkaje stránku paedagogicko-náboženskou a kulturně-historickou. Ač praskrovný jest objemem, obsažností vyniká, i neváháme ho připočísti k nejcennějším. Mile dotýká se katolíka nestrannosť a věcnosť vývodův a úvah. Kdo nemá obšírného životopisu vědeckého, nárys tento může daty svými mu býti ředidlem v té směsi úšklebkův a skroucenin jistých najatých pisálků, kteří i slavnostní dny pokaziti se snaží.

Obě následující knížky totiž jsou protikatolické, halící protináboženský fanatismus dělanou horlivostí o bohoslužbu slovanskou a pod.

Apoštolové slovanští, ss. Cyrill a Methoděj, jejich život a osudy církve slovanské na Moravě a v Čechách. Stručně líčí H. Pravda. V Praze 1885. Str. 22. Nákladem vlastním.

Spisek tento jest nepokrytě protikatolický, čistě pravoslavný. Jest pln legendářských smyšlének a bájek, nevinných i zlomyslných; hrubých omylů dějepisných napočetli jsme na 10 posledních stránkách asi 20; všecky téměř namířeny jsou úmyslně proti katolicismu (stran »Filioque,« že sv. Methoděj zprva vysvěcen pouze na kněžství od papeže Hadriana, o posledních dobách života jeho, o cestě do Cařihradu a pod.). Brošurka patrně objednána stranou rusofilskou na propagandu bezbožectví, prozatím pravoslaví, »to jest pravověry« [! str. 20.].*)

*) Dod. red. Spisek jest věrným zpracováním ruského životopisu, vydaného „Blagotvoritělným obščestvem“ v Petrohradě a ustanoveného „dla bezplatnoj razdači:“ tu to máme! Také skutečně poslána velká zásoba životopisů těch do Rakouska (do Brna „Mor. Orlici“). Brošurka má 48 čtvercových stran, jest psána s velkou pietou

Cyril a Metoděj. Život a význam jejich k Velehradské slavnosti líčí Jan Svoboda. Král. Vinohrady. Knihtiskárna Bedřicha Grunda. 1885. Str. 168.

Spis ten obšírně a všestranně vypisuje život a činnosť obou věrověstů, se stálým zřetelem k okolnostem dějinným v Německu, Římě atd. Řídí se hlavně Dudíkovými »Dějinami Moravy,« též legendami; i listů nově nalezených v Londýně ve spise užito — slovem: dílko prozrazuje původce s dějinami dobře obeznámeného,*) a jsa jím, nemohl ovšem chrliti těch urážek, k jakým potřeba vší té ignorance a nestydatosti, jíž oplývá uvedený H. Pravda. Proto vlastní životopis je celkem střízlivý, neurážlivý, vyjma některé narážky, z nichž čertovo kopýtko vykukuje. Nemohlť se ubrániti dojmu, jehož úvaha o životě a působení věrověstů našich, blahé paměti, zanechává, že totiž ne Řím, ne papežové, ba ani ne docela ten padoušský Viching, ani ne docela ta zběsilá nenávisť nájemnických biskupů německých, že hlavně a popředně Svatoplukova neschopnosť a úskočnosť pokazila vše, co dobrého tu vykonáno. To praví dějiny, a p. spisovatel, ač třeba nerád, nucen to celkem naznati — a tím se měl spokojiti. Ale jak již bývá, jistí lidé chtějí rozuměti všemu lépe, a zvláště naši liberálové mají se za nejpovolanější soudce o věcech církevních, jimž nejen nerozumějí, ano proti kterým zuřivou naplněni jsou záští. Dle toho jsou také závěrečné exkursy p. spis. o pravoslaví, a zvláště o poměru slavnosti k Římu (str. 162.—168.). Nebudeme jich probírati jednotlivě, jako jsme ani nevytýkali jednotlivých poklesků; výsledek úvahy p. spis. je tento: »Poněvadž katolíci chtějí míti slavnosť církevní popředně, tedy katolickou, tíhnoucí k Římu, tož pravoslavní (a protestanté) právem se jí vzdalují, zvláště když i Němci jsou pozváni; ti buď nebudou slaviti, neb aspoň ne na Velehradě.«

Odpověď ovšem přirozená jest: nuže, málo platno. Avšak p. spisovatele tlačí něco jiného: on se čítá totiž také ke katolíkům, jako vůbec mnoho jeho pražských druhů, neboli, jak říkáme, k »takékatolíkům,« — ale papežencem — brrr — není! Tu ovšem nastává otázka: co s ním? Katolíkem není, protestantem není, pravoslavným není... Co s ním?... Avšak již se vzpamatoval, alespoň na tolik, že k Římu tíhnouti nechce; nuže »...Když tedy chcete znáti naši odpověď, nuže: Nepůjdeme na Velehrad!« (str. 168.).

*) Četli jsme kdesi, že to náš přítelíček, kandidát filosofie a ostruh u „Nár. Listů“, p. J. H. ke sv. věrověstům, ale s bonhommií a naivností přímo neuvěřitelnou: škoda, že H. Pravda se tím pramenem nepochlubil a nevychválil té vědeckosti pravoslavné! Kdyby takhle některý katolík napsal, co tu stojí na str. 47., že písmeny nové abecedy Cyrillovi „ot Boga byli javleny“ (zjeveny) — nehledíc k tomu, že církev ze zásady takové nauky přísně zapovídá — co by tu bylo povyku nad tím tmářstvím katolicismu atd.! Člověk žasne nad tímto „zbožným“ balamucením lidu a tou nestydatostí, s jakou slátaninu takovou opováží se poslati na západ! Co stalo se několik set let před tím (str. 34. stran „Filioque“), jest Rusovi „v tu poru“ (dobu). Str. 37. Jan pp. chtěje zasednouti na soud nad pravověrností Meth., kalkuluje takto: „Jesli ja skažu, što prav Mefodij (t. uče, že jen z Otce Duch sv. vychodí), to vyjďot, što... i ja sam, vsě my jeretiki“ (věříce, že i ze Syna vychodí): dá mu tedy prostě přečísti symbolum bez „Filioque“ a je po rozpacích: „nu, da (však) ja znaju, što sdělaju,“ pochvaluje si papež takový nápad! A v takových variacích jde to venkoncem. Srovnavše oba životopisy, Pravdův i ruský, shledali jsme úplnou téměř shodu; jen kde pravoslaví až příliš trčí, je Pravda poněkud opatrnějším. Dle toho čtenář ví, co s pamfletem učiniti, kdyby se mu někde namanul.

Zda-li je tomu tak, nevíme. Spis tento s nechutnou povídkou „Panimámin duch“ od Sofie Podlipské tvoří 1. svazek „Přítele domoviny,“ „knihovny prostonárodní,“ vydávané M. Reisovou, bývalou učitelkou. Dle ukázky této víme již, s jakým podnikem jest nám jednati!

Odpověď katolíkův ovšem dá teprve 5. den července 1885.

Bezpochyby však bude zníti v tento smysl:

»Toť se rozumí! Co byste tam vy »nihil«-isté dělali? Na Velehradě každý půjde se pomodlit do kostela, ne pouze k manifestaci vlastenecké . . .!«

Listy z Čech.

Píše „ad.“

II.

Jak se odplácí svět, může dosvědčiti české učitelstvo. »Národní Listy« je vzaly pod svou ochranu, věnujíce jim zvláštní rubriku »Hlídka školská,« odkud veden boj proti kněžstvu jako domnělým nepřátelům, nepříznivcům školstva moderního. A hle, tytéž »Nár. L.« napsaly nedávno doslovně: »Evangelické školy jsou spravovány v duchu ryze národním, v kterémž ohledu nad nynější veřejné školy rozhodně vynikají.« Vizme přátely učitelstva, kteří užívají jich toliko k agitacím, lichotí jim, vychvalují je — a na konec řkou, že učitelstvo české nevychovává mládeže »v duchu ryze národním.« Nebo v tom snad klička a narážka na učitelstvo katolické?

»Národní Listy« jsou všeho schopny, jenom když to na potupu katol. církve. Ony sice jsou úplně bez »barvy« — ale kněžstvo mají v žaludku. Jakýsi Moravan J. H. pomáhá křičeti, hanu kydati na kněžstvo českomoravské. Kněžstvo prý »málo pracuje a co pracuje, pravidelně nestojí za nic . . . Knih dobrých a časopisů nerozšiřuje a co rozšiřuje, zase nestojí pravidelně za nic.« Týž hanopis nazývá kněze fanatiky, mluví o jakémsi příkoří činěném »nepohodlným« kněžím (Kosmákovi, Třebízskému), pálení knih českými bohoslovci (Chelčický od Schulze), tupí »Vlasť,« P. Pl. Mathona (»Enfant terrible«), Marchalovu »Křesťanskou ženu« a »Křesť. muže,« ohřívá fráse o misionářských kázáních, dodávaje, »že celé naše století české písemnictví nezrodilo tolik nemravností, kolik se přetřese na jediném večerním misionářském kázání.«

A toto vše s největší radostí uveřejňuje na mravnosť privilegovaný organ pražský! Vždyť pisatel chce vše těmi třemi prsty, jimiž píše, jako pravdu odpřisáhnouti. Nám právě taková přísaha pranic neimponuje, jako článek jeho v »Nár. L.« Vždyť je známe — ty přátele své i českého učitelstva.

Když už tak jsme u styků českomoravských, vidí se nám také bratrům Moravanům zvěstovati, že jejich výkvět — Moravská beseda v Praze — měl při bále taneční pořádky v podobě modlitebních knížek. To je přece něco! Ne?

Takými jsme už vlastenci, že ze samého vlastenectví už také Sionské desatero změněno. Poslyšte, jaké devatero se má každý člověk nyní modliti: »1. Nebudeš milovati jazyka cizího nad svou mateřštinu. 2. Neprodáš českého přesvědčení svého za jakýkoli prospěch osobní. 3. Pomni, abys památku slavných otců svých světila. 4. Cti vlasť svou a národ svůj! 5. Nebudeš zabíjeti ducha svého ve školách a společnostech německých. 6. Neporušíš řeči své mateřské cizími slovy. 7. Nebudeš hledati zábavy své ve spisech německých! 8. Nepožádáš za muže odrodilce, před nímž přednosť náleží každému uvědomělému cizinci.

9. I nepodáš mu ani za cenu celého světa slovanské srdce své.« (»Plzeňské Listy« r. 1885., č. 19. Devatero »Jednoty českých mládenců.«)

Někdo by řekl, že to je tupení našeho »Desatera,« my však rceme, že to je hloupost. Škoda, že vynecháno 8. přikázání, jež by asi znělo: »Nepromluvíš ze samého vlastenectví křivého slova proti Bohu svému.«

Ještě něco. Slyšeli jste, co jest »k zapuzení nudy nedělní?« — »Švanda dudák,« historie o Faustovi, slavném černokněžníku, pražské figurky, vesměs čtení humoristické pro staré i mladé, zdravé i churavé, tlusté i hubené, svobodné i vdané.«

Ani by člověk neuvěřil, kam tupitelé utíkají se svými úvahami hanopisnými, by zlehčili buď věc jakoukoli buď list. Až z Olomouce vzpomněl si bezejmenný dopisovatel na západní Čechy a uložil v »Plzeňských Listech« (č. 23. a 24.) rozpravu o žurnalistice moravské, přetřásaje rozličné spory jednotlivých listů. Hlavní zřetel obrací k »Pozoru« a »Hlasům z Hané.« A tu na konec listu toho obrací se k nejstaršímu časopisu »Hlasu,« nazývaje jej sice »Nestorem« novinářským, v dalších však slovech uráží jej způsobem nectným, jako že heslo jeho: »Za právo a pravdu« vyvětralo, že je licoměrníkem, ramenářem atd. Všimněme si jenom posledních slov. Praví v »Plz. L.« doslovně: »Hlas« vydává se rád za list křesťanský, však smutně by to dopadalo s křesťanstvím na Moravě, kdyby nemělo jiné ochrance jak »Hlas;« chvála Bohu, křesťanství na Moravě nemá ještě zapotřebí farizejského pokrytce.«

Že by křesťanství na Moravě do opravdy hajitele nepotřebovalo, toho nechceme tvrditi Rakovina nevěreckého směru i na Moravě počíná se šířiti, když na kněžstvo moravské tak nectným způsobem z téže země v »Nár. L.« útok učiněn. Komu však přísluší ohrožovaného křesťanství brániti, o tom má nejméně dopisovatel olomoucký rozhodovati. Ostatně jeho dopis v Plzni je ničím; proč neozve hlasu svého v samé Moravě, proč rýpe z daleka, středu se boje?

Posudky.

Sborník Velehradský. Redaktor J. Vykydal, děkan a farář na Velehradě. Ročník IV. V Brně 1885. Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Nákladem vlastním. Cena 2 zl., stran XI a 326.

Že pro myšlénku cyrillometh. jest veledůležito vydávati »Sborník Velehradský,« toho je důkazem právě vyšlý 4. ročník, jehož zajímavý obsah budiž zde uveden.

Jako proslov k tomuto ročníku předeslala redakce článek »Idea cyrillomethodějská,« kdež dovozuje důležitosť a nesmírný obsah idee té a pak dodává: Idea tato není nová, tisíc roků již trvá, tisíc roků řídí se dle ní dějiny světa slovanského. Ovšem byly doby, kdy idea tato jakoby pohřbena byla a nepřátelé jásali nad hrobem jejím. Bláhovci! zapomněli, že idea nikdy neumírá, že ji mohou sice na čas utlumiti, ale zničiti ji nedovedou nižádnou mocí, nižádnou měrou.« Na to otisknuta jubilejní píseň svato-methodějská na rok 1885. od Jana Soukopa. Veldp. dr. Matěj Procházka obohatil »Sborník« statí »Papež Řehoř VII. a zánik slovanské liturgie v Čechách i

na Moravě.« Tu naleznou odpověď oni »historikové«, kteří Řehoře VII. ostouzejí a jemu na vrub kladou zánik slovanské liturgie. Tu se dovědí, že onen zánik zaviněn netečností knížat slovanských, již o sv. újmě a bez výslovného přivolení sv. stolice liturgii latinskou zaváděli a tím zánik slovanské liturgie zavinili. — Fr. V. Sasinek pokračuje v řadě článků »Církev cyrillo-methodějská« v dřívějších ročnících započaté a objasňuje tentokráte v § 23.—27.: Svržení Gorazda, Osud pozůstalých učeníků sv. Methoda, Obnovení církve cyrillo-methodějské, Církev cyrillo-methodějská po pádu říše moravské, a Církev cyrillo-methodějská v Uhorsku. V následujícím článku »Císařské silnice na Moravě vystavěny pod ochranou sv. apošt. Cyrilla a Methoda a jejich stráži svěřeny« od K. Eichlera uložen nový zajímavý doklad, že uctívání sv. apoštolů slovanských není novotou.

J. Havelka napsal dvě stati. V první »Na obranu křížů cyrillo-methodějských« odpovídá kritikovi, jenž se vyslovil proti křížům cyrillo-methodějským v časopise ve Vídni vycházejícím pod titulem: »Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Förderung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale« (Bd. IX. 1883. 2. p. 77.) — V druhé stati mluví spisovatel »O některých památkách cyrillo-methodějských.« Na vysvětlenou přidáno 11 vyobrazení starobylých křížů.

Veledp. dr. Matěj Procházka podává »Velmi závažný důkaz katolických Rusínů pro tvrzení, že slovanská liturgie sv. Cyrilla a Methoda byla překladem řecké.« Na to následuje vzletná báseň Frant. Kyselého »K jubileu Methodějovu.«

Nejobšírnější článek jsou »Zpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863.« — Druhá část — od J. Andrejeva. »Zpomínky« rozvrženy jsou na tři díly, v nichž se jedná 1. o spolcích Velehradských, 2. o pomnících jubilejních, a 3. o spisech jubilejních. Velmi dobře hodí se do letošího ročníku poslední článek, jejž napsal P. Ign. Zavřel: »Slavnosť jubilejní cyrillo-methodějská r. 1863. a bohoslovci česko-slovanští,« v němž uveřejněny listiny a dopisy bohoslovců česko-slovanských, jež se týkají příprav na slavnosť r. 1863. Povzbuzujeť ku stejné horlivosti a činnosti.

P. G. S.

Světem. Sborník pro rozhledy v literatuře, vědě, politice a paedagogice v Evropě vůbec, v zemích slovanských zvláště. (Řada druhá.) Z anglického a ruského jazyka přeložil i sestavil J a n V á ň a, učitel anglické a ruské řeči. Angl. slov. knihovny zábavy a poučení čís. 10. V Praze. Nakl. J. R. Vilímek. 1885. Str. 123. Cena 1 zl.

Kniha obsahuje asi 16 statí, většinou z angličiny přeložených z oboru ethiky (Ad. Smith), dějin (Buckle, Gibbon, Danilevský, Aksakov, Makušev), vychovatelství a pod. Že se tu pestroty a zajímavosti nenedostává, rozumí se v takovéhle mosaice samo sebou; snad se tím přispěje k tomu, aby mezi obecenstvem československým choulostivých uší konečně také rozšířila se poněkud četba vážná a poučná. Aby však sborník »Světem« byl lidu našemu skutečně prospěšným, bude třeba hleděti si přísné volby, a nepřijímati do sbírky věcí tak bezcenných, jako je tu na př. »Český Puritan v Polsce« od Makuševa; Makušev píše o jesuitech!! a z Makuševa mají Čechové nabyti správných názorův o působení jesuitů!! »Pod pláštíkem zbožnosti a horlivosti ku katolicismu zabývali se jesuité vědou i literaturou« (str. 33.); nevím, jak zní original, ale jestli překlad správný, pak věru diviti se jest, že pan pořadatel té pyramidální pitomosti, která ve s l o v e c h s a m ý c h spočívá, nepostřehl: ale ovšem, proti jesuitům každý nesmysl jest vítán, a takovými soběod-

pory článeček onen se hemží (str. 33, 34, 40.) Chvály hodna jest liberálnosť p. pořad., jakou odhaluje prázdnotu leckterých prskavek, u nás tu a tam od předních veličin prohoděných. Tak na str. 16. tepe duchaprázdný výrok dra. Randy, »že nyní nemáme ani ponětí o té sebeúctě, kterou se vyznačoval Říman, mající vědomí, že naň pracuje tisíc otroků!« jakož již ve knížce »Snahy a směry« (od Emersona) r. 1883. na str. 15. činí o výroku dra. Fr. Studničky, »že v této zemi bible dokončila svou kulturní úlohu,« str. 25., o Vrchlického »pravda je zciplý pes« a j. Jest si jen přáti, aby sám ve volbě statí podobných vad se uvaroval, čehož o sborníku »Světem« nelze všude říci. Jinak ho vzdělaný a s o u d n ý čtenář, jenž dovede odděliti pravdu ode lži, nebude čísti bez prospěchu.

Mluva je hrubě plebejská, často nesprávná. Cena dosti vysoká. *Red.*

Některé črty od Fr. S t r á n e c k é. »Libuše« r. XV., čl. 4.

Stránecká rozjímá, rozumuje a duševědecky rozkládá vlastními ústy jen málo v »Paní matce,« nejdokonalejší to skladbičce ve sbírce této. Zvláště konec jest úchvatný, vítězstvím skromné, zlo dobrem hrdinně splácející lásky Aniččiny nad »kamenným srdcem« pí. Markétky, ženy sice rozšafné a za hostinskou zrovna stvořené, ale urputné, domýšlivé, vládychtivé. Chudou vychovanku Aničku zavrhla, že si ji za manželku vyvolil syn Antonín, právě když mu obírala nevěstu v okolí nejbohatší. Karakteristika Markétky jest nad míru ostra. Touže vadou trpí v »Klárce« farář, jenž dal teprve, vyzván jsa od pana krajského, utopeného otce Klárčina pohřbiti na prahu zvonice, »aby každý po místě tom šlapal, neboť prý takový opilec pokojného místa hoden není.« Ba farář i děti opilcovy ze školy vyloučil, aby otce od pálenky odstrašil! Má-li pí. spisovatelka skutečný doklad pro typ kněze se srdcem tak tvrdým, přijímáme líceň onoho faráře za satiru děsně vážnou. Psala-li z fantasie, spáchala dvojí hřích — ethický a aesthetický. — Ethický poklesek v tom vězí, že takovým prostředkem žádný kněz opilství nevykoření, nýbrž lid jen tím hůře sobě tvrdostí odcizí, jakž také spisovatelka hřbitovním výjevem vylíčila; stavu duchovnímu pak tuze ostudný učiněn »Klárkou« kompliment. Chyba aesthetická spáchána tím, že v obou skladbách spisovatelka zvýšila přednosť a sílu karakteristiky na úkor zámluvné přirozenosti a životné pravděpodobnosti. Docílila kresbou Markétky a faráře ovšem tím silnějšího dojmu z povahy Aniččiny a Klárčiny; zvláště duševní síla Klárčina působí v duši naší účin, až se chvějeme — proto psychologickou hloubí »Klárka« ostatním pracím sbírky rozhodně vévodí. Avšak takový d r a s t i c k ý, v e l e o b s a ž n ý v ý t a h t r v a l e j š í h o, č i n o p l o d n é h o c i t u dovolíme spíše jen dramatikovi, jemuž mnohdy jest nevyhnutelno, nechce-li se státi epicky rozsažným na úkor dosažné, působivé stručnosti povah a dějů ústrojných. Grillparzer zove tuto vlastnosť vniterné techniky u Shakespearea »un abrégé du sentiment.« V belletrii zaviní tato pomůcka povahojevu snadno dojem nepřirozenosti v osobách, a honby po effektech u spisovatele. U Stránecké omlouvá tu vadu ovšem ráz »črty.« — »Facírovi« škodí ve dlouhém tuze úvodu přílišná dávka slovné krajinomalby, v níž řetěz pěkných líční a rozjímání dlouho není proložen životem lidským; jesti vůbec nesnadno, bez nudy voditi čtenáře delším popisem místným, aniž léčiti únavy jeho ústrojně vloženým hovorem nebo dějem společnosti výletníků; na př. »Prostonárodní lék« a »Na hlavní stráži« jsou důvodem, kolik výhod pro psychologii žen co do jazyka pro tajemství nespolehlivého nebo po-

mluvného má spisovatelka s dobrou vlohou pozorovatelskou nad spisovatele: muži sotva se podaří nahlédnouti v nejtajnější záhyby půvabného, ale nestálého srdce ženského s tím zdarem, jako spisovatelce bystrooké. Líceň dojmův a pomyslů v nitru klepny Chmelařové »Na hlavní stráži« opravdu jest mistrná. »Urbanův grunt« nejzdařilejší byl by skladbou sbírky této, kdyby rozkošně idyllické povahopisy soustřeďoval značnější jednotný děj; hovor a rozjímání nemocné stařenky a rozmluva Obdržálka s berním sluhou i s panem farářem okouzluje prostosrdečnou naivností. Rázojevnou plastikou vynikají také »Vlasaři,« kdež spisovatelka posvicuje na praktiky židů za hříšně laciný groš venkovské dívky o pěkné vlasy obírajících. Zde nelze také nepochváliti taktu uměleckého, jakým Stránecká bezúhonně téměř všude umí děj produševniti tendencí: lid zušlechtiti krásou básnickou, náboženstvím a výstražnými příkladnými vzory. Nehorlí vlastními ústy, vychvalou aneb jitřivou frásí, nýbrž vloží intenci zušlechťující do povahy, do úst a dějův osob příhodných. O jejích plodech namnoze platí výrok Durdíkův: Krásná báseň — toť krásná děva: dojem týž. Krásná báseň s tendencí kráse básnické snesitelnou a vhodně vyjádřenou, toť hezká děva — s bohatým věnem.

»Některé črty« mají značnou cenu literární i národopisnou, zrcadlíce v milé formě život lidu venkovského a maloměstského i zvláštnosti jeho mluvy, názorů i zvyků. Nemyslíme však, že třeba tiskem zachycovati úsloví zkažená, jako: spravedlivý »truňk šenkovati,« šenkovna lahodnou má náhradu v nálevně. »Z pohřbu« jíti a v pod. úsloví psáti sluší „*s*." Znalosť lidu a jeho života neradno také hromaditi referentsky na místě jednom, jak se stalo v »Paní matce.« Přejeme »Črtám« mnoho čtenářů ve všech vrstvách společnosti. *A. J. O.*

Julia Zeyera **Gompači a Komurasaki.** Žaponský román. V Praze. Nakladatel Ed. Valečka. Cena 80 kr.

Pan spisovatel neuvádí nás v nejnovějším románě ani do Ruska, Egypta, Palestiny..., nýbrž do Žaponska, hlavně do města Jeda. V románě svém líčí romantický život krásného muže Gompačiho, na nějž se štěstí usmívalo jako na Polykrata. Gompači svou sličnou, mužnou postavou okouzloval nejen ženy, nýbrž i muže. Než duch jeho, puzen ctižádostí a ješitností, neměl toho dosti, nýbrž orličím letem hnal se do závratné výšky, až konečně svou smělosť odpykal smrtí, jakož i záhubou milenky své Komurasaki, právě toho okamžiku, kdy pohár blaha přikládali ke rtům. —

Přečetše román, úplně jsme přisvědčili omluvě p. spisovatelově v úvodě, že román není úplně ni žaponským, ani poučným, ač na každé straně p. spisovatel všemožně se snaží, požadavkům oněm vyhověti, přehojně užívaje jednak výrazů cizích, jednak vykládaje rozličné zvyky a způsoby mluvy žaponské. Snad lépe by bylo tak činiti ve vysvětlivkách dole, jak vidíme u románů Ebersových. Román psán jest plynně a vzletně, jako vůbec všechny práce Zeyerovy, ačkoli na některých místech množstvím obrazův a líčení unavuje.

Co se týče stránky mluvnické, mohli bychom mnohých poklesků a nečeských úsloví postrádati (na str. 13., 14., 15., 16., 19., 20....). Více než smělé jest přirovnání, »že nesčíslné, dlouhé jehlice z želví tvořily nevěstkám kolem hlavy cosi záři našich světic podobného« (str. 34.). Milostný ráz románu místy jest až smyslný.

Úprava jest slušná, cena přiměřena.

Dospělý, vzdělaný čtenář může jej za nedostatku lepšího četiva s prospěchem čísti.*) *J. H.*

*) O **románě** tom — jediném téměř díle literárním — podává varšavským „Kłosům" zprávu

Sulamit, dramatická báseň ve třech jednáních, od Julia Zeyera. Nákladem Ed. Valečky v Praze. 1885. Cena 60 kr.

Báj dramatu založena jest na velebné »Písni písní« Šalomounově, již sobě autor nad jiné oblíbil, které však neporozuměl. Šalomouna líčí jako muže zaníceného pro smyslnosť, člověka holdujícího vášním, a tentýž smysl i jeho písni podkládá. A poněvadž mu děj »básně« této ke dramatu nepostačoval, přibral pověsť z talmudu, a když se mu jednou náhodou dostal do rukou román »Ariadne« — i ten ve svém dramatě zjevným učinil. Nejenom tedy, že Zeyer špatně »Písni písní« rozuměl — on na roveň ji staví s mythy a pověstmi talmudu, ba on považuje ji za »román,« ve kterém Šalomoun je hrdinou. Vše to jest mu jedno a tuto směs nám předkládaje prosí ještě na konci předmluvy »nesmrtelných básníků »Písně písní« a »žalmů« za odpuštění, že se odvážil kulhati po oné cestě, kudy oni božským krokem kráčeli.« Ano Zeyer po oné cestě ani kulhati nedovedl, neboť myslí, že lze, jak sám také praví v předmluvě — »elementy biblické, talmudské a kabalistické v jeden harmonický (!) celek spojiti.« My ovšem jinak na onu píseň pohlížíme a nemůžeme proto nikterak souhlasiti se způsobem, jakým Zeyer jí užívá. —

Jinak provedení děje jest dosti zdařilé, charakteristika jednotlivých osob jasná. Ovšem samo sebou se rozumí, že povaha Šalomounova není vylíčena pravdivě. — »Benaja,« jenž vychován o samotě andělem »Apnielem,« touhou tajemnou puzen poznává svět a v něm sličnou »Levónu,« jest poněkud temně proveden. Lilitha líčena jest jako osoba nemravná.

Průběh jest zajímavý až na první jednání, kde hovor mezi Apnielem a Benajou jest příliš rozvláčný a unavuje. Vypravování »Levóny« — milenky Šalomounovy — (str. 29.) jest skoro doslovný překlad z »Písně písní« a nad jiné jeví, kterak vlastně Zeyer tomuto zpěvu rozuměl. Forma verše mnohými »nedopatřeními« jest nedokonalá. (Str. 67., 68., 69. a jinde.) Sloh jest Zeyerovi vlastní, ryzosť mluvy také někde dosti pokulhává.

Leč byť sebe lépe provedena báseň Zeyerova byla, nicméně nemožno jí schvalovati a nemožno si přáti, aby i na jevišti se objevila; a sice proto, poněvadž za podklad má falešný smysl ideální »Písně písní.« — *J. Š.*

Eduard Jelínek, redaktor „Slov. Sborníku“ ve svých „Listech z Czech“ (č. 1030. a 1031.) a zmiňuje se zvláště o cizotě látek, jež si Zeyer obírá, háje ho proti takovým výtkám, jednak že již napsal „wielki poemat czeski „Vyszehrad,“ jednak že kdyby prý povstal takhle nějaký Mickiewicz u nás, pak že by jistě všichni za vlasteneckým básnictvem byli strženi. Zatím však prý to nejde, a tu prý Zeyer stokrát lépe vyhovuje požadavkům básníka i českého národovce, nežli ti, kdo prý vlastenectví projevují jen ubožáckými „wierszydłami na temat juź zastarzały: „co je czesky, to je hezky, trzesky plesky“ atd. A pak prý nelze nalézti myšlénkových perel — třeba na ulici trivialnosti! A pak prý se před cizinou blamujeme! A pak prý nepěstujeme ideí domácích, národních, slovanských. Tak alespoň čítáme častěji ve „Slovanském Sborníku.“ *Red.*

Zlaté klasy, dárek dospělejším dívkám č. XXII. (z Dědictví sv. Ludmily v Písku. — Jan Vačlena.)

Hlavním článkem dotčené knihy je povídka od Julie Gintlovy »Mlsný jazyk ničitel blaha lidského.« Již v názvu obsah uveden. Jakým zlem jazyk, po lahůdkách toužící, to provedeno v rozličných oborech, stavech a rodinách, jež dohromady tvoří jediný děj. Na druhé pak straně líčí rodiny spořádané, jež nepohrdají sprostou sice, ale živnou stravou. Povídce té se nedostává spojitosti a jasnosti, jinak psána jazykem správným, slohem prostým, přesvědčivým. Nejlepší kapitoly jsou ty, kde hrabě se nestydí za řemeslníka, a kde líčená bída dělni-

ckého lidu. Moment náboženský by mohl častěji v knížce pro dospělejší mládež vyniknouti. Podíl doplněn vřelým životopisem J. V. Jirsíka (s obrázkem) a článkem prostonárodním o vodě. (Zápis do »Zlaté knihy« obnáší pro vždycky do 20 roků 2 zl.; jednotlivé sešity po 40 kr., starší čísla pro údy po 10 kr.)

A. D.

Vonné kořínky. (Besedy mládeže, sv. 219, cena 30 kr.) Sepsal Jan Tykač, učitel v Č. Třebové.

Poučné připojovati k zábavnému je pravidlem nynější doby nejčetnějších časopisův a podobně i v dotčeném spisku pro mládež. Životopisy (Brožíkův) střídají se s pověstmi, nárysy místnopisné s říkadly, staré zápisy s hádankami, hry s články poučnými. Vše se téměř vztahuje na okolí České Třebové, ale pobaví a poučí i čtenáře, který není zasvěcen v podrobné dějiny a místopis dotčeného města. Nejlepšími črtami jsou: »Vyvařiště v Č. T., Pstruzi, Liška nad lišku« a jiné. Ku konci vzpomenuto vděčně Františka Broulíka (Zlato v hrdle). Jedné věci chci ještě připomenouti. Když v »Moravanu« na r. 1885. byl vylíčen kantor, v »Učitelských novinách« (známém to štváčském plátku Králově) osopil se dopisovatel z Moravy na »hanobení a v potupení uvádění učitelstva,« a hle, v tomto spise pro mládež hned na prvých stránkách táž látka, spracována v životopise Brožíkově, když totiž svého učitele na tabuli namaloval, právě jako p. učitele Froněk v »Moravanu.« Tuto nikomu nenapadne, že by učitelstvo zlehčeno bylo, a tamo ano. Ejhle ta důslednosť!

A. D.

Historie o doktoru Faustovi. Ign. Herrmann. V Praze, písmem A. Haase. Nákl. vlast. Se 13 rytinami. Cena 70 kr.

Historie mluvou i písmem (je tištěna švabachem) připomíná staré kroniky. Již úpravou jeví ráz humoristický. Vypsáno tu rozmarným způsobem mládí Faustovo, jeho spolky se zlým duchem a rejdy, jež pomocí ďáblovou prováděl.

Aby však byla »Historie« zajímavější, přimíseno také koření jízlivosti. Na str. 12. čteme: » . . . když se Luciper znova objevil v hnědé kutně klášternické s kápí. To byla tak nejsnesitelnější podoba čertovská.« Na str. 45.: »Byli také mnozí, jenž Fausta litovali, a rádi by jeho duši nebeskému spasení byli navrátili, jakož je známo, že vždycky bylo a bude na světě množství lidí, kteří starají se více a horlivěji o jiné, než o sebe.«

P. G. S.

Jana Červenky **Dětské kartony.** Nové bibliotéky spisů veršem i prósou čís. 10. Nakl. Jos. R. Vilímek. V Praze. 1885. Cena 1 zl.

Krásný život dětský poskytl Červenkovi látku ke sbírce beletristických prací, věnované Jar. Vrchlickému. Než litovati jest, že spisovatel volil právě tmavé stránky života toho, že po příkladu »mistra« svého shání se po látkách výstředností, pravdě nepodobností a hrůzou oplývajících, že líčí většinou povahy mravně spustlé, zdravého zrna nemající.

Tak vylíčil v obyčejné historii »Na vlastním člunu« opilce bezcitného, mučitele dítěte i ženy, jíž v hrob předčasný přivede; v historce »Na skalním srázu« seznamuje nás s vrahem soupeře milenky své, jenž vrátiv se z vězení, hned zase kradl, a stižen jsa při krádeži, omráčí holí děvče a třináctiletého milence jejího, jej pronásledujícího, za sebou v rokli strhne. V idyllce »Raněné srdce« líčí, kterak dvanáctiletý »školák« vášnivě miluje svou vrstevnici, žárlí na soupeře a uviděv jej s ní se milkovati, přeje si jen pušku, aby mohl »raniti oba« . . . a pak »i sebe.« Odporný jest též konec té idyllky. (! ?)

Jakkoli v dalších čtyřech pracích jsou myšlénky zdravější, přece není roucho, v něž oděny, vždy krásno. Zmínky zasluhuje obrázek »Matky Gracchů,« jenž satirou tepe špatné vychování dítek městských matkami.

Celku odporučiti nelze, ač některé části jsou dobré. Celek spíše rozladí než pobaví a povzbudí — duši beztoho dosti bolestně stíhanou trapnou skutečností. Proto by měl býti spisovatel obezřetnější u výboru látek i některých výrazů. *Fr. A. V.*

Pražské figurky, rázové obrázky z pražského života od Ignáce Hermanna. Cena 48 kr.

Malá knížečka, chovající v sobě osm (Přátelský dar, Na vorech, Horálků pan Vašek, Heslo, Po domácku, Tonda odvádí, Milostpane, Fráter z Podskalí) humorem, říznym vtipem, někde i ostrou satirou dýchajících obrázků a tři Podskalské idylly (Márinko, dej mi hubičku, Jedno slovo, Půjč mi zlatku). O ceně jednotlivých prací rozhodovati nebudeme, každá má svou zvláštnosť. P. spisovatel vyváží nám z nižší vrstvy života pražského postavy s dokonalou lícní, že zdá se čtenáři, jakoby se mu před očima pohybovaly. Po Nerudovi nikdo tak šťastně do života pražského nezasáhl. Pražské figurky mají jakousi podobnosť s Klecandovými »příběhy,« jenom že Klecanda ve vypravování pohybuje se v mezích vážnosti, kdežto u Hermanna srší bujný vtip a humor na všechny strany, čímž nutí čtenáře čísti je nepřetržitě. Někde s mluvou níže poklesl, ale učinil to způsobem přirozeným, že to čtoucí ani nepozoruje — ostatně snaží se mluviti správně. Nic neuráží (snad toliko »Na vorech« jest lascivnější). Kdo chceš se mile pobaviti, Pražské figurky tě jistě rozjaří. *V. D.*

Kvítí z luhů slovanských, jež nasbíral J. Ježek, katecheta na c. k. vyšší reálce pražské. Zábavné bibl. číslo 91. V Brně. 1885. Cena 20 kr.

Skoro ze všech jazyků slovanských sebrány jsou tu ušlechtilé povídky a pověsti pro náš lid.

První lež, rozmarné vypravování o mladé choti, která dopustí se nevinné lži na svém manželu, jež vyžaduje nutně nového a nového obelhávání, čímž jinak dobrá žena přichází do velikých rozpaků, až posléze vzbudí nedůvěru svého chotě, a bojíc se o jeho lásku, přiznává se ku své vině.

Dvé večerů, dva obrazy. Chlapec poučen matkou o veliké lásce Kristově ku všem lidem, umíní si Krista v lásce následovati. Z chlapce stane se kmet na pokraji hrobu. Přemýšlí, co vykonal a přichází k tomu úsudku, že lidstvo tenkráte šťastným bude, až v něm bude láska, jejížto nedostížný ideál září nám v Ježíši Kristu.

Hodné děti obsahují myšlénku, že rada starších a zkušenějších lidí obsahuje v sobě zlato.

Věrný sluha poskytuje vzácný příklad věrnosti a lásky k vrchnosti.

Nalezené vrať. Dojemný obrázek. Bídou stísněný otec nalézá zlaté peníze, ale ač bída na něho doráží, jde za cizincem, aby je navrátil, leč jde zvolna; tu dobrá žena v chůzi mu pomáhá. Cizince dohoní a v něm k největší radosti poznávají svého již oplakávaného syna.

Jak vidno z kratinkého obsahu jednotlivých dílů, netřeba o užitečnosti »Záb. bibl.« více slov šířiti a ji odporučovati. Dílo dobré chválí se samo. *V. D.*

Hlasy katolického spolku tiskového, rok 1885.

Již několik let v ústraní působí tento spolek, vydávaje každoročně několik dobrých knih s obsahem poučným a zábavným. Jest záslužno tedy, aby podnik ten se všemožně podporoval, jme-

novitě nabízením oněch knih knihovnám venkovským. Za jistou cenu spisů ručí jména pilných spisovatelů, jako: Pakosta, Souhrada, Brynych atd.

První číslo obsahuje obrázek Pakostův »Jak v Koudelkově kříšili.« Příkladné vypravování o tom, že vlastenectví, opustíc půdu náboženskou, stává se nejen celému společenskému řádu škodlivým, ale že z něho vyvinuje se náboženství urputný nepřítel.

Druhé číslo obsahuje sedmero obrazů od Jos. Souhrady »Úryvky ze života kněžského.« Pohnutlivé výjevy, které mladého kněze na trnité pouti pastýřského života stíhaly. Celým dílem proniká hluboká zbožnosť, čtenář v něm najde mnoho vážných pokynutí a rad. Velmi na újmu dílu tomu jsou přílišné reflexe, jež p. spisovatel na některých místech hromadil, a které čtenáře unavují. Celkem nás obě čísla uspokojila; proto je odporučujeme čtenářům »Hlídky« co nejvřeleji. *V. D.*

Drobnosti.

Německý časopis apoštolátu tisku v únorovém sešitě m. j. rozepisuje se o zednářství a encyklice Humanum genus a slibuje vydati katechismus — podobný katechismu o záležitosti volební — o zednářství a boji proti němu. Dále podává několik rázných slov o »Duchovních skutcích milosrdenství a — tisku;« kolika vzdělancům našim, stavem, úřadem, povoláním, nadáním určeným k tomu, aby lid náš odkájeli zážívnou duševní stravou, platí výkřik: Lačněli jsme, a nenasytili jste nás!! — a to z pouhého pohodlí, bázně lidské a pod. Konečně následuje další část článku: »Velké nebezpečí a velká povinnosť« (tisku), ve kterém tuto zvláště příklady dovozuje věty: listy nevěrecké klamou své čtenáře, znetvořují šlechetné city jejich, aniž čtenáři, jinak i sebe vzdělanější, jsou vždy s to, aby podvod odhalili. Novináři takové překrouceniny své dovedou učiniti zcela pravděpodobny, tvářice se hrozně učeně, citujíce díla, jichž ani nestává, neb o kterých vědí, že čtenáři jaktěživ do rukou se nedostanou. Dogmata a výměry bohoslovné probírají s drzou auktoritativností, tu a tam pochválí církev, aby za chvíli tím více ji ponížili, každou pletku a klep vyšperkují, a když zpráva příslušnými osobami za lživou se prohlásí, ani si toho nevšimnou. Tím vším obracejí se jenom na — zpozdilosť a lehkověrnosť svých čtenářů, kteří často ani za mák nejsou lepší než novináři sami: ve čtení novin chce každý býti geniem universálním. Tu lékař čte nějaký výlev o neomylnosti a stydě se přiznati: »tomu nerozumím,« nestydí se již o ní disputovati, jak o zánětu plic. Tu filolog s hroznou rozhořčeností mravní deklamuje o jesuitech, jakožto učitelích nemravnosti a vyhodí na důkaz toho trumf: »účel posvěcuje prostředky« — a společnosť žasne! Tu venkovský učitel, před půl rokem z paedagogia vyšlý, vykládá užaslým venkovanům, kterak ti červi v sýře, jež právě chce zapiti douškem červeného, utvořili se z kousků másla, že tedy není pravda, co pan farář povídá o stvoření živočichů, jak velcí učenci prý dokázali.

Satyrikové častěji předvádějí venkovské vševědy (na př. kostelníka, vysloužilce a pod. figury); jest litovati, že někdy nesáhnou výš, třebas i do měst, třebas i na stolice učitelské a profesorské, třebas i — na sebe: vždyť satyrik

takový — někdy mu říkají též »básník« — na téže straně, kde persifluje vševědoucí moudrosť krejčího, již rozsuzuje o inkvisici, o které kdysi cosi pravdivého studoval — bylo to v posledním roce jeho studií v 6. třídě gymn. — ale zběhnuv, tím více »četl;« neb o nesmrtelnosti duše atd. atd. Takto lidé i sebe vzdělanější a učenější — totiž odborně — domýšlejíce se, že jsou schopni o všem souditi, směle také soudí; podivnou náhodou soud jejich obyčejně shoduje se s tlachaninou nesvědomitého novináře — a tak nevědouce, stávají se otroky svých novin a myslí, kdo ví kolik moudrosti — samonabyté ovšem! — v nich vězí. To pak jsou vůdci lidu!

Slavín, sbírka životopisů, podobizen a autografů předních mužů a žen československých počal vycházeti periodicky (dvakrát za měsíc) v archových číslech za redakce Coel. Friče. Jest si přáti, aby podával životopisy poněkud pilněji, důkladněji a nestranněji zpracované, než dosud se dálo. Prvé číslo obsahuje život Vácsl. Brožíka dle »Ruchu« (1884). Předplatné roční jest 4 zl.

Konfiskace špinavé básně J. Vrchlického »Twardowski« byla zrušena, ano prý dlužno na báseň pohlížeti jako na dílo velezávažné, líčící spor a boj dobra se zlem, nikoli dílo nemravné.

O Viktoru Hugovi, hlavním zástupci romantismu v básnictví, jemuž nedávno ve Francii dály se velké ovace a pocty, podal »Světozor« obšírnou studii od J. Arbesa — jakožto další článek »Z duševní dílny básníků.« Obsahuje mnoho zajímavých podrobností, jak Hugo žil a básnil, kterak dospěl k romantismu, co mu bylo vytrpěti od stranné kritiky a m. j. Látky sebráno tu velmi mnoho, jak při četných dílech od Huga a o něm vydaných ani nebýti nemůže; zdá se však na chvat býti zpracována, neboť častěji jeví jakýsi nepořádek, neporovnalosti a odpory, zvláště v polemických výpadech a útocích aestheticko-kritických (co do směru prospěšnosti básnictva a pod.). V části poslední, kteráž umístěna v č. 13. »Světozoru,« šíří se spisovatel povšechně o Hugových názorech světových, náboženských, socialních a pod. »Ve věcech náboženských,« vece, »není Hugo filosofem (rádi věříme!) a jest v nejvyšší míře tolerantním. Začasté mu sice vytýkán i atheismus; ale on sám proti názoru tomu rozhodně se ohradil, tvrdě, že věří v Boha a nesmrtelnosť duše, a snažil se také tuto víru svou doložiti.« Je totiž Hugo tak trochu deistou; není bez »náboženství,« ale náboženství konfessionalní, církevní — ať jest jakékoli — se mu z té duše protiví: — právě jako leckomu jinému! Že zášť tuto proti »náboženství konfessionalnímu,« jak obyčejně, i tu odnese církev katolická, rozumí se samo sebou. Toť viděti z novějších básní H., jež našemu obecenstvu upravuje a koření Vrchlický.

(Zasláno.)

Opravná poznámka ke zmínce o mých »Zajímavých črtách« na str. 55. »Hlídky lit.« — Chtěl jsem vydati »Črt« aspoň tři sešity, a byl bych i více milerád vydal, ale nedošel jsem náležité podpory ani duševní ani hmotné. Nedostalo se mi totiž spolupracovníkův, ačkoli skoro ve všech časopisech českých jsem je vyzval, a prodej »Črt« byl tak nepatrný, že až dosud neodbyl jsem ani 50 výtisků. Nepatrný odbyt vysvětliti jest hlavně tím, že naši knihkupci soukromým nakladatelům nepřejí a že o spisy, vydané neknihkupci, z pravidla nic se nestarají; tuším, že i sl. redakce »Hl. l.« toho zažila. Vydal jsem však skutečně sešity dva (po 35 kr.), jakž i na obálce oznámeno, tak že kdo koupil sešit prvý, může koupiti si také pouze sešit druhý, a není tedy třeba, by

platil za prvou částˇ dvakrát. Ovšem, vydal jsem kromě toho též oba sešity v jedné společné obálce jakožto celek.

Fr. Bačkovský.

Pozn. red. Oznámili jsme jen, co se nám při objednávce druhého sešitu »Črt« atd. skutečně přihodilo a bezpochyby mnohému objednateli přihodí, což podniku zajisté přátel nezíská. Nikterak nechtěli jsme však spisku tím uškoditi, nýbrž opět jej ctěnému čtenářstvu svému vřele k hojné podpoře doporučujeme.

Tiskopisy redakci zaslané.

Květobor z předních básníků slovanských. Originály s výkladem. Vydal Fr. Vymazal. Všeslovanské bibliotéky sv. II. V Brně. Nákl. J. Barviče. 1885. Str. 175. Cena 90 kr.

Obsahuje úryvky, popř. ukázky z Mickiewicze, Slowackého, Puškina, Lermontova, Kolcova, Prešérna. Výklady jsou stručné, ale dostatečné. Každému, kdo se jazykům slovanským přiučuje, bude knížka pomůckou velevítanou, a jest si přáti, aby jí bylo hodně užíváno. Úprava jest pěkná, cena velice mírná.

O zdravotnictví ve škole. Časová rozprava od Fr. V. Kodyma, učitele v Hořičkách. 1885. Nákl. G. A. Bibusa v Telči. Str. 34. Cena 15 kr. — Úvahy osvědčeného vychovatele zasluhují na příslušných místech pilného povšimnutí.

Bedřich kníže Schwarzenberg atd. Krátký životopis. V Praze. 1885. Nakl. Alois Hynek. Str. 22. Cena 12 kr.

Květy. Sešit dubnový obs. mimo další části předch. článků zvl. tragedii »Julian Apostata« od Jar. Vrchlického, kulturo-historickou statˇ dra. S. Wintera »Poslední písmáci před soudnou stolicí,« básně B. Kaminského, O. Červinky, hojné Rozhledy v umění, četná vyobrazení.

Vesna a Literární listy č. 8. Tamto je životopis El. Krásnohorské, zde zvl. »Na obranu A. V. Šmilovského proti Roháčkovi,« »Tomáš Fryčaj« a četné literární zprávy.

Poutník od Otavy. Čas. věn. zájmům česk. jihu. Ročník I. č. 6. V Písku. Red. V. V. Janota. Obs. příspěvky zábavné, hlavně však populárně poučné.

Vlastˇ. Číslo 6. obs. mimo další části před. článků »Zklamané sny,« povídku Ad. Kuchlovského, příspěvky ku slavnosti jubilejní se vztahující, hlavně pak počátek »Života Boleslava Jablonského« od Al. Mattušky, konečně zprávy literární.

Zločin na boulevardu Bessières. Z franč. přeložil Fr. Šamberger. Ottovy Laciné knih. seš. 9—12.

Blahověst. Číslo 10. s obr. sv. Cyrilla a Methoděje; obs. kázání jubilejní, »Modrý dům« od H. Conscience, »První služby Boží na Moravě« od Vl. Šťastného, »Upomínku na Velehrad,« »Úmrtí sv. Methoděje,« »Úmrtí J. Em. nejd. p. kard. arcib. pražsk.,« kroniku, zprávy a j.

Písně Slavíkovy. Básně Vítězsl. Hálka. Ill. E. Zillich. V Novém Městě n. M. 1885. Obrázk. knih. pro mládež seš. 3. Cena 16 kr.

Ruch č. 9—11. obsah. mimo další části básně Škampovy, překlad Vrchlického z francštiny, Vzpomínku na Hálka od Hejduka, Bulharská svatba od Voráčka, zprávy lit. a umělecké.

Dalibor č. 11—15. obsahují mimo přečetné a zajímavé zprávy hudebního světa, jakož i kritické rozbory, také články: Bendl a Fibich v Chrudimi, Händel a Bach a j.

Katholski posol. Č. 7.

Komenský č. 14—16.

Ausgewählte Gedanken von P. Lacordaire. Uebers. v. Emma Zulehner Edle von Rheinwart. Brünn. 1885. Druck und Verlag der Bened. Buchdruckerei. Str. 366. Cena 60 kr.

Aforismy P. Lacordaira O. P., vyvybrané ze spisův jeho, vyznamenávají se touže hloubkou myšlénky a vřelostí citu jako vše co napsal. Odpovídají ke mnohým otázkám rozumu i srdce, jichžto si člověk často ani vědom není. Jsou nepřeberným pokladem přirovnání a obrazů. Každému vzdělanci měly by býti zlatou domácí knížkou, duchovnímu pak mimo to budou spolehlivým pomocníkem i v pastýřském úřadě.

Vůdce ke ctnosti a zbožnosti. Pokynutí a naučení mládeži křesťanské od Mons. Segura. Dle převodu něm. zčeštil Jan Dobrý, círk. kn. diec. bud. (Ascet. bibl. č. 18.) V Brně. Tiskem a nákladem kniht. bened. 1885. Str. 324. Cena 80 kr.

Listárna redakce. P. t. pp.: *V. D.:* Račte si všimnouti předešlého ročníku „Zpráv apoštolátu tisku," kde o dvou spisech, Vámi zmíněných, zpráva již podána. Za ostatní srdečné díky! „Obr. z. ž." račte poslati na ukázku. — *A. D.:* Díky! Po něčem bude vše uveřejněno. — *J. Š.:* Právě v čas! Stavbu a rozvoj bude třeba podrobněji, ač úplně stručně, vylíčiti, aby čtenář alespoň nabyl povšechné představy o věci. — *A. J. O.:* Došla zásylka? Střední cesta snad bude nejlepší, aby se „pře" vyrovnala, dle čehož také příspěvek co nejdříve očekávám. — Všech pp. přispívatelů prosíme za poshověnou, neboť nelze při návalu látky a malém objemu hned vyhověti.

Obsah: Letoší literatura Cyrillo-Methodějská. — Listy z Čech. II. — Posudky. — Drobnosti. — Zasláno. — Tiskopisy redakci zaslané. — Listárna. — Inseráty.

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P." Číslo 6.

Paběrky z besed.

Píše Alois Dostál.

9. Zúmyslná nevšímavosť.

Četl jsem mnoho životopisů Beneše Třebízského v novinách, časopisech větších i menších, probíral jsem dlouhou řadu prací jeho literárních, obyčejně dle časopisů, v nichž byly uveřejněny, sestavenou, a tu jsem shledal k nemalému podivu, že práce Benešovy v časopisech katolických jakoby naschvál, zúmyslu byly vynechávány. Většinou povídek v »Blahověstě,« »Obzoru,« »Andělu Strážném,« »Tiskovém spolku« a j. buď úplně opomenuto, nebo dodáno, že Beneš psal »také« do těch a těch listů. Tak málo kde čteme, že Beneš vydal v »Tiskovém spolku« pěknou povídku »Záborský vladyka,« do »Čecha« psal feuilletony, do »And. Strážného« povídku »O Štěpánovic Vitoušovi,« do »Obzoru« »Ze zelených lancochů poslední,« »Svoji k svému,« »Dědictví cyrillo-methodějské,« »Cyrillka na Hané« atd. A tu se tážeme: co jest příčinou takové nevšímavosti? Buď nevědomosť, buď zúmyslnosť. Že by prvá byla oprávněna, nelze tvrditi; vždyť každý ví předobře, že Beneš vydal u Stýbla čtvero svazků nedělních a svátečních řečí »Pravdou k životu,« a přece ani těch nemnoho připomínáno ve zprávách nekrologů Benešových. Tudy druhá příčina, totiž zúmyslná nevšímavosť katolických časopisů, úplné jich ignorování příčinou těchto mezer. Ale tak se neděje toliko se spisy Benešovými v katolických časopisech; noviny a vůbec česká kritika by nejraději ignorovala celou katolickou literaturu. Na důkaz stůjte slova kritika Em. Miřiovského v »Pražském Týdenníku« (roč. II., č. 30., str. 4.): »Nehodlajíce se pozdržeti u všech těchto podniků sbírek povídkových, ježto jim veřejné mínění věnuje pozornosť náležitou, chceme čtenářstvo své upozorniti na sbírku, jíž se řečené mínění veřejné skoro vyhýbá, aniž jí popřívá oné pozornosti a zaslouženého uznání, z jakéhož těší se sbírky jiné. A přece lze bezpečně a svědomitě říci, že »Zábavy večerní« plní úkol svůj již na pátý rok velmi poctivě a slušně...«

A co tuto Em. Miřiovský napsal o »Zábavách večerních,« to platí též o jiných katolických časopisech.

O jednotlivých povídkách, sbírkách feuilletonových, básních začátečných rozepisují se všechny časopisy, řádek za řádkem, kapitolu za kapitolou, sloku za slokou probírajíce; ba o mnohých sebe menších knihách napsáno tolik ohlášek, kritik, úvah, rozborů, že všechny dohromady převyšují i obsah knihy, o níž se tak široce rozepsaly. Ale kolik pak naleznete v dlouhých kritikách »velikých«

časopisů kritik spisů, jež katolický tisk vydal? Sotva v novinách dva řádky a v časopisech vůbec nic. Nadarmo hledáme, které knihy vydala ta neb ona katolická bibliotéka, jaký obsah přináší ten aneb onen katolický list. Jen na deskách jakoby kvitovaly, že jim byla poslána »také« kniha z katolického knihkupectví nebo katolický časopis. Nejspravedlivějším v oboru tom byl »Věstník bibliografický,« který si všímal i nejnepatrnějších zjevů, a to nejen časopisů »velikých,« zvučného jména, ale i katolických.

»Blahověsta« citují všechny noviny pro nejlepší zprávy o úmrtích, změnách, vyznamenáních a bližších zprávách duchovenstva; ale které pak z těch novin otiskly kdy obsah toho čísla, z něhož pro své sloupce čerpaly? Dosud žádné. Sotva podají odkud zpráva vzata: Dle »Bl.« — Kdo ví co (čta toliko tak zvané veliké žurnály) o »Anežce,« »Ludmile,« »Vácslavu,« »Tiskovém spolku,« »Zábavách večerních,« »Zábavné bibl.« atd.? A myslíte, že jejich účinek v lidu jest malý? Tuť by byl takový křivý posuzovatel na omylu; taková knížečka jest snad mnohem více pročtena, než básně na nejjemnějším papíře, s illustracemi a zlatou ořízkou. Ať si jenom někdo uváží, kolik mají jednotlivá »Dědictví« údův a kolik ročně knih pošlou do světa. Již před lety »Dědictví maličkých,« když Josef Ehrenberger do sbírky té povídky psal, bylo členů na 20.000. Není to div v české literatuře? Kterých knih vyprodáno a mezi lid posláno tolik tisíc? A totéž »Dědictví« tisklo a tiskne knih ještě nad počet svých údů, dobré knihy lacino rozprodává, většinou však daruje knihovnám školním a obecným. A což »Dědictví Svatojanské,« jemuž jediný Kubínek sehnal za 48 let přes 3000 údů! Kolik toto a jiná »Dědictví« ročně vyšlou do slovanského světa užitečných, zábavných anebo poučných knih! A přece o nich tak málo se dočítáme kritik. »Dědictví Svatojanské« vydalo na r. 1883. »Posvátná místa Prahy« — a dosť.*)

Ve mnohých případech ta příčina, že snad knihy časopisům těm nebyla poslána, darována; ale knihtiskárna benediktinská vyměňuje si a daruje na mnohá místa knihy, však přece nikde se neozve ani slůvko kritiky o »Zábavné bibliotéce,« »Květech Marianských,« ba ani o »Andělu strážném.« Jenom »Literární listy« (příloha »Vesny«) přinášejí občas důkladné kritiky o spisech těch.

Však nejen liberální — lzeli tak mluviti — listy ignorují katolický tisk, i časopisy a noviny výhradně katolické liknavě si počínají jak v insertování, tak v kritisování nebo pouhém oznamování nových katolických spisů. V novinách výhradně buď kněžstvem podporovaných, buď většinou kněžstvem odebíraných nalézáme (mimo Brněnský »Obzor«) jenom obsahy »Mlynáře,« »Včelaře« »Světozora« a »Pastýře duchovního.« To jest po celý rok, mimo velmi řídký dopis z venkova, celá česká literatura! A v jiném listě pouze »Časopis katol. duchovenstva« oznamován a dosť. Jinde rubrika »Literatura« s tak malým tiskem, jakoby ani za to nestála, by si jí čtenář povšimnul. Nejlépe a nejspravedlněji oznamuje a krátkými kritikami posuzuje spisy a časopisy i katolické »Pokrok« a »Pražský Denník.« **)

*) Když vyšlo prvé číslo „Vlasti," „Paleček" přinesl o něm asi tuto zprávu: „Družstvem „Vlasť" na Žižkově vychází nový časopis „Vlasť," jehož účelem haněti „Palečka." Odporučujeme jako pramen humoru a vtipů." — Tedy jenom pro žert katolický časopis?!

**) Pozn. red. Dávajíce výtkám těm úplně za pravdu, nemůžeme nedotknouti se věci té také z rubu, jednak pro lepší dorozumění, jednak také proto, že výtky obracejí se z velké části i proti listu tomuto. Bylo by tu zase napsati kapitolku o té „naší" solidaritě, jaká totiž nemá býti: a ta záleží v tom, že mnohé podniky naše vyzna-

Veliká jest také škoda rozesýlati knihy do světa s obálkami úplně čistými. Knihtiskárna Šimáčkova každý týden vydává k »Pokroku« zvláštního oznamovatele k vůli několika větším periodickým spisům, proč tedy posýlati knihy s deskami prázdnými? Na těch by se toho dalo hodně mnoho natisknouti, a to zadarmo. Obsahy minulých ročníků, krátké posudky z časopisů, ohlášky atd., to vše by zde nalezlo místo velmi příhodné.

Když tudy katolický tisk jakoby naschvál ignorován, když »veliké« žurnály zúmyslně si ho nevšímají, péro četných kritikářů pro ně jakoby nebylo, musíme aspoň sami všemi silami pracovati, aby spisy, časopisy a noviny katolické dosáhly půdy hodně široké, apoštolovaly po vší vlasti a vnikaly až do srdcí českých. Proto hojně insertujme, se spisy hodně do světa, třeba na buben, aby došly odbytu a zdárně působily v lidu našem!

Význam ideje Cyrillo-Methodějské v dobách novějších.

Napsal Jan Tenora.

(Č. d.)

Slované, kteří bytují po ohromném prostranství světa starého, nebyli nikdy spojeni veškeři v jednu říši; nesvornosť jest kletbou Slovanův. Avšak buďme si vědomi, že lze uvésti jednotu mezi Slovany, a to jednotu přirozenou a stálou, že lze všechny spojiti páskou lásky a svornosti, aby všichni byli za jedno u věci nejdrahocennější, u víře. Lze to i nyní. Jednota u víře, to jest ta jednota, kterou chce idea Cyrillo-Methodějská, kterou tak želá sv. Otec. Není to onen nesmyslný politický panslavismus, který tak straší nepřátely naše, a který v tom smyslu, aby všichni Slované spojeni byli v jednu říši s jednou řečí, nikdy se neuskuteční; avšak jest to panslavismus duchovní čili církevní, který v tom vrcholí, aby všichni

---

menávají se takou netečností a nevšímavostí, že ani služeb ochotně přímo nabízených nepřijímají. Tak jsme počátkem tohoto roku rozeslali první číslo „Hl. l.“ všem takovým závodům, nabízejíce (některým i zvláštními listy!) sloupce její ku spravedlivým posudkům děl jejich; též listům katolickým, chtějíce vstoupiti v bližší spojení s nimi, oznamovati obsahy jejich a pod. Pražské dva závody potvrdí nám, že pravdu mluvíme. A co se stalo? — Tolik jako nic! . . . Většina jich ani neodpověděla, ten onen poslal nějakou maličkosť, očekávaje bezpochyby, že o sešitku 10stránkovém budou psány v celém ročníku hlučné fanfary, a jsa tudíž nespokojen se stručným posouzením a doporučením — ustal. Nebudeme vypočítávati jednotlivých, toliko vůbec pravíme, že velká většina spisů směru konservativného, letos vyšlých, nám neposlána: pravíme to jen proto, aby laskavý čtenář nevinil nás, že, chtějíce státi „hlídkou“ na stanovisku konservativném, katolickém, nedbáme vlastní posice, vlastního okolí. Většina referatův o spisech toho druhu zajisté poslána nám jen laskavou ochotou p. t. pp. referentů samých. Co na nás jest, s dobrým svědomím a za příkladem všech jiných listů, vůči tiskopisům, o nichž jest řeč, i dále hodláme říditi se zásadou: jen o spisech nám poslaných bude referováno pravidelně a co nejspíše; o jiných jen když budou od stálých p. t. pp. referentů našich posudky o jejich újmě poslány. Služba referaty a posudky spisovatelům i nakladatelům prokázaná, stojí jistě za jeden, dva exempláře toho onoho spisku! — NB. Nemluvíme o spisech strany protivné, jež vynasnažíme se zaznamenávati co nejúplněji, jak úkol náš vyžaduje; od té ovšem neočekáváme, že nám spisy své bude posýlati, abychom je odsuzovali. Ty již vyhledáme sami, s nemalými sice výlohami hmotnými, ale s tím větším prospěchem dobré věci, jelikož alespoň při té prodajnosti našeho časopisectva zachováme si takto úplnou samostatnosť a nezávislosť úsudku. — Tolik prozatím na dorozuměnou; bude-li potřeba, vrátíme se ku věci co nejdříve a posvítíme na ni poněkud blíže.

Slované u víře jednotni byli, aby všichni dospěli k té žádoucí shodě a jednotě, která jest naznačena slovem Kristovým o jednom ovčinci a pastýři. Idea vzájemnosti slovanské jest tedy jen pouhým úlomkem idee Cyrillo-Methodějské. Vždy více poznávati se budou vzájemně Slované a druh s druhem se spřátelí a vespolek se sdělovati budou o práci svou duševní, když věděti budou, že jsou si již zavázáni poutem jedním nerozlučným, že, ačkoli rozděleni, jsou přece již spojeni a jednotni a v jednotě té silni. To může však jen víra způsobiti, víra založená na naději, že tím prostředkem zkvete blaho všem Slovanům, oživená láskou vespolnou a vzájemnou. A jaký byl by toho význam, jest každému na jevě. Kdyby byli Slované spojeni věrou jednou, pak přestala by všechna nepřátelství krutá, která stále zhoubně hlodají na zdravém kmenu Slovanstva a oddělují jeden národ slovanský od druhého, přestala by nejsnáze s pravým o víře přesvědčením všecka nepřízeň, závisť a zášť, která ochromuje v činnosti a klade pouta, přestalo by utiskování národa slabšího silnějším. Víra jedna kdyby všechny pronikla, i život všech by pozměnila, dala by každému znáti důstojnosť jiného, že ten, kdo jímá v otroctví, sám jest otrok, zahladila by bující sobectví a vtiskla by znak vyšší důstojnosti všemu světu slovanskému. Ano, tak by bylo nezbytně, kdyby víra jedna pojila všechny Slovany v jedno, kdyby se pak stala živým přesvědčením, která by se jevila skutky na venek.

Poznejme se tedy tímto způsobem vespolek! Všichni Slované ctíme sv. Cyrilla a Methoda za apoštoly své stejnou láskou, ctěmež také všichni dílo jejich posvátné, idei jejich vznešenou. Ti, kteří oddáleni jsou posud od víry, kterou nám hlásali sv. Cyrill a Method, kéž přijmou ji za svou, kéž přijmou tím způsobem i osvětu křesťanskou, kéž přijmou za svou celou idei jejich a pak skutkem nejlépe dokáží, že láskou lnou svrchovanou ke svatým bratřím! Tím činem bude se moci nejúčinlivěji vzájemnosť slovanská rozviti, která tak bude aspoň postavena na přirozeném a pevném základě, jinak zůstane vždy jen majetkem málokterých, aniž pronikne vůbec, aniž odstraní překážky největší.

Než ještě v jedné příčině jest veliký význam idee Cyrillo-Methodějské pro Slovany. Idea Cyrillo-Methodějská hlásá se mezi Slovany a rozšiřuje se právě v tom okamžiku, když zuřivěji než kdy jindy dorážejí na církev útokové zběsilých nepřátel, kteří ji ochromiti chtějí načisto, aby nemohla díla svého apoštolského už konati. Víme sice všichni, že církev vítězně odolá všem útokům, byť i sebe zběsilejším, že jí brány pekelné nepřemohou, avšak přece svírá se srdce úzkostí, bolí nad zaslepeností těch, kteří největší dobrodiní od církve přijali, a kteří se jí nyní odsluhují nejčernějším nevděkem. Kdo se však staví v šik nepřátelský proti církvi, kdo s ní zápasiti se osměluje, zda vyjde z boje vítězem? Či může člověk, byť i sebe zuřivější, zvítěziti nad Bohem, může podvrátiti zařízení božská? Rovněž tak národové, kteří se s církví zápasiti odvážili, ti už také dohrávají úkol svůj v dějinách člověčenstva. A což snad nyní nastane temno? Ó nikoli! Východ zardívá se již červánky mnohoslibnými, zvěstujícími blaho všemu světu slovanskému. Ó kéž rozptýlí se dočista mraky černé, které zahaliti chtějí jas slunce, kéž vzejde sluníčko ve vší své kráse, kéž mlhu srazí dolů a osvítí kraj zachmuřený! Pak vzejde nová doba, doba slávy pro veškeré Slovanstvo, jemuž Prozřetelnosť chystá teprve budoucnosť velikou a slavnou, ač-li samo nevzepře se smělým čelem proti Prozřetelnosti. Než svatí bratří neopustí rod svůj slávský, jehož jsou apoštoly, pod ochranou a

záštitou jejich uskuteční a zdaří se tenkráte idea jejich, která nyní znovu obrozená a posvěcená se zvédá. A pak teprve vstoupí rod slávský na místo národů jiných, pak činně zasáhne v oběh dějin, pak vyplní úkol, který mu Prozřetelnosť přidělí, úkol to zajisté slavný, veliký. Budoucnosť patří Slovanům!

Než tu dobře třeba v paměť si vštípiti slova slavného biskupa Strossmayera, jednoho z předních hlasatelů idee Cyrillo-Methodějské, která v příčině této praví: »Ach, Slované bratří! Vy očividně jste Bohem ustanoveni, abyste veliké věci v Asii i v Evropě provedli, vy jste dle mého zdání pozváni, abyste přežilou a v sobectví mrzké zabředlou společnosť Západu přerodili, a jí více srdce i lásky, více víry a mravnosti, více citu pro spravedlnosť, pokoj a svornosť vštípili; ale vězte, že jen tehdy u věci té všeobecného prospěchu a své vlastní slávy se doděláte a všecky své veliké překážky vnější i zevnější přemůžete, smíříteli se a shodnete s církví západní.«

(P. d.)

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

(Č. d.)

Život svatého Methoda, apoštola říše Velkomoravské a Slovanů vůbec. Sepsal Dr. Matěj Procházka, starosta »Dědictví ss. Cyrilla a Methoda,« čestný kanovník v Brně a papežský tajný komoří. Druhé*) obšírnější, kritickými doklady a ozdobnými nákresy opatřené vydání na důstojnou oslavu roku 1885. V Brně 1885. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně. Cena výtisku v tuhé vazbě 3 zl. Str. 247, ve velkém 4°.

Nadešla nám doba veliká, a nalezla nás veliké! Tak pomyslil jsem sobě, poprvé spatřiv výše označené dílo učené a umělecké. V tomto roce jubilejním vyšlo sice už několik životopisů Cyrillo-Methodějských, malých i větších, ceny rozličné: leč práce nadepsaná jest zajisté na nebi literárním letošího roku milostivého hvězdou první velikosti. V čele díla toho zmíněného jest krásný nový obraz ss. Cyrilla a Methoda od umělců L. Seitze a A. z Rohdena v Římě s podpisem: »Ss. Cyrillus et Methodius.« Zvláště jemné a významné jsou iniciálky obrazové básní a článků, jakož i některé koncové arabesky. Úchvatnou jest úvodní báseň p. profesora Vladimíra Šťastného v Brně »Velehrad«; neméně mistrny jsou i ostatní čtyry básně od téhož básníka moravského, do textu mezi články vložené. Věda i umění vzájemně tu zápolí. Na str. 99., 100. a 102. jest sedmero křížů byzanckých čili Cyrillo-Methodějských nakresleno dle »Sborníku Velehradského.« Obrazy, obsahující výjevy ze života svatého Cyrilla a Methoda, 15 počtem, jsou od ruských umělců Th. Bronikova a L. Sěrjakova z díla ruského A. S. Knjazeva, v Petrohradě 1866, světlotiskem věrně podány, ostatně známy z kalendáře »Moravana« na rok jubilejní 1885. Velmi zajímavy jsou dva nové obrazy na str. 30. a 31. dle fotografií C. Angerera, něžně představující: 1. Inkermanské pečery starých křesťanů v Krymu. Jižní strana; 2. Pečery starých křesťanů. Kaple sv. Klimenta; dle cestopisu pí. Bakešové, uveřejněného v »Obzoru.« Neméně poučna i zajímava jest »Staroslovanská abeceda« na str. 36. hlaholská, cyrillská a česká, jakož i text cyrillský a hlaholský (tvaru hranatého, tudíž nejstaršího a nejpůvodnějšího, podobného zajisté nejstarším črtám, řezům

*) Ve „Sborníku Svato-Methodějském“ vloni vydaném od „Děd. C.-M.“ vyšlo vyd. prvé. *P. r.*

a čtenám slovanským čili rúnám z dob ještě pohanských, písmena dvojitá, k dlabání a řezání do kamene i dřeva způsobilá) na str. 39. Ostatně kdokoliv bedlivě přečte krásný a vědecký, dějepisný a umělecký tento »Život sv. Methoda,« nalezne tam i úplný a obšírný »Život sv. Konstantina-Cyrilla,« což ovšem ani jinak býti nemůže; neboť nedají se tito bratří »blíženci,« slovanští »Kastor a Pollux« od sebe odloučiti, jako blíženci siamští, jako jasné dvouhvězdí »Blíženců« na nebi slovanském. Tolle et lege! Vezmi a čti!

Dílo jest vytištěno na papíře velinovém, úprava knihy jest velmi sličná, důstojná to památka roku svato-Methodějského. *P. Method J. M. Halabala.*

Upomínka na posvátný Velehrad, vydaná na oslavu tisíciletého jubilea křesťansko-slovanského r. 1885. Dle starších památek sestavil E. V., ctitel sv. apoštolů Cyrilla a Methoda, rodák Velehradský. S vyobraz. Velehradu a s pobobiznami (sic!) sv. Cyrilla a Methoda. V Praze. Nakl. M. Knapp, knihkupec v Karlíně. 1885. Str. 67. Cena 20 kr.

Obsah úhledného spisku jest rozmanitý, an podává více, nežli zprávy pouze Velehradské: Aj Soluni! báseň. — Stručný životopis bratří Soluňských, ss. Cyrilla a Methoda. — O důležitosti působení svatých bratří. — Píseň Cyrillská. — Úpadek říše Velkomoravské — vzletně sice líčený, ale více dle obrazivosti nežli pravdy. — Bývalý a nynější Velehrad. — Záhuba Velehradu. — Básně: Na Velehrad, Vycházka historická po okolí Hradišťském (!). — Druhý díl obsahuje: Dějepisné črty z východní Moravy, podávající hojná data dějepisná o Velehradském okolí, o Buchlově, Hostýně, blahosl. Janu Sarkandru a j. Jakožto příruční knížka zasluhuje býti doporučena a hojně rozšířena mezi lidem naším. *P. P. H.*

Sv. Cyrill a Method, apoštolovia slovanskí, jich význam v cirkvi krestanskej vôbec a v Slovanstve zvlášte. Napísal Daniel Z. Lauček. V Turčanskom Sv. Martine 1885.

Nemajíce spisu toho, nemůžeme pohříchu podati leč nápis jeho, jenž nám laskavě byl oznámen.*) (P. d.)

Posudky.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Red. a vyd. Fr. Bayer, hl. spolupr. Jan Havelka. Dílo I. G. A. Lindnera Drobné články paedagogické a psychologické. Nákl. vyd. 1885. Seš. 1. str. 48. Cena 40 kr.

Uveřejňujíce kdysi (»Hl. l.« č. 3.) provolání vydavatelstva knihovny této, schválně zdrželi jsme se veškeré poznámky k němu, nechtějíce podniku předkem ani škoditi ani podporovati, ač — upřímně řečeno — leccos v něm nám bylo proti mysli, a zvláště seznam těch »klassiků« nevyhovoval pojmům o klassičnosti paedagogické. Sešit prvý jsme přečetli, a obava naše — se potvrdila. Víme

*) Bibliografický seznam všech spisův o sv. Cyrillu a Methodu uveřejňuje „Slovanský Sborník" (číslem květnovým počínaje). Co do životopisů ruských, jichž prý jest počet dosti velký, vyslovuje se v soukromém dopise slovutný P. J. Martinov S. J., znalec zajisté povolaný, že celkem nestojí za mnoho. — Ke zprávám předešlého čísla dodáváme, že životopisu sepsaného K. Krkonošským upraveno též menší vydání („Věrozvěstcové národů slovanských, svatí Cyrill a Methoděj." Upomínka na rok 1885., kterou mládeži i lidu našemu napsal K. Krkonošský. Str. 104, cena 25 kr.), jež bude se hoditi za dárky mládeži školní. Kéž by „Apoštolát tisku" nabyl nějakých nových příspěvkův, aby též u nás mohlo býti dobrých spisků Cyrillo-Methodějských mezi lid hojně rozdáno! *Red.*

a známe obtíže takového vydávání, víme a známe, jak tu nesnadno zápasiti s rozličnými »ohledy« a předsudky zakořeněnými — a protož obracíme se raději hned ku spisovateli samému, vztahujíce výtky své ovšem nepřímo k vydavatelům, jichžto jména jinak byla by nám zárukou, že »vychovatelskými« budou nazvány a podány jen příspěvky skutečně takové, čehož dle prvého sešitu již nedoufáme. Avšak k věci!

Ze článků Lindnerových obsahuje prvý sešit předně řeč přednesenou při zahájení akad. čtení univ.: »O nynějším stavu filosofie.« Co si s tím počne »naše snaživé p. t. učitelstvo« (viz prov.), nevíme sice, ale program není tak přesně vytčen, nuže nechať: kousek zdravé filosofie člověk rád poslechne i na nepříhodném místě. Článek tento však již poprvé (v Čas. Č. M. 1882.) nechtěl se nám nijak zalíbiti, a litovali jsme již tehda ubohých těch posluchačů takovéhle »filosofie,« po nichž pan professor žádá tak silné víry, ač jinak na víru mnoho nedá, neboť přírodověda jej prý »poučuje, že platí jen to, co se dá postaviti ad oculos, nebo přivésti na experiment« (str. 11.). Jako každý řádný a moderní filosof, i p. L. počíná láteřením na filosofii starou, což jest nyní obligatním prodromem ku slavochrámu exaktního filosofa. Poněvadž mluví stále jen povšechně, co bylo a bývalo a bývávalo, nesnadno ovšem podrobněji s ním mluviti; toliko syllogismus určitěji napadá, ano prý kdysi měl »celý« svět pravdy, svět vědy vybojován býti z několika všeobecných vět cestou pouze deduktivní, cestou syllogismu. Avšak již slavný John Stuart Mil prý ukázal, že to nesprávno; »že vodík jest stlačitelným, nedá se (sic) odvoditi z věty, že jsou plyny vůbec stlačitelny; nebo dříve, než dá (sic) se tvrditi tato věta, musí býti známo, že vodík jest stlačitelným.« Čtenáři, pravda, žasneš — a my také! Dříve, jednou kdysi dělali to lidé takto: vzali plyn*) a dali k němu slovo stlačitelný — jak k těm pojmům přišli, nevím, p. L. toho nepovídá, bezpochyby zase nějakým »syllogismem« — pak přibrali vodík a řekli: Ergo . . . quod erat demonstrandum. Dle takových názorův ovšem nutně p. L. nazývá tu dráhu »pohodlnou drahou dedukce.« Avšak dějiny starověké a středověké filosofie nejsou silnou stránkou p. L., jak vůbec známo; pročež ovšem blasphemat quod ignorat, aby tím lépe mohl vystrčiti své »pěkné začátky objektivního badání,« jako jsou na př. »Darwinovy věty biologické« (str. 11.): tam samá indukce, sám experiment, Darwin mu všecko »postavil ad oculos«!

Darwinovy »zákony« (na př. evoluce str. 13.) jsou mu úhelnými zákony »filosofie exaktní, t. j. plodné a věcné.« Tamtéž žádá, aby na místo pojmů: Sein, Haben, Werden, jež hýbaly starší metafysikou (!!), položeny byly ony zákony; tu zřejmě nehledí na to, co jest metafysika.

Ku konci zmiňuje se o hlavním požadavku filosofie, t. j. zřetelnosti a o rozdílu mezi filos. skumnou a výkonnou. Jak viděti, zaměnil p. L. vědu materialnou s naukou formalnou a škodlivé výstřelky s podstatou: co jest hlavní předností staré filosofie, t. přesnosť a důslednosť úsudků, to haní p. L. Celá přednáška však zůstavuje ten dojem, že by p. L. dobře udělal, kdyby u scholastiků poněkud více té syllogistice se byl přiučil a nehřešil v úsudcích svých na nevědomosť a nesoudnou předpojatosť obecenstva. —

*) Který nezbytně byl by plynem vůbec, podle p. L., nikoli plynem určitým: zná-li pak p. L. větu: „Nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensu?“

Druhý článeček nadepsán: Nesnáze charakteru; vychází ze zákonů Darwinových o dědičnosti a přizpůsobivosti, přibírá Herbartovy »praktické idee« a podává několik pěkných myšlének o vzniku a vlastnostech charakteru. —

Třetí článek »O vývoji ducha na základě mluvy« pod vysokoběžným nadpisem obsahuje čtyry necelé stránky chvastavé chvalořeči Darwinova [a Haecklova]*) zákona fylogenetického (p. L. píše špatně: filogenetického!) a selekčního (boje o život).

Čtvrtý článek, jenžto v sešitě 1. není dokončen, sestrojuje »Ethické základy vychovávání« na Herbartových pěti praktických ideách, ana prý mravnosť založená na »spekulativních náhledech o Bohu« (t. j. náboženská), jest úplně vratká. Zásady ideí těch jsou: s přesvědčením souhlasiž chtění (což jest i zásadou křesť. morálky; p. L. str. 29. zná pro to za auktority jen Bibli a Aug. Smetanu!!); silné chtění líbí se naproti slabému; blahovolnosť (lépe: blahovůle) obecná se líbí; právo (a to kladné, p. L. neuznává práva přirozeného) odstraniti má všeliký možný spor; spravedlností vyrovnávati se má každý povstalý spor. »Objevením těchto pěti ethických světů stal se Herbart větším dobročinitelem člověčenstva, nežli Columbus objevením Ameriky« (str. 26.): kolik důvtipu v tomto, více než kulhavém přirovnání ukryto, ať laskavý čtenář sám skoumá. Nebudeme ani dolíčovati, jaký pevný základ mravnosti idee tyto, každému prý samozřejmé a již proto na všelikém náboženství nezávislé, skýtají: jest to již dávno vyšetřeno, a málokdo se o to stará. U nás v Čechách přicházejí pokaždé věci teprve do módy, když jich už nikde nechtějí, ani v Němcích, kde přece tolik »nezvratných a čistě lidských« ethik vedle sebe obstojí; že o filosofii to platí na předním místě, vůbec jest známo. Zde tedy zase pouze nevědomosť obecenstva bude na nějakou dobu vinou, že se blyskavky ty tu a tam ujmou. Dle p. L. prý jest stejno, řeknu-li: »mravnosť jest přikázaní Boží« (str. 24.) či »humanita,« či »síla mravného charakteru« a pod. Ve vývoji práva důležitou jest p. L. částí prvotný boj proti všem (str. 45.) atd. atd. Článek tento, nejobšírnější všech, obsahuje tedy zřetelný a jasný výklad základních pojmův ethiky Herbartovy, tu a tam s nějakou příkrasou darwinistickou.

Do paedagogické knihovny dostal se patrně jen za tím účelem, aby byl základem nového vychování; jinak zde rozumného účelu a smyslu nemá. Jest na bíledni, jaké následky by měl, kdyby se ujal — bezpochyby však celkem zůstane věc in statu quo ante; neboť učitelstvo, jež samo mravné jest a mravně vychovává, jest a vychovává nábožensky, a které není nábožensky mravné, není mravné vůbec, a věřte, p. L., že z Herbartovy nauky mravnějším nebude. Takto by měl článek tento cenu jen skumnou, pro filosofa, pro něhož jest však zbytečný, neboť pověděno o tom jinde dosti a lépe.

Celkový úsudek ať utvoří si každý sám; nám šlo jen o to, poukázati, jak snadno se dělá u nás propaganda křivým názorům (t. j. nespravedlivým, tedy také nemravným! viz čl. 1.) a bludným naukám, jež budouce rozšířeny, mohou se státi velice záhubnými — vzhledem k obecenstvu, jemuž se podávají. Z té příčiny jsme do hlubších rozborů se nepouštěli, aby referat neproměnil se ve filosofickou recensi: budeli však potřeba, projdeme sešit větu za větou; jméno »paedagoga i za hranicemi proslaveného,« jak panu L. říkají, neimponuje

*) Který právě „aprioristickými formulemi a předpojatou soustavou přírodovědu zavléká na cestu planého mudrování.“ (Pohle.)

nám pranic, my žádáme »proslavené« věci! —

Chyb jazykových jest několik (str. 10. intellektu*e*lní, 11. intellektu*a*lní; 15. mě*ň*avým; 15. oproti; 13. při*z*působivosť; 15. při*s*působení; 20. z jednoho stadia do druhého; 25. *Musí* to býti . . . germ.; 25. cnosti atd.) Cena sešitu jest poměrně vysoká. *Red.*

Příručný slovník všeobecných vědomostí. Red. Josef Rank. Seš. 30 po 56 str. a 30 kr. V Praze. Nakl. F. Kytka.

Snahy encyklopaedické byly, jak známo, hned od počátků probuzení našeho u nás pilně pěstovány, neboť v moderním písemnictvu a vzdělání takové pomůcky staly se nezbytnými. Mimo známé starší dva slovníky toho druhu, velký Slovník naučný, jenž vychází nyní ve druhém laciném otisku, a menší Slovník věcný J. Malého, posléze objevily se ještě dva, mnohoslibná Encyklopaedie paedagogická, jež bohužel pomálu pokračuje, o nížto již vloni jsme zprávu podali, a dílo, jehož nadpis nahoře uveden. Toto začalo vycházeti již před několika lety, pak poněkud uvázlo, až po překonaných překážkách objevily se nejnověji zase další sešity.

Slovník tento jest repertorium jmen s výklady co nejstručnějšími, obmezující se údaji právě nejnutnějšími. Co do úplnosti seznamu sotva lze mu závažnější nedostatky vytýkati, a v té příčině jeví se býti prací velmi pilnou, tak že málokdy asi koho bez porady zanechá. Spíše snad mohlo něco vypuštěno býti, neb aspoň důsledněji provedeno; tak zvláště stran jmen novějších českých spisovatelů jeví se mnohé nesrovnalosti. Mnohý docela nepatrný »spisovatel« uveden se všemi údaji, kdežto jiných poměrně důležitějších docela pominuto: vyčítávati jich nehodláme, tu poslouží každý dějepis literatury. Údaje samy jsou celkem spolehlivé, ku věcem domácím vesměs bedlivě prohlédáno, taktéž ku věcem církevním, ač tuto leckterý blud menšího dosahu se vplížil. Nejslabší jsou výklady pojmův a názvů čistě skumných, kteréž namnoze nesprávně nebo vůbec nevysvětleny. Tak na př. — jeden místo mnohých — zajisté prapodivně vyměřena na str. 390. II. dílu Mravnosť jakožto »příjemnosť (!) v zevnějším způsobu při chování-se k jiným lidem, zvláště odměřenosť a podmíněná nepřístupnosť k druhému pohlaví« (!!). Str. 433. Neomylnosť týká se nejen víry, nýbrž i mravů; že dogma o ní »vzbudilo veliké pohoršení mezi vzdělaným a učeným světem katolickým,« jest jistě lež nemalá, a místo to nemělo ujíti pozornosti vlp. Jos. Kytky, církevního kněze v Litoměřicích, jenž prý práce redakční obstarává! Řeknu-li někomu, že »Stav obležení« (str. 471. II.) je prostředek, jímž má se zameziti vypuknutí vzpoury, nařízený pod vojenskými zákony,« tož sotva z toho zmoudří. Str. 25. II., kde Karel Veliký uvádí se dvakráte za svatého, mělo aspoň poznamenáno býti, že kanonisován jest od protipapeže, tedy vlastně neplatně, a že v nejnovějším úplném martyrologii jméno jeho nestojí, aby odiosní věc ta přestala býti církvi předhazována — atd.

Úprava není valně pěkná, cena mírná.

Celkem bude Slovník pro nahodilé potřeby pomůckou dobrou. *Red.*

Črty kozácké. Napsal Edvard Jelínek. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze. 1885. Cena 90 kr. Str. 143.

Spisovatelem této, v »Bibliotéce salonní« vydané knihy jest v literatuře české již po delší dobu známý a oblíbený pracovník, jenž vytkl si hlavně za účel seznamovati pracemi svými naše obecenstvo s národy slovanskými a pěstovati tak oblíbenou vzájemnosť všeslovanskou.

Nelze upříti, že práce taková je záslužná nemálo; jeť — bohužel — jednou z našich vad, že o národech jiných poměrně více víme, než o svých spolubratřích. A panu Jelínkovi daří se v tom oboru dobře. Jeho »Slovanský sborník« jest časopisem výborným a kniha »Polské paní a dívky« došla uznání i obliby. »Črty kozácké« šťastně druží se k předešlým pracím. Jsou to opravdu roztomilé črty ze života kozáků ruských, psané tak, že v rouše zábavném poskytují nám popis života, obyčejův i mravův zvláštního toho lidu, neporušeného dosud moderními způsoby západu, zachovalého ve své přirozenosti a šlechetnosti — v té bájné, krásné Ukrajině. Že tu vše líčí spisovatel na základě vlastních názorův a zkušeností, netřeba dokládati. Jsou pak tu obrázky: Tytaňa, Mitro, Vděčná kozačka, Záporožský kozák Garazim, V noci Rusalek, Tomko, Kozák — čechofil, Na kozáckých mohylách, Dědic šavle kozáka Št. Žurby, Kozák Voiod v »činu,« Tarasovo stepní štěstí, Z kozácké pověry, a konečně Kozácký pochod do »nebe,« totiž k rodným chatám u Dněpru.

Odporoučíme spis »Črty kozácké« čtenářům našim, kteří sice snad je budou znáti většinou již odjinud, i v souborném vydání jak nejlépe možno. *—ý.*

V Pošumaví. Kresby cestopisné, pověsti a povídky, jež napsal Ladislav Hejtmánek. »Cestopisná bibliotéka«; pořádá L. Hejtmánek. Tiskem a nákladem J. F. Kubeše v Třebíči. 1885.

Šumava měla již mnoho opěvatelův, a přece vždy nové předměty a nové příčiny nalezají cestovatelé, ji pérem oslavovati.

P. Hejtmánek podává některé obrázky z okolí Šumavy, a sice předně nástin cestopisný, pak o jejím obyvatelstvu a konečně některé tamní pověsti a povídky. Ke spisku tomu pohnula ho, jak v úvodu dí, šlechetná myšlénka, aby dítky, jež nedovedou ještě cestovati, záhy už poznávaly nevyvážitelné bohatství a skvosty, jimiž oplývá česká země, a tak mladistvou již láskou zahořely ku své vlasti — chvalitebný zajisté, odporučení hodný účel.

Spisovatel zábavným způsobem líčí zkušenosti své v Šumavě a podotýká často vhodně, co památného a starožitného v tom onom městě, kudy se mu právě bylo bráti, a též z oborů jiných, jako zeměpisu, dějin, přírodopisu přičiňuje příhodné poznámky.

Také mravné zásady tu a tam příležitostně jsou proloženy, jistě ne bez účinku na vnímavou mysl dětskou.

Pověsti a povídky jsou dílem veršem spracovány od různých básníků českých, dílem podány prósou; celkem jsou pěkné, některé poučné.

Sloh jest celkem správný a dospělejším dětem úplně přístupný. *G.*

Jak táhla mračna. Básně Jarosl. Vrchlického. 1885.

Z celého moře krásy pít
má práhla duše lačná,
a pouze kapek pár jsem chyt'
jak táhla mračna.

Z těch »kapek pár« přemnohé opravdu okouzlí čtenáře nepředpojatého půvabem vzácným, poněvadž je prozařuje vidmem duhovým paprsek lyriky čistě citové a bezúhonně myšlenkové. Škoda, že opětný výbuch »živlu Vrchlického« v oddíle posledním, výbuch nedůstojně spílavé ješitnosti matadorské i hrubé smyslnosti k »soustrasti« nás přeladil — právě když dočítajíce první čtyry oddíly, k radostné gratulaci překvapeni jsme se hotovili.

Prolog »Život,« sbor z antické tragedie — s novověkým nádechem předomýšlivého pantheisty — znázorňuje se vzornou dokonalostí rythmickou starou myšlénku:

„Jak řeka teče k moři, lidské plyne štěstí.“
. . . Dětství sladké rovno zdroji. —
„Roste vlna, nivou pílí, mohutní a roste
jako muž, jenž tebe v ňadrech hostí, pýcho,
skvoste! (— !)“
. . . Největší trest to, závisť bohů, stáří jest — —
jsi velký dnes a zítra řeknou k tobě: bídníku! (— !)

Líbeznou formou a lahodným obsahem zamlouvají se v oddíle I.: »Zas mluvíš ke mně,« »Jarní,« píseň rozkošná. Stará ekloga v novém jaru a »Verše z minulosti« dovršují dojem básnické formy tklivou pointou. »Naší konopce« okouzluje přítulností, závažnou spolu pro povahojev básníkův. Výborně pointovány jsou také »Otázky na jaře« i »Zvony a skřivani« . . .

A zvony a ti ptáci
boj vedli pospolu,
teď ptačí zpěv se ztrácí
ve zvonů hlaholu —
ted zvony přemoženy jsou v ptačím šveholu.
A člověk, v jarní krásu
jenž stopen kráčí kol,
zří v dvojici těch hlasů
svůj ples i bol;
let výš a tíhu k zemi a dvojí žití pól.
A když ta dozní vřava
a ztichne vášní vír
a unavená hlava
si hledá mír,
z hvězd splývá hudba k němu ze statisíců lýr.
— — —
a velká náruč lásky je celý, krásný svět.

Půvabným optimismem jarním prodchnul básník ještě mnohé skladbičky oddílů dalších, na př. melodické »Notturno,« »Jsou duše,« »Polibky,« »Andante,« »Štěstí,« »Tvá ruka jest tak měkká,« »Píseň o štěstí,« »U moře když jsem je viděl po letech,« »Jak to bývá,« »V záři tvých očí,« »Po letech.«

Všechny tyto básničky oddílu II. »Jen pro Ludmilu« jsou petrarkovskou »zpovědí« blaha manželského.

Oddíl III. »Všední motivy« mimo pěkné »Růžové listí« rázojevné »Cesty,« krásnou báseň »Konečně — sami,« »Kouř na břehu« obsahují také nevšední dvě skladby: »Nepřítel« a »Výstřel.«

. . . Z té velké lodi, na níž všichni plujem'
muž jeden spadnul do věčnosti moře
svou vlastní vinou a loď dále jede. —
Ta rána z bambitky, jež v ňadra ticha
se zaryla, je ovšem odpovědí
na neshody a tíseň, boj a nudu,
stud, lítosť, zločin, výčitky a bídu —
však darmo padla — rozluštěním není!
A byť i velká byla síla bolů
a neštěstí, přec na tom světě bídném
jsou ještě šedé vlasy starých matek,
jsou slzy žen a vrásky, vztahující
se v nekonečno dětské, bílé ruce . . .
A v tichu této hluché, modré noci
já prosil tyto šedé vlasy matek
a tyto slzy žen a ruce dětí,
by odpustily slabým samovrahům, —
a neustal jsem, dokud s tichem v duši
mi neklesʼ mír jak velké odpuštění.

Od básníka, jenž tolik již s pessimismem svůdně byl koketoval, místo citované opravdu překvapuje, pěkně působí, a zvláště čte-li se v celku a ve prostředí »sladkých« básní okolních.

Oddíl IV. »Stíny v duši« obsahují vesměs básně krásné, zajímavé i psychologicky cenné. Přednostmi již prve zmíněnými vyniká: »Smutek v jaře,« mohutná »Medusa,« »Píseň,« karakteristický »Papoušek Jacko,« »Pozdě,« »Omnes vulnerant, ultima necat,« překvapivé »Otázky a odpovědi,« »Zbloudilé vlašťovice,« »Argonauti,« a posléze apotheosa »Své ženě.«

Pátým, posledním oddílem přidány jsou k imponující sbírce »Ztracené kroky,« z nichž přemnohých hledati věru třeba nebylo! Myšlénkou i formou opoutají: »Mladému básníku do památníku,« »V samotě,« »Odpověď na otázku Positivismu,« »V čem je tvá poesie budoucnosti?!,« znělka vlastenecká »Co naše jest,« S básněmi Longfellova a pěkná líčeň: »Strážci lesa« a »Západ,« jenž vyniká plastikou věru homerskou. Oddíl poslední oplývá doklady pro karakteristiku individuality básníkovy. Škoda, že doklady ty nejsou všechny čestny — básnickou intencí a vznešeným klidem

provanuty jako »Květ a plod!« V očích obecenstva i dějin básník opravdu veliký lépe sobě poslouží, když po útoku »soků a mloků« vydá na svou obranu dílo »všestranně dokonalé, nežli když rozsápe se v »básni«: My nechcem (str. 133.)

My nechcem! Propasť v slovu tom je děsná.
Byť Aeschyl, Milton, Dante — (?! . . .) nechcem krátce! —
Já chápu zcela. Chrápe se to sladce,
nač lítať v bouři z plné klece?
Mlať do osla z největší síly svojí,
on nechce dál, když před bodlákem stojí,
a filosofem proti nim je přece!

Rovně řízno jako sprosto, hájiti se spíláním takovým. Podobné, jen že ješitnější ještě výlevy nabízí »velduch« o stranu dále v Reflexi. Aby nás »huronská radosť trpaslíků« (str. 133.) nesvedla k nešetrnosti — byť odůvodněné, odveceme samozvanému velikánu vlastními slovy jeho (Má poetika, str. 140.)

Jenom blázen sebe přecení,
přestat v čas — je vrchol umění!! . . .

V téže básni zaráží definice dithyramby (= nudum corpus feminae), dle níž velkoměstské domy neřestí vtipně by mohly vyvěsiti firmu »Knihkupecký sklad dithyramb dle genialné koncepce Vrchlického!« Rovně hrubá smyslnosť uráží v »Poesii,« ve »Přípitku antickém« a více méně i ve mnohých jiných.«

(O. p.)

Drobnosti.

P. Pavel Křížkovský †. Opět pochován církvi, řádu a národu českému statný pracovník a věrný syn — P. Pavel Křížkovský — po životě plném ne tak let jako práce, snahy a i — strádání. Narodil se 9. ledna r. 1821. v Holasovicích ve Slezsku z chudobných rodičů. Hned z mládí bylo mu zakoušeti rozličných útrap pro náklonnosť k hudbě od vlastního strýce; avšak tato zvítězila. Doba studií jeho, jež konal v Opavě, v Olomouci a v Brně, byla ustavičným bojem a zápasem o výživu; ano nedostatek přinutil jej i ustati na čas od studií a učitelovati na venkově. Známy jsou (viz Brandlovy »Vzpomínky«) almužnické podomní obchůzky jeho, jež konával, studuje v Brně filosofii s milovaným učitelem svým, Guntherem Kalivodou. Posléze prozřetelnosť Boží obrátila kroky jeho na bezpečnou cestu; vstoupil totiž do řeholy augustinianské na Starém Brně v r. 1845. Od té doby pracoval s pílí neunavnou v povolání kněžském i uměleckém až do roku předlonského, kdy poprve zachvácen byl mrtvicí; záchvat, jenž se letos 8. května opakoval, zastavil na vždy tlukot šlechetného jeho srdce, zastavil pak též úplně proud melodií, jimiž by snad, ozdravě v zátiší klášterním, byl obohatil seznam skladeb svých — nevýdatný sice na počet, ale tím výdatnější na význam a cenu jejich, jež nejlépe jeví se tím, že málokterý koncert mine, aby se neopakoval některý z jeho sborův, ač jinak již úplně známých. —

Základním rysem povahy jeho byla neobyčejná skromnosť, ano až ostýchavosť. Nikdy ani slovem nechlubil se svými pracemi, a když byl od jiných chválen, řekl nanejvýš: »Já jsem zasel jen hořčičné seménko.« Ovací nemiloval.

Ke skromnosti družila se ohromná píle. Snadno pochopíme tuto jeho vzácnou vlastnosť, když uvážíme, že byl kooperatorem rozsáhlé fary starobrněnské, zároveň pak řídícím kůru a představeným fundace. Takto často se stalo v neděli, že skoro ráno zpovídal, o 9. hodině řídil zpěv na kůru, potom si zahrál píseň před kázáním, spěchal kázat a o 11. hodině sloužil mši sv.

Jak sám vykonával své povinnosti svědomitě, taktéž žádal od svých fundatistů přísný pořádek a vytrvalé studium; a přece vážili si ho tito jak otce. Zvláštní dobrosrdečnosť a upřímnosť naklonovala mu srdce všech, s nimiž se stýkal; proto měl tolik přátel. Nepřátel osobních neměl; nepřátel reformatorského směru svého

v církevní hudbě měl ovšem nazbyt, a holubičí povahou svou jim jen odvahy dodával, tak že mnohé chvíle života mu ztrpčili. Že dílo jeho přece se podařilo, stalo se jen neoblomnou houževnatostí jeho, kteráž ostatně výdatné podpory docházela u J. E. kardinala olomouckého, Fürstenberga, a tím, že uměl výtvory a produkcemi svými imponovati, tak že i nejzarytější zášti bylo umlknouti. Chudým býval štědrým dárcem, třeba veřejnosť se o tom nedověděla, neboť tak si toho přál.

O veřejné činnosti jeho se rozepisovati do podrobna nepřísluší nám; my jen skromnou vzpomínku chtěli věnovati milé památce zbožného kněze, genialního umělce — výtečného muže, jehož duch církevně-vlastenecký nechať provívá vše podniky cyrillských pěvců našich! *Fr. F. B.*

Fr. Victor Basilius Bábiček O. S. B. †.

»Nechtěj,« praví básník,

„Nechtěj láti slzám u člověka,
Neměj z něho pro ně posměchu!
Jsouť mu v hoři v milou potěchu,
Bez nich duše zoufala by . . .“

Zaslzeti, stojíc nad rakví a hrobem mladistvého bohoslovce, není právě známkou duše příliš měkké; povzdech lidu našeho, v takém případě obyčejný: »Co se, chudák, natrápil, a teď . . .!« sám o sobě dosti jest výmluvný a oprávňuje k slzám: což divu, že jsme 18. dne května, stojíce nade hrobem, do něhožto spouštěli tělesnou schránku miláčka našeho, Fr. V i c t o r a B. B á b i č k a, práva onoho užili takou měrou? — Strádaltě věru mnoho, »trápil se« a trpěl mnoho — a když posléze v útulném zátiší kláštera došel žádoucího klidu duševného, klidu modlitbě a práci zasvěceného, dolehly naň za nedlouho útrapy tělesné větší silou, až jej utrápily. »D o t r p ě l,« říkalo se vůbec o smrti této, sklátivší o sv. Janě Nep. před devátou hodinou dopoledne krátký život jeho. —

Fr. V. B. Bábiček narodil se 1. dne července r. 1864. ve Vacenovicích u Kyjova z rodiny v okolí vůbec vážené a ctěné. Hlavní rysy povahy jeho, neobyčejná čilosť a vnímavosť ducha, jakýsi »praktický smysl« pro vše užitečné vědomosti, něžnosť srdce a přítulnosť rodinná již tehda výrazně se jevily, a pilně pěstovány jsouce přispěly k tomu, že obě stránky, vzdělání rozumové i zušlechtění srdce stejnou měrou pokračovaly. První rok studií strávil v Hustopeči, navštěvuje tamnější realní školu. Studium realné neuspokojovalo ho, i sám prosil, aby směl studovati gymnasium; pročež dán do kníž. arcib. semináře v Kroměříži, kde za pět let absolvovati měl šest tříd v ústavě tom zařízených. Byl tam vždy mezi nejlepšími žáky, ve všech předmětech celkem stejně prospíval: mezi učiteli svými však vždy se zvláštní vděčností připomínal si prof. H r b á č k a, jenž přednášel dějepis a němčinu, od něhož nabyl zdravých názorův o dějinách vzdělanosti a písemnictva, dále prof. H o l a i n a, jehož laskavých rad vždy rád vzpomínal a si všímal, u něhož také zdokonalil své vzdělání hudební. Za nepříznivých okolností odhodlal se však, ještě neukončiv třídy šesté, z ústavu o prázdninách velikonočních vystoupiti a odejíti do Přerova, kde studia gymnasijní dokonal, a sice poslední rok již více nemocen nežli zdráv, neboť již pokoušela se oň choroba plicní. Již v semináři všímal si, pokud bylo lze, pilně písemnictva českého, kteréžto snahy v Přerově zdárně podporovány proff. B í l ý m a K r i p n e r e m. Zvláště bedlivě studoval polštinu, jíž posléze dovedl i obstojně psáti; při veselé sice povaze avšak při tom přece tklivé a jakéhosi přídechu melancholie nepostrádající rozumí se samo sebou, že pokoušel se také v básnění. Zaměstnávaje se takto studiem, četbou a hudbou snáze uvaroval se všelikých bujných výstředností, k nimž mu prostředkův ani příležitosti nechybilo; ostatně bránila mu v tom i vroucná zbožnosť, jakou si vždy zachoval, a dětinná poslušnosť k rozumným a pečlivým rodičům, bez jichž vědomí a svolení nic nepodnikal. Dokonav studia gymnasijní po všelikých rozpacích a obavách, jež mu choroba jeho působila, oblečen v Rajhradě v roucho benediktinské 14. dne října 1884., při čemž dáno mu od vldp. opata jméno V i c t o r, an prý »všechny překážky vítězně překonal.« Spokojenosť zavládla v něm, zvláště když i nemoc plicní zdála se mizeti, i věnoval se ve chvílích ode cvičby duchovní prázdných pilné práci, zabývaje se mimo zamilovaná

studia literární zvláště apologetikou křesťanskou: chtěltě, an vždy k základům prohlédal, z víry, kterou povždy neporušenu zachoval, sobě i jiným uměti klásti účty . . . Kterak bedlivě si tu počínal, budiž tu jen zmíněno, že, čta na př. známou Vosenovu apologii »Das Christenthum,« v prvém vydání v některých částech ne bezvadném, s pisatelem řádků těchto právě o částech těch pokaždé zavedl hovor, jakož i ve knize samé později opraveno. Dokončiv takto noviciát, v němž i těžký záchvat nemoci přestál, odebral se do Brna na studium bohoslovné; tam však sotva jednu zkoušku složil a již v únoru t. r. ulehl, aby již nepovstal . . .

Pohlížejíce na práce jeho, ovšem více litujeme, co by byl vykonal a vykonati nemohl; avšak jako »jsou básníci, již nikdy nepsali,« tak i z těchto drobtů, které nebožtík zůstavil, omluva vzejde, že o něm se rozepisujeme. Pilně překládal z polštiny: ve feuilletonu »Moravské Orlice« (r. 1884 č. 159 a 160, pak č. 177 a 178) uveřejnil: »Bartošova příhoda na trhu« a »Poslední píseň«; v rukopise zůstavil překlad pěkné povídky Kaplińského »Nad Wisłą,« začal překládati Kraszewského »Szalona,« jíž pohříchu nedokončil.

Sám pisateli počátkem tohoto roku napsal o pracích, na jaké se chystal, do památníku:

„Anděl života:

Ostři zbraň! Na tuhou si nyní seč rámě uchystej,
Štítem víry se kryj, pravdy mečem se opaš!

Anděl smrti:

Marné práce zanech! Váháš? Ha, ha! můj jsi, miláčku:
Než ty naostříš zbraň, má tě zasáhne kosa.“ —

Mimo to zůstavil rozvrhy studií novellistických a chystal ethnografické nárysy z rodiště svého, jehož povahu a zvyky i písně dobře znal; práce podobné volíval, když zdraví jeho poněkud příznivějším se zdálo; kdykoli však se mu přitížilo, tu chápal se četby a prací rmutnějších, obrazů tragických, hledaje jaksi v nich odlesk strastného života svého: tyto chvíle též vynutily mu několik dojemných básniček, buď samostatných, buď napodobených; z těchto v »Obzoru« (r. 1884 č. 13. a 14.) uveřejnil: »Teď poznal jsem . . .« (dle Dyherrna) a »Jisté vítězství« (dle Molitora); své verše zanechal rodičům svým na památku. — Pisateli řádků těchto, žádán bývaje, aby zahrál na harmonium »něco pěkného,« hrával jistý popěvek slovenský: jedenkráte, kdy tesknota a předtucha blízké smrti nejvíce naň dorážela, místo pouhé hry — počne zároveň zpívati improvisaci:

Hoj, měsíčku bledý,
Smutné jsou tvé hledy;
Zíráš mně v okénko,
Zíráš naposledy —

a zadumal se . . . Po chvíli, nemoha již hráti ani zpívati — dopsal »na památku«:

V okénko se díváš,
Teskně se usmíváš:
Abys plakať mohl,
Za mrak se ukrýváš.

Nermuť se měsíčku,
Vyjasni tvářičku!
Až mě pochovají,
Pak měj slzu v líčku.

Pak měj slzu v líčku,
Plakávej rosičku:
Zvlažuj na mém hrobě
Za noci travičku —

a on ji brzo, až příliš brzo začal zvlažovati! . . .

Přede vším jiným však takto pilnou četbou a studiem vytříbil si soudnosť svoji o ceně literárních plodů, zvláště belletristických; úsudek jeho překvapoval nepředpojatostí, důvodností a rozhodností svou: pěkné i nepěkné stránky děl těch postřehoval velmi bystře a uměl tento soud svůj rázně, co nejstručněji vysloviti. Samozřejmo, že tím listu našemu prokazoval služby nemalé: posudky jeho, vloni i letos zde uveřejněné (s podp. Fr. V.) jsou sice velmi prostičké, jednajíce na mnoze o spisech ne důležitých, avšak jsou promyšlené a případné; i na dále měl tím býti »Hlídce« hlavní podporou. Ještě do dubnového čísla, jsa již upoután na lože, podal posudek Pakostovy »Dolorosy,« jejž o živý svět nechtěl diktovati, nýbrž sám napsati: cítil, že snad již bezmála píše naposledy, a trudné takovéto pomněnky ho netížily, naopak mu ulevovaly a jej těšily; uviděv titul povídky oné, chvatem po ní sáhl a četl s bolným úsměvem: »Dolorosa« . . . a již zase dumal — o »dolorosu« . . .

Avšak z takových návalů přece brzy se vždy také jinak vzpamatoval —

modlitbou: »jsem křesťan,« vece, »a mám útěchy dosti.« Zemřel s úplnou odevzdaností do vůle boží, ne sice jak si posléze přál, o Nanebevstoupení Páně, leč brzy po něm: zemřel nábožně a blahořečil, že mu bylo dáno takto zemříti — byť i po bolestech a útrapách nevýslovných . . . »Dotrpěl.« . . .

Nuže odpočiň si, bratře drahý, po těch svízelích; requiescas in pace, anima cara, anima pia, anima candida!

Nová dramatická báseň Jar. Vrchlického, pětidějná tragodia Julian Apostata, jež počala vycházeti ve »Květech,« přeměněna byvši ve drama z pouhé básně filosofické, provozována v Národ. divadle prý s úspěchem. Věříme rádi a dle přečtených začátků soudíme, že v potměšilém, ne příliš důvtipném eklektiku onom našel Vrchlický svého hrdinu. Konec tragodie prý zní v ten rozum, že ani křesťanství není pravou spásou lidstva, tedy nikoli známým: »Zvítězil jsi, Galilejci!« K tomu »Světozor« poznamenává: »Tato změna podání stala se vedle jiných důvodů básníkových (ovšem!) i v ohledu (sic) na císaře, jako tragického hrdinu. Neboť kdyby to, co hájil a smrtí zpečetil, hynulo s ním, kdyby nejen fysicky však i mravně podléhal (tak?), octl by se rázem z (sic) piedestalu tragického reka v prachu pochybeného blouznění. A jako k většímu důrazu jeho slov umírá vedle něho samovraždou Zoe. Křesťanská nevinná dívka vedle císaře, jenž vzkřísiti chtěl zlatý věk pohanství, a jehož cestu značila krev. Tím ovšem (!) tragický spor zůstává nerozřešen a perspektiva temna.« Z toho viděti, že dějiny někdy jsou lepšími básněmi, než »básně« podlé nich udělané: viděti také, že lidé konečně ke všemu najdou důvody, na kteréžto zde, jako vůbec na celou tu theorii p. spisovatel (podepsán *M. A. Š.*) může si vzíti patent. Ostatně konci tomu diviti se nemůžeme, souhlasí s celým záměrem a tendencí básně. A Vrchlický ve věcech takových se již trochu vyzná!

V „Komenském“ (č. 19. str. 303.) v komsi »budí podivení, že tak mistrovské povídky (t. Kosmákovy) nevydal některý pražský nakladatel,« nýbrž benediktinská tiskárna v Brně. V nás zase budí podivení, že to v někom vůbec může vzbuditi podivení! Tedy máme dvoje podivení! Aby zůstalo jen jedno, dovolujeme si připomenouti, že Kosmák, jsa ještě živ a zdráv — Bůh jej ještě dlouho živ! — má, tuším, právo dáti, po případě prodati spisy své, komu chce; tedy . . . Víme dobře, že jsme tím onoho podivení docela neodstranili; neboť dopisovatel jistě »diví« se vlastně něčemu jinému na tiskárně benediktinské; my ho nechceme předbíhati, prozatím tedy ho necháme v tom »podivení« . . . Že moravský spisovatel — neb aspoň v moravském listě — může se diviti, proč Kosmák nevydá spisů svých v **Praze**, také budí v nás podivení, ale jen maličké: i s tou trochou tedy, kterou na Moravě máme, honem do Prahy! — — A Kosmák do **Prahy**! Pan dopisovatel patrně nebyl v oné schůzi »Umělecké besedy,« kde při pouhém jméně jistého spisu Kosmákova strhl se nehorázný posměch . . . Nyní by se ovšem Kosmák dobře již vyplácel, má mezi lidem »renommée,« tedy do Prahy s ním! — — Že jest papír, kterým jej vystrojila tiskárna benediktinská, hrubý, toho neupíráme; ale jenom tak lze Kosmáka učiniti tím, čím sice mnozí spisovatelé býti se chlubí ale nejsou — spisovatelem populárním*): sbírka spisův jeho totiž nenazývá se sice lacinou, ale jest jí; odtud ten hrubý papír. Ať pan dopisovatel vybídne tiskárnu, aby uspořádala také vydání úhlednější — ale napřed ovšem ať se postará, aby »literární« obecenstvo české nepohlíželo na Kosmáka jen tak s vysoka, — a vydání to jistě nedá na sebe dlouho čekati, a nepotřeba pro ně choditi do Prahy. Pěkný papír a pěkný tisk mají na Moravě také. Tolik zatím na vysvětlenou!

*) Neklademe sice oblíbenosť mezi obecným lidem za stejnou s populárností, ale ovšem za důležitou a velkou její část; a dokud „Matice lidu“ e tutti quanti nestoudné pamflety své šířiti budou mezi obecným lidem, má tiskárna za svou povinnosť odporovati takovými spisy, třeba i na hrubém papíře: lid nechce pěkného papíru stránky prázdné, nýbrž hojně potištěné tím „čtením!“

Tiskopisy redakci zaslané.

Legendy. Pro mládež dospělejší a její přátele sebral Jan Fišer. V Chrudími. Tisk a náklad Stan. Pospíšila. 188. Str. 78. Cena 18 kr.

Úhledný svazeček podává hojnosť legend vhodných pro mládež, zpracovaných v duchu náboženském. Sloh jest velmi něžný, tklivý, tu a tam vložena příhodná básnička. Každému křesťanskému vychovateli bude knížka jistě velevítána.

Dalibor. Číslo 16.—19. Dvojčíslo slavnostní 18., 19. věnováno památce B. Smetany a obsahuje vzácné příspěvky k životo- a povahopisu jeho.

V dusném vzduchu. Tré obrazů. Nakr. Václ. Řezníček. Ottovy Lac. knih. seš. 17., 18.

Komenský, č. 17.—20.

Ruch, č. 12., 13., obs. další čís. před. čl.

Květy, č. 5., obs. nové práce: O kráse truchlohry od J. Durdíka, menší básničky, Rusalka od J. Bureše, Pomník sv. Bedy, legenda od K. Kučery a j.

Pastýř duchovní, seš. 6., obs. mimo četná kázaní: Učení Chelčického o Očistci od A. Lenze, poznámku o psychol. oprávněnosti úcty nejsv. Srdce od E. Kadeřávka, Vznešená nevěsta Šalom. P. P. od Kachníka a j.

Obrana víry, č. 14., obs.: Požehnání otcovo a matčino, Drahá knížečka, Výroky sv. Petra (o volbách!) a j. v.

Věstník »Ústřední Matice Školské,« č. 1. Vychází počátkem každého měsíce o dvou arších; předpl. 1 zl. 20 kr. Obsahuje zprávy o působení Matice a škol jejích.

Bibliotéka paedag. klassikův. Vyd. Fr. Bayer a Jan Havelka. Dílo I. G. A. Lindnera články. Tiskem J. F. Šaška ve Velkém Meziříčí. Nákl. vyd. 1885. Sešit 1.

Literární listy a **Vesna,** č. 10.

Vlasť, č. 7., obsahuje mimo d. č. báseň za kard. Schwarzenbergem od V. Pakosty, báseň Víra v kalich od Fr. Kyselého, O vyzdvihování a padání povrchu zemského od J. Libického, hojné zprávy literární.

V Pošumaví. Kresby cestopisné od L. Hejtmánka. Cestopisné bibliotéky sv. I. Nakl. J. F. Kubeš v Třebíči. 1885.

Upomínka na posvátný Velehrad. Od *E. V.* V Praze 1885. Nakl. M. Knapp. Str. 67. Cena 20 kr.

Obraz činnosti literární učit. československ. (1780—1882.) Sepsal Vojt. Kryšpín. Seš. 3. V Praze. Nakl. M. Knapp. Str. 96. Cena 60 kr.

Listárna redakce. P. T. pp.: *V. D.*: Díky za ochotu, avšak račte si všimnouti „Hl. l.“ č. 2. str. 25.! — *A. M. Š.*, *J. H.*: Nebylo tentokráte lze; dojde co nejdříve. — *Fr. B. ve Vin.*: Těší nás uznalosť Vašnostina, jako by těšila každého, kdo poctivě, svědomitě a nepředpojatě snaží se pracovati: jsme přesvědčeni, že tak i jinde prorazíme. Za ochotu prozatím srdečné díky; poněvadž však dosud nebylo lze prohlédnouti, nemůžeme pověděti, hodí-li se nám či nic. — *Fr. B. v J.*: Podle dnešní recense samozřejmo nemůžeme „Zasláno“ již uveřejniti, ač velice rádi, jak sám jistě ráčíte býti přesvědčen. Boj náš jest jen proti věci, ale to rozhodný, beze všech vytáček. Koketterie v našem písemnictvu jest již jinde dosti, my se jí nehodláme přiučovati. — K dotazům stran honoráře odpovídáme: za pojednání platí se 15—24 zl. po archu, dle ceny niterné (zdali pouze časová či trvalá); za jednotlivé zprávy („Drobnosti“) pak 10 zl.; za referaty a recense 8—12 zl., jsouli podány o knihách redakci nezaslaných: pakli tak, neplatí se nic. — Pp. referentův opět a opět žádáme, aby nezapomínali na bibliografické údaje při knihách posuzovaných.

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 7.

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

(Č. d.)

Církev latinská a náboženská jednota Slovanův. České slovo ku zahájení methodějských slavností na Velehradě. Pronáší Jos. Holeček. Na Smíchově 1885. Tiskem V. Neuberta na Smíchově. Nákladem spisovatele. V komissi knihtiskárny V. Neuberta na Smíchově. Str. 23 v 8°.

Tato brožurka mladočeská i pseudoliberální nejedná o blahodatné činnosti apoštolské ss. Cyrilla i Methoděje, nýbrž jest strannickým a nepřátelským projevem proti Římu a proti slavnostem velehradským. Proto varujeme obecný lid český před četbou knížky této, nesoucí se v duchu nekatolickém a protikatolickém, jako známé spisky Jana Svobody a H. Pravdy. Litujeme tudíž srdečně pana Josefa Holečka, jinak známého cestovatele i spisovatele českého, že se dal týmže směrem moderních Husitů českých, zhola ničeho vlastně nevěřících. Velmi divný jest už sám nápis knížky té, totiž: »Církev latinská;« vždyť obyčejně užívá se výrazu »Církev katolická,« neb »Církev římská,« aneb spojeně »Církev římsko-katolická,« na rozdíl od církve řecko-katolické východního obřadu. Leč tu klade se patrně důraz na přímětek »latinská,« aby obrátil se nepřátelsky zřetel na latinu v církvi. Avšak nikdy neuškodila nám tak latina v církvi, ačkoliv dobře nám známo, že se latiny užívalo druhdy za škrabošku, za níž ukrýval se toliko německý josefinismus, jako uškodila národu českému »němčina v Církvi.« Vždyť známo, že i staří Husité a utrakvisté čeští sloužili mši napořád latinsky, an mezi tím lid český prozpěvoval fanatické písničky české. Pročež nesouhlasíme s nájezdy a výbuchy vášnivými Karla Havlíčka, proti latině v církvi a proti latinské vyšší hierarchii katolické. Takové nepřátelství neleží v duchu Cyrillo-Methodějském. Ss. Cyrill a Method povznesli sice jazyk staroslovanský na jazyk bohoslužebný; avšak proti latině a řečtině v církvi nevystupovali nepřátelsky.

A jaký obsah má spisek ten strannický? Krátce dá se naznačiti pověstnými slovy strany Starčevičovy, strany to mladochorvátské a pseudoliberální, podobné našim Mladočechům: »Nepůjdeme na Velehrad!« Toť velmi smutné. Avšak nikdo vás nenutí. Putujte, kamkoli chcete, třeba do Kostnice, místo na Velehrad dne 5. července. Nejlépe by bylo, abyste shromáždili se na náměstí staroměstském v Praze u sochy mariánské, a pak zrovna na nádraží směrem ku Kostnici. Ale jen ať študenti nejsou opět v kroji hanáckém, aby z toho místo pouti nepovstala maškaráda. Neradím sice k tomu, ale činím

toliko příhodný návrh. Ať jen putuje každý, kam jej srdce táhne. Víme dobře, že našim moderním Husitům jsou Hus a Jeroným Pražský milejší, nežli slovanští dioskurové i apoštolé Cyrill a Methoděj.

Ovšem neoslavoval ani Řím ani Cařihrad bližence soluňské za starých dob přílišně; neboť nerozšiřovali ani latinu ani řečtinu mezi Slovany, založivše samostatnou církev slovanskou s bohoslužebným jazykem staroslovanským. Řečtí fanarioti nevraží proti nim až posud, a k nim druží se fanarioti čeští, nemající zhola žádné víry, indifferentní Čuprovci a novopohané, jenž v souhlasu divném s chorvátskými Starčevičevci v »Pozoru« záhřebském s heslem: »Nepůjdeme na Velehrad!« napsali v »Pozoru« olomouckém: »Zvete nás na Velehrad, ukazujete nám pruty Svatoplukovy; lépe by bylo vzíti ony pruty a vyhnati vás jimi z církve!« — Jen že každý prut má dva konce, a mohl by se snadno obrátiti. Obřad a jazyk bohoslužebný nejsou věci totožné; leč p. Josef Holeček obojí ve spisku svém míchá nerozuměje žádnému. Obřadu slovanského nebylo v církvi katolické nikdy; Řím povolil toliko jazyk staroslovanský, jazyk Cyrillo-Methodějský v obřadu buď římském buď řeckém.

Avšak jazyk prostonárodní, jako jest čeština, němčina, ruština atd. atd., nepovolil Řím v obřadech nikdy aniž povolí aniž může povoliti.

Na str. 10. píše spisovatel o dobrodinci lidu svého, sv. Josafatu Kuncevičí, jako o nějakém zločinci nebo velezrádci. Tím dosti jeví, že mu jde jen o ostudu. Toť totéž jako se sv. Janem Nepomuckým a bl. Janem Sarkandrem. Historická data, ačkoli dílem pravdivá, jsou tak šikovně sestavena, že z každého téměř řádku vyzírá bezměrná zášť proti Římu. Řím nebyl vždycky proti Slovanům a proti jazyku staroslovanskému. Toť přílišné. Dějepis dokazuje nám, že Mikuláš I. a Jan VIII. přáli Slovanům. Ovšem zapověděl posledně jmenovaný papež mezi roky 874—879. po dvakráte sv. Methoději liturgii v jazyku staroslovanském, legátem svým Pavlem z Jakýnu, jakož i zvláštním listem; avšak stalo se to pletichami Vichingovými, obavami před Fotiem, jakož i z politických příčin, aby dosáhl pomoci proti Saracénům. Leč r. 880. potřetí potvrdil Jan VIII. výsadu jazyka staroslovanského, aniž jí kdy zrušil. Arci nebyli Štěpán V. (VI.) a Řehoř VII. milovníky jazyka slovanského; avšak u posledního třeba uvážiti, že tehdejší panovník český bojoval proti němu, a tudíž bylo od něho nestydaté, žádati zároveň papeže o výsadu tak velikou, která přece je čistě liturgická, do víry nikterak nezasahujíc! A za to máme devět rozhodných příznivcův jazyka staroslovanského mezi papeži, a sice: Hadrian II. r. 868. bullou: »Sláva na výsostech Bohu!« atd., Jan IX. r. 899.; Innocenc IV. r. 1248. k biskupu seňskému; Kliment VI. r. 1347.; Eugen IV. r. 1439. bullou: »Radujte se nebesa!«; Urban VIII. 29. dubna 1631., bullou: »Církev katolická«; Benedikt XIV. 25. srpna 1754; Pius IX. r. 1863.; a Lev XIII. 30. září 1880. To vyváží úplně rok 885. a 1079., jakož i dvě synody krajinské v Splitu r. 925. a 1056. vrchovatě vyváženy jsou synodami římskými r. 868. a r. 880., jakož i všeobecným sněmem církevním ve Florencii r. 1439. Arciže kacířům a rozkolníkům, židům a nevěrcům papežové římští nikdy nezachovají se!

P. Method J. M. Halabala.

Počátkové křesťanství u Čechoslovanů. K jubileu Cyrillo-Methodějskému napsal prof. dr. J. Řežábek. (»Zlatá Praha« 1885. č. 21. sll.*) (P. d.)

---

*) O životopise sv. Cyrilla a Methoděje, jejž vydal D. Lauczek, předešle uvedeném dle

O některých účincích Kollárovy „Slávy Dcery.“

Napsal Frant. Bačkovský.

Skladba Jana Kollára, ze které vznikla »Slávy Dcera«, vyšla tiskem poprvé r. 1821. s prostým názvem »Znělky neb Sonetty«, a to ve knížce »Básně Jana Kollára«, ve které jsou »Znělky neb Sonetty«, »Elegie«, »Všelico« a »Nápisy«; s názvem »Slávy Dcera« vyšla poprvé r. 1824. ve třech zpěvech a potom r. 1832., 1845., 1852., 1862. a 1868. o pěti zpěvech.

Ve vydání z r. 1821. »Znělky neb Sonetty« jsou rozděleny ve dvě »oddělení«; »Oddělení I.« má 37 znělek, »Oddělení II.« obsahuje znělku 38.—86. Co do obsahu znělky ty jsou skoro vesměs milostné; vyjeviltě v nich Kollár, opěvaje slasti a strasti své lásky, hlavně svou něžnou náklonnosť k Míně. A jako celá ta knížka jest celkem malá, neúhledná, tištěná na papíře, kterého se nyní i jarmareční písničky štítí, tak ani předmět znělek těch na svou dobu nebyl ovšem nový, neboť i u nás již před tím opěvovány všelijak podobné sladké boly; ale takové vroucnosti citů, takové moci slova básnického nebylo posud slýcháno. A mezi verši milostnými zaznívalo tu tam slovo tak pevné, tak mužné, že se jím každá jemnější mysl povzbuditi a povznésti musila.

Avšak přece tento prvý objev Kollárův na poli básnickém nepotkal se ještě s tím úspěchem, jaký mu právem již i tehda náležel. Hlavní ovšem příčinou toho bylo, že ve vydání tom nejsou znělky vlastenecké, které tehdejší censura nedovolila otisknouti, jak patrno z dopisů Jungmannových.*)

Kollár totiž poslal »Básně« své do Prahy Josefu Jungmannovi, by je vydal tiskem, a Jungmann psal Kollárovi 28. října r. 1820.: »Dané mi na starosť básně vydati bylo by mi potěšení, ale censura vše tíží. Zachraň Bůh, aby nějaká myšlénka o spojení Uralu s Tatry atd. nebo ona: Jen století atd. — — někde se vyskytla, tu by jistě celý spis zavržen byl, a literatuře by ještě větší pouta nastala . . . Ty přepěkné (ach přepěkné!) části, které se Slávie týkají, nesmějí se na ten čas censuře předložiti bez znamenitého nebezpečenství dobré věci. Ano i druhá částka sotva celá projde . . . Já zatím přepsati dal básně Vaše pro censuru, aby se aspoň neztratily, kdyby nám jich vrátiti nechtěli. »Vlastence« a několik nápisů sám jsem vynechal a schoval na lepší časy, ač že již »Vlastenec« v opisech obíhá a nejlepším z našich znám jest. Každý říká, že tištěn aspoň nyní býti nemůže. Očekávám z censury opis podaný, a potom se s tiskem váhati nebude . . .« Kollár po té poslal ještě nějaký »přídavek« ke dřívější své zásylce, i psal mu Jungmann 15. února r. 1821.: »Nevím, co sobě myslíte, otevra tento balíček a místo básní svých vida prozatím jen »Kroka«. Na mně vina neleží, ale na censuře zdejší, která ještě mi přídavků nevrátila. Z prvních básní nemilosrdně mnoho přeškrtali, a zrovna nejpěknější, ku př. ten

nadpisu, v 122. čísle „Čecha“ čteme tuto poznámku: „V inserátech „Čecha“ a mnohých jiných listů ohlašuje knihkupectví R. Prombergra v Olomouci mezi jubilejními spisy též spis: „Sv. Cyrill a Method. Daniel Lauček. Turč. Sv. Martin. Cena 30 kr.“ Před tímto spisem dáti výstrahu, pokládáme sobě za povinnosť, nejen proto, že na mnohých místech odporuje dějepisu, ale též je psán v duchu luteránském a protikatolickém. Nedá se tajit, že jest v tom spisu mnoho dobrého, ale je v něm i mnoho špatného, co se nemůže trpěti při jubilejní oslavě sv. Methoděje. Neškodila by oprava, aspoň objektivní.“

*) Dopisy ty jsou otištěny v „Musejníku“, roč. 1880.

sonett, kde ta Lada s Madonou tak milostně splývá! Ale myslím, že některou do »Kroka« ještě jim podstrčíme, aby co možná přišly na svět. Zatím i ten brak nechaný jest tak utěšený, že sobě ním věčné slávy u Slovanů získáte. Pravý to Petrarkův duch! Některé tvrdosti nalézám v sonettách, ale trudno něco takového opravovati; snadno bych z dobrého udělal zlé a ze zlého horší! Již nebude to dlouho trvati, a počnem tisknouti, jestli nedostanem dlouho toho přídavku, vytisknem, co máme, leč byste Vy jinak kázali.« A posléze 14. dubna r. 1821. psal mu: »Konečně jednou vidíte před sebou jeden výtisk na psacím papíře svých výborných básní neb raději zůstatku lich z censury. Naše censura nemaže vždycky jediná slovce, aby se, jak pravíte, kropkami vyznačiti rány a jizvy mohly, ale ona pro jednu strofu atd. hned veliký a tlustý kříž po celém díle učiní. Račte býti s tím vydáním, jak jest, tenkráte spokojeni; co neprošlo nyní, může snad při druhém vydání jinde projíti; zatím sobě to vše milovníci Músy Vaší věrně opíší . . .«

Roku 1821. tedy nevyšly všechny básně, které Kollár do té doby napsal a Jungmannovi, by tisk jejich obstaral, poslal; velmi mnoho, ba prý »polovice vymazána« [dle dopisu Frant. Lad. Čelakovského r. 1820. poslaného Josefu Vlast. Kamarýtovi]*) byla censurou. Ale Jungmann přičinil se spolu též o to, by básně, které censura tehdáž otisknouti nedovolila, byly v přepisech zachovány a mezi známými vlastenci a přátely rozšířeny. Rozšířiti pak je starali se horlivě ovšem i zase ti, kteří takovéto přepisy obdrželi, tak že rozšířilo se toto zapovězené ovoce snad hojněji a rychleji, nežli by se bylo stalo samým tiskem censurou povoleným.

*) Viz „F. L. Čelakovského Sebrané listy.“ V Praze 1869.

Řečeno výše, že »Básně« Kollárovy z r. 1821. nepotkaly se ještě s tím úspěchem, jaký jim právem již i tehda náležel, ale to míněno pouze vzhledem k obecenstvu. U jednotlivců dostalo se jim přece hned obliby velmi veliké. Tak na př. Frant. Lad. Čelakovský psal Josefu Vlastimilu Kamarýtovi již 9. prosince r. 1820.: »Kollárových básní polovice vymazána — a přec, až je čísti budeš, ó, nebe počiješ!« a o něco dříve Janu Vlastislavu Plánkovi: »Nový básník Slovák, jménem Kollár, zdá se mi vše převyšovati, co posud v básnictví; Jungmann mi některé jeho básně čísti tu lásku měl.« A Pavel Josef Šafařík psal Kollárovi r. 1822.: »Dodáno mi jest již před některým časem vzácné psaní Vaše spolu s připojenými básněmi Vašimi. Nemohu Vám dosti děkovati, že jste mě touto prací svou obdarovali; takové potěchy jsem již dávno v nižádném spisu nenalezl, jakou mě naplnilo čtení Vašich básní. Dovolte mi, abych ušetřil neosobování i Vašeho i svého, dolože zde slov ne tak svých jako raději prostosrdečného a neohroženého pravdy zástupce, našeho milého Blahoslava Benediktiho. Takto pak on: »... přišly mi ondy básně J. Kollára do rukou. Totě práce převýborná, a ne chléb každodenní! Já jsem si umínil, ihned do Pešti mu psáti. Hle! tu idea, co jsem Vám s Palackým v Prešpurku jednou byl přednesl:

„Květ v kořen obrací, z kamene zdí v oblaku zámky,
kdo vzdělanosť žádá národu dřív než obec.“

Tolik on. Není tedy příčiny, proč byste, proto že snad od censorů nebo korrektorů v některých maličkostech vůli Vaší nevšelijak dostiučiněno, vydání těchto básní litovati měli. Ne v liteře, ale v duchu cena jejich. Tať jim zůstala v celosti.*) Podobně hned prvé vydání znělek Kollárových dojímalo také Josefa Vojtěcha

*) Viz v „Musejníku“, roč. 1873., na str. 125.

Sedláčka, jenž i nerozpakoval se tvrditi, že »budeli Kollár na dráze básnické tak pokračovati, že zajisté stane se opravdovým českým Petrarkou, anobrž že bude i druhým naším Lumírem, ježto básně jeho dýchají nejen jemností, lahodou, ohněm a rozkoší znělek, kterými Petrarka zbožňoval někdy Lauru svou, anobrž že tytýž překypují onou ráznosti a nadšeností i oním zápalem vlasteneckým, kteréž plynuly druhdy z každého slova našeho Lumíra a jiných pěvců národních.«*) A Josef Jungmann kromě pochvalných zmínek, výše uvedených, psal 23. srpna r. 1821. Kollárovi docela toto: »Básně Vaše, jakž hodny jsou, všeobecné pochvaly docházejí.« (P. d.)

*) Viz v Rybičkových „Předních křisitelích“ na str. 300.

Význam ideje Cyrillo-Methodějské v dobách novějších.

Napsal Jan Tenora.

(Č. d.)

Ideo Cyrillo-Methodějská! jak toužebně si přáti musí každý katolík, každý věrný syn vlasti své a rodu svého, abys se již uskutečňovala, aby již sám patřiti mohl, že dílo již hotovo a zdařeno. Jak radostně dojímá ho každé znamení, že zapouští kořeny a ujímá se tam, kde dříve ni nejmenší známky toho nebylo. Ano, již nezáří idea ta jako ojedinělý paprsek sluníčka z hustých mračen, nýbrž probleskuje již mocněji krajem širým, mraky rozhání, temnotu zahání. Důkazem toho jest posvátný rok 1863, kde všichni Slované uctívali sv. apoštoly své jako své největší dobrodince. Že naděje slibné, které ukazovaly ku sjednocení Slovanů rozdvojených s církví římskou, se nezdařily v takové míře, jak se očekávalo, toho ovšem ze srdce litovati jest, než přece zplesati musí každý již aspoň nad tím, že úcta sv. bratří se toho roku osvěžila, že idea Cyrillo-Methodějská se zdárně ujímala, že vždy více poznávali všichni Slované, čím jsou svým apoštolům povinni. Od té doby vždy více horlivých a nadšených pro Boha a vlasť mužů podjímalo se práce pro ideu Cyrillo-Methodějskou, jí zasvětili život svůj a přičiněním jich se dílo velikolepé byť i zvolna, přece však a jistě dařilo. A Bůh sám se staral aby neochabli a díla nezanechali. Prozřetelnosť sama pečuje o to, aby idea ta vždy více se šířila a ujímala, aby se uskutečňovala. Sv. Otec vydal slavnou svou encykliku veškerému Slovanstvu, již idei Cyrillo-Methodějskou za svou uznává, k ní zvláště zřetel svůj obrací. A následek toho? Pouť římská! Na půdě římské, na půdě světovládné, z nížto zavznívá urbi et orbi slovo náměstka Kristova, u společného otce křesťanstva, tam se sešel Rus a Polák, Čech a Chorvát, Dalmatinec a Bulhar, Srb a Slovinec, Moravan a Slovák, Lužičan a Ruthen. Tam v Římě posvátném, tam kde sv. Cyrill a Methoděj byli skvěle uvítáni, tam kde sv. Cyrill odpočívá, tam pozdravili se plni nadšení, lásky a vděčnosti zástupcové všeho rodu slávského, tam poznali se blíže, tam hlaholil při službách Božích milozvuký jazyk slovanský, tam poznali ve sv. Otci společného všem nám laskavého příznivce a otce. Za jedním cílem tam připutovali, jedna víra a mysl je pronikala, jedna myšlénka je ovládala. Tam cítili se všichni také bratřími, dětmi velikého slovanského kmene, tam sblížili se vespolek Slované. Všechny je spojila idea Cyrillo-Methodějská, ukázala jim kam směřovati a kam cíliti mají, ukázala jim na jakém jediné základě možná jest

pravá vzájemnosť slovanská, z níž vykvésti může všem prospěch veliký. Tam u prahu sv. knížat apoštolských prodchlo všechny zajisté vědomí, že všichni jsou téhož rodu, rodu Cyrillo-Methodějského, a tam zajisté s nadšením si slibovali, že všichni za jedno chtějí býti v tom, aby idei Cyrillo-Methodějskou podporovali a ji uskutečniti hleděli. Proto pouť římská jest důkazem, že pochopili Slované idei Cyrillo-Methodějskou, že znají a poznávají její význam, že chtějí o ní pracovati. Sv. Cyrill a Methoděj jim budou zajisté ochránci a podporovateli, a uskuteční se tak idea jejich ku blahu a spáse všech Slovanů, čehož Bůh dej!

Roku letošího připadá zase slavnosť velevýznamná pro všechno Slovanstvo — památka úmrtí sv. Methoděje. Tisíc let tomu jest, co sv. Methoděj odevzdal tělo zemi, duši Bohu. Všichni Slované oslaví zajisté rok tento způsobem velikolepým. Oslava ta bude zase novým významným projevem, že pochopili Slované idei sv. bratří, že ji chtějí na mysli míti a v paměti vděčné, bude novým vzpružením celé ideje Cyrillo-Methodějské. Slavnosť ta a oslava tato sv. apoštolů slovanských potěší zajisté každého katolíka, každého věrného vlasti syna, utuží svazek přátelský mezi bratry Slovany. Nejen však z toho se radujeme a to očekáváme, nýbrž i s důvěrou doufáme a se bezpečíme, že utuží se oslavou tou i víra Cyrillo-Methodějská u nás, že rozšíří se mezi ostatními nesjednocenými Slovany, že zdaří se na základě úcty sv. Cyrilla a Methoděje unie s církví římskou. V tom bude spočívati hlavní význam slavností velehradských, o to oslavujíce sv. apoštoly slovanské budeme Boha prositi. Sv. Cyrille a Methoději, přimlouvejte se za čeleď svou slovanskou a žehnejte jí k dílu tomu posvátnému!

(O. p.)

Posudky.

Přednášky Josefa Baráka. Vydali JUDr. Jan Podlipský a Vácslav Řezníček. Sešit I.: Karel Sladkovský; str. 24, cena 10 kr. — Seš. II.: O pěvci Máje, F. L. Čelakovský; str. 40. — Seš. III.: B. Němcová, B. Jablonský; str. 34. — Seš. IV.: K. J. Erben, V. Hálek; str. 34. — Seš. V.: P. Chocholoušek, G. Pfleger-Moravský; str. 37. — Seš. VII.: Jeronym Pražský; str. 29, vesměs po 16 kr. — Seš. VI.: Aug. Smetana; str. 28. — Seš. VIII.: Meč, kniha, rádlo. — K rolníkům o národním vzkříšení; str. 32, po 12 kr.

Dle proslovu uveřejňují pp. vydavatelé přednášky Jos. Baráka, »muže« prý »lidu českému svaté paměti,« z piety k manům zesnulého, na trvalejší uctěnou jeho památky a k veřejnému objasnění a ocenění Barákových snah v našem národě. V osmi sešitech, jak jsme je svrchu uvedli, setkáváme se s celou galerií mužův o náš život národní, zejména o české písemnictvo na výsosť zasloužilých. Omezuje se z dat jenom na nejdůležitější, Barák všímá si při jednotlivých mužích po přednosti individualního jejich rozvoje duševního, objasňuje svérázné jejich stanovisko a důsledy šlechetných snah jejich i pro budoucno. Když tě řečníku bylo líčiti působnosť směrů tak rozmanitých, namítla se mu často příležitosť k hojným reflexím rázu všelijakého, jejichž jádrem jesti hluboké přesvědčení o slavné, vítězné budoucnosti českého ducha. Viděti všude, že k mužům, o nichž měl přednášeti — zejména znalli je z názoru vlastního — a k ideám, jimž oni žili, před-

našeč z té duše přilnul horoucí láskou; i přirozeno, se rovnou k nim i ke snahám jejich sympathii budí v posluchačstvě i čtenářích. Dobrou službou je mu při tom vzletné jeho slovo. Sloh místy hodně bombastický, slovosled strojený a mnohá úsloví, jež patrně nejsou nežli na pouhou příkrasu, počítáme na vrub účelu řečníkovu, by nadchl posluchačstvo co nejohnivěji. Dvě přednášky poslední »Meč, kniha, rádlo« a »K rolníkům o národním vzkříšení,« obsahují až na některé vzdušné, otřelé fráse nejednu závažnou pravdu pro lid pospolitý.

Za doby naší, kdy zbloudilý, mlhavý kosmopolitismus s jedné strany, se druhé otupělá přesycenosť se všemi svými kletými syny a dcerami rve namnoze i mládeži naší ze srdce horlivou, nezištnou lásku ke vlasti: i četba přednášek J. Barákových mnoho dobrého by mohla zaštípiti.

Avšak úvaha o »Přednáškách« těchto nemůže býti po soudě našem odbavena pochvalou vlastenecké jejich tendence, kdyžtě původce jejich smělou rukou sahá na zájmy, když i ne někomu, tož tisícům jiných zajisté neméně posvátné, na cit náboženský. Již v prvních pěti číslech narazí čtenář na všelijaké ony floskule a frase, jež samy o sobě jsou chudokrevny a bezobsažny, které si však známý novinářský usus loquendi obral za zbraň — ač tupou — proti všemu, což katolického. Střelbu hrubší obsahují č. 6. a 7. Životopis Aug. Smetanův oplývá místy urážlivými. Nám není neznáma všecka ta tragika života Smetanova, aniž jsme pro ni bez hluboké soustrázně; ale přese vše dobře jsme si povědomi, že útrapy své po díle největším zavinil Smetana sám, jednak, že složil slavný slib, ačkoli jím už vážné zmítaly pochyby o víře a cítil málo chuti k životu klášternímu, jednak, že způsobem tak — mírně řečeno — podivným vystoupil z řádu. Že Barák tendenčně i nepřirozeně vinu všecku smetl na křižovníky ostatní, lidi podle líčně řečníkovy trpasličích duchův a snah, mezi nimiž se Smetana nese jako učiněný obr, není přednášce s prospěchem nijakým. Co se na str. 13. vypravuje o okresním vikáři a o spolku růžencovém a na str. 15. o vysokých kněžských botách, popuzuje již nejapností, neméně, než výrok, že prý představenému řádu »nechtělo jíti do hlavy, že by se klášterní kněz spolu také za člověka mohl považovati.« Až mraziv jest popis Smetanovy smrti. Bude na jevě, proč si nepřejeme s Barákem, »aby se stal Smetana i české omladině vzorem a příkladem.«

Jakou notou asi zníti bude přednáška o Jeronymu Pražském, souditi lze již z porůzných, třeba ne vždy místných zmínek, jež se dějí už ve dřívějších sešitech o »mučeníku kostnickém,« »spasiteli národnosti české« Janu Husovi, s nímž Jeronym usiloval »osvoboditi národ český z temnosti středověké, z náboženského fanatismu a z duševní poroby« atd. Té středověké tmy! Bychom opisovali všecky ty noticky o »všemohoucnosti římské,« o »nenasytné mstivosti duchovního despotismu,« o vědomí Husově, »že jej nepřátelé pravdy nepustí zdravého ze drápů svých,« a podobné, věru již zrezavělé haraburdí, nebudiž po nás žádáno. Zprávy o Viklefovi jsou nehistoricky přemrštěny. Pěkně vylíčil Barák poměr Jeronymův k Husovi. —

Některé jméno a datum chybně vytištěné čtenář snadno si opraví; více práce ponechali mu pp. vydavatelé ve vzhledě grammatickém a syntaktickém.

Pověděvše, co se nám na »Přednáškách Barákových« líbí a nezatajivše, v čem je shledáváme závadny, soud celkový zůstavujeme čtenáři. Nám, když jsme je přečetli, maní se vybavilo, co napsal J. Kollár o »Chrámě osvěty«:

„Buď sem lustry neseš krásot, buď pravdy pochodni, jdi — však žádného tvé světlo dýmu neměj!“ —

Kéž si propovědi této všímá naše spisovatelstvo bedlivěji; jestiť už v literatuře naší dýmu věru až na zalknutí!

Jos. J. V.

Růže Sušilova. Almanah bohoslovců v seminářích českých i brněnském. jakož i z Ostřihoma a z Vídně. Redaktor: Alois Hlavinka. S povolením nejdůst. ordinariatu. V Brně 1885. Tiskem pap. knihtiskárny benediktinů rajhr. — Nákladem vlastním. — Věnováno blahoslavené, požehnané památce svatých Cyrilla a Methoda, apoštolů slovanských.

V ústraní, veřejností skoro nepovšimnut vzkvétá na mohyle Sušilově milolepý květ růžový, jehož účel, »v duchu Cyrilla a Methoděje, na zdar církve, na zdar vlasti« působiti zdárně. — Zajisté že jednoty, kteráž sobě toto heslo na prapor svůj napsala, čestnou bylo povinností, aby v tisící ročnici úmrtní sv. Methoda aspoň nějaké účty kladla ze své činnosti. Myšlénka tato, sama sebou přirozena — provedena a to k úplné spokojenosti. A byť i byly obtíže sebe větší, odměna, vědomí vykonané povinnosti vyváží všechno.

Almanah má ráz převážně vědecký. Pořadatelé zajisté řídili se slovy sv. Otce Lva XIII., jež uvedena jsou v předmluvě: »Příkladem našich předků vedeni, ustanovili jsme se co největší o to vésti péči, aby také klassická studia u kleriků se opět vzmáhala a opět zakvetla . . .« Jak z názvu již patrno — úplně zajisté místnými a každému vítanými jsou zprávy v almanahu, jež o vzniku »Růže Sušilovy« zajímavé nám podávají podrobnosti. P. J. Soukop, laskavý přítel jednoty, utěšenou podává zprávu o prvních počátcích »Růže Sušilovy«, něžným způsobem připomínaje, v jaké úctě chovali hrob svého milovaného učitele — Sušila. P. Fr. Drašar článkem »O původu Růže Sušilovy« neméně zajímavé zprávy podává o vzniku »Růže« a ročních poutí velehradských. Jos. J. Vejchodský přispěl »Nárysem vlasteneckého ruchu v kněžském semináři v Brně« značně k objasnění věci. K těmto zprávám druží se krátké články — Jos. Fr. Rejzka »Vznik literární jednoty v Litoměřicích« a »Počátek i konec círk. lit. slov. školy na semeništi Ostřihomském« — zpravující nás, kterak i v jiných seminářích tyto jednoty povstaly.

Křesťanskou archaeologii zastupují v almanahu »Pentateuch Samaritánský« a »Překlad Písma sv. řečený Septuaginta«, jichž původcem jest J. Michele; oba články psány jsou slohem lehkým a zajímavým.

Filosoficko-theologický článek P. Fr. Janovského »Praeambula fidei a rozum«, nejobšírnější jest prací v almanahu. Slohem vědeckým, hluboce pojav důležitosť thematu, objasňuje sedm základních pravd zjevení božího způsobem jasným a srozumitelným.

Neméně důkladny jsou články do oboru dějin církevních spadající: J. Tenory »Primát a slovanští apoštolové ss. Cyrill a Method«, kde věcně a v pravdě historicky se dokazuje, kterak ss. naši věrověstcové ve víře své s římskou stolicí naprosto se shodovali. Práce sama jest na všestranném studiu pramenů založena a přední okrasou knihy; k této řadí se Al. Hlavinky článek »Proč apoštol. stolice dovolila sv. Methodu liturgii slovanskou«, kriticky důkladný, v němž dovozuje, jaké byly pohnůtky, jež apoštol. stolici nutily ku povolení slov. liturgie sv. Methodu.

Kulturně historickými jsou články: J. Žlabka »Památnosti kláštera Vyšebrodského«, J. Hille »Obraz Panny Marie Písecké« a Jos. Skotáka »Polabané«, který nevšedním citem jest prodchnut a krásně i dojemně kreslí ony kruté zápasy Polabanů s Němci, jež skončily úplným vyhubením Polabanů.

V historii literatury spadá Kar. Mráčka »Něco ku povaze Vacka-Kamenického«, kde snad spisovatel »anekdoty« nahraditi mohl snad posudky obšírnějšími jeho prací. Sem též náleží rozprava P. J. Vychodila, O. S. B., »O Sušilově prvé sbírce národních písní moravských.«

V obor jazykozpytu počítati třeba Vinc. J. Ševčíka rozpravu »U Babylonu«, kteréž úkolem jest dokázati, že ani věda neodporuje písmu sv., kdy mluví o zmatení jazyků, kterýž úkol nad míru nesnadný řeší obratně, s velikou sečtělostí.

Sociologií křesťanskou obírají se více méně stati P. Fr. Kováře »K čemu povzbuzuje nás památný rok svato-methodějský«, kterýžto článek věnován jest »Růži Sušilově« a v němž na srdce klade slovy vřelými, kterak třeba ve společnosti naší doby působiti knězi; Aloise Krska »Nynější nevěra«, v níž dovedně kreslí poměry společenské, které zahnízdily se v ní nevěreckými zásadami novověkými; Karla Mráčka »O zbožnosti bývalých cechů řemeslnických« a rozprava »O svědomí«, kterou líčí konsekvence, jež vyplynuly společnosti z toho, že snaží se v každém hlas svědomí utlumiti; a konečně Fil. P. Šuberta obrázek z továrního kouře »Před výbuchem« charakterisuje dle pravdy poměry nynějšího dělnictva.

Křesťanskou konečně uměnu zastupuje důkladný článek P. Aloisa Slováka »Slovo o reformě hudební«, věnovaný památce mistra a hlavního reformatora hudby chrámové, P. Pavla Křížkovského, v níž pádnými důvody přichází k úsudku, že reformy hudební jest třeba, a uvádí, kterak se to může státi. (O. p.) *J. Š.*

Jak táhla mračna. Básně Jarosl. Vrchlického. 1885. (O.)

Za spravedlivou pochvalu mistrovské techniky lyrické, t. j. způsobu, jak básník i v této sbírce city, myšlénky a tužby vyjadřuje, sceluje, plastickými obrazy znázorňuje, vzletnými protiklady sesiluje a důmyslně pointuje — zasloužíme snad, aby národ i pěvec konečně uznal, co jsme vytkli obsahu a směru ideí. Též nelze pominouti, že »mistr formy« s velikášskou nedbalostí čím dál více dovoluje sobě nesprávnosti ve slohu i rythmu, klada silné předložky přízvučné do klesu (these) a nedbaje stejné délky a souzvučnosti v rýmech. Doklady vyplnili bychom stranu! Zvláště upozorniti třeba básníky vůbec, že ukrutná tvrdosť rythmická zarazí znalce lahody mluvné, neníli konec verše při jambickém rythmu zároveň koncem myšlénky a věty a končíli v půl řádku následujícího věta východem ženským — klesem nejednoslovným. Na př. (str. 20.):

Jak onu píseň, pro věčnosť jež stačí
bych vyslovit měl. Ticho!

atd. Podobně na str. 81. Nebo na str. 41.:

... Jen v osení to vzdychlo
skřivanů let
kam zapad'. Ticho! —

A nyní poslední slovo! Umíral mudrc; obeslav si nepřítele, zašeptal:

„... stál's příkře proti mně ... sliny nebylo,
jíž nebyl bysi potřísnil můj vlas.
Byl's nepřítel můj — dobře, nevím proč.“

Básník nedal »nepříteli« odpověděti. Poněvadž dojemná skladba ta má ráz objektivné polemiky, rozluštíme záhadné to proč sami. Příčina zápasu není »zášť, závisť a bahno předsudků« (114) se strany katolické, nýbrž výsosť Bohočlověka — nad Epikurem! *A. J. O.*

Na Dívčím Kameni. Napsal Otakar Mokrý. »Poet. bes.« čís. 23. Nákl. Ed. Valečka. V Praze 1885. Cena 35 kr.

Český jih se svou minulostí znovu přilákal Otakara Mokrého a poskytl mu látku ku první větší básni »Na Dívčím

Kameni.« Děj básně spadá v neblahé doby válek husitských.

Na Dívčím Kameni vesele víří kvas; jediné hostitel Oldřich, pan z Růže, jest smuten a zamyšlen. Ni vtip ni šprýmy hodovníků nemohou mysl páně zveseliti. To podaří se lepé milostence Evě, jež pohledem svým vznítí v Oldřichu vášeň lásky až k přísaze, že jakákoli tužba její splněna bude. Eva žádá za hlavu vězně Jana Biskupce, kněze husitského, jenž ji byl káže na pranýř hanby vystavil. — Vězeň předveden. Již blyskl meč nad hlavou vězně, když náhlý zjev Anežky, sestry Oldřichovy, všecky přítomné vzruší. Na prosbu Anežčinu Biskupec na svobodu puštěn jsa, vrátil se ku svým. Eva pak, chtějíc se pomstiti, slíbí Zbyňkovi, hejtmanu Husitů, táhnoucích proti zrádnému panu z Růže, že dá otráviti Oldřicha i Anežku. O úkladu tom zví Biskupec, jenž rychle vše oznámí své ochránkyni Anežce. Však Evou byv udán, že zradil své, přizná se k vině, pohrdne pomocí k útěku, již mu zrádná Eva nabízí, a rád klade na hranici »život za život.« Plameny šlehají a ve vlnách Vltaviných doznívá poslední výkřik Anežčin. —

Toť obsah básně s nádechem elegickým; ano jednotlivé části její jsou přímo elegie. Mimo poměrně objemný předzpěv, jenž věnován žalostné minulosti českého jihu, jest to vzletná o sobě ale nemístná apostrofa krutého pro jih roku 1420. (na str. 27—29); dále oslovuje básník přímo svého hrdinu (na str. 17. a násl.), hořekuje nad jeho neblahým stavem. To pak jest v básni rozměrů nepatrných. Vysvětlitelno to tím, že Mokrý až příliš srostl s českým jihem a krutou jeho minulostí, než aby klidně, objektivně na děj pohlížel a jej epicky podal. Každá troska vzbudí v něm bol a žal tak mocný, že se neubrání návalu těch citů, stržen bývá, vybočuje z klidného toku epiky, dává výraz citům svým a pěje píseň tesknou. To tedy hlavní vadou této skladby, že básník neovládl sebe; schází jí epický klid, děj až příliš chudý je roztříštěn. Té vady nezastrou místy vzletné líčně a popisy. (O. p.)

Fr. A. V.

Z české humoristiky. Humor jest, jak známo, v lidovém básnictvu našem živlem neli hlavním, tož jistě vynikajícím. I umělé písemnictvo hned z počátku zdárně chopilo se stránky té, a za nemálo úspěchů svých belletrie naše děkuje právě šťastné volbě oné (srv. Čelakovského, Rubeše, Langra a j.) Později pěstována humoreska sice též dosti pilně, zvláště s příchutí satyrickou, jen že humoru hledáno často ve sprostotě a cynismu nejen ve plodech kramářských, nýbrž i t. ř. »literárních«: známoť, že i ze spisů předního humoristy té doby, J. Nerudy, hojný toho květobor bylo by lze sestaviti. Tím, jakož i nechutným vtipkováním, hříčkami slovními a pod. zabřédala humoreska víc a více do směru cizinského, německého, což i Pypin, ruský dějepisec literární, ostře nám vytýká. Silným odporem se věc poněkud napravuje; nejnověji přibývá humoristických spisů českých dosti četně a cena jejich zase stoupá, až na nějaké ty výstřelky. Poněvadž četba toho druhu od jakživa byla u nás velice oblíbenou, promluvíme pod tímto záhlavím po řadě o několika novějších plodech sem náležejících, doplňujíce zprávy předešlé.

Maloměstské humoresky od Fr. Heritesa. Kabinetní knihovny sv. V. V Praze. Tiskem a nákl. Fr. Šimáčka. 1885. Cena 50 kr.

Heritesovy »humoresky,« jichž v tomto svazku »kabinetní knihovny« jest tré, družiti dlužno k nejlepším toho druhu.

Jim z řečeného nelze vytknouti ničeho, jeho humoresky jsou českými humoreskami, českými ve volbě látek z na-

šeho života maloměstského, českými však zvláště ve případném a charakteristickém provedení. Krásná je zvláště prvá, totiž »Teta,« v níž charakteristika hlavní osoby provedena do nejjemnějších odstínů. Krásny jsou i obě následující, z nichž prvější, »Venkovský vzduch,« vyniká především osnovou děje. Básník Brodský uniká ruchu velkoměstskému, aby nasytil se krásami venkovskými, jichž sám byl nadšeným opěvatelem. V nadějích svých jest úplně sklamán; na poctu jeho pořádány zábavy a ověnčená jeho podobizna vystavena ve knihkupcově výkladní skříni! Bez náhrady ovšem nezůstane — roztomilá sestřička přítelovy ženy, u něhož Brodský mešká, podá mu ji v plné míře. Myšlénka této, jakož i třetí, sama sebou dosti nepatrná, provedena výborně. Všemi těmi vládne řízný vtip. Dikce vesměs ušlechtilá, rozhovory uspořádány bedlivě, chyb mluvnických a slohových skrovně.

Heritesovy »humoresky« jsou samy sobě odporučením nejlepším; přejeme jim také rozšíření, jakého si právem zasluhují. (P. d.) *K. B. L.*

Zločin na boulevardu Bessières. Historie od nedávna. (Dle pařížského románu Adolfa Belota.) Přeložil Fr. Šamberger. Ottovy laciné knihovny seš. 13—17.

Podivný název! S váháním, ba přímo s předsudkem sáhl jsem po knize, jež titulem svým upomíná na spoustu krvavých obálek. A přiznávám, že přečet knihu, neuznal jsem za nutno, bych předsudek svůj aspoň ve mnohém opravil. Vizme, co jest obsahem knihy této. Zločin — vražda a všecky nemilé její důsledky. Jagon, vlastně Simonnet, jenž byl vedl obchod s otroky, vrátí se z Afriky do své otčiny Francie se značným jměním. Shledav se se svou dcerou Matyldou, již byl u příbuzné zanechal, v Paříži, a chtěje jí opatřiti pohodlný, bezstarostný život — peníze byly došly brzy — sprovodil se světa Clauda Quèrina, jenž, dav se chvilkovou náklonností k Matyldě uchvátiti, v závěti v horování snad učiněné, celé své jmění jí odkázal. Než bratr Claudův Jules pustiv se ve při o dědictví se Simonnetovou Matyldou, po mnohých nesnázích vyhrál. Tu Jagon, zvíře téměř v podobě lidské, vloudil se za dlouhé této pře do kanceláře dr. Laurina, jenž ji vedl, stýkal se s Julem Quèrinem, vyzvěděl vše od něho, a když tento, obdržev od Laurina dědictví, dceři své Johance velikou radosť způsobil, Jagon vplazil se za pomoci jakéhosi právníka Lorence, nápadníka Matyldina, v dům jeho a uškrtiv jej, o peníze okradl. Toť zločin na boulevardu Bessières! Lorenc pojal na to Matyldu za choť, změniv jméno své na markýze de Ribas; nepravé listiny k tomu opatřil Jagon. Vše, čeho se dále dovídáme, jest samé pátrání po vinnících, jich stíhání, krátce přelíčení s největší pečlivostí až do krajních podrobností provedené. (O. p.)

A. M. Š.

Drobnosti.

Třebízského „Pod skalami.“ Byvše kdysi donuceni zmíniti se o sporné záležitosti majetku povídky oné, uvádíme též výsledek soudního vyšetřování, jež konalo se u c. k. zemského trestního soudu v Brně. Rozsudek učiněný 20. dne května 1885. zní: »Obžalobě nedává se místo dle § 213. tr. ř. a řízení se zastavuje,« t. j. obžaloba podaná za obec třebízskou od Dra. Siegfrieda

Taussiga na P. Placida Mathona, jakoby byl neprávem vydal ono dílo po druhé, odmítnuta. Důvodů nebudeme obšírně uváděti dle soudního rozhodnutí: úhrn jejich jest, že žalobník nemohl vyvrátiti údajův obžalovaného, jimiž tento se hájil, ano dle pravdy nucen byl je potvrditi. Uvádíme rozhodnutí to přátelům svým, jimž za srdečnou účasť jejich zdvořile děkujeme, na zadostučiněnou, nepřátelům svým pak, již neostýchali se spojiti se stranou židovskou, aby katolický podnik náš zostudili, — na prozatímnou odbytnou.

Německý časopis apoštolátu tisku v posledních číslech pojednává m. j. o povinnosti každého křesťana voliti za poslance jen muže křesťansky smýšlející, a za tím účelem též veřejnými projevy v novinách působiti; nedati se másti pokřikem o separatismu a pod. Dále probírá nauku bohoslovcův a církve o četbě špatných a nevěreckých tiskopisů, jež vrcholí v tom, církev má právo četbu takovou zakazovati a svými tresty stíhati, že tak vždy činila, ano že ku spáse věřících tak činiti nezbytně potřebí; uvádí příklady, že i ve starověku tak se činilo zákonodárstvím světským. Varuje dále před časopisectvem t. ř. »umírněným,« které obyčejně v rozhodnou chvíli postaví se na stranu nepřátel.

Frant. Pravda o „tendenci“ svých povídek. Ve sbírce dopisů »Z dob vlasteneckých*) (str. 58.) čteme z listu Pravdova ze dne 1. června 1853.: »Uznávám, že se v některých povídkách mých mnoho doličování, opětování a moralisování nalézá. Mám to sám za chybu. Hleděl jsem se jí však vloni vystříhati a letos jsem si ji dokonce odvykl. Povídky, o nichž mluvíte, jsou starší. Mám několik povídek hotových a zajisté v tomto ohledu dokonalých. Účel je v nich zřetelně proveden. Podávati nauky proti nemravu a nenábožnosti, jak píšete, ovšem nikdy nepřestanu; chci podávati nauky i proti nerozumu, ale nebudu je do čtenářů cpáti, děj musí býti takový a musí ho býti tolik, aby se z něho samy vyvinuly. Že by se to nesrovnávalo se zábavou, v tom musím odporovati a pravím, že zábava bez tohoto záměru za nic nestojí, a že právě v tom záleží cena spisu, když poučující a ušlechťující a spolu i zábavný jest, a když jedno nepřekáží druhému. Ať si potom čtenář hledá co chce, i ten i onen své najde. Co v prvních spisech mých zábavě překáželo, právem se mělo za chybu. Postaral jsem se nyní věrně, aby se mi více vytýkati nemohla. Že tomu tak, dokážou mé novější plody: »Stříbrný Dominik,« »Černý Michal,« »Hapala — Tonička« a »Učitel z Milešovic.«

O tom jsem se pro ospravedlnění své zmínil, abych neupadl v podezření, že snad na dobré rady nedbám, zdokonaliti se nechci a čtenářstva a obecenstva nešetřím.«

Hlas „kritiky“ o Kosmákovi. Jsouce nuceni v minulém čísle »Hl. l.« na obranu zmíniti se o vydání Kosmákových spisů, nenadáli jsme se, že tak brzy nám bude zaslán zajímavý doklad slov našich. Příloha »Nár. Listů« k číslu 139. ze dne 21. května 1885. píše:

Literatura. Moravská bibliotéka. Red. Fr. Bayer. Ve Vel. Meziříčí. Nákl. J. F. Šaška. 1882—1884. Díl I.—XII. — Takměř naprostou protivou práce Brand-

*) Výňatky z dopisů zasloužilých spisovatelů. Podává Jaroslav Pospíšil. V Praze. 1885. Str. 64. Cena 30 kr. — Obsahuje hojné úryvky z dopisův od r. 1817. až do novější doby; není v nich sice mnoho zvláštních dat k českému lit. dějepisu, ale za to tím více charakteristických a zajímavých podrobností povahopisných. Knížka zaslouží býti doporučena, i přes odsudek Jana Herbena (v „Mor. Besedě“ a „Lit. listech“), diktovaný jistě jen osobní zástí nebo neznalostí.

lovy je dílo III. Mor. bibl., podávající »Několik obrázků z kukátka Václava Kosmáka.« Spisovatel je prý na Moravě téměř populární; litujeme, že nelze nám k popularitě přidati i pečeť umění, ač nejsme z těch, kteří by hrdě volali s Horácem: »Odi profanum vulgus et arceo.« Však z chrámu umění nečiníme též tržiště. »Est modus in rebus.« A právě této míry nedostává se všude, kromě snad veršíků vpletených V. Kosmákovi. Smysl a snaha jeho jest zajisté dobrá, což hlavně vysvítá z tendence, leč dobrá snaha pověditi holou pravdu, líčiti život, jaký jest, v umění nepostačí. Jemu vlastně i pravdivosť látky i etická tendence jest lhostejna. Ono drží se svých zákonů formálních a pakli těchto vypravovatel nedbá, přestává býti básníkem. Kosmák sice tak naprosto uměleckou stránku nepomíjí, neb komponuje aspoň po jistou míru a snaží se zachytiti povahu, leč to jsou rudimenta epické tvorby povídkové, přes které nepřišel, nepodrobuje detail nikde uměleckému spracování a nahrazuje toto s minuciosní drsností stopovaným naturalismem, jak činí neumělí vypráveči v lidu, již v drastičnosti jisté neomalenosti rádi si libují, nečiníce ovšem nároky po stránce umělecké. Jako tito nalezají kruhy ochotných posluchačů, našel i Kosmák své čtenářstvo, snad i své velebitele, leč zajisté jen v kruzích, nemajících ponětí o básnické tvorbě a umělé práci. Půda pro lepší plody nebude jím zkypřena, naopak zájem pro čisté umění ochabne, vkus zvlčí. Že redakce »Mor. bibl.« celkem XVIII čísel z kukátka Kosmákova přinesla, klademe na vrub nakladatelstva, jemuž bylo as třeba učiniti tuto koncessi, neb již v příštím díle 4. (Kráslův »Obětovaný«) podána jaksi odveta za nechutný třetí.«

Tak »Národní Listy.« Snad netřeba vyvraceti, co tam řečeno: vyvracíť se to po většině samo sebou. Pisatel sebra několik běžných frasí, zamíchal je a vytasil se s nimi na Kosmáka, poněvadž věděl, že čtenářstvu jeho výlev takový na moravského kněze spisovatele bude jen vítaný: tuť dovolen každý nesmysl, jen když tu právě »řeže;« zítra jinému spisovateli třeba týmiž frasemi bude podkuřovati...

Čeho všeho si nepřejí páni kritikové za nynější doby! V 11. čísle »Liter. listů« vyskytla se kritika spisku: Výlet do Čech, Rakous a Solnohradu od Jana Soukopa, jež bylo vyšlo v Moravské bibliotéce. P. kritik pod šifrou »aue« s uspokojením vítá cestopisek ten, pravě, že čtenářstvu dostane se v knize té milé zábavy a pěkného poučení, v dalších řádcích však vypočítává skoro kde kterou chybu a nedopatření.

Že p. kritika rozhorlila některá chybně uvedená dáta, rádi věříme; neboť jest Čechem, kterému není lhostejno, řekne-li se v české knize pravda pouze se dvou třetin a nepochválili se všechno, jak zasluhuje. V tom vzhledě s ním souhlasíme, jsouce Čechy upřímnými jako on, ale jako věrní katolíci upozorníme na všelicos, co by od soudného kritika nemělo býti nikdy na veřejnosť napsáno.

P. kritik jest toho rozumu, že by středověký názor o původě moci panovnické již neměl býti nyní opakován. Podivno, čeho si p. kritik nepřeje! Původu moci panovnické nemění svým náhledem a byť zuby nehty se bránil proti názoru katolickému, ač jest sám katolíkem. To není názor jenom středověku, církve katolické, toť výrok samého Boha, jenž dí: »Všechna moc od Boha,« t. j. všeliká auktorita zakládá se v auktoritě boží. Filosoficky dokazovati toho p. kritikovi nebudeme, poněvadž on žádných podobných důvodů pro ani contra není schopen, opsav jen běžnou frasi od denních pisálků politických. —

O válkách husitských praví p. kritik, že »se proslavily předkem v morálním a duchovním vzletu a pokroku, v osvobození ducha lidského z pout úzkoprsé víry. Tato pravda v cizině bohužel prý byla spíše přijata, nežli my jsme se osmělili doma ji vysloviti a posud prý

se jí jaksi bojíme.« Divíme se věru tomu rozumu, dle něhož jsou války husitské nejskvělejší periodou našich dějin. Rád bych viděl ten morální vzlet a pokrok za válek husitských! Či snad náleží morální vzlet a pokrok v tom, kdy lidstvo po způsobu divých šelem na vzájem se vraždí, drancuje a pálí vše, co mu do cesty přijde, ničí památky, které by dosud světu jinak a důstojněji hlásaly, že národ český nepojídal ve 14. a 15. věku žaludů, nýbrž že byl národem ve vzdělanosti neli napřed, aspoň rovněž tak daleko, jako jeho souvěcí národové. Na to nevzpomněl p. kritik, že by nebylo bývalo našemu národu bojovati na život a na smrť, kdyby ho války husitské nebyly přivedly na Bílou Horu, ať tak mluvím s dr. Gablerem, jemuž nedávno se dostalo od redaktora »Našich Hlasů« nepěkných poklon. Volal dr. Gablerovi »hanba.« že se odvážil beztrestně pronésti slova: »Husitské boje poškodily národ náš a připravily mu Bílou Horu.«

Aby si nemyslelo čtenářstvo, že píši tak se stanoviska »výlučně katolického a s odporem náboženským,« odkazuji je na dílo na věky pro náš národ památné: na dějiny Fr. Palackého! (D. III. č. III. 1431—1439., str. 7. a násled.)

Co si myslí p. »aue« osvobozením ducha lidského z pout úzkoprsé víry, jsme žádostivi zvěděti.

Víra katolická není žádnou svěrací kazajkou, nečiní násilí a příkoří nikomu a nelze jí také odhoditi jako obnošený kabát. A odhodíli lidstvo přece víru, pak se stává z něho nevázaná a rozsápaná sběř, jíž nebude nic svatým a nedotknutelným.

»My prý bohužel se jaksi bojíme té pravdy se dotknouti.«

Příteli, já pravím též »bohužel,« ale proto že se jí již náš národ, zvláště naše intelligence, dotýkati nebojí.

Či snad jest p. kritikovi dosud málo, že již mnohé české listy, naši básníci rozšiřují ve svých sloupcích a spisech nevěru, subjektivní náboženství a planou humanitu, chce snad, aby veškerý národ náš k »širokoprsé víře« se obrátil, chce snad i z těch nevinných dítek navychovávati samých horkokrevných husitů?

Co se týče soudu p. kritikova o jesuitech, osmělujeme se mu do očí říci, že nečetl žádného objektivního spisu o řádu jesuitském, nechávaje se unášeti stranickými posudky mužů, kteří jesuity považujíce za vtělené ďábly, zasypávají je vší hanou, a malujíce vše tisíckrát černěji o celém řádu nežli se má ve skutečnosti u jednotlivců. Tím méně ovšem četl nějaké dílo jesuitské. Mravné naučení, jež mu z toho vyplývá, nebude asi příliš odchylné od známého: »Sutor, ne ultra . . .!«

P. kritik vyslovuje se dále v tento smysl: »Rovněž mylný jest soud, že národ náš byl poklesl tím, že si křesťanské náboženství připůsobil svému duševnímu pokroku, jinak že se víře římsko-katolické zpronevěřil. Národ náš klesl z příčin politických, nikoliv z náboženských.

Jaké pak to byly příčiny politické? Či není známou věcí, že události politické věku 16. a 17. řídily se více náboženstvím nežli nějakými politickými operacemi? Co pak bylo příčinou úpadku university pražské — snad také události politické? A jak se měly věci s universitou, tak bylo i s celým národem!

P. kritika velice bolí, že o národním divadle pražském nestala se ani taková zmínka, jako o růženci generála Radeckého. Nevědouce, zdali náhodou či zúmyslně srovnáno divadlo s růžencem Radeckého, aby tím jasněji vystoupilo stanovisko p. kritikovo, zdržujeme se všech dalších poznámek, jen tolik dodávajíce: Zmínka o českém divadle zabírá 70 řádků, kdežto o růženci Radeckého pouze 53. Zmínka vlastní o divadle národním asi 23 řádků, kdežto o růženci Radeckého pouze 5 řádků. Z této nesprávnosti mohli bychom snadno uhodnouti, kam asi p. kritik mířil růžencem, ale odpouštíme mu to!

Nechť těchto několik řádků poslouží p. kritikovi, aby budoucně, chtěje vytýkati někomu stanovisko příliš a výlučně katolické, nestavěl se sám na stanovisko výlučně »širokoprsé víry« a poněkud husitské. Tím jenom odnímá slovům svým moc přesvědčivou, neboť jeho posudek bude se zdáti čtenářstvu stranickým.

Chceteli o nějaké choulostivé otázce psáti, napřed sami se něčemu naučte, čítajíce prameny a svědectví mužů ne-

strannných! Jinak budete stále papouškovati novinářské lži a nesmysly. Nezasedávejte na soud o věcech, jimž nerozumíte, v nichžto studií žádných nemáte, sice opisujete jen žvasty »národních« křiklounů; zůstaňte v oboru, pro který studiem a povoláním svým máte dostatečné vědomosti, a neplette se do oborů, které něco více vyžadují, než dle našeho vědomí vám se dostalo. *Felix.*

Tiskopisy redakci zaslané.

Ze zlaté doby života. Povídky pro milou mládež. Napsal V. Špaček. Str. 77. Ovoce nepravosti. Děj. pov. pro dosp. ml. P. Vilém Sladomel. Kdo se Boha nespustí, toho Bůh neopustí. Dle franc. od J. Jandy. Str. 115. »Besed mládeže« (red. Fr. Kučera) sv. 224. a 225. V Praze 1885. Nakl. M. Knapp.

Blahověst. Red. Fr. Krásl. Č. 16. obs.: Pernštýnská kaple s arcibiskupskou hrobkou ve hl. chr. sv. Víta (Fr. Ekert); O poměru země české k diecési řezenské v l. 845—873. (Fr. Vacek); Petr Skarga; Alex z Gutenthalů (B. H.) a m. zprávy.

Ruch, č. 14—17. obs.: Pro Tyldu (E. Jelínek); překlady z dánského básn. (K. Kučera); Památné radnice v Čechách (B. Bernau); životopis Heydukův a jiné hojné zprávy.

Komenský, č. 21.—23. obs. zvl. O zvyku (J. Kapras); O politické a literární historii české (J. Kosina) a j. Ve příloze čís. 21. J. H. zatracuje »Obranu víry,« v jiných dopisovatelé láteří na kněze a p.

Obrana víry, č. 16., obs. m. j. pozoruhodné příspěvky: »Výtečnosť zpovědi« (výroky nekatolíkův o ní).

Písmo svaté atd., ill. G. Doré. Nakl. J. Otto v Praze. Veleskvostného díla tohoto vyšel seš. 7., obs. konec knihy »Leviticus« a začátek »Numeri.«

Dalibor, č. 20.—23. obs. zprávy o Smetanovi, rozbor Dvořákovy ballady »Svatební košile« a hojnosť zajímavých zpráv ze světa hudebního.

Vesna a **Literární listy,** č. 11.—12.

Vlasť, č. 8. a 9., obs. m. d. č. před. čl.: Trachiňanky, tragoedie Sofokleova (Al. Hlavinka) a literární zprávy.

Ave Maria. Hist. pov. J. Podhajského. »Záb. več.« č. 2.

Květy, č. 6., obs. zvl.: O naivnosti a blaseovanosti (Dr. Petr Durdík); Pravda (báchorka od S. Čecha); um. a lit. rozhl.

V dusném vzduchu. Tré obrazův od V. Řezníčka. »Lac. knih.« seš. 19.—22.

Pastýř duchovní, seš. 7., obs. mimo šest prací homiletických a dvě řeči přílež. a j. nové články: Encyklika »Humanum genus« a naturalismus (Pazderka), Bulla Eugenia II. a Laureacum (Sasinek) atd.

Athenaeum, č. 9. obs.: O micellarní struktuře protoplasmy (Hansgirg), O vzniku a vývoji písma (Dvořák), Jak zvelebovati naši literaturu náukovou? (Masaryk) a hojné vědecké posudky, mezi nimiž i českých spisův (Zenger-Čecháčovy Fysiky, Janišova O spiritismu) a ruského spisu Čujkova o současných básnících ruských. Mimo to přidána jako ku každému číslu knihopisná příloha.

Jitřenka (V. Vetterl v Poličce), č. 12. obs.: Pan Batmanov (z rušt. př. Valečka), Teta Hana (V. Petrů), První básně Ad. Heyduka (J. Krecar) a m. j.

Mir, št. 11. obs.: »Po volitvah« a četné jednotlivé zprávy o výsledku jejich.

Katholski posol, čislo 12. (red. Jak. Skala) obs.: W měsacu najswjecźischeje Wutroby Jězusoweje, Dopomnjecźo na njeboh P. Tecelina, Fědja (M. Hórnik) a hojné zprávy církevní i politické.

Oprava. Č. 6. str. 86. sl. 1. ř. 24. sh. čti: podobiznami. Str. 96. v „List. red.“ ř. 2. zd. čti: redakcí.

Listárna redakce. P. T. p. *V. D.*: Vše došlo, jedno číslo bohužel pozdě: díky! Na vše slíbené se těšíme, zvl. „V kn.“

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 8.

Listy z Čech.

Píše „ad.“

Jest vůbec známo a mnohokráte bylo na to poukázáno, že »Ottova laciná národní knihovna« pro lid rozsévá neli přímo tudy tajně, pokrytecky šípy nepřízně ke katolickému náboženství, buď historie se dovolávajíc a z temnosti její čerpajíc, buď frivolně na obřady katolické narážejíc. Obého máme zřejmé a patrné doklady. Jen několika příklady chci doložiti pravdu slov těch.

V knihovně té vyšla historická povídka Miroslava z Lestkova z XV. věku od Fr. Procházky. (serie IV. číslo 38—44), kde se to hemží palcáty jen což. Katolíkům spíláno »Filistinských a Moabitů,« naproti vojsku kališnickému »lidu božímu,« katolíci nazýváni zástupy římského Holoferna, kteří se rodí jako saní hlavy na usečených šíjích, a hrozí posouti záhubou květnici Hospodinovu (vojsko Žižkovo) jako kobylky pouště (str. 10). Katolička nazývána »Dcera antikristova.« Katolíci jsou »dětmi antikristovými.« Jedni jsou šelmy velké a zjevné — druzí dle zdání menší, pod zástěrou beránčí, ale horší prvých, oni lákají rtoma a otravují dechem (str. 13.). Plamen utracující nevinné protestanty líčen velmi názorně, »šípy od fanatické zběři« jen se hemží (str. 13). Jak nešetrně dovoluje spisovatel, že jeho hrdina mluví o přijímání pod obojí! po Táboře prý přijímají několikráte denně aby »žízeň uhasili.« (str. 49). »Víno to prý (v kalichu) jako břečka.« A tu následují slova nanejvýše rouhavá. (str. 49) »Chci na to tři prsty u levé ruky vsadit, že by byl Kristus Pán jistě proměnil svou nejsvětější krev v pivo aneb v slivovici, kdyby byl býval u nás v Čechách, a ne mezi těmi poťouchlými židy, kteří pivu nerozuměli.«

Chcete ještě doklady frivolnosti knihovny pro lid? Po takovém místě odkazujeme knihu, poslyšte ještě nějaký doklad »historické pravdy.«

»Ó ano, chuti má ta máti (Církev) k tomu nesmírné a pod posvátným znamením kříže, na němž Vykupitel za hříchy umřel, vysýlá na nás katany. Ano, já viděl na tyto své oči zdávené a umučené panny a ženy — já viděl nabodané a upečené dítky, já viděl popel a kosti spálených houfů, kacířských« (str. 188). Vojska katolíků jsou kacíři, »obrácení papeženců je nejlepší to bradou vzhůru, a nejlepší kazatel k té spřeži palcát« (str. 90); naopak vojsko Žižkovo jsou »bojovníci boží, beránci. Kdo poněkud četl kroniky a dějiny z dob těch, musí přiznati, že výstřednosti byly na obou stranách, že Žižkovo vojsko plenilo, pálilo, vraždilo, a že by z naší

vlasti spoušť bylo udělalo, kdyby obratem příznivým nebyl konec řádění jeho učiněn. Ale národní bibliotéka by pravdy čiré nesnesla, milujíc »historickou pravdu,« jak nám ji nedávno »Národní listy« č. 87. o životě a působení kard. arcib. Švarcenberga podaly.

A tak jako historie na kopyto naražena, tak v časových obrazech téže bibliotéky frivolné narážky nalézáme na víru katolickou. Uvádím na doklad několik ukázek z díla »Poutí života,« povídky a humoresky od Jos. M. Hovorky (č. 59). V črtě »Půst« jsou frivolné výroky o postě: »Jaké to žerty . . . Kvatembr sem — kvatembr tam — já neznám takových přikázaní, a nechci, a nebudu jich znáti« (str. 108). A jinde: »Ta přepjatá nábožnosť (zachovávati půst) se mi protiví. A my máme věru nejméně příčin hověti choutkám přemrštěných blouznilců, kteří sobě pomálu nadělají zákonů církevních a nových přikázaní jako dní do roka . . . neohlížejíce se na to, že tím podvracejí svornosť v rodinách . . . rozlučují manžele . . .« (str. 110). To se vše děje — postem! Netřeba k slovům těm výkladu. (O. p.)

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

Dovolujeme si oznámiti příznivcům „Hlídky literární,“ že, počínajíce přítomným číslem, uveřejníme řadu dopisů, sahající od r. 1840.—1846., poslaných Vincencem Žákem, tehda ředitelem hlavní školy v Brně, Aloisu Šemberovi, tehdy professoru akademie v Olomouci. Rukopisy dopisů těch chová sl. Zdenka Šemberova, dcera nebožtíka Al. Šembery, jež listy ty redakci listů těchto laskavě zapůjčila, začež jí tuto díky vyslovujeme.

I Žák i Šembera byli upřímní vlastenci, spisovatelé čeští, křisitelé lidu moravského, již jako dva jasní paprskové rozháněli temnotu národní neuvědomělosti na Moravě, kdy Čechy již mnohem více pokročily v národním vědomí, národním životě, Morava však do té doby ze spánku neprocitla. I doufáme, že zavděčíme se čtenářstvu svému dopisy těmito, jež přispějí k objasnění oné doby, osvětlí duševní život překladatele „Osvobozeného Jerusaléma,“ V. Žáka, jeho poměr k Šemberovi, a náhledy o odtržení Slováků. Dopisy končí před r. 1847., kteréhož roku přestěhoval se Šembera do Brna, kamž právě akademie přeložena byla. Co do listů samých a rázu jejich, známo, že Žák náležel mezi novotáře v českém mluvnictví, zvláště ve pravopise, čehož ovšem stopy jeví také listy tyto.

Chtějíce však předejíti zmatky a překážky při četbě, uznali jsme za vhodno, otiskovati je pravopisem nynějším, šetříce ovšem při tom též zvláštního rázu mluvy Žákovy, kteráž ostatně jest správná a dosti přesná. Poznamenáváme, že psal Žák v gen., dat. a lok. příd. jm. žen. r. jedn. č. příponu *ej*, kde nyní všeobecně píšeme *é* (dobrej m. dobré). Dě, tě psal tím způsobem, že nedělal háček nad *e*, nýbrž pomohl si znaky z anglosaštiny, přetrhoval totiž *đ* a *ŧ*. Podobně píše ně, dělaje háček nad *n*, tedy *ňe*.

Po listech Žákových následovati budou, dáli Bůh, listy jiných vynikajících vlastenců moravských, jež máme k tisku přichystány.

I.

Velevážený pane!

Drahocenný příteli!

Raďuju se srdečně z toho, že se svými okolnostmi v Holomouci spokojen jste, a přál bych, aby v budoucích školních letech počet Vašich žáků se znamenitě rozmnožil, a tudy vždy více žádosti jak Vaše, tak každého vlastimila se vyplnily.

Pokud má skrovná sbírka knih stačí, se vší ochotou Vám zapůjčím jinojazyčné spisy, dle kterých myslím, že by pro cvičení začátečníků v češtině něco sepsati

se dalo. Lituju však, že jen s málem posloužiti mohu. Jsou pak tyto mé knihy následující:

Anleitung zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Italienische, von Fornasari. Wien 1826.

Italienische Anthologie, oder Leseübungen im Italienischen. Salzburg 1813. 2 Theile. (Tento spisek však z větší částky má text vlašský, a nemnoho německého výkladu.)

Il dialogista italiano-tedesco da Borroní. Milano 1794. (Obsahuje krom rozprávek také anekdoty a listy, všecko vlašsky i německy, ale ceny nevalné.)

Il viaggiatore. Der Reisende. Wien 1803. (Spis paní de Genlis přeložen z francouzského od D. A. Filippi, obsahuje rozmluvy cestujícího s hospodským a jinými osobami, s kterými se on na cestách potkati může.)

Unterhaltungen nebst freundschaftlichen und Handlungsbriefen zum Uebersetzen ins Französische, von J. V. Meidinger. Frankfurt 1799. (Obsahu dosti rozmanitého.)

Mezi všemi těmi spisy není nic právnického, a spisek od Fornasara, který právnické cvičení obsahoval, se mi půjčením ztratil; avšak v ohledu tom, jsem přesvědčen, že sám nejlépe budete vědět, jak v potřebě vůbec cítěné vhodné prostředky najíti. — Potud se osoba od vás podotknutá u mě nehlásila; zatím řečené knihy držím pohotovu.

Se svou grammatikou mohu jen zdlouhavo pokračovati, neboť ledacos rychlejšímu kroku překáží, dílem také okolnosť ta, že ačkoli panu Kunstfeldovi hned v lednu jsem asi 12 archů k opisování odevzdal, on až potud ani písmenku mi nepřinesl, tak že při dálejších článcích, které na obsah těchto 12 archů se často potahujou, jako bez jedné ruky jsem, aneb jen do staršího ještě málo vypleteného opisu nahlédnouti mohu. Zatím buď jak buď, doufám, že s teorií ne dlouho po velikonoci hotov budu. Pak ale hodlám přidělati potřebné články pro cvičení ve překladu, a také míním důležitosti analogie ve formacii substantivův a adjectivů (ku př. význam východův ina, ík, ica, išťe, árna, ský, ství, stvo, ní, ný, ový) přidati, což ovšem ještě dosti času potřebovati bude. — Račte do té doby z výše udaných vlašských a francouzských spisů vybrati, co pro sebe příhodného v nich najdete, to tam olůvkem poznamenati, a pak mi ty knihy zpátky poslati, abych, dáli se dělat, také jich ke svým příkladům použíti, a sice toho použíti mohl, co vy ode své sbírky vyloučeno necháte.

Pan Sušil děkuje jak i Kinský za laskavé pozdravení, oba se Vám poroučeti dávajíce. Sušil své národní písně už zde k censuře podal, a po jejich obdržení teprva se rozhodlá, kde a jak je má dáti do tisku.

S penězi pro stolicu presburgskou sebranými, třeba jich jen málo bylo, radil bych neodkládati, neboť dle smutných zpráv odtamtud jdoucích souditi musím, že tam podpory nad míru potřeba jest, kyž by jenom prospěla! Doslýcháme, že návrhy maďaronské všechny potvrděny jsou. Bůh sám ví, jaké toho budou na mravné a intellektuální vzdělání účinky. Kyž by se na nás vyplnilo přísloví: »Kdo setrvá, zvítězí.«

Se vší vážností a uctivostí

Vám oddaný ctitel
Vincenc Ziak.

V Brně, 26. března 1840.

O některých účincích Kollárovy „Slávy Dcery."

Napsal Frant. Bačkovský.

(Č. d.)

Vlastní sláva Kollárova však počíná se teprve rokem 1824., kdy 86 znělek, vyšlých r. 1821. v jeho »Básních,« bylo rozmnoženo na 150 znělek a vydáno s názvem »Slávy Dcera.« Vydání toto má na titule poznámku »Druhé vydání,« a všechny znělky jsou tu rozvrženy na tři »zpěvy«: I. »Zála,« II. Labe« a III. »Dunaj,« z nichžto každý obsahuje 50 znělek. Kromě toho všem třem zpěvům jest předeslán »Předzpěv« a za nimi položena znělka, která jest ve vydání z roku 1832. a následujících poslední zpěvu III.; má tedy toto vydání vlastně 151 znělku, jenže 151. není číslem opatřena, nýbrž jest o sobě jako zvláštní doslov.

Toto »druhé vydání« vyšlo v Budíně, kde censura poněkud méně přísnou byla. Že vyšlo v Budíně, stalo se dojista hlavně jen účinkem Jungmannovým. Psaltě Jungmann Kollárovi, jak již připoménuto, posýlaje mu výtisk: » . . . co neprošlo nyní, může snad při druhém vydání j i n d e projíti,« a 23. srpna roku 1821. tázal se ho: »Což by nebylo možno tisknouti v Pešti české knihy?« dodávaje: »My bychom tam sami ledacos zasýlali dle platu, protože u nás censorové (neumějící ani dobře orthog.) náramně svévolně maží a pokracují.« Liší se pak vydání to nejen názvem, ale zvláště také svým rázem podstatně od vydání dřívějšího. Kdežto totiž ve vydání z roku 1821. byly skoro vesměs pouze znělky milostné, z nichž toliko některé vzdechy vlastenecké vynikaly na znamení, že srdce básníkovo jest i jiným citům přístupno, ve vydání z roku 1824. postaven jest již v popředí zápal národní. Již sám velebný »Předzpěv,« který se tu poprvé objevil, ukazoval, že v básnické sbírce té vystupuje nadšený hlasatel slávy národní, nikoli pak pěvec milostný, a životopisec Kollárův Václav Zelený (v almanachu »Máji« na r. 1862. na str. 25.) vším právem o »Předzpěvě« vzhledem k vydání tomu vyslovil se takto: »Jest to nejsmělejší báseň, kteráž od vzkřísené literatury naší až po onu dobu sepsána jest, báseň, v nížto se prapor národní vztyčuje tak odhodlaně a pevně, že musili slabší bojovníci, pozbývající již mysli v boji téměř zoufalém, býti povzneseni k novému zápasu za nešťastný, nespravedlivě nešťastný národ. Sama tato báseň pojistila by Kollárovi slávu nehynoucí, i kdyby z péra jeho mimo ni nebylo se prýštilo ani jediné slovo!«

Jak uvítáno bylo vydání »Slávy Dcery« z roku 1824. významně, svědčí slova která, František Palacký psal Kollárovi*) 28. září r. 1826.: »Od té doby, co jsem se s Vámi rozloučil v Uhřích, došla mne jen jediná známka ušlechtilého života Vašeho — »Slávy Dcera« zavítala k nám, k naší veliké radosti. Hlas její zvučí všude po Čechách, ač jen v srdci neodrodilých vlastenců. Veřejně jej pronésti ostýchal se každý: neboť obklíčeni jsme vůkol lidmi nešlechetnými, kteří, chtějíce vysloužiti sobě oněch více než třiceti penízků, za kteréž jako Jidáš Krista, oni vlasť svou zrazují, ve všem, co se děje, byť sebe nevinnější bylo, nedůvěru vlády zemské na nás svésti usilují. Vaše pak »Sláva« jim arci velmi žádoucí byla, jelikož jim naději dávala, že jí kohokoli z nás podtrhnou, — ač se, chvála Bohu! v tom dosavad zmýlili. Jen v domácnosti známa

*) Dopisy Palackého ke Kollárovi jsou otištěny v „Musejníku," roč. 1879.

jest ona všem Čechům národu svého milovným, a ti ji sobě jako národní poklad vážiti umějí.« Podobně Jan Nejedlý již 15. února roku 1825. psal velice pochvalně Šebestiánu Hněvkovskému: »Čtu též J. Kollára »Slávy Dceru«; výborný to básník. Ti dva — (totiž Kollár a Václav Kliment Klicpera, o němžto Nejedlý se zmínil v dopise tom před tím) — slávu české literatury rozšíří. Kollárovi vadí to, že některé rýmy chybné má, jakož »krásné« a »jasné,« což ovšem maličkostí, ale právě ve znělkách by se jí vystříhati měl; myšlénky, verše má výborné, přednesení živé.«*) O skvělém úspěchu vydání »Slávy Dcery« z r. 1824. význačně svědčí také slova Josefa Vlastimila Kamarýta, který zvěděv z dopisu Františka Ladislava Čelakovského, že vydáno nešťastně rozmnožené vydání »Slávy Dcery« r. 1832., psal mu dne 25. října r. 1832. toto: »Slávy Dcera třetího vydání, prosím, hleď mi zaopatřiti jeden výtisk. Ta práce, ať nedokonalá, tuším bude míti dobrý odbyt. Považ, an druhého vydání již k dopídění nebylo, jen v Budějovicích (!) sedmkrát bylo opisováno a pěknou vazbou opatřeno.«

Jungmannovi Kollár básně své v rukopise posýlal i po roce 1821., by je dal otisknouti; psaltě Jungmann Kollárovi 20. února r. 1822.: »Vaše milé psaní, při kterém byly některé básně, jsem obdržel . . . Básně Vaše (všecky nejsou k nynějším okolnostem příhodné, a ty své doby dočkají, co hus klasu) dal jsem do »Dobroslava« . . .« Ale nějaké zprávy o chystaném vydání z r. 1824. nejsou v zachovaných dopisech Jungmannových ke Kollárovi nižádné. Teprve když vydání to vyšlo, zmínka děje se v nich o něm, a to 18. března r. 1824.: »Na předplacení, jakož jste chtěli, nelze u nás mnoho milovníků na knihu sebrati pro všeliké příčiny, mezi nimiž ta nejdůležitější jest, že pp. akademikové raději se uvolují platiti za několik neděl, než hned, pročež jsem, v důvěrnosti na Vaši laskavosť a pro shromáždění většího počtu, praenumerací do subskripcí proměnil, zavazuje se však Vám v nejdéle 1 měsíce peníze po dosáhnutí knih poslati, čímž zajisté i nakladatel spokojen bude. Račte tedy po dobré příležitosti poslati 78 výtisků po 40 kr. C. M., 36 výtisků po 1 zl. C. M. Ostatně pan Pospíšil kralohradecký a každý ze zdejších knihkupců, na příklad Kronberger neb Neureuter, rádi vezmou něco do kommissí, neboť nemohlo se roznésti návěští tak široko, aby každý milovník dověděti se mohl o vydání Vašich — již jménem samým slavných básní.« Po té 22. září roku 1824. Jungmann projevil v dopise Kollárovi tento úsudek: »Vaše Slavie Dcera nejlepší toho roku plod všudy a všem se líbí . . .« a dne 4. ledna roku 1827.: »Vaše Slávy Dcera každému, kdo ji zná, líbí se, a právem první místo mezi našimi básníky Vám dáno; avšak posouzení jí veřejné psáti dobře smýšlející posud se liknovali pro zlobu našich nepřátel a zlobu času samého. Bohdá, že to tak vždy nebude, zlosť nepřátelská se jako křen ostrý přeštípá, a vláda nahlédne v naši nevinnosť a dobrou vůli uzná . . .« jakož i podobně 10. listopadu téhož roku: »Dcera Slavie, která posud žádného chválení časopisného nenalezla, sama se tak pochválila, že jen jeden hlas o ní, a to nejpochvalnější, odevšad se ozívá.« (P. d.)

*) V Rybičkových „Předních křisitelích“ na stránce 165.

Význam ideje Cyrillo-Methodějské v dobách novějších.

Napsal Jan Tenora.

(O.)

3. Idea však Cyrillo-Methodějská nabývá v dobách novějších významu svého vůbec. Slova věčně památné encykliky »Grande munus« sv. Otce roznesla se do všeho světa katolického, všichni národové se vzbuzují k uctívání sv. bratří. I tam, kde posud neznám byl hlahol slovanský, i tam kde vůbec jen vyznává se jméno Kristovo, odkud hledí se k římskému papeži jako k náměstku Kristovu na zemi, tam všude budou se oslavovati sv. Cyrill a Methoděj, ve všech jazycích bude chvála jejich zaznívati. A uctívatili se bude sv. Cyrill a Methoděj, zda nepronikne všude také i proč se uctívá, zda bude dlouho neznám život a působení sv. bratří? A zvíli o úmyslech sv. Otce, o záměrech jeho šlechetných, jakými veden byl když úctu k sv. apoštolům slovanským rozšířiti hleděl, zda nebude každý opravdový katolík prositi Boha, by na přímluvu ss. Cyrilla a Methoděje vyplnil vroucí tužbu sv. Otce, by tak vždy více množila se česť a sláva Boží? A modlitba spravedlivých nebesa proráží. Ano modlitba na onen vznešený úmysl sv. Otce jest povinností každého katolíka, zejména pak onoho, který dovede pochopiti veliký význam idee Cyrillo-Methodějské. Čím pak více jej kdo pochopí, tím větší úctou bude lnouti ku stolici apoštolské, a ku hlavě církve celé zde na zemi, ku sv. Otci, tím více bude se řiditi podle církve, na niž právě nyní všechny mocnosti pekelné se sápají, která však přece neustává a neochabuje v díle svatém. A uznání musí vysloviti církvi římské také každý spravedlivý akatolík, jenž vidí, kterak sv. Otec ne pro svůj prospěch a zisk, nýbrž pro idee vznešené, v nichž jediné spásu vidí, pracuje v dobách těchto nejrozháranějších s myslí právě apoštolskou; a uvažujeli bedlivě o tom, zda se nezamyslí pozoruje, kterak každá jiná církev dbá jen o sebe a hlavy její o svůj zisk, a kterak rozšiřují a podporují idee převratné, jichž možných konců se člověk prohlédavý hrozí. I v této příčině blahodárně působiti může idea Cyrillo-Methodějská. Kdyby se uskutečnila, byl by to nový důkaz, že v církvi římské dosud mladistvá jarota a síla přerozující, že jako tenkráte tak i jindy jen církev římská působiti může obrod celé společnosti, že jest na nezvratných základech ustavena, že vítězí, když nepřátelé mní se již býti vítězi. Svět by došel poznání, že má církev římská v sobě pramen osvěžující, a stále omlazující síly, která stále proudí jarým životem, jenž nikdy až do skonání světa nevyschne; že by pak následky toho byly nezměrny, nejen pro církev svatou samu, nýbrž i pro všechny jiné církve, kdo by se nedomyslil?

Ovšem že jakož zvédá se odpor zuřivý proti všem snahám církve svaté, proti všem projevům církevního života, tak také v nenávisti pokaluje se i idea Cyrillo-Methodějská. Avšak žádná idea neušla protivníkům a odpůrcům, každá musí téměř jimi býti zkušena, a bývali i pokalena, zazáří znovu leskem nejkrásnějším. Byť pak již byly příčiny jakékoli, proč zvédá se odpor i proti idei Cyrillo-Methodějské, šlechetné zajisté nikdy nejsou. Věc pak spravedlivá a šlechetná zvítězí vždy nad zaslepeností, záštím, zatmělostí. Přijde zajisté doba a Bůh dá, že nebude daleká, že uskuteční se idea Cyrillo-Methodějská. Září již světlem vždy jasnějším a leskem stále krásnějším na obzoru, jest již dennicí,

zvěstující východ slunce. Česť, sláva a paměť věčná budiž všem těm mužům a srdcím šlechetným, kteří duchem apoštolským snažili se zanítiti i jiné pro ideu Cyrillo-Methodějskou, kteří usilovali a pracovali o to, aby vcházela ve skutek, aby zářila vždy krásněji. Idea však Cyrillo-Methodějská staniž se ideí všeobecnou, a pak se zcela jistě uskuteční. Nuž buďme si všichni vědomi velikého významu jejího, pracujme, by se uskutečnila, modleme se však také za idei tuto na úmysl sv. Otce, zejména pak letos v rok památný 1885., modleme se se sv. Cyrillem:

»Hospodine Bože! rozmnož svatou církev svou, vyhlaď z ní všeliký rozkol a sdruž vše v jedinstvo svaté; probuď v ní statečné lidi jedné mysli, jedné víry, jednoho vyznání!« —

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

(Č. d.)

Tisíciletá památka svatých apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoda. Sepsal Fr. Vodička, děkan v Konici. Přidány jsou pobožnosti a písně Cyrillo-Methodějské. 1863. Str. 114. Cena 10 kr.

Vodičkův spisek je starý, ale ne zastaralý. Vypravuje historii Cyrillo-Methodějskou dle Dra. Ginzelova díla: »Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method.« 1861. Ginzel byl tehda první autoritou v kritice otázek Cyrillo-Method. a je skoro až dosud. P. Vodička následuje ho tedy i v rozsahu i v rozvrhu látky i v pragmatismu. Ginzel jest mu jediným pramenem dějů jak politických, tak církevních na Velké Moravě. Jako Ginzel tak ani P. Vodička nemohl ještě věděti o vězení sv. Methoda u biskupů německých (871—873), neboť listy Jana VIII. v britském museu ještě nebyly nalezeny a Ginzel na legendy (pannonskou) mnoho nedává, až na jedinou, italskou: »Translatio s. Clementis,« které nejvíce věří. Listu Hadriana II. o slovanské liturgii z r. 869. (v leg. st. pannon.) také neuznává, až list Jana VIII. r. 880. První cestu svatých bratří do Říma roku 868. motivuje přátelskou korrespondencí mezi Velehradem a Římem a ne žalobou Němců. Křest Bořivojův klade k r. 878., kdežto Palacký r. 871., kanovník Procházka r. 874. — K tomu P. Vodička přidal ze svého klidný, příjemný, pravý to populární sloh, prodchnutý vroucí úctou ke svatému Cyrillu a Methodu a přítulnou láskou k církvi a národu, jak se obě i v našich světcích, Cyrillu a Methodu, pevně spolu objímaly a pronikaly. Takovou náladu budí i ve čtenáři.

P. Vodičkův spisek zasluhuje zvláště pro lid předek před mnohou frasemi nebo smělými kombinacemi nabubřelou brošurkou letoší, o proticírkevních ani nemluvíc.

Životopisný nástin svatých bratří Cyrilla a Methoda, apoštolů slovanských. Sestavil Fr. Utíkal, vikář při dómě. 1885. Str. 48. Cena 10 kr.

P. Utíkalův nástin vyplynul z pramene docela jiného a jinakého. Sám praví, že čerpal hlavně ze »Života svatého Methoda« od Dra. Procházky. Ráz jeho také zachovává. Májíli legendy u Ginzela (Vodičky) ráz jen druhotný, podřízený, u Dra. Procházky legendy a kroniky jsou zrovna hlavním stavivem, jež opírá pilíři jiných historických zpráv úplně authentických. Z legend vzat jest obsah všecek. Na př.: Také sv. Method káže Chazarům, žaloba pro slovanskou liturgii také je příčinou první cesty římské; list Hadriana II., působení svatého Methoda

v Čechách, Slezsku, Polsku, Rusku, návštěva sv. Methoda v Cařihradě u císaře Vasila I. a j. se přijímají. Z legend vplétá ve své vypravování i rozmluvy jednotlivých osob v řeči přímé. Tím vypravování více poutá a přesvědčuje. Není každé slovo historicky zajištěno, ale za takové ho vypravovatel ani nepokládá.

I tato brošurka pomůže rozšířiti známosť dějin Cyrillo-Methodějských, zvláště když p. Hölzl tak chytře se postaral o její rozprodání, dav jí za vůdce na cestu po Moravě Bečákův kancionálek, pro naše básnictvo duchovní ovšem, jak známo, ne příliš čestný.

Po tisíci letech. Několik slov ze života apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda. S dodatkem: Oslava 6. dubna v zahraničních zemích slovanských. Nastínil Frant. J. Peřina. (Se 7 obrazy.) V Praze. Nákladem B. Stýbla. Str. 28. Cena 20 kr.

Po vzletném úvodu rozepisuje se pan pisatel o životě svatých apoštolů našich, dosti zajímavě, k čemuž nemálo přispívají slušné celkem obrázky. Poučný jest popis oslavy svatých apoštolů našich v jiných zemích slovanských. Spisek končí pěknou básní »U hrobu sv. Methoda« od Jana Soukopa. Odporučujeme. *P. P. H.*

Krkavčí hlasové o Velehradské slavnosti Cyrillo-Methodějské. Napsal Jan Lepař, řed. c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. (V »Časop. katol. duch.« 1885. č. 5. str. 281—291.)

Slovutný dějepisec oceňuje ve článku tom tři známé nám již hanopisy v Praze letos vydané, totiž Pravdův, Holečkův a Svobodův.*) (P. d.)

*) Potěšitelno jest, že k oslavě jubilejní také veřejné i soukromé místnosti počínají se zdobiti obrazy sv. věrověstů našich, jak patrno z hojných poptávek a zpráv o uměleckých obrazech Seitzově a Pirchanově. Jest zajisté žádoucno, aby v každé slovanské škole a rodině mimo jiné oblíbené obrazy náboženské visel též obraz oněch dobrodinců našich, od nichžto jsme náboženství to obdrželi!

Posudky.

Paedagogické rozhledy po literatuře československé. R. I. (1870—1882.) Vydal »Ústřední spolek jednot učitelských v Čechách.« Redaktoři: A. Frumar, J. Klika, V. Kredba. V Praze 1885. Nakladatel J. Otto. Str. 541. Cena 4 zl. 60 kr.

V díle tom sneseno prací zajisté namahavou a ne právě zajímavou pro každého vychovatele hojnosť vůdčích myšlének a poukázek, jimiž by se řídil ve volbě spisův a spisků vzdělávacích, od vědeckých až ku popularním. Rozumí se samo sebou, že tu třeba spolehnouti na auktoritu pp. referentů, z nichž ostatně většina důvěry té rozhodně zasluhuje; jsou jimi m. j. Jan Lepař, Dr. Petr Durdík, J. E. Kosina, F. Bílý, J. Malát a j. v. Tím rozhodněji třeba ozvati se proti některým částem, v nichžto zneužito záslužného podniku a uznaných jmen ku projevům nešetrným a nespravedlivým naproti straně, jež některým členům učitelstva není po chuti. Týká se to hlavně p. Kahlika, professora matičného gymnasia v Opavě, jemuž odevzdán dějepis k ref.; on zajisté takové úlohy jest neschopen, buď že nemá potřebných vědomostí anebo potřebné nestrannosti a slušnosti dějepisecké. Kde který štváčský pamflet o husitismu a sv. Janu Nep. a pod. uvádí a vychvaluje (str. 286—289, 314, 335.), na př. všecky podobné výlevy Epištol svobody (!!), o obranných spisech Ekerta, Borového, Votky a j. buď neví, buď posměšně je odbývá (320 o Lenzově Janu Husovi), ukazuje sám takto svou duchaprázdnosť a nesoudnosť, jíž běží jen o hanobení. Proto také velkolepá díla

Tomkova, Gindelyho a j. líčí tak, jakoby byly jen hanopisy církve, papežův a duchovenstva, které přece zkaženo jen ze zevnějška, nikoli ze sebe!

Věta (str. 97.): Český Brehm budiž naší biblí (!) svědčí o něčem docela jiném, než o rozhledu po příslušné literatuře německé a vychovatelském taktu! Totéž platí o požadavku p. J. M.(etelky), aby »suchá data zeměpisných učebnic« osvěžovala se ze špinavých Feuilletonů Jana Nerudy, Obrazů z ciziny (!!). Podobných míst, jimižto spravedlivý čtenář nemůže než uražen a pohoršen býti, jest ještě více; poukázali jsme jen k některým, jimižto dílo veleprospěšné na úkor pravdy a práva znešvařeno. *Red.*

Růže Sušilova. Redaktor Alois Hlavinka. (O.)

Patrnoť již ze všeho, že vědecká část velikou většinu almanahu zaujímá, což zajisté podniku tomu nikterak na závadu není. Nejvyšší zajisté toho potřeba se jeví, aby kněžstvo vážným studiem se obohativši, mohlo čeliti vědě bezbožecké a tak výtečné prokázati služby věci dobré. — Nestejně ale četně přece zastoupena jest i literatura krásná. Ve příspěvcích básnických musíme při vší své objektivnosti vyznati, že až na nepatrné nedostatky básně tuto obsažené jsou cennými, forma u všem vytříbena a obsah bohatý a rozmanitý. Pravdiva jsou sice slova redaktorova v předmluvě: »Básně položené v almanahu nemají snad svědčiti o tom, jako bychom snad měli kolik zde jmen, tolik povolaných a vyvolených básníků . . . ,« leč přece množství těchto příspěvků svědčí o nezkažené ideálnosti, nadšení a hlubokém přesvědčení bohoslovců ve svém stavu a povolání.

Úplně vhodně vřaděny jsou do almanahu i básně příležitostné: Al. Šťasty »Díky,« k nastolení J. M. nejdůstojnějšího biskupa Frant. Saleského; Jul. Koubka »k sedmdesátým narozeninám kan. Mat. Procházky;« Al. Šťasty a Jos. J. Vejchodského, »ke druhotinám téhož,« poněvadž psány jsou ku poctě mužův o rozvoj idee Cyrillo-Methodějské v jednotě bohoslovců vysoce zasloužilých.

Krásné jsou lyrické básně a popěvky: Jos. J. Vejchodského, »Již vlají plachty,« »Stvoř svět si,« »Motiv Hostýnský,« a »Věnování«; P. Václ. Češkuty »Svatá Maria,« a »Díky Maria«; P. Al. Šťasty »České chýše«; J. N. Konečného »Vlaštovky«; Ot. Vítězs. Pitry »Semináršké popěvky«; Jos. Fr. Rejzka »Šik spořádaný«; Al. Krska, »Modlitba,« »Za lásku«; Jak. Bozděcha »To tajemný duch«; Ondřeje Rablovského »Na úsvite«, a »Jako sa bluda sveta vytratia«, obě v nářečí slovenském. —

Stejně pečlivě vybrány jsou básně výpravné. Z těchto zvláště zdařenými jsou: Fr. Em. Ibla »Pozdní poutník«; Em. Stránského »Mučenice«; Frant. Kyselého »Zlaté stopy«; Ot. Vítězs. Pitry »Mnich.«

Rovně četným zastoupením honositi se může belletrie, která zdobí almanah znamenitým historickým obrázkem Al. Dostála »Odplata,« ze života Žižkova, kterak »odplatil« svým vychovatelům prachatickým; Boh. Zahradníka »V šeru a na úsvitě«, črtou z počátku 17. stol., kde v rámci historické novelly podává krásný, ač neutěšený obrázek z Německého Brodu; P. Jos. Kašpara »Však« a »Nechť« jsou bratří. utěšenou vzpomínku z mladých let; P. Fr. Janovského »Vystěhovalci,« obrázek ze života, v němž rázně tepe manii stěhovavého našeho lidu; dvěma povídkami Fr. Palečka »Obměkčil se« a »Štědrý večer,« ne sice látkou novými, ale provedením pěknými. —

Pestrá rozmanitosť uveřejněných prací, jež do všech oborů vědy i poesie spadají, znamenitou okrasou jest almanahu, a každý čtenář ji jen schválí. A při tom při všem praví ještě redaktor v předmluvě, že mnohé práce musily býti vynechány, ano že bohoslovci z Olomouce ani se nezúčastnili. Skvělý to a dostatečný obraz mravenčí píle jednoty Sušilovy a pádný důkaz, že nejsou bohoslovci a kněží »zaháleči,« jak dovolují sobě nazývati je různé ty liberální »listy.« Jest to jenom ukázka — ale ukázka velkolepá, tak že čtoucímu maně napadá prostonárodní ona prosba: »Pane Bože houšť!« S jistotou alespoň možno říci, že by almanah přijat byl s nadšením vždy větším a obecenstvem vždy širším — a vybudoval by sobě

konečně cestu i do našeho lidu. Pravdiva v nejvyšší míře jsou slova nadšeného básníka, jež postavena jsou v čelo jakožto »Věnování«:

„Z těch klasů věnec uvijeme dvojí.
Tím jedním ovijeme dřevo kříže,
jež, Bratří svatí, u krvavém znoji
jste vztýčili nám. — — — — —
A druhý vínek za čelenku skrovnou
my Vlasti svinem sněžného kol čela . . .

Ano, církvi a vlasti zasvěceno jest toto dílo. Může býti cíle vznešenějšího? Zajisté tedy jubileum tisícileté oslaveno i bohoslovci a oslaveno — důstojně!

J. Š.

Na Dívčím Kameni. Napsal Otakar Mokrý. (O.)

Co se týče povah, líbí se nám přímá, pevná povaha Jana Biskupce. Příjemný zjev Anežčin má folium své v odporné Evě.

Ještě něco. U nás v poesii zavládl většinou rozměr jambický. Nejsme proti němu ze zásady, ale žádáme, aby bylo dbáno přízvuku; ale s takými jambickými verši, jaké jsou v této básni Mokrého, nemůžeme se spřáteliti. Kdo báseň četl nahlas, přizná, že se obtížně čte. Místo jambu počínají verše většinou daktylem. Tak na str. 5. počíná 12 veršů daktylem a jen 7 řádně jambem. Čteme-li vše jambicky, činíme jazyku násilí. — Mluva jest dosti čista,*) lahodna.

S našeho stanoviska poznamenáváme, že látka sama již podávala básníku příležitosť vítanou, aby mohl učiniti poklonu svou husitismu a aby ukázal svou liberálnosť. Mokrý nemůže pochopiti, proč ta »příšerná« ruka Hospodinova tak nemilosrdně jeho rodný kraj rozsápala; podle jeho názoru není možno, aby hněv boží byla popudila

„ta svatá (!) nauka, jejíž vyznavačem
lid jihočeský s Husineckým Janem,“ (str. 20.)
„jenž v síni zlatou vkročil mezi bohy,
nesvrhna obuv s rouhající nohy,“
jak Člověka syn (!!) . . . (str. 18.)

Mokrý patrně tedy jest buď husitou, čehož jistě na sebe nevezme — anebo, což pravdě podobnější, docela obyčejně, byť i veršem — lže! *Fr. A. V.*

Básně Miriamovy. (Zenona Przesmyckého z Varšavy.) Z polského přeložil Jan Nečas. V Praze. »Ústř. knihovny,« s. 160. Nákl. knihkupectví I. L. Kobra. Str. 38 v 16°. Cena 10 kr.

Sbírka to něžných písní a básní lyrických v devíti odstavcích, plynně a obratně přeložených z polštiny. Ze vzpomínek horských nadepsáno jest trojí oddělení takto: »Dva štíty,« »Jitro v horách« a »Večery v horách.« Hned v první z nich struna pěvcova žalně zaznívá:

„Oni nach i věnce mají,
a my jenom žal!“

A opět na str. 5.:

„Místo věnce, místo nachu,
tolik děsných škod!“ —

Druhý odstavec přináší třinácte znělek samotářových, a sice první: »Nepřátelům poesie« s heslem vlašským: »La poesia non muore!« t. j. »Básnictví neumírá!« Obsah i forma jsou dokonalé, myšlénky a slova rázné, jmenovitě ve třech znělkách, majících nadpis: »Při západě.« Dvě jemné znělky »Večer« a »Barkarola« opět usmiřují, ačkoliv i ty mají nádech tesknoty a bolu. Dvě pěkné znělky, nadepsané: »V rokline,« mají ukončení tak krásné i pravdivé:

„Pěj ze srdce, a srdcem můžeš hnouti.“

Neméně zdařilé jsou básně: »Jí,« »Dva hlasy,« »Z mé harfy plyne temný stesk . . .« s heslem Virgiliovým: »Sunt lacrimae rerum,« t. j. »Jsou slzy dějův,« »ke 300leté ročnici úmrtí Jana Kochanowského,« a sedmý odstavec: »Nad hrobem J. A. Smoléra.« Věnováno bratřím Lužičanům. Na to: »Příhoda, jakých mnoho,« v trojím oddělení. Až příliš luzná jest poslední báseň biblická: »Prosí dítě,« věnovaná Jaroslavu Vrchlickému, leč taková, že i mládeži možno ji, jakož i celou sbírku malou, do rukou dáti.

P. Method J. M. Halabala.

Z české humoristiky. Psáno pod čáru 1875—1885. Kresby satirické, humoristické i vážné. Frant Heritesa. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty. Str. 147. Cena 1 zl. 20 kr.

Sbírka tato obsahuje 17 čísel, jež mají většinou za podklad národní neuvědomělosť aneb manželskou nevěrnosť. Prospěchářské vlastenectví nejlíp ukázáno v »Silvestrovské silhouettě.« Pan rada Branitzki, jako student stával v čele malého kruhu vlasteneckého, později však »k vůli kariéře« zřekl se vlastenectví a přijal jméno Branitzki. Silve-

*) Znamenáme při četbě „Poet. besed,“ že tiskových omylů valně přibývá.

strovský večer strávil se svou paní v dycháNku, který uspořádala svým členům »společnosť přátel německé osvěty,« i tleskal nejvíce, když zpívána potupná píseň na vše, co je slovanského. Litujeme, že jsme se setkali v této kresbě s výrokem diktovaným nevědomostí (či zlomyslností?). Pan rada Branitzki vzpomínal na minulosť. »A před ním vyhoupla se ze tmy dávno již zapomenutá postava starého pana faráře. Má vysoké lesklé boty a dlouhý šosatý kabát, a vábivý úsměv na dobrácké tváři. Děti, milujte svoji vlasť! — milujte nade všecko svoji nešťastnou matku vlasť! — to byl stálý refrain starého českého kněze, jací bývali . . . (sic). *P. G. S.*

Ave Maria. Historická povídka Jana Podhajského. »Zábavy večerní.« Ročník VI., číslo 2.

Dlouho jsme čekali na druhé číslo »Zábav večerních,« ale jsme náležitě za dlouhé čekání odměněni původní povídkou J. Podhajského, nadepsanou: »Ave Maria.«

Děj povídky jest čerpán z dějin čtrnáctého věku, kdy se stolce biskupského v Praze řídil církev českou Jan z Dražic, biskup veliký, takové důstojnosti do pravdy hodný. Avšak ctnosť má vždy dosti odpůrců, ký div, že i biskup Jan měl mnoho zakoušeti od nevděčníků, kteří ho obžalovali u papežského dvora, jenž té doby nalézal se v Avignoně. Z viny se očistit spěchá biskup s četným komonstvem k papeži v dalekou cizinu. Mezi jeho komonstvo dostal se též synáček chudého převozníka od Labe, Vavřinec Hněvsa. Jak úchvatně líčí spisovatel boj synovské lásky k matce a malé sestřičce, k rodné chýžce s touhou naučiti se umění malířskému, aby jedenkráte mohl na plátně vymalovati tak krásný obraz Neposkvrněné P. Marie, jaký často v duchu se mu zjevoval, a zpříjemniti starobu své matičce a osladiti chudobu sestře své.

Touha ta zvítězila a Vavřinec ubírá se v dálnou cizinu s biskupem, jenž poznav jeho čistou duši, ozářenou mnohými ctnostmi a láskou k umění, dává jej ke známému mistru malířskému Dominikovi, jenž byl Vavřincovi nejen vzorným mistrem, nýbrž druhým otcem, zamilovav si nadaného učně s celou rodinou, zvláště dcera jeho Marie velice si ho váží a později i miluje. A Lorenzo, jak ho všeobecně nazývali, byl také jejich lásky hoden a zdokonaloval se v umění rok od roku. Po jedenácti letech, když konečně pře biskupova se ukončila, a nevina jeho jasně dokázána byla, uskutečnil svůj ideal, jenž měl zdobiti chrám, který biskup Jan si umínil na poděkování Bohu vystaviti poblíž Roudnice.

Již se chystá biskup s čeledí na návrat do vlasti, a hle! Vavřinec chtěje býti zastancem panenské nevinnosti proti jednomu mocnému knížeti, uvržen jest do žaláře. Tam strádá dosti dlouho, až hrdinná láska mateřská odhodlá se na dalekou cestu z vlasti do ciziny, aby vysvobodila nevinné dítě. Scén po návratu do vlasti, dalšího průběhu vypisovati nebudeme, neboť by nám bylo vypisovati děj za dějem.

Povídka svým dějem a mravnou tendencí doporučuje se každému poněkud dospělejšímu, jenž mimovolně zvolá, když ji přečte: Ave Maria! (Zdrávas Maria.) Kéž třetí číslo se objeví rovněž tak pečlivě upraveno, a rádi budeme na ně tak dlouho čekati, jako na číslo druhé.! *Felix.*

Ovoce nepravosti. Dějepisná povídka ze XIII. století. Dospělejší mládeži napsal P. Vilém Sladomel, kněz církevní. S obrázkem.

Kdo se Boha nespustí, toho Bůh neopustí. Dle francouzského volně vzdělal P. J. Janda, kněz církevní v Br. n/L. »Besedy mládeže« sv. 225. Pořádá Fr. Kučera, učitel v Karlíně. V Praze 1885. Nakl. M. Knapp. Str. 115. Cena 30 kr.

Šťastný věru národ, jenž může se vykázati výtečnými spisy pro mládež. Vždyť takové upravují útlé duše dětské na setbu svaté víry a lásky ku vlasti a s nimi všech ctností. Než jak málo máme takových spisů! »Ovšem daleko pohodlnější jest přemílati metafysické trusy a přežvykovati sociologické výpalky, unikající kontrole rozumové, nežli nakresliti pouhý obrázek, o jehož správnosti nebo nesprávnosti poučuje prostý zrak a nezkažený cit.« Než nechme všech vzpomínek a tužeb, přistupme raději k hist. povídce »Ovoce nepravosti,« zda předčí před ostatními povídkami, nevynikajícími nad prostřednosť.

Hlavní osobou povídky jest Záviš z Falkenšteina, manžel králové české Kunhuty, který žil za krušné poručnické vlády Otty Braniborského nad nezletilým kralevičem Václavem. Záviš chtěje využitkovati těchto zmatků, usiloval, ctižádostí puzen, zmocniti se koruny královské. Avšak za své zrádné skutky konečně dostalo se mu trpkého ovoce — smrti před hradem Hlubokou.

Jak vidno, doba Braniborů v Čechách velmi zamlouvá se povídce historické, a mládež mile se jí pobaví, jeli zajímavě psána. Avšak to se nepodařilo všady panu spisovateli; neboť na některých místech velmi unavuje se čtenář suchopárností, jež vine se celým spiskem. Ovšem že někde uvidíme svěží kvítek, ale těch je velmi málo. Podobně i mnohé jednání osob není psychologicky odůvodněno, není motivováno, jakož i rázu tehdejšího života nikterak čtoucí mládež ve spisku nepostřeže.

V pravopise shledali jsme mnohé nedůslednosti a poklesky. Tak čteme jméno »Bůh« hned malým písmenem psáno (str. 26., 33., 34., 46.), hned velikým; na jiných místech zase nemile se nesou nesprávná úsloví a jiné chyby. Tak na př.: »měl mnoho práce s těžkými věcmi« (str. 22.), »veselá tvář všechněch radostí naplňovala« (str. 24.), »vzdor stáří« (str. 28., 42.), »pusť mimo sebe« (str. 30.), »hrozně (!) zamyšlen« (str. 27., 34.), »Heřman z Hohenberku a Hynek z Lichtenburku« (str. 32., 53.). metrum pochybeno na str. 37., »otčima« (str. 38.) a j. S chválou však p. spisovateli jest, že užívá správně supina, jehož většina ostatních dílem z nevědomosti, dílem po příkladu prof. Hattaly si nevšímá.

Doufáme, že p. spisovatel nedá se zastrašiti nezdarem této povídky, nýbrž že budoucně vystřeže se všech nedokonalostí a podá dítkám nové dílko, rovněž mravně bezúhonné jako toto, ale v příjemnější formě.

Obsah druhé povídky jest jednodušší, ale za to zajímavější. Třináctiletý, chudý hoch odebral se do Prahy zkusit štěstí. Obdržev z domova dobré vychování, svou poctivostí a pílí stal se zámožným, vždy pamatuje na výrok: »Kdo se Boha nespustí, toho Bůh neopustí.« Povídka vhodně jest vzdělána a podána mluvou čistou, vybroušenou. Mládež mileráda po ní sáhne, aby v ní hledala zábavy. Kniha na svůj objem není drahá. a tisk je zřetelný. Obrázek méně zdařilý.

J. H.

Pouť do Kelvaaru. Dostaly se nám do rukou »Povídky a arabesky« od Otakara Mokrého. (Bibliotéka Vilímkova číslo 3.) a výše jmenovaná drobotina tak nás zaujala, že neváháme našim čtenářům obsah její podati.

Pan spisovatel dojat poetickým zjevem (Bohorodičky) putuje s procesím do Kájova. V tom pestrém »kaleidoskopu« žen a dívek spatří bledou krasavici po boku starší ženy, nesoucí v náručí děcko. Upoutala ho. — Procesí zašlo do kostela, a on bloudil mezi boudami a stany. Dalo se do deště. Skryl se pod stanem sličné pernikářky. Náhodou se i dívka tam uchýlila. Ptá se odkud je. Odpoví mu úsečně. Z rozpaků se dále netáže (nebo dívčí zjev ho žhavou silou vnady oslnil). Na štěstí dívka se stařenou odchází. Od té chvíle ho již nic netěšilo, proto se šel vysnit do kostela. Z polosnění ho vytrhne šelesť kročejů. Byla to zase bledá ona poutnice. Obětuje Panně Marii »srdce svého oběť nejčistší, prvotiny ryzí, neposkvrněné, nejčistší rosou lásky svěcené. — « Ale v tom povstane u dveří hluk, a do kostela bere se (str. 79.) »roj mladých satyrův a bakchantek, které patrně teprve před chvilkou opustily útulný salon a šumné poháry šampaňského, jež vzkypěli stříbrnými perličkami na oslavu dnešní pouti« — v čele setník unavených tahů, jenž baví (rozuměj v kostele) satyry a bakchantky přednášením básně Heineovy: Pouť do Kalvaaru. Dámičky za odměnu podarují ho voskovými srdečky, která milý setník chystá se obětovati Matce boží. V tom se mu ostruha zaplete do obruby krajkové u oltáře a on odkryje — děcko. Z krátka bylo to děcko jeho, jež tam svedená dívka, obětovavší je dříve Matce boží, položila. Z přítmí chrámového vynoří se její postava, zaměří ku setníkovi a dí: »Matka boží zjednala mi sama přístup k tobě s pomocí téže ostruhy, kterou jsi mne dnes od prahu svých dveří odkopl. — Neklnu ti však — děcko tvé nabylo mladé hezounké pěstounky.« Poslední slova pronese dívka s divokým

smíchem, jenž rozlehne se klenbou kostela jako chechtot demona. Dívky prchnou, i spisovatel nemohl na to patřiti, když setník s dobrosrdečným úsměvem pravil přátelům, aby dívku patrně šílenou odvedli, a vyšel z kostela. Tu byla již noc. Po chvílce nahlédne tam opět, a uzří dívku na stupních oltáře klečeti ve svitu měsíce. —

Věru člověk se musí diviti, jak takové »plody« do tisku mohou přijíti.

Ono je to jádrnější, pikantnější, když jevištěm sprostého výstupu stane se chrám Páně, do něhož satyrové a bakchantky (tedy společnosť, jíž se každý poctivec vyhýbá), vcházejí rozjařivše se dříve šampaňským (kde? V Kájově? Ubohý Kájove!), kde setník unavených tahů dobývá si vavřínů přednášením nějaké frivolní básničky! To má se dostati do rukou našeho lidu, do rukou dorostu, dívek, pro poučení a zábavu! Ovšem, ovšem, jeli větší effect, čtenář to s větší chutí pročítá. Ostatní »plody« tohoto svazku jinak, osvědčeného básníka, odpovídají této docela. V první povídce »V Pováží« je krvavá historie o Alžbětě z Batoryův a dvě vraždy cikánky; končí horečkou z lásky (nechutný obraz o mnichu); druhá »Albergo« končí samovraždou z beznadějné lásky; v novelce »Mladé snění« je láska nezralého gymnasisty a končí samovraždou (v ní vypravování krajánkovo končí způsobem krvavým); v novelce »Indický princ« také teče krev; poslední dvě »Ipavským údolím« a »Na Vrbském jezeře« ještě obstojí. — A vše to oděl pan spisovatel slohem vzletným, lehkým, vybroušeným, který by práci dobrou vysoko povznesl, ale takto mravní nahota vzdor lesklým tretkám ještě více do očí bije.

Naše na slova chudá řeč obohacena je mnohými slovy, stůjtež zde jenom některá: bizarní, groteskní, gobelín, blaseovaný, guirlanda, nuance, nonchalance, lethargický, spleen, banální, stafáž, koridor, paroxysmus, ciselovaný, facada atd.

My máme mnoho knihoven, ale málo dobrých knih. Každý nový plod literární s opravdovou obavou musí se do ruky bráti, aby tam necudnosť s bezbožstvím a těmi rozličnými šlehy proti víře místa neměla, o to, aby se dobrou četbou lid poučil, se nakladatel nestará, jen když to má dobrý kabát, třebas hanebnou duši.

V. D.

Zločin na boulevardu Bessières. (Ostatek.)

K čemu to zbytečné dráždění nervů? K čemu ty vypočítané effekty? Et prodesse volunt poëtae. Každou prací má se nésti myšlenka, povznášející čtenáře. Jakého vzdělání však nabudeme, přečtouce tuto knihu? Vykládáli se nám na 559 stránkách pouze a skoro výhradně o šmejdech lupičských, zatýkání, výslechu, čtemeli ustavičně, jak zločin ve formách nejraffinovanějších rozlízá se společností, kde máme hledati vůdčí idei? Leda bychom tu chtěli míti návod, jak možno státi se prohnaným darebákem, a v tomto případě bylo by toho pro českou duši tuze mnoho. Dobro, šlechetnosť zde podléhá skoro zlobě, jež jest u veliké převaze. Jagon-Simonnet, jenž nezadá v praničem Hugonu Schenkovi, Lorenc de Ribas, sketa, vězící úplně v moci Jagonově, a Florina, vlastně uprchlá manželka zahradníka Malapata, jež se k nim přidruží, toť trojlístek hrdinů s nepravými jmény, hrdinů, jaké si vůbec lze mysliti. Každý z nich výlupek vší drzosti a prohnanosti, zralý pro šibenici. A při vší jejich ničemnosti vede se jim dobře, o svědomí se tak příliš nestarají, to již klidně spí; nedbají též, že nevinní úpí za ně v okovech.

Uvádění takových spisů v literaturu nemožno nám schvalovati; nelišíť se příliš od rozkřičených, kaceřovaných románův, ač bych spíše řekl, že náleží mezi ně.*) Kdo přečte, přisvědčí aspoň

*) Z jiného posudku, později nás došlého, vyjímáme: Nechybíme, vřadímeli román tento mezi četbu — krvavou. Tam by se hodil, ale do knihovny „národní“ se nehodí. Budeli „laciná knihovna národní“ dále uveřejňovati spisy, jakými jsou z loňské serie: Řezníčkovo „Po velké události“, Tesařovo „Na zboží pana Rosenberka“ a jako v letoší serii jest „Zločin na boulevardu Bessières“ — pak dávno minula se svým účelem a řaditi třeba celý podnik mezi četbu někdy nemravnou, někdy krvavou. „Národní knihovnou“ postavena býti měla pevná hráz proti záplavě oněch všelijakých hrozných „Benedů“ a „Katů“, a po tolik let také účelu svému vyhovovala. V posledních však dvou letech, uveřejňujíc práce mladších sil (Řezníčka, jakéhosi I. E. Pražského, Koldy-Malinského, Tesaře), jichž směr je také podlé toho — totiž bezbožecký, a přímo proti víře ostřím svým namířený, se „národní knihovna“ lidu, pro nějž popředně jest určena, nikterak nezavděčí. — *J. Š.*

ve mnohém. Tím nemileji se to dotýká, že vyšla kniha ta v knihovně, určené pro nejširší obecenstvo, v »Laciné knihovně národní«; tak neposlouží se ani podniku, ani nakladateli, literatuře pak nejméně. Vůbec pozorujeme, že »Laciná knihovna« nějak poklesá. Kéž jest brzy, jak bývalo! Co se týče mluvy, nepovznáší se ničím nad obyčejnosť; vytknouti by bylo špatné užívání náměstek přisvojovacích. *A. M. Š.*

Drobnosti.

Německý časopis apoštolátu tisku má mezi jiným v posledním čísle tento obsah: »Sv. Pavel — apoštol liberálního katolicismu a liberální tolerance!« Spisovatel odráží námitku, jakoby byl svatý Pavel hlásal, že třeba dbáti a vážiti si přesvědčení zásad i svých protivníkův a nikoho prý neodsuzovati, bera doklady z listů samého apoštola, jenž vybízí věřící, aby oddělili se z prostředku nevěřících, aby střehli se kacířů; vyučuje, že jest jen »jedna zdravá nauka« a té třeba se držeti. — Článkem »Veliké nebezpečenství a veliká povinnosť« jedná se o lžiliberálním tisku, jenž viné duchovenstvo z nesnášelivosti a nelásky bratrské, sám, kde jen může, pravdy sv. náboženství napadá; na hodnostáře církevní hanu kydá, jen proto, že drží se svých práv, a plníce svou povinnosť, varují lid před četbou novin mravnosť podkopávajících a odrážejí útoky, činěné proti všemu, co svato jest.

Pastýřský list rakouských biskupův o důležitosti poctivého tisku. Vybízejíce ku mravné i hmotné podpoře dobrých listů, domníváme se za dostatečnou pobídku uvésti onu stať známého pastýřského listu všech biskupů rakouských, kde mluví o dobrém a špatném tisku. Praviť následovně:

Nejmocnější pákou v rukou lóže a pomocníků jejích ku znekřesťanění společnosti jest tisk, zvláště denní, to jest špatné noviny. Když mnozí zásady víry a života svého raději čerpají z otrávených prohlubní denníkářstva nežli ze živého pramene pravdy, když raději z novin psaných od židův a nevěrců berou náboženská ponaučení a jim bez výminky věří, za to však církevní úřad učitelský zavrhují, tím sami sebe vedou do záhuby. Nelze popírati, že v denníkářstvu a novinářstvu našem věrně zobrazen duch doby naší. Jaký proud, časový taký rozhodný tisk. Tisk tiskne, co se rádo čte, a rádo se čte, co odpovídá vlastnímu smýšlení. Písemnictvo naše působí — mimo pařídké dobré podniky ve knihách a listech — celkem ničivě na přesvědčení náboženské. Schválně odvrací srdce lidské ode všeho vyššího a nadpřirozeného a sklání je k zemi. Rovněž záhubně tisk působí ve mravnosti časopisy, hanopisy a knihami. Sebevražda, souboj, cizoložství — zločiny všeho druhu líčí se jakožto dovolené, neli jakožto ctnostné. A to přečasto v úchvatné oslňující formě — jedem ve zlaté obálce. A kdo sčítá ty oběti, které molochu špatného tisku denně se obětují, kdo sčítá ty nevinné, kteří špatnou četbou zcela se zkazili a všeho studu pozbyli, kdo ty nerozvážné mladíky, kteří zahubnou četbou novin přistoupili k nepřátelům víry! Nepochopitelno je tedy, že často i dobří katolíci takové noviny a časopisy nejen čtou, nýbrž i svými penězi platí. Církev svatá tímto tiskem bývá co nejostřeji napadána, a ty pomáháš a přispíváš nepříteli proti svaté matce své, proti jedinému ústavu věčné spásy své.

Místo co byste špatný tisk podporovali, ujímejte se raději tisku dobrého. Právem říká se, že dobrý tisk má nyní velký úkol. Ti, kteří čistým úmyslem dobrému tisku pomáhají, jsou misionáři, hlasateli pravdy, podpůrci nejvyšších zajmů člověčenstva. Jejich úloha jest krásná a velikolepá. Neboť jen dobrý tisk, na půdě křesťanství stojící, dovede nyní býti pevnou hrází proti proudu časovému, jistou hradbou proti lži a převráceným zásadám. Jeho úkolem jest pravé potřeby lidu přednášeti a na veřejné mínění důrazně

působiti! Zajisté dosti to důvodův, abyste katolickému novinářstvu věnovali čilou pozornosť a je všemožně vydatně podporovali.

Victor Hugo (srv. č. 5. str. 78.) brzy po svých slavnostech jubilejních odebral se za ovací a oslav protináboženských, pokud možno ještě větších než mu v životě učiněno, do krajin jiných, kde jediné vládne »kritika« nestranná a rozhodná. Ze zpráv o posledních dnech jeho jisto jest, že hledal útěchy náboženství, kterému spisy svými snad, možnoli to vůbec, nemálo uškodil neb aspoň uškoditi doufal. Katolické novinářstvo, po našem soudě zapomínajíc poněkud, že veličiny druhu Hugova nejsou správnými měřítky ve věcech náboženských — vždyť podle Písma je Bůh raději »zjevil maličkým!« — tu a tam až přes příliš záležitostí tou se zabývalo a z ní ve prospěch pravdy těžiti hledělo. Pravíme: po našem soudě, nechtějíce dále o tom se rozepisovati; jen na několik úsudkův o té velikosti nebožtíkově, která našim literatům jistého druhu náramně mozky opojila, budiž poukázáno (srv. »Slov. Sborník« č. 7.; »Osvětu« č. 7.). Turgeněv o »Legendes des siècles« píše: »Ballastu a bombastu jest ukrutné množství; není ani jedné řádně propracované básně, ale tu a tam vyskytují se podivuhodné verše« atd. Z Francouzů vážnější soudcové dosti nepříznivě o něm soudí; ti ovšem, kteří vévodí dennímu hluku a křiku, jmenují století 19. stoletím Hugovým, jak 18. stoletím Voltairovým: vždyť byl Francouz, toť se rozumí! Jul. Schmidt, německý soudce dosti závažný, naprosto jej odsuzuje; »deklamacemi (o všeobecném zákoně lidské povahy) přispěl Victor Hugo nemálo k tomu, že se mravní pojmy Francouzův úplně převrátily.« Gottschall zase ho hájí: »Výstřelky a vady jeho jsou vady a výstřelky genia.« Lindau jej odsuzuje. Nade všecky »horovně soudí o Hugovi Slovan« (dle Zákrejsa), t. Vrchlický: »Má šířku Homera a výšku Jana Evangelisty, má hloubku Isaiáše a pessimismus Joba, má hrůzu Dantea a hněv Juvenalův, má úsměv Virgilův a smích Rabelaisův.« (Viděti, že ve chvastu, servilnosti a nesmyslu Čecha překoná jen Čech sám.) — Výrokům těchto kritiků, většinou zároveň básníků, nesluší ovšem jednotlivě přikládati mnoho váhy, sice by táž věc byla černou i bílou zároveň; buďtež jen důkazem, na jak vratkých základech spočívá nejnovější tento literárně-politický skandál, jejž osnovatelé jeho jmenují apotheosou »nadšence pro nejryzejší lidství — novověkou to vytříbenou zbožnosť« (dle Zákrejsa), t. Victora Huga, jenž na několik měsíců ještě bude »nesmrtelným« králem básníků. Po důkaze takovém již netřeba přikládati měřítka, jež máme my pro velikosť umělce-člověka!

Oprava. Str. 109. sl. 1. ř. 4. zdola čti Jiráskův m. Kráslův.

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 9.

Listy z Čech.

Píše „ad.“

(Ostatek.)

V črtě nesrozumitelné »Vesničtí svatí« je frivolností velmi mnoho jednak modlitby (»s jedem v srdci«) jednak světců ve venkovských kostelích se týkajících. Chudák prosí o zachování kozy a spisovatel pro posměch vpravuje do Zdrávas prosbu tu. »Matko Boží pros za nás za hříšné, nyní i v hodinu smrti a zachovej mně moji kozu. Amen.« (116.) Svěcená voda je »posvátná tekutina« (116.) K poctě sv. Ludmily »dostával kluk jednou za rok satinglové kalhoty a píšťalu. Holky směly vždy k muzice a ostatním občanům dovoleno bylo přecpat si žaludky.« To vše je »ryze křesťanský způsob slaviti památku první mučenice české« (str. 122.) Zmíněný chudák prosí sv. Ludmilu, by za jeho kozu u Boha orodovala, a slibuje »pláštíkem k příštímu procesí na ni pamatovati« (122.) atd. V povídce »Na konci cílů,« dotýká se spisovatel kaceřovaného vychování v klášteře. Taková dívka nemá pak »smyslu pro snahy a touhy mužovy,« »holduje výstředním službám náboženským dle předpisů z klášterních cel přinesených. Co tu je postů, modliteb, příprav k činům posvátným, svatých škapulířův, obrazů světic a světcův atd.« (str. 142.)

Z těchto několika ukázek pozná každý směr Ottovy národní knihovny a »lidu« neopomene při každé příležitosti odporučiti — by se takových spisů chránil, jich nekupoval a nečetl.*)

Jiná věc, jíž dotknouti se chci, je způsob, jak se nyní píší obrázky z lidu. Co do úst, do hlav a do srdcí lidu vkládáno, jaké myšlénky, řeči, snahy, tužby, to sám Bůh jenom ví. Kdyby spisovatel obrazů z venkova na venkově také nějaký čas žil, s lidem obcoval, ani by mu na mysl nepřišlo líčiti citlivou, něžnou dívku, jíž se smrť každého broučka dotkne hluboko v srdci, s každým kvítkem cítí a nad směskou, již posíci má, tuto řeč vede: »Ty tedy nevidíš, že jsem tu vraždila?« »Vraždila?« »Ano, vraždila, jinak mi nelze pojmenovati, co jsem zde konala. Na sta překrásným nevinným květinám jsem život u samého kořene podťala, a kdy bych kdo ví co podnikla, už jich nevzkřísím, neoživím« (»Osvěta« r. 1884, str. 37.)**) A dále naříká dívka ta: »Každý kat je spravedlivější než já, on aspoň ví, pro jaký hřích od-

*) Koldy Malínského „Kroniku historických (!) obrázků“ téhož druhu rozhodně odsoudil Fr. Bílý v „Osvětě“ (č. 6., str. 556—557.)

**) Výňatky z „Vypravování staré žebračky“ od Karoliny Světlé.

souzence života zbavuje, ale já — já . . .« »Ano, takový jest běh světa, na němž nikdo nic nezmění« atd.

To nejsou slova, tužby dívky z lidu, ale myšlenky spisovatelčiny do úst lidu vkládané. Tak lid nemluví; tak hovoří vzdělanci vyššího stupně.

Táž dívka »chce kočku odnaučiti, číhati na ptáky a dělívá se s ní o svoje večeře a obědy,« nad dítětem vede tuto řeč: »Co tu zkusíš a to jediné — mou vinou. Kdyby nebylo mne, nebylo by tebe; ty bys teď nemělo bolesti a nemusilo bys tak hořce plakati. Já jediná jsem to na tebe nastrojila, že jsem tě na ten svět postavila.« To není řeč mladé mateře, ale šílené blouznilky!

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

(Č. d.)

O kulturním významu svatých Soluňanův. Napsal professor Hynek Krch. Nákladem vydav. »Biblioték y paedagogických klassiků.« V komisi R. Prombergra v Olomouci. Stran 52.

Professor Krch má zvláštní názor o dějinách církevních u nás. Dle něho svatí bratří buď sami osobně nebo svými učenníky pokřtili všechny aspoň západní Slovany a zorganisovali je v dokonalou církev s obřadem řecko-slovanským, tak že od svatého Cyrilla a Methoda mezi Slovany západními nebylo už pohanův. Ale od prvního začátku konservatismus církve katolické proti této novotě v liturgii se vzpíral a bojoval, až ji přemohl: v Čechách koncem 11. století vypuzením posledních slovanských mnichů z kláštera Sazavského a na Moravě přeměnou dosud slovanských (?) klášterů v praemonstrátské za biskupa Jindřicha Zdíka ve 12. století. Jinde prý se tyto latinisační boje objevují u kronikářů pode jménem misií, na př. svatého Vojtěcha na Slovensku, v Polsku a Prusku svatého Otty Bamberského, Mstivoje u Polabanův atd., ano, kdo ví, nejsouli prý tak zvané »črty« na »pohanských« sochách Polabanův nápisy cyrillské!

Tento svůj názor professor Krch vykládá po velmi stručném životopise na prvních 26 stranách, čině zmínku zároveň o slovanských mniších, kteří se svatými bratry z Byzantska přišli a jim v práci apoštolské pomáhali.

Nová víra — nový život! K novému životu však třeba nové vzdělanosti či kultury. Proto

a) svatí bratří dali nám písmo, hlavní prostředek vzdělávací;

b) zakládali školy pro vědy literní: slovanštinu, řečtinu, latinu jakož i pro hudbu a zpěv;

c) učili uměním výtvarným: stavitelství, sochařství, malířství a uměleckým řemeslům;

d) reformovali křesťanskými zásadami sociální poměry a zvláště rodinný život v zádruze.

Takto oštěpovali pláňku staré vzdělanosti národní roubem vzdělanosti křesťanské.

To vše professor Krch positivně dokazuje z historických a archeologických památek kritikou více méně přísnou. Bez nejmenší výtky vší chvály a následování hodna jest nadšenost pro sv. naše jubilanty; ba zdá se, že tato nadšenost nejvíce svádí zasloužilého p. spisovatele Cyrillo-Methodějského ke kombinacím někdy poněkud smělým.

Tím nikterak neodnímáme nikomu práva souditi o věcech sporných svobodně dle hesla svatého Augustina: »In dubiis

libertas!« ale upozorňujeme, aby se domněnky vydávaly a přijímaly jen za domněnky, a nikdy se nevynechávala ani nepřehlížela slovíčka: zdá se, tuším, je věrojatno, bezpochyby, asi, snad, prý ... S touto reservou kdo čte, zvláště čtenáři v historii obeznalejší budou brožurku tuto, kterou počítáme mezi nejlepší, čísti zajisté jen s velikou zálibou a s velikým užitkem pro své nadšení vlastenecké i náboženské. (O.)

Š. P.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

II.

Mnohovážený Pane!

Drahocenný příteli!

Vším právem se hněvati budete, že na Váš dopis od 9. listopadu teprve dnes odpovídám. Vyznávám, že na tom odkladu z veliké částky vinen jsem, však daleko ne docela; neboť p. Ohéral mi řečené psaní se přiloženým pravopisem odevzdal teprv 13. prosince spolu slibuja, že mě navštíví, a dílem více o tomtéž rukopisu dílem o jiných záležitostech porozpráví. Až podnes čekám tu návštivu darmo, a sám p. Ohérala hledaje nikde jej nalezti nemohu. Mezi tím jsem Váš rukopis pročetl, a p. Klácelovi před svátky dodal. Nenalézám v něm nic, co bych nechválil, leč nějaké drobnůstky, které jsem poznamenati se osmělil; pak mám za to, že místo zevrubného, a tudy tuze unavujícího vyčítání všech pádů, v nichž substantiva etc. buď dlouhým, buď krátkým vokálem končejí, by stačilo na přidané paradigmata čtenáře odkázat: neboť těch předce nevyhnutelně potřeba jest, a z nich čtenář nejjasněji viděti může, kdy na konci samohláska je dlouhá, kdy krátká. Přál bych, aby Váš spis brzo světlo spatřil, a hodně mnohým prospěšně sloužil. Že v kolika věcech k mému smýšlení přirážíte se, velmi mě těší, a že to nečiníte veskrz, stejně schvaluju; neboť dobře uznávám, že Vy při nynějších okolnostech jinák nemůžete.

Ptáte se, jak daleko jsem se svou prácí pokročil. Teoria, pokud obyčejně v grammatikách bývá, jest dokončena, a také už načisto opsaná, až na několik archů, které sice první opisovatel už také psal, ale tak, že mi divným spůsobem tři články jinam přenesl; to nyní teda znovu opsáno býti musí. — Teď pracuju na malém slovníčku, jejž ke konci přidám, a v němž znamenitý počet užívanějších substantivů a adjektivů podle obdoby koncovek áč, ář, ec, ce, ík, an, na, árna, dlo atd. (každá obdoba zvlášť v abecedním pořádku) státi bude. Tyto substantiva mám tak dalece v pořádku, ale adjektiva ný, ní mi dělají nemalou mrzutosť, jsouce od spisovatelů velmi nestejně, od nynějších velmi často na ní ukončené, kde Komenský, Bibla, Mathioli herbář atd. jen ný neb aspoň obyčejněji ný mají. — Úkoly ke překládání také ještě zbývají, však jich několik už předce přibylo. Doufám, že po velkonoci spis bude moct k censuře, a jak potom dále, ovšem vědějí bohové; však budouli náchylní, předce snad k říjnu mé dílko světlo uhlídá. Do té doby zachovejte mi svou lásku, a mějte se v novém roku dle srdečné žádosti dobře, čehož Vám i spolu Vašim tak znamenitě a čestně rozmnoženým žákům upřímně přáti bude

se vší uctivostí

Váš upřímný služebník

Vincenc Ziak.

V Brně, 5. ledna 1841.

O některých účincích Kollárovy „Slávy Dcery."

Napsal Frant. Bačkovský.

(Č. d.)

Bylo tedy vydání »Slávy Dcery« z r. 1824 uvítáno nad míru příznivě a radostně, ale »jen v srdci neodrodilých vlastenců,« jak psal Kollárovi Palacký, a také těm bylo počínati si velice opatrně, takže i »posouzení jí veřejně psáti dobře smýšlející se liknovali pro zlobu našich nepřátel a zlobu času samého,« jak psal Kollárovi Jungmann, ba nebyla ani veřejně prodávána. Svědčí o tom slova, která Palacký napsal Kollárovi 8. července r. 1830: ». . . dobré knihy přece odbyt svůj mají, jakož bych Vám toho příklady dokázati mohl . . . Medle, mnoho-li se rozprodalo exemplářů »Slávy Dcery« v Čechách? ačkoli, čehož velice při tom šetřiti sluší, nikde u knihkupcův ohlášena aneb veřejně vystavena nebyla, protože by sice snad censura zdejší, návodem Zimmermannovým stávku byla na ni uložila.«

A takž, jako Kollárovy básně, které r. 1821 censura otisknouti nedovolila, byly rozšiřovány pokoutně, dálo se podobně s vydáním z r. 1824. Že pak vlastenci neobávali se »zloby našich nepřátel a zloby času samého« co do »Slávy Dcery« na plano, dokazují zprávy o tehdejším stavě české národnosti vůbec, které za let dvacátých tohoto století dařilo se stále ještě nevalně, třeba že po roce 1824 vzešla na čas i stkvělá doba divadlu českému a třeba že Josef Jungmann vyjádřil se veřejně r. 1825 o tehdejším stavě národnosti české dosť uspokojivě, totiž takto: »Ostatně tolik již snažením lepších synů vlasti vymoženo, že to dnes žádná více chlouba v Čechách není česky neuměti a snad i někdy hanba bude špatně mluviti a psáti.«*)

*) V prvém vydání „Historie literatury české" na str. 491.

Jakž asi dařilo se za let dvacátých národnosti české a vůbec snahám vlastenců tehdejších, zřejmo ze slov, která r. 1827. Josef Jungmann psal Antonínu Markovi: »Kromě želání, co bych jiného psáti mohl, nežli o tom, co nám oběma na srdci — o slovanské literatuře. O slovanské pravím literatuře! neboť libo to aspoň k příteli v psaní pojmenovati, o čem se v tisku skoro mluviti nesmí. Tak jsme klesli zloději domácími, že se téměř k Slovanům znáti nám zbraňuje. Bojí se o nás v pravdě, abychom se nezpolštili a snad dokonce nezruštili, pročež s tím slovem »Slovan« velmi opatrně v censuře pokračují, opatrně to užívají spisovatelé moudří, jako Palacký, který sobě základním pravidlem položil ničeho, ve svůj spis musejní nepřijímati ani od Slovan ani o Slovanech, leda kde by musel a mohl, jako jest ta maličkosť Dobrovského — starý kapoun v nové omáčce . . . Pojednání jeho (Kollárovo), v kterém proti Dobrovskému dovozuje jméno Slovanů býti od »slávy,« třeba se mýlil, jest vždy pěkné a plno učenosti a ducha jeho; avšak Palacký jeho nepřijal do spisův a dal tam toliko Dobrov . . .«*) A podobně František Palacký psal r. 1829 Janu Kollárovi: »Bohužel! naše vláda s těžkem nám dovoluje býti Čechy a hlásiti se ke zbratřeným Moravanům a Slovákům; další pomyšlení na Slovanstvo za výtržné pokládá. My tedy jen tak říkaje na zapřenou obracíme zřetel svůj na Slovany, abychom ušli pozoru jedovatých buřičů, kteří by rádi buřičství na nás svrhli; počínáme sobě opatrně, mírně, avšak nebázlivě, abychom ochráncům a přá-

*) Viz v „Musejníku," roč. 1883, na str. 57 a 58.

telům svým vyšším, kterýchžto se nám nedostává, nijaké mrzutosti nepůsobili a dobra národnosti své bez hluku přece hleděti mohli.«*)

A tak teprve když rokem 1830. vzešel obrat ve příčině národnosti české k lepšímu,**) vyskytl se veřejný časopisecký posudek »Slávy Dcery,« a to v »Musejníku.« roč. 1831. z péra Frant. Ladisl. Čelakovského. Jungmann oznámil to v dopise Kollárovi již 30. prosince r. 1830 slovy: »P. Čelakovský dá do »Musejníka« pěknou a chvalnou kritiku »Slávy Dcery,« a 15. dubna r. 1831 psal mu: »Čelakovský . . . nám velikou radosť učinil a tím dávný nás všech dluh z částky odplatil, že posudek »Slávy Dcery« vydal; třebas nebyl zevšad pravý, ale jest chvalný jak Vám tak jemu, tak celé literatuře česko-slovanské. Až vyjde celé dílo zamýšlené tak pěkně, může soud také zceliti a kde chybeno, se napraviti.«

Posudek Čelakovského jest dosti zevrubný a začíná se takto:

»Zde, druhu můj, té Lípy pod krovem se blažme, volný rozhovor vedouce, zde duch plynoucí v dechu ambrovém kvítků nečetných po slovanské louce se zajmi vespolek; tu zvučné žídlo, tu hájů blízkých šum, tu ptactva zpěv nám zlíbezňuje to milostné sídlo, a prudčeji valí se k srdci krev, když jemným toužením budí rajský cit v poklidné stráni slavík podunajský.

Právě deset let uplynulo od té doby co ponejprv Músa Kollárova***) v úplné své kráse, jako tamto druhdy Afrogeneia nad pěnami mořskými, se pojevila na vlasti lůně. Táži se, jaký byl první důraz na mysli a srdce těch, kteří patřili na tento úkaz nebeský? jaké bylo bohyně té uvítání? jaké přijetí ve chrámu národním? jaké zasloužené chvalořeči o ní se pronášely na besedách ctitelů slovanského genia a na tržišti veřejném? Tuto aspoň, probíraje vypuštěné u veřejnosť po celé to desítiletí úsudky a posudky hlasatelů slovanské učenosti a zpěvnosti, nevrle se ohlížím a darmo pátrám v časopisech i nečasopisech našich po hlasu slušné uznalosti, vzdávané básním Kollárovým a jeho vznešené »Slávy Dceři.« — Hanbil bych se za své krajany, hanbil za ostatní Slovanstvo, byloli by pomysliti, že chladným okem na tuto přemilostnou dceru patřili, chladným uchem zvuky její jak lahodně tak mocně celou bytosť pronikající vnímali, že chladnou duši podrželi při tomto pravdivém: »ty pěješ srdce k srdci!« — Ačkoliv rozprávky po literárních listech ať ku pochvale ať ke haně rozváděné nikdy spisu samému nemohou ani ceny pravé přidati ani ubrati, a co vskutku pěkného a vznešeného, samo sobě nejlepším bývá řečníkem: přece podlé účelu svého, záležejícího zvláště v tom, aby pozornosť čtenářstva především na pěkná národní díla byla uváděna, kritická naše jakkoli dosavad skrovná škola za porok sobě pokládati musí, že právě tohoto mistrovského p. Kollárova díla ze žádné se nedotknula stránky. Čili snad toho slovanská skoupozvukosť příčinou?*) Aj, však někteří z našich vysoce učených pánů vlastenců dosti lerma i hluků po německých, za milostivého léta i po českých časopisech o svých i o cizích nepatrnostech troubívati umějí: čemuž

*) Viz v „Musejníku," roč. 1879, na str. 393.

**) Viz o tom na str. 315—318, dílu I. „Zevrubných dějin českého písemnictví doby nové" od pisatele těchto řádků, vycházejících nákladem Fr. Borového v Praze.

***) Básně Jana Kollára. V Praze, 1821. (Poznámka Čelakovského.)

*) Totižto, že Slovan skoupozvuký nezná, jako jiní, troubiti s každou věcí lermo hned a hluky. Son. 33. (Poznámka Čelakovského.)

té jejich chvalořečivosti též k důstojnějším předmětům nelíbilo se povynášeti? — Za to chvalitebné zmínky o znamenitých plodech básníka našeho v nejedněch cizokrajných dennících a časopisech umístěné nalézáme; i možná, že časem valná částka z krajanů našich podlé poskytovaných nám z ciziny úvah a posudků též krasocitného ducha Kollárova hodně a slušně poznati a jej zamilovati se naučí; jelikož u nás nic to není neobyčejného, teprv z úst cizozemcův o domácích a nejbližších k nám věcech prvních nabývati známostí . . .«

(P. d.)

Posudky.

Rusko slovem i obrazem líčí Josef Kolář. Illustrace od předních umělců, z největší části ruských. 1885. Vydáním, nákladem a tiskem Frant. Šimáčka v Praze. Sešit 1.—5. po 50 kr.

V 1. sešitu vylíčen zevrubně vznik a vývoj Petrohradu za Petra Velikého i za následujících panovníků. V ostatních sešitech: Chrámy a paláce Petrohradu. Ukázav nejprve všeobecný pohled na Petrohrad provádí nás spisovatel městem samým, upozorňuje nás na paláce a chrámy pamětihodné. Popisování města i budov děje se tak do podrobna, že nedostává se spisu tomuto pouze mapky, aby se čtenář pomocí jeho přijda do Petrohradu úplně orientoval a památnosti města seznal. Podány tu stručné dějiny všech důležitých budov a při popisování galerie obrazů v Eremitáži uvedena i jednotlivá díla mistrovská všech škol malířských.

S potěšením četli jsme pravdivá slova na obálce prvého sešitu: »Jedni představují si Rusko ve světle nejrůžovějším, sní o něm, jakožto o pramenu jakési nové, východní kultury . . . Naproti tomu druzí zase spatřují v Rusku jen samé stinné stránky, nemají uznání pro veliké ty věci, kteréž tam v době poměrně krátké byly provedeny . . . Jedněm i druhým jest třeba vylíčiti věrně, věcně a nepředpojatě, jaké jest Rusko ve skutečnosti, které jsou jeho stránky světlé a které temné . . . Takovým bude spis náš o Rusku.«

Přečetše dosavadní sešity s politováním konstatujeme, že pan spisovatel patří také k těm prvnějším, a že i jemu by bylo třeba »vylíčiti nepředpojatě, jaké jest Rusko ve skutečnosti, které jsou jeho stránky světlé a které temné.«

Nehledíce ani k tomu, že spisovatel věnuje Kateřině II. příliš mnoho místa i chvály, žádné temné stránky její se nedotýká, uvádíme v její činnosti pouze tato slova: ». . . . sluší na prvním místě vytknouti snahy o navrácení do lůna pravoslavné církve ruské tak zvaných uniátů, to jest pravoslavných, kteří působením jezovitů v Polsku připojili se k Římu.« Že to »navrácení do lůna pravoslavné církve« dělo se s ukrutnostmi, jimž se vyrovnají jen pronásledování křesťanů v prvních stoletích, a že ty ukrutnosti jsou také »zásluhou« Kateřiny II., o tom spisovatel neví. *P. G. S.*

Markrabství Moravské, popisuje Matouš Václavek, c. k. okr. inspektor na Vsetíně. »Nové knihovny pro mládež« řada II., svaz. 64. Str. 112.

Spis jest pokračováním cestopisu Moravy, jehož prvá část uveřejněna byla již ve sv. 44. t. ř., a obsahuje popis Slovácka, Hané a poříčí Odry. Pan spisovatel, počínaje u průsmyku vlárského a Brumova, vodí čtenáře pořadem po všech důležitějších vsích a městech, navštěvuje hrady, památné vrchy a všecka důležitá místa, podotýká krátce jich osudy a proměny, důležitosť neb starožitnosť, a tu a tam přidán též etymologický původ a význam místních jmen; všímá si též úrodnosti půdy, líčí způsob života a zaměstnání obyvatelův, a, kde jest kolébka neb sídlo nějakého znamenitého a zasloužilého muže, déle se pozastavuje a často věnuje mu též krátký životopis.

Probrav Slovácko, přestoupí u Na-

pajedel na Hanou, a popsav týmž způsobem i zde všecka důležitá místa, sestoupí poříčím Odry až k pruským hranicím. Každému kraji zvláště připojeny jsou úvahy a popisy kroje, života, zvykův a celé povahy jeho obyvatelů, jakož i zvláštnosti jazykové.

Pan spisovatel osvědčil cestopisem svým důkladnou a podrobnou znalosť země- i dějepisu naší vlasti moravské.

Sloh jest lehký a prostý. Popisy hradův a významných míst oživeny jsou tu a tam zajímavou pověstí lidovou k místu se družící.

Dějinné údaje a poznámky jsou příliš podrobny a nakupeny, i předpokládají důkladnou znalosť českých dějin, která jen u odrostlých a téměř jen odborníků jest možná, a tedy ona udání jen od zmíněných se zájmem a užitkem čtena býti mohou.

Z té příčiny dílo toto jinochu dospělému a ve vlastivědě, zvláště v dějinách husitismu na Moravě dobře zběhlému, může býti dobrým ba i zábavným průvodčím po vlastech moravských.

Ze spisu sálá čtoucímu vstříc láska ke krásné vlasti moravské a toutéž také čtenáře nadchne. *G.*

Idylly utrpení a bídy, od J. Arbesa. I. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze, 1885. — »Salonní bibliotéky« čís. 39. Stran 160. Cena 90 kr.

Arbes jest znám svou romantičností pessimismu hlavně ze svých sociálních románů, ač i drobnější jeho belletristické práce, vydané s titulem »Povídky a kresby« v »Reinwartově sbírce zábavných spisův,« týž směr podržují. Pokračováním těchto kreseb nazvati lze jeho svrchu jmenovanou sbírku »Idylly utrpení a bídy,« obsahující 22 menší belletristické práce, známé většinou z Květů, Ruchu, Světozora a jiných časopisů. Idylly rozděleny ve tři díly: Divadelní, Hřbitovní a Různé. —

I v těchto kratičkých črtách jeví se Arbes pessimistou ač v míře slabší; jen mimochodem zmiňuje se »o lidech — o těch vznešených, podle obrazu božího prý (!) stvořených bytostech« (str. 85.), pouhých červíčkách a pavučinových stvořeníčkách. Jen tak mimochodem přiznává se, že stan divadelní jest mu »milejším všech chrámů,« v nichž prý by se nebyl ani »nejvroucnějšími slovy vymodlil, čeho nabyl . . v profanovaném chrámě sireny Thalie.« *) Že tedy při takových názorech ideje ethické, povzněcující málo kdy ve spisech Arbesových se jeví, jest jisto. Svět ukryl před ním své půvaby, své krásné stránky a ukázal mu jen bol. Odtud lze si vysvětliti, že idylly jeho jsou trochu jiného rázu, než jakému jsme zvykli. Utrpení a bída nižších tříd jsou jich látkou, již spisovatel spracoval dosti dovedně. Zvláštní pozornosti zasluhuje stručná a řízná charakteristika vybájených i dějinných osob, jichž povaha většinou mravně čista, aspoň ne zcela zpustla. Mohutnými rysy líčí lásku, obětavosť a oddanosť rodinnou. V té příčině zamlouvá se nám kresba »O dušičkách,« kde obětavosť a láska, i kresba »Pro hrstku kostí,« kde bol matčin nad hrobem dítěte dojemně líčen. Pěkné jsou též povídky »Šumaři« a »Deset minut králem,« kde láska synovská a obětavosť otcovská pěkně vykresleny. Kresba »V osamělém ouvoze« vyniká pěkným kontrastem a tragičností: V krutých bolestech se vzpomínkou na domov umírá padlý vojín na bojišti, celuje list předrahé matky — a ona raduje se, že syn se brzy ze služby vojenské již vrátí. Lichou romantikou přizdobil spisovatel kresby »Na faře« a »V živém hrobě« (rozuměj v klášteře).

Ve sbírku prací prósou pojal Arbes tři práce veršem, ballady, jež svědčí o studiu ballad národních a Erbenovy »Kytice.« Zdařilou formou předčí »Známý příběh.«

Celkem náležejí »Idylly utrpení a bídy« k nejlepším pracím Arbesovým; aspoň čtenář má z nich větší užitek než z jeho románů. *Fr. A. V.*

Větší povídky. Sebrané spisy Václ. Kosmáka. »Záb. bibl.« sešit 7.—11. Vydav. P. Pl. J. Mathon. Knihtisk. bened. rajhr. Cena dvou svaz. 50 kr. Str. 216.

Jméno Kosmákovo v národě českoslovanském zdomácnělo tak, jako Boženy Němcové a Pravdovo. Kosmák jest miláčkem lidu našeho, proto že proň psáti dovede a jej pracemi svými baví a poučuje. Žádný nehledej v pracích jeho

---

*) Tu p. Arbes patrně chce býti též figurou pro nějakou idyllu pravé „bídy!"

uměleckých zápletek, unavujících reflexí, rozvláčných popisů, nýbrž průhlednosť, jednoduchosť děje, tak asi, jakoby se před našima očima právě rozvíjel. A tato vlastnosť činí ho mezi našimi spisovately originalním a staví ho mezi přední znatele lidu našeho. Karaktery osob kreslí se samy z jednání, z řečí, málokde dodává jim p. spisovatel určitějších rysů. Líčí dojemně, ale také se čtenář někde prostonárodnímu vtipu srdečně zasměje. Výše jmenované dva svazky obsahují povídky: Macocha, Pokání Martina Nováka z Dubu a Šestero zastavení.

Macocha, dojemný příběh, jenž bere v ochranu macochy dobré proti zděděnému předsudku. — Hajnému ochuravěla žena, proto vzal jí pro úlevu děvečku Annu, dívku ne sice sličnou, ale srdce zlatého. Děti ji nesmírně milovaly. Žena zemřela. Hospodářství ujala se matka jeho, která s nebožkou se svářila, vzalť si ji syn proti vůli její, opovrhnuv holkou, kterou mu chystala. Anna byla propuštěna. Matka nyní chtěla svůj dřívější záměr provésti, nutila syna do holky, která si ho sama předcházela. Ale syn, byv svědkem lásky Aniny k jeho dětem, přes zlosť matčinu za ženu pojal Annu a volil dobře. — Vypravováno obšírně, s dokonalým líčením života vesského. Z předu v nářečí hanáckém podána pověsť o propasti Macoše. — Pokání Martina Nováka z Dubu. Bohatý sedlák Novák rád si poseděl při plecháči a jednou jda domů, »v ráži« vetchý obrázek Bohorodičky, na stromě v lese zavěšený, srazil. Ale hned vystřízlivěl a činu svého nesmírně litoval. S velikým nákladem dal zhotoviti obraz nový a po celý život činil tuhé pokání. Do děje vloženy jsou osudy chudého hocha, jenž poctivostí a obratností domohl se slušného postavení. Zajímavou figurkou je »Floryš.« — Šestero zastavení jest nejzajímavější a nejpoučnější. Mudrovský představený postavil synovi hospodu, která se stala útulkem veské honorace a ohniskem nevěry (1. zast.). Brzy na to ze závisti mlynář pro svého syna zařídil také hostinec, a tím povstaly dvě strany (2. zast.), které ze vzdoru proti sobě hospody plnily. Nesvárům odpomohl Drbal hospodou »U veterána,« kde se rozvaděné strany smiřovaly (3. zast.). Pilo se všude na dluh. Na takové hospodářství pohlížely hospodyně kysele, ale i ony nalezly útěchu »v nálevně fajnových likérů,« kterouž zavedl po vídeňsku vyučený krejčí Plhal (4. zast.). Však i hospodáři v krátce libovali si u něho na čaji. Tím se jindy pořádní občané zadlužili. Dluhy dostaly se do rukou židům, kteří jimi zatočili známým způsobem. Ba jeden koupil starou hospodu a zařídil si tu výčep lihovin a krámek (5. zast.). Byl veleben, že dával na dluh, a netrvalo to dlouho, žid měl v rukou celou ves. Nyní nečekal; sedláci mstili se. K udržení pořádku zařízena v Mudrově četnická stanice (6. zast.). Vesnice klesla, hospody zašly, a šťastný život dřívější dědině zanikl. Dobrý příklad, kam vede život bez mravův a náboženství.

Každého budiž svatá povinnosť, knihy tyto co nejvřeleji odporučovati; ony směrem svým nejlépe působiti mohou, a to tím více, ježto nakladatelství ve značně levné ceně je vydává. *V. D.*

Z naší dědiny. Cyklus povídek Bohumila Čermáka. V Praze, nakladatel Edvard Valečka. Cena 1 zl. 30 kr. Stran 217.

Kniha, jejíž titul uvádíme, náleží mezi knihy a spisy takové, které vždy naleznou čtenářstvo v nejrozmanitějších kruzích naší společnosti. Obsahujíc cyklus povídek, po většině ze života venkovského vzatých, jest lekturou, po kteréž sahá každý, kdo se pobaviti chce. Obsah povídek není hledaný a napínavý, není fantastický, nebo spletitý a hrůzný, nýbrž prostý, nehledaný — a to oslazuje čtení velice. Pan spisovatel arciť místy mohl psáti stručněji a úsečněji, avšak rozvláčnosť, jen zřídka se jevící, není chybou celku velikou.

Chceme-li přirovnati povídky tyto, můžeme přirovnati je k povídkám Jedličkovým (vyšly v »Salonní bibliotéce« Ottově), které různí se od nich jen větším bohatstvím kombinací. »Z naší dědiny« obsahuje povídky: Větroplach, Noční hlídka, Míša, Šochýtek, Jahody, Kmotr Ondřej, Pro růži, Cyrílek. Odporoučíme je s dobrým vědomím, avšak myslíme, že by knihy určené pouze ku četbě zábavné, mohly

vydávány býti v úpravě lacinější, než to dosud zvykem. Proč nemohla by pak státi kniha tato na př. 50 kr. V lidu rozšířila by se v počtu dvoj- i trojnásobném — a toho se má přece dosíci! *K.*

Z české humoristiky. U splavu. Vybrané humoresky Oldřicha S. Kosteleckého. Druhé vydání. V Praze, 1885. Nákl. pořadatele »Z paprsků českého humoru.« Str. 216. Cena 1 zl. 20 kr.

Nová tato sbírka prací mladého humoristy, bez odporu nadaného, obsahuje jako předešlá vedlé kusů málo cenných několik pěkných a vpravdě »vybraných.« Vad, jež mu již několikráte vytčeny, uvaroval se jen z části. Mezi nimi na předním místě jest, že přečasto místo pravého humoru podává neomalenosť, jež obzvláště se jeví slovy a úslovími ze jargonu drvoštěpa a pod. (cakra, cakralente a m. j. zkomolenin, jimžto žádný slušný člověk se nezasměje!) Doklady na každé téměř stránce. Tato neomalenosť stává se frivolností ve větách, jakou je (str. 50. sl.): ». . . čím je nemocnému lékař a hříšníkovi milosť, čím je pijákovi plzeňské a labužníkovi lahůdky, čím je vozu kolo . . . čím jest andělům ráj a chrámu velebná svátosť . . . tím atd. Takto nepřirovnává slušný člověk, nedím křesťan, nýbrž jen zpustlé individuum. Jiná vada jest, že místo humoru skutečného podává se dělaný ve slovních hříčkách až do omrzení opakovaných, anekdotářských vtipech a pod. Sbírka mohla býti lepší, kdyby byla spořádána přísnějším »výběrem,« t. j. mnoho mělo býti vypuštěno. Neboť že Kostelecký dovede napsati pěkné a cenné humoresky, dokazuje mimo jiné kabinetní kus »Anděl míru« (str. 148—177), jakých si přejeme a očekáváme od něho co nejvíce. *Red.*

Lublana, pověsť od J. Kraševského, přel. J. Koněrza. »Knihovny pro český lid« řada II. díl 10.

Přečetné knihovny a knihovničky přinášejí vedle prací původních, z časopisů znovu otištěných, většinou překlady z rozličných jazykův ovšem při takovém množství ceny rozličné. Lublana Kraševského jest opravdu dílem uměleckým, již zvučným jmenem spisovatelovým a obsahem zaručeným. Děj padá v doby pohanské, kdy Lešek krutě vládl svým rodákům, až posléze svržen byl statečnou dívkou Lublanou, jejíž ženich Mirek dosednuv na trůn, z lásky k nevěstě opouští slávu světskou. Povídka propletena pověstmi, postavami báječnými, a přece vše tak pravdě podobno, tak mistrně zauzleno. Čarodějnice Rusá jest postava fantastická, všude zasahující v pásmo děje, postava tajemná jako ty lesy, v nichž obývala. Mluva povídky je jadrna, překlad dobrý. Hodí se za četbu čtenářům i méně vzdělaným, opravdu povídka pro lid. *„ad.“*

Márinka, povídka od Q. F. Renata (»Ottova laciná knihovna« č. 58.)

Chceli se kdo pobaviti, ať si přečte »Márinku.« Kniha dotčená také ničeho jiného nemá než zábavu. Dle několika prvých kapitol lze viděti, že spisovatel (Renatus = Otakar Červinka) měl namířeno na život na venkovském dvoře, k němuž kontury byly význačny a šťastně počaty, však v brzku veškeren děj přeskočil do hlavního města. Studentská láska v rozličných odstínech, se slastmi i nehodami dopodrobna zde vylíčena slohem pružným, mluvou jasnou, formou již dobře vytříbenou. Na 340 str. celý děj roztažen a čtenář jenom pobaven, leda že tu a tam stránka národní vyniká. Míst závadných, mravnosti nebo náboženství se dotýkajících, v knize docela není. Ač kniha se čte plynně, lahodně, přece na konec 340 str. vidí čtenář, že se jenom pobavil a nepoučil. *„ad.“*

Zlatý had, povídka od Mme de Bassauville (přeložil Čeněk Hornov. Příloha k »Plzeňským Listům.«)

V každodenních večerních novinách dostáváme několik stránek románu,ponejvíce překladu a při každém čísle čteme: »K dnešnímu číslu přidáno ? stránek napínavého, chvalného románu N.« Dotčená povídka je také napínavá, spojujíc, jak dí překladatel »zbožnosť s poesií,« »smiřujíc moderní náhledy s kouzlem starých věkův a řízení.« Obsahem povídky je láska hluchoněmé dcery Ivonny k matce, pronásledované za krutovlády Robespierovy. Dívka hledá matky své, a našedši ji, ztrácí ji pod rukou katovou. Povídka

prodchnuta je duchem náboženským, který sílí pronásledované, zmužilosti jim dodávaje. Z dějin hrůzovlády francouzské revoluce nečetli jsme dávno kus tak spravedlivé historie. Překlad je obstojný; některé pravopisné (i hrubší) chyby nutno přičísti na vrub sazečův. Povídka ta vyňata ze sbírky »Les secrets d'une jeune fille« (Tajemství dívky); překladatelé neměli by ostatních částí sbírky té zapomenouti. *„ad.“*

Za chlebem. Povídka od Jindřicha Sienkiewicze. Z polského přeložil C. Frič.

Každý, kdo se chce vydati na dalekou cestu za oceán, do nové vlasti Ameriky, měl by si přečísti tuto povídku »Za chlebem,« a kolika by přešla chuť opustiti zde třeba dobré bydlo a vydati se v nejistou budoucnosť. Sedlák Toporek s Maryškou z Lipnice také vyšli plni touhy, naděje — a jak se sklamali, co zkusili v Novém Yorku, na osadě u prostřed lesů, divoké zvěře, k čemuž ještě živlové rozbouření zle působíce, starého sedláka byli by až k vraždě dítěte svého přivedli. Zatonuli v Americe jako na tisíce těch, kteří v nadějích jsouce sklamáni, klesají v lidnatých městech jako jepice. Musíme se až diviti, kde vzal spisovatel tolik síly, by všechnu bídu nakreslil tak živými barvami, jak skutečně vylíčena v krátké povídce této. Čtenář až trne. Celým dějem vane duch náboženský, duch národní. Místy proráží až trpkosť nejvyšší.

»Kdyby byl doma mezi svými, kdyby i všecko tam ztratil, kdyby ho nemoc zastihla, kdyby jej děti z chalupy vyhnaly — mohl by vzíti do ruky žebráckou hůl, jíti ke kříži na křižovatce nebo u dveří některého kostela a mohl by zpívati: »Svatý Bože laskavý, přijmi pláč krvavý« atd. (33.)

Kdyby »Ústřední knihovna,« se zimničným chvatem knihy (překlady i původní) vydávající, vezdy takové povídky přinášela, jak by obohatila českou literaturu! Vedením Zákrejsovým vydala na sta sešitů spisů hodnoty rozličné, jak si bude počínati za nového redaktora Fr. Bačkovského, ukáže nejbližší budoucnosť. Jen hodně prací, podobných pěknému překladu »Za chlebem!« *„ad.“*

Drobnosti.

Cyrillo - Methodějské knihovny. Nemá každá osada česká svého chrámu, aniž své vlastní školy: ale knihovnu Cyrillo-Methodějskou může míti každá. Není ovšem potřebí, aby byla velikolepou a drahocennou, sestávající z několika tisíc svazků, málo aneb nikdy užívaných; dostačí zajisté k tomu malá almárka s malým počtem knih, ale dobrých. Jen třeba pro začátek, aby se věci ušlechtilé chopil občan samostatný, horlivý a obětovný; aby zařídil v obci samé a v okolí sbírku soukromou peněz a dárkův knih, spisův a novin. Nepatrný příspěvek roční, jakož i malý poplatek za vypůjčení dostačil by věru na to, aby taková knihovna Cyrillo-Methodějská zachovala se, a dle možnosti i sil blahodárně působila. Nastanou brzo dlouhé večery a noci zimní, a tudíž vhodno, za včas pomýšleti na zábavy duševné. Četbou dobrých knih a spisů mnohému zlu předejde se, mnohé poučení dobré vnikne mezi mládež i lid dospělý. O knihovnách Cyrillo-Methodějských pojednal »Opavský Týdenník« v čísle 40. od 23. května 1885, a sice následovně:

Slavíme tisíciletou památku věrozvěstů našich sv. Cyrilla a Methoděje. Celé Slovanstvo duchem nadšeným bere podíl ve slavnosti této; však na prvním místě sluší to Moravanům a Slezanům. Nám zajisté oni nejdříve hlásali sladkými zvuky domácími víru lásky zachránivše nás takto od hrabivých Němců, kteří pod záštitou šíření víry Kristovy chtěli si nás podmaniti, zakládajíce nám školy (totiž sv. Cyrill a Meth.) a spisujíce knihy slovanské nejprve rozžehli světlo vzdělanosti a osvěty, které pak ozářilo celé Slovanstvo.

Proto zajisté každý Moravan cítí veliký význam jejich pro Slovanstvo vůbec a pro Moravu a Slezsko zvlášť, a bude snažiti se způsobem nejdůstojnějším oslaviti památku jejich. K tomu však nestačí pouze navštíviti posvátný Velehrad, nestačí zúčastniti se pouze slavností

na počesť velikých apoštolů slovanských pořádané, my musíme dokázati, že pochopili jsme úplně význam a cíl práce jejich; my musíme ukázati, že duch Cyrillo-Methodějský posud v nás žije, musíme se snažiti, abychom pokračovali a co možno nejdále dospěli v díle od nich započatém: v buzení národního vědomí mezi sebou, v šíření vzdělanosti a osvěty. A prostředkem k tomu nejlepším jest zajisté zakládání co možná největšího počtu veřejných knihoven.

Veliká důležitosť, ba nevyhnutelnosť knihoven nejlépe vyjádřena je slovy „v knihách leží naše spása,“ neboť ony jsou jedním z hlavních pramenů, z nichž čerpá národ sílu a život. Proto naše Ústřední Matice školská, Národní jednoty pošumavská i severo-česká, Umělecká beseda, Matice Opavská, a četné akademické spolky krajinské*) velkou část činnosti své věnují zakládání a rozšiřování knihoven mezi lidem; proto každá pokročilejší obec hledí si především pořiditi slušnou knihovnu, kteráž pak jest jaksi kořenem, z něhož vyrůstají ušlechtilé větve vzdělanosti a národního uvědomění. Jen bohužel že obcí takových není ještě u nás tolik, jak by si bylo přáti, že mnohé ještě neprocitly k životu národnímu tou měrou, aby pocítily potřebu podmínky života toho, potřebu knihoven.

Těm tedy kéž jest tisíciletá památka věrozvěstů našich spasným hlasem, který by je probudil, aby v Cyrillo-Methodějských knihovnách postavily pomník svým velkým apoštolům a tím vstoupily v řadu těch obcí, o nichž směle můžeme říci, že jsou naše, že v nich povaha a duch český nepodlehne úkladům cizáckým.

Rady a pomoci při zakládání knihoven ochotně poskytnou vedle Matice Opavské Moravská Beseda v Praze a všechny ferialní kluby.

Tak krásně a poučně píše M. B. v »Opavském Týdenníku,« i dokládám ještě, že každý farní úřad v Čechách, na Moravě i ve Slezsku a na Slovensku, ba každý kněz a učitel slovanský, rád i ochotně bude radou i pomocí v tom ohledu. Mám za to, že roční příspěvek na založení a zachování knihoven Cyrillo-Methodějských v městách i na venkově úplně dostačil by jeden toliko zlatý, ovšem bez obmezení dobročinnosti a obětovnosti. Též by velmi prospělo, kdyby článek tento byl otisknut a uveřejněn pokud možno ve všech časopisech, novinách a kalendářích českoslovanských. Ano, knihovny Cyrillo-Methodějské byly by v pravdě nejkrásnějším a nejušlechtilejším pomníkem tisícileté slavnosti Cyrillo-Methodějské v požehnaném a milostivém roku P. 1885.

P. M. J. M. Halabala.

Německý časopis apoštolátu tisku v květnovém sešitě rozepisuje se o tom, jak mocným prostředkem proti křesťanskému liberalismu nynější doby jest úcta »nejsvětějšího Srdce Ježíšova,« má-li stárnoucí a chladnoucí láska národů k Bohu opět se vznítiti. Slovy papeže Pia IX. podán tu jasný obraz liberalismu, any určeny hlavní jeho účinky: Křesťanští liberalisté v pýše a vysokomyslnosti své považují se za moudřejší než církev, popírají jí autoritu, nabádají lid k neposlušnosti a k touze po úplné nezávislosti na církvi, mají však lid k servilismu státnímu; neboť, chtějíce dosíci přízně světských vrchností, pobízejí jej, aby i nespravedlivých zákonů si vážil. a jim se úplně podroboval. Mimo to škodí církvi zvláště tím, že mnohdy pod záminkou lásky pracují o tom, aby rozštěpili církev, seslabili její sílu a vliv. — A proti těmto neblahým účinkům lžiliberalismu postaveny účinky blahodárné úcty k Srdci Ježíšovu, jež vštěpuje lidstvu pokoru a poslušnosť k vrchnostem, ne však podlý servilismus, zakořeňuje šlechetnou pevnosť povahy proti liberálnímu patolízalství, a vzbuzuje touhu po jednotě a svornosti. —

V dalším článku podáno několik slov o »důležitosti voleb« do říšské rady.

Článkem »Veliké nebezpečenství a veliká povinnosť« (tisku) poukazuje se k tomu, že staří národové pohanští a jejich zákonodárci větší moudrosť a lepší smysl projevili než nynější svět tím, že stavěli se v cestu spisům špatným, nemravným, což dokázáno několika případy. Zvláště důležito a pro naše okolnosti významno jest napomenouti, aby lid vystříhal se četby tak zvaných »umírněných novin,« jež mnohdy dobré věci nebezpečnějšími jsou než noviny, ježto zřejmě vystupují proti víře. I špatné i »umírněné« noviny mají týž cíl: pokořiti církev; rozdíl je pouze v methodě: Špatné noviny kráčejí přímo, s ohněm a mečem v ruce; umírněné jdou zatáčkami, špetkou dobrého zakrývají zhoubný jed, jenž »pod mírnou formou méně se pozná, spíše se však přijme.« *Fr. A. V.*

Victora Huga rakev »poctěna« prý věncem také od »českého národu« (rozuměj Umělecké besedy pražské). Abychom ku poctě jeho přispěli také

*) Nad jiné však jednoty bohoslovců. *P. red.*

něčím, podáváme úryvek ze článku »Pariser Pfingstwoche und der Victor Hugo - Skandal.« (Historisch - politische Blätter 96. 1.)

Co Lockroy*) a jeho přátelé z Victora Huga učinili, a k jakým účelům Hugo jim sloužiti musil, to v následujících řádcích vylíčiti nejlépe budiž zůstaveno muži, jehož stanovisko tím se vyznačuje, že ve svém díle o Francii oslavuje francouzskou revoluci jako největší a nepřekonatelný čin lidského pokolení, vedle něhož »dílo Spasitele světa sotva ještě jmenováno býti zasluhuje.«

Max Nordau totiž píše do berlínské »Vossische Zeitung«:

„Ode dlouhé doby, aspoň od půl desetiletí, nebyl Victor Hugo již člověkem, nýbrž modlou, čili, abych volil uhlazenější výraz, idólem. Zbožňovali jej, blížili se k němu s ohnutýma kolenoma, věnčili jej jako bůžka, pořádali v určitých dnech nábožné pouti k jeho domu, správněji řečeno chrámu, vzývali jej za přímluvu jako národního boha. — Upřímným bylo toto modlářství ovšem jen u velikého množství vzdálenějšího lidu, u nepříkazného obecenstva, jež odříkává, co mu kdo předříkává, slepě věří tomu co čte, a vůbec dává novinám svým za sebe mysliti a souditi. Úzký kruh zasvěcenců smýšlel docela jinak. Právě jako haruspikové římského pohanství, nemohli kněží Victora Huga na sebe se podívati, aby nesmáli neb aspoň neusmáli se. Bůžek, jejž zástupu představovali, neměl v jejich očích nadlidského ba ani lidského vzezření. Znali všechny slabosti a chyby starého muže a posmívali se jim s celou bezbožnou nevázaností pařížského křiklounství. Nikdy nezapomenu na to, s jakým jásotem v jedné stolní společnosti franzouzských spisovatelů a žurnalistů přijala se v skutku velmi duchaplná i veselá posměvačná píseň na Victora Huga, jejíž refrain zněl: „Eh bien, moi, je — golgothe!!“ zcela nepřeložitelné, ku hříčce uzpůsobené sloveso, jež smyslem „ça boulotte“ „stává se tak tak“ znamená a spolu na „Golgothu“ připomínati má, kterěžto slovo Victor Hugo ve své prorocké ano polobožské tvářnosti stále na jazyku měl. Rovněž mohl bych několik stran tohoto časopisu naplniti, i kdybych jen část anekdot vypravovati chtěl, ježto v pařížských literárních kruzích kolovaly a jež skrbnost a zatvrzelost srdce, domýšlivost a velikášství a posléze změkčení mozku básníkova bez milosti a šetrnosti posměchu vydávaly. Ale takové nevázanosti hleděli si pouze, byli-li zcela mezi sebou; přítomnost jediného tichošlápka dostačila, aby celý svět a nejhorší posměváčkové právě nejdříve obvyklým chvalozpěvným tónem zapěli.**)

O politiku Victoru Hugovi nemluvíme nejraději ničeho, aneb co možná nejméně. Nebyl člověkem, nébrž povětrnou korouhvičkou; žádné přesvědčení, nébrž měnivá podoba; co jediné trvalým bylo v proměnnosti jeho politických názorů, byly jeho bezměrná ješitnosť a závidění hodná úplná samospokojenosť. Počal jako dvorní básník na dvoře Bourbonů, od nichž dostalo se mu básnického platu, pokračoval na své dráze jsa dvořenínem orleanského království, jež mu za to dalo pairii. Stavěl se r. 1848 protektorem Luisa Napoleona, který v sebe zamilovaného básníka s úsměvem trpěl, ovšem ani okamžik vážně s ním nesmýšleje. Victor Hugo čekal, že bude jmenován ministrem vyučování prince-praesidenta; když však se to nestalo, když pozoroval, že v elysejském paláci z jeho roztahování se posměch si strojí, obrátil se proti svému svěřenci od včerejška i stal se nejúhlavnějším nepřítelem císařství. Pocit bolesti, který mu způsobila ta okolnosť, že poraněna byla ješitnosť jeho, vnukl mu nejráznější zvuky, jaké kdy vytvořil, a „Châtiments,“ „Napoléon le petit“ a „Histoire d'un crime“ jsou nejúžasnějším pomníkem pohanské, lidožroutské, bezmezné a nesmiřitelné nenávisti, jaký v celé světové literatuře nalézti lze. Od pádu císařství nehrál již vůbec žádné politické úlohy a míval ještě jen při vděčných záležitostech, kde ve všeobecných, zmatených průpovědech o svobodě, o rovnosti a bratrství housti mohl, v senátu bohověstné řeči.

Ve filosofii podobá se Victor Hugo nevědomému, žvatlavému dítěti: jeho názor světový — smímeli totiž tak nazvati zmatek myšlének, připomínající brzy na deismus, brzy na pantheismus, jindy zase na scholastický dogmatismus, vždy však nejasně spiritualistický a spolu egocentrický — zajisté čtenáře, podlé jeho letory, rozveselí anebo pohne k útrpnosti aneb dozlobí. Jako dramatik zůstává památným zjevem pro neoblomitelnou vážnosť, s níž představoval obecenstvu roh Hermana, čtyři pokolení purkrabat, z hladomorny vystupující, tajné Angelovy dvéře, broušení noží v „Roi s'amuse“ a podobné nevypravitelné šibřinky. Příští dějepiscové mravů stěží pochopí, jak mohl nejuštěpačnější národ světa při takových výmyslech kolínské masopustní společnosti zachovati vážně nadšenou tvářnosť. Jako románopisec měl Victor Hugo bez odporu velké účinky; ale prostředky, jichž k tomu užíval, jsou dílem velmi pochybné. Pracoval ohromným nástrojem nemírností a křiklavostí; potřeboval bezkonečných tlachů, by vylíčil nejjednodušší věci; počítal zrovna jak hotovitel tuctových románů zároveň na sentimentálnosť i na pudy divokosti a krvelačnosti svých čtenářů. Jeho romány jsou až na „Notre dame de Paris“*) neumělecké, poněvadž jsou beztvárné, nejsou žádnou prací veleducha, nejsou jednoduché. Jen jako lyrik a epik může zcela i plně obstáti, obmezili se totiž kritika před kritikou pouze na nejlepší jeho plody. I na tomto

---

*) Zeť jeho, jenžto tak sprostě zachoval se k arcibiskupovi pařížskému po jeho dopise stran útěchy náboženské.

**) Jakub Arbes, spisovatel český, má o této jakož i o násl. věci (o politice) jiné mínění, které vyslovuje ve „Světozoru“ (č. 24. str. 382 sl.) Dle něho jen „fanatičtí Němci“ Huga nenávidějí, protože byl vlastencem a vždy obhájcem svobody. Netroufáme si rozhodnouti, kdo z obou lépe mohl zvěděti pravdu, kdo tedy více víry zasluhuje. Ostatně srv. před. č. tohoto listu.

*) „Notre dame de Paris“ napsal V. H., dokud ještě stál na půdě křesťanské.

poli uškodil si činností svých posledních let života, a abychom mohli zachovati úctu před básníkem, musíme odvrátiti se ode všeho, co as od deseti let uveřejnil.“ *Fr. A. V.*

Molièreova komika. Ve výtečném časopise »Stimmen aus Maria Laach« W. Kreiten S. J. ku konci studie o Molièreovi vylíčiv a dovodiv, kterak nejen v předchůdcích francouzských, nýbrž i u jiných národů spatřovati cos podobného, cos příbuzného, dokládá takto:

Molière ukazuje nám v této příčině velmi dobře, že klassický básník jest květ, k jehožto zdaru a vývoji třeba celého pokolení předchůdcův a vrstevníků, celého rozvoje vzdělanosti, že květ zakoření se v nejlepším základě svého národu a tisícerými větvemi a bujným listím všemi směry se rozkládaje, potravu dýchá ke zdaru svému, až v plod dozrá, listí, větve, peň a kořen odumírají, vadnou a rozpadnou se na věčné zapomenutí, kdežto květ jako trvalý poklad uloží se do pokladny člověčenstva. Tím byl beze vší pochyby Molière Francouzům. Ať přišli dnové, kdy jeho prostá velikosť, jeho niterná zdravosť zvrhlému Pařížanu poklassické doby již se nelíbila, kdy nadutá plačtivosť Marivauova, Destouchova i La Chausséeova tak zvaným »Marivaudagem« prkna zaplavila, jež jadrný humor aneb mužný bol Molièreův vypudila — Molière zůstal přece živoucí jako příroda, jež v jeho výtvorech šťastný výraz nalezla. Marivaux zmizel, Molière znova nastoupil na své staré panství. Teprve nejnovější hypernaturalisticko-smyslný směr výtvorů divadelních, jak se zdá, nebezpečně napadá toto panství. — Molière není pro nynější obecenstvo dosti pikantní. A vskutku nesahá na výši Dumasových stvůr prostý způsob a prostoměšťácká rozmarnosť Molièreova. Zkažený vkus odvrací se od jadrnosti jeho výrazův a bezedná zkáza nenalézá dosti zastřené porušenosti, by se dobře pocítila. Tak jest Molière vůbec nejen větší, nébrž i mravnější ve svých plodech než většina jeho předchůdcův a nástupcův. Jsme venkoncem až poslední, již bychom Molièreovy komodie za mravouku vystaviti chtěli; nám úplně sympatických, dle křesťanské mravouky bezúhonných postav vytvořil Molière málo, málo jeho kusů stojí na positivně křesťanském stanovisku aneb na křesťansko-idealní výši — ale když také musíme vždy žádati, aby nic nemravného, nic nekřesťanského v kuse obsaženo nebylo, přece tak nerozumně si nepovedeme, abychom všecko nelišné, pouze světu zajímavé, krásné nebo komické zavrhovali již proto, že to nekřesťanské, aneb abychom uznávali to za nehodné křesťana, by se zasmál žertu — buď si pro mne i přihrublý. — pokud žert ten z ušlechtilého, skutečného dobra posměchu si netropí, nebo jinak o mravnosť nezavadí. Jen kacířství jansenismu a jí nakažený gallicanismus až dolů k filosofu J. J. Rousseauovi tak truchlivou mysl míti mohly, aby po příkladu přísně kalvinistické Genevy všechny komodie jakožto nedovolený plod ďáblův zapovídaly. Církev katolická, v plném právu celé pravdy, nikdy podobně se nepronesla, ba učený, přísný Bossuet může thesi svou o povrženosti všech komodií tím jen zachovati, že velikého Tomáše Aquinského viní zakrytě z neomluvitelné shovívavosti k pohanu Aristotelovi, z lásky k němuž svatý učitel Bossuetem tak ostře potupenou Eutrapelii za ctnosť křesťanskou vystavil, kterou přece většina svatých otců prý k nectnostem připočetla.

Nezastáváme tu moderního ani starého divadla, jak bohužel jest a bylo; úplně bez výjimky souhlasíme se vším, co pravil Bossuet o nebezpečenstvích a hříších, k nimž divadlo příležitosť poskytuje, k nimž bohužel, byť ne podle své niterné povahy, tož přece podle padlé povahy lidské, svádí; v denním životě budeme od povolání divadelního a návštěvy divadla vší svou výmluvností varovati, jak nám káže rozum i víra; ale pravda s druhé strany nutí nás, abychom vyznali, že nevinné, ne nebezpečné divadlo lze si mysliti, že ne každý herec ve stavu hříchu žíti musí a ne každý kus divadelní je hříšným občerstvením. Mezi přemrštěnou přísností jansenismu, jež by nejraději hned všechny herce a básníky divadelní z církve a milosrdí božího vyloučila — a mezi nynějším, až na nejvyšší vrchol postaveným idealisováním »umělce« a »umělkyně« s prken, idealisováním, jež jednak s uměleckou tvorbou jakožto průměrným

vzděláním jednak s mravností v pražádném poměru není, jež krále, reky a zvláště rekyně s prken nejen za bohatě placené, nébrž i vysoce ctěné, bez mála krále a hrdiny společnosti povyšuje, idealisováním konečně, které by tím více zasluhovalo důkladnějšího objasnění, čím více bohužel i v katolických kruzích bujněti počíná: mezi těmito dvěma výstřednostmi, jansenismem a zbožňováním divadla stojí zdravý, klidný úsudek pravdy a křesťanské mravouky. Ten pak zní:

»Má-li již býti komika« — a o sobě může komika právě tak dobře býti jako tragika, epika, lyrika, malířství a hudba — má-li tedy býti komika, musíme uznati, že Molière napsal několik kusů, které buď úplně neb aspoň s lehkou změnou bez rozpaků k nejlepšímu počísti musíme, co v oboru komiky máme, kusy, jimiž každá i sebe šlechetnější mysl, nepředpojatá, potěšiti se může. Že v té příčině »Misanthropa« a »Učené paní« v čelo stavíme, jest podlé toho, co řečeno, pochopitelno. V jiných kusech, »Lakomci,« »Donu Juanu« atd., soudný čtenář snadno pustí mimo jednu neb druhou nemístnou narážku, aby výtečného převážně plnou duší požíval; ba i v samém »Tartuffu,« nedbaje jednoho výjevu ano i tendence, potěší se nepopíratelně zdařilými ostatními výjevy. Že při fraškách již větší opatrnosti třeba a že čistý požitek mnohem obmezenější jest, rádi dodáme; než bylo by to příliš přísné, ba umělecky neoprávněné měřítko, kdybychom chtěli je všechny bez rozdílu odsouditi. Molière není v celku básníkem pro mládež, ba byl by zle vykládán náš úmysl, kdyby někdo naši podmíněnou chválu básníka za pobídku k bezkritické četbě jeho děl pojímal — ale s náležitou měrou a u výboru čten, může Molière mnohou hodinu duševně občerstvujícího zaměstnání a požitku povznášejícího poskytnouti.

Každým způsobem, — a tím chceme ukončiti, jako jsme tím začali — nemají stoupenci Molièreovi práva, aby Molièrea vedli v pole proti katolické církvi a proti Jesuitům.

Se ctí církve a Jesuitů není Molièreovi co činiti;*) o obé za života svého se málo anebo pranic nestaral, to jest jeho chvála, ale i jeho hana; — před smrtí obrátil se pokorně k Bohu a k církvi — to byl jeho osobně nejkrásnější čin, to by mělo býti — tak soudíme — také od Molièreových stoupencův objektivně v celém rozsahu svém oceněno. *Fr. A. V.*

*) Podkládá se totiž Molièreovi ve hlavních kusech některých nepřátelská tendence proti nim.

Literární novinky benediktinské knihtiskárny.

Apology mravné,

čili:

Bájky, podobenství a přísloví z mravného mudrosloví.

Zrcadlo moudrosti sv. Cyrilla čili Konstantina, apoštola i učitele slovanského. — Z latiny přeložil a předmluvou i poznámkami opatřil P. Method Halabala, kněz rajhradský. Na památku tisícileté ročnice úmrtí sv. Methoděje na Velehradě, 6. dubna l. P. 885. — Cena 50 kr.

Nápěvy ke všem písním kancionálu,

který vydal P. Pl. J. Mathon, ř. sv. B. — Cena 1 zl. 50 kr., v tuhé vazbě 2 zl.

Zbožné úvahy

o mukách a smrti Pána našeho Ježíše Krista,

dle latinského vel. otce Ludvíka del Ponte T. J. na český jazyk přeložil Jan Nep. František Desolda, kněz řádu premonstrátského v Teplé. (»Asc. bibl.« č. 17.) Díl II. a III. Cena obou dílů 90 kr.

Výklad malého a středního katechismu blah. Kanisia.

Vzdělal Jakub Procházka. konsist. rada. professor katechetiky při bohosloveckém ústavu v Brně. Díl II. **Výklad středního katechismu.** — Cena 1 zl. 70 kr.

Paní Eugenie.

Sebrané spisy Vácslava Kosmáka. (»Zábavné bibliotéky« dílo 84.) Cena 45 kr.

Z doby bludů.

Historická povídka ze XVI. století. Napsal Antonín Sirůček. — Cena 30 kr.

Nákladem knihtiskárny rajhradských benediktinů v Brně vyšel:

MORAVAN.

Kalendář na rok 1886.

*Pořádá a vydává **P. Placidus J. Mathon,** O. S. B.*

Obsah jest hojný a vybraný. K roku Cyrillo-Methodějskému se odnáší báseň Fr. Kyselého: **Zlaté stopy** a V. Ševčíkův obsažný článek: **O slavnostech všeslovanských ve svato-Methodějském roce 1885.** K zábavě čtenářů přispěli: chvalně známý A. Dostál povídkami: **Zálesáci, Živá čísla, Jak v Kokořově volili;** Vlad. Šťastný: **Hrob ve Vltavě;** Fr. Stránecká: **Kmocháčci** a **Tetřívky „na akcisu“;** V. Ševčík přeložil: **Velký soud kozlovský ve Višňové Hoře.** Vlastivěda zastoupena článkem B. Hendla: **Posvátná místa kr. města Jihlavy;** výtečný znalec lidový profesor Fr. Bartoš podal stať: **Chléb v názorech, zvycích a pověrách našeho lidu.** Mimo to jsou tam drobné **články poučné, část hospodářská a hojné žerty.** — Mnohé zdařilé podobizny a obrazy jsou kalendáři na skutečnou okrasu.

Cena výtisku v tuhé vazbě 45 kr.

Vaterländischer Kalender

für das Jahr 1886. — Preis 45 kr.

Tiskopisy redakci zaslané.

Učebnice zeměpisu pro nižší prům. školy. Sest. K. Filipovský. V Praze, 1886 (sic.) Nakl. týž. Str. 70 s abec. rejstř. Cena 50 kr.

Pastýř duchovní. Seš. 9. Obs. mimo káz. Klosovo, Lenzova, Burianovo, Vohnoutova, Melicharovo též d. č. čl. Lenzova o Učení Petra Chelčického o očistci, Škrdlova o zásl. duchov. o zakl. knihoven a j. — **Květy** č. 8.

Písemnosti. Ku potřebě žáků průmyslových škol napsal K. Filipovský. V Praze. 1886 (sic). Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 160. Cena 60 kr.

Německo-české názvosloví při vyučov. ručním ženským pracím. Sest. učitelky průmysl. školy. Druhé vyd. V Praze, 1885. Nakl. týž. Str. 32. Cena 10 kr. — **Vlasť** č. 10. a 11.

Listárna redakce. P. T. pp. *K. v H.*: Učiníme dle přání, jakmile se něco vhodného vyskytne. Což soukromý dopis náš? — *A. D.*: Srdečné díky. Vše dojde po něčem. Čl. o Třeb., jejž bude lze uveřejniti až později, není snad stejný s předn. v Pl. l.?

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 10.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

III.

Velectěný Pane a Příteli!

Přede vším mé upřímné a srdečné díky za Váš právě přátelský dopis, jehož dobře míněného úmyslu si velice vážím; a teď, jak jen čas dopouští, k Vašim otázkám. — Myslím, že i po nejbedlivějším zkoumání něco předce každému zbyde, co za dost neučiní a jiným nebo i pouhému obyčeji (penes quem arbitrium et omnis norma loquendi) zanecháno ostane, to jest, že i Vy i já v grammatice tento nemilý osud měti budeme, zatím se upokojme, když aspoň některý krok ku větší dokonalosti se nám povede. —

c, s, z. V tom soudím jako Klácel, už také proto, poněváč komornica, mravenec, kočica (kočka), přechází ve komorničin, mravenčí, kočičí, to jest *c* ve *č*, jako maco*ch*a maco*š*in, ků*r*a ku*ř*í, dru*h*ý dru*z*í družba, ch, r, z ve š, ř, ž, teda by *c* v ňekterých obdobách stálo ke *č* jako *r ch z* ke *ř š ž*, to jest jako tvrdé k měkkému (es muss mě*k*ký sein, wegen mě*k*cí, mě*k*ší, mě*k*čejší).*)

zk, zp, zt mi mátly hlavu velmi, a s ničím nejsem spokojený, cokoliv mi napadá; však k nějakému konci rozhodlati jsem se musel. Opisuju Vám teda slovně, co po dlouhých mrzutých rozpacích přijímám při časoslovu: Die zwei partikeln s z lauten vor c ch č f k p t ť gleich; darum und weil auch ihre bedeutung oft sehr ähnlich ist, werden sie oft verwechselt. Das wichtigste dürfte folgendes sein. *S* zeigt 1. eine senkung, indem subjekt und objekt von oben herunter oder ganz wegkommen, z. b. sejíti, sjeti, sletěti, slezsti, sestoupiti, sklopiti, schýliti, složiti, heruntergehen, — fahren etc.; smazati, setřeti abwischen, — abreiben. Auch dachte man vielleicht an eine senkung in skonati sterben, sestarati se, setměti se, skrýti, schovati, spoléhati se na něco, slehnouti.

2. Eine vereinigung, und zwar *a)* Es vereinigen sich viele personen z. b. sejíti se, sjeti se, sběhnouti se, srotiti se. Ähnlich smilovati se, slitovati se nad někým, schváliti genehmigen, sesmilniti. — *b)* Das subjekt vereinigt mehrere dinge zu einem ganzen, z. b. svedsti, schytati, shromaditi, spletsti, sepsati. — Ähnlich ist smysliti, stvořiti, spůsobiti (aus s und po sobě wie spořádati), selhati, spívati, wenn man an die zusammenstimmung denken will.

3. Das subjekt erstreckt seine tat auf alle teile, auf das Ganze, z. b. Ján sjezdil, sběhal, schodil celou Evropu;

*) Pravidla tato jsou vyňata z české mluvnice, kterou Žák pro Němce a tudíž německým jazykem tehda psal; nebude tedy divno, že list tento obsahuje tolik němčiny. *Pozn. vyd.*

semleti žito das (ganze, gesammte) korn mahlen, spáliti, stratiti, skaziti ganz, alles verbrennen etc., strpěti erdulden, spasím selig machen; sníst, stráviti, smlsati, skoupiti, sezobati, aufessen, aufzehren, alles aufnaschen, aufkaufen etc.

Z hingegen zeigt 1., dass etwas, was früher nicht existirte, oder nur im geheimen dunkel keimte, an den tag kömmt: zroditi se, zploditi, zkřísiti, zrůsti (aufwachsen), emporwachsen), zniknouti, zejmouti se, zjíti und zcházeti aufkeimen, zdařiti se, zraditi, prozraditi, zjeviti, zpovídati, zvěstovati, zvěděti, zvoliti, zmírniti, zbaviti, zprostiti, zouti.

2. Besonders häufig ist *z* bei wörtern, die anzeigen, dass etwas eine eigenschaft erst bekomme, und zwar, dass diese eigenschaft in ihrer fülle zu denken sei. Der keim, die anlage zur eigenschaft ist oft, obwol verborgen, doch schon da, ohne z wächst sie allmählig, mit z erreicht sie ihre fülle oder tritt plötzlich ein. Der unterschied zwischen diesem z und dem obigen *s, 3.* ist also der: Bei *s, 3.* denkt man an die ganzheit, fülle der eigenschaft, z. b. ztvrdnu, ztrdnu, zbohatnu, zchudnu, zblednu, zkřehnu docela ich werde (völlig) hart werden; tvrdnu hiesse: ich werde allmählig hart, bin es aber noch nicht ganz. — Zbáchoratěti, zběleti, zdrsnatěti, ztupěti, zplesnivěti, zčernati, zčervenati, zkameněti. — So auch zbáchoratiti, zběliti, ztupiti etc. grossbäuchig, weiss, stumpf machen. — Auch wenn das zeitwort nicht eben von einem beiworte kömmt, genug, wenn es auf eine eigenschaft hindeutet, z. b. zmrznouti, změniti (zjinačiti), zkaliti (kalným učiniti).

Nota. Manchmal ist der unterschied zwischen s und z wichtig, z. b. srovnati, sjednotiti dva odpůrce, dva kmeny se srostly, svolil, abych s ním jel; dagegen: zrovnal zem er ebnete die erde, zjednotil pravidla er vereinfachte die regeln, chlapec už hezky zrostl = vyrostl, zvoliti měšťanostu. Aber *s 3.* und z 2. sind nicht so sehr verschieden, dass man darüber klopffechten sollte. Während einer denkt, repariren, verfertigen sei eine vereinigung aller rechten teile zu einem ganzen und daher spraviti, shotoviti schreibt, denkt ein anderer, durch reparirung, verfertigung komme etwas, was früher nicht war, wenigstens die eigenschaft pravý, hotový erst hervor, schreibt daher zpraviti, zhotoviti. Wir wollen uns in eine noch genauere unterscheidung also nicht einlassen, sondern im zweifel bloss nach der aussprache schreiben, da es uns inkonsequent schiene, auf unterschiede dieser art viel zu halten, während man Die eisenhändlerin wird einen hasen kaufen, die eisenh. wird hasen kaufen, die eisenhändlerinnen werden hasen kaufen immer gleich gibt mit: železnice koupí zajíce; oder während man aus zahladiti vertilgen und uhladiti glatt machen nur ein zhladiti macht etc. etc.

Vidíte, jak můj list roste, a což kdybych na všechno odpověděti měl? — Odvolávání na prostomluvnou výslovnost heybati, heyřiti etc. držím za cosi velmi mělkého, proto že jest jen provinciálná. Hanákovi, Valachovi, Slovákovi tím málo usnadníte, Němcovi nic; ano Hanáka i Slováka snad byste popletl, jeden říká mlén, bék, véška, druhý mlýn, býk, výška, a o mleyn atd. nevědějí zhola nic. Já jsem ani v Čechách neslyšel seykora ani píč místo síkora, péč. Ba i Jungmann ve slovníku má brzo vejce, lejno, brzo veyce, leyno. — Myslím, že kopito a klepeto snad je stejného rodu, vůbec nerád bych se v tom od obyčeje uchýlil, raděj bych jen řekl, že některé slova se píšou s *í*, jiné s *ý*, a že v některých jest obyčej nestejný jako v německém bei, frei, zwei, sein (seyn). — Ponenáhle by snad některé *y* samo sebou přestalo. Já píšu sin, poněvádž pro syn nevím do-

konce žádný důvod, ani onen mělký krajinovej výslovnosti, dále píšu nazívati, zamikati, proto že kořen zvu, mknu přechází ve název, zámek, a obzláště ve nazívám, zamikám jako stru, pru, dru, žvu ve prostírám, upírám, rozdírám, sežívám. Také bych neměl nic proti n*e*j*v*ětší, b*i*ch, b*i*chom, ale sám ostávám zatím při *ney, bych,* ať někdo jiný také něco zjinačí, ne abych já najednou tuze se lišil.

Dvouch, třech, dvou, tří uvádím tak jak zde vedle sebe, řka, že, dvou, tří přednost má jen ve složených dvouletý, tříletý etc. etc.

Chceteli všech mých 7 forem časoslova použíti, a na mne se odvolati, směle to učiňte, neboť nic proti tomu nemám.

Mé smýšlení strany *g*ener*á*l, *g*estikulacie, *G*ežíš at. p. víte, jedině jste nepodotknul, že se mi to proměňení, které mi navrhujete, zdá patřiti ku proměně gj*w*a, *w*og, *w*osk na jí*v*a, *v*oj, *v*osk. Jedno jako druhé jest navrhnuto jen z ohledu na cizé řeči, a odvolání na cizé řeči jest vždycky jen mělký důvod, ano Prus, Sas, Dalmatín ve vlaštině vyslovujou také jott, jehen, jente, jenere, a píšou Gott, gehen, gente, genere. Napřed hledím takové opravy navrhnout, které svůj důvod mají v řeči naší, ne v jinej. A znám starce, kteří jako chlapci museli ve školách slabikovati: al a la, je e ar gr, Lager; neboť ještě před 70 lety Němec své g i v Rakousku jmenoval je. On změnil, proto chceme změniti po něm.

Však buď jak buď, já neodpírám, jen na své ramena nemíním brati všechno: zatím jsem jen podotknul, že mnozí k tej změně radějí, a že by snad německým žákům vhod přišla, více než *v* ve *ve jívě*, které by snad Němcovi nevonělo, leč až by německý dobropisec, který roku 1836 radil psati Fi, Fater místo Vieh, Vater dosti následovníků našel, a tak k Vasser místo Wasser potom u nás ku *voj* místo *wog* cestu proklestil. To všechno přetrhnu, a jen nechám, coby pro *j* mluvilo; neboť bych byl nad míru rád, kdybych nějak prostřední cestu našel, tak abych za jedno Vám neodpíral, čeho bych srdečně želel, a za druhé abych při svej hlavní zásadě ostal, že pro své opravy důvod vždycky jen v řeči národní naší hledám, ačkoli ne ve krajině jedinej.

Děkuju Vám opět a opět, že jste mi svou rozmluvu se ....*) oznámiti ráčil; přišla ještě ve pravý čas; neboť potud jsem žádnou smlouvu neuzavřel, a že jsem s faktorem o tom jednal, stalo se jenom skrze p. Ohérala, který mi velice radil, abych svým nákladem nic nevydával. Smlouvali jsme, ale nesmluvili, aby na nejvíc 800 exemplárů se tisklo, a druhé vydání, že si vyhradím pro sebe; však nyní po Vašem listu se vracuju ke prvnímu úmyslu, totiž že sice u Rohrerky ale jen na svůj náklad a jen asi 600 výtisků na světlo vyjíti má; požádal jsem teda o předběžné účty, a pak teprva se definitivně rozmyslím. Míním také nějakého prostředku se uchopiti, jak bych onen podvod, o kterém mluvíte, a který snad dost častý jest, poněkud zabránil, ale to bude jen možné, když tisk i vazba se pod mým vedením stanou, a proto ačkoli bych v Holomouci laciněji vyšel, předce radšej zde ostanu, kyž bych jen už byl u nějakého konce, ale ještě ledacos schází a pak censura! oprava tisku! a odbyt!! — Inu, dá-li Pán Bůh snad už to tak dlouho trvat nebude. —

Bylo to neslušné, že na Vás hned vylákat chtěli, abyste můj spis do školy uvedl, byl bych nespravedlivý a nemoudrý, kdybych to už napřed žádal; ačkoli ovšem by mě to velmi těšilo, a snad také recensentům trochu mírnějšího a rozvážlivějšího ducha vnuknulo, ale zkouška jest jen zkouška, a do škol jen s velkou

*) Jméno (Sloupský či Slanský?) přetrženo a proto nečtitelno. *Pozn. vyd.*

opatrnosti, a po předběžných přípravách se uvedsti může. Slušno teda, abych to Vaší laskavosti zanechal, která okolničnosti uváží, a pak jestli možné, teprva rozhodne. Arci, kdyby Rohrerka napřed jistotu měla velkého odbytu, mohla by natisknouti exemplárů, až bych já se za hlavou drbal, maje s tím už bez toho strachu dost. Račte doplniti svou dobrotivou náchylnost ke mně ještě tím, abyste i déle každý písemný úsudek o Buriánovi odepřel; nechť ho žádá, nedožádá, cítím, že svůj prospěch žádá, a kdyby někdo tím se napřed honosil, co já jsem vypracoval dost obtížně, jakou zásluhou by ještě se mohla chlubiti práca má? honorárem jistě chlubiti se nebude. Tím však nechci říci, abyste Vy ve pravopisu svém mého bádání, pokud se Vám pravé, nepoužil; neboť od Vás se naděju, že pokud slušno, o mně se aspoň poňekud zmíniti, ano poněváč natura non amat saltum, mohl by spis Váš býti takový krok napřed, že by můj dálejší krok zas byl jen krok a ne skok; později jiní ať si udělají zas krok ku příkladu s *j* místo *g*, a pak ve druhém vydání už bych i k tomuto krok si také rozmyslil. Ano právě ještě něco o tom šlakovitém j, g, ğ. Nevíte, jak mi ťežko padá Vám to odepřeti, a jak předce zas těžko svoliti, tážu se teda, byl by jste srozuměný, kdybych místo toho, co o generál, loǧika, gáhen (diaconus) Řehoř (Gregorius), Genua, o pruském jute Jénik, o vlaském a dalmatinském jente, jenere, pak o dalmatinském ďente, ďenere, ďákono (gente, genere, diacono džente, dženere, diacono) jsem už postavil, nyní raděj řeknul: Sollte diese grammatik sich einer zweyten auflage erfreuen dürfen, und sollten indess noch mehrere böhm. sprachforscher die umwandlung des ğ, g lieb gewinnen, so werden wir nicht anstehen, sie nachzuahmen —?

Doufaje brzo uviděti Vaše nové spisy, žádám Vás, abyste ve svej lásce zachoval

upřímného přítele i ctitela

W. Ziaka.

V Brně, 31. ledna 1841.

P. S. Faktorovi p. Rohrerovej jsem zatím řekl, aby mou věc odložil, až si to ještě sám lépe povážím. Bez toho ještě mi dost práce zbývá. O Vás jsem jen tolik podoteknul, že by neslušelo, na Vás hned o přijmutí knihy mej doléhati, dokud hotová a od Vás uvážená nebude. On uznává, že vtom dobře mám.

Jak kdyby správa spraviti bylo nachricht, benachrichtigen, zpráva zpraviti reparatur, repariren? aneb naopak? aspoň rozdíl.

Letoší literatura Cyrillo-Methodějská.

(Doslov.)

Podali jsme v několika číslech souborný přehled letoších dějepisných prací českých, odnášejících se k životu a působení svatých věrověstů našich, prací vyvolaných památnou letoší slavností, jež měla osvědčiti vděčnosť naši k největším dobrodincům národu našeho; na Velehradě zajisté měli a mají oslavováni býti sv. Cyrill a Methoděj, ať užiji slov Jana Lepaře*)

»1. jakožto hlasatelé víry křesťanské na Moravě a v Čechách,**) která sice

*) „Časop. katol. duchov.“ (1885. str. 289.)

**) Co do Čech třeba bude dějepiscům našim povšimnouti si článečku opravného, v té věci nedávno vyšlého v „Historisch-politische Blätter“

poněkud již tehda v národ byla vnikla, ale neujímala se; jednak pro nedostatek náležitě způsobilých učitelův, a jednak proto, že s učiteli z říše východofranské vycházeli s meči i podmanitelé národní samostatnosti, kteréžto vady příchodem našich svatých apoštolů rázem byly odstraněny;

2. jakožto učitelé víry, kteří i životem svým k rychlému rozšíření jejímu pomáhali;

3. jakožto učitelé křesťanští, kteří důmyslností svou uměli k účelům svým užívati nejpřirozenějšího prostředku, totiž jazyka lidu pomocí i ústního i písemného slova i odchováváním učeníků;

4. jakožto pramen, z něhož křesťanství nepřímo dostalo se i k jiným slovanským národům, a

5. jakožto zakladatelé vyšší slovanské vzdělanosti, jmenovitě slovanské literatury.«

Jak se slavnosť konala, známo z novin, a my několika povšechnými zmínkami budoucně k ní se vrátíme. Spisy naše letos za tím účelem vydané, valnou většinou k významu onomu přihlížely, jej pochopily, a proto úkol svůj vykonaly celkem velmi čestně, což pokaždé vytknouti bylo hlavním úmyslem přehledu našeho. Jak zajisté hned z počátku podotčeno, nebylo záměrem jeho jednotlivé spisy obšírně a vědecky rozebírati a posuzovati, nýbrž většinou jen vytknouti stanovisko jejich, směr a ráz, a hlavně praktickou důležitosť pro různé vrstvy čtenářstva česko-slovanského. Mimo dva nebo tři měly všechny ráz příležitostný, tedy také více méně cenu. A i v oněch sporné otázky vědecké — jako stran písma, obřadův a pod. — spíše jen přehledem shrnovány, jak se nyní naskytují, nežli dále vyšetřovány a novými objevy rozřešovány — tím méně ovšem ukončeny, tak že zbývá bádati dále. Stanovisko jejich až na čtyry — tři z Čech, jeden ze Slovenska — bylo katolické, katolicky důstojné, beze vší vášnivosti věcné, pro věc samu nadšené, čímž výhodně rozeznávaly se od oněch hanopisů slavnosti: tyto zajisté importovati chtěly k nám onen fanatismus pravoslavný, jenž ovšem jest jen záminkou bezbožectví vůbec, naučivše se tomu od učenců ruských (srv. o tom úsudek J. P.(olívky) ve »Sborn. slov.« 1885, 7. 388.); k tomu ostatně poukázali jsme při spisech jednotlivých, k čemuž dnes připojujeme jen zprávu, že Lavrovskij, jeden z oněch slavistů ruských, již nejnověji tvrdí, že sv. Cyrill nebyl biskupem, zamítnuv hodnosť onu nabízenou. Nové tedy snad otázky nastávají — zdali kritické či hyperkriticky stranné, budiž ponecháno budoucnosti.

Dále doufáme, že přehled náš, vyjma snad některé menší články, byl úplný, oč nám hlavně běželo, ačkoli podpory při tom nenalezli jsme u vydavatelstev pražádné, jak bychom do katolických vydavatelů byli se nadáli. Učinili jsme tedy v té věci, seč jsme byli sami. Záleží konečně vše na tom, aby literatura tato také způsobila, nač byla vydána, aby platně přispěla ku »znárodnění« světců našich, aby nám skutečně byli heslem a vůdci v boji k osvětě, jíž se domáháme, k osvětě křesťanské.

(1885: 96, 3.), jenž názorům u nás obvyklým poněkud odporuje.

O některých účincích Kollárovy „Slávy Dcery.“

Napsal Frant. Bačkovský.

(Č. d.)

Takto horlil Čelakovský. Avšak přes to přese všechno nelze neschvalovati opatrnosti, s kterou nakládali se »Slávy Dcerou,« jak výše bylo vyloženo, jiní. Snad opatrnosť ta byla příliš úzkostliva, ale — opatrnosti nikdy nezbývá, jakž učí nás i přísloví, a na tehdejší dobu zbývalo jí tím méně.

Zakončil pak Čelakovský posudek svůj těmito nadšeně vzletnými slovy: »Nechať tedy, jak zasluhuje, zůstává Kollár po všecky časy miláčkem národa našeho — i zůstaneť, dokud české, dokud slovanské mluvy bude trvání, anobrž dokud cit a smysl pro krásu nevymizí na světě! Nechať v nejpěknějších dobách života jinochům vlastenským jest soudruhem a průvodcem, napomáhaje k zachycení a obrazu z temnosti se dobývajících citův a barev se rozptylujících lásky první. Tutoť ve všemožných modulacích octnouti se a jako svůj vlastní pocit nalézati může srdce. Nechať i dospělejšímu věku projevené tuto pravdy poslouží k rozjímání a k vroucnějšímu přilnutí ke vlasti a jazyku. Ty pak jemný, spanilý a blahodějný duchu! neustávej rozkoš tu a roznícení v srdce svého národa vlévati a v něm množiti sladkými zvuky své lýry, třebať i slzy se přiměšovaly ke zpěvu tvému; jsouť ony jasné perly na hrdlo drahé Slavie. Zakonči slova má Músa Kochanowského:

Jednak miéy tę nadzieję, że przedsię za laty
niebędą twoje czułe nocy bez zapłaty:
a co ci za żywota uymie czas dzisieyszy,
to po śmierci nagrodzi z lichwą wiek późnieyszy.
I opatrzył to dawno syn piękněy Latony,
że twoich kości popioł nie będzie wzgardzony.“

Podotčeno již výše, že Jungmann vyjevil Kollárovi z tohoto posudku Čelakovského radosť nemalou, a také jiným vlastencům Čelakovský zavděčil se jím. Josef Vlastimil Kamarýt pak když přečetl posudek ten, psal Čelakovskému: »Touto slušnou a důvodnou pochvalou více jsi jej (t. Kollára) pochválil než všickni, kteří znělky naň metali.«*)

Podruhé s názvem »Slávy Dcera« Kollárova skladba vyšla v Pešti r. 1832., a na titule poznamenáno, že to jest »Úplné vydání.« Vydání to má celkem »Předzpěv« a 615 znělek, rozdělených v pět zpěvův, a co se týče poznámky »Úplné vydání,« dotekl se jí Jungmann ve svém dopise ke Kollárovi již 15. dubna roku 1831., v němžto, zmíniv se, že Čelakovský vydal posudek »Slávy Dcery« v »Musejníku,« napsal, jak již uvedeno: »Až vyjde celé dílo zamýšlené tak pěkně, může soud také zceliti a kde chybeno, se napraviti.«

Avšak nové toto vydání »Slávy Dcery« neúčinkovalo na Čelakovského tak mile, jako vydání z r. 1824. Očekával je sice velmi zvědavě, jak patrno z dopisu jeho, poslaného 8. června r. 1832. Josefu Vlastislavu Plánkovi, kterému psal: »Vyšlo právě nové vydání »Slávy Dcery,« ale ještě je tu nemáme. Obsahuje 500 znělek — jaká to hojnosť! Očekáváme dychtivě, co tam asi vše bude,**) a ještě týž měsíc psal Jos. Krasoslavu Chmelenskému: »Právě jsem dočetl »Slávy Dceru,« nové vydání, při všech zde onde naskytujících se vadách mistrovské dílo!«***) Ale značně nechvalně vyslovil se o vydání tom již o tři měsíce později v dopise Jos. Vlastimilu Kamarýtovi: »Slávy Dcery« ovšem v Praze 1 exempl., totiž

*) Viz v F. L. Čelakovského „Sebraných listech“ na str. 291.

**) Viz tamže na str. 505.

***) Viz tamže na str. 325.

první díl 614 znělek, druhý díl se dotiskuje. Tomu dílu se podivíš, i ačkoliv záměr jeho dobrý, přece jeho básnické dílo nemá té ceny, jak jsme očekávali. Sto pěkných sonettů z 2ho vydání se téměř v tomto utopilo. Kollárovi se také matou koncepty — filologicky začíná básniť — a básnicky filologuje. Bylo by ke přání, aby také do jiných druhů básnických se pustil, tak by snad opět okřál; ve znělce se již takořka přebral.«*) Podobně Kamarýt ihned, když přečetl ukázky Kollárovy ze zpěvu IV. v »Musejníku,« ročn. 1830., vyjádřil se: »Znělky Kollárovy, znějící v Lethe — hned od čísla 278. — již vadnou a chladnou, vyčítajíce arci na větším díle slavná jména Slovan, avšak toliko vyčítajíce — ne opěvajíce. Ale doufám, že se opět k lepšímu probere.«**)

Kromě těchto ještě mnohem ostřejší výtky stihly vydání »Slávy Dcery« z r. 1832., a to opětně zejména z péra Fr. Lad. Čelakovského, kterýžto do »České Včely,« r. 1835., napsal »Obranu« proti Kollárovi.

Stalo se to takto: Roku 1812. v pražském časopise »Bohemia« vystoupil velmi jizlivě proti všem snahám vlastenců českých Alois Uhle, tehda professor při gymnasiu jindřichohradeckém, začež od Jungmanna byl rázně pokárán ve Hromádkových »Prvotinách,« r. 1813. Kárná slova ta Uhle vzal si upřímně k srdci a mysli tou měrou, že hned po té stal se horlivým ctitelem jazyka českého, a jméno jeho zaznamenáno již r. 1825. v Jungmannově »Historii literatury české« mezi spisovateli českými. Kollár však nedbaje proměny Uhlovy, dal jej ve vydání »Slávy Dcery« z r. 1832. do slovanského pekla, vyličiv jej jakožto úhlavního nepřítele národu českého. I chopil se Čelakovský péra na obranu svého bývalého učitele Uhla.

*) Viz tamže na str. 314.

**) Viz tamže na str. 267.

»Obrana« Čelakovského počíná se těmito slovy: »Kdož medle, maje na zřeteli slávu spisovatele samého a dobrou pověsť svého národu — holubičího národu, nepřál z celého srdce, by velebený zpěvec náš, p. Jan Kollár, ve svém novém vydání »Slávy Dcery« (r. 1832.) nikdy nebyl napsal, nikdy nebyl dal vytisknouti některé stránky zpěvu pátého, nadepsaného Acheron. Nehledíc na to, že sonetty zpěvu toho v ohledu básnickém skoro veskrz nehodny jsou takového mistrovského péra, jakým p. Kollár vládne, dotýká se tam básník cti a dobrého jména některých osob způsobem nezaslouženým a sebe nedůstojným, pouštěje se v odsuzování pouhým zdáním, příliš kvapným uchopováním se té neb oné z ledajakého kalného pramene čerpané události, a neuváživ, že aspoň toho spravedlnosť žádá, by dříve se všech stran zkoumána byla mravní povaha té osoby, kterou chceme před světem (hrozný to čin již sám sebou!) v pohrdání uvésti a zatratiti. Není úmysl můj všechněch těch a takových osob, kterým p. Kollár více méně dle přesvědčení mého křivdu učinil, zde bráti v obranu. O dva ale přece muže, odsouzené od něho do pekla, třeba jenom slavského, chci se tuto zasaditi — ó bych i dva jim věnované sonetty tím na vždy zahladiti mohl!« — Po té Čelakovský hájí ruského boháče, hraběte Demidova, kterému Kollár vyčetl, že »vlastním chudým bral a chudým dával,« a potom Uhla, a zakončuje »Obranu« svou takto: »Zničením těchto dvou a snad i jiných odsudkův učiní výtečný náš zpěvec »Slávy Dcery« nejen okřivděným osobám, ale i sobě spravedlnosť.«*)

Ale též »Obranu« Čelakovského potkala nehoda, že vyskytla se v nevhodnou chvíli. Kollár totiž právě meškal v Praze,

*) Výtku ve příčině Uhla Kollárovi učinil i Palacký v dopise ze dne 1. září 1832, o čemž viz v „Musejníku," r. 1879., na str. 476.

jeda si pro svou Mínu, i byl tím dojat velmi nemile Jungmann, jakož vidno ze slov jeho, napsaných Antonínu Markovi 19. září 1835: »Ve středu přišel ke mně Kollár, kterýž přes Prahu jel sobě pro nevěstu (Mínu svou), před 15 lety*) zamilovanou!... Nemilo bylo mi, že právě zde v jeho bytu Čelakovský vytasil se s tou obranou Demidova a Uhla, a mrzím se, že ten pán tak rád vozí se po jiných.«*) (O. p.)

*) Vlastně tehda již před 17 lety, totiž r. 1818.

*) Viz v „Musejníku," r. 1883., na str. 508. a 509.

Posudky.

Ruch nynějšího času s upomínkou na budoucnosť. Nakreslil J. M. Pohořelý, osobní děkan v Nové Vsi u Kolína. Nákladem vlastním. Tiskem K. Šolce v Kutné Hoře. Cena 12 kr. Str. 36.

Není to žádná vědecká úvaha, pan spisovatel hledí slohem populárním poučiti lid, jakými jest se mu bráti cestami, aby v tom divokém proudu nynějšího času o ostré úskalí zkázy nenarazil. Stanovisko jest v ní přísně katolické. Vysvětluje stručně, v čem pravé světlo, pokrok a svoboda záleží, že nelze nám tyto prameny časného blahobytu hledati u těch, kteří píší o osvětě, o svobodě svědomí, o pokroku časovém, za to náboženství naše, matku všeho rozvoje tupí a haní, nýbrž v lůně pravé, svaté víry naší. Důkazy podány jsou jasně a srozumitelně, že to každý zcela dobře pochopí. — Knížečka měla býti dříve podrobena důkladné korrekci; nalezli jsme v ní několik hrubých chyb pravopisných i slohových. Úprava slušná. Zasluhuje rozšíření. *V. D.*

Pod Vítkovým kamenem. Kresba ze Šumavy od Ad. Heyduka. »Kab. knih.« sv. 4. Nákladem Fr. Šimáčka.

Šumava nalezla v Heydukovi nadšeného ctitele a oslavovatele, toho je 4. sv. »kab. knih.« opět důkazem. Celou knihou provívá láska k bujným hvozdům šumavským, jež tak živě, tak velkolepě, s takou horoucností dovede vylíčiti jenom — Heyduk. Krásy její líčí sám, líčí ji ústy kmeta, hajného, jenž mu v tom stánku přírody i rozkošnou zkázku povídá. Žil tu se svou mladinkou, spanilou manželkou, již si ze Slovače, v době války košutovské, opuštěnou, přivedl. Ale duch nepokoje pokazil jeho štěstí. Žena byla nespokojena, neměla dítek; k tomu jim náhoda přiválа cikány. Fujarka a černé oči cikánovy mu ženu odloudily. Zmizela mu poslouchajíc hlasu srdce a touhy po rodném kraji. Sklamaný stařec truchlil, ale bolesť také přešla. Pro srdce svého klid učil dítky lásce k mateřskému jazyku, lásce k rodné zemi. Než tu, již dávno oplakal, osud mu přinesl zpět zbědovanou a — s děckem. Šlechetný muž ubohou nezamítá, ale odpouští jí a umírající slibuje že se o dítko postará. — Půvabná tato povídka oplývá dojímavými místy, z nichž mnohé jsou vysoké ceny básnické. Charakter zrazeného muže jeví se nám v plné síle šlechetnosti a dobroty — zlaté srdce lidu šumavského, které msty nechová, ale mužně odpouští. *V. D.*

Ze zlatých dob Moravy. Historický obraz, nakreslil A. J. Dubec. V Přerově 1885. Str. 292.

V této práci znárodnil mladý a velmi pilný vypravovatel nejslavnější kapitolu

dějin staromoravských. Tím jsme již napověděli přednosti i vady spisu. Kéž však nikoho od rozšiřování líbezné a bezúhonné četby této zvláště mezi dospělejší a studující mládeží nezastraší následující pokyny, jimiž p. spisovateli zdokonaliti radíme tvorbu příští!

Dubec nepodal nám histor. román, mohutně působivý: s dramatickou kostrou, s dějem jednotným, napínavě zauzleným, za jehož rozvoje osoby jednající dle zákona kontrastu v povahách každá svou vlastní nápadně ve mluvě i v činech charakterisovanou individualitou čím dále půvabněji nás opoutají. Tím přivodil, že čtenář vyspělý, žádající původních, mohutných charakterů, soustředěného a ne přes příliš na mnoho osob rozvětveného děje, a znalý spolu dějin staromoravských, hodně dlouho musí čekati, než jej kniha v II. díle dokonalou V. kapitolou k básnickému požitku a k dychtivosti po dalším osudu vedlejších »stafážových« osob zajme. Ale i pak dychtíme po rozvoji osudů šesti milenců ne snad donuceni vzrušujícím, hlubokým pohledem do zvláštní přirozenosti a povahy, nýbrž spíše poutáni klidnou zálibou ve zbožné šlechetnosti stoupencův a ochránců Methodějových. — Dlouho as připravovav se bedlivým studiem dějin staromoravských dle novějších výzkumů ve »Sborníku Velehradském« a pod., přikročil Dubec k věrné líčni příchodu, působení, osočení i utrpení Methodějova až do návratu z vězení německého na Moravu. Kolem osoby apoštolovy kupí se ve článcích vhodně se obkročujících vážné děje Rastislavovy, Svatoplukovy a Slavimírovy a nadšené činy zamilovaných vyznavačů nové víry na ochranu vlasti, knížete i věrověsta. Díl I. končí zradou Svatoplukovou, po níž kníže Rastislav od Němců byl jat a »z milosti« krále Ludvíka — oslepen! Dokonalejší díl II. končí zasloužené zradou Vichingovou a Prostějovou, jež i Svatoplukovi pomohla s trůnu do vězení německého; současně zajat a tajně uvězněn byl i Methoděj od nevraživých »missionářů« německých. Díl III. obsahuje v názorných, úsečných líčních osudy zajatého Methoděje před soudem německých biskupův i manů královských, a pak u vězení na Hohenburgu, kdež Lotar, kastelán — postava to psychologicky všech nejzvláštnější, poněvadž vábně a hlouběji odhalená — jakož i dcera jeho Hilda s milovaným odchovancem Dobroslavem velice mnoho úlev věrověstovi poskytnou.

Spis končí chrabrým dobytím Velehradu od povstalých Moravanů, lstným potřením přikvapivších Němců pod velením propuštěného Svatopluka, návratem sv. Methoděje po míru Forchheimském, a odměnným sňatkem tří šťastných, idealně šlechetných párů v novém kostelíku, od vznešené vlastenky Svatavy Všeradovy postaveném. Postavy a děje ke skutečné historii přibásněné: něžný a neunavný bohatýr Bezdruh i hrdinná jeho Miluška Holzova, snivě povídavý, smělý Vratík a Bělička, Dobroslav a Hilda, vyslanci do Říma, jakož i proticharaktery německé vypracovány jsou jen pokud žádalo vhodné rozložení dějin skutečných.

Proto loučíme se s dílem plni milých dojmův, ale ani jedna postava nevynutila v nás pocitu tolikè síly duševní a svérážnosti, jakou na př. dojímá Dostálova »Obětovaná,« ať již appelujeme k sourodému dílu Cyrillo-Methodějskému. Nezapomínejme však, že Dubec měl asi v úmyslu obradovati mládež vyspělejší spíše věrně historickým obrazem rozměrů velikých o mnoha skupinách dějových, než jednolitým, dramaticky působivým, charakterovým dílem uměleckým., Milencové jeho poznají se způsobem ovšem rozmilým, dostanou se však za sebe beze

všech nedorozumění, rozluk a rozporů duševních neb dějových; Dubec chtěl nám asi podati výlučný světlotisk krásných duší staromoravských ve své popularisaci dějin oněch — a tu mu stačilo vésti své hrdiny pouze k důkazům zbožné šlechetnosti tím, že lásku obětovati je nechal nebezpečné práci za ohroženou vlasť a novou, lepší víru.

Uvažujme posléze o slohu, ať vysvitne, proč knihu i jakožto popularisaci dějin staromoravských jsme ne docela schválili. Dubec mluvy subjektivné a reflektující dovoluje sobě s chvalnou střídmostí; ponejvíce jen úvody a konce kapitol opatřil vhodnými poznámkami a myšlénkami, jež svědčí o jeho znalosti kulturních dějin i povah slovanských a velké lásce ku vlasti a víře Cyrillo-Methodějské. Nevhodně však vložil pan spisovatel v nejeden výrok hrdin svých úsudek novověké historie a psychologie. Také těžko potakati, zdali první apoštolská řeč sv. Methoděje — jenž vůbec »květnatě« mluví — pastorálně zcela je příhodna . . . Všechny osoby vůbec mluví ne prostou, alespoň trochu snad naivnou, souřaděnou mluvou staromoravskou, nýbrž ideálně krásným, květnatým, periodicky se vinoucím slohem spisovatele na sklonu 19. století!... Zvláště Vratík rád deklamuje téměř slohem Vrchlického, a to bez oddechu široce (II. díl str. 4. a mn. jinde). Kromě toho v díle I. jest sloh téměř rokokově ozdobnůstkářský a často upomíná na Třebízského. *Al. J. O.*

Pod starými krovy. (Črty z pražského života od Karoliny Světlé.) IV. »Na Košatkách.« (»Ruch« VII. č. 1. sll.)

Spisovatelka nakreslila celkem velmi poutavou povídku co do konstrukce a povahopisu, látka však ukazuje mnoho na povídku: »Kříž u potoka.« Hlavním obsahem — nešťastné manželství. Konec povídky je velevýznamný, vítězství ctnosti a desátého přikázaní nanejvýše oslaveno, ač nešťastný konec strpčuje náladu čtenářovu. Kdyby nebylo několika míst a účinkujících faktorů, povídka »Na košatkách« důstojně by se řadila ku »Kříži u potoka,« a hlavně pro effektující konec a mravný význam byla by odporučení hodna. Avšak některé věci mohly býti zcela vypuštěny nebo jiným způsobem nahraženy, by jimi celek netrpěl, jak skutečně se děje těmito nepřístojnostmi. Vedle lehkovážného staršího syna Augustina líčen mladší Tomáš jako vzorný a ctnostný odchovanec luteránských spisů, jež na půdě našel a jimi se vzdělal. Rodina Bursova, aby zakryla kacířský svůj původ, zdobí průčelí domu sochou Marianskou (str. 23.; pak snad všechny podobné sochy jsou téhož původu!!). Františkán marně svádí Martina do kláštera (II., 23.), za kterou příčinou na koupi ryb přichází. Dcera staré matrony pražské, Nanynka čili Annetka, dána do kláštera na cvičení, by se tam německy a »perličkami a zlatem vyšívati na hedbáví a aksamitu naučila« (III., 43.); k vůli té musí se Augustin oženiti, by panímaminka z obchodnice kapitalistkou se stala, dcera veřejně vystoupiti mohla v zábavách, »a klášteru dělala česť a dobrou jeho pověsť šířila« (III., 41.). Jako námluvčím vyhledán pan kvardián (františkánů), který »má vždycky několik nevěst i ženichů za lubem, neb starostliví rodiče, jimž na věčné spáse dětí (!) záleželo, k němu se obracejí« (III., 58.). Že by v Praze kvardián podobnými starostmi se zanášel, jest docela pravdě nepodobno, že by sháněl sňatky, dokonce nepřirozeno ve velikém městě, natož v tomto případě, kde nevěsta daleko za Prahou ve mlýně zrozena byla. Za dobrou radu odměnila Bursová františkána »malým sice, ale přece velmi těžkým, dukáty naplněným sáčkem pro šlechetné úkoly slavného kláštera.« Daru toho zmíněno s úsměšnou ironií na lakotu dotčeného

kláštera. Pater kvardián opravdu za peníze ty zjednal námluvy a — nešťastný sňatek. A aj, jako sestra ženichova, tak (nevlastní) sestra nevěstina byla dána na vychování do kláštera; k vánočním svátkům měla se vrátiti, a tu dcera prvé ženy mlynářovy musila ustoupiti. Přála prý si matka, aby o příštím masopustě užily (dcera s matkou) nevinných radostí svého věku, aniž by jim starší sestra v cestě při tom stála (59.). Jaká to škoda! Jako vůbec celá povídka, směřující jednotlivými částmi k narážkám a potupě klášterního vychování a života.

Děj povídky padá hodně do minulosti, a tu měly kláštery jinou práci, než splétati milostné nitky k nešťastným manželstvím. Aby hodně lež vystoupila, čteme (74.), že nešťastný ženich s paterem kvardiánem jel se na nevěstu podívati. Tedy byl skutečně námluvčím a vyjížděl se ženichy za nevěstami!

Když mladší bratr Tomáš u ženy, řádně vychované, u ženy ctnostné a nepoddajné, tak špatně pochodil, vstoupil do kláštera, »kde zaniká každá volnosť, kde musí i odumříti vlastní svědomí.« (90.)

Jak již řečeno, bez těchto narážek, do zauzlení celého nepřirozeně zasahujících, byla by to povídka velmi pěkná a odporučení hodna. Zdá se nám, jakoby nyní žádná povídka, žádná báseň nebyla dosti řízna, kdyby neťala do církve katolické, pak je už jista pochvalné kritiky. *„ad“*

Z české humoristiky. »Ze života pana Felixe Vorlíčka.« Humoristická episoda od Dra. ***. Vyňato z »Humoristické bibliotéky.« Třetí vydání. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty. Stran 63. Cena 30 kr.

Pan Vorlíček byl 10 let již kancelistou při okresním úřadě smolovickém. Pracoval pilně a poctivě, až pedanticky. Tak stal se pravou rukou svého chefa, pana hejtmana. S tímto štěstím však nebyl spokojen a toužil po nějakém povýšení. Avšak »kdykoliv zadal o nějaké uprázdněné místo, uměl to pan hejtman zaříditi tak, že mu ti páni »nahoře« jeho milou pravici nikdy neusekli, nýbrž nanejvýš nějakým lichotivým »pochvalným dekretem« k dalšímu lopocení ještě povzbudili.«

Pan Vorlíček umínil si však učiniti konec oddalování, zajeti do Prahy k panu »radovi« a přednésti jemu svou stížnosť.

Nehody, které potkaly pana Vorlíčka, když se vypravoval na cestu, pak na cestě samé a za jeho pobytu v Praze jsou hlavním obsahem této »episody.« Mnohými rysy vyznačen pan Vorlíček jako člověk neobratný, jehož při každém kroku nehoda stíhá. Celkem však jest »episoda« sbírkou více méně komických případův a nehod, kteréž pro zasmání sestaveny jsou ze vtipův a anekdot celkem známých, jak tomu i nadpisy jednotlivých kapitol nasvědčují.

»Episodou« může se pobaviti každý. *P. G. S.*

Z ptačí perspektivy, genrové obrázky ze života knihkupeckého. Nakreslil J. M. Hovorka. Nakl. A. Reinwart. 1885.

Skrovná a úhledná knížka, obsahující zákulisní historky z ovzduší knihkupeckého, jež rozděleny jsou ve dvě řady. Řada I.: »Pro domo nostra.« Několik kapitol, jichž hrdinou jest ideální učeň Sekerka. Ale ubožák dochází sklamání, ideály jeho se rozbíjejí o praktickou skutečnosť. Jest posléze pomluvou vyhnán. Charakteristika jest ostrými a vhodnými rysy naznačena.

Řada II.: »Pro corona« jest zajímavější a poučnější. Obsahuje sedm obrázků, většinou ostrým sarkasmem prověťých. Pan spisovatel tepe nejen knihkupce (»Mezi svatými a světicemi«), nýbrž i spisovatele (»Ve sférách učených« a »Literatura v Jokahámě«), satira na známého cestovatele a ony vlastenecké čtenáře, kteří pachtí se po spisech něme-

ckých toliko pro jich láci. Zvláště zajímavé jsou dva poslední obrázky »Koně v knihkupectví« o německém humbugu a »Vánoce literární« o vlivu německých nakladatelů na naši dětskou obrázkovou literaturu. — Sloh vybraný, ale místy cizími slovy promíchán. Knížka hodna odporučení. *V. D.*

Aspoň se pousměj! Maloměstské drama od Jakuba Arbesa. (»Ruch« VII. č. 4. sll.)

Nedávno přinesl »Hlas« (37, 52) toto »zasláno:« »Redakci »Ruchu« v Praze. Považovali jsme »Ruch« za časopis, nesoucí se snahou vyšší a zasluhující podpory všeho obecenstva. Z posledních však čísel, v nichž uveřejněno bylo Arbesovo maloměstské drama »Aspoň se pousměj,« seznali jsme, že jsme se mýlili. Celý ten krvavý román, neboť slohem a obsahem svým upomíná úplně na krvavé romány, má za účel pošpiniti stav kněžský, pane redaktore, ty kněze, kteří časopis váš »Ruch« tak rozšiřovali. Však se to více nestane! Panu Arbesovi radíme, aby spracoval ten románek v dvaceti sešitech a vydal ho v témže knihkupectví, kde vyšlo již více takových krvavých a znemravňujících škvárů.« — Potud »Hlas.«

Dva obchodníci, boháči vyhlášení, Moravec a Řehořovský, mají dvě děti, Cilinku a Emericha, jež za sebe se dostanou a hned odjíždějí na dalekou cestu do Italie. Zatím bohatství obou špekulantů vyšlo na pravé světlo a podpory novomanželům odepřeny. Vrátivše se domů klesají z přepychu do největší bídy. Emerich dostal malou službu u železnice. Nyní následuje arbesovské známé líčení bídy lidské se všemi nejmenšími odstíny a malichernostmi, jen aby děj byl hodně napínavý. I nejnepatrnější zjevy obšírně a důkladně vylíčeny. Místy pěkné myšlénky probleskují, jako navrácení nalezené tobolky, zapuzení myšlénky na sebevraždu. V bídě té vzpomíná Emerich na staré přátele, s nimiž dříve utrácel. Však neznají se k druhu v bídě postavenému. Mezi jinými vzpomněl na faráře Horušanského, který kdysi jako alumnus miloval Cili, jí z lásky se vyznal a od ní byl odmítnut (238). I tu Moravec napomíná ženu, by se na faráře aspoň pousmála, že jim pomůže. Po krátkém zdráhání učinila tak, a bylo pomoženo, bída zahnána.

Kdyby byl nyní spisovatel vylíčil dobrotivosť toho neb onoho, který chudáka z bídy vytrhl, byla by povídka a šlechetnosť dobrodincova chvály hodna. Ale pan Arbes na potupu stavu kněžského vložil v dobrodiní prokázané hada jedovatého, který by od kněze poskytnutou podporu spálil jedem svým. Horušanský se ujal Moravce, i byt podle fary mu najal, vchod do farské zahrady dovolil. Úsměv změnil se v přízeň, hříšnou lásku, Moravec oklamán ženou. Dobrodiní obrací se v jed. Konec konců Moravec se zabil ve farské zahradě, žena jeho se utopila a z faráře se stal »dobrodinec lidu.« Tento sensační závěrek zkazil celou povídku, postaviv ji po bok románům krvavým. Snadná pomoc: když člověk neví, co s hrdinou povídky, ať padne. Zavinili pád katolický kněz, je »cena« v ústech lžiliberálních povídky té zaručena, ať již tolik nedůsledností, přechmatův a nelogického myšlení v povídce jako v přítomné. Maloměstské drama to snese. Jen když je effekt a práce jsou na dračku.

Souhlasíme právem se »zasláno« v »Hlasu«, jenom ne s posledním, aby pan spisovatel románek ten spracoval ve 20 sešitech. Co by do nich napsal? Tak jednoduchý, otřepaný děj lze vtěsnati na několik stránek a ještě k tomu třeba arbesovských čárek — — — — (jimiž se každá práce jeho hemží) a konec je beztoho v děj jenom vpašován, za vlasy přitažen. Nad podobnými plody česká literatura se nikdy »nepousměje.« *„ad“*

Drobnosti.

Sv. Otec Lev XIII. slaviti bude v prosinci r. 1887., dáli Pán Bůh, padesátileté jubileum svého kněžství. Právě dostáváme známosť, že se působením generálního komitétu pro katolické kongressy sestoupila komise, aby podnikla přípravy ku slavnosti té. Ponechávajíc každému národu, biskupství, spolku atd., aby svým způsobem k tomu cíli pracovali, navrhuje komise, aby všechen svět katolický spojil se k těmto čtyřem věcem:

1. budiž založen spolek modlící se za dar a vítězství sv. církve a její nejvyšší hlavy Lva XIII.;

2. budiž uspořádána vatikánská výstava předmětů v obor umění a průmyslu církevního spadajících, které sv. Otci budou darem podány a jež hlavně ku potřebám bohoslužebným čeliti mají;

3. budiž sebráno sv. Otci stipendium na mši sv. zcela malými dárky katolíků všeho světa;

4. buďtež uspořádány poutě ke hrobům sv. apoštolů Petra a Pavla.

Sídlo komise pro podnik ten jest Bologna, předsedou jest Jan Acquardini, sekretář Jan Doniny a co nevidět vyjde orgán této komise: »Il Giubileo Sacerdotale del S. Padre Leone XIII.« — Zdař Bůh! — *(Obz.)*

Německý časopis apoštolátu tisku v červencovém sešitě nabádá článkem »Tisk a papežství« katolické journalisty k jednotě a společnému boji proti nepřátelům církve, dovozuje, že třeba zříditi náboženský tisk, jenž by pod ochranou neomylnosti papežské opřel se tisku všech bludův a ohyzdností. — Dále vypočtena slovy rakouských biskupů »znamení času«: Nevěra, indifferentismus, praktický materialismus, boj mezi národnostmi, svobodné zednářství, špatný tisk. Zvláště postaveni na světlo svobodní zednáři, kteří vystupují před lid se škraboškou přátelství, hlásajíce rovnosť, bratrství, humanitu, lásku, zatím však napadají církev, popírají autoritu papežství, tupí náboženství zjevené, ba došli již k otázce, »lze-li vůbec připustiti víru, že Bůh jest, čili nic!« K tomu jim slouží hlavně špatné noviny, kde, snažíce se svět odvrátiti od Krista a od Boha, podávají úchvatnou formou »jed v číši zlaté.« — Článek »Revoluce a její ztělesnění v moderním státě« věnován hlavně mladíkům, jež spisovatel střeže tajných společností revolucionářské »Venty,« jež mladíky nezkušené láká, ohrožujíc celou nynější společnosť. Zajímavě tu vypsáno, co jest vlastně revoluce nynější doby, vzpoura totiž proti všemu řádu světovému.

F. A. V.

Ústřední knihovna nedostane přece za nového redaktora Fr. Bačkovského, jak zmíněno tu v č. 9. (str. 138.), neboť mu prý byla působením intrik a úkladův odňata dříve, než ji vlastně vykonávati začal.

Z politické činnosti kardinála Schwarzenberga úryvky líčí pěkně v č. 8. »Osvěty« prof. Dr. Ant. Rezek; zvláště zajímava je časť, ve které vypisuje, jak smýšlel nebožtík o rozdělení bohoslovné fakulty pražské, neboť ze spolehlivých pramenů dokazuje, kterak novinářstvo české mu křivdilo, uvádějíc jej prostě za nepřítele české fakulty: chtělť míti ovšem jednu fakultu, ale v ní obě národnosti ve všem stejně zastoupeny.

Spolek k vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje národa českého, zařízený na památku jubilejní, rozesýlá po časopisech program svůj, dle něhož mají vydány býti spisy Štítného, Matěje z Janova,

Petra Chelčického, Husovy, Rokycany a j. Některá ze jmen těch vzbudila nedůvěru obecenstva našeho, o čemž professor Dr. Kalousek, jehož slova tu beze vší poznámky uvodíme, v »Osvětě« (čís. 9. str. 860.) takto píše:

»Toliko nedostatečná známosť věci mohla způsobiti domnění, jež mi bylo projeveno z několika stran, jakoby spolek chtěl se bráti nějakým zvláštním směrem protináboženským, zejména protikatolickým. Samo provolání spolkové oznamuje, že mají býti vydáni sporní spisové obou stran; uvozujeť se v něm vedle Matěje z Janova, Husa, Chelčického a Rokycany, kteří bývají pokládáni za protivníky církve katolické, také Štítný, jenž ani za živa, ani po smrti nebyl ze strany katolické ničím obviňován, dále zástupce scholastického realismu Stanislav Znojemský, jenž ze přítele Husova učinil se jeho nepřítelem, i fanatický horlitel proti utrakvismu, Hilarius Litoměřický. Kdo se obává, že z činnosti našeho spolku vznikne nějaký nebezpečný náboženský ruch, může příkladem býti vyveden z klamu; kus úkolu, jejž spolek před se béře, již se vykonal, a dozajista není nikomu nic povědomo o nějakém náboženském nebo protináboženském hnutí, jež by bylo vzniklo tím, že Erben a Vrťátko vydali některé spisy Štítného, že Erben sebral a tisknouti dal české spisy Husovy, anebo že Palacký uveřejnil Documenta M. Joannis Hus vitam, doctrinam causamque in concilio Constantiensi actam illustrantia. Spolek chce prameny dějin náboženských učiniti badatelům přístupnými, a nic více. Platí zde, co pravil nedávno Lev XIII., otvíraje historikům archivy papežské: že církvi katolické není se obávati bádání historického, ale že přátelé její mají užívati dějepisných pramenů k obraně její.«

Památku Cyrillo-Methodějského jubilejního roku i český západ čestně oslavil. Čilá Měšťanská beseda v Plzni učinila tak, když slovutný pan prof. Strnad promluvil v delší řeči o kulturním významu idee Cyrillo-Methodějské, a to velmi vřele a opravdově. Snaha jeho vší chvály hodna. Jen žel, že málo těmi kruhy, do nichž by se toho člověk nejméně nadál, při thematě nábožensko-národním, pramalá osvědčená účasť úplnou záslužné věci té ignorací.

V malé osadě Chvalenicích přednášel v besedě vp. A. Dostál o »významu slavnosti Cyrillo-Methodějské«*) při velmi četné návštěvě jak domácích tak okolních hostí, zvláště za spolupůsobení místního i vzdáleného učitelstva.

„ad“

---

*) Řeč ta uveřejněna v brněnském „Hlase.“

(Zasláno.)

Našemu čtenářstvu!

Tímto číslem ukončujeme první ročník „Vlasti.“ Bylo nám překonati velikou nedůvěru ve vlastním táboře, bylo nám krok za krokem, s velikým úsilím, energií, odvahou a nezřídka s nemalým sebezapřením proklesťovati sobě cestu po nivách naší vlasti, avšak, díky Bohu, nyní můžeme s uspokojením říci, že družstvo naše sílí a mohutní, a že časopis náš nalezá milého přijetí v domech farních i klášterních a čím dále tím více i v kruzích občanských.

My jsme sice nikdy neklesali a nebáli se, že se podnik náš sbortí a sesuje, ale podobné mínění dlouho panovalo u mnohých, věci naší jinak dosti příznivých mužův; avšak když sám vrchní církevní kníže provincie české, Jeho Em. zvěčnělý kardinál arcibiskup kníže Schwarzenberg, svým slavným jmenem spolek náš podepřel, počala mizeti nedůvěra a dodnes zmizela již úplně, začež máme ze spisovatelů nejvíce děkovati našemu slovutnému Frant. Pohunkovi, jehož články, jak nám na sta čtenářů sdělilo, vzbudily všude u katolických čtenářův obdiv a nadšení.

Vstupujeme tedy v nový správní rok v každém ohledu s blahou nadějí; přihrneli se však na nás nějaká bouře, nijak nás nezastraší, neboť nebojujeme z motivů nekalých neb malicherných — my vedeme boj z přesvědčení pro drahé dědictví otců našich, sv. Václava a sv. apoštolů Cyrilla a Methoda, pro víru a křesťanský mrav. Nechť

tedy přijde bouře s kterékoliv strany, nás nezalekne: cíl náš jest určitý, pevný, nezlomný.

Ku konci máme k našemu čtenářstvu prosbu, aby nám totiž laskavě udalo adresy ústavů, spolků, besed, knihoven, jakož i osob z kruhů měšťanských, které by dle svých poměrů časopis náš odebírati mohly. Rádi bychom totiž zaslali takovýmto osobám a korporacím první číslo druhého ročníku na ukázku. Snad by také bylo dobře, kdyby si některý náš příznivec dal zaslati více exemplářů „Vlasti," č. 1. r. II. a sám těm kterým osobám neb korporacím „Vlasť" doručil a odporučil. Čísla na ukázku budou zaslána zdarma a nikomu s tím žádných výloh nevzejde. Kdo s poslední myšlenkou souhlasí, nechť nám laskavě v čas udá, kolik exemplářů bychom mu měli zaslati.

Zvláštní pak prosbu vyslovujeme ku strážcům na Sionu, k českému, moravskému i slezskému duchovenstvu, aby tento mladý strom, který počíná vyrůstati v naší katolické literatuře, svými silami všemožně podporovalo; nechť tato mladá haluz na půdě katolické vzroste v mohutný strom, pod jehož stínem by naše zubožené, opovržené katolické písemnictví okřívalo a jehož ovocem by po způsobu Svatoboru i náš katolický Svatobor osvěžoval katolickou literaturu, kde toho třeba podniky literární hmotně podporuje, aneb peněžnými subvencemi nadějným silám z našeho táboru k odbornému vzdělání napomáhaje.

S těmito úmysly i nadějemi vstupujeme v druhý správní rok.

Předplácí se i s poštou: čtvrtletně 82 kr., půlletně 1 zl. 64 kr., ročně 3 zl 25 kr.

Členové družstva předplácejí:

a) členové přispívající: čtvrtletně 65 kr., půlletně 1 zl. 30 kr., ročně 2 zl. 60 kr.;

b) členové činní: čtvrtletně 70 kr., půlletně 1 zl. 40 kr., ročně 2 zl. 80 kr.;

c) členové zakládající: čtvrtletně 60 kr., půlletně 1 zl. 20 kr., ročně 2 zl. 40 kr.

Do Ameriky obnáší roční předplatné 4 zl. r. č.

Redakce a administrace: Praha, Žižkov č. 505., Komenského náměstí.

Redakce a administrace „Vlasti."

Tiskopisy redakci zaslané.

Životopis Pavla Josefa Šafaříka, od Dra. J. V. Nováka. „Osvěty mládeže" sv. I. V Praze. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 92. Cena 50 kr.

Kytka z Tatier. Československej mládeži uvil Strýčko Slavoš. S 10 obrázkami. V Praze 1886. Nakl. týž. Str. 142 a VIII. Cena 1 zl.

Malý zahradník. Sepsal Jos. Soukup. Se 26 obr. Spisů „Matice Komenského" ř. II. č. 16. V Praze 1885. Nakl. týž. Str. 112. Cena 80 kr.

Autorita a zvůle ve škole. Tři přednášky v „Paedag. jednotě." Nakl. týž. Str. 8. Cena 6 kr. (Úvahy to pozoruhodné! Red.)

Slavnostní zpěvy dítek spolku pro ferialní osady. Ročník prvý. Nakl. týž. Str. 20 (s nápěvy). Cena 20 kr.

Vlašsko-česko-německé hudební názvosloví. (Výňatek z Malátova „Hudebního slovníku.") Nakl. týž. Str. 8. Cena 10 kr.

Kalendář duchovenstva československého na rok 1886, ročník II. Cena poštou 1 zl. 55 kr. Nakladatel Al. Hynek, knihkupec v Praze, Celetná ulice č. 11.

Z přírody. Obrázky pro naši milou mládež. IV. Napsal Stan. Řehák. „Obrázkové knihovny pro mládež" seš. 8. Str. 48. Cena 16 kr.

Květy, č. 9.

Ottova **Laciná knihovna.** Seš. 30.—35. obsahuje konec V. Řezníčkových obrazů „V dusném vzduchu;" „Čtvero obrázků Starohorských" od Josefa Brauna; „Povídky z kraje" od T. E. Tisovského.

Listárna redakce. P. T. pp. *V. D.:* Obdrželi jsme. Srdečné díky! Schováme však již raději do příštího ročníku. Ostatní brzy soukromým listem. — *T. T.:* Díky! Soukromý list dle přání dojde co nejdříve.

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest **P. Pl. J. Mathon.** — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P.“ Číslo 11.

Některé kalendáře na rok 1886.

Kalendář! Kolik milých vzpomínek vyrojí mi se vždy při slově tomto! Zimní večer — v teplé, světlé jizbě kolik to drahých, nezapomenutelných hlav tulí se k sobě nad roztodivnými obrázky, — za chvili kde kdo tichne, poslouchaje libý hlas čtenářův ....

Těch vzpomínek! — —

Jesti zkušenosť nastokráte již vyslovená, že není hned knihy, aby měla do domácností našich sebe chudších přístup tak volný a snadný, jako kalendář: jesti odběrateli z pravidla vedlé zábavy i na praktický užitek. Dobře znajíce s této stránky povahu našeho lidu, nakladatelstva a vydavatelstva kalendářů rok co rok všemožnou zbrojí obrní své »výkonné ruce« — reklamu a kolportáži, — které, jak známo, umějí u nás títi do živého. K činnosti co nejúsilovnější popohání je nad jiné překotná soutěž: vždyť nebude pomálu tiskárny, jež by nevydávala svého zvláštního kalendáře. Již ze skrovných údajů těchto vysvítá patrně, jak mocnou pákou ušlechťující práce národní mohla by býti literatura kalendářová mezi obecenstvem čtoucím, zejména mezi lidem pospolitým, kdyby mělo každé vydavatelstvo její o duševní prospěch čtenářstva zájem aspoň stejnoměrný, jak o svůj výdělek. Kdo se místněji ohlédl po všelijakých těch našich kalendářích, nebude se diviti, že přátelé písemnictva šlechetného nejednou již si stěžovali, že se do málokterého odboru literárního vplichtí tolik zboží tuctového, oprýskaného zevnějšku a prázdného nitra — jako do čtení kalendářového. —

Přežel, že spekulace uvodí i v této příčině do literatury naší pochybený pokrok proti době starší, jež věci rozuměla trochu jinak, idealněji.

Ve přítomných a dalších řádcích rádi bychom si všimli kalendářů na rok 1886., jak se nám namanou, ničeho tak srdečně sobě nepřejíce, jako šťastného nálezu, kterak obavy naše, že se snad zde onde setkáme s nesrovnalostmi, o jakých jsme promluvili, klesají na pouhý předsudek.

Moravan. Ročník XXXV. Pořadatel P. Pl. J. Mathon, O. S. B. Nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. Cena 45 kr.

»Moravan« má za sebou pěkný kus práce, do pravdy záslužné, považímeli, kolik se jí přispělo k probuzení a na povznešenou pospolitého lidu moravského, mezi nímž byl vždy hojně oblíben i rozšířen pro svůj zdravý směr a popularnosť.

Část textová ročníku tohoto krásně se otvírá nadšenou, zdařilou básní Fr.

Kyselého »Zlaté stopy«; vznešený dech posvátného roku sv.-Methodějského ovívá nás z ní stejně půvabně a mile, jako ze všech jeho letoších prací na oslavu svatých apoštolů slovanských. K jubileu nynějšímu míří i následující článek pilného V. Ševčíka, který nás stručně sice, ale s mocnou vroucností zpravuje »o všeslovanských slavnostech ve sv.-Methodějském roku 1885.« Plodný povídkář Al. Dostál podal nám pěkný obrázek »Zálesáci,« kde líčí zajímavě osudy vesnických »vystěhovalců,« jejich ústrky a vítězství; zdá se nám, že vypravování vyžaduje od čtenáře trochu více víry a fantasie, než prospěšno. Pěknou myšlenkou vyniká téhož spisovatele »Vybojovaný prapor,« dobrou tendencí žert »Živá čísla,« zdravým — jen trochu otřelým — humorem »Jak v Kokořově volili.« Fr. Stránecká podává mimo šlechetnou a srdečnou povzbuzenou: »Pěstujme stromy!« na niž čtenářstvo venkovské budiž upozorněno, dva obrázky z našeho lidu, z nichž »Kmocháčci« vynikají nade druhý: »Tetřívky na akcisu« říznější pointou. Přední okrasou kalendáře jest historický obraz »Hrob ve Vltavě« z péra Vl. Šťastného. Kéž častěji zasáhne v dějiny naše rukou tak dovednou a šťastnou, jakou nám vylíčil mučenickou smrť sv. Jana Nepomuckého! »Příbuzní v sousedství« od Gabr. Preisové líbili se nám jednoduchou dikcí a tklivostí. Ze článků prosaických nejzajímavější jest zajisté stať Frant. Bartoše »Chléb v názorech, zvycích a pověrách našeho lidu.« Pečlivě uspořádán jest i B. Hendlův popis »Posvátných míst král. města Jihlavy.«

Na důležitou ozdobu jsou »Moravanu« podobizny M. Slomšeka, J. J. Strossmayera, kardinala Fürstenberga, našeho nejd. pana biskupa Dra. Bauera, msgr. Fr. d. P. Schönborna, J. Vykydala, J. Vychodila, J. Soukopa, P. Křížkovského, M. Procházky, Vl. Šťastného, M. Halabaly, J. Wurma, F. Sasinka a Fr. Bartoše.

Ježto kalendář obsahuje i velikou řadu důležitých pokynů pro obecní samosprávu, hospodářství a domácnosť, odporučujeme jej zejména našemu venkovu s nejlepším svědomím. (P. d.)

Co se u nás koná a konati má pro idei Cyrillo-Methodějskou?

Na uváženou vzdělanstvu a zvláště kněžstvu našemu podává Vojtěch Želkovský.

V číslech 3.—8. letoší »Hlídky lit.« Jan Tenora objasnil »Význam idee Cyrillo-Methodějské v dobách novějších.« Článek psán byl před slavnostmi velehradskými a měl za účel povzbuditi k valné pouti na Velehrad, »střed dřevní metropole sv. Methoděje — jenž i nyní musí býti středem snah o uskutečnění idee té velebné.« Spolu diktována byla rozprava »bezpečnou« nadějí, že »slavnosť ta utuží svazek přátelský mezi ‚bratry' Slovany . . . že utuží se i víra Cyrillo-Methodějská u nás, že rozšíří se mezi ostatními nesjednocenými Slovany, že zdaří se na základě úcty sv. Cyrilla a Methoděje — všem Slovanům společné! — unie s církví římskou! V tom spočívati bude hlavní význam slavností velehradských.« — — Třeba více ještě citovati, abychom poznali, vůči komu a po které stránce hlavně náš idealista idei C.-M. pojal, vytknul i doporučoval — a jaký způsob uskutečňovací za postačující tušil? — — Skutečný však průběh věcí na Velehradě a kritika veřejného mínění v jistých no-

vinách našich i jinoslovanských schladila tuším i v posledním snílku optimismus v posavadním, namnoze nevhodném hlásání idee C.-M.! Očekávána byla velikolepá, nábožensko - národní manifestace veškerých Slovanů na Velehradě; slibovali jsme si vzájemné sblížení a sbratření poutníků všeslovanských kolem kazatelny a řečniště, budouli se dvou těch ohnisek víry a národní osvěty výtečníci a vůdcové lidu z úst a zraků vyzařovati plamenné nadšení pro vše ty vznešeně krásné pravdy a blahonosné rady, jež na příkladech sv. apoštolů našich vyjevila pravá nauka Kristova ve spolku s obětovnou láskou k vlasti. Neslibovali jsme si však smluv nebo piklů »panslavistických,« ani náhlé a hromadné unie pravoslavných Slovanů s církví římskou; poněvadž, znajíce lidi, jací dle svědectví dějin a zkušenosti opravdu jsou, nepřáli jsme sobě viděti Velehrad východištěm aneb jevištěm marných a zbytečných polemik náboženských. Daleko tudíž za hranicí politiky ležely tužby naše vůči Velehradu: střízlivě a právem čekali jsme pouze nové a nové sjezdy putujících zástupců všech národů slovanských na Velehradě k rodinně radostné oslavě sv. apoštolů se šetrným pomlčením o všech zájmech sporných, roztrpčujících. Ale nastojte! Snad právě proto, že kromě touhy po vzájemné potěše Slovanů v duchu pokoje a dobré vzdělanosti nikterak jsme nehostili v sobě tužeb a nadějí politicky pohoršivých — vmysleli je do slavnostných příprav nepřátelé naši a v divném souhlase setkali se tu nepřátelé národnosti naší s nepřátely víry naší v odporu naproti svaté věci: těm vadila politika, těmto zase ultramontanismus. Což divu, že tak příkře jisté časopisy a noviny vzdělanstvo v žalném počtu od Velehradu odstrašily a pořadatelstvo nejtěžšími výtkami stíhaly! Není účelem článku tohoto vyšetřovati, kdo, proč a kolik zavinil v národním nezdaru částečném velikých poutí velehradských; tím bychom dobré věci neposloužili! Ne pobouřivým, nýbrž jen klidně konstatujícím tónem opakujeme: Mnoho chtěli jsme sobě vloni slibovati od letošího jubilea na Velehradě!... Málo slibovali jsme sobě letos v dubnu — a přece i to málo jest převážnou veličinou u příměru k té trošce trvalejších úspěchův, jež po uplynulém srpnu v paměti své registrovati jsme oprávněni!... Toto vyznání stačí nám zachrániti vysvědčení samostatné poctivosti — a proto s dobrým svědomím i s nadějí úspěchu přikročíme hned ku věcné, odůvodněné úvaze o úplném obsahu idee C.-M., zvláště s ohledem na povinného zástupce jejího — duchovenstvo naše veškeré! — Třeba ještě úplně dopověděti účel práce této? Nuže, nic jiného neobmýšlíme, než důvěru, česť, uznání a plnění vyprositi a důvodem zajistiti idei Cyrillo-Methodějské. — Čím tedy býti má a chce idea Cyrillo-Methodějská?

»Ideí časovou.«

Kdo však a čím dovede toho, aby se skutečně povznesla na idei časovou, idei »praktickou,« na pravidlo nových názorův a snah? — K tomu úkolu předně povoláno jest kněžstvo, zvláště mladší jeho pokolení.

A čím že dosáhne cíle? Tím, že po letech důkladné průpravy slovem, pérem a skutkem jak ve správě duchovní, tak i v literatuře obsah idee C.-M. bude uskutečňovati; prací tou šlechetnou a vytrvalou ukonejšíme si svědomí a ostatní ponecháme Prozřetelnosti s důvěrou, že ne bez jakéhosi velkého úmyslu ve světě slovanském zavádí ruch C.-M., jemuž pravý směr vytkl a sankci udělil sám sv. Otec Lev XIII. epochálním okružníkem »Grande Munus« ze dne 30. září 1880.

Že idea C.-M. sama o sobě uvážena úkolu svého jest schopna, a že jej provede kdys, vytkneli si plný její obsah

myšlénkový za programm mužné snahy alespoň nadanější a činnější polovice kněžstva, ozřejmí z rozboru jejího.

Ideí rozuměti sluší pravdu jaksi samostatnou a v myšlénku naši tak pojatou, jak myšlena býti má; řekněme: pravdu, nejen jak myšlena, ale i jak prověna býti má — a postřehli jsme podstatu idealu, jenž hlavu i srdce svých znatelův a ctitelů přeplňuje nadšením, ctností a blahem, jehož nepochopí, kdo ho neprocítil. Pravda vůbec hostí v sobě nejen moment naučný, ale i výkonný, jenž pobádá svědomí, aby přimělo vůli k jednání dle zásad a názorů z pravdy rozumem vyvozených.

I v idei C.-M. ozývá se příkaz, aby stoupenci její všemi silami a prostředky pokračovali v díle sv. apoštolů slovanských. Sv. Cyrill a Method nebyli však jen »úředními« kněžími, nebyli dokonce jen kněžími po způsobu mnohých souvěkých státních a vojenských prelátů německých, nýbrž byli v jedné a téže osobě spolu prvními našimi vlastenci per eminentiam! Jedním a týmže působením vštípili vlasti naší do srdce víru Kristovu a založili jí osvětu vlastní, domorostlou, protože mateřskou mluvu našich předků zušlechtěnou vynálezem případné abecedy a překladem Písem svatých k písemnosti povznesli. — Ba sv. Method s plným vědomím cíle podpíral i mladistvou, Svatoplukem dobytou politickou svobodu říše velkomoravské nejspolehlivějším tehdy sloupem slovanské liturgie a domácí hierarchie: tato podřízena jsouc přímo papeži římskému, pojištěna byla před nájezdy lenních biskupů pasovských a solnohradských, kteří, jsouce ve službách německé výbojnosti, nesrozumitelným jazykem a zbraní vnucovali bez nauky nebeské předkům našim křest a s křestem desátky a poplatky říši. A snahu tu prováděl s úsilím tak hrdinným, že nedal se jí odciziti ani zajetím od lat. »archipresbytera« Richbalda z návodu Adalvína, arcib. solnohradského, ani poličkováním a jinou trýzní pod šírým nebem za třeskuté zimy, ani vězením, jímž na půl třetího roku biskupové Hermanrich pasovský a Anno frisinský apoštolskou missii mu přerušili; ovšem »spíše tyransky než kanonicky,« jak vysvoboditel sv. Methoda, papež Jan VIII. v odsudných listech oněm biskupům doslovně vytýká. Doložil jsem tuto zmínku o nejkormutnější době života apoštolova na důkaz, že ničemně a marně o popření vlasteneckého ducha ve sv. našich věrověstech pokouší se namítavá domněnka, nedoneslili nám oni písmo slovanské snad nevědomky a bez úmyslu, oblažiti nás základem vlastní literatury a osvěty, a tudíž jen jakožto pomůcku missionářské činnosti?! — Zvláště tedy ovědomělé a hrdinné vlastenectví Methodovo povzneseno jest nad dostřel skepse.

Tím spolu řečeno již, že i pokračovatelé díla Cyrillo-Methodějského v jedné osobě spojovati jsou povinni i šlechetného a osvíceného kněze i horlivého vlastence. Idea Cyrillo-Methodějská jest tudíž Bohem samým namluvený a požehnaný sňatek církevnosti a národnosti. Blažen, kdo hostí vznešené manželství to v prsou nadšených: z něho rodí se názory, zásady a snahy, v nichž zachovalý duch lidský později najde odpovědi a úkoje pro své pochyby a vyšší potřeby. Kdo šťastným vychováním uvykl blahu citu náboženského a okolnostmi života i studií nebyl donucen, aby rozháraným srdcem procítil pochyby duševní, jmenovitě záhady, z idee národnosti v době naší se rojící a proti autoritě církevní i státní do opravdy neb jen na oko útočící — ten bezpochyby namítne, zdaž není odvážno hledati v idei C.-M. více,

než idei náboženskou?! Nebuďme tu přílišnými optimisty: nic tak neúspěchem se nemstí, jako sebeklam a jednání jím zplozené.

Obrana národnosti, t. j. všeho, co podmiňuje zvláštní, osobní a povahojevný ráz národu naproti národům jiným, předně tedy řeči, zvyků, práv a zvláštností ve smýšlení, cítění a tvoření politickém i literárním -- vrhnula všecky své požadavky do idee národnosti, kteráž přirozeně se tak stala vůdčí myšlénkou našeho věku, když oprávněné její položky v dobách dřívějších splátkou uspokojeny býti nemohly pro jiná neodkladná zaměstnání mysli dospívajících národův evropských. Idea národnosti, obrodivši v dobách právě minulých literatury evropské, přeměnila — toť jisté factum — duševní život národů na veřejnosti a zrodila »veřejné mínění,« kterým společnosti státní přenesla na podklad nový, ústavní. Národ náš dokonce vzkřísila ze 200leté mdloby povlovně ku vědomí národní individuality i jsoucnosti samostatné, a tak novou víc a více mohutnící činností jeho rozmnožila důsažné změny i v mocnářství rakouském.

Co tím míním? Že již z těchto důvodů bylo by pro mravní zájmy církve osudnou chybou, kdybychom velkomožně přezírati chtěli v rozpočtu svém idei národnosti, tak mohutně a trvale účinkující na smýšlení a jednání statisíců ba millionů lidí, jež i kněžstvo má za předmět své činnosti. Ignorovati nebo podceňovati idei národnosti jest osudno — tím osudnější, vzpůrnou hlavou tlouci do hradeb jejích, jelikož právo její, potlačenoli, tím více jen nadšencův ani revoluce se neděsících jí získá; nuže, co zbývá? — Smír!

Posud provedla idea národnosti opravy namnoze bez účasti idee náboženské, ba převraty své provedla zrovna proti ní a ve smýšlení přečetných národovců, bez důsledné přemýšlivosti horujících, úplně ji vytiskla, aby se prohlásila za modlu samovládnou. Čím to, že pravdy samy o sobě uváženy, jsouce sourodé a souzvučné struny na jediné lyře Boha, původce vší pravdy, v ústech lidí mnohdy v démonských dissonancích navzájem se kaceřují? Tím, že náčelníci v koncertě světovém nekupují si houslí dle vzorku lyry věčného Umělce, na nížto struny všech pravd v příčné délce i náladě a příslušným pořadem jsou umístěny, nýbrž že na struně jedné a nemírně natažené koncertovati chtějí jako Paganini; že však postrádají i genialnosti a taktu jeho, ani jich nenapadne, a pošeptáli jim to někdy svědomí, pomobou si proti ponukům ke skromnosti heslem emancipace z víry a ctnosti.

(O. p.)

O některých účincích Kollárovy „Slávy Dcery.“

Napsal Frant. Bačkovský.

(Ostatek.)

Avšak i hojné pochvaly dostalo se také vydání z r. 1832., ba někteří vážili si ho mnohem více, nežli vydání z roku 1824. Palacký psal Kollárovi 1. září r. 1832.: »Já jsem jen jednou, a to jen přes noc, měl u sebe exemplár nového vydání; od té doby jsem ho více neviděl. Soud tedy, který o něm Vám píši, není můj, ale jiných pánů zdejších, zvláště p. Čelakovského; mně však zdá se býti hodný. Že to docela nové dílo jest, že nová tak říkaje idea v jednotu ho spojuje, a že tím samým právem jako Childe Harold's pilgrimage lyrickou básní slouti

může, v tom se snášíme. Cenu tedy tohoto vydání ve krasovědném ohledu mnohem výše váží páni naši, nežli předešlých. Také i o tom jeden hlas jest, že spis ten jest poklad národnosti naši ve vyšším smyslu — rukověť milovníků národu svého — s kterou ve dne ani v noci loučiti se nesluší. Z toho suďte, zdali radosť nad jejím u nás zavítáním srdečnější býti mohla. Některé znělky arci nemají toho jádra, které větší díl jich v sobě nese, aniž to v té hojnosti jináče býti mohlo.«

A netoliko hojné pochvaly dostalo se také vydání z r. 1832., opakovala se při něm i tatáž opatrnosť, o které řeč byla výše ve příčině vydání z r. 1824. co do »zloby našich nepřátel a zloby času samého,« třeba že s národností českou za let třicátých bylo mnohem lépe, nežli za let dvacátých. Censura pražská zůstávala stále přísnější, nežli byla v Budíně a Pešti, ačkoli též ona někdy dala proklouznouti smělejším myšlénkám, neporozuměvši jim, jak svědčí na př. Palacký, napsav Kollárovi 17. listopadu r. 1829. toto: »Pospíchám k Vám se zprávou, že jsem psaní Vaše a poslané v něm krásné znělky dnes obdržel, a za ně Vám předkem díky své skládám. Naději mám, že je skrze censuru zdejší provedu, protože — censor jim rozuměti nebude; sice by jistě raději klatbu vyřknul na to zbožnění všeslovanstva.«

Když pak Palacký spatřil vydání z r. 1832., psal 1. září Kollárovi: »... o tom jsem přesvědčen, že dostaneli se to vydání jen šťastně až do Prahy, několik set exemplárů za nemnoho dní se tu rozprodá, jelikož očekávání jeho, zvláště u mládeže české, veliké jest, a mnohý student pražský rád i hlad podnikne, jen aby peněz na koupení »Slávy Dcery« sobě uhospodařil. Než jak ten spis do Prahy dostati, to jest těžká otázka. Censura jistě po něm sháněti se bude, a polapíli ho v celém balíku někde kromě Prahy, veta bude po něm. Knihkupci zdejší, jako ku př. Eggenberger mladý, též Kronberger a jiní, rádi od vás ho požádají, vědouce chtivosť našeho publikum, a také opatrností svou nic sjíti nedají: ale já přece se bojím. V tom račte moudře se poraditi; jest to věc nejen Vaše, ale celého národu, neboť věru ten spis bude důležitým v historii naší.«

Vydání z r. 1832. již týkají se také slova, která Jungman psal Kollárovi 1. dubna r. 1832.: »Bylo tento čas, že jsem se s Vámi přečasto i ve snách obíral. Proklatec nějaký dal lži do časopisu Malterova v Aaravě jak vůbec o Čechách, tak o Vašich básních — dvou prý dílech, ve kterých že zřejmě voláte Rusy, aby spojili Slovanstvo etc. Vídeňská censura nebo policie zkoumati dala tu věc zde, jakž pozoruji, od lidí, kteří Vašich básní ani nečtli: co dáno za odpověď a jak to vypadlo, nic nevím, toliko lituji, že se neptali lepších znatelů. Roztrušují zde, že prý mají básně Vaše »damnatur«. Bohu žel, takli jest. Nemohu vám vypsati, kterak mne ta věc, jenž jest věc celé literatury naší, rmoutí a kterak se bojím, aby nové vydání těch básní, o němž Neureuter mému synu povídal, překážky nenalezlo; a protož jsem žádal pana Quadráta, který se ke konci srpna z Uher navrátiti míní, kdyby toho potřeba bylo, a my jich do té doby zde neměli, aby něco exemplářů mně od Vás přinesl . . .« Když pak Jungmann vydání to obdržel, psal 1. září r. 1832. Kollárovi: »Vaše třetí nebo raději první úplné vydání »Slávy Dc.« (1. dílu) došlo mne šťastně skrze p. Quadráta, jehožto ochotností kýž by bylo i druhý díl dostati. Exegisti monumentum! Ó, by jen časové příznivější byli takovému podnikání, a zloba nepřátel našich nám nevydrala z rukou tak pěkné dílo! Musíte

se vší opatrností pokračovati, aby bez hluku se rozešli a rozprodali výtiskové.«

Tolik o vydání z r. 1832. K tomu připojme si ještě, že Čelakovský nebyl ovšem spokojen ani s vydáním »Slávy Dcery,« které r. 1845. vyšlo v Budíně v »Dílech básnických Jana Kollára,« a které jest nezměněným otiskem vydání předešlého, majíc jen o sedm znělek více. Psal 4. února r. 1846. z Vratislavi do Prahy: »Čekal jsem, že »Slávy Dcera« bude cos onačejšího; zatím jen holý otisk předešlého vydání . . .«*)

O vydáních »Slávy Dcery« z roku 1852., 1862. a 1868. pomlčíme v tomto článku, protože neměla již oněch účinkův, o které nám běží, a povšimneme si nyní ještě také všeobecných účinků »Slávy Dcery,« stopujíce dosud více toliko jen účinky její na jednotlivce.

Dříve nežli vyskytla se Kollárova »Slávy Dcera,« básnictví české obíralo si za předmět svých básní zcela nevinné věci, neb opěvalo dosti matně slavnou minulosť našich předkův. Ale těmito pobudkami nevzešel ještě jasný směr národní. I měl Kollár před sebou sotva probouzející se národní vědomí. Proti tomu pak jeho »Slávy Dcera« byla přesným, hluboce cítěným, mohutně podaným, básnickým evangeliem věci národní, která tu byla mimo to pojata nikoli v těsných mezích českého národu, nýbrž v rozsahu všeho světa slovanského, povzbuzujíc netoliko k národnímu vlastenectví, ale také ke vzájemnosti slovanské.**)

Ve »Slávy Dceři« poprvé veškero Slovanstvo vystoupilo rázně v celkovém obraze, jsouc líčeno barvami nadchnutými horoucí láskou vlasteneckou, a »Slávy Dcera« byla nejvýmluvnějším projevem tohoto idealného panslavismu z let dvacátých až do r. 1848., stavši se mocným hlasatelem vědomí slovanského a vzájemnosti slovanské, tak že znělek jejích spisovatelé západoslovanští dokládávali se při všech provoláních vlasteneckých, a vůbec od té doby znamenati bylo zvýšené zření k záležitostem slovanským.

Svým panslavismem Kollár předstihl daleko svou dobu. Kdekoliv otevřeme »Slávy Dceru,« všude mocná víra v budoucnosť panslavistickou dere se nám na mysl s přesvědčivostí uchvacující a vše porážející. Uveďme si jen na př. závěrečný verš »Předzpěvu«: »Co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.« Jak přesvědčivě to řečeno! A jak nadšeně Kollár snímá záslonu, zahalující naši budoucnosť:

My, co jiní dokázali, známe,
však to skryto přede jinými,
co my v knize lidstva býti máme.

A jak úchvatně pěje v té příčině těmito slovy:

Co z nás Slávů bude za sto roků,
co že bude z celé Evropy? . . .
Slávský život za vzor potopy
rozšíří svých všude meze kroků.
A ta, kterou měli za otroků
jen řeč křivé Němců pochopy,
ozývati se má pod stropy
paláců a v ústech samých soků.
Vědy slávským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude módním nad Seinou i Labem.
Ó kéž i já raděj v tu jsem dobu
narodil se panství slávského,
aneb potom ještě vstanu z hrobu!

A tak »Slávy Dcera« byla v literárním životě slovanském úkazem překvapujícím, ohromným; byla veškeré mládeži slovanské knihou moudrosti, zjevem nejvyšší lásky vlastenecké k národu slovanskému; zrcadlem ctností muže svobodného, hlasem andělským, volajícím syny Slavie do boje posvátného. Hlas

*) Viz v „Musejníku,“ roč. 1872., na str. 30.

**) O vzniku vzájemnosti slovanské, jakož i o některých jejích pěstitelích v Čechách viz na str. 127.—131., 183.—185., 202. a 322. dílu I. „Zevrubných dějin českého písemnictví doby nové“ od pisatele těchto řádků.

Kollárův zněl silou hromovou od Dunaje až ke Krkonošům, budě v národě našem důvěru ve vlastní sílu a uchvacuje každičké srdce, které ještě nebylo pozbylo docela schopností k citům vznešenějším, ušlechtilejším; jeho myšlénky, jeho city, jeho tužby staly se myšlénkami, city a tužbami všeho národu.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

IV.

Vysoce vážený Příteli!

Těšil jsem se, že z Prahy do Brna se vrátíte, a že tudy dostanu příležitosť opět s Vámi přátelsky si chvílku pohovořiti jak o naší národní literatuře vůbec tak také o mém jakémž takémž děťátku, které, jak víte, k porodu se má; však, že Vaše záležitosti Vám nedovolily mně to potěšení před začátkem školního roku nově dopřáti, musím Vám aspoň písemně sděliti, jak daleko tisk pokročil.

Vytisknutý jest arch 16tý, a tuším dnes neb zítra nejdéle dosází se k tomu ještě 8 neb 9 stran, a tak bude celá teoria skončená. Nyní mám na vůli tento první to jest teoretický díl buď hned do světa pustiti aneb s vydáváním odložiti, až praktický díl také dohotovený bude. Já raději počkám; neboť celá grammatika bude dohromady o něco kratší, než jsem myslíval, an, jak nyní čítám, jen asi 27 archů vynášeti bude. Zbývajících 10 archů bude obsahovati: 1. německé úlohy ku překládání do českého, 2. některé obyčejnější idiotismy a přísloví, 3. české čtení, t. j. krátké průpovědě, anekdoty, povídky a bájky, 4. asi 3 neb 4 básně, 5. analogický slovníček, 6. register a předmluvu. Tyto poslední archy půjdou, jak mě sazeč ujišťuje, jemu něco rychleji od ruky, poněváč už nebude potřeba, aby ustavičně čtyry kasy před sebou měl, nýbrž stačejí mu dvě, a písmo bude větším dílem hrubší než na prvních arších. — Sedmnáctý arch na posledních 7 stranách bude obsahovati ty úlohy německé, kterých asi k prvním 48 stranám teoretického dílu potřeba jest, a kdyby tento 17tý arch už byl hotov, osmělil bych se, Vás požádati, abyste ještě letos můj spisek za školní knihu přijati liběl; neboť by Vám těch 17 archů snadno pro první měsíc stačilo, a zatím by dálejší potřeba se obstarala. Však, že jsme zde tuze meškali a poněváč ovšem nejlépe jest celou grammatiku měti v jednom svazku, proto se neopovažuji o rychlé uvedení její mezi Vaše školníky hned nyní žádati, zatím ale předce prosím račte mi oznámiti, jestli byste ještě v letošním běhu mého spisu používati mohl, a jakým způsobem byste to hodlal, neb kdy a kolik výtisků bych Vám poslati směl. Upřímně řečeno, jestli Vy nežádáte brzo, nebudu pospíchat ani já, nýbrž nechám si s tiskem naschvál více času, maje často se svýma očima bolesť, a boje se obzvláště, že bych je tuze namáhal, kdybych v nynějších krátkých dnech, a při velikém zaměstnání školním měl ve 2 měsících korekturů celých zbývajících 10 archů obstarat. Obstaral bych to, kdybych věděl, je-li té pilnosti potřeba; ale nemá-li můj spis býti brzo užívaný, nač bych darmo pospíchal?

Doufám, že mne ráčíte brzo nějakou odpovědí uctiti a spolu oznámiti, jak daleko jste s Mongoly přišel, a vůbec všechno, o čem myslíte, že by milovníka národního vzniku potěšiti mohlo. Žádaje, abyste v novém školním roku hodně mnoho pilných učenců měl, a s nimi radostně postupovati mohl, jsem v nejhlubší uctivosti

Váš upřímný ke službám ochotný

Vincenc Ziak.

V Brně, 6. října 1841.

Posudky.

Životopis Pavla Josefa Šafaříka od Dra. Jana V. Nováka. »Osvěty mládeže« sv. I. V Praze. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 92. Cena 50 kr.

Učitelům češtiny na středních školách obmeziti se jest pro nedostatek času mnohdy pouze nejhlavnějšími daty z literární historie; ba někdy mohou podati sotva kostru dějin literatury. Proto ozývali se tu a tam hlasové, aby se někdo chopil práce a vydával pomocné knihy, jimiž by žáci doplniti mohli své kusé vědomosti. Za tím účelem jal se Dr. J. V. Novák, gymn. učitel v Praze a známý spisovatel český, pořádati »Osvětu mládeže,« sbírku, v níž vycházeti budou práce, týkající se především literární historie české. Podnik to znamenitý!

První svazek sbírky této obsahuje monografii »Životopis Pavla Josefa Šafaříka,« již napsal pořadatel sám, čímž snad nejlépe naznačen směr sbírky. Hledí pak si spisovatel hlavně svého účelu, že totiž píše pro školy, pro mládež právě dospívající; vypravuje střízlivě, slohem prostým, jasným a jadrným, mluvou skoro vzornou, líče život tohoto předního českého a slovanského učence se zápalem vlasteneckým. Rozdělil pak za přehledností látku celou na pět hlavních částí, z nichž první (»Úvod« nadepsaná) charakterisuje dobu úpadku písemnictví českého; načež oceněny zásluhy Dobrovského, první autority ve vědě slovanské, po němž druhou autoritou v době vzkřísení byl Šafařík, v jehož duchu »jako v nějakém ohništi všecky paprsky vědy soudobé se spojovaly.« I podána v II. části stručná historie života Šafaříkova, jež není »leč historie znamenitých učených prací,« vyznamenávajících se hlavně přesností, kritičností a širokým rozhledem, jak to podáno v části III. Ve IV. pak části vyjmenovány spisy jeho, roztříděny ve starožitnické, ve spisy o písemnictví slovanském, jazykozpytné i básnické, kteréž pořadí sestaveno dle důležitosti a ceny děl samých. Na konci v části V. uvedeny zásluhy Šafaříkovy mezi jiným slovy, »že spisy jeho jsou takořka úhelným kamenem ve stavbě, která má potomstvu zobraziti veškeren minulý život národů slovanských.«

Toť stručný obsah spisku Novákova, svědomitě pracovaného a celkem zdařilého; že však přece vyklouzlo některé nedopatření, není divu. Tak omylem jest, že prý Šafařík k zápalu vlasteneckému roznícen byl článkem Jungmannovým »O ceně jazyka mateřského a vzdělanosti národní;« Jungmann článku s podobným názvem nenapsal, nýbrž článek onen slove rozmlouvání »O jazyku českém.« Novák patrně pracuje dle nejlepšího na tu dobu životopisu Šafaříkova od Brandla, uveřejněného ve »Světozoru« na r. 1881. s názvem: »O životě a působení Pavla J. Šafaříka,« přejal odtud nedopatření, ač Brandl, udávaje onu svěží rozmluvu, píše malou písmenou počáteční, čímž snad nechtěl udati název, nýbrž obsah. — Pan spisovatel nezmínil se dále o nepříjemnostech a mrzutostech, jež působil Šafaříkovi závistivý Kopitar; až příliš málo vypravuje o nouzi, již Šafaříkovi snášeti bylo, o pronásledování policií, ba vynechal i některá důležitá životopisná data, čehož tím spíše pohřešujeme, jelikož jadrné, obšírnější vypsání života (jehož líčení zaujímá 12 str.), více by poutalo čtenářstvo, jemuž spis určen, než unavující obsah »Starožitností,« jemuž popřáno 30 stran. Podle našeho soudu lépe si tu počínal Brandl, jenž tuto »vznešenou apologii Slovanstva« rozebral, poukázav příležitostně, kde snad se Šafařík mýlil,

kam dospěla nynější věda v těch věcech, což má mnohem větší cenu než suchoparný obsah, podaný Novákem. — Další vadou spisku je též to, že p. spisovatel neudal přesně názvů jednotlivých spisů. Při dílech německy a latinsky psaných měl ponechati názvy příslušné, a snad v závorce jen udati název český; aneb aspoň měl podati přesný překlad titulův oněch spisů, v závorce pak podotknouti, jsouli psány latině neb němčině. Vada ta je tím větší, že píše p. spisovatel pro školy střední a ne pro lid, pro dům, pro pouhou zábavu, nýbrž předně pro poučení. Novák však mnohdy ani přesného překladu názvů nepodal. Dokladů mohl bych podati několik.

Jakkoli spisek Novákův nedostatků prost není a nic nového skoro nepodal, co by nebylo v nejlepším dosud životopise Šafaříkově od Brandla, přece rádi odporučujeme jej pilné četbě žáků našich, jimž dobře vyhoví, an psán srozumitelně, poutavě. Úprava je slušná, cena dosti mírná; životopis zdobí zdařilá podobizna Šafaříkova.

Přejeme knihovně všeho zdaru!

F. A. V.

Příručný slovník všeobecných vědomostí. Red. Josef Rank. Laciné vydání. Nakladatel F. Kytka. V Praze. 1886. Seš. 1. Str. 48. Cena 20 kr.

O slovníku tomto, o druhé části jeho totiž, zmínili jsme se v čís. 6. »Hl. l.« obšírněji. Úsudek ten lze celkem opakovati též o prvé části, jíž 1. sešit podruhé vyšel ve vydání lacinějším. Slovník ten jest praktickou a celkem spolehlivou i úplnou pomůckou, kdykoli běží o potřebu rychlou a povšechnou. *Red.*

Jubilejní almanah českého učitelstva na Moravě a ve Slezsku na svato-Methodějský rok 1885. Redaktor a vydavatel Fr. Bayer.

Nejobšírnější práce almanahu toho »O kulturním významu sv. Soluňanův —« byla již ve »Hlídce literární« posouzena, a proto my pomíjejíce jí, obracíme se k dalším pracím. Mezi básněmi v »Almanahu« umístěnými co do objemnosti první místo zaujímá »Mé dcerce — dcerušce« od Prav. Lipenského; básník v prvních čtyřech básničkách měl za vzor Hálka, v ostatních pak Jablonského, forma aspoň a duch, jakým se nesou tyto básničky, to prozrazuje.

Báseň od J. Havelky »Na Moravu« a pak báseň od J. Kallusa »V Bezkydách« vynikají nad ostatní vlasteneckou nadšeností, zvláště objemnější báseň »V Bezkydách« takou vřelostí a procítěností dýše, jaké jen ten jest schopen, kdo žil s tím chudým, ale při tom tak dobrým lidem v Bezkydách.

Básně zesnulého P. D. Hradišťského ovládá tón melancholický: vždyť psal básničky ty již již umíraje. V básničce »Své matce k padesátým narozeninám« tají básník bol hrozný, an nemůže, zíraje do černé budoucnosti, starušce matičce podati útěchy, podpory. »Z jara« toť jeho píseň pohřební. Ano, ty jaro políbilos jej na čelo, tys zahnalo, co ho tísnilo, než zapudilos — na vždy. Básnička, vlastně písnička »Slověnka« od Urbáška jest velmi pěkná; zříti z ní, že to mluví Slovák od srdca. —

Z prací prósou psaných velice se nám zamlouvá »Z mých cest po Slovensku« od V. Hübnera. Jest to jen črta, a ta již dosti jasně dává nám nahlédnouti na poměry slovenské; jako ten polovník v naší povídce, tak tisíce Slováků stává se obětí Molocha maďarského. Kdo se ujme aspoň morálně nešťastné Slovače?! Vědecká práce »Lístek z dějin jazyka českého« od Frant. Bílého výborností a zdařilostí řadí se k prvním ozdobám »Almanahu.« Mile baví čtenáře »Obrázek ze života učitelského« od Em. Sahanky. Jest to vskutku obrázek namalován živými barvami. Čtouce práci »Pan Fer-

dinand« od Abdona Chmela, měli jsme z prvu »Pana Ferdinanda« za nějakého »Pana France,« ovšem brzy jsme byli p. Chmelem poučeni. »Pan Ferdinand« jest až příliš dobrá duše, nechce žádnému ani stéblo slámy položiti před nohy, za to jeho představený úslužnosti, trpělivosti a pokory jeho tak zneužívá, až pod tíží námahy klesne a umírá. Až moc dobrácký »Pan Ferdinand« má býti typem moravského českého lidu.

Jsme povděčni M. Václavkovi za jeho »Několik pověr z moravského Valašska,« a to tím více, protože čím dál tím více mizí pověry, pověsti z našeho lidu, a přece v pohádkách a v pověstech jeví se pravá bytnosť lidu.

V »Almanahu« jest též věnována vzpomínka »Ústřední Matici.«

Báseň od J. Soukopa »Cyrillice« velice vhodně tvoří vstup k ostatním pracím, básničkou pak od K. Dolanského vhodně »Almanah českého učitelstva na Moravě a ve Slezsku« jest zakončen.

J. S.

Mrtvá země. Pověsť od Rudolfa Pokorného. »Poetických besed« č. 24. Red. Jan Neruda. Nakl. Ed. Valečka. V Praze. 1885. Cena 50 kr.

Veršovaná pověsť Rud. Pokorného »Mrtvá země,« založená na zprávách o paní Čachtické, jež koupala se v dívčí krvi, aby byla stále krásnou a mladou, konečně však »živou vodou« v hrob klesá, spoléhá na myšlénku, že slovenská země, ač dosud spí, přece »na vždy mrtva« není; neboť již omladina nad Váhem a Hronem — jíž pověsť věnována — vstává z mrtvých, s ní pak svoboda Slovenska, v níž vykoupal se kletý její vrah. Kéž to pravda!

Řekněme hned, že veršovaná pověsť Pokorného nebude Slovensku »v úpominku věčnou;« myslíme, že sotva kdo, přečta ji jednou — ačli ji vůbec dočte, — znova čísti bude. Několik veršovaných stránek, lecjaké rýmy, špatné básnické obraty nedělají ještě básně. Schází pověsti Pokorného ono poetické kouzlo, jež báseň činí básní.

Celou báseň zde rozebírati nemíníme; podíváme se aspoň na předzpěv. — »Čeho mnoho, škodí,« praví přísloví: jdeli v básni obraz za obrazem, unaví se čtenář touto vyumělkovaností a nejasností, jež vzrůstá, rušíli básník obrazy, mate a mísí, jak vidíme u Pokorného: Slunce zapadá, v té chvíli loučí se s matkou, jde v Tatry . . . Kdo, básník nepraví, obraceje se hned ke kráse Slovenska, jejíž líčení přetrhnuv, odpovídá nám: »český pták rozepjal křídla svoje« na Slovensko. Patrně básník zapomněl na stránku předešlou. — Pták přelétá Pováží; odtrhnuv pak od něho »duši« (!), »peruť zatáčí k Tater výši,« nad jichž velebou jeho »ústa vzkřikla« (!). — Dále letěl »ne více pták, leč kamzík vážil cestu,« a dostoupiv na temeno hory, »pad' na práh pusté villy, strhl čapku . . .« Podivný to kamzík! — Teprve na páté stránce dovíme se, že tím »českým ptákem,« »kamzíkem« rozuměti jest básníka samého. Kdo nevěříš, čti pozorně, podivíš se nejapnosti. — Podivíš se však za druhé, jak zručně užívá p. Pokorný básnických licencí! Tak

„poupátek pár pod živůtek těsný
rozvíj*eti* šlo se v růže plné:“

Obyčejny jsou mu vazby: »nasytiti očí,« »vyčisti krás,« »určiti krás,« »ozářiti ho« (rozuměj javor). Proč pak by neřekl pro pohodlí jednou »potáp*íce*,« podruhé »potápějí,« jednou »šípami,« podruhé »šípů;« ani rým neuvede jej v rozpaky: stěží — stř*eží*, nemá — perutě*ma*, Živen — zdi*ven* (!), jímá — rtíky ohniv*ýma* atd. Pěkný tvar také »bysi.« A tolik licencí na 8 stránečkách? Takovým plodem chce p. Pokorný obohatiti naše písemnictví? Bez jeho pověsti byla by naše literatura rovněž tak bohata, jako je teď, když vyšla jeho »Mrtvá země.«

Ač, s našeho stanoviska, v pověsti Pokorného ničeho není závadného, přece jí neodporučujeme: není tam také ničeho krásného. Kdo chce něco poutavého o Slovensku, tomu lépe poslouží »Básně« Vajanského, jež vyšly jako 20. číslo »Poetických besed.« Čtenář lépe se jimi pobaví a spíše jim porozumí, než »Mrtvé zemi,« kde tolik cizích významů nahromaděno, že básník uznal za vhodné přidati k ní obšírné »vysvětlení.« *F. A. V.*

Kytka z Tatier, Československej mládeži z rôzných kvietkov uvil Strýčko Slavoš. V Prahe 1886. Nakladatel Fr. Urbánek. 140 str. osmerky.

Kniha psaná nářečím slovenským obsahuje krátké básničky mravoučné a didaktické. Rozděliti je lze asi ve tři oddíly. Účelem oddílu prvního jest naváděti dítky ke zbožnosti, pořádku a čistotě, druhý oddíl má buditi lásku k domovině, ve třetím jsou malé obrázky z přírody a ze života dětského.

Oddíl první upomíná na Jablonského. Za nejzdařilejší pokládati dlužno básně části druhé. Vřelý cit, dýšící ze mnohých básniček, pojí se s uměleckým spracováním a případnými charakteristikami krajin. Zvláště dvě básně: »Považie« od J. M. Hurbana a »Dieťa detvanské« od A. Sladkoviče se zamlouvají.

Většině spisovatelů byly vzorem písně národní, což lze jen schvalovati, poněvadž se jim snáze učí na paměť. Někde však jsou vzory národní až nápadny (strana 10. »Modlitba malého dievčatka«).

Že sbírka má též své slabší básně, jest při té rozmanitosti autorů přirozeno. V některých jest tendence a moralka až příliš do oka bijící, tak že jest na újmu stránce umělecké (na př. »Matej čo zná malovať«), v některých skroucen sloh a slovosled k vůli rýmu, ač přiznati dlužno, že u většiny jest sloh plynný a duchu dětskému přiměřený. *J. P.*

Al. Jiráska **Povídky a novelly.** Část I. »Salonní bibliotéky« č. XXXVII. V Praze. Tiskem a nákl. J. Otty. 1885. Cena 1 zl.

Soubor svých povídek a novell zahájil Al. Jirásek v prvé části dvěma povídkami. O době, do níž padá děj prvé z obou, řečené »Rybnikář,« praví p. spisovatel na samém konci toto: »To stalo se na počátku oné dlouhé, muky plné a jako nekonečné noci v našem milém království, jejíž černé stíny sáhaly do věků, a na niž nemožno zapomenouti.« Smutná ta doba, jíž vzpomenouti si nemůže pravé české srdce bez bolu a stesku, nedala nikterak p. spisovateli právo, by katolické kněze představil v tak černém světle, že zanikla by v něm i ta »jesuitská« kutna, kterouž kněz ten se odíval. P. Lippach za to, že hlásí se k římské církvi, že získal jí Libochovského, regenta panství Milhostického, a jeho matku, jest vylíčen jako úlisný, podlízavý, potměšilý přetvářeč. Nectností jeho jest velmi mnoho, ctnosť ani jedna. Spracování děje vrcholí v útěku z regentova zámku starého šaška, Eliáše Karbana, Sáličky, »dcery mistra Javorovského, někdy církevního správce evangelického na Milhosticích« (by ušla osudu, jejž přisoudil jí P. Lippach s regentem), a Jana Vostrovce, řečeného »rybnikáře,« na němž po četných nesnázích a nehodách zahyne chorý »rybnikář« a Saloména, dopadeni regentovými žoldnéři. Provedení děje ostatně, jako skoro každé jiné Jiráskovo, jest bezvadno. Taký však charakter »kněze« jest ve skutečnosti nemožen.

Druhá povídka nadepsána jest »Na staré poště.« Děj pochází z doby, kdy nebylo ještě železnic a při silnicích nevypínaly se telegrafní tyče; sám o sobě dosti jednoduchý, spracován překrásně. Vlastenecká, ideální postava mladistvého Vincínka a starého Voborníka zaujme

srdce každého čtenáře. Tragický konec Vincínkův dojímá velice.

Končíme posudek upřímným politováním, že p. spisovatel řadu svých četných, svých krásných povídek zahájil právě tím strannickým »rybnikářem.« Z uvedené příčiny tohoto svazku Jiráskových prací s dobrým svědomím odporučiti nemůžeme. *K. B. L.*

Markvart z Vartenberka. Historická povídka z časů Václava IV., sepsal Edvard Herold. »Matice lidu« č. 3., ročník XIX.

Zase leží před námi zelenavá, dosti objemná knížka, mající smělé a vzletné heslo: »Osvětou k svobodě.« S jakousi obavou dali jsme se do čtení této histor. povídky, čekajíce, že zase na účet »osvěty ku svobodě« naše náboženství dostane několik notných šlehů (jako dříve), aby lid byl tím poučen — než tentokráte byla obava naše marna; víry bylo šetřeno. Ale zase jeví se nám tato histor. povídka dosti zajímavou, berouce ohled na heslo »osvětou k svobodě.« Uvykli jsme čísti histor. povídky neb romány s uctivostí, ony nastiňují nám slavné děje předků, slávu naši, vůbec mnoho, co naši mysl může nadchnouti a vzdělati. Nuže, snad i onen spolek pro vydávání laciných knih českých, který chce lid osvětiti, podává nám také historické povídky, jež, hlásajíce slávu českou, uvědomují náš lid i pod tou střechou doškovou, že vybírá za látku k povídkám doby nadšené, kdy moc česká zářila, že, šetře víru lidu, jemuž knihy posýlá, rozvinuje před očima obrazy nadšené . . . Kéž by tomu bylo tak! Výše jmenovaná povídka zřejmě hlásá o opaku. Kde český bohatýr, jenž by charakterem svým mysl čtenářovu zaujal? Kde rozvinutí lepého obrazu slávy české? Kde scény plné poctivého, šlechetného snažení?

Český bohatýr jest tu Markvart z Vartenberka, jenž králi svému vrhá v tvář rukavici odboje proto, že byl zbaven držby jednoho z hradů svých. A co se z něho stane? — sprostý lupič, žhář a vilník. Když pak voje královské hrad jeho obstoupí, tu šlechetný Markvart ku svým přátelům volá: »Přátelé, důvěřujme v Boha!« Tedy Bůh má jemu pomoci, aby snad dále loupil a pálil. Ovšem že Bůh mu nepomáhá, a Markvart, jako tragický hrdina, nalézá smrť — dcera jeho, kterou poznal teprve nedávno, padne s věže — milenka jeho, Judita, židovka, šílená — skoná. A jeho počestní druhové: Mikuláš Zoul z Oustředka a Jan, bratr jeho, později jsou oběšeni. Obraz slávy české? . . . Smutný, prasmutný. Scény plné nečistých snah a žádostí po cizím, násilí, taškářství. — Jinak to také býti nemohlo, když veškeří hrdinové poctivého cíle se nedrželi.

Míníme, že takové knihy náš venkovský lid valně nevzdělají. Proč se mu tedy nepodá četba jiná a důstojnější, když látky k nepřebrání? *V. D.*

Václav Beneš-Třebízský. Napsal K. V. Rais. »Matice lidu« č. 4.

Náš tak záhy zesnulý spisovatel a miláček lidu českého nalezl po své smrti mnoho ctitelů, kteří o něm nadšeně se rozepsali. Nejobsáhlejší a nejdojemnější vzpomínku četli jsme ve výše jmenovaném čísle »Matice lidu.«

Spisovatel tklivým slohem vede nás od doškové střechy třebízské, kde Václav slouchal zkazkám vlasteneckým, do Slaného, kde jeho studie započaly, do Prahy, kde dráha jeho ukončena, do Klecan, kde bylo jeho působiště a konečně do lázní Marianských, kde pouť svého života dokonal. Líčí nám Beneše zlatou povahu mezi lidem, mezi dětmi. Líčí nám Beneše jako přičinlivého kněze a jako neunavného spisovatele. *V. D.*

Drobnosti.

K jubilejním spisům Cyrillo-Methodějským připočísti lze nejnovější dílo Dra. Mikoláše Nillesa S. J., professora církevního práva na universitě inomostské v Tirolsku. Týž chvalně znám jest již předešlými spisy svými, zejména dvojdílnou knihou »Kalendarium utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis,« ve které srovnává bohoslužby pořádek a význam svátků pohyblivých i nepohyblivých církve řecko-východní s postupem a významem svátků církve římsko-latinské. Jakési pokračování »Kalendaria« jest od téhož na slovo vzatého znatele novějších poměrů východní církve u nás v Rakousku právě letos vydaný, taktéž dvojdílný spis: »Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani — a Nicolao Nilles S. J. — patrocinantibus almis hungarica et rumena literarum academiis editae. — Oeniponte typis et sumptibus Feliciani Rauch 1885. Stran CXX a 1086 veliké 8°.

Jest to dílo důležitosti nejen theoretické, ale i praktické. Jest to nesčetnými z více než 17 rozličných archivův a knihoven čerpanými listinami nakreslený obraz, jak od počátku 17. století vyvinul se poznenáhla nynější stav sjednocené církve řecko-východní u nás v Rakousku, zejména v Sedmihradsku, v Chorvátsku a v Uhrách. Přemnohé z těch listin chovány byvše posud jen v rukopise, v těchto »Příspěvkách« poprvé tiskem se uveřejňují. I mohl tudíž p. spisovatel na základě těchto listin velmi snadno nejednoho ze stranických historikův usvědčiti z nepravdy výroků, jež si o některých událostech sjednocení církve východní s církví západní dovolili. — Praktické důležitosti mají »Příspěvky« ony proto do sebe, že ukazují cestu, po které kráčeli za věků předešlých mužové pro unii pravým apoštolským duchem nadšení, o ni se vším úsilím pracující a o konečné sjednocení jednotlivých částí církve východní s církví západní velice zasloužilí. Pravda, že z podrobného líčení, jaké archivální listiny v dějinách unie podávají, také překážky vyzírají, které se v cestu stavěly i nejšlechetnějším snahám. Avšak právě ty překážky a nesnáze, s jakými za dob minulých potkávaly se snahy ušlechtilé, chovají v sobě pro věky pozdější více poučení, nežli zdar — válečných výprav bez bojův a bitev. *P. Method Nývlt, O. S. N.*

Pomník Třebízskému. Někteří přátelé Třebízského usnesli se postaviti jemu pomník na výšinách u Klecan. Za tím účelem zamýšlejí vydati album a výtěžek věnovati ve prospěch pomníku. Redakci alba obstarají J. V. Sládek a Ferd. Schulz. — Sebrané spisy Třebízského došly prý takého odbytu, že se chystá druhé vydání, nákladem Frant. Šimáčka.

Pomník Fr. Jar. Vacka Kamenického (1806—1869) postaven a nejd. p. drem. Haisem, biskupem královéhradeckým, bývalým kaplanem Vackovým, požehnán 7. a 8. dne září v rodišti jeho Blovicích. Životopis a výňatky ze spisů jeho vydal v Praze J. Z. Raušar.

V německém časopisu apoštolátu tisku rozebrána předně otázka: smíli se duchovenstvo míchati do politiky? Liberalové totiž odpovídají záporně k této otázce, pravíce, že duchovenstvo má zůstati při svém povolání, povolání vyšším, svatém, při vznešené službě náboženství. Proto také dali se mnozí klamati dlouhou touto záminkou, ponechávajíce »politiku politikům;« zatím však liberalní svět největších výbojů nabýval, niče křesťanskou

společnosť v jejích základech. Konečně poznalo duchovenstvo hrozící nebezpečenství, poznalo, že povinností jeho, aby se opřelo přehmatům liberalův, aby dobývalo nepřátelských církvi novin krok za krokem, povzbuzujíc lid, aby za poslance volil řádné muže, řádné křesťany. — Na to v dokončení pojednání »Veliké nebezpečenství a veliká povinnosť« (tisku) poukazuje se k veliké škodě z četby špatných novin. Takovou četbou kazí se mladíci, děvy, kazí se vůbec rodina, podporují se náhledy církvi odporné, nevěra se zakořeňuje. Proto nevymlouvej se nikdo, že by ho četba nevěreckých knih nezkazila. Ani tím se nikdo nevymlouvej, že musí čísti snad za záležitostmi obchodními a p. knihy špatné. Podporujme co možná dobré noviny, dobré knihy, ty pak nárokům a požadavkům našim úplně vyhoví. Proto radíme zvláště duchovenstvu, aby ve kruzích, jemu přístupných, dobré četbě cestu připravovalo, aby dobré knihy a noviny co nejvíce šířilo, katolické čtenářské spolky zakládalo, čímž větší, než snad si pomyslí, zásluhy získá. Zvláště také střežiž duchovenstvo mládeže před tak zvanými »přítelíčky lidstva,« vlastně revolucionáři, jižto zvedajíce boj proti církvi, proti Římu, především nezkušenou mládež zaplésti chtějí do svých sítí. Mládež a duchovenstvo jest revolucionářům těmto nakaziti, chtějíli úplně světem vládnouti, svět zničiti. — Proto mužně proti podobným šmejdům, aby se zachránilo, co se zachrániti může. *F. A. V.*

Vrchlický o Zolovi. Dle »Pokroku« č. 220. »je Zola, jak my jej známe(J[aroslav] V[rchlický]), spisovatel příliš hluboký, vážný, ano přísný a pochybujeme, že by jej vydržela čísti děvčata z pensionatu.... Bohužel, zvyklo si obecenstvo naše, dík obchodní špekulaci s »Nanou« a opsané kritice z Německa (ovšem J. V. by jinak »Nanu« kritisoval vzorem kritiků svých »kyprých« básní) považovati Zolu za spisovatele lehkého jádra, za jakýsi druh hastroše mravnosti, kdežto on jest autor zcela opravdový (zrovna jako J. V.), pln velkých intencí (viz »Nanu,« »L'Assommoira«) a přísné analysy.« — Zdrávi povídali! *„ad"*

D o d a t e k r e d. Chtěli jsme původně na skutku ve zprávě této uvedeném obšírněji ukázati, jak ú ž a s n ě »p o k r a č u j e« k r i t i k a n a š e v o t á z k á c h m r a v n o s t i v p í s e m n i c t v u se týkajících; ale ctěný p. přispívatel nás předešel. Před několika lety, jak známo, podal F e r d. S c h u l z v »Osvětě« obšírný a důrazný protest proti českému vydání Zolovy »Nany« a »L'Assommoira.« tehda připravovanému, kterýž protest přijat všude s díkem i ohlasem. Překlady ty ovšem vyšly, jak u nás rozumí se samo sebou: naše kritika dovede takhle ještě »ubiti« podniky dobré, proti špatným je bezbranná. Pisatel řádků těchto již tehda v »Obzoru« brněnském poukazoval na n e d ů s l e d n o s ť p o d o b n ý c h p r o t e s t ů, v z h l e d e m k e h l u č n ý m, p o c h v a l n ý m t i r a d á m o s b í r k á c h »D o j m y a r o z m a r y« a j. pod. Š p i n a v o s ť a n e s t y d a t o s ť o t e v ř e n á a h r u b á n e n í t a k n e b e z p e č n á, j a k o k d y ž j e z a h a l e n a k r á s n o u a l á k a v o u f o r m o u! Že tedy po několika letech onen »prvý básník náš« takto píše o Zolovi, jest sice smutné, ale zcela přirozené ... Stran »Pokroku« ještě dodáváme toto: Když před několika měsíci svěřen byl feuilleton tohoto listu Vrchlickému, aby prý se list zvelebil, ve mnohých listech zmiňováno to s pochvalou a radostí; soudný a prohlédavý čtenář jistě si myslil: »z deště pod okap!« A obava ta se potvrdila. Neboť jako dřívější, tak i tyto literární »úvahy,« jež Vrchlický tuto podává o básnících cizích (italských), j s o u m i m o k n i h o p i s n é ú d a j e p o u z e p r o j e v y n e s o u d n é

tendenčnosti a zlomyslnosti: přispějí zajisté jen k tomu, aby čtenářstvo, jež ovšem pravdy odjinud nezná, o povaze básnictví a básníků soudilo tak, jak se Vrchlickému hodí, aby své svazky dobře odbyl; čelí jen na zkázu vkusu a mravnosti.

Tiskopisy redakci zaslané.

Method, č. 9. obs.: Basilika sv. Václava na Smíchově (Ad. Duchoň), Zprávy o bývalých plebániích a jejich osadách (J. Nechvíle), Děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie v Blatné (F. J. Lehner), Staré obrazy olt. v Hoře Kutné (Braniš) a j.

Literární oznamovatel, č. 11. a 12. (zdarma), obsahuje novinky českého písemnictva, několik zajímavých zpráv literarních a hojný seznam českých i cizích knih antiquarních.

Obrana celní na ochranu českého rolnictví a průmyslu. Předn. Čeněk Hevera. V Kolíně. 1885. Nákl. vlastn. Str. 16.

Národ. Velký občanský kalendář. Nakl. Fr. Šimáček v Praze. Str. 100, přes 100 obrazů. Cena 50 kr.

Česko-slovanská Koleda. Občanský kalendář. Nakl. týž. Str. 100, přes 100 obrazů. Cena 50 kr.

Dalibor, č. 35—37. obs. další dopisy B. Smetany, Úvahu o našich venkovských pěveckých jednotách a hojné velezajímavé zprávy hudební.

Květy, č. 10. obs. m. j. Z knihy ghazelů (J. Vrchlický), České bály (A. Mattuška), Słowacki ve Florencii (F. Kvapil), Mezinárodní zdvořilosti (H. Kaizl), Původ světa (z Kalevaly přeložil J. Holeček) a j.

Jitřenka, č. 19.

Pryč s kořalkou! Napsal učitel Josef Koněrza. V Praze. Nákladem vlastním. Str. 450. Cena 80 kr.

Ode Družstva sv. Mohora v Celovci došly: **Slovenske večernice** za poduk in kratek čas. Devetintrideseti zvezek. 1885. — **Zgodovina svete katoliške cerkve** za slovensko ludstvo. Spisal dr. Ivan Križanič. II. zvezek. 1885. — **Slovenski pravnik.** Poduk o najpotrebniših zakonih. III. snopič. Sp. dr. Ivan Tavčar. 1885. — **Sveta brata Ciril in Metod.** Spisal M. M. Ziljski. 1885. — **Življejnie** prebl. Device in Matere Marie in sv. Jožefa. Popisal Janez Volčič. 1885.

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest P. Pl. J. Mathon. — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Redakce, administrace a expedice v papežské knihtiskárně benedikt. rajhradských v Brně. (Dominikánská ulice č. 4.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku.

Vychází počátkem každého měsíce.

Zasýlá se důvěrníkům apošt. tisku zdarma.

Předplácí se ročně 1 zl.

Jednotlivá čísla po 10 kr.

Ročník II. Příloha „Školy B. S. P." Číslo 12.

Některé kalendáře na rok 1886.

(Č. d.)

Kalendář Humoristických Listů. Ročník III. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Krámská cena 60 kr.

Kalendář humoristický, arci kdyby spořádán byl rukou opatrnou, rozumně a za účely vyššími, mnoho dobrého hravě by mohl způsobiti, popoháněje a vůbec řídě soutěž našich snah a činů tu hvizdem slušného humoru, tu bičíkem zdravé satyry, jíž u nás toliká potřeba, koliký nedostatek.

S úvahami podobnými jsme brali do rukou třetí ročník kalendáře Humoristických Listů.

Po úvodní básni a kalendarii, ozdobeném rozmarnými silhouettami čtenář uvítá zajisté rád Fr. Heritesovu črtu s cest: »Ombrello«; škoda, že humoresku tuto, v skutku podařenou, kalí přimíšenina tolika cizích slov. Z ostatních prosaických příspěvků zamlouvá se nám »Retrospektakulní pohled na r. 1885.« řízenou ironií, »Bankovka« původností, »Čertův zajíc« K. Tůmy prostonárodním tonem, »Vítězství starého županu« účinnou komikou. — Prášilovský »Fidelio« a »Zkouška na univ. tunkabonské« trpí chudokrevnou otřelostí, »Výtečný únos« K. Švandy nevýtečnou, jalovou nejapností. Z básní líbily nám se Ad. Heydukova »Pod deštník«, Kaminského »Píseň milostná«, S. A. Košťálův »Odkaz.« — »Laciná jablka«, — nepřímá pochvala krádeže — a »Proměněná voda« vyznívají podivnou morálkou. »Ballada« na str. 67. jest do pravdy dle šlechetného přiznání původcova »trochu (??) sprostá a hloupá.« »Hrozná ballada« se vloženými obrázky sahá až za meze nechutenstva.

Výrok Jeana Paulův, že »vtip jest knězem, který kopuluje každý párek«, béře kalendář »Hum. L.« trochu laxně k srdci. Vtipů nových a podařených po skrovnu, většina zevšednělých; některé jsou až odporny (Na plovárně, Praktické přání, Nimrodům), některé kluzky (V té milé boží přírodě, Zahřívací láhve, Nechápavý manžel). Vtip (?) o vodákovi (str. 28.) a »Neviňátko« nazvati jest nám nejméně štětinatými.

Kalendář pln jest vyobrazení, nestejné ceny, vkusnosti a bohužel i slušnosti. — Marně pátráme, komu bychom mohli »Kal. Hum. L.« doporučiti: čtenáře myslícího neuspokojí, leda rozruší, jiného snadno pohorší.

Koleda. Občanský kalendář na rok 1886. Ročník XI. S titulním a mnoha jinými obrazy. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze. Cena 50 kr.

I letos jesti těžištěm »Koledy«, hojně rozšířené a oblíbené, znamenitý výběr

pěkných vyobrazení všelikého druhu a směru; nás zejména těší, že i přítomný její ročník obeznamuje své čtenářstvo s celou galerií našich mužů zasloužilých. Časť textová podává čtvero prací novellistických, z nichž přední místo si zajisté vyhražuje povídka V. Beneše-Třebízského »Farář Loučenský«. Ctihodný zjev staříčkého kněze vlastence jest z nejzdařilejších postav, jež vytvořil zvěčnělý náš povídkář; málo tu slov, mnoho vážného obsahu. Obrázku Fr. Chalupy »Ze Spálovské kroniky« na vadu jest nesouměrnosť, nejeden hřích proti kresbě povahopisné, místem i frásovitá nesrozumitelnosť (na př. asi polovice dílu třetího). »Poklad« od Sofie Podlipské místy jest velmi dojemný, hlavní myšlénkou svou zůstavuje dojem uspokojivý; tu a tam připomíná všelijakých dobrodružstev a výjevů z krvavých románů; gynaekologickou přesnosť v historii Herminina pádu odpustili bychom spisovatelce na prospěch článku i čtenářův. »Šlechtična«. jak nás s ní seznamuje Vácsl. Votruba, jest postava milá, vznešená, zdařile podaná; ostatní osoby jednající charakterisuje spisovatel většinou mdle, namnoze nepsychologicky; práce není dosti urovnána. Životopis zakladatele tohoto kalendáře, Fr. Šimáčka, jest neobšírný, za to věcný a vroucný. Následuje stručný přehled politický a »Jiskry.« Článek »Co budeme čísti?« dlužno považovati za podařený inserát nakladatelské firmy Fr. Šimáčkovy. Po stránce jazykové »Koleda« oplývá chybami.

Národ. Obč. kalendář na r. 1886. Roč. II. S titulními a mnohými jinými obrazy. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze. Cena 50 kr.

Již ze stejné úpravy a zevnější výzdoby viděti na let, že »Národ« pochodí z vydavatelstva téhož, co »Koleda.« Články po rozumě našem nedostupují cenou ani obsahu »Koledy.« V. Votrubova »Stříbrná svatba« doznívá pěknou myšlénkou, že »vítěziti srdcem daleko jest vznešenější, než vítěziti mečem«; p. spisovatel však neprovádí jí ani úplně ani sympathicky. Historicky přibarvená povídka Jos. Braunova celkem jest zdařila; s koncem jejím neúměrně náhlým a nad očekávanou děsným smiřuje nás porážka sobectví a prospěchářské polovičatosti. V »Kainu a Abelovi« nakupila Sofie Podlipská plno povah a dějův odpudlivých. Neméně živlů drsných obsahuje V. Lužické »Dvojí políbení«; osoby — až na Cilku — přebarveny jsou do tmava nade vši střízlivosť, některé až zkarrikovány. Kdo pí. spisovatelce namluvil »že náboženství dovoluje lež na dobrý úmysl činěnou,« byli bychom mu radou, by se dal poučiti náboženskými vědomostmi nějakého žáčka školy obecné. A což asi zlého učinily Lužické růženec a modlitba, že se o ně otírá tak nešetrně? »Soud lidu, soud boží«, od téže spisovatelky trpí zejména neurčitou a nepřirozenou charakteristikou. Povídka »Proti dávným obyčejům« jeví se již formální stránkou proti jiným prácem V. Řezníčkovým býti nedosti propracována. Babička nakreslena je zdařile. Pochybujeme, že by byl zbožný dědoušek — nebo vůbec rozumný člověk — pronesl drzou větu: »To by se mne nesměl dnes ani sám stvořitel tohoto světa opovážit nějak zdržeti« .... Úhrnně uvažujíce zábavnou četbu »Národa« tážeme se, neníli motivů vděčnějších a lidu našemu prospěšnějších nežli krádež, násilí, vražda, divoká vášeň, nevěrnosť manželská, synovská neposlušnosť? Caveant consules!

O životopise Fr. Šimáčkově, o článku »Co budeme čísti« a o stránce jazykové opětujeme, co jsme v těch příčinách pravili svrchu o »Koledě.«

Kalendář české mládeže. Vydání pro žákyně. Roč. I. Pořádá Jos. Klika. Nákladem J. Otty v Praze. Cena 35 kr.

Kalendářík ozdoben jest několika obrázky, z nichž titulní »Sv. věrozvěstové slovanští« jest nejzdařilejší a provázen jubilejní básničkou. »Potomkyně,« báseň Irmy Geisslovy, obsahuje krásnou myšlénku v chatrné formě. »Jeden rok« od Žof. Podlipské zasluhuje všeliké chvály tendencí všestranně ušlechtilou. F. Kodymovo »Zdravotní desatero« a »Přehled důležitých vynálezů« jsou velevhodny. Podávati charakteristiky »některých vynikajících žen českých« jest myšlenka výborná; při této však stručnosti a kusosti sotva se potká s očekávaným výsledkem. — Rubriky poznámkové a hojný přídavek čistého papíru činí kalendářík i praktickým zápisníkem.

Co se u nás koná a konati má pro idei Cyrillo-Methodějskou?

Na uváženou vzdělanstvu a zvláště kněžstvu našemu podává Vojtěch Želkovský.

(Ostatek.)

Tak z jednostrannosti rodí se hejna nedorozumění, poškozujících duševní mír a poklid lidstva právě v nejvyšších a z přirozenosti nijak nevypuditelných potřebách životních. Avšak tyto nedostatky a svízely, jež plynou ze styku pravd, zneužijeli jich člověk vášnivý, nejsou hrdelnými svědky proti právům a nárokům pravd samých. Zneužiti lze na světě všeho; pravdy však jsou nevinny, a nutíli přechmaty a nehody při jejich uskutečňování kulturního dějepisce k nálezu ostrému, náleží klatba jeho ne pravdám, nýbrž výstředným bojovníkům a ještě spíše odpůrcům — obyčejně nechápavým to zastaralcům. Poněvadž však lidstvo tímto způsobem již víc než dosti se natrpělo, dlužno národům a najmě jich vůdcům škodou konečně již moudřeti a nevyhledávati místo smíru — sporů mezi vůdčími myšlénkami věku; zvláště jeli smír, ba sňatek mezi ideami těmi tak snadný a nutný, jako mezi církevností a vlastenectvím! Příklad našich věrověstů za první doklad a důvod sňatku dvojí lásky: k církvi a vlasti v idei Cyrillo-M. svrchu již položený postačí zde uvésti jen vděčnou vzpomínkou. Více místa budiž přáno líčni vniterného poměru obou ideí a plodnosti jejich.

Obrana a zdárný vývoj všeho, co podmiňuje individualný ráz národa vůči sousedům, právem uzdál se nám býti základnou ideí v pojmu národnosti. Kdy však schopen národ výnosného boje za řeč, za práva a všechny cenné zvláštnosti své? Kdy zdaří se mu v sousedech úctou nahraditi odvahu k útokům na své povahojevné přednosti a statky? Zajisté jen tehdy, když pojistě si spravedlivým uspořádáním všech závažných záležitostí vniterný mír proti rozbrojům, všechny třídy společenské spojí ku svorné a nadšeně setrvačné práci za cílem vytčeným. Ať nám však dějiny poví, možnoli bylo posud kterému národu docíliti takého soustrojí všech vloh a sil svých bez mohutné autority, nebo případněji řečeno bez náboženství, bez něhož lidé nikdy z lásky a úcty vyšším otěžím nezištně se nepodvolí! Idea národnosti jeli na štíru s náboženstvím již zakořeněným, není naprosto úkolu toho schopna: stačí k tomu za doklad pohromy vlasti naší při každém odpadu od víry katolické a též rozervanosť politických stran ve

Francii, v Němcích i u nás; ba u nás zvláště patrno, že v náboženství vězí těžiště sporů mezi Staro- a Mladočechy, kteří obligatně jsou dědici Husova odboje proti církvi katolické. — Náboženství tedy, jsouc základem činuschopné společnosti, vzácnou koná službu národnosti, a právě tím i ono jest obhajným článkem v řetěze jejích požadavků. Toť důvod, aby lidu za příklad k idei Cyrillo-Method. spolu s kněžími také všichni vzdělanci přilnuli a najmě spisovatelé aby jí půdy přáli i v literatuře.

Naopak i církev nezbytně všímati si musí národnosti při službě, kterou jí z vlastního zájmu koná. S úspěchemli chce mluviti k rozumu i srdci národů, jakž jinak promluví, neli jazykem jejich, poněvadž latina, úřední jazyk její, přestal nutností dějinných událostí býti obcovací mluvou i učeného, natož občanského světa!? A mluvíc ústy kněží svých k lidu mluvou jeho, nech činí se tak se zjevnou úctou k jazyku tomu i jeho vývoji literarnímu, k němuž ochotně nabídnouti i hřivnu svých ideí a pomůcek jak peněžných tak autorisovaných vždy jí bylo a bude ku cti...

Ve vzájemné tudíž potřebě obou ideí, církevnosti i národnosti zakotvena jest i možnosť i nutnosť sňatku jejich — ve dvojjediné idei Cyrillo-M. — — a proto jednejme dle povinnosti, kterouž nám dějiny a veliké potřeby naší doby jménem své tvůrkyně, Prozřetelnosti boží, nedím vnucují, nýbrž uštědřují v idei Cyrillo-M.

Sapienti sat! Či třeba ještě, abychom se povzbudili k činnosti opravdu Cyrillo-M. i střízlivou lícní plodnosti idee té? Povím pouze jedno: kněz, jenž do všedního života donesl sobě z alumnátu vůbec nějakou vyšší snahu a zvláště chuť k vážné práci literarní, dovede vždy a vždy výkony své produševniti vědomím své důstojnosti a společenské důležitosti; a budeli pravým stoupencem idee Cyrillo-M., t. j. budeli ve všem pozírati na vzor skromničkého učence Cyrilla a sourozence jeho Methoda, nezadá jí nikterak, nýbrž ji zvýší.

Zde také místně opravy dochází námitka, že »nelze dvěma pánům sloužiti.« Námitka ta appeluje ku praxi života: nuže, vizme život Sušilův, Šmídkův, Pešinův, Procházkův i život jiných veřejně nezpomínaných mužů tiché práce církevně-národní. Za to věru výmluvné illustrace vytvořila idea C.-M. životem svých průkopníků ke hluboce pravdivému a významnému dvouverší Sušilovu:

„Církev a vlasť, ty v mojich miluji sestersky se ňádrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.“

Přirozeno: přemnoho pravd spředeno jest do klubka idee C.-M.; důsledný myslitel klubko příležitostně rozvine si v niť Ariadninu, zavedeli jej poučný hovor do labyrinthu všech možných záhad a záležitostí časových. Aby však vítaným slovům svým neubral váhy, vynasnaží se, býti prvním a příkladným žákem naučné soustavy své — a tak s milostí nebes úspěšně doporučí vzdělancům znechucované katolictví, proto že jim v jeho prospěchu imponuje a se zamlouvá slovem i činem. Nejsa nikterak politickým agitatorem nebo demagogem, s pastýřskou obezřelostí, s rozvahou i s rozhodností umí tu církev, tam zase vlasť aneb obě zároveň, jak právě příležitosť radí, v očích posluchačů povznésti, a tak slouže vlasti výhodnými prostředky církve, ku vděčnosti vůči církvi mravně zavazuje vlasť. Tak idea C.-M., slučujíc nejlepší prvky církevnosti a národnosti a pomíjejíc živlů jednostranných, obě idee na vrchol dokonalosti povznáší a spolu pravý, ohromný význam svůj slunným světlem ozařuje. Pravdu tu kněžím našim zvláště i proto

pochopiti a pěstovati jest nezbytno, poněvadž kde který znamenitější odpůrce Říma, od Husa a Jeronýma počnouc, až po české bratry, lid náš právě vynikajícím vědomím národním k nábožensky bludným názorům svým navnadili. Pak i Slované pravoslavní a rozkolničtí během věků snáze opět si oblíbí katolictví, přesvědčíli se vzdělanci jejich, že vlastenectví i slovanství neposledním je článkem v rozvrhu činnosti katolického kněžstva našeho.

Než ani tolikli ještě nestačí nám k roznícení se pro idei C.-M., účel její dojista pro ni nadchne bujarý podrost kněžstva našeho. Čtvero hlavně namítá se mi účelů; ne však účelů různých, nýbrž navzájem tak se prorůstajících, že bezděky hned ve chvílce jejich pojetí jasně líbeznému akkordu jsem je přirovnal. Základným tónem jest smír církve východní, rozkolem caesaropapismu zotročené, s církví římskou. Prostředkem smíru toho jest neobmezená úcta všech i rozkolnických Slovanů ku světcům Cyrillu a Methodovi, jakožto původcům slovanské vzdělanosti. Druhým z účelů C.-M. jest splynutí neb aspoň sblížení vzdělanosti východní se západní, což významu jest nejen evropského, nýbrž i světodějinného. Třetím jest docílení světové úcty ku sv. apoštolům našim a ku stolici papežské, vtělenému to principu autority, zvláště nyní potřebného rozkládající se společnosti lidské; úcty té Řím si zasloužil hlavně od Slovanů tím, že sv. Otcem Lvem XIII. účinně již poznovu započal první úlohu v duchovním a duševním sjednocení a povznešení Slovanstva. Posledním konečně účelem jest vděčné a věrné přilnutí k Bohu, že Slovanstvo přes tolikeré útrapy a pohromy pod jařmem germanským, maďarským, mongolským, tureckým a moderněevropským přestálé dochoval k obrovské síle a svěžesti, aby v ustrnující vývoj Evropy nevěrecké, sobecké a proto i socialními vředy prožírané vneslo nový, popudný živel vzdělávací svou holubičí, víře, přírodě a poesii ještě neodcizenou povahou. — —

Zda třeba vznešenějšího idealu, abychom nadšením si zanítili srdce své?

Nuže, konej každý povolaný Cyrillo-Methodějskou povinnosť, na kterou jsem poukázal, nastíniv, jak snadno, prospěšno a potřebno jest hlavně knězi našemu v jedněch prsou horoucích chovati aspoň jako dvé přítulných sester dvojí lásku vřelou, trvalou a účinnou: lásku k církvi i vlasti.

Posudky.

Jubilejní kniha k oslavě tisícileté památky sv. Cyrilla a Methoda, čili: Posvátné Cyrillo-Methodějské památky Marianské. Matka Boží Staroboleslavská v Čechách a Matka Boží Tuřanská na Moravě. Sepsal Jan Kř. Votka, T. J. »Dědictví sv. Jana Nep.« čís. 72.

Prostonárodní spisovatel dějin českých, J. Votka, podal nám v díle »Památky Staroboleslavské« zajímavé, o přesně historický podklad se opírající zprávy o úctě svatyně Staroboleslavské a osob s ní se těsně dotýkajících, sv. Ludmily, Václava a jiných. V přítomném pak díle jubilejním šíře probírá a vypravuje děje dvou palladií — národu českého a moravského, Marie Staroboleslavské a Tuřanské.

Počav od všeobecné úcty Marianské, přichází ke slovanským apoštolům, dokázav, že tito vroucími ctitely Bohorodičky se označili. Dotýká se pověsti původu obrazu Marianského v Boleslavi, spolu na důležitosť všech památek Cyrillo-Methodějských ukázav. Nyní vypravuje pestré děje obrazu toho ve válkách krutých, v dobách vlasti naší velmi osudných. A jako katolická víra v Čechách zvítězila, tak i obraz Bohorodičky po mnohých útrapách došel oslavy v Boleslavi, kde národem podnes ctěn a vážen.

Dějiny Matky Boží Tuřanské jsou podobny dějům palladia českého. Jeho úcta se sv. blahověsty spojena, i Morava trpěla, i v sesterské zemi víra katolická byla trpce zkoušena, a jako v Čechách, i zde došla oslavy a Maria Tuřanská na Moravě jest podnes v uctivosti nevšední.

Týž spisovatel připojil ke svému spisu jubilejnímu apologetické pojednání »O kanonisaci sv. Jana Nepom. a prozřetelnosti božské o Čechy pečující.« Dílo to jest velmi obsáhlé, důkladně historicky propracováno, a co nejlepším jsme shledali, výňatky z dějin českých propleteno, na nichž zřejmě a jasně účinky božské prozřetelnosti patrny. Wikleffismus byl počátkem útrap českého národu a německým protestantismem vrchol jejich a zároveň konec. Po všech neutěšených bojích, po všech náboženských rozmíškách, svízelech a trampotách mnohonásobných národ náš došel oslavy v kanonisaci sv. Jana Nepom.

Jako dílo prvé, tak i toto je psáno slohem prostonárodním, jasným, jadrným, mluvou naskrze ráznou a správnou.

Přes polovici knihy zaujímají »Dějiny sv.-Janského dědictví« s podobiznami zakladatele Ant. Hanikýře, Innocence Frencla, Bradáče, nejdůst. p. biskupa Švarce a jiných. Dějiny tyto jsou dosti zajímavé, ukazujíce div v dějinách literatury, by knihovna některá 20.000 údy vykázati se mohla. 285 stránek zaujímá matrika údů »Dědictví sv. Jana v Praze« od r. 1835. (I. díl), v níž vypočtena jsou jména všech údů, což se nám zdá zbytečným plýtváním místa a nákladu.

Celkem musíme přiznati, že dílem tím vydalo »Dědictví« důstojný podíl a hodný památky slovanských věrozvěstův, a že i tato kniha vděčně přijata bude údy, by apoštolovala po vlastech slovanských, budíc lásku k Bohu a Marii, lásku ke vlasti a jejím památkám Cyrillo-Methodějským. *A. D.*

Knížka pro hodné dítky. Z polského a z maloruského vybral a přeložil Jan Nečas. Ve Velkém Meziříčí. 1885. Nakl. J. F. Šašek. Str. 55. Cena 22 kr.

Po básnické něžné předmluvě, nadepsané: »Svým miláčkům!« a po slově k vysvětlení následuje 40 rozličných bájek a básniček, vhodných k deklamovánkám pro dítky, původně sepsaných od básníka polského Stanislava Jachoviče a maloruského Pavla Svije. Obsah jest dospělým z části známý; forma básniček velmi lehká i vhodná. Zvláště líbila se mi 21. bájka: »Včela a vosa« a milá básnička 38.: »Stařec a smrť.« *P. M. H.*

Vladislava Syrokomły **Vybrané básně.** Z polského přeložil Jan Nečas. »Zakletý poklad,« »Žebrák z řemesla,« »Zpověď pana Korsáka, praporečníka polockého.« V Praze. Nákl. knihkupectví I. L. Kobra. »Ústřední knihovny« č. 179. Str. 56.

Obsah těchto tří pověstí lidových jest zajímavý a nezávadný. Podání zpovědi jest ovšem básnicky možno, jako věrné líčení děje; leč ve skutečnosti jest to nemožno, jako vlastnoruční sepsání zpovědníkem. Avšak naučení mravné jest tam výborné. Rozměr básní jest většinou národně epický, kromě lyrických výlevů, jako ve »Zpovědi,« hl. VI. a XXVII. Rýmy jsou bezúhonné, rozměr pravidelný, ač přízvuk někdy polský. *P. M. H.*

Malý zahradník. Sepsal Josef Soukup, řiditel měšť. školy v Písku. S podobiznou a životopisem spisovatele a mimo to 26 dřevoryt. obrázky. Nakl. Fr. A. Urbánek v Praze. 1885. Cena 80 kr.

Bohuslav Pešek v Kovanici byl rolníkem myslícím. Již záhy ve svém věku všímal si všech vymožeností a zkušeností, dobytých na roli hospodářské; když pak zdědil zanedbaný statek po otci, tu s použitím všech vědomostí, nabytých čtením knih i názorem vlastním, jal se role statku svého zvelebovati i zúrodňovati, maje hlavní zřetel při tom vedle polního hospodářství ku pěstování stromů.

Po práci pak v kruhu své rodiny sobě odpočívaje, rozmlouvá zkušený Pešek se svými třemi dětmi, poučuje jich o všem, co potřebí věděti v zahradnictví, i otázky jejich zodpovídaje. A v těchto ve spisku umístěných rozhovorech probrány jsou veškery nauky zahradnické, a kde nepostačuje pouhé slovo, doložen je výklad obrazem.

Mluva spisu jest plynná, správná. Dílko vyšlo jako 16. číslo II. řady spisů »Matice Komenského« a jest vypraveno velmi sličně. *—ý.*

Kvítí z luhů slovanských. Nasbíral J. Ježek. »Záb. bibliotéky« Mathonovy dílo 91. Serie II. č. 3. Cena 25 kr.

Ze sedmi slovanských literatur sebráno »kvítí« úhledné knížečky, jíž vydala papežská knihtiskárna rajhradských benediktinů. Jsou to vlastně jenom drobné črty, drobty s bohatých stolův, ale pečlivě vybrány, z nichž přece poznáváme jasně směr, jakým píše ten aneb onen spisovatel slovanský. Nejlepším zdálo se nám, že z maloruštiny od O. Fedkoviče črta »Tři jako rodní bratří,« v níž bratrská a synovská láska vrcholí, z něhož i přátelství na vojně se vyvine a pak vzájemnými svadbami končí. Mluva je rázna, děj jednoduchý, forma vytříbena. — Neméně pěkna črta ze slovenčiny od A. E. Timko »Před tisíci lety,« líčící výpravu solunských bratří na Moravu, jak Maďary byli přepadeni a výkupným svatou víru věznitelům dali. — Dále obsahuje kniha humoresku: »Sousedé,« již srbsko-lužicky napsal M. Bjedrich. Motiv známý novým přioděn rouchem. Jabloň na rozhraní dvou hospodářů stává se příčinou jejich sváru, připraví je o mnoho peněz, natropí jim zlosti, až se posléze sousedé smíří. — »Vpád Turků do Černé Hory,« z ruštiny od A. Remerova, líčí boj Turků, kteří do tichého kláštera vtrhli. V mniších probudila se černohorská krev, nastal boj, přišla pomoc a Turci jsou poraženi. Líčení místy příliš napínavé. — Jak Srb zamiloval si Turkyni, jak jda s ní k oddavkám, bývalou milenkou Sandou zastřelen byl, líčí nám až krvavě »Božice,« již srbsky napsal M. F. Šapčanin. Děj vážen z nekonečné řady bojů Srbů s Turky. — Menší ceny jest »Největší hřích,« od téhož spisovatele, vrcholící ve slovech: »Neostouzejte nevinných — nad to není většího hříchu.« — Na konec přidány dvě bulharské pohádky: »Odkud se vzaly na světě léčivé byliny?« (z trávy, již léčil Bůh člověka ďáblem zmrzačeného) a »Proč je nebe tak vysoko a proč jsou na měsíci skvrny?« Nebe bylo blízko země, ale baba jakási hřeblem do něho uhodila a měsíc do tváře pleskla. Proto nebe rozhněvané vysoko vystoupilo a tak zůstalo.

Překlad je správný, mluva správná, plynná, úprava slušná. Sbírka tato jest již třetí a ne také asi poslední. Celá kniha odporučení hodna. *A. D.*

Z doby stolohybů. Novella od S. Podlipské. »Lumír« r. XII.

Ačkoliv tato povídka ještě o sobě nevyšla a dosud v časopise odpočívá, přece chci se krátce o její ceně zmíniti. Tentokráte Sofii Podlipské všechna česť!

Novella tato brojí proti všemu duchů

citování, magnetisování a všem »zázračným« vnuknutím, jež ledajaký švindléř ku podivu omámeného obecenstva provádí. Takovým kejklířem jest také Vanini z Italie — vlastně Vaněk z Prahy, který s dcerou svojí Selmou (původu cikánského) provádí kejkle, jimž se podivuje celá Praha. — Medium — to slovo v rodinách, ve společnostech denně vysloveno několikráte. Naproti Vaňkovi je List, muž rozvážný, moudrý, který vysvětluje počínání Vaňkovo s duchy buď jako šalbu očí, nebo docela přirozený výsledek praemiss, jež našemu zraku tajny jsou. Vanini vedle svých kejklí podvádí rodiny a zvláště si vyhlédl hezkou a bohatou Rafaelu, nevěstu Listovu, kterou tajně unesl. Cikánka, zavržená milenka jeho. Manula, vysvobodí Rafaelu, která nemocí leknutí své zaplatí, až posléze ženou Listovou se stane. Vanini s mediem Selmou zaniká do pozadí dějiště.

Jak řečeno, povídka ta je hlavně poučna celým svým uměle zapleteným dějem — až na vysvobození Rafaelino, poněkud nepřirozené. Zvláště pěkně líčen život domácí u Bučkův a přátelství věrné s oběma zeti, čistá láska Rafaely s Listem naproti švindléřství Vaňkově jak v magnetisování, tak v ucházení se o věno Rafaelino. Zbožnosť paní Bučkové líčena šetrně s pietou.

Až novella ta vyjde o sobě v některé bibliotéce, všeho odporučení bude hodna čtenářům i méně vzdělaným. *A. D.*

Drobnosti.

Jak se popularizují dějiny české. »Zakládejme knihovny, zakládejme spolky, vzdělávejme se, pokračujme!« — toť hesla, jež nynější doby létají okolo uší jako za letního večera komáři; máchnešli rukou s mrzutou poznámkou: »což jest mi po vás«, chtěje se jich zbaviti a je odehnati, sednou všechna, jako by se sřekla, do novin, jež si chceš prohlédnouti a zase tu máš: »zakládejme knihovny, vzdělávejme, uvědomujme ubohý lid venkovský, nenechme déle jádro celého národu úpěti pod jařmem neuvědomělosti!« Tak začíná a končí třeba celý úvodní článek, neobsahující více, než tři pořádně dlouhé sloupce! Ale považme, co obsahují tato hesla, a jak jsou prováděna! Že jest četivem vzděláván a uvědomován nejen náš národ, nýbrž každý národ, kdož by pochyboval? Vždyť knihy jsou kazatelé, jichž nelze ani umlčeti ani překřičeti ani přemluviti; co jest napsáno, jest napsáno. Takových výmluvných kazatelů rozestavme několik set po vsích a buďmež ujištěni, že budou obyvatelé za několik let takoví, jací jsou tito kazatelé, nebo, abychom užili běžného pořekadla, budou obyvatelé tak tančiti, jak jim budou tito kazatelé housti. A když se několik jednotlivců shlukne ve spolek, jehož mimo jiné věci jest účelem stále a stále knihy kupovati, mezi lid dávati, nikoli za peníze, nýbrž zdarma, což tu teprvé může býti provedeno, což tu může býti bludných duší na pravou cestu uvedeno, nevzdělaných vzděláno, ubohých venkovanů, nesoucích obtížné jařmo temnosti, jařma zbaveno! zvláště jsouli ve spolku mužové, znající povahu našeho dobrého lidu venkovského, znající potřeby a nedostatky jeho.

Tím již také řečeno, jakých knih na to třeba, neboť čeho kdo nemá, toho nedá, a jestli kniha špatná, místo osvěživé rosy kane z ní na náš »dobrý« — totiž pokud nezkažený — lid jen otravná ruda.

K podobným úvahám mě povzbudila

jistá kniha, na kterou jsem připadl ve skrovné vesnické knihovně. Donesena na družnou Moravu až z matičky Prahy z »Umělecké besedy«. A jak si ji poznamenali! Sotva na ni pohlédneš, skví se ti modře vyražené řádky: »Darovala Umělecká beseda v Praze.« Knížečka hodna lásky! Úhledně v kůži vázaná se zlatým nápisem na hřbetě: »Různé«. Na prvním místě v tomto »Různém« jest sešitek s nápisem: »Duch našich dějin, napsal K. T.*) Epištol svobody číslo první.« Pročtěme si tento sešitek a suďme, jaký byl úmysl dárce, jenž daroval tuto knihu do venkovské knihovny.

Z počátku jest vypsán život soukromý i veřejný Čechů přišedších v šedé dávnověkosti do našich vlastí, popsána zkrátka celá ústava a náboženství starých Čechů, jichž »víra patrně neskličovala mysl a nekazila povahu člověka. Snoubíc jej s velebností přírody, udržovala srdce i ducha jeho v zdravotě přirozené.« Dle toho by měl býti tento národ šťastným. Než »ruka se chvěje člověku, ana zobrací listy v knize života jeho!« Po tisíci letech se stal z mužného Čecha psanec z vlasti otců štvaný, mučeník vedený na popravu, nebožák klečící před Koniašem . . . ejhle, toť zbylo z onoho národa Zábojův a Žižkův . . . »A vy chcete znáti ty moci pekelné,« táže se spisovatel, »které mohly takto na smrť uštvati a utýrati národ, jehož jméno bývalo postrachem celé Evropě?« Odpověď snadna! »Všechno! Vzdělanosť, evangelium, ba i usídlení se v této krásné vlasti. Neboť pod rouškou vzdělanosti západoevropské, vstupuje do té nezkažené, ryze slovanské naší domácnosti onen duch panovačnosti, pýchy a zištnosti nezřízené, jenž prostopáší po hradech tehdejšího Německa a pod rouškou křesťanství loudí se do Čech onen duch zlořečený nesnášelivosti, lsti a lakoty římské (tučně psáno), tento zhoubce tolikerých národův« (str. 7.). P. spisovatel uznává sice také chyby, jež měl náš národ, t. j. nedostatek občanské ctnosti, národní hrdosti a touha po sousední cizotě německé, kterou již poctivý Balbín jakožto kořen neštěstí uznává, a toť, tuším, již dosti vad — p. spis. jich více nezná — aby národ je mající spěl do poroby! Ale než aby tuto neplechu, která i za našich časů nejen v městech, nýbrž i na venkově bují, řádně posoudil a ji co nejvíce pokáral, raději si vyjede proti církvi frasemi otřepanými a většinou vylhanými. Ostatně »Isidorské dekrety,« jimiž, jak tvrdí p. spisovatel, »vstoupila do světa nová vláda mocnější a hroznější všech ostatních: vláda Vatikánu, absolutism kněžovlády« (str. 11.) nebyly »objeveny« (uvedeno v uv. znam.) z čista jasna kdesi v západním koutě Francie právě roku 845 (str. 10.), nýbrž objevují se teprve v letech od r. 847—853. Když ani datum, jež mohl p. spisovatel ze kteréhokoli dějepisu vypsati, není správné, jakž pak mají býti potom správny »výzkumy« a zprávy, jichž dějepis nepodává a jež ve hlavě samého p. spisovatele se utvořily!

Než, milý čtenáři, jsili zvyklý slyšeti dějepis pravdivě, nikoli překrouceně, nedělej si z toho nic a čti dále, vždyť není tak zle, aby nebylo hůře!

V Německu zatím učiněna v posavádním státním zřízení veliká proměna. »Starořímská říše jest rozbita, papežství přenáší důstojnosť »císařův římských« na krále německé; t. j. (vysvětluje p. sp.) když sobě knížata německá mezi sebou uznali nejmocnějšího a učinili ho králem, přišel papež a vylil naň boží milosť »císaře římsko-německého«. Tyto dvě moci stávají se pak zřídly všech ostatních: moci biskupské v oboru církevním, moci panské

*) Známý průkopník všeliké „osvěty,“ Karel Tůma.

v oboru světském. Ani ten biskup, ani ten pán nečerpá své nadpráví z přivolení lidu, nýbrž s — hůry; obdržel je prostředkem císaře a papeže z »pramene božského«. Jakmile obdržel jedenkráte kdo, buďsi to jednotlivec nebo stav, »s hůry« nějaké právo nebo nějakou výsadu, nemůže mu jí nikdo odníti, ba ani z vůle jeho omeziti. Následkem toho touží jeden přes druhého, aby dosáhl práv a výsad s hůry co možná nejvíce; na čí útraty, jest samozřejmé.« (str. 12.) Rozumí se lidu. A což papež se neujme poddaných?! myslil by člověk, čta tento článek. Jak pak ne? »Aby pak uhnětený, majetku a všeho práva zloupený ten lid nereptal, posýlá k němu papež své kněze, kteří jej učí trpělivosti křesťanské a slibují mu po smrti odplatu nebeskou. Za to císař štědří kněžstvo statky, nadacemi a výsadami na roveň panstva, a véc daří se výborně. Lid se pro pány dře, bije, platí a mozolí, panstvo hoduje, hýří, dobrodruží a prostopáší. To jest celý vtip feudalismu, jaký tehdá vyvinul se pomocí papežstva v Němcích a po němž odtud neustávají práhnouti všichni zpátečníci světa. Celý tento svět jiných názorů dolehl na nás tím důrazněji, když Němci počali se s námi prostředkem víry křesťanské napořád hojněji a vroucněji stýkati.« (str. 12—13.)

Přišli naši sv. věrověsti na Moravu. Vše se k nim hrnulo a obracelo se na víru katolickou. »Než tak sobě«, míní p. spisovatel, »papežové v Římě a sousedé Němci to obracování Slovanův na víru nemyslili. Jim nešlo o šíření čisté nauky Kristovy mezi námi, jim šlo o šíření moci pod heslem křesťanství nad námi.« — Jak vidno, jest tato částka zase z jakéhosi podivného dějepisu vypsána, neboť obyčejný dějepis mnoho vypravuje o pracích a zásluhách papežů Mikuláše I. a zvláště Jana VIII. Ale jen dále! »A proto jedni jako druzí, papežové jako králové němečtí, zle toužili na tyto slovanské bohoslužby v Čechách (str. 13). Přišli Maďaři! A podivno! Té chvíle vyčíhal Řím a počal nás zatahovati ve svou síť. Císař německý měl mu v tom býti nápomocen« (str. 14). Císař tedy Čechy zval do Němec a tam jim napravoval lebky a papež zase posýlal německé kněze k nám. Tak se poznenáhlu stalo, že slov. bohoslužba z Čech vypuzena a vše přizpůsobováno Německu, až se celá ústava v Čechách svrhla na vládu bohatých nad chudými. »Byla to plutokracie, která potřebovala jen jakéhos uznání a »posvěcení,« aby se vyvinula na feudální aristokracii. A o to postaral se Řím prostřednictvím ducha německého. — Světe slyš! a jako jsi se kdysi — jak píše p. spisovatel na str. 11. — poklonil obrovskému podvodu, když byly »Isidorské dekrety« objeveny, tak se teď pokloň obrovskému výzkumu a pravdě p. K. T. a on ti zajisté vše odpustí! A teď pro obveselení mysli slyšme všeobecnou sentenci z dějin pana K. T. »Toho ještě svět se nedožil, aby Řím kterému národu byl své služby uštědřil zadarmo.« — Tak také »vysýlaje své služebníky do pohanských Čech, nemínil Vatikán naprosto, aby po slovech Kristových zakládali zde říši, jež není z tohoto světa. Naopak, oni měli zde co možná nejrychleji nabyti bohatství, statků, nadací, všeho druhu výsad — jedině za tou podmínkou lzeť zakládati kněžovládu« (str. 17.). Řím potřebuje v Čechách někoho, kdo by tyto výsady dával, takhle nějakého krále! Což jest o krále, neníli větší starosti! Knížata pražská porozuměla této tužbě Říma a počala s úsilím pracovati o nadvládu, až pak po mnohých bojích občanských zvítězila. A v tomto zmatku »Němci a papežství jako supové stále číhají na svou kořisť« (str. 18.), až Čechy neúprosně a důsledně propadají »duchu německému a pletichám

římským« (str. 18.). »Vše to děje se hlavně působením kněžstva (tučným písmem), ježto proudem stále rostoucím z Němec do Čech se děře« (str. 19.). A jak vypadaly Čechy na sklonku panování rodu Přemyslova? Hierarchie římská uznána za zvláštní privilegovaný stav, nepodrobený zákonům a řádům a osvobozený od daně. Země pokryta kláštery německých mnichův a »mnišek«. Za tohoto stavu věcí nastoupí na český trůn rod Lucemburkův. »Přichází Karel IV., vládce silnější předešlých, rozvážný a šetrný, ale úplně podrobený kněžím« (str. 22.). Tato chyba mu nemůže býti odpuštěna! Ač byl od potomstva z lásky »otcem vlasti« nazván, všechno nic nepomůže, p. spisovatel i na tuto drahou památku sahá drzou rukou a nenechává ani tohoto velikého panovníka dějiny neporušeny; tak ho zaslepila nenávisť ke — kněžstvu! — — — Karel IV. splácí sice dluhy svého otce Jana, »ale na druhé straně tím štědřeji obohacuje hierarchii, domnívaje se v pobožnůstkářské mysli své, že si tím zaslouží nebe« (str. 23.). Za nedlouho »nebyla žádná moc s tuto neplechu« t. j. zhýralosť a spustlosť hierarchie římské, »jež se byla z mozolů lidstva vypásla. A Karel IV. nebyl dokonce tím Herkulem, který by si troufal do opravdy hnouti tou obrovskou stájí Augiášovou (str. 23.).

Vypsav dále pan spisovatel hrozné řádění kněžstva v Čechách, jež by nikdo ani v nejsprostší třídě lidstva nenašel, přirovnav celou činnosť tehdejší církve s »jediným tarmarkem, rozlehlým po všem světě, na němž kupovalo a prodávalo se vše: národové, koruny, věčné spasení i věčné zatracení, milosť Boží i nebes hněv, mor i úroda, kletba i požehnání« a s »bursou na zadávání důstojností kněžských« (str. 23.), oznamuje slavným způsobem, že této ubohé zemi, tomuto »utlačenému lidu« »z nízké chýše Husinecké vyšel spasitel. A když jej Řím uvrhl v plameny hranice Kostnické, bylo již dávno v lůně českého lidu vzešlo símě volnosti a ponejprv od umučení Krista světem opět zaznělo heslo: rovnosť, volnosť, bratrství! — — Potříti lež a lakotu farizeů (tučným písmem) římských a navrátiti lidstvu evangelium lásky,« — toť byl mezi jiným cíl Žižkův, »k tomu neslo se obrovské ono hnutí, jež činí nejslavnější moment v dějinách českých vůbec« (str. 27.). Ale »jako dnes vidíme feudály a ultramontány v tuhém spolku proti straně svobodomyslné v národě, jako dnes vidíme se je puntovat s cizáckými zpátečnickými stranami, tak i tehda bylo. Spojila se proti vlastnímu národu ona šlechta papeženská s úhlavním jeho nepřítelem, německým to císařem Zikmundem« (str. 28.). Bitva lipanská zadala tomuto vzmahu ducha smrtelnou ránu, jíž ani nezahojil »velikán Jiří Poděbradský, jenž silou nadlidskou čelí zpupnosti Říma« (str. 28.). Když nastoupili slabí Jagellonci, »opět vytyl hrabivý Řím z mozolů lidu českého. Ani slova útěchy pro ubohý ten lid se strany sluhů Říma, naopak zrovna na těch statcích biskupských a klášterních nátisk a vydíračství nejhorší« (str. 29.). Nenastaly Čechám lepší časy ani za Ferdinanda I., jenž pro rozhojnění víry »strůjce pohromy bělohorské — jezovity — povolal do vlasti Husovy« (str. 30.), a ti již se postarali, aby »obestřeli mamem rozum národa« (str. 31.). — Slýchával jsem, že Fr. Palacký nemohl a nemohl si vzpomenouti na osudy vlasti naší v dobu pobělohorskou, aniž by se nebyl velice zarmoutil a že se neodvážil psáti podrobných dějin oné hrozné doby, necítě se k tomu dosti silen a schopen. Přeškoda! — myslil jsem si, čta tuto knížečku — že již umřel, byl by měl onu dobu nyní nad slunce jasnější, prostudovánu, prameny shledány a příčiny oněch pře-

vratů národních udány v prvním čísle »Epištol svobody« na 32 stránkách; jen toho užiti! Skutečně! p. spisovatel »nestranně« se dívá zkušeným okem na ony doby, bouchá a seká na vše strany, jen že nešťastnou náhodou, kdykoli bouchne nebo sekne, vždy se mu namane pod ruku církev, kněžstvo nebo papežství! Tak začal a tak také končí, hlásaje světu: »Toť píše nám duch dějin vlastních písmem plamenným v paměť« (str. 32.). »Kterak« prý »mohou býti synové národa, prošedšího takovou školou utrpení, tak zaslepeni, že dovedou znovu pomáhat straně panské a klerikální k nadvládě nad sebou,« »kterak« prý »v tom národě duševní nástupci oněch Slavatův a Martinicův, oněch Oldřichů Rožmberských, oněch Zdeňků Šternberských a Lichtenšteinův a nejinak oněch Palečův a Koniášův, oněch Loheliův, oněch Arnoštů z Harrachův a Dominikův a Jesu Maria, dnes poznovu mohou hráti prim, toho žádné upřímné srdce nepochopí,« »to« prý »je nepřirozenosť všech nepřirozeností, to je zjev nezdravoty, která pro spásu tohoto národa nesmí potrvati dlouho! Doby panských a kněžských žní na poli českém vždy přivodily záhubu národnosti naší« (str. 32.).

Milý venkovane, zde máš řádky, na nichž se ještě třpytí slza, vyronivší se ze soustrastného oka pana K. T.!

Tyto řádky také asi pohnuly až k pláči kteréhosi tvého syna, jenž jest nyní ustanoven v »Umělecké besedě« v Praze, aby, znaje tvoje nedostatky, posýlal ti duševní potravu, aby tě vymaňoval z jařma temnosti a vyváděl tě na místo jasné, aby ti strhoval bělmo s očí a ukazoval ti vše ve světle vzdělanosti a pokroku!

Dějepisné »omyly« pana K. T. zde nemíním vyvraceti; všecek tento bombast nezasluhuje, aby byl podrobně vyvracen. Též silně doufám, že p. K. T. uposlechne co nejdříve mé upřímné rady a zaopatří si lepší dějepis a pak, až si ho přečte, nebude takových věcí psáti. Míním jen, jak jsem s počátku řekl, poukázati na dárky, jimiž páni akademikové obohacují náš venkov a jaký mají úmysl, posýlajíce podporu venkovským knihovnám — »napravovati« totiž, co kněžstvo v lidu »pokazilo« — jakž jeden z nich se pochlubil. Posýlajíli úmyslně takové knihy (což jest téměř jisto, neboť »Epištoly svobody« již na první pohled se nezamlouvají), přejeme si rozhodně, aby jich neposýlali, ježto máme takových knih dosti na Moravě a nepotřebujeme teprve »Umělecké besedy,« aby nám něco takového posýlala až z Prahy! Posýlajíli je však, neznajíce obsahu, pak je poukazujeme ku národnímu přísloví: »Dvakrát měř a jednou řež,« neboť zkaziti lid jest velice snadno, velice však zle napravovati! Budiž tomu již tak neb onak, upozorňujeme pány knihovníky venkovských knihoven a spolkův, aby si každý dárek od »Uměl. besedy« dobře prohlédli, než jej nesoudnému lidu podají.

T. K.

Kněz jakožto hrdina v novelle Sofie Podlipské. »Národní bibliotéky« díl LXV. Sof. Podlipské »Sebrané spisy.« V Praze. Tiskem a nákl. I. L. Kobra. 1881.

Mezi »Sebranými spisy« S. Podlipské jest též druhé, opravené vydání novelly »Životický farář,« sepsané r. 1861., poprvé uveřejněné ve feuilletonu »Národních Listů« r. 1866., v níž vylíčila řečená pí. spisovatelka katolického kněze »velmi interessantně.« Jenom že jí svobodomyslné nadšení nesluší! Kdybychom se pí. Podlipské tázali, odkud asi děj ke své novelle čerpala, jsme přesvědčeni, že přiznati by se jí bylo k »bujné fantasii.« V e s k u t e č n o s t i n ě č e h o t a k o v é h o n a p r o s t o n e s t á v á. Či může spisovatel rozumného a zralého úsudku, který důkladně pročítá dílo své, dříve než je svěří veřejnosti, znalý křesťanské mravo-

vědy, jak se na katolíka a to především vzdělaného sluší, psáti o knězi takým způsobem, že vším jiným může býti jmín, jen knězem nikoli? Takli se líčí duchovní pastýř, u něhož svěřenci ve svízelech a strastech hledají útěchy? Jest možno, by mladík také minulosti, jak ji vypsala pí. Podlipská, kdy opravdově knězem se stal? O jeho životě přípravném v semináři praví doslovně toto: »Tu bylo přelízání zdí a oken, vycházek do divadla i do plesů ve všelikém přestrojení, začež následovaly ovšem obligátní tresty. Jeho spoluvinníci bývali obyčejně tak sklíčeni při vyzrazení se (sic!) jich kousků a při nemilém vězení a postu, jak byli před tím veseli byli; ale Bohuš (toť jméno onoho »výtečníka«) podnikl a vydržel trest tímtéž rozpustilým chechtotem, jakým se proháněl v maškarním plesu co (sic!) arlekyn.« Vzhledem k tomuto odpovídáme, že v takém jediném případě následuje jediný »obligátní« trest, a to jest propuštění. Pokud život přípravný máme na zřeteli, nespomůže ani doklad, že ke stavu kněžskému »byl veden od dětinství a zvykl této myšlénce, nepřevracuje ji na mysli (?). Byl příliš bezstarostný a přemýšlívalli o věcech, nepřiplétal k tomu nikdy svou osobu.« Slova tato ohledem na předcházející i následující dle psychologických zákonův a zásad lidského myšlení právem zdají se nám býti nepravdiva.

Hrubou přeháňkou směšno již jest toto: »Bohuš počínal si na kazatelně skoro blbě, a mimo kostel co (sic!) pravý hejsek;« a dále »měl jinou starosť. To byla hospodyně farářova, u něhož byl kaplanem. Bylo to stvořeníčko malé, pitvorné a komické při svých pokročilých létech. Kdykoliv ji spatřil mladý kaplan, cítil kypěti v sobě veškeré studentské čtveráctví, a namluviti jí, že jest k smrtí (sic!) do ní zamilován, bylo hlavní snahou jeho. Nebylo mu to právě těžké, a viděti její upýpání, rdění, klopení očí, bylo Bohušovi pravým divadlem.«

Opět jeden velmi pěkný »tah« z charakteru kněžského! Za to však neminul prý ho trest. Bohuš poslán za faráře do vesnice »ve spustlém koutě nedaleko hranic naší vlasti, a vzdálené každého většího města.«

Jen tak mimochodem podotýkáme, že tam byl kaplanem prý 15 let kněz blbý a Bůh ví ještě jaký. Týž ochuraví; k ošetřování povolána jeho sestra Jarmila, o niž Bohuš již velmi mnoho se nasnil od té chvíle, co ve světnici kaplanově spatřil podobiznu muže, který opovrhl stavem kněžským. Dole pod obrazem byla slova: »Vše, co neděje se z přesvědčení, jest hříchem.« Slova ta ovšem dojmou dle pí. spisovatelky Bohuše nad míru, ba učiní v životě jeho úplný převrat. Nelze však si, přihlížejíc k předešlému, nijak vysvětliti, jak v odporu s předcházejícím může pí. Podlipská pokračovati: »Nekonal více (sic!) obřadů kněžských z přesvědčení« atd. Právem tážeme se, konalli je dříve s přesvědčením? Nechceme ani domnívati se, že by paní Podlipská tak málo znala křesťanskou mravovědu, by nevěděla, že věta: »Vše, co neděje se z přesvědčení, jest hříchem,« již dávno byla knězi známa, že neli výrok sám, tedy obsah jej pronikl a že, což nejpádnější jest, dávno dle ní život svůj zařídil, jak ze slov »nekonal více (sic!) obřadů kněžských z přesvědčení« vysvítá, ač, jak jsme se již zmínili, pí. spisovatelka v předcházejícím vůbec tvrdila téhož opak! —

Že farář Bohuš do kaplanovy sestry šíleně se zamiluje, nedalo se neočekávati. Co tu vzdechů, stisků ruky, pošetilých slov, vybízejících k vytrvalosti a zmužilosti! atd.

Po smrti kaplanově odjede Jarmila přese všechen odpor do Prahy. Bohuš snáší »rány osudu« všecek zničen. Po-

sléze nadšen »odvahou« odvrhuje odznaky svého důstojenství a chvátá v řady polských povstalců (r. 1863.). Snad to není všecko »pravdivá a skutečná událost,« co nám pí. Podlipská vypravuje?

Bohuš po nešťastném boji poslán s mnohými jinými na Sibíř, kamž doprovodí jej milovaná Jarmila.

O rozluštění »poměru« pí. spisovatelka s námi se nesdělila. Přiznáváme se, že toho neželíme. Litujeme jen, že novella tak bezcenná i nechutná našla místo v »Národní bibliotéce,« v jednom z nejstarších podniků české publikace, ve »výboru prací čelnějších spisovatelů česko-slovanských.« *K. B. L.*

Německý časopis apoštolátu tisku v čísle říjnovém vyvrací jednotlivé »omluvy špatného tisku,« špatných knih. Vymlouváli se kdo, že čte spisy ty jen proto, aby se vzdělal jich klassickou formou, aby si zkrátil dlouhou chvíli, aby si vybral jen to, co v nich dobrého a pod., ať pomní, jak snadně zlo, krásnou formou přioděné, v paměti, srdci, duchu utkví, jak nesnadno, aby ten, kdo kalu se nevyhýbá, se nepokálel. A takový kal, zednářství, podává se v mnohých společnostech horkokrevné mládeži; takové špatné společnosti, jsouce jaksi průpravnou, noviciátem zhoubnějších společností revolucionářských, frasovitou řečí vykládají o nebezpečenství fanatismu, oheň chrlí na církev, jakoby byla nesnášeliva, mluví o blahu sociální rovnosti, o vznešených zásadách náboženské rovnosti atd. — Ovšem řeči podobné strhnou mnohého nezkušeného mladíka, jenž hledá v zásadách takových svého štěstí — a sklamán byv, střemhlav řítí se v zející propasť nevázaných chtíčů! *F. A. V.*

Jubilaeum české žurnalistiky. Letošního roku a to počátkem měsíce října slavila česká samostatná žurnalistika pětadvacetileté jubilaeum, když vymanivši se Bachova absolutismu počala vydávati redaktorstvím Al. Krásy skrovný sice ale vydatný list »Čas« za spoluúčinkování Tonnera, Vávry, Svátka, Nerudy, Schwarze, Sladkovského a jiných českých literátů. Po roce 1848. vycházelo v Čechách několik pěkných, rázných listů, jako na př. Havlíčkovy »Národní noviny,« však brzo zastaveny všechny a v Čechách jediné »Pražské noviny« redakcí Josefa Šestáka vedle Mikovcova »Lumíra« vycházely. »Čas« učinil mocný obrat při dosažené ústavní vládě. Měl sice půl třetího tisíce odběratelů, pražádných inserátův a subvencí, ale při houževnaté práci nezištných pracovníkův, obětavosti národa udržel se a za krátko mnoho nových harcovníků vyvolal. Od té doby česká žurnalistika se vzmahala, pracujíc na samosprávě koruny svatováclavské a rovnoprávnosti národní. K »Času« přistoupily roku následujícího »Mor. Orlice«, »Hlas«, »Národ«, »Olomoucké noviny«, »Národní listy« (jichž zakladatelem jsou Palacký a Rieger), »Pokrok« a jiné listy. Jest si přáti, by česká žurnalistika zůstala si věrna nejen co se týče národní, ale také náboženské stránky, jakou byla skutečně před 25 roky. *„ad.“*

Tiskopisy redakci zaslané.

Ve stínu posvátného praporu. Hist. povídka od O. V. Pitry. „Záb. več.“ VI. 4. V Praze. Nákl. Cyr.-Meth. knihtisk. 1885. Str. 62. Cena 20 kr.

Květy, seš. 11. obs. nové práce: Poslední soud (J. L. Hrdina), Omyl (J. D. Konrád), O kávě (B. Katzer), O smíchu a pláči (Fr. X. Procházka), Rozhledy v literatuře atd.

Ve vlasti cizincem. Výstražná povídka od V. Špačka. „Nové knih. pro český lid“ sv. 4. V Praze. Nákl. M. Knappa. Str. 81. Cena 20 kr.

Dalibor, č. 38—41. přinášejí další dopisy Smetanovy s hojnými, velezajímavými zprávami ze světa hudebního, věcné a nestranné posudky zjevův a produkcí hudebních atd.

Kresby a povídky. Od Em. Miřiovského. „Laciné knihovny“ serie VIII. sešit 38. V Praze. 1885. Nakl. J. Otto.

Písmo svaté starého a nového Zákona s illustracemi G. Doréa (nakl. J. Otto v Praze); seš. 12. obs. z knihy Josue hl. XV. až do konce, z knihy Soudců hl. I.—XI., a ozdoben jest velkými obrazy: Kore, Dathan i Abiron strašně zahynuli, Mojžíš k slovu Hospodinovu vody vyrazil ze skály, Had měděný na poušti — nečítaje krásných kreseb, jimiž každá stránka textu opatřena.

Vlasť, ročník II. Čís. 1.—2. obs.: Různé bejlí z českého Parnasu (Fr. Pohunek), Z lesních procházek (znělky šumavské V. Pakosty), Život Bol. Jablonského (Al. Mattuška), Mrzákovo dílo (Al. Dostál), U mohyly Methodovy (báseň J. Vejchodského), Národní zvyky a obyčeje Krakovanů (K. Konrád), Nár. divadlo a balet „Excelsior“ (Jos. Flekáček) a m. j. — **Method,** č. 10.

Hudební listy. Časopis věnovaný hudbě a umění divadelnímu. Vychází redakcí Leoše Janáčka 1. a 15. dne každého měsíce. Čís. 1. a 2. obs.: O dokonalé představě dvojzvuku (L. Janáček), Z hudebních dějin, Církevní hudba, zajímavé zprávy „K historii stavitelství varhan na Moravě,“ podrobné Divadelní zprávy (z Brna, z Prahy) a j. Časopis (předpl. p o Brno 1 zl. 30 kr., poštou 1 zl. 50 kr.) zaslouží všeliké chvály a podpory.

Slávy dcera. Sbírky nejdůležitějších plodů básnických, pořádané Fr. Bačkovským. Č. I. V Praze. Nakl. Fr. Borový. 1885. Str. 276. C. 1 zl.

O básnické činnosti P. J. Šafaříka a F. Palackého. Napsal Fr. Bačkovský. V Praze. Nakl. týž. 1885. Str. 46. Cena 40 kr.

Nové výzkumy a návrhy ve příčině české mluvnice. Podává Frant Bačkovský. V Praze. Nakl. týž. 1885. Str. 94. Cena 80 kr.

Doslov.

Končíce tímto číslem druhý ročník »Hlídky literární,« máme za potřebné vzhledem k ročníku minulému i budoucímu několik závěrečných slov dodati. Ve příčině prvé podotýkáme, že snaha naše dle programu na počátku vytčeného byla upřímná: podati čtenářům svým spolehlivé a co možná vydatné vodítko v labyrintu české produkce literární. Na důkaz potřebujeme sna jen poukázati na obsah celého ročníku, jenž tuším oběma zmíněným požadavkům i úkolům snažil se svědomitě vyhověti. Na omluvu svou, jestliže ne všude a ve všem nebylo lze přání všech uspokojiti, mohli bychom uvésti mnohé skutky a okolnosti, které nám práci znesnadňovaly, ano úplný zdar nemožným činily, okolnosti, jež by velmi nepěkné světlo vydaly na jisté kruhy nejen směru našemu nepřátelské, nýbrž i takové, kteří postavením a povoláním svým povinni byli záměry časopisu, po němžto volali a toužili, podporovati. Výtky nám z různých stran činěné rozebírati a vyvraceti bylo by zapomněti, že všem zalíbiti se nelze: jedněm byl směr náš příliš mírný a volný, druhým zase příliš »výlučný«, jak jistý časopis se vyslovil. Všechno vysvětlilo by se, kdyby ti, kteří rozvážili, že časopis náš měl býti vodítkem co nejvíce praktickým při zakládání knihoven a pod. Záleželo tedy na tom, aby zahrnuto bylo spisů co nejvíce: při dlouhých recensích a nepatrném objemu časopisu nemohlo jinak býti, nežli že často na místo obšírných důvodův a rozborů bylo se spokojiti krátkým odporučením podaným však od referentův úplně spolehlivých. Neníť ve kritice vždy třeba vše napsati, mnohý stručný referát jest plodem pilné a znalecké četby, kdežto mnohá obšírná recense není nežli květoborem planých frásí novinářské reklamy. Kde byla tendence spisu protináboženská, stavěla se naše kritika též na stanovisko náboženské. Nikterak nebojíme se, že bychom byli komu ukřivdili. Heslem naším byla pravda a právo, ani jednostranná řežba, ani přemrštěné vychvalování, které ve všech téměř listech českých zavládlo, tak že kdyby člověk »kritikám« těm věřil, myslil by, že u nás den ze dne písemnictvo zaplavováno plody nic jiného než klassickými, důležitosti světové. Že jsme se

nepřidali ku straně této, bylo nám s velkou škodou hmotnou, ale s tím větší samostatností a nezávislostí jsme mohli si počínati, jak nám z různých stran s uznáním dosvědčeno. —

Leč obraťme se od minulosti k budoucnosti. I budoucí ročník chceme vydávati v témž duchu nestrannosti, stojíce na stanovisku pravdy a práva. I zařízení listu bude stejné: budeť obsahovati pojednání, rozpravy, úvahy literární, posudky, zajímavé drobnosti a zprávy ze života literárního (zvláště spolkového atd.); větší pozornosť bude věnována bibliografii československé, se zřetelem i k závažnějším úkazům v písemnictvu jiných národů, zvláště slovanských. Rozumí se samo sebou, že, jak dosud, obmezíme se na písemnictvo mimoodborné (belletrii, dějiny, filosofii atd.) Ku hlavní změně odhodlali jsme se, vidouce potřebu a četná přání literárních přátel. Chceme totiž dáti místa rozborům, kritikám a recensím obšírnějším, sepsaným nejen za účelem praktickým, nýbrž i vědeckým, zvl. krasovědným; též úvahám povšechnějším, pokud jen program listu literárního dovoluje. Změna ta ovšem stala se možnou jen tím, že bylo lze list co do objemu zdvojnásobniti, tak že bude vycházeti počátkem každého měsíce o dvou arších. Úprava bude značně zlepšena, předplatné však zůstane poměrně totéž, totiž

2 zl. ročně, 1 zl. půlletně;

láce tato ovšem při hojných obětech hmotných bude jen tím možna, že list náš dojde hojného rozšíření a hojné podpory hmotné mezi obecenstvem literárním, pro které jest určen. Prvé číslo budoucího ročníku vyjde ještě před vánocemi.

Hleděli jsme získati pro list svůj spolupracovníky, v oboru literární kritiky proslulé, avšak i obzvláště pobídnouti ku práci síly zajisté veleschopné, nemající však dosud příležitosti, za které by se osvědčily: všem pak nabídli a vyhradili jsme úplnou samostatnosť a nezávislosť úsudku věcného, věcnými důvody podepřeného. Že toto jest kritice naší hlavní potřebou, každý naznává, a proto nábidka naše došla příznivého ohlasu. Budiž zde ještě jednou vůbec vyslovena jakožto pozvání každému, kdo cítí v sobě schopnosť a povinnosť pracovati týmže směrem ve tříbení názorů literárních.

Děkujíce všem přátelům za všelikou mravní i hmotnou podporu prosíme jich, aby nám ji i dále nápomocni zůstali a nových příznivců získati hleděli. Zdař Bůh!

Za vydávání zodpovědný: **P. Pl. J. Mathon,** O. S. B.

Redaktor: **P. J. Vychodil,** O. S. B.

Obsah:

Za vydávání a redakci zodpovědným jest P. Pl. J. Mathon. — Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

HLÍDKA LITERARNÍ.

LISTY VĚNOVANÉ LITERARNÍ KRITICE.

Ročník III.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

P. Pl. J. Mathon,
O. S. B.

Pořadatel obsahu:

P. J. Vychodil,
O. S. B.

V BRNĚ 1886.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

OBSAH.

Strana

Články.

Posudky.

Různé zprávy,

jimiž redakci přispívali: *K. A. Šťastný, J. J. Vejchodský, Al. Dostál, Dr. Fr. Bačkovský, A. Vrzal, K. B. Lux, J. Dokoupil* a j.

Feuilleton.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 1.

Symbol.

(Místo úvodu.)

Nad knihou skláním
znavené čelo.
Nejistým pláním,
pochybným svitem
po vráskovitém
líci mi mřelo
kahance kmitavé,
bázlivé světlo.
Nevniklo do tmavé,
do pusté lebky.
S písmeny všemi
pro mne je němý
pergamen hebký. —
Najednou světlo
v paprsky zkvetlo.
Do sítě vpletlo
odvážnou mušku,
kmitavých komárů
dotěrnou družku. —
V růžovém rozmaru
zhynulas, muško!
Plamenné lůžko
zbytky tvé chová.
V temná však slova,
v písmena zvetšelá,
v zažloutlé listy
práchnivějící,
ze tvého popela
paprsek jistý,
rozumu světlo
ozařující,
tajemně sletlo! —
Neb ve tvém rozletu
ku květu od květu,
v bujarém rozmaru
od vzniku do zmaru
v ohnivé síti:
duše má cítí
lidského osudu
z veselí do trudu
bloudící běh,
v divokém cvalu
po idealu
z rozmaru
do zmaru
pádící spěch.

Lev Šolc.

List z ptačí perspektivy.

Posýlá *Pravdomil Trpký.*

Jednou z nepěkných a škodlivých vlastností každé a tedy též naší povahy jest honosivosť. Blyští se v temnu jak svatojanská muška, ale neosvětluje, nýbrž zavádí. Pokud byla čistou radostí z každého nového činu a plodu českého, za dob totiž prvního probuzení, rád ji každý odpustí tehdejší době. Máť cosi naivního do sebe, viděl-li *Hněvkovský* kol sebe samé Horatie, Livie, Ovidie a Anakreonty; a naivnosť je božská. Kdož by měl chudému dítěti za zlé, honosí-li se svými dárky, jablky, ořechy a dřevěnou hračkou proti bohatému děcku, jež má drahé cukrovinky a porculánové zboží? Jestiť honosivosť údělem mládí a vládne-li ona podnes v našem společenském životě, svědčí to o jeho ještě — mladosti. Ale my sami už nechceme ho míti mladým, my mluvíme o concurrenci s jinými národy, chceme, aby cizina si nás více všímala a o vědecké a belletristické činnosti české měla spolehlivou a nepřetržitou vědomosť. Ba na tom ne dosti; naši učenci někteří pomáhají cizině plniti její úkol kulturní, tak jakoby u nás už pracovníků bylo dosť, a český národ mohl postrádati několika vydatných sil bez jakékoli své ujmy.

Tu počíná naše honosivosť. Za osobní slávou někdy se pracuje víc, než za osvícením a vůbec potřebami národu; pojem povinnosti k němu roztahuje se tak, jak toho kdo potřebuje ke svým účelům. Anebo české písemnictvo odbude se drobtem a cizímu se dá nejlepší. O výmluvu pak už není potíž.

Jiný následek honosivosti jest hojnosť geniův — ovšem domnělých. V Praze samé jich chodí víc, než jich které století zrodilo všemu světu; jsou však obyčejně mladí a přestávají pracovati, jsouce vyčerpáni v letech, kdy jinde spisovatelé přicházejí do nejlepšího tvoření. Čtyřiceti- nebo padesátiletý básník jest u nás neobyčejná představa; obyčejně každý si myslí básníka tak o 20, 30 letech. Rozumí se, že tato domýšlivosť má vznik a podporu hlavní ve vzájemném obelhávání sebe a v aesthetickém pokrytectví, kterému samostatný úsudek jest nesnesitelným, protože nebezpečným nepřítelem, a které se pěstuje již zcela řemeslně a systematicky, tak že mnozí už ani pravdy nerozeznávají od tohoto pokrytectví.

Honosivostí ztrácí se také měřítko pro skutečnou práci a cenu, škodí nám tudíž doma a před cizinou nás činí směšnými, neb aspoň v úsudku nespolehlivými. Tak *Pypin* nejednou byl nucen říci, že na měřítko české kritiky se nelze spolehnouti, a že plod jí do nebe vychválený před cizinou neobstojí. Dle toho budoucí doba bude míti hodně práce s rectifikováním nynějšího veřejného mínění, dle něhož máme nesmrtelných duchův a plodů mezi sebou, až by nám to měl záviděti sám národ patentovaných básníkův a myslitelů, Němci.

Honosivosť však přináší s sebou ještě jednu vadu, která asi by se měla počítati mezi hlavní příčiny literarní nezdravoty naší. Tím totiž, že vše, co kdo z cechu (najmě v Praze) vykoná, hned se vyhlásí za znamenité, rozmazlují se mnozí spisovatelé tak, že nejen nesnaží se po umělecké vytříbenosti a dokonalosti, nýbrž že vůbec se pracuje bez vážného přemýšlení o potřebách lidu, o nedostatcích literatury, jejím rázu málo národním atd., a že se nehledí mu činiti zadosť, aby literatura mohla a směla právem působiti v národ a působení toto aby bylo blahodějné. Na poli vědeckém i

»Atheneum« vidělo se nuceno nedávno konstatovati, že se v našem písemnictvu nepracuje systematicky, že se nehledí národu podati napřed knih všeobecně vzdělávacích a na ty teprve odborných. Pak ovšem není čtenářstva pro nejspecialnější rozpravy, když se to obecenstvo zanedbává u všeobecném vzdělávání, anebo když se mu poskytuje strava slohem nečeským neb vysokým nechutná. Jinak v té věci počínal si na př. nezapomenutelný *Presl.* Ten mohl se proslaviti nesmrtelně novými objevy a vynálezy přírodovědeckými, ale on chtěje přispěti k založení české vědy, volil složiti ze všech oborů přírodovědeckých napřed knihy všeobecně o té oné vědě jednající, tak aby každý Čech, chtějící nabyti všeobecného vzdělání vědeckého, mohl tak učiniti jazykem českým. Dnes leckdo pokládá za důležitější objeviti nového brouka, než rozšířiti nejnovější výsledky své vědy také v národě svém, kteráž práce přece jednou musí býti vykonána a tož od znamenitých znalcův a znamenitých stylistů, jakož vykonána jest jmenovitě u našich milovaných vzorů, Němcův i jinde. A proč? Že volí býti raději na vesnici prvními, než v městě druhými, tedy z ješitnosti, honosivosti.

Také literatura krásná má příliš subjectivní ráz a obsahem i formou jen málo se snaží míti znak specificky český, skvěti se svou zvláštní září, zníti tak původními, slovanskými tony, jakož dovedla hudba. K tomu by ovšem bylo třeba lid znáti, s ním se stýkati, jeho povahy, názory, mluvu a všecku duši studovati. Ale naši básníci a novellisté jsou každý sám sobě světem, styku vzájemnému se vyhýbají, přestávajíce na těch několika oběžnicích, jež se jim z úcty nebo jiných pohnutek oddaly. Střediska spisovatelstva českého není; v Praze jím sic má býti Literarní odbor »Umělecké Besedy,« ale ten už asi 8 let jen živoří, stav se takořka studentským spolkem. Spisovatelé jména zvučnějšího se mu pilně vyhýbají.

Tím dostáváme se k jiné stránce našeho literarního života, která jest rovněž bolestnou ranou na tělese jeho a každého jen trochu myslícího vlastence zarmucuje hluboko. Němců je v Praze jen asi 30.000, ale organisací společenskou jsou nad námi v nejednom vzhledě zármutně vyvýšeni. Jejich literarní spolek »Concordie« má jméno po celém Rakousku a Německu a slučuje v sobě výkvět duševní síly německé. Předsedou bývá z pravidla vůbec vážený professor universitní a ve výboru shromážděna jsou nejlepší spisovatelská jména. Tam se přednáší, rozpráví, hosté vítají a vůbec pěstuje literarní zábava, že by to ve slovanské Praze nikdo nehledal. To se osvědčilo opět, když nedávno *Mořic Jókai* navštívil Prahu. Němci si jej hned pozvali mezi sebe, »Concordie« uspořádala mu čestný večer, a zkrátka slovutný romanopisec maďarský odnesl ze slovanské Prahy dojem o — superioritě německé. Českých spisovatelů v Praze nepoznal mimo p. Brábka a řiditele Šubrta a ptalli se, kde mají své středisko v hlavním přece městě, muselo se mu odpověděti, že jednotného střediska není.

Nejinak se druhdy děje, když některý učenec nebo starý spisovatel slovanský zavítá do Prahy; tu čeká se především, až pro kterou stranu se rozhodne, pro »staré«li či pro »mladé.« Potom teprve se obesýlají a sbíhají spisovatelé a nespisovatelé na honem buď k »Donátovi« nebo do »Měšťanské besedy,« a večer se pak mluví o slovanské vzájemnosti a lásce, až venkovský vlastenec čta ty nadšené referaty v novinách, zastýskne si v duši: »Ach, kýž jsem v Praze!« a zajásá z nadšených prsou: »Jsme my přec chlapíci!« Škoda jen, že prohlédavý oslavenec nebývá vždy tak nadšen, jako důvěřivý čtenář novin. Slyšeli jsme

od slovutných ve Slovanstvě mužů, že Prahu opouštěli s přesmutnými v srdci pocity. Na otázku, zda poznali Sv. Čecha, odpověděli, že ho ani neviděli, Nerudu a Vrchlického že by také rádi byli viděli, Krásnohorská že jim je sympathická básnířka, již že nepoznali, z té duše litují, Vlčka že si vysoce váží, pohříchu že se s ním nesetkali za těch několik dní svého v Praze pobytu . . . a tak to šlo dále, až tazateli samému oněměla ústa. Na muže vědy tázati se ani neosmělil . . .

Při tom všechny noviny psaly o pobytu těch mužů v Praze, ba na jich počesť pořádány dokonce slavnostní večery! Vrtíte nedůvěřivě hlavou? Právem, zdáť se věc býti nepodobna k víře — bohužel jsouc pravdiva do slova. I viděti z toho jediného zjevu (ač není jediným) jasno, že »literarní život« značí posud u nás bezvýznamnou frasi, »středisko spisovatelů« — frasi, »veřejné mínění« že jest lež a »jednota spisovatelů« že by se musela nazvati, jak Humboldt nazval baskickou grammatiku, totiž překonanou nemožnosť.

Kde si každý spisovatel tvoří svůj svět a střed, s jinými k vážným hovorům se neschází, kde kritiky je málo a chvalopěvců plno, tam snadno vyvine se dusný vzduch a v něm slávomam, domýšlivosť, nedůtklivosť, pomlouvačnosť a nadnášivosť, která nejzhoubněji řádí u omladiny spisovatelské. Té snadno se zazdá býti genialnosti znakem psáti mnoho a studovati málo. Nechať pedantům v národě nejde do hlavy, jak možno mladému člověkovi napsati do roku třebas osm velkých děl a býti při tom spisovatelem dobrým, jenž chápe se péra jen s posvátnou snahou, aby ušlechtil mysl čtenářstva, národu nějakou dobu nebo idei zobrazil, nové úrodné myšlénky veň rozsíval, česť jeho množil . . ., kdož by na ně dbal? Řekne se: Ten chudák nestačí nás čísti, neřkuli sám podobně pracovati, a proto hinc illae lacrimae! Anebo se odbude vtipem a jest to. Nejvyšší však opovážlivostí zdává se mladým adeptům Parnassu žádati po spisovateli správnosti a zlahodnění mluvy. Platilo ovšem za časů Goethových, že spisovatel a zvláště básník má býti ztělesněný duch jazyka, jeho andělem strážným, a z jeho úst že má řinouti medu sladší mluva; ale dnes přece mluva je vytříbena a grammatice učí se na všech školách, tu si osvojí člověk už na gymnasium: a »Brus« není breviář, aby s ním pořád chodil. Ostatně jakási nonchalance ve všem a tedy dokonce také ve věcech jazykových patří ke genialnosti a dostaneli se b á s n í k (ať veršem či prosou) brusičovi pod břitvu, slouží to dle stavovských tradicí spíše ke cti. Pakli by brusiči se stali dotěrnými, nejsou nedotknutelnými, mohou se spolu s odrodilci a jinou sběří hoditi čertu do pytle, jak se už také stalo, a věc jest odbyta — brusiči jsou na věky — potrváli totiž sláva toho plodu tak dlouho — vydáni na pospas škodolibému čtenářstvu.

Naproti takovému smýšlení a jednání v našem malém národě nezřídka se vyskytujícímu nebude od místa poslechnouti spisovatele národa pětačtyřicetimilionového, jaké ti mají literarní názory. A tu praví hned romanopisec *Gerhart v. Amyator,* jak následuje: »Osudným jest omylem, denně sedati ke psacímu stolku a doufati, že idee samy od sebe přijdou do péra; teprve když idea spisovatele pudí, když za každou cenu chce z jeho duše vyjíti na světlo denní, teprve tehdy pustiž se do práce. Toť rozdíl mezi literarním nádenníkem a pravým básníkem, že se onen opakuje anebo co rok slabší plodí dítky duchovní, kdežto onen s pořád mohutnější silou plodistvou dává život pořád novým překvapujícím a výše ustrojeným výtvorům.« Jiný opět ještě slav-

nější spisovatel, *Heiberg*, dí: »Posloucheјme s napjatým sluchem, kde nás kárají rozumná ústa. Sebepovyšování jest hořící vápno, které se samo ničí, místo aby maltu skýtalo na vznešenou stavbu. Posvátné listy, které leží pod našimi prsty, musí také posvátný kvítek moudré sebezkoušky puditi k rozkvětu.«

A co píše maďarský ministr a romanopisec *Eötvös* o několik desítiletí dříve ve svém »Vesnickém notáři« (v III. díle na str. 60. českého překladu)? »Spisovatel,« dí, »má vznešenější úkol, než aby takové a takové množství papíru vyplnil černými písmeny... Básnění sklesne na příjemnou hříčku, když se odvrátí od velikých zájmů své doby a přestane se snažiti po vyléčení panujících vad společenských a po zušlechťování citův a myslí. Kdo vlohy mu Bohem dané na místě aby jimi zápasil pro nejsvětější zájmy lidstva, zahrabuje do hlubin uměleckých tvarů, kdo s vysokého helikonu svého, domnívaje se býti polobohem, v útrapách svého věku vidí jen látku pro své básnické studium a mezi tím, co země se brodí v krvi a všecka společnosť lidská v bolestech pracuje k novému životu, píše o kvítí, vlažných váncích večerních a p.: tomu se můžeme podivovati v chladné jeho výši, tomu můžeme záviděti — ale úcty a lásky naší zasloužil si jen ten, komu dal Bůh srdce, aby pochopiti mohl utrpení svých bližních.«

Šťastný národ, jehož písemnictvo províváno jest osvěžujícím vzduchem takovýchto zdravých a věčně pravdivých zásad! Bývalo tak do nedávna i u nás. České dějiny, český život a česká příroda měly v básnících své nadšené kněze, pěvce a tlumočníky: česká kniha jsouc plodem vroucího ducha rozehřívala srdce čtenářovo, byla v každé domácnosti hostem váženým, vítaným a hledaným. Tak už není, už třeba národ vyzývati zvláštními proclamacemi, aby se nad sebou a nad životní důležitosti české knihy rozpomenul a ji opět uvedl do rodiny jakožto stálého člena. Kde toho příčiny vězí, snažili jsme se, ovšem jen částečně, naznačiti; kdo by mnoho mohl přispěti k obratu a nápravě, chceme tuto ještě jen stručně připojiti. Mohla by to »Umělecká beseda,« kdyby se jí podařilo státi se opět tím, čím dříve bývala, střediskem a repraesentantem českého spisovatelstva důstojným a hledaným. Jestiť mezi českými literaty bohudíky ještě dosti těch, kteří na svůj obor patří jako na bohyni Uranii, kteří zaníceni jsou čistým a vznešeným zápalem, aby literaturu a s ní národ povznesli a zrní od plev se očistilo; i jsou mezi nimi právě nejlepší naši mužové, nejlepší naše ženy. Jim všem ale vadí nedostatek rozhovoru, styku, výměny duševní. Nuže, snad by se podařilo nynějšímu novému výboru »Besedy,« jenž má v čele vůbec váženého a zasloužilého spisovatele *Primusa Sobotku,* aby překlenul most přes právě minulých sedm let hladových, most, který by vedl od skvělých dob Purkyňových a Hálkových ku rovněž skvělé budoucnosti. Ta aby se dostavila, jest už nejvyšší čas; rozkvět literarního života, rozkvět písemnictva a česť spisovatelstva jí žádá rovněž důtklivě jako česť národu. Učiníli si Sobotka věc tu úkolem, jakož nasvědčuje vzácná jeho povaha, jen blaha vlasti žádající a to, že volbu přijal a provedeli ji aspoň zatím z polovice, vykoná tím velký národní čin.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.*)

Napsal *Alois Dostál.*

Již dávno tomu, kdy srdce naše otřesena byla v hloubi neblahou zvěstí, že Beneš dokrvácel na dlažbě Marianských lázní, již dlouhá doba uplynula od onoho okamžiku nanejvýše dojemného, kdy poslední hruda zapadla do rovu, vykropeného slzami veškerého národu na žalovišti vyšehradském; a přece ještě neupadá památka milovaného kaplana klecanského v šedou nepaměť. Duch Benešův žije mezi námi. Dobře propověděl řečník u otevřeného hrobu Benešova, *V. Vlček,* že, ač Beneš neměl milované družky, dítek-sirotků, ač ztratil dávno otce i matku, přece lkají rodiče nad předčasnou smrtí jeho, »lká truchlící otec a zarmoucená matka nad ztrátou jednoho nejlepších, nejmilovanějších synů — tož matka — vlasť a otec — český národ...« Bylať věru vlasť druhou rodnou matkou Benešovou po Marii, rozené Šarochové, a Beneš matku vlasť s matkou vlastní v ten vznešený pojem mateře stotožňuje. A český národ Benešovi byl otcem, české dějiny duchovně Beneše odchovaly a naším Benešem, miláčkem teprv učinily. Z tohoto tak intimního, tak srdečného poměru plynula Benešova láska k lidu, láska vlastenecká.

A proto želel Beneše všechen národ, všichni jeho bratří, jeho sestry, proto kraj od kraje, město od města, ves ode vsi, dům od domu, ústa od úst zněla slova: »Beneš — náš bratr, náš miláček, mrtev!« proto nebylo časopisu, nebylo novin, nebylo knihy, ano i knížečky pro děti, by všude na přední straně nebyla podobizna Benešova a pod ní křížek s osudnými slovy: »Beneš, váš bratr, váš miláček, umřel!« Proto ještě nyní doznívají ohlasy vždy trvající památky muže vlasti svojí, národu svého tak milovaného.

Hned po smrti Benešově několik vyšlo delších a kratších jeho životopisů, méně i důkladně propracovaných článkův o spisech jeho, črt feuilletonových z jeho života, fotografií, zobrazujících nám tichou vesničku Třebíz, památné a nikdy nezapomenutelné Klecany, ano i dílnu Benešovu — jeho pokoj; spisy Benešovy znova tištěny, pořádány, staré opět na paměť uváděny.

Proč nemůže český národ zapomenouti na Beneše? Byltě Beneš knězem horlivým, příkladným, vzorným, byl mužem ryzího, čistého charakteru, společníkem milým, družným, synem hodným, rodiče milujícím, pracovníkem neunavným, mravenčí pilnosti, skálopevné vytrvalosti, — všude a ve všem vynikal Beneš jako horlivý vlastenec.

Nebude nikoho, ctění pánové, z vás, kdo by nepřečetl několik děl Benešových — vždyť čtena byla s takým chvatem, takovou láskou; ale méně známy jsou čtyři svazky Benešových kázání. Jsouli spisy jeho vlasteneckou láskou prodchnuty od první do poslední řádky, v kázáních Benešových výměry této lásky, příklady její a pravidla jsou podána jasně a patrně, by i nejprostší posluchač láskou tou zanícen byl a vlasť si zamiloval. »Láska k vlasti,« praví Beneš v den sv. Jana Nepom., »jest příchylnosť k rodné zemi, náklonnosť k spoluobčanům téhož národa a jazyka, upřímná snaha napomáhati ku blahu své domoviny, jevící se tím, že podporujeme zájmy vespolné, že ji

*) K výroční památce smrti Beneše-Třebízského předneseno v plzenské besedě.

hajíme proti všelikým útokům, chráníce právo její proti bezpráví a útiskům,« a dodává: »Tato láska k rodné zemi má prochvívati všechny vrstvy národa, jest jí zavázán každý stavu jakéhokoliv a věku jakéhokoliv.«

Kdybychom probírali krok za krokem život a působení Benešovo, vidíme definici lásky k vlasti vtělenou, znázorněnou, zpečetěnou od mladosti let až ke hrobu jeho na Vyšehradě. Jenom tak několika črtami představme si život tohoto miláčka lidu.

Z malé dědinky se čtverhrannou návsí, nádržkou a kapličkou uprostřed, z domku, opřeného o dvě sousední stavení, s přístavkem v čele, doškovou střechou vychází den co den malý, slabý žáček — narodil se 14. února 1849. — do hlavní školy do Kvilic, sousední to vesnice, kde Beneš tolik prospívá, takové vlohy jeví a pilností se honosí, že starý učitel, Alois Kytka, připsal ku jménu jeho jako premiantu o obecné zkoušce v katalogu významnou poznámku: »Malé tělo, ale velký duch.« Otec Václav, mistr krejčovský, muž veselý a družebný, Šaroch, děd se strany matčiny, muž velezkušený, dobami krutých válek vykrystalovaný, dobromyslná, tichá matka Marie přicházejí vstříc ve špatných pohodách své naději, milovanému synáčku a na zádech odnášejí často ze závějí sněhových poklad svůj k teplému krbu. Nadchází večer, sněhové vločky sypou se k zemi, vítr fučí a k Benešovi se scházejí hosté — denní sice, avšak přece vždy vítaní, vážení, veselí to druhové. V koutě u dveří sedá na kámen malý žáček a naslouchá s dechem utajeným šedým písmářům a rozumářům o válkách třicetileté, sedmileté, o svízelích válek švédské a francouzské, o morech a nepohodách, zemi českou stíhajících, o strašidlech atd. Po letech píše Beneš, již spisovatel: »Ještě si často vzpomínám na ty chvíle, kterak se otci oči leskly slzami, když vypravoval, jak někdy v těch milých našich Čechách bývalo, když vyprávěl o těch zlatých dobách, o těch ryzích poctivcích, po nichž už jen prý jména zbyla, a když porovnával s těmi dávno zapadlými dobami dny současné.«

Tyto veselé i smutné vzpomínky strýce Šarocha, »furianta« Skůry, liškou podšitého Kokše, otce Václavova a jiných byly školou malého Václava.

Když proud řeči povysechl, krejčí Beneš vstav od »verštátku,« vyhledal nějakou věčně novou a zábavnou knihu, již si byl buď vypůjčil, buď od přátel z Citolib koupil, a pak četl dlouho do noci. Tristan a Isolda, Flos a Blančeflora, Genovefa, Stilfryd a Bruncvík, Griselda, Meluzina a jiné historie byly požitkem Benešovým, semenem, jež záhy pustilo kořeny a pak tak se zakotvilo, že všechny spisy Benešovy dýchají láskou vlasteneckou. »To byla,« dí Kolda Malínský, »prvá škola malého Václava, pro něho i pro národ český nejdůležitější, neboť této nebýť, nebylo by Beneše, aspoň ne toho, který znal tak tklivě mluviti k české duši, který znal tak vnikati až do nejvnitřnějších záhybů českého srdce.«

Mimo tyto zábavné knížky u Benešů měli dvě knihy, na nichž se vzdělal tak mnohý český spisovatel. Byla to Hájkova »rodinná« kronika, denní chléb písmářův oněch a rozumářův, a v neděli bible sv., již Beneš popisuje: »s kovanými deskami, sežloutlými listy, setřenou ořízkou.« Na těchto základech historických vyrůstal již ve škole kvilické předpovídaný »veliký duch.«

Z hlavní školy kvilické vstoupil Beneš na slánské gymnasium, kde mu bylo celý rok ohýbati český jazyk mechanickým biflováním německých slov a vět, dříve než se mu otevřela brána věd a umění. Žák přespolní, slabé ústroje tělesné, denně dvě hodiny cesty spěchá v jakémkoli po-

času, v blátě i sněhu, za mrazu i parna do slánských škol otců Piaristův, a jak slánský katalog ukazuje, v některém semestru nevynechal ani jedné, v jiném jen několik hodin. Studoval pak vesměs s prospěchem výborným. Žel, že tímto namaháním pilného žáka vkládán zárodek v útlé tělo budoucí nemoci. Prázdné doby, ač jich bylo pomálu, vyplňoval kreslením, malbou, hrou na housle, čtením v naznačených knihách.

Ze slánského gymnasia Beneš musel do Prahy na další studia. Že bylo dostatečně závistníků v Třebízi, snadno si pomysliti. Beneš jim odpovídá za otce svého v »Bludných duších,« mluvě o podlesském kaplanu, vlastně o sobě: »Rodiče měl chudičké, vyživili ho svými mozoly a vychovali ho Pánu Bohu. Starý otec posýlal synovi do Prahy poslední tolar, matička upekla mu vždycky pletence z vejražky a sami chudáci v chaloupce s doškovou střechou jedli suchý, okoralý chléb . . . Když se otci proto smáli, rozhněval se a vyšel před chaloupku a toto pověděl: »A kdybych s téhle chaloupky strhl i poslední snopek a dal synovi, kdybych tuhle chaloupku celou rozbořil, kámen z ní prodal a utržený peníz dal synovi, nikomu nic do toho není, a k žádnému, co je vás tu, pro kus chleba nepřijdu.«

Než o Beneše v Praze bylo jinak postaráno. Rektor chlapeckého konviktu, Fr. Srdínko, přijal Beneše do semináře a tak bylo o victualní potřeby dostatečně postaráno (1866). Beneš musil dle řádu konviktu navštěvovati německé gymnasium Piaristů na Novém Městě pražském, a tu opět bylo jak Benešovi, tak jeho spolužákům zakoušeti mnohou svízel, proto že Čechem byl. »Kolik v třídě Čechů, tolik skoro vždycky dvojek,« napsal v pamětech sám Beneš. Jednou nemohlo srdce pravého Čecha snésti potup, vrhaných na krále Přemysla II., Karla IV. a táborských vítězství. Tenkráte poprvé Beneš vystoupil, aby obhájil potupené cti uražených Čechův. Jeho láska k vlasti, k dějinám slavných otců byla potupena a mladý student vystupuje proti professoru a ohnivými slovy, výmluvností třeba v německých větách kulhající, zápalem nevšedním obhájil česť národu slavných předků, česť pravých Čechů.

V konviktě panoval tehdy život literarní, mladí nadšenci psali svůj časopis, spojenými silami kupovali si knihy, a Beneš byl horlivým přispívatelem. Mnohá práce, již Beneš napsal do soukromého časopisu, později byla ve »Světozoru« nebo »Blahověstě.« Bylli dřívější život Benešův spíše veden starostlivými rodiči, zde v Praze nastupuje na samostatnou dráhu. V konviktě a napotom v semináři Beneš pilně čítal, a to hlavně knihy historické, jichž v seminářské a císařské knihovně hojnosť, probíral se rád ve starých kronikách, zvláště když vycházky z konviktu byly omezeny, a studenti na soukromou četbu v určitých hodinách byli odkázáni. Mnohou knihu jsem nalezl v seminářské bibliotéce s pečlivými opravami a poznámkami; znaje rukopis Benešův, hned jsem se domyslil pisatele. Zde byl Beneš takořka u pramene historického badání, viděl zkamenělé dějiny národu českého, denně se mohl několikráte dívati na místo, kde v koších železných trčely hlavy popravených pánů českých, a také jednou navštíviv seminář, pronesl se: »Zde bylo moje zamilované místo;« co chvíli mohl se kochati pohledem na hrad královský, chrám sv. Víta, mohylu českých králů, klášter sv. Anežky, do pěn stříbrného proudu Vltavina, a již tenkráte asi hlavou budoucího spisovatele kolovaly ony krásné povídky, ony bohatýrské postavy, ony vzkazky minulých dob, oni nad slávy české porobou sklíčení starcové, jež později dovedné péro Benešovo vykouzlilo.

Že by byl Beneš poměry přinucen vstoupiti do semináře, z povahy jeho a hlavně známosti, jaké se v Praze těšil zvláště u Skrejšovského, nelze připustiti. Beneš již se cítil povolaným básníkem, viděl a znal potřeby lidu, zatoužil státi se spisovatelem, a jak později se vyslovil, doufal, že v duchovním stavu ke spisování bude míti nejvíce pokdy, nejvíce příležitosti a pokoje. Psal mi jednou takto: »Naši předchůdci (kněží) v první čtvrti tohoto století až do polovičky hráli »prim;« proč nejsou jejich nástupci ani u »sekundu?« Nebylo pracovníků, kteří by byli, když s ruky sestydlé péro vypadlo, tohoto péra zachytili a pokračovali . . . A proto »tužme se!« Ať to v Čechách jak chce chodí, kněz, jenž z lidu vyšel, se tomu lidu neodrodí« atd.

Nikdo nemůže upříti opravdu zásluh katolického duchovenstva o literaturu českou »v první čtvrti tohoto století.« Když život náš národní byl v Čechách popelkou, když se dívali nepřátelé naši, jak dopadne poslední hruda na rakev ducha českého, když si učencové — mezi nimi i Dobrovský — svěřovali, že Češi vymrou a za krátko jen dle jména v dějinách a na mapách známi budou, kdo to byl, jenž hlavně křísil národ český slovem i skutkem, ústy i pérem, kdo to byl, jenž se ujímal sirotka utiskovaného — české literatury, a ze spánku budil své rodáky? Beneš nám praví: »Mimo několik výtečných světských hlav byl to ponejvíce český kněz, jenž od statku ke statku, od dědiny k dědině putoval s uzlíčkem, úzkostlivě pod paždí ukrytým, v němž bylo několik knížek na režném papíru, aby je mezi známé rozdělil.« V tuto řadu Marků, Puchmírů, Nejedlých, Rautenkranců, Dobrovských . . . vstoupiti chtěl i Beneš, voliv stav kněžský, by se stal apoštolem lidu nejen pérem, nýbrž i slovem. Beneš zůstal věren reversu, jejž každý konviktista dává, že rodiče ničeho nebudou namítati proti tomu, když syn jejich do semináře vstoupí. Beneš vstoupiv do semináře, vlastně se přestěhoval jenom ze dveří do dveří; týž pramen, z něhož dosud student čerpal, zůstal otevřen bohoslovci.

Měl bych vlastně k vůli stručnosti pominouti rozličné události ze života Benešova, připomenu jich však krátce k vůli tomu, že hluboko do života jeho zasahaly. Jestiť to pramen mnohých útrap Benešových, jeho přečetné nemoce. Studené dormitáže seminářské a nešťastná rána, způsobená neopatrným sklouznutím, když se Beneš z půlnoční ubíral, jsou začátky utrpení, jež majstra a napotom kněze stíhala a dny života mu strpčovala. Beneš byl nucen v druhém ročníku pausovati, odebral se domů, za peníz, těžce nastřádaný, vypraven do lázní, avšak od té doby kulhal. Nyní otec často přijížděl do Prahy k synu, zvláště o pouti, vysvěcení jeho se však nedočkal. »Již dřímáte, tatíčku milý, na tichém hřbitově kvilickém sen věků třetí rok,« psal Beneš památce otcově r. 1877.

Beneš vroucně miloval své rodiče, v největších nepohodách spěchal k nim o svátcích, vzpomínal na ně často ve spisech svých. Otec mu vypravoval mnoho pověstí o hradě Třebízi ze svých poutnických zkušeností — byltě Beneš krejčí vyhlášeným vůdcem na poutě a předříkávačem o processích a při domácích bohoslužbách —; matka opět věnovala všechnu lásku srdce svého jedinému synu, začež se jí, jak později uslyšíme, syn vděčně odměnil.

V této nemoci své již zkoušel Beneš péro a psal menší povídky, jež ve »Světozoru« vyšly. Pod rodným krovem, v chaloupce otcově, v náruči mateřské pookřál poněkud a opět do Prahy vypraven. Na tu obsluhu matčinu, na tuto lásku rodičovskou vzpomíná později, když v podobném stavu zuboženém byl: »Jsem

opuštěný jako strom: dokud maminka žila, potřebovalli jsem čeho, ona vše mi opatřila, měl jsem se u koho potěšiti. Těšívali jsme se, že ji jednou vezmu k sobě; nedočkali jsme se toho.«

Dokončiv studia bohoslovecká, Beneš vysvěcen na kněze dne 19. července 1875. Neznámý dosud kaplan sloužil prvou mši svatou — primici — ve starobylém chrámě Panny Marie před Týnem u přítomnosti matky a několika kollegův a lidí náhodou se sešlých.

Kdo by byl tenkráte řekl, že týž kněz neznámý za devět jenom let z téhož starožitného chrámu bude míti pohřeb královský, a nad hrobem jeho celé Čechy slzy roniti budou!

Řekl jsem neznámý kněz; věru, Beneš dosud psal pod pseudonymem: Václavovič, poději teprve pod vlastním jménem Václav Beneš, ku kterému na rozdíl Beneše Šumavského přijal název rodné vísky, nezapomenutelné Třebíze; my pak v literárním působení jeho známe výhradně Třebízského, a název ten tak zdomácněl, že i na Klecanech nejinak jej zvali, než »kaplan Třebízský.«

S jakou horlivostí spěchal mladý kněz do osady, s jakou láskou se chopil díla, jak překonati se snažil všechny překážky! Beneš poslán dle výslovného přání do Litně, kde byl farářem proslulý spisovatel paedagogický V. Řezáč. Zde příliš se namáhal, až ochuravěl zápalem plic, a podruhé na smrť nemocný syn se vrací ke staré matce do Třebíze, by péčí její ozdravěl. Dokud byl otec živ, bylo dobře; avšak co mohla vydělati stará vdova, jak zaopatřiti léky, silnou stravu a jiné potřeby nemocnému synu! Beneš v této největší tísni obrátil se na »Svatobor,« a ten mladému, ale již osvědčenému a nanejvýš nadějnému spisovateli vypomohl stovkou podpory. A za tenhle šlechetný čin Beneš skvěle se odměnil »Svatoboru« v poslední své vůli. V nemoci té napsal Beneš historickou povídku »Pod skalami,« obrazy to válek mezi pohany a křesťany a konečné vítězství náboženství křesťanského v Čechách. (P. d.)

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

Novellistice české před stoletím XIX. nedařilo se nikdy hrubě. Koncem století XVIII. byla k novému životu probuzena tak jako veškero písemnictví české, ale neutěšený stav její trval značně déle, než oborův ostatních vůbec a básnictví v užším slova smysle zvláště.

Vlastní novellistiku českou doby nové počal zdárně *Václav Matěj Kramérius* (* 1759., † 1808.), jenž i přehojné čtenářstvo si získal, vzdělával však s druhy svými, z nichž uvésti jest jmenovitě *Jana Hýbla* (* 1786., † 1834.) a *Jana Josefa Rulíka* (* 1744., † 1812.), toliko novellistiku prostonárodní. Novellistika vyšší, povznášející se nad obor pouhých spisů pro lid obecný, počala vznikati teprve nedlouho před rokem 1810. Prvým, kdo dal písemnictví českému vyšší novellistický plod, byl *Josef Jungmann* (* 1773., † 1847.), pořídiv a vydav r. 1805. novellistický překlad, který jest co do času prvým znamenitým překladem v českém písemnictví vůbec, totiž překlad *Chateaubriandova* romanu »Atala,« aneb »Láska dvou divochů na poušti.« Hlavně však vynikli před r. 1820. v oboru novellistickém bratří *Jan* a *Vojtěch Nejedlý*. Jan Nejedlý (* 1776., † 1834.) kromě jiných pěkných překladů prostomluvou vydal r. 1808. svůj překlad tehdáž oblíbeného romanu *Florianova* »Numa

Pompilius, druhý král římský,« který, jsa vzdělán jazykem správným, jadrným a plynným, byl tak na svou dobu zdařilý, že neměl tehda sobě rovného spisu v prosaickém písemnictví českém, a vyniká co do mluvy i nad překlad Jungmannův Chateaubriandovy »Ataly,« tak že na př. *Magdalena Dobromila Rettigová* právem velebila jej ve příčině mluvy r. 1821. ve svém »Mařenčině košíčku« na str. 9. a 10. svazku prvého slovy: »Numa Pompilius pana Nejedlého může dokázati, co se může v českém jazyku psáti!« S podobným zdarem jako *Jan* pokusil se v novellistice *Vojtěch Nejedlý* (* 1772., † 1844.), a skutečně jest litovati, že nesepsal více podobných povídek naší mládeži, jako jest jeho »Ladislav a dítky jeho,« vydaná r. 1807. o sobě — poprvé povídka byla otištěna r. 1806. v »Hlasateli českém.« Povídka ta jest prvým původním spiskem toho způsobu v jazyku českém, a ještě r. 1841. veleslavný básník *Fr. Lad. Čelakovský* vyslovil se o ní v dopise *Karlu Aloisu Vinařickému* takto: »Mámť za to, že ze všech prací V. Nejedlého jest tato nejlepší, ano že by zasluhovala opětného vydání. Zvláště se mi v ní to líbí, že jak věcí tak jazykem již šestiletému dítěti veskrz jest pochopitelna, a smímli podlé mého synka závěrek činiti, mnoho dětem zalíbení působí.«[1])

Vedlé *Jungmanna* a bratří *Nejedlých* přispěli zdokonaliti novellistiku českou kromě jiných zejména také *Josef Liboslav Ziegler* (* 1782., † 1846.) a *Matěj Josef Sychra* (* 1776., † 1830.). Ale novellistika původní kromě připomenuté povídky Vojtěcha Nejedlého ležela téměř úplně ladem až do let dvacátých, kdy značně lépe dařiti se jí počalo. Před r. 1820. jest jen uvésti ještě původní roman dějepisný *Josefa Lindy* (* 1789., † 1834.), vydaný r. 1818. a nadepsaný »Záře nad pohanstvem,« nebo »Václav a Boleslav,« jenž účinkoval blahodárně na českou novellistiku po r. 1820., o které promluviti jest úkolem přítomného článku.

Ještě také za prvých let dvacátých skoro vše, co původního vyskytlo se v novellistice české, pohltil archový »Čechoslav« anebo svazečkový »Dobroslav«; onen časopis vycházel v letech 1820.—1825., tento v letech 1820.—1822. Kromě prací v těchto časopisech nevyšlo z novellistiky původní do r. 1824., kterýmžto nastal ve příčině té obrat k lepšímu, od r. 1818., kdy Linda vydal svou »Záři nad pohanstvem,« nic jiného nežli »Jaré fialky« od *Frant. Boh. Tomsy* a dva svazečky »Almanachu« aneb »Novoročenky« (r. 1823. a r. 1824.) od *Václava Klimenta Klicpery,* což obé vydáno bylo v Králové Hradci.

A nevyšel v letech 1820.—1824. téměř ani žádný překlad nějak pozoruhodnější v oboru tom. Pouze jest připomenouti »krásný příběh pro užitnou kratochvíli mladým i starým,« jak na titulu řečeno, který roku 1820. vydal o čtyřech »odděleních« kněz *Jan Vlastimil Štěpán* (* 1782.),[1]) přeloživ jej z frančtiny s názvem »Obležení rošelské.« aneb »Neštěstí a svědomí.« Také tento překlad vyšel mimo Prahu, totiž v Písku, a jest v něm i pozorovati značný pokrok ku předu, jak svědčí již i »Předmluva,« datovaná 1. ledna r. 1820., kde vzpomenuv neblahé doby po bitvě bělohorské a zaznamenav, že ještě »nedávno mnozí z ohledu lidského patřejíce více na prospěch a zmáhající se odevšad obyčej než na vděčnosť, povinnovanou mateři vlasti, styděli se mateřskou řečí promlouvati« a že ještě nedávno česky mluvil skoro jen ten, »kdo neuměl mluviti jinak,« a ten že »ještě hyzdil a prznil jazyk svůj

[1]) Viz ve „F. L. Čelakovského Sebraných listech“ na str. 439.

[1]) Kdy zemřel ušlechtilý tento vlastenec, jest pisateli těchto řádků neznámo.

tak čacký slovmi cizími, mysleje, že tak aspoň z částky všeobecnému mravu v Čechách, mluviti totiž doma jazykem cizím, se vyrovná, přichýlí a připodobní.« překladatel projevuje nelíčenou radosť svou z toho, že v té příčině obrat k lepšímu nadešel, a potom pokračuje takto: »Počínejte sobě udatně, mnohovážení páni vlastenci, jenž jste umrtvělou oslavu české řeči neunaveným usilováním vzkřísili ze záhubného omdlévání neboli ze smrtelného spaní. Bůh vás posilň a žehnej vašemu dalšímu přičinění. Já nemoha přispěti k dusné práci, jíž se zanášíte, u velikosti, maličkosť tuto pokorně poskytuji, jsa té naděje, že mne v tom žádný nepomluví, že se s takou chatrností smím pronésti. Ku vzdělání věže, ana se téměř oblakových mračen dotýká, jest i malých kaménků potřebí.«

Již z těchto slov patrno, že překladatel byl si co nejlépe vědom ušlechtilého úkolu, který konati bylo tehdejším spisovatelům, jakož i že zcela opravdově také sám úkolu toho se chopil.

A tolikéž i svým obsahem vyniká překlad jeho znamenitě, různě se v té příčině úspěšně od překladů dřívějších, což opětně také sám vhodně vykládá v »Předmluvě« takto: »Přeložení toto, jak vůbec znalým povědomo bude, stalo se z francouzského spisu paní Genlis.[1]) Zalíbil se mi nemálo z mnohého ohledu. Jest složen duchem právě básnířským, nemotaje se ze své nedočkavosť vzbuzující zapletenosti až ku konci a plodící tím větší žízeň, čím se čtením déle hasí. Má svůj základ z většího dílu v příbězích skutečně událých, k čemuž krásně smyšlená báseň přidala své hojnosti a spanilosti. Není z počtu spisů, majících za jediný výhradně účel, by libě čtenáři zjednali vyražení a vábnou na čas bavili rozkoší mysl. Tuto na každé téměř stránce čísti mravné rozejmutí neb ponavržení, jakýchž na řídce nalézti v knížkách, které nynější mládež, zvlášť v městech, bez užitku špiní a trhá. Tudy míním, že spis tento nejen bude obveselovati, nýbrž i prospěje v této nekázni a spustlosti mladšího věku a vzácnosti pravé křesťanské nábožnosti v smýšlení a činech.« Ke slovům těm věru ani nelze dosti důrazně poukázati a vysloviti přání, by také nynějším novellistům tanula na mysli.

Co pak týče se Štěpánova překladu samého, jest nazvati jej slušným, ač ovšem i leckde má všelijaké vady a nedostatky, ale jest uznati, že skutečně svědomitě snažil se podati překlad vytříbený a co nejčeštější. Jak překládal, vysvětluje v »Předmluvě« těmito slovy: »Porozumí lehce každý zkušený, že vykládaje řeč francouzskou češtinou, mnohých jsem musil užiti nových slov . . . Řeč jsem hleděl postaviti nepotvornou a zdárně českou. Kdo chceš řádně vlastensky psáti, potřebí, bys mezi pouhými Čechy, a sice v všelikých krajích, obcoval a uši choval nezvyklých nečeským příslovím a propovídkám.«

Kromě tohoto překladu a kromě článku ze slovanského bajesloví, jejž otiskl v »Musejníku,« r. 1834., s názvem »Pozůstatky rusadelních svátků v Čechách,« Štěpán nevydal již ničeho, ačkoli na konec »Předmluvy« k »Obležení rošelskému« učinil tento slib: »Když bych pozoroval, že jsem vhod přišel milovaným krajanům, k další práci a vydávání již zhotovených spisů bych se ponabídl.« (P. d.)

[1]) Felicité hraběnka *de Genlis*, spisovatelka francouzská, žijící v letech 1746.—1831.; za nejlepší pokládán její roman „Mademoiselle de Clairmont.“

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

V.[1]

Vysoce Vážený Příteli!

Jest k politování, že ve vydání svých Mongolů tolikeré obtížnosti nacházíte; však doufám, že je přemůžete brzo, a že tento Váš důležitý spis přijde v nynějším pro něj nejpříhodnějším roku ještě dosti ve známost. Kdyby jeho vyjítí se protáhlo přes vánoce, mohl by při publikum, které příhodností času se často nejlépe jímati dá, velmi mnoho tratiti, kdežto naopak za včas vydaný by mnohého ospalého snad ze tvrdého spánku probudil.

Potěšilo mě velmi, že za svého navštivu slavné Prahy jste tam znamenitý pokrok ve rozkvétání nejen literatury, nýbrž i vůbec ve zmáhání se národního ducha pozoroval, a jak sám dokládáte, tak i já soudím, že divadlo, bály, akademie a t. p. k tomu silněji přispějou než pouhá literatura; bez této však by k onným nebylo došlo snad nikdy; a tak jedno dává druhé. Snad teda přijde přece doba, kde Němci a Maďaři uznají, že češtině tuze kvapně umíráčkem zvonili, jen setrvejme; neb dobře praví Marek: kdo mysl chová stálou, i v okovách věncuje se chválou. Ale ta stálost musí tuším býti ještě velmi dlouhá, a s lepší opatrností spojená než jak často se děje, jak tuším se v onnom mě neznámém spisu stati muselo, ve kterém pověstný maďaronský list hraběte Zaja recensován byl. Četl jste, co na zastání Slováků ve všeobecných novinách odpovídá maďarský korrespondent novin těchtéž pod znakem koruny? Praví, že ve silném shromáždění duchovních záležitostí se týkajícím onna německá prošurka předložena, a že tamtéž jednohlasně uzavřeno bylo, aby všechny slovanské společnosti se utlačily. Korrespondent se ptá, proč tam Slováci své věci se neujali. Pane! to jsou zlé věci, a dle mého soudu dosti ukazujou, mnoho-li užitku nám onen panslavismus přinesl, který jen v jednotlivých hlavách burácí, neb burácel, o němž ale druhé početnější hlavy dokonce nic slýchat nechtějí. Jak já o tom soudím, je Vám povědomo, zde toliko opakuji, že kdybych patřil k těm, kteří jím, jíš, jí, jíme, jíte, jedí psáti raději, aspoň bych nikdy na Polany a Illýry se neodvolával; neboť takové odvolávání krom jiných škodných následků, má také ten, že odpůrcové naší z panslavismu nás vinící v té titěrce nový foch nalezají k utvrdění aspoň sebe samých v onné nedůvěře proti nám. Dle mé domněnky má každá oprava jazyku své důvody brat jen z něho samého, jen z jeho lidu, — odjinud nikdá.

Že pan Šafařík a někteří jiní žádostiví jsou mou grammatiku seznati, myslím sám; ale ta žádostivost může pocházeti z rozličných pramenů. Uvidíme z jakých. Já zatím pokračuju, jen že zas nová dokonce neočekávaná překažka dálejší tisk poněkud zadržuje, nedostatek totiž cifer *1. 2.* Na 18tém archu bylo by snad asi 1000 jednošek potřeba, a tolik jich v tiskárně nestává. Musely se teda ve Vídni objednati, a čekáme je každý den. Chtěl jsem tomu vyhověť, bera místo cifer litery a, b, c, d, atd., ale sotva jsme 2 stránky tak vysázeli a otiskli, už bylo vidět, že by z toho povstal zmatek. Musí teda sázeč čekat, a po příchodu cifer litery zas vyházet. — Zatím jsem dal hotových 17 archů pro Vás svázat a ležejí pohotovu, čekajíce, až Váš pan švagr se o ně přihlásí. Dal bych mu je rád sám, avšak nemám tu čest ho znati, ani se po něm, nevěda jeho jmeno, ptati mohu. Prosím teda, pošlite ho ke mně, však tolik odkladu ta věc ještě snese. Až těch 17 archů čísti budete, račte měti

[1]) Srv. „Hlídka lit.“ r. II. č. 11.

ke mně tu laskavost, poznamenejte důležitější tiskarské chyby, a příležitě mi je sdělte, abych Vaší pozornosti při opravě chyb použiti mohl. — Poroučeje se do Vaší lásky setrvám s nejhlubší vážností

Váš upřímný přítel a ctitel

Vincenc Ziak.

P. S. Ještě doložiti musím, co jsem Vám při ústném porozprávění raděj řícti nechtěl, že se mi tuhle v létě udala příležitosť, skrze zdejší konsistoř jak gubernium moravské tak i dvorskou kommissii nad študiemi pozorny učiniti, že by prospěšno ba velmi potřeba bylo, aby na hlavních školách a na gymnasiech také čeština se přednášela. Musel jsem to ovšem skrovnými a slabými slovy řícti, ale přece to konsistoř přijala, a mé představení v originalu guberně předložila. — Já už vím, že to nic nepořídí, ale hlas, třeba byl jen jeden, je přece hlas, a snad přijde-li někdy odněkud ještě jeden, budou dělati akkord. Nota bene, to je řečeno mezi námi a litoval bych toho slova velice, kdybych Vám nedůvěřoval tolik opatrnosti a uznalosti, že to dokonce ku žadné veřejnosti nepřipustíte, neboť se ta věc vede cestou úřadnou, a ačkoli jsem mimořádně zvěděl, že s velkým hlav kroutěním přijata byla, přece ještě není položená ad acta, ano snad se mi poskytne příležitosť k novému ozvání. Sděluju Vám to pouze z té příčiny, poněvač jste se mi jednou zmínil, že také Olomoucký arcibiskup s myšlénkou, aby češtině poněkud na gymnasiech se učilo, se zanášel. Můžete-li předvídat, že by z Holomouce tento předmět úřadně neb poloúřadně opět ve otázku uveden býti mohl, pak třeba (osobám uvážlivým a něco mohoucím) se zmiňte o mé jakéž takéž představě, a nejlépe bez jmenování v té věci zdlouhavosti milovného

V. Z.

V Brně, 19. října 1841.

VI.

Vysoce Vážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Právem by jste se mohl už mrzet na mně, že dosavád celou grammatiku Vám neposílám; ale mrzíte se nejen Vy nýbrž ještě více já; neboť doléhání všechno nadarmo jest v tiskárně. K novému roku zas bylo tolik billetů a jiných drobností do tisku dáno, že nebohá grammatika jen, když ony dopustily, o krok postoupiti směla. Co hotovo jest, posílám, totiž arch 18—24. Jak se mi povede dále, nevím; neboť nametla se překážka které jsem se dokonce nenadál, a sice nedůstatek onoho písma latinského, které ke konci 24tého archu uvidět ráčíte. Jest to písmo totéž, kterým Vaše Boskovice a Sušilovi Otcové tisknuty byly, protož jsem za bezpečné držel, že také pro mně na jeden arch stačí; ale ačkoli u mně drobnou antiquou a frakturou v udání německých významů promícháno jest, přece ho v tiskárně na celý můj arch dosti není, an na jeden arch u mně mnohem více se vejde, než na arch v řečeném spisu Vašem. Musíme dat líti obzvláště literu *e*, a snad také některé jiné, aneb ke své nemalej mrzutosti budu se muset spokojiti písmem docela jiným.

Prosím Vás uctivě, poznamenejte mezi čtením hrubší tiskarské omyly, a račte mi je laskavě oznámiti, abych je opraviti mohl. Zdá se mi, že jen v prvních archách mnoho, v ostatních málo hrubých chyb ostalo. Často také se děje, že chyba v několika otiskách jest, v jiných už ne, neboť jsem mezi tiskem, pokud možná, býval přítomný; ale nedůvěřuju si, že nyní při opakovaném čtení o každou chybu zavadím, poněvač mnoho nazpaměť umě ledacos přeskočiti mohu. Pokládal bych si teda za velkou laskavost, kdyby jste ráčil mi v té věci býti nápomocný.

Ještě jiná omrzavá věc jest ta, že

mám sám dělat návěstí. Čert aby tu modu vzal, knihy v časopisech s tolikerou honosivostí vychvalovat. Marná chlouba, prašivá houba. A já teď přece chlubit se musím, sic půjde grammatika k sýrařům aneb na kornoutky. Prosím Vás, pomožte mi! Aspoň pár řádků mi napište, co bych asi v té propadené chloubě vytrubovat mohl. Samoláska sice mně tak dobře jako jinému lichotí, že jsem darmo papír nepokaňhal, ale když teď mi má určitě nafukovat, co bych hlásat měl, tu dostává křeče. Jestli Vy mi přátelsky neporadíte, řeknu od té paničky šalebné svedený tuze mnoho, tolik, až to bude smrdět a pak budete mět:

chloubou přítela

V. Ziaka.

V Brně. 25. ledna 1842.

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

Královna Dagmar. Historický roman od *V. B. Třebízského.* V Praze. 1883. (Díl prvý: Na cizím chlebě; druhý: Na pokrevenské půdě; třetí: Ve vlasti; čtvrtý: Na trůně královském. Str. 612.

Dagmar. Báseň *Svatopluka Čecha.* V Praze. 1885. (Zpěv prvý: Hra o nevěstu; druhý: Vineta; třetí: Svatební dary; čtvrtý: Gurre; pátý: Danebrog; šestý: Mořská žena; sedmý: Dagmar umírá.) Str. 288.

»Přemysle, rozmysli si kroky své... Neumlouvej se o krajany se svým nepřítelem, jenž jest nejnebezpečnějším tehdáž, když vůči tobě nejvlídnější... Jsem člověk, který se nenarodil a který neumírá!... Tvé štěstí i tohoto tvého dítěte, žes mne poslechl a ptáka nechal na pokoji.«

Jsme s *V. B. Třebízským* poblíž jakéhosi míšenského hradu, jenž náležel Albrechtu, markrabí míšenskému; v něm nalézal Přemysl Otakar I. s dceruškou svou Drahuškou i chotí svou Adlétou, krevní sestrou Albrechtovou, od nějakého času útulku.

»V Čechách panovaly tehda poměry, nad nimiž se oko kalí, hlava klesá níže ke hrudi a přetěžce dumává. Fridrich Barbarossa prodal vojvodství české, čeští páni opouštějí Přemysla, jemuž přede chvílí ještě až i dítky své dávali v zástavu...«

Dle svědectví *dějepisu* r. 1191. povýšen od císaře německého Jindřicha VI., sledujícího politiku otce svého Rudovousa, Václav II., syn Soběslava I., na stolec knížecí, kdežto syn pozdějšího Vladislava II., Přemysl Otakar náš (později I.) pominut. Tento povstal i se spojencem svým, biskupem pražským, též Přemyslovcem, ale nezmohli ničeho. Teprve r. 1192. Otakar koupil si stolec, a biskup za splátku se zaručil. (*Třebízský* zde hlavně biskupa staví do popředí při koupi a obsazení, méně Otakara.) Václav II. prchá a mizí. Otakar dlouho neplatí, čehož *Třebízský* pomíjí, biskup — rukojmí obdařen prestolem panovnickým, Otakar u Zdic od svých zrazen a k útěku donucen (roku 1193.). *Dějepisu* nyní mizí s očí; *Třebízský* dává mu se utíkati k markraběti *Dětřichovi,* veden asi tím, že byli oba spolu svakové, a nalézaje ve blízké minulosti jakousi obdobu: onen Václav II. zajisté ve vězení míšenském zahynul. Manželka pak Otakarova Adléta byla sestra míšenského markraběte; proti vůli rodičův obapolných byl se s ní Otakar již r. 1180 zasnoubil. Z manželství toho mimo jiné dítky též naše »Dagmar« pošla — dle novějších výzkumů prý pravdě nejpodobnějších; pokládána totiž dříve za dceru Vladislava I., Bedřicha

českého, Oty IV. moravského. O jméně samém později. — Přemysl pokusil se dle *dějepisu* pomocí hrabat od Luku vpadnouti do Čech mocí, ale vůdcem vojska biskupova, Spytihněvem brněnským, poražen. *Třebízský,* jak hned uvidíme, naopak dává Spytihněvu táhnouti na Míšeň a Přemysla, kterýžto zprávou tou jest velmi překvapen: v dějepise znám jest ukrutný vpád biskupův do Míšně, za který později veřejně se kál. Po porážce vrací se zase Přemysl ode hranic. —

V hovoru z počátku uvedeném poznáváme opuštěného knížete se dceruškou; mluví k nim vlchvec Niklot, z knížecího rodu slovanských Polabanů, jenž právě dospěl k Přemyslovi, an napínal luk na sokola raroha, sokola posvátného. Spatřujeme tu hlavní zástupce, na nichž děj romanu Třebízského se rozvíjí: Přemysla, Dagmar a s nimi věci české, Niklota s Polabany, právě tehda podmaňovanými pod záminkou křesťanství, se sokoly, a v nich pohanství dokonávající ve krajinách těch.

»Proč jsi mu neřekl, tatíčku, aby, chtělli by, zašel si k nám...« oroduje dceruška za vlastence, jenž v ní vzbudil bázeň i soustrasť; tato však zvítězila i přede strýčkem Albrechtem, k jehož námitce, že to pohan, odpovídá: »Byť i by (sic), strýčku! Plebán Dobrohost mi říkává, že Kristus Pán ani pohanů neodmítal.« —

»Chtěj nechtěj musí člověk umlknouti před jejím rozůmkem,« míní Albrecht. »Bylo by snad lépe, aby plebán učení své zakončil...« Slovanský kněz Dobrohost, věrný průvodce vypuzené rodiny, nebyl mu po chuti.

Zatím kníže Spytihněv táhne s Čechy na Míšeň a již se blíží. Přemysl i Albrecht loučí se do boje. »Chraň svých krajanů...« »Jsou, tatíčku, mezi nimi otcové, s jejichžto dětmi jsem rostla... Byly by sirotečky... Ach ta siroba!« napomíná Drahuška.

Ve věži hradní jakýsi vězeň vzbudil pozornosť a soustrasť Drahuščinu a kdyby mohla, jistě by ani chvíli déle »slovanská hlava jeho nepřemýšlela tam, jak těžko lebkou proraziti sáhotlusté stěny.« Jindy zase hlídky spatří pode hradem zraněného, jejž obezřetný hradník nikterak nechce dáti přenésti do hradu i přes rozkaz paní své. »Přetnu každému ruku, kdo se dotkne kol i řetězů!« »I mně?« Drahuška přiskočila, a již chvátá přese spuštěný most k ubožáku, v němž poznává Niklota, zraněného svým sokolem, když ho chtěl vzíti sebou a uchovati záhuby. Ošetřován bedlivě Drahuškou i Dobrohostem, jejž jako druhého Gotšalka proklíná, brzy se zotaví. Albrecht vrací se z nešťastné bitvy, odsuzuje na smrť oba slovanské zajatce Niklota i Přibislava, téže rodiny, týchže záměrův o osvobození národu svého, jen že různé prostředky volivší, an Niklot ve svépomoci, Přibislav v Dánsku hledal spásy. Drahuška i zde oroduje za odsouzence; k výjevu tomu vrací se Přemysl, zraněný a zbrocený z nešťastné bitvy — n e v e l m i v h o d Albrechtovi... »Strýčku, neber jim životů... Vyslyš mne! — Vyslyšel prosby naše i Bůh a nedal tatíčkovi zahynouti!« Odsouzenci blahořečí andělu se přimlouvajícímu: »Šťasten národ, jehož se stane královnou« (Niklot). »K o r u n a s e v e r s k á spočine jednou na skráních tvých... vzpomeň si potom na pokrevné kmeny Bodrcův a Luticů... tvůj manžel bude veliký severský král... Kdo jen ode mne nešťastné kraje pozdraví...« běduje Přibislav. »Já jim od tebe pozdravení vyřídím... Kéž bych se rodné vlasti tvé mohl státi Metodějem,« odpovídá vážný Dobrohost, jehož názor o pokřesťanění Polabska — zároveň hrozně drtící soud o nástrojích jeho — vrcholil ve slovech: »Vám scházeli Cyrill s Metodějem...

Václava sice máte (Gotšalka), ale neměli jste Ludmil, neměli jste Bořivojů . . .« Takto alespoň dáno mu od umírajícího Přibislava obdržeti vzkaz: »Pozdrav nešťastné kraje ode mne, aby se skupili kolem kříže, aby ho přivinuli na hrudi své, aby se ho nespouštěli za živý svět . . .,« jímž ozbrojen chvátal jako druhý Methoděj do pokrevných krajů, žel. že nikoli s jeho úspěchem . . .

Vyhnancům na hradě není již pobytu, i odjíždějí. Na cestě setkávají se s četou Čechů, vracejících se z výpravy míšenské, podniknuté »jen proto, aby Jindřich Břetislav ku svému prestolu mohl připjati vavřínový věnec vítězný,« jak dí mluvčí jejich, starý Černín, za nímžto stojí synovec jeho. Oni nebyli u Zdic, kde zrazen Přemysl od svých poddaných. Chtějí Přemysla doprovoditi do Prahy — na trůn, neboť má prý již »po Čechách duší oddaných hezký počet.«

Zatím k radě Dobrohosta usadila se rodina v jakémsi pohostinném dvorci jeho známého. Černínové jdou jim upravovat půdy.

Spytihněv knězic s českým vojskem dobyl hradu Albrechtova. Muž, »jenž nikdy neumírá.« i se druhem odvázáni s čekanů. oba mrtvi, onen však — jen zdánlivě Přispěním žoldnéřů vzkříšen. »Co jste mi prokázali, odplaťtež vám bozi... A mohuli vám něčím posloužiti, jest tahle rada: Máli z vás kdo co proti druhému, vyjednejte si všecko vždy mezi sebou. Němce za prostředníka nikdy neberte . . .« Tedy přece neumírá; vždyť má na krku železný kruh, jenž jej kdysi věznil ve věži tak pevně, že mu na hrdle musil ode sloupu býti odpilován: tak ovšem nemohl býti oběšen... Dojem přímo demonický, jež činí postava tato zvláště chloubou svojí, »že nikdy se nenarodil a nikdy neumírá,« že duše jeho přejde v sokoly, jej stále obletující, a opět se vrátí — mění a vysvětluje se záhy způsobem přirozeným sice a i překvapujícím, ale přece zvláštním a dosti divným. Příšerná činnosť jeho počíná v romaně nyní na dobro: jde za Dobrohostem, »stopovat ho krok za krokem,« ničit díla jeho . . .

Dobrohost odchází; chtěl odejíti, aby Drahuška nevěděla, a zanechal jí na památku knihu, již právě dopsal, knihu modlitební. v níž obrazem i slovem vložil vše, čemu jí kdy učil a ještě snad učiti chtěl — leč neodešel tajně, alespoň mohl Přemysla, jemuž dosud býval těšitelem, poručiti — Drahušce: »Budeš mu, Drahuško, andělem těšitelem ty! — Ty to dovedeš . . .« (P. d.)

Posudky.

Vlasť. měsíčník pro poučení a zábavu. Red. *Tomáš Škrdle.*

Ve čtvrtém čísle lonské »Hlídky« upozornili jsme podrobně na první čtyry sešity »Vlasti,« i sluší tudíž oceniti i dalších osm sešitů I. ročníku.

Nejvíce místa z básní zaujala Vl. Syrokomly »vesnická povídka ve verších« »Jan hrobník« v plynném překladu *V. Pakostově.* Kdo ví. že duší ve skladbě dramatické i výpravné jest zajímavý, jednotný, živý a ne pouze spisovatelem referovaný a subjectivnými sentencemi neustále přerušovaný děj, toho pramálo zahřeje básnickou zálibou četba této bezdějové, až po sám konec (č. XIX.) mrtvé povídky. »Jan hrobník« zakope si živý zájem hned úvodem o třech dlouhých odstavcích, jež jsou prázdny poesie a plny reflexí o sobě dobrých — tu zbožných, tam duchaplných.

ale pro děj povídky úplně zbytečných! Touto vadou mnohostranně odbočující reflexe trpí i další čísla povídky (VII. VIII.), na jejíž jádro dějové při objectivně uměleckém zpracování vůbec by postačila pětina těch veršů! Již dávno jsme se ničemu tolik nepodivili, jako poslednímu verši doslovu: »Rok od smrti pána blíže u hřbitova — s pohárem našli tělo, věčný spánek spalo — nic po šílenci lidé nezdědili, — leč přece ten Jan hrobník — zjev tak roztomilý!« — Opět o jeden důkaz více, že básník ne vždy umí posouditi výplod své obrazivosti správně. Ano, roztomilý zjev byl snad Jan ve fantasii básníkově a jest i v obraznosti naší, když si jej sami bez zásluhy autorovy na základě některých míst v úplnou individualitu živě doplníme, k čemuž ovšem třeba napřed zapomenouti námah a dojmů z postranních reflexí básníkových.

Tajemstvím zajímavého děje jest názorná, živá, úsečně podrobná líceň duševního boje jakéhokoli, jenž ve hlavním hrdinovi jako živel povahu i zevní osud určující povstane, mohutní, zaplétá i rozlušťuje se přirozeně zápasem hrdinovým za určitou myšlénku neb tužbu proti odporujícím snahám osob jiných, jimiž hrdina dospěje buď vítězství anebo pádu; smír snah hrdinových a protivných dovede zvědavosť čtenářstvu, jsouli ovšem jednotlivosti skladby dokonale provedeny — příjemně upokojiti, avšak nezplodí nikdy dojmu tak hlubokého, jako tragika hrdinova nebo jeho protivníků, kterýžto dojem bývá psychologickým podkladem i hluboké a trvalé záliby aesthetické. Rozpor svědomí a vášně leckteré v osobě hlavní, nebo spor dobré snahy hrdinovy s úmysly a činy protivníka — jakož i celkové dějstvo z niterné a zevní srážky té důsledně plynoucí a zajímavými situacemi k takovému výsledu se rozuzlující, že aesthetická i ethická (nedím běžně-moralistická) zvědavosť naše neli původně-genialním, alespoň psychologicky správným a přirozeně slušným závěrem všech osudů v ději zúčastněných se uspokojí: soubor těchto požadavků — jak úhelný kámen ve stavbě básní dějových vidíme u všech skladatelů proslavených. A naopak — bez rozporu a boje duševního a bez dějstva jej živě vyjadřujícího dokonalou báseň výpravnou a tím méně dramatickou složiti ani nelze! —

Posuďme nyní v té příčině větší zábavné práce »Vlasti.« Proč »Jan hrobník« zešílí? — Žil ve vsi jinoch z bohatého domu — jeden z oněch lidí, jichž srdce ve všem jenom radosť vidí, — k práci i ku zábavě lnul s celou duší, — ať v shodě, ať již při pranici, byl Jeník vždycky prvním na vesnici (IV.). Hejduka pánu bylo zapotřebí, Jan se mu zlíbil — odvezl ho z chaty do cizí země, někam pod Karpaty (VI.). — Diktator Jallův hromovými slovy zadeklamoval světu epos nový: za výrazy si obral valné čety a z houfců skládal světoborné věty, taktem svých prsou armádu svou tužil, za papír k básni půli světa užil. (Výtečné č. X.) Jan statně válčil vedlé pána svého — pod Madridem . . . gardistou nazván pro zásluhy — křížek dostal u Alhaly — na Vagramské pláni vojensky pokřtěn — ranou meče v skráni. Ač rytířsky mu buší srdce v těle, on o své vísce snívá noci celé. Snad někdo řekne, to věc povědomá — Jeník as nechal svoji milku doma. — Rád míval dívky doma v tance reji, však nepřilnul tam k žádné horoucněji. Milenka jeho — ó ta zcela jiná a nazývá se — drahá domovina (XI.). Vojsko přejde Němen — a Jeník po pětileté službě odskočil by rád do otčiny. »Prchnu před četami.« — Leč potlačuje choutku zrady (XIII.). Pluk jízdy dá se v pravo — od domácí nivy odhání jej osud nepříznivý. — U Moskvy pánu kule ruce urazila — Jan odnesl ho z válečného hřmotu — půl roku hlídal v nemocnici, — pak v selském přiodění jeli se ukrýt za karpatské hory. — Do vísky Jana měli jen dvě míle, — leč nesměli času mařiť oklikami (XV.). Pán jak Lazar na bolestném loži třicet let čekal pokyn vůle boží... Do poslední chvíle jak matka jej Jeník hlídal a různý úlev způsob vymýšlíval; krmil jak děcko, bavíval jak děcko, oblíbiv si jej v světě nade všecko, nad vlastní život, ano ku podivu i nad svoji vísku, nad domácí nivu (XVI.). Pán složil v hrobě kosti — půl Jeníka s ním pochovali, půl mysli soudné — chtění všecko. Bol Janu život krátí, že nemá komu službu prokázati. Bledý jak přízrak ponuře se dívá, k sobě hovořívá, provádí bitvu, útokem žene, —

pak stěžuje si na bolesti hlavy, že v ní cos šumí, buší, jakoby v ní koval. Již příznak šílenství se dostavoval. — Jen láska k vlasti, k rodné vísce jeho — dovedla vzkřísiť ducha stísněného. — Pán mrtev — co je po tom komu, kdyby se k stáří vrátil domů? — Odešel. nedav nikde s Bohem ani — a vzpomínky naň v dvorci zanikají (XVIII.). Za měsíc Jeník spatřil rodné kraje — divná síla jej přímo k zemi porazila. Zasmál se, vzkřiknul, sladké slzy roní: »Ach, to má víska! ach, to oni, oni!« (!...) Šel do hospody — pravda, či to snění? tu ani jedné známé tváře není. »Ó lidé dobří, jsteli zdejší?... Jsem Jeník Skiba — neznáte mne?« — Smích nemá mezí: »Vám. stará vojno, něco v hlavě vězí!« Posléze na vtipkující chasu rozvzteklen starý Jeník skroutil vousů kštici — udeřil v stůl bílý — z úst od Slavkova zahřměl rozkaz pádný: Teď konec žertům — nejsem cucák (!) žádný... Kdo se Martě směje, na pěstě zvu ho — ať si mne jen přeje. To bylo děvče počestné a pěkné. — Mládež všecka zbledla. Ten dělá, jak by hnidovka naň sedla! — »Ó vy děti, děti! S vašimi dědy otci jsem se znával — k nim nyní půjdu« (XX.).

Doslov. Nocoval na hřbitově. — Živými na vždy zhrdať umínil si všemi — svět jeho, jeho víska dávno v chladné zemi! — Denně. sotva den se rdívá. láhev medu koupí, by lidem — připil na jejich hrobech — a tlupa dětí hrobníka Jana jméno přezdívkou mu dala. — Psychiatricky zajímavy jsou rozmluvy samotářovy s tlícími obyvately hrobů. Za rok uchřadne. —

V mohutné, čisté touze po otčině vidíme zárodek poutavého boje duševního. Avšak básníkovi bylo jednoduchou, malou tu látku — na jejíž zpracování umělecky dokonalé asi čtyry sta živých veršů úplně by postačilo! — opřísti dvojím asi dějem, když již »urobiti« chtěl skladbu rozměrů tolikých. Napřed mohl ztížiti Jeníkovi rozloučení v živé (ne pouze referované) sceně nejen láskou k otčině a rodičům, ale i k milence, snad oné »počestné a pěkné Martě!« Později v cizině mohl dvojí lásku a věrnosť srdce Jeníkova na jihu zkoušeti. Kdyby pak Jeník přes nástrahy lásky druhé i dlouhého odloučení věrným zůstal otčině, milence i pánu svému a po (spěšnější ovšem) smrti jeho do vlasti se navrátě, rodiče i milenku našel — na hřbitově a tu hořem zešílel potom, přečtouce báseň dějův a nejmocnějších půvabů plnou, lépe bychom pochopili žalostný konec ne dobráckého podivína, nýbrž hrdiny vznešeného a po dobrém smyslu moderního! — —

Či snad se básník zásadně lekal erotiky?... Láska zdravá, nepřemrštěná slušně — ne pro pudy zvířecké, nýbrž pro krasocit a z pragmatičnosti od básníka líčená nesmí býti z poesie vylučována! Směšno i marno popírati jí práva v lyrice, v epice a v belletrii i ve dramatě, když tě osudoplodnou jest matkou života rodinného a společenského, jehož psychologií nevědeckou — umělecky obraznou jest poesie!... Zvláště vděčna jest erotika, umíli básník lásku v líčni psychologicky hluboké, správné a slovesně krásné idealizovati za pohnutku k mravnímu zdokonalení osoby milující i milované.

V té příčině výborně použil *V. Špaček* v pros. povídce »Vyhráno« lásky sebezapíravé za pramen nejintensivnější poesie a zdárné charakteristiky: Terina zví od umírající pěstounky, že není sestrou jejího Jakuba, s nímž jako sestra byla vychována — a slíbí zároveň z vděčnosti obětovati se za manželku jinochu tomu zpustlému, aby odvykla jej vášnivé hry v loterii. Tato povídka jest poměrně nejlepším zábavným plodem »Vlasti«: některé vady oekonomie a techniky belletristické (jako delší tu tam a mrtvá výprava místo živé sceny — v ceně zdařilého výstupu štědrovečerního!) — přezářeny jsou přednostmi nevšední osnovy dějové s překvapivým poznáním Terininým pravého »přirozeného« otce v umírajícím Dohnálku, u něhož byla sloužila za děvečku, milována od jeho manželského syna — svého nevlastního syna Toníka. Též chvály hoden jest Špaček za psychologickou zkušenosť, s jakou stručně i řízně vystihl povahu Dohnálkové a hlavně, jak hluboce i přesvědčivě rozhalil vášeň hry, lásky a žárlivosti v nitru Jakubově; šlechetnou pak trpitelkou pro účel lásky vznešené a více pracně osvojené, než příjemně-bezděčné, podána v Terině nevšední okrasa do literarní přihrádky na zvláštní, cenné typy přírody i povahy ženské. Konečně s chválou upozorňujeme,

jak dovedně vložil Špaček tendenci národně-paedagogickou do své povídky: »neraisonnuje« sám a mimo děj, nýbrž většinou vložil poučné sentence a výstrahy do úst osobám příhodným a spolu i místně, ve shodě se situací duševní i zevní.

Ve prospěch neocenitelné zásady o důležitosti a pravé povaze děje i objectivnosti ve provedení slohovém a v charakteristice — uvážili jsme »Vyhráno« i »Jana hrobníka« obšírněji: zdály se mi toho zasluhovati naproti pasquilnému »Nár. Tartyfu,« legendové »Lehké zemi« a odpornému »Kmotru Kohoutu.«

Otto Pitra psal asi posledně zmíněný »odstrašující obraz« více z lásky k lidu, než z touhy po dokonalosti díla aesthetické. O talentu O. Pitry ostatně svědčí nejedna živá, jadrná scena, a smýšlení jeho i znalosť života lidu zasluhuje býti »uložena v knihách«; avšak osnova dějů nebudiž tak uspořádána, aby scena příčinná doháněla účinnou, čímž trhanosť a nejasnosť situační se zavinila (str. 660. až 665. a 717.—718.); kmotr Kohout sám by měl býti v podobě Jaga kreslen silou a objectivitou Shakespeareovou, jíž však si Pitra nedosvědčí přibíráním intervence ďáblovy do rozvláčné motivace psychologické (str. 663.—664. a mn. j.). Kohout padl raněn bleskem »ruky Páně,« právě an chtěl zastřeliti soka rychtáře: jest to katastrofa z děje plynoucí? Ne — prostě křesťanský »deus ex machina!« — Též milostné tři poměry v nejobšírnější této práci »Vlasti« podány jsou zhola šablonovitě. —

Psychologicky důležit jest milý »Zavedený« *Dubcův*. Obsažná časová črta *Kuchlovského* »Zklamané sny« zaslouží zpracování v důmyslný román.

Kratší básně zmínky hodné jsou: pro slovanský ráz techniky půvabná »Templářova smrť« od *V. Drozdoviče* a *Čechoslavova* »Cesta svatých bratří do Moravy,« v níž jest ostatně více běžné prosy, než poesie; pěkná báseň *Plešovského* »Methodova závěť,« obstojná »Babička« *Tumpachova* a *Pakostovy* zdařilé překlady skutečných básní *Š. Gregorčiče* (»Na štědrý večer« a »Soči!«). Vlastní skladby *Pakostovy* jsou sice zručnými básničkami dobrého obsahu, ale citelný dech poesie z nich neovane. Jakž jinak rozehřejí krásocit příspěvky opravdivého básníka *Fr. Kyselého* »Víra v kalich« a »Anděl míru!« Nejcennějším skvostem »Vlasti« jest však jeho »Píseň zvonu,« jejíž duch nejlépe posoudí ostatní básně »Vlasti« Cyrillo-Methodějské a jinak příležitostné, vyjmemeli snad *Petříkův* nekrolog »Dokonáno jest« o Třebízském, až na zbytečné tři sloky subjectivné. —

Poněvadž »účelem družstva »Vlasti« jest vydávati časopis belletristický směrem katolickým,« uvážili jsme zábavnou půli obsahu za důvodů podobných, aby redakce uznala na prospěch »dobré literatury« (62.), že ne vše, co nezbytno a dobře působivo jest ve výchovu, za harmonický živel hodí se do produkce aesthetické, t. j. do výtvorů slovesného umění krásných — a ne pouze poučných.

Větší zásluhou se ověnčila »Vlasť« články vědeckými. *Mattuška Al.* zavděčil se zevrubným životopisem Boleslava Jablonského, jenž mnohem cennější as bude, než referat *Chmelnenského* o V. B. Třebízském, v němž opomenuto, co nejvíce bylo čekáno — podrobný, nepředpojatý povahopis. *Boh. Hakl* podal zajímavou zmínku »z posledních dob Petra Maixnera.« *T. Šmýd* pojednal záslužně o Janu Hollém a slovenčině, *Wildmann* vypravuje pověsti a památky ze Šumavy o sv. Vojtěchu a Volfgangu. *Sasínek* velebí »zásluhy svatého Methoda o vzdělanosť Slovanů,« kterémuž thematu dějepisnou illustraci obšírnou dobrou snůškou podal *A. Adamec:* článek jeho »Křesťanstvu zachován národ náš, toť jeho spása« měl však býti pod čárou dokládán — což ve prospěch rázu vědeckého bylo by posloužilo i velevítané stati *Líbického* »O vyzdvihování a padání povrchu zemského«: vivat sequens! — *Al. Hlavinka* aestheticky probral »Trachiňanky, tragoedii Sofokleovu.« Rovněž *Jos. Smola* nenechejž býti stať »O pověrách« prvním a posledním článkem v řetěze dobrých příspěvků národopisných! Redaktor *Tom. Škrdle,* popisuje zevrubně a příjemně »Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid,« s prospěchem měl vypustiti ledacos osobního a jalového, což místno bylo snad v dopise soukromém nebo do novin, ale v souborném článku pro měsíčník popřední pisatele nelichotivě charakterizuje.

»Literarní factum« — velký čin stá-

lého protestu proti frivolnosti náboženské, mravní i umělecké, hlavně jak se jeví v přemnohých plodech Vrchlického, Mužíka, Sládka, Nerudy a p. — způsobil *Fr. Pohunek* článkem: »Různé bejlí z českého Parnassu.« Proti V. Vlčkovi však bylo hájiti pravdy bojem více vážným než uštěpačným, jak jeví se na str. 645. nešťastným kořistěním domnělé nesrovnalosti mezi výrokem: »Každému člověku vrozen smysl pro krásu« (59. »Tužby«) a: »Pronikavý rozum bez smyslu pro krásu... toť démon.« Článek jako »Různé bejlí,« aby se nestal »urážlivou písní bez konce,« budiž řízen zásadami: Nomina sunt odiosa; nimium noxium; opakování stejných věcí úplně neb téměř stejně nudí — a posléze: poesie a systém básníků, pokud úmyslně zlovolnou tendencí neútočí proti pravdě a ctnosti i náboženství v zásadě — nemají býti v každé maličkosti skřipcovány chladnou logikou a systemem odlišným. Tím poesii a smýšlení Vrchlického nikterak nebereme v záštitu proti výtkám svrchovaně zaslouženým — nýbrž upozorňujeme toliko, že přílišným útočením zlým názorům z obalu slovného teprve pomůžeme na světlo a k oblibě mnohých. *V. Želkovský.*

Nové výzkumy a návrhy ve příčině české mluvnice. Přídavkem k „Brusu matičnímu" všem brusičům i vůbec každému, kdo jakkoliv obírá se mluvnicí českou, podává na uváženou *Fr. Bačkovský.* V Praze. 1885.

Vtírající se cizota v jazyk náš, hrozíc pravého ducha českého z něho úplně vyhubiti, vzbudila již na počátku obrodu písemnictví našeho oprávněný odpor nejvýtečnějších spisovatelů našich, kteří snažili sebrániti vzmáhající se nesprávnosti jazykové. Jest spisův i pojednání k tomu čelících statná řada, než největší a zasloužené váhy požívá v příčině té »Brus jazyka českého, který sestavila komisse širším sborem Matice české zřízená.« Ale při veliké obsáhlosti látky, kterou zpracovati bylo ve spise tom, a jelikož nad to nelze tak snadno dopátrati se všech vad a chyb jazykových, vyskytujících se ve spisech novějších, komisse sama netajila se, že »Brus vyhověti nemůže zúplna.« »Dílo naše budiž tedy pokládáno jediné za první pokus ve způsobu svém, jenž rozumnou a poctivou kritikou jen získati může.« (»Brus,« 2. vyd., str. XIV.)

A vskutku již v předmluvě ke druhému vydání téhož spisu komisse vděčně vzpomíná (str. III.) úvah, »ve kterých nalézaly se i positivné opravy a doplňky syntaktické,« jakož i jiných pokynutí a příspěvků zaslaných.

Přídavkem a doplňkem ke druhému vydání »Brusu matičního« podává *Frant. Bačkovský* přítomný svůj spis. Pan spisovatel, obecenstvu známý rozšířeným dílem »Oprávce poklésků mluvnických v jazyce českém« atd., zpracovaným hlavně na základě »Brusu matičního« a nad míru pilný pěstitel »řemesla brusičského,« nad mnohé jiné zajisté cítil se býti povolaným, aby přispěl hřivnou svou uklíditi nahodilé nesrovnalosti a nemilá snad nedopatření »Brusu matičního.«

Po stručném úvodě, v němž odůvodňuje, proč podává veřejnosti na uváženou tyto rozpravy — »protože ve mnohém i zcela vlastní cestou bylo se mi bráti a tvořiti si k své potřebě pravidla, posud nikým nestanovená« — jedná všeobecně o tom, čím říditi se »brusičům« bylo by radno, v některých příčinách chyb, vyskýtajících se v jazyku českém, načež doplňuje neb opravuje v některých kusech druhé vydání »Brusu matičního.«

Z rozsáhlejších úvah uvádíme statě: Kdy psáti na počátku slov písmena veliká, jak šetřiti libozvuku, jak jest psáti složeniny v češtině, o dělidlech, jak opisovati co do vnější podoby jejich výňatky ze spisů jiných do spisu svého a jak jest vůbec znova vydávati spisovatelské práce cizí, o pravopise cizích jmen v češtině vůbec a latinských i řeckých zvláště. Spis zakončen pečlivě sestaveným ukazovatelem věcí prakticky důležitých.

Neníť tu místa k tomu, abychom se dávali na uvažovanou všech návrhův a výzkumů p. spisovatelových. Rámec listu toho nedopouští tomu, a mimo to takové úvahy podrobné jsou věcí listův odborných. Mnohé návrhy někdo snad schválí, jiný je zavrhne; lze o nich discutovati. Byli bychom se tedy obmezili na stručné oznámení spisu páně Bačkovského, kdyby způsob, jak si vede p. spisovatel, téměř nás nenutil, pozvednouti hlasu svého

proti úžasné ledabylosti v této práci, která přece chce býti prací vědeckou.

Pomíjíme tu hlavní zásadu p. Bačkovského, kde brusičům radí, aby přijímali do jazyka spisovného **vše**, co vyskýtá se dobrého v mluvě, byť i v mluvě nejnižší (str. 3.). Vždyť sám tuto zásadu hned uvádí niveč, píše na str. 5.: »Ale radě, bychom přijímali do jazyka spisovného i to, co, jsouc mluvnicky nesprávno, jest zvykem učiněno správným,[1]) nemyslím tím, aby byly přijímány také takové chyby, které nahraditi lze správnými tvary a rčeními obvyklými, a též ovšem nemyslím tím, abychom snad neuchylovali se od zvyku ani tehda, když z úchylky té plyne zřejmě skutečný prospěch a když oprava zvyku nějakého jest vůbec rozumna i prospěšna.«

Tedy napřed radí přijímati **vše**, co dobrého, a pak ze **všeho** toho nezbude zhola nic, neboť toho nám snad ani pan spisovatel nepopře, že svárlivý filolog dokáže nám o každé úchylce od »dobrého,« že z ní plyne zřejmě skutečný prospěch nebo že oprava zvyku jest vůbec rozumna (!) i prospěšna (!). — Ani na to nechceme klásti váhu, že stať »o některých příčinách chyb, vyskýtajících se v jazyku českém« jest učiněnou zbytečností, a raději přikročíme k některým výtkám a doplňkům, jež pan spisovatel činí »Brusu matičnímu.«

Pan Bačkovský na str. 15. píše: »Na str. 4. (»Brusu«) řečeno, že jest voliti v lokale jedn. čísla u jmen,[2]) u nichž obojí přípony užívati lze, raději příponu »—ě (—e)«. Míním, že by bylo radno obmeziti pravidlo to tak, aby přípony »—ě (—e)« nebylo užito u těch slov, u nichž účinkem toho jest kmenovou souhlásku rozlišiti,« poněvadž sykavky jsou nelibozvučnější, nežli souhlásky hrdelné. A hned dále dí, že psáti »v roce« a »na potoce« ovšem neuráží celkem ucha našeho; ale, táže se, zdaž i radno psáti »v oce« a »při odtoce?« Při tom patrně pan spisovatel již zapomněl, že »Brus« radí voliti příponu »—ě (—e)« zvláště u jmen obecných, **u nichž obojí přípony užívati lze.**[1]) Nelzeli tedy užívati »v oku« i »v oce,« učí »Brus« psáti »v oku.« — Na dotvrzenou své důslednosti, praví p. spisovatel o několik řádků níže: »Ovšem jako žádné pravidlo není bez výnimky, **budiž i tuto dovoleno psáti:** v roce, na potoce ... a pod., **kde libějším nám zdáti se bude.**« Kam se ocitlo pravidlo spisovatelovo, aby po hrdelnicích nebylo užito přípony »—ě?« Pravidlo to odůvodňuje libozvukem a pro libozvuk učí[2]) opět tamtéž psáti »proti pokroku v jazyce,« a naopak »proti dírce v jazyku;« »našel ho v kožichu.« a naopak »v kožiše chudého« atd. — Věru, soudnému čtenáři nesnadno zmoudřeti z toho, co tuto p. Bačkovský podává na jedné stránce »všem brusičům na uváženou!«

V Bruse m. na str. 12. vytčeno za chybu »Marie Tichý,« »Anna Čihák« místo »Marie Tichá,« »Anna Čiháková« a pod. P. Bačkovský, aby ukázal, že na paměti má pravidlo brusičům dané — aby pamatovali, že není pravidla bez výjimky —, dodává k tomu na str. 16.: »Avšak zdaž i tu nebylo by radno dovoliti výjimku nějakou?« A věru, pan Bačkovský uvádí pro výjimku předůležitou událosť ze života praktického, kterou nemůžeme nesděliti se shovívavým čtenářem. Slyšme! Manželka požádá obchodníka, aby manželu jejímu Josefovi poslal předmět jistý a na něm vyryté jméno manželovo. Pí. manželka zná dobře »Brus matiční« a podepíše se: Anna Moučková. Obchodník teď neví, máli dáti vyryti: Josef Mouček či Moučka!!! Jsme přesvědčeni, že velectěná pí. Anna Moučková napíše obchodníkovi již při objednávce ctěné jméno páně manželovo: Josef Mouček nebo Josef Moučka, zajisté i proto, aby slavnou komissi »brusovou« neostudila v očích p. Bačkovského. — Ale nedosti na tom. P. spis. táže se ještě: »Jak podepíše se dle »Brusu« manželka, jejížto manžel jmenuje se »Poupě.« »Dítě,«

---

[1]) Toť osvětlení onoho „dobrého" v citatě nahoře uvedeném.

[2]) Br. m.: zvláště u jmen obecných.

[1]) Pan Bačkovský sám na tétéž straně interpretuje pravidlo to: „jest užívati v lokale jedn. čísla přípony „—e (—ě)" místo „—u," pokud není tím uráženo nynější ucho české."

[2]) Patrně chce prakticky dovoditi radu brusičům na str. 8. udělenou, aby (brusič) stále a vždy pamatoval, že žádné pravidlo není bez výnimky.

»Hrabě« a pod.? — « Otázkou tou p. spis. zbytečně si hlavu láme, neboť v »Bruse« řečeno: »Při vlastních jménech ženských buď šetřeno **náležité** koncovky« (str. 12.). Kde není n á l e ž i t é koncovky, »Brus« jí ani nežádá. — Co p. spis. dodává na str. 17. k »Brusu,« že netřeba rozlišovati koncovek »—ova« a »—ová« při jménech vlastních rodu ženského, je prazbytečno.[1])

»Brus« učí na str. 14. do slova takto: »Často se klade v genitivě jedn. čísla chybně akkus. m ě místo m n e, na př.: o d e m ě m. o d e m n e.« Každý, kdo přečte tuto větu pozorně, porozumí jí s námi tak, že chybně klade se akkus. mě v genitivu, že tedy forma mě jest pouze a výhradně formou akkusativní, a v tom bude jen více ještě přesvědčen, přečta si vzorec o něco níže položený, kdež stojí: *Genit.* — mne; *Accus.* — mne (mě).

Než p. Bačkovský není z ostatních smrtelníkův a praví na str. 17. svého spisu: »Mělo by býti podotčeno, bychom v genitivě neužívali tvarů »mě« a »tě« n i k d y, t. j. i když by nestály po předložkách, poněvadž nejsou posud doloženy.« »Brus« však neučí tomu, co mu p. B. toliko i m p u t u j e.[2]) A vůbec p. B. vyčetl z »Brusu« často, co tam není, a pak proti tvrzení s v é m u, ale nikoli proti tvrzení »Brusu matičního,« statečně bojuje, jako na př. (str. 21.) píše: »Na str. 249.—251. (»Brusu«) jsou **zavržena** slova »umožniti,« »upotřebiti,« »upozorniti,« »usnadniti,« »uskutečniti« a »uveřejniti,« ale beze vší příčiny; pouze řečeno, že to jsou slova nová, často užívaná, jichžto však není třeba.« P. spis. tuto jedním dechem tvrdí, že »Brus« **zavrhuje** jistá slova i že »Brus« je označuje jako slova nová, často užívaná, jichžto však není třeba. **Kdyby** »Brus« tvrdil, že jsou to slova nová, jichž není třeba, tím by jich ještě **nezavrhoval**; ale »Brus« toho ani o všech[3]) **netvrdí.** Praví do slova (str. 249.): »Umožniti jest sice nové slovo, má však analogii ve slovesech: u s k r o v n i t i, u p ř í k ř i t i, u m r t v i t i a p. Místo slovesa »umožniti« staří psali: m o ž n ý m u č i n i t i.[1]) Upotřebiti, u p o t ř e b o v a t i nebo dokonce u p o t ř e b n i t i zatlačují správné výrazy: u ž i t i, u ž í v a t i č e h o. Avšak hledíc k tomu, že slovesa toho užívá se v srbštině i ruštině, **možno je připustiti** také v jazyce českém, a to o potřebě h m o t n é v té asi míře, jak užívá se slovesa p o t ř e b o v a t i. Tedy říkejme dle slovesa u ž í v a t i také: U p o t ř e b i l d ř e v a, m é h o k o n ě a p.« Při ostatních slovech uvedených řečeno jest, že l é p e jest užívati výrazů v starších spisech doložených a vždy odkázáno k tomu, co řečeno u slova »umožniti.«

O nevšední filologické důkladnosti p. spisovatelově svědčí tato věta: »Zapomenuto v »Bruse« zmíniti se, že genitivu po záporu nelze užiti v druhé části věty, jakou jest na př.: »Plazi nemají noh, anebo jen nízké a nemotorné (t. j. mají) a pod.« (str. 19.). K tomu si dovolujeme podotknouti, že zapomenutí to je velice důvodné. Druhá část věty totiž nechová v sobě záporu, jest kladná, a netřeba tedy zmíniti se, že genitivu po záporu nelze v ní užiti.

Avšak již dosti budiž na ukázkách uvedených. Práce vážná, práce vědecká má a musí býti prosta takových vad, z ledabylosti vyplývajících a jiných nedůsledností; náhledy ovšem mohou býti rozdílné a lze o nich discutovati, ale musí býti vždy vzepřeny nějakými důvody a spočívati na pevném podkladě. Vytknouti však povrchnosť, jest svatou povinností kritiky každé. *K. A. Šťastný.*

Twardowski. Báseň *Jarosl. Vrchlického.* Vydání prologem a novým zpěvem rozšířené. V Praze.

Habent sua fata libelli, v plné míře platí o knize této. Byla konfiskována pro nemravnosť, ale konfiskace byla zrušena, když byl sám básník, ač jindy přílišný horlitel proti veškeré tendenci, ba

[1]) Takovou zbytečností jest také, co připomenuto na str. 20. ku str. 136. „Brusu matičního.“

[2]) Na str. 21. p. spis. patrně nemilým toliko omylem tvrdí, že „Brus“ učí klásti „však“ na místo d r u h é (!).

[3]) Toliko o slovese „uskutečniti,“ a tam patrně chce říci, že jest přebytečně tvořeno, když máme dostatek úsloví starších, doložených.

[1]) Srovnej s tím, co řečeno v předmluvě k „Brusu“ na str. X.: „Komisse, schvalujíc takto mnohé novověké slovo a rčení, spolu dle možnosti vedle nich položila i lepší staré způsoby mluvní, chtíc tomu, aby opět oživly.“

i samé mravnosti v umění básnickém, jenž v samé této básni ústy ďábla propovídá, že nenávidí lidí,

jenž ve umění vždycky slídí
po jiném, než co patří tam,
jenž esthetiky suchý krám
před každým rohem vykládají
a své intence v krásu tkají,
a vlci nebo medvědi
tu prostou pravdu nevědí,
že krása sobě dostačí;
po tučném krásy koláči
morálky jazyk natahují atd.
(str. 84.),

výslovně se byl dokazovati jal, že právě naopak tendence básně této jest mravní, a že právě ony některé nemravní sceny jsou jen k vůli tomu zde, aby vlastní mravní tendence celé básně tím skvěleji vyšla na jevo.

Již touto okolností učiněna básni reclama veliká, která pak zajisté zvýšena byla kritikami velmi pochvalnými, zejmena kdy český básník *Emanuel Miřiovský* zcela po bok ji postavil německé básni *Goetheově* Faustu (»Pokrok« 1885 č. 219.), kde zároveň Goetheovi, velikému Němci, zcela na roveň staví nemenšího Čecha Jaroslava Vrchlického a u vytržení svém nad znamenitou básní touto zapomněl vzpomenouti též našeho *Vocela* a jeho Labyrintu slávy. Snad by malé srovnání této básně Vocelovy s Twardowským Vrchlického poněkud bylo změnilo jeho úsudek; že báseň Vrchlického vyniká i nad spracování z r. 1611. i nad *Hněvkovského* Doktora Fausta z r. 1844., o tom asi u nás každý již napřed jest přesvědčen.

Nuže přese všechny tyto okolnosti přistupme přece ještě jednou k básni této a ponořme se v ni hlouběji, nedbajíce toho, že rozbor náš snad příkrým accordem poruší dosavadní harmonii bezvýminečné chvály.

Již záhy ve středověku vedlé různých legend zázračných a pověstí čarodějnických vznikaly pověsti, kde se do popředí stavějí smlouva se zlem a zapírání Boha. Nejstarší pověsti toho druhu jsou o Theophilu, vicedomu (náměstku biskupově) v Adaně v Cilicii, a Cyprianu z Antiochie, kteréžto pověsti v různých obměnách se vyskytují v literatuře středověké. V Německu pak se vyvinula samostatná podobná pověsť o Faustovi, která se dočkala různých spracování a těšila se z veliké obliby. Faust se tu představuje jako hříšný odvážlivec, který, aby si zjednal nadlidské vědění, neobyčejnou moc a neobmezený požitek, odvrací se od Boha a spojuje se zlem, za to však také nenalézaje nikde pravého uspokojení aniž klidného požitku, stane se kořistí ďábla, jenž všem těm, kdož s ním ve smlouvu vejdou, po uplynulé lhůtě strašný konec připravuje a odnáší k sobě do říše věčného zatracení. Faust dle pověsti cestoval též po větších městech evropských; dlel mezi jinými i v Krakově a v Praze. Není tudíž divu, že pověsti o něm i v těchto místech se vypravovaly. Avšak Polsko má i svého vlastního Fausta, jmenem Twardowského, o němž se podobné kousky jak o německém vypravují.

Pověsti o Faustovi dostalo se též básnického posvěcení předním německým básníkem Goethem, který použil látky této, aby uložil v ní nejhlubší a nejtěžší záhady bytí a svědomí. Položiv základem básně své myšlénku, že »člověk dobrý i v temném pudu svém jest si vědom cesty správné,« ukazuje, že Faust ve zdárné a neustálé činnosti hledal a našel vyproštění od svízelův, útěchu v pohromách, duchový omlad. Podobných látek užívali i básníci jiní a různým způsobem hleděli rozřešiti těžké záhady tyto. Není divu, že i reflexivního básníka našeho par excellence vábila podobná látka, aniž to, že jako Čech a Slovan sáhl právě ku pověsti polské, k níž obsahem svým Twardowski Vrchlického velmi úzce lne. Pověsť tuto zejmena Wójcicki v »Klechdách« vypravuje a Miřiovský sdělil ji ve svrchu dotčeném čísle »Pokroku.« Jsou sice některé odchylky, avšak celkem jsou nepatrny, i motivy některé jsou úplně nové, než o tom šíře se nebudeme rozepisovati, nesouvisíť to s úlohou naší.

Patrny jsou vlivy jiných básníků, zejmena Goethea a Byrona, avšak jen ve vnějších stránkách básnické composice, ne co do obsahu a myšlének. Twardowského poměr k bezejmenné dívce upomíná na Fausta a Marketku, vzpomínka na vánoce odpovídá velikonocím u Fausta, noční zábavy Twardowského v první části své jsou ozvěnou obměněnou Goetheovy čarodějnické kuchyně, Twardowského žádosť spatřiti různé

starověké ženy jest analogon touhy Faustovy po Heleně. banda Januszova připomíná veselou zábavu ve sklepě Auerbachově, let Twardowského ovzduším jest odstínem letu Kaina s Luciferem v básni Byronově.

Než přistupme k básni samé! Souhlasíce s Kantem, že umění předpokládá záměr v příčině i její causalitu a že tudíž za základ jest položiti pojem o tom, co věc býti má (Kant, »Kritik der Urtheilskraft« str. 174), hleďme se dověděti především, zdali a jaká idea naší básní provívá. Nelzeť upříti, že básník uměleckému dílu svému idei jistou položiti může za základ; tu děj v básni vypravovaný jest tak říkajíc zpředmětněný exemplar, svým factem dokazující platnosť idee básníkovy. Ve příčině této žádati dlužno, aby děj básnický skutečně a úplně idei básnické vyhovoval svým souvislým celkem, jehož jednotlivé části by příčinně mezi sebou souvisely, motivovány jsouce vnitřními psychologickými důvody.

Idea, kterou báseň znázorňuje, může míti cenu aesthetickou jen potud, pokud ji srovnáváme s ideami jinými, a čím tedy idea která týká se zájmů vyšších, nebo čím více ku pravdě se blíží, tím vyšší jí připočteme hodnotu, a tím výše postavíme též báseň samu, ačli provedení samo s dostatek vyhovuje zákonům uměleckým.

Tu pochopiti lze, do jak značných sporů se básník může dostati. Idea jím hlásaná bude vždy též posuzována se stanoviska a hlediska pravdy. A tu jak známo o mnohých věcech není mínění jednotné, ba právě o ideách nejvyšších veliké panují spory, tím více, any důkazy vědecké právě na tomto poli přestupujíce pole zkušenosti nemohou býti kontrolovány skutečnými facty, a bujný let myšlénky snadno vybočí z kolejí vížící ho logiky. A jsou pravdy, kterým konečně jen musíme věřiti! A tu různé tábory stojí proti sobě — nuže i básník volí, a k jedné či oné straně se přidá. Můželi chtíti, aby ti, kdož jiného jsou mínění, již proto jen, že básník jest, k němu se přidali? Ne, on naopak tím houževnatější vyvolá odpor, on pak dle mínění svých protivníků nepravdy v krásné odívá roucho.

Avšak není nutností, že by básník vždy a každou básní idei znázorňovati musil. Toť nemusí býti cílem básníkovým; jemu děj nějaký sám o sobě a pro sebe se líbí, on nesnaží se nikterak vědomě dějem svým idei nějakou svou znázorňovati, ba on vůbec o to se nestará, zda vůbec básní jeho idea nějaká se znázorňuje. Kdežto v prvním případě vázán jest zřetelem ku své idei, ku svému problemu, zde běží mu jen o to, aby děj o sobě vyhovoval zákonům aesthetickým. Filosofické consekvénce si může čtenář učiniti sám.

Vizme tudíž, jak v této příčině se věc má s Twardowským Vrchlického. Nehodlajíce však nic napřed do básně této vkládati, vyložme pragmatický postup děje.

Starému Twardowskému se narodil syn po nepřítomnosti jeho v domově, jehož on neuznává synem svým a jej prokleje. Zlý duch tím domáhá se vlády nad ním a znepokojuje ho již v mládí. Twardowski starý však pečlivě přec o dítko své se stará, je vychovává a pošle na studia. Tato se mu zprotiví však dosti brzy pro bezcennosť jejich a Twardowski se brzy octne ve společnosti veselých hochů v krčmě a s nevěstkami; tu cizinec jakýs v noci vyvolá jej ven a vede k dívce čisté a nevinné dosud, která však z nouze, bídy a hladu musí zaprodati česť svou panenskou, o niž ji také Twardowski připraví. Lítostí jat sedí den na to Twardowski v krčmě, ďábel přijde k němu se zprávou, že mu otec zmizel a vykládá mu, že otec ho proklel, a že tudíž nevyhnutelně mu náležeti musí. Twardowski se mu vzdává a první, co na něm žádá. jest, aby mu ukázal vlastního otce jeho, aby mu objevil pravdu, k čemuž ďábel svoluje a do blázince jej uvádí, kde mu vlastní jeho otec vypravuje svou historii. Na to hned básník vypravuje o čarodějných a kouzelnických kouscích Twardowského, zejmena o proměně sluhy Twardowského v pavouka. To však Twardowského neuspokojuje a tak jej vidíme zase hledati pravdy ve scholastice a mystice; nenalézá jí však ani tu, i obrací se zase ku smyslným zábavám, a ďábel mu vykouzliti musí různé smyslnou a vilnou vášní proslulé ženy

Twardowski žádá sobě viděti i Evu, kterou mu však ďábel v kráse mladosti nemůže ukázati, nýbrž jen v lítosti a nebes hněvu, v pokoře a po pádu. Pohled tento jej dojme tak, že chce úplně změniti život svůj, chce zápasiti, chce trpěti, chce bojovati jako jiní. V následujícím zpěvu přeje si letěti světem, i vidí s hůry vše, co se v městě děje; rodinný tklivý výjev vyloudí mu slzu z očí. Všechny zábavy, které ďábel Twardowskému poskytuje, nejsou s to, aby ukojily touhu jeho. Když v jisté hospodě nechce Twardowski poslechnouti jeho rady a užiti sám krčmářovy ženy, chce mu ukázati, jak hosté v hospodě té, zejmena kapucín a žid, jsou všichni bez masky, když dáma »slušnosť« odvrátí svou hlavu, že jen chtivosť špoulí zrak i jejich pysk, a modlou jejich že jest jen vášeň a zisk. A skutečně mezi tím co ďábel provádí své kejklířské kousky, kapucín jde za krčmářovou ženou, a žid sní jitrnice. Na to uvádí ďábel Twardowského do Benátek k donně Lukrecii, zde poznává smilný život ve vyšších kruzích, avšak i Lukrecie zklame Twardowského, přijímajíc zase ty, kteří se k ní veřejně znáti nechtěli. Za to však potrestá ji Twardowski, že promění se v bídného, polonahého a otrhaného žebráka. Twardowski zase pátrá po pravdě; jelikož však ďábel mu ji tají, nechce plouti s ním, a chce svým lidským zrakem zříti, co je skryto za oblakem. Letí tudíž světem volaje: »Kde jste? Kde jste, zdroje žití?« Kleje, proklíná, avšak Boha není nikde, nikde, — místo toho všeho našel tam shnilé duše, duše brusičů, kritikářův, odrodilců, prospěchářů. Nemoha tudíž nikde najíti pravdy, ana hluchá je příroda a odpovídať nechce člověku, chce zvyknouti si na opuštěnosť mnohem děsnější, která jej očekává po smrti a uchýlil se tudíž v samotu, aby zde našel neli zřídlo poznání, aspoň míru zdroj. Tu zachrání kněze, který jde zaopatřovat nemocného, překonán obrovskou věrou jeho. Na to přichází tentýž kněz ke Twardowskému, aby obrátil duši jeho k Bohu; neboť jest to zároveň týž kněz, jenž ho křestil a v mládí vyučoval. Ten sděluje mu, že otec jeho nevlastní bojoval pro spásu národa, že byl jat a zavezen do Sibiře. Tu pociťuje Twardowski velikou lítosť nad dosavadním bezúčelným životem, a vznikne v něm velká touha, vyhledati otce svého. Na tu cestu se též vypraví a spatří pak, jak andělové vezou duše k nebi, jež již dotrpěly a vyhnanství již pohár pily celý. Mezi nimi se nalézal též otec Twardowského, na něhož syn volá: »Otče, odpuštění! Slyš, dítě tvé tě volá, slyš má slova!« Avšak vše zmizelo a Twardowski žhavé proléval slzy. Ku konci nás přivádí básník do krčmy Římu, kam si byl ďábel pro Twardowského přišel; ten se chce sice uchrániti nedávno křtěným dítkem, když však mu ďábel připomenul šlechtické jeho slovo, položil dítě do kolébky a vzdal se ďáblovi, aby zachoval svou česť. A když už ďábel ho odnášel, tu vydral se jemu ze srdce tento vítězný nápěv:

Maria Panno,
ty jsi v mém hoři
jako je plavci
hvězdička v moři.

Jako ta hvězdička
svítí a těší
tomu, kdo modlí se,
tomu, kdo hřeší.

Já se již čistil dosť
v slzách a hoři,
nedej mi, Maria,
utonout v moři. (O. p.)

Vlny v proudu, od *Elišky Krásnohorské.* „Kabin. knih." sv. VI. V Praze.

Ku každému novému plodu básnickému od Krásnohorské vydávanému pohlížím, upřímně řečeno, s jakousi úctou, a snad se mnohému čtenáři tak děje. Těšímeť se tu výrazu básnické síly a mohutnosti, se kterou jinde čím dále tím řídčeji se setkáváme, slibujeme si, že zase jednou nerušeni pokocháme se ve výtvorech, vyplynulých z nejniternějšího nitra nadšenosti a vážné opravdovosti básnické, která domáhá se právem souzvuku a ohlasu v mysli a citu každého, kdo v básních hledá krásu a jen krásu, přiměřenou vyšším a lepším vznětům duše své. Snad se takto klameme, připisujíce naděje a zálibu svou čemusi, z čehož opravdu nepochodí — snad působí tu více zájem pro látky a motivy vlastenecké, jež se nám každým básnickým dílem Krásnohorské znova a důrazně ohlašují, již z těch nadpisův;

Otčině české, Dědicové, Sličná země, Buditelům našim atd. atd. Možná z části, že tomu tak: či je to chybou, je to vadou, že více dáme se hýbati zvuky a projevy duší nejen lidskostí nýbrž i řečí, mravem — řekl bych málem i náboženstvím, kdyby to u Krásnohorské bylo na místě — spřízněných? Ano, málem by se to zdálo vadou, soudě dle nejnovější lyriky naší, vadou, již omlouvá poněkud jediný zájem a záliba netážící se tak, zdali dílo je krásné, jako jestli vlastenecké, zájem, který tím méně jest oprávněný, čím bezcennější je dílo dle jiných požadavků krásna: a že plody básnictva vlasteneckého jsou celkem již asi tolik, jako přežilé, přezpívané — bezcenné, zdá se již rozuměti samo sebou — — leč, že snad ta Krásnohorská . . .

Tak asi soudí se o lyrice t. ř. vlastenecké, nad jejímiž výtvory ovšem vždy se vznáší osudná podmínka, zdali vůbec i každou jinou uměleckou stránkou dovedou vyhověti očekávání, jež již předkem sympathickými thematy byla vzbuzena: sice odpor tím větší povstává — plody, jež rozběhly se do vysoka i vznešena, stávají se tím směšnějšími a nudnějšími — a toť právě kletba jejich, jíž mnohé plody druhu toho propadly a propadají, ani všech na př. Heydukových a Krásnohorské nevyjímajíc.

Obraťme se tedy ku sbírce nadepsané, obsahující básně povstalé od roku 1875. až do nynějška. Základní thema její jest, o němžto právě mluveno, jest láska k otčině a dobrům i statkům jejím, básnířce nejposvátnějším. K otčině té se obrací zanechavši Hellady i »horkých pyramid« i »černého pláště Faustova« (str. 43. Vyznání).

> Jen ty, ó duše drahé půdy té,
> jež krev i slzy pila, krev i slzy lije
> zpod koruny své věčně trnité,
> jen tys v mém srdci pravdou, tebou krev má bije.

Dobra ta jsou jí řeč mateřská, volnosť, svéráznosť národní a jiná podobná, o nichž prý píseň stará a vždy věčně nová. Tu a tam mísí se ve zvuky toho druhu náměty jiné (Lidská vůle, Stínová hra, Akkordy noci atd.). Jednotlivé básně jsou ceny velmi nestejné: najdeš tu vzory mohutných projevů srdce láskou k otčině nadšeného, avšak i vzory veršů vlasteneckých ozpívaných již a nad rétoriku nikterak se nepovznášejících, byť i z téhož nadšeného srdce vyplynulých. Nejdelší a místy opravdu úchvatnou básní sbírky jest Lumírova smrť (str. 61—75) — jejíž m i m o t n á v a d a jest, že Lumír prý píseň tu obšírnou zpíval »v z t ý č i v m r o u c í t ě l o, z n ě h o ž v a n e s l a v n á b l e d o s ť s m r t i.« Motivy vzácných nám písní staročeských snoubeny tu v ladný celek s tužbami pěvce »bohům milého,« jimiž zpěvný život svůj dokonává, míře »z srdce (sic) k srdci« krajanů svých slovy plamennými. Jména Záboj-Slavoj-Lumír ovšem tak jsou v obraznosti naší spojena, že nesnadno je rozlučovati, tak že nezbývalo básnířce nic, než dáti labutí píseň — sit venia verbo — Lumírovu — v y p r á v ě t i o d o t c e s y n u s v é m u, čímž báseň, začínající po »královédvorsku«:

> Zašel v bory se Slavojem Záboj,
> mocná bedra opásána meči,
> vzdorem žhavým rozhněvána srdce
> proti Franku, mrzkých vrahů králi.
> V levo Slavoj, v pravo zašel Záboj,
> s nimi muži — bratrských to srdcí atd.

čímž báseň, pravím, jaksi trpí co do síly a jednoty. Zadumaný syn, písní u Záboje zaslechnutou uchvácen, jakoby mluvil za básnířku, ve smyslu, zde z počátku zmíněném:

> Ve snu se mi o té písni zdává . . .
> v pění bratří však jí nezaslýchám!
> Mnoho zní kol písní holubičích,
> leč tak bohatýrská, orlí — nikde.

Píseň Lumírova sama, hodná pěvce hýbajícího Vyšehradem, je s to, aby pohnula mladistvým posluchačem, že

> rozpjav duši na hvězdnatých křídlech,
> zamyslil se o rekovných činech,
> touhou roznítil se hodnou bohů.

Vzhledem k obsahu, jímž jest odpor proti cizincům vedený ctiteli starých bohů, jemným taktem vybásněna píseň jakožto vložka kusu téměř epického, a to zmírněna — alespoň co do těch »cizinců,« byť i ne dostatečně co do bohů — pokud pravdivosť a přesvědčivosť básnická zdála se žádati: upřímně však řečeno, že v e s m ě s a v c e l k u nerozohní ani nenadchne: nám již nedopřáno pro vyšší pravdivé stanovisko rozplameniti se s naivností takovýmto projevem, jenžto převahou svou přece vystupuje jakožto samostatný celek, jsa přece jen kusý, a bezprostředně lyricky na nás

působí: tolik jest jisto, že pěvec »Záboje a Slavoje« dnes by ve svou báseň tak obšírné deklamace toho druhu nevetkal.

Jak řečeno, vady lyriky vlastenecké vůbec naskýtají se hojně i ve sbírce této: pathos více vyřečněné než vybásněné, nadsázky nepřirozené, jež nikoho nerozehřejí, neb jen aby tím rychleji ochládl, nepravda mermomocí stále vnucovaná a tím ještě více cítěná. Takovýmito verši ruší se často dojem básní i krásnějších, jakými sbírka bohata. (Otčině české: str. 7.)

. . . Božství svobody zřím v zlatolesku!
Jsouť jeho oltářem tvá prsa zraněná, —
ó matko! světice! tu vážně klečím, —
kdy byla modlitba jak tato vznešená,
a který bůh byl toho božství větším?

(Dědicové: str. 9.)

Z těch vojů strašných, pod Čerchova stínem
kříž nesoucích, kříž z mečů smrti skutý,
na nějžto věčný Řím chtěl hromoklínem
vbít národ Husův . . . .

(Str. 151.)

Tak velkou svátosť, nejdražší v tom světě:
česť národa a slovo, české slovo!

Takto stává se, že báseň žádajíc příliš mnoho, nedosahuje ničeho.

Povolání básníkovo, věštím hlasem buditi a zaněcovati pro idee vlastním nitrem vládnoucí, provedeno tu a tam více kazatelsky než básnicky, a leckterá báseň zdá se napsána jen k vůli konci, ač má býti naopak. Tam také obyčejně setkáváme se s motivy již otřelými aneb novými sice, ale nezdařilými: na př. str. 94. U malé kolébky Sudička stála atd.; Dcerám Tater; Podzimní úsměv; Mládeži české a j. Čtenář bývá tu více na chvilku oslněn než trvale dojat, aby spěl odhodlaně a pevně

Vzhůru, jen vzhůru za ideálem,
v zápalu vroucím, se srdcem čistým,

tam, kde

„obě zvučí v souladu stálém:
i krása, i pravda."

Všude, kde nezvítězila frasovitosť nad myšlénkou patrně vřele procítěnou, vyřinuly se básně opravdu krásné, tu tklivě hravé, tu mohutně vzrušivé. Za nejkrásnější pokládám v prvé příčině »Prostý obrázek« (1876. str. 117.), jemuž — co do elegance výrazu básnického a jemné, delikatné lícně — přál bych bratří co nejvíce.

Jest večer, klid; . . . . .
vesnická jde děva z háje —
i zblédla jej, neb výše jásá
zpěv její teď a tichne vroucněji . . .
dech lásky vane kol, a písně krása
z řas i kol z květů loudí krůpěji.
Již zašla dál . . . . .
Ó jak jsi krásná s těmi horami,
s jich stokrát žehnanými chatami,
a s hvězdným svědectvím tam nad jich hlavami!

Ve příčině druhé srovnej — jen příklad »jeden místo mnohých« — »Píseň Vltavinu« (1876. str. 124.):

Vltavo, ty zapěj Vyšehradu,
ať se zjaří vetchý mutný spáč . . .

Zazvučte, ó rtové matky země,
hlahol, Vltavo, nechť hymnu muk!
Netrp jen, ó nezmírej tak němě, —
zahřmi s esk, — jen živý rodný zvuk!

A chcešli příkladů více, viz jen »Skalní drama« (1875. str. 136.), poněkud též »Buditelům našim« (1884. str. 14.), dále »Stesk« (1883. str. 47.), »Tichá duše« (1879. str. 52.) s účinným závěrem, »V rodné půdě« (1884. str. 114.) a j. Akkordy nocí (1874. I.—VI.), znělky, méně se asi zalíbí: zevnější forma snad způsobila, že naskýtají se tu místa těžkopádná, přeplněná, nejasná.

Jinak verš Krásnohorské jest ohebný, povolný myšlénce, mluva téměř vesměs ušlechtilá, libozvučná až na některé zlozvuké spřežky.

Úprava sešitku jest hezká, ceně básní přiměřená: jen vady tiskové, neobyčejně četné, místy poněkud ruší.

P. J. Vychodil.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* Někteří členové čtenářského spolku v Přerově, většinou professoři a učitelé škol přerovských, sestoupili se na samém počátku r. 1885. v užší kruh, jakýsi literarní odbor, aby dílem přednáškami, dílem volnými rozhovory úplnější znalosť všech pozoruhodnějších zjevů novější literatury české si zjednávali a spolehlivý soud o jejich ceně

aesthetické si osvojovali. Jak daleco svému účelu snažili se vyhověti, o tom podati může důkaz následující přehled činnosti jejich do minulých prázdnin sahající:

První večer věnován byl „Přehledu dějin literatury české,“ jejž napsal *Jaroslav Vlček*. (Ref. prof. Krippner.[1]) Pochváleny byly při knize té hojné přednosti; tak zejmena nevšední bystrosť a samostatnosť úsudku, obratně psané obsahy jednotlivých děl, přehlednosť látky, svěží a jasný sloh atd. Vytknuty však také mnohé vady, z nichž nejdůležitějších budiž i zde vzpomenuto. Rozdělovati literaturu českou v starou a novou, z nichž prvá potom sahá od nejstarších dob až do vymření českého písemnictví v době pobělohorské, a tak odchýliti se od obecného u nás rozdělování, k tomu není podstatné příčiny. — Při rozvržení látky dbáno dělidla nestejnorodého: jednou stejnosti látky, po druhé stejnosti doby, čímž Vlček úkolu svého, vypsati rozvoj literatury české, dosíci nemohl; tak stala se sice knížka pro praktickou potřebu přehlednou, za to však věci pozdější před dřívější položeny, spisy dobou k sobě náležející od sebe odtrženy a jinam vřaděny. — V jednotlivostech mezi jiným toto vytknuto: Důležité evangelium svatojanské zcela mlčením pominuto. — Obsah Libušina Soudu není podán, ač při epických zpěvích rukopisu královédvorského obyčejně dosti podrobný obsah je připojen. — Proč sepsání celé sbírky básní rukopisu královédvorského do druhé polovice 14. století se klade, mělo býti širším kruhům, jimž kniha Vlčkova jest určena, nějakým přesvědčujícím důvodem dotvrzeno. — Obsah Záboje při vší zevrubnosti podán nesprávně. — Špatné jsou lokaly v nadpisech básní: O vícestvie nad Vlaslavem, o pobitie Sasíków, o pobitie Polanów i vyhnánie z Prahy. — Když chtěl citovati V. některé ukázky z básní rukopisu královédvorského, — což je velmi žádoucno —, měla se vybírati místa jednak pro tehdejší názory, jednak pro básnický ráz charakteristická. (Dvě taková byla také od ref. navržena.) — Z lyrických básní téhož rukopisu není ani jedna jmenována, neřkuli stručný obsah podán. — S většinou úsudků, které pronáší V. o povaze básní obou rukopisů, projeven nesouhlas. — Tak jmenovitě nemohlo se za pravdu uznati, že by všechny skladby, jak se na str. 13. tvrdí, projevovaly nadání převahou lyrické. Ukázáno, že episoda varytová v Záboji a obšírné dobývání hradu Krurojova v Čestmíru plánu epického nijak neruší, nýbrž že s požadavky epického básnictví prostonárodního a jemu blízkého úplně se srovnává. Rovněž nemohlo se připustiti, že by již sama scenerie v Záboji, působící jako mlhový obraz, jevila na sobě lyrický ráz. Uznáno sice, že místa v Záboji ani určitými jmény označena ani tak určitými rysy nakreslena nejsou, abychom jen na ta a žádná jiná mysliti nemohli; ale referent pokusil se to vysvětliti tím, že básník Záboje od dějů opěvovaných delší dobou byl oddělen a že pověsť o tom kolující místa neurčitě naznačovala. Podobně s úsudkem Vlčkovým o nedostatku plastiky a objectivnosti nesouhlaseno. Že by konečně skladatelé všech básní znali staročeskou literaturu i písemnictví jiná, měl V. stručně ukázati; jinak tomu věříme jen s obmezením na básně nejmladší. — Když V. dále uznal za vhodno nejhlavnější důvody tu a tam proti pravosti obou rukopisů pronesené v pouhém přehledu dějin literatury tak ostře povědíti, neměl zajisté také odpovědí pominouti, kterými obhájcové pravosti útoky ony hledí vyvrátiti; toho však neučinil. Takovým pak nedosti objectivným a nestranným počínáním může býti ledakterý čtenář v tu mylnou domněnku uveden, že vítězství ve sporu tom do táboru podezíračů, kam podlé všeho i V. náleží, se schyluje. — Referent snažil se také na vratkosť některých důvodů proti pravosti uváděných ukázati; tak jmenovitě vyvracel, že vlastenectví, svoboda, humanita nebyly našemu starověku ideami cizími; vyložil, jak si onu nejprvnější oslavu vlastenectví a svobody, Záboje, možno vysvětliti; ukázal, že smysl pro přírodu v těchto básních se vyskytující nemůže býti zjevem podezřelým; odpověděl konečně k otázce, proč „tyto tak znamenité básně v dobách rázného národního antagonismu 14. a 15. století zůstaly beze všeho ohlasu a beze stopy na půl tisíciletí utonuly v zapomenutí.“ — Obsahy jednotlivých plodů středověké romantiky, o kteréžto době V. jinak velmi pěkně pojednává, jako legendy o sv. Kateřině, Alexandreidy, zvláště pak velenechutného a aestheticky úplně bezceného Tristrama a Tandariáše uznány za příliš obšírné. — Při oceňování legendy o sv. Kateřině, jmenovitě však Alexandreidy a Nové Rady Smila Flašky řídil se V. požadavky moderní aesthetiky a

[1]) Obšírná jeho kritika uveřejněna byla svého času v „Komenském,“ jakož vůbec obsahy jednotlivých přednášek a důležitějších hovorů pravidelně do tohoto časopisu se podávají.

tím dospěl arci k úsudkům, od dosavadních podstatně rozdílným. Než o těchto požadavcích byla tenkráte velice chatrná povědomosť, i nemůžeme tedy žádati, aby jim tehdejší básníci neznajíce jich hověli; tím bychom je zajisté činili za vady a nedostatky věku jejich zodpovědnými. — Konečně, abych zprávu o knize Vlčkově uzavřel, zapomenuto mezi jiným na knihu Rožmberskou, nejstarší to naši knihu právnickou, jejíž kulturněhistorická cena vysoko se klade. Vůbec o právnictví, chloubě to naší, kde vane ryze národní duch, mělo býti samostatně (ovšem s přiměřenou stručností) pojednáno. —

Jedna z nejbližších schůzí věnována Vrchlického Perspektivám (Ref. prof. Fischer.). Když bylo stručně promluveno, jaký poměr kritika k básnické činnosti Vrchlického zachovává, charakterisován nejprve výlučný směr básníkův, který vyžaduje, máli se plodům jeho rozuměti, i výlučně připraveného čtenářstva. Na to přikročeno k ocenění jednotlivých básní, z čehož arci zde jen nejdůležitější věci uvésti možno. Na „Andělské ekloze“ ukázáno, jak opovážlivě básník s ustáleným pojmem andělskosti naložil. Láska sice i na mnohých jiných místech zaměněna s chtíčem smyslným, zde však tento způsob veškeren náš cit a zároveň i víru naši velice uráží. Viz na str. 11.: „V očích blesky svítily mu (t. andělovi) divé vášně“ a na str. 12.:

„Na loži na tygří kůži tam leželi oba
v chvíli té, kdy přemohla je smyslů sladká mdloba
a jich nahé údy kryla rudých růží zdoba,“

a přece zatím kolem nich „zhouba, zkáza, zatracení hlučí!“ Mimo to vytknuty byly tu některé nelogičnosti a nesrovnalosti, které důkazem jsou kvapného tvoření. — Žebrák Buddhův vyniká sice krásnou ideí: Jen v odříkání blaho!

„Ten největší, kdo žije ve chudobě,
ten nejvyšší, kdo ve prach nízí čelo;“

za to však obrazy jsou místy nejasny. — Zdařilou nazvati možno báseň „Attis a Kybele,“ provanutou duchem antickým. Idea: Láska čistá podlehne smyslné vášni, ale kaje se z toho hrozným způsobem, až tím se očistivši, dochází odpuštění. Nevhodný zdá se tam obraz: „O radosti, kde chytit prsy tvé!“ — Na básni Hora ukázal referent charakteristické zvláštnosti poesie Vrchlického: zálibu jeho v látkách výstředních, pravdě nepodobných, hrůzyplných. Král beze všeho lidského citu, v nezměrné zpupnosti na konec i bohem se dělající; žena příšerně vášnivou lásku tomuto netvoru vyznávající — tak nelidské postavy nezdají se býti předmětem básnického tvoření. Líčení smyslné vášně dostupuje zde zase povážlivé míry. Viz na str. 40.: „Já miluju, pojď honem“ a zvláště verše následující! — Nebezpečnou je idea básně: Probuzení Pana. Stručný obsah je totiž tento: Velký Pan v lese usnul těžkým snem, v nějž uvržen byl příchodem nových bohů; tam spal celé věky. Najednou se probudil, síla pravěku v něm oživla, on vykročil z lesa a brzo na to vstoupil do — chrámu gotického v jakémsi klášteře. I jal se tiše, pak bouřněji na svou flétnu pískať, takže obrazy svatých k zemi padajíce se tříštily. Toliko duše varhan z chrámu nechtěla odejíti. Tu však z Panovy flétny hučel již hřímající orkan, takže brzo „varhan malá duše v ní splynula, jak splývá v moři krůpěj,“ ba najednou i klenba nad oltářem se sřítila a za nedlouho celý klášter ležel ve zříceninách. „Pan vyšel velký, úsměv jitra na rtu a v očích hvězdy letní noci.“ Jaká tu idea? Nemýlímeli se, tato: Probuzená síla přírody je daleko mocnější, než kterékoli positivní (zde křesťanské) náboženství. Věru, idea tato mohla by se státi mnohému čtenáři, zvláště mladému, velmi záhubnou! — Z dalších básní velmi zdařilými uznány byly Assokamala, kde moc krásy statečně okouzlujícím způsobem se opěvuje, a Savitri, ve kteréžto básni obětavosť manželské lásky samého boha smrti překonávající nemohla býti úchvatněji vylíčena. Škoda jen, že vyskytuje se zde opět několik dílem nevhodných, dílem méně jasných obrazů. — Bujnou smyslností dýše báseň Akme („Septimius Akme zvolna řízu rozpíná, hrdličky dvě v hnízdě vidí, ňadra nevinná“ a násled.). Jaká tu idea? Či je to pouhá hříčka? Proč právě jména antická byla zde volena? Pozoruhodna je báseň Lid v práci smýšlením a jednáním svého reka. Lid nechce Maurů toliko svým zjevem poděsiti.

„Toť jako papež byl bych, jak se zjeví
ten rovněž myslí, že už zázrak dělá. (!)
Já pracovat chci, to má moudrosť celá.“

A proto prchající Maury od rána do večera zabíjí! — Někde báseň končí disharmonicky, jako na př. Zpověď. Zrádce Vintíř zlým svědomím trápen už po pět dní umírá. V nejvyšším zoufalství vyznává knížeti Břetislavu svůj zločin a hrozná muka duševní,

která vytrpěl; ale kníže volá: „Jak žil jsi bídně, tak bídný konec vem!“ Pěkná je, zvláště na počátku Pouť za hrobem sv. Patrika: dále jest arci opět ledaco nepochopitelno a nejasno. Že Vrchlický i zbožně mluviti dovede, dokazují tyto pěkné verše (str. 168.):

„V šeré zpovědnici kněz
šedý seděl; v němém žalu muži
a s pláčem ženy spěly před soud boha,
a slovem kněze odpuštění boží
hned slétalo a hned zas odlétalo
dle zásluhy, dle lítosti, pták rajský.“

Na konci jednomyslně vysloveno, že sloh Vrchlického je sice nádherný, místy oslňující, ale často obrazy, z nichž některé se zálibou se opakují (zvláště motýl, losos, blesk a j.), přeplněný; dále že umělecká composice a propracovanosť básní leckde za bohatostí slohu pokulhává; konečně že v některých básních taková hojnosť cizích jmen se vyskytá, že i vzdělanec často k slovníku naučnému sáhnouti musí. (P. d.)

Činnosť literarního spolku plzeňského. Posuzuje *Josef Kousal*. Jak spolky, literarní spolky zvlášť na uvědomění národní působí, o tom psáti, znamenalo by opakovati to, co každý ze čtenářů dávno ví, neb čeho v různých tiskopisech dočísti se může. Proto přistoupím hned k úkolu svému a pokusím se vypsati, kterak konal jmenovaný spolek onu úlohu, kterou spolkům těm obyčejně vytýkáme.

Krajina plzeňská není ani průmyslná, ani ve příčině národohospodářské bohatá. Obé snad bylo příčinou, že lidu zdejšímu zachováno bylo náboženství a s ním starý mrav i starý, národní kroj, a že lid sám není ještě přesyceným, nervosním, netouže po špatné četbě, spíše k idealním snahám se kloní. I zde jsou po venkově i v městech četné spolky, jež neživoří, jak z referatů zdejšího krajinského listu soudím. Přednášky hospodářské, poučné, vlastenecké i zábavné střídají se a jsou důkazem, že strážci na Sionu dobře sorganisovali voj na této západní baště národu, kde nehrozí sic tak zoufalý útok nepřítele, jako v severních Čechách, kde však, i kdyby hned nepřítel s této strany mocně udeřil, se statnějším ještě odporem by se potkal, než na severu. Při tom všem však nedá se upříti, že národní uvědomění na českém jihozápadě v plénkách odpočívá srovnáno s jinými krajinami, že však probuzení daleko více slibuje, než v jiných, bohatých, průmyslných krajinách, kde probuzené národní vědomí ihned začalo postonávati na úbytě.

Literarní věstník „Plzeňských listů“ oznamuje v každém svém čísle přednášku buď v té nebo jiné besedě, krom obligatní přednášky v literarním spolku zdejším, o němžto lze říci vším právem, že je dnes ve květu činnosti své, jaké od takového spolku v tak uvědomělém a velikém městě čekati lze. Ne eufemicky užil p. redaktor „Literarní Hlídky“ když se ve příčině činnosti spolku tohoto na mne obrátil, názvu „spolku slavného;“ jeť literarní spolek plzeňský slavný, a tu slávu jeho hlásá nejlíp nejvybranější program přednášek z oboru věd i umění. Dovoluji si zde podati takovýto program činnosti spolkové počátkem školního roku 1884. až ku konci června 1885., kdy i spolek za příčinou professorských a učitelských prázdnin ve schůzích svých ustává, by as počátkem října započal znova, a přidámli, že není ani jednoho pondělka, ve který by spolek ustával, ku přednášce a na to následující volné zábavě se nesešel, a že i kdyby cizí host přednášku svou odročil, o přednášku vždy je postaráno, pak nebojím se, že řeknu mnoho, nazvuli život spolkový velmi čilým a existenci jeho velmi čestnou. Jeť též jednatel spolku, pan prof. Čipera, ve příčině té pravým čiperou, jenž na počátku školního roku již nelení a napadneli toho neb jiného povolaného, s pravou evangelickou nezbedností zůstává tluka, až mu přednášku slíbí. Onemocníli jeden neb druhý, nemůželi přespolní host přijíti, není nikdy zle. Buď p. jednatel, nebo p. předseda, t. č. zemský poslanec a okresní sekretář p. Švarz, vždy mají něco po ruce, co čestnou náhradu slibuje i poskytuje. Spolek schází se v malém sále měšťanské besedy, kde rád vidí cizí tváře a se staročeskou hostinností přijímá. V malém tomto sále literarního spolku zařizují se slavnůstky menší, jež bývají nejnenucenější, nejsrdečnější, nejzdařilejší. Ve školním roce 1884.—1885. uspořádal spolek tři takové večírky, a sice jeden ku poctě záhy zesnulého, nezapomenutelného Beneše-Třebízského, dva ku poctě Svatopluka Čecha a Adolfa Heyduka, jehož padesátiny spolek čestnou touto vzpomínkou uctil; při takových příležitostech, jak bližší program ještě ukáže, tvoří krátký proslov, delší životopis o významu oslavence v literatuře, dále zdařilé výkony zpěváckého spolku „Hlaholu“ neb pěveckého quartettu „Lyra“ a výkony jiných

dam i pánů program slavnostního večírku. Na pozvání stává obyčejně „malá slavnosť“ neb podobně, dopadne z toho však vždy upřímná, nelíčená, vlastenecká slavnosť, která mocný dozvuk zanechává po sobě v městě, v němž kromě víc než třiceti tisíc Čechů, žije přes deset tisíc Němcův, a kde vítězství národní strany teprve v posledním desítiletí pojištěno jest.

Snad nebudu s to, abych s žurnalistickou určitostí všecky přednášky ve školním roce 1884.-1885. vypočítal a jich zaslouženou cenu vylíčil, an jsem původně na referat tento nemyslil; za to však slibuju v tomto roce 1885.—1886., dáli Bůh zdraví, bedlivým býti pozorovatelem a „Hlídce literarní“ hodnověrným zpravodajem.

Předním úkolem spolků literarních je dojista, by uváděly širšímu obecenstvu na paměť zásluhy předních spisovatelův o literaturu, aby nejen ve stálé evidenci udržovaly literaty žijící, horlivě a s prospěchem o rozkvět literatury pracující, ale aby též památku zesnulých koryfeů obnovovaly a tím interess obecnosti k literatuře, tomuto palladiu každého kulturního národa, stále svěžím zachovaly. Úkolu tohoto mohl si, po mém zdání, literarní spolek plzeňský lépe všímati, neboť, jak z programu vidno, neučiněno na tomto poli, až na tři zmíněné večírky, skoro ničeho. Dále nemyslím, že by bylo i to dosti zajímavým a prospěšným, rozebírati v literarních spolcích jedinou báseň nově vyšlou a jednotlivá místa z ní hlubší kritice podrobovati, nebo docela ukázky podobné předčítati — na to má doma každý dosti kdy. Co po mém soudu jediné pravým a i místním býti může, je snaha, když ne celé doby, tož aspoň celé činnosti toho neb jiného z moderních básníkův a spisovatelů vůbec. Co lze zajímavého a poučného pověděti o takovémto obraze doby neb jistého odvětví písemnictví! Podrobné rozebírání řádkův a veršů je v širších spolcích nejen nevděčné, ale i unavující.

K požadavku našemu jest ovšem třeba 1. hlubšího myslitele, 2. pilného sběratele, a to mnohým našim literarním kritikům schází. I v literarním spolku plzeňském jsme takovéto vyšší kritiky postrádali. Na svědectví stoj zde nástin jednotlivých přednášek.

V měsíci říjnu, listopadu a prosinci přednášelo se „O vývoji moderního badání v oboru dějin staroorientalních,“ „O výpravách afrických“ (třikráte), „O explosi svitiplynu, lamp petrolejových“ atd., „O vzdělání a kriminalitě,“ „O francouzské revoluci,“ „O katolické protireformaci v Čechách v době 1658—1780,“ „O alpské růži,“ „O životě a jedu hadím,“ o spisu „Die Unterrichtssprache an der Volksschule,“ „O básních J. V. Sládka,“ „O dějinách vzniku chemie a chemické statistiky,“ „O Plzni ve válce třicetileté“ (dva večery), „O poesii v rouše antickém.“ Dne 22. a 29. prosince podány byly literarnímu spolku dvě zajímavá a zároveň důležitá studia z oboru národohospodářského. První zabývala se se „zástupkami a penězi vůbec,“ druhá měla za předmět „systém mercantilní a kolonialní,“ jichž historie důkladně probrána a hlavně na nesprávnosť systému mercantilního poukázáno, jenž jen obchod a průmysl na úkor rolnictva zvelebiti zamýšlel a proti němuž vystoupil Adam Smith. Dne 5. a 13. ledna přednášel professor angličiny na zdejší průmyslové škole: „O Anglii.“ Byl to výtečný obraz národních, sociálních, politických a náboženských poměrů na základě původních pramenů. (P. d.)

Nakladatelé pražští konali nedávno schůzi, v níž rokováno o chabé hmotné podpoře literatury od obecenstva. Mezi jiným navrženo vydati veřejné provolání k národu a vyzvati všecky vrstvy jeho, aby četněji díla česká kupoval a rozšiřoval. O provolání tom dosud nikde neslyšeti; za to však uveřejňují — nevím po kolikáté už — noviny provolání jiné „Ve prospěch českého čtení.“ Podepsáno jest bez mála půl druha sta jmen slavných — v čele vůdce náš *Rieger* — i neslavných, spisovatelů, redaktorův a j. Snad toto provolání jest následkem oné schůze nakladatelské. Ostatně podobné stesky ozývají se v *listech polských*, a příčinou jich hlavně udává se — soutěž knihkupecká ve vydávání časopisův a listů periodických. V *českém* provolání naopak stojí: „Nakladatelé čeští snaží se o rozkvět a pokrok literatury národní zajisté věrně a neunavně.“

Umělecká beseda pražská 29. dne list. v literarním odboru „dle kompromisní listiny svorně“ zvolila za předsedu Prima Sobotku, za místopředsedu J. V. Friče. Do výboru zvoleni: Dr. Balcar, Josef Holeček, E. Jelínek, Václav Řezníček, Dr. Zítek; za náhradn.: Jan Červenka, J. M. Hovorka, A. Klose, A. Šnajdauf, E. Valečka; do správního výboru: Dr. Balcar, Jos. Holeček; za náhradn. jejich: J. M. Hovorka, A. Šnajdauf. „Vyjednávání o kompromis s nejčelnějšími spisovateli bylo odborem schváleno.“

— V témž odboru lit. 12. prosince předn. P. Sobotka: „Několik črt ze slovanské mythologie.“

Slavia, lit. a řečn. spolek v týdenní schůzi 30. listop. měl přednášku prof. Paroubka: O českém verši a ref. p. Povra o spise: Slava preporoditeljem.

V Českém Musei 28. listop. přednášel *Václ. Svoboda*: O sklánění cizích jmen.

V Besedě učitelské v Praze 28. listop. předn. *Jos. Kořenský* o svých letošních cestách.

V Král. č. spol. nauk 7. pros. předn. *J. Durdík* o řadění nauk filosofických dle complikačního stupně látky jejich.

II. Smíšené.

O Zelenohorském Rukopise píše *K. Müller* v Allg. oesterr. litztg. (č. 19.—20. str. 14.): „Dnes nepochybuje žádný nepředpojatý, ze v tomto případě máme před sebou starou písemnou památku národu českého, a že domnělí padělatelé naprosto neměli vlastností k takovému padělání potřebných. Příti ovšem lze se o tom, zdali oba zlomky povstaly v 9. století, jak někteří učenci tvrdí, anebo v 11., jak jiní lépe prý vědí — ale o pravosti básní není již asi pochybnosti.“ O Rukopise Královédvorském, totiž rukopise samém, nikoli básních jeho praví, že pochází asi ze stol. 13.

„Slovanský sborník“ prací českých i jinoslov. spis. uchystal do tisku pražský lit. řečn. spol. Slavia — ve prospěch dramatického družstva v Lublani.

„Rakouské mocnářstvi slovem i obrazem,“ vycházející z popudu J. cís. Výsosti korunního prince Rudolfa, od knihkupců vídenských tak bylo rozkřičováno, že samo německé obecenstvo proti neslušné reklamě té veřejně se ozvalo Ostatně dle všeho podobá se, že vyjde dílo to přece pouze německy a maďarsky (ed. dramatik *J. ryt. v. Weilen* a *M. Jókai*). O českých umělcích a spisovatelích, ač dílo jednati bude též o Čechách, není ani dosud zmínky; však v 1. sešitě (str. 17.) řečeno, že „literarní a umělecké kruhy všech národů tohoto mocnářství spojily se ke společné práci.“

„Prosti dělnici“ spisovateli. Nákladem Viléma Körbra v Praze počala vycházeti *Naše knihovna*. Sbírka povídek zábavných, *veskrze prdci (sic) to prostých dělníků.* Seš. 1. obs. „Ve víru žití,“ výběr povídek a humoresek Jos. Floriana. Naší zásadou jest, aby každý konal práci, jíž se naučil a rozumí; i prostý dělník — ač jestli spisovatel těchto „povídek“ dělníkem prostým, čemuž nevěříme — může býti spisovatelem, ale posuzovati proto budeme práci jeho jen jakožto spisovatelovu, ne jako dělníkovu. Poněvadž pak pro lid, i pro dělnický, jako pro mládež jen „nejlepší je dosti dobré,“ proto takovýchto podniků schvalovati nelze: jestiť velké nebezpečí, že se dostanou do rukou nedostudovaným studentům, a ti víme, jak umějí s literaturou nakládati! S vydáváním oné knihovny spojena stránka humanitní: výnos věnován pro *zahdlející* na výpomoc.

„Vesna“ brněnská bude míti přílohou humoristický list, „jehož účelem bude pěstovati ušlechtilý, zdravý humor vůbec, moravského pak lidu zvláště.“ Redaktorem bude *V. A. Černý* (v Bosní u Mnichova Hradiště).

Ruch v novém ročníku bude míti obrázkovou přílohu „Umělecký Ruch.“

Křížkovského skladby počínají se sbírati a vyjdou pospolu ve zvláštním vydání.

Londýnské „Athenaeum“ uveřejňovalo ob čas přehledy české produkce literarní, kteréž psával prof. Dr. Jos. Durdík. Po tři roky již tam onoho přehledu nebylo, až nyní svěřen týž úkol (za čtyři poslední roky) Frant. Bačkovskému, kterýž práci převzal a právě tohoto měsíce odevzdal.

„Slovinac“ dubrovnický přestal vycházeti, za to však péčí kan. J. Stojanovice počal v sešitech vycházeti nový list „Dubrovnik.“

Shakespeareova díla nejsou prý psána namnoze prosou, jak dosud se za to mělo, nýbrž veršem; tak alespoň snaží se dokázati *W. W. Lloyd*, anglický vydavatel Sh. děl, dle této zásady upravovaných.

„Vrchlický — klasik.“ „Liter. oznam.“ (č. 2.) polemisuje se „Hl. lit.“ (II. 175.) a dodává: „Vrchlický jest **dnes** českým klasikem, k němuž zajisté nízká slina zášti ani nedoletá.“ Tahle věta „zajisté“ se povedla! My ovšem nezávidíme Vrchlickému „dnešní“ klassičnosti, zrobené v dílně literarněhistorického nerozumu p. K., jenž pod poznámkou podepsán, a jsouce ovšem proti všelikému „slintání,“ jemuž se p. K. patrně od „našeho genia“ (tamt.) naučil, bezbranni, napadená slova „Hl. l.“ pouze rozhodně potvrzujeme.

III. Životopisné.

Boleslavu Jablonskému zřídí se v rodišti jeho Kardašově Řečici pomník, jenž jej zobrazovati bude v oděvu řádu premonstratského, v nadživotní velikosti. Dílo svěřeno pražskému sochaři Jos. Strachovskému.

J. J. Kraszewski, z Magdeburku propuštěný pod zárukou 20.000 marek, píše 16. listopadu 1885. z Janova A. Plugovi: „O zdrowiu nic nie powiem nowego: jest źle i bardzo źle, ale niech się dzieje wola Boża. Mówię sobie: gdybym choć wiosny i kwiatków doczekał a świat w szatach życia i młodości mógl obaczyć! Miejsce pobytu, za poradą lekarza, obrałem w San Remo.“

Kard. Schwarzenbergovi věnována ve „Stimmen aus Maria-Laach“ (str. 365.—383., 478.—497.) vřelá vzpomínka pohrobní, líčící hlavně vzorný soukromý život a vzácnou povahu nebožtíkovu (seps. Rob. hr. Nostitz-Rhieneck S. J.).

Kar. Tieftrunk, řed. č. gymn. v Praze, oslavil 23. dne listop. třicetileté působení učitelské.

†Czarda Jiří (Čenský: Osvěta 12.).
†Desolda Jan (tamt.).
†Geitler Leopold (tamt.).
†Grünwald Vend. (tamt.).
†Heyduk Fr. (tamt.).
†Chvostek Fr. (tamt.).
†Ježek Josef (tamt.).
†Kotek Fr. (tamt.).
†Kouba Josef (tamt.).
†Kraus Ludv. (tamt.).
Lomnický Š. z Budče (Köpl: Hist. sbor. 5.).
†Pastrnek Ant. (Čenský: Osvěta 12.).
Světlá Karolina (Schulz: Zlatá Praha 1.).
†Šimáček Fr. (Čenský: Osvěta 12.).
†Škoda Jakub (Bílý: Zlatá Praha 50. 51.).
— — (Čenský: Osvěta 12.).
†Tesař Fr. (tamt.).
Tyršová Renáta (Vlček: Světozor 50.).
Vlasák A. N. (Navrátil: Kutnoh. listy 96.).
Dopisy Vincence Žáka k A. V. Šemberovi (Hlídka lit. 1.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Z dějin česk. básn. za let 1820. až 1855. (Komenský).
— O novellistice české z let 1820.—1848. (Hlídka lit. 1.).
Brandl, Ze života Dobrovského (Obzor 22.).
Čech L., Palacký jakožto filosof (Osvěta 12.).
Dörfl, Podvodníci v anglické literatuře (II. Pokrok 372.).
Dostál, O lásce k vlasti (Hlídka lit. 1.).
Hudec, Ilyrský ruch na slov. jihu (Květy 12.)

Kalousek, Spolek ku vydáv. písem. pam. náb. a círk. výv. (Pokrok 338.).
— Příspěvky k životopisu Palackého (Pokrok 331.).
Korec, Esthetický rozbor Čechovy „Dagmary“ (Obzor 22.).
Kousal, Činnosť lit. spolku plzen. (Hlídka lit. 1.).
Krecar, Adolf Heyduk (Lit. listy 23.).
Krippner, Z liter. besed přerovských (Hl. lit. 1.).
Krsek, Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém (Lumír 32.).
Kuffner, Listy o divadle (Květy 12.).
Mattuška, Život Bol. Jablonského (Vlasť 3.).
Pohunek, Různé bejlí z českého Parnassu (tamt.).
Rezek, Seydler, Masaryk, Jak zvelebovati naši lit. naukovou (Athenaeum 2. 3.).
Šafránek, Solon, Thales, Pythagoras (Zlatá Praha 48.).
Šťastný Vl., Několik úvah jubilejních (Obz. 23.).
Trpký, List z ptačí perspektivy (Hlídka lit. 1.).
Tumpach, Chrvátská lit. posl. lèt (Vlasť 3.).
Vrchlický, Alfonse Daudet (Světoz. 48.—50.).
Vychodil, Dagmar (Hlídka lit. 1.).
Zákrejs, Česká činohra (Osvěta 12.).
Nejnovější literat. historická (Hist. sborn. 5.).
O trojici poličských spisovatelů (Jitřenka 23.).
O hmotných poměrech naší literatury (Nár. L. 340.).
Z literarních besed přerovských (Obzor 22.).
Вейнбергъ: Викторъ Гюго. (Сѣверный Вѣстинк č. i. sll.)
Иванюковъ. Уныніе і пессімізмъ соврем. общества (tt. č. 2.)

Mickiewiczově památce věnoval polský „Kraj“ v literarní příloze své (26. listop.) řadu článků, z nichž důležitější uvádíme: Brzozowski, Moje wspomnienia o M.; Morfil, M. w liter. angielskiéj; Tretiak, Poezya polska po M.; Léger, M. w lit. francuzkiéj; Mahrburg, Poglad na wszechświat w utworach M.; Zipper, Dzieła M. i Niemcy; Brandes, Pan Tadeusz; Frank, M. w rusińskiéj lit.; F. K., Poeta i społeczeństwo; Budrys, M. w lit. litewskiéj; Incognitus, M. jako pisarz sceniczny; Kraszewski, O pomniku dła wieszcza; Połoński, M. w lit. rosyjskiéj; Jelski, M. na Białorusi; Zaleski, M. podczas pisania i drukowania Pana Tadeusza; Belza, Maryla; Studyum dokt. P. Chmielowskiego o M. a j. Článku „Mickiewicz w literaturze czeskiéj“ marně v seznamu hledáme...

Borgognoni, La bellezza femminile e l'amore nell' antica lirica italiana (Nuova Antilogia, fasc. XX.
Brückner, Jan Kochanowski (Archiv f. slavische philol. 3.).
Denis, Les origines de l'unité des frères bohémes (Ann. de la Fac. des lettres de Bordeaux 2.).
Dieffenbach, Schillers Wallenstein und die geschichtl. forschg. (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Frei, Der militarismus in d. mod. deutschen literatur (Allg. oesterr. litztg. 19. 20.).
Görner, Zur prager flugblatt-poesie d. 7jähr. krieges (Mitthl. d. vereins f. gesch. d. Deutschen in Böhmen 2.).
v. Hartmann, Köstlins Aesthetik (Zeitschrift f. philos. 87. 2.).
Hertz, August Boeckh u. Im. Bekker (Deutsche Revue 12.).
Morgenstern, Die Faustsage im judentum (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Müller, Czechische poesie (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Schranka, Über anthologien (Blätter f. liter. unterh. 47.).
de Vogüé, Les écrivains russes contemp.: Nic. Gogol (Revue de deux mondes 72. 2.).
Contributions à l'histoire de la littératnre autrichienne (Revue critique 46, 47.).
Pedantyzm kommentatorski Niemców („Shakesp. vor d. forum d. jurisprudenz“; Kłosy 1066.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Nár. Listy 338.).
Bačkovský, Výzkumy a návrhy pravop. (Šťastný: Hlídka lit. 1.).
Bartoš, Lid a národ (Obzor 22.).
Bayer, Biblioth. paedag. klass. (Athen. 2.).
Dubec, Ze zlatých dob Moravy (Lit. Listy 23.)
Durdík, Dějiny filos. (Athen. 3., Hlas 136.).
Ekert, Posv. místa Prahy (Wildmann: Vlasť 3.).
Hlavatý, Filosofie sv. Tomáše Aqu. (Hlavinka: Vlasť 3.).
Hlavinka, Růže Sušilova (Lit. Listy 23.).
Jirásek, Johanka. Z malých cest (Miřiovský: Pokrok 342; Tichý: Lit. Listy 23.; Zlatá Praha 49.).
Kapras, Spiritismus (Vrba: Lit. Listy 23.).
Kosmák, Kytice (Světozor 49.).
Krásnohorská, Vlny v proudu (Vychodil: Hlídka lit. 1).
Kryšpín, Obraz činn. lit. učitel. českoslov. (Verner: Komenský 48.).
de Lisle, Výbor básní (Zlatá Praha 50.).
Lier, Feuilletony (Nár. Listy 340.; Zlatá Praha 50.; Světozor 50.).
Mathon, Hlídka lit. (V. Drbohlav: Čech 279.).
Pospíšil, Filos. sv. Tomáše Aqu. (Hlavinka: Vlasť 3.).
Rais, V. B. Třebízský (Dvořák: Lit. Listy 23.; Světozor 50).
Rénan, Knéz z Nemi (J. Vrchlický: Pokrok 333.).
Syrokomła, Vybrané básně (Lit Listy 23.).
Škrdle, Vlasť (Želkovský: Hlídka lit. 1.).
Tomek, Děje král. česk. (Athen. 2.).
— Dějep. města Prahy (tamt.).
Trakal, Hlavní směry nov. právn. filos. (Athen. 3.).
Vorovka, Stylistika (Athen. 2.; Zlatá Praha 50.).
Vrchlický, Sonety samotáře (B. Čermák: Nár. Listy 340.).
— Twardowski (L. Čech: Hlídka liter. 1.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Lit. Listy 23.).

VI. Knihopisné.

Arbes, Ve službě umění. Skizzy. Pr.
Bačkovský, Kollárova Slávy Dcera. II. Pr.
Braun, Z pamětí krevních písařů. Obr. hist. Pr.
Čech Sv., Pravda a drobné básně. Pr.
Durdík, Dějiny filos. nejnovější. I. Pr.
Hostinský, O české deklamaci hudební. Pr.
Jirásek, Psohlavci. Histor. obr. Pr.
Kalina, Obrazy z dějin vychov. Pr.
Kolář, Rusko slovem i obr. I. 7. Pr.
Kuba, Slovanstvo ve svých zpěvech. I. 16. Pard.
Lier, Arabesky a novelly. I. Pr.
Masaryk, Základové kongretné logiky. Pr.
Pitra, Rozdíly mezi žichou a duší. Kutná H.
Rudolf, Almanah těsnopisný. Hrad. Král.
Sedláček, Hrady a zámky české. V. 4. Pr.
Sborník paedag. semináře. Pr.
Sláma, Vlastenecké putov. po Slezsku. Pr.
Šubrt, Čechy. III. 36—38. Pr.

Třebízský, Sebr. spisy. IV. 3. Pr.
Vychodil, Aristotelovy knihy O duši. Brno.
Wellner, O dějepravě osvěty. Táb.
Biblioteka najczelniejszych utworów literatury europejskiéj (Nowelle Bret. Harta a Komedye Publiusza Terencyusza). Warszawa.
Bałucki, Pisma. T. 3. „Ostatnia stawka.“ Warszawa.
Czajewski, Historia literatury czeskiéj od czasów odrodzenia. Warszawa 1885. Zesz. III.—V.
Chłędowska, Szkice literackie TT. 2. Lwów.
Choiński T. J., Henryk Hejne, studyum. Kraków.
Konar, Hrabina Sylwia. Sztuka v 3-ch aktach. Warszawa.
Kraszewski, Bajbuza (XXIII.), powieść historyczna. 3 tt. Kraków.
— Wybor pism. Oddz II. Powieści Szlacheckie (s kritickým úvodem P. Chmielowského). Warszawa. C. 1 r. 50 kop.
Orzeszkowa, Zbor. wyd. powieści T. 23 i 24: Rodzina Brochwiczów. Warszawa.
— Romanowa. Bibl. Mrówki tom. 210. Lwów.
Słowacki, Pisma. 2 wyd. TT. IV. Lwów.
Słowniczek wyrazów obcych i cudzoziemskich, używanych w mowie potocznéj i w prasie peryodicznéj polskiéj. Warszawa.
Zipper, Herder jako pedagog. Lwów.
Złota przędza poetów i prozaików polskich. Warszawa. Tom. 3. Zesz. 1—8. (Wolski, Lenartowicz, Wilkońska, Syrokomła, Pług itd.)
Гнѣдичъ, Повѣсти и разсказы. СПб.
Жуковскій. Сочиненія. Изд. 8—е. СПб.
Ключъ къ русскимъ упражненіямъ учебника Французскаго языка Д. Марго. СПб.
Ломброзо — Гетюшинова. Геніальность и помѣшательство. СПб.
Крестовскій, По память 1850—1884. г. СПб.
Салиасъ. Въ старой. Москвѣ. Истор. роман. СПб.
Соловьевъ. Княжна Островская. Истор. повѣсть. Изданіе 3—е. СПб.
Степовичъ, Изъ поѣздки въ Чехію. Изв. спб. слав. благотв. овщ. СПб.
Толстой. Громеко Послѣд. произвед. Крит. этюд СПб.
Тургеневъ, Первое собраніе писемъ. СПб.
Салтыковъ (Щедринъ), Невинные разсказы, Изе. 3—е. СПб.
-- Сатиры въ прозѣ. Изд. 3—е.
Зелинской. Истор. — критич. ком. къ сочин. Достоевскаго. II. СПб.
Baumgartner, Goethe. Sein leben u. seine werke. Freiburg im Breis. 1. bd. 2. aufl.
Brunner, Hau- u. Bausteine zur deutschen lit.-gesch. Wien.
Dohme, Kunst u. künstler d. 19. jahrh. Biogr. u. charakteristiken. Leipz.
Dehlen, Die theorie des Aristot. u. d. tragödie der antiken, christlichen, naturwissenschaftl. weltanschauung. Götting.
Gietmann, Die Göttl. Komödie u. ihr dichter Dante. (Das problem des menschl. lebens in dichter. lösung. I. 1.)
Glaser, A. Vaniček. Biogr. sk. Wien.
Günther, Grundzüge der tragischen kunst. Leipz. u. Berl.
Jaesche, Das grundgesetz der wissenschaft. Heidelb
Könnecke, Bilderatlas z. geschichte d. deutschen nationalliteratur. Marburg.
Lazarus, Ideale fragen in reden u. vorträgen. 3. aufl. Leipz.
Leskien, Untersuch. üb. quantität u. betonung in d. slavischen sprachen. Leipz
Schmidt, Lessing. Gesch. s. lebens u. s. schriften. Berl.
Wagner Rich., Entwürfe, gedanken, fragmente. Leipz.
Weltrich, Fr. Schiller. Biogr. Stuttg.
Wetz, Die anfänge der ernsten bürgerlichen dichtung. I. Das rührende drama d. Franzosen. Worms.
Wundt, Essays. Leipz.
Russisches gesprächbüchlein. Russisch-französisch mit aussprache. Leipz.
Dupuy, Les Grands maîtres de la littérature russe au dix-neuvième siècle (Gogol, Turgeněv, Tolstoi). Par.
Montégut, Écrivains modernes de l'Angleterre. I. Par.
Sarrazin, Poètes modernes de l'Angleterre. Par.
Vapereau, Eléments d'histoire de la littérature française. Par.
Adams, A brief hanbook of american authors. Boston.
Catalogue of first editions of american authors (over 300 names). New-York.
Vigfusson a. **York Powell**, Corpus poeticum boreale. The poetry of the old northern tongue from the earliest times to the 13th century. Oxf.
Calderon, El Mágico prodigioso. S německ. úv. a pozn. od Krenkela. Špan. Sbírky divad. sv. II. V Lipsku.
Coda, La filosofia di Torquato Tasso nella Gerusal. liberata. Turin.
Ferrieri, Guida allo studio critico della letteratura. 2. ed. Turin.
Mariotti, Sul canto VI del Paradiso di Dante. Rimini.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky doby, jež podává *V. D.*

I.

Pan Puntiček zabořil se do měkké pohovky, zapálil si vonný doutník a oddal se na chvilku blahým dumám.

Před ním na stole ležela otevřená zápisní kniha, vedle něho pyšnila se obrovská skříně knihami naplněna.

A propos! — — Pan Puntiček, knihovník občanské besedy v Pokrokově; na ostatním důstojenství nám mnoho nezáleží. V tomto postavení byl pan Puntiček osou, kolem níž se celý městský idealní život otáčel — vzdělán, sečtelý, řečník a pod.

Ponechme ho nyní jeho poetickým myšlénkám a prohledněme si knihovnu. Všechna česť! Skříň knihami takměř nabita. Veškerá literatura česká se na nás blaženě usmívá.

Ah, tam ony objemné svazky jsou jistě »Osvěta.« Nemýlili jsme se. Pod ní »Květy« druží se vespolek ve vkusné vazbě a za nimi ta mládež všech laciných a drahých knihoven: Ottova, Vilímkova, Lauermannova, Vačlenova. Kobrova, Hynkova, Kabinetní, Ústřední, dále Matice, Libuše atd. Radosť na ně pohleděť! Každá knihovna hoví si ve zvláštní přihradě. Na některých knihách je znáti, že svému účelu znamenitě slouží; obzvláště ony, které nesou hrdé heslo: »Osvětou k svobodě.«

V druhém pořadí trůní krásná literatura všeho druhu: romany, romanetta, novelly, povídky, humoresky, drobotiny a pod. Arbes líbá se s Třebízským, Neruda Zeyer a Holeček tísní Tyla, Chocholouška a Hvězdu; Svat. Čech, Herites, Jirásek, Vlček a Pravda stojí svorně vedlé své družky Němcové a Světlé, k níž se tulí i Sofie Podlipská.

Hned pod nimi usmívá se na nás Kraszewski, Turgeněv a dále legie autorů cizích počínajíc Hugem a končíc Herlošem.

V třetím pořadí jest již značná řada Světozorů; Paleček poslal sem také několik ročníků »se slušnými illustracemi« a »řízným vtipem.« Nějaký mecenáš dal sem dva ročníky »Slavie.«

Jaký to mohutný zdroj umy a zábavy. Až se srdce plesem rozehřívá!

Hle, tam nejvýše jsou ještě dvě knihy. Co pak to je?

»I vida, Zola a Boccaciův »Dekameron!« — Něco šťavnatého, svižného, čemu se každý srdečně zasměje.«

»Ale co to? — Vy se se mnou neradujete? Tak vážný děláte obličej? Co se vám pro Bůh přihodilo?«

»Jak? — — proč tu není: Dědictví sv.-Janské, cyrillské, maličkých, Hlasy katolického spolku, Záb. bibliotéka, Záb. večerní? Snad žertujete!«

»Ty se sem nehodí! My jsme osvětáři, jdeme duchem času, kdo by šel po zpátku. Takových knih je dosti na faře. Přece však trpíme tu záb. večerní, dostáváme je darem, víte, tak pro ty — však mi rozumíte.

»Co vás to napadá podporovati takovou literaturu, která za každým slovem má Pána Boha, která mluví ještě o zázracích. Tyto knihy postupují s pokrokem lidstva. Jsou to vesměs dobré knihy.«

»Že jen některé? — Věru dnes vás nechápu. — Však hle, tam kdosi jde pro knihy. — —«

Do knihovny vstoupila dama.

Pan Puntiček rychle se vzchopil a s lahodným úsměvem vítal příchozí.

»Moje úcta, slečno Vlastimilo.«

»Děkuji. Prosím račte mi zase něco vybrati,« zazvonila slabým hláskem Vlastimila.

Knihovník přijal z ruky její knihy a odpisoval je.

»Nu, jak se vám tato romanetta líbila?« ptal se zdvořile. — Dívka se zarděla.

»Moc hezky. Zvláště onen »Divoký demon« a »Ukřižovaná.« Velmi napínavé a příšerné, až jsem se bála.«

»Ó Arbes je v tom oboru výtečníkem. To je náš český Poe; on rozechvívá čivy čtenářovy podrobným líčením děsných výjevů, udržuje mysl jeho v zimničném napjetí a vypůjčujíc si často podklady mohutných svých effectů od pokročilé vědy. Zvláště tato romanetta jsou jediná svého druhu v naší literatuře. Takových mužů potřebujeme. — Čím bych měl slečno nyní vám posloužiť?«

»Důvěřuji vám, pane Puntičku. Vyberte mi cosi podobného.«

»To vám radím, slečno, Zeyera, v něm jest poklad všeho krásného. Jakou má nádhernou formu a směle vybudovanou composici. Jemu se na obzoru našeho literarního nebe, pokud se týče fantasie a krásy jeho podání, dosud nikdo nevyrovnal. Tato knížka se vám zajisté zalíbí.«

Podal jí uslužně Novelly II. díl od J. Zeyera.

»Zvláště duchaplné mají tyto novelly zakončení. Láska žádá tu svých obětí. V první novelce (Tereza Manfredi) hrdina láskou šílí; v druhé (Darija) stává se dívka z lásky bezectnou; v třetí (Donato a Sismonda) nevěrník proklán; ve čtvrté (Duhový pták) dokonce jest zabití, šílení a slétnutí do propasti ze samé lásky. Čtoucí člověk se rozehřívá, mocná fantasie ho unáší do kouzelného ráje — čtenář zdá se skutečně býti v jiném světě, kde slunce více pálí, kde krev prudčeji pobíhá.«

(O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. —— 1 8 8 6. —— Číslo 2.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*[1])

I.

Zkoumatel povah literarních nalezl by při humoristovi českém Václavu Filípkovi mnoho záhad, kdyby na základě bibliografického seznamu spisů, které tento nad jiné pilný spisovatel sepsal, přeložil, dle rozličných originalů volně zpracoval a uveřejnil, o vniterném životě Filípkově ponětí jakési neb úsudek vytvořiti si hleděl. Vždyť pod týmž jmenem Václava Filípka spatřujeme překlady z Krištofa Schmidta a Eugena Sue, Kampe a Goldsmitha. Houwalda a Kotzebue a mnoho jiných, pohlédnouce pak na obsah knih samých, najdeme tu bujný francouzský roman vedlé Robinsona, modlitbičky a spisy pro dítky, čtení pro lid, rozličné kalendáře a konečně též politické noviny! A jako na doplněk všeho též humoristické spisy: Turek na mostě pražském, Pamětnosti Kocourkovské a Paleček.

Václav Filípek, sdíleje osud větší části spisovatelstva v počátcích našeho probuzení, ten totiž, že síly své roztýliti musil i k vůli národním směrům tehdejším i k vůli výživě, nemohl zakotviti se v oboru jednom — prostonárodním spisovatelství, k němuž byl jako zrozen. Pravým a nejužším však polem Filípkovým byla humoristika a hlavně ona burleskní humoristika, ježto ráda až do karikatury zabíhá, když si uzdu pustí a sama sobě zůstavena jsouc, jiného ohledu nemá, než aby budila smích. V tomto oboru byl Filípek ryze svůj. Ale byl by též na satirika, a sice velmi trpkého, byl dospěl, kdyby mu bylo času zbývalo se k tomu docvičiti a rozhovořiti se dle mysli své.

Filípek byl člověk zvláštní. Skromný, jednoduchý a bez moderního nátěru; při tom však Čech celým srdcem... Náležel v tu třídu lidí, již jsou na pohled ve společnosti zbyteční a nepatrní, avšak nalézajíli se v nejužší známé společnosti, teprv objevují pravou svou povahu veselou a právě oni jsou to, kteří společnosť ve pravém tempu udržují. Rovněž Filípkovi skromnosť jeho nedopouštěla, aby se v místech neobvyklých tlačil v popředí. Ale když se mezi přáteli rozhovořil, tu oním suchým humorem svým je rozesmál, kterýmž v některých úlohách též na soukromých divadlech českých se vyznamenával.

---

[1]) K sepsání životopisu tohoto přispěli mně laskavě P. T.: paní *Anna Filípková,* choť Václava Filípka, paní *Turnovská* a p. red. *J. L. Turnovský,* p. *Jan Neruda,* spisovatel v Praze, p. *P. Tomáš Škrdle,* red. „Vlasti,“ a p. *Pacholík,* učitel na Žižkově.

Václav Filípek narodil se dne 28. srpna roku 1812. ve Veselí nad Lužnicí.

Václav Filípek měl ještě dva bratry: *Jana*, kostelníka ve Veselí, a *Františka*, usedlého na živnosti ve Veselí.[1]) Postavy byl Filípek prostřední, plného obličeje, vlasův a očí černých, nosu tupého.

Studia gymnasijní vykonal s dobrým prospěchem v Jindř. Hradci v letech 1826.—1832, naleznuv tam velmi důvěrného přítele ve spolužákovi *Karlu Tupém* (pozdějším básníku Bolesl. Jablonském). Ducha vlasteneckého a idealního neli roznítil, tož utvrdil v něm horlivý a šlechetný professor *Karel Hrubý*.

Tento nezapomenutelný professor pro gymnasium jindřicho-hradecké dával si zvláště záležeti na tom, aby žáky své seznámil s literaturou českou a jejími jednotlivými zjevy výtečnými, na př. Jungmannovou Slovesností, z níž pilně žákům ve škole předčítal. Mimo to půjčoval studentům ochotně a horlivě knih českých, tak že se nedivíme, když toho času vyvinuli se na hradeckém ústavě znameniti duchové, pozdější znameniti spisovatelé čeští: *Boleslav Jablonský, Fr. Doucha, Frant. Pravda (Hlinka), Frant. Rull* a j. v.[2])

Základ, položený prof. K. Hrubým[3]) v nitro Václava Filípka, zdárné nesl ovoce, i když později v třídě páté dostalo se mu nového professora v *Karlu Dubském*. Tenť pokračoval neméně horlivě v začátcích předchůdcem K. Hrubým položených. Probíral se žáky Hankovu mluvnici a půjčoval jim k opisování znělky z Kollárovy »Slávy dcery.«

Vysvědčení Filípkova ze tříd humanitních (»poesie« a »retoriky«) byla výborná.[1])

Po skončených studiích v Jindř. Hradci odebral se Filípek roku 1832. do Prahy na »filosofii,« kdež zároveň s Tupým nemeškali vyhledati vlastenecký kroužek pražské omladiny, skupený tehda kolem nejidealnějšího českého dobráka — *Josefa Kajetána Tyla*. Přidali se do jeho družiny.

Toto seznámení se Filípkovo s Tylem není ceny nahodilé. V krátce vidíme, kterak vřelé přátelství intimní mezi oběma se vyvíjí, ano spatřujeme v nich věrné spolubydlitele, po bratrsku spolu žijící a si pomáhající.

Tyl zaměstnán byl tehda (od r. 1831.) v kancelláři ujce svého Zelinky, účetního u pěšího pluku pražského č. 28., a tu dopoledne býval obyčejně v úřadě, někdy i odpoledne anebo si nějakou práci úřední domů brával. Byl tudíž valně zaměstnán. To však nevadilo Tylovi, aby r. 1833. dal se do vydávání časopisu »Jindy a Nyní,« národního to zábavníku pro

[1]) Synem Františka Filípka jest professor *Josef Filípek* při realce v Brně.

[2]) Professorský sbor gymnasia v Jindř. Hradci složen byl toho času následovně: Ředitelem neboli praefectem gymnasia byl člen řádu premonstrátského ze Želiva, pozdější tamní opat *Ignác Sekoušek*, jemuž podřízeni byli čtyři professoři. V prvních třech třídách vyučoval *Mdr. Skalický*, ve čtvrté supplent *Karel Hrubý* a v posledních dvou třídách humanitních *Karel Dubský*. Katechetou byl *P. Fischer*.

[3]) O Karlu Hrubém platí výmluvná slova Bol. Jablonského v Nerudových „Div. táčkách": „Karel Hrubý, který přišel k nám z Prahy a který se později vystěhoval do Ameriky, byl prvním, jenž nám otevřel oči a seznámiv nás poněkud s literaturou českou, roznítil v srdcích našich lásku k věci národní." Karel Hrubý zemřel ve státě Ohio v lednu r. 1882. jako professor na Miomi-universitě v Oxfordě.

[1]) Podáváme zde podrobný obsah obou těchto vysvědčení: Poesie (V. třída. Rok 1830.—1831. Zapsáno 18 žáků): Mores: Em., Religio: Em., Stylus: ad em., Mathesis: Em., Geographia-Historia: Em., Lingua graeca: Em. — Retorika (VI. třída. Rok 1831.—1832. Zapsáno 14 žáků): Mores: ad em., Religio: ad em., Stylus: ad em., Mathesis: Em., Geographia-Historia: Em., Lingua graeca: Em. — Od školního platu osvobozen byl Filípek r. 1828.

Čechy, Moravu a Slovany v Uhřích. Náklad vedl J. H. Pospíšil.

Do časopisu »Jindy a Nyní« začal Filípek prvně přispívati. Vedlé něho vyskytují se tu jména: F. J. Činoveský, Josef Franta, Jan z Hvězdy (Jan Jindř. Marek), Fr. Jaroslav Kamenický (Vacek), V. Sv. K.(laďenský-Štulc), B. Klatovský (Storch), Jan Kopecký, Božislav Kosořský (Pichl), J. Malý, Antonín Marek, Michal Silorád Patrčka, J. Procházka-Devítský, Václav Stehlík, Karel Strnad-Klatovský (Amerling), Mirumil (Pohořelý), O.(ndrák), Jan Slavomír Tomíček, K. Tupý, Fr. Vetešník, Vladimír (Pelikán), A. Wiesner a j.

Kterak Tyl s Filípkem společně ve prospěch časopisu pracovali, o tom svědčí následující výpověď samého Filípka: »Večer, když jsme přišli domů, Tyl obyčejně v posteli čítal a já, když tobo byla potřeba, někdy až pozdě do noci psal buď něco původního, anebo něco překládaje. Někdy jsme některý článek překládali společně; kde on přestal, začal jsem já a tak naopak. Tyl vstával velmi časně, prohlédnuv, co jsem byl napsal, psal pak a někdy i časně odešel, nechav mi na stole cedulku: »Napište původního článku ještě as na půl strany tištěné,« nebo: »Přeložte, kde jsem přestal, ještě kus dále a doneste to do tiskárny,« často i: »Dojděte k Šochovi a seberte nějakých drobností.« Byla to kavárna »u tygra,« kdežto mnoho novin a časopisů bylo pohromadě, a tam jsme chodívali na lov rozmanitých drobnůstek pro »Zrcadlo časův a ducha lidského,« pro »Čas a duch lidský« a pro »Denní kroniku.«

Časopis »Jindy a Nyní« měl zejména působiti na krásnou pleť, jejíž zrozenky ještě po veliké většině za neslušno a pochybení proti obecné etiquettě považovaly baviti se jazykem českým. Proto redaktor hned z počátku báseň do listu vložil s titulem »Jakou bych rád?« a před ní položil úvod »Něco pro veselé.«

»Nu tedy se již veselte, veselí Čechové,« hlásá Tyl, »veselte se po česku! Hovořte, zpívejte, deklamujte a tancujte po česku. Čas k tomu nastal — dlouzí zimní večerové jsou veselůstek přátelé. Cokoliv malého já k pospolité rozkoši přidati mohu, věrně učiním. Někomuli se básní k deklamaci zavděčím, ejhle! tu stojí první hotová.«

Ve článku »Jaké jsou naše zábavy« nakreslil, v jaké neváženosti, ba v jaké opovrženosti jazyk český tehdáž na mnoze, jmenovitě v jistých kruzích byl. Vypravuje tu o odpolední zábavě u pana rady z Blbova, kdežto se hostům silné kávy, dobrého vína, hebkých dortův a záživné pečené podávalo, kdežto výborná hudba byla, tančilo se a pro rozmanitosť též se deklamovalo. Domácí devětiletá dceruška deklamovala v potu tváře Schillerovu píseň o zvonu. »Nyní došlo na mne,« vypravuje Tyl dále. »Bylť jsem přislíbil, že též něčím k pospolité zábavě přispěji. Vkročil jsem na výstupek, na němžto si byla před chvílí devětiletá zvonička nevadlých věnců vyzvonila. Podívání na krásnou strakatinu sedících přede mnou paniček a dívek občerstvilo i chuť i paměť moji, a s obratnou umělostí jsem se ku předu, v pravo i v levo uklonil. Radostné a mne tedy povzbuzující očekávání jevilo se po celém sboru. I spustil jsem hlasem zvučným »Lel a Lila,« ballada od Šafaříka. — Avšak hle! zmizeloť lahodné usmívání s tváří paniček; medové rty slečinek špoulily se k uštěpačnému úsměchu; hlavy pak u těch i oněch obracely se k sobě a ústa začínala důležitý hovor o čepcích a kloboucích. Panáčkové pokašlávali, čechrali si napálené kudrlinky a pouštěli vtipu svému žilou, přemoudře si odfrkujíce: »Böhmisch — wie gemein!« Jako by zlý černokněžník byl mezi nás prutem peklu zasvěceným udeřil, protivná mi změna nastala ve společnosti. I roznítila se

hněvem a bolestí duše moje a duch improvisací sklonil se ke mně a tváře hořely, ze srdce pak i z úst zaznělo takto:

Zhasínejte, nebes jasná světla,
V strašných skryj se, vlasti, temnotách.
Aby nutno trapných ve psotách
Noha lidská klopotně se pletla.

Slepo, hlucho buď! Ta věků metla
Z vůle kochati se v cizinách,
Uvadla by v holých pustotách,
Menší vina člověka by hnětla.

Krásnýť Čechů jazyk, země, zboží,
Otců mrav, a matky tichý stan,
Avšak v cizím líhá plémě loži.

Zachvať je nebe! zachvať je svojí mocí,
By se nevrhalo v pekla chřtán —
By se nerouhalo dítě otci!

Takovýmto způsobem vychovával Tyl s Filípkem českou společnosť. Dnešní otázka českého salonu má zárodek svůj v tomto snažení. (P. d.)

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) Značně pozoruhodnější, třeba že o mnoho co do objemu menší překlad, nežli byl Štěpánův, objevil se r. 1823., jsa vydán s tímto názvem: »Listové z dávnověkosti. (Básně z východních pověstí.) Z němčiny J. B. Herdera přeložil *F. L. Čelakovský.*«

Frant. Ladislav Čelakovský (* 1789., † 1852.) byl vystoupil u veřejnosť r. 1822., vydav roku toho prvý díl »Slovanských národních písní« a své »Smíšené básně,« kterýmižto dvěma plody hned proklestil si náležitě cestu k vrcholu své slávy básnické. Herderovy pak »Listy z dávnověkosti« (Blätter der Vorzeit) přeložil, jakoby na vděk *Herderovi* za jeho náklonnosť k Slovanstvu, jakož i za svůj užitek a prospěch z něho. Obíraltě se Čelakovský Herderem již za svých studií na gymnasiu v Budějovicích a byl jeho spisy uveden ke studiu písní prostonárodních, které z něho učinily básníka takového, jakým právě se stal.

»Listy z dávnověkosti« Čelakovský přeložil již r. 1822., ale otiskl roku toho z nich pouze jedinou pověsť, a to »Josef a Julinka« v *Zieglerově* »Dobroslavu.« Z dopisů Čelakovského ke *Kamarýtovi* [1]) dovídáme se o překladě tom prvé zprávy ze dne 3. listopadu r. 1822., ze které patrno, že již tehda Čelakovský jej dodělával, jakož i že název přeložil prvotně jinak; psaltě Kamarýtovi toto: »Herder posavade byl mým zaměstnáním a listové starobylosti (je to tak dobře? vidíš, já již v prvních slovech vězím, tedy si mnoho o tom přeložení nepřislibuji) již již dodělávám. Poptej se, budešli s Landfrásem, chceli je do tisku, ale pod výminkou, aby mi dal 5 zl. od archu tištěného, tento rok musím hospodařiť s Músou a těžiť. Nechceli, také dobře. Pospíšil dá rád. Bude to vynášeť tisku asi 6 archů. O tom mne tedy sprav, já to zatím v Praze dám do censury.« Hned však po té psal mu v dopise ze dne 29. listop.: »O Herderových listech již Landfrásovi neříkej, někdy v lednu je dám zde do tisku, aby 23tým rokem zas o mně poticha byla.« A 16. prosince: »Rokem 23. vydám »Listy starobylé,« jiného snad nic.« Konečně mu psal »o středopostí« r. 1823.: »Herderovy listy se již tlačí. První arch ondyno četl báťuška Jungmann, a jak jsem pozoroval, byl ukontentován. Načež ještě čekám soud tvůj, jak dalece jsem s prósou vystačil.« Jiných zpráv o překladě tom z dopisů Čelakovského se nedovídáme, a také zcela ničeho není o něm v dopisech Kamarýtových k Čelakovskému.

---

[1]) Fr. L. Čelakovského „Sebrané listy.“ V Praze 1865. Nákladem Dra. Edv. Grégra.

Jsou pak »Listové z dávnověkosti,« jak na titule připomenuto, »básně z východních pověstí,« lépe však jest nazvati je květnou sbírkou básnických pověstí východních. Jest jich všech 49 a jsou přeloženy mistrnou prostomluvou. Byla tehda v českém písemnictví doba přechodu od slohu staroklassického ke slohu modernímu. Onen již nevystačoval na nové potřeby času a v posledních svých zástupcích bral na se podobu mluvy neohrabané, neotesané; tento ještě nebyl utvořen, a prostomluva nejčelnějších tehdejších spisovatelův, ani samého Jungmanna nevyjímaje, ukazuje nám patrný obraz té kolísavosti a nejistoty, která jest znakem každé doby přechodné. A tu vyskytl se překlad Čelakovského »Listů z dávnověkosti,« napsaný prostomluvou, zračící se staroklassickou důkladností v půvabném, lepotvárném, novém kroji, jakožto prvý klassický vzor moderního českého slohu v řeči nevázané.

Tolik o novellistice české před r. 1824. Teprve roku 1824. zjevila se po Lindovi původní novellistika česká. Vystoupili dva spisovatelé roku toho, *Václav Novotný*, jehož ani nejnepatrnější data životní nám zaznamenána nejsou, a *Jan Jindřich Tadeáš Marek*, spisovatelským jménem *Jan z Hvězdy* (* 1803., † 1853.), který co do času jest prvým zdárným vzdělavatelem české novellistiky původní.

Od Václava Novotného vyšla r. 1824. dosť objemná »povídka z dávnověkosti české,« s názvem »Oběť,« která jest dojista jediná svého druhu v novellistice české, pravé metaforické monstrum. Byla tehda doba skutečné honby po krásně zvučících slovech, po hledaných vazbách a dithyrambických obratech. I jest sloh v »Oběti« tak zamotaný, tolik květů v ní naházeno a tolik obrazů nakupeno, že nemožno k povídce ani se propracovati. Zdá se, že tu znamenitý talent ubředl v labyrintě tropů, vyplésti se z něho nemoha. A přece jeví se v povídce této neobyčejná fantasie, někdy až přílišně potřeštěná a libující sobě v obrazových skupeninách přepodivných

Také Jan z Hvězdy z počátku trpěl touto manýrou, ale hned měrou již mnohem menší a brzo vybavil se z ní zcela. Lze pak právem říci, že Janem z Hvězdy r. 1824., kdy vydal prvý díl svých povídek s názvem »Konvalinky,« aneb: »Sbírka původních romantických povídek ze starobylých i novějších časů,« jejichžto druhý díl vyšel roku 1827.,[1]) počíná se původní novellistika česká, berouci se vzletem vyšším. Janem z Hvězdy nastal v oboru tom utěšený obrat, ač i tu ještě dosti dlouho trvalo, nežli původní novellistika česká do plného proudu se dostala, totiž ještě celých deset rokův, až do r. 1834., kdy časopisy »Česká včela« a zvláště »Květy české« se jí ujaly.

A prací původních, vydaných o sobě, ještě také potom byl nedostatek, tak že ještě r. 1842. v »Musejníku« v »Přehledě literatury české na r. 1841.« (na str. 108.) bylo napsáno, že »ještě nenarodil se muž, jenž by nám utvořil novellistickou literaturu,« poněvadž prý »co v tom druhu až posud učiněno, to rozlezlé jest po časopisech, jest rozdrobené, rozkouskované,« a tázáno se: »Proč nikdo na to ještě nepomyslil, aby spůsobil sbírku původních povídek?«

Nevydalť ani Jan z Hvězdy kromě »Konvalinek« o sobě ničeho, ba za let třicátých ani do časopisů nechtělo se mu psáti, proto že novellistické jeho práce nepříznivě byly posuzovány. Psal totiž asi r. 1836. Jaroslavu Pospíšilovi, nakladateli »Květů«: »Žádáte povídky. Můj Bože! jáť jsem na sepsání dosť malé novellky po kolik let ani nevzpomenul.

[1]) **Mylně jest udáván rok 1826. a také 1828.**

A proč bych měl poznovu do spisování povídek se dáti, kteréžto všude od recensentů za nejšpatnější částku časopisu Vašeho (»Květů«) prohlášeny jsou? Tak vyřkl Palacký, a bych i cizí hlas uvedl, napíši, co po něm vídeňský recensent Dunder, onen, jak Němci hlásají, »výtečný znatel slovanské literatury,« o Vašich »Květech« v časopise »Wiener Zeitschrift für Kunst,« č. 55. na str. 443. pronesl. Jen slyšte! (Potom uvádí německy onen úsudek, v němžto řečeno, že ve »Květech« jest třikráte více překladů nežli prací původních a že část básnická jest nejpůvodnější a nejpodařenější, novellistická pak kromě překladů nejmělčejší, což vysloveno slovy: »Die poetische abtheilung ist die originellste und trefflichste, jene der erzählungen ausser übersetzungen die seichteste,« a po té pokračuje:) »A nyní suďte: Wer wird sich den seichtesten anreihen wollen? — Můžeteli mi to míti za zlé, že jsem se přidal »zu der poetischen abtheilung als der originellsten und trefflichsten?« Než navzdor všem nepříznivým posudkům hodlám nějakou povídku pro Vás sepsati.«[1])

A podobně Jan z Hvězdy psal Pospíšilovi ještě r. 1841., když Pospíšil přál si, aby mu poskytl do almanachu »Vesny« své »Harfenice«: »Nemám sice nic proti tomu, ale bojím se, že hned po vyjití almanachu toho referenti časopisů německých i českých s ní, s tímto prostým ditkem, nemilosrdně nakládati budou.«[2]) Uposlechl však přece vybídky Pospíšila, chtícího vydati spisy jeho ve zvláštní sbírce, a odepsal mu již asi r. 1842.: »Děkuji za ochotnosť obstarati vydání mých spisů. Posud jsou příliš nepatrné, aby sbírky zvláštní zasluhovaly; budeli toho kdy potřeba, přičiním ruky své za-

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých," na str. 6.

[2]) Viz tamže na str. 9.

jisté, a mohlo by se to státi u příležitosti mé stříbrné svatby s milou literaturou českou, v roce 1844.«[1]) Nečekáno pak ani na »stříbrnou svatbu,« kterou chtěl oslaviti jaksi dvacetiletou památku roku 1824., kdy vyšel prvý díl jeho »Konvalinek,« a v letech 1843.—1847. vyšly jeho »Zábavné spisy« v 10 svazcích, v nichžto ve svazku druhém, třetím a čtvrtém jest novella z časů Jiřího Poděbradského »Jarohněv z Hrádku,« ve svazku šestém a sedmém povídka z časů Jindřicha Korutanského »Mastičkář,« ve svazku osmém »Známosti z průjezdu« a »Harfenice« a ve svazku devátém a desátém »Drobné povídky,« totiž »Čechové v Prusích,« »Nocleh na Kacerově,« »Hrob milenců,« »Volšanský zámek,« »Jiří z Doupova,« »Radomíra« a »Čechové před Mediolánem.« I jest patrno z 10 svazků těchto, že slova Jana z Hvězdy »Posud jsou příliš nepatrné, aby sbírky zvláštní zasluhovaly,« která v dopise k Pospíšilovi pronesl o svých novellách, neměla podstaty, jsouce toliko výrazem jeho skromnosti, a bylo by vyšlo více ještě svazkův, ale další vydávání »Zábavných spisů« zastavil,[2]) proto že *Josef Kajetán Tyl* v »Musejníku,« roč. 1846. a 1847., plody jeho poněkud příkře posoudil. A též účinkem posudku Tylova Jan z Hvězdy vůbec již úplně přestal býti dále literarně činným, ale tím zásluha jeho výše připomenutá, že totiž byl prvým zdárným vzdělavatelem české novellistiky původní, není zmenšena.

Znova spisy Jana z Hvězdy vyšly v letech 1873.—1876. v »Nár. bibliotéce,« a nejlepšími z nich jsou »Mastičkář« a »Jarohněv z Hrádku,« kterými po r. 1840. veliké naděje vzbudil v českém romanopisectví. (P. d.)

[1]) Viz tamže na str. 10.

[2]) Viz ve „Věstníku bibliografickém," r. 1870., na str. 182.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.

Napsal *Alois Dostál.*

(Č. d.) Doprovázeje Beneše na druhé a poslední místo kaplanské, dovolím si popsati návštěvu, již jsem r. 1883. na Klecanech vykonal, což mi nebudiž pokládáno za neskromnosť, jako bych se známostí a bližšími styky se spisovatelem Benešem vynášel, jako nedávno jistý člověk vzpomínkami důvěrného přátelství památku *Šmilovského* nehezky pokálel. Soukromý život Benešův na Klecanech byl již dostatečně popsán spisovateli i nakladateli pražskými, kteří kaplánku Benešovu přímo obléhali; jeho dílnu viděli jsme na fotografiích, jeho okolí známe ze spisů.

Nemalým bylo mi potěšením, když jsem byl pozván Benešem do Klecan na návštěvu. Jakmile v tu stranu Prahy zvláštní náhodou jsem se dostal, nemeškal jsem využitkovati vzácného toho pozvání. Ves Klecany hned připomíná na mysl povídku: »Pana Zigmunda z Boršic,« v níž praví Beneš: »Vídávám takové dva staré náhrobky den co den, a kdykoliv jdu kolem, vždy na nich utkvívá oko mé a pokaždé se mi zdá, jakoby se hluboko zapadlé, zatlačené zraky rytířovy probouzely a těsně sevřené jeho rty se otvíraly.« Malá, půvabná kotlina nad šumivými proudy Vltavinými, kde v nezměrné hloubi dle pověsti odpočívá česká koruna za švédských válek zde pohřbená, vítá cizince, a žlutě natřený kostelík z daleka se usmívá uprostřed vysokých lip, jež vedou k faře daleko nad Vltavu.« Kaplánku klecanskou popsal Beneš sám v »Bludných duších«: »Byla skrovňoučká, tak zrovna pro jednu duši. Staré, nepravidelné klenutí připomínalo, že tu vždycky kaplan nebydlil. Někdy prý zde bývala komora s kuchyní. Ale měla tu výhodu, že jedním oknem daleko bylo viděti« atd.

Nechci líčiti srdečného přijetí, milého uvítání, ač byl z práce vytržen, nebudu popisovati oněch dvou útulných pokojíků, plných knih, foliantův, obrazův, ani nechci dotýkati se dojmů, jež na mě tvář Benešova, jeho řeč a celé okolí učinilo, o tom všem dosti psáno, a jen k doplnění zpráv těch připomínám, že Beneš choval drahé některé památky rodinné, jako: starý švédský kord a ku podivu hbitě jím zašermoval, řka: »Tak to tenkráte v Čechách chodilo!« Na stole stál mosazný křížek s uschlým věncem, a kdo by si nevzpomněl na milé obrázky: »V klidu a víru?« Také popelnici mi ukázal, a vyhlídkou, o níž se zmiňuje často v povídkách, se pochlubil. V »Bludných duších« napsal o vyhlídce té tento žert: »Dřívější pan pater se vždycky divení hostů nad vyhlídkou z kaplánky pousmál; měltʼ bezpochyby příčinu. Řeklli některý ze starých pánů: »Skoro vám to, bratře, závidím,« pokaždé odpověděl: »Vyměňmež si, důstojný pane!« Starý pán se potom obrátil a vyhlídce se přestal diviti.« — Věž svato-Vítskou, kus štítu Marie Vítězné, Bílou horu, vrcholy lesů Karlštejnských, Levý Hradec, to vše jako krásné panorama jevilo se zraku pilného spisovatele. Druhým oknem viděl stříbropěnný pás rozčeřené Vltavy, když jako lesklý had kolem holých strání se vinul, dále květnaté luhy, pole obilím jako moře se vlnící, háje pochmurné. Vyhlídka opravdu k závidění.

Zde žil spokojeně mladý kněz uprostřed úzkého kruhu přátel, láskou svojí objímaje celé Čechy. Z tohoto tichého místa, z tohoto zákoutí zazníval mocný

hlas po celých Čechách, odtud jakoby bleskem šířily se spisy, rozněcující lásku k vlasti, tak mnoho zkoušené.

Toť krátký nástin života Benešova, nehlučného sice, tichého a pokojného, avšak nanejvýše pilného a snaživého. A kdo důkladněji pozoruje život ten se všemi odstíny a událostmi, vidí vtělenou lásku k vlasti, zří lásku účinnou, netoliko slovy, ale i skutky se jevící. Beneš podporoval všecky snahy vlastenecké, jeho knihovna byla přebohata, nebylo jednoho časopisu, by neležel v deskách v předpokoji Benešově. Beneš podporoval matku vlasť i matku svoji rodnou. O jeho lásce k rodičům mluviti netřeba. Otci věnoval »Anežku Přemyslovnu«: »Kladu na hrob váš tyto listy, jež psala láska synovská a jež památce vaší zasvětila vděčnosť synovská. Dlímeť od sebe arci daleko; ale často a často se mi zdá, že duše vaše z těch říší nadhvězdných přilétá ke mně jako poselkyně míru, že usedá na skráně mé, že stírá s čela mého chmůry života a že mi našeptává: na shledanou!« — Tou láskou účinlivou miloval Beneš i svoji matku. »Honorář povídky »V podvečer pětilisté růže« věnoval jsem na nemoc matčinu, na lékaře a léky,« přiznal se, doloživ hned: »Škoda, že jsem jí nemohl dosloužiti ve svém.« Matce připsal knihu »Bludné duše,« roman z dějin Podlešáků, »kdy národ náš krok za krokem musil projíti všechny štace cesty křížové.«

Láska Benešova k vlasti byla upřímna, nejen na oko, z mody; nikoliv, Beneš byl vlastencem každou myšlénkou, každým slovem, každým činem. Veškera snaha jeho vedla za blahem a rozkvětem, ctí a slávou vlasti a národu. Beneš miloval český lid, mluvě o něm, říkal: »Náš dobrý český lid.« — »Vy milé, vy prosté české dědinky,« píše, »kdo pak by vás neměl rád, a kdo by o tom lidu pod vašimi krovy rád nevypravoval a neslýchal?« Slovy těmi posýlá do světa milé obrázky z venkova; na »Trnovou korunu« napsal: »Knihu tu dobrému lidu našemu dávám do rukou, nic vřeleji sobě nepřeje, než aby k památkám, jež druhdy tak vzácné našim předkům bývaly, všude úctu osvěžila, utuchlou snad probudila a tudíž i lásku k zemi české upevnila.« Beneš k lásce přímo vybízí slovy: »Ať tou láskou naší z domoviny opět kraj jako ráj; ať ona semenem, z něhož vzklíčí a vzkvetou nejroztomilejší kvítky, jakož obětavosť, nezištnosť, poctivosť a vzájemná mezi dětmi jejími upřímnosť.«

Beneš miloval vlasť svoji láskou nezištnou a obětavou, jsa hotov obětovati jí i vlastní prospěch, majetek i žití své, kdyby toho vlasť žádala. Celý život svůj zasvětil vlasti a jmění svého užíval k podnikům literarním, na vzdělání lidu, rozdávaje knihy, pro mládež odebíraje četné exemplary; avšak nejlépe obětavosť svoji dokázal poslední vůlí svojí, odkazem nastřádaného jmění.

Beneš nepovažoval honorářů za své vlastnictví, spravoval je jako peníze cizí, sobě svěřené, účtoval každý krejcar co nejsvědomitěji. Veškeré svoje jmění (asi 4500 zl. s úroky) odkázal »Svatoboru,« by z úroků peněz těch byla každoročně udělena premie za nejlepší práci belletristickou. Rodný domek v Třebízi odkázal chudobinci spolu s právem nakladatelským všech svých spisů. Bohatou knihovnu (v ceně 3000 zl.) rozdělil té osadě, kde umře, škole v Klecanech, učitelům a přátelům, mezi nimiž nejvěrnějšímu Janáčkovi. Knihy theologické daroval jednomu alumnu v Praze ze čtvrtého ročníku, »který rád čte a knih si umí vážiti.«

Tímto svým odkazem Beneš ukázal obětavou lásku vlasteneckou, ale Beneš lásce té věnoval veškeren život svůj. Beneš tak pracoval ve správě duchovní,

tolik psal denně hodin, že až onemocněl, že záhy starostmi sešedivěl. Mladá tvář jinošská pod šedinami! Veliké oko jeho bylo modré, tvář plná, měkká, ruměnná, na pravé straně úst úsměv stálý a na hlavě šediny starcovy. Beneš pracoval nejen zdráv, ale i nemocen; poslední dobu chrle krev, nemohl odepříti a napsal do karlínského památníku črtu, v dopise soukromém podotknuv: »Matičce hojného přeje užitku.« — Beneš pracoval pro národ i v Marianských lázních, na konci tedy svého života, píše pro »Lumír« povídku »Ušlapán,« až jako orel v letu byv stržen, ranou smrtonosnou klesl a věru byl ušlapán, a poslední slova jsou: »Nevím, zdali kdy dva bílé, vyšlapané náhrobky, jež mne od dětinství poutaly, jež si obestřela duše má celým rojem nejdivnějších myšlének a jež jsem kleče na kolenou i sehnut až téměř ke studeným kamenům nejbedlivěji prohlížel, zdali bych se nedočetl aspoň jediné písmenky kolem mohutných postav rytířských — pode dřevěnou kruchtou svato-Vítského kostelíku ve Kvilicích uvidím...« Tak miloval Beneš svoji vlasť! Každý kámen, každý děj sebe nepatrnější, každé údolí dovedlo rozproudití duši jeho k slovům vlasteneckým, slovům úchvatným! A což ty zříceniny hradu: Hazenburka, Okoře, Dřevíče, Hošťálova, Žirotína atd., což ty staré, větrem a deštěm zbělené či zšedivělé zdi starých rozvalin, na nichž psány byly kamenným prstem dějiny českého národu!

Beneš mnoho cestoval po milé vlasti naší. »Ty Karlův Týne,« praví u vytržení, spatřiv Karlštejn, »ty mohylo zahrabané slávy uprostřed národu živého, stejný máš osud s lidem, co živoří kolem tebe ve vlastním dědictví jako popelka a je odbýván jako pastorek. Tebe natřeli bíle, jakoby ti dávali rubáš a nad cimbuří nakladli čeřveně, jako kdyby tě v tom rubáši chtěli vésti na svatbu.« Beneš mnoho cestoval za příčinou literarních studií, ale nikam tak rád nezavítal, ničeho tak důkladně neznal, jako matičky Prahy, kde věděl o každé památce, o každém náhrobním kameni, kde znal důkladně dějiny každého chrámu, každého v dějinách českých zaznamenaného domu. Do Prahy Beneš velmi často zavítal hlavně k národním slavnostem. Každý jej poznal na prvý pohled. Kněz a kulhal. Kdo by to mohl býti jiný než Třebízský! Roku 1884. o svátcích svatodušních byl tam naposled.

Bylli život Benešův jako dechem nejčistší vlastenecké lásky, spisy jeho jsou duchem tím provanuty do poslední řádky. Od prvního zavanutí křesťanství až po naše doby objímají spisy Benešovy české dějiny. Znáti minulosť národu svého povinností každého vzdělaného člověka, tudy i Čecha. Křísiti národ svůj znalostí dějin českých bylo přední prací prvních vlastenců, kteří národu českému na nohy pomahali. Proto také Beneš odhaloval slavné děje české, by vznítil ve čtenářích mocný žár národní ožilosti, proto líčil děje úpadku, by synové přilnuli s tím horoucnější láskou k té drahé zemi, zbrocené krví praotců našich. Beneš spisy svými napomínal, aby Čechové, vidouce skvělou národu minulosť, vzpamatovali se a odvrhli pouta cizoty. Beneš ve spisech svých tepe často českou šlechtu, která bezúčelnými a změkčilými kratochvílemi jenom čas si krátila. »Vy změkčilci! Nejste hodni té bohatýrské krve prolité! Ale přijdou na vás časy, že se budete musiti stěhovati všickni — všickni, že vás jednoho po druhém povlekou pacholci katovi na špalek.«

Herloš pracoval zhruba, Jan z Hvězdy tesal jenom z pískovce hrdiny svých historických povídek, avšak Beneš, proživ takořka dějiny, pracuje již uměle dlátem jemným, uměleckým. Spisovatelská činnosť Benešova počíná rokem 1869., a

do polovice r. 1885. napsal Beneš řadu větších i menších povídek — téměř sto výborných prací. Kdo četl jednu povídku Benešovu, ten toužil čísti od něho, kde co vydal. Spisy Benešovy jsou pochoutkou čtenářům, kteří jich neodkládají, jednou je přečetše, ale opět a opět po nich sahají, pročítají. A v čem to kouzlo povídek těch? V tom, že psány jsou duchem naskrze českým, citem vlasteneckým, láskou k českému národu. Beneš výhradně se pohybuje na půdě naší vlasti, leda že v »Příšerách« zavedl nás na břehy dalmatské, v »Martinu Puškarovi« do Ukrajiny a v »Královně Dagmar« do slovanských krajin polabských, ale i v těchto povídkách souvisí děj se zemí českou. Pro tento ryzí český ráz povídek Benešových nenalezly dosud překladatele do jazyků cizích. Beneš je výlučně náš — Čech — vlastenec.

Beneš v pracích svých probírá všechny děje českého národu; obraz jejich dalekosáhlý. Až do dob mythických, v doby bojů pohanů s křesťany zalétá (»Pod skalami«), války křižácké v »Anežce Přemyslovně« probírá, rozbroje, osudy země české, bodrcké a dánské, boje, podněcované císařem německým v »Královně Dagmar« líčí umělou composicí, vrchole v slovech: »Škoda, že scházeli jim Cyrill a Methoděj, že neměli Ludmil a Bořivojů!« Beneš probírá dějiny slávy české, jak dí »staré časy,« »kdy lidé na sobě nosili tolik železa a tolik ocele, kdy si všichni od žebráka až do krále tykali,« béře látku ke svým povídkám z válek husitských, z bitvy lipanské, doby Rudolfovy, kdy v Čechách slovy Benešovými bylo jako v ráji, když Pán Bůh Adamovi o družku se postaral, ale když také v husté zeleni rozvíjel se had, aby potom jediným mrsknutím octl se na stromě vědění dobrého a zlého.« Doba pobělohorská byla Benešovi výborným polem, odkud čerpal látku k »Očistě,« »Zapomenutým pamětím,« »Levohradské povídce« a jiným. Také ze švédských válek nám vykouzlil mnoho prací, na př. »Trnovou korunu« z doby Josefa II., »Bludné duše,« jiné z napoleonských, pruských válek; slovem: Beneš psal z celých dějin českého národu, kdekoliv se mu k tomu příležitosť naskytla.

Kdo pročte všechny Benešovy spisy pojednou, pozná v nich jednoho a téhož ducha, jakési spojivé pásmo, jež všechny ty spisy v jeden celek váže. Jako prorok Jeremiáš stál nad zříceninami Jerusaléma, naříkaje nade zkázou města a svatyně, rozpomínaje se na slávu národu, doufaje však zároveň ve dny lepší, blaženější; tak Beneš pozírá na dějiny naše, líčí ruiny slávy české, její poslední ston na Bílé hoře, úpadek, skleslosť, ale spolu dívá se v červáncích a lesku do budoucna, ukazuje cestu, jíž by se národ měl bráti stopami Karla, otce vlasti, s vědomím národní hrdosti, se srdcem, rozníceným láskou k národu, láskou k vlasti.

Beneš do každé sebe menší povídky ukládal duši svoji, všechny planou láskou vlasteneckou, psány jsouce ponejvíce náladou elegickou. I tuto stránku — zvláštnosť Benešových spisů — snadno vysvětliti. Proč díla ta jsou zahalena smuteční rouškou? Havran Karlštejnský dává nám odpověď: »Píšeš prý, brachu, příliš černě, že někdy světlo stíny sotva proráží, jindy zase příliš rychle, jakoby ti péro ani stačiti nemohlo, ještě jindy beze všeho slušného respektu a opět prý až tuze shovívavě . . . Kdo za to může, že těch stínů bylo více než jasných paprsků! Kdo za to může, když oko mé vždycky spíše utkvělo na lidech, kteří měli na jazyku spoustu nejryzejších slov, ale pod hrudí a v srdci kopce červů jako v lese mravenišť. Vlasť potřebovala obětí, pro Boha prosila, rukama lomila,

pro všechno zapřísahala a na nejednom zámku seděl mamon na truhlicích, pobitých železnými obruči, z nichž, když se víka otevřela, lesklo se tolarů rýnských, saských, říšských, až mne oči přecházely.« Mnozí Benešovi až vyčítali bolnou, elegickou náladu, ale jak neměl trpce psáti, jak si neměl zateskniti, vida národ tak zubožely po válkách, tak cizinou prosáklý! Jak neměl v »Levohradských pomněnkách« psáti: »U nás se zahnízdila národní lhostejnosť a bujela rychleji než kopřivy. U nás rozbilo své stany sobectví a účinkovalo až běda. Pod našimi krovy drahně času byla domovem rozervanosť. U nás se zabednili plotem, aby tam česká kniha nemohla. Na našich návsích stavěl cizák boudu, by do ní chytal české děti a jazyky jim předělával...« Jak neměl Beneš podobně psáti, když mu to ukazovala minulosť v kronikách a přítomnosť ve smutné praxi? A jinde (»V klidu a víru«) dí Beneš: »A opět mě napadlo, to že snad ruka Ludmilina nasela tu květinu ve zdejší úžlabince, aby, až se jednou v Čechách budou hádati a příť a vaditi skoro do krve o to, zdali by nám bylo lépe s věrou či bez víry, zdali bychom tisícileté dědictví mohli tak prodati za mísu čočovice, upomenula nás ta pomněnka, co jsme někdy bývali, když dědictví Cyrillo-Methodějské nebylo pouze v ústech, ne v novinářských článcích, ale hluboko v srdcích, až na dně těch věrných, českých duší, a k nevyhlazení z těch neoblomných, tvrdých, českých hlav.«

Za války třicetileté, francouzské, málo bylo blaha a štěstí v Čechách, když mrazy válek spálily květy blaha rodinného. Kdyby Benešovy povídky uspokojivěji končily a nešťastný osud poněkud do pozadí přišel, jak effectně, jak usmířivě by působily! Kdyby na př. v »Trnové koruně« čistá a dobrá bytosť Andělka třeba po strastech a nehodách klidu rodinného došla, čím by nám kniha ta byla milejší! Ano, musíme se diviti, kde Beneš nalezl tolik klidu a síly vypověděti pestře a živě všechnu bídu českého národu na př. v »Levohradské pomněnce,« »Ze zapomenutých pamětí« a »Dokonáno jest.«

(P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) Téhož jitra, kterého Dobrohost, překročil hranice do slovanských krajů polabských i »stařík se železným kruhem kolem hrdla«: s mladickou silou chvátá na »pomoc« vlasti své...

Niklot přichází ke svým krajanům, přichází do dědinek, na jichžto návsích vztýčeny kříže, všude železné... »Posloucháme jako otroci, chodíme do jejich kostelův...,« odpovídají k výtkám a vyhrůžkám jeho; on je proklíná. Noc po tom přichází Dobrohost: »Pokoj vám!« Přijímají jej, poznávajíce po řeči pokrevence. »A za několik okamžiků pohostinství toho opouštěl cizinec dědinku. Ty křesťan, a neřekllis, že nám pokoj přinášíš?!... Neopovažuj se do těchto krajů!...«

Oba setkávají se ve sbořeništi chrámu, někdy Svantovítova, potom sv. Jana Křestitele: spor jejich o pokřesťanění Polabska, na hradě míšenském, zapřádá se znova. Staršiny ku poradě se scházející jej přerušují. Dobrohost ukryt, aby Niklot nepozbyl důvěry staršin, jest jen očitým svědkem porady. — »Po třetí pravím tobě: do cesty se nám nestav, sice zahyneš,« varuje po ukončené poradě Niklot Dobrohosta, jenž odchází s povzdechem: »Není jim pomoci, a komu není pomoci?«

Jest boží hod vánoční. Staršiny sezváni na hostinu ku hradnímu pánu. »Nikdy jste se tak neměli!« hovoří pán poukazuje, jakého dobrodiní jeho panstvím se jim dostalo. »Ano — když vás tu nebylo, měli jsme se lépe ne stokráte, ale tisíckráte!« vypukuje jim z úst po dlouhém hrobovém mlčení... Ve srážce pán podléhá, přísahá, že jim zaručí volný odchod, jakmile však čeleď jeho dospěla, neví o přísaze: »Pohanům netřeba dbáti přísahy...« Přispěním však ostatních obyvatelů zvítězili, a Gněvoš starosta dává hradním nucený volný odchod, čehož Niklot přibylý neschvaluje: »Poprvé, starosto, a naposled! Oni neživí nikoho; my také nebudeme.«

Vzpoura propukla, Niklot vůdcem. Dobrohost přichází právě k zástupu, kácejícímu železný kříž... »Drazí, dobří lidé, byl to kříž, jenž srovnal propasť mezi pánem a otrokem...« »A u nás ji vyhrabal...« »Kříž nikdy, ale ti, kteří ho mezi vámi hlásali... Moji pradědové také ho neznali... ale přišli mužové, kteří před zrakoma jejich jazykem domorodným rozvinuli nejdojemnější obrazy...«

Takhle jim ještě nikdo nikdy o kříži nemluvil — tvrdé rysy v obličejích měkly. Náhle zavzní pokřik: »Rytíř Guncelín!« i »zaúpěla děťátka u prsou mateřských.« Dobrohost jakožto buřič na ohonu oře Guncelínova odvlečen...

Ke starostu bukovskému přijíždí mladý dánský rytíř Estrichson s komonstvem pro nevěstu svou Jitrušku. Niklot zastoupiv mu cestu, poraněn. »Nešťastný chlapče! Jsi Prislavův syn; a Prislav syn Niklotův!« A přece hlava Niklotova, Valdemarovi dánskému králi od Jindřicha Lva darem poslaná, pochována bez pohanění v Kodani. Valdemar zřekl se tehda spojenců německých. Prislav hlavu tu, ode hlavy své tak rozdílnou i se synem svým často líbával; synu svému poručil obrati si družku z rodu slovanského, aby on s ní odčinil, čeho dopustil se Prislav, zůstav i po dokonaném rukojemství mimo vlasť...

Dány těmito, ve kterých spatříme dle *Třebízského* nejbližší příležitosť ku hlavnímu skutku báje Dagmařiny, sňatku s dánským králem, uveden do romanu živel třetí, báji podstatný: národ dánský ve styku se Slovany polabskými.

Estrichson u starosty bukovského Ludevíta nalezl velkou změnu; chybí kříž na průčelní stěně, Jitruše šla do Arkony ověnčit Svantovíta, učinivši s družkami slib, »že muže nepozná, dokud otčina nebude nejsvobodnější.« — Vrátivši se potvrzuje Estrichsonu strašnou zvěsť, jenž po rozpacích vydává se dobývat té svobody a s ní nevěsty své. Brzy setkává se s Guncelínem, vlekoucím Dobrohosta; Guncelín uvázán k ohonu svého koně... Estrichson, nyní Jitřenec, syn Prislavův, vnuk Niklotův, s Dobrohostem vchází ve přátelství; »o českém udatenství, o chrabrosti tvých krajanův, o vašem umění, o vaší Praze, o zlatém Vyšehradě slýchal jsem i ve své vlasti; ale dnes přesvědčil jsem se o českém srdci, obětivém měrou nejvyšší a šlechetném nade vše pomyšlení... Budeš mi — chceš býti — otče Dobrohoste, přátelským rádcem?«

Guncelína zavlekl oř k Jindřichu Lvovi k velkému jeho vzteku... právě když zavítal na hrad jeho host — Přemysl s Adletou a Drahuškou nabízet spolku proti císaři: čeho předkové Jindřichovi dožebrávali se v Čechách, koruny císařské, to Přemysl nabízí — na tajný posměch Jindřichův. Přijetí psance nepříliš vlídné. V noci nabídne se Přemyslu Jindřichův čeledín, Slovan, za průvodce k rychlému útěku, jenž by rodinu uchoval nucené cesty do Italie k císaři, jemuž Otakar má býti poslán od Jindřicha na důkaz oddanosti...

Zatím Niklot v Arkoně po přísaze uznán za »oživlého« Niklota, i svěřena mu posvátná korouhev Svantovítova, již dosud nosil Drahovít, vlchvec právě zemřelý. Brzy drahocenné hedbáví její vesele vlaje nad zástupy slovanskými; Přemysl jest mezi nimi. Niklotovi věrný sokol jeho donesl papírový proužek, jak Jindřich je chce překvapiti: byl jej spícímu Němčíku, jenž zprávu tu měl donésti spojencům, vyrval.

Dobrohosta. Adletu s Drahuškou zavedl mladý Dán do dvora starosty bukovského, kde by přežili dobu kruté války, v níž zase jednou se měřila slovanská síla s německým příbojem. V bitvě svedené Otakar poznává mezi nepřátely Vratislava, syna svého, i zve jej po svůj bok... Bitva se kolísá, Přemysl opět a opět pobádá k odporu, až porážka Němcův jest úplná; Jindřich Lev odpykal proradu svou, jen z milosti Otakarovy na životě ostav.

»Téhle porážky němečtí letopiscové do svých historií nezaznamenali, ale vždycky jen svá vítězství a co věděli o Slovanech nejhoršího. A jestli (sic) jim někdy proklouzlo slůvko uznání, bylo to mimoděk a ihned je opravili jizlivým úštěpkem...«

Niklot, jemuž v bitvě již i prapor zachráněn jen Otakarem, slábne na úmor. Umíraje sprošťuje Jitrušku slibu jejího a žehná snoubencům, žehná i přivolané Drahušce. Káže starostám voliti si nástupce; ti rozhodují se ve prospěch dánského krále: avšak »s dánským panstvím přestanou — musejí přestati i staří bohové...« Odpověď jeho, snad námitka umírá mu na rtech. »Otcové mne volají — přijdu zase — zatím vás — opatrujte — — Niklot — — neumírá —« Skřek sokolů doprovází posledního obhájce bohů na pouť k otcům...

Dánský králevič Valdemar přichází Estrichsonu-Jitřenci na svatbu a — pro korunu nabízenou: »nebudeli proti tomu ničeho míti královský bratr můj, budu se za šťastného pokládati, nazvuli vás ne poddanými svými, ale přátely...« »Králevič Valdemar mluvil čistou slovanštinou,« přísahal u stydnoucí mrtvoly Niklotovy, při korouhvi Svantovítově ji zastiňující, k vyzvání pak Dobrohostovu též u kříže, jejž mu matka do kolébky darem položila, jejž nosil na hrdle, jehož i nastávajícím poddaným zástavou zanechává. Na svatbu bude mu přijeti ještě jednou — za družbu: »družičkou vyprosil si na českém knížeti a paní choti jeho — Drahušku.«

A na zpáteční plavbě zastihl jej starý jeho klíčník při samomluvě: »Nesu si knížectví — nesu opravdu — nesu opravdu — nenadál jsem se toho — ale vezl bych si jednou tak příliš rád do vlasti s téhle strany i královnu — i tebe, ty rozmilá děvinko...«

Knížeti-biskupu Jindřichu Břetislavu zvoní hrany, ale srdce málokteré za ním bije smutkem. »Odešel umírat až do Chebu, aby tam měl lepší pokoj... A přece od jakživa říkávají: ve vlasti i skála, když se blíží smrť, měkkounkou poduškou a mateřský jazyk za těch okamžiků nejklidnější ukolébavkou. Jindřich Břetislav jinak soudil, měl k tomu asi nejeden důvod.« —

»Na Dřevíči byl zatím vězněm nejmladší syn krále někdy Vladislava paměti slavné a bratr Přemyslův,« ale, župana Petra, vazbou velmi mírnou: pánové čeští si jej odvádějí na trůn, kamž ubírá se jen pod tou podmínkou, že bratr jeho nežije...

O tom nikde vidu ani slechu. Starý Černín vypravuje čtvero synů svých, za pěvce přistrojených Oldřicha, Břetislava, Protivu, Soběhrda — hledat ztraceného.

Pánové čeští chystají se s novým

knížetem ku Praze, zvláště ti, kteří stále pamatovali na vlastního pána svého Přemysla. Hněvali se sice trochu naň, že dal dcerušce své prokleté jméno Drahomíry, ale Černín vymlouvá jim to slovy Dobrohostovými, jenžto snad v celé zemi jediný roztomilé žačce své při modlitbě říkával: »Ještě za pokoj duše tvé prabáby, na kterou nikdo s modlitbami nevzpomíná...« »Jestli smutnou památka Drahomířina, nemohlali by dcera Přemyslova své prabáby jmenovkyně — první ode sta let — smířiti český lid s (sic) jménem tím?« —

Černín jede též do Prahy v krzně s červeným křížem, doneseným z Palaestiny, kam byl s maršálkem Jiříkem se vypravil: byl šťastnější svého druha i vrátil se živ a zdráv domů.

V bodrcké zemi ticho, ale ticho blahého míru ve stínu kříže, hlásaného domácí mluvou od otce Dobrohosta. Na svatbu Jitruščinu, na niž pozváni také čeští vyhnanci, právě nejlepší pohoda. Leč Jitrušku váže zase jakýsi vlchvec dřívějším slibem... Svatba slavná však se přece slaví, Dobrohost sezdává, Valdemar hostem a družbou po boku Drahuščině, na niž byl myslil od léta den co den.

Jitřenec ustanoven náměstkem v zemích polabských od Valdemara, jenž na konci úředních řečí svých p ř e d n á š í č e s k ý m v y h n a n c ů m p r o s b u o r u k u D r a h u š č i n u: prosba zamítnuta, dokud nebudou si rovni, dokud Přemysl nezasedne na prestol hradčanský.

K hodům svatebním přichází Jitruška s družkami stejně zaslíbenými, ale již veselejší. Sotva zasedli za stoly, ohlašuje se mladistvý pěvec, mluvící čistou slovančinou, s devítistrunnou lyrou, jejížto zvuky doprovázejí dojemný zpěv:

> V šírém poli dubec stojí,
> na dubci zezhulice
> zakukáše — zaplakáše...
> — — — — — —
> Kakby děvě těžko bylo,
> by vezdy sama byla.

»Tys Čech — tys Černín!« pozdravuje pěvce Přemysl; a byl to Černín Soběhrd. Niklotův starý sokol, na nějžto kdysi Přemysl mířil, jej až sem dovedl.

Valdemar připíjí na přízeň Drahuščinu, Jitřenec na přátelství nejužší mezi rodem pánův jeho a vznešenou krví Přemyslovců... »Drahuška jen oči k zemi klopila... Byla náhle tak příliš uzardělá...« Jen mladý Černín uprostřed obecného veselí — rozpačit, všecek bled... »Zdá se mu, že tímto bouřným jásotem modro na obloze jarého života se mu pojednou ztrácí,« a když mu Jitruška, jížto slova Dobrohostova vši tíseň z duše byla zapudila, připíjí, »aby n a l e z l d r u ž k u ž i v o t a, o níž tak bezounce uměl zapěti« — »nutí se k úsměvu, ale zdá se mu, že se s ním točí všecko do kola... Pohled jeho dceru Přemyslovu až zamrazil.«

Ostatně bylo vše veselo, a vlchevci, kteří plížíce se v okolí je všechny proklínají — slavnosti nedovedli porušiti.

(P. d.)

Posudky.

Obzor. Red. *Vladimír Šťastný.* V Brně. 1885.

Po osmé rozběhl se »Obzor« po vlastech našich, dobře v úvodním článku poukázav na vznešenou úlohu zdravého písemnictva, aby stavělo se na odpor záhubným směrům v naší literatuře a takto ku zdárnému rozvoji přivedlo idee pravdy, krásy a dobra, vštípené před desíti věky v českou půdu. S tím zřetelem dlužno souditi o činnosti tohoto časopisu.

V poučné části shledáváme téměř všude uznaná jména. Archivář *V. Brandl*

dvěma články doplnil svůj »Životopis Jos. Dobrovského,« z jehož nově nalezených listů podává zajímavé zprávy o jeho bližších rodinných a přátelských poměrech; konečně dovozuje, že Dobrovský nenáležel k žádné pražské lóži zednářské, jak se dříve soudívalo z jeho zvláštních pečetních symbolův. — Od téhož spisovatele vědecky důkladných osm »Rozprav o jmenech topických« jest u nás vzácnou soubornou prací toho způsobu a zbývá jen, aby vůbec bedlivě bylo si všímáno názvů místních, ač nemáli v nich zhasnouti nejedno světélko k českým kulturním dějinám. Pan spisovatel udává, čeho při výkladu takových jmen dbáti třeba, vývody své protkávaje množstvem příkladů. — O činitelích, kteří pomohli Kollárovi utvořiti »Slávy dceru« — pojednání *Fr. Bačkovského,* — každému se zamlouvá; ale úvaha »O středištích českého písemnictví z let 1774.—1820.« pro svou zevrubnosť hodila by se spíše do odborného časopisu. — Rovněž monografie *J. Tenorova* »Boček, zakladatel kláštera žďárského,« ač jí věcně vytýkati nelze ničeho, nebudí všestranného zájmu čtenářstva; podrobné črty historické, málo zasahující do širších dějin, jinde budou snad vítány, »Obzoru« však jimi neposlouženo. — *Lucie Bakešová* podává prostým slohem různé náhledy o původu pečer Inkermanských a podání o ostatcích svatého Klimenta. Zevnějšek pečer znázorněn dvěma obrázky, z nichž druhý pro nejasnosť je bez účelu. — K budoucímu brusu českému přispěl dvěma články *Alois Hlavinka:* v jednom kratším řada německy myšlených úsloví hradí se výrazy správně českými; ve druhém obšírně se přirovnává řeč národa obrazárně, do kteréž národ ukládá svou výrobu slov a obratů. Dobře voleny jsou doklady, že české obrazy zhusta se lišívají od německých; ale nepoložili bychom na př. větu: »Nicht alles auf eine karte setzen« vedle české: »Neklásti na jednu loď všechno své zboží,« jíž se neužívá. Slovo »vkusný« je správně utvořené adjectivum od podstatného »vkus« (Geschmack), a značí tedy německé »geschmackvoll«; neboť »smělý obraz« v podstatném jméně zůstává oprávněn i ve přídavném. — Ze srdce nám promluvil *Vl. Šťastný* v několika úvahách o idei Cyrillo-Methodějské a označil jejím těžiskem, aby národ zůstal svým ve víře, svým co do národnosti, spojenými silami aby čelilo kněžstvo s učitelstvem a předními občany proti vzmáhajícím se v lidu zlozvykům, svým aby zůstal národ v literatuře a umění, poněvadž »národnosť a náboženství Bohem jsou nám dány a nezbytny, aby přirozený organismus člověčenstva, jednota v rozmanitosti a rozmanitosť v jednotě mohl se všude na zemi rozvíjeti. Křesťanstvo hájí a pěstí národnosť, avšak zabraňuje též, aby nezaběhla do pohanské krajnosti výlučného principu národnostního . . .« Z toho plyne, že pečovati třeba, aby ve svatyních našich rozléhal se čistý, dokonale správný jazyk mateřský, jednak s kazatelny, odkudž jen česká, studiem ustavičně tříbená mluva a krásné příklady z bohaté historie domácí dovedou lidu k srdci promluviti, jednak při zpěvu, jenž nutně vyžaduje reformy. — Velmi vhod podán článek *Dra. Jos. Pospíšilův* »Účelnosť a moderní filosofie«; jeho rozpravy bývaly »Obzoru« od prvních počátků nevšední ozdobou, a bylo by žádoucno, aby budoucně snad hojnější než letos měrou tříbily vkus širšího čtenářstva, zejména pak v uvědomělé mládeži budily a podporovaly touhu po důkladném vzdělání. — *Fr. Bartoš* vřele promlouvá »Několik slov o národním kroji,« jenž nemizí beze škody pro ethickou a hospodářskou stránku národa. Všestranně vylíčen týmže spisovatelem »Chléb v názorech, zvycích a pověrách našeho lidu.« — Téže chvály nelze vzdáti článku od *J. V.* »Rostlinstvo v pověrách a zvycích lidu českého.« Po vzorech, jakými v tomto oboru obohatil literaturu naši Primus Sobotka, jsme oprávněni očekávati více, než abecední seznam, v němž bez jednotného dělidla položeny celé rostliny vedlé svých částí — na př. hrách — jablko — jádra atd. — I jednotlivě lze pozorovati nesprávnosti. Tak v písni:

> Když mně slíbila
> pod zeleným dubem,
> že my svoji budem
> holka rozmilá —

je dub místo hromadného strom a proto nemožný všeobecný závěr, že »pod dubem scházeli se milenci a tam přísahali sobě věrnosť.« Nejasně jest řečeno: »Mimo to slýcháme často jméno to (kapradí)

v písních národních, jak dívka, připodobňujíc ztrátu miláčka svého ku kapradí, praví:

> Měla jsem holoubka, —
> uletěl mně do kapradí.“

V pojednání »Živočišstvo v pověrách a zvycích lidu českého« od téhož autora vadí daleký úvod a nemístná vzpomínka, že už Řekům a Římanům byla známa zvířata. — Aesthetika v »Obzoru« zastoupena pouze »Rozborem Čechovy »Dagmary« od *Jana Korce,* jenž vystihnuv krásy eposu Čechova, doplňuje, rovná a objasňuje, čeho čtenáři, aby dokona užil básnických půvabů, jest potřeba. (O. p.)

Athenaeum. Ročník II. Red. en chef prof. *Dr. T. G. Masaryk.*

Máme před sebou podnik, jenž, ač teprve druhý právě dokončil ročník, přece již mnohou prošel zkouškou, na mnohou již překážku narazil, jenž však také doposud vždy dosti měl životní síly, by překážky, v cestě mu ležící, překonal, a téže ze zkušeností takto nabytých, vždy více se zdokonaloval, zejména v ostrém vytčení úkolů svých a v důkladném jich řešení. — Ročník II. nastoupen s rozšířeným a přesněji vytčeným programmem: k oznamům a posudkům spisů vědeckých, vybraných z ohromné literatury světové, jimiž »Ath.« nabádati chce ku práci vědecké a buditi i v širších kruzích onen obecný zájem, beze kterého práce vědecká stává se nemožnou, přistupují jednotlivé články vědecké, jež částí poučují o nejdůležitějších otázkách časových, theoretických i praktických, částí mají býti iniciativou vzdělanému obecenstvu našemu ke studiu některých odborů vědy, jež doposud u nás nejsou oblíbenými. Číslem 6. počínajíc, přidává redakce ke každému jednotlivému číslu »Československou bibliografii,« redigovanou *Fr. A. Urbánkem,* v tomto oboru již osvědčeným českým knihkupcem, jež jest přehledem prací literarních, vyšlých za měsíc předchozí. Na konci ročníku připojen jest rejstřík jmen, usnadňující sbírání pramenů, potřebných ku práci vědecké.

Z článkův, obírajících se předměty časovými, poukazujeme k úvaze *Dra. T. G. Masaryka* »O zákoně Kvíčalově,« v níž spis. theoreticky pojednává o hlavní zásadě zákona toho, pro nás tak závažného, že totiž nemají se pravidlem přijímati do škol národních děti, neznající jazyka vyučovacího, a odůvodňuje zásadu tuto se stanoviska čistě didaktického, se stanoviska paedagogického, pokud jde národní škole o dobré působení v charakter žákův, a národního, pokud se děti cizáckým školstvím nemravným způsobem odnárodňují. Důkladné publikace s mnohými doklady a daty statistickými uveřejnili *J. Kaizl* »Postátnění železnic v Rakousku,« a *Em. Maixner* »Cholera indická.« Částečně i časový význam pro naši dobu, kdy vznikla myšlénka, spojiti Rakousko s císařstvím německým v jedinou celní jednotu, má historická úvaha »Prusko a Rakousko ve spolkovém shromáždění frankfurtském 1851—1859« od *A. Rezka.* Nemohouce se zde pouštěti v podrobný rozbor zajímavé této práce, k níž látka čerpána z pramenů jak rakouských tak i pruských, podotýkáme jen, že by p. spis. velice se zavděčil širšímu obecenstvu českému, kdyby zvláštním, samostatným vydáním zabezpečil článku tomuto většího rozšíření, jakéhož pro svůj cenný obsah plnou měrou zasluhuje. — Z článků oboru druhého uvádíme »Hlavní prameny studia jazykozpytného« od *Em. Kováře,* v němž p. spis , promluviv krátce o historii jazykozpytu, uvádí práce v tomto oboru vědy nejčelnější a controversy vědy buď s toho neb onoho stanoviska objasňující. Dnešní postavení filologie několika rysy načrtnul *J. Polívka* v článku »Hlavní otázky slovanské filologie,« zabíhaje, kde se mu důležitým zdálo, do starších její dějin a vytýkaje nejdůležitější práce za nejnovější doby vyšlé Překladatel Aristotelových spisů, *P. J. Vychodil,* čině »několik poznámek o filosofickém názvosloví českém,« poukazuje na nedostatky terminologie české, pokud se jim rozumí tak, že nestačí nám názvů pro všechny pojmy, jakož i na posavadní mnohostrannou nevhodnosť a na nutnosť a na naléhavosť důkladné opravy; discussi, jak by se tato oprava provésti měla, jest redakce ochotna, popřáti v časopisu místa a uveřejňovati příspěvky sem náležející ve zvláštní rubrice. — »Jak zvelebovati naši literaturu náukovou,« uvažuje *T. G. Masaryk;* dokázav, že náuková literatura naše nedostačuje nikomu z nás ku vzdělání vše-

obecnému, tím méně pak odbornému, předkládá stručný náčrt plánu, v němž přímé i nepřímé prostředky jsou naznačeny, jež by k žádanému cíli vedly, a ku konci žádá všech těch, již se o věc zajímají, aby přání svá a náhledy v »Athenaei« uveřejnili. Důkladnou, o patrné znalosti odborné literatury svědčící monografii »O vzniku a vývoji písma,« napsal *R. Dvořák*.

V posudcích a oznamech »Ath.« především upozorňuje na literaturu, čtenářstvu našemu nejpřístupnější, na literaturu sousedního národu německého, a z této především na spisy, pojednávající o věcech rakouských a slovanských a pak na překlady z literatur cizích, jež u nás nemají pěstitelů skoro žádných. Že takovou oklikou jsme seznamováni s literaturami slovanskými, má svou příčinu v tom, že »u nás málo kdo zná literatury slovanské a málo kdo z nich opravdově čerpá.« Tato obrana redakce proti výtkám, v té příčině činěným, jest trpkou kritikou toho našeho »panslavismu.« Na výtku pak, že v »Ath.« se píše málo o knihách českých, dává redakce krátkou odpověď: »Rádi bychom o více českých knihách (vědeckých) psali, kdyby jich jen více vycházelo, o tom ani nemluvíce, že velmi nesnadným jest pěstovati v malém našem kruhu literarním skutečnou kritiku.« V posudcích a oznamech zastoupena jest každá snad věda více méně četně, avšak mezi všemi nejchudší zdá se nám rubrika theologie; objevujeť se rubrika tato, ač má zvláštního redaktora, v celém ročníku jen ve dvou číslech: v jednom posouzen spis Dra. Lenze »Učení Petra Chelčického o eucharistii,« a v druhém oznámen spis básníka-filosofa L. Tolstoje »Ma Réligion.« — Idei Cyrillo-Methodějské a literatuře jubilejní věnováno jest č. 1. r. III. *V. S.*

Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského. Napsal *Dr. Václav Hlavatý*. Dědictví sv. Prokopa v Praze. Č. XXIV. za r. 1884. V Praze. 1885. Str. LII a 358.

Svatý Otec Lev XIII. praví ve svém proslulém okružníku »Aeterni Patris« z 8. srpna 1879: »Na filosofii z velké části závisí pravý způsob věd ostatních. Obrátíli kdo ducha svého k trpkosti těchto časů našich a uvažujeli na mysli o povaze těch věcí, kteréž veřejně i soukromí se dějí, zajisté shledá, že plodná příčina všeho zla, jež na nás doléhá a jehož se obáváme, v tom spočívá, že nepravé o božských i lidských záležitostech vědomosti ze škol filosofických již dříve vyšlé ve všechny řady společnosti státní vnikly, přijaty byvše obecným souhlasem přemnohých.« Proto třeba, bychom se obrátili zase k filosofii jediné pravé, k filosofii křesťanské. Sem prohlédají slova okružníku: »Kdožkoli studium filosofie s poslušenstvím víry křesťanské spojují, ti nejlépe rozumují, jelikož lesk pravd božských v ducha přijat jsa, podporuje i sám rozum, jemuž netoliko ničeho z pravdy neubírá, nýbrž raději ještě ušlechtilosti, dovršenosti a pevnosti přemnoho dodává.« Jestiť to filosofie scholastická, která jak srozumitelností, tak přísnou methodou se vyznačuje. Filosofie scholastická není smyšlénka toho onoho filosofa, nýbrž přijavši v sebe rozumové vymoženosti zdravé filosofie starověké, nauky ve spisech sv. otců obsáhlých roztroušené pilně sbírá a v jeden celek spojuje. Největší ozdobou této filosofie scholastické jest sv. *Tomáš Akvinský*. Není jediné části filosofie, o níž by byl duchaplně a zároveň spolehlivě nepojednal. A můžeme vším právem říci s proslulým *Hettingerem:* Svatý Tomáš a europská civilisace úzce jsou spojeni. Mnohým se to nezdá; mnich ten, jenž ve své celle knihy Aristotelovy vysvětloval a v nekrásné, barbarské latině 13. století a, jak se zdá, jednostranně subtilní dialektikou myšlénky své podal, jaký mohl míti vliv na civilisaci naši? A přece tomu tak. Sv. Tomáš, jak dopadně dí *Erdmann,* se svým učitelem, Albertem Velikým jako druhý Bohumír z Bouillonu velí oné duchovní výpravě, kteráž nám vydobyla zemi věd. Příčinu toho nalézti není nesnadno. Bylť on svatým a svatá byla jeho věda. Neb mezi věrou a vědou, mezi autoritou a svobodou, mezi svatostí a vzdělaností není leč zdánlivá protiva. Filosofie sv. Tomáše jest naprosto křesťanská, ona se podrobila zjevení božímu, ozářena jsouc jasem jeho pravdy, zbudovala nejmohutnější dílo duševní až do naší doby. A tak vliv církve katolické s vlivem učitele andělského úzce sloučen jest. Proto mohl *Sybel* říci: »To máme za jisto, že s vládou Tomáše

Akvinského zboří se i vláda římské kurie.« Totéž již několik set let před ním řekl kalvín *Beza,* který vyznal, že by po vyhlazení nauky Tomáše Akv. se všemi učiteli katolickými podniknouti mohl boj, v němž by zvítěze, vyhladil církev docela. Tedy i na samých nepřátelích katolického jména si světec tento poslušenství, služby a obdivu vynutil. Avšak i v jiné příčině veliký vliv měla filosofie scholastická. Významy a pojmy filosofické, kterýchž užíval *Kant,* kterýchž užíváme až podnes, z větší části pocházejí od sv. Tomáše a Alberta. Konečně, jak praví spisovatel (str. 2.), nesnáz vyjasniti vzájemnosť ducha a hmoty, vyjma filosofii scholastickou, každé soustavě filosofické byla balvanem nepřekonaným. Jediná scholastická filosofie ani se neupjala v nízké jho samé hmoty; ani zapomínajíc hmoty nerozpřahovala křídel, kam síla a dech nestačí, ani Boha a svět skutečný popírajíc, nezavěsila se v závratné výši mezi nebem a zemí, nýbrž od hmotného světa jakožto objectivně realného stanoviska povznáší zraky k říši duchovní. Tato filosofie chová v sobě poklady filosofické dosti mocné, aby se jimi naší době pomohlo. Jest nám teď bojovati proti náboženskému indifferentismu, praktickému atheismu a následkům jejich, socialismu a nihilismu. Proto pozdvihl sv. Otec náš poznovu hlasu svého, aby učiteli andělskému ve školách a vědách onen vliv zjistil, kterého jest zapotřebí, máli se společnosť rodinná i občanská vyhnouti nebezpečí sobě hrozícímu. Tím však, přejeli si sv. Otec návratu k filosofii scholastické, zajisté nechce, aby se počalo 13. neb 14. stoletím. Ona se musí přeliti do forem moderních, aby nám byla přístupna, a to ve dvojí příčině. Ačkoli nemůžeme popříti, že kdyby moderní filosofové tak přísně byli hleděli na logiku, jako scholastičtí, zajisté by nebyla tak hluboce klesla filosofie, přece v té formě, v jaké se nachází filosofie scholastická ve 14. století, jest nám nezáživná. Tato forma a k tomu řeč barbarská, ve které byla podána filosofie scholastická, mnoho přispěly k úpadku jejímu, až v 16. století *Baco Verulamský* a *Cartesius* docela novou, moderní filosofii si založili. Zásady tedy této filosofie, aby vnikly do všech vrstev naší společnosti, musí jí podány býti v jazyku národním.

A tu i u nás již učiněn počátek. Vyšla totiž v nejnovější době dvě díla filosofická: *Dra. Pospíšila* »Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského« a svrchu jmenované, věnované tisícleté památce smrti sv. Methoděje, důstojný to zajisté dar jubilejní. Toto dílo není samostatná filosofie na základě nauky sv. Tomáše, nýbrž toliko rozbor jeho filosofie, a tudíž jest nám toliko rozepisovati se o tom, co ze spisů sv. Tomáše spisovatel vybral pro svou práci a jakým způsobem to propracoval a systematicky sestavil. Neboť, jak praví dotčená již encyklika, »jest to zvláštní způsob postupování theologů scholastických, že vědu božskou i lidskou úzkým svazkem spojili.« V prvé tedy příčině statě o Angelologii (st. 184.—192.), o trojosobnosti boží (str. 128.—136.) a Soteriologii (str. 316.—332.) bychom raději odkázali do theologie (zjevené). Trojosobnosť boží a Soteriologie jsou tajemství, kterých důvody rozumovými dokázati nikdy nelze. Mohou to býti jen důvody dokazující, že tajemství, ačkoliv jest nad poznávací mohutnosť rozumu lidského, přece proti rozumu není, což však jest podmínkou (sine qua non) každého tajemství a nepřestává tím ono učení býti tajemstvím (viz str. 21.).

Místo úvodu podává nám spisovatel onen překrásný okružník svatého Otce »Aeterni Patris« o obnově filosofie scholastické v originalu a českém překladu, krátké pojednání o významu a důležitosti filosofie sv. Tomáše, nástin života toho světce, jeho spisy a literaturu thomistickou. První část jedná o všeobecných zásadách soustavy thomistické (str. 14.—34.), poměr totiž filosofie ku theologii. Jsouť pravdy dvojí: pravdy přirozené (rozumové) a pravdy nadpřirozené, jakož jsou dva zdroje poznání, rozum lidský a zjevení boží. A tu jest první otázka, zdaliž jest zapotřebí zjevení božího v oboru též pravd přirozených, a byloli nutno a přiměřeno, aby Bůh i takové pravdy zjevil, které nad schopnosť rozumu lidského sahají. Mezi pravdami rozumovými a nadpřirozenými nemůže býti sporu, jsouli obojí pravdivé. Důkazy pravdivosti těchto jsou zázraky, naplněné předpovědi, rozšíření církve atd. Jelikož

ale oba tyto zdroje poznání až ku pravdě naprosté, k Bohu, jako společnému, nejvyššímu důvodu svému se nesou, jest i nemožnosť všeho sporu již v principu ustavena. Na těchto základech jest i vzájemná snášelivosť víry a vědy pojištěna a stanoven obapolný jejich poměr; svatý Tomáš v oboru poznání lidského přivedl víru v celém dosahu ku platnosti, však i vědě úplnou oprávněnosť pojistil. Nyní již snadno můžeme uvésti obě nejvyšší vědy, filosofii a theologii, v takový poměr vzájemný, aby každá byla vědou samostatnou. Jsouť rozdílné methodou: filosofie se béře cestou analytickou, methoda theologie jest synthetická; lišíť se principem poznání a i oborem pravd. Ačkoliv tedy filosofie samostatnou jest vědou a od theologie rozdílnou, nicméně však vždy ku theologii zřetel svůj obrátiti musí, theologie jest výtečnější a vyšší věda všech ostatních, a proto tvrditi nelze, že filosofie absolutně jest neodvislá, nýbrž platí o ní: »Philosophia ancilla est theologiae.« Tuto část jak vše ostatní velmi vhodně ukončuje krátký soubor přehledný. V tomto souboru bylo by na místě stručně pojednati o náhledech filosofických, odporujících pravdám v předešlé části uvedeným. Neboť »dovedl toho sám při sobě (svatý Tomáš), že i starších dob bludy všechny sám jediný překonal i k zapuzení těch, jež by v budoucnu vzniknouti mohly, zbroj nepřemožitelnou opatřil.« Na str. 34. tedy mohl by býti uveden monismus (rationalismus vulgaris) *Kantův, Heglův* a j. a supernaturalismus, *Lamennaisův* sensus communis, *Schleiermacher, Jacobi,* učíce nepřemožitelnou protivu mezi věrou a vědou. (O. p.)

O básnické činnosti P. J. Šafaříka a F. Palackého. Napsal *Frant. Bačkovský.* V Praze. 1885. Str. 45.

Činnosť Fr. Bačkovského v oboru historie literatury české jest velmi vydatna i užitečna. Mimo právě vycházející »Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové« podal čtenářstvu za posledních čtyř let četné rozpravy druhu tohoto v různých časopisech. A k těmto článkům, jež jsou především pomůckou k novým pracím literarně historickým, řadí se čestně poslední jeho brošura právě uvedená.

Spisovatel objasňuje zásluhy těchto dvou velikánů vědeckého písemnictva o básnictví české, jelikož činnosť jejich v tomto oboru dosud od nikoho přesně vyznačena a správně, náležitě oceněna nebyla. Jsouť zásluhy jejich o poesii naši větší, než dosud udáváno. Ač obírali se básnictvím jen za svého mládí, přece jest je počítati mezi přední pěvce doby své. Zvláště básničtější Šafařík byl prvý, který básnictví, jež za válek Napoleonských ladem leželo, se zdarem pěstovati počal, vydav roku 1814. sbírku básní »Tatranská Músa s lýrou slovanskou.«[1]) Nad to přeložil Aristofanovy »Oblaky,« Schillerovu »Marii Stuartku,« uveřejnil v časopisech tehdejších mnohé jiné plody básnické a sbíral národní písně slovácké.

Velmi prospěšna byla zvláště ta okolnosť, že Šafařík, seznámiv se s Palackým, vydal s ním »Počátky českého písemnictví, obzvláště prosodie,« spisek v podobě »listů,« kde hájena časomíra proti přízvuku, čímž vyvolán boj, nad nějž v literatuře naší neznáme. Ale »Počátky« bojováno nejen proti jednostrannému užívání přízvuku v poesii, nýbrž i — což velmi významno — proti tehdejší škole idyllické, k čemuž směřoval Palacký i svým překladem dvou zpěvův Ossianových.

Mimo to přispěli oba k rozkvětu poesie ještě jinak: Palacký napsal několik rozprav aesthetických, Šafařík pak podal více článků, týkajících se především metriky.

Dle toho všeho znamenitě přispěli básnickou činností naší poesii; avšak přece můžeme jen těšiti se, že zanechavše krásného písemnictví, obrátili se k vědě, v jejímž oboru vytvořili díla nesmrtelná, oděná mluvou lahodnou, básnickou.

Práce p. Bačkovského je záslužná, svědčí o důkladném studiu a veliké píli. *A. V.*

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického.* (Č. d.)

I zavzněl hlas z výše a kázal, aby se Twardowski kál mezi nebem a zemí, kde byl uvisnul. A tam visel dlouho a dlouho let, k němu kdysi bývalý jeho sluha v pavouka přeměněný se dopředl a vy-

[1]) Sbírka tato vyjde znova.

pravoval, jak dosud na světě zle, jak celé lidstvo vbito na kříž, jak lidskosť a vroucnosť jest pouhá lesť a láska jen pouhá maska, jak trestem jest žíti tomu, kdo srdce má v těle, aby nechtěl a nechtěl jíti na zem, ten že bahno jest a člověk v něm plazem. Na to pavouk slezl. I začal Twardowski k Bohu úpěti modlitbou, ale na to zase vybuch v síle vášně náhlé

on cítil v sobě světy neobsáhlé,
on cítil, že je lidstva duší,
jež trpí a tuší,
jež úpí a strádá,
ve mlhách bádá;
on cítil, že je stráží,
do které stále vráží
vše díky a střely.

I slétl mu se rtů vřelý hymnus, v němž obsaženo, co lidstvo hnětlo a jež obsahuje tyto výčitky Pánu: proč stvořil zemi, když tam náhodě přenechává, když člověk se zrodil, by za podíl měl neštěstí a nouzi? Nač nebe stvořil, když člověk nemůže spasiti sebe sám a vydán jest tmám? Nač Bůh lidstvu dal do srdcí lvice, které vzbudí se a se sápou na strom, když zkvétá nejlépe? Nač se vraždí proroci, nač zášť jest proti těm, kteří lidstvu svítí u vesmíru? Slabá chvíle Boha přepadla, když stvořil člověka, neboť s ním stvořeno jest hoře, i musí znovu stvořiti Pán svět, aby lidský duch mohl vládnouti u vesmíru. Proto prosí Boha, aby lidstvu zase vrátil nadšení a v sebe víru. — A zase dále plynula léta, a po dlouhých letech přišel zase pavouk a zvěstoval vesele, že již vesna na světě, že se drtí okovy a žalář se boří, že myšlénka vévodí nad duchů světem, přesvědčí silou svou a spasí svým květem, že člověk polobůh, jasný duch, povznáší k světlu svou líc. A Twardowski zajásav prosí Boha, aby v tomto blahu lidstva nebyl sám jediný, jenž se moří, aby skončil též život jeho. A Bůh vyplnil prosbu jeho:

Měj mír a klid,
máš spasen být.

A Twardowski klesl k zemi. — —

Nuže, chtěl básník idei nějakou znázorniti? Která jest idea tato? Jest znázorněna dějem tímto? Vidíme především, že se básník nespokojil s prostou reprodukcí pověsti, že přičinil k ní určité filosofické consequence, představuje ve Twardowském muže, který nedochází ukojení ve smyslných požitcích života, který se nemůže dopíditi pravdy, který život tráví velmi bezúčelně, který vykonal jediný jen skutek šlechetný, zachrániv knězi život, kterého však na konec pojme veliká lítosť nad ztraceným životem, a on ve smrtelném zápase modlí se k Panně Marii a poukazuje na to, že se dlouho čistil v hoři a slzách, najde před Bohem smilování, musí však dlouho se káti mezi nebem a zemí, až konečně Bůh se nad ním smiluje a jej spasí.

Nezdáliž se, jakoby bylo Vrchlickému šlo o to, aby ukázal nesměrné milosrdenství Boha všelaskavého, který odpouští i lotru kajícímu se na kříži a potěšení má větší nad jedním obráceným než nad 99 spravedlivými? Proto právě nahromaděno bylo tolik hříchů v životě Twardowského, proto líčil je Vrchlický tak živými a ostrými contourami, aby právě milosrdenství boží v tím jasnějším zazářilo světle. Víme také, že neli zrovna tímto způsobem, aspoň podobně hájil báseň svou Vrchlický před soudem, a musíme připustiti, že konečný accord básně této skutečně v jakýsi harmonický souzvuk splývá, i když bychom vykoupení a spasení Twardowského vzali jen v obrazném smyslu, v tom smyslu, ve kterém asi sám Vrchlický je bral, o čemž dosavadní jeho činnosť básnická a prolog básně této nás přesvědčuje. Vypravujeť nám v něm, že vejíti chtěl do chrámu, že však draci nad portálem se zdáli zapuzovati jej, volajíce naň, že ztratil skvost víry a že z čistoty své duše vleče třísen v prach ulic a že pochybu jen pochybou léčí, kdežto v chrámu jen čistá hruď se volně koupati může, ne hloubavý duch děsu pln a strachu. I chtěl tedy lítostí a hrůzou jat se vzdáliti. V tom však stála postava na prahu chrámu, kynula mu a vedla jej až k oltáři. To byla poesie, »ta, jež neoklame, v níž souzvuk vždy, nechť kol se světy sváří«, a již našel tou věrou, která láme okovy, snahou k idealu, láskou, prací, silou vůle, láskou ku pravdě, čilou snahou k dobru. Zbožňování všeho dobrého — toť více než víra, láska k lidstvu jest pravý Bůh a dělná ruka jest pravé křídlo andělovo,

kterým se doletí k ráji. Vstoupil tedy do chrámu a co mu v bouřném ruchu srdce vřelo, to prý mu na píseň tuto splynulo. Lze tudíž i bez víry najíti spasení, cena a hodnota života záleží v oněch tu vytčených idealech, a ráj nastane na zemi, když všichni lidé těmito zásadami se říditi budou. Toť tuším dokazuje nad slunce jasněji, že ona slova Bůh, spasení atd., nejsou vzata ve křesťanském smyslu a názoru, nýbrž jen jako básnický prostředek, básnický výraz. Neboť pak by právě prolog s básní samou v patrném byl sporu. Zajisté tedy právě opačná než křesťanská idea jest znázorněna ve Twardowském Vrchlického. Nám tu netřeba rozhodovati o pravdivosti té či oné idee. Ti, kdož mají křesťanský názor o Bohu a víře, již pro tuto idei nebudou s básní souhlasiti. Ale dejme tomu: Vrchlického činnosť a smýšlení dosavadní jest neznámo, prolog básně není přiložen, mohli by básní naší nyní uspokojeni býti ti, kdož by i za to měli, že idei této se má rozuměti ve smyslu křesťanském? Ne, zrovna tak ne, jako jí nejsou uspokojeni ti, kdož by skutečně idei Vrchlickým pronesenou měli za pravdivou. Neboť tu nám nejde ani tak o pravdivosť idee, nýbrž o její provedení, ač ovšem o celkové hodnotě i pravdivosť idee rozhoduje. I jest v básni naší, jak i poslední píseň Twardowského dokazuje a jak i hymnus v posledním zpěvu naznačuje, hlavní váha kladena na to, že hoře a strasti, jež člověk na světě tomto vytrpí, větší jsou než hříchy jeho, neb aspoň že hříchy jeho vyváží, tak že postačí, aby člověka ode všech hříchův očistily a tím ku spáse přivedly. I bylo by tudíž žádoucno, aby v básni, která právě tuto idei má znázorniti, mezi líčením a vypravováním hříchů s jedné strany, hoře a svízelů s druhé strany aspoň udržena byla rovnováha. Ale tomu tak v básni naší není: hříchům a veselým stránkám života Twardowského věnováno jest nejen daleko více místa a prostoru, ale i pečlivosti a píle. Mimo to i tím porušena rovnováha, že v básni této hříchy Twardowského se nám objevují v živé concretnosti, ve svěží, jasné a průzračné hmotnosti, jakož do jistých mezí pravý básník činiti musí, kdežto druhá a dle hlavní idee básně naší důležitější věc většinou jest odbyta pouhými reflexemi. Dle hlavní idee hoře člověkovo má vyvážiti hříchy, spáchané hlavně smyslností lidskou, která jsouc v básni naší j e d i n é concretně líčena dle Vrchlického hlavním hříchem jest, ve provedení však vystupuje líčení stránky poslední tak do popředí přílišného, že se tím až hlavní idea zakaluje a dosti nejasně vystupuje. A toť vada v celkové composici básně. (O. p.)

Kronika o svatém Brandanu. Báseň *Julia Zeyera.* V Praze. 1886.

Leží přede mnou knížka, již autor nazval — svou ubohou kelticko-křesťanskou odysseí, poněvadž jí bylo vyjíti na světlo »v době páry, elektřiny« — a »duchaplné« kritiky. Tak čtu v předmluvě.

Rozvrhuji si báseň Zeyerovu dle obsahu, umělecké charakteristiky a podání formy.

Básník nám vypráví o sv. muži Brandanu. Svatý muž každým dechem, každým rysem. Jsa bratrem klášterním, byl zvolen za opata. Jedinou touhou jeho bylo, spatřiti očima smrtelnýma ráj boží — a místo věčného úpění zavržených. —

V klášteře právě slavili svatvečer božího Narození. Každý z bratří kojil v srdci nějaké přání a opat rovněž své — viděti ráj, a vzdychal v hluboké pokoře — kdyby snad Bůh, jenž tak dobrý, štědrý, přece někdy vyplnil tužby jeho. —

Ale, sám se ubožák přání svého lekal, ježto se mu zdálo příliš neskromné. — Bůh jest tak laskavý, tak otecký!

O štědrém večeru zjevil se náhle v klášteře divný stařec; byl pocestný. Za přívětivé přijetí daroval opatu — květ z ráje.

Opat očima ducha svého jej poznal, a květ mu byl znamením, aby se vydal na cestu do ráje. — Klášter byl u břehu mořského. Opat vzal čtrnácte bratrů, sroubil z kmenů loď a potřebná vesla a dal se s bratřími na moře. Bratry ty vyvolil k tomu, poněvadž se mu svými povahami hodili. Než odrazili od břehu, přišli ještě jiní dva bratří klášterní, prosíce úpěnlivě, aby je opat vzal také s sebou. Opat prorockým duchem svým předvídal, že plavba ta jim neprospěje, že bude jejich neštěstím.

Opat jim o tom pověděl — ale neposlechli. Vnutili se mu. Jmenovali se Lucius a Zeno. Odrazili od břehu. Lid z okolí se sešel ku břehu a zapěl zbožné zpěvy svatým poutníkům na rozloučenou. (Konec hlavy I.)

Plavili se namahavě hladinou mořskou, směr ku ráji dával lodi Bůh. Měli v něho tu naději. Zatím však ubývalo pokrmův, a byl konečně i den hladný. Bratří s nedůvěrou hleděli budoucnosti vstříc. Opat důvěřovati neustal, káraje slabou víru jejich. Vzal poslední chléb a nadrobil ho rybám do vody. Zeno se rozhněval a trpce toho opatu vytýkal.

Ale když jest nejhůře, bývá pomoc boží nejblíže!

Udělal se větřík, a hnal loď ku břehu rozkošného ostrova. Při záři zapadajícího slunce bylo v dáli na ostrově viděti nádherný hrad.

Přistáli. Vešli do hradu. Nikde ani skřítka, ani jakého tvora živého! Ale jaká nádhera všude! Samo zlato ryzí, drahokamy a skvost pohádkový!

Nikde však ničeho, čím hlad a žízeň utišiti, posíliti se!

Brandan opat v důvěře sedl konečně v poslední síni za stůl pokrytý, ale prázdný. Bratří usedli s ním. Náhle se objevili dva andělé a donesli umdleným pokrmu. Nadšení, díky, lítosť — a rostoucí důvěra v Boha i Brandana. Po večeři zmizeli andělé, bratří s opatem šli spat. Opat všech napomínal, aby se ničeho z nahromaděných pokladů nedotýkali. — Ale Zeno uviděl někde v komnatě drahocenný pohár. Hořel touhou — kdyby ho měl. — Neodolal a ukradl jej. Brandan o tom věděl. Když odcházeli, napomínal opět bratry, aby z hradu ničeho cizího nenesli. Nechal schválně Zena jíti naposledy, aby pohár nepozorovaně mohl dáti na své místo — ale Zeno zase neodolal, a domnívaje se, že o krádeži nikdo neví, šel s pohárem dále. Bůh ho trestal smrtí. Brandan dal umírajícímu rozhřešení a pláče o Zena, šel s bratřími k lodi. — Hrad ten vystavělo v moři pro opata a bratří milosrdenství boží.

Jeli širým mořem dále. Dorazili opět ku zemi s krásnými háji. Byli by tam rádi slavili velkonoční svátky a svatý týden pašijový. Po lukách se páslo mnoho krásných, bílých ovec, neobyčejně velikých. Chtěli si tedy najíti mezi nimi beránka a ustrojiti si velikonoční hody. Ale poslal k nim Bůh posla, jenž jim oznámil, že velkonoc mají slaviti jinde, na jiném ostrově. Brandan byl spokojen. Tázal se posla božího, co ty ovce tak veliké znamenají? Nikdy takových neviděl. Posel praví, že na ostrov ten přicházejí zvířata po smrti, aby se měla dobře za trampoty, které na světě přetrpí:

ten kout, pln míru, květnou samotu
Bůh zvěři dopřál, zvěři trápené
tak mezi lidmi! Trpí němá tvář
jak člověk sám; ji vede bolestmi
Bůh v život lepší, tak jak vede vás.
Co míní s ní, před vámi ukryto.
— — — — — — —
Tvář němá ví, že slovo spásou je,
to šero touží zorou zapláti.

Brandan přijel k ostrovu jinému, a slavil na něm svatý týden se svátky velikonočními. Opat sloužil mši sv. Při obědě dopřál jim Bůh uslyšeti zvony z klášterního chrámu Páně v domově. Najednou se však počal ostrov kolísati. Ulekli se bratří kromě Brandana. Spěchem ku lodi zapomněli na ostrově kotel. Sedli a jeli. Jaký to ostrov? Brandan pravil, že jim Bůh poslal ohromnou rybu — leviathana, — na jejímž hřbetě si odpočinuli, domnívajíce se, že jsou na zemi.

Plavili se opět širým mořem. Zjev nesmírné krásy na obzoru! Strom převysoký, bílý nade sníh, a ratolestmi jeho prokmitávaly divné zářící tvory, podobající se velikým ptákům. Jak líbezně zpívali! Přijeli ke stromu blíže. Zlatý opeřenec přiletěl na loď a vysvětloval opatu o záhadném stromu. Řekl mu opat:

— — Ve jménu božím, mluv!
kým jsi, jenž krásný tak, jak máje den —
— — — — — — — —
A odpověděl — —
Jsme andělé, kdys blízko stáli jsme
u trůnu Boha. — —
My dokonalí byli. Lucifer
byl mistrem naším, naším sluncem byl.
— — My oddali se jemu slepě
a to byl náš hřích. — —
Lež byla naším bohem, pravda ne. — —
— — — — — — — —
My padli s výše pravdy.

Ježto však byli satanem oklamáni, ježto nezhrdli jako mistr jejich, nezatratil jich Bůh všechněch, ale dal je na krásný ostrov, k němuž přijela loď opatova.

My dokonalí nejsme jako dřív,
však láska k Bohu, pokora a tesk
po dávné výši, padat nedají
nám ještě níž... Teď, mnichu, víš, kým jsem...
A ostrov ten, kde žijem, vyhnanci,
se zove „rájem ptáků.“ — —

Bratří s opatem slavili česť boží. Ráno dozvěděl se opat ještě něco o své cestě od anděla, a plavil se dále (Kapitola II. a III.)

V kapitole IV. přichází slavné procesí mnichů Brandanovi vstříc. Nádherný chrám s klášterem uvítá cizince. Usednou pak v tiché domácnosti, bavíce se ušlechtile, vyprávějíce si. Mnich Serafín vykládá Brandanovi o králi Abgaru.

Abgar král, host u císaře římského, cítil nějakou tajnou touhu, nevěda, čím ji ukojiti. Radosti tohoto světa jí neutišily. Řízením božím dostala se mu tvářnosť Ježíše Krista na obraze do rukou. Touha jeho rostla po Spasiteli. Bylo to za časů Spasitelových na zemi. Poslal Abgar pro Krista a posel ho zastal — umírati na kříži! Bolestnou touhou a lítostí Abgar umíral. Roztoužené jeho duši se zjevil Spasitel a vzal ho s sebou do ráje. —

Vyprávěním tím Serafín mnich touhu Brandanovu nesmírně po ráji rozplamenil.

Plavili se znova širou hladinou. Jeli nad hroznými potvorami mořskými, byli zkoušeni ve stálosti a ctnosti, jeli nad hlubinami pekel a spatřili Jidáše, zrádce Spasitelova.

Na cestě nad peklem zahynul nehodný bratr Lucius. —

Konečně dojeli k ráji a byli do něho uvedeni. Byl opat účasten večeře velikonoční a sám Kristus Ježíš lámal chléb a napojil ho pramenem věčného života, i propustil ho.

Spatřivše ráj, vrátili se poutníci plni blaženství a díků domů. — —

Co jsem dosud napsal, jest zkráceným básně obsahem. Nejkrásnější místa uvedu doslovně. Zatím určitěji o charakteristice.

Hlavní osobou jest opat Brandan, kolem něho skupina bratří. (O. p.)

Šimon kostelník. Povídka z kraje od *Em. Miřiovského.* 1885. „Poet. besed“ č. 25.

Báseň Miřiovského jest obrázek ze selských bouří. Šimon, syn rolnický, měl býti knězem. Však nebyl. Krátce před vysvěcením odešel ze semináře.

Měl prý tam pletky milostné a spády,
snad krasavici jakous dokona,
až z toho s kanovníky pošly svády
a podle znění jejich zákona
prý musil odtud.

Rodiče hořem umřeli a Šimon krasavicí oklamaný »na potulky dal se do ciziny« a teprv po letech se vrátil »ubledlý, chorý, v sněhu šedin hlava —« a počal sedlačiti, veda zprvu život samotářský. Než nedala mu láska k bídnému, nevolnému lidu, i začal choditi mezi sousedy a vzdorným svým je rozněcoval slovem, že

životem náhle oživěla ves,
co včera nevědělo o zápase,
do boje chutě chvátalo by dnes.

Než rozkošný ještě máj chtěl se usmáti na ustaraného Šimona. K Pavle mlynářově, jež všemi posud pohrdala, Šimon

zdvihl zrak svůj v čarném zákmitu,
v svá jal ji pouta pohlednutím jedním,
tím líbezným a ohnivým svým zorem,
on stařec již a ona dítě skorem. —

Náhlým sňatkem založil Šimon své domácí štěstí, avšak nikoli na dlouho. Ač Pavla visí na něm celou duší, přece jej to táhne mezi sousedy, ani hošík ho na dlouho neupoutá. I což divu, že žena, vidouc se býti odstrkovanou, přilne k jinému, a zapomínajíc chotě a děcka, prchá s milencem. Teď Šimon hošíka dav na výchov sousedce,

jde mezi sousedy. Tam vidí zase,
jak bídy pěsť se do nich zatíná,
jak pánův zor se na jich pláči pase —
jak svízel, potupa je tlačí, tíží.

On všecek v lidu žil, proň dýchal, strádal,
jak svobodníka učiniti z roba,
dnem nocí přemítal a bádal.

Však vida velikou tu bídu, »víc nepřemítá, koná.« S ozbrojenými sedláky jde dobývat svobody. Však vojskem sedláci rozprášeni, Šimon jat a vržen do vězení. Po letech teprve vyšel. Však jaký Šimon! Mrtvola to pouhá —

co bylo v něm, už dávno odkvetlo
to jaro tužeb, pychu, vzdorování.

Zatím umřela opatrovnice Šimonova hocha a farář, bývalý Šimonův spolužák, vzal chlapce do fary, kdež laskavostí farářovou i Šimonu popřán koutek na stará kolena. Za to kostelničí. — Než i uprchlou Pavlu přivedlo neštěstí zpět do rodné vísky. V dalné cizině milencem

opuštěná jde domů hledat odpuštění, jehož dochází; však ne dlouho z něho se těší. Vysílená dlouhou útrapou zpáteční cesty a rozechvěním vniterným, umírá. — Konečně i Šimonovi odbila hodina.

Byl velký pátek, osudný ten den,
kdy v netušený, věčný smrti sen
mu žena odešla.

Churavý farář dává Šimonem oznámiť, že mu nelze kázati toho dne;

V tom Šimon vzplane touhou od minula
a vetchá hlava podobá se sopce,
ožívá doba dávno uplynulá,
v klerice Šimon s kolárem a mlád,
kdy počala mu mysl žít a plát;
na kazatelnu smělý vede krok
a jeho řeč je mocných proudů tok.
— — — — — — —
Jak ten tu Kristus na zejtří vám vstane,
tak vstanete i vy, až písní zvuky
vás vzbudí z poroby a dlouhé muky —
a vlasti naší luhy milované
půl mrtvy, pusty, rozkvetou vám znova —

a sotva dozní ústy podivného kazatele »amen,« »hlava mu k zemi klesá.« Toť nástin děje.

Přihlédněme ke vniterné jeho skladbě. Bez nesnází uvádí nás básník do děje, nenucenou lehkostí seznamuje nás s rekem, jenž rychlým děje postupem rychle upřádá svůj osud. Postava rekova je rázovitá, celá. Se vším duše zápalem zasvěcuje se idei osvoboditi selský lid z poroby robotnické. S myšlénkou tou lehá, vstává, ani v objetí mladinké ženy se jí nespouštěje, a když tragický život jeho zlomen ve vazbě dlouholeté, ještě se nevzdává, ale synka svého dělá dědicem své myšlénky, řka mu:

to dokonáš, co počal otec tvůj!

Šimon jest česká idealní postava, důslednosti věru vzorné. — Děj plyne všude přirozeně. Nedivíme se na př. vroucí Pavle, že nedocházejíc u Šimona odvety své vřelé lásky, hledá hříšné náhrady jinde, a dobře zachycená dětská naivnosť nám lahodí v hochově odpovědi nepoznanému otci Šimonu:

Matička dala se mi někam v svět,
tatíček toulá kdes se po svobodě;
tak řek' pan páter. —

Než divná nová forma zpovědní (!) nás přece zaráží, jíž si ulevuje nešťastná Pavla, a v níž mezi jiným přichází dlouhatánský popis bouře, potom náhlý Pavlin konec je méně podmíněný. Vyjmouc však tyto dva body, jest děj neúhonný. — Verš lehký příjemně se čte a ještě lépe by se četl, kdyby mu Miřiovský více věnoval píle. Rythmus velmi často porušen, rým druhdy nedbalý. Co do stránky slovesné leccos by bylo vytknouti.

Celkem jest »Šimon kostelník« úkazem zdravé poesie a milovníky krásného písemnictví bude zajisté se vděkem přijat.

O. P....ý.

Velký slovanský kalendář na rok 1886. Roč. 15. V Praze.

Kalendáři J. Ottovu dodává již na prvý pohled zajímavosti množství illustrací rozmanité způsoby a zdařilosti. Obšírné srozumitelné textové výklady obrazů vážných repraesentují poučnou část »Velkého slovanského kalendáře«; zdařily jsou zejména články národopisné, biografické a hospodářské. Na oslavu jubilea svato-Method. otištěna tu *A. Heydukova* báseň »Cestou našich apoštolů Cyrilla a Methoděje« a podána vroucí úvaha: »Slovansko-křesťanské tisíciletí.« — *Jos. Braunově* »Krvavé očistě« vadí poněkud neurovnalosť; trpkou, neurvalou tragiku, jíž povídka končí, smiřuje vlastenecká reflexe Drahobylova. Vesnická povídka *V. Řezníčkova:* »Za hvězdou života« i dojemnou myšlénkou vůdčí i řádným provedením zasluhuje pochvaly. Líbila se nám též čísla žertovná: »Za nevěstou« od *F. G.* a »Jak jsem se oženil« od *Fr. Hessa;* toto pro pěknou myšlénku, ono pro ušlechtilý směr, obě pro zdravý, řízný humor. Rýmovačky »Osudná koupel« a »Pavouk věštcem« chtěly asi býti též vtipnými, — zvrhly se však v neomalené nechutenstvo.

V—ý.

Kalendář Ústřední Matice školské na rok 1886. Za vrchní redakce *Jaroslava Vrchlického* a *Sv. Čecha* při části textové, *Em. bar. Mírohorského* při části obrázkové uspořádal *V. Beneš-Šumavský.* V Praze.

Kalendáři »Ústřední Matice« dostalo se i letos, jak viděti, podpory literarní četné. Nad kalendáře naše ostatní vyniká na svůj i čtenářstva prospěch hojností četby poučné z oborů rozmanitých. Zejména potěší čtenáře jubilejní úvaha *Fr. Lepařova* o Velehradě a sv. Cyrillu i Methoději; bedlivé pozornosti zasluhuje stať *B. Tyšlerova:* »Ne na zmar přijde to,

co dáte dětem.« *Fr. Dvorský,* horuje o zachovanou našich starožitností, vede bez kritické umírněnosti stereotypní stížnosti do »vandalismu,« jakým se prohřešil český »náboženský fanatismus« na starých památkách písemních. Vzpomínka *J. Herbenova* »Hanáci v roce revolučním,« jednotlivostmi nemálo zajímavá, jakožto celek však kusá a nedosti urovnaná, činí jaksi přechod k části kalendáře zábavné. Po téli uvažujeme přítomný kalendář, očekávání naše se zklame. Příspěvkem ve příčině té nejlepším vidí nám se býti prostý obrázek *Fr. Stránecké:* »U Podražilů« pro zdárnou líčeň povahovou a pěknou mluvu. Povídka *J. S. Košťálova* »Dvě babičky« jeví slibné nadání pozorovací i vypravovatelské, jest však rozvláčna. Soud o *J. Antošově* práci »Firma Steam a spol.« vynese za nás pouhá zmínka o jejím obsahu: manželská nevěra, několikerá zrada, drastický popis sebevraždy: — čeho ještě třeba k dokonalému čtení krvavému? Mluva jinak uhlazená není přístupna čtenáři, který nezná významů celé haldy slov cizích. Děj *Fr. Chalupova* »Žákovského Rokyty« rozvíjí se rovněž v oblastech mravního kalu; nad to trpí drsnou nepřirozeností a psychologickou mělkostí. Rozervaná »Zatvrzelá srdce« od *Jana Červenky* pochybeny jsou již po stránce technické. *Oldř. S. Kostelecký* nahrazuje v humoresce »Zajíc a mathematika« řízný, pointovaný humor rozplízlostí slovnou. Z básní nejzdařilejší jest *J. Vrchlického* »Jitro na Petříně« s myšlénkou vlasteneckou. Příspěvku druhého vrchního pořadatele neradi pohřešujeme. Zejména belletristický díl druhého ročníku »Kalendáře Ústřední Matice« má nás mimoděk k otázce: **Kdyby se u nás počalo ve prospěch a pod záštitou instituce tak závažné, jakou je „Ústřední Matice šk.,“ vydávati četbu směru z konců protivného cílům a dosahům činnosti Matičné: jak bychom obstáli s tak nebezpečnou nedůsledností před obyčejným taktem, ať nedíme přede svědomím a sebectí?!** *V—ý.*

(Z a s l á n o.)

Vzhledem k posudku svého spisu „Nové výzkumy a návrhy ve příčině české mluvnice,“ otištěného na str. 21.—23. tohoto časopisu, připomínám, že odpovím na něj několika slovy v novém svém spise, který brzo s názvem „Mluvnické rozpravy“ vydati hodlám a kterým míním rozmanité spory a sváry „brusičské“ objasniti a odstraniti. Zde podotýkám toliko, že p. posuzovatel nepřihlédl k vlastní podstatě spisu mého.[1]

Fr. Bačkovský.

[1]) čehož však ref. ani nezamýšlel, ponechávaje věci té listům odborným. *K. A. Š.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzeňského. (Č. d.) Dne 19. ledna bylo na programu zajímavé thema: „Jaký vliv a význam v rozvoji národu mají hmotné i nehmotné statky?“

Pan řečník ukázal, co hmotné a nehmotné statky jsou a jak vznikají. Nejpopularnějším příkladem nabývání hmotných statků byl Robinson Crusoe. Jiným způsobem, ne jen prací rukou, povstávají statky nehmotné, jako vzdělanosť, jako vůbec duševní vymoženosti, jež repraesentují učitelé, kněží, lékaři, advokáti, spisovatelé. Vysvětliv, v čem podstata předmětu spočívá, popustil pan přednášející též úzdu historickým reflexím, z nichž na osudech našeho národa vyvodil, kterak u něho a v kterých dobách jevil se vliv hmotných a nehmotných statků na povahu a rozvoj národu. Vytkl totiž, kterak v dobách, kdy hmotné statky, tedy veškera půda, města, obchody, řemesla, byly v rukou národu, slynuli Čechové též bohatstvím statků nehmotných, vzdělaností a rozkvětem věd a um (doba Přemyslů, Poděbrada, Rudolfa, Karla) a uvedl naproti tomu, kterak poklesl národ náš tehdy nejvíce, když po bitvě na Bílé hoře pobrány mu byly statky hmotné a on ožebračen. Znovuzrozen byl národ teprv tehdy do opravdy, když selský lid zbaven byv jha nevolnictví,

mohl zase volně vládnouti statky hmotnými, je rozšiřovati a nových nabývati; teprv od té doby vrátiti se mohli k dobývání statků nehmotných, vzdělanosti a uvědomění národního. I naše doba nese se za tím heslem, abychom co nejvíce statků hmotných nabyli, čímž i nehmotné získáme. Avšak kterak nestejně ovládáni jsme touto snahou, vidíme nejlépe na různém stupni majetku národního i vzdělanosti krajů českých, z nichž některé oplývají majetkovým i duševním bohatstvím, co jiné za nimi daleko pokulhávají. Mezi zanedbané ty kraje patří i český jihozápad, kde jaksi vše ještě vázne, čemuž odpomoci má vlastenecký spolek „Pošumavská jednota národní.“

Řečník „Jednotu Pošumavskou“ odporučil přízni posluchačů.

V pondělí dne 26. ledna přednášelo se „O cocainu, jakožto novém léčebním prostředku,“ ku kterému upontána jest teď pozornosť lékařův i laiků celého světa.

Dne 9. února zobrazen byl v literarním spolku obrázek středověkého společenského života v Čechách. Přednášející pojednal nejprv o výtečném místopisu, Tomkově „Dějepisu Prahy,“ a dovodiv, že jako se jevil společenský a veřejný život a poměry vůbec ve věku 15. v Praze, jevily se zajisté i v ostatních městech českých, jal se předčítati některé kapitoly z jmenovaného díla, mající za předmět líčení poměrů doby Karla IV. a Václava IV., zejména poněmčilosť Prahy v čase tom, pak způsob tehdejšího stavění domův i jich cenu, kroje, zařízení domácností, pokrmy a nápoje, krčmy atd.

Dne 23. února mluvil pisatel těchto řádkův o trestnictví. Podav pojem trestu, líčil vznik trestnic až na naši dobu, pojednal o jednotlivých soustavách se stanoviska humanního, nakreslil obrázek vnitřní podoby moderních trestnic, jež nejlépe v Rakousku repraesentuje trestnice plzeňská. Zmíniv se o škole a pokroku trestancův, o práci, přešel k praeservativním prostředkům, udav prameny, z nichž zločinství největší svůj contingent bere.

Přednáška tato zaujala i večírek dne 2. března.

Dne 9. března slyšeli jsme „O životě a mravech na českých hradech.“ Přednáška tato opírala se o výtečné dílo Sedláčkovo „Hrady a zámky české.“

Dne 16. března podán byl rozbor výtečného, svého způsobu jediného v naší literatuře spisu Kaizlova „Národní hospodářství,“ jehož tresť a hlavní zásady jsme seznali.

Večírek dne 23. března nabyl rázu slavnostního tím, že pozván k přednášce slovutný český kulturní historik, univ. professor Dr. Ant. Rezek.

Uvítán předsedou, přistoupil ctěný host ke svému thematu a vylíčil nám život, osud i smrť Marie Antoinetty, někdejší královny francouzské a choti Ludvíka XVI. Na základě nejnovějšího historického badání podal Dr. Rezek věrně historický obraz této tak nešťastně skončivší královny, obraz očistěný ode všech smyšlených pomluv a výmyslů, rozsoudil kriticky, v čem skutečně pochybila a v čem na druhé straně bylo jí zase ukřivděno.

Dne 6. a týden na to dne 13. dubna byla na programu otázka, jež i program žurnalistiky a denní rozmluvy právě tvořila, a sice „Stát Kongský v Africe, o jeho zemi, přírodě a lidu.“ Pojednání tato, opírajíce se o nejnovější vědecká badání anglická, podalo posluchačstvu poučný a podrobný obraz vzdálené říše africké, kam paprsky kultury evropské posud sotva vnikají.

Dne 20. dubna přednášel předseda spolku za nedostavivšího se p. inžinýra Křižíka ukázky svého překladu z díla francouzského státníka Tocquilla, „O demokracii americké.“ Dílo toto, jak z překladu vidno, vyniká neobyčejnou hloubkou myšlének.

Dne 27. dubna přednášel zmíněný host o rozličných systémech elektrického osvětlování a o svém světle žárném.

Dne 4. a tuším i 11. května bylo na programu velmi zajímavé thema „Řečník Cicero a jeho doba,“ jehož, ač slibovalo k vůli osobnosti p. přednášejícího býti velmi promyšleným, jsa jinak zaměstnán, slyšeti jsem nemohl. (P. d.)

V král. č. spol. nauk 21. pros. prof. Zucker předn. o vývoji trestního řízení francouzského. — Dne 16. ledna konána výroční schůze za předs. Jos. Jirečka. Uplynulého roku pozbyla společnosť úmrtím čestných členů: bar. Mecséryho, jenž byl členem od r 1858., v Lipsku zesnulého prof. Jiřího Curtia a prof. Karla Siebolda v Mnichově; dále mimořádné členy: báňského řed. K. Feistmantla a rekt. Heřmana Palmeho ve Vratislavi. Značný dar, jehož se společnosti dostalo od nejmenovaného dárce u příležitosti stoletého jubilea jejího, uložen byl již pode jménem jubilejn. fondu; kromě toho věnoval ještě jiný dárce společnosti 2000 zl. Ve výborové schůzi 13. t. m. jmenováni byli novými členy české spol.: Albert Gaudry, prof. palaeontologie v Paříži, Jos. Truhlář, skriptor při univ. knihovně v Praze, a Jos. Velenovský, soukromý docent univ. pražské. Spol. nauk

čítá nyní 4 členy čestné, 22 řádné, 40 zahraničných, 49 mimořádných a 37 dopisujících, úhrnem 172 členy. Lonského roku pořádány byly přednášky: 21 z filosofie, dějin a filologie, a 53 z oboru mathematicko-přírodovědeckého; většinou byly otištěny ve zprávách o schůzích r. 1885., kteréž tvoří knihu o 45 tiskových arších s 10 mapkami. Ve zprávách lonských obsaženy jsou také posud úplně neznámé dopisy Keplerovy, jež p. Anschütz našel ve státním archivu v Mnichově. Knihovně dostalo se výměnou 927, darem 84, zakoupeno 55, úhrnem 1066 knih. Spol. dopisuje si s 250 jinými akademiemi a učenými společnostmi, z nich 42 nalézají se v Rakousku, 74 v Německu, 10 ve Švýcarsku, 16 v Anglii, 10 v Holandsku a Belgii, 14 ve Francii, 10 v Italii, 2 ve Španělsku, 10 ve Švédsku, 14 v Norvéžsku a Dánsku, 11 v Rusku, 1 v Srbsku, 1 v Bulharsku, 1 v Rumunsku, 1 v Řecku, 2 v holandské Indii, 36 v Americe a 1 v Australii. Po schválení zprávy přednášel professor Dr. *Rezek* o vývinu deismu v 19. století. — V sez. třídním 25. ledna předn. prof. Goll o jednotě bratrské na konci 15. stol., prof. Hattala o jistém místě u Dalimila hl. 92.

Společnosť musea král. Českého konala 17. ledna valnou hromadu. Jednatel Dr. Emler přednesl výroční zprávu za r. 1884., dle níž fond na vystavění musejní budovy (58.315 zl. 80 kr.) odevzdán poč. r. 1885. zemské pokladně; největší zásluhy o rychlý postup záležitosti stavební dobyl si v zemském výboru prof. Dr. Kvíčala. Sněm poskytl na ukončení prací *Barrandových* 15.000 zl.; rada pražská slíbila přispěti na pomník Barrandův. — Mezi zemřelými členy jsou: A. S. hr. Uvarov, předseda archaeol. spolku moskevského, kardinal Schwarzenberg, Kar. A. kn. Hohenlohe, knihk. Fr. Šimáček a j., celkem 9; přibylo pak členů 13. — Kustos knih. A. Patera potvrzen v úřadě sekretáře Matice České. — Pokračováno ve přírodovědeckém výzkumu Čech, prozkoumání pohřebišť a rozmnožování sbírek. — R. 1884. bylo příjmů 111.517 zl., vyd. 47.727 zl., zbylo 63.790 zl.; Matice Česká má jmění 102.802 zl., fond Barrandův 6336 zl., Opitzův 2659 zl. — Předsedou zvolen opět J. hr. Clam-Martinic, nyní po nemoci na zotavené v Italii dlící, místopř. Kar. kn. Schwarzenberg, do správn. výb. zase Kořistka a Emler. — Pak přednášel J. Krejčí o geotektonice středních Čech, K. Jireček o černomořském pobřeží na východním konci Balkánu.

V Táborské Besedě předn. JUC. Chládek o Sv. Čechovi.

V lit. odboru Umělecké Besedy 9. ledna Jos. Smola předn. „O sebraných lékovadlech a zaříkadlech." — 16. ledna ve přátelském dýchánku předn. J. Herben „Ze života slováckých děvčic." — 23. ledna ref. prof. Jar. Vlček o Vajanského básni „Živena," Herben o Preisové „Obrázcích ze Slovácka."

Svatobor dle výroční zprávy své r. 1885. udělil 2200 zl. spisovatelům nedostatkem postiženým; z podpor na cesty a práce vědecké pak — mezi 35 žádostmi — udělil básníku *Zeyerovi* na cestu do Řecka i Turecka 300 zl., Dru. *Velenovskému* 300 zl. na botanickou cestu do Bulharska, Dru. *Rezkovi* 250 zl. na studie k historii české v zahraničných archivech, Dru. *Chytilovi* 150 zl. na cestu do Nizozemí a do Anglie za studiemi uměleckými, amanuensovi bibl. *J. Peiskerovi* 50 zl. na prozkoumání archivu a knihovny kláštera drkolenského. Celkem vydáno 3798 zl. 89 kr., zbylo 41.732 zl. 71 kr. Z fondu Náprstkova vypsána odměna za nejlepší drama z českých dějin dosud v Národním divadle provozované. Týž *Náprstek* složil 1000 zl., z jejichž úroků každých pět let má býti za nejlepší drama z dějin českých vyplácena odměna. Zpráva stěžuje si na malou podporu spolku od obecenstva českého, i má v novinách uveřejněno býti příslušné vyzvání. — Ve volbách zvoleni do ředitelstva stavební rada Hlávka, prof. Kott, archivář Dr. Emler, prof. Studnička, red. V. Vlček, jenžto zároveň zvolen jednatelem. — V poslední schůzi podána zpráva o dějepisných studiích k českým písemným památkám v severním Německu, která tam na cestách konal prof. *Fr. A. Slavík* o prázdninách r. 1885.

Dědictví Maličkých v Hradci Králové vypsalo ceny 150, 100, 50 fr. za povídky — české neb německé — pro mládež a rodiny katolické.

Spolek ku podpoře české lit. v Pardubicích měl 6. ledna valnou hromadu, v níž předs. řed. *J. Jahn* podal přehled po stavu nynější literarní produkce naší vzhledem ku produkci „druhého kmene zemského." Dle zprávy jednatelovy pořádáno vloni 6 dýchánků, při nichž přednášeli uč. *Jiroutek* o životě a působení V. Beneše Třebízského, prof. *Ibl* o Fr. Douchovi a básnické lit. naší r. 1884., řed. *Jahn* o K. Sl. Amrlingovi a Fil. St. Kodymovi, prof. *Weger* o Dagmaře po stránce historické a básnické, prof. *Mazánek* o životě, působení a významu sv. apoštolů slovanských; mimo to konány rozpravy literarní (v 10 schůzích výborových) o nových plodech českého písemnictva. Knih odebral spolek za 350 zl.

Literarní klub v Telči měl valnou hromadu 5. ledna. Prof. L. Čech podal zprávu o stavu literatury české za r. 1885. Na to podána zpráva jednatelská a pokladní; za 4 léta trvání svého vydal klub literarní za knihy 3556 zl. — Přijaty byly tyto návrhy prof. L. Čecha: 1. Klub literarní učiniž podobné kroky jako klub přerovský, aby konfiskace Čechovy básně „Lešetinský kovář" byla zrušena; 2. spisovateli V. Vlčkovi vyslovena budiž k 25letému jubileu gratulace. Předsedou zvolen prof. Fr. Strašiřybka, místopř. V. Povolný; do výboru Al. Petzl, J. Beringer, L. Čech a E. Srp. — Ve výborové schůzi zvolen opět jednatelem Al. Petzl, pokladníkem J. Beringer, literarními ref. L. Čech a E. Srp.

Beseda v Poličce dne 26. pros. měla valnou hromadu, v níž podány zprávy o činnosti minulého roku. Přednášek bylo čtvero: o Douchovi (Vít), o sv. Cyr. a Meth. (Vít), o Ant Dvořákovi (Berger), o Heydukovi (Špaňhel). — Příjmů bylo 282 zl. 8 kr., vydání 219 zl. 50 kr. Starostou zvolen Vil. Špaňhel.

Obšírný přehled činnosti širšího sboru Matice České r. 1884.—1885. podává „Zl. Pr." č. 6. počínajíc.

II. Smíšené.

Hálek v Anglii uveden do literatury překladem tří povídek (Pod dutým stromem, Poldík rumař, Na výminku) a 28 Večerních písní, pořízeným od *W. W. Stricklanda*, bakaláře univ. v Cambridgi. Překlad, vydaný v Yorku, opatřen

přehledem dějin vzdělanosti slovanské a naší zvláště, a činnosti Hálkovy. Překladatel, jak známo, r. 1883. za tím účelem konal příslušná studia v Čechách; hodlá pak ještě přeložiti některé povídky Jiráskovy.

V českém sněmu dne 16. ledna navrhoval poslanec *Kytka*, by také do vatikanského archivu byl poslán na zemské útraty dějezpytec č ský, jakož bývají posíláni do Němec. Návrh (zprav. Jos. Jireček) ode všech českých poslanců podporován — ale konečně přece odložen, čehož ovšem v zájmu dějepisu domácího třeba jen politovati!

Londýnské „Athenaeum," o němžto zmínka stala se na str. 33. letošní „Hlídky lit.," přineslo v čísle ze dne 2. ledna 1886. přehledy literatur evropských za rok 1885., a to přehled literatury belgické na 3 sloupcích od P. Fredericqa, dánské na 3¹/₄ sl. od V. Petersena, francouzské na 13 sl. od F. de Pressensé, německé na 9 sl. od R. Zimmermanna, řecké na 2 sl. od S. P. Lambrosa, hollandské na 3 sl. od E. van Campena, maďarské na 3¹/₂ sl. od A. Vambéry, italské na 5 sl. od R. Bonchia, norvežské na 2¹/₂ sl. od H. Jaegra, polské na 2 sl. od A. Belcikovského, ruské na 8 sl. od N. Storoženka, španělské na 7 sl. od J. F. Riana a švédské na 3¹/₂ sl. A. Ahnfelta. Přehled literatury české jest podán tu za poslední čtyři roky od Fr. Bačkovského, věnovány mu však bohužel pouze 2 sloupce, čímž stalo se, že mnohé důležité věci, které byly v rukopise, byly vynechány od redakce. *Fr. Bačkovský.*

Zručnosť spisovatelská! V č. 13. časopisu „Volné slovo" v Kutné Hoře jest podobizna Jana Ev. Vocela s článkem, který jest sestaven opravdu nestydatě. Začátkem článku toho totiž jsou závěrečná slova řeči V. Vlčka, proslovené u rodného domu Vocelova, i řečeno za nimi, že je napsal — Vocel! Další část článku, vyjímaje zakončení, jest opětně slovo za slovem vyňata z řeči Vlčkovy, obsahujíc ji, kromě oněch závěrečných slov na počátku, celou, ale — bez uvozovek i beze vší zmínky o řeči té, tak že každému čtenáři, kterému Vlčkova řeč není známa, jest se domnívati, že duchaplný a vzletný článek ten jest originalem, a on to jest zatím prostý — patisk! —*čský.*

O opravě kancionalu, zvláště vzhledem ku kancionalu Fryčajovu a Bečákovu, dějí se návrhy a rozpravy, uveřejňované v brněnském „Hlase."

Sv. Čech došel v lipském „Magazin f. d. liter. d. auslands" velmi čestného posudku, jejžto psal Dr. Arn. Kraus, lektor němčiny při české univ. Zvláštní zřetel věnován „Dagmaře."

Národních Listů prvé letoší číslo vydáno v hávu slavnostním, o 24 str., na památku 25-letého „jubilea" svého. Jmenováni tam všichni spolupracovníci, zemřelým *J. Neruda* věnuje vzpomínku „Hřbitůvek N. L."; m. j. obsahuje číslo to článeček „Politika a literatura" (F. Schulz), nástin děje Čechovy „Dagmary" od J. M. Hovorky.

Povídka o Viktorce, vesnický roman *Václ. Řezníčka* (v 6. sv. Přítele domoviny), zove se nejnovější monstrum naší belletrie; jestiť to rozbředěný děj, v Babičce Boženy Němcové s pravou uměleckou delicatessou a ustřídměností jen zdaleka naznačený v šílené Viktorce. Čeho básnířka z pravé básnické něžnosti jen se jemně dotekla a tajemně naznačila, chtějíc postavou Viktorčinou vlastně jen krajinomalbě své jakési romantické staffaže dodati, to svařeno nynějšímu obecenstvu literarnímu v celý roman, jenž jakoby na posměch věnován ještě památce Boženy Němcové! O tolik jsme tedy ve vkuse pokročili?!

Emil Zola pohnán před soud, že porušil mravnosť svým romanem „Germinal."

„Balkan" zove se nový belletr. illustr. časopis, jenž počal v Záhřebě vycházeti redakcí chrvatského básníka Harambašiće.

III. Životopisné.

O spisovatelích kraje táborského pilnou snůšku dat životop. podává F. D. Zenkl v Českém Jihu; ve 4 dosav. číslech uvedeno 39 jmen. Nejobšírněji podán životopis *Sv. Čecha.*

P. Frant. Bačkovský, spolupracovník náš, na základě spisu svého „Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové," byl 22. ledna 1886. veřejně povýšen na doktora filosofie při pražské české universitě.

Gajdek Tomáš, předs. záhřebské jednoty sv. Jeronyma na vydáv. katol. lidových spisů, nedávno zemřel; nástupcem jest kan. *Budicki.*

Gebauer Jan. (Zl. Pr. 5.)

Hajniš Fr., spis. český, zemřel 27. pros. v 71. roce věku svého. (Nár. Polit. 357.; Zl. Pr. 4.)

Heyduk Ad. jmenován čestným členem Umělecké Besedy.

Jirsík jakožto vychovatel. (Vychov. 24.)

Kalousek Jos., dosud mimoř. prof., jmenován řádným prof. českých dějin při universitě české.

Mašek J. L., řed. ob. škol na Smíchově, zemřel 9. ledna v 58. r. věku svého.

Pflegru-Moravskému v Praze na domě, kde bydlel, má býti zasazena pamětní deska.

Pomník Palackému zřízen má býti před novou budovou musea českého. „Svatobor" ujal se nyní záležitosti té a věnuje za tím účelem ročně 500 zl.

Před sňatkem Palackého. Obrázek z r. 1827.; podává Marie Červinková-Riegrová ve Světoz. 1.

Sobotka Primus, dosavadní kancellista, potvrzen za officiala české university.

Večeřa Jos. Vzpomínky. (Orel 1.)

Vlasák Norb., pořadatel „Bibl. místních cestopisů," dne 12. ledna slavil své 74. narozeniny.

Vlček Václ. (Zl. Pr. 4.)

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bílý, Kapitola z literatury (Kom. 2.).
Blánský, Názory Dostojevského a Turgeněva o ruském lidu (Zl. Pr. 4.).
Brandl, Ze hřbitovů brněnských (Obz. 2.).
Čech, Theorie soustavy v aesthetice (Lit. L. 1.).
Halouzka, Volné slovo o Tomáši Fryčajovi (Hlas 16.).
Havelka, Hr. Alex. Uvarov (Č. Č. M. 4.).
Hattala, Protivníci Královédvorského Rkp. dovolávají se i zázraků proti němu (Nár. L. 357.).
Hrubý, Kritika ve starověku (Lit. L. 1.).
Kuffner, O divadle Číňanů (Květy 1.).

Kvapil, Hrdinky polské poesie (Zl. Pr. 2.).
Lenz, Učení Petra Chelčického o křtu (Č. Č. M. 4.).
Mattuška, Václav Filípek (Hlídka lit. 2.).
Navrátil, České belletr. časop. r. 1885.(Čásl. 101.).
Novák, O životě a lit. činn. A. V. Šmilovského (Lit. L. 2.).
— O slovnikářských pracích D. A. z Veleslavína (Č. Č. M. 4.).
Píč, Staroslov. obchod (Pokr. 5.).
— Staroslov. námořnictví (Pokr. 13.).
Rezek, Zápisky far. Arnolda o r. 1848. (Sborn. hist. 6.).
Řehoř, Markijan Šaškevič. Přísp. k sezn. rusínské literat. (Světoz. 5.).
Špecingrová, V. Hálek v rouše anglickém. (Pokr. 22.).
Vaněček, O tragoedii řecké (Čáslavan 101.).
Vrchlický, Ruský roman ve Francii (Pokr. 16.).
Zákrejs, Dva stěžejní romany od V. Vlčka (Světoz. 5.).
— Česká činohra (Osv. 1.).
Zelený, O životopise (Tůmově) K. Havlíčka (Pokr. 348.).
Zenkl, Literarně činní spis. kraje táborského r. 1883. a 1884. (Český Jih 14.).
Zoubek, O Komenského polemikách theol. (Č. Č. M. 4.).

Byliny, bylevé písně. Ruský nár. epos (Nár. L. 5.).
O prostonárodním divadle (Nár. L. 9.)
Spisovatelské jubileum Vlčkovo (Pokr. 7.).
Michal Czajkowski (Pokr. 22.).
Vítězslav Hálek v angl. rouše (Chrudim. Nov. 4.).
Veřejné knihovny v Praze (Pokr. 22.).
Životopisy pro mládež a obecný lid (Kom. 3.).

Swięcicki, Kobieta wschodnia w życiu i w liter. (Kłosy 1066.).
Listy J. J. Kraszewskiego (Kłosy 1069.).

Винклеръ, Царство ученыхъ (Нива 50.)
Дьяконовъ, Нѣсколько словъ по поводу новаго историко-юридическаго изслѣдованія (Сѣв. Вѣстникъ 3.)

Alberti, Alessandro Manzoni (Westermanns Monatshefte 12.).
Carrière, Herder (Gegenwart 48.).
Dahn, Jakob Grimm (Deutsche Revue 12.).
v. Gottschall, D. deutsche schauspielkritik (Unsere Zeit 1.).
v. Hartmann, D. begriff d. tragischen in d. modern. aesthetik (Gegenwart 51.).
— D. aesthetik d. Hegel'schen schule (Unsere Zeit 1.).
Humbert, Schlegel u. Molière (Ztschrift f. neufranzös. sprache u. litt. III.).
Kaulen, D. Münchhausen-jubiläum (Illustr. Ztg. 2217.).
Kindt, Schriftstellernde fürsten (Oest. Buchhändlercorresp. 52.).
Kleinpaul, Die grundgedanken der Divina Commedia (Beweis des Glaubens 12.).
Kreiten, Nerto. E. provenzalische dichtg.(Stimmen aus Maria-Laach 1.).
Rüdiger, August Strindberg, ein schwedischer sensationsschriftsteller (Preuss. Jahrbücher 12.).
Saalfeld, Zur schriftstellerei vor 1800 jahren (Neue Jahrbücher f. philol. 9.).
Schröder, Griechische lyriker (Ztschrift f. d. gymnasialwesen 12.).
Ulrich, Die Tauchersage in ihrer lit. u. volkstüml. entwickl. (Archiv f. literaturgesch. 1.).
Weitbrecht, Recensionsexemplare u. freundeskritiken (Deutsche Schriftstellerztg. 21.).
Ziel, Die dramatische exposition bei Shakesp. (Allg. Ztg. 338.).
Deutsche u. Czechen in der vergangenheit u. gegenw. I. (Histor.-polit. Blätter 96[11].).
Chanabaneau, S. Marie-Madel. dans la littér. provencale (Revue d. langues romanes 1.).
d'Ancona, Il teatro mantovano nel sec. XVI. (Giornale storico d. letterat. ital. VI. 1.).
Boglietti, L'eudemonologia di un pessimista (Nuova Antologia 24.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Tichý: Lit. L. 2.).
— Sebrané spisy (Nár. L. 16.).
Bačkovský, Nové výzkumy a návrhy (Blažek: Lit. L. 2.).
— O básn. činn. P. J. Šafaříka a F. Palackého (Vrzal: Hlídka lit. 2.)
Bartoš, Dialektologie moravská (Bílý: Kom. 5.).
Braun, Z pamětí krevních písařů (Vykoukal: Světoz. 2.).
— Čtvero obrázků starohorských (Vykoukal: Světoz. 5.).
Čech, Pravda a drobné básně (Quidam: Pokr. 9.; Světoz. 2.).
— Dagmar (Kvapil: Ruch 1.).
Durdík J., Dějiny filosofie nejn. (Kadlec: Politik 352.; Kameníček: Mor. Orl. 277.; Hlavinka: Vlasť 4.; Obzor 2.).
— O pokroku mravnosti (Bačkovský: Kom. 5.).
Heyduk, Pod Vítkovým Kamenem (Korec: Obzor 1.).
Hlavatý, Rozbor filos. sv. Tomáše (Schaffra: Hlídka lit. 2.).
Holeček, Junácké kresby (Bílý: Osv. 1.).
Hovorka, Povídky (Miřiovský: Pokr. 3.).
Jelínek, Črty kozácké (Bílý: Osv. 1.).
Jirásek, V cizích službách (Vykoukal: Světoz. 51.).
— Psohlavci (Řezníček: Světoz. 1.).
Kalina, Obrazy z dějin vychovatelství (Vorovka: Paedag. 1.; Mírný: Kom. 4.).
Kalousek, Děje Král. České spol. nauk (Athen. 4.).
Kallus, Z Valašska (Lit. L. 1.).
Kosmák, Kytice (Bílý: Osv. 1.).
Krásnohorská, Vlny v proudu (Zákrejs: Osv. 1.).
Kučera, Besedy mládeže (Lit. L. 1.).
Lenz, Učení Petra Chelčického o Eucharistii (Hakl: Vlasť 4.).
— Petra Chelčického učení o očistci (tamt.).
Lier, Arabesky a novelly (Kvapil: Květy 1.; Miřiovský: Pokr. 3.).
de Lisle, Výbor básní (Světoz. 3.).
Masaryk, Athenaeum (Svoboda: Hlídka lit. 2.).
Mathon, Hlídka literární (Hlas 2.).
Miřiovský, Šimon kostelník (Zákrejs: Osv. 1.; Lit. L. 1.; Plešovský: Hlídka lit. 2.).
Novák, Životopis P. J. Šafaříka (Pastýř duch. 3.).
Podlipská, Listy staré vychovatelky (Paedag. 1.).
Pokorný, Mrtvá země (Zákrejs: Osv. 1.).
Raušar, Vacek Kamenický (Rybička: Světoz. 3.).
Reisová, Přítel domoviny (Lit. L. 1.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Kutnoh. L. 4.).
Schulz Ferd., Povídky (Vykoukal: Světoz. 6.).

Sokol, Průvodce četby mravoučné (Patera: Kom. 3.).
Stránecká, Některé črty (Bílý: Osv. 1.).
Šťastný, Obzor (Kubíček: Hlídka lit. 2.; Wildmann: Vlasť 4.).
Tisovský, Povídky z kraje (Miřiovský: Pokr. 3.; Zl. Pr. 5.; Světoz. 5.).
Trnobranský, Povídky (Miřiovský: Pokr. 3.; Světoz. 3.).
Vilímek, Nejlepší české humoresky (Tichý: Lit. L. 2.; Miřiovský: Pokr. 3.).
Vorovka, Stylistika a poetika (Bačkovský: Paedag. 1.; Prudký: Lit. L. 1.).
Vlček, Osvěta (Čáslavan 3.).
— Věnec vavřínový (Bílý: Osv. 1.).
Vrchlický, Povídky iron. a sentiment. (Aristides: Nár. L. 8.).
— Sonety samotáře (Lit. L. 1.; Zl. Pr. 2.).
— K životu! (Turnovský: Pokr. 1.; Nár. L. 21.).
Zdráhal, Pan doktor (Miřiovský: Pokr. 3.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Chlumecký: Hlídka lit. 2.; Osv. 1.; Světoz. 52.).
Kalendář Ústř. Matice šk. (Vejchodský: Hlídka lit. 2.).
Velký slov. kalendář (Vejchodský: Hlídka lit. 2.).
Kalendáře vůbec a letošní zvláště (Šrámek: Vlasť 4.).
Pátá zpráva c. k. gymn. ve Val. Meziř. (Sasinek: Vlasť 4.).
Sborník paedag. semináře (Hrdý: Kom. 3.).

VI. Knihopisné.

Arbes, Sebrané spisy. I. Pr. 1885.
Bartoš, Moravská dialektologie. I. Br.
Belov, Ze života bulharského. 1. Olom. 1885.
Bílý-Roth, Pravopisný ukazatel. Pr.
České květy. Výbor naší lyriky. Pr.
Herites, Psáno pod čáru. II. Pr.
Hovorka, Nová sbírka prací belletr. Velk. Meziř. 1885.
Hugo-Haštalský, Bídníci. 2. vyd. Pr. 1885.
Chlumecký, Andělé pyšní. Br.
Jirásek, V cizích službách. Pr. 1885.
Koráb, Zlatá zrnka. Plz. 1885.
Kozák, Čtení prostředkem vyuč. a vzděl. Pr.
Krylov-Mejsnar, Bájky. Pr.
Kryšpín, Obraz činn. liter. učitelstva československ. 4. Karlín. 1885.
Letošník, Osnova a postup vyuč. dle zásad Komenského. Pr.
Mejtský, Novokřtěnci č. baptisté. Vinohr. 1885.
— Různé myšlénky o Bohu a duši. Vinohr. 1885.
Němcová, Nár. báchorky a pověsti, 5. vyd. ill. Pr. 1885.
Ninger, O trestání v rodině. Pr.
Pešková, Zápisky české herečky. Pr.
Podlipská, Listy staré vychovatelky. 2. vyd. Pr.
Preisová, Obrázky ze Slovácka. Pr.
z Radostova, Doba mládí — doba radosti. 100 pov. Pr.
Sokol, Průvodce četby mravoučné. Pr.
Pokorný, Z potulek po Slovensku. II. Pr. 1885.
Pursimuove, Nestranné slovo o nár. divadle. Pr. 1885.
Staněk, Básně. Pr.
Schulz, Povídky. II. Pr. 1885.
Tůma, Z českých mlýnů. Humoresky. Pr. 1885.
Nejnovější český besedář. Karlín. 1885.
Junosza, Donkiszot żydowski. Warsz.
Kraszewski, Na królewskim dworze. Warsz.
Kwiatkowski, Ostatni poemat Niekrasowa („Mať"). Lwów.
Prószyński, Apostolowie Słowian, śś. Met. i Cyryl. Warsz. 1885.
Prus, Szkice i obrazki. Warsz.
Rapacki, Grzechy Królewskie. 1. 2. Warsz.
Zipper, Mitologia Grek. i Rzym. dla młodzieży. Lwów.
Kobieta w poezyi polskiéj. Krak. 1885.
Maryla i jéj stosunek do Mickiewicza, przez Wł. B. Warsz.
Гнѣдичъ, Исторія искусствъ. Спб. 1885.
Гюго В., 93 годъ, романъ временъ франц. революціи. Спб., 1885.
Зелинскій, Историко-критич. коммент. къ сочин. Ѳ. Л. Достоевскаго. 3. М.
Киприановичъ, Синтаксисъ русскаго языка сличенный съ синтаксисомъ классическихъ языковъ. Спб., 1885.
Потто, Введеніе въ общее языкознаніе, пер. съ нѣм. Спб., 1885.
Потто, Кавказская война въ отдѣльнюхъ очеркахъ, эпизодахъ, легендахъ и біографіяхъ, т. I Спб., 1885.
Страховъ, Критич. статьи объ И. С. Тургеневѣ и Л. М. Толстомъ. Спб. 1885.
Шекспиръ въ перев. А. Л. Соколовскаго, Юлій Цезарь. Спб. 1885.
Рѣчь М. Т. Цицерона къ судьямъ за поэта А. Л. Архія. пер. съ прим. Шерома. Спб. 1885.
Систематическая роспись содержанія Русской Старины. за 1870--1884 гг. Спб., 1885.
Bastian, Die seele indischer u. hellen. philosophie in d. gespenstern moderner geisterseherei. Berl.
v. Biedermann, Goetheforschungen. Leipz.
Brenning, Gesch. d. deutschen litteratur. Lahr.
Brunner, Die kunstgenossen der klosterzelle. Wien.
Ebering, Bibliograf. anzeiger für romanische sprachen u. lit. 1. 2. Leipz.
v. Gottschall, Der neue Plutarch. Biogr. hervorragender charaktere d. gesch., liter. u. kunst. 11. Leipz.
Hagemann, Vorträge f. d. gebildete welt. 1.—3. (Schillers Braut von Messina; Goethes Iphigenie auf Tauris; Lessings Emilia Galotti). Dorpat. 1885.
v. Helfert, Gesch. Oesterr. v. ausgange d. wiener Octoberaufstandes 1848. IV. Leipz. 1886.
Heller, Mährens männer d. gegenwart. 1. Brünn.
Jansen, J. J. Rousseau als botaniker. Berl.
Khull, Geschichte d. altdeutschen dichtung. Graz. 1886.
König, Schöpfung u. naturerkenntnis. Freib. i. Breisg. 1885.
Lacordaire-Zulehner, Ausgew. Gedanken. Brünn.
Lippert, Die culturgeschichte in einzelnen hauptstücken. 3. Leipz., Prag.
Maass, Der einfluss der religion auf d. recht u. den staat. Gütersloh.
Morf, Zur biographie Pestalozzis. 3. Winterthur.
Mahrenholtz, Voltaires leben u. werke. 2. Oppeln.
Sauer, Frauenbilder aus d. blüthezeit d. deutsch. lit. Leipz. 1885.
Schopenhauer, Aphorismen z. lebensweisheit. 1. 2. Leipz. 1886.
Schumm, Max. Robespierre. Freib. i. Br. 1885.
Sittl, Gesch. d. griech. literatur. 2. München.
Thode, Franz v. Assisi u. d. anfänge d. kunst d. renaissance in Italien. Berl.

Vilmar, Lebensbilder deutscher dichter u. germ. 2. aufl. Marb.
Weissenfels. Horaz. Seine bedeutg. für d. unterrichtsziel ct. Berl.
Werder, Vorlesgen. üb. Shakesp. Macbeth. Berl.
Wülcker, Grundriss d. gesch. der angelsächs. literatur. 2. Leipz.
Bournouf, Histoire de la littér. grecque. 2e ed. 1. 2. Par. 1885.
Fleuriot, Recueil des proverbes français. Breslau.
Follioley, Histoire de la littér. française au 17e siècle. 5e éd. 1885.
Grangier, Histoire abrégée et élém. de la littér. franç. 7. éd. Leipz.
Huart, Bibliographie ottomane. Paris.
Lallemand, Histoire des enfants abandonnés. Par. 1885.
— Un chapitre de l'histoire des enfants trouvés. Par. 1885.
Marc-Monnier, La réforme; de Luther à Shakespeare. Par. 1885.
Martha, Les moralistes sous l'empire Romaine: philosophes et poètes. 5e éd. Par. 1885.
Veuillot, Études sur Victor Hugo. Paris.
Butler, Dante Aligh. The paradise. Ed. with translat. Lond.
Gollins, Celtic irish songs and song writers. Lond.
Gosse, From Shakespeare to Pope. Cambr.
Tennyson, Tiresias and other poems. Lond.
Tulloch, Movements of religions thougt in Britain during the nineteenth century. Lond.
White, Studies in Shakesp. Lond.
Arcoleo, L'umorismo nell' arte moderna. Nap.
D'Ancona, Il teatro mantovano nel sec. XVI. 1. Mant.
Favaro, Gli scritti inediti di Leon. da Vinci. Venezia.
Guarrione, Antologia poet. sicillana del sec. XIX. Palermo.
Neri, Poesie storiche genovesi. Ed. — Genova.
Renier, Il tipo estet. della donna nel medio evo. Ancona.
De Salas y Gilabert, Influencia del catolicismo en las ciencias y en las artes. 2. ed. Madrid. 1885.
Němcová-Jarník, Bunica, tradusa din limba boema. Sibiin. 1885.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky doby, jež podává *V. D.*

(O.) »Ach, to budu ráda,« odvětila mu potěšeně Vlastimila, a přijavši od něho knihu, odcházela.

Galantní pan Puntiček ji mnohými poklonami vyprovodil ven.

»Tou knihou se jistě pobaví a poučí jak lásce má se rozuměti. Spisy takové šlechtí nadějný dorost náš, učí jej uhlazeně mluviti, vytříbenější řeči. Jinak to zní, když rozmluva sem a tam prováta jest učeným významem. Jest to známkou pravé vzdělanosti. Ale, máli jen člověk slyšeť stále banalní řeči — — banalní — to je slovo ba — nal — ní — zcela jinak zní to než sprostý, všední.«

Milý pan Puntiček snad by se do dlouhého horování pustil o vysokosti a vyspělosti nové češtiny, kdyby ho nevyrušila nová návštěva.

»Na zdar!«

»A, servus, pane akademiku! Tak již doma?«

Tisknuli si ruce.

»Zase ferie a s nimi nuda. Toužím po četbě.«

»Jen si vybeřte — knih dosti, v létě tak se nečítá.«

Akademik pásl se po nápisech. Vybral si »Johánka« a »Messiáše.«

»Prozatím bude toho dosti. Musím přece věděť, proč asi se proti tomu Johánkovi a Messiášovi bouchalo.«

»Inu ovšem. Johánek líčen je tu jako zrádce vlasti a urputný vydřiduch, a to se klerikalům nelíbí. V »Messiáši« si Arbes zahrál opět se zpovědí. Však je to, jak usoudila kritika, výtečný roman.«

»Jsem dychtiv na to. — Půjdete dnes k »Růži« na dýchánek?« otázal se akademik, odcházeje.

»Jak pak by ne! Jen co si odbudu tuto funkci.«

»Servus!«

»Servus!«

V tom vstoupil nový čtenář v osobě krejčovského pomocníka Cihličky. Mladík vytáhlý, hubený, ostrých rysů v obličeji.

»Rád bych něco četl.«

»Čeho pak byste si přál?«

»Inu, tak něco rázného a vlastenekého.«

»Což »Husa« a »Žižku« od Herloše? To vám bude právě po chuti. Je to tak od plic psáno, někde i pikantně.«

»Tož třeba. Prosím, co se platí?«

»Čtyři krejcary!«

»Tak; děkuji.«

Cihlička blaženě odcházel...

Pan Puntiček si zase usedl. Maně chopil se »Světozora« a prohlížel si obrázky. Po jednou utkvěl na jednom místě.

»To je dobré!« zvolal. »To by tak scházelo!«

Dal se nahlas do čtení:

»... toť byla událosť, která rázem pronikla veřejností českou a jako blesk očisťující vjela do toho dusna, které vtírá se v době nejnovější se strany zcela neúřadné a neoprávněné (?) do posvátného hvozdu české produkce básnické, snažíc se potlačiti každý smělejší vzrůst a okrajovati větve dle nemoderního způsobu z předešlého století« (str. 365. »Twardowski«).

»Ať se jen starají o své záležitosti, k tomu věru povoláni nejsou. Také v příští sessi navrhnu, aby se »Twardowski« pro naši knihovnu zakoupil. Je to naší svatou povinností, od veleduchů plody jejich kupovati. Již nejsme tak úzkoprsí. My patříme době času. Dobře je sekl — jen tak dále, a my budeme taková díla, takové podniky dle sil svých podporovati!« —

Opět návštěva.

Tenkráte to byl chlapec asi dvanáctiletý. Nesl pod paží cosi v šátku zabaleného.

»Pochválen Pán Ježíš Kristus!«

Pan Puntiček nejspíše pozdravení přeslechl. Neodpověděl. Hošík nesměle blížil se ku stolu. Rozbalil šátek a z něho vyňal vypůjčenou knížku.

»Chceš zase takovou?« ptal se ho knihovník.

Hoch upřel na něho zrak, v němž se mocná touha zrcadlila a promluvil prosebně:

»Ach, já bych chtěl takovou knížku, jako mají vedle u Kubíčků; jest v ní čtení o českých králích; je s obrázkama.«

»Co tě napadá! To by tak bylo, aby se vám takové knihy půjčovaly k roztrhání.«

»Já bych dal na ni velký pozor. Tatínek mi dal peníze!«

»Ne, ne, to nejde! Takovou ti půjčím, jakou máš, o ty mi není co státi, ale tyto jsou drahé. Kam bychom s knihami došli, kdybychom je půjčili do každého baráku,« hovořil pro sebe dobrý knihovník. »Chceš, nebo nechceš!«

Chlapec přisvědčil. Promluviti nemohl, zmocnila se ho lítosť, až se mu slzy do očí draly. Celý týden na to myslil a počítal hodiny, kdy bude moci jíti do knihovny. Jen do ní nahlédl u souseda, kde si v ní děti hrály, a když viděl, že to dějepis, toužil nevýslovně si přečísti o české slávě. Teď mu to bylo odepřeno, že by prý to roztrhal. On, jemuž maminka tuto knihu do šátku zabalila, aby se jí nic nestalo; on, který si každé věci tak váží. Komu by to k pláči nebylo?

Ztrápeně položil dva krejcary, vzal knížku a v hloubi duše své tak ukrutně jsa oklamán. Pro něho ty knihy nebyly, jen pro ty, kteří jich ani nečetli, pro hračku dětí otce, boháče...

Z rukou se na něho usmívala červená knížka, a z ní nápis: »Ave Maria« šeptal mu: »Čti nás, dočteš se také o slávě české země a o zbožnosti starých, slavných předků.« Přitisknul ji k ňádrům a vyšel. —

Pan Puntiček měřil pádnými kročeji síni. Patrně mu byla dlouhá chvíle. Podíval se na hodinky. Ulekl se.

»Již čtyry! Půldne zkaženo!« bručel si do vousů a jal se knihovnu zamykati.

»To má člověk z toho, když se obětuje pro blaho a pokrok lidstva; když je člověk obětavým vlastencem! Mohl jsem si do té doby pohráti, mohl jsem již i vyhráti, kdo ví, buduli míti do večera štěstí!« —

Opravdu ubohý pan Puntiček!

HLÍDKA LITERÁRNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 3.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.

Napsal *Alois Dostál.*

(O.) Beneš líčil v povídkách svých starochy, písmáky a rozumáře, povahy jako krystal čisté, ryzí vlastence a Staročechy, lidi šlechetné, dobré, — však na odrodilce, ramenáře byl jako meč dvojostrý, jako kladivo pádné. Jaké kouzlo vane z těch stařečků Melichara, Materny, Květa, Kroupy atd., a opět s jakou něhou, milostností popisovány všechny Andělky, Květušky, Alušky, Xeničky atd., ač tu a tam jeví se příbuznosť hrdin v řečech a smýšlení.

Pod pérem Benešovým i příroda oživla, ať se do širších její popisů pouští, nebo jenom slabě mimochodem dotýká.

Spisy Benešovy jsou dílem uměleckým, ač mnohdy vložena do nich časová tendence, ale tak, by nikde nevystoupila tolik v popředí, by ráz umělce byl setřen. Tak na př. »Trnová koruna« má za účel, šířiti úctu Bohorodičky v Staré Boleslavi. Tato myšlénka je zlatou nití, jež celým dějem se vleče, vrcholíc v slovech: »Dokud na Starou Boleslav nezapomenete, nezahynete, nepřítel nezahubí vás, byť jich po boku vašem deset tisíc padalo.« V »Očistě« líčí Beneš pohřebiště národa, tepaje odrodilce, kteří katolickou víru zapřeli a luterána Skulteta se přidrželi. »A proto skláněli hlavy své až k hrudi, aby si nemuseli viděti jeden druhému do obličeje, a rdíti se před druhým nad hanbou českého jména, nad potupou české cti.« Slovem: ať Beneš častěji za jistým cílem se béře, na př. ve »Výměnkářích,« »Dědečku Lipovci,« ať mnohdy před očima měl zvláštní tendenci, přece všechny spisy jeho jsou dílem uměleckým.

Jako paprsky teplého slunce zahřívají, tak z Benešových spisů sálá teplem lahodným láska k uhnětenému českému lidu. Láska ta provívá tklivě všemi pracemi a charaktery za tou příčinou líčené se zamlouvají, jako v »Bludných duších« Květ, Rozhoda, Refunda, Jarolím a jiní. Jak v pravdě české srdce okřeje, slyšíli rázného vůdce lidu na Podlesí, kostičkáře Rozhodu, když svědectví vydává, že dosud dřímající jiskra lásky k drahé řeči, po otcích zděděné, vyšlehuje jasným, milým plamenem. »Vy Refundo, jenž jste do těch našich lesů přinesl noviny, že český lid ještě žije, že český jazyk ještě neoněměl a že se nedáme, nikdo nám ho z úst nevyrve? Vy, jenž jste nám přinesl novinu, že v Praze už zase tisknou knihy naším jazykem, jenž jste ty knihy mezi nás roznášel, jako v čas hladu chléb! Bez vás by nám paměť

byla v hlavách vyhasla a naše srdce by se už podobalo ledu, jako když kalvodský potok nejsilněji zamrzne.«

Odkud čerpal Beneš látku pro povídky své? Z dějin českých, jež tak výborně znal, prožil, z pověstí a vzkazek, jež z domu otcovského pamatoval, mezi lidem nasbíral. Tu stará popelnice v Žalově, tamo náhrobek vyšlapaný, pověsť od starce stříbrovlastce, poznámka ve farním archivu, železná pouta v Tuřanech atd. jsou prameny, z nichž čerpal tvořivý duch Benešův. Ale stýská si: »Schází a hyne v tom milém rodném kraji jedna památka z dávných časů za druhou, až nebude snad ani jediné.« Pěkné povídky našeptával Benešovi pověstný karlštejnský havran. »Vím, kdo jsi, a přiletím častěji. Abys však mohl psáti českému národu do hlav, do srdcí a do duší, tu máš můj brk, je nejtvrdší. Poznovu ti připomínám, že jsem tě nadarmo nevyhledal. A nenadarmo ctí havrana po všech krajích, kde slovanské hlaholy.« Jak známo, povídky ty chtěl Beneš vydati souborně a již Alešem k nim namalován havran karlštejnský; však nedošlo toho. Dílo to chtěl Beneš věnovati svému příteli, lékaři, k němuž velikou měl důvěru. Povídky ty jsou počátkem »Illustrovaného sborníku románového.«[1])

Beneš nejenom pérem vzdělával lid, kaplan klecanský i slovem v životě soukromém a hlavně na kazatelně hlásal lásku k Bohu, lásku k vlasti. Beneš půjčoval ze své knihovny po osadě dobré knihy, rozdával noviny, Beneš se také staral o mladé síly spisovatelské. Sotva se objevilo nové jméno v literarním světě, již se po novém harcovníku poptával. Zvláště péči měl o to, by v semináři panoval čilý, vlastenecký ruch, a potěšen byl, uslyšev, že alumni českomoravských seminářů vydávají lithografovaný časopis »Museum.« — Kázaní Benešova (čtyři svazky, nazvané »Pravdou k životu«) jsou prodchnuta láskou k člověčenstvu, českému národu, rodné zemi. Beneš kázal horlivě doma, o svátcích až dvakráte, o poutích a slavnostech v okolí. Ano i do Prahy byl zván, a pamatuji se na shon lidu, když kázal u slepců tenkráte tuším o velikém asijském moru. Svá kázaní uveřejňoval v »Blahověstu« a »Pastýři duchovním.« Nejprve nad nimi staří kazatelé vrtěli hlavami, že prý jsou beze všech homiletických pravidel; ale když některý vlastenecký příklad, krásný obraz, líčení z nich podali lidu, viděli účinek. Sám Beneš píše o jednom takovém starším kazateli, který po celý život na neděli 24. po sv. Duchu nic jiného nekázal,

[1]) Úplný seznam prací Benešových dle časopisů je tento:

Světozor: Tryzna bělohorská, Mara Bačarovna, Černý rytíř (1871.), Svatogothardský dolík, Mniši vyhnanci (v Ottově Knihovně pro lid pod názvem: „Z letopisů sazavských"), Martin Puškar, Děti Dalekarlie, Ze zapomenuté vesnice, Ancikrist, Černí Španělé, Povídky karlštejnského havrana (I. a II. řada), Pro bílou labuť Švamberskou (1884.).

Blahověst: Pan Odolen Pětipeský (podruhé v Dědictví Svatojanském), Svatováclavská korouhev, Kostelník sv. Blažeje, Křest na Libušíně, Dědic koruny Karlovy, Pod Karlštejnem, Trnová koruna (v Děd. Svatojanském), Přerušené oddavky.

Lumír: Jan Abatyše ze Třebíze, Příšery (v Ottově Laciné knihovně), Masopust na Karlštejně, Zavedli ho (ve Svatováclavském kalendáři), Z posledních dnů Tábora, Sedlák Krákora, Nevěsta za českou korunu, Dokonáno jest, Alchymista v halené, Chvatěrubský kvas, Z farních archivů (5 obrázků), Vesnický Jakobín, Na slánských stínadlech, Slepý mládenec, Z morových let, Závěť Štěpána z Pálče, Na stavech, Ušlapán (1884.).

Květy: Pan Zigmund z Boršic (v Ústřední knihovně Zákrejsově), V podvečer pětilisté růže, Miličova kletba.

Osvěta: Bludné duše (v Ottově Laciné knihovně), Svatba litoměřická.

Zlatá Praha: Ze záletů páně Renegátových, Ondřej Saramita (1884.).

Domácí krb: Uriáška na vsi.

Jarý věk: Povídky starého zbrojnoše (5 statí).

Ruch: Konopíšský sedlák zbrojnošem, Mezi proradci.

než: »Slušíli císaři dávati daň,« a nad kázaním mladého spolubratra hlavou potřásal. Kázaní jsou buď samostatně, buď dle Hettingra, buď dle starých českých a latinských kázaní psána, o nichž dí: »Jsou stará česká kázaní, v nichž by nebylo nic jiného zaměniti, leč tu a tam zjemniti některý příkřejší výraz, či změniti poněkud drsný ton. Myšlénky, obsažené v nich, jsou s nemnohými výminkami zlatá zrnka, někde svitem svým oslňující.«

Kázaní Benešova jsou plna příkladů z historie vůbec a z dějin českých zvláště; v nich vykládá o životě národním, na př. o významu pouti Svatojanské, líčí životy českých patronů, dokazuje, že »jméno dobré, neposkvrněná česť, poctivosť a spravedlnosť nejlepšími poklady.« Beneš s kazatelny vybízel k lásce k vlasti: »Či by mohlo býti Čecha, který by nebyl povznešen myšlenkou, že se někdy říše česká od moře k moři rozkládala, že vojska česká, ku pomoci do ciziny volaná, proslavila se udatenstvím po světě veškerém?«

Srovnávaje vzkříšení českého národa se slavným vzkříšením Páně, dí: »Že tu jsme, že tímhle jazykem svým mluvíme, že se k Bohu svému modlíme tou řečí, jako dávní naši předkové, že stojíme v řadě menších sice národův, ale plných života a síly, že naše písemnictví rovná se směle předním světovým národům, je opravdu zázrakem. A já pravím: neníliž to také vzkříšení slavné a radostné, kteréž nám pokaždé má vstoupiti na mysl, v těch chvílích, kdy po chrámech křesťanských hlaholí zpěv nadšený: »Alleluja, alleluja?« Z četných, velmi vzletných míst připomínám jenom několik, jichž předmětem láska k vlasti. »Poznejte národ svůj a budete jej milovati, poznejte otčinu svou a přilnete k ní s celou duší svou, poznejte předky své a vy si z toho česť činiti budete, že se jejich jmenem zovete.« A jinde: »Chceli který národ, aby byl vážen od jiných, musí nejdříve si vážiti sama sebe, chceli býti ctěn od jiných, musí ctíti nejdříve sebe samého, chceli býti slaven od jiných, musí umět slavit, co na něm samém slávy hodno jest.« Takovými místy jsou Benešova kázaní poseta, duchem vlasteneckým projata, formou pestrou oděna, mluvou popularní podána. Pak se nemusíme diviti, že na Benešovo kázaní scházeli se posluchači z blízka i z daleka, že byl v ústech lidu vyhlášeným kazatelem.

Beneš všecko měl, byl milován, ctěn, vážen, obdivován, slaven; jenom jednoho

---

Obzor: Ze zelených lancochů poslední, epilog ke koruně trnové, Svoji k svému.

Zábavné listy: Bílé panny.

Vesna: Krvavé kvítky.

Štěpnice: Sudičky.

Vánoční album Dörflovo: Přadleny, Povídka z Pohoří.

Zlaté klasy: Zeleň v zlaté klasy, vzpomínky z prvních a pozdních jarních dnů (Slzičky, Poslední dudák v Podbrdí, Červená vajíčka, Byla Barborkou, Krvavé kvítky, Na smrtelnou neděli).

Matice lidu: Levohradská povídka (XVI. I.).

Libuše: Královna Dagmar, ve 4 sv. (s obr.).

Tiskový spolek: Zábořský vladyka (1883. I.).

Čech: Feuilletony.

Nár. Listy: Ze zapomenutých pamětí.

Ústřední knihovna: Na Štítném, Pan Zigmund z Boršic.

Dědictví Cyrillo-Meth.: Cyrillka na Hané (1885.).

Anděl Strážný: O Štěpánovic Vitoušovi, starodávná pohádka z Pohoří.

Sborník histor.: Paměti V. Paroubka, far. v Liberuicích (1884.).

Ottova Laciná knihovna pro lid: Letopisy sazavské, Bludné duše, Příšery, Stadický král, Z našich dědin.

Zábavná bibliotéka Mathonova: Pod skalami (2 vydání), Očista, Anežka Přemyslovna, Zakletec, Z klidu a víru.

Neubert ve Slaném vydal: Pan Plichta z Žirotína, Vodníkova nevěsta, pohádky (ve Svo-

statku se mu nedostávalo — zdraví. Již v semináři, jak řečeno, bylo mu prodělati krutou nemoc, z Litně přišel nemocen k matce a na Klecanech se hrnula útrapa za útrapou. Namáhání v duchovní správě, slabá konstituce tělesní, přílišná činnosť literarní — to vše bylo příčinou četných nemocí, jež Beneše stíhaly. Zánět nohy, zápal plic, chrlení krve kolikeré — ale vše přestál Beneš, důvěřuje svému příteli doktorovi, že plíce jeho jsou zdravé. Beneš ještě nemocen psal, píše, dokrvácel. Vždycky se těšil na jaro, na léto. »Pak něco udělám...« říkal. Poslední dobu psal chvatem zimničným, ač vždycky spisoval povídky lehce a rychle. Snad cítil osten smrti v prsou a chtěl národu svému všechnu duši, všechny »ty krásné věci,« o nichž v nemoci sníval, jež se mu před duchovním zrakem míhaly, národu, lidu svému věnovati.

Z Klecan se Benešovi nechtělo, každému zde věřil, ke každému byl laskav, všemi milován. Ze školy jej doprovázely děti v zástupu, farář platil za svého spolubratra útraty v nemoci, osadníci nabízeli svému milenému duchovnímu pastýři peněžitý dar na cesty, do lázní. Raděno mu, by cestoval do Italie, do Egypta na zotavenou, však Beneš odložil cestu na příští rok. Jel zatím do Marianských lázní. Proč naléhal tak na rychlý tisk svých sebraných spisů? Proč se loučil s přítelem svým, že již Klecan nespatří? Proč mladý kněz dal jmění své do pořádku? Proč byl tak teskliv v lázeňském místě, odkud píše steskuplné dopisy? Však ani zde v lázních neustal pracovati, neznaje pohodlí po veškeren svůj život. Vyžaduje si korrektury do lázní povídky »Ušlapán« z redakce »Lumíru.«

Poslední dny milovaného novellisty ještě každému v živé paměti vězí. Bude tomu za nedlouho rok. »Vichřice bouře nepříznivého osudu vyrvala ze svatoháje velkých, idealem krásy, pravdy, ctnosti, lásky nadšených myslitelů jeden z kmenů nejmohutnějších.« A národ český královsky pochoval svého miláčka na Vavelu českém, na mohyle Vratislavů, Soběslavů vedle kněze básníka Jablonského — kněze novellistu Beneše-Třebízského. Na Vyšehradě klidně odpočívá ve středě Purkyně, Hanky, Němcové, Vinařického, Marka, Šohaje, Zeleného, Hálka, Ehrenbergra, Smetany, ve středě mužů rodem i duchem sourodých, o vlasť, vzdělanosť národa velezasloužilých.

Beneš zemřel, však duch jeho mezi námi, ten duch, záhy velikým předpovídaný, duch vykrystalovaný, duch vlastenecký, národní — duch s p i s y přečetné s myšlénkami výbornými, rouchem — formou lahodnou. Beneš žije mezi námi ve spisech svých, památkou svojí. Beneš jako genius národa českého oblétá od dědiny k dědině, fuká na čela naše, mluví duchovně s námi, kdykoliv pročítáme některou práci jeho. Svými spisy mluví k nám: »Ze znalosti dějin prýští se přítulnosť k otčině nejpřirozeněji. Když nám tane před očima jméno Břetislava, který s malým počtem vojska nepřátelská porazil u Domažlic na hlavu, jméno Soběslava, který porazil opět jiného nepřítele, jenž na Čechy přišel již s řetězy, že

---

bodném občanu), Závěť otcova, O vlčkovi a lištičce, Jak se učil švec krásť, Jak se stal Matěj Cvrček doktorem, O Kubíkovi atd.

D ě d i c t v í S v a t o j a n s k é: Trnová koruna, Pan Odolen Pětipeský.

P a m á t n í k (Matici školské): Paní Kateřina Radecká z Radče a na Přemyšlení, Svity v Slaném (kapitola ze slánských dějin).

K a l e n d á ř e: Kolednice (Koleda), Výměnkáři (Pečírkův Nár. kalendář), Zděnek Kaplíř ze Sulevic, Pro prst v údolí Josafat, Bratří svár a mír, Pod Ročovem, Vodníkova nevěsta, Pan Plichta z Žirotína, Mrskači, Černí kyrysníci, První růže, Farář Loučenský (Poutník), O sani devítihlavé (Národ 1885.), Hořepnická Amazonka (Koleda 1885.), Proroctví Methodovo (Moravan 1885.), Deutulin ze Žatecka (kalendář Ústřední Matice), Dědeček Lipovec (Slovanský kalendář).

přední muže spoutá a do ciziny odveze, jméno Vladislava, kterýž u Milána osvědčil hrdinství takové, že za krále korunován byl, jméno Otakara, který spoustu vojsk nesmírnou v Rakousích nynějších rozprášil do všech úhlů světa, jméno Karla IV., který z Čech učinil zemi ve světě celém nejslavnější, a Prahu městem v Evropě nejprvnějším, jméno panovníka, který rozvahou moudrou vládl nad zemí, ve které vášně strannické zuřily měrou nejděsnější, — kdož z nás by si nezamiloval postavy rekovské, jimž zavázáni jsme vděkem nehynoucím do dneška! Když čteme, kterak kvetlo u nás veškeré umění květem nejplnějším, kterak z české krve povstali mužové, před nimiž věda lidská sklání své týmě do dneška, zdaž lehounce potom neodmítneme výčitky našich odpůrců?...«

Spisy Benešovy nabádají nás totiž k národní hrdosti, která má každému činu našemu vtisknouti zlatou pečeť na čelo a do úst: »Já jsem Čech, a kdo je víc?« která by nedovolila, bychom drahocenný klenot mluvy své, řeči svatého Václava, mluvy Karla, řeči Veleslavína vyměňovali za bleskotavé pozlátko. K národní hrdosti nabádá nás Beneš, abychom uvážili, jeli druhého národa na světě, jenž by více slavných skutků vykonal i v klidné pracovně ducha i na poli válečném, než národ český, který se může postaviti po bok národům nejsilnějším, nejslavnějším. Dokud tato hrdosť nebude pláti v srdcích nás všech, dokud nebude vštípena do srdcí celého národa, jsme cizinci u vlastního krbu, jsme nehodni slavných otců svých. A který Čech přece jazykem, vlastí svojí, dějinami českými pohrdá, budiž nám vyvrhelem a podlým ničemou. Že skutečně můžeme býti na svoji vlasť hrdi, o tom nás poučuje historie — učitelka národův, o tom se přesvědčíme, čtouce spisy našeho oslavence Beneše-Třebízského, který miloval tolik svoji vlasť, síly své službě její zasvětiv, který dal nám vzor lásky k vlasti, začež památka jeho mezi námi nehynoucí, sláva nikdy neuhasínající. Národ český zůstane Benešovi vděčným, ctě v něm jednoho z nejlepších svých synů, buditelů, charakterův, a proto také dnes slavné památce muže toho volám srdečné: »Sláva!«

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

(Č. d.) Jos. Kaj. Tyl vypěstil si celou řadu stoupencův; avšak nikdo snad z nich nebyl mu v Praze tak stále při ruce, jako Václav Filípek.[1]) R. 1834. o prázdninách odebrali se spolu do Kutné Hory, kdež se k nim přidružil věrný druh Tylův, Pohořelý, tehdy ještě bohoslovec. Společně pak vyšli si do Bohdánče a do Král. Hradce, v němž Tyl obcoval s milými učiteli svými Chmelou a Klicperou, kdežto v Bohdánči navštívil přítele Langra, napomínaje ho, aby se opět do práce dal (an přestal psáti totiž). Z Hradce provázel je Chmela zpět do Bohdánče,

[1]) Nebude od místa popatřiti, jakým způsobem vzdělával se Filípek na filosofii v Praze. Přinesl sobě z Jindř. Hradce od prof. Dubského výtečné vysvědčení („praeclaram publicam dedit operam"), dal se zapsati s přítelem svým Karlem Tupým do filosofie roku 1833., kdež poslouchali z mathematiky výtečného premonstráta professora *Janderu,* z filologie prof. *Müllera* a z náboženství křižovníka prof. *Beera,* z přírodopisu prof. *Presla.* — V roce 1834. měl z řeči české a literatury

odtud vydal se s nimi Langer na cestu k Přelouči, kde se přátelé rozloučili: Tyl s Filípkem putovali k Hoře, Chmela a Langer k domovu zpět. Tyl napsal o tom následující vzpomínky:

„Za několik let na to — člověk se byl zatím v životě obhlídnul a světa zkusil — přišel jsem domů, a tu mi napadlo podívat se jednou zase do Hradce. Věrný můj pomahač při „Květech," tehdáž dobře známé j s čárkou napřed i vzadu, nazváno Filípek, byl se mnou v Hoře, a starý soudruh mých dětinských let, upřímný Pohořelý, byl doma na feriích. I sebrali jsme se tedy a pustili jako staří studenti na cestu.

Časně ráno, kohouti zpívali, v rozkošném okolí novodvorském ležela ta nejkrásnější tma — a my jechali vesele k Přelouči. Ta nás občerstvila a o polední byli jsme v Bohdánči, v tom samém Bohdánči, kde slavný Kopřiwárius pověstný Rukopis nalezl. Bytě tu již po svém odchodu z Prahy stálým sezením — a my tedy k němu. Starý Langer nás uvítal jak obyčejně plný srdečnosti, matka měla radosť, že se „mladý" s přáteli potěší; ale „mladý" nebyl doma; byl na louce, na poli.

Jakž jsem ho v duchu blahoslavil! Na louce — na poli! V té širé květnici Páně, kdež duch volněji svoje perutě rozpíná a hravě k oblakům se vznáší — jakž my ve zděch městských zabednění obyčejně myslíváme.

Tak jsme také myslili, když Langer Prahu opouštěl. Venkov jej ovane svým křísícím, oživujícím dechem, zahrne jej, zatopí jej svěžími vlnami a vznese zmuženého na břeh života: tak jsme myslili; ale venkov byl pro něj jako vilná, po rozkoších prahnoucí žena, v jejímž náručí ještě více seslábnul, až i zahynul. Jak se to všecko dělo, nechť vyzpytuje, kdo se bude s krátkou dramou jeho života obírati; já mu zde obětuju jen tichou slzu.

Nebyl doma. My se podívali zatím na domácí zahradu, do besídky, kteráž jeho básnickou residenci představovala. Nebyl to skvostný letohrádek, ó nikoli! do toho by se byl český spisovatel — zvláště tenkráte — ani nevpravil, a rozměklý Jaroslav již dokonce ne. To bylo malé, tiché hnízdečko, kde se tvořivý duch i s marným, křehkým tělem pelešil. Pováléné lehátko, stolek, na něm kalamář, dýmka, starý nožík a rozházené papíry, staré Krakowiaky, Kalin car, a rozvrh na větší národní báchorku — to byla celá skvostnosť malé besídky.

My trhali zatím švestky, prohlíželi melouny a čekali.

Konečně Jaroslav přišel, ještě ta samá přihnědlá, jen že na slunci trochu osmahlá tvář, to jemné oko, ty bledé kníry, ta prostá malomluvnosť, dokud se nerozhřál. My však rozvázali brzo jazyky — a on se začal vyptávat. Byl teprve něco přes dvě léta venku a již byl životu pražskému, tomu středišti všeho národního smýšlení a počínání, jaksi odcizen, již to i ono nevěděl, toho onoho si nevšímal, a ono se tenkráte přece tak málo dělo! Žurnalistika počínala se teprve rozbíhati, literatura se prokopávala pořáde ještě ze starého rumu; jinak leželo všecko všude ladem; sotva že kde slůvko o některém ochotnickém divadle jako znění skleněných zvonků na osamělém zahradním domku zavznělo; někdy, ale velmi zřídka, proskočila novinka o nějaké knihovně, avšak jen jako bludička na daleké pustině; o jiných pákách společenského i veřejného života, o jiných výlevech a ústrojích národního ducha, o školách, bálech, besedách, nebylo ještě ani vidu ani slechu.

Málo se dělo proti nynějšku a Langrovi bylo ještě to i ono nepovědomo. Nestál o to, alespoň nestíhal; leželoť to i v jeho mírné, snadno ukojné povaze. Ale já se přece podivil i zhrozil se zároveň, domnívaje se, že bych musil zoufati, kdyby mě ruka osudu někam na ostrov mrštila, kde bych jekem a hukem cizího proudu ohlušen, žádné ozvěny po mohutném chodu českého ducha nezaslechl.

Tak jsem se domníval. Ach ovšem; tenkráte jsem ještě nevěděl, že by mohly jedenkráte časy přijíti, kdež by hodný kus blahosti právě v tom vězelo, kdyby člověk, vyváznuv z denního tření a dření našich snah, směrů, zdání a žádostí, z tichého, odlehlého útulku jenom na výsledky, na pravý pokrok a prospěch vlasteneckého počínání pohlížel.

Hlavní Langrova myšlénka byla tenkráte

Nejedlého a z fysiky *Versínu.* Konečně r. 1835. poslouchal Václav Filípek na universitě vychovatelství, načež zvolil si za dráhu životní vychovatelství, věnovav se ihned soukromému vyučování. Vysvědčení vychovatelské, vyhotovené z direktoratu fakulty filosofické, vyhotoveno jest dne 2. dubna 1835. V pase, který byl později pro Václava Filípka z téhož důvodu ve Veselí nad Luž. r. 1849. vydán, udává se stav Filípkův: Soukromý učitel a korrektor. Účel cesty: Vychovatelský.

— stav manželský, ženidlo. Co jsme se tomu nasmáli, když nás za několik hodin lesem k Hradci provázel! On si držel v tom ohledu řádné poznamenání dospělých dívek, ze kterých si chtěl nevěstu vybrat — jen že měl každé co vytýkati a nikdy se opravdivě rozhodnouti nemohl. Ale přece bylo na něm vidět, že poetickou rosu s květového lupení ducha svého pomalu setřásá a po teplém dechu domácího, sousedského sluníčka baží.

S večerem jsme dorazili do Zeradce. Já viděl zase Klicperu, i navštívil jsem místa, kde jsem také německé verše dělával; třetího dne brali jsme se zase nazpátek. Tenkráte nás vyprovázel Chmela. Bylo spanilé jitro; srdce naše rozplývalo se mnohou nadějí, spoléháním na českou sílu a na milostivá nebesa, ježto se jasně nad námi klenula.

Pomalu dokolébali jsme se až do Bohdánče, tam uteklo několik hodin jako slastiplný okamžik, a odpůldne putovali jsme dále k Přelouči. Teď šli s námi hodný kus Langer, Chmela i učitel — jako bychom se neměli ani rozejít — a to byla poslední moje procházka s nimi oběma. Chmelu jsem viděl sice později několikkrát v Praze, Langra jsem ale již nespatřil.“

Roku 1834. proměnil Tyl časopis »Jindy a Nyní« ve »Květy české,« listy zábavné pro všeliký stav.

Jméno Tylovo čím dále tím větší obliby dosahovalo. Pěstitelé národního písemnictví nabyli k němu důvěry a též mnozí nováčkové v oboru tom kolem něho se řadili, takměř za svého vůdce jej považujíce. Byli to: Chaloupka, Erben, Hajniš, Kampelík, Křičenský, Rožnay, Rubeš, Staněk, Sušil, Trojan, Vlček a j.

V č. 4. »Květů« objevuje se Filípek se článkem »Divotvorný kvítek.« Za příspěvky do »Květů« docházel platu.

Touž dobou počal býti Filípek v kruzích literarních nejpopularnější osobou. Vědělo se všeobecně, že valná část prací ve »Květech« přeložených i dle cizích vzorů zpracovaných pochází od něho. Částečně je znamenal »—j—,« ale neznamenaných jest mnohem více.

Roku 1836. ustoupil Tyl od redakce »Kv.« a teprve r. 1841. znovu se jí ujal.[1])

[1]) Zatím redigoval „Květy“ Jar. Pospíšil.

Ke konci roku 1839. pozval k sobě knihtiskař a písmolijec *Spurný* několik spisovatelů českých, asi 8 neb 10, mezi nimi též Filípka, a projevil jim, že by rád vydával něco českého na způsob časopisu, při čemž že se i spokojí, kdyby při tom neměl nic více, než obyčejný užitek knihtiskařský. Po krátkém rozhovoru uzavřeno, aby vydával se spis svazkový ve lhůtách neurčitých obsahu rozmanitého, a všichni přítomní se zavázali, že budou přispívati. Na Amerlingův návrh byl zvolen za redaktora Tyl. Tak povstal »Vlastimil,« přítel osvěty a zábavy, jehož 1. číslo vyšlo na začátku roku 1840. a jejž Tyl redigoval až do roku 1842.

Do »Vlastimila« psával Filípek zároveň s Kopeckým referaty o politice a literatuře francouzské.

II.

Pole českého humoru dlouho leželo ladem; a přece byl humor jediný prostředek, jenž v letech 40. mohl Čechům co do národnosti stísněným poskytnouti vydatné útěchy. Vtip a žert osvěžuje zakalenou mysl stísněného lidu, když jest mu i nejhůře. Tyl pochopoval tento nedostatek české literatury a snažil se jej poněkud nahraditi; nedovedl tu však mnoho.

Na štěstí jakoby věnem dostalo se humoristice naší brzo několika pracovníků. Byl to *Filípek, Hajniš* a *Rubeš.*

Hajniš získal si v literatuře české jména dobrého humoristy hlavně svými »Trnkami« r. 1841. On vystoupil ještě svěžeji a samostatněji nežli Filípek, ježto se do jiných oborů spisovatelství nepouštěl.

Rubeš proslul prvně r. 1837. »Květinoválkou« v almanahu »Vesně.« Pro obmezenější kruh vystupoval Rubeš s některými spisovatelskými pokusy již dříve nežli ve »Květech,« a to — po stěnách na »herberku.« Bydlel totiž v Liliové

ulici v domě, v němž krejčovská hospoda jest, a tu rozličných šprýmův a nápadů po stěnách napsal, tak že známí měli co čísti, když »herberk« jeho navštívili, jak on své obydlí nazýval.

Avšak humoristické články v časopisech českých objevovaly se jen po různu. Tu uznával Hajniš potřebu, aby vycházel nějaký spis nebo sbírka, v němž by se humor výhradně pěstil. S myšlénkou Hajnišovou souhlasil Filípek i Rubeš, a tak povstal »Paleček.«

V Jezovitské druhdy, nyní Karlově ulici, nalézala se v pozadí domku jednoho, kdež tehdá knihkupecký závod M. Neureitera byl, malá hospůdka.

V ní v levo stojí nevelká kamna, kolem zdi podlouhlé stoly, bylo jich asi šest nebo sedm, polookrouhlé volné okno vedlo na dvorec; za jedním oknem komnaty této příšerné seděl muž prostřední postavy, tváří a úst vždy jaksi k satiře napnutých. Usmíval se a hleděl jako na džbánek před sebou. Byl již asi padesátník. Úsměv jeho platil hovoru dvou mladých, při něm sedících lidí. Domlouvali mu neb k něčemu jej přemlouvali a on pokyvoval hlavou, jakoby říkal: »Ano, ano.«

Muž ten byl knihtiskař Jan Spurný, jenž svou tiskárnu měl hned vedle v domě »u Schoenfeldu,« a jednoho odpůldne se při pivě sešel s Hajnišem a Rubešem u Neureitrů v hospůdce.

Vydávání »Palečka« bylo tedy ujednáno. Byla to myšlénka ryze demokratická. Poněvadž při ní nemohlo počítati se na třídy vyšší, byl věnován podnik tento hlavně prostému lidu a bylo účelem jeho buditi lásku mezi lidem ku čtení, a to pomocí nehledaného, přirozeného humoru českého.

Úplný název nové humoristické sbírky byl takovýto: »**Paleček,** milovník žertu a pravdy. Na světlo posýlán od *Fr. Rubeše, Fr. Hajniše* a *Ještě Někoho.*«

Tento »Ještě Někdo« byl Filípek.[1])

Bylo ustanoveno, že bude »Paleček« vycházeti 6kráte do roka a cena jednoho výtisku ustanovena jest na 8 kr. stříbr.

První svazek vyšel v únoru r. 1841. nákladem J. Spurného v Praze, maje 69 stránek. Dostalo se mu příznivého přijetí, ježto se lid na něj těšil již téměř dětinsky.

»Květy« (1841, 4. března) uvítaly myšlénku »Palečka« následovně:

„Přátelům kratochvilného čtení činíme vědomo, že na druhý týden z impressí J. Spurného na světlo vyjde: „Paleček, milovník žertu a pravdy.“ Za pěstouny tohoto nového děcka v literární rodině naší hlásají se pp. Rubeš, Hajniš a ještě někdo! Dobrá, tuším, garancie, že nám „Paleček“ něco hezkého přinese. Zmýlí se ovšem, kdo v něm snad Jean-Paulův humor nebo Sternovu satyru očekává; — chraniž Bůh! Takový nebude, takový nemůže, takový nechce a nesmí býti, máli se do hodně mnohých rukou dostati. On bude... nu, vždyť se ví, co p. Rubeš ve verších psává; o něco podobného pokouší ne nyní bez veršů — ačkoliv i „Paleček“ oblíbené deklamovánky přinášeti bude; o p. Hajniši ví se také, že si rád žertík prohodí — a ostatní jich páni pomocníci, jižto se za štítem Ještě-Někoho ukrývají, budou též hleděti, aby p. Rubešovi a Hajnišovi žádnou hanbu neudělali . . . a takž ví obecenstvo již skoro samo sebou, čeho se má od „Palečka“ naditi. My mu přejeme šťastnou cestu a dobré pořízení!“

»Paleček« sám vesele vkročil do světa. Oslovujeť čtenáře důvěrně:

Tu mě máte, paničky a páni!
Přicházím jak lehké větru vání
Bez rekomendac a bez pozvání.
Naběhav se dosti po cizinské pláni,
Kam jsem zalít na rozličné zpytování —
Vracím se již do vlastenských strání,
Aj, tu slunce na nebeské báni
Krásně svítí — mraky porozhání!
Kvítí kolem znovu v rozkvétání,

[1]) Později jest již také jméno Filípkovo uvedeno. V ročnice 1843. nalézá se již: „Na světlo posílán od Fr. Rubeše a W. Filípka.“

Hochů švarné sobě počínání,
Krásných dívek rajské usmívání —
Ó mě nezklamalo moje zdání!
Kolébku mou nebe ještě chrání!
Počnu tedy po vlasti své putování
S chutí velikou a bez ustání!
Práce moje bude žertování,
Chválit budu bez pochlebování,
Mírně kárat bez ubližování,
Pravdu hlásat bez okolkování,
Pustím se i do deklamování —
Všecko ale bez planého mudrování.
A tak v nebemilém obcování
Budu s Vámi čekat na skonání!
Kýž jen také za své namáhání
Hojné získám, pilné odbírání!
Pak jsem Vaším, paničky a páni,
Od prvního na světlo vydání
Až do mého na prach roztrhání
Vaším! — (P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) V Čechách vládl již mladý vojvoda Vladislav, mladý a nezkušený, milcům náchylný. Černín na hradě svém svolal druhy své na poradu; právě když provolává Přemysla jediným oprávněným vojvodou, tento sám hromadu překvapuje, svěřiv rodinu Soběhrdovi. »Čekáme tě, drahý pane, jako někdy čekávali Spasitele (sic)...« Leč připravují jej ihned na odboj dosavadní vlády: »Kněžic šlechetná duše, ale jsou v Čechách lidé, kterýmž na tom záleženo více nežli na svém spasení (sic), abys ty nikdy se nestal vojvodou...« — Chystá se válka, ku které i Valdemar zdaleka hotov přispěti, za odporu Soběhrdova, jenž namítá, že k cizincům — zvláštní důraz klada na slovo to vůči soku svému — Čechové již nějak nedůvěřivi —: mír takto poněkud porušený Dobrohost obnovuje, až vlchvec, onen opětný zaklínatel Jitrušky, jej zase nadobro ruší: »Zkáza přijde na vás — na všecky — i na tebe, ty paní — i na tvou dceru... když se na vás slunce štěstí usměje nejplnější tváří, zakmitne se svitem jako blesk a zdrtí vás — —« Jitřenec odjíždí za úřadem, rodina vyhnanců s hostiteli opouštějí Bukovec, tito ubírajíce se do Malchova, onino snad do vlasti... Jitřenka tázavě loučí se s Jitřencem; »Zdali kdy?« tušíc, že sotva, s Drahuškou těší se: »Vždyť se zase shledáme — musíme se shledati« — netušíc však asi, kterak se shledají.

V Čechách radí Přemyslovi mocí udeřiti na hradby pražské, a zase znějí mu v uších poslední slova Drahuščina i Dobrohostova: »Šetři krve, raději odpouštěj... Vždyť jejich krev i naše krev.« — Doufá v mírnou pořízenou s bratrem oddaným. Táhnou však přece ku Praze — polo mírně, polo nepřátelsky. Vladislav zprávou tou nikterak nepřekvapen: »Vojvodský prestol patří jemu.« Přes opačnou radu rádců svých, ale se schválením nového biskupa Daniele táhne na oko pod večer proti bratru, přichází k němu v poselství, i následuje bratrské dojemné shledání. Bylo to v noci z 5. na 6. prosince 1197. Přemysl vojvodou, odpouští ku prosbě Vladislavově dřívějším zrádcům svým zdickým, Vladislava ustanovuje markrabětem moravským.

Malchovské hosty různé city ovládají. Soběhrd přál by si, aby Přemysl se vrátil, tak prý by propasť mezi ním a Drahuškou poněkud se zavřela... Adléta bojí se o manžela svého; Drahuška jest průvodcem Dobrohostovým na cestách dobrodiní a útěch přinášených ubohým obyvatelům: všichni jí žehnají jakožto budoucí své kněhyni, litujíce, že umírají, že se toho nedožijí. Však již přicház

poselství z Čech, zvouc rodinu na trůn a Dobrohosta na stolec biskupský: Daniel má mnoho nepřátel, prý samých závistníků. Dobrohost odmítá, chtěje zde zůstati. Nadchází loučení: nejtrpčí bylo mezi otcem Dobrohostem a Drahuškou, za nížto stále zní: »až z těchhle končin přijdou pro tebe poslové, přijď a buď naší kněhyní...« Jen Soběhrd jaksi zasmušilý a nevesely.

I přišli poslové z dánské země, která, jak si pražští řemesníci vykládají, leží za mořem, za tím, které rozmrzá jen ve dvou měsících... V té zemi mrznou lidem zimou uši, odpadávají nosy a dychneli kdo, od úst mu led padá... Lišky jsou tam bílé jako sníh, jeleny do saní zapřahají... — »Tak daleko? Můj Bože! Svou Lidku bych tam nedal, kdyby jí celé císařství, neřkuli království slibovali... Ubohá Markytka...« »Tak už bývá od jakživa... Panské zvyky — jiné zvyky... Nevím — nevím — tak daleko!« »A kolik jí asi let?« »Ukazuje tak ku sedmnáctce, ale nebude — nebude!«

A na hradě zatím nevěsta sebe samu prohrávala hrou ve vrhcáby, »hrou královskou,« již prý vojvoda z ciziny sobě přinesl: taková zpráva přichází do společnosti této. —

Avšak zde již vpadá děj básně *Čechovy:* celek její, přirozenou měrou více soustředěný než děj romanu, obsahuje ovšem též některé rysy nám již známé buď z nástinu tohoto nebo z četby díla samého: bude tudíž asi záhodno popatřiti, kterak básník eposu a romanu, každý svým způsobem předvedli nám obraz Dagmařin v jeho dovršení, při čemž poukážeme zároveň, v čem prvý liší se ode druhého, ani obraz vytvářejí z původních prvkův a motivů. Jelikož tedy látka obou je tak příbuzná a podobná, epos však honosí se větší obsažností, snad nebude nevhod, pokusímeli se další vývoj stručně vylíčiti, pokud možno, švarným chodem *Čechova verše.*

Slunka jarní lesky širých oken řadou
na podlahy mramor pestré záře kladou,
mihotavé stíny tabul umně tkaných
ze skel různé barvy, drobných, šestihranných.
V čele síně skví se drahé křeslo dvojí;
před jedním král český v říze zlaté stojí,
jako jitřní slunce v nachu červánkovém
září pod purpurným baldachýnu krovem.
Vedle něho hojnou stříbrohlavu řásou
královna se třpytí snivé luny krásou.
Jak les kmenů statných páni s jedné strany,
jak sad květů luzných s druhé paní, panny.

Před tím sborem slavným nízko sklání čela
poslů říše dánské četa pestroskvělá.

V čele jich pan Strange Ebbesön přednáší »ozdobnou a hladkou« řeči, hodnou rytíře a diplomata své doby, prosbu Valdemarovu za ruku »kněžny Margarity,« jejíž obraz byl Valdemara okouzlil.

Jako snoubí svlačce květnatého zdoba,
mohutné dva kmeny přes tok dravé vody:
tento sňatek spojí vznešené dva rody
ke zdaru jich obou, svatého i kříže.

Přemysl, jenžto spíše klášter nežli trůn mněl býti želaným útulkem dcery své, uchyluje se k rodinné poradě. *Černín* zatím, »velebná to postať, předků věrná mravu,« jest hostům společníkem a průvodcem po hradě, oplývajícím nádherou, kteréž všechny zářivé popisy básníkovy nevyličují lépe a názorněji, než ten stálý obdiv diváků, vrcholící ve mnohohlasém: »Ach!«

Brzy Přemysl se vrací k zábavě, jížto s každým vlídně zapřádá, vyptávaje se, »jaký život na severe, jaké lidu mravy,« a čtenáři vzniká podezření, že tu snad kterýsi hovorný Dán prozradil, kterak v Dánsku o nevěsty hrávají (str. 48.). Neboť když »časový« hovor starého křižáka *Jiříka,* hovor o hrdinstvích a rekovstvích jeho, k němužto zmínkami hostův o válkách polabských a pochva-

lami i škádlením posluchačů byl jen ponoukán, vyzněl ve vzpomínku hry v šachy, vítězně s jakousi východní amazonkou sehrané, a na důkaz toho vyhrané šachy, samy div umění, doneseny, král sám vyzve pana Strange ku hře s nejkrásnější z přítomných dam, dle vlastního vkusu vyhledané. Strange volí, kam delší dobu již nesou se zraky jeho — a po krutém boji »vítězné »mat!« ze rtů jeho plesá«: dí sice zlý jazyk pana Limbaka, že

ten obrat náhlý v nejkrutější tísni
zajisté co host jen zdvořilosti vděčí,

ale výhra, zlatistý kroužek na prstě soupeřkyně, s nímž doufá vyhráti ji celou, jako sebe celého nemoha prstenu stáhnouti byl dal v sázku — výhra jest jeho. Královská rodina uchýlí se k pobožnosti a poslední poradě. Zatím Černín udává jméno soupeřkyně: »Drahomiř,« kteréžto jméno ve rtech pana Globa mění se v Drag-mir, pomocí pak pana Limbaka v Dag-mar (Denní panna), čemuž pan Strange hlasně přisvědčuje. Než náhle přicházejí královští manželé, vedouce mezi sebou tu, o které byla řeč: nepoznanou dosud Margaritu, nyní Dagmaru.

Pane Strange — ach! — co v nitru tvém se děje?
Ona děvice tak blízká byla, blízká —
Ale zde — ach! — propasť bezedná se niží . . .

Však již Přemysl jej vytrhuje z děsného překvapení:

Milý pane Strange, ty za svého krále
vykonal jsi švarně námluvní tu cestu
a zde — věren vlasti obyčejům stále —
v šachy svatební jsi zahrál o nevěstu;
vítězem jsi vyšel z boje líbezného:
tento prsten vyhrál jsi — pro pána svého.

Z toho zřejmo, kterak oba básníci milostnou stránku tuto pojali a provedli rozdílně sice, ale způsobem pokaždé oprávněným. *Třebízský* předvádí Dagmar od útlého mládí, tedy posunuje těžiště jaksi do Čech, *Čech* však více prohlédá k Dagmaře budoucí, k Dagmaře v Dánsku, kde vlastní děj jeho se rozvíjí: proto hodil se onomu více šlechtic český, tomuto šlechtic dánský. V jistých rysech ostatně obě postavy blízko jsou si příbuzny, jak později uvidíme. —

Nastalé chvíle loučení dcery s rodičemi, vděčné zajisté látky pro básníka, použili oba básníci vydatně k lyrickým výlevům, každý svým způsobem. Třebízský dává se, tuším přirozeněji, dceři s matkou loučiti o samotě; při odchodu samém prý »nebylo ani slyšeti, co paní Adléta ku dceři hovořila;« otec sám veřejně jen několik slov k ní promluviti dovedl. Čech naopak, hledě si všude dojmu bezprostředního, podává obšírné řeči obou, veřejně ku dceři pronesené, jež o sobě co do tklivosti a něhy sobě rovných hledají, mimoděk jakožto doplněk připomínajíce Věnování básníkovo, jímž prvou sbírku svých básní rodičům posvětil. Živel náboženský, v požehnání rodičův a ve křížku s ostatky, »božském symbolu to umučení,« jímž máti »něžné hrdlo dceři obestírá,« dodává líčni té posvátné pravdivosti a zvláštního půvabu.

Oba básníci vyprovázejí hrdinku svou do ciziny, romanopisec chvatným přechodem z Prahy k Valdemarovi, epik obšírnou líční osudů národu polabského, vzbuzenou místními názory a dojmy plavby polabské: panu Albertovi naskýtá se příležitosť osvědčiti své vědomosti dějepisné, pan Lykke pak může buditi úžas — bezděky i hrůzu a tesknou tíseň nad ubohými pokrevenci, jíž ovšem nechápe — nové vládkyně své, an vypravuje báječná hrdinství svých krajanů, přede vším ovšem svá, jimiž potlačena a zničena samostatnosť severních Polabanů. Čech, jenž, jak známo, zvláštní v té příčině cesty a studia konal, zdárně zápasí ve druhém zpěvě básně své (Vineta) s Kollárem, jehož »teplé slzy,« vylévané po krajinách slo-

vanských zvláště an »nad Vinetou hledá Vinetu« — Čechovy mistrovské a dojemné lícně zajisté jen hojněji a mohutněji vyloudí. —

Vložka tato vyplňuje způsobem epicky velevhodným dlouhou cestu, jež nemohla ani býti vyplněna pouhými krajinomalbami aniž úplně býti pominuta, nemělali nastati přílišná mezera a prázdeň ve výpravě jinak do podrobna jdoucí a k živé názornosti tíhnoucí. Dagmařina pak nová hodnosť a povaha nabízela motiv tento k úplnému vývoji a odůvodnění předsevzetí a skutků královniných, skutků lásky a milosrdenství, jimiž brzy má oblažiti království své. Nám budiž dovoleno zatím, nežli ocitneme se v daleké cizině, aspoň několika dějinnými vzpomínkami vrátiti se zpět, aby na základě dějepisných údajů tím lépe ozřejměla umělecká stavba obou děl našich v části prvé, jižto jsme právě probrali. (P. d.)

Posudky.

Obzor. Red. *Vladimír Šťastný.* (O.)

Tím přecházíme k poesii.

Zde celkem nelze neznamenati jakési jednotvárnosti a jednostrannosti, což poněkud vysvětliti a omluviti lze lonskými snahami Svatomethodějskými. Nejvíce v tomto směru podal básní *Vl. Šťastný,* jež však co do nových myšlének a rozmanitosti daleko se nevyrovnají kratším jeho popěvkům — »Kontraband,« »Z lesa,« »O svatém Klementě 1885« — a úvodním básničkám literarních besed, jež veskrze odívají lehkým šatem jadrné myšlénky. Z ostatních »Maria Maximiliana Hohenzollerská« jen zevnějškem povznáší se nad prosu, a básni »O slavnosti Všech Svatých« schází působivá pointa. — *Jos. Kachník* ve třinácti »Znělkách Cyrillo-Methodějských« nenovým způsobem opěvuje nenová themata. — Ceny daleko větší jest *Jos. J. Vejchodského* »Duma na Velehradě,« kteráž stělesňuje myšlénkovou sílu ve případné formě a jest rozhodně nejlepším poetickým plodem v tomto ročníku. Tklivě vyznívá též »Vzpomínka s kůru.« — K těmto dvěma blíží se »Na hrobišti Mojmírovcův« od *Fr. Kyselého.* — Základní myšlénka v básni *Jar. Chodově* »Modlitba ku sv. patronům země české« jest příliš všeobecna a všeobecně provedena, tak že nezůstavuje hlubší stopy ve čtenáři. — Pěkně vyjímají se písně *Ferd. P. Místeckého,* jenž v mezích subjectivní lyriky nelíčené city vytváří v pravé perličky. Za nejzdařilejší toho druhu pokládáme: »Z přírody,« »Ať si venku vichr skučí,« »Jesenní motiv« a »Klekání.« V básni »Horským chaloupkám« téměř ani v jednom rýmu nedbáno quantity — horami vámi, snad rád, výsluní tůni, vás hlas, poupěti letí, vnad rád — čímž oko se uráží a dojem mizí. »Hrad« obsahuje ošumělé myšlénky; »Lýra má« v poslední sloze má nepodařený obraz: »a zlý mrak prškou tónů sbořím.« — Lahodně zní *B. Čermákovy* »Jarní procházky.« — Na vyspívající teprve síly upomínají básně *R. Lesického:* »Májová pobožnosť« (— nad lesy kondor (sic!), vzduchu kníže, krouží —) a »Touha po Tatrách« (— »a lípy mile, rozvážně šumají« —). — Kontrastem v posledních slohách působí *Bohd. Louckého* »Hané.« — Poetického vzletu pozbývá svou zdlouhavostí *Fr. Rybářovy* »Sirotek.« —

Souměrný ku prose poučné prostor v »Obzoru« zaujímá belletrie, pěstěná v tomto ročníku hlavně *V. Kosmákem* a *Al. Dostálem.*

Kosmákovy povídky vůbec poutávají zvláštním kouzlem poetickým, byť i ze všedního vzaty života, a pobaví mile každého čtenáře bez rozdílu jednak případným povahopisem, jednak živou lícní a vystižením vhodných rysů dějových. Měřímeli dle toho »Cestu ke klidu.« zasluhují první části povídky skutečně chvály; vzhledem k celku však vidí se nám exposice příliš býti široka, tak že čtenář více nadějí si činí, než jich skutkem vyplněno. Poměrně dosti pozdě vetkána je v děj hlavní osoba Cecilie z Ebenthalu,

kteráž rozhodnuvši se po vniterném, dobře odůvodněném boji pro vyznání katolické, dochází kýženého klidu, což příčinou roztržky mezi ní a rodinou Brodilovou. Tím končí zajímavá časť povídky. Co dále napsáno, hlavou XXV. počínaje, není leda líčení překážek nahodilých a věcí úplně vedlejších, a to líčení rozvláčné a násilně prodlužované. Povídka ani po stránce jazykové není bezúhonna.

Osnova *Dostálovy* povídky »Literáci« je bezvadna a provedení — ač přehlédneme-li vadu nepůvodnosti, že látka podobná a nápisem stejná podána byla veršem v časopisu »Vesně« — dosti uspokojivé. Jen sloh častým vynecháváním spony stává se affektovaným, místy nesrozumitelným, jako na př. na slova p. farářova: »— Koupil jsem přece dvě komže pro kostelníky« — odpovídá Balcar: »Ale jen jeden — sákristán.« Barbarismů: troštovati se, verkštátek, walthorny, spisovatel sám mluvě nikdy užívati nesmí. — »Na oltář vlasti« je črta z dějin čerpaná. — »Signum,« obrázek z doby probuzení českého národu i co do celku i co do jednotlivostí pohybuje se kolejemi dávno vyjezděnými a vlastní invence přísluší autorovi jen potud, že látku svým způsobem si vyzdobil, ač místy nevhodně a nechutně. Chtějíce šetřiti místem, pomíjíme k tomu dokladů. — Těžkým slohem je psán »Referat,« obrázek od *Fr. Stránecké.* — Bez odporu pěkný a podařený jest obrázek ze Slovácka »Cestou v kraji« od *Gabriely Preissové.* — Milou prostotou dýše kratičká *J. Heuslerova* vzpomínka »Dědeček.« — Mimo tyto původní práce uveřejněny v »Obzoru« též tři obsahem poutavé a formou zdařilé překlady z jazyka vlašského a francouzského: »Babiččin novoroční dárek,« »Z roztržitosti« a »Nedvislý parasita.«

Máme-li pronésti svůj celkový soud, třeba pohleděti k úloze, jakou »Obzor« sám si byl vytknul a jakou mu označují stávající v přítomnu poměry. Odklízeti rum předsudků náboženských a pracovati o národním vzdělání, bylo od prvopočátku tohoto časopisu heslem, jímž tu více tu méně se řídil. Když během osmi let vznikaly časopisy se směrem z části nebo zcela podobným, »Obzor« zůstal sobě věren, toliko jeho úkol zřetelem ostatního tisku čím dále tím průzračněji hlatil a vytvářel se, tak že dnes pojímáme úlohu jeho v ten smysl, aby, jsa časopisem moravské intelligence a všestranností svou mezi listy moravskými maje přední místo, šlechtil národní city články všem se zamlouvajícími, ve příčině pak literatury nejen kritickými rozpravami vystupoval proti záhubnému směru časovému, nýbrž i činem podával výkvěty pravé poesie oproti plodům naturalismu.

Úkolu tomuto lonský »Obzor« co do části poučné tím učinil dosti, že podal řadu článků s malými vyjímkami skutečně cenných. Kritická časť v »Obzoru« od nějaké doby vůčihledě živoří, málokdy podávajíc více, než pouhé referaty.

V poesii veršem i prosou málo jest podáno vzorův a květů.

Básně buď nevzdálily se z obyčejných mezí vlasti a přírody, anebo při motivech náboženských postrádají původní, účinné pointy, čímž ovšem nemíníme ani, že o vlasti a o přírodě nelze básniti, ani že nelze použiti motivů náboženských: zůstaneť trojice tato nejvyšší metou básnického vzletu; ale žádáme, aby dbalo se u výběru básní požadavkův aesthetických a vkusu čtenářstva, jelikož »poesie, pěstitelka krásy, všechny tři idee pravdy, dobra i krásy zároveň musí pěstovati, aby s cílem svým se neminula.« (Úvodní čl. str. 3.)

O belletrii celkem totéž platí. *V. K.*

Osvěta. Ročník XV. Redaktor *Václav Vlček.* 1885.

Od svého založení v letech sedmdesátých stojí »Osvěta« v popředí našeho života literarního, a to hlavně ze dvou příčin: Pečlivá redakce a celá řada nejpřednějších našich spisovatelů, kteří v ní práce své ukládali, způsobily, že až doposud považujeme »Osv.« za svůj první periodický časopis.

Nejvíce prací v ročníku minulém obsažených má za předmět obor zeměpisný a věd s ním příbuzných. *J. Krejčí,* který postupně již skoro všechny hory vlasti naší prozkoumal, podává orograficko-geologický nástin severovýchodního pomezí království českého, totiž hor Orlických a krajin k nim příléhajících. —

J. Řežábek ve studii nadepsané »Německé osady v Africe« dovozuje, že Němci již od století sedmnáctého, od doby Velikého kurfürsta, se zanášeli snahami, aby sobě některá území na pobřeží africkém obsadili, což se jim konečně před nedávným časem povedlo. Vylíčiv spory a vyjednávání v době nejnovější o tyto osady na jihozápadním pobřeží Afriky rozložené, popisuje zvyky a obyčeje domorodcův a poměry obchodní. — *Jos. Wünsch* ve svém »Čabakčúru« uvádí nás opět do odlehlého koutu asijského, do Armenie na břehy Eufratu, kam dosud jediný Evropan, angl. konsul *Brant,* před ním byl pronikl, a oslazuje cestu nevlídným a pustým tímto krajem jadrným humorem. — *H. Jaroš,* vylíčiv cestu z Petrohradu do gubernie kurské a způsob cestování na dráhách ruských, seznamuje nás s ruskou vesnicí a jejím obyvatelstvem. Zajímavě a podrobně (někde snad až příliš, na př. na str. 110.) popisuje slasti a strasti ruského venkovana a soudní zřízení, řečené mir. — V pojednání »Srbská národnosť v Dolni Lužici« upozorňuje *H. Máchal* na vymírající větev slovanskou, obklopenou odevšad mořem němectva, které jim velkomyslně dává k vyhynutí úplnému lhůtu 30 let. Teprve dobou poslední pracují různí vzdělavatelé o povznesení řeči dolnosrbské, a spisovatel žádá, abychom je také v jich snahách obětavých podporovali dary peněžními na »Mačici« a »Towařstwo Pomocy za studowacych Serbow.« — Zajímavé srovnání mezi Prahou a Mnichovem naps. *J. Šafránek.* Vzkvétala kdysi naše Praha, jsouc podporována jakožto sídlo královské panovníky, umění milovnými, zrovna jako nynější sláva německých Athen jen v obětavé činnosti králů Maxmiliana II. a Ludvíka II. původ vzala. »Jestliže s touto přízní, která Mnichovu tak jasně zářila, srovnáme neblahý osud, s nímžto Praze po celé věky zápasiti bylo, srdce se nám sevře zármutkem.« — Studie *Dra. Antonína Rezka* »O politické činnosti kardinála Schwarzenberga,« který v dějinách našeho národního probuzení důležité místo zaujímá, napravuje mnohé bludné domněnky, jaké měla naše veřejnosť o vynikajícím tomto muži, zvláště co se týče odporu jeho proti české fakultě theologické, která při universitě pražské měla býti zařízena. »Největší chybou v této záležitosti bylo, že širší obecenstvo vědělo a slyšelo velmi často jen o negativní stránce kardinálova smýšlení, ale jak on, bylli v skutku proti české theologické fakultě, si positivně upravení této fakulty představoval, o tom, pokud mi povědomo, do naší veřejnosti nedostalo se zpráv authentických. A na základě jich věc přece vypadá poněkud jinak . . .« Končí pak významnými slovy: »Dnes nemáme theol. fakultu ani zákonem universitním nám zaručenou českou, ani po návrhu kardinálově utrakvistickou.« — Část politickou obstarával jako dříve *J. J. Toužimský* v »Rozhledech v dějinách současných,« který kromě toho v obsáhlejším pojednání vylíčil nedávný převrat ve Východní Rumelii. — Nelze se také nezmíniti o kratší, ale zdařilé »Kapitole z prostonárodní geografie a ethnografie moravské« od prof. *Fr. Bartoše,* kde pravý a čilý humor lidu našeho, vzniklý ze sousedského antagonismu, jen jen srší.

Z jiných článků, v ročníku tomto obsažených, jmenujeme předem důkladnou studii *Dra. J. Trakala* »O sociologii,« kde pojednává o vzniku, vývinu a důležitosti nové této vědy. »Neboť,« praví, »sociologie jest klíčem řádu sociálního,« a to tím více je důležito pro naši dobu tak zvané sociální otázky, o níž dí Mismer: »Neznalosť přirozených zákonů vysvětluje zimničný stav novověké společnosti.« — »Osv.« dostalo se štěstí, aby uveřejnila z Hattalovy »Obrany Rukopisu Královédvorského« tak dávno již slíbené, aspoň ukázku, a to stať »O národním smýšlení Královédvorských epikův.« — Umění výtvarnému věnovány jsou články *Renáty Tyršové* »Rozhledy v umění výtvarném« a »Výstava krasoumné jednoty v Rudolfině.« — O sbírkách, jež tak záhy zesnulý *Tyrš* za vlastní peníz, bez cizí pomoci a podpory byl nahromadil, píše jeho žák, stavitel *A. Turek.* Z těchto řádků teprve náležitě dovedeme oceniti, co jsme v Tyršovi ztratili. Stolice umění na universitě naší nebude tak brzy obsazena mužem tak nadaným, obětavým a vzdělaným. — *Dr. Zikmund Winter* nakreslil několik obrázků kulturních pod názvem »Kdo s koho« z oblíbeného sobě Rakovníka. — Z četných biografií jmenujeme životopis Václava Štulce od *Ferd.*

Čenského a vlastní Palackého až do r. 1818.

Básně zdají se nám býti jaksi slabou stránkou »Osv.« — V roce aspoň minulém z předních našich pěvců setkáváme se jen s *Heydukem,* který podal několik květův ušlechtilé své lyriky, a *A. E. Mužíkem* (bás. »Ultima Thule).

Z prosy výpravné se zálibou bude každý čísti starodávnou selanku »Marylu« od *Al. Jiráska* ze života českých zemanů, z polovice šestnáctého věku, kde rodinné štěstí Šonovského vladyky tím jasněji se odráží v této době bouřlivých hádek před volbou Jiřího z Poděbrad. Velikou části zaujímá roman *Václava Vlčka* »Samohrady.« Více nám nelze o něm říci, neníť v tomto ročníku ani počátku ani dokončení, které slibuje autor teprve v roce příštím.

Kritika pravá, věcná a důstojná se v »Osv.« udržela a spočívala v rukou osvědčených. Výpravnou prosu posuzoval *F. Bílý,* básně a činohru českou *F. Zákrejs,* zpěvohru *V. Zelený,* díla děje- a zeměpisná *Dr. Kalousek* a práce technické *L. Hajniš.* *C. Seifert.*

Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského.

Napsal *Dr. Václav Hlavatý.* (O.)

Co se týče Noetiky (str. 35.—65.), jest vhodnější na tomto místě pojednati o materialní logice, o nížto soustavně pojednáno není. Materialní logika určuje pojem pravdy a jistoty, a dokazuje, můželi rozum náš pravdu materialní s jistotou poznati. Tím bylo by vyvráceno mínění několika filosofů, že scholastická filosofie o kriteriích pravdy nic neví. Srovnej k tomu Summa theol. q. 16. 17. 87., především však »De veritate.« Noetika sama má místo své nejvhodnější po psychologii. Každá noetika úzce souvisí s naukou o mohutnostech a silách duše, a obzvláště ideologický system sv. Tomáše jest logický důsledek jeho psychologie. Autor praví, že sv. Tomáš základné zásady noetické s nepřekonatelnou jasností vytkl. Vše, jedno v druhé, co nejurčitěji v sebe zasahuje; nesmí ani jediná věta vynechána býti, aby tím celek porušen a v organické jednotě své zničen nebyl. Prvá zásada noetická, kterou sv. Tomáš stanoví, jest: »Poznání jen tím může v nás vniknouti, že předmět jakýsi v duchu našem se odráží, zobrazuje.« Jednáno tu o podmínkách a principu poznání, o podmětu a předmětu, o zdrojech a postupu poznání, o rozumu lidském jako obrazu rozumu božského. Ku str. 39. (o ideích vrozených) budiž upozorněno na quaest. disp. de ver. q. 10. a 6., a ku str. 50. (idea a pojem) na qu. disp. de pot. q. 8. a 1. V souboru přehledném mohl by býti uveden *Bonald,* který právě sv. Tomáše počítá mezi přívržence ideí vrozených, theorie Maretova, škola sensualistická a p.

O metafysice sv. Tomáše platí slova *Balmesova:* »Nelze upříti, že v ní mínění a náhledy tehdejšího času lze nalézti. Jisto však též, že při každém kroku v jeho spisech se naskýtají tak jasné výklady o nejnesnadnějších částech ontologie, kosmologie a psychologie, jako bys slyšel filosofa, který píše tehdy, kdy filosofie největší své dokonalosti byla došla.«

Metafysika všeobecná či ontologie (strana 66.—82.) zdá se příliš stručně podána. Postrádáme pojednání o transcendentalních vlastnostech »jestoty« (jednota — pravda — dobro — dokonalosť — krása); též tak řečené principium primum (1. 2. q. 94. a. 2. »quod non est simul affirmare et negare«) budiž zde zmíněno. Jasně podány jsou pojmy podstaty a »případnosti« (substantia — accidens), podkladu (suppositum), »hmoty« a formy, formy podstatné a případné, »možnosti« a konu, bytnosti a »bytu« (existentia). Touto naukou sv. Tomáše, praví spisovatel, sproštěno jest poznání lidské oné naprosté malomocnosti a neschopnosti, ku které nominalisté odsoudili je, mohouc až k nadsmyslovým důvodům a vztahům bytostí proniknouti, a otevřena jest mu říše ideálův.

Krásně líčí spisovatel theologii sv. Tomáše (str. 82.—137.). On rozeznává trojí poznání Boha, poznání patřením na Boha (visio intuitiva), poznání věrou a poznání přirozeným rozumem. Poznání Boha přirozeným rozumem zakládá se na věcech stvořených. Každý účinek ukazuje na příčinu svou, a tak spatřujeme ve světě Boha. Cestující po šlepějích v písku pozná, že toutéž cestou kdos před ním šel (Summa I. q. 45. a. 7.), taktéž i my v prachu stvořeného světa spatřujeme šlepěje nohou božích, které zde kráčely. Jsoucnosť boží jest pravdou

i víry i rozumu. Jako však rozhodně staví se sv. Tomáš proti těm, kdož poznání jsoucnosti boží jediné a výhradně z víry odvozují, rovněž tak kategoricky odpírá i těm, kdož tvrdí, že pravda: »Bůh jest.« sama sebou jest evidentní a nižádného důkazu nevymáhá. Jest sice věta: »Bůh jest,« jsouc objektivně uvažována, sama sebou evidentní, avšak ne vzhledem ku poznání našemu. Předesýlaje poměr sv. Tomáše k bytoslovnému (ontologickému) důkazu sv. Anselma, podává autor na str. 91. oněch patero důkazů jsoucnosti boží, ono známé: Deum esse, quinque viis probari potest. Bůh jest: dokazuje to pohyb, dokazuje to řada příčin účinkujících, dokazují to kategorie možného (nahodilého, str. 93.) a nutného, účelnosť ve světě a rozmanité stupně dokonalosti. První důkaz naznačen literou (a), což u druhých vynecháno. Vhodno by také bylo klásti u každého důkazu latinský text: *a)* ex ratione primi moventis; *b)* ex ratione causae efficientis; *c)* ex possibili et necessario; *d)* ex gubernatione rerum; *e)* ex gradibus, qui in rebus inveniuntur.

Od str. 137.—182. jedná spisovatel o kosmologii sv. Tomáše. *Schelling* praví, že pojem stvoření jest kříž rozumu. Ale sv. Tomáš idei boží a poměr Boha ku světu vysvětlil způsobem, který zasluhuje obdiv náš. V soustavě thomistické vzrostla moc; ranám, které zasadila, nebylo lze odolati. Stvoření jest pravdou i víry i rozumu. A běží tu především o to, pravý pojem stvoření stanoviti a jasně i určitě vyvinouti jednotlivé části tohoto pojmu. První jest: Bůh jest první a nejvyšší příčina bytostí; mezi Bohem a světem jest rozdíl podstatný a tvor nemůže býti příčinou stvoření ani první ani instrumentalní: tedy moc tvůrčí Bohu jedinému přísluší. Stvoření jest čin vůle boží naprosto svobodné. Jasněji mělo býti pojednáno o účelu stvoření. Co do otázky o počátku světa není zapotřebí se tak rozepisovati o náhledu sv. Tomáše, že rozumu nelze dokázati, že svět stvořený počátek má, a tedy věta: svět má počátek, že jest pravdou víry a nikoliv rozumu (str. 145.—158.). Autor sám praví na str. 156., že v této části nauky své jest sv. Tomáš ve sporu s většinou scholastiků současně s ním žijících, on odchyluje se zde z cesty křesťanských předchůdců svých a následuje *Maimonida* a žádných také nápotom nenalezl stoupenců. Na světě spatřujeme dále mnohosť a různosť bytostí stvořených, jsouť tu duchovní a tělesné bytosti. Třeba tedy jednati o poměru jich k Bohu, jejich činnosti k činnosti boží a o prozřetelnosti boží. Velice postrádáme v této části soustavy thomistické pojednání o materialismu a pantheismu, které světec náš tak mistrně vyvrátil. (Cfr. Summa I. q. 3.—12. C. Gent. I. 23.) Kdyby novější filosofové byli následovali učení sv. Tomáše, nebyli by tak marně se namáhali, vyhýbati se sofistice pantheistické.

K otázce, co jest svět? přistupuje druhá: co jest člověk? O této otázce jednáno v psychologii (str. 193. až 261.). Veliké nebezpečí hrozilo nauce křesťanské. Ale není ani jednoho náhledu novější školy materialistické, jehož by nebyl sv. Tomáš předkem naznačil a zároveň i vyvrátil. Tu obzvláště platí slova encykliky, »že opatřil sv. Tomáš zbroj nepřemožitelnou k zapuzení i těch bludů, jež by v budoucnu vzniknouti mohly.« Nejen dle obsahu, nýbrž téměř týmiž slovy si předložil námitku Häcklovu, Büchnerovu a j. Psychologická soustava sv. Tomáše, jak dí *Morgott,* jest docelení, dovršení a povznešení i zvelebení psychologie Aristotelovy, psychologií církve a otců. V nauce thomistické dochází veškera důstojnosť a povýšenosť přirozenosti lidské úplného doznání. První otázka, která se tu naskýtá, jest: Co rozumí sv. Tomáš »duší« vůbec? Dle něho jest duše prvotní princip životní ve všech bytostech světa pozemského. Duše však není těleso, ústrojí tělesné může býti jen životním principem prostředkujícím, nikterak ale původním a posledním důvodem života. Stručně a jasně jedná tu autor o dvou předních pravdách nauky thomistické, o nehmotnosti a nesmrtelnosti duše, dále o životu duše mimo spojení s tělem, o spojení duše s tělem (osoba lidská) a o mohutnostech duše. Zmíněno také bludův Averroa a Avicenny o jednotě rozumu ve všech lidech, a t. zv. creatianismu a generatianismu.

V posledních statích jednáno ještě o ethice (str. 262.—314.) a státní vědě (str. 333.—345.). Dle sv. Tomáše

vytčen jest cíl mravného života na onom světě. Účel vší mravnosti nic menšího není, než věčné, bezprostředné patření na Boha v životě budoucím. Tak stal se sv. Tomáš zakladatelem vědecké morálky. Mluví zde autor o dobru a zlu, o dvojím principu jednání (svědomí, ctnosti přirozené i nadpřirozené, zákonu a milosti). Kolem celého vniterného a vnějšího života člověka šíří se zář nadpřirozenosti a povznáší jej k oné ideálnosti, jíž člověk toliko přirozený nezná, ba ani netuší. Ale člověk od přirozenosti své jest bytosť společenská. Společnosť však vyžaduje autority, proto poslušnosť nám přikázána přirozeným a božským zákonem, a tudíž vzpoura nikdy není oprávněna. Všecka dobra, kterých nám poskytuje stát, jsou toliko prostředkem k dosažení nejvyššího cíle. A z té příčiny, ačkoli světská moc jest samostatná a neodvislá, v jistém smyslu vladař podřízen jest papeži jako náměstku Kristovu.

V závěrku bylo by na místě uvésti námitky proti filosofii scholastické a zvláště proti soustavě sv. Tomáše činěné, a sice co jeho methody filosofické se týče. V krátce mohl by býti též stanoven poměr nauky thomistické k vědám přírodním. »I vědy přírodní,« dí Leo XIII., »které nyní tak vysoko se cení a po tolika tak znamenitých vynálezech obzvláštní všude sobě dobývají úcty a obdivu, z obnovy filosofie starých nevezmou netoliko škody, nýbrž dojdou i značné záštity.« Vítaný a spolu velmi užitečný dodatek byl by seznam terminů filosofických, a sice latinsko-český a českolatinský. Ještě podotýkáme, že bylo by lepší, jednotlivé odstavce běžícími číslicemi až do konce naznačiti, tak že by celkem byly 262 paragrafy.

Spisovatel s velkou pílí a zálibou pracoval o spise svém, a považujemeli veliké obtíže, jakých při takové práci stává, musíme říci, že se mu podařila práce; jestiť velmi užitečnou rukovětí při studiu filosofie thomistické. Snad se brzy také uskuteční přání autorovo a bylo by to prací záslužnou sestaviti také rozbor theologie velikého světce Akvinského.

Dědictví sv. Prok. vydavši dílo to, jež jinde sotva by naklad. bylo nalezlo, rozmnožilo zajisté řadu svých zásluh o naše písemnictvo bohoslovné. *P. B. Schaffra.*

Spiritismus. Kulturní a psychická (sic) rozprava. Napsal *Jan Kapras,* prof. gymn. v Brně. V Č. Brodě. 1886. Str. 150.

O spiritismu, jenž nauku svou šíří po světě asi 30 časopisy a přečetnými samostatnými spisy, neviděla se u nás do nedávna potřeba jednati, leda snad ze zájmu čistě zkumného, kdežto v cizině vychází bez mála tolik spisův antispiritistických, kolik spiritistických, ano sám velmistr nynější německé filosofie, *E. v. Hartmann,* snížil se k tomu, aby o spiritismu ve zvláštním spise promluvil s hlediska vědecké filosofie. České spisy nejnovější o věci té jsou *Kodymův* a *Janišův,* onen více popularní, tento vědecký, zvláště na nauce katolické mravovědy založený: posléze přibyl obšírnější *Kaprasův,* jenž úkolem si učinil, čistě vědecky záhadu spiritismu probrati, ne však bez úmyslu, aby »lid náš před tímto duševním petrolejem americkým byl uchráněn« (str. 150.).

Jak řečeno, psáti o spiritismu je snadno i nesnadno: pomůcek tu dosti, ba až příliš mnoho, tak že dá dosti práce příslušná data alespoň poněkud vhodně sestaviti. Ve knize Kaprasově sneseno pilně, ač ne dosti přehledně, zvláště co do druhé části rozboru, totiž nauk spir. dříve podaných, vše důležitější, co o sp. pro i contra napsáno. Spisů příslušných, jak se zdá, použito hojně; poněvadž však častěji jest mluviti, jak se má křesťanství ku spir., mělo v té stránce více prohlédati se k dílům odborným, z novějších, na př. k dobrým dílům katolickým bohovědců německých: odvolávati se na české a lat. školské knihy tu nepostačí. Snad i tak bylo by něco přibylo k řešení otázky, jehož ovšem spis nepodává ani podati nemůže, nepodávaje leč dosavadní pokusy vysvětlovací a přidávaje se celkem ku straně těch, jižto spir. vysvětlují klamem — ať si již jakýmkoli. Daemonismus zavrhuje úplně (str. 95.), spoléhaje na výklad přirozený, jenž ovšem přes hallucinace, hypnotismus a pod. se dosud nedostal, kdežto bohoslovci většinou sice výklad přirozený přijímají a i schopnosť a zručnosť přirozenou, dosud nevysvětlenou, připouštějí, k daemonismu se utíkajíce až teprve tam, kde patrně síly přirozené přestávají, o přemrštěnostech, jichž ostatně všude dosti, ne-

mluvíc. Církev sama čistě theoretické stránky dosud nehrubě se dotekla, hledíc více jen, aby věřící tím netrpěli ve mravnosti a víře. Stanovisku spisovatelovu ovšem daem. »pro výklad vědecký se nehodí«

V podrobnostech některých jeví se spis býti nedosti propracován, a tudíž místy nejasný a dvojsmyslný; jinde si kritiku zjevů spir. zřejmě příliš usnadňuje nedopadným vtipkováním, než aby koho upokojila. Na str. 89. sll. spiritismus a spiritualismus (= nauka, že kromě těla je také bytosť netělesná) jest mu totéž. K otázce: co rozumíme duchem, ani »školák ani všední dav« prý nedovede mu odpověděti, na nejvýš filosof tu »začne svou logomachii«; nemohu však i přes vůli sebe lepší právě této stati (až po str. 92.) nazvati vhodnějším jménem, než jakého p. spis. právě užil. Ku větě (str. 56.): »Aristoteles a po něm scholastická filosofie přisuzovali člověku tři duše« atd., bylo, tuším, záhodno přidati nějaký doklad výslovný, neboť dobře známo, že v compendiích dějin filosofie, z nichž jistě věta vzata, jest o Ar. a schol. obyčejně neméně lži než pravdy!

Mluva jest místy nesprávná.

Pomíjeje jiných vad spisu, opětuji, že má cenu svou jakožto snůška nauk spiritistických a hlavních pokusů je vyvrátiti. Zdali účelu svého výstražného dosáhne, lze pochybovati: laika spíše mnohá místa zmatou. *P. J. V.*

Rozdíly mezi žichou a duší, mezi zvířetem a člověkem. Pokus dušezpytný k obájení důstojnosti lidské. Podává *J. H. Pitra,* farář na odpočinku. V Kutné Hoře. 1885. Str. 104.

Spisek namířen proti materialismu »čili hmotomodlářství« a proti »sbratřenému s ním monismu čili jednopodstatářství« (str. 80.). Povstání člověka nelze »mysliti si jinak, leč tak, že k organismu tělesnému dle zákona nutnosti (!) se vyvinuvšímu, »žichou« (= životnou silou) oživenému, přibyla od jinud jiskra duchovní, která se s tělesným organismem a s žichou jeho spojila« (str. 88.), kdežto zvířata oživuje jen žicha. Duch je střed vědomí, »a pokud s žichou ve spojení trvá, duší sluje« (str. 23.). V životě »žichyckém« spony jsou důležitý útvar; všeliké čití děje se tím, že »nevažiny« (imponderabilia?) vnikají z těles do duše, a sice sponami: co spony vlastně jsou, nepodařilo se mi ze spisku vyčísti, ač p. spis. právě »na tomto odstavci si zakládá« (str. 29.). »Co se v člověku děje bez jeho vědomí a úmyslu, náleží k životu tělesnému« (!) a naopak (str. 15.) »Schopnosť činnosti odstřední, co odpověď na došlé uvědomení a vědomí. Toť svobodná vůle« (!; str. 89.). »Prostor jest podstata (!) od podstaty hmoty rozdílná« (str. 10.) atd.

Celá knížka působí na nás jakožto prostoduchá curiosita, jíž bychom se několikrát chutě zasmáli, kdyby nám předmluva nepravila: »Nedostatky a poklesky buďtež shovívavě prominuty; neboť napolo oslepnuv, nemohu již ni čísti ni psáti« — a kdyby místa některá, jejichž úžasných důsledků p. spis. zajisté netušil, nám úsměvu nepotlačovala. Viděti, že předmět stal se mu libůstkou, jížto se zabýval, nehledě pranic k tomu, co stará i nová filosofie (— zvláště jeho přesvědčení příbuzná —) o věci soudí; tím jest, že spis jest až příliš originalní, ale právě v těch částech nesprávný, kdežto cokoli tam správného, většinou jsou pravdy praobyčejné. Toliko §§. 18. 19. (»Zákon nutnosti, vládnoucí veškeré přírodě, jest element duchovní« a o »dalších elementech duchovních v přírodě«) stojí skutečně za čtení, pomíjejíc některých nesprávností.

Názvosloví úplně začátečnické připomíná na naivnosť Rosovu a Šimkovu (zvěrožichozpyt, čilina a j.). *P. J. V.*

Stylistika a poetika, kterouž napsal *Karel Vorovka,* prof. pražského c. k. ústavu ku vzdělání učitelů. Díl I. Stylistika. V Praze (rok?). Str. 262.

Pan spisovatel prohlédaje k učebnému cíli a potřebám žákův ústavův učitelských, jakož i ku žádoucí spojitosti učby slohové s četbou čítankovou, složil svou »Stylistiku.« Pomůckami byla mu díla česká v obor tento spadající, a z německých spisův užito hlavně Falkmanna, Hopfa, Kehreina, Kellnera, Ritserta, Venna a j. Dílo jeho od výkladů již ustálených bez potřeby se neodchyluje, lišíc se od podobných děl dílem rozsahem učiva nebo stylisací pouček, dílem tím, že hleděl se

p. spis. vystříci hromadění vědeckých názvů.

Stylistika rozdělena jest ve dvě části; prvá část jest obecná (st. 1.—85.), druhá zvláštní (str. 86.—254.); závěrkem je »Stručný nástěn methodiky učby slohové ve škole obecné« (str. 255.—262.).

Pročet spis páně Vorovkův, shledal jsem některé nesprávnosti, jednak pravopisu a tvarosloví se týkající, jednak i poklésky proti syntaxi a fraseologii české, potom vady věcné a konečně mnoho chyb tiskových, kteréžto vady tuto »sine ira et studio« prostě zaznamenávám.

Že spisovateli aspoň v témže spisu jednotného pravopisu užívati jest, o tom bohda nikdo pochybovati nebude. A proto nemile nás se doteklo, když jsme četli na str. 5. a 246. *t*itul — na str. 3. t*y*tul, na str. 11. myšl*é*nka — na str. 45. myšl*e*nka, na str. 14. Hom*é*ra a Hom*e*ra v téže poznámce — str. 141. Homerovy velebásně a na str. 142. Hom*é*r; na str. 122. Atheny, Themistokles ale Sokrat*é*s, tamže Hun*e*vé a Hun*no*vé. 123. Ga*l*ie a Ga*ll*ie: 198. go*t*ský a go*th*ský, ale na str. 1. go*t*ický; na str. 39. jménem a jmeny.

Ke hrub*ý*m vadám pravopisným náležejí tyto: na str. 4. abychom jich (= myšlének) nezapomněl*y*, 251. osoby se zavázal*i*, 226. úkaz*ú*. Mimo to pišme Gajus m. Cajus a Gnéja m. Cneja na str. 141.; 161. až se člověk nemůž dodělati m. nemůže: 245. epist*u*la m. epist*o*la. epist*u*larní m. epist*o*larní: 255. uměti m. umět, 257. č*í*tankové m. čitankové. 260. pře*č*tený m. pře*dč*tený; 60. ma*i*us, ma*i*ore m. ma*j*us, ma*j*ore.

Řada slov řeckých pod čarou uvedených není přízvukem opatřena nebo mají slova přízvuk chybný. Bylo psáti na str. 1. στῦλος, γράφειν, 7. κεῖσθαι, ἔχειν, ἅμα, κίνησις. 65. ἐπίθετον, 75. ἀλληγορεῖν, 91. πράσσω (πράττω), 141. χαρακτήρ. 142. ἠθικοὶ χαρακτῆρες, 204. ῥέω, 217. παιδαγωγός. Ve sklonbě postřehli jsme tyto poklésky: 4. pr*á*cem, ač substantivum „práce“ kráti dlouhé *á* v instr. sing. a v gen. dat. lok. a instrum. plur.; 14. Theognis*a* m. Theognis*e*, nebo Theogni*da*; 194. Alo*i*se m. Alo*j*sa. Kromě toho podotýkám už zde, že na str. 247. bylo p. spis. poznamenati, že adressu píšeme obyčejně v dativě: „Slovutnému pánu, panu Martin*u* Hattalov*i*, ř. a v. professoru slov. filologie na vys. učení v Praze.“ — Špatně slovo rozděleno na str. 72. syne-*kdo*chický m. synek-*do*chický, poněvadž složeno z řeckého synek-dechomai (συν-εκ-δέχομαι). Znamének rozdělovacích šetřme; čárku klademe před „a to“ a nám. vztažnými str. 204. 226. 261. Nevhodná slova uznamenal jsem na str. 10. napisuje si ji (osnovu), 14. vícerým názvem (sr. vícero m. několik); nestvůra „vícerý“ jest asi taková, jako kdybychom řekli méněrý, málerý; 125. objevení m. opatření; 227. vliv m. účin, 204. rozjímavé výklady. Na str. 5. čteme barbarské slovo latinské „essentia“ m. succus, summa rei, caput; ku str. 42. připomínám, že „průpověď“ sluje po řecku gnómé (γνώμη) a ne: gnom*a*.

Pan spisovatel zhusta užívá jmen podst. slovesních, ač sám na str. 89. učí, že se jich, pokud možno, vystříci dlužno. Vedu příkladem str. 50., 175., 207., 237., 5., kterážto substantiva verbalia případnějšími obraty vyjádřiti se dají. Vůbec z celého spisu vysvítá, se p. spis. příliš ku pramenům německým lnul. Za genetiv přisvojovací bylo užiti přídavného jména přisvojovacího na str. 9., 88., 170. a j. Zbytečná slova opisná nahrazena buďtež způsoby správnějšími: 9. úvod a závěr nesmějí býti příliš objemny — nebuďtež; 225. od malého se musí počíti — od malého počínej; dokud člověk musí zápasiti s nedostatkem — zápasí atd. Cizopasný „coček“ vloudil se i do spisu p. Vorovkova: 224., 225., 62., 208. Fraseologické poklésk*y*: míti zřetel (na obálce a v předmluvě) — prohlédati k čemu, zření míti k čemu; podobně, zřetel bráti na str. 177., 187., 208.; 6. bude řeč — promluvíme, pojednáme. 136. básník padá in medias res — přistupuje hned k věci, dotýká se věci; 173. dělo množství velikých hochů — bylo, shromáždilo se a j.

Pan spis. cituje spisy, z nichž výňatky vypsal, nesprávně. Na str. 184. dokládá se slov Grešlových, jež vzata jsou z pojednání „O thematech pro písemné práce z jazyka českého na vyšším gymnasii“ (Výr. zpráva gymn. litomyšlského na rok 1880.), ale neuvádí strany. Citát čteme na str. 10. a n. Mimo to podotýkám, že Grešl radí na str. 11., aby žákům při povahopisech za vzory stavěny povahy krásné a že není radno všímati si osob špatných. Slova jeho p. spis. na str. 186. uvádí, ale neřídí se jimi, doporučuje dle vzoru „Žváč“ 161. a „Nevděčník“ 177. vylíčiti povahu nevděčného žáka. lakomce, marnotratníka(?).

Podobně parallely na str. 197. a n. vzaty jsou ze Šimkova pojednání „O učebné stránce historických parallel“ (Výr. zpráva gymn. litomyšlského na r. 1881.) na str. 8. n., 10. n. a 11. Pan spis. jinde uvádí pramen, odkud vzory čerpány (sr. str. 175., 174., 166., 165., 161., 159. atd.), ale zde podobně učiniti opomenul.

Na str. 62. příkladem „vzývání“ uvádí překlad z Cicerona, nepoznamenává však, ze které řeči místo ono vyňato, tak že čtenář přesvědčiti se nemůže, jeli překlad správný čili nic. Citát vzat z řeči pro Deiotaro cap. III. §. 8. a překlad jeho zní: „Strachu nás zbav, Caesare, skrze slib a důslednosť a laskavosť svou, abychom se nedomnívali, že v tobě nějaká troška hněvu vázne. Skrze pravici onu tebe prosím, kterou jsi králi Dejotarovi jako hosť hosti podal, skrze onu, já řku, pravici, ani ne tak ve vojnách, ani v bitvách, jako spíše ve slibech a plnění slova stálejší.“ Správný překlad citátu z Curtiova spisu De rebus gestis Alexandri Magni IV, 14 na str. 209. zní takto: „Uniká smrti, kdo jí pohrdne; právě nejbázlivějších (t. j. lidí) dostihuje.“ Lepší překlad průpovědi „Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla“ uveden už na str. 217. a nebylo ho tudíž znova hůře na str. 229. překládati.

Ku str. 116. poznamenávám, že Xenofontovy „Paměti o Sokratovi“ přeloženy byly „Jednotou českých filologů“ v řádných a mimořádných schůzích týdenních roku 1870.—1871., vedením tehdejšího starosty Josefa Farníka. Úvod jest společnou prací Jos. Farníka a Ant. Truhláře, t. č. kand. professury. Chybna tedy jest poznámka na str. 122., že „Paměti“ přeložil Jindř. Niederle. Podobně „Čtvero řečí proti Katilinovi“ nepřeložil Dr. Josef Král, jako chybně na str. 211. udáno,

nýbrž Dr. Rob. Novák. Mimo to máme překlad týchž řečí od prof. K. S. Macháčka z r. 1834. a od J. P. Tomáška v „Bibliotéce klassiků řeckých a římských“ v seš. 60.

Název spisu Nepotova zní: „Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium,“ sr. str. 121. Stať o cestopisné literatuře na str. 178. n. náleží do literatury. Názvy řeckých svátkův „apaturie, dionysie“ na str. 161. bylo pod čarou stručně vysvětliti.

Ve článku „Pes, obět své věrnosti“ na str. 131. čteme: Kupec zastřelí psa („vyňal bambitku a zastřelil jej“ [psa]) a když se k němu vrátí, vrtí pes ocasem, knučí a lízá vděčně ruku pánovu. Snad tedy kupec psa pouze postřelil?

Chyb tiskových jest jako písku v moři: 5. okrají, takovych, 3. veslo, 10. pismena, abesedy, 22. člancích, 36. a hlí m. hlavní, 48. Komoves — koncovek, 49. požříti, 58. homofonií, 59. pom m. potom, 62. množst-(ví dodej!), zevsoplozendy (-ky), 84. čišto, 88. zkáza (u), 119. pomnícieh, 120. dřive, 124. ze m. za, 136. sitaací, 143. ze schráni, 144. děli, 150. okresy, 178. ctyři, 189. poloponneskou, 205. vyditi, 227. Foeničené, 235. nasteň, 236 poraditi (z), 247. s šetrnosti, 251. podepané — podepsané, skádání — skládání, rakouskaho, 261. čítnnek, a co já vím, kolik jich ještě! —

Myslím, že jsem panu kritikovi v »Paedagogii« dokázal s dostatek, že lze spisu p. Vorovkovu vady některé vytýkati, ale že přece bude »Stylistika« jeho dobrou pomůckou pro učitele, ačli vady uvedené budou opraveny.

Alois Breindl.

Obrazy z dějin vychovatelství. Upravil řed. *F. B. Kalina* v K. H. V Praze. 1885.

K obšírným dějinám vychovatelství od Šimka a ku stručnějším od Vorbesa druží se »Obrazy« od ředitele Kaliny právě vydané. Pan spisovatel rozdělil je na dva oddíly; v prvém pojednáno jest o nejdůležitějších zjevech vychovávání u různých národův a vylíčeny zvláště zásluhy jednotlivých paedagogických reformatorův a reorganisatorů, ve druhém pak podán přehledně rozvoj rakouské školy obecné.

Celek tvoří obraz stručný, jasný, při tom jadrný a úplný; že o jednotlivých věcech obšírněji promluveno, učiněno tak pro důležitosť jejich. Počítáme sem vychovávání u Řeků, působení křesťanství na výchov lidstva, dobu novou, jejíž předchůdcové: Komenský a Pestalozzi razili školství dráhu na roli, na které zúrodňováno bylo zvláště za nezapomenutelné Marie Teresie a rozkvětu svého dočkalo se za císaře Františka Josefa I.

Na str. 111. bezpochyby pouhou náhodou je psáno, že řád jezovitů zrušil Benedikt XIV., neboť řád ten zrušen byl Klementem XIV. — Tiskárna, která vypravila spis velmi elegantně, nechala v korektuře mnoho chyb pravopisných (zvláště změkčovacích značek na velkých písmenách), což při obyčejné bedlivosti státi se nemusilo.

K.

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického.* (Č. d.)

Skoro jakoby byl tušil, že Vrchlickému výtka tato může býti činěna, Vrchlický ve zpěvu Shnilé duše právě tento požadavek staví na pranýř, pravě:

> Haha, to je teprv pravý,
> kritikus to plný slávy,
> jeho pegasus je fraze,
> vše chce míti v rovnováze.

Ale to přec aspoň připustí Vrchlický, že nepostačí v básni jen říci:

> Já se již čistil dost
> v slzách a hoři,

nýbrž že z básně samé musí to býti také patrno. Chceme to viděti z děje samého, že Twardowski v hoři žil, a pak to musí býti hoře skutečné, jím, Twardowským, samým zažité a pocítěné, ne jen slovy líčené a básníkem tam vložené, a konečně snad i hoře nezaviněné, ne vlastní vinou přivoděné. Ale to hoře Twardowského není jednak příliš velké, jednak z vypravování děje nutně nevyplývá. Žilť celkem velmi dobře. O příjemnostech mládí svého sám vypravuje, i jako student žil vesele. První hoře mu způsobilo, že svedl onu dívku, hoře, které vlastně bylo výčitkou svědomí; ale na tomto místě jeho hoře jest vlastně jen básníkem vyšroubováno, vždyť přece dívka ona vlastně tomu chtěla, on tu nezničil dívky, kterou miloval a kterou by byl, nabaživ se jí, v neštěstí uvrhl. Básník ovšem jaksi prozrazuje, že Twardowski tu ponejprv pocítil bídu lidstva, bídu chudiny, která nouzí a hladem jest nucena zaprodávati česť svou, tak že hoře jeho bylo veliké, proto že cítil hoře lidstva celého. Ale tomu tak býti nemohlo, neboť kdyby v duši jeho se byl zakotvil tak veliký, tak všelidský cit, bylo by to musilo míti na něho a na život jeho zcela jiný vliv, rozhodnutí a snaha by se v něm aspoň probudily, chudině pomáhati. Té hloubky citové u něho nebylo a jak dále dokážeme, nemohlo býti, a Twardowski pustil se dle vypravování básně

naší dále do podobného života. Ovšem nám báseň vypravuje, že v podobném životě ukojení nedosáhnuv, hledal se dopíditi pravdy, a že nemoha se jí dopíditi, i z toho měl hoře veliké. Ale tomuto hledání pravdy aspoň, jak to v básni vidíme, nevěnoval se příliš houževnatě, aspoň ani z vypravování básně nejde na jevo, že by mu zásady bytu byly mnoho starostí způsobily. A o jiném všeobecnějším hoři v básni samé není ani vůbec řeči, tím méně se konkretním dějem představuje. Zápasy lidstva o svobodu a volnosť, zápasy o idealy, hoře, jež právě z nedostateči dosíci těchto věcí vyplývá, cizí jsou Twardowskému. Muka a hoře, jež vlastimil trpí, že vlasť rozervána, vrahy ničena, a jiná, jiná — těch Twardowski neznal. A tento Vrchlického Twardowski mohl pak říci o sobě: Já se čistil dost v slzách a hoři. Věru, i sám optimista by mohl daleko větší hoře vypravovati o tomto slzavém údolí, než náš s pessimismem pohrávající Vrchlický. Ovšem vise ve vzduchu Twardowski dává si vypravovati o bídě lidstva, a propukne i sám ve výčitky, jež činí Pánu, pro neštěstí a hoře lidské, ale tu snadno poznati, že vše to mluví již básník sám ústy Twardowského, že hoře to cítí vlastně básník, neboť Twardowski za celého života svého dle básně naší ani jednou něco podobného nepocítil, a co po smrti, dívaje se na lidstvo v bídě žijící, viděl a cítil, to přece již nesouvisí s ideou básně naší, anť již Twardowski odpuštění došel. U něho za živa nevidíme snahy po idealech, nevidíme u něho snahy po dobru, nevidíme tudíž u něho také ani jednoho činu, jehož by se byl odvážil na úlevu lidské bídy. Proto veškeré to hoře Twardowského jest jen vypravované a líčené, ne však z podstaty a děje básně vyplývající. Jediné hoře skutečné pocítiti mohl nad nešťastným osudem obou svých otců; osud prvého otce jej sice přinutil k slzám, osud druhého otce k lítosti nad dosavadním životem. Ale oboje hoře jest značně individualní; všeobecného lidského hoře Twardowski, jak jej Vrchlický líčí, neznal. Slova jeho na konci:

Já se čistil dost
v slzách a hoři

mohou býti na nejvýš subjektivním přesvědčením Twardowského; dle jeho života vlastního v básni vypravovaného připadají nám jako veliký klam, nebo veliká lež. On právě mohl opak zvolati a říci: »Pane, velice jsem zhřešil, vedl jsem život bídný, prohejřil jsem jej s nevěstkami, ale seznal jsem bezúčelnosť života toho. Pozdě bohužel, ale lítosť má jest opravdová a veliká. Bože, odpusť mi nehodnému hříchy mé!« Ale to chlubné: »Zhřešil jsem, ale dost jsem se čistil,« není ani křesťanské ani filosofické.

Avšak toto není jediná vada básně naší. Chceme dokázati, že i mnohé děje nejsou dostatečně motivovány. Vybereme některé věci. Ve zpěvu druhém, nadepsaném Studentská láska, vypravuje Vrchlický, že brzy student sezná, kterak všecku pravdu blud stíhá, kterak filosofům divně se matou mozky. Následkem toho se octne brzy v kruhu veselých kumpánů, kteří uvedli jej do neslušných hostinců, chtěli míti z něho pitky krále a chtěli mu sníti věneček k Venušině cti a chvále. Jistá a vysvětlitelná zkušenosť jest zde podepřena nepravými motivy. Bujnosť mládí, horoucí touha vniknouti až do samých základů přírodních úkazů, láska k neobmezené svobodě znechucují mnohdy studium i snaživým jinochům a vzbuzují u nich jakési přesvědčení, že školské toto studium nepodává jim pravdy té, po níž žízní. Ale stav tento lze spíše zváti neurčitým citem, při němž snad i sám pud pohlavní značnou hraje úlohu, než poznáním, oním poznáním, které dlouho zpytovavši a bádavši vážně a hluboce, konečně zvolá se Sokratem οὐκ οἶδα. Ale co dělal náš Twardowski? Brnkal v struny loutny nebo mandolíny, korbel vyprazdňoval až ke dnu a nebyl též k tanci líný. A takto žije mohlliž poznati, že všecku pravdu stíhá blud? A seználi student, že všem filosofům se matou divně myšlénky, následujeli z toho, aby student hned proto se dostal do hampejsu? Vždyť konsekvenci této sám Vrchlický nevěřil, praviv před tím, že »seznášli to, v dětské sny se vrátíš znova,« čili zbývá ti poesie, ideal, který tě může ochrániti, abys nepadl. Že se tedy Twardowski do hampejsu dostal, o tom nepochybujeme, ale že by se musil dostati pro to, že seznal, že všecku pravdu stíhá blud, toť prapodivné. — Ještě méně poeticky ospravedlněnou se nám býti

zdá scena s mladým děvčetem. Cizinec jakýsi (ďábel) z oné krčmy vyvolal Twardowského a pravil mu, že má proň uschováno lepší poupě, svěží jako jarní růže, a tato růže že hyne hladem v chudé jizbě na podkroví, žid nechce poshověti, nuže, za trochu zlata bude prý tato růže jeho ještě této noci. Šli tedy a přišli k malému domku, děvče tam zpívalo zbožnou píseň k Panně Marii, onu píseň, na kterou si pak vzpomněl Twardowski, jsa unášen ďáblem; Twardowski vešel do světnice, spatřil překrásnou děvu, ana šila, — a ukojil hříšným způsobem smilný chtíč svůj. Básník líčí děvče to jako pracovité, nevinné, ctnostné a zbožné. Matka ji nutí pro nouzi, bídu a dluhy, aby zaprodala česť svoji. Jest vůbec možno, aby takové děvče skutečně se odhodlalo padnouti s každým prvním, jenž přijde a jí dá zlata? a že by ještě čin svůj s takovou raffinovaností odůvodňovala:

Já musím hřešiti,
neb musím jísti?

a ještě pak o sobě zpívala: Jsem hvězda, která pádem se čistí? Samému Vrchlickému se zdály býti tyto důvody nedostačitelnými, aby pád děvčete vysvětlily, i přidal ještě ten motiv, že se Twardowski děvčeti líbil a že tedy i láska byla příčinou pádu jejího. Avšak tento motiv jest příliš pozdě podán, neboť dle předešlého souditi musíme, že děvče už bylo odhodláno dáti se zneuctíti od kohokoliv. Avšak i dále jest povážlivá scena tato. Twardowski jest nováček dle básníka, přichází sice ze společnosti nízké — avšak před sebou spatří dítě anděla krásou i dobrotou. Tento anděl vypravoval mu zajisté osudy své dopodrobna, toto krásné dítě sděluje mu v pláči a slzách, že jen k vůli matce má se dopustiti hříchu, jenž jí hnus největší působí. Jen úplně zkažený a bezcitný člověk by v této situaci zničil květ čistoty dívky také; u mladíka nezkaženého, nováčka by snad pravý opak mohla situace podobná způsobiti, a proto není nikterak pravda, kdy Vrchlický líčí ďáblem v další sceně, že se tak státi musilo, že tedy potlačiti pud smyslný v každém případě jest úplně nemožno. Rovněž nevíme, jak může nazývati Twardowski děvče toto svou první obětí, vždyť vlastně ona se nabízela jemu, tak že spíše byl obětí on. Ostatně i jiná věc ještě nesouhlasí s tímto líčením. Hned druhý den po svedení tomto Twardowski s ďáblem odjíždějí, aby Twardowski poznal otce svého vlastního. Na cestě této vypravuje Twardowski o své první lásce, kterou jako mladý hošík již pocítil k dívce sirotku, a o té praví, že dívka tato byla jediná milovaná jím, druhé, které přišly pak, že byly dílo ďáblovo a světa brak. Patrně vidno z toho, že nebyl Twardowski takým nováčkem! I vyplývá z toho, jak nemístna jest ona lítosť po vykonaném činu.

Že však Vrchlický nazval právě tento zpěv láskou studentskou, spočívá u něho vůbec v té osudné chybě, že mu láska a smyslná vášeň vůbec jedno jsou. Že by pak studentské lásky takto dnes nebo kdy jindy byly vypadaly, to přece nebude chtíti tvrdiť ani Vrchlický, ba ani ten student, který zapověděného ovoce tohoto by byl okoušel měrou největší. Ano, Twardowski vůbec skutečné lásky ani nepocítil, neboť bychomť i připustili, že první popud k lásce dává pud smyslnosti, jest ona přece jen něco jiného, než vilný chtíč, který i u zvířat jest. Divíme se také tomu, s jakou přímo zolovskou manýrou celou tuto scenu Vrchlický kreslí. Ta stará bába přímo fatalisticky nutnosť a nevyhnutelnosť podobného života hlásá, pravíc:

Jaká pomoc, odbuď si to hbitě!
Se mnou šlo to, jako s tebou, dítě.
Ano, ano, v žití mladém
umřít musíš hanbou nebo hladem.

A tak se stává scena tato příliš hnusnou. Jako vůbec přepíná Vrchlický, přepjal i význam pudu smyslnosti, ne svaté tajemství jeho, ale zvířecké jeho zneužívání jest předmětem básně jeho, při čemž ta okolnosť, že se život podobný jako něco nevyhnutelného líčí, hnus čtenářův jen zvyšuje. A co se hnusu týče, nuže dáváme zase za pravdu Kantovi, an praví: »Jen jeden druh ošklivа nemůže býti vyjádřen, aby nezničil veškeré záliby aesthetické, tedy krásna uměleckého vůbec, ten totiž, jenž vzbuzuje hnus. Neboť v tomto zvláštním citu, spočívajícím »auf lauter einbildung,« předmět se představuje tak, jakoby se k požitku vnucoval, proti němuž my násilím se vzpíráme, proto se více nerozeznává

v pocitu našem umělecká představa od přirozenosti tohó předmětu, a nemůže býti pokládána za krásnou.« (Kritik der Urtheilskraft, str. 175.)

Až k zablesknutí ramínka — což se v této básni několikrát opakuje —, k užšímu a užšímu tisknutí v náruč Vrchlický vyličuje rozpoutanosť smyslného chtíče. Proč tu přestává? Jaké důvody má pro to? Uznává patrně i Vrchlický, že jsou přece jisté meze, kterých nelze překročiti i nejsvobodnějšímu a nejvolnějšímu básníkovi. Pěvce Fausta Vrchlický nazývá zdrojem moudrosti, nuže věru mohl by i v této příčině Goethe našemu básníkovi býti zdrojem moudrosti, a zejména té jím velebené obmezenosti.

Jestliže tedy scena tato už se stanoviska aesthetického jest nemístna a nevhodna, nejsouc patřičně motivována, jsouc i pravdě nepodobna a hnusna, se stanoviska ethického jest ovšem úplně odsouzení hodna. I kdyby děj její byl velenutným článkem řetězu, slušný básník by dovedl jej spracovati zcela jinak.

Podobných scen, chtíč smyslný dráždících, jest však v básni naší ještě více, narážek a zmínek pouhých také dosti, neli více, tak že Twardowski se nám zjevuje pouze jako veliký smilník, jemuž ostatně na nic jiného nezbývalo času a jenž by skutečně, takto žije, dávno by byl neli zahynouti, aspoň otupěti a zblběti musil, a tím ztratiti smysl pro vše vyšší. Kritik Miřiovský pravil ve své recensi, že prý hlavní idea básně této jest, »že vina, jíž byl ztracen ráj, byla sladká.« Jestliže se o to skutečně jednalo Vrchlickému, nuže sladkostí těchto vpravil do své básně takové množství, až báseň svou jednostranností nudí a unavuje. A jiného hříchu skutečně ten Twardowski se ani nedopustil; jeho celý život byl stálým hřešením proti šestému přikázaní: Nesesmilníš! To vlastně bylo celé to hoře, jehož zakusil. O ostatní, jak jsme byli již řekli, se Twardowski velmi málo staral, nebo starav, brzy zase ve vír smyslnosti zabředl.

A tento Twardowski má býti obrazem tragiky lidstva, jež stále vzhůru spěje, ale mocí neodolatelnou vždy ku zemské hroudě stržena jest? Ten Twardowski, jehož celá činnosť spočívá v tom, že jednou všechno kolem sebe roztloukl a rozmlátil, když byl spatřil obraz Evy? Tenkráte sice volá, že chce pracovati, že chce zápasiti, ale slovo zůstalo slovem, skutek jeho nejbližší byl, že mu ďábel opatřil zase na noc — děvče — pannu.

Nejvíce motivován jest naší básní poslední zpěv, kdy Twardowski jde do samoty, aby tam našel klid a mír. Patrně! Vysíleného muže netěšil život, popřál si tedy trochu života idyllického. A tak i sám Twardowski, jenž snad dle intencí básníkových — soudě dle zpěvu posledního — měl býti představitelem člověka v jeho snahách po pravdě, po dobru, člověka silné vůle, avšak i lidských vášní, vypadá spíše jako novomodní blaseovaný hejsek, kterému také tak někdy napadne sobě zafilosovati, jako dobrotisko člověk slaboch, jenž stále hřeší, každý hřích svůj oplakává, ale nikdy se nevzmůže. A tak náš Twardowski také jen stále pláče, ale velmi brzy na příčinu svého pláče zapomene a jí znovu hledá. Kdo skutečně blíže přihlédne ku věci a poněkud jen věc rozváží, spíše toho dojde přesvědčení, že jest Twardowski ohromným slabochem a babou, jenž ne tragický, ale komický dojem způsobuje.

To se nám už ten ďábel líbí daleko lépe. V pojetí svém jest zcela napodobený ďábel Göthuv. Jest rovněž duch zapíravý, jest repraesentantem ironie, přijímá na sebe skutečnou úlohu ďábla, jaká o něm koluje v lidu a pověstech, a jest i holým mašinistou básníkovým, aby jím báseň ku předu pokročila. Kdo Twardowského přečetl, zajisté o tom se přesvědčil. Poukážeme pouze na jednu nesrovnalosť. Ďábel na počátku svého vystoupení praví, že mezi ním a Twardowským vůbec není třeba s m l o u v y, že dělej co dělej, jest jeho, že nikdo ho nevyrve tomu objetí, kam ho uvrhl jeho otec. Ale ku konci básně se ďábel úplně na smlouvu odkazuje, a volá na šlechtice: verbum tvoje nobile debet esse stabile! Kdyby byl Twardowski Vrchlického byl chytřejším býval, mohl se velmi snadno ďáblovi vyhnouti. Ba tento ďábel přímo se odvolává na určitou smlouvu, o které v básni řeči není, ale která ovšem v polské pověsti jest, pravě:

> **a dělej, odbudem' to zkrátka,**
> **ta krčma, brachu, sluje Řím**
> **v pekelné řeči.**

Kdo nezná pověsti, místu tomuto nerozumí. Zdá se, jakoby na konci nebyl již básník věděl, co s počátku psal. (O. p.)

Kronika o svatém Brandanu. Báseň *Julia Zeyera*. (O.)

Charakteristika opatova jest znamenita, v níž položen kus zdařilého umění. Ve všem, co činí, spatřujeme jednotu. Vidíme ho jako živého před sebou. Tak jednoduše a tak makavě, tak plasticky! Pln důvěry v Boha, pln touhy po něm, pln pokory, lásky, shovívavosti k bratřím méně dokonalým, ku dvěma nehodným. Nikdy se neklame, čekaje u Boha pomoci. Bratří jsou dobří lidé, ale křehcí.

Přistanou k zemi a žízníce, napijí se z pramene, jehož je Brandan varuje. Všichni se jím omámí, spěchajíce za hříšnými choutkami svého neudušeného světáctví. Víra Brandanova je přivádí opět do pravých mezí.

Věru, výtečný obraz allegorický! — Lidstvo jest průvodem poutníků k věčnosti. Opat repraesentantem idee náboženství Kristova, bratří — věřící lid — a loď znamená víru. Jak mnoho poutí tou se poutníkův omamuje a hyne nehodných, tu pokušením — bratr Zeno, tu zatvrzelostí — bratr Lucius!

Člověk se vidí přenesena hned do světa skutečného, hned do říše pohádkové krásy, ale vše chápe, všemu se diví, a přece vše ho přesvědčuje zrovna, že tak to jest, tak to bude.

Místa, která jsem napřed o němé tváře posmrtnosti a onom druhu andělův uvedl — ač září rysy krásy básnické, v básni býti nemusila. Jsem přesvědčen, že je básník vzal ze starodávné pověsti irské a k vůli celkovitosti staré pověsti jim přál světla božího. Viděl bych je však raději vynechány, neboť čtenáře ruší. Báseň pokládám za allegorii života lidského. Kus skutečnosti v rámci. Němá tvář — víme, že duše nemá nesmrtelné — co by po smrti na věčnosti dělala? — Ta episoda mohla odpadnouti, zrovna jako ona o andělích. Jimi jest možnosť allegorického obrazu přesycena, přeplněna, a nejednoho urazí! Není pravdy v nich a nepravda vždy, ať vyšňořena jakkoli, píchá do očí.

Ale nerad bych dobré vůle básníkovy urazil, nebo pak by se vůbec podání lidu dle své opravdové jakosti, s jádrem pravdy i s pověrami jeho nesmělo přivésti do veřejna. A básník zřejmě praví v předmluvě: »— a všechny tyto keltické reminiscence splynuly ve mně v malý epos« —.

Úchvatná jest episoda o nepotěšitelném králi Abgaru, jehož touha po něčem neznámém ho přivedla na stopy Kristovy.

Matka Abgarova rozeslala malíře po celé zemi, aby malovali krásu žen pro potěchu očí králových. Než Abgaru se krása ženská protivila; nebyl k potěšení — a matka stařenka zoufala. Přišel malíř, poslední z vyslaných, ale nesl něco jiného, než krásu ženskou. Uslyšel o Kristu — o tom divotvorném muži, pod jehož mocí božskou se chvěla i země i peklo — — a toho divotvorce umínil si vykouzliti na plátno a tvářností jehoj potěšiti chorého ducha králova. Přišel s obrazem, jenž však nebyl prací jeho, ku králi, řka:

> Ó králi, shleď jsem Krista Ježíše, —
> — třikrát začal rysy tváře té
> na plátně značiť, třikrát nezdar můj
> mne plnil zoufalstvím, a nešťasten
> já s pláčem líc svou zastřel. Kristus pak,
> když viděl bol můj, ke mně přistoupil
> a pravil tiše: „Zanech smutek svůj,
> já pomohu ti!“ Na to bílý šat
> vzal z rukou matky své a vnořil tvář
> tu svatou v měkké z vlny předivo.
> — — — — — — — —
> a svatý obraz, hle, je v rukou mých!
> — — — — — — — —
> Abgar, spatřiv snivou Krista líc,
> kles' na kolena. Radosť nesmírná
> jej schvátila a svaté nadšení, — —

a toužil, aby Krista měl u sebe. Poslal pro něho, ale bylo pozdě: Kristus byl již umučen! Ale Kristus přišel k Abgarovi přece, aby duši jeho pojal s sebou do ráje. Řekl:

> Hle, v dům tvůj přišel jsem,
> bych přání tvému skutkem vyhověl.
> — — — — — — — —
> Pojď se mnou! Zdráva bude duše tvá!
> — — — — — — — —
> Šla duše za Kristem . . . Byl Abgar z těch,
> jichž z toho světa není království. —

Episoda o králi Abgaru má velikou cenu básnickou. Obraz zřetelný, významný, pln síly a hloubky. A v hloubce té viděti krystalovou čiřinou uměleckého souladu až na dno. Básník patrně postavil Abgara podlé Brandana, aby naznačil psychologickou nutnosť vzrostu Brandanovy touhy: Čím blíže ráje, tím

více musela růsti jeho touha po něm. Aby skutečně vzrostla i před očima našima, nechal básník uměle mnicha Serafína vyprávěti o králi Abgaru.

Touha po ráji dovedla konečně Brandana s bratřími do sadů rajských. V místech těch teprve rozvíjí autor skvosty básnického ducha svého. Kaleidoskop složen z krásy a půvabů rajských! Člověku, jenž si živě dle líčení básníkova vše představí, jde hlava kolem!

Příliš mnoho dojmů, světla, záře, kouzla, na něž oči smrtelníkovy nejsou navyklé patřiti:

Tak tedy vstoupil Brandan do ráje,
na hoře stál a zíral do kraje.

Scena při poslední večeři s Kristem a apoštoly jest líčena způsobem básníků největších.

A přece tolik jednoduchosti při ní!

Brandan dočkal se, po čem toužil a blaženě skonal.

Toť obsah a látka půvabného díla Zeyerova.

Věc čtenáře zajímá od počátku až do konce. Poutavosť se stupňuje pravidelně a vede na konci ku klidu, v němž rozechvěný duch čtenářův si odpočine.

Báseň jest psána veršem běžným bez rýmu. Místy pozorovati nehotovosť, nepilovanosť, mnoho veršův, ano celé menší slohy jsou trhány až příliš. Autor spěchal. Celku tak ladnému mohlo se dáti lepší roucho, důstojnější majestatu básně té. Napadá mně přirovnati báseň k Vrchlického legendě o sv. Prokopu. I ta pokulhává spěchem, ač formou jest rozhodně lepší. Musí se však i Vrchlickému vytýkati, že verš místy jest slátán. Jak Vrchlického, tak Zeyera svedl do spěchu, do letu verš nerýmovaný. Člověk čte některou slohu nahlas — a strhal by si plíce — jiným pak uráží sluch. Věc ta se týká místy i Zeyerova »Vyšehradu.« Domnívám se, že by ani nadaný Zeyer bez rýmu psáti nemusil — a píšeli, mohl by více hladiti, pilovati.

Místy zříti také nebezpečné zkratky a zkomoleniny, pak svévolné otupení slov měkkých v koncovkách. Hláska měkká a tvrdá na konci má dosud v jazyku českém právo, a každá mějž své místo, kde státi má!

Tolik autorovi třeba vytýkati.

Adam Chlumecký.

Adama Chlumeckého **Andělé pyšní.** Báseň výpravná. V Brně. 1886. Str. 80.

Kdo četl všechny dosud vyšlé práce mladého, velenadaného básníka Adama Chlumeckého, přisvědčí nám, že nejzajímavějším a nejzdařilejším plodem jeho byla »Apokalypse otroků,« jediná v literatuře naší veršem biblickým psaná báseň. Proto s radostí každý sáhne po nejnovějším plodu musy básníkovy, výpravné básni »Andělé pyšní,« psané týmž velebným, vážným slohem biblickým, jímž pozornosť na se obrátila již »Apokalypse,« slohem však daleko vytříbenějším, uhlazenějším, ráznějším než u plodu dřívějšího.

Ideu básně svrchu jmenované udati lze slovy, jimiž vytknul Krasiński ideu své velikolepé »Nebožské komedie,« řka, že báseň jeho jest »obrana toho, nač sahají teď mnozí bídáci, obrana totiž náboženství.« — Básník totiž více negativně háje náboženství, podává nám pěkný obraz nevěreckých dob našich, skleslosti života náboženského, politického a společenského. Krátký obsah básně je tento:

Ďábel, uviděv touhu lidskou po duševní svobodě a nevázanosti a chtěje zmařiti dílo vykoupení, vzal na se lidské tělo, by omámil mysl lidskou »zpurnou volností.« Stal se tedy »apoštolem svobody,« pěvcem synům lidským, »zpívaje knihy veliké o půvabech ženy a o požitcích těla,« hlásaje, že člověk »božství své v sobě chová.« »I pracoval duch temnosti v potu tváře své, velebě ženu,« a lidstvo žaslo a postavilo sochu »pěvci svobody a světla,« ježto »rozžal pěvec pochodeň pravdy, aby vyhladil temnoty, v něž ho pohřížila víra v Boha.« I zlořečil lid »stvořiteli svému,« svrhl sochu »Boží rodičky,« postavil pak sochu Svobody s hrdým nápisem: »Já jsem vzkříšení a život.« Již i král korunoval ducha temnosti pro veliké zásluhy o lidstvo za »kníže básníka«; než poznav ještě včas zlobu jeho, vysadil cenu na hlavu jeho, an bouřil lid, hlásaje rovnosť. Ale kníže pekelné a stoupenci jeho, brojíce proti víře, církvi a království »písmem a stříbrem,« získali lid i vojsko královské, že povstalo proti králi, jenž povolav na pomoc vojsko panovníka Západu, potřel buřiče. Ti však žádali za pomoc vojsko

Východu; ďábel tedy, vida, že se mu lesť podařila, opustil své. I potřela se obě vojska, kleslo město královské. Pročež radoval se ďábel, posmívaje se Bohu, že zmařil práci Syna božího, neboť »krev jeho tekla nadarmo za ty, které svedla nástraha zavrženého anděla.«

Ale neminul ďábla a druhy jeho trest!

»I zahřmělo sedmkráte, nebesa se zatáhla, a žhavé nitro zemské se rozsedlo.

Tedy zavyli ďáblové hlasem zoufalým a klesli v jícen pekelný.«

Tím končí překrásná tato mysticko-allegorická báseň, plná obrazův a výjevů, jež svědčí o mistrnosti péra básníkova, báseň myšlének vznešených, zaokrouhleného děje, umělecké stavby jednotlivých částí v celek, báseň znamenité formy i obsahu. Episody v hlavní děj vpletené jsou ozdobou básně. Připomínáme jen episodu o padlé dceři, v níž jediný polibek otcův probudil lásku dětinnou (hlava IV.), děsný sen krále (hlava V.) — anebo popis hodů královských (hlava VI.). — Místa ve hlavě II. jsou vpravdě mistrná. —

A co se týče povah jednotlivých, podotýkáme, že málo slovy dovede Chlumecký lépe vylíčiti osoby, než mnozí naši spisovatelé několika stranami! — Nejlépe zachycena schytralosť a zloba ďáblova, slabosť a nenapravitelnosť králova. Litujeme jen, že proti nositeli směru protináboženského, proti knížeti pekelnému, jenž tak znamenitě vylíčen, málo píle věnováno nositeli idee náboženské, kterýžto nositel ostatně není celkem — čili idea náboženská nemá zástupcem jednotlivce — ani více jednotlivců, touž myšlénkou proniknutých. Tím poněkud trpí souměrnosť. Nejasnosť několika míst čtenářstvu bude dosti nemilou: než vysvětliti se může již ze samé látky, již básník zpracoval, a z toho, jaký vzor asi tanul mu na mysli. Ostatně této nejasnosti nejsou prosty ani plody toho druhu veleduchů polských, Krasińského a Słowackého, jichž »Nebożská komedie,« »Iridion« a »Anheli« dosud úplně pochopeny nejsou. *A. V.*

Jana Liera **Feuilletony.** Díl I. „Kabinetní knihovny“ sv. IX. V Praze. 1885. Str. 184.

Spisovatel nazývá sbírku svou kyticí prskavek, raket; vzlétají k zenitu, ale neutkví mezi pochodněmi nebes, nýbrž rozlétají se v jednotlivé jiskry. Takto Lier maní skromně charakterisoval své feuilletony. Vítali jsme je s radostí, těšíce se, že ke Sv. Čechovi, J. Nerudovi, F. Heritesovi druží se mladá síla, jež dosti jesti vnímava, by postřehla, co kde jest v »dánském státě« naší společnosti ztrouchnivělého, dosti upřímna, by pravdy netajila padniž oko nebo zub. —

Dle obsahu bychom roztřídili knihu ve feuilletony příležitostné, literarní a ty, jež vtipem tu veselým, onde slzavým dotýkají se života našeho národního; čísla některá vymykají se ovšem z mezí tohoto dělidla. Všimněme si příležitostných. Ve »Vánocích« staví spisovatel proti všemu tomu vánočnímu kouzlu v rodině fadesu života »mládeneckých stoiků;« kontrast jest mocný a působivý — po soudě našem však z řádků těch ještě zřejměji — ovšem rušivě — vyznívá blaseovaná ledabylosť, s jakou jsou psány a jaké motiv vánoční přece ještě nesnese ani u nás, kde jest i spisovatelstvo i čtenářstvo přece hodně již otrlé. — Feuilletony »Sylvestrový,« »Masopustní,« »Mimochodem« a hříčka »Gratulační« oplývají rozmarným humorem; na újmu jejich, jakož i jiných črt svých přibírá Lier ve práci počatou vždy nové a nové motivy odstředivé, odkudž pochodí, že se mnohé číslo jeví býti vypracováno kuse. »V době svateb« vrcholí v podivné tužbě: »Kéž bych byl Turkem!« — passus o Hackländrovi více jest nechutný než vtipný. Stará myšlénka feuilletonu »novoročního« provedena je trochu mdle. Práce nejobsáhlejší »Prázdniny« se zdařila, forma na ty úryvky studentských vzpomínek jako ulita. »Arco« jest místem poněkud rozvláčná, avšak velmi dopadná satira na domnělou všudypřítomnosť německé slávy a všemohoucnosť kulturní řeči. Dobrá humoreska »Velkonoční svrchník« v rámec feuilletonů nedobře se hodí.

Nás ovšem nejvíce zajímaly ony články, jež autor posílá, by zasvitly nad obzorem českým. Kolik tu látky péru satirickému! Kolik nevšímavosti (»Numismatický«), kolik sebeklamu a bláhové domnělosti (Talmový řetěz« a »Rozczarowanie«), kolik šosáctví (»Lese-Beseda«) zeje tu na nás se všech stran! —

Toužebné volání po »českém saloně« ozývá se ze sbírky této často, ale mlhavě,

Reflexe o sv. Václavovi, jež si p. spisovatel směle dovoluje v »Talmovém řetěze,« jinak velmi zdařilém, škoda, že nepůvodním, nemohou neurážeti; lépe by bývalo jejich ostří obrátiti ve směr právě opačný. »Vlastenecký čin« jest práce slabá ven a ven a důsledky svými přímo nebezpečná. Líceň kollise mezi snahou pokroku a konservativní houževnatostí s této strany jest přepjata, s oné nedobarvena, vyrovnání konečné aspoň naivní. Z feuilletonů, které se místněji vztahují k písemnictvu, líbila se nám i vtipná »Studie o studiích« i žertovná rozprava »O ženách, o lektuře i o jiném.« Za to »pokus ozdoby české prosy«: »Spravedlivé přiznání,« tím jediné nám se zamlouvá, že zůstal úryvkem. Oč o vše se tu p. spisovatel frivolně neotírá! Aspoň s nemístnými narážkami o »sítě mravopočestnosti,« o »ryzím českoslovanském duchu« a »žhoucím vlastenectví« v písemnictvě mohl si dáti pokoj; svědčí mu právě tak, jak ona břitká ironie, se kterou se obrací proti našim brusičům. Zdá se, že Sv. Čechova »Tajemného člověka,« jenž byl číslu tomuto patrně modellem, Lier nedosti pochopil; a že snahy brusičské u nás ještě nejsou právě tak zbytečny, svědčí důrazně jazykovou stránkou svou přítomná sbírka sama.

Při díle II. svých feuilletonů kéž jest pan spisovatel vybíravější! Jesti — dle prospektu — »Kab. knihovna« sbírkou, jež »z vína lepšího podává ohnivější,« z prací dobrých přináší jen nejlepší! *V—ý.*

Kresby a povídky od *Eman. Miřiovského.* V Praze. 1885. Str. 192.

Z desíti obrázkův, obsažených v knížce, zasluhuje po našem soudu přední místo nejobjemnější, a tušíme, že i nejzdařilejší povídka »Paní statkářka.« Pletichy mladé, bohaté vdovičky, zevnějšku více nežli příjemného, vdovičky vzdělání prostředního, při tom však chytré a — vdavkůchtivé, vdovičky, která se snaží zpřetrhati milostné svazky mezi dceruškou své sestry, na venkově žijící, a mezi českým nadšeným žurnalistou a na konec též, ovšem že více jen nepřímo zpřetrhá, vylíčeny tu dosti zdařile, psychologický process v myslích a srdcích jednajících osob vystihnut místy velmi případně. Nestálosť první lásky věrně tu zobrazena, neutěšených poměrů, polovzděláním a netečností vlasteneckou naší venkovské české »elity,« vzpomenuto v povídce satirou i opravdovými, bolestně pocítěnými slovy. — K lepším číslům sbírky čítáme dále »Pozdě,« »Svatá Kateřina,« v níž vylíčena zdařile duševní rozervanosť *Racineova* za let jeho nejbujnější dramatické tvorby a za prvních nezdarů jeho »Phaedry« na jevišti. Ostatní obrázky, vyjmemeli »Štědrý den« a »Bláznivého houslistu,« chtějí býti více méně satirami neb alespoň humoristickými líčeněmi života denního (»Historky o zubech« a »Sokové na výletech«), zvláště však českého (»Pan Pravda,« »Literarní debutantka,« »Je to jedno«). Z »Historek o zubech« připomínáme toliko jednu, v níž popisuje p. spis. »duchaprázdného,« jinak hezkého a slušného studujícího fintílka, jenž však pozbyl dvou předních zubů. Po čase shledává se p. spis. se svým bývalým kollegou jakožto s mladým knězem, elegantně, režonsky oblečeným, a podivno: počet jeho zubů byl již úplný! Dal prý si vytrhnuté dva zuby zasaditi, aby mohl lépe kázati, a zatím prý v tom byl jiný háček. A když se stal později onen kněz farářem, nevzal prý si přece za kuchařku tu, jíž k vůli si dal vytržené přední zuby zasaditi. Ba naopak: již prý falešných zubů nenosil, a kázal prý bez nich mnohem lépe (?), nežli s nimi! Poznamenáváme k tomu pouze, že takový humor o veliké »duchaplnosti« nesvědčí. — Ostatní obrázky řečené sbírky kreseb a povídek jsou slabší a malé ceny literarní.

Co do formy, přáli bychom si větší pilnosti u volbě rčení a obratů, mluvu správnější. Tak na př. jsou si hrdinové pana Miřiovského »k nevystání,« »nechávají si nadávati,« a dle nového názvu jsou i »přitroublí« (místo přihlouplí). Jinak se čtou kresby a povídky Miřiovského příjemně, až na manýru páně spisovatelovu, že sem tam vykládá čtenáři, že by mohl se svými hrdinami to či ono učiniti, že by mohl tak či jinak skončiti, že však toho neučiní z těch a těch důvodův, ale na konci prý čtenáře přece uspokojí. Způsob takto vypravovati, ač dodává mluvě jakéhos rázu humoristického, nezamlouvá se valně čtenáři vzdělanějšímu. *Klem. Suchý.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Že i masopustní doba nikterak není na závadu vážnějším dojmům, třebas sobě Praha příliš v lahodách karnevalu zakládala, takže, jak jsme se ve feuilletonu jednoho pražského listu dočetli, už v Praze ani dopůldne človíčka nelze prý spatřiti, jenom dítek s chůvami, až teprve na večer že se tu a tam nějaká lojová svíčka s přetancovanýma nohama ukáže, toho důkazem jest zdejší život spolkový. Až do ne tak dávné doby postrádal veškeren pražský život spolkový onoho půvabu, jaký nad ním zářil v letech všeobecného nadšení, zápalu a jarosti před patnácti neb snad ještě desíti lety. Čilosť a společenský duch z našich spolků se vystěhovaly. I první repraesentant českého života společenského a uměleckého v Praze, „Umělecká beseda", řekněme to přímo, tomuto moru podlehla. V literarním odboru zbylo několik spisovatelů, najmě mladších, a ti repraesentovali celý český svět; v odboru hudebním a výtvarném nevypadalo to lépe. Snahou letos zvoleného výboru bylo pokud možná soustřediti spisovatelstvo české v „Umělecké besedě," což se mu dosti podařilo a zvláště literarní odbor vrací se opět k bývalé svojí snaživé činnosti. Každou sobotu překvapuje nás literarní odbor novinkami: jednou přednáškami, po druhé lit. rozpravami, opět jindy lit. dýchánky, při nichž deklamují, zpívají neb jinak účinkují přední členové Národního divadla. Jestiť vedlé zábavy (ale podařené!) nejvhodnějším prostředkem ke vzbuzení ospalého života spolkového přednáška. Zvláštní zmínky zasluhují dvě velmi zajímavé přednášky v „Umělecké besedě," jež se tu v poslední době konaly. Amanuensis knihovny universitní p. *Peisker* přednášel (30. l.) o „historii a osudech jedné staré knížky," kterou před 300 lety obdržel Petr Vok z Rožmberka od krumlovského kazatele Ondřeje Stenzelia. Od té doby sdílela tato kniha osudy krumlovské „knihovny Rožmberské," putujíc po světě, až konečně dostala se do Říma, kde ji biskup Jirsík koupil v jednom antiquáři za 20 lir. Nyní nachází se kniha táž opět v knihovně krumlovské, kam se tedy po dlouhém vyhnanství zase vrátila. S velikým účastenstvím a nemalou zvědavostí širších vrstev potkala se přednáška p. *Primusa Sobotky* (13. ú.) „O potřebě dalších zkoušek Rukopisu Kralovédvorského," která uloženou tuto otázku přivádí opět na přetřes.[1]) — Avšak nejen „Umělecká beseda," také ostatní spolky pražské, hlavně učitelské, směřují k tomu, aby v jejich týdenních neb měsíčních schůzích pěstovaly se poučné přednášky. Prof. *Dr. Jindřich Metelka* měl výklad v „Paedagogické jednotě," opírající se o mnohé vlastní zkušenosti „o nedostatku učebných pomůcek a prostředků při vyučování zeměpisu," poukazuje hlavně k drahotě atlantův a map, jakož i nedbalému a nejapnému jich uspořádání. Ve spolku učitelek přednášel prof. *Alois Studnička* „o podstatě krásného tvaru," při čemž vyložil základy krásna, druhy krásna, stopoval vývoj krásna v historii a prováděl v duchu posluchačky své uměleckými památkami města Prahy, neopomíjeje kritického rozboru jednotlivých děl uměleckých při tom podávati.

Také novinek lit. masopůst nám nadělil poměrně dosti. O těch však čtenáři „Hlídky" jinde zvědí. Na konec jen zaznamenávám osvědčení pražských knihkupců vůči obecenstvu, které na poměrech našich asi tak málo změní jako před tím provolání pražských spisovatelů ve příčině hmotné podpory literarní. *M.*

V uměl. Besedě 30. ledna ref. *Jaroslav Vlček* o Almanachu „Živeny." — 21. února předn. prof. *Metelka* o polském historiografu Matěji Miechevském.

V libenské Omladině-Osvětě 31. ledna *L. Čupr* předn. o životě a působení J. K. Tyla.

V lit. odb. Mor. Besedy 14. února předn. *Kočvara* o vzájemném poměru vědecké a krásné literatury, *Cejnek* o empirické aesthetice dle Masaryka.

Ve klubu historickém 13. února *Teige* předn. o pramenech Dalimilových.

Ve spolku česk. učitelek *Fr. Šembera* přednášel: Panna Orleánská a její doba.

V Král. č. spol. nauk 8. února předn. prof. *Goll* o jednotě bratří českých.

V brněnské „Vesně" 23. února přednášel prof. *Kabelík* o Čechově Slavii.

II. Smíšené.

Ústřední knihovna, malá to národní bibliotéka všeobecná, přinášející nejlepší díla našich předních spisovatelů ve vydání pro lid a kromě toho tvořící vůbec bohatou sbírku zábavných spisů původních a přeložených, přešla z redakce Frant. Zákrejsa na mladého básníka *Frant. Xav. Svobodu*. Knihovna ta chce se vyrovnati cizojazyčným, jako jsou: u Poláků „Biblioteka

---

[1]) Viz nejnovější číslo „Athenaea" a zvláštní z něho otisk článku „O potřebě dalších zkoušek rukopisu královédvorského a zelenohorského" z péra univ. prof. Dr. Gebauera a seznáš, že nad klenotem naším národním visí Damoklův meč.

mrówki," u Francouzů „Bibliothèque nationale." u Vlachů „Biblioteca classica economica," u Němců Reclamova „Universalbibliothek."

Původních prací (většinou již tištěných) přinesla 57, a to většinou od Rubeše, Beneše Třebízského, Němcové, Frant. Pravdy, Hálka, Kar. Světlé, Kaj. Tyla, Chocholouška, Lad. Čelakovského, Štolby, Zákrejsa, Kappera, Lužické, Pflegera Moravského a jiných.

Překladů podáno (většinou prací nových) 59, a to z jazyků: ruského, francouzského, polského, flámského, maďarského, německého, čínského (V. Petrů), srbského, vlašského, anglického, španělského, chorvatského, bulharského, holandského (V. Petrů) a řeckého. *„ad"*

V „Národní bibliotéce" počal vycházeti jakožto třetí svazek spisů Vinařického jeho překlad Vergiliovy „Aeneidy." Avšak zpěv II. z překladu toho jest otištěn již i ve svazku prvém, i bude tato část v téže sbírce dvakrát. *—ský.*

Rozdíl kritik. V Ottově „Laciné knihovně národní" vyšel roman „Zločin na boulevardu Bessières."

V příloze „Zlaté Prahy" (jež rovněž nákladem Ottovým vychází) neznámý kritik píše takto: „Zločin na boulevardu Bessières," aneb jak původně dílo to nazváno „Daviči pařížští," jest z oněch romanů, které čísti sluší tomu, kdo četbou k vážnějším myšlénkám o poměrech společenských (jako zločinech!!) povzbuzen býti chce, a které čísti nutno, pakliže o současné cizí literatuře si chceme utvořiti úsudek. Original způsobil v Paříži tolik hluku, že po dlouhou dobu byl předmětem rozprav ve všech kruzích obecenstva. Zpracován dramaticky, táhl celý svět do divadla... Jest to roman, v němž bedlivě promyšlená, skutečná, sensační událost anglická přioděna jest oslňující barvitostí a plamennou vášnivostí poesie francouzské;[1]) dílo, které v českém rouše dojde zajisté všeobecného uznání (!). Kdo čísti započne, nerad jen odloží knihu, dokud nedočetl posledního řádku. Kromě napínavosti (!) hlavního děje vyniká roman ten uchvacujícími, neočekávanými převraty od jedné kapitoly ke druhé a množstvím zajímavých episod, jimiž celek stává se tím poutavějším... Pomíjejíce množství vedlejších příběhův a rozkošných episod, podáváme zde v nejkratším výtahu kostru hlavního děje..." usmrcení zardousením."

Že jiné kritiky jinak poněkud o spise psaly, a tušim větším právem, je čtenářům našim známo.

Polský „Tygodnik ilustrovany" vycházející ve Varšavě, vypsal cenu 150 rublů vedlé obyčejného honoráře na novellu. Novella má obsahovati 600—1000 řádkův. Odhadovatelem bude obecenstvo jmenovaného časopisu. Redakce otiskne tři nejlepší novelly a rozešle s číslem lístky, na které čtenářstvo napíše, která novella se mu nejlépe líbila; kdo bude míti největší počet hlasův, obdrží odměnu. —

Slovinský „Kres" přemění se letos v šestém ročníku v časopis vědecký, který ve formátě „Musejníka" vycházeti bude koncem každého čtvrtletí, a bude obsahovati nejméně šest tiskových archů. Hlavními spolupracovníky jsou: Dr. Řehoř Krek, Dav. Trstenjak a Dr. Sket. Předplatné na rok obnáší 3 zl. Prvé číslo vyjde koncem března 1886.

„Slovenské Pohl'ady" vycházejí letos ve formátě změněném (4°) a přinášejí podobizny zasloužilých vlastenců.

Ruský lit. historik a bibliograf **Popov** vydal soustavný přehled článkův uveřejněných ve 12 předních časopisech od r. 1830—1884.

Knihovna **Pogodina,** slavného dějepisce ruského, mající 10.000 svazků, bude vdovou jeho prodána.

III. Životopisné.

Aksakov Ivan, předs. slovanské společn. moskevské, známý slavjanofil a publicista, zemřel v Moskvě 9. února; nar. 8. října 1823.

Čenský Ferd., setník a býv. prof. čest. při vojenské akademii v N. M. za Vídní, žijící nyní v Praze, obdržel od J. V. císaře titul majora.

Hajniš Fr. (Sv. 9.).

Kaviak Ign., katol. kaplan v Prešpurku v Blumentali, zemřel v 26. roku věku svého. Kaviak napsal známý spis „Rozpomienka na Jána Hollého, jeho život a učinkovanie."

O **P. Křížkovském** (Opavský Týd. 13.).

Lepař Frant. (Vych. 1.; Sv. 7.) a **Josef Pechánek,** překladatel Livia, oba při gymn. jičínském, dne 31. l. slavili třicátý rok své blahoplodné činnosti učitelské a vychovatelské.

J. L. Mašek (Hrnčíř: Kom. 6.).

Rybička Fr. Ant., dvorní tajemník při nejv. soudním dvoře, vrchní zemský soudní rada, odcházeje na stálý odpočinek, obdržel od císaře řád železné koruny třetí třídy (srv. Pardub. L 10.).

Vlčkovi Václ. podal Liter. odbor Uměl. Bes. blahopřejnou adresu k 25letému jubileu literarní činnosti (srv. Věstník 6.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Z prvých tří spis. let Frant. Lad. Čelakovského (Pokr. 47.).
— K dějinám znamének rozdělov. (Šk. a Živ. 1.).
— O velikých písm. na poč. slov v češt. (Kom. 6.).
Bauše, Geologie a krajinomalba (Lumír 3.).
Bílý, Poslední stadium sporu o pravost našich Rukopisův? (Hlídka lit. 3.).
Čenský, Český jazyk v cís. rodině (Osv. 2. sl.).
Hudec, Jovan Sundečič (Sv. 9.).
Feodorovič, Ku čtyřic. narozeninám Sv. Čecha (Lit. L. 4.).
Gebauer, Potřeba dalších zkoušek ruk. Král. a Zelen. (Athen. 5.).
Kovář, O pravlasti nár. indoeurop. (Osv. 2.).
Makovička, Z knihy fallacií (Šk. a Živ. 2.).
Mejsnar, O životě, spisech a lit. význ. J. A. Krylova (Slov. Sb. 1. sl.).
Popelka, K obraně rukop. Královr. (Kom. 8.).
Prasek, Národop. proměny na Těšínsku (Osv. 2.).
Prášek, O dějep. učebnicech (Šk. a Živ. 2.).
Rezek, Vojt. Valenta, arianský biskup (Lum. 5.).

[1]) Zrovna dle Victora Huga, jenž dí o svých „Obrazech z východu": „Autor sbírky této nepřiznává kritice práva, tázati se básníka na jeho obraznosti, ptáti se ho, proč volil ten či onen předmět, jaké barvy rozestřel, s jakého stromu trhal, z jakého pramene čerpal. Je dilo dobré či špatné? Toť celý úkol kritiky. Jí nepřísluší chváliti nebo haniti barvy, jakých užito, ale jediné způsob, jak jich užito... Vše jest látkou; zkoušejme, jak bylo pracováno, ne z čeho a proč..." K tomu dodává „nesmrtelný" Jar. Vrchlický: „Se stanoviska tohoto třeba dívati se na veškeré umění moderní, které odhodilo dávno všechna pouta utilitarismu a morálky úzkoprsé, holdujíc toliko kráse a ideji její." (Lumír XIII. 27.)

Šmaha, Zuzanna Lorántfi a Komenský (Šk. a Živ. 1. sl.).
Šmýd, Spisba slovenská (Vlasť 5. sl.).
Verner, Listy o dětské liter. (Kom. 9.).
Listy o divadle (Lum. 3.).
Listy z Prahy (Lum. 4.).
Literarní střed na Moravě (Mor. Orl. 29.).
Německý pessimismus v gloriole české poesie (Vychov. 1.).
O domácích knihovnách (Hlas 32.).
Tužby a přání (Lit. L. 4.).
v. Gottschall, Das Bühnenrepert. u. d. Dichter (Bl. f. lit. Unterh. 1.).
Groller, Nothelfer d. Literatur (Deutsche Schriftstellerztg. 25.).
Kirchbach, Moderne Dichtercharakt. (tamt. 23.).
Kurz, Für Pseudonymik u. Anonym. (tamt.).
Lazarus, M. Mendelssohn in s. Verhältnis zu Juden u. Judentum (D. Revue 2.).
Lindner, Zur philos. Lit. (Allg. Ztg. 360.).
Sallmann, Em. Geibels patriot. Lyrik (Nord. Rundschau 2.).
Zur Misère unserer Litt. (Grenzb. 2.).
Die beiden Slavenapostel als Bekehrer von Böhmen (Histor.-pol. Bl. 2.) [1]).
Egelhaaf, Précis de litt. allemande (Rev. crit. 1.).
Martinengo-Cesaresco, Étude hist. sur la poésie populaire (Rev. intern. 2.).
Wedgwood, Aeschylus and Shakesp. (Contemp. Rev. 1.).
Scherers History of German Lit. (Athen. 3038.).
Boito, I concorsi artist. in Ital. e all Estero (Nuova Antol. 25.).
Graf, Petrarchismo ed antipetr. nel XV. (tamt. 2.).
Guardione, La giovinezza di Giac. Leopardi (Il Propugnatore 6.).

V. Díla posouzená.

Aristoteles-Vychodil, O duši (Vychov. 1.).
Bayer, Moravská bibl. 8. 9. (Hakl: Vlasť 5.).
— Bibl. paedag. klass. (Kom. 6.).
Bílý-Roth, Pravop. ukaz. (Čech: Kom. 7.).
Braun, Z pam. krevních písařů (Nár. L. 30.; Zl. Pr. 9.).

[1]) Odpověď to hr. J. J. Clam-Martinice, kterouž vyvrací vývody prof. C. Höflera, uveřejněné v témže časop. sv. 96., a sice vlastními důvody jeho napsanými ve zvl. spise vyd. r. 1857., jakoby totiž Čechy nebyly přijaly křesťanství bezprostředně od sv. věrověstů našich.

Canini, Kniha lásky (Vrchlický: Pokr. 36.).
Čech, Dagmar (Lit. L. 4. sl.).
Chlumecký, Andělé pyšní (Vrzal: Hl. l. 3.).
Heller, Bouře života (Vykoukal: Sv. 9.).
Jelínek, Slov. Sborník IV. (Pokr. 38.).
Jirásek, Johanka. Z malých cest (Lit. Ozn. 3.).
Kalina, Obrazy z dějin vychov. (Hl. l. 3.)
Kapras, Spiritismus (Vychodil: Hl. l. 3.).
Kallus, Z Valašska (Lux: Vlasť; Lit. Ozn. 3.).
Klika, Kapesní kalend. č. mlád. (Hötzl: Šk. a Živ. 1. sl.).
Krásnohorská, Povídky (Vykoukal: Sv. 8.).
Lier, Arab. a novelly (Tichý: Lit. L. 3.; Nár. L. 50.).
— Feuilletony (Lit. O. 3.; Vejchodský: Hl. l. 3.).
Masaryk, Konkretná logika (Kapras: Mor. Orl. 31.; Athen. 5. sl.).
Miřiovský: Kresby a povídky (Lit. L. 4.; Plešovský: Hl. l. 3.).
— Šimon kostelník (Kvapil: Květy 2.).
Pietor, Živena (Slov. Pohl. 1.).
Pitra, Rozdíly mezi žichou a duší (Vychodil: Hl. l. 3.).
Podlipská, Listy staré vychovatelky (Tichý: Lit. L. 3.).
Pokorný, Z potulek po Slovensku (Vykoukal: Květy 2.; Herben: Slov. Sb. 2.).
Pospíšil, Z dob vlasteneckých (Č. Jih 18.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka (Dvořák: Lit. L. 3.).
z Radostova, Doba mládí (Novák: Šk. a Živ. 2.).
Rais, Obrázky od nás (Novák: Šk. a Živ. 1.).
Rank, Přír. slovn. všeob. věd. (Č. Jih 20.).
Řehák, Obrázk. knih. pro ml. (Lit. L. 3. sl.).
Řezníček, Pod prap. naděje (Lit Ozn. 3.).
Salias-Durdík, (Vzteklý Jirka (Lit L. 4.).
Sardou, Theodora (Pokr. 40.).
Schulz, Povídky (Lit. Ozn. 3.).
Tůma, Z českých mlýnů (Lit. Ozn. 3.).
Vlček, Osvěta (Seifert: Hl. L. 3.).
Vorovka, Stylist. a poet. (Breindl: Hl. L. 3.).
Vrchlický, Jak tábla mračna (Zákrejs: Osv. 2.).
— Selské ballady (tamt.).
— Sonety samotáře (tamt.; Lit. Ozn. 3.; Sv. 7.).
— Twardowski (tamt.).
— K životu (Čech 17.).
Vychodil, Hlídka literarní (Vychov. 2.).
Winter, Starob. obr. z Rakovn. (Kvapil: Kv. 2.; Zl. Pr. 16.).
České květy (Lit. L. 4.).

Feuilleton.

Poslední stadium sporu o pravosť našich Rukopisův?

Píše *Frant. Bílý.*

Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského jest nadpis článku, který podává universitní professor Dr. J. Gebauer v V. čísle letošního »Athenaea.« Článek tento právem lze nazvati sensačním. Neboť Dr. Gebauer jest znám jakožto učenec přísné vědeckosti a jakožto obhájce obou rukopisů. Jestliže pak muž takový vystupuje s důkazem, že obrana rukopisů s jazykového stanoviska vedená naráží na četné překážky, ano že se stává nemožnou, a žádáli proto, by podniknuty byly s rukopisy dávno slíbené zkoušky palaeografická a chemická, vzbuzuje to jistě u všech přátel i nepřátel rukopisů

neobyčejnou pozornosť, i kdyby neběželo o památky tak drahocenné a významné, jako jest Rukopis Zelenohorský i Královédvorský.

Zdůvodňuje pak Dr. Gebauer svou žádosť takto:

1. V Rukopisech obou vyskytují se velmi hojné odchylky od normalního jazyka staročeského, jak jej spisovatel zná z ostatních památek staročeských, jež všecky se vzornou pílí byl probádal.

2. Odchylky tyto namnoze souhlasí s chybami, které se nalézají jednak ve falsifikátech dosvědčených (jako jsou: Píseň na Vyšehrad, objevená roku 1816. přítelem Hankovým Lindou, Milostná píseň krále Václava, objevená r. 1819., Libušino proroctví, otištěné v »Časop. Česk. Musea« r. 1849., většina gloss čili výkladných slov ve stč. slovníku Mater Verborum zvaném (otištěny v »Č. Č. Mus.« r. 1877.) a větší časť žalmu 109. a kus 145. (v »Č. Č. Mus.« r. 1879.) z tak zvaného Žaltáře glossovaného), jednak v pracech Hankových, pocházejících — což zvláště závažná jest věc — z doby před objevením Rukopisův (a ovšem i z doby po objevení jejich).

3. Odchylky tyto samy sebou, zvláště pak jejich souhlas s chybami falsifikátův a Hankových prací zavdávají příčinu k pochybnostem.

4. I jest tudíž pro konečné rozhodnutí nevyhnutelně potřebí jak nového zkoumání jazykového, tak především zkoumání palaeografického a chemického, o kterém se ostatně výbor musejní již r. 1880. usnesl, které však posud provedeno nebylo.

Žádosť tato je spravedliva, a Dr. Gebauer jakožto professor jazyka a písemnictva českého na universitě, jakožto slavista a učenec vůbec měl k ní nejen právo, nýbrž i povinnosť. Neboť dvacatery jsou odchylky obou Rukopisův od normalní staročeštiny, které Gebauer uvádí a jediné snadno ze shody jejich s falsifikáty staročeskými a se staročeskými chybami Hankovými před rokem 1817. učiněnými (v I. a II. dílku »Starobylých Skládání«) vysvětliti může. Avšak tímto počtem nejsou vyčerpány, anoť jich ještě nemálo zbývá. Laskavý čtenář bude jistě zvědav některé z nich poznati; vybereme jich tedy několik: *u* hrad, *u* tvrdý, *u* kamenný hrádek, kde se nezvykle užívá předložky *u* místo obyčejného *v* (*u* se užívalo jen před retnicemi); zařve jarým turem m. zařeve (přít. č.) nebo zařva (aor.), podobně: úsilno se drúce k siemu chlumku (Jar.) m. derúce, ježto drúce jest přechodník slovesa dříti a ne dráti se. Staročesky říkalo se ve dvojném čísle dva orly letíta i dvě orlici letíta bez rozdílu v rodě. Jediné odchylky z celé staročeštiny vyskytují se v Rukopisech: tu máme srubeně stě ruce obě (místo sta) Jar., srazistě tu obě straně Ben., buděteli u vás po rozumu, sebrastě glasy děvě súdně atd. Této chybě však učí Hanka už před objevením Rukopisu Královédvorského v I. svazku »Starobylého Skládání.« Imperfekta neužívalo se ve stč. za aorist, jak se děje v RZ. i RK. na př. prilетieše družná vlastovica, za tě lutá rozvlajaše búria, zadřieše si ostré trnie a p. Slovesa zaměšiti (m. zaměsiti!) RK. užívá v témž osamělém smysle, který mu přidělil Hanka, vykládaje je chybně v Alexandreidě za = zaškarediti se. Verš z Jaroslava: naděja otstúpi vsě křesťany dávno už působí vykladatelům obtíže. Skladba česká žádá tu genetivu. Prof. Gebauer vyslovuje domněnku, zda ten, kdo aspoň z části RK. falsifikoval, nebyl k tomu verši pohnut podobným veršem z Alexandreidy: otstúpi ho vše nadějě, kde však ho není akkusativ, nýbrž genetiv.

Slovesa dáti a státi mají imperfektum 3. os. sing. pravidelně dadieše, stanieše. Hanka vložil v legendě o sv. Prokopu několik veršův a utvořil tu chybná imperfekta dáše, stáše; nedlouho na to objeví Rukopis Královédvorský a v něm jsou imperfekta dáše, stáše! Podobně chybně Hanka učí r. 1817. staročeským tvarům sbožiem (m. sbožím), sbožiema a božiema (m. sbožíma, božíma); potom objeví se RK. a RZ. a v nich několik takových nezúžených tvarů: pěniem, řvaniem, hořúciema, sbožiem.

Ký tedy div, že pochybnosti o pravosti celého RZ. a RK. nabývají vrchu nad posavádní vírou, že jsou oba úplně pravými, a že svědomitý učenec žádá, by odložena byla posavádní liknavosť a usnesená výborem musejním zkouška

palaeografická a chemická konečně byla vykonána?

Avšak tu již jsme před další otázkou: co potom, podáli tato zkouška sotva uvěřitelný důkaz o pravosti Rukopisů? Prof. Gebauer ve svém střízlivém a přísně logicky vedeném výkladu nemohl si nevšimnouti i otázky té a odpovídá, že pak se pochybnosti filologické podrobí a pro odchylky jazykové bude nám očekávati a hledati pravděpodobných výkladů jiných. Toť to jediné stebélko naděje, že z jazyka staročeského nejsou nám známy všecky zvláštnosti dialektické a že na vrub písaře by se také nějaká část hříchů mohla vzložiti; neboť jak nyní znám jest z památek zachovaných jazyk staročeský, mohlo by se už i tvrditi, že Rukopis Královédvorský a Rukopis Zelenohorský nejsou původu starého.

Zbývá nám dodati ještě několik slov. Prof. Gebauer byl doposud obhájcem pravosti Rukopisův; od let už koná o nich pilné studie a chystal též veliký o nich spis. Proto jest závažnou okolností pro celý spor ten zjev, že učenec, který s láskou a důvěrou stál při Rukopisech, i když slavisté jmen tak závažných, jako Miklosich a Jagić se postavili proti nim, a který současně veškery staročeské památky studoval, aby o jazyce staročeském nabyl konečně jasného světla, pojednou skládá zbraň a otevřeně z nemožnosti další filologické obrany Rukopisů se vyznává. Jedná tu jako pravý muž, jemuž vědecká česť národu stejně draha, jako pravda sama. Ale zdůvodniv klidně, věcně a přísně logickým postupem pohnutku tohoto článku a postavení své nynější, v druhém odstavci popřává slova citům svým truchlivým: »Nemohu vysloviti,« dí mezi jiným, »jak mi nálezy (mé) bývaly trapné a jaký mi způsobovaly zármutek. Bylyť úplně proti mému přání a nadání; bořily, co jsem dosud měl za pevné a co jsem se strojil upevniti ještě více; a přiváděly mi na mysl, že mi časem nastane povinnosť, předložiti tyto věci ku považení obecnému — povinnosť zajisté vědecká a vlastenecká, ale spolu těžká a traplivá, poněvadž zpráva nepříjemná nikdy se ráda neslyší.«

Takováto cituplná a šetrná slova dovedou jediné zmírniti bol a smířiti s trpkou skutečností mysl všech, kteří toho pamětlivi jsou, čím nám najmě RK. byl a jest: zářnou zajisté hvězdou na východě nového života českého, pokladem básnickým, jemuž rovného nemá jiný moderní národ, buditelem lásky a uvědomělosti národní, spolutvůrcem nové řeči básnické, budovatelem skvělé minulosti, bujně tryskajícím pramenem nadšení, naší chloubou a pýchou v přítomnosti!

S míněním svého času s vážné strany ve »Světozoru« proneseným, že obecenstvo české s uspokojením přijavši zprávu o padělanosti gloss v »Mater Verborum,« podobně přijme konečný nález znalců, nesrovnáváme se cele; nemělyť glossy v »M. V.« nikdy té důležitosti a toho významu, jako hned od počátku RK., a nález ten se přijme jen nerád a s váháním, Rukopis sám pak sotva kdy vypadne národu z lásky.

Avšak Dr. Gebauer upozorňuje spolu hned, že i v případě falsifikace tato může býti jen částečnou, že padělatel nemohl než používati při své práci rukopisů jiných, nám ovšem neznámých a možná i zničených.

Gloriola Hankova, která doposud přes četné jemu přičítané padělky přece jen se leskla dále, zbledne na čisto, dokáželi se nepravosť zvláště Rukopisu Královédvorského; muž, jehož pohřeb byl manifestací národní a před jehož rakví nesl mladý hrabě Kounic na hedbávném polštáři Rukopis Královédvorský, jemuž mocnářové prokazovali svou přízeň a všecek svět slovanský svou úctu, sklesne po smrti na podvodníka, jemuž rovného neznají snad dějiny. Nedejž to milý Bůh!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. —— 1886. —— Číslo 4.

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) Co týče se »Mastičkáře,« Jan z Hvězdy psal ve příčině jeho r. 1845. Jaroslavu Pospíšilovi, vysloviv přání, by odstranil anachronismus v povídce »Čechové v Prusích,« toto: »Ačkoli v pověsti anachronismy nebývají nic řídkého, mohli by se přece znalci historie horšiti, jakož prý se horšili hned na první řádky »Mastičkáře,« kdež se praví, že stánek jeho byl rozbit naproti staroměstské radnici, kteréž tehdáž ovšem ještě nestávalo. Mohlť jsem ovšem napsati »proti domu Šimona Štuka« aneb cosi podobného, neb že tehdáž staroměstská radnice ještě nestála, věděl jsem tak dobře jako oni, ale mysle, že »pictoribus atque poetis etc.,« psal jsem lehkomyslně, co jsem psal. Budoucně slibuji býti opatrnějším. Ostatně musím podotknouti, že nepíši historii, ale co možná jednotlivé obrázky z rozličných věkův, abych čtenářstvu cestu ke čtení historie propravil a je takořka přilákal; neboť nepochybuji, že nejeden po přečtení mých povídek po kronice české sáhne, chtěje zvěděti, jak asi ty věci v pravdivé historii vypadají. Tím snad chuť ke čtení věcí vážnějších u obecenstva se vzbudí, a to ku prospěchu literatury naší.«[1])

Co pak týče se »Jarohněva z Hrádku,« Jan z Hvězdy pracoval o něm, jak z jeho dopisů patrno, velice svědomitě. Psalť o něm Pospíšilovi již r. 1841.: »Chvilkami pracuji na větší historické povídce z časů Jiřího krále, nemaje však hist. knih po ruce, často ustávám.« a r. 1842.: »S povídkou z časů milého našeho Jiříka jde to velmi nedbale; nejvíce překáží mně nedostatek historických pramenův, a chci přece, aby povídka jakýž takýž historický základ měla. To mne zdržuje.«[1]) A práci této dostalo se také hned, jak vyšla, dosti hojné pochvaly. V »Musejníku,« roč. 1844., Jakub Malý napsal o ní v »Přehledě literatury české na r. 1842. a 1843.« mimo jiné toto (na str. 293. a 294.): »Co se pěkné prosy dotýče, v tom oboru několik patrnějších spisů se vyskytlo. Nad jiné pozoruhodný jest »Jarohněv z Hrádku«... Spisovatel výborně pojal ducha tehdejšího času, a historické osoby, jež v povídce vystupují, trefně jsou vylíčeny. Nad jiné tu vyniká král Jiří se svým bezzištným vlastenectvím, avšak i s tím vědomím, že on jediný s to jest, uvésti v zemi pořádek, kteréžto dvě hlavní stránky povahy jeho veškeré jeho jednání pronikají... Při tom všem jest »Jarohněv z Hrádku« jakožto první téměř pokus o delší histor. novellu, velice potěšitelným úkazem, a

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých," na str. 14.

[1]) Viz tamže, na str. 8. a 10.

svědčí o výtečných schopnostech spisovatelových k tomuto druhu básnictví. Řeč jest obratná, plynná a předmětu naskrze přiměřená.« A sám Jan z Hvězdy psal r. 1843. Pospíšilovi ve příčině té toto: »S potěšením četl jsem v »Bohemii« krátký, ale velmi příznivý posudek s přiloženým překladem páté kapitoly, kterýž zajisté mnohého na roman tento pozorným učinil, jenž by jinak o něm se byl ani nedověděl. Smímli dle hlasů v časopisech se ozvavších souditi, naděje se »Jarohněv« u obecenstva našeho přijetí laskavého, což především Vám jakožto nakladateli spisů mých srdečně přeji. Mnozí soudní mužové vyzývají mne, abych ve spisování historických romanů pokračoval . . .«[1])

Jak tedy zřejmo z posledních slov, Jan z Hvězdy zavděčil se obecenstvu, že volil ke svým pracím novellistickým látky z dějin. Látky ty volil, jak již z názvů jejich patrno, z dějin českých, a tímto směrem dějepisným tehdejší naše novellistika brala se skoro vesměs. Ostatně již i prvý původní roman novočeský, totiž Lindova »Záře nad pohanstvem,« má, jak řečeno shora, látku z české dávnověkosti, a v Janu z Hvězdy roman Lindův našel i napodobitele, čehož důkazem zřejmým jest zejména povídka »Radomíra,« otištěná prvně v »Čechoslavu« r. 1824.

S podobným úspěchem jako Jan z Hvězdy vzdělával dějepisnou povídku národní *Václav Kliment Klicpera* (* 1792, † 1859), který vynikl hlavně jakožto básník dramatický.

Co týče se jeho činnosti novellistické, Klicpera vydal s Josefem Chmelou dva díly (r. 1823. a 1824.) »Almanachu« aneb »Novoročenky,« obsahujícího básně a povídky od rozličných básníkův. Od Klicpery v prvém díle tohoto almanachu jest povídka »Pindar a Korinna,« o které kritik v »Čechoslavu,« r. 1823., na str. 48. vyjádřil se, že to jest »výborný pokus romantického slohu« a »veskrz jemným způsobem starohellenského spisovatelstva složený,« avšak »jak se zdá, dle německého vyložený.« Výtka pak ve příčině této nepůvodnosti jest vyvrácena na str. 103. téhož časopisu, kde čteme, »že nejen onen příběh původně sepsán jest, ale ani udati nelze, že by kde v cizí řeči spolu o Pindaru a Korinně a jejich lásce jaký příběh se nalézal.«

Také ve svém »Almanachu dramatických her« Klicpera otiskl r. 1828. dějepisnou povídku ze XIV. století »Točník« a r. 1830. romantickou povídku »Vítek Vítkovič,« a teprve kolem r. 1850. počaly vycházeti Klicperovy práce novellistické o sobě. Roku 1847. vydána totiž pověsť z věku dvanáctého »První mlýn v Praze« a roku 1849. pověsť z věku třináctého »Věnceslava« jakožto díl prvý a druhý jeho »Zábavných spisů,« které horlivý vlastimil Dr. J. A. Gabriel vydávati se jal svým nákladem. Spisy tyto byly prvé, kdy, jak Klicpera sám se vyjádřil, dostalo se mu nějakého honoráře;[1]) »První mlýn v Praze« byl před tím otištěn již r. 1831., ale německy, a »Věnceslava« vyšla poprvé r. 1834. ve »Květech.«

Později vyšlé povídky a romany Klicperovy nenáležejí do článku přítomného. Ostatně nejlepší z nich jsou již uvedené »Věnceslava« a »Točník,« které byly brzo přeloženy také do němčiny; »Točník« přeložen do němčiny již roku 1838.,[2]) »Věnceslavu« přeložil Prokop Chocholoušek do »Ost und West,« r. 1842.

Klicpera razil v oboru původního českého romanopisectví cestu pracemi svými s prospěchem skvělým. »Co v literaturách pokládá se obyčejně za věc vzácnou, neli

---

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých," na str. 11.

[1]) Viz v „Lumíru," r. 1859., na str. 978.

[2]) Viz o tom v příloze ku „Květům," r. 1838., na str. 15.

nemožnou, aby totiž básník, jenž má zjevný talent dramatický, byl zároveň dobrým novellistou, a naopak, to Klicpera dokázal jako věc skutečnou,« napsal o něm ve příčině té přední literarní dějepisec český Ferd. Schulz v »Osvětě,« roč. 1877., na str. 712.

Avšak, co týče se romanopisectví, dříve ještě nežli Jan z Hvězdy jal se pěstiti český roman dějepisný *Karel Hynek Mácha* (* 1810., † 1836.), jenž o jeho důležitosti sám vyjádřil se těmito slovy: »Historický roman český by měl nahraditi Čechům společnosť, přítele, besedy, časopisy a všecko, čeho jiní národové nazbyt mají a čeho nám se nedostává.«[1])

Pravým zakladatelem dějepisného romanu v novověkém písemnictví vůbec jest skotský básník Walter Scott († 1832.), který vzbudil zvlášť od r. 1820. pro tento druh belletristiky účasť všeobecnou.[2]) U nás pak téhož času se Scottem oblíbil si pěstovati roman dějepisný Mácha, a to zcela na způsob romanů Scottových. Jako totiž Scott tak i Mácha putoval po své vlasti a sbíral pověsti a paměti dějepisné o hradech, vnikaje takto básnickým způsobem do specialných příběhů českých. Jak velikou cenu Mácha přikládal upomínkám, které vzbuzují v básnické mysli vlastenecké staré hrady, dokazuje nejlépe vlastní jeho výpověď o staroslavném Vyšehradě: »Ta Vyšehradská skála se mi věru zdá jako kámen moudrosti české. Nač ho jinde hledati? Zde stojí a všecko v sobě chová, co pravočeského a čistě národního jest. Mělo by se i básnictví naše pevněji připoutati ku skále této, měla by i literatura naše vroucněji k ní přilnouti, nežli se stává. Když na ten kus země před sebou patřím, tu jakoby říše báchorek se mi před očima otevřela a dávné pověsti se mi před zrakoma hemžejí. Jaké tu látky ještě nepoužité!«[1])

Uvedena výše slova Máchova, svědčící, jakou důležitosť přikládal romanu dějepisnému. Pokládaje pak dějepisný roman, na dějinách vlasteneckých založený, za ozdobu písemnictví národního a za živý pramen národního uvědomění, zatoužil: »Kéž bychom se takového romanu u nás dočkali, který by tak rázně k české mysli a k českým srdcím mluvil, jako spis Hájkův!«[2]) A chtě věnovati se tomuto oboru, Mácha čítal pilně vedlé svých poutí po památných hradech, i v Hájkově kronice, která básnickou mysl Máchovu obrazností a plynným slohem svým zvlášť poutala. Vůbec Mácha vznešeně soudil o úkolu národního romanopisectví a připravoval se k němu velice svědomitě. Dějepisný roman český »vábiti by měl,« pravil, »i příkladnou mluvou svou, aby se národ, jehož síla a sláva na minulosti spočívá, k oněm časům v duchu přiblížil a s nimi se úplně spřátelil.«[3])

Romanopisecké práce Máchovy, otištěné ve druhém svazku jeho »Spisů,« vydaných r. 1862. mezi »Spisy výtečných českých básníků novověkých,« jsou: »Cikáni,« »Obrazy ze života mého,« zlomky z romanu »Kat« — zlomky ty jsou »Křivoklat,« »Valdek« a »Karlův Týn« — a »Zlomky z rozličných povídek.« Co týče se »Cikánů,« mají týž ráz v prostomluvě, jako »Máj« Máchův ve verši. I v »Cikánech« jeví se převahou živel lyrický, zvláštní popis, vlastně pérokresba krajin, hluboké reflexe, po-

---

[1]) Viz v „Upomínce na K. Hynka Máchu“ od Karla Sabiny v almanachu „Máji“ na r. 1858., na str. 314.

[2]) Viz článek K. Tieftrunka „Slovo o romanu a dějepise českém“ v „Musejníku,“ r. 1876, na str. 525.—536. a článek K. Sabiny „Slovo o romanech a o českém zvláště“ v „Lumíru,“ r. 1858. (O Scottovi viz i v „Zevrubných dějinách českého písemnictví“ od pisatele těchto řádků, na str. 668. až 671. dílu I.)

[1]) V almanachu „Máji“ na rok 1858., na str. 316.

[2]) Tamže, na str. 314.

[3]) Tamže, na str. 315.

dobná charakteristika jako v »Máji,« a jen tu a tam šlehne zásvit realistický.

Plodnějším novellistou nežli dosud uvedení byl za té doby *Prokop Chocholoušek* (* 1819., † 1864.), který také volil si látky dějepisné, neobmezil se však pouze na látky z dějin českých, nýbrž sáhl i k dějinám národů jiných, a to jmenovitě k dějinám národů slovanských na jihu, jejichžto krajiny procestoval. Vyznačují se pak práce jeho bohatou obrazotvorností, obratným, malebným vypravováním, lehkým, jasným a květnatým i živým slohem, avšak i nedostatek původnosti a studií dějepisných zhusta v nich se jeví; nedovolovalyť bohužel neblahé poměry Chocholouškovy, aby byl důkladně mohl ohlédati dějiny příslušné.

Prvé spisovatelské pokusy Chocholoušek jal se psáti německy,[1]) tiskem však od něho nic původně psaného německy nevyšlo; pouze některé německé překlady českých povídek od něho byly vytištěny, jakž připomenuli jsme si již o Klicperově »Věnceslavě.« Prvou jeho prací tištěnou jest krátká novella »Vanda,« dějepisná pověsť z dějin polských doby pohanské, kteráž otištěna byla ve »Vlastimilu.« roč. 1841. Novellou touto hned takového dočinil se úspěchu, že se všech stran byl vybízen, aby pokračoval, i vyskytovala se potom rychle práce Chocholouškova za prací.

Již tedy prvá tištěná práce Chocholouškova uchyluje se látkou svojí od dosavadní české novellistiky dějepisné. Avšak k prvé větší své práci, která jest i prvou jeho prací vydanou o sobě, také zvolil látku z dějin českých; byl to roman »Templáři v Čechách,« který vyšel o třech dílech r. 1842.—1844. Ale již r. 1843. vydána ve zvláštním otisku z »Květů,« roku 1843. zase pověsť jeho z dějin jihoslovanských s názvem »Černohorci,« která hned, jak vyšla, byla přeložena do illyrštiny a v brzce potom i do němčiny.[1]) Patrno tedy, že Chocholoušek ihned dějiny vůbec oblíbil si k pracím svým, což zřejmo jest i z jeho prací dalších. Vydalť po té o sobě r. 1844. novellu z nejnovějších událostí španělských »Travič,« r. 1846. výjevy z tureckoslovanských zemí »Ilia,« pověsť z bojů srbských »Drak Notjaiský« a povídku z časů Jindřicha Korutanského »Jiřina,« r. 1847. dějepisnou pověsť z dob Otakara II. »Palcéřík,« scény z Bosny »Hajduci,« výjevy z časů bojů pro osvobození Mexika »Odplata« a nástin ze začátku XVII. stol. »Pan Šimon z Vrchotic.« Kromě toho vydal ještě mnoho prací novellistických po r. 1848., a také již v letech padesátých začaly vycházeti jeho sebrané spisy a úplně vyšly v letech sedmdesátých.

K sebraným spisům Chocholouškovým náleží také sbírka historickoromantických obrazů z dějin jihoslovanských s názvem »Jih,« vyšlých o třech dílech - poprvé r. 1862.—1863. a podruhé r. 1877.—1878. Proto že pak obrazy ty prvotně vyšly po různu skoro všechny před r. 1848., budiž o »Jihu« zde promluveno, proto že jest nejlepším dílem Chocholouškovým.

V »Jihu« Chocholouškově vidíme snahu spisovatelovu, aby mohutné dějiny jihoslovanské lidu českému učinil povědomými a co možná také vábivými i poutavými. Úkolem svým »Jih« jest dílo tak záslužné a hodno památky tak čestné, jako málokteré v našem krásném písemnictví. Vyznačuje se chvalnými vlastnostmi, které shora byly vytčeny vše-obecně o všech pracích Chocholouškových, ale také vady tam připomenuté vyskýtají se tu, a to měrou velmi značnou. Počíná si tu vzhledem k látce dějepisné s bezstarostnou povšechností. Marně hledáme v Chocholouškově »Jihu« onoho

[1]) Viz na str. 509. druhého svazku spisů Jakuba Malého v „Národní bibliotéce.“

[1]) Viz o tom ve „Květech,“ roč. 1844., na str. 180.

věkovitého zápasu dvou živlů, jako oheň a voda sobě protivných: hlavní onen, všemu světu památný význam slovanského hrdinství »Jihem« není ztlumočen. Chocholouškovi Slované i Turci jeví se v takové mravní, citové i konečně národopisné vzájemné podobnosti, že pouze jmény od sebe se liší, a jakoby na straně turecké jen vládychtivosť, na straně slovanské jen obrana vlastního panství byly máchaly zbraní. Slované i Turci přioděni jsou tu stejnou tvářností netypickou a pouze romanovitou.

Látka »Jihu« jest všude stejna: boj křesťanstva s islamem, vrahem křesťanstva a Srbska; idea všude stejna: láska a věrnosť k víře, k vlasti a národu, zápasící s přesilou a zradou. Povídka v čelo »Jihu« položená »Pole Kosovo« tvoří základ, na němžto Chocholoušek zbudoval ostatní povídky v sobě ukončené. Nejlepšími jsou »Mileva« — z doby úpadku Srbska — a »Harač« — z doby vzkříšení. Líčíť spisovatel v prvých pěti povídkách pád carstva srbského až k úplné porobě národu srbského vládou půlměsíce a v ostatních jedenácti znovakřísení tamějších národů křesťanských, jejich útrapy, jejich tužby a snahy v činy dospělé a částečně již i korunované šťastným úspěchem, slibujícím lepší budoucnosť. Oněm povídkám předesláno jest heslo: »Concordia res parvae crescunt, discordia magnae dilabuntur,« těmto: »Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo,« kterážto hesla již sama prozrazují obsah i směr povídek.

Také *Jan Erazim Vocel* (* 1802., † 1871.) vydal o sobě obraz dějepisný »Poslední Orebita« (r. 1843.), povídku ceny veliké, a dějepisnou novellu »Hlatipisec« (r. 1846.); obě tyto práce znova jsou vydány v »Ústřední knihovně,« ona r. 1881., tato r. 1882. Povídku »Poslední Orebita« Vocel napsal prvotně německy a uveřejnil ji ve vídeňském časopise »Der Jugendfreund,« roč. 1834.; teprve později přeložil ji do češtiny a uveřejnil ve »Květech,« roč. 1837. Original její německý byl v brzce přeložen i do maďarštiny a chorvatštiny. Co pak týče se překladu maďarského, jest připomenouti, že překladatel ji uveřejnil za svou vlastní práci původní v almanachu »Auroře,« roč. 1837., o čemž zpráva jest podána ve »Květech,« roč. 1841., na str. 336.[1]) Také novellu »Hlatipisec« Vocel napsal nejprve německy a r. 1834. v »Jugendfreundu« otiskl; česky byla otištěna poprvé ve »Květech,« roč. 1837., s názvem »Hla*to*pisec,« ale již ve »Kv.,« roč. 1845., na str. 164. jest pojmenována »Hla*ti*pisec.« Kromě toho jest od Vocela několik prací novellistických po časopisech roztrouseno, jako na př. »Hrad Buchlov« a »Johanita« ve »Květech,« roč. 1838., a jiné pouze německy napsané, jako na př. v »Ost und West,« roč. 1845., otiskl novellu »Der Krystallograf,« kterou napsal, jak tamže (na str. 101.) připomenuto, již r. 1827.

Vedlé povídek dějepisných vzdělával s úspěchem vlastenecké pověsti *Josef Ehrenberger* (* 1815., † 1882.). Prvé dva obrázky jeho, »Hrob Sasíkův« a »Půl zlatého prsténku,« byly otištěny ve »Květech,« roč. 1838. a 1840., v letech pak 1844.—1847. vyšly jeho »Původní vlastenecké povídky, pověsti a báchorky« o šesti svazcích. Veškery spisy Ehrenbergerovy vyšly souborně v letech 1875. až 1876. Mnohé z jeho povídek jsou rázu prostonárodního, podávajíce v prosté formě obrazy ze života venkovského, v kterémž oboru po něm vynikl velice *František Pravda* (* 1817.), uveřejniv prvé práce své r. 1847. (O. p.)

[1]) Úvaha o povídce té jest ve příloze ku „Květům,“ roč. 1843., na str. 83.

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) Bylo již častěji vysloveno a i v těchto řádcích poněkud naznačeno, že báj a látka, v našich obou dílech zpracovaná, byla jakoby stvořená a velevhodná jakožto základ výtvoru básnického. To však platí jen s jisté stránky a o jisté části její: o prvé části, kterou dosud jsme probrali, valnou většinou to neplatí, ana celým rázem a povahou svojí básnickému zpracování vlastně se příčí a je bez podstatných změn děje činí nemožným.

Důvod toho spočívá v povaze osoby, která v této části u obou děl vystupuje silně v popředí, neníli osobou hlavní: v povaze totiž historické Přemysla Otakara I. a dějích z povahy té vyplynulých. Položme totiž za jisto, že Dagmar naše je dcera Přemysla Otakara I., jak nyní vůbec se domýšlejí,[1] a jak i v obou básních našich položeno; připomeňme si pak skutky a události, děje v básních vylíčeného se týkající a s ním související, jakož ovšem i povah, jež do nich činně zasahovaly a zde také zasahují: i objeví se nám namnoze pravý opak charakteristiky dějinné od básnické, skutky pak a události dějinné s básnickými zhola neporovnatelné.

Dagmar, dcera Přemysla Otakara I. a Adléty míšenské, zasnoubena r. 1204.; svatba konána r. 1205. Přemysl byl Adlétu za manželku pojal r. 1180. beze svolení obapolných rodičův a žil s ní drahně let v manželství požehnaném dítkami, ač ne blahobytem zevnějším. Byloť kněžně zakoušeti týchže svízelův, jimž byl podroben manžel její, nežli domohl se stolce knížecího. Sotva se však stal knížetem, již r. 1198. — tedy několik let přede svatbou Dagmařinou — »nabaživ se manželky své Adléty, zapudil ji a děti její (!) tvrdě a ukrutně« *(Vocel)*, »pod záminkou příbuznosti s ní ve čtvrtém koleně« *(Tomek)*. Ještě téhož roku pojal jinou manželku — vše to se schválením stvůry své, pražského biskupa Daniele II. (»Milíka«), biskupa to zcela dvorského o životě ne právě příkladném. Adléta s dítkami uchýlila se do Míšně k bratru svému Dětřichovi, kde viděli jsme je u *Třebízského* ještě i s otcem ve vyhnanství. Dějepisec shrnuje soud o povaze Otakarově, že »měl více odvahy a důrazu než útlé svědomitosti.«

Vmysleme se poněkud v poměr látky této k záměrům básníka, počínajícího o ní pracovati. Čarný květ luhů domácích, luzná postava dcery velikých Přemyslovcův, obestřená zlehka jen a to pohádkovým téměř závojem od národu svého vděčného, ač původně cizího, přirozenou měrou upoutala pozornosť nejen romanopisce, bedlivě hledajícího drahokamy v dějinách domácích, nýbrž i epika, jenžto zřetel svůj vždy ku předním thematům obrací, aby díly svými básnickou činnosť národu svého i v kategoriích vyšších důstojně repraesentoval. Avšak způsobem rovněž přirozeným úkol svůj řešiti mohli, jednak dle povahy své básnické, jednak dle požadavkův, jež vůbec básni ne na dnešek vypočtené klademe, jen dílem v půdě národní zakořenělým a z ovzduší jejího vyrostlým. Tedy český epos národní, k němuž postava knížecí dle obyčejné tradice zajisté

[1]) i proti důvodům *Dra. B. Dudíka*, čerpaným z pramenů domácích i švedských, dle nichž Dagmar byla by dcera knížete českého Bedřicha (domysl dřívější) či moravského knížete Oty IV.

zcela dobře se hodila, epos dle doby své romantický, po případě velkolepý roman, týmže zásadám vyhovující. Představme si tedy látku, dějinami básníkovi podávanou, právě uvedenou, básnicky zpracovánu: kněžna česká, od knížecího otce svého s matkou, proto že se mu tato omrzela, krutě do ciziny zapuzená, stane se manželkou knížete dánského, jejž i s národem jeho spanilostí, ctnostmi a skutky svými oblaží atd. atd. —: toť zajisté neli paskvil, tož alespoň ironie českého eposu národního, dosti ostrá i smutná . . .

Jak oba básníci obtíž tu věru nemalou překonali, jest nám známo. *Čech* námluvy, slavnosť rodinnou, ježto dle dějin kdesi v Míšni se konala, v básni však jen v rodině se konati mohla, prostě přeložil na hrad pražský, zpráv dějinných úplně pominuv, seřadil tu všechny — dějinné — osobnosti, jež dle přirozené pravděpodobnosti při slavnosti té jsme očekávali: na př. biskupa pražského, věrného dvořana Černína a j., učiniv z ukrutného otčíma skutečného otce knížecího, jenž by jednak hodným byl otcem takové dcery, jednak o sobě a ve svém způsobu důstojným hrdinou básně národní. Básnická krása tedy vyžadovala, by nejen skutky dějinné, nýbrž i povaha Přemyslova do této míry byly změněny. — Provedení *Třebízského* v části této podstatně je stejné, pročež o něm platí totéž: rozdíl jest jen ten, že částˊ tu velmi stručně odbyl, což dle pravidla v romaně platného a při tomto místě nahoře vytčeného učiniti směl a se zřetelem obtíží právě udaných učinil. Základ český doufal si pojistiti tak, že vylíčil boje o trůn český, osoby kolem Dagmary se kupící, ze kterýchžto živlů prvý velmi málo s vlastním vývojem děje souvisí, jsa namnoze zbytečný a co do skladby celkové pochybený, druhé pak z části (na př. Dobrohostovo působení) jsou ovšem případné a význačné, z části však jen podřízené a malicherné. Co do charakteristiky Přemyslovy a přívrženců̊v jeho přestoupil snad bez potřeby meze básnické spravedlivosti, v níž dějiny mohly a měly mu býti vodítkem do té míry, aby ve strannických bojích tak ze široka vylíčených vyjádřeno bylo na příklad, že milec Přemyslův, biskup Daniel, ne pouze osočován, nýbrž právem obviňován, a proto z Říma neschvalován, biskup Břetislav pak že pochybil sice a pobloudil velice, ale nezemřel bez pokání velikého, jímž jistě zmírněn by byl příkrý názor, jaký si čtenář o něm z romanu *Třebízského* odnáší: celkovému dojmu postavy Přemyslovy, v té obšírnosti provedené, stín ten nebyl by uškodil a pravdivosti prospěl.

Čeho dosaženo těmito a podobnými změnami zpráv, jež nám podávají dějiny, z řečeného s dostatek vysvítá. V eposu *Čechově* zjednána tím příležitosť, závažnou částˊ báje, charakteristiku větší části osob, ano zárodek leckterého důležitého momentu v pozdějším ději položiti, kam náležely, na počátek, v úkon, jímžto celý děj zahájen a jaksi zahrnut, aby později zájem více mohl se soustřeďovati, aniž by tím báseň stávala se chudokrevnou. Nelze však tím již otázku, zdali vše to právem se děje, pokládati za zodpovězenou. Majíť příběhy historicky potvrzené svá práva, a poměr mezi nimi a invencí básnickou náleží dosud k námětům, ano záhadám, ode dávna řešeným a dosud theoreticky nerozřešeným, či raději ne zcela přesně vymezeným — přes to přese všechno, co po Aristotelovi . . ., po Lessingovi [1]) . . .

[1]) O poměru obou zajímavo čísti nejnovější studii (programm) *G. A. Lambecka* Lessings Ansichten üb. d. Verhältnis d. Tragödie zur Geschichte. Coblenz 1885.

o věci badáno a vyšetřeno. Záhada, již v básnictvu dramatickém, kde bezprostřední dojem názoru všechny překážky vědy a vzpomínky vítězně překonává, obtížná, v eposu stává se tím obtížnější. V našem případě viděli jsme, čeho nezbytně žádá krása básnická, čeho pak domáhají se dějiny — byť tyto i jen velmi skromně a neurčitě. Šťastnou volbou předmětu více méně mythického a nejistého, a což nade vše v širších vrstvách neznámého vydatně podporována invence a samostatná tvorba básnická, aby báj dle přirozených zákonů pravděpodobnosti zacelila, opravila, doplnila a zaokrouhlila.

Tak asi jednal kníže český, když k němu přišli poslové královští žádat o dceru za nevěstu pána svého; tak asi jednal a choval se knížecí otec takovéto dcery, s níž asi měl jakousi příbuznosť povahy: v mezích tohoto »asi,« rozumové to pravděpodobnosti vůbec, pohybuje se obrazotvornosť a invence básnická. Schematům povšechným přistupuje bližší charakteristika dle zvláštních okolností, jakými jsou volené jméno dějinné, věk, stav a p.: tak asi konaly se námluvy na dvoře českém té doby, tak asi konaly se vzhledem ke zvláštnostem cizích hostů, taký hovor asi zazníval ve společnosti, jež jaksi stála na výši doby (na př. heroismus křižáckých válek), neb intelligence souvěké (pan Albert dánský a j.) atd. Ve provedení skutečném pak, kde všeobecnosť v jednotlivosti, ale ne schematické, nýbrž docela zvláštní, platnosti má dojíti, běží o úkon a tajemství individualisace, nevystihlé a nevyměřitelné ani žádným obrazem, tím méně pojmem: zde jeví se umělec v tom, čeho nelze nastudovati, co třeba vytvořiti. Požadavek pravděpodobnosti jest nejvyšší a nejmocnější, pravděpodobnosti niterné totiž, proti ní ani skutky ničeho nezmohou, skutky totiž pravdě nepodobné: skutky však za skutky vůbec uznané, vůbec povědomé a známé, byť o sobě i pravdě nepodobné, nabývají popularitou svojí, abych tak řekl, práv pravděpodobnosti niterné, a jen z jiných požadavků krasovědných mohou býti zavrhovány, odmítány, tudíž vypouštěny, s velkou však jen nesnází měněny Rozumí se samo sebou, že nesnáz ta patrna jest více jen v částech díla uměleckého závažnějších: Čechy na př. položiti k moři a z obyvatelův učiniti národ povah plaveckých, kde na tom záleží, bylo by nechutenstvo, zmínka jediná však takého druhu, jinak úplně nelišná, nečiní díla klassického méně klassickým svého druhu.

Z toho všeho, co tuto lze jenom naznačiti, o dílech našich soud pravý dosti, tuším, jasně vyplývá. Báj Dagmařina jest ovšem více méně zahalena v temno, a kde zprávy dějin aneb lidového podání jsou poněkud štědřejší, jsou to pro básníka pravé perličky co do charakteristiky Dagmařiny: ty však vesměs patří do druhé části, do pobytu v Dánsku; v Čechách o ní není, jak jsme viděli, ani zmínky, ano, což tím osudnější, spojímeli jméno její se jménem Přemysla Otakara I., pohříchu již nezůstává minulosť její zahalena, nýbrž objevuje se ve světle básni české co nejméně příznivém. Odtud již chápeme, proč Přemysl v dílech našich nesměl býti Přemyslem Otakarem I., dějinným, proč *Třebízský* též uvedl v děj vychovatele jejího Dobrohosta, hledě v pozadí udržeti vlastní matku Adlétu Němkyni, proč reminiscencemi poutá jméno Dagmařino s Drahomírou, a p. Proto ani v této příčině ne zcela bezdůvodnou vidí mi se poznámka nedávno kdesi pronesená, že »Dagmar« do němčiny přeložiti nelze. Ovšem lze tu mluviti o nemožnosti pouze vztažité, v jistých mezích, jak z úvahy této vysvítá, u *Třebízského* — vztahujemeli výrok i k němu — mnohem více než u

Čecha: avšak i *Čechova* báseň v prvé části této jesti tendenční, v plném slova smyslu, alespoň nepřímo a záporně, kdežto *Třebízský* přímo a kladně k tendenci strhnouti se dává. »Nemožnosti vztažité« budiž rozuměno tak, že po mém soudě »Dagmar« *Čechova,* hledímeli k ceně naprosté, pro všeliký případ, pro veškery časy a okolnosti zajištěné, jakožto epos romantický, ne docela, alespoň totiž v této části ne s úplnou rovností dovede zastoupiti básnictvo naše ve světové soutěži děl svého druhu. Důvody uvedené dokázaly zajisté, že základ její na to není dosti pevný, předpokládaje podmínky, jichžto při díle naprosté ceny umělecké předpokládati nelze. — —

Dagmar blíží se — u *Čecha* s jedinou družkou českou, Kristinou — již moři, oblévajícímu novou vlasť její, Valdemar přijel jí vstříc,

V Bukovci jich ruce biskup spojil slavně.
A pak pluli dále. Šťastnou plavba byla . . .

Třebízský jakoby předtuchou tu vplétá národní obyčej dánský, ovinovati koráb věncem z mořské trávy, aby »mořská žena« ku plovoucím neměla přístupu, a zachmuřuje již příjezd královnin skutečným zjevem »mořské ženy.« Svatbu vypisuje teprve později obšírně, taktéž v Bukovci (»Ljubici«), jak Dobrohost jí žehná s pominutím biskupa bukovského, Němcům přejícího, jenž takto stává se nepřítelem ještě urputnějším. Jesti to patrně postava, v díle uměleckém vyplynulá u *Třebízského* méně z přirozenosti nežli z upřílišené libůstky a snahy po antithesích mezi kněžími slovanskými a cizími. I staří známí, Jitřenec s Jitruškou, jsou na svatbě; s Jitruškou se takto shledává Dagmar naposledy, neboť vlchvec jakýs ji »uhranul« (str. 482.): jak uvidíme, později *Třebízský* dal jí postavu a úkol »mořské ženy,« jíž *Čech* pouze episodicky vsouvá jakožto skutečný zjev pověry národní. Vůbec však *Třebízský* v části této spěje výpravou událostí ku konci, kdežto *Čech* se zálibou u výjevů blaha manželského prodlévá. V té příčině IV. zpěv (»Gurre,« jméno zámku, jejž Valdemar choti za svatební dar odevzdal) oplývá líčeněmi opravdu čarokrásnými, hodnými obrazotvornosti pohádkové. Nyvá nálada, ze zpěvu toho vanoucí, zvyšuje se ještě melancholickým zjevem pana Strange, jenž nucen jest býti svědkem, ano důvěrníkem blaha toho, o němž sám kdysi snil. Jen na ukojenou bojovné touhy své i dvořanů svých král přerušuje hlučným lovem klidný pobyt, ana Dagmar, věrna tiché povaze své, věnuje se skutkům milosrdenství, ne vždy a ne zcela vhod manželu svému . . .

V obojím díle použito za motiv, jímž další děj a konec jeho se uvodí, zvláště jednoho ze skutků těch, prosby totiž Dagmařiny za biskupa Valdemara, ujce králova, jenž pro odboj a zradu úpí v těžkém žaláři. *Čech* zvláště dojemně uvádí jej do paláce královského z davu žebrákův, jimž Dagmar obyčejně sama almužnu uděluje. Biskup však, více bojovný žoldnéř nežli posvěcený hlasatel míru, zneužívá milosti té a strojí novou zradu a nový odboj, a sice u *Třebízského* právě mezi svatbou. Tu připojí se k němu oni tři Černínovci, dosud Přemysla hledající a seznavše, oč běží, alespoň rodu pána svého takto chtějí prospěti. Vůdcem vojska odbojného pak jest, od nikoho nepoznán — — Černín Soběhrd. Průvod svatební se sice vyhnul nástrahám, varován ode tří bratrův; ale biskupovi »černý rytíř« Soběhrd sotva že zradil spojenství s Němci, aby jen ostal osamělý. Blíží se válka, Dagmar nejinak než táhnouti spolu do boje: zjevem svým pak strhne všecky odbojníky od biskupa, jenžto se vzdává

králi; soud nad ním Dagmaře ponechaný jest opět — odpuštění. Odbojníkům pak odpouští v nezměrné dobrotě své, Valdemaru snad i přílišné, všechny dávky i daně! »Černý rytíř« odevzdav meč, nepoznán odešel, jiní Černínovci s dlouhým listem od Dagmary vracejí se do Čech. I biskup Valdemar zmizel. — *Čech* dává králi podniknouti výpravu proti pohanům, a to k řeči zrádného strýce, jenž jakoby sám za hlasatele víry tam se chystal, a zatím doma vypukne vzpoura: Dagmar na hradě svém s jedinou Kristinou a panošem, posléze sama zajata. Věrný lid, v čele pan Globe, komická jinak postava poselství námluvčího, dle nového rysu tohoto však dobromyslná a oddaná, udeří na hrad; mezi bojem vrací se také Valdemar vítězný, an biskup Němce na pomoc očekává. V rozhodné chvíli rytíř jakýsi žene útokem na biskupa, Dagmar zabrání tomu, zatím biskup jej skolí;

„Dagmar“ ze rtů hleslo — meč mu klesl z ruky — na prsa dlaň tiskl —
a kles právě k nohám královny —;

i ji chce zavražditi, panoš však právě odpoutaný přispěl na pomoc a sám se žene po biskupu; Dagmar opět zabrání:

Nebes posvátná kol něho zář se stele;
byť ten oděv hostil světa vyvrhele,
nesmí tknout se ruka posvěcené lebi.
Ta, jež chmurnou oblasť pozemskou mi zjásá,
ducha nad nicoty bezdnem vznáší: víra
chránivě plášť hvězdný před ním rozestírá,

a tajným průchodem jej vypustí, ano takou dobrotou téměř zkamenělého v úkryt vystrčí. Zavražděný onen rytíř je pan Strange: spona při něm nalezená, již Dagmar panoši byla darovala, pan Strange pak jemu uchvátil, vysvětluje Dagmaře tajemství dávné lásky jeho... Brzy potom přibude král s vítězným vojem. Ve výpravu pana Lykke o bohatýrských skutcích velmi krásně vbásněna legenda o svatém praporu, křesťanům ve výpravě na pomoc seslaném, a prvá zpráva o Berengarii portugalské. Vůbec v této části básníku platně posloužily některé rysy národní tradice dánské, o nichž později se zmíním. (O. p.)

Posudky.

Květy. Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři *Sv. Čech* a *Dr. S. Heller.* V Praze. Ročník VII. 1885.

Jako všeobecně známo stanovisko »Květů« v písemnictvě našem, tak netřeba šířiti slov o jejich literarním významu; stačiť si uvědomiti, že za to sedmiletí, co vycházejí, jistě a důsledně jdou za cílem, jejž si vytkly, a že by neměl o nové české písemnické produkci obrazu celistvého, úplného, kdo by nesledoval »Květů« číslo za číslem.

Majíce obrátiti pohled na ročník VII., vyšlý r. 1885., předem všimneme si prací poučných.

Hojně zastoupen jest letos literarní životopis a dějepis. *J. Arbes* nakreslil mistrnou rukou strastiplný, potulný život neoceněného, zapomenutého, za minulé půlstoletí nejgenialnějšího herce českého, — našeho Keana — Fr. Krumlovského. Článek jest též bohatým příspěvkem k dějinám našeho divadla vůbec a probuzení národního. *Servác Heller* stručně ocenil činnosť Fr. V. Jeřábkovu, *Fr. Stránský* Ad. Heydukovu. Úryvek *Fr. Kvapilův* o Slowackého pobytě ve Florencii obsahuje některé nové charakteristické rysy z povahy básníkovy. *Karel Tůma* líčí obšírně, škoda, že zase — jako vždy — slohem nemálo bombastickým neúmornou, nezištnou činnosť a tragickou smrť rekovného vojevůdce, šlechetného poctivce, obětavého lidumila generála Gordona. Při nejlepší vůli nemohli jsme postřehnouti rozumu slov p. spisovatelových, an dí, kterak Gordon důvěřoval »ve svého Boha, kterého vzýval v hloubi zbožného srdce, avšak beze vší bigotterie, protříbiv sobě na způsob vzdělanců stol. 19. názory své

náboženské duchem filosofičtějším, než by snesla věrouka kterékoli církve« (?!). I v citatech z denníku Gordonova proneseny jsou místem náboženské názory podivné slovy ještě podivnějšími. — Důkladný rozbor, jemuž podrobuje *Dr. P. Durdík* dramatické práce J. S. Turgéněvovy, oživen jest hojnými zajímavými zprávami životopisnými. — *Fr. Bačkovský* uveřejňuje zevrubné pojednání o časopisech, které kdy u nás vycházely pode jménem »Květů«; článek bude literarnímu historikovi znamenitou pomůckou velevítanou. Sem druží se též *Al. Mattuškův* obrázek o někdejších českých bálech, obestřený všelikým tím půvabem jarého, probuzeného života národního. K padesátiletému jubilei illyrismu na slov. jihu napsal *Jan Hudec* vroucí vzpomínku; tu a tam mělo v ní býti podáno vysvětlení obšírnější. *G. Dörfl* seznamuje nás s ossianskou poesií ve Skotsku; ukázky z básní keltského protobarda toho mocně jímají hloubkou, opravdovostí citu a názorností. *Dr. Josef Durdík* řeší otázku o kráse truchlohry, předeslav apologii divadla vůbec a dolíčiv jeho všestranný význam. Tajemství pravé tragedie vidí v pádu osobnosti vznešené za účelem očisty ode truchlosti všední, miznoucí před velikostí idee, za niž rek, nositel její, podléhá. — Z dějin setkáváme se se stručnou, jadrnou statí *Fr. Cuhla:* »Styky Anglie s Rusí za posledních Rurikovičů.« Pilný pěstitel dějin kulturních *Dr. Z. Winter* přispěl zajímavými, zde onde trochu štiplavými zprávami o posledních soudech s písmáky v Rakovníce. Čteme: »Po bitvě bělohorské národ náš, převalnou většinou jsa víry protestantské a poněkud i bratrské, přiveden jest reformací k víře katolické tak důkladně, že tou metamorfosou málem byl by ztratil býval byt i život.« Inu jak pak jinak! — *Jan Krejčí* podal obšírnou hydrografii Brdských hor; cenu práce odhaduje samo jméno autorovo.

Článků národopisných zaznamenati jest nám několik. *H. Kaizl* sebral úsudky jednotlivých národův o národech druhých v rozmarnou stať: »Mezinárodní zdvořilosti.« *Fr. Vykoukal* uvažuje o jesličkách a vánočních hrách zejména u nás a na Slovensku. Z téhož péra pochodí zdařilá drobotina »Máj na vsi.« — Přečta důkladnou rozpravu *Fr. Stránecké* o vínku a úvodnici na Moravě, čtenář s pí. spisovatelkou maní zatouží po obnově národních krojů našich. *Josef Smola* sebral a důmyslně spořádal celou řadu pověrečných zaříkadel, »lékovadel« od všelijakých neduhů; v jiné práci zpravuje nás stejně šťastně o zažehnávání a zaklínání mračen. Ze staročeské zdravovědy podal *J. Dědeček* několik pěkných ukázek, zejména zajímavých pravidel makrobiotických. — Pravou ozdobou letošního ročníku »Květů« jest několik důkladných cestopisů. K Ad. Liebscherovým a J. Věšínovým obrazům ze Slovenska napsal *R. Pokorný* obšírný text, jen že ho neurovnal, jak by bývalo náležito *J. Štolbova* vzpomínka na Visby, truchlý pomník zašlé slávy, dojímá vážnými reflexemi; těžištěm zevrubného článku *J. I. Toužímského* o Plovdivě jest obšírná úvaha o poměrech národnostních a politických; *J. Wagnerova* črta »Za oceánem« vyznačuje se přehlednými zprávami historickými, *J. Rysovy* obrázky s Kolchidy poutavými podrobnostmi.

Dr. K. Kuffner přispěl studií fysiologickou: »Přehmaty života,« s četnými překvapujícími doklady pokusnými. Bilance závěreční mnohého asi čtenáře ochladí: život náš až na jediné vědomí není prý než dlouhou řadou samých přehmatův. A což asi řekne básník, uslyše, že plod jeho »božského nadšení« jesti pouze přehmatem obrazotvorných buněk gangliových? *Bedřich Katzer* napsal studii »O nejobtížnějších z problemů, které člověka všude obklopují,« o životě a smrti. Vzdav hold jednotě hmoty a po úvaze o ní uváděje závěr, že prý není mezi světem živým a neživým základního rozdílu látečného a že tytéž síly, které působí při tvorbě anorganických těles, účinkují také při vzniku organismů, probírá rozličné různé názory o plození bezmatečném i theorie prvoplození zavrhující; posléze jedná o smrti a jejích příčinách. Rozum svůj p. spisovatel vyslovuje vždy skromně, drže se ovšem nepokrytě názorův »exaktní« vědy. Soudu nám tu vynášeti nelze; divně do pravdy zněla nám věta, že »církev vůbec se pilně zastávala jakéhosi prvoplození ve svém vlastním smysle na základě slov bible, že země a voda vydaly ze sebe všecko stvoření.« Týž p. spis. podal poučnou causerii »O kávě.« Za naší doby nitroglycerinu

a dynamitu přijde čtenáři zajisté velmi vhod obsáhlá práce *J. Jettmarova* »O látkách explosivních.« — Psychologická studie *Fr. Procházkova* o smíchu a pláči pěkně se řadí k úvaze *Dra. P. Durdíka* o naivnosti a blaseovanosti. Lehký úsměv, který čtenáři mimoděk vynutí první díl práce, ledovatí, posloucháme-li dále ony závažné, zlaté myšlénky o blaseovanosti, jež i v životě českém soukromém i veřejném šíří se čím dále tím záhubněji. Kéž si upřímných slov p. spisovatelových všimne zejména naše vychovatelstvo! — Posudkův o písemnictvě českém obsaženo ve »Květech« poměrně málo a vynikají známou již u nás shovívavostí. (O. p.)

Ruch. Ročn. VII. Red. *Fr. Brožík* a *Fr. Kvapil.* V Praze. 1885.

Jako ročník dřívější tak i tento zahájen povídkou od *Karoliny Světlé,* nadepsanou »Na košatkách.« V ději povídky té frater Serafin jako námluvčí zdá se býti zbytečným.

Druhá delší práce téhož časopisu jest: »Aspoň se pousměj!« od *J. Arbesa.* Úvod povídky této jest roztažen neméně než ve čtyřech číslech, a z toho se čtenář nedovídá nic jiného, než jaká byla světnice, jak hořela svíčka, jaké šaty měla Cecilie a její muž a snad ještě, co vítr venku dělal. Nedočkavý obyčejně těch několik listů přeskočí. — Děj sám nevyniká ničím. Emerich Moravec nemůže si získati sympathií, neboť p. spisovatel sám o něm praví, že příliš brzy začal žíti a také brzy sestárnul. Cecilie klesla, avšak u ní aspoň jakž takž učiněno spravedlnosti zadosť. Leč osoba farářova je v mlhách. Buď byl lidumilem, jak o něm spisovatel praví na konci, pak nehodí se k takové staffaži v povídce, nebo prokazoval dobrodiní jen z raffinované vypočítavosti — potom není v charakteristice jeho důslednosti. Ovšem dle našeho ponětí o mravnosti. Možná, že p. spis. má o mravnosti poněkud jiné mínění. Marně bychom v povídce této pátrali po osobě, která by svými světlými vlastnostmi byla kontrastem k takovému množství stínu.

Jak docela jinak, lahodně, čtou se »Litevské črty« od *Edvarda Jelínka!* Jsou to sice jen drobotiny, ale z každé postavy dýše zdravá poesie života. Usmějeme se snad starému sluhovi Josefu u paní maršálkové, ale přiznati musíme, že se ti dva rozloučiti ani nemohou. K dětinské stařence patří jen Josef.

»Malovaný vějíř« od *Jana Liera* má počátek mnohoslibný, zauzlení velmi pěkné, ale konec je nepřirozený. Tak násilného rozřešení nebylo třeba, a nedá se ani z povahy professora Diviše vysvětliti; mimo to spočívá na samých lžích a klamech.

K povídkám rozhodně zdařilým dlužno počítati též »Předci — potomci« od *Al. Dostála* a hercegovský typ od *Josefa Holečka* »Poturčenec Spao Spaič.«

Kratochvilný obrázek *Sigm. Wintera* »Pod svícnem« a »Paní Žofie« od *Koldy Malínského* líčí velmi dopadně život v menších městech století minulých.

Čeho bychom v ročníku příštím neradi postrádali, jsou články a úvahy *B. Bernaua,* který podává velmi cenné příspěvky k dějinám umění stavitelského v Čechách, zvláště o hradech a radnicích památných.

Illustrace »Ruchu« jsou namnoze původní, zvláštní zřetel věnován umění slovanskému. Některým původním kresbám vytýká se však nedostatek elegance ve provedení.

Vánoční album téhož časopisu v prosinci vydané obsahuje příspěvky od Heritesa, Boženy Kunětické, Aloisa Jiráska, Josefa Holečka a j. Z illustrací na prvním místě sluší zmíniti se o Madoně Sixtinské. Titulní list ozdoben je případným obrázkem od Aleše. *J. P.*

Dějiny filosofie nejnovější. Sepsal *Dr. Josef Durdík.* Část I. V Praze. 1885. Str. 224.

Ve studiu filosofie nezbytnou a podstatnou jest část dějepisná, podstatnější než ve kterémkoliv jiném oboru. Jestiť thema stále totéž, řešení však pořád jiné a jiné, a přece v základech úzce příbuzné, prováděné totiž s toho či onoho hlediska, soustavy, a proto ve výsledcích rozdílné. Ano učiněny, ne bez prospěchu, pokusy, postaviti dějiny filosofie za úvod do studia samého, neb docela za východisko samého badání a zkoumání podrobného: prvé učinil na př. ve krasovědě dříve již *R. Zimmermann,* druhé ve filosofii na př. nejnověji *Strümpell;* ve speculativním bohosloví methoda ta

dávno již panuje. Dojem, jaký si člověk z průpravy takové odnese, bývá ovšem různý: mně alespoň za četby podobných děl o dějinách filosofie, jichž nyní obzvláště Němci úžasnou měrou si spisují a vydávají, připadá vždy na mysl brošura, jížto nedávno vtipný německý jistý socialista odpověděl jinému neméně vtipnému německému filosofu k brošuře jeho: Die Philosophie des Elends; nápis oné totiž jest: Das Elend der Philosophie. Ano leckterý dějepisec filosofie, jakoby tušil, jaké asi úsudky vzbudí kniha jeho, neváhá předeslati dějinám svým rozpravu, že je skutečně nějaká filosofie ta pravá a že jest nějaké filosofie potřebí! Neboť zdá se, jakoby vrchní zásadou filosofů bylo: errando discimus, a to tak, že přes prvé ke druhému jakoby ani dostati se nechtěli...

Však my si do záplavy knih o filosofii nesmíme stěžovati; *Durdíkův* spis »vyplnil citelnou mezeru,« »vyhověl dávno cítěné potřebě« — v ten rozum asi časopisectvo naše jej doporučovalo, »nechtějíc opakovati otřepaných frasí«: proto snad mnohý vzdělanec náš, v pravém slova smyslu, povšimnul si spisu toho, a nebude od místa o něm obšírněji promluviti. Jest sice neúplný, an byl vydán, »k naléhavému s četných stran vyzývání, jen pokud hotově vytištěn jest,« ale obsahuje látky dosti — od Kanta až po Herbarta —, aby soud o něm byl pronesen. Spisovatel, jak známo, již r. 1870. (v Praze) vydal »Dějepisný nástin filosofie novověké. Díl I. Od Descartesa až po Kanta,« tak že by náš spis byl jaksi dílem druhým, a tudíž posudek měl vlastně začínati o díle prvém; že však dobou již jest poněkud vzdálen, a spisovatel sám o něm se nezmiňuje, přecházím ihned ku Kantovi, jímžto spis počíná — nehledímeli k §. 1. (Rozvrh dějin filosofie), který, když nepodán širší rozhled takořka situační, takto je věru prazbytečný.

Po dějinách filosofie žádáme, aby nám předně podaly stručně a jasně hlavní rysy té které nauky; jestli tu ve výkladě co sporného, aby nám alespoň naznačily spornou věc a důvody proucích se stran buď uvedly neb aspoň udaly, kde je hledati máme: tudíž v díle vědeckém, širšímu obecenstvu určeném, nezbytny jsou jaksi dějiny filosofické literatury, to jest t. ř. literarní apparat, který zvláště v našich okolnostech literarních i z praktických příčin jest žádoucí. Durdík podává nauku zcela jasně, slohem plynným a zřetelným, někde až příliš zřetelným, nevědeckým: poznámek a údajů literarních však, jakož ve všech svých dílech vůbec, střeže se i tu, kde jich naprosto žádati jest, velice úzkostlivě; a proto kniha činí dojem vytištěných přednášek školských, nikoli dojem spisu vědeckého. Neupírám, že Durdík v methodě své není osamělý, ano ani originalní: při spise tomto nemálo nápadna jest podobnosť se spisy berlínského bývalého prof. *Friedr. Harmsa,* zde zvláště se spisem »Die Philosophie seit Kant. Berl. 2. A. 1879.« Avšak tím, jak samo sebou se rozumí, vada ještě nestává se předností, a potřebí prohlédati k účelům a okolnostem, za jakých spis který vydán. A třebali býti upřímným, ve spise Durdíkově postrádám, co na př. ze spisu Harmsova samo sebou se jeví, že by dějepisec náš byl ke všem controversám prohlédal, kterých u Kanta přece jest nemalé množství, tak že se dosud plní nejen celé listy odborných časopisů filosofických, nýbrž i celé monografie samostatné.

Dále žádáme, aby vysvětleno bylo, kterak souvisí ta která nauka s naukou dřívější. U Kanta, který jak známo velmi slabé měl vědomosti v dějinách filosofie mimo své nejbližší předchůdce, stránka ta zvláště jest zajímavá: Durdík pak jí vyhověl alespoň potud, pokud doktrinářský ráz díla jeho mu dovoloval.

Posléze, ať pomlčím o životopise toho kterého filosofa a jiných požadavcích podřízených, nade vše jiné žádáme dějepisu kritického. V dějinách filosofie jest věc ovšem poněkud obtížnější než kdekoli jinde. Z tolika soustav filosofických žádná ještě nedomohla se uznání obecného a nepopíraného; »stanovisko« pak dějepiscovo obyčejně i kritiku jeho zbarvuje tak či onak. Avšak zásady logiky formalní jsou vždy platny, též o soustavě protivné a tu po výtce: jich tudíž i kantovec ve kritice Kanta užiti povinen jest. Durdík, jak známo, jest herbartovec a ví zajisté, jak Herbart

sám soudil[1]) o přednostech a vadách Kantových: a přece o kritice negativní v celém pojednání o Kantovi není téměř ani památky, jakoby se vše samo sebou rozumělo; na nejvýše tu a tam, kde hlasy odporné příliš hlasité jsou, hájí Kanta ne rozborem filosofickým, nýbrž pathetickým retorismem. Co by tomu řekl Kant sám, »kritik« par excellence? I zde zmíněný nedostatek co do literarních dat jest nemálo osudný.

U jednotlivostí nelze nám ovšem prodlévati, jak by věc vyžadovala. Ostatně vytkli jsme hlavní přednosť podobného díla, i díla Durdíkova, že totiž velmi jasně, srozumitelně a dopadně dovede věc podati, u pouček, jejichžto smysl zjištěn, přesnosti nic nezadávaje. Tu a tam snad bude někdo postrádati určitějšího, vědečtějšího formulování pouček, místo neb aspoň vedle dlouhých, přímo popularních výkladů.

Osobnosť Kantova, jemuž věnováno přes polovici knihy, náleží k nejctihodnějším mezi filosofy. Jsa mužem přísné vědy, přísně, beze všech zájmův, ač ovšem také bez nezbytného ohledu na základy již zjednané a postavené, věnoval se badání kritickému v nejširším a nejhlubším slova smyslu. Úkolem byla mu otázka: »Kterak jest možno poznávati pravdu?« Řeši pak ji hlavně třemi slavnými spisy: Kritik der reinen [theoretischen] Vernunft (1781. po prvé; Durdík na str. 5. omylem tiskovým má 1881.), Kritik der praktischen Vernunft (1788.), Kritik der Urtheilskraft (1790.). Charakteristický znak filosofie jeho pak je ten, že všechno a poznání všeho odvozuje ze zvláštnosti ducha lidského. V posledních důsledcích věta ta vede k naukám úplně akosmistickým, o vrozených představách a j., které v našich bohoslovných učebnicích obyčejně Kantovi se podkládají, on jim však přímo neučil. Podstata nauky ve spise prvém jest, že theoretický rozum poznává jenom zjevy věcí o sobě, a zjevy ty jen jakožto poznávané dle jednoty kategorií slovou faenomena, naproti věcím nutně předpokládaným, noumenům. Kategorie jest známých 12 forem myšlení a soudu našeho; i poznáváme tak, že jimi v jednotu zpracovávame názory (v čase a místě), taktéž ve zvláštnosti ducha našeho spočívající, toto pak se děje prostředkem »schemat« obraznosti. (Metafysicky pak, o povšechném, myslíme »ideami« [světa, duše, Boha], rovněž z rozumu pocházejícími). Durdík pojmy prvější ne zcela přesně odděluje aniž jich vytýká, snad aby nemusil Kantovi vytknouti, že sám tak v nich kolísal, hned v tom hned v onom smysle jich užívaje. Tím nešťastnější však jest mluviti zde u Kanta o starém formalismu na př. syllogistiky, byť se dálo i za příkladem Kantovým: sotva lze si zajisté pomysliti umělejší hříčky schematisující, nežli jsou právě Kantovy kategorie a co s nimi souvisí.

Kantova kniha prvá končí jednak skepticismem: máme poznání vůbec platné, ale jen formalní, jen že právě formy myšlení jsou u všech stejné; nemůžeme říci, že věcí nelze poznati, sice by jsoucnosť jejich byla pochybna, ale nepoznáváme; — jednak hádankou, neboť proč a kterak formy ty jsou vůbec platny? Jak bude s pravdou, kdyby nebyly? Dle Durdíka je tak všecko v pořádku: nevyvrací vědecky námitek, jichž je množství, nýbrž pouze zle se obořuje na protivníky, a tu střílí již až za terč, totiž na protivníky náboženské, kdežto otázka jest především a po výtce filosofická, noetická. Zrovna neuvěřitelně zní vývrat na str. 56.: »Faenomenalismus nepříčí se učení křesťanskému, nýbrž jemu zrovna v ústrety přichází a napomáhá. Učený jesuita P. T. Pesch napsal proti Kantovi pojednání, kdež pořád vážně si počíná (sic) a s plným vědomím se domnívá, že vyvracuje něco z Kanta: jen měl dáti knížečce jiný titul a neměl citovati (Durdík pravidelně píše citovat) sv. Pavla; titul totiž jest: Das Weltphänomen, a citat, že zajde tento svět (παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου) — což necítí pánové blízkosť obou stran? Svět — zjev — a zajde!« Přiznám se, že passus ten na mne působil komicky. Pavlovo σχῆμα (1. Kor. 7, 31.) a Kantovo φαινόμενον!! Škoda, že si Durdík nevzpomněl hned zrovna na Kantovo »schema« (srv. nahoře): σχῆμα a schema, tu to máme! Zdali by však asi učený

[1]) a herbartovci soudí; srv. na př. *Ch. A. Thilo*, Einige Beitr. zur Prüfung der theor. Ansichten Kants. (Ztschr. f. exakte Philos. XIII.)

theolog a filosof P. Tilmann Pesch S. J. také řekl o Durdíkovi, že si tu »vážně počíná?« (O. p.)

Sborník paedagogického semináře při české universitě, kteráž řídí professor *Dr. G. A. Lindner*. (1882.—1885.) V Praze. 1885.

Skutek, že »nikde nezračí se pochybné postavení paedagogiky tak zřejmě, jako v zákonodárných ustanoveních o přípravném vzdělání budoucích učitelů na středních školách,« kde veškerá péče hledí k tomu, aby kandidat tohoto stupně učitelství osvojil si co nejvíce odborné učenosti bez ohledu k tomu, zdali naučenému řádně učiti dovede, bylo asi nejdůležitějším důvodem, proč při české universitě v Praze zřízen seminář paedagogický, jehož ředitelem je známý paedagog G. A. Lindner. Účelem semináře toho jest usnadňovati přechod od theorie ku praxi, čili »naváděti členy k samostatnému vniknutí ve vědeckou paedagogiku a živiti v nich ducha paedagogického, jenž zvyšoval by jich způsobilosť k učitelství.«

Členův ústavu tohoto jest 36, posluchačů 26. A tito vystupují jaksi společně sborníkem tímto, jenž má repraesentovati činnosť jejich v dosavádním tříletém trvání semináře.

»Sborník« obsahuje celkem 18 prací mimo úvodní a závěreční přídavky. Jsou to práce původní i složené nebo přeložené, ale vesměs cenné. Jako v každé nauce, nejsou ani v paedagogice arciť dosud náhledy vesměs ustálené, a proto i ve »Sborníku« jest několik málo míst, o nichž budou náhledy různiti se; avšak nepatrnosti takové celkové ceně na újmu nebudou. Některé články jsou bohaty novými myšlénkami a návrhy, které aby došly povšimnutí v nejširších kruzích vychovatelů českých, jen věci dobré na prospěch bychom si přáli (na př. »Kterak lze sloučiti vyučování se zkušeností« [od *Groha*]; »Jak možno při vychování využitkovati snahu po napodobování« [od *Osvalda*]; »Názornosť při vyučování dějepisném« [od *Mattušky*] a j.). Jiné články uvažují o některých otázkách časových, jako: »Zdali a pokud dá se vyučování zmechanisovati« (od *Havránka*); »Jak budeme u žáků na gymnasiích pečovati o jasný sloh?« (od téhož) a j. Také několik článků věnováno dějinám školství: *Mattuška* pojednává o škole v Kaplicích, *Božkov* o staré škole bulharské, *Novák* o Tomáši ze Štítného atd. Jak viděti, postaráno bylo všemožně i o žádoucí rozmanitosť knihy.

Čistý výtěžek věnován bude cele spolku pro podporování českých filosofů.

K.

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického*. (O.)

A takovýchto nesrovnalostí jest ve Twardowském více. Především co se týče prokletí dítěte. V hovoru se Šimonem zeman pravil, že v prvním víru zlosti dítě proklel, později však zase praví knězi, že sice hned když při návratu mu nesli dítko vstříc, cítil, že není jeho, že však zavřel v srdce hloub žal svůj, že byl vlídný, shovívavý, že snášel všecko bez únavy, až teprve jednou v divém jakéms zmatku proklel dítě i matku, a sice několik dní přede křtem. — I o matce Twardowského různy jsou v básni údaje. Na počátku vypravuje se, že umřela přede křtem. Křtěn pak byl mladý Twardowski asi jako pětiměsíční hoch. Vypravujeť zeman: Pět měsíců, co vrátil jsem se domů, má žena chřadnouc, žije v dumě snivé. Tomu nelze rozuměti přece, jak *Mířiovský* v »Pokroku« dí, že Twardowski vrátiv se po pěti měsících, nalezá synáčka. V té pak rozmluvě Šimon vypravuje, že dítě dosud pokřtěno není, a Twardowski káže, aby bylo pokřtěno. Při křtu se již duch matčin vznášel nad dítětem, a knězi pak vypravuje zeman sám o smrti manželky své. Ale v dalších zpěvech to vypadá, jakoby matka Twardowského daleko déle byla žila. Tak Twardowski vypravuje, že první jeho lásku pravou, děvče to sirotka, matka k sobě vzala ze soucitu (str. 52.), pamatuje se, že i jej matka kdysi na dobrou noc křížkem žehnala (str. 105.) a j.

Nevysvětlitelno jest dále, jak mohl Šimon věděti o rozbití obrazu krále Soběského, když se tak stalo teprve ve přítomnosti kněze až po útěku Šimonově z domu? — I líčení života Twardowského není ve všech částech souhlasé. Kdežto na př. Twardowski sám na konci svého života o sobě praví:

Ó blázne, blázne, kde jsi byl!
Ty s nevěstkami prodajnými
jsi hejřil, líbal se a pil,
a to jmenuješ, že jsi žil,

a ďábel na str. 100. na př. mu vypráví, že »to děvče dnešní noci, tuším, bylo ještě pannou,« a na str. 107. mu vyčítá, že mu poskytl »sličné ženy nahé objetí,« vyčítá mu ďábel na str. 110.:

Já často říkal, líbej živý ret,
vše darmo, tebe nikdo nezléčí,
svou fantasii v školských knihách těkáš,
a když jsi sklamán — pak se na mne vztekáš.

Vidno z toho, že i sám Vrchlický si představoval v mysli Twardowského jinak, než se mu zdařilo jej vylíčiti.

Snad to budou mnozí za maličkosti pokládati, a uváděti, že básník náš zcela a hlavně se oddav hlavní a základní idei své, vedlejších méně dbal a tak nesrovnalosti tyto zavinil. Nám však, kteří jsme ukázali, že už ve hlavní komposici tato báseň jest pochybena, jsou nesrovnalosti tyto jen novým důkazem, že Vrchlického Twardowski jest práce velmi kvapná, povrchní a nepromyšlená.

Vytknuto bylo též chvalně, že prý reflexivní živel »přiléhá těsně k epické materii a podřizuje se jí formalně šťastně a případně.« Nuž ani tato chvála není bezvýminečně platna. Vizme na př. křest Twardowského. Tu nad dítětem se vznesly duch matky a zlý duch. A k této sceně přidává básník slovy andělovými tuto reflexi: »Bláhovci! Slova nedoletí do výše; sotva vzdechy se tam dostanou: nebo kdyby všecko měl zvěděti bůh, čím jásá, úpí nebo klne to pokolení, zapomněl by na úlohu svou, která větší jest, než býti rozsudím vášně a choutek lidských.« Avšak ona slova, ono přání a ono prokletí nepronášejí lidé, nýbrž duch matky a zlý duch. Bylo by tudíž daleko případnější bývalo, aby se byl anděl proslovil o poměru Boha k duchům a snad k duchům zlým zvláště, než o poměru Boha k lidem.

Nešťastně jest zvoleno blábolení Twardowského o bludičkách, které si obral Vrchlický, aby tomu nějakému »hloupému školometu« mohl se vysmáti. Tu věru mohl sobě nějaký pádnější příklad vybrati, neboť tím způsobem o bludičkách sotva který školomet bude mluviti. Twardowskému studentu, filosofu a pátrateli po pravdě blábolení ono nedělá velikou česť: mohl přece činiti rozdíl mezi básnickou svou představou bludiček jakožto slzy duchův a skutečnými světélky, ať již jsou čímkoliv, a ať to víme nebo nevíme.

Kdežto zde však bychom ještě viděti mohli a kdyby celá věc byla zdařilejší, i viděli duchaplnou satiru na všelijaké pedantství a směšné vychloubání, octl se Vrchlický již úplně v polemice, do básně této zrovna se nehodící, svým zpěvem Shnilé duše, mezi něž vedlé prospěchářův, odrodilců počítá též brusiče a samo sebou se rozumí i kritiky, ovšem jak se domníváme právem jen ty, kteří Vrchlickému se neklanějí v nejhlubší pokoře, což přece dodati měl, aby nepovstalo nedorozumění a někdo i kritiky Vrchlického vychvalující neměl za shnilé duše. My totiž nemůžeme pochopiti, proč se s těmito shnilými dušemi dává Vrchlický setkati Twardowskému v prostranství světovém tam, kde už je rarach v pytli má a ve vysoce zasloužený osud nese, do pekla totiž, kam by asi Vrchlický všechny kritiky a brusiče sám nejraději poslal. Neboť toto setkání nedokazuje to, co Vrchlický míní dokázati, nýbrž pravý opak: právě proto, že se na onom světě setkal s kritiky atd. v pytli rarachově, mohlo mu aspoň negativní pravdu hlásati, že co tito lidé na světě hlásají, jest tak hrozná nepravda, že tím čertu do drápů se dostávají, nu a to přece veliká vymoženosť. Mohlť z toho ostrovtipný Twardowski tu míti útěchu, že tedy opačná a protivná mínění ku pravdě se aspoň blíží. Tedy ne elegicky měl vyzněti konec zpěvu toho:

S bolem zachmuřenou lící
Twardowski se spouštěl k zemi;
hledal pravdu, ručejemi
světla plout chtěl v božství tuše,
a co našel? — Shnilé duše.

nýbrž snad neli vítězně, aspoň s jakýmsi uspokojením.

Proč jej bolelo, že shnilé duše čert měl v pytli, suď sám Bůh.

Co se myšlénkové stránky týče, upozorňujeme ještě na výrok následující, jenž dle všeho cosi znamenitého býti má. Twardowski se táže, kde je pravda? Ďábel odpovídá, že pro lidi pravdy není. Když pak naléhá Twardowski, že ji chce objati, slibuje ďábel, že ji ukáže. I volá Twardowski: »Je tedy ještě něco vyššího? Jest ještě rozkoš na světě, v níž se člověk bohu podobá?« »Ano,« dí

ďábel, »ale posud jsi neschopen ji pojmouti.« »Kde je to víno,« blouzní Twardowski, »bych se jím opil, jak sluje v řeči vyvolených?« Nuž ďábel odpovídá: »Myšlénka! — ale zatím se upokoj se ženou.« Difficile est satiram non scribere! — Ostatně bychom se velmi mýlili, kdybychom se domnívali, že jest báseň tato vyplněna četnými a hlubokými myšlénkami. Právě v této příčině jest báseň dosti chudička. Několik výrokův o umění, něco polemiky, a jsme hotovi. —

Jako zpěv Shnilé duše až na svou polemickou stránku vtipný a ironický nedobře se hodí v komposici celkovou, rovněž i zpěv Ballada o pavoukovi, sám o sobě velmi pěkný, netvoří nikterak nutný článek v organickém řetěze celé básně naší, a k hlavní idei se nevztahuje. Ballada o pavouku sama o sobě jest úplně zakončený celek a celkové pásmo básně naší by se nikterak nepřetrhlo, kdyby ballady této nebylo. Ballada tato zajisté jen proto se tu nalezá, aby patrna byla souvislosť básně této s pověstí. Ostatně vůbec souvislosť jednotlivých zpěvů není přísně motivována vůbec. Tím, že otec Twardowského proklel, chce zlý duch nabyti nad ním moci, ba domnívá se a jest pevně přesvědčen, že mu Twardowski neujde. Znepokojuje ho stále a jest příčinou, že Twardowski svede dívku onu. Na to se mu Twardowski beze vší smlouvy vzdává a prokáže mu první službu tím, že mu ukáže pravou historii jeho původu. Na to následuje ballada o pavoukovi, kde tedy Twardowski se nám představuje jako čaroděj bez ďábla. Proč se chtěl čarodějem státi, zda snad také, aby hledal pravdu, o tom básník nevypravuje; proč přestal býti čarodějem, nevíme též. Dejme tedy tomu, že se tím chtěl dopátrati pravdy, a že nedopátrav se jí tímto způsobem, čarodějnictví nechal. Hledal tudíž pravdu ve scholastice a mystice, a nenaleznuv jí ani zde a spokojiv se s ďáblovou duchaplnou poznámkou, že jest pravda myšlénka, a on že ji pojmout nemůže, netrudil se mnoho, nýbrž lhostejně přihlížel k čarodějnickým kouskům ďáblovým a přál si teď viděti vášně sílu, vášně hnutí, chtěl viděti furie, jež vyplašeny do věků padly prokletí, v objetí lásky. Na to mu je předvádí ďábel a ony vypravují skutečně velmi široce o vášnivých svých výbuších. Ku konci viděl Evu a spatřiv její bídu, odhodlal se bojovati a trpěti. Boj tento ovšem, jak hned zpěv 7. vypravuje, záležel v hraní karet, v plném džbánu a kyprých ženách. Tím mu však poslouženo nebylo, chtěl světem letěť, ale slzou, kterou zaplakal pro upomínku na mládí, klesl zpět. V dalším zpěvu nám ďábel vypravuje, že poskytl mu již největších slastí trojici: krev révy, sličné nahé ženy objetí a »v posled oř, s nímž vichrům v zápětí na rtech svých píseň světem můžeš hřímat,« o čemž však v básni celé není ani slovíčka: ale Twardowski vším tím není spokojen, cítí jen, že vše jest klam, načež jej v tom ďábel jen potvrzuje kapucínem a židem. Seznav i v Benátkách klam, šel zase hledat pravdy, ale do ovzduší, a tu našel shnilé duše. I šel, jak nám 11. zpěv vypravuje, zase naklonit sluchu svého k tepnám přírody, ale nadarmo.

Z toho, tušíme, vidno s dostatek, jak není tu určitě promyšleného obrazu, jak by to při filosofické básni takových rozměrů očekávati se dalo. Srovnání s Goethovým Faustem právě v této věci pro Twardowského smutně vypadlo. A z této příčiny i Vocelovu báseň daleko výše klademe nad Twardowského. Vocel se celkem držel Goetha rovněž, ale nejen v těch docela zevnějších věcech, jak jsme nahoře pověděli, ale i v motivování děje samého, což mu značně prospělo. Vedlé toho Vocel dovedl i myšlénku tak eminentně »lidskou« i se slovanským původem svého Jana dobře spojiti a vůbec básni své vtisknouti kolorit národní. Obměniv pak ideu Goethovu, pracoval i dosti samostatně. I Vrchlický chtěl ve Twardowském Poláka představiti, a učinil to skutečně hlavně na konci básně, musil však přibrati na pomoc značný anachronismus. Jediné formou zevnější, básnickou technikou a dikcí vyniká ovšem báseň Vrchlického nad Vocelovu, nikoli však svým vlastním krásnem básnickým, svým literarním významem.

Rozhodovati o správnosti idee Vrchlického, řekli jsme již nahoře, že vůbec nebudeme: vymykáť se to z rámce rozpravy jen aesthetické a musili bychom zaběhnouti v rozpravu filosofickou o předmětech nejobtížnějších. I vyslovujeme

se v ten rozum, že jako záhady té životní platně nerozřešil ani Goethe, ani náš Vocel, ani jiní básníci, nerozřešil jí ani Vrchlický. I tu v básni jeho jsou uloženy pouze některé záhady, ale v počtu daleko menším, než u Goetheho, ba vlastní reflexivní živel v této básni jest (mimo prolog) silně v pozadí a vystupuje nejvyšší měrou až teprve ve zpěvu posledním, kde však již Vrchlický dává výraz svým snům a tužbám o budoucnu.

Dosud jsme mluvili hlavně o vadách básně této: bylo by tedy spravedlivo mluviti též o jednotlivých krásách. Jsouť tam také, ale spočívají hlavně jen ve stránce vnější formalní a v dikci, ač i tu bychom mohli některé vady vytknouti. Jakkoli důležitou váhu klademe i na tuto vnější formu, a zejména na plný souhlas vlastního krásna básnického s vnější formou, přece vždy vlastní krásno básnické nám přednějším jest živlem, a o tom již s dostatek jsme promluvili. Vypočítávání formalních krás však trvalo by dlouho a nezajímalo by: ostatně jest u nás věcí známou a již obvyklou frasí literarní, že jest Vrchlický mistrem formy.

My tedy tento úsudek o básni Twardowského jsme hleděli odůvodniti: Byloli ideou básně Vrchlického znázorniti ideu, že hoře a slzy jsou očistou dostatečnou, nemůže báseň tato býti považována za její znázornění, poněvadž jednostranně se vyličují hlavně poklesky lidské, a to zase s velikou zálibou, a hlavně jen smyslný chtíč a vilnosť, což přivádí i hnusné sceny, které předmětem vypravování krásného býti nemohou. Ale i jinak děje v básni naší nejsou dostatečně motivovány, báseň netvoří jednolitý organický celek. Povaha Twardowského bezbarevně a matně jest vylíčena. Konečně i jednotlivé nesrovnalosti svědčí o tom, že báseň tato jest práce kvapná a ne dobře promyšlená. V literatuře naší jsme přisoudili větší váhu Vocelovu Labyrintu i přes větší formalní dokonalosť básně Vrchlického. —

Končíme pak rozpravu svou tímto hojného přemýšlení hodným výrokem Kantovým: »Když ve sporu obou vlastností (genia totiž a vkusu) na uměleckém výtvoru něco má býti obětováno, musilo by se to spíše státi na straně genia; a soudnosť, která ve věcech krásného umění dle vlastních principií výrok činí, dovolí spíše učiniti ujmu svobodě a bohatosti obraznosti, než rozumu.« (Kant, Kritik der Urtheilskraft, str. 185.) *Č.*

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického* (1880.—1885.). „Salonní bibl.“ č. 40. V Praze. 1885.[1])

Ve 52. díle svého životopisného slovníku císařství rakouského str. 2. nn. Dr. Konst. v. Wurzbach píše o J. Vrchlickém takto: »...Emil Bohuslav Frida, nejznamenitější český a snad slovanský básník vůbec doby přítomné... Hojnou prázdeň, jíž mu dopřálo dosavádní jeho zaměstnání, věnoval poesii, v jejíž rozličných druzích, lyrickém, epickém a dramatickém, působí s rozhodným úspěchem a s plodností ú ž a s a o b a v u b u d í c í... Básníkovi jest na ten čas 32 let; pak ovšem jest podivuhodno, co všecko vytvořil básník ve krátké lhůtě času, kdy básniti počal... Jisto je tolik, že náš básník, při nejobjektivnějším posouzení schopností jeho a tvoření básnického jest nejznamenitějším zástupcem směru reflexivného a kosmopolitického, jenž od let šedesátých proti dřívějšímu národnímu směru slovanskému se postavil. I zaujímá ve svém národě asi to místo, jako Byron v Anglicku a J. Heine v Německu. Však nehledě ani ku směru tomu, pravým, původním a básnicky vypěstovaným nadáním nedosahuje — ať nedím nepřekonává — ho ze soupeřů jeho žádný; a jako v zevnějšku jeho český typus ani dosti málo se nejeví, tak ani on sám není básníkem českým, nýbrž básníkem vůbec.« —

Z uvedených slov je patrno, že poesie Vrchlického došla, ne sice za hranicemi říše naší, ale, což neméně váží, u našich německých krajanův a sousedů plného uznání. Není tedy čemu diviti se, když naše kritika při každém novém svazku básní, jimiž Vrchlický čtenářstvo zahrnuje — a máme věru co činiti, abychom vše svědomitě přečetli, co Vrchlický napíše — když naše kritika vždy znova a znova neobmezené chvály své opěto-

[1]) Po rozsáhlé úvaze o Vrchlického Twardowském i této obšírné úvaze dáváme místa, doufajíce, že jimi frase o „klassičnosti,“ o „mistrovství formy,“ jež u Vrchlického jakoby samy sebou se rozuměly, důkladného a podrobného dojdou objasnění. *Pozn. red.*

vati nepřestává. Přiznáváme se upřímně, že geniu Vrchlického koříme se tak, jako vůbec každý, kdo kráse přístupen jest, a děkujeme za to Prozřetelnosti neb osudu, že takovými veleduchy nás daří. Ale proto nemůžeme se tajiti bázní z této neobyčejné plodnosti Vrchlického, aby snad nevedlo se jemu, jako Faethontovi onomu, jenž nemoha udržeti božských ořů vozu slunečného, sebe i svět v neštěstí uvedl. — Ze mnohých anekdot známo jest o Vrchlickém, že píše chvatem k víře nepodobným, že verše jeho na cestě od péra pod lis tiskařský stěží uschnouti mohou. Tato eruptivní, sopečná moc, jež Vrchlickému ani času nedopřává, by své práce aspoň jednou přečetl (což na svém místě doložíme), jež ho neustále jenom ku tvoření novému pudí, rozhodně imponuje; i dopřáváme jí místa tam, kde na uhlazenosti verše, mluvy, ba i na skladnosti myšlének méně záleží, na př. v delších nerýmovaných básních výpravných, kde nás celkem přece jen děj a charaktery nejvíce poutají — ač ani tam neradi co promíjíme. Avšak se vším důrazem odmítnouti třeba takovouto neskrocenou genialnosť při básních, jejichž podstata od veleducha i největšího žádá práce svědomité, až do nejkrajnějších subtilností přesně a umělecky provedené. I prostým písním lidu svého rádi odpouštíme nedokonalosť formalní, majíce mnohou náhradu v libé naivnosti obsahu a vědouce, že lid, nejsa vzdělán, zpívá, jak umí. Ale od básníka umělého, který vznešenosti svého umění tak sobě vědom jest, jako Vrchlický, jenžto k nám řečí bohů mluviti chce, jenžto z tolika literatur světových, jichž on znalcem jest výborným, dobře poznati mohl, co básníka umělcem, umělce pak nesmrtelným činí: od básníka takového, chopíli se díla, jakým od jakživa jen mistrové spolu o korunu závodili, chopíli se znělky, žádáme výkonů nikoli takových, že bychom je umělci prostřednímu prominouti mohli, než mistrovských děl, jimiž by přáním a tužbám našim jednou pro vždy meze položil, nedada k sobě přistoupiti výtce žádné — aspoň pokud se formy týče; neboť ona jest mechanická, tedy naučitelná a ne nedostižná část jeho umění.

Naše kritika ovšem jedním hlasem vydává Vrchlického za nepřekonaného mistra formy, o obsahu ani nemluvě. To nás zaráží! — Náhodou máme po ruce zkušebný kámen mistrovství formového, svazek sonetů čili znělek; i můžeme snadno se přesvědčiti — ač nepřetrhneli se milému čtenáři nitka trpělivosti, budeli nás sledovati — a poznáme, jak se s tou virtuosností formy vlastně má. —

Látkou básně jsou slova, spojená ve věty a verše, verše opět rýmem spojeny jsou ve slohy, slohy skládají celek, zde znělku. Věty pronášejí buď nálady, nebo city, nebo sentence, směřující úhrnem k tomu, aby se vyjádřila zase nějaká celková nálada nebo cit neb idea. Toto činí obsah, ono formu čili úpravu básně. Přihlédneme tedy blíže: 1. K tomu, jak Vrchlický užívá slov a vět a jejich sledu, t. j. ku stránce mluvnické. 2. Jaký jest jeho verš, t. j. ku stránce rythmické. 3. Jaký jest jeho rým, a sice *a)* sám o sobě, *b)* jak postaven jest ve verši, ve větě a ve sloze. 4. Jaká jest vniterná stavba znělek, hledě ku roztřídění myšlének ve slohách i v celku. 5. Jaké jsou jeho nálady, city, sentence a idee.

1. O mluvě Vrchlického.

a) Mluva Vrchlického jest oslňující. Čím? Předvádí nám hojnosť představ, obrazův a pomyslů tak rozmanitých, pestrých a mnohdy nám zcela cizích, že smělosť, jakou skupeny a proti sobě i vedle sebe postaveny jsou, překvapuje a zaráží. Toť zajisté svědectví velikého ducha: svědčí o jeho náramné paměti, bystrosti a zkušenosti, ať životem, ať si čtením zjednané; obecně tomu říkají: vládne řečí, jako málo kdo. Totě holá pravda; a té zásluhy aspoň, že naši řeč Vrchlický nesmírně obohatil novými, zejména básnickými slovy a obraty, nikdo mu neupře, kdo se pamatuje, jaký mocný dojem po úpadku poesie vlastenecké, za všeobecné stagnace učinila sbírka »Z hlubin,« a jak všecko šmahem strhla za sebou. — Ale neslli se genius Vrchlického vždy směrem naší řeči prospěšným (neboť o vědomé, úmyslné snaze nemůže u něho býti řeči, jenž jest nepřítelem vší grammatiky, filologie a aesthetiky), totě jiná otázka! Nebudeme tu na váhu klásti školáckých poklesků mluvnických, jako: 9, 4.[1]) perlí m. perel.

[1]) První číslice znamená stranu knihy, druhá verš znělky. Pr. = prolog. Ep. = epilog.

19, 5. lokty m. lokte. 20, 14. zpíjí se oba m. zpíjejí se. 27, 14. zkájí m. zkájejí. 28, 4. 43, 14. zkvětlo m. zkvetlo. 38, 12. spějí m. spí (spáti). 39, 5. na vrcholi m. vrcholu. 43, 13. Zóra m. zora. 82, 8. vlas se bělí m. bělá. 106. 7. zimoleze m. zimolezu. 106. 14. 127. 13. žluče m. žluči. 123. 6. svíjí m. svíjejí. 128, 8. andělové m. andělé. 129, 6. perlí m. perlou (neb 128, 14. čteme: perly). 141, 8. slzí m. slz. 155, 3. zpátky k tvému pluhu m. ku svému; — neboť podobné poklesky každý hned sám si opraví za prvního čtení a rád uleví tak básníku příliš zaměstnanému, ač by to sám učiniti měl a mohl, kdyby své verše jen sám jednou přečísti chtěl. Ale hrubé chyby, jako: 17, 4. Ves moudrosť m. všecka moudrosť. 109. 10. vskříší m. vzkříší, neměl Vrchlický vůbec ani pérem pustiti. — Jsou však jiné vady, jichž nepozoruje každý, a proto jich opraviti nemůže, jimiž tedy básník proti jazyku a národu hřeší. Vrchlický činí tak ve příčině několikeré.

Neblahým hromaděním souhlásek je čeština proti jiným jazykům a proti jiným nářečím slovanským, na př. srbštině a ruštině, už od přírody velmi nelibozvučná. Nesmí tedy básník, umělec, znešvařovati jazyka ještě více, honě se za effektem, nebo z nedbalosti. Jungmann a Kollár ukázali nám s dostatek, že češtině přiměřenější je trochaeus než iambus. My tomu nevěříme a básníme teď většinou v iambech. Ale jak to činíme? Jak to činí Vrchlický a jiní po něm?

Proto že jest naší češtině, aby z ní byly na pohled iamby (neboť skutečně jsou to přece jen trochaeje s předrážkou, kdežto caesury a diaerese zůstanou trochaické), zapotřebí hojnosti slov jednoslabičných, utínáme slovům dvojslabičným koncovky samohláskové, pokud jen lze, čímž nejen zmatek uvádíme do vzorců grammatických, nýbrž zejména zlozvuky barbarsky rozmnožujeme; za druhé užíváme slov jednoslabičných, jinak zbytečných, zejména osobných náměstek na úkor ducha jazyka, nejvíce dle němčiny. Příklady slov zkomolených jsou: 69, 8. těsněj m. těsněji. 69, 8. šíj m. šíje. 77, 7. tůň m. tůně. 78, 4. dél m. déle. 92, 6. 139, 5. 154, 8. naděj m. naděje. 92, 1. bezdný m. bezedný. 139, 7. znaven m. unaven. 144, 1. mez m. meze. 153, 11. zářněj m. zářněji. 155, 13. zář m. záře. 66, 11. měl Vrchlický psáti »neplaš« nebo snad »nezaplaš mi jej« (motýla polibků); napsal však nesplaš, kterážto splašenosť motýlova skoro komicky působí. — Kdyby se tato volnosť básnická aspoň apostrofem naznačovala, jako v němčině, vlaštině a j., předešel by se zmatek. — Zbytečně užívá se náměstek: 9, 13. já zřel; což jest německé »ich sah,« proti našemu »zřel jsem.« Hromadění této zvláštnosti dodává mluvě Vrchlického cizáckého, germanského rázu, což nám překlad německý nejlépe dosvědčí. Podobně: 15, 12. my zřeli. 39, 11. hrál malý králík = es spielte ein junges Kaninchen. Ale kde je v češtině »Es?« Náš lid bystře si je doplní: »však ono se ti to nevyplatí.« 41, 1. hřmí varhany. 64, 5. Je láska růže. 83, 1. dí legenda. 85, 5. plá amulet. 94, 3. plá východ. 95. 2. ční hory. 110, 5. smí sochař. 139, 2. já prožil. 142, 1. Máť duše vlastní život. 149, 1. Já pochoval. 152, 10. ty zoři sij. 152, 11. ty jásej. — Pr., 1. Je v duši kout. —

Jako zkomolování slov je příčinou nesčíslných zlozvuků v básních Vrchlického, tak jiná chyba plodí nesčetné poklesky rythmické, jež plynnosť jeho veršů zarážejí. Jestiť známo, že většina předložek českých, vyjma pádnější: kromě, mimo, podlé, se svým pádem substantivným splývá v jedno slovo: podstatné přikloní se enkliticky ku předložce. Že tomu tak, hlásá kromě každé mluvnice řeč lidu, o čemž svědčí oblíbené příklady násilné assimilace, vetřeli se přívlastek podřadný, obyčejně genetiv, mezi předložku a podstatné jméno, na př.: před slunc*em* východem m. před slunce východem. Že pak i Vrchlickým tato přirozená zásada vládne, ukázal sám způsobem ne nezajímavým, napsav a neopraviv, poněvadž toho už nečetl, 134, 12. Jdou v dětech nevinnosti a panen touze m. v dětí nevinnosti = v nevinností dětí = dětské; podobně 37, 12. v díle tvého zářném jase m. v díla tvého zářném jase, což také nečteno a neopraveno zůstalo. — Co z toho následuje? Jelikož svazek mezi předložkou a podstatným jménem je v češtině tak úzký, nelze mezi ně vkládati přívlastku podřadného, než jen souřadný, adjektivný. Lze tedy dobře říci: »na zelené louce,« nikoli však: »na otce louce;« mámeť pro

ten případ přídavné přisvojovací »na otcově louce.« Neslýchané případy, kde Vrchlický spravuje se formulí »na otce louce,« jsou četny, nehledě, jak už praveno, k tomu, že tím všude vzniká též chyba rythmická: 12, 3. k netvora se tulit hrudi. 22. 3. k lože levé straně. 29, 5. v barev soumraku. 32, 7. ve odkvětlých už pampelišek směsi. 33, 11. po té hory svahu. 40, 12. ve chrámu přítmí. 52, 9. v Beatrice tvojí úsměv sladký. 71, 6. v řeky vlnách. 83, 11. v ráje předtuše. 98, 6. do svadlých listů těsné vazby. 112, 2. z Auerbacha sklepu. 113, 2. po žití pestré nivě, 120, 4. ve lásky tvůrčím chvění. 124, 2. v dne všedního shonu. 126, 13. nad světa pouští a nad moří šumem. 127, 10. před sobectví hnusnou modlou. 139, 7. s plesu výkřikem. 144. 2. s lidstva žitím. 151. 12. v mládí květu. Že i to mluvu Vrchlického germanisuje, nelze popříti, položímeli vedlé překlad: k lože levé straně = zu des Bettes linker Seite, a p.

Rovněž německé jest, užívati zbytečně náměstek ukazovacích místo osobných, na př.: Žil nadšením a t o t o gigantické jej schvátilo (14, 10.), což nám valně připomíná sloh vyhlášek novinářských: »Pronajme se pokoj. T ý ž jest světlý a prostranný,« a p. Rovněž po německu je řečeno 15, 7. nechme fletny zníti = Lasset die Flöten ertönen. 17, 4. skončit m. skonati. Provincialismem páchne: 22, 1. od nepřátel byl Sichar poraněný m. poraněn, srv. »byl doma vaděnej.« Německé jest vynechávati spojky »že« ve větách vypovídacích. Němec to činiti smí, jelikož mu konjunktiv nebo konditional jasně naznačí, že věta jest vedlejší, ač má slovosled věty hlavní, na př.: 33, 13. se zdálo, zatracenci šli v ráj zpátky. 40, 7. že řek bys, tam jistě bůh se skrývá = es berge sich dort gewiss Gott; podobně 71, 8. 119, 7. Po německu řečeno 39, 12. a na všem pocit spokojení l e ž e l = auf allem ruhete das Gefühl der Zufriedenheit. Po německu jest užito slova »sporý,« »spoře« 53, 3. 58, 6. a j. ve smyslu německého spärlich; kdežto sporý znamená hojný, jadrný, vydatný, na př. sporé vejce = s velikým žloutkem, sporé žito = zrnaté, sypeli hodně, »spořiti« tedy = hojným činiti, na hromadu snášeti, kdežto sparen = šetřiti, ze hromady po málu bráti; spořiti je tedy pravý opak toho, co sparen znamená. Ovšem jest omyl ten už přílišně zakořeněn. — Aby se verši vyhovělo, vynechána jsou slova: 36. 13. více: »Však čím víc k nebi šlehá duše plamen, | čím svět chcem tisknout v rozpětí svých ramen, | tím v úděl tvrdší dostáváme kámen,« — činí se násilí přirozenému slovosledu: 88, 14. a se zachvěl m. a zachvěl se. 142, 12. a v pralese jak, mnohdy beze vší příčiny 141. 12. to pouze vše jest zbytkem síly oné m. to vše jest pouze zbytkem síly oné. 95, 7. jak přes luhy operlené | by duchů změť své dlouhé řízy táhla m. jak by... táhla; zneužívá se předložek: 83, 10. v závod m. o závod; 83, 12. v dráze žití m. na dráze žití. 134, 4. můj duch se n a tvém verši zotaví m. tvým veršem; vazeb: 151, 12. n a d tím směje se m. tomu. 86, 8. všem poklad svojí zkušenosti přeje m. pokladu. 98, 14. a na zimu t o myslit nedá = es lässt nicht. 94, 12. celý svět už dobylo m. celého světa. 155, 12. čeká vzrůst m. vzrůstu. Ne příliš logicky je řečeno 108, 10. svou velkou duši plamennou *a* celou. Ep. 4. jak ptáče hvízdal vesele *a* vždycky. 56, 2. myšlenku brousit v diamantu hrany, až opálem to blýskne. Básník má zůstati věren obrazu jednomu; buď to neb ono, ne však oboje zároveň, aby diamant blýskal opálem; ne příliš elegantně 157, 2. p á r let; 157, 9. p á r básníků m. několik. —

Konečně upozorňujeme na zvláštní způsob p ř i r o v n á n í, v němž si Vrchlický zvláště libovati počíná: 57, 7. a píseň má j e s t bosonohé dítě. 78, 7. ke dnu moře dostoupíme, jímž láska naše jest. Zní to poněkud originalně, ale zároveň prosaicky, neboť právě tím, že ze příměru rozvedeného nebo v metaforu směle sraženého činí se suchoparný výklad allegorie či podobenství, pozbývá obraz účinku (jako podobenství biblická zbytečnou exegesí), účinku, jenž na tom se zakládá, že slova různá, přece však podobností nějakou spojená, beze všeho výkladu prostě za sebe se kladou. —

P o k l e s k ů v, o n i c h ž posud promluveno, shledáno asi do 100, kterážto číslice o sobě již povážlivě vysoká naproti jiným, jež nyní uvedeme, jest ještě nejmenší. (P. d.)

Z Valašska. Básně *Josefa Kalusa.* „Mor. bibl.“ č. 17. Ve Velkém Meziříčí. 1885. Str. 139.

»Písně Josefa Kalusa« byly kdysi příznivě přijaty obecenstvem i veškerou kritikou, i nemýlíme se, řkouce, že jeho básně »Z Valašska« daleko větší obliby dojdou u všech, kdož hledají zábavy v ušlechtilé četbě. Dýchajíť básně Kalusovy zdravou poesií písní lidu valašského, k němuž básník lne »vroucně, dětinně,« čehož výrazem jest celá sbírka, zvláště pak reflexivní báseň »V Bezkydách.« Každé z ostatních čísel sbírky jest vínkem písní, jichžto středem buď charakteristická osoba z lidu, buď významná událosť ze života společenského a rodinného. Sem patří cyklus básní, humorem a satirou prosáklých, nadepsaný »U studánky.« Písně sestaveny dialogicky: vytýkají si v nich milenci vzájemnou nevěrnosť. Humor Valašky je zvláště zdařilý. Posledních pět písní Valachových nepřispívá k jednotě básně; ač samy o sobě krásny, nehodí se ku jmenované básni. Další básně »Námluvy« a »Valašská svatba« (byla uveřejněna r. 1884. v »*Osvětě*« *Vlčkově*) obsahují četné písně, vztahující se ku všem momentům těchto událostí. Písně některé jsou velmi zdařilou variací písní národních; pro krásnou formu a zpěvnosť počítáme je k nejkrásnějším: jsou pravou ozdobou sbírky. Nemohouce je doslovně tu otisknouti, aspoň počátkem na ně upozorňujeme: »Ach není tu, není« (str. 117.), »Holko modrooká« (str. 117.), »Na bílé hoře« (str. 118.), »Když jsem já k vám chodívával« (str. 119.), »Bude vojna, bude« (str. 121.), »Čtyři koně na dvoře« (str. 122.). A podobně krásných básní, bezúhonných formou i obsahem, mohli bychom uvésti celou řadu.

Jak dobře vystihl básník prostinký názor lidu, jak bedlivě si všímá života jeho, o tom svědčí báseň »Ovčák,« již máme za nejzdařilejší z celé sbírky. Jest to tak říkajíc lyrická idyllka; větší spojitosť a soustředěnosť děje, uhlazená forma a zpěvnosť písní ovčákových činí báseň roztomilou. Čtouce písně ty, mimovolně vzpomínáme si na básně *Kolcova,* ruského básníka prostonárodního v plném slova smyslu.

Mohli bychom ještě mnoho jiných písní uvésti; ale toto postačiž. Jsou to písně, o nichž doufáme, že si je lid přivlastní neli všechny, aspoň většinou. Některým písním chybí řádné metrum, dojem některých rušen, některou slohou, kde básník, zapomenuv se, v reflexe se pustil. Jindy pro rým vsunut planý verš. Celkem však metrum je správné, u některých písní vzorné.

Nemile sluchu se dotýkají časté poklesky grammatické, což vytknuto básníkovi již při první sbírce. Neníť úkolem naším chyby takové vytýkati, a proto poznamenáváme tu jenom přední: by*si*, ústa pil*y*, mračna hřímal*y*, ho (akk. stř. r.), svojí (nom. mn. č. mužs. r.), atd.

Celkem učinil Kalus básněmi svými »Z Valašska« znamenitý pokrok proti »Písním,« a jakkoli básně jeho nejsou beze všech vad, přece s úplným vědomím můžeme je počísti mezi lepší výtvory lyriky nejnovější. *A. V.*

Obrázky z naší minulosti od *V. B. Třebízského.* (S illustracemi.) První svazek sbírky „Vlasť a svět.“ V Praze. 1885.

Přátelům mládeže doporučujeme z přesvědčení za nejlepší dárek tyhle obsahem i formou ve svém druhu vzorné »Obrázky« V. B. Třebízského. Literarní dokonalosť jejich zvýšena jest obratností, s jakou básník drobných, lahodných těch povídek do děje neb do úst osoby líčené vložil národně-vychovatelské výroky vroucné svojí tendence vlastenecké. Tímto objectivným užitím tendence, na něž spisovatele naše věru nelze s dostatek upozorňovati, vdechl Třebízský do těch »kreseb« věno vyšších zájmů duchových, za jejichž půvab stojí četba »Obrázkův« i lidem dospělejším a vzdělaným. —

»Zlatá kvočna Levohradecká« s dvanácti kuřátky, kterou předkové naši z pravlasti přinesli, na Levém hrádku od knížete pražského umístěna, kdákáním veselým neb smutným věští dobro nebo zlo. Ze zášti proti vítězícímu křesťanství hodí ji žrecové do studně; kníže Bořivoj ztrestá je však velice mírně: »Rychle odtud! Poděkujte tomuto kříži, jenž učí odpouštěti všem bez rozdílu, že jste vyvázli životem« — i daruje lidu na upokojenou za náhradu kříž — dar od Svatopluka . . .

Povídky starého zbrojnoše

Těchobuda, jehož milá, rázná, upřímně česká individualita povlovně za výpravy očím čtenářovým názorně se vyjeví — chovají těžiště umělecké ceny »Obrázků.« 1. »Výprava do Hnězdna« pro kosti sv. Vojtěcha Slavníkovce navádí ku vzájemnosti Čechův a Polákův i ku věrnému zachování prostých mravů naproti zlořádům, jež sv. Vojtěcha vyhnaly ze země. 2. »Domažlické vítězství« nadchne dokonalou kresbou mládež pro vlastenectví neméně než 3. povídka »O sani devítihlavé,« t. j. o černé zemězradě, za niž župan Prkoš utržil si místo odměny slíbené výsměch od nepřítele a hroznou smrť od vojvody. 4. »Za českou slávu« učí jinochy hrdinnosti. »Německé řeky českou krví všecky zčervenaly, byla to však krev vítězů. Řeky ji nesly do moře a moře až na konec světa: červená barva vln se odrážela o oblaky, a tak doletěla pověsť o české slávě až ku hvězdám.« 5. »Pro výstrahu« udupán při obléhání Brna milec krále Vratislava, nešlechetný Zdirad, že pohanil kraleviče Břetislava. 6. »V Alpách« zušlechtí mysl mladistvou báječný důkaz velkomyslnosti českých vojínů vůči horalům sněhem zasypaným, ač naši příchozí napřed nepřátelsky byli uvítáni. 7. »Před Římem,« tu poutá nás živá líceň obléhání a moru.

Drahocenný »Pergamenový proužek,« na němž Eliška Přemyslovna synu svému, kraleviči Karlu, poslala vzkaz: »Svou zemi českou miluj jako vlastní matku svou a svůj drahý lid jako sebe samého« — zakončuje zvěčnělý miláček národu provoláním ku mládeži: »Miluj, drahá mládeži naše, ty světlo očí našich, oporo stáří našeho, potěšení života našeho, naděje potomků našich, zemi českou jako vlastní máti svou i všechen národ jako samu sebe!« — A jak i v čem milovati jest vlasť i lid — významně poví ohlas ponurého »Vymodlence«: »Snad pozdější pokolení opět pozná, jak hrozným zločinem bylo v očích našich praotců zraditi vlasť, národ a víru!« —

Aby dle svrchované potřeby již nynější pokolení poznalo a příkladným životem odčinilo následky dvojí zrady: vlasti a víry — jež stala se modou novověku . . . povinni jsou kněží, učitelé a rodičové uvědomělí vštěpovati mládeži záhy a stále lásku k vlasti a víře, t. j. lásku k národu a jeho školství i písemnictví ve spolku s láskou k náboženství našemu, ku ctnostem a k práci! Třebízského »Obrázky« jim v tom výtečně poslouží! *V. Ž.*

Václava V. Trnobranského **Vybrané spisy veršem i prosou.** Svazek III. Povídky. V Praze. 1886. Str. 200.

Pohrobní sbírka různě rozptýlených prací spisovatele Trnobranského, v letech čtyřicátých a padesátých značně oblíbeného, dostoupila svazku třetího, ve kterém jest obsaženo sedm povídek, z nichž jedna, »Lesní panna.« jest pohádka. Ostatní všechny dýší humoristicko-satirickým duchem, z jeho básní i deklamovánek známým. Látkou svou vesměs zasahují v život maloměstský nebo vesnický, a zejména též objasňují bývalý poměr vrchnostenských úředníků, jako na př. arabeska »Čtyři roky« a »Pan baron.« Všechny práce tyto jsou zcela prosté povídky beze všeho spletitějšího zauzlení, motivy jejich však, ač nejsou zvláště charakteristické, přece dosti dobře jsou zvoleny, forma pak vypravování dosti jest lahodna; spojímeli s tím ještě veselou a komickou jich stránku, nemůžeme nevyznati, že mnohého čtenáře povídky tyto lehkým způsobem dobře pobaví. *Č.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* (Č. d.) Obzvláště příjemný večer ztrávil náš odbor literarní hovorem o Čechově znamenitém eposu „Hanumanu.“ (Ref. prof. Kuba.) Na základě podrobného obsahu přihlíženo nejprve k tomu, jaká idea v našem eposu jest ukryta, i uznáno souhlasně, že základní myšlénky, které tu ve větší, tu v menší síle čtenáři mimoděk se vnucují, daly by se asi v tato slova shrnouti: Národem Hanumanovým, který zapíraje svou

přirozenou povahu a všecken dosavadní zvyk a mrav odkládaje po osvětě a civilisaci, jak ji u vzdělaných národů spatřuje, se pachtí a ji opičácky nápodobuje, ale v této pošetilé snaze své vždy jen na pouhé povrchnosti přestává, až konečně žalostnou pohromou ze svého záhubného bludu je vyléčen — tímto národem kreslena a satirickými střelami stihána jest chorobná snaha našeho věku, samorostlý ráz a přirozenou povahu, při níž toliko každý jednotlivec i národ zdatně si vésti může, se sebe stírati, cizí a své přirozenosti zhola nepřiměřené vlastnosti si osvojovati a k jakémusi světovému všelidství se povznášeti. Obral si tedy Čech ve své básni látku ryze časovou a tak mistrně ji zpracoval, že z obdivu téměř nevycházíme. Satira Čechova je tu všude jemná a vybroušená, často hravá a laškovná, ba na první pohled mohlo by se i zdáti, že to odporné a zhoubné opičáctví, jak ve státním tak společenském životě se roztahující, řiznějších šlehů by zasluhovalo. Ale to arci je toliko zdánlivé. Předně dlužno vyznati, že tato žertovná, humoristická satira po způsobu římského Horatia („ridendo dicere verum") v našem eposu zvláště je na místě (přísná, trpká, rozhorlená Juvenalova byla by zde mnohem méně působivou); dále pak každému vnímavému čtenáři brzo vysvitne, že hrot satiry Čechovy tím hlouběji ve svůj předmět se zarývá, čím jemněji jest nabroušen. — Obdivuhodna jest obratnosť, s jakou všech téměř slabých stránek moderního života politického, společenského, literarního atd. tu dotknuto. Od krále Hanumana a jeho ministra až k vládnímu novináři nikdo satirické střely není ušetřen. Král divotvárným kloboukem slavného Korsikána, jinde opět skvoucím Leara nešťastného hávem (zlověstné do budoucnosti znamení!) větší majestátnosti si dodávající a vojsko své, které pestrostí by zastínilo naše městské sbory, k srdnatosti povzbuzující nadšenými slovy: „Dnes celá Evropa se na vás dívá. Na barbary! K předu, děti!" — jak skvostný to obrázek! — Opičák Bhandragura svému králi bez míry lichotící a přece pravdymilovně se tvářící („Bez lichoty, Milosti! tvá řeč to skvostů myšlénkových šňůra, v níž každé slovo perla moudrosti. Spíš na slunci bych našel skvrnu . . .;" na konci toliko malou pochybnosť o královë návrhu vyslovuje!), za kterážto „upřímná slova, tak mužná, bez cety pochlebné" prvním ministrem královým je jmenován — neméně rozkošně nakresleno! — Obzvláště znamenitě vylíčena jest obrovská reforma, kterou Hanuman — druhý Petr Veliký — ve své říši provádí. Zde satirické střely na všechny strany zrovna litají. Poslancové v parlamentě klidně přemýšlejí o nových daních, mívají tam krásné řeči (někdy i opposiční!) a správně všickni berou diety; jejich pak usnešení král blahosklonně vyslýchá a dělá potom, co mu napadne! — Úřadníci od svých fascikulů na příchozí žadatele s hněvným výbuchem se řítí, a občas se zády až k úpadu nakřiveným hlavě své se představují! Právníci zchytrale spory na léta vlekou, aby mohli dlouhé účty palmární stranám posýlati. Professoři „pedanti suší od hlavy až k patě, že s těží rozeznať je od evropských," na kusy mnohou trhají knihu a z kusů novou sestavují v mihu. Kněží — bramánové s oblou, lesklou tváří vzdor postům divně tučnější a do všeho: politiky, věd, umën krásných své vědy pletou. Básníci s chlupy zcuchanými nad hlavou a lící bolně dumavou, kteří „po velkých vzorech jedli, pili, spali a opičími Byrony se zvali" — zkrátka, byly tu všechny obory zaměstnání lidského po europsku zastoupeny, „a kdo už nijak nebyl potřebný, ten za vládního sloužil novináře!" Nescházely ani zástupy švihákův, a kdo by je byl viděl, jak binoklem neb tenkou hůlkou mávají a fraškovitý účes načechrávají, maně byl by zvolal: Hle, dandy ze Příkopů! A ty modní krásky opičí, jak uměly prázdné průpovědi, hladké a hluché cizí tretky z ústavu štěbetati a tak docela se europským podobaly! V salonech pak přísná panovala etiketta a kvetla tu zvláště mezi krásným pohlavím pomluvačnosť. (Dvě sousedky šeptají si tu o jiné: „Jak naivní!" „Nu, hlupačka to známá!") — Samo pak ono svlékání přirozené povahy jak obratně je tu na několika místech právě naším velkým reformatorem (ovšem nevědomky!) jakožto nepřirozené a převrácené jednání odsouzeno! Tak na př. král pln vznešeného majestátu, na čele panovnických péčí chmůru, v sadě nádherném (arci jen pláteném) se prochází, ale „někdy v taji, za barvitým křem starosti plaší mrštným kozelcem." Jak také jinak! Vždyť „naturam expellas furca, tamen usque recurret!" Nebo myslili, že je nepozorován, s říšskými odznaky, jablkem a žezlem, hraje si jako pravý, nezkažený opičák, ale hned na to zase pln hrdé velebnosti svému ministru se zjevuje! — Dobře míněný návrh ministrův, aby nejsnazší cestou — pěstmi a zuby — odbojníky zkrotili, Hanuman v nejvyšším rozhorlení zamítá; neboť kdo v historii

vzdělaných národů kdy četl, „aby pravidelné vojsko nepřítele — ó hrůza! — uškrábalo, ukousalo!“ Ale byv se svým vojskem velikou úzkostí jat — vystoupil totiž proti vojsku jeho z houští pojednou mohutný tygr — zapomene na všecky své zásady o osvětě a civilisaci, a všickni odhodivše zbroj stanou se ihned pravými opičáky, šplhajíce o překot na blízký fík, odbojníky obsazený, kde pak — zamítnutým dříve způsobem — nepřátely přemohou. — Ale co tu jinde ještě vtipných šípů na rozličné slabosti nebo směšnosti našeho věku je rozesláno! Jak řízně na př. mrskáni jsou nehodní potomci, kteří chlubí se svých předků slávou,

zbabělci sami, jejich mečem chřestí,
jich velkostí se dmou jak větrem měchy:
tu mním: tak mohou chlubiti se blechy,
jež ztrpěl ve královské hřívě lev,
že lví jim krouží útrobami krev.

Rovněž prolhanosť novinářských zpravodajů nebo přílišná loyalnosť poddaných svým knížatům vděčiti se chtějících velmi případně zobrazena. Otrocké nápodobení cizích vzorů — zda mohlo býti působivěji parodováno, než slovy královými:

Před každičkým činem
vždy třeba zkoumať, zdali tak se děje
či dálo v osvíceném státě jiném,
a velkým vzorům vstoupiť do šlépěje,
— — — — — — —
cest vystříhať se, po nichž nešli jiní.

Jak rozmarně jsou dále příčiny socialní krise v říši Hanumanově vzniklé nakresleny! — Satirickým střelám neušli konečně ani vlastenečtí básníci, dlouhý čas slavnou bitvu krále svého opěvující, a nadšení paedagogové, vzletné článečky do čítanek cpoucí toho obsahu, jak chrabrý mocnář jejich s udatným vojskem krvavou bitvu svedl, jíž neshledá se rovné v dějinách lidstva, a jak útokem svým zděsil všecky tygry pralesa (kdežto v pravdě celé vojsko Hanumanovo před j e d n í m tygrem okamžitě se rozprášilo! . —

Obzvláště znamenité působivosti docílil Čech v eposu svém nad míru obratně užitými p r o t i k l a d y v á ž n é h o a s m ě š n é h o. Dotkneme se jen některých: Vzletné líčení moře a břehu jeho po včerejší bouři a hned na to groteskní výjevy mezi opicemi, šatstvo na utonulém korábě rozchvacujícími; král Hanuman majestátně za svými divoce kvapícími poddanými jako vtělené Quos ego! se beroucí a následující na to směšný jeho pád; ministr Bhandragura pln úcty a starosti králi svému nese zprávu o revoluci, nalézá jej však na baldachýnu trůnu, an s říšskými odznaky jako pravý opičák si pohrává; bohatýrské vojsko Hanumanovo „ve jménu vzdělanosti znesvěcené a za idealy lidstva drahocenné“ proti odbojníkům táhnoucí v noci každého praskotu se leká; Hanuman — druhý Žižka — odbojníkům velkodušně odpouštějící, hned na to s celým vojskem na blízký fík letmo prchá: skvělé jeho naděje, jak si mezi princeznami europskými sličnou choť vyhledá, jak mnohý pluk jeho jménem bude zván a „v novinách se bude čísti, co kde ráčil píť a jísti“ — a hned na to šeredné jeho sklamání, an totiž, sotva se vzácným komonstvem na koráb vstoupil, do veliké kleci k divotvárné zvěři jest uvězněn atd.

Než tím vším jsme předností eposu našeho z daleka nevyčerpali. Jaké tu nádherné, plastičností svou překvapující p o p i s y na př. indického pralesa! Jaká tu úžasná intuice básnická! Jak pravdivě vykreslena jest povaha králova jeho skvělými reformatorskými řečmi a příkré protivy jeho, čirého materialisty, cizotou nezkaženého a směšnosť králova počínání prohlížejícího opičáka Vindragupty! Viz jeho slova: „Jen hloupostí jsou věda, osvěta; víc pro mne ceny má ta mangy pecka“; a na jiném místě: „Pryč s každým návykem a sledem cizím, zas ve všem osvojte si opský mrav!“ Ozvěnou jeho slov a zásad jest také rozumná řeč jiného opa: „Nač máme zapírati bytosť vlastní a předků mrav, s nímž bývali jsme šťastni, tím pohrdať, co příroda nám káže a k čemu potřeba i zvyk nás váže? Král přece z opů nenadělá lidí a leda posměch u člověctva sklidí!... Dál sami hrajte směšnou komedii!“ —

Zapomenouti tu dále nesmíme oněch nevýslovně půvabných p ř i r o v n á n í, v nichž je Čech zvláště dokonalým mistrem. Modravá hladina mořská u břehu, sněžnou pěnou pokrytá, k modré říze se přirovnává jemnými krajkami olemované. Jak roztomile i to prosaické zívnutí ženské vylíčeno! (sněžným motýlem, když se k růži nese). Přímo okouzlující přirovnání čteme na str. 83., kde vojsko Hanumanovo před tygrem na obrovský fík o překot v minutě se vyhrnuvši docela homerickým způsobem je vyobrazeno. —

Když konečně ještě dodáme, že, jak arci u Čecha samo sebou srozumitelno, i ty střídavě iambické a trochaické verše, brzo kratší brzo delší, pokaždé k ději vylíčovanému zrovna

jako stvořené přiléhají, můžeme, trvám, plným právem tento celkový úsudek pronésti: Hanumanem vytvořil nám Čech velezdařilé epos humoristickosatirické, které nejlepším toho druhu plodům cizojazyčným čestně po bok se může postaviti. — (P. d.)

Růže Sušilova, jednota bohoslovců brněnských, jako jiná léta i tohoto roku pořádá častější schůze členů svých. Ráz, jejž na sebe vzaly schůze rokem cyrillomethodějským, nezmizel ukončením roku posvátného, ale rozvíjí se stále bohatěji. Aby odchovala příští bojovníky pro vznešené své zájmy, kteří by vládli nejen slovem, ale i písmem, stará se o to, aby v organu svém uveřejňovala výbor prací svých členův a takto je poněkud širším kruhům obecenstva přivykala. A organ tento, jenž doposud vydáván byl lithografován, počala jednota přičiněním pilného svého předsedy vydávati tiskem, což značně k jeho rozkvětu a zdokonalení přispělo. „Museum,“ dočkavši se dvacátého roku svého trvání, vydáváno letos tiskem v úpravě velmi slušné, a důstojně repraesentuje „Růži Sušilovu“ na veřejnosť, byť i užší kruh zasvěcenců jí se jmenoval.

Schůzí pořádala jednota v prvním půlroce celkem 15, mezi nimiž jednu slavnostní, v poslední oktavě cyrillomethodějské, ukončujíc jí důstojně 1000-letou ročnici blažené smrti sv. apoštola a oslavujíc rozmnožení sv. patronů dioecese brněnské světcem sv. Klementem. V 15 těchto schůzích předneseno bylo celkem 8 prací po většině vědeckých a obšírných, z nichž jedna do bohovědy („Pokud možno vysvětliti sobě tajemství nejsv. Trojice rozumem“), tři do historie kulturní („Kterak byla půda věrověstům slovanským připravena,“ „Ráz slavností cyrillomethod. v roce 1885.,“ „O oltářích křesťanských“), jedna do historie literatury („O příčinách, které přivodily úpadek literatury české ve stol. XVII.“), jedna do hudby („O melodii, rythmu a o vztahu melodie ku podloženému textu“), jedna do cestopisů („Upomínky na cestu do Chorvatska“) spadá.

Mimo tyto přednesena byla promluva („Važme si svého jazyka“) a konečně obrázek z lidu („Poslední den v životě“). Básně předneseny tři; dvě cizí a jedna vlastní.

Stejně jako jiná léta pilně zakládají se knihovny na venkově, o jichž zdar stará se zvláštní k tomu zvolený výbor.

Vzájemný styk s jinými semináři jak ve vlasti tak i v jiných zemích slovanských pěstuje jednota čilou korrespondencí, která přičiněním všestranně činného pana předsedy hlavně letos velmi se vyvinula a utěšeně vzkvétá. Jsou to hlavně Chorvaté, kteří nadšeni pro věc slovanskou vlasteneckými svými dopisy nás potěšují a osvěžují.

Jednota těší se ze mnoha příznivců mezi kněžstvem, a za jejich podpory zdárně prospívá. *J. Š.*

Činnosť literarního spolku plzeňského. (Č. d.)[1]) Dne 25. ledna bylo na programu thema, jež má a může míti pro národ český veliký význam. Nežli přistoupím k referatu o přednášce samé, dovoluji si sám pronésti o věci několik slov. Prof. *Seydler* dobře praví v „Athaenei,“ že zvláště za poslední doby pěstuje se u nás poesie příliš mnoho na úkor vědy.

Bude každý s prof. Seydlerem souhlasiti, kdo si všímá všelijakých těch básní a básniček na měsíček, z nichž mnohé nemají jiné ceny, než té krámské, aneb, prozrazujíli skutečný talent, té, že jsou jaksi pobídkou k další básnické činnosti. Další chybou naší je, že to málo, co na poli vědy produkujeme, neumíme na trhu europském prodati. Vizme Maďary! Nezmiňuji se zde o jejich národní diplomacii politické, kterou provádějí maďarskou missivou pověření mužové v největších europských městech, u samých panovnických dvorů vliv maďarské politiky podporujíce; o jejich diplomacii, bych tak řekl, literarní však při této příležitosti pomlčeti nemohu, jež záleží v tom, že díla cenná svých autorů sami do cizích jazyků překládajíce, národy europské, kteří by jinak o Maďarech třeba ani nevěděli, aneb o nich všelijak soudili, s produktivitou svou seznamují a tím svému jménu a své národní cti nemálo slouží. Já si na př. přátelství domýšlivých Francouzův a ta rozličná vyznamenání, jichž se maďarským pohlavárům dostává z Francie, jinak nevysvětluji, než literarní touto diplomacií. Na takovém úkolu však nemůže pracovati jedinec, zvlášť víli napřed, že by marně tloukl na dvéře boháčův a šlechticů se žádostí o potřebnou podporu; toho se musí podjati, nemámeli magnátův a bohatých mecenášů jako Maďaři, spolek, spolek takový, jaký jest u národův europských t. zv. akademie věd, jejížto nákladem vycházejí největší slovníky, největší díla. Poláci, Maďaři, Srbové, Chorvaté, krom ostatních větších kulturních národů mají své akademie; aby-

[1]) Část tuto se svolením p. ref. vyňali jsme z pořadí a uveřejňujeme ji napřed pro časovou důležitosť její. *R.*

chom ji měli my, toho vyžaduje nejen česť, ale i kulturní stav a kulturní snahy našeho národu, jež budou jaksi, ujmeli se myšlénka ta, základním kamenem k ní. Vedlé základního kamene je však třeba k velké stavbě mnohem více. Kde vzíti a nedělati dluhův? Otázka ta byla předmětem úvahy, na niž p. jednatel opakováním návrhů, jež v české veřejnosti se již objevily, zvláště ale svým, zajisté výborným návrhem, stručně a jasně odpověděl.

Časopis „Pokrok,“ tak zněla asi slova jeho, přinesl nedávno návrh, aby národ sám si byl mecenášem a položil si základ k akademii věd, jako si vystavěl své národní divadlo. Prof. *Kaizl* tvrdil, že k tomu je zavázána vláda, jež má podporovati kulturní snahy národů. Též prof. *Rezek* míní, že by se suma (1 mil.) tak snadno již nesešla, a že stát má přispěti k akademii české, an vídenské dává sedmdesát tisíc roční subvence. Ježto by prý vláda považovala něco podobného za velký ústupek živlu českému, činí *Rezek* návrh, by se královská česká společnosť nauk za tím účelem sorganisovala, jež beztoho za svého skoro stoletého trvání mnoho nevykonala a nekoná, a to proto, že jsouc a majíc býti jaksi internationalní, zájmů národu zjednati si nedovedla. Mimo to je prý chybou velikou, že se z českých redakcí nikdo v sezení společnosti té nedostavuje, nikdo o ní nereferuje a nikdo též o ní neví, čehož listy německé neopomíjejí. Královská česká společnosť nauk má korrespondenci asi s 230 spolky podobnými, má jmění ku 60 tisícům, což činí ročně skoro 12 tisíc kapitálu disposičního. Ona musí býti utrakvistickou, kdežto akademie nauk musí býti výhradně českou. Statut krakovské akademie je potvrzen roku 1872.; ona má 12 tisíc od říše, 15 tisíc od sněmu, vedlé toho bohatý fond, tak že roční jmění tvoří 40 tisíc kromě stipendií, z nichž se honorují polské práce. Ruská vládne kapitálem ročním na 270 tisíc rublů, jichž používají však Němci. Srbská má ročních příjmů 15 tisíc dinárů (franků). Záhřebská dostala 50 tisíc od jihoslovanského mecenáše Strossmayera — zajisté hezký to základní fondek. Bohatě nadaná jest akademie uherská, r. 1805. zřízená Londýnská, pařížská a i vídenská mají tolik jmění, že i členové výkonní a osoby úřední mají své platy.

Jak lze zajistiti aspoň přiměřený kapitálek v národě našem? Sbírkami? Ty stíhají, tak p. přednášeč, jedny a tytéž kruhy, širší kruhy o tom nezvědí. Jeho návrh je: Zajistiti si podporu vlády a v národě sbírati takto: Roku 1888. bude slaviti zeměpán náš dne 2. prosince památku čtyřicetiletého svého panování. Budou při té příležitosti rozdílné sbírky. Nechť se sbírá na akademii věd! Roku 1887., 1888., snad i 1889. mohly by se vypsati ve všech českých okresích jednopercentové přirážky ke přímým daním, a bylo by 600 tisíc zde. Tímto návrhem ukončil p. jednatel svou přednášku s návrhem, aby předmětu tomu věnoval se ještě jeden večírek, by thema tak důležité podrobilo se všeobecné spolkové discussi a referat o tom by se uveřejnil v „Athaenei.“

(P. d.)

Stálci, spolek na podporu literatury české v Praze, konali 22. ún. valnou hromadu, kdež konstatováno, že členů činných bylo v uplynulém roce 231, kteří odebrali českých knih téměř za 5000 zl.

V katol.-pol. jedn. pro král. české 28. ún. předn. *Fr. Dvorský* o vlastenecké působnosti staré šlechty české, zvl. o „staré Češce,“ paní Zuzaně Černínové, jejíž dopisy r. 1866. v městském archivu Jindřichova Hradce nalezl a nyní ve zvláštní knize vydal.

Spolek českých knihkupcův uveřejňuje provolání na svou obranu proti výtkám stran drahoty knih a nízkých honorářů.

V širším sboru **Matice české** předn. 23. ún. prof. *V. Dušek* „O rozvoji časování v dialektech českých.“

Ve filosofické jednotě 27. ún. předn. *O. Hostinský* „O úloze a methodě esthetiky.“

V lit. řečnickém spol. **„Slavia“** 1. března předn. *Dr. Píč* „O Slovácích v Uhrách.“ — 8. bř. četl *K. Štěpánek* český překlad: „Roman v devíti dopisech“ od F. M. Dostojevského. — 15. března předn. *K. Štěpánek* „O vzájemnosti česko-ruské, zvláště za posledních let;“ *Ad. Hrstka* četl překlad povídky G. A. Kušelova-Bezborodka: „Don Quixot.“

V lit. odboru „Mor. Besedy“ 14. bř. ref. *Cejnek* o „Živeně,“ *Čermák* předn. „O stavu kontroversí rukopisných našich památek.“

V jičínské jednotě literarní 14. bř. předn. *Dr. Lohař* „Ze života Havlíčka Borovského.“

V Uměl. Besedě 20 ún. předn. *Ed. Jelínek* „O kněžně Lovické.“ — 6. bř. předn. *Metelka* „O Matěji Miechovském, polském historiku a geografu.“ — 13. bř. předložil *J. V. Frič* některé původní protokoly o nalezení Králov.dv. rukopisu.

V Besedě učitelské 13. bř. předn. *Fr. Dvorský* „Ze života české paní.“

Cyklus pěti veřejných přednášek pořádá spolek pro podporování chudých filosofů na české universitě v době postní od 13. března až do 10. dubna. Přednášky týkati se budou literatury, kulturní historie, aesthetiky, mediciny a fysiky, a konati se pořadem tímto: I. 13. března *Pavel Durdík*: „O mládí Ivana Sergějeviče Turgeněva;“ II. 20. března *Josef Kalousek*: „O novověkých předsudcích a učených pověrách;“ III. 27. bř. *Otakar Hostinský*: „O výkonném umění“ atd. První přednášku měl prosloviti prof. *Dr. Josef Durdík*: „O vlašském filosofu Brunovi,“ ale pro nahodilé překážky musel odříci.

V král. č. spol. nauk 22. ún. předn. prof. *Tomek*: „Něco z místopisu Starého města pražského v 15. století." — 8. bř. čteno pojedn. prof. *Sedláčka* o prvotním sídle a znaku rodu Lobkovického.

Jubilaeum. Dvacátou ročnici svého trvání a 60. narozeniny svého zakladatele, Svetozara Miletiće, slavila novosadská „Zastava."

II. Smíšené.

K obraně **Rukop. Královédv.** bude příslušná komise z r. 1880. od správního výboru musejního vyzvána, by podala své návrhy, potřebali nových zkoumání.

Spolek českých knihtiskařů žádá (viz „Veleslavína" č. 4.) na výboru „Ústř. Mat. školské," aby upustil od vydávání svého kalendáře, an prý z toho poměrně skrovný výtěžek vzchází, a zájmy tiskařského dělnictva tím více se poškozují. Měl li by kalendář býti takový, jaký byl letos, tu již i ze zřetele literarního jest si přáti, aby prosbě té bylo vyhověno. (Srv. posudek Hl. L. na str. 61.)

Ceny literarní vypisuje J. Otto v Praze, a sice: 100 duk. ve zl. za nejlepší pův. roman z dějin českých, aspoň na 40 stran „Zlaté Prahy." 10 duk. za nejl. pův. novellu z dějin českých neb moderní, asi 6 str. „Zl. Pr." 5 duk. za nejl. pův. povídku, humoresku nebo feuilleton pro 1 číslo „Zl. Pr." Zásylky obvyklým způsobem upravené přijímá red. „Zl. Pr.," a sice romanů do 1. října 1886., ostatní do 1. května 1886. — Cena Randova, úroky z 1000 zl. v r. 1860. odkázaných, za nejlepší česká dramata byla dosud za čtyři kusy vyplacena: za „Černou růži" Karlu Sabinovi 100 zl., za „Libuši" Zdenkovi hr. Kolovratovi 200 zl., za „Zkoušku státníkovu" Em. Bozděchovi 250 zl., za „Černé duše" Ladislavu Stroupežnickému 300 zl. Nyní, kdy zase úroků přibylo, vypisuje se cena 400 zl. za původní historické drama, které bylo v Národním divadle v čase od 19. listopadu 1883. do velkonoc r. 1887. poprvé provozováno a po nálezu soudců s nejlepším úspěchem se setkalo Dramatům z historie české dá se přednosť. — Král. č. spol. nauk vypisuje první soutěž za česká díla vědecká. Honorář vyplacen bude z „jubil. fondu pro vědeckou literaturu českou."

Do archivu vatikanského přece bude vyslán český badatel, a sice *Jul. Pažout*, adj. zemského archivu, který tam pobude asi 3 měsíce.

Nejlepší české humoresky, vycházející nákladem knihtiskárny J. R. Vilímka v Praze, v díle II. (seš. 1. a 2.) obsahují „Obležení města Račic r. 1848." od *Aug. Nevšímala*. Neškodilo by humoresce pranic, kdyby autor náboženství k žertům nepoužíval a tedy toho, co každému slušnému člověku jest posvátné, více šetřil. „Kantorovy trefuňky" jsou dosti zábavné. Musil však ten neohrabanec býti právě kantorem? Pro náš lid bychom takové „nejlepší humoresky" neodporučovali. *J. D.*

Scherrova Allg. Gesch. d. Literatur vyloučena z prostějovské okresní knihovny učitelské, že předpojatě napadá národnosť a vzdělanosť českou i francouzskou. — **P. Kopřivy** „Devatero řemeslo a desátá žebrota" vyloučena ze žákovských knihoven okr. slanského, ana kniha prý obsahuje vedlé mnohých krásných míst „místa nevhodná a výrazy sprosté."

V *Brehmově* **„Životě zvířat"** (obojživelníci a ryby, seš. 2. str. 79.) čteme: „Kdo ovšem věří ve věci nadpřirozené, ten nikdy nepídí se po tom, čemu učí zdravý rozum a přímé pozorování přírody!!" Soudný čtenáři, učiň si sám úsudek o této větě Brehmově! *J. D.*

Lipský měsíčník **„Der Salon f. Literatur, Kunst und Wissenschaft,"** v němž ob čas obšírné zprávy o české literatuře se vyskytují, přinesl nedávno zdařilý překlad eposu *Vrchlického* od *Edm. Grüna*, který v době nejbližší vydá objemný svazek básní Vrchlického.

Stolice jazyků slovanských byla roku lonského obsazena v Upsale ve Švédsku. Mladý učenec, Dr. Lundel, počal přednášeti právě v den vzpomínky tisícročního úmrtí sv. Methoda.

Národní dům ve Lvově, jejž Rusové haličtí s velikými oběťmi udržují, má nyní knihovnu, čítající 21.000 svazků.

Srbové lužičtí chtějí vydati veškery spisy slavného básníka svého Handrija Zeilerja, jichž vyšly dosud 2 svazky.

„Slovan," obrázkový, zábavně-politický list slovinský, přináší letos překlad drobných pověstí Čechových; dosud uveřejnil tři. Překl. *Al. Pirec*. V prvém svém čísle uveřejnil též překlad Raisovy básně „České srdce."

Dobrý srbský zábavný list **„Stražilovo,"** který vloni přestal vycházeti, počal letos v Novém Sadě vycházeti znova.

V Sarajevu počal Božidar Nikašinović vydávati nový illustrovaný, poučně-zábavný list **„Bosanska Vila."**

„Rus," časopis Aksakovem vydávaný, přestane vycházeti; choť Aksakova však, Anna Fedorovna, vydá sbírku jeho dosud z většiny nevydaných básní, a pokud možno úplnou korrespondenci.

Honorář u nás a v Anglii. Přispěvatel londýnského „Athenaea" dostane šestkráte větší honorář, nežli bývá největší honorář za literarní práci v Čechách. Ovšem u nás tak veliké honoráře platiti nikdy nebude možno, jest však přece přáti si, aby také české časopisy, a to kterékoli z nich, měly větší počet odběratelův — ale zároveň i řádných platitelů — nežli mají. Největší užitek z toho měl by jen čtenář sám. *Fr. Bačkovský.*

Kalendářů vytištěno v Rakousku r. 1885. 1,613.125 exemplarů, což jest o 1,380.191 méně než r. 1884.

Na vyplenění **nemravné literatury** hodlá jistý newyorský knihkupec založiti zvláštní list, jenž by podobné výtvory registroval s náležitou charakteristikou.

Nemilé chyby typografické vyskýtají se v Lindnerově spise „Drobné články paedagogické a psychologické," vydaném v „Bibl. paedagogických klassiků." Článek „Ethické základy vychovávání" skládá se z pěti oddílův, a název oddílu I. jest vysazen úplně z jiného písma nežli názvy oddílu II.—V. Na str. 44. jest pod čarou poznámka, která měla býti dána pod čáru na str. 45. Podobně také prvá poznámka na str. 75. náleží na str. 74. *—český.*

III. Životopisné.

Návštěva u **Bohd. Zaleského** (Jelínek: Slov. Sb. 3.).

Dopisy **Petra Dubrovského** Purkyňovi (Slov. Sb. 3.).

Gajdek T. (Tumpach: Slov. Sb. 3.).

Jablonského pomník v Kardašově Řečici má býti odhalen 8. srpna t. r.

Hajniš Fr. (Čenský: Osv. 3.).

Hanelův večer (Ibl: Pardub. L. 10.).

Herites Fr. (Zl. Pr. 14.).

Lacina Jos. (Kolda Malínský) (Zl. Pr. 12.).

Mikovec Ferd. Břet. (Vzpomínka J. Nerudy. Zl. Pr. 14.).

Frant. Palackého pomník od L. Wurzla má býti odhalen v Pí-ku 14. srpna t. r.

Lamanskij Vladim. Ivanovič (Slov. Pohl. 2.).

Památce Bohusl. Rajské (Ženské L. 3.).

Ze života Magd. Dobromily Rettigové (Bačkovský: Ženské L. 1. sl.).

Ludvík Šimek (Tyršová: Osv. 3.).

O milostných vztazích Fr. L. Čelakovského (Bačkovský: Kv. 3.).

V „Czasu“ nedávno uveřejněna německá báseň (s polským překladem od Stahlbergera), již *Goethe* kdysi složil na *Mickiewicze*. Báseň napsána na papíře se zlatou obrubou, a Mickiewicz ji až do smrti uchovával, aniž byla kde uveřejněna.

Jules Verne postřelen 11. bř. nebezpečně od šíleného synovce svého Gastona v Amiensu.

Fra Ivan Despot, mladý chorvatský básník, kritikou velebený jako nástupce Preradovićův, zemřel nedávno na ostrově Brači.

Leopold Gorenec, pilný překladatel z češtiny, ruštiny a polštiny do slovinštiny, kněz, zemřel 19. února. Počet překladů jeho na jazyk slovinský jest ohromný. Zesnulý zabýval se též pilně sbíráním písní a pověstí národních, z nichž mnohé uveřejnil v „Glasniku“ Janežičově. Psával pod různými jmény: Podgoriški, Lavoslav, Podgoričan; mnoho uveřejnil bez podpisu.

Hr. Lev Tolstoj upadl poslední doby do duševné choroby, která jeho práci duševné jistě učiní konec. Chce opustiti rodinu, jmění rozdati chudým, živiti se tělesnou prací. Nyní zaměstnává se šitím bot.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Královédvorský rukopis zaměstnává nyní hojně spisovatelstvo, kompetentní i nekompetentní; v pražských listech čísti lze již i posměšné poznámky a satirické úvahy o obou učencích, kteří spor opět roznítili, zvláště však o prof. *Dru. Masarykovi*. Pro přehlednosť podáváme všechny příslušné rozpravy, pomíjejíce ovšem všech méně věcných, hned po sobě.

Bačkovský, O některých účincích rkk. K. a Z. (Pokr. 73.).
Gebauer a Masaryk, Materialy ku věd. pos. rkk. K. a Z. (Athen. 6.).
Grégr Jul., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Nár. L. 63. sl.).
Hattala, Jagić urputněji nevraží na rukopis Královédvorský než Feifalik, dovolávaje se i filologických zázraků proti němu (Pokr. 52.).
Kalousek, O potřebě dalších zkoušek rkk. Králov. a Zelen. (Osv. 3.).
Podlipská, Myšlénky prostého čtenáře o rkk. Z. a K. (Lum. 8.).
Růžička, Na obranu rkk. Králov. a Zelen. (Lit. Ozn. 4. 5.).
Stoklasa, Slovo o chemickém zkoumání rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Nár. L. 72.).
Tůma, námitky proti rkk. se stanov. filolog. (Plz. L. 21.).
Proti nejnovějším útokům Gebaurovým a Massarykovým (sic) na Královédvorský rukop. (Kroměř. Nov. 18. sl.).
Nové hádky učencův o pravosti rukopisu Královédvorského (Pšovan 5.).
Důkazy pravosti a starobylosti rukopisu Královédvorského (Čásl. 21. a Kutnoh. L. 22. sl.).
Bačkovský, Kdo byla Ž. Jandová (Pokr. 69.).
Bartoš, „Ve prospěch českého čtení“ (Obz. 5. sl.).
Blánský, Názory Dostojevského a Turgeněva o ruském lidu (Zl. Pr. 11. sl.).
Debrnov, První pěstovatelé česk. zpěvu (Dalib. 9.).
Dvorský, Šlechta v české literatuře (Pr. Týd. 11. sl.).
Frič, Slovo o literatuře (Ženské L. 1. sl.).
Kořínek, Jablonského Moudrosť otcovská (Vesna 5. sl.).
Kouble, Slovinské spisovatelky (Slov. Sb. 3.).
Nydrle, Čítárna Britského musea a české knihy (Pokr. 51.).
Pohunek, Volné listy (Vlasť 6. sl.).
Špaček, Dědictví Maličkých (Vlasť 6.).
Vrchlický, Poesie francouzská r. 1885. (Pokr. 54.).
Zubatý, Některé myšlénky o výv. metr. formy (Listy filol. 1.).
Chléb v názorech lidu českého (Obz. 5.).
O literarním centru na Moravě (Obz. 4. sl.).
Naše hudební texty (Obz. 4.).
Naše Slovanství (Lit. Ozn. 4. 5.).
Sasinek, Zrno a plevy z neslovanskej literat. (Narodnie Noviny 34. sl.).
Naše kníhkupectvo (Narodnie Noviny 38.).
Fekonja, O početkih slovenske književnosti (Lubl. Zvon 1. sl.).
Podgornikova, Glasbeni pogovori (Slovan 2.).
Sedanji, Odlomek v zgodovini novega Balkana (Slovan 5.).
Trdina, Bajke in povesti o Gorjancih (Zvon 123. sl.).
Friedländer, Schicksale der homer. Poesie (Deutsche Rundschau 2.).
Knieschek, Die čechischen Marienklagen (Arch. f. slav. Philol. 1.).
Lorm, Deutsche Redacteure (Gegenw. 6.).
— Zur Frage des dram. Plagiats (Gegenw. 9.).
Podgornik, Der Verlust des Volkstums durch die Sprache (Grenzbote 4.).
Schönbach, Üb. d. amerik. Romandichtg. d. Gegenw. (Deutsche Rundsch. 6.).
Weber, Gedanken üb. Geschichte u. Geschichtsschreibung (Grenzbote 6.).
Ein neues Dantebuch (Die kathol. Bewegg. 1.).
Erinnerungen an Cäcilie Böhl v. Faber (Fernan Caballero) (Histor.-pol. Bl. 97[1].).
Leo XIII. u. d. kathol. Presse (Hist.-pol. Bl. 97[4].).
de Broglie, De progrés de l'apologétique (Annales d. l. philos. chrét. 2.).
Butel, Une nouvelle theorie littér. (Rev. d. monde cathol. 4.).
Gaillard, Le néologisme et la critique de l'art (Rev. d. monde cathol. 3.).
Quesnel, Poètes americains (Biblioth. univ. 2.).
Renouvier, Les problèmes de l'esthétique contemp. La nouvelle metrique (La Critique Philos. 7.).

Uzed, La société espagnole sous Philippe IV. d'après les drames de Calderon (La Controverse et le Contemp. 1.).
Blow, Dante's Purgatorio (The Journal of spec. Philos. 1.).
Dowden, Shakespeare's Sonnets (Academy 717.).
Saillens, The Religion of Victor Hugo (Andover Rev. 2.).
Victor Hugo and his critics (Athen. 3040.).
Labanca, Storia critica delle religioni (La Filos. d. scuole Ital. 32.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Vondruška: Časop. kat. duchov. 2.).
— Sebrané spisy (tamt.).
Bačkovský, Nové výzkumy a návrhy (Blažek: Lit. L. 5. [odp.]).
Bartoš, Dialektologie moravská (Hlas 62.).
Beňovský, Poetická knižnica. I. Legendy. (Slov. Pohl. 2.).
Brožík a Kvapil, Ruch (Papežík: Hl. L. 4.).
Čech, Pravda (Obz. 4. sl.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Čech a Heller, Květy (Vejchodský: Hl L. 4. sl.).
Chlumecký, Večer sv. Mikuláše (Vychov. 4.).
Durdík, Dějiny filos. nejnov. (Sommr: Kv. 3.; Vychodil: Hl. L. 4. sl.).
Dvorský, Dopisy české šlechtičny (Hlas 60.).
Frič, Paměti (Op. Týd. 20.; Nár. L. 64.).
Heyduk, Zaváté listy (Zl. Pr. 12.; Nár. L. 61.).
Herites, Psáno pod čáru II. (Č. Jih 23.).
Herrman, Švanda dudák (Zl. Pr. 12.).
Jagić, Briefwechsel zw. Dobrovský u. Kopitar (Brückner: Deutsche Ltztg. 10.).
Jirásek, Psohlavci (Wildmann: Vlasť 6.).
Kalus, Z Valašska (Sv. 11.; Vrzal: Hl. L. 4.).
Kapras, Paměť (Lit. L. 6.).
Lier, Arabesky a novelly I. (Vykoukal: Sv. 12.).
Lindner, Sborník paed. semináře (Hl. L 4.).
— Drobné články paed. a psychol. (Schauer: Pokr. 51.).
Mathon, Zábavná bibliotéka (Košťál: Pražský Týd. 10.).
Masaryk, Zákl. konkr. logiky (Hlavinka: Vlasť 6.).
Mojžíš-Marhan, Zlaté mládí (Kom. 12.).
Perwolf, Staroslov. řády a obyčeje (Arch. f. slav. Philol. 1.).
Podlipská, Povídky (Lit. L. 6.).
Rosický, Květy Americké, illustr. čtrnáctidenník belletr., New-York (Nár. L 66.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Lit. L. 6.).
Skočdopole, Ludmila, Anežka, Václav (Mergl: Vlasť 6.).
Šamberk, Éra Kubánkova (Zákrejs: Osv. 3.).
Tisovský, Povídky z kraje (Lit. L. 5).
Tomek, Novější dějep. rak. (Athen. 6.).
Trnobranský, Vybrané spisy veršem i prosou (Čech: Hl. L. 4.).
Třebízský, V podvečer pětilisté růže (Vykoukal: Svět. 13.).
— Ušlapán (Svět. 13.).
— Obrázky z naší min. (Želkovský: Hl. L. 4.).
Vajanský, Vilín (Lit. L. 6.).
Vrchlický, K životu (Zákrejs: Osv. 3.).
— Poesie italská (Lit Ozn. 4. 5.).
— Sonety samotáře (Mřiovský: Kv. 3.; Šolc: Hl. L. 4. sl.).
— Hudba v duši (Miřiovský: Kv. 3.; Nár. L. 54.).
— Povídky iron. a sentim. (Hlas 56. sl.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Winter, Starobylé obrázky (Nár. L. 62.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Zeyer. Legenda z Erinu (Zákrejs: Osv. 3.).
— Kronika o sv. Brandanu (Vrzal: Vlasť 6.).
Pokladnice mládeže (Soukal: Lit. L 6.).
Z mošničky povídkové babičky (Lit. L. 5.).
Ze zápisků české herečky (Nár. L. 61.).

VI. Knihopisné.

Chleborád, Věštcové slávy. Pr.
Dvorský, Dopisy české šlechtičny z polovice 17. stol. Pr.
Heyduk, Zaváté listy. Básně. Pr.
Jandl, Helena Martinovna. Br.
Katzer, Měsíc a geologie. Pr.
Kodym, Ve stínu hor. Novell. obr. a skizzy. Chrudim.
Kraszewski-Tumpach, Paměti neznámého. Br.
Kukla, Z ranních stínů. Drobné kresby. Karl.
Pazdírek, Zvuky slovanské. Skladby. V Mošténici
Preisová, Obrázky ze Slovenska. Pr.
Studničková, Snění a život. Novelly. Pr.
Tomek, Nowější dějepis rakauský. Pr.
Zeyer, Legenda z Erinu. Drama. Pr.
Buszczyński, Posłannictwo Słowian. Kr. 1885.
Chmielowski, Adam Mickiewicz. Warsz.
Krukowski, O słowiańskim kościele św. Krzyża i klasztorze Bened. Krak.
Leciejewski, Z życia Słowiénców. Kr.
Ribot-Steinhaus, Choroby pamięci. Warsz.
Glasir, Urvašî, Indijska drama Kâlidâsova. Na slov. jazik prel. Trst. 1885.
Jesenko, Obcňa zgodovina. Lublaň.
Jurčićevi zbrani spisi. 5. zvezek. Lub.
Kos, Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Lub.
Levec, Letopis, podíl Matice slovenske. Lub.
Marn, Jezičnik, kniga slovenska v XIX. veku. Lub.
Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti. (I. Cesta Chorvatův a Slovinců do Prahy. II. Návštěva Velehr. a Kroměř. III. Životop. slov. po většině dosud žijících mužů. IV. Přehl. chorv. lit. a živ. chorv. spis. V. Život a působení někt. vynikajících Čechů.) Lub.
Valjavec, Prinos k naglasu u novoslovenskem jaziku. Zagreb.
Кавелинъ, Задачи этики. Спб.
Лопухинъ, Соврем. западъ въ религ. — нравственномъ отнош. Спб.
Де-Роберти. Философія наук. Спб.
Черуяевъ, Непѣхи русской литер. въ западной Европѣ Каз. 1885.
Сборникъ статей по классич. древности. 2. Кіевъ 1885.
Bäumker, Das kath. deutsche Kirchenlied. Freib.
Kirchner, Wörterbuch d. philos. Grundbegriffe. 1. 2. Heidelb.
Kuhač, Südslav. Volkslieder. Jena.
Lotheissen, Margar. v. Navarra. Berl.
Mainländer, Die Philosophie der Erlösung. II. Frkft.
Meyer v. Waldeck, Russland. 2. Leipz.
Oncken, D. Zeitalter d. Revolution, d. Kaiserreichs u. d. Befreiungskriege. Berl
Reich, Blicke in d. Menschenleben. 1. Schaffh.
Reinholdt, Gesch. der russischen Litt. 6. 7. Leipz.
Ritter, Mendelssohn u. Lessing. 2. Aufl. Berl.

Rosenberg, Gesch. d. mod. Kunst. 1. Leipz. 1885.
Schröder, Glaube u. Aberglaube in altfranzös. Dichtungen. Erl.
Sicha, Namen u. Schwinden d. Slaven. Laibach.
Stern, Die deutsche Nationallit. v. Tode Goethes. Marbg.
Storck, 100 altportug. Lieder. Paderb. 1885.
Vilmar, Gesch. d. deutschen Nationallit. 22. Aufl. Marbg.
Wehl, Das junge Deutschl. Btrag zur Litgesch. unserer Zeit. Hamb.
Weller, Lexicon Pseudonymorum. 2. Aufl. Regsb.
Werner, Die ital. Philos. d. Ggwart. Wien.
Wollny, Der Materialismus im Verh. zu Relig. u. Moral. Lpzg.
Aulard, L'éloquence parlam. pend. la Révolut. franç. 1. 2. Par.
d'Avril, Saint Cyrille et s. Méthode. Par.
Bizeul et Boulay, Tableaux d'histoire littéraire. Par.
Durand, Mémoires sur Napol. et Marie-Louise. Par.
Hettinger-Jeannin, Apologie du christian. Trad. Par.
Loiseau, Histoire de la litt. portugaise. Par.
Montargis, L'esthétique de Schiller. Par.
Petit de Julleville, Histoire du théâtre en France. Par.
— Morceaux choisis des auteurs fr. Par.
Réville, La religion à Rome sous les Sévères Par.
Vapereau, Dictionn. universel des contemporains. Par.
Histoire de la philosophie depuis Moïse. Par.
Royce, The religions aspect of philosophy. Boston.
Sheldon, Studies in general history. Boston. 1885.
Ghetti, Giacomo Leopardi e la patria. Recanati.
Penco, Storia della letter. italiana. 1. Le origini. Firenze. 1885.
Pipitone, Saggio di letteratura contemp. 1. Palermo.

Feuilleton.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

Dvakrát již, o svátcích vánočních r. 1881. a letos vyšlo v Praze provolání, podepsané nejpřednějšími spisovately všech stavů — »Ve prospěch českého čtení.« Provolání ta, uveřejněna byvše ve všech našich časopisech bez rozdílu směrů, došla až na některé odstavce[1]) žádoucího ohlasu. Promluviliť v něm repraesentanti české literatury slova vážná, povznešená nad různé ty spory a třenice života všedního.

A prohlížímeli provolání z r. 1881. dnes, líbí se nám zvláště slova následující: »Český národ nechce býti již více popelkou; on rukou pevnou ujímá se své vlastní domácnosti, myslí, tvoří, pracuje — a co krásného vzejde z jeho dílny, o to začíná se děliti s jinými, ne jako někdo z podruží, ale jako rovný s rovným. — Ty doby minuly, kdy knihy a časopisy cizí poskytovaly více poučení a zábavy, než naše. Naše spisy jsou stejně dobré, cizí však berou si naši českou věc až příliš často za terč své zlovůle a svých útisků. Toho nesmíme déle trpěti mezi sebou. Kdo knize a časopisu z cizí, ano i nepřátelské strany přicházejícím dává přednosť před českými, není našincem; neboť zrovna tak snadno bude mu milejší cizota ve smýšlení, než ryzí české vlastenectví.«

Účinek tohoto společného vybídnutí byl skvělý; z ryze českých rodin vymítěny byly knihy a časopisy cizí a nahraženy domácími; listům a bibliothékám českým vzrostl počet odběratelů; zakládány byly spolky ku podpoře literatury, besedy čtenářské a knihovny druhů rozličných.

Následkem lepšího ruchu v obecenstvu vyvinul se i čilejší ruch v produktivních kruzích literarních. Založeny některé knihovny pro lid, tu i tam vyskytl se nový časopis, a nakladatelé vidouce obětavosť — pustili se i do většího vydávání děl, vyžadujících značného nákladu. Tak vzrostla literatura česká během několika chvil velmi utěšeně.

Jaký však div, že v ruchu tak velikém vyskytly se tu i tam též věci závadné, že tu i tam učiněno leccos též k neprospěchu dobré věci, že tu i tam vyjelo se ze střední cesty pravé na bezkolejí výstředečné.

Účelem řádků našich jest probrati celý stav našeho písemnictví v jeho světle i stínu, upozorniti na lecjakou tu vadu v úmyslu nejlepším a poraditi zároveň k nápravě. Píšeme úvahy své, dobře vědomi jsouce neodvislého stanoviska tohoto listu a na paměti majíce ryzí pravdu, fakta nezvratná, věci bez

[1]) Srv. úvahy *Fr. Bartoše* v „Obzoru,“ č. 5.

ohledu na osoby — jakýmž směrem jediné dobru posloužiti možno. Počátek učiníme hned **velkými spisy vědeckými**, k nimž počítáme arciť i časopisy. Vychází jich u nás již hezká řada, a původní naše »Čechy,« »Hrady a zámky,« »Národní divadlo,« »Všeobecná pathologie a therapie« i j. vydávají neklamné svědectví, že v oboru tomto můžeme směle závoditi s literaturami cizími. Jen to přání vroucí nemůžeme potlačiti, aby totiž více ještě než dosud dbáno bylo plodů domácích i v tomto oboru. Proč na př. nemohl místo překladu drahého Hellwaldova díla »Země a obyvatelé její« vydáván býti již v témž roce všeobecný zeměpis, sepsaný třebas společnou redakcí několika spisovatelů českých, jako děje se tak při vydávání mnohoslibné »Encyklopaedie paedagogické?« Proč místo Schweiger-Lerchenfeldova spisu »Na Východě« nepřikročilo se k vydání spisu »Na Východě,« na kterémž by na př. pracovali cestovatelé: Wünsch, Holeček, Jireček, Neruda, Toužimský a j., jimž krajiny ty nejsou neznámy? Vždyť dílo původní vždy více láká než překlad, a nikomu v literatuře sběhlému není neznámo, že čeští cestopiscové píší tak poutavě, že z Němců dovede tak psáti málo kdo. Spisovatelé němečtí apelují jen na trpělivosť čtenářů svých při spisech tohoto druhu; čeští poučují hravě a lehce až milo.

Snad namítne nám někdo, že by se dílo zdražilo illustracemi. Což však vypůjčení illustrací nepřijde dosti draho, porovnámeli je s původními, které by u nás hotoveny byly? A výsledek toho by byl, že by tak pořízeno bylo dílo nové, veskrze domácí a že bychom na ně nemusili pohlížeti jako na věc vypůjčenou, která nám je dobrou teprve tenkráte, udyž užili jí již jiní.

Ostatně bychom byli nakladatelům příštích našich cestopisů vždy tou radou upřímnou, aby ozdobili dílo cestopisné raději dvěmi obrazy důkladnými, než celým tuctem takových, s jakými setkáváme se ve mnohých cestopisech německých a z kterých neučiní si čtenář ani z daleka pojmu náležitého o místě, které představují. — Několik rysů, byť ozdobeny byly lupeny a věnci sebe fantastičtějšími — nepostačí obrazotvornosti čtenářově — zde vyžaduje se jasnosť a celosť obrazu.

Díla veliká odebírá u nás po většině jen duchovenstvo, učitelstvo (škol rozličných) a studentstvo. Toť pravdou u nás vůbec známou a často opakovanou. Zdali pak ale není v každém národě ještě jedné vrstvy, kteráž zvláště ku podporování podniků takových jest povolána? Ó zajisté! U nás je to především šlechta a bohatší třída vůbec, jako čeští továrníci a velkoobchodníci, statkáři, soukromníci a j. Jak ale veliká je skutečná podpora literatury české ve vrstvách těchto?

Nevíme, mnoholi účtů vydají čeští nakladatelé českým šlechticům za knihy vydané, tedy o těchto podporovatelích literatury slov šířiti oprávněnými býti se necítíme; že však čeští boháči nejméně na knihy vydají, jest jisto. Četli jsme nedávno v jedné redakci lístek takového pána, jímž omlouval se, že nelze mu časopis odborný, výtečně redigovaný, jenž stojí ročně 4 zl., odebírati pro zlé časy. Za týden po tom přivezli mu za 1500 zl. kočár! Pan Šimáček, podnikavý to nakladatel pražský, bohužel záhy zesnulý, psal v r. 1882. v »Oznamovateli« »Osvěty« Vlčkovy o vydávání Kottova »Slovníku česko-německého«: »Neuvěřil by nikdo, že ani jedny ani druhé noviny nepřinesly dosud jen poněkud slušnou, alespoň 20tiřádkovou úvahu o díle tomto! Když dali jsme 30ti nejbohatším pražským vlasteneckým rodinám slovník tento vázaný zaslati, obdrželi jsme jej od 29ti zpět. A každá z těchto rodin má jmění statisícův, ano i miliony! A tak jsme slavně,« dokládá týž pán dále, »dospěli se slovníkem tímto na 1000 odběratelů, mezi nimiž jest asi polovice studentů.«

V čem vězí tato netečnosť bohatších tříd našich k literatuře domácí? Ve lhostejnosti, kteráž byla dosud těm kruhům vlastní. »Právě tam,« praví jeden proslulý náš kritik, »kde hmotné prostředky ani by nepocítily výdaj na zakoupení třeba všech českých spisů, cokoli jich do roka vychází, vládne v tom ohledu největší netečnosť.« (P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 5.

Jan Al. Očadlík.

V pohrobních vzpomínkách na muže ve zdárné činnosti ducha sešedivělé konečná slova: »Díla započatého nedopřáno mu již dokonati . . .,« »Dříve nežli provedl započatý úkol svůj, vychvácen neúprosnou smrtí . . .,« doprovázíme upřímnou lítostí a soustrastí, vědouce, že v říši pravdy každá nová myšlénka jest platným činem a úspěchem v odvěkém o říši tu zápase, jenž nastalou ztrátou jen zdržen a stížen. Jaké však jsou city, jež budí vzpomínka na život sotva započatý a již skláceený, na činnosť u samého nápraží zastavenou, na skutky, ježto slovem »naděje« lze sice zahrnouti, ne však vystihnouti, ano ani tušiti . . .?

»Zapomnění« — hrůzyplná odpověď chladu hrobového — namítá se samo sebou, a přece mnohdy tak nezaslouženě, tak bezprávně, tak nespravedlivě!

Však bezedná nepaměti propasť, jížto jsi se, zesnulý příteli, i ve krátkou dobu šlechetného závodu vzpíral neúmornou snahou, idealním vzletem práce i působení, byť i jen ve kroužku úzce vymezeném, nemůže Tě schvátiti: jestiť tu dík srdcí obcováním Tvým oblažených, duší slovem i příkladem Tvým pro dobro zanícených, myslí myšlénkami Tvými povznesených a na dráhy blahoplodné zavedených. Hrozil jsi se pochmurného slova »nekrolog,« jejžto jsme si nejednou u sebe navzájem v duchu takhle objednávali, a povinnosť ta pak nastala, kdy snad nejméně jsme se nadáli: nuže, tu nikoli nekrolog, než jen přátelská vzpomínka životní, jíž povinen i časopis tento Tobě jakožto mravnímu spoluzakladateli nynějšího útvaru a směru svého. — —

Jan Al. Očadlík narodil se v Holešově na Moravě 24. února r. 1862., dosáhl tedy věku něco přes 24 roky, z nichž odečtuli asi 16 let prvého mládí, do ostatních 8 let ani nemohu vměstnati, co v nich všecko prožil, propracoval, probojoval, protrpěl. Ve školním roce 1874. počal studovati gymnasium v arcibiskupském semináři v Kroměříži. Tam vytrval celých osm let, poslední dva roky navštěvuje dle řádu domácího veřejné německé gymnasium kroměřížské. Co do přípravy vynikal dle příznivých okolností rodného města svého nade vše spolužáky, jimž ostatně nadáním a pílí po celou dobu studií neustupoval. Povahou náležel k nejčilejším a nejživějším z nich, jsa i k nevinným jinak výstřednostem nakloněn a nezřídka do nich zabíhaje. Mechanické práce štítil se nemálo, obíraje se zvláštní zálibou tím, kde přemýšlení a jakési samočinné vynalézavosti bylo potřebí, zvláště když odpovídalo citu jeho pro lad a lahodu, ať již myšlénkovou, ať formalní; rád obíral se soukromě kreslením, čímž formalní ten cit a smysl jeho stále se tříbil a živil: hudby z počátku neznaje, asi v polovici studií počal se jí obírati a dospěl ještě ku cviku a vzdělání dosti dobrému. S toho hlediska co se subjektivnému smyslu onomu příčilo, propadalo

smíchu jeho. takhle srdečnému, ale málo vítanému a zdánlivě jízlivému. Čím dále tím více směrem tím lišil se od ostatních, tak že počínání jeho nebylo prosto jakéhosi podivínství, jež mu potichu i zřejmě vytýkáno. A tak vedlo se mu až do konce: příkrosť jakási a ostrosť od něho odpuzovala, co zatím upřímnosť a idealnosť názorův jeho poutala.

Národní vědomí jeho propuklo divným způsobem později nežli záliba v písemnictvu českém, totiž vlastně v písemnictvu vůbec, jímž náhodou bylo české, jsouc nejpřístupnější: hleděl i zde především na prospěch svůj, na vzdělání a zušlechtění své. Prohlížeje listy jeho, nalézám větu, jak prý ve 3. třídě žehral na nás, že kupujeme hromadně — Češi i Němci — životopisek Palackého (Kalouskem tehda vydaný) — protestanta! Do nadšení vlasteneckého, tehda v ústavě sotva povstávajícího, jež by se jevilo v pilném českých knih kupování a četbě, jen zvolna byl pojímán: samozřejmě nescházelo při tom úkazů malicherných, a každá malichernosť budila spíše jeho satiru a úsměv, nežli snahu jí přispěti na pomoc. Tak ještě v 5. třídě, kde školní studium bylo již úplně německé, a my pocítivše potřebu soustavně a společně četbou i přednáškami cvičiti se ve slohu českém, založili jakýsi spolek literarní, zcela takořka lhostejně k počínání tomu pohlížel, ač sám do spolku vstoupil a již zatím probouzelo se v něm vědomí nadání básnického, jež brzy plnou silou snahy jeho opanovalo — mimo jiné též účinkem četby školské, klassické i moderní. Několik let (11. března 1883.) po prvých rozmarných veršících, spáchaných při školním studiu prosodie, psal mi o průběhu veršovnického cviku svého takto: »Vadu strašiti děsnou hrůzou [za dojmu Polákovy Vznešenosti přírody] a vyplňovati šestistopé metrum zbytečnými slovy, poněvadž jsem myšlének ani míti nemohl, nesl jsem sisyfovsky až do jara v septimě, kdy jsem posléze nabyl ponětí o rythmu a sloze, přiléhavosti trpné k látce, i přestal jsem napřed určovati tvar slohy, napřed vyhledati a napsati rýmy, o nichž jsem tušil, že by mohly se shoditi toku — bezmyšlénkových úsloví a vět (!!), a zvolil docela opačnou a správnou methodu; v septimě nechal jsem myšlénky a příměry obrazné prouditi, až byl myšlénkový oddíl celý, a podlé přirozeně vyplynulého útvaru slohy první řídím posud i slohy ostatní. Forma zevní jest mi nyní vůbec hříčkou.« Vydatnou průpravou byly mu při tom věrné překlady, o nichž i za tím účelem pracoval; na př. formalně zajisté nesnadného 18. zpěvu Iliady Homerovy, od Horatiových a j.

Myšlénky básnické, jichžto sám pohřešoval, bylo ovšem teprve sbírati; lyrické hříčky, jimiž básníci počínávají a u nás pohříchu i literaturu obtěžují, byly mu z té duše odporny. Z četby však nebyl dosud valně mnoho seznal mimo povídky (Pravdovy, Ehrenbergrovy a j.), a mimo drobty z básnické literatury předbřeznové (Kollára, Čelakovského, Jablonského), jež sice charakteristikami a líčeními dějin i nitra lidského jej poutala a šlechtila, duchu jeho však, mohutným vzruchům a obratům nakloněnému, prostotou svojí zcela přiměřená nebyla, aniž bylo, kdo by četbu jeho byl vhodně řídil. Tu bez velkého výběru Neruda s Máchou, Vrchlický s Čechem, Byron se Shakespearem, Dante se Slowackim, Mickiewicz s Poem, němečtí pak známější básníci ve valném trysku drali se naň, a z každého chtěl se něčemu přiučiti. S jiné strany studiem dějin středověkých, přednášených v ústavě od professora *Fr. Hrbáčka,* který souměrně seznamoval nás s dějinami politickými i kulturními, při osobách a událostech důležitějších unášeje žáky své úchvatnými líčeními povah, pohnutek, příčin a výsledků dějových a zjednávaje správný názor v niternou souvislosť a vývoj toho kterého dějstva, byl veden k jinému prameni tvorby básnické, ke studiu dějin, zvláště kulturních. Čím dále tím více uznávaje, jak důležito je studium toto, hleděl si nejvzácnějších spisů toho druhu, zvláště francouzských, jež aby i v originale mohl čísti, počal studovati frančinu; tak přečetl mimo domácí spisy známá díla Chateaubriandovo, Lamartinovo, Quizotovo, Mignetovo a j., připojuje se jaksi z počátku ke směru Hugovu, k nám tehdy Vrchlickým uváděnému. Z Vrchlického sbírek vždy nejvýše cenil »Duch a svět,« ovšem ne bez výjimky: k pozdějším sbírkám jeho z části také vztahoval ostrou poznámku o pražských »svazkovcích, jimž je hračkou stlouci na poloprázdné blány

velínové bezbarvých a roztoulaných veršů za 1 zl. 80 kr.« Z dějin obíral si postavy jednotlivých obrazů lyrickoepických s převahou lyrickou, jejichžto řadu později rozmnožil: pokud se pamatuji, bylo známé thema »Moravské pole« předmětem prvé větší básně jeho, neboť dosavadní spracování jeho více výpravné (na př. u Vocela), snaze jeho po psychologickém prohloubení nestačilo. Tím způsobem vžil se již zároveň do smýšlení vlasteneckého, a v sedmé třídě již stavěl se do popředí spolužáků, vydávaje psaný list studentský zábavněpoučný a pobádaje druhé ku práci.

Dle zmíněných rysů povahy své a uvedené četby stále ještě lnul více k živlům a postavám bouřlivým, revolučním, a nejsa s to, aby věcný a střízlivý soud si utvořil, aniž jej měl odkud čerpati, nechával živly takové působiti ve směr povahy a smýšlení svého způsobem až povážlivým. Na štěstí dříve než ve směru tom utkvěl, nescházelo dojmův, jež účinek ten poněkud zastavily a paralysovaly. Tak na př. v 7. a 8. třídě tehdejší ředitel státního gymnasia kroměřížského, *Fil. Klimscha,* vzácným vychovatelským taktem blahodárně naň působil, a o velikonocích v 8. třídě ředitel exercicií, velevzdělaný jesuita *P. Abel,* který právě o thematech podobných se rozhovořil, mnohý takový fantom přesvědčivě z duše vymluvil: na oba tu jmenované nebožtík vždy s uctivým díkem vzpomínal. Boje takových protivných zásad však, v nejhlubší útrobě procítěných, ho neušetřily žíravých účinků na mysl a organismus, beztoho ne silný a přílišnou prací zmořený: i skutečně upadl právě na sklonku studií gymnasijních do těžké nemoci horečné, z níž s těží vyváznul, tělesně sláb, duševně nemálo zjinačen.

Nastalá volba stavu nebyla mu již obtížnou, byť o ní, u jiných a dříve též u něho nemalé byly pochyby vznikaly. Nelíčenou přímostí svou, prostou vší přetvářky, nad jiné pak tím, že chtěje každého, zvláště osoby rozhodující, nadchnouti svými idealy a šlechetnými záměry, dával i přese vše zrazování přítele svého do nich nahlédnouti i lidem, již ani z daleka nebyli hodni a schopni důvěry takové, vzbudil si mnoho křivých posuzovatelův a osočovatelů. Tehda bez mnohých rozpaků vstoupil do bohosloví olomouckého, kdež na fakultě prof. bibl. studia S. Z., *Dr. Mlčoch,* a později prof. církevních dějin, *Dr. Kopallik* zvláště ve vývoj jeho působili, ve vývoj mravní i rozumový. Hned počal tříbiti se v něm ideal kněze, církvi a národu věrného: církvi *a* národu pravím, neboť již tehda stávalo se mu oboje nerozlučným. Církvi a národu — co tu látky na přemýšlení . . .! A on přemýšlel poctivě, přemýšleje o pravé podstatě té ubohé i d e e c y r i l l o m e t h o d ě j s k é, tak často nadarmo brané, jejímž výrazem bylo mu známé Sušilovo heslo, rovněž tak často nadarmo brané. Osobně stále byl na váhách, v jakém úřadě by kdysi nejlépe dvěma oněm vůdčím hvězdám života svého posloužil, aby již naň se připravoval: jedno toliko stále měl na očích, k čemu povolána se cítil, do literatury kdysi činně, prosou i básnictvím zasahovati a v obojím směru k obrodu jejímu dopomáhati. Důkladným studiem klassických děl o nejzávažnějších úkazech a oborech duševního života, v theologii (apologetice), filosofii (metafysice, kosmologii a aesthetice různých směrů), v dějinách vzdělanosti domohl se pevného stanoviska křesťanského a nastřádal si vědomostí, které zvláště v posledním oboru sluší nazvati ohromnými — nezanedbávaje životní stránky praktické. V této zamlouvala se mu nemálo povaha *Bolzanova,* jehožto spisy v alumnatě také rozšiřoval, tak že žertovně jmenováno jej »Bolzanem.«

Při neúnavné činnosti své často churavěl, ač jiných rád k opatrnosti napomínal. Kdy však jen poněkud ze zdraví se těšil, pokaždé vracel se k rozvrženým námětům básnickým, jež mu z té hojné látky takořka kouzelně rostly a s nimi i sbírka básní jeho. Hlavním úkolem bylo mu znázorniti v obrazech historických r o z v o j d u c h a j e d n o t l i v é h o i d ě j i n n é h o řečeným způsobem psychologickým na základě křesťanském: postavami takovými byli mu, pokud se pamatuji: Mojžíš, David s Jonathou, Bohočlověk ve zjevech idealně lidských, Julian Odpadlík . . . Roger Bacon, Komenský, Hus, Brown, ovšem Bolzano a mn. j. Proti Vrchlickému chystal sbírku »Dojmy a Roz-um.« proti Heydukově bezcenné básni »Za víru a volnosť« báseň stejného jména. Titulův jiných uváděti nemám za potřebno aniž

bych jich věrně uvésti dovedl. Pokud jsou mi četné i rozsáhlé skladby ty známy — uveřejněno, tuším, nebylo z nich pranic, neboť boje se osudu všech našich básníků směru křesťanského, nehodlal jimi na veřejnosť vystoupiti až po trvalé a důkladně provedené přátelské i autokritice — jsou plny hlubokých myšlének, původních obratů myšlénkových i slohových, ano co do obsažnosti filosofické až i přeplněny, právě pro horečnou píli jeho ve sbírání látky básnické; forma pak někdy je těžkopádná a místy příliš umělá, zase jen pro látku příliš bohatou, ač jinak i v nesnadných formách básnických, na př. ve znělce, hravě si vedl.

Posledním stadiem přípravného rozvoje bylo studium Slovanstva, již poněkud dříve započaté studiem Šafaříkových Starožitností Slovanských, pro něž *V. Brandl* články svými v »Obzoru« mnohé byl rozohnil. O tom převratě píše mi 5. prosince 1883.: »Subjektivismus postoupí místa slovansky objektivné poesii. Dbal jsem sice posavad ve skladbách dosti tonu národního, kde toho látka vysokých reflexí neučinila a priori nemožným — avšak slovanské poesie jsem neupotřebil, jelikož jsem jí neznal. Koře se poesii rozumující, nesnesl jsem prostě přítulných veršíků slovanského citu na repertoiru své četby. Chtěl jsem býti Slovanem, ale práce, abych se jím stal de facto a tak byl schopen kdys psáti »S l o v a n a E v r o p a« [za dojmu Čechovy »Evropy«] štítil jsem se. Ovšem byla příčina ospravedlňující i v tom, že nával myšlének nutil mne více k veršování než ke studiu. Četba polských dějin Siemińského a ruských Ustrjalovových rozhrnula mi tolik scen básnických, že okouzlen tou kořistí, zahořel jsem ku všestrannému studiu dějin a života Slovanů... Co jsem posud v září, říjnu a listopadu přečetl, na kolečkách bys neuvezl...;« jako na omluvu dodává poněkud níže: »Předčasné smrti již se nebojím: jsem zdráv jako rys...« Aby ruské věci mohl čísti v originale, studoval ruštinu; »Oněgin,« »Mrtvé duše« ... jej zatím zvláště poutaly v rozporech svých.

Rozechvělé snahy tyto dopřávaly mu málo klidu, a ze zdraví jednou podrytého pouze ob čas se těšil; ano ve třetím ročníku zachvácen jest opět těžkou nemocí, která jej přinutila na celý rok od studií ustati a na neštěstí jeho též opozdila o celý rok od činného života. Zotavil se opět k nepoznání a pokračoval ve pracích svých obvyklou pílí, přehlížeje a rovnaje nemilosrdně posavadní básnické plody své, a i v úvahách ukládaje názory své o básnictví, postavení jeho v životě národním a pod. Něco z nich uveřejnil v časopise tomto r. 1885., z pochopitelných příčin pseudonymně (pode jmény: *Hanuš Osvětič, Vojtěch Želkovský*); s hlediska křesťanského, na němž nyní pevně stál, posuzoval též práce jiných (podp. *A. J. O.*) — nejednou ostře a přísně, sotva kde však nespravedlivě. Posléze chystal za příčinou *Trakalova* spisku o právní filosofii obšírnou studii odbornou, též o Shakespearovi a j. Stále toužil po velkém naučně-zábavném měsíčníku moravském, na týchže zásadách křesťanských založeném, jenž by kritikou a zároveň skutečnými doklady a vzory jich hájil a zastupoval; časopis náš jen v prvé příčině mu vyhovoval, a proto chtěl jej stále druhou polovicí míti doplněn. Proto také s nemalou radostí uvítal nový měsíčník »Vlasť,« jehožto zdar s upřímným účastenstvím sledoval, chtěje se brzy státi též jeho spolupracovníkem. Také jej minulého roku v tomto časopise vřele doporučil, kterýžto posudek příliš mírný byl mu proto až i vytýkán jakožto nespravedlivý a stranný. Vida, že »Vlasť« letos již dosti jest zajištěna, než aby jí spravedlivý soud uškodil, dopsal letos (viz 1. číslo »Hlídky Lit.«) posudek o ostatních sešitech prvého ročníku, diktovaný jemu touž blahovůlí a nejlepším úmyslem, věci prospěti, i přiložil měřítko věcné a přísné. Nenadál se, že způsobí takový pokřik, zvláště když ostřejší místa a doklady s jeho svolením byly vypuštěny. Redakce posudek jeho směla uveřejniti s dobrým svědomím, vědouc, že pro »Vlasť« jest zaujat a schopnosti má více nežli kdo jiný, aby o c e l é m obsahu jejím úsudek mohl podati znalecký. K duplice, k níž některé hlasy vyzývaly, již se nedostal; vím však, jak asi celkem by byl odpověděl, a pro dobrou pověsť »Vlasti« lépe, že neodpověděl. Ale jsouli slova *Fr. Pohunka* o jakési »kritické příloze nekritického listu,« snad pochybou o kritické kompetenci *Očadlíkově,* tož třeba mi k obhájení cti zesnulého podotknouti, že se tu p. pisatel jejich šeredně zmýlil: sečtělostí

a soudností, jakou článek »Různé bejlí.« jinak záslužný a jen četných nástupců hodný, jeví a prozrazuje, nebožtík vládl již docela dobře ve druhém ročníku bohosloví: a za tři roky další také něco propracoval![1] Jinému listu pražskému, jenž za té příležitosti vyslovil naději (!), že »Hl. L.« »bude spravedliva k literatuře katolické,« nebožtík by asi odpověděl: Pánové, to není logické: ano, spravedliva k literatuře vůbec, tudíž i katolické, ale »spravedliva.« — —

Při vší práci nebožtík, jak řečeno, nezapomínal budoucnosti své, v níž by co nejlépe a nejpříhodněji mohl vykonávati, k čemu povolání a síly v sobě cítil; kteráž otázka letos, v posledním roce studií bohoslovných, tím důrazněji naň naléhala. Úkol volby té pojímal vážně, snad až příliš úzkostlivě a nepokojně, tak že z rozčilení toho počátkem března t. r. vypukla duševní choroba, jež vícekrát již marně oň se byla pokoušela. Byl se přese všechen odpor a i přátelské zrazování odhodlal vstoupiti do řeholního řádu, a sice benediktinského; zatím zhoršila se choroba jeho brzy tou měrou, že nastala potřeba odvézti jej do brněnského ústavu choromyslných: na cestu jej přiměli jen ukonejšením, že pojede do Rajhradu — obětovat se řádu a klášteru . . .

Bůh oběti té nepřijal; zaměnil ji za jinou . . .

Laskavý čtenář promine, neodhalímli pochmurné roušky s posledních drahého života toho dnů ještě pochmurnějších. Tělo, vysílené prací a zápasy, za několik dní podlehlo, duch pak očistěn sv. svátostmi, do jiného vyššího řádu, o němž tak rád a mnoho byl hloubal i básnil, vstoupil, 21. března o polednách, právě o slavnosti sv. Benedikta, zakladatele řádu, kterému se chtěl obětovati, v něm doufaje nejúčinněji pracovati o svém a krajanů svých blahu a spáse.

Bůh oběti té nepřijal, zaměniv ji za jinou . . .

P. J. Vychodil, O. S. B.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

(Č. d.) »Paleček« umínil si následovati šlépějí bratra Palečka. »Ze všeho toho můžete již souditi, že se mezi Vámi otáčeti dovedu. Jak se ale otáčeti chci a budu? — to jsou jiné otázky! Povšimněte si jen bičíku v ruce mé! — Ten nesmím odložiti; je také památka po otci mém. Musím se tedy s bičíkem otáčeti. Jestli jím někdy někoho zasáhnu — na mou kuši — to nebude vina má. Za tou příčinou bych radil, aby se mi všechny pošetilosti vyhnuly, aby se mne bláznovství stranilo, aby se marnosti ke mně nepřibližovaly — slovem: aby se mi nikdo do cesty nepletl, kdo stojí zaznamenán mezi lidskými vadami, jakož jest na př. pýcha, nadutosť, podlízavosť, nízké smýšlení anebo úmyslná zaslepenosť a nevlastenectví.«

»Paleček« se rozšířil v tisících a tisících exemplářích a proklestil cestu větším, vážnějším knihám.

Tyl přispíval radou i skutkem tomuto podniku, napsav nejednou i článek úvodní, jako na př. hned v prvním svazku, nebo v pátém, kamž napsal žertovné pojednání »Několik listů z mé staré tobolky.«

Prvního čísla »Palečka« musilo býti pořízeno až třetí vydání, což na dobu tehdejší mnoho znamená! Ostatních svazečků tisklo se po 4 tisících.

Na které strany bičík »Palečkův« nejraději a nejvíce zasahoval, o tom svědčí na př. následující vtipy:

[1] Pakli tím vysloven soud o kritické ceně „Hl. L.," tu nechtěje býti soudcem ve vlastní věci, za těch okolností pouze — mlčím. *Pozn. poř.*

»Tuto je tak nazvaná vlastenka — v kalupu; dokud v Českých Besedách tancuje, dala by pro vlasť duši; když k ní ale jazykem vlasti promluvíš, kouká jí z očí: »I kebns rú!«

»Tuto je vidět vlastence, kterak vlasti oběti přináší; klade totiž na oltář vlasti rozličné knihy a tam je — prodává.«

O prostonárodním a naivním humoru »Palečka« mohou tyto vtipy náležitého světla poskytnouti:

»Roztržitosť je zlá věc. Tak byl jeden člověk často velmi roztržitý; jednou přijda večer domů, svlíknul kabát a v roztržitosti ho položil do postele, sám pak se přes zábradlí u židlice přehodil; a jindy v roztržitosti svíčku do postele položil a sebe zhasnul.«

»Jistý malíř omaloval kámen na podobu dřeva tak mistrně, že ho každý za kus dřeva držel, ba když i kámen do vody hozen byl, nepotopil se, nýbrž jako kus dřeva plaval.«

Největší oblibě však těšila se »Cukrlátka,« sbírka to rozličných veršovaných vtipův a nápadů drobných, hodících se k nápisům na cukrovinky a bonbony. Sestavil je Filípek, a mnohé z nich podnes spatřujeme v pernikářských boudách na cukrových drobotinách.

I tyto průpovídky měly působiti ve smyslu vlasteneckém hlavně na české »panny.« Mnohé z nich jsou velmi podařené a mohlo by se jich ještě dnes se znamenitým prospěchem užívati.

Z tohoto důvodu uvádíme zde jich výběr:

Kdo zná v Čechách děvu
Bez krásy a zpěvu?

Kráse českých paní
Celý svět se klaní

Bez vlasti je život pouští,
Běda, kdo se jí sám spouští.

Co se leskne, nebývá vždy zlato;
vzpomeňte si také v lásce na to.

Hovor českých děv
Nejsladší je zpěv.

Kdo chce býti veselý,
Ať se s Čechy spřátelí.

Česká krev a české jméno
Nejvzácnější panen věno.

Že vše dívky Češka předčí,
O tom celá země svědčí.

Když mi panna česky odpoví,
Dá mi nejmilejší cukroví.

Kde se plným srdcem zpívá,
Tam Čech nejraději bývá.

Česky jste — jen věrně stůjte,
s Nečechy se nemilujte!

Já jsem Češka, to má pýcha,
Čecha zvolím za ženicha.

Za nejdražší cizinu
Nedám chudou otčinu.

Na důkaz, kterak oblíbeni byli u lidu českého vydavatelé »Palečka,« jakož i ostatní spisovatelé čeští, stoj zde výňatek ze článku Fr. Hajniše: »Přibylo do Prahy několik měšťanů z Krkonoš. Jeden z nich mi byl od mého známého doporučen, i byl jsem jim průvodcem po matičce Praze. Ačkoli se jim vše líbilo, přece bylo jejich největší touhou, by poznali básníky a spisovatele osobně. Zavedl jsem je do kavárny k »Červenému orlu,« kam chodíval Hanka, Čelakovský, Franta Šumavský, Tomíček, Tyl a j. Když jsme z kavárny odcházeli, jeden z venkovanů pravil: »Blažený orle, pode svýma křídloma chováš pravé poklady.« Ráno před osmou hodinou stál jsem s nimi v Karlově ulici blíže Klementinské koleje, kudy slavný Jungmann, jsa ředitelem staroměstského gymnasia, tu dobu chodíval. Čekali jsme s napjetím — a hle, tu přicházel náš tichý genius; jak jsem je naň upozornil, všichni smekli a upřenými zraky na Jungmanna pohlíželi, až nám v koleji zmizel. Potom nejstarší z nich obrátil se ke mně a se slzou v oku pravil: »Pane, vy jste nás velice oblažil, díky Vám!« Ach, jak

nám toho venku budou záviděti, že jsme viděli Jungmanna!« Jeho slza však byla výmluvnější, nežli jeho slova. Odpůldne vedl jsem venkovany do knihkupectví Pospíšilova. Když tam nakoupili, přišel právě Rubeš a Tupý (Jablonský) do krámu, k nimžto později ještě Tyl přibyl. Já venkovanům ihned oznámil, kdo ti pánové jsou. Ačkoli již nakoupeno měli, nevzdalovali se přece z krámu. Po chvíli p. Pospíšil tázal se jich: »Pánové, ráčíte ještě něco?« I odvětil jejich řečník: »Prosíme za odpuštěnou; ale my jsme venkovské mušky a rádi bychom trochu ve stínu těchto lvů pobyli.« Odtamtud zavedl jsem je do Karlovy ulice, bych jim v domě pana Neureutera ukázal tenkráte novou sochu Karla IV.; po té jsme v hospůdce v témže domě zasedli. Náhodou přibyli tam Rubeš s Filípkem; já venkovany s nimi seznámil, a všichni vespolek jsme si po přátelsku zahovořili. Venkované byli jako v ráji. Když Rubeš s Filípkem odešli, jeden z nich pravil ke druhým: »Ach, jak budou diviti se venku, až budeme povídati, že jsme celou hodinu mluvili s panem Rubešem! Oč že nám to nebudou věřiti, až jim řekneme, že pan Rubeš právě tak mluví a vypadá, jako jiný člověk.«

Na důkaz veliké oblíbenosti »Palečka« obdržel Rubeš z Králové Hradce od horlivých čtenářek s projevením zvláštní úcty váček na tabák, na němžto byly »Palečkovy« obrázky vypodobněny.

Avšak za svoje horlivé apoštolování docházeli naši humoristé mnohých strastí od přísných censorů. Hajniš vypravuje o tom sám ve své vzpomínce na Fr. Jer. Rubeše: »Když si tenkráte člověk spisovatel ke stolku sedl, aby dítky ducha svého na papír přenášel, viděl vždy před sebou obraz přísného censora. Kde se nyní paragrafy kmitají, tam vznášel se pan censor. Za to byla ale matička censura velmi starostliva, abychom nijak k úrazu nepřišli, a nezřídka se stalo, že si dal pan censor spisovatele zavolat a jej pro lecjaké výrazy a myšlénky notně vyplísnil, až tomuto horko na čele vystalo. Avšak takové horko bylo snesitelnější, než nynější chládek.

Já se pamatuji, že jeden již dávno v Pánu zesnulý censor přísně žádal, aby se každý spisovatel svým skutečným a pravým jménem podepisoval, a bylo mu solí v očích, když se psal na př.:

Tyl = Skalný
Rubeš = Čížkovský
Sabina = Sabinský
Tupý = Jablonský
Filípek = Líp,

a když si pak ještě nějaké křestní jméno, o němž v matrice ani zmínky nebylo, přidal, na př. Jaroslav, Jaromír, Břetislav, tu nemilosť p. censora dosáhla nejvyššího stupně. Stalo se též, že takové jméno jednou vyškrtl a poručil, aby se spisovatel vykázal, jak se skutečně jmenuje. Právě v tu dobu z čista jasna objevil se článek, jak se mi zdá, ve »Květech,« se jménem Bačkora, spisovatele to dosud mezi námi žijícího. Pan censor dal si zavolati redaktora Tyla, a celý rozkacený se na něj osopil: »Já si konečně zapovídám, abyste si ze mne tropili blázny. Nechal jsem si již lecjaké jméno líbit, ale Bačkora! poslouchejte, Bačkora! ne, to je přes příliš!« I stálo to Tyla velké namáhání, dříve než pana censora přesvědčil, že pan Bačkora skutečně a opravdu se jmenuje Bačkora.«

K poslednímu ročníku »Palečka« mohl Rubeš velmi málo již pro mnohé své zaměstnání přispěti. Roku 1847. rozžehnal se »Paleček« se světem.

Václav Filípek znám byl jakožto humorista po celé vlasti. Když *J. Kouble* a *F. K. Drahoňovský* mínili vydati almanach »Krakonoš,« jenž by se stal střediskem humoristických sil, obrátili se na Filípka s následujícím přípisem: »Vaše Blahorodí,

vysoce ctěný pane! Nížepsaným jest předobře známo, kterak Vy, vysoce ctěný pane, ráčíte býti mistrem ve vypravování humoristickém, a proto osmělují se projeviti přání vroucí, kéž by některou drahocennou prací ze šťastného péra Vašnostina almanachu tomu se dostalo okrasy, ceny a zvláštního doporučení. Přání toto vroucí hledá oddechu a výrazu v snažné a uctivé prosbě, aby Vaše Blahorodí některým plodem Své roztomilé žertovné Musy »Krakonoši« ozdobiti a obdařiti ráčilo. — U paty Krakonoše, dne 10. dubna 1859.«

Humoristika Filípkova byla svěží, bystrá a vyznamenávala se svojí milou, srdečnou tendencí vlasteneckou, pro kterou také »Paleček« v probuzení národním zaujímá místo nikoliv poslední. (P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(O.) V bodrckých zemích vlchevci pomocí Němců bouří lid a chystají pomstu. Ve slavnosti, ku které přilákána i Jitruška, projevuje ona pravé úmysly jejich, právě v opak, čeho po ní vlchvec žádá: »Až zboříte dřevěné kostelíky, až vyvrátíte kříže, budou poslední chvíle vašich životů.« »Buď prokleta... na věky prokleta... ne v kukavici... ale v mořskou ženu...« vlchvec zahřímal a marně již pátrá Jitřenec po paní své...

Strange táhne proti Němcům a vlchevcům; »černý rytíř« k němu se přidává. Dobrohost staví se hlavní tlupě v odpor hřímavými slovy, až jej zastihuje smrtící střela. V bitvě Němci poraženi, ale Dobrohost umírá: »Dílo mé skončeno, ale nehotovo... Kdo je zakončí?... Či že opravdu souzeno, aby zde slovanský hlahol vymizel?...« Posledními slovy volá o smilování boží a pozdravuje svou Drahušku... — —

Máť zírá láskyplným zrakem
pod sněhových krajek řasný lem,
kde jak andělíček pod oblakem
dítko usmívá se blahým snem.
Při tom jedva slyšně rtové její
kolébavku prostomilou pějí —
cizí slov je zvuk i nápěv sladký,
neznají tu píseň dánské matky.
Ale ševelem těch rodných zvuků
Dagmar uhýčkává duše muku,
prchá z tísně přítomnosti zpět...,

Mezi ní a Valdemarem klade se těžký chmurný stín; Valdemar

časem unikal z těch mrzkých žárů,
zamítaje svůdnou Berengáru...
prchal v náruč tiché Dagmary;
ale brzy v čarodějky sluj
zpět jej táhla neúdolná síla —

Dagmaře zbývá jen sličný pacholíček, s nímžto se baví pohádkami a písněmi...; Ale pohádky ty jaksi smutně končívají, zvláště ta o kněžici Ryzci, jejž od Holubinky jeho odloudily a do tenat svých zapředly čarovné vnady Muchomůrky královny...

Odstavec tento jest ukázkou nejtklivější poesie srdce mateřského, poesie základním motivem svým opravdu české, domácí. Pochmurným rázem pak uvádí do nálady episody následující (mořská žena) a zpěvu posledního (VII. Dagmar umírá). Náhle totiž přivádějí mořskou ženu, ženu z krajin polabských, zachycenou kdesi na moři. Ta klne Dagmaře i národu jejímu, národu poddanému i rodnému... za to, že za vlády její zničena samostatnosť krajanův jejích. Dagmar k tomu:

Věř, že strašný osud tvého lidu
žhavým spárem do nitra mi sahá.
Umenšiť jsem chtěla jeho bídu.
A co lásky hlas na vůli muže,
co dlaň slabá v kole dějin zmůže,

vykonala jsem. Ach, těžko zvrátí
ženy sval běh toho kolesa,
které v bezedno tvůj národ chvátí —
zde ruk svatých přejte nebesa!

Dokud budu žíť — Ach! tvoje ústa
věstila mi blízký skon, a v duchu
stín mi tajemný se plíží zhusta...
Spravedlivý je tvůj hněv:
kdyby božské lásky blahý zjev
byl k vám svítal z láskyplných zraků,
dleli byste v církve svaté lůně,
jak my péčí bratrů ze Soluně.
Láska jesti přední zákon víry,
který ze rtů Kristových k nám vane...

Za řeči podobné změnil se výraz tváře ženiny, a jakoby uzdravena líbajíc ruku Dagmařinu žehná jí, jako dříve klnula... Co se vyplní?

Třebízského mořská žena, nám již známá, přichází k Dagmaře s poselstvím od biskupa Valdemara, žijícího nyní v šílenství kdesi ve skalisku pobřežním: vzdáváť se totiž koruny ve prospěch synáčka Dagmařina. Taktéž zastihuje Dagmaru, ana vykládá Valdemárkovi o vítězství Soběslavovu u Chlumce, budíc jeho touhu podívati se do Čech. Mořská žena nemůže jí prý škoditi, pro onen věnec z mořské trávy, jímž o příchodu loď její ovinuli: podává jen proužek pergamenový, žádá jen o tři vlasy se hlavy Dagmařiny, až ji Dagmar poznává: Jitruška jakoby ze sna se probouzí a odpočine si. V tom přichází průvod s bojiště polabského, se zprávou sice o mrtvém Dobrohostu, ale také s Jitřencem, jenž tu s paní svou se shledává. Ještě biskupa by Dagmar ráda dostala na dvůr královský; vydává se k němu, kde se shledá se — Soběhrdem, někdy »černým rytířem,« někdy zase plavcem. Mluví po česku: »Buď mi milostiva... Když jsi opustila vlasť, přál jsem ti všecko nejlepší... Ale v mé duši ozýval se hrozný hlas... Já ten hlas tlumil, ale nemohl jsem... Já šel za tebou, abych tvému choti zkazil všecko štěstí života... Já nabídl Valdemarovi služeb svých... Ale sotva že jsem tě spatřil, bylo po všem — — Nevíš, jak jsem strádal... Já bloudil kolem hradu tvého... Uměl jsem o královně Dagmar pohádek — všecko poslouchalo... já rozséval mezi lidem k tobě lásku, oddanosť i věrnosť... Snil jsem o štěstí po boku tvém...«

»Stalo se jinak, Soběhrde, nelituj toho...«

Ale na hrad královský Soběhrd nechce nikterak; jde do země bodrcké, aby se ujal dědictví otce Dobrohosta. Valdemar biskup odjíždí s ní, a dvůr královský dávno neviděl obyvatelů tak šťastných, jako tentokráte. »Stalať se pravnučka Drahomířina dánským vlastem opravdu Ludmilou — kterou jí připomínala ratolesť s dubu svatováclavského — i přinesla uhněteným větvím slovanským na severu úlevu i útěchu, byť i jen na čas svého života. A v památce její blahořečí do dneška všecken dánský národ lidu českému, z něhož vyšla nejslavnější jeho královna: Dagmar — paní denní.«

Tímto krásným souzvukem končí *Třebízský*.

Soud o díle jeho, jehož obsah podal jsem tak obšírně, aby cena skladby tím snáze vynikla každému, kdo trpělivě přehled sledoval, není již pochybný. Nesluší zde klásti měřítka příliš přísného, jaké klademe k romanu modernímu. Dovolenoli však souditi již předkem beze vší krasovědné reflexe, z dojmu bezprostředního — a zajisté dovoleno — tož roman již tím se nezamlouvá, že — nudí. Zvláště přední oddíly ve mnohých částech opravdu jsou chabé, a jen s nechutí básníka ve všech podrobnostech sledujeme. Vinna tím nejen forma, nýbrž celá skladba. Děj příliš jest roztříštěn, aby mu dostačilo jednotidlo tak slabé, jakým jest pouhé jméno Dagmařino — více skutečně ho nepojí než to jméno. Jinak protivy pohanstva a kře-

sťanstva, křesťanstva pravého a pakřesťanstva zištného provedeny do nejostřejších krajností, tu a tam až upřílišeny: živlů báječných pak použito místy měrou až povážlivou, což méně vhodno tam, kde celý děj tím bývá pošinován. Z postav upoutala básníka — žel, že ne i čtenáře — Dagmar: Třebízského Drahuška je dítě zázračné, Dagmar pak světice; tam charakter upřílišený neuspokojuje zájmu, zde stává se místy mdlým, ač nelze upříti, že idealní, téměř nadpozemskou výší svou povznáší, přivozuje častěji výjevy plné čisté poesie. Nejzdařilejší jest ostře naznačená postava Dobrohostova; za to Přemysl trpí jakousi neurčitostí a mlhavostí, jež neodpovídá ani charakteru dějinnému ani úkolu, jenž ve příslušné části Třebízským jemu přikázán: býti vlastním nosičem a v mezích událostmi vytčených jaksi ředitelem děje, až by jej převzala Dagmar. Zevnější forma pak jest po způsobu Třebízského nemírně manýrovaná, řekl bych až i změkčilá a chorobná. To ustavičné tečkování, vzdychání, pomlčování atd. se omrzí a unaví.

Tolik řečeno o díle uměleckém. Jakožto romanová četba z dějin vlasteneckých vyplní dílo — až na zmíněné podmínky — úkol četby povznášející a zušlechťující lépe nežli kterékoli dílo Třebízského. —

Zmíněno tu národních písní dánských o Dagmaře, obsahujících některé motivy, básnického zpracování skutečně hodné a v dílech našich také použité.[1]) Budiž dovoleno některé zde stručně naznačiti. Čteme tam jména a charaktery poslů svatebních, o hře v šachy, napomenutí otcovské:

Na česť svou pamatuj tam ve vlasti vzdálené.
Buď bohabojná, ctnostná, toť snaha žití tvého,
Bys štědrou byla, útěchou poddaného;

[1]) Viz *J. E. Vocel,* Dánské národní písně o královně Markétě, Dagmar nazvané, v Čas. Č. M. 1846., str. 769.—785.; podány tu celkem 4.

Dagmar, z daleka vidouc Valdemara, ptá se, kdo to, a vytýká pak Strangemu, jenžto chválil krásu pána svého:

Snad budeš želeť toho, že jsi tak drze lhál (sic),
Neb zdá se, že j e n j e d n o m á o k o d á n s k ý k r á l.

Lid s jásotem ji přijímá. Velmi krásný rys obsahuje odstavec II. Věno manželské; matka Dagmaře totiž na rozloučenou na srdce kladla, by h l e d ě l a s t r ý c e b i s k u p a V a l d e m a r a p r o s b a m i z v ě z e n í v y p r o s t i t i, kteréhož motivu *Třebízský* velevhodně použil (str. 410.); i o nevděku biskupově vypráví národní píseň. Mořská žena zlořečí Dagmaře i dítkám jejím; dobrotou její obměkčena dobrořečí. Dagmar blíží se smrti; volá k sobě Kristinu, jižto si hned z počátku z průvodu svatebního byla oblíbila; posýlá pro Valdemara:

A král teď stolec překotil, ž e k a ž d á k o s t k a z n ě l a,
Ó nedej pane nebeský, by Dagmar mi umřela!

Dagmar veřejně prohlašuje:

vždyť jsem nezhřešila,
Jen že jsem rukáv hedbávný v neděli vroubila.

Prosí chotě, aby uvězněné propustil, »B e r n g e r t u« z m y s l i p u s t i l a nejmladšího syna přede smrtí svou za krále dal vyvoliti, aby syn Berngertin ho neutratil; Kristinu aby pojal za manželku, což král odpírá;

Ach, kdybych tenkrát v neděli rukávek nevroubila,
Neměla bych noc těžkou a nikdy bych nezhřešila.

A slyšte, pane, ještě, co vám zjevím této chvíle,
Že andělíčky na nebi již po mně touží míle (sic).

A volá čas, bych odešla již odtud bez prodlení:
Játˇ po dušičkách toužím — slyš nebeských zvonků zvnění!

Viděti z toho, že oba básníci, zvláště pak *Čech,* k základům v tradici lidové daným těsně přilnuli a je po svém zpracovali, vypustivše, co k rázovitosti nepřispívá, a doplnivše, co by celek souměrně zaokrouhlilo, tak že motivů zcela nových poměrně málo nalezneme, ode-

zírajíc ovšem od prvé části v romaně *Třebízského*. *Čech* až do konce při podání národním setrvává. kteréž i k úchvatnému závěru jeho (VII. Dagmar umírá) přispělo.

Jaká divoká to honba vichří plání?
Valdemar to letí, za ním dánští páni...
— — — — — — — — —

Dagmar umírá.

Jarní luhy chmurou zastřely se králi,
vše se halí smutkem, kam jen pozírá,
lesy teskně šumí, vodou pláč se valí,
jarní vítr kvílí: Dagmar umírá.

Před chvílí jej vnadil úsměv děvy cizí,
vínem přetékalo číše zlato ryzí,
kostky chřestěly —
lítosť palčivá teď srdce rozdírá
a ret úpí k nebi: Dagmar umírá.

U lože Dagmařina vidíme postavy z poselství svatebního; posléze přibývá ještě kmet — biskup Valdemar, žádaje odpuštění.

Všechno, biskupe, vše z plna srdce ráda
odpustila jsem. Leč sama břímě nosím,
které svěcená jen ruka s duše skládá.
Bůh tě semo vedl: slyš mou zpověď, prosím.

Biskup se zdráhá, zova se sám světa vyvrhelem, nehodným prý vyslyšeti zpověď »zjevu nebeského.« Dagmar však odpovídá:

byť tvé nitro vřelo
kvasem nepravosti, jenom svatý třpyt
víra moje vidí, jenž ti věnčí čelo —

Lásku k manželi (sic) jsem zachovala stále,
on vždy ňader mých byl hvězdou jedinou —
ale někdy přece od podoby krále
zalétal můj duch za jinou vidinou.
Na obličej mrtvý pohledla jsem kdysi,
na tvář panice, jenž cedil za mne krev —
odtud nejednou ty bledé, ztuhlé rysy
zřela jsem —

Básník tedy použil motivu jaksi zpovědního v písni národní ku zpovědi skutečné, změniv dle požadavku básnického zcela psychologicky obsah její. Valdemar prosí za odpuštění, klna vášni své, kteráž odvedla jej od věrné Dagmary k vášnivé Berengarii. Hluboce dojemný jest poslední výjev, než aby směla býti setřena slza, již loudí mistrovská líčeň básníkova, pročež stoj zde doslovně:

Dagmar objímá klečícího krále,
povznáší jej k sobě rukou chladnoucí.
Polibek vtisk retů bledé na krále,
celuje jí slzy s tváře vadnoucí.
Kněžna šepce k němu: „Jestli na tvou dráhu
z mojich očí slabý paprsk blaha vnik',
dosti mám. A tobě já na smrti prahu
za každý zjev lásky vroucí skládám dík. —
Mého sirotka veď ku pravdě a ctnosti — —
Berengaru — duch můj, ach! zlou tuchu hostí,
že strasť přinese tvé říši do vínku —,
zkoumej, zda vděk těla chová duše krásu,
učiň pak po radě ducha, srdce hlasu —
a mně zachovej vždy tichou vzpomínku.
A teď — cítím, že se smysly moje kalí —
vládni v míru zlatém — miluj chudý lid —
a buď —“ náhle smrtná bledosť tvář jí halí,
ret se třese, mlhou zastírá se vid;
ale silou duše přemahá tu mdlobu
a hlas její zvučně, dojímavě zní:
„Jediné jen slovo, posýlám je z hrobu,
svoji úpěnlivou prosbu poslední:
Nad ostatky Slávů vznášej vlídnou ruku —
nad ubohým —“ zmlkla, z prsou dral se ston,
ještě „otec,“ „matka,“ „vlasti“ v matném zvuku
zaznělo a ruka z řásných ňadra clon
vyňala dar matčin, křížek v jemné zdobě,
vroucně přitiskla jej na třesavý ret;
ke vchodu pak ruku vztáhla, přejíc sobě
všechny milé tváře v posled uvidět.

Posléze přichází věrný panoš Dagmařin, vyslaný pro krále, jenž na cestě spadnuv s koně, pěšky dospívá ještě k milované paní právě umírající:

k loži zdrcen klesá, v pelesť čelo níží
a štká usedavě — Dagmar umírá.
Dagmar umírá. Zas tajemný sen blahý
kmitem hvězdojasným zdobí její tahy,
ale zraky spjaty, brva jen se chví.
Ticho v komnatě; vzdech jenom vůkol vane —
máj v tom z venčí, s větve květem obsypané
růži mroucí poslal zpěvné poselství.

V perličkách těch zvuků celá duše taje,
neslyšel tak nikdo ptačí hrdlo pět,
rokotá jen ptáček, jak by s větvic ráje
hvězdnatých byl sletěl na ten bídný svět.
Utichnul. Než poslyš! Zdá se, jak by nyní
zašumělo velké křídlo anděla
a zvuk čarovný zní tiše, libě síní,
jako zvonky rajské — Dagmar umřela.

Před skonem se lehce ruka její vznesla
a jak poslední lesk žití v oku zhas',
panoši, jenž klečel vedle lože, klesla
tuhá v kadeřavý, zlatorusý vlas.
Na rty korálové, na bělostná líčka
s libým úsměvem se snesl věčný klid;
odletěla bílá, tichá holubička,
po níž toužiť bude věčně dánský lid.

V obšírném obsahu vytčeny pokaždé neb aspoň většinou momenty rozhodující v soudě krasovědném, tak že jen málo zbývá dodati. Co do skladby o sobě považované báseň vyniká jednolitostí, jíž nejsme zvykli vídati u moderních děl toho druhu. Široké počáteční exposici — lzeli tak říci —, chovající zárodky dějův a charakterů, vyhověno průběhem básně v dějích i charakterech úplně a důsledně; zájem čím dále tím více se súžuje na osobu hlavní a tím ovšem stoupá. Líceň bojů polabských, jíž páni dánští chtějí královnu svou vlastně baviti, ač ne bez osobní cti a chlouby, obdivně odpovídá nastávajícímu poslání královny zubožených národů těch, pošlé z rodu pokrevného a sbratřeného; žel, že není vždy moc tam, kde jest vůle a ochota — neboť co Dagmar mohla pro národy ty vykonati, nevyhovuje ani z daleka očekávání ani našemu ani jejímu (srv. na př. prosbu za Slovany [str. 131. sl.], »Mořská žena,« poslední prosbu za Slovany). Tím více vyhověno tomu rysu povahy její, jenž jest smilování, dobrotivosť, odpuštění, v samé zemi dánské: Dagmar s tou ryzí věrou a zbožností, udílející almužnu žebrákům, prosící za příbuzného odbojníka, odpouštějící zlosynu tomu i vražedný útok, prosící za vše, co trpí a strádá, blahořečící, ano jí bylo zlořečeno atd. atd. — jsou vesměs jednotlivosti charakteru královny a matky opravdu křesťanské, takořka světice, jakou ji *Čech* zřejmě vylíčiti chtěl již dle prvotných nadějí pány dánskými vyslovených a dle napomenutí rodičů, velmi dopadné a přiměřené. V nich spočívá jímavosť charakteru jejího idealně ženského, jak jej křesťanství ve středověku do života uvedlo, vzhledem k básnické skladbě však, po případě vzhledem k postavení jejímu jakožto manželky Valdemarovy vidíme v nich, jakožto projevu posvátné mírumilovnosti a klidnosti, naproti živější a bouřlivější letoře králově, zárodek tragického — nesmíme říci provinění, nýbrž — osudu jejího, jenž ji na konec stihne, ana vidí se jaksi vytlačenu ze srdce králova, jemuž cele jest sice oddána, avšak láskou tichou, pro blaho jeho i národu účinnou a tudíž jemu jaksi nedostačující, ano tu a tam i nepohodlnou; srv. na př. rozmluvu o hlučných radovánkách lovu (str. 184. sl.), přecházející ve prosbu za biskupa:

Opětně? Již místo berly práva
milosti jen haluz v ruce nosím —
čí zas Dagmar okov rozkotává?

Příběhy dřívějšího života Dagmařina, jak je známe z dějin, charakter takový ovšem vysvětlují: Čech položiv povahy rodičův jejích, jak jsme je z počátku uvedli, měl právo charakter takový uvésti hotov do básně — — a díky jemu, že jej tak uvedl! Jestiť mezi nečetnými, skutečně krásnými postavami básnictva našeho postava Dagmařina zjevem neobyčejně skvělým a vzácným, a jen ze vkusu, básníky našimi dle moderní otupělosti pokaženého, mohla vzejíti jaká výtka proti idealisaci takové, ukazující na básníka opravdu vyvoleného. Dissonance mezi Valdemarem a Dagmarou, jíž končí národní zkazka dánská, ovšem bylo se básníku uchovati; dějiny potvrdily obavu Dagmařinu stran soupeřkyně a následkyně její, Berengarie, ale jen, aby Dagmaře tím blaženější památka v lidu dánském se zakořenila. —

Těžiště básně epické spočívá ve vý-

pravě příběhů, z níž teprve posuzovateli charakteristiku osob třeba vyvoditi a shrnouti. Ta jest, jak řečeno, vesměs důkladná, dle krajiny a doby rázovitá, určitá až do nejmenších odstínův, až k postavám sebe nepatrnějším. Zvláště mistrovsky zdobí Čech epiku svoji vložkami, jichž i tuto nalézáme několik; přednosť ta záleží v tom, že dovede je vytvořiti souhlasně s povšechnou náladou celku, jež jimi jen se zvýšuje a jakoby k delšímu pokochání nabádá, a s obdivnou obratností uvésti ve vztah k osobě nebo vý-pravě hlavní; vzory toho nazvati lze vložený spor pana Strange s věrným panošem Dagmařiným o jehlici (zp. IV.), a zvláště čarokrásnou báchorku, jíž Dagmar ulevuje bolu svému vůči svému Valdemárkovi, jakož i vložky zpěvné, jimiž děj ve kvapném proudu se zastavuje a milokrásného klidu nabývá.

Forma zevnější vesměs je přiměřená a důstojná, prostá i nádherná; nesprávností jest málo, i pozorovati v samostatném vydání tomto některé opravy naproti vydání prvému.

Posudky.

Květy. Redaktoři *Sv. Čech* a *Dr. S. Heller*. (O.)

Rozmanitostí, jakou jsme shledali v části poučné, ještě více vyniká oddíl zábavný, tož obor »Květů« popřední a nejvlastnější; žel, že pestrosť oddílu belletristického jest jeho vlastností poměrně nejlepší: literarní cena čísel jeho velmi jest nestejna.

V obšírném romanu *Sv. Čecha* »Ikaros« obrážejí se ladně všecky přednosti básníkova péra: elegantní dikce, umírněnosť a klid u vypravování, markantní líčeň povahopisná, omžená zdravou, hojivou satirou. I úskalinu dějové roztříštěnosti spisovatel šťastně obeplul; rádi bychom však byli vítali v těch chmurách více slunných hřejících paprsků, v postavě hrdinově více přirozenosti; některých nemístných narážek dobře by byl roman pohřešil. *Jan Lier* rozvinul před námi na svém zamilovaném dějišti, »Na rozhraní« tratí železničních, obraz celkem zdařilý; rozřešiti kollisi mezi láskou k děvě a odchylnými názory životními vyžadovalo věru mnoho uměleckého taktu; rozvláčnosť, zejména v mohutném úvodě, jest novelletě na újmu. *O. Mokrého* »Evička« jest práce prostřední; něžnosť vypravovací potrácí se v neurčitosti kresby. *F. Schulz* nakupil v povídce »Což ta blázen!« tolik živlův odporných, tytýž nemravných, že čtenář lehko a brzy zapomene technických předností práce a něhy některých výjevů dojemných. Hnusnou nevěrností manžel pozbaví ženu rozumu, zůstaví ji brutalně jejímu osudu, vilným záletům obětuje štěstí dceřino, jejíž nešťastný milenec končí sebevraždou atd. Schulz dokázal kolikráte, že mu netřeba dráždidel, jež spadají naprosto mimo obor krásna. Podivnou též moralkou vyznívají *E. Zítkovi* »Malí vítězové, velcí přemožení«: násilí, nevěrnosť manželská (ač omlouvána sentimentalními frasemi p. spisovatelovými), vražda, sebevražda, triumf lži a což toho více, taková jsou péra, jimiž se děj »historické« této povídky popohání; kolorit dějinný zachycen leda slabě; přese zračitou psychologickou prohloubenosť charakteristika osob jednajících málo se zdařila: opomenuto užiti na ten účel dialogu. Vojenská novella *P. Albieriho* »V zajetí Armidy« jest nemálo poutava a šťastně rozvržena; děj ovšem jeví se značně býti na sporu s pravděpodobností. Z prací *F. Heritesových* »Buchtičky« a »Dědoušek vyhrál« vane výborný humor, místem řízná satira; prohloubeného povahopisu docíleno všude, třeba jen několika rysy. *Fr. Procházka* namaloval dva obrázky, jaký však mezi nimi kontrast! tuto naivní šelmovské dobrodružství školácké »Za školu« — tam — »Po bitvě« — líčeň hrůzou věru až přesycená. Dojemná *O. Bystřinova* črta »Z kraje zapomenutých« trpí roztříštěnou neurovnalostí, *J. Burešova*

»Rusalka« poněkud mělkostí psychologickou. *J. M. Hovorkovi* se podařila v drobotině »Kritika na cestách« zajímavá líceň povahová, *J. L. Hrdinův* »Poslední soud« jest příběh otřelý ve formě obstojné. *T. Svatová* jeví v obrázku vesnickém: »Neustupní« dobrou znalosť lidu a vůbec péro obratné, nadějné. Slibný počátek a zajímavý průběh *J. V. Konrádova* »Omylu« zploštily se kluzkým zakončením. Mezi tím unylým vrkáním snivé lásky a vřením vášně, — tyť jsou hlavní náměty bez mála všech belletr. prací, o nichž tuto byla řeč — rád čtenář spočine u srdečné litevské črty *E. Jelínkovy* »V palaciku a dvorku,« kde vzdán dojemný hold slovanské pohostinnosti až zámezné.

Z překladů vypočteme jen nejdůležitější. Pěknou ozdobou je »Květům *El. Orzeszkové* římský obraz »Turia,« jejž přeložil A. Schwab-Polabský. Postavy osob jednajících stojí před námi jakoby ze žuly vytesány, mravní velikosť jest jim společným znakem; není ovšem nepozorovati, že je básnířka přeidealisovala. Děj prostý, ale obsažný zasazen jest v nádherný rámec kulturně-historický; tu viděti, jak lze hravě a interessantně poučovati. P. Durdíkův překlad *J. S. Turgeněva* »Zápisků nihilisty« (sic) obsahuje veliké množství vzácných skvostů psychologických. Děsné následky nelidské samovazby, jak tu vylíčeny, jsou proti ní mohutným protestem. »Peněženka« *H. Balzacova* (přeložil J. Drahoš) vyznačuje se vroucností, duchaplnou konstrukcí a pěknými místy aforistickými. »Strýcův dalekohled« od *E. Castelnuova* (přel. A. Koudelka) jest vypravován klidně, ale plynně a poutavě. *A. Theuriet* mistrně vylíčil v »Rusalce« (přel. E. V. Hynek) celý spletitý řetěz psychologických processův a jako v ostatních pracech svých i tuto nakreslil hojně překrásných obrazů přírodních.

Nemalou část »Kv.« zajalo básnictvo veršované. Mimo *Sv. Čechovu* »Pravdu« a *J. Vrchlického* tragedii »Julian Apostata«[1]) větší celek tvoří řada básní J. Vrchlického »Z knihy ghazelů.« Látky básní těchto jsou pestře rozmanity, nikoli však novy. Některé opěvují ghazel sám, jedna překrásná věnována básníkům ghazelů, onde obrací se ke své písni, za jejíž triumf má, že »velkým nezněla prodajně,« jinde setkáváme se se skeptickými a pessimistickými výrony básníkova srdce, ale postřeháme začasté nedůslednosť a myšlénkové odpory. »Duše« jest patrnou ozvěnou J. Cannizzarovy »Psychy.« V mohutné vlastenecké básni »O Praho« nevíme, kam básník míří, volaje: »A pouze bohům (?) otců svých se klaň!« Hluboce dojímá překrásnou něhou ghazel »Své ženě.« Méně sympathie — už ode dávna — má Vrchlický se kritiky; tentokráte obmýšlí je však už důkladnou apostrofou také — jovialní:

Bože, jenž jsi Androklovi lvem trn vytáh' z nohy,
vyndej slámu kritikovi a trus ptačí z hlavy,
neb on vždy jen slintá, žvaní tam, kde básník zpívá . . .

Ostatně dočteme se i léku ode zlých účinků kritiky:

Předně pohár, jenž se pění,
potom z dívčích smavých retů
nekonečné políbení
a pak, co je nejvíc trápí,
nových písní burácení!

Ježto prý »mana, Israel již jedl v poušti, bájkou jest, neb na světě jen sytí víno,« věnoval básník vínu několik čísel. A ký div?

Vždyť bůh, když mne hodil v svět (!?)
spěchal v ňádra skrýt
s nápisem mně amulet:
chci pít! —

A ve »Vyznání,« do pravdy upřímném, nepokrytě svědčí: »Z číší, které svět mi dával, pil jsem dost.«

»Ghazel o mladosti« doznívá radou: » . . . když je (mladosť) tak krátká, od kvasů, které strojí laškující: nespěchej!«

A v básni »Plamen« takto uzavírá:

Uvěznit jej (plamen) můžeš v hroznů sladkou krev,
pak ti cestu v devátý ráj klestí plamen.
Proto líbej, pij, v tom moudrosť veškerá,
nechť je hříchem, je vždy sladké scestí plamen.

Zdržujeme se zúmyslně všelikých poznámek.

Ghazely tuto uveřejněné tvoří značný díl nové sbírky J. Vrchlického: »Hudba v duši.«

Příspěvky poetické *K. Kučery* oplývají mocnými myšlénkami, *E. Krásnohorské* milou lahodou, jež v ukázkách z básní *A. Heydukových* přechází přece jen až

[1]) O nichž podány budou posudky zvláštní. *Pozn. red.*

v nemužnosť; »Pařížské croquis« od *Fr. Kvapila* jeví nedostatek propracovanosti. Nadanému *L. Lošťákovi* jsme radou, by se od našich básnických koryfeů neučil — vyhrožovati Bohu. Překlady jsou podány z *T. Moora, A. Musseta* a j., zajímavý jest (A. E. Mužíkův) nový volný převod *A. E. Poeova* »Havrana.«

Ke správnosti mluvy »Květy« nepřihlížejí všude stejně pečlivě.

Abychom už uvodili v jednotu skromný svůj soud o celém ročníku: potěšila nás peřestá rozmanitosť látek a námětů při článcích poučných i číslech belletristických; ale po našem rozumě bylo by »Kv.« jen na prospěch, kdyby redakce zmnožila tu a tam požadavky své ve vzhledě aesthetickém i ethickém, sice budou »Květy« stále ještě na značný krok od poučně-zábavné revue oné dokonalosti, jakou bychom se v písemnictví svém vykázati měli a mohli. *V—ý.*

Dějiny filosofie nejnovější. Sepsal *Dr. Josef Durdík.* (O.[1])

Druhý hlavní spis Kantův zdá se obsahovati již jakési kladné výsledky naproti výsledkům prvého čiře záporným. Chci poznávati, ale abych poznával a že poznávám, není požadavek kategorický, neboť poznání závisí pouze na formách názoru a mysli člověka: požadavek však, abych jistým způsobem jednal, jest nepodmíněný. Protož oněch ideí svobody, nesmrtelnosti, Boha v poznání sice požadujeme, abychom jimi jaksi spořádali zkušenosť smyslovou, ale nelze jich nutně požadovati, proto že není nutno, abych poznával: vždyť tu nemohu, co chci. Rozum praktický stojí tedy nad theoretickým; neboť dokazuje věcnosť pojmů svých skutkem nutného mravního jednání: a poněvadž nutně myslím tak, jak mám jednati, tedy praktický rozum i pro poznání jest rozhodující. Zákony mravní jsou imperativy, a jsouli opravdu mravní, t. j. vztahujíli se k dobru naprostému, ne účelnému, jsou imperativy kategorickými či vlastně jeden jediný nejvyšší imperativ kategorický: Jednej tak, aby zásada vůle tvé mohla býti vždy základem zákona obecného. Durdík, jak známo, pro imperativ tento velmi horuje, opakuje o něm v různých spisech svých až do omrzení básnická slova Kantova: »Hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně« — jak vznešené! »Pojem takého imperativu definuje pojem povinnosti. Zde ještě neběží o výčet povinností podrobných, nýbrž o formu, jež se právě povinnostmi činí, a tato forma jest kategorický imperativ: německé »du sollst,« latinské »debere« [proč ne »tu debes,« jak v klassické češtině hned následuje?!], české »ty (sic) máš« s infinitivem, blíží se onomu pojmu...« (str. 65.). Dále však již nevysvětleno, zdali a kterak dostává se Kant k oněm povinnostem »podrobným«: bylo by zajisté potřebí bývalo ukázati, že jen nedůsledností lze k nim dospěti z kateg. imperativu, jenž týká se pouze formy chtění: neobsahuje tudíž, ano zpříma vylučuje, co se má chtíti, tedy nemá obsahu, jenž by založil nějaké poznání. Odporem tímto pak poukázáni jsme opět k té staré a přece věčně svěží moralce křesťanské, »eudaimonistické«: neboť i Kant odvozuje pak povinnosti z účelu, ze zdokonalení vlastního a blaženosti cizí.

Mravní jednání nutně vyžaduje svobody, dí dále Kant, t. j. prý, aby člověk mohl si dávati sám vědomě zákon jednání svého. Mravní snaha po nejvyšším dobru, rozumnému tvoru vlastní, nutně vyžaduje nesmrtelné duše. Nejvyšší dobro, spojení ctnosti a blaženosti však vyžaduje nutně Boha jakožto původ a základ svůj, jenž jediný přírodu (blaženosť) a rozum (ctnosť podmíněnou od svobody) sloučiti dovede, jsa pánem obého. Rozum praktický nutně žádá, abych jednal mravně, toto pak nutně vyžaduje oněch tří ideí (»postulatů praktického rozumu«): proto člověk mravně jednající nutně věří ve svobodu vůle, nesmrtelnosť duše a v Boha, kterážto víra prý má jistotu takovou, jako kterýkoli důkaz mathematický. Tím by ovšem pro poznání pravé bylo získáno něco i nic: postulaty takové otvírají ovšem širý pohled do všehomíra, ale lzeli je bezprostředně připustiti, jest jiná. Kant ideí těch nepoužívá dále ku poznání věcí o sobě, vraceje se stále ku prvotné námitce, že poznání to přece řídí se jen podmětnými útvary poznávavosti naší, jichž ku věcnosti vztahovati nelze.

[1]) Na str. 113. sl. 1. ř. 8.—9. čti francouzskému m. německému.

Třetí spis, Kritika soudnosti, abychom přehled nauky Kantovy již ukončili, udává třetí způsob skutečného poznání věcí: cit, jenžto soudí aestheticky (dle podmětné účelnosti, porovnalosti předmětů s poznávavostí naší) a teleologicky (dle předmětné účelnosti organismů, vzešlé a poznávané z pojmu jejich). Tímto jest vlastně jádro poznání, shoda totiž nitra našeho s věcmi poznávanými, vytčena, a sice v jednotlivostech zkušeností podávaných. Rozum theoretický ani praktický nestačí obsáhnouti zkušenosť: jednotlivé pojímati, jím se říditi a příslušnou povšechnosť vyhledávati, shodu mezi podmětem a předmětem postřehovati dovede jen soudnosť. Avšak konec opět jest jako začátek: chcemeli poznávati, nutno nám předpokládati, že myšlené pojmy naše jsou věcné, tedy s předměty shoda možna; avšak opravdu věci o sobě a poznání naše zcela se různí: neboť i poslední tato soudnosť rozjímavá, soudíc o shodě věcí s rozumem, soudí vlastně přece jen o sobě samé, t. j. poznáváme jen zjevy vnímané, o věcech nevíme nic.

Zdali výsledek takový je s to, aby člověka, aby filosofa upokojil, aneb aspoň kladným byl základem theorie, jež by vystavena budouc upokojila — jest otázka poslední, jež každé soustavě kritikou položena býti má. Durdíka, viděli jsme již, filosofie Kantova upokojuje, a sice praktická část její měrou, možnoli, ještě větší nežli theoretická. Ve chvalitebné snaze jeho, smířiti filosofii s náboženstvím, požadavky ony, postulaty Boha atd. jsou mu velevítanou náhradou za nevědecké prý důkazy, ježto snaží se sestrojiti přirozená theologie. Nehledím zde k dogmatu katolickému o poznatelné jsoucnosti boží: avšak Durdík neměl by se stavěti naproti tolika theologům, zároveň filosofům, kteří nauku obojí dobře znajíce tvrdí, že křesťanství a Kant jsou od sebe daleko vzdáleni. Nepotřeboval ani spis. na str. 98. ubezpečovati, že podávali názory Kantovy, tíhnoucí k protestantismu, nepřijímá jich ještě za své; toť se rozumí samo sebou, a Kanta nikdo ani pro křesťanství nerequiruje, neboť základy (postulaty a rozumná víra tam — důkaz a víra zde) jsou v podstatě úplně různy. Tím ovšem nebudiž za správnou přijata na př. výtka, učiněná spisovateli v »Athenaeu« (str. 95.): »Je skutečně postulovaný Bůh Kantův trojjediným Bohem křesťanským?« K Bohu trojjedinému vůbec nevede žádná filosofie, ani scholastika, totě pravda čistě tajemná, zjevená: avšak vůbec třeba o této stati celkem říci, že kritiky filosofické namnoze se jí nedostává, šlechetný pak úmysl, sblížiti Kanta s katolicismem a theismem vůbec, rozhodně se nezdařil, an spisovatel utkvěl tu ve věcech napohledných, neprohlédnuv k jádru jejich.

Themat udal Kant, jak vidno, hojnosť, a jinak zase ostal v rozporech, v nichž filosofie ostati nemohla. Ze středu *Kantova* mezi podmětným formalismem myšlení a předmětným, ač pouze ze zjevů záležejícím obsahem, k němuž i podmět přispívá z forem svých, spěli nástupcové k jednotě a shodě obsahu s formou, která by však jediné z podmětu pocházela: *Fichte* v pojmu svobody, od Kanta postulované, vše pojímá a z něho teleologicky poznávání i jednání vysvětluje, *Schelling* naproti mechanickému vysvětlování celku z jednotlivostí, jemuž Kant přeje, kde jen možno, raději z celku přírody »intuitivním rozumem« vše vysvětluje, *Hegel* pak pojem myšlení za základ béře a jej ve všemmíru proveden shledává. Není zde místa jednotlivé nauky šíře rozebírati, v nichž ani původcové jejich nebyli si důsledni a bez pochyby ani zcela vědomi. Durdíkovi třeba přisouditi zásluhu, že poměrně jasně podal, co rozumným způsobem ze soustav těch celkem zmatených a krkolomných podati bylo lze. Toliko snad bude, zvláště u Fichteho, leckdo postrádati, že moment pantheistický, jenž ve všech soustavách těch jest přední, nebyl dosti vytčen. O ceně soustav těch jen zběžné nalézám zmínky, ovšem odmítavé. Nezdá se, že by ve spise ex professo filosofickém stačilo jen jaksi úhrnně odsouditi methodu, upřílišenosť, absurdnosť prvému pohledu patrnou a pod. Dějinám filosofie sluší uvážiti ten skutek, že klam a blud ve filosofiích pochodí po výtce z neoprávněné

systematisace, nejsa proto ještě nikdy jediným výsledkem té které filosofie: to jest, po sprostu řečeno, není věci, jež by neměla něco dobrého, není nauky, jež by neměla něco pravdivého. Soustavy ony jen protivníci jejich kladou již jen do historie: přívrženců mají dosti a dosti, a dějepisci filosofie náleží rozlišiti jádro od plevy, ukázati, jak obojí v naukách následujících působilo a jakým právem. Tedy zase bude se v Durdíkově knize pohřešovati odborné, věcné, na stejné půdě stojící kritiky. Co do družení jednotlivých škol není ovšem věc tak přísně vymezena, aby nebylo domyslův opačných. Durdík na př. řadí Schleiermachera k Schellingovi proti obyčeji, odvolávaje se m. j. na pantheismus jeho: správně však vytýká, že hlavně vězí ve spinozismu; podobně u Krausa a j.

Soud spis. o Schopenhauerovi, jenžto zavrhnuv pantheistickou naprostotu Heglovu a veškerý idealní názor ethický, obrací se ku světu samému, ke kosmologii (Welt = wille und vorstellung), je s dostatek znám, a ještě lépe soud o Hartmannovi; oba pouze charakterisováni známým duchaplným způsobem Durdíkovým. Na str. 198. sl. excurs o wagnerianismu, oblíbené to thema Durdíkovo, méně snad v tom rozsahu tam náleží. Zvláštním co do pořadí jest, že — raději dle niterné souvislosti nežli dle doby — klade Herbarta až za oba právě jmenované, jakožto třetí větev soustav z Kanta vzešlých. Dle okolností našich místných — ne snad dle skutečného významu — bude leckdo postrádati výslovné zmínky o mužích, kteří v Čechách té či oné filosofie se přidrželi od Palackého až do nové doby; výtkou věcnou ovšem to asi nebude.

Když vytčeny nejdůležitější stránky díla věcné, pohříchu obšírněji než bylo původním úmyslem, zbývá zmíniti se ještě o stránce formalní, u nás v nynějším stadiu zvláštního pozoru hodné. Sloh Durdíkův je znám jakožto plynný, jasný, takořka hravý — ale také jakožto namnoze nesprávný, a tím místy poněkud nižší, než výše obsahu dovoluje. Plebejské zkomoleniny, ničím neodůvodněné, nesprávnosti grammatické (tvary jako »počla« m. počala str. 43.), syntaktické a fraseologické (spis. pořád pravdy »odkrývá«; rozeznává něco *na* činnosti duševní, str. 76.; jemu »člověk se musí — a *on* může — změniti,« str. 9. atd.) jsou přečetné. O filosofické názvosloví české má Durdík zásluhy nepopíratelné, a i spis tento k rozšíření dobrých názvů přispěje; ve mnohých věcech však nelze s ním býti za jedno. Rozestřenosť (str. 7., rozsah), prostorovosť (str. 8., prostornosť), plynulosť (kontinuita str. 17., souvislosť), zbytečné »nejetný« (indifferens str. 89. m. nelišný) jsou některé ukázky. »Quantitas« překládá »ličnosť«; značí sice kmen slova toho počet, kolikosť [1]), avšak v češtině více jest podobných slov, odvozených ode kmene jiného, značícího podobu, tvárnosť (líce, líčiti, sličný a j.), kdežto oněm slovům bez výkladu žádný Čech neporozumí; dále, chceli člověk býti důsledným, kterak přeloží: quantitativus, quantus a j.? vrátí se ku »kolikostný,« »koliký,« a již nastane starý zmatek, že pro týž pojem v různých obměnách bude míti bez potřeby různé kmeny: proto lépe překládati: modalitas — ličnosť (Durdík překl.: »platnosť«!) a quantitas — kolikosť. Fichteovo »Ich« překládá »Já« a skloňuje: to Já, toho Já atd. Scholastika sice skloňuje: τὸ Ego, τοῦ Ego, ale v češtině zní to asi jen barbarsky; slova nová: úsoba, neb ještě lépe: »jástvo« zajisté nedostatku lépe pomohou. Hegelův absolutní postup »Werden« překládá »nikáním,« jež obliby sotva dojde. Ba ani ve svých názvech není spis. důsledný. »Jsoucnosť boží« každému Čechu jest již obvyklé; tedy ponechati jest i filosofii: jsoucnosť = exsistentia, dasein, a nemásti pojmu toho s »bytem« (esse, sein), jak činí Durdík u Heglova »dasein« (str. 158.), byť i za »exsistere« voliti bylo »bytovati«; kmen totiž není tak vzdálený, a třeba také již pamatovati, aby vzdělaný čtenář aspoň poněkud té filosofii mohl konečně rozuměti; »bytí« a »byt« zajisté příliš jsou blízké, aby i jen poněkud samy vnukaly ohromný rozdíl, jenž jest mezi »esse« a »exsistere« »sein« a »dasein.« Pak ovšem by odpadla i »čeština,« jakou čteme na str. 158.: »Tomu (sic) bytí bylo naproti postaveno nic; tomu (sic) něco [dativ

[1]) Srv. *Miklosich,* Etymol. wörterbuch. Wien. 1886. Str. 169.

slova »něco« jest: tomu něco!!] však naproti« atd. »Ze (sic, str. 68.) povinnosti« referentské nucen jsem ještě uvésti smělý zajisté tvar: »veskrzný« (str. 26.).

P. J. Vychodil.

Viktor Czajewski: **Historya literatury czeskiéj** od czasów odrodzenia do chwili bieżącéj. Warszawa. 1885. Str. 367.

Na prvý pohled objemná kniha tato zdá se býti důkazem, že Poláci mají dosti podrobné dějiny písemnictví českého doby nové dříve, nežli sami Čechové; probíráť na př. Tieftrunkovo třetí vydání »Historie literatury české,« vydané r. 1885., dobu tu pouze na 107 stránkách téhož skoro formátu. Ale zdá se to toliko na pohled prvý, a jest bohužel i jinak záslužný spis Czajewského znešvařen, a to dílem velikým množstvím přerozmanitých omylů tiskových, dílem i značnými chybami věcnými.

Nejprve jest připomenouti, že spis Czajewského nesábá až »do chvíle běžící,« nýbrž jen do r. 1883., a skládá se ze tří částí, z nichžto prvá jest částí všeobecnou, v druhé probráno jest písemnictví vědecké a v třetí písemnictví krásné neboli básnické. Všeobecná časť prvá, zaujímající skoro třetinu celého spisu, rozepisuje se podrobně o všeličem, co náleží do dějin českého národu, nikoli pak do dějin českého písemnictví, a o čem na př. »Historie« Tieftrunkova zcela mlčí. Skládáť se z těchto osmi oddílů: I. Politické snahy; II. Nejprvnější usilování; III. Počátky znovazrození; IV. Rok 1848. a 1860.; V. Ústrojí společenské; VI. Školy; VII. Časopisectvo; VIII. Spolky. Vše to mohlo býti vypsáno stručně toliko jedním oddílem společným a jen se vzhledem k písemnictví, čímž ovšem spis byl by stal se méně objemným. A podobně v části druhé a třetí jsou některá místa vzhledem k ostatním nepoměrně i nevhodně obsáhle probrána. Ale to konečně vše bylo by snadno prominouti a spisu ceny by neubíralo, avšak nelze nepřipomenouti zde některých značných chyb věcných, jakož i některých hrubých omylů tiskových.

Pichlova „Česká včela“ pokládána jest na str. 84. za časopis včelařský. Na str. 158. Dastichovy „Základy praktické filosofie,“ „Formálná logika“ a „Empirická psychologie“ jsou přivlastněny Durdíkovi. Na str. 31. řečeno, že píseň „Nad Berounkou pod Tetínem“ — vytištěno „Nad Beramkou pod Tetinem“ — složil Picek. „Časopis Matice moravské“ vychází prý (dle str. 84.) od r. 1862. (místo 1869.), a to za redakce V. Royla (místo „Royta“); o Bartošovi není zmínka. F. L. Čelakovský prý (dle str. 291.) stal se professorem ve Vratislavi hned, jak ukončil studie své. Josef Václav Frič Brodský nazván dvakráte (na str. 351. a 353.) „Borowski“ místo „Brodský.“ Karel Jaromír Erben nazván na str. 336. „Jaroslav“ místo „Jaromír.“ Z Vinařického prací básnických uvedeny na str. 295. pouze „Kytky“ a „Varito a lýra“ jakožto prý nejdůležitější. A. V. Šembera nazván na str. 285. „Szembara.“ Jireček nazván na str. 21. dvakráte „Ireczek,“ ačkoli jinde správně „Jireczek.“ „Časopis Musea království Českého“ citován někde (na str. 19., 25. a j.) pouze „Czasopis,“ tak že čtenář nemůže pochopiti, který časopis míněn. Kalousek nazván na str. 120. „Koleuszek.“ Vrťátko nazván na str. 141. „Vraťako.“ Rybička prý (dle str. 283.) napsal „Zivot a pusubeni Vac. M. Ksameri'usa.“ A takovýchto chyb a omylů, většinou ovšem tiskových, jest bohužel ve spise tom plno, plničko. Kromě jmen spisovatelů jmenovitě názvy spisů jsou uvedeny pochybeně, čehož dokladem mimo již připomenuté budiž ještě na př., že na str. 333. vytištěno „Pohzobky“ (básně Mühlsteinové), „Ohlus nitra“ (básně Studničkové), na str. 304. „Hrzbitowni Hviety“ (básně Nerudovy), na str. 291. „Slovy Dczera“ (Kollárova), na str. 275. „Jan z Vilimiec“ a „Jan Szvela“ (romány Vlčkovy), na str. 274. „Anerska Przemyslovna“ (román Beneše-Třebízského), na s. 258. „Baje suzany“ (Zeyerovy), atd.

Avšak přes to přese všechno přece spis Czajewského jest na mnoha místech celkem lepší, nežli »Historie« Tieftrunkova. Škoda jen, že z prací, otištěných v časopisech, užil pouze »Osvěty« a »Musejníka.«

Dr. Fr. Bačkovský.

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

b) Zlozvuky.

S onou nešetrností, jak Vrchlický chová se ku koncovkám slov samohláskovým, nehodíli se mu do verše, souvisí, že i jinak mluvu svou hyzdí způsobem věru povážlivým. Ačkoli totiž ve svých básních často pěje o libozvuku řeči, o lahodě rythmu a o zvonění rýmu, myslíme, že snad nebylo hned dru-

hého básníka českého, jenž by si byl na úkor libozvučnosti té milé mateřštiny naší tolik dovolil hříchů, jako náš Jaroslav Vrchlický. Divíme se mnohdy svým českým praotcům, kterak dovedli vysloviti »krvi« jednoslabičně, kterak slova »ktvu,« »křstím« a p. Ale čtěme jen Vrchlického, a přestaneme se diviti. Český jazyk vysloví všecko, třebas holou abecedu za sebou. Neboť napsati: 16, 10. s rděním. 127, 2. jež ztvrdla (7 souhlásek za sebou), 127, 6. vysch' v srdci (7 souhlásek za sebou), 126, 14. Faust vzpne se (6 souhlásek za sebou), 131, 14. k rtům, a p. jest Vrchlickému maličkostí, žádáli toho rythmus; kdežto naopak vsouvati zbytečně samohlásky, jako 36, 5. ve zobáku; 37, 8. ve sázku; 30, 10. ve bitev vřavě; nevyhýbati se hiatu, ač by přidáním eufonického *v* v gen. pl. masc.[1]) vše napraviti se mohlo: 145, 1. 149, 2. 9. a j., pokládá sobě stejně za dovoleno. Zkrátka, pro verš a pro pohodlí udělá se všecko. Vzpomeneli sobě kdo náhodou na onen nešťastný refrain z »Dojmů a rozmarů« str. 71. n. »Již řečí bohů mluvím deset roků,« pak ovšem »difficile est satiram non scribere.«

Četné příklady zlozvuků jsou: 9, 1. v mračen. 9, 9. Co z člověka. 9, 11. v slunce. 9, 13. k blahu. 10, 6. nerozšláp'. 10, 7. vzrost'. 10, 9. moh'. 11, 1. až v mračna. 11, 4. k hvězdám. 11, 7. nemoh'. 12, 8. v svojí m. ve své. 12, 11. zveď skráň. 12, 13. strh'. 13, 2. v stínu. 13. rozpětí m. rozepětí (viz 42, 1. rozepjatém). 36, 10. v strádání. 36, 5. ve zobáku. 27, 8. ve sázku. 37, 3. když vzniká 38, 13. ku životu. 12. v hluku. 39, 11. v trávě. 14. z všeho. 41, 6. k stropu. 42, 13. v hnízdech. 43, 14. barev vzplálo to. 47, 14. z všech. 48, 13. v skutek. 52, 7. v hvězdné. 8. v sféry. 10. v světlo. 13. k všem. 53, 8. v mrak. 11. ve líném. 88, 2. v které. 13. ššinula se. 126, 14. Faust vzpne se. 127, 2. jež ztvrdla. 4. ztmělý. 6 vysch v srdci. 8. v propasť. 128, 2. v smír. 3. v hry. 129, 1. v svém. 3. v stínu. 13. jež v stromu. 131, 14. k rtům. 2 z tvého. 134, 1. když v strašné. 14. v zpěv. 135, 5. v stejné, přes vše Ep. 1. k své. 5. přec společný. 14. v zpěv. Pr. 9. v světa. 11. v blahém. — Takových případů napočítali jsme celkem 150.

c) Valně odcizuje nám Vrchlický mluvu svou též tím, že užívá příliš často slov cizích, moderních, často i trivialních, čímž dodává znělkám svým brzo jakési pomposnosti a bombastu, brzy opět jakési lhostejnosti a nedbalosti genialné.

Četné příklady toho jsou: Pr. 8. asyl. 9, 6. hymna. 10, 8. fantom. 13, 7. rubín. 14, 1. thyrsus. 10. gigantický. 16, 5. terasa. 17, 8. gracie. 9. aréna. 18, 14. balkón. 20. 1. Iseult, která se u nás od jakživa jmenuje Isolda. 27, 1. basilika. 28, 6. gloriola. 8. apokalypsa. 9. asketa. 29, 1. gothický dóm. 7. aureola. 9. magický. 30, 7. aureola, tiara. 9. hymna. 31, 3. helma. 5. heraldické arabesky. 34, 3. bachanal. 35, 2. mystický. 1. hymna. 36, 1. eremit. 37, 2. azur. 5. vása. 7. hymna. 38, 6. lýra. 7. gloriola. 39, 8. aureola. 40, 5. majestát. 9. arabeska. 41, 2. kaskada. 4. hymnus. 42, 2. atlanty a globy. 43, 6. amethyst. 8 purpur. 14. bacchanal. 48, 9. gloriola. 49, 9. lotos. 10. missal, inicial. 12. čínskou vásu purpurem. 50, 4. idylla. 51, 2. chaos. 7. legiony. 14. meteorů. 52, 3. epopeje. 8. sféra. 53, 1. tunel. 54. Siesta. 55, 2. safírový. 7. kastelanka. 14. rej fandanga. 84, 1. Pastel. kontury. 5. fuxie. 4. rythmus (což Vrchlický píše rhytmus). 103, 1. kaskady. 6. demonický. 10. amor. 12. mumraj. 131, 4. despot. 14. sfinx. 132, 1. gigantický. 4. harmonický. 8. homerický. 10. linie. 11. gloriola. 133, 4. mečet. 9. bizzarní. tropický. 12. meditace. 14. mystický. 134, 2. mystický. fiola. 9. alleluja. 13. éthér. 14. hymna. 135, 9. bronz. 10. kolos. 12. lotos. 136, 8. myriady. 140, 4. menhir. 12. maska. 141, 1. nymf. 4. krokus. Ep. 1. apatický. 7. laur. 8. bukolický. — Takových případů napočítali jsme 200.

2. O verši a rythmu.

Že rythmus trochaický je češtině daleko přiměřenější než iambický, o tom nemůže býti sporu. Dovedeli tedy někdo skládati bezvadné iamby, zaslouží si tím zvláštního uznání. Nezaslouží však uznání, kdo, ač by mohl skládati iamby bezvadné, činí mateřskému jazyku svému násilí, dopřávaje si volností v míře takové, že z volnosti zvůle, z licencí básnických nevázanosť a bezuzdnosť se stává. Kritika naše zvykla si už chybný rythmus iambický omlouvati frasí »anapaestů geniálně vetkaných na vzpružení jednotvárného proudu veršového.« Omluvu tu uznáváme, pokud běží o licenci poetickou, o volnosť básnickou; ale taková volnosť zůstává vždy výjimkou z pravidla, stávajíc se chybou, jakmile z míry vykročí. Několik málo procent výjimek takových rádi snášíme; přece však, posuzujíce, nejlépe učiníme, budemeli míti na ně dobrý pozor a spočítámeli je, kladouce úplnou ryzosť za požadavek idealní.

Mohl by někdo namítnouti, že Řekové ve svých verších též nahrazovali iambus spondeem. Ale proti tomu upozorňujeme na to, 1. že nahrazovali iambus spondeem vzestupným (— ⏑́ = ⏑ ⏑ ⏑́ = ⏑ ⏑́).

[1]) To ubohé *v* eufonické spráchniví v našem arsenálu grammatickém. Jen lid se jím zbrojí, říkaje moudře: „voni“ neb aspoň „kousků*ch*“ v gen. pl.

tedy stopou rythmus nikterak nerušící; 2. že měříce iamby po metrech, tedy po dvou iambech na jedno metron, připouštěli spondeus ten pouze v první polovici metra, která při rythmu vzestupném je patrně slabší polovice druhé, že to činili tedy pouze na místě málo nápadném; 3. že i tak zůstávalo to vždy pouze výjimkou, podle níž se větší nebo menší dokonalosť verše stanoví. Kromě toho jsme už dříve řekli, že pravých iambů přece vlastně nemáme, nýbrž jen trochaeje s předrážkou, jelikož souvislým proudem slov ostatních trochaických caesury a diaerese jsou vzdělány dle rythmu trochaického. To se zdá býti paradoxní, jelikož na pohled caesura iambická je diaeresí trochaickou a diaerese iambická caesurou trochaickou. Ale jenom na pohled: neboť diaerese ve přízvučném verši jest úkaz celkem nepodstatný do jisté míry jeho rozsahu, kdežto caesura je v každém verši nezbytnou, tak asi, jako vápno pro zedníka, cihly na sebe a vedlé sebe kladoucího: neboť činí vazbu mezi stopami slovnými a stopami veršovými. Z toho následuje, že ve svých verších iambických, majíli v skutku iambickými býti, místo caesury stále užíváme diaerese, že, místo co bychom je pojili, je trháme, čili jinak, že, dělej, co dělej, čteme vždy jen verše trochaické s předrážkou, nikoli skutečné iamby. Co z toho? Že i tam, kde na pohled rythmus jest úplně správný, často kryje se chyba, kterou ucho cvičené, zejména sluch deklamatorův objeví hned. Ale u nás málo se deklamace dbá, metriky ni rythmiky vůbec nemáme, a proto ta stálá ozvěna: mistr formy! mistr formy! Ale čti ty výplody mistrnosti formové a čti potom Jungmannovy verše nebo Čelakovského neb Erbenovy a j., i budeš souhlasiti se starou zkušeností: Vrchlický se k deklamaci nehodí. — Že v skutku máme místo iambů jen trochaické verše s předrážkou, ukáží nám dle toho, co řečeno, místa, kde slovo trochaické nadbytečné o slabiku, jiným (obyčejně jednoslabičným) doplňuje se do rythmu veršového, na př. 19, 1. »Snil Achmet, Fatima ku jeho loži,« což nečteme snad:

Snil A-	chmet Fa-	tima	ku je-	ho lo-	ži
◡ –́	◡ –́	◡ –́	◡ –́	◡ –́	◡,

nýbrž trochaicky takto:

Snil	Achmet	Fati	ma ‖ ku	jeho	loži
◡	–́ ◡	–́ ◡	–́ ‖ ◡	–́ ◡	–́ ◡,

kdež máme zcela správnou caesuru po slově »Fatima.« Proto, že to čteme trochaicky, v takových případech slabiku doplňující (zde »ku«) nikdy netáhneme ke slovu následujícímu do iambu: ku jeho = ◡ –́ ◡, nýbrž ku předcházejícímu do trochaeu: Fatima ku = –́ ◡ –́ ◡, čímž vzniká nesčíslný počet chyb rythmických, oku tajných, ale sluch urážejících; podobně čteme 21, 8. v koruně pták = –́ ◡ –́ ◡, 29, 1. góthický dóm = –́ ◡ –́ ◡, čímž neustále se prohřešujeme proti rythmu, ovšem proti rythmu svému přirozenému, trochaickému, jenž na pohled za iamby se vydává, opatřiv se předrážkou. Chcemeli zde vyhnouti se chybám rythmickým a vyhověti spravedlivým požadavkům deklamatora, dlužno přísně šetřiti smyslu a významu slov i celého kóla (článku) a hleděti k tomu, abychom k doplnění stopy trochaické volili slovo smyslem, t. j. syntakticky táhnoucí se ku slovu předešlému, nikoli ku slovu následujícímu se odnášející; neboť souvislosť syntaktická deklamací rušena býti nesmí; jinak jsou verše špatné. Kterak podobně části smyslem souvislé trhány jsou rýmem, a následky toho shledáme níže. Že verš na pohled bezvadný může býti přece rythmicky úplně nesprávný, toho budiž příklad jeden místo mnohých: 144, 14. »čí věčnosti břeh, na kterém smrť hýří,« který se může správně deklamovati pouze takto: ◡ –́ ◡ ◡ –́ –́ ◡ ◡ –́ –́ ◡. I ptáme se: Jeli básníkovi zde dovoleno tolik svobody a násilí proti přirozenému přízvuku, proč nebásníme raději hned časoměrně — a tomu se Vrchlický ve své hrdosti jen posmívá, nevěda snad, jaké výhody z toho plynouti mohou. — Více, než taková monstra přízvučná, by se časoměrné verše proti přízvuku přirozenému jistě neprohřešovaly. — Takových poklesků rythmických jest ovšem v každé básni české, zejména u Vrchlického, plno; nebudeme tedy mluviti o nich, nýbrž o chybách patrných oku i uchu necvičenému; a těch v naší sbírce také není málo.

9, 5. bez lesku ◡ –́ ◡, 8. zpěv růžových –́ ◡ –́ ◡; 10, 14. lkám: Otče jak ty ◡ –́ ◡ –́ ◡; 11, 8. koberců nach — ◡ — ◡, 12. a nejstarší děl ◡ –́ ◡ –́ ◡, 13. a vypili –́ ◡ –́ ◡. 12, 8. za zvěří ◡ –́ ◡, 9. jak noc –́ ◡, 13, 1. na

kraji ◡ ◡́ — ◡, 14, 1. šílených žen ◡́ ◡ ◡́ —◡: 16, 4. u číše ◡ ◡́ — ◡. 16, 1. na nebi ◡ ◡́ ◡. 17, 1. na mezi ◡ ◡́ ◡. 17, 5. ve vidin ◡ ◡́ — ◡. 13. jak vyčerpal ◡́ ◡ ◡́ ◡. 18, 3. před palácem ◡ ◡́ ◡ ◡́, 10. papežský ◡ ◡́ ◡, 14. na balkon ◡ ◡́ ◡: 19, 8. jde před soudný ◡́ ◡ ◡́ ◡, 20, 1. se sličnou ◡ ◡́ ◡, 20, 4. v milenců ◡ ◡́ ◡. 21, 2. pod dubem ◡ ◡́ ◡, 6. na zrosený luh ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 8. a v koruně pták ◡ ◡́ ◡ — ◡. 22, 1. od nepřátel ◡́ ◡ ◡́, 2. na lůžku ◡ ◡́ ◡. 2. zimničný žár ◡́ ◡ ◡́ ◡, 13. na plátno ◡ ◡́ ◡. 12. obvazek s ní ◡́ ◡ ◡́ ◡; 23, 3. od prsu ◡ ◡́ ◡. 14. nad děcka sněním ◡ ◡́ ◡ — ◡. 27, 2. z vln všednosti ◡́ ◡ ◡́ ◡, 3. ku hvězdám ◡ ◡́ ◡, 28, 1. za oltář ◡ ◡́ ◡, 7, u cesty ◡ ◡́ ◡. 10. po nahých ◡ ◡́ ◡: 29, 1. gothický dóm ◡́ ◡ ◡́ ◡, 2. loď chrámovou ◡́ ◡ ◡́ ◡, 6. na růžích ◡ ◡́ ◡. 7. na aureolách ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 30, 1. za oltářem ◡ ◡́ ◡ ◡́, 3. slunce jak zablesknou ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 4. mnohá tvé ◡ ◡́ ◡: 32, 1. na jiném ◡ ◡́ ◡, 4. za ním ◡ ◡́, 33, 1. na jiném ◡ ◡́ ◡, 3. ve středu ◡ ◡́ ◡, 13. šli v ráj ◡́ ◡, 34, 7. na každý oltář ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 8. na hlavy ◡ ◡́ ◡, 12. v tom poznání ◡́ ◡ ◡́ ◡. 36, 1. ku balvanu ◡ ◡́ ◡ ◡́, 38, 4. u nohou ◡ ◡́ ◡. 39, 4. ve trávě ◡ ◡́ ◡: 41, 2. kaskády ◡ ◡́ ◡, 11. kadidla ◡ ◡́ ◡. 14. u prsou ◡ ◡́ ◡: 44, 1. na jiném ◡ ◡́ ◡. 8. přelévá ◡ ◡́ ◡. 2. nad atlanty ◡ ◡́ ◡ ◡́. 43. 3. ve barvách ◡ ◡́ ◡. 14. bacchanal ◡ ◡́ ◡. 47, 3. zářivých ◡ — ◡. 9. za pohár ◡ ◡́ ◡: 48, 7. na reky ◡ ◡́ ◡, na lvice ◡ ◡́ ◡: 49, 3. a ve ňader skrýši ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 6. když zasedneš ◡ ◡ ◡́ ◡. 8. hovoru hvězd ◡́ ◡ ◡́ ◡; 50, 1. na krásy stromu ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 6. zabloudí ◡ ◡́ ◡. 52, 1. za člunem ◡ ◡́ ◡. 6. zemského ◡ ◡́ ◡, 53, 2. s rachotem vlak ◡́ ◡ ◡́ ◡, 1. nad tunelem ◡ ◡́ ◡ ◡́, 3. nad černou ◡ ◡́ ◡, 14. nad temnem ◡ ◡́ ◡, všednosti snem ◡́ ◡ ◡́ ◡, 11. stvoř a snů ◡ ◡́ ◡, 54, 10. delší než stín ◡́ ◡ ◡́ ◡, 55, 7. před kastelánkou ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 56, 2. myšlenku ◡ ◡́ ◡, 6. hvězd paprsky ◡́ ◡ ◡́ ◡, 7. na vodě ◡ ◡́ ◡, 10. ve oku ◡ ◡́ ◡; 57, 2. déšť protkává ◡́ ◡ ◡́ ◡, 8. motýle snů ◡́ ◡ ◡́ ◡, 64, 2. ve svadlém listí ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 67, 3. ve starých knihách ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 69, 5. ku lásky hodům ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 7. ve plném úlu ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡: 70, 11. o dno mé duše ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡: 71, 2. pod tmavým ◡ ◡́ ◡. 3. bez hnutí ◡ ◡́ ◡, 7. ve křoví ◡ ◡́ ◡; 73, 3 na nebi ◡ ◡́ ◡, 12. u tvojich ◡ ◡́ ◡: 75, 1. ta vějířem rána ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡; 77, 8. o štěstí ◡ ◡́ ◡, 10. z nichž plod ◡́ ◡, 81, 2. pravěku po divém honu ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 7. pod deštěm ◡ ◡́ ◡, 82, 8. na zdraném ◡ ◡́ ◡, 83, 13. na štěstí ◡ ◡́ ◡, 84, 2. na knihy okraj ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 11. ve líném snění ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 13. hrají si ◡ ◡́ ◡, a nad nimi ◡́ ◡ ◡́ ◡, 85, 5. na čele ◡ ◡́ ◡, 7. na skráni jí ◡́ ◡ ◡́ ◡, 14. či který lev ◡ ◡́ ◡. 12. poušť kolem ◡ ◡́ ◡, 86, 3. nad klavír ◡ ◡́ ◡ 87, 1. na lavičku ◡ ◡́ ◡ ◡́, 88, 7. proud hořkosti ◡́ ◡ ◡́ ◡, 11. a frivolních ◡́ ◡ ◡́ ◡; 88, 11. zmrháno ◡ ◡́ ◡, 89, 3. o berlách ◡ ◡́ ◡, 90, 1. na sedadle ◡ ◡́ ◡ ◡́, 4. a rovněž jak sfinx ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 8. ku sousedkám svým ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡: 92, 5. jehož dna nestihne ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 93, 2. nového ◡ ◡́ ◡, 5. jak vzdálené ◡́ ◡ ◡́ ◡, 11. kde pták ◡́ ◡, 14. na ňadrech ◡ ◡́ ◡, 94, 4. v safírů ◡ ◡́ ◡, 7. pln nachové slávy ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 13. po květech ◡ ◡́ ◡. 95. 1. Po noci ◡ — ◡. 7. jak přes luhy ◡ ◡ ◡́ ◡, 10. do stráni ◡ — ◡. démanty ◡ ◡́ ◡; 96, 1. z kterého ◡ ◡́ ◡, 13. a v rej ◡́ ◡, 14. zří kamenní ◡́ ◡ ◡́ ◡ 98, 1. na vlhké ◡ ◡́ ◡, 6. do svadlých ◡ ◡́ ◡, 99, 2. do otevřené knihy ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡ — ◡. 3. do textu ◡ ◡́ ◡, 5. přes zachmuřená ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 14. schvácená dnem ◡ ◡ ◡́ ◡: 106, 11. pták sezobne ◡́ ◡ ◡́ ◡. 107, 13. leč ze všech stran ◡́ ◡ ◡́ ◡, 108, 1. Časová píseň ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 7. ve všedním ◡ ◡́ ◡, 109, 3. nad kterou ◡ ◡́ ◡. 110, 2. za vše ◡ ◡́. 111, 5. u zadních ◡ ◡́ ◡, 10. kornouty ◡ ◡́ ◡. 8. by neztropil ◡́ ◡ ◡́ ◡, 113, 5. nezapřel ◡ ◡́ ◡. 114, 2. nad vykonaným dílem ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. ve tvůrčím ◡ — ◡. 116, 2. bez jeho písně ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 10. bez konce ◡ ◡́ ◡, 121, 10. tys nessílil ◡́ ◡ ◡́ ◡, 122, 2. celého horstva ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡; 123, 3. líc nastavit ◡ ◡ ◡́ ◡, 13. schopnými ◡ ◡́ ◡. 124, 2. všedního ◡ ◡́ ◡, 125, 3. o ráji ◡ ◡́ ◡, 126, 13. nad světa pouští ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 127, 4. víc osvětlí ◡́ ◡ ◡́ ◡, 7. obrovských ◡ ◡́ ◡. 5. v líc upřené ◡́ ◡ ◡́ ◡, 128, 1. ve slunný jih ◡́ ◡ ◡́ ◡. 130, 5 ženského ◡ ◡́ ◡, 8. klesáme ◡ ◡́ ◡, 12. a co provádí ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 2. ve krátkých ◡ ◡́ ◡. 131, 4. v despotů šklebu ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. v žen objetí nahém ◡́ ◡ — ◡ — ◡. 133, 2. neznámé ◡ ◡́ ◡, 13 na pustém ◡ ◡́ ◡, 134, 2. po mystické škole ◡ — ◡ ◡́ ◡ — ◡. 7. nad záhad ◡ ◡́ ◡. 8. zpěv zbloudilé víly ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 11. za stopou ◡ ◡́ ◡, 135, 2. slavíte ◡ — ◡. 9. nad mramor ◡ ◡́ ◡, 136, 13. nejkrasším ◡ ◡́ ◡, 139, 3. pochmurný ◡ ◡́ ◡. 1. na břehu ◡ — ◡. 142, 2. ve hluku ◡ ◡́ ◡, 13. ve shnilém listí ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡. 144, 7. před člověkem ◡ — ◡ —. 14. či věčnosti břeh, na kterém smrť hýří; čte se ◡ — ◡ ◡́ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡. 6. hor nejzazší ◡́ ◡ ◡́ ◡. 145, 6. pro věčné časy ◡ — ◡ — ◡. 146, 6. nad ulicí ◡ ◡́ ◡ ◡́, 12. za peníz ◡ ◡́ ◡, 147, 2. schýlení ◡ ◡́ ◡, 4. o postu ◡ ◡́ ◡, 5. sny plnili ◡́ ◡ ◡́ ◡, 11. za vámi ◡ ◡́ ◡, 148, 1. přivřenou ◡ ◡́ ◡, 3. a s ním ◡́ ◡, 6. za každým ◡ ◡́ ◡, 149, 8. za to stát bude ten lup ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡ ◡́, 150, 9. strom ohromný zřím ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 151, 9. mumie ◡ ◡́ ◡, 152, 6. hloub vrýt ◡́ ◡, 155, 1. U ráje ◡ ◡́ ◡, 12. pod sněhem ◡ ◡́ ◡; 156, 3. nad nimi tvůj let ◡ ◡́ ◡ ◡́ ◡, 11. a chumáče ◡́ ◡ ◡́ ◡, 13. o skály ◡ ◡́ ◡, 157, 3. bez trudů ◡ ◡́ ◡, 159, 2. o listech ◡ ◡́ ◡, 8. za zpěv svůj ◡ ◡́ ◡, Pr. 2. pouť životem ◡́ ◡ — ◡. 7. kde v boj ◡́ ◡. — Jak vidno, těchto licencí básnických ve 132 znělkách není méně než 200.

3. Rým.

a) Rým o sobě.

Jak známo, je rým dvojslabičný v češtině správný, shodujeli se v obou slovech rým působících samohláska slabiky první naprosto, tedy i trváním, kdežto slabika druhá může býti při stejném znění samohláskovém rozdílna trváním. Totě přirozeno: neboť při prvé slabice neshoda rozličným trváním hlásek vznikající působením přízvuku a závažnosti z něho plynoucí zostřuje se tou měrou, jakou při slabice druhé stejná neshoda

následkem nepřízvučnosti slabik a menší jejich závažnosti pro sluch mizí. Při rýmech jednoslabičných a trojslabičných budou týmže způsobem slabiky přízvučné rozhodovati. Proti tomuto zákonu přirozenému, z něhož ani na vlas nelze sleviti, prohřešil se Vrchlický na těchto místech:

9, 13. pláči — stačí, 10, 6. malý — neustálý, 15, 4. z dáli — valí, 15, 6. chytí — zníti, 16, 3. ztrácí — vrací, 18, 8. lící — tanečnici, 19, 12. vštípil — vypil. 21, 2. čáru — tvaru. 21, 6. páru — varu. 21, 12. hebký — do kolébky, 22, 3. ráně — straně. 22, 6. maně — páně. 22, 10. právě — hlavě. 23, 8. lící — mučenici, 27, 4. vn ká — smýká. 29, 12. slitování — vytesaní. 30, 10. vřavě — slávě, 31, 2. růže — muže. 32, 5. na pažitě — dítě, 33, 8. rozhněvaný — strany — stlány 33, 13. sladký — zpátky. 35, 2. cizí — řízy. 36, 2. vzpjali — skály, 4. svtí — řítí. 37, 4. plazí — vásy. 9. zdá se — jase. 39, 2. nimi — blysknavými. 40, 10. kupí — úpí. 5. majestátem — chvatem. 42, 4. rozepjatém — hnátem. 43, 4. tryská — blýská. 8. miska — výská. 47, 1. ptáků — v mrak", 2. miska — z blízka. 6. stiská — píská. 48, 3. vrátký — sladký 51, 4. nad oblasti — části. 53, 1. skále — malé. 54, 1. prací — ztrácí. 5. ptáci — vrací. 56, 6. strany — tkány. 57, 12. bláto — za to. 4. tónu — clonu. 58, 13. malou — chválou. 59, 4. do areny — vykoupený (vímeť všichni, že se říká arēna, nikoliv aręna; tím tedy Vrchlický si nepomůže, vynecháli znamení délky, aby zachránil rým). 14. ztrácí — vrací. 63, 10. píchla — vzdychla. 64, 14. láká — za oblaka. 68, 3. bílou — silou, 8. zlatem — majestatem (nespraví se rým vynecháním čárky ve slově majestátem). 70, 8. cíle — zasmušilé. 71, 3. stály oddychaly. 7. spaly — hrály. 73. 2. vydá — střídá. 74, 13. básní — zjasní. 75, 12. zpátky — sladký. 76, 6. stýská — tryská. 14. klíčí — křičí. 77, 11. tvary — žáry. 78, 14. svítí — žití. 81, 11. tajil — bájil. 14. poesie — šíje. 82, 2.—7. svítí — třpytí, jíti — žití. 12. kupí — úpí. 83, 14. slepé — lépe. 84, 3. roztržitě — dítě. 85, 10. žárem — varem. 86, 9. stálých — načernalých. 2. hlava — dává. 12. usmívají — bájí. 87, 9. rozpačitě — dítě. 90, 10. sama — drama (vynechaná čárka rým nespasí). 91, 9. líné — hyne. 92, 9 svahy — vláhy. 93, 6. v zimě — týmě. 9. právě — ve záplavě. 94, 10. na zem — rázem, 2. trávy — hlavy. 96, 4. sráží — vlaží. 10. písku vodotrysku. 14. ptáci — draci, 97, 2. pálí — nezakalí. 5. z dáli — malý. 98, 2. sváté — rezovaté. 99. 2. snivá — splývá, 5. lada — bádá. 103, 4. mizí — břízy. 13. zdravý — slávy, 104, 2. dává — hlava. 6. lhavá — láva. 9. nésti — štěstí. 10. okázale — dále. 8. třtiny — špíny, 105, 5. ztráty — jaty. 10. tklivá — zpívá. 107, 13. řítí — krupobití. 108, 4. na zdařbůh — hluch. 14. marné — jednotvárné. 109, 11. pádu — budu. 14. žádá — neupadá. 111, 1. sňatek — svátek. 5. vrátek — zmatek. 112, 10. slávou — hlavou. 113, 4. čísku — lišku. 114, 6. čilém — týlem. 119, 2. mládí — chladí. 120, 2. hlásí — časy. 6. krásy — řasy. 121, 5. látka — hladká. 10. láskou — maskou. 11. krásné — hasne. 122, 1. hlava — láva. 9. sladký — do pohádky. 123, 2. šíji — plijí. 1. třásti — vlasti, bez účasti — pásti. 12. síly — byli. 124, 4. kráse — hlase. 9. sázku — masku. 126, 2. sladký — látky. 4. řečí — léčí — svědčí. 5. matky — svátky. 127, 2. kámen — plamen. 9. šibal — hýbal. 128, 9. slýchá — tichá. 129, 5. prohlubinu — vínu. 11. sláva — zdravá. 130. 11. smavá — neustává. 131, 10. snivá — dívá, 132, 3. mizí — z řízy. 133, 4. Moslemínů — třtinu. 134, 11. mléčná — nekonečna, 135, 2. syna — spíná. 10. bájný — tajný. 12. krásy — časy. 136, 2. Vaší — vznáší. 4. skládám — řadám. 9. hlavu — slávu. 140, 5. po stupnici — milující. 9. láska — maska. 141, 10. žáru — tvaru. 142, 6. hádá — padá. 143, 11. žhavá — neustává. 145, 1. varů — spáru. 146, 9. z mozaiky — rtíky. 147, 11. bolem — pólem. 148, 5. na ulici — tancující. 12. zlatý — svátý. 149, 6. krátká — jinovatka. 9. různý — mužný. 150, 9. vzrůstá — hustá, 151, 9. v klidu — bídu. 152, 9. činy — stíny — líný. 153, 11. chmurou — kůrou. 154, 2. resignaci — ztrácí. 5. řada — skládá. 155, 4. nahý — dráhy. 156, 6. plály — halí. 9. bouřliváků — mraků, 159, 2. neví — révy. Pr. 11. tichu — smíchu, 4. dráhy — snahy — záhy. 6. porosila — síla — milá. — Těchto chybných rýmů napočítali jsme 160.

b) Kterak postaven rým ve verši, ve větě a ve sloze?

Tím však důležitosť rýmu není ještě odbyta. Zeptejme se: Nač pak vlastně rým jest? Dějiny literatury nám ukazují, že tam, kde časomíra nebo jiné pouto jazykové nebylo dosti mocno, aby mluvu básnickou vázalo, užívalo se stejnozvukosti jakési pro řeč vázanou. Stejnozvukosť ta jevila se — užijemeli známého příkladu — v německém stabreimu alliterací (čehož analogii také v poesii latinské dokázal Kvíčala zejména při Aeneidě Vergiliově) tím způsobem, že ze dvou polovin verše delšího, mocnou caesurou na dvé rozeklaného, dvěma závažným slovům stejného násloví ve první polovině verše, odpovídalo jedno slovo téhož násloví ve druhé polovině verše, čímž obě poloviny jakýmsi poutem semknuty byly, na př. *d*eganô *d*echisto | unti *D*eotrîchhe. Časem se verš ten rozpadl ve své půlky, jež byly napotom verši samostatnými. Ale jaká tu nastala vazba veršová? Rým konečný, moderní, náš obyčejný rým, jenž teď místo zapomenutého stabreimu obě půlky verše vázal v jeden celek. Tento příklad dějinami doložený budiž místo mnohých řečí. — Nač tedy rým jest? Účel rýmu jest i ten, aby dva verše v jeden celek rythmický vázal. Ale verš, jak známo, chová v sobě určitý počet slabik a stop, jež, vyplňujíce jej, činí jej celkem pro sebe uzavřeným

(což zejména z metriky řecké patrno, kde na základě určitého rozměru taktového či stopového jen určitý počet slabik jedno kólon veršové do sebe pojímati může). Jeli však verš celkem uzavřeným, jest nutno, aby slova, z nichžto se skládá, neli větu samostatnou, tož alespoň částku věty zaokrouhlenou, v sobě jaksi ukončenou činila; takové částce věty říkáme kólon, článek. Žádáme tedy, aby, neli jeden jediný verš moderní, alespoň část rýmem poutaná (tedy aspoň dvoj- trojverší atd.), myšlénku jaksi zaokrouhlenou, zakončenou, čili článek takový v sebe pojímala; jinak řečeno: aby nebylo pravidlem — než jen řídkou výjimkou pro effekt dovolenou — aby se takový článek (myšlénka, věta) z verše do verše přetahoval a takto rýmem přetrhával, jehož přirozeným úkolem přece jest, aby tento článek v celek poutal a vázal. Ale proč toho žádáme? Známa je stížnosť u nás neustále se opakující, že rýmovaných dramat hráti nelze, poněvadž rým prý vadí v deklamaci. A přece Francouzové, Vlaši, Španělové mají skoro všecky tragoedie své rýmované a nikdo si u nich nestěžuje, že jich nelze přednášeti. Ba *Shakespeare*, jenž asi deklamaci rozuměl i lépe než my všichni dohromady, právě tam, kde effekt deklamace nejvíce vzmociniti chtěl, pravidelně užívá rýmu! Čím to? A čím to, že Schillerova píseň o zvonu, ač rýmovaná, že jeho ballady všecky, že celý Goethův Faust, ač rýmovaný, výtečně se deklamují, ba že sobě básní těch bez rýmů hrubě ani mysliti nemůžeme. Čím to? Tím, že tam užito rýmu všude na místě pravém, aby vázal verše a články větové, nikoli pak, aby je sápal a roztrhoval. (O. p.)

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Spor o našich rukopisech jest nyní předmětem všeobecných úvah a hovorů po celé Praze; v hostincích, kavárnách, po ulicích i jinde, kde se lidé scházejí, nemluví se o jiném. A proč s takovým úsilím? proč tak horlivě a vášnivě, jak ani za Šembery se nedělo? — odpověď jednoduchá: heslo k zavržení památek našich vyšlo ze samé Prahy od zvučných autorit a zasláno do díla zahraničného, německého. Odtud dověděl se národ náš, oč tu běží. Nechtějíce rozpřádati se o tomto skutku, naznačíme jen stadium, ve kterém otázka sporná se nalézá, a předvedeme hlavní zápasníky, kteří se v boji utkali. Na domácím poli vystoupil nejprve prof. univ. *Dr. J. Gebauer,* uveřejniv článek velmi důkladný v „Athenaeu" (č. 5.) „O potřebě dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského," nikoli tak nápisem, jak obsahem svým velmi nebezpečný a se stanoviska grammatického pro rukopisy záhubný. Na to výbor musejní, kde se památky ony chovají, obrátil pozornosť svou k chemickému stanovisku, prohlásiv, že podstatný úkol zkoumání chemického není jiný, nežli aby se dokázalo, že rukopis psán jest inkoustem, který teprve během času zbledl, a ne barvou, kterou by inkoust zbledlý byl toliko napodoben. Avšak toto prohlášení neuspokojilo univ. prof. *Dra. T. Masaryka,* jenž spolu s Dr. Gebauerem zaujímá stanovisko rukopisům nepříznivé a postavil výboru musejnímu sám pevnou otázku, zdali železitý inkoust, který teprve během času zbledl, potřeboval k tomu zblednutí asi 500 a více let, anebo zdali stačilo 70 let. I praví: „Je barvivo, ať užito té neb oné látky, staré při rukopise Královédvorském 500 let, při rukopise Zelenohorském 900 let? Může chemické zkoumání k otázce této dáti určitou odpověď?" Dr. Gebauer a Dr. Masaryk zůstali ve svém útoku osamoceni. — Toho času vyšlo nové číslo „Osvěty" (3.) a v něm zjevil se článek univ. prof. *Dra. J. Kalouska,* jenž také pod názvem „O potřebě dalších zkoušek" stojí na příznivém stanovisku rukopisům, odvolávaje se na univ. prof. *W. W. Tomka,* jemuž v praktické známosti starých rukopisů málo lidí se vyrovná; odvolává se též na bibliotékáře *Ant. Vrťátko,* jenž mnoho zabýval se rukopisem Královédvorským za příčinou fotografického i jiného zkoumání, a na *Pateru,* jenž jest v palaeografickém vyšetřování zběhlým, docházeje k úsudku, že by se měly rukopisy ze všelikých stránek co nejbedlivěji zkoumati. Se stanoviska filologického odpověděl Dru.

Gebauerovi prof. *V. H. Tůma* v „Plzeňských Listech“ (13. bř.), dokazuje, že kusá grammatika staročeská, sestavená od novověkých učenců, nemůže býti kriteriem nezvratným oněch památek. Nejvšestranněji protřásl celou otázkou se všech hledišť, hlavně však psychologického a literarně historického *Dr. Julius Grégr* v serii článků pozoruhodných v „Nár. Listech,“ jež právě vyšly v samostatném vydání (za 30 kr.). V publikaci té, jakož i článku literarního historika *Dra. Fr. Bačkovského* v „Pokroku,“ uveřejněném pod názvem „O některých účincích Rukopisu Král. a Zel.“ dovozuje se, že falsifikator byl by příliš nedostatečným ku sdělání tak genialních památek; ostatně že nejdůležitějším důkazem pravosti jest mohutná síla, jakou dotýkaly se všech strun citu národního, které nejednou zachvěly se ve zvučném drkotání sebevědomí překypujícího. Žádný falsifikator zajisté nebyl by dovedl uhoditi v tak pravý ton, aby vzbudil všeobecnou ozvěnu v srdcích národu svému ještě docela neodcizených. A účinkem tímto nižádný plod jiný vykázati se nemůže. I prostonárodní filosofie pozdvihla svůj hlas v „Lumíru“ (č. 8.), kde *Žofie Podlipská* ve článku „Myšlénky prostého čtenáře o rukopise Zel. a Král.“ míní, že rukopis dosud nenašel svého pravého kritika, jenž by se byl věnoval léta studiu jeho charakteru. Toho dovolává se nynější situace ještě více nežli zkoušek palaeografických a gnostických. Tyto mohou v nejhorším případě dokázati, že inkoust jest čerstvý a novodobý, pergamen nepravý, že byl tedy pergamen a inkoust podvržený a písmo také. Ale budouli moci dokázati spolu také, že duch a krása tohoto díla jsou podvrženy, nevíme ještě. Znalec v oboru palaeografie, archivář a univ. prof. *Dr. J. Emler,* proslovil se zřejmě, že ten, jenž by tak znamenitě na počátku století našeho dovedl napsati rukopis, tak jak jej máme před sebou v palaeografickém rouše, musil by býti mužem světovým.

O celé záležitosti našeho sporu,[1]) jenž do té chvíle není vyřízen, velmi zajímavou přednášku měl spisovatel *J. V. Frič* v „Uměl. besedě“ dne 13. března, předloživ protokoly soudního řízení z r. 1851., kdy otec přednášečův, Dr. Frič, obhajoval Hanky proti redaktorovi časopisu „Tagesbote,“ Kuhovi, jenž Hanku obviňoval z podvržení.

Dotknuvše se přednášek, věnujeme i jim některou pozornosť. Archivář *Fr. Dvorský* přednášel dne 13. března v „Učitelské besedě“ něco „Ze života české paní,“ kterýmžto kulturně-historickým a vysoce zajímavým líčením staré domácnosti posluchačům velmi se zavděčil. Ještě pozoruhodnější byla přednáška prof. *Al. Studničky* v „Moravské besedě,“ jenž promluvil „O hospodaření národa českého s intelligencí,“ odhaliv zde důmyslně všechny vady, které dnešní moderní společnosť naši ovládají. — Největší pozornosti v Praze těší se veřejný cyklus přednášek spolku pro podporování chudých filosofů. První číslo tohoto cyklu obsahovalo přednášku *Dra. Pavla Durdíka* v „Měšť. besedě“ „O mládí Turgeněva,“ z jehožto líčení velmi jasně vynikly poměry ruské, zejména vychovatelské. Upozorňujíce na přednášku druhou téhož cyklu „O novověkých předsudcích a pověrách,“ jíž prosloví Dr. J. Kalousek a která budí zvědavosť vší intelligence naší, končíme svůj dopis, abychom příště o zajímavé této přednášce podrobnější mohli podati zprávu. *M.*

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* (Č. d.) Několik večerů věnováno hovorům o hrozivě bující u nás nyní hyperprodukci literarní. Rozhovory ty konány byly vesměs za velmi horlivého účastenství všech pánů přítomných, i byla tu bez ohledu na jednotlivé osobnosti nebo podniky literarní mnohá trpká pravda o naší nynější produkci, zvláště belletristické, pověděna. První rozhovor zahájil prof. *Neoral.* Ukázáno nejprve k tomu, že téměř nemožno je podati dokonalý obraz úžasně plodné činnosti našeho nynějšího spisovatelstva. Pro přibližný přehled vzat byl za základ r. 1883. A tu napočítáno 98 časopisů, v nichž původní práce našich spisovatelů vycházely. Prací všech — původních i překladů — jazykem českým uveřejněno přes 1300, které dílem v přehojných Knihovnách, Bibliotékách, Besedách a Sbírkách (napočítáno jich kolem 50, nyní pak je jich ještě více!), dílem v bezčetných časopisech belletristických byly vydávány. Ale z této ohromné summy jak skrovný počet je knih a spisů vskutku dobrých! Ony přečetné Knihovny atd. mají pak ten neblahý následek, že dílem ubírají i dobrým časopisům belletristickým odběratelstva, poněvadž tu mnohý — arci neprávem — říká: „Počkám, až ta

[1]) Nápadné jest, že při celém tomto boji osoby tragického Šembery ani v nejmenším nedotknuto. Buď jak buď, poctivci Šemberovi dostalo se alespoň po smrti jeho sporem tímto jakéhosi dostiučinění.

báseň nebo roman vyjde samostatně:" dílem psavosť našeho věku beztoho děsivou podporují. Nejvíce však tato hrozná nemoc, viděti jméno své tiskařskou černí zvěčněné, živena jest zbytečným množstvím našich belletristických časopisů. Je totiž přirozeno, že každý redaktor snaží se listu svému získati co nejslavnější přispěvatele. Tím se stává, že naši přední básníci a romanopisci, nechtějíce dolehavých redaktorův odbývati, pracemi jsou přetěžováni a že příspěvky jejich — aspoň některých — které na různé strany zasýlati nuceni bývají, někdy i niternou cenou méně vyhovují, poněvadž času, šlechtiti a pilovati ony práce, jim se nepopřává. Než při nejlepší vůli mohou tito přední spisovatelé jen malý počet časopisův ukojiti. Odkud tedy mají ubozí redaktoři ostatních mnohé rubriky svých listů vyplňovati? Musí volky nevolky sáhnouti ku pracím rozmanitých oněch pisálků, kteří touhou po jméně spisovatelském puzeni, této tísně redaktorské zneužívají a svými chatrnými plodečky mnohé časopisy zrovna zaplavují. Ale — namítne mnohý — zde právě konati má povinnosť svou **kritika**, literarní plevu totiž od vzácného zrna odlučovati a s vážnou přísností nevyspělé básníky a novellisty upozorňovati, že musí nejprve důkladnou znalosť netoliko dobrých novočeských, nýbrž pro nabytí přesného slohu českého i nejlepších staročeských spisů si osvojiti; dále pak vynikající cizojazyčné plody řádně seznati, život a jeho rozmanité snahy a směry, povahy lidu bedlivě studovati, než národ vlastními spisy oblažovati začnou. Ale pohříchu zde dotýkáme se jiné bolavé stránky v literatuře naší. Jednomyslně tu uznáno, že kritika naše až na několik čestných výjimek obstarávána jest zvláště v politických časopisech lidmi nepovolanými, beze všeho rozhledu a soudu v literatuře, beze všeho měřítka aesthetického, kteří neznají valně ani domácí, natož cizojazyčnou literaturu, a vypomáhají si často ošumělými frasemi, které na mnohé jiné dílo stejně by se hodily, a při nichž z pravidla neschází: „I nebude jistě vlasteneckého spolku nebo vzdělance, v jehož knihovně" atd. Přirozený toho je následek, že oni nevyspělci hojnými — ovšem jalovými — pochvalami v různých listech vyhejčkáni byvše, domýšlivými se stávají, na velikány si hrají a ke všeliké opravdové kritice, objevili se kde, nesmírnou citlivosť projevují. Hůře ještě, když stává se kritika kamaradskou reklamou, jak bohužel dosti často bychom se mohli přesvědčiti. Tím vším se děje, že i knihy docela špatné mohou vykázati se několika pochvalnými posudky, na něž pak obratný nakladatel neopomíjí se odvolávati. Tito nakladatelé — s řídkými arci čestnými výjimkami — také často literaturu poškozují. Místo aby obdržený spis dali nějakému spolehlivému znalci na posouzení a tím pak se spravovali, dávají se vésti různými, často zhola konkurrenčními pohnutkami (tato konkurrence nakladatelská tedy také jednou z příčin hyperprodukce), a nechtějíce pak, aby vytištěný spis na skladě zahálel, rozličnými cestami proň agitují a obratnou kolportaží jej doporučují a — aesthetický vkus čtoucího obecenstva kazí. Této obratnosti některých nakladatelů děkujeme pak vedle jiných příčin za ten žalostný zjev, že někdy spisy prostřední nebo dokonce chatrné jdou lépe na odbyt, než plody ceny trvalé, a že u výborných knih druhé nebo třetí vydání bývá u nás řídkou vzácností.

Jak jinak u sousedů Němců, kde přece někdy bylo by chvalno, „iskať pravdu;" tam na př. slavný roman Freytagův „Soll und Haben" r. 1879. počítal již 24. vydání, a Schefflovo výtečné dílo „Der Trompeter von Säkkingen" r. 1883. dokonce 103. vydání! — Naše přehojná a stále rostoucí intelligence, která by přes všelikou reklamu knihu dobrou od špatné snadno rozeznati dovedla, místo aby kupováním dobrých knih a zřizováním si vlastních knihoven, na nichž by si měl každý co nejvíce zakládati, své vzdělání v krásném umění stále doplňovala a svou povinnosť vlasteneckou konala, všímá si, čím je zámožnější, tím méně literatury a na každý groš v té příčině vydaný pohlíží jako na oběť, čímž arci počtem svým v křiklavém je nepoměru k odbírání knih českých.

Politické časopisy, o jichž literarních recensentech jsme nahoře smutnou pravdu pověděli, měly by také mnohem větší zřetel k dobré produkci české obraceti. Ale dosud valná jejich většina jen jako nahodile dobré dílo belletristické oznamuje a doporučuje, a to ještě obyčejně několika otřepanými frasemi; a přece víme všichni, že politické listy mezi intelligencí i lidem nejvíce se čtou, jsouce mnohým téměř jedinou duševní potravou, a že by tedy systematické tam oznamování a doporučování — rozumí se znalecké a ne frasovité — dobrých spisů zábavných a poučných literatuře velmi prospělo. Mimo to bylo by velmi žádoucno, by ve feuilletonech našich časopisů více se objevovaly také pů-

vodní práce předních našich spisovatelův, a ne pořád téměř samé překlady.

Souhlasně dále projeveno, že poučné články a knihy — v každé literatuře tak důležité — velmi často psány jsou slohem málo popularním, nehrubě zábavným, a že tu daleko nestačí vědecký obor svůj náležitě ovládati. Tato vlastnosť, psáti články poučné slohem popularním, zábavným, vyžaduje arci mnoho píle, ale je nevyhnutelna tomu, kdo s úpěchem pro širší obecenstvo psáti chce; že pak naše obecenstvo i v této stránce stále vzděláváno býti musí, je všeobecně uznáno. — Na konci želeno, že mnozí vynikající odborníci na poli literarním nepracují, čímž proti povinnosti vlastenecké silně hřeší, a že tak netoliko vědecká, ale i zábavně-poučná literatura za ostatní produkcí značně pokulhává.

V jiné schůzi jednáno o illustrovaných spisech českých, kterýžto rozhovor zahájil přehlednou úvahou prof. Bílý. Podány krátké dějiny tohoto u nás sice mladého, ale již silně kvetoucího umění; vytknuto mezi jiným, že v letech šedesátých knihkupec Kober v Praze nejvíce k rozkvětu jeho přispěl, nyní pak že daleko v popředí stojí dvě firmy: Ottova a Šimáčkova, které nad sebe vzájemně vyniknouti se snaží. Ze starších illustrovaných spisů básnických vzpomenuto zejména Rukop. Královédvorského, Máchova „Máje“ a Hálkových „Večerních písní,“ z novějších uveden Čechův „Václav z Michalovic,“ Vrchlického „Legenda o sv. Prokopu“ a Heydukova báseň „Za víru a volnosť,“ jakož i podotčeno, že leckterá výborná díla na illustrace dosud čekají, zvláště Čechovo „Ve stínu lípy“ a Němcové „Babička.“ Na to přikročeno k otázce, zda illustrování spisů, jak aspoň nyní se děje, literatuře naší zisk přináší. Tu nejprve konstatováno, že literatura naše, máli se čestně s jinojazyčnými měřiti, illustrovaných spisů potřebuje, a že by české čtenářstvo, kdyby takových spisů v domácí literatuře nemělo, teprve valem po německé sahalo, jak bohužel dosud někteří beze vší potřeby a zcela proti národní povinnosti činí; proto vším právem po ní u nás bylo touženo. Ale již dostavuje se znenáhla obava, aby i illustrování z pouhého prostředku, činiti totiž slova spisovatelova názornějšími, nestalo se účelem, který by textovou část jakožto něco vedlejšího do pozadí zatlačoval. U Němcův aspoň v časopise „Magazin für die Literatur des In- und Auslandes“ nedávno velmi důraznými slovy proti tomu křiklavému nešvaru vystoupiti se musilo, že se ve mnohých spisech, zvláště časopisech, illustruje, jen aby se illustrovalo, a text že se takto stává zbytečným přívěskem; pak prý arci většina čtenářů v takových časopisech dívá se jen na obrázky, textu zhola si nevšímajíc, a stává se pohodlnou, bezmyšlénkovitou. U nás, bohudíky, tak daleko jsme ještě nepostoupili, ale, jak praveno, začátek i tu již jest učiněn. Buďtež tedy předně illustrovány jen spisy dobré, ceny trvalé, a to vždy s náležitým výběrem míst, kde illustrace, mající názornosť zvyšovati a text doplňovati, jsou nejvhodnější. Illustrace, ať v časopisech, ať ve knihách, buďtež vždy ceny umělecké a co možná původní, abychom jednak i na tomto poli s cizinou čestně se měřiti mohli, jednak aby širší vrstvy národa, které jinak zřídka kdy umělecké obrazy si opatřují, v takových spisech slušnou náhradu nalézaly. Nelze konečně zapříti, že vydáváním několika nákladných děl illustrovaných najednou odbírání dobrých spisů belletristických citelně se obmezuje. Národ náš je malý a nemůže si nikdy takového přepychu dovolovati, jako třeba národ německý, zvláště také proto, že nejbohatší vrstvy k domácí produkci literarní ještě pořád chladně a uzavřeně se chovají, a že tedy odbírání knih a časopisů skoro na tytéž méně zámožné kruhy připadá. Proto vyslovena v našich literarních besedách skromná žádosť, aby při takových podnicích přesný system zavládl a konkurrenční pohnutky více byly podřizovány důležitému zřeteli ke stavu českého čtenářstva, aby tak dobré knihy a časopisy belletristické nemusely pozbývati odběratelstva. (P. d.)

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) Večírek zmíněný odbýval se skutečně dne 15. února, kde se rozpředla zajímavá debatta o prostředcích, jimiž by bylo možno vědeckou naši literaturu pěstovati, jakož i o návrzích, z jakých prostředků bylo by lze akademii věd v život přivésti. Nejprve podal p. jednatel obraz veškeré činnosti literarní za r. 1883., podotknuv dříve, že r. 1840. vyšlo 114, r. 1855. 183, r. 1876. 369 a r. 1883. 863 českých děl a že téhož roku bylo německých 1999 a polských 329 spisů. Náboženských spisů vyšlo v Čechách r. 1883. 11, na Moravě 9, paedagogických v Č. 64, na M. 13, spisů pro mládež v Č. 45, na M. 22, filosofických v Č. 46, na M. 2, právnických v Č. 29, na M. 5, statistických v Č. 3, na M. žádný, dějepisných v Č. 38, na M. 5 a ve Slezsku 1 (jediný to vůbec český produkt ve Slezsku

toho roku), přírodopisných v Č. 18, lékařských 4, mathematických 5, z vojenských nic. O hospodářství 12, technologických 14, z hornictví nic, o řemesle 4, o poštovnictví a kommunikaci 7. Největší číslo připadá na krásnou literaturu, a sice v Č. 241, na M. 28, básnických spisů v Č. 45, na M. 5, romanů v Č. 88, na M. 2, divadel v Č. 27, na M. 1, uměleckých spisů 4, kalendářů v Č. 30, na M. 7. Co se nakladatelství týče, bylo pro české spisy ve Vídni 6 nakladatelů, v Praze 51, jinde po Čechách 42, na Moravě 17, celkem 117 nakladatelů. Překladů z polštiny bylo toho roku 21, z chorvatštiny 2, bulharštiny 1, frančiny 13, latiny 4, řečtiny 2, angličiny 9, celkem asi 70 překladů z cizích jazyků. Z češtiny byly přeloženy pouze dva spisy, a to do němčiny a srbštiny.

Co se vědecké naší literatury týká, tu třeba, vece dále p. jednatel, rozeznávati tři činitele: spisovatele, nakladatele a obecenstvo. U nás naříká spisovatel i nakladatel a obecenstvo naříká s nimi. Mnozí spisovatelé vědečtí, často již osvědčení, nepíšou ničeho, ježto by nenašli nakladatele, a kdyby jej našli, nemohli by snad na žádný honorář čekati a tím by nejen namáhání, ale i často peněžité výlohy, se spisovatelstvím spojené, musili obětovati. Takým příkladem smutným v tom ohledu může býti Zenkrova velmi dobrá fysika, jež našla 103 odběratele. Zde musí býti ústav, akademie, jež by taková díla vydávala, ježto nakladatel jest obchodník, jako každý jiný, on se okrádati nemůže, by tisíce snad do díla vrazil, dílo pak mu na skladě léta leželo. Zvláště však knihkupecký obchod je u nás ve psí, ježto nemáme na venkově uvědomělých knihkupců, kde často knihař vyloží si knihy za okno a kupuje to, co mu jde na odbyt, t. j. krvavé romany.

K výtkám, jež se belletrii učinily, připomíná p. předseda, že se číslo 50% musí bráti jinak, než jak cifry udávají. Belletrie je prvním stupněm čtenáře a u nás je proto třeba, víc než vědeckých spisů samých, popularisované vědy, jež ke skutečné vědě bude připravovati toho, jenž cestou zábavnou z ní něco poznal a máli chuť, po ní sám zatouží. Dále je třeba, by se spisovatelé scházeli ročně, by repraesentovali jistý stav a ve styk s obecenstvem vcházeli. V naší literatuře není konečně systemu, dle něhož by se pokračovalo; sem tam objeví se nějaký stesk, ten sevšední a pak se přejde k dennímu pořádku zase. Dále myslí p. předseda, že při spisech vědeckých padá na váhu dílo samo; třeba nemělo tolik odběratelů, kolik jich třeba k vyplácení se, jen když vyjde a cizina o něm zví. Třeba vyšlo ve 200 exemplarech, jeli dobré, bude to též oběť na oltář vědy. První věc jest, učiniti myšlénku zřízení akademie věd popularní. — S jiné strany nečeká se tak mnoho od akademie věd, jak od shromážděných se snad předpokládá, nač ovšem bylo rázně odpověděno v ten asi smysl: My též neočekáváme od akademie věd celou spásu, avšak přece mnoho; hlavní věc je, by zde byla. Jak o nemluvňátko nebudou se rodiče napřed starati a počítati, co z něho bude a jaké bude, nýbrž starají se, by bylo, tak i my; ostatně Bůh nestvořil svět též najednou, nýbrž v šesti dnech.

Jaká se má voliti cesta, by se návrh p. jednatele uskutečnil? To byla poslední otázka, k níž p. předseda asi v tento smysl odpověděl: „Měl by se utvořiti sbor, jenž se obrátí k okresním zastupitelstvům; ta dle možnosti, zde více, jinde méně, oběť ve způsobě přirážek k přímým daním na oltář vlasti jistě přinesou. Jaké procento z toho vyplyne, to se ovšem nedá napřed určiti, ježto nejsou poměry všude stejné a ježto se může přirážka ta zde i onde z úspor hraditi.“ Konečně přijato bylo, by se celá debatta uveřejnila ve jménu literarního spolku, by rokování o akademii nezůstalo akademickým a ostatní kroky ponechaly se ostatní české veřejnosti a ovšem i budoucnosti. Hlavní příležitostí k rozhodným krokům zřízení akademie věd má býti čtyřicetiletá památka panování Jeho Veličenstva, pod nímž obecné, střední i vysoké školy české byly zařízeny, pod jeho vládou nechť zkvete u nás ještě — česká akademie věd.

Tím skončena důležitá schůze ze dne 15. února. (P. d.)

Z bohosloveckých ústavů českomoravských. *V Brně* je 129 bohoslovců národnosti české; literarní jednota naše, Růže Sušilova, má 120 členů. Odebírá se letos: Obzor v 80 exempl., Obrana víry v 63, Vychovatel v 55, Vlasť v 52, Časopis katol. duchovenstva v 41, Pastýř duchovní v 17, Bartošova Dialektologie v 65, Libuše v 37, Zlatá bible v 25, Slovanstvo ve svých zpěvech v 48, Osvěta v 24, Cyrill v 19, Method v 16, Hlídka Literarní v 23, Časopis musea olomouckého v 47, Přítel domoviny v 27, Athenaeum v 8, Světozor v 9, Zlatá Praha v 9, Slovanský sborník v 6, Slovenské pohľady ve 4, Blahověst ve 3, Moravská bibl. v 6 exempl.; dále odebírají se Hrady a zámky, Sborník historický a j.

Mimo to odebírá se po různu: Kázaní Rychlovského, Bečákova sbírka kázaní, Laciná knihovna národní, Paedagogium, Vesmír, Opavský Týdenník, Katol. noviny slovenské, Hlas, Čech a j. v. Konečně upsali bohoslovci na rozšíření své vlastní

bibliotheky asi 80 zl.; na okno Moravanů v karlínském chrámu P. dáno vloni 185 zl., letos již vybráno 60 zl.; svatováclavským darem Matici školské zasláno 27 zl.; na členství Matice české splatili 30 zl.; na zakládání knihoven po venkově 65 zl., zájmům jednoty literarní věnují 61 zl. *J. Š.*

V Budějovicích jest bohoslovců národnosti české 115, kteří mají svou „literarní jednotu" již od r. 1879.; letos rozšířila si program, t. j. zakládati knihovny po českém jihu. Jednota má 118 členů (3 Němci), o udržování a rozmnožování knihovny (v níž vedlé českých knih jsou slovenské, polské i ruské) postaráno příspěvky (do roka asi 120 zl.).

Stálé sbírky: na Matici školskou ročně 100 zl. (vloni a letos ustanoveno dáti všecku sbírku 120 zl. Matici budějovické); na Matici buděj. 10, 15 až 20 zl.; na chrám P. sv. Víta 50—60. zl. za rok; příležitostně věnováno na pomník Otci našemu, Jirsíkovi, 100 zl.; z peněz pak literarní jednoty věnováno jmění veškero ze spořitelní knížky 50 zl., vloni pak sebráno zase 20 zl.; hezká suma dána fondu Jablonského, dále na pomník Jablonského do Řečice, do Krumlova na zřízení besedního domu českého, do Šulislavi, na opravu chrámu P. sv. Anny v Budějovicích; neopomenuto projeviť účasť při 50letém jubileu Douchově, Heydukově atd., i při pohřbu Třebízského, Douchy a j.

V r. 1883. ustanoveno přispěti 3 dukáty k ceně vypsané na drama ze života našich svatých věrozvěstů.

Dědictví sv. Prokopa má zde 5 členů, sv. Jana pak 1.

Z časopisův a děl naučných odebírají se: Šembera, Dějiny středověké 1, Kryštůfek, Boj monarchické Evropy 11, Kottův slovník 1, Rankův slovník příručných věd mostí 8, Naučný slovník 8, Paedagog. encyklop. 2, Thomayer, Zdravotní slovník 2, Tomkovy Dějiny rakouské nejnovější 2, Bačkovský, Zevrubné dějiny písemnictví českého 1, Časopis duchov. 13, Athenaeum 2, Slovanský sborník 2, Zeměpisný sborník 1, Historický sborník 1, Osvěta 17, Vlasť 27, Obzor 29, Pastýř duchovní 4, Method 1, Bibl. paedag. klassiků 1, Literarní Listy 2, Hlídka Literarní 1, Pohl'ady 1, Hrady a zámky 1, Ebersův Egypt 1, Doréova bible 2, Světozor 18, Zl tá Praha 11, Květy 11, Poetické besedy 1, Kabinetní knihovna 1, Laciná knihovna 1, Zábavy večerní 1, Sebrané spisy Kosmákovy 42, Libuše 44, Přítel domoviny 29, Obrana víry 2, Vychovatel 1. Hosp. noviny 6, Museum 33.

Ze spisů zábavných nejoblíbenější jsou: Čech, Kosmák, Pravda, Ehrenberger a Třebízský, a také se nejvíce kupují. Knihy zábavné i vědecké kupovaly se zde do r. 1884. u Němce Hannsena, odtud pak kupují se v Cyrillo-Methodějském knihkupectví se srážkou 10%, r. 1885. odebralo se asi za 764 zl.; mimo to kupují se v prvém českém antiquariatě Růžičkově. (P. d.) *Fr. Baloušek.*

V lit. spolku pardubickém 27. března předn. prof. *Burda* O společenském postavení žen a dívek českých v době předhusitské, prof. *Ibl* Kus historie liter. ze Švandy. — 4. dubna předn. prof. *Mašek* o hvězdách domněle obydlených, prof. *Šedivý*: Listy staré vychovatelky s ukázkou.

Ve spolku **„Ochrana opušt. a zanedb. dívek"** 19. března předn. professor *Jan Lepař* o vzorech matek-vychovatelek. — 26. března předn. prof. *Bedř. Frida* o ženě ve starém Římě. — 9. dubna předn. prof. *Dr. Řehák* o ženě u Germanů.

V brněnské **„Vesně"** 16. dubna předn. prof. *Dr. Kameníček* třetí část „Z dějin filosofie."

V Mor. Besedě 28. března předn. *R. Pokorný* o poměrech na Slovensku, *Fl. Vrána* o fantasii jakožto socialní mocnosti.

V Umělecké Besedě 13. února druhý večer věnován rokování o Rukopisech. J. V. Frič přinesl opisy soudních výslechů stran tohoto rukopisu vedených; nejdůležitější však svědectví Hankovo scházelo. Akta tato předčítal p. Dr. Nejedlý, jenž učinil návrh, aby liter. odbor svolil, by jménem jeho požádal p. ministra Pražáka za půjčení originalů těchto soudních akt, aby později vydán byl tiskem zvláštní spis o tom. Návrh tento byl přijat. Během schůze mluvil proti Rukopisům předseda Primus Sobotka, částečně též Jan Herben a Peisker, při straně pak zastanců jeho stál J. V. Frič, Ant. Šnajdauf, Dr. Nejedlý, Dr. Čelakovský a j. — Dr. Gebauer, který byl všeobecně očekáván, do schůze se — nedostavil. Gebauerovi zamýšlí strana jeho podati adresu důvěry.

Ruský **kružok** 8. dubna měl týdenní schůzi, v níž *N. V. Patašev* dále předn. o Bohdanu Chmelnickém.

V Měšťanské Besedě 7. dubna předn. prof. *M. Hattala* o poměru královédvorských epiků k ženskému pohlaví.

Ve Filosofické Jednotě 4. dubna rozpráváno o české terminologii filosofické se zvláštním zřetelem ku překladům děl cizojazyčných.

Slovenský spolek „Detvan" v Praze uspořádal dne 28. března v Umělecké Besedě slavnostní večer na počesť J. Hollého. *Č. Krčméry* vylíčil působení a význam Hollého pro Slovený.

V král. č. spol. nauk 5. dubna předn. prof. *Tomek* něco z místopisu Starého města pražského v 15. století.

Ve schůzi širšího sboru **Matice České** dne 6. dubna pojednali *Dr. Špott* O zprávě Jak. Dobřenského de Nigroponte o alchimistické jeho činnosti a o osudech rukopisu M. Anthony z Florencie i jiných českých alchimistických spisech, a professor *Prusík* O českých glossách rukopisu roudnického z 15. století.

Jurčičův večer, věnovaný památce nejplodnějšího spisovatele slovinského, slaven byl dne 18. března v Lublani. *Dr. Vošnjak* promluvil vřele o Jurčičovi, oslavuje šlechetnou jeho snahu na poli politickém a spisovatelském. Prof. *Levec* podal různá vysvětlení a dodatky o činnosti jeho spisovatelské.

II. Smíšené.

Puškina pomník v Oděsse blíží se svému ukončení. Komise přijala návrh Vasilieva; ze sádry jej zhotovila paní Planovská, z bronzu ulije prof. Lavrecký. Státi bude i s podstavcem 10.000 rublů.

Slovenský akadem. spolek **„Tatran"** ve Vídni uzavřel ve schůzi ze dne 27. března vypsati tři ceny za nejlepší původní práce, které musí býti zaslány před vydáním druhého svazku „Almanachu slovenské mládeže" (do konce prosince 1886.), a sice: 50 franků ve zlatě za nejlepší novellu, 50 franků ve zlatě za nejlepší báseň

epickou a 50 franků ve zlatě za nejlepší lyrickou báseň.

Honorář spisovatelský. Vdova po generalu Grantovi dostala nedávno od Char. L. Webstera a spol., nakladatele válečné historie svého manžela, honorář 200.000 dolarů za prvý svazek. Toť dosud největší známý honorář. Macaulay dostal za historii Anglicka 20.000 liber šterl. a Walter Scott obdržel za deset let 500.000 dolarů honoráře.

Русское Дѣло zváti se bude nový časopis, který vydávati budou spolupracovníci „Rusi" Aksakova.

Nejlacinější vydání básní **Ad. Mickiewicze** jest zajisté nyní „Księgarniou Polskou" ve Lvově vydávané. Čtyry svazky obšírného vydání stojí totiž pouze 1 zl. 60 kr.

Velikolepý pomník hodlají Srbové v Zemuni postaviti Jovanu Subotićovi; srbské časopisy vyzývají celý srbský národ k hojnému účastenství při započatých sbírkách.

Českých listů vychází v cizině dvacet, a sice „Amerikán," „Budoucnosť," „Duch času," „Nedělní List Svornosti," „Hlas," „Našinec," „Nová Doba," „Občan," „Politický týdenník občanský," „Ohlas lidu," „Pokrok," „Poutník," „Svoboda," „Svornosť" v Chicagu; „Blaník" v Berlíně; „Národní Noviny" v St. Louis; „Jednota," „Dennice nového věku," „Pokrok" v Clevelandu; „Proletář" a „Týdní polit. Listy" v Novém Yorku a „Slavie" v Racinu.

„**Wiener liter. Handweiser** für die katholische Welt" počne 1. dnem července vycházeti s titulem: „Oesterr. literar. Centralblatt." Na provolání příslušném podepsáni jsou m. j. prof. Dr. Zschokke, Dr. J. sv. p. Helfert, prof. Dr. J. B. Weiss, prof. Dr. Frind.

„**Zemská hotovosť**" (narodnije opolčenije, ruszenie pospolite, naroden ustanak, landsturm) dle porady zvláštní filologické komise ve Vídni má se jmenovati v novém zákoně „domobran"; třída pak (aufgebot) pojmenována výzvou.

Kolcova básní německý překlad vydán od *Fiedlera* v Lipsku a věnován Fr. Bodenstedtovi, jenž prvý seznamoval Němce s poesií ruskou.

Vladim. Solověv, mladý ruský spisovatel kulturohistorický, professor filosofie, připravuje dílo o dvou svazcích o dějinách a budoucnosti theokratie.

Bibliographie italico-française (par Jos. Blanc) zove se velkolepý katalog všech tiskopisů francouzských, jednajících o Italii (od roku 1475.—1885.). Vyšel právě 1. díl (Rome-Église-Italie), jenž obsahuje práce původní a samostatné: druhý díl obsahovati bude překlady a články časopisecké.

V. V. Vereščagin zplnomocnil J. Schiebla v Plzni, aby přeložil do češtiny spisy jeho, z nichž obzvláště cestopis po Indii a vzpomínky (cestopisné i literarní) vynikají.

Plagiatorství. Číslo 12. „Posla z Budče" přináší článek „Ve prospěch vážnosti literatury učitelské," ve kterém odkrývá opisování ze Sobotkova díla „Rostlinstvo," jakého dopustil se p. *St. Řehák* ve svých obrázcích „Z přírody," vydaných u B. Böhma v N. Městě n/M. V článku onom uvádějí se důkazy doslovného opisování bez udání pramene, a praví se na konci: „Slouží nám taková práce ku cti?" Arciť, že neslouží, odpovídáme my, a nikdy sloužiti nebude, pokud bude se trpěti. My pak dodáváme k článku tomu ještě něco, co velice charakterisuje nezdravé poměry naše literarní. Pan Řehák jest totiž redaktorem „Obrázkové knihovny," vycházející v N. Městě n/M.!! Nedávno byl usvědčen z opisování p. Fišer, redaktor „Blahého mládí" („Učitelské Noviny" z r. 1884.) a nyní p. Řehák. *„P."*

III. Životopisné.

Jan Soukop, kons. rada a farář v Doubravici, bude 10. května slaviti 60-leté narozeniny.

Desítiletá činnosť **Frant. Bačkovského** (Lit. L. 7.).

Nik. Mich. Przewalski (Zeměp. Sb. 3.).

P. Michal Krištofčák † (Katol. Nov. 6.).

Stručný rys života **Moniuszkova** (Karlowicz: Dalibor 13. sl.).

Ludv. Šimek (Mádl: Uměl. Ruch 2.).

Dickensův stručný životopis vydala nedávno v Londýně dcera jeho.

Dr. Aug. Schleicher v Praze (Hlas 18. sl.).

Tomáš Gajdek (J. A. Mutov: Vychov. 6.).

Ferd. B. Mikovec (Neruda: Zl. Pr. 15.).

Fr. V. Jeřábek (Turnovský: Zl. Pr. 16.).

A. Jaroslav Vrťátko (Zl. Pr. 16.).

Bohdan Zaleski (Zl. Pr. 18.).

Panna Eglatina. Obrázek ze života Julia Slovackého (Kvapil: Svět. 18.).

Z Brixenského vyhnanství (Zelený: Svět. 18.).

Otilie Malybrok-Stielerová (Krásnohorská: Svět. 15.—18.).

Prof. **Vatroslav Jagić** vyznamenán jest od cara ruského řádem Alexandrovým, se kterým spojeno jest dědičné šlechtictví. Proslýchalo se, že do Vídně na místo Miklosićovo bude povolán professor Baudouin de Courtenay. Zatím nejvyšším rozhodnutím ze dne 10. dubna obdržel místo to Jagić.

Iv. Aksakov (Slov. Sb. 4.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Grégr J., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Druhá řada (Nár. L. 87. sl.).

Jireček, Jak Šafařík za posl. let smýšlel o ruk. K. a Z. (Osv. 4.).

Kalousek, Ve sporu o rukopisy (Osv. 4.).

Prusík, Potřeba dalších zkoušek rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Nár. L. 86.).

— K obraně rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Sv. 17. sl.).

Stoklasa, O chemickém zkoumání rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Nár. L. 85.).

Zákrejs, O nynější výpravě proti rukopisům (Osv. 4.).

Naše staré rukopisy (Naše Hlasy 12. sl.).

Nejnovější spor o pravosť rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Kom. 14.).

O rukopisech Zelenohorském a Královédvorském (Posel od Čerchova 12.).

Bačkovský, Ze života českého na konci 18. a na poč. 19. stol. (Chrud. Nov. 27. sl.).

Bartocha, Eliška Krásnohorská (Mor. Orl. 79. sl.).

Hudec, Kolo illyrské (Slov. Sb. 4.).

Kovářiček, Český panslavismus (Č. Škola 7. sl.).

Kuffner, Listy o divadle (Kv. 4.).
Kvačala, Novější literatura o Komenském (Šk. a Živ. 3. sl.).
Loriš, O poesii národní (Lit. L. 6. sl.).
Puchmajer, Z literatury francouzské (Kv. 4.).
Sáňka, O nářečí a školách (Uč. L. 11.).
Svoboda, O Durdíkově aesth. a poet. (Č. Šk. 9.).
Vogezskij, Rozmluvy s hr. L. N. Tolstým (Slov. Sb. 4.).
Na ochranu histor. památek (Orel 8.).
Ze starých legend (Nár. L 83. sl.).
Zola Emil (Nár. L. 101.).
Fekonja, Marko Pohlin (Slovan 6. sl.).
Glaser, O starejši dobi indijskega slovstva (Kres).
Jenko, Iz zapuščine pesnika S. Jenka (básníka písně „Zaprej zastava Slave") po pesnikovem dnevniku (Kres).
Kos, Doneski k zgodovini devetega stoletja (Kres).
Pavić, Gjura Daničić („Rad jugosl. akad." 72. kn.).
Trstenjak, Nestorjevi Vlahi (Kres).
Bauer, Der letzte der Moskauer Slavophilen (Ggw. 10.).
Keil, Frau v. Staël u. die Weimarischen Dichter (Allg. öst. Litztg. 1.).
Lindner, Die Behandlung der deutschen und österr. Lit.-Gesch. (Allg. öst. Litztg. 1.).
Unsere illustr. kathol. Unterhaltungsblätter (Lit. Handw. 3.).
Müntz, Les arts à la cour des Papes (Mélanges d'arch. et d'hist 5.).
Wodzinski, Les trois Romans de Chopin (La nouv. Rev. 5.).
Morshead, Martin's translation of Faust (Acad. 722.).
Ormsby, A Diary at Valladolid in the time of Cervantes (Edinbgh Magaz. 3.).
Herbert Spencer's sociology (Athen. 3045.).
Cantoni, Di un probabile reordinamento degli studi super. in Ital. (Rivista di filos. scient. 1.).
Nencioni, Un poeta idealista (Nuov. Antol. 5.).

V. Díla posouzená.

Arbes: Ve službě umění (Korec: Hlas 85.).
Bayer, Mor. bibl. XVI.—XVIII. (Nár. L. 77.).
Braun, Čtvero obr. Staroh. (Ruch 7.).
— Z paměti krevních písařů (Ruch 7.).
Čech, Pravda (Vrzal: Vlasť 7.; Ruch 11.).
Czajewski, Histor. liter. czeskiéj (Bačkovský: Hl. L. 5.).
Durdík, Dějiny filosofie nejn. (Zába: Pokr. 73.).
Dvorský, Zuzana Černínová z Harasova (Nár. L. 92.).
Heller, Bouře života (Vychov. 6.).
Herites, Psáno pod čáru (Ruch 5.).
Heyduk, Zaváté listy (Kvapil: Kv. 4.).
Jelínek, Slovanský Sborník (Zl. Pr. 17.).
Jirásek, Psohlavci (Ruch 3.).
Kapras, Spiritismus (Krejčí: Paed. 4.).
Kodym, Ve stínu hor (Vítězný: Lit. L. 7.).
Koráb, Zlatá zrnka (Paed. 4.).
Krásnohorská, Povídky (Lit. L. 7.).
Lier, Feuilletony (Ruch 3.).
Masaryk, Zákl. konkr. logiky (Vychov. 6.).
Mojžíš, Výbor bájek (Soukal: Lit. L. 7.).
Pakosta, Zábavy večerní (Mergl: Vlasť 7.).
Preissová, Obrázky ze Slovácka (Vykoukal: Sv. 17.; Nár. L. 79.; Ruch 7.).
Řežábek, Zeměpisný Sborník (Zl. Pr. 17.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Korec: Hlas 82.).
Sokol, Průvodce četby mravoučné (Lit. L. 7.).
Šubrt, Čechy (Zl. Pr. 17.).
Schulz, Zlatá Praha (Červinka: Vlasť 7.).
Třebízský, Spisy sebrané (Nár. L. 87.).
Tuček, Z besídky dědečkovy (Lit. L. 7.).
Vlček, Osvěta (Stráž na Šumavě 7.).
Vrchlický, Hudba v duši (Ruch 10.).
— Sonety samotáře (Ruch 10.).
— Povídky iron. a sentim. (Ruch 11.; Sv. 15.).
Wellner, O písemn. dějepravy osvěty (Lit. L. 7.).
Winter, Starob. obrázky (Ruch 4.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Penížek: Lit. L. 7.).
O českých učebnicech dějin starověkých v Lepařově a Gindely-Řehákově (Prášek: Šk. a Živ. 2. sl.).

VI. Knihopisné.

Frič C., Naše Besedy; časop. Pr.
Kukla, Simulatores. Hist. veselohra Pr.
Pastor, České osady v Americe. Hamb.
Pluskal, Základ dějovědy světové. Uh. Hrad.
Přímý, Před učit. prahem. Pr.
Romanes-Sobotka, Duš. život zvířat. Pr.
Sasinek, O křestu Jagello-Vladislava. Pr.
Václavek, Stručné dějiny moravské. Val. Mez.
Fotografický otisk rukop. Královédv. Pr.
Bossakiewicz, Rys oświaty i fund. eduk. Krak.
Kopernicki, O etnografii i etnologii. Warsz. 1885.
Lebiński, Materiały do słownika łac.-polskiego staroż. polskich. Pozn. 1885.
Baumgartner, Goethe u Schiller. Freibg.
Biedermann, Mein Leben u. ein Stück Zeitgeschichte. Bresl.
Bleibtreu, Revolution der Literatur. Leipz.
Floegels, Gesch. des Grotesk-Komischen, bearb. v. Ebeling. 3. Aufl. 1—6. Leipz.
Pesch, Der Gottesbegriff in den heidn. Religionen d. Altertums. Freibg. 1885.
Rahstede, La Bruyère u. s. Charaktere. Oppeln.
Tomaschek, Schillers Wallenstein. 2. Aufl. Wien.
Vilmar, Lebensbilder deutscher Dichter und Germanisten. Marbg.
Wasserzieher, Die tragischen Züge bei Molière. Leipz.
Baluffe, Molière inconnu. I. Avignon.
Droz, Étude sur le scepticisme de Pascal. Par.
Faucon, La Librairie des Papes d'Avignon. Par.
Joly, L'homme et l'animal. Par.
Kaiser, Précis de l'histoire de la littér. franç. Jena.
Marmand, Nouv. études sur les poètes lyriques de l'Autriche. Par.
Moeller, Étude philos. sur le bonheur. Nam.
Rambaud, Hist. de la civilisation franç. Par.
Tcheng-Ki-Tong, Le théâtre des Chinois. Par.
Maçonnerie pratique par un profane. Par. 1885.
Adelardius, La religione come scienza. Cremona.
Alton, Rimes ladines con traduzion taliana. Innsbr.
di Bartolo, Il valore della ragione nel cattolicismo. Torino. 1885.
Previti, Della decadenza del pensiero Italiano, 2. ed. Fir. 1885.
Stoppani, Il dogma e le scienze posit. 2. ed. Mil.
Valentini, Manuale del bibliotecario. Roma.
Shack-Mier, Historia de la liter. y del arte dramático en España. Madr.

Feuilleton.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(Č. d.) »Kdyby sepsala se statistika o tom, jakou měrou zámožné domácnosti a rodiny české jakožto odběratelé a čtenáři českých básní a krásné prosy výpravné jsou účastny v duchovní práci národní, zhrozili bychom se toho výkazu. A čím výše, tím hůře. Mnohem častěji ještě spatříme staršího člověka v dílně řemeslnické a při krbu chudičkém, že večer po práci a v neděli po klopotách celého téhodne usedne sobě se zábavnou knihou, ať již jakékoli ceny, k lampičce a k oknu, aby několik hodin věnoval svému životu duchovnímu. A při tom ještě jedna zvláštní věc. Chudý náš člověk, když sobě koupí knihu českou, nikdy se neopováží onoho mrzkého, v celém vzdělaném světě neobvyklého tvrzení, jež tak často zaznívá k nám z úst mnohých našich blahobytníků, že podporuje českou literaturu. Kdo koupí a čte knihu, nepodporuje nikoho jiného, nežli sama sebe! Nekalá nauka o podpoře literatury národní ničím jiným, nežli kupováním a čtením knih, vznikla toliko u nás. Byl by už svrchovaný čas, aby se odklidila i umlkla. Na místo její vstoupiž konečně také u nás vědomí, že kupujíce a čtouce české knihy, plníme jen svou svatou povinnosť k svému jazyku a k svému vzdělání.«[1])

Úkazem nikoli potěšitelným jest u nás nechuť ku vážné četbě. Čte se mnoho a mnoho, zajisté však dobrých 99% četby té připadá na romany, novelly, povídky a — snad i básně. Ale jděte do desíti nebo do dvacíti českých domácností, ve kterých se pilně čte, a hledejte spis poučný. Nenaleznete ho. Stalo se mi často, že půjčiv nový spis odborný, obdržel jsem jej zpět a prohlížeje jej viděl, že rozřezáno jest několik listů, ostatních však že pan čtenář ani neprohlédl, tudíž ani nerozřezal!

1) „Osvěta,“ r. 1883., č. 3. Viz o tom též *F. V. Kodyma* „Proudem doby.“

Výtečné často spisy původní i přeložené přece veliké služby mohly by konati socialním našim poměrům, málo kde jsou známy a nejméně tam, kde by měly býti známy nejvíce.

Vinu toho však vesměs hledati ve čtenářstvu samém nebylo by správné; té hledati dlužno v literarních poměrech našich vůbec, zvláště však v tom, že časopisy naše nepěstují poučné literatury jak náleží, a spisovatelé že, až na malé výjimky, nepíší pro lid, jak se patří.

Chcemeli lid náš přivykati četbě vážnější, kterou jmenujeme poučnou, musíme zvláště v časopisech, ať již politických nebo zábavně poučných, poučení skutečně dbáti. Díváměli se tak na obsah některého ročníku našich předních listů, vidíme, že zábavě a básním ponecháno jest často $^9/_{10}$ místa, kdežto poučení odkázáno v nějaký ten kouteček »rozmanitostí.« nebo »feuilletonu.« Tak se arciť lid náš, o kterém zde zvláště mluviti chceme, ku vážné četbě nenavede.

Vydáváli se pak spis samostatný pro lid určený, tu především vyhnouti se jest vší učené škrobenosti, tu především musí mluva jíti od srdce k srdci. Vzorů, jak spisy pro lid třeba pořádati, se jistě nedostává Namítne nám snad někdo i to, že není právě nutně zapotřebí o něčem pro lid psáti. Tomu odpovídáme: Veliký material poskytují ku pracím takovým naše poměry společenské vůbec, otázky rolnické, obchodní, politické, zdravotnické a zvláště vychovatelské. Není tu práce pro mnoho spisovatelů na celá léta?

Vedlé časopisův a spisů specialních zvláště důležitosť nemalou v této věci mají naše kalendáře. Kalendář vnikne i tam, kam nepřijde po celý rok žádná kniha jiná. Ne však dosti na tom, kalendáře naše konají v obcích venkovských pravé okružní cesty a než se sejde nový rok se starým, obejde obyčejně kalendář celou vesnici. U nás vychází jich snad asi 50 a některé mají 20 až 30 tisíc odběratelů. »Jest otázkou,« píše kdosi v »Literarním Oznamovateli,« »jsouli tyto kalendáře také cenny čili ne. A tu není odpověď tak příznivou, jak bylo by si přáti. Můžeme otevřeně a upřímně říci,

že mnoho kalendářů neplní úkolu svého, podávati lidu našemu dobrou četbu zábavnou i poučnou, nýbrž, že kalendáře tyto jsou alespoň z polovice vydávány k vůli »obchodu.« Vizme, jakým pochodem béře se u některýeh kalendářů jejich sestavení.

Sebeře se několik starých a novějších illustrací z časopisů domácích i cizích, k tomu přidá se několik povídek, starých vtipů Bůh ví kolikráte již opakovaných a kalendář je hotov. Nepravíme, že jsou poměry takové u kalendářů všech, ale u poloviny jistě. O nějakém poučení ve knize právě lidu určené ani slechu, ani vidu. Zdá se nám, že tu a tam běží jen o to, by se kalendář vyplnil, ať se to stane čímkoli. Viděli jsme před několika lety kalendář, v němž 11 svých článků měl p. redaktor a 9 článků jeho paní —. Také se jeden obsah kalendáře vydává pod různými jmény, což nejen podivno, ale i směšno.«

Souhlasíme úplně se slovy těmi a divíme se věru smělosti některých vydavatelův a pořadatelů kalendářů našich, s jakou lidu našemu je podávají. Majíli za to, že pro lid je vše dobré, pak to náhled mylný a neslušný, a páni takoví mohou býti ubezpečeni, že v tom ohledu mnohý prostý venkovan jeví lepší vkus a má větší vážnosť pro českou knihu, než páni »literati« takového druhu.

Aby u věci této žádoucí a nutná náprava se stala, jest zapotřebí, by spisovatelé více poučného pro náš lid psali a páni nakladatelé různých časopisů, bibliothék a kalendářů by více dbali o zásobu článků poučných. Budeli se toho dbáti, přestanou brzy všeobecné nářky na netečnosť čtenářstva k četbě vážné.

Ku spisovatelům a nakladatelům musí se však též přidružiti naši referenti a kritikové, kteří rubriky »Literatura« dle toho musí uspořádati.

Když u nás nějaký »básník« v domnění, že »Pegas jest již ořem tak velice zkrotlým, že jezdce své zřídka kdy ze sedla vyhazuje,« vydá nějakou tu sbírku sebraných, nebo vybraných (?) básní, buď píší o této jistí »kritikové« dlouhé referaty pochvalné, byť nestála ani za papír k vydání potřebný, nebo »řeže« básně jeden kritik více nežli druhý v recensích sahodlouhých a otiskuje i některé básně, aby podal důkaz, že sbírka skutečně nestojí — za nic. Ať tedy stane se prvé, nebo druhé, sbírce chatrné věnuje se tím pozornosť nezasloužená a místa, kterého se k tomu užije v časopise, mohlo se jinak a prospěšněji využitkovati. Co nestojí za nic, nechť se jednoduše ignoruje, a bude nejlépe. U nás však mnohdy právě naopak se děje a ignoruje se tak mnohé dílo ceny nemalé tím, že se jako z milosti uvede jeho název, k němuž se přidá ještě slib, že se »k dílu tomu ještě vrátíme.« Obyčejně pak zůstává slib slibem a skutek dávno již utek!

Nedivme se pak, že spisy takové zůstávají lidu našemu neznámými, že následkem toho na příklad i naše intelligence mnohdy málo toho ví o národech s námi sbratřených, nebo konečně že tak mnohý místo zeměpisných nebo jiných děl českých kupuje díla — německá, která vlastenectví jeho arciť nezveličí, ani nepodnítí.

A co tak umlčuje se jeden oddíl literatury a bují reklama spisů lecjakých, šíří se vzdor těm četným článkům dlouhým i krátkým, které o věci té pojednávaly čtenářstvu pro výstrahu, literatura krvavá čili ukrutná. Ne sice již v tak hrozném, neuvěřitelném množství, jako před šesti — desíti roky, ale přece v počtu, jenž nám a našim poměrům není ku cti. Vydavatelé »plodů« literatury této pracují tiše; vyhnuli se veřejnosti, neoznamují »romany« v inseratech, aniž jich zasýlají redakcím k oznámení, ale rozšiřují je svými nádenníky, jejichž jméno — kolportéři. Nedávno nabízeli po Čechách lidé tito roman »Hrdinná vlastenka,« k němuž přidáván byl za »nepatrný doplatek« 4 zl. 50 kr. — budíček, jenž arciť nestál ani 3 zl., neboť páni nakladatelé podobných plodů chtějí vydělati na romanu i na — premii.

(P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 6.

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(O.) Kromě novellistiky dějepisné pěstována také novellistika časová, berouci látku ze skutečnosti své doby, každodenní. Než i v této novellistice opět oblíbeným předmětem byla idea vlasti a národu, která tu byla za příčinou tehdejšího národního probouzení vzdělávána způsobem mravopisným.

Mezi novellisty tohoto způsobu jest uvésti na místě prvém *Josefa Kajetána Tyla* (* 1808., † 1856.). I Tyl opíral se s počátku ve svých pracích novellistických o půdu dějepisnou, sepsav velmi mnoho pěkných povídek dějepisných, které dílem ve svých časopisech, dílem o sobě veřejnosti podával.

Prvá povídka Tylova vyšla tiskem o sobě r. 1830. v Litomyšli s názvem »Statný Beneda, aneb Založení proboštví vyšehradského« s pseudonymem Mirumila Kutnohorského. Látku k ní vzal z českých dějin XI. století a dohotovil ji již za svých studií v Králové Hradci, počav o ní pracovati již v třetí třídě gymnasijní; životopisec Tylův, Václav Filípek, praví o povídce té, že jest v ní pozorovati, jak snažil se mistra svého Klicperu v slohu jaksi napodobiti, dodávaje: »Již tu viděti, jak čilý duch jeho mocně ku vzletu křídla napínal, avšak jaře vzlétnouti ještě nemohl.« Vzorem při »Statném Benedovi« byl Tylovi Klicperův »Točník.« Byltě Klicperovi za studií svých v Králové Hradci povídku tu opisoval, a »to plné, s vysoka hučící popisování, ten pádný klusot rozpravy, ta ostrá malba charakterů — to u nás bylo tehda něco nového, to Tyla celého roznítilo a sloužilo mu za příklad a vzor . . .«[1])

Dříve ještě nežli »Statného Benedu« Tyl bezpochyby dokončil a r. 1832. vydal povídku »Mladý harfeník a starý fletista, aneb »Seznámení se v krčmě u Zlatého jelínka,« na které spisovatel jest poznamenán prostě slovy: »Psána ode mne samého.«

Roku 1838. Tyl otiskl v almanachu »Vesně« obraz z dávnověkosti české »Svátky na Vyšehradě« a r. 1839. tamže dějepisnou povídku »Rozina Ruthardova,« kteréž obě práce vždy téhož roku též o sobě vyšly.

Z prací, v nichžto Tyl uchýlil se od základu dějepisného, zamilovav si předměty, sáhající do tehdejší doby národního probuzení, jest novella rodinná »Poslední Čech,« kterou vydal ve dvou svazcích o sobě r. 1844.; krátký zlomkovitý úryvek s názvem »Z nového — českého románu« Tyl otiskl již i ve »Květech,« roku 1843. Novella ta jest nejdůležitější a největší ze všech Tylových prací novellistických vůbec. Od Matice české byla

[1]) Viz v „Lumíru,“ roč. 1859., na str. 929.

poctěna peněžitou odměnou: odměna ta však netýkala se pouze této novelly, jakž udáváno bývá, nýbrž zároveň i Tylových »Sebraných spisův,« a hleděno při tom i na Tylovy zásluhy o povzbuzení života národního.[1])

Nepříznivě »Posledního Čecha« Tylova posoudil Karel Havlíček v »České včele,« r. 1845.; zprotiviloť se Havlíčkovi tehdejší úzkoprsé »vlastenčení,« kterému hověl i Tyl, a přál si, aby raději vlastenecký cit byl utužován a pobádán, nežli stále toliko rozmazlován jalovým horováním bez činorodé pravdy a síly. I vystoupil, nehledě na zásluhy a slávu Tylovu, proti němu, chtě poraziti onen »vlastenecký« nešvar, řka v oné úvaze o »Posledním Čechu« mezi jiným toto: »Nám začíná již býti nanic z těch neustálých řečí o vlastenectví, o vlastencích a vlastenkách, kterými nás veršem i prosou naši spisovatelé, a nejvíce Tyl, již drahně let nemilosrdně pronásledují. Byl by již čas, aby nám to naše vlastenčení ráčilo konečně z úst vjeti do rukou a do těla, abychom totiž více z lásky pro svůj národ jednali, než o té lásce mluvili; neboť pro samé povzbuzování k vlastenectví zapomínáme na vzdělávání národu. Kdybychom čas a práci, které nakládáme na přemlouvání lidu našeho, aby místo lepších cizích spisů čítal z vlastenectví naše špatnější — kdybychom, pravím, ten čas a tu práci vynaložili raději na to, aby byly naše spisy lepší než cizí, moudřeji a prospěšněji bychom jednali. Já ale, co se mého osobního mínění týče, jsem přesvědčen, že jest snadněji a veseleji za vlasť umříti, než to množství jednotvárných spisů o vlastenectví přečísti.«

Ale proti posudku Havlíčkovu jest říci, že přání jeho bylo tehda ještě předčasno; doba »činů« dostavila se teprve r. 1848. Ostatně právě Tyl má největší o to zásluhu, že národ český byl připraven náležitě k roku 1848., a co týče se »Posledního Čecha,« i sám Havlíček v nepříznivém úsudku svém vyjádřil se také takto: »...víme ovšem, že je v ní (novelle) mnoho, velmi mnoho podařilého, sice by za takové rozbírání nestála. Chvalitebná je čistota jazyka a zvláště slohu..., divíme se sběhlosti, obratnosti, uhlazenosti Tylova péra vůbec a dialogu zvláště; neobyčejná je Tylova zkušenosť v posloupném podávání dějův, aby se udržela zvědavosť čtenářova....,« a jiné ještě chvalné vlastnosti o jednotlivostech pronáší. Hlavně jest ovšem vlastenecké pozadí, které čtenáře tak velice dojímá.[1])

Podobnou tendenci jako »Poslední Čech« má Tylova »strakatina z opravdového života« s názvem »Dva bratří,« aneb »Český jazyk moje škoda,« která byla otištěna ve »Květech,« r. 1845., odkudž o sobě vydána r. 1846., a tolikéž i jinými novellami svými Tyl uměl buditi nejvíce ze všech spisovatelů »vlasteneckých« lásku k rodné řeči, k vlasti a národu, čímž i neocenitelně zasloužilým se stal. »V tom právě,« píše jeho životopisec,[2]) »spočívá největší zásluha Tylova, že dovedl vlastenectví vštípiti lidu našemu v srdce. Kdežto před Tylem bylo vlastenectví české obmezeno pouze na kruh nečetných učenců, kněží a učitelů, proniklo působením Tylovým a některých přátel jeho do všech téměř vrstev našeho národa.« Uměl pak Tyl psáti tak popularně a tak případně, že každá povídka jeho byla jako výhní, ze kteréžto kam která jiskra padla, vznítila plamen. I stal se pravým miláčkem čtenářstva.

[1]) Viz o tom v Tieftrunkových „Dějinách Matice české," na str. 120. a 121. (Viz i v „Musejníku," r. 1847., na str. 98. svazku I.)

[1]) Viz i úvahu o „Posledním Čechu" v „Musejníku," r. 1847., na str. 91.—98. sv. I., a v „Ost u. West," r. 1844., na str. 379., 383., 391., 395. a 399.

[2]) J. L. Turnovský ve spise „O životě a působení Josefa Kajetána Tyla," na str. 3.

českého, a novelly jeho zejména pro formalní své přednosti jsou posud četbou velmi oblíbenou. Směr jejich jest sice mnohdy přílišně sentimentalní a idealní, nesrovnávaje se s pravdou a skutečností, ale Tyl uměl vady tyto zakryti jednak šlechetnou tendencí vlasteneckou, jednak ohebným, lehkým, uhlazeným a květnatým slohem, okouzlující luzností své mluvy.

A nejen že takto zásluhy Tyl si získal, bylo by dobře, aby také ještě novellisté nynější směrem a rázem jeho se brali. »Nejedni,« píše Tylův životopisec úplně vhodně,[1]) »myslí a vyslovují, že názory hlásané a rozličnými způsoby ve spisech Tylových osvědčované jsou již zastaralé, naší dobou překonané; praví, že jsme již přežili prvotní, naivní vlastenectví, Tylem nadšeně hlásané. A přece nutno podnes psáti směrem Tylovým, třebas i v jiné formě; neboť bude povzbuzování vlasteneckého tak dlouho třeba, dokud mezi námi bude jediný odrodilý, k národnosti své vlažný, lhostejný Čech a dokud čeští rodiče v nevážnosti k rodnému jazyku dávají dobrovolně odnárodňovati syny své a dcery! Těm a takovým — a bohužel jest jich posud mnoho mezi námi — mohou se vlastenecké povídky Tylovy napořád za evandělium předkládati, těm budou dobrým elementarním kursem národního učení a zároveň výborným zábavníkem.« Tato slova platí jak o Tylových novellách moderních, jakými jsou »Láska vlastenky,« »Starý Tomáš,« »Knihař vlastenec,« »Hudební dobrodruzi,« »Dva bratři aneb Český jazyk moje škoda« a v prvé řadě »Poslední Čech« kromě jiných prací druhu toho, tak i o povídkách jeho dějepisných, z nichžto trvalou ozdobou českého písemnictví jsou »Rozina Ruthardova,« »Dekret Kutnohorský,« »Alchemista,« »Dalimil,« »Břeněk Švihovský« a j. V každé jeho novelle jest některá osoba vlastencem, a probral všeliké vrstvy národu od šlechtice až do lampáře, ukázav na vzorech, jak povinen jest každý vlasť svou milovati a jazyka mateřského si vážiti.

Tyl měl bez odporu znamenité nadání novellistické, a jeho pohyblivý a tvořivý duch jeví se v novellistice nejlépe, ale pro přílišně rozmanitou činnosť a pro rozličné svízele životní nemohl vyvinouti se dokonale.

Vydání sebraných svých spisů Tyl se nedožil. Počaly sice již r. 1844. vycházeti, ale z příčin hmotných vyšly tehda pouze čtyři díly.[1]) Teprve po smrti Tylově v letech 1857.—1859. vyšly pořádáním přítele Tylova, Václava Filípka, který na konec i životopis Tylův připojil. Nebyly však ani tímto vydáním spisy Tylovy vyčerpány, ba ani v druhém, valně rozmnoženém vydání, kteréž uspořádal Fr. Zákrejs, nejsou otištěny všechny práce Tylovy. Vydání to vyšlo s názvem »Josefa Kaj. Tyla Sebrané spisy« v letech 1874.—1883. v »Národní bibl.« o třinácti svazcích s životopisem od J. L. Turnovského.

Posud probraní novellisté prosluli hlavně toliko povídkami dějepisnými nebo časovými, jejichžto tendence, z největší části vlastenecká, pronášena byla přímo. Jestliže tendence jest pronášena záporně, vzniká satira, která zase jest buďto vážná (satira v užším smysle) nebo žertovná. a žertovné satiře říkáme humoristika.

Co pak týče se povídky humoristické, získal si vzácné zásluhy o ni před r. 1848. zejména *Fr. Jaromír Rubeš* (* 1814., † 1853.). Rubeš s prvým plodem literarním vystoupil r. 1834. ve »Květech,« a to se znělkami, nadepsanými »Pouť života,« a r. 1835. zabral se již do svého

[1]) Turnovský ve svém spise o Tylovi, na str. 274. a 275.

[1]) Úvahu o nich napsal Karel Sabina do „Květů,“ r. 1844., na str. 381., 382., 385., 386., 389. a 390.

pravého oboru, v němžto tak proslul, začav totiž psáti deklamovánky. Pokračovalť potom na dráze té tak šťastně, že plody jeho víc a více byly oblíbeny, až i povznesl se na nejvyšší stupeň humoristy národního, tak že dosud není skoro nikým v tom oboru předstižen. Roku 1841. — na titule jest rok 1842. — vydal svou žertovnou novellu[1]) »Pan amanuensis na venku, aneb Putování za novellou,« oplývající bujným rozmarem a líčící vtipem řízným rozličné veselé i smutné stránky tehdejšího života společenského, která tak se líbila, že již r. 1845. vyšla ve vydání druhém.

Roku 1844. Rubeš vydal povídku »Harfenice,« která také nemálo se líbila, jsouc psána citem něžným a vroucím i vynikajíc živými obrazy. Sám Rubeš velmi mnoho zakládal si na ní a vydávaje ji poprvé, uznával, že mnoho na ní třeba jest upraviti a urovnati, což chtěl učiniti při vydání druhém, ale nedošlo k němu. Vyličuje v ní sklíčenosť a chorobu srdce, společenskými předsudky utrápeného.

Rubešovy povídky působily tak jako vůbec všechny jeho plody mocně v mysl čtenářstva českého. Bohužel úřední jeho práce nedovolovaly mu později býti literarně činným tak, jako začal. »Povídky, obrazy ze života, národní pověsti a báchorky,« které r. 1847. vydávati se jal, uvízly ve svazku prvém; měla to býti sbírka jeho prací, již dříve otištěných po různu. Vyšly pak »Spisy Fr. Jaromíra Rubeše« teprve roku 1862. mezi »Spisy výtečných českých básníků novověkých« o čtyřech dílech se stručným životopisem Rubešovým od Václava Filípka.

Z ostatních vzdělavatelů české novellistiky za doby, o které píšeme, buďtež uvedeni zde úhrnně ještě tito: *František Svobodin Dobromysl Trnka* (* 1798., † 1837.), který sepsal »Růžinky,« aneb »Spisky drobné pro dítky« (r. 1821.) a »Knížku ponaučnou i zábavnou ve prospěch mladým i starým, sprostým i důstojným osobám« s názvem »Povidač a vykladač« (r. 1833.); *František Bohumil Tomsa* (* 1793., † 1857.), který sepsal »Jaré fialky, aneb Příběhové a povídky z dávných i nynějších věků« (r. 1823.), připomenuté již na počátku přítomného článku, a který byl i velmi pilným překladatelem německých povídek pro mládež i pro dospělé; *K. Sabina* (* 1814., † 1877.), který před rokem 1848. vydal novellu »Hrobník« (r. 1844.; před tím ve »Květech,« r. 1837.), »Obrazy XIV. a XV. věku« (r. 1844.), »Povídky, pověsti a novelly« (r. 1845.) a obrázek ze života venkovského »Vesničané« (r. 1847.); *František Břetislav Trojan* (* 1816.), který sepsal povídku »Vina lásky« a přeložil povídku Zschokkovu »Mrtvý host« (obé r. 1837.); *Jan Dalibor Kopecký* (* 1815., † 1859.), který vydal »Pověsti z nové romantiky« (r. 1839.); *Josef Jindřich Řezníček* (* 1823., † 1880), který přeložil z frančtiny povídku »Plavba Berezinská« (r. 1844.) a sepsal »Novelly« (r. 1847.), a j.

Z překladatelů prací novellistických buďtež uvedeni ještě tito: *Antonín Marek* (* 1785., † 1876.), který přeložil za dozoru Josefa Jungmanna r. 1830. pátý svazek »Sbírky povídek zábavných« od C. F. van der Velde, obsahující povídku »Divadlo z ochoty«; *Prokop Ondrák* (* 1810., † 1873.), od kterého jsou přeloženy z frančtiny Bernardina de St. Pierre »Pavel a Virginie« (r. 1836.), Florianův »Eliezer a Neptali« a »Dobytí Jericha« (obé r. 1840.) a z italštiny Manzoniho »Zasnoubenci« (roku 1842.—1844.[1]); *Antonín Hansgirg* (* 1806., † 1877.), který přeložil Chateaubriandova »Posledního

[1]) K. S. (= Karel Sabina?) praví v „Ost und West," r. 1842., na str. 80., že to jest „veselý obrázek ze života, ale žádná novella."

[1]) Roku 1851. vyšli v jeho překladě také Chateaubriandovi „Mučedlníci."

Abenceraga« (roku 1837.) a Bulgarinovy »Příhody francouzského vychovatele v Rusích« (r. 1840.); *Moric Fialka* (* 1809., † 1869.), který přeložil Dickensův roman »Oliver Twist« (r. 1843.—1844.) a povídky »Štědrý večer« (r. 1846.) a »Zvonky« (r. 1847.); *J. Množislav Bačkora* (* 1803., † 1876.), který přeložil z ruštiny Bulgarinův roman »Ivan Vyžihin« (r. 1842.) a Lazečnikova »Ledový dům« (r. 1846.); *Karel Vladislav Zap* (* 1812., † 1872.), který sestavil »Zrcadlo života na východní Evropě« (tři svazky roku 1843.—1844.), jehožto prvé dva svazky podávají výbor ruských a polských pověstí a anekdot, »Pověsti ukrajinské« (r. 1845.) a přeložil z ruštiny do sbírky Gogolových »Zábavných spisův« obraz starého kozáctva na Ukrajině »Taras Bulba« (r. 1846.[1]); *Karel Havlíček* (* 1821., † 1856.), který přeložil z ruštiny do sbírky Gogolových zábavných spisů »Pověsť o tom, kterak se rozhněvali pan Matouš s panem Matějem« (r. 1846.) a »Plášť, pověsť zřednických sfér petrohradských« (r. 1847.[2]).

Nemalou zásluhu o dobré překlady novellistické před r. 1848. získal si *Jakub Malý* (* 1811., † 1884.), jav se vydávati »Bibliotéku zábavného čtení,« která, vycházejíc v letech 1835.—1844., přinesla několik výtečných plodů cizojazyčných ve zdařilých překladech, jakož i také některé povídky a novelly původní.

Povšimnemeli si ještě celkově novellistiky české z let 1820.—1848., znamenáme, že teprve za let třicátých a čtyřicátých rozproudila se měrou na svou dobu příslušnou. Lze pak říci, že za let zmíněných, a to jmenovitě v letech 1834. až 1848., novellistika česká naučila lid náš čísti a že vštípila mu vědomí národní, majíc tak značně větší zásluhu o probuzení jeho nežli básnictví veršované; bylať obecnému lidu mnohem přístupnější, a novellističtí spisovatelé tehdejší snažili se všeobecně a všemožně, aby plody svými ducha národního probuzovali. I bylo probuzeno spisy J. K. Tyla, Prokopa Chocholouška, Jana z Hvězdy a jiných, kteří mluvili ve spisech svých na větším díle obsahu vlasteneckodějepisného dojemně a účinně k srdci i rozumu, k citu i mysli, Čechů na tisíce! Tyl, Chocholoušek a Jan z Hvězdy povznesli českou novellistiku s látkou dějepisnou na nejpřednější místo původní produkce za doby předbřeznové v našem písemnictví vůbec, tak že česká dějepisná novellistika tehdejší předčila počtem i hodnotou svojí vysoko nad příbuzné skladby obsahu novověkého. A vedlé dějepisné čestně vzdělávána také novellistika časová a humoristická.

A spisy novellistické byly vydávány tehda netoliko jednotlivě, nýbrž již i k větším sbírkám novellistických spisů některých spisovatelů přistupováno — z původních buďte připomenuty spisy Jana z Hvězdy, Tylovy, Klicperovy, z překladů spisy Gogolovy —, a také jména nových a nových novellistů dosti zhusta tenkráte se vyskýtala. Jmenovitě pak i časopisy belletristické hojně svědčily o zdárném pokroku novellistiky, jsouce dokonalejšími, a cena, kterou roku 1834. J. K. Tyl jakožto redaktor »Květů« vypsal na zdařilý plod novellistický, dávala důkaz, jak bedlivě hleděno si této větve našeho písemnictví.

Tyl totiž, aby dodal chuti spisovatelům, ohlásil ve »Květech,« r. 1834., na počátku druhého pololetí mezi jiným toto: »Abych jednak... dokázal, že mi na zdokonalení listů těchto a na splnění všeliké přípovědi opravdu záleží; abych jednak i pp. spisovatelům vděk svůj a dobrou vůli objevil, s jakovými vždy práce jejich přijímám: v povědomosť

[1]) Úvaha jest ve „Květech," r. 1847., na str. 344. a 348.

[2]) Úvaha o obou jest ve „Kv.," r. 1847., na str. 352.

uvádím, že se za dvě nejlepší povídky, kteréž mi až do posledního srpna b. r. zaslány budou — za první padesáte, za druhou pětmecitma zlatých víd. čísla [1]) honoráru podati uvoluji.« Abychom pak ocenili dostatečně toto prohlášení Tylovo, uveďme si na mysl, že tenkráte vůbec o honoráři spisovatelském téměř ani řeči nikdy nebylo; ba bylo tomu namnoze tak ještě r. 1841., jak svědčí poznámka ve »Květech,« r. 1841., na str. 326. Nakladatelé nemohli platiti honoráře, poněvadž českého čtenářstva bylo málo, tak že náklad spisu českého zřídka kdy převyšoval 500 výtiskův. A tu ovšem když zapraven papír a tisk, nezbylo pro spisovatele z pravidla nic, měllí nakladatel i na činži a živobytí vydělati.[2])

Tylovo vypsání cen mělo za následek pěknou dějepisnou povídku »Věnceslava« od Václava Klimenta Klicpery, otištěnou v ročníce 1834., o které již výše na svém místě jsme se zmínili. Kromě toho podařilo se Tylovi vypsáním tím pobídnouti a rozjařiti mnohé spisovatele, že jali se vůbec psáti, čehož Tyl nadál se z příčiny dvojí; zakončilť oznámení své slovy: »Jakkoliv tuto na počátku skrovninké podáno ceny za zdařilý ducha výtvor, novota věci ve časopisném životě našem a trocha vlastenecké lásky doufám, že dosti silným budou ostnem přijmouti moje pozvání!«

Avšak jako novellistika česká za let třicátých a čtyřicátých utěšeně vzkvetla, tak úplně nepříznivý obrat vzešel jí rokem 1848. Od března r. 1848. až do r. 1855. neobjevilo se v novellistice české skoro zcela nic pozoruhodnějšího . . .

[1]) Totiž 52 zl. 50 kr. a 26 zl 25 kr r. č.

[2]) Povšimnutí zasluhují neobvyklé nyní honoráře, jakým byl na př. honorář Jana Hýbla, jenž obdržel kdysi za překlad většího spisu bedničku se šesti již zapáchajícími jitrnicemi, kterými po několik dnů své vrabce krmil, anebo honorář Tylův za povídku „Statný Beneda,“ za kterou dostal obnošený kabát zelenavé barvy, jejžto krátký čas na ulici nosil, později pak brával jej pouze na jeviště. Tylovi uštědřil tento honorář — dle 18. str. Turnovského spisu o Tylovi — litomyšlský nakladatel J. Tureček; od koho dostal jej Hýbl, neznámo, Dr. J. B. Pichl však v „České včele,“ r. 1877., na str. 110. míní, že mohlo to býti od nakladatele J. Neureutra. Zároveň nelze zde neopraviti omylu, který pronesen jest v „Humor. Listech,“ r. 1884., na str. 100., že až po Kobra čeští nakladatelé „neobětovali ničeho na honoráře spisovatelům;“ vydalť na př. Jan H. Pospíšil a Jaroslav Pospíšil před Kobrem tisíce na honoráře, jak sám dosud žijící Jaroslav Pospíšil mne přesvědčil, ukázav mi knihy vydání, které posud má uschovány a ve kterých jsou zaznamenány honoráře, které spisovatelům vyplácel; jsou tu doklady ve příčině honorářů velmi zajímavé a svědčí spolu, že p. Pospíšil i dosti značné na onu dobu honoráře platil.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

III.

(Č. d.) Vedlé spisovatelství přilnul Václav Filípek celým srdcem ku divadelnictví. Na jevišti znám byl pod jmenem »Líp« a vystupoval nejen v divadle Kajetanském, kteréž byl J. K. Tyl soukromou pílí za pomoci několika přátel seřídil a zbudoval, nýbrž i v divadle stavovském.

V Kajetanském domě vystoupil v prvním veřejném představení, a to v kuse »Žižkův meč,« maje úlohu Zachariáše. Také v napovídání střídal se s jinými herci, jako Tupým, Kaškou, Procházkou, Hajnišem, Malým a Tylem.

O tom, kterak Kaška do společnosti Kajetanské byl přijat, vypravuje on sám následovně:

„Božským vnuknutím moje dobrá matka poslala mi k svátku tři křížové tolary. První moje myšlénka, když jsem je z bavlnky ve škatulce vytáhl, byla: Jenc, tuto mateřským požehnáním opatřenou sumu musíš na něco vlasteneckého obrátiti, a to na české divadlo! Dlouho jsem neodkládal a již druhý den kráčel s matčiným vázaným v kapse přes náměstí svatojosefské k rohu Truhlářské ulice do domu pevnostního komanda, kde Tyl, jsa vojenským úředníkem, bydlil. I zaklepal jsem, a na vlídné „Vejděte!“ vstoupil jsem do pokoje. Byla to prostranná světnice se třemi vojenskými postelemi, poněvadž ještě dva úředníci tam bydlili. Tylova postel, u kamen na pravé straně stojící, větší úpravou a pohodlností značně od ostatních se lišila. Vedlé postele stál stolek, u něhožto Václav Filípek seděl, psal, a po celé jednání na mne pohlížel, dle svého způsobu potutelně se usmívaje, což mne trochu z konceptu přivádělo. Tyl chystal se právě na cestu do úřadu, a spatřiv mne, zvolal laskavě: „Ah, pan Kaška! Co pak mi přinášíte?“ — „Pane Tyle,“ počal jsem velmi uctivě, „slyšel jsem, že na Malé Straně v Kajetanském domě české divadlo zříditi hodláte a že naši spanilomyslní vlastenci na vydání přispívají. Tu jsem se tedy osmělil vás žádati, byste též ode mne tuto maličkosť“ — a tři tolary jsem již měl na dlani vyložené — „přijati ráčil a mou dobrou vůli pokládal za důkaz, že kdybych více činiti mohl, s radostí největší bych poskytl.“ Tyl, který si mě nyní snad za celou naši známosť poprvé lépe prohlédl, hleděl na mne chvíli, nepromluviv, a zdál se býti mile překvapen; konečně mě velmi srdečně oslovil: „Pane Kaško! těší mne velice, že vás s této strany zevrubněji poznávám; váš příspěvek přijímám tak vděčně, jakoby byl ze zlata. Přál bych si, by bylo ve vašem stavě více takových!“ Při těch slovech mi podal svou ruku a mou tiskl tak, že mi to až k srdci projelo. Tímto srdečným jednáním všecek jsa unesen, odhodlal jsem se ještě k jedné žádosti a pravil co nejupřímněji: „Pane Tyle, svou laskavostí otevíráte mi srdce dokořán, tak že všecko z něho vyjíti musí, co byl bych jinak na dno uložil. Mám ještě jednu prosbu, a to: Kdyby vám někdy nějaká úloha zbývala, a já vypomoci mohl, byste si laskavě na mne vzpomenul: nebudouli,“ doložil jsem zdlouhavěji, „ostatní páni spoluhrající proti mé osobě nic namítati.“ — „Což by mohli namítati?“ pravil Tyl opravdově; „musí býti povděčni, že mají o jednu sílu více, která s nimi ke stejnému cíli pracovati chce...“ Tyla jsem potom doprovodil až na Karlovo náměstí, do Žitnobranské ulice, a když jsme se rozcházeli, pravil, mohuli, bych přišel odpoledne o páté hodině do kavárny k „Červenému orlu“ do Celetné ulice, že mě tam ostatním pánům představí.“

Tak dostal se Kaška do Kaj. divadla.

Avšak toto velmi činné vystupování Václava Filípka na roli umění dramatického nestačilo jemu k úplnému vyhovění vlasteneckého citu divadelního. Ještě snažil se opatřiti literaturu dramatickou.

Proto jal se vydávati nákladem Kl. Pünera »Výbor divadelních her zahraničných.«[1])

Roku 1839. zařídili si někteří mladíci divadlo na Vyšehradě, v domě vedlé fary, avšak nedařilo se jim valně, neboť neměli dostatečných sil. Uslyšev o tom Tyl, ihned pomoc svou jim nabídl. Hrál tam se svou chotí (Tyl oženil se r. 1839 s herečkou Forchheimovou), švegruší, Filípkem, Sabinou a Hajnišem. Tak vidíme Tyla a Filípka s ostatními přátely v ustavičném ruchu divadelním. Pracují oba všestranně a prakticky.

O tom, kterak Tyl v obyčeji měl kusy divadelní psáti, zpravuje nás Filípek, udávaje, že některé z divadelních her

---

[1]) Kusy, kteréž Filípek buď přeložil, bud zpracoval, jsou: „Smíření,“ činohra ve 2 jedn. (od E. Houwalda). V Praze. 1837. — Marnotratný syn, aneb Tři dnové ze života karbaníkova.“ Drama ve 3 odděleních s hudbou dle V. Ducange a L. Angeliho. Bylo provozováno v Praze ponejprv dne 4. dubna 1836. — „Krakonoš a Nevlídník.“ Romantická báchorka ve 3 jednáních (od Raymunda Fil. Prova) dne 9. dubna 1837. — „Pobřežné právo,“ činohra v 1 jedn. dle Kotzebue (v rukopise). — „Zkouška ohněm,“ veselohra dle Kotzebue (v rukopise). — Pro Kajetanské divadlo přeložil též Filípek s Tylem na kvap veselohru „Domácí rozepře“ v 1 jedn., kterou pak Tyl uveřejnil ve „Květech.“ Vystupují v ní toliko tři osoby.

Tylových povstaly tak, že on, oblíbiv si nějaký název, potom teprve látku k němu hledal a vymýšlel. Tak bylo i se »Slepým mládencem,« »Strakonickým dudákem« a »Jiříkovým viděním.« Ostatně míval též obyčej psáti tu neb onu úlohu pro onoho člena divadla, jak to ze mnohých jeho původních kusů patrno.

Filípek vůbec v celém apoštolování J. K. Tyla zaujímá ze všech druhů svých přední místo vedlé svého mistra jakožto první jeho učeník a nejvěrnější jeho pomocník. On provází Tyla všude po Praze a kde co Tyl koná, tam vyskytuje se vždycky též jméno Filípkovo.

IV.

K literatuře a divadelnictví družil se třetí nejhlavnější prostředek, jímž na tehdejší společnosť českou se strany horlivých vlastenců působeno bylo.

Bylyť to zábavy.

Z prvu jen masopustní merendy a výlety, později plesy, tak zvané »české bály.«

I pořádání všech těchto zábav účastnil se hojnou měrou Václav Filípek.

Původní a hlavní zásluha v této činnosti náleží ovšem Tylovi. Když on a družina jeho přišli na myšlénku, že by mimo divadlo v Kajetanském domě také zábava společenská uspořádati se mohla, tu majetník domu Kajet., p. Arbeiter, ochotně se nabídl, že k tomu cíli propůjčí svůj veliký pokoj i s vedlejšími pokojíky.

Tak r. 1835. provozována byla první přátelská masopustní merenda.

Tyl sestavil nejvíce z divadelních ochotníků malý výbor k uspořádání taneční zábavy, ku které měly čelnější osoby z navštěvovatelů divadla pozvány býti. Vstupného platili mužští 4 zl. víd. č., všechno občerstvení bylo pak zdarma. Některé pozvané dámy dobrovolně přispěly koblihami, punšem, šunkou a jinými dary k vyčastování přátelské společnosti; zábava byla rozkošná. Řeč mateřská ozývala se v přátelském, nenuceném hovoru. Když se potančilo, zpívány vlastenecké a milostné písně jednotlivě i ve sborech, také různé společenské hry a jiné kratochvíle se provozovaly. Byla to zábava tak milá a srdečná, jakoby v ní měli podíl samí bratří a sestry, členové jedné rodiny, kteří vespolek milujíce se, radují a veselí se. Veselosť byla co nejsrdečnější. Tak na př. byli tam i dva statní Moravané, z nichž jeden, sestaviv okolo sebe rozsáhlé kolo, jal se zpívati:

Mělť jest Adam sedm synů,
sedm synů měl;
nejedli, nepili,
jenom takhle dělali:

A posuňky jeho za upřímného smíchu opakovali ostatní. Společnosť byla vybraná. Vedlé mladého světa vlasteneckého byli přítomni též někteří starší spisovatelé v sličném kruhu dam. Někteří chtěli o půl noci domů se vrátit a za tou příčinou si také vozy objednali. Vozy však musily dlouho po 12. hod. až do rána čekati. Tak těžko bylo se zábavou se rozloučiti. Při odchodu každý z hostů Tylovi upřímně děkoval a srdečně ruku tisknul. Po celý rok se o milé té zábavě mluvilo, a když nový masopust se blížil, ozývalo se přání, aby opět cos podobného se uspořádalo. Tentokráte vyhověla s velikou laskavostí touze vlastenců pí. Neureutterová, davši k sobě na vinici Hrabovku pod Žižkovem sezvati společnosť českou k taneční zábavě. Všechna úprava byla ovšem skvostnější a zábava dosti příjemná, avšak účastníci pohřešili loňské upřímnosti, srdečnosti a nenucenosti. Byliť ve společnosti také někteří nováčkové. Mezi damami byla též dcera bohatého statkáře z venkova, a ta se divila, že také na bále smí se mluviti česky![1]

[1] J. L. Turnovský: „O životě a působení J. K. Tyla.“

Vedle zábavy na »Hrabovce« dávána byla ještě o témž masopustě druhá zábava na »Výtoni« v Podskalí, kdež bylo méně strojenosti.

Zábav podobných dáváno bylo v následujících letech ještě více v jiných domech, a každou zábavou šířil se kruh vlastenců. Tyl, Filípek, Pichl, Jablonský a Rubeš bývali duší těchto zábav.

Masopustní zábavy v Kajetanském domě byly základem pozdějších tak zvaných »českých bálů.«

Ochotníci divadelní totiž, jsouce nadšeni znamenitými výsledky soukromých zábav svých, ustanovili se na tom, že uspořádají na rok 1840. v Praze veřejný český ples. V čele této snahy byl, jakož se samo rozumí, Tyl s Filípkem. Ochotníci spojili se za tím účelem s některými mladšími spisovateli a jali se konati velmi pilné přípravy ku provedení prvního českého bálu. »Bylo to řečí, ousměšků a oušklebků,« dí o tom Filípek, »ba i osočování od jisté strany, když se o tom zpráva po Praze roznesla. To byl již ten nejmenší ousměšek, když se řeklo, že každý, kdo tam bude chtít vejíti, dříve u dveří bude od výboru vyslýchán z Jungmannova slovníku.«

Nesnáze, jaké měli pořadatelé plesu s úřady a zvacími lístky, vylíčil dopodrobna pamětník těchto prvních bálů českých, J. B. Pichl, v »České Včele.«

Dne 5. února r. 1840. již se ples odbýval, a to v Konviktě. Skvěle osvětlený sál ozdoben byl barvami národními. Tyl ve zprávě o bále tom praví: »Hovor český, hovor nenucený, upřímný rozléhal se na všech koncích (němčina s frančtinou jen jako host mezi dvornými a tolerantními hostiteli na krátce tu onde zazněla), a rozkoš byla poslechnouti spanilé tanečnice, jak bez upomínky, bez pobízení, ale také bez ostýchavosti k jazyku mateřskému se přihlašovaly, ano i některého zapomnělce samy káraly.«

Ku povznesení mysli vlastenecké a rozjaření účastníků nemálo přispěla Sabinova báseň »Vlastenkám,« která v několika stech výtiscích s galerií mezi obecenstvo byla rozhozena a od něho s chvatem schytána.

Na závěrek tančila se sousedská, znějící dle národních zpěvů. Výsledek prvního plesu byl tak skvělý, že o něm chvála všeobecná druhého dne po Praze se roznášela na porážku všech dřívějších posměváčků.

Druhého roku 1841. odbýval se bál na Žofíně a byl ještě slavnější. R. 1842. odbýval se v domě Stögrově.

V následujících letech až do r. 1847. pořádány byly plesy opět na Žofíně.

Tímto působením v životě společenském, pořádáním besed, bálů, výletův a pod. zábav jiných mateřský jazyk se pozdvihl. Krásné pohlaví národu vráceno, vlastenecká mysl vnikla do rodin a idea národnosti hluboko zapustila své kořeny po vlasti naší. (O. p.)

Posudky.

Vesna. Časopis zábavněpoučný pro náš lid a jeho přátely. Vyd. *Fr. Dlouhý.* V Brně. 1885. Roč. IV.

Kdo zná jen trochu naše literarní poměry na Moravě, ví dobře, s jakými obtížemi jest bojovati moravským časopisům, buďtež ony jakékoliv obsahem. Zanikla »Beseda,« zanikla »Koleda,« zanikla »Zora,« její místo nastoupila v posledních letech z části »Vesna.« list většinou zábavě věnovaný. S nedůvěrou byl nový tento časopis uvítán, a čekalo se, že zanikne brzy, jako jeho předchůdcové. Obava se nesplnila, a tušíme,

že tak brzy ani nesplní. Nejjistější zárukou našeho tušení může ovšem býti pouze obsah časopisu samého, časovým našim požadavkům literarním vyhovující. Potřebí nám zajisté časopisu důkladného, všestranně pokud možná dokonalého, jenž by čestně zastupoval moravské literarní síly pracovní před naší českou veřejností! Potřeba takového časopisu uznává se veřejně, a nejednou již zaslechli jsme mínění, že by se lépe posloužilo našim potřebám, kdyby se místo dvou listů, jako jsou »Obzor« a »Vesna,« založil list pouze jediný, objemnější, jenž by v sobě soustřeďoval práce ze všech oborů, čelnějšími spisovateli moravskými psané.

Než chtěli jsme pouze zběžně naznačiti, čeho bychom si od moravských časopisů přáli, abychom dle toho, co nám skutečně podávají — v úvaze naší co podává »Vesny« ročník IV. — tím snáze poznali, čeho vlastně postrádáme. »Vesna,« jak se nám až posud jeví, jest, či nám se alespoň býti zdá po výtce průpravou dorostu spisovatelského, až na nečetné výjimky. Obsah sám podá nám toho nejlepší doklady. Jelikož však belletrie a básnická uměna největším počtem příspěvků se honosí, chceme nejprve o těchto dvou směrech promluviti.

Hned na první stránce spatřujeme povahopisnou črtu známé spisovatelky moravské *Fr. Stránecké,* nadepsanou »Pan obroční.« Zajímavá, humoristická črta, v níž »léstro« (rejstro či zápisník) pana obročního Trávnice jest dominantou celého vypravování, druží se čestně k ostatním pracím Stránecké v tomto oboru. Škoda, že neshledáváme se již více v tomto ročníku s jejími příspěvky! — K nejdelším povídkám náleží »Věrný přítel« od *Al. Dostála.* Nápis historické této povídky jest pouze nahodilý. Postup děje místy zadržují poněkud obšírné líčně jednotlivých výjevů, dikce připomíná na mnohých místech Třebízského. Náhlá změna v jednání a povaze Dubikarově není dostatečně motivována. Děj sám o sobě je dosti zajímavý: mohl snad býti více zauzlen. — »Sny a skutečnosť,« studie ze života od *Terézy Novákové,* jsou po některé stránce zajímavy. Celého děje, či případněji řečeno, psychologického processu, dovídáme se ze šestnácti listů slečny Běly Otavské, které píše z Prahy své přítelkyni, Johanně Brodské, učitelce ve venkovském městečku, a na konec ze tří listů, které zašle již jako manželka svému choti. Jak viděti již z formy, máme před sebou zvláštní, ač již ne nový pokus vypravování, jaký se hodí dosti dobře k psychologickým studiím charakteru, v našem případě ženského. Zvolilať sobě spisovatelka za předmět studia velkoměstskou dívku, když se právě vrátila z pobytu svého u přátel na venkově, dívku, jejíž mladá, neobyčejně přepjatá mysl honí se po vidinách a přeludech romanových, upřádá plány, někdy až směšné, přijímajíc za své a v život skutečný vštěpiti hodlajíc zásady, jaké se ve zdravé mysli tak hned nezrodí. Poslyšme jen něco málo z jejích prvotních dopisů: »Věř mi, že mi poskytuje zvláštního zadostiučinění, slyšímli nebo čtuli, že nám dívkám přáno vládnouti; žehrám dávno na podřízenou úlohu, která ženskému pohlaví jest údělem... Jak rozkošní byli časové, kdy trubadúři k nepřístupným kráskám pěli své sladké písně, kdy rytířové za stužku dámy své vrhali se v nebezpečné boje a konečně jako Delorges, slavné paměti, zmírali touhou pod oknem komůrky klášterní, jež uzavírala jim krasavici. Jsem tak zlomyslnou, že bych našemu věku přála několik Delorgesů —« Tak smýšlela hrdinka paní spisovatelky o úkolu ženy. Mnohých zklamání, mnohých duševních bojů bylo třeba, nežli se stala z přemrštěné Běly Otavské žena pravá, pochopivší svůj životní cíl. Přiznáváme rádi spisovatelce krásnou a šlechetnou intenci při spisování těchto listů, poznamenáváme však i své skromné mínění, že se nám vidí líčeň blouznící velkoměstské dívky a jejího duševního rozpoložení na mnohých místech v prvých listech upřílišenou, a celý rozvoj děje rozvláčným, což zavinila nemálo forma listů (dopisů). Některé črty, zvláště ty, které líčí začátky milostného poměru mezi Bělou a Vojířem, jakož i zklamání a neshody s miláčkem, Bělou zaviněné, vystihují zdařile tajné záhyby ženského srdce. — »Minka,« nesrovnalá novellka *Boženy Kunětické,* byla by rozkošnou satirou na staré panny a paničky, které hledají veškeru svou zábavu a útěchu v hezounkých kočičkách, jakou byla i »Minka« paní Hyjánkové, kdyby

nezabíhala až tak dalece do drobností a líční scen a předmětů pranepatrných, ano směšných. Tušíme, že by mnohem lépe účinkoval popis hezké kočičky »Minky« a škaredého kocoura »Herkula,« jakož i nadšená líčeň krásné noci letní ve spojení s podrobným líčením velikého kočičího »bálu,« kdyby byly nejméně o polovici stručnější. Věru ani romanopisci nevěnují snad tolik pozornosti líčni svých hrdin, jako ji věnovala naše spisovatelka kočičce »Mince,« »Herkulovi« a jejich consortibus. Staré přísloví dí: Čeho moc, škodí! — Toto přísloví namanulo se nám mimoděk i při čtení novelly *E. Kubíčkové,* nadepsané »Pozdě.« Méně sentimentalnosti by Miladě, ba ku konci i Vladimírovi — milencům — neuškodilo. Podařená jest scena mezi Miladou a Julií, její přítelkyní, kteráž klepem svým, z pouhé závisti chytře vymyšleným, poslední ránu zasadí v srdce Miladino. Pozorovati vůbec při El. Kubíčkové hezký talent vypravovací, jest jen třeba, by si mladá spisovatelka všímala i dále a více života skutečného a nedala při scenách dojemnějších svým jednajícím osobám v citech se rozplývati. — »Z cestovních příhod souseda Sviceníka« jest historický náčrtek ze šestnáctého stol., hezky rozvláčný, s matným, neúplným zakončením. Čekáme, že soused Sviceník skutečně půjde ke králi, jak byl slíbil, vidíme již předkem nešťastné jeho pořízení u dvora, obracíme mimoděk listy dále, abychom se dočetli zauzlení a rozuzlení děje, a zatím překvapí nás pan spisovatel úsečným a nenadálým zakončením: »A pomálu blížil se den, z posledních března měsíce l. P. 1542.« Tážeme se, jak domyslí se čtenář, v dějinách našich jen málo obeznalý, událostí březnových r. 1542? Vždyť přece vydává se »Vesna« »pro náš lid« také, ,o němž víme, že není, bohužel, v naší historii až tak dopodrobna honěný! Dále nemůžeme nikterak schvalovati manýru p. spis., užívati bez vysvětlivek pod čarou slov, jimž dnes u nás málo kdo porozumí, jako: »mazhauzec,« »fačalík,« »škartice,« rovněž i slov, pro něž, bohudíky, máme v češtině též slušné názvy, že nepotřebujeme znešvařovati mluvu všelijakými »hofrychtéři,« »pozaunéry,« »kondymenty,« »rathausem,« »soldatem,« »rathouzním rynkem,« »discipulem« a jinými podobnými zpotvořeninami. Tušíme, že v užívání takých slov, která bylo v naší mluvě ne právě na její ozdobu slyšeti přede sty let, nespočívá podstata histor. povídky. Jinak bychom na věc pohlíželi, kdyby užíval podobných významů p. spisovatel v citatech z tehdejších dob zachovaných; když však ve svém vlastním vypravování tak činí, nenalezáme na obhájenou jeho počínání žádných závažných důvodů. Znajíce talent p. spis. k histor. povídkám, a známosť kulturních poměrů české minulosti z jeho jiných povídek poznavše, myslíme, že mu není třeba sahati k takovým historickým malichernostem. (P. d.)

Stručný všeobecný slovník věcný (Malý slovník náučný). Redaktor *Jakub Malý,* mimoř. člen král. české společnosti náuk. Díl I.—IX. V Praze. 1874.—1885.

Jakub Malý již roku 1859. stal se Riegrovým pomocníkem v redakci velikého »Slovníka náučného« a brzy potom ujal redakci jeho samostatně. Když pak po čtrnáctileté práci dovedl monumentalní to dílo ke konci, přikročil ihned k vydávání nového podobného díla v rozměru menším, totiž k vydávání »Stručného všeobecného slovníka věcného,« který nedlouho před svou smrtí dokončil. Dokončil dílo, o němžto po deset roků pilně pracoval, dokončil dílo veleobjemné — celkem 6575 stran drobně potištěných obsahující —, do něhožto téměř všechny články psal sám, jak připomíná ve svém životopise v díle IV. A vedlé toho v té době sepsal a přeložil ještě několik větších menších spisů! Přičinlivosť to dojista všeho uznání hodná a vzhledem k valně pokročilému jeho stáři neocenitelná!

»Stručný všeobecný slovník věcný« není nikterak snad stručným výňatkem z velikého »Slovníka náučného,« nýbrž jest dílem úplně samostatným, kterému veliký »Slovník náučný« byl toliko pramenem vedlé různých pramenů jiných. I liší se od něho již i větší úplností, obsahuje jednak mnohé články, které ve velikém »Slovníku náučném« byly opomenuty, jednak vykládaje a probíraje události, kteréž udály se od té doby, co veliký »Slovník náučný« vyšel. Mimo to jsou spracovány jednotlivé články jinou methodou, která vyniká tím, že všechny

články pocházejí z péra jednoho, jsouce spracovány dle jednotného plánu, kdežto ve velikém »Slovníku náučném« psány jsou od nejrozličnějších spisovatelův a tudíž jsou také přerozličně upraveny. Ježto pak vše jest podáno stručně a jednolitě, jest pohodlněji hledati v tomto nežli v onom, ač ovšem o mnohém nenabudeme tak důkladných vědomostí. Za to však jsou zase některé nesprávnosti velikého »Slovníka náučného« v tomto malém opraveny, stručným pak není tak, že by byl snad prostým seznamem slov bez podstatného výkladu, ale zbytečných řečí nikde nečiní.

Hojnosť tedy vlastností pochvalných jest, které slovník ten doporučují obecenstvu co nejlépe. Že jsou v něm i všelijaké vady, rozumí se při díle podobném takořka samo sebou. Avšak jsou v něm i vady některé, jichžto bylo lze snadno se vystříci.

Psal jsem o díle tomto již v »Osvětě,« r. 1879., a učinil jsem mu tam několik výtek. Žel, že od té doby shledal jsem v něm vad mnohem a mnohem více, a to vad, které nejsou opraveny ani v opravách, ke slovníku připojených, ačkoliv i jinak již i já přispěl jsem je opraviti. Knihkupectví Kobrovo totiž koupilo ode mne prostřednictvím redakce »Osvěty« r. 1881. asi za 30 zl. — nepamatuji se určitě — veliké množství oprav k tomuto slovníku, aby p. Malý jich užil v díle VIII., doplňku to celého slovníka. Pan Malý však netoliko že jich neužil měrou náležitou, otisknuv některé chyby, které jsem v opravách oněch opravil, opětně, nýbrž i jiné nové k nim přičinil.[1]) Nerad zmiňuji se o tom veřejně, nechtěje slovníku škoditi, poněvadž celkem přece jen to jest, jak již bylo podotčeno, dílo ceny veliké, ale nejsem ani s to, abych neučinil pozornými majetníků slovníka na jeho vady, by opraviti si je mohli a by vady ty také jinam nepřešly a se nešířily.

Poměrně nejchatrnější ve slovníku jest částť výhradně národu českého se týkající, t. j. částť, o které nedovídáme se z podobných slovníků cizojazyčných. Zejména pak týče se výtka tato hlavně dějin písemnictví českého vůbec a zvláště nejnovějšího. Stojte zde doklady toho.

O *Fr. Bartošovi* řečeno na str. 652. dílu V., že sestavil s pseudonymem „Vernický" svou „Anthologii z národních písní," on však ji vydal jménem pravým, a s pseudonymem Vesnický vydal „Stručný přehled české literatury doby staré a střední." Chyba ta beze změny i s onou chybou tiskovou („Vernický") jest opakována na str. 20. dílu VIII., kde v „Doplňku" k celému slovníku jest opětně životopis Bartošův otištěn. Mimo to není tu připomenuta čítanka Bartošova, kterou sestavil pro čtvrtou třídu gymnasijní, ani jeho spis, jímžto doplnil Sušilovu sbírku písní. *Alois Gallat* nenarodil se r. 1827., jak udáno na str. 211. dílu III., nýbrž r. 1828., dle „Divadelních listů," r. 1881., str. 205., čemuž dává za pravdu též „Ohlas chrudimský," r. 1881., na str. 180. *Ant. Hansgirg* zemřel prý (dle dílu IV., str. 826.) 1. září 1877., což opakováno jest i na str. 86. dílu VIII.; zemřel však 31. srpna, jak syn jeho oznámil k mé pobídce redakci „Urbánkova Věstníku bibliografického" (viz na str. 129., r. III. onoho časopisu). *Ant. Vojt. Hnojek* nezemřel r. 1865., jak udáno na str. 590. dílu III., nýbrž r. 1866., jak opravuje prof. Dr. K. V. Seydler v „Urb. Věstníce," r. 1882., na str. 129. *Fr. V. Jeřábek* nenarodil se 26. ledna 1836. (IV. 136.), nýbrž 25. ledna, jak mi sám písemně oznámil; mimo to Malý píše chybně u něho „J." místo „V." (= Věnceslav). *Jos. Vlast. Kamarýt* nenarodil se 20. ledna 1797. (IV. 212.), nýbrž 21. ledna. Data o *Em. Miřiovském*, chybně otištěná na str. 827. dílu VI., jsou beze změny otištěna opětně na str. 194. dílu VIII. s dodatkem „nejnověji podává do „Osvěty" delší povídky," což ovšem není pravda, poněvadž do „Osvěty" nenapsal povídky dosud ani jediné. Jest uveden ještě jako prof. gymnasia v Olomouci, byl však již roku 1874. přeložen na českou realku tehdejší „Matice školské" v Prostějově, kde pobyl dvě léta, potom byl professorem při realce v Pardubicích, odkudž r. 1882. dostal se na malostranské gymnasium v Praze a r. 1885. do Králové Hradce na učitelský ústav. R. 1873. vydal prý „Márinku" (z r. 1868.) a „Básně" (z r. 1869.) podruhé v jednom svazku, ale roku toho nevydal žádné sbírky básnické; měla sice vyjíti nákladem Urbánkovým, nedošlo však k tomu, jak Miřiovský sám dopsal mi k dotazu mému. *Ant. Randa* nenarodil se 8. června 1834. (VI. 66.), nýbrž 8. července, jak mi sám oznámil písemně. *Gustav Skřivan* nenarodil se 11. ledna 1831. (VI. 608.), nýbrž 11. dubna, jak mi oznámil jeho bratranec, Ant. Skřivan. *Jan Šťastný* nenarodil se v Železnici (VII. 51.), nýbrž v Želenici. *Ant. Tille* vydal dle str. 175. dílu VII. „u Kobra Učebnou knihu zeměpisnou pro první třídu středních škol" a „Zeměpisný atlas methodický pro první třídu

[1]) Pan Malý měl učiniti také dle úmluvy mé s ním zmínku o tom, že rukopis oněch oprav ode mne byl koupen, v doslově ke slovníku, než on učinil tak pouze na obálce, oznámiv zároveň, že jsem uvázal se napsati do slovníka článek o nejnovějším písemnictví českém. Článku toho však jsem nenapsal, nemoha psáti ho zadarmo, jak pan Malý si přál, ježto za životopisy, které jsem mu napsal, byv od něho písemně i ústně požádán, do dílu VII., nižádného honoráře mi nedal, což ovšem nijak za zlé mu nemám, věda, že i sám celkem nepatrný honorář dostával od nakladatelství a že tudíž ani vlastně nemohl ničeho přispěvatelům platiti.

středních škol,“ jež r. 1871. ve 2., r. 1875. ve 3., r. 1876. ve 4. a r. 1880. v 5. vyd. vyšla, a to od 4. vydání pod titulem: „Učebnice zeměpisu obecného i rakousko-uherského ve 2 sv.“ Slova „jež r. 1871.... ve 2 sv.“ jest dáti před slova „a Zeměpisný atlas...“ Jest popleteno to bezpochyby sazečem, ale v dodatku opraveno to není, ačkoliv upozornil jsem na to již ve svém článku v „Urb. Věstníce,“ r. 1883., na str. 66. *Frant. Turinský* nenarodil se 16. listopadu 1796. (VII. 266.), nýbrž 26. ledna 1797.; viz o tom na str. 701. jeho „Básnických spisů“ v Národní bibliotéce. *Josef Uhlíř* nenarodil se 22. září 1822. (VII. 289.), nýbrž 2. září, jak mi sám oznámil, když jsem ho byl za to požádal. *Jan Vlček* „žil od r. 1854. co zámecký kaplan na Komorním Hrádku,“ tak řečeno na str. 451. dílu VII., z čehož souditi jest, že tam i zemřel, poněvadž o dalším jeho životě nic tu pověděno není; on však po r. 1870. přesídlil se do Prahy, kde zemřel r. 1879. Mimo to jest uvedena chybně mezi původními jeho spisy „Píseň ke mši svaté za zemřelé“ (r. 1837.); neníť píseň ta Vlčkova ani nemá toho názvu, nýbrž Vlček vydal toho roku „Staročeský zpěv o umučení Pána našeho Ježíše Krista z dávného rukopisu pro svou prostotu a milosť (s připojeným starým nápěvem a přidaným hlasem varhanným) poprvé na světlo,“ jak lze dočísti se na str. 310. Douchova „Knihopisného slovníka.“ *Ant. Jar. Vrťátko* nenarodil se 22. května 1815. (VII. 497.), nýbrž 29. května, jak mi sám oznámil, když jsem mu byl ve příčině té dopsal. *Josef Černoch* nezemřel 13. května 1882. (VIII. 53.), nýbrž 18. května. *Eduard Grégr* nenarodil se 15. března 1829. (III. 353.), nýbrž 18. března, jak mi sám oznámil. (O. p.)

Краткій словарь шести славянскихъ языковъ, состав. подъ редакціею проф. Ф. Миклошича.

Toť název díla, které lonského roku u W. Braumüllera a syna ve Vídni vydáno bylo. Když před desíti asi roky pozoruhodné a utěšené hnutí mezi balkánskými národy slovanskými započalo, pomýšlel ruský princ Petr G. Oldenburský na vydání všeslovanského slovníka, kterým by se všeobecné sblížení se národů slovanských umožnilo. Práce svěřena byla Miklosičovi, který také část bulharskou sám spracoval, povolav za spolupracovníky části české Matzenaura, polské prof. jazyků slov. v Berlíně A. Brücknera, oddílu srbského pak S. Novakoviće. Slovník sám, který vedlé významu řeči jedné klade význam řeči druhé bez ohledu na významy vedlejší, které okolnostmi a spojením mnohdy se liší, má 955 str. a jest tak sestaven, že na straně levé, ve čtyry pole rozdělené, se nachází slovo ruské, pod ním pak příslušné slovo staroslovenské, neb jak v tomto díle Miklosič praví, církevně slovanské, ve sloupci druhém jsou slova bulharská, ve třetím srbská, ve čtvrtém slova česká; strana pravá rozdělena jest na tři části, z nichž prvá obsahuje význam polský, druhá francouzský, třetí pak německý. Nelze upříti, že vskutku, jak Slovinec Dr. Murko praví, strana pravá, k vůli souměrnosti již, mohla obsahovati též sloupec čtvrtý, ve který se umístiti mohla, ve slovníku nezastoupená, řeč slovinská, o čem též v »Archivu für die slavische Philologie« Jagić se zmiňuje. Hned po vyjití počali všichni skoro Slované, ve slovníku zastoupení i nezastoupení, proti němu brojiti.

Jagić vyčítá Novakovićovi, že se příliš držel lokalismů a dobrých významů krajin západo-srbských a chrvatských nedbal; Veniec rovněž s dílem není spokojen; Murko si přeje slovinského jazyka, ovšem právem, a Vl. Lamanský v »Žurnalu rusk. minist. za narodno prosvěščenie« je s dílem docela nespokojen; u nás naříkají na oficielního slavistu a, když ne více, přáli si míti jiného spolupracovníka části české. Že ovšem přání tato nejsou docela neoprávněna, jest jisto, avšak třeba uvážiti, že předně Miklosič, jak název sám praví, sestavil pouze »krátký slovník,« tedy učinil více méně počátek v oboru tom, nikoli dílo všestranně dovršené; dále pak, jak rovněž název praví, sestavil slovník šesti jazyků slovanských, nikoliv dílo všeslovanské; neb nemožno si mysliti, že by Miklosič, který, jak sám praví v úvodě »Der altslovenischen formenlehre in paradigmen,« jest sám jediným ze žijících slavistů, kteří domysl pannonský hájí, řeči slovinské, o které dí, že oné pannonské byla nejbližší, vypustil, a to tím méně, poněvadž sám jest, byť byl »oficielním slavistou,« přece jen rozeným Slovincem. Rovněž by byl v díle všeslovanském nevypustil řeči chrvatské, která, jak ve výše uvedeném díle jeho výslovně praví, jest podstatně rozdílnou od řeči srbské, což také plyne z rozvrhování památek staroslovenských ve srbské a chrvatské, dle kterého domyslu ovšem nemožno tvrditi, že jazyk chrvatský není než srbština, psaná latinkou. Ve slovník všeslovanský byl by zajisté též pojal jazyk maloruský a slovenský. Zda dílo odpovídá účelu, ku kterémuž bylo určeno, jest těžko nyní určiti, poněvadž princ Oldenburský vydání samého se nedožil

a tím ovšem sám úsudek vynésti nemůže, zda dílo jeho intencím odpovídá.

Miklosič však též nezamýšlel podati dílo etymologické, poněvadž, jak z letos vydaného díla »Etymologisches wörterbuch der slavischen sprachen von Fr. Miklosich, Wien« patrno, chtěl Miklosič vydati samostatné dílo, etymologii věnované.

Pokud češtiny se týče, jsou slova někdy poněkud podivná, ať nedím nesrozumitelná; jisto jest, že slova česká, a sice mnohá, jsou nečeská a neužívaná. Proč třeba slov jako *popudnosť*, *dědkyně*, *herkyně*, rovněž není třeba *apetýtu*, *apatyky*, *apatéky* a *apatykáře*? Že by někdo řekl o člověku hříšném, zločinném, že jest *bezzákonníkem* (pécheur, criminel, sünder), pochybuji. Rovněž slova třeba *bezporočný* a mnohé ony složeniny s »bez« jsou více ruskými. Že by třeba neplacený docent byl »bez *výročního* platu,« nepochopuji. *Chladník*, *blížňata*, *niknouti* (sich niederbeugen), *černidelnice* (l'encrier, tintenfass), *čupryna* nejsou užívaná u nás. Kdyby se řeklo o dámě, že měla na plesu dlouhý »pluhánek,« nevím, zda by sám p. Vačlena věci rozuměl. Toť jsou ovšem slova jen maně nalezená.

Přes to přese všechno slovník účelu svému, podati počátek jakýsi slovníka slovanského, vyhovuje, a Rusům, kterým hlavně jest napsán, podá zajisté obraz jazyků v díle obsažených.

Úprava jest vkusná, písmo poněkud drobné a brzo unavující. *P. V. Saiver.*

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

Že ostatně jest úkol rýmu, aby vázal verše a články větové, ukazují nám nejen všecky svědomitě pracované básně (třebas i Vrchlického, a jest jich dosť), nýbrž i kterákoli píseň národní a přísloví rýmovaná. Zejména přísloví tomu svědčí, na př. Přísloví — napoví. Dal Pán Bůh kravičku, — dá také travičku. Lidé se zlostí, ale Bůh s milostí. Boj se Boha, styď se lidí, nehřeš více, Pán Bůh vidí. Koho Bůh miluje, toho tresce a bičuje. Chval Boha — jak moha. Každá stránka mudrosloví Čelakovského doklady toho oplývá. — Písně rovněž: Kdo to chodí po hřbitově? | šlape trávu na mém hrobě, | šlape travičku zelenou, | sráží rosičku studenou. — Osiřelo dítě | o půl druhém létě. | Když pak rozum bralo, | na matku se ptalo: | »Ach, táto, tatíčku! | kde máte mamičku?« atd. — *Užívejme tedy rýmův opatrně, na pravém místě, i nestane se nikdy, aby v deklamaci vaditi mohly, naopak stanou se podporou její nejlepší.* Avšak u Vrchlického rým dávno přestal býti poutem veršův, on z něho velmi brzo učinil *lano, na němž komediant po hlavě skáče*; z toho totiž, že se mu velmi brzo dařily pracné slohy o třech, čtyřech rýmech, jak už »Epické básně« ukazovaly (Pohřeb Alarichův, Hrob Arturův, Triumf Kaliguly), soudil, že mu rým pohotově bude vždy v hojnosti libovolné: byl mu ovšem pohotově, byl — ale ne v čas, jednou dříve, podruhé později, než myšlénka žádala; a tím se stává, že nečeká s rýmem, až by článek, myšlénku do verše vpravil, nýbrž vrazí rým, jak se namane, doprostřed, někdy na samý počátek myšlénky a článku, ostatek myšlénky pak přetáhne jak ohon do verše ba i do slohy následující. Tím se stává, že buď rým, jsa na místě nenáležitém, utlumí se, vyhovímeli v deklamaci smyslu a souvislosti; aneb naopak, chceme vytknouti rýmy — a přetrháváme na kusy články syntakticky i smyslem souvislé, nerozdělitelné, a čteme jako hoši, říkající ze slabikáře, bez rozumu. Proto ty nářky! Proto nelze Vrchlického deklamovati! Ostatně netýká se to Vrchlického samotného, nýbrž většiny našich moderních básníkův, ani *Sv. Čecha* docela nevyjímaje. Příklady toho druhu odstrašující jsou: 88, 2. vše letí ještě hlavou jeho, v které | se začíná mu tmíti. 132, 1. Ó velké obzory, ó gigantické | hor obrysy, v jichž klínu život ryzí | vře, velká řeka přichází a mizí. 155, 1. U ráje mého stojí anděl, nahý | meč v ruce třímá. 156, 12. Nač lepší osud chtít než jiní? Hořem | svým budeš darmo bít o skály. 97, 3. kol rozhlížím se, zda as nezakalí | se azurného moře dálné kraje. 11. jen klasy v slunce zří; snad vědí, třeba | že toho žáru, aby bylo chleba. —

Množství jiných následuje: 9, 5. 6. 10. 2. 3. 12. 4. 14, 4. 5. 6. 16, 7. 17. 1. 18, 1. 2. 8. 9.

19, 1. 6. 12. 13. 20, 1. 12. 22, 9. 23, 1. 7. 28, 6. 31, 7. 12. 33, 9. 34, 6. 7. 37, 7. 38, 1. 39, 7. 41, 9. 12. 13. 42, 12. 43, 1. 5. 6. 7. 51, 1. 55, 6. 7. 10. 56, 9. 57, 5. 13. 58, 2. 3. 10. 59, 10. 67, 6. 7. 9. 69, 10. 71, 2. 74, 10. 11. 13. 76, 2. 3. 81, 9. 83, 1. 84, 13. 85, 6. 7. 86, 10. 87, 7. 88, 2. 3. 7. 89, 5. 92, 10. 93, 6. 10. 95, 5. 97, 3. 11. 99, 1. 2. 104, 12. 105, 9. 107, 13. 108, 1. 111, 1. 2. 11. 112, 2. 13. 118, 12. 120, 5. 121, 6. 7. 125, 1. 5 6. 9. 10. 127, 3. 13. 130, 7. 131, 9. 132, 1. 2. 133, 5. 12. 13. 135, 13. 139, 1. 2. 3. 140, 3. 6. 10. 142, 2. 12. 13. 144, 1. 6. 145, 2. 3. 146, 5. 6. 147, 1. 150, 2. 3. 152, 2. 154, 12. 155, 1. 6. 156, 1. 12. 159, 3. 12. Pr. 14. — **Takových rýmů špatně položených napočítali jsme 138.**

Složímeli pozorování svá o vnější formě »Sonetů samotáře« do účtu, shledáme výsledek následující:

Ke 132 znělkám sbírky naší bylo třeba 1848 veršů. Z těchto 1848 veršův obsahuje, počítajíc průměrem

poklesky mluvnické (100) . . .	5·4%
zlozvuky (150)	8%
poklesky rythmické (200) . .	10·8%
rýmy špatně položené (138) . .	7·4%
špatné rýmy (160), jelikož 1 rým špatný nejméně 2 verše zkazí	17·2%
Jest tedy veršů stižených nějakou chybou vůbec (cizích slov úplně pomíjíme) celkem	48·8%
zbývá bezvadných veršů . . .	51·2%

to jest slovy: bezmála teprve každý druhý verš je bezvadný (na pohled, neboť překážky deklamace jsme skoro úplně vypustili) a skoro polovice jich nějakou vadou stižena.

Takový básník ovšem nemůže slouti **mistrem formy!**

4. Niterná stavba znělek.

O niterné stavbě znělek postačí po tom, co již pověděno, promluviti několika slovy. Znělka je složením svým pravzorem slohy lyrické, jak ji vidíme utvářenu v lyrice řecké, u francouzských trubadurův a u německých minnesängrů. Skládáť se ze dvou částí úplně se kryjících souměrností (u Řeků: στροφή, ἀντιστροφή, u Němců: stollen) a ze třetí části složením různé od obou předešlých ἐπῳδός, abgesang. Je tedy přirozeno, že ve dvou prvních slohách budou proti sobě postaveny dvě skupiny myšlének úplně souměrně upravené, kdežto ostatek vyplní skupina myšlének více méně proti oběma předešlým postavená, jejíž hrot uchová se na poslední verš. To bude při většině podobných sloh lyrických. Znělka však úpravou svých rýmů tyto účinky ještě daleko zjemňuje a zvyšuje. Už dvě prvních sloh čtyrveršových žádá zvláštní opatrnosti skladu. Jak obyčejná naše úprava znělky s sebou nese, jsouli ve vzorci *a b b a a b b a c d e c d e*, *a* rýmy ženské, *b* mužské nebo visuté, myšlénka v první polovici slohy 1. (v. 1.—2.) stoupá, by ve druhé polovici (v. 3.—4.) opět klesala; totéž opakuje se s náležitým vzmocněním ve sloze druhé, tak jako bývá v hudebních skladbách klassických, na př. v Sicilianách, jež těmto slohám antickým velmi se podobají, kde 1. věta se opakuje s náležitým sesilením nebo seslabením, načež následuje jakýmsi kontrastem věta 2. bez opakování, jejíž pointa schována na poslední takty. Proti dvěma přísným a přesně vázaným slohám čtyrveršovým stojí řada tercinová s rýmy libovolnými, v níž myšlénky ve chvatu volném pospíchají k účinku konečnému, jejž na poslední verš, ba na poslední slovo uchrániti třeba. Touto niternou stavbou mohou se vykázati nejzdařilejší znělky všech velikých mistrů v oboru této skvostné formy básnické. Na př.

Fr. Petrarca: In vita di Madonna Laura Son. X.

Quando fra l'altre donne ad ora ad ora
  Amor vien nel bel viso di costei;
  Quanto ciascuna è men bella di lei,
  Tanto cresce il desio che m'innamora.
I'benedico il loco e'l tempo e l'ora
  Che sì alto miraron gli occhi miei.
  E dico: Anima, assai ringraziar deí,
  Che fosti a tanto onor degnata allora.
Da lei ti vien l'amoroso pensiero,
  Che, mentre'l segui, al sommo Ben t'invia,
  Poco prezzando quel ch' ogni uom desia:
Da lei vien l'animosa leggiadria
  Ch' al Ciel ti scorge per destro sentiero;
  Si ch'i' vo già della speranza altiero.

W. Goethe. Sebr. sp. II. XIII. znělka.

Warnung.

Am jüngsten tag, wenn die posaunen schallen
Und alles aus ist mit dem erdeleben,
Sind wir verpflichtet rechenschaft zu geben
Von jedem wort, das unnütz uns entfallen.
Wie wird's nun werden mit den worten allen,
In welchen ich so liebevoll mein streben
Um deine gunst dir an den tag gegeben,
Wenn diese bloss an deinem ohr verhallen?
Darum bedenk, o liebchen! dein gewissen,
Bedenk im ernst, wie lange du gezaudert,
Dass nicht der welt solch leiden widerfahre.
Werd' ich berechnen und entschuld'gen müssen,
Was alles unnütz ich dir vorgeplaudert,
So wird der jüngste tag zum vollen jahre.

J. Kollár. Sl. dc. I. 44.

Co jest láska? Bída nevyhnutná,
protimluv je a hosť nezhostný,
chladný oheň, smutek radostný,
sladká hořkosť jest a radosť smutná;
milá rána, trávenina chutná,
žalosť smíšná a smích žalostný,
zdravá nemoc, katan milostný,
rozkošný hrob a smrť neukrutná.
I já cítím, že, co k ní jsem přistal,
sám jsem uťal větev pod sebou,
a lep na svá vlastní křídla schystal;
nyní padmo letmo dolů třískám,
Ikare, ach, a snad za tebou,
a v tom pádu ještě sobě výskám!

Mimo to srovnejme Kollára Sl. dc. I. 10. 11. 15. 19. 20. 22. 25. 29. 47. 51. 58. 60. 75. 81. 83. 86. 92. 99. 118. 123.—128.

Přihlédnemeli k těmto přísným a nesnadným požadavkům, jež niterná povaha znělky básníkovi ukládá, bude, tuším, patrno, že jim při nejskvělejším nadání vyhověti lze jen pilnou, svědomitou prací a neustálým tříbením skladeb navržených. V tomto případě eruptivní moc plodivá nepomůže nic: vyvrhneť hromadu štěrku a popela, kde jen sem tam drahokam se skrývá, a také ten čeká ještě na vybroušení! O celých miskách plných perel a drahokamův, o nichž Vrchlický na několika místech se zmiňuje, nemůže býti ani řeči. Vrchlický nedostál, jak jsme ukázali, mnohem snazším požadavkům formy vnější pro přílišnou chvatnosť práce. Dokonalosti ve skladu myšlének tedy v jeho znělkách ani hledati nesmíme, jelikož už ze samého užívání rýmů na jevo vyšlo, že myšlének a vět ani veršem ani slohou neobmezuje, nýbrž libovolně sem tam přetahuje a rozvádí. Síla znělky celkem bývá na konec uchráněna; přece však málo kdy působí tak mocně, jak by při těsnějším sražení myšlének bylo možno bývalo. Ve příčině skladnosti, zejména však mohutného zakončení zůstanou uvedené znělky Kollárovy přece jen vzory nedostiženými. (P. d.)

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka*. V Praze. 1886. Str. 170.

Za poslední doby více básníkův jalo se pěstovati živel rodinný v české belletrii — připomínáme tu Vrchlického, Heyduka, Sládka, Kuchaře, kteří všichni po výtce dětství věnovali svou pozornosť. Zvláště pak Heyduk, přilnuv k dětem v pošumavské tiché domácnosti své a zamilovav si jich přítulnosť, něžnosť a nevinnosť, zapěl několik krásných básní toho druhu, čímž dokázal, že pochopil taje dětství a krásné stránky jeho, jež tolik pěkných motivů podávají básnické tvorbě. Máť ono veliký dosah a poesie jeho — zvláště jeli spojena s poesií staroby — důležita jest již ve mravní příčině pro svůj vzdělávací úspěch, jenž k tomu napomáhati může, aby lidskosti ve světě neubývalo. Připomínáme tu pouze »Babičky« Boženy Němcové.

Ovšem z toho nenásleduje, že by vše, čím se dětství opěvuje, již samo sebou bylo básnickým. Třeba zvláště vytříbeného taktu ve výboru látky, třeba, by se básník vžil v naivní názory dětství a při tom zůstal na vrcholu umění, nepřekročuje mezí. Třeba tedy básníka povolaného, a máli za sebou první nesnáze básnické tvorby, tím lépe.

Přihlédnemeli k tomu, co řečeno, a k tomu, co Heyduk dříve vybásnil, než jal se čerpati ze zdroje dětství, čekali bychom, že poeta náš podá veřejnosti plody cenné, dokonalé obsahem i formou. I mohli bychom si gratulovati, že tak důležitý obor lyriky zatím aspoň uspokojivě vyplněn, kdyby byl náš pěvec celou věc vážněji pojal, ne pouze si s ní pohrál nějaký okamžik a odhodil ji jako nedočkavé, netrpělivé dítě. Podal sice Heyduk několik básní toho druhu zdařilých, plných pravdivosti, tklivosti, něžnosti, vroucnosti, lehkosti a zpěvnosti — ale těch je celkem málo, a ani ty nejsou vzornými, prostými všech nedostatkův, ani ty nejsou »ryzím« zlatem ani co do obsahu, ani co do formy, a to jak ve sbírce »V zátiší,« tak v přítomné »Zaváté listy.«

Předně co do obsahu, třeba říci, že není všecko básnickým, co se tu opěvuje. Jest sice právem básníkovým — a to předním — aby směl opěvovati osoby, jež mu jsou milými, by je písněmi svými zvěčnil. Ale i tu jest meze, již básník překročiti nemá. Myslíme, že nikdy z obecné obliby se těšiti nemohou písně, jimiž básník opěvá nejtitěrnější věci soukromé domácnosti, bera si za látku »trepky« (str. 119.), »střevíčky« (126.), sukénky, prádélko svého dítěte, zvláště zpívali o nich tak nebásnicky jak Heyduk. A takových malicherných motivů, jež, byť se

strany básníkovy vřele byly pojaty, obliby čtenářstva nikdy nezískají, jest ve přítomné sbírce hojnosť. Ostatně rozdělena celá sbírka dle látky na dvě části: první, nadepsaná »Dozvuky ku knize V zátiší,« jeví celkem náladu veselejší. Básník těší se ze štěstí, jež dceruškou mu »kvete.« Je to doplněk třetí části sbírky »V zátiší,« nadepsané »Nový květ.« — Druhý díl naší knihy slove »Za Liduškou«; jím vane nálada truchlivá, »zpěvná jest bolesť, jíž ta kniha svírá« (73.).

Pravíme, že dozvuky vane celkem veselejší nálada — ne v jednotlivostech: jevíť se i tu zlé tušení. Tak již »Věnování Lidušce« smutně zní: neseť básník »Zaváté listy« na »hrob« dceřin. Touže truchlivou melodií zaznívá ještě v I. dílu píseň »Vrch práce, hrstka poesie« (40.), jíž lépe by slušelo státi v II. části.

To podotknuto k povšechné látce, k povšechnému obsahu. Co se týče jednotlivých básní, jest nám stanouti hned u básně »Kouzelný dar, jež sice reklamami vysoce ceněna byla, nevyznamenává se však ničím jiným, než nejasností obrazů. Podobně má se věc s básní »Kouzelnice« (8.). V prvých dvou slohách je řeč o ptáku písní, jenž lehčí básníkovi tíhu staroby. Třetí sloha počíná něco zcela nového: básník srovnává se »s tím kmenem« — o němž dříve zmínky neučinil — jenž »v sněžném hávu na květ« žene. Čtvrtou slohou srovnání toto se popírá, opravuje; pátá sloha podává rozřešení: strom kvete péčí jara, duše básníkova mladne Lilou. — Žádáme na díle uměleckém ladné jednotnosti: obrazy mají býti příbuzny a mají ladně souviseti. V naší písni je obraz prvých dvou sloh nepříbuzný s dalšími slohami; slohy ty nepřispívají k celku neboli jsou zbytečny. Tutéž vadu častěji lze pozorovati, na př. pročtěme básně: »V parku« (20.), »V dumání« (45.), »Na štědrý večer,« II. (48.), »Fialky« (52.), »Já druhdy často v těžké dumy kles'« (139.) atd. (P. d.)

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha*. V Praze. 1886. Uvažuje *Jan Korec*.

(I.) Na perutech z červánkových per vznese se básník do tajemných sfer nebeských a jako prosebník poklekne tam, kde na slunečném trůnu září »dcera nebes nejvzácnější, zlatoretá dum božích věstitelka,« vznešená Pravda. Osloviv ji slovy hodnými její vznešenosti, slovy plnými filosofické hloubky, vznešenými jako žalm a jako verš Pindarův, výmluvným způsobem jí žádá, aby se svého hvězdného sídla zase zavítala na tu »kouli prachu kolotavou,« kde teď vládne odevěká její odpůrkyně Lež. Dlouho člověk vládu její si chválil, než konečně přece si ji zhnusil a touží zase po Pravdě. Právě nyní dlí v rozvalinách bývalého hradu Pravdy shromážděn květ celého národa, jenž odpřisáh se klamu po návratu Pravdy toužně kvílí. I přichází on, básník, »jemuž přálo nebe vznést jasná křídla nad pozemskou sluj,« jako toho lidu vyslanec, aby ji svou úpěnlivou prosbou k tomu pohnul, aby na pozemský luh se vrátila. Pravda nevěří sice mnoho upřímnosti toho lidu vrtkavého, jenž dnes ji sice volá, druhdy však ji ze svých mezí vypudil, než ochotna jest přece prosbě básníkově vyhověť. (II.) I snese se v hustém oblaku tam, kde v rozvalinách jejího bývalého hradu ji očekává výkvět národa. Muž duchem a zásluh řadou vynikající ji osloví. Jest to bývalý advokát Lži, nyní však vede odboj, řečníků jsa vzorem. Vítá ji ve středu svého národa a prosí, aby již halící ji závoj odestřela a národu ve vší své zářné kráse se zjevila. Tak se také stane. Mraky tělo Pravdy halící se rozplynou, a nezastřený Pravdy zjev všem zrakům se objeví v čarojase takovém, že bývalí poddaní Lži takovému jasu nezvyklí, drahnou dobu v němém trvají úžasu. Všichni jsou zjevem Pravdy velice překvapeni. Po chvíli teprve vzchopí se jich vůdce k poznámce, že sejdou dolů, aby čekající národ na příchod Pravdy připravili. I jdou, ne však dolů, nýbrž do zvláštní svatyně Pravdy, aby se tu tajně uradili, jak Pravdu na královský týn uvésti. Vůdce jest toho mínění, že takto Pravdu ve dne městem na tense otevřené vézti nemožno. Jemu přisvědčuje moralista z důvodů ethických a paedagogických. S jiného stanoviska hledí na věc tu básník. Ten staví se na stanovisko krásy a tvrdí, že v něm ladná forma budí pouze čistý, nižádným přímětkem smyslnosti nezkalený dojem

aesthetický. Obojí stanovisko, stanovisko básníkovo i moralistovo, zamítá radikal, jenž chce, aby na celou tu otázku hledělo se jen se stanoviska skutečné Pravdy, která prý se má přijati tak, jak jest. Pochybnosti moralistovy odbývá všeobecnou poznámkou, že Pravda s krásou a ctností beztoho co nejúžeji souvisí. Vůdce sboru, odmítaje plané frase radikalovy, uznává sice theorii básníkovu, zároveň ji však poněkud obmezuje. Ne u každého dostaví se pouhý čistý dojem aesthetický. Mnoho záleží na předběžném vzdělání vnimatelově. Jinak se na týž obraz dívá člověk aestheticky náležitě vzdělaný (znalec), jinak člověk vzdělání toho nemající (laik). U prvého dostaví se čistý dojem aesthetický, u druhého hlásí se však též různé city anaesthetické, a probouzí se snad i žádosť smyslná. Konečně třeba prý bráti též ohled na vyšší stavy a na duchovenstvo, které by zajisté nedalo zvoniti všemi zvony, kdyby Pravda tak bez ostychu mezi davy vjela. Činí tedy vůdce návrh sprostředkující, aby nová královna Pravda byla podlé starého zvyku přioděna skvostným rouchem královským. S tím také všichni až na radikala souhlasí. Vezmou tedy z hradní síně královské insignie a blíží se s nimi ku Pravdě. Avšak Pravda co nejrozhodněji všelikou roušku zamítá. Kdo si jí přeje, ten prý ji tak přijati musí, bez obalu, na své záři že nestrpí ni jediné chmurky. Tím přiveden celý zástup do nemalých rozpaků. Jen radikal se škodolibě směje. Avšak vůdce brzo z nesnází těch si pomůže. Napadne jej, že Pravda může sice na hrad vezena býti nezastřena, avšak ve voze z venku neprůhledném. Myšlénka ta přijata ode všech s radostí. A tak »za slavného všech zvonů hlaholu, za plesné vřavy národa, děl hromu, bran vítězných pyšnými oblouky... sklem neprůhledným lidu zastřena... do sídla královského Pravda vjela.« (III.) Tam zamkne za ní vůdce pevně dvéře, klíč pečlivě uschová a jde s ostatními znova na poradu, co v té věci dále činiti. Avšak Pravda, nechtějíc dlíti mezi dráby Lži, zahalí své zářné vnady vzdušným hávem a s trpkým úsměvem zamčenými dveřmi prošedši, jde tam, kde v tichém sadě rozjímá o ní básník, s touhou k jejímu hradu pozíraje. Tomu se zjeví a vyzve ho, aby s ní tuto zemi obhlédl, zdali si kde ještě ryzí Pravdy váží. Zastřeni lehkou clonou vznesou se oba jak lehounké stíny par do výše a vydají se vzduchem na výzkumnou svoji pouť. (IV.) Městem vlní se posud slavnostní ruch. Davy lidstva proudí ulicemi, a odevšad zaznívá jméno Pravdy. Z příchodu Pravdy těží hned praktičtí obchodníci.

> Zde sošky Pravdy vyhlédají z krámu,
> tam obraz Pravdy v pozlaceném rámu;
> zříš hlavu Pravdy v holi vyřezanou
> a perlami v hedbávný vějíř tkanou;
> zde Pravdy autogram na skvostné dýmce
> ti ohlašují kupçi s vážnou líçí,
> tam Pravdy vonné mýdlo, Pravdy límce,
> a účes à la Pravda kadeřníci.

A novináři, ti v sáhodlouhých sloupcích, slovy třpytně broušenými, v apostrofách dojemných a vzletných zjev Pravdy nespatřený líčí věrně. A v zahrádce před hospůdkou, která svou starou firmu »u kachny zlaté« změnila dnes ve firmu »u Pravdy svaté,« tam vykládají si měšťáci o dnešní slavnosti. O Pravdu, idealy a podobné bezcenné věci mnoho nestojí, ale podobné vjezdy a slavnosti vždy přece velmi si chválí, proto že tak aspoň peníze zas přijdou mezi lidi. Pravda chválí si tu prostou upřímnosť a ubírá se s básníkem z hlučného náměstí do tišších částí města. (V.) Stanou před velebným dómem, z jehož nitra právě zaznívá zpěv lidu. Básník ptá se Pravdy: »Chceš dovnitř vstoupit?« Než Pravda odpovídá: »Nech nás mimo jít!« (VI.) Minuvše dóm, přijdou k paláci, všemožnou nádherou vyzdobenému. Uvnitř planou světla, venku kryje spodky sloupů hustý stín. Když však jasná záře luny spodky sloupův osvítí, spatříš před tímto domem nádhery hrozný výjev srdcervoucí bídy. Ženu spatříš v kytli rozedrané, ana tu u nohou posupné karyatidy v koutu šerém se choulí, vyzáblou rukou na zprahlé prsy vije sténající robě, a kol jiných dítek tlupa k ní se tiskne. K portalu blíží se ozlacený kočár. Žena prosí za slitování. Z kočáru nakloní se kněžna, krásná jak vidina báje. Bídou ženy mocně dojata, hodí jí šňůru perel a zmizí v paláci. »Toť cherub!« praví básník a jde s Pravdou za ní do paláce. Tu shromážděna právě ve skvostné dvoraně četná šlechtická společnosť. V obličeji plno přátelství a lásky, z každého slova vane srdečnosť, a každý úsměv sladký jako z medu. Pravda vmísí

se s básníkem v jich vábný rej, a tu a tam se zastavujíc, naslouchá jich řečem, chtíc zvěděti, kolik v nich upřímnosti. A co zaslechla? Ejhle, tam mluví dva páni o nepřítomném hraběti. Z řeči jich poznali, že oba hraběte na smrť nenávidí. V tom přijde k nim ten, o němž byla právě řeč. Vstříc chvátají mu oba, uctivě se mu klanějí a nadšeně ho velebí. Onde zase švarný dvořan koří se ženě, »let břemenem i šperků obtížené.« O lásce k ní šeptá slova sladká, úbělové ručky chválí, ale za chvíli se Pravda doví, že vlastně miluje jinou, totiž jednu z těch tří dívek mladistvých, před nimiž stojí právě mladý muž, s touhou na prostřední z nich poziraje. Ta ráda přijímá jeho hold, ale sotva že odejde, notně se mu za jeho domýšlivosť vysměje. Neboť ona myslí na jiného, totiž na toho mladého barona, jenž se dvoří oné »vděků mohyle.« To jest její teta, o jejíž přízeň musí se ubožák takto ucházeti. Pěvkyně vejde do sálu, »pnouc nadšeně tvář krásnou s dumným okem.« Jejím zpěvem jsou všichni okouzleni. O oblažujícím účinu božského umění vzletně mluví pán lysohlavý, a po té vzletné řeči za rukou si — zívá. Jakýsi hýřil všiml si drahokamů, jež pěvkyni ve vlasech září, a podotýká ku svému sousedu významně, že skvost ten stál knížete as hezký dvorec. A přece — dí hýřil — má kníže tak vzornou choť, která by i největšího světáka dovedla obrátiť a přesvědčiť, že na světě přec láska čistá. Než pobožný, na mrav a víru držící soused ho pro takovéto neslušné řeči o knížeti kárá. Mezi urozenci spatří básník též onu spanilou kněžnu, kterou byl venku před portalem poznal jako dobrodějku chudiny. Mluví se o tom, že na památku dne, jímž Pravda vlády se ujala, šlechta sestaví lidumilný sbor, jehož náčelnicí má býti kněžna. Kněžna se zdráhá, když však její choť prozradí onen dobrý skutek, který právě přede chvílí vykonala, musí všelikého odporu se vzdáti a čestný ten úřad na se přijati. V tom zve sluha panstvo na zákusky. Všechno ubírá se do komnaty a tam na měkkých polštářích, dlaň línou v klíně, při spoustě pamlsků, při lukullských mísách vrchovatých a drahocenném víně pilně uvažují, jak velké bídě chudých bratří pomoci, slzy soucitu nad osudem bratří tklivě cedíce do šampaňského! S největším rozhořčením odvrací se Pravda od takých lidumilů, kteří maskou sdělné lásky zakrývají jen své sobectví, kteří okamžitý rozmar nazývají ctností a »dnes na klín žebračce své perly vmetou, jež jindy nevěstce do vlasů vpletou.« Básník bere v ochranu aspoň jednu bytosť z této společnosti, totiž onu kněžnu s tím rajským očí svitem, soudě, že jen ctnosť a dobro může bytovati v tomto zjevu andělském. »Pojď za mnou!« dí mu Pravda. Octnou se v čarokrásné komnatce, řasnými listy palem zastíněné a k osamělým snům a šeptům loudící. Zde v čerstvé zeleni, o mušli z mramoru luzným tělem opřena dlí kněžna. Zrak dřív andělský sálá nyní vášní smyslnou. Před ní stojí onen přísný moralista, jenž před chvílí kázal mravnosť hýřivému druhu, nyní však chtivým okem do vnad kněžniných se vpíjí. Leč zde nejisto! Cudná kněžna dá tedy moralistovi klíč od tajného místečka, kde sejdou se v době půlnoční —. S ošklivostí prchá Pravda z tohoto domu, na jehožto skvoucí štít patří jen jeden nápis: Sobectví a lež! (VII.) Z paláce vychází právě jakýsi muž. Toť rázný demokrat, jenž v klubu rázně deklamuje o volnosti, ale přes to přece před chvilkou zmíral pokorou a blahem, že panstvo vznešené s ním kvasiť ráčí. Toť demokrat, jenž za milostivý úsměv rád před mocnými hbitou páteř křiví! Básník s Pravdou jdou do jeho domu. Dům přeplněn z venku i uvnitř všemožnou nádherou. Ale beze vkusu! Jsou tu ukázky všech věkův a slohů. V okamžiku, kdy básník s Pravdou dovnitř vstoupí, dlí tu právě četná měšťanská společnosť. Všichni jsou oděni dle nejnovější mody, avšak místy přál bys si jemnějšího vkusu. Zevnějším chováním napodobí všichni stavy vyšší. Pravda všímá si hostí jednotlivých. Nejdříve upoutá její pozornosť muž, oděný skvělou uniformou vojenskou. Od básníka však se doví, že to mírumilovný bednář, jenž se dnes jí na počesť přestrojil za vojáka. Tam zase dvě dívky jak princezny se skvějí šatem, vnadou. »Leč mluví divnou řečí.« dí Pravda.

To cizí řeč; jen přízvuk špatný kladou.
Jsou vychovány po cizinsku s péčí
a pyšní se, že takto žvatlat umí —
má škodu malou, kdo jim nerozumí,

odpovídá básník. Pravda hledá zábavy ducha, díla umění, knihovnu. Knihy sice najde, ale pozná, že nejsou tu na čtení, nýbrž pro parádu. (VIII.) Stoupají o patro výše. Nahlédnou do skvostné komnaty. Tam právě dává vyfintěná paní skvělou hostinu. Pravda však zaslechne, kterak jí na chodbě služka šeptá, že pekař nechce déle čekati za chléb. »V dolním patře lhou vznešenosť, a bohatství ti zase,« praví Pravda a (IX.) jde nahlédnout ještě do brlohu pod střechou. Tam právě žebrák zdravé údy cáry obaluje, pro sebe si při tom mumlaje, že ze vjezdu Pravdy svaté též on těžiť musí, jako chromec bezruký to ještě zkusí. Tak tedy i ten! »Ó truchlosměšná bídy lež!« volá Pravda a sestoupí níže. (P. d.)

Povídky Ferdinanda Schulze. II. „Salonní bibliotéky" č. 41. V Praze. 1885.

»Rodinná sláva« nadepsáno jest vypravování, jež vyplňuje II. díl Schulzových povídek. Dějištěm jeho jest rozkošné Pojizeří se svými úpravnými statky, z nichž obral si spisovatel půvabné Libensko, majetek hrabat Krobbsů, nádherný Hruškov hrabat Rinnbachův a skromný Heřmanov hrabat Kosořických. Romuald, prvorozený v rodině Krobbsů, pán na Libensku, byl pletichami své tety, pí Rosalie Rauchové, sestry hraběnky Klotildy Krobbsové, přinucen vejíti po příkladu svého nebožtíka otce, samovraha, v mesallianci se svou krásnou sestřenkou Klárou, proti vůli své a bez jejího přání, přes výstrahu matky své, hraběnky Klotildy; bylať paní Rosalii Rauchové »rodinná sláva« její nade všecko. Romualdovi, jenž po otci zdědil prudkou povahu, znechutí se brzo choť z rodu občanského; Klára jest neméně nešťastna, poznávajíc teprve teď svou vinu, jíž se dopustila, zradivši lehkomyslně lásku Dra. Grubra, muže milovaného i jí vroucně milujícího. Z rozervané domácnosti Romuald utíká se k soudruhovi svému z let vojenských, k Žigovi hraběti Rinnbachovi, zhýralci potají zadluženému a podvodnému. Žiga, sevřený nesnázemi peněžními, chce úvěru svému pomoci sňatkem své sestry Jelly s bohatým, ale starým rytmistrem Sieburkem, baronem meklenburským. K líbezné Jelle však zahořel láskou Latto hrabě Kosořický, básník, jenž pro chudobu rodiny své oddal se studiím právnickým a službě státní. Láska jeho je vroucně opětována, a zoufalou Jellu vysvobodí jen sobectví pyšné sestry její, Muše, jež bažila po partii tak vzácné, jako byl baron Sieburk. Zatím směnkové podvody Žigy hraběte Rinnbacha čím dále tím povážlivěji hrozily propuknouti, až konečně vydán byl moci soudní, strhnuv před tím do podvodu a úpadku svého bezúhonného posavad v té příčině Romualda. Tímto rozvratem hmotným Romuald zešílí, a týž den, co Latto Kosořický souditi měl švakra svého, lapeného Žigu Rinnbacha, šílený Romuald odveden do léčebného ústavu Dra. Grubra, zrazeného ženicha Klářina. Klára, uniknuvši s těží dýce třeštícího Romualda, utekla se do Prahy ke zubožené rodině hraběnky Klotildy Krobbsové.

Vypravování Schulzovo vyniká souladným rozvržením látky, poutavými líčeními krás přírodních půvabného Pojizeří a zajímavými úvahami, jež mile protkávají čilý proud postupujícího děje. Osoby, jež o větším díle jsou ze stavů vyšších, charakterisovány jsou vesměs výrazně a případně; rozhovory jejich vyznačují se hned duchaplným vtipem, hned aristokratickou nedbalostí a pohrdavou noblessou, a jsou celkem šťastně napodobeny. Děj sám posunuje se klidně k cíli a dává nám způsobem zajímavým a zároveň poučným nahlédnouti v duševní, rodinné i společenské poměry nynější šlechty. Idee a zásady, jichžto spisovatel se zastává, doporučují se svou vážností, a nikde není se čeho báti, co by náš cit uraziti mohlo. Mluva, jíž povídky Schulzovy psány jsou, může býti vzorem moderní sice, avšak přece ryzí a elegantní češtiny. *Lev Šolc.*

Švanda dudák, **poutník humoristický. Vydává** ***Ignát Herrmann.*** **Svazek III. a IV.** V Praze. 1885.

Nezřídka se u nás vtip hledá v — sprostotě. Avšak Švanda rozumí humoru lépe; sebe citlivější čtenář najde v celém objemném ročníku 1885. urážlivého málo co. Než právě proto tím nemileji nás dojaly i ty některé básně, nešetrně se dotýkající osob nebo věcí náboženských: na prvním místě rouhavý »Král Magnus« od *Vrchlického,* pak »Historie o patriarchu Noemovi,« přeložená z polštiny; též »Švandova legenda« spíše vzbudí nelibosť než

veselosť. Mezi prosaisty *Č. Hornov* (»Déšť sv. Medarda«) mohl a měl neurážeti čtenářů nesmyslným výrokem o zázracích, jež prý jsou »nemožny v době, kdy nikdo nevěří«; a víli učený pán ten něco o »osudném Pavlovu dobrodružství« (!) na cestě do Damašku — my nevíme. — Hrubou urážkou klášterů jest jistá věta v »Rudimentech« na str. 159. sv. III., již zde ani nechci opětovati. Konečně i v »Paběrcích«, IV. str. 159., p. »Terpentinus« si brousí vtip o kněze, jak prý si pomohl v poště — Tolik proti Švandově »slušnosti,« s níž jsme jinak spokojeni.

Co se rozmaru dudákova týká, není humor jeho překypující, naopak někdy jaksi mdlý, celkem však baví příjemně. Švanda neumí vypráměti tak »pikantně,« bychom pořád se jen smáli; nýbrž loudí úsměv na čtenářovu tvář humoreskami většinou mírnými, ano někdy až »vážnými,« přece však jen zábavnými. Tak rázu více povídkového jesti pěkný obraz z pražského života, kreslený (avšak ještě nedokreslený) samým pořadatelem Švandovým, *Ign. Herrmannem*, »U snědeného krámu.« Herrmann podal nám vedle této obšírné kresby ještě několik drobotin, a všemi se čtenáři asi zavděčí (zvláště »Roční zkušenosti«). — Objemny jsou také dva *Holečkovy* příspěvky; »Ketarisa, turecké dobrodružství,« jest opravdu až tuze dobrodružné a nebude se líbiti tak jako »Můj spisovatel,« žihavá to satira na vydřiduchy nakladatele a blouznivé spisovatele.

Menších žertovných obrázků Švanda rozvinul před našima zrakoma celou gallerii, tak že není možno u každého se zastaviti zvlášť. Tedy jen všeobecně: Veršů ve sbírce není mnoho. a mohlo jich býti — ještě méně; nejžertovněji ještě »zpívají« *R. Šípek* a *P. Štěpánek*. Prosou psaných pravých humoresek není nadbytek, ale za to jsou podařeny; na př.: *Herbenův* »Holubář,« *Pátkův* »Slunečník,« »Nedělní a májový« od *Štolby*, »Strýc Jura u tisárka Ozefka« *(Bayer)*. Ostatně i některé z těch »švand,« které jsou jen ovanuty dechem Švandovým, pěkně se čtou, jako: »Večer filipojakubský« *(J. Braun)* a »Věrný svému úkolu« *(Řezníček)*. Přede všemi *K. Šípek* a *Fr. Chalupa* byli pilnými Švandovými pomocníky, a to jemu na — prospěch. *Č. J. Š.*

Povídky *Frant. X. Svobody*. Část prvá. V Praze. 1886. Str. 195.

Všemi povídkami Svobodovými vane týž duch, jenž tu více onde méně v popředí vystupuje: básník podává v nich subjektivní názory o nynější společnosti, a obíraje si látku především z neblahých časů našich, hledí vzbuditi soucit čtenářstva k chudině a k těm, již vlastní svou vinou neblahý stav svůj nezavinili. Z rámce toho poněkud více vystupuje jen »Pecková střelba.« jež poutá nás jadrným humorem. Ostatní všechny, jak řečeno, podávají prosté výjevy ze společenského života, nejvíce rodinného, zvláště v třídách nižších. Motivy jsou vesměs známé; nejeví tu básník originalnosti, jež nezdobí ani jeho způsobu vypravování. Jsouť výjevy zcela prostičké, děj beze všeho zauzlení. A co se týče charakteristiky, nedovedl nám podati básník všude skutečné povahy. Způsob, jímž si básník pomáhá, žádaje hned na počátku povídky soucitu od obecenstva pro své osoby, je sice pohodlný, ale básníka nedůstojný. Forma je dosti vytříbena. ač ne zcela bezvadna.

Celkem vadí povídkám Svobodovým nedostatek původnosti, a místy suchopárnosť děje. *A. V.*

Urbánkova Knihovna pro lid podlé vyšlých posud svazků béře se za účelem velmi chvalitebným a naší době přiměřeným, totiž utvrzovati v lidu ctnosti občanské na základě náboženském. Zásada to zajisté zdravá a jediné správná. Tím směrem pokračují též sešity poslední IX. a X.

Sv. IX. »V ďáblových tenatech.« obrázek ze života karbaníkova, napsal *F. J. Andrlík*. Str. 99.

Starý Koukal neopatrným počínáním, hrou v karty u přítomnosti syna Tomše a přílišnou shovívavostí zasel símě karbanické náruživosti v mladistvé a chápavé srdce synovo. Náruživosť mohutněla den ode dne, žádnou překážkou upoutati se nedala, až strhla karbaníka ve svrchovanou bídu tělesnou a duševní i s celou rodinou.

Postup a vzrůst náruživosti jest věrně a přirozeně vylíčen, jakož i její následky. Líčení jest velmi živé a účinné. Zvláště jizlivé poznámky a úsměšky zlých společníků jsou zdařile nápodobeny.

Sv. X. »Amerika v Čechách,« původní povídka pro lid, napsal *Josef Mudra*. Str. 64.

Líčí se těkavá povaha pijáka a karbaníka Kouby, jenž konečně odhodlal se odejíti do Ameriky. Než padnuv do rukou šibalů, přišel o všecko jmění. Po mnohých, krutých zkušenostech poznal, ovšem pozdě, že ne v Americe, nýbrž ve vlasti kvete štěstí, jen když jest pořádný člověk.

Obě povídky obsahem nevypravují nic nového, avšak jsouce pěkně spracovány, zajisté v lidu dojdou obliby.

Dejž Bůh, aby knihovna zůstala věrna dobrému směru a podávala práce cenné, neboť neustálým množením nových knihoven povstává jim nebezpečí, že co do úspěchu i co do ceny své vezmou úpadek. *G.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Číslo 3. obsahuje *Dostálovu* povídku z dějin apoštola slovanského sv. Methoda: »Smírce,« s tímto stručným obsahem: Do dědiny Oujezda, v župě litomyšlské, přijde zvěsť, že sestra knížete Bořivoje bude se tudy bráti se skvělou výbavou ku svému snoubenci Svatopluku. Dědina chystá se k důstojnému uvítání kněžny, jež řídí vlchovec Stodan s jinochem Slávkem. Kněžna přijde; jest uvítána a dán jí bezpečný průvod až na hranice. Neboť Slávek spozoruje v záloze Němce na ni číhající. Však jediný slavnosti schází — Stodan. Němci ho tajně z domu odvedli a nutili ho, aby je vedl na cesty, kudy kněžna se bráti měla. Stařec uvádí je na klamné cesty. Mezitím Věruška, vnučka Stodanova, milenka Slávkova, prosí kněžnu za přispění, aby děda nabyla. Stane se. Němci napadeni a poraženi. Stodan ve zmatku jim prchne. Šťastný výsledek ukončen díkůčiněním bohům. Slávek následuje kněžnu na dvůr Svatoplukův. Pobude tam dvě léta k zármutku milující dívky a toužící po něm matky a Stodana. Přijde změněn — křesťan. Stodan se ho odříká, všichni se ho straní, jenom ne dobrá matička, kterou o své víře poučí. Vlchovec nutí svou vnučku, aby se odřekla Slávka. Zarmoucen odjíždí Slávek znovu na Moravu, kojí se však nadějí, že sv. Methoději podaří se je obrátiti. Tak se stane. Po křestu Bořivojově zavítá Methoděj a hlásá Oujezdským světlo pravé víry. Stodan kouzlu jeho podléhá a žehná sňatku Slávkovu s jeho vnučkou Věruškou. —

Povídka plna něžnosti a prostoty s několika dojemnými scenami. Prováta duchem vlasteneckým.

Číslo 4. »Eliášova poslední vůle.« Napsal *A. Šenoa;* z chorvatského přeložil *Fr. Pohunek*. Str. 147.

Šenoa je mistrem v líčení charakterů. Rozvinuje před námi záhřebský život, mající v sobě nádech maloměstskosti. Pomluva, nepřízeň, zášť, pokrytectví bojují proti přímosti a zbožnosti. Zlo patří zlu a dobro projde drahou zkoušky ku pravé slávě své.

Číslo 5. »František de Paula, říšský hrabě ze Schönbornu, kníže-arcibiskup pražský.« Napsal *Dr. K. Borový.*

Pan spisovatel nejprve podává řadu vynikajících mužův a žen z rodu hrabat ze Schönbornu, kteří síly své obětovali pro blaho církve, potom přechází ke stručnému vypsání životopisu nově nastoleného arcibiskupa, z něhož jasně vysvítá, jakými šlechetnými vlastnostmi se honosí primas království českého.

K životopisu přidána zdařilá podobizna. *V. D.*

Z doby bludův. Hist. povídka ze XVI. století. Napsal *Antonín Sirůček*. („Zábavné bibl." dílo XCV.) V Brně. 1885.

Z doby převratů náboženských v Čechách váženo na sta povídek, avšak s rozličným směrem. Jedni vidí v době té nejvyšší rozkvět národa, druzí úpadek. Hádali se o víře, a vlasť těžce trpěla; cizina se českým rekům divila, a země byla v nejbídnější porobě cizího vlivu, cizího nátlaku. Každé náboženství v Čechách nalezlo vyznavače. »Vypravování »Z doby bludů,« dí redakce v předmluvě, »líčí nám neblahé a pro naši vlasť nejvýš nešťastné poměry, jaké u nás zavládly v patnáctém století, a zakládá se na pravdivých událostech. Děj odehrává se mezi nekatolíky (s hlavním strůjcem rozbrojů farařem Caherou) a podává dosti děsný obraz celé té rozervanosti jednotlivých sekt mezi sebou (vrcholící v upalování vyznavačů, nazvaných potupně Pikhartův) a jejich nesnášelivosti a ukrutnosti — nectnosti, ze kterých všichni bludaři nás katolíky nejraději viní.« Toť

obsahem povídky, v níž pěkně líčena povaha Bětušky a přítelkyně její. Sejití se syna s otcem v Daliborce, ač napínavo, přece již z Herlošových povídek známo. Učení bratrské, z předu podané tonem vypravovatelským a opatřené poznámkami (»Učení bludné«), lépe by v dialogu vyniklo zastanců dvou vyznání.

Celkem povídka ta pěkná, konec však neusmiřuje mysl čtenářovu: psána plynným slohem, mluvou jadrnou, až na některé poklesky, jinak u našich spisovatelů vesměs rozšířené, jako na příklad: »mohlo míti nemalých následků« — následky (35.), »následuje za klepotem« — klepotu (52.) a jiné.

Knížka lidu našemu poskytne četby velmi dobré. *ad*

Dva barikádníci. Povídka od *J. Arbesa.* („Přítel domoviny" Marie Reisovy sv. 4.) V Praze. 1885.

Povídka počíná líčením roku 1848., kdy na barikádách mnozí studenti prolévali mladou krev za svobodu a volnosť, aby setřásli s beder jho byrokracie. Dva přátelé, Jaroslav a Saturnin, bojují vedle sebe, až prvý padl a do nejbližšího domu, kde dlí nejmilejší jeho srdce, odnesen. Líčení to, u Arbesa obvyklé, do nejmenších podrobností se rozšiřující, zaujímá 40 stran. Pak přechází několika stručnými tahy přes prostoru 30 let do letohrádku vládního rady Klecanovského, popisuje dcery jeho Bernardiny milostné zálety, a hostinu, připravenou k osvěžení tichého života pro elitu pražskou. Pro zábavu objednán umělec, který přeměňováním tváře společnosť bavil. Pan rada poznává v něm bývalého přítele z barikád. Následuje dlouhá noční rozmluva, v níž se dovídá rada, že zavržená jím milenka má syna, umělce, který se uchází o ruku jeho domnělé dcery. Deus ex machina z dcery udělá jenom schovanku, a na konec je svatba.

Zvláštní, rozvláčný, napínavý sloh jednoduchý děj rozvlekl na 159 stran; místy rozvláčnosť a podrobnosť unavuje, že čtenář spěchá známým způsobem ku předu, poněvadž popis a jenom popis omrzí. Arbes chtěl psáti popularně, pro lid, jako (15.) »podceňuj*ou*,« (20.) »objevuj*ou*,« (120.) »pamatuj*u* se,« »miluj*u*« atd., na druhé straně však užívá slov, jako: ideal, pessimismus, moment, reelní, brilantní, plastický atd., což čtenářům »Knihovny prostonárodní« bude sotva srozumitelno. *ad*

Anglické povídky. O'Flanagan. — Mr. Minus a jeho synovec. — Povídka z majáku. — Jak jsem jej oženila. Přeložil *Pavel Václav Černý.* „Ústř. knihovny" sešit 168.—169. V Praze. Str. 95.

Pan překladatel vybral na Albionu čtyři řečené povídky, přesadil je do české půdy a vydává je nyní pohromadě. Jest nám přiznati, že dobře volil. Zvláštní ráz národa anglického v nich úplně postřehujeme, tak že český čtenář dobrý pojem o povaze jeho si učiniti může.

Základní myšlénka první povídky hned potvrzuje výrok náš. Slušně oděný p. O'Flanagan dluží se, t. j. prosí ve společnosti o almužnu, jíž se mu hodně dostává jako povinné odměny za to, že každému dovoluje ze sebe dělati blázna. Na rozloučenou vykládá O'Flanagan historii svého života, jak na prvního aprile pozbyl úřadu i lásky. — V Mr. Minusovi a jeho synovci, obsahem nejjednodušším, obeznamuje nás spisovatel s písařem p. Minusem, nepřítelem dětí a psův, od něhož jediný příbuzný pro svého syna vylákati usiluje ušetřený groš. Avšak marně. — Třetí povídka, nejpodivnější, líčí nám příhodu na majáku, kdež seznámil se hoch hlídač, vlastně dívka v mužských šatech, do nichž ji bída vehnala, s druhým strážcem. Po nesčíslných strastech kněz je konečně oddává. — V povídce »Jak jsem jej oženila« vypravuje vychovatelka, jak vzdala se dědictví, sobě dobrodincem odkázaného, proto že by povstati mohly pře mezi ní a zbylým příbuzným dobrodincovým. Příbuzný resignace nepřijal, tak že sňatkem nuceni jsou oba užívati dědictví.

Překlad se pěkně čte a až na malé poklesky je správný. Neschvalujeme užívati supina místo infinitivu. Povídky jsou obsahu bezvadného. *J. V.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) V přednášce konané dne 18. května zastával se *Dr. Löwy* spalování mrtvol; důvodů contra neuvedl.

Dne 25. května předn. prof. *Brtnický* o knihtiskárnách, knihkupcích a knihovnách ve starém Římě, a dne 1. června odbývala se zmíněná slavnůstka ku poctě musy *Čechovy*. Byl tu vzdán čestný hold básníku vlasteneckých zpěvů „Václav z Michalovic,“ „Dagmar,“ „Slavia,“ i rozmarnějších jeho plodů „Petrklíče,“ „Hanuman“ a j. Nebylo to poprvé, co spisovatelskou individualitou Čechovou literarní spolek plzenský se zabýval; jeho „Petrklíče“ a novelly byly zde důkladně rozebrány. Ve večírku tomto předveden byl jeho nejnovější plod „Slavie.“ Řečník nazval Svatopluka Čecha českým Lermontovem. Předeslav rozhled po významných jménech posledního desítiletí, stanul u Sv. Čecha a o „Slavii“ promluvil, jejíž obsah podal. V přestávkách přednesena některá místa z básně té, jež v hudbu uvedl jeden ze členů spolkových. Byla to místa jednak solová, jednak sborová s průvodem houslí a piana. Tak slyšeli jsme v hudbě místo, jež začíná slovy: „Divná duma, divná,“ „Proč uhasl mi, drahá máti?“ Vedlé toho některá místa se recitovala. Svatopluk Čech telegramem uprostřed slavnosti došlým za poctu tuto poděkoval.

Dne 8. následovala druhá slavnosť podobná, jen že daleko dojemnější první. Spolek uctil památku asi v ten čas na věčnosť odšedšího *Beneše Třebízského,* o němž promluvil známý spisovatel *Alois Dostál* způsobem velmi dojemným a promyšleným.[1]) Jeho řeč nad hrobem Beneše Třebízského nadchla posluchače a obnovila v myslích jejich v nevadnoucím čarolesku obrovitou literarní postavu pravého apoštola lidu, klecanského kaplana. Význam slavnosti zvýšen byl tím, že veškerá díla Benešova vyložena byla ve skvostných vazbách k nahlédnutí.

Ke dvěma těmto slavnostem družila se třetí přátelská vzpomínka, učiněná dne 15. června pěvci „Snů královských,“ „Cymbálu a huslí,“ „Dřevorubce,“ „Boženy,“ „Za víru a volnosť,“ *A. Heydukovi,* jenž právě své padesátiny slavil. Předsedou spolku, *Schwarzem,* zobrazena byla posluchačstvu literarní podstať Heydukova v tak dojemných, působivých rysech, a podán jimi obraz literarní činnosti jihočeského slavíka slovy tak procítěnými, že více tímto malým, ale srdečným večírkem poslouženo bylo básníku, než jakoukoli jinou ovací.

Řečník v trefném líčení charakterisoval dobu literarní oné družiny, jež almanachy „Lada Niola“ a „Máj“ vnesla prvé nového jara puky v básnictví české, darovavši nám vedlé Hálka a Nerudy našeho nejlepšího písničkáře Adolfa Heyduka. Dále rozvinul pan přednášeč v přehledných obrysech nejvýznamnější stránky básnické tvorby Heydukovy, vzpomenul šíře jeho tklivých zpěvův o ubohé Slovači, „Cymbál a husle,“ dotknul se krásných jeho písní, jimiž opěvá luznou Šumavu a zvláště o šumavské kresbě „Dřevorubec“ déle promluvil, vytknuv obsah její i v čem niterná cena spočívá. Zmínil se i o jiných plodech Heydukových, poukázal k čistě českému, národnímu a humannímu rázu lahodných jeho písní a dovozoval, že není v současných literaturách zjevu podobného našemu pootavskému pěvci.

Dne 29. června přednášel jednatel spolku, prof. *Čipera,* „jak zvelebiti naši literaturu vědeckou.“ Předmětem přednášky jeho byl vlastně článek redaktora „Athenaea,“ prof. univ. Dra. T. G. Masaryka. Řečník promluvil o významu časopisu „Athenaea,“ jejž vřele odporučil, zmíniv se o vzorné snaze a píli redaktorově; pak podal tresť článku úvodního, k němuž některé dopadné vlastní poznámky připojil. Na konec jmenoval jakožto prostředek ku zvelebení literatury vědecké důkladnou, novějšími spisy všech vědeckých oborův opatřenou veřejnou knihovnu se sídlem v Praze.[1])

Pak následovaly ještě asi dvě přednášky, jimiž jaksi rok činnosti spolkové se skončil, aby počátkem školního roku sešel se k další činnosti.

Jak z programu vidno, byla literatura nespoře obmyšlena, což každému ihned nápadno bude; ani já jsem se s dojmem svým netajil, a tu dozvěděl jsem se teprve, co dodatečně k opravě svého dřívějšího úsudku podati neváhám.

Úřední titul spolku není „spolek literarní,“

[1]) Přednáška uveřejněna v prvých letošich číslech „Hlídky Literarní.“

[1]) Srv. 4. a 5. číslo „Hlídky Literarní“ (str. 126. a 158.).

nýbrž „spolek přátel vědy a literatury.“ Pak ovšem třeba na činnosť spolku tohoto jinak pohlížeti. Jsme my u nás v té příčině pozadu i za Německem; tam není ani jednoho města s padesáti tisíci obyvatelstva, v němž by nestávalo spolků přátel jednotlivých věd pro sebe, jako klubu přírodopisného, archaeologického, historického, technického, uměleckého, vzdělávacího atd. Chtějíce vše to spojiti v jedno, sestoupili se přátelé vědy a literatury v jeden vlastenecký spolek, jehož účel a tendenci vysvětluje zmíněný úřední nápis, jenž má sloužiti a skutečně slouží k ušlechtilé zábavě lidí ušlechtilých.

Zníť první paragraf spolku takto:

„Spolek přátel vědy a literatury české v Plzni má za účel pěstovati vědu a literaturu českou vůbec a zvláště, pokud sloužiti budou potřebám a zájmům tohoto města a kraje, podporovati vše, co v té příčině ku povznesení vědy a literatury české povede, a buditi v lidu lásku k vlasti a osvětě.“ (P. d.[1])

„Dědictví maličkých“ pod ochranou sv. Karla Boromejského tiše, ale pilně působilo do nedávné doby, leda že se v novinách a časopisech skromná ocitla zpráva o nově vyšlém podílu, vypsané ceně neb ohromném počtu členů (r. 1885. přes 37.000). Posledně, jak známo, vypsána opět cena na nejlepší práce. Než poslední dobu příliš často o „D. m.“ rozmlouváno, v novinách pojednáváno, a také na „D. m.“ hana metána. Příčina je následující:

„Deutsche Zeitung“ vychrlila na správu a spoluzakladatele „D. m.“ nejhrubší nadávky, podezírání a hany, aby páni fakciosové měli na říšské radě opět nějaký osten proti katol. duchovenstvu, jenž jest hlavním rozšiřovatelem knih obsahu mravného, náboženského a vlasteneckého. Hlavně proti německému podílu z r. 1885. obrácena všechna zuřivosť. Jeť pánům těm trnem v oku. Vyšla totiž kniha „Des Herzens Osterfest“ (Srdce vzkříšení) od P. *J. Strassera.* Pojednává v hlavních rysech o smíření se Čechů s Němci a čelí proti socialismu, oběma národnostem škodlivému. Tu věru měl prof. *Fuss* výbornou příležitosť ve své „fulminantní“ řeči vyjeti si proti „D. m.“ a spolu knize P. Strasserem sepsané. Tak přišlo „Dědictví“ do řeči, tak upozorněn na ně ministr vyučování a vydán zvláštní rozkaz, aby se pilně všechny knihy, z „D. m.“ do knihoven žákovských darované, přehlížely, což s opravdu „chvalitebnou“ pilností a zvláštní snahou se děje.[1])

Poněvadž „D. m.“ vedle jiných hlavně duchovenstvem podporováno, rozšiřováno, pracemi opatřeno, rychle se chopily výroků páně Fussových naše svobodomyslné, nejvíce štváčské listy, by do světa hlásaly, Bůh ví, jaké knihy „D. m.“ přináší, jak zhoubně na mládež působí. Po velkých, na vlastenectví privilegovaných listech pražských zvonily menší (jako na př. „Kolínské Listy,“ jež rediguje spis. *Václav Řezníček*), dovolávajíce se, by co nejdříve „D. m.“ bylo zničeno.

Nešťastnou náhodou právě přehlíženy knihovny žákovské, co by v nich proti mravům, náboženství a státu závadného bylo obsaženo, a tu bylo hlavně k „D. m.“ přihlíženo a několik knih, po stránce jenom aesthetické nevhodných, nalezeno a z bibliotek vymýtěno. Tak se stalo podílu „Devatero řemeslo a desátá žebrota“ od *P. Kopřivy,* „Chudému boháči“ od téhož spisovatele, a snad i jiným spisům.

Dejme si otázku, jsouli opravdu spisy, „D. m.“ vydané, mládeži záhubny, jsouli oprávněny stesky liberalních listů? Kriticky děl těch probírati nechceme (činí tak říd. učitel *V. Špaček* ve „Vlasti,“ r. II.), jenom na základě stanov podáme, jaká činěna „D. m.“ křivda, jak neporozuměno spolku tomu.

Ti, kteří proti „D. m.“ brojí, z knihoven je vylučují a pro mládež neschvalují, ti všichni málo znají účel spolku toho. Neníť „Dědictví“ pro žáky jenom, ale dodáváno i dospělým, rodinám, školám, jednotám. Přihlédnemeli ke stanovám[2]) „D. m.,“ jak téměř při každém podílu jsou připojeny, čteme o účelu v § 1.: „Účelem „D. m.“ je vzdělání mládeže

[1]) Nedopatřením vypuštěna v předešlých zprávách jména pp. přednášečů, pročež je zde dodávám. Přednášky uvedené na str. 32. konali dle pořadí p. t.: Prof. *Dr. Prášek*, prof. *Hirš*, prof. *Šimerka*, prof. *Čipera*, prof. *Mach*, řed. *Částek*, uč. *Petrmichl*, *J. R. Danner*, prof. *Palla*, sl. *Rokosova*, chem. *Kundrát*, prof. *Strnad*, prof. *Bursík*, *Dr. Némejc*, *Dr. Liebl*, prof. *Škola*. Přednášky zmíněné na str. 61. sl. konali p. t.: Předs. *Schwarz*, *J. R. Danner*, řed. *Částek*, *P. J. Kousal*, řed. *Smalz*, prof. *Dr. Rezek*, prof. *Hirš*, předs. *Schwarz*, inž. *Křižík*, prof. *Brtnický*.

[1]) „Hlas“ č. 79. dí, že „D. m.“ vyjde sesílené z boje a že nepřátelským štvaním vchází ve známosť tam, kde dosavad o něm nevěděli, a že se útoky ty podobají jakési „americké reklamě.“ Ano i z německých krajin Horních a Dolních Rakous, Tyrolska, Solnohradska, Štýrska a Přímoří hrnou se žádosti za propůjčení knížek „D. m.“ tak četně, že nelze hned všem vyhověti. Také v Čechách jsou hojnější přihlášky. Z Jaroměře 42 dítek zapsáno se vkladem 92 zl., a tak se děje na mnoha stranách.

[2]) Stanovy tyto jsou z r. 1879. z podílu 22.

užitečným a přiměřeně zábavným čtením, šetřící víry křesťansko-katolické," a § 4. zní, že „spoluúdy „D. m." státi se mohou dítky až do vyjití šestnáctého roku svého stáří položením dvou zlatých jednou pro vždy. Také školy obecné mohou se zúčastniti v „D. m." položením pěti zlatých pro všechny časy." § 5. na konci: „Kdo by však po svém šestnáctém roku knížky z „D. m." dále odebírati chtěl, dosáhne toho opět položením dvou zlatých na deset let." § 9. „Také dospělí mohou se duchovního užitku téhož „Dědictví" účastnými státi buďto jako spoluzakladatelé nebo jako dobrodincové... Kdo by však z dospělých, an jako dítě údem „Dědictví" nebyl, knihy pouze odebírati chtěl, položí tři zlaté na deset let."

Z těchto ukázek stanov patrno, že „D. m." vydává spisy pro mládež útlou, školní, ale že chce zaopatřiti malou biblioteku knih zábavně-poučných a výstražných pro život. To je to pravé dědictví, jež si dítě odnáší na dráhu svého života. Knihy ty nejsou na vidno jenom pro mládež, ale i dospělé, zvláště rodiny, jak zřejmo z pozdějšího dodatku k § 5., že právo na knížky nepomine úmrtím dítěte, ale že zůstává, jakoby 16 roků žilo. „Jsoutě tyto podíly skutečným pak dědictvím po oplakaném dítěti."

Jak mylné je ponětí nepřátel „D. m.," že by podíly jenom pro mládež byly, viděti z toho, že dítě hned jak se narodí a zapsáno, podíl dostane, a takých knih nejméně osm musí býti uschováno, než dovede kloudně slabikovati. Po čtrnáctém pak roce, když ze školy vyšlo, ještě dvě leta knihy dostává

Spíše by každý přítelem „D. m." býti měl, poněvadž budí chuť ku čtení, stává se základem knihovny, jež později jinými spisy doplňována. Nejen dítě čte v podílech, ale hlavně rodiče pročítají spisy ty, by měli vzory, jak děti vychovávati, výstrahy špatného vychování a vedle poučení také zábavu.

Staneli se škola údem „D. m.," nepatří všechny knihy jeho do „knihovny žactva," ale i učitelstva. Co je dobré pro rodiče, pro rodiny poznati ve příčině vychování mládeže, to prospívá také učiteli. Ve vyšších třídách jsou dospělí žáci, kteří půjdou do života, na učení, a tu by takovému vystupujícímu žáku nikdy neškodilo, by si přečetl (učitelstvem zavrženou knihu) „Devatero řemeslo a desátá žebrota." Nedávno rovněž zamítnuta kniha z „D. m.," jež „Chudý boháč" je nadepsána „pro příklad a výstrahu malým i velkým," a v předu sluje: „Knížka tato psána jest nejen pro vás (drahé, milé dítky), ale též pro vaše rodiče a učitele, tak že, čemu vy v ní porozumíte, rozumějí tomu ti, kteří za příkladem sv. Anny vás vyučují." A dále čteme: „Až vy za deset, dvacet let dospějete a vzpomínkami na svůj zlatý, mladý věk povzbuzeny, k této knížce sáhnete, utvrdíte se v přesvědčení, že bohatství nebývá vždy štěstím, a chudoba, dokud jest ctnostná, ne vždy neštěstím."

A tak bychom mohli probírati podíl za podílem, všude shledáme, že psány jsou jak pro dítky, tak rodiny a učitele. Jeli tudíž kniha ta neb ona z knihovny žactva vyloučena, patří ne do prachu, ale na své pravé místo, jak stanovy určují a snad neprávem se do knihovny dostala. „Chudý boháč" však mylně vyloučen i z knihovny žákovské. Ovšem nalezneme vedle nejjasnějšího světla stín, nejen líčeny charaktery lidí hodných, ale také zlých; vždyť musí dítě také poznati, co světlo, co stín, co dobro, co zlé. Co by prospělo, kdyby v knížkách vidělo všechno pěkné, hezké, ale v životě tomu nebylo tak; kontrasty se vždycky zamlouvají, by dítě dobré volilo a zlé se učilo nenáviděť. „Kdyby dítě nesmělo (dí „Čech" č. 87.) z knížek ku vzdělání vydávaných zvěděti, co jest zlé, nešlechetné, hanebné, co zločinem a hříchem, nesmělo by také viděti hříšné příklady na všech místech veřejných, na ulicích, v rodinách, ba mnohdy ani ve škole."

„D. m." vydává knihy (dle „Hlasu národa" č. 130.) určené pro stáří rozličné; knihy pro dítky se nehodící mají jim rodiče nebo jejich poručníci uschovati, a když dítky povyrostou, jako dědictví z let mladistvých odevzdati; proto název: „Dědictví maličkých." (O. p.)

Z bohosloveckých ústavů česko-moravských. (O.) *V Hradci Králové* čilejší život ve příčině naší započal v letech 1878. a 1879., ač i dříve pracováno bylo v tichosti pro věc dobrou, hlavně působením zvěčnělého, nezapomenutelného *Dra. Jana Nep. Stárka*, prof. moralky, katechetiky, methodiky a spolu řeči a literatury české, kteroužto již od r. 1826. v semináři hradeckém přednášel. On zajisté vždy, až do konce života svého pobádal svěřence své k čilé práci a činnosti národní a ještě o posledních jmeninách svých (15. května 1883.) kladl na srdce bohoslovcům jemu blahopřejícím: „Nezapomeňte nikdy, že jste Čechové," vece mezi jiným, „a pamatujte na národ náš v modlitbách svých." Tehda duch jeho omládl docela, a ctihodný kmet, stařeček 88letý, provolal naposled vlasti české „Na zdar!" Jeho úsilí děkovati třeba, že utěšený ruch stále se zmáhal.

V letech 1878. a 1879. počaly se hromadné

odbírati mnohé časopisy a knihy české z měsíčních příspěvků. Jestiť pak v semináři českých bohoslovců 145. Měsíční příspěvky na odebírání časopisův a zakupování knih lze roku letošního čítati na 174 zl.

Bohoslovci vytkli si zprvu za účel, vzdělávati se řečnicky a literarně, k čemuž v poslední době přiojen účel třetí: zakládání knihoven v chudých obcích venkovských, jednak náboženský, jednak národnostně ohrožených, a to opět z dobrovolných příspěvků. Dosud založeno knihoven 8, jež roku letošího budou opět o dvě z dobrovolných příspěvků (120 zl.) od bohoslovců českých rozmnoženy. V této věci, jež těší se z veliké obliby, podporováni jsou bohoslovci též se strany duchovenstva, jednak dary peněžitými, jednak knihami, a pak knihami z Dědictví maličkých, ze Svatojanského dědictví a od jiných

Co se týče darův a příspěvků na dobročinné a vlastenecké účely, darovali bohoslovci na svatovítský chrám roku lonského 59 zl. 80 kr., letos 40 zl., na Ústřední Matici školskou, jejímiž zakladateli již se stali dvakráte, vloni 73 zl. 35 kr., letos 50 zl., na votivní obraz cyrillomethodějský 12 zl. 30 kr., na vánoční stromek pro matičné školy české v Trutnově a v Litoměřicích vloni 20 zl., letos 7 zl. 45 kr. Mimo to stali se bohoslovci zakládajícím členem družstva „Vlasť" a jednoty pro pomník Jablonského.

Knihovna bohoslovců čítá kolem 500 svazků, z nichž připadá 92 sv. na časopisy, 175 z belletrie, 88 z poesie; ostatně zastoupeny jsou: vychovatelství, filosofie, země- a cestopisy, historie, díla illustrovaná (Čechy, Egypt Ebersův, Sedláčkovy Hrady a zámky a j.), díla politická, literarní, oekonomická a různá.

Časopisův odebírá se pro knihovnu celkem 17.

Jednotlivě odebírá se: Vlasť 100, Obzor 40, Světozor, Zlatá Praha, Časopis katol. duchovenstva 15, Osvěta, Květy, Obrana víry 47, Vychovatel 18, Museum 16; dále knihy z kat. spolku tiskového, Sebrané spisy Kosmákovy 50—56, Zábavy večerní, Libuše 71 (počet ten byl dříve, ač bylo méně bohoslovců, mnohem větší; ubývání dá se snadno domysliti); dále Zlatá bible a Doréova bible, Posv. kazatelna a j. *Julius S—ý.*

V Litoměřicích bohoslovci české národnosti, jichž ostatně je skrovný počet, mají toliko Čtenářskou jednotu, která má za účel kupovati dobré jak poučné, tak zábavné knihy, aby bohoslovci mohli v čas prázdně i takto duševně se vzdělávati. Není to nic jiného, než skládání mírného příspěvku peněžitého každého měsíce, za něž se knihy kupují a odbírají. Odebírá se tu společně i soukromě: Obrana víry i s kalend. 3, Blahověst, Vychovatel 3, Časop. kat. duch., Zábavy večerní, Zábavné listy, Vlasť 11, Obzor 8, Sborník velehradský, Sborník slovanský, Encyklopedie paedag., Hrady a zámky, Zábavná bibl., Pastýř duchovní 13, Hlasy katol. spolku tisk. 7, Cyrill 10, Method 20, Biblioteka ill. romanů 8, Příruční slovník 7, Přítel domoviny 12, Naučný slovník, Vesmír, Libuše 33, Květy Marianské, Těsnopisná beseda, Těsn. věstník Těsn. listy, Doréova bible 12, Zlatá bible, Světozor, Osvěta 2. Kromě toho činí se několikráte do roka objednávky u knihkupce Kobra (úhrnem až za 80 zl.), Šimáčka (100 zl.), u Cyrillomethod. knihkupectví (přes 100 zl.). *V. D.*

V Praze jest bohoslovců národnosti české 120. Pravidelně stávají se každým rokem znova zakládajícími členy „Matice školské" s více než 100 zl. Vloni na dar svatováclavský sebrali a odvedli mimo to 67 zl. Na stromky vánoční (do Terezína, Litoměřic, Prahy) odvádějí mimo to značné dárky. Dále každoročně více než 200 zl. seberou na chrám svatovítský z měsíčních příspěvků. Mimo to konají se sbírky na votivní obraz karlínský, pak sbírky různé, mimořádné (na pomník Jablonského, na každoroční ozdobení hrobů kněží-spisovatelů na Vyšehradě atd.).

Od r. 1830. mají bohoslovci t. zv. „českou seminářskou knihovnu" (vedlé velkolepé „latinské"), kterou z darův a z vlastních peněz vydržují a rozmnožují (čítá více než 2000 českých, zábavných i vědeckých děl). Do té odebírá se 30 časopisů českých (theologických, vědeckých, kritických a zábavných). Mimo to každý skoro odebírá některý časopis — ovšem směru dobrého (Vlasť, Osvěta, Květy, Světozor, Časop. katol. duchov., Pastýř, Vychovatel, Obrana a j.). A každý hledí si zaopatřiti slušný počet knih — i vědeckých i zábavných — „na půjčování"; objednávky dějí se v knihkupectví Cyrillomethod., které všemožně podporovati povinností si učinili. *E. Janeš.*

V Olomouci jest bohoslovců národnosti české 196. Z časopisův a listů, které dle řádu domácího odebírati se smějí, odebírají se: Vlasť 76, Obzor 88, Hlídka Literarní 66, Literarní Listy 9, Vesna 4, Athenaeum 5, Slovanský Sborník 15, Komenský 2, Vychovatel 35, Cyrill 7, Method 2, Pastýř duchovní 35, Obrana víry 25, Časopis kat duch. 23, Školy B. S. P. 27, Anděl Strážný 20, Květy Marianské 9.

Z jiných děl literarních, sbírek zábavných a ostatních podniků literarních společně odebírají se: Doréova bible 7, Zlatá bible 11, Slovanstvo ve svých zpěvích 58, Biblioteka nejslovutnějších kazatelů českých starší doby 60, Cvičba v dokonalosti křesťanské 71, Zábavy večerní 14, Hlasy kat. spolku tisk. 29, Sebrané spisy V. Beneše-Třebízského 33, Ottův Slovník 24, Kalendář pro živé a mrtvé duše 13. Co soukromě se odebírá, pomíjíme. Sv. Čechovy „Dagmary" objednalo se najednou 23 exempl., „Pravdy" 48, „Dialektologie" Fr. Bartošovy 43 exempl. Česká knihovna bohoslovcův odebírá z d o b r o v o l n ý c h m ě s í č n í c h p ř í s p ě v k ů b o h o s l o v c ů svrchu uvedené časopisy a díla všechna, mimo ně pak všechny důležitější listy a díla vycházející.

Knihovna tato pochází asi z let 1833.—1834., jak nasvědčuje list (posud zachovaný) slavného pěvce „Muzy Moravské," J. Galaše, z r. 1835., zaslaný jistému bohoslovci tehdejšího času V listu tom se činí zmínka o české knihovně — pokud prameny stávající nasvědčují — první. Dle udání P. Stabaly, jenž onen list knihovně daroval na věčnou památku, „byla v řečených letech jakási knihovna česká, pozůstávající z knih, které knihovník na svém pulpitu měl postaveny; k němu ostatní bohoslovci knih sobě vypůjčovat docházeli." Zřejmo tedy, jak byla velika, ale byla již přece. Od těch dob vzrostla tak, že má nyní (dle seznamu až po květen r. 1886.) 2968 děl. Účty začínají teprve rokem 1863. měsícem červnem býti soustavně zaznamenávány, a dle nich od roku 1863. až po květen roku 1886. vydalo se na knihovnu česko-

slovanskou 3888 zl. 14 kr. Počítány v to ovšem i dary spanilomyslných dárcův a příznivců.

Dále zakládají se knihovny po moravském venkově chudobném, nevěrou a odnárodněním ohroženém. Pravidelné účty datují teprve z doby pozdější, z r. 1878., listopadem. Dle nich vydalo se na venkovské knihovny až po květen r. 1886. 1271 zl. Škoda, že nesmíme jmenovati dárce, nad jiné štědrého, jenž přispíval milostivě až posud bohoslovcům v této činnosti.

Na „Ústřední Matici školskou" přispěli bohoslovci za posledních tří roků: Roku 1883. zaplatil tehdejší ročník třetí 100 zl. a stal se takto skutečným členem „Ústř. Mat.," rovněž i tehdejší ročník druhý splátkou 100 zl. přičten mezi skutečné členy. R. 1885. splatil tehdejší ročník druhý také 100 zl. a vřaděn podobně mezi členy skutečné. Celkem splaceno tudíž ve třech letech 300 zl. Též na „Matici opavskou" přispívalo se pravidelně ročně až do nedávna, a některé roky splaceno i 200 zl. Nyní sbírky ve prospěch této Matice zanikly. Jiných menších, ač častých sbírek, jako na př. na chrám Páně v Bratřejově, na posvátný Hostýn a mnohé jiné, pomíjíme; zmíníme se pouze o křtitelnici ve svatyni velehradské, roku 1886. postavené, kterou zbudovali bohoslovci olomoučtí z měsíčních příspěvkův od r. 1869. až po r. 1886. nastřádaných, nákladem (až posud) 2400 zl. *S.*

V Jednotě č. filologů 9. kv. předn. prof. *Dr. Král* o novějších výzkumech v nářečí attickém se zřetelem k našim grammatikám.

Russkij kružok 6. kv. měl schůzi, v níž *N. V. Patašev* předn. o spojení Malorusi s Velkorusí (1654.) a o posledních letech Bogdana Chmelnického.

V příbramské **besedě „Barák"** předn. 11. dubna uč. *B. Fiedler* o písni národní; přednášku uveřejňují „Příbr. Listy" v č. 15. sl.

„Štítný," spolek jihoč. akad., v posl. době konal dvě schůze, ve kterých přednášeli: *A. Mattuška* o kronikáři Petru Zbraslavském, *Konvička* o Mokrého „Na Dívčím Kameni."

V Umělecké besedě 1. kv. *Dr. Wintr* předn. dále: „V pražských krámech před 300 lety." — 9. kv. předn. *J. Kouble*: „Vzpomínka na dobu illyrskou u Jihoslovanů."

V král. č. spol. nauk 3. kv. četl prof. *Ludwig*: 1. „O tak zv. imperativu medži v gotštině" a 2. „O novém výkladu času minulého v latině na *ui*."

V Občanské besedě v Praze 26. dubna prof. *Hulakovský* předn. o Rukopise Zelenohorském a Královédvorském.

V širším sboru Matice české 11. kv. předn. prof. *J. Novák*: „O vývoji spisovného jazyka českého."

„Slavia," lit. a řečnický spolek. Dne 10. kv. předn. *K. Štěpánek*: „Padesátiletá ročnice Gogolova Revisora."

„Svatobor" v sezení 28. dubna t. r. udělil *Dru. R. Dvořákovi*, docentu jazyků východních při universitě české, podporu 300 zl. na cestu do zahraničných knihoven za příčinou studií orientalistických; *K. Kučerovi*, prof. v Hradci Kr., 200 zl. na cestu do Dánska a Švédska; *Dru. Fr. Bayerovi*, gymn. učiteli v Táboře, 200 zl. ku pobytu na c. k. zoologické stanici v Terstu; *Dru. J. Metelkovi*, prof. české realky v Praze, 200 zl. na prozkoumání zahraničných starých globův a atlantů, zvláště ve příčině map, týkajících se zemí českých a slovanských; posléze 100 zl. spisovateli *V. Řezníčkovi* ku pobytu ve hrabství kladském za příčinou studií literarních. — Žadatelů v čas bylo 16. — Jiných podpor udělil spolek 620 zl.

II. Smíšené.

Stran **RK.** „Hlas národa" v čísle z 11. kv. vyzývá povolané autority, aby se o věci vážně vyslovily, přinášeje zároveň prohlášku o pravosti od *Riegra*, *Krejčího*, *J. Jirečka*, *Kalouska*, *Hattaly*, *Tomka*, *Rybičky*, *Trojana*, *Emlera*, *Jahna*.

Na vydání **slovenského Písma sv.** věnoval *Jos. Ščasný*, děkan-farář močenocký, na odpočinku v Prešpurku, o svých druhotinách 14. dubna 10.000 zl., překladateli pak, *Frant. Sasinkovi*, 100 dukátů.

České oddělení v ambrosianské knihovně v Milaně utvořil knihovník její *Karel Mensinger*.

Památník „Hlaholu" vydán na oslavu 25-leté činnosti tohoto předního spolku pěveckého v Praze. Obsahuje: Dějiny sborů literackých, vypsání hudebních poměrů v Čechách ve věku XVIII. a XIX. a Dějiny „Hlaholu."

Ve „Slavínu" o Ant. Markovi, knězi z kněžstva prý „nového, odkojeného myšlénkami Bolzanovými, které nastupovalo na místě starého, zpátečnického," neuměl p. *Jaroslav Svoboda* k fulminantnímu zakončení nic chytřejšího napsati než: „Byl to zkrátka kněz, jakých za našich časů málo, kněz, jemuž byla bližší vlasť než Řím!" (str. 217.); patrně netušil — ač tušil-li ve slovech těch vůbec jaký rozumný smysl — že tím památce Markově učinil pokloňu ceny velice pochybné, jaké jemu samému, p. Svobodovi, ani po smrti jeho nepřeji. Jak pak kdyby někdo o studentovi napsal: „vlasť mu byla bližší nežli řádné studium?" neb o učiteli: „vlasť mu byla bližší nežli řádný vychov dítek" atd., zkrátka o člověku vůbec: „vlasť mu byla bližší než úřad a povolání jeho?!" Ostatně mnohý úvod neb závěr „Slavínových" životopisů blýská se podobnými prskavkami.

Užitečné pokyny dopisovatelům časopisův a novin dává „Köln. Volksztg.," jak mají zásylky své zařizovati. Zde některé, týkající se časopisů: 2. Piš stručně: ušetříš tím času redaktorům, sazečům, korrektorům a sobě samu. Zásadou tvojí buď: věc, nikoli frase, nikoli sáhodlouhá rozjímání. 3. Piš zřetelně, zvláště jména a číslice. 5. Nepiš „včera," „dnes," nýbrž napiš datum. 7. Neopravuj nikdy jména nebo čísla, nýbrž chybná jména nebo čísla přetrhni a napiš správná nad to neb vedle toho. 12. Přečti vždy napsané ještě jednou než to odešleš; takořka vždy budeš míti ještě co opraviti.

Polských časopisů je celkem 250, z nichžto 115 vychází v Rakousku, 79 v Rusku, 45 v Německu, 9 v Americe, 1 ve Francii, 1 ve Švýcarsku; mezi nimi jest 25 denníků, 54 čtrnáctidenníků, 43 měsíčníků. Roku 1884. bylo všech časopisů polských 230, z nichž ještě 35 zaniklo.

Díla Szujského, slavného historika polského, vydá universita krakovská.

III. Životopisné.

J. S. Aksakov (* 1823., † 1886.; Slav. 2.). Na uctěnou památky Aksakova upraveno nové vydání jeho básní. Kniha jest ozdobena fototypickou podobiznou Aksakova.

Františka Svat. Amerlingová (Čas. učitelek 1. sl.).

J. J. Arbes (Rais: Slav. 1.).

M. Bartusová, polská básnířka a učitelka (* 1854., † 1885; Infeldrová: Čas. učitelek 5.).

Ant. Baum (* 1830., † 2. kv. 1886.).

Čeněk Bendl (Klášterský: Rozhl. L. 1.).

Bonif. Buzek (* 1788., † 1839.; Brandl: Obz. 8.).

Byronův portrait (Arbes: Svět. 19.).

M. Čajkovský (* 1808., † 1886.; Slav. 2.).

Štefan Marko Daxner (Slov. Pohl. 4.).

Josef Chytil (* 1812., † 1861.; Brandl: Obz. 9.).

J. Emler (Jindra: Zl. Pr. 19.).

Fr. Hajniš († 1815., † 1885.; Slav. 1.).

O **Havlíčkově** soukromé povaze (V. V. Z.: Hl. N. 104.).

V. Hodek († 1886.; Slav. 2.).

Jan Hollý (Slov. Pohl. 3.).

Jirsíkův večer konán 16. kv. v Národní jednotě pošumavské.

J. J. Kolár (Slav. 3. sl.).

J. Křičenský (* 1812., † 1886.; Lit. L. 10.; Svět. 20.; Zl. Pr. 20.; Rozhl. L. 1.).

Večer **P. Pavla Křížkovského** v Táboře 18. dubna; proslov od prof. Miřiovského (Český Jih 30.); o životě a zásluhách K. předn. prof. *Dr. Boyer* (Op. Týd. 34. sl.).

V. Kusý (* 1842., † 1886.; Slav. 2.).

P. A. Lavrovskij (* 1827., † 1886.; Kadlec: Slov. Sb. 5.; Zl. Pr. 22.).

Ant. Marek (Slav. 2.).

J. L. Mašek (* 1828., † 1886.; Slav. 1.; Paed. 5.).

Ž. Podlipská (Frič: Slav. 2. sl.).

J. Riss (Mejsnar: Zl. Pr. 20.).

Jan Soukop (Zl. Pr. 21.).

L. Šimek (* 1837., † 1886.; Slav. 2.).

Dr. A. Šlechta (* 1810., † 1886.; Slav. 1.).

Památce **A. V. Šmilovského** (Turnovský: Zl. Pr. 22.).

Hr. Lev Tolstoj (Jaroš: Nár. L. 108.).

Fr. Zákrejs (Svět. 21.).

J. B. Zaleski (* 1801., † 1886.; Kvapil: Ruch 12.; Slov. Sb. 5.; Jelínek: Hlas N. 92.; Pokorný: Svět. 22.).

Josef Zelený (* 1824., † 1886.; Hlas 102.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Příspěvky na obranu rukopisů (Nár. L. 114. sl.).

Černý J. M., Ku sporům o naše rukopisy (Nár. L. 112. sl.).

Grégr J., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Třetí řada (Nár. L. 115 sl.).

Lešetický, Fr. L. Čelakovský o RK. a Z. (Kv. 5.).

Neruda, Všeob. slovo v zálež. RK. (Nár. L. 105.).

Novák, Na obranu nejstarších našich památek (Poutník od Ot. 8.).

Piskáček, O lyrických písních RK. (Nár. L. 123.).

Prusík, K obraně rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Svět. 19. sl.).

Truhlář, Gebauer, Opatrný, Vančura, Král, Vlček, Masaryk, Seydler, Materialy ke vědeckému posouzení Rkk. K. a Z. (Ath. 7.).

Vejvara-Volešský, Jaký pojem měli o staré češtině Hanka i Linda, rok po objevení RK a RZ. (Jič. Obz. 9.).

Zákrejs, O nynějším výzbroji proti našim Rkk. (Osv. 5.).

K otázce o Rkk. K. a Z. (Čásl. 39.).

Rochlitz-Seibt, W. H. Ireland u. W. Hanka (Magazin 5.).

Velz, Die Königinhofer und Grünberger Handschrift (Magazin 13.).

Arbes, Máchův „Máj" (Kv. 5.).

— O významu Máchova „Máje" v literatuře české (Svět. 21.).

— Tajemství Máchovo (Rozhl. L. 1.).

Bačkovský, O Polákově „Sil jsem proso" (Vl. 8.).

Carpio, Listy z Prahy II. (Lum. 7.).

Dostál, Dědictví maličkých (Hl. Lit. 6.).

Dvořák, Literatura naše, její vzrůst a hrozící úpadek (Besídka 1.).

Goll, Lev Tolstoj a jeho náboženství (Lum. 12.).

Hamršmíd, O archivě vatikanském (Vlasť 8.).

Herben, O jedné povinnosti českého spisovatelstva (Rozhl. L. 1.).

Hrubý, Milenky básníkův antických (Ruch 12.).

Kraus, Slované v liter. staroněm. do r. 1500. (Slov. Sb. 5.).

Kutina, Kancional v Král. Hradci (Svět. 20.).

Mattuška, Dr. Josef Procházka (Lit. L. 8 sl.).

Novák, Šestero kázaní historických kn. Havla Žalanského (Sb. hist. 1.).

Přehořovský, Několik slov o lit. vzáj. slov. za posl. dobu (Lit. L. 9. sl.).

Šubert, Z divadelního světa italského (Hl. N. 103.).

Vrchlický, Hrabě Jacopo Sanvitale a jeho elegie (Rozhl. L. 1.).

Čeští spisovatelé de musicis (Dalib. 17. sl.).

Düntzer, Zum verständnis u. z. schutze d. ersten Faustmonologs (Grenzboten 13.).

Grün, Zum kampfe gegen die revolver- u. skandalpresse (Deutsche Schriftstellerztg. 32.).

Hartmann, D. begr. d. humoristischen in d. modernen aesth. (Magazin 1. sl.).

Igar, Zeitungsromane (Magazin 4.).

Kreiten, Ist Voltaire todt? (Stimmen aus Maria-Laach 4.).

Langhorst, Max Müller als religionsphilosoph (Stimmen aus Maria-Laach 3. sl.).

Nitschmann, Die neuesten geistigen kundgebungen in Polen (Magazin 7. sl.).

Rassmuth, Unsere Zeitungen (Magazin 5. sl.).

Schönbach, Über die amerik. romandichtg. d. gegw. (Deutsche Rundschau 7.).

Stern, Camoëns (Grenzboten 11.).

Sulzbach, Ein neuer Zolacultus (Bl. f. litt. Unterh. 13.).

Walloth, Historisch oder modern (Magazin 9.).

Wundt, Das sittliche in der sprache (Deutsche Rundschau 7.).

Zernin, Napoleon I. als freund der litt. und wissenschaft (Buchh.-akad. 4.).

Die reformation u. die bildende kunst (Hist.-pol. Bl. 97. 6.).

de Bury, Le poète Grillparzer et Beethoven (Rev. des deux mondes 2.).

Duruy, Étude d'histoire relig. (Rev. des deux m. 7.).

Humbert, Molière jugé par les écrivains angl. (Revue crit. 12.).

de Smedt, Des devoirs des écrivains cathol. dans les controverses contemporaines (Ann. de philos. chrét. 4.).

Valbert, H. Heine et ses derniers biogr. allem. (Rev. des deux m. 7.).
Marzials, The Lettres of George Sand (Acad. 723.).
Shakespeare Documents (Athen. 3047.).
Chiarini, Roberto Burns (Nuova Antol. 2. 6.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Vondruška: Čas. kat. duch. 2.).
— Sebrané spisy (Vondruška: Čas. kat. duch. 2.; B. Č.: Nár. L. 128.).
— Ethiopská lilie (Čermák: Rozhl. L. 1.).
— Dva barikádníci (Dostál: Hl. Lit. 6.).
Bačkovský, Slovníček opravených chyb pravop. (B. P—a: Hlas 101.).
Bałucki-Schwab, Novelly (Vítězný: Lit. L. 10.).
Braun, Čtvero obrázků starohorských (Škába: Rozhl. L. 1.).
— Z pamětí krevních písařů (Škába: Rozhl. L. 1.).
Conway-Špecingrová: Ostny a hroty (Vrba: Lit. L 9.).
Čech, Pravda (Korec: Hl. Lit. 6. sl.).
Černý, Anglické povídky (Vyhlídal: Hl. Lit. 6.)
Chlumecký, Andělé pyšní (Č.: Lit. L. 10.).
Dlouhý, Vesna (Suchý: Hl. L. 6. sl.).
Doucha, Několik perliček od — (-aue-: Lit. L. 9.).
Dvorský, Zuzana Černínová (Hl. ze Šumavy 9.; E. J.: Slov. Sb. 5.).
Heller, Bouře života (Cepy 9.).
Herrmann, Švanda dudák (Ševčík: Hl. Lit. 6.).
Heyduk, Zaváté listy (Vrzal: Hl. Lit. 6. sl.; K.: Rozhl. L 1.).
Hostinský, O české deklamaci hudební (Hlas 92.).
— Stručný přehled dějin hudby (Mor. Orl. 89.; Žalud: Lit. L. 10.).
Hovorka, Nová sbírka prací belletristických (Vykoukal: Svět. 19.).
Hurban, Slovenské Pohl'ady (Filipovský: Obz. 8.).
— Vilín (Čermák: Nár. L. 105.).
Jirásek, Psohlavci (Tichý: Lit. L. 9.).
Kapras, Spiritismus (M.: Ath. 7.).
Kodym, Ve stínu hor. Replika i duplika (Vítězný: Lit. L. 10.).
Krásl, Blahověst (Vacek: Časop. kat. duch. 2.).
Krátký, Naší mládeži (-aue-: Lit. L. 10.).
Kvapil, Ad. Asnyk, Poesie (K.: Rozhl. L. 1.).
Kryštůfek, Dějiny XIX. stol. (A.: Nár. L. 117.).
Malý, Stručný všeob. slovník věcný (Bačkovský: (Hl. Lit. 6. sl.).
Masaryk, Zákl. konkretné logiky (Paed. 5. sl.).
Pešková, Zápisky č. herečky (Vrba: Lit. L. 10.).
Reisová, Přítel domoviny (Tumpach: Vlasť 8.).
Řezníček, Národní Beseda (Č.: Lit. L. 10.; Korec: Obz. 8.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Slov. Sb. 5.).
Sirůček, Z doby bludův (Dostál: Hl. Lit. 6.).
Svoboda, Povídky (Vrzal: Hl. Lit. 6.).
Schmidt, Učebné listy něm. (Cepy 9.)
Schulz, Povídky (Tichý: Lit. L. 9.; Šolc: Hl. L. 6.).
Tille, Učebnice zeměpisná (Paed. 5.).
Trnobranský, Vybrané spisy (M.: Lit. L. 9.).
Vrchlický, Hudba v duši (Rozhl. L. 1.; Obz. 9.).
— Povídky ironické a sentim. (Č.: Lit. L 10.).
Vymazal, Pravopisný slovník a zásady českého pravopisu (Novák: Rozhl. L 1.).
Wellner, „O dějepravé osvěty“ a „O písemnictví dějepr. osv.“ (M.: Ath. 7.).
Wintr, Starob. obr. z Rakovnicka (Vrba: Lit. L. 9.).
Zucker, Aprise i loial enquête (Nár. L. 106.).
Česká bibliotheka rodinná (Zl. Pr. 21.).
České květy (Miřiovský: Zl. Pr. 21.).
Hlasy katol. sp. tiskového (Drbohlav: Hl. Lit. 6.).
Jindřich Fügner (M.: Ath. 7.).
Naše paedag. časopisectvo (-aue-: Lit. L. 10 sl.).
Nejnovější literatura historická se zvl. zřetelem ku dějinám českým (Goll, Müller, Tarda, Rezek: Sb. hist. 1.).
Urbánkova Knihovna pro lid (Géduš: Hl. Lit. 6.).
„Z pod jarma“ od Vajanského a „Příchod Čechův“ od Zeyera (Carpio: Lum. 14.; srv. —ec: Hl. 112.).
„Zlaté Lístky“ a „Zl. Klasy“ (Nedvídek: Vlasť 8.).

VI. Knihopisné.

Bełza, Maryla i jéj stosunek do Mickiewicza. Lwów.
Chmielowski, Zarys lit. polskiéj z ostat. lat dwudziestu. Warsz.
Wdowiszewski, H. Makart jako człowiek, charakter jeho sztuki. Krak.
Widmann, Fr. Smolka. Lwów.
Zipper, Fr. Grillparcer, życie i dzieła. Lwów.
Zubrzycki, Sztuka średniowieczna. I. II Lwów.
Виноградъ и Никольскій, Методіка исторіи. M.
Езерскій, Международная азбука. Спб.
Есуповъ, Тяжелая память прошлаго. Спб.
Первольфъ. Славане, ихъ взаимныя отношенія. I. Варш.
Alberti, Ludwig Börne 1786—1837. Leipz.
Du Bois-Reymond, Reden. 1. Leipz.
Eucken, Die philosophie des Thomas v. Aqu. u. die cultur der neuzeit. Halle.
Fricke, Grundriss d. gesch. deutscher jugendlitt. Minden.
Gindely, Waldstein während seines ersten generalats. 1. Leipz.
Henkel, Das Goethesche gleichnis. Halle.
Kostomarov-Henckel, Russische geschichte in biographien. Leipz.
Langguth, Goethes paedagogik. Halle.
Ruhe, Turgéniews briefe. Leipz.
Wallaschek, Ideen zur prakt. philos. Tüb.
Wendt, Die entwicklung der Leibnizischen monadenlehre bis 1695. Berl.
Zehle, Laut- u. flexionslehre Dantes Div. Comm. Marb.
Andebrand, Nos révolutionaires. Par.
Barbou, La vie de V. Hugo. Par.
Bourd, Le patriote. 3. ed. Par.
Carton, Hist. de la critique litt. en France. Par.
Crèvecoeur, Mémoires sur les r. de Louis XV., L. XVI. et sur la révol. Par.
Firmin, De l'égalité des races humaines. Par.
Fouard, Saint-Pierre et les premières années du christianisme. Par.
Goethe-Boré, Hermann et Dorothée. Par.
Hugo V., Théâtre en liberté. Par.
Houssaye H., Les hommes et les idées. Par.
Janin, Causeries litt. et histor. Par.
Méric, Hist. de M. Emery et de l'Église de France sous l'Empire. Par.
Mongeolle, Les problèmes de l'histoire. Par.
Tikhomirov, La Russie politique et sociale. Par.
Dall, What we really know ab. Shakespeare. Bost.
Gabelli, Pensieri Milano.
Malamani, La satira del costume a Venezia nel sec. 18. Torino-Napoli.
Latassa, Biblioteca de escritores aragoneses. Zarag.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša.*

„Toto jediné pozůstává, toto samo možné jest, abychom dítkám a potomkům našim, co poraditi můžeme, poradili a ukážíce jim, kde jsme my nebo vůdcové naši chybili, tudy jim k vyhýbání týmže chybám cestu ukázali.“ Komenský.

Před několika již lety četli jsme v literarních zprávách jednoho z předních časopisů našich poznámku, která z jedné strany smutná byla, z druhé opět tím potěšitelnější, totiž že dosud takořka jedinými a nejhorlivějšími podporovateli literatury jsou studující. Potěšitelnou nám byla při zprávě této myšlénka, jsouli studující nyní nejhorlivějšími podporovateli literatury, pak zajisté až studentstvo toto dospěje věkem i vzdělaností, budeme míti též vzdělané čtenářstvo, které nejen samo náležitě bude podporovati dobrou literaturu, dovedouc rozeznati věci bezcenné, ale i tomuto pravému umění čtenářskému naučí ostatní, jimž bude státi v čele. Od té doby, kdy zpráva tato poprvé byla uveřejněna, uplynulo již několik let, a v době té vyšlo již opět několik set, ano snad i tisíc vzdělanců v národě našem, aby v rozličných stavech a úřadech v národě působili. Ale jak se vyplnila myšlénka naznačená? Ta, jak každý sám se přesvědčiti může, nedobře se zdařila, neboť nejen že často jako dříve čísti musíme nářky, že to neb ono dílo skutečně cenné hyne a pro nedostatek odběratelů vyjíti nemůže, nýbrž i pozorovati můžeme, že ještě dále, ano čím dále tím více zkvétá rozličné bejlí bezcenné, které málo svědčí o čtenářích vzdělaných a vkusu vytříbeném. Kde hledati příčinu toho nezdaru naší naděje? Jednou z hlavních příčin zdá se nám býti neznalosť umění na světě nejrozšířenějšího, totiž umění čísti, a tento nedostatek nejvíce cítiti jest u studujících. Studující naši i dnes jsou nejhorlivějšími podporovateli literatury, kupují knihy jak o závod, zvláště reklamou hodně vykřičené, čtou také hltavě spisy rozličného odboru, ale též rozličné ceny. Však právě tato ukvapenosť v koupi knih, nerozvážitosť při čtení působí, že mnozí místo užitku škodu, zkázu moralní i tělesnou zmalátnělosť odnášejí. Studentstvu našemu na velmi mnohých místech schází pravý vůdce, pravý učitel umění čtenářského. V tomto spisku zkušený paedagog polský, bystrý pozorovatel mládeže studující podal několik rad a otcovských pokynův o čtení knih, které uskutečněny zajisté pravý a veliký užitek u mládeže by přinesly. Proto s radostí jsme se podjali práce, abychom i našemu studentstvu spisek ten přístupným učinili. Kéž nahradí pravého vůdce a učitele četby!

Překladatel.

Jestli co ve světě, co by bylo v úzkém spojení s osudy národů, co by velikou působilo starosť společnostem jakož i jednotlivcům, a co by záhubu příštího pokolení zadržeti nebo přispíšiti mohlo, jest zajisté výchov dítek, který jest jednou z hlavních příčin pokroku národův aneb jich úpadku.
X. D. Fraysinous.

Že knihy a spisy mocně, ano podivuhodně působí na mysl i srdce člověka, nikdo dnes nepochybuje. Proto též knihy a spisy vůbec, jež některá rodina čítá, zjevují nám její vzdělání i náklonnosti. Znášli knihy, které se v tom onom domě čtou, znáš i ducha, jenž dům onen oživuje. Zkušenosť učí, že dobrá kniha jest tichým missionářem, který častokráte obrací celé rodiny. Ješitný a vášnivý člověk přečítá v knize pravdu, které by jinak ani nevyslechl ani nepřijal. Se svárlivcem zpupným, drzým a ošemetným nikdo se nepustí v hádku; lehkomyslník a větroplach vzdaluje se vší vážné rozmluvy; a člověk, jehož veškerá činnosť směřuje jen k zisku materialnímu, jak zřídka hledá pokrmu ve svatyni boží! Avšak v nudě béře nejeden knihu do ruky, a neodneseli on z ní užitku, odnese ho druhý; jestliže ji odhodí pán, přečte ji sluha; nepřečteli jí dnes nikdo, přečte ji někdo zítra. Slovem, dobrá kniha jest kapital trvalý, i když její původce spočívá již v hrobě, ona působí ustavičně a jest neustálou modlitbou za duši svého původce.

Avšak poněvadž zlé má více přívrženců než dobré, nalézáme též více spisů zlých než dobrých. A pomocí spisů zlých tlačí se bohužel zlo nejen do salonův ale i do dílen řemeslnických, nejen do srdce mládeže nýbrž i lidí dospělých. Zlý nedá se prositi, chodí bez únavy, přijme na sebe podobu dojemnou

a dovede s trpělivostí obdivnou i nejdivnější vrtochy lidí snášeti. Proto též povinností dobrých jest, sledovati zlé krok za krokem, ničiti jich šalbu, ukazovati pravou podobu zla a meze klásti nákaze. Mějmež vždy na paměti, co často řečeno: »Když vlasť v nebezpečenství, každý občan jest obrancem.« Když tedy proti náboženství četní povstávají nepřátelé, každý křesťan má býti apoštolem, každý volej s prorokem: »Pane, povstali proti zákonu Tvému, pošlapali ho, chtěli ho zničiti, vypuditi ze světa, avšak nenávisť jeho nepřátel budiž měrou mé lásky k němu; proto že oni zničiti ho chtějí, tím mi dražším bude.« Zlí jsou horliví a neustávají ani chvilky ve práci své, působí novinami, vydávají četná díla zábavná, dosti často i vědecká, bádání rozličného směru, dějiny všeobecné, dějiny církevní, ve kterých otravu mravní, klam a bludy v nejpochlebnějším světle představiti umějí.

Prostředky obrany mají býti šlechetny a přiměřeny času i okolnostem. V tom jest nám učiti se od našich protivníkův a užívati zbraně, jakou proti nám válčí. Dnes jest čas četby, jak za starodávna byla doba řečnění. Vydávejme tedy díla náboženská, mravná, poučná a zároveň důkladná, a buďme jisti, že v krátké době u nás zaniknou spisy hanebné a škodlivé, že za krátko i u nás odeprou peníz na spisy bezbožné a krvavé romany, které bohužel již často s bolestí velikou vidíme v rukou mládeže; buďme pak jisti, že ztratí půvab spisy bez ducha, ironií času přesycené, že řidšími budou pamflety, nepřinášející písemnictví žádného užitku, že přestane divná nynější lhostejnosť při šíření zla. Pravil jsem divná! Či není věcí divnou a hluboké úvahy hodnou, že, ač tupíme bez výjimky toho, kdo sáhl na cizí majetek, byť i k tomu dohnán byl krutou okolností, teď zřídka se kdo ozývá, když spisovatel bezbožný vydírá ctnosť, nevinnosť aneb náboženství ze srdcí ještě nezkažených a otvírá širokou dráhu do propastí, zobecňuje ospravedlňování všech krádeží a nespravedlností! Ještě vinnějším prvého jest, kdo se vrhl na život bližního, ačkoliv zločin ten třeba spáchal v přenáhlení a na jedné oběti přestal. Neníli stejně, neníli více kárati spisovatele, který dlouho s chladnou krví namáhal se o svém zhoubném díle, a obarviv je nátěrem vědy a důmyslu, podal je jako sladký jed? Kdo dovede vyčísti oběti takového zlosynství? Vraždy sprosté jsou pomíjející, končí se obyčejně smrtí zločince; ale spisovatel bezbožný žíti přestal, a jeho zločin žije a zvětšuje se, nakažuje celé národy a šíří záhubu bez konce. Věc neméně podivná a pozoruhodná, že vloudíli se bludná nauka nebo zásada pohoršlivá v nějaký článek vědecký aneb spis vážný, pozná obyčejně hned každý znalec, že článek onen aneb spis jest nebezpečný a škodlivý. Když však se objeví spisovatel zajímavý, píšící slohem květnatým, který umí i nejzáhubnější zásady v dlouhé, zmotané, milostné sceny ukryti, stává se spis jeho po dlouhý čas knihou oblíbenou, o škodlivosti její již nikdo neví! Starší nalézají v ní občerstvení; mládeži jest jí čísti, aby — jak se praví — poznala život a nabyla dobrého tonu. »Mužové a ženy,« napsal kdosi nedávno, »pohlcují takové knihy, přizvukujíce hubitelům lidskosti a volajíce ve své zapomenutosti: Zde máš naše peníze, jen dodávej spisů takových; zůstaneme podlanými hanby, nechť máme syny bezbožné, ať hyne vlasť!« —

Smutné jsou zajisté skutky temnoty, avšak daleko zhoubnější jsou následky klamné osvěty. A jsouli zlé spisy škodlivy vůbec pro všecky, bez pochybnosti daleko větší neštěstí způsobují mládeži.

Upříti nelze, že jedním z nejdůležitějších prostředků vychovávacích jest četba knih. Dlouhé věky skládaly se na vědomosti, které dnes máme; dlouhé věky sbíraly námahy lidského rozumu a ovoce práce jeho zanechaly nám v rozličných knihách. Obmeziti tudíž vědy jen na školu, bylo by ukázati jen z daleka věc obdivnou a nedovoliti přístupu k ní. Školy samy i předměty v nich rozebírané nemohou býti jediným a dostatečným prostředkem k nabytí osvěty. Proto též důležitou povinností mladíkovou jest, vzdělávati se mimo školu čtením knih.

Ale nejen vzdělávati, nýbrž spíše zušlechťovati se má mladík vědami, jakož i četbou; neboť není jediné osvěta posledním cílem učení a ani býti nesmí. (P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 7.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

V.

(O.) Po roce 1848. stal se Filípek korrektorem v knihtiskárně Jeřábkově a spoluvydavatelem »Lumíra,« když redaktor jeho dosavadní, Mikovec, zemřel.

Že i dříve, ještě za živobytí Mikovcova, valně Filípek »Lumíru« prospíval, o tom svědčí následující slova Sabinova (ve »Světozoru« 1869.): »Za časův »Lumíra« po celou dobu trvání tohoto listu, v němžto za zlých časů Bachových se belletrističtí spisovatelé čeští jako v arše Noëmově ukryli, aby se národu síly literarní pro lepší dobu zachovaly, byl Filípek pravou rukou redaktorovou, opravoval veškeré rukopisy, sestavoval list a obstarával všechny drobné články, snášeje a překládaje s pilností obdivu hodnou.«

Úmrtí Mikovcovo oznámil Filípek obecenstvu českému zvláštním listem úmrtním tohoto obsahu: »Ferd. B. Mikovec, redaktor »Lumíra,« zemřel dne 22. září v 36 letech na vadu srdce. Pohřben bude na hřbitově Malo-Stranském. Přežalostnou tuto zprávu všem přátelům a ctitelům v Pánu zesnulého podává Václav Filípek, spoluredaktor »Lumíra.«

Hanuš velmi příznivě zmiňuje se o Filípkově redakci »Lumíra« slovy: »Es erschien in Prag auch eine neue wochenschrift »Lumír« genannt, welche neben ernsterer belletristik auch historisches und archäologisches, namentlich aber literaturhistorisches brachte und unter der redaktion des umsichtigen Mikovec und Filípek 1851 bis zum j. 1862 sich eines sehr grossen leserkreises erfreute.« — Redakce »Lumíra« nacházela se v Uršulinské ulici č. 140.

V. Filípek přijal však redakce ještě jiných časopisů na sebe. Tak ještě r. 1848., kdy zvolen byl J. K. Tyl na říšský sněm do Vídně za poslance v okresu unhošťském, v rodišti to svého otce, a odcházeje ku sněmování do sídelního města, odevzdal zatímné řízení svého »Pražského Posla,« v týdenník změněného, v pečlivé ruce přítele svého V. Filípka, přijal tento redakci, avšak změnil »Pražského Posla« v denník. Vycházel každý večer mimo neděli a svátek po půl archu ve velkosti 4°. Předplatné pro Prahu činilo měsíčně 60 kr. Tyl psal do »Pr. Posla« obšírné popularní zprávy o rokování sněmu, jakož i jiné články obsahu politického nebo jinak časového.

Spojení s Filípkem udržel Tyl na dále, i když Prahu na dobro opustil, odebrav se na pouť po venkově se svojí divadelní společností.

Tak roku 1854., když knihtiskárna

K. Jeřábkové a Matice česká chystala se vydati »Perly české« (redakcí Vrťátkovou), vidíme, kterak Filípek a Vrťátko vyzývají Tyla, aby do nich přispěl. Ale on nemaje kdy, nemohl vyhověti. Na vybídnutí však Filípkovo slíbil ochotně, že »co nejdříve něco zašle« a kterak ho to těší, že se na něj přece také vzpomnělo, také prý má už něco rozepsáno, i táže se, bylali by vhod povídka historická nebo moderní? I do »Lumíra« něco připraviti chtěl, kdyby se to přijalo. Filípek psal potom Tylovi do Jičína tento list:

Milý příteli!

Každý rukopis Váš bude vítaný. Co nejdříve budete moci, dopište, ať to jest jakkoliv veliké. Snad by ale bylo líp, kdybyste historickou povídku dopsal, ona moderní přijme se pak také. S historickou snad by to bylo na začátek jistější strany censury. Na počet archů se nevažte, ať je to třeba několik svazků. Prozatím ale hleďte třeba něco kratšího dohotovit, abyste s tím brzo hotov byl! Menší věci a vůbec journalistické články „Lumír" přijme. Především ale tu povídku — do sbírky romanů, byť i nebyla příliš dlouhá, třeba jen několik tištěných archů. Vaší povídkou by se začátek učinil. — Slyšel jsem, že chcete s Prokopem se spolčit. Zdali pak to pravda? On prý se tak aspoň vyjádřil.

Pan Kober Vás srdečně pozdravuje; Váš dopis bude mu milý. Pište mu jen do domu paní Jeřábkové, kdežto expedice „Album" jest!

Všecky Vás srdečně pozdravuju a Vaši brzkou odpověď — i snad s nějakým referatem o divadle, s nějakou jinou novinou do „Lumíra" očekávaje,

zůstávám Váš vždy upřímný

V. Filípek.

Praha, 11. května 1854.

Avšak ani tu nemohl Tyl svému slibu dostáti, a to pro chorobu, jež jej tísniti počala.

Ostatně v témž desetiletí (1850. až 1860.) počala již smrť nelítostně kositi uprostřed Tylovy družiny.

Z »Palečkova trojlístku,« t. j. Hajniše, Rubeše a Filípka rozžehnal se se světem nejdříve Rubeš.

Jak již pověděno, přestal »Paleček« vycházeti r. 1847. následkem odchodu Rubešova z Prahy, když tento odebral se za syndika do Načeradce. Při uvedení nových úřadů dostal se však Rubeš z Načeradce do Kutné Hory jakožto c. k. soudní assistent, pak do Karlína, odtud konečně jakožto c. k. adjunkt do Skutče.

Nedlouho po odchodu svém z Prahy počal Rubeš churavěti, a to bylo příčinou nastavší teď netečnosti jeho vůči ruchu literarnímu. Hajniš, který napsal vzpomínku na přítele Rubeše, nadepsanou »Po deseti letech,« takto o chorobě jeho se zmiňuje: »Ubohý Rubeš! Kdyby si byl nějakého postavení v matičce Praze získal, snad by ještě mezi námi dlel a nebyl by trampotami, osamotnělostí a churavostí stižen, na venkově docela osamělý.«

Deset let po vydání prvního »Palečka« — r. 1851. — navštívil Hajniš Rubeše ve Skutči. »Srdce mne zabolelo,« dí on v téže vzpomínce, »když jsem přítele Rubeše očividně chřadnoucího a sklíčeného nalezl. On byl již tenkráte tak ochabl, že na domluvu četných přátel a lékařův ani na dovolenou, ani do Karlových Varů, jak mu pro jeho neduh radili, aby se starostem a trudnomyslnostem vymknul a trochu zotavil, odebrati se nechtěl. Bylo to po tolika letech bolestné shledání se drahým přítelem. Když jsem ze Skutče odjížděl, mimovolně mi při loučení se slze do očí vstoupily. Já mu tenkráte poslal dopis, který též v »Lumíru« byl otisknut a ve kterém jsem ho snažně žádal:

Příteli, slyš upřímného hlas,
jenž má o Tvé zdraví strachy,
vymkni se na krátký čas,
kancellářské setřes prachy,
v zdravý kraj se odeber;
až pak Karlovými Vary
mysl trudnou zotavíš,
dříve než se v život starý,
k práci staré dostavíš:

Pobuď trochu mezi svými,
vypusť milované rýmy,
vydej, prosím, staré hlasy,
které jsi nám dráhné časy,
ukrutníče, zadržel!

Avšak Rubeš zůstal ve Skutči a odpovědi ani nezaslal. Rok na to jsem se odstěhoval do Štýrského Hradce, a když jsem 13. srpna 1853. do úřadu přišel, ležel lístek poštou přišlý na mém stolku. Já jej otevřel a nalezl jsem v něm bez podpisu jen dvě slova: »Rubeš mrtev.«

Tolik o Rubešovi vypráví Hajniš. O pohřbu jeho pak dovídáme se zase od Filípka.[1])

Ku pohřbu Rubešově dne 12. srpna 1853. konanému shromáždilo se množství duchovních, úředníků, měšťanů, studentův a lidu obecného z dalekého okolí. Kondukt vedl děkan skutečský, Václav Bezděka, jemuž šest, dílem domácích, dílem přespolních duchovních přisluhovalo. Se zvláštní ochotou spěchal každý, bez rozdílu stavu, aby nesením rakve zvěčnělému poslední úctu prokázal; za tou příčinou často vystřídáno, tak že úředníci, měšťané, četníci, finanční stráž a studující ze Skutče a Chrasti střídavě rakev nesli.

Václav Filípek byl již toho času ženat, pojav za choť dne 28. září — v den svých jmenin — Annu Růžičkovu, dceru měšťana ve Zbraslavicích u Kutné Hory.[2])

Po celou dobu potom svého života bydlil Václav Filípek v Praze, v Týnské ulici č. 630. Touž dobou přebýval u nich synovec Filípkův Josef, jak patrno z listu jeho otce Františka, zaslaného jim z Veselí: »Přemilý bratře a paní švagrová! Velice jsme se ulekli, ale zas potěšili, že již tvá nemoc polepší (sic). Tůze se manželka má na Tebe těšila a my všichni. Žádáme Vás srdečně a prosíme a odesíláme Vám Josefa, abyste se ho zase ujali. Ve čtvrtek 28. dovedu ho do Tábora a 29. v pátek by tam přijel.« — Synovec Josef Filípek vystudoval v Praze, jsa stále bytem u svého strýce Václava Filípka v Týnské ulici.

Václav Filípek býval v písemném styku se mnohými vlastenci, jak i následující dopis vlastenecký, od jednoho věrného Čecha z Budyně jemu zaslaný, jest svědectvím a vrhá na dobu tehdejší dosti jasné světlo:

Srdečně milý příteli! Abych dokázal, že jsem ještě na své dobré známé, mezi kterými jsem často útěchnou hodinu přežil, nezapomněl a nezapomenu, dokud dýchat nepřestanu, tehdy obnovuji tímto listem srdečné přání k Vašemu svátku neboli jmenovinám. — Žehnej Vám Bůh každé Vaše podniknutí, uděliž Vám při tom stálého zdraví a spokojenosti ducha, tak abyste s veselou myslí každý den ráno žejdlík dobrého vína, odpoledne dva mázy piva píti mohl. Amen. — Také jsem zde uspořádal besedu, ale přimíchali se do toho Němci (Čechoněmci) a zbryndali to všecko, zaslal si jeden druhému návěští naším jménem (Einladung zur unterhaltung zur Bohemia. Das comité.), toto pozvání jistě někdo poslal naschvál k policejní direkci, a poněvadž žádná taková schůzka (ve velké místnosti) s politickým názvem a k tomu ještě bez povolení se netají, a Němci nám to záviděli, poněvadž sami žádnou takovou schůzku nemají, tak to bylo zapovězeno s tím doložením, „man möge sich künftig eines poëtischen namens bedienen,“ tedy dobrá, však my se na to vyspíme a Němcům něco okážeme. Hrálo, zpívalo a deklamovalo se při tom; já tam měl svoje piano, to mně chtěli konfiskovat, a než Němci přišli se bavit, bylo pryč. — Můj kvintett pozůstával ze čtyř rázných Čechů: Železný rodem z Kutné Hory, Kroupa z Pelhřimova, Šťastný z Král. Hradce a Řeřicha z Tábora. Všichni čtyři jsou koncepisti od místodržitelství, to chodíme každý druhý den do promontourského pivovaru k českému Svídkovi jménem Masař, jeli pak to pravé české jméno! — Všichni čtyři výše jmenovaní jakožto vlastenci, třeba neznámí osobně, ale známí skrze mé popsání a z „Lumíra,“ nechají Vás též pozdravovati a vše dobré přáti. Buďte tak laskav a pište mně brzo dle možnosti času, sdělte mně hodně

[1]) Filípek sepsal životopis Rubešův jakožto úvod ke IV. dílu „Spisů Fr. Jar. Rubeše.“

[2]) Dítek neměli žádných.

mnoho novin, ať se mám čím bavit, já Vám budu moci později stranu mého přesazení také ještě něco psát. — Tedy s Bohem, drahý vlastenče, já Vás též i nejmilejší Vaši choť pozdravuji a líbám, zůstávaje nerozdílný přítel Václav Mrázek, u c. k. oučtárny v Budyni. — Dodatek. Také zde máme „Lumíra“ a pražské české noviny, slovanské noviny jsou zde šestery k dostání. Kdo chce zábavné noviny číst, ten se musí učit srbsky.“

Sotva že uplynula tři léta po smrti Rubešově, opustil přátely své i J. K. Tyl r. 1856. v Plzni, kdež byl dlel se společností.

V tomto neštěstí pro rodinu Tylovu pomohl jí nejvíce I. L. Kober, který dopisem ze dne 1. února 1857. vdově Tylově do Písku zaslaným nabídl se, že vydá spisy Tylovy. Paní Tylová a její otec Karel Forchheim, spoluporučník dětí Tylových, dohodli se s nakladatelem o podmínky v ten rozum, že vydáno bude nejméně 12 sešitů po 6 arších, za každý sešit pak ustanoven honorar 20 zl. stříbra. Polovici honoraru měla dostati pí. Tylová, druhou polovici prof. Karlík v Plzni ve prospěch obou nejstarších synů Tylových.

Oznámení, že budou u Kobra vycházeti »Sebrané spisy Tylovy,« vzbudilo v národě radostný ohlas, neboť bylo to po dlouhém čase poprvé, co chystala se větší česká publikace belletristická. Podnikavý Kober oznámení spisů Tylových učinil zvláštním červeným písmem tištěnými plakáty s nápisem »Čechům.« Tehdy ovšem bylo to něco neobyčejného, že větší sbírka spisů také pro Čechy se vydává. Spisy Tylovými zahájil Kober svou blahodárnou činnosť jakožto nakladatel český.

Pořádání »Sebraných spisů Tylových« převzal Václav Filípek. Vydání bylo velmi úhledné, na ten čas v literatuře české nevídané. Spisy Tylovy, zejména v první době, byly jak na dračku. Nežli byl 12. sešit vydán, byly již prvé sešity rozebrány. Poslední sešit (54.) vyšel na jaře 1859. zároveň se životopisem Tylovým, od Filípka sepsaným, s podobiznou a se snímkem ručního listu, psaného v Domažlicích 19. dubna 1853., kdy Tyl pro Kobra chystal rukopisy.

I po prvotinách Tylových byly dosti veliké sháňky. Tak na př. Klicpera, bývalý učitel Tylův z let 1827.—1828. v Král. Hradci, u něhož Tyl i na prázdninách dlel, když choť Klicperova do Prahy se toho času odebrala, psal Filípkovi následující dopis: »Tyl družebnosti s hodnými spolužáky, opakování s menšími žáky a mnohým pracím prvotního básnění čas obětoval: proto přece však povinnostem školním, hlava jsa výtečná, vždycky s takovým výsledkem zadost učinil, že po oba roky mým tehdáž tak zvaným praemiantem byl. Roku 1828. skoro každý týden s novou básní českou se mi vytasil, mezi nimiž mnohá zdařilá byla. Obzvláště líbila se mi studentská, která mnoho rázu do sebe měla. Ze všech těchto prací jsem později ničeho ani nečetl ani neviděl. Kam to přišlo?«

Na otázku »Kam to přišlo?« odpověděl Filípek, že nepochybně na zmar, buď náhodou, nebo vlastní vůlí Tylovou.

Mezitím po celou tuto dobu v letech 1852.—1861. vydával Filípek též hojně rozšířený »Vlastenecký kalendář.«

Zároveň pak počal vydávati »Posla z Prahy,« k jehožto vydávání získal si povolení žádostí tohoto znění: »Nížepsaný úctivě žádá o povolení k vydávání politického listu v jazyce českém pod názvem »Posel z Prahy.« — Nížepsaný Václav Filípek zabývá se již dávno spisovatelstvím českým, přispíval původními pracemi a překlady do časopisů »Květy,« »Včela,« přeložil přes třicet kusů pro české divadlo, byl spoluvydavatelem popularního žertovného spisu »Paleček,« přeložil několik povídek pro mládež, vedl několik let »Pražského Posla« a pak »Svatováclavský kalendář,« rediguje již po 10 let

»Vlastenecký kalendář« a již po 10 roků jest hlavním spolupracovníkem v redakci časopisu »Lumíra.«

Teprve roku 1862. přestal »Pražský Posel« vycházeti, to z toho důvodu nejspíše, poněvadž počátkem roku 1863. jal se redigovati jiný politický denník (směru foederalistického) — »Pozor.«

»Pozor, nové občanské noviny« vydával před tím a řídil *V. Štulc*. Vycházel v Praze tiskem B. Stýbla, ve fol. od r. 1861. až do 21. prosince 1862., kdy vydávání jeho bylo zakázáno, načež od 10. února 1863. opět počal vycházeti vydavatelstvím a redakcí prof. *Jana Staňka.*

Od března 1863. stojí v čele listu tohoto jakožto odpovědný redaktor Václav Filípek, vydavatelem a vlastníkem pak jest prof. Staněk. »Pozor« vycházel každého všedního dne po archu za čtvrtletní předplatné 2 zl. 70 kr.

Avšak »Pozor« netěšil se dlouho pečlivé redakci Filípkově, neboť i toho zasáhla nemilostivá ruka bezohledné smrti.

Václav Filípek zemřel ještě téhož roku 1863. dne 27. května o 5. hod. odp. ve 52. roce věku svého na ochrnutí plic. Průvod pohřební, jenž vyšel v sobotu dne 30. května o $5^1/_2$. hodině večerní z Týnské ulice na Vyšehrad, vedl kan. *Vinařický.* Zádušní mši sv. za zesnulého sloužil Vinařický na Vyšehradě dne 1. června o 10. hod. dop. Hrob jeho, pamětní deskou bílou vyznačený, jest prvním z onoho pořadí rovů, ve kterých Škoda, Jablonský, Třebízský a jiní spisovatelé čeští odpočívají.

Václav Filípek zanechal po sobě tyto spisy:

Bayard, od Kotzebue (překlad v rukopise).

Eustachia, povídka pro mládež dospělejší, dle způsobu Karla Schmida zpracovaná r. 1837.

Josef Kaj. Tyl, jeho snažení a působení. Tiskem J. Pospíšila, r. 1859.

Kamenný obraz. Pravdivý příběh ze 17. stol., na jehožto památku obraz ten posud se spatřuje ve chrámě u sv. Jiří na hradě pražském. Nákl. vlastním, tiskem Spurného. 4. vydání.

Kazatel Wakefieldský. Přeložil r. 1842. (Posudek viz ve „Květech" 1842, příl. XIV.)

Krakonoš a Nevlídník. Romantická báchorka ve 3 jedn. Pro české divadlo přeložil z Raymunda. Provozována byla na jevišti dne 9. dubna 1837. (Posudek viz ve „Květech" 1837, 112.)

Láska vystěhovanců. Z Zschokke. Bibl. záb. čtení XIII.

Lev kurdistanský, dle Waltero-Scottova romanu (rukopis).

Lichvář, záb. vypr.

Ludvík, malý vystěhovanec. Povídka pro dítky a jejich přátely. 1835.

Marnotratný syn, aneb Tři dnové ze života karbaníkova. Drama ve 3 odděl. s hudbou dle V. Ducange a L. Angeliho. Provozováno v Praze ponejprv 4. dubna 1836.

Oudolí almerianské. Povídka pro mládež dospělejší, volně zčeštěná. Nákladem M. Neureuttra. 1838.

Osiřelé kněžny, aneb Smrtící dar svatební.

Paleček, milovník žertu a pravdy. Nákladem J. Spurného, 1842.—1847.

Paličové, aneb Následkové karbanu a mocnosť lásky.

Paměti kocourkovské.

Pobřežné právo, činohra v 1 jedn. dle Kotzebue (rukopis).

Pokladnička, aneb Bohumír věrný a nevinný. Povídka pro mládež dospělejší. 1840 u B. Rohl.

Pražský Posel, polit. večerní list. Tiskem a nákladem Jeřábkové knihtiskárny. Do r. 1862.

Pozor, nové občanské noviny. Tiskem B. Stýbla, ve fol. 1861.—1863.

Pražský všeobecný domácí a hospodářský kalendář.

Prorokování osudu. Dle „La bonne aventure" od Eug. Sue. U K. Jeřábkové, 1852.

Psaní z Islandu. Vojenské nehody pokojného. Kratochvilné čtení. U Jar. Pospíšila, 1841.

Smíření. Činohra ve 2 jedn. od E. Houwalda, 1837.

Turek na mostě pražském. Výpisy z některých dopisův a zápisů jeho. Tiskem K. Jeřábkové, 1851.

Vlastenecký kalendář na rok 1852.—1861. S připojením čtení rozmanitého od Filípka.

Výbor divadelních her zahraničných. Nákladem Kl. Pünera.

Zkouška ohněm. Veselohra v 1 jedn. od Kotzebue (rukopis).

Zajatý mezi Indiany. Dle Hornofa. U J. Pospíšila, 1860.

Posudky.

Vesna. Vyd. *Fr. Dlouhý.* (Č. d.)

Z příspěvků *A. J. Dubce* líbí se nám historický obrázek »Poslední cesta Methodějova« více, nežli jeho obrázek z hor »Silák,« ač zamlouvá se i tento svou znalostí pohorského lidu moravského, mezi nímž až posud dosti povah, na zevnějšek drsných, ale se srdcem hrdě šlechetným, poctivým, zlatým. V »Poslední cestě Methodějově« vidíme krásný rys světcovy povahy, nejen duševnímu, ale i tělesnému blahu a štěstí svého »dobrého lidu« všemožnou péči věnující, povahy, která neleká se obtíží ni nemilostí vyšších, jen aby jiné oblažila, mír a štěstí rozsévala. Jen ta mnohá úsloví a obraty, »tenhle« a »jářku,« jakož i slušný počet tří teček za sebou na konci vět i mezi větami, což všechno čtenáři mimoděk Třebízského připomíná, nezamlouvají se nám nikterak. — Zdařilý jest časový obrázek »Boj o děti« od *Aleše Mrštíka.* — »Vyhraná pře,« arabeska *V. Vaňka,* jest hezká, humoristická na některých místech, ač obsahem dosti jednoduchá, celkem však zdařilá. — Milá a cenná kresba *Rudolfa Kronbauera* »Poslední jízda« zamlouvá se zvláště podařenou lícní starého panského kočího a pěknou, lahodnou, místy velmi uhlazenou dikcí. Příspěvky častější od řečeného spisovatele byly by »Vesně« jen ku prospěchu. — Podobně jímají *Ferd. Bednáře* »Černé tváře« svou pravdivou, soucit budící tragikou, jakouž poznáváme v životě horníků, zaměstnaných po celý život v uhelných dolech. Práce tohoto obsahu četli bychom s větší zálibou, nežli téhož spisovatele slabé básně. — »Čí vinou?« od *J. V. Bohuslava* jeví znalosť neutěšených našich společenských poměrů maloměstských. Obrázek jest psán zručně, dosti zajímavě, místy i satiricky. Pouze úplná netečnosť k obchodním záležitostem, jakou jeví Veverka, nepohodnuv se s manželkou pro návštěvy klepen přítelkyň, a úžasná lehkomyslnosť, s jakou přenechá veškeré řízení obchodní úplně neznámému mladému muži, s nímž se seznámil v Praze při sklenici piva, jehož přijme beze všeho rozmyslu za compagnona v obchodu, jemuž účtů po celý boží rok nereviduje, jest vskutku upřílišena. — »Cesty života« od *X. Čekala* jsou charakteristickou kresbou doby. Koketnosť dívky, krásné, jako »vtělený anděl,« duchem však pravšední, dívky, která chce vždy novými a novými zbožňovately býti bavena, zmalátnělosť a resignace líná, s jakou se oddá mladý, nadějný muž nečinnému životu proto, že byl od dívky zamítnut, praktičnosť i v — lásce, když druhý, zprvu šťastný milenec řečené dívky, dostav přece na konec košem, odejde do světa, mysle si: »Pro jedno kvítí slunce nesvítí,« vyhledá, či lépe řečeno, domůže se pílí a vytrvalostí slušné existence, a zašle úplně lhostejně své první lásce snubní lístek s jinou — všechny tyto tři vlastnosti vidíme zde zobrazeny na třech celkem podařených typech. — *J. Kopáče-Pohorského* »Za padlou slávu« připomíná živě na Třebízského jak motivem, tak i provedením a úsečnou dikcí, která zaviňuje nejednu nejasnosť děje (scena u myslivny a vysvobození zajaté). Pomlček o třech bodech až nazbyt! Spisovatel horlí nemálo pro Husa a Žižku, což se u našich mladších některých spisovatelů samo sebou rozumí. V obrázku nacházíme i některé krásné sceny (v domácnosti Bořitově na př. život za večerů); vypravování jeví zručnosť a nadání. Jen více samostatnosti! — Zbývá nám ještě promluviti o nejdelší povídce původní »Růže z Jericha« od známého spisovatele *V. Řezníčka.* Podklad děje, tak rozsáhlého, jest velmi chudobný. Mladý manžel asi půl roku po svatbě odveden

násilím na vojnu, a mladá žena čeká doma rok, dva, tři a dále, až se jí manžel po letech teprve vrátí. Na dvoře mladých manželů roste keř růží z Jericha, jejž prý za dávných časů přinesl jeden z předků manželových až ze svaté země, kamž byl též násilím od mladé ženy z domu odveden, a po mnoha a mnoha letech teprv ku věrné ženě se vrátil s proutkem růže jerišské na helmici, z něhož vyrostl pak veliký, památný keř. Smutek osiřelé ženy, rady a pomoc neznámé pocestné, kterou přijala Rozárka po manželově odchodu do domu, úklady uchazečův o ruku hezké, osiřelé manželky, trudný život Rozárčin, hocha, jenž se za nedlouho jí narodil a její pomocnice — to všechno předmětem nad míru rozvláčné povídky. Popisů mnoho, zajímavých, dojemných scen dosti — celkový dojem slabý. Nejzdařilejší jest šlechetná povaha pomocnice Veroniky; Rozárka jest osůbka zvláště ku konci slabá a kolísavá, která by jistě byla padla, nebyti Veroniky. O třetinu objem povídky zkrátiti, a povídce by se valně prospělo.

Přecházíme ku překladům. Méně jímavy a slabší jsou povídky: »Kradli zvony,« napsal *Ljubiša Št. M.*, přeložil ze srbštiny Jos. Konĕrza, »Maša« od *M. A. Markovičové,* přel. z ruštiny P. Papáček, »Z dobrodružství Tom. Sawyerových« od *Marka Twaina,* přeložil z angl. Fr. Str., »V myslivně,« napsal *Alb. Wilczyński,* přel. A. J. Kroupa. Hezká jest a cenná povídka »Student,« napsal *M. Balucki,* přel. A. Schwab-Polabský. Nemálo vděčni jsme též E. Musilovi-Daňkovskému za překlad »Rodiny Michala Arouta« ze *Souvestreova* »Filosofa z podkroví.« Pan překladatel praví, že má již k tisku uchystaný celého tohoto díla překlad; těšíme se naň věru již napřed! Překladem »Starého sluhy« od *H. Sienkiewicze* zavděčil se velmi V. Vaněk čtenářům »Vesny.« Bezděky napadlo nás při čtení této povídky, v níž autor mluví s nevšední pietou též o náboženství katolickém, o knězích a svátostech umírajících, že u nás by tak hned ani desátý ze slovutnějších našich povídkářův o těchto a podobných posv. věcech a výkonech nenapsal. A přece povídka Sienkiewiczova i přes to tak krásná, tak dojemná, tak humoristická zároveň, tak poetická a přirozená! (O. p.)

Dialektologie moravská. První díl. Nářečí slovenské, dolské, valašské a lašské. Sepsal *Frant. Bartoš.* V Brně. 1886. Str. 368.

Prameny dějepisné dosvědčují, že obyvatelstvo slovanské, usedlé v Čechách (a na Moravě) rozdrobeno bylo v různé kmeny, které druhdy i válečně se utkávaly. Pravdě podobno jest, že jakož lišily se jménem, tak i v jazyce jevila se rozdělenosť kmenová. Když pak prodlením doby kmen Čechů kol Vyšehradu rozložený nabyl politické nadvlády nade všemi ostatními kmeny, Praha povznesena byvši na středisko správy politické, jsouc sídlem knížecího dvoru i vyššího duchovenstva, přirozeným také stala se středem duševního života národního. Proto nelze, tuším, pochybovati o tom, že tam spadají též první počátkové písemnictví českého a že ti, kdož psali jazykem domácím, užívali jazyka v Praze obecného, totiž onoho, jímž mluvil kmen Čechův. A tak stalo se, že jazyk kmene usedlého v krajině pražské povznesen jest na jazyk spisovný, jejž pak osvojili si spisovatelé i z jiných krajů pochodící, kdežto mluva ostatních kmenů sklesla na dialekty neboli nářečí. Spisovný jazyk ovšem nezůstal netknut vlivem nářečí, »a tak se stalo, že nynější spisovný jazyk český se žádným obecným nářečím úplně nesouhlasí, nýbrž naproti všem jim jako jazyk z jejich středu vyrostlý, ale při tom uměle vypěstovaný se jeví.« A naopak jazyk spisovný tím, že četba vnikala do širších vrstev lidu najmě za dob Husových a bratrských (biblí), a od nedávna působením škol, ujímal se v mluvě obecné a neustává vytlačovati z ní rozdíly dialektické. Ale k úplné nivellisaci daleko ještě — ačli kdy se naplní — a jako všude jinde, tak ani u nás není ve skutečnosti jednotného jazyka českého, ale máme uměle vypěstovaný štěp jazyka spisovného, v památkách písemných uloženého, a množství nářečí, památek to původní kmenové rozrůzněnosti.

Již z toho poznati důležitosť zkoumání dialektických zvláště v jazykozpytě. Neboť bez důkladných prací dialektologických nelze přistoupiti ku hlavní a konečné úloze jazykozpytu českého — k sepsání totiž historické mluvnice jazyka českého, která by nám nakreslila úplný obraz niterného vývoje všeho jazyka

českého — ať pomlčíme o tom, jak neocenitelna pro jazykozpytce jsou nářečí, aspoň mnohá, starobylostí svých tvarů, hojností domácích slov, která ve spisovném jazyce buď se ani nevyskytují, nebo dávno již zanikla, skladbou duchem cizoty tolik neprosáklou a četnými úsloví, v nichž ráz národní nejjasněji probleskuje.

První obrátil pozornosť svou k nářečím českým *A. V. Šembera.*[1]) Podal zprávu netoliko o domácím podřečí svém v monografii o Vys. Mýtě, ale sbíral po mnoho let za pomoci jiných látku k »Základům dialektologie československé,« které na mnohé naléhání vydal r. 1864. ve Vídni. Šembera vykonal dílem tím, co bylo možno vykonati tomu, kdo sám z bezprostředního poslechu nepoznal mluvy lidové, ale odkázán byl na kusé zprávy více méně ochotných a věci znalých zpravodajů. Té zásluhy však nikdo mu nepopře, že razil dráhu dalším pracím dialektologickým. — Zatím v »Musejníku« z r. 1863. *J. Jireček* uveřejnil rozpravu: »Podřečí východních Čech,« předeslav jí důkladnou předmluvu o důležitosti dialektologického badání. Za jeho příkladem rok na to v témže časopise *J. Kouble* pojednal o »Podřečí severních Čech.« Vzorný obraz doudlebského nářečí sestavil *V. Kotsmích.*

Než ruch dialektologický brzo utuchl, ba ani sl. sbor pro řeč a literaturu českou, jenž vyzval v instrukci údům dopisujícím dané: »aby rozličné odchylky od jazyka spisovného a vůbec vše, čehož k vypracování idiotika českého potřebí jest,« sbírali a sl. sboru zasýlali, posud nic na světlo nevynesl z materialu snad nastřádaného.[2])

Zanedbanému takto poli dialektologie dostalo se bedlivého vzdělavatele, aspoň co se týče Moravy a Slezska, vynikajících nad Čechy zachovalostí nářečí, ve *Frant. Bartošovi.* Studovati duchovní život našeho lidu a tudíž i jazyka jeho počal nejprve v rodišti svém a jeho nejbližším okolí, z čehož vyrostly obrazy národopisné, ukládané v »Čas. M. M.,« kdež r. 1878. vylíčeno zlínské různořečí. Po té zahořev touhou, jak sám dí, prozkoumati znenáhla celou naši Moravu i bratrské Slezsko, zachytiti zbývající ještě rysy původní podoby našeho lidu a spojiti je v celkovitý obraz, než by vše nivellisující duch naší doby zatemnil a zcela vyhladil, putoval dědinu od dědiny, sbíraje nejen material dialektický, nýbrž i ostatní plody ducha národního.[1]) Výsledky pozorování dialektologického vydal v díle uvedeném, jehož první svazek před námi leží.

Bartošově »Dialektologii moravské« dlužno vzdáti všechnu chválu, neboť předčí a zastiňuje jak důkladností, tak obsáhlostí vše, co u nás v oboru tom posud vykonáno bylo.

Práce dialektologova béře se dvojím směrem: sbírati a pořádati material. Spis. v obojí příčině vykonal úkol svůj co nejvzorněji. Vyvážilť látku zajisté co nejúplněji. Sám ovšem přiznává, že spisem jeho není vyčerpáno všechno, ale toho ani nelze vykonati dialektologovi, jenž neobmezuje se na seznání jednoho toliko nářečí, než více jich v obor zkoumání svého zahrnuje. Úplně a dokonale pozná jisté nářečí, kdo v krajině oné se zrodiv a mluvu lidu takořka s mlékem mateřským vssáv, později opět a opět s lidem se stýká. Toho také Bartoš dovedl, a proto asi různořečí zlínské v čelo postavil spisu svého. Ale rovněž při ostatních nářečích sotva pominut některý význačný rys. — Za zvláštní a ne dosti ocenitelnou zásluhu Bartošovu dlužno vytknouti, že neobmezil se v pozorování svém na hláskovou a tvorovou stránku dialektů, jak u nás posud z pravidla ve všech podobných pracích se dálo, — a snad také ještě na slovník, ale že v to pojal i skladbu, že sebral velezajímavou látku slovnou pro náuku o tvoření slov, a nad jiné, že přidal slovník věcný — v tomto díle ještě neukončený —, kde shrnul všechno to bohatství slovné, lidem naším vytvořené na pojmenovanou věcí souvisejících s hospodářstvím, a pak takové útvary slovné a slohové, které nemalé jsou důležitosti, běžíli o poznání povahy

---

[1]) Zprávy sice zajímavé, ale jen nahodilé o mluvě lidu českého a moravského, odchylné od tehdejšího jazyka spisovného podal *J. Blahoslav* v Grammatice české (dokonané r. 1571., vydané r. 1857.).

[2]) S větším, tušíme, zdarem práce té podjati by se mohl filologický seminář slov. v Praze, kdyby poskytoval členům svým stipendia potřebná.

[1]) Sebrané jeho rozpravy národopisné vyšly o sobě pod názvem: „Lid a národ“ v Mor. bibl. díla V. a XVI.

národní. — Dílo Bartošovo vysvědčuje, že nešetřeno námahy ani píle, aby přesně byly označeny hranice a vymezeno bylo pole jednotlivých nářečí, vyloženy byly i nejjemnější odstíny a úchylky, v jednom a tomtéž nářečí se vyskytující — a s takovými potkáváme se téměř ob dědinu. — Toť práce obrovská, provedená po všech nivách moravských a slezských, toť trnitá dialektologova pouť sběratelská, spojená netoliko s hmotnými oběťmi a obtížemi osobními, než i s jinými a onakými překážkami, vzcházejícími z ostýchavosti a nedůvěry lidu.

Stejné chvály nelze ani odepříti přehlednému a vědecky soustavnému uspořádání nakupené látky, čehož by podotýkati ostatně nebylo třeba při spisovateli tak osvědčeném v pracích mluvnických.

Prof. Bartoš vydal již četnou řadu děl, jimiž osvědčil nevšední píli a vytříbený úsudek vědecký a vkus aesthetický. Dialektologií moravskou podal nad to skvělý důkaz o řídké a nezištné obětovnosti — neboť jinde podnikají se takové práce jen za hojné podpory bohatě nadaných akademií. *K. A. Š.*

Stručný všeobecný slovník věcný (Malý slovník náučný). Redaktor *J. Malý*. (O.)

Alois Jirásek neredigu̇je, jak udáno na str. 124. dílu VIII. v sešitě, vydaném koncem roku 1882., „Ottovy Laciné knihovny národní," nýbrž rediguje ji Otakar Mokrý, a to již od počátku roku 1881. *Josefa Pěddlova* sepsala povídku „Serafka" se jménem „Dobrovlastka," a nikoli se svým jménem klášterním „Marie Antonie," jak mylně udáno na str. 291. dílu V. Tamž udáno mylně, že její „Chlebové posvátní" vydáni roku 1830.; vydáni r. 1820. a podruhé r. 1826. *Josef Miloslav Rautenkranz* jest nazván na str. 79. dílu VI. chybně „Josef Frant." *Dominik Alois Špachta* nevydal své mluvnice polské r. 1855., nýbrž r. 1836.—1837. a r. 1850. (Vydání po jeho smrti neuvádím.) O *Karlu Amerlingovi* (I. 138.) není řečeno, kde žil a čím byl. U *Ad. Heyduka* není zmínka o jeho sbírce básní z r. 1865. U *Václava Beneše-Třebízského* (VIII. 22.) není uveden na př. ani „Stadický král," „Martin Puškar" a mnohé jiné o sobě vydané práce. Že by byl *Jaroslav Vrchlický* (VIII. 47.) nejplodnějším básníkem, nesoudím, vzpomenuli si na Heyduka, kterýž, ačkoli jakožto professor velice jest zaměstnán, přece takořka do všech časopisů českých, i sebe nepatrnějších, hojně přispívá. U *Jana Svat. Presla* (V. 554.) není uvedeno, kdy a kde zemřel. U *Kuzmanyho* (IV. 427.) není připomenut jeho překlad Homerovy Iliady. Při *Zelenohorském rukopise* (VII. 638.) není zmínky o sporu ve příčině jeho pravosti z let 1878.—1880. O *Gust. Eimovi* (VIII. 64.) není pověděno, kde se narodil. U *Sofie Podlipské* (V. 420.) není jmenován ani jeden její roman. U *Jiřího Stankovského* (VI. 736.) není udáno, kde zemřel. U *Hynka Jar. Mejsnara* (VIII. 187.) mimo jeho překlady básní Homerových o nižádném spise jeho není ani řeči. *Frant. Bayer* (VIII. 21.) jest uveden ještě učitelem v Hlinsku, on však od té doby pobyl již na několika místech jiných a nyní jest od mnoha již let učitelem v Jeříně u Měřína na Moravě. O *Václavu Kalbáčovi* (VIII. 816.) není řečeno, čím jest a kde žije. Podobně o *Vilému Matzkovi* (VIII. 848.) není připomenuto, žijeli či zemřel. *Koubkovy* spisy (IV. 371.) vyšly v letech 1857.—1859., nikoli, jak udáno, v letech 1858.—1859. *Květy* (VIII. 504.) zvány prý „Květy české" od r. 1834. až do r. 1842. a teprve prý potom „Květy," avšak s názvem „Květy české" vyšel pouze ročník 1834., další pak ročníky všechny mají název pouze „Květy." *Karel Šimon Macháček* (IV. 604.) nezemřel v Jičíně, nýbrž, jak zaznamenáno jest ve „Květech," r. 1846.[1]) na str. 480., v Praze a pochován na hřbitově olšanském. *Dominik Frant. Kynský* (IV. 434.) nezhynul rukou zákeřnickou, nýbrž pádem; viz o tom v Rybičkově spise „Přední křisitelé národu českého" na str. 221. *Karel Adámek* redigoval prý kalendář „Lípu československou," a to dle str. 23. dílu I. v letech 1861.—1864., dle str. 5. dílu VIII. v letech 1861.—1863.; avšak název byl „Lípa českomoravská," byl vydán na r. 1862., 1863. a 1864., a ročník I. a II. sestavil Adámek, ročník III. pak společně s Prokopem Chocholouškem. *Josef Aušecký* (I. 325.) redigoval „Besedu učitelskou" od jejího vzniku 1860., časopis tento začato však vydávati teprve 9. července 1869. *Josef Množislav Bačkora* (I. 342.) vydal prý překlad „romanu" — na překladě Bačkorově jest zván „povídkou" — r. 1842., byl však vydán již r. 1841., a jeho „První dobytí Sibíře" nezůstalo v rukopise, jak tamže jest udáno, nýbrž vyšlo tiskem již r. 1861. Že *Ignác Hájek* (III. 427.) zemřel, není připomenuto, ačkoli zemřel již r. 1839. *Fr. Klácel* (IV. 291.) nevydal „Feriny Lišáka" r. 1848., nýbrž r. 1845.

Mimo to někteří z důležitějších spisovatelů českých chybí, jako na př.: Pavel Albieri (Mucek), Václav Kolda Malínský (Lacina), Řezníček, Vlad. Šťastný, Františka Stránecká, Jan Havelka, Edv. Jelínek, Vincenc Prasek, Jan Nečas, J. V. Prášek, B. Studničková, Karel Vorovka, Vojtěch Pakosta, a jiní zase nejsou po zásluze oceněni nebo souměrně probráni, zaujímajíce mnohdy, ačkoli jsou celkem nepatrni, značně více místa ve slovníku, nežli jiní poměrně důležitější.

Z vad, které nedotýkají se českého písemnictví, namanuly se mi také některé. Takž oblíbenému romanopisci francouzskému *J. Verneovi* (VII. 388.) věnováno všeho všudy 6 kratičkých řádek; aspoň jména nejlepších jeho romanů bylo připojiti. U Záhřebu (VII. 607.) není zmínky o zemětřesení z r. 1881. Nemilá chyba tisková, vzadu neopravená, jest „Anakreon básník staročeský" (I. 151.). Na str. 252. dílu IV. stojí „Karlovy lázně" v. „Lázně Karlovy," avšak článku „Lázně Karlovy" ve slovníku není! Vlach *Ricciolo*, lunograf bonnonský, za jehožto návrhem r. 1651. zavedeno jest klásti letopočet před Kristem a po Kristu, není uveden. Město Slaný (VIII. 308.) nemá nižšího gymnasia, nýbrž vyšší. Umělec *Antonín Lhota* (IV.

[1]) Ročník ten redigoval Malý, a zde sám pochybil proti zprávě v něm obsažené!

507.) nenarodil se r. 1814., nýbrž 3. ledna 1812., jak opravuje P. M. Veselský v „Horníku,“ r. 1882., č. 14.

Jak zběžně slovník Malého jest sestavován, dokazuje na př. poznámka na str. 571. dílu VIII., kde psáno „Petrů Václav... nar. 1841. v Klenovicích (kterých?), jest...,“ a na str. 837. téhož dílu, kde psáno „Krška Josef nar. 9. bř. 1821. v Újezdě (kterém?)...“ Což p. Malý nemohl dopsati p. řediteli Petrovi do Pelhřimova a p. děkanu Krškovi do Heřmanova Městce, by mu oznámili, kde se narodili? Když u žijících takto psána jsou data životopisná, jak lze naditi se, že p. Malý pátral po správném udaji při zemřelých, kde to mnohem nesnadnější jest? — Jiným důkazem podobné nedůkladnosti jest, že Alois Jirásek, ačkoli byl obsažen již v „Dodatku“ k dílu V., dán opětně také do dodatku k dílu VI., a že u několika dosti vyniknuvších mužů řečeno: „Další data životopisná jsou nám neznáma“ a pod.

Divně nesou se ve slovníku poznámky, jakou jest na př. na str. 259. dílu VIII. u *Riegra*, že jeho řečí „vyšel již třetí sešit,“ ježto poznámka taková stává se nepravdivou snad dříve ještě než obecenstvu dostane se do rukou; můžeť zatím vyjíti sešit čtvrtý atd. Podobného druhu jest poznámka u *Potěhníka* (VIII. 879.), že „v časopise „Naší mládeži“ (1882. č. 8.) uveřejněn jeho životopis s podobiznou,“ poněvadž o životopisech důkladněji psaných a důležitějších mužů, nežli jest životopis Potěhníkův, není zmínky, že lze se jich tam a tam dočísti. Takováto důkladnosť jest ovšem také svědkem kvapné práce, ale p. Malý, dostávaje honorar celkem nepatrný, bedlivěji bohužel ani pracovati z příčin hmotných nemohl...

Také strannicky tu a tam p. Malý počínal si při spisovatelích českých, což jmenovitě zřejmo při Tylovi, o jehožto náklonnosti k divadlu zmiňuje se, jak již Eliška Krásnohorská připomenula v „Osvětě,“ r. 1878., na str. 95., vůbec způsobem, který jeví patrný úmysl, aspoň snížiti Tylovu neskonalou zásluhu o divadlo české.

Ku každému jednotlivému dílu byly přidávány zvláštní doplňky a opravy z písmen ve slovníku již obsažených, z čehož byl ten prospěch, že čtenáři nebylo čekati až na konec díla na zprávy o nějaké důležité změně nebo novém objevu v oboru dějin politických anebo kulturních. Že však jsou všechny tyto doplňky a opravy znova ještě jednou celé otištěny v díle VIII., nazvaném »Doplňky k celému dílu,« neschvaluji. Malý v »Doslově« k VII. dílu píše o tom: »Dodatky čím dále tím více vzrůstaly, ano starší jsou opět doplňovány novějšími, a tím způsobem počet jich dosti značně jest rozmnožen. Hledání však v sedmi rozličných dodatcích bylo by velmi nepohodlné, ať nedím přímo obtížné, pročež viděla se redakce pohnuta, všecky tyto dodatky k jednotlivým dílům shrnouti v jeden dodatečný díl VIII., který by vedlé všech platných článků předešlých dodatkův obsahoval i nové doplňky, jichžto shromáždil se nad očekávání hojný počet.« Ale k tomu by bylo dojista stačilo, kdyby byly bývaly v tomto díle vedlé nových doplňků, v dílech dřívějších neobsažených, uvedeny pouze názvy článkův oněch doplňkův a k tomu připojen díl a stránka, v němžto doplněk jest. Nač otiskovati doplňky dvakrát a plýtvati zbytečně papírem a černí tiskařskou? — A nejsou v dodatečném díle ještě jednou otištěny toliko doplňky z dílů dřívějších, také jest otištěno znova v něm na př. vše, co řečeno v díle VII. o Wiesnerovi, a to proto, že v díle VII. uveden jest omylem pod Wiese! Podobně, a k tomu ještě v samém již díle VIII. jsou dva totožné články o Homerově reku Odysseovi, a to jednou pod »Ulysses« na str. 371. a podruhé pod »Odysseus« na str. 554.!

Ještě však více, nežli v díle VIII., plýtváno papírem a černí tiskařskou v díle IX., který vůbec úplně jest zbytečným; obsahujeť »Abecední seznam článků,« totiž abecedně seřaděné názvy (hesla) článkův, ale vždyť přece již i v dílech samých články seřaděny jsou abecedně! Kromě toho tento díl IX. proti dílům ostatním vypadl tak nepoměrně slabým, že již ani z této prosté příčiny vnější nijak nehodí se k nim.

Zakončuje úvahu svou, připomínám ještě jedenkráte, že nemíním učiněnými výtkami »Slovníku« škoditi, ba právě naopak doporučuji jej s dobrým svědomím každému, kdo přeje si míti vhodnou, stručnou příruční pomůcku, která by jej poučovala o všech oborech lidského vědění.

Dr. Frant. Bačkovský.

Základové konkretné logiky. (Třídění a soustava věd.) Napsal *T. G. Masaryk*, prof. filos. při univ. pražské. V Praze. 1885. Str. XI. 200.

Motto: Non in dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum. Sv. Ambrož.

Do filosofické literatury naší, odkájené dosud pouze filosofií německou, vchází spisy Masarykovými, zvláště rozhodně pak tímto, jiný, novější směr, empirismus totiž anglický, klonící se v jistých zástupcích (na př. *Herbertu Spencerovi*) k positivismu francouzskému, dobývající sobě též v Německu (*Laas* a j.) zenáhla přijetí. O směrech těch nelze se tuto rozepisovati:

nepřátelé jejich kladou je ve blízkou příbuznosť s materialismem a hrubým sensualismem, kdežto zástupcové jejich »vědu,« »vědeckosť,« »exaktnosť« — uvádím slova ta, za dnů těchto stále u nás jmenovaná, beze vší narážky na spisovatele knihy naší — jediné sobě přivlastňují. Že Masaryk směry ty jen zase se svou zvláštní kritikou (str. 5. sl., 34. sl. a j.) přijímá, rozumí se u filosofa samo sebou, a byl by tudíž rozbor soustav těch, jež jako jiné ostanou »soustavami« na čas panujícími, také z té příčiny zde nemístný. A nad to spis sám, vykládaje zásady soustav těch rozhodující jen za příležitosti a jakoby mimochodem, nevyžaduje, aby mluvilo se o naukách těch jakožto soustavách.

Konkretná logika jest nám, zvyklým slýchati o logice formalné, snad i materialné atd., jméno poněkud neobvyklé; základ má ve třídění věd na abstraktné a konkretné: v oněch »poznáváme zákony spravující jednotliviny (= singularia), v konkretných skutečné jednotliviny samy (str. 14.), t. j. jednotliviny, v nichž ony zákony právě jakoby provedeny spatřujeme. Jestli tudíž úkolem logiky vůbec podávati pravidla, kterými mysl naše při přesném myšlení se řídí, tož logika konkretná jest souborem zákonů skutečného vědění lidského, dle nichž ono totiž se třídí, dle nichž jednotlivé tyto třídy vědění, t. j. vědy postupují a postupovati mají, jaký jest poměr jejich na vzájem. Rozdělení to patrně podstatou liší se od rozdělení obyčejného a zvláště v obnovené scholastice provedeného; ano, přesněji řečeno, logika konkretná vlastně počala tu teprve býti vědou jako vědou, ana logika »abstraktná« zahrnuje takořka vše, co se přiděluje v rozdělení obyčejném logice t. ř. formalné (o formách myšlení) a materialné (o zákonech myšlení) a noetice (o vzniku myšlení), kdežto rozsah látky věd jednotlivých, methoda, hodnota jejich a pod., co činí tato logika konkretná svým předmětem, vytýkána obyčejně jen jaksi mimochodem, buď úvodem ku spisům té které vědy (srv. na př. methodologické poznámky v úvodech jednotlivých spisův *Aristotelových*) anebo závěrkem k logice vůbec. Věc sama ovšem tím se nemění, každý vědecký spis soustavný až dosud poučuje nás v úvodě o důležitosti, methodě atd. své vědy, ale celek vědění logikou konkretnou rozhodně mnoho by získal: zdáť se alespoň nezbytnou podmínkou jednotného názoru světového, k němužto přece všeliké vědění jakkoli roztříštěné tíhne.

Takto zdá se věc tato formalnou, a jest jí také; avšak jako není formy bez látky jí sformované, tak není ani logiky jen formalné — aniž kdy bylo: a vytýkáli se to přece některým soustavám, na př. aristotelismu a scholastice, tož zapomíná se, že ty rozličné formy a formule jen abstrakcí a se stálým zřetelem k myšlénkovému obsahu mohly povstati, ač tím nehájím výstředních hříček, pochybených však vlastně jen methodologicky. »Die logik ist die logik des erkennens und der wissenschaften, nicht aber die logik eines gegenstandslosen denkens... Die logik des erkennens ist daher zugleich die metaphysik der wissenschaften,« dí *Fr. Harms* (Die philos. in ihrer gesch. I. 30.). Konkretné logiky týká se to tím více, čím hlouběji sestupuje ku vědám jednotlivým; chtějíc býti »tříděním věd,« nutně je musí znáti, a sice každou z nich znáti znalostí odbornou. Již v tom vězí nemalé nebezpečí ukvapených soustav, ukvapeného spovšechňování, t. j. nebezpečí, že opět rozhodovati bude »stanovisko« o té oné vědě, jak dosud, a to ne o formalné pouze stránce její, anoť to nemožno, nýbrž i o myšlénkovém obsahu. Jinou obavu namítá konkretná logika samým původem svým. *Comte* zajisté, jenžto věc nejrozhodněji vytknul a ustanovil, vyšel odtud, že popřel veškero poznání, jež by sahalo dále než naše zkušenosť a vnímavosť. Jen skutky zkušenosti, a sice jen pokud jakožto předmět s námi, jakožto podmětem, takto jsou ve vzájemném vztahu (»correlativismus«), jen to jest předmětem možného poznání. V tom záleží »positivismus,« »filosofie positivná« (philosophie positive), nová a jediná pravá, přišedší teprve nyní po názoru theologickém a později metafysickém. Tato filosofie positivná zná jen — dle posledního útvaru — šestero věd: mathematiku, astronomii, fysiku, lučbu, biologii, sociologii. Nahoře podotčeno, že třídění jest úkon formalný,

ač ovšem se zřetelem k látce, k obsahu. Výlučností však, s jakou Comte svou stupnici věd stanoví, přestává již věc býti formalná, any vědy duchové jsou z vědy vyloučeny anebo stěsnány v sociologii, pokud nevzdorují snaze vyložiti zákony jejich skutkem dějinným, dějinným vývojem. P. spis. toho »positivistického stanoviska nesdílí« (str. 165.); také ve třídění věd jen z části následuje genialního (str. 132.) vzoru svého, an základ třídění jeho sice přijímá, avšak stupnici doplňuje[1]) a vše shrnuje ve »Filosofii (= metafysika) jakožto scientia generalis« (ku str. 17.), kterážto »filosofie jest vedlé věd specialných vědou všeobecnou, jest jednotným názorem o světě vědeckým, theoretickým a praktickým: filosofie vědecká je všeobecným vzděláním vědeckým« (str. 166.), »nesmí býti vědou nad vědami, ale vědou ze věd« (str. 186.). Avšak doplňky ty nezdají se býti všude beze všeho násilí vzhledem k osnově původní, a ty stálé zmínky o mythu a mythickosti dřívější vědy naproti vědeckosti nové vzbudí zajisté nedůvěru k vědeckosti té, poněvadž frasí těch najdeme obyčejně nejvíce tam, kde mythos a nevědecký domysl bují nejkrásněji, tak že slova »exaktnosť« a pod. právě tou třídou »vědců« jsou discreditována. V duchovědách, o kterých spis ku konci pojednává, jest věc nejnápadnější. (O. p.)

Obrazy z paedagogické cesty, vykonané roku 1883. Sepsal *L. Pek.* V Praze, nákladem vlastním.

Místo daremných ovací a okamžitých slavností příznivci pravé humanity založili u Prahy Bolzanův sirotčinec v Libni na památku svatby vznešených snoubenců. Spisovatel této knihy jest ředitelem ústavu toho pro spustlou mládež. Aby dobře mohl působiti na svém učelišti, procestoval mnoho podobných blahodárných ústavův, a zkušenosti nabyté na cestě té podává české veřejnosti s tou nadějí, »že přispěje k rozšíření pravého náhledu o nové této instituci v Čechách.« Za týmž účelem pořádá zajímavé přednášky (jako v Plzni).

Spis počíná družnou Moravou, kde dvé podobných ústavův, u Brna a ve Zhořelicích. Odtud cestuje do Berlína, Štětína a Hamburku, kde prohlíží sirotčinec, školu při městském chudobinci, kárnou školu, Magdalenenstift, ústav Pestalozziho, pro propuštěné kárance a jiné. Dále cestuje do Altony, Brém, Altenzelle, Hannoveru, kde popisuje ústavy Pestalozzův a Štěpánský, do Brunšviku, na Harz, Quedlinburku, Erfurtu, Výmaru, Lipska, Drážďan a odtud se vrací do »Českého ráje« na Polabí.

Důkladně popsán ústav »Rauhes Haus« se svými odbočkami pensionátem, ústavem bratrským, který odchoval od r. 1834.—1879. celkem 435 mužův, a ochranovnou.

Dílo to je nejenom popisem dotčených ústavů, jich zařízení, stanov, kritickým probráním dobrých i špatných stránek, ale zároveň zábavným cestopisem. Tu a tam dotýká se předností i špatností, provází řádky své pravým »cestovním« humorem a živě vzpomíná v daleké cizině vlasti své. Dílo to svědčí o bohatých studiích a doporoučí ředitele prvého českého sirotčince pro spustlou mládež v Libni výborně. Čistý výnos věnován dotčenému ústavu. Kniha opatřena obrazem ústavu »Rauhes Haus« v Hornu u Hamburku. *ad.*

Záhady dějepisné. Rozlušťuje *Fr. V. Sasinek.* Sešit I. Historicko-etymologické pokusy. V Praze. 1886.

Zasloužilý spisovatel Fr. Sasinek ve všech svých spisech snaží se dovozovati, že Slované od pravěku byli usazeni ve vlastech našich i po nynějším téměř celém Německu, že kultura slovanská starší jest německé atd., a tím způsobem s některými jinými historiky a archaeology chce na zcela nových základech zbudovati dějepis střední Evropy.

Za touto snahou nese se i nejnovější Sasinkův spisek: »Historicko-etymologické pokusy.« Jest to snaha ovšem vlastenecká, avšak vždycky i tuto zajisté slušno dbáti jistých mezí, a nesouditi nikdy toliko podlé zdání, neboť zdání mnohdy klame a zavádí do bludišť ne-

[1]) Třídění p. M. jest (vědy totiž abstraktné, s nimiž konkretné spadají pod vědy theoretické, družící se ku vědám praktickým): 1. Arithmetika (mathematika prostá). 2. Mechanika. Fysika. Chemie. 3. Biologie. 4. Psychologie (k níž praktickou vědou jest m. j. ethika). Sociologie. 5. Jazykověda. 6. Aesthetika. 7. Abstraktná logika (jejíž družkou jest logika konkretná).

bezpečných. Tím více pak třeba jest opatrnosti při dějepisu; tu bývá tendence kterákoli nejnebezpečnější.

Sasinek ve spisku tomto hledí především k tomu, aby objasnil starou historii slovanskou pomocí etymologie. Etymologie jeho však spočívá na základech velice vratkých. Posuď, laskavý čtenáři, sám: Slovo »Čech« vykládá Sasinek takto: Češi jsou tolik co Boji, Bojci, Vojci od slovesa bojovati, vojovati. Tak jako teď posud ústa lidu všelijak formují slova, činili bezpochyby i naši staří, a tak možno, že sobě i s tímto slovesem tak pohrávali: vojovati, vojáčiti, vojenštiti, vojenčiti, vojtěžiti, vojštěšiti a vojčešiti. Poněvadž souhlásky »š« a »ch« se zaměňují, měli bychom v posledním vojčešiti podstatné jméno Vojčeši neboli Voj-Češi nebo Boj-Češi, tak že z toho po zamlčení první syllaby zůstala zkrácenina: Češi.

Takovou etymologií dokázati možno všecko. — Mimoděk tu mi připadá na mysl, kterak kdosi také vykládal »etymologicky« jméno Bohemi, Böhmen takto: Naši předkové, jak známo, byli velice nábožní. Když se loučívali spolu, vždycky se loučili slovem »s Bohem.« Slýchávali však to Němci, kteří nevěděli doposud, jak svým sousedům říkati, a hle, z toho slyšeného slova »s Bohem,« je pojmenovali Bohemi, Böhmen. A zase naopak, do českých niv když vpádem nějakým se prodrali Němci, pobírali tu kde co mohli, a jeden na druhého pokřikoval jen »nem' es.« Češi tomu nerozuměli, ale od toho slova si je přece pojmenovali »Němci.« —

Dále podle Sasinka Quadi = Vadi = Považci, t. j. obyvatelé podél Váhu. Vltava jest tolik co Vlntava, buď od vlna a tavati neboli taviti, anebo — což pravděpodobnějším — od vlniti. Labe jest tolik co »žlabie« neboli žlabiště řeky; pro snadnější vyslovení vynecháno bylo »ž« a zůstalo Labie. — Hercynský les jest prý vlastně horkynský les, od »horky« diminutiva z »hora.« — Jméno Venetů vyšlo buď z úst Římanů, tak že tito slovanské kramáře nazývali Venditores, Venumdatores, Vendatores, Vendae a pak dle toho i ostatní Slovany, anebo jméno to vzniklo na Baltě, a tu se mohlo vyprýštiti z úst Skandinávců, kteří ze Slo-vanů, Slovenů, a slo-venského jazyka odvrhnuvše první syllabu »slo,« utvořili sobě jména snadnějšího vyslovení: Vani, Waeni, Waenland, Veni, Vendi, vanský a venský jazyk. — Sclavini jest tolik co Sarmati. Tito jméno Sclavini dostali od Visly, kteráž u Jornandesa se píše Viscla. Obyvatelé »Visclae« jmenovali se »Visclavini,« a s odvržením prvé syllaby Sclavini; a toto jméno přeneseno bylo na Slovany celé Sarmacie, ba později vůbec na Slovany. Tato etymologie má pro náš dějepis cenu ohromnou!... — Tak i Syrm-ii nejsou nic jiného, než Syrm-atae = Sarmatae = Sclavini. — Germania vlastně prý by se měla psáti Gormania, t. j. země hornatá, a Gorman místo German = obyvatel hor. — Durynsko jest tolik co Dvorinsko atd.

Tyto ukázky stačí, tuším, na dotvrzenou, že spisek tento Sasinkův nelze po většině pokládati za nic jiného, nežli za hříčku, a že nemožno mu přisuzovati důležitosti, jakoby doba staroslovanská jím osvětlena byla. Neměl vůbec Sasinek, nejsa filologem, pouštěti se do úkolu, s nějž není. Nelze zajisté tak si pohrávati se slovy, jak Sasinek činí: buď slabiku odvrhne, anebo něco přidá, a ze zbytku soudí o původě slova. Dobrá vůle, třebas i z vlastenectví sebe horoucnějšího pocházela, nestačí.

Záhady dějepisné tedy, které Sasinek vysvětliti chtěl, tímto pokusem ovšem vysvětleny nebudou. Qui nimis probat, nihil probat! Než nikterak upírati nechceme, že ve spisku tom také mnohá slova jsou vysvětlena, a že odborník nalezne tam dosti pokynů, podlé nichž se říditi může. Z této příčiny odporučiti možno spisek Sasinkův. *J. Tenora.*

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka.* (Č. d.)

K této nejasnosti básní jakožto celků druží se nesrozumitelnosť jednotlivých sloh, na př. (str. 11.):

> bych, tvář než strastmi zesiná mi chará
> mně ze záhonku písní vzešla zdara (sic!),
> jíž v blaho (sic!) skryl bych jediné své dítě.

Kde tu podmět, jak spojiti?

Str. 22.: Sloha 2. a 3. stala se nesrozumitelnou záměnou rodu středního zájmena za rod ženský.

Str. 62.: »...v ústret vyšly z knih«; kdo? přátelé, či květiny, o nichž obou první řádky jednají? — Jestliže míněny

květiny, čemuž svědčí rod, je to obraz nepodařený: chodící květiny je něco absurdního, protipřirozeného. Míněnili přátelé, s jak genialní nedbalostí psáno »vyšly?« — Str. 122.:

> Ach, kdyby u c u c h á n o (prádélko)
> v t é z p r v a bylo skrejší (sic!),
> již j a s n ě j š í m by bylo
> nad slunce n e j s k v ě l e j š í (sic!).

Nepodotýkajíce ani toho, že na místě tom významu žádného nemají slova »v té zprva . . .,« myslíme, že nelze za opak zeuchanosti bráti jasnosť, skvělosť.

Jiná místa nejasná (78., 80., 82. [»nese« kdo?], atd.) probírati bylo by až zbytečno; čtenáři postačí tato.

Nejasnosť zavinily dále j e d n o t l i v é f r a s e: hyperboly nemístné, nevhodná epitheta, zvláště časté spojení téhož substantiva s druhým substantivem k vůli obrazu.

Hyperbolou jsou i celé básně nejasny, jako »V a r o v á n í« (15.), jež zaráží svou hyperbolickou naivností; počínáť:

> Má síň tak zvučně hlasem Lidky zvoní,
> že stará lípa před okny se chvěje
> a holou hlavu na tabule kloní,
> by viděla . . .

Sem patří též zmíněná báseň »F i a l k y« (52.); básně dílu II. aspoň s polovice jsou ohromnou hyperbolou. Básník pořád umírá až s t o k r á t z a d e n u hraček Liduščiných (106.).

Ňadra básníkova — toť »prorva hor« (35.), vlasy — »závěj sněhu« (52.); v jeho »ňadru (sic!) se vichor žalu« zvedl, v oku »slz bouřný lijavec« atd. atd.

Slova ň a d r a — v naší sbírce nevšímáno si toho, že je to slovo pomnožné, a psáno brzy ňadro (asi 37krát), brzy ňádro (asi 17krát) — užívá Heyduk v přerůzných spojeních: ňadra Boubínu (19.), »ňádra mrakův« (26.), »ňádro luhu« (149.), »ňadro houští« (152.) a j. Povážímeli, že všech básní jest 104, slovo pak ňadra přichází asi 54kráte, tedy průměrně v každé druhé básničce, nad to pak že skoro v témž počtu přicházejí synonyma hruď (na »keře hrudi« 107.), prsa atd., všimnemeli si dále, jakých obrazův užívá o dítěti (skvost, svět... přichází přečasto), — poznáme, j a k c h u d ý j e s l o v n í k p á n ě s p i s o v a t e l ů v, z v l á š t ě c o s e t ý č e o b r a z ů v. A mínilli poeta tím, že v knize jeho není »n i c n o v é h o,« své obrazy, měl úplnou pravdu. Tak časté opakování týchž obratů, figur, stává se nechutným pipláním.

Toto hromadění hyperbol, tropův a nespojitých obrazů zavinilo, že četné básně jsou frasovité, povídavé, rozvláčné, ba prosaické. Povídavé a nepoetické básni »P a p o u š k o v i« (14.) neustoupí frasovitá píseň »V e n« (18.). Rozvláčností nad ně předčí »D v o j í k v ě t« (24.), »Když se má dceruška naposled koupala« (54.), »M ů j ú t u l e k« (60.) atd. Retorickou je na př. »V á ž n á p r á c e« (28.) nebo »A c h, t o b y b y l o n e j l í p s n a d...« (138.). K nepoetičnosti básní »T r e p k y« (119.), »T v é s t ř e v í č k y« (126.) a j. dříve poukázáno. Prosaickosť ona skoro až v trivialnosť přechází, čehož důkazem na str. 68. sloha 2. ». . . vy již svá hrdla v zlatých límcích máte . . .,« na kritiky snad!?

Š a b l o n o v i t o s t í vynikají některé básně II. oddílu: básník okolím svým jsa puzen k rozjímání, upadá do žalu. A jak jednotvarný ten stesk! ». . . duše má utone v pláči« (83.), »kéž navždy zatopí mne pláč« (137.), »ach, to by bylo nejlíp snad, bych . . . hrob sobě vykopal« (138.), »ó kéž by boží smilování tak přivilo mě v náruč svou« (135.) atd. Lepšími obraty střídá Šalomounovo »vanitas vanitatum et omnia vanitas« (100., 115., 127., 132. atd.).

Konečně nejasnosť zaviněna užíváním jmen v jiném významu, než jakému jsme zvykli, a užíváním jmen neznámých. Užíváť slova »z d a r a« ve smyslu obvyklého zdar, »spára« ve smyslu spár — spára v obyčejné mluvě značí skulinu, díru — »prostý« místo sprostý atd.

Poukázáno dosud ku hlavním nejasnostem, pokleskům proti vkusu, stavbě básně jakožto celku. Kdybychom měli všechny písně probírati a na všechna místa neprohloubená upozorňovati, kdybychom měli vypsati všechny ty titěrnosti, jak nemužně si vede básník ve svém žalu: unavil by se brzy čtenář náš právě tak, jako kdo čte básně samy. Básní II. dílu v souvislosti nepřečte nikdo. Ono fňukání, stálé naříkání a plačtivosť každého omrzí. Básník stále má na jazyku slova: b o l, ž a l, p l á č a pod., jimiž by neměl býti tak štědrým. Člověk si může takovými plody odlehčiti, ale nemá je považovati než za s v é potěšení; pro širší kruh se plody takové nehodí!

Co se tedy týče niterné formy, dokázáno, že není u Heyduka onoho »křišťálového útvaru,« o němž se reklamy rozepisují. Ale ani co do vnější formy, nejsou »perly« Heydukovy poesie pravými perlami. Jest v nich veliké množství skvrn, hříchů proti libozvuku, plynnosti mluvy a hojně poklesků grammatických.

Básně předního pěvce »slavíka« měly by býti vzorem libozvučnosti, lahody — a přece tu tolik drsných spojenin a výrazů, jako v málo které sbírce. Kolik tu sykavých veršů, jako:

Str. 84.: zůstaň s námi, zůstaň, slyš, ó slyš... (9 sykavek);
„ 88.: z krve své jsem všecky, všecky snad...
„ 118.: já v rakvičce nes' přes schody svou zdobu...
„ 117.: a přes schody ji zase sneseš...
„ 121.: Zas v síň jsem vkročil zamyšlen...

Podobných veršů najdeš hojnosť.

I jiných nelibozvuků, povstávajících hromaděním hlásek, jest kniha plna: z štěstí (3.), v zvlněné (21.), v skále (22.), v svém (45.), v světa (46.), v vzpouře (102.), k hřbitovní (146.), k schránce (162.) a j.

Sem počísti lze též nesprávné a nelibozvuké tvary, jimiž si básník pomáhá k rýmu, na př.: v šeře (24.), žele (gen. 29., 37.). Tak ovšem si pomáhají nováčkové v básnictví, ale od básníka, jehož básně mají býti vzorem čistoty, lahody a zpěvnosti, žádný nečeká takých zlozvuků. Jak libě zaznívají uchu tvary grammaticky správné, tvary plné: šeru, luhu, žalu, suchu atd. Což pak ještě málo je slov se samým *e, i,* že básníkovi nestačí?

A kolik tu skomolených slov? A tím vším pomáhá si náš přední pěvec, aby nějaký ten rým našel, aneb aby se mu slovo hodilo do verše. A pomůže si: utne jednoduše slova, nehledě, zda tím trpí libozvuk a správnosť jazyka, jež jest jedním z nejpřednějších ohledů všech povolaných poetův. Na př. užívá tvarů: ženem (8. místo — e), vinem (57. — e), zdiven (10. — udiven), zdoba (49., 51., 47. — ozdoba), zkad (118. atd. — odkud), počla (119. — počala); — kdybychom chtěli tu vyčísti případy zlozvyku, dle něhož naši básníci vypouštějí příponu minulého příčestí činného, a infinitivné *i* ve známce *ti,* a připomínali všude, jak povážlivě nakládají s příponami skloňovacími, naplnili bychom strany podobnými poklesky z každé knihy. Přešel zlozvyk ten ve všeobecnou manýru. Heyduk na příklad libovolně píše: zem, též, zář, dál, výš, raděj, nes, kles, vznes, vzhryz, zved, sed, klad, vzdech, zdvih, sek, zbled atd.

Ostatně není to jediný způsob, jímž si přední náš lyrik pomáhá, by slovo se mu hodilo do verše, aneb aby našel nějaký rým. Co tu k tomu třeba nesprávných a nečeských vazeb, frasí, tvarů? »Zůstal stáť,« »budeš vidět,« »řečí« (= řekne). »ten celý zapomenout svět,« »jde vrhnout hrsť«; ale »hlín*y* překonať,« »ukláněla hlav*y*,« »krás... viděl nových« atd.

Než ačkoli tolikerým způsobem pomáhá si básník k nějakému tomu rýmu, přece tu tolik planých, přilepených slov, aby se verš vyplnil — a nic to nepomůže: to mají býti plnozvuké, rázné rýmy, jichž se tu dočteme na každé stránce, jako: ráda — mladá (4.), nyní — síni (6.), tíhy — rýhy (8.) atd.? (O. p.)

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha.* (Č. d.)

(X.) Pootevřeli zlehka dvéře, leč rázem couvli. Spatřili jizbu střízlivou a nudnou. Tam stál u pulpitu suchý muž. Časem nahlídal do některé z tlustých, šedých knih, pak cosi s lící vítěznou na papír kvapně zaznamenával. V koutě spatřili sochu se zavázanýma očima, v jedné ruce meč, v druhé vážky. »Zpět! Zpět!« volá Pravda, »my zabloudili k muži práva.« (XI.) Vyjdou na ulici. Rachot bubnu přiláká je k nároží, kde písmem obrovitým v šerém vzduchu ze světel pestrých »Doktor Buňka« hoří. Chlap s kuklí strakatou tříská tu v buben a hlasem ochraptělým nabízí lidem pilulky Pravdy jako nejlepší lék proti všem možným nemocem. A na lešení pestrou látkou krytém stojí tučný mužík, od hlavy k patě oděn aksamitem »jak doktor Faust ve starodávném kroji.« To jest sám doktor Buňka, pilulek těch vynálezce. Pravda naslouchá, jak právě v kole služek, dětí a bab svůj divotvorný vynález vychvaluje a ke koupi nabízí. »Ó věda nebohá! Jí drze smýká již po ulicích vozík dryáčnika!« dí básník. Pravda jemu přisvědčuje, dodávajíc s trpkostí, že bohužel i mezi těmi, kdož vědu ne k vůli zisku, nýbrž k vůli vědě

samé pěstují a sebe s pýchou »vědci« nazývají, mnoho bují klamův učených.

Co lží se učeně tu hlásá, píše!
Věk tento shlíží v hrdém usmání
na bludy zašlých pokolení s výše,
jak by byl dostih vrchol poznání,
a zatím tápe ještě v hustém mraku
a braku dosti vleče v chudém vaku!
Čas příští shlédne v útrpném jen smíchu
na leckterého nadutého obra —
Věř, pro marnivou vědatorskou pýchu
pilulka trpké pravdy časem dobra.

(XII.) Zaslechnou píseň bouřlivou. To průvod nadšený jde ověnčit spoustou věnců drahou Svobodu. Ta na náměstí — kolos velkolepý — nočním šerem hrdosměle strmí ku hvězdám. U nohou její stojí na tribuně starý řečník. Ten kdys o svobodě napsal mnohou knihu tlustou, když však od slov došlo ke skutkům, a boj vzplanul za práva lidu, »vtáh růžky své jak hlemýžď do skořápky«; když pak boj prohrán, pokorně vítězům se omlouval, že pěstil svobodu jen v theorii. Teď však, když poměry zase ve prospěch svobody se změnily, zase ji slovy nadšenými velebí a vykládá, co prý kdysi musel pro ni vytrpěti. Po jeho řeči kladou černě odění pánové k nohám Svobody krásné věnce. Slyšeti mnoho pěkných hesel. K lešení prodere se také muž s věncem dvojbarvým a jménem národnosti svojí, té ubohé, jíž dosud v lítém boji plémě mocnější tisklo k zemi, vítá zlatou svobodu. Ale sotva že domluví, odehrá se tu u nohou Svobody scena, svědčící o tom, jak upřímně to tito oslavovatelé Svobody se svobodou myslí. Shromáždění zjevem tohoto muže a jeho řečí podrážděno, zuřivě na něho se sápe, potupně naň pokřikujíc a jeho věnec v kusy rozškubati hrozíc. »Pryč s chámem!« tak volají, proto že se opovážil přáti svobody též svému národu. A onen řečník, jenž právě Svobodu slovy nadšenými velebil a dřív o ní tlusté knihy psával, slavnostní ten řečník místo aby potupeného muže proti rozzuřenému množství se ujal a oprávněnosť jeho přání uznal, ten najednou na svou theorii o svobodě zapomíná a vymýšleje si rozdíl ras superiorních a inferiorních, nemravné, násilné odnárodňování kryje štítem světodějné missí svého národa. Rozhořčen odpovídá zástupce národa utištěného, aby na místo sochy Svobody postavili sem raději sochu hrabivosti a národní své pýchy, neboť celá ta jejich oslava Svobody jest pouhou fraškou. Na ta slova zástup znova na něho se vrhne a jeho věnec v kusy rozškube. V tom přižene se k soše tlupa socialistův a vytýkajíc pánům, že lásku ku svobodě lhou jen pro svůj zisk a prospěch, násilně je od sochy zahání. Vznešené panstvo se rozuteče, a socialisté volí si vůdce, jenž by slavnosť řídil. Avšak nemohou se dohodnouti, strhne se rvačka, a v té »tlakem zástupův a deštěm ran uvolnil se podklad kolísavý,« a celá kolossalní socha Svobody se sřítí a rozbije. »Po Svobodě veta, a štěstí jen, že byla z pouhé sádry!« dí Pravda sarkasticky a (XIII.) pryč odtud odcházejíc, trpce touží na celou lidskou společnosť, v níž pod třpytnou maskou ideálů vidí jen samou lež a sobectví. Básník přisvědčuje, těší se však tím, že věk náš aspoň jednou krásnou ideou nad jiné vyniká, totiž ideou humanity Pravda prozatím neodporuje, ale (XIV.) vstoupí s básníkem na mrakový vůz a vede ho z města pryč. Dlouho takto nočním šerem putují, až konečně stanou na místě, kde nad krvavým, zpustošeným polem poletuje mračno krkavcův a kání. Toť pole krvavé, na němž právě dozuřil strašný boj. Bledé šero, první posel zoře, je nespoře osvětluje. Kam oko sahá, všude viděti samou mrtvolu, viděti výjevy tak děsné, tak hrozně truchlivé, že básník, nemoha na obraz ten patřiti, v lem pláště tvář smutnou zahalí a v hluboké ponoří se mlčení. Za to však mluví Pravda. Mluví trpce, mluví sarkasticky. Zde na tomto poli krvavém dává básníkovi odpověď na jeho poznámku o humanitě našeho století, a odpověď její jest zdrcující. Nemilosrdnou satirou mrská tu Pravda to vraždění ve velkém, kterému se říká válka, a vůbec celou tu velebenou humanitu věku našeho. Nechtějíce mohutný dojem tohoto místa nějakou chudokrevnou parafrasí seslabiti, podáváme ji tuto ve znění plném. Zníť následovně:

Hle, lidskosť velebená věku tvého!
Kde v knize dějů minulých jest blána
jak tato krve oceanem psána
pro věčnou hanu rodu člověckého?
Sem tisícové krutým bičem štváni,
by omámeni polnic, bubnů skřekem
druh na druha se řítil slepým vztekem
a vraždil bez oddechu, slitování,

by krví bratrů koupali své ruce
a divě jásali k jich smrtné muce —
I satan ustrnul! — Ve chvíli jedné
v prach klesly spousty lidu nepřehledné,
bez počtu mladých životů zde zvadlo,
bez počtu srdcí ohnivých tu schladlo,
bez počtu hrdých nadějí tu skláno,
a něžných, svatých citů rozdupáno,
žal nekonečný splozen. Hvězdy trnou
nad země obrovitou rudou skvrnou,
z níž stotisíců krev se vzhůru kouří
a strašné kletby k nebes trůnu bouří —
— — — — — — — —
Viz, kterak genij lidskosti tam v dáli
nad hrozným divadlem tvář smutnou halí,
jak zraky odvrací od rudé země!
Slyš, jak mu ze rtů vane povzdech hoře:
Ó lidstvo, z toho krvavého moře
jak daleko, ach, daleko máš ke mně!

Leč uvidíš, jak národ, jehož skráně
laur opne vyrostlý z té strašné pláně,
jak lid ten vítězný ve zpupné pýše
brk supům vytrhne, jímž schystal kvas,
a čerstvou krví v desky dějin vpíše
své dnešní slávy nesmrtelný jas,
jak bude hrdě shlížet na sousedy,
že hrubou silou tolik rozsil bědy,
jak vavřínem tím zkrvavělým zpitý,
ač vychloubá se květem humanity,
na lebkách nepřátel svých křepčit bude
a vyličovat zaníceným retem
den tento strašlivý, ty nivy rudé,
jich jména vštěpovat svým útlým dětem.
A slavit budou jeho pěvců lyry
jak duchy velebné, jak bohatýry
ty, kteří vedli ku vraždění dav,
ty, kteří hnáni na jatky jak brav!

(XV.) S bojiště ubírá se básník s Pravdou do přístavu, z něhož právě chystá se vyplouti veliká loď, nesoucí hrdý název »Osvěta.« Účel její cesty jest kulturní: chce plouti do krajin zámořských, aby donesla divochům osvětu. Slavnostní řečník loučí se právě s lodí a žehná jejímu blahému poslání. Již vstupují na loď pionýři osvěty: schytralí obchodníci, vojáci, dobrodruzi »a v temných řízách různých církví sluzi, jenž bible, růžence na prsa tisknou a časem na sebe zlým zrakem blýsknou.«

„Ó lodi,“ volá Pravda, „na břeh tichý doneseš
víc věru pekla žhavého než nebe,
a s jasem osvěty tu velkou lež,
jež nitro lidstva vzdělaného střebe!“

(XVI.) Pravda jest se svou výzkumnou cestou u konce. Výsledek její jest nepříznivý. Až po samý kraj prošla zemi, a všude poznala jen samou lež. A vnímali přece jen povrch lidského jednání. Což kdyby nahlédli dovnitř, do lidského nitra, a zkoumali činů lidských pohnutky! V jakém asi světle by se pak tak mnohý velebený skutek lidský objevil! Kolik skutků lidských pozbylo by pak své aureoly! Básník přisvědčuje, ba žaluje i sám na sebe. Zpytuje své ledví a vyznává, že ani jeho jednání vždy s pravdou se nesrovnávalo. Vyznává, že k básnění byl často puzen ne svatým nadšením, nýbrž lichou ctižádostí, vyznává, že zpíval o bolech, kterých nepocítil, že zpěvem svým často šířil lež a slavil děje mrzké. Než od nynějška chce celý svůj život zasvětiti Pravdě. I zahodí svou lyru, která se o boky srázné skaliny roztříští. Avšak Pravda ho těší. Jí postačí, když vidí aspoň lásku k Pravdě, a tu on má. Proto vrací mu lyru zpět, důtklivě mu kladouc na srdce, aby od této doby sloužil pouze Pravdě, neboť »v té době, kdy jak popelka se šatí v cár upřímnosť a teskní v koutě tmavém, co zatím lež se pyšní vzácným hávem,« jest třeba srdcí, jež by jiné svým nadšením pro pravdu rozněcovala, jest třeba pěvců. »Buď mojím Tyrtéem!« to jsou její poslední slova, načež se zase do své nebeské vlasti vrátí.

(XVII.) My však vraťme se zase do města, odkud jsme vyšli, a pozorujme, co se tam děje. Onen vůdce lidu, jenž byl Pravdu na hrad uvedl a tam zamkl, měl nepokojnou noc; pronásledovaly ho pořád sny o Pravdě. Sotva že ráno vstal, šel hned s několika důvěrníky do komnaty, v níž byl Pravdu zamknul. Jaké však bylo jejich ustrnutí, když nalezli komnatu prázdnou a nad prázdným trůnem na stěně plamenný nápis, jejž tam Pravda odcházejíc prstem napsala: »Zde není místo mé! Čas lepší schystá trůn bezpečnější pro mne: srdce čistá!« Všichni jsou drahnou chvíli jako omráčeni. Avšak ponenáhlu se přece vzpamatují. Tváří se, jakoby Bůh ví jak odchodu Pravdy litovali, a jich vůdce dojemnou řečí nad odchodem jejím lká, ale ze špatně utajených posuňků jest patrno, že vlastně jsou tomu uvnitř v srdci rádi. Začínalať se jim Pravda stávati nepohodlnou. Této změny situace bývalý tajný rada Lži hned chytře využitkuje. Praví, že národu se musí odchod Pravdy utajiť; národ nechať myslí, že Pravda posud mezi nimi dlí, a on že jest jejím kancléřem. Tak se také stane. Lidu se oznámí, že Pravda dřív se lidu neukáže, dokud veškeré

neřesti ze srdcí svých nevykoření; do té doby že bude jejím jménem vládnouti její kancléř. Lid sice reptá, a demagogové roztrušují pověsti, že Pravda zrádně jata, avšak kancléř Pravdy záhy veliký odpor potlačí konfiskacemi a žalářováním. Na to dá zemi novou ústavu,

až radosť čísti, s výbory a sněmy
ve slohu jinde slavně osvědčeném,
tak vtipně sestrojenou v každé části
a plnou tůček umělých a kliček,
že moh' jí jako kejklíř kartou vlásti
a provádět svou vůli na puntíček,
že menšiny moh' z většin dělat hravě
a při svobodě osob, tisku, spolků
ruch volný všude poutat bez okolků
a hráti s volností jak Bosco právě.

(XVIII.) Avšak za nedlouho vypukla revoluce. Stará vláda svržena, a vlády nové ujme se vůdce oposice. První jeho čin záleží v tom, že jde s několika důvěrníky osvobodit Pravdy, o níž se domnívá, že jest na hradě držána v zajetí. Jak velice však ustrnou, když najdou pokoj prázdný! Aby však nevyšlo na jevo, že neměli pravdu, když hlásali, že Pravda jest uvězněna, namluví lidu, že Pravda dlí mezi nimi, že však následkem kruté vazby, v níž ji předešlá vláda chovala, upadla v nebezpečnou nemoc a nemůže se tedy po delší dobu lidu ukázati. Nový kancléř dal národu úplnou svobodu: každý směl mysleti, mluviti a dělati co chtěl, »jen jedno ne: co nevhod vládě bylo.« (XIX.) Avšak vláda jeho neměla stálého trvání. Svrhl ho zase kancléř bývalý, jenž z vlasti byv vypuzen, žil z výtěžku své vlády v teplé skrýši v cizině. Ten lidu namluvil, že Pravda s ním prchla do ciziny. Vrtkavý lid této bajce uvěřil, a tak se stalo, že jedné krásné noci starý lišák zpět v triumfu do své vlasti se vrátil, a s ním Pravda, — v karosse zas neprůhledné, tentokráte za trest, že musila jíti do vyhnanství.

A tak se pěkně vláda vládou střídá,
tu jedné straně zdar, tu jiné vzchází,
ale Pravdy nenalezneš u žádné.

(XX.) Osiřelý básník, oplakav uletlou nebes děvu, spravil svou porouchanou lyru a naladil ji opět ku zpěvu. Leč běda! Těch libých, lahodných hlasů, které dříve jeho lyra vydávala, již z ní nevyloudil. Teď znělo to »jak chřestot rolniček na kukli šaška... a jako vzduchem pádných důtek praskot.« Pln hoře zanevřel básník na lidi a vyhledával samotu. Po čase však opět mezi lidi se vrátil a poznav jich život, sáhl opět do strun své lyry.

I vytepal z nich hudbu drsných hlasů,
jak roje šotků pitvorných a ďasů,
jež rozletly se s divým skřekem, smíchem,
dav obsypaly deštěm ran a štilců,
líc nalíčenou drhly ostrým víchem
a rvaly masky s tváře potměšilců,
lež na všech stranách kopřivami žehly
a mnohdy v maso skorpionem šlehly. (P. d.)

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

5. O myšlénkovém obsahu znělek.

Aby každý sám posouditi mohl hojnosť i povahu nálad, citův a myšlének, jež Vrchlický v těchto básních pronáší, pokusíme se podati čtenáři jádro každé znělky jako vyloupnuté, přičiníce tu tam, co poznamenati za vhodné uznáme.

Prolog jest elegie plná jemného žalu a tklivé útěchy, jež vrcholí v myšlénce: Byť život skutečný básníka stihal sebe více, zbývá mu přece vždy bohaté nitro jeho, kde pro sebe najde blažený útulek ve strastech a v bídě. — I. oddíl. Sonety heroické. Hovor dvou andělů: má thema už často proslovené, kde básník, přenášeje city zemské do nebe, nemůže si nebe a věčnosť představiti jinak, než prázdné a nudné. I předvádí dva anděly, z nichž jeden vytýká nicotu vší krásy pozemské, proti čemuž druhý poukazuje na blaho lásky, jejíž okamžik jediný prý celou jejich věčnosť prázdnou vyváží. — První člověk vyslovuje vroucím soucitem k lidstvu zbědovanému velikou pravdu: láska k životu zdravou, nevyhubitelnou, již na jevo dal první člověk, an zůstal živ, ačkoli svou záhubou veškero lidstvo zmařiti a tak svět vší bídy zbaviti mohl. — Babel: Bujný obraz podvodné modloslužby babylonských kněží, jehož účinek jakýmsi daemonickým sarkasmem a skrytou narážkou na doby novější zostřen jest. Na věži babelské, pokrmy, nápoji a dívkami hojně zásobené, kněží očekávají příchod boha svého. Když nejde, na radu nejstaršího kněze užijí všeho sami a dívky před svitáním svrhnou do propasti. — Dejanira se svou »tváří drze vyzývavou« podobá se spíše moderní nevěstce než hellenské heroině, právě tak jako její Herakles je spíše zženštilým světákem moderním než bohatýrem řeckým,

jenž útrapami a prací dobyl si Olympu a nesmrtelnosti. Jsme přesvědčeni, že Herakles, jak nám jej Sofokles ve Trachiňankách, neb Euripides v Alkestidě nebo ve svém Herakleovi šíleném líčí, tak jako Lichaa o skálu rozbil, že mu donesl od ženy Deianeiry šat krví Nessovou otrávený, že by tak i tuto chlípnici se tváří drze vyzývavou se vracející z objetí Nessova, byl popadl a vnady její o skálu roztříštil, nikoli pak, spatřiv ji nahou, »strhl ji v klín a v pláči líbal tvář jí, šíj a vlasy.« O tom svědčí Sofokleovy Trachiňanky v. 1064.—1068.:

ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγώς,
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν
ἐς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς ἴδω σάφα
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον ἢ κείνης ὁρῶν.

Dále vv. 1107.—1111.:

ἀλλ' εὖ γέ τοι τόδ' ἴστε, κἂν τὸ μηδὲν ὦ
κἂν μηδὲν ἕρπω, τήν γε δράσασαν τάδε
χειρώσομαι κἀκ τῶνδε. προσμόλοι μόνον,
ἵν' ἐκδιδαχθῇ πᾶσιν ἀγγέλλειν ὅτι
καὶ ζῶν κακούς γε καὶ θανὼν ἐτισάμην.

Ostatně nerozčilovaly nahé prsy ženské řeckého bohatýra tak jako moderního básníka. City zde proslovené náleží našemu básníkovi, nehodí se však Herakleovi. Vůbec nečiní dobře Vrchlický, pojímaje staré mythy ve formě doby pomakedonské, kdy zženštilá a zkažená obraznosť řecká bohům a bohatýrům přibásnila všecky neřesti, jež sama si vymyslila. I v tom spravujme se klassickou dobou literatury řecké, když ideal krásy vypučel ve květy nejsličnější, nikoli nahnilou bujností doby pozdější. — Herma mohla by stejně dobře slouti: »Večer na dobytčáku,« nebo: »Za měsíčku v houští vrbovém u vody blíž Olomouce nebo Hradce Králové.« To není život hellenských marathonomachů, jejž by nám Vrchlický rád podal, dovolávaje se stále Orfea, Homera, Hesioda, Aischyla a j.! Ostatně měl by Vrchlický z Platona znáti, že Afrodita hellenská byla dvojí: jedna πάνδημος čili sprostá a druhá οὐρανία, t. j. božská, nebeská, o jejímž významu vznešeném Vrchlický nezdá se míti dobrého ponětí. — Smrť Orfeova: »Smrť hrozná to a přece velkolepá!...« »To lepší přec. Nás uštve závisť slepá, | pak o to, co v nás velké jest a lidské, | i nad hrobem se rozum brousí mělký.« — Tak zle ještě není! Jsou ještě lidé, kteří upřímně o rozkvět umění se snaží. Ale domnívají se, že více prospějí, pověděli bez obalu pravdu, než jalovou chválou. — Ananké vyslovuje nadšeně Horatiova hesla: Od. I. 7. 30. sll. O fortes peioraque passi | mecum saepe viri, nunc vino pellite curas; | cras ingens iterabimus aequor. Od. I. 9. 13. sll. Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et | quem sors dierum cumque dabit, lucro | appone; nec dulces amores | sperne puer, neque tu choreas,... | aneb Epod. XIII. 3. sll. Rapiamus, amici, | occasionem de die, dumque virent genua | et decet obducta solvatur fronde senectus. — Berenike: effektní chvála Berenikina vlasu. Král vrátí se z vítězného boje. Jda večer od kvasu, zatouží po Berenice i spatří, že nemá svých krásných vlasů. Dověděv se, že vlasy svými, jež teď na nebi novou hvězdou planou, vykoupila mu vítězství, praví: »Chtěl bych raděj poražen zde státi | a skrývat pád svůj jeho (vlasu) rozvlněním.« — Gladiator velebí se za to, že pohrdaje životem, v němž málo ceny, chladně umírati umí. — Bianca: boháči požitek, lidu kostlivec a pokání. S ostrým sarkasmem přičítá se tato zásada politice kněží. — Ballada = sonet: Achmet, věře v neodvratnosť osudu, vypije klidně číši tráveniny, ač mu snem dána výstraha, by se chránil nevěrné ženy. — Romance = sonet: apotheosa všemohoucnosti lásky. Tristam jede s Isoldou po moři. Opojen jsa láskou, přeje si, aby jim s láskou věčné jaro kvetlo. Stane se tak, a Tristam po věky miluje Isoldu někde v říši kouzelné. — Hrob Merlínův opěvuje kouzlo lásky pohádkou o Merlínovi ve strom zakletém, an se probouzí při honbě lovců a šepotem milujících. — Arabský motiv: Láska mateřská nade všecko, i nad lásku manželskou. — Bůh: dojemnou příhodou ze života komediantského ukazuje se na prozřetelnosť božskou, jež nade všemi bdí a je chrání. —

II. Malovaná okna. Introitus: Srdce básníkovo podobá se chrámu, do něhož malovanými okny světlo vniká, plníc jej hrou barev. — Rozmary světla: Světlo vše oživuje láskou, jež nade vše plane z obrazu Maří Magdaleny.

— Svit měsíce: Chrám za tklivého svitu měsíce — odlesk věčného slitování. — Prapory za slavných služeb božích a za zvuků varhan, jakoby dumaly o zažitých válkách. — Znaky: Ze všech erbů (pánů českých) vyniká nejvíce erb kalicha, za nějž otcové mřeli; podoben jest srdci nadšením oplývajícímu. — Allegorie: Vše na světě marnosť, vše pomíjí, jako ty vločky z pampelišek rukou nemluvněte rozplašené. Hřích jest naším údělem a táhne za sebou smrť, jíž dříve nebo později podlehne. Pak okáže se marnosť všeho, až Božstvo, nehledíc na to, kdo jsme, jen skutky naše slyšeti a souditi bude. — Soud: proud světla halí svitem naděje a smíru všecko, i děsný obraz posledního soudu. — Poledne: Když lid vyhrnul se ze chrámu, básník počíná svou pobožnosť, »jen stále výš, jen k rozmachu a vzletu, | snad přece dojdem k neznámému Bohu!« — Reflexe: duše odkojená bujarým životem hellenským necítí se doma v mystickém světě křesťanském. — Postranní okno: Poustevníkům aspoň havrani chléb nosili, ale básník, eremita idealu, marně po něm touží a nedochází uznání. Zní to jako stesk neuznaného genia. — Te deum. Boha chválí všecko stvoření; člověk nepochopí vznešenosti stvořenstva a dívá se do něho »jak měsíc v chrám skrz okno malované.« — Sarkofagy: Vůkol dřímají v rakvích králové čeští a s nimi naše minulosť, kdežto venku rostoucí stavbou velechrámu nová doba, nový život se počíná. — Jak příjemně dojímá nás z péra Vrchlického každá, sebe menší vzpomínka na naši českou vlasť! — Felix culpa: uráží svou tendenčností. Říci: »Za malý hřích tam velký měli eden« nelze; lépe řekneš dle Miltonova svědectví: »pro malý hřích tam velký ztratili eden.« Co pak se dalšího týče: »had (měl) králíka — a biskup chleba z všeho,« inu — přejme mu toho chleba! — Okno nad oltářem světlem jasným zářící ve přítmí chrámovém, je symbol jasného veletoku pravdy věčné. — Alleluja ostrou protivou vytýká bídu světskou vedlé přepychu a nádhery chrámové. — Tradidit mundum disputationi eorum: Marně snažíš se prací dobyti pravdy a poznání: lépe učiníš, užiješli, čeho ti svět ve své kráse poskytnouti může, jak hoch, jenž honí se za motýlem, zapudiv starosti školské. — Hra barev: Světlo ve chrámě vše oživuje, jako láska ve světě vše budí k radostnému plesu života.

III. Básník a umění. Suum cuique: Dílo umělecké dáš nejlépe zase umělci; ten je nejlépe dovede oceniti. — Cíl umění. Pokračování vyměřují docela správně cíl umění. Jen třeba též chovati se dle toho. — Co dobrá báseň: krásně vypovídá úkol poesie ve verších: »Byť všecky (listy na stromě krásy) zvadly i vzdor naší snaze | a spadly dolů na poutníků nohy: | přec lehčej půjde se jim na tom sráze.« — První sochař mohutným dojmem vypisuje žal z nedostižitelnosti idealu uměleckého plynoucí nám, vězňům prostoru a času — Než začal jsem překládat »Ráj«: básník láskou k lidstvu a útěchou, že něco záslužného vykoná, dodává si odvahy k nesnadnému dílu. — Hnízdo: Básník myšlénkami svými nade všední klopot světa povznešený podobá se ptáčeti, jež ve hnízdě nad tunelem pěje, nedadouc se rušiti hlomozem vlaků pod ním uhánějících. — Siesta: Básník zmožený námahami povzbuzuje se k nové neunavné práci slovy: »Tvá siesta buď k nové práci brána, | však nebuď delší než stín o poledni, | než po slavíku kohout začne z rána. | Buď kratší, než se vystřídají stráže, | buď stužka jen, jež květy v celek váže, | jak Petr třešni — ty ji rychle zvedni!« — To promluvil Vrchlický upřímně, i přejeme mu z toho srdce mnoho let úsilovné a požehnané práce. — Rým: oslava rýmu. Jen že u Vrchlického rým není vždy tím »šperkem safírovým,« jak nahoře ukázáno bylo. — Po přečtení knihy »Na prahu ráje« chválí sílu a horoucnosť poesie Sládkovy. — Prší: připomíná Horatiovu píseň zimní: Od. I., 9. Vides ut alta stet nive candidum | Soracte. — Uspokojení: Se skromným uspokojením básník řadí své výtvory vedlé děl jiných veleduchův, ač slova »my velkých duchův epigoni malí« netřeba pojímati do slova o Vrchlickém. — Slečně Klementině Kalašově: Největší odměnou umění není uznání davu; než uměním samým pochopenu a oceněnu býti. (O. p.)

Pod praporem naděje. Historie. Složil *V. Řezníček.* „Libuše.“ matice zábavy a vědění č. 5.—6. V Praze. 1885. Str. 295.

»Druhdy horlivý kališník, nyní vlažný katolík Jiřík Brdyčka,« měšťan a punčochář ve Dvoře Králové, »do městské rady dostal se výhradně pomocí katolíků, k jejichž víře proto jen přestoupil a »bludu« (!) se odříkal, *a to opět jenom proto,*[1]) aby v městské radě mohl »trápiti« měšťana Beneše Sklenčku, který mu, jsa vdovcem, znejmilejší odloudil. Katolíkem srdcem ani smýšlením nebyl nikterak. Byl to muž bouřlivý, obětavý jinak a vůbec s každým zpátečnictvím a nerázností nespokojený, tak že mu — všeobecně »Rebelka« přezdívali (str. 32.). *Že* si pan Beneš jeho znejmilejší Babuši vzal, *to* se již před čtvrťstoletím událo. *Že* tak učinil jen ze sobectví — ne z lásky, ale pro smyslnou radosť (38.), *to* mu *musil* pan Brdyčka konečně odpustiti — — řekl o ni dříve nežli on její matce« (47.). Ale než odpustil, »umínil si celý svůj život pomstě Sklenčkovi obětovati, a nyní přicházeje do let kmet*cích*, pozoroval, *že ač* se — i víru svou — úplně protivnictví proti Sklenčkovi obětoval, *že* mu mimo nepěkná slova ani stéblo přes cestu vlastně ještě nepřeložil« (46.) . . ., »ale vášnivá, prudká povaha — připustiti *nechtěla,* aby *to* jako vlastní chybu uznal. Jeho zásadou v *tomto případu* bylo, že pan Sklenčka — neměl přicházeti« (! 47.). Za takové situace srdeční není divu, že Rebelka Brdyčka roku 1619. v sezení radů věnného města proti zvolení Sklenčkovu za pořadatele čety dobrovolnické k boji za krále Bedřicha Falckého ihned povstal a proti sokovi »se sypal: — Nesouhlasím. Zvolený je již ku provedení tak těžkého úkolu starý —« (35.). »Kdyby býval pan měšťan víře svých otců věrným zůstal, byla by volba neklamně padla na něho.« — »Prosím pány — abych nebyl podezříván, že špatně se ctí země smýšlím, že přes hranice šilhám.« — »Ale zrádně jsi přeběhl od víry domácí k víře cizí, k víře římské!« — »Věřte, já nikdy špatných úmyslů neměl« (36.). — »Zítra vrátím se opět k víře svých otcův a první tuto se hlásím, že potáhnu proti kterémukoliv nepříteli« (37.). — »Vstal opět starý primas: A na znamení, že nový ten prapor je pro nás praporem důvěry, dejme ho zhotoviti z látky barvy zelené a pro věčnou paměť nechť nám slove »p r a p o r e m n a d ě j e . . .« abychom na mysli majíce naději v lepší čas, utrpení . . . vytrvalostí překonali« (43.). — Rebelka »dnes vyvedl věcí dvé a žádnou dobře: na Sklenčku s hanbou útočil — a pak: do sezení jda, zavřel dceru Dorotku doma na klíč! Sklenčkův jedináček, Mikuláš, přišed pro tu okolnosť o rendezvous ve průjezdě, z bolu se ochmelil a s opičkou »docárav« (59.) se domů, »zaklábosil: Já, matinko, se dám naverbovati!« Ale »hnedlinko« (253.) se nedal! Rebelka Brdyčka totiž, »když si vzpomněl, že dceru doma zavřel, *tu* přímo letěl, aby obavy a strachy její nad *jeho* nepřítomnosti přetrhl (!). Proč ji vlastně zavíral.« — »To od té doby jsem takový satanáš, co jsem se tomu děkanovi do spárů dostal. Ale počkej, však já ti v nich déle nebudu!« A věru nebyl. Podobným přemýšlením bez ladu a včasného konce sklamaným seznal se v naději, »že snad pod správou Boha římského šťastnějším bude« (69.); došed tudíž na faru, »potutelnému a bezzubými dásněmi skřípajícímu (133.) i po německu klnoucímu« (31.) děkanu Bartoloměji Helldorfovi oznámil návrat k »víře otcův,« a hned potom návštěvou u kališnického mistra Víta Duška, muže venkoncem »idealného« — dokona opět mír, sílu, ba »jaro v srdce si vštěpil« (142.). Však nejen se svědomím, nýbrž i s Benešem Sklenčkou u Víta smířil se Brdyčka Rebelka — pro společný boj za práva a svobody země — vl. šlechty zbujnělé! Odtud za podnětu a pomoci výtečné matky, vlastenky paní Babuše také Mikuláš s Dorotkou se sblížil, nadobro oznal i vzal, když s praporem utekl zdráv z bitvy bělohorské, v níž Brdyčka jako korouhevník padl smrtí hrdinskou.

Vidíme již s dostatek povahu osoby hlavní i vznik a účel praporu, jenž V. Řezníčkovi vnukl záhlaví romanopisného pokusu: »Pod praporem naděje.« Dokonalý roman, najmě historický, chtějící býti imposantním obrazem určité doby — předpokládá u spisovatele nevšední fantasii básnickou, znalosť života a dějin podrobných, vyspělosť a povznešenosť

[1]) Jaký to sloh!

osobní nad choutky současných stran a zručnosť ve slohu poutavém. Jinak nevetvoří autor do díla krasoplodných podmínek niterných a zevní formy romanové: zajímavý, dovedně překvapivě splétaný děj, jasnou, stručnou, psychologicky správnou motivaci, význačnou charakteristiku povah životně-pravdivých, a sličnou i názornou líčeň situací rodinných i veřejných dle skutečnosti a spravedlivosti historické. Řezníček mnohým požadavkům zadosť nečiní. Thema »historie«: láskou dětí smířiti otce spornou láskou znepřátelené na přání manželčino a na popud občanské povinnosti k boji za práva vlasti — vděčné, byť ne úplně originalní thema tohle poskytlo spisovateli příležitosti ku projevu poutavých hnutí duševních ve dramaticky živých scenách kapitoly XI., XIV. a z části i XV. Ale kolik čtenářů pročte se tak daleko pro neuvěřitelnou rozvláčnosť, jalovosť i školáckou nesprávnosť v první půli díla?! Pěkné thema skladby zesíleno v účinnosti zápasem duševním v rozervaném nitru hrdinově — Rebelkově. Než, průběh rozporův a nesnází v citech a ve svědomí vylíčen tak nejapně a slohem vodnatým, že scestí autorovo pouze tendencí vysvětlíme, s níž manevruje, opřen o Víta Duška (137.) proti církvi katolické 17. věku — zastoupené pouze pasquilně líčeným děkanem Helldorfem. Typickou jeho povahu čtenář nutně si upovšechní na duchovenstvo veškeré, an spisovatel, dotýkaje se zlořádů ne z pragmatičnosti, nýbrž ze strannické tupivosti, nepodal za protilék postavu šlechetnou z téže církve, jak s aesthetickou i ethickou spravedlností činiti slušno i nutno jest.

† Jan A. Očadlík.

Psáno pod čáru 1875.—1885. Kresby satirické, humoristické i vážné *Fr. Heritesa.* II. V Praze. 1886.

Mistrnou ukázkou, kterak feuilletony v časopisech trvale mohou býti užitečny, ač toliko chvilková zábava zdá se jejich účelem, jsou Heritesovy črty »psané pod čáru,« jichž letos vyšel díl druhý. Provedena tu ponejvíce zásada »ridendo dicere verum,« pravdu to mnohdy trpkou, dosud činem cele neuznanou. Spíše mluví se nezřídka na prázdno naučenými frasemi o potřebě rozličných oprav ve příčině i vůbec společenské i duševní zvlášť — čímž hledí se nejen ukryti netečnosť, prázdnota a trestuhodně zaviněná niterná chudoba, nýbrž i zaskvěti se pomocí tohoto pozlátka na předním místě společnosti —; anebo s chladnou neúčastnou lhostejností pohlíží se na snahy ne bezprostředně směřující k vezdejšímu chlebu, nebo konečně zařízen život dle starších nezrušitelných prý tradicí, jež nedopřávají světla čilému pokroku. Na typy těchto druhův upletl si Herites svižný bičík perné satiry, jímž bez milosti šlehá slabé stránky společnosti nájmě české tak řízně a dovedně, že neli pěkné předsevzetí polepšiti se, tož hlubší stopy ve čtenáři zanechá jistě. Tu třeba jen čísti: »Pan Franc ze zámku,« »Přátelé literatury,« »Ježíšek v čísle ***,« »Domácnosť pana Záslužného,« »Houžvička II.« Žahavé ostinky roztroušeny četně též ve kresbách věnovaných humoru, kdež spisovatel nabírá si lidské slabosti více ovšem vybraným vtipem, než komikou zápletek, v nichž Heritesovi vůbec méně se daří. Jediným slovem třebas i v závorce, jedinou poznámkou na pohled vedlejší upozorněno na mnohou nesrovnalosť, jinde opět myslivosti čtenářově ponecháno, vyvoditi si poučení a důsledky — »myšlénky a činy,« dojemné »za synem v městě« — nikoliv ovšem v neprospěch záliby. Charakteristika osob vystižena několika rysy, z proudu života šťastně zachycenými, až do jemných odstínů. Vše podáno mluvou celkem správnou téměř všude rozmarně a žertovně, lehkým, příjemným tonem, jenž však i zvážněti umí, a jadrně, ba vroucně skoro uvažovati o společenských povinnostech české dívky za příkladem polských žen — »vážná kapitola« — a o svatém povolání české matky vzhledem k výchovu dorostu (str. 153.). Na konci vhodně podán ideal reformatora, v němž soustředěny jsou intence autorovy zřetelem k ryze českému, slovem i činem se jevícímu způsobu života.

Ostatně odečteli se nenový, u Heritesa často užívaný motiv (tetička — strýc — synovec), dlužno přisvědčiti autokritice spisovatelově (str. 43.): »Bojovali jsme statně a s přesvědčením. Zajisté použili

jsme svědomitě každé příležitosti, abychom zaryli se vrtavě do slabizny čtenářovy laskavosti, s prospěchem vyhledali jsme mnohou Achilleovu patu jeho výtečnosti a štípli jsme do ní s úsměškem kleštěmi své satiry.«

Inicialky a vignetky B. Kutinovy nesrovnávají se mnohdy s obsahem. *V. K.*

Zábavy večerní. Red. *V. Pakosta.* Ročn. VI.

Číslo 3. obsahuje povídku *Kraszewského:* »Jak se pan Pavel ženil a jak se oženil.« V překladu J. T.

Dva staří mládenci, pán a sluha, žijí v poměru velmi kollegialním. Oba jsou rozhodnými nepřátely žen. Zvláště sluha Kašpar střeže okem argusovým svého pána, by se mu nezpronevěřil. Jsou sice poněkud způsobů hrubých, ale oba srdce zlatého. Leč osud s nima si zahrál rozmarně. Pavel upadne v sítě lásky a moci její neodolá. Za ním následuje sluha Kašpar.

Děj oplývá humorem a množstvím scen, plných dramatické živosti. Líčeň povah provedena onou dovedností, jaká je hodna jen mistra Kraszewského. — Překlad plynný, ač někde volba významu příliš ostře volena. Číslo toto jest ozdobou VI. ročníku.

Číslo 4.: »Ve stínu posvátného praporu.« Napsal *Otto V. Pitra.*

Jest to ušlechtilá, prostinkého děje povídka z doby Soběslava I. Ješek, jinoch pln lásky k Bohu a vlasti, stane se velitelem zástupu pána kouřímského, který táhne na pomoc svému knížeti. V dědině jeho Vrbčanech vyzvednut knížetem prapor sv. Vojtěcha, a Ješek stane se jeho nositelem. Svedena bitva u Chlumu, kde pod záštitou sv. Václava slavně Soběslav zvítězí. — Skrovná knížka proniknuta je hlubokou vroucností a úctou ke svatému Václavu. Mluva květnatá.

Číslo 5.: »Bouře v horách.« Povídka, napsal *Boh. Brodský.*

Děj z pohnuté doby panských práv. Nevyniká sice originalností, ale čtenáře zajme. Do Nížkova přijedou dragoni, aby vytrestali vzdorovité sedláky. Důstojník jejich, Hynek, bydlí u rychtáře, do jehož dcery se zamiluje. Rychtář staví se v čelo hnutí. Tím zamilovaný důstojník octne se mezi dvěma proudy: povinností a láskou. Povinnosť vítězí, ale láska přichází do nebezpečí. Povstání je prozrazeno a hrdinský rychtář zaplatí svou smělosť životem Tím i láska vezme za své. Neboť otec, maje v podezření je ze zrady, s kletbou umírá. Hynek pro nedržení kázně sesazen a potrestán. Maruška se provdá později za jiného.

Že spisovatel ku škole Třebízského náleží, patrno z každé řádky. Někde zbytečné úvahy děj zdržují. Konec působí disharmonicky. Jinak povahy vykresleny jsou dosti trefně.

Tím ukončen běh VI. ročníku »Záb. več.,« jichž působení nelze než chváliti a vřele všem milovníkům zdravého a poučného čtení odporučovati. *V. D.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Nedávno zřízena zde „Maškova škola slovanských jazyků,“ v níž přednáší o slovinčině spisovatel Jan Lego četnému posluchačstvu, v němž jenom učitelův a učitelek je na 70. „Lublaňský Slovan“ přináší zprávu, že vděční Slovinci v odvetu za to zřídí školu českého jazyka. O vzájemnosti pak československé se dovídáme, že banka „Slavie“ darovala „Slovinskému spisovatelskému družstvu“ v Lublani 200 zl. a „Družstvu sv. Cyrilla a Methoděje“ též 200 zl., mimo to z různých míst přispěno na slovinský Národní dům. Aby vykvetlé přátelství československé ještě více bylo zpečetěno, chystá se veliký výlet z Čech a Moravy do Lublaně, za kteroužto příčinou utvořil se již v Praze zvláštní komitet. — Naše Národní divadlo pěstuje zase nyní pilně vzájemnosť českopolskou. Zvonivý hlas našeho polského hosta Mierzwińského došel plného uznání, a paní Teresie Arklová, dramatická pěvkyně divadla polského, dodělala se znamenitého úspěchu ve zlatém domě našem, i lze očekávati, že bude přijata do sboru hereckého v Národním divadle. Ke vzájemnosti českopolské ještě dodáváme, že osvědčený spisovatel a přítel Polákův, Eduard Jelínek, odcestoval právě do Krakova, by

vedlé jiných záležitostí pátral po svazku básní polských Bol. Jablonského, které on po sobě neuveřejněné zanechal. — Že také s jinými kmeny slovanskými vejdeme brzo ve spojení platné, doufáme tím více, ježto se právě utvořil v Praze „Českoslovanský spolek,“ věnovaný všem zájmům slovanským; bude podporovati slovanskou literaturu, Slovany v Praze žijící a pod. — Přednášky před nějakým časem tak hojně rozvinuté v Praze teď utuchly. Nastala doba výletů, národních slavností a sjezdův. Akademický „Bazar historický“ na Žofíně přivábil do krásného sálu četnou intelligenci pražskou a svému účelu prospěl znamenitě; předně tím, že čistý výnos, na akademický dům věnovaný, byl neobyčejně veliký, a za druhé, že hnuto bylo silněji myšlénkou akademického domu, která od samého studentstva chladně jen pěstována byla. Teprve nyní zdá se, že akademikové těsněji přilnuli k myšlénce vlastní, a bylo by věru záhodno, aby při svých zábavách a podobných podnicích pamatovali častěji na svůj účel. — Začátkem tohoto měsíce odbýval se v Praze sjezd ochotníků českomoravských a zároveň na ostrově Benátkách veliká slavnosť ve prospěch Ústřední Matice, při čemž prodával se pamětní list „Karlín“ jakožto slavnostní číslo „Našich Besed,“ obsahující na první straně podobiznu horlivého pořadatele slavností karlínských, p. Hofa. — O svatodušních svátcích plnila se Praha venkovskými professory středních škol, kteří se tu sjeli za paedagogickými záležitostmi. Pozoruhodna jest výstava školská, v české realce umístěná. Sjezd byl zahájen přátelským večerem na Žofíně dne 12. t. m. Jakkoli byla nálada výtečná a návštěva znamenitá, přece neměl večer tento onoho zvláštního rázu, jaký jsme od něho očekávali dle slibných zpráv z novin. Mimo hudební kapellu a pěvecké kvartetto nebylo žádného programu. Ve společnosti tak vzdělané a vzácné byla by se dala pronésti mnohá krásná myšlénka a byla by se bývala ráda vyslechla od vděčného obecenstva. — Z uměleckého světa lze uvésti jako dobrý podnik „Domácí obrazárnu Světozora,“ ve které budou vydávány nejlepší obrazy malířů českých, slovanských i cizích, ve zdařilých reprodukcích. První číslo přináší reprodukci Brožíkova proslulého „Pěvce ballad,“ Ženíškovu z pražské umělecké výstavy známou „Krasavici,“ půvabnou „Báchorku“ od Kuna barona Bodenhausena a výtečný náladový obraz „Opuštěný mlýn“ od slavného ruského krajináře A. A. Kyselova. — Rádi bychom pronesli též mnohé pěkné slovo o naší produkci literarní, ale, bohužel, v každém snad jiném umění národnímu citu nebo praktickým potřebám lidu se více vyhovuje, nežli v literatuře. Místo originalních, nových, praktických myšlének vězíme ještě stále v jednotvárnosti, a tak se stává, že mnoho stejných podniků na vzájem si vadí. Jen jeden skrovný a vedlejší příklad uvádím: z belletristických a zábavných sbírek a knihoven vycházejí v Praze dnes tyto: 1. Matice lidu. 2. Libuše. 3. Přítel domoviny. 4. Ottova Laciná knihovna národní. 5. Šimáčkův Sborník illustrovaných romanů. 6. Kobrova Ústřední knihovna národní. 7. Ottova Salonní bibliotheka. 8. Šimáčkova Kabinetní knihovna. 9. Kobrova Národní bibliotheka. 10. Urbánkova Knihovna pro lid. 11. Hynkova Rodinná bibliotheka. 12. Vilímkovo Zábavné čtení. A nyní ptáte se, kolik je bibliothek poučných, prostonárodních? — ani jedna! *M.*

(O.) Boj proti knihám **„Dědictví maličkých,“** jak již řečeno, namířen z protivného tábora proti katol. duchovenstvu, jež jest fakciosům v Čechách trnem v oku, poněvadž nehoví jejich touhám, a odtud přešel do nepřátelského tábora lžiliberalistů, kteří rovněž nemohou na jméno přijíti tomu, co z katolického tisku vychází. Ten nesmírný počet, ty tisíce děsí nepřátely ty, proto hned se chápají příležitosti odsouditi „D. m.,“ což se nejméně daří.

„Dědictví maličkých“ však nevchází do boje za svůj účel, za své snahy poprvé. Roku 1879. vydány stručné dějiny, nazvané „Po 20 letech,“ kde se dočítáme, že již s mnoha stran bylo proti „D. m.“ brojeno.

Správa „D. m.“ v § 15. obrací se k duchovním správcům a vychovatelům mládeže. „Každý pak učitel nebo podučitel, kterýž by se toho „Dědictví“ otcovsky ujal a během času nejméně 30 údů získal, slouti bude jménem čestným „Opatrovník D. m.,“ jemuž se dovoluje, cokoli by ku prospěchu „Dědictví“ za dobré uznával, správě k povšimnutí ponavrhnouti,“ neboť tato „se důvěřuje (dle § 16.) v každého učitele i podučitele, že rád bude prostředníkem mezi žactvem a „Dědictvím,“ vklady přijímaje a franko zasýlaje.“ Ač mnoho takových opatrovníkův a příznivců „D. m.“ mělo, přece k § 16. v dějinách dotčených přičiněna poznámka (str. 129.): „Bohužel nastala při odloučení školy od církve nápadná chladnosť v učitelstvu, anož namnoze se do-

mnívalo, ba ponejvíce obávalo, že by mu c. k. školní úřadové vykládali ve zlou, když by k rozšíření „Dědictví,“ církevním úřadem spravovaného, napomáhalo“ (!). Proto také (dle § 15.) „dovoleno i neučitelům (civilním osobám) sbírati vklady a obstarávati zápis dítek, rodů, bibliothek atd., když by duchovní správcové nebo učitelé prostřednictví takové na se vzíti nechtěli.“ Na konec však podána naděje, „že ta nemístná řevnivosť, bylali jaká, s pomocí boží pomine a opětné spříznění školy s církví ve prospěch řádného a jediné možného, rozumného vychování nastane“ (str. 130.).

Jako veškero školství netušený doznalo r. 1868. převrat, tak také na „D. m.“ nový učiněn útok. Dějiny zmíněné podávají o tom zprávu na str. 139. a 140. Když škola z péče církevních zřízenců byla vymaněna a světské vládě podřízena, „proud nepříznivý strhl také i některé naše (píše ředitel kan. J. A. Šrůtek) podílné knížky do přísné, černě posuzující kritiky, o kterouž lichotivci, chtějíce se tu a tam zalíbiti, teprve po sedmi letech škodolibě zasadili; vzdor tomu, že konference učitelská v Praze r. 1875. všecky knížky „D. m.“ (č. 1.—19.) pro školní bibliotheky schválila (tudíž i 19. podíl „Chudý boháč“ od *Petra Kopřivy*), hnáno roku 1877. útokem na *Haklův* „Život sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methodia,“ aby z bibliothek byl vyloučen, an prý utrpení jejich s protivné strany hlásati se nesmí.“

Jako tyto a jiné boje proti „D. m.“ jenom rozmnožily počet údů, tak podobně i nyní. Takové dědictví se nedá jenom tak sfouknouti urážlivou, pohanlivou lokálkou, „D. m.“ má skvělou minulosť, neocenitelné zásluhy. Není úlohou naší psáti dějiny jeho, připomínáme toliko, že vyznamenáno bylo na výstavě v Paříži r. 1867., že J. V. cís. a kr. korunní princ Rudolf a J. V. arcikněžna Gisela za údy jsou zapsáni, že sv. Otec Pius IX. plnomocné odpustky pro údy „D. m.“ udělil, podpory hmotné na mnoha stranách „D. m.“ se dostalo, že Moravan Šebestian Kubínek dne 22. listopadu 1860. odvedl od údů, na Moravě vyzískaných, 1013 zl.

Kdyby i těchto všech uznání nebylo, nejhlavnější zásluhou jest, že ročně na tisíce dobrých, mravných a vlasteneckých knih rozšířeno i do takých míst, kamž mimo kalendář nikdy by se kniha nedostala. Toť užitek a prospěch nejlepší. Kdyby knihy ty nebyly dobrými, proč by na sta škol v Čechách a na Moravě během r. 1884. a 1885. žádalo o všechny výtisky a veřejně v novinách správě „D. m.“ díky vzdávalo?[1] Vždyť známo snad, že c. k. okresní školní rada v Táboře („Po dvaceti letech“ str. 140.) uznala potřebu knížek „D. m.“ pro všechny bibliotheky v okresu, a požádala o 52 výtisků veškerých čísel. A kolik knih těch dočkalo se několikaterého vydání, a to nejen v „D. m.,“ ale i v jiných knihovnách („Škola mé štěstí“ od *K. Světlé* u Urbánka), kolik jich bylo přeloženo do cizích jazyků („Kaplička pod lipami“ od *J. Ehrenbergra*), avšak nejlepším ospravedlněním je, že údů stále přibývá, knihy z „Dědictví“ docházejí obliby. *Al. Dostál.*

V odborech **Národní jednoty pošumavské** konány r. 1886. hojné přednášky, z nichž některé zaznamenáváme. Přednášeli: 2. ún. v Malšicích před. *P. Viktorin Foitlík* „o četbě dobré a špatné;“ 7. ún. v Černici *J. Otruba* z Č. Krumlova „Dějepisné paměti Černice a okolí;“ 14. ún. ve Slovenicích *J. Adamec* „o dějinách rodu Rožmberského;“ 28. ún. v Ostřekově prof. *H. V. Tůma* z Domažlic „o blahobytu národním a o účelu Národní jednoty pošumavské;“ 14. bř. ve Starém Sedle *Fr. Koral* „o vývinu umění dramatického;“ 2. kv. v Němčicích u Netolic bohoslovec *Václav Zwifelhofer* „o důležitosti čtení,“ ve Skočicích právník *Josef Konvička* „o dějinách českých z doby nejstarší,“ medik *Fr. Dvořák* „o Václavu Beneši-Třebízském.“

Jednota československá zove se nový spolek, který se ustavil 8. května v Praze za tím účelem, aby pěstoval literarní vzájemnosť slovanskou, zakládal knihovny, zejména velikou slovanskou v Praze s přispěním více spolkův, obstarával korespondenci do listů zahraničních, podporoval chudé slovanské studentstvo v Praze, pořádal veřejné přednášky nepolitické atd. Ve valné hromadě zvolen starostou *Dr. Vašatý*, do výboru pak: *Dr. Pavel Durdík, Dr. Jos. Herold, Jos. Holeček, Jos. Kalaš, K. P. Kheil, A. Patera, Dr. J. L. Píč, R. Pokorný, J. Teige, E. Valečka, J. Sokol, J. Tůna, Fr. Tajrich;* za revisory účtů: *A. Filcík* a *J. Neff.*

Spolek akademiků „Jizeran“ dle zprávy jednatelské, přednesené ve květnové valné hromadě, čítá 6 členů čestných, 71 zakládajících, 23 přispívajících a 59 činných. Během tohoto pololetí uděleno podpor 66 zl. Knihovny založeny 3, a sice v Šumburku 128 děl, ve Plavech 139 děl a ve Fridštejně 100 svazků; čtvrtá knihovna pak opravena a přeložena z Bosně do Dolní Sytové. Na zakoupení nových knih, na vazbu a výpravu knihoven vydáno ze spolkové pokladny 99 zl. 60 kr. Jmění spolkové obnáší celkem 136 zl. 45 kr., a sice 100 zl. základního, 26 zl. 85 kr. vydajného jmění a 9 zl. 60 kr. přednáškového fondu.

[1]) „Dědictví“ darovalo knihovnám školním jistě knihy pod tou podmínkou, by nepřijaté byly navráceny; ty by byly nejlépe před prachem a zapomenutím zachráněny ve knihovnách farních.

„Detvan," slovenský spolek v Praze. 11. června ref. *Bencúr* o romaně Tolstého „Vojna i mír," *Kostolný* o nejnovějších historických spisech Sasinkových.

Akad. čten. spolek pražský 25. kv. ve schůzi vyjádřil dík obrancům RK. a Z.

V Lit. spolku v Telči 23. kv. předn. prof. *L. Čech* „O útocích na pravosť obou rukopisů."

V libensko-karlinském Budči 5 června předn. okr. insp. *Ant. Madiera* „O kulturním významu Ruk. Králov. a Zelenoh."

V Umělecké besedě 22. května četl *J. Holeček* některé ukázky svého překladu „Kalevaly."

Lit. spolek kolínský v jedné schůzi pojednával o spisovatelských zásluhách *Dra. Josefa Durdíka* a vyslovuje jemu přímo díky za dosavadní zásluhy v oboru filosofickém a jazykovém, požádal zároveň, aby 2. díl Poetiky co nejdříve vyšel.

II. Smíšené.

Mickiewiczův „Pan Tadeusz" vyšel nyní také v anglickém převodu: Master Thaddeus, or the last Foray in Lithuania, by Adam Mickiewicz. Transl. from the original by Maud Ashurst Biggs

Osvědčeni o pravosti RK. ve „Hl. N." podáno dále od *Čenského, Maška. Masaryk* žádal po akad. senatu, aby zavedeno bylo proti *Tomkovi* disciplinarní vyšetřování pro jistý výrok jeho v osvědčení onom, jímžto *M.* se cítil uražena. — „Slov. Pohľady" píší o věci v č. 5. na str. 119.: „Radili by sme ponechať vec tak jako pravotu Macphersonovu [Ossian.]. Nik nemôže človeka prinútiť ku viere na pravosť, jestli sám má pochybnosti. Do čista nepride sa nikdy. Macpherson nie je posiaľ ani dokázaný ani podvrátený; mládež a ľudia ducha nestarajú sa o to, ale kochajú sa v krásach Ossiana. Čo je v Rukopise skutočne poetické (bez pozlátky stariny), to zostane v pamäti a srdcich ľudských."

Překladatelství v literatuře charvatské pěstuje se pílí neobyčejnou. Tak v Záhřebě letos vyšly nedávno překlady z klassiků řeckých a římských (od Kostiće), ze Silvia Pellica (od Deželiće), z Puškina (od Dimitroviće-Kotoranina), ze Shakespearea (od Trnského a Šenoy), z některých spisovatelů německých a francouzských.

Uherský překlad všech spisů Turgeněva počal nedávno vycházeti v Pešti.

V pozůstalosti **Sigfrida Kappera,** který 7. června 1879. v Pise ve Vlaších zemřel, jest rukopis „Car Lazar," objemné dílo básnické, spracování díla jeho německy vyšlého. Před svým odjezdem do Italie četl z rukopisu některé ukázky v „Umělecké besedě."

Povídky **Sv. Čecha** přeloženy v srbské „Národní bibliothece."

Zenon Przesmycki (**Miriam**), známý překladatel básní Vrchlického („Duch a svět" atd.) do polštiny, uchystal převod bez mála všech větších básní Čechových, mezi nimi „Evropy," „Hanumana," „Petrklíčů," „Ve stínu lípy" atd.

V. Z. Koscialkowska chystá k tisku českou antologii.

Básně **Bohdana Zaleského** hodlají vydati souborně synové jeho v Paříži.

V Srbsku vyšlo dle úředního seznamu r. 1883. 708 děl, mezi nimiž jest 52 periodických; 496 bylo jich tištěno písmem cyrillským.

Padesátá ročnice proslulého **Gogolova „Revisora"** byla dne 2. května oslavena skvěle v Petrohradě v divadle alexandrovském. V pozadí jeviště bylo poprsí slavného spisovatele uprostřed květinové dekorace. Na stupních pod ním stáli herci v kostymech a maskách nesmrtelné veselohry. V popředí stála skupina spisovatelů, píšících pro divadlo a o divadle: Potěchin, Grigorovič, Suvorin, Polonskij, Plečejev, Avdějov aj. Na to přednesena příležitostná báseň, oslavující humor Gogolův, „smích všem viditelný skrze neviditelné slzy." Slavnosť zakončena představením „Revisora."

Srbský nový list illustrovaný, psaný písmem cyrillským, počal vycházeti v Serajevě.

Petr Lavrovskij sepsal novou studii o italské legendě o sv. Cyrillu a Methoději.

Turgeněv mimo díla ruská napsal též francouzsky novellu: „Un Incendie en mer," která vyšla mezi překlady posledních děl jeho vloni v Paříži.

III. Životopisné.

Ant. Baum (Rozhl. 1. 2.).

A. S. Budilovič, jenž přednášel slov. filologii na universitě varšavské, povolán za professora slavistiky do Petrohradu na místo V. Jagiće.

Al. Lvovič Djuvernua (* 1838., † 1886.; Slov. Sb. 6.).

Pěstouni **Gogolovi** (Slov. Sb. 6.).

Dr. J. U. Jarník (Zl. Pr. 26.).

List **Jana Kollára** Janu Kádavému (Slov. Pohl. 5.).

Ivan Krylov (H. Mejsnar: N. L. 142.).

J. J. Křičenský (Sv. 26.).

Co milenka **Máchova** vypravuje (J. L. T.: Hl. N. 127.).

Máchova Lori (Arbes: Ned. L. 2. kv.).

Eleonora Šomkova (Turnovský: Sv 25.).

Dr. A. Muka (* 1854.; Černý: Zl. Pr. 23.).

A. Nesvadba (Zl. Pr. 25.; Sv. 26.).

Nejpřednější současný dramatik ruský, **Ostrovskij,** jehož některé veselohry též do češtiny přeloženy, zemřel ve věku 63 let.

Frant. Palacký (F. H-ová: Věstník 22.).

Jan Nep. Ign. Rotter (* 1807., † 1886.; T.: Zl. Pr. 24.).

Ludvika Rottova (Sv. 26.).

Julie Šamberková (Arbes: Rozhl. 1. 2. sl.).

K. V. Schembera, syn A. V. Šembery, kritik novin „Neues Wiener Tagblatt," zvolen nedávno předsedou německého spolku spisovatelů „Concordia" ve Vídni.

Karel Šimanovský (J. V.: Hl. N. 119.).

Josef Šmidinger (* 1801., † 1852.; Blokša: Hlas 183.).

A. Vávra (Novotný: Zl. Pr. 25.).

Jaroslav Věšín (V.: Slov. Pohl. 5.).

Dr. Zikmund Winter (Kutnoh. L. 43.).

Václ. Zelenému hodlá Umělecká beseda zasaditi pamětní desku na rodném domku jeho v Borové u Něm. Brodu.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Ke sporu o Rkk. (Vlasť 9. sl.).

Prusík, O filolog. námitkách proti RK. a Z. (Osv. 6.).

Stoklasa, Material k chemickému prozkoumání rukopisů Kr. a Z. (N. L. 137.).

Šuran, Jak smýšlejí O. Miller a A. Gilferding o RK. a Z. (Sv. 25.).
Die unechtheit der Königinh. u. Grüneb. Hs. (Allg. Ztg. 102.).
Bačkovský, O básnické činnosti K. A. Vinařického (Obz. 11.).
— O národnosti české za let čtyřicátých (Chrud. N. 46.).
— Slovo k nářkům spis. českých ve příč. hmotných pom. (Rozhl. l. 2.)
Chalupa, Z Nerudovy činn. lit. (Rozhl. l. 2.).
Durdík P., Úspěchy ruské literatury v záp. Evr. (Sv. 25.).
Hlavatý, O socialní otázce (Čas. kat. duch. 4.).
Hrubý, Kult básníků starověkých (Lum. 16. sl.).
Hudec, Jihoslovanské listy (Rozhl. l. 2. sl.).
Lisec, O nár. obrození lužických Srbů (Kv. 6.).
Máchal, O národní písni polabských Bodrcův (Slov. Sb. 6.).
Michovský, Censura a svoboda tisku v Čechách (Hl. N. 141. sl.).
Petrmíchl, Volné listy o spolku lit. v Plzni (Klat. L. 23.).
Zoubek, O theol. polemikách Komenského (Č. Č. M. 1.).
Výkoukal, Z naší novější belletrie (Hl. N. 126.).
Literarní působení Karla Havlíčka Borovského (Kutnoh. L. 45.).
Zpráva o prvním časop. českém „Holubici," vydaném r. 1846. (Op. Týd. 38.).
Carrière, Das schöne u. d. zweck i. d. kunst (Ggw. 17.).
Cristaller, Realistisch-kritisches zur lyrik (Mag. 20.).
Jonas, Über die dichtungen der gegenwart u. ihre vorliebe für krankheitsschilderungen (Mag. 19. sl.).
Lector, Wereschagin als schriftsteller (Ggw. 18.).
Münz, Leo XIII. als dichter (Uns. Zeit 5.).
Die stellung d. bisherigen philosophie zur gesch. (Hist.-pol. Bl. 97. 9.).
Spanien in wissenschaft u. nation. litter. (Hist.-pol. Bl. 8.).
Leroy-Beaulieu, La séparation de l'église et de l'état (Rev. des deux mondes 74. 4.).
Bouillier, Y a-t-il une philosophie de l'histoire? (Rev. philos. 4.).
Soerensen, Le Mahâbhârata (Rev. crit. 14.).
Lewin, The Life of Longfellow (Acad. 727.).
Longfellow's Life (Athen. 3051.).
Braga, La sociologia moderna (Rivista di filos. sientf. 3.).
Giachi, La Pietà presso gli antichi Romani (Nuova Antol. 8.).
Un nuovo libro sul „sillabo" (La Civ. catt. 860.).

V. Díla posouzená.

Arbes, K. H. Mácha (Ruch 17.; Vykoukal: Rozhl. l. 2.; B. Č.: Nár. L. 153.).
— Ethiopská lilie (Ruch 14.; Kvapil: Kv. 6.).
Asnyk-Kvapil, Poesie (Ar.: Sv. 23.; R.: Slov. Sb. 6.).
Bartoš, Dialektologie moravská (J.: Slov. Sb. 6.; Blažek: Lit. L. 11.; Šťastný: Hl. l. 7.).
Belov, Ze života bulharského (A.: Nár. L. 159.).
Bohuslav, Na cestách životem (Tichý: Lit. L 11.).
Dvorský, Zuzana Černínova z Harasova (Sb. hist. 2.).
Herites, Psáno pod čárou II. (B. Č.: Nár. L. 144.; Drbohlav: Vlasť 9.; M.: Lit. L. 11; Kubíček: Hl. l. 7.).
— Maloměstské humoresky (Lux: Vlasť 9.).
Heyduk, Zaváté listy (Ruch 14.).
Hovorka, Nová sbírka prací belletr. (Vítězný: Lit. L. 11.).
Jelínek, Črty litevské (A.: Nár. L. 156.; Ruch 17.; Vykoukal: Rozhl. l. 2.; as.: Ned. L. 9. kv.).
Jirásek, Psohlavci (Čermák: Rozhl. l. 2.).
Kaminský, Kresby (Šnajdauf: Rozhl. l. 2.).
Krásl, Arnošt hr. Harrach (Sb. hist. 2.; Vacek: Čas. kat. duch. 4.).
Krylov-Mejsnar, Bajky (Ruch 15.).
Kryštůfek, Cesta do Egypta a sv. země (Red. Čas kat. duch. 4.).
Krystůfek, Dějiny XIX. století (Sb. hist. 2.).
Kulda, Posvátná kazatelna (Kyselka: Čas. kat. duch. 4.).
Kyselka, Učebnice kat. náb. (Vondruška: Čas. kat. duch. 4.).
Letošník, Osnova a postup vyučov. dle Kom. (-aue-: Lit. L. 11.).
Lier, Novelly (Čermák: Rozhl. l. 2.).
Lužická, Chlumy I. (Vítězný: Obz. 11.)
Masaryk, Základové konkr. logiky (Vychodil: Hl. l. 7. sl.).
Miřiovský, Nové básně (B. Č.: Nár. L 146.).
Neruda, Poetické besedy (Степовичъ: Извѣст. Спб. сл. благ. общ. 2.).
Pek, Obrazy z paedag. cesty (Dostál: Hl. l. 7.).
Pakosta, Otcové a děti (Red.: Čas. kat. duch. 4.).
— Zábavy večerní (Drbohlav: Hl. l. 7.).
Podlipská, Láska a nenávisť (-aue-: Lit. L. 11.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka (Ruch 17.).
Rezek, Sborník historický (Zl. Pr. 23.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Očadlík: Hl. l. 7.).
Sasinek, Záhady dějepisné I. (Tenora: Hl. l. 7.).
Srb a Tadra, Památník pražského „Hlaholu" (Novotný: Ned. Listy 16. kv.).
Thomayer, Úvod do drobné praxe lékařské (Pečírka: Nár. L. 161.).
Tomek, Nowější dějepis rakauský (Sb. hist. 2.).
Třebízský, Sebrané spisy (Tichý: Lit. L. 11.).
Šembera, Dějiny středověké (Sb. hist. 2.).
Vrchlický, Soud lásky (M. A. Š.: Sv. 24.; Ruch 15.; Smital: Ned. Listy 16. kv.).
— Svatá Ludmila (Novotný: Zl. Pr. 22.).
— Rabínská moudrosť (š.: Nár. L. 137.; Posel ze Sušice 16.; Turnovský: Hl. N. 139.).
Vrchlický-Grün Gedichte (Kv. 6.).
Zeyer, Čechův příchod (Zl. Pr. 22.; p.: Sv. 26.; Ruch 14.; B. Č.: Nár. L. 139.; K.: Rozhl. l. 2.).
České školství v nové době (Verner: Kom. 25.).
Národní kalendář Steinbrennerův (Š.: Lit. L. 11.).
Sborník illustr. romanů (Č. Východ 46.; Posel ze Sušice 16.).
Sněmy české od l. 1526. až po naši dobu (vyd. kr. č. archiv zemský. Sb. hist. 2.)
Z ruského a polského písemnictví (Chalupa, Kvapil: Rozhl. l. 2.).

VI. Knihopisné.

Lustig, Na cestu životem.
Patera, Svatovítský rukopis. Pr.
Planský, Jak univ. prof. Masaryk rozebírá lyrické básně RK.
Bełcikowski, Ze studyów nad literaturą polską. Warsz.

Chmielowski, Adam Mickiewicz. Zarys biograficzno-literacki. Warsz.
Maržik, Jana Amosa Komenskoga Informatorijum za šk. materinsku. Zagr.
Цвѣтаевъ, Изъ исторій иностранныхъ исповѣданій въ Россiи въ 16. и 17. ст. М.
Dietrich, Die einheit der wissenschaft. Hamb.
Ehlers, Bilder aus dem leben des Ap. Paulus. Frkft.
Eucken, Die philos. d. Thomas v. Aqu. u. die cultur d. neuzeit. Halle.
Metz, Üb d. wesen u. wirkg. der tragödie. Berl.
Müller, Polit geschichte d. ggwt. Berl.
Schmidt, Slavische geschichtsquellen z. streitfr. üb. d. ius primae noctis. Posen.
Schweitzer, Gesch. d. skandinav. litt. 1. Leipz.
Westphal, Griech. harmonik und melopoeie. 3. aufl. Leipz.
Hansen, Illustreteret dansk litteraturhistorie. Kjobenh.
Ducros, Henri Heine et son temps. Par.
Dufort de Chaverny, Mém. sur les règnes de Louis XV et Louis XVI et sur la revol. 1. 2. Par.
Laporte, Histoire et Littérature bibliques. Par.
Rambaud, Hist. de la civilis. franç. 1. Par.
Amberst, The history of cathol. emancip. 2.
Bascom, Problems in philos. New-York.
Bolton, Social studies in Engl. Boston.
Irvine, The symmetry a. solid. of truth. 1. Lond.
Kitton, Dickensiana; a bibliogr. of the liter. relating to D. Lond.
Stephens, A history of the french revol. Lond.
Williams, Engl. letters and letter writers of the 18. cent. Lond.
Dal Ferro, Dei principî morali e relig. n. traged. di Sofocle. Bol.
Ferrini, Saggio su le rime amor. di Tasso. Perug.
Vaccaro, La lotta per l'esistenza e i suoi effetti nell' umanità. Roma.
Garnelo, El hombre ante la estética. 1. Madr.
Lorenzo, Shakesp., Byron y Chateaubr. como modelos de la juventud literaria. Madr.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(Č. d.) Četba, jak vůbec studium má působiti na rozvoj mohutností duševních, ušlechtění srdce, rozumného utvrzení vůle, zaopatřujíc nás při tom jistou zásobou vědomostí; neboli četba jako vůbec vzdělávání má mladiku pomáhati při zušlechťování, které se velice různí od osvěty. Neboť osvěta jest pokladnice vědomostí, kterými se obohacuje neboliž osvěcuje rozum, což sotva polovicí, a to daleko méně důležitou jest ušlechtění. Můžemeli nazvati vzdělaným člověka obohaceného vědomostmi, jestli při tom tvrdého srdce, jestli samolibým, vládnouli každým krokem jeho náruživosti? Aneb jest ten vzdělán, kdo nosí modní šat, mluví více jazyky, přečetl rozmanitá vypravování, romany a časopisy, o každém předmětu mluviti dovede, nikomu však vlastního mínění míti nedovolí, v posuzování jest příkrý, hrubý a zpupný naproti druhým? Zda není možno spíše vzdělaným nazvati člověka, který ledva čísti a psáti umí, o věcech svého odboru má zdravý úsudek, ku všem jest upřímný, povolný, v řeči i skutku skromný a nevinný, který druhých šetří a vášně své ovládá?

Pravé vzdělání člověka záleží tedy nejen v osvětě, nýbrž i v ušlechtění srdce a rozumné vládě vůle. Neboť i těm, kteří v káznicích, jsou, neschází často osvěty, a přece nebudeme jich počítati mezi vzdělance opravdové. Užili nabytých vědomostí k ukřivdění bližnímu, ku škodě vdov a sirotků na ukojení smyslnosti. Ó jak divými a nevzdělanými jsou tací! V pravdě vzdělaným jest tedy ten, kdo má nejen potřebné vědomosti, ale i šlechetné srdce a umí panovati vášním. Takové vzdělání ukazuje se nejčastěji v obcování s jinými lahodností a upřímností, skromností a pokorou, účinností a láskou, svorností a trpělivostí, a mimo to tím, že v pravdě vzdělaný na úzdě udržuje vášně, střídmě žije, hledí spravedlnosti v posuzování. Tak tedy pravé vzdělání jest zušlechtění ducha, skrývá je uvnitř a různí se velice od vzdělání zevnějšího, které jest skořápkou bez jádra, zásobou prázdných frasí, zdvořilostí a společenských choutek. K takovému vzdělání prostředkem má býti čtení. Aby však místo přiblížení k cíli jinocha od něho neodvrátilo, má býti řízeno jistými pravidly. Taková jsou: Výbor děl, methoda čtení a vůdce. O tom podáme zde několik pokynů.

I.

Ve vychování nutno jest, aby známosť náboženství zaujímala první místo; ona má býti tím, čím jest slunce v sou-

stavě světové, t. j. ona má rozlévati světlo na všecky vědomosti. Veliká nauka, kterou neprovází znalosť Boha, jest mylná a proto nejen docela neužitečná, nýbrž i velice škodlivá. Každému pachtícímu se po vědomostech budiž na mysli, co praví Duch svatý: »Počátek moudrosti bázeň boží,« toliko v bázni boží nacházíme jehlu magnetickou, která nás uprostřed moře věd lidských, plných nebezpečenství a úskalí, doprovodí šťastně do přístavu pravdivé moudrosti. Naproti tomu pak všichni plavci bez této vůdčí jehly rozbíjí se na úskalích pýchy a domýšlivosti.

Křesťan hluboce jest přesvědčen, že pravdivá moudrosť a učenosť není ovocem samého toliko člověka, ale též darem božím. »A jestliže který z vás,« učí svatý Jakub, »potřebuje moudrosti, ať prosí Boha, který dává všem hojně, a bude mu dána.« Svatý Bonaventura, když se ho tázal svatý Tomáš Aquinský, odkud béře tak velkou moudrosť a tak vznešená a vroucná kázaní, otevřev truhlici, neukázal mu jiné knihy, leč obraz Ukřižovaného, slzami smáčený! A pomocí čeho činil ony divy při svém kázaní svatý Dominik, který, otázán byv, z jakých knih by se učil takové výmluvnosti, odpověděl, že z knihy lásky.

Pravý křesťan hluboce jest přesvědčen, že postup lidstva a skutečné jeho štěstí možno jest jediné prostřednictvím křesťanství; že všecko usilování ve věci té mimo církev nic více nepřináší, leč neštěstí, že církev působící přispěním Ducha svatého pořizuje všechno dobře a přispívá ku zlepšení pořád, ač zvolna a neznačně, a že všechen duch náhlý a netrpělivý není jeho duchem. Věř, šlechetná mládeži, že co protivno jest nauce Kristově, není z Boha a jest nebezpečným vrahem pro spásu lidskou. Vzor pak postupu na dráze šlechtění a vzdělávání beř si ze životů mužů znamenitých, stopuj především dobře ti známé sv. patrony, jmenovitě sv. Jana Kantého, vlastního patrona učící se mládeže, který, maje na paměti slova sv. Irenea: »Lépe nic neuměti a žíti s milostí boží, než s velikými vědomostmi žíti bezbožně,« nejprve hledal moudrosti boží a na ní teprve jako na základě ukládal nauky lidské.

Průpověď tuto má tím více nyní každý mladík na paměti míti, poněvadž v této době mnoho jest spisův a knih, které nejsou oživeny duchem víry a pobožnosti, které jed zkázy sladce připravený přelévají v nezkušenou mysl mládeže, aneb ve kterých spisovatelé nevytknuli sobě za cíl vzdělání a zušlechtění společnosti, nýbrž jediné chtějí se dostati do řádu literatův, jakoby si s posměchem pravili: »Stulta est clementia periturae parcere cartae.« — Vhodně řekl kdosi nedávno, že písemnictví nedouků kleslo v této době na pouhé žvástání, plýtvání slovy a frasemi, na mizernou zmateninu choré obrazotvornosti.

Dobře, jak volal nedávno Trentowski, tak volá dnes každý takový spisovatel: Ach, jediné v církvi jest pro nás spása, víra otcův jediné útočiště, hvězda polarní. I dnes sice slovy krásnými slaví nejeden krásu a vzácnosť ctnosti. Však v tétéž době zdaž nevidíme, že často týž spisovatel v témže díle ničí zručně ctnosť, podkopává budovu katolicismu, napadá jednotlivá dogmata, hlavu církve, oslabuje jeho výroky, snižuje nařízení sborů, mluvě lehkovážně o ustanoveních církve i obřadech náboženských. Takovou taktiku zachovali povždy nepřátelé katolicismu a pomocí jich způsobili dissidentismus, a s ním uvalili tolik neštěstí na vlasť. Ale nejurputnější původci dissidentismu neměli obyčej vyvěšovati prapor svých mistrů Zvingliho, Kalvína a Luthera. Tím bohatším pak býval lov! Tutéž taktiku vidíme ve velké části dnešních spisův. Ač nechceme rozřešovati, zdali spisy ty určeny jsou k obalamucení nerozumných aneb zdali jsou výplodem rozumu nedosti osvíceného aneb ovocem povrchnosti, vyznati však musíme, že v každém případě k témuž cíli spějí i stejného dosahují účinku. Zajisté velmi nešťastna budou pokolení příští, když z takových zřídel mládež čerpá osvětu! Zdali mohou spisy takové osvítiti rozum a utvrditi mladého ve víře a ctnosti? Ovšem ho obalamutí, podkopají zásady víry s mlékem matky vssaté, rozněcují v něm vášně a přivádějí jej na bezcestí. Proto též s bolem vidíme nejednou, jak jinoši, velmi nadaní, kteří činili největší naděje ku štěstí rodičů, ku dobru vlasti i církve, za krátkou dobu ochladnou, ledovatí a ponořivše se do tělesnosti, tratí rychle zbytky dávné ušlechtilosti.

V pravdě pak není žalostnější zříceniny nad obraz ničemné smyslnosti. Příčinou pak toho co jiného jest, neli zavržení základu náboženského a zbožnosti vůbec ve vědě? Když srdce lhostejní k Bohu, když jinochové zápal k osvětě aneb naději zisků z ní pochodících cení více než zbožnosť, když duše nedostatkem prostředků pobožnosti odumírá; tu nic divného, že začáteční zápal a největší nadání zanikají, jelikož není života uvnitř, který by mohl udržovati ustavičný oheň práce a šlechetného úmyslu. Jak želeti jest studující mládeže, když neoživuje zbožnosti čtením knih dobrých, duchem svaté víry ovanutých. Vskutku mladík, ženoucí se jen za knihami bez tresti, protivnými mravnosti aneb zcela náboženství, zdá se mi podobným býti onomu pocestnému uprostřed písčité stepi, který místo vody a pokrmu obtěžil bedra svá zbožím falešným a pod tíží jeho umírá v horku slunečním žízní a hladem.

Kniha, která určena jest pro mládež, má mimo to býti prodchnuta duchem andělské čistoty a nevinnosti. Jak velikým klenotem jest tato ctnosť sama v sobě, jak velikým klenotem jest zvláště pro jinocha vědychtivého, skoro nemožno říci. Ona dodává jeho vůli síly a vytrvalosti v práci, rozumu bystrosti, obrazotvornosti pěkných obrazů, jeho myšlénkám vtipnosti a správnosti. Tělo ani jednou nepodlehne vlivům neznámým, zrak nabývá čistoty, která mu dopouští patřiti do hloubi duše jako na dno čisté vody, na tváři rozlévá se andělská něžnosť, na ústech úsměv nevinný; pohyby celého těla jeví podivuhodnou ušlechtilosť a půvab nevypověditelný. Takový tedy zevnějšek zajímavý a půvabný zachováš si, mladíku, dotud, dokud neztratíš ctnosti nevinnosti. Neboť kdyby naše přestupky a vášně mladosť nám nevydřely, ani čas, ba ani utrpení a nehody, ty neodstupné tovaryšky člověka na zemi, nebyly by s to, aby to učinily. Ať tedy každá kniha, kterou čteš, udržuje a utvrzuje v srdci tvém čistotu, abys se opravdu zušlechťoval a ani v pozdním věku mladosti neztratil.

Avšak velikou ostražitosť a pozornosť v té příčině zachovati třeba, poněvadž nezkušené srdce mládeže povahou svou velmi přístupno jest rozličným vlivům a obraznosť jest u ní nejčinnější mohutností. Proto jestliže nešťastnou náhodou nebo vypočítavostí, zlomyslností druhých dostane se do rukou mladíkovi kniha pohoršlivá, prodchnutá nečistou žádostivostí, seznámí se mladík v okamžení se zhoubnými pudy zvířecími, ve vábivých obrazech představenými, seznámí se snadno s neřestí, v půvabné šaty oděnou. Jaké pak jsou skutky mládeže, tím způsobem zkažené, ví každý, kdo jakkoli blíže mládeží se obírá. Žalem jsme naplněni nad mládeží nynější, vidouce její předčasnou dozralosť, přehnanosť v rozkoších, předčasné zvadnutí květu mladického, omrzelosť, odumřití ducha i těla. A nyní zřídka kdo zatracuje s náležitou hrůzou tajemné příčiny těch smutných zjevů, zřídka kdo pozoruje mládež, zřídka kdo odstraňuje z pod očí jich spisy, otrávené jedem smyslností, které tak snadno a tak rychle zlé žádosti probouzejí. Zkušenosť učí, že často co způsobila péče a láska mateřská ve mnohých letech, to ničí v hodině jediná sprostá kniha. A, bohužel, knih takových nyní je nemalý počet! Rozšiřují se snadno, ano nejeden otec sám si je zaopatřuje a čte je sám s chutí, neskrývá se s nimi, nezamyká před dětmi; proto z neopatrnosti do jejich rukou se dostávají, tyto opět kamarádům svým je půjčují. S bolestí vyznáváme, že o pravdivosti těchto slov přečasto očitě jsme se přesvědčili. A přece každý otec jest povinen pamatovati, že nemůže více sebrati v budoucnosti, nežli dnes rozsívá, a že svatou jeho povinností jest budoucnosť potomků v přítomnosti připravovati, dávati svým příklad následování hodný, konati povinnosti náboženské, odstraňovati všechno, co by pohoršiti mohlo, zachovávati průpověď, kterou pohanský básník podává: Chlapec má míti co nejlepší ošetřování. Puero quam maxima debetur reverentia. A právem. Neboť jediná kapka jedu moralního dostačí zničiti prostou nevinnosť dětskou a častokrát i podvrátiti zdraví ve květu mladosti i zničiti pěkné naděje otcovské.

Jestli otci tak úzkostlivou ostražitosť zachovati vzhledem k synovi, tím více jest každé matce dohlédati na čtení dcery. Čtení všelijakého obsahu, praví jistý znamenitý německý spisovatel, kazí dívky, činíc je slabými na duchu i na těle,

zvláště pak čtení romanů činí je neschopny k životu.

Avšak není dosti starati se o to, by mládež nečetla spisů špatných, ale i k tomu zřetel obrátiti náleží, aby z velikého počtu knih dobrých nejlepší, přiměřené věku a povaze, vybírala. Rozličná jsou odvětví věd, rozmanitá díla vycházejí z pod lisu tiskařského. Mimo to rozum lidský, zvláště mládeže, není s to, by všecko poznal a všemu porozuměl. A jak může kořistiti ze čtení, kdo dílu nerozumí, kdo myslí svou nepronikne mysl spisovatelovu a není s to, by odkryl pravdu někdy záclonou zakrytou.

Z věci samé zřejmo a zkušenosť radí, aby mladší počínali čtení příběhy pravdivými z biblických dějin, tedy příběhy, vzatými ze skutečných a pravdivých událostí života lidského, v nichž zjevně vyniká velikosť štěstí, jaké silná důvěra v Boha rozlévá v duši stísněnou, ona důvěra, která jest podporou na pouti života časného, nadějí křesťanů v život věčný i závdavkem všeho blaha. Rozumí se, že v povídkách toho způsobu nebývá a není také potřebí, aby byla ctnosť podána tak, aby hned i dočasnou odměnu obdržela, ovšem uspokojení srdce, doufajícího v Pána, má tam zjevné býti, aby děti po ničem více nepráhnuly, a aby zvykaly užívati čistých niterných rozkoší. Pamatujíc na to, že srdce mladé jest kyprý záhonek, vydávající ze zasetého zrna plod hojný a květ milý, náleží mládeži již časně podávati spisy způsobu výše vzpomenutého.

Aby chovanec byl uchráněn ode čtení romanů zlých a pohoršlivých, podstrkují se mu úmyslně pro děti napsané smyšlené pověsti a povídky, aby se v něm čtením takovým vzbudila zbožnosť a láska ku ctnosti. Proto skládají se spisy ty tak, aby vynikaly živostí obrazův a idealností představ.

Avšak opírajíce se o jistotu věci, tudíž o výsledek zkušeností nabytých, nemůžeme nevyznati, že prostřednictvím spisů takových zamýšleného cíle úplně dosáhnouti není možno.

Pravdivá ctnosť křesťanská domáhá se celého člověka, a může býti toliko získána tehdáž, když všecky jeho síly fysické i moralní svorně spolupůsobí a mimo to v milosti boží posilu berou. Co pak v té příčině nebezpečného jest v romanech? Ona zručnosť, kterou spisovatelé romanů, podávajíce věci neobyčejné, obrazotvornosť způsobem nezvyklým obtěžují a proto častokráte ji kazí a pocity smyslné tak rozněcují, že nad city vyššími i nad vůlí moci nabývají. Protož vlastně takovými »spisy pro mládež« rozněcuje se zvláště obrazotvornosť, dráždí se pocity smyslové, ale nerozvíjejí se vyšší city křesťanské, silná vůle. Jakkoli pokrmu samému není co vytýkati, připravuje přece obrazotvornosť o zbytek vlády, a tak rozum, srdce i vůle zůstávají obyčejně nečinny. Kdo pozorně přihlédal na čtenáře spisů takového směru, přesvědčil se nepochybně, že mladík, dychtivý na konec povídky, rychle přebíhá fakta a vynechává přirovnání, úvahy a reflexe moralní. Myslí sice, že vzory krásných činů v těch spisech představené již o sobě k dobrému pobádati musí a příklady zločinův ode zlého odstrašovati. Avšak daří se to zřídka, a při tom uvážiti jest, neníli kořisť ze čtení takového menší nežli škoda. Přesvědčili jsme se nejednou, že hošík někdy uprostřed nejkrásnějších předsevzetí čtení skončil a zatoužil následovati šlépějí hrdiny, leč ukázalo se za nedlouho, že to nečinil pro ctnosť, ale raději pro náhradu, která v oněch spisech častokráté tak krásně nakreslena bývá. Poněvadž však život obyčejný různí se od idealního, ctnosti nelze si tak lehce přisvojiti; za ní nenastupuje tak náhle i přehojně odměna, jak obyčejně ve spisech takových opisují. Nad to jest tam obyčejně všechno tak neobyčejným, tak nezvyklým a idealním, že synka nebo dcerku opouští ochota pokusiti se o takové skutky. Proto také obyčejně zároveň s povídkou zapomíná se i úmysl. Rovněž i příklady přestupků v takových spiscích k pozorování představené nezdají se býti skutečnějšími. Autor chce od hříchu odvésti představováním smutných následků hříchův a ne svatosti boží, hřích si ošklivící; chce více odstrašiti od hříchu ukazováním pobídek naturalních a ne vyšších, v milosti boží zřídlo majících. Tím se stává, že nevystupuje ve spisech těchto celá hnusnosť a škaredosť hříchu, ukazuje se tam toliko škodlivosť hříchu. Jestli pak mladý čtenář nepřistupuje ku čtení spisů takových

s náležitým již ponětím o dobru moralním, vychováním v domě otcovském nabytým, nepopíratelna jest pravda, že knížka ona málo mu užitku přinese. Přihodí se ovšem, že čtenář zběhlý a vtipný některé příklady dobré za nepřiměřené má a v osobách zkažených zálibu nalézá, představuje si, že v podobných případech počínal by si opatrněji a zlým skutkům vyhýbati by se mněl. (P. d.)

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(Č. d.) Poněvadž při nynější hyperprodukci vždycky mezi množstvím literarní pšenice dosti místa má i literarní koukol, není naděje, že by se romany krvavé vyplenily úplně, do jednoho; proto bude dobře, budeli náš lid poučován o tom stále. Upozorňujme jej tedy na to, že romany ty mají obyčejně úpravu chatrnou, že k nim přidávány jsou skoro pravidelně »premie« za »nepatrný doplatek,« obsahující více, než zač »premie« skutečně stojí a že hlavně liší se od jiných, cenných, svým hrozným nebo neobyčejně lákavým názvem. Stojtež zde některé:

Car Ivan Hrozný a jeho doba. — Černý Ivan, čili Pomsta zrazeného milence. — Krásná Srbkyně, čili Mučírna pod haremem a její hrůzy. — Loupežníci ve fraku. — Morana, čili Svět a a jeho nicoty. — Hrůzy galejního otroctví. — Pražský kat. — Rinalda, banditova nevěsta. — Rocambolo, galejní otrok. — Provaz oběšence. — Skalní duch, aneb Tajné zločiny hraběnky z Warburku. — Sňatek s mrtvolou. — Střelec kouzelník, čili Tajnosti čertovy rokle. — Tajnosti klášterní hrobky. — Vězeň v Andělském hradě. — Zhejralec, čili Oběť nevinnosti. — Křesťanova pří-aha a židova kletba. — Lichvářská rodina. — Cikánská princezka a bratří z pekla. — Katova dcera, aneb Prokletá věž a její hrůzy. — Róza Šandór, král loupežníkův a paličů. — Nevinná oběť tajných banditů.

Seznam tento jest arciť neúplný a neobsahuje ani polovici množství skutečného; myslíme však, že postačí, aby dle něho poznaly se »romany« takové jako ptáci po peří.

Hned za romany krvavé stavíme literaturu jarmareční, ve kteréž na místo první náleží známé »písně« (smíli se tak říci!), prodávané po poutích a o jarmarku. Nejnovější plody této musy nešťastné jest »Nová píseň pod názvem »Řepařská« na rok 1885.« K ní velmi vhodně druží se »Valcha kutálka« a svého času »popularní« »Nová píseň o Šenkově vraždě a smrti jeho.«[1])

Jest povinností každého, s lidem českým dobře smýšlejícího našince, aby opřel se vší silou šíření podobných škvárův, a zvláště duchovenstvo a učitelstvo naše mělo by býti v každé osadě strážcem, bránícím vniknutí tohoto moru v lid náš, v ty chatrče, ve kterýchž obyčejně více citu a vkusu, než v pokojích »nakladatelů,« kteří díla podobná vydávají. Naše obecní, městské a policejní úřady také by v té věci mohly velice platně působiti rozhodným vystoupením proti potulným kolportérům, roznášejícím material literatury krvavé, i proti kočujícím pěvcům, kteří s obrazy hroznými s místa na místo putujíce, epidemii literarní přenášejí. (P. d.)

---

[1]) Neradi sice citujeme v listu tomto, věnovanému vážným úvahám literarním, jednotlivá místa z „plodů“ těchto, ale činíme tak ze mnohých vážných důvodů, z nichž jeden z prvních jest, aby konečně i ty kruhy, mezi kteréž se „plody“ tyto nedostanou, viděli, jaké blbosti se píší a tisknou pro lid náš, a aby pomýšleli na prostředky, kterými by učiněn byl konec řemeslu podobnému a místo něho kterak by nejlépe bylo šířiti zdravou četbu v nejširších vrstvách lidu našeho. Tak čteme v druhé písni:

Ty pražské fešačky,
děvečky, kuchařky,
která zná bylinu
a nosí ofinu,
musí jít s Pepikem,
nesmí dát košikem,
sic facek jako much —
Pepka! „tě bůh!“

V písni o „Šenkově vraždě“ čteme rozkošné verše:

. . . co se stalo v městě ve Vídni,
jaký měl Šenk oddavky divny.
Šenka, Šlosárka oběsili,
rozsudek jim nezrušili,
dvacátého druhého dubna
s oprátkou byla jejich hudba (!!!).

A dále:

Jeden držel její ústa,
druhý dělal rány zhusta,
třetí vázal nohy i ruce,
hodili ji do vody prudce.
Byla tam (ve vodě!) dva měsíce,
nevěděli o ní rodiče —
jakou měla studenou lázeň,
z Boha neměli žádnou bázeň (!)

S Kateřinou dělali hůř,
vráželi jí do krku nůž,
pak ji dali do té Dunaje —
dobře, ty raubíři pryč máme.

Na těchto ukázkách bude snad dosti. Po strašné katastrofě ve vídeňském okružním divadle kolovala po Čechách píseň o události té, která blbostí svou i tyto ukázky daleko přesahovala!

Pozn. spis.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 8.

Některé z nejstarších projevův o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

Spor o pravosť Rukopisu královédvorského a zelenohorského vzmáhá se víc a více. Obhajovači pravosti mají tentokráte mnohem nesnadnější práci, nežli mívali za dob sporů dřívějších, ale jest již téměř úplně jisto, že také tentokráte pravosť jejich bude uhájena, a to snad již tak, aby nikdo budoucně o ní nepochyboval.

Nějaké zrnko na obranu »Rukopisů« lze nalézti též ovšem v nejstarších projevech o nich, i buďtež uvedeny zde z projevů těch některé zajímavější a pozoruhodnější.

„Rukopis královédvorský" *Václav Hanka* nalezl 16. září r. 1817., i psal ihned druhý den o tom *Josefu Dobrovskému* toto („Musejník," 1870., 220.): „V úterý na svatou Lidmilu přišel jsem ráno do Králové Dvora nad Labem, chodili jsme po kostele s p. kaplanem zdejším a vešli jsme se podívat do věže do jednoho sklepení, kde kostelní poklad a ozdoby složeny jsou. V té věži v jednom koutě jest celý sklad střel ještě ze Žižkovy vojny; mezi těmi střelami já jsem se přebíral a v koutě pod jarmarou zavadím o cosi jako papírového, vytáhnu to, ale tuze jsem si toho nevšiml, poněvadž jsem se domníval, že to nějaké latinské modlitby budou, ukazuje to p. kaplanovi, on také to hned za latinské držel, poněvadž se tam již dříve starý latinský žaltář nalezl. Když jsme vyšli ven na schody, vidím, že je to pergamen, a k mému největšímu potěšení, že to česky jest — ano česky jest to, a jak soudím, jsou to nejstarší památky literatury naší. Přebudiž Bohužel, že toho snad ta nejmenší částka do mých rukou přišla; je to viděti, jak to je řezané, dva listy skoro v polou dolů přeříznuty jsou. Já se jináč nedomnívám, než že snad vojáci z Žižkova vojska na nálepy ke střelám tuto knížku rozřezali, jak na střelách nacházím. To písmo neb ruka podobá se tak nazvanému rukopisu Hradeckému, ano i v pražském žaltáři se mi zdá, že to podobné jest, jedno že jest písmo to velmi maličké a orthografie zcela latinská, format to má o poznání větší než rukopis Hradecký. Obsahuje pak tento zlomek — poesie, a sice na větším díle válečné věci. Řeč jest až tuze stará, a já bych to byl zrovna do dvanáctého věku postavil, kdyby tam nebylo o velikých „boiech tatar s krsiestani." Jsou v tom celé věci, kromě první a poslední kus celý není; celých lístků jest toliko dvanáct a čtyři rozřezáni... Naději se, že také pani hrabata ze Sternbergu nad tím nalezením velikou radosť míti budou, poněvadž se v tom při Tatařích dosti malá, ale velmi slavná zmínka o Jaroslavu beze všeho příjmení činí. Já se tolik těším na shledání s Vaší Důstojností, protože v tom několik spůsobů řeči a posavad v češtině neznámých slov nacházím. Duch je v tom právě homerský. Kdybych věděl, že Vaše Důstojnosť do Častolovic přijede, hned bych se tam na cestu vydal, protože se tu po Hradecku potuluji. Nejlítěji mi je, že ta knížka celá není."

„Čtouce tento list Hankův" — právem

vyslovil se A. J. Vrťátko v „Musejníku," r. 1871., na str. 292. a 293. — „a zvláště ukončení jeho, musíme vyznati, že celý rozklad mysli Hankovy v dopisu tom, kde radosť i žalosť svou z nálezu n e c e l é sbírky vyslovuje, a ta klopotná touha ku poradě s mistrem, jsou tak psychologicky pravdivé, že soudnému a nepředpojatému znateli mysli lidské jediný tento list postačil by na očistu z podezření, jakoby Hanka kdy byl mohl býti skladatelem a tudíž i podvrhovatelem básní královédvorských."

A 5. listopadu r. 1817. Hanka psal o »Rukopise královédvorském« *Janu Pospíšilovi* do Králové Hradce z Prahy (Pospíšilovo »Z dob vlasteneckých,« str. 1.):

„Zdržel jsem se ještě až do 28. října na Skutči u Tomáška,[1]) odkavadž jsme spolu toho dne do Prahy jeli... Zde na ten starý nález všecko s radostí očekávalo, a jak se pan Dobrovský dověděl, že jsem již v Praze, sám mne navštíviti přislíbil, a ještě nade všecko nadání své se potěšil, vida tak starobylé a ušlechtilé básnířství. On hned hraběti Sternberkovi psal, aby jej k této radosti připravil. Do Častolovic přijel s hrabětem z Moravy, a kdyby byl věděl, že ještě v Hradci jsem, byl by pro mne (ale snad spíše pro ten rukopis) kočár poslal. P a n p r o f e s s o r J u n g m a n n, t o h o b y c h V á m b y l p ř á l v i d ě t i; j a k o u r a d o s ť m u t a t o s t a r o b y l o s ť p ř i n e s l a, t a k m u a s n a d m n o h e m v ě t š í ž a l o s ť s p ů s o b i l y t y p o ř e z a n é l i s t y, a ž e t o h o s n a d a n i d v a c á t o u č á s t k u n e m á m e, co toho býti musilo."

Prvou zmínku *Josefa Jungmanna* o »Rukopise královédvorském« čteme v dopise, který poslal 29. prosince r. 1817. Antonínu Markovi (»Musejník,« 1882., 178.—180.):

„(Šafařík) všecek jest časův, nic o přízvuku a rýmích, a což kdy uvidí nejstarší básně naše Hankou nalezené býti bez rýmu, ač ducha Ossianova! Již nepokojně čekám vydání jich. Jest to vlastně třetí knihy (sbírky nějakého milovníka) kapitola 26, 27 a na díle 28; tak málo z tak mnoha, ale i to utěšené, 12 lístků ve dvanácterém spůsobě na pergameně nebo, jak tam se dočísti, na blance (r. blána = kůže). Místo dalšího opisu tuto Vám raději kousíček vypíši . . ." Potom Jungmann uvádí začátek „Záboje" a úryvek z pronásledování nepřítele v téže básni líčeného,[1]) k čemuž podává tuto zprávu: „Svoboda na požádání Hankovo to vše do němčiny překládá (mně nevděk![2]) Jak brzo to vyjde, neomeškám Vám poslati výtisk. Hle, jest nám přece slyšeti něco od bardův našich!!" A 19. ledna r. 1818. Jungmann psal *Markovi* („Mus.," 1882., 182.): „Ta báseň Vám ode mne předběžně půjčená[3]) co nejdříve i s ostatními vyjde, tato za Karla Velikého, druhá jí slohem podobná za Neklana psána jest, ostatní novější budou, ač ta na Sasy málo věkem podá těmto; pěkná jest ona na Jaroslava u Holomouce, ještě také v tom bardovském slohu. I ty malé prostonárodní písně jsou utěšené, a všecky ještě z té periody, kde se nerýmovalo. Sedání (Tournierspiel) také přestaré jest. Avšak sám všecko uvidíte. Pravdě podobno, že takového něco i jinde v sklepích, v hradech, v kostelích, v spisovnách atd. ležeti bude, k é ž b l a h á n á h o d a t o d o r u k o u t ě m p o d á, k d o ž t o h o t a k u ž i t i u m ě j í j a k o H a n k a."

Takto Jungmann psal o »Rukopise královédvorském« n e j d ů v ě r n ě j š í m u příteli svému, a dostačí dojista již i tato slova k tomu, aby vyvrátila domněnku pochybovačův o pravosti rukopisu toho, že snad i Jungmann byl padělání nějak účasten. A totéž jeví se nám i ve příčině *Václava Aloisa Svobody.*

Hanka jako mnoha jiným vlastencům tak i Svobodovi, tehda professoru v Jindř. Hradci, oznámil svůj nález a vybídl jej zároveň, aby přeložil »Rukopis králové-

---

[1]) Slavný hudebník.

[1]) Líbil se „Záboj" Jungmannovi bezpochyby nejvíce a ovšem i právem; i v prvém vydání „Slovesnosti" jej otiskl.

[2]) Tato slova Jungmannova o Svobodovi Ant. Rybička (Přední křisitelé, 408.) vykládá takto: „Z dopisu tohoto jest viděti, že Jungmann jaksi nedůvěřoval tehdáž příliš v spůsobilosť Svobodovu u věci té, ačkoliv později — podávaje totiž r. 1822. jakous zprávu o Rukopise královédvorském do „Dobroslava," sv. 10. str. 27. — nazývá překlad Svobodův „dobrým."

[3]) Jungmann míní „Záboje," kterého 4. ledna r. 1818. poslal mu celého se slovy: „Poněvadž jest příležitosť, posýlám Vám celou tu báseň onehdy jen dotknutou."

dvorský« do němčiny. A Svoboda odpověděl mu 14. prosince r. 1817. (»Mus.,« 1859., 399. a 400.):

„Vaše zpráva o vynalezení pokladu literatury naší mne velice potěšila a velmi vděčný se v tu práci uvíži, ten výborný důkaz umělosti našich praotcův Němcům vyličiti. Brzy mi jej tedy pošlete, bych to přes prázdniny vánoční dokonal... Zatím Vás líbaje a upřímně celuje v naději, že mně brzy Váš výborný nález pošlete a snad s ním mne navštívíte..." Po té psal mu 20. ledna r. 1818. („Mus.," 1859., 400.): „Bůh Vaše vlastenectví velmi požehnal, dada Vám tu milosť, tak výborný zbytek našeho starého básnictví nalézti. Nemohu Vám vysloviti, jakou radosť mně spůsobil rukopis Váš. Tak a právě jen tak v češtině bychom básniti měli, jak v tom výborném díle se to nachází. Tím nám u velikém nedostatku spomoženo a světu dokázáno, že nejen prosaických rýmování, ale pravého básnění naši otcové bleděli a znali. Velikou radostí jsem se hned o mně uloženou práci jal, a vynechav první lomku, hned o přeložení básně o válce s Tatary a o pobití Sasův u Hrubé Skály se pokusil... Rád bych Vám ty dvě zhotovené básně odeslal, však nemaje nazbyt času, nejsem s to Vám jich opsati. Okolo 15. února Vám to celé odešli... Bodejž bychom celý spis někde vynalezli, to by bezcenný údar byl. Stran Vašeho přeložení Vám bych někde radil, abyste raději stará slova, ana ještě poněkud známa jsou, podržel, co podle stran Vám v příloze, nebudeteli se nad tím horšiti, podotknu, kde bych nějakou změnu za udobrou držel. Také bych soudil, kdyby se státi mohlo, abyste to v směrnější verše, mimo to již zhotovené, přeložil. Chceteli až po velikonočních svátcích s tiskem počnouti, tedy Vám také latinské přeložení zhotovím. Co se týče posledního kusu, tu bych soudil, že by měl na dva díly rozvržen býti, tak aby se skončila první báseň tam, kde jinoch vládyku zabiv, ptáčka a milenku osvobodí. Snad rukopis porušen jméno čili nápis druhé básně nepoukazuje, neb opisovatel to přehlédl. Ostatek zřejmě k předešlému nepatří;" 12. července r. 1818. („Mus.," 1859., 402.): „Mé ztlumočení se mi upřímně tuze nelíbí, však kdo by byl v stavu všecky ty lepoty přetlumočiti, které tyto výborné básnířské stvůry do sebe mají!" a 14. února r. 1819. („Mus.," 1859., 403.): „Nelze pochybovati, že jak německý tak i náš český národ své zpěvy měl, a sama to příroda svědčí. Vždyť pak nábožné zpěvy a obřady museli míti. A kdo by medle byl zpíval o Záboji? Křesťan, snad v úplň kněz? A to v časech, kde (bohužel!) všecky zbytky pohanských našich praotců plenili a zničiti tušili? Anebo byl by který duchovní, kteří jediní byli, kdo tedy čtenky znali a psali, byl by který kněz píseň pohanstvím tak nadšenou sepsal? — Co se týče Záboje, nalezl jsem v historii místo, kam patří a pojednání o tom snad do archivu postavím, až jen to lépe prohlédnu."

Takto Svoboda psal o »Rukopise královédvorském« Hankovi v dopisech důvěrných! Jest možno, aby takto byl psal Svoboda vůbec a Hankovi, když by s ním byl básně ty složil, zvláště? — A. V. Šemberovi (»Kdo sepsal Královdv. rukopis,« 46.—48.) zdá se to býti možným, ba on i tvrdí, kterak »právě z těchto listů, když se čtou bedlivě, vychází na jevo opak toho, že totiž Svoboda Král. rukopis choval u sebe již dříve,« a vzhledem ke slovům z dopisu Svobodova ze dne 14. prosince r. 1817. táže se: »Jestli pak pravdě podobno, ba možno, aby Hanka svému nejvěrnějšímu příteli, výtečnému znalci a milovníku krásné literatury, kterýž měl mu Král. Rukopis do němčiny přeložiti, po tři měsíce od objevení toho »pokladu literatury české« nebyl poslal přepisu ani jediné básně na ukázku? Dobrovskému dal zprávu o šťastném nálezu hned druhý den z Králové Dvoru 17. září 1817., připojiv k ní výpis z básně Ludiše a Lubor, a Svobodovi by nebyl též takové rychlé zprávy poslal? Toť jest nepopíratelným důkazem, že Svoboda ty básně měl již dříve, než je Hanka ve věži Králodvorské objevil. Svoboda nebyl by též mohl v dotčeném listě básně

Hankou nalezené nazývati »pokladem literatury české« a »výborným důkazem umělosti praotcův našich,« kdyby nebyl věděl, co obsahují. Taktéž nebyl by mohl Hankovi dne 14. prosince slíbiti, že ten překlad o Vánocích, tedy za 10—15 dní dokoná, když mu ty básně brzo pošle.« Avšak tento výklad Šemberův lze snadno vyvrátiti. Vždyť ani nevíme, kdy Hanka Svobodovi zprávu o svém nálezе podal, a že Dobrovskému psal o nálezе hned druhý den, dobře pochopujeme, máme-li na mysli Hankovy styky s Dobrovským ve příčině »Starobylých skládání.« Kromě toho Hanka až do konce října 1817. meškal na cestách mimo Prahu, i neměl ani vhodné příležitosti všem svým přátelům a známým dopsati a psal tedy některým z nich teprve v listopadu a prosinci, jak svědčí dopisy výše připomenuté. Podobně nevíme, co Hanka Svobodovi psal a zdali poslal mu přepis některé básně či ne. A jestliže Hanka neposlal Svobodovi ničeho na ukázku z »Rukopisu,« dojista že jej aspoň řádně s ním seznámil a třeba sám nazval jej »pokladem literatury české« a »výborným důkazem umělosti praotcův našich,« Svoboda pak jen opakoval po něm slova ta. A že Svoboda slíbil Hankovi, že ten překlad za 10—15 dní dokoná, to právě svědčí, že Svoboda nevěděl, co »Rukopis« obsahuje, proto že překládal jej potom mnohem déle.

Šembera na základě svého výkladu napsal dále: »Patrno jest tedy, že ta korrespondence mezi Svobodou a Hankou, pokud se týče Královédvorského rukopisu, byla jen na oko vedena, aby se šalba provozovaná neprozradila, kdyby psaní přišlo do nepravých rukou. Toho zvláštním dokladem jest list Svobodův ze dne 20. ledna 1818., v němž po čtyřech měsících od nalezení Králodv. rukopisu nesmírnou radosť jeví z básní mu zaslaných, an píše, že Bůh vlastenectví Hankovu velmi požehnal...« (Uvedena slova, která jsme si výše otiskli z dopisu toho). Ale pisatel přítomných řádků, čím bedlivěji čte slova Svobodova o »Rukopise královédvorském,« tím víc a více jest ochoten říci s V. Nebeským (»Musejník,« 1859., 403.): »Jesti to snad řeč podvodníka k svému druhovi v řemesle nepočestném? Pak by zajisté ve světě nebylo žádné pravdy a žádné jistoty, a pak by vskutku též ani Büdingerův nebylo zapotřebí, nebo mohlo by se o všem všudy jen šmahem pochybovati...«

Hanka podal o nálezе svém písemnou zprávu také do Brna *Fr. Dominiku Kinskému*, jenž odepsal mu 29. prosince r. 1817. toto (»Mus.,« 1881., 106. a 107.):

„Radosť, již vysloviti nelze, jste mi způsobil tím návěštím o šťastně nalezeném rukopisu. Na potkání každému, Čechu i Němci o tom vypravuji. Moji posluchači, mezi nimiž někteří zdární jinoši se vynalézají, stejnou radostí pojati byli. I až na hádku (jen ne tak krvavou, jako někdy na ovocném trhu) mezi Čechy a Němci přišlo. Zlobiví závistníci (kýž na vás bratr Žižka!) nemohše zapříti prostolibosti obsahu a skladnosti veršů, pokoutně se prohlásili, že to všecko jen tak vymyšleno jest! Ó těch bláhových a nedorostlých Hardouinův! Ó kýž již ten nad zlato vzácnější klenot tištěný vidím! Toť má a tuším všech Čechů nejvroucnější žádosť. Jakož přítel si dovolím nějakou prosbu na Vás klásti, jestliže jste snad již jí nepředešel. Připište to vydání radě a duchovenstvu města Dvora Králové n. L. Budeť to podnětem, aby se spisovny, sklady kostelní atd. i v jiných místech bedlivěji, než se to potud stalo, přehlédávaly. Dejte věrnou rytinu nějaké znamenité básně zhotoviti, aby i nezvyklé oko starobylé písmo čísti se naučilo... Položiv z jedné strany nezměněný tekst, přidejte na druhou přeložení v nynější češtině (či němčině?), zachovaje v ní stará slova, kteráž filologicky pod tekstem vysvětlená stojtež! Ó jak se tím způsobem cesta k zařiceným našim památkám proklestí! V předmluvě, v níž jistě neopominete své příhody při nalezení vypravovati, učiňte i čtenáře pozorlivy, jak a kde se něčeho staročeského domakati mohou.

Však což já se opovažuji Vám radou býti, an závisti hodného štěstí požíváte, denně s nejslavnějším Slovanem[1]) obcovati? Mně dosti budiž Vám nápomocnu býti v rychlém a valném odbytu Vašeho pracného a poučujícího vydání, o čež se horlivou snažností zajisté postarám."

Tento projev Kinského o »Rukopise královédvorském« jest dojista nejnadšenější ze všech, které dosud jsme si uvedli. A 26. července r. 1818. Kinský napsal Hankovi tato blahá slova prorocká (»Mus.,« 1881., 111.):

„... líbeznosť Vašich zpěvů hánce našeho jazyka zahanbí, důkladnosť Vašich filologických prací začátečníků poučí, a dobývání starobylých pokladů lásku k naší literatuře v srdcích všech pravých vlasti synů roznítí. Lzeť se naditi, že, byť by i naši odrodilí šlechtové svou zámožností zhola nic vlasteneckých spisovatelů nepodporovali, že my přece společným namáháním a nezištným vydáváním knih ušlechtilý jazyk svých předků netoliko zachováme, ale, jakž tomu i dospělosť našeho věku chce, na větší stupeň dokonalosti přivedeme, nežli se to kdy státi mohlo. Zajisté patříce na některé plody novějších časů, nemůžeme (leda bychom sami sobě pro přehnané obdivování minulým časům křivi býti chtěli) příti, že na krátce mnozí vlastenci jadrností řeči předkům našim se vrovnali, stálejším zachováním grammatikalních pravidel je převýšili a básnířstvím lepším Bohem nadšeným docela za sebou nechali (vyjmouce Vaše nejstarší zlomky). Můžemeť se ovšem neklamnou nadějí kojiti, že i nad onen pověstný zlatý věk Rudolfův se vypneme, budouli si učitelové na gymnasiích mužně počínati; rozmůželi se u našich spisovatelů známosť slovenských nářečí; budeli jednosvornosť aneb alespoň snášelivosť mezi našinci. Od vydání Jungmannova slovníku a Vašich šťastnou náhodou vynalezených památek v Královýcb Dvorech zlatého ovoce si přislibuji."

Tato prorocká slova Kinský napsal dříve, nežli »Rukopis královédvorský« četl, a ejhle — slova ta stala se skutkem! Jest účinek tento také zfalšován?

Kromě toho budiž otištěno zde z ostatních zmínek Kinského o »Rukopise královédvorském« v dopisech k Hankovi toto z dopisu ze dne 25. srpna r. 1818 (»Mus.,« 1881., 113.):

„Radostí oplývám, že přičiněním p. Svobody Vaše podniknutí k šťastnému konci se chýlí. Budeli Vám nějaký stkvostný výtisk na prodej, nemeškejte mi ho poštou poslati. Rád bych se s ním na vzdory Nečechům všudy ukázal, aby pro jeho vnitřní i zevnitřní krásu měli se co styděti," a z dopisu ze dne 17. prosince r. 1818. („Mus.," 1881., 115.): „Přijměte tuto mou snahu, Vám se propůjčiti, za nějaký důkaz oné vděčnosti a radosti, jíž Vám za krásný výtisk Rp. královédv. povinovati jsem. O rozbytování zaslaných výtisků všemožně se postarám; škoda, že nepřišly začátkem školního roku, kde žáci ještě trochu při penězích jsou. Jakož jste se tou prací vlasti co nejvíce zavděčili a slavného jména u potomků jistě pozůstavili, takž i doufám, že i zde na Moravě hojný odbyt míti bude, až se jenom pověsť o té předrahé památce starožitnosti více roznese." (P. d.)

[1]) Kinský míní Dobrovského nebo Jungmanna. (Přáním Kinského Hanka v prvém vydání Rukopisu královédvorského pouze částečně vyhověl.)

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

VII.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný příteli!

Bůh Vás posilni, abyste ve svých mapách neprotrženě pokračovati mohl, a nijakou nemocí opět zadržen nebyl. Potřebu a užitečnosť jejich jistě každý milovník máterského jazyka nahlédne, a proto brzké vyjití žádati bude. Napodobně bych přál, aby Váš důležitý spis o Mongolech do rukou každého Moravana i Čecha přišel; neboť by tak velice přispíval ke probudění lásky ke vlasti, a že druhé vydání ve písmu potud mezi méně vzdělaným

lidem obyčejnějším chystáte, také jen chváliti mohu; snad by ale přece poznamy směly býti v písmě latinském, aby navykalo jemu též sprosté čtenářstvo. Já ten spis znova projdu, a rád poznamenám, co bych ohledem řeči podotknouti mohl; však sluší pozorovat, že ve grammatických pletkách, jak to přirozená věc jest, se ještě nemůžeme srovnávati docela. Já si dělám náděj, že po přečtení celého spisu mého ještě o něco více vejdete do mé tužby, která hlavně k tomu čelí, aby Češi a Moravani buď Slovákům ruku ke bližšímu spojení podali, aneb aspoň se od nich nerůznili ještě více, než ve tak nazvaném zlatém věku. Věřte mi, že Komenský a Bibla mají řeč bernolačině mnohem podobnější, nežli musejní časopis a jemu podobné.

Ohledem českého časopisu na Moravě nemám mnoho co řícti, soudě o té věci právě tak jako Vy. Slyším ale, že zdejší professor Diebel hodlá vydávati hospodářské listy v němčině i češtině na způsob onných, které v Praze vycházejí. Uvidíme, jak se s tím povede. Kyž by bylo aspoň něco.

Že jsem svolil, aby má grammatika v kalendáři oznámena byla, stalo se v naději, že ona aspoň ze začátku ledna světlo spatří; ale bohužel byl jsem opět oklamán. Nyní však v bezpečnosti doufám, že nejdéle ve dvouch nedělích tiskárnu opustí; neboť už sází předposlední arch, a poslední bude obsahovati tytul, krátkou předmluvu, obsah a tiskárské chyby, nemůže dat sáževovi tolik práce jako jiné archy. Tiskárských chyb v ní ovšem není tolik, jako u p. ve Vlčkovského Iliadě a jiných spisech nalezám, ale přece je jich více, než bych žádal. Použija Vašeho laskavého poznamenání opravím jich asi půl kopy, zanechávaje opravu jiných méně smysl matoucích laskavému čtenáři. Některé jsou jen v jednotlivých otiskách, ty nechám nepodotknuté, jako k. p. ve Vašem otisku str. 44 okras*e* v jiných okras*a*, str. 76 skryt*e* v jiných skryté. Str. 48 slepýš*i*ch s okusatěným ı, jinde í s proužkem délky; str. 250 „neztřase“ jest se všemi osmi písmenami ze spisu „Labiryut Světa.“ Ovšem mrzutá je věc, že některé slova brzo tak brzo jinak psané jsou; obzvlášť v němčině Pohlen, Polen — Nahme, Name. Hilfe, Hülfe —; ale čtite jen kteréhokoli spisovatela, kde kolikeré písmo se míchá a sázeč ze čtyr neb pěti kas sázeti musí, uznáte, jak těžko všem chybám vyhnout aneb všechny opravit. Kdo to považí, a spolu též, že na můj pravopis ani tři rozliční (dobře platění) opisovatelé ani sázeč uvyklí nebyli, a že rovně tiskař, když mu něco nevycházelo neb se skroutilo, sám podle svej hlavy opravoval, musí připustiti, že má grammatika obzvlášť ve zadní polovici tiskárských chyb mnoho nemá.

Návěští do politických brněnských novin dám krátké, a jak doufám, nebudete mi pokládati za zlé, když v něm z Vašeho pravopisu uvedu slova, kterými mé pojednání o slovesu pochválit jste ráčil.

Jedná se ale o příznivý úsudek v literarních časopisech a o ten bych Vás jakožto o důkaz Vašeho přátelství vroucně žádal, mysle, že Vy nejlépe knihu už znáte ne jen jakožto čtenář, nýbrž jakožto učitel, který už v privatném učení mých spisů použil, ano mě často k vydání knihy pobídnul. Budouli při tom nějaké útraty, s ochotností je nahradím; ale zaplatit to, co láska dělá, a co od Vaší lásky doufám, t. j. smysl a záměr posudku, to ovšem nemohu; spoléhám se jedině, že Vy nejlépe uznáváte, jakou prácu a proč jsem ju dal.

Beru Vás za slovo, že hned po vyjití také k rozprodaji přispějete a proto uctivě prosím, pište mi, kolik výtisků bych Vám hned po vyjití, t. j. asi za dvě neděle, poslati směl. Cenu ještě dnes oznámiti nemohu; neboť ačkoli povrchně čítám, že asi 2 zl. stříbra bude, přece míním dříve nějaké počty udělat s knihtiskařem, a nežádaje dokonce žádného peněžitého užitku, žádnej odplaty za mou prácu, ano chtěje mou prácu i papír, který jsem já a opisovateli spotřebovali, nečítanej nechati, budu rád, když se mi jen ostateční výlohy bez úroků navrátějí, a protož, budeli možná, cenu na 1 zl. 52 kr. stříbra ustanovím.

Bohužel už teď čítáme knihkupeckou srážku na 25, zásilky na 5, porti a remitenda dohromady také na 5, teda tyto tři věci na 35 procentů. Jestli u Vás znamenitý počet otisků se odbyde, cítím svou povinnosť, Vám přiměřené procenta odměnou dáti; však odpusťte, že Vás prosím, abyste se 20 procenty se upokojil, doufaje od Vás, že mi to neodepřete, a čekaje na laskavou brzkou odpověď, ostávám

Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 16. února 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Grammatika snad vyjde as za 10 dnů.

VIII.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Toužil jsem Vám psati trochu obšírněji, ale bohužel musím odložiti s tím opět na druhý týden; máme zpověď a ledacos jiného, proto zkrátka: Odezdav Vaše psaníčko p. Ohéralovi poslal jsem Vám po něm 25tý, 26, 27 a 28tý, kterými grammatika se končí; neboť úmyslně jsem register a jiné věci ukrátil, abych nemusel měti arch 29tý. — Beránka v Kobližné ulici nenaleznuv, a z domu do domu odkázán byv toulal jsem se po něm, až jsem konečně zvěděl, že v jakési logice se stavuje. Čekati na Jílka by bylo neslušné odkládání; abych teda déle nemeškal posílám přiložených 21 otisků. Ten na velinském papíru račte přijmouti jakožto přátelský dárek, ačkoli bych arci povinen byl, vázaný Vám poslati. Vymluvte to mou kvapností a spolu důvěrou, že také v jeho nahotě nim nepohrdnete, an aspoň upřímně dán jest. Ostatních 20 jest na prodaj po 2 zl., neb k ceně o pár krejcarů levnější nepřivolil knihtiskař procentočítavý. Budu rád, když mi po čase za ně 32 zl. pošlete, to jest, pro Vás strhnite 20 procentů; neboť když knihkupcům mnohem více nechávám, proč bych neměl Vám nechati 20? Aby jste se jak pravíte s 10 uspokojil, žádati nemohu; však vím, že Vám obtížnosti předce spůsobím. Neugebauer dostane prý k rozprodání 10 otisků. Zde do tejto chvíle asi 55 dílem prodáno dílem darováno jest.

O Mongolech, o časopisu, něco o Slovácích a Maďaronech, konečně také o maličkosti mého jména brzy jindy.

Vale et fave.

S uctivostí

V Brně, 2. března 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Prosím, nemohl byste mi dat adres na Jana Hulakovského v Praze?

Posudky.

Vesna. Vyd. *Fr. Dlouhý.* (O.)

Úplně jiný duch vane nám vstříc z tak mnohých řádků třetího oddílu letošího ročníku »Vesny,« z oddílu básní původních. Zastoupeno tu 35, pravíme pětatřicet, většinou mladých »kandidatů nesmrtelnosti« svými plody. Nejdelší básně výpravné podali *J. J. Hodyc, L. O. Chenice* a *Ad. Kuchlovský. Hodycův* »Královský pohřeb« trpí tvrdou, rozvláčnou formou, v níž plynnosť, živosť a jasnosť děje zamlžena jest neorganickým kupením metafor v obrazy tu zbytečné, tam příliš subtilné a nepřirozené. Zdaž filosofování o životě vůbec a omluvná apostrofa na krále opilce v ústech kata Václavova s přídechem moderního husitismu jest přirozena, ať rozhodne nepředpojatý krasocit! — Mnohem zdařilejší jest »Tomáš z Bechyně« od *L. O. Chenice* i látkou, i zpracováním. Konečná katastrofa jest předchozími dialogy s dostatek motivována, přáli bychom si jen v rozhovorech sněmujících pánů méně obrazův a přirovnání, aby řeči byly tím jasnější a účinnější. Forma jest celkem správna, rythmus plynný, pouze rým jest na mnohých místech planý nebo někde (zvláště mužský rým) chatrný. — *Ad. Kuchlovského* »Hájnikova dcera« má tendenci lidumilnou, vloženou objektivně do děje. Jen ve třetím popěvku měly verše téhož rýmu obsahovati též stejný počet slabik, čímž stala by se píseň melodičtější. Místo »drzče smělý« bylo lépe psáti »smělče drzý.« Katastrofa knížete a šílenky byla by jasnější, nebyti záchranného útěku vraníkova. — Z drobných básní zamlouvají se *Jar. Bodrého* »Zpěv padlých« a dosti i »V před —,« *Irmy Geisslovy* »Na Velehradě,« *K. Hájka* »Klekání,« *Petra Jasmína* »Českým dětem,« kterážto poslední jest krásná, procítěná básnička. — *Elišky Krásnohorské* »Večer na pomezí« jest krásná věštba z rumů vstávající Slávy moravské. — Dosti četným básnickým příspěvkům *J. Loriše* nelze upříti krásných myšlének, ale formou a projádřením se přece až

tak dalece nezamlouvají. Nevane z nich dech nenucené, hravé poesie. Tak na př. nenalezáme velikých myšlének v básních *F. Pěčky-Místeckého,* a jeho ustavičná touha po domovu nám někdy také se nezamlouvá, ale čteme jeho verše přece s chutí, neboť dýše z nich cos vábného, čemu říkáme poesie. Připomínáme milou básničku »Studenti« a »U Ostravice.« — Ve verších *Cyrilla S. Moudrého* shledáváme trochu bombastu, nejasných myšlének a málo poesie. Na doklad nejasnosti uvádíme jen něco:

Leč podlá není (příroda totiž) člověka jak ruka,
jež zrádně otráví ti štěstí v jádru,
a v duši pekelná ti vrhne muka — —
... a srdce lidské přece není z kvádrů...(!?)

Kdo můžeš, rozuměj! — Těmto veršům příbuzny jsou co do nejasnosti i některé, jinak zdařilé a slušné verše *J. Žeranovského,* jehož »Mé večery« a »Jízdou moravským polem« se nám dosti podobaly. Co řečeno o nejasnosti jeho veršů, platí o básničce: »Co v duši své dnes cítím kvésti,« kdež pěje básník takto v poslední sloze:

Však skutečnosť zas květy svane,
a vím: to vše byl sladký klam,
vždyť já jak Ježíš po vzkříšení
svou Magdalenu nepoznám...

Nevíme, co si básník myslil, když psal poslední ty dva verše, nám však se zdálo, když jsme je četli, že čteme nesmysl! — Z básní *J. Nečasa* zamlouvají se básně »Na soudech« a některá »Z různých veršův,« ale více jen svou myšlénkou, nežli čím jiným. Ostatní jeho básně původní jsou slabší, a jeho »Ze žebráckého života« budí svým čirým naturalismem nelibosť. Nečas získává si vůbec větších zásluh o naši literaturu překlady, nežli pracemi původními. Překladatelství jest vlastním oborem jeho činnosti, což dokázal i v tomto ročníku »Vesny« svými četnými zdařilými překlady z poesií Czaykowského, Grudzińského, Konopnické, Odyńce, Senkowského, Zaleského a j. — Básně *J. Soukala* psány jsou lehkou, dosti správnou mluvou a formou lehkou; nevynikají však žádnými zvláštními myšlénkami. — Milostné verše *J. Tichého* opěvují pěknou formou známé motivy. Zmínky zasluhují též básně *Fr. Šimona* (»Bída v horách« zvláště) a *K. H. Sýkory* (»Z valašských hor«). — Z ostatních básníků přispěli mimo jmenované *Karel Maria, S. A. Košťál, Leonora Pohorská, V. Vanecký,* a zvláště *S. Zima* svými znělkami, z nichž se některé pěkně čtou a líbí. — Z básní přeložených zasluhuje mimo jiné zvláštní zmínky pečlivý, krásný a věrný překlad tragoedie Silvia Pellica: »Francesca di Rimini,« od *M. Netvala.* Nesouhlasíme pouze s tím, že opomenuto v překladě označení scen a místy i vysvětlivky při uvádění osob na jeviště, čímž zaviněna některá nejasnosť. V I. ději čteme »... to za druhého bratra« místo za »drahého« (v orig. čteme: suo caro fratello); snad to jen chyba tisku. V ději III. na jednom místě psáno: »... svět můj,« kdež v originale stojí: »cognato mio...« (příbuzný). Uvádíme to proto, že může povstati tím nejasnosť, a bylo lépe užiti »svat« místo »svět.« Překlad jest však celkem jen chvályhodný.

Zbývá nám ještě promluviti o části vědecké. *F. Budínský* přispěl pojednáním »Ptačí řeč,« které ukazuje spisovatelovu zručnosť a pilnosť v pojednávání látek, u nás posud málo všímaných. Sobotkových článků, podobná themata objasňujících, použito snad více, než třeba. — *Fr. Dlouhý* napsal dvě »Životopisné a literarní črty,« první o Vít. Hálkovi, druhou o El. Krásnohorské. Oba články psány s velikou pietou, a snad na škodu objektivnosti. Přese všechnu úctu a obdiv náš ke slavné spisovatelce tvrdíme, že mínění p. F. Dlouhého: »El. Krásnohorská je v literatuře naší zjevem fenomenálním« jest upřílišeno. »Kde domov můj?« téhož spisovatele jest příležitostná rozprava o původu řečené písně. — *Fr. Grešl* píše epištolu k českému čtenářstvu. Slova jeho bolestně pocítěna, rady i výtky věru pravdivy, netečnosť českého čtenářstva k českým plodům někdy až bezpříkladna. Smutné, neutěšené poměry! Že pronáší pisatel záslužných těchto řádků nejedno mínění optimistické o naší moderní literatuře, dá se omluviti tím, že jeho účelem jest vzbuditi co největší zájem pro četbu české nové literatury. — »Duha v bájích slovanských« od *H. Máchala* jest krátký, dosti cenný příspěvek k našemu bájesloví. — Slabší prací jest *Al. Mrštíka* »Město Podivín (Kostel).« — *T. Novákové* příležitostný proslov »Ad. Heyduka Dědův

odkaz« psán vřele, s nadšením. Že psán příležitostně, znáti. — *J. V. Peckovského* »Kukačka« řadí se dosti zdařile k podobným pracem tohoto druhu. Příliš mnoho nového, čeho bychom ještě nevěděli z prací Pr. Sobotkových, nepodává však. — Příležitostně — tím, tušíme, řečeno dosti — psán článek *Frant. Jar. Rypáčkův* »K tisícleté památce sv. Methoda.« — *K. Šmídkova* rozprava o románu K. Světlé »Kříž u potoka« jest více rozborem řečeného díla se zřetelem k charakteristice osob jednajících. Na konec připojeno vyzvání, zvláště našim ženám, bychom hleděli býti vždy a všudy povahami mravnými. — »Čeští houslisté a hudba houslová« od *Al. Valenty* jest malý, pečlivě psaný příspěvek k historii některých našich zapomenutých virtuosů, jakými byli na př. Fr. Benda, Jan K. Stamic, Ant. Vranický a jiní. — Střízlivě a s moudrým taktem psán zajímavý příspěvek k rozluštění časové »ženské emancipační otázky.« Návrhy a domněnky páně spisovatelovy jdou zlatou střední cestou, vážně a jistě k cíli. Přáli bychom pouze p. pisateli těchto řádků, by se drobet lépe informoval o názorech křesťanství o ženě, aby se mu snad nepřihodil podruhé nemilý lapsus. Čteme ť na jednom místě v jeho článku takto: »Avšak jako s jedné strany křesťanství ženu pozdvihlo z dřívější poddanosti, tak zase účinkovalo s druhé strany v pravý opak. Co byla žena církevním otcům? Nástrojem hříchu, svůdkyní mužovou, kterou přišel hřích na svět — ona byla původcem neštěstí lidského, její krása byla dílem ďáblovým (sic!?) a zasluhovala jen opovržení mužovo. Manželství, Kristem na svátosť povznešené, považováno za poměr pravého křesťana nehodný (!?). Kdo chtěl život svatý vésti, musil se stříci žen. Tak vyvinulo se bezženství kněží, instituce klášterní, a když počal klesati rytířský kult ženy, klesala vážnosť žen vždy více, a ony považovány se stanoviska náboženského, mravního i státního za bytosti podřízené, namnoze i nehodné.« — Považujeme za zbytečné, nějakou další poznámku k těmto větám přičiniti. — Rozmanitostí, na zadních stránkách »Vesny« zaznamenávané, netřeba připomínati neb o nich se rozepisovati.

Celkový úsudek o »Vesny« roč. IV. lze zahrnouti v tato slova: »Vesna« tímto ročníkem postoupla opět o stupeň výše proti ročníkům předešlým, a přáli bychom jí, aby jen vstoupala i dále. Jen výše, jen výše!... *Klem. Suchý.*

Základové konkretné logiky. Napsal *T. G. Masaryk.* (O.)

Přiblížili jsme se k podrobnější charakteristice spisu. Úvodem předesláno několik obsažných úvah o směrech a cílech myšlení lidského; mně stále z toho jakoby vyznívalo Laplaceovo: »Ce que nous connaissons est peu de chose; mais ce que nous ignorons est immense.« Ba p. spis. má za to, že »dokázati jsoucnosť světa vnějšího na dobro, nikomu posud se nepovedlo a větším dílem nepovede, ale...« (str. 6.). Pak následují povšechné zásady třídění věd, a za nejlepší shledává se tříditi dle předmětů, k čemuž druží se dějepisný přehled pokusů roztřiďovacích. »Pojem soustavy věd« po té vyvinovaný methodologicky snad by lépe byl předeslán a spojen s tříděním; kritice věty, »že věda skytá vědě látku« (str. 31.) věnováno pozornosti tuším příliš mnoho, neboť má jako všechny výroky ne přísně vědecky formulované něco pravdy, něco nepravdy do sebe. »Stupnicí věd« soustava dovršena a scelena, a úvaha obrací se k jednotlivým vědám jejím. P. spis. v předmluvě »odborníky prosí, aby jej poučili,« v čem pochybil jakožto neodborník co do některých částí. Zde provádí se, co z počátku naznačeno úkolem konkretné logiky: vymeziti obor té které vědy, udati methodu, naznačiti cenu a hodnotu v soustavě vědění lidského, podati přehled vývoje atd. Co odborníci jednotlivostem řeknou, třeba teprve vyčkati. Někde zdá se příliš příti o slovíčko (na př. str. 71. a j.), jinde snad přeceňovati a nedoceňovati (str. 69., 83. a j.), tu snad proti výrazu bylo by lze namítati (na př. str. 77.: »zdali psychické pochody jsou quantitami« [pochod a quantita!]). Stanovisko p. spis. ovšem, čím dále přecházíme do duchověd, tím větší odpory proti názoru našemu přináší samo sebou: jestiť to právě ono stanovisko nahoře zmíněné, hledisko vědy t. ř. »exaktní,« jejíž osudné klatbě propadl by každý, kdo by na př. odvážil se

popírati, »že společnosť teprve po delším vývoji dostoupila monogamie (str. 82.), tedy že počátek »manželství« byla polygamie; klatbě vědy té »exaktní,« pravím, propadl by tím nemilosrdněji, kdyby chtěl odvolávati se na bibli, zvláště kdyby katolík odvolával se na kulturního »historika« a »sociologa,« jakým byl — ne Spencer, ne Bastian atd., nýbrž — Ježíš Kristus (Mat. 19, 4. sll. a j.). To jsou rozdíly v zásadách, zde také kritika referentská přestává, vždyť »hypothesí sociologie má mnoho« (str. 85.). Dle Masaryka »zadržán byl pojem pokroku tím, že považovalo se křesťanství a církev za non plus ultra lidského vývoje« (str. 95.), čehož v tomto znění nelze uznati za pravdu, ač by jinou stylisací pravdu pravdivou mohlo vysloviti.

»Mimo stupnici« ocitlo se p. spisovateli při reformě stupnice Comteovy tré věd, jazykozpyt, aesthetika, logika — a sice ne snad dočasně, jako na př. botanické soustavy umělé více méně teprve blíží se soustavě přirozené, ale jí brzy dosáhnouti doufají, nýbrž naprosto, jelikož totiž »vědy ve stupnici zabývají se hlavními přírodninami, ostatní vědy abstraktné mají podřaděný předmět« (str. 104.). Že to logickou předností soustavy není, jest na bíledni. Ve sporu a boji mezi stoupenci školského vzdělání humanistického a realistického nejnověji zase krutě vzplanulém, p. spis. přirozeně nadržuje poněkud druhým; pokud bylo lze průběh sporu sledovati, mezi prvými jest více praktických vychovatelů, mezi druhými více theoretikův, i není pochyby, čí hlas věcně více váží, byť i obrovskými svazky (na př. *Paulsen*, Geschichte des gelehrten unterrichts) druzí převažovali. Posléze podány ještě rozhledy o vědách praktických, vědách »historicky ustavených« (filologii[1]) a o filosofii.

Věcná obsažnosť slohu p. spis. je známa, i není divu, že ve stručných jen rysech oněch sneseno myšlénkové látky velmi mnoho. Přečetné difference od názorů — tušim — křesťanských, jak řečeno, jsou pochopitelny a také zcela již zevšedněly. Úvahy filosofův o náboženství čísti jest vůbec velmi trapno, a tak i zde. Ve věci prakticky tak důležité — ač p. spis. se táže (str. 171.[1]): »jeli náboženství principem tak důležitým, zdaž by se tolik lidí mohlo obejíti bez něho?« — má člověk tisíce těch domyslů místo toho, co mu podává křesťanství a katolicismus: danajská to náhrada! P. spis. spoléhá ve vývodech o náboženství na berlínského filosofa *Kaftana,* jehož nauka o náboženství prý »dosti se uznává« (str. 170.) i vychází s ním »od správné věty *Schleiermacherovy,* že zbožnosť není ani věděním ani jednáním, ale citem (!); nejbližší pohnutka náboženství všude je všeobecná zkušenosť lidská, že nárokům na život, které přirozeně činíváme, nemůžeme zadosť činiti.« Kaftan nemá více ani váženějších stoupenců než odpůrců, kteří v základech filosofie jeho více méně utilitaristické mnoho odporů vytýkají, avšak na tom ostatně nezáleží: ve filosofii autorita váží málo nebo nic; a i důvody se napřed váží a potom počítají. O českých větách uvedených rovněž nechci se šířiti; zdajiť se mi neurčité (»zbožnosť« — »náboženství«), ano poslední větě, přiznám se, vůbec nerozumím. Že však by Masaryk zásadu náboženské filosofie Schleiermacherovy nazval »správnou,« jest přímo neuvěřitelné; nikoli, ta již dávno vyvrácena: náboženství obsahuje celého člověka, jen že tomu ta, onomu ona stránka více lahodí dle podmětné povahy. »Věda v učení o zjevení vidí zbytky mythu, jímž vyložiti se mají všecka fakta duševní a historická, kterých filosofie Aristotelova (jen?) vyložiti nedovede« (str. 181.); »moderná škola jednak proti positivným církvím a neméně proti humanismu musí bojovati« (str. 142.) atd. atd.

Vyňal jsem některé charakteristické věty, abych ukázal, že stojíme tu na půdě zcela různé... Snad tu náboženské, tam vědecké? nikoli, věda v závěrečných slovech tak nemluví, ona stojí náboženství

[1]) Masaryk co do názvů věd liší (str. 15.) takto: „mluvě neurčitě o nějakém odboru vědním, užívá názvu: zpyt, na př. přírodozpyt. Naproti tomu složeniny se slovy: věda a pis praegnantně užívá ve smyslu toho třídění. Tedy na př. jazykozpyt rozestoupí se nám na jazykovědu a jazykopis“ atd.

[1]) Otázka ta zdá se mi filosoficky neoprávněna, kde množství vůbec nerozhoduje pranic, a býti i jinak v důsledcích nebezpečná: obstálť by tu málokterý pojem duchový, vůbec důležitým uznaný! Příklad *Newtonův* (o náboženství „svém,“ „subjektivném“) nezdá se mi zvolen dle pravdy dějinné.

mnohem blíže: nauky ony jsou výronem protestantské moderní religionsfilosofie, která si říká také theologie, hledajíc v subjektivných smyšlénkách, čeho se předkem vzdala: objektivné pravdy. Panu spisovateli stanoviska toho nikdo ovšem za zlé pokládati nemůže, i budiž to vše také jen konstatováno: toliko snad mohlo by se mu vytknouti, že znaje, jak dalekosáhlé jsou otázky a výroky takové, měl se poohlédnouti po pramenech a autoritách povolanějších, jež by mu předkem již byly podaly kritiku názorův jeho.

Co do formalní stránky jest sloh místy nejasný, celkem správný a ušlechtilý. Názvosloví obohaceno několika výrazy novými; snad se všechny neujmou, mnohé asi zaslouží, aby zdomácněly.[1]) Tiskových chyb ostalo dosti mnoho neopravených.[2])

P. J. Vychodil.

Nikolauovy Obrázky z dějin vlasti. Upravil *Fr. A. Zeman,* učitel v Praze. Druhé, rozmnožené vydání. V Praze. 1886. Str. 142.

Osvědčený přítel a vychovatel mládeže *Fr. A. Zeman* řídí se v činnosti spisovatelské zásadami zdravými, jsa přesvědčen, že jen kdo ve mládeži vzbuzují a pěstují úctu k náboženství, jsou pravými přátely jejími. Nevystižitelné zajisté důležitosti jest spisy tímto směrem psáti, tedy nejen správné formy, nýbrž také správného obsahu si hleděti. Proto velmi záslužné úlohy podjal se, že dějiny české pro mládež tím způsobem upravil dle dějin Nikolauových. Přispěl tím zajisté nemálo, že způsobem zábavným mládež hravě osvojiti si může známosť dějin a nejdůležitějších pověstí své vlasti od dob nejstarších až na naše časy.

Sloh jest docela srozumitelný. Názornosti napomáhají tu onde obrazy, představující nejdůležitější výjevy doby, a podobizny nejznámějších mužů, spisovatelův a umělců. V čele spisu jest položena podobizna otce české historie, Františka Palackého, dle něhož i nejdůležitější události v dějinách českých zde jsou pojímány, tedy celkem i dosti objektivně vylíčeny.

Nicméně jest, tuším, stálou povinností upřímného historika všímati si nejnovějších výzkumův a vysvětlivek historických. Pročež tím nemileji působil na nás onen chybný, bohužel namnoze posud rozšířený nárok, že sv. Vintíř, ukázav vojsku německému tajné cesty, vedoucí Šumavou do Čech, zradil takto své české hostitele. Tato nesprávnosť (kterou, bohužel, byť nepřímo, má i Palacký) byla v časopise »Vlasť,« r. I. č. 10., čl. »Sv. Vintíř a kníže Břetislav« od *J. Tenory* tuším dosti jasně vyvrácena. Litujeme, že p. spisovatel si toho nepovšimnul a starou nesprávnosť podržel. Už zajisté to každému musí býti nápadno, že lid nic o zradě nevěděl a neobmezenou úctu ku světci měl, a Přemysl Otokar II. ještě nic o zradě Vintířově nevěděl. Ostatně, kterak omyl tento vznikl nesprávným výkladem listiny Jindřicha III., viz blíže ve článku uvedeném.

Jiná nesprávnosť, jež se nám namanula, jest tvrzení, že císař Sigmund porušil slib svůj, nechav Husa upáliti, ježto prý byl zaručil Husovi bezpečnou cestu do Kostnice a zpět. Vždyť přece slibu svému dostál, neboť Jan Hus sám nikde si nestěžuje, že by mu cestou jaké příkoří bylo učiněno bývalo. Odsouzení však církevního Sigmund Jana osvoboditi nemohl, ježto k tomu neměl moci, a to věděl tak dobře Hus jako Sigmund. Když pak Hus odsouzen byv, nechtěl odvolati blud, byl docela podlé zákonů říšských, té doby platných proti tvrdošijným kacířům, potrestán. Pročež i bezpečnou zpáteční cestu nemohl Husovi Sigmund zaručiti, leč s těmito samozřejmými podmínkami, nepodlehneli rukám spravedlnosti, což mu Sigmund ostatně sám řekl.

Jest tedy jen želeti — mírně řečeno — v těch okolnostech zajisté rozhodně

---

[1]) Mimo jmenované uvádím ještě některé: převdušení (metempsychosis), obor vědní, nepřetržito (continuum), volní (= co náleží vůli) a j.

[2]) S. 16. ř. 2. vystav*i*ti dům m. vystavěti; 20. 1. kategerie; 30. 12. už*í*ti; 38. 22. d*ů*sahu; 54. 9. p*t*atnosť; 62. 20. fysiologi*í* (m. —i); str. 155. každý filosof úkolu svému zadosť nečiní (m. žádn*ý*); 159. 12. nab*ý*ti; 165. nezvyká *k* absolutným pojmům; 171. v protestantism*u* *v*niká racionalism; 179. vyzr*a*lou, proto typem (?); 196. charact*a*ristica universalis 52.; p. spis. píše stále Plat*o*, Enthypr*o*: původní tvary snad jsou nyní již obvyklejší; 187. a j. mluví o „otci nového ultramontanismu, de Maitreovi“: míněnli tu spisovatel díla „Les soirées de St.-Pétersbourg,“ pak bylo by asi správnější psáti: Mai*s*tre (Jos.), neboť právě čísti lze v „Revue bibliogr. univ.“ (Polybiblion; 5. str. 478.), že i ve výslovnosti zní *s* před *t*, tak že o psaní není pochyby

nemístně pevné vůle Husovy, t. j. jeho tvrdošíjnosti, živené lichým studem a ctižádostí. Ctnosť to nebyla, nýbrž chyba a slabosť, jakých má každý člověk, byť i jinými vlastnostmi snad byl vzorem.

Na jiném místě podáno jest také zrušení kompaktat tak, jakoby Husité skutečně byli dosáhli potvrzení svého bludu a jakoby toto později bylo odvoláno, a to zcela libovolně a bez příčiny. Bylať sice Husitům učiněna koncesse přijímati pod obojí, ale s tou podmínkou, že věřiti budou, že pod každou způsobou celý Kristus jest přítomen, že tedy toho není potřebí nezbytně ku dosažení života věčného. Poněvadž však oné podstatné podmínky za doby Pia II. již šetřeno nebylo, žádal Pius II. od Jiřího jich odstranění. Bylať zbytečna a pouze zdánlivou páskou Husitů s Římem. Tu ovšem objevilo se, že mezera, zející mezi církví a Husity, nebyla vyplněna, nýbrž jen přikryta, a nepřátelství vzplanulo samo sebou opět.

Byl by věru již svrchovaný čas, aby ty a podobné názory pomalu byly odstraněny a ustoupily pravdě. Avšak v takových názorech vychované velmi nesnadno jest přesvědčiti o opaku; pročež dlužno začíti u mládeže. Jen když v útlá srdce již věci ve pravém světle budou vkládány a předváděny, lze očekávati žádoucí shodu u potomků, které těžce pohřešujeme při učencích současných. *G.*

Legenda z Erinu. Napsal *Julius Zeyer.* V Praze. 1886.

Báječný svět starých Keltů jest nyní bohatým zdrojem, z něhož náš Zeyer napájí ducha svého, zalétajícího s oblibou i zevrubnou důkladností do těchto říší prvotní poesie. Po legendě o sv. Brandanu legenda z Erinu! Tato legenda jest však básní dramatickou, a sice dramatickou nejen svou vnější formou, ale i celou niternou podstatou. Podivuhodným způsobem vedlejší mythické přívěsky spojeny s trestí dramatického děje, a heroické postavy mythických těchto osob svým životem duševním, v němž spočívají motivy veškerých dějů, rázem niterné souvislosti se vyvíjejících, pohybují se úplně v ovzduší přirozeného a skutečného vývoje lidských dějů. Tím právě děj tento úplně se hodí ku dramatickému spracování, a působí dojmem mohutným, anyť mocné vášně lidí mravně vznešených vedou ku hrozné katastrofě, jejíž účin jest naprosto tragický. Hlavním hýbadlem dějů těchto jest s jedné strany láska, s druhé krevní msta. Starý král Fénů chce pojati Graniu, dceru Kormaka, krále Erinu, za manželku. Tato však, milujíc Dermata z družiny Finnovy, přinutí jej k útěku a skryjí se ve tvrzi Midaka, syna v boji s Fény úkladně zavražděného krále Kolga, jehožto smrť Midak usiluje pomstíti. Maje Finna za úkladného vraha otce svého, Midak vyzradí Finnovi úkryt přítele svého Dermata s Graniou, aby, vlákav jej takto osamělého do tvrze své, zrovna tak úkladně skolil jej, jak on jeho otce. Za boje však vrazí Dermat do světnice a užaslý Midak se dovídá, že otec jeho to byl, jenž Kolga zavraždil. Finn smiřuje se zdánlivě s Dermatem i Midak ruku ke smíru nabídnutou přijímá, a oba slibují návštěvu Dermatovi. Přijdou, první Midak, který nemůže však snésti, aby nechal otce nepomstěna, a zabíjí před příchodem Finnovým Dermata; Finn přišed, jsa králem blahotvorné ruky, mohl by Dermata sice uzdraviti, ale k vůli Granie zatvrdlo srdce jeho a on přes prosby syna i vnuka svého i Dermata samého nechává Dermata zemříti, na jehož mrtvole Grania přišedši sama bere sobě život. Avšak i starý Finn těžce potrestán, neboť pozbyl divotvorné moci své a opuštěn byl pro zatvrzelosť svou i od syna svého Ossiana i vnuka svého Oskara. — Toť fabula naší tragoedie a zajisté nikdo jí neupře dramatické síly a živosti. Řekli jsme již, že Zeyer znamenitě látky této zužitkoval a skutečně dramaticky ji spracoval. Méně ovšem látka tato poskytla příležitosti ku charakteristice jednotlivých povah, což spisovatel dobře postřehnuv, nahradil rychlým postupem jednotlivých dějů. Za to však místní i časové ústředí, do něhož děj náš spadá (pohanské Irsko III. stol.), Zeyer na základě pilného studia svého zobrazil podrobně. Řeč naší básně jest sice nevázanou, ale dýše tím báječným přídechem, jemuž jsme u Zeyera zvykli. *Ø.*

Sonety samotáře. Básně *J. Vrchlického.* (O.)

IV. Erotické bubliny. T a r a n t e l l a líčí nad míru živě vášnivý rej dívky

nevědomky raněné úkladným šípem lásky. Forma jest málem bezvadná, při níž se krátké trochaeje výborně osvědčily. — Ó milujme: vybízí k lásce vroucností jen Vrchlickému vlastní, jež uchvátí každého, dokud mezí slušnosti nepřekročuje. — Včely = sonety: líčí s rozmarnou něžností vášeň znělkovou, jíž básník zaplanul ku sličné choti své. — Skloň hlavu: Básník žádá, by láska jeho hejnem polibků — motýlků poletovati směla po květných vnadách krásky vroucností polibků se zardívající. — Sotto voce vypisuje dojemně klidný útulek, jejž básník nalezá ve své domácnosti. — Víš si rady? vypisuje rozmarně kouzlo malé nožky, ve sněžné punčošce utažené. — Láska v jeseni: bodrým rozmarem líčí půvab usedlejší lásky pozdní, když dobouřilo vášnivé léto a přešel lásky máj. — Večer opěvuje dojemně tiché chvíle večerní, kdy básník z láskyplného pohledu choti své útěchu čerpá v pochybách a strastech denních. — Tiché blesky: Letní večer ve přírodě; blýská se na čas — a vřelé slzy, jež básník na své ruce cítí, věští mu příští blaho lásky. — V zátiší: Blaho dvou milujících duší, jež o samotě tonou na vzájem v láskyplných pohledech. — V stylu Petrarky: Básník, hledaje dobro a krásu, nalezá obé v Lauře své, pročež nepřestává pěti věčnou píseň lásky, jež se nikdy nevyzpívá. — Filosofie lásky šťastným obratem nalezá útěchu za pomíjejicnosť štěstí milostného v nehynoucím blahu vzpomínek. — Flirtation s rozmarnou skotačivostí opěvuje klepnutí vějířem, jež na pohled smělce všetečného odrazilo, vskutku však veškeru náplň lásky mu rozevřelo. — Věčnosť lásky: Láska, po níž se duším na věčnosti stýská, pudí je k metempsychosi v bytostech milujících. Tak Hero a Leander žili v Julii a v Romeovi, a »v nás zbytky lásek z dávných věků klíčí.« Myšlénka pěkná, ačkoli čpí spiritismem. — Jarní lásky: Proč jarní příroda ničí rázem tolik lásky plodivé, že by malý okamžik z ní stačil učiniti člověka šťastným? — Věčné žití je zoufalý výkřik smutku básníkova, že smrť zničí lásku sebe mocnější. Proč prý nám není dopřáno věčného žití?!

V. Sonety idyllické. Čtyři věky lidstva v lese: Člověk divoch v lesní pustině — les hellenskou bájí oživený — les sídlo křesťanského poustevníka — zkušený hájný, zástupce realismu nové doby. — Štědrovečerní motiv: Žebrák, jda o štědrém večeru kolem skladu pohřebního ústavu, přeje si »Ježíškem« — rakev. — Legenda — sonet: Při nanebevstoupení Krista Pána chtěli ptáci za ním. Jan, slíbiv jim, že je tam dovede, nechal je na zemi; proto zpívají tak toužebně v rajské předtuše. Nám, nadějí zklamaným, vede se podobně. — Pastel: Básník, vykresliv na okraj knihy mladou dívčinu, přidá k ní hocha a vmyslí si oba někam do pěkné zahrady ku hříčkám milostným. — Dcera pouště: Snědá dcera jihu kráčí pouští. Komu asi bude obětí? Zda emirovi nějakému, či lačnému lvovi? — Starý muzikant: ve všední den dává lekce komu libo, v neděli odpočívá, kochaje se v hudbě. — Pikantní klepy: Zkušený lovec dívek šeptá někde v parku dívce rovněž zkušené nějaké interessantní novinky, »až vějířem ho klepne za vše klepy.« — Popeleční středa I. II. Světák vrátivší se z redouty, probudí se s těžkou hlavou a uvažuje o smutném dnešku proti veselému včerejšku. Toť obraz našeho života: z veselosti do trudu, ze života do smrti — malý krok. — Divadelní sfinx: líčí případně blaseovanou, bezcitnou, pro vše apathickou dámu v divadle. — Ztracená stezka zavedla básníka od silnice někam do močálu, kde kouzelnou mocí přírody ze hniloby a smrti vonný život pučí. — Mír: Zajížděje v noci někam do hor, básník žádá si od nich onoho míru hlubokého, jakým jezera a lesy oddychují. — Měsíc po bouři: Země jarní bouří a deštěm ožilá a zúrodněná přirovnává se dívce, jíž — ana spala — násilí učiněno. Neníli to obraz, divokostí svou odpuzující? — Matutina: Jest jitro, Slunce, plašící červánky, jest bujarý mládenec, jenž Zoru povalí a s ní svou vůli má. — Je cosi elegického v obou těchto znělkách, cítíme přemoc osudu; moc a násilí porážejí něžnosť bezbrannou, aby jí zneužily — ale povznésti nás takový přečin kriminalní nemůže. — Hory při měsíci: Ve krásách krajiny horské, měsícem ozářené, básník zahledí se na svou choť. Vzdech, ze rtů se jí vinoucí,

připodobňuje k andělu, jenž, obývaje v duši její, po nebi zatoužil. — Léto: Letní noc nade zámkem, parkem obklíčeném, sotva ochladila krajinu, již ustoupila dni parnému, jímžto všecko vyprahne. — Sonet v červenci: Země, ač parnem týraná, přece ve blaženosti mateřské vydává hojnosť úrody. — Růže v listopadu: Poslední růže připomíná básníku v zahradě jesení úplně svadlé krásy jarní, a to tím živěji, čím patrnější jsou vůkol stopy zmaru. — Letní noci: Tajemnosť je božstvo letních nocí, jež naplňuje všecko mocí kouzelnou, jíž okřívá duše dnem zmořená.

VI. Básník a svět. — V noci: Básník, lidem zneuznaný, těší se tím, že, jako každý jiný dělník, dobude si odměny, konaje svou povinnosť. — Svět nebude již ku básníkům jiný: žádaje skutečných činů, zahladí všechna nedochůdčata, byť sebe nadšenější. — Útěcha epigonům: Svět odcizil se poesii, jež nepodává již vavřínů žádných; a přece v ní skrývá se ztracené jaro světa, jehož jen ti účastni jsou, kdož poesii znají. — Co na tom? Nedojdeli básník uznání, ať potěší se tím, že na sta květův a poupat na zmar přichází, a krůpěje slávy dobyté že »je plna žluči, závisti a špíny.« — Co má bába povídala: Byl les, kde každý, kdo tam vkročil, políček dostal rukou neviditelnou. U nás, vejdeli kdo v háj poesie české s novou knihou, »ne jedna rána, leč se všech stran řítí | se na něho ran jako krupobití.« — Časová píseň: Básník stěžuje si s trpkým sarkasmem, že jeho časová poesie národem pochopena býti nechce: »— tu je všecko marné, | tu líp je ptačí poslouchati trilky | neb počítati muších křídel žilky | a psáti třeba — znělky jednotvárné.« — Ještě časová píseň: S touže trpkostí stěžuje si Vrchlický, že málo kdy národ básníku svému porozumí a v ústrety mu vejde, aby snáze provésti mohl svůj ideal. »A proto dosti řeči, povyku: | ne básník buď, jak vy byste ho chtěli, | leč vy dřív buďte velký národ smělý | a k písni vnímavý a k podniku.« Toť ovšem pěkné. Ale úkolem básníkovým jest, aby národ za sebou strhl a k sobě pozvedl; neumíli toho, hledejž toho příčinu v sobě, nikoli v národu; neboť básník je duch a národ material, jenžto vzdělán a zušlechtěn býti má. Ostatně není tak zle! Ale nedomnívej se básník, že lid za ním poběhne jako za Orfeem, dokavad básníkem rozehřát, nadšen a uchvácen nebyl. — Audiatur etiam altera pars: Básník více než kterýkoliv umělec jest odpovědný světu za to, co píše, neboť ve spisech jeho každý spatřuje život básníka samého. Proto jest nejvíce vydán pomluvě lidí, zároveň však je světlem a majákem jejich. — Cicisbeo: Se životem všedním jsme spojeni, jako žena, sňatkem nerozlučným. Ideal jako přítel domácí ob čas navštěvuje nás, přinášeje drobty svého umění, jako domácí přítel cukrovinky dětem. — Pekelné víno: Jemu podobá se sláva: sotva ji člověk okusí, již cítí palčivosť její, ana závisť a ironii za sebou táhne; však lépe tak, nežli bez ní úplně se zalknouti. Zakončení této znělky není dosti jasně provedeno. — Na poslední stránku knihy »Z mého herbáře«: Vše tam uloženo vtipně a moudře; jen trnitý hloh schází a vavřín. Než obého snadno se postrádá: trnů podává dosti svět, vavřín pak není mnoho platen, nedávaje chleba. — Bedřichu Smetanovi: Potlesk davu ničím není umělci proti uspokojení, jehož dílo vlastní mu podává. Tak bezcenny jsou květy, jimiž národ věnčil hrob jeho, proti květům nebeským, jimiž on dráhu života mu vystlal.

VII. Nové masky a profily. Předmětem této části čistě reflexivné jsou básníci: Homer, Hesiod, Vergil, Lucretius, Tasso, Shakespeare, Alfieri, Manzoni, Felice Bisazza, Göthe, Ibsen, Cannizzaro, Alberto Rondani, Josephin Soulary, G. Moreau, Puvis de Chavanne, Pierre Loti, Paul Verlaine, Mickiewicz (I. II.), kterážto jména označují jasně rozsáhlý obor sečtelosti a literarních studií Vrchlického.

VIII. Ultima Thule. Pathmos: I básník prožil dobu dumání a samoty u moře; vzpomínky dojmů tam zažitých provázejí ho v bouři velkoměstského davu, z něhož rád do přístavu myšlénky se utíká. — Metempsychosis: Zdá se básníkovi, že už někdy žil v rozmanitých podobách, až po dlouhém postupu ve člověku procitl, dostav duši svou z duše ženy. Láska i bol značí mu poslední

stupeň vývoje, od něhož buď k božstvu se přiblíží nebo se zvrátí v nic. Čpí spiritismem a pantheismem. — Atavismus: Vše, co jest ve přírodě krásného a velikolepého, je zbytkem oné síly božské, jež i v úlomcích antického umění se jeví a druhdy projádřena byla krásou celistvou a bezúhonnou. — Život duše: Duše, která ze tvora do tvora putuje, obsahy těchto různých životů jako do vrstev si skládá; v jádro její sebevědomé časem vstupují představy předchozích dob životních jako vidiny tajemné. Zavání spiritismem a pantheismem. — Kaditelna: Život básníkův je chrám, v němž není boha; přece však srdce jeho, velikým bolem tohoto světa rozžhavené, nepřestává vůni zpěvu vydávati, jako kadidlo vonnou duši svou, jsouc ohněm ničeno a tráveno. — Ultima Thule: Básník vida, kterak obzor toho světa životem lidstva v nekonečno se šíří, tone v pochybách i táže se, zda zvítězí nesmrtelný duch lidský či věčná smrť. — Logika dějin jest právo silnějšího. Slabý podléhaje těší se vzdorem titanů, že podléhá osudu, kdežto vítěz, ať bohem nebo člověkem, »svou velkosť pádem oběti své měří.« — Salve, lucru: Básník kráčí mezi nádhernými zbytky staveb římských, i uzří najednou uprostřed vší té nádhery vznešené nápis »Salve, lucru,« jenž označoval zlopověstné doby starého Říma; i zalká z té duše nad bídnou prodajností všech statků lidských. — Příklad neobyčejně povrchného skladu myšlének podává sloha 2.: »Jak neúprosně modré nebe plane | nad ulicí, v klín jeho jak se noří | tlum sloupů, portiky jsou vykládané, | jak bílý plamen mramor jejich hoří.« — Anachoreti: Ze vřavy velkoměstské zatouží básník po hlubokých a klidných dumách, po mystických snech starých poustevníků. — Zlatý prach: Básník pozoruje paprsek sluneční, vnikající do tmavé jizby, kterak se v něm nesčíslné množství prášků mihá. I přirovnává se malému bohu, kolem něhož pohrává si prach snův a myšlének nejinak, než prach kosmický a hvězdy kolem Boha nebeského. — Své mladosti: Pochovav bujné mládí, básník těší se mužným vědomím, že nalezl lásku, že pevně kráčeti umí za cílem vytknutým, a stáří že ho daří souzvukem, klidem a soucitem ku světu. — Vánoční sonet: Naplněn jsa radostnou náladou vánoční, básník zříti mní strom až ku nebi se pnoucí, na němž světly jsou duše, »jež v žití pravdu, dobro, krásu chtěly;« kolem nich poletují okřídlené duše žen, »jež svět spasily tím, pro lásku že mřely.« — Jen hlouběj: Klidně snášej všecka muka i utrpení a konej svou povinnosť s tím vědomím, že dosáhneš účelu svého, jako ta mumie, jež tisíce let spala, jakoby k ničemu nebyla, a teď na sta rukou prací, na sta hlav myšlénkami plní. — Vpřed: Zneuznaný básník povzbuzuje se k nové práci, sladkým vědomím vykonané povinnosti a dobrého činu, všemu žalu výhosť dávaje. — Kruhy v duši: Strasti a zkušenosti toho života tuží duši, jako kruhy let sesilují kmen, v němž Dryada, duše stromu, uzavřena zpívá. I přeje si básník hojně té zkušenosti tužící, by dryada poesie z pod kůry drsné tím zvučněji pěti mohla. — Srdce v smutku: Za pochmurného dne chopí se básníka melancholie, i rmoutí se, že ničeho nedosáhl prací, že do budoucna nemá naděje, a že hyne v jednotvárné všednosti. — Zpátky: Básník žaluje s trpkou resignací, že nával prací všedních nedává mu zabývati se uměním a že pro chléb vezdejší nucen jest nádennickou prací mořiti svého genia. — Splyň s mořem: Zachvácen jsa chmurnou melancholií, chystá se básník s trpkou ironií k tomu, by nevzpíral se osudu, jemuž i jiní, a to lepší lidé, podlehli, nýbrž nechati chce všeho snažení idealního a splynouti s mořem všedních lidí. — Hoc erat in votis: Básník přeje si toho, čeho starý onen Horatius tak šťastně nabyl, skrovného statečku, kde by zbytek let svých tiše tráviti mohl, živ jsa umění svému, rodině a několika přátelům — umělcům. Jelikož toho však nedosáhl, těší se tím, že nebe jej alespoň snem takového štěstí oblažiti ráčilo. — Epilog: Byť i po slávě netoužil, přeje si básník aspoň drobátko uznání; a neumíli, jak Orfeus, veškeru přírodu táhnouti za sebou, stačí mu, že aspoň jedna duše, milující choť, životem ho věrně provází.

* *
*

Z toho, co uvedeno, zejména z oddílu II. »malovaná okna« nadepsaného,

kde jediná snad návštěva velechrámu Svatovítského šťastně zplodila celou řadu skvělých nápadů, patrno, že, načkoli se podívá, Vrchlický vše umí pojati po básnicku, vše myšlénkou nějakou prodchnouti a citem svým oživiti. I nepřestáváme se diviti tomu, jak hluboký, ba nevyčerpatelný je zdroj poesie jeho. Bohužel, že přece jen příliš často ukazují se pravdivými vlastní jeho slova, na str. 65. v. 7. n. pronesená:

> vždyť pouhý rozmar, starý čaroděj,
> je posud pánem mým jak před lety,

tak že mnohdy volbou látky ne dosti opatrnou a malou péčí o vnější úpravu básní spíše pouhými »dojmy a rozmary,« než pravými ideami a myšlénkami velikými unášeti se dává. Když pak už nesmíme toho po Vrchlickém chtíti, aby myšlénkami svými oblíbil si život, přírodu a dějiny domácí, ač by to veležádoucno bylo, přece tolik aspoň právem žádati se domníváme, by vzácné hřivny své náčrty a pokusy polovičatými nemařil, než raději provedení díla uměleckého, v každé příčině dokonalého, pilen býti chtěl. Neboť že by platnosť měla slova: »My velkých duchův epigoni malí,« jež Vrchlický na str. 58. v. 5. sám o sobě pronesl proti Kollárovi a j., rozhodně popíráme. *L. Šolc.*

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka.* (O.)

Co se týče jednotlivých nepravidelností ve přízvučných verších iambických, pozorovati jest ono pohodlné tvoření iambů pomocí spojky *a, i, že...*, což přešlo v manýru. Též požadavky grammatiky musejí ustoupiti libovůli básníkově: proč by nemohl užívati skomolenin, proč by nesměl užívati n e č e s k y osobního já a ukazovacího t e n? Vždyť jest si vědom básnické licence! Ovšem ať jí místy užije, ale nesmí slepovati verše vespolek; ty mají druh ze druha plynouti, ne jako vidíme u Heyduka na str. 74., 97., 98., 111., 131. atd., kdež devět veršů počíná na jedné straně spojkou *a* — anebo 92., 109. atd., kde tolikrát užito nečesky zájmena t e n (t e n můj skvost, od t é rakve, t u mou duši, t e n rtíček, t e n klíček, t y upomínky, t y skříně, t e n klobouček, t u zimu, t e n šat, t y rukavičky atd.).

Proti duchu českého jazyka je též odlučovati jednoslabičné předložky ode slov, aby povstal iamb; neboť »pro svoji...« (28.) zní daktylicky, ne iambicky; jinak příkoří činěno jazyku. Podobně na téže straně slovo »samota« nezní iambicky, ale daktylicky.

Abychom poukázali na další poklesky veršův a sloh, napíšeme si tu 1. slohu básně »C o s r d c e t v é s t i c h l o . . .« (str. 161.).

> Co srdce Tvé stichlo, Bůh to suď,
> mé k rozpuknutí buší,
> o že jsem nemoh v Tvoji hruď
> vdechnouti vlastní duši;
> o že jsem nemoh na pospěch
> v očka dáť vlastní zory,
> za vlastních ňader ztajený vzdech
> zaměniť dech Tvůj chorý.

První verš rýmuje se se třetím; čekáme, že verše jsou stejnorodé či že mají stejný rozměr. Jak však viděti, není toho v naší básni: v prvním verši následuje po předrážce daktyl, ve třetím trochej. Podobně rýmuje se verš druhý se čtvrtým: druhý je trochej s předrážkou, čtvrtý daktylo-trochej. Podobné případy nalézáme ve druhé části slohy, jakož i ve druhé sloze téže básně. Ostatně zdá se, že si Heyduk libuje ve spojování veršů nestejnorodých. My však jsme slýchávali, že rýmem spojují se verše stejnorodé, verše stejného rozměru, ať již počet stop je stejný či nestejný. Důkazy tohoto nesprávného spojení nalezne čtenář na př. na str. 21., 28., 49., 54., 99., 104. atd.

Slovce *ž e* viděli jsme ve verších třetím a pátém jakožto přízvučné, přihlížejíce k tomu, že básník je takým míti chce — jak nasvědčuje sloha druhá téže básně — byť i to bylo proti všem pravidlům o přízvuku. — Rovněž bezdůvodně klade náš pěvec přízvuk na částice *a, i, až* atd., čehož doklady netřeba uváděti: nalezneš je na každém listu. Zrovna tak též nevysvětlitelno, proč užívá Heyduk kratších a slabších tvarů m ě, m i, t ě atd. místo m n e, m n ě..., chceli je opatřiti přízvukem. Doklad najdeš ve druhé sloze přítomné básně, pak na str. 13., 15., 106., 120., 134. a jinde.

Že neveliká péče byla věnována formě vnější, tomu dále nasvědčuje ta okolnosť, že ve mnohých verších nalézáme slabiku nadbytnou a jinde slabiky se nám nedostává. Tyto a podobné nedostatky zvláště jsou známkou II. oddílu

sbírky Heydukovy: str. 111. v. 6., 139. v. 3., 142. v. 4. atd.

Jak tedy jistí posuzovatelé mohou mluviti o »hudebně měkké kaskadě veršů,« v nichž tolik poklesků proti libozvuku, tolik hříchů proti metrice se nalézá: tomu nerozumíme. Nám se spíše zdá opak: nelze mluviti o perlách, o křišťálovém útvaru básní, ale spíše o formě velmi nedbalé, planých rýmech, častých skomoleninách, k nimž druží se další chyby neméně osudné. Míníme totiž vady pravopisné, chyby grammatické, jimiž kniha tato více vyniká, než čím jiným. Z ohromného počtu chyb školáckých uvádíme tu jen několik na ukázku, jak právě při četbě se nám namanuly:

Předně časté jsou poklesky proti sklonění zájmen; str. 11. již (místo jíž), 20. jenž (— jejž), 28. a 78. ho (— jej), — a nesprávně kladeny kratší tvary po předložkách a ve protivách, jako na Tě (49., 152., 153., 47. atd.), pro Tě (105., 142.), „Ty nejdeš v ústret mi" (106.), „o mnělli Ti" (153.), kdež mi a Ti bráno spolu za slabiku přízvučnou, anebo konečně v nesprávné spojení vstupuje s jinými částmi řeči: „nepustím Tě" (84.), „nepřinutí Tě" (85.), „Tě zde není" (147.), „nestrh jsem je" (95.), „nevrh jsem je" (95.) atd.

Krásné jsou též mnohé tvary slovesné: květly (15.), věším (49.), by ... jste (25.), řečí (28.), rozezletý (40.), jakož i některá spojení: „snové ... byly" (44.), „snové ... se staly (95.), „spadla se" (93.), „ptáci vedly" atd. Ostatní zajímavé tvary jsou: „veškeré ... skutky" (28., 120.), bělší (105.), krutší (137.), vejší a skrejši (161., 123., 167.), vid (105. atd.) a jiné nesprávnosti všeho druhu.

Více ještě než tyto hříchy grammatické o nedbalosti formy vnější svědčí veliká nedůslednosť ve psaní téhož jména, čehož četné jsou příklady.

Kdo by chtěl tvrditi, že básníku třeba dáti v tom licenci, ať považí, že správnosť mluvy je přední vlastností dobrých děl, a básník má mluvu šlechtiti a ne znešvařovati.

Byli bychom s hlavními výtkami hotovi. Diviti se nám jest, že naše tak zvané kritiky nenalezly žádných vad v celém svazku básní, ale ovšem samo ryzí zlato, křišťálový útvar, nedostižnou něhu — samé perly. Že tomu zrovna tak není, ukázáno s dostatek. — I zdálo by se snad někomu, že jsme zaběhli do druhého extremu, haníce a odsuzujíce básně Heydukovy vesměs. Není tomu tak. Pravda sice, že úplně bezúhonnou, vzornou báseň z této sbírky nemohli bychom udati — třeba by bylo větší propracovanosti: přece však jsou některé písně zdařilými, zvláště v I. oddílu. Upozorňujeme v té příčině na báseň »Dotouženo« (26.), která i co do obsahu i co do formy je téměř nejlepší. Dříve básníkovi nestačil celý svět — v mládí: teď — ve stáří — když se mu narodila dcerka, jest mu »prostá síňka celým světem.« — Dále zamlouvá se nám nejvíce báseň »Na konvalinkách« (22.) pro dobré pojetí dětské naivnosti, prostého názoru. Též básně »V rose« (17.), »Ve vzpomínkách« (36.), »Tajemný květ« (64.) se nám líbily. Pozornosti dále zasluhuje roztomilá píseň »Nový svět« (32.), v níž básník vytkl podnět poetického svého tvoření. Nechce již nám zpívať, jen do dětských očí se dívať: ale jak jej Liduška obejme, »jest ňádro písní jedinou.« Podobné jsou »Jediný lék« (50.) a »Drahé duše« (6.).

Povšimnutí zasluhují ještě některé písně, v nichž proveden kontrast mezi přírodou a nitrem básníkovým, jako v »Kytici« (34.), básni »Jaro, jaro« (136.). Konečně cenu jakousi mají též básně »Zanikla mi tebou kytka snů a přání« (76.), »Stojím na Tvé svaté zemi ...« (102.), »Bylas jak poupě« (105.), »Taje« (115.), »Měl jsem dítě, dcerku zlatou« (129.) atd.

Jak tedy řečeno, jest i v této sbírce několik prostých písní, zdařilých obsahem i rozmanitostí formy; ale zrovna tak též pravda, že kniha Heydukova plna hříchů proti ladné souvislosti, zaokrouhlenosti a jednotě celku, proti jasnosti, libozvuku, plynnosti jazyka i požadavkům mluvnice. A tyto vady, s nimiž sestoupila se veliká změkčilosť, plačtivosť a meze překročující naivnosť, odstraší čtenáře od četby. Aspoň v tom tvaru, v němž jsou, žádného nenavnadí k opětné četbě, a nebudouli znova spracovány, nikdy z té obliby čtenářstva těšiti se nebudou, jakou nalezly dřívější lyrické plody básníkovy. Vztahujeli Heyduk výrok na str. 69. ...

já přec se jimi šťasten stal,
v nich vše, co jsem a někdy budu ...

na »listy« — básně poesie dětské — velice se mýlí. Dobré dvě třetiny všech básní zmíněné lyriky nehodí se pro širší kruhy, a básník dal se asi svésti k onomu

výroku stálými pochvalami, jichž se mu dostalo v našich reklamách.

Končíce krátký svůj posudek, ničeho více si nepřejeme, než abychom probírajíce jednotlivé písně dalších sbírek Heydukových, mohli navlékati »na šňůrku perly vždy krásnější.« *A. V.*

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha.* (Č. d.)

Z obšírněji podaného obsahu viděti, že Pravda jest báseň satirická. Že autor sám nazývá ji prostě báchorkou, to vysvětluje se tím, že, jak sám v Šotku praví, jménem satiry jeho krotký verš nerad se chlubívá. V řadě spisů Čechových zaujímá tedy Pravda místo vedlé Petrklíčův a Hanumana. Hanuman namířen proti bláznovskému kosmopolitismu, Pravda jest satirickou metlou na lež, mam, klam, faleš a pokrytectví, zkrátka na lež, nechať kdekoliv a pod jakýmkoli jménem se objevuje. Osnovou a tendencí podobá se nemálo Komenského Labyrintu. Jako v Labyrintu Komenský se Všezvědem, tak v Pravdě básník s Pravdou putuje světem, prohlíží jednotlivé stavy a poznává jich převrácenosti. Komenský praví v úvodu ku svému Labyrintu, že spis ten proto složil, aby ukázal »mnohotvárnou toho světa marnosť a mizernou pod zevnějším bleskem všudy se kryjící šalbu.« Totéž činí ve své básni Čech. Na tom však ani Komenský ani Čech nepřestávají. Účel jejich není negativní, nýbrž positivní: tepajíce zlořády, chtějí působiti na jich zlepšení. To jest a bylo účelem každé satiry a jest též účelem Čechovy Pravdy. Proto velice jsme se divili, jak mohl Vrchlický (= Quidam) v Pokroku napsati, že touto básní řadí se Sv. Čech k největším pessimistům našeho století. Jaký to pessimismus Vrchlický v Pravdě vidí? Míní snad onen nemužný, demoralisující, všecky idealy lidstvu beroucí a do těla národů pravý jed pouštějící pessimismus filosofický, jenž hlásá, že tento svět jest nejhorší, že jest samé zlo, strasť a bída, že veškery snahy nic nepomohou, a jediným prostředkem proti té bídě že jest zoufalství a sebevražda všehomíra? Vidí tu Vrchlický pessimismus onoho slavného českého básníka, jenž »miloval květinu proto, že uvadne, zvíře — poněvadž pojde, a člověka, že zemře a nebude, poněvadž cítí, že zhyne na vždy — —?« Zračí se ve knize Čechově onen pessimismus literarní, který pozorujeme u Byrona, Leopardiho, Lenaua, mnohých básníků ruských a francouzských? Jest snad výslední akkord celé básně misanthropie, zášť, apathie, unavení a omrzelosť? Nic toho všeho. Básník ukazuje ovšem na samé zlo, tvrdí, že na světě samá lež, ale s jakým to činí úmyslem? Činí to s tím úmyslem, aby ukázal, že tento svět jest nejhorší a že veškeré snahy nic nepomohou? Nikoliv. Jest ovšem pravda, že básník na konci své pouti, nenašed v tom světě nikde upřímnosti, již si chce zoufati a lyru svou že zahodí. Ale tím báseň nekončí. Pravda, dříve než básníka opustí, prohlásí, že jí postačí, vidíli aspoň lásku k pravdě, a vrací mu porouchanou lyru zpět, důtklivě ho napomínajíc, aby od této doby šířil jen pravdu. »Buď mým Tyrtéem!« to jsou její poslední slova, kterými se s básníkem loučí. Ne tedy zoufati, nýbrž pravdu šířiti, býti Pravdy Tyrtéem, svět zlepšovati, to jest ten výslední akkord, jímž celá báseň vyznívá. Tedy ani pessimismus ani optimismus nýbrž meliorismus! Kdyby již pouhé konstatování zla mělo již býti pessimismem, pak by se musil též Komenského Labyrint prohlásiti za báseň pessimistickou, a přece nic by nebylo větší chybou, jak z konce té básně viděti. Vůbec pojem pessimismu není mnohým náležitě jasný. Užívá se ho často bez náležitého vymezení. Má se to s tímto pojmem právě tak, jako s některými hesly, kterých se užívá tím častěji, čím méně se jim rozumí. Tvrzení, že Pravda jest básní pessimistickou, mohlo vyplynouti jen z mylného stotožňování pojmů pessimismus a satira. My pojmy ty lišíme a tvrdíme, že Pravda jest satirou. Tolik ovšem upříti nelze, že básník, neshledav pravdy nikde leda u básníkův, upřílišuje, neboli, jak se říká, líčí příliš černě. Takovým upřílišením jest, pravili se hned na počátku básně, že

lží velikou je celá společnosť,
lží víra, zákon, řád i mrav i ctnosť,
lží každé slovo, které ze rtů plyne,
nechť modlitbou, nechť přísahou se zve,
lží stejně etiketa láhve vinné
jak vzletný nápis svaté korouhve.

Lží každý pohled, každý ruky mach,
i vzdech a slza, líce stoudný nach,
dlaň přátelská, když ruku druha stiskne,
i zápal nadšení, když okem blýskne,
i lásky úsměv, sladký touhy plam —
vše lež a klam!

Ale skladba jeho není vědeckým pojednáním, nýbrž satirou, a charakteristickou vlastností satiry jest právě přesilování. Satira musí přesilovat, aby neřesť stala se tím patrnější. Tak počíná si i Aristofanes v komediích i Komenský v Labyrintu. Oba karikují a travestují, aby mohli tím řízněji mrskati. Kdybychom chtěli toto satirycky upřílišené kárání neupřímnosti v jednání lidském uvésti na pravou míru, učinili bychom to způsobem podobným, jakým o tomto thematě rozjímá *Kant* ve své Anthropologii na str. 37.—39. v odstavci nadepsaném »Von dem erlaubten moralischen schein.« Zde dočteme se mimo jiné i těchto na bedlivém pozorování člověka založených vět:

„Die menschen sind insgesammt, je civilisirter, desto mehr schauspieler; sie nehmen den schein der zuneigung, der achtung vor anderen, der sittsamkeit, der uneigennützigkeit an, ohne irgend jemand dadurch zu betrügen; weil ein jeder andere, dass es hiemit eben nicht herzlich gemeint sei, dabei einverständigt ist, und es ist auch sehr gut, dass es so in der welt zugeht. Denn dadurch, dass menschen diese rolle spielen, werden zuletzt die tugenden, deren schein sie eine geraume zeit hindurch nur gekünstelt haben, nach und nach wohl erweckt und gehen in die gesinnung über... Die natur hat den hang, sich gern täuschen zu lassen, dem menschen weislich eingepflanzt, selbst um die tugend zu retten oder doch zu ihr hinzuleiten. Der gute ehrbare anstand ist ein äusserer schein, der anderen achtung einflösst (sich nicht gemein zu machen). Höflichkeit (politesse) ist ein schein der herablassung, der liebe einflösst. Die verbeugungen (komplimente) und die ganze höfische galanterie sammt den heissesten freundschaftsversicherungen mit worten, sind zwar nicht immer wahrheit (meine lieben freunde, es giebt keinen freund! Aristoteles), aber sie betrügen darum doch auch nicht, weil ein jeder weiss, wofür er sie nehmen soll, und dann vornehmlich darum, weil diese anfänglich leeren zeichen des wohlwollens und der achtung nach und nach zu wirklichen gesinnungen dieser art hinleiten. — Alle menschliche tugend im verkehr ist scheidemünze; ein kind ist der, welcher sie für ächtes gold nimmt. Es ist doch aber besser, scheidemünze, als gar kein solches mittel im umlauf zu haben, und endlich kann es doch, wenngleich mit ansehnlichem verlust, in baares gold umgesetzt werden. Sie für lauter spielmarken, die gar keinen wert haben, auszugeben, mit dem sarkastischen Swift zu sagen: „Die ehrlichkeit ist ein paar schuhe, die im kothe ausgetreten worden,“ oder mit dem Prediger Hofstede, in seinem angriff auf Marmontels Belisar, selbst einen Sokrates zu verleumden, um ja zu verhindern, dass irgend jemand an die tugend glaube, ist ein an der menschheit verübter hochverrath. Selbst der schein des guten an anderen muss uns wert sein; weil aus diesem spiel mit verstellungen, welche achtung erwerben, ohne sie vielleicht zu verdienen, endlich ernst werden kann.“

Tak obmezil by psycholog tvrzení básníkovo. Ale skladba básnická není žádným pojednáním filosofickým. Umění má zákony své! Odmítajíce tedy výtku demoralisujícího pessimismu, tvrdíme ještě jednou, že báseň tato jest satirou, satirou na lež a pokrytectví. Zároveň pak z našeho výkladu viděti, jak se slovu Pravda v básni naší má rozuměti. Není to pravda logická (ve smyslu materialním) = shoda pojmů s věcmi, nýbrž pravda vztahem k lidskému jednání čili pravda moralní, která sluje také jinak pravdomluvnosť nebo upřímnosť a záleží ve shodě řeči neb vnějších znaků, kterých místo řeči užíváme, s přesvědčením niterním. Že tak a ne jinak pojmu pravdy v básni naší sluší rozuměti, vysvítá mimo jiné z onoho místa, kde básník místo slova »pravda« užil výslovně slova upřímnosť. Místo to zní:

V té době, kdy jak popelka se šatí
v cár upřímnosť a teskní v koutě tmavém,
co zatím lež se pyšní vzácným hávem,
jejž leskem ctností kradeným si zlatí:
je třeba srdcí, jež by pro mne vřela
a jiné nítila svým svatým plamem. (O. p.)

Chmurné dny. Napsal *Hugh Conway* (spisovatel „Životu navrácené“). Z anglického přeložila *Klárka Špecingrová.*

Zavládl obyčej přidávati k dennímu journalu se zprávami vážnými, politickými ještě zábavnou přílohu, a to nějakého sensačního romanu. »Chmurné dny« jsou opravdu sensačním, napínavým vypravováním. Vycházely r. 1885. u pražského

»Pokroku.« Děj vypravuje lékař sám o sobě, o své manželce, která dle zdání se stala vražednicí muže, který její česť velice urazil. Před soudem utíká až do Španěl s druhým chotěm svým, když byla nemoc přestála po noci, ve které byla vražda spáchána. Trestu světskému utíkali, ale svědomí utéci nemohli. To je pronásledovalo všude, až když se dověděli, že jiný člověk před soudem stojí, spěchá domnělá vražednice, by se udala soudu. Zde přítomna porotě, doví se, že sama vražednicí není, že byla tak pomatena, že se jí býti domnívala.

Filipa je hrdinkou děje, charakterem pevným. Spisovatel svých »Chmurných dnů« sám se dovolává, že vše pravdou. »Pakli se mnou nesouhlasíte, pakli mne zatracujete — odhoďte knihu tuto stranou« (123.). Praví, že chtěl vylíčiti »dva charaktery — ženin a mužův. Jedná (kniha ta) pouze o jejich lásce a o několika měsících z jejich života« (154.).

Tendence povídky je pěkná, vypravování třeba napínavé, přece poučné, zachovati si klidné svědomí.

Překlad je plynný až na některé chyby mluvnické. *ad.*

Svatba Gérardova. Roman *Andréa Theurieta,* přeložil *E. V. Hynek.* „České bibl. rodinné“ svazek 12. V Praze. 1885.

»Česká bibl. rodinná« za úkol sobě vytknula uveřejňovati překlady dobrých, cizích romanův a povídek. Obsah tohoto romanu jest asi tento: Zámožný šlechtic, charakteru pevného, přesvědčením pak přívržencem císařství a zásad hluboce křesťanských, vychoval v tomto směru i syna svého, dav ho na studia do koleje jesuitské a nedopustiv, aby svobody své zneužívaje, stal se světákem. Jest tedy Gérard tak neznalý života lehkomyslných svých soudruhů, že první tajná jeho návštěva v plesu končí pro něho smutně, a otec nezná nic pilnějšího, než chtělli pomluvě zavříti ústa (jevištěm jest malé město) a syna před zkázou zachrániti, spěchá ho oženit s dívkou, Georgettou, stejně přísně vychovanou. Gérard činí otci po vůli, ale zároveň seznámí se se svým sousedem Mariem, »básníkem« směru materialistického, jenž jest vzorem lehkomyslnosti a bezbožectví, a s jeho sestrou, Pařížankou, Helenou, k níž zahoří láskou.

Jako dobře zvedený syn hned vypoví své první partii, — z toho však povstane bouře, a otec posýlá jej na vzdálenější svůj statek. Avšak Gérard naleză Helenu o samotě v lese, až schůzky jejich vyzrazeny společnosti, která právě tam vedena matkou opuštěné Georgetty za tím úmyslem, aby Helena byla kompromitována. Nová bouře. Pomluva maloměstská činí divy, zbavuje Helenu cti a tato prchá do Paříže. Otec Gérardův, zvěděv o tom, jako pravý šlechtic chce Heleně křivdu odčiniti a vydá se do Paříže, kde se náhle se synem svým, za stejným účelem spějícím, střetne. O jiném však Helenou poučen, žádá za ruku její pro Gérarda, a vše končí svatbou. Vedlejší osobou jest hrbatý, ale ctižádostivý Finoël a koketná švadlena Regina, která ostrým svým jazykem pomahá autorovi děj rozuzlovati. Postava faráře Vollauda jest sympathická, ač leckdes líčí nám ho Theuriet jako kněze zásad poněkud volnějších. Závadným jest však ton, v jakém líčí Theuriet rozdíly mezi mužem zásad v pravdě křesťanských, poněvadž mnoho nadsazuje, a mužem, jenž vychován jest zásadami moderními a ve Francii zběžnými, poněvadž příliš mnoho tomuto promíjí. Zlehčujícím jest výstup mezi Helenou a mladým kaplanem, přímo pohoršlivým pak výstup mezi farářem a Georgettou. Často mimo to staví dvě postavy těchto dívek, Heleny a Georgetty, proti sobě, aby snad dovodil, kterak přísně a mravně vychovaná Georgetta jest obmezena proti duchaplné, moderně vychované Heleně, ač postavy obou dívek na konec jsou nám sympathickými, poněvadž u obou, jak dříve byl nadsazoval, tyto výrazné rysy jejich povah zmírňuje.

Souměrné povahy s těmito jsou Marius, zástupce moderního vychování, a Gérard, zástupce vychování zásadami křesťanskými; a opět povahy jejich na konec zmírněny a lehkomyslný Marius stává se manželem naivní Georgetty a šosákem, Gérard pak manželem Heleniným a hodným synem svého změklého otce.

Úsudek náš — až na ty sceny, o nichžto jsme se již zmínili a nehledímeli na to, že duševní potravu naší rodiny křesťanské vůbec jinak

si představujeme, nežli ve výplodech francouzských, právě v této příčině nemálo kluzkých — zní ještě dosti příznivě a třeba roman ten počítati mezi slušnější práce toho druhu, zvláště poněvadž nikterak neupíráme autorovi oněch předností, o nichž překladatel v předmluvě se zmínil. Jestiť zajisté Theuriet výborným »malířem krajin,« a rozuzlení překvapující jakož i bohatý děj činí roman napínavým. *Š.*

Pohledy do dějin. 54 básniček. Milé mládeži, aby se jim učila na paměť, sepsal *J. Nečas.* V Brně. 1886. Str. 64 v 8°.

V krátké době letošího roku vyšlo dvoje vydání těchto zdařilých a praktických básniček dějepisných, což zajisté svědčí o jejich výbornosti a oblíbenosti. První vydání vyšlo v »Knihovně učitelské,« ročn. I. seš. 15. a 16. Druhé, rozmnožené vydání týchže »Pohledů do dějin,« totiž 60 básniček v témže formatu, stejný počet stran a stejnou úpravou vyšlo samostatně nákladem spisovatelovým v Brně, s poněkud zkrácenou předmluvou od *Otakara Sadovského,* odborného učitele ve Vyškově.

Básničky samy podávají v pravdě ušlechtilé vzory ctností náboženských a občanských z dějepisu všeobecného i vlasteneckého, hodíce se tudíž výborně k deklamování školnímu i mimoškolnímu mládeže; leč i dospělým budou milou vzpomínkou dějepisnou. — Jazyk jest ryzí, sloh obratný, verše plynné.

P. Method Halabala.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzenského.

(Č. d.) Po více než osminedělní prázdnině zahájil spolek činnosť svou dne 5. října 1885. Ježto rok spolkový je jaksi stejný s rokem školním, považuji za svou referentskou povinnosť, další řadu přednášek s jich obsahem do konce prvního běhu illustrovati.

V prvním večírku pokračováno v úvaze o francouzské revoluci (prof. *Mach*), z níž viděli jsme, a ještě snad uvidíme, krvavé obrázky v podobě malého, obsahem i formou však bohatého cyklu.

Dne 12. října měli jsme večírek literarní v pravém smyslu slova (ref. prof. *Brtnický*). Poetická to byla ústa, jež referovala o poetu lordovi, hlavně o třech jeho básních v překladu Durdíkově a Iblově.

V úvodu poukázáno na bohatou naši básnickou literaturu a na množící se překlady z klassických děl básníků jinojazyčných. Pak podán obsah a charakteristika hrdiny básně „Kain“ (překl. Durdík, jenž vydal i knihu o povaze a poesii Byronově); druhá báseň „Korsar“ (překl. Č. Ibl) se nám přes to, že je dílem Byronovým, nezamlouvá. Jeť korsar, velitel piratů, více ďáblem, než člověkem, neznajícím ničeho jiného, než divoké své lásky. Nepotřebuji podotýkati, že láska ta, jakož i postava Meduřina a Gulnařina jsou vylíčeny po Byronsku. Tím méně uspokojí báseň „Lara,“ vydaná též v „poesii světové,“ v níž k Byronské, dnes již nechutné rozháranosti, přistupuje jakási rozháranosť a zmatenosť věcná.

Z přednášky „O pravidelnosti v životě lidském“ (předn. prof. *Čipera*) dne 19. října přinesly „Plzenské Listy“ výjimkou delší obsah.

Dne 26. slyšeli jsme „O soudnictví měst českých ve století šestnáctém“ (předn. *Dr. Šikl*).

Nemohu nezmíniti se, že i jednotlivé odbory, jako přírodovědecký a historicko-archaeologický, činnosť svou odbornou zahájily, a sice první dne 29. října, druhý dne 18. listopadu. Schůze druhého odboru byla zvláště pro Plzeň významná a tudíž i zmínky hodná, neboť učiněno v ní usnesení o vydávání pramenů dějin města Plzně. Po důkladném pojednání p. prof. *Strnada* o I. díle Dra. Čelakovského „Pramenů práva městského v Čechách,“ jakož i po všestranném osvětlení rozsahu a účelu monumentalního plánu slovutného historika právního, nastala debatta, jak se zachovati má ve příčině té Plzeň. Poukázáno jednak k usnesení v poslední schůzi odboru jednohlasně přijatému, aby konány byly všechny přípravy k brzkému vydání sborníku všech listin Plzně se týkajících, kterýmžto dílem, odpovídajícím významu Plzně za dob dřevních i nynějších, postavilo by se město

v čelo ostatních měst českých; s druhé strany pak všeobecně uznáno, že máli se plán sbírky Dra. Čelakovského jen poněkud uskutečnění přiblížiti, že třeba, by města česká následovala příkladu Prahy, a v první řadě své listiny královské, nejdůležitější to zřídlo práva městského, uveřejnila; jelikož pak Plzeň první po Praze město jest, a vydání oněch listin žádných obtíží zvláštních nečiní, bylo by záhodno, aby listiny, i v praktické příčině až dosud ne nedůležité, tvořily druhý svazek onoho díla. Po delší úradě usneseno, požádati sl. radu městskou o souhlas k vydání našich listin královských, a vytknuto při tom, že toto vydání nemá býti na ujmu úplnému Codexu diplomatickému. Vydání připravil k tisku p. prof. Strnad.

Dne 2. listop. podal pisatel těchto řádků některé ukázky z cesty své k zemské výstavě budapešťské.

Dne 9. listop. byla na programu přednáška (prof. *Klostrmann*) O Někrasovu a jeho básni „Morozkrasnyj nos," v níž vylíčena činnosť básnikova a připojen obsah čelnějších básní jeho.

Dne 23. listop. rozhovořil se pozvaný host, p. redaktor *Toužímský*, o otázce časové a tudíž zajímavé: „O národnostních poměrech v jižním Bulharsku," tak jak je byl na svých cestách viděl. Ctěný host podal dějiny Bulharů od Kr. P., žijících na Volze — odtud Volhaři — Bulhaři, což patrně dokazuje slovanskosť národu toho naproti domněnce, jež z něho chce učiniti kmen nějaký finsko-mongolský. Slovanskosť Bulharů dokazují vedlé jazyka též zvyky a celý národní život. Co se politického života starých Bulharů týče, tu lze říci, že on znamenal zápas s umírajícím císařstvím byzantským, jenž by byl skončil tak, že by dnes, kde se rozkládá sultanat turecký, vlála korouhev bulharská — ovšem kdyby Turci byli nepřišli, anebo přišli o něco později. Na Kosově však odsouzeni byli Bulhaři k pětistiletému spánku — až do nedávné války rusko-turecké, ač již dříve bylo mužů, kteří lidu svému o svobodě hlásali a k boji proti půlměsíci se chystali. Roku 1867. nesvedli ovšem vlastenci Panojot a Tót Filip ničeho, přinutili však rekovným vystoupením sultana Abdul Azize, že vydal ferman, jímž aspoň církev prohlášena svobodnou. Veliké hnutí mezi Bulhary nastalo r. 1876., kdy všeobecné povstání na Balkáně bylo ujednáno, jež by se zajisté bylo skončilo setřesením jha tureckého, kdyby Srbsko, jež pomoc též slíbilo, bylo povstalo v čas. Bulharům bylo kroku toho hořce pykati. R. 1877. následovala zmíněná válka, jež pětistiletou tmu z duševního života bulharského zatlačila. Rokem tím začíná doba nová pro národ bulharský, v níž nebylo Bulharům již tolik trpěti od Čerkesů, kteří, žijíce uprostřed Srbův a Bulharů, byli jakousi Vojenskou Hranicí, by se oba ti národové nespojovali. Tlupy kozácké zatlačily Čerkesy, kteří se musili vystěhovati. Jak mnoho bylo Bulharům až do nejnovější doby trpěti, vidno z toho, že až do r. 1871. nesměli k vůli Turkům zvoniti, a že teprve rakouský a ruský konsul energickým zakročením, postavením stráží neboli kavas, krutosti té konec učinili. Mírem sv.-Štěpánským zřízena poplatná východní Rumelie, jež trvala celých 6 roků v druhém roce guvernérství svého.

Pan redaktor upozornil na to, že objevení starých památek to hlavně bylo, jež nadchlo takým sebevědomím Bulhary a je povzbudilo, by v nálezu tom zřeli slávu své minulosti a cíl svůj pro budoucnosť. Tyto památky a staré nápisy, pod nápisy často tureckými objevené, popisoval a věnoval větší pozornosť hlavnějším městům, zvláště však Šipce, což nás k obdivu vytrvalosti a obětavosti ruské pohnulo. Zmíniv se něco i o socialním životě, o pěstování růží a vyrábění oleje, skončil přáním, aby Rakousko více přilnulo k mladému, ale nadějnému státu bulharskému, že by tím jen naše země získaly, k čemuž však že je třeba v první řadě — smlouvy mezi oběma, jakéž posud nestává. Poslední stať byla naděje, že Bulharsko vyjde z bojů, tehdáž právě zuřících, jako vítěz ke slavné budoucnosti. Jak to skončilo, je dnes již známou věcí.

Dne 30. listopadu byla na programu „kanalisační a vodní otázka se stanoviska chemického a zdravotního." Přednáška měla pro Plzeň lokalní význam a přijata tudíž s dvojnásobným vděkem. (P. d.)

V Jednotě č. filologů dne 28. června předn. *Dr. E. Kovář* „O přehlasování."

Klub historický. 26. června předn. prof. *V. Dušek* o soukromých listinách středověkých.

„Slavia," lit. a řečn spolek. 20. června předn. *J. Lego* o slovinských Alpách.

Klub přírodovědecký v Praze. 20. června předn. prof. *Dr. Vilém Kurz* o učebných pomůckách přírodopisných.

Spolek českých akademiků židů. 19. června předn. *Dr. Z. Winter* o pramenech k dějinám židů v Čechách.

Alliance française, spolek, jehož účelem jest šířiti lásku a známosť řeči, literatury, umění a vědy francouzské, utvořil se v Praze. Řeč spolková jest francouzská i česká; odbory mohou se ustavovati také v jiných městech. Měsíčník spolkový, „Bulletin," počal právě vycházeti.

Král. č. spol. nauk. Dne 5. července předneseno pojednání R. Kreutze o spojení Lužic s korunou českou.

Jednatelská zpráva besedy „Barák" v Příbrami od 22. listop. 1885. až do 30. května 1886. podána v „Příbr. Listech" č. 18. sl.[1])

Mickiewiczův spolek založen nedávno ve Lvově, maje za účel jako na př. podobné spolky Shakespearovy v Anglii a Německu, sbírati vše, co týká se života a působení pěvcova.

Vratislavský „Literarni spolek slovanský," založený roku 1836. od *Purkyně* a *Čelakovského,* zrušen rozkazem vlády pruské.

II. Smíšené.

Nové nálezy rukopisných památek českých na Moravě. Od delší doby již shledává p. *A. Patera,* kustos českého musea v Praze, po některých knihovnách a archivech moravských látku pro hymnář staročeský, všímaje sobě ovšem všude též ostatních památek českého písemnictva. Za příležitosti té nalezl v archivě kostela svatojakubského v Brně několik proužků pergamenových, které obsahují české legendy o sv. Jiří a sv. Anselmovi ze XIV. století. — Tamtéž po odjezdu p. kustodově objevil vp. *J Kašpar* mimo jiné rukopis český rovněž ze XIV. století, totiž legendu o sv. Kateřině o 140 verších. — V starobylém klášteře rajhradském zajímala p. Pateru zvláště legenda o Umučení Páně ze XIV. století, před několika lety objevená, posud však neuveřejněná, která vyniká netoliko starobylostí jazykovou, ale též hojností zkratek jinak v češtině neznámých, a jest v této příčině na mocnou podporu Rukopisu Královédvorského, taktéž pro zkratky neobyčejné podezíraného. Kromě toho velečinný p. badatel při prohlídce některých kodexů latinských přišel na věci české, jako: parafrasi veršovanou lamentací Jeremiášových ze XIV. a církevní píseň z XV. století. — V archivě klášterním objeven nedávno slovník *Klena Rozkochaného* z počátku XV. století, o němž dosud se myslilo, že nepřízní časů přišel na zmar (viz *V. Hanka,* Zbírka nejdávnějších slovníků českých).

Rukopis Královédvorský. Komisse ustanovená na prozkoumanou pravosti či nepravosti Rukopisu Královédvorského, pominuvši námitky linguistické jakožto věc soukromou učenců a nikoliv úlohu výboru musejního, položila hlavní váhu na zkoumání chemické, které jinak není možno vykonati, leč s přivolením musea jako chovatele drahocenné oné památky. K tomu cíli povoláni professoři *V. Šafařík* a *Ant. Bělohoubek* (prof. *Lerch* z čestného úřadu toho se poděkoval). Návrh prof. *Gebauerem* učiněný, aby ku zkoumání palaeografickému požádáni byli znalci jak domácí tak cizozemští, zamítnut komissí jakožto nadbytečný. Oba dožádaní chemikové po zevrubném zkoumání prohlásili se pro pravosť Rukopisu Královédvorského, poněvadž takové sloučení inkoustu s pergamentovým vláknivem vyžadovalo více století, a vlastnosti užitých látek (zlata a j.) jakož i ozdob dosvědčují vysoké stáří. — „Athenaeum" v č. 10. zase „konstatuje, že z vážných jeho námitek ještě ani jedna není vyvrácena."

[1]) Mimo jiné napomíná p. zpravodaj, aby beseda „nezapomínala na svaté (!) jméno „Barák."

Úplná knihovna česká. V pražských jedněch novinách vyzývají se nakladatelé a spisovatelé čeští, aby neobtěžovali sobě posýlati po jednom exempláru každého vytištěného spisu Českému Museu, abychom takto měli aspoň jednu úplnou českou knihovnu, obsahující také díla do obchodu nevešlá.

Slavistika ve Vídni. Počátkem příštího semestru bude mimo prof. *V. Jagiće* přednášeti na vídenské universitě nově habilitovaný docent, slovinský spisovatel *Dr. K. Strekelj.* V habilitační přednášce jednal o staroruských epických básních, t. zv. bylinách.

Sv. Čecha báseň „Práci," napsaná pro pamětní list „Dělnictvo sobě" a samostatně vydaná, jest zabavena

Proti **kritickým článkům Fr. Pohunka** ve „Vlasti" o českém básnictvu uveřejňovaným polemisuje ve příloze k „Nár. Listům" (č. 179.: „Opravná hesla v literatuře") p. *Z.;* nemajíce pro taková povídání žádné rubriky, uvádíme to zde.

Ruština v Záhřebě počíná hlavně působením dam vytlačovati němčinu ze salonů.

Literarní činnosť bosenských františkánů jest velice čilá. Básník fra *Grgo Martić* vydal nedávno básnickou povídku „Bijedni Novak" (René od Chateaubrianda), složenou ve formě národní písně. Fra *Antun Knežević* vydal druhý svazek svého díla „Kratka povjest kralja bosanskih," a třetí františkán *Josip Dobroslav Božić* napsal úvahu „Bosansko-hercegovačko agrarno pitanje i povlastice dane bosanskim franjevcem od pojedinih sultana."

Díla Vuka Stef. Karadžiće vyjdou v souborném vydání nákladem srbské vlády a za redakce zvláštní komisse, ministrem osvěty a církevních záležitostí sestavené. Nejdříve tisknouti se budou sborníky národních písní a ethnografické spisy Vukovy, pak mluvnice, slovník a ostatní práce jeho o jazyku srbském; na to jeho spisy historické a konečně rozličné články, kritiky, polemiky atd Všech prací bude 15—18 knih o 35—40 arších.

Cena 1000 franků vypsána v Paříži na nejlepší spis o otázce: Jak působí tabák na zdraví spisovatelův a na budoucnosť literatury francouzské!

Louis Leger, prof. na Collège de France, jenž uveřejnil již celou řadu spisů, kterými obeznamuje krajany své se Slovanstvem, vydal teď nové dílo: Nouvelles Études Slaves. Deuxième série. Obsah této poutavě psané publikace jest tento: Nihilismus, Spisovatelé francouzští a Rusko, Jan Kochanowski, Jan Žižka, Vesnický roman český, Mythologie slov., Slované XIX. století.

O maďarské „aristokratii ducha," o níž u nás nedávno kdesi napsáno, jak veliké vážnosti požívá v nejvyšších společnostech aristokratie rodu, píše svědek, zdá se, věcí znalý („Deutsche Revue" 7. 49.): „Považímeli, že ústavy pro umění, vědu a písemnictvo nejdůležitější povstaly hlavně z darů vysoké šlechty, tím nápadnější jest dnešní netečnosť její k duchovým výplodům národu vlastního. Uherským umělcům a spisovatelům zavřena brána do společností aristokratických; písemnictvo a umění v Uhrách nejsou do salonu připuštěny. Sám Maurus (sic m. Mořic) Jókai v salonech uherské aristokratie nedošel přijetí" atd.

O německé literatuře, ovšem neodborné, píše francouzský „Temps" takto: „Bída současné literatury německé má opravdu cosi žalostného

do sebe a uvádí kritiku téměř do rozpaků. Člověk by rád oznamoval výtvory povznášející, zvláštní, vyznačující ducha národního, jakých tolik nacházíme v Anglii a Rusku; ale shledáváme pouze paděiky bez barvy, bez vůně, bez chuti. Nelze uvésti díla ani jedinkého, jež by zasluhovalo býti přeloženu" atd. Samy německé časopisy střízlivější uznávají a bědují, jak bezvýznamná jest nynější německá literatura básnická, přičítajíce to sháňce německé po cizáctví v četbě a řeči [1]): a nám má cizáctví prospěti?

III. Životopisné.

Mik. Aleš (* 1852.; Ruch 19.).

Život a působení **Josefa Baráka**. (Předn. Dra. Ant. Vošického: Příbr. L. 18.).

Martin Čulen (V.: Slov. Pohl. 6.).

Professor **Dr. J. Emler** slavil letos 50. narozeniny své a 15. výročí učitelské působnosti na universitě pražské, kdež přednáší o pomocných vědách historických.

Ed. Jelínek (Zl. Pr. 27.).

Hugo Jelínek (Sv. 27.).

Fr. Št. Kott (* 1825.; Hum. L. 26.)

Na **Kraszewského**, který se nyní uchýlil do Francie, vydán od něm. říšského státního zástupnictva nový zatykač, an po uplynulé době své dovolené dobrovolně do Magdeburku se nedostavil.

A. N. Ostrovskij (* 1823., † 15. června; Ruch 18.; Rozhl. 1. 3.).

Dne 6. června uspořádal akademický spolek slovinský ve Vídni slavnosť na počest 20-leté spis. činnosti **Josipa Stritara** (pseudonymně Borisa Mirana). Stritar, jsa professorem při jednom gymnasii vídenském, vydává ve Vídni časopis „Zvon," v němž od r. 1870. celá družina mladých nadaných básníkův ukládá plody své Musy.

Jurij Šubić (Sv. 27.).

Josef Uhlíř (Sv. 30.).

J. R. Vilímek (Ch.: Sv. 27.).

Dopisy **Vincence Žáka** k Al. V. Šemberovi (Hl. 1. 8.).

Čeští spisovatelé, již zemřelí, kteří se v Jindř. Hradci buď narodili, buď studovali aneb působili (Mattuška: Ohl. od Nežárky 26. sl.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Některé z nejstarších projevův o RK. a Z. (Hl. 1. 8.. sl.).
Grégr J., Na obranu RK. a Z. (Nár. L. 178. sl.).
Hraše, Jak se nalézají staré české rukopisy (Nár. Polit. 167.).
Jireček J., Bulharské národní a naše starověké zpěvy (Osv. 7.).
Korec, Na obranu Rukk. (Obz. 12.).
Ninger, K rozboru RK. a Z. (Nár. L. 172.).
Píč, Několik slov o našich starých rukopisech (Nár. L. 182. sl.).
Vrťátko, Na obranu RK. a Z. (Nár. L. 175.)
Jagić V., Philologie und patriotismus (Arch. f. slav. philologie IX. 2.).
Materialy ku věd. pos. RK. a Z. (Ath. 10.).
Benešovský-Veselý, Několik slov k naší „otázce spisovatelské" (Rozhl. 1. 3.[1]).
Brábek, Novější drama maďarské (Ned. L. 11. července).
Čermák, Několik slov o potřebě a úkolu lit. kritiky (Rozhl. 1. 3.).
Černý, První česká etymologie (Hl. N. 171.).
Vrchlický, Nová kniha Victora Hugo: Konec satana (Hl. N. 158.).
— Z nejnovější poesie vlašské (Hl. N. 171. sl.).
Baumgartner, Die ersten päpste der renaissance (Stimmen aus M.-Laach 5.).
Brunnhofer, Die aesthetik d. sprachen (Deutsche Revue 7.)
Greif, Über poetische preisausschreiben (Deutsche Schriftstellerztg. 37.).
Kreiten, Ist Voltaire todt? (Stimmen aus Maria-Laach 4. sl.).
Müller, Geschichte und memoiren (Bl. f. lit. unterh. 24.).
Paur, Zur Danteliteratur (Bl. f. lit. unterh. 23.)
Gouraud, M. Rénan et ses nouveaux critiques (Rev. du monde cath. 9.).
Scherer, La religion de Pascal (Le Temps 1. mai.).
Stapfer, V. Hugo et Racine (Rev. polit. et litt. 20.).
de Vogüé, De la littér. réaliste à propos du roman russe (Rev. des deux-mondes 10.).
Zotenberg, Notice pur le livre de Barlaam et Joasaph (Rev. critt. 22.).
Rizzi, Dei personaggi dell' Amleto (La Rassegna naz. 9.).
d'Ayot, Revolucion artist.-liter. y postergación de la juventud (Revista contemp. 8.).

V. Díla posouzená.

Ambrož, Anděl strážný (L.: Obz. 13.).
Arbes, Sebrané spisy I. Tichý: Lit. L. 13.).
— K. H. Mácha (Vykoukal: Sv. 28.).
Bartoš, Dialektologie moravská I. (Bílý: Osv. 7.; Český: Rozhl. 1. 3.; Gebauer: Ath. 10.).
— Lid a národ (Č.: Lit. L. 13.).
Beneš-Třebízský, Spisy sebrané. Díl IV., pořadí 2. (B. Č.: Nár. L. 168.).
Conway-Špecingrová, Chmurné dny (Dostál: Hl. 1. 8.).
Čekal, Na kraji propasti (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Ekert, Hlavní chrám sv. Víta (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Gindely-Vávra, Učebnice zeměpisu (Rubricius Paed. 7.).
Havlíček, Obrazy z Rus (J. H.: Sv. 27.).
Herites, Psáno pod čáru II. (Vykoukal: Rozhl. 1. 3.).
Hovorka, Nová sbírka prací bell. (Vykoukal: Rozhl. 1. 3.).
Hradecký, I. čítanka (Op. Týd. 51.).
Hradišťský, Podobizny (Litera: Ned. L. 27. června).
Chlumecký, Andělé pyšní (Vondruška: Čas. kat. duch. 5.).
Jelínek, Črty litevské (Chrud. Nov. 47.; Stráž na Šum. 13.; R.: Obz. 13.).
Jirásek, Povídky s hor (Dvořák: Besídka 3. sl.).
Kapras, Paměť (Mrazík: Paed. 7.).

---

[1]) I puristické snahy počínají se ujímati zásluhou jistého „Sprachvereinu," tak že z jistých novin vídenských slova jako administrace, feuilleton a pod. vymýtěna.

[1]) K charakteristice jen „několik slov": „Výtka, že by kterákoli kniha česká kazila lid, jest nemístna a ničím neodůvodněna" (sic). „Na Moravě se bez toho zakládá zvláštní „moravská literatura" (!! str. 71.) atd.

Klika, Škola obecná (Dr. M.-: Pastýř duch. 9.).
Kobliha, Fysika a chemie (Ptáček: Paed. 7.).
Konérza, Pryč s kořalkou (Krásl: Čas. kat. duch. 5.).
Konrád, Dějiny posvátného zpěvu staročeského (Dalib. 23.).
Kredba, Osvěta a práce (-aue-: Lit. L. 12.).
Kvapil, Ruch (M.: Lit L. 13.).
Lier, Novelly (Vykoukal: Sv. 29.).
Lindner, Drobné články paedagogické a psychologické (J. H.: Sv. 30.).
Lubojacký, Kristus a Panna (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Lužická, Chlumy. Pohorské obrázky, črty a pověsti (Kořínek: Lit. L. 12.; B Č.: Nár. L. 187.).
Macek, Řeči při prvním sv. přijímání (Hakl: Čas. kat. duch. 5.).
Masaryk, Základy konkr. logiky (P. Š: Čas. kat. duch. 5.).
Mattuška, Život B. Jablonského (A.: Nár. L. 181.).
Miřiovský, Nové básně (Zl. Pr. 27.).
Nečas, Pohledy do dějin (Halabala: Hl. L. 8.).
Obdržálek, Cvičení maličkých (Vondruška: Čas. kat. duch. 5.).
Plodek, Círk. mapa král. česk. (A. D: Čech 153.).
Procházka, Z Přeslavského dvora (-aue-: Lit L. 12.).
Romanes-Sobotka. Duševní život zvířat I. (Vrba: Lit. L. 12.).
Ron, Kruhový diagram roku obč. a církevního (Pohunek: Vlasť 10.: Vychov. 12.).
Ruth, Bouře v zátiší (Rozhl. l. 3.; Drnkačka: Kom. 29.; Nemo: Ruch 18.)
Řehák, Jubileum l. P. 1886. (Red. Č. k. d. 5.).
Slavoš, Ze slovenskej chalúpky (Slov. Pohl. 6.; Čech 146.).
Studničková, Snění a život (Dvořák: Lit L. 12.).
Svoboda, Povídky (Vykoukal: Sv. 30.).
Theuriet-Hynek, Svatba Gérardova (Škarda: Hl. l. 8.).
Třebízský, Dokonáno jest (Chalupa: Rozhl. l. 3.).
Václavek, Stručné dějiny mor. (Kliment: Rozhl. l. 3.).
Vítek, Soběslav II. (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Vrchlický, Hudba v duši (Č.: Lit. L. 12.).
— Rabínská moudrosť (Kuffner: Kv. 7.; Rozhl. l. 3.).
Zeman, Nikolauovy obrázky z dějin vlasti (Géduš: Hl. l. 8.).
Zeyer, Čechův příchod (Vítězný: Lit. L. 13.; Kvapil: Kv. 7.).
— Legenda z Erinu (Č.: Hl. l. 8.).
— Kronika o sv. Brandanu (Čermák: Rozhl. l. 3.).
Zschokke-Filípek, Láska vystěhovalců (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Řezníčkova nejnovější díla (Českobr. L. 26.).
Domácí obrazárna „Svět.“ (Č. Vých. 54.).
Zlatá bible (Vlasť 10.).
Z literatury francouzské (Ohnet, Delpit, Bourget; Pachmajer: Kv. 7.).
Z ruské vědecké literatury (Škorpil: Sb. slov. 7.).

VI. Knihopisné.

Černý, Legenda o sv. Kateřině a Rukk., příspěvek k obraně jejich pravosti. Pr.
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští. Pr.
Goll, Historický rozbor básní Ruk. Královédv. Oldřicha, Beneše Heřm. a Jarosl. Pr.
Kadlička, Děje i paměti Brandejsa n/Orl. Pr.
Mattuška, O životě Bol. Jablonského. Pr.
Melichar, K dějinám našeho probuzení. Vel. Meziř.
Prusík, České glossy lat. rukopisu sonchického z XV. stol. Pr.
Skuhravý, Prosté črty. Terez.
Wagner, Zpěvy thrackých Bulharů. Pard.
Baumgartner, Der Alte von Weimar (Goethe). Freibg.
Bezold, Überblick üb. d. babylonisch-assyrische litt. Lpz.
Dernburg, Russische leute. Berl.
Gumplowicz, Grundr. d. sociologie. Wien.
Jelinek, Der jüdische stamm in nichtjüdischen sprichwörtern. Wien.
Kleinpaul, Menschen- u. völkernamen. Lpz.
König, Schöpfg. u. Gotteserkenntnis. Freibg.
Leskien, Unters. üb. quantität u. betong. in den slav. spr. 1. Leipz.
Pecz, Beiträge zur vgl. tropik der poesie. 1. Berl.
Brin, Histoire de la philos. contemp. Par.
Smedt, Des devoirs des écrivains cath. dans l. controverses contemp. Par.
de Vogüé, Le roman russe. Par.
Collins, Bolingbroke and Voltaire in Engl. Lond.
Cooke, Poets and problems; a study of Tennyson. Bost.
Freeman, The methods of historical study. Lond.
Stephen, Dictionary of nat. biography. 3. Lond.
Lenartowicz, Sul carattere della poesia polono-slava: conferenze. Fir.
Tesi-Passerini, Leone XIII. ed il suo tempo. Leipz.
Alessandro Manzoni ct. Mil.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(Č. d.) Odtud je zjevno, že užitek z takového čtení není nepochybným, a že škoda rovněž může býti a bývá někdy veliká.

Neradíme proto doporoučeti mládeži takové spisy bez náležité ostražitosti a toho jsme mínění, že jich s jistou mírností a pozornou ostražitostí jen k rozníceni a ne za stálý pokrm obrazotvornosti s nějakým prospěchem užívati možno.

Aby tedy mládež ze čtení měla prospěch opravdový, třeba podávati spisy prodchnuté duchem víry a mající za předmět skutečnou pravdu, ne smyšlénky,

k čemu dosti látky podávají biblické dějiny, přírodopis, některé cestopisy a pravdivé příběhy ze skutečného života. Při tom jest dbáti, aby mladík výlučně nečítal jen spisy, které budí city jednostejné. Ať někdy jest pocit smutný, rozčilující obraz ctností domácích, ale přizpůsobený duchu i věku, jeho půda ať jest oživena horoucí láskou k Bohu a bližnímu, a zajisté, jestli při tom forma popularní, pronikne snadno a hluboko do srdce a způsobí mravnosti nepochybný prospěch.

Po takovém obrazu nastoupiž čtení jiného obsahu, něco jiného, obraznosť občerstvujícího, aby chovanec nebyl samými tklivými obrazy zbytečně rozechvěn. Nebo to by mu uškodilo, činíc cit jeho podobným péru stále nataženému, které převahu velikého stroje nemohouc již vydržeti, přemršťuje se nebo smršťujíc se, nevydává pravého účinku.

Jestli přepínání škodlivo srdci, tož zhoubnějším bezměrně jest ve vychování ironie, ona nestvůra, která ze zkažených živlů společnosti nabírá jedu a otravuje jím spokojenosť lidskou. A, bohužel, jakých rozměrův ona dnes dosáhla? Dnes nezřídka nejpěknější zásluhy vysmívány, básnictví zkaženo, klamné charaktery, církev pomlouvána, ctnosť neli zjevně, tedy z úkrytu blátem kálena. Zkušenosť pak učí, že co jednou směšným učiněno, to dlouhý čas své prvotní vzácnosti nabyti nemůže, což nejvíce dodává bezpečnou známku zkázy nynějšímu tak špatnému směru ironie. A skutečně není příkladu, aby jedovatá humoristika někdy něco zbudovala, neboť s její povahou a tonem se neshoduje, aby kdy vystoupila na pole tvoření.

Proto již velký sv. Basil v řeči ku mládeži o tom, jak kořistiti z literatury klassické, dal velmi pěkná naučení o té věci, řka: Pilnou stráží ohraditi jest vám duši, abyste s lahodou řeči nepřijali mnoho zkažení, jako jed v medu. Z té příčiny nechválíme básníků, kteří nám představují lidi zlořečící, šejdíře, vášni a pití oddané, ani ty, kteří na stolech hodovních a písních rozpustilých jediné své štěstí zakládají.

Poněvadž spisy současné z veliké části napojeny jsou jedem zhoubnějším nad kteroukoliv ironii a některé z nich kdesi v temnotě podzemské byly fabrikovány, ošklivou toliko nečistotou a satanskou zločinností zapáchají, nevyznačujíce se při tom ani kouskem nadání a vtipu, zdaž otec, matka, pěstoun a učitel lhostejným okem na to patřiti mohou, co mladí čítají? Zda bedlivou stráží nebudou chrániti jejich duši, a nevynaloží všechno úsilí, aby odstraněno bylo z obzoru jejich všecko, co buď písmem aneb malbou směr tak zhoubný ukazuje? Jde tu o věc velmi vážnou: nezkaženosť duše mladíkovy, který neví a věděti nemůže, že jsou ve světě rozumy tak převrácené, vtipy tak nezřízené, srdce tak zkažená! Ó kéž by to všechno předutajeno bylo, dokud jen možno!

Každý zajisté člověk šlechetný, prodchnutý tou myšlénkou, že takové bude pokolení budoucí, jakou teď mládež vychováme, co nejvroucněji přáti si musí, aby spisy, očividnou zhoubou mládeži hrozící, do jejich rukou se nedostaly, aby mládež toliko přiměřenými knihami svědomitě a opatrně opatřována byla.

II.

Poněvadž často z týchže spisů neodnášejí všichni stejného užitku, a to nejen přičísti jest různé individualitě čtenářů, nýbrž i různému způsobu čtení, nezbytnou jest věcí věděti, jak čísti jest, aby čtení přineslo žádoucí užitek.

Řekli jsme, že četba má přispívati k rozvoji ducha, ušlechtění srdce, utvrzení vůle, obohacujíc při tom náš rozum vědomostmi. Mladíku proto, který začíná čísti, jest nejprve věděti a přivlastniti si tu zásadu: Čti tak, abys tím skutečně náklonnosti k dobrému vzbuzovati, rozvíjeti a utvrditi mohl, popudy pak ke zlému oslabovati; abys všechny mohutnosti ducha zároveň zušlechtiti mohl, nezanedbávaje žádné, pokračuje v tom ohledu postupně a zvolna, a podrobuje obrazotvornosť opatrně krátkým rozkazům rozumu.

Mladému čtenáři jest považiti, že všechny mohutnosti ducha jsou tak pevným, jednotným uzlem, že výlučným vzděláváním jedné oslabil by jiné. A dobře též vzdělání jednostrannému přičítáme zjevy, které velmi často na mládeži a nejednou i na dorostlých pozorovati lze; u jednoho vidíme přílišnou citlivosť, u druhého více chladného klidu;

jeden unešen a udiven jest nad tím, k čemu druhý velmi málo mysl obrací; ti vidí posvátnosť a heroism tam, kde jiní nic nepozorují, leč pouhou vypočítavosť.

Zhoubné zajisté jsou skutky vášnivého srdce, daleko však zhoubnější jsou skutky rozumu, srdcem nerozehřátého. Zkušenosť učí, že vlastně ty za nejnebezpečnější pro společnosť lidskou považovati třeba, kteří vedlé bystrého rozumu mají zkažené srdce. Při vzdělávání rozumu na to nutno hleděti, aby vliv náboženství ušlechtil srdce a posvěcoval vůli chovance; pak i k tomu zřetel míti musíme, že rozum, byť i co nejvíce rozvinutý, jest věc lidská, obmezena, a že jest zatemnělý a nejistý jako onen poutník, který jde za tmavé noci stezkou a co krok buď o tvrdou skálu zavadí, buď zabředne v bahně nebo sletí do propasti. Proto rozum nemůže býti jediným ředitelem poznání. Čeho nepojímá rozum, pojímá častokráte srdce, kam rozum nedosahuje, sahá nejednou cit. Teď obzvláště, kdy se jeví všeobecný shon po vědách a osvětě, musíme míti na paměti, že nedostačí býti osvíceným, aby byl někdo dobrým; že vědy samy nikdy nebudou universalním prostředkem proti zlu duše.

Nesmí se zde s mysli pustiti, že mladík citem liší se již od dítěte, poněvadž cit jeho začíná se vážiti na váze s rozumem, mění ustavičně a viditelně prvotní vlastnosť, i přechází konečně ve šlechetnosť, v pojem o čisté a vznešené hodnosti člověka. Dětská měkkosť zvolna přestává a mladík stydí se již pro ledaco slzy roniti. Místo toho vidíme v něm bujnější obrazotvornosť, popud ku větším obrazům a divům světa materialního i moralního. Člověk nikdy není tak chápavý ku pojímání velikosti činův, a nikdy necítí tak silného popudu k posvěcení se jako ve věku jinošském. Vroucí láska k Bohu, neobmezená láska k bližnímu, soustrasť s nouzi trpícím, oblažení lidí tak živě zaujímá obrazotvornosť jinocha, že mladík, čítaje buď životopis svatého mučeníka nebo vypravování o dobrodincích lidstva, rozplývá se v duchu a přál by si uletěti a vrhnouti se k nohám těchto bohatýrů.

Dále věz, jinochu, že nedosáhneš hned cíle svého, neboť nic ve světě najednou nedosahuje svého konce, ale blíží se k němu rozličnými oklikami. Co vlastně jistotu rozvoje stanoví, jest, že nic najednou není, čím býti má, nýbrž teprve se stává zvolným posouváním po koleji. To stanoví pro nás i pořádek stvoření, působí ve světě ruch a dává mu život. Ať tedy mladík sleduje tento všeobecný zákon přírody, ať postupuje zvolna a vytrvale od spisů snadnějších k nesnadnějším, čítejž knihy dle plánu nahoře naznačeného, aby duch jeho, bloudě po labyrintě spisů všelijakých, nepustil se zřetele cíle svého. Vybírej z každého odboru spisy nejlepší a čítej s rozvahou, aby mysli jeho nic důležitého neušlo, aby řadu myšlének pojal a předmět si náležitě vštípil. Nesmí se ve čtení spěchati a ukvapeně čísti, ale čísti jest s náležitou pozorností a uvažováním. Jako déšť prudký nenapájí země ani nezúrodňuje, ale drobný, nenáhlý, tak potřebí, aby, co čteme do srdce vniklo a hluboko v mysli utkvělo, abychom nečetli ustavičně a bez rozvahy.

Mladík pamatuj na slova Senekova: »Onerat discentem turba non instruit; multoque satius est, paucis te auctoribus tradere quam errare per multos.« nežeň se za tím, abys mnoho knih přečetl, ale pečuj raději, aby to, co přečítati mu možno, náležitě probral. Takovým způsobem bude míti ze čtení pravý užitek a uchrání se plané, nyní tak obecné jednostrannosti, která povstává z povrchního a zbytečného čtení a která zastavuje postup i ve vědách i ve zdokonalování mravním. Ačkoli čtení různí se od pravé vědy, nevylučuje přece úvahy a napínání rozumu; ovsem pomně na to, že lidská paměť jest slabá, přečti mladíku touže knihu několikráte s touže rozvahou a pozorností, vypiš sobě z ní důležitější myšlénky, které znovu později přečítej a uvažuj, aby rozum obohacen, k samočinnosti roznícen a vědomosť ve skutek zaměněna byla, čeho nikdy při vzdělávání zanedbati nesmí. A proto: »Non multa, sed multum!« K tomu se vztahují památná slova svatého učence, který o dílech sv. Athanasia pravíval: »Jestliže nalezneš některé ze spisů sv. Athanasia a nemáš papíru, vypiš si je na sukni svou.«

S touto pozorností a rozvahou čítávali knihy velicí spisovatelé staří i všichni pozdější, kteří se ve světě učeném proslavili. Mnoho jich zřejmě vyznalo, že z takového čtení největší měli užitek. Známo na př., že slovutný biskup Hosius, malým jsa chlapcem, rád čítával překlad Livia, především však převelikou chuť měl ku čtení životů sv. Otců. Sotva že nabyl jakési zručnosti ve čtení, již ony životopisy čítával s neúmornou horlivostí Ale čtení jeho nebylo mechanické, nýbrž zajímalo celého jeho ducha i srdce. Činy slavné působily naň podivně a rozněcovaly v něm nesmírnou chuť následovati mužů ctnostných. Nejdůležitějším biografiím učil se na paměť. Zvláště pak vtiskl si v paměť svatá slova a skutky svatých Páně, též jich podivuhodnou stálosť ve snášení rozličných utrpení a muk pro víru Kristovu. Kdykoli se naskytla příležitosť, vypravoval, co přečetl, svým domácím, dokládaje se srdečným povzdechem: »Ó kéž bych mohl takovým býti.« Tak tedy vyhledávaje zdokonalení takové slávy došel na dráze tak mozolné, že papež Pavel IV. tato pamětná slova o něm vyřkl: »Přestal jsem obdivovati se všem slavným lidem od té doby, co jsem poznal Hosia.«

Jakkoli četba knih jest účinným prostředkem k nabytí vzdělání, přece není jediným. Proto nesmí se jí užívati vyloučně se zanedbáním jiných. Nesmí se tu pustiti se zřetele, že čtení jest prostředkem a ne cílem, že čtení při užití vlastních prostředků k tomu sice přispívá, ale samo nepůsobí, že se člověk dobrým a osvíceným křesťanem stává, nebo vzdělaným a dobrým občanem, dobrým synem, manželem aneb otcem. Ač žádoucí jest věcí, aby každý mladík, ano vůbec každý člověk četl, přece jest se vystříhati, aby čtení nepohltilo všechen čas života. Neboť zbytečné čtení knih zdržuje od závazků náboženství, které jest první učitelkou života, užívající věd světských jen k dosažení cílů svých; čtení odlučuje od společnosti, k níž člověk má jisté povinnosti, a která sama již jest mocným činitelem v oboru svém při vzdělání netoliko pro svůj společný cíl, netoliko pro materialní užitek, nýbrž i pro vyšší vymoženosti intellektuální a moralní úpravy. Společenský život jest takořka onou pákou Archimedovou, která nás povznáší z kalu k nejvyššímu vzdělání. Spravedlivě proto napsal jistý učenec německý: »Jest bludem velmi obecným, že slovo zvláště tištěné více se cení, nežli mysl volná, a knihám že přednosť se dává před lidmi.«

Mimo to kdo příliš mnoho čte, místo užitku přináší vzdělání svému takovým způsobem škodu, jelikož nemá kdy předmět náležitě rozebrati ani zažiti, stává se proto povrchním, často ke druhým přísným, zpupným, aneb též konečně zvykne žíti v jiném světě nadsmyslném, skutečného světa se vzdaluje a za svými vidinami se honí. Budiž tu čtenářům ještě výstrahou tento výrok: »Inopem me copia fecit.«

Někdy se stává čtení knih obraznosť velmi vzrušujícím, chorobou, nemírnou žádostí hledati zábavu pro ducha ve snění o tom, co v knihách obsaženo jest. Jest to mor, kterému kdo podlehl, nečte již pro vzdělání, než aby četl; čte spisy dobré i zlé bez výběru. Čte a nalézá uspokojení v té pohodlné a činné zahálce ducha, v tom blahém klidu snů. Ztráta času není zde jedinou škodou, pocházející z takového čtení. Neboť takové čtení jest skutečnou leností, která brzo seslabiti musí a vskutku seslabuje moc rozumu. U těch pak, kteří mají bujnější fantasii, přepíná se tato ku škodě jiných mohutností ducha velmi snadno v převrácenou. Obrazotvornosť pak tímto způsobem předrážděná velmi nakloněna jest k obrazům smyslným a velmi snadno zavádí do propasti zkázy, otvírajíc široko vrata zoufalosti, ztrátě víry, ztrátě vnitřní spokojenosti! A za nynější doby pozorujeme často, jak nejeden otec ve sprostnosti srdce neukrývá se s radostí, že synáček jeho tak náruživě čtení oddaný již literatem zůstal. Ó kéž by pak totéž neranilo později tak prudce srdce otcovské bolestí!

Dobře tedy můžeme duši člověka přirovnati krásnému, bohatě ozdobenému zámku, v němž jsou složeny poklady veliké. Stráž nad ním i nad poklady svěřena jest zdravému rozumu a vůli, jsou ony jako hlavou rodiny, k jejímuž štěstí nutna jest jejich jednota. Obrazotvornosť má tam býti služebnicí, jejížto povinností jest vybíhati zevně, sbírati a přinášeti jim nezbytné potravy k udržení života, které jí poskytují předměty zevnější.

Proto rozumu jest udržovati obrazotvornosť ve přísné poslušnosti, aby snad do onoho zámku nákaza se nevloudila. Když se chce zloděj vloupati do cizího domu, zkouší nejprve, zda by se mu nepodařilo získati služebnictvo. Tak se má věc i zde. Když výstřednosť se vtlačiti chce do duše, snaží se obrazotvornosť k tomu zlouditi, k tomu pak užívá lidí buď zpupných a zkažených, buď obrazův a soch, které stydlivosť urážejí a potupují, aneb též divadel, romanův a spisů vůbec, které mladou obrazotvornosť mocně podněcují, ze skutečnosti ve svět smyslný přenášejí a obrazy vášně plnými smyslnosť dráždí.

III.

Mladík povahou svou obyčejně nestrpí povolné systematické práce; do všeho se dává, všechno chce proniknouti v jediné chvíli; v ničem nevidí těžkosti, nad ničím dlouho nerozvažuje, béře spisy, jaké mu pod ruku přijdou či jaké mu podstrčí lidé převrácení a snadno jejich vlivu se poddává; nezná výboru, chce toliko těkavosť svou ukojiti, nasytiti prahnoucího ducha, který ho vždy dále a dále žene. Aby se ještě více nezmátl a nenarazil čtením na mnohá nebezpečenství, třeba jest přiměřené knihy mu podávati a naučiti ho pravému způsobu čtení. V tomto tedy obojím jest vůdce nezbytný, což úplně jest přirozeno. Neboť jak by mohl, ponechán sám sobě, pustiti se dnes se štěstím v ten nepřehledný les knih a spisů rozmanitého směru. Ó bylo by to velmi nebezpečnou věcí, kdyby mladík od starších a zkušených za ruku veden nebyl do oné ohromné pouště minulých věků! Nesmí při tom zapomenouti mladý čtenář na dávná slova Quintilianova: »Lectio quoque praeeunte vel interpretante eget,« a vzdělaný průvodce učiní příhodný výbor, objasní, kde bude potřeba, a přizpůsobiv se individualnosti a vzdělání žákovu, ukáže mu pravý způsob čtení, spojený v pravdě s ustavičnou pozorností a nějakou prací. Zdaž se o práci tuto s radostí nerozdělí s rodiči učitelé a vychovatelé? Nepřipustíme nikdy, aby rodiče, kolik mohou, neměli pozoru míti na řádné vyplnění toho tak důležitého závazku. Zajisté každý otec a každá matka rádi o všeliké jiné, možná, že méně potřebné věci mají starosť a nakládají na vzdělání dětí, chtíce jim nebe k zemi skloniti a vystaviti jim ideal štěstí na zemi! Jak by se mohli vyhýbati té práci, když přičiňuje způsobem tak jistým a zřetelným k ustálení štěstí jejich dětí. V Písmě sv. čteme: »Cvič syna svého a opatruj ho, by tě neurážela nestydatosť jeho.« Ta svatá slova majíce v srdci i na paměti slovutní předkové naši, nešetřili práce ku vzdělání svých dítek, považujíce je za klenot jim svěřený nebem k velmi pečlivému vedení ke ctnosti a svatosti. Celou silou pracovali ne pro svůj užitek anebo příjemnosť, nýbrž ke skutečnému užitku dětí. Protož, obohativše je nejdrahocennějšími klenoty víry a ctnosti, umírali spokojeně, jelikož tím způsobem zabezpečili jejich osud časný i věčný. Láska rodičů měla tehdy v sobě cos pohnutlivého, ano nejednou i mučenického, rodiče se s ní úplně tajili a mimovolné projevy srdce snažili se utlumiti. Ó jak svědomitě, jak po křesťansku plnili své těžké povinnosti! Teď pozorujeme bohužel, že děti často nejsou pokladem božím, ale zábavou a kratochvílí rodičů.

O lordovi Hollandovi, znamenitém Angličanu minulého věku, čteme, že při vychování syna svého s největší svědomitostí následoval methodu vychovávací tehdejší, postupuje dle přírody a v ničem směru jejího nekrotě. Když jednou u přítomnosti šestiletého chlapce natahoval velmi drahé hodinky, zvolal tento: »Otče, měl bych velikou chuť ty hodinky potlouci.« »Moje dítě,« odvětil lord, »byla by to veliká nerozumnosť.« »Ach,« zvolal chlapec, »cítím k tomu nesmírnou chuť!« »No, ostatně,« řekl otec, »jestliže skutečně tak silný popud cítíš, neprotivím se tomu.« Dal chlapci hodinky, který je potloukl a pošlapal na zemi. Jindy napsal list o věci důležité a velmi náhlé. Klučík, uzřev práci s mozolem dokonanou, zvolal s vášnivou prudkostí: »Otče, popadá mě choutka vyliti inkoust na ten list!« »Dobře!« zvolal věrný svému vychovatel, »jestliže ti to radosť dělá, vylej směle!« Klučík, o němž je řeč, měl v pravdě genialní nadání a povznesl se později pod slavným jménem Fox do řady největších mužův anglického národa. Poněvadž však všemu se učil na světě mimo umění vládnouti

sebou, nebyl s to nikdy, aby se pozdvihnul z bezuzdného, nepořádného života, v jaký poklesl, který jeho slávu velmi zatemnil. Mezi lidmi, jaké řídké věky rodí, nalézáme velmi málo těch, kteří by se mu v pravém slova smyslu rovnali, ale za to nalézáme hojnosť teď těch, kteří všem i nejsměšnějším choutkám synů svých povolují, v pravdě již ne dle předpisů jisté soustavy vychovávací, neboť oni neznají ani nejslabší, ale jediné z tuposti vůbec či — z hlouposti.

Pozorujíce nynější jednání otců, plýtvajících bez míry láskou svou k dětem, litovati musíme jedněch i druhých. Neboť mimo to, že se zbavují vzájemně chvil velmi blahých, připravují ještě sobě i domu svému jistou záhubu. Co štědře a bez míry rozdáváš, rozdáš brzo všecko, potom nastoupí bankrot buď majetku nebo citů srdce. Ach, jak smutné zkušenosti dožili se v tom někteří otcové! Vychovali svého syna, činíce zadosť všem jeho choutkám a přáním. Mnohdykráte když sami žádali něco od synka, musili se ho mnoho naprositi, než se mu zlíbilo splniti jejich vůli; z rozkazů pak jejich a žalu žerty si tropil a lásku jejich přijímal konečně s úsměškem, jako se přijímá slib bankrotáře. To jest též vlastní příčinou, že ve stycích rodinných nezřídka tak brzo vidíme rozbroje, že otcové, ochladnuvše k synům svým takto přepěstovaným, přestanou se zajímati o další osud jejich, a oni uniknuvše otcovskému dozoru, oddělují se od kmene a vadnou, jako usychá i kmen, od kterého se odervali. Vskutku nejeden dům tímto způsobem zkažen a zničen jest!

Tolik jen mimochodem se dotýkajíce těch příkrých stran vychování, máme v Pánu Bohu naději, že rodiče tolika smutnými příklady přestrašeni, pochopí traditionalní zásady ve vychování, že dnes, kde jediné víra, ctnosť a věda mohou býti ochranou pro jejich syny, všechny síly vynaloží na důkladné, křesťanské jich vychování, a že proto obrátí pozor svůj na čtení knih. Zajisté bez váhání vyrvali by z rukou svého dítěte pohár s nápojem otráveným, který by smrť nepochybně způsobil. Proč by tedy neusilovali uchrániti je od knih, které seslabí jeho rozum, zkazí srdce a duši na věky usmrcují?

Úplně vhodným prostředkem zdá se nám chvalitebný, dnes však bohužel řídký ještě obyčej, bráti mládež ku čtení dobrých knih ve volných chvílích ve společnosti starších a rozumných aneb ve kruhu rodinném. Kdyby obyčej ten zobecněl, jak by si přáti bylo, kolik by pak přibylo vzdělání a dokonalosti mravní! Čtení takové dávalo by podnět k rozmluvám o věcech vážných, odstrašovalo by bludná mínění, tříbil by se úsudek, rozšiřovaly by se vědomosti, mladí, majíce též někdy skromný hlas v rozmluvách, naučili by se plynné, jasné mluvě a nade všecko uniknuli by četným příležitostem ke zlému; neboť nečinnosť nejen otupuje ducha, nýbrž i zavádí k pokleskům. Každý počátek sice, byť i věci nejlepší, jest trudný, a proto i čtení tohoto způsobu bude se zdáti s počátku oběma stranám nudné, neužitečné. Kdyby však překonány byly první těžkosti, i dorostlí i mladí nalezli by za krátko zálibu ve čtení a mnoho příjemností, jichž na počátku ani se nedomýšlejí.

Arci že by velmi obtížili starší své svědomí, kdyby dovolili, aby mladí zabývali se čtením privatním a zanedbávali vědy, pěstované v ústavech veřejných. Zasvěcení jisté vědě a učení se důkladně každé lekci školní jest přední povinností žáka; bez toho není možno ani mysliti na nabytí vzdělanosti. P r o t o č t e n í s o u k r o m é t a k b u d i ž z a ř í z e n o, a b y p ř e d e v š í m p o d p o r o v a l o u č e n í š k o l n í. Z čehož plyne, že předními, ano nejprvnějšími vůdci při vybírání knih jsou učitelé vůbec, oni také nejlépe mohou žákům svým ukázati, která díla o jistém předmětu čítati jim jest mimo školní knihu. Těch vůdců především jest mládeži se přidržeti; a nenarazí na četná nebezpečenství a nebude čísti spisy ledajaké.

Že zlé tovaryšstvo kazí dobré mravy, o tom dobře vědí rodiče i učitelé a nedovolují mládeži obcovati se zlými. Ale ještě více povinni jsou věděti, že daleko nebezpečnějším tovaryšem jest taková kniha, která v srdci budí zlé náklonnosti, špatné i škodlivé zásady podsouvá i podkopává víru a zbožnosť. Takového společníka ještě více jest rodičům a učitelům chrániti mládež! Zkušenosť pak učí, že tovaryši ti tehdy nejsvobodněji šíří své

záhubné plány. když mládež. ukončivši nižší studia svá, na university odchází. Tehdy počíná se pro ni vychování nové, atmosfera častokráte zkažená, která ji obklopuje, béře ji ve své objetí, nastává vláda illusí, výhodných a často i převrácených zásad, volnosť mluviti, čísti a činiti vše bez obavy přísného dozorce. Co bude s to, by uprostřed těchto nebezpečenství uchránilo mládež od zkázy? Náboženství a samo toliko náboženství, jmenovitě hluboké přesvědčení o neporušitelnosti a pravdivosti článků sv. víry a navyknutí již od dětství pobožnosti. »Myslil jsem,« pravil sám Rousseau, »že možno býti ctnostným bez víry; ale poznal jsem, že jsem byl v bludu.« Víra svatá zajímá duši i tělo mladíka, proniká úplně jeho rozum i srdce, posvěcuje a zušlechťuje rozličnými působivými prostředky, nakloňuje ho k poslušnosti i pilnosti, a tím stává se nejpevnější zárukou jeho zvyků, pracovitosti a pokroku ve vědě. Ona ostříhá mladíka tam, kde oko rodičův a učitelů nevidí a kde střežiti přestává. Jest lampou stále hořící a osvěcující i nejskrytější a nejtemnější zákoutí a mimo to odvracující mnohé tajné nepravosti. Proto též dobrý otec a svědomitý vychovatel již od počátku vychování budou všechno úsilí obraceti na utvrzení mládeže ve víře a nedovolí ji nikdy čísti knihy, které by sami s úvahou nepřečetli a za dobrou i přiměřenou neuznali. Nedůvěřujte ve věci té soudu obecenstva a odporučení. Často uprostřed růží vězí had jedovatý, a máme nejeden spis, který teprve na posledních stránkách ukazuje jed a tím nebezpečnějším se stává, poněvadž pro mnohé pěkné a zajímavé věci, které předcházely, mladý čtenář již autora si oblíbil. Proto velmi důležitou věcí jest, navyknouti mládež zavčas, aby zvláště v pozdějších letech při výběru knih užívala rady vzdělané a zbožné osoby, a žádného díla si nezjednávala, dokud takového úsudku o něm nemá. Nemyslete, že by žádosť tato byla přílišná. Kdyby v krámech vedlé stravy zdravé prodávána byla otrávená, kdo by byl tak lehkomyslný, jenž by, nevybíraje, ani se táže o radu znalců, kupoval všechno bez výběru a s chutí by požíval?

Dnes minuly již časy, kdy knihy bezbožecké toliko tajně kolovaly, kdy křesťané, poslušni hlasu svého pastýře, měli ve vážnosti zákazy církve. Tato povolnosť bohužel zanikla, ustoupivši žalostné těkavosti a mládež bouří se často dnes proti všemu nařízení, proti všemu zákazu, byť i od pravé vlády vydán byl a k užitku poddaných. (O. p.)

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(Č. d.) Mnohdy slýcháváme oprávněné stížnosti na to, že mnozí spisovatelé dobrých prací nemohou nalézti nakladatelů pro díla svá. Slyšeli jsme to od Holečka, když vydávati počal své kresby z Černé Hory a Hercegoviny »Za svobodu« a »Černá Hora v míru,« slyšeli jsme to nedávno o zasloužilém Bartošovi, jenž marně hledal nakladatele na veleceněné dílo své »Lid a národ.«

Tážeme-li se po příčinách toho, uvádějí se nám ihned dvě — jedna oprávněná, druhá nikoli. První jest veliké množství velkých, nákladných děl, jež u nás nyní vydáváno jest. Není knihkupce, jenž by alespoň jedno takové dílo nevydával, a tu jest veškera jeho činnosť zaujata podnikem takovým a celá jeho síla finanční obyčejně k němu obrácena. Druhou příčinou jest vydávání knih a knížek obchodních, které můžeme směle nazvati literarními zbytečnosťmi. Jsou to snáře, četné »kuchařky« a jiné spisy. Druží se k nim celá řada spisků, vydaných nákladem jednoho knihkupce pražského, z nichž uvádíme:

„Amor naším služebníkem,“ aneb: Jak možno zalíbiti se všem ženštinám a získati si jich přízeň. Cena 20 kr. — „Poučení, jak může dívka v krátkém čase státi se nevěstou a manželkou. Bezpečné navedení, jak lze každé dámě zjednati si muže, jakého si přeje. Upřímný rádce pro dámy, jež chtějí se vdáti, a pro matky, které mají dcery na vdání.“ (Velice „důležitý a účinný spis“ tento stojí jen 15 kr.) — „Umění v krátkém čase získati nevěstu dle přání, s penězi nebo bez nich. Praktický a bezpečný návod, i věrný, potřebný rádce pro jinochy všech stavů, kteří se chtějí ženiti.“ (Pouze za 20 kr.)

Přispěje se podobnými spisky, vypočítanými jen na naivnosť lidskou, literatuře české? Ani v nejmenším! Ale pomůže se kšeftu! Dobře praví *Krásnohorská,* které nikdo nebude upírati znalosť našich poměrů literarních: »Literatura

moderní octla se v rukou obchodu, stala se zbožím — prodej, odbyt, předplatné — toť nejmocnější hesla, která se ozývají ve vzdělaném světě.« Aby pak kšeft skutečně nestál, béře se útočiště buď k bubnu reklamy, nebo ke dráždidlům. Reklamě pomáhá zvláště pozlátko, nazvané »premie,« o nichž toho u nás již napsáno velmi mnoho, proto nemáme za nutné ještě o tom šířiti slov. Lákadly dráždivými jsou u nás pikantnosti literarní i obrázkové. Panenská až do nedávna literatura česká vzmohla se již na druhé vydání oplzlé »Nany« a pověstného »Decamerona« nám již také přeložili. Kdo chce míti text spojený s illustracemi, tomu podává je Palečkův »Salonní (sic!) kalendář,« nebo »Obrázky pro staré mládence« a »Nana« illustrovaná.

Uvidíme, kam to přivedeme!

Se kšeftem literarním úzce souvisí i honorování prací spisovatelských, s kterými není v žádném poměru krámská cena spisů některých. Urovnání poměru mezi spisovately a nakladately jest velmi nutné a žádoucí, neboť poměr, v jakém je český spisovatel k některému nakladateli, nemá sobě rovného snad nikde. Mnohé práce pro některé časopisy se ani nehonorují nebo honorovány jsou mizerně. Pětka za arch bývá již odměnou panskou. Aby nevytýkalo se nám, že přeháníme, podáváme zde výrok dopisovatele z Prahy jaroměřského »Ratiboru.« Týž praví: [1]) »Jakým jménem ostatně by se mělo nazvati jednání jednoho zdejšího nakladatele vůči starému, zasloužilému spisovateli, který odkázán jest pouze na výtěžek svého péra? Nakladatel onen dluhoval spisovateli větší částku; spisovatel poslal k němu více než desetkráte s prosbou i hrozbou, aby mu peníze vydal. Konečně po dlouhém čekání obdržel — desítku! Zpráva tato je úplně zaručena a víme ji z úst samého dotčeného spisovatele. Je věru na čase, by dostalo se na veřejnosť všechno to, co se tak mnohdy děje mezi spisovatelem a nakladatelem.«

Pravdy, že mnohé spisy naše předraženy jsou, nezvrátí nikdo. Nakladatelé sice vymlouvají se, že musí knihy dražeji prodávati, než na př. Němci a Francouzi, ježto mají proti nim málo consumentů; mají však za to, že drahotou spisů bude počet jejich rozmnožen? Toť přece náhled utopický. Určujte spisům ceny přiměřené a odběratelstva bude přibývati. Nebudeme mluviti o původním díle »Čechy,« kde přijde 1 list za 8—10 kr., ani o »Hradech« — vždyť víme, že obrazy stojí tu peníze veliké; ale co máme říci na př. o překladech »Monologů,« vyšlých u Vilímka, kde stojí 8 stran 24 krejcary!? Nestačíli tyto příklady, všimněmež si toho, nač poukázal jeden časopis moravský v září r. 1884. Čteme v něm v dopise z Prahy tato slova v Praze žijícího spisovatele: Hellwaldova díla »Země a obyvatelé její« stál sešit 45 kr. Sešit 22. obsahuje 3 mapky, 2 přílohy obrázkové, půl strany textu a $3\frac{1}{2}$ strany titulů čili hlav. Sešit 28. má 11 listů statistiky, titulův a »obsahu« a 3 přílohy obrázkové. Sešit 26. má 4 přílohy obrazové, 4 listy textu a 1 mapku. Sešit 27. má 6 listův »obsahu« a listů titulních, 1 list textový a 4 přílohy. Předraženosť »Národní bibliotheky« Kobrovy jest známa; byla také hlavní příčinou, pro kterou nedošla bibliotheka tato očekávaného rozšíření. »Salonní bibliotheka« Ottova mohla by býti lacinější, neboť přichází často strana, na které jsou 2—3 slohy básní, za 1 kr. Také »Poetické besedy« jsou předraženy. Můželi »Přítel domoviny« (ročník o šesti svazcích vázaných dosti slušně) státi 1 zl. 40 kr.; můželi »Česká bibl. rodinná« prodávána býti elegantně vázaná po svazcích za 60 kr.; můželi »Matice lidu« a »Libuše« dávati 6 knih za 1 zl: proč by právě díla našich prvních básníkův a spisovatelů musela býti tak nepoměrně předražována? Můželi učitel p. Kuba vydávati »Slovanstvo ve svých zpěvech« po sešitech o 32 stranách salonní úpravy a co nejlepšího tisku a dávati sešit za 30 [1]) kr., z jaké příčiny musí ceniti nakladatel X. Y. polku nebo valčík o 2 listech trochu většího formatu za 30—60 kr.?

(P. d.)

[1]) Dne 30. prosince r. 1884.

[1]) Jest to, tušíme, cena snížená, nikoli krámská. *Pozn. red.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 9.

Některé z nejstarších projevův o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) První zmínku tiskem o »Rukopise královédvorském« učinil *V. Hanka*, a to r. 1818. v »Předmluvě« ke druhému dílu »Starobylých skládání« těmito slovy: »Především také nebude zde nepříhodno oznámiti, že jsem i já na podzim v Králové Dvoře nad Labem převzácný nejstarší rukopis šťastně prachu a molům vychvátil, a jej co nejdříve ozdobně vydám.« A po té téhož ještě roku 1818. dříve, nežli »Rukopis královédvorský« byl vytištěn, *Josef Dobrovský* napsal o něm v »Geschichte der böhmischen sprache u. älteren literatur« (na str. 385.—390.): »Jest přidati sbírku lyrickoepických nerýmovaných národních zpěvů, které převyšují vše, co dosud ze starých básní bylo nalezeno, zachovalo se z ní však toliko 12 celých lístků pergamenových ve dvanácterce a 2 úzké proužky. Pan Václav Hanka, pojav chvályhodný úmysl, naše staré básně vydávati, a prvý díl již vydav, byl tak šťasten, že tyto drahocenné zbytky v komoře kostelní v Králové Dvoře mezi pohozenými papíry objevil a od brzké záhuby zachránil, a k vydání jich již přípravy učinil. Soudímeli dle písma, sbírka ta náleží mezi roky 1290. a 1310. Některé z básní jsou vzhledem k svému původu dojista také ještě starší. Tím více jest želeti nenahraditelné ztráty mnohem větší části básní těch. Celá sbírka skládala se ze tří knih, jakž určitě můžeme souditi z nadpisů zbylých kapitol knihy třetí, které jsou 26., 27. a 28. Prvá kniha snad obsahovala rýmované písně duchovního obsahu, druhá delší básně a celá třetí kratší nerýmované národní písně. Jestliže každá ze ztracených 25 kapitol také pouze 2 básně obsahovala, přišlo toliko z třetí knihy 50 básní ve ztrátu . . .« (Potom, když uvedl úryvky z básní, Dobrovský praví:) »Koho by tyto malé ukázky nenadchly touhou po výborném celku, který vyznamenává se lehkostí přednesu, čistotou a správností řeči, silou a lepotou? Vysvětlení temných anebo zcela nesrozumitelných slov ponecháváme vydavateli a poznamenáváme toliko, že zde některá se vyskytují, která v jiných starých českých spisech nejsou...«

Prvé vydání »Rukopisu královédvorského« Hanka vydal v říjnu r. 1818. s názvem tímto: »Rukopis králodvorský. Sebrání lyrickoepických národních zpěvů, věrně v původním starém jazyku, též v obnoveném pro snadnější vyrozumění, s připojením německého přeložení. Starobylých skládání díl zvláštní. Vydán od

Václava Hanky.« Rok vydání na titule jest udán 1819., že však bylo vydáno již v říjnu r. 1818., poznáváme na př. z dopisu Jungmannova ze dne 31. října roku 1818., otištěného v »Musejníku,« roč. 1882., na str. 453. a 454.

Předeslal pak Hanka prvému vydání »Připomenutí,« datované 16. září 1818., které zní: »Jako Řekové, plavci argonští, hrdini před Trojí a sedmero reků na bojištích thebanských — jako tito svého Homera, Aischyla a Orfea nalezli, tak zpívali naši Lumírové a Zábojové slavné činy starobylých hrdin, války knížat, krvavé půtky zemanů, slasti a strasti lásky a jiná podobná dobrodružství; toho nám poskytuje důkaz tento výborný zlomek lyrickoepických nerýmovaných národních zpěvů, o nichž právem Dobrovský ve své historii českého jazyka praví, že všecko převyšují, co se posud starých básní našlo. — Bylo to vloni dne 16. září, co jsem poklad ten v Králové Dvoře ve sklepě v kostelní věži, přebíraje se v žižkovských střelách, našel. Na první pohled zdály se to býti latinské modlitby, ale jaká radosť hnula srdcem mým, spatře, že to česky, a jak zrostala radosť ta, když jsem čím dále tím více výbornosti a příjemnosti nacházel! Přebudiž Bohu žel, že toho jen 12 malých lístků a dva uzoučké proužky ostalo. Jest to na pergameně drobňounkou literou psáno, a podle liter soudí pan Dobrovský, že to bylo mezi 1290. a 1310. přepisováno, skládáno pak, zvlášť některých kusů, mnohem dříve. Tím více jest k politování nenahraditedlná ztráta ostatní částky, která této zachráněné ani přirovnána býti nemůže; neboť celé sebrání záleželo nejméně ze tří knih, jakož vidíme z nápisů pozůstalých kapitol třetí knihy. Co v sobě první a druhá kniha zavírala, nesnadno jest se domýšleti, proto že žádných znání nezůstalo: nejspíše delší hrdinské zpěvy. Kdyby každá z těch 25 chybějících kapitol jen dvě básně byla obsahovala, tedy se již jen z třetí knihy 50 básní ztratilo! — Kdo nám nyní poví jména skladatelů? Kdo toho, který je s takovou chutí v jedno sebral? Nezpívalit toliko muži obecní, mnohý statečný rytíř básnil svou píseň, an meč a přílbice v koutě spočívaly. Zdaž sám král Václav, otec Otakarův († 1253.), nezpíval česky? — a snad některé jeho písně Němci sobě přeložili, jemu se tím zachovati chtíce.[1]) Zdaž nešťastný Záviše Vítkovic, který r. 1292. sťat byl, zdaž on u vězení některou částku těchto zpěvů nesložil? aneb snad sebrání toto sám nepořádal? Neviděllí Hájek a snad i Balbín rukopisy jeho?[2]) — Proč by Čech německy zpíval? — Zpívalť Lumír ještě dříve a slovy i pěním pohybal Vyšehrad i vše vlasti! Mámeť »Ha ty naše slunce!« mámeť i píseň Vojtěchovu. Těmito zpěvci a jich písněmi pučelo se símě krásných vědomostí: neskonalou vnadu, nejnevinnější radosť, nejvznešenější rozkoš vlévali v život národů. Mnohý zvuk nám na věky zašel: mnohé písně snad ještě v puchu tmavých a zasutých sklepů práchnivějí, neboť málo co vzteku přepjaté horlivosti ušlo. Nalezený rukopis kladu tuto písmě od písmene jak na pergameně stojí, jediné verše pro pohodlnosť čtenářů na řádky rozděliti jsem se osmělil. Pro lepší vyrozumění jazyka starého odsýlám na I. a II. díl »Starobylých skládání,« kdežto jsem o nejpotřebnějších věcech staročeské grammatiky pojednání položil. Obnovené moje vyložení nedosáhlo a dosáhnouti nemůže důkladnosti a krásy původního

[1]) J. G. Eccardi hist. stud. etym. p. 165.

[2]) Pod čárou Hanka uvádí dva doklady.

čtení, neboť jsem musel mimo jiné zvlášť dualy a zastaralé prosté minulé časy (praeterita narrativa neb historica, též part. pass. praes. nedozíram, sražem, naplniema; dat. pl. augm. Tatarovóm, Bohovóm atd.), což řeči nevyrovnané určitosti, ráznosti a živosti dodává, v množný počet, a dílem v složené minulé časy dílem v budoucí proměniti. Ruské přeložení pro nedostatek písma zadržeti se muselo.«

Lze z tohoto »Připomenutí« Hankova domnívati se, že je psal člověk, který věděl o nepravosti »Rukopisu královédvorského?« Byl by dovedl takto se přetvařovati? A není ničeho v »Připomenutí« tom, z čeho lze souditi, že pisatel jeho byl úplně přesvědčen o pravosti »Rukopisu královédvorského?« —

Avšak i známky jakési, že Hanka hned r. 1817. a 1818. »Rukopis královédvorský« nějak poměnil a že snad i nález jeho nějak zfalšoval, přece vyskýtají se v projevech Hankových o něm v dopise, poslaném Dobrovskému hned druhý den po nálezu, a v »Připomenutí.« Našel prý jej v koutě pod jarmarou mezi střelami — dle zprávy Dobrovského v »Geschichte« mezi pohozenými papíry —, ale dle svědectví Jana Šafra (»Osvěta,« 1886., 341.) šípy ony nebyly v koutě, nýbrž v jarmaře, a »Rukopis« prý spadl s jarmary a zdvihl jej Šafr a podal jej pateru Borčovi a ten teprve Hankovi, kdežto dle dopisu Hankova Hanka sám vytáhl jej z kouta pod jarmarou a ukázal jej paterovi. Mimo to Hanka Dobrovskému psal, že toho »celých lístků jest toliko dvanáct a čtyři rozřezáni,« a v »Připomenutí« již oznamuje místo čtyř lístků rozřezaných toliko »dva uzoučké proužky.« Ovšem i tyto odpory lze zcela pravděpodobně vysvětliti tak, že nejsou svědectvím proti pravosti. Správno jest bezpochyby svědectví Šafrovo, ale Hanka, chtě učiniti se o nález zasloužilejším, oznámil, že jej on prvý vzal do ruky. Co pak týče se toho, že místo oněch čtyř lístků rozřezaných jsou toliko dva uzoučké proužky, lze domnívati se, že toho, co zmizelo, Hanka snad užil k některému svému falsifikátu, opsav to a doplniv.

Při nálezu »Rukopisu královédvorského« byl přítomen i pater *Pankrác Borč*. I mohla by vzniknouti domněnka, že snad on pomohl padělati Hankovi rukopis ten. Buď tudíž otištěno zde několik úryvků z toho, co čteme v »Musejníku,« r. 1871., na str. 427.—430.:

»Zachovaly se dva dopisy jeho (Borčovy) k Hankovi:

V Králové Dvoře dne 6. aprile 1818.

Mnohovážený pane!

První jest tento list, kterýž já při tak dlouho již pozůstávajícím přátelství našem Vám odeslati se osměluji, žádaje Vás, mě, jakž nejdříve možno bude, odeslati jeden spis onoho od Vás vydaného Rukopisu královédvorského a vyznamenati též cenu jeho, bych tu samu po příležitosti odeslati a jinším zdejším sousedům, ten samý z vlastenecké lásky míti žádajícím, oznámiti mohl, zač jest . . .

— — — — — — — — —

V Králové Dvoře dne 20. dubna 1818.

Rozmilý příteli!

Z listu Vašeho k mé nemalé radosti jsem vyrozuměl, s jakou prací a nákladem onen Rukopis královédvorský vydán bude; ponavrhnouti Vám však musím, byste vydání to nikoliv Městu našemu nepřipisoval, poněvadž od nynějších správcův jeho nikdy tu vděčnosť očekávati nemůžete, by oni k náhradě Vašich výloh s peněžitou obětí přispěli . . .

— — — — — — — — —

Jsme přesvědčeni, že každá porota prohlásí Borče co do účastenství při skládání Rukopisu královédvorského za nevinna.

Co se zrazování p. Borčova v druhém jeho dopisu týče, aby Hanka tiskem vydaného Rukopisu Králové Dvoru nepřipisoval, poněvadž by »od nynějších správcův« města toho žádné peněžité náhrady za tiskové výlohy nedošel: zdá

se, že hlas ten varovný, ač pocházel od muže obecných věcí královédvorských v každém ohledu dobře znalého, na Hanku přece byl bez účinku. Mámeť doklad na to nepochybný, že Hanka, téměř čtyři měsíce po varovném listu Borčově, přece ještě aspoň úmysl měl městu Králové Dvoru první vydání Rukopisu dedikovati.[1]) Mezi papíry nebožtíkovými zachoval se v Museu totiž přípis k magistrátu královédvorskému z r. 1818. ze dne 15. srpna veskrz rukou Hankovou ve vší formě vyhotovený, ba řekli bychom k zaslání jako připravený, obsahu tohoto:

Slavnému Král. Věnnému Městu Králové Dvoru nad Labem, mezi Němci nezněměčenému.

Slavný Magistrate!

Nevěda, jak bych se zavděčil Vašemu Městu, že zachovalo poklad starožitné literatury ve zděch svých potomstvu v důkaz učenosti a vzdělanosti praotců našich, umínil jsem mu připsati vydání toto, aby se sláva jeho po krajinách roznesla, že jako tento Rukopis obklopen zkázou Žižkovským smrtícím střelám křídlama býti se zachoval, tak Město Vaše Němci vůkol a vůkol obklíčeno mateřský jazyk zachovalo, a za příklad aby i v jiných městech a na zámcích po starých rukopisech k pozorlivějšímu hledání povzbuzeni byli.

Žádám tedy o písemné dovolení, abych se mohl u slavné c. k. censury vykázati.

V Praze 15. srpna 1818.

Václav Hanka m/p.

Bylli přepis zachované této listiny skutečně do Králové Dvora odeslán, je nejisto. O tom světla podati mohl by nejlépe magistratní archiv města Králové Dvora. Věc jistá však jest, že Editio princeps Rukopisu královédvorského nebyla připsána ani městu Králové Dvoru ani komu jinému . . .

Žádosť tato z péra objevitele Rukopisu královédvorského je nám aspoň novým důkazem, že Hanka r. 1818. nebyl ještě ani velkým stylistou ani jasným myslitelem a že by »přípis« k magistratu královédvorskému zajisté hlavu byl měl i jazyk docela jiný, kdyby byl vyšel z péra skutečného skladatele Záboje anebo i třebas Jaroslava.

Uveďme si nyní ještě některé z nejstarších projevův o »Rukopise královédvorském« z doby, kdy již tiskem byl vydán.

František Palacký zaznamenal si do svého denníku počátkem r. 1819. toto (»Vlastní životopis,« 22.):

„S nevýmluvnou radostí četl jsem z počátku léta tohoto s milým Šafaříkem poprvé Rukopis královédvorský. Tedyliž proměnila jsi se ve slávě své, ó, Vlasti má! Vynesla's ještě jednou velebnou hlavu svou, a národové hledí k Tobě s udivením! Ale mysl tvá vždycky veliká byla; neposkvrnila svatyně Tvé hana nižádná. Ty's ve mrákotě přešlých věků rozžehla svíci národům a vedla's je bez povyku k budoucímu blahu. Tyť jsi se krásně vzeskvěla nade družkyně své jindy; a nyní, an se poutichati zdál líbezný hlas Tvůj, otvíráš nám klenoty z lůna bylé slávy své, aby umlkli háncové nezbední a potěšili se věrní synové Tvoji. Tobě, dobrotivá máti, posvěcen buď znovu život můj a dech můj!“

Josef Jungmann r. 1820. proti slovům Václava Stacha, že Čechové »každé vycvičení« od Němců přijímali, v jeho rukopise poznamenal: »lepšího svého namnoze zapomínajíce. Královédvorský ruk. (ó, by celý byl!) mnoho mluví tomu, kdo mu rozumí.« (»Osvěta,« 1873., 851.) R. 1822. pak otiskl v »Dobroslavu« (díl III., sv. 2., str. 27.—39.) o »Rukopise královédvorském« tato slova:

„Nebude tuším pravého Čecha a vlastence, komu by tato kniha až posavad byla neznámou zůstala. Byl to duch vlasti, kterýžto nálezce šťastného k dobytí tak drahého pokladu národního vedl; neboť jest to v pravdě národní poklad, žádnou cenou nevyrovnaný, zůstatek šedé starožitnosti české, kterýž, kdyby ničeho naprosto mimo něj našeho věku bylo nedošlo, sám by národu českému zasloužˇenou chválu dávné vzdělanosti usvědčiti a na

[1]) Radilť Hankovi k tomu také Kynský, jak výše jsme si uvedli.

věky ujistiti mohl. Tím více musí nám s podivením býti, že nikdo posud v českém jazyku (vyjmouce prosté ohlášení v Zvěstovateli) o tak drahém nálezu slova veřejně nepronesl . . . Řeč v těchto zpěvích jest ovšem staročeská, ale po malém domyslu srozumitelná, všude důstojná, příličná a naskrze básnická; proti níž mnohé našeho zlatého i pozdějšího věku verše pouhá próza jsou . . .“

Fr. Ladislav Čelakovský, zmíniv se, že »Libušin soud« jest otištěn v »Pravdě ruské,« vycházející ve Varšavě, psal dne 25. března r. 1821. Jos. V. Kamarýtovi toto:

„To připomenouti musím, že se tam nalézá posouzení našeho Králd. rukopisu. Našeho rukopisu!!! — Ten dělá u Slovanů účinek. — Rusové praví, že je starorusky psán, Poláci že staropolsky a my Čechové ovšem, že staročesky — z čehož následuje, že to staro- a staro- bývalo jedno, aspoň si velmi blízko. V polském jazyku již vyšel, od koho, posud nevím. Totéž v ruském od viceadmirala Šiškova v Sočinení ruské akademie. Toto přeložení zde již máme, já je ale ještě nečetl.“

Mimo to Čelakovský psal Kamarýtovi 1. dubna r. 1821. (»F. L. Čelakovského Sebr. l.,« 51.):

„Abys nemusel čekati na slíbený polský překlad Král. rukopisu, hned ho posýlám. Já teprva jen dva v polštině přeložené kusy četl, Záboje a Zbyhoně; první je věrně a v próze přeložen, a tento — nu, vždyť's ho četl. Ty pravíš, kdybychom jej celého mohli dostati? Z toho nebude asi nic, leda opsati, nebo vychází jen po kusích v časopisu „Pamětníku varšavském“ . . .;“ 29. listopadu r. 1822.: „Rozmilý Jungmann na druhý týhoden začne dávati hodiny (každého týhodne v úterý): svobodné přednášky o filologických věcech slovanského jazyka, potom o věcech poetických a výklad na Královédvorský rukopis . . .;“ 17. prosince roku 1822.: „Včera nám pan J.(ungmann) vysvětloval slovo „krutosť“ a poznamenal, že netoliko v zlém smyslu jako „ukrutný“ se užívá, ale i v dobrém, totiž vyznamenávajíc „udatnosť“ (virtus), tak v K. rukop. přijde často v tom smyslu: rozmáhej naši krutosť atd.,“ a 29. června r. 1823.: „Ondyno jsem viděl Rukopis královédv. a v horlivosti tuto svátosť líbal.“

Nemálo zajímavým projevem o »Rukopise královédvorském« jest i oda *Jana Kollára* »Královédvorský rukopis,« o které zmiňuje se Jungmann v dopise ke Kollárovi již 28. října r. 1820. (»Musejník,« 1880., 42.) a která prvně byla otištěna mezi »Všelico« v »Básních Jana Kollára,« vydaných r. 1821. Proto že pak z ody té třetí a čtvrtá sloha, které censura r. 1821. vymazala a které nám zachoval František Ladislav Čelakovský (»Sebrané listy,« 64.), posud ani ve vydání nejnovějším otištěny nejsou, budiž uvedena zde celá i s oněmi dvěma slohami:

Kralodvorský Rukopis.

(Hankovi.)

Takliž si věčnou hned v zniku záhubu
mému přisáhla, Štěstěno, národu;
časům by syn spal, zlým dadouci
otce drahé za kořisť památky!

Řek má Homéra, s Bardy si hrá Němec,
kde Hekla soptí, tamť Osian zněje:
jen náš uchem vnuk darmo bystrým
háje němé Slavjanů nasléchá.

Nám zmizly, ó, žel! skutky našich dědů;
utichly hlasné za svobodu hromy;
roztřen slepou s jménem patou již
pachtě za vlasť hrdinů bojovných.

Kde ples radosti zněl, snad úpí žalosť,
kde zbraň svobodná, teď řetězů hrkot;
a struna předků svých otrocké
znedbala šrámy hojiť potomků.

Vy věštci dávní, jimž zvuky Bůh v jazyk
vkládal, by svou vy v ně ste duši vdechli;
Hlahol co prvý ste slavjanský
v šat století vinuli, kde pak ste?

Nemáli písní harfa vaše pro nás?
aspoň svých ohlas pošlete nám zpěvů,
labuť v posledním ještě truchlé
oumoru sladce těší sirotky.

Ajta! co slyším od Dvoru Králové?
Prst z oblaků ční, teď vece jsou cosi:
Patřím a ve mhle zmizlo heslo:
Příteli! příteli! tam se berme.

Zde jsou, zde! v krásném, viz, hle, leží hrobě;
smím jichli temné tknouti se zástěry?
aj jak sloní mi truhlu záře,
v níž s varitem svazeček zpěvů jest.

V chrám jim nevinná, jak s hory Sinai
deskám tajemným prostota ustlala;
strážné kopí a zbroj stavivši
Žižkovu jak cheruby svaté k ní.

Vzhůru, prociťtež pětstoletí spalí
Čestmíre s Oldrou, Záboji, Jarslave!
vás, slyšte, vás k padlé měděnný
vlasti jazyk věže této křísí.

Sem rýl a jemných cožkoli nástrojů
zniklý vyvábil důvtipu Herkulan:
by šťastně křehký poklad outlé
mládeži, co v puku květ, se rozvil.

Ať samovraždnou víc do cizé nohou
neskáče, nízké přes ploty, zahrady;
nýbrž z domácí, v spolku jarním,
větve si píšťaly ke hře kroutí.

I vy, kdož svých ste, starci bohů haslé
ohniště uzříc zoufali, vraťte se:
novou založme z těchto dávné
si zbořenin vzdělanosti pevnosť.

(O. p.)

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

IX.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Znamenám, že s následujícími poznamy k Mongolům přijdu pozdě; ale některých snad mezi tiskem přece budete moct použíti, a proto je sem postavuju, za možnou věc drže, že při vší bedlivosti přece nějakou tiskárskou chybičku jste přehlídnul, neb že snad některých grammatických drobností podotknouti na zbyt nebude.

Myslím předně, že při textu ve fraktuře přece by poznamy a básně mohly ostat v písmu latinském, aby tomuto i sprostý čtenář ponenáhle uvykal. Pro snadnější pochopitelnosť bych radil k passívu častěj obyčejné byl-a-o-y přidati; neb ačkoli Veleslavín etc. tak jako Vy na straně 6té a 7mé byl-a-o-y často vynechává, lid ho přece říká, a teda vynechané ne dosti rychle přimyslí. Nápodobně účastenky sloh ovšem ozdobujíce, stahujou více vad, než jak sprostý čtenář v domácnosti stahovat zvyknul, a teda rozpojení jich sem tam by sloh udělalo plynutější, a tudy by kaz každé únavě předešlo. O n e n, o n n a, o n n o vidím už často v novějších spisech i ve Květech na rozdíl od o n, o n a, o n o, a radil bych ten rozdíl dělati všude. — Na str. 9. as u prostřed stojí „*v* tvářích," na str. 46. ř. 1. „*v* zlatohlav," radil bych v e tvařích, v e zlatohlav, a tak častěj; neboť toto ulahodnění nám mluva národu dovoluje. — Místo n a d š e n, d o t č e n ý, z a m č e n ý bych raděj chválil n a d c h n u t, d o t k n u t ý, z a m k n u t ý, poněvadž od stejnokořenných d e c h n u, v y d e c h n u, o d d e c h n u, z d e c h n u, s t e k n u, v y m k n u neříkáme d e š e n, v y d e š e n, s t e č e n, v y m č e n, a vůbec takové š e n, č e n, ž e n nejen pro sikot nám často předházený, nýbrž i pro nepravidelnosť méně obliby zasluhuje než n a d c h n u t, o d d e c h n u t, s t e k n u t í, zamknutí; osměluju se poodkázati na mou grammatiku str. 194, 7. — Tamtéž pag. 214. od z v u jsem psal n a z í v á m, v y z í v á m, a myslím, že dobře, an n á z o v a t. p. zde nic více nerozhodne než m o r u m í r á m, zavora svor zavírám, spor zápor spírám, prostora prostírám, pozor zírám, mol vymílám, štvu poštívám; že máme r o v ryju, r v u, rozrývám pochází od r, ale s, z, čítáme k obojetným. — Místo mnozství by tušim mohlo dycky býti mnozstvo. — Pag. 5. ř. 7. místo národu s o u s e d n í m u snad sousednému? — Pag. 6. r. 1. „moc jeho t a k o v é h o s t u p n ě dosáhla," chceteli genitiv, myslím, že byste mohl řícti t a k o v é h o s t u p n ě d o š l a, neboť od dojít nepovstane passiv dojitá, ale od dosáhnu dobře s t u p e ň d o s á h n u t ý, a tušim nejlepe, když passiv má svůj základ v aktivu. Nápodobně bych pag. 18. ř. 2. místo t o h o o d e p ř e l raděj psal to odepřel. — Pag. 18. ř. 15. v r a ž e j í c í c h má býti vrážejících od vrážený. — Pag. 18. ř. 20. et 24. „j i c h mrtvolach — jich tíží" má býti j e j i c h; neboť tu není osobné, nýbrž vlastivé zueignend na otázku čích, pod čí. Řeknuli bychom klenutí pod mou, tvou svou jeho její naši vaši jeho tíží se zlomilo. — Pag. 21. ř. 16.

„nesjednocenost silu množilo“ (la). — 24. ř. 20. „Sulislav velkopolký“ (ský). — 44. ř. 10. „nelze chanství zakládati“ raděj založit; neboť tu myšlenka čelí k dokonání ne k pouhému trvání činu. — 49. ř. 5. odezdola „sušené mléko kurut?“ snad tvaroh? — 93. ř. 7. odezdola „blížtí hradové“ raděj blízcí jako jinde úzcí. Ve vysvětleních: „tučia = mrak“ raděj tuča; neboť že staří psávali ci, di, ni, rsi, ti, zi, pocházelo z neznání nynějšího háčku ve č, ď, ň, ř, ť, ž, ku příkladu zialm, Zierotin, ciasto, máti bozia (máti bozá), a teprva nedůslednost v tom (řekl bych vlaském) *i* nutila k vynajití háčků. Když teda háček (tuča) stavíme, odpadá starodávné i (tucia). V lapidarním písmu aneb i ve písmu tisknutém, ale velmi velikém, může ovšem to i ostati, jakož také to i v některých nových spisech českých vidím, a děje se to spolu z té tiskárské příčiny, jako němci místo Übel tisknou Uibel, Uebel. — Tu mě také máte při mém jménu Ziak. Kdybych se psal Žiak, bylo by ovšem chybeno, totiž buď *i* buď háček nazbyt, ale jediné z obojího může být dobré, a sice nechť to nechť onno. Ovšem podle nynějšího pravopisu Ziak nejde, ale jde podle starého, a teda aspoň nečeskost se mu vytýkati nemůže. Z té příčiny myslím, že dříve při něm ostati smím než Kinský při Ki—ký, an nikdy pravidlem nebylo Ki—ký mátsti. Vůbec jest to přenesnadná věc jména docela a veskrz podle pravopisu psati, dycky něco pravdivého v té ovšem německé propovědi ostane: Die eigenen nahmen kennen keine rechtschreibung. Avšak ponenahle i jména se pravopisu podrobit mohou, a já nemám nic proti tomu, když mě někdo píše Žák. Aniž Vy se budete psati „Všembera,“ an i ve oblak, obleču, oběsím *v* vypadlo, a ve vždycky (vždy) už odpadá.

Že v mé grammatice stojí „*J* já jsem byl v Londýně“ a jiné takové *J*, mě mrzí dost, ale na otázku, proč se to stalo, dána mi odpověď, že v té celé kasse, z níž Vaše Boskovice a má grammatika, pokud velkou antiquu má, tisknuté jsou, ani jediného I není, nýbrž že to muselo by z jiných kas a jiných druhů písma vypůjčeno býti.

Prosím opravte na tabulce mé pag. 138. ve prvním latinském řádku málokdy, postavte málokdo. Bůh ví, kolik chyb se ještě vyskytne.

Odeslané 4 archy po p. Ohéralovi, jak později 20 sprostých celých výtisků ke prodaji a jeden nevázaný na velínském papíru pro Vás jste bezpochyby už obdržel. Prosím račte mi zprávu dat, jestli deštěm neb jinak porušeny nebyly. Spůsobíli Vám prodaj těch 20 výtisků jakékoli výlohy, prosím srazte je na mé učty, neboť by bylo nesmyslné, kdybych Vaši dobroty chtěl k Vaší škodě užiti. Nápodobně při každém psaní vykažte poštovné porto na mně.

Oznamujete mi spis hraběte Thuna, jsem na něj velmi dychtivě žádostiv. Pravíte, že mezi Slováky veliké jest rozjítření. Kyž by se jitřilo (od jitro) neb jařilo (od jara)! ale slušelo by na nás, také bedlivě pozorovati, jaký asi den z toho jitra pojde, zdali český aneb pouze slováckýꞏ??? Pomáhejme raděj, dokud možná, a co jen nejvíce možná k tomu, aby řeka rozbroje mezi Bernoláčinou a Dobrovštinou se nerozvodnila, nýbrž abychom přes ní za včas vystavili most, po kterém by jednota se udržeti dala.

Doufaje od Vás brzkou odpověď, setrvám býti ve vší uctivosti

Váš upřímný

V Brně, 11. března 1842. Vincenc Ziak aneb Žák.

In necessariis unitas, in diaforis libertas, in omnibus charitas.

X.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Váš přátelský list od 13. t. m. mě svým celým obsahem velmi obradoval, a nejvíce se těším, že mě o svátcích svým návštivem uctíte; však hodlám na bílou sobotu do Vídně odjeti, a nevrátil bych se dříve než ve velkonoční úterek. Kdyby teda Váš úmysl byl, právě v tentéž čas do Brna přijeti, ani dříve ani později, prosím račte mi to několika slovmi oznámiti. Já bych odjel, jen kdybych jistotu měl napřed, že svým odjezdem se nepřipravím o potěšení s Vámi porozprávěti. Kdyby ale Vaše zdejší zdržování do dotknutých dnů padnouti mělo, odložil bych svou cestu do Vídně na pozdější čas, a psal bych bratrovi, aby mě nyní nečekal.

K Mongolům poznamenávám dodatně: Strana 68. řádek 7. odezdola „odpůrníků“ lépe odporníků od odporný. — Str. 69. ř. 2. „věštný“ tak ovšem obyčejně se psává, ale věstný by tuším lépe se shodovalo s pověstný, a se slovem navěst (neb návěsť), keré sám máte, jako třeba rázný od razit ne rážný; však jest to jen má otázka (confer. otázný). — Str. 71. ř. 1. odezdola, pak str. 72. ř. 1. nahoře „užasly, užasnutí;“ ovšem i to stojí u Jungmanna vedle užásnu užásnutí, ale poslední totiž užásnu zdá se mi lepší, od žásám. — Str. 88. „desítisyllabním.“ radil bych „desetisyllabným,“ jen račte ve slovník nahlídnouti, a naleznete, že dvouspřežný, dvoučlený, a vůbec jiné nápodobně složené mívají nejčastěj ný, ná, né. — Str. 99. ř. 8. odezdola „opatřovna“ snad lépe opatrovna. — Za příležitosti těch třech knížek, které prve mně a nyní Vám k posoudění dodány byly, také bych velmi rád s Vámi promluvil, nazatím jen dotknu, že snad ovšem drobet silněji se budete mocti vyjádřiti, an já jsem velmi se obávati musel, že zdejší vrchní dozorce německých škol a celá konsistoř zle odporovat budou, kdybych jim tuze proti chuti mluvil, a věru musel jsem dříve mnohem více ústně o tom jednat, až se povedlo, ty pány drobátko k dobré věci naklonit. Teď už se dosti obstojně prohlásili, Vám teda už předešlo „parere“ celého úřadu, a smím doložiti, že zdejší dvorský rada Rytíř Chlumecký, s kterým jsem o tejž věci také pohovořil, ne odporným se ukázal.

Děkuju Vám s povinnou uznalostí za laskavé schválení mé mluvnice u našeho nového pana biskupa. On už v měsíci září mě zde ústně vyjevil ten úmysl, abych ho v češtině dálej evičil, což bych si ovšem za česť pokládati musel. Ale ohledem zdejšího alumnatu myslím, že bych já učení v češtině nic lépe vedsti netrefil, než jak se nyní děje; neboť vím, že se stává dosti dobře, snad ve zdejším alumnatu dbalost o národní jazyk jest větší nežli ve kterémkoli jiném alumnatu. Já bych zde raděj drobet poukázal na školní praeparandy. Stranu všeho jiného doufám Váš brzký příchod, a zatím setrvám býti

Váš upřímný

V Brně, 18. března 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Něco přece ještě dokládám. Neračte hned už nyní v Holomouci tím méně do Prahy oznámiti, že míníte mou mluvnici za školní knihu voliti. Myslím, že by předčasné o oznámení mohl někdo považiti za úmysl, pokračovati docela podle té samé; avšak ten není úmysl Váš, a já také dobře nahlížím, že Vy podle svých okoličností nějaký moderamen zachovati musíte. Tuším dobrá věc získá dosti, když budete kráčet nějakou cestou prostřední, a to při oznámení by se snad školákům vyjeviti musilo.

Fary kněží vlastenců.

Stať *Al. Dostdla.*

Nikdo nemůže upříti pravdu dokázanou a namnoze uznanou, že české, vlastenecké kněžstvo bylo hlavním sloupem literatury nově probuzené, že vedle jiných mnohých součinných živlů křísilo národ český z poroby duševní a fary stávaly se útočištěm českých spisovatelů.

»Kněží vlastimilové,« jak dí *J. Ježek*, »združili se k úkolu vznešenému, probuditi národ ze staletého spánku, roznítiti lásku k vlasti a řeči opovržené, vytříbiti zněšvařený jazyk, zjednati mu vážnosti, platnosti v životě společenském a vzkřísiti zanedbanou literaturu.«

Fary těchto kněží vlastenců při této práci pod jich střechami hrály úlohu neméně důležitou. *Beneš-Třebízský* je popisoval jako veliké dřevěné budovy s dvojitou sedlatou střechou, malými okénky s vyhlídkou do polí, k lesům, do českého kraje, se zahrádkami pod okny. Na těchto farách scházeli se vlastenci k milému hostiteli, zde se radili, zde si postěžovali, zde psali, zde ohnivými slovy k dalším pracím se povzbuzovali a v prázdninách na zdravém venkovském vzduchu pookřáli.

Čeští faráři odchovali na svých farách

mnoho nadějných synů vlasti (obyčejně z chudých rodin); ať jenom připomenu *Vacka-Kamenického,* který doktory Velhartického a Novotného dal na studie na svůj náklad. Farář anebo kaplan viděl ve třídě žáka velmi nadaného, mravného. Věděli dobře, že musí na řemeslo, že vlohy, jež Bůh vložil do duše jeho, nebudou míti příležitosti, by se rozvinuly, rozkvetly. Sestoupila se rada: farář, učitel a ještě některý známý dobrodinec v obci. Konec konců, nadaný syn, z chudých rodičů pocházející, šel na studie, podporován jsa z fary, ze školy, z obce.[1])

Takovými, abych tak řekl, ohnisky české literatury byly fary v Radvicích, Mirošovech, Dobřanech, Blovicích, Častolovicích, Libuni, Hostomicích, Žebráce atd.

Feuilletonista *V. Ryba* a spisovatelka *Irma Geisslová* dovolávají se ve »Zlaté Praze« (II., 2., 3.) českého salonu, kde by se shromažďovala učená a vzdělaná intelligence, kde by volně, pospolitě osoby, po »duchovním interessu« bažící, mohly se pohybovati, myšlénky a názory své si vyměňovati, aniž by v podezření přišly, o jakémž dí V. Ryba: »Domníváme se dosud, že mladý muž, jenž navštěvuje tu neb onu spořádanou rodinu, musí býti nezbytně ženichem domácí dcery.« A takovými »salony« v letech 1774.—1820. byly namnoze české fary, kde duchovní i laikové nejen k poutím a posvícením, ale i k duchovnímu pobavení, osvěžení a duchá vzpružení se scházeli. Na faře byli volni, tady jich nikdo nepodezíral, zde nacházeli pohostinství, pohodlí, bohaté knihovny, jež novinami z Prahy rozmnožovali. Po dnech, plných práce a námahy, byl odpočinek českým spisovatelům vhod, a vlastenečtí farářové těšili se na milé hosty, jich hovory, kdy tiché fary poněkud aspoň oživnou a život jednotvárný se promění. To byly opravdu svátky na venkovských farách.

Avšak třeba, bychom se doložili některými příklady. Podány jenom některé dle dopisů spisovatelův a farářů hostitelů.

V Radnicích na Plzensku býval často pohostinu o prázdninách a svátcích u známého básníka *Ant. Puchmajera,* buditele českého parnassu, *V. Sedláček,* professor na lyceu plzenském, jehož péčí v tamním městě česká trivialní škola zřízena. Mimo Sedláčka bývali v Radnicích u Puchmajera i jiní spisovatelé z okolí, jako Hněvkovský a Nejedlý ze Žebráka, a sám patron, učený a vzdělaný Kašpar Šternberk s Puchmajerem, jejž zvláště ctil a miloval, byl v častém styku. R. 1819. psal farář radnický Sedláčkovi do Plzně: »Dozvídám se, že mne pozejtří navštívíte, což mne velice těší a s radostí vás čekati budu.«[1])

Puchmajer okřál na duchu, když na faře jeho sešlo se několik vlastenců, když se ujistili o práci další, pobídli se k novým bojům. Pak se chápal radnický farář třeba nemocen znova péra a pracoval znova s radostí na národa roli dědičné.

Jako v Radnicích Puchmajer, tak i *Josef Liboslav Ziegler,* známý spisovatel prostonárodní na počátku probuzení národního »učinil nepatrnou vesničku horskou Dobřany, kde byl v letech 1809. až 1817. lokalistou, na čas shromáždištěm mnohých českých spisovatelův a vlastimilů.«[2]) Sem často zavítal samouk M. S. Patrčka ze Solnice, Raymann, děkan z Častolovic, Antonín Marek, Štěpnička, Polák, Sychra a jiní, nalézajíce u Zieglera milého pohostinství, poučení i potěchy.

Jindy opět navštívili vlastencové

---

[1]) V Praze mnoho studentů podporováno v klášteřích — stravou. Jenom žel, že se obyčejně takoví odchovanci špatně v dalším životě stravovatelům svým odplácejí. I mnohý farář si stěžoval, že si vychoval — svedeného liberala

[1]) „Život Jar. Ant. Puchmajera" od J. V. Sedláčka, str. 16.

[2]) Bačkovský, „Obzor," VIII., 2., str. 21.

faráře *Raymanna* v Častolovicích v Hradecku, pilného opěvovatele Josefa Egyptského, kající Magdaleny, skladatele písní kostelních i her divadelních. Raymann byl prý štědrým hostitelem, podporovatelem spisovatelů, tak že na bohatém beneficiu žije, nezanechal ani na — rakev. Za to však po něm zůstala bohatá farní bibliotheka, děl latinských i českých hojnosť v sobě obsahující.

Jungmann často býval hostem v Libuni u *Antonína Marka,* věrného svého přítele. Ještě r. 1807. býval v jeho rodišti a »výborné paní mateři za tu lásku a vlídnosť, kterou mu prokázala neznámému a nezasloužilému, co nejslušnější díky skládá.« Kolik dopisů putovalo navzájem od Marka k Jungmannovi a naopak! Kolik prací si navzájem k opravě a doplnění poslali! Jungmann napomíná Marka slovy vlasteneckými: »Že pracovati budete, to již ze zaslaného mi laskavě důkazu vidím, i do vás se naději, kterýžto (bez pochyby řečeno buď) mne jak duchem, tak i hnedle jazyka našeho milého známostí předčíte. K tomu mladosti a ohně a zvláště toho prospěchu když považím, že s Čechy obcujete, já s špatnými toliko latiníky a Němci. Nejen doufati, ale prositi se Vás úsilně opovažuji, by ste pro lásku k vlasti, pro svou vlastní oslavu tak pěkně založenou — a konečně pro naše přátelství, nad něž mi nic v světě sladšího a vzácnějšího není — všechnu svou sílu vynaložil k tomu, abyste podle jiných stavu a povolání svého povinností vždy něco Čechům k poučení a zvelebení psal; překládaje i skládaje, jak tomu chuť a srdce pokaždé Vás ponese. Že to nejmilejší učiníte, již mi ne naděje, ale jistota.«[1])

Ne méně navštěvovanou farou a střediskem spisovatelů byly Blovice. Sem zvláště studenti přicházeli. V Blovicích u *Vacka-Kamenického,* něžného opěvovatele hrobu matčina, byla studentův a cestujících spisovatelů zastávka na několik dní. Této pohostinnosti na farách bylo dříve cestujícím všude přáno a tak již jaksi obvyklé, že až vykořisťováno poběhlíky, a pak samo sebou se rozumí přízeň ochabla. Vacek měl kolem sebe mnoho studentů, jež hostil, ano mnohé i podporoval ve studiích všemi potřebami. K. B. Mráček vypravuje, že »jednou k Vackovi na návštěvu přišel dobrý přítel. Vkročil na dvůr děkanství blovického a s podivením patřil na Kamenického, jak smlouvá se s řezníky o cenu pěkné jalovice. Když přítel vyslovil svůj podiv nad tím, kde se tomu naučil, odpověděl: »František (Dr. Novotný) v Praze potřebuje peněz, musím mu poslati.«[1])

Takový byl život na farách českých vlastenců. V každém kraji bylo jedno nebo několik takových útočišť — salonů, — kde se radili spisovatelé venkovští i pražští, bavili se a ke pracím opět rozcházeli buď do pravého středu literního světa nebo do jiných míst za svým povoláním, když byli u milého hostitele pookřáli.

Nejpamátnější schůzky toho směru byly v Mirošově v Plzeňsku u faráře *Vojtěcha Nejedlého.* Mirošov slul v ústech spisovatelů »parnassem,« a Puchmajer píše, že v Mirošově »tak říkaje parnass český sešel« roku 1818. Ve příčině té psal Sedláčkovi: »V neděli Vás nepochybně v Mirošově uvidím, a zas na několik neděl okřeji (byl v ten čas nemocen), nebo kdykoliv s Vámi se sejdu, jest mi, jako bych Vaší horlivostí vlasteneckou občerstvil a zmladl. Pan farář Nejedlý, an mne pozval, dělá mi naději, že se s jeho panem bratrem professorem a

[1]) „Život Jos. Jungmanna“ od V. Zeleného, str. 119.

[1]) „Zajímavé črty ze života slavných mužův a žen,“ str. 76.

s panem Štěpničkou u něho sejdu a snad i s panem Dobrovským, an nyní v Marianských lázních se nachází...«

To byla zajisté v Mirošovech nezapomenutelná schůze mnohých českých vlastenců. Roku 1820. byla u Nejedlého naposledy velká beseda spisovatelů.

Že při takových schůzích zazněla nejedna vlastenecká píseň, netřeba dokládati, poznamenámeli jenom, že i písně ty i zde skládány byly, jako »Nad Berounkou pod Tetínem,« a v Radnicích, kde V. Sedláček vyhotovil při největším spěchu odu k jmeninám Puchmajerovým, kterou pak ve »společnosti mnohých horlivých vlastenců přednášel.«

Ó kýž možno mžikem horoucí cit vlíti
nyní do srdcí všech bratří Slovanů! atd.

Fary vlasteneckých horlivých farářů byly »filialky knihkupecké, ovšem bez provise.« Na fary objednáváno z Prahy na sta knih, a ty pak buď z fary na faru, buď z fary mezi sousedy, přespolní kolaturníky rozesýlány, lze říci rozhazovány. »Čeští kněží,« píše Beneš ve svých kázaních »Pravdou k životu,« »putovali od statku ke statku, od dědiny k dědině s uzlíčkem, úzkostlivě pod paždí ukrytým, v němž bylo několik knížek na režném papíru, aby je mezi známé rozdělili.«

Na farách bývaly knihovny pro lid, farář půjčoval z nich rád, s ochotou, zdarma.

Nedávno slavený kněz Šmidinger v Hostomicích roznášel, rozdával knihy po okolí, jiní sháněli údy pro rozličná dědictví, »Matici,« již takořka založili. Jediný Šmidinger sehnal »Matici« 400 údů zakládajících, z kněží pak bylo údů týchže přes tisíc.

Byly tedy fary nejen útočištěm spisovatelův, ale i knihovnami pro učence i pro lid. Nejúplnější Musejníky od prvopočátku naleznete na leckteré venkovské faře. Ano i noviny, časopisy dávali vázati a ukládali pro potomstvo.[1])

Avšak faráři nejen na farách, nýbrž i v obcích a městech zakládali knihovny. Za protektoratu arcibiskupa Chlumčanského zřizovali kněží čtenářské jednoty, spolky zpěvácké, pořádali zábavy a besedy, řídili přednášky a ochotně převzali na se i obtížný úřad knihovníka, napovědy a regisseura.[2]) Fr. Řezáč založil na 300 knihoven.

Farář *Puchmajer* roku 1818. založil čtenářský spolek a knihovnu v Radnicích. »Uvodím Vám v známosť,« píše za tou příčinou Sedláčkovi, »že jsem zde zřídil společnosť čtenářskou. Oudů již máme 24. Heřmanoměstští nás předešli a já Vám zde základní listinu k nahlednutí odesylám. Vinšuji, by horlivosť Vaše i v Plzni cos podobného spůsobila; do Žebráka budu též psáti a Hněvkovského povzbudím, by i tam společnosť podobnou zřídil. Nadějí se kojím, že i Vy v místech, kam duch Váš proniká, o to se přičiníte, by podobné společnosti na více místech povstaly. Tím poněkud češtině i spisovatelům pomůžeme.«[3])

Takových knihoven na farách zřídili nebo v obcích založili na sta, nešetříce času ani nákladu. Co dali kněží peněz na »Matici,« »Svatobor,« »Dědictví« — peněz to perně našetřených, s nemalým sebezapřením? Ať jen připomenu z mnohých Filipa Čermáka, děkana v Liběchově, který za takovým účelem věnoval za 40 let nastřádaný kapitál 10.000 zl.

Na farách zakládány pamětní knihy, v nichž uchována mnohá vzácná dějinná památka místní nebo širších kruhů se týkající; z českých far od vlasteneckých kněží šířena osvěta, probouzen národní

---

[1]) Taková sbírka knih a časopisů z let padesátých jest na Oseku u Rokycan.

[2]) „Zásluhy duchovenstva“ od Ježka, str. 9.

[3]) „Životopis Ant. Puchmajera“ od V. J. Sedláčka, str. 10.

duch. Co knih odtud rozšířeno, co knih pod jejich střechami napsáno, básní složeno, co novin Krameriových odtud rozšířeno, kolik synů, vlasti služby věnujících, zde nalezlo útulek o prázdninách, podporu na studie! To byly »salony« spisovatelů, to byla literarní ohniska, české národnosti tuskula.

A když tak bylo v dobách krutých, v dobách probouzejícího národního ducha, proč by tak nemohlo býti na dále, když národ se úplně probudil, literatura vzkvétá, duch národní se vyšvihl? »Duchovenstvo pracovalo zdárně téměř v každém odvětví písemnictví; tak v jazykovědě, v básnictví, v dějinách českých a všeobecných, v země- a národopisu, v silozpytu i přírodovědě, v mathematice, zábavné prose poučné i prostonárodní, v literarní historii, filosofii, archeologii, právnictví, vychovatelství, ve vědách hospodářských, zejména včelařství...,«[1] proč by tedy na dále odkládalo péro, proč by ukazovalo jenom na slavné své předchůdce? Ten život, jaký na farách vlasteneckých kněží byl počátkem tohoto věku, ať tam je dále a práce kněží ať roste dle potřeb, dle požadavků, bychom byli zdárnými syny předků svých. Nedejme si vyrvati onu mocnou zbraň z ruky — péro, ale pracujme nejen slovem, ale i písmem, nejen ve chrámě, ale i v knihovnách, nejen ve škole, ale i v besedách, čímž nejlépe zabráníme liberalismu, deroucímu se všemi cestami do našich měst, na náš venkov ve zdravé jádro lidu českého.

[1]) **„Zásluhy duchovenstva“ od J. Ježka, str. 12.**

Posudky.

Literarní Listy. Časopis věnovaný zájmům literarním. Red. *Fr. Dlouhý.* V Brně. 1885. Ročník VI.

»Literarní Listy« přinášejí rozličné články, pojednání, řeči, příspěvky životopisné a novinky z ruchu literarního; největší však pozornosť věnují kritice.

Nejdelší a velmi pěkný článek v 11 číslech obsažený jest literarní a životopisná črta Adolfa Heyduka, již k 50tým jeho narozeninám napsal *J. V. Krecar* a rozličné do textu vložil básně jako doklady. *Fr. Kretz* podal literarně-historickou črtu o Tomáši Fryčajovi, o jehož písních a kancionalech se rozpředl čilý hovor v »Hlasu« na obranu jeho lásky vlastenecké a literarní činnosti. V Mor. Besedě přednesl řeč o slavnostním večeru Sv. Čecha *Jan Herben,* kdež líčí vzletnými a nadšenými slovy tvorbu prvního našeho básníka, kterážto řeč v »L. L.« uveřejněna jest. *K. V. Dvořák* podal důkladnou obranu A. V. Šmilovského, jehož památku chtěl zostuditi jeho žák, jenž by rád byl čítán mezi belletristy. *Jan V. Peckovský* podal pohrobní vzpomínku Magdaleny Dobromily Rettigové k jejím stoletým narozeninám, kdež líčí krátce její život a literarní činnosť v době probuzení. K památce stoletých narozenin Dra. Josefa V. Sedláčka podán opis článku toho z »N. L.« *L. Domečka* uveřejnil neznámé básně Fr. Vacka-Kamenického, jež by byly jinak upadly v zapomenutí. *Alois Dostál* uveřejnil listy A. Puchmajera hraběti Kašp. Šternberkovi.

J. Loriš pojednal o dramatě a balladě. *N. T. Feodorovič* mluví o nutnosti mravního směru v naší literatuře, poněvadž bychom daleko nedospěli, kdybychom se nepostavili na odpor nemravné literatuře, jež se nyní velmi vzmáhá a do všech koutů naší vlasti vniká, vše kazíc. Pak podal časovou úvahu »Rozkvět či úpadek,« v níž vyvrací stesky Dra. Fr. Bačkovského. *Fr. Kretz* ukazuje nám obraz naší reklamy a kritiky.

V »L. L.« podány také úvahy o literatuře pro mládež, o níž se nyní mnoho mluví ve vychovatelských listech a novinách, jak by se měly knihy pro mládež

recensovati a které by se jí hodily v žákovské knihovně ponechati.

Další články jsou: »Aforismy o našich literarních poměrech,« »Literarní hříchy,« »Tužby a přání.« »Ve prospěch českého čtení.« »Čeho se dodělalo novočeské písemnictví za doby přípravné« od *Dra. Fr. Bačkovského,* »Jak zvelebovati naši literaturu naukovou« od *T. G. Masaryka,* »Mezery v naší literatuře« a »O překladech našich z literatur klassických,« jež podal *T. Hrubý* a j.

Nejvíce kritik podaly chiffry Č., -aue- a pak J. Fr. Vrba, A. F. Tichý, Fr. Pražský a j., jež jsou dobré a věcné.

Zprávy z ruchu literarního uveřejněny v každém čísle. — Přejeme hojného zdaru »L. L.« a rozšíření! *F. V.*

Pěstoun. Prostonárodní časopis vychovatelský s přílohou „Matice dítek.“ Ročník III. Redaktor, vydavatel a nakl. *Ant. Konst. Víták.* V Poličce. 1885.

Šířiti mnoho slov o tomto tiše působícím časopise nehodláme, toliko to podotýkajíce, že přečetše ho, byli jsme naplněni uspokojením. Směr časopisu jest důstojný a na zásadách křesťanských založený. Chce poučovati prostými slovy všechny, bez rozdílu, kteří na vychování dítek vliv mají.

Z vychovatelských článků vyniká obšírností a důkladností »O lahodě a kráse výslovnosti českého jazyka a čím se kazí, i kterak vadám výřečnosti zabraňovati, neb odvykati« od *Jos. Veselého;* dále důležitý článek od *A. Koutníka* »O vzájemnosti obce se školou,« pak články od *Al. Mattušky, Boženy Studničkové, Stránecké, Tučka* a mn. j.

Ze článků zdravotnických kromě jiných zvláště poučný jest od *K. Hellmutha* »O účinku lihovin na ústroje těla a otravě lihovinami« a »Jakých prostředků lze užiti jako protijedu při náhlém otrávení, než povolán je lékař.« Dále následují překlady, básně a množství jiných prací vesměs dobrých. K nejzajímavějším článkům »Pěstouna« náleží od *J. K. Hraše* »Paedagogické šlehy.« Jsou to výjevy a obrazy ze života rodinného a dětského.

Příloha »P.,« »Matice dítek,« vykazuje také slušnou řadu článků. Nacházíme v ní životopisy Jablonského, Jungmanna, Kollára, Hraše atd., povídky od *Hrnčíře, Čáslavského, Kodyma, Kamenického;* prostomilé básničky od *Cupala, Grossmanové, Krėta, Pleštilové, Raisa, Temele, Zářičanského* a p.

Toť slabý nástin »Pěstounovy« činnosti. Přejeme mu příštím ročníkem hojně zdaru! *V. D.*

Jarý věk. Obrázkový časopis pro mládež. Red. *J. Sokol.* Ročník III. V Praze 1885.

»Jarý věk« jak úpravou tak illustracemi a obsahem možno počítati mezi nejlepší časopisy pro mládež. O duševní jeho existenci pečuje značná řada osvědčených spisovatelův a spisovatelek, tak že obsah jeho je pestrý a bohatý.

Z básní kromě *Sv. Čecha, Heyduka, Krásnohorské, Geisslové* podali dále roztomilé a vřelé *Košťál, Nečas* (i překlady), *Jaroš, Maternová, Sokolová, Kosina* a m. j. Z dětských básniček vynikají naivní od *R. Jesenské, Sokolové* a p.

Belletristické články nesou se nejen k zábavě, ale i k poučení, někde převládá i tendence vlastenecká. Na prvním místě sluší jmenovati obšírnější povídku od *S. Podlipské* »Milada,« bohumilý život dcery Boleslava I.; od *V. Prokopa* »Mazanečky a komisárek« o osudech národu českého; od *El. Krásnohorské* »Štěstí a zcestí,« dále allegorické články od *J. S.* Drobnější povídky podal *Andrlík, Klatovský, Rais* (u »Siroty« je konec poněkud příkrý a pak k jakému effektu slouží ústy zbrojnoše pronesená slova: »Jako někdy Páleč mistra Jana! Zapřel ho!...?«) a j.

Zeměpisné články podal *Kumpošt, Staniš* a *Kurz.* Dějepis zastoupen *Kletečkou, Soukalem* a *Všelibským:* literatura *B. Paterou.* Přírodopisné články skytli *J. Dolenský, Sokol* a *Květenská.* Konečně fysika pěstována *J. Klikou.* Mimo to podáno v každém čísle cvičení naučiti se lehce polskému jazyku.

Illustrace jsou vkusné. Celkem třeba se o »Jarém věku« vysloviti pochvalně. Na konec pronášíme své skrovné mínění, že by nebylo na škodu, kdyby tu a tam objevila se básnička směru náboženského. Víme ze zkušenosti, že děti se rády takým

modlitbičkam učí na paměť a tím i v tomto směru se zušlechťují. Jinak přejeme »Jarému věku« hojného rozšíření. *V. D.*

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha*. (O.)

Že básník Pravdu personifikuje tím způsobem, že ji chce jako nahou děvu vésti městem, to bylo již s dvou stran vytknuto za chybu, a nám nelze této výtce nepřisvědčiti. »Nechtíti sdíleti lidu a všem pouhou, prostou pravdu a nechtíti za bílého dne vésti mladým lidem, pannami a dívkami sebe krásnější nahou ženu, jest zcela něco jiného,« tak už před námi napsal bystrozraký jeden kritik moravský, a to jest a zůstane pravda, třeba by si z toho jakýsi anonymus v »Nár. Listech« tropil kynické úsměšky. Touto personifikací Pravdy ustupuje totiž vlastní myšlénka (podati lidu prostou, nezfalšovanou pravdu) do pozadí, a do popředí se dere otázka nová, totiž otázka, máli se vésti veřejně městem nahá děva. A v této sporné otázce musí čtenář přisvědčiti těm, kdož se tomu v básni opírají (moralistovi a vůdci sboru), musí tedy sympathisovati s těmi, proti nimž satira namířena. Pak ale báseň nedosahuje svého účelu. S moralistou a vůdcem sboru sympathisovati bychom museli, i kdyby neběželo, oč tu běží, máli se totiž za bílého dne vésti městem nahá žena, nýbrž jen o pohled na obraz malovaný. Srovnáváme se sice úplně s tím, co praví v básni naší básník, řka, že ladná forma budí pouze čistý, nižádným přímětkem smyslnosti nezkalený dojem aesthetický, avšak dodáváme, že výrok ten platí pouze theoreticky. In praxi aliter! Při skutečném vnímání krásného díla nezůstává aesthetický cit tak isolován, jak toho žádá aesthetická theorie. V theorii se takovéto isolace podnikají násilně za účelem vědeckým, totiž za účelem zjednodušení záhady (cf. matematické kyvadlo atd.), ve skutečnosti však objevuje se vždy úkaz složitý. A tak se to má i se vnímáním krásného díla. Ve skutečném vnímání není toho násilného oddělení aesthetického citu od ostatních stavů duševních cit ten provázejících, o němž mluví aesthetická theorie. Že tomu tak, o tom poučuje nás psychologie. Ta partie psychologická, která jedná o duševní mechanice, poučuje nás, že každá představa, každý cit tisícerými vlákénky souvisí s předivy představ jiných, a představa jedna že navinuje celé řady představ jiných. Partie o citech vykládá, že city objevují se ve skutečnosti v rozmanitém sloučení a že i city ustálené (k nimž patří cit krásy) s city úsobními a těkavými všelijak se míchají a mžikem v rozličné stavy přecházejí. A ta partie, která jedná o osvojování, poučuje nás, že týž obraz jinak vnímá laik, jinak znalec, jinak mladík, jinak stařec, jinak muž, jinak žena atd. »Pouze znalec požívá umělecké dílo uvědoměle, kdežto laik prvním návalům podléhaje, látce větší popřává působivosti a těkavým citům v zápětí nebo v popředí dojmu vznikajícím se nebrání.« (Durdík, »Všeobecná aesth.,« str. 625.) Z těchto tedy důvodů soudím, že pohled na obraz nahé ženy sebe krásnější vedlé čistého citu aesthetického budí též různé city anaesthetické, různé city úsobní a těkavé a probouzí snad u někoho i žádosť smyslnou. Uvážímeli ještě, že tu nejde pouze o pohled na obraz malovaný, nýbrž že běží o to, máli se živá nahá děva vésti městem, neboliž, abych mluvil stručněji, že neběží o obraz, nýbrž o skutečnosť: jest nám dodati, že to, co jsme nahoře pověděli o dojmech, plynoucích ze vnímání pouhého obrazu, platí o skutečnosti měrou mnohonásob zvýšenou. Proto jsme se tu o tom šíře rozhovořili, poněvadž v č. 179. letoších »Nár. Listů« ve článku nadepsaném »Opravná hesla v literatuře« [1]) vážná tato otázka odbývána kynickým posměchem a vůbec mluveno o ní způsobem nanejvýš povrchním a nedbalým. Než postupme dále! Ostrým víchem satiry drhne básník tvář všem, kdož proti Pravdě se prohřešují. Měšťané, již opičí se po stavech vyšších, ale každým krokem

[1]) Zde čteme tyto frivolní řádky: „Právě tomu tři neděle, kdy zhrozil se strážce mravnosti cyrillomethodějské nad tím, že básník uvádí Pravdu dekoletovanou, tak dekoletovanou, jako bývají pohanské bohyně i allegorie vůbec. A nevzpamatoval se, pokud ji básník slušně nezahalil. Pak teprv byl poznovu s Pravdou spokojen; neboť mravnosť nesnese ani nepokryté pravdy, a co nejdříve dá na index Mojžíše i s biblí, nebo pořídí opravené vydání bible, ve kterém bude korigován Tvůrce a Eva vyjde z boku Abrahamova (sic) hned ve „svonepajce“ neb moldonce, v kožíšku a kosmonoském šátku.“

jen nedostatek vkusu a nedostatek vzdělání na jevo dávají, ti naši spolkové, jichž nejvyšším účelem jest uniforma a prapor, to hraní na vojáky, v jakém si u nás teď libují lidé dospělí, demokrati, kteří za panskou přízeň svůj princip ochotně zaprodávají, ty naše dcery měšťanské, které po cizinsku jsouce vychovány, němčinu špatně naučenou žvatlají a Bůh ví jak si na tom zakládají, ti vlastenci, kteří pod rouškou vlastenectví pěstují jen prospěch osobní, liberalismus, jenž má plná ústa svobody, ale skutky potlačuje národy, jenž chce rovnoprávnosť, ale s nadvládou kmene jednoho, ta ješitná domýšlivosť vědatorská, která s pohrdáním mluví o literarní ochlokratii, zatím však sama braku dosti vleče v chudém vaku, švindl kočujících literatů, kteří od města k městu svou moudrosť vozí a dryáčnicky ke koupi nabízejí, švindl s léky, pathetická retorika, destruktivní socialismus, stinné stránky evropské osvěty a její působení mezi národy necivilisovanými, nemravnosť v poesii, lichý evropský konstitutionalismus, vláda politických stran, při níž pláče salus reipublicae: to vše zmrskáno bičem satirycké musy Čechovy, která místy se usmívá, ale místy mluví trpce, bolestně a sarkasticky. Nejbolestněji však mluví satira Čechova na dvou místech posud nejmenovaných, totiž tam, kde odsuzuje války a pak tam, kde mluví o šlechtě. Místo, kde se odsuzují války, citovali jsme již dříve ve znění plném. Jest to místo plné Aischylovské síly, plné nejčistšího humanismu. Jím druží se český básník Svatopluk Čech k lordu Byronu, ke slavnému malíři výjevů válečných Vereščaginovi a k velikým lidumilům našeho století. Jestliže na nás proslulý obraz Vereščaginův »Pole krvavé« působí tím nevylíčitelným dojmem, kterému nedovedl se ubrániti nikdo, kdo obraz ten viděl: nemenší silou působí na nás slovo Čechovo. Ku zmíněnému obrazu Vereščaginovu jest toto místo Čechovo nejkrásnějším textem průvodním. Kdo chceš poznati, jak dvé různých umění dovede zpracovati material týž, srovnej onen obraz Vereščaginův s těmito verši Čechovými.

Neméně trpce zní satira Čechova, kde mluví o šlechtě, o těch lidech vznešených, kteří deklamují o lidumilnosti, ale uvnitř jsou sobci sobečtí, kteří tváří se býti amateury umění, ale aesthetického vzdělání nemají, a co to požitek aesthetický nevědí, kteří rádi mluví o umění a umělcích, ale vnímajice jich díla nudou zívají, kteří milují zpěv jen k vůli zpěvačkám, kteří s tváří vážnou mluví o moralce a náboženství, ale nerozpakují se přijímati od krásných žen klíčky ke schůzkám půlnočním! Ty verše psal demokrat, jenž nestojí o panskou přízeň! Že šlechtu Čech nemá rád, to víme již z jeho »Arabesek a humoresek.« Tam ji káral pro její lhostejnosť k českému umění a k české literatuře; dnes napsal nejtrpčí satiru na jich život soukromý. Věru že hodí se dnes na Čecha slova, která napsal Horatius o Luciliovi: primores populi arripuit populumque tributim.

Z podaného právě přehledu themat, jimiž báseň Pravda se zabývá, viděti, že valná jich část náleží ke thematům časovým. Místy se ti zdá, jako bys četl naše denní listy. K tomu, co se tu vykládá o tvůrci ústavy »tak vtipně sestrojené v každé části a plné tůček umělých a kliček, že moh' ji jako kejklíř kartou vlásti a provádět svou vůli na puntíček, že menšiny moh' z většin dělat hravě, a při svobodě osob, tisku, spolků ruch volný všude poutat bez okolků a hráti s volností jak Bosco právě,« k tomu žádný Čech, jenž čta rozumí, nepotřebuje kommentáře. Na tvůrce takové ústavy možno ukázati u nás prstem — nomina sunt odiosa. Taktéž netřeba tuším dlouho hádati, kdo asi jest míněn tím zástupcem národa utištěného, jenž pozdravuje Svobodu jménem národnosti svojí, »té ubohé, již dosud plémě mocnější tisklo k zemi,« a kdo míněn tím plemenem utiskovatelů. Tímto časovým rázem nabývá Pravda zvláštní zajímavosti, při tom však, kárajíc neřesť, která vždy byla, jest a bude, pokud budou lidé, nepozbude své ceny ani tehda, když zájem časovosti odpadne. Vždycky líbiti se bude ta překrásná mluva, již tato báseň se vyznamenává! Je to opravdu rozkoš čísti! Krásou zevnější formy překonává Čech i římské satiriky Lucilia a Horatia. Obrazy jeden krásnější než druhý, a nemožno říci, že by jimi byla báseň přeplněna. Výtka, kterou učinil chvalně známý kritik *Bílý* »Dagmaře,« že jest totiž metaforami a obrazy přesycena, zde odpadá.

Končím již, přikládaje ještě podobiznu duševní individuality básníkovy, jak se nám v této básni jeví. Báseň tu psal muž nadšený pro nejvyšší idealy člověka, psal ji básník, jenž není pouhý tenerorum lusor amorum, jemuž všecka poesie skryla se do dívčího pantoflíčka, anobrž básník, jenž pojímá svůj úkol tak vznešeně, jak toho poesie zasluhuje; psal ji humanista, realista, demokrat, satirik a bystrý pozorovatel života a lidí.

Primores populi arripuit populumque tributim, scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.

Čechův příchod. Báseň *J. Zeyera.* Poetické Besedy. Číslo XXVI. V Praze. 1886.

Není nepřípadným v »Lumíru« tuším vyslovený výrok, že kdybychom i neměli bájí vlastních, Zeyer by nám je vytvořil; do říší bájí, pověstí, legend Zeyer nejraději se ponořuje, a nejen o této básni, i o větším díle tvoření jeho platí vlastní jeho slova v této básni pronesená:

Co šumění lesů a hučení řeky
však sděliti nemohlo dumavé duši,
co strmění hor, a co vlnění chlumů
jí nemohlo říci, co mýtina slunná
jí zlatými paprsky nemohla vnuknout, —
— neb polo jen mluvu my chápeme hmoty —
to hledat já sestoup' do soumraku hrobek,
kde popelnice taje já luštit se snažil,
to hledat já zašel do soumraku báje,
kde v mlžinách na mne pršely hvězdy,
to hledat já vyšel do soumraku vidin,
kde kahancem vlastní mi svítilo srdce!

Zde ovšem v míře největší. Česká báje o Čechu, jenž se svými pluky přišel přes tři žírné řeky v naše vlasti, tak jak tradicí jest známa, dává jen nepatrný podklad básníku, jenž nucen jest úplně z tvůrčí své obraznosti utkati celé pásmo dějů, z něhož vzniknouti měl umělecký celek. Básník náš využitkoval historického fakta o dřívějších obyvatelích země naší, keltických Bójích, a spojuje živly keltické se živly československými.

Dle básně naší nejprvnější obyvatelstvo vlasti naší byli Slované, jež v hlubokých úkrytech dolin bydlící podrobil sobě Sigovés, který přivedl sem hrdinské Bóje. Společnou prací Bójův i Slávů vzkvetla země, ale v rozkvětu tom přepadena byla Markomany, kteří plenice a hubíce zemi, zhubili i Bóje, jejichž zbytek opustil zemi tuto, zanechav ji surovému vítězi. Avšak i Markomani vyhynuli konečně, a v zemi zůstal jen bývalý kmen slávský a jeden rod keltického knížete, jenž však již slávským se stal, ale tradice druidů sobě zachoval. K potomku tohoto knížete, Ildánovi, přišel Čech, který přišed do těchto krajin se svým lidem, vyšel s bratrem svým Lechem každý jinudy ohlédat krajin s osamělého vrchu, jenž z dáli jim kynul. V lese spatřil laň, kterou jal se pronásledovati, až z lesa vyšed, spatřil spanilou Etnéu, Ildánovu dceru, jíž laň patřila a která pozvala ho do domu otce svého, kamž pak, rohem dávaje znamení, přivedl i bratra svého Lecha. Když tu bohatě byli pohostěni, jal se Čech vypravovati o bývalé své vlasti, o úkolu svém a cíli.

Toto vypravování zaujímá druhý zpěv, jenž ze všech čtyř jest nejdelší; zpěv první obsahuje to, co jsme dosud krátce byli pověděli. Do země Markomanů — tak vypravuje Čech v domě Ildánově shromážděným hostům — přišla Labára, dcera bohatého Kelta, druhdy zde, pak v jiných úrodných slovanských krajích bydlícího, avšak přepadena byla divými loupežníky, z jejichž rukou ji vysvobodil Slovan Bohomysl, syn Bořity kováře, u něhož Labára došla pohostinství. Bohomysl pojal Labáru za choť a vrátil se s ní do bývalé její domoviny, vzav s sebou svoji sestru Charpu. Avšak v žírných těchto krajích nelíbilo se Bohomyslovi, odešli tudíž do Tater do země charvatské, kde vystavěl sobě Bohomysl hrad Psáry. Dlouho žili šťastně. Tu však přišel Kolan, bratr Bohomyslův, vystavěl sobě naproti Psárům hrad Krapinu, a po čase podlehl hříšné vášnivé lásce k Labáře. Bohomysl, dověděv se o tom, v boj vyzval Kolana a v temném hvozdu jej zavraždil. Labára, znajíc kouzla i čáry, přivábila přece Bohomysla do hradu, kamž on již vkročiti nechtěl, zabila jej a takto proklela potomky Bohomyslovy:

To celé plémě ať se jako vlci,
jak psi a divé šelmy temných lesů,
po věky dáví. Bratrovražda budiž
jim zákonem a láska cizou bájí.

A tato kletba se splnila. Dvě pokolení ve stálém boji rostla a vraždy každým rokem se páchaly.

A z dětí muži byli, jich zas děti
tu nenávisť co dědictví své braly,
a nikdo nebyl, kdo by smíru slovo
jim chvějným hlasem v mladé duše vdechl.

Čech byl z plemene Bohomysla, a do jeho srdce nemohlo nikdy zděděné záští si najíti cestu. Jemu také Charpa, která věštkyní bohů se stala a na skále vysoké sídlila, ve snu se zjevila a varovala jej, aby chránil se prolévati krev v tom bratrském boji; aby prý čekal, až orlici svoji pro něj pošle. Tak stalo se, když při smrti Čechova otce Čech lidu hlásal smír a slavnosť smíření se konati měla. Tu orlice přiletěla pro Čecha a Charpa vyprávěla vše Čechovi i o tom, kterak po dlouhém boji odpustila litující čin svůj Labáře, a kázala mu vůli bohův, aby s lidem svým zpět se vrátil do země Bohomyslovy. Čech překonal všechny překážky, a když byl i mor povstal mezi jeho lidem, odtáhl hledat země Bohomyslovy, a na cestě své přišli již až sem, kde zjevila se jim ona hora, kterou jim Charpa byla předpověděla. — Ve třetím zpěvu Ildána s Lechem, jemuž na cestě slíbí dceru svoji Etnéu, jde pro lid Čechův, aby zavedl jej na horu Říp. Zatím Čech, jenž zamiloval se též do Etnéy a jí též byl milován, kratší cestou veden byl k Řípu Etnéou, která v druidická oděná roucha na hoře obětovati měla oběť; i vstoupili nejdříve do vnitra hory, kde plála vatra, posvátný oheň, kde nahromaděny byly drahocenné poklady a na stolci seděli bílí kostlivci se zbraněmi nebo harfami v ruce, keltičtí bohatýři a druidové. Zbraň Sigovésovu vzal sobě Čech. Na to vyšli a brali se na horu. — Tam (IV. zpěv) ponenáhlu dostoupil i lid Čechův s Lechem i Charpou, a všichni radovali se, že splněna vůle bohův a jim za úděl že dána země tak krásná. Posláni ihned posli po slávských kmenech v zemi bydlících a vykonána měla býti oběť. Tu však roznítil se svár mezi Čechem a Lechem, neboť oba požadovali Etnéu za choť, a již přívrženci obou proti sobě se stavěli k boji. Tu zavzněl hlas Charpin, která proklela Etnéu a Lechovi kázala, by s lidem svým do jiných se obrátil krajův. Etnéa pak, pamětliva jsouc věštby bohův o veliké oběti, smýti chtěla kletbu ženou do domu přinesenou a vnořila do hrdla obětní nůž. I vložena Etnéa do klínu Charpina, zapáleny kolem lesy a plameny jejich schvátily svatá těla oběti. —

Toť obsah básně, která v jednotlivostech oplývá mnohými krásami, překrásným líčením, dojmy mohutnými i něžnými, báseň, která svojí invencí jest dokladem nad míru bohaté tvůrčí síly, která plna jest vlasteneckých motivů (nejen úvod, ale i Charpino proroctví, str. 57.—60.) i bohata mystickou filosofií druidskou (zpěv III.), která však přece svým celkem nepůsobí tak mohutným dojmem výsledním, jak by i dle látkových citů se dalo očekávati. A toho příčinou jest úplná převaha živlů keltických nad slovanskými. Nic ovšem se nedá namítati proti sloučení samému, ba naopak vidíme v něm důkaz hlouběji myslícího básníka; avšak při látce tak slovanské za dob Slovanství úplně neporušeného každý nucen jest očekávati vylíčení tohoto živlu slovanského toutéž měrou, jako respektování živlu keltického. Proto i hlavní hrdina básně naší Čech v ději samém ustupuje do pozadí a Etnéa opanuje situaci na dobro. Báseň výsledkem svým činí skutečně dojem, jakoby hlavně byla bývala napsána k vůli zužitkování studií keltických, kdežto to, co přece na prvním místě každý by pokládal za hlavní věc, stává se věcí podřízenou. Jsme přesvědčeni, že tato básnická látka Čechův příchod nezůstane pouze při zpracování Zeyerovu, že ti kteří básníci dnes anebo zítra sáhnou k ní opět a ji spracují, tak že budou pak možna srovnávání a oceňování; proto také nechceme my pouzí theoretikové rozhodovati, zda se nehodí i při svém rázu mythickém látka tato lépe ku spracování rázovitě heroickému (— nenapadá nám snad hexametr —), než k bezbarvému romantickému. Takto tedy působila báseň na nás svým celkem, očekávali jsme více. V jednotlivostech ovšem, jak jsme již řekli, nemálo jsme se pokochali, a k těm jednotlivým přednostem svrchu vytčeným musíme přičísti ještě Zeyerovu poetickou dikci. Nejen to, že formou svojí skutečně upomíná na studia epických vzorů, nejen na její sytou, obraznou barvitosť, ale i na střídající se s ní někde prostou jednoduchosť, vyjadřující dojmy nejněžnější, upozorňujeme. Dokládati tvrzení tato vyžádalo by místa mnoho a čtenář sám o nich se přesvědčí; ale jedno zvláště prostotou a něžností svou překvapující místo uvedeme. Jsouť to na str. 60. tato slova Charpina:

Nebude ti teskno
tam, Čechu, — — — — —
— — — — — — — —
Ve tmavých lesích, pod šumnými duby,
tam sedí tvé štěstí, osud tvůj zlatý,
a přede a zpívá u tekoucích vod.

Básník sám dobře pojmenoval tuto řeč snivými slovy. A dobře se druží k nim Čechova otázka:

A dojdu toho štěstí,
či unikne mi jako tobě drozdi,
když za sebou v šer tajuplných lesů
tě slákali, a pak když blízka bylas,
ti zmizeli, a píseň jejich s nimi? — Č.

Almanah bohoslovcův olomuckých. V Olomouci. 1886. Str. 266.

Před rokem v jednom z českých listův uveřejněna byla bezprávná pomluva na kněžstvo moravské a bohoslovce, že literaturu a věci národní zanedbávají, a mnoho jiných výčitek. Za nedlouho potom jakoby na odvetu, ač zajisté bez toho úmyslu, vydán byl z brněnského semináře almanah »Růže Sušilova,« který kritikou byl příznivě přijat. Z olomuckého semináře opět též brzo na to věnována »Ústřední Matici« třetí stovka, sesbíraná z krejcárků bohosloveckých. Nyní na oslavu 50letého kněžského jubilaea J. E. p. kardinala vydán »Almanah bohoslovcův olomuckých«; o tom aspoň krátce promluviti chceme.

Almanah tento, úhledný úpravou zevnější, podává práce básnické, zábavné i vědecké 12 bohoslovců, většinou ještě v semináři dlících, pouze dva jsou již kněžími několik let. V čelo knížky položen pěkný proslov: »Jaká zvěsť to...,« v němž *Alfons Pryč* vroucími slovy poeticky oslavuje blížící se slavnosť nástupce sv. Methoda. Od téhož jest ještě jiná báseň: »Vzpomínka na rok cyrillomethodějský.« Obě tyto básně, lehce sepsané, příjemně se čtou. Vlastní almanah počíná prací *I. Obdržálka* »Zásluhy J. E. kardinala, knížearcibiskupa olomuckého, zvláště o umění církevní,« v němž pěkně a objectivně líčí se veliké zásluhy vznešeného jubilanta o umění, zvláště o stavitelství. Osm kostelův úplně nových postaveno a 16 chrámův opraveno velikou většinou nákladem J. Eminence. Článek tento sepsán slohem pěkným, v němž všude dýchá láska i úcta povinná a zároveň hrdosť nad takovým nástupcem sv. Methoda. *Ant. Otahal* podal tři pěkné delší básně: »Sv. Vojtěch,« »Perun« a »Sv. Cyrill na Rusi,« prodchnuté úctou k našim sv. apoštolům a zároveň vlastenectvím. Pěkné básnické obraty a myšlénky projevují nadání básníkovo. Od *F. Kotka* jsou tři pěkná, prostinká kvítka: »Myšlénky,« »Štěstí úděl« a »Dědoušek,« pak od *J. Vévody:* »Z různých veršů,« z nichž nejpěkněji se čte: »Zima se hlásí.« Od obou těchto posledních jsou též prosaické články zábavné, od *Kotka:* »Víra,« pěkný časový obrázek, v němž vylíčeny jsou boje duševní moderního básníka, který, oddav se modernímu směru, opovrhnul věrou i Bohem, obrazem pak přítele, který ku jmeninám svým obdržel, na němž zobrazena víra v allegorické postavě, rozrušen počal zkoumati, kde pravda jest. Po tuhém boji vrácen jest víře otců svých. Boj ten pěkně a případně naznačen, ale trochu nepochopitelno, proč právě prostinký popěvek národní sousedovy dívky: »Myselko, mysel má,« působí převrat úplný a harmonii v duši básníkově? Od *Vévody* jest delší obrázek z lidu: »V ohni zkušebném,« v němž skutečně vyzkoušeno srdce Blažeje Skalského, bývalého hajného, zlatem se jeví ve slovech: »Bože, děkuji Ti, že jsi mi popřál takto se pomstiti,« když totiž zachránil dceru barona, bývalého pána svého, který ho ze služby vyhnal.

Po nešťastném, nadaném zemřelém *Janu Očadlíku* uveřejněny jsou tři básně, které objevují vzácné nadání jeho. Od *Klementa Cigoše* jest maličký sice, ale rozkošný obrázek »Květná neděle na Velehradě,« v němž tklivě líčeno jest loučení otce Methoda s dítkami milými — Moravany.

Vědeckých článkův jest pět, z nichž dva dosti dlouhé. Hned při prvním prohlížení almanahu překvapí mnohé poznámky pod čarou, které udávají velmi mnohé a také vzácné prameny, jichž při pracích použito. Dle toho čeká každý práce důkladné, v čemž skutečně nikdo se nezklame. Práce celkem ukazují, že pisatelé byli mocni věci, o níž psali. *Frant. Prostějovský* ve článku: »Rozdíl mezi moralkou křesťanskou a pohanskou« udává příčinu pohanství

lež a hřích a pak též jednotlivé principy filosof. soustav, a naproti nim princip křesťanství nejvyšší dobro — Boha a jeho vůli. Rozdíly mezi mravoukou křesťanskou a pohanskou udává co do rozsahu, nauk, motivu, cíle a prostředků. »Liturgie slovanská *a)* na Moravě a v Čechách, *b)* na jihu slovanském« od *Jana Hudečka* jest velmi pěkná historie bohoslužby cyrillomethodějské, na základě četných pramenů sestavena. Vzácnější by práce ta byla bývala v roku cyrillomethodějském. Druhá větší práce jest *Aug. Konaříka* »Krása a krásno u sv. Augustina,« v níž ze mnohých spisů sv. Augustina podány takořka jen citaty, ale velmi dobře použité, názory sv. Augustina o kráse a krásnu. Celá práce svědčí, že mladý spisovatel jest pilným čtenářem sv. Augustina. Kéž jen splní svůj slib, zde učiněný, a podá více paprsků ze světla tohoto velikána mezi učenci světa. *Innocenc Mácha* ve článku: »Nejstarší umění křesťanské« dokazuje, že křesťanství nejen neudusilo umění antické, nýbrž na základě křesťanském dále pěstovalo, a tím od zaniknutí mu hrozícího je zachránilo. Spisovatel místo malířství užívá beze vší příčiny obraznictví, zdá se, že dle německého bildnerei; též lišnosť a lišno jest jsou slova tuze neobyčejná.

Poslední práce v almanahu jest »Ideje oběti mosaické« od *Bonifáce Segetě,* v níž pěkným slohem udány ideje, které naznačovala oběť starozákonní, totiž: »ideu odvislosti, hříšnosti a trestuhodnosti, touhy po smíru a dostiučinění — a naděje budoucího vykoupení.«

Celkem almanah čtenáře uspokojí. Výbor a uspořádání prací svědčí o dobrém redaktoru. Vůbec bylo by si přáti, aby pracovníci, kteří tuto podali první pokusy své, nedali se ničím odstrašiti od práce literarní. Pracovníků v duchu cyrillomethodějském jest u nás velmi potřebí. Cena knihy v poměru k jiným jest trochu vysoká.

J. Bl.

Světozor. Ročník XIX. Redaktor *M. A. Šimáček.* V Praze. 1885.

List s programem, jaký si vytkl »Světozor,« jest určen nejširšímu čtenářstvu. Jest tedy činitelem vzdělávacím vrstvy rozsáhlé, z níž mnozí téměř jediné z něho zábavu a poučení čerpají. Proto není lhostejno, jakým směrem list takový se bere a jaké názory jsou v něm zastoupeny. Abychom ukázali, jak »Světozor« v tomto ročníku úkolu svému dostál, probereme každou část programu zvláště. Začneme belletrií, ježto jest nejobjemnější.

Poesie lyrická tohoto ročníku jest rázu celkem chmurného, ton veselejší jest poměrně řídký, zvláště však postrádáme energie, které v nynější době národu našemu a tudíž i poesii jeho tak jest zapotřebí. Tak v básních *Ant. Rouska* zračí se jakási tíseň, rozervanosť a nespokojenosť, která působí disharmonicky i na mysl čtenářovu, jako v básni »Po smrti,« a jen málo kdy zazní umírněnější ton »In memoriam.«

Stejné nálady jsou básně *Ilje Geogeva,* avšak jemnosť a klid, kterým jsou provanuty, více je nám zamlouvá. Nejlepší jest »Chorý,« v němž básník dovedně zobrazil city a smrť nemocného; básni této vadí časté odsuvky, tak že zní poněkud trhaně a místy nelibozvučně. »U pana doktora« vyniká jemností zvláště v první části.

Musa *Mužíkova* jest známa; rozervanosť a pessimismus jsou charakteristickými známkami jeho plodů. Výjimkou v tomto ročníku jest »Zapomenutá píseň,« která se nese tonem klidným a pěkně charakterisuje ducha nové doby. Některé z básní *J. Červenky* zaznívají již tonem jasnějším, ale většina přece vyznívá náladou smutnou, někdy až k pessimismu se klonící, jako »U vody,« »Večer,« »Život« a p.; z těchto nejlepší jest »S padajícími květy.« Z těch, které jsou barev jasnějších, nejpěknější jsou »Píseň« a »Lesní zátiší.« V »Písni« jest klidná nálada večerní mistrně zachycena obrazy názornými, průhlednými a částečně i novými; forma vniterní jest bezvadna. V »Lesním zátiší« poslední verš ruší poněkud náladu; jinak však vyniká ladnou formou a krásnou pointou.

Mnohem příznivěji působí lyrické básně *Fr. S. Procházky;* třebas nejsou látky veselé — vyjímajíc »Hody,« které žertovnou a vtipnou dikcí jsou provedeny — přece jemnosť, klid a harmonie jejich i v mysli čtenářově se otiskují. Básní *Žeranovského* charakteristickým znakem

jest energie, a sice jak myšlénky tak výrazu. »Z cyklu Veliká noc« a »Maxův Kristus« lze připočísti k nejlepším básním tohoto ročníku. Někde síla u výraze svedla Žeranovského až k extremu; jako jest výrok v »Odpovědi«: »Krev vám v odvet chrstnout v tvář.« Rovněž se nám nelíbí přirovnání dívky k hostii v monstranci, jež jest profanující v básni »Když tě vidím kráčet jak světici.«

O plodech *Vrchlického* a *Heydukových* se šíře nezmíníme, ježto jsou čtenářům odjinud též známy a čtenářstvo ráz individualní básníků těchto zná. Ostatní básně buď ničím zvláštním nevynikají, buď jsou ceny pochybné. Na př. v básni *Sládkově* »Lup« pokulhává logika na obě nohy.

Celkový dojem básní epických tohoto ročníku jest příznivější než lyrických. Předně již z té příčiny, že žádná není bezcenna a potom, že z nich vane mnohem svěžejší duch. Z epických nejdelší jest od *K. Legera* »Na čekání.« Jest to satira na sváteční střelce; děj není jednotný, nýbrž po způsobu Čechovy »Ve stínu lípy« skládá se z vypravování, jímž střelci na čekané si krátí dlouhou chvíli. Nejlépe se nám líbí vypravování mlynáře Stoupy. *Fr. S. Procházky* »Růžový mlýn« jest roztomilá idyllka s dějem jednoduchým, ale poutavým; plna humoru. Líceň jest živa, sloh plynný a svěží. Že i vážný předmět dovede pěkně spracovati, toho důkazem jest »Kříž Methodějský,« jenž vyniká silou myšlénky a dikcí balladicky úsečnou a výraznou. Též pěknou jest cyrillomethodějská báseň »Na Velehrad« od *Žeranovského.* Ve druhé jeho básni »Ježíš u dcery Jairovy« není pohnutka vhodna, proč vzkřísil Ježíš dceru Jairovu. »Anno domini« od *Elišky Krásnohorské* jest hlubokými reflexemi protkána. O *Vrchlického* »Vánocích v lese« zmiňujeme se jen proto, že výrazem prostým a přece působivým zachytil pravý ton doby štědrovečerní. »Pozvání« od *B. Kaminského* jest báseň allegorická. Charakteristika Poesie i Lásky a celé její družiny jest mistrna, stručna, avšak plasticka. Contrast mezi Poesií a Láskou jadrně vyjádřen.

Překlady z jiných jazyků neposkytují mnoho pozoruhodného. Pěkné jsou básně *Thomy Moora* »Z irských melodií« a *J. P. Polonského.* (O. p.)

Beitrag zur geschichte der Slaven in Europa. Von *Dr. H. Wankel.* Olmütz. 1885.

Obracíme pozornosť čtenářstva »Hl. lit.« na knihu, která přes to, že těžce váží v naší nejnovější literatuře vědecké, přece posud v naší veřejnosti nedošla toho povšimnutí, kterého vším právem zasluhuje. Kromě kratičkého oznámení v »Časop. musejního spolku olomouckého,« kromě znaleckého sice, ale stručného ocenění, jakého se v témž časopise knize té dostalo z péra prof. Woldřicha, kromě kusého referatu v »Politice« nenašli jsme o této pro slovanskou dávnověkosť veledůležité knížce v našich listech veřejných, které často bezcenným plodům belletristickým a ještě bezcennějším veršům věnují celé sloupce, ani zmínky. Toliko v »Athenaeu,« ročn. III. č. 3., věnována jí na str. 89. jakási zmínka. Žel však, že řádky ty jsou obsahu takového, že v nás vzbudily jen city trpkosti. Uznává tu sice referent vlasteneckou tendenci knihy, ale nad její cenou vědeckou krčí rameny. Snad tuto nevšímavosť zavinilo vědecké stanovisko Wanklovo v otázce keltické. Jako v cizině, tak jeví se totiž též u nás v pojímání této otázky dvojí směr. Jsou učenci, kteří všechno, s čím v ohledu národopisném a archaeologickém nevědí si rady, házejí do pytle starožitností keltických, a třeba i šavli, kterou ztratí hanácký policajt v Hradisku u Kroměříže, prohlašují za vzácný zbytek kultury keltické. Srovnej na př. dílko *H. Struschky* Über einige zumeist praehistorische bei und in Kremsier gemachten funde. Kremsier, 1884. Druzí zase, řídíce se slovy nesmrtelného *Šafaříka:* »Hleděti již musíme na minulosť svou se stanoviska slovanského. Běda historii toho národa, který výkladu tajemství svého vlastního a svých předků života u cizozemců se domáhá a z rukou jejich očekává!«, a nevěříce tomu, co o nás se svého stanoviska a sobě na prospěch napsali Němci, keltické hypothesi vší mocí se opírají a domněnku, že by ve vlastech našich kdy byli bývali Keltové, prohlašují za bajku. Tito učenci tedy Kelty z pravěku našeho vyhánějí a pravěk ten stavějí na základy nové, na základy slovanské. Jmenovitě pak zabývají se přívrženci této slovanské hypothesy řešením otázek dvou, totiž předně: jak dlouho jsou Slované v Europě? a za druhé:

jaká byla jejich dřevní vzdělanosť? Že Slované nepřišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. století po Kristu, nýbrž že tu sídlí již od dob nepamětných, to tvrdil již Šafařík a po něm *Šembera,* jenž hlavně na základě topických jmen hor, sídel a vod dokazoval, že slovanský lid daleko široko po střední Europě rozšířen byl zajisté již v pravěku. Tentýž Šembera tvrdil, že Caesarovi a Tacitovi Suevi jsou vlastně Slované. Ve šlépěje těchto mužů vstupuje touto knihou *Wankel.* Též Wankel dokazuje, že Slované sídlí ve východní Europě od dob nepamětných, že celá východní polovice střední Europy od moře Baltického až k Adriatickému byla až na několik pochybných kmenův obývána lidem slovanským, a že tento lid slovanský již za dob nepamětných vytvořil kulturu tak vysokou, že se jí kultura jich sousedů západních nikterak nemohla rovnati. Naproti tvrzení historiků německých, že veškerou vzdělanosť dali nám Slovanům Němci, dokazuje Wankel, že právě opak toho jest pravda, že nám totiž Němci vzdělanosť vzali, poněvadž nám vzali náš obchod, zničili naše umění, zničili naše krásné staroslovanské řády, zničili naši svobodu a přinesli porobu a otroctví. Pokud pak specialně Moravy se týče, tvrdí Wankel podobně jako jeho vědecký druh *Havelka,* že Slované tu bydlí již od mladší doby kamenné, že hned první popotopní obyvatelstvo Moravy bylo slovanského původu a že od té doby v domovině naší žádná povšechná změna populace se nestala. Třeba v pozdějších časech cizí tlupy válečné častěji přecházely končinami moravskými, třebas nejeden cizí kmen výbojný Moravu i na delší dobu si podrobil, slovanský lid napořád tu již trval až na naše dni.

Tak Wankel a jeho škola. Jiného mínění jest ovšem náš p. archivář *V. Brandl.* Jak známo, uveřejnil Brandl v lonském ročníku »Obzoru« řadu výtečných rozprav topických, v nichž pobyt Keltů ve vlastech našich zastává. Vedlé svědectví Ptolemaea, jenž několik míst keltických do našich vlastí klade, poukazuje Brandl na některá nejstarší jména hor a řek v Čechách a na Moravě, která prý brzo ku keltičtině, brzo k němčině a brzo ke slovanštině původem svým ukazují. Jmenovitě pak odvolává se na místní jméno týn, kteréž v Čechách a na Moravě často se naskytuje. »Slovo to,« praví Brandl, »pochází z keltického dûn a přešlo do více europských řečí;« avšak o něco níže sám dodává: »Zdali všudy, kde nyní nacházíme v našich zemích místní jména týn, týnec atd., ve starší době byla keltická ohrada, nyní ovšem rozhodnouti již nelze.« Tímto dodatkem, zdá se nám, Brandl argumentaci svou sám valně oslabil, a proto dovoluje si referent kloniti se raději k čistě slovanské theorii Wanklově, tím více, an *Broca* kraniologicky dokázal, že ani Bojové, kteří do Čech ve 4. stol. před Kristem přišli a od nichž tato země u cizích národů jméno Bojhemum čili Bohemia dostala, nebyli původu keltického.

Avšak přistupme již ku knize Wanklově! Kniha tato řeší dvě otázky, totiž

1. jak dlouho jsou Slované v Europě, a
2. jaká byla jejich dávná vzdělanosť?

Pokud se týče otázky první, již slavný Šafařík a po něm Šembera byli toho mínění, že Slované jsou v Europě osedlí již od dob nepamětných. Avšak toto učení nedošlo náležitého povšimnutí. Němečtí historikové a po nich též někteří naši drželi se napořád mínění starého, že Slované přišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. stol. po Kristu. Znova vzata otázka tato na přetřes na archaeologickém sjezdě v Kielu, kdež nejučenější z nynějších archaeologů, berlínský professor *Virchov,* řešil otázku tu se stanoviska archaeologického. Jiným způsobem otázky té, tuším, ani řešiti nelze, a to proto, poněvadž zpráv **psaných** o příchodu Slovanů do Europy není. Nezbývá tedy nic jiného, nežli studovati předměty, které v některé zemi se vykopají, a pátrati po tom, jaký to byl asi národ, který tady kdysi sídlel a tyto nádoby a p. vytvořil. Virchov podal tedy na tomto sjezdě zprávu o památkách v nynějším Německu vykopaných. Památky tyto jsou dvojího druhu:

1. nádoby nalezené ve valech rozličných hradisk,
2. popelnice nalezené v žarovištích, na blízku těchto hradisk se nalézajících.

Prvé památky jsou bezuché, jsou

opatřeny jediným ornamentem vlnitým a robeny na kruhu hrnčířském.

Druhé mají ucha, jsou ozdobeny bohatěji a robeny pouhou rukou.

Poněvadž se tyto památky tak velice od sebe liší, má Virchov za to, že nemohou pocházeti od národa jednoho. Poněvadž pak památky, opatřené ornamentem vlnitým, připisují se všeobecně Slovanům, proto pokládá Virchov ony méně dokonalé nádoby, nalezené ve valech, za památky slovanské, a ony ušlechtilejší popelnice, nalezené v žarovištích, za památky nějakého národa předslovanského. A na základě této hypothese, že ony ušlechtilejší popelnice patří nějakému národu předslovanskému, řeší Virchov též otázku, jak dlouho jsou Slované ve východní Europě. Virchov postupuje takto. Jest známo, že Slované své mrtvé spalovali. Tento obyčej zavedením křesťanství přestal. Kdyby Slované před zavedením křesťanství byli bývali v nynějším Německu osedlí, byly by tu po nich zůstaly stopy spalování mrtvol (popelnice). Těch tu však není — neboť ony umělejší popelnice nejsou původu slovanského — ergo: Slované přišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. stol. po Kristu. Avšak proti Virchovovi povstal *Pösche,* prof. z Washingtonu, a tvrdil, že Slované sídleli v nynějším Německu již před narozením Kristovým, a Caesarovi Suevi že byli Slované. Otázka ta zůstala prozatím nevyřízena, až na předlonském sjezdu anthropologů ve Vratislavi znova vzata na přetřes. Tu povstal prof. *K. Szulc* z Poznaně a v delší přednášce dokazoval nesprávnosť mínění Virchovova. Důvody, vzatými z archaeologie, historie, mluvozpytu a kultury dokazoval, že Slované bydleli v celém nynějším Německu, od řeky Visly až k Labe, již za dob nejstarších. Szulc praví: Kdyby původní obyvatelstvo krajin mezi Vislou a Labem bylo totožno s obyvatelstvem krajin mezi Veserou a Rýnem, kde věrojatně od nepaměti germanští národové sídleli, musely by archaeologické památky, v obou zemích se vyskytující, býti stejné aneb aspoň podobné. Zatím však se od sebe velice liší. Od Visly až k Labe nalézají se totiž většinou popelnice, kdežto od Vesery až k Rýnu hroby s kostrami. Od Visly až k Labe bydlel tedy národ, jenž své mrtvé spaloval, od Vesery až k Rýnu národ, jenž své mrtvé nespálené pohřbíval. Ze sv. Bonifáce, z kroniky Dithmarovy a životopisů sv. Otty víme, že obyčej mrtvoly spalovati jest obyčejem slovanským. U Germanů nebyl tento obyčej ani původní, ani stálý. V zemích skandinavských a v západním Německu popelnice se nevyskytají. A proto má Szulc za to, že nejen ony hrubší nádoby, nalezené ve valech, nýbrž i ony ušlechtilejší popelnice, nalezené v žarovištích, které Virchov prohlásil za předslovanské, patří Slovanům. Že jsou umělejší a bohatěji ozdobeny, to vysvětluje se z jich sacralního účelu. Mezi Vislou a Labem žili tedy od nepaměti Slované. Avšak s druhé strany jest zase nade vši pochybnosť zjištěno, že v zemích těch sídlely též aspoň od konce 1. stol. po Kristu některé kmeny germanské. Nebylo jich tu sice mnoho, avšak byli tu, a bylili tu, musely se tu po nich zachovati nějaké stopy. A vskutku nalézají se v zemích baltických též některé hroby s kostrami. Tyto méně četné hroby s kostrami připisuje Szulc Germanům, s čímž shoduje se též okolnosť ta, že lebky jsou tak zvané dlouhé (dolichocephala). Nalézají se tu ovšem též hroby v řadách určitých vykopané čili tak zvané hroby řadové, v nichž u každé kostry nalezeny tak zvané hákové čili spánkové prsteny.[1]) Tyto spánkové prsteny připisují se však vesměs Slovanům. Proto soudí Szulc (s Kopernickým), že tyto řadové hroby, v nichž nalezeny spánkové prsteny, patří poslovanštěným Germanům. (O. p.)

Besedy mládeže. Pořádá *Frant. Kučera.*

Sv. 230. »Pravda a žert« v povídkách, bajkách, anekdotách. Dospělejší mládeži veršem a prosou napsal *Josef Walter.* Str. 128.

Pěknou tuto sbírku zajímavých bajek a nezávadných vtipů doporučujeme vřele mládeži rozumem pokročilejší. Jestiť člověku potřebí, aby po vážném, únavném

[1]) „Hákovými nazývají se prsteny ty proto, poněvadž jeden konec prstenu po způsobu háku jest zahnut, spánkovými pak slovou, poněvadž dávní předkové a předkyně naši nosívali prsteny takové hlavně jakožto závěsnou ozdobu při spáncích. Snad měli je pověšeny na řemíncích." *Dr. Wankel* v „Časopise musejního spolku olom.," ročn. I., str. 128.

učení ducha poněkud obveselil a osvěžil slušnou zábavou. Potřebě té vyhovuje sbírka zmíněná. Různé vlastnosti, vady a činnosti lidské jsou zde osvětleny vhodnou bajkou nebo povídkou, na konci pak hlavní myšlénka podána vždy veršem. V díle druhém sebrány jsou žertovné průpovědi a vtipné povídačky z různých spisů. Věru i odrostlý mnohému originalnímu vtipu chutě se zasměje. Takových spisků více by si bylo přáti nejen pro změnu nálady, nýbrž také z té příčiny, že leckdy na všelijaké poznámky jest dlužno míti pohotově odpověď krátkou, ale jadrnou, a spisky podobnými právě k tomu se bystří rozum.

Sv. 231. »Chovanec.« Povídka dospělejší mládeži, dle Scheidlera vzdělal *P. Ant. Aug. Pavlík.* Str. 90.

Povídkou touto objasňuje se, jak důležito jest zbožné a mravné vychování dítek hned z mlada. Nad takovými dětmi oko boží zvláště bdí; neboť zkušenosť dosvědčuje, že dítky zbožně vychované Bůh divnými mnohdy cestami vede do rukou a ochrany dobrých lidí. Místy cítiti jest narážky na methodu mnohých paedagogů žactvo učivem přetěžovati, kteří však docela s mysli pouštějí, že potřebí jest především dobrým příkladem vlastním učitelův o mravný pokrok žactva se starati.

Na konec svazku podána ještě povídka o čápovi, kterak z vděčnosti, že byl vlídně přijat v domě uhlířově, později jeho rodinu zachránil od hladu.

Sv. 232. »Čiň dobře bližnímu.« Povídky pro mládež; napsal *V. Špaček.* Str. 86.

Obsahuje pět poučných povídek ze života dělnického a maloprůmyslnického. Sloh jest prostý a srozumitelný, obsah dojímavý, cit ušlechťující. *G.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Výroční zpráva literarní jednoty bohoslovců brněnských „Růže Sušilovy." Počet, který ku konci roku složiti povinni jsme z činnosti „Růže Sušilovy," dobrým jest důkazem pilné práce a tichého přičinění; vykonáno, Bohu díky, v některém vzhledě tolik, že pokrok k lepšímu zaznamenati se musí. — V jednotě literarní, v 27 schůzích, z nichž jedna byla slavnostní na důstojné ukončení posv. roku cyrillo-method., předneseno bylo snaživými členy celkem 16 obšírných prací, a to: z oboru bohovědy 3 („Pokud možno vysvětliti sobě tajemství nejsv. Trojice rozumem," „Působení Ducha sv. v církvi" a „Účinky sv. přijímání"), historie kulturní 3 („Kterak byla půda věrověstům slovanským připravena," „Ráz slavností cyrillomethodějských v r. 1885.," „O oltářích křesťanských"), historie literatury 1 („O příčinách, které přivodily úpadek literatury české ve století XVII."), mythologie 1 („O mythologii slovanské"), hudby 1 („O melodii, rythmu a o vztahu melodie ku podloženému textu"), cestopisu 1 („Z výletu do Chrvatska"), národního hospodářství 1; rozebrána po stránce aesthetické Čechova „Pravda," přečten posudek o Vrchlického sbírce „Sonety samotáře." Přednesena řeč ve způsobě promluvy („Važme si svého jazyka"), 1 práce belletristická („Poslední den v životě") a 6 básní, a to 4 vlastní a 2 cizí.

Vřelé sympathie doznala „Růže Sušilova" od představeného alumnatu dp. *Dra. Josefa Pospíšila,* jenž pilně schůze navštěvoval a při každém podniku radou i činem přispíval. Bohužel však navštíven byl těžkou a trapnou nemocí, která mu později již nedovolila, by schůzí se súčastnil.

Dlouho již chované přání, „Museum" tiskem vydávati, letos uskutečněno, a vyšel ročník 20. o třech sešitech, obsahem bohatých, v úpravě slušné, tak že s velikou se potkává oblibou a vždy pevnější zapouští kořeny.

Ze členů „Růže Sušilovy" zvolen pak zvláštní výbor „pro zakládání knihoven," jehož zájmům upsali členové částku 58 zl. 90 kr. Výbor, zakoupiv knihy cenné a vhodné a obdarován „Dědictvím Svatojanským," „Dědictvím maličkých," p. t. knihkupci Barvičem a Winikerem, založil knihovny v Olomoučanech a Sloupě; ostatní pak peníze určil pro rok příští.

Zájmům jednoty upsali členové 61 zl. a z toho splatili 35 zl. na členství „Matice

české" a odebírají: „Vlasť," „Osvětu," „Lit. Listy," „Vesnu," „Obzor," „Athenaeum," „Hlídku literarní" (ve 2 ex.), „Slov. Pohľady" a „Vychovatele."

Členů měla „Růže Sušilova" na počátku roku 130. V roce utrpěla jednota bolestnou ztrátu úmrtím dvou členův: *Ign. Procházky* z II. a *Ant. Nedomy* z III. roku.

Jednota pilně sbírá na Karlínský obraz bohoslovců česko-moravských a „Matici Ústř." darovala částku 27 zl. z dobrovolných příspěvků.

Pěstován pilně styk s ostatními semináři česko-moravskými a jinými slovanskými, s Poláky, Slovinci, zejména pak s Chrvaty, kde, dle zpráv odtud došlých, pilně se pěstuje milý náš jazyk a také knihy české hojně se čítají.

Konečně jako léta předešlá i letos pilné se konají přípravy ku společné pouti na posvátný Velehrad, která má býti oslavou a přípravou v předvečer významného jubilea roku budoucího, v němž důstojně oslaveny býti mají druhotiny J. Sv. panujícího náměstka Kristova, Lva XIII. Významná schůze tato určena jest na 17. srpen, a živý zájem členů jednoty, jakož i sympathie bratří olomouckých slibují, že naděje v ni kladené se splní a hojného ovoce ponesou.

Kéž Bůh žehná snahám našim a posilňuje nás v počínání našem, abychom svorně kráčeli na cestě nám vytčené ku blahu svaté církve a vlasti naší české, zbrocené potem svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, jejichž ochranné pravici poroučíme drahou „Růži" milovaného otce Sušila, aby v budoucnu zdárně opět působila k oslavě svatých jejich jmen! Ve jmenu trojjediného Boha svorně v před ku touženému cíli! *J. Škarda.*

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) Dne 22. února sešel se spolek ku přednášce sociologické, jednající „O theorii rozvoje společnosti lidské."

Pan prof. *Škola* počal Comtem a jeho positivistickou filosofií, ukončenou r. 1842., před níž panovala prý anarchie ve vědách, ana si až posud i theologie i vědy exaktní (Humboldt) vše osvojovaly. Boj ten ukončil Comte prý svou filosofií. On nepodal jen programm; on material jednotlivých oborů srovnal a kytem, vše spojujícím, theologii a metafysiku učinil.

Po Comteovi pěstoval s největším zdarem sociologii Herbert Spencer, Angličan, jenž je dnes předním sociologem na světě.

Dne 1. března byla na programu přednáška *Dra. Šikla* „O daních."

Měřítkem kultury, pravil p. přednášející, je system daní. U židů byly desátky původně; za Římanů platili daň pozemkovou a daň z hlavy, k čemuž byli ustanoveni celníci nebo publikáni. U Římanů byla vectigalia a tributa ve pět tříd rozdělena. Státy řecké platily výlohy své z hornictví a z poplatků národů přemožených; ostatně nebylo třeba tak mnoho, ježto úřady byly vesměs čestné. Občan řecký platil asi našich 17 kr. ročně. Cla tvořila největší zdroj státních příjmů.

Ve středověku byl desátek, desetina z plodů zemských; štola počíná od 5. století. V našem století počala otázka daní býti vědecky přetřásána ze zásady spravedlnosti, morality a logiky, vycházejíc ze základův oběti a požitku. Adam Smith žádá, by daně byly co možno nejpřísněji stanoveny dle příjmů jednotlivcův a aby vydaje, s vybíráním spojené, byly co nejmenší.

Dne 15. března konal spolek svou valnou hromadu. Spisovatel a red. *Václav Vlček* jmenován čestným členem. Rovněž i spisovatel *Heyduk.* Potom čten protokol poslední valné hromady ze dne 19. května 1884.

Na to předčítali funkcionáři zprávy své; zpráva pokladníkova vykazovala celkem dobrý stav peněžní, zpráva knihovníka vrcholila v tom, že se mnoho knih nevypůjčovalo a že se knihovna doplní, až se finance zlepší. Vykonána volba předsedy, jímž zůstal zemský poslanec a okresní tajemník p. *Schwarz.* Při volných návrzích slyšeli jsme starý stesk, aby se pěstovala více literatura, zvláště aby se v evidenci jaksi vedlo vše, co vychází. Člen spolku p. *Hořica* se uvoluje o tom referovati. Dále navrženo, by se literarní spolek zanášel sporem o Rukopisu královédvorském a aby tresť sporu toho spolku se podávala. Konečný návrh zněl v ten smysl, aby výbor spolku obrátil se na města a obce jihozápadních Čech a vyzýval ku zřizování knihoven a vydal k tomu účelu seznam knih, čili jakousi instrukci, jak se knihovny zřizovati mají. O těchto posledních dvou návrzích nebylo tuším rozhodnuto, ač se o nich debattovalo. Lístků bylo odevzdáno 52 a zvoleni byli do výboru dle počtu hlasů tito pánové: Částek, Cimrhanzl, Štěpánek, Čipera, Severa, Bursík, Schwarz, Houška, Strnad, Plíške, Losenský; za náhradníky pp.: Lepičovský, Hirš a Auer.

Dne 29. března přednášel p. předseda „O vlivu velkých mužů na život ná-

roda." „Velicí mužové," pravil p. přednášející, „jsou duchové, kteří svým buzením nových názorův ukazují národům cestu, na níž by se mohli státi dokonalejšími. Jsou to muži, kteří nežijí sobě, ale jiným — pravi dobrodinci svého lidu. Jsou muži, kteří jsou dobrodinci národů všech, proto že slouží všem. Velký muž nezanechává po sobě jen to, co může býti ku prospěchu národa, ale nechává po sobě celou řadu pracovníkův; on sám je výsledkem minulosti buď bližší neb i vzdálenější. Bedřich V. byl muž, který dovedl v pravý čas zasáhnouti v život svého národu a připraviti jej pro budoucnosť, učiniv jej národem vojenským. Druhý příklad je prý Mazzini a Cavour, kterýžto poslední provedl, čím první se zanášel, není však ani z daleka Italii tím, čím Bismark Německu. Jiný je druh velkých mužů, jež repraesentuje Petr V. a Washington. Petr V., ač ho dějepis snad neklade v řadu mužů velkých, je přece velkým, an dal nehybnému kolossu ruskému na papíře toho ducha, jenž jej vedl k moci duchovní. Totéž provedl Washington, ne mocí, ne násilím, ale svou vznešenou povahou. V dějinách našeho národu jest a zůstane velikým: Jungmann, Palacký, Šafařík, z nichž každý je pionérem jiné myšlénky, repraesentantem jiného úkolu, jiného směru. Lze velké muže rozděliti na ty, kteří provedli, co jiní připravovali, na ty, kteří připravovali a na ty konečně pravé velikány, kteří život obětovali svému národu a člověčenstvu, ne aby se proslavili, ale aby prospěli."

Dne 5. dubna rozvinul p. jednatel před očima našima dějiny chudinství, o čemž pokračovati slíbil. Toho večera mluvil o chudinství ve starém Římě, ve středověku a o chudinství v Anglicku, jakož i o vlivu angl. zákonodárství na chudinskou otázku jiných státův europských. „Zákonodárství římské," pravil, „zvláště zákon dvanácti desk, má pro nás velkou důležitosť, ježto vliv jeho sahá až do našich zákonův. O skutečném zaopatřování chudých není původně v římském zákonodárství žádných stop, ježto chudí byli otroky, kteří byli pouhým majetkem. Teprve v době republiky zříme jakousi podporu chudiny, a sice po vítězství nad Pyrrhem, což však netrvalo dlouho. U židů bylo v tom ohledu výbornými zákony Mojžíšovými lépe postaráno, rozhodný obrat však způsobilo křesťanství, jehož základní myšlénky musily přivoditi i v socialní příčině úplnou reformu, což stalo se ovšem až za Konstantina, jenž vydal zvláštní zákony ve příčině chudinství, ze kterýchžto zákonů byly některé za Justiniana zrušeny, jemuž chudinství bylo trochu drahé. Ve středověku nalezala se péče o chudé výhradně v rukou církve, státy nedělaly ničeho. Příjmy církve, ponejvíce desátek, byly rozděleny na tři díly, a to: na vydržování kněží, kostelův a chudiny. V nové době připadla péče ta státu, ano i nevolnictví jeho přičiněním zrušeno. V Anglii vydány v letech 1601.— 1834. zákony výborné ve příčině té. Co země ta pro chudé činí, vidno z těchto číslic: r. 1750. vydáno na chudé 7 milionů, r. 1873. 20 mil., r. 1881. 40 mil. To vše uspořádáno dle t. ř. chudinských okresů farních. Dnes je tam zřízen jakýsi centralní úřad pro řešení otázky chudinské, jenž jest úřadem státním. Dle nejnovějších zpráv sebraly tyto farní chudinské okresy 41 mil., chudinská společenstva 17 mil. a stát přes 1 mil., celkem 60 mil. 630.000 chudinské daně. Tak jako v Anglii jest i jinde radikalní reorganisace chudinství třeba, o čemž v některé z budoucích přednášek."

Dne 12. dubna byl podán p. vrchním komissařem *Baslerem* přehled novější hudební literatury.

Za příčinu, proč se česká hudba v českých rodinách neujímá, uvedl p. přednášeč: 1. učitely hudby, kteří nejsou pro vyšší hudbu, ale pro Bettelstudenty, Zigeunerbarony, neli pro něco zcela bezcenného, a to proto, aby se rodičům zachovali a rychlým pokrokem vykázali, 2. že se mnoho opisuje, při čemž se hledá vždy něco kratšího, resp. méně cennějšího, 3. že nové skladby neoznamují se v denních listech, nýbrž jen v listech odborných. Dále pravil p. přednášeč: „Bedřich Smetana to byl, jenž dal základ české hudbě na základě české deklamace. Jsme v té příčině šťastným národem; potřebovali jsme Smetanu a nebe nám ho dalo, potřebujeme mistrů nástupců Smetanových a nebe nám je dává též, tak že můžeme říci: „Nám se na tomto poli daří výborně." Vedlé Dvořáka závodí celá řada komponistův oratorních, symfonických, hudby komorní i národní. Vedlé hudby samé pěstuje se i věda hudební, ana kromě mnohých hudebních škol i celá díla o umění hudebním vyšla od Skuherského, Hejdy, Hostinského, Maláta, Chvály a j."

Dne 19. dubna podal p. učitel *Petrmichl* některé typy z Meranu.

Dne 3. května rozhovořil se prof. *Škola* o časové otázce, jakou je dnes vším právem otázka

irská. Pravil: „V dnešní době hlásí se každý národ o práva, jež mu dle jeho právního citu patří. Irové jsou národ sanguinický, pod mocí národa energického, ba násilnického úpící. Dějiny Irska jsou vlastně hrozným obrazem otroka. Když r. 1661. se poprvé vzbouřili, bylo jich sto padesát tisíc povražděno, a od té doby byla loupež, vražda, vyhladovění heslem Anglie proti Irsku. Pravými otroky jsou učiněni však katoličtí Irové po nešťastné bitvě r. 1690.; Ir vyloučen z každého úřadu, 300.000 jiter polí rozebráno a co ponecháno, mohl dostati jediné úd rodiny, stalli se protestantem. Ku konci 18. století chtěli se Irové spojiti s Francií, povstání odkryto, potlačeno a ubohým obyvatelům zeleného ostrova vzata poslední památka někdejší samostatnosti — parlament. Gladstone ve své liberalnosti, chtěje učiniti zadosť za všechny hříchy Anglicka, navrhoval v parlamentě anglickém, aby se pozemky dostaly Irům zpět do rukou; Gladstone padl a Disraeli zaujal vládu na pět let, aby klesl úplně. R. 1881. chtěli skutečně Angličané jakési drobty poskytnouti Irům, ti jich však nepřijali. Poslední dobu vystoupil opět Gladstone s návrhy restituce půdy, samosprávy, samostatného parlamentu atd., a může se říci, že veřejné mínění je na jeho straně, zvláště od té doby, co Mill napsal velké pojednání ve prospěch Irův. Úplná samospráva však nebyla by pro Irsko zdravá, ježto zem ta je dnes ještě nepřipravena pro něco podobného — chudá. Zbývá tudíž pouze confoederace s Anglií, t. j. smlouva, dle níž přítel a nepřítel Anglicka je přítelem a nepřítelem Irska a opak. Avšak ani tato confoederace dle posavádních poměrů se neuskuteční, a tak zbývá jen unie, jež je tím možnější, ježto v obou zemích je jedna a tatáž řeč." Tak asi pan přednášeč, jenž vůči poslednímu zapomněl, že co na jedné straně zváží totožnosť řeči, na druhé převáží náboženská disparita, jež v zemích těch dostoupila stupně, vídaného jen tam, kde katolické víře bylo a jest jednati s čirým pohanstvím. Dokud špinavý anglický kramář bude si hráti proti irskému katolicismu na ukrutníka, není a nebude ani žádného modu vivendi, neřkuli confoederace.

Jak v jednom večírku bylo ustanoveno, došlo skutečně ku přehledu literarní produkce za některý měsíc; tentokráte, a sice dne 10. května, referoval p. professor *Čipera* o produkci za měsíc březen. Pravil: „Jungmann a po něm Doucha sestavovali v knihopisném slovníku jakousi bibliografii českou. R. 1870. počal vycházeti Urbánkův knihopisný „Věstník bibliografický," jenž r. 1883. zašel. Nicméně registroval Urbánek dále o přednáškách, konaných v Praze a jinde, o slavnostech, vypsaných cenách a vůbec o všem, co s duševním životem národa našeho souviselo. Pak vycházela asi ve dvou svazcích československá bibliografie, od té doby registruje zjevy na poli literarním nejvíce „Časopis Českého Musea"; politické listy činí v tom ohledu málo. Nejnověji je to opět Urbánek, jenž v „Athenaeu" sestavuje měsíční výkaz literarní produkce." Pak uvedeny spisy v březnu vyšlé. K „Besedám pro mládež," pořádaným od Kučery, podotýká p. jednatel, že je při nich to největší chybou, že jsou to překlady ponejvíce z němčiny, a to ještě překlady chatrné. Pro mládež mají se vydávati více spisy přírodní, psané směrem zábavním, jako jsou prof. Stárka „Veselé prázdniny," jež jsou v tom ohledu šťastným pokusem.

Dne 17. května podal p. prof. *Klostrmann* krátký životopis Lermontova a přednesl svůj překlad básně „O gosudarovi."

Dne 24. května přednášel chemik p. *Trop* „O falšování potravin."

Dne 31. května referoval p. učitel *Lysický* „O Máchově Máji." Poukázal k tomu, jak básník v celé básni staví proti sobě protivné živly, na př. nelásku člověka k sobě samému. Líčí momenty ze života lidského, přírody a věčnosti, stavě v popředí optimismus přírody, pessimismus života lidského a nihilismus věčnosti. Jiné protivné živly jsou: krása jarního jitra a odprava lesů pána.

Pan přednášeč pravil, že se Máchovi svým časem vyčítalo, jakoby byl zavedl u nás poesii žalářovou, což mělo něco do sebe v době, kdy se pracovalo na individualisování národa a kdy básně vlastenecké byly nejvýš nutné. Dnes se podobná látka nikomu nezakazuje, jen když je zidealisována.

Ideu víry nemá žádný básník ignorovati, dokonce ne směšnou činiti, s čímž úplně jsme souhlasili. Mácha vyjádřil každý pomysl líbezně, vznešeně, co do obsahu i formy, ve kteréžto poslední věci jest on zvláště mistrem. Že byl Mácha ctitelem Byronovým, to vysvitne ze srovnání „Máje" s „Larou"; rozdíl mezi oběma je ten, že Byron nebyl hlasatelem nicoty ve věčnosti, pessimismu náboženského, Mácha však ano. Mácha Byrona napodobil, nehonil se však za jeho ideami, za jeho poesií, neboť sám byl básníkem rozeným. „Máj" vyniká

pravdivostí a hlubokostí citů, což svědčí o povolaném básnickém talentu; nečiní však dojem harmonie a celistvosti, ze kteréhožto stanoviska není Mácha básníkem v pravdě genialním.

Poslední přednáška, jíž činnosť spolku pro ten školní rok ukončena, byla „Z dějin lékařství starořeckého," již p. *Dr. Löwy* v „Klatovských Listech" uveřejnil.

II. Smíšené.

Kollárova „Slávy Dcera" znova vyšla v „Národní bibliothece." „Nár. Nov." slov. (99.) vytýkají red. *Fr. X. Svobodovi*, že dovolil si některá slova Kollárova nahraditi novými (srv. Ruch 21.).

Dr. Em. Kovář habilitoval na české universitě v Praze ze všeobecného jazykozpytu. V habilitační přednášce pojednal: „O působení školy mladogrammatické v oboru syntaxe."

Msgre. Tondini, pap. legat v Cetyni, překládá na jazyk vlašský dramatickou báseň knížete Nikoly, nazvanou „Cařice balkanská."

Filosofická fakulta varšavské university vypsala **cenu 900 rublů** za dílo, v němž má býti vyloženo, jakými prostředky Němci zatlačili nebo zničili kmeny slovanské, usedlé na březích Labe, Odry a Visly, jakož i při Baltickém moři.

Dílo J. V. korunního prince Rudolfa „Cesta na Východ" přeloženo do ruštiny od *J. Dorovského*.

O nové literatuře ruské vyšly poslední dobou v Paříži dva obsáhlejší spisy velmi sympathisující od *de Vogüéa* a *Dupuye*. Prvý cestoval po Rusku a mluví rusky, druhý pracoval jen dle překladů. Prvý v díle samostatném psal více jen o Turgeněvu a Dostojevském, o Gogolu teprve později (v „Revue des d. m."), druhý přibral mimo ně hlavně Tolstého. „Bibliogr. catholique" (v červencovém čísle) ku konci kritiky o spisech těch velmi příznivé nazývá Gogola „ruským Molièrem," Tolstého srovnává s Rousseauem.

Nový německý časopis pro umění slovesné i výtvarné, „Deutsche Dichtung," založiti a říditi hodlá novellista *K. E. Franzos* ve Vídni.

Obecné knihovny německé v Horních Rakousích zakládati chce linecký německý spolek, poněvadž prý za rozkazem ministerstva o knihovnách všechny knihy ze školních knihoven se odstraňují, které by budily národní vědomí Němců rakouských.

Německá anthologie z básní Vrchlického (přel. E. Grün, vyd. Wartig v Lipsku) dochází hojné reklamy v německých novinách; srovnávají jej s Byronem, Heinem, Lenauem... (Srv. Nár. Pol. 196.)

Autogramm Petrarcových „Canzoniere," nedávno objevený Francouzem *de Nolhacem* mezi rukopisy vatikanskými a vydaný v Paříži, způsobil v Italii dosti prudkou polemiku. „Polybiblion" francouzské podotýká k tomu, že novináři, chopivší se věci, více ji matou a zaplétají, než by ji řešili.

Příspěvky ku poznání Ruska a pohraničných zemí počnou vycházeti v Berlíně pod názvem „Russisch-Baltische Blätter."

Seznamy pseudonymů spisovatelských. V Polsku uveřejnil seznam takový časopis poznanský „Warta," zároveň s jakýmsi oceněním spisů samých; v Anglii nedávno *W. Cushing* vydal v Londýně slovník pseudonymův a značek („Initials and pseudonyms") spisovatelův amerických a anglických. V Německu, jak známo, mají příslušný slovník Wellerův. U nás nějaké příspěvky nedávno uveřejněny v „Lit. Listech."

O starých písemních památkách bulharských čteme v „Missiích katol.," 1885., str. 146.: S velikou zášti pronásledovali biskupové řečtí zbytky literatury bulharské, svědky slovanské minulosti, zvláště od té doby, kdy nové království řecké byvši vyzdviženo, vzpružilo národní vědomí Řekův, usilujíce soustavně o záhubu všech starožitností slovanských až do kořene. Z ohně a války zachované rukopisy a knihy bulharské obětovány byly národnímu zášti. Grigorovič, jenž před 40 lety na cestách svých staré bulharské rukopisy sbíral, vypravuje na př., že zrovna před jeho příchodem r. 1845. spálili v klášteře sv. Jiří na Athu hromadu slovanských rukopisů. Kromě toho doznali mu očití svědkové, že ve Ksepově veliké množství slovanských foliantů naházeno bylo do moře. Tak dělo se i jinde. Ve Valozedi staroslovanskými pergameny topili, v klášteře Nahumově dal představený celou slovanskou bibliotheku klášterní spáliti, a když Grigorovič v klášteře Menikeonu poptával se po slov. knihách, věděli jenom tolik, že byly kdysi spáleny. Někdy ničili bulharské památky i veřejně. R. 1823. chtěl biskup Joachim cerovenickým sedlákům u Berkovice zničiti všechny knihy a obrazy svatých a sliboval jim náhradou jiné obrazy světců řeckých. Rozhněvaní sedláci, třeba že čtení neznalí, dobře věděli, že jest to žádosť nespravedlivá, bylo jim však poslechnouti, tak že jenom část spisů zakopavše, uchránili před rukou biskupovou. Nejvíce však litovati jest knihoven ve městech větších a dějepisných pamětí v nich obsažených. Při kostele starého patriaršího sídla v Trnově nalezl r. 1825. metropolita Hilarion malou klenutou budovu, plnou knih a starobulharských rukopisů. Vybrav z toho něco málo knih řeckých, dal pro ostatek ve své zahradě složiti hranici dříví a pochoval vše v popelu hranice. Tak zašla knihovna patriarchů trnovských.

Nové vydání děl Goetheových, obsahující též denníky a listy, vydají za rozkazem velkovévodkyně saské Žofie učenci *G. von Loeper*, *W. Scherer*, *Erich Schmidt*.

Zolovy „Nany" francouzské vydání v Lipsku zakázáno a zabaveno. U nás, jak známo, český překlad šíří se beztrestně po venkově i mezi studentstvem.

Odpovědným redaktorem v Dánsku smí dle nejnovějšího zákona býti jen skutečný ředitel listu; jen pod tou podmínkou bude se šetřiti anonymity spisovatelů.

Veřejná knihovna v Chicagu má 111.621 svazků, z nichž (mimo anglické) 12.545 jest německých, 4059 francouzských, 178 italských, 45 španělských, 1073 hollandských, 2542 české, 1006 polských, 3474 švédské.

III. Životopisné.

Dr. Albin Bráf (* 1851.; Hum. L. 33.).

Ze života F. L. Čelakovského (Bačkovský: „Před padesáti lety.“ Ruch 20. sll.).

Jos. Ehrenberger (Mattuška: Slavín 4.).

Coelestin Frič zemřel dne 19. července v Praze ve 30. roce věku svého. Byl posledně redaktorem divadelního časopisu „Naše Besedy“ a Bartlova „Slavína.“ Jinak působil literarně jako překladatel z ruštiny a polštiny; též jako žurnalista účinkoval v Kolíně, Čáslavi a jinde.

Pavel Chýle (* 1800., † 28. čce. 1886.; Ohl. od Než. 31.).

Upomínka na B. Jablonského (Veselský: Kutnoh. L. 62.). — B. Jablonský (H. Mejsnar: Zl. Pr. 34.). — Pamětní deska B. Jablonskému odhalena slavnostně dne 22. srpna v Radoňcích nad Ohří, kde zvěčnělý básník před 40 lety v duchovní správě působil. — Pomník B. J. odhalen slavnostně v Kardašově Řečici, zásluhou akad. spolku „Štítného,“ 8. srpna. Slavnostním řečníkem byl prof. *H. Mejsnar.* Na podstavci pomníku, na němž stojí socha básníkova, napsáno v předu: „Boleslav Jablonský (Karel Eugen Tupý) 1813.—1881.,“ a v zadu: „Věnovalo české studentstvo a rodné město.“ Pomník provedl sochař *Jos. Strachovský.*

Biskupu Jirsíkovi má býti za peníze dosud sebrané (přes 16 000 zl.) v Č. Budějovicích školní budovou vystaven pomník, místo nějaké sochy.

J. J. Kolár (Frič: Slavín 3. sl.).

Kraszewski, jenž nyní mešká ve Švýcařích, zakoupí prý sobě letohrádek u Florencie, kde žíti bude v zátiší s Teofilem Lenartowiczem.

Ant. Lhota (P. M. V.: Episoda ze života českého umělce; Kutn. L. 57.).

A. N. Ostrovskij (Slov. Sb. 8.; Zl. Pr. 32.; Lit. L. 15.; Kv. 8.).

Fr. Palackému zbudován nový pomník v Písku, jenž bude slavnostně odhalen dne 8. září.

Ž. Podlipská (Frič: Slavín 29.).

Jubileum prof. Dra. Randy (Zl. Pr. 30).

Ze života Magd. Dobrom. Rettigové. III. Dopisy (Bačkovský: Ž. L. 8.).

Jan K. Řezáč (* 1838., † 26. č. 1886.; Lit. L. 14.).

J. K. Škoda (Kredba: Slavín 4.).

Jos. Šrůtek, kanovník v Hradci Králové, slavil dne 25. července 40leté jubileum kněžské a spisovatelské činnosti své. Kromě povinností kněžského úřadu rozvinul též prospěšnou literarní činnosť. Súčastnil se vydávání prvního místního listu v Král. Hradci, „Polabského Slovana,“ založil a redigoval „Školníka“ a pro královéhradecký spolek hospodářský založil měsíčník „Věstník“ a „Hlasatel.“ R. 1859. založil „Dědictví maličkých“ v jazyku českém i německém, jež přes všeliké štvaní má 40.000 členů. Jubilant napsal mnoho knih pro poučení mládeže i odrostlých a sestavil r. 1857. „Statistickou příruční knížku královéhradecké diecese.“

Slavnosť Josefa Franty Šumavského uspořádána akad. spolkem „Radbuzou“ a „Nár. jednotou pošumavskou“ ve dnech 28. a 29. srpna v Nové Kdýni u Domažlic. — (Srv. Zl. Pr. 36. od Jos. Ranka.)

Jos. Kaj. Tyla tři listy (Domažl. L. 31.).

Josef Uhlíř (* 1822.; K-an: Sv. 30.).

Bohdan Zaleski (Slav. 4.).

Handrij Zejleř (* 1804.; „Miniatury básníků“; Ruch 20. sl.).

Památce V. Zeleného (J. L. T.: Hl. N. 210.). — Václav Zelený (Sv. 34.). — Památce Václava Zeleného (Turnovský: Zl. Pr. 35.).

Oslava českých výtečníků (Zeleného a Havlíčka) v Borové (31. čce. a 1. srpna; Kutn. L. 61.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Madiera, O kulturním významu Rkk. (Č. šk. 19.).

Truhlář, Několik slov o starých rukopisech našich (Nár. L. 193.)

Valenta, Spory o pravosť našich Rkk. (Nár. a Šk. 15.).

Želanovský J., Ku sporu o pravosť RK. a RZ. (Nár. L. 201. sl.).

Bačkovský, Jak častovala č. spisovatele censura (Nár. L. 192.).

— O spisovatelské činn. A. Marka (Lit. L. 15. sll.).

Čenský, Naše časopisectvo v letech 1848.—1850. (Ned. L. 18 čce. sl.).

Čermák, Některé pokyny k výkladům o četbě básnické (Šk. a Ž. 5.).

Dostál, Fary kněží vlastenců (Hl. l. 9.).

Hanuš, Zjevení sv. Brigitty v literatuře české (L. fil. a paed. 2.).

Hrubý T., Básnířky starořecké (Zl. Pr. 35.).

J. H., Po velké revoluci (Hl. N. 228.).

Kapras, Genialnosť a choromyslnosť (Hl. N. 200.).

Konařík, Krása a krásno u sv. Augustina (Alm. boh. ol.).

Kovář, O novém slovníku naučném (Zl. Pr. 36.).

Snopek, Pannonské legendy a mnich Chrabr (Hist. Sb. 3.).

Svátek, Habsburkové a český jazyk (Osv. 8.).

Vykoukal, Z naší novější belletrie (Hl. N. 202.).

Vysoký, Příspěvky k archaeologii umění (L. fil. a paed. 2.).

Na sklonku 18. století (J. H.: Hl. N. 199. sl.).

Posuzování ruských romanů západními kritiky (Sv. 31.).

Baumgartner, Luis de Camoens (Stimmen aus Maria-Laach 6.).

Bleibtreu, Byrons dramen (Magaz. 30.).

Bulle, Björnsons erster roman (Ggw. 29.).

Friedländer, Erinnerungen an Turgenjew (D. Rundschau 7.).

Gietmann, Streitfragen über das wesen der tragik (Stim. a. M.-Laach 6.).

Heyse, Eine Dantelectüre (Nord u. S. 7.).

Lorm, Litterarische plaudereien (Ggw. 26.).

v. Lund, Über preisausschreiben (Bl. f. litt. unterh. 25.).

Milčetić, Das wiedererwachen der kroatischen litt. durch den illyrismus (Kroat. Revue 1.).

Scholz, Graf L. N. Tolstoj (Westermanns Monatshefte 7.).

— Alexander Ostrowski (Magaz. 32.).

Die culturarbeit der mönche (Hist.-pol. Bl. 1.).

Brunetière, Voltaire et Rousseau (Rev. d. d. m. 13.).

Van den Gheyn, La science des religions (La controv. 6.).

Lexandre, Octave Feuillet à propos de son dernier roman (Rev. de Lyonnais 4.).

Monin, La notion abstraite de force divine dans l'Iliade (La critique philos. 5.).

Moser, M. Rénan et la critique (La controv. 6.).
Hodgetts, Miss Brigg's Translation of Master Thaddeus (Acad. 738.).
Mercer, The Pia of Dante (Acad. 737.).
Calvi, Di alcuni novi docum. rigu. la Pia celebr. da Dante (Rendiconti Lomb. 10.).
Carducci, Poesia ed arte (Nuova Antol. 13.).

Rozpravy ve školních zprávách.

Literatura sem spadající není bezvýznamna, jak jde z povahy věci samé. Vždyť při středních školách našich působí výkvět vzdělanců a učenců našich po velké většině, a ve zprávách těch lze pojednati souvisle a okrouhle o námětech podrobných, jimž jinde nesnadno zbývá místa a příležitosti. V Německu část ta velmi se pěstuje a rozpravy programmové zaujímají čestné místo v literatuře toho kterého odboru. Proto také přicházejí zprávy ty do obchodu knihkupeckého, čehož u nás dosud nepozorovati, jistě jen se škodou dobré věci. Zde podáváme seznam rozprav literarních, neodborných, pokud bylo nám lze zjednati si pomůcky k úplnosti jeho.

Beneš K., O látce nár. ballady moravské. (Realn. šk. v Prostějově.)
Dvořák R., Styky Slovanů polabských s říší německou za krále Jindřicha I. a císaře Oty I. (Gymn. v Brně.)
Fait Em., Parallela mezi Adamem Mickiewiczem a Al. Puškinem. (Ob. realn. gymn. v Praze.)
Koblížek, Historický infinitiv v latině; Slovo k reformě středních škol. (Gymn. ve Slaném.)
Kodet, O studiu jazyka francouzského v Čechách (se seznamem překladů z frančiny do r. 1885.). (Realn. šk. v Pardubicích.)
Kominský, Překlad Sofokleova „Oidipa krále" V. v. 1.—462. (Realn. gymn. v Třeboni.)
Kosina Jar., Jakého světla poskytuje Tacitus k dějinám zemí nynějšího mocnářství rakouského. (Gymn. ve Vys. Mýtě.)
Kreutz R., Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich. (Gymn. v Olomouci.)
Lepař Fr., Příspěvek k dějinám gymn. Jičínského. (Gymn. v Jičíně.)
Lukeš, Ukázka z překladu Euripidových „Prosebnic." (Gymn. v Čáslavi.)
Máchal, Příspěvek ku hláskosloví řeči polabské. (Gymn. v Něm. Brodě.)
Novák J. V., O vývoji českého jazyka spisovného. (I. č. realn. a vyšší gymn. v Praze.)
Prasek, Osady zaniklé a někdy pusté na Opavsku. (Gymn. v Opavě.)
Roček, O sentencích, vyskytajících se ve dramatech Sofokleových. (Gymn. v Pelhřimově.)
Řežábek, Ostrovy fidžijské. (Česko-slov. obch. akademie v Praze.)
Syllaba Fr., Náboženství základem mravnosti. (Realn. gymn. v Kolíně.)
Zach a Braniš, Popis chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. (Gymn. v Kutné Hoře.)
Zikmund, Jiří Barta, vojevůdce císaře Rudolfa II. (Gymn. v Budějovicích.)
Žák, O úkolech a povahách žen ve dramatech Sofokleových. (Gymn. v Rychnově n/K.)

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (V. V. Z.: Sv. 36.).
Andrlík, Jen týden (-aue-: Lit. L. 15.).
— Černý missionář (Soukal: Lit. L. 15.).
Arbes, Ethiopská lilie (Vykoukal: Sv. 34.).
Aristoteles-Vychodil, O duši (Č.: Lit. L. 14.).
Baćkovský, Sbírka nejdůležitějších českých plodů básnických. Č. 1. Slávy dcera (B. Č.: Nár. L. 222.).
Belov, Ze života bulharského (Zl. Pr. 30.).
Beneš-Šumavský, Z komedie života (B. Č.: Nár. L. 193.).
Braun, Z pamětí krevních písařů (Kv. 8.).
Dlouhý, Literarní Listy (F. V.: Hl. l. 9.).
Goll, Hist. rozbor básní RK.: Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava (-Gr-: Nár. L. 194.).
Grim a Pelikán, Výbor z lit. č. Doba stará (H.: Nár. L. 192.; V. P.: Nár. L. 214. sl.).
Heyduk, Zaváté listy (Vítězný: Lit. L. 15.).
Hradišťský, Podobizny (M.: Lit. L. 15.).
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští (-ota: Nár. L. 192.).
Jelínek, Črty litevské (Vykoukal: Sv. 33.).
Jirásek, Pandurek (B. Č.: Nár. L. 208.).
Kaminský, Kresby (Vykoukal: Sv. 32.).
Kostelecký, Radošínský pan tatínek ze zámku (Vykoukal: Sv. 35.).
Košťál, Chléb v pověrách a zvycích lidu českého (J. K. B.: Zl. Pr. 36.).
Kučera, Besedy mládeže (Géduš: Hl. l. 9.).
Lindner, Drobné články paed. a psych. (J. H.: Sv. 30.).
Lužická, Zimní pohádky I. (Novák: Šk. a Ž. 6.).
Mádl, Album Václ. Brožíka (M.: Lit. L. 14.).
Mašín, Historky učitelské (A.: Nár. L. 208.).
Mattuška, Život Bol. Jablonského (B. S.: Ohl. od Než. 32.; Zíbrt: Paed. 8.).
Miřiovský, Nové básně (J. V.: Ned. L. 25. čce.).
Mokrý, Povídky a drobné kresby (J. L.: Nár. L. 200.).
Pleskač, Na Turýně (-aue- a Hraše: Lit. L. 14.).
Pražák, Česká čít. těsnop. (Herout: Zl. Pr. 31.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka II. (Tichý: Lit. L. 14.; J. M. H.: Nár. L. 211.).
Reisová, Přítel domoviny II. 1.—4. (Lit. L. 14. sl.).
Ruth, Bouře v zátiší (Sv. 29.; Kuffner: Kv. 8.).
Sadovský, Slohová cvičení (-aue-: Lit. L. 15.).
Sláma, Vlastenecké putování po Slezsku (-ta: Nár. L. 211.).
Sokol, Jarý věk (Drbohlav: Hl. l. 9.).
Stroupežnický, Krištof Kolumbus (B. F.: Zl. Pr. 31.).
Studničková, Snění a život (Vykoukal: Sv. 36.).
Svoboda Fr., Povídky (B. Č.: Nár. L. 201.; Vykoukal: Sv. 30.).
Šimáček, Světozor (Bařina: Hl. l. 9. sl.).
Třebízský, Pobělohorské elegie (Zl. Pr. 32.).
Václavek, Stručné dějiny mor. (B. Č.: Nár. L. 193.).
Vejchodský, Museum (Hlas 168.).
Višňák, Jakub Škoda (-aue-: Lit. L. 14.).
Viták, Pěstoun (Drbohlav: Hl. l. 9.).
Vrchlický, Sonety samotáře (-ta: Nár. L. 216.[1])

[1]) Stoj zde ukázka „kritiky": „Verš jeho je lahodný a až na malé výjimky, jež výslovně uváděti za nutné nepovažujeme, vesměs (sic) náležitý rozměr iambický správně zachovává. Některé (!) nelibozvuky, způsobené zkrácením slova k vůli metru (bezdný atd.) a tvary chybné (bysme na str. 58.) jen pro úplnosť (!) vytýkáme. — „Son. sam." jsou zas jednou knihou, již bychom rádi vtiskli do rukou každému intelligentnímu čtenáři k pozornému [ano, pozornějšímu, než p. kritik učinil!] čtení." S touto směšnou reklamou srovná čtenář kritiku prof. Lva Šolce v těchto listech a — bude se těšiti, že co nejspíše „Nár. L." přinesou oblíbených v Praze „Několik slov o potřebě literarní kritiky!"

Wenzl, Pravopisný ukazatel (Bačkovský: Šk. a Ž. 5.).
Zeyer, Čechův příchod (Čech: Hl. l. 9.).
Almanah bohoslovcův olomuckých (Blokša: Hl. l. 9.).
Sborník illustr. romanů (Vykoukal: Sv. 31.; Vrba: Lit. L. 15.).

VI. Knihopisné.

Beneš-Šumavský, Z komedie života. Velké M.
Jirásek, Pandurek. Pr.
Konrád, O staročeské psalmodii. Pr.
Leder, Hrabata Chotkové. Pr.
Šembera, Canossa. Úryvek z dějin středověkých.
Vlček V., Milada. Pr.
Slovenské povstání r. 1848/9. Trnava.
Bossakiewicz, Rys oświaty w Polsce. Kr.
de Courtenay, Z powodu jubileusza prof. Duchińskiego. Kr.
Uwagi o modelach na pomnik dla Mickiewicza. Kr.
Bleibtreu, Lord Byron. Lpzg.
Brunner, Don Quixote u. Sancho Pansa auf dem liberalen Parnasse (Anastasius Grün u. Bauernfeld). Wien.
Freytag, Die technik des dramas. 5. Lpzg.
Lenstroem, Russisch-deutsches wörterbuch. Sondersh.
Stommel, Aus dem geistesleben d. ggw. Düsseldf.
v. Szczepanski, Verzeichnis der in u. über Russland 1885 ersch. schriften in deutscher, französ. u. engl. sprache. II. Reval.
v. Wiskowatow, Gesch. der russischen litt. Dorp.
Denis, Les origines de l'unité des frères bohêmes. Angers.
Lemaitre, Les contemporains. Études et portr. litt. I. Par.
de Lovenjoul, Histoire des oeuvres de Balzac. 2. Par.
Maugras, Voltaire et Rousseau. Par.
Scherer, Etudes sur la littér. contemp. VIII. Par.
Fleay, A chronicle history of W. Shakesp. Ed.
Prince Ibrahim-Hilmy, The litt. of Egypt and the Soudan. I. Lond.
Bertini, La donna nell Eneide e nella Gerus. lib. Pad.
Leynardi, Intorno al primato della lett. sulle arti belle. Gen.
Maschio, Il vero itinerario dantesco. Venez.
Gomez, Hist. de la escultura en España. Madr.
Menendez y Pelayo, Hist. de las ideas estéticas en España. III. Madr.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(O.) Zdaž proto přestupek přestal býti přestupkem, zákaz zákazem, klatba klatbou, kterou v jistých případech vyřkla církev a vyměřuje na ty, kteří bezbožecké knihy mají, rozšiřují, zastávají a tisknou? Nikterak! Přestupek i klatba stihnou a stíhati budou každého vinníka a každý též svého času odnese pokárání své pýchy, neboť Bůh vždy spravedlivý jest i mocný, ale též i trpělivý (2. Makk. i Ž. 7.). Jsme úplně jisti a bezpečni, že přijde doba, kdy zákazy a klatby ty po smutných a hořkých zkušenostech věků znovu v celé rozsáhlosti a vážnosti od věřících váženy a zachovávány budou, že spisu bezbožného každý se vystříhati bude, utíkaje před ním jako před morem.

Tvrdí sice nejeden, že, ačkoli čte knihy víře odporující, není bezbožný a nechce ani takovým se státi, že víra jeho dostatečně jest utvrzena, a že čtení spisů takových ho nezviklá. Avšak jest to výmluva, plná plané domýšlivosti! Člověk, jsa slabým a vysokomyslným, obmezeným a těkavým, na tajné pudy srdce svého ustavičně má býti pozorným. Kdo místo by četl díla, která ve víře utvrzují, bude vyhledávati toho, co míří k vykořenění a k ochlazení horlivosti k ní? Kdo bude čísti na náboženství bez obavy, aby námitka, nastrojená světlem klamným, ho neoslnila, nezneužila rozumu a nezkazila srdce jeho právě v té chvíli, kdy možná více než kdykoli jindy potřebovala zahřátí? Kdo mečem bojuje, mečem zahyne, a kdo se v nebezpečenství vrhá, již tím hřeší.

Jiní opět, ukrývajíce sami před sebou tajnou touhu srdce, praví: »Zdaž má býti nedovoleno zvěděti, co protivníci náboženství vytýkají, aby ze známosti věci mohli posouditi pravdivosť křesťanství?« Jest to výmluva též plná illusí! Křesťanství miluje jasnosť světla denního, není náboženstvím temnosti, a žádá, by víra naše byla rozumna. A jak by byla taková, kdyby v ní rozum neměl žádného podílu? Avšak též rozum vymáhá, bychom nejprvé poznali důkladně křesťanství a probádali náležitě spisy učenců církevních

dříve, než přistoupíme k bádání děl víře protivných; týž rozum žádá, bychom k bádání o víře nepřistupovali s předpojatostí a nespravedlností, s pýchou a jednostranností, tudíž s jistou slabostí, vyznačenou klamným názorem? Pravil jsem s jistou slabostí, poněvadž nalézají se někteří, kteří bádají a přejí sobě, aby nenalezli to pravdivým, co jejich vášním protivno jest. Takoví lekají se světla pravdy, chtíce se uvolniti od závazků, které táž pravda jim ukládá. Na těch osvědčuje se slovo písma sv.: »Noluit intellegere ut bene ageret.«

Jak asi pro takové čtení spisů neznabožských nebezpečným jest, snadno poznati. Proto též církev Kristova, jsouc strážkyní pravdy zjevené, za svou povinnosť považuje moralní nákaze i tam meze klásti, kde se ona prostřednictvím spisů šířiti usiluje; závazek, který již od časův apoštolských trvá.

Táž církev, jako čilá a starostlivá matka, o dobro svých dítek se stará, by cíl ten dosažen byl buď prostými zákazy spisů nebezpečných, anebo též ustanovením zákazův i trestů církevních. V jistých toliko případech, a to jen jistá díla, dovoluje některým osobám o to žádajícím čísti spisy zakázané.

* * *

Jistou jest věcí, že čím člověk lepší jest, tím více miluje světlo, čím pak horší jest, tím více temnosti hledá. Tohoto zove písmo sv. synem temnosti, onoho synem světla. »Byli jste dříve temnosť, nyní však světlo v Pánu, jako synové světla choďte« (Efes. 5.). Kdo zle činí, nenávidí světlo, aby nebyly haněny činy jeho. O tom i pohané věděli, a Plutarch píše, že Livius staviteli slibujícímu, že vystaví palác jeho jako skříň zamčenou za několik talentův, odpověděl: »Dám deset, a vystav mi dům můj tak, aby mi byl místo zrcadla, by v něm veškerý Řím viděl, co činím. Neboť nestydím se za skutky své, ať na ně celý svět hledí.«

Šlechetná mládeži! oblib sobě i ty světlo, neboť světlo jest tvým cílem, a cokoli činíš, cokoli čteš, neukrývej v temnosti. Náboženství, snaha ku vzdělání ať jest tvým heslem, tvou jedinou myšlénkou. Toho vyžaduje od tebe církev, vlasť, rodiče i vůdcové tvoji!

Nad bibliothekou v Thebách tento byl kdysi nápis: Ψυχῆς ἰατρεῖον, lék pro duši. Jak vznešené pojmenování knih!

Avšak pamatovati jest, že veliká část spisů dnešních není lékem, ale spíše otravou nazvána býti může; pomníti jest, že dobrá kniha nejednou týž má osud, jaký potkává člověka ctnostného, často totiž neuznána zůstává kniha dobrá jako člověk šlechetný. A nic divného, neboť knihy užitečné vyžadují na čtenáři čas i mozoly, vytýkají mu bludy a trudnou dráhu ke ctnosti ukazují; spisy pak zlé, dráždíce vášně, baví a na smyslnosť příjemně působí, proto též četné milovníky nalézají. Pamatuj, že mluva zlých spisů, květy svůdnými poseta, lehce se vkrádá do srdce a šíří zhoubnou nákazu, která rychle hubí jako zánět. Pamatuj, že řeč ve zlých spisech hladší a plynnější jest nad olivu, a smrtelné rány zadává. Takového jedu vystříhati se jest tobě, když hledáš lék pro duši!

Brzo zajmete vlastní stanovisko v životě společenském; na každého z vás čeká již loďka, ve které se poplavíte životem časným. Na této cestě přihodí se nejednou, že neuvidíte kolem sebe nic, leč bouři, hrozící zkázou mravní a smrtí. Tehdy jako oni učeníci na moři galilejském bude vám volati: »Pane, zachraň nás, hyneme.« A Pán vás zachrání, jestliže nedadouce sluchu našeptávání světa, jemu věrnými zůstanete.

Opouštějíce ústavy věd a loučíce se s milými vás milujícími vychovateli a bohabojnými přátely, odnesete s sebou přátelské rady v tomto spisku podané, které k mé nevypověditelné radosti v srdcích žáků mých často s pomocí boží pěkné vydaly ovoce. Nechť jsou vám společníky jako čilé vzpomínky a budou vám štítem, když lidé bezbožně rozumující a dle zásad školy voltairovské budou vám podávati spisy, napojené jedem moralní nákazy a bezbožnosti, kdy zlí přátelé místo bejlí pšenici ze srdcí vašich vypleniti budou chtíti.

Mile přijímáme přítele mladosti, jehož jsme po mnohá léta nespatřili, a již pohled na něho budí v nás radosť a veselí, a vzpomínajíce společně s ním v srdečné rozmluvě na ona šťastná léta minulá,

cítíme se silnějšími a odvážlivějšími v trudech tohoto života. Kéž byste spisek tento uznali za takového přítele mladosti a jej i později ve volných chvílích prohlédli, za jeho přátelským hlasem šli a ochraňovali mladší od záhuby! Víte, že kdo zachránil občanu římskému život, dostal v odměnu věnec občanský. Kdo pak z vás udělením rady nebo schválením knih dobrých zlé knihy odstraní a život duševní bratra z nebezpečenství vysvobodí, toho čeká mimo vděčnosť pokolení budoucích, mimo vděčnosť národa odměna vyšší, koruna v království nebeském.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(O.) Ještě slovíčko o časopisech našich. Ty celkem stojí na výši doby a nevíme opravdu, čeho by čtenář ještě od nich žádati mohl. Obsah slovesný obsahuje práce ceny nepopíratelné, obrazy — po valné většině od domácích umělců pracované, vyhovují všem požadavkům. Ty doby již dávno minuly, kdy jsme sice četli a odebírali nějaký náš časopis illustrovaný, ale pošilhávali po nádherných svazcích časopisů »Über Land und Meer,« »Das Buch für Alle« a podobných. Dnes tyto listy »Zlatá Praha« se »Světozorem« nejen dohonily, ale ve mnohém i předhonily! A pak jsou to listy naše a zdá se, že k nám z nich mluví každý řádek, každý ten obrázek řečí povědomou!

K těmto dvěma druží se »Ruch« a »Vesmír«; každý má svůj samorostlý směr. »Osvěta,« pěstujíc přísnou vědu, po boku stojí »Květům,« jichž obsahem jest vybraná belletrie. A tak bychom mohli jmenovati dál a dále, až bychom zastavili se u časopisů politických. Těch je slušná sice řada, avšak cena velmi různá. Jest tu zajisté otázkou, zdali jest literatuře české tato hyperprodukce časopisecká k užitku nebo ku prospěchu. K otázce té odpovídá kritik *Miloš Radlinský* v časopise »Národ a Škola« (r. 1881. č. 7.): »Považme jen, že máme všeho všudy asi dvacatero novin politických, na které jest pohlcováno ročně nejméně 300.000 zl. nákladu! Nenílí to přílišný luxus na naše sklíčené poměry národní, vydávati tolik peněz na literaturu, mající cenu jeden jediný den?« My však nemáme časopisů politických dvacet, ani třicet, ale mnohem více! Není to u nás úkazem právě potěšitelným, že vzmohly se tak neobyčejně naše časopisy krajinské; máme města, v nichž vycházejí pro místo a okolí ne příliš rozsáhlé 2—3 časopisy. »Plnili se časopisy ty pro nedostatek jiné látky výňatky a zase jen výňatky,« praví *Kodym* (ve svém článku »Rozdrobování sil v literatuře české,« »Liter. Listy,« r. 1882. č. 11.); přinášíli jeden list útoky konkurenční na list druhý v témže městě vycházející, jen aby sám půdy získal, plnili sloupce své i klepy rodinnými: není to ani literatuře, ani žurnalistice ku prospěchu. Listům takovým jest vhodna každá, i chatrná zpráva »z kraje,« a není pak divu, že novinářem u nás stává se již leckterý kramář.«[1]) Obsah takových listů jest arciť také dle toho. Jinak ani býti nemůže; p. redaktor neplatí, z desíti vybídnutých spisovatelů jich devět pomýšlí, že zdarma ani kuře nehrabe, tedy se »dává« do listu, co přijde k ruce. Domácí různice a sváry, z toho povstávající ohražení, zaslána, odvolání a — páni předplatitelé nechť si tu legraci platí. Při tom všem arciť pan redaktor (často nedostudovaný mladíček, jenž neučinil ani své vojenské povinnosti za dosť) považuje se za osobu, která v místě a v okolí velmi mnoho platí, jejíž slovo velikou má vážnosť, a tak dále. Takových časopisů známe několik! Než, prozatím dosti. Jindy zase o jiném!

[1]) Viz Paseka, Čada a j.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 10.

Některé z nejstaršich projevův
o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

(O.) O »Rukopise zelenohorském« prvou zmínku *Josef Jungmann* učinil Antonínu Markovi 16. prosince r. 1818. takto (»Mus.« 1882., 455.):

„K Museum poslán zlomek starší Hankova podobných básní. Jest tam rozepře mezi Popely bratry od Libuše rozhodnuta, o níž se Hájek zmiňuje.“ Po té Jungmann psal Markovi 13. února r. 1819. („Mus.“ 1882., 456. a 457.): „Dobrovský — ač vždy vysoce zasloužilý — často více Němec býti se zdá; to snad z politiky, ale proč tak urputně zapírá pravosť toho rukopisu o Libuši? — a (smějte se se mnou) mne, Hanku a Lindu za původce jeho drží. Mně na tom nezáleží, ale Hanka a Linda jsou mladí lidé, kterým by to nebylo k pochvale, aby veřejnosť a stavy tak šáliti měli. Blázen! já mu dám 100 zl., když to on dovede, a každému jinému. Již ty starožitné litery, kterých nikdo posud z nás neviděl, svědčí, že to není nové dílo, neřkuli pergamen a barva atd.“ A tiskem veřejnosti Jungmann pověděl o „Rukopisech“ prvně toto r. 1819. v prvém vydání „Slovesnosti“ (na str. XXVI. a XXVII.): „Nejstarší zůstatky básní neb skládání českých psány jsou veršemi ani přízvukem (silnějším vyražením hlásek) ani časoměrem se nezpravujícími, a to ještě bez rýmu (rovnoslohu); nicméně veršové ti tak znatelní jsou, že, ačkoli beze všeho oddělení v rukopisech nalézají se, vždy od jemnějšího ucha poznáni a nenesnadně zrůzněni býti mohou. Každý skoro verš, nějaký obraz nebo propověď neb aspoň vidu a tak smysl některak ukončený zavírá. Pět prstův u ruky jest jim přirozená míra, kterou dvousložné stopy jejich v epickém kroku vždy vyplňují, jak brzo ale lyrická forma nastoupí, i pada podle hnutí duše mění se, buda kratší, čtyr-, troj- i dvoustopná . . .“ (Potom uvádí čtyři počáteční verše „Libušina soudu“ a čtyři počáteční verše „Zbyhoně“ a pokračuje:) „Pohled na tyto předrahé zlomky staročeského básnictví, srovnání jich se zpěvy jinoslovanskými, drevným stichotvoreniem, Igorem a zvláště s prostonárodní Múzou srbskou, připomenutí Ossiana a dávnověkých bardů, druidů a skaldů naskytuje tu důležitou myšlénku, že druhdy po celé Evropě podobné sobě básnictví panovalo, že jestli ne jako nyní mezi národy, aspoň mezi zdařilými hlavami a pěvci jejich obapolná sebe známosť více méně rozšířena byla; vůbec že, ačkoli historie, to pozdníče umění a vědy lidské, na nesčíslné minulosti věky čirou tmu prostírá, nicméně i v onom nám neznámém čase rozum a srdce lidské světla a pěkných rozčilých citů nikoli zbaveni nebyli. Bylali to první vznikajícího básnictví epocha čili jen ohlas prastaré asiatické v Evropu přinesené a v tisíciletém stěhování dochované vzdělanosti a dokonalého časoměrného básnictví, jehož vetché šlepěje v příbuzné nám Indii pozorujeme, — toho rozhodnutí budoucí skoumatelů pilnosti zůstaveno. Toto nejstarší básnictví u Čechů na

počátku XIV. věku spolu s mnohým jiným národním zvykem konec vzalo. Za ně v obyčej vešlo tenkráte Němcům oblíbené rýmování...“

K těmto slovům Jungmannovým vhodně pojí se, co *František Ladislav Čelakovský* psal 25. března r. 1821. Josefu Vlastim. Kamarýtovi (»F. L. Čelakovského Sebrané listy,« 50.):

„Tu tedy, můj Vlastimile, máš soud Libušin,[1]) kterého první čtyry řádečky jsi četl v Slovesnosti, víceli, nevím. Co nyní medle o něm soudíš? Nenemístná tato má otázka, jelikož od mnohých za podstrčenou báseň udáván, a p. Dobrovský prý patera důkazů p. Jungmannovi namítl o nepravosti její. Báseň tato v Čechách ještě tiskem nevyšla, ale v Polště, ve Varšavě v loni v knize „Pravda ruská,“ dedikované Alexandrovi. Poláci jsou chlapíci. Záměr nadjmenované knihy je slovanská národnosť, obsahuje plán k tomu. Sbírání zvyků, obyčejů, mravů, náboženství, práva, jazyk atd., tak aby se národ slovanský budoucně jako jindy od jinších pomatených a popletených lišil a svou dráhou k lepší budoucnosti putoval. Nejásá ti srdce, můj drahý příteli!“

Pozastavme se při tom, že Dobrovský vyhlásil »Rukopis zelenohorský« za padělaný. »Poněvadž Jungmann« — píše životopisec Jungmannův Václav Zelený (na str. 237. a 238.) — »s Hankou rukopis velmi nesnadný, jehož ani bystrý Puchmajer, ani sám Dobrovský zúplna nepřečetli, první šťastně rozluštili, Dobrovský vzal Jungmanna, Hanku a Lindu, důvěrného přítele Hankova v podezření, že rukopis padělali... Již několik neděl po objevení se Rukopisu zelenohorského vyslovil v listu ku přátelům určitě zdání své, že Jungmann neb Hanka neb oba spolu s Lindou písařem složili rukopis; píšeť 29. ledna 1819. Puchmajerovi: »Že skladatelé starého zlomku jej lépe rozdělují, čtou a mu rozumějí než Vy neb já, jest snadno pochopiti«; ano s větší ještě určitostí psal o několik dní později 9. února Vinc. Zahradníkovi: »Rukopis ten, jejž horlitelé sami složili..., jistě podvržen a v nově na starém pergameně pozelenavým inkoustem napsán, jakž já hned z tekstu, než jsem ho viděl, soudil. Teď i jiní jináč o něm nesoudí, než p. Jungmann a Hanka ještě by ho rádi zastávati chtěli. Jednoho z těch pánů aneb oba já za skladatele a p. Lindu za písaře držím.« (Aelteste denkm. etc., str. 169.).«

Avšak, ačkoli mínění Dobrovského přemnozí za správné pokládali, *Antonín Jungmann* přece vydal r. 1822. v »Kroku« (I., III. 48.) »Rukopis zelenohorský« s výkladem Josefa Jungmanna, opatřiv jej »Předmluvou,« ze které buď uvedeno toto: »Brzy po založení českého Museum dodán byl jemu následující zlomek, ale, slyším, tak nechvalným spůsobem, že, kdo jej koli zaslal, toho pykati musí. A protož, kde zlomek ten odpočíval, komu náležel a kterak nalezen byl, to všecko tajemstvím jest a snad i kvapnou nálezce nepovážlivostí ve tmách pochováno zůstane. Pan Antonín Puchmajer († 1820.), známý a ctěný vůbec Čech, zlomek dotčený na staré blance (pergamenu) barvou nazelenalou psaný dle možnosti sice omaloval, avšak docela čísti nemohl, do Prahy odeslal. Bratr můj starší, Josef, a pan V. Hanka rukopis pracně přečetli, spořádali a opsali. Opis jsem i já sobě vzal věci přestaré a předrahé; neboť odporuj kdo chce, nejstarší zlomek to jest nám známé české vzdělanosti. Obnáší pak rukopis dva zlomky... Rukopisu starého jsem neviděl, a naději se, že jej slavné Museum omalovati, jak jest, obšírně vysvětliti a stkvostně vydati neopomine, kdež se ukáže, věrnýli čili chybný opis tuto ode mne se vydává.«

Mimo to Jos. Jungmann psal Markovi 11. února r. 1823. (»Mus.« 1883., 48.):

„Spravedlivé bylo pohnutí Vaše nad jednáním D-ho, kterýž sobě, jakž H-a do-

[1]) Na začátku tohoto dopisu jest „Libušin soud.“

svědčuje, též vůbec při sezení co direktor Museum divně a neočekávaně počíná. Mýlili jsme se v tom člověku? — čili má on zvláštní příčiny toho jednání? Já vždy myslíval, že je ne Čech, ale slavisirender Deutsche, a to tuším pravda. K čemu ona slova jeho: der bohemismus steckt den leuten im kopfe!? — K čemu ono p. Preslovi a mně za odpověď na jistá slovce v Logice: Man soll von solchen dingen nicht böhmisch schreiben! Bude tuším čím dále kyselejší, proto že čím dále, tím více odpůrcův najde v mnohých svých výpověděch...“ A r. 1824. psal Markovi (Zeleného „Život Jos. Jung.,“ 241.): „Dnes mi pravil P. Zimmermann, že Dobrovský s Millauerem a Steinmannem (Němcem kovaným) vyšetřovali rukopis o Libuši a nalezli jej býti podvrženým. Steinmann chemicky shledal, že ta barva zelená ani tři léta trvati nebude, a Dobrovský shledal, že každé slovo a mluvení způsob odjinud čerpán, což on že ukázati hotov. Ubohý rukopis, ale i ubohá sláva Čechů, jestli takoví kritikové ji ohledávati budou, za několik set let uprou světu, že jsme tu kdy obývali Slované! — Co s těmi blázny? Máme jim odpověditi? čili pohrzeti nimi? — Museum vydá první svazek svých denníků (německých) a tam ta kletba vyjde.“ Mimo to psal 8. května r. 1824. Janu Kollárovi („Mus.,“ 1880., 53.): „Náš milý Palacký jest v nepříjemném položení pro vypuklé nepřátelství mezi Dobrovským a některými, kteří se ujali Soudu Libušina proti jeho bláznovskému odporu. On v archivu Hormayrově vydal anathema na ten rukopis. Prof. Svoboda mu odpoví, a nepřestaneli, musím i já vylézti, poněvadž mne jako přepjatého vlastence (což u nás tolik jest jako karbonář) vyhlašuje! Palacký, doufaje jeho pomocí dostati se k Museum, musí se jeho přidržeti, poněvadž on nestrpí obecného oběma stranám přítele, jako já strpím. — Tak ubohá literatura naše vnitř i vně hubena!“

Může někdo, když soudně a rozumně pročte vše, co dosud jsme si uvedli ve přítomném článku, domnívati se, že věděl o nepravosti »Rukopisů« Hanka nebo Svoboda nebo Kinský nebo Čelakovský nebo snad i docela Jungmann? — O Lindovi ovšem nemáme podobného svědectví, i bylo by tvrditi, že Linda buďto sám složil »Rukopisy« nebo s někým jiným, na koho dosud pochybovači nepřipadli.

A Josef Jungmann zanechal nám ještě jeden projev, z něhožto nelze zde neuvésti úryvků. Napsaltě proti Jiřímu Palkovičovi v »Musejníku,« r. 1832., na str. 239.—248.: »Nechceme se pouštěti v obšírné poražení jeho příliš slabých důvodů, toliko to připomínáme, že, poněvadž on sám rukopisu toho neviděl, stoudněji by sobě počínati měl, by se co slepý o barvách rozpráveti neviděl. On dotýká urážlivě dobře zasloužilých a počestných mužův, kterým nezbývá, než takovými pletichami pohrdati. Nebožtík Dobrovský, jehož on za štít sobě béře, měl příliš veliké zásluhy o jazyk a literaturu českou; k tomu vysoké stáří, a nemoc jeho právě k podobným výražnostem vedoucí, kladla to za povinnosť nám mladším vlastencům, abychom jeho osoby co možná šetříce, i kdy z mezí pravdy vykročil, vždy něco jemu promíjeli... Známo jest, že nikdo ho více uraziti nemohl, jako když mu o slovanské liturgii v Čechách rozpráveti počal; a přece na konci svého života táž liturgie byla jeho nejživější a nejmilejší myšlénkou, o kteréž jako jiným, tak p. Hankovi přemnoho výmluvně a ohnivě rozprávěl, a její obnovení vším úsilím zamýšlel. Slyšel jsem já k svému podivení z jeho úst, ano pravil: »Es kann doch sein, dass ein anführer der Böhmen Čech geheissen habe,« kdežto po dlouhá léta psaně i ústně vždy tvrdil, že kromě etymologie Čecha nikde nebylo. Jist jsem, že Dobrovský, kdyby déle živ byl, své mínění z strany nalezených v nově rukopisů byl by změnil... Ačkoli budiž i dobré o něm všecko řečeno, týž Dobrovský, když po všech ústních i písemních hádkách konečně na ten důkaz přijíti mělo, černidlemli psán či není, a prof. chemie připomenul, že při tom

vyšetřování sám rukopis zničen bude, týž, pravím, Dobrovský, od vyšetřování chemičného ustoupil s těmi slovy: »Es könnte am ende doch ächt sein.« Tak v tom neobyčejném muži z jedné strany neústupnosť, z druhé přirozená pravosť a spravedlivosť válčily... Týž Dobrovský nad šťastným nalézáním neznámých jemu úlomků ze staročeské literatury nevrlý, jednomu z mých přátel (p. L. Č.) zřejmě pravil: »Die Königinhofer handschrift hab' ich mir noch gefallen lassen; nun sollen sie mir aber mit nichts mehr kommen.« Když pan Hanka onen vzácný a velice důležitý úlomek evangelií jemu ukázal, radostně zvolal: »Ach! das ist etwas anders!« a hned do Mnichova p. dv. rad. Hormayerovi zprávu dal, že máme starší věc, nežli jsou Mnichovské zlomky; avšak druhého dne, když byl o tom, jak pravil, celou noc přemýšlel, docela obrátil a řekl: »Wenn dieses ächt ist, so muss alles vorige (t. j. Sněmy, o Vyšehradě atd.) ächt sein. Schweigen Sie, ich werde auch schweigen.« Kdo můžeš, rozuměj! Nemlčel ale Dobrovský, anobrž panu K.[1]) do Vídně nedávno před svou smrtí list napsal, s tou žádostí, aby, vyšelli by kdy ten úlomek evangelií na světlo, on proti jeho pravosti se zasadil, což tento v pravdě učinil. Dále, aby protrhujícímu se domnění svému ze všech stran hráze zahatil, p. Bowringovi, anthologii českou (anglicky) vydati chtějícímu, tento list do Londýna poslal, kterýž my zde k doplnění celé té historie klademe:

His te movitum velim, ne fortasse aliqua vertas, quae certe iam supposita censentur; coniecta a quibusdam, qui nimio patriae seu maternae linguae amore, haec obtrudere incautis voluere. (Mizerná to láska, která podvodem vlasti pomáhati chce. Kdo by v stavu byl Rkp. o sněmích neb co podobného sepsati, blázen by byl, aby to krádí dělal, an by veliké slávy veřejným básněním podobným dojíti mohl.) Talia sunt Elegia amantis sub Wyšehrado arce ad fluvium Vltavam superiore, quam ego ipse, antequam scripturam diligentius examinarem, historiae linguae Bohemicae p. 109. inserui et exposui. Novi iam auctorem, quem tibi nominare possem. (Nálezce jest p. Linda, tehdáž ještě studující, který desku, na jejíž vnitřní straně ta báseň psána byla, dlouho pod nohama míval, než mu ji náhoda vyjevila. Má toho svědky p. Hanku, i celou rodinu, u které oba tehdáž bydleli, i mně ten nálezek hned první čas, když jej sotva ještě čísti mohl, ukázal.) Poema hoc abruptum circa annum 1816.—17. confectum, membranae veteri atramento satis recenti adscriptum (poněvadž neznalé písmeny p. Linda, čehož ovšem činiti neměl, černidlem přetáhl), mihi oblatum me ipsum fefellit. Alterum nimirum Libussae iudicium, ex pluribus poematis Russici de Igore et antiquis formulis poematum Ms. kralodvorskiani compilatum (nestačili by tito pramenové, ano zde slova jsou nikdež jinde nepřicházející), circa an. 1818. non nisi in Krokio (ode mne) expositum referies, qui Tibi fortasse transmissus est. Impostoris huius, auctorem sic appello, fraudem detexi primo quasi intuitu (ba dříve, než viděl). Cum autem Rakověcki Polonus, cui missus hic foetus fuerat, libro Pravda ruská, eum exhibeat, opus fuit in Annalibus Vindobonensibus pluribus argumentis authentiam eius impugnare. (O důkladné odpovědi p. prof. Svobody mlčí p. Dobr.) Zelotes Bohemici (t. kteří mají zdravé oči a nepředpojatou mysl), non contenti poematibus Seculi XIII. in Msto Auloregiensi, sic dicto a loco inventionis, maluerunt antiquiora effingere ad coniungendos Germanos, qui antiquioribus gloriantur . . . Ea omnia, quae in Ms. Auloregiensi leguntur poemata, sine omni dubio (přece!) genuina sunt, quamquam et haec Zelotes Bohemici (k. p. já) antiquiora esse putent, saltem aliqua, quam sana crisis (p. Dobrov.) admittere possit... Takových listů aby tisíc bylo, vždy více nedokáží, než že Dobrovský pravosť Rkp. dotčených upíral, ale pravdy samé poraziti nemohou. Rukopis náš v národním Museum každému k nahlédnutí slouží, nesa jak vnitřní tak zevnitřní známky pravosti a starožitnosti své, cokoli se o něm komu mysliti za hodno vidí . . . Pudila mne žádosť viděti originál, kterýž mi laskavostí již nyní bohužel nebožtíka p. hraběte Frant.

[1]) = Kopitárovi.

Šternberka u přítomnosti Dobrovského ukázán byl. Divil jsem se s úctou velebnému prachu starožitnosti a ne méně Dobrovskému, ujišťujícímu, že podvržen jest a že on to padesáti důvody dokázati může, ano zřejmě p. Lindu co původce jeho jmenujícímu... Mezitím přinesl p. Hanka opis Puchmajerův ke mně. Seděli jsme po tři dni několiko hodin nad tím divným písmem, i poštěstilo se brzo jednomu brzo druhému některé slovo přečísti, a Puchmajerovo přeložení opraviti. Když pak šťastnou náhodou dolejší list na vrch položen byl, tu jsme s potěšením poznali, že ani mezi prvním a druhým ani mezi třetím a čtvrtým listem ničeho k doplnění smyslu nescházelo, toliko počátku a konce jsme pohřešovali, že dva necelé zlomky jsou, jiř tenkrát znamenajíce. Pospíchal p. Hanka k Dobr., kterýž až dotud smyslu najíti nemohl, a uslyšev, že jsme my jej nalezli, nás v listu k Puchmajerovi za původy jeho udal... Palkovič ve svých důkazech větším dílem Dobrovského se drží... Jemu prý jistý český knižník jmenoval původce onoho rukopisu; nepochybně že buď p. Lindu neb p. Hanku nebo dokonce mou maličkosť. Ví tedy, s kým činiti má. My však ho ujišťujeme, že bychom podobný rukopis učiniti a sepsati tak málo dovedli jako p. Palkovič, kterýž jestli za možné to soudí, nechť nám ty dva úlomky rukopisu našeho doplní, my se jemu o hojnou a poctivou odplatu postaráme, a velký bude nám on Apollo!..."

A jako vyznal Jungmann, že by nebyl schopen složiti »Libušin soud,« podobně také *Fr. Lad. Čelakovský* učinil. Kamarýt Čelakovskému psal 13. dubna r. 1830.:

„Komu as nešťastně to namanulo, podstrkovati staré rukopisy! S tím i ostatní starobylé památky aspoň u těch čtenářů v pochybnosť uvádí, kteří původ spatřiti nemohou. Jestli jinými věcmi sobě nepomůžeme, tím šibalstvím zajisté ne." A Čelakovský odpověděl mu 18. dubna: „Co tím nešťastným podstrkováním rukopisů míníš, nerozumím. Věz, že (vyjímaje: Ha, ty naše slunce) o pravosti všechněch tak přesvědčen jsem, jako že slunce na nebi. Že Dobrovský ještě po smrti blázny dělá, z toho nic nenásleduje. Jak v evangeliích tak v Soudě Libušinu a jiných sama věc a řeč tak patrně mluví, že by mi právě nic nemusil ze slovanských jazyků rozuměti, kdo by tu v šalbě stíhal. Nebo nevím, aby falsarius někde se nebyl podklesl — což nikde není k nalezení. „Ha, ty naše slunce" zas naproti tomu jak kratičké má některé makavé stopy šibalství — o rukopisu samém ani nemluvím; i jsem té víry, že tuto básničku krasopisec Linda s filologem Hankou upletl a podstrčil, což velikého čarování nepotřebovalo, aspoň kdyby mi o to šlo, chtěl bych více takových věcí sám dovésti, ačkoli ani za sto let jeden Soud Libušin nebo ono Evangelium."

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XI.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Dnes vyšel v Moravii Váš úsudek o mej grammatice. Jaký jeho bude účinek na čtenáře toho časopisu, to musíme ovšem zanechati Bohu a budoucnosti; já se cítím povinného Vám nejupřímnější srdečné díky za tu laskavosť zdávati, kterou jste hleděl mému dílu k rozšíření pomocti, uznávaje dobře, že, kdybyste méně laskavý byl, byl byste mohl také ledacos přísnému posudku podrobit, an jak lidské díla vůbec, tak i mé bez vad není, a k tomu i věčně pravé ostane přísloví: quot capita, tot sensus.

Podle ustné úmluvy osměluju se, Vám po panu Jilkovi opět 20 exemplárů své grammatiky doslati, mysle, že snad i před začátkem budoucího školního roku jich více odbudete než těch osm, které Vám z první zásilky před velkonocemi ještě zbyly, a co nebude odbyto letos, to prosím, nechte u sebe přichystané pro budoucí školní rok: neboť ať ležejí zde neb u Vás, jest jedno. Zde jsem ode dne Vašeho odchodu odprodal jediný exemplár.

Těším se na druhé vydání Vašich Mongolů, a ještě více na novou mapu,

ostávaje Váš

V Brně, 4. dubna 1842. upřímný ctitel a přítel.

XII.

Vysocevážený Příteli!

Děkuju srdečně jak za obdržených 10 zl. tak za exemplár druhého vydání Mongolův. Opis žádosti podanej ke konsistoři už snad p. Klácel spátky odeslal, já jsem ho četl s velikým potěšením, vida, že ne jen horlivě, nýbrž i důvodně a obratně pečujete o blahosť největší části obyvatelů Moravy. Kyž dá Bůh, abyste prorazil; ale byť by i jeho nezpitatelná vůle potud byla, nás ještě po mnohá léta v nynějším smutném stavu nechati, přece myslím, že on někdy naše dobře míněné vynasnažení dobrým výpadem korunovati bude, an nic najednou, nýbrž všechno dobré ve světě jen ponenáhle zralosti dochází. Také soudím, že semeno dobré, třeba nezešlo hned a třeba po nějaký čas v zemi hnilo, přece svým časem se rozklíčí. A tak, byť představení mé a Vaše bývaly na čas neplatné, přece pozděj aspoň tolik platnými se dokážou, že tvrdou půdu kypřejí, a budoucím role vlasteneckého vzdělávatelům přípravu dělají.

Panu Exingerovi, prosím, vyřiďte mou nejuctivější poklonu, an opětuju svou náchylnosť pro 1 zl. 36 kr. mu exemplár svej mluvnice pro jeho žáky dávati, ať jest to třeba při začátku budoucího školního roku. Věru mezi vojanským stavem národní jazyk ještě jen málo hájitelů čítá, a přece jest to stav tak důležitý, jak kterýkoli jiný. Já bych už proto srdečně žádal, aby můj spis do rukou mladých vojínů hojně se dostal, poněváč důvěřuju, že úlohy v něm obsáhnuté ke zbudění lásky vlastenecké spůsobnější jsou, než v grammatikách jiných. Také by snad skrze kadety a budoucí officíry grammatika má někdy mohla častěj se dostati do rukou toho neb onoho šlechtice, o jehož rodině v ní sem tam chvalná zmínka se děje. Víte, že každý rád čte o svých příbuzných neb známých něco chválícího, a takovým čtením doufám sem tam přece nějakou jiskru vlastenectví rozkresnouti. Že Vám vydání Labyrintu z ohledu na Nejedlého dědice zabraňujou, na to bych jakživ byl nepřišel. Připadá mi to tak, jako by Vám bránili znova vydat Cicerona, Homera etc. etc. proto, poněváč ten neb onen už tyto klassiky také vydal.

Na Šafaříkův národopis jsem už předplatil u p. Klácela. Pro moravský časopis ale bohužel nemohu potud chystati nic; však se nevylučuju, aspoň to, co v brněnském týdenníku bylo, míním trochu do příhodnějšího oděvu oblecti, a snad bych Vám také podati mohl několik takových povídek krátkých, jako jsou v mé grammatice ode strany 405.—414.

Náš pan biskup, když jsme první poklonu činili, pronesl sám svůj úmysl češtině se ode mně přiučiti, doložil ale, abych čekal, až mě zavolati dá, a dotavád jsem zavolán nebyl, proto také nevím, jak v té věci bude dále.

Račte zachovati v lásce přátelské

Vám celým srdcem oddaného

V Brně, 17. máje 1842. **Vincence Žáka.**

P. S. Slyším dnes, že pan professor Jodl obmýšlí svým žákům také některou vedlejší hodinu v češtině dávati, a dokládá mi jeden z jeho žáků, že k tomu míní použiti grammatiky mé. Ale nemohu Vám ještě nic určitého o tom oznámiti. Jsem velmi dychtivý, aby tomu skutečně tak bylo.

XIII.

Mnohovážený Příteli!

Na pospěch zkrátka: Líto mi, že Vám nemohu udat jména, o které se ptáte. Co vím, připsal jsem na Vaší teď vracující se cedulce; co nevím, o to budu zítra psati svému bratrovi. Snad Vám potom úplnější vědomosť dám. Zatím Bůh Vám přispěj, abyste i mapou mohl vyjíti brzo. Že by časopisu na Moravě potřeba bylo, ovšem světitá pravda; ale Pospíšilovi promiňme dotknutou ve Vašem listu drzosť, abychom nepodráždili více. Mé díky za Váš dobrý úmysl račte laskavě přijmouti, ale cítím a cítil jsem dycky, že má grammatika bez odporu neostane; vítězství doufám teprva potom, až ještě několik jiných českých mluvnic vyjde. Soudím totiž, že grammatikové budou mou práci plundrujíce hledat, jak by má bádání ke své straně použili, ale ukáže se, že důslednosti nijak nedojdou, a nedůsledek důslednosti bude sám vždycky znova popíchovat ke čtení mluvnice mé. Všechno

musí měti svůj čas. Jediné líto mi je, že Slováci o ní posud nic skoro nevědějí. Pan Štúr, ačkoli jsem mu už dávno psal, a jeden výtisk po poště a druhý (pro tamější ústav) po cestě knihkupecké poslal, ani slovem neodpovídá, tak že skoro myslím, že snad nic neobdržel. Za to zde má grammatika účinkuje dosti dobře; znamenám, že v ledakterém domě pozornosť zbudila, a pan Jodl skutečně už ju svým žákům přednáší.

Zachovejte v lásce upřímného přítela

V Brně, 7. června 1842. Vincenca Ziaka.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

Pověděti neb napsati, jak se něco dělá, má se obyčejně za snadnější nežli to udělati. Výkonný hospodář na příklad, poslouchaje učené hospodářské »kázaní« nějakého professora hospodářské školy zajisté často se potichu usměje, mysle si: »Postaviti tě takhle za pluh!...« atd. Z nízké vrstvy této postupujme v oborech, jež mají dvojí stránku, zkumnou a výkonnou, theoretickou a praktickou, výše, a úkaz ten se nám všude namane: »praktikové« tak řečení rádi krčí ramenama nad theoretiky, dotýkající se oborův jejich, jakoby se rozumělo samo sebou, že člověk něco dělající bude jistě také věděti, jak se to dělá, dělati má a proč tak se to dělá, dělati má. I není tomu tak dávno, kdy »básník« neznal proti nepříznivé kritice pádnější repliky, než aby tedy kritik sám napsal nějakou báseň vzornou a jí ukázal, »jak se to má dělati;« ano před několika dny četl jsem ve váženém listě repliku, v níž kritikovi, jsoucímu náhodou též básníkem, a to na neštěstí slabým, pro vlastní jeho nezdařilé plody vytýkáno, kterak že může býti tak přísným? Po lidsku mluveno jest ovšem pravda v tom, ale podstatně nesouvisejí básnické plody kritikovy s kritikou jeho pranic. Z úkazu však nahoře vytčeného, že vykonati věc, jak býti má, zdá se mnohem nesnadnější, než pověděti, jak býti má, vyplývá přirozeně domněnka, jakoby směl o věci mluviti jen kdo také je s to, aby ji ve skutek uvedl. Starý to svár theorie s praxí o přednosť této před onou, který bují přečasto tím více, čím méně společného měřítka oba srovnávané předměty připouštějí!

Avšak jest i naopak. Praxe odjakživa osobovala si, a to ne beze všeho práva, přednosť prospěchu, užitečnosti, viníc protivnici svou z planosti, neplodnosti, z daremnosti; tato však odvolávajíc se k nejvyšší mohutnosti ducha lidského, jíž myslí a zkoumá, hájila své hodnosti a vznešenosti člověka teprv opravdu důstojné, ano jemu prý přísluší uměti a znáti nejen skutek sám, nýbrž i důvod, příčinu a tvárnosť jeho. Proto také nazvána v nižších oborech stránka tato »rationalní« naproti pouhému mechanismu práce a — náhody. A podivno, že ve vyšších oborech pojmenování to jaksi nechce dopadati. Patrně jsou si tu obě stránky mnohem bližší; a to nejen tím, že zde, v oborech vyšších, i při prvé stránce, při praxi již činnosť duchová převládá, čehož onde není, ale že zde již obě navzájem se nepoměrně důrazněji vyžadují a doplňují, každá k většímu vlastnímu zdaru. Tak jest ve vědě, tak jest v umění: výkonná stránka vázne záhy beze zkumné. Jinak toho zřídka kdo upírá, leda z vedlejšího zájmu; po výtce však a téměř jediné děje se to právě v oboru — našem, v literatuře, v literarní kritice krasovědné. Umělci literarní, jak nyní jsou, kritikou rozhodně pohrdají, totiž kritikou nepříznivou veřejně, pří-

znivou zajisté u sebe. Dřívější, a to největší umělci tak nečinili. Čí to bylo tehdy zásluhou, a čí to jest nyní vinou, zda kritiků či umělců, kdož rozhodne? Snad obou.

Sem by se tedy výborně hodilo »Několik slov o potřebě literarní kritiky vůbec a u nás zvláště« a t. p. Odepřeme čtenáři i sobě tu pochoutku: čtenáři českému vůbec, jenž takových »slov« po novinách a některých časopisech českých tolik musí poslechnouti a přečísti, ale při tom tak hrozně málo té »potřebné kritiky« uslyší a se dočte, mluviti o potřebě literarní kritiky zdá se mi tolik jako podzemnímu občanu londýnskému povídati o potřebě čerstvého vzduchu; naši pak čtenáři o potřebě té jsou zajisté přesvědčeni, tak že apologie kritiky byla by jim zbytečnou. Dejme tedy tomu, že v literatuře naší na příklad Vrchlického a jeho epigonů slintání na slintavé prý kritiky a žvanění o žvanivých prý kriticích ani není, a přistupme k úkolu svému, jenž jest poněkud odchylný a určitější.

Lišíme totiž dále i při kritice samé dvojí tu stránku: kritisování skutečné a theorii jeho. I zde se opakuje, co dříve. Znáti zákony a požadavky díla, jež má býti posouzeno, třebas je i cítiti a soud pojati, sformulovati a vysloviti jest věc dvojí, byť i související. Obojí náleží k dokonalosti, jaké však málo nacházíme. Kritisuje se, posuzuje a odsuzuje se, snad i správně a spravedlivě, bez určitých zásad, dle zdání, dle dojmu, dle šablony — a to snad rozhoduje v literatuře více, než kritiky jsoucí idealy svého druhu. Příkladů netřeba hledati daleko. Každý pravý básník jest autokritikem, málokdy kritikem vůbec, a přece kritik a básník na vrcholu jsou si tak příbuzni. U nás často padne mnohá krásná věta o tom, jaká má býti kritika, a přece těch dobrých kritik tak po řídku! Jakmile má určité dílo před sebou na posouzenou, vázne theorie v obtížích skutečnosti.

Časopis náš věnován jest kritice literarní. Pokouší se po několik již měsíců prováděti ji výkonně na zjevech jednotlivých. O theorii dosud bylo málo řeči; u řádného kritika se předpokládá, že zná základy, směry, účely a — svaté povinnosti své: i naše kritika měla tomu vyhověti, o čemž ať jiní soudí. Také se z pouhé theorie kritiky nikdo kritikem nestane: povolání to žádá mnohem více, jak uvidíme. Ale i zde konečně dojde na pravdu, že jedno třeba činiti a druhého neopomíjeti. Jest důležito a potřebno promluviti si o úkolech a požadavcích kritiky, již k vůli jednotě směru. Potřeba ta stává se nutností vzhledem k četným nedorozuměním, ať dobromyslným, ať zlomyslným, s jakými se kritika naše setkala a setkává — u přátel i nepřátel. A posléze byť i pravda bylo, co právě řečeno, že kritikem nestane se nikdo, přečta jen nějakou nauku o kritice, přece nějaký pokyn i odtud vyplyne; a tak snad i v těchto řádcích to ono slovo přijde vhod těm, již nevděčné sice a obtížné, ale záslužné práci kritické chtějí se věnovati. Takých by si časopis náš vychoval rád co nejvíce; pravím s důrazem vychoval, prohlédaje k následujícímu: jako čtenářstvo své každému listu jest si teprve vychovati, chceli poslání své vyplniti, tak jest i s novým přispívatelstvem, aby čtenářstvo i spisovatelstvo se sblížili a ve pravdě setkali v duchovní jednotu, v níž byla by moc směru časopisem zastávaného. K tomu tedy snad i řádky tyto přispějí, alespoň k tomu přispěti chtějí, abychom si porozuměli.

Chceme tedy mluviti o kritice, jejích vlastnostech a požadavcích; rozumím tu kritiku, jíž časopis náš dosud jest věnován, tedy čistě literarní, neodbornou: především bude se týkati vše kritiky krasovědné, ale pak také i vědecké, dokud

ovšem povaha věci dovolí. Jsou to listy zcela volné, jež tuto čtenářstvu podati míním: snad naskytla by se průběhem vyšetřování nějaká námitka se strany jeho, jež by souměrnosť soustavy napřed vyměřené mohla nějak porušiti na škodu úplnosti a jasnosti. Také již předmět velí volné zpracování, aby nepovědělo se ani příliš mnoho ani příliš málo: vždyť přesně proveden, obsahoval by předmět celou krasovědu a celou theorii té které vědy, filosofie, dějepisu atd., tak že bylo by nesnadno říci, kde začíti a kde přestati. A bez toho všeho volné slovo již upřímněji plyne a ochotněji se přijímá.

I.

Rozeznávati pravé od nepravého — můželiž býti nad to co vyššího, co vznešenějšího? volá jistý básník, velkým jmenovaný, jenž n e b y l kritikem, a vztahuje to ke kritice. Uvádím to, aby se neřeklo, že každá liška svůj ocas chválí, a že zároveň slova ta, jsouce jakýmsi výměrem, mohou býti východiskem rozpravy naší.

Tedy k r i t i k a j e s t u m ě n í l i š i t i p r a v é o d n e p r a v é h o. Nezbývá nežli probrati jednotlivé pojmy výměru poněkud podrobněji.

K r i t i k a j e s t u m ě n í. Uměním samozřejmo rozumí se tu vůbec dovednosť, schopnosť, zručnosť výkonná, která je s to, aby poznatků zkumných užila o jednotlivých případech svého oboru více méně širokého. Všeliké nedorozumění, jež určením tímto snad povstane, bude lze odstraniti teprve průběhem rozpravy. Jedno toliko budiž podotčeno, že kritika slučujíc pravdy obecné, povšechné s jednotlivinami, zase více méně obsáhlými, oběma živlům pole co nejširšího v sobě ponechává; dle převahy toho či onoho také povaha a c e n a její se řídí, předpokládajíc, že ostatní okolnosti zůstaly nezměněny.

Tím z daleka naznačeno již také, co se u kritika předpokládá. Nebylo by příliš pravdy vzdáleno, kdybych nazval kritiku nejen uměním, nýbrž i vědou, vědou totiž užitou. Předpokládá se totiž věda, a v řádném užití jejím spočívá umění kritické. Podotčeno nahoře, že z theoretického pojednání o kritice nikdo kritikem se nestane: proč, nyní již vidíme. Pravili se o básnících, že se jimi nestávají, nýbrž rodí, třeba po kritikovi žádati obojího: přirozené vlohy a cvičebné píle. Ten jest rozum a smysl slova »umění,« které již ve starověku častěji se při kritice rozumělo a v novověku u Francouzův a Vlachů stalo se obyčejným: l'art critique atd. Takto liší se kritika od umění krásných prvého i nižších řádů, blížíc se jiným dovednostem, nad něž nekonečně vyniká obsahem a látkou svou.

Co totiž vyššího, než lišiti pravé od nepravého, dobré ve svém druhu od špatného? Činnosti té podléhá celý vesmír, všeliké dílo přírody i člověka po různých stránkách bytu svého, kteréžto shrnuty jsou předmětem kritiky celkové: »jestli věc taková, jaká býti má, či ne?« Lišiti chci pravé od nepravého: kdo mi poví, co jest pravé, co jest nepravé? Opět cosi, co třeba u kritika předpokládati, aby totiž znal a měl měřítka pravého či nepravého. Měřítkem tím jsou idee, idealy — pokaždé ovšem idealy ve svém druhu i oboru, v tom, ve kterém právě kritika prodlévá. Jí jest znáti vlastnosti těch idealův a uměti je přiložiti za měřítko a oceniti, pokud se jim skutečnosť blíží, pokud ne; jí jest po případě rozvinovati vlastnosti ony a jich hájiti, jsouli popírány. Vše to náleží ku správnému lišení, jež takto jsouc zároveň srovnáváním, souborem i rozborem, zajímá nejvyšší mohutnosť ducha lidského a v otázkách posledních dotýká se samé bytnosti věcí a činů lidských. Zde zajisté místo obsáhlejšího a povrchnějšího: »Co jest pravé?«, nastupuje otázka důraznější a závažnější:

»Co jest pravda?«, zde nastává úkol lišiti jsoucnosť od nicoty, něco od ničeho. Tímto předmětem a úkolem kritika nade všelikou činnosť ducha lidského se povznáší, pronikajíc do záhybů posledních, do živlů základních.

O nich má souditi, je oceňovati, je posuzovati, je rozsuzovati a lišiti. Pevnou rukou má kritik zasahovati do té směsi různotvárných prvkův, aby se v nich sám napřed vyznal, svůj soud o nich utvořil a pak jiným soudu toho vůdcem a vykladatelem býti dovedl. Co tu zase požadavků vysloveno! Kolik tu potřebí důvtipu, rozhledu, přizpůsobivosti k úsobnostem jak posuzovaného, tak i čtenáře posudku! Kolik posléze tu potřebí obratnosti, aby vlastní jeho řeč nestala se čtenáři spíše prostředkem zahalení nežli projevu, a — neohroženosti, aby pravdu uznanou a důvody podepřenou směle vyslovil — —!

Než, dávám se do chvalořečení a chtěl jsem jen vytknouti hlavní znaky, náležející ku pojmu kritiky. Původem svým, na pohled velice skromným, by ani nepoukazovala k výši své. Jména jejího ve svém významu užívá se teprv o učencích alexandrijských, tedy již po odkvetlém klassicismu, a původ jeho není nikde jinde, nežli v tom pověstném — »slovíčkářství,« kterým nám velcí duchové, zaujatí jen nebetyčnými předměty a nebebornými myšlénkami, až dosud tak rádi spílají, když je chceme přivésti opět na zemi mezi lidi a z povšechnosti k jednotlivostem. Byla to tehda kritika po výtce filologická, mající úkol jednak zachovati co možná původní texty klassické, jednak je dopodrobna vykládati a oceňovati a p. Přirozeně ovšem pojila se k bádání druhému kritika literarní po našem smyslu, která již měla vzor vysoký v *Aristotelově* O básnictví, jsouc však nicméně stále podřízena oné, jistotně záslužné a veledůležité. I má ten »přísný *Aristarchos,*« jehožto jméno se jménem kritiky takořka splynulo, o naši vzdělanosť snad větší zásluhy, než ti, kteří jménem jeho kdo ví jaký posměšek vysloviti hodlají. Mimo řídké úkazy kritiky více filosofické filologisování celkem podrželo v kritice vždy převahu až do doby moderní, což ostatně jest docela přirozeno, vyplývajíc z úzkého svazku zevnější formy, vůbec s obsahem myšlénkovým a z ustáleného poměru toho v klassicismu: retorika, statistika a poetika v sebe navzájem přecházely. Doba kritiky hlavně filosofické, 17. a 18. století, uvedla do kritisování poněkud více života, obmezivši posuzování šablonovité, pedantské; literatura sama, berouc nové tvary na sebe, změnu tu na kritice vynutila. Blížící se romantismus hnal i kritiku směrem tím dále až do zámezí svého; kritika stává se mnohdy »romantičtější,« mlhavější, neurčitější, blouznivější než sama báseň posuzovaná. S jednostranným obdivem genialných myšlének, mohutných vznětů mizí pozornosť na celkový lad formy niterné i zevnější: jako romantismus libuje si v úryvcích, tak i kritika jeho nad nimi jest u vytržení, zanedbávajíc více méně ostatní. Době realistické ve kritice notný podíl neblahého věna toho zůstal, a to zásluhou básníků samých, byť i realistů; onť jest obyčejně kořením — reklamy, a tou, jak známo, tolik básníků trpí. Bují pak přemrštěná obdivovačnosť ta, čím méně filosofického vzdělání, čím méně schopnosti ke skutečnému krásnému požitku, čím méně mravnosti a svědomitosti se u toho kterého nalézá. Tím stává se, že kritika opravdová kolikrát ztracena býti se zdá v době, kdy vládne a rozhoduje — zevnější výsledek, jenž právě jest dítkem reklamy: ona však jest pouze umlčena, i brzy ji přivolávají na pomoc i ti, kterým dříve byla nepohodlnou; neboť havěť bující ve stínu bezkritičnosti hrozí udusiti také jejich zdravý vzrůst,

jejžto pravá kritika chtěla pěstiti a výstřelků chrániti. Jestiť pravý, rozumný soud přirozenosti lidské nezbytný, tak že člověk bez něho dlouho ani ve veřejnosti neobstojí; lživá vřava reklamy, kterou sebe a jiné na chvíli ohlušil, nemůže ho na dlouho upokojiti, kritika hlásí se sama. —

Škodolibě by tu leckdo očekával, kdy pak také bude řeč o všeliké té vrtkavosti, nespolehlivosti, změnnosti kritiky! Co jeden kritik schvaluje, druhý zavrhuje, co se jednomu líbí, druhý nemůže ani dosti pohaněti. Co kdysi kritika na výsosti vynášela, dnes jest kritikou pohozeno, co kdysi kritika kaceřovala, dnes kritika teprv ocenila atd. A není divu! Samy základní pojmy jsou tak neurčity, tak vztažity, že přirozeně v užívání jich vládne čirá libovůle, zvyk doby, povaha kritikova atd. Nebylo by mnohem víc než vytáčkou odpověděti, jak kdosi odpověděl v podobné příčině o filosofii, že totiž ať si bylo již tolik různých filosofií a filosofů, filosofie sama přece bohda ostane. Nám lze uvedené skutky ve hlavní věci úplně popříti. Obsah základních pojmů (krása, krásno, záliba a p.) jest proměnný jen v podřízených případcích: ve hlavních zákonech panuje souhlas ode staletí, u všech národův, o nichž tu vůbec může býti řeč; obé, různosť i stejnosť názorů těch, plyne z přirozené povahy pojmů těch, mathematicky nevyměřených, nýbrž bezprostřednému soudu se namítajících. Tak jest i s těmi kritiky a kritikami: jest pravda, mnohé kaceřované dílo vešlo později ve vážnosť, ale odečtěme ze sporu toho vše, co spadá předně na vrub pouhé opposice, dále na vrub časového zvyku, jenž — toho nikdo neupírá — mezi případky a nahodilostmi v pojmu krásy snad nejvíce rozhoduje, na vrub zřetelů mimoaesthetických, jichž ve skutečnosti nikdy se nezbavíme při požitku krásných děl atd. atd., co tu vše ještě rozhoduje, — ve hlavních, aesthetických vadách a přednostech obě strany by se asi shodovaly, kdyby jen každá upřímna býti chtěla a směla, kdyby každá bez mimotného ohledu řekla upřímně, co si potají o věci myslí. Kdo chce, může zde za příklad zvoliti si blízký předmět, nyní právě protřepávaný, Máchův »Máj«; kdo chce sáhnouti dále, ať přemýšlí o kaceřovaném »klassicismu« francouzském a dramatech jeho přece až dosud cenných, o moderní poesii se živlem milostným a starší poesii, v níž živel ten ustupuje, ano mizí atd. Mimo jiné tu také zajímavo jest, že *Aristotelovy* nauky o básnictví pokouší se vyvraceti učenec německý až r. 1885. Vidíli však někdo právě již i v tomto různění výtku proti kritice, tož žádá v těch věcech úplné neomylnosti, ve kterých jí býti nemůže, počítaje nad to mezi kritiky, kteří tam nenáležejí; proto již také potřebí jest promluviti o vlastnostech k tomu potřebných, aby nezvalo se kritikou, co jí není. Pozorovatel dějin literarních v obrysech širších a se stanoviska poněkud vyššího nemůže nedoznati, že díla opravdu krásná, nade vši podstatnou výtku povznesená jimi také vždy od kritiky byla v zásadě uznávána, a naopak díla, proti kterým silný a četný odpor skutečných kritiků se zdvihl, byť i později došla cti a obdivu, přece mezi díla ceny naprosté počítána býti nemohou — alespoň ne ve všech částech svých.

V základech tedy kritika jest mnohem stálejší a důslednější, než protivníci připouštějí. Posuzovati jest údělem každého rozumného člověka; rozeznávati dobré i zlé bylo zajisté mezi prvními dary jemu od Tvůrce udělenými, a v tom smysle jest kritika tak stará jako člověk sám, ač nikoli dle jména. Zvláštní osobní vloha, zvláštní vzdělanosť — doby, národu, osoby — a učenosť, přistupující ku schopnosti té přirozené činí člověka kritikem v našem smysle, a kritiků schopných a povolaných

jest ve světě mnohem více, než se vůbec za to má: vždyť každý nemá příležitosti soud svůj veřejně podati, neb ho podati nechce. Ty přistupující vlastnosti činí jej kritikem, stojícím na výši doby, oprávňují jej pověděti před ní veřejně nález svůj; jest přirozeno, že nález ten ve případcích také zbarvují: pokud však jsou jen zušlechtěním přirozenosti lidské, zušlechtěním přirozených mohutností člověka, potud oprávňují jej mluviti ku vzdělanému lidstvu vůbec, a soud jeho jest věcně a naprosto správný a platný a nezměnný. Pravím skutečným zušlechtěním přirozených schopností, zahrnuje tím vše, čeho člověku doba ku pravému vzdělání srdce i rozumu poskytuje, co zdárného v něm náboženství a věda na základě přirozené vlohy jeho zbudovati může, nehledě k výstřelkům a výstřednostem, s nimižto vše, co lidského, jest spojeno: náboženství a vědu zde uvádím jakožto hlavní páky zdokonalení lidského a sloupy, o které se budova umění opírá.

Čeho tedy potřebí jest kritikovi a kritice, máli zasluhovati toho jména, posledními větami vystupuje již podrobněji v popředí. Ideal kritika, jenž se mi tu jeví a jenž by k otázce té byl jedinou správnou odpovědí, jest však zjev tak složitý, o tolikeru přerůzných vlastností a předností, že nelze mi ho vystihnouti v celé postavě jednotným obrazem; zde jen několik rysů z podoby jeho, jak podařilo se mi je zachytiti, aňy mne zvláště poutaly, kdežto mnohého jiného buď přímo odpuzovaly, ano ke krutému útoku podráždily, při čemž celý obraz pro diváka utrpěl, aneb ani nezastavily, aby sobě jich povšimnul; tím vysvětlena — nikoliv ospravedlněna — budiž nahodilá volba jejich: oněch bych totiž rád se zastal, na tyto upozornil.

Posudky.

Řeči při prvním svatém přijímání. Sepsal *Václav Macek,* katecheta v Soběslavi. V Praze. 1886.

Kazatelská literatura česká obohacena novým ve svém druhu dílem. A tento »první pokus druhu podobného,« jak spisovatel dílo své v předmluvě nazývá, jest nám nazvati zdařilým. Spis rozdělen jest na tři díly: 1. promluvy při obnovení slibu křestního, 2. před sv. přijímáním, 3. po sv. přijímání. Roztřídění to je velmi vhodné, poněvadž dle místního obyčeje konává se řeč jedna, druhu toho neb onoho.

Řeči tyto vyhovují všem pravidlům homiletiky, kteráž také spisovatel v předmluvě vytknul: že mají býti »krátky, prosty a srdečny, jakož i lehce srozumitelny.« Těmto požadavkům vyhovují všechny promluvy ve spisu obsažené. O stručnosti promluv svědčí již to, že jest jich v knize o 169 stranách směstnáno 54 (každého druhu 18). Mluva jest veskrze dětské chápavosti přiměřena a prodchnuta láskou k dítkám — jest srdečna.

Spis tento bude duchovním správcům velevítaným. Neboť, jak praví spisovatel v předmluvě, »v době, do níž spadá příprava dítek k prvnímu sv. přijímání a slavnosť sama, bývají obyčejně duchovní správcové pracemi, jež vyžaduje zpovědnice, kazatelna i škola, přetíženi tak, že nezbývá jim někdy ani dosti času k tomu, aby mohli k řečem podobným vhodnou látku vyhledať, promysliť a sestaviť, zvláště když již déle na téže osadě pracují a tytéž myšlénky vždy v novém rouše chtějí podati.« A kniha tato podává bohatý výběr krásných myšlének, tak že dlouhá léta lze z ní čerpati, aniž by bylo potřebí se opakovati. — Úprava i cena jsou spisu přiměřené. *P. G. Sch.*

Světozor. Ročník XIX. Redaktor *M. A. Šimáček.* (O.)

Směr, ráz a zvláště hodnota jednotlivých prací poetických, řečí nevázanou psaných, jsou velmi různy. Proto, aby celkový soud nabyl jakéž takéž určitosti,

jest nám opět aspoň některé práce stručně probrati.

K. Světlá spracovala v povídce »V Hložinách« základní myšlénku »Ctnosť rovněž jako hřích jest nakažliva« velmi obratně. Nikde nevnucuje se myšlénka tato slovy, nýbrž vyplývá z činův osob jednajících. Povahy osob jsou kresleny rukou pevnou, rysy zřetelnými. — »Asseneth« od *J. Liera* jest dosť zdařilý obrázek rodiny české, jakých bylo mnoho a bohužel jest, které na vše české pohlížejí jako na nedokonalé a sprosté. Stavba povídky jest porušena příliš srázným koncem, tak že i poněkud nejasnou se stává. Dialog má pěkné myšlénky. — Povaha hlavního hrdiny v povídce »Poslední« od *Frant. Heritesa* není všude rázovitě provedena, některá líčení psychologická se bez potřeby opakují. Charakteristika ostatních osob jest dobra, zvláště maloměšťáků mistrna. Úsečnosti vadí reflexe některé o věcech zcela nepatrných. — *Al. Jirásek* vybral si k novelle »V pohanském chrámu« thema nenové — pochybené vychování bývá zdrojem mnohého zla —, ale provedl je tak, že extremem pravdu jeho dokazuje. Hrabě Oskar totižto byl odchován zásadami zdravými, dříve však než dospěl samostatného úsudku, dostal vychovatele jiného, který mu vštěpoval pravdy náboženské v rouše mystickém. Nejistota a boj, kterými mysl Oskarova byla zmítána, způsobily, že zšílel. Vada novelly spočívá v tom, že povaha Oskarova jest velmi matně nastíněna a že o processu psychologickém u Oskara spisovatel ani zmínky nečiní, a přece hrabě jest osobou důležitou. Podařena jest charakteristika Mikuláše Vydry a Madlenčina. — V novelle »Drahou světla a stínu« nakupil *J. M. Hovorka* tolik temných barev, že světlejší zásvity úplně se ztrácejí. Povahy osob jsou málo prohloubeny a konec působí neharmonicky. — Ještě méně uspokojuje povídka od *Em. Zítka,* nějaké vznešenější idee v ní není; děje jest poskrovnu, a usmiřujícím momentem na konci jest vražda a samovražda. Též forma má leckteré nedostatky. — *J. Holeček* přispěl junáckou kresbou »Krevní soud na Komu«; známy jsou Holečkovy junácké kresby, a proto pouze podotýkáme, že tato jest zdařilá. — Ku pěkným pracím tohoto ročníku lze též přičísti *J. Konráda* »Kajicníka,« jenž vyniká krásnou ethickou ideou, a *E. Jelínka* črtu »Vlk.«

Přirovnámeli překlady z jazyků slovanských ku překladům z jiných literatur, shledáme, že prvé jsou mnohem šťastněji voleny než druhé. *H. Sienkiewicz* vylíčil v obraze »Promarněno« — přeložil *C. Moudrý* — život studentů kyjevských velmi šťastně. Problemy psychologické řeší virtuositou obdivnou, city a myšlénky hlavního hrdiny probrány jsou anatomicky podrobně. Stavba jest správna, jen konec vyznívá poněkud neharmonicky. Námětu ke přemýšlení nalezne čtenář v tomto obraze s dostatek. — Úplně jiný ráz má práce *V. Cherbulieza* »Meta Holdenisová.« Lehkomyslnosť jest hlavní charakteristická známka této práce. Výroky »Nechť se mluví cokoliv, ti, kdož si vymyslili sňatek, dobře věděli, co činí.« Anebo »Učili její katechismus, že jest zapovězeno rozbíjeti okna v mém sklenníku a házeti po lidech talíři, jest její náboženství mým, ať žije Buddha« — dostatečně charakterisují práci tuto. Thematem jest nevěra manželská. Takovou prací se »Světozor« čtenářstvu velmi nezavděčil.

Článků zábavněpoučných jest poměrně málo, ale cenou nestojí na místě posledním. Velmi zajímava jest studie od *Sofie Podlipské* »Ženy z Tisíc a jedné noci,« v níž dokazuje, že pohádek »Tisíc a jedné noci« není hlavním účelem poutati obraznosť a rozněcovati smyslnosť, nýbrž účelem jejich jest dokázati — důstojnosť ženy, a v tom se skrývá jádro ethické. Důkaz proveden jest velmi obratně a poutavě. — Neméně zajímava jest stať od *Prim. Sobotky* »Ptactvo v národním podání slovanském.« Spisovatel vypisuje způsobem poutavým styk a znalosť ptactva, jakou se lid slovanský vyznamenává. — Studie z duševní dílny básníků podali *J. Arbes* »Viktor Hugo« a *Jaroslav Vrchlický* »Alphonse Daudet.« O studii Arbesově bylo již v tomto listě referováno. Vrchlický ve své stati kreslí povahu Daudetovu, vyličuje způsob jeho tvoření a probírá ráz a směr jeho děl. — Z oboru kulturněhistorického přinesl »Světozor« statě: »O šermířských hrách ve starém Římě,« napsal *K. Cumpfe,* a obšírný článek »Alchymie za doby Rudolfa II.« od *Jos. Svátka.*

Na konec zmíníme se zkrátka o referatech »Světozora.« Referaty o výtvarném umění jsou v nejlepších rukou, totižto R. Tyršové. O divadle referuje V. V. Zelený. Referaty o spisech českých bývají jednostranny.

Celkový soud o tomto ročníku jest tento: »Světozor« se sice značně zdokonalil, ale po stránce směru a rázu prací byla by leckterá reforma žádoucna. Část obrázková jest poměrně lepší než textová.

F. B.

Karel Hynek Mácha. Studie povahopisná od *J. Arbesa.* (K padesátiletému jubileu vydání Máchova „Máje.“) V Praze. 1886.

Na spis tento možno hleděti se dvou stanovisk: úplně věcného (tak, jak by na př. nepředpojatý cizinec naň hleděl, který by o Máchovi chtěl se dověděti zpráv podrobnějších a hojnějších a Arbesa neznal), a se stanoviska subjektivního, t. se stálým vzhledem ke spisovateli. My volíme stanovisko první. Čeho se tu dovídáme o Máchovi?

V úvodě se především líčí belletristickým způsobem požár v Litoměřicích, v neděli dne 20. října 1836. vypuklý, při němž Mácha, pomáhaje hasiti, se nachladil a takto zárodek smrti pojal; dále se vypisuje nastalá nemoc, smýšlení Máchovo, jmenovitě o hrobu a o smrti, posléze pak umírání Máchovo i konečná smrť. Spisovatel je při tom tak podrobný, jak by asi byl býval bedlivý ošetřovatel nemocného, neopomíjeje udati ani posledního pohybu Máchova, který prý se stal levou rukou. (»Pohnutí levou rukou bylo posledním jeho pohybem.«) S patrným úmyslem vypočteno také, kolik asi minut byl kněz prodlel u smrtelného lože básníkova; nám toto úmyslné a opětovné vytýkání věcí tak delikatních vidí se býti zbytečným, nemístným a beztaktným, nechcemeli už ho nazvati pravým jménem: nešetrností k památce zesnulého. Spisovatel takto vylučuje sám knihu svou ze všech školních a mnohých obecních i rodinných knihoven. Na str. 18. překvapuje čtenáře slovy, že jest »skoro naprosto nemožno« (co to jest?) neb aspoň nad míru nesnadno učiniti si o Máchově povaze pojem alespoň přibližně správný a pravdivý, což není pravda, jak p. spisovatel sám nejlépe ví, a jak také z tohoto spisku každému na jevo vychází.

Po úvodě následuje oddíl první: Máchův duševní rozvoj a způsob jeho tvoření (na str. 21.—76.). Zde se především osvětluje doba, ve které se Mácha narodil, po stránce socialní a politické, a z trudných poměrů, dílem už před narozením básníkovým nastalých, vyvozuje se účinek na povahu jeho. V tom spisovatel jde daleko; jmenovitě působení nejvyššího purkrabí hr. Wallisa nemohlo míti na Máchovu povahu vlivu, an tento ještě před narozením Máchovým byl povolán do Vídně a Mácha sám, aniž otec jeho, přece v žádném styku s hr. Wallisem nebyl. Takové »řádění,« jaké provozoval hr. Wallis, mohl by spisovatel najíti na Moravě v ledakterém hejtmanství a v Praze samé u ledakterého magistratního úředníka. Proto dojímá trapně, když se nám opakuje, že za našich dnů si nelze učiniti pravého obrazu o tehdejších poměrech, a na doklad těchto závažných slov se uvádí, že menší živnostníci, řemeslníci a obchodníci byli na pokraji záhuby, nebo úředník že měl plat zrovna jen tak velký, aby nezemřel hlady, nebo že hr. Wallis mlékařkám falšujícím mléko osobně překacoval džbány a k úředníkům jako tyran se choval. Toť za našich dnů ještě jiných zjevů býváme svědky! Nad to spisovatel sám praví na str. 30., že »nejútlejší mládí strávil Mácha v poměrech aspoň poměrně příznivých.« Od str. 33. počínaje do 38. se vypisuje (ale dosti povrchně) tehdejší stav škol. A toto vypsání zahájeno opět výrokem, že za našich dnů nelze si skoro ani přibližně (sic) učiniti náležitého pojmu o něm. Což pak má p. spisovatel čtenáře za tak obmezeného anebo nezná dnešního života školního? Že by pitky a hýření spolužáků byly u Máchy vzbudily samotářství, jest věc možná; ale dnes už takého hýření na našich školách není, a přece na každém ústavě bude jistě aspoň jeden samotář! Arbes měl tedy označiti možnosť tuto, proto že o nutné pravdivosti svého tvrzení ničím čtenáře nepřesvědčuje. V tom vůbec vězí jedna z hlavních vad tohoto spisku, že tu není vědeckého vyšetřování a postupu ani důkladnosti a spolehlivosti vědecké, nýbrž že celý spis je vlastně feuilletonistický sermon, kde se z jedné věci přeskakuje na druhou, mnohá

na několika místech opakuje a kde se frase nebere na příliš těžkou váhu.

Tímto způsobem tedy Arbes dále nás seznamuje s Máchovými přátely, milenkami, studiemi školními a soukromou jeho četbou, prvními pokusy básnickými, vlivem Byronovým naň a posléz originalní formou jeho plodů. Rádi však uznáváme, že toto další líčení je čím dál věcnější a objektivnější. Arbes tu neváhá vysloviti, že zachované práce Máchovy jeví vesměs patrné stopy Byronova vlivu co do obsahu i co do formy a že »by byl časem svým, až by se byl totiž zbavil mocných vlivů cizích a vytvořil si také úplně samostatnou formu svou básnickou, zcela jiné dráhy nastoupil, nežli na jakých jej pro předčasnou smrť jeho sledovati můžeme.« V těchto slovech Arbesových je také kus omluvy pro první kritiky »Máje,« kteří stojíce na stanovisku doby své, ostře se postavili proti cizinskému proudu a směru »Májem« do Čech zavedenému. Že útočili více nešetrnými slovy, než podrobným rozebíráním a uvažováním — byla jejich chyba, a stalo se jen podlé nechvalného domácího zvyku. Ale víme, že Mácha sám nebral kritiky těch na tak těžké vážky, jako činí Arbes, který recensenty (Tomíčka, Chmelenského a Tyla) vystavuje za šosáky a zpátečníky, recensí jejich však neuvádí, aby čtenáři mohli spisovatele kontrolovati a jak literarně-historické spisování žádá. Cítilť zajisté pěvec »Máje,« že jeho obsahu nelze nijak hájiti a věděl asi též už napřed, že vydávaje báseň tak děsně romantického obsahu, podniká ve své době a ve svých letech čin odvážný, který nezůstane nepovšimnut, nýbrž vzbudí odpor. Vždyť viděl denně příklady spisovatelské »lásky« a »shovívavosti« na polemikách »Květů« a »Včely.« Ostatně každý nový směr literarní zápasívá za své uplatnění a právě tím zápasem osvědčuje, máli niternou hodnotu. Z chuti však, s kterou Arbes na tak četných místech útočí proti tehdejším kritikům, vyznívá jakási subjektivní struna, spisovatel patrně je proti té zlé kritice vůbec zanevřelý. Slova však, jichž proti ní užívá, jako »bezpříkladné zhanobení« a p., nedávají kritikům dobrý příklad. My je klademe na vrub jednak animositě spisovatelově, jednak hyperboličnosti jeho slohu, kteráž hyperboličnosť slaví pravé triumfy zvláště v oddíle druhém této knihy, nazvaném »Máchova podoba a povaha« (na str. 79.—122.). Tím nemíníme říci, že by jí před tím oddílem nebylo. Tak hned na str. 19. čteme: »Vyzvání Tylovo zůstalo nepovšimnuto. Máchovy spisy nesebrány a nevydány a **celou řadu let** nepokusil se nikdo sepsati Máchův životopis. Teprve r. 1845. odvážil se toho K. Sabina...« Koho by zajímalo věděti, jak dlouhý čas nutno si mysliti tou celou řadou let, tomu Arbes sám hned před tím praví, že Tylovo vyzvání se stalo čtyři léta před r. 1845., tedy r. 1841.! Hyperbolickým je také, voláli Arbes na str. 17. patheticky: »O čem všem bylo již od té doby, co Mácha zemřel a náleží liter. historii, vrstevníky jeho psáno! O jakých věcech bylo jimi národu českému zevrubně vypravováno, o jakých lidech více méně obšírně referováno —, ale Mácha zůstal v zákoutí skoro nepovšimnut.« To především není pravda. Almanachy »Máj,« četné opisy a vydání »Máje,« hojné vzpomínky a rozpravy o Máchovi a všecek rozvoj nové literatury od let šedesátých proti tomu mluví. Ale známe jiné spisovatele a spisovatelky české, kteří nám vytvořili plody trvalé ceny — a o nichž nepsáno ani zpoly tolik, co o Máchovi. Jmenujeme jen Kollára, Němcovou, Tyla, Jana z Hvězdy. O kom vlastně složeny řádné životopisy, vyjímaje Jungmanna, Dobrovského, Šafaříka a Erbena? Ostatně p. Arbes sám o jakých to divných a jinačích věcech a mužích psal, než si všiml v zákoutí Máchy!

A tak bychom mohli z úvodu i prvního oddílu ještě mnohá jiná hyperbolická tvrzení vytknouti, kdybychom nevěděli, že je to marná věc obraceti — obrazně řečeno — starého hříšníka na víru. Proto konstatujeme jen z povinnosti referentské, že oddíl II. hyperbolisováním sám sebe překonává. Oddíl tento totiž skládá se z citatův o Máchovi, vzatých z charakteristik Pichlovy a Sabinovy a z polemiky proti každému tomu citatu. Pichl i Sabina znali Máchu osobně a napsali o něm, že nebyl prost ctižádosti a ješitnosti, že rád básně své předčítal přátelům, že v obleku, chování a veškerým svým názorem na svět a lidi byl podivný, ba až výstřední, mysl pak jeho že byla fantastična a p.

Pan spisovatel, který Máchy osobně neznal, pokládá pak za nutno každou jednotlivou tuto vlastnosť obšírně obhajovati, jakoby je někdo Máchovi vyčítal za zlé přečiny. Velkému básníkovi však takovéto malichernosti každý rád promíjí, jen když jest povahou! Dokonce však už nerozumíme, proč Arbes, když už čtenáře ohlušil a omámil polemikou proti Pichlovi a Sabinovi, na konec cituje úryvek z dopisu důvěrného přítele Máchova, Hindla, který vše to znovu tvrdí, co Arbes s takovou výmluvností vyvracel! Zavírali se ke všemu tomu kniha slovy: »Víme, že to obraz neúplný, kusý, ve mnohých věcech nekorrektní a nepřípadný« — pak věru zlomyslný čtenář přijde v pokušení se zeptati: nač tedy všecken ten prach a to olovo, proč kniha ta napsána, proč ji dal autor čtenáři čísti?

Do podrobnějšího rozboru oddílu II. se nemíníme pouštěti. Podotýkáme jen, že nijak s věcí nesouvisí plaidoyer, kterak v Čechách básník nemůže býti šťasten (!!) a že se nemůžeme srovnati s tvrzením, jakoby Mácha byl zemřel závidění hodnou smrtí, jakou prý nezahynul snad ani jediný z vynikajících vrstevníků jeho — obětovalť se... Nechceme však polemisovati proti tomu tvrzení, ježto se nám zdá nedůstojno odvažovati, čí smrť byla větší obětí. Však každý ví, která smrť jest největší obětí a nejkrásnější.

Dotýkajíce se stránky jazykové, s největším důrazem se ozýváme proti zneševařování naší mateřštiny nejvšednějšími cizomluvy, jimž musí ustupovati krásná slova domácí. Co také se slovy, jako divergující úsudky, půl decennium (!!), jakoby neexistoval, byl areopagem uznaných kritických kapacit tak exemplarně pocuchán, literarní experiment, frappantní důkaz, kardinalní vlastnosť, pikantní podrobnosti, attribut básníkův, Máchou byl světobol básnicky interpretován, afektace fragmentarních talentů, Schiller zdál prý se mu nadšením své metafysiky příliš filosofickým, poetisující diletanti, pseudotalenty, přijdou do extase (!), nedovedl s imaginerní harmonií duše básnické koketovati, háv konvenienční mlhavosti a pod.? — —

Jsme u konce. Všecky vady tohoto spisu vyprýštily asi z nedostatku látky ke zvláštní studii povahopisné. Kdyby Arbes ze všech svých článkův o Máchovi a jeho »Máji« učinil spis jeden, jednotný a všecku látku vyčerpávající a kdyby při tom odložil belletristu i filosofa a psal střízlivěji, přísně věcně a vědecky, literatura mohla by býti o pěkný a záslužný životopis bohatší, a čtenářstvo české bez rozdílu stran a barvy by bylo za takovýto pomník, nešťastnému a vůbec milovanému pěvci »Máje« zbudovaný, upřímně povděčno. Škoda, že se to už nestalo k padesátiletému jubileu vydání Máchova »Máje!«

Amicus Plato...

Beitrag zur geschichte der Slaven in Europa. Von *Dr. H. Wankel.* (O.)

Že tyto germanské památky nejsou četné, to vysvětluje se

1. tím, že kmenů germanských nebylo tu mnoho,

2. že jich pobytu nebylo tu na dlouze.

Ad 1. Velleius Paterculus, Strabo, Pomponius Mela, spisovatelé, jenž psali v 1. polovici 1. stol. po Kr., připomínají na pravém břehu Labe pouze tři kmeny germanské, totiž Suevy, Hermundury a Longobardy. Gothy připomíná na jihu moře Baltického teprve Tacitus na konci 1. století.

Ad 2. Do zemí, ležících na východ od Labe, přistěhovali se Germani teprve v 1. století po Kr. Následkem vítězných bojů Římanů s Germany ucouvli totiž někteří kmenové germanští ze západní Germanie až za Labe. Nezůstali tu však dlouho. Za tak zvaného stěhování národů zaplavili říši římskou. V zemích jihobaltických nezůstal po stěhování národů kmen germanský ani jediný.

Se stanoviska linguistického a mythologického dokazuje dále Szulc, že ti národové, o kterých se v 40. hl. Tacitovy Germanie vykládá, že bydleli na východ od dolního toku Labe (v nynějším Holštýnsku, Meklenbursku a na blízku) a společně ctili matku Zemi (Nerthu), totiž Varinové, Nuithonové a Reudignové, byli Slované. Reudigny stotožňuje Szulc s pozdějšími Ratary, v jichž území leželo slavné město Retra, nazvané po jich hlavním bohu Radhošti.

Pokud víme, jest toto mínění o slovanském původu těchto národů nové, a zajímalo nás i se svým odůvodněním velice. Neméně nás zajímalo, co se tu

vykládá o Semnonech, národu to, jenž bydlel na pravém břehu Labe, od Čech počínajíc k severu. O tomto národu podává Tacitus v 39. kap. své Germanie následující zprávu. »Za nejstarší a nejurozenější mezi Suevy pokládají sebe Semnoni; hodnověrnosť stáří posvátné obřady stvrzují: v určitý čas v lese, zasvěcením praotcův a starodávnou úctou posvátném, poslové všech kmenů též krve se scházívají a žertvou obecní člověka zabivše, strašné a barbarské obřady slaviti počínají. I jiným ještě způsobem háj ctí; nevchází tam nikdo, leč poutem jsa svázán, slabosť svou a moc boha na jevo dávaje; padlli náhodou, nesmí se pozdvihnouti a vstáti, i po zemi ven se vlekou. Celá pověra hledí k tomu, jakoby odtud lid původ svůj měl, jakoby tam byl bůh všecko řídící, kterému všecko ostatní podřízeno a služebno jest. Platnosti dodává Semnonům šťastná poloha: přebývají ve sto župách a za příčinou svého velikého počtu myslí, že hlavním kmenem Suevů jsou.«

Z této zprávy Tacitovy o Semnonech, zejména z jich víry, že původ svůj vzali z té země, kterou obývali, soudí Szulc, že Semnonové tu byli autochthony a jich jméno vykládá slovansky za syny země, čili za zemňaníny, zemany. Ačkoliv nevíme, zda tento výklad před tribunalem linguistiky obstojí, podali jsme jej tuto pro jeho nevšední zajímavosť přece. Historické úvahy Szulcovy vrcholí na konec v těchto větách.

Poněvadž v pramenech dějepisných žádné stopy nenalézáme o tom, že se Varinové, Semnonové a Lygiové někdy a odněkud do zemí mezi Vislou a Labem přistěhovali, jako Suevové, Longobardi, Gothové a Herulové;

žádné stopy o tom, že tito velcí národové, totiž Lygiové, Semnonové a Varinové jižní baltské země za tak zvaného stěhování národův opustili a se v římské říši usadili, jako germanští národové ze zemí baltických;

žádné zprávy o tom, že Slované po stěhování národů do zemí mezi Vislou a Labem se přistěhovali;

proto jest nám míti za to, že Varinové, Semnonové a Lygiové byli autochthony a národové slovanští, kteří právě tak jako Vendové mezi Vislou a Labem pevná sídla měli a zabývali se rolnictvím.

Dokázav starobylosť Slovanů v Europě, rozjímá Szulc o staroslovanské kultuře. Že Slované již za nepamětných dob stáli na vyšším stupni vzdělanosti než Germani, to vysvítá z toho, že Slované již tehda, když Germani živili se lovectvím a vedli život kočovnický, pěstovali rolnictví. Rolnictví začali Slované pěstovati již od nepaměti a pěstovali je i později, jak o tom svědčí císař Mauritius, sv. Bonifác, životopisci sv. Otty, Helmald a jiní. Proto píše *Sprengel* (Über den einfluss, den die wendische nation auf den anbau Deutschlands gehabt hat, in Kruse's deutsche alterthümer, Halle 1826.): »Als Winfried, der apostel der Deutschen, im jahre 724 nach Thüringen kam, fand er die Wenden schon in dem grade civilisirt, dass er unter ihnen besonders die kolonisten wählte, welche die fränkischen wüsteneien bebauen sollten. Die Wenden waren damals die einzigen gärtner. Die Wenden waren die ersten, welche die salzquellen an der Saale ausbeuteten, sie waren also die ersten salzsieder, wie sie die einzigen gärtner, viehzüchter, müller, zimmerleute, schlosser und goldarbeiter waren.« Slované vynikali též v obchodu a průmyslu. Řemeslům a obchodu nenaučili se Slované od jiných, nýbrž byli jiným kmenům europským v tom učiteli. Že tomu tak, to potvrzují i staří spisovatelé i novější nálezy archaeologické. Tak na př. arabský kronikář Masudi (v polovici 10. stol.) vypravuje, že Slované vyváželi zboží až do Andalusie, do Cařihradu a do země Chazarů. Jak čilý a rozsáhlý obchod Slované vedli, dokazuje ta okolnosť, že ve slovanských zemích nalézají se kovové předměty, které pocházejí až z Malé Asie, z Kavkazu a Turkestanu, dokazují četné řecké, maloasijské, byzantské, ba i arabské mince, v slovanských zemích nalezené. Následkem čilého obchodu vzkvétala i slovanská města. *Klöden* praví ve svých dějinách Berlína, že staroslovanská města byla právě tak lidnatá, jako města nynější. Všecka nynější čelnější přístavní města na jižním břehu moře Baltického kvetla již dávno před přijetím víry křesťanské.

I mluví Szulc zejména o staroslavné Vinetě (= Volyň) a Kyjevě, jenž podle

Dithmara měl 400 kostelův a 8 trhů. Szulc mluví dále o slovanském umění, o slavných slovanských chrámech, o chrámu Ratihoštově v Retře, Svantovítově na Arkoně a Triglavově v Štětíně a končí následující větou: »Kultura tak vysoká, jakou nalézáme u Slovanů hned na počátku středověku, nevyklíčí za několik málo století u národa, jenž žije uprostřed národů nevzdělaných a surových, nýbrž potřebuje doby velmi dlouhé, aby se na tak vysoký stupeň sama ze sebe, ponenáhlu mohla vyvinouti.«

To jsou slova *Dra. Kazimíra Szulce,* jehožto přednášku *Wankel* s vynecháním některých méně důležitých míst ve svém spise celou reprodukoval. K důvodům Szulcovým připojuje nyní Wankel důvody své. Nevěře mnoho Tacitovi, jenž o ethnologii střední Europy neopatřil si jasných vědomostí a leccos popletl, řeší Wankel otázky ethnologické se stanoviska archaeologického. Poukázav na velikou důležitosť místních jmen, polemisuje proti hypothesi Virchovově, že ony umělejší popelnice jsou předslovanské, a dokazuje na základě svých nálezů loštických jich původ slovanský, tvrdí, že jeden a týž národ i tehdy, když již na kruhu hrnčířském robil nádoby bezuché, ještě pořád poubou rukou robil popelnice. Slovanský původ oněch popelnic dokazuje též ta okolnosť, že v nich nalezeny ony spánkové prsteny, které se vesměs připisují Slovanům. Tytéž spánkové prsteny vyskytují se též v tak zvaných hrobech řadových, které po celé střední Europě tak často se vyskytují. Proto prohlašuje Wankel též tyto hroby za slovanské. Proti této hypothesi zdá se ovšem svědčiti ta okolnosť, že lebky v těchto hrobech jsou dlouhé, a dlouhé lebky připisují se obyčejně Germanům. Avšak poněvadž dolichokephala sahají daleko na východ až za Moskvu, soud Wankel, že pravěcí Slované byli dolichocephalní a teprve časem, když se smíchali s nějakým kmenem příbuzným, že se lebky jejich přetvořily napřed na meso — a pak na brachykephalní. Wankel vypočítává dopodrobna místa, kde se takové hroby se spánkovými prsteny našly, a na základě toho sestrojuje mapu pravěkého Slovanstva ve východní Europě. Od moře Adriatického až k Baltu žili až na několik nejistých kmenů vesměs Slované. Pokud se týče Bojů, kloní se Wankel k domněnce Šemberově, že Bojové byli Slované. Že nebyli původu keltického, to dokázal *Broca,* jenž shledal, že lebky těch Bojů, kteří 400 let před Kr. dobyli Felsiny, od lebek keltických podstatně se liší. O Semnonech přednášel na předlonském anthropologickém sjezdě ve Vratislavi *Dr. Behla,* a vše, co tu o jich zvycích, mravech a pověstech Vendů vykládal, hodí se výborně na Slovany.

Wankel mluví dále o živobytí starých Slovanů, mluví o staroslovanské zádruze, vykládá, jak v této zádruze vzalo původ ono překrásné vyšívání, které se ze šerého dávnověku zachovalo až na naše dni a nyní na výstavách budí zasloužený obdiv všech znalců. Z té okolnosti, že na hanáckých úvodnicích vyšity bývají jakési záhadné nápisy, v nichž poznáváme některé litery písma cyrillského, dále z té okolnosti, že na moravských vyšívaninách vyšity jsou ornamenty, jež nápadně se shodují s ornamenty na bronzových vykopaninách jak moravských tak i hallstadtských, soudí Wankel, že vyšívání to jest původu prastarého, sahajíc svým počátkem až do slovanského pravěku.[1]) Wankel mluví dále o našich překrásných národních písních, z nichž některé sahají až do doby pohanské. Z jich obsahu možno souditi, že národ, jenž je skládal a zpíval, byl mysli ušlechtilé a oplýval blahobytem hmotným. Tak na př. naše české národní písně jsou veselé, ze všech zaznívá humor. A to svědčí o blahobytu a štěstí, neboť v nouzi a bídě se člověk nesměje. O blahobytu hmotném a kvetoucím průmyslu svědčí též četné pravěké památky bronzové rázu tak zvaného hallstadtského,[2]) ve všech slovanských zemích od moře Adriatického až k Baltickému se prostírajících, nalezené. Poněvadž ve všech tuto jmenovaných zemích slovanských nalezeny i četné slévárny a

---

[1]) Pozn. Srv. též výtečné články pí *Vlasty Havelkové* v „Časopise mus. sp. olom."

[2]) U Hallstadtu v Horn. Rakousích objeveno v letech šedesátých pohřebiště (nepochybně slovanské) z doby kovové, jež velkým počtem a zvláštním rázem památek stalo se epochalním. Srv. dílo: *Dr. E. Freih. von Sacken,* Das grabfeld von Hallstadt. Wien, 1868.

skladiště pravěkých výrobků bronzových (u nás na Moravě na př. v Býčí skále, ve Slatěnicích a v Nákle), poněvadž se tu našly i zásoby surovin kovových, kadluby (licí formy) i přečetné předměty z kovu, nepodařené nebo na polo toliko hotové: proto vším právem možno tvrditi, že památky bronzové a j. tak zvaného rázu hallstadtského nebyly obchodníky cizími odjinud de střední Europy přivezeny, nýbrž že tu vyrobeny jsou od domorodcův. Od nich pak prostředkem obchodu výrobky ty cestu našly do Europy západní, severní a též na východ.[1]) Zkrátka, nechť se to uvažuje s kterékoli stránky, vždy vyjde na jevo, jak vysokou dřevní Slované vynikali kulturou a jak velice nám křivdí ti, kdož kulturu tu nám upírají, naše předky s americkými a africkými divochy, ba — Bůh jim to odpusť! — s nerozumnými hovady srovnávajíce (Gebhardi).

Proti takovým hanobitelům předků našich slavně protestoval Šafařík a na konci této knihy protestuje též Wankel. Že naše původní staroslovanská kultura později poklesla, tím nejsme vinni my Slované, tím jsou vinni odvěcí naši nepřátelé a utiskovatelé Němci, kteří, jak historie nás poučuje, nám vzali vše, vzali obchod, vzali umění, vzali naše staroslovanská zřízení, vzali řeč, vzali svobodu a přinesli porobu a otroctví. Západ nám tedy kultury nedal, západ nám naši krásnou původní kulturu slovanskou zkazil. Kulturou, kterou nám později násilně vnutil, jsme mnoho nezískali. My bychom byli i bez západu svou vlastní silou slovanskou na ten stupeň vzdělanosti se vyšinuli, na kterém stojí nyní Rusové, kteří ve vědě s europským západem dobře se mohou měřiti, ba v nejednom ohledu podlé slov samého Virchova a nejslavnějšího francouzského anthropologa *De Quatrefagesa* západ ten daleko předčí.

Statečnosť, s jakou se Dr. Wankel naší dřevní kultury slovanské zastal, zasluhuje vší pochvaly a našeho nejupřímnějšího vděku. Věru, že by si z Wankla leckterý z našich nejmladších professorů universitních, kteří, jak jedny noviny trpce, ale pravdivě napsaly, nás stáli ne tisíce, nýbrž miliony, a nyní nechápajíce, co to věda národní a národní úkol university, s katheder té naší jediné, tak dlouho očekávané a tak těžce zpět znovu vydobyté university s posměchem mluví o národním chauvinismu a malicherném vlastenectví, které prý s vědou nemá nic činiti, věru že by si leckterý z těchto našich učenců mohl vzíti příklad z Wankla, by poznal, co jest to a jak se plní úkol vědy národní. Slova Wanklova zahřívají a v srdci českém povznášejí vědomí vlastenecké vysoko. Sloh jest živý a květnatý. Místy se ti zdá, jako bys nečetl knihu, nýbrž slyšel živé slovo mistra samého, jako bys ho viděl, jak s mladickým zápalem učené své theorie vnímavým žákům vykládá, a v líci i v oku zrcadlí se mu ta čistá rozkoš, která plyne z vědění, rozkoš, již Aristoteles prohlásil za rozkoš nejvyšší.

Jan Korec.

[1]) Že ze střední Europy bronzy vyváženy byly daleko na východ, dokázal též *Virchow* na základě nálezů kobanských.

Lumír, časopis zábavný a poučný. Ročník XIII. Red. a vyd. *J. Sládek.* V Praze. 1885.

Zábavě věnováno v ročníku tomto místa nejvíce, za to kritika děl literarních jest skoro úplně vyloučena. Básní obsahuje asi sto, z nichž je 66 původních, ostatní překlady ponejvíce z jazyků romanských. Spisovatelé původních prací jsou: *Heyduk, Vrchlický, Sládek, Kaminský, Mužík, Kučera, Kralovec, Zeyer, Leger*; *Frant. Táborský* a *Ot. Mokrý* jsou zastoupeni každý jednou básní.

Básně Vrchlického jsou vesměs práce drobnější, z nichž nejzdařilejší zdá se mi »Motýli«; o mnohých však těžko jest uhodnouti, proč byly napsány. Co má vyjadřovati báseň »Cestou Holandskem«? Jak souvisí verš poslední s předešlými? A pak to krásné spřežení skotu se ženami Rubensovými! Většina ostatních nese se směrem u Vrchlického obvyklým, o němž netřeba se rozepisovati.

O básních Heydukových dlužno opakovati, co v listu tomto již jednou bylo řečeno, že většina jich nehodí se pro širší kruhy, a že málo asi čtenářů zajímati bude báseň nadepsaná: »Když jsem své dcerušce panenku spravil.«

Jos. V. Sládek přispěl v roč. tomto hlavně básněmi obsahu filosofického, z nichž vyniká formou i myšlénkou »V proudu času.« Rovněž dojemná a

přece plná ušlechtilé síly je vánoční idylla »Tři štědré večery« od *K. Kučery;* symmetrie formy, vlastenecká tendence a poesie nejčistší jsou předními ozdobami jejími.

Leger svou povídkou veršovanou »Labem« řadí se po bok Jakubci, a sice velice čestně.

Práce dramatické vymykají se z posudku tohoto, poněvadž byly již vydány samostatně a také posouzeny. Jsou dvě: »Legenda z Erinu« od Jul. Zeyera a »Paní mincmistrová« od Ladislava Stroupežnického.

Nejdelší prací jest novella *J. Liera,* kterou nazval »Vojtěcha Rývy nástupce.« Je vlastně komplex velikého počtu událostí, které jakž takž spolu souvisí. Čtenář najde tam důkladný popis vykřičených místností, sceny vylíčené tak věrně, že by se ani Zola za ně styděti nemusil (čís. IX. str. 392.), pelechy židovského města pražského až dusí svou hnilobou a plísní. »Duchaplné« rozmluvy lehkých ženštin a sáhodlouhý výklad mynheera Pietera van Kemink, impressaria Ačinců osvětlují dostatečně »uměleckosť« díla toho. Základní myšlénka novelly je dobrá, avšak snaha roztáhnouti vypravování na široko a ozdobiti je různými pikanteriemi zdravému českému žaludku škodlivými odvedla spisovatele z dráhy umění a zavedla jej místy do bahna sprostoty.

»Rokoko« Julia Zeyera má děj jednoduchý, jemuž také spracování odpovídá.

Rozhodně zdařilými nazvati dlužno »Almužnu« litevskou črtu *Ed. Jelínka,* »Na šikmé ploše« od *Jos. Hovorky,* »Rakovnické obrázky« *Dr. Wintra* a »Sedmero skutkův milosrdenství« *Frant. Heritesa. Josef D. Konrád* podal dvě povídky, jichž dějištěm jsou krajiny jižní a sice »Bílý admirál« a »Spletská vzpomínka,« z nichž posledně jmenovaná lepší jest. Jiná kratší práce téhož spisovatele má název: »Za vlasť a bez vlasti.«

Z překladů první místo přísluší povídce: »Jinak hlava, jinak srdce« od Michala Bałuckého, přeložil *Arn. Schwab Polabský,* pak »Učenec na toulkách,« napsal H. H. Boyesen, přel. *J. Sládek.*

Článků poučných obsahuje »Lumír« dvanácte, z nichž dva jsou cestopisy *Jos. Štolby.* Velmi záslužná práce jest obrázek z kulturní historie: »Souboje v Čechách« od *Jos. Svátka,* jenž i v letošním ročníku »Lumíru« podobný náčrtek z historie kulturní uveřejňuje a sice »Dějiny poprav a katů v Čechách.«

Největších zásluh zjednal si »Lumír« svými »Listy o divadle.« Snaha zjednati umění českému převahu a právo domácí na jevišti Národního divadla, péče o vytříbení vkusu obecenstva a varovné hlasy před kusy cizími, které lehtivým obsahem svým, skvostnou výpravou a snad i koni tancujícími lákati mají obecenstvo do divadla, ta snaha, aby umění české bylo skutečně českým, zasluhuje plného uznání, a jsme jisti, že kdyby veškeré časopisectvo české v této věci konalo svou povinnosť a vždy jen pravdu mluvilo jako »Lumír,« neodvážilo by se ředitelstvo Národního divadla uváděti na jeviště Excelsiory a Flik a Floky. *J. P.*

Památky obce Záhlinic. Sepsal *František Skopalík,* starosta obce té, poslanec zemský a říšský. I. Část historická. V Brně, 1884. Tiskem mor. akc. knihtiskárny. Náklad Fr. Skopalíka v Záhlinicích. Věnování spoluobčanům Záhlinickým. Předmluva. Popis osady Záhlinic a zprávy dějepisné v XXVIII. odděleních. Dodatky statistické a osobní. Důkladný obsah a omylové tisku. Str. 179, v 8⁰.

II. Část topografická. V Brně 1885. V pěti odděleních pojednáno o tom, kterak předkové naši měli zařízená stavení svá, nádvoří, zahrady, ulice a dědiny; pořádek v domácnosti, obyčeje a slavnosti národní, zvyky, pořekadla a popěvky, jakož i kroj předků našich. Přídavek o obecních záležitostech, o stavění sirotkův a o přirozené působnosti obce. Doslov. Str. 129, v 8⁰.

Přiložena jest mapka okolí města Kroměříže až po Kojetín, Moštěnici, Kašavu, Spytinov, Koryčany a Morkovice s nadpisem: Památka na jubilejní slavnosť 25-leté činnosti „Hospodářské jednoty Záhlinicko-Kvasické.“ Vydal *Frant. Skopalík,* v 4⁰.

Zemský sněm Markrabství Moravského od roku 1861. až do konce roku 1885. Jubilejní spis k jeho 25-letému trvání, sepsal *Frant. Skopalík,* poslanec zemský a říšský. V Brně 1886. Tiskem mor. akc. knihtiskárny. — Nákladem spisovatelovým. Předmluva. Na to sledují výňatek z volebního řádu zemského i seznamy všech poslancův mo-

ravských, a stručné dějiny sněmu moravského za uplynulé čtvrtstoletí. Přehled zasedání a sezení sněmovních. Předsedové sněmu a členové výboru zemského a jejich náhradníci. Místodržitelé moravští a seznam abecední poslancův. C. k. ministři od vydání cís. diplomu 20. října 1860 až do měsíce dubna 1886. Abecední seznam c. k. ministrů a správců ministerstev, počtem: 87. — Str. 88, v 8⁰. K tomu přidány dva situační plány sněmoven zemských od r. 1861. a r. 1885. se jmeny předsednictva i poslancův zemských těch let.

Toť stručný obsah velmi zajímavých a důležitých spisů z péra rolníka a starosty venkovského, samouka to moravského, jenž vlastní snahou i zásluhami svými stal se poslancem zemským a říšským, vzorem starosty vlasteneckého a národního a zakladatelem i původcem scelování pozemkův obce Záhlinické. Jako *Šebestian Kubínek* byl pravým apoštolem třídy dělnické vůbec:. tak jest posud p. *František Skopalík* apoštolem třídy rolnické na Moravě. Odporučiti lze vřele tři spisy jeho, shora uvedené, především všem pp. starostům obecním jazyka českého na Moravě, jakož i všem občanům uvědomělým a pokročilým k ušlechtilé a poučné četbě. *P. Method.*

Adam Asnyk: **Poesie,** autorisovaný překlad *Fr. Kvapila.* V Praze. 1886.

»Běda národu,« propověděl kdesi slavný německý spisovatel Jean Paul, »kterého mládež není odchována poesií. A pravdu věru propověděl velikou. Neboť kde poesie není, tam buď leda zvířecí živoření nebo hnusné holdování mamonu se všemi neřestmi, jež modloslužba mívá v zápětí, neb alespoň scestný směr národního rozvoje, jenž nezbytně vede v záhubu. jakož smutný toho důkaz nám podávají dějiny 16. a 17. století národu našeho československého. Naopak, kde poesie kvete, tam zjevná na jevo vychází snaha o idee, z nichžto ať by dříve, ať později nezbytně také vědy bohatými vypučí květy, a kde uměny a vědy, tam živobytí v pravdě lidské. tam i jistá blažená národu budoucnosť.«

Těmito slovy doložil pravdu od německého spisovatele propověděnou *Jan Kosina.*

U nás v posledních dobách, jak řekl nedávno jistý kritik, průměrně každý měsíc splodí nějakou sbírku básnickou buď původní nebo přeloženou. Překlady básnické rozmnožily se u nás v poslední době měrou dosti velkou. Jen zapomíná se většinou při tom, že ne vše, co v cizím jazyku jest napsáno, již tím právo má vzácnosti pro nás, překládati nutno jest vzory a originaly klassické, které by u nás něco nového, dobrého způsobiti mohly. Každého spisovatele jest nám vybírati práce nejlepší, u nás nestávající. Přenášeti však k nám květy rozličné, jimiž oplývá zahrada naše, jen proto, aby se něco přeložilo, zdá se věcí nejen neprospěšnou, ale škodlivou, poněvadž jimi vedlé škod jiných obecenstvo o mozolný peníz připravováno jest, kterého by jinde s užitkem užito býti mohlo.

Kniha nahoře uvedená podává nám 56 básní polského nejmodernějšího básníka, Asnyka; oddíly její jsou: »V Tatrách,« »Freska starožitná,« »Z alba písní« a »Mosaika.« Upozorníme-li, že básně tyto nenáleží mezi nejlepší práce Asnykovy, nebude divno, že sbírce nemůžeme vzdáti té neobmezené chvály všude hlásané, neboť v nich málo zvláštního, málo neobyčejného nalézáme. Poznati v nich sice, že původce básní těch, ač místy velmi nesnadny, těžky jsou, nadaným jest básníkem, ale nám tím nic rázovitého, nic originalního nepodáno. Asnyk holduje modernímu směru poesie, kosmopolitickému, který u nás tak mnoho má ctitelů, kteří nás až nadbytečně takovými výplody zaopatřují. — Překlad, srovnán s originalem, až na některé přílišné licence a polské obraty je správný.

Úpravou svou jest kniha tato nádherná. V takové úpravě vydávati by se měla jen díla památná. *J. B.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba* v Hoře Kutné. Od r. 1884.

Sestaviti sborník národních písní všech slovanských národů jest prací obrovskou, zmůželi se opravdově a čestně.

Jest to však i záslužnou prací, neboť srovnáváním národ. písní všech slovanských národů objasní a vytříbí se

nám nejprve význam národní slovanské hudby vůbec.

Tak vyžadují písně moravské podklad bohatých harmonických představ, písně ruské svědčí o samostatně vyvinuté melodii, lužické a polské vynikají zpěvným nápěvem, slovenské a polské působivými rythmickými útvary.

Jsem přesvědčen, že vyvine se časem klassická hudba toliko slovanská a nikdy česká nebo ruská a p. o sobě.

Úvodem ku krátkému posudku vyslovíme prostě několik myšlének o národní písni vůbec.

V prvé řadě dotýkáme se podceňované dosud harmonisace národních písní.

Harmonisací určuje se předně tonina, vyrozumívámeli tím jménem výsledný dojem ze všech melodických a harmonických poměrů vzhledem k jednomu základnému tonu. Harmonisací určujeme však i změnu toniny, t. j. modulaci; harmonisací mohu však i zrušiti dojem toniny, zanedbámli souzvuky základného tonu a příbuzné souzvuky. Nemožno v takovém případě určiti toninu. Stálé kolísání, sama neurčitosť!

Z národních písní chceme vyčísti jejich toninu, jejich modulaci; proto z toho stanoviska odsuzujeme naprosto veškeré úpravy a harmonisace národních písní a žádáme authentický, harmonický jejich průvod — ve sbírkách.

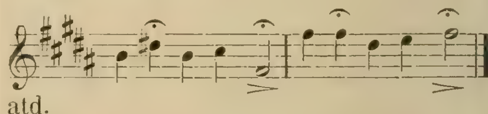
Tomu dosud v žádné sbírce nevyhověno.

Těžko již zachytnouti a ovládati sloh a zvláštnosti písní jednoho ze slovanských národů, jak teprve všech slovanských národů!

K akademické této práci měli býti požádáni o správnou notaci authentických průvodů osvědčení hudebníci a skladatelé nejen příslušných národův, ale i jednotlivých krajů.

Na základě těchto authentických průvodů teprve pořizovati by se měly rozmanité úpravy pro klavír nebo troj- a čtverozpěvy.

Mnohé písně vylučují veškerý harmonický průvod. Zpěvnosť jejich nápěvů zakládá se toliko na melodické příbuznosti postupujících tonů. V takovém případě postrádáme jednotné toniny. Opatřímeli podobnou píseň přece průvodem, vynikne nepříbuznosť průvodem určených tonin jednotlivých skupin nápěvu; píseň jest hranatá, neohebná, tvrdá. Též vyslovuji na základě zkušenosti oprávněnou nedůvěru ve správnou rythmickou notaci sbírek národních písní. Ve Znorovách na Mor. Slovácku jest zpěvný lid; rád jsem naslouchal z dálky, obzvláště v sobotu, až pozdě do teplých letních nocí zpěvům statného mladého lidu při »práni« (koupání). Stál jsem v takové vzdálenosti, že souhlásky, obzvláště na dlouhých tonech, tušil jsem toliko v jasně zřetelném přerývání tonu. Zajímavý byl to úkaz. Na čarokrásný nápěv jedné písně pamatuji se do dneška. S jakou bujarou silou vyzníval dlouhou a dlouhou dobou obzvláště poslední ton jednotlivých oddílů písně a tratil se ponenáhlu po pastvinách a lesnatých březích tiché Moravy!

atd.

Sotva se dočkav rána, sezval jsem si známé zpěvačky z obce a požádal je, aby mi zazpívaly tutéž píseň, již jsem jim i zanotoval. A ku podivu — sotva jsem ji opětně poznal. Dlouhé, vyznívající tony zmizely, kyprý rythmus zmizel a nastoupil bezbarvý, taktový. Ovšem v čarokrásné, volné přírodě s jinou rozkoší zpívaly a hudebně básnily, nežli v uzavřené, dusné jizbě, kdež cítily se býti i pozorovány. — Od té doby zaznamenávám si písně z pozdálí a — úkradkem; i jsem přesvědčen, že zaznamenávám si vždy nejlepší variant.

Z úvodu již zřejmo, že nejsem valným přítelem harmonisace písní sborníku p. L. Kuby.

Nejzdařilejší ve všech sešitech jsou prosté klavírní úpravy. Zamlouvají se bezmála všechny bezvadnou a případnou harmonisací. Zdaž i »národní,« nemožno tvrditi. Rozdíl mezi primitivními troj- a čtverozpěvy a mezi klavírní úpravou jest tak nápadný, že nepřipadá nám, aby obé tentýž skladatel byl pracoval. K témuž úsudku přijde, kdo srovnal 1. z moravských písní č. 25., 36., 37., 42., 50., 59., 66., 70.; 2. ze slovenských č. 78., 86., 18., 23. 30.; 3. z polských č. 56.; 4. z lužických č. 32., 33. a pod.

Nemile dotýká se nás časté vybočování do sekundové nebo kvartové toniny pomocí dominantního septimového souzvuku, na př. v českých: č. 14., 2. takt 10. — 25., 20. takt. — V moravských: 32., 15. — V polských: 32. 4. 12.

Podobně nevkusné jest přílišné alterování IV. stupně a hromadění domint. septim. souzvuků, na př. v moravských: č. 74. takt 7. (klavírní úprava). — 5. takt posl. — 8. 7. — 23. 11. — Ve slovenských: 32. 19. — V ruských: 7. 26. (klavírní úprava). — 12. 3. a 4. (P. d.)

Zábavy večerní, sbírka zábavného a poučného čtení pro lid. Red. *V. Pakosta.*

Mezi hromadou knihoven. bibliothek a sbírek čtení vychází též již sedmý ročník »Zábav večerních« za redakce *Vojtěcha Pakosty*. V prvních šesti ročnících vydáno 45 pěkných, celkem cenných povídek původních i přeložených. Zvláštní zásluhou jsou velmi mnohé, vybrané překlady povídek a románů nejpřednějších spisovatelů jinoslovanských, a sice hlavně Poláků a Charvatů, jako Kraszewského, Šenoy, Sisolského a j. Letošího roku, sedmého ročníku, vydána jsou dosud v nové, úhlednější úpravě dvě čísla.

Prvním číslem jest povídka ze vsi od *J. A. Sedláka* »Vítězství kříže,« v níž velmi pěkně naznačil spisovatel sílu víry a náboženství. Ukázal, že ona jedině jest s to, aby lid náš chudý udržela v síle a zachránila úplného klesnutí tělesného i duševního. Povídkou touto chtěl zajisté spisovatel podati protilék proti spisům, které lid připravují o víru a mravnosť, a které jsou příčinou všech »ismů,« které nyní mezi chudou třídou se šíří. Charaktery jsou jasné a případné. Povídka odporučuje se zvláště pro venkov.

Druhé číslo podává překlad od *Jos. Tumpacha* pořízený, »Jelenčina bazalka,« povídka ze života přímořského, napsal *Jenij Sisolski*. Pod pseudonymem Sisolski skrývá se nadaný spisovatel charvatský *Eug. Kumičić,* který vydal mnohé pěkné a velmi oblíbené povídky. »Jelenčina bazalka« rozvinuje nám pěkné obrázky ze života přímořských bratří našich v charvatské Istrii. Velmi mile dojímá v povídce té vylíčená neporušenosť a šlechetnosť jižních Charvatů. V povídce té rozvinut je půvabně celý život malého městečka přímořského i s nutnými intrikami. Jen nešťastný konec Jelenčin, ač přirozeně přichází, neuspokojí. Překlad jest celkem správný. Kniha ta mile pobaví našince i vzdělanějšího. *J. B.*

Cesty boží, obrázek ze života pohorského. Napsal *Frant. Jiří Košťál.* („Záb. bibl." dílo 104.) V Brně. Str. 54.

Pohorská povídka nalezla nového spisovatele, který nám několik pěkných povídek ze života horského, ze života dosud neporušených, bodrých horáků vykouzlil, ať jenom vzpomeneme na kalendář »Ústřední Matice,« »Hlas Národa,« »Zábavné Listy,« »Vlasť« a jiné časopisy. Idyllický život na horách byl často předmětem vhodným českým spisovatelům. Fr. Košťál také se dotýká některých chyb, jež poslední dobu na horách Orlických se ujímají a bují, bojujíce se starověkou prostotou a zbožností horského lidu.

Obsah »obrázku« přítomného je tento: Z bohatého rodu Švenkova »umíněnec« Tomáš nestará se o Boha, kostel, obřady bohoslužebné v posměch uvádí. Naproti Švenkovi je chudý farář Kvíčala, který pečuje sám z vlastního o věčné světlo, a když nemá peněz, prosí věřící, by na osvětlení »hlavy Spasitelovy« přispěli. Švenka v hospodě horlí proti světlu kostelnímu, se svými druhy potupně napodobuje průvod kostelní při svěcení hromniček. Na konec masopustu, když o půlnoci přestává muzika, slibuje nový udělati pych. Zatím usouzeno jinak. Vraceje se večer z cest, zastižen na horách zuřící v zimě vánicí, zapadá do závějí, zápasí se životem a smrtí, bloudí, až ho spasí světlo — světlo, které nenáviděl, jemuž se posmíval, věčná lampa před oltářem. Švenka je napraven, z vděčnosti pořídil stříbrnou lampu a s Kvíčalou se smířil.

Celou povídkou vane duch nábožný, láska k pohorskému lidu, k čemuž již napomáhá srdečný sloh prostonárodní. Snad by zůstal pěkný sloh stejně účinným, i kdyby se tak často neopakovala slova, ano celé věty, jako na str. 45. a 46. slovo konec. Košťálovy povídky se čtou lehce a snadno, mluva jejich jest opravdu z lidu, děj líčen dle skutečnosti, statné postavy horáků jsou šťastně charakterisovány.

Mluva je celkem bezvadna až na

některá nedopatření, jako »tázal jsem se v udivení« (5.), »měl nechať vydávati« (23.), »kdo nechá svítiti světlo?« (26.), »při pomyšlení na to pohrával mu úsměch« (28.), »nad hory se sjely větrové« (38.), »následkem setrvačnosti« (45.).

Velmi vhodně věnována pěkná tato povídka, jíž přejeme všeho zdaru v českém lidu a hojného rozšíření, poněvadž toho právem zasluhuje, dp. P. Pavlu Rozinkovi, zám. kaplanu na Skalce (u Dobrušky), proto že právě ten hojně dobré knihy a zvláště »Zábavnou bibl.« rozšiřuje mezi lidem — pohorským. *ad.*

Za svatováclavskou korunu. Dějepisná povídka, napsal *Alois Dostál.* („Zábavné bibliotheky“ dílo 105.) V Brně. 1886.

Zvláštní způsob psaní, jaký u Dostála se jeví, jakož i obsah povídek jeho historických značí ho jako žáka Třebízského. Tentýž sloh, tytéž reflexe, někdy až upřílišněné a obsah z dějin národa našeho v době nejtěžších jeho zkoušek, — vše to oběma jest společno. Avšak směr, idea a přímo řečeno cíl jejich jest tak rozdílný, že Dostál — alespoň dle této povídky — jest pravým opakem Třebízského.

Kratičký obsah povídky jest asi tento: Po smrti Matiášově nastaly v Čechách smutné časy. Šlechta nechtěla zvoleného již krále Ferdinanda uznati a povolala zimního krále. Aby trůn svůj uhájil, pozval cizí vojska do Čech, která zvláště venkovský lid vydírala. Mečíř Rozhoda, věrný Čech a pevný katolík a Blažej, kostelník u sv. Víta, jeho věrný přítel, těžce to nesli a proto Rozhoda syna svého do války posílaje napomínal, aby lidu toho ubohého vždy se ujímal. Václav, mečem svatováclavským opatřen, vyšel do boje a shromáždiv kolem sebe mladíky odvážné všude, kde vojsko jak přátelské tak nepřátelské vesnice napadalo, lid bránil proti útiskům a tím velikou pověsť si získal, až považován byl za samého sv. Václava s rytíři blanickými. Kolem něho vine se pak celý děj. Posledním jeho dílem bylo, že vyrval korunu svatováclavskou z rukou hrabivého Skultéta, byv o tom Anežkou, dcerou Blažejovou, zpraven. Po bitvě na Bílé hoře složil meč svůj opět v ruce sv. Václava na hradě a družinu rozpustil napomenuv bojovníky, aby vlasti své neopouštěli a víru otců svých, víru »českých svých patronů« zachovali.

»A národ český trpěl za zrazenou přísahu, kalvinské přijímání, křížů tupení, chrámu svatovítského zpustošení . . .«

Již z obsahu patrno, že Dostál se svého vlastního stanoviska, a myslíme, že jedině pravého, na pohromu bělohorskou a protireformaci pohlíží. Považuje ji za trest, a to trest zasloužený; zároveň ale za jediný možný prostředek, jímž dalo se zabrániti třenicím náboženským, které nejen česť, ale i samostatnosť a život národa ohrožovaly. »Teď nás stihne trest, který pokoří celý národ. Dokud poskytujeme útulku všem možným vyznáním, kopeme si hrob. V jednotě víry síla národa.« — A považuje ji za lék, který má zraněné tělo drahé vlasti opět zhojiti. Stanovisko toto, jaké hleděl v povídce této vyznačiti, překvapuje čtenáře a dodává povídce veliké ceny. Takového málo u nás bylo napsáno. To jest kniha, která čtenáře — ač o době nejtrudnější jedná — nerozladí, ale přesvědčí, že Bůh národ tak těžkým trestem navštívil, aby jej zachránil. Tato povídka čtenáře poučí, poněvadž nestranně a dle pravdy jest psána —; a pravou lásku k vlasti v něm probudí, a to svou vřelou mluvou, vlasteneckou tendencí a rázem v pravdě křesťanským.

Povahy osob hlavních: Rozhody, Václava, Blažeje a Anežky jsou ušlechtilé; Anežka upomíná na ženské figury v povídkách Třebízského. *J. Šk.*

Dědictví po otci. (Vesnické romanetto.) Napsal *J. E. Tisovský.* „Přítel domoviny“ r. II. sv. 2. V Praze.

Spisovatel snažil se nitky všedního, jednotvárného života vesnického spojiti v romanetto, ale sám musí doznati, že se tato forma pro venkovský život méně hodí, nemáli spisovatel zaskočiti do všelijakých tajemství a nadsazování. Povídka se nejlépe hodí pro život vesnický a k povídce má také p. spisovatel talent nemalý.

Višňák zabil souseda Sadílka a neprávem Lišaj do žaláře se dostal, kde 20 let odseděl. Vrátiv se domů, stranil se lidí a bydlel v lese. Syn Višňákův zamiluje si dceru domnělého vraha, Lenku, zatím co vdova Sadílkova chce junáku

dáti za ženu svou vyhýčkanou dceru Filomenu. V peněžní krisi již Višňák zapomíná na slib, otci daný, že vyrovná jeho neblahý skutek a odčiní vinu, Lišaji způsobenou, aspoň na dítěti. Lenka slyší námluvy, hořekuje, padá do nemoce. Višňák, vzpamatovav se, prosí o slitování, vyzrazuje své tajemství, jest odehnán. Béře si Filomenu, a Lišaj v kostele veřejně se ospravedlňuje. Višňák z toho umírá.

Povídka ta má vedlé pěkných figurek, jako Sadílkové s tučnou dcerou, také nepřirozenosti, jako škandál v kostele a jaksi sentimentalně chorobného Višňáka. Taková fantasie (str. 130., 131.) se pro venkovského junáka nehodí. Přílišná fantasie svádí ku směšnosti. »Celý ten čas skvěl se jí v srdci jako jediná nit z ryzího zlata, na niž tu tam udělány uzlíky — památka to na chvíle nad jiné vábnější« (130.). Do děje vpleteno rozjímání o smrti. Byloli by třeba toho článku, lépe by se hodil do rozmluvy třeba dvou starců.

O čem zde chceme ještě mluviti, platí nejen této povídce, ale mnohým jiným, »pro lid« psaným, t. j. tak časté užívání cizích slov, jejichž význam prostému čtenáři jest úplně neznámý. Tak čteme zde aristokracie mezi živočišstvem, markantní, rafinovaná procedura, fácit, principielní příznak, absolutně, alkovny, symbol, energická vůle, interessované atd. Prostý čtenář podobným novinářským výrazům nerozumí. A pak proč bychom jich nenahradili českými, nač i povídky jimi přeplňovati?

Mluva až na maličkosti je správna, prostonárodní a osobám případna. Sloh plynný. *ad.*

Pod lipami, povësti, pohádky a povídky pro dítky. Napsal a upravil *Frant. V. Kodym*, učitel v Hořičkách. („Záb. bibl." dílo 106.) V Brně. 1886.

V předmluvě podává spisovatel svůj záměr, že rád sbírá pověsti a pohádky, by uchytil je pérem svým a zachoval snad před úplným zapomenutím. Vyloživ původ některých, podav jiných pramen, přikročuje k pověstem, jež zpracoval dle zpráv, základních myšlének, jinde uveřejněných. Těch následují pověsti nové, spisovatelem samým vyhledané a také v mluvě obyčejně původní ponechané.

»Z lásky k vlasti« líčí statečnost Nevradovu, který nechtěl vydati bradu Rosenštejna a z lásky k vlasti zdraví své obětoval. — »Jak povstaly jeskyně u Sloupu« dotýká se věrozvěstů slovanských, kteří zabránili v práci Černobohovi. — »Tis Methodův« vyrostl z hole jako na pobídku světcovu a hrad pak postaven. — Pěknou dikcí pohádkovou vyniká historická pověsť »O ptáčníku Velenovi,« jejž kníže Privina odměnil statky a hodnostmi. — Následuje známá pověsť »O pokladu v klášteře Sedleckém.« »O Vyskři« (viz-keř) a »O lupičích na Drabské skále,« kteří Marii zajali a prozrazeni jsou. — Ve »Zlámaninách« máme příklad, jak neposlušný syn byl potrestán. — Pěkná je pověsť »O kostele sv. Petra a Pavla u N. Paky,« původ jeho označující, jakož i »O Vodolenčině studánce« a »Zasypaných svatebnících,« pověsti to, v Čechách v rozličných variacích kolující. — Naučná je stať »O chudém a bohatém,« jak poklad chudáku neprospěl, a »O třech bratřích,« jimž několik cizích slov spíše na škodu než k užitku bylo. — Nejdelší stať jest »O velikonocích u babičky,« obsahující zvyky a obyčeje, namnoze již známé, o svátcích velikonočních, a pohádku o Krakonoši. O tomto tajemném duchu Krkonošských hor pojednávají také poslední pověsti, také odjinud (»Zlaté lístky,« ročn. 1885.) známé. »O Krakonoši a chudé i bohaté ženě,« »Krakonoš a pekařský tovaryš,« »Krakonoš, lakomec a chudá žena« a »O Krakonošově kopci u Svatoňovic,« většinou motivy, jak Krakonoš lakomé, zlé lidi trestal, a chudé, poctivé odměňoval.

Obsah knihy je dosti pestrý; věcné uspořádání sourodých částek by neškodilo. Mluva jest po většině dle pohádek uzpůsobena, prosta a až na malá nedopatření správna. Místo »povstaly jeskyně« (str. 7., 9.) lépe »vznikly«, (8.) »nechali se spoutati« (dali se), (23.) »mimo těch« (mimo ty), (65.) »jíti prositi« (prosit).

Úprava je vkusná, jako vůbec podíly »Záb. bibl.« Cena mírná. *ad.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* (Č. d.) Pětadvacetileté jubileum Vlčkovy spisovatelské činnosti dalo podnět k tomu, aby literarní význam tohoto spisovatele na poli české povídky, českého romanu a dramatu zevrubně byl vyšetřen a oceněn. Za tou příčinou vzal na se prof. *Krippner* probrati všecky historické povídky a romany Vlčkovy, kdežto o společenské jeho romany se rozdělil s *Dr. Kahovcem.* Rozbor dramatických prací Vlčkových svěřen prof. *Fišerovi.* Referaty a rozhovory tyto zaujaly ovšem několik večerův, objevily však rozvoj Vlčkova talentu v zajímavém a jasném světle, ana každá jeho práce ať belletrická ať dramatická značí rázný krok ku předu k výšinám umělecké dokonalosti, až jich dostoupila tvůrčí jeho síla v posledních plodech úplně. Společný znak a podklad všech jeho prací od romanticky rozháraného prvního romanu „Po půl noci" až do „Samohradů" a od „Soběslava" do „Lipan" jest hluboce cítěná a mocně vzrušující láska k těžce zkoušené vlasti a jejímu národu zázrakem zachovanému, která však čerpati musí z minulosti výstrahu i posilu, máli nás zachovati před opětným poklesnutím neb hrozícím záhynem.

Bačkovského „Zevrubné dějiny českého písemnictví" doby nové zaměstnávaly „besedníky" rovněž měrou nemalou, při čemž odbočeno i k ostatní nedlouhé ale hojné působnosti tohoto spisovatele. Zahájiti hovor bylo v rukou prof. *Kuby.* Píli p. Bačkovského dostalo se všestranného uznání, „Dějiny" jeho však, ač se vyznačují bohatou zásobou látky, nedovedly přece vyplniti obecné přání po nějakém českém Hettnerovi, Gervinusu nebo Brandesovi; také to není možná, pokud není celá doba našeho probuzení po stránce politické, socialní a vůbec kulturně-historické zevrubně vyšetřena, pokud vplyvy literatur cizích na domácí nejsou dopodrobna vystopovány. Dějiny literatury ve smyslu všesvětovém, ne tedy životopisy spisovatelů, seznamy a obsahy knih, nýbrž obrazy doby, spojitosť této se vznikem a účinem plodů duševních, velkolepý proces znovuzrození národa a písemnictva a imposantní, úctu a lásku budící obraz nového rozvoje literarního a s ním neodlučně spojeného národního — to p. Bačkovský nepodal a nestačí na to jeho tvůrčí síla, jakož ani aesth. vkus a filosofická vytříbenosť a hloubka! V té věci projeven plný souhlas s referatem *Dr. Kováře* v „Athenaeu" podaným. *Ferd. Schulz* a *Dr. Gebauer* jediní osvědčili se náležitě povolanými k tomu, aby národu složili dychtivě očekávané veliké dílo. Pan Bačkovský sám pozná pravdu tohoto úplně objektivně projeveného mínění, až dospěje v léta čtyřicátá a padesátá, kde vír a ruch doby, všecek život společenský a duchovní se rozmáhá a zaplétá tisícerými nitkami a kde bude třeba důmyslné a přímo genialní analyse, májíli Dějiny písemnictva dostáti úkolu svému. Jsouli rozličné články o novější poesii p. Bačkovským tu i tam uveřejňované ukázkou, jak bude věc probírána v Dějinách, pak pozná p. spisovatel i z veřejného mínění pravdu tu, že ani sebe horlivější píle nevystačí nahraditi kombinaci a samotvornosť. Za to však by se p. B. zavděčil všem přátelům písemnictva, kdyby se uvázal složiti k Jirečkově Rukověti pokračování a v něm všeliké opravy dát životopisných a knihopisných a bohatou snůšku literarně-historického materialu prakticky uložil a seřadil. Dílo takové jest potřebou a složeno býti musí. I usnadnil by si p. spisovatel nejen práci sám, nýbrž našel by — právě pro praktické uspořádání a možnosť snadnějšího užívání látky — zajisté také hojnější odběratelstvo. — Co do formy upozorněno na suchosť slohu Bačkovského, jakož i na to, že v díle se vyskytují nejedny (nedokládané) reminiscence ze spisů jiných autorů někdy až tuze věrné, dále nejedny malichernosti, jež ve velkém díle měly býti vynechány, a nazbyt četné poznámky. Uvádíme jen tyto všeobecné výsledky rozhovoru, ježto referent Dějin rovněž jako páni referenti prací Vlčkových mínili své důkladné práce podati veřejnosti v plném znění a zdůvodnění. Po dvou večerech, věnovaných volnému rozhovoru o běžných záležitostech a úkazech literarně zajímavých, přistoupeno k rozboru Čechovy Pravdy, o níž zahájil diskussi prof. *Bílý.*

Ferialní klub akad. z Uh. Hradiště 5. září uspořádal „Čechův večer."

„Měšťanská beseda" v Třebíči oslavila 4. a 5. září 25-leté trvání akademií, službami božími a plesem.

Při schůzi studentstva v Prostějově 23. srpna předn. *Kamelandr* o našich národních jednotách a poměru jich ke studentstvu; *Procházka* o vlivu Prahy na naše studentstvo.

V „Občansko-čtenářské besedě“ v Bohušovicích 12. září předn. *Jan P. Mach* „O životě a spisech nesmrtelného pěvce „Máje“ K. H. Máchy.“

„Matice slovinská,“ dle Letopisu svého nedávno vydaného za red. prof. *Levce*, čítá členův asi půl druha tisíce, jmění pak 51.440 zl. — Dějiny její od r. 1864.—1884. v témž Letopise podává tajemník *Eug. Lah.*

II. Smíšené.

Proti kritice moravských časopisů literarních zdvihá se v některých časopisech pražských silný odpor, méně dbající věci samé nežli spílání a nadávek. Podobá se, že pochází od osob, jichžto kritika právě se týkala, neboť se zvláštním důrazem žádá na př. *Quosego* v „Lumíru“ (č. 26.) podmínkou „k opravdové velikosti: úctu k umění a jeho zástupcům“ (roz. k Vrchlickému). Tamtéž mluví se o „moravském plátku kantůrčat a literarních nedochůdčat“ vzhledem k nechvalné zmínce o *Havlasově* romanu, zakládající se na známé kritice téhož romanu, napsané kdysi od *Jana E. Kosiny.* Taktéž nazývá se „neslýchanou drzostí,“ že „týž lístek“ opovážil se „prohlásiti plody Hálkovy za chatrné,“ ač opírá se soud ten o rozbor téhož Jana E. Kosiny. Tedy vlastně Quosego-Lumír contra Kosina!!

Anglikanská biblická společnosť rozšířila r. 1885. 2,964.636 exx. bible, o 26.091 více než roku předešlého. Ve výroční zprávě zle si stěžuje do zemí katolických, kde prý šíření tomu činěny překážky, ale přece zaznamenává pokrok.

„Národ sobě,“ český památný list ve prospěch Nár. divadla vydaný, nebyl censurou ruskou na Rus propuštěn bez zamazání nebezpečných míst. Tato nalézají se v příspěvcích *Riegrově*, *Arbesově* a *Fořtově* (doslovně uvedena jsou ve Sl. Sb. 9.).

Památka objevení **Ruk. královédvorského** oslavena 12. září ve Dvoře Králové službami božími, historickým průvodem, uměleckou zábavou.

Repertoir českých divadel počal vycházeti v Praze redakcí *L. Stroupežnickeho* a *V. Slukova.*

Mickiewiczův „Pan Tadeusz“ přeložen prosou do španělštiny od *Medina;* překlad vyšel v Madridě pod titulem: „Tadeo Soplica o ultimo proceso in Lituania.“

„Světozora“ vyšlo tyto dny tisící číslo (ve druhém vydání, ano prvé bylo zabaveno). Obsahuje práce všech redaktorův a čelnějších přispívatelů (přes půl sta). Redaktory byli: *Em. Tonner*, pro jehož článek „Z pamětí redaktorských“ číslo zabaveno, *Sv. Čech*, *Jos. J. Kořán*, *Primus Sobotka*, *Jar. Vrchlický. Fr. Chalupa* ve článku „Devatenácte ročníků „Světozora““ líčí dějiny časopisu, s dějinami české belletrii nemálo související. — „Světozor“ počal přidávati ku každému číslu arch přeloženého romanu. Počátek učiněn „Šlechtickým hnízdem“ Turgeněva, v převodu *P. Durdíka.*

Slovinských tiskopisů vyšlo r. 1885. 176.

Hlaholův památník, o kterém jsme se svou dobou zmínili, přijat jest do císařské rodinné fideikomisní knihovny.

„Podporujme Slováky!“ vybízí v „Komenském“ (č. 36.) uč. *K. Kálal*, tím totiž, aby učitelské časopisy české uveřejňovaly dopisy učitelů slovenských a čeští učitelé aby zasýlali zprávy na Slovensko.

Reklama americká v Londýně. Londýnský knihkupec Elliot Stock, chtěje znova vydati díla *Roberta Burnsa*, nakoupil stavebního dříví z domu v Dumfriesu, kde slavný ten básník škotský zemřel, a dá z něho dělati desky na vazbu sebraných děl básníkových.

Pařížská **Revue française** přinesla v překladu *C. Couriěra* Voráčkovy studie o bulharských vlastencích Lubenu Karavelovi a Botevu, uveřejněné původně ve „Sl. Sb.“ (Zl. Pr.)

Při kritice **canzonier Petrarcových,** o nichž posledně jsme se zmínili, přihodil se vydavateli omyl, že prý Petrarca měl péči o výtisk té části, která není rukou jeho napsána. Avšak Petrarca zemřel ku konci 14. stol, kdežto tisk vynalezen, jak známo, mnohem později.

„Manzoniho knihovnu,“ t. j. zvláštní oddíl pro všechna vydání děl a památek Alessandra Manzoniho, utvořil knihovník národní knihovny milanské, Ghiron, a sice následkem darovaných knihovně četných autogrammů básníkových.

Berlínské knihovny pro lid dosáhly za minulých dvou let počtu 24. Roku 1884. bylo čtenářů 99 763 a přečtených knih 351.434. R. 1885. přečteno jen 331.723.

Heidelberská universita o slavnosti jubilejní udělila hojně čestných doktoratů, nejvíce do Německa, Italie, Anglie a Ameriky. Mezi doktory filosofie spatřujeme též *Henry Tainea*, kulturního historika francouzského, a *Enrica Stevensona*, bibl. papežského, který donesl universitě jubilejní dar od sv. Otce.

Divina Commedia v říši turecké zakázána ministrem vnitra k vyššímu pokynu, ana prý neobsahuje než hanu na rozličná náboženství.

III. Životopisné.

Fr. Bartoš (* 1837. 16/3; Herben: Slav. 6.).

Vzpomínka na **V. Beneše-Třebízského** (Kořán: Sv. 39.).

Václav Cyrin Bernat, rektor koll. piar. v Litom. (* 1820.; K. V. Dvořák: Besídka 8.).

Vzpomínka na **Jar. Čermáka** z počátku let šedesátých (J. V. Frič: Sv. 37. sl).

Ivan Despot (* 1851., † 1886. 19/2; Slav. 5.).

Pavel Dobřinský (Skultéty: Sl. Pohl. 8.).

Coel. Liposlav Frič (Chalupa: Slav. 5.; Ch. F.: Rozhl. I. 4.).

Josef Václav Frič (* 1829.; Věstník 36.).

Toma Gajdek (* 1809. 20/12, † 1886. 31/1; Slav. 5.).

Leopold (Lavoslav) Gorenjec (* 1840. 12/12, † 1886. 19/2; Slav. 5.)

Dopisy **Václ. Hanky J. E. Purkyňovi** (Slov. Sb. 9.).

Bohumilu Havlasovi (* 1852., † 1877.) odhalena 15. srpna pamětní deska na rodném domě jeho ve Vodňanech. — Srv. *Toužimský*, Upomínka na B. Havlasu (Zl. Pr. 40.).

Janu Hýblovi (* 1786., † 1834.) v České Třebové na rodném domě odhalena pamětní deska 5. září (srv. Č. Východ 72; Sv. 40.).

Bol. Jablonskému v Radonicích zasazena 22. srpna pamětní deska na farní budově.

Upomínka na Bohdana Jelínka (Jirásek: Sv. 39.).

Jan Valerian Jirsík (* 19/7 1798., † 23/2 1883.; Hulakovský: Čech 214.).

P. Josef Kouble (* 1825., † 1886.; Hum. L. 31.).

Ze života Z. Krasińského (Kvapil: Neznámá Slov. Sb. 9.).

Václav Krolmus (* 1790. 3/10, † 1861. 24/10; Baćkovský: Slav. 5.).

Jan Lam, belletrista a žurnal. polský, red. „Gazety narodowné“ (* 1838., † 3. srpna ve Lvově; Sl. Sb. 9.).

Otokar Mokrý (* 1854.; Hum. L. 29.).

Slavnosť Palackého v Písku (řeč *F. L. Riegra;* Hl. ze Šum. 17.).

Jan K. Řezáč (Bř. Čt....ka: Rozhl. l. 4.).

Vzpomínka na Frant. Šimáčka (Jireček: Sv. 39.).

P. J. Karlu Škodovi odhalena 5. září v Příbrami na rodném domě pamětní deska. (Řeč *Čeňka Vyhnisa* viz v Čechu 208.; srv. Horymír 36. sl.)

Josef Fr. Šumavský (Hum. L. 35.); slavnosť Šum. v Nové Kdyni 28. a 29. srpna (Posel od Čerchova 36.; Domažl. L. 36.).

Frant. Schuselka (Sv. 40.).

Vzpomínka na Václ. Zeleného (Tieftrunk: Osv. 9.).

Dvojice prvních buditelů moravských H. Galaš a T. Fryčaj (Herben: Slav. 6.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Seykora, O žežhulici v Rukopisu královédv. (Rozhl. l. 4.).
Tomek, K objasnění básně o Oldřichovi v Rk. (Č. Č. M. 2.).
Benešovský-Veselý, Několik slov k naší „otázce spisovatelské“ (Rozhl. l. 4.).
Černý A., Listy z Lužic (Hl. N. 236.).
Dostál, Museum (Lit. L. 16.).
Herben, K dějinám mor. probuzení národního (Ned. L. 5. září).
Hornov, U Sergěje Michajl. Tretjakova (Sv. 38. sl.).
Chalupa, Devatenácte ročníků „Světozora“ (Sv. 39.).
Kalina J., Kapitolky o lidu (Sv. 40.).
Korec, Jak J. Arbes píše v letoších „Květech“ o Máchově „Máji“ (Hlas 196.).
Kovář, Nástin dějin jazykozpytu (Paed. 9.).
Máchal H., O domácích bůžcích u Slovanů (Zl. Pr. 41.).
Mourek, Přehled vývoje angl. dramatu (Lum. 23. sl.).
Parczewski, Z dějin znovuzrození Čechův (Lit. L. 16.).
Rezek, Jesuitská divadelní hra k oslavě cís. Matyáše z r. 1670. (Č. Č. M. 2.).
Rosečský, Životop. nástin Bedřicha Kamarýta (Vlasť 11. sl.).
Teige, Jan z Jensteina a jeho církevní skladby (Čech 199.).
Tonner, Z pamětí redaktorských (Sv. 39.).
Truhlář, Sigismundus Gelenius, jeho život a působení vědecké (Č. Č. M. 2.).
Vrchlický, Tragoedie člověka (Ned. L. 5. září).
Vychodil, O kritice (Hl. l. 10. sl.).
Vykoukal, Bratří Thámové, rodáci pražští (Ned. L. 22. srpna).
Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu (Č. Č. M. 2.).
Zola, George Sandová (Rozhl. l. 4.).
Zoubek, O Komenského polemikách theol. (Č. Č. M. 2.)
Anglické časopisectvo (Ned. L. 29. srp.).
Łepkowski, Poezya polska na nagrobkach z XVI. wieku (Rocz. Filar. I.).
Tretiak, Mickiewicz i Trembecki (Przegl. pol. 243.).
Alberti, Der staat u. d. litt. (Magaz. 36.).
Bleibtreu, Der russische nationalgeist in litt. u. kunst (Magaz. 35.).
Cramer, Über die behandlung der Goetheschen gedichte in den oberen classen (Neue Jahrb. f. philol. 6.).
Falck, Graf Rostopschin u. Goethe (Ggw. 33.).
Fuld, Ist Hamlets mutter eine mörderin? (Mag. 35.).
v. Hartmann, D. begr. d. komischen in d. mod. aesthetik (Philos. Monatsh. 8.).
Kleinpaul, Interjectionen (Ggw. 31.).
— Der druckfehlerteufel (Gartenl. 34.).
Mordtmann, Zur frage der anonymität (Deutsche Schriftstellerztg. 41.)
Necker, Björnstjerne Björnson (Grenzb. 33.).
Woerner, Kalewala (Allg. Ztg. 210.).
Die bereicherg. der deutschen sprache durch aufname fremder wörter (Deutsche Rundschau 8.).
Cossmann, Chronique de la litt. allem. (Rev. de Belgique 7.).
Denis, Les origines russes (Biblioth. univ. 8.).
Milio, De la litt. actuelle en Ital. (Rev. du monde latin. 8.).
The Epic Songs of Russia (Athen. 3065.).
Borgognoni, Rimatrici ital. ne' primi tre secoli (Nuova Antol. 14.).
Cesareo, Poeti d'Oltr' Alpe. Carlo Lec. de Lisle (Nuova Antol. 15.).
Frida, Žena v Římě. (Vyšší dívčí šk. v Praze.)
Hraše, Paedagogické šlehy. (Ob. škola v Opočně.)
Klvaňa, Hist. vývoj názorův o přírodě. (Gymn. v Uh. Hradišti.)
Kořínek, Čelakovského „Růže stolistá.“ (Gymn. ve Val. Meziříčí.)
Košťál, Chléb v pověrách a zvycích lidu česk. (Gymn. v Nov. Bydžově.)
Pelikán, Význam impf. ve staré češtině. (Gymn. ve Kr. Hradci.)
Šafařovič, Povaha Aiantova dle básní Homerových a trag. Sofokleovy. (Gymn. v Písku.)

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (Českobr. L. 33.; Dr. A. S.: Lit. l. 16.).
Arbes, Sebrané spisy (Vykoukal: Rozhl. l. 4.).
— Karel Hynek Mácha (Bílý: Hl. l. 10.).
Aristoteles-Vychodil, Knihy O duši (Hlavinka: Obz. 16.).
Asnyk-Kvapil, Poesie (Blokša: Hl. l. 10.).
Beneš-Šumavský, Z komedie života (Vykoukal: Rozhl l. 4.; Vítězný: Lit. L. 16.).
Beneš-Třebízský, Černí Španělé (Chalupa: Rozhl. l. 4.).

Dostál, Za svatováclavskou korunu (Škarda: Hl. l. 10.).
Dvorský, Paměti o školách českých (Kvapil: Kv. 9.; Z.: Ned. L. 22. srpna).
Heyduk, Zaváté listy (Vykoukal: Sv. 40.; Ar.: Sv. 40.).
Hraše, Krakonoš (-aue-: Lit. L. 16.).
— Pravdy (Verner: Kom. 36.).
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští (Mádl: Rozhl. l. 4.).
Jelínek, Črty litevské (Tichý: Lit. L. 16.).
Jirásek, V cizích službách (Čermák: Nár. L. 255.).
Kodym, Ve stínu hor (Vykoukal: Sv. 38.).
— Pod lipami (Dostál: Hl. l. 10.).
Kollár, Slávy dcera (Bačkovský: Rozhl. l. 4.).
Košťál, Cesty boží (-aue-: Lit. L. 16.; Dostál: Hl. l. 10.).
Kovářiček, O činnosti Jednoty bratří českých na poli kulturním (Kodym: Lit. L. 16.; Kliment: Rozhl. L. 4.).
Kuba, Slovanstvo ve svých zpěvech (Janáček: Hl. l. 10. sl.).
Lier, Novelly (Tichý: Lit. L. 16.).
Macek, Řeči při prvním sv. přijímání (Schössler: Hl. l. 10.).
Mathon, Moravan (Procházka: Hlas 205 sl.).
Mattuška, Život Boleslava Jablonského (Vrba: Lit. L. 16.; Čenský: Rozhl. l. 4.).
Mejsnar, Bajky J. Krylova (A.: Nár. L. 24?.).
Mourek, Učebné listy jazyka anglického (-aue-: Lit. L. 16.).
Mrazík, O vyuč. jazyku mateřskému na šk. ob. (Smola: Paed. 9.).
Nečas, Pohledy do dějin (Svoboda: Rozhl. l. 4.).
Pakosta, Zábavy večerní (Blokša: Hl. l. 10.).
Popelka, Grammatika jazyka starobulharského (Jagić: Arch. f. slav. philol. 2.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka II. (Vykoukal: Sv. 37.; R.: Obz. 16.).
Skopalík, Památky obce Záhlinic (P. Method: Hl. l. 10.).
Sládek, Lumír (Papežík: Hl. l. 10.).)
Slavoš, Kytka z Tatier (Svoboda: Rozhl. l. 4.).
Sokol, Jarý věk (Red. Paed. 9.).
Tisovský, Dědictví po otci (Dostál: Hl. l. 10.).
Tomek, Novější dějepis rakouský (Zl. Pr. 40.).
Tůma, Z českých mlýnů (M.: Lit. L. 16.).
Václavek, Stručné dějiny moravské (Václavek: Rozhl. l. 4.).
Vejchodský, Museum (Dostál: Rozhl. l. 4.).
Vlček, Milada (F. K.: Ruch 24.).
Vymazal, Grammat. zákl. jazyka slovinského; Gramm. zákl. jaz. srbského; Počátky slovanštiny a litevštiny (Jagić: Arch. f. slav. philol. 2.).
Zařičanský, Jaré mládí (-aue-: Lit. L. 16.).
Zeman, Nikolauovy obrázky z dějin vlasti (-aue-: Lit. L. 16.).
Zeyer, Čechův příchod (Ošťádal: Rozhl. l. 4.).
Některé publikace paedagogické (Litera: Ned. L. 5. září).
Slovanský kalendář na r. 1887. (Ikt.: Nár. L. 258.).

VI. Knihopisné.

Pieniažek, Spis przedmiotów zawartych v 80 tomach „Przegl. polskiego“ (1866—1886.). Krak.
Sket, Slovensko berilo za peti in šesti razred srednjih škol. Cel.
Воскресенскій, Свѣтъ и тѣни русской словесности. Спб.
Portig, Zur gesch. des Gottesideals in der bild. kunst.
Rudow, Verslehre u. stil. d. rumän. volkslieder. Halle.
Springer, Charakterbilder u. scenerien. Minden.
Stuhrmann, Die idee u. d. hauptcharaktere der Nibel. Padb.
Thiemann, Deutsche cultur u. litt. d. 18. jahrh. im lichte der zeitgenöss. ital. kritik. Oppeln.
Aristokratie des geistes. Lpzg.
Drumont, La France juive. Par.
De Laveleye, La péninsule des Balkans. Par.
Herford, Studies in the lit. relations of Engl. and Germany in the 16th cent. Lond.
Cerquetti, Sopra il testo della Batrachomyomachia e de' Paralipomeni die Giacomo Leopardi. Recanati.
Foscolo, Lettere a Silvio Pellico. Roma.
Mencacci, L'Italia senza il Papa. Roma.
Metastasio, Lettere disperse e inedite. Roma.
Milaš, Gli apostoli slavi Cirillo e Metodio e la verità dell' ortodossia in occasione del movimento romano negli anni 1880—1881 contro la Chiesa ortodossa. Prima versione daller Slavo-Sobo per cura del padre Savatia Kunczewich. Tirest.
Mitrovič, Applicazione della formola „Dante spiegato con Dante“ alla idea fondam. della commedia. Tirest.
Tamassia, Il diritto nell' epica francese dei sec. 12 e 13. Roma.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky z doby, jež podává *V. D.*

II.

» — — — — — — — —

My musíme děl genialních, pikantních, amusantních, interessantních a všelikých jiných, které jako meteor ze sfer vyšších s brillantní skvělostí se nám zjevily, si vážiti. Ony jsou fruktem gigantického snažení ducha. Jaká v nich intellektualní bystrota, jaká interpretace! K takovým geniům, jichž reprodukce tak fruktualní, kolosalní, jest argumentem stálého studia, kteří materií a formou podávají nám díla dokonalá, se musíme akkomodovat, a to tím, když budeme díla jejich odbírati Oni jsou našimi koryfeji. Nesmíme dbát

huronského pokřiku se strany kontrerní. Ten jest znamením egoistické spekulace, ano i arrogantnosti. Teď máme ducha a ruce volné. Pod firmou energie, pod parolou kultury se musíme zreformovat, restaurovat, a tak dosáhneme těch trofejí, jež třímají gentes superiores. My jako civilisované publikum musíme se držeti proudu temporalního — kam spěje náš literarní svět. Ergo Twardowského kupte. Dixi.«

Pan Puntiček domluvil. Utřel si šátkem upocené čelo. Zahleděl se pln sebevědomé pýchy do tváří sedícího výboru. Však dojem řeči jeho byl hluboký, ba přímo zdrcující. Páni výboři seděli tu bez dechu, plni nesnází.

Pan předseda pohlédl v rozpacích na pana jednatele, jakoby chtěl z jeho tváře vyčísti své myšlénky. Tak ho řeč uchvátila, že jí — nerozuměl. Co jim to jen učený p. Puntiček povídal? Ó těch slov! Poznával svou nicotu, svou slabosť duševní.

Podobně myslil pan jednatel, pan pokladník, pan pořadatel. Uznali všichni, že mluvil krásně, že mluvil cosi o knihách, ale za poklady světa nevěděli obsah jeho řeči. A kde pak? Mají oni kdy zabývati se tou vysokou češtinou, oni, maloměstští hodnostářové!

»Nuže,« ozval se znovu Puntiček, jemuž tato zámlka zdála se býti příliš dlouhou.

»Hm,« začal nejistě pan předseda, »já myslím a páni výboři snad také (kývnutí hlav), abyste tedy tu knihu koupil, když je tak výtečná.«

Puntiček zazářil.

»Tím se vyšineme v kultuře nad města okolní. Tím nabudeme věhlasu; duch Janův a Žižkův nás oživí...«

Důležitý akt byl skončen. Na programmu nebylo již ničeho. Páni výboři odešli do vedlejší místnosti k zamilované bulce. Knihovníka zdržela povinnosť.

Otevřely se dvéře a jimi vstoupila do knihovny postava kmetova. Tak milá a dobrolící, jíž přítomnosť činí na každého dojem nejpříjemnější.

Byl to učitel ve výslužbě. Před několika lety dědil po sestře, vdově, značné jmění, proto dal výhosť namahavému povolání svému, jež mu valně ku zdraví nesloužilo a tu v Pokrokově se usadil. Patřil k nejhorlivějším čtenářům besedním.

Host tento na Puntička příznivého dojmu neučinil, neboť odvětil na jeho pozdrav ledabylým kývnutím hlavy. Skrze zuby mu proklouzla tlumená slova: »No, to bude zase rozumu a výkladu od starého kronikáře!«

Pan učitel se usadil a jal se prohlížeti vyložené časopisy.

V tom vešel hřmotně nám již známý krejčovský chasník Cihlička.

»Pane knihovníku, tu odvádím knihy a chtěl bych něco o jezovitech. Tuhle poslouchal jsem roman, a byly v něm o nich hezké věci. Rád bych o nich zvěděl něco více. Naše paní prosí o Beňovského — je do něho celá posedlá; měli jej nedávno »vedlé« a všem se líbil.«

Puntiček nachýlil se ku skříni a vyňal z ní žádané knihy.

»Tu máte: »Početí r. 1620. a sledí jeho, čili: Řádění jezuitů v Čechách a na Moravě.« Je to sice knížka již starší, ale zajímavá. Jí nabudete dokonalého názoru o tomto strašném tovaryšstvu. Zde — Beňovský.«

Mezi tím hovorem pozvedl hlavu pan učitel a díval se na vytáhlou a vyhublou postavu Cihličkovu s největší soustrastí. Zakýval šedivou hlavou a obrátil se ku panu Puntičkovi s pohledem, plným výčitky.

»Tu že knihu byste chtěl, pane Puntičku, půjčiti, která nestoudným způsobem tupí naše české krále, našeho Otokara a Karla? Která na nešťastný řád kydá hanu nejsprostší? A jak by netupila? Vždyť je škvár ten ze strany protikatolické, který fedrovala tehdy redakce českobratrského hlasatele. Opravdu, hřích byste měl. — Milý příteli,« pokračoval, obraceje se k Cihličkovi, »netoužete po ní. Jsou to jedy. Vezměte si knihu, která vám hlásá o slávě české. Chceteli vůbec něco zvěděti o jezuitech, milerád vám zapůjčím knihu, z níž poznáte, že to byl řád vznešený, který si o víru naši dobyl nesmrtelných zásluh. I Beňovského nechtějte, vypůjčte pro paní knihu zdravou, poučnou — je jich tu dosti. Pan Puntiček vám vyhledá. Vždyť je to slátanina mühlbachovská, která jen napíná, jež neostýchá se pro effekt katolického kněze ženiti, aby víru svou (str. 269.) lépe roz-

šiřoval, a na konec z víry dělá směsici hrozných nesmyslů. Divím se, že tento krvavý roman se tu ještě trpí, když již dávno literatura tato v plen dána.«

»Proč ne, vždyť vynesla nám již dosti peněz,« ozval se Puntiček. »Však on to nikdo nebéře doopravdy. A proč bychom jí nepůjčili, když baví?«

»Ano, baví a kazí,« dodal pan učitel.

»Nu, tak tedy mi dejte něco jiného. Nechci čísti lež,« pravil Cihlička, »a toho Beňovského nechci také. Čtu rád jen to, co je pravda!«

»Zapůjčte mu Třebízského,« navrhoval pan učitel, »to může čísti každý, a zajisté vás více potěší, než ono bejlí.«

Stalo se.

Spokojený úsměv zahrál p. učitelovi kolem rtů. Radoval se, jako kdyby prokázal dobrý skutek. Ponořil se opět do čtení.

Za to Puntiček hryzl se ve rty. Trochu se styděl, že nemohl p. učiteli odtrumfnouti.

Do knihovny vkročil student gymnasista, nesa několik knížek.

»Ještě chci Nerudu. Při jeho Feuilletonech srdečně jsem se zasmál. Zvláště »Žerty hravé i dravé« mne zaujaly. A kdo by se nesmál, když tak krásně píše o »noční schůzi feudalně klerikalního českého sněmu« (str. 66.), o »biblické šlechtě« (str. 83.), o »lékařkách, kněžkách a právničkách,« o »Václavu Štulcovi« (str. 198.), o »zbožných kalendářích.« Sebral je pořádně! Z básní dejte mi »Poesii italskou nové doby,« jsou tam básně o knězích. Aspoň se pobavím ...«

Panu učiteli vydral se z prsou jenom vzdech. Sehnul hlavu níženi a zahloubal se do čtení více.

Sotva nadějný syn vlasti zmizel, objevily se ve dveřích dvě krasotinky, Vlastimila a její přítelkyně.

Puntiček se jim hned na všecky strany ukláněl, jsa pln slaďounkého úsměvu a řeči, z níž bylo jen slyšeti slova vlasť, hrdosť národní, zdárné Češky a pod.

»Něco bychom zase chtěly.«

»Jsem otrokem vašeho přání; jen poroučejte!«

»Dáme na váš vkus — rozumíte knihám nejlépe a víte také, co by nás nejvíce zajímalo,« hovořila Vlastimila, hledíc šelmovsky na něho.

Puntiček se schýlil. Několik okamžiků hledal ve skříni.

»Tu, prosím, nejnovější a skutečně zábavné: »Žena dvou mužů« (od Alf. Sirvena, nákl. »Polit.« 1885.) a »Otec Goriot« (od Balzaca, nákl. »Nár. L.« 1885.), pak od Arbesa: »Moderní upíři.«

»Ach, od Arbesa! I, to jsem opravdu potěšena. Jsme vám velmi povděčny, pane Puntičku,« děkovaly mu vlastenecké děvy.

»Ó prosím, prosím — to je mou toliko povinností!«

A za samých poklon doprovodil je ku dveřím.

»Ale, pane Puntičku,« pravil, vstávaje, káravě p. učitel, »tyto knihy rozhodně jste dívkám půjčiti neměl. Jsou nezdravé a směru frivolního. »Žena dvou mužů,« o konkubinatu s hezkým začátkem. »Otec Goriot« líčí nám Paříž znemravnělou, život rodinný nespořádaný, a v tom víru potácí se rek děje, jemuž se to posléze znechutí, tak že učiní moralní kázaní na to, odsoudí vše, jakoby Paříži se všemi jejími hříchy výhosť dal a — vrátí se do ní zpět, aby se ve hříchu potácel znova. A což ti »Moderní upíři?« Syn obelhává otce a přivádí ho do záhuby — milenka povedeného synáčka okrade zase svého tatíka a naposled je obelstěna sama. — Probůh, jaký v nich směr? Ano, takové knihy jsou moderními upíry, ony ssajou poslední kapku citu pro šlechetnosť, pro mravnosť, pro náboženství.«

»Ale, pane učiteli, přeháníte to. Dle vaší řeči musely by v literatuře naší býti jenom knihy nábožné. Nu, chvála Bohu, z těch předsudků jsme již vyšli. Zde hlavní váha kladena na provedení, na líceň charakteru, na psychologický process — to platí. Musíli rek, dohnán nutností, padnouti — padne, co na tom divného? Což to nemáte ve skutečnosti také tak? Dle vaší methody by musely knihy končiti jednou šablonou. Hrdina by natropil mnoho hříchů, pak by se oblekl v »san benito« a stál by jako Jindřich před Kanossou. Hahaha!« smál se škodolibě Puntiček. »To je na nynější čas trochu naivní.«

»Nikoli,« hájil se pan učitel. »Dle mého skromného náhledu, byť kniha měla sebe lepší propracování, charaktery vý-

tečně provedené, ale směr špatný, neprospívá. Knihy jsou psány pro lid, ony musí i v bavení poučovati, ducha šlechtiti a povznášeti. Hnusem však knihy neprospívají. Jinak je to klam, ve skvost oděná nestvůra. Stavěti zlo nad dobro, lež nad pravdu, nešlechetnosť nade ctnosť, jest výsměch tisíciletým tradicím světa. Získá si takový hrdina sympathií? Opovržení ano. Kniha taková způsobí v duši nelad, nevůli. Nač však otravovati lid o bodrou mysl a jarého ducha? A mimo to, my máme literaturu panenskou — tato však trhá naší literatuře vínek s hlavy, ona ji třísní nečistotou; neboť je to cosi cizího, přivátého odkudsi ze západu. Naše povaha šlechetná, mírná, dobrá takých výstřelků nemiluje. Náš lid má ještě víru... Bohužel, že směr literatury naší ztrácí původního půvabu. Ten proud je divný, pouští úzdu vášním a vrhá se na náboženství. Jen (hleďte) vezměte páté číslo »Zábavných listů,« jež jsem právě v ruce měl, do ruky a nahlédněte do Zolova článku »Bytosť, která mne miluje,« a poznáte, že slova moje jsou pravdiva. Drobotina ta je pošklebkem naší mravouce, která je tu tak zkarikována, tak na pranýř postavena, jak jen možno. A takový článek neostýchala se redakce dáti do listu prostonárodního! Od onoho Zoly, jehož sama Francie pro nemravnosť spisu jeho postavila před soud!«

»Ale, pane učiteli, jste pln předsudkův a ty vám v hlavě straší. Snad byste nechtěl, aby se nám vrátily doby »tmářského« středověku!? My jsme z té školy již vyšli. Čím spěje člověk ve vzdělání výš, tím mu vlastní víra postačí, kterou mu podá vzdělání. Nás osvěcuje a posvěcuje duch času!«

»Ano, duch času,« zasmál se ironicky pan učitel. »A to asi takovýto (při těch slovech vyňal z kapsy červený sešit.) Hleďte, tu je nynější duch času (ukazoval mu »Duch času,« list svornosti, tisknutý v Chicagu z 7. června 1885.) a obsah jeho jest následující: »Svědomí,« povídka od *Sofie Podlipské.* »Svatá bible.« pro zasmání. Dle vnuknutí ducha svatého vykládá Fr. B. Zdrůbek; báseň: »Pánbu lidožrout.« Četl bych vám tento plod ducha času, ale můj cit se tomu vzpírá, neboť tolik ohavností oči mé neviděly. — Další zajímavá drobnosť »Jak Bůh nenávidí a opovrhuje ženské pohlaví.« Přečtu vám několik řádků tonem nejmírnějším psaných, abyste si nemyslil, že snad přeháním: »Žádný největší nepřítel žen nemohl si vymysliti větších pohanění, nežli ten Pánbů váš, ku kterému se modlíte, žádný ďábel nemohl býti tak necitelným a ukrutným k ženám, jako ten starý mládenec na nebeském trůnu, jenž by byl hotov utopiti všechny ženy na jedné lžíci vody, kdyby bez nich se mohl obejíti« atd. A tento duch času klestí sem cestu přes moře, a v něm spisovatelka naše má své příspěvky! Ach ovšem, když apoštolé takového ducha času působiti budou, tu možno obávati se nejhoršího...«

Slova pana učitele přerušil příchod chlapce, který nesl »Zábavy večerní.« Byl tak ostýchavý jako dříve. Nesmělou rukou položil na stůl dva krejcary a prosil o nějakou knihu.

»Nu, jakou bys rád?« ptal se vlídně pan učitel.

Hoch se na něho podíval a pak zase na Puntička. Zdálo se, že se rozmýšlí.

»Jen pověz,« vybízel ho kmet.

»I beztoho má ten pošetilý nápad na obrázkovou kroniku,« ozval se pan Puntiček.

Hoch se začervenal.

»Chtěl bys ji?«

Kývl.

»Vždyť jsem si to myslil, jen se spokoj s tím, co ti dám.« Podal mu zase »Zábavy.«

»Proč mu jí nepůjčíte?« ptal se pan učitel.

»K roztrhání, ne?«

Hochovi se zalily slzami oči.

»Pojď, chlapče, se mnou, zapůjčím ti ji sám a čti pilně v ní.«

Jiskra vlétla do hocha. Byl celý jiný. Pohledl modrým okem svým ku starci s výrazem největší vděčnosti.

Pan učitel se poroučel...

»No, díky bohům, že jsem se toho protivného starce zbavil. Napovídal toho, že až mne uši zaléhají. Inu, přemrštěnec! Moderní asketa!«

Dal se svému vtipu do smíchu.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. —— 1886. —— Číslo 11.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

II.

Osmělse říci veřejně o básníkovi *x*, jeli vladařem podčarovým protegován, že iamby píše kulhavé, dokáže ti, že máš kramfleky u bot vyšmaťchané a tudy nejsi kompetentním soudcem; vytkni básníkovi *y*, že světový názor jeho je nemravný, a dokáže ti, že krejčí tvůj na šosy kabátu tvého suknem plýtval nade slušnosť, a jsi překonán: vytkni básníkovi *z*, že zápasí ještě příliš s formou, a dokáže ti, že forma básní jeho vždy ještě jest onačejší, nežli forma křivého nosu tvého, a jsi odbyt. A obecenstvo . . .? Kosina.

V těchto větách »Hovorův olympských,« kteréž věty i při trpce satirické upřílišenosti hezky názorně vyličují poměry české kritiky a českého kritika, nalezli jsme thema, jímž potřebí se v předmětě našem přede vším obírati. Již dle proloženého tisku, jímž jedno slovo citatu vyznačeno, uhodne každý, že nastává řeč o kompetenci kritika, byť i smysl celého výroku na ni tak zřejmě nepoukazoval.

Obyčejně začíná spisovatel rozbor a výměr nějakého slova otázkou: Co rozumí se slovem xy? Tentokráte však bychom tímto způsobem špatně pochodili. Zeptej se, co se rozumí kompetencí u kritika, a dostaneš odpovědí, že se ti z nich hlava zatočí: již ten počet různých odpovědí, a pak ta různosť sama! I nebylo by divu, kdyby došlo až na bezúhonné podpatky a klassickou formu kritikova nosu . . . I mimovolně propukl bys asi v otázku, vida tolik pestrých, domnělých podobizen jeho:

Zda to anděl? Zda to světa vyvrhel?

Však zkoušejme pouze, co v prosté řeči slovo kompetence, kompetentní znamená. Pro přídavné máme v češtině obyčejný výraz: povolaný; původně značí slovo to dostatečnosť k něčemu, tedy zde schopnosť posouditi něco; vždy zahrnut jest jaksi přímětek příslušnosti, zdali totiž soud tomu onomu přísluší, zda ten onen jest soudcem díla příslušným.

Význam pojmu byl by tedy přibližně naznačen: obtíž záleží právě v obsahu pojmu toho: co náleží vše ku kompetenci kritické, neboli čeho potřebuje kritik, aby mohl zván býti kompetentním, soudcem povolaným?

Zde bude třeba lišiti kritiku vědeckou od krasovědné. Objektivný ráz vědy a děl vědeckých dodává též kritice vědecké jiného rázu a jiných vlastností na ní žádá. Také je zde skutečně více souhlasu v tom, čeho kritiku vědeckému jest potřebí; proto bude lze odstavec tento stručněji odbyti.

Snad nejrozšířenější a v úzkých hranicích naší literatury zvláště bující předsudek jest, že vědecký kritik, máli slouti kompetentním, předkem již musí míti dokázáno, že víc ví a zná, nežli spisovatel díla posuzovaného. V poměrech našich literarních dosť úzce stěsnaných lze předsudek tento přirozeně velmi snadno vysvětliti, ale

právě tak přirozeně jest on nejmocnější podporou podkuřování s jedné strany a nedůtklivosti s druhé. Neníť ve vědě nikdo neomylným, a tak se stává, že v němém obdivu a úžasu přijímají se v dílech předních vědců bludy jejich s pravdou, aniž odváží se kdo proti bludům těm se ozvati: a jsou to často bludy osudné a zřejmé! Příklady jsou tak na snadě, že netřeba žádného výslovně jmenovati. A když náhodou znalosti té ještě nijak nedokázal, snad vydanými spisy a pod., tedy žádá se aspoň nějaká jiná záruka, na př. vyšší nějaký úřad, veřejná známosť a pod. Sice replika hned zní: »»Jakýsi« N. N. opovážil se atd. . . .« Jest přece známou věcí, že nejeden slavný vědec počal dráhu svoji a založil slávu svoji — kritikou vědce jiného, třebas i sebe slavnějšího! A vždycky jest to důkazem nezdravých poměrů literarních, ujmeli se podobná zásada ve kritice.

K posouzení kompetence nejlépe státi na základě, na jakém vůbec při rozboru tomto stojíme: Předpokládati, že neznáme ani kdo dílo napsal, ani kdo je posoudil. Kterak na posudek tento budeme patřiti? Podíváme se asi, zdali kritik vystihl základ, účel, směr, ráz a povahu díla, t. j. zdali mu v celku a v jednotlivostech porozuměl. K tomu náleží již *a)* aby znal ráz a methodu vědecké práce vůbec a odboru tohoto zvláště; *b)* aby měl vědomosti odborné, sice by nemohl spisovatele krok za krokem následovati. Slova »odborník« užívám zde v obyčejném smysle: zdali odbornictví to dokázal jinak či ne, na tom nezáleží; zde hledíme jen, zdali kritika jeho je dokazuje. Ani míra, kolik těch odborných vědomostí má, není zde vytčena a určena; ta již nenáleží přísně do kompetence, ta náleží již k soukromé námaze, jakou mu kritika dá, máli zdárně dopadnouti, neboli jinými slovy: na té míře odborných vědomostí záleží, jak snadno bude mu spis posouditi, ač pracný úsudek druhého, původně méně znalého, bude snad důkladnější a věcnější. Mám zde totiž na mysli perutá slova, ve kritikách spisů prostředních obyčejně stávající: »Co ve spise dobrého, není nové, a co nového, není dobré.« To posouditi náleží vědeckému kritiku, potřebí mu tedy také vlastností, jimiž by tomu vyhověl: i řekl bych málem, že v tom celý úkol vědeckého kritika jest zahrnut. On má o tom právě rozhodnouti, co staré, co nové: že snad jest jemu ve knize více nového než vůbec, jest jeho vina, i bude potřebí, poohlédnouti se jinde, zdali a jak jiní o tom psali. Této znalosti může však zcela dobře nabyti při samé četbě spisu, když použije příslušných pomůcek — ke kompetenci o sobě předběžně žádána býti nemůže. Najdeli skutečně něco nového, jest mu zkoumati, zdali to dobré, t. j. zkoumati důvody a opory spisovatelovy, jenž bez toho novotou bez náležitých důvodů vytasiti se nemá. Kritik novoty té neznal, seznal ji ze spisu posuzovaného a přece o ní může souditi, může oceniti důvody, důsledky atd.: nebyl tedy původně »znalcem« jejím a přece nekompetentním nazván býti nemůže. Zdali důvody sledovati dovede, jest ovšem jiná; avšak i této znalosti nabyti může při posuzování, neníli jinak předpojat. A předpojatosť vůbec činí kritiky neschopným, tu netřeba o kompetenci již ani mluviti.

Ze všeho toho viděti, že nelze předkem stanoviti hranic vědoucnosti, ku kterým sahá kompetence a kde přestává: kompetence ať posuzuje se dle posudku samého, a kritikové nebuďtež odbýváni hrubými názvy nedouků, začátečníkův atd., když jim ta nedoučenosť nemůže býti dokázána z posudku samého, a sprostá spílání jen o to se opí-

rají, že kritik v literatuře ještě se neproslavil. Kdo je skutečně tak nestydatý, že bez dostatečných vědomostí kritiku uveřejní, toho spílání nezastraší: kdežto často může to býti hrubým ublížením a urážkou, jakými se zřetel věcný odvrací na osobnosti, a literatuře nejen poskvrna a hanba, nýbrž i škoda působí. O případech, ve kterých posudek jest jen krátkou pochvalou či odsudkem, kdy tedy potřebí jest jakési autoritativné záštity, bude řeč později, až dojdeme k anonymitě spisovatelské či vlastně referentské; ale již tuto budiž podotčeno, že ani zde nelze kritika odmítati pouhou poukázkou, že není kompetentním, aneb naopak kritiku již proto míti za neomylnou, poněvadž pod ní podepsán kritik jinak kompetentní: sbíhajíť se u kritika často nitky a ohledy, jež s cenou spisu méně souvisejí, jimž volky nevolky podrobiti se má, a rozhodují zde okolnosti, kterých kritiku pro pořádek a pokoj šetřiti uloženo, ač věci samé pranic se netýkají. Leč o tom všem později.

Mnohem obtížnější a zavilejší jest věc u kritiky krasovědné. Vědecká kritika posuzuje věcná, určitá data dle určitých pravidel a skutků: vyjma případy mimořádné obor oněch nevybočuje z oboru těchto, aniž nedostane se snadno příslušného měřítka a sudidla vůbec uznaného. Krasovědná kritika posuzuje podmětné dojmy, jež dílo umělecké působí, dle pravidel v základě sice určitých, ale co do podrobností a nesčetných rozmanitostí teprv určovaných. Krasověda právě jest věda jako jiná, vytčená, obmezená, říše umění však jest nezměrná do šířky i do hloubky i do výšky. Jestli již vědecká kritika uměním, jak nahoře vůbec o kritice pověděno, jelikož skutečně užiti vědecké vědoucnosti v soudě o díle jiném jest přece něco jiného, než vědoucnosť tu jen míti, tím větším a nesnadnějším uměním jest kritika krasovědná, a tím nesnadnější jest ustanoviti, kdo smí býti uznán za schopna umění to vykonávati. Co ještě poněkud jakousi záruku podávati se zdálo na poli vědeckém, totiž vlastní odborná činnosť kritikova v oboru spisu posuzovaného, i to zde mizí. Básník není proto ještě dobrým kritikem, že jest dobrým básníkem. Pravý básník zaujat jest světem představ a vidin svých, jejž si obrazotvorností utvořil, dle něhož na projevy umělecké patří: čím všestrannější jest obzor světa toho, tím poměrně stává se kritiky schopnějším, z čehož vyplývá, že pojmy básníka a kritika zase se ani nevylučují, jak někdy se upřílišuje. Ba předpokládajíc, že má ostatní potřebné vlastnosti, o průběhu tvorby samé z vlastní zkušenosti, u duchů příbuzných, může mluviti tím správněji a bezpečněji.

Jaké tedy jsou asi ty potřebné vlastnosti? Jak ze všeho právě řečeného vychází na jevo, lze je udati jen v povšechných obrysech, a zde již schopnosť podmětná, z části vrozená, z části nabytá, mnohem četnější a rozmanitější má stupně; zde kritika v jisté příčině podobá se pravému umění, k němuž pouhá píle nedostačí, alespoň ne ku pravému jádru jeho.

Ze dvou částí, jak řečeno, skládá se dílo kritikovo: ze správného pojetí toho, co má posuzovati, a z úsudku oceňujícího. Přední částí tedy jesti správné pojetí. Všechno krásno naše totiž, mimo jednu krásu nestvořenou, kteráž jest naprostá, jest nám vztažité; jen ve vnímajícím podmětě teprve nabývá jsoucnosti, uskutečňuje a dovršuje se. Předpokládá tedy příslušnou vnímavosť, jejíž hranice vůbec vyměřiti nelze, any jsou velmi pohybné: přirozená vloha a zájem, zdokonalený častým osvědčováním, t. j. vnímáním, vzdělání rozumové, vůbec zušlechtění duševné má tolik stupňův a odstínů, že o nich jen v jednotlivých případech lze rozhodovati; ta

schopnosť vnímací jest právě předností osobní. Rozumí se pak samo sebou, že přede všemi jinými v kritikovi dílo umělecké musí dojíti své platnosti, máli kritika býti správná. K četbě díla uměleckého a ku pravému pojetí krásy jeho vyžaduje se jistý stupeň vzdělání, kteréž u pouhého čtenáře může býti i dosti skrovné, běžíli o díla útvarů prostších. Požitek jeho nebude proto o nic menší, ano snad i větší. K vyšším útvarům uměleckým vyžaduje se již vzdělání vyšší, natoť pak při dílech, o nichž nevíme, zda umělec více krásu či svou učenosť na odiv chtěl postaviti. Po kritikovi vyžaduje se vůbec vzdělání mnohem vyšší a všestrannější i nedostačí jemu onen stupeň, jejž obyčejně »vzděláním všeobecným« zoveme, ani ku pouhé četbě. Prvý dojem, jenž pouhého čtenáře snad unese, postačil by jinak snad i jemu; nepostačí však beze všeho tomu, jenž má určiti cenu jeho v literatuře. Již ku přední vlastnosti básně, ku které jest mu prohlédati, k originalnosti, jakého bohatého obzoru potřebí! Nelze sice po něm žádati, aby snad byl nějakým lovcem plagiatů, jichžto v každé literatuře básnické jest hojnosť, — našich moderních »genialních« výtvorů nikterak nevyjímajíc. Avšak jest mu alespoň znáti čelná díla světová, skladbu a myšlénkový obsah jejich: čím více děl vůbec zná, tím lépe. Znalosť obecná a podrobná, více méně nemožná, nahrazuje se poněkud znalostí dějin literatury, a sice literatury všeobecné: čím podrobněji ji zná, tím lépe. Literaturou rozumím tu literaturu, jak ji v časopise tomto vůbec rozumíme: ony směry a plody činnosti literarní, jež souvisejí s povahou národův a ráz jejich vyjadřují: tedy dějepis osvěty a vzdělanosti zvláště, ale i občanský, filosofii a pod., dějepis básnické činnosti ovšem samozřejmo předpokládajíc. Nade vše jiné však potřebí mu znáti také theoreticky hlavní, vůbec uznané zákony krásy a krásna, zásady krasovědné, čehož nabyti lze studiem krasovědy filosofické se stálým zřetelem k umění skutečnému; ba tímto studiem mnohý nedostatek ve studiu předešlých oborů nahradí, jelikož jest aesthetika ze skutečných zjevův uměleckých abstrahována. I zde čím hlouběji vnikne v podstatu zákonů těch, tím více jest k posuzování děl uměleckých povolán.

Toť jsou ve hlavních obrysech vlastnosti, jež dávají kompetenci ku kritice, která má vyšetřiti a posouditi cenu díla uměleckého o sobě a postavení jeho v literatuře toho kterého národu i v literatuře vůbec. Čím dokonaleji komu se jich dostává, tím větší kompetence jeho, jíž kritikou skutečnou má dokázati.

Požadavky ty sahají ovšem bezmála do idealnosti, i snadno by vzešel úsudek, že kritika naprosto kompetentního vlastně ani není, již z této příčiny a pak že i kritik jest individualitou, úsobou zvláštní, jež na soud jeho směrem jednostranným může působiti a také působí. Nezapomínejme však, že kritiky takové žádají jen díla jí sourodá, t. j. jak vysoko stojí dílo, tak vysoko postaviti má se i kritik: a kolik děl ročně vyjde, jež mají cenu trvalou, jimž potřebí hledati a vykázati místo v literatuře světové? Odpovědi k otázce té nesmíme však dožadovati se u kterýchkoli placených posudečků časopiseckých, současných, zaplacených totiž buď zrovna penězi aneb jinými všelijakými věcmi a proto reklamářských, nýbrž u kritiky neodvislé, zvláště v souhlase jejím; a chcemeli již předkem dověděti se, kolik asi takových závažných děl do roka vyjde, tož pohléd-něme do dějin literarních. Kolik »nezapomenutelných« propadlo zasloužene̊mu zapomenutí jejímu, kolik »nehynoucích« děl zahynulo, než vůbec dějiny literarní

počaly se pracovati! Toť nejnižší stupeň. A kolik z těch ještě více »nezapomenutelných« a ještě více »nehynoucích,« epochalních atd. atd. v širší perspektivě dějin literarních uznáno sotva zmínky hodnými! Dle toho může poctivý kritik klidně a s úsměvem poslouchati tu vřavu reklamy proti němu soptící: čím více toho křiku, tím méně jádra v něm, ukáže se to brzy též u nás, kde vřava ta zuří právě jako poměrně snad málokde, z trpaslíkův uměleckých si dělajíc obry, obohacujíc parnass český nesmrtelnostmi v takém počtu, jakým celá vlastní literatura světová se vykázati nemůže.

> Čas vše mění, i časy: k vítězství on vede pravdu.

často již čas nejbližší. Pravda však jest, že děl opravdu epochalních rodí se velice málo.

Kritiky vyššího slohu a tudíž i příslušné kompetence lze dle řečeného žádati jen při plodech, které, ať se zkrátka vyjádřím, za to stojí. Dosud mluveno sice jen o těch, která cenou skutečnou vynikají, ale rozumí se to též o těch, která ne tak cenou, jako z nějaké jiné příčiny velké důležitosti a závažnosti, snad i přímo zkázonosné, nabyla nebo nabývají a měřítko vážnější i důkladnější vyzývají. V takových případech ovšem potřebí nevšední znalosti a obratnosti kritické, kteráž ostatně právě kritikou takovou může se proukázati. Denní však plody literarní, ku kterým převážná většina literarních plodů náleží, ač mohou stejně podrobně a důkladně probírány býti jako díla významnější, přece kritiky a tudíž ani kompetence takové nevyžadují, i směšno jest, stěžujeli si odsouzený autor, že kniha jeho zkrátka, bez dokladův atd. odbyta. Neupírám, že tím způsobem se cenná díla často ubíjejí, an »kritik« takový předkem již knihu s autorem chtěje zostuditi, jen povšechně ji tupí a odsuzuje, poněvadž dokladů podati nemůže, neboli jak u nás zkrátka říkáme: knihu s autorem »zřeže.« Avšak proti »řežbě« takové, neníli zcela zjevná, lze se autoru brániti, a spravedlivá kritika zajisté postará se, aby hanopis řádně byl oceněn. Při tom bylo by naprosto mylné, každý stručný odsudek již nazývati řežbou: vždyť může snadno se státi, a bývá tak obyčejně, že spis za delší rozbor — ani kritikovi ani časopisu kritickému nestojí. Totéž, úplně totéž platí o pochvale — spravedlivé i nespravedlivé. Spisek je snad dobrý, velmi dobrý, ale jednak objemem je snad nepatrný a neobsahuje nad to nic obzvláštního, proto se zkrátka doporučí; a naopak reklama také ráda počíná si jako řežba: povšechnými frasemi — u nás nad jiné oblíbena jsou v takových případech cizí slova, aby jim málokdo porozuměl, a »kritik« aby zakryl nedostatek určité látky, t. j. přesného pojmu a myšlénky, jež by o věci míti měl, ale nemá — věc odbude, aby jednotlivostí nepotřebovala si všímati a — sebe samé porážeti. Kritice vážné ovšem tím nastává povinnosť řemesla takového si všímati a na ně upozorňovati, ač každého třeba nazvati politování hodným, kdo jen z takových pramenů soud o literatuře čerpá. Ostatně o poměru různého kritisování později bude se ještě mluviti. Tuto jde jen o to, že proto ještě nesmí pochybováno býti o kompetenci kritikově, že posudek jeho je zcela stručný — pochvalný či odsuzující, a že kompetenci tu třeba posuzovati také vzhledem k ceně a důležitosti spisu. Většinou díla vycházející nečiní vysokých nároků v literatuře, proto také nesmí jich činiti v kritice. Na většinu děl těch, určených na př. mládeži, lidu kompetentním jest každý skutečný »vzdělanec« co do ceny jejich literarní; zdali vyhovují vzdělavatelskému účelu, jest ovšem jiná, avšak na to zase ještě netřeba kritika filosoficky důkladně vzdě-

laného, nýbrž dostačí právě ono vzdělání, družíli se k němu jen — svědomitosť, o kteréž vlastnosti ostatně zvláště chceme promluviti. Proto nespravedlivo jest odmítati na př. učitele, jenž jinak třeba v literatuře nepracuje, jakožto kritika spisů zábavných pro mládež, an prý není aestheticky s důstatek vzdělán. Tolik jest jistě vzdělán, aby aesthetickou cenu spisku toho posoudil, na to netřeba aesthetiky ani za nehet, a o vychovatelské stránce dovede souditi, to třeba předpokládati, dokud se opak docela zřejmo neosvědčí. Vždyť i kritiky, jež mohou se mýliti, mají v jiných zase své korektivy. Rovněž nespravedlivo bylo by odmítati předkem již na př. kněze, soudícího o spise pro lid, jakožto nekompetentního a žádati po něm na důkaz kompetence hlubokých aesthetických studií o spisku tom a p. Slovem jako spisy jsou různy co do ceny a závažnosti v literatuře, tak i kritiky mají se tím říditi a prostičký posudek prostičkého spisu nejen není ještě příčinou, pro kterou by kritik mohl býti odmítnut jako nekompetentní, an prý důvodů neuvedl, nýbrž jest úplně přiměřený a oprávněný, ano důkladná nějaká studie o díle nepatrném, ceny vezdejší, byla by jen směšnou! To zvláště důrazně připomněti se vidělo, poněvadž jistí velikánští spisovatelé povídek a podobných obyčejně nepatrných věcí s hrozným pathosem stále promlouvají na »literarní nedochůdčata,« která se odvažují díla jejich posuzovati — a to stručnými slovy bez obšírných rozborův a argumentací, chtějíce patrně, aby kritika byla větší nežli spis sám, a aby o nich dovolili sobě souditi jen Kosinové, Zákrejsové a pod. Nikoli, bylo by velmi smutné svědectví pro intelligenci naši, kdyby kněz, učitel, professor atd., jenž literaturou se zabývá — a patrně se jí zabývá, sice by nepsal — nedovedl spolehlivě posouditi denních plodů literarních, aniž by byl jinak literarní veličinou!

Než o tom dosti. Praveno z počátku, že ve kritice krasovědné podmínky kompetence, od básníků často kladené, jsou tak různé, pestré a divné, že nesnadno něco rozumného z toho vybrati. Mohl bych tu komických požadavků takových uvésti několik, přestanu však na mále. Přední jeden náš básník na př., jemuž tuším říkají jakýchsi »slavíků,« s rozhorlením ne příliš po slavíčímu vyjádřeným obořil se na kritika svého, kterak opovažuje se posuzovati díla mužů, kteří dvakráte tolik let zabývají se literaturou než on let stáří svého čítá. Tedy patrně měl by kritik býti vždy nějaký »starší pán,« alespoň starší než básník. Nevím, které zaměstnání lépe jde tělesné zdravotě k duhu, zdali lépe býti českým »uznaným básníkem,« čili českým kritikem, nevím tudíž ani, zdali by pro staré básníky vůbec našlo se kritiků! Tolik jest jisto, že platí také v literatuře: »Das alter schützt vor thorheit nicht!«, kteroužto hlouposť i mladší člověk by mohl objeviti. A dejme tomu, že kritik čítá věku svého let 22, básník pak podlé toho asi 55—60, kdy pak bude kritik ten vůči tomu básníku kompetentním? Poměr či nepoměr přece ostává! Každý již vidí, že tu neběží tak o mladosť kritikovu, jak o nedotknutelnosť básníkovu.

Jiný takový požadavek jest — jehož ostatně již jsem se dotekl — že kritik umělecký nutně má býti také umělcem. Odezírajíc od toho, že to nejlepší způsob, jakým učiniti lze kritiku cechovním vychvalováním, a i od toho, že věta ta chová kus pravdy v sobě, aby totiž kritik byl umělcem vnímavosti, ne tvořivosti, lze jen poukázati na dějiny literatury, jimiž požadavek ten důkladně se vyvrací. V žádných kritikách

z pravidla nebují subjektivismus více, než ve kritikách napsaných básníky produktivnými!

Příbuzně s tím žádá se zvláštním důrazem, aby kritik měl úctu k umění, sic jest nekompetentní. Bylo by ovšem napřed zvěděti, co se tou »úctou« rozumí, a komu vlastně má platiti, zda umění či — umělci. Přílišné a výslovné úcty se domáhání činí úctyhodnosť vždycky podezřelou, a nebylo by tomu, kdo jí tak žádá, vždy snadno dokázati, nepleteli požadavkem tím bič na sebe sama a své »umění!« Neboť často tím odmítá se kritika, odsoudivší básně jeho z pravé úcty k pravému umění: umění a umění jest rozdíl.

Abychom se posléze vrátili, odkud jsme vyšli, budiž ještě výslovně zmíněna podmínka, aby kritik byl uznaným pracovníkem v oboru svém. Každý spisovatel ovšem někdy spisovati začíná, a jak podotčeno, i pouhými kritikami založil již nejeden veškeru svou slávu literarní. Rozumí se tedy samo sebou, že podmínky té vůbec tak beze všeho přijati a uznati nelze. Může se snadno státi, že »uznání« toho dobyl si snad obratností slohovou, několika vtipnými nápady a poznámkami, které ovšem, máli býti »uznán« i od básníka, musely by býti pochvalné — skutečné schopnosti kritické přece nemaje, a tu by byl blud poslední horší prvého. Práce pak samostatné, jež tu snad jsou míněny, s kritikou méně souvisejí: soustavná práce vědecká ještě nedokazuje, že původce její schopen posuzovati veřejně jednotlivé zjevy literarní, a naopak velice dobře může kritik vrozených a nabytých schopností a vědomostí uměti užívati při posuzování podrobném, aniž jest povolán ku práci soustavné. Toho jedině upříti nelze, že za nynějších poměrů literarních kritikovi s nemalou jest výhodou, můželi odvolati se ku pracím svým samostatným, v příbuzném nějakém oboru podaným. Pravím pouze, že je to s výhodou pro kritika, věcné záruky však to jinak s úplnou jistotou nepodává. Jsoutě mimo kompetenci, která by tím jakž takž byla dokázána, i jiné podstatné požadavky, bez nichž i kritika muže sebe kompetentnějšího pozbývá váhy a platnosti. Na pohled sice jsou významu podřízeného, ale právě tím, že se jich přečasto nedostává, jak brzy vysvitne, právě tím ocitá se kritika v těch neblahých koncích, do nichž vůbec si stěžujeme.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XIV.

Mnohovážený Příteli!

Odpusťte, že na Vaše předešlé psaní, ačkoli jsem v něm 5 zl. obdržel, jsem neodpověděl. Stalo se to z mylnej domněnky, že snad už Vás v Holomouci odpověď nenatrefí, a poněváč nyní vidím, že na svou cestu ještě jste se nevydal, ale zajisté brzo vydáte, pospíchám s tímto kraťounkým listem. Děkuju upřímně za sdělený mi náhled p. Šafařika, a za psaní opětné p. Hurbána. Těší mě, že p. Šafařík si mého spisu váží, a jsem mu k díkům povinen, když Váš úsudek mou grammatiku pochvalující do časopisu přijal, nechť že p. J. jinak chtěl, a toužím velice ho čísti, třebas zkrátěný byl, ano i to zkrátění rád schvaluju, když se stalo pro upokojení hněvivých těch jistých pánů; kdyť dycky soudím, že lépe v něčem popustiti než vádu rozhorčiti.

Co se týká p. Hurbána, nemohu Vám nyní obšírněji na jeho list odpověděti, neboť mám zkoušky přede dveřmi, a jiných prací také dosť. Jedině to pravím, že p. Hurbán mou

grammatiku nečetl, ba snad ani 10 stránek z ní, ano snad ani dvě. Kdyby jen dvě stránky byl pozorně četl, mluvil by aspoň o něco jinak. On neví o ničem: nýbrž slova Bernolák, Bernolačina mu tak do uší zalehly, že po jediném těch dvou slov uslyšení nechce slyšet a čísti dál. Teda poroučím to pánu Bohu. Zdejší p. professor Jodl věru také není Bernolakovec, ano méně ve spůsobu psaní s Bernolákem se shoduje, než p. Hurbán, a přece professor Jodl uvedl mezi své žáky grammatiku mou, přednáší podle ní, kdežto dříve ovšem často sliboval podle Buriana přednášeti, ale nikdy k tomu nedošlo, teprv mou grammatiku nalezl příhodnou. Vicerektor Dohnal snad o Bernolákovcech dokonce nic neví, aneb aspoň o ně se nestará, a předce od přednášení podle Buriana ustoupil, voliv nyní (uprostřed kursu) grammatiku mou. Ano Vy sám tušim mé knize přednosť také nedáváte za příčinou nějaké Bernolačiny. Teda by také p. Hurbán, když se Bernolačiny tolik leká, mohl v mé grammatice ohlídnouti se po jiném.

Buď jak buď, já Vás snažně prosím, nevybízejte už nikoho a nikde k novým posudkům, však posudky vyjdou samy od sebe, a nazatím bude dosť na tom, co jste už z lásky přátelské dobrotivě k mé chvále psal. Tuze silné doléhání by mohlo omrzeti; čas a trpělivosť ale vedou všechno ke zrání.

Ve prázninách postarám se v německém Brodě, jak bych Vám na žádané jméno etc. mohl se vyptati, a pak s radostí to oznámím. Zatím přeju Vám šťastné prázniny a prosím zachovejte v lásce

Svého upřímného přítela a ctitela

V Brně, 27. července 1842. V. Ziaka.

P. S. Mostek a Nitru už mám, ale teprva od včerejška. — Že p. Hurbán mou grammatiku nečetl, za zlé pokládati nesmím a nemohu, nýbrž myslím, že vůbec krom Vás bude málo koho, který by ju byl už celou pozorně prošel; nebo grammatika nedá se čísti jako nějaká historia neb báseň. Kdo o národní pokrok málo neb nic nedbá, ovšem nebude dbáti také o grammatiku; kdo však něčím zaměstknaný jest, co by ke prospěchu vlasti sloužilo, na tom nežádejme, aby toho ležet nechaje, do grammatiky hned tak hluboko se zabral, jako ke spravedlivému nad ní úsudku je potřeba Tušim, mine ještě několik let, než osoby druhého dotknutého druhu vědy kus po kuse dle chuti a prázné chvíle čtouce, dojdou až ke konci. Mnozí snad u konce začnou. Proto opět a opět pravím, že rychlý úsudek od nich by nebyl leč nespravedlivý. Gute dinge wollen weile. Dočkej času, jako husa klasu. — Snad ve prázninách budu mět to potěšení Vás zde uvidět, jestliže dosti brzo ze Slezka se vrátíte. Vale et Fave.

XV.

Velectěný Příteli!

Přijmite srdečné díky za tolikerou laskavou péč, s níž jste o prodaj mé mluvnice se postaral: neboť hlavně Vašemu příznivému posudku jak i ustné pochvale mého spisu mám za jeho rozšíření co děkovat. Prosím, neopakujte si to nikterak, že cenu 20 výtisků jsem dycky na 32 zl. vysadil: kdyť nemohu připustit, aby jste Vy za svou tolikerou laskavosť ještě naposledy strátu měl. Vím, že bez nějakých, třeba drobných vydání Vám to také neprojde, tím méně, an vidím, že jste při zaslání posledních 61 zl., které jsem s díkami obdržel, Vy plat poštovní vzal na sebe, kdežto by bylo patřilo, abych ho nesl já. Račte teda už jen počty nechat tak, jak jsou: neboť jsou dobré, ano já přece při nich lépe vycházím, než při počtech knihkupců. Osměluju se Vám znova 20 exemplarů poslati. Vím arci, že už tak honem odbyty nebudou; ale snad by přec pro letošek nestačily ty, které u Vás od předešlých zbývají, snad by pan Exinger mezi rokem mohl žádati, a co nadbude, račte schovati pro školní rok budoucný. Poněváč pak dle laskavosti své vlastní útraty co nejméň počítáte, teda udělejme tak: Darujte dva výtisky buď chudším žakům nebo komukoli za dobré uznáte, třeba v Čechách neb ve Slovensku, a za zbývající po srážce vlastních útrat, bez kterých ta věc býti nemůže, račte mi, až bude možno, opět poslat 32 zl. Na ten spůsob budou počty snad nejlépe vyrovnány. Kyž by jen i v Čechách a ve Slovensku odbyt byl takový, jako u Vás a Brně. K Vašemu početnému auditorium Vám všechno štěstí přeju.

Že by krátka historia Moravy byla velmi prospěšná, o tom není pochyby, ale co se týka mně, přec bych viděl raději napřed Vaši mapu a Váš časopis.

Pan Diebel přezděl svému časopisu nyní tak: „Časopis pro lid"; neboť onno „lidočasopis" jsme mu vymluvili, ač to s těžkem šlo. První list jsem četl náhodou v tiskárně, a líbil se mi velmi pro řeč právě prostonárodní velmi plynatou. Ten článek je od Mikšíčka, který tuším ohledem slohu na celý časopis bude měti velký vplyv, an mu Diebel všechno ku prohledu svěřuje.

Já ve svém překladu pokračuju pomalu, ale přec.

Kollarova cesta je prý v tisku. Hollého třetí svazek, totiž ta okolnosť, že Hollý přeložil i Batrachomiomachia, dala mi příležitosť p. Kinského pobídnout, aby vydal přeložení své, které on už roku 1820. tisknouti počal, ale nenajda ve zdejších tiskárnách dosti písma řeckého, a nechtě vydat spis ten bez mnozstva poznamů, všeho nechal ležeti. Nevím, jestli teď má pobídka něco vyřídí.

Ostávám jako dycky Váš upřímný přátel a ctitel

V Brně, 24. října 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Pan Stöger byl zde, a zverboval zdejší činoherce do Prahy. To nám bere všechnu naděj pro zdejší obnovu českých her, ale slyším, že před odchodem budou přece ještě párkrát hrat.

XVI.

Vysoce vážený Příteli!

Slyším, že už přišlo sem císarské dovolení, aby holomoucká akademia sem přenesena a spolu s realní školou ve zdejším národním museum umístěna byla, které k tomu konci šířeji vystaveno býti má. Pospíchám tuto zprávu Vám dati, poněváč bych i já srdečnou z toho radosť měl, kdybyste sem se dostal.

Co dělá Váš spis o Vysokém mýtě; p. Klacel potud mi neukázal nic.

Diebel tiskne u Rohrera nové vydání svej nauky o šteparství.

Já s Filoteou špatně pochodím; neboť mezitím, co nám zde papír scházel, pospíšili si v Praze s jiným překladem, a tak budou nyní dva. Můj se dotiskne asi za 4 neděle, prazký už je tuším zde. Ovšem nejde to na mé útraty, ale přece mi velmi líto jest, že Fournier, znojemský knihkupec, který náklad vede, hned při první své špekulacií s českou knihou tak málo štěstí má, a tudy snad pro budoucnosť všechnu chuť ztratí. Víte, že knihkupců, kteří by něco na svůj náklad podnikli, bez toho málo máme, a teda tím hůře, když ten, který chuť jeví, hned na prvníkrát, tak špatně vyjíti má. Můžeteli něco pro ten spis učinit, zavděčil byste mě nemálo.

Zachovejte v paměti svého upřímného ctitela a přítela

V Brně, 12. června 1843. Vincenca Žáka.

Pan arcibiskup prazký byl zde dvakrát u našeho biskupa, ale bohužel neslyším nic, že by se byl ozval o češtině.

XVII.

Vysoce Vážený Pane a Příteli!

Děkuju nejuctivěji za odeslaných mi 30 zl. K. M. Vaše účty dokonce s mými se srovnávají, to jest ostává mi za exemplary až do 27. září je (věrně) Vám poslané ještě 17 zl. 24 kr. Konv. Mince k pohledávání u Vás. Nahlídnul jsem bedlivě do účtu posavádních, a nenalézám, že byste mi mezi 12. prosincem r. m. a mezi 8. dubnem r. 1843. byl něco poslal, nýbrž zrovna všechno tak, jak sám účtujete.

Velice mě těší, že grammatiky zas novou zásilku žádáte, ale spolu jsem s tím v opletce, neboť pošpiněné výtisky bych nerad poslal, a vázaných nemám dosti při ruce, aniž pro pospěch poslův, který už čeká, možno do tiskárny pro jiné skočiti. Protož snad za zlé nevezmete, když, abych náš obyčejný počet, t. j. 20 exemplarů, doplnil, ke 16 brošurovaným dokládám 4 nevázané, domnívaje se, že snad některému z Vašich žáků přijdou také vhod. Pakli by nebylo možno nevázané odbýti ve stejné ceně, teda třebas nějaký krejcar račte sleviti.

Ve pravopisu Vašem, jestli jakou chybu naleznu, milerád oznámím. Zatím nejuctivěji se poroučím Vaši mnohovážené paní manželce a jsem stále upřímný a vděčný přítel

V Brně, 13. října 1843. Vinc. Ziak.

XVIII.

Vysoko vážený Příteli!

Poněváč mi ondyno při zaslání 6 vázaných a 4 nevázaných výtisků grammatiky čas nepostačil napsati, co bych k Vašemu pravopisu podotknul, činím to dnes. Vůbec patří Váš spis mezi nejsprávněji tisknuté, tak že se divím Vaší pozornosti a bedlivosti v opravení tiskarských chyb, nenalezaje v něm skoro žádnou. Na Vaše vybídnutí však jsem četl znova, a když na vedlejším listku něco jinak postaviti radím, stává se to s přesvědčením, že to ráčíte vzíti za upřímně pronesený náhled, na který dáli se ohled vzíti neb ne, sám nejlépe usoudíte. Přál bych srdečně, aby druhé vydání opět sloužilo mnohým k poučení a vlasteneckému jazyku k nabytí nových přízniveů.

Jestli poslané nevázané výtisky mej mluvnice odbýti se nedají, mohu za ně, žádáteli, poslati jiné, a snad by některý ze zámožnějších žáků Vašich chtěl měti exemplar na velinském papíru? Mám takové ještě dva v zásobě, snad by odešly po 2 zl. 15 kr.

Pan Vinarský a jeho rodina nechávají se Vám uctivě poroučeti. Mikšíček tyto dny tuším vyjde s druhým svazečkem moravských povídek. Polanský, lokalista, hodlá vydati nějaké kázaní.

Vinšuju, aby velmi rostoucí počet Vašich žaků Vám a národu mnohou radosť působil, jako mě Vaše zpráva o tom velmi těší.

Se vší vážností Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 17. října 1843. Vincenc Ziak.

P. S. Tam, kde o kazení českých vlastních jmén mluvíte, mohl byste se snad také odvolati na cirkulár prazké guberny, který ve „Květech" najdete, ale nevím nazpamět, ve kterém čísle.

Posudky.

J. A. Komenského Labyrint světa a ráj srdce. Vydání školní. Pořídil *Frant. Bílý.* V Brně. 1887. Str. XXXII 149.

Nepopíratelnou zásluhou vydavatelovou jest a zůstane, že splnil za tak krátko důtklivé přání, pronesené o sjezdě českého professorstva roku letošního konaném, aby totiž i pro mládež naši pořizována byla zvláštní vydání klassiků našich. Potřeba toho pociťována ode dávna, přání taková projevována často, příklady literatur jiných k tomu nabádaly, ale nikdo nepřikročil k dílu.

Volba tohoto arcidíla slavného Komenského oprávněna jest s dostatek vynikající cenou spisu vydaného, jenž proto také středním školám českým ku četbě uložen jest.

Vydání samo vyhovuje úplně všem požadavkům, jaké činí se na vydání školní. V úvodě shrnuto stručně vše, čeho třeba, aby spis pak čten býti mohl se žádoucím prospěchem. Za tím účelem přidány též nutné poznámky a výklady věcné i slovníček méně srozumitelných a cizích slov. Při otisku spisu Komenského dbáno právem toho, aby vydán byl tak, jak byl původně vzdělán. Ve vydání Kořínkově z r. 1871. odkázána všechna cizí slova do poznámek pod čáru a v textě samém nahrazena slovy českými mnohdy nepřípadnými. Tím však setírá se zvláštní charakteristika té doby, do které spis původem svým spadá, čehož schvalovati nelze. Prof. Bílý, podav text původní, zvolil cestu pravou. S taktem rovněž jemným vynecháno ve vydání přítomném vše, co by v kterékoli příčině mládeži mohlo býti na škodu.

Jest si věru přáti ve prospěch dobré věci, aby po tomto prvém a to zdařilém pokusu následovalo co nejvíce klassiků českých, pro mládež naši vzorně upravených. *K. A. Š.*

Svatovítský Rukopis. Spisů musejních č. 157. K vydání upravil *Adolf Patera*. Památky staré literatury české, vydávané Maticí Českou. Číslo IX. Řada I. Oddíl 2. V Praze. 1886. Nákl. Matice České. Str. L a 395 v 8°. Opravy tiskových chyb a dodatky k poznámkám. Obsah.

Jako vydání »Hradeckého Rukopisu.« tak neméně i toto »Svatovítského Rukopisu« od p. kustoda A. Patery jest pravým obohacením literatury české v oboru starého písemnictví. Dílo poslední věnováno jest spisovatelem vldp. Albertu Küfferovi, rytíři z Asmanvilly, horlivému podporovateli snah vědeckých, ku kněžským jeho druhotinám. Na to následuje vědecky důkladná předmluva, jež mnoho poučného obsahuje. Po té podává spis. XVIII staročeských statí básnických a prosaických, mezi nimiž obsahem i formou zvláště vynikají: »Píseň o sv. Dorotě« a Katonova mravná naučení v latinském originale i v překladu staročeském, ač poněkud volném. Skoro všude přičiňuje vydavatel vysvětlivky, opravy a rozličné varianty pod čárou, jakož i skratky v textu pečlivě rozvedeny jsou ku všemožnému pohodlí čtenáře. Prosaické stati jsou: Modlitba k panně Marii, dva vokabuláře latinsko-české, kázaní sv. Augustina proti hádání, O mastech a Zjevení sv. Brigitty. Potom řadí se šestero latinských dodatků, kromě dvou staročeských modliteb »od matky božie,« a konečně velmi pečlivě a svědomitě sestavený »Seznam a výklad méně známých a některých zajímavějších slov,« jímž dílo toto velmi vhodně ukončeno jest.

P. Method.

Jana Liera **Novelly.** Kniha II. díl 1. „Salon. bibl.“ č. 42. V Praze. 1886.

V dílu 1. knihy II. svých novell Jan Lier podává nám patero nových prací: 1. Ze všedního světa. 2. Únos Sabinky. 3. Špatní lidé. 4. Mlles d'Agacerie. 5. Odkazy. Podáme stručný obsah každé povídky.

1. Ze všedního světa. Teodor Zuna, vrchnostenský adjunkt, uraziv nerozvážnou žárlivostí Ladislavu, dceru ředitele velkostatku Novotného, jež ho upřímně milovala, z omrzelosti všímá si při kluzkách na ledě koketné Lucinky, dcery paní justiciarky Bukové. Teodor je mladík velmi nadaný a řídí svou převahou duševní vkus obecenstva Krátkolhotského. Tu přijde nový důchodní, pan Sysel, člověk hloupý, ale velmi domýšlivý, ačkoli vnějškem ošklivý při vší ješitnosti, jenž učiniti se chce střediskem společnosti Krátkolhotské, pořádaje koncerty, zábavy, výlety a věnečky. Spolehaje na svých 1000 zl. ročního důchodu, jest úspěchem úplně jist. V úřadě hloupost a neschopnost jeho zakrývá píle a dobrá vůle Teodorova. Ale když pan Sysel i veselohrou, Teodorovi ze stolku oukradkem vyňatou, chce veřejně se oslaviti, nepohodne se s Teodorem, jenž vida úlisné záměry Lucinky a její matinky ve příčině nového pana důchodního, vypoví Lucianě přátelství, postaviv listem pana Sysla na pranýř posměchu. Náhodou přijel v úředních věcech panský inspektor pan Liška. Vida neshodu mezi Syslem a Zunou, napraví věc velmi vtipně, povýšiv statného Teodora jinde za správce samostatného, pokárav ho jemným způsobem za to, že porušil povinnou šetrnost ku představenému Syslovi. Zatím, co se Teodor smíří s Ladislavou ředitelovic, podaří se paní justiciarové chytiti do tenat pro svou Lucinku pana Sysla, jenž ovšem brzo vidí, kterak jest ošizen.

2. Únos Sabinky. Karel Urban, statkář český, byl syn oběšence, nemanželské dítě po sběhlém důstojníku vlašském, z bídné rodiny protestantské, bydlící ode dávna na katovně, jíž každý opovrhoval a ji nenáviděl. Darmo hledal doma pokoj a lásku, ačkoli po neznámém strýci zdědil statek. V zoufalství ujede z Čech do Italie, kde zočí na pavlanu svého hostince ve společnosti krásnou dívku toskanskou. Ale i tu ho poleká osudné »mal occhio« (= bazilišči oko, jež uhranutím hrozí) z úst lidí, kterým jeho tvář výrazem nevlídné trpkosti je nesympathickou. Procházeje se, uzří v loggii dei Lanzi pověstnou sochu Jana Bološkého[1]) Únos Sabinky. Co se na ni dívá, jde kolem ona dívka ve známé společnosti, a opět poleká jej šepot hrozného »mal occhio.« Vypátrav obydlí dívky a přesvědčiv se, že mu jest nakloněna, odhodlá se po příkladu onoho sousoší k činu dobrodružnému. Za nepřítomnosti pěstouna Herminina vnikne noční dobou do ložnice její, a pohnuv ji k útěku, unese ji. Zachovav po cestě úplnou zdr-

[1]) Gian de Bologna. 1524—1608. (Lier.)

ženlivosť a nechávaje Hermině všude plnou volnosť, zabezpečí se tak její oddaností a doveze ji na svůj statek. Zde na katovně jí vyloží, co ho k tomu činu pohnulo, vyloží veškeru bídu své duše a srdce svého, i káže jí voliti: aby zůstala nebo se vrátila. Důkaz takové lásky dívka ovšem vzájemnou láskou odmění a stane se jeho chotí.

3. *Špatní lidé* jest poněkud pendent k novelle 2. — Stará Kotýzová, protestantka, byla za mladu svedena jinověrcem mladíkem, i prohřešila se láskou, jejíž plodem byla dcera její Marketa. Aby připoutala k sobě milence, učinila Kotýzová vše, ba změnila i víru svou. Ale byla zrazena, zármutkem usmrtila své rodiče, lidé se jí posmívali a opovrhovali jí; ba nenalezla útulku ani tam, kde ho nejvíce hledati směla, u svých otců duchovních. I zanevřela na svět, na lidi a na Boha, i pozbyla vší víry. Ale přičinlivostí a neúmornou prací, k níž ji nouze doháněla, dovedla Kotýzová pustinu, dříve jen kouzelnictví, strašidlům a čarodějnicím ponechanou, proměniti v úrodnou půdu, na níž si zřídila chaloupku s hezkou zahrádkou; proto lid ji měl za čarodějnici. Markety, dcery její, vychované velmi přísně, všímal si nejen pan farář, než i pan Jandera, purkmistr Doubravský a kolikaterý hodnostář, hlavně pak syn jeho, mladý kněz Ludvík Jandera, jenž zaslíben byv za svého dětství stavu kněžskému, k němuž neměl náklonnosti, s choromyslnou vášnivostí hleděl Marketu odvésti s cesty kacířské. Ale naraziv na odpor přirozených důvodů mysli nevzdělané, zasypal ji kletbami a hrozbami pekelnými. Zoufalým odporem, do něhož mysl mladé dívky vehnal, rozrušen byl tak, že odhodlal se svrci pouta, jež ho tísnila, povolil lásce k Marketě náhle probuzené, a učiniv ji svou nevěstou, uprchl s ní a s matkou její do Ameriky, kde jako učitel a vychovatel s ní šťastně žil.

4. *Mlles d'Agacerie.* Zemanovic měli kdesi v Praze nárožní dům, byli zámožni a hrávalo se u nich často divadlo. Dcera Hedvika byla dívka velmi sličná a zalíbila se Stanislavu Routovi, mladíku švarnému, ale nerozvážnému, jenž pro nějaké provinění byl z universitních studií vyloučen. Následkem toho zakázán mu od Zemanových přístup k Hedvice, jež z neopatrné lásky Routovi příliš mnoho zvůle byla popřála. I od vlastních rodičů byl Routa zapuzen a živil se od té doby bídně. Zatím Zemanovi pozbyli všeho jmění, rodiče Hedvičini zemřeli a ona, dívka svedená, ze zoufalství se oddala umění divadelnímu za zpěvačku a tanečnici, mníc, že Stanislav ji opustil; neboť listy, jež si navzájem dopisovali, byly od rodičů zadržovány, i nevěděli o sobě ničeho. Tanečnice a zpěvačka budila obdiv pokoutních divadel pražských a dostala se úplně na scestí hříchu; neboť zrazené srdce a cit mateřský uražený viděl ve všem klam a hledal jedinou útěchu v opojném víru vášně a veselí. K podobnému osudu odchovává svou dceru Miladu, vydávajíc ji na jevišti za svou sestru Denisot d'Agacerie, sama se zovouc Julion. Zatím Stanislav si dobyl stálého postavení, i odebere se do Prahy, by vyhledal svou Hedviku a pojal ji za manželku. Čta kdysi večer oznámení pokoutního divadla Golkondy, kdež byly i Mlles d'Agacerie, postižen byl panem Tuptzem, bývalým spolužákem, jenž vystupoval na jevišti golkondském jako světoznámý komik. Pan Tupetz chytil se ho hned a přiživil se k němu jako zkušený cizopasník; i zavedl ho brzo do Golkondy, kde Stanislav poznal Julion i Denisot d'Agacerie a nabyl tušení, že Julion jest Hedvika Zemanova. Druhý den ji navštívil a nabídl jí ruku svou, chtěje se ujati zavedené Denisot. Ale Julion, jejížto srdce bylo neštěstím a dobou všech květů zbaveno, vidouc, že i Miladina duše dětinná již otrávena jest, zamítne jeho žádosť. Pokus Routův, přivlastniti si Miladu mocí práva, nezdařil se, ač chlípný pan Tupetz, jenž dětské nevinnosti Miladině úklady strojil, rád poručnictví mu postoupil. Vida Stanislav dceru svou večer opět na jevišti hříchu a hanby, chce ji raději zastřeliti, než trpěti to dále, však matka Hedvika skočí mu do rány a zasažena jest kulí. Zemře, smířivši se s Routou, jenž odseděv si trest, povolá matku svou do Prahy a zakoupí bývalý Zemanovic dům, kde žije toliko své Miladě a matce.

5. *Odkazy.* »Krásná Tonička,« milenka sladovnického Materny, zalíbila se hraběti Berkovi, pánovi na Velharticích, a v lehkomyslnosti své byla mu po

vůli. Nešťastný Materna, dobrák, stal se za čas ženichem Toninčiným, brzo, proti vůli své, sládkem na panském pivovaře, manželem Toninky a otcem. Dceruška jmenovala se Julie a vyrostla v dívku krásnou, povahy přímé, ušlechtilé a hrdé. Lehkomyslností matčinou dohospodařeno brzy na pivovaře, a starý hrabě pohnul Maternu,' by v náhradu vzal darem 50 korců panských polí: písemné listiny o tom nebylo z rozličných příčin. Hrabě Berka zemřel beze zákonitých potomků. Jeho sestra, hraběnka Gryspeková, ujala se panství, a vidouc, kterak Materna má 50 korců panské půdy v držení, nemoha se ničím vykázati, vzala mu je. Schudlé rodiče živí dcera Julie prací rukou svých. Po smrti otcově odjede do Prahy, kde sebe i matku nuzně živí šitím deštníků, kteroužto prací se umoří. Mladý hrabě Oto Gryspek, vyslídiv z denníku ujcova, jak se věci mají, chce křivdu učiněnou Julii napraviti, a jelikož dříve z hrdosti nechtěla přijati vrácení rolí, podporuje ji tajně, puzen jsa mocnou k ní náklonností. Vytrhnuv dívku na polo umořenou z bídy, dá jí se zotaviti a pojme ji pak za manželku, překonav odpor šlechetné duše její, které matka nedlouho před jeho příchodem vyzradila tajemství jejího původu. Žili spolu šťastně pět let; avšak Julie zemřela brzo nemocí, jejíž zárodek vssála do sebe v době svého utrpení.

Z podaných obsahů je patrno, že spisovatel obírá si předměty svého vypravování ze všech vrstev a kruhů nynější společnosti lidské. Salony hrabat jsou mu tak známy, jako chýže prostého lidu a kouty, v nichž lidská vášeň hýří a hřích obleká se do zlatých a nachových cárů; půda domácí jest mu stejně povědoma, jako města jihu, česká příroda neméně dobře pochopena, nežli skvosty italského umění. Lierovy novelly činí na nás dojem svědomité práce spisovatelské, jeví povahu, která se nebojí, že pilností připraví se o zdání duchaplnosti a genialnosti. Lier píše málo, ale co napíše, má dobře promyšleno, tak že novelly jeho poutají čtenáře prostou, poctivou stručností, jež nepřipouští ani zdání výtky, že by spisovatel práci svou nabíjel na objemné kopyto honoráře podlé výšky sloupce vyměřeného, výtky, jíž velmi mnoho našich výpravných plodů literarních sotva se ubrání. Lierovy novelly přibližují se formou ještě nejvíce oněm líbezným [1]) novinkám, dobrodružstvím a příhodám, jak je v *Boccaciovu* Dekameronu čteme. — Osoby adjunkta Teodora Zuny, důchodního Sysla, paní justiciarky Bukové a její dcery Luciany (1. nov.); statkář Karel Urban se svým »mal occhio,« krásná Hermina (2. nov.), stará Kotýzová, pendent k Urbanovi, titěrný purkmistr Jandera (3. nov.), prohnaný dobrodruh, ale hloupý komik p. Tupetz, Stanislav Routa, Mlles Julion a Denisot d'Agacerie, divadelní agent p. Schierling se svou »paní« (4. nov.), šlechetná a rázná Julka Maternovic, pravý opak toho »krásná Tonička,« matka její, hrabě Oto, jeho bratr Josef, domýšlivý nadporučík, hraběnka Gryspeková, žid Loewy (nov. 5.) a m. j. jsou povahy ze života vyňaté a všecky tak zdařile vypodobené, že je očima viděti se domníváme. S velikou dovedností umí Lier vymýšleti a vypisovati příhody a obrazy komické, jako neděle na kluzišti krátkolhotském, hudební zábava panem Syslem »u zlaté vokurky« pořádaná na počesť všem Lucinkám, pana důchodního kancelářská činnosť, slavnosť hasičů v Doubravě, pouliční výjev před rohem domu Zemanovic, nešťastné přebrodění potoka p. nadporučíkem Josefem hr. Gryspekem, když ho Julka tak obratně byla přehoupla: nelzeť upříti, že výjevy ty pozorovány byly očkem Mefistofelesovým; neboť sem tam slyšíme hvízdati bičík satiry, leckde ozývají se rolničky čiperného, zdravého úsměšku. Jindy spisovatel rozvíjí před námi obrazy nádherné, jako putování po Florencii, jindy pestré a divoce ozářené, jako noční zábavy v divadle Golkondě, únos Herminy, rozmluva Ludvíka Jandery s Marketou, jindy zase dojemné, jako osud Urbanův, staré Kotýzové, Julie v Krausově továrně na deštníky a j. — Až na dobrodružství Urbanovo, které se nám zdá býti poněkud smělé a pravdě snad nepodobné, souhlasí vše s pravdou a skutečností; rovněž úkazy psychologické jsou provedeny správně a určitě. — Též úmysly a konce, k nimž spisovatel vypravováním svým

---

[1]) „líbezným“ pravíme pouze o formě a způsobu vypravování, nehledě k tomu, jak nám za naší doby na **některé** novelly Boccaciovy se stanoviska mravního pozírati třeba.

namířeno má, jsou šlechetny a chvály hodny. Jeho satira, tepající především zpozdilosť maloměstskou, proti tomu velkoměstskou podlosť, šibalství a mravnou spustlosť, hlouposť a ješitnosť, směšnosť působící, vůbec nevzdělanosť, která se v životě našem rozličným způsobem jeví, pobádá nás takto nepřímo ku snahám vyšším a ušlechtilejším. Spor by mohl nastati jen o skutku kněze Ludvíka Jandery, který přerval násilně pouta, jimiž je vázán ku církvi a kněžskému stavu, k němuž ani náklonnosti nemá, ani sám o své újmě rozhodnouti se nemohl, byv tomu stavu z vůle rodičův určen, s Kotýzovými uteče do Ameriky, kde se z něho stane horlivý učitel a vychovatel lidí.

Všimnemeli si na konec jazyka, jakým Lierovy novelly sepsány jsou, nemůžeme než i v té příčině opakovati, co jsme nahoře vůbec o svědomité a bedlivé práci spisovatelově řekli. Nehledě k tomu, že spisovatel vládne několika jazyky moderními a tudíž měl dosti příležitosti zablouditi na scestí a tu tam potknouti se o slovíčko, ani k tomu, že sloh jeho jde úplně směrem doby své, totiž moderním: uznati sluší, že píše hbitě, elegantně, ale přece celkem správně. Opět doklad toho, že slohu sice poroučeti nelze, jelikož je přirozeným odleskem duševní úsobnosti spisovatelovy: ovšem pak vnější úpravě mluvy, která záleží jenom na bedlivosti a jemném citu pro slušnosť. Čteme sice na str. 133. 5. ř. zdola: brzo jej následovala, na str. 137. dole: úpíc m. úpějíc; než ojedinělé tyto případy nemohou zavésti nás, abychom jednak zase na mnohých místech neviděli upřímnou snahu o přesnosť a libé znění naší mluvy mateřské. Hojná hřivna svědomitě a upřímně pěstovaná doporoučí se nejlépe sama.

Lev Šolc.

Lierovy zvláštnosti, jimiž od ostatních českých novellistů svérázně se liší a jež vyšlé dosud tři svazky jeho prací činily četbou celkem zajímavou, — všechny téměř tyto zvláštnosti zdobí a nezdobí též tuto sbírku jeho novell. Je to předně určitá, několika mnohoznačnými rysy vystihovaná charakteristika, jíž hned z počátku vypravování osoby jedny ve čtenářův zájem se vlichotí a jej ethickou působivostí svého příkladu táhnou za sebou, jiné pak od sebe odpuzují — úplně, jak si přeje spisovatel. Sem patří v »Odkazech« povahy barona Oty a slečny Julie, obě milé, obě čisté prachu všednosti. Továrník Löwy lásku k Julii tající a šťastným se cítící už jen útrpností její, šlechetný dobrák Materna a stará Maternová, všemi ctnostmi a nectnostmi sanguinické letory obdařená, — jsou typické postavy, jakož vůbec Liera v podrobné kresbě typů mistrem nazvati dlužno. Dokázal to po výtce novellou »Ze všedního světa,« kdežto sklíčky satiry snímány a věrně až do nejnepatrnějších charakteristických známek dle přírody provedeny podobizny ze života malopanského. Písař Kozáček, slečna Luci s matkou, geometr Pichl, slečna Zuzi, pan Schnarr jsou vesměs rázovité, humoristické, zde onde satirou šlehnuté figurky a jakoby pozadím hlavního děje: zápasu mezi Theodorem Zunou, knížecím adjunktem a mezi důchodním Syslem, neboli mezi neuznaným rozumem a protežovanou hloupostí. Připomínáme jen, že sympathie čtenářovy by se Syslovi nepřiklonily ani tenkrát, kdyby nebyla vylíčena zevnější přirozená jeho tvářnosť a postava, jakož se stalo na str. 13. Všeho moc škodí. Náleží sice k podstatě satiry, pravdu, jež má býti osvětlena, činiti význačnější přesilenými rysy na tepaných okolnostech, věcech a osobách, ut contrarium magis elucescat —, ale vždy tak, aby jen samozaviněné škodlivé stránky byly přesilovány. Ostatně není zde nemístno hned podotknouti, že ono contrarium nesmí se jeviti tak »idealně,« aby uznané pravdě drze smálo se ve tvář. Tím nemálo trpí satiricky zbarvená novelletka »Špatní lidé,« kdež staré Kotýzové a pateru Ludvíkovi, zastupujícímu zde myslivý rozum, v ústa kladeny názory, vrcholící blasfemiemi proti Bohu a jeho řízení — tedy názory nepravdivé dal spisovatel za zbraň typům, majícím čeliti proti domnělé lži — víře, — jejíž obrana z poetické snad spravedlnosti svěřena omezenému na mysli Janderovi a smyšlénkám Ludvíkovým. Tak rozdělil spis. bojující šiky, aby rovný zápas mezi nepravdou a lží ukázal, kdo že jsou ti špatní lidé . . .! Rozebrati slovo za slovem tento kus bylo by záhodno ne snad v zájmu aesthetiky

— její hladiny se **špína** nedotýká —, ale aby se ukázalo, kam až dá se unésti tendence. — —

Mezi slabší práce Lierovy náleží »Únos Sabinky.« Motiv novelly této, záležející v tom, že Čech Urban unese do své vlasti Vlašku Herminu, kteráž, byť i zdánlivě odporovala, přece lásku k němu chová od první chvíle náhodného spatření — v první části zavání pravdě nepodobným romantismem, ve druhé postrádá psychologických důvodů, bez nichž celek je reprodukcí možné snad události, nikoli však umělecky provedenou novellou. Zbytečny zdají se některé popisy (str. 62., 63.) a množství cizích slov, jež nejednou komicky znějí, když užívá jich osoba jiné řeči neznající. Na př. táže se znalý jen své mateřštiny sluha Vlach (str. 54.): »Buon giorno, signor mio. Co poroučíte?« Aneb Urban mluvě s rodilým Vlachem vlašsky (str. 65.): »Mille grazie. Nechci vám naprosto býti na obtíž.« Jinde Vlach Jomelli odpovídá Urbanovi: »Vi credo; ač vzácnou jste výjimkou« a p. Jaký pokřik by se strhl, kdyby za nemístná zde vlašská úsloví položily se německé polověty! — Táž sháňka po zevním effektu dala vznik novelle »Mlles d'Agacerie«: zajímavé podrobnosti, ostré narážky satirické, psychologicky prohloubené charakteristiky — to vše lze tu najíti, ale celku schází ta niterná pravdivosť, jež jsouc v uměleckém díle odleskem skutečnosti, nejen svými jednotlivostmi, nýbrž celým směrem a výsledním dojmem baví a — ušlechťuje.

V. K.

Jaroslav Vrchlický: **Povídky ironické a sentimentalní.** Nová bibliotheka spisů veršem i prosou. V Praze. 1886.

Vznik prací obsažených ve přítomné sbírce vypisuje J. Vrchlický v těch několika řádkách, jimiž knihu věnuje příteli svému *Fr. Heritesovi.* Jsa prý v umění poněkud fatalistou, má za to, že si každá idea přinese na svět už vlastní svou formu . . .; práce tyto prý »vymykaly se verši a chtěly býti prosou« i staly se povídkami, arci ne povídkami ve vlastním slova významu.

Více snad, nežli jména povídek »sentimentalních« zasluhuje si kniha názvu povídek »ironických«; jsoutě práce téměř všecky protkány břitkými narážkami a reflexemi — nejčastěji na nynější poměry společenské a literarní —; jen že se autor se souverenním humorem svým ocitá nejednou již mimo skutečnosť: zachází v hyperboly, — jinde překračuje meze slušnosti a práva: zabírá se ve frivolnosť, ano i opovážlivé rouhání.

Prací jest šestnácte.

»Poesie a prosa« mají v témž domě po repraesentantu: v prvním patře zimničně činný voňavkář, při zemi neúnavný pekař. Vadou jest, že mezi kontrasty těmi není souměrnosti, ať již pojímá p. spisovatel postavu voňavkářovu vážně nebo ven a ven ironicky, což těžko rozsuzovati, ana črta psána jest rysy úsečnými, ale neurčitými. Jakožto curiosum uvádíme místa z »písně chleba«: »Jsem... hostie života prací stížených...« »ve mně jsou zárodky na fosfor pro lebku myslitele i na buňky pro svaly ruky pracující.« »Růže« jest číslo z celé sbírky nejdojemnější a nejzdařilejší. Durante Alighieri dostane krásnou růži od B. Portinariho, již zbožňuje, ale marně — jeť už zadána. Bolem jsa schvácen, pohlíží upřeně v závitky růže, spiraly její nabývají velikosti obrovské, rozměrův empyrea... v duši vzniká mu námět jeho nesmrtelné básně. »Stařena« sedraná, schýlená s obličejem zarytým k zemi, jež vztahuje k obloze toliko chudé ruce, jakoby chytajíc slunné paprsky, ta jest básníku neprávě básnickým obrazem upracovaného člověčenstva, jež se stydí za výsledky své práce, ale přece ustavičně vztahuje své utýrané ruce k paprskům světla. »Jsme všichni šťastni« jest kresba celkem bezbarvá, jež se valně míjí se zamýšleným účinkem. »Duše« jest bizarní historie o podivínu doktoru Cremonovi, jenž propadl utkvělé myšlénce, že duše lidská, jsouc sama o sobě neúplná, se doplňuje příbuznou duší zvířecí..., jeho doplňovala kočka, jež jest proto všude nezbytnou jeho průvodkyní. Jak viděti, není to látka příliš vznešená. O skutečnosti a způsobu doktorovy duševní choroby svědčtež aspoň malé výňatky z úryvku Cremonovy studie o duši. »Ten skok od myslícího člověka k němé tváři, to zprostředkování mezi těmito dvěma světy! Ještě ani toho jsme se nedomohli!« »Napoleon se bál kohouta — věděl proč. Petr se jej (sic!) také bál, jelikož zradil

boha (sic!) svého. Napoleon zradil víc — svobodu a velikosť XIX. století!«

»Kletbu epigonů« — práce jest hodně chudokrevná — shledává Vrchlický ve slabošské neodvážnosti vysloviti myšlénku starou způsobem novým.

Deklamace »Rabbat Tanit« měla rozhodně býti vynechána; jesti to smělá, ale — při vší vážnosti věci — směšná polemika proti pouti a modlitbě vůbec. Pan spisovatel, vyšed prý z ambitů poutnického místa, oddechl si z tísně, jež se ho tam zmocnila. »A přece ještě,« tak pokračuje, »i v této chvíli táhly před zrakem mým ty steré obrazy lehkovážné pověrčivosti lidské, jež obětujíc sta a sta voskových údů, hledá u neznámého pomoci a kolébá se dětinskou illusí vyslyšení.« A v duchu viděl tisíce votivních desk, přede věky přinesených v oběť carthaginské bohyni Rabbat Tanit za úplné vyslyšení modliteb, a viděl »kněze stejně lačné výdělku, a viděl naivnosť, danou v pospas chytráctví a hlouposť korunovanou nádherou.« Zůstavujeme tyto výroky i vrátkou logiku celého čísla i všecek ten apoštolát atheismu schválně bez rozboru. Frivolní »Stará legenda,« jsouc bez pointy, působí mdle. Zvláštním způsobem dojímá »Věrnosť« svou lapidarní úsečností. Duševní tíseň a zimničné rozčilení spisovatelovo v době, kdy se má již za několik minut provozovati jeho divadelní kus, mistrně vyličuje kresba »Před premierou.« Za to »Vysoké C« se zvrhlo nepřirozeným nadsazováním v nechutenstvo, a drzými narážkami v učiněnou blasfemii. Co souditi na př. o větách: »Viděl (básník) Ježíše na poušti, aby jej pokoušel ďábel — ale tenkráte byl ďábel hloupým, a božský mistr měl jako vždy pravdu. Nebo co je to všecko, co mu nabízel Satan: To všecko bude tvým, padnali mně klaněti se budeš. Hlouposť království a vláda, dnes, kdy jsou nihilisté a dynamit . . . Jak hloupý byl Satan, že nenabídl Ježíši toto C...« a dále: »Duch světa (?) pošinul svou noční čepici na druhé ucho a dávaje takt, křičí na anděly: »Hlupáci, slyšíte? To jest C! To jest můj syn, ve kterém se mi zalíbilo«!« Litujeme básníka, že vůbec dovede pod všecku důstojnosť tak býti nemotorně neurvalým. Neméně rouhavě počíná i »Reklama,« jež se brzy splošťuje a přese všecku tu svou sršivou vtipnosť málo jest účinna. Čísla »Rub idylly,« »Dětská postýlka« a »Banálnosť« závodí spolu o palmu kluzké lascivnosti; než všem jim ji uchvátila pseudopovídka »Abisaž,« v níž známý biblický motiv proveden jest opojivě, ale způsobem, nad nímž by se pozastavil sám štětec Makartův.

S výpočtem prací obsažených ve přítomné knize jsme u konce mnohých jen se doteknuvše, a to začasté — přežel začasté — jen se stránky temné. Nevypočítávali jsme předností knihy, ač jim zraku uzavírati nechceme a nemůžeme, zejména považovali jsme za zbytečno u Vrchlického chválou vynášeti lahodu . . . ano skvělosť stránky formalní. Podotýkáme jen, že vady ty, jež kritika svědomitá kdy vytkla Vrchlického sbírkám básnickým, zejména vady ethické, hrozí tu čtenáři nezkušenému a nesamostatnému záhubivěji, ana jest kniha pro formu prosaickou přístupnější.

»Vymykaly se verši a chtěly býti prosou . . .«

Věříme, že práce sbírky této se vymykaly verši, ano řekli bychom, že mnohé se vymykají vůbec uveřejnění; a přání jejich, aby se staly prosou, p. spisovatel měrou valnou vyhověl: staly se jí, ano mnohá — přese všecek půvab formalní — prosou čirou, hodně hrubozrnou. *V—ý.*

Moravan. Kalendář na rok 1887. Ročník XXXVI. Pořadatel *Pl. J. Mathon.* V Brně.

Kalendář »Moravan« těšívá se právem z veliké obliby čtenářstva moravského, protož činíme naň pozorna každého, komu jde o to, by se lidu dostávalo čtení záživného, přiměřeného jeho potřebám, aby vzněcovalo v něm lásku k zájmům nejposvátnějším, zejména k víře a vlasti.

Přítomný ročník mile dojme rozmanitostí látky a šťastným výběrem.

Část textovou zahajuje *Fr. Kyselého* mohutná báseň »Před oltářem velehradským;« jen zde onde zdá se nám v ní vroucný cit básníkův přecházeti v ton poněkud rhetorický. Báseň ta i *Ant. Cyr. Stojanovy* »Paběrky« jsou dozvukem k jubileu svatomethod., které *J. Žlebský* v dobře promyšleném, horujícím článku »Velehrad — Řím« v jednotu svodí s jubileem novým, druhotinami papeže Lva XIII. Velehrad — Řím toť myšlénka jedna, myšlénka kato-

licity, k jejíž rázné a důstojné manifestaci vzbuzuje Slovany cit vděčnosti a naděje kmenové jednoty bratrské. — K číslu tomu dobře přiléhá *Dra. Tom. Korcův* názorný a poutavý pópis nejpamátnějších římských chrámů »Z Říma o Římu.« — *Fr. Stránecká* překvapuje čtenáře důkladnou rozpravou o českém válečnictví ve věku 15., sebravši tak po různých pramenech dějinných v jednotu důležitý kus naší kulturní historie. — Ve článku »Javor« vypisuje táž pí. spisovatelka, jaký názor o javoru jeví lid náš ve svých národních písních, posléze pak vybízí, aby pěstování javoru tak výhodné opět se u nás ujalo. — Prof. *Fr. Bílý* oceňuje v nadšeném článku »Dva muži činu« záslužné působení zvěčnělého ředitele J. Škody a prof. J. Havelky; mimo tyto shledáváme v kalendáři též životopisy poslance Fr. Peřiny a děkana Fr. Holečka. Uvedemeli pak ještě *V. Smutného* praktické zprávy o Rožnově a tamnějším léčení a hospodářské články *Jos. Dumkovy,* vyčerpali jsme »Moravanův« obsah poučný.

Většinu místa zaujímá čtení zábavné. *Alois Dostál* podal příspěvek trojí. Lépe, nežli »Stará vojna« založena jest jeho »Morová rána,« která provedena jest zajímavě a působivě a chová v sobě dobré praktické mravní jádro, majíc ostří namířeno hlavně proti opilství a karbanu. — *A. Chlumeckého* kresba »Srdce našeho lidu« zůstala za naším očekáváním; vadou jest jí nejednotná nálada a vypravování trhané, některá místa činí již náběh k trivialnosti, jíž trochu načichuje i drobotina *K. Lhotského* »Cikánova nehoda.« — Obrázky »Bez práce« od *Fr. Stránecké* a *Vlad. Šťastného* »Trpký lék« jsou zpracovány pěkně, za ušlechtilou tendencí. — *V. Kosmákův* »Trumf na trumf — a oba vyhráli« vyniká dobrým humorem, účinnějším, nežli ve šprýmu »Proč nechtěl Pepík vyhráti.«

Kalendář obsahuje též stručný, prostonárodně psaný přehled hlavnějších událostí r. 1886., hojnosť pokynů pro domácnosť, žertovné drobnůstky, které vybrány jsou s dobrým taktem, prohlédajícím ke slušnosti a nezávadnosti žertů takových.

Illustrace části poučné jsou zdařily.

Pořadatelstvo vyplnilo řádně závazek svůj ku čtenářstvu, kéž obecenstvo vykoná zase čestně povinnosť svou vůči vydavatelstvu! *V—ý.*

Časopis muzejního spolku olomúckého č. I.—VIII. (I. a II. roč.) od čís. IX. změněn nápis: „Časop. vlasten. spolku muzejního v Olomouci“ čís. IX. a X. Red. prof. *J. Havelka.*

Mezi nejkrásnější zjevy pravého života národního na Moravě zajisté každý s potěšením připočte založení krajinského muzea v Olomouci. Nedlouho stává spolek ten a přece zásluhy jeho již velikými nazvati možno. Stal se středištěm všeho bádání vědeckého o vlasti naší, k němuž povzbudil a přivedl mnohé laiky. Bádání to se děje se zdarem velikým, proto spolek nezůstal nepovšimnut od ostatních učenců krajů československých. Není zde příhodno vypočítávati všechny zásluhy, jichž si spolek dobyl zachrániv mnohé vzácné památky historické a uspořádáním výstavy morav. vyšívání, úmysl náš jest upozorniti několika řádky na časopis, který spolek jen pro členy své vydává za redakce prof. J. Havelky.

Již jméno to zajisté každému napřed ukáže, že redakce časopisu tohoto nejen dobrou, ale výtečnou jest. Celá úprava a uspořádání látky, zvláště přečetných zajímavých mnohdy velmi důležitých zpráv nám ukazují, s jakou pílí a obětavostí práci té se redaktor věnoval. P. prof. Havelka jest však nejen redaktorem, nýbrž také nejpilnějším pracovníkem jeho. Od něho pocházejí nejčetnější a nejzajímavější zprávy, ano i mnohé články delší, mezi nimiž vyniká »Vlasť naše za pravěku slovanského.« V tomto krásném článku nejlépe ukazuje spisovatel, jak důležity jsou sbírky a jak jich možno pro historii použiti, namalovav nám obraz pravěku vlasti naší na základě památek zachovaných. Mimo to připomenuto budiž, že všechny přečetné obrazy v časopise kreslil sám redaktor s jemností, která nám výtečného spisovatele zjevuje též výtečným kresličem.

Rozebrati zevrubněji ostatní vědecké články v časopise dosud uveřejněné není možno, musili bychom probrati vlasť naši ve všech rozměrech a polohách jak ve směru historickém, zeměpisném tak i přírodovědeckém. Tolik možno říci, že časopis tento nutný jest každému, kdo dle nových výzkumův a památek náležitě chce poznati vlasť svou. Abychom

tvrzení to dokázali, upozorníme na nejhlavnější články.

Prvním článkem, kterým vědecká část zahájena v čísle prvním, jest stať *Dr. Jind. Wankla:* »První stopy lidské na Moravě,« ve které s důkladností vědeckou světovému anthropologovi vlastní objevuje nám rozličné památky pravěkého bývání a života lidského na Moravě. Od téhož učence podáno v časopise ještě více jiných menších článků. Chvalně známý badatel o temných dobách vlasti naší *prof. Hynek Krch*, podal i zde hned v čís. 1. pěkný článek »O stavitelském umění našich předků,« pak v II. roč. »O latinských památkách u nás,« ve III. »Drobnosti místopisné.« O muzeum velmi zasloužilý *prof. Fr. Koželuha* článkem svým (v I. roč.) »O rodišti J. A. Komenského« vyvolal několik jiných článkův a zpráv o důležité této záhadě, a sice od *Jos. Kachníka:* »Ještě něco o rodišti J. A. Komenského« a pak *prof. Th. Vodičky* a *řed. Zoubka;* ale přes to vše zůstává otázka ta nerozhodnuta.

Vzácné nálezy své v jeskyních štramberských popisuje *prof. K. J. Maška* ve dvou statích: »Pravěké nálezy ve Štramberku« (v I. a III. roč.) a pak »Čelisť předpotopního člověka, nalezená v Šipce u Štramberka (v II. roč.).

Geologický útvar naší Moravěnky probírá nadaný náš učenec *prof. J. Klvaňa:* »O geologických poměrech Moravy a Slezska« (v I. a II. roč.). Mimo to podal četné články menší, v nichž mluví o rozličných přírodninách jednotlivě. K němu druží se zajímavými prácemi svými *Rud. Kašpar,* který napsal: »Bludovit neboli t. zv. hornina allochovitová, nerosty a geologické poměry v okolí Bludova« a zvláště zajímavou statí: »Obraz Moravy v dobách předhistorických.«

Paní *Vl. Havelková* nadšení svému nad krásou a původností vyšívání morav. dala průchod několika články, jako: »Úvodnice moravské.« Starobylosť vyšívání morav., Moravské boudnice, Naše vyšívané ornamenty jsou původní.«

Mimo tyto větší články vyplněn jest časopis mnohými, jak již nahoře vzpomenuto, vzácnými zprávami od rozličných odborníků jakož i laiků, kteří povzbuzeni spolkem horlivě se zabývali sbíráním historických i přírodovědeckých památek a zvláštností naší vlasti. Zprávy a články ty jsou tak zajímavy, že upoutají nejen každého vzdělance, ale každého prostého krajana našeho, který jen trochu má lásky k rodné své zemi a slavné její minulosti. Proto již měl by se každý snažiti státi se členem spolku muzejního, aby podporoval šlechetné snahy jeho, a pro sebe za laciný peníz zmocnil se vzácné četby. *J. B.*

Malý čtenář, časopis pro českou mládež, jejž vydávají a redigují *Gabriel Smetana,* odb. učitel v Poděbradech, a *Josef Zelený,* řed. měšť. školy v Polné. Ročník V.

Za dobu dosti krátkou vzrostl počet časopisů, vydávaných pro děti, měrou utěšenou; na předním místě jmenovati sluší »Jarý věk« a »Naší mládeži.« Ale oba tyto časopisy jsou poměrně dosti drahé, proto též většině dítek nepřístupné. Neboť v rodinách méně zámožných, kde rodičům školní potřeby pro čtyři i více dítek opatřovati jest, bylo by vydání pěti zlatých velikou obětí.

Aby též děti rodičů chudých ku své zábavě a poučení svému mohli si opatřiti knihu dobrou, o to postarali se vydavatelé »Malého čtenáře.« Sešit stojí 4 kr. a celý ročník tedy 40 kr. Na 160 stranách osmerkového formatu jest hojný počet článků cestopisných, dějepisných povídek, několik pojednání z přírodopisu a veliký výběr básní mravoučných. Velmi zdařilé jsou povídky od *K. Raisa* z historie české, provanuté láskou vřelou k národu českému a úctou k jeho minulosti. — Básně *Ant. Kosiny,* jimiž čísla začínají, psány jsou slohem lehkým, vhodny k deklamaci, a co hlavní, že bez moralisování svým dojmem šlechtí city mládeže. — Krátké, ale prostince dojemné jsou *Nečasovy* básně »Modlitbička,« »Matka a dítě.« Též »Vlaštovičky« se zamlouvají. Méně zdařilá je báseň téhož spisovatele »Euklid z Megary,« za to výborné jsou překlady z polského. Též drobnůstky *Boh. Klimšové* velmi pěkně se čtou, jako na př. »Novoroční.«

Z celého obsahu »Malého čtenáře«

je patrno, že úkolu svému, totiž naváděti dítky ke zbožnosti a mravnosti, ducha jejich obohacovati a příjemné zábavy poskytovati, úplně vyhovuje. Chvály zasluhuje též snaha podávati překlady z jiných jazyků slovanských. Bylo by jen žádoucno, aby články z přírodopisu byly hojnější a neomezovaly se toliko na živočišstvo. Ke článkům cestopisným a přírodopisným jsou přidány vkusné obrázky. *J. P.*

François Coppée: **Poesie.** (Venku a vnitř a Červený sešit.) Přeložil *Ladislav Tesař*. Kabinetní knihovny sv. XII. Vyd. autoris. V Praze 1886. Str. 184.

Tesař jest pilným překladatelem z frančtiny, jak dosvědčují ukázky uveřejňované častěji v časopisech. Tento svazeček jest částí překladů básní Coppéových, jíž prý budou následovati jiné — dle přízně »ct. obecenstva« (str. 34.). Budiž dovoleno zmíniti se několika slovy o francouzském originale, dříve než počneme mluviti o překladě. Překladatel sám k tomu vybízí předeslav »Několik stran úvodem,« začínajících: »Publikujeme (sic) malou knihu poesií velkého básníka.«

Coppée, čítající nyní 46 let věku svého, jest opravdu básník nadání obsáhlého. Díla jeho dosti četná sepsána jsou veršem i prosou, zasahují do lyriky, epiky i dramatiky. »Succès« byl a jest velký, zvláště uznává a chválí se originalnosť pojetí, myšlének a skladby. A opravdu, zvláštní to ráz, ve kterém snoubí se pravdivosť realistická s ušlechtilým vánkem idealismu. Leč, zdá se často, že roztříštěnosť a mnohotvárnosť stránky prvé až překonává spojivou a soustředivou moc druhé, tak že mnohé plody mají povahu víc úryvků než básní klassicky dokonalých a scelených. Bystré a bohaté pozorování jednotlivé vadí často přehledu a intuici básnické, jež by příbuzné prvky těsněji spolu spoutala. Nikdo nebude překladateli míti za zlé, že v úvodě vede si celkem tak chvalořečnicky; neníť tu kritika úkolem jeho. »Úspěch« však přece zdá se mi že poněkud přeceňuje, neboť každý ví, že francouzský úspěch u velkého obecenstva má mnoho případků, které pro kritiku literarní neznamenají pranic; dnové Victora Huga na př. dokazují to s dostatek. Jinak úvod psán jest vřele a zjednává dosti podrobný názor o povaze básníkově. Mimochodem toliko buď podotčeno, že nebylo třeba znešvařiti ho tolika francouzskými slovy (eminentní routineur stylu, byl zcela ferm, třeba sensace, raketového otřasu, foudroyantního rozruchu a m. j.)

Překlad pořízen dle Lemerrova pařížského vydání třísvazkového (v »Petite bibliothèque littéraire«); básně knížky naší vyňaty ze svazku druhého. »Kdo bude čísť překlad s originalem a rovněž ten, kdo básníkem-překladatelem, pozná, kde neúprosný odklon v plynnosti dikce (co to?) vymohl si — snad — na *rh*ythmu svého práva. Tak i rým, tento královský grand seigneur poesie, žádal své výpustky, přídavky, ústupky. Nezapadli jsme nikterak do niveau neústupné idiosynkrasię (?) v nedotknutelnosť překladatele.« Ale jakoby vyznání toho, jež by mohlo zdáti se skromným, litoval, ihned »vzhledem k »naší kritice« má za potřebno dodati: odevzdavše jednou knihu tisku, nestaráme se již o ni . . .,« kteráž poslední slova ostatně dosti málo psychologické znalosti prozrazují, byť i pocházela od Coppéa! Ale mějž tedy po vůli; zde jen několik slov — ne ku překladateli, nýbrž — ku čtenáři, jemuž knížka snad do rukou se dostane.

O literarní a aesthetické ceně překladu básní úsudky jsou různé. Tolik jest jisto, že dokonalého díla uměleckého dokonale přebásniti nelze. Barvitosť mluvy, jíž jemné odstíny myšlénkové se vyjadřují, dále zvláštní kouzlo tajemné poetičnosti, každé řeči zvláštní, překladem nemálo se stírá, a to i v překladech jinak obratných. Že myšlénky nucené v tísni neb rozředěnosti tlumočících slov také trpívají a to ne snad jen u překladatelů nedovedných, jest vůbec známo.

Vady tyto ve sbírce naší lze znamenati častěji, ač právě o překladateli s dobrým svědomím lze tvrditi, že jest překladatelem zručným. Jak švihácky dovede někdy přetvořiti nesnadné desítiverší Coppéovo, toho příkladů bylo by lze uvésti několik. Stůj zde jeden.

XVIII.

To škola. Bílé zdi, řád lavic černých, v čele
kříž z (sic) dřeva, zdobí jej dvě z buků sněti celé.
Tu mladá jeptiška, v nach jemný uzardělá
pod bílým čepcem svým, teď učí. Dívek bělá
se dvacet v čepečkách, jsou z lidu, jest k nim vlídná.
Jí z (sic) čela únavu číst' nelze nikdy: klidna,
to opakuje zas, co řekla po stukráte.
A s prvních lavic, kde ty nejmenší vždy máte,
by nezřela jich hru, své oči jinam stáčí,
hru schroustem, na nitce jak po papíře kráčí.

Francouzský original zní (Poésies 1869—1874. pg. 113.):

L'école. Des murs blancs, des gradins noirs, et puis
Un christ en bois orné de deux rameaux de buis.
La soeur de charité, rose sous sa cornette,
Fait la classe, tenant sous son regard honnête
Vingt fillettes du peuple en simple bonnet rond.
La bonne soeur! Jamais on ne lit sur son front
L'ennui de répéter des choses cent fois dites!
Et, sur premiers bancs, où sont les plus petites,
Elle ne veut pas voir tous les yeux épier
Un hanneton captif marchant sur du papier.

Nepravím, že překlad ten jest bezvadný, ale obratným třeba jej nazvati dojista. Příkladů takových lze uvésti několik. Věrnými nazvati jest překlady vesměs: snad právě tím vplížilo se mnoho drsného a co do rythmu nesprávného. Tak forma v prvém oddílu venkoncem provedená (desítiverší s rýmy: aa, bb . . .) činí obtíže nepřekonatelné. Francouzi, jenž rýmuje dle výslovnosti slov, jinak na pohled i kmenem úplně cizích, tvar ten docela jest snadný a příjemný: v češtině činí velmi snadno dojem nuceného, hledaného rýmování. Jest tu tedy dvojí cesta a dvojí možné a nezbytné zlo: přidržeti se i formy původní na úkor lahody veršové či zvoliti formu češtině přiměřenější na úkor charakterističnosti. Překladatel volil přirozeně prvé, a tu není divu, že málokterá báseň vyhovuje českému přízvuku slovnímu, a přemnoho veršů v té příčině nazvati jest kulhavými.[1]) Básníci naši výtky takové, proti nesprávným iambům, nazývají školometstvím, ale Coppée, znaje přízvuk český, takovýto překlad děl svých v té příčině asi by sotva schválil: Francouz alespoň by toho nesnesl. Jednotlivých poklesků vytýkati netřeba.

[1]) Ostatně vad jazykových našlo by se dosti. Žádný rodilý Čech na př. nepřeloží: „nous avions l'habitude d'ouvrir un mince cahier“ uvykli jsme *otevříti* a j. v. i v básních samých.

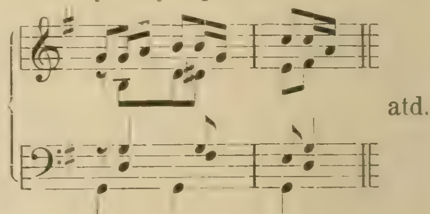
Překladatel odvolává se na přijetí obecenstva našeho: nevím, zdali se nesklame. Motivy básníkovy jsou prostičké, u nás je sháňka po pikantních; z části jsou motivy obzoru našemu cizí, a tu v leckom povstane přání, aby vydán byl raději výbor básní Coppéových, nežli všechny. Nad to nejsou všechny básně ceny stejné, některé nesou se i zcela prosaicky, jsouce významny pouze pro ráz tvorby básníkovy, jemuž i nepatrné, nejvšednější dojmy při návratu z písárny vtělují se do verše, nedávajíce však v souhrnu žádné básně. Ostatně jistě i u nás zaslouží povšimnutí básník, jenž o činnosti své takto — dle překladatele — se vyslovuje: »Cítím, že nejsem nadpočetným. Mládeži mi (sic) potřebí. V čase, kdy se píše tolik nicotného, demoralisujícího, jest dobré a jest s prospěchem, by hoši zpívali mé verše, by čisté oči dívek zrosily se slzou, čtouce mé básně.« »Ano,« dodávám s překladatelem, »i pro nás dosti zajímavo.« (str. 31.)

Litovati jest, že knížka hemží se omyly tiskovými, z nichž několik ani neopraveno. *P. J. Vychodil.*

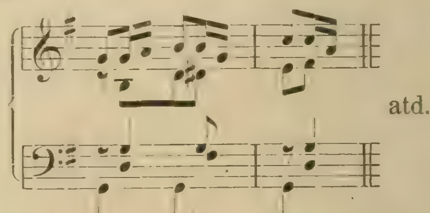
Slovanstvo ve svých zpěvech. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba.* (Č. d.)

Více nás však překvapuje několik pochybených harmonisací ohledem toniny nebo formy, jakož i několik ne právě vzorných harmonických spojů.

V českých písních: č. 6., takt 5. a 6. Bylo by lépe tak:

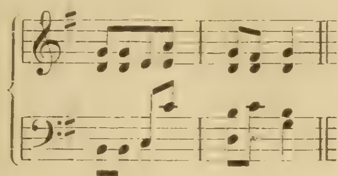

než:

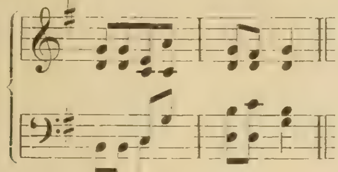

čís. 7., takt 5. a 6. přirozeněji by vyzníval V. stupněm v F dur než I. stup.

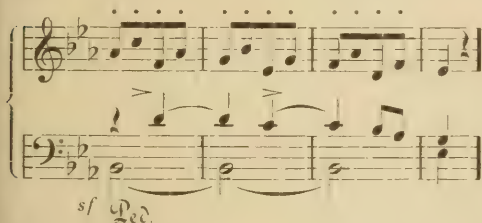
v G moll. — Čís. 14. (Horo, horo vysoká jsi) budí odpor nepřirozenou modulací. 6. takt měl ukončit I. stup. v G dur. — Čís. 69., takt 11. a 12. má býti:

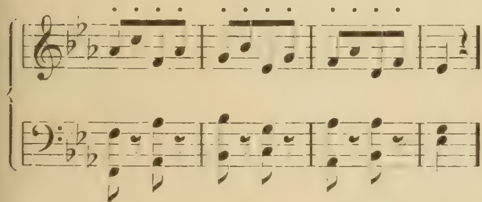
místo:

Čís. 45., harmonisace rozložených trojzvuků v sopranu měla býti taková:

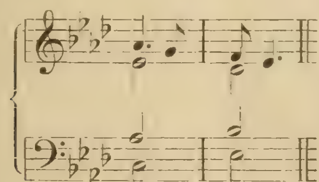
a nikoli:

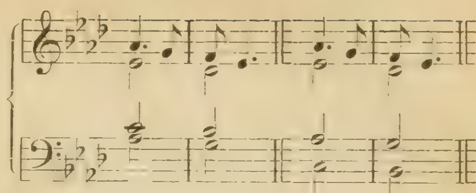
neboť harmonickými tony nezruší se dojem zjevných kvint: oktáv.

V moravských písních: čís. 59., takt 7. a 8. vymáhá zřejmě závěr na V. stup. v A moll a nikoliv autent. závěr v cis moll!

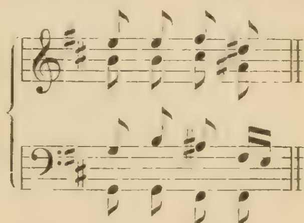
Čís. 85., takt 5. a 6. — 9. a 10. lépe jest:

než:

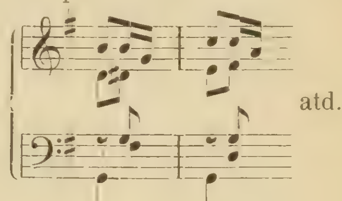

Čís. 13., takt 8. měl býti I. stup. v Hes až do konce. Čís. 15., takt 9. měl zníti:

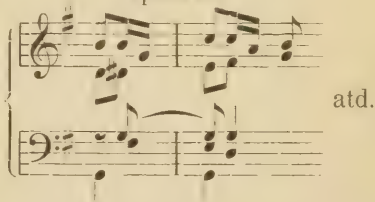
anebo bez veškeré jiné změny měla píseň ukončiti v A moll I. stupněm.

Hranatým jest tento spoj souzvuků v 6. české písni:

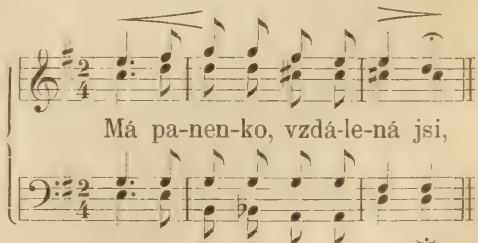
schází nutný smír v tenoru.

Oprava.

Pochopiti národní písně i ohledem jemného vybočení z toniny aneb i dokonalé modulace, není z pravidla tak obtížné. Obzvláště české písně jsou v tomto ohledu snadně pochopitelny.

Kdož by neznal písně: »Horo, horo, vysoká jsi!« Tercový, »lidový,« průvod nápěvu udává již správnou harmonisaci. Koho by tudíž nezarazily tyto akkordy:

Paní Popelovna z Lobkovic. Histor. roman od *Jos. Svátka.* V Praze. 1886.

Před očima našima otvírá se pestrý život doby Rudolfova panování. Doba tato obetkána jest závojem mystiky, tajemnosti, a čítámeli děje její, které daly látku ke mnoha pracím romanovým, zdá se nám, že to lesk pohádky tisíc a jedné noci. Vznešenosť a přepych Rudolfova dvoru, jež Prahu postavily v čelo měst europských, byly lákadlem pro dobrodruhy, kteří se v záři toho majestatu chtěli ohřáti a z dobroty jiných těžiti. Byl to Sendivoj, Rucký, Ruswurm a mnoho jiných postav, které polykajíce vzduch královský i jeho zář pro sebe strhovali.

V této atmosfeře, plné piklů, zhýralosti, pohybuje se výše jmenovaný roman. Mámeli se krátce o něm vysloviti, jest to: úklad proti ctnosti.

Hrabě Hanibal ze Schönburgu vyjel si z Francouz do Prahy hledat štěstí. Setkal se s maršálkem Rosswurmem a Bassompierem a uzavřel s nimi přátelství. Tito uvedli ho do šlechtických kruhů, kde si Francouz tento uhlazeným chováním a sličným zevnějškem zjednal sympathie. Vítězství to pohnulo Rosswurma k ďábelské myšlénce. Vybídnul Hanibala, by se ucházel o přízeň Heleny, manželky Popela z Lobkovic, první krásky v Praze. Chtěl se pomstiti tak: viděti ji pokořenu a zničenu za to, že ona láskou jeho pohrdla. Souboj Popela s hrabětem Vehynským usnadnil mu sblížení s ní. Popel byl raněn a Hanibal, svědek jeho, navštěvoval ho. Osidla byla strojena. Ctnostná však Helena odmítala důstojně jeho dvornosti, tak že Popel, ač povaha sprostá, jenž sám chtěl, aby choť jeho klesla, by duševní nadvládu její cítiti nemusel — její pevnosti se obdivoval. Uzdravil se. Ve městě slyšel obojetné řeči, které Hanibal, chlubě se o počestnosti paní Heleny, rozšířil. Rozzuřen pohanil ji smrtelně na cti. K obhájení sebe volala Helena Hanibala k sobě. A když lehkomyslník tento dal svědectví ve prospěch její — byl v návalu šíleného hněvu od Popela zavražděn. Za potrestání úkladného vraha naléhal i dvůr francouzský, a spravedlnosti muselo se učiniti zadosť. Tu před rozhodným okamžikem šla Popelovna ke svému muži a žádala, by děti své zbavil té potupy a vypil pohár, který mu přinesla. Zbabělec zamítl to. Aby česť dítek svých zachovala, pila sama. Příkladu pak jejího i Popel následoval.

Spisovatel doličuje, že děj čerpal ze skutečné události. Tím »zlatou dobu« Rudolfovu jaksi charakterisuje. Děj jde klidně ku předu a prozrazuje, že půda, na které se pohybuje, jest mu známa. Charaktery jsou dobře vytvořeny. *V. D.*

Desátý bratr. Roman. Napsal *Josef Jurčič.* Ze slovinského přeložil *Vojtěch Pakosta.* „Zábavy večerní.“ Ročník VII. čís. 3. V Praze. 1886.

Desátý bratr je mythická osoba ve slovinských pověstech. Jest to desátý syn matky, dítě Štěstěny, kouzelník, věštec. Za takového bratra byl pokládán i Martin Spak. Nikdo nevěděl, odkud by byl. Zdržoval se ve vesnici Podhoří. Byla to osoba nevyzpytatelná, plná protiv, plná nouze, ale tajeplná, mocná, takže vzbuzovala jen podivení a prostý lid udržovala v pověrčivosti. Komu se naklonil, ten byl šťastný. Tím byl i vychovatel syna statkáře Slemenického, Vavřín Kvas. Zádumčivý mladík tento zadíval se do očí sličné, poněkud romantické Marie, dcery svého chlebodárce. Čímž ovšem starému nápadníku Marijanovi, synu blízkého statkáře, naděje na ruku Mariinu zanikly. Mezi oběma muži přišlo k prudkému výstupu, po němž následoval děsný výjev s Marijanem a Martinem, jenž končil vzájemným poraněním. Martin zavolal k sobě Kvasa a sdělil mu, že jest synem pána Pohorského, otce Marijanova, který matku jeho hanebně opustil. Zároveň se dověděl, že jest jeho strýcem. — Větší překvapení čekalo ho doma. Byl nařknut z poranění Marijanova a uvězněn. Poměr s Maruškou prozrazen. Brzy se poměry vyjasnily. Marjan, uzdraviv se, odřekl se Marušky a Kvas, dosáhnuv doktorství a stav se pánem Podhoří, které mu otec Marijanův na žádosť Spakovu odporučil, — dostal ruku Maruščinu.

Toť ve stručných rysech děj, vyplňující 309 stránek romanu, který pro klidné živly spíše zváti se mohl povídkou. Myšlénka sice není nová, ale provedení její, situace a hojná řada osob činí děj originalním. Jurčič je spisovatelem pra-

vého zrna a čistě národním. Rád vybírá typické postavy vesnické, které nám živě před oči předvádí. Koho by nezajímal Kralík, Matoušek, Podhorák, Dolf? My ty postavy známe, neboť jsou z našeho života, s naší slovanskou povahou, která při vší lehkomyslnosti má přece jádro dobré.

Ton řeči je lahodný, prostý — někde zní humorem a bodrostí. Děj plyne tiše. Spisovatel nezabředá do scen, které by čtenáře nudily, nýbrž vyhýbá se jim šťastnými obraty. — Knížka tato jest cenným příspěvkem ku poznání slovinského lidu. *V. D.*

Různé zprávy.

Čtyřicetileté jubileum českého spisovatele.

Napsal *Alois Dostál.*

Jeli chvalitebným zvykem slaviti jubilea blahodárné činnosti veřejné toho neb onoho znamenitého, zasloužilého muže, a pouhéli stáří, ať již více nebo méně korunou zásluh ověnčené, jubileem bývá oslavováno, čím více náleží ocenění činnosti dlouholeté, poctivé práce na poli literarním. — Čtyřicet let státi s pérem v ruce a pilně pracovati jako na stráži, čtyřicet let setrvati pevně v šiku bojovníků pro mravnosť a křesťanskou vzdělanosť! Co tu práce, co snah, co činnosti blahodárné! Jak zazáří radostí oko, prohlédajíc dlouhou dobu tu!

Věru, vším právem slavíme jubilea také činnosti literarní, ať již v deseti, dvaceti, třiceti nebo čtyřiceti letech. A čím stáří ctihodnější, čím práce těžší a výsledek blahodárnější, tím také jubileum veselejší a účinnější. Všechny tyto požadavky v míře vrchovaté lze shrnouti v jubileum, o němž tuto několik slov si dovolujeme.

„Hlas" (ze dne 19. září 1886.) v č. 214. přinesl tuto skrovnou sice, ale významnou poznámku: „Příležitě tuto jenom připomínám, že letos tomu právě čtyřicet let, kdy vysoce důstojný pan kanovník *Beneš Method Kulda*, výtečný spisovatel náš — literarní činnosť svou zahájil vydáním prvého spisu (r. 1846. „O moru kořalečním" ačkoli do novin rozličných již z theologie brněnské psával, rokem 1840. počínaje). Jest si přáti, aby činnosť našeho Kuldy byla důstojně oslavena, a z kruhů, rozhodujících v té věci, náležitá započala agitace. Duchovenstvo zvláště by mělo příležitosti té se chopiti, když té naši literaturu náboženskou vldp. kan. Kulda vysoce obohatil. Proto k činu!" — Účelem řádků těchto není vyplniti toto spravedlivé přání, ale poukázati toliko takořka povinnosti české veřejnosti literarní, že není téměř jednoho oboru v české literatuře, by v něm větší nebo menší měrou nebyl pracoval nahoře dotčený spisovatel, Beneš Method Kulda, nynější kanovník na královském Vyšehradě.

Ať rozevřeme knihu, v níž stručně vypočteny zásluhy československého duchovenstva o řeč a literaturu, na každé téměř stránce čteme jméno Kuldovo. Od prvního spisku, samostatně vydaného r. 1846. - „O moru kořalečním" až do monumentalního díla „Rok církevní," co za tu dlouhou dobu vyšlo z ruky pilné článků nebo děl!

Beneš Method Kulda narodil se v Ivančicích na Moravě dne 15. března 1820., studoval gymnasium v Jihlavě, filosofii v Brně, kde professor Klácel hlavně v chápavém jinochu lásku k vlasti vzbuzoval a podněcoval. Zde také Kulda studoval bohosloví a dne 6. srpna 1845. na kněze jest posvěcen. Již od r. 1840. pracoval v literatuře, jednak se připravuje bedlivě k veřejnému vystoupení, jednak již uveřejňuje v novinách rozmanité šťastné pokusy.

Jako novosvěcenec kaplanoval v Židlochovicích do roku 1848., pak v Lodenicích a Hobzí do r. 1850., až se stal spiritualem v ochranitelně pro zanedbanou mládež. Až dosud pracoval hlavně na Moravě. Roku 1859. přešel do Čech za faráře ve Chlumech (v Táborsku). Snaživý farář pracoval nejen pérem, ale i u veřejném životě jako hodnostář církevní i světský. Roku 1860. stal se tajemníkem, v září na to arcib. střídníkem a okresním dozorcem nad školami v okresu sedlčanském. Roku 1861. zvolen do českého sněmu za Sedlčany a Votice. r. 1864. pro churavosť vzdal se mandatu. Nyní je B. M. Kulda sídelním kanovníkem na Vyšehradě, na odpočinku čestném, kde neustává pracovati slovem i skutkem, hlavně pak

pérem v katolické literatuře, zastávaje mnohé jiné úřady a vyznamenán jsa jinými hodnostmi, jichž tuto pro stručnosť neuvádíme.

A tento bohoslovec, kaplan, farář, kanovník pracoval a dosud pracuje neunavně v české literatuře po dlouhých čtyřicet let poctivě a spravedlivě, pilně a snažně. Až jednou oceněny budou zásluhy duchovenstva o probuzení národa českého, čestné místo bude vykázáno neúmorné píli a snaze Kuldově; neboť když literatura naše ze sna se probouzela neunavnou snahou několika národovců, právě takových bojovníků bylo potřebí, kteří by ne v jednom, ale hned v několika oborech pracovali. To dovedl Kulda, a také pracoval, až v práci té sešedivěl a jubilantem se stal.

Jako každý téměř spisovatel, tak i mladý B. Kulda psal na počátku své dráhy literarní básně, jež v rozličných časopisech uveřejňoval, jako ve „Světozoru,“ „Lumíru,“ „Blahověstu,“ „Obzoru,“ „Škole,“ „České Včele,“ „Dobroslavu,“ „Hlase,“ „Otavanu,“ „Rozmanitostech,“ „Ludmile“ a jiných. Než neustal ani nyní a nedávno (tuším r. 1885.) „Zábavná bibliotheka“ přinesla z péra Kuldova „Deklamovánky,“ objemný svazek básní, jež lze deklamovati při rozličných příležitostech. Hodí se hlavně pro dospělejší mládež. Pro tuto vydal již roku 1856. sbírku básní, nadepsanou: „Písně a básně pro školy národní.“ Také v časopisech dosud mnoho roztroušeno básniček pro mládež od Kuldy.

Avšak i prosou staral se o maličké, podávaje pěkné bajky vedlé Otmana a Douchy, a pro poučení vydal dílo: „O sv. přijímání a biřmování.“

Ve mladších letech uveřejňoval plody své pod šifrou „Skalkovič.“ Vedlé Sušila jal se horlivě sbírati pověsti a pohádky, národní to poesii lidu našeho, hlavně v okolí Rožnova. Budoucím věkům na památku ukládal sbírky své v letech 1870. a 1871. v „Matici Moravské“ a dvě zvláštní díla tou příčinou vydal pod názvy: „Pověsti a pohádky národní z okolí rožnovského“ a doplněk „Národní pověry a obyčeje v okolí rožnovském.“ Sbíraje pilně pověsti a krásná pění lidu, hlavně k tomu přihlížel, aby každé obsahovalo jádro, a to hlavně mravnosti se dotýkalo.

Jen tak mimochodem budiž podotknuto krátce, že B. Kulda pracoval v dějinách, vydal za tou příčinou článek o „Svadbě v národě československém,“ historii literarní, napsav životopis Tom. Procházky, kaplana v Ivančicích (r. 1863.), pomáhal vedlé mnohých kněží Riegrovi při sepisování a vydávání „Naučného slovníku“ a vypsal „Devítistoleté jubileum založení pražského biskupství,“ přispíval do kancionalu (r. 1863.) mnohými písněmi, podal „Zprávy o všeobecných sjezdech jednoty katolické slovanského jazyka na Moravě“ (4 svazky, r. 1851.—1854.), pracoval v oboru paedagogie, prakticky i theoreticky o mládež se staraje, o čemž dílo: „Křesťanské vychování v rodině“ svědectví podává.

Beneš Kulda psal hojně do časopisův a novin, jako do „Školníka“ pro mládež a „Týdenníka“ (na Moravě F. M. Klácelem r. 1848. založeného). Byl to první list toho druhu na Moravě, který bedlivě vlastenci moravští (jako Škorpík, Žák a jiní) podporovali k poučení a zábavě lidu.

Beneš M. Kulda pěstuje také povídku, a to ryze křesťanského směru a prostonárodního rázu. Roku 1852. vydal sbírku „Krásné večery“ a v letech 1856.—1858. vydával „Horlivého a veselého budíčka v rodinách křesťanských“ v pěti svazcích. V letech 1852.—1860. redigoval vzorně a hojnými pracemi obohacoval kalendář „Moravan,“ nákladem „Dědictví Cyrillo-Methodějského“ vydávaný a později příznivcem a podporovatelem jeho se stal. Pro zábavu a poučení psal do „Poutníka“ (od Skočdopole vzkříseného), do „Kalendáře Svatováclavského,“ „Methoda,“ pracoval v „Dědictví Svatojanském“ a všemožně pérem oslavovati pomáhal jubilea Cyrillomethodějská.

Mimo to zúčastnil se v polemice, podav výborné články a spisy o manželství. „Škole a církvi,“ „Církvi a národu,“ probíral časové otázky, na př. „Radosti a žalosti Pia IX.,“ ano jako neohrožený bojovník pro právo byl jakožto vydavatel Dra. J. Bílého článku: „Církev a společnosť“ od c. k. zemského soudu v Praze souzen, ale po dvoudenním veřejném přelíčení nevinným prohlášen.

Největších zásluh dobyl si B. M. Kulda o kazatelství české, ač i v jiných oborech činnosť jeho vší chvály hodna jest. Po dlouhá léta jednak sám kázaní spisuje, jednak řeči upravuje do tisku, podal české veřejnosti na sta pečlivě spořádaných a důkladně sepsaných kázaní. Ať jenom vzpomenu „Bibliotheku kazatelskou,“ kde tři svazky celoročních kázaní

podal (v Brně r. 1852.) a na čistě kazatelský časopis „Posvátnou kazatelnu," která se letos dočkala 23. ročníku (v Olomouci). Kolik zde uložil svých prací od r. 1863., kolik kázaní opravil, přepracoval za dvacet tři roky! Věru, úžasná to práce!

Korunou pak díla B. Kuldy — lzeli tak ohledně budoucnosti říci — je „Církevní rok," kniha naučná pro každý stav i věk, obsahující na každý den několik životopisů světeův a světic Páně a všechny slavnosti, neděle a svátky i výroční památky církevní dle kalendáře českého, dílo to šestisvazkové, jakéhož dosud v české literatuře nebylo. Na půl čtvrta tisíce shledáváme zde životopisů, kriticky odůvodněných a pragmaticky propracovaných. Mimo to obsahuje „Rok církevní" stručný výklad evangelií a slavností, zasvěcené svátky, výroční památky církevní a všechny neděle. Prameny ke spisu tomu byly velmi četné, příprava ohromna. Sám spisovatel jich podává několik, mezi nimiž i veliké dílo kritické „Acta sanctorum" a roční dějiny. Ku světcům domácím Palackého a církevní lexikony. Dílo toto má mimo jiné tu cenu do sebe, že obšírněji v něm pojednáno o národních patronech a patronkách, mezi něž vřaděni také „ctihodní" rodáci a rodačky, kteří svaté sice živi byli, ale církev sv. jich dosud za blahoslavence a světce Boží neprohlásila. Aby životy tyto důkladně popsal, spisovatel užíval, jak sám dokládá, mimo jiné Jana Martinova, rodilého Rusa, „Roku církevního řeckoslovanského." „Rokem církevním" Beneš M. Kulda učinil jméno své slavným a v české literatuře nezapomenutelným, „Posvátnou kazatelnou" pak nadále prodlužuje své čtyřicetileté jubileum v literarní činnosti.

Co připojiti ještě máme k těmto skrovným a nedostatečným řádkům, psaným na oslavu jubilantovu? To, co pronášeno při každém jubileu; my však ještě ze stránky literarní připojujeme, by hodně mnoho rozmnožena byla řada prací literarních, ať již v kterémkoliv oboru horlivého a neunavného Moravana-Čecha, vysokého hodnostáře a zvláště poctivého pracovníka v české literatuře! Beneš M. Kulda je skrovný a tichý pracovník, a jenom z těch nejvíce pro zdar a dobro národa vzejde prací nehynoucích.

I. Spolkové.

Mezinárodní jednota spisovatelův a umělců svolala devátou schůzi členů svých na 18. září do Genevy. Mezi čísly programmu čísti jest: O vlastnictví dopisů; O smlouvě uveřejnění a o poměru autorů k vydavatelům; O právním vlastnictví ve věcech literarních a uměleckých; O stejném zákonodárství co do překladův a reprodukcí.

Z přednášek universitních pro zimní běh r. 1887. **V Praze** přednášejí: Ř. prof. *Dr. Durdík:* Prakt. filosofie. O metafysice (publicum); M. ř. prof. *Dr. Masaryk:* Praktická filosofie na základě sociologickém. Dějiny filosofie (II. Věk střední); M. ř. prof. *Dr. Hostinský:* Aesthetika umění výtvarných. Theorie básnictví dramatického, se zvláštním zřetelem k Aristotelově Poetice. Kritické rozbory uměleckých děl všech oborů. — Ř. prof. vládní rada *Dr. Tomek:* Dějepis mocn. rakouského. Výklad na kroniku Vavřince z Březové (publicum); M. ř. prof. *Dr. Emler:* O chronologii římské a křesťanské. Cvičení palaeografická; Ř. prof. *Dr. Goll:* Dějiny římské (doba císařská). Dějiny říše německé a Italie ve středním věku (4. část); M. ř. prof. *Dr. Rezek:* Dějiny revoluce francouzské až do 18. brumairu. Doba Maximiliana I.: Vývoj světové moci rodu Habsburského; Comines a Macchiavelli, zakladatelé novodobých ideí politických; literarní hnutí proticírkevní na přechodu do nového věku; Ř. prof. *Dr. Jireček:* Dějiny bulharské. Zeměp. přehled balkanského půlostrova; Ř. prof. *Dr. Kalousek:* Dějiny české od smrti krále Ferdinanda I. Výklad na zřízení zemská král. českého, vydaná 1500.—1627. M. ř. prof. *Dr. Palacký:* Národopis II. Slované, s úvodem historickým. — Ř. prof. *Dr. Kvíčala:* Historie epického básnictví římského a výklad některých památek epických básní římských; M. ř. prof. *Dr. Král:* Metrika státní starožitnosti římské (dok. Publicum); Soukr. doc. *Dr. Novák:* Dějiny římského řečnictví za republiky; Ř. prof. *Hattala:* O časování hlavních nářečí slovanských; O literatuře české XVI. stol.; O hláskách a tvarech starobulharských proti českým (publicum); Ř. prof. *Dr. Gebauer:* Soustavná mluvnice jazyka českého; M. ř. prof. *Dr. Jarník:* Mluvnice jazyka provençalského a výklad provençalských textů; Soukr. doc. *Dr. Mourek:* Historie lit. něm. doby střední; Soukr. doc. *Dr. Zubatý:* Výklad lehčích textů litevských. Výklad výboru z lit. vedské. S úvodem o lit. vedské; Soukr. doc. *Dr. Polívka:* Historická grammatika jazyka polského; Soukr. doc. *Dr. Dvořák:* Mluvnice jazyka aethiopského (publicum); Četba a výklad Bustânu Sa'diova na základě kommentarův orientalních. Četba vybraných písní Šikingu; Soukr. doc. *Dr. Kraus:* Dějiny něm. lit. doby staré. — V seminářích: *Gebauer:* Čtení evang. Zografského a cvičení staroslovenská (starobulharská); *Jarník:* Čtení a výklad Molièrova Misanthropa; Lektor *Kolář:* Vybrané kusy z polské čít. Čelakovského. Vybrané kusy z anthol. Křížkovy, s výkladem mluvnice srbsko-chorvatské. „Kapitanskaja dočka" od A. S. Puškina; Lektor *Brdbek:* Počátky, rozvoj a nynější stav vědecké literatury maďarské; Lektor abbé *Fauvin:* Dějiny franc. lit. v XVI. věku a překlad Vrchlického „Noci na Karlštejně." Čtení a výklad vybraných článků z Merleta a překlad některých menších básní českých. — — **Ve Lvově** předn. *Szaraniewicz:* Dějiny mocnářství rakouského se zvl. zřetelem na Přemyslovce v Čechách; *Pilat:* Děje polské

literatury; *Ogonowski*: Děje lit. ruthenské; *Wojciekowski*: Děje národů slov. až do r. 1000.; *Kalina*: Děje lit. polské; cvič. ve slov. filologii. — — **Ve Vídni**: *Dr. V. Jagić*: O staroslovenské grammatice na základě spisu „Specimina linguae palaeoslovenicae," Uvedení do filologie slov. a cvičby v slov. semináři; Soukr. doc. *Dr. J. Leciejewski*: Srovnávací mluvnice slov. díl II. t. tvarosloví. Život a spisy A. Mickiewicze. *P. F. Menčík*, učitel češtiny, kromě četby a konversace ohlásil výklad novějších romantikův a přednášky z tvarosloví, spojené s praktickými cvičbami. Učitel ruského jazyka, p. *Glowacki*, čísti bude bajky Krylova se zřetelem k ruskému přízvuku.

Historický klub. *J. Peisker* přednášel 16. října: O studiu knih urbarních.

Lit. odbor uměl. besedy." 23. ř. předn. *Zoubek* o bohosloví Komenského.

Ženská vzděláv. jedn. v Brně. 13. ř. předn. *Dlouhý* o nejnovějších zjevech literarních.

II. Smíšené.

Zvláštní **konkurenční zápas** bude se odbývati v listopadu na universitách ve Vídni, v Praze a v Budapešti. Ustanovena totiž nadace *Lachenbacherovská* za tím účelem, aby studium arabštiny se šířilo. Proto obdrží 945 zl. ten, kdo podá nejzdařilejší překlad 15—20 veršů bible z hebrejského jazyka do arabštiny. Podmínky jsou ty, že místo ku překládání z pěti knih Mojžíšových se vylosuje. Užití slovníku arabského se dovoluje, a přednosť má z kněží z dotčených universit ten, kdo nejpozději (3 léta) studium theologické ukončil, kdo nepoužil slovníku a jehož překlad se nejvíce shoduje s polyglottou londýnskou. Lhůta ku překládání určena na 12 hodin. *A. D.*

Zvláštní polemika. Professor *J. Košťál* napsal do „Hlasatele" (ze dne 26. května, č. 6.), hospodářského to listu, feuilleton o pověrách při pečení chleba. Na to mu odpovídá v „Čechu" (č. 129.) sedmdesátiletá stařena *Dorota Blažková*, že to žádné pověry nejsou (znamenání křížem, slova „Požehnej Pán Bůh" atd.), ale chvalitebný zvyk křesťanský. *A. D.*

Velice musí býti každému s podivením, že o **cenu v „Dědictví maličkých"** v Hradci Králové, 150 franků za nejlepší, 100 a 50 fr. za dobré práce, nejvíce konkurovali a také ceny vyhráli učitelé, ač je znám a dosud v čerstvé paměti boj rozličných konferencí učitelských proti knihám od „Dědictví" vydaným, jak v listech těchto ukázáno. O ceny konkurovalo šest učitelů, jeden kněz a jedna spisovatelka. Všechny tři ceny dány učitelům. Nyní snad nebude proti spisům, učitelstvem sepsaným a „Dědictvím" vydaným, takový veden boj a tak bez příčiny namnoze nebudou z knihoven vyhazovány. *A. D.*

Z dramatické literatury. Zeyerova hra „Libušin hněv" přijata jest od Národního divadla ku provozování. — F. A. Šubert zadal hist. drama o 5 dějstvích „Jan Výrava." Děj dramatu vložen jest do doby císaře Josefa II., kdy patentem zrušeno poddanství a zmírněna robota.

Janssenových proslulých dějin německých vychází za krátkou poměrně dobu 14. vydání, tak že rozšířeny již nyní asi v 28 tisících exemplarů.

Mastičkář jest staročeský, hry velikonoční obsahující rukopis, pocházející ze XIV. stol.; chová se v Museu král. českého. Známo, že *V. Šembera* také Mastičkáře prohlašoval za padělek, a tvrzení Hankovo, že listy pergamenové nalezl na deskách lat. rukp., za nepravé. Jazykové námitky Šemberovy vyvrátil tehdy *J. Gebauer* v „List. fil. a paed." r. 7. Nyní pak v bibliothece musejní objeven onen kodex, při němž použito památky naší jako listů přídeštných. Neboť na desce kodexu uvázla vrchní, černá vrstva inkoustu z textu Mastičkáře, kdežto nejspodnější, bledě žlutá vrstva, setrvala na listech pergamenových. Lat. kodex i original Mastičkáře budou zvláštní komisí ohledány, aby pravosť této vzácné památky jednou pro vždy nade všechnu pochybnosť byla zjištěna.

„Opavského Týdenníka" vyšlo 2. října číslo 1000. Památnou událosť tuto v dějinách české žurnalistiky ve Slezsku oslavil „Op. T." vydáním slavnostního čísla, v němž vedlé článku „25 let českého polit. časopisectva ve Slezsku" jsou příspěvky všech jeho čelnějších spolupracovníků. — Prvý časopis slezský slul „Holubice" (r. 1846.), před „Op. Týd." vycházel „Opavský Besedník" v letech 1861.—1865.

Illustrovaný seznam spisů, vlastním nákladem vyšlých, vydalo nedávno knihkupectví Ottovo v Praze. Publikace taková, v cizině obyčejná, u nás je vzácností a proto zjevem zajímavým.

O Kollárově „Slávy Dceře," dvojím vydání jejím lipský „Magazin f. d. litt." (č. 40.) má poznámku, že výtky Bačkovského činěné vydání Svobodovu v „R. lit." jsou sice správny, že však vydání Bačkovského samo „kritickými poznámkami je přetíženo, ale text ze všech pěti vydání zcela nekriticky a libovolně sebrán, tak že každému příteli této zajímavé básně bude jako dříve sahati k vydáním starším." (Srv. Kom. 42.)

Jiří Brandes, jenž náleží mezi přední literarní historiky doby této (myšlénky a kusy z jeho spisů podává častěji „Hlas Národa"), nedávno napaden v kodanském časopise pro plagiaty, jichž se dopustil prý již častěji a nejnověji zvláště měrou dosti rozsáhlou.

Nové básně Lva XIII. „Inscriptiones et carmina Leonis XIII., Pontificis Maximi" nedávno vyšly; obsahují po výtce chvalozpěvy marianské. Před vyjitím dal vznešený autor knihu znalcům zkoumati co do latinského slohu. Poněvadž knihkupci cenu její ustanovovali libovolně, zakázal ji prodávati a poručil, aby nemajetným školám i klerikům ji žádajícím byla dávána zdarma.

Ku slavnosti heidelberské university vypravil Lev XIII., jak známo, zvláštního posla s 1. svazkem nového katalogu sbírky listin, za Řehoře XV. (1623.), z Heidelberku do Vatikanu přenesené. O sbírce té zvěstují časopisy, že obsahovala 8000 rukopisů (1956 ruk. lat., 431 ruk. řeckých, 289 ruk. hebr., 846 ruk. něm. atd.) a svazků, jsouc mezi nejbohatšími v Němcích. Papež vyprosil si ji na Maximilianu bavorském, který byl dobyl odbojného města, a slavný Lev Allatius přijal ji a přenesl do Říma.

Scholastické filosofii přibylo v poslední době dvé časopisův odborných: jeden německý (red. *E. Commer*), druhý maďarský (red. *J. Kiss*). Ve Francii a v Italii, jak známo, časopisy takové již vycházejí dávno.

Sv. Čecha „Jestřáb contra Hrdlička" přeloženo a vydáno v německé „Criminal. Novellenbibl." pod názvem „Sperber contra Taube," aniž udáno, že to překlad. *(M. O.)*

Seznam článků literarních, uveřejněných po časopisech vlašských i cizích, vyšel nedávno v Římě v prvém svazku, obsahujícím články životopisné a kritické.

Monastýrský literarní časopis **„Lit. Handweiser"** čítá letos svůj 25. ročník. Za tou příčinou udělil Lev XIII. redaktoru jeho, *Dru. Fr. Hülskampovi*, titul pap. komoří.

Spis o poměru Shakespeareově ku katolicismu (od *Dra. Raicha*), o němžto jsme se vloni (č. 1.) zmínili, přeložil do maďarštiny *Jos. Rózsa*.

Nový autogramm Petrarcových canzonier, podobný vatikanskému, objevil nedávno *Dr. Arth. Pakscher* z Berlína ve Florencii. Celý autogramm psán prý jest od básníka a prý je to exemplar, jejž P. daroval Fr. Carrarovi. Ostatně dostal se Pakscher s Nolhacem do polemiky o prioritu nálezu prvého. (Srv. Deutsche Littztg. 31. 38. 39.)

Ku královským spisovatelům přibyl nejnověji *Karel*, princ švedský, článkem o honbě tygrů v Indii, jenž přeložen do angličiny a uveřejněn v „Nineteenth Cent." Též bratr, princ *Eugen*, prý chce uveřejniti popis návštěvy své u Drusů libanonských.

Danteova „Božská komedie" vydána znova z rozkazu krále Humberta s latinským výkladem, dosud neuveřejněným, jejž přednášel Stef. Talice r. 1474. na dvoře jistého italského knížete. Vydání to není na prodej.

III. Životopisné.

Ivan Dolinar (Hudec: R. l. 6.).

Frant. Doucha. Jeho život a působení (Vodička: Vlasť 1.).

Jan Havelka † 20. října 1886. Zevrubnější životopis zasloužilého spisovatele a šlechetného vychovatele toho podal nedávno prof. *Frant. Bílý* v kalendáři „Moravanu."

Leopold Gorenjec (Hudec: R. l. 6.).

Čtyřicetileté jubil. spisov. činnosti **B. M. Kuldy** (Dostál: Hl. l. 11.).

Jan Lam (Kvapil: R. l. 6.).

Vzpomínky Fr. Liszta, ač nedokončené, vydají letos dědicové jeho pod názvem: Můj život.

Jindřich Mošna (Arbes: N. P. 276.).

Pfleger-Moravský (Pover: R. l. 6.).

Jan E. Purkyně (Arbes: N. P. 276.).

Božidar Raič (Hudec: R. l. 6.).

Vzpomínka na **Frant. Řezáče** (Hlinka: Sv. 42.).

Ku 250-leté ročnici úmrtí **Karla st. ze Žerotína** (* 15/9 1564., † 9/10 1636.) podaly noviny české téměř vesměs vzpomínky životopisné. (Srv. L. ze Záp. M. 41., M. O. 232., 235., Hl. N. 280., Poz. 115. sl. a j.)

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Jireček J., Ve sporu o Rukopisy (Osv. 10.).
Materialy ku věd. posouz. Rkk. (Ath. 1.).
Arbes, Z duševní dílny básníků (N. P. 279.).
Bačkovský, O zásluhách Slováků o písemnictví české (Vlasť 1.).
Čech, Některé novější poznámky k jistému výroku Fr. L. Čelakovského (R. l. 6.).
Čenský, Jakub Budislav Malý (Osv. 10.[1]).
Dědeček, Školy a toulaví stud. 12. stol. (Kv. 10.).
Dostál, Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, r. 1818. (Hl. l. 11. sl.).
— Ukázky z lit. života v seminářích českoslov. (Vlasť 1.).
Dvorský, Zůstatky starých našich zpěvů, písní (Lumír 29.).
Herben, Byronismus v Čechách (Hl. N. 266.).
Katzer, Poesie v geologii (Kv. 10.).
Novák, Příspěvky ku bližšímu seznání spisů Husových a jeho života (Sb. hist. 4.).
Podlipská, Polka (Honorata Wiśniowských-Zapová) mezi Češkami (Slov. Sb. 10.).
Pohunek, Volné listy (Vlasť 1.).
Šmýd, Slovanům v čem spisovné ruštiny následovati nelze (Vlasť 1.).
Vrchlický, Nový romanopisec franc. (Pierre Loti) (Ned. L. 10/10.).
J. H., Z literarních proudův (Hl. N. 283.).
Původ amer. časopisectva (Hlas 232.).
Psychologie jakobinismu (Ath. 1.).
Bleibtreu, Bemerkungen über Byrons poesie (Magaz. 41. sl.).
Frankl, Graf Caspar Sternberg und Goethe (Ggw. 35.).
Garschin, Russische künstler (Ggw. 35.).
Hülskamp, Ein wort über autornamen (Lit. Handw. 412.).
Ilwof, Zur geschichte der taufnamen (Ztschr. f. Gesch. 8.).
Jagić, Die Alexius-Legende als serbisches volkslied (Arch. f. slav. philol. 3.).
— Katharinen-Legende in altkroatischer fassung (Arch. f. slav. philol. 3.).
Lebel, Üb. d. zeitgswesen in Deutschl. u. Frkr. (Mag. 42.).
Minor, Goethes jugendentwicklung (Ztschr. f. Gesch. 8.).
Nehring, Die dramatisirte geschichte Joseph's: Żywot Józefów v. N. Rej (Arch. f. slav. philol. 3.).
Paulsen, Gründe u. ursachen des pessimismus (D. Rundsch. 12.).
Peetz, Heidelberg u. Prag (Allg. Ztg. 238.).
Proelss, Dichtende philosophen u. philosophirende dichter (Leipz. Ztg. 70.).
Scholz, Die hauptzierde der russ. lit. (Leipz. Ztg. 70.).
Seignobos, Jules Verne (Nord u. Süd 114.).
Der wert des bücherlesens (Nordwest 35.).
Die classische bildung in d. gegenwart (Ggw. 37.).
Turgeněv u. d. leibeigenschaft (Hist.-pol. Bl. 98[5].).
Gebhard, L'apostolat de s. François d'Assise (Rev. d. d. m. 1.).
Guyan, Les hypoth. sur l'immort. dans la philos. de l'évolution (Rev. d. d. m. 1.).
Lacour, L'évolution contemp. au théâtre (La nouv. Rev. 1 g.)
Larroumet, Molière et Louis XIV. (Rev. d. d. m. 1.).

[1]) Str. 878.: „Počínajíc od let třicátých, jsou nám známi jenom tři mužové, kteří neblaží, nemajíce jiného hmotně zajištěného zaměstnání, výhradně dráhu spisovatelskou nastoupili. Jsou to dávno zvěčnělí Jos. Fr. Šumavský (1796—1857), Jan Slavomír Tomíček (1806.—1866) a třetí J. B. Malý."

Loiseleur, Molière, nouvelles controverses (Rev. crit. 35.).
Martinov, Corresp. étrangère Russie (Bibl. cath. 3.).
Conway, Recent Raphael Lit. (Acad. 748.).
Toynbee, The Berlin Mss. of Petrarch's „Rime" (Acad. 746.).
Piergili, Il Foglio azzuro e i primi romantici (N. antol. 17.).

V. Díla posouzená.

Bačkovský, Kollárova Slávy Dcera a Tatranská Múza (Kom. 42.).
— Zevr. dějiny českého pís. I. (J. V. + J. J.: Ath. 1.).
Bílý, J. A. Komenského Labyrint světa a ráj srdce (Šťastný: Hl. l. 11.; J. L.: Ned. L. 26/9.).
Coppée-Tesař, Poesie (Vychodil: Hl. l. 11.).
Čech, Václav z Michalovic (Ošťádal: R. l. 6.).
— Drobné básně (Korec: Obz. 18.).
Dostál, Za svatováclavskou korunu (Vykoukal: Sv. 43.).
Dvorský, Paměti o školách českých (Kodym: (Lit. L. 20.).
Frič, Paměti (Tůma: R. l. 6.).
Goll, Histor. rozbor básní Rk. atd. (R.: Sb. hist. 4.).
Havelka, Časop. muzejního spolku olomúckého (Blokša: Hl. l. 11.).
Havlíček-Borovský, Obrazy z Rus (Marek: Lit. L. 20.).
Chalupa, Naše ves jindy a dnes. Obrázky a povídky (A.: Nár. L. 274.).
Jirásek, Pandurek (P. D.: Lit. L. 20.).
Kadlčík, Děje i paměti Brandejsa nad Orlicí (Kliment: R. l. 6.; Dvořák: Lit. L. 20.).
Koráb, Zlatá zrnka (Houžvička: Č. duch. 6.).
Krásl, Arnošt hr. Harrach (Past. duch 11. sl.).
Lier, Novelly (Šolc a Kubíček: Hl. l. 11.).
Mašín-Herodes, Historky učitelské (P.: Lit. L. 19.).
Mathon, Moravan (Vejchodský: Hl. l. 11.).
Mokrý, Povídky (Kvapil: Kv. 10.).
Neruda, Báby i baby (Nár. L. 284.).
Pakosta, Desátý bratr (Drbohlav: Hl. l. 11.).
Patera, Svatovítský Rukopis (P. Method: Hl. l. 11.).
Pleskač, Na Turýně. Povídka (Verner: Kom. 41.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Metelka: Past. d. 11.).
Sobek, Všeob. zeměpis (Houžvička: Č. duch. 6.).
Staněk, Básně (Herben: R. l. 6.).
Svátek, Paní Popelovna z Lobkovic (A.: Nár. L. 287.; Drbohlav: Hl. l. 11.).
Šafařík, Tatranská Múza s lyrou slovanskou (Vykoukal: R. l. 6.).
Šťastný, Obzor (Nedvídek: Vlasť 1.).
Schulz, Latinská babička (-er: Hl. N. 280.).
Tomek, Nowější dějepis rak. (-aue-: Lit. L. 19.).
Toužimský, Kalendář Ústř. Mat. šk. III. (Litera: Ned. L. 19/9.).
Tůma, Z českých mlýnů (Vykoukal: R. l. 6.).
Turgeněv, Šlechtické hnízdo (Durdík: Sv. 41.).
Vlček, Milada (M. A. Š.: Sv. 43.; Bý.: M. Orl. 223.).
Vognar a Smetana, Malý čtenář (Houžvička: Č. duch. 6.; Papežík: Hl. l. 11.).
Vrchlický, Povídky ironické a sentimentalní (Vejchodský: Hl. l. 11.).
— Exulanti (š.-: Nár. L. 283.; Čech 232. a 234.; Hl. N. 278.).
— Soud lásky (Kraus: R. l. 6.; L. L. 20. sl.).
— K životu (Šolc: Lit. L. 19.).
Zeman, Pestré květy (-aue-: L. L. 20.).
Zeyer, Čechův příchod (Vrzal: Vlasť 1.).
Almanah bohoslovcův olomouckých (Dostál: Lit. L. 19.).
Cianciala, Pieśni ludu slaskiego z okolie Cieszyna (Bystroň: R. l. 6.).
— Przyslowia, przypowiesci i ciekawsze zwroty jazykowe ludu polskiego na Slazsku (Bystroň: R. l. 6.).
Stepovič, Očerk istorij češskoj literatury (R. l. 6.).

VI. Knihopisné.

Čermák, Bitva u Chotusic. Pr.
Herben, Karel ze Žerotína. Pr.
Krch, Sny májové. Smíchov.
Neruda, Báby i baby. Pr.
Banšell, Túby mladosti. Uh. Sk.
Wspomnienia z życia M. ks. Czartoryskich. Warsz.
Ястребовъ, Обычаи и пѣсни турецких Сербовъ. Спб.
Zlogar, Zbornik cerekv. govorov na slovo ss. Cirilu in Metodu. Ljubl.
Knie, Geistesblitze. Die geflügelten worte ct. Paderb.
König, Beitr. z. posit. aufbau d. religionsphilos. I. Leipz.
Modersohn, Die realien in den chansons de geste „Amis et Amilês" u. Jourdains de Blaivies. Münster.
Rönnefahrt, Schillers „Wallenstein" erklärt. 2. Leipz.
Schultz, Einführung in d. stud. der neueren kunstgesch. 1. Leipz.
Bouvy, Poëtes et mélodes. Nîmes.
Fuster, Essais de critique. Par.
Challamel, Histoire de la liberté en France. Par.
Luce, Jeanne d'Arc à Domremy. Par.
Nicollet, Études sociologiques. Annecy.

Feuilleton.

Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, roku 1818.

Literarní vzpomínka. Napsal *Alois Dostál.*

Nikdo nemůže upříti, že ve vývoji a probouzení se národního ducha v Čechách nemálo vedle jiných činitelů prospívaly veřejné knihovny po českém venkově. Není účelem stati této líčiti důležitosť obecných, všem otevřených knihoven, podnes obrácena snaha pravých vlastencův a ducha národního buditelů k tomu, by co

nejvíce knihoven otevíralo nevyčerpatelný zdroj umění a vědomostí. Mládež akademická obrala si za účel v místech dosud neprobuzených, živlem cizím ohrožených, zakládati knihovny, a bohoslovci všech téměř seminářů českomoravských [1]) občas vypisují konkurs na knihovnu, již ze skrovných svých příspěvků s houževnatou vytrvalostí a sebezapřením úcty hodným bohatě vybrali a seřadili.

Tím důležitosť knihoven venkovských na bíledni.

V Praze je několik bohatých veřejných knihoven a co ve středu národa par excellence, to aspoň miniaturně má býti v každém městě, v každé vesnici. Řádná knihovna farní, školní, pro lid.

Arcibiskup Chlumčanský kázal zakládati knihovny vikariatní pro duchovenstvo, poroučel a přál si, by kněží na venkově pečovali o založení knihoven farních, obecních a školních, a tak šířili vzdělanosť a dobrý mrav nejen slovem, ale i řádnými spisy.

A tu kněží na pobídku svého arcipastýře chápali se díla s chutí a láskou. Překážek bylo mnoho, ale láska a horlivosť všechno přemahá. Tu nedostávalo se knih dobrých, tamo povolení úřední uvázlo v Charybdě, jinde lid nechtěl se nakloniti k novotám, jsa příliš stísněn robotami a na duchu namnoze otrlý a obmezen. Kněží zřizovali besedy, jednoty čtenářské, spolky zpěvácké, pořádali přednášky, koncerty, divadla, a při všem byli »knihovníky, regisseury i napovědy.«

Z mnohých příkladů, jež s nevšední pílí *Tomáš Škrdle* sebral a v »Pastýři duchovním« r. 1884.—1885. uveřejnil, připomínám jenom kněze Frant. Řezáče, který na 300 knihoven založil, K. Škodu, který na 30.000 knih mezi lidem rozšířil. V podobném směru apoštoloval také nedávno oslavený Šmidinger, jenž od dědiny k dědině s knihami putoval. Tak působili i jiní. Knihovny zakládány, šířeny, besedy pilně navštěvovány, vlastenecké přednášky konány a tak šířen duch národní, vzdělanosť a pravá osvěta.

Malé městečko Radnice leží pod horou Radčem poblíže Rokycan a Plzně. Na farním domě, velmi starém a již zubem času vyhlodaném, je kovová deska *Ant. Puchmajera,* bývalého faráře radnického počátkem 19. věku. Puchmajer je znám jako básník, své doby nedostižený, zvláště horlivý vlastenec, linguistik a učenec s vědomostmi nemalými. — Puchmajer budil všude cit vlastenecký, povzbuzoval básníky, pomáhal v literarních pracích vedle svého patrona a vznešeného souseda Kašpara Šternberka. Tento mecenáš dal sám výnosnou faru radnickou Puchmajerovi.

Ještě dvě památky upomínají na faráře všemi ctěného a milovaného: »Puchmírka,« nyní již pustá, ale dříve krásná zahrada stranou města na nevysokém kopci, kde Puchmajer rád prodléval, pracoval, a Puchmajerova knihovna na radnici, rovněž v ústech lidu pouze »Puchmírkou« zvaná. Knihovna ta spojena s čtenářskou besedou, již Puchmajer r. 1818. založil, a knihovna ta je druhou na českém venkově v době, když se národ český probouzel ze sna, když se křísil z duševní poroby. Puchmajer píše o záležitosti té milému příteli J. V. Sedláčkovi dne 11. ledna 1818.: »Uvodím Vám známosť, že jsem zde (v Radnicích) zřídil společnosť čtenářskou. Oudů již máme 24. Heřmanoměstští nás předešli a já Vám zde základní list k nahlédnutí odesýlám. Vinšuji, by horlivosť Vaše i v Plzni cos podobného způsobila; do Žebráka budu též psáti (zde byl Šeb. Hněvkovský městským radním) a Hněvkovského povzbudím, by i tam společnosť podobnou zřídil. Nadějí se kojím, že i Vy v místech, kam duch Váš proniká, o to se přičiníte, by podobné společnosti na více místech povstaly. Tím poněkud češtině a spisovatelům pomůžeme.«

Dle toho dopisu viděti, že nejprve v Heřmanově Městci založena česká čtenářská beseda a pak v Radnicích. Na malé město pokrok to veliký. Viděti, jak může jedinec prospěti. Avšak Puchmajer měl mocného spojence, bez něhož by dojista tak snadno úředního povolení nedostal. Byl to jmenovaný Kašpar, hrabě na Březině. Zámek ten není od Radnice ani hodinu vzdálen, a tudíž zajisté přední český básník často stýkal se s výtečným učencem a vědeckým spisovatelem. Dal tě Kašpar na Březině upraviti zahradu jako botanické museum, a mnohou vědeckou knihou a botanickým pojednáním v časo-

[1]) Toliko v pražském semináři dosud nepořádáno knihoven.

písech obohatil literaturu vědeckou. Na Březině scházeli se učencové i cizozemští, tedy se mezi nimi nenedostávalo nejbližšího — Puchmajera.

Že Kašpar Šternberk se zakladatelem knihovny spolupůsobil, objasňují nám dopisy, jež Fr. Petera (dne 14. června 1862.) psal a do Puchmajerovy knihovny radnické uložil.[1])

»Vaší Excellenci, Milostivý Pane, Pane! V Radnicích sestoupila se česká společnosť,« tak píše Kašparovi německy, »i poslal jsem jak její dopis tak svou přednášku, v níž účel a zařízení její blíže určeny jsou, Vaší Excellenci k milostivému uvážení. Chce toho především dosíci, by na adressu: »Česká čtenářská společnosť radnická« dopisy odesýlati a přijímati směla, neví však, zda se na milostivý okresní úřad anebo přímo na vysoké presidium obrátiti má, a kojí se nadějí svého účelu mocným sprostředkováním Vaší Excellence šťastně dosíci. Doufáme, že lidé tím, budeli možná chuť ke čtení v nich vzbuditi, mravně i vědecky se vzdělají a spolu obyčejné pitky, jež jsou nedostatkem zaměstnání, z části pominou. Mimo to chci ještě prosbu jiného druhu přednésti.« Zde Puchmajer prosí Šternberka, by nařídil svým lesníkům všímati si českých názvů rozličných druhů ptactva, prosí o Buffonovy dějiny přírodní, posýlá Hromádkův časopis a jiných věcí soukromých se dotýká.

Dopis ten je soukromý, Puchmajer se radí s Kašparem a hlavně o povolení mu běží. Za tou příčinou poslal hraběti jakož i Sedláčkovi do Plzně »Návrh ku zřízení a vydržování české čtenářské společnosti v hrab. Šternberském ochranném městě Radnicích,« obsahující 14 hlavních bodů.

Článek prvý objasňuje účel společnosti. Je vědecký, totiž aby se rozšiřováním dobrých a užitečných českých knih nejenom k vyvinování české řeči napomáhalo, nýbrž i mezi střední a nižší třídou v krajině, v níž se čeština dosud udržela, užitečné vědomosti rozšiřovaly, zvláště pak na vzdělání mládeže prostředně působilo, by se u rodičů chuť ke čtení, tím pak dokonalejší pojmy ke prospěchu dítek, z návštěvy školy plynoucímu, se vyvinuly, jakož i se spolek domnívá, že tím mnohým rodičům podá návrh, jak by o vychovávání a vzdělávání svých dítek i mimo školu co nejlépe pokračovali a jemu napomáhali.

Další články objasňují, jak zapraviti výlohy, sháněti členy, přijímati knihy (IV.). »Do knihovny této přijmou se jen česká díla a časopisy, které jsouce nezávadného obsahu, censurou pro tuzemský veřejný obchod povoleny jsou.« Údové budou přijímáni jenom ti, »jimž vzhledem k jejich mravnosti a neposkvrněné pověsti žádná výtka činiti se nemůže« (V.). Sídlo knihovny je Radnice. Vedení pod správou předsedy (P. Ant. Puchmajera), dvou přísedících (hospodářského ředitele V. Pauka a měšťana V. Kruha), sekretáře (kaplana P. A. Kellera). Povinnosť těchto byla mimo jiné také »společnosť v každém ohledu cumulative zastupovati.« K výboru ještě patří účetní a knihovník. Každý úd složí 2 zl. v. č. a týdně příspěvku 3 kr. Členové jsou »bez rozdílu stavu« (IX.). Mimo knihy budou koupeny i mapy, zeměpisná díla, globus a jiné užitečné věci. Měsíčně bude schůze, by uvážila, »co k zachování pořádku a blaha žádoucno jest.«

Poslední (XIV.) článek dí doslovně: »Jakož se obzvláště společnosti na srdce klade, že nejenom celý spolek, nýbrž i každý jednotlivec dle sil svých a všemi dovolenými prostředky účele, to jest: zdokonalení a povznešení mateřského jazyka českého, pak osvojení si a rozšiřování užitečných vědomostí v českém národě, se domahati má, tím pak láska k vlasti a vážení si našeho vlastního dobra a domácích předností a výhod vždy milovněji se rozmahalo; tak se i společnosť a každý jednotlivec též zavazuje, že čistě vědeckému účelu společnosti řádně zadosť učiní a všeho se vystříhá, co by společnosti jiný význam dáti mohlo, jakož i společnosť vždy dozoru vys. zemských úřadů podrobena bude.«

Tento návrh Puchmajerem v jazyce německém zhotovený a sepsaný zajisté prošel dříve některé příznivce, by vše závadné bylo odstraněno a za úřední povolení žádosť podána býti mohla. Dříve než se tak stalo, Puchmajer hledal společnosti ochrance, protektora, a ký div,

[1]) Řeči ty jsem uveřejnil v „Literarních Listech," VI., č. 10.

že se utekl k nejbližšímu a nejmocnějšímu Kašparu Šternberkovi, ku své milostivé vrchnosti, k pánu jak mocnému tak dobrotivému, s nejvyššími pány a »vládykami« spřízněnému a seznámenému a vlastenci horlivému. Proto mu posýlá list ne již soukromý, ale jménem spolku a opatřený podpisy budoucí čtenářské společnosti.

»Vaše Vznešenosti, Vysoce Urozený Hrabě, Milostivý Pane, Pane! Považujíce, že vycvičení ducha a vzdělání srdce jest nejsvrchovanější všeho osvícení cíl, po němž rozumem obdařený, na nejvyšším živočišstva stupni stojící člověk toužiti má, a že k dosažení spasitelného cíle tohoto nejlepší prostředek jsou knihy: usnesli jsme se nížepsaní čtenářskou společnosť zaraziti, z kněh, starých i nových, o kterých souditi budeme, že by k prospěchu sloužily, knihovnu založiti a je čítati, a tím i pozdním potomkům důkaz horlivého pečování o vzdělání dáti, nýbrž i památku po sobě pozůstaviti, že jsme se o ně a jich poučení upřímně a vroucně starali. Jsouce ale Čechové a nechtíce nad milou mateří naší, zemí českou, která po všechny časy a na věky vždy hojně muže znamenité a slavné za syny měla a má, zrádci býti, a nad jazykem jejím, od Boha nám daným, tímto nejdražším vlasti klenotem, a vlastenectvím, o něž žádný národ zbaviti se nemá, se zapomenouti: uznali jsme za dobré a uzavřeli, knihy t o l i k o č e s k é zaopatřovati a do knihovny naší přijímati, kojíce se nadějí, že zároda věrných Čechův dosud ovšem skrovničká, v krátce se sesilní a vtip svůj a učenosť v hojném počtu rozvije, a tak knihy české jako lípové květy nám po učení dychtícím včeličkám vždy sladšího a sladšího medu k občerstvení ducha poskytovati se vynasnaží. Aby se pak nezdálo, že my spolek jakýs zarážejíce a se scházejíce, pod zevnitřní šlechetnosti pukličkou nějaký zlý kryjem úmysl, máme za to, že pro uvarování všech povstati mohoucích podezření a nesnází potřebí jest, vyšší mocnosť o cíli a konci našeho sboru zpraviti a o potvrzení požádati. K dosažení cíle toho a nevědouce, jak bychom společnosti naší k prospěchu a zvelebení posloužili, jako když jí Pána, rodem znamenitého, věrností neobyčejnou se stkvějícího, láskou k češtině pojatého, za O c h r a n c e obstaráme; přicházíme tedy v nejhlubší poníženosti k Vaší Vznešenosti, pokornou prosbu skládajíce, by Vaše Vznešenosť nás pod svou mocnou ochranu milostivě přijíti ráčila, bychom pod štítem Vašeho Vznešeného Jména o c h r a n y, c t i, p ř i s p ě n í a o s l a v e n í dojíti mohli. Pakli Vaše Vznešenosť k této naší nejponíženější prosbě milostivě se nakloní a propůjčí, prosíme spolu: by Vaše Vznešenosť Jeho Vznešenosti (pl. tit.) Nejvyššímu Panu Purkrabímu českému při příhodném navštívení oumysl náš milostivě oznámiti a pak nám laskavě navrhnouti ráčila, jak se při tom dále zachovati a pokračovati nám třeba. Cíl naší společnosti, které bychom rádi název dali: Česká čtenářská společnosť Radnická, v příležitém pronešení jest obrazen. Račiž Všemohoucí Bůh Vaši Vznešenosť při výborném zdraví a dlouhém panování zachovati. Toť se vší srdečnou upřímností žádáme Vaší Hraběcí Vznešenosti nejponíženější služebníci.«

Následují podpisy Puchmajerův, Kellnerův a jiných 28 údů, většinou měšťanů radnických, řemeslníkův a několika sousedních vynikajících osob.

Kašpar jistě se stal ochrancem společnosti, orodovníkem za povolení a hojným podporovatelem zaníceného vzruchu vlasteneckého. Velmi záhy a dosti hladce dostalo se Puchmajerovi povolení úředního. Krajský hejtman v květnu r. 1818. oznamuje, že mu byla podána od vys. zemského presidia žádosť za povolení k dobrozdání, a tedy si přeje plánu, dle kterého společnosť svoje chvalitebné předsevzetí vykonati zamýšlí. V červenci na to dodáno Puchmajerovi povolení tohoto znění:

»Dle svého vys. zemskému presidiu (26. června b. r.) učiněného návrhu ráčilo toto dekretem od 10. prosince t. r. č. 4007. zřízení české čtenářské společnosti ve městě Radnicích, s ohledem, že si tato společnosť p ě s t o v á n í č e s k é ř e č i a r o z š i ř o v á n í u ž i t e č n ý c h v ě d o m o s t í m e z i s t ř e d n í a n i ž š í t ř í d o u l i d u za účel chce obrati a se zřetelem k zásluhám Vaší Důstojnosti, za tou podmínkou povoliti, aby společnosť tento všeužitečný účel stále přesně na zřeteli měla, taktéž i dle něho volbu knih

zařizovala a dohledu c. k. krajského úřadu zůstala podrobena. Nemeškám tedy sděliti Vaší Důstojnosti toto vysoké rozhodnutí k jeho pilnému šetření a příjemné vědomosti.«

Rubikon byl překonán, Puchmajer nemeškal oznámiti radostnou zprávu protektoru úředně povolené společnosti. Píše mu česky: »Vaše Vznešenosť, Vysoce Urozený, Milostivý Pane a Pane! Poněvadž nížepsaní zástupcové české společnosti čtenářské Radnické potvrzení naměření svého, že totiž společnosti, od nejvyšší vlády zemské (jakožto z přílohy pod lit. A. viděti jest lze), šťastně obdrželi (začež Vaší Vznešenosti jako hlavnímu Působiteli té milosti hluboké díky své vzdávají), a Vaše Vznešenosť slíbiti ráčila, že po obdrženém potvrzení Ochranství té společnosti milostivě na sebe přijmouti ráčí; pročež nížepsaní jmenem dotčené společnosti prosbu svou opětují, pokorně prosíce, by Vaše Vznešenosť Ochranství to na sebe milostivě přijíti a společnosť tu své Ochraně mocné poručenou míti ráčila. Vaší Vznešenosti... nejponíženější sluhové Antonín Puchmajer, farář Radnický, Ředitel Společnosti.«

Beseda čili společnosť čtenářská s knihovnou otevřena slavnostním způsobem dne 28. září 1818.

Bylo zajisté potřebí, by hodně slavně a okázale společnosť vstoupila ve veřejnosť, aby se skutečně stala semenem, počátkem jiných besed a povzbudila hodně nových údů.

Za rok již dle příkladu Radnic založeny knihovny a spolky ve Spáleném Poříčí, Nepomuku, Chlumci, Litomyšli, Ústí, Ouvalech a Prachaticích (!).

Z rána zněly hmoždíře, ohlašujíce, že proražena kóra, že pravé vlastenectví zvítězilo nad porobou duševní, že z besedy křesťanská osvěta bleskem šířiti se bude jak ve městě, tak po okolí. Sjeli se vzácní hosté z Plzně a okolní vlastenci, s nimiž Puchmajer udržoval stálé styky (Vojtěch Nejedlý, Šebestian Hněvkovský, Vojtěch Sedláček a jiní). Dostavilo se též úřednictvo Kašparovo v Radnicích k neobyčejné slavnosti. Sámli Kašpar Šternberk byl přítomen, nelze tvrditi. Bylli na Březině, tož jistě neomeškal dostaviti se ke slavnostnímu otevření besedy, jejíž ochrancem a protektorem jednohlasně zvolen.

Hudba procházela městem, osvětlení všech domův a zpěv dodávaly večeru slavnostního rázu. Ráno byli všichni údové na mši sv., kde pomodlili se za zdar a prospěch díla, jež podnikají. Odpoledne byla prvá řádná slavnostní schůze, kde jsou údové přijímáni, poplatek vybírán a kde Puchmajer oslovil přítomné památnou řečí, doby probuzení našeho trefně charakterisující, šlechetným, pravým vlastenectvím dýšící. Řeč tuto nazývá Frant. Petera »vzácnou rukopisní památkou zvěčnělého národovce, vroucího, horlivého buditele národnosti české a citu vlasteneckého.« Sám Petera přepsal řeč tu do svého památníku dne 22. července 1862., sv. XXV. str. 23.—30. »na věčnou památku a počesť.«[1])

Všech údů bylo 28. Skrovný to počátek. Sám Puchmajer s kaplanem Kellerem, ředitel panství, purkmistr, horní mistr kamenický, radní, kancelářský, kancelista, městský representant, městský výběrčí (dohlížitel školní), kupec (a hejtman od střelecké setniny), nájemce panského pivovaru a obecné hospody, ranhojič, měšťan (a gruntovník) a 12 rozličných pánů mistrů řemeslníků. Při otevření besedy ovšem se přihlásilo údů mnohem více. — Puchmajerova řeč slavnostní, jak se mi do rukou v opise dostala, má datum 18. ledna 1818., jakoby byla proslovena v některé menší schůzi. Ať již při otevření besedy nebo před potvrzením úředním byla řeč ona Puchmajerem proslovena, přece zůstává památnou a vzácnou charakteristikou doby, slovutného vlastence a poměrů v malém venkovském městě. Proto ji podám ve větších menších úryvcích nezměněnou. (O. p.)

---

[1]) František Bohuslav Petera Rohoznický, někdy farář bělohradský v Jičínsku, znamenitý archaeolog a vůbec sběratel památek, byl počasně na faře radnické jako výslužník.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. 1886. Číslo 12.

Tužby a návrhy.

Podává *Jos. Malina.*

Redakci **Matice Lidu** letošním ročníkem převzal na slovo vzatý spisovatel p. *Primus Sobotka.* Známe p. Sobotku jakožto badatele důkladného a spisovatele svědomitého, kterýž své bohaté vědomosti odívati umí slohem půvabným a ryze českým. Redakce Matice Lidu dostala se tedy do rukou povolaných a osvědčených. Však nový p. redaktor nebude nám zajisté za zlé pokládati, vyslovímeli některá přání nejen svá, nýbrž i jiných přátel našeho lidu a znalců jeho potřeb vzhledem k tomuto předůležitému podniku literarnímu.

Že p. Sobotka ušlechtilou zábavu se statěmi poučnými střídati bude, toho se smíme nadíti do něho dle jeho »Slova k čtenáři,« jež proslovil úvodem ku svým výborným »Prostonárodním výkladum.« Než p. redaktor ve svých posavadních prácech vědeckých nejraději se obíraval přírodou a její symbolikou. Čím srdce plno, tím ústa přetékají, i nepřáli bychom si, aby směr ten v poučné části naší Matice převládal měrou nenáležitou. Z věcí potřebných třeba voliti napřed nejpotřebnější a nejdůležitější, a za tu pokládáme vlastenecké a politické vzdělávání a vychovávání našeho lidu. K tomuto předůležitému cíli měly by všecky spisy naší Matice více méně směřovati, Matice Lidu měla by býti více tendenční, více českou, než posavad. Otvírejme lidu našemu oči, poučujme jej o povinnostech a důležitostech národních, burcujme jej ze spánku a z národní ochablosti, vzbuzujme v něm národní sebevědomí a národní hrdosť, zvelebujme a rozšiřujme jak mohouce jeho vzdělání národní a politické. Z oboru toho hodily by se výborně Matici Lidu pěkně a zajímavě psané rozpravy: »O lásce k vlasti,« »O němčině,« »O důležitosti Ústřední matice proti nebezpečnému a výbojnému Šulvereinu a o povinnostech jednoho každého k ní.« »O národním vědomí a národní hrdosti s poukázkami na národy jiné, jako Maďary, Němce, Poláky« a m. j.

Co se týče politického vzdělání našeho lidu, netajme si toho, že jest ve mnohých krajinách nesmírně kusé a nedostatečné. Lid náš málo ví o svých právech a povinnostech, neví, co to jest bankovka, neví, co jest kolek, slovem: z vědy státní a finanční nedostává se mu namnoze pojmů základních a nejdůležitějších.

Svatou naší povinností jest též pečovati o zmravnění našeho lidu a zušlechtění jeho povahy. Zkoumejme svá svědomí a vyznejme bez obalu, že hojně nepěkných vlastností poskvrňuje naši národní povahu. Zrcadlo takové postavme si sine ira et studio před oči a dívejme se v ně. Vydaný kdysi spis »Našich sedm hlavních hříchů« znovu spracovaný a rozhojněný, popularní spracování Smilesova charakteru a jiných podobných spisův anglických výborně by se hodily do naší Matice Lidu.

Z literatury naukové příliš málo se u nás pěstuje zeměpis. A přece ničím bychom se lidu našemu tak nezavděčili, jako pěkně spracovanými cestopisy, na př. ruského cestovatele Převalského, jehož cestopisy dobře jsou známy v cizích literaturách, my však pro samou »slovanskou vzájemnosť« ani si jich nevšímáme.

Výborně by se též do Matice Lidu hodily životopisy znamenitých mužů práce a svépomoci: domácích i cizích, v nichž by se mu na oči stavěly vzory ctností občanských, zvláště takových, jichž se nám nad jiné nedostává: vytrvalosti a spořivosti.

Že všeliké všetečné a frivolní dotýkání se náboženského přesvědčení našeho lidu z jeho Matice vyobcováno býti musí, o tom netřeba, tuším, vzhledem k rozvážnému a všestranně vzdělanému p. redaktoru ani se zmiňovati. V srdci pravou zbožností zkypřeném každá nová ušlechtilá idea se ujme, bez oné srdce lidu stává se neúrodným suchoparem.

Ve všem pak všude šetřiti bude slohu popularního, ryze českého, neboť »forma hlavně je toho příčinou, že náš lid nerad čítá článků vědeckých; kdyby se mu podávaly způsobem srozumitelným, slohem jednoduchým, svěžím a mluvou jaksi hravou, čipernou, nikoli suchopárně učenou, zajisté by mu se také v nich zalíbilo,« podotýká trefně náš p. redaktor v dotčeném již »Slově k čtenáři.«

Nový nedotisk? Před několika lety četl jsem ve kterémsi časopise našem seznam českých nedotisků, t. j. děl, jež nakladatelé vydávati začali, ale nedokončili. Od té doby seznam ten znamenitě vzrostl. Jsou to namnoze díla důležitá, díla poctivé práce vědecké, jež takový nešťastný osud stíhá. Stačí tu poukázati aspoň na monumentalní dílo *Šerclovo* »Z oboru jazykozpytu,« jehož první díl obětovný nakladatel J. Otto s velikou svou škodou vydal a následkem toho od dalšího vydávání ovšem upustiti musil. Nejnověji zdá se, že velikou řadu našich nešťastných nedotisků rozhojní opět dílo v pravdě monumentalní, »Encyklopaedie paedagogická.« První její díl o 832 stránkách po třech letech dokončen počátkem května r. t., a od té doby ani sešitku na světle božím se neobjevilo. Příčina smutného toho zjevu nebude ovšem jiná, než nedostatek odběratelstva a bezpříkladná u jiných národů netečnost a lhostejnosť k vážnější literatuře vědecké. Pokud nám povědomo, neozvali se posud ani »hlasové z obecenstva« o potřebě dalšího vydávání »Paed. encyklopaedie,« aniž který list o věci tak důležité k vydavatelstvu, zvláště pak k obecenstvu vážné slovo promluvil. A přece již tento první díl naší »Encyklopaedie« jest pravou pokladnicí předůležitých a solidních vědomostí nejen našemu učitelstvu, nýbrž každému Čechu vůbec, jemuž pravá vzdělanosť a vědecký i mravní pokrok našeho národu nejsou lichou frasí. V novější naší vědecké literatuře neznám sborníku tak opravdového, tak solidního, jako jest naše »Encyklopaedie.« Nečteme tu nikde prázdných, planých frasí, v každém článku prohlédá se s vědeckou důkladností k samému jádru věci. A co u nás zvláště na váhu padá, jest správná i lahodná řeč, čistý, přesný sloh všech článků kratších i delších. Jest to asi první větší souborný podnik literarní, v němž pravidla »Brusu« prakticky provedena, začež naše literatura svědomitým pp. redaktorům k velikým díkům zavázána jest.

Přáli bychom si toliko, by v některých článcích šetřeno bylo větší stručnosti a pak aby se pomíjely životopisy cizozemských paedagogů méně důležitých, jejichž působnosť pro naši dobu pozbyla všelikého významu.

Zpěvníček z národních písní slovanských. Jak důležito jest šetřiti v umění ducha i rázu národního, toho skvělým dokladem jest velikolepý rozvoj hudby české v době nejnovější. Následujíce příkladu našeho *Křížkovského,* přední naši mistři *B. Smetana* a *A. Dvořák* ponořili se v krásy a půvaby zpěvu prostonárodního a napojivše ducha svého z tohoto pramene kastalského, utvořili nám svéráznou českou hudbu, kteréž nyní všecek svět právem se podivuje. Toto skvělé uznání ciziny nezůstalo bez účinku na naše poměry domácí. Bedlivější nežli dříve zřetel obrací se nyní u nás k písním národním. Nejen že se pozůstalé ještě zbytky jejich pilně sbírají, i praktické vyučování zpěvu a hudbě béře si je za východiště, pořizujíc na jejich základě rozmanité »hudební školy.« Máme nyní i dosti hojné sbírky pěkně harmonisovaných písní národních, jako jest na př. Javůrkova a veliká i vzácná nejnovější Kubova.

Přes to však přese všecko znalosť písní národních z našeho »širšího obecenstva,« z naší mládeže, zvláště studující, z našeho lidu čím dále tím více se vytrácí. Zachceli se někdy některé naší společnosti zazpívati si, uslyšíme vždy tytéž tři, čtyry písně národní nebo znárodnělé, pak se ct. společnosť pustí do sprostých odrhovaček a baví se jimi »ušlechtile« jako na potupu »zpěvného« národu českého. Požádejme některého zpěváka nebo zpěvačky od divadla, by něco ve společnosti zazpívali, musíli to již býti píseň národní, neuslyšíme jiné, nežli: »Již mou milou do kostela vedou,« kterouž všechen jejich repertoir písní národních vyčerpán!

Hlavní příčinou toho, že skvostné naše písně národní v našem národě tak málo známy jsou, jest nedostatek příručného a laciného jich vydání. Kdyby se v hudebním našem národě našel muž vytříbeného vkusu, který by z našich bohatých sbírek písní národních vybral jich se dvě stě nejkrásnějších textem i nápěvem (ovšem jednohlasně, bez hudebního průvodu!) kdyby se pak našel také nakladatel, který by takovou sbírku v malém příručním formatku za levný peníz vydal, jsem o tom nezvratně přesvědčen, že by taková sbírka, davno již toužebně očekávaná, velikého rozšíření došla a blahodárně působila na vytříbení vkusu nejen hudebního, nýbrž i básnického v našem národě, dochazejíc mimo to povšimnutí i za hranicemi naší vlasti, zvláště u sbratřených národů slovanských. K našim domácím písním českým, moravským a slovenským mohlo by se též přibrati několik nejpěknějších písní jihoslovanských s původním textem a výkladem neznámých slov pod čarou.

Kéž se toto vroucí přání naše, jež jest zajisté přáním mnohých a mnohých, brzy skutkem stane ku cti a na veliký užitek milého národa!

Spisy Boženy Němcové začaly souborně vycházeti v Kobrově »Národní Bibliothece« r. 1869. Roku 1880. vydání to dospělo svazku VI., a od roku toho přese všechno naléhání a dovolávání se odběratelstva p. Kober dalších svazků nevydává a nevydává. Zaznamenávajíce tuto bezpříkladnou nešetrnosť ct. nakladatelstva jak k českému obecenstvu, tak zvláště k výtečné naší a v pravdě klassické spisovatelce, žádáme znovu důrazně, aby se konečně ct. nakladatelstvu uráčilo dokončiti co nejdříve souborné vydání spisů naší nezapomenutelné Boženy Němcové. S leckterými těmi »klassiky,« jimiž nás vydavatelstvo »Národní Bibliotheky« zatím oblažilo, nebylo až tak pilno, na ty byli bychom rádi ještě nějaký ten rok počkali

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XIX.

Mnohovážený Pane!
Drahý Příteli!

Ode 13. října, kde jsem Vám novou zásilku mluvnic na cestu vypravil, minul sice krátký čas, ale mezi ním bohužel z kolikeré strany slyším, že obávané roztrhnutí našeho jazyka na dvě částky pořád silněji se jeví. Pan Hurban, který přece toli na Bernolakismus se hněval, vydá prý Nitru v pravopisu a dle mluvnice Bernoláka; taktéž Štúr prý hodlá, jakmile doufané dovolení dostane, týmtéž způsobem noviny psati; na ústavu přesburgském též Bernoláčina přednášena bude. Do Nitry pošle také několik slovensky psaných básní p. Slota, kaplan mutenický, který letos teprv ze zdejšího alumnatu do duchovní správy vstoupil. Vůbec bernoláčina více pokroků dělá, než jak mi prve kdo věřiti chtěl, a sice sami Maďarové prý se tomu jakož i jiní náchylnějšími ukazujou, an dle zásady d i v i d e e t i m p e r a jim prý milejší jest, když Slováci nic společného hledati nebudou s Čechy, zevnitř Uher bydlícími, a když místo jedné literatury rozsáhlé malé dvě povstanou. Byl jsem teda bohužel Kassandrou? — to mě nemálo zasmutňuje, však myslím q u o t c a p i t a, t o t s e n s u s, to jest, také nyní mezi starými a novými bernolákovci, a mezi těmi, kteří teprva se narodějí, nebude hned smysl jediný. Ještě o napravení té věci nerád bych zoufal. A proto

prosím Vás, který o věci té snad úplnější zprávy máte, račte mi s obyčejnou Vaší ochotností sděliti, co Vám známo o způsobu, v jakém Nitra, noviny etc. vycházeti mají. Bude Hurban, Štúr etc. psat dokonce a naskrze podle vzoru Hollého, aneb zamýšlejí v tom nějakou modifikaciu, a jakou? Dost možná, že figurkování v tom bude hrati opět rolu, k. p. že snad ohledem písmen *i*, *j*, *g* rozmysl vypadne podle novější mody české. Co se mně týká, věru na takových maličkostech, jenom v oku, nijak uchu a smyslu změnu nedělajících, bych tvrdošijně nestál, nýbrž kdyby k. p. novomodné i, j, g Slovákům se líbilo, přijal bych ho bez rozpaku. Kyž ale ve věcech důležitějších, ucha a smyslu se týkajících, větší úvaha vede ke svornosti, t. j. k útrpnosti! — Concordia res parvae —

Morava je na prostředku, nemalý díl jejích obyvatelů mluví nářečím slovenským, ovšem poněkud českému bližším než jest bernoláčina, jaké knihy budou oni po čase raděj čísti? jakej řeči bude jejich duchovenstvo a jejich učitelé, úradníci etc. chtěti učiti a samo učeno býti? Nebude to mět žádný vpliv na jiné Moravany? k. p na alumnaty olomoucký a zdejší? Jak učinějí odbíratelům knihkupci za dost? To jsou otázky, jejíchž zodpovědění méně od minulosti než od budoucnosti závisí, a sice od budoucnosti, která nastane, až slova nynějších matadorů málo budou mocti účinkovat. Morava je v prostředku mezi Čechy a Slovenskem, kyž by pravdivé byly přísloví: In medio virtus, medium tenuere beati; der kluge gibt nach.

Očekávám toužebně jak odpověď Vaší, tak i jiné zprávy; zatím se těším velice tím, že, jak ve „Květech" čtu, počet Vašich žáků se znamenitě množí; dej Bůh, abyste z nich co největší potěšení měl, a krásných následků Vaší snáhy na nich se dočekal!

V té příležitosti osměluju se podoteknout, že má Filotea zde nemalý odbyt má; sám jsem už skoro 300 exemplarů odbyl, mezi těmi 132 do zdejšího alumnatu, a asi 50 do německého Brodu a do vůkolí. Však v Holomouci to nejde tuším. Zadal jsem už před několika měsíci na konsistoř tamější prosbu, aby také můj překlad Filotey skrze konsistorské kurrendy oznámen a předplatitelé sbíráni byli; k tomu konci poslal jsem tam také subskribentné listy; ale až dosavád jsem nedostal odpověď nijakou. Smímli Vás novou prosbou obtížit, byla by to snažně ta, abyste mi laskavě prokázal tu libosť, zaskočiti po chvíli do konsistorské kanceláre, a přeptati se tam, zdali jací subscribenti se o tu knihu hlásejí, aneb mámli čekati dále. Prosím, doložte těm úradníkům, že dle přivolení Fourniera, $12^1/_2$ procentu z peněz, za mou Filoteu u Holomoucké konsistoře se sbírajících, ti pánové hned si sraziti, a jen $87^1/_2$ procentu mně poslati mají; načež exemplary pošlu hned.

S nejhlubší uctivostí Váš vděčný přítel a ctitel

V Brně, 12. prosince 1843. Vincenc P. Ziak.

XX.

Drahocenný, Milý Příteli!

S uctivým díkem oznamuju, že jsem včera Váš list a spolu 10 zl. B. N. za odbyté grammatiky obdržel. Počty, které kladete, srovnávají se s mými zúplna, teda v ohledu tom nezbývá, než aby štěstí v odbytu i dále přálo, tak bych snad budoucího roku na opravené vydání pomněti směl.

Gratuluju k rozmnožení Vaší rodiny a přeju srdečně, aby mladý Vratislav sobě i Vám na slávě zrostl, a někdy slávu i vlasti vrátiti pomohl. U Vinarských dám o tom zprávu dnes.

Že jsem Váš rukopis o Vysokém Mýtě nepřečetl celý, stalo se, jak už tuším předešlýkrát jsem uvedl, jen proto, abych nebyl příčinou nějakého nemilého průtahu ve vydání; nýbrž abych užija příležitosti ho vrátil zavčas. Bez toho nejsem v stavu historické udání tam opravovat, kdyby hotově nějaký omyl byl uklouznul, a co se týká jiných věcí, také jsem nevěděl nic jiného povědít, než sem tam umírnění některých slov, kterými na pokazení jmén, nápisů atd. narážíte; neboť truchlivý osud nedovoluje nám jinak než velmi poskrovnu se vyjádřiti, chcemeli jen poněkud přívětivý sluch najíti. Že Váš rukopis tak dlouho u censury leží, jest mi velice líto, a nápodobně lituju, že „Labyrint" vyjíti nesmí. Místa, které mi jako za podezřelé držené udáváte, zláště strana 6. čl. 3. a str. 116. čl. 3. o zbrojnici, věru bych byl za tak zlé nikdy nedržel, že by ve vydání překážely; ale bohužel,

jest, jak sám pravíte. Censura tuším jest až tuze bázlivá, a snad ne, že by vláda takovou přísnosť poroučela, nýbrž tuším ledakteré ty články, které ve všeobecných novinách a jiných německých časopisech tolik toho o panslavismu pleskají, ty vzbudily podezřelý strach, tak že každý censor, daje se od onných novinárských plácanin mátsti, se bojí všude, že by snad přece kde někde ten panslavistský fantom něco pravdivého býti mohl. A nejen novináři s jejich dopisovateli, nýbrž také mnozí jiní, k. p. někteří advokáti, vyšší úředníci, světští i duchovní, jsou plní snů o tom čertvíjakém panslavismu a domnělých tendenciech ruských. Z těch snů se nechtějí, aneb nevědějí jak, probudit, a proto strach snem nahnaný je dělá křivdivými proti všem milovníkům českého jazyka. Z těch snů pošla také velkým dílem mrzutosť Kláceiovi způsobená. Kdo je vstavu všechny ty osoby znat, které ode všude viděného, ač nikde nejsoucího, panslavismu se Bůh ví jakých převratů obávají? Ale několik jsem jich poznal dosti patrně, mezi nimi jest jakýs holomoucký professor na teologickém ústavu, tuším Kutschker, a zde appellatní rada B., vydavatel historie rakouské. Oba tuším ostatek učení a, jak myslím, šlechetní mužové; ale bohužel pro nevědomosť věci ve bludu váznoucí, strachem naplnění bez všeho pravého důvodu, a tudy nahánějí strach zas jiným; k. p. oba tomu, jehož já česky učit mám; ten zas jiným, k. p. Chlumeckému, policainému direktorovi, censorovi zdejšímu, a kdo ví komu ještě. Já jen jmenuju, o kom vím, a s kým ze zdejších jsem o tom už přišel do řeči. Snažuju se, pokud mi možná, zde tomu panu B. atd. holou jasnou pravdu, pokud jen vím, na mysl kladsti; ale kde jaký napřed pojatý úsudek se vkořenil, už je těžko vykořenit ho. Mluvte co mluvte, nevyplenite leč částku bludů, částka vězet ostane, leda až sám čas i tu vykoření. — A však doufám, že čas ten také nastane, ano už tuším nastává: už mnozí přece počínají uznávat, že ten panslavismus, kterého oni se tak lekají, jen fantasma byl; už i všeobecné noviny sem tam počínají dělat rozdíl mezi Čechy a Rusi, už mnohým jiným se mozek odvírá a poznávají, že Češi, Moravci, Slováci žádné ruské tendencie nemají, neměli a mět ani nemohou, leda kdyby bláznivě sami svůj národ chtěli do neštěstí uvrhnout; už pravda a světlo počínají přemáhati lež a tmu; a tak doufejme, že pravda zvítězí, a všechno to křivé podezření proti nám pomine. Já sice chvála Bohu nesmím ještě naříkat, že by někdo, který by za jméno stál, proti mě takové podezření byl vyjádřil; ale pozoruju, jak mluvějí vůbec, a proto mě aspoň těší, že na mé slovo přece něco dají. Ostatek zanechávám rád Bohu.

Nové vydání Vašeho pravopisu toužím uvidět a s p. Oheralem se sejdu.

Že akademia sem r. 1845. přenesena býti má, slyšíme zde take: ale potud hledají místa pro přednášení předmětů. Kyž by po Vašem odchodu z Holomouce byl tam ustanoven nějaký Vás hodný následovník! Snad nějaký Váš žák. Že zde jen 600 zl. ročního platu měti budete, jest ovšem smutná věc, ale snad se to zas větším počtem žáků a jinými okolnostmi vyrovná. — Z ohledu té mluvnice, o níž jste se ke gubernium vyjádřiti musel, děkuju za stejné přátelské smýšlení; co ale se s ní dále stalo, nevím: neboť potud jsem neslyšel ani slova, a ptat se sám? to nechci. Tyto dny mluvil p. gub. radda Höchsmann s neobyčejnou vlídností se mnou, ale o mluvnici se nezmínil, já teda take ne.

Že, když ne Vy, teda kdokoli jiný (třeba snad ten sám, který mi to jako o Vás povídal) nazívá některé partikularnosti „žákismy," na tom věru mnoho záležeti nemůže; když i mně i Vám nejde o jméno, nýbrž o věc, a víte, že nikomu nic vnutkati nehodlám, aniž by si kdo co vnutkati dal. Čas rozhodni, a nechť rozhodne jak rozhodne, já si přece myslím, že má grammatika i z jiných ohledů není bez ceny, od Vás pak dycky jsem s plnou důvěrou a přesvědčeností očekával, a vím, že nic mně na ujmu, nýbrž mnoho k mému prospěchu činíte a činit budete, teda nemohu než díky Vám vzdávati.

S mappou hleďte, abyste už co nejdříve vyšel z rozpaků, a ji brzo vydal; neboť doufám, že přijde velmi vděk; a jestli ohledem peněz by mé pomoci Vám mohlo býti potřeba, zavazuju se Vám 200 zl. konv. mince na tři léta půjčit k tomu konci bez úroku.

Na gymnasiech v Moravě a Slezku jest hrubě málo professorů, kteří by české literatury se ujímali. Předvídám, že brzo mnohá professura oprázní, a přál bych, aby nové obsadění bylo prospěšné. Proto, znáteli mezi svými některou schopnou hlavu, hleďte poukázat na takové brzké oprázněni, a pozbuzujte ke připravé pro gymnasiálný (ať grammatický, ať humanitalný) konkurs.

V Brně, 20. března 1844.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

III.

»Pravda nade všecko!«, zdá se býti nejpříhodnějším výrazem prvé a nejvyšší zásady kritikovy. Vždyť jest strážcem pravdy, maje rozeznávati a lišiti pravé od nepravého, dobré ode zlého, aby prvého se zastal, druhé odsoudil.

K tomu potřebí jest dvojího: aby pravdu vysloviti uměl a pravdu vysloviti chtěl. Že oboje není vždy nutně spojeno, víme ze zkušenosti pohříchu až předobře, a z nedostatku jednoho či druhého vyplývají smutné následky, jimiž kritika vůbec učinila se tak opovrženou a bezvážnou, jak ji spatřujeme. Výtce nějakého nedostatku ovšem sotva který kritik kdy ušel a ujde: jestiť člověkem jako každý jiný, a ti, jichžto díla posuzuje, jsou také lidmi; subjektivismus a osobní záležitosti vplíží se přes nejlepší vůli do všelikého díla lidského, a kde běží o posuzování, o chválu či hanu, tam vplíží se nejsnadněji — a nevplížíli se tam skutečně, tož aspoň zdá se té oné straně, že má proč je tam tušiti a spatřovati. »Magis amica veritas« vyžaduje tedy velmi mnoho: viděli jsme, že vyžaduje již velmi mnoho k tomu, aby ji kritik vysloviti jen uměl, o čemž dosud stručně jsme promluvili; snad ještě více vyžaduje k tomu, aby ji vysloviti chtěl a skutečně vyslovil, o čemž tuto ještě několik slov.

Řekněme hned, že k řádné kritice potřebí svědomitosti. Vlastnosť tato mohla zcela dobře postavena býti v popředí a v čele vlastností ku kritice potřebných, a to z té příčiny, že jest jí potřebí již tehda, když odhodlává se někdo ku kritice. Svědomitě totiž měl by každý uvážiti, zdali úlohy té významné a důležité jest schopen, svědomitě také se tázati, jaké pohnutky jej ku kritisování pohánějí a jaké je říditi budou. Svědomité sebezpytování takové mnohému by péro z ruky vytrhlo, nežli jme se z řevnivosti, ze strannosti a zištnosti ubíjeti plody cenné, ale nepohodlné, a vychvalovati bezcenné. Zní to jako moralisování, avšak v tom právě mnoho jiných vad klíčí, že tak málo spisovatelů vůbec a kritiků zvláště jest si vědomo mravních povinností a závazků, mravní zodpovědnosti, kterou přejímají každým řádkem tisku odevzdaným. I v oborech vyšších, nejen v novinářství, lze mluviti o znemravnělosti! a každý bez dalšího výkladu ví, co tím má si mysliti.

Svědomitá úvaha rozhodla by tedy často předkem již o samém povolání, o samé kompetenci ku práci kritické, dříve než rozhodná volba se stala. Proto řečeno dříve, že cizí soud o kompetenci ve smyslu schopnosti rozumové snadno může se ukvapiti, a že nic neprospěje, jí někomu tak zhola upírati, nepředpokládáli se u kritika a u těch, kteří jej ku kritice povolali, svědomitosť, a nepostavili se naproti nesvědomitosti kárané svědomitosť kárce samého. Jen čistá ruka smí zvédnouti kámen, jímž by vetřelce osvědčeného zaplašila. Neboť i kompetence a schopnosť sama pozbývá ceny a váhy, nepojíli se k ní svědomitosť; a známo, že repliky, ať již oprávněné či neoprávněné, často o tu okolnosť se opírati hledí, že soud pronesen v té oné příčině lehkomyslně — nesvědomitě.

Dle několika všedních příkladů nesvědomitosti posuzovatelské poznáme snadno, co rozuměti dlužno svědomitostí v úřadě kritickém. Naskýtají se nejvíce ve stavu mocnářů podčarových, mezi literarními referenty novinářskými: pokud se týká kritiky ostatní, vysvitne samo sebou. Nepotřeba snad

podotýkati, že uváděje příklady ty, nechci tupiti zařízení sama, které v podstatě jest velmi dobré a prozatím pohříchu téměř jediné na udržení literarních zájmů mezi širším obecenstvem: tak aspoň v theorii, kdežto co do praxe již nejednou — jinde i u nás — přetřásána otázka, nebyloli by lépe pro literaturu a zdravý soud obecenstva, by denníky literarních věcí vůbec nechaly. O tom však, dáli Bůh, později, zde jen chtěl jsem podotknouti, že uvádím vady, jen kde právě jsou: u koho nejsou, toho se věc netýká.

Základní zlo ve příčině naší spočívá již v tom, jak se sestavuje soudcovský obor novinářský. Přiložímeli měřítko povolaného a schopného kritika k literarním referentům novinářským — většina, velká většina jich zůstane pod ním. Viděti to nejen z prací samých, nýbrž již napřed lze se toho domysliti: bývajíť voleni a sbíráni podlé všelijakých jiných vlastností a předností — kousavé péro, dravý vtip a pod. jsou ještě nejnevinnější — jen znalosť věcí literarních, jistý stupeň studií atd. jsou obyčejně poslední; nesvědomitosť jest tu na obou stranách: v redakci, že obor tak důležitý a vážný, jenž by měl býti v rukou úplně spolehlivých, svěřuje lidem, již nejsou právě výkvětem učené a vzdělané společnosti naší, a u nich samých, že nechají se najati ku práci, se kterou nejsou. Není pak divu, že výsledky práce té jsou více na škodu dobré věci, než ve prospěch její. Pravidelně pak také kritiky novinářské mnoho nerozhodují, leda snad ve způsobě reklamy, knihkupcům činěné. Není tomu ovšem všude tak: jsouť v cizině, zvláště ve Francii, denníky, jichž literarní úsudek mnoho váží, poněvadž obstaráván jest lidmi spolehlivými a svědomitými: a i u nás leckteré cenné zrnko lze nalézti v literarních úvahách novinářských. Kdyby se to stalo pravidlem, vzešel by z toho i literatuře i novinám nemalý prospěch mravní. Nikdy sice tím neučiní se odborné listy kritické zbytečnými, poněvadž noviny předně nemohou pojímati všech zjevů literarních ve své sloupce a dále nemohou zhostiti se úplně formy posudků svých více zábavné a hravé, nežli snad s přísným oceněním se srovnávající; avšak přestal by aspoň onen zásadný rozdíl mezi kritikou novinářskou, která téměř již souznačná jest s reklamou, a kritikou odbornou, znaleckou a pod.

O vadách těch ostatně dovedl by literarní referent novinářský každý vyprávěti nejlépe ze zkušenosti, při čemž by mnohý jinak schopný rád se k nim přiznal, dodávaje asi na omluvu, že nelze mu jinak činiti, byť i chtěl. O čem o všem má takový ubohý referent souditi! Nejnovější sbírka znělek . . . nová díla o francouzské revoluci . . . klassicismus či realismus ve škole . . . naturalismus Vereščagina . . . inquisice . . . reformace . . . objevy Schliemannovy . . . darwinismus atd. atd. jsou jen mezníky dlouhé řady té. Což může z toho pojíti, nežli samá frase, kterou neznalci oči se zalepí a mínění dá se křivý směr? Referat musí býti napsán, na kusu lži, na osočení, na překroucení skutků tolik nezáleží: »řízný, pikantní feuilleton« jest hotov, zdali o několik předsudků jest více či méně, na tom nesejde! O čem učenci odborní nemohou se ustáliti, nemajíce potřebných důkazův, aby věc určitě rozhodli, to vševědoucí feuilletonista rázem pronikne a rozhodne, neboť — látka je časová, »táhne,« feuilleton o ní musí býti hotov do čísla.

Zůstaňme však při posuzování jen jednotlivých děl. V replikách není nezvyklou výtka, že »p. posuzovatel díla ani nečetl.« Ovšem, vždyť na to neměl kdy: kniha včera, předevčírem teprv opustila tiskárnu — a zde již o ní celá studie; rozříznou se tu a tam listy, vy-

trhne se nějaká věta, která — máli kniha býti doporučena — »svědčí o zajímavém obsahu, hlubokých myšlénkách« atd. či — máli předkem již býti zřezána — »o povrchnosti, soběodporech« atd. Poslední druh odsudků zvláště jest oblíben u kritiků minorum gentium, kteří sami logicky mysliti neumějíce, v cizích slovech samé soběodpory a protiřečnosti větří; repliky pak vůči kritikám také rády tímto způsobem si počínají. Potřebuješ jen říci, že některé básně nejnovější sbírky Vrchlického vynikají hlubokými myšlénkami a skvělou formou, celkem však že sbírka nemá valné ceny, již ti vytknou, že si odporuješ; příklad ten jest ze zkušenosti nedávné. Zlaté pravidlo: kdo chce psáti, ať naučí se dříve čísti, až dosud nepozbylo platnosti. Kritikovi však, jenž jako motýl s místa na místo v knize posuzované poletuje, nedostává se na to času ani chuti — nedostává se svědomitosti, aby bez důkladné četby recense nepsal.

Avšak jest dosti případů, v nichž nenedostává se podmínek dosud uvedených, a kritika přece dopadne nespravedlivě. Kritik jinak je vzdělaný, schopný zdravého soudu, věnoval posuzované knize tolik píle a pozornosti, aby s dobrým svědomím o ní mohl mluviti — a posudek jeho ubližuje pravdě, ubližuje dílu, ubližuje spisovateli. Případy jsou velmi četné a mnohotvárné, tak že jen několik lze naznačiti. Zlořády zde se jevící panují celým oborem kritiky, ve vrstvách nižších i vyšších.

Osobní věci dosti často zakalují pohled na díla literarní a překážejí buď již i správnému pojetí, buď aspoň spravedlivému posouzení veřejnému. Na dílo osobního přítele či protivníka člověk již jinak pohlíží, než na dílo spisovatele jinak jemu úplně neznámého a jest tím více náchylen spatřovati v něm přednosti či vady neskutečné, čím více subjektivismu povaha spisu připouští. Proto také ve vědeckých kritikách vada tohoto druhu nejméně poměrně se objevuje, kde vědecká data překonávají všelikou blahovůli či odpor. Čím však dále přicházíme v obory, ve kterých osobní názor může se projeviti — můžeť to ovšem býti i v dílech vědeckých, více méně — tím více živel ten vystupuje v popředí. Mluvím zde o kritice, která zachovala si aspoň podobu slušnosti a počestnosti, neboť že i ve vědecké kritice může zavládnouti pouze nestydatá snaha protivníka ubiti jen proto, že jest nepohodlný, nebo příteli ku slávě dopomoci, jest věcí vůbec známou, vymyká se však vážné rozpravě: zde také zůstává z pravidla zlo obmezeno v úzkém kruhu několika. Širších rozměrů již nabývá a hledí se mírniti aspoň v nepěkné tvářnosti zevnější při »kritice kamaradské,« kde pochvala jest povinnou odměnou za pochvalu spoluúda cechu, pohana pak povinnou pomstou za pohanu někým »nepovolaným« učiněnou. Příkladů tohoto způsobu každá literatura poskytuje dosti, ač základy, na kterých se cechy ustavují, jsou různé: zvláště však jsou to směry činnosti literarní. Těmito mění se již ohledy osobní více méně ve věcné, ač ovšem tím samým ještě nikterak platného práva nenabývajíce; jimi tvoří se strany, zásadami různé, jež po případě ustanovují celý ráz literatury té které doby. »Nestrannosť« však jest přední mravní povinností kritiky, jest tolik co spravedlivosť kritiky. Protož o ní třeba poněkud obšírněji promluviti.

Co »strany« v literatuře znamenají, není nesnadno vytušiti. Vlastně by měly ovšem znamenati jen literarní strany, děliti se jen dle zřetelů literarních, jichž obor ostatně dosti jest na to široký. Vždyť literatura pravá úzce souvisí s celou jsoucností národu, s jeho náboženstvím, mravností, poměry občanskými atd. Ty vykazují, jakými směry má se bráti

literatura, a poněvadž názory v těch věcech se různí, ve skutečnosti jsou také různé směry, různé strany. Není tím množství stran a směrů literarních nikterak schváleno, — tyť zaslouží chvály jen potud, pokud opravdovým potřebám národu vyhovují — jako pravda jest jen jedna, tak směr měl by býti jen jeden: avšak skutky jsou jiné. Jinak má se věc po stránce formové, řekněme snad aestheticky formové, a pokud rozhoduje o látkové, potud i v té: tu směry, strany, »školy« jsou jaksi přirozeně nezbytny. Přední požadavek umělecký, originalita, nutně žene na nové dráhy, které přirozeně vybočují do krajností, budíce již zase směry opačné atd.: v boji směrů spočívá též kus čilosti literarní Myslím tu samozřejmo boj, který se vede skutky, díly literarními, jež cenou svojí vítězství hledí dobývati, boj praktický. Boj theoretický připadá kritikům, kteří mají rozhodovati o naprosté ceně děl a z toho souditi též, jestli ten onen směr oprávněn a schopen života. Pravím to jako vše, co tu napsáno, především prohlédaje k našim okolnostem; posměšné básně kritisující, metané ve tvář nepohodlným kritikům a v novější době se množící, jsou uměleckým nesmyslem a neznamenají nic jiného, nežli — ztracenou posici. Neníť vážného, filosofického kritika, jenž by směru hájil, proto se píší reklamy a spílání — prosou v novinách a některých časopisech, veršem ve sbírkách samých. Kde jest »úspěch,« bohužel vidíme: kde jest však převaha mravní, jež jediná naprosto rozhoduje, bohudíky cítíme.

Za těch okolností soud kritikův. soud rozhodný, má býti naprostý, kritik má státi »nad stranami,« má souditi nestranně. Však nikoli: frase »nad stranami« jest protimyslná: kritik má státi na straně věcné pravdy, o níž v umění rozhoduje krása. Každý směr umělecký má něco dobrého do sebe. poněvadž obyčejně vyvolán byl a čelí proti nezdravým výstřelkům směru jiného. Kritik vše cenné má vyhledati, od bezcenného odlišiti, ať je nalezne kdekoli: to jest kritická nestrannosť. Jmenujeli se pak *Bělinskij, Gubernatis, Saint-Beuve, Schérer, Vischer* atd. nejslavnějším kritikem té oné »školy,« tož sláva ta, jak přídavek sám ukazuje, jesti vztažitá, jsouc naprostou jen dle toho, co pro pravdu vůbec učinili a napsali. Uměti a chtíti vytknouti vady také stoupencovy, uměti a chtíti oceniti přednosti také protivníkovy, to jest kritická nestrannosť, kritická svědomitosť. Není tím řečeno, že každá jednotlivá kritika, každý posudek nutně by měl probrati všechny přednosti a vady díla každého: někdy nové přednosti a vady, někdy staré přednosti a vady, někdy zvláštní stránky díla zvláštního důrazu vyžadují; aby však i tuto spravedlivosti bylo vyhověno, záhodno jest pokaždé výslovně poznamenati, proč a nač se kritik omezil.

Rozhodují však na rozdíl od předešlých v literatuře přečasto strany, skupené zřeteli více méně mimoliterarními, jež mohou býti přerůzné, jak nahoře pověděno. Jinde jsou příčiny politické, jinde zase náboženské, jinde místní, osobní atd.; v našich stranách literarních zárodky všelijakých těch živlů jest pozorovati: ne z posledních jest novinářská a časopisecká kamaraderie, u níž každý ztracen, kdo přízně její podplatným způsobem nějak nedobyl. Ano, prodajnosť veřejného mínění, prodajnosť ani ne tak za peníze, jako spíše za veřejné poklony počíná již u nás bujeti hrozivěji, nežli útlá a nevyspělá dosud literatura naše bude asi moci snésti. O prodajnosti pouze řemeslnické netřeba ani mluviti. V cechy takové kupí se často, ano nyní

obyčejně, i strany původně pouze literarní, shromážděné ze stoupencův a nohsledů spisovatele nadanějšího. Ze zasloužených původně přívrženců a obdivovatelů stávají se slepí zbožňovatelé, chtějící často jen vyhřívati se na paprscích slávy mistrovy, a proto všelikým možným, dovoleným i nedovoleným způsobem slávu tu rozšiřující. Běda, kdo by se opovážil vytknouti na slunci jejich nějaké stíny, upozorniti, že tvorba dříve genialní stává se šablonovitou, nedbalou, že práce jsou ceny velmi nestejné a p. Výčitka, že prohřešil se proti »povinné úctě k umění,« bude ještě nejmírnější . . .

Proti takovým a všelijakým jiným nezdravým výstřelkům posuzování děl literarních jest kritikovi nezvratně státi »hlídkou« při právu a pravdě. Ku každému boji potřebí zmužilosti a odvahy, k tomuto šlechetnému zápasu při tolikerých a tolikých překážkách jest potřebí zmužilosti a odvahy celé, potřebí charakteru, jenž by dovedl nemilou pravdu vysloviti také vůči zjevné přesile, vůči velké většině, která stojí naproti němu snad osamělému. Závislosť soudu může býti všelijaká: kritik ryzího charakteru nutně má se jí zhostiti a úplnou nezávislosť si zjednati. Často ovšem dolehne naň alternativa: »aut sint ut sunt aut non sint,« buď budu psáti a souditi dle pravdy aneb nebudu vůbec posuzovati; že alternativa ta u nás velice snadno může nastoupiti, ví každý, neboť není mnoho organů, v nichž by bylo lze nepokrytou pravdu vysloviti vůči komukoli. Charakter čistý nebude se dlouho rozpakovati, nýbrž raději — počká, než by lží péro své poskvrnil.

V zápase tom dobře jest zbrojiti se přesvědčením, že ve věci naší většina nerozhoduje pranic: sem parlamentarismus nesahá, byť i osoboval si touž moc, jakou v politice. »Úspěch« zevní rozhoduje velmi málo o pravdě, ba někdy činí ji podezřelou: víme‍ť všichni, jakými prostředky často se dělá. Ani toho tedy nenechá na sebe působiti, spíše bude zkoumati, zdali jest oprávněn či ne. V odporu proti úspěchu nezaslouženému fysicky snad podlehne, mravně ostane vítězem: vědomí to mu dostačí, byť i bylo mu na čas umlknouti.

Jak viděti, jsou to povinnosti a vlastnosti více méně mravní, o jakých jsme se dnes rozhovořili. Snad bude rozprava ta někde nevhod, ale zbytečna není. Sotva kdo bude odpírati, řeknuli, že **v naší kritice mnohem více zla páše nesvědomitosť nežli nevědomosť** a že kritice naší nechybí tak kritiků schopných, jako spíše svědomitých a poctivých, jednak že schopní a zároveň poctiví vůbec nuceni jsou ustoupiti nátlaku a vzdáti se kritiky, jednak že schopní sami nesvědomitě při kritice si počínají. Jestli charakterů ryzích potřebí ku všeliké veřejné činnosti, tím více jich potřebí ku spravedlivým o ní soudům. — —

Dotčeno se zběžnými jen rysy hlavních a předních vlastností, jež na kritikovi vynikají a jeví se v práci jeho. Vážná úloha vyžaduje vážného pojetí. Themat více napověděno a namítnuto, než bylo lze na skrovném prostoru rozřešiti. Snad nejbližší budoucnosť dovolí k nim se vrátiti a blíže přihlédnouti.

Jen slovíčko ještě o vlastní osobě kritikově. On maje posuzovati zlé i dobré, s obojím napřed musí býti seznámen. Kritika řídí se díly posuzovanými, dle nichž jest kladná či záporná: v době, kdy mnoho špatného a málo dobrého se vydává, kritice samozřejmo odporem hájiti jest posvátných statků lidstva, by se nákaza vkusu a mravu nešířila do širších vrstev, více méně nesoudných. Kritická práce nutně s sebou přináší, že kritikovi čísti jest většinou,

čeho by jinak pro svoje zušlechtění nečetl. Avšak je to nutné: i není pro redaktora kritického listu nepříjemnější situace, než pošleli mu kritik, ve kterého má úplnou důvěru, exemplar na recensi dodaný, nazpět s poznámkou: »nelze mi knihy dočísti, hnusí se mi« a pod. Rád věřím, ale jest tisíce jiných, kterým se pohříchu nezhnusí, kteříž mají tedy býti od ní odvráceni! Kdo tedy jsi s to, abys uchoval se nákazy, a cítíš se schopným pozdvihovati varovného hlasu svého, nevymykej se práci té, obtížné, ale záslužné a potřebné. Vždyť bez toho vzdělávati se ustavičně jest ku pokroku, ano jen k podržení nabytého potřebí — tím více u kritika; tím dáno hojně protiléků̊v, jichž jest ostatně ještě také dosti, a při tom contraria magis elucescunt!

V proud se ponoř věkový, avšak v jeho bahně nezajdi:
Takto labuť v blátech křídla si čista chová.

Posudky.

Sbírka časových listův, úvah a přednášek. Pořádá *Josef Kachník.* Číslo 1. a 2. V Olomouci. 1885.—1886.

Číslo první obsahuje »Tři pastýřské listy k jubilejní slavnosti svato-Methodějské r. 1885.« Důstojněji nemohla »Sbírka« zahájena býti, než nadšenými slovy vrchních pastýřů církevní provincie česko-moravské k národu našemu. Slova ta jsou tak významna, že nemají vymizeti z paměti těm, k nimž byla promluvena. Proto doznáváme, že to bylo šťastnou myšlénkou vydati tyto tři pastýřské listy v jednom úhledném sešitu (32 stran, cena 6 kr.), aby co nejvíce mezi lidem rozšířeny býti mohly.

V čísle druhém vede nás spisovatel do dalekých krajin, z nichž sv. apoštolové slovanští k nám zavítali a které nyní náhlými změnami pozornost naši poutají. Číslo druhé má nápis: »Ze života bulharského, zajímavé črty dle vlastní zkušenosti a kronika války srbsko-bulharské. Dle hodnověrných pramenů podává *Ivan Belov.*« (S četnými původními illustracemi a 2 mapami.) Způsobem zábavně-poučným popisuje spisovatel nejprve hlavní město Srědec a společenský život ve hlavním městě, při čemž se chvalně zmiňuje o tamnější české kolonii. Na to líčí spisovatel zajímavým způsobem stavbu, kroj, zařízení rodinné, obyčeje, školství, řeč, hospodářské, obchodní, politické a jiné poměry národa bulharského. Není tu pominuto žádné důležitější stránky v životě toho národu. Litujeme jen, že není první část tohoto čísla obšírnější.

Druhá část spisu (od str. 47.—120.) obsahuje: »Státní převrat v jižním Bulharsku a válka srbsko-bulharská.« Nejprve se tu dovídáme, jak dělo se sjednocení Východní Rumelie s knížectvím bulharským, pak následuje popsání války z toho vzešlé. Popsání to jest velmi zevrubné, zanjímá větší část celého spisu. Na konec (od str. 120.—140.) přidány jsou čtyry »episody zpravodaje z bojiště« obsahu dílem vážného, dílem žertovného.

Cena čísla 2. (5 sešitů) vzhledem k illustracím a mapám není vysoká (1 zl. 10 kr.).

Přejeme zdaru novému podniku, doufajíce, že záhy dosáhne »Sbírka« té dokonalosti a důležitosti, jakou se honosí podobné sbírky v literaturách jiných národů.[1] Ve příčině té bylo by snad záhodno dbáti předně toho, aby obsahem příštích čísel byly více záležitosti našeho bytu národního: mravně náboženské směrem apologetickým, politické a socialní a pod.; dále aby jednotlivé předměty nezaujímaly tolik sešitů (jako na př. č. 2.), aby tím více předmětů mohlo býti projednáno. *P. G. Schössler.*

[1] V literatuře německé na př. „Frankfurter zeitgemässe Broschüren.“

Bibliotheka spisů poučných, vydávaná „Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje.“ Čís. XX. na r. 1886. **Missie jesuitské vůbec a missie P. Augustina Strobacha z T. J. zvlášť.** Sepsal *Dr. Matěj Procházka*, starosta dědictví. Nákl. dědictví. V Brně. 1886.

Roku 1884. slavena 200letá památní ročnice mučenické smrti slavného Moravana, rodáka jihlavského, P. Augustina Strobacha z Tov. Ježíšova. Tělesné ostatky jeho, na Svaté Hoře u Příbrami uložené, dotčeného roku opět byly vráceny jeho rodišti. To zavdalo příčinu p. spisovateli sepsati obšírnější životopis téhož oslavence (celého spisu díl II., od str. 275.—392.). Jest tu čerpáno nejvíce z latinského spisku o životě a mučenictví velectihodného sluhy božího, Aug. Strobacha (Vita et obitus venerabilis patris Augustini Strobach ex societate Jesu ex provincia Bohemiae pro insulis Marianis electi missionarii), vydaného r. 1691., tedy sedm let po mučenické smrti Strobachově Emanuelem de Boye, provincialem jesuitů v Čechách, jak i z listů českého jesuity, Matěje Kukuly, který spolu se Strobachem v missiích na ostrovech Marianských pracoval a který nejskvělejší vydává svědectví svatému životu Strobachovu, kteréžto svědectví, jak dí p. spisovatel, »pro neobyčejnou osvícenosť očitého svědka toho zajisté velmi těžko na váhu padá.«

Jest to stručný sice (v desíti hlavách, str. 275.—391. podaný), ale velmi poučně, spolu i zábavně podaný životopis ctihodného muže tohoto, a zároveň kus dějin řádu Tovaryšstva Ježíšova na Moravě. Neboť trávil dotčený ctihodný muž léta svá až do vysvěcení na kněžství v nejčelnějších městech moravských, a byv dne 24. února 1674. vysvěcen, blahodárně působil v Uh. Hradišti a v missiích domácích jako kazatel, v neděli a ve svátek vykládal lidu venkovskému nauky křesťanské »na katechismu.« Hlavní však činnosť jeho padá do roku 1680. až 27. srpna 1684., kdy došel mučenické smrti právě v předvečer sv. Augustina, patrona svého. Horlivý následovník sv. Františka Xaverského již za mládí svého všeliký zřetel svůj obrátil k velikému dílu obrácení pohanů, jak sám v listu svém matce při rozloučení s ní píše: »Nemohu v hrudi uzavříti radosť svou nad tím, že milostí boží připuštěn jsem k missiím, po nichž jsem už v pacholectví co nejvroucněji prahnul.«

I bylo popřáno ctihodnému sluhovi Páně a druhům jeho Čechům a Moravanům, počtem 7, působiti předně (v říjnu r. 1680.) v Mexiku (díl II., hl. 3.—10.), dále na ostrovech Marianských, kde pod ochranou sedmibolestné Rodičky boží s druhy svými Čechy Jenem Tilpem a Matějem Kukulou započal blahodárné dílo své nejprve na ostrově sv. Jana, pak (r. 1683.) na ostrově sv. Anny a na Sajpaně. Všecky ty zprávy čerpány z vlastních listů ctihodného P. Strobacha, jež zaslal provincialu svému, výše zmíněnému P. Boyovi. Hlava 7. jedná o mučenické smrti P. Strobacha. »Tak palmou mučenického vítězství korunován konec muže ke vší svatosti dospělého.« Byl v pravdě živým vzorem všech řeholních ctností zvláště těm, »kteréž v české provincii sobě vezdy milé k následování vyzývá, by vstoupili v jeho šlépěje.« Byl to muž svatý. Na rok (1887.) za blahoslaveného prohlášen bude Moravan P. Kliment Dvořák. bohda brzy i tento světec. — Hlava IX. a X. jednají o tělesných ostatcích světce našeho, které nejprve do Jihlavy, odtamtud na Sv. Horu a r. 1884. opět do Jihlavy přeneseny byly.

Přidáno jest k životopisu ctihodného P. Strobacha v dílu I. pojednání o missiích jesuitských vůbec, kde zvláště zřetel vzat ku působení řádu tohoto v zemích našich. Po úvodním pojednání o objevení nových zemí v 15. a 16. století (hl. I.) a založení řádu jesuitského (hl. II.), jakož i důležitosti a prvním působení líčeny předně missie sv. Františka Xav. a druhů jeho v Africe a ve východní Indii, v Japonsku, na moluckých ostrovech, na Celebesu a v Číně; dále (hl. X., XI., XIII.—XV.) líčeno působení Tovaryšstva Ježíšova v Brasilii a jižní Americe mezi černými otroky (P. Petr Klaver a Fr. Alfons Rodriguez; hl. XII., XV.—XVIII.). Jest to jen stručný nákres missií jesuitských, ale podán velice poutavě; střídají se tu zprávy zeměpisné s politickými, náboženskými a hospodářskými.

Účelem »Dědictví sv. Cyrilla a Meth.« jest pečovati o zvedení lidu moravského všestranně, spisováním a vydáváním knih netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích, zvláště dějepisných.

Tu zajisté dostálo »Dědictví« účelu svému vydáváním knihy této, jejížto obsah p. spisovatel v úvahách závěrečných (hl. XI.) stručně podává. *P. B. Schaffra.*

Dějiny literatury Srbů lužických. Sepsal *In. L. Červinka.* V Holešově. 1886. Str. 69.

Lužický ostrůvek v moři německém dochází v písemnictví našem poslední dobou čilé pozornosti. Netoliko »Slovanský sborník« za redakce Jelínkovy snaží se od založení svého seznamovati literarní obecenstvo české s neumorným usilováním nečetného národa toho za byt a jazyk, ale zvláště roku letošího vřelostí prodchnutá a s nevšední důkladností sepsaná stať *J. Liscova:* »O nár. obrození lužických Srbův« i *A. Černého* Listy z Lužic« budí živý zájem k opuštěným zbytkům rozlehlého kdysi lidu slovanského.

Za znamení stoupajícího interessu měli jsme, když do třetice letos vydán samostatně spisek uvedený. Než jakkoli vyplynul snad z dobrého úmyslu, nepodává žádných dějin literarních, jsa toliko snůškou údajů životopisných a knihopisných, a to bez jakékoli soustavy — odezřemeli od rozdělení na hornolužické a dolnolužické písemnictví. Obraz snah a směrů, vlivy života národního i literatur cizích marně hledáme, jen místy podotknuto, jak působily poměry politické na pokrok aneb ochabování produkce literarní. Ba i v těch nemnohých úvahách nemile dojímají nás přečetné reminiscence někdy i doslovné a necitované na ta která místa v Pypinově historii literatur slov., v níž najdeš asi třetinu přítomného dílka.

Z referentské toliko povinnosti ještě dodáváme, že se knížka hemží chybami tiskovými, a celkový soud náš jest, že vykonán kus práce — v literarních zbytečnostech. *K. A. Š.*

Václav z Michalovic. Báseň *Svatopl. Čecha.* „Kabinetní knihovny“ sv. 14. (Druhé vydání.) V Praze. 1886.

Když svého času byl »Václav z Michalovic« uveřejňován ve »Květech,« bylo s nemalým potěšením ctitelům poesie Čechovy, že básník opět sáhl pro látku do našich dějin a tož bez odporu ještě šťastněji, nežli se stalo v »Adamitech.« Už tehdá budila báseň účastenství velmi živé, které dalo podnět nakladatelstvu Šimáčkovu, že pořídilo díla toho nádherné vydání illustrované. Učinivši pak nyní báseň Čechovu přístupnější i širšímu čtenářstvu, »Kabinetní knihovna« vyhověla přání nejednou již vyslovenému.

Děj básně spadá ve smutnou dobu pobělohorskou a jest následovný.

V refektáři jesuitském koná se skvělá hostina, jíž se účastní vedlé mnišstva rozličných řádů množství vznešených hostů světských, pánů, »o jejichžto čela žulová vlády císařské a víry svaté podpírá se skvoucí budova, jež v té zemi po válečných šumech vypjala se na kacířství rumech.« Dle zvyku klášterního bylo novicům při jídle něco předčítati. Mladík, na něhož přišel pořádek dnes, zaujal pozornosť a zájem veškerého shromáždění. Na dotazy vypravuje P. Sidecius, kterak nalezl hocha s odznakem kališnickým prostřed pusté, hýřící chasy žoldnéřské, která schvátila mladou jeho průvodkyni. Sidecius odvedl jej do kláštera, kde byl pečlivě vychován, a nyní jest chloubou a nadějí řádu. Ponecháno mu jméno Václav. Zatím všecka pozornosť hodovníkův obrací se na obrovský dort, který daroval don B. de Marradas. Dort má podobu tvrze, po jejíchž baštách, cimbuří a vížkách rozestaveny jsou podůbky četných »odpadlíků církve pravověrné.« Tu z cukrového hradu vychází postava živého trpaslíka, jenž prý vida, že již tvrz bludu neostojí vůči »bystré palbě otců jesuitův,« odevzdává od ní klíč a dí:

> Snězte již, co zde váš vidí zor
> tyto husity a luterány,
> tyto kalvinisty, zwingliány,
> novokřtěnce, bratří českých sbor,
> s celou tvrzí bludu vydobytou
> bez okolků s chutí náležitou.

Šum nastalý tichne přípitkem Verdugovým. (Zpěv I.)

Od hostiny zašli si novicové do klášterní kvadratury, ale Václava netěšila zábava druhův. A když přítel Konrad úsilně vyzvídá příčiny jeho zasmušilosti, odebírají se na odlehlou chodbu, a Václav vypravuje, kterak o své návštěvě u dona Huerty zastal maní v pavilloně zahradním dvé děv, z nichž Huertova neteř, Ignacie, nemůže mu vymizeti z mysli a srdce. Konrad, vida ve příhodě druhově nástrahu

ďábelskou, radí mu, by utekl se k vroucí modlitbě. (Zpěv II.)

Novicové, povozivše se na člunech po Vltavě, odpočívají »pod paterů vážným dozorem« v sadě jesuitském, náležitém druhdy Marii z Pernštýna. Václav zadumaný vzpomíná až u zdi zahradní, kterak se onehdy viděli s Ignacií podruhé, když ji s družkou její mimo něj nesli sluhové na nosítkách, a po třetí o průvodě Božítělovém. Tu béře se k němu z poza ohrady šedivý kmet, jenž na otázku, čeho sobě přeje, vece, že podoba novicova budí v něm vážné, drahé vzpomínky. Vyptává se na jméno, na osudy dětství mnichova, jenž — formou méně případnou a poněkud nepsychologicky — vypravuje, co si zapamatoval z útlého věku svého,... a tu již kmet kleká před ním se slovy: »Svatá krvi — synu mučeníka!« Novic všecek jsa udiven, se táže, zda zná snad stařec jeho otce? Kmet ptá se, známoli mladému mnichu jméno Bohuslava z Michalovic?

Buřiče, jenž mečem popravným
skončil žití nepravosti plné,
s věrolomství znakem ohavným,
jemuž církev naše svatá klne,
jenž byl Tovaryšstva škůdcem krutým,
strůjcem svatokrádežného lupu,
jehož hlava, strašíc okem dutým,
na věži tam visí pro potupu,
jehož duše bez lítosti chvění
do věčného klesla zatracení —?!

Na to stařec:

Vznešeného pravdy hrdinu,
který za víru svou, otčinu,
napojil svou krví vrahů zlost;
jehož památku jak drahý skvost
na tisíce věrných srdcí chrání
rozptýlených širou světa plání,
jehož hlavy v jiném, krasším žití
koruna se mučenická třpytí
boží slávy bleskem věčitým — · —
ten — ten, jinochu, jest otcem tvým!

Novic pochybuje; ale jizva na prstech a mateřské znamení, malá podoba kalicha na rameni svědčí, že Ambrož, sluha, ba společník Bohuslavův a Václavův pěstoun se neklame. I líčí mu rodinné štěstí jejich domu, udatnosť a slávu otcovu a jeho skon na popravišti Staroměstském, zpravuje jej o smrti matčině a o bratru Smilu, jenž v lese cvičí zástupy. Odevzdává Václavovi knihu, kterou mu otec zůstavil na památku. Hlas zvonu volá novice k návratu, i umlouvají se o setkání novém.

Za týden sem přijdu s bratrem tvým
v tento čas a vzdychám k Hospodinu,
by tě rukou naší, milý synu,
vydral supů drápům lakotným. (Zpěv III.)

Za pozdního, bouřlivého večera konali Václav s Konradem adoraci před Sanctissimem, zasazeným v monstranci velenádherné, kterou za báječnou cenu pořídilo panstvo domácí i cizí,

plesajíc, že zlomen odboj lítý
proti víře, císařskému trůnu,
a ten kacířský lid vzdorovitý
vrácen církve samospasné lůnu.

Václavovi chvějí se rty, ale ne modlitbou. Od té, co vyslechl Ambrože a co se zanícením čítal v otcově odkaze, změna nesmírná udála se v jeho nitru. Nyní stále přede zrakem se mu jeví střídou popraviště otcovo a tvář Ignaciina. Konrad, zaujatý proti druhu záštím palčivým, tajně jej sleduje. — Zaburácel hrom, až oba vyskočili se klekátek. Konrad kleká znovu, avšak Václav přese všecko napomínání spolubratrovo

v modlitbě se neklaní
posvátnému na oltáři kmitu (!?!),

nýbrž k démantové slávě (!?) napřáhl své dlaně odmítavě:

Nikoli! Ne — před tím bídným zlatem
více neklenu! — Ten mrzký třpyt
božství rouhá se — —
Zdaž se může dobrotivý bůh
uchýliti v těchto poloupených,
zločinem a hříchem zakoupených,
zlopověstných drahokamů kruh!?
— — — — — — —
Taký slavověnec že si volí
všeslitovný lidstva spasitel!?
K poctě této hrozné glorioly
kolem bych ukláněti měl!?

Berou se domů, Václav s úmyslem, že naprosto dá výhost řádu. Ale zda Konrad nevyjeví jeho slov, zda trest nezmaří jeho zítřejší schůzi s bratrem a Ambrožem? Proto žádá druha za slib, že smlčí, co slyšel; ten používá příležitosti a vtírá se v tajné záhyby Václavova nitra. On však odkazuje na zítřek... Na to Konrad:

Ne již ani den
odložen být nesmí spasný boj
s duší vrahem, jenž tě v propasť šine!
Věz to již: znám dobře tajný zdroj,
z něhož bludu jed ti v nitro plyne.
V mé jsi moci, pokrytče ty vzdorný! atd.

V tom blesk celu v sinou ztopil záři.
Václav zahledl v tom světla mihu krutý

zašklebv Konradově tváři, v rukou jeho — drahou svoji knihu. Mněl, že démona to zahleď tahy, jenž mu schvátil v pazoury své dračí jediný ten klenot. Nastal o knihu zápas; Konrad však vysmekl se soku, vyskočil a zvenčí jej zamkl. (Zpěv IV.)

Tři dni věznili jesuité Václava v celi. On klne jim jménem otcovým a jeho druhů, jménem vyhnancův a celého národa. Vazba mu přitužena. Tu »polo modlitbou, půl rouháním« volá k Ukřižovanému, před nímž klečí:

> Zjev mi, Kriste, chcešli,
> abych zapřel vše, co srdce cítí,
> abych za živa se žití vzdal,
> abych člověkem zde přestal býti,
> jímž's Ty z lásky k člověku se stal?!
> — — — — — - —
> Promluv! -- Ticho. — Mlčí zem i nebe,
> slyším jen to srdce v ňadru (sic) bít —
> nuž, mé srdce, vůdcem volím tebe,
> za tvým hlasem jediným chci jít.
> Jestli (sic) do záhuby věčné spěli
> otec můj a matka, národ celý,
> nechť ten žár, jenž mukám jejich svítí,
> i kol padlé duše mojí šlehne! —

P. Sidecius, vida novice klečeti, domlouvá mu, by se s pokáním vrátil do lůna řádu... neb aspoň smířil se s církví, a přestoje rok vazby, sloužil jim v povolání jiném; že prý don Huerta onehdy sám slíbil, že s tou podmínkou by mu vymohl jeden ze ztracených dvorův a k tomu že by mu dal za choť »neli dceru, aspoň neteř svoji.« Václav dumá, představuje si život rodinný... ale tu vzchopí se:

> Vari — vari! Slibuješ mi více,
> nežli Satan Kristu... Nech mě, nech!

Rozlítil se na ta slova kněz a s kletbou oznamuje Václavovi, že Konrad vyslídil umluvenou schůzi, že Smil i Ambrož uvrženi v Bílou věž, snad již zítra budou odpraveni. Novic pokouší se utéci, dvéře však za ním zamčeny jsou znovu, a po chvíli přicházejí k celi kněží, aby kříže znakem odžehnali moc nečistou. (Zpěv V.)

Ve chrámě salvatorském slavil Huerta dvojí sňatek: své Marie a Ignacie, ana přichází bleda, smutna, s těžkým vzdechem. Blíží se obřad. Tu najednou veškeren dav shromážděný pohlíží vzhůru k těsné chodbě pod kupolí, kde jeví se jim postava černorouchá — Václav. Všecek jsa podrážděn dlouhou vazbou, konečně strhal pouta, dvéře cely povolily jeho otřesu, padil tajnými schody pod krov domu a odtud se připlížil přes tisíceré obtíže až na chodbu okružní. Vida příval lidu ve chrámě, volá:

> Vzhůru, lide uhnětený, vzhůru! — — —
> Bij tu cizí sběř, jež zpupně hýří
> na urvaném v této zemi lupu — — —
> Bij tu zvěř, jež ve tvé vlasti klínu
> pod zlatem a hedvábem se hřeje — —
> Bij ty vrahy, lupiče a zrádce,
> daviče tvých děv, tvých dětí krádce,
> paliče tvých příbytků a knih,
> bij ty hrobaře tvé zašlé slávy atd.

Slova přehlušil mu zvuk varhan. Nastal ovšem šum, křik a zmatek a posláno pro brance. Ale zatím již »jako dravec před smrticím skokem« kolem zábradlí připlíží se k Václavovi nahrbená postava mniší — Konrad. Nastane lítý zápas, tu shlédne Michalovic dole Ignacii — ona jej. Konrad jest uvolněn, ale ztrácí rovnováhu, slétá přes zábradlí a strhuje i Václava.

> Výkřik tisíců se vznesl k báni,
> hromným echem rozlehl se v ní
> a v něm zanikl, jak v bouře řvání
> raněného ptáčka zatikání,
> Ignaciin výkřik poslední. (Zpěv VI.)

Podali jsme obsah básně Čechovy tak, aby aspoň poněkud vysvitla již i celá osnova její. A tu nazvati jest bez odporu nemálo šťastnou. Děj vyvíjí a rozvíjí se přirozeně na základě poměrův a charakterů, stupňuje se s uměleckým klidem a jasností, až dospívá mohutného konce tragického. — Máme za to, že zpěv druhý v jedno mohl a měl splynouti s prvním, aby se tak již v počátku bylo soustředilo více těch momentů, na nichž založen jest postup událostí. I v díle tomto jeví se, že epika Čechova není dravou strží, aby spěla překotně v před: děj za dějem ráz na ráz. Básník u vypravování svém nejednou šíře se zastavuje u toho, co vypravuje: tu popisem, onde reflexí, děj a jeho dosah ukazuje z blízka i z dáli, seznamuje nás s osobami, jednajícími netoliko přítomností, nýbrž i minulostí; myšlénky své sleduje do záhybů nejsubtilnějších. Ovšem Sv. Čech dovede všeho toho užívati většinou v pravý čas a na místě náležitém, jednotlivosti a podrobnosti takové umí znamenitě vkloubiti do vlastního předmětu básně. Zde onde však i ve »Václavovi z Michalovic« místa podobná odluzují od celku, činí

dojem části anorganických, ač jsou sama o sobě beze vzhledu k celku, nejednou právě kabinetními kousky péra básníkova.

Znamenitými jsou partie cizáckého řádění ve vlastech našich, o nalezení Michalovice, scena na pavilloně Huertově, všecek zjev Ambrožův, popis života na hradě a statku Rvenickém, den popravy Staroměstské, úchvatný popis monstrance a j., nemluvě ani o všech těch tklivých, velikolepých, vroucích reflexích vlasteneckých. Živlem milostným, jenž se tak snadno mohl státi úskalím jednotnosti básně — Čech zvýšil dojem, a obestřel dílo své půvabem ještě něžnějším. — O stránce formalní nepotřebujeme se mnoho zmiňovati; trochej, kterým až na »Vstup,« u Čecha obligatní, báseň jest sepsána, vítáme již proto, že tím činem odpadá síla rythmických poklesků, jaké s sebou přivodí iamb i u Čecha.

Umělecký požitek z básně přítomné však valnou měrou zrušuje okolnosť, o níž tuto několik slov. Jest povědomo, že »Václav z Michalovic« byl u nás první básní takového rozměru a slohu, která by se obírala smutnou dobou pobělohorskou. Vážný, ale těžký jest úkol, jejž řešiti dává tu poesii historie oněch časů národa našeho, jež jsou dle slov Palackého žalostnější nade vši potuchu. Sv. Čech ukázal více, nežli zračitě, že není z těch, kteří mají důsledky bělohorské katastrofy — abychom užili obrazu *V. Brandlova* — za spánek posilující, v nějž byl uspán národ náš prudkou zimnicí náboženskou, aby se probudil k životu novému, rozumnějšímu. Názor básníkův o době té jest mnohem pessimističtější prvého; jestli i poetičtějším a věcně správnějším, nechceme rozsuzovati. Též nebudeme odpovídati na otázku, zda by bývalo vlastem našim s větším prospěchem duchovním, politickým i národním, kdyby byl pole obdržel protestantismus, jak známo nerozlučně spojený se vplyvem germanisačním, nežli jim prospělo provedení katolické protireformace, jíž Sv. Čech věnuje tolik narážek jizlivých. Avšak dovolujeme si říci za prvé, že básník odbočuje od pravdy historické, ztotožňujeli všecky kruté přechmaty a výstřednosti, jichž se při protireformaci dopouštěl na svůj vrub stát svými prostředky a nástroji, s dílem jesuitským v Čechách. Že se tak v básni Čechově děje, o doklady není potíže: připomínáme jen místa, kde se zajatému Václavovi kladou v ústa tato slova k jesuitům:

> Nevěřím, že Kristus lásky pramen,
> v zemi tu vás vyslal, kněží zloby,
> by ji proměnil váš meč a plamen
> v poušť a spáleniště, rum a hroby! —

Za druhé překročil básník historickou pravdu a všecku šetrnosť způsobem, jakým líčí a charakterisuje řeholnictvo, zejména jesuity. Mnichů zná vlastně jen dvojí druh:

> Onde ve vyzáblou mnišskou líc
> hluboko své divé znaky vtiská
> fanatismus, jenž jí z oka blýská;
> ale vedlé rudým, kyprým rtem
> v tučné tváři jiný bosák lysý
> mlčky libuje si hříšnou zem,
> dokud nad ní révy hrozen visí.

Z urážek, jimiž publikace jistého druhu jesuity zasypávají, bude jich málo, které by se ve »Václavovi z Michalovic« neohřívaly, ovšem bez kritického považení. Těžko asi by bylo podepříti dějinnými důvody tato slova, jež básník dává promlouvati rektorovi kolleje, Beskoviovi:

> Však sám nejedno jsem vyrval robě
> z rukou otce, z matky objetí,
> zatvrzelým ve kacířské zlobě,
> a ni prosba mne, ni prokletí,
> ni slz řeka, jež mi ruce myla,
> nezdržela od spasného díla.

Dle takovýchto představ o jesuitech jsou i jejich názvy: »zuřivý dav,« »dravci,« »smečka,« »tlum chrtů,« »supi lakotní« a mn. j. pod.

Postavy řeholníků, jak nakresleny jsou v básni této, jsou sotva možny jako individua (vrcholem jest arci Konrad), ne tak jako typy, jimiž přece mají býti; ba jsou spíše »přeludem bez podstaty, jímž poesie leda zahrává.« Že hra taková sotva jest důstojná, prostě zaznamenáváme, podotýkajíce, že jí báseň utrpěla i po stránce technické. Jestliže se míra stínu a světla, jíž potřebí k poetické plastičnosti vypravovaného děje, přestupuje ve skladbě tak křiklavě, prohřešuje se autor již proti básnické spravedlnosti.

Za třetí dlužno poznamenati, že básníkovy narážky týkají se dosti ne-

šetrně i samé víry, jejímiž sluhami jesuité byli, a tož někde přímo, jinde ostrou ironií, které lehce porozumí, kdo jest s pérem Čechovým jen poněkud obeznalý. Uváděti doklady vedlo by daleko.

Co pohnulo prvního našeho básníka k takovéto tendenčnosti, věru nevíme. U spisovatele slabého nebo prostředního vede ke krokům takovým úsilná sháňka po effektu. Musa Čechova dráždidel podobných nepotřebovala; dobře dí Tacitus: Regibus aequa, nedum infima insolita sunt. O což bychom byli tisíckráte raději, kdyby nám svědomí dovolovalo podepsati plné znění toho, co hlásá o »Václavu z Michalovic« tištěná reklama nakladatelská. *V—ý.*

Báby i „baby.“ Studie *Jana Nerudy.* V Praze. 1886. Str. 59.

Účelem studie Nerudovy Báby i »baby« jest, »podati co možná úplný, třeba by mosaikový obraz staré ženy, i. e. veškerých názorů, k starobě ženské se vztahujících« (str. 53.). Ale spisovatel nechce, aby se na spisek jeho pohlíželo se stanoviska přísně vědeckého: přeje si spíše, by pohlíželo se naň jakožto na plod belletristy (str. 56.), jenž bohaté vědomosti své podává formou lehkou, zábavnou — ne způsobem suché vědy; jenž chce spíše baviti než poučiti.

I předvádí nám nejdřív »bábu,« zlatou naši babičku v rodině: v kruhu rodinném je bába zlatodolem poesie — uvádí »Babičku« Boženy Němcové —, v kruhu rodinném i stará žebračka stává se zjevem poetickým, zjevem, jenž nejen básnictvu, nýbrž i výtvarnému umění — čehož dokladem obrazy slavných malířů — nanejvýše se zamlouvá. Jeli však dobrá naše »bába« zjevem tak milým, krásným: jak nemile působí na nás postava »baby,« čarodějnice, nosiče všech nectností bílé pleti vůbec a staroby zvláště. Již dětem zlá baba čímsi nemilým, zjevem, z něhož děti ve hrách i říkadlech svých terč úsklebkův a vtipů si činí; zjevem, jenž starším lidem je »konglomerátem samých vlastností zlých«: pobožnůstkářství, ošklivosti, svárlivosti, hubatosti, pomlouvačnosti . . . a jak se všechny ty přednosti bílé pleti ve starobě jmenují. — K nejkrásnějším vlastnostem baby bez odporu počítá se zamilovanosť — k mladíkům!

Avšak zjev baby jest ještě s jiné strany odporným. Jestiť baba v mythologii symbolem smrti. Takto personifikovaná smrť jeví se hlavně ve styku s ďáblem: s ním kamarádsky chodí lovit duší, za kteroužto službu ode ďábla dostává se jí kouzelné moci, baba stává se čarodějnicí — nejnenáviděnější postavou společnosti lidské.

Kontrastné pojmy: bába — baba: toť, oč se otáčí celá studie! A podal nám p. spisovatel vskutku důkaz bohatých svých vědomostí toho, co se vztahuje ke staré ženě — a podal nám látku tu celkem poutavě: rozmar vane celým spiskem, vtip celkem řízný — zdravý — ač ne vždy v jednotlivostech. Přihlédnemeli k častým úsklebkům a posměškům, jež p. spisovatel na církev katolickou vrhá, s odporem odvracíme se od studie jinak dobré. Spisovatel jen jen číhá na příležitosť, kde by mohl si učiniti nějaký zlomyslný vtip z věcí nejsvětějších. Každé, poněkud aspoň nezkažené srdce zle dojme ona anekdota o františkánu a stařeně (str. 24.), aneb ono místo, na němž se škodolibostí a posměškem praví, že otcové církevní vyhlašovali krásu ženy za dílo ďáblovo, a dodává genialně: »A církevní otcové znali předc (sic) ďábla skrz naskrz.« — Dříve prý čert a baba vše, co chtěli, mohli proměniti, »jedině jehňátko« ne, »k vůli ‚beránku božímu‘.« — Proto prý domnělé čarodějnice Innocenc VIII. bullou pronásledoval, poněvadž »křesťanská pověra« statisíce žádala obětí — »krvavých,« byť i nevinných! Za to však od Descartesa slouží prý ďábel jen za strašáka dětem a »literatům za posměch.«

Nehodláme tu všech neoprávněných — zlomyslných — pošklebkův uváděti! Jen to míníme, že tak genialní básník, za jakého jmín Neruda, mohl by trochu slušněji psáti o věcech, lidu tak svatých, drahých. Tak nešetrně psáti nesluší ani nejnižšímu spisovateli! — Či na takých úsklebcích zakládá se u nás genialnosť!? Tak si pomáhá přední náš básník ku vtipu?

Chyb pravopisných — i tiskových hojně. *A. V.*

Ve stínu lípy. Báseň *Svatopluka Čecha.* V Praze. 1886.

Ve skvělé řadě epických skladeb našeho nejoblíbenějšího pěvce rozkošný soubor veršovaných povídek, vyprávěných ve stínu lípy, neposlední zaujímá místo. Opustiv pole bohatýrských hrdinů českých a stranou nechav rozpoutané vášně moderních snah, zašel si náš básník do zátiší venkovského, aby nám předvedl poesii lidu tohoto, v jehožto životě třebať pod jinou formou stejné se naskytují slasti i žaly, plesy i lkání. Ve stínu lípy za nedělního odpoledne sešla se známá společnosť venkovská: rolník, řemeslník, učitel, vysloužilec, pojezdný, mlynář, myslivec sedí u stolu při dobré chmelovině a společnosť jejich doplňuje šumař houslista a paní hospodská se spanilou dcerkou. A zábava jejich? Každý vypravuje událosť ze života svého, která buď jeho samého se týkala, neb aspoň co nejmohutněji srdce jeho rozrušila. Veselé a šprýmovné údaje kontrastují se smutnými a truchlými ranami osudu, a celá stupnice lidských citů se střídá v nitru čtenáře, bedlivě výpravy tyto sledujícího, tu mimovolně ke smíchu nutíc, tu až slzy z očí vyluzujíc. Po dojemném vypravování sousedově o návratu Bártova syna, jenž marně v cizině hledav klidu, teprve našel jej na drahém srdci mateřském, na němž i neštěstí a vina sladce dřímá, následuje šprýmovná historka krejčího, jak zálety jeho skončily ve velikém dortu, v němž se dostal ku posvícenské hostině otců františkánů, jež z prvu ďáblem poděsiv, konečně k ryčnému smíchu nutí. Na to učitel o první lásce mluví i šťastném sňatku a smrti první choti a o tom, jak zvláštním způsobem, jakoby pokynem družky zemřelé, si v pustou komnatu druhou přivedl choť. Po tomto roztomilém obrázku rodinného blaha vojín chlubný své hrdinské vykládá činy. Na to hostinská vypravuje »romantickou« událosť o dceři loutkářově a pojezdný o prvním svém políbení. Ani starý šumař nebyl ušetřen, jenž seznamuje společnosť s historií své lásky, kterou, z domova s ní prchnuv před rodičemi lásce jejich nepřejícími, pochoval tam v dáli v čarokrásné přírodě kavkazské. Jen jediný ze společnosti, pan lesník, nenalezl zábavy v těchto výpravách, a použiv příležitosti bedlivě pozorného posluchačstva, do besídky zašel za krásnou Lidunkou, již okem žhavým rozpaloval tvář; avšak nezůstalo tajným společnosti milostné jeho toužení, a statečný mlynář, jeden z rodu těch hochů,

> jichž ruka za osvětu, svobodu,
> a jiné krásky, nedosti tam známé,
> nám po venkově břitký oštěp láme,

upozornil na šibala tam v besídce a skončil besedu přípitkem vlasteneckým, jehož vyplnění jest zajisté přáním vroucím všech vlastimilů.

Již z toho vidno, že samy látkové dojmy básně této vzbuzují u každého mocné pohnutí a živý zájem. Avšak básník obestřel je vesměs čarovným kouzlem poesie, která vytryskuje nejen z lahodné a obrazné dikce básnické, ale i z kontrastů, ve kterých jeden obrázek ke druhému vždy stojí. A kontrast tento vězí nejen v různých osobách události své vypravujících, kteréžto osoby básník již z předu všeobecně charakterisovav, i výpravou samou rozrůzniti hledí, nejen v různých událostech, z nichž každá jinou strunu našeho srdce napíná, ale i scenerie každé události jest jiná, a básníku se naskytla takto příležitosť k bohaté líčni různých krajů, z nichž ovšem líčeň přírody kavkazské k nejúchvatnějším náleží.

Jest to skutečně kaleidoskop pravý různých osob a scen, o nichž tu ve stínu lípy se mluví; tu český sedlák ve styku s Amerikou, hned na to Benátky se svými gondolami a kvas františkánů, Radecký a Carlo-Alberto, loutkář se svou dcerou, šílenou lásku chovající ku koni »princezně« a loutkám, bosý filosof, pan vrchní, a ruský kozák. —

Vším právem platí o básni této slova F. Schulze, kterými první její objevení charakterisoval: »Náš český venkov v odpolední slunečné a teplé chvíli nedělní září před námi veškerou svou malebností. Některá místa této Čechovy básně rovnají se nejpěknějším částem novověkých epopejí národních, pana Tadeáše a Hermanna i Dorotey.«

Ano zajisté, není ovšem »Ve stínu lípy« naší českou národní epopejí, ale má v sobě tolik čisté poesie, že zůstane na vždy svého druhu oblíbenou básní, jakou nyní všeobecně jest. *Č.*

Zlatá Praha. Obrázkový týdenník pro zábavu a poučení. Ročník II. Red. *Ferd. Schulz.* Pořadatel části obrázkové *V. Weitenweber.* V Praze. 1886.

Časopis tento je teprve na počátku svého života, ale dlužno vyznati, že do něho vkročil krokem pevným. Přispěliť do ročníku tohoto téměř všichni čelní spisovatelé čeští, setkáváme se však v něm i se značným počtem jmen nových.

Poesie, v níž lyrika valně převládá, zastoupena je asi osmdesáti básněmi původními a jen čtyrmi přeloženými. Skoro všechny jsou nálady chmurné, výjimku činí *Čechův* »Král Ječmínek,« jehož děj padá na požehnanou Hanu, a některé drobotiny. — Asi čtvrtina všech básní je plodem *J. Vrchlického.* — Mimo něj nejvíce básní podaly dámy — *Irma Geisslová* a *Marie Zvěřinová.* Irmě Geisslové nejlépe zdařily se »Kunhutin stesk« a »Záviš se vrací,« za to však »Akkordy severní« uchu nezní příliš příjemně. — »Z upálené knihy« od *Elišky Krásnohorské* líčí zápas o nadvládu a vyznívá pessimisticky, ana staví za soudce lidstva Osud. — Truchlým, avšak velebným krokem nese se báseň *Mužíkova* »Dvě koruny«; zvláště sloha poslední, v níž líčen je Kristus, beroucí dobrovolně korunu trnovou, mírným klidem dojemně působí. — »Z růžové obálky« od *Fr. S. Procházky* je sice krásná, umělá hříčka. ale nic více. — Z ostatních básní zasluhují zmínky ještě dvě epické od *V. Pakosty* a *J. Hodyce.* — Celkový úsudek o básních ve »Zlaté Praze« není příliš příznivý.

Přísnější měřítko zdá se, že přiložil redaktor části povídkové. Mezi osmnácti pracemi původními je skoro nesnadný soud, která nejlepší. Po mém soudu náleží první místo *Heritesově* »Rumfordské polévce.« Neobsáhlá, ale jadrná práce, dýšící zdravým humorem životním, při tom všem nevybočující z mezí společenské slušnosti. — *E. Jelínek* píše ze salonů polských pro salon, a jest žádoucno, aby našel více následovníků. Jeho črty »Ve šlépějích náhody« a »Při bílém mazuru« rozehřívají a budí ve čtenáři českém touhu, by i v našich rodinách zavládl duch podobný. — *Kolda Malínský* svým »Synem direktorovým« uvádí čtenáře mezi rektory století sedmnáctého, a jako vždy velmi šťastně. — *F. Schulz* podal hist. roman »Nymburská rychta,« jehož děj však místy přílišnými ukrutnostmi jest přeplněn. — »Bludička« od *J. L. Hrdiny* zdá se nepřirozenou a konec též neusmiřuje, scházíť jí zasloužená odplata. — *Jan Lier* svou novellou »V područí litery« zaběhl příliš do říše domněnek. Děj jest napínavý, stavba dokonale promyšlená, zlo, z nezdařeného manželství pocházející, je trefně vylíčeno — ale léku, lepšího vzoru nepodává. V jedné části chtěl napodobiti J. Vernea, mezi oběma je však rozdíl ten, že Jules Verne užívá vět vědecky úplně správně dokázaných, kdežto J. Lier píše o jakémsi elixíru, kterýž chemikové dosud mezi 15.000 sloučenin nenašli. — Zdařilé jsou též »Číslo první proti druhému« od *Fr. Slámy,* »Pod bílou besídkou« a »Zatvrzelý« od *J. Konráda,* »Povídka o třech sestrách« od *J. D. Hradišťského,* ač nutno vyznati. že jsme již lepší práce jeho četli. — Pěkná je junácká kresba *Jos. Holečka* »Marko Miljanov a město Podgorica.« — Za to však nesnadno jest rozuměti »Purpurovým listům« *I. Geisslové* — příliš mnoho ohně a děje nikde. — Pěkně se čte »Zemanka« od *Al. Jiráska* až na narážky o plebánech.

Mimo to přináší »Zlatá Praha« hojnosť prací vědeckých, cestopisův od *Štolby* a *Wünsche,* článků příležitostných, zprávy o umění výtvarném a četné životopisy.

Úsudek o vyobrazeních ponecháváme péru povolanějšímu, a pronášíme jen přání, aby »Zlatá Praha« zdokonalila se po stránce literarní a stala se pak rodinným listem českým, z něhož by všichni čerpali nejen zábavu, ale i poučení a, nač ještě větší váhu klademe, zušlechtění. *J. P.*

Kruhový diagram roku občanského a církevního. Sestavil *Václav Ron,* katecheta v Turnově. Vydání pro Čechy a Moravu.

Názorné vyučování je heslem nynější doby, můželi osvědčeným pravidlem tím učitel s prospěchem a snadno pokračovati, katecheta hlavně na slovo odkázán u vyučování pravd náboženských. Jednak to již předmět sám sebou tak nese, jednak se mu ani nedostává potřebných pomůcek. Zajisté každý s radostí uvítal diagram, dle něhož lze dětem i dospělejším studentům snad vysvětliti souvislosť roku občanského a církevního, pohyblivosť

svátkův, období, postů, liturgických barev, postup dní, svátků, ročních časův atd. Diagram je liturgickým kalendářem a hlavní jeho předností jednoduchosť, úhlednosť a snadný přehled. Data jednotlivá jsou přesně uvedena, na každý den označena památka dvou světců. Celý diagram podobá se paprskům, jehož středem malá podoba Spasitelova s nápisem: »Já jsem počátek a konec.« Každé období jasně a zřetelně vyznačeno, poslední kolo v obvodu má přes 2 metry, čím získáno mnoho místa pro sebe menší znaménka. I počátky evangelií podány. Celý diagram je velmi úhledný, pečlivě propracovaný a unikum v literatuře. K lepšímu vysvětlení přidána k němu archová brošurka: »Postupný výklad roku slunečního a církevního.«

Doufáme, že si brzy každý katecheta tuto názornou pomůcku opatří, by se obětavému spisovateli dostalo náležitého odbytu věci opravdu zvláštní a dobré. Kdo liturgice vyučuje, bez diagramu se ani neobejde. V cizině by byl podobný produkt zvláště sensační. *A. D.*

Nová knihovna pro mládež. Pořádají *M. Weinfurt* a *F. A. Zeman*. II. řady svazky 68., 69. a 70. V Praze.

Obdrželi jsme právě tři nové svazky knihovny, která již tolik krásných spisů přinesla pro mládež naši a která bohata jsouc obsahem a sličná úpravou, jest i s nevšední pečlivostí redigována. Rádi promlouváme o nich v tomto časopise, abychom na nové ty práce upozornili jeho čtenáře.

Svazek 68. obsahuje povësti, ktoré česko-slovenskej mládeži z rozličných sbierok vybral a podáva *Strýčko Slavoš*. Pořadatel vhodným opatřil je názvem — »Zo slovenskej chalúpky.« Je jich hezká řada a skoro všechny pěkné; dočítáme se tu »O troch grošoch,« »O vlkovi, čo si dal šiť bôty,« »O pyšné paní,« »O jednom chudobnom mlynárovi« a j. více. — Jest známo, že Slované mají krásných pověstí velmi mnoho, a nám se zdá, že slovenské jsou z nejněžnějších; proto vítáme pokus tento, seznámiti naši mládež se slovenskými pověsťmi i s nářečím bratří nám tak blízkých, kteréž nepůsobí Čechu žádného namahání při čtení, zvláště ne u spisku tohoto, k němuž přidán malý slovníček. Obrázky (13) od J. Exc. barona Friedberga jsou pěkně provedeny.

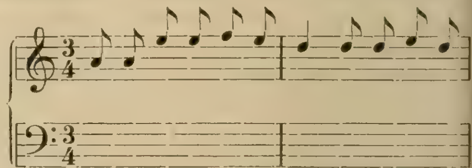
Ve svazku 69. umístěn jest »Výbor bájek« *Josefa Chmely*, spisovatele v prvé polovici tohoto století u nás zvláště na roli paedagogicko-didaktické činného. Bájky ty s pietou sebral učitel *J. Donat Pelhřimovský* a uvil nám tak kytici z nich ušlechtilou. Předem umístěna krátká rozprava o vzkříšení naší literatury a krátký životopis zasloužilého J. Chmely, jehož podobizna též spisek zdobí.

Třetí, totiž 70. svazek »Knihovny« přináší obrázky a črty pro mládež, pojmenované »Zimní pohádky« od *V. Lužické*. Spisovatelka, šťastna jsouc ve spisování podobných prací, vítána jest v našich časopisech a obohatila »Novou knihovnu« již několika spisy pěknými. Práce její jsou něžné, mluva mládeži úplně přiměřená. Kdo přečte si na př. v této knížečce »Babiččin kolovrat,« »Kvetoucí chýžka,« nebo něžné »Štědrovečerní upomínky,« přisvědčí nám ihned. Dítky naše se spiskem tímto zajisté pobaví a potěší.

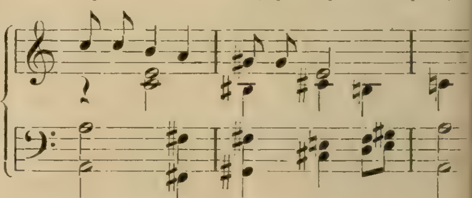
Že do knihovny p. Urbánkovy přijímají se jen spisy v ohledu vychovatelském dobré a co do stránky jazykové správné, jest známo; proto ji možno školám do knihoven odporučiti bez váhání. *F. V. Kodym.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba*. (Č. d.)

Též nemůžeme pochopiti, jak posledním dvěma taktům následné věty z písně 59. moravské taková modulace přisouditi se mohla!

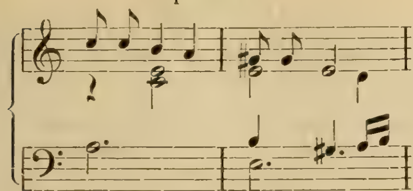
By-la sem ve-se-lá, jak bych ne-by-la,

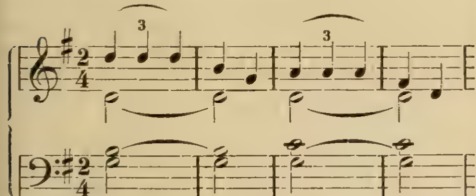
dy sem so-bě na-se-la

Již počátky nauky o formách udávají vzorec modulační všem »předvětím.«

Oprava.

Špatně by se to »koulalo« při takové rythmické úpravě toho tance; čís. 68. moravských písní. Na př.

»Koulaná« čís. 67. má též průvod p. L. Kuby, ale zajisté »národní.« Proč do té písně to d moll míchati?

Kalendář duchovenstva československého. 1887. Ročn. III. Vyd. a red. *K. Vondruška.*

Letoší kalendář zamlouvá se více duchovenstvu, než minulého roku. Co do obsahu jest daleko důležitější a rozmanitější; poslouží zajisté duchovenstvu, zvláště ve školách zaměstnanému, velmi dobře. Přináší »Kalendář« zdařilou podobiznu J. M. hraběte Fr. Schönborna, knížete-arcibiskupa pražského. Po obyčejných kalendářních věcech a seznamu svatých následuje krátký životopis téhož knížete-arcibiskupa pražského. — Zvláště zajímá: Soustavný přehled zákonův a nařízení občanských o působení orgánů církevních ve škole obecné a měšťanské, jenž roztřiďuje se na více statí: 1. Účel církevní ve škole a pokud jej stát uznává. 2. Nauka svatého náboženství. 3. Výkony náboženské. 4. Učitel náboženství. 5. Povinnosti a práva katechety. 6. Služné a odměny katechetů. 7. Zákonný vliv církve na školu; správa vyučování náboženského a dohlídka k němu. To všecko velmi dovedně sestavil *Dr. Ant. Skočdopole.* Následuje seznam duchovenstva sv. kollegia, všech patronatů, jakož i všech diecesí v Čechách a na Moravě. Pro katechety zbývá ještě místa na rozličné poznámky školní, ze správy duchovní atd. Úprava je slušná, cena poměrně mírná. — Doufáme, že budoucí kalendáře nám vždy zajímavější věci budou přinášeti. *P. P. H.*

Přirozený počátek a vývoj mluvy lidské vůbec a veneto-celtické zvláště. Pojednal Mgr. *Frant. Saleš Plůskal Moravičanský,* statkářský lékař atd. V Uh. Hradišti. 1886. Str. 126.

P. spisovatel umí býti nejen naivně žertovný, nýbrž i rozhorlený. „Papežové zakázali řeč venetskou proti zdravému rozumu, proti zřejmému znění písma a přirozenému právu všude . . . zavedše surový, drsný jazyk světoborných Římanů, jímž se jen pohanská božstva oslavovala . . . Kristus Pán sám na kříži zvolal: „Eli, Eli! lam asabaktha ny!“ což jest dle našeho nářečí: „Velý, Velý! len osobača ny = Veliký, Veliký, jen oslav nás! . . .“ Počátek evangelia sv. Jana má býti překládán z řečtiny: Na počátku byl Velojoš, a Velojoš byl atd. Praotec Adam byl pode jménem Beelzebub (Veličevov) nejvíce ctěn v Akkaronu . . . Dle historie pošla židovina (Mosaism) i kristověra z náboženství staro-venetského“ . . . atd. atd.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Sjezd a spolek českých belletristů má býti zřízen v Praze (sr. R. l. 7.) k ochraně zájmů zvláště hmotných. Ty ovšem by tím získaly: jen bude potřebí míti se na pozoru, aby literarní tím netrpěly.

Vesna, ženská vzděláv. jednota. 17. list. prof. *Filípek* podal přehled literatury franc. v 17. a 18. stol.

Českoslov. obchodní beseda. 24. ř. předn. *J. L. Turnovský:* „O rozvoji novější dramatické literatury české.“ — 28. list. jest přednáška *Ant. Skřivana:* „Úryvky ze státního hospodářství finančního.“ — 12. pros. přednáší *Z. Winter:* „O pražských vinárnách před 200 lety.“ — 25. pros. *Fr. Dvorský:* „O Karlu ze Žerotína“ a 1. ledna 1887. *K. P. Kheil:* „O penězích.“

Spolek historický. 15. listop. měl prof. *Z. Winter* přednášku o vinařích pražských.

Král. česká spol. nauk. 8. list. předn. *L. Píč* o právu rumunském a poměru jeho k právu byzantskému a slovanskému. — 22. listop. předn. prof. *V. Tomek:* „O židovském hřbitově v Praze“ a *F. Tadra:* „O dvou rukopisech býv. knihovny olešnické.“

Ruskij kružok. 10. list. předn. *H. Mejsnar* o dumách Konst. F. Rylejeva, i přečetl překlady z něho.

Perun, obchodnický záb. spolek. 7. list. předn. *J. Váňa* o energii.

Umělecká beseda. 30. ř. konána přednáška z kulturních dějin: „O vinařské čeledi, jaká bývala kolem Prahy.“ — 6. listop. předn. *Kouble:* „O národním a literarním ruchu Slovinců za posledního čtvrtstoletí.“ — 13. list. *A. Madiera* o realismu a idealismu v umění. — 19. listop. předn. *J. V. Frič:* „O tradicích staroslov. až do mistra Jana Husi.“

Slavia, literarní a řečnický spolek, konal dne 5. listop. valnou hromadu, kterou povoleno propůjčiti spolkovou knihovnu „Jednotě slov.“ ku založení velké knihovny slov. v Praze. Kromě toho zvolen a sestavil se nový výbor. — 20. ř. předn. *J. Peisker:* „O dějinách slov. hospodářství.“ — 26. ř. předn. *Em. Špíra:* „Kterak jevila se vzájemnosť mezi Čechy a Jihoslovany dle Perwolfa.“

Historický klub. *J. Klecanda* předn. 23. ř.: „O druhém pobytu Z. Korybutoviče v Čechách.“ — 30. ř. a 6. list. pokračoval *J. Klecanda* v přednášce: „O druhém pobytu Korybuta v Čechách.“ — 13. list. *J. Krecar* podal některá data ze živ. p. Jarosl. Bořity z Martinic.

Lit. odbor Paed. jednoty. 20. ř. ref. prof. *Novák* o Komenského Janua rerum.

Širši sbor Matice české. 26. ř. předn. *J. Špot:* „O alchimistické činnosti J. Dobřenského de Nigro Ponte, o rozličných alchimistech českých, jich spisech a o alchimii Ant. Vlacha z Florencie z r. 1457. Dle lat. rkp. knihovny kláštera Strahovského.“

Jednota č. filologů konala 18. list. mimořádnou valnou hromadu, spojenou s vědeckou schůzí. Předn. *Em. Kovář:* „O stupňování ve slov. jazycích.“

Spolek č. akademiků-židů. 13. listop. předn. *J. L. Turnovský:* „Žid v českém dramatu.“

Všehrd, spolek č. právníků. V týdenní schůzi 22. ř. předn. *Fr. Krobsbauer:* „Úvod k dějinám práva rodinného.“

Beseda učitelská. 30. ř. předn. *J. Lepař:* „O methodice zeměpisu na obecných školách.“

Spolek č. učitelek v Praze. 10. list. předn. prof. *Šembera:* „O panování Vratislava I.“

Ve spolku plastiků předn. 23. ř. architekt *Turek:* „O Michel-Angelovi a jeho době.“

Ku sjezdu **mezinárodní jednoty spisovatelů** v Ženevě ze Slovanů dostavil se jediný *Kraszewski*, jehožto zjev různě prý na shromážděné působil. Předseda sjezdu, *L. Ulbach*, zvláště vytýkal Rusku, že se nesúčastnilo sjezdu, dovolujíc jako vlastní despotismus tak i despotismus jiných literatur naproti vlastní.

Sedmý sjezd orientalistů konán 27. sll. září ve Vídni. Ze 410 členů spolku sešlo se 210. Úřední řečí byla němčina, frančina, angličina, vlaština. Přednášky jednotlivých (V) odborův uveřejněny tiskem. Ze Slovanů předn. jen Slovinec prof. *Glaser* z Terstu (o staroindických jménech drahokamů), *Hanusz* z Vídně (o polskoarmenském nářečí) a *Straszewski* z Krakova (o vývoji filosofických ideí u Indův a Číňanův).

II. Smíšené.

Pěstování slov. jazyků. Výbor pražské Besedy učitelské usnesl se nedávno, že k časopisu svému „Besedě učitelské“ od příštího roku bude střídavě s dosavadní „Methodickou přílohou“ přidávati přílohu zvláštní, v níž pěstováno býti má systematicky učení slov. jazykům, aby každý rok čtenář byl doveden ku četbě spisu v tom kterém jazyce. Řízení přílohy té ujal se *J. Lego* a učiní počátek jazykem slovinským. Spolu vydávány budou také přehledy o literatuře paedagogické a spisech pro mládež v témž jazyce vydávaných.

Slovinský **„Kres“** přestal vycházeti, nemaje dosti odběratelů.

Knihovnu Frant. Palackého, kterou koupila obč. záložna karlínská za 10.000 zl. a věnovala obci karlínské, městská rada darovala českému Museu.

„Národni Listy“ v denních zprávách č. 269. uveřejňují tuto tučnými literami vytištěnou zprávu: Po ukončení přítomného romanu „Hrbáč“ započneme ihned vydávati velice napínavý roman „Ze stínů Prahy,“ spracovaný podlé Trollopových „Mystères de Londres.“ V romanu „Ze stínů Prahy“ nakreslena živými, poutavými barvami řada obrazů romantické doby předrevoluční, znázorňující tajemné rejdy podvratných živlů ve stínech hlavního města. Roman „Ze stínů Prahy“ poskytuje čtení, jehož interes od kapitoly ke kapitole roste. Uvádíme zde nápisy několika prvních hlav romanu: I. Mlhou Vltavskou. II. Na požehnání v Týně. III. Příchod lva. IV. Ples. V. Popravencova dceř. VI. Hanuš a protějšek. VIII. Střed pavučiny. IX. Kapsářovy spády. X. Mors ferro nostra mors. XI. Láhvička atd. — Nepřipomínáliž ohlášení to prospekty na barevných obálkách jistých sešitků? Budiž obsah napínavého toho romanu již jakýkoli, přece jest a zůstane smutným znamením, že nejrozšířenější žurnál český takovými prostředky odvažuje se zamlouvati čtenářstvu svému.

Pomník Ovidiovi postaven bude dle „Revue d'Orient“ v Kjustendži, kdež ve vyhnanství zemřel. Socha jest dílem italského sochaře Ferrariho. Ovid jest vyobrazen stoje; v levici drží tabulku, v pravici, o kterou se opírá hlava, třímá rafiji.

Národni divadlo pražské 23. října oslavilo stoletou památku prvé české původní hry v bývalém stavovském, nynějším německém divadle. Ředitelství, nemohouc dopíditi se hry „Břetislav a Jitka“ z r. 1786., dávalo v ten den Klicperův „Divotvorný klobouk“ mimo jiné původní skladby. Slavnostní proslov napsal *A. E. Mužík.*

Seznam překladů do češtiny počaly uveřejňovati „Lit. L.“ (č. 21.) a povedou prý jej dále.

O Husově traktatu „De ecclesia“ dokazuje *Loserth* v novém spise „Johannis Wycliff tractatus de ecclesia“ (London. English, side-notes by F. D. Matthew) a v soukromých zprávách, že kromě několika polemických poznámek není v něm nic původního, nýbrž vše vzato ze spisů Wykliffových.

Sasinkův život sv. Cyrilla a Methoda vyloučen maďarským ministrem vyučování ze všech knihoven. Jest to patrně důstojný závod s censurou — tureckou.

„Literacka biesiada" v Krakově, vydávající „Złota przędza poetów i prozaików polskich," vydá spisy *Alberta Wilczyńskeho*, zvolivši je pro neporušenou mravnosť a ušlechtilé zásady jejich.

Zákaz Danteovy „Divina commedia" v Turecku vydán byl proto, že censura cařihradská na jisté illustraci *Doréově* k „Peklu" v jednom zatracenci po mohamedansku oblečeném tušila samého Mohameda.

Sbírka všech dramatických děl vyšlých ve Francii od vynalezení tisku, sestavená v knihovně pařížského Arsenalu, obsahuje 36.000.

Proti solnohradskému spolku **„Kathol. Bücherverein,"** jenž opatřoval členům svým díla většinou bohoslovná, dále však i nezávadné spisy pro lid a pro mládež, obyčejně za cenu značně sníženou, zaslalo 21 rakouských knihkupců ku 44 knihkupcům, s nimiž spolek měl obchodní spojení, cirkulář, aby působení jeho nepodporovali. Za důvod udávají, že v čele jeho nestojí odborný knihkupec a že činí jednotlivcům konkurrenci.

Smíření Čechů s Němci snaží se již i básnicky vylíčiti *Alex. Schaumburg* povídkou „Michel u. Wenzel," vydanou ve „Glücksradkalender" (1887.). Umělecky pokus ten prý se nezdařil.

Petrarcovy znělky do maďarštiny přeložil a vydal *Ant. Radó.*

Slovník zlodějských úsloví, obsahující asi 4000 slov, vydán bude ve Varšavě policejním komisařem.

III. Životopisné.

A. L. Djuvernua (1839.—1886. 28/3; Slav. 7.).

I. Dolinar (1840. 28/8—1886. 6/6; Slav. 7.).

K. H. Mácha (* 16/11 1810., † 5/11 1836.; V. II.: M. O. 255.).

P. A. Lavrovskij (1827. 31/3—1886. 12/3; Slav. 7.).

Al. N. Ostrovskij (1823. 11/4—1886. 14/6; Slav. 7.).

Božidar Raič (1827. 9/2—1886. 6/6; Slav. 7.).

Ladislav Tesař, kand. prof., překladatel básní francouzských, zemřel 30. října v Dolních Břežanech v Čechách ochrnutím plic, maje 27 roků. Překládal též Zolova díla do češtiny.

JUDr. S. Vašátko, zakladatel brněnské Besedy, dopisovatel časopisů lužických, sběratel národních písní, zemřel 5 list. ve Velkém Meziříčí.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Hlavinka, Z bojiště o Rukopisy (Obz. 19. sl.).
Piskáček, Na obranu rkp. Z. a Kr. (Nár. L. 310.).
Zákrejs, O nynějších potržkách rukopisných (Osv. 11.).
Přílohy o RK. a RZ. (Ath. 2.).
Arbes, Nejpalčivější liter. otázka česká (R. l. 7.).
Bačkovský, O básn. činn. V. Hanky (Uč. L 30. sl.).
— O zásluhách Jos. Dobrovského o českou jazykovědu (Bes. uč. 33. sl.).
Černý, O germanisaci a nyn. stavu Srbů dolnolužických (Ath. 2. sll.).
Herben, Stará mluvnice česká (Hl. N. 311.).
Holeček, Čechové mezi Jihoslovany (Nár. L. 263.).
Jimramovský, Bělinský o J. J. Lažečnikovu (Lit. L. 21.).
Klikar, Překlady z lit. č. do něm. (Lit. L. 21.).
Malina, Tužby a návrhy (Hl. l. 12.).
Nohejl, O duševní dědičnosti (Vychov. 13.).
Podlipská, Cervantesův Don Quixote a Oblomov Gončarova (Sv. 24.).
Sasinek, Ulfilas a glagolské písmo (Čech 258. sl.).
Stecker, Z poslední mé výpravy do Afriky (Nár. L. 301. sl.).
Svoboda J., Starožitník Krolmus (Nár. L. 294.).
K jubileu českého dramatu (š.—: Nár. L. 298.).
Budinszky, Glaube u. aberglaube in d. altfranzös. dichtgen. (Allg. Ztg. 287.).
Hart, Der Zolaismus in Deutschl. (Ggw. 40.).
Hartmann, Das problem d. verbdg. der künste in d. mod. aesth. (Nord u S. 10.).
Jessen, Unsere kunsturteile (Ggw. 42.).
Linsmeyer, Zur Galileifrage (Nat. u. Offenb. 10.).
Münz, Leo XIII. (Nord u. S. 10.).
Ruhe, Die briefe Turgenjews (Grenzb. 43.).
Vischer, Über mittelalt. kunst (Allg. Ztg. 277.).
Wehl, Deutsches u. franz. theater d. ggw. (Bl. f. litt. unterh. 41.).
Die idee einer socialpsychologie (Ggw. 42.).
Charakterköpfe aus d. neuesten franz. litt. (Allg. Ztg. 261.).
Iwan Turgeněvs briefe (Allg. Ztg. 281.).
Appel, Les manuscrits berlinois de oeuvres de Pétrarque (Rev. crit. 39.).
Bournouf, Les chants populaires et le plainchant (Rev. des d. m. 2.).
Larroumet, Molière. L'homme et le comédien (Rev. d. d. m. 4.).
Leclercq, Romans anglais et russes (Rev. de Belg 9.).
Tarde, L'avenir de la moralité (Rev. philos. 10.).
Shedlock, Dvorak's New Oratorio (Acad. 753.).
Nencioni, I canti di Heine e di Goethe e le nuove traduzioni italiane (Nuov. Ant. 18.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Miniatury (B. Č.: Nár. L. 313.).
Aristoteles-Vychodil, O duši (T. G. M.: Ath. 2.).
Beneš-Třebízský, Pobělohorské elegie (Tichý: Lit. L. 21.).
Bílý, Komenského Labyrint světa a ráj srdce (X.: Lit. L. 21.).
Coppée-Tesař, Poesie (Kádner: Ned. L. 24/10.; Haasz: R. l. 7.).
Čech, Evropa. Ve stínu lípy (F. S.: Zl. Pr. 48.; Čech: Hl. l. 12.).
— Václav z Michalovic (Vejchodský: Hl. l. 12.).
Červenka, Ztišené vlny (J. V.: Ned. L. 7/11.).
Červinka, Dějiny literatury Srbů lužických (Šťastný: Hl. l. 12.).
Doksanský, Starý dub (Šolc: Lit. L. 21.).
Dubec, Pod tichými krovy (Sv. 24b).
Herben, Karel ze Žerotína (V.: Lit. L. 21.).
Herrmann, Pan Melichar (Zl. Pr. 48.).

Jirásek, Psohlavci (Kvapil: Kv. 11.).
Kadlčík, Děje i paměti Brandejsa nad Orlicí (-ides: Nár. L. 263.).
Kachník, Sbírka časových listův, úvah a přednášek (Schössler: Hl. l. 12.).
Kaminský, Kresby (Vykoukal: Ned. L. $^{13}/_{10}$.).
Komenský-Šmaha, Brána věcí otevřená (Red. Paed. 11.).
Kováříček, O činnosti jednoty Bratří českých (S. S.: Ath. 2.).
Kraszewski-Tumpach, Paměti neznámého (-aue-: Lit. L. 21.).
Lier, Novelly II. (F. S.: Zl. Pr. 48.).
Lindner, Drobné články paed. a psychologické (Kliment: R. l. 7.).
Mollenda, Hlasatel povětrnosti (Vrba: Lit. L. 21.).
Neruda, Báby i baby (Kvapil: Ruch 31.; Vrzal: Hl. l. 12.).
— Žerty, hravé a dravé (F. S.: Zl. Pr. 47.; J. H: Nár. L. 321.).
Procházka, Missie jesuitské vůbec a missie P. A. Strobacha z T. J. zvlášť (Schaffra: Hl. l. 12.).
Procházková, O důležitosti kroje nár. (-k.: Hl. 258.).
Ron, Kruhový diagram roku občanského a círk. (Dostál: Hl. l. 12.).
Svoboda, Povídky (Vykoukal: Ned. L. $^{31}/_{10}$.).
Škrdle, Vlasť (Hora: Hlas 259.).
Šmilovský, Spisy výpravné (Nár. L. 301.).
Schulz, Latinská babička (Kvapil: Kv. 11.; Vykoukal: Sv. 24a).
— Zlatá Praha (Papežík: Hl. l. 12.).
Truhlář, Výbor z literatury české, doba nová (Herben: R. l. 7.).
Třebízský, Z různých dob (F. S.: Zl. Pr. 47.).
— Ze zapomenutých pamětí (F. S.: Zl. Pr. 47.).
Vrchlický, Exulanti (M. A. Š.: Sv. 45. sl.; Kvapil: Ruch 30.; K. F.: Zl. Pr. 45.).
— Zlomky epopeje (F. S.: Zl. Pr. 46.; B. Č.: Nár. L. 319.).
Weinfurt-Zeman, Nová knihovna pro mládež (Kodym: Hl. l. 12.).
Zoubek, Encyklopaedie paedagogická (Vrba: Lit. L. 21.).
Legenda o sv. Kateřině a Rukopisové Královédvorský a Zelenohorský (Novák: R. l. 7.).
K literatuře slovenské (Ptáček: Paed. 11.).

VI. Knihopisné.

Kawczyński, Porównawcze badanie nad rythmem i rymami. I. Krak.
Sowiński, Na rozstajnych drogach. III.
Walicki, Błędy nasze w mowie i pismie. Krak.
Böhm, Ilias u. Nibelungenlied. Znaim.
Brandt, Samuel Taylor Coleridge u. d. englische romantik. Berl.
Drewes, Cantiones bohemicae. Leiche, lieder ct. Leipz.
Elze, Lord Byron. 3. Berl.
Falck, Zur gesch. d. liebhabertheaters. Berl.
Hartmann, Die deutsche aesth. seit Kant. I. Berl.
Häusler, Der panslavismus. Berl.
Leskien, Handbuch der bulgarischen (altslovenischen) sprache. Weimar.
Lorenz, Die geschichtswissenschaft in hauptrichtungen u. aufgaben kritisch erläutert. Berl.
Notovič-Fiedler, Ein wenig philosophie. Sophismen u. paradoxe anlässlich d. religiösphilosoph. schriften d. grafen Tolstoi. Berl.
Oechelhäuser, Einführungen in Shakespeares bühnendramen. Minden.
Portig, Zur gesch. des Gottesideals in d. bild. kunst. Hamb.
Stein, Die entstehung d. neueren aesth. Stuttg.
Wundt, Ethik. Stuttg.
Goethe und Freidank als interpreten Dantes. Klausenb.
Carton, Histoire des femmes écrivains de la France. Par.
Imbault-Huart, La poesie chinois du XIVe au XIXe siècle. Par.
Jusserand, Le roman anglais. Par.
Lemerle, Essai d'une bibliographie raisonnée de Jeanne d'Arc. Orl.
Loise, Histoire de la poésie en rapport avec la civilisation. Par.
Cuthbertson, Complete glossary to the poetry and prose of Robert Burns. Lond.
Jevons, A history of Greek litterature. Lond.
Raymond, Poetry as a representative art. N. Y.
Benini, I limiti dell' estetica. Verona.
De Marinis, Dante Alighieri autore di una teorica della pena superiore ai tempi che apparve. Bari.

Feuilleton.

Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, roku 1818.

Literarní vzpomínka. Napsal *Alois Dostál.*

(O.) »K nemalému nám to, páni, musí býti potěšení, když oznámím, že společnosť naše v běhu tohoto měsíce nových znamenitých nabyla ratolestí, a tím naši jistí naději, že časem v rozložitý vzroste strom, pod jehož listím libý chládek, a z jehož ovoce sladké občerstvení k doufání bude. S chutí jsme začali; pokračujme s horlivostí; setrvejme ve stálosti, a tak začátek náš bude radostný, a setrvámeli zmužile a horlivě, bude konec náš prospěšný a slovutný. Neboť neklameli mě můj genius, nebo, bych raději po česku řekl, můj skřítek, vidím v duchu, jak společnosť naše den po dni větší síly nabývá, se šíří, vzkvétá; jak plody ducha českého na grunt (!) radnický se přesazují, jak Muzy, bohyně umění, k nám se stěhují; náš vtip vtipem básnířů (!) vlasteneckých se ostří; rozum náš zpy-

továním mudrců se jasní a mnohonásobným uměním se obohacuje a šlechtí, a srdce naše představováním nyní směšných předmětů se veselí a těší, nyní truchlivých příběhů se rozvlažuje a oči slzami se zalívají; a vidouc, kterak se ctnosť pod rozličným obrazem živými a krásnými vyobrazuje barvami, se proniká, ustrnuje a lepší. Co tedy krajané naši pro vycvičení člověka změnlivého, pro vyjasnění ducha co rozumného a moudrého, pro potěšení a proniknutí srdce co vtipného a dojímavého, pro ušlechtění mravů co vzdělaťedlného, vymyslí a na světlo vydají; toho se uchopíme a bez obávání, že tím někomu křivdu učiníme, vše to za vlastnictví a jmění své vyhlásíme. Vším tím potom budeme moci lichviti, aniž lichva ta bude zapovězena. Tak sklady ducha, vtipu, rozumnosti a zkušenosti lidské, to jest knihy: brzy vtipné a příjemné básně, brzy znamenité příběhy a historie; nyní slavné činy hrdin vznešených, nyní prospěšné vynálezky mudrců myslivých vypravovati, teď o mravích vzdálených národův a paměti hodných věcech jejich zemí, teď o všelikých vlasti naší se týkajících předmětech jednati budou, slovem: všecky ty rozmanité spisy, jichž jazyk český v starém vážném oděvu nebo v lehkém novějším kroji nám poskytne, nás obveselí, poučí, vzdělá. — A to jest jediný a hlavní cíl naší společnosti.

Může sice člověk oustně poučen a pocvičen býti bez pomoci knih, jakž to při mnohých věcech vídáme. Ale ta a taková umění jsou z větší části mechanické, tělesné způsobilosti a šikovnosti, které více od smyslu nežli od ducha, více od častého opětování nežli od vtipu pocházejí. Kde ale se má rozum rozvíjeti, paměť utvrzovati, vtip ostřiti, rozsudek cvičiti, duch rozmanitým uměním obohacovati: tam potřebí jest, aby kniha paměti člověka ku pomoci přišla, by to, čemu se učiti, v čem se cvičiti má, vždy, kdy se mu líbí, opakovati, rozjímati, tím lehčeji pochopiti a v paměti pevněji podržeti mohl. Knihy ale stojí peníze a jsou mnohé dosti drahé (!). Či jmění z našinců sahá tak daleko, by aspoň ty nejznamenitější knihy sobě zaopatřovati mohl? Víli, kdo rád čítá, jeli ve valném c h o m o l i k n i h, které z rok do roka vycházejí, ta, kterou koupiti chce, také k nějakému užitku a stojíli za peníz nyní tak vzácný, jenž se za ni vydati musí? (To r. 1818.; což pak r. 1886.!) Společnosť naproti tomu snáší dohromady, ale také béře ze společného pokladu, náklad, jejž vede, hrubě netíží, nebolí, proto že ho více ramen nese; nezaopatří leč ty nejlepší a nejužitečnější knihy, o nichž soudí a ví, že větší částka společnosti je sobě oblíbí; a nebudeli jedna podlé chuti vážného Kaja, an pobožnosť miluje, poslouží snad k potěšení málokdy smutného Tullia, a proto ať se ani Kajus ani Tullius na společnosť nedurdí, nepředložíli se jim vždy krmě, duchu jejich lahodící. Říká se: »Kolik smyslů, tolik hlav.« Ten tu z nás má rád knihu pobožnou: bibli, biblické výklady, životy svatých, bohabojná rozjímání; onen světské příběhy, historie knížat a králů znamenitých; někdo libuje básně, komedie, romany, kde nevinné citelnosti obou pohlaví k sobě živě se vyrážejí; jiný popsání rozličných cest, lidí, přes svět pracujících, kde se podivné cizozemských národův obyčeje, řízení, mravy, jazyky, náboženství, kroje a jiné věci popisují.«

Dále pobízí údy, by dle chuti četli, knihy sobě vybírali, a tak umění došli. »Čtení vede k umění,« dí doslovně, »a umění k mnohonásobné radosti, k užitku a k slávě. Člověk bez umění jest jako slunce v zatmění. Však nelze nám neozbrojeným okem na jasné slunce hleděti, jinak sobě jeho náramným a nesnesitelným bleskem oči ztupíme a zkazíme; tak kdo by do slunce umění najednou hleděti chtěl, neosvítí, ale zmámí, zkormoutí a jako oslepí zrak ducha svého.«

Tu vykládá probouzení se dne pomalu od šera k jasným paprskům. »Nechtějme hned každou zhltiti knihu, bychom ducha svého nepřecpali a ošklivosť a nechutenství duchovní sobě nezpůsobili; nedychťme, by čítání knih do duše naší přineslo světlo dříve, než snad v ní ještě svítá; by vydalo ovoce dříve, než v ní zakvetlo; by uměním zbohatla dříve, než jsme pro ni pracovali a nastřádali.«

Všechno jde pomalu k jistému cíli; jako »podniknutí (besedy) s počátku není skvostné, na odivu a do oka padající, jest jen skrovné a nepatrné i s obtížemi

spojeno.« Začátek nebývá jiný jako řeka (Dunaj) z malých praménků se sbírá, až mocným proudem do moře se valí. »A podobně,« dí Puchmajer, »praménky naše se sesílí, a přijdeli k tomu s hůry nebeské rosa příznivého osudu, vzrostou v potůček pro zdejší město časem dobročinný a radostný.« Nelze hned záhy mnoho pyšniti se ani mysliti, »že stohubá pověsť jména naše roznese na křídlách slávy po světě.« Ať dub šumí, jak chce, beseda podobna s počátku »nízké višničce,« a řečník nezapírá, »že knihovna také časem trochu bude moci hlavy pozdvihnouti, že kapitálek (přes 70 zl. summa ovšem skrovná!) pořádným vysazeného platu zapravováním vzroste na konec roku přes 130 zl.; a najdeli také bohaté příznivce, ježto by jí dobročinnou, štědrou rukou přispěli, může se za několik let mezi nejhlavnější pouze české bibliotheky počítati.«

Puchmajer napomíná sousedy, by se nedali ničím odstrašiti, ale řídili se dle propovídky »Audaces fortuna juvat,« aby přešli přes skály strmící překážek, překonali vše, že po »dokonané cestě šťastným korunováni budou výsledkem.«

Obtíže, jež spolku naproti se postaví, Puchmajer vyvrací následovně: »S počátku nenamítá se nám sice větší obtížnosť, leč ta bázeň, jakž se při mnohých věcech na světě přihází, že horlivosti oheň v mnohých v krátce hasne a stydne, a ta nejlepší předsevzetí neustavičností a vrtkavostí lidskou na zmar přicházejí, ta bázeň, pravím, že i mezi námi tomu neb onomu vyměřený, ač skrovný peníz skládati za obtížné se stane, a že z našeho vlasteneckého spolku vystoupí. Leckdys mnohý zlatý, ať tak řeknu, marně vyhodíme, mnohé vyražení, při němž se časem svár a mrzutosť stane, působí nám nejen útraty, alebrž i žel, že toho potom pykáme a se stydíme za to, co jsme stropili. Nelitujemeli vydati nemalý peníz na vyražení tělesné, které nejednou za sladké jedno okamžení dlouhou lítosť vleče, mámeliž želeti nákladu tak skrovného pro obveselení ducha, které nám nevinnou a poctivou působí radosť a nám i potomkům k prospěchu sloužiti může?«

Dále vyličuje potřebu úředního svolení, »by se nestavělo na písku« a by se nemyslilo, že »pod šlechetným fochem zlý kryjí úmysl, poněvadž i těm nejnevinnějším věcem barva a výklad nepravý dáti se může.« Dále vypisuje povinnosti jednotlivých funkcionářů, jako: ředitelův, dvou přísedících v čas zaneprázdnění nebo nepřítomnosti ředitelovy, tajemníka (sekretáře), »který vše, co se společnosti týkati bude, na papír v jistou k tomu zřízenou knihu uváděl, dopisoval, opisoval,« knihovníka, »jenž by vedl knihovnu na suchém a bezpečném místě založenou,« výběrčího, »jenž by knihy půjčoval, poplatek vybíral při každém sboru nebo hromadě,« mladšího, »jenž by vůli ředitelovu ostatním údům oznamoval, a za to bude od platu osvobozen.«[1])

Všech údů tedy, jak řečeno, bylo jenom 28, skrovný to věru počátek; ale Puchmajer přece vesele volá: »Zaplesej Čechie, vlasti milá! Vesel se, máti ctihodná, z upřímných těchto synů svých! Ti považujíc, že život, obživení, vycvičení, tisíceré radosti a dobrodiní, vše, čeho jen požívají, lůnu tvému mají co děkovati, proniknuti jsouce vděčností a uznalostí, tebe obkličují, tobě za věrné syny se ohlašují, tobě se zcela posvěcují a obětují a slibují srdcem i ústy, svatě a právě, že na oltáři srdcí jejich vroucí plápol lásky jako vestalský oheň neporušený a čistý věčně hořeti a plápolati má Vy pak, páni vlastenci, kteří jazyk náš z prachu opovržení v městě tomto pozdvihujete a křísíte, a sebe ostatním krajanům Čechům za zrcadlo, těm horlivým ku potěšení, těm nevšímavým a nejapným ku probuzení a nepřátelům za štít se vystavujete, za vaši vroucí horlivosť, za vaši čistou oběť a oddání přijměte díky, které vám rozmilá vlasť vzdává, a když vynasnažení a úsilí vašeho šťastného a korunovaného dojde prospěchu, těšiti se bude srdce vaše, a vděčnosť jména vaše a památku vašeho vlastenectví u těch nejpozdnějších potomků v živé a svaté zachová paměti.«

Puchmajer nyní podává návod, jak knihy půjčovati a odváděti. »Noviny se budou zasýlati od ředitele výběrčímu a od něho dále vždy podlé nejbližšího numera domu« (a ne hodnosti osob). Poslední je dostane knihovník a uschová.

[1]) Toto zřízení je dle společnosti cechovní, kde byl také ředitel (cechmistr), přísedící (starší), sekretář a „mladší“ mistr, který hromadu oznamoval, svolával. V Radnicích bylo a je mnoho řemeslnických cechů, dobře tedy bylo dle tohoto známého pořádku se říditi při knihovně a besedě.

Kdo se knihy vypůjčí, napíše své jméno do knihy, odevzdav ji v určitý čas, podtrhne jméno své. Nikdo si nesměl vypůjčovati více knih než jednu, a s tou si musil na požádání knihovníkovo přispíšiti, když se o ni jiný hlásil. Čtvrtý odstavec zapovídal »knihu od úda krom knihovníka bráti nebo někomu z krom společníků ji zapůjčovati, pod pokutou, kdo by se toho dopustil, 10 kr.« Třeba pozor dáti na knihy, by se doma »neušišmaly, neporouchaly, nepotrhaly, nepovalovaly aneb jakékoli zkázy nebraly.« Kdo by přece knihu potrhal, platí polovici ceny, kolik kniha stála a kniha zůstane společnosti; kdo by ji ztratil, platí celou. Také určena doba, jak dlouho kdo knihu čísti smí. »Desetiarchovou (160 stran) po 3 dni; 15tiarchovou 7 dní; 20tiarchovou 14 dní.« Jen knihu, jíž všichni četli, lze déle podržeti. Vypůjčili si kdo z mimoúdů knihy nějaké, platí za každý den 2 kr. a na knihu obdrží ceduli s poznamenáním počtu dní. Také hned záhy postaráno, »kdyby, což Bůh uchovej, oheň v městě vyjíti měl, údové ti, kteří jsou od ohně a tak od nebezpečenství nejvzdálenější, na rychlo přiběhnou a knihovnu na bezpečné místo odnesou a uchrání.«[1]) Kdo by si přál vstoupiti do společnosti, ať se obrátí na ředitele nebo celou společnosť, která má první neděli na začátku každého měsíce svoji schůzi. »Přístupného položí 2 zl. a pak každý týhoden po jednom českém, které peníze výběrčí do pokladnice složí.« Výstouplý člen neměl co k pohledání u společnosti.

Tím postaráno o nejhlavnější při společnosti, ale Puchmajer pokračuje v řeči své, dí: »Mohl bych zde skončiti představení toto, kdyby mně neleželo mnohé navržení na srdci, o kterých toužím, aby i společnosti v známosť vešly.«

Čtvero »navržení,« jež Puchmajer na konec své řeči podává, jsou výronem nejčistšího vlastenectví a humanity.

»Společnosť naše,« dí Puchmajer, »může se státi plodnou matkou mnohých dobře zdařených dcer vlasteneckých. Jaká radosť pro vlastence, kdyby v Plzni, v Rokycanech, v Žebráce a jinde v okolí našem podobné české rozhorlení se stalo! Povinnosť tedy jednoho každého z nás bude o společnosti naší se vší možnou uctivostí, vážností a horlivostí mluviti, prospěšný její cíl a konec přespolním vychvalovati, je k založení podobného vlasteneckého sjednocení nabízeti, uspořádání naše jim vypravovati a vysvětlovati, prostředků k tomu na ruku dávati a se starati, by společnosť naše zvlášť učených a znamenitějších údů nabývala.«

Jak jsme již slyšeli, radnická společnosť byla opravdu dobrým a zdárným semenem pro Spálené Poříčí, Nepomuk, Prachatice a jiné.

Druhé »navržení« obsahuje, by možní a bohatí lidé ku společnosti byli získáni, tím že »kromě cti, vážnosti a oslavení, jichž právem u svých sousedů dochází, staví sobě v srdcích jejich památku nepomíjitelnou vděčnosti, památku mnohem trvanlivější, než památky z mramoru a z ocele.« Údové mají pamatovati na společnosť při »rozličných schůzkách, prodajích a koupích, kšaftech, vyhráních (!), hostinách a jiných případnostech.«

Třetí »navržení,« nejdůležitější, i pro přítomnou dobu dobře se hodící. Každá společnosť by slova ta měla si vepsati nejen do stanov, ale i do paměti.

»Společně kladu na srdce pánům údům, což mně samému nejvíce na srdci leží. Češi jsme a ušlechtilý jazyk náš, jak jsme předešle slyšeli,[1]) mnohou dokonalostí se stkví, a byť i nebyl dokonalý, jakž jest, neníliž nejpřednější syn vlasti, nejmilejší krajan náš, kterým jsme nejprve jakožto děti žvatlati a mluviti začali? H a n b a n á r o d u, k t e r ý s e z a s v o u v l a s ť, z a s v ů j j a z y k, z a s v é d ě d y s t y d í! Co máme, od nich máme. Že se nám však jazyk odnímá, jazyk náš při úřadech neslyší, ze škol vytírá, krvácí sice srdce naše nad tím, ale nezoufá, nýbrž kojí se nadějí, že se to změní. Že nejsme odrodilí vlasti synové, svědčí, že chcem knihy české čísti; j e d n o j e š t ě p o z ů s t á v á, t o t i ž, b y c h o m v ž d y, l e č b y t o n e v y h n u t e l n á p o t ř e b a j i n a k k á z a l a, č e s k y t o l i k o m l u v i l i a p s a l i. Byl posud ten nevlastenecký obyčej na potupu a snížení jazyka našeho, když j e d e n N ě m e c do společnosti Čechů přišel, že v š i c h n i jemu k vůli jazyk svůj zapřeli a krajanu svému

[1]) Že toto opatření nebylo zbytečno, viděti o několik let později.

[1]) Snad v některé přednášce při minulých schůzích.

se zpronevěřili. Tak ustavila sobě Němkyně v Čechách trůn, by nad Čechy železným vládla žezlem. Tak zpupla tato panovnice hrdá, že chtěla, by jí Čechyně děvčila a šlep čili vlečku nosila. Němec, an dobrodiní naší vlasti požívá, ať jazyku našemu se učí, a nechceli s námi němý býti, **ať se učí mluviti česky**.

Když budoucně tři se sejdou, a dva mezi sebou budou hovořiti česky, ten třetí přinucena se uvidí podlé nich se spravovati a tomu, co neumí, se učiti. Vše, co konati budeme, ať to před sebou nese podobu Čecha, a tak opět hlahol náš od končiny do končiny země české líbezně rozléhati se bude.«

Čtvrté »navržení« obsahuje přímluvu za požádání a přijetí Kašpara Šternberka za hajitele a protektora společnosti, »by jí byl štítem a v čas potřeby hájil« před rozličnými bouřemi. Tím dosáhne také společnosť práva větší veřejnosti. »Všechna učená tovaryšstva, co mně známo jest, mají své protektory a ochrance. Tím společnosť naše ochrany, pomoci, cti a slávy dojde.« Kašpara proto mají voliti za ochrance, poněvadž »jest to pán milostivý a dobrotivý a z přirozené náklonnosti ke všemu, což šlechetného a vlasti prospěšného jest, milerád se nakloňuje a propůjčuje...« »Kašpar jest velikou věrností se třpytící a ve všech umění ratolestech velice zběhlý...« »jest vlastenec horlivý a výborný. O tom vás, páni,« tak dí Puchmajer na konec řeči své, »který jsem častěji měl milosť přístupu k němu, dostatečně pojistiti mohu. To dokazuje psaní, na básníře Štěpničku zaslané, které jsme prve čtli a slyšeli, to poznati můžeme z toho, že sám dvě ušlechtilé pojednání o bylinářství českém v řeči vlastenecké vydati chce; a kdybychom více důkazů k tomu měli potřebí, ponavrhl jisté zdejší městské osobě, že dítky své ne německy, nýbrž česky má dáti učiti čísti a psáti, proto že toho budoucně více budou míti potřebí, nebo nyní (prý) opět Češi býti musíme. Tak vznešený tento pán, nakloníli k nám milostivě ucha svého, sloužiti nám bude mocí svou k ochraně, svou milostivostí k přispění, svou učeností k poučení, svým vlastenectvím k upevnění a k zniku a tak svým veleslavným ochranstvím ke cti, k slávě, k zvelebení. Nenásleduje však z toho, že by vrchnosť radnická vždy ochrancem společnosti býti musila. Kdyby se seznalo, že budoucí vrchnosť na jazyk český nevraží a tak že z jejího ochranství nebyl by prospěch žádaný k doufání, nýbrž snad více škoda k obávání; společnosti zůstane svobodno napotom, kohokoliv z mocnějších za ochrance sobě vyvoliti. Tím ji také proti povstati mohoucímu nebezpečenství ohradíme. Dixi.«

Tak vešla v život radnická společnosť, Puchmajer zůstal ředitelem, Kašpar protektorem a údů den ode dne přibývalo. Zajímavo jest, že první protokoly české společnosti této jsou v jazyce německém.

Ku konci ještě budiž podáno pozvání »počestnému obecenstvu radnickému,« jímž vybízí r. 1843. František Brábek, farář a představený čtenářské společnosti, by se opět údové jak předešlí tak noví přihlašovali a vstupovali. Beseda po úmrtí zakladatelově »takřka k zničení přišla« požárem, který ve městě zuřil. Slibuje, »že nyní zase (beseda) z hrobu vzkříšena a do života povolána bude.« Výbor osměluje se také prosbu učiniti »na všechny vznešené (p. t.) pány příznivce a milovníky české literatury, zdali by libo nebylo této čtenářské společnosti aneb vlastně knihovně nějakým dárkem v knihách nápomocnu býti.«

Tím končí zprávy o založení a osudech této důležité besedy, knězem Puchmajerem založené. Z doby té ještě jiné listiny dochovaly se nás, jako na př. z r. 1844. o příjmech a vydáních, katalog z r. 1845., protokoly (1850.), seznamy a jiné přípisy.

Radnická knihovna trvá dosud, obsahuje mnoho spisů s názvem na hřbetě »Puchmír,« slouží dosud obecenstvu, a jsouc nyní v obratných rukou, kráčí drahou, již jí určil vznešený vlastenecký zakladatel. Byla zdárným semenem pro okolí, podnes uvozuje Puchmajerovu památku, jsouc mu nejkrásnějším pomníkem.

HLÍDKA LITERARNÍ.

LISTY VĚNOVANÉ LITERARNÍ KRITICE.

Ročník IV.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

P. B. Plaček,
O. S. B.

Pořadatel obsahu:

P. J. Vychodil,
O. S. B.

V Brně 1887.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

OBSAH.

Články.

Posudky.

Strana

Různé zprávy

(jimiž mimo jmenované přispívali redakci: *J. Kouble. Jos. Novodvorský. A. Sobotka. K. A. Šťastný, A. Vrzal* a j.).

Spolkové.

Feuilleton.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. —— 1887. —— Číslo 2.

List z ptačí perspektivy.

Bý. Od několika let naše písemnictvo rozmnožováno jest přehojnými překlady zábavných spisů z literatur cizích, najmě západoevropských. Zjev ten si vysvětlujeme stoupajícím počtem intelligence naší; známosť jazykův a písemnictev cizích se množí a množí se také ti, kteří si žádají znáti díla, o nichž se po celé Evropě píše a mluví.

Ale jako pohříchu u nás se vůbec pracuje nesystematicky, jak kdo si zmane, aniž se hledí k tomu, co by bylo potřebnější a písemnictvu i národu užitečnější, tak tomu také jest v oboru překladatelském.

Přehlížímeli seznamy překladů, jest nám až žasnouti, jaká hojnosť cizích jmen se v naší literatuře udomácňuje (ovšem jen na krátko a aby za rok, dvě, upadla v zasloužené zapomenutí). Nechtíce býti zlomyslnými, nemluvíme ani příliš o tom, jsouli všecky tyto překlady urobeny z původních jazyků, či nepomáhalli ten onen německý překladatel našemu stírati pot s čela. To však je věc jistá a každý se může o ní přesvědčiti, že jmenovitě z oboru krásné prosy a dramatu se nám nedostává překladu děl klassických, míníme děl, osvědčivších svoji vnitřní hodnotu tím, že u všech *velikých* národův a pořád se znovu překládají, vydávají a čtou a několika generacemi jakož i jednomyslným soudem kritiky všech národů vůbec se uznávají za díla vynikající nad jiné, za plody duchů zvláště nadaných a vyspělých, a tedy za knihy ceny trvalé, a že se nám jich nedostává v překladech uhlazených, slohovou stránkou vynikajících.

Nedávno koloval novinami seznam 100 knih, které slavný anglický myslitel John Lubbock poznačil za výbor světové literatury, za veleknihy, jichž známosť vzdělanci je nevyhnutelně nutna, za nejlepší díla, jež duch lidský vůbec vytvořil. Kolik z nich máme přeloženo na náš jazyk? Byl který z našich překladatelů povzbuzen aspoň něčím doplniti to, co především našemu písemnictvu chybí a co přece jakožto národ nejen kulturní, ale také duchovně samostatný bychom my Čechové měli míti přeloženo dříve všeho jiného?

Mnozí zajisté budou sahati po jednotlivých číslech této stovky, ale stane se to asi většinou prostřednictvím literatury německé. *A toto prostřednictví ohrožuje netoliko česť literatury, ale především její nezávislosť a s ní tedy také duchovní nezávislosť celého národa.*

Rozumí se tudíž, že neníli v našem písemnictvu důstojných přetlumočení všech čísel oné stovky, tím méně bude dostatek překladů děl jiných, byť i jejich pověsť byla rovněž světová. Uvedeme tuto na dolíčenou svých slov jen několik jmen. Tak zajisté nemáme úplného překladu předního básníka tohoto století,

lorda Byrona, není důstojného překladu *St. Pierreova* Pavla a Verginie, ani *Manzoniho* Snoubenců, *Swiftova* Gulliwera, *Sterneových* Citu plných cest, ba ani prvotního, *Defoëova* Robinsona. Pohřešujeme *Dickensových* romanů v slušném českém rouše, neméně romanů *Scottových, Cooperových* a j., není přeložen *Ariostův* Šílený Roland ani *Camoensovi* Lusiadé nebo veselohry *Molièrovy*, tragoedie *Racinovy*, písně a ballady *Burnsovy*, básně *Tennysonovy, La Bruyèrovy* Charaktery, Kalevala, *Lope de Vegova* Hvězda Sevillská, neb Otrokyně svého milého. *Calderonův* Statečný princ, atd. atd., dotýkaje se pořád jen literatur západních. Co posud vykonáno na tom poli, to vše nestačí. Z *Byrona* na př. není přeložen Childe Harold, kterouž báseň Dr. Josef Durdík nazývá nejznamenitějším plodem lyrického básnictva vůbec; neníli tedy každý nucen, kdo plynně anglicky nezná, sáhnouti po překladě německém? Jiné práce, na př. Parisina, Korsar a Hebrejské melodie jsou převedeny a to důstojně od Durdíka, Sládka a Lad. Čelakovského, ale v Hálkových Květech a v Musejníku; zůstávají tedy většině čtenářstva nepřístupnými. *Z Longfellova* vroucně toužíme po převodu Zlaté legendy, rozkošných Povídek z hostince u cesty, nebo po Námluvách Milesa Standiše, jakož i po překladu jeho básní drobnějších, o nichž aspoň pěkný rozbor máme z péra prof. E. V. Mourka v Osvětě 1882. Neméně žádoucným jest překlad děl Tennysonových, z něhož pouze Enoch Arden zčeštěn a kterého Angličané kladou po bok Byronovi.

Tak bychom mohli pokračovati od národa k národu, až by jednotvárný tento refrain se omrzel.

V prvních desítiletích tohoto věku uznamenali někteří rozhlédaví vlastimilové potřebu překladů cizozemských klassikův a podle sil svých se snažili potřebě této učiniti zadost. Byl to především kněz *Prokop Ondrák*, který našemu písemnictvu přivtělil Chateaubriandovy Mučenníky, Pierreova Pavla a Verginii, Manzoniho Snoubence a j.; jiní aspoň hřivnou přispívajíce překládali po spise jako *Pichler*, jenž převedl Gulliverovy Cesty, *Fialka*, který zčeštil Oliwera Twista, *Ziegler*, jenž přeložil Fenelonovy Příběhy Telemacha atd., než překlady tyto naší době již nepostačují. Oni činili, co mohli, aspoň správnosti mluvnické dbajíce. Ale od jejich let spisovná mluva po stránce slohové značně se ulahodila a vytříbila a praxe překladatelská stala se svědomitější. Nechcemeť při překladech míti požitek pouze z látky plynoucí, nýbrž žádáme si též požitku formalního. Již Jungmann pravil, že »spravuje a s p r a v o v a t i s e m u s í i překladatel nějakými pravidly,« a stanoví, že jen tenkrát překladatel vykonává svoji práci náležitě a důstojně, »ználi některé dobré překladů vzory, cítíli živě pravdu, krásu a mravní dobrotu v originalu svém vystavenou, máli přirozené vlohy k tomu potřebné a d ů k l a d n o u znalosť jazykův o b o j í c h.«

Tato známosť jazykův obojích stala se v novější době nejbolavější stránkou českého umění překladatelského. Kontrola nad tím, zdali překladatel převádí original pečlivě a věrně na jazyk český, neděje se říkajíc žádná; ale to, co můžeme kontrolovati, známosť jazyka českého, naplňuje žalostí každého upřímného přítele naší národnosti. Ten, jenž rozuměje významu správnosti mluvnické, po třicet let sbíral a sbírati dával roztané a ukryté poklady jazyka českého s horlivostí a svědomitostí úctyhodnou a téměř (pro nesnadnosť věci) bezpříkladnou, náš tichý dobrý genius volal už na počátku století výstražným hlasem: »Národnosť nezahyne, milí přátelé, zůstaneme českým národem, d o k a v a d j a z y k

český v přesnosti a čistotě zachováme. Věc, látku neboli materii vzdělanosti nám čas podává, ta v naší moci nestojí, a vynaleznemeli či odjinud ji přijmeme, jedno jest: *ale kterak ji sobě osvojíme*, kterakou formou nadáme, *na tom záleží*. V jazyku naše národnosť. Bez čistoty jazyka není pravé výmluvnosti, není slovesnosti. *Porušení* jazyka jest porušení národnosti a **počátek jejího pádu!«**

Možnoli tudíž pokládati za obohacení literatury české překlady, jež řemeslné byvše urobeny, nesnaží se dostihnouti lahody formy originalu, jež si nezakládají netoliko na uhlazenosti své práce, nýbrž ani na nejobyčejnější správnosti mluvnické? Takovým výrobkům zajisté jest vyměřen život krátký a zapomenutí jest zasloužený osud jejich. Sebe milosrdnější mysl od srdce ráda jim dopřeje toho brzkého »odpočinku.« Jen jedné věci při tom dlužno litovati, že totiž tolik času vynaloženo nadarmo, ba v neprospěch národnosti naší.[1])

Jak divně změnily se poměry za několik desítiletí! Kdežto Ondrák a druhové znamenali ve vlastenecké péči své potřebu překladů především klassických děl národních, a dle sil svých se vynasnažili uvolniti zase jedno pouto odvislosti českého čtenářstva od ciziny, s láskyplnou šetrností k jazyku mateřskému si při tom počínajíce: dnes, kdy tyto překlady zmizely z knihkupeckého trhu, jakoby byla vymizela též potřeba jejich.

Což by opravdu nikdo již nepomýšlel na to, čelné plody literatur cizích odíti v nové, skvostnější roucho české? A mělo by opravdu státi se skutkem slovo, že vzdělanec český svým jazykem nemůže nabyti všeho potřebného a žádoucího vzdělání, ba že ani nejslavnějších děl básnických a belletristických nemůže poznati v jazyce svém?

I pokládáme za otázku cti a nezávislosti našeho písemnictva, by se jednak probudila výborná »Poesie světová« z nynějších dřímot a čtenářstvo české toto probuzení provedlo, jednak aby některá z četných »Bibliothek,« »Knihoven« nebo »Sbírek« rozšířila program svůj a si vzala za úlohu vydávati znova klassiky jinonárodní západní a slovanské ve správných, pečlivých a literatury důstojných (pokud ovšem takových nemáme), aneb aby založena byla nová Knihovna klassiků jinonárodních, as jako byla Mourkova před 15 lety. O síly pracovní by nebylo potíže, o odbyt ne obavy; písemnictvu pak takovou sbírkou poslouží se lépe než kolika sbírkami jinými. Neboť — nehledě už k nejdůležitějšímu následku: zmíněnému již vybavení ze závislosti na cizině — na klassických vzorech vytříbí se vkus nejširšího čtenářstva, rozšíří duševní jeho obzor. Čtenář český snáze takto nabude též výborného měřítka pro práce spisovatelů domácích, čímž zase by se položila hráz proti záplavě nezralých a nehotových plodů rozličných »mladogeniů,« kteří sotva odbavili studia a do světové literatury a do života ponahlédli, už si troufají baviti *národ*, šlechtiti a napravovati jeho vkus sbírku za sbírkou jakořka sypajíce z rukávu (za pomoci rozličných německých pramenů).

Posléz i spisovatelé čeští by tomu byli asi povděčni, kdyby část předběžných studií — četbu světoslavných vzorů — konati mohli na libojazyčných převodech domácích a nepotřebovali se mateřštině své odcizovati i oddalovati i nečtouce děl těch v originale.

[1]) Proto také většina překladů Rodinné bibliotheky Hynkovy propadne svému osudu. Záslužný jinak podnik ten má jen skrovnou cenu literarní. Vyznamenáváť se neobyčejnou barbarskostí k češtině a všecky posavadní stesky redakci a nakladatelstvu činěné byly marny!

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XXI.

Drahocenný Příteli!

Zdejší školní pomocník z pekarské ulice, František Fiala, jde do Olomouce dělat konkurs pro čtvrtou třídu nově zříděnej školy v Moravském Novém Městě, a proto mohu té příležitosti použiti, abych Vás několika řádky pozdravil, maje spolu uctivé poručení vyříditi od p. Winarského a manželky.

Nového však nevím nic co psati. Že Oheralův kalendář se tisknouti bude, už Vám známo jest. Já jsem do něho přidal jen tři básničky přeložené.

Ty častokrát sem tam posílané knížky ležejí zas u mně; mám se vyjádřiti znova. Nevím, jaký toho bude konec. Zatím opakuju své díky, že jste Vy se vyjádřil dosti shodně se mnou.

Budeli Vám někde náhodou možná ku prospěchu řečeného Fr. Fialy někde nějaké dobré slovo stratit, učinil by jste mi vděk; neboť jest poněkud můj příbuzný, milovník materského jazyka a zachovalý školní pomocník, tak že bych mu srdečně přál, aby žádané školní místo obdržel.

S nejhlubší uctivostí Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 1. máje 1844. Vincenc Ziak.

XXII.

Vysoce vážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Mysle, že grammatiky, které od lonského školního roku Vám zbyly, pro nově začatý nepostačejí, posílám opět 16 výtisků s prosbou, abyste s obyčejnou ke mně laskavostí o jejich odbyt v posavádní mezi námi umluvenej ceně pečovati ráčil. Poslal bych jich ovšem raděj víc, ale poněváč jich předce nemálo zbylo od roku lonského, proto netroufám si příliš velkou zásilkou Vás obsypat. Pakli odbyt bude větší, doufám, že bez prodlení mi laskavou známosť o tom sdělíte.

Přikládám také 10 výtisků Barušky se stejnou prosbou.

Budeť Vám už povědomo, že p. Oheral po dlouhých obtížnostech, které vídenská censura pro balatky mu dělala, nyní přispěním zdejšího policejného direktora přece už dovolení obdržel svou Koledu vydati; ale dovolení přišlo tak pozdě, že teprva pro rok 1846. spis tisknut bude.

Přál bych, abyste v nastalém roku opět hodně mnoho a hodných žáků měl; já se zatím přičiňuju to maličko činit, co mi mezi našimi dítkami možné a prospěšné se zdá; jak ale letos bude v alumnatě, nevím. Škoda, že p. Šmídek už jiné povolání má. S panem biskupem mluvit jsem neměl tu česť od té doby, co on se do lázní českých chystal. S jakými náhledy asi se vrátil, nelze vědět; Bůh dej, aby s příznivějšími.

Povědomé knížky zas jak by usnuly. Gastl tuším dostal poručení pro letošní rok opět tak tisknout, jak tiskával, ač vůbec povědomo, že jeho tisk se chybami hemží; a ačkoli už dávno stížnosti proti tomu zadány byly. Je to věru smutný stav.

Dovolte mi ještě jednu prosbu. Já jsem asi před 2 měsíci žádal holomouckou konsistoř, aby mou „Barušku a Toma“ mezi knihami, které za prémia se hodějí, konsistorialní kurrendou oznámila, jak se to s podobnými knihami ročně aspoň jednou, obyčejně se všemi v tom roce vyšlými pohromadě, stává. Zdejší konsistoř to ovšem učinila; zdali ale holomoucká, není mi známo, a protož, smímli Vás tolik obtěžovat, prosil bych, račte do konsistorialního kanceláře k tomu panu Červenkovi dojít, a poptat se na tu věc. Pakli se oznámení ještě nestalo, stane se snad později, jen požádejte ve jménu mém, aby se na to nezapomnělo.

Připojuju svou nejuctivější poklonu Vaší paní manželce, a setrvávám jako vždy

Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 3. října 1844. Vincenc Ziak.

P. S. Ve prázdninách se mi v mej očině povedlo dovedsti, aby onna malá škola, o které jsme už jednou mluvili, povolena byla. Z jara se počne stavět. — Věda, že vozka si rád dává platit dvakrát, ode mně i od Vás, nedám mu zde nic, a proto prosím, nemějte za zlé, že ten plat prozatím odkazuju na účty, které mezi sebou mět budeme, a ve kterých ten plat račte do srážky uvedsti.

XXIII.

Vysoko vážený Pane a Příteli!

Odpusťte, že ačkoli už 13. t. m. od Vás 60 zl. 36 kr. jsem obdržel, počty za pravé nalezna teprva dnes uctivé díky vzdávám. Byla tu as po týden má sestra, dávajíc svou dcerušku sem do učení, a tudy pro všeliké běhání a řídění nebylo lze dle slušnosti Vám odpověděti. Zdali náš přítel nebohý nějaký krok k opětnému zastání sebe učiní, nemohu vědět, an jsem o smutné příhodě jeho teprva slyšel, když on už do Prahy odjel, kde tuším nějaké místo hledati míní. Bůh dej, aby nalezl šťastně. Mně to překvapilo velice; neboť ačkoli mi známo bylo, že už minulého roku školního opletky měl, předce mysle, že všechno urovnáno jest, nikoli jsem se tej pohromy nenadál. Truchlivé následky měti bude ovšem, ale doufám, ne tolikė, jak jeho nepřátelé snad žádají. Jakožto muž mysli svej klesnouti nedá, za to ručí jeho rozsáhlý rozum a jeho mravný karakter; po nějaké době k sebrání potřebnej opět svou pružnosť nabude, a potom teprva snad ještě prospěšnějším způsobem učinkovat bude. O zdejším filos. ústavu, jedinou věc podotkna, soudím aspoň, že má už i jiné muže, kteří potřebného vzdělání v materštině také se ujímají. I v alumnatu bedlivosť o ni neochabne tak docela; nové statuty domovní přikazujou přísněji než staré bedlivosť tu; jak ale plněny budou, ovšem teprva budoucnosť ukáže.

S novým vydáním mluvnice mi naháuí; věru nevím, jak udělat dobře. Vašeho nabídnutí jsem se nenadál, přišlo mi, až když už jsem se s Winikrem tuze daleko pustil, než abych couťnouti mohl bez mrzutosti, a od něho se obrátil k Vám. Musím už buď dojednat s ním aneb od druhého vydání docela upustit, což bych arci nerád. Proto se obmezuju jedině na prosbu o dobrou radu Vaši v otázce, smímli všelico měnit beze škody pro Vaše a p. Exingerovy žáky.

Druhé vydání, vyjdeli, bude snad po mnoho let spolu s prvním ve škole; jedni žáci budou mět to, druzí onno: zdali by nebývalo nejlepe, aby obojí bylo stejné? A přece bych rád něco zdokonalil, i také skutkem okázal, že smíření a jednotění nesvorných stran má srdečná žádosť jest. Ustupnosť zamiluj, jen ta svornosti je matka, to je mé pravidlo; ale rozumím ustupnosť ne z jednej, nýbrž z obou stran protivných, a při tom tuším, že tolik práva mám jak třeba jiný spisovatel. Zkrátka, nebude Vám mrzuto? když 1. sem tam některý (málokterý) příklad zjinačím; 2. když asi na 2 místech ke pravidlům nové poznamenání dodám; 3. když několik anekdot českých vypustě, rozmluvami českoněmeckými je nahradím; 4. když často postavím a e k. p. duša e, totiž kde se ukázání tej dvojakosti v prvním vydání zapomenulo: 5. když tam, kde se vloudilo *ju*, vaš*a*, naš*a*, zostavím jen *ji*, vaš*e*, naš*e*. — K tomu račte ještě jednou rozvážit, zdali *j*elen místo *g*elen oprava jest neb (jak já myslím) není. Když podrobení se Vaší vůli za ustupnosť uznáte, staň se, jak chcete; jen prosím popilte s odpovědí, neboť vidíte, že ty změny, zvláště mámli místo g psat j, mnoho času potřebovat budou, a že teda se do ních brzo dat musím.

S nejhlubší uctivostí Váš upřímný

V Brně, 20. října 1844. ctitel a přítel.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

IV.[1])

V předešlých článcích věnována hlavně pozornosť vlastnostem, jichž má potřebí kritik, aby jím opravdu směl býti nazýván; souditi bylo o nich lze ovšem jen z díla, které jest mu uloženo, čeho ono po něm vyžaduje. Budiž nyní dovoleno přihlédnouti blíže k dílu samému, jaké býti má či nemá. Přirozenou

[1]) Viz předešlý ročník „Hl. 1."

měrou obě otázky, o vlastnostech kritika a o vlastnostech kritiky, úzce spolu souvisejí: dobrý kritik — sám o sobě — dobře posuzuje, dobrá kritika jest jen osvědčená dobrota kritikova. Jako mi tedy bude potěchou, budouli zásady již vytčené aspoň poněkud správnými uznány, tak vynasnažím se, abych řečeného již neopakoval, nýbrž přímo přidržoval se předmětu nyní určeného, jenžto z předešlého tím lépe bude moci býti objasňován.

Přechodem toliko a jakoby úvodem k následujícímu odbaviti ještě přijde napřed dvé záležitostí, obojího předmětu se týkajících, obojímu však více méně zevnějších a mimotných, ježto samy v sobě ani o tom ani o onom nerozhodují neb aspoň by neměly rozhodovati, avšak opravdu již ve kritice a v obecenstvu, kritikou říditi se majícím, dosti neplechy natropily.

První z nich jest jméno, po případě anonymita kritikova. »Jména« ve kritickém umění dojíti, jména totiž alespoň v jakési obecnosti uznaného, jest velmi nesnadno, mnohem nesnadnější, než dobyti sobě »jména« spisovatelského, již proto, že kritika souvisí se zájmem a úspěchem přemnohých, ať si hmotným, ať si mravním. Kdežto spisovatelského jména nabyti lze jedním dobrým spisem, dlouhé osvědčené práce vyžaduje kritika, aby jen poněkud ochotně kritiku bylo »slovo« ponecháváno. Jinak však lze zase tvrditi, že jméno kritikovo poměrně více váží, než pouze spisovatelovo. Důvod toho hledati jest předně již ve přednosti oboru samého, jenžto výroku svému podrobuje všelikou činnosť, všeliké dílo lidské; dále však také v subjektivné části jeho povahy. Jest pravda, spisovatel několika dobrých děl má jistý příznivý předsudek již ve svůj prospěch i při díle slabším: dále i u něho často autorita může nahraditi leckterý důvod, jehož by po jiném spisovateli požadovali: avšak tu jednak hranice, jichž bez odporu nesmí překročiti, jsou velmi úzké, jednak čím soudnosť čtenářova jest větší, tím méně pouhým výrokem autoritativným se spokojí, zvláště výrokem novým, neobvyklým, jenž sám ze sebe není zřejmý. Značně liší se od toho poměr kritikův k obecenstvu. Velké množství obecenstva soudícího o zjevech literarních jest vlastního samostatného soudu neschopno; z těch ostatních soudu schopných mnoho nemůže neb nechce o ceně díla samo se přesvědčiti, ať již ze příčin jakýchkoli: a posléze mnoho ještě jiných mimovolně řídí a spravuje a opravuje svůj soud soudem kritika osvědčeného, v nějž mají důvěru. Již proto i ti, které kritika jeho stihá, jsouc jim nepohodlna a jakkoli škodliva, byť ho i neuznávali a vysoko necenili, jsou nuceni báti se ho; i může býti takovýto samovládce kritický spokojen, smíli s dobrým svědomím sobě říci: oderint dum metuant.

Ale ovšem s dobrým svědomím! Již jednou podotčeno, jak se »osvědčení« kritikové dělají; častokráte mají o tu »osvědčenosť« větší zásluhy knihkupcové, jejichž díla chválí, než kritik sám. Obtíže tedy, jež naskýtají se na dráze ku jménu kritickému, hrozí jen kritice skutečné, nikoli reklamě: ale i ta odměna, říditi soud mnohých oddaných, měla by kynouti jen práci svědomité; pisatelé reklam kdyby měli trochu studu, styděli by se samých sebe, styděli by se druh druha, a jistě jsou si vědomi, že velí jen slepotě a nesoudnému nerozumu.

Nastává tedy opět otázka, stále se vracející, o sudidlech totiž, po nichž poznati lze, příslušíli tomu neb onomu opravdu jméno kritika, a dále, lzeli v každém případě naň spoléhati, i když neprobere posuzovaného díla s podrobností anatoma a nevypočítá všech vad a předností a důvodů jejich se zřejmostí

mathematika — slovem smíli pronášeti výroky autoritativné, více méně ienom vzhledem ku svému »osvědčenému jménu!«

Viděti, že v tom počátečném stadiu jsou kritik a spisovatel vůbec v okolnostech celkem stejných až na ty obtíže, na které z počátku poukázáno: oba mají se osvědčiti, »ukázati, co umějí;« spisovatel však často rázem dobývá si své pověsti, u kritika jest případ takový mimořádný. Ale u obou rozhoduje soud jiných; jaký soud má rozhodovati o kritikovi, snažil jsem se ukázati v prvé části své rozpravy. Nastávající kritik potřebuje jen příležitosti a místa, na němž by umění svoje rozvinul, spisovatel, byť i z počátku též obyčejně objevoval se pracemi svými v časopisech, může snadno tím si obé zjednati.

Dejme tedy tomu, že oba se osvědčili. V čem na dále bude se lišiti postavení jejich vůči obecenstvu, již pověděno: nastává nyní přímá otázka, jaký význam má jméno kritika takto osvědčeného, jak utváří se poměr jeho autoritativní ku věcné pravdě a k soudu obecenstva, soudem jeho se řídícího.

Že autority též ve věcech lidských jest všude potřebí, zbytečno dokazovati; přirozenosť lidská vůbec jí žádá, zkušenosť obecná to dosvědčuje. Kam až pokaždé autorita zasahuje a kde rozhodovati přestává, řídí se dle povahy různých oborů. Ve kritice ponecháno jí pole velmi rozsáhlé, zvláště ve kritice krasovědné: nehledíc ani k tomu, že různí se tak velice názory základní o pravdě a kráse jen jedné býti mohoucí, různá pojetí, různé výklady, stejnými neb aspoň takořka stejnými důvody práva svého se domáhající různý soud způsobují; o jeho oprávněnosti naposledy přece jen autorita rozhoduje, byť i třeba jen na krátkou dobu, která však zase o směru delší doby rozhodne. K tomu přistupuje důvod o sobě sice mimotný, ve skutečnosti však nejčastěji platný, že ve kritice z rozličných příčin nelze vždy důvodův obšírně udávati, že přečasto, ano nejčastěji potřebí za vděk vzíti rozhodnutím stručně autoritativným, t. j. podlé »jména« kritikova: kdy se tak děje z pravidla, bylo již poněkud zmíněno a bude ještě při rozdílech kritiky později ukázáno. Jestli pak jméno to »osvědčené,« má pravdu a věří se mu; pakli ne, snad má pravdu, ale málo neb nic se mu nevěří, i přidejme k tomu hned, že jméno nepodepsané, posudek anonymní jest asi tolik, co posudek kritika »neosvědčeného«: tedy posudek beze jména — osvědčeného nebo beze jména vůbec — nemá váhy v obecenstvu. Na nebezpečí a nespravedlivosť zásady této — kdyby měla býti vůbec platna — poukázati chci těmito řádky.

Z celé rozpravy naší vysvítá, že autority v uvedených mezích z kritiky vylučovati nelze: zneužíváním nějaké věci — »a které věci nelze zneužiti?« — není věc sama již odsouzena. Zneužívání v našem případě pozůstává v tom, že »jména osvědčená,« hřešíce na osvědčenosť svou, často pronášejí úsudky nespravedlivé, buďto stržena byvše obecným proudem, nebo ze stranné předpojatosti neb i z nedbalosti a nesvědomitosti nebo z nátlaku zevnějšího nebo z jakýchkoli jiných příčin, více méně malicherných. Z dějin literatury známo jest, že každý směr, sebe výstřednější, měl své kritiky, jejichž filosofickému vzdělání třeba všechna česť, kteří však přece v jistých názorech utkvěli a vkus kazili. Toť případ, který ještě nejvíce šetrnosti vymáhá, zakládalli se na upřímném přesvědčení; jiné jsou mnohem méně čestné a mnohem škodlivější, jak denní zkušenosť naše ukazuje. Odvolávati se tu na hrdosť slavného kritika, že jména svého k něčemu takovému nepodá, ne vždy jest radno a pro-

spěšno: svědčí to spíše o svědomitosti a šlechetnosti těch, již tak mluví, ve skutečnosti dopadají věci často docela jinak, a leckdy nebylo by škodilo ani vzhledem k posudkům »osvědčenými« kritiky podepsaným pravidlo: nomina sunt odiosa. Naopak známo, že v intelligenci jsou mužové, vynikající bystrým úsudkem, znalostí věci a širým rozhledem, avšak nemají časté příležitosti psáti; nebo jsou lidé velevzdělaní a soudní, a co hlavního svědomití, avšak nižádnou mocí nechtějí jména svého dáti na buben veřejnosti, k čemuž, jak povědomo, u nás při posudcích, poněkud nepříznivých, náleží kůže řádně již otrlá, někdy nezávislé postavení atd. atd.: a přece byla by škoda, nezjednati slovům jejich přístupu do veřejnosti.

Však netřeba vypočítávati skutků vůbec známých. Rozpravy tyto řízeny jsou za účelem praktickým: jaký jest výsledek úvahy dosavadní? Snad chci vyvraceti pravidlo vůbec platné: každý ať svým jménem ručí za to, co napsal? Nikoli: pak by osobivosť, podvod a pomstychtivosť vládly činitelem v životě národů tak důležitým, jakým jest literatura. Avšak i »jména osvědčená« utíkají se často za pseudonymy, z různých příčin, obyčejně mimoliterarních. Známo, že jsou časopisy světové, uveřejňující všechny nebo většinu příspěvků svých anonymně, aniž proto tratí své ceny. Není zde řeč o statistice literatury, o bibliografii, kteréž ovšem anonymy a pseudonymy jsou velice nepříjemné a nepohodlné, nýbrž jen o ceně prací samých. Budiž tedy i co do příspěvků kritických platno zlaté pravidlo, v průčelí novin se skvějící: Nepodepsané dopisy se nepřijímají — avšak na tom budiž z p r a v i d l a, pro obyčejné případy dosti. Nebudiž posuzováno vždy jen, k d o co napsal, nýbrž c o a j a k napsal. Časopis sám ať zná své spolupracovníky, komu své sloupce otvírá, komu práce svěřuje; on ať za ně ručí třeba jen celkovou cenou svojí; jeho úkolem bude postarati se, aby anonymity, se kterouž v jistých případech pseudonymita je tatáž, nebylo zneužíváno za účely nekalými. Časopis ať postará se, by záruka jeho za každý řádek nepodepsaný byla přijímána, a zárukou tou byla spolehlivosť a cena jeho celková. Jdeť tu především o spravedlivosť stručných pochval neb odsudků; filosofická cena jednotlivých posudků mluví sama, jestli posudek spravedlivý či ne, byť i nebyl podepsán: v obojím případě však anonymita neměla by v očích čtenářstva rozhodovati pranic, poněvadž za p s e u d o n y m e m n e z n á m ý m m ů ž e s k r ý v a t i s e v ý r o k p r o m y š l e n ý d o p o s l e d n í s l a b i k y a v d u c h u s v ě d o m i t ě o d ů v o d n ě n ý, ať již pravý původce jeho jest kritikem »uznaným« či nic — a naopak nade jménem osvědčeným může vytištěno býti lehkomyslné osočení. Opakuji: časopis ať osvědčenou spravedlivostí svou ručí za výroky nepodepsané. Avšak zase to »osvědčení!« Ovšem nějakého důkazu vždy je třeba, a naopak naprosté jistoty a spolehlivosti jako vůbec v lidských věcech, tak ani zde nabyti nelze; i časopis může se zmýliti v některém ze svých spolupracovníkův anebo míti reklamu zrovna účelem: druhé snadno se pozná, prvý případ jest pak zajisté řídký, a konečně correctiv obecenstva čtoucího a při tom soudného velmi snadno nahodilou chybu může napraviti, mnohem snadněji totiž vůči anonymu nežli proti jménu známému a proslavenému. Aby se časopis osvědčil, na to ovšem potřebí času a skutečné součinnosti obecenstva čtoucího s píšícím. Jediné touto zamezí se všeliký absolutismus úsudků, zamezí se jednostrannosť a výstřednosť, jako tím, že časopis převezme zodpovědnosť za úsudky přispívatelů nepodepsaných, ať již »osvědčených« čili nic, jen když dle jeho vě-

domí spolehlivých, zamezí se slepý kultus »jména,« které často nechtějíc pozbyti popularity, plove jen po škodlivém proudě: jest zajisté ve světě mnohem více lidí schopných, soud spravedlivý pronésti, než osvědčených jmen. —

Druhá věc, jíž tuto dotknouti se třeba, jest »redakční exemplář« — Němci říkají obyčejně »rezensionsexemplar.« Jsou to, jak známo, tiskopisy, zasýlané zdarma od nakladatelů redakcím (novin a časopisů) k doporučení; pravím k doporučení, poněvadž sotva který nakladatel asi posýlá dílo svým nákladem vydané časopisu, aby v něm bylo odsouzeno. Redakce pak díla taková buď prostě bibliograficky oznamují neb odevzdávají mimo to spolupracovníkům na posouzenou, dle toho, zdali vůbec o díle zmíniti se chtějí, zdali delšího posudku zasluhuje, zdali oboru jejich se nevymyká, zdali zbývá jim tolik místa atd. atd. Nemýlímli se, jen u nás přihází se též dětinské jednání, že časopisy (u novin děje se to i jinde) ani neoznámí titulu díla zaslaného, které náleží protivnému směru, sepsáno jest osobním protivníkem redaktorovým neb nakladatelovým, vyšlo u nakladatele konkurrenta a pod.

Zařízení redakčních exemplářů má své přednosti i vady. O sobě literatuře jest prospěšno: nakladateli zajisté redakční exempláře zdarma zaslané hrubě výdělku — mimo zvláštní případy — neujmou, kdežto časopisu mnoho výloh ušetří, an by jinak, nemáli přispívatelův, již by referovali o knihách z vlastních peněz koupených, nucen byl knihy kupovati a pak zajisté obmezil se na nejpotřebnější. Nad to nakladateli referat příznivý jistě nahradí účet za knihu, ba často i pouhé oznámení, ano i referat nepříznivý, neboť i v literatuře rozhoduje někdy pouze, že se »o tom mnoho mluví.« V západních literaturách jest zařízení to také velmi rozšířeno a sorganisováno; v jiných slovanských zemích jest více méně v začátcích, u nás pěstuje se poměrně ještě dosti vydatně, ač ne bez příměsků začátečnických. Nedávno vyskytl se návrh, učiněný německými nakladateli, aby redakce raději pokaždé nakladateli dopsaly o spis, o kterém chtějí dáti referovati, což — soudíc dle projevů časopiseckých — sotva bude přijato: důvod návrhu sám však jest pochopitelný, neboť při tolikém počtu časopisů jejich (o novinách nemluvíc) a tak nákladných dílech vydavatelé mohou již mluviti o jakési oběti, tu a tam snad i ztrátě. Naši nakladatelé jsou tu mnohem chytřejší: nevěnuj každému sebe nepatrnějšímu sešitku sáhodlouhou rozpravu, ovšem nadšeně pochvalnou, víckrát od nakladatele toho nic nedostaneš! Nedávno jistý pražský knihkupec zaslal časopisu tomuto první skrovničký sešitek díla svého, vymiňuje sobě oznámení, inserat a hlavně doporučení díla, jež ovšem dle několika těch počátečných stránek mělo býti sfabrikováno: nedosáhnuv všeho, čeho si přál, zastavil další zásylku; jiné časopisy mohly by asi o podobných zkušenostech vypravovati. Vůbec jsou asi dvě firmy knihkupecké u nás, které co do redakčních exemplářů počínají sobě celkem dosti solidně.

Že se takovým způsobem na kritiku činí nátlak, rozumí se samo sebou. Časopis kritický, kterýž obyčejně nechodívá na dračku, maje platiti za papír a tisk, honorář a ještě k tomu kupovati knihy recensentům, od nichž nemůže žádati, aby k vůli recensím si je sami kupovali, může tím snadno zahynouti, nač ostatně v našich okolnostech knihkupeckých, jež nedávno kdosi nazval kramářskými, bývá opravdu počítáno: mluvím ze zkušenosti. Tedy zbývá buďto vše šmahem chváliti či zahynouti. Svědomitý časopis kritický v alternativě té

ovšem snadno si pomůže a zvolí druhé, poněvadž vybera si prvé již tím samým přestává býti kritickým a ztrácí důvod své jsoucnosti; ocituje se v témže postavení, jako kritik násilně umlčovaný. Leckdo zde poznamená, že mluvím pro domo mea: co do skutkův uvedených ovšem, neboť jak pověděno, mluvím ze zkušenosti; na štěstí však jest obecenstvo časopisu tohoto takové, že věci ty dobře znajíc, obtíže tím vzniklé upřímnou podporou svojí usnadňuje — a v té příčině nemluvím tedy pro domo mea, nýbrž vůbec k obecenstvu, ježto čte dobré časopisy kritické, aby ze skrovného počtu redakčních exemplářův, jaký ten onen časopis kritický oznamuje, nesoudilo hned kvapem, že časopis »nemá vážnosti,« že tedy jest bezcenný: vždyť nedávno stěžoval si jistý měsíčník, že ani zaplacených inseratů některé časopisy mu nechtěly otisknouti! Prostředky agitační, ubíjející, jsou velmi rozmanité!

Nakladatelé k redakčním exemplářům často připojují tištěná doporučení těch spisů, žádajíce, by v novinách nebo v časopise byla otištěna ovšem jakožto posudky vlastní. Posudky, které čteme o nových zjevech literarních v listech krajinských, bývají obyčejně otisky takových příloh. Původně zvyk ten asi vznikl odtud, že noviny nevěnovaly těm zaslaným novinkám žádné pozornosti, buď nechtíce nebo nemajíce lidí k tomu způsobilých; tedy aby jim práce byla uspořena. Cizozemští knihkupcové mají často své měsíčníky bibliografické, ve kterých k oznámením novinek spisovatelé jejich sami připojují jakýsi prospekt, udávající obsah, methodu díla a pod., beze všeho doporučování: takové zařízení lze ovšem jen chváliti, jakož i to, když nakladatelé v prospektech otiskují úryvky z předmluvy nebo z díla samého: čtenář bývá tím poučen, co dílo obsahuje, aby věděl co kupuje. U nás něco takového jest velmi řídké; tu jest samá reklama, která již pomálu nenalezne slov, jimiž by údiv a pochvalu spisů vyjadřovala. Zřídlo přemrštěných panegyriků dlužno zde hledati. Nikdo jistě nezazlí knihkupcům, že hledí spisy svým nákladem vydané všemožně vychvalovati: toť věc čistě obchodnická; trestuhodno však jest, činiti takovým způsobem nátlak na organy kritické a nevyhovíli, je pronásledovati, a ještě trestuhodnější jest, když noviny a časopisy z pohodlí nebo nedbalosti neb zištnosti takovým nekalým agitacím sloupce své propůjčí. Že i veselé případy se takto přihodí, rozumí se samo sebou. Tak nedávno jisté noviny uveřejnily o jisté větší básni předního básníka našeho posudek pochvalou překypující a brzy potom báseň zavrhly omlouvajíce se, že nedopatřením dána do sazby tištěná reklama nakladatelova!

Všemi takovými a podobnými machinacemi stěžuje se kritikovi a kritickému časopisu nestranné postavení velice. Slzy, kteréž noviny naše prolévají, kdykoli nějaký kritický časopis zanikne, divíce se, čím to asi jest, že žádný se udržeti nemůže, jsou věru slzy krokodilí. S takovou reklamou soutěžiti jest ze hmotných příčin nesnadno, i není pak divu, že časopis chtěje mermomocí se udržeti, k nakladateli, jenž mu redakční výtisky posílá, má se příznivěji v úsudcích svých, začež opět nakladatel ovšem posudky jeho v prospektech s velikou pochvalou cituje atd. atd. Chtěl jsem ostatně, dotýkaje se předmětu tohoto, více méně mimoliterarního, jen upozorniti obecenstvo časopisů kritických, že chceli čísti řádnou kritiku věcnou, musí ji hmotně i mravně podporovati, aby ji učinilo nezávislou.

Posudky.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba.*[1])

Podobné, méně uhlazené útvary nechci dále vypočítávati. Harmonisování tak velkého počtu písní umrtvuje veškeru obrazotvornosť. Pel poesie této práci schází, neboť nepovstaly nápěv a průvod současně ve šťastné hodince.

Až na čestné sice výjimky ze všeho zřejmo, že p. pořadatel, šťastný sice v myšlénce, nezmohl úlohy při jejím uskutečnění.

Na Vaši žádosť, p. redaktore, mám připojiti úsudek o textu — po stránce hudební.

Vyhovím tomu několika slovy tak dalece, že přihlídnu ku vztahu textu k nápěvu. Avšak i tu se ještě obmezím na vztah časoměrný a přízvučný.

Dr. Otakar Hostinský ve spisu »O české deklamaci hudební« (»Rozpravy hudební« č. 9., Praha) horuje po dokonalé, naprosté shodě přízvukové a časoměrné slabik ve slově a tonů v nápěvu. Skladatel hudební, píšeli na slova, netvoří již samostatně rythmy, ale přizpůsobuje se toliko v tomto směru rythmu slov.

Dotýkám se toliko jediného neblahého z toho následku. Jelikož jest časoměrná míra mluveného slova nepatrná v poměru k časoměrné míře hudební: nevynikají i celé rythmické útvary tak jasně a plasticky, t. j. píseň aneb i celá opera zbavuje se toho nejpůsobivějšího zřídla záliby: rozmanitých a bohatých rythmů!

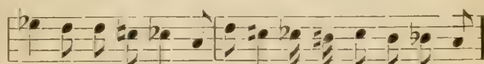
Pan Dr. Hostinský horuje však i po úplné shodě melodického spádu v mluvě a nápěvu. Štěstí, že není ještě hudební harmonie v mluvě: připřáhnul by jistě i v tom skladatele ku slovu, jako ku galeře.

Kam pak sám provedením těchto shod dospěl? K naprosté jednotvárnosti. — Na důkaz podáváme »některé praktické příklady« ze zmíněného spisku. Při těchto příkladech vzpomínáme si, »že co jest (ta shoda) docela přirozeno,« **není zároveň hezké.**

1.

V těch pak dnech po sou-že-ní tom,

slunce se za-tmí a měsíc ne-dá světla svého.
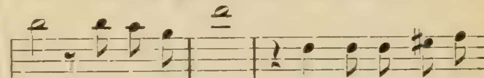
2.

Ta po-věsť pra-vdu dí.

Ať do-dá jen: jak živ jest je-den

Bůh a živ jsem já, tu neřesť z české

pů-dy ko-ne-čně chci vy-hu-bit!

Podobají se tyto příklady vzdor zmíněné shodě (?) našim národním zpěvům? Nikoliv. Obyčejný hudebník řekne: »To jest Wagner,« a není od pravdy daleko. A což slovanský lid, tento výborný skladatel, nešetřil by zcela těch působivých do jisté míry shod?

I ano; ale ne do extrému, jako p. Dr. Hostinský. On cítí, a s ním i hudebníci, kteří nepřizvukují p. Dru. Hostinskému, že tyto shody nejsou jedinou domnělou příčinou veškeré dokonalosti. Ten slovanský lid, skladatel i básník v jedné osobě, ví, že působí čistě hudební útvary i ve spoji se slovem mohutnější silou a že přirozeně kryjí tonový živel ve slově; i neubírá tudíž čistě hudebním útvarům působivosti a nevede okřídlené slovo v zápas marný.

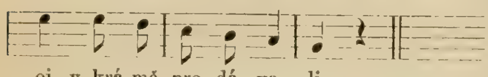
Národní písně všech slovanských národů dokazují, že šetří se ve slovanské hudbě shod spádů melodických, shod časoměrných a přízvučných do těch mezí, jeli tato shoda o sobě aestheticky působivou, a když tím netratí i jiné tvary, poměry aesthetické váhy.

[1]) Viz č. 12. před. ročn. Tam na str. 377. ř. 14. sh. čti: ne „národní" m. „národní."

Všimněme si této moravské národní písně:
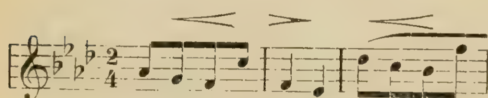

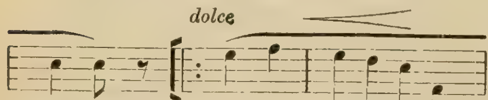
Zřejmo, že jest zachováno v nápěvu poměrně stejné jako při slabikách střídání delších a kratších dob: jest tu shoda časoměrná; taktéž mluviti možno o shodě přízvučné. Avšak z nápěvu vyznívá hudební samostatnosť: není provedena podrobná shoda spádu melodického. Zajisté jest to předností této hezké písně. —

Přehlížímli povšechné poznámky o písních jednotlivých slovanských národů, tu přisoudil bych hudební samostatnosť po stránce harmonické moravským písním; na velkém počtu ruských nár. písní patrný jest vliv církevní hudby východní. Polské písně vynikají působivými rythmickými útvary, lužické půvabnými nápěvy.

Hudebně jadrné, a tím moravským písním velmi se blížící, jsou písně slovenské.

Ukázkou podáváme tuto:

I při zásadném šetření »přirozené shody časoměrné a přízvučné a melodických spádů« není zde odporné jednotvárnosti.

Proto vyznáváme rádi hlavní zásluhu sborníku »Slovanstvo ve svých zpěvech,« že napomáhá raziti cestu příští slovanské hudbě. Chyby, i když mnohdy věcné, přece nepadají tak na váhu. △

Zeměpisný Sborník. Red. *Dr. Jan Řežábek.* Ročník I. Seš. 1.—7. (O.)

Jakožto třetí článek otištěn jest v prvém čísle »Zeměp. Sb.« počátek práce *Dra. F. Augustina* »O klimatických poměrech v Africe.« Sahá pak článek ten v tomto čísle od str. 21. do 32., ve druhém od 49. do 63, ve třetím od 116. do 125. a ve čtvrtém od 162. do 171. V tom jest arci přitištěno šest obrázků k jiným článkům, jichž neodečítáme. Pan prof. *Dr. Augustin* vede si v citačním apparatě svého pojednání upřímněji, než Dr. Řežábek. Hned k nápisu připojuje poznámku, ve které hovoří o pramenech ku pojednání o klimatických poměrech Afriky, a zejména praví, že v novější době vydali v té příčině spisy *Dr. J. Hann,* »Handbuch der klimatologie« (Stuttgart 1883.) a Воейковъ, »Климаты земнаго шара« (С. Петербургъ 1884.), v kterýchžto povšechných spisech o klimatologii jsou zvláštní stati o podnebí africkém. I jinak cituje p. auktor dosti hojně, a to vesměs dobrá díla. Ale docela upřímným přece prof. Augustin v tomto článku není. O Hannově spise učinil totiž zmínku již vytčenou na počátku svého pojednání a pak jedinkrát na str. 57. »Zeměp. Sborníku,« kde se dovolává výpočtů Hannových z 238. strany řečeného spisu jeho, tak že se na pohled zdá, jakoby jinde, maje hojnosť citatův odjinud, Hanna byl neužil, aniž potřeboval. Ale zdání klame, pravda vítězí. A p. Dr. Augustin nemůže nás viniti ze lži, povímeli tuto veřejně, že nejméně tři čtvrtiny jeho práce vybrány jsou ze spisu Hannova. Prof. Hann má ve své klimatografii kapitoly: 1. Klimatographie der tropenzone. *A.* Das afrikanische tropengebiet od str. 236. do 280. 2. Allgemeine charakteristik des tropenklimas od str. 377. do 404. 3. Das klima der »gemässigten zonen.« Die nördliche gemässigte zone. *A.* Klima des subtropengebietes der alten welt od str. 404. do 449. a 4. Die südliche gemässigte zone. *A.* Südafrika ausserhalb der tropen od

str. 609. do 624. Z těchto kapitol p. Dr. Augustin těžil velmi hojně, a to tak, že článek svůj spořádal poněkud jiným způsobem, než ve zřídle jeho se nachází. Hann, rozděliv si Afriku na jednotlivé okresy, pojednává o jejich teplotě a hned při tom o deštích a větrech v těch končinách; Augustin však jedná nejprv o temperatuře po tropické a subtropické Africe, a pak teprv o deštích a na konec o větrech, tam vanoucích. Odtud vyplývá jediná obtíž, srovnávámeli Augustinův článek s Hannovým velkolepým spisem; nicméně můžeme p. prof. A. přesvědčiti kdykoli svým exemplářem »Zeměpisného Sborníka,« že celé stránky jeho pojednání nejsou nic, leč překlad z Hanna, ovšem dle jiného hlediska pořízený.

Není pochyby, že by se prof. Hann těšil z užití svého spisu prof. Augustinem, o němž se ve zprávě o pokrocích meteorologie, podané v publikaci »Geogr. Jahrbuch,« zvláště zmiňuje jako o pracovníku v této vědě.[1]) Tím však méně prof. A. měl příčinu, zastírati pravý stav věcí. A že čtenáři, neznalému literatury odborné, nebude původ článku jeho jasným, prof. A. zajisté ani sám nepopře. Vždyť v pojednání jeho dočítáme se četných jmen učenců, jež prof. A. prostě vybral z Hanna, cituje pod čarou spisy, které uvádí Hann a neuváděje zase k jiným jménům spisů, poněvadž jich Hann nejmenuje. Dokladem toho budiž spis *Dra. Boria* »Les maladies du Sénégal. Paris 1882.« Z toho prof. A. překládá tytéž stránky,[2]) které Hann uvozuje na str. 248.—249. své »Klimatologie.« A tak citují se ve článku též Rohlfs, Nachtigal, Pechuël-Lösche, Pruyssinäre, Mann a j., proto že a pokud je Hann jmenuje. Nepřivádíli se tím Dr. A. v podezření, že ani jiných spisů, v pojednání svém citovaných, nepoznal než jen prostřednictvím Hannova díla, a nepodvracujeli takto víry v samostatné své badání? V tom mohli by pochybovači nabyti posily, kdyby všimli si prací meteorologických vůbec, zejména pak toho, že i jiní spisovatelé před Drem. Augustinem sestavili z Hanna články téhož způsobu jako prof. A.[3])

Na čtvrtém místě podává se v prvém čísle »Zeměp. Sborníku« krátký článek *Dra. Jos. Štolby.* Má předmětem hollandskou osadu přímořskou Katwijk aan Zee a obírá se zvláště průplavem, jímž se Starý Rýn vede do moře, a stavidly, kterými se průplav ten chrání od přílivu mořského. Do článečku toho ($3^{1}/_{2}$ strany objímajícího) přidána jest mapka dolního toku rýnského na objasněnou úvodních slov ve článku, jimiž se vykládá roztok hrdel rýnských. Článek založen jest na autopsii spisovatelově, ale mapka jest nedostatečná potud, že v ní marně hledáme některá místa, v textu jmenovaná, ač by tam patrně nemělo chyběti ani jediné. Toť přední úlohou redaktora prohlédnouti v té příčině důkladně, zdali mapa hoví úplně textu.

Řadu větších článků v prvém čísle »Zeměp. Sb.« zavírá krátké pojednání o mongolském městě, řečeném Kobdo, které dle cestopisu *G. N. Potanina* popisuje (na $5^{1}/_{2}$ stránkách) redaktor »Zeměp. Sb.« *Dr. Řežábek.* Nebylo by dobře bývalo, pověděti v prvém čísle prvního ročníku zeměpisného časopisu, kdo Potanin jest, kdy konal cesty a kdy vydal popis jejich? Ale snad p. Dr. Řežábek váhal napsati, že podává výňatek z cestopisu, již před 5 lety vydaného?

O »drobných zprávách,« kterými se každý sešit končí, podáme souhrnnou úvahu, až probereme delší články v ostatních 6 číslech »Zeměpisného Sborníku.«

V druhém čísle obsažen jest kromě pokračování článků, již oznámených, na str. 83.—91. jediný v tom čísle cestopisný obrázek z Evropy »Kyjev,« jejž napsal prof. *Em. Fait,* nabyv o tom starodávném městě vlastního názoru.

V čísle třetím čte se nejprve článek *Dra. Ant. Steckera* »Habeš a Habešané« (na str. 97.—109.), jehož dokončení jest v čísle 4. (str. 181.—187.). K rozpravě té připojena jest mapa a 11 vyobrazení, ze kterých na prvý pohled znamenáme, že se »Zeměp. Sb.« nemůže honositi původní snad prací proslulého cestovatele, nýbrž zpracováním německého pojednání, kterých auktor podal na

[1]) „Geogr. Jahrbuch“ X. (1884.), str. 81.
[2]) „Sborník zeměp.,“ str. 54.—55.
[3]) Viz na př. článek *Dra. Jos. Chavannea* „Die vertheilung der niederschlagsmengen (regen) in Afrika“ v časopise „Deutsche Rundschau für geographie und statistik,“ VI. (1884.) jahrgang, str. 241.—246.

veřejnosť drahně v odborných publikacích německých. Tolikéž mapa Habeše a cest Dra. Steckera po něm, již kreslil p. Jos. Brož, pořízena jest v podstatě své dle publikací neinových, ježto se už v *Petermannových* »Zeměp. Zprávách« (Petermanns »Geogr. Mittheilungen«) taková mapa spatřuje r. 1882., a přidána jest také k dílu *Dra. Rohlfsa* (»Meine mission in Abessinien.« Leipzig 1883.), jemuž Dr. Stecker byl na cestách společníkem. Článku Dra. Steckera v »Zeměp. Sborníku,« právě, že jest (krom několika feuilletonů) jediným zeměpisným pojednáním tohoto cestovatele, vydaným také po česku, vadí dle našeho soudu neúplnosť jeho po stránce geografie politické, o které se tu nedovídáme skoro nic.

Po tomto článku následuje překlad z franštiny, jejž učinil p. *Ladislav Turek* (Dr. Řežábek?) z »Bulletinu de la Société de Géographie« roč. 1885., kde píše cestovatel *de Mailly-Chalon* o cestě své po Mandžusku.[1])

Za hrdým titulem »Půdopis Rusi ve světle nové vědy« píše v dalším článku (na $1^1/_4$ stránce!) prof. *Vojt. Krupka* o kolmé členitosti vnitřního Ruska, o níž arci sem tam mylné bývají soudy. Ale kdo četl nápis článku toho v knihkupeckém oznamu »Zem. Sborn.,« chtivě sháněl se po tomto čísle jeho (3.), poněvadž očekával čehosi tak podrobného, jako jsou práce ředitele Erbena o zeměpise Rusi. V tom se ovšem všichni sklamali!

Druhým vábným titulem v tomto čísle jest »Nikolaj Michajlovič Przewalski.« Oj, to bude asi znamenitý článek, pomyslíš sobě, čta tento nadpis. Vždyť běží o to, vylíčiti činnosť ruského, tedy slovanského geografa, vyznamenaného za vědecké zásluhy nejpřednějšími poctami prvních zeměpisných spolkův evropských! Než p. redaktor Dr. Řežábek, auktor tohoto »pojednání« na $1^3/_4$ stránkách, potvrdí nám zajisté volky nevolky sám, že politický denník (»Národní Listy«) měl o Převalském, jehož návrat z nejnovější cesty po všem vzdělaném světě s dychtivostí neobyčejnou byl očekáván, dle zeměpisného týdenníku »Auslandu« mnohem obšírnější a důkladnější zprávy ve svém feuilletonu, ano že i »Leipziger illustrierte Zeitung« (a po ní náš »Světozor«) zevrubněji o něm promluvili, než »jediný náš odborný list zeměpisný.« Kdy přijde »doba pozdější,« do níž p. Ř. odkládá náležité pojednání o Převalském, netěžko uhodnouti. Nejspíše, až jinde se připraví látka k této budoucí »studii.«

Ve čtvrtém čísle »Z. Sborníku« počíná se obšírné pojednání prof. *Dra. Otakara Feistmantela* »Nástin všeobecných zeměpisných poměrů Východní Indie.« Článek tento není posud ukončen, ač vyplňuje již $3^1/_2$ archu. Proto podotýkáme jen krátce, že jest dle poznámky spisovatelovy rozměřen na veliký popis Východní Indie, jenž, jsa psán po většině dle autopsie znamenitého geologa našeho, prospěje nemálo tomu, kdo bude se zabývati zevrubně tímto poloostrovem asijským. Pohřešujeme však při něm map, kterými by se osvětlovala bohatá topografie, obsažená v pojednání zmíněném. Bez nich článek páně professorův zůstane ležeti ladem, neboť jmen, jím uváděných, nelze nalézti leč v nejpodrobnějších cizojazyčných pracích kartografických. Kdo si obvykl čísti geografické stati tak, jak se jediné čísti mají, totiž s mapou před sebou, ten s povzdechem odloží pěknou jinak práci pana Dra. F., poněvadž tam není žádných map.

Do čtvrtého čísla přispěl zase *Dr. Jos. Štolba,* a to článkem »Bohoslužba Vaudouxova v Haity,« jejž sepsal dle anglického spisu, vydaného v Londýně r. 1884. (Haity or the black republic. By Sir Spencer St. John.)

V pátém čísle píše *Dr. Jar. Vlach* o provincii brasilské, řečené »Matto Grosso.« Ve článku tomto (na 14 stránkách) p. spisovatel věrně uvozuje prameny, dle nichž jej vzdělal. Zejména prof. Vlach podal v rozpravě své výklad cest tří cestovatelů německých Dra. Karla a Viléma von den Steinen a Dra. O. Claussa v těch končinách. Dle citatů Dra. Vlacha však zdá se, že mu ušly jednak zprávy Dra. K. Steinena v časopise »Verhandlungen der berliner anthropologischen gesellschaft,« jahrg. 1885., str. 94.—97., jednak veliký spis téhož auktora »Durch

---

[1]) Říkati Mandžu*r*sko není docela správno. Jméno pochodí od Mandžuův a nikoli Mandžu*r*ův. Němci ovšem nemohou psáti Mandžuei, a proto též u nás píšeme zbytečně *r* v tom slově.

Central-Brasilien. Expedition zur erforschung des Schingu im jahre 1884.« 372 str. (Leipzig 1886). Odtud by byl mohl pan spisovatel vyvážiti leckteré zajímavé podrobnosti.

Amerikou obírá se též rozprava prof. *Dra. F. Kameníčka* v témže čísle »O kulturním významě předhistorických národů Ameriky.« I tu nový přispěvatel »Zeměpisn. Sborníku« upřímně ohlašuje, odkud vybral úvahy, otištěné na 9 stránkách pátého čísla. Jsme vždy povděčni za upřímné uvozování pramenů; víme, čím se spisovatel řídil, dozvídáme se, jaký má rozhled, a nesvalujeme pak ani případné jednostrannosti článku jeho pouze na jeho předpojatosť, nýbrž na nedostatečnou známosť spolehlivých zřídel. Nemůžeme arci zamlčeti, že pan spisovatel spoléhá ve práci své na příliš úzkém podkladu literarním. Což nezasluhovala bedlivé pozornosti při rozpravě o starých národech amerických monumentalní díla *Humboldtova* »Examen critique de l'hist. de Géographie du Nouveau Continent« Paris 1914—1834., »Atlas pittoresque« z r. 1810. a »Essai politique sur le royaume de la Nouvelle Espagne.« Paris 1811 s atlantem z roku 1812.? A proč nevšiml si prof. *K. Peschlova* díla »Die Völkerkunde«? Tam věru hojnosť duchaplných blesků, jimiž se osvětluje ethnografie a ethnologie starých národův amerických. A kterak možná bylo nedbati prací *A. Bastianových,* které obsahují se v jeho díle »Die culturländer des alten America« (I. díl 704 str., II. díl 967, III. dílu I. odd. [1886.] 200 stran)? Marně též tážeme se asi, ze které pohnutky prof. K. pustil mimo sebe spis *Dra. R. B. Brehma* »Das Inka-Reich. Beiträge zur staats- und sittengeschichte des kaiserthums Tahuatinsuyn. Nach den ältesten spanischen quellen« (840 stran), jejž právem všickni recensenti velebí za výborný! P. K. mohl by snad míti jen omluvou, že mu dva spisy, právě jmenované, jako nejnovější publikace nepřišly k vědomosti. Čím však ospravedlniti, že nezná *Gerlandovy* přehledné stati o ethnologických výzkumech v letech 1882. až 1884., jež otištěna jest v díle »Geogr. Jahrbuch,« X., str. 249.—322.? Tu v oddíle o Americe rozebírají se četné práce anglické, francouzské a německé o thematě, o němž, jak vidíme, tak neúplně pojednal prof. K.[1]) Zda těžko tu rozhodovati, lzeli takovou práci nazývati vědeckou!?

Páté číslo »Zeměp. Sb.« zavírá se článkem »Giraudova cesta k jezerům vnitroafrickým« (1883. až 1885.). Vypravuje *Boleslav Trnka* (Dr. Řežábek?) dle francouzského »Le Tour du Monde« 1886. Cestopisu toho, vytištěného dosud na 28 stranách, není ještě konce, ale již postrádáme při něm mapy, bez které jsou jména místní »slova, pouhá slova,« jak říká Hamlet.

V šestém a sedmém (dvojitém) čísle »Zeměp. Sb.« kromě pokračování předchozích článků hovoří se ve zvláštní stati (na $3^1/_2$ stránkách) o »Sopečném výbuchu na Novém Zélandě,« což vyňato jest z londýnského denníku politického »Times.«

Posledními a přece neposledními v dosavadních číslech »Zeměp. Sb.« jsou »Úsudky o národu českém z několika velikých zeměpisů francouzských. Sděluje *Jaromír J. Jahn.*« Tu se na 11 stranách dočítáme posudků, jež o nás Češích pronášejí nejčelnější zeměpisy francouzské, zejména pak díla, jež napsali *Karel Vogel, Élisée Reclus* a syn jeho *Onésim.* Úvahy Éliséa Reclusa o nás oznámil české veřejnosti už před několika lety prof. *Knaus* v »Komenském,« ale v »království« ne všickni odborníci sobě všímají, co vychází v »markrabství,« a tudíž bylo možná užiti článku J. Jahna, který jest vskutku znalcem zeměpisu, jakých bys marně pohledal, k nové a hlučné reklamě pro »Zeměp. Sborník.«

Zbývá uvážiti, pokud články, v dosavadních sedmi číslech »Zeměp. Sb.« otištěné, vyhovují programu tohoto časopisu, jak jej čteme na obálkách jeho i v oznamech veřejných. Z úvah našich patrno již, kolik tu věcí opravdu nových. Že pak »Sborník« neobjímá dosud »všechněch odvětví vědy zeměpisné, ani stránky obchodní nevyjímaje,« sám p. pořadatel

---

[1]) Zejména jest tam též úvaha o výborném spise markýza *de Nadaillac* („L'Amérique préhistorique." Paris 1883.), v němž o starých obyvatelích střední a jižní Ameriky obšírně se rozpráví. — Z díla toho a ze spisu téhož auktora „Les premiers hommes et les temps préhistoriques" zkompilovali své dílo „Die ersten menschen und die prähistorischen zeiten" *W. Schlösser* a *Ed. Seler.* (Stuttgart 1884.)

jeho, tuším, ač nerad, vyzná a nezapře. Z mathematického a ze všeobecného zeměpisu fysikalního »Zeměp. Sborník« nepřináší zajisté dosud nic; a byl by přece na omylu, kdo by dle toho soudil, že se v těch odborech neděje nic nového. Naopak, sta tu jest otázek, jež duchaplní badatelé pokoušejí se rozluštiti. O takových pokusech a prácech podávati zprávy jest především úkolem vědeckého listu odborného. Arci práce to klopotnější a nevděčnější, než »skládati« »studie« z jediného pramene.

Leč kdybychom ani nepřihlíželi k těmto odborům geografie, byť nad ostatní důležitějším, a uvažovali jen o tom, co posud v »Zeměp. Sborníku« bylo souvislými články probráno, tož uznamenáme prvým pohledem do něho, že se v časopise tomto zanedbává jaksi Evropa, a tudíž i naše vlasť a oblasti slovanské, o kterých by se mělo psáti se zvláštní zevrubností. Nemíjíme se asi s pravdou, sečtemeli tento podivný úkaz na vrub vnějších okolností, které by při vědeckém listě platiti neměly. Zdá se nám totiž, že rozhodují hlavně laciné obrázky a mapky, kterých lze dostati z odborných publikací francouzských a německých, o tom, co se tiskne v »Zeměp. Sborníku.« Kde jest pak věda a zřetele vědecké? Kde i samostatná redakce?

Při těchto slovech namítáme si sami, že v sedmi číslech »Zeměp. Sborníku« nebylo snad lze rozvinouti, jak se novinářsky říká, všeho programu jeho. Ale zvážímeli, co úvah, zhola cestopisných a tudíž většinou pomíjejících, obsaženo v těchto číslech o Africe a Asii, trváme na tom, že bylo možná podati již lecco z odborů jiných. Tane nám tu na mysli přírodovědecký časopis »Vesmír.« Jaká v něm bohatá zásoba, již od samého počátku jeho, statí a rozprav ze všech oborů přírodovědeckých, a to vždy se zvláštním zřetelem ku zvířeně, květeně a nerostectvu českému! Arci sobě s počátku vydavatel pomáhal překlady, než nevydával jich za »studie« vlastní, jako se děje v »Zeměp. Sborníku.«

Posléze několik slov o »Drobných zprávách,« jimiž se každé číslo »Z. Sb.« zakončuje. Rozeznáváme dvojí takové zprávy. Jedny možná přesnadňoučko vybírati ze všelikých cizích listův odborných, kde jsou měsíční i týdenní rozhledy po novostech geografických; jiné třeba sestavovati ze souvislých statí cizích časopisův a vytýkati v nich zejména, co rozpravami takovými vyneseno na jevo nového. Ku prvým náleží drobné zprávy »Zeměp. Sb.« valnou většinou, ke druhým menšina zpráv těchto. Než ani jedny ani druhé nemají valné ceny, pokud nemáme velikého atlantu českého. Kde že, pro Bůh, máme si vyhledati všecky pobočky konžské, o kterých se tu rozpráví, kde horstva atd.? Mohli bychom též p. redaktoru dokázati, že leckteré zprávy jeho byly novinkami r 1884. a 1885., ale nejsou r. 1886.! Některé jsou i chybny, jakož doložiti lze samým »Zeměp. Sborníkem.« K tomu obému potřebovali bychom však zase několik sloupcův, a těch nám p. redaktor »Hl. lit.« při nejlepší vůli dopřáti nemůže. Nechceme však ani zamlčeti, že »Zeměp. Sborník« obsahuje několik, ač málo, posudkův o zeměpisných spisech, jakož i udává obsahy některých časopisů geografických. V té příčině bylo by potřebí úplnosti pokud možná největší, jak již uznává se obecně v cizích kruzích odbornických. Leč o tom stačiž zatím tato zmínka.

Zavíráme tudíž posudek slovy znamenitého odborníka našeho, která propověděl k nám v rozprávce o »Zeměp. Sb.«: »Řekněme krátce, že se »Zeměpisným Sborníkem« tak, jak jest, začala u nás zase jedna věc od konce. Dříve sepsati třeba příruční knihu všeobecného a zvláště politického zeměpisu, jakož i vydati veliký zeměpisný atlas, a pak teprve možná zeměpisným časopisem, jako jest »Zeměpisný Sborník,« rozšiřovati a doplňovati látku, v těchto dílech obsaženou! Jinak nutíme zvědochtivé čtenáře »Zeměpisného Sborníku,« aby na porozuměnou obsahu jeho podporovali jiné literatury, odebírajíce díla taková z ciziny.« *Dr. Jindř. Metelka.*

Очеркъ исторіи чешской литературы. Составилъ А. Степовичъ. Съ фотографическимъ снимкомъ съ Краледворской рукописи. Изд. кіевскаго слав. общества. Кіевъ 1886. Str. 336.

Každé slovo v cizině o nás pronesené zajímá nás tím více, čím méně o nás cizina

mluví, ani slovanských zemí v té příčině nevyjímaje: vždyť ta slovanská vzájemnosť skutkem tak málo se osvědčuje! Dějiny pak české literatury, jakých sami doma takořka ještě nemáme, v Rusku vydané pozornosť naši jistě u veliké míře povzbudí. Spisovatel osvědčil již častěji, jak pilně všímá si písemnictva našeho: přeložiltě dílo prof. *Dra. Gebauera* »Slovanská nářečí,« některé povídky *Jiráskovy,* vydal studii o některých novějších českých zjevech literarních; a ve všech spisech těch ukázal se upřímným přítelem našich snah literarních.

Dílo toto psáno ovšem pro Rusy, aby měli obšírnější poněkud obraz vývoje literatury naší, než jim jej podati mohl *Pypin* ve své »Historii literatur slovanských« vůbec. Spisovatel vzdálen jest dějiště látky své, nepůsobí naň tedy dojmy denního ruchu literarního, jako na dějepisce, který žije mezi námi. Okolnosť ta má své výhody i své nedostatky: jednak vzdálen jest vezdejší reklamy, může tedy povznésti se nad ni na stanovisko správnější a souditi mnohem věcněji, jednak zase odkázán jest na úsudky domácí, poněvadž nelze mu přece bezprostředně sledovati všech jednotlivých zjevů literarních; oboje platí po výtce o literatuře nové, neboť soud o starší literatuře české historicky jest již více méně ustálen, kdežto v nové nějaký jednostranný proud kritiky, náhodou došed vlády, může zakaliti oko vzdáleného pozorovatele sebe bystřejšího. Že právě u nás povstává z toho nestrannému a spravedlivému soudu nebezpečí nemalé, jest na bíledni: kritika pražská, udávající obecenstvu i cizímu ton úsudku, od několika let, co povolaní znalcové se jí vzdali, není vždy dosti svědomitá a spravedlivá, by cenila dle zásluhy a ne dle jména. Jak se v té věci vedlo p. spisovateli našeho díla, uvidíme později z některých ukázek.

Velmi příznivě spis dojímá tím, že — na rozdíl od našich stručnějších dějepisů literarních — podává hojné rozbory spisův jednotlivých neb aspoň směrů spisovatelských, čímž uvaroval se nezáživnosti, znesnadňující tak nepříjemně četbu našich historií literarních. Doslovných citatů jest mnoho: p. spisovatel cituje v českém originale ruskou transscripcí; za tím účelem úvodem předesílá některé pokyny Rusovi potřebné (*ou* přepisuje oў, dodávaje, že druhá samohláska dvojhlásky jest zvuk ležící mezi y a в, což nesouhlasí tuším s pravdou, neboť vyslovuje se obyčejně jak psáno). Kde potřeba, přidává překlad.

Celkem sestavena kniha dle praktické *Tieftrunkovy* »Historie české literatury«: vyniká nad ni, jak řečeno, svěžím a zajímavějším podáním látky. Jinak liší se od ní, že vědecké odborné literatury dle moderních historiků literarních nepojal ve vlastní spis, jen přehled její umístiv ve stručném dodatku; též podává přehled české publicistiky.

Z příčiny nahoře uvedené přihlédnouti třeba jen k některým jednotlivostem z doby novější. Ve sporu o Rukopisy, jichž ostatně p. spis. vřele se ujímá, věnuje jim pilnou a zaslouženou pozornosť, doporučuje (str. 5.) theorii *Srezněvského,* pronesenou o podvržených glossách »Mater Verborum«: byť i dokázáno bylo, že glossy (tedy po případě Rukopisy) napsány v 19. stol., ostane přece otázka, zda nebyly opsány z památky starobylé, nyní ztracené? Dle nynějšího stanoviska však po výtce filologického, se kterého Rukopisy napadeny, theorie ta sotva obstojí a pravosti uhájí. Jinak ovšem jest ve příčině niterné ceny a slovanského ducha těch památek, jež p. spis. na konci obšírného rozboru svého klade za jisté znaky pravosti neli Rukopisů, tož aspoň děl samých.

O vlastních spisech doby nové hlavními prameny úsudků p. spisovatelových jsou příslušné články »Č. Č. M.« a »Osvěty,« mimo některá větší díla specialní. Čeho před několika lety pohřešováno u Pypina, jemuž jistá strana u nás před několika lety způsobem až nepřístojným vytýkala, že literarní plody naše zlehčuje a nedoceňuje, to nahrazeno ve spise tomto měrou vrchovatou. Dle účelu spisu, zjednati totiž literatuře české na Rusi přátel a příznivců, věc ta snadno se vysvětluje. Že pak některé zjevy poměrně přeceněny, tak že jiné přece nedoceněny, jest vinou naší kritiky domácí.

Z poznámek jednotlivých, jež připadnou čtenáři díla toho, buďtež jen některé uvedeny, podrobný seznam budiž ponechán specialistům; jdeť tu jen o to, aby laskavý čtenář nabyl představy o

rázu záslužného spisu. O prosodii přízvukové praví se (str. 165.), že jest českým veršům příhodnější; praxe ovšem tomu dává za pravdu, zdali theoreticky a vzhledem k podstatě jazyka samého, bylo by lze se příti a bylo již častěji popřeno. Velmi nadšená je stať o »Slávy dceře;« za ukázku zajisté neméně než ostatní byl by se hodil předzpěv. *Václavu Štulcovi* dostalo se přídavku »іезуитъ (!!) и ультракатолическій поэтъ, доказывавшій совмѣстивость патріотизма, католичества и свободы;« v knize vědecké taková slova nepěkně se nesou, byť i ve slavných spisech nebyla neobvyklými; zde vyhlíží to jak úryvek ze sprostých útoků *Nerudových* nebo *Fričových*. Co do katolicismu, vlastenectví a svobody samy tyto dějiny literatury jsou nejlepší apologií katolického kněžstva českého: otroci a protivlastenci nebývají křísiteli a buditeli národů!

Pan spisovatel náleží mezi ty, kteří právem žádají na básnictvu rázovitosti národní, na básnictvu českém tedy rázu česko-slovanského. Z té příčiny ovšem soud jeho o počátcích kosmopolitického směru v básnictvu českém jest právem nevelmi příznivý: zůstaneť vždy platnou omluvou prvotného prudkého odporu básníků vlasteneckých proti směru cizímu již to pouze, že plody, jimiž směr do Čech zaváděn, valnou většinou byly také jinak chatrné. Škoda, že měřítkem národní svérázovitosti nesledoval i plodů pozdějších, dav se zavésti českou kritikou na stranu opačnou: soud jeho o *Krásnohorské* na příklad (str. 233.) byl by pak, obšírněji jsa proveden, dopadl příznivěji, o *Vrchlickém* pak, jemuž věnuje str. 234.—248. (prodlévaje jinak právem poměrně největším nejdéle u sbírky »Duch a svět,« poněvadž v ní jeví se individualita a pokud možno i originalita básníka toho nejvíce), byl by do jisté míry nadšený úsudek svůj zmírnil. Potvrzují mne v přesvědčení tom slova samého p. spis., jimiž zahrnuje soud svůj o ceně básnické činnosti Vrchlického (str. 248.), an dí, že ve Vrchlickém nový směr literatury české dostoupil »крайнаго развитія, такъ што дальше идти уже некуда,« a že tudíž nutně musí nastoupiti návrat na druhou stranu: toť přece v dějinách literarních směrů světových znamená, že jsme tu ve výstřednosti, která klassickým vzorem není a býti nemůže. Naopak byl by více zasloužené pozornosti věnoval *Sv. Čechovi*, o němžto hned potom mluví na str. 249.—255.

Avšak nevykládáme toho p. spis. ve zlé, an řídil se hlasy kritiky české, kteráž od několika let byla pro Vrchlického zúplna zaujata, zmámena jsouc tím imposantním počtem »svazků,« ročně od Vrchlického vydávaných.

Příznivěji snad, dle mé domněnky, mohlo souzeno býti o *Nebeském, Hollém*, ne tak příznivě o *Heydukových* básních epických a sbírkách posledních atd.

Ačkoli tedy soudný znalec literatury české nebude všude souhlasiti s přílišnou chválou, jakou p. spis. vzdává téměř venkoncem literarním plodům českým, přece zase nelze zúplna šmahem připustiti poznámky jeho (str. 268.), že by plody nejnovější neměly vůbec významu světového, vyjímaje snad Vrchlického, který prý oň zápasí. Vinny jsou tím, tuším, více nepříznivé poměry politické, že některá díla naše nepronikla do řady výtvorů světových, ač by toho zasluhovala. —

Vytčeny tu dle žádosti páně spisovatelovy upřímně věci, které ve spise jeho českému čtenáři snad méně budou se líbiti. Předností ve spise jest tolik, že každému Čechu, jenž ruštinou se obírá, dílo smí býti co nejlépe doporučeno; kéž také u Rusů způsobí, proč bylo napsáno!

Tiskových chyb v českých jménech a názvech vytýkati netřeba: každý snadno si představí, jakou asi měl p. spis. práci při sazbě českých vložek.

P. J. Vychodil, O. S. B.

Jan Lier. **Novelly.** II., 2. „Salonní bibl." č. XLV. V Praze. 1886.

O Lierově směru literarním pronésti všeobecně platný úsudek není snadno už proto, že četné jeho práce, nejsouce ani co do látky čerpány z jednoho oboru — jestiť Lierovi železniční, malo- i velkoměstský život stejně podajným hmotivem — aniž formou vždy prozrazujíce jednak dovednou a pilnou ruku, niternou

hodnotou valně od sebe se liší. V tom třeba hledati důvod, proč — s patřičným ovšem všeobecného výroku omezením na jednotlivosti — přijati lze za úplně oprávněny i výtky o »pseudofrancouzských kudrlinkách,« o výstřednostech romantismu, i všeliké chvály »zdravého« realismu se všemi přednostmi poutavého vypravování. Z části touto poznámkou, ostatek pak snahou po pravdě jestli že kde, tož v literatuře jistě velmi žádoucí budiž omluven odlišný poněkud od některých pražských kritik posudek náš o tomto svazku Lierových novell.

Ze čtyr novell sem vřaděných třemi málokomu snad autor zavděčil se docela. Čtvrtá — pořadím první — zamlouvá se dojmem pravdivosti líčené povahy. Hop-là. — Jiří, syn železničního ředitele — »měkký hoch, odchovaný v bavlnce, rozmazlený; přihodilo se mu neštěstí, býti jedináčkem otce, majícího pětadvacet tisíc příjmův, a loutkou matky, která z půl milionu věna sladí sobě i synáčkovi život — nosí kočovský účes, rukavice na dva knoflíky, a tváří se i chová jako dobře cvičený sklepník,« . . . — »upletl si liaison (!) s krasojezdkyní cirku, Mlle. Alis. Sauturelle,« vlastně však manželky clowna Nigrina. Otec, nechtěje tomu dopustiti, zaměstnává syna ve vzdálených stanicích, až tento dozvěděv se, že Alison opustila cirkus a žije v bídě, chce ji vyhledati, na cestě však donáší mu Nigrin jeho dítě. Brzy potom zemře a Alison stává se opět jezdkyní. — Nelze však nevytknouti, že dějem jest neočistěný kal denního, lépe však řečeno a výrazněji, francouzského života!

Rokokové dobrodružství — uvedeno málo význačným mottem: »Ce monde n'est qu'une oeuvre comique Où chacun joue. Rousseau« — jakožto humoreska nebo satira na lidi, kteří dle své utkvělé idee hledí na svět, jako pán z Cedersteina, milovník rokoka. Jeho povaha sáma o sobě jest důkladně vykreslena; mělyli však styky její se světem vzbuditi smích, minul se spis., vyjma podařené tři stránky na konci, s účinem: ty nahromaděné drobnůstky historické jsou sice dobrým důkazem sečtělosti autorovy, ale novella hustě jimi posázená chutná asi tak, jako překořeněné jídlo. Z několika míst jen toto (str. 19.): »Pán z Cedersteina rozlétl se na koníčku svého amatérství záhy výstředním způsobem za divany a pendulemi, marqueteriemi od Boulla, gobeliny od Bouchera, malbami od Watteaua, Cochina, Lancreta, Le Princea, Patera, Baudouina, Lavreincea, Gravelota, Challea, Fragonarda, zařizoval si pokoje ve slohu Pompadourky, v genre rocaille, ve španělském churriguerru, ve stylu régence, Louis XIV. A odpočívaje sladce každého dne na jiné vybledlé chaise longue, pohořoval se hloub a hloub do zašlého světa magnificence, bel-espritu, galanterie a bergerie, pročítaje memoiry rokokových Don Juanův a rozkošných kurtizán. Učil se znovu tanci z »Le traité sur la danse par M. de Cahusac,« smál se sbírce »Anecdotes inédites du dix-huitième siècle,« vzdělával se z »Dictionnaire de la cour et de la ville,« kochal se v pikanterii »Anecdotes secrètes« i »Avantures parisiennes,« putoval rozjařen skrze »Le parc aux cerfs.« — Jak vidno, zároveň hemží se řeč nápadně francouzskými cizomluvy, snad proto, aby i tímto nanejmíň aspoň rokokovým způsobem novella s rokokovým hrdinou též sama byla provedena »úplně v duchu a stylu rokokovém.« Za tímtéž bezpochyby účelem zpívá několikrát po francouzsku i lady Macfarlane of Kilnwick, jejíž popis na str. 21.: »Jako drahokam na černé podušce aksamitové, tak vynikalo z temného pozadí oratoria překrásné ženské poprsí v jasném, glorifikujícím světle: půvabná hlava s plavým, přebohatým, do stříbrna hrajícím vlasem, upraveným ve vysoké toupé, obličej růžový, veliké mandlovité oči pod vysokým, hrdě klenutým obočím, jemný, lehýnce zahnutý nosíček, tváře a brada s důlky. A hlavinka tato vznášela se na šíji rozkošně modelované, přecházející v nejušlechtilejších konturách ve dvé krásných ramen, jež kypěly ze šatu hluboce vystřiženého; útlé ručinky, v rukávcích à la duchesse až k loktům obnažené spočívaly sepjaté na podušce, nad níž se chvílemi dívčí hlavinka v horoucí skroušenosti modlitby skláněla« — je tak vzácnou perlou řečeného stylu, že by už před sto lety kritik nebyl váhal položiti jej hned vedlé líčně Ariostovy Alciny, kterouž uvádí všem básníkům, tedy i belletristům, za odstrašující příklad básnického malířství.[1])

[1]) Laokoon XX.

— V jednotlivostech dlužno podotknouti, že poznámku: »— svěřil svého koně v opatrování neznámému svatému před vchodem, uvázav ho k brlení, za nímž řečený svatý klidně své dny trávil« — nikdo neuzná za vtip, ani »dým kadidlový« za epitheton tak necessarium kostela, že by se bez něho ani tichá mše neobešla (str. 21.).

Dítě s kozlíka. Pěkný motiv: láska povozníkova k týranému dítěti — značně trpí nudným úvodem, obligatní milostnou scenou (str. 55.—57.), jež vyjímá se zde jako na vrbě fík, a vypočtenou náhodou, jakou náhle z neznámého dítěte vyloupne se vlastní syn — takové náhodové effekty bujely kdysi v dětských povídkách.

Stopy nepropracovanosti zřejmě jeví se v poslední nejdelší novelle. Šlechetný, pro hrabivého podnikatele Chládka horlivě činný inženýr Zoul nabývá lepších názorův o svých povinnostech též vůči dělníkům od vychovatelky Celestiny, kteráž v zoufalé obraně své cti zavraždivši majetníka uhelných dolů, mučitele to »bílých otroků,« byla v Prusku odsouzena k smrti, ale pod cizím jménem žije v Čechách a stává se manželkou inženýrovou. Nedlouho potom poznána byvši od pruského soudního assessora, »dříve než obnovený proces doveden ku konci, uvadla ve vězení,« umírajíc takto za vinu utrpenou. Socialní záhada, kteráž jest ideovým podkladem děje, theoreticky sice rozřešena, ale praktického její provedení postrádá čtenář tím bolněji, čím více toho vinou neodůvodněná změna v povahách inženýra a Celestiny. Zoul, o němž na str. 141. se praví, že štědře podporoval své dělníky »s lehkomyslností dobráckého srdce,« — to už není Zoul z počátku líčený, myslivý duch, jenž i při snaživosti ve prospěch Chládkův dovedl si udržeti lásku dělníkův a jenž nám, odzírámeli od jeho lásky, motivované a živené hlavně smyslnými vněmy (což ovšem zároveň na vrub spisovatelův přičísti dlužno) — tedy jenž nám imponuje, když chladně a s přesvědčením vzdává se výnosné služby. Podobně hasnou čtenářovy naděje, kladené do Celestiny, když slyší, že »provdáním procitla v ní jako ve všech ženách příští matka, zodpovědná svým očekávaným dětem z hřivny, kterou spravovala« (str. 141.). Staf áže neboli oživa děje, jako jsou výjevy na železničním staveništi (str. 69., 70., 99.), podrobný popis obou výletů (str. 88., 89., 95., 104. až 108.), rozmluva Chládkova s měšťanem (str. 126.) obsahuje místy dosti vhodné rysy k povahopisu i zajímavé poněkud podrobnosti, jest však pramálo způsobilá nerušiti celkové záliby, poněvadž i rysy i podrobnosti ony netíhnouce za jednotnou ideí, naznačují illusorně širší, rozmanitější děj, než skutečně jest. Odtud ta nelibosť, nen[illegible] v tomto smyslu jednolitý. Bez obalu prozírá řemeslný úmysl, jenž snad někdy bývá příčinou odboček děje (str. 143.—148.), kdež spisovatel věrně registruje každý pohyb všech osob v čekárně III. třídy! — Místy vyskýtá se nepravda. Tak na př. dá se silno pochybovati, zvýšujíli přesně filosofické výtvody ženský půvab tou měrou, že inženýr nemůže ubrániti se »opojnému vlivu půvabů krásné dívčiny,« když Celestina mluví o vakuu budhického posmrtí a o jsoucnosti ústrojného života. Její výrok (str. 94.): »Dobře jest, alespoň na chvilku vírou se potěšiti. Člověk musí ji míti —« a dodatek Chládkové: »Jako nemocný morfium,« buďtež si osobním zdáním Lierovým, jen ať je jako spisovatel nevnucuje osobám, v jichž ústech jsou slova taková lží. — Ačkoli Celestina dle soudu inženýrova »měla srdce za sto jiných a že také cítila stonásobně. A vtělení všech těchto vycítěných předností bylo bytostí pozemskou, bylo ženou, jejíž osobní cit byl zajisté poměrně také nad obyčej mocný!« (!!), a přece činí ostatní její povaha ten »výbuch neodolatelné vášně« na str. 132. nepřirozeným.

Vyslovujíce místo souhrnného úsudku, v němž by málo pochvaly bylo, na konci přání a prosbu, aby spisovatel v dalších svazcích s bedlivou autokritikou vybíral práce pro opětné vydání —, tušíme výsledek této prosby a pronášíme ji proto spíše zřetelem ke čtoucímu obecenstvu: ať, třeba negativně, si poroučí, co rádo čte!

V. K.

Madlenka. Roman od *J. Sandeaua,* vydaný v „České bibl. rodinné." V Praze. 1886.

Francouzské romany jsou pověstny. Ve mnohých se »mluví s lehkovážností, ba skoro s pohrdáním o povinnostech a o rodině. Za to vynášejí se tu vášně,

jímž se svěřuje božské poslání.« Jest roman Saudeauův rázu podobného? — Že není, můžeme souditi již z toho, že slova svrchu uvedená jsou slova Sandeauova (»Madlenka« na str. 171.).

Spisovatel nám vyličuje »reka« takových moderních romanů, Morice, jenž, promrhav v Paříži zdraví i jmění, sahá k bambitce. Avšak autor mu nedá zahynouti, nýbrž posýlá mu spasného anděla v jeho sestřeničce Madlence, jež Morice vrátí životu. Toť celý děj! Jest prostý, beze všech romantických zápletkův, a přece tak bohatý! Spisovatel nevypravuje mnoho příhod zevnějších, tím více však nám popisuje duševní process znovuzrození Moricova. A popisuje nám jej psychologicky správně. Obrod Moricův jest přirozený: Moric jen nesnadno vybředá z neřestné propasti; kolikráte padá zpět. Avšak přece byl zachráněn; po dvou letech prodal bambitky a nakoupil za ně květin pro Madlenku. Byl zachráněn Madlenkou, jež probudila v něm nejprve chuť ku práci, pak lásku k umění, ku vlasti a konečně — k sobě samé!

Toto znovuzrození Moricovo jesti vlastně jádrem celého romanu, jehož hlavní myšlénkou jest: ukázati užitečnosť a vznešenosť práce, zároveň pak i sladkosť její, podnikámeli ji pro osobu milou. Erotika jest zde živlem podřízeným, a přece není to roman suchopárný. Madlenka jasně dosvědčuje, že erotika v romanu nemusí míti hlavní úlohu. Za našich dnů, kdy čtenářstvo jest takořka přesyceno přílišnou erotikou romanovou, jest skoro milo, dostati do rukou roman, v němž láska jest více jen — kořením, jen úponkovitým květem, jenž se ozdobně ovíjí kolem jiné vznešené idee. A takovým romanem jest »Madlenka.« Není snad tak pikantní, jako mnohé romany francouzské; avšak mistrovské líčení niterného života Moricova jest nám milou a užitečnou náhradou. Ostatně docela bez romantičnosti Madlenka také není: Nebohá sirota se stane spásou bratranci, jehož ochraně ji byla umírající matka poručila; jde za ním do Paříže, prosí ho, by se jí ujal a za »sestru« ji vydával, podvoluje se pro něho vytrvalé práci, a s andělskou trpělivostí snáší všechny výbuchy jeho rozdrážděnosti. — Není to bytosť příliš idealní? Madlenka jest ideal, a přece zase jen bytosť pozemská. Krásy nevyrovnané, jíž se obyčejně skvějí hrdinky romanové, nemá; vykonala, co dívka málokterá, avšak měla také výborné pomocnice: pracovitosť, kterou jí vštípil do duše dobrý otec Moricův; lásku, kterou v ní vznítil z prvu tak hodný Moric, a modlitbu, která lásku posvěcovala a pracovitosť utužovala. Pravá, ušlechtilá láska byla motivem jejího veškera jednání; zároveň pak ukázala jí cestu, po níž by Morice z neřestí jeho vyvedla. Jest tedy Madlenka idealem, avšak ne nedostižným. Jest také zjevem mírně romantickým, zvláště ku konci, když na oko přijímá pozornosť Angličanovu, by skrytou lásku v ňadrech Moricových rozplamenila a zároveň povznesla ji až k sebezapíravému — odříkání. A Moric podal důkaz, že jest schopen lásky, která pro blaho milované bytosti se jí — odříká. Odřekl se Madlenky a odešel. Šel naposled spatřit svého rodného zámku, a zatím zůstal v něm navždy; dozví se v něm, že Madlenka nebyla prohrála při o rodný jeho krov, jakož mu tvrdila, nýbrž byla paní jeho i v Paříži; ano slyší z vlastních úst Madlenčiných, že jest milován. —

»Madlenka« tedy poučuje, ušlechťuje, baví; protož jí nikterak nezávidíme, že byla od francouzské akademie cenou poctěna. Kéž jenom jest více takých Madlenek v literatuře i — ve skutečnosti! *Č. J. Ševčík.*

Pan Melichar. Obrázek z „tiché“ pražské domácnosti od *Ignáce Hermanna.* „Pražských figurek“ díl II. V Praze. 1886.

Kdežto jiní spisovatelé pro povídku zabloudí z Prahy až kdo ví kam, a zůstanouli doma, píší »novelly šlechtické,« Ign. Hermann z Prahy nevycházeje, nejraději prodlévá u krbu domácího a tož u krbu nižších tříd, jejichž život nám vyličuje s věrností a podrobností skoro fotografickou, někdy sice až zbytečnou, přece však ne suchoparnou. Obrázkem pražské řemeslnické domácnosti jest i »Pan Melichar.« »Figurky« jeho jsou výrazny a zajímavy. Některé jsou »černé,« jako klevetivá a nesnášelivá švakrová páně Melicharova, paní Poláčková a její »přítelkyně.« do duše protivná »paní Nimrásková;« jiné zase »bílé:« hodná dcerka Poláčkové, Klárka, se svým nesmělým, avšak dobrosrdečným ženichem

Mutěnou. pak dva staří »Švejdové« — poctivá duše řemeslnická p. Pilnáček a jeho starý kamarád, p. Melichar, »figurka« nejzajímavější a nejdůležitější. Pan Melichar býval kupcem, avšak na stará léta rheuma přikovalo jej k lenošce. Než jadrný humor jeho nevyschl; v potyčkách s paní švakrovou vždy mu pomohl k vítězství. Pan Melichar byl jako ořech: drsná slupka, ale dobré jádro. Paní Poláčková měla mu kdysi býti více nežli švekruší, dala však najednou přednosť bratrovi. A přece ji přijal, když ovdověla, k sobě, a Klárku vychoval a miloval jako dítě své!

Spisovatel jest více malířem než vypravovatelem; staví nám před oči obrázek »rázový,« děje prostého a nemnoho nového. Mutěna chodí k Poláčkovým; náhle mu však zamezí cestu 20tisícová výhra paní »z Poláčků.« Onemocní z toho. Avšak do těžké nemoci padne i šťastná majitelka losu, když jí osud 20.000 pro tiskovou chybu škrtl na 200. A nemoc její opět smrtelně zhoršila nemoc Melicharovu, jenž přestěhován byl do vlhkého kumbálku. Pan Melichar dokonal, švakrová se pozdravila a snad trochu napravila, a Klárka došla, po čem toužila.

»Pan Melichar« není obrazem skvělým, avšak jako ta třídu lidu, již nám vyličuje, jest sice »nižší,« srdcem však a zajímavým životem kolikrát předčí nad třídy nejvyšší, tak i »Pan Melichar«: kresba prostá, a přece dobrá a zajímavá, lepší nežli mnohá »genialní« kresba spisovatele z třídy »první.« *Č. J. Ševčík.*

Zrnka pravdy. Sbírka původních bajek, kteréž napsal *Gotthard Černý*, říd. učitel. „Besedy mládeže.“ Svazek 234. Pořádá *Fr. Kučera*, učitel. V Praze. 1886.

Kdo znal naši chudičkou literaturu spisů pro mládež v letech dřívějších, nemůže utajiti svůj podiv nad netušeným její rozkvětem a zdokonalením, jež dokázala úsilovná práce nemnohých posledních let. Máme již hojnosť spisů výpravných, bohatý výběr periodických časopisů, řádnou míru knihoven pro mládež, jež vesměs vynikají nejen svým bohatým, zábavně-poučným a zušlechťujícím obsahem, ale i svou zevnější úpravou. Mezi knihovnami pro mládež jedno z předních míst zaujímají »Besedy mládeže,« jež ve svých 234 svazcích podávají naší milé mládeži četbu ušlechtilou, rozmanitou, všestranně doporučení hodnou.

Svazek 234. obsahuje 78 původních bajek, z nichž skoro polovice psána jest veršem. Bajky v řeči nevázané, vynikajíce čistotou řeči a rozmanitostí látky, psány jsou slohem prostým, snadno srozumitelným, kteréžto přednosti nedostává se bajkám veršovaným, v nichž mnohdy se vyhovuje rythmu a rýmu na úkor slovosledu a srozumitelnosti, čímž obojím se stává obsah mladému čtenáři nejasným. Máli však která povídka poučná vynikati jasností a srozumitelností, jest to především bajka, psaná pro mládež. Podobným veršům, jako jsou: »Ó zlaté dřevo, jestli měkčí trochu, — jak přístupno jest lehce mému snažení!« v bajce »Červotoč,« neporozumí ani čtenář zkušený, neřkuli rozoumek dětský. I vad jazykových, jichž se p. spisovatel v části neveršované pilně vystříhal (až na bajku 34., ve které jablko o sobě praví: »Já pak j s a na nejvyšší větvičce stromu, o z á ř e n jsem více i z a h ř í v á n«), vloudilo se více do bajek veršovaných. Uvádíme jen několik, nesprávností vynikajících veršů bajky 48.: »V tom, co zajíc lhostejným se stavě, — k zlému k u j e plány ve své hlavě, — vedlé zelí hrom tu z a b u r á c e l, — k smrti zděšen div se n e p o k á c e l« (kdo?). I punktace na mnohých místech jest pochybena. V bajce 15. má státi za »slasti« otazník a za »vlasti« tečka, v 50. za »nechtějte (»nechtěje« považujeme jen za tiskovou chybu) pohrdati« místo čárky dvojtečka, v 54. za »vše zemřít musí« místo středníku čárka. V bajce 56. nemístná jest čárka za slovem »vás« ve větě »o všech vás výtečnosti přesvědčen jsem.« V bajce 58. činí nesprávná punktace několik veršů nesrozumitelných: za »srdce své jí otvírá« jest třeba klásti tečku, za »do sytosti« čárku a za slovy »vece vosa« středník. V bajce »Osamělý strom« jest nesprávno klásti za slovy »na svém místě« středník, an následuje přechodníkový přívlastek. — Chyby tuto vytknuté týkají se jen části veršované a mají dle našeho soudu jediné v tom svůj původ, že p. spis. nepodrobil svou sbírku dosti pečlivé korrektuře; jinak i bajky tyto vynikají vhodně volenou a mnohé i skutečně poetickou látkou, jako na př. bajka »Osamělý strom.« Bajka »Zajíc a osel,«

zdá se nám, by mnohem mocněji působila na mravní cit dítěte, kdyby osel jednal velkomyslně a nedal průchodu své pomstychtivosti.

Co však v celé sbírce nemůžeme p. spis. schvalovati, jest to, že ku převeliké většině bajek připojil své vlastní mravní poučení. Jeli bajka dobra, vyplývá poučení po jejím přečtení samo sebou, subjektivní však moralka spisovatelova ku konci bajky nemile působí na čtenáře a nikdy nemá toho účinku, jako vlastním přemítáním utvořený soud. Podobné subjektivní poučování p. spis. nejen že nebystří důvtipu dítěte a nezdokonaluje jeho soudnosti, ale činí je v přemýšlení pohodlným a v úsudku nesamostatným. Z té příčiny byli bychom p. spis. tou radou, by při nové sbírce bajek, jež bychom naší mládeži z té duše přáli, této ponechal, aby si »zrnka pravdy« v nich obsažená sama hledala a nalezla.

Augustin Svoboda.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarního spolku plzenského. Spolek započal po desítinedělní prázdnině činnosť svou počátkem školního roku 1886.—1887.

K výslovné žádosti ct. redakce zasýlám sice seznam všech přednášek, zmiňuji se však jen o obsahu přednášek literarních. Jak ze seznamu vidno, převládá i tentokráte realismus, jenž odpovídá názvu spolku přátel věd a literatury, pro „Hlídku lit.“ se však nehodí.

Tak předn. dne 28. září p. *Dr. Löwy:* „O Pasteurově theorii proti vzteklině.“

Dne 4. října p. *Dr. Plíške:* „Jak se vyvinovaly naše názory o zemi.“

Stůj zde výminečně krátký obsah této přednášky:

„První kniha Mojžíšova a kniha Josue (rozdělení Kanaanu) jsou prvními pokusy zeměpisnými. Egypťané činili výzkumy své pouze na suché zemi, kdežto Feničané dle moře svůj známý svět na tři rozdělili díly, což i od Řeků bylo přijato. Hanno Karthaginský podnikl výpravu za sloupy Herkulovy, na západ do Afriky. Hamilkar jel na sever.

Řekové zpracovali již poznatky své zeměpisné důkladněji (Xenofon a Herodot); Homer má jiný pojem o zemi. Že je země kulatá, vyslovil poprvé Thales, Hekates Miletský napsal: γῆς περώδος. Další perioda je založení říše Alexandra V., otevření cesty do Indie, která se Řekům stala Amerikou. Alexander založil v Asii kolonie, jakož i v Egyptě a jinde, což velmi přispělo k poznání zemí.

Peršané měli mapy, jež se naučili znáti Řekové.

Χαλκεῖον πίνακα zvali takovou desku, na níž vyryty byly země, řeky a cesty.

Ve védách jsou uloženy mnohé poznatky geografické.

Číňané znali pouze země poplatné.

Nejlepším geografem své doby byl Eratosthenes, jenž měřil již dle poledníků, což Hipparchos ještě více zdokonalil.

Římané poměrně málo pro zeměpis učinili; od nich známe cesty jejich legií. Něco učinili též vzhledem střední Evropy, na niž byli upozorněni, když Hannibal přešel Alpy. Později došli až za Dunaj, jak vidno z Tacitova spisu: „De situ et moribus gentis germanicae.“ Orient poznali trochu z cest, jež k vůli svému luxu konali. Nejdokonalejším dílem zeměpisným ze starověku jsou rozhodně Strabovy: γεογραφικῶν βίβλοι a Klaudia Ptolomaea (ze II. st.) ἡ μεγάλη σύνταξις s udáním zeměpisné polohy a 27 mapami.“

Dne 11. října pokračoval jednatel p. prof. *Čipera* ve svých přednáškách: „O chudinství.“

Dne 18. byla na programu p. prof. *Macha* přednáška literarní, a sice: „O literarních poměrech v naší době.“

Řeč p. professorova zakládala se na debatě z loňského roku: „O akademii věd“ (viz „Hlídku literarní“).

Řečník zmínil hádky o staré naše památky rukopisné a odsoudil je jakožto nejvýš škodlivé našemu národnímu jménu před cizinou.

Dále pravil: „Poesie je strážkyní národa a jeho vůdcem. Mnozí naši poeté myslí, že vykonali dosti, když šetří pravidel metrických. Národní poesie pěstovala se v době probuzení českého národa, dnes vládne v poesii kosmo-

politismus, o němž píše Turgeněv, že „je nesmyslem a kosmopolita v životě národním že je nulou, ano není života mimo národnosť.“ Setřelli spisovatel,“ tak p. přednášející, „ráz národní se sebe, je též nulou. Jak málo látek bere se z dějin našeho národa, jež našly dříve tolik pěvců! Jak hluboce zasáhli v srdce národa: Čelakovský, Kollár, Jablonský, Erben, Rubeš a j.!

Srdce básníkův a národa létala si vstříc, byla si svoje. Náš lid neodcizil se poesii, ale poesie odcizila se jemu; sympathie národa je k zadání, ježto dnešní poesie si jí nezískala. Poměr poesie k národu má býti týž, jako národní hudby k němu.“

To asi byla poslední myšlénka zmíněné důkladné přednášky, s níž až do posledního slova jsme souhlasili. Pan professor slíbil pokračovati v úvaze o poměrech našich literarních.

Dne 25. října mluvil p. *Jar. Šíbl:* „O povolání hereckém.“

Dne 8. listop. přednášel p. *Kundrát,* chemik, o dějinách svitiplynu, o kterémž předmětu pokračoval i dne 15.

Dne 22. listop. podal p. prof. *Braindl* aesthetický rozbor Čechovy básně „Dagmar.“

„Hist.-romantický epos Čechův „Dagmar“ je nejlepší květ básnické tvorby Čechovy. Dagmar, manželka Valdemara Vítězného, žije v nejlepší památce Dánů. Jméno samo znamená v dánské řeči tolik co „panna denní“ a je totožné s naším slovem Drahomíra. Původní jméno hrdinky v Čechově eposu bylo Marketa a byla dcerou Přemysla Otakara I. a Adléty Míšenské, později od Přemysla zapuzené. Zemřela Dagmar po osmiletém manželství r. 1213. Čech čerpal látku ku práci své z pověstí dánských, od nich se však odchýlil. Báseň svou rozdělil na sedm zpěvů.

Zpěv prvý nese název: „Hra o nevěstu.“ Přemysl Otakar vítá na posvátném Vyšehradě poslanectvo dánské, pod vedením p. Strangeho, jenž přichází žádat za ruku dcery jeho Markety. Při hostině je řeč o výpravách křižáckých. Strange hraje v šach s Marketou, kteréžto jméno překroutí v Dagmar. Pak následuje jemný popis loučení dcery s rodiči, jež našlo v Čechu vděčného interpreta, a zpěv první končí cestou do Dánska.

Zpěv druhý „Vineta“ obsahuje utrpení polabských Slovanů, v čemž Čech zápasí s Kollárem. Dagmar se blíží, Valdemar jde jí vstříc. V Bukovci spojeny byly jich ruce. Valdemar nabízí Dagmaře svatební dary a vybízí ji, aby v tom ohledu vyslovila svá přání. Šlechetná Dagmar žádá o tři věci, a to: 1. aby se král slitoval nad biskupem Valdemarem, čtrnáct let uvězněným, 2. aby se ujal rolnictva a 3. nešťastných Vendů. Valdemar vyplní vše.

Zpěv čtvrtý „Gurre,“ pojmenovaný dle svatebního daru Dagmařina, zámku Gurre, obsahuje čarokrásným způsobem popsané výjevy z rodinného života na Gurre, jenž neměl trvati dlouho. Biskup Valdemar, stroje pikle, pohnul krále k boji proti Čudům.

Zpěv pátý „Danebrog“ představuje nám Dagmar opuštěnou a na Gurre uvězněnou působením biskupa, jehož Čech zlobochem líčí. Strange umírá k vůli Dagmaře, již tajně miluje, a Valdemar král se vrací, maje v zajetí Berengaru portugalskou.

V šestém zpěvu „Mořská žena“ opouští král Dagmaru a přidrží se Berengary; nešťastná Dagmar baví se synáčkem svým, vypravujíc mu bájky, což je líčeno způsobem roztomilým. Jakási žena, na moři zajatá, klne Dagmaře, že vzala lidu jejímu svobodu; Dagmar jí odpovídá, a žena kletbu svou mění v žehnání.

Zpěv sedmý: „Dagmar umírá.“ K loži umírající Dagmary spěchá král Valdemar, jenž panošem o tom byl zpraven. Těžce nemocná Dagmar se zpovídá, že zachovala sice králi lásku, v myšlénkách že se však přece zabývala se Strangem. Král přichází. prosí za odpuštění; následuje smíření a smrť. Poslední slova Dagmařina jsou: „Otec, matka, vlasť.“

Vrcholu dostupuje báseň ve smíření krále s biskupem. Ctnosť Dagmařina stkví se v jasném světle vedlé temné postavy Berengařiny. Báseň sama je moderním hist.-romantickým eposem, a ježto opěvuje lásku ženy, může se nazvati eposem ženským, propleteným výjevy lyrickými (písně k dítěti). Charakteristická osobnosť je určitá, znamenitá; ku kráse těla přistupuje krása ducha. Idea lásky jeví se v rozličných postavách, a výslední dojem celé básně je tragický — Dagmar umírá Báseň je vyzdobena episodami, mluva lahodná a květnatá, láskou k vlasti dýchající.

Dne 28. listop. přednášel p. předseda sekretář *Schwarz:* „O otázce spisovatelské v českém písemnictví.“

„Úkaz, že dle stoupající populace,“ pravil p. přednášející, „nestoupá spotřeba děl, má za následek, že nejsou dosť odměňováni ti, kteří se spisovatelstvím obírají. Spisovatelská otázka záleží v najití cesty, po které by se z lůna národa vyvinovala třída lidí, kteří by o du-

ševní jeho spotřebu se starali. Život národní až do konce předešlého století vyvíjel se pouze v Anglii a u národů romanských, jinde byl tlumen. Tam byla otázka spisovatelská rozřešena vlastní silou národa a spisovatelé po císařsku byli odměňováni; u nás a i v Německu bude to ještě dlouho trvati. O téže otázce rozhovořil se Arbes ve zvláštním článku, který upoutal na se pozornosť. On vybízí, by se spisovatelstvu nahradilo, co se na nich zanedbalo. Arbes dí, že jen proto pokulháváme za tvorbou jiných národů, ježto nemáme samostatných spisovatelův. U nás se nedodělá spisovatel výživy spisovatelstvím, a proto si hledí každý něčeho jiného. Nám schází samostatný stav spisovatelský, jenž musí požívati úplné nezávislosti na jiné nějaké existence. Samostatným spisovatelem je, kdo nedbá na nikoho a jde svou cestou v kárání chyb a v ukazování pravdy, kdo je samostatným mravně. Které cesty vedou k napravení? Je to cesta jediná.

U národů velikých dosáhli jistí spisovatelé neodvislého postavení svou silou; — jinak je u národů menších. U nás na př. živí se belletristická četba mnoho překladem z jazyků jiných (viz časopisné feuilletony), práce původní ztrácí ze své hmotné ceny a spisovatel sebe lepší musí se podříditi přání nakladatelův, aby se uživil.

Nejlépe by bylo, by všickni spisovatelé čeští sestoupili se v obecný spolek českých spisovatelů; tím by ukázali, jak jsou mocným živlem v národě a budili by lépe vědomí národní. Zvlášť odborní spisovatelé mohli by zjednati myšlénkám Arbesovým průchodu.

Dnes chce podpory belletrista, dramaturg, vědator, avšak národ nemůže k tomu přihlížeti, an musí působiti jednotně s ohledem na celou produkci a spotřebu. Z fondu státního, k němuž nejvíce přispívá, dostává národ český nejméně; proto by bylo záhodno by český sněm povolil v tom ohledu jistou položku. Že by města česká ukázala svou obětavosť a nějaká stipendia pro své spisovatelské rodáky založila, to lze očekávati od obětavosti, jež se nejlíp ukázala ve příčině národního divadla První pomoc záleží od národu samého; čím více vnikati bude česká kniha do lidu, tím dříve bude sama sebou rozřešena otázka spisovatelská."

Dne 13. prosince byla na programu přednáška p. ingenieura *Proška,* a sice: „O kráse těla lidského v umění a přírodě."

Dne 20. přednášel p. prof. *Brtnický* tuším o římském Pantheonu, kteréžto slibné přednášce jsem přítomen býti nemohl a nevím ani, nemýlímli se vůbec v názvu.

Dne 3. ledna 1887. slyšeli jsme pokračování p. *J. Šībla:* „O povolání hereckém;" jako v první přednášce své kladl důraz p. přednášející na odstranění chyb, jež s povoláním hereckým mimovolně srůstají, tak označil jako první podmínku dobrého herce: individualisování. (P. d.)

Přehled činnosti literarního odboru přerovského za rok 1886.

(od 23. ledna do 17. dubna). Zprav. *J. Bartocha.* Ve schůzi dne 23. ledna konané p. učitel *Slavinger* měl rozhovor „O literatuře pro mládež;" vytkl nedostatek samostatných spisů českých pro mládež, a vinu toho přičítal zejména okolnosti té, že spisy toho druhu zřídka kdy odporučují se a posuzují v časopisech literarních. V debattě o tom vzešlé připomenuto, že stesk právě pronesený nemá platnosti všeobecné, ježto vedlé mnohých prací nedostatečných máme z literatury pro mládež také nemálo spisů pěkně i vzorně sepsaných ponejvíce od učitelů při národních školách.

Ve schůzích dne 30. ledna a 6. února jednalo se o sbírce básní *Svatopl. Čecha:* „Pravda a jiné drobné básně." Prof. *Bílý* podal obsah básně, načež promluvil o přednostech jejích; spočívají především v tom, že básník látku známou oděl novým rouchem a novým vtipem ji provedl. Ve volné potom rozpravě ukázáno k některým upřílišenostem, jako na př. k nadobyčejné vybroušenosti přetvářky u šlechty, k náruživému záletnictví mravokárcovu, ku zvrhlosti náčelnice spolku dobročinného a j. Ton didaktický, jakož i převládající allegorie též básni jsou poněkud na újmu, tak že „Hanumanovi" co do ceny se nevyrovnává. Z básní drobnějších poznamenány za zvláště zdařilé: „Skřivánek," „Svlačec," „Calderon" a „Ječmínek."

Dne 20. února p. odborný učitel *Pavel Šimek* vykládal obsah *Jiráskova* romanu: „Psohlavci," jenž došel všeobecné pochvaly.

Ve schůzi příští dne 27. února volně se hovořilo o thematě časovém a velmi palčivém, totiž o pojednání universitního professora *J. Gebauera,* uveřejněném v „Athenaeu," v němž dokazovala se nutnosť nových zkoušek pro pravosť rukopisů Zelenohorského a Královédvorského.

V následujících dvou schůzích, konaných dne 13. a 18. března, vykládal prof. *J. Bartocha* o lyrické činnosti *Elišky*

Krásnohorské, v úvahu vzav tři sbírky lyrických básní jejích, totiž: „Z máje žití," „Ze Šumavy" a „Vlny v proudu." Podav stručný obsah nejdůležitějších básní, upozornil především na jich krásný idealní a vlastenecký směr, mohutný vzlet, vzácnou, vybroušenou řeč, mistrnosť v ústrojí nejrozmanitějších veršův a rýmů, jakož i podivuhodnou libozvučnosť (zejména básní „Ze Šumavy"). Palma náleží arci písním „Ze Šumavy," které vynikají zvláštní silou a působivostí tam, kde opěvajíce krásy a děje vlasti, povzbuzují k neunavnému boji a zápasu za drahou naši domovinu. Slabší jsou účinkem i cenou „Vlny v proudu," nemajíce již té horoucnosti mladistvé pro časté reflexe.

Předmětem schůze dne 24. března konané byly nové pochybnosti o pravosti rukopisů Zelenohorského a Královédvorského. Rozpravu zahájil prof. *Bílý.* Podav úplnou a přehlednou historii o tom, kterak rukopis Královédvorský byl nalezen, kterak od odpůrcův jak cizích tak i domácích byl podezírán, od koho a jakým způsobem byl hájen až do nejnovějších časů, přešel k novým námitkám od prof. *Gebauera,* uveřejněným v časopise „Athenaeu," jež především zakládají se na četných odchylkách jazykových. Odchylky ty podává prof. Gebauer za tak závažné, že se domnívá, jakoby nemohly povstati jinak, nežli neznámostí staré češtiny, a tudíž jsou svědectvím proti pravosti obou rukopisů. Zejména pak ukazuje řadu chyb na básni „Jahody." Jiná báseň „Róže" zdá se mu býti též příliš podobnou ku stejné národní písni ruské. V debattě o tom rozpředené většině členů nezdály se důvody zmíněné býti dostatečnými a tak rozhodnými, že by se památky dotčené směly prohlásiti za novověký padělek.

Dne 10. dubna předčítal prof. *Bílý* báseň „Šotek" od *Svatopluka Čecha,* ve „Květech" uveřejňovanou, kterážto v první stati své dotýká se nových potyček o RK., ve druhé pak oceňuje se činnosť našich poslanců na radě říšské. Pérem jemně a důvtipně nabroušeným kritisuje básník jednak neplodnosť rozbrojů, vzniklých o pravosť RK., jednak pochybné úspěchy poslanců českých, konče báseň zvěstí, že nám páni poslanci z Vídně „ďasa domů přinesou."

V poslední schůzi před prázdninami, odbývané dne 17. dubna, rozhovořil se prof. *Krippner* „O moderní lyrice." Zhusta slýchati stesky na moderní lyriku nejen u jiných národů, nýbrž i u nás, že se tak úžasně hojně, avšak i povrchně pěstuje, že se obecenstvo, jmenovitě od básní milostných, odvrací. Lyrika milostná musí vycházeti ze skutečného pocitu a musí vynikati žárem a mohutností, jsouc plastickou, realistickou. Po rozpravě té jal se vykládati prof. *Bílý* o realismu v literatuře. Za starých dob klassických vládnul realismus; za středověku ujal se a převládal romantismus, především u národů romanských; v novější době vzmáhá se naturalismus, ne právě ku prospěchu literatur. Realismus jest počátkem a výsledkem veškery kultury, kteráž vychází od přírody a k ní se vrací. Realismus jest životní pravda, kdežto naturalismus je přirozenosť do romantiky zabíhající, je to pravda, která se neštítí žádného kalu a jej též opěvuje. Naproti tomu čistý realismus jest pravdou pouze v podobě dokonalé. Co krásno jest, nemůže pravdě odporovati, a s tím se má realismus shodovati. Národnosť podporuje realismus, a proto spisovatelé směru realistického opírají se o národnosť. Literatura naše namnoze též jest realistická, čímž se blíží k literatuře anglické. Směrem realistickým psali a píší zejména Němcová (v „Babičce"), Světlá, Šmilovský, Herites, Kosmák, Stašek, částečně Sv. Čech, Vlček, Pfleger a Jirásek. Tímto rozhovorem zakončily se schůze literarní před prázdninami, aby po prázdninách na novo se zdarem ještě větším začaly.

Klub přátel na podporu české literatury v Telči měl valnou hromadu v sobotu dne 8. ledna v Občanské Besedě v Telči. Zpravodaj prof. *L. Čech* přednesl zprávu o stavu literatury za r. 1886, vytknuv zvláštní zjevy v literatuře v roce minulém. O literarní produkci podotkl, že roku loňského nelišila se celkem od dvou let minulých, literarní konsumpce že však rovněž byla nepatrna, při čemž dobře pověděl, že to jest jinde zrovna tak jako v Telči, že totiž literatura se pokládá za pouhý luxus a to luxus v poslední řadě, a spolky literarní za nejzbytečnější spolky na světě. Po zprávě této přednesl jednatelskou zprávu *Al. Petzl,* asi takto:

Klub literarní v Telči byv původně založen k tomu, aby pro členy své z nedostatku knihkupectví obstarával knihy a spisy, vzdal se činnosti této, když příchodem nového činného knihkupce p. Šolce poměry se změnily, a rokem lonským vyvíjel činnosť svou směrem dvojím: jednak odbíral časopisy různé, po druhé pořádal pro své členy poučné před-

nášky, po třetí upozorňoval na dobré spisy české. Časopisy půjčovány byly nejdříve prof. L. Čechem, potom knihkupectvím pana Em. Šolce, za kteroužto službu jemu výbor tímto vzdává povinné díky. Odbíralť pak klub náš časopisy následující: Květy, Lumír, Obzor, Vesna, Literarní Listy, Švanda, Dalibor, Ženské Listy.

V posledním svém sedění usnesl se výbor, že časopisy tyto ještě i letošího roku bude půjčovati do půl leta: jak se potom s nimi naložiti má, to ponechal k rozhodnutí výboru dnes zvolenému, po případě valné hromadě. Časopisy četly se dosti pilně.

Přednášky klubem pořádané těšily se hojné návštěvě a výbor vzdává dnes všem těm pánům, kdož byli přednášeli, uctivé díky. Konaly pak se přednášky tyto v následujícím pořádku: 7. ledna prof. Janoušek: Kulturní obrázky ze života našich předků. — 14. led. prof. Straširybka: O strojích dynamicko-elektrických. — 21. led. prof. Smyčka: O nejnovější básnické škole francouzské. — 28. led. prof. Martínek: O vzniku nerostů. — 11. února p. učitel Tomas: O některých vadách našeho domácího i školního vyučování. — 18. února prof. Beringer: Z dějin Bulharska. — 25. ún. dr Krupička: O mozku. — 4. března prof. Šašecí: O nahodilém a úmyslném falšování potravin. — 11. března pan důch. Petzl: Upomínky z Bosny. — 18. bř. pan JUC. Máca: O socialismu. — 7. dub. p. JUC. Petrof: Démon od Lermontova. — 11. listop. prof. L. Čech: O ničem. — 18. listop. prof. Smyčka: Romanová dílna Ponsona du Terrail. — 2. pros. prof. Straširybka: O novověkém názoru světa. — 9. pros. dr. Krupička: O barvách a jich nevidomosti. — 16. pros. prof. Žanta: O Boženě Němcové.

Když byly naše oba rukopisy Zelenohorský a Královédvorský znovu za padělky prohlašovány, tu výbor shledav zejména některých pánů nedostatečné vědecké přípravy k úkolu tomuto a uznav zejména mužné a vlastenecké vystupování dr. J. Grégra, vzdal mu zvláštním dopisem vřelý dík. Aby pak obecenstvo s vývojem celé otázky bylo seznámeno, konána dne 23. května zvláštní schůze, při níž přednášel prof. *L. Čech:* „O útocích na pravosť rukopisu Královédvorského a Zelenohorského,“ a JUC. Petrof a uč. Gartner přednesli některé epické a lyrické básně.

Usnesení valné hromady, aby klub učinil podobné kroky jako klub přerovský, aby konfiskace Čechovy básně: „Lešetínský kovář“ byla zrušena, výbor provedl tou měrou, že se otázal klubu přerovského na stav této otázky; když mu však bylo učiněno sdělení, že věc tu nelze snadno provésti, že by tu snad třeba bylo zvláštního zákona a že i klub přerovský dalších kroků nečiní, upustil i výbor od dalšího jednání v otázce této.

Ku konci roku minulého došlo vyzvání od literarního klubu brněnského, aby výměnou sdělována byla naše usnešení, úrady, referaty s oněmi jednoty brněnské, kterýžto návrh výbor ochotně přijal.

Výbor měl celkem 7 schůzí, jichž se většina výboru súčastňovala zcela pravidelně.

Členů čítal klub na počátku 57, během roku 5 vystoupilo a sice ve třech případech odchodem, tak že koncem roku čítal klub 52 členů.

Po schválení zprávy jednatelské přečtena byla zpráva pokladní, která vykazuje příjmů 93 zl. 42 kr., vydání 65 zl. 77 kr. Zpráva tato, jakož i zpráva revisorův účtů byla schválena.

Na to přikročeno k volbám. Mezi skrutiniem činěny byly volné návrhy a tu zejména bylo poukazováno a vyslovováno přání, aby výbor klubu literarního přihlížel a působil k tomu, aby jednotlivci dle možnosti dobré knihy české a časopisy odebírali, a aby klub literarní časem ve schůzích i v časopisech upozorňoval na dobré knihy české, kteréžto návrhy přijaty.

Výsledek voleb byl pak následující: předsedou zvolen prof. *F. Straširybka*, místopředsedou správce *Em. Srp*, jednatelem uč. *Fr. Gartner*, pokladníkem důch. *Al. Petzl*, literarními zpravodaji prof. *L. Čech*, a prof. *J. Beringer*. Výbor odstupující byl takto složen: předsedou prof. Straširybka, místopředsedou V. Povolný, jednatelem Al. Petzl, pokladníkem prof. J. Beringer, literarními zpravodaji prof. L. Čech a E. Srp.

Jednota literarní v Jindř. Hradci. Mladý tento spolek za dobu velmi krátkou má asi 100 členů. 12. pros. m. r. předn. prof. *Pintner* o básni Julia Zeyera „Čechův příchod.“ Připomenuv staré baje o příchodu praotce našeho do země české a vytknuv, v čem rozcházejí se zprávy starých kronikářů, p. prof. vyložil, jakých zkazek přidržel se Zeyer ve jmenovaném eposu romantickém. Po té podal obsah básně a vylíčil charaktery osob hlavních. Sl. *M. Steinhausrova* zakončila přednášku jeho recitováním sceny závěrečné — Dále adj. *Schulz* vylíčil tíži sporu, jaký vzniká ve člověku, když ocitne se na rozcestí mezi tím, co káže mu rozum a co srdce. Dokladem toho, jak spor ten řeší básník, uvedl pak a recitoval legendu Jar. Vrchlického „Stín.“

Literarní jednota „Jirsík“ v Českých Budějovicích založila letošním rokem na památku 800letého jubilea první české korunovace krále Vratislava i na upomínku poslední české korunovace Ferdinanda Dobrotivého, pět knihoven po 80 svazcích.

Literarní jednota klatovská. Prof. *Jos. Oš'ádal* přednášel o Jiráskových „Psohlavcích.“ V úvodě seznámil posluchače s postupnou historií Chodů nebo Psohlavců až do těch dob, v něž spadá líčení Jiráskovo, načež po ocenění a rozboru romanu přečetl některé sceny z něho. — 9. ledna konána valná hromada a 11. ledna schůze výboru, v níž předs. zvolen *JUDr. V. Konětopský*, místopř. prof. *Bl. Prusík*, jedn. bývalý předseda prof. *J. Ošťádal.* — R. 1886. konáno 11 výborových schůzí; členů jest celkem 140.

Literarní jednota v Jičíně 9. ledna konala valnou hromadu, v níž zvolen předs. *Dr. Herkner*, náměstkem řed. *Fr. Lepař.* O činnosti jednoty té přineseme příště obšírnější zprávu.

Literarní odbor Paedagog. jednoty. 9. l. promluvil *Dr. Novák*: „O Vorovkově Poetice.“

Slavia, liter. řečnický spolek. 16. pros. předn. *K. Štěpánek*: „O Bulgakovově encyklopaedii ruského umění.“ — 13. ledna předn. *J. Teige*: „O nejnovějším padělání historie české.“

Král. česká společnosť nauk měla dne 15. ledna svou výroční schůzi. Předseda ministr *Jireček* zahájil schůzi řečí, ve které na zvýšenou činnosť vědeckou posledních let poukázal a ku konci sdělil, že nejmenovaný příznivec společnosti, jenž před dvěma roky velikomyslným darem fond k vydávání vědeckých prací v řeči české založil, jemu dnes opět k tomu účelu 5000 zl. doručil. Pak četl hlavní tajemník prof. *Dr. Kořistka* výroční zprávu, dle níž počet všech členů společnosti nyní obnáší 170; v minulém roce konáno 10 sezení řádných a 32 třídných. V sezeních třídných bylo 21 přednášek obsahu historicko-filologického a 60 obsahu mathem.-přírodovědeckého, jež z větší části bud v pojednáních anebo ve zprávách obsaženy jsou. Společnosť ustanovila stálou komisi k vydávání českého archivu historického a vypsala první lhůtu pro cenu na základě jubil. fondu. Knihovna obohacena byla asi 1000 svazky, a společnosť zaměňuje nyní spisy své s 252 jinými učenými společnostmi a akademiemi. V posledním sezení řádném byli následující noví členové zvoleni, a sice za řádné členy Dr. Jos. Kalousek a Dr. Karel Vrba, professoři na české universitě, za přespolního člena A. Potěbna, prof. na univ. v Charkově, za mimořádného člena A. Patera, kustos bibliotheky českého musea, za dopisující členy m. j. Jan Kušta, prof. na vyšší realné škole v Rakovníku.

Společnosť Musea království Českého konala 16. ledna za předsednictví místopředsedy knížete *Karla ze Schwarzenbergu* valnou hromadu. Jednatel prof. *Dr. Emler* předčítal důležitější odstavce jednatelské zprávy za minulý rok. Tuto pojednává o známém lučebném zkoumání rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, a dodává stran prvního, že již nyní na základě výzkumu znalců lučebníků k obecnému uspokojení lze říci, že při památce této neshledáno ničeho, co by s neomylně pravými rukopisy věku, do něhož i rukopis Královédv. se klade, v jakémkoliv ohledu se nesrovnávalo. Co se rukopisu Zelenoh. týče, bude se v započatých lučebných studiích domácích pokračovati, nežli se přikročí k plenarním sezením komise a než odevzdá se musejnímu výboru a veřejnosti konečný úsudek znalců. Dále se zmiňuje zpráva o stavbě nové musejní budovy a s uspokojením konstatuje, že dospěla dále, než dle disposicí s počátku učiněných měla. Dále vypočítává zpráva výsledky přírodovědeckého výzkumu Čech, nad míru skvělých výzkumův archivů a obohacení jednotlivých sbírek musejních. Z dárců vyniká zvláště cís. ruská zeměpisná společnosť v Petrohradě, která Museu věnovala přes 100 děl tiskových obsahu zeměpisného, statistického, ethnografického a zemědělského. Dále věnovali domácí nakladatelé značný počet svým nákladem vydaných knih atd. Z výkazu o jmění vyjímáme: Jmění Matice české obnáší 103.623 zl. 45 kr., jmění Musea 64.506 zl. $3^1/_2$ kr., fond Opizův 2601 zl. 86 kr. — Do správního výboru zvoleni opět prof. *Tomek* a prof. *Fr. Studnička*, a na místě prof. Šafaříka, jenž se svého místa vzdal, stavební rada *Hlávka*. Pak předn. prof. *Dr. Fr. J. Studnička* o své nové dešťopisné mapě Čech, a arch. zemský prof. *Dr. Ant. Gindely* o jedné rozepři mezi duchovní a světskou pravomocností v Čechách za císaře Karla VI.

Klub historický v Praze měl dne 16. pros valnou schůzi, v níž předn. jednatelskou zprávu prof. *Emler.* Nákladem spolku vydána v minulém roce sedmá kniha konfirmační, obsahující léta 1410.—1419., jejíž vydání obstaral jednatel. V Pramenech dějin českých, vydávaných z nadání Palackého, tiskne se kronika Pulkavova. Mimo to přepsány pro spolek četné listiny a rukopisy. — Ku konci měl přednášku starosta spolku, prof. *V. Tomek*: „O místopisu Nového města pražského.“ Po té prohlášen výsledek voleb. Starostou zvolen prof. *V. Tomek*, náměstkem jeho ředitel *Tieftrunk*, jednatelem *Dr. Winter*, pokladníkem *Dr. Čelakovský* a za účetního *Dr. Kalousek.* Ve výboře zasedají: kan. Dr. Borový, Dr. Emler, řed. Gabler, prof. Jireček, prof. Miltner, scriptor Tadra a bibl. Vrťátko. — 16. ledna předn. *S. Peisker*: „O pěstování dějin agrarních v Čechách.“

„Svatobor“ 6. ledna konal valnou hromadu, dle jejížto zprávy mimo jiné podpory spisovatelům na literarní podniky dáno 1100 zl.: ze spisovatelů těch jediný *V. Řezníček*, jemuž dána podpora na literarní studie ve Kladsku, dosud o výsledcích zprávy nepodal. Činných členů jest 127, mezi nimiž jen 50 spisovatelů. R. 1886. vydáno (mimo zvláštní fondy) 6626 zl. 65 kr., přijato 6953 zl. — Nový pokladník *Dr. T. Černý* ku zprávě *Dra. R. Dvořáka*, který slibuje, že výsledky studií svých uveřejní v nějakém německém časopise orientalistickém, podotýká, že by měl práci svou uveřejniti česky. — Do výboru též nově zvolen *Jaroslav Vrchlický.* — Žádosti o podpory k literarním pracím letos mají zadány býti do 28. února u jednatele *V. Vlčka* (na Vinohradech, v ul. Čelakovského č. 165.).

Umělecká beseda. 9. l. předn. *Fr. Hejda*: „O mimice a fysiognomii.“

Matice česká. 11. l předn. *Fr. Táborský* o Fr. Jar. Erbenovi jako básníkovi.

„Russkij kružok.“ 29. pros. předn. *N. M. Rudněv* o ruských národních slavnostech.

„Vesna“ brněnská. 5 ledna předn. prof. *F. Dlouhý* o novějších zjevech v písemn. našem.

Moravská beseda v r. 1885—1886. měla 2 čestné členy, 9 zakládajících, 132 činných a přispívajících. Činnosť odboru literarního byla v roku letošním poněkud slabší, ale přece uspokojivá. Ve dvanácte schůzích předčítány jednak práce původní, jednak podávány recense vyšlých děl. Z původních prací předčítal koll. *Fr. S. Procházka* básně: „Ve starém krunýři,“ „Na úrodné půdě“ (nyní ve „Světozoru“), „Co lesy zpívají,“ „Pod korouhví Slávie,“ „Viděl jsem Tvou duši,“ „Pojď se mnou, dítě,“ „Ve strunách,“ „Nic, leda ruky stisk?“ Koll. *Čermák*: „Typický rys z Valašska;“ koll. *Vrána*: „Fantasie jakožto socialní mocnosť“ a „O zpropitném;“ koll. *Skřivánek*: „Liberalismus a socialní reformy.“ Z překladů čtena Kiellandova novella „Opice“ (koll. *Vrána*), H. Čebotarevské novella „Christos voskres“ (koll. *Krejčí*) a „Gruzie,“ úryvek z knihy polské (koll. *Cejnek*). Recense podali koll. *J. Růžička* o sbírce básní Jar. Vrchlického „Jak táhla mračna,“ koll. *Procházka* o sbírce básní „České květy;“ koll. *Cejnek*: „Jak soudí Masaryk o katolicismu vzhledem k novověkému názoru světovému:“ koll. *Čermák*: „O stavu kontravers rukopisných;“ koll. *MC. Fr. Hradečný*: „O stavu literatury na Slovensku.“ — Usneseno, aby dobré překlady z ruského byly uveřejňovány, a aby o uveřejnění se postaral literarní odbor.

„Dobroslav“ v Hradci Král. 18. pros. předn. *Jar. Vrchlický* o Torquatu Tassovi a jeho rom. eposu „Osvob. Jerus.“

Z přednášek universitních pro zimní běh 1887.[1]) V Dorpatě předn.: Prof. *Viskovatov* (pro všechny fakulty): dějiny novější literatury ruské; dějiny literatury srbské a bulharské. — Prof. *Baudouin de Courtenay*: srovn. hláskosloví slovanských a jiných arioevropských (indogermanských) jazyků; jazykozpytná cvičení.

II. Smíšené.

Bádání ve vatikanském archivu o pramenech k dějinám českým věnoval v českém sněmě *JUDr. Čelakovský* nadšenou řeč, v níž průběh bádání těch vylíčil, přimlouvaje se vřele za to, aby dílo se opět započalo.

Počet časopisů českých v novém roce asi o 17 vzrostl. Mimo „Krok,“ „Čas,“ „Česká Thalia“ a „Slovanské listy,“ jež vycházejí v Praze, Plzeň dostane dvoje noviny, Hora Kutná, Nymburk a Polička po jedněch atd.

O Gollově spise: Historický rozbor básní RK. atd. podává berlínský slavista *A. Brückner* v „Deutsche Litztg.“ (49.) posudek, ve kterém vyslovuje souhlas s popěrači pravosti, mluví o „eine art nationalen vorurteiles“ a maje vítězství jejich za jisté.

Horatiova „Ars poetica,“ přeložená do polštiny od biskupa *Adama Krasińského*, uveřejňuje se ve krakovském „Przeglądu powszechném.“

Česká literatura v Americe vedle rozličných časopisů politických i zábavných rozmnožena nejnověji „Knihovnou českoamerickou pro vědění a zábavu,“ vycházející v New-Yorku, po dvou sešitech měsíčně. Dosud vyšly: 1. seš. „Lidumil,“ 2. s. Almanach, 3. s. Naše republika, kritický rozbor soustavy státní a práv lidu.

---

[1]) Srv. r. 1886. str. 349.

Stručný přehled předních denníků ruských podává berlínská „Schriftstellerzeitung.“ Dle toho jsou *Katkova* „Moskovskije Vědomosti“ rozšířenější, než ostatní noviny ruské dohromady.

„Lužiski Serb,“ časopis hornolužický, přestal letoším rokem vycházeti — ve prospěch druhého časopisu lužického „Łužica“ (red. *A. Muka*).

Jan Hus jest hrdinou historického dramatu dánského básníka *Henrika Scharlinga*. Drama též přeloženo do němčiny.

Ruské dílo v Německu. U Herdera ve Frýburku vyšlo nedávno theologické pojednání *Sergěje Astaškova*, ruským jazykem psané, jehožto předmětem jest „Východ Ducha sv. a nejvyšší hlava církve.“

V Turecku zapovězeny po Danteově Commedii také známé Světové dějiny *Schlosserovy*. V Rakousku mimo různé pamflety vlašské zapovězeny spisy *Boccacciovy*.

Srbský přítel Leop. Ranka (slavného dějepisce německého, nedávno zesnulého), byl *Vuk Stefanović Karadžić*, kterému za té příležitosti v „Magazinu“ lipském *Dr. H. Penn* věnuje delší zajímavou rozpravu, jmenovitě o filologických hádkách, ve kterých K. zvláště byl podporován naším *Šafaříkem*. Zvláště poukazuje se tu na přátelství s *Grimmem*, *Goethem* atd.

Přehled německé literatury o Danteovi, vzrostlé od roku 1865., ve kterém slaveno centenarium básníkovo, měrou dosti značnou, podává v „Lit. Handweiser“ (č. 423.) *Dr. Fr. Hettinger*, sám jsa bystrý kritik předmětu toho.

III. Životopisné.

Prof. **P. Jan Drozd** slavil 4. ledna své 50-leté narozeniny. Katolická beseda pražská oslavila den ten, při čemž kan. prof. *Dr. Vl. Borový* proslovil slavnostní řeč.

J. Havelka (Čas. sp. mus. v Olomouci 11.).

Michal Hórnik (* 1/9 1833.; Černý: Slov. Sb. 1.).

Svetozár Hurban Vajanský (* 16/1 1847.; Fr. Ign. L.: Lit L. 2.).

Jos. Chmela (Donát: Matice dítek 4.).

P. Waleryan Kalinka, horlivý katolík i nejznamenitější historik polský doby poslední, zemřel v prosinci minulého roku. Narodil se r. 1826. v Miechowě, studoval v Krakově. Na to byl členem redakce „Czasu,“ pak tajemníkem knížete A. Czartoryského v Paříži. S generalem Zamoyským navštívil Turecko. R. 1867. vstoupil do řádu Resurrektionistů, roku pak 1872. vrátil se do vlasti, žije dílem v Krakově, dílem ve Lvově, kde založil seminář, jehož ředitelem byl až do smrti. Z děl historických zaznamenati sluší „Ostatnie lata Stanisława Augusta.“ Poslední dobu pracoval o velikém dílu „Sejm czteroletni.“ Rektor krakovské university St. Tarnowski, jenž řečnil nad hrobem nebožtíkovým, srovnává jej se slavným Skargou. (Viz Przegląd polski seš. 7.)

Karel Leger (Humor. L. 49.).

Jos. Manes (Východ 1.).

Boženy Němcové večer slavnostní uspořádala Měšťanská beseda v Domažlicích, při kterém přednášela pí. *M. Pittlová* o životě a působení Bož. Němcové.

Čeněk Paclt (Pinkas: Zl. Pr. 3. sl.).
Palacký (Arbes: Ned. l. 5. pros.).
M. D. Rettigová (Bačkovský: Ž. l. 12.).
Oslava Kukuljev. Sakcinského (Kadlec: Slov. Sb. 1.).
Skrejšovský (Východ 1.).
W. Szymanowski, polský publicista, básník i dramaturg, chefredaktor „Kuryera," zemřel dne 21. prosince ve Varšavě.
K. Šanda (Tábor 48.).
Velišský (Vesna kutnoh. 23.)
Vrchlický (Polaban 96.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Píč, Několik slov o našich starých rukopisech (Nár. L. 360.).
Valenta, Spory o pravosť našich rukopisů (Nár. i šk. 23.).
-al, Něco z našich literarních poměrů (Čech 291.).
Arbes, Palacký jako divadelní kritik (Ned. l. 5. pros.).
— Poesie a osvěta (R. l. 9.).
Bačkovský, Z prvého ročního pobytu F. L. Čelakovského v Praze (Nár. L. 334.).
Bílý, Slovo k českému vzdělanectvu o Vlčkově „Osvětě" (Mor. Orl. 292.).
Blažek, O kvantitě samohlásek slov složených (Uč. L. 1.)
Bulgakov, Ruské umění a jeho zdroje (Slov. Sb. 1.).
Bý, List z ptačí per pektivy (Hl. l. 2.).
Čech L., Nová literarní revoluce (Lit. L. 1.).
Durdík J., O filosofii Heřmana Lotzea (Paed. 1.).
Durdík P., Mládí Ivana Turgeněva (Kv. 1. sl.).
Hanusz, Několik slov o jazyku litevském a jeho literatuře (Slov. Sb. 1.).
Hlavinka, Galileo Galilei (Vlasť 4.).
J. K., Záliba ve zločinu (Ned. L. 16/1.).
Konařík, Krása a krásno u sv. Augustina (Mus. 1.).
Kuba, Za písní maloruskou (Kv. 1.).
Kuffner, Hranice rozumu (Kv. 1.).
Máchal, Vánoční stromek (Zl. Pr. 4.).
Makovička, Kázeň války a míru ve škole i v rodině (Paed. 1.).
Mattuška, O reformách školských císařovny Marie Terezie (Paed. 1.).
Novák, Přísp. ku bližšímu seznání spisů Husových (Sb. hist. 5.).
Pátek, Prostonár. léčitelství (Čech 295.).
Popelka, Jak vznikl jazyk anglický (Obz. 23.).
Struwe, Kritika a kritikové (Ned. L. 1/1).
Svoboda, Z dob utrpení české ženy[1] (Posel od Čerchova 3. sl.).
Šafránek, Sokrates a sofisté (Zl. Pr. 5. sl.).
Šolc, Básník a národ (Lit. L. 1.).
Schwarz, Otázka spisovatelská v písemnictví českém (Lit. L. 1.).
Truhlář, O některých překladech z antických básníků v době veleslavínské (Krok 1.).
Turgeněv-Durdík, Hamlet a Don Quixote (Zl. Pr. 5. sl.).
Váňa, Kníže Barjatynský o mravných cílech literarního díla (R. l. 9.).
Vychodil, O kritice (Hl. l. 2.).
Zelený, Řeči o řeči (Ned. L. 16/1 sll.).

[1]) Podány tu zajímavé úryvky z dopisů Boženy Němcové k Václavu Bendlovi.

Praha i Morava (R. Obz. 1.).
Čím se čeští literati živí (R. l. 9.).
Shakespeare vůči církvi katolické (Čech 295.).
Langer, O objawieniu (Przegl. powsz. 1.).
Bohdan Zaleski (Przegl. polski 7.).
Stare dzieje z nowego świata (Przegl. powsz. 1.).
Amyntor, Die misera plebs der erzählkunst (Magaz. 1.).
Antoniewicz, Zur gesch. des humanismus in Polen (Allg. Ztg. 328.).
Borinski, Die dramatiker der deutschen jugend (Grenzb. 50.).
Carriere, Der pantheismus und die moderne wissenschaft (Ggw. 46.).
Conradi, Das deutsche nationaldrama (Bl. f. litt. unterh. 43.).
Dorer, Die emanzipation der frauen und der dichter Calderon (Magaz. 50. sl.).
Hartmann, Angewandte aesthetik (Ggw. 49.).
Heyfelder, Litteraturbericht aus Russland (Magaz. 51.).
Holtzendorff, Der servilismus als zeitübel (Deutsche Rev. 1.).
Nagele, Gesch. des deutschen dramas (Österr. lit. Centralbl. 2.).
Portig, Laokoon u. Niobe (Leipz. Ztg. 85.).
Vondrák, Zur kritik der altslovenischen denkmale (Akad. zu Wien 2.).
Wehl, Ästhetische essays (Bl. f. litt. unterh. 50.).
Bertrand, L'esthétique de Fr. Rude (La nouv. Rev. 23.).
Brunetière, L'influence des femmes dans la littér. française (Rev. d. d. mondes 23.).
Julliard, Un poète national suisse (La nouv. Rev. 23.).
Vogüé, Les livres russes en France (Rev. d. d. mondes 24.).
Caird, Goethe a. philosophy (Contemp. Rev. 12.).
Lilly, Materialism and morality (Fortn. Rev. 11.).
Oswald, Carlyle and Goethe (Acad. 759.).
Whitman, Robert Burns as Poet and Person (Amer. Rev. 11.).
Mary Stuarts Early Life (Athen. 3086.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (N. l. 6.).
Andrlík, Škapulíř a talisman (Patera: Bes. uč. 1.; Čech 276.).
Arbes, Kandidáti existence (Vykoukal: Sv. 1.).
Bačkovský, Několik rozprav o Frant. Lad. Čelakovském (Bílý: Lit. L. 1.).
— Z našich dob vlasteneckých (-aue-: Lit. L. 24.).
— Slávy Dcera (Čas 2.).
Balucki-Schwab-Polabský, Novellky a obrázky (P.: Lit. L. 24.).
Beneš-Třebízský, Národní pohádky a pověsti (-y: Nár. L. 336.).
Čech, Evropa (Čech: Lit. L. 1.).
— Čerkes a jiné básně (-ides: Nár. L. 335.).
— Ve stínu lípy (Bartocha: R. l. 9.).
Černý, Zrnka pravdy (Svoboda: Hl. l. 2.).
Červinka, Déjiny literatury Srbů lužických (Černý: R. l. 9.).
Daxner a Bulla, Slovenské štvorspevy (Ruppeldt: Narodnie noviny 117.).
Dlouhý, Literarní Listy (Choustník 5.).
Dubec, Pod tichými krovy (Bartocha: R. l. 9.).

Fišer, Když je nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší (Prudký: Lit. L. 24.).
Grégr, Na obranu rukop. Z. a K. (X.: Lit. L. 24.).
Hermann, Pan Melichar (Hl. pojiz. 17.; Ševčík: Hl. l. 2.).
— Pražské figurky. II. (Tichý: Lit. L. 24.).
Heyduk, Běla (=: Zl. Pr. 1.; Kádner: Č. pol. 334.; B. Č.: Nár. L. 352.; Haasz: R. l. 9.).
Chalupa, Posl. Přemyslovec (-aue-: Lit. L. 24.).
— Naše ves jindy a dnes (Vítězný: Lit. L. 2.).
Jirásek, Povídky a novelly (Zl. Pr. 5.).
Kalaš, Jaká jest dějinná půda hnutí husitského (-k: Čas. mus. olom. 11.).
Kalenda, Dvě bludičky (-aue-: Lit. L. 24.).
Klvaňa, Nerosty král. českého (ý: Lit. L. 24.).
Komenský-Bílý, Labyrint světa a ráj srdce (Korec: Obz. 23.).
Kráčmer, Dějiny metropol. chrámu sv. Václava v Olomouci (-r-: Čas. mus. olom. 11.).
Krch, Sny májové (Vítězný: Lit. L. 1.; J. V.: Hl. N. 336.; B. Č.: Nár. L. 361.).
Laveley-Kheil, Základové polit. oekonomie (Švec: Mor. O. 298.).
Lier, Hra s ohněm (Vítězný: Lit. L. 2.).
— Novelly (Kubíček: Hl. l. 2.).
Lounský, Zábavy pro chlapce (Noha: Bes. uč. 3.).
Marchal-Cyrillka, Kytička pro vzdělané a spanilomyslné dívky české (Šťastný: Obz. 24.).
Melichar, K dějinám vzdělanosti (Bartocha: Kom. 50.; -aue-: Lit. L. 1.).
Miklosich, Etymologisches wörterbuch d. slav. sprachen (Musil-Daňkovský: Lit. L. 24.).
Mojžíš, Pohádky (Bes. uč. 49.).
Mojžíš a Marhan, Zlaté mládí (Kozánková: Bes. učit. 49.).
Pavlík, Chovanec (Prudký: Lit. L. 24.).
Podlipská, Ráj starého Jachyma (-aue-: Lit. L. 24.).
Růžička, Rozhledy literarní (Choustník 5.).
Sandeau, Madlenka (Ševčík: Hl. l. 2.).
Sardou, Krokodil. Komedie v 5 dějstvích (š-: Nár. L. 358.).
Skopalík, Památník obce Záhlinic (V. H.: Čas. mus. olom. 11.).
Sládek, Zlatý máj (F. S.: Zl. Pr. 5.)
Soukal, Bajky (-aue-: Lit. L. 2.).
Steinich, České ptactvo. I. (-ý: Lit. L. 24.).
Svoboda, Besídka malých (Březina: Posel z B. 47.).
Šercl, Mluvnice jazyka ruského (Prusík: Krok 1.)
Šimáček, Světozor (Nedvídek: Vlasť 4.).
Škrdle, Vlasť (Red. Duch. p. 3.).
Šmilovský, Spisy výpravné. VI. (Vykoukal: Sv. 4.).
Štolba, Vodní družstvo (Kuffner: Kv. 1.; Čech 5.; -š: Nár. L. 334.).
Šubert, Jan Výrava (Kuffner: Kv. 1.; B. F.: Lumír 36.).
Schulz, Latinská babička (-ides: Nár. L. 360.).
— Česká Magdalena (Vítězný: Lit. L. 2.).
Třebízský, Levohradecká povídka (Šnajdauf: R. l. 9.).
Veselý, Paní a dívky české (L. B.: Hl. N. 334.; Čech 277.).
Vlček, Osvěta (Op. Týd. 101.; Bílý: Mor. Orl. 292.; Budivoj 96.).
Vrchlický, Motýli všech barev (-Ar.: Sv. 5.; =: Zl. Pr. 3.).
— Rabínská moudrosť (Šolc: Lit. L. 1.).
— Zlomky epopeje (Čech: Lit. L. 1.).
— Exulanti (B. F.: Lumír 36.; Naše hlasy 49.).
Vychodil, Hlídka literarní (Red. Obz. 1.)
Jubilejní rok sv.-Alfonsiánský (Hlas 295.).
Kalendář české mládeže na šk. r. 1886.—1887. (P.: Lit. L. 24.).
Kytička pro vzdělané a spanilomyslné dívky české J. V.: Čech 290.).
Novoroční dárky z česk. lit. trhu (Cesta po zemích východních, Bibliotheka paedagogická, Nikolauovy obrázky z dějin vlasti, Z mého herbáře, Laciná knihovna; Posel z Podh. 1.).

VI. Knihopisné.

Szczęsny, Wiara i newiara w stosunku do szczęścia osobistego. Lw.
Faber, Postęp duszy. I. Warsz.
Chmielowski, Studia i szkice z dziejów literatury polskiéj. I. II. Pozn.
— Kobiety Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego. 3. vyd. Krak.
Chociszewski, Illustrowane dzieje Polski. Kr.
Ziemba, Piotr Ronsard. Stud. z lit. 16. wieku. Kr.
Życiorysy sławnych Polaków i Polek. Kr.
Верещагинъ, Дома и на войнѣ. Спб.
Голубинскій, Лекціи философіи. I.—III. М.
Сармаковскій, Методика школьной дисциплины. Од.
Чалхушьянъ, Армянская поэзія въ лицѣ Рафаила Патканьяна. Rostov.
Dilthey, Dichterische einbildungskraft u. wahnsinn. Leipz.
Hallwich, Gindelys Waldstein. Prag.
Harnack, Goethe in der epoche seiner vollendung (1805.—1832.). Leipz.
Kreyher, L. Annaeus Seneca u. seine beziehungen zum christentum. Berl.
Lentzner, Über d. sonett u. seine gestaltung in der engl. dichtung bis Milton. Halle.
Muth, Dichterbilder u. dichterstunden. Frkf.
Notovič-Fiedler, Ein wenig philosophie. Berl.
Perlbach, Preussisch-polnische quellen zur gesch. des mittelalters. Halle.
Reichel, Shakespeare-litteratur. Stuttg.
Schmarsow, Donatello. Eine studie über den entwicklungsgang des künstlers. Leipz.
Weber, Stöckls Geschichte d. neueren philosophie. Gotha.
Weymann, Studien über die natur der litotes. Leipz.
Clarens, Écrivains et penseurs. Essais critiques. Par.
Despois, Le théâtre français sous Louis XIV. Par.
Sichler, Histoire de la littér. russe. Par.
Vernes, L'histoire des réligions. Par.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky z doby, jež podává *V. D.*

III.

V knihovně panoval dnes čilý ruch a chvat. Slavný výbor zaměstnával se rovnáním rozličných dat. Pan Puntiček pořádal knihy.

Obličeje všech přítomných byly neobyčejně kyselé. Zdálo se, že buďto tuto práci dělají s nechutí, aneb obávají se toho, co mělo přijíti.

A měli k tomu své příčiny. Za málo okamžiků měla počíti valná hromada, neboť členové besedy již plnili vedlejší místnosti.

Valná hromada! Čas, kdy veslo vládní mělo býti odevzdáno vůdcům novým — kdy měla nastati nová epocha. — Však také nadělala ve městě dosti hluku.

Ozývali se hlasové, že beseda nastoupila cestu podvratnou, že představenstvo o nic nepečuje, že všemocný pán při ní jest Puntiček, dle jehož prý taktu celý slavný výbor se otáčí. A nedůvěra tato stoupala ještě více. Mluvilo se teď o knihách, o jich nekalém obsahu. Ale bylo to ještě, jak se říká, »pod pokličkou« — v domácnosti, v rodině. Neb jen soused sousedu pověděl svoje mínění, že by to »takhle« nemělo býti.

Ale stalo se něco, co všem lidem jazyky rozvázalo, kdy nevole vstala prudčeji a nesla se městem. Teď voláno veřejně po nápravě, sic — že beseda padne.

Bylo to k neuvěření, a přece pravdivé, do očí bijící, pádné, nad čímž i největší skeptik musel strnouti. Člověk by myslel, že se odehrála ve skutečnosti kapitola nějakého staroněmeckého romanu.

Naše četbychtivá, blouznivá, romantická Vlastimila pustila z otěží rozumu svou neobyčejně rozpoutanou fantasii a provedla juanský kousek: překročila meze rodného města svého, aby tak idealu srdce svého, láskou rozechvěného, následovala, davši v plačtivém psaní vale krovu otcovskému. O tom, jak se to stalo a jak se to zase sběhlo, že starostlivý tatík šťastně zbloudilou dceru svou k rozumu přivedl — není naší úlohou líčiti. My konstatujeme: skutek. Avšak ostuda byla a jazyky se rozvázaly. Tu se hovořilo, že ležela v knihách, že horovala, deklamovala, že to bylo již pozorovati delší dobu. Zvláštní druh maloměstských postav bájil o tom celé romany a smutné naší hrdinky nešetřil. Rozumní litovali a pátrali po příčině, a tu se dokázalo: 1. že Vlastimila čítala romany napínavé, fantastické, směru jedu škodlivého; 2. že knihovník jí nejvíce tyto romany půjčoval a vyhledával; 3. že knihy tyto byly z besední knihovny.

A prapodivná byla konkluse tohoto vyšetřování, že vlastní příčina poklesku Vlastimilina je — knihovna. Ano knihovna, že prý takové knihy odbírá a půjčuje.

Nastalo pátrání poznovu, zdali by tento nález nebyl přenáhlený. A hle, u dívek nalezly se knihy mnohých našich spisovatelů, jež uznány mladému srdci škodlivé, dále nalezly se překlady prašpatných romanů, jež nesly signaturu knihovny besední. Ba jeden otec stihl synka svého, nadějného gymnasistu, při čtení Voltairových povídek, a když mu otec chtěl dáti zaslouženou odměnu, vyhnul se jí synáček skromnou výmluvou, že mu ji knihovník zvláště vyhledal a odporučil.

Veškerá rozhořčenosť obrátila se na představenstvo. Toto, cítíc svoji nevinu v plné míře, obsypalo domluvami Puntička, že prý je sám hladkou řečí přelstil. A Puntiček? Hrál na mučeníka národní věci, mluvil cosi o »Palečku,« o »Humorech,« kamž nově stvořený Kocourkov by patřil. Což mohla beseda za hloupý kousek nezkušené holky? Umínil si, že se své dosavadní záslužné činnosti vzdá a Pokrokov nechá tapati ve tmách dále. —

Jednatel přečetl jména a předseda, přesvědčiv se o dostatečném počtu členů, zahájil schůzi. Vylíčiv krátce působení besedy, prosil, aby ho dále nevolili, neboť mu zaměstnání nedovoluje, by úřad ten dále zastával. Tak učinili i ostatní členové výboru. (O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. — 1887. — Číslo 3.

Písemnictví slovinské roku 1886.

Napsal *Fr. Gestrin*, přeložil[1]) *P. V. Saiver, O. S. B.*

Nejnovější písemnictví slovinské, které v letech čtyřicátých tohoto století rozvíjeti se teprve počalo, v roce předešlém sice nevytvořilo děl ceny povšechné, děl, ve kterých by se po přednosti slovinský duch jevil, dlužno však uvážiti, že v rozměrech tak nepatrných a při prostředcích chatrných, jakými malý národ slovinský vládne, není možno každého dne s Preširnem, Stritarem a Gregorčičem se setkati, a to tím méně, poněvadž boj o jsoucnosť veškeré skoro síly vyžaduje.

Na jih od zelených břehů bystré Drávy až po velebnou, sinou Adrii, od Gorenců až ku friaulské rovině žije bezmála půldruhého milionu Slovinců, po různých zemích rozdělených; všude jsou skoro v menšině, Krajinu vyjímaje, a těžká pěsť sousedů, na nich spočívající, nedovoluje, aby národ tento se povznesl a úplně rozvinul; celý národ slovinský má pouze tři nižší gymnasia a poloslovinské ústavy učitelské; odrost slovinský vychovává se v jazyku i duchu německém, spisovatele neodchovala škola, on musil sám ze sebe počíti slovinsky psáti, poněvadž ve vyšších gymnasiích pouze dvě hodiny týdně se slovinština německy přednáší.

Mimo to třeba uvážiti, že mužům, kteří na poli literarním pracují, často péro jest odložiti a chopiti se obrany práv vlasti stísněné.

Třetí konečně, rovněž závažnou příčinou malých úspěchů literarních jest ta okolnosť, že synové slovinští v daleké cizině působí, od národa vzdáleni, na ústavech cizojazyčných, cizím obklopeni živlem.

To vše třeba uvážiti tomu, kdo chce o písemnictví slovinském psáti, a je dle zásluhy oceniti.

V roce 1886. vycházelo celkem 25 časopisů, ze kterých 8 jest politických, a sice:

»Slovenski Narod,« denník, v Lublani na 20. rok vycházející. »Slovenski Narod« jest listem slovinské strany liberalní; články politické psány jsou po většině chvalně známými žurnalisty *Fr. Pogornikem* a *D. Hostnikem*. V části zábavné přinesl »Sl. N.« mimo jiné též překlady z českého, a sice Sv. Čecha, Beneše-Třebízského a G. Preissové.

»Slovenec« vychází jako denník v Lublani na 13. rok a zastupoval zájmy strany konservativní. Ze článků hlavně pozoruhodny jsou socialní úvahy far. *J. Belce*. Část zábavná zastoupena též některými překlady z Beneše-Třebízského.

»Slovan,« list zábavný, který přinášel též úvahy politické a seznamoval Slovince s poměry ostatních Slovanů; »Slovan« pěstuje po přednosti myšlénku vzájemnosti slovanské, zvláště česko-slovinské. Jest to jediný illustr. časopis slovinský, který se pilně snaží i po části slovesné i obrázkové podati čtenářům

[1]) Překlad pořízen ze slovinského rukopisu, pro časopis tento napsaného, jako překlad článku o polské literatuře (v č. 1.) byl pořízen z polského rukopisu, a později budou následovati překlady jiných příslušných originalů rukopisných. Buďiž to podotčeno jen proto, že z jistých poznámek, tu a tam veřejně učiněných, by se mohlo souditi, jako bychom uveřejňovali překlady, neuvádějíce originalů.

příjemné pobavení a užitečné vzdělání; mezi přispívatele jeho náleží *J. Hribar, S. Gregorčič, Dr. J. Tavčar, J. Trdina* a mnoho mladších spisovatelů. Přinášel, pokud slovné části se týče, pokračování romanu »Janez Solnec« od Dra. Tavčara, ve kterém spisovatel živými barvami opisuje podlé jednání šlechty slovinské ve století 17. Poněvadž dílo jest pokračováním, nechceme dále ho rozebírati. Nejvíce chvály hodny jsou »Hrvaški spomini« od prof. Trdiny; jest to sice také pokračování, avšak poněvadž jsou to více méně části celkovité, pouze názvem spojené, chceme o nich se zmíniti. Prof. Trdina ve prázdninách pilně cestoval po Chorvatsku, kde také býval učitelem, a různé rysy, které z povahy lidu zachytil, složil ve »Slovanu.« Milé tyto obrázky mají blíže seznamovati Slovince se sousedními Chorvaty a ve srdcích jejich vzájemnosť utužovati. Sloh a řeč Trdinova jsou přesny a jasny, a zábavný ton, v jakém obrázky jsou psány, velmi je odporučuje. Vedlé mnohých, z většiny lyrických básní dorostu slovinského Parnassu, přinášel »Slovan« práce Gregorčičovy, ze kterých hlavně pěkná báseň »Blagovestnikom« zmínky zasluhuje. »Slovan« přinesl též několik překladů z češtiny, a sice po většině ze Sv. Čecha (»Endymion,« »Zastavená povaha,« »Signorina Gioventù,« »Výlet v mladosť,« »Malý Napoleon« a j.).

V části obrázkové přinesl pěkné čtyry obrazy Šubićovy, Umění, Dějepis, Přírodopis a Antiku, které v Praze tuším reprodukovány, a vedlé podobizen různých vynikajících Slovanů, reprodukce hlavně českých listův illustrovaných.

V Mariboru vychází na 20. již rok »Slovenski Gospodar,« list sice hospodářský, který o povšechných poměrech politických a společenských pojednává.

V Terstu vychází na 11. rok »Edinost,« list, který hlavně útoky se strany italské na Slovince činěné odráží. Články politické psány jsou z většiny od básníka slov. *Fr. Cegnara.*

V Dolní Krajině, v Novém Městě, vycházely na 2. rok dvakráte za měsíc »Dolenjske novice,« které v obyvatelstvu slovinském v Dolní Krajině národní vědomí budily.

V Gorici vycházela na 16. rok »Soča,« která rovněž jako »Edinost« útoky italské odráží. List přinesl pěkné články z péra nedávno zemřelého prof. *Fr. Erjavce,* o jehož životopise v letoším »Světozoru« *J. Lego* se zmiňuje.

Řadu polit. listů končím »Mirem,« který na 5. rok vycházel v Celovci. Účel, který sobě před pěti roky velezasloužilý buditel Slovinců korutanských, kanovník *Ondřej Einspieler,* stanovil, vyplnil i při stáří svém ku velkému prospěchu Slovinců. V Korutansku, kde před několika lety národní vědomí skoro úplně bylo umlčeno, nastaly nyní poměry dosti utěšené. Lid má nyní přece dva zástupce ve sněmu zemském, a poměry školské také se lepší.

Hospodářské a společenské poměry zastupovalo též několik listů, mezi kterými prvé místo zaujímají »Novice.« Týdenník tento založil zemřelý »otec národa slovinského.« *Dr. J. Bleiweis* r. 1843.; jest to tedy nejstarší časopis slovinský a v ohledu literarním tím důležitý, že »Novice« prvé začaly psáti pravopisem nyní u Slovincův užívaným, který s počátku dosti pracně sobě dráhu raziti musil. S počátku byly »Novice« též listem zábavným, pěstujíce též částť básnickou, v poslední době však svůj program omezily pouze na částť hospodářsko-řemeslnickou.

Vedlé »Novic« vycházel »Kmetovalec,« list c. k. krajinského spolku hospodářského v Lublani, na 3. rok dvakráte měsíčně, a »Gospodarski list« spolku gorického, jednou měsíčně.

Duchovenstvo mělo tři listy, a sice: »Zgodnja Danica,« list, který jak stářím svým — vycházíť na 40. rok, — tak obsahem svým se vyznamenává, neb ukládá v něm práce své duchovenstvo slov., které, jakož i u nás bývalo, předním jest pěstitelem literatury slovinské. Žel, že není možno chváliti též mluvy listu toho! Monsignore *Luk. Jeran,* redaktor listu, jest starý pán ze školy před »Novicemi« a zachovává týž jazyk, jakým se psalo před třiceti, čtyřiceti léty, čím dojem částečně jest rušen.

Mladší duchovenstvo kol sebe shromáždil »Duhovni pastir,« který na 3. rok v Lublani vycházel.

V Gorici vycházely »Cvetje iz vrtov sv. Frančiška« (»Květy ze zahrad sv. Františka«) za redakce *P. St. Skrabca.* Vedlé dobrých prací bohoslov-

ných přinášel list tento důkladná pojednání jazykoslovná na obálkách z péra redaktorova. Ač pouze po 5 let pojednání tato vycházela, posloužila chvalně pověsti zmíněného redaktora, který nyní jmín jest mezi předními znalci jazyka slovinského. Pojednání tato vzbudila i jinde valné účastenství, tak že sám redaktor »Archivu für die slav. philologie,« *Jagić,* o nich ve svém časopise pojednával. Jen jednoho jest litovati, že totiž úvahy ony byly na obálkách listu »Cvetje« umístěny, čím snadně se státi mohlo, že byly nepovšimnuty a při vazbě odtrženy.

Třetí list byl německý »Laibacher Dioezesanblatt,« jenž přinesl však také tu a tam články slovinsky psané.

Učitelstvo slovinské mělo list »Učiteljski tovariš,« který dvakráte za měsíc vycházel a vloni 36. ročník končil. Přinášel vedlé úvah vychovatelských též literarní dějiny slovinské z péra literarního historika prof. *Josefa Marna,* které potom o sobě vycházely jako zvláštní otisk »Tovariše.« Jen vytknouti třeba výtahu tomuto z »Tovariše,« který jako celek »Jezičnik« se zove, že tu vlastně o literarní historii mluviti nelze, poněvadž pragmatického celku tu vlastně není, spisovatelé jsou jen vyjmenováni, krátce o jich životopisu pojednáno a ukázky z jejich děl uvedeny.

Čím jest učitelstvu krajinskému »Učiteljski tovariš,« tím jest učitelům štýrským »Popotnik,« který dvakráte měsíčně na 7. rok v Mariboru vychází.

Ze žertovných listů vycházely tři dvakráte měsíčně, a sice »Rogač,« prvý rok, »Novi Brecelj,« třetí rok, v Lublani, a »Jurij s pušo,« třetí rok, v Terstu.

O zábavu dítek pečoval »Vrtec,« který na 14. rok jednou měsíčně v Lublani vycházel.

Všechny časopisy zde dosud uvedené přesně sice do úvahy této nenáležejí, dlužno však uvážiti, že pojednávám o literarní produkci malého národa, který vlastně, aspoň v roce minulém, skoro pouze v časopisech své duševní jmění ukládal.

Jedním z nejlepších listů slovinských jest na 6. rok v Lublani vycházející měsíčník »Ljublanski Zvon« redakcí prof. *Fr. Levce;* majetníkem listu jest vedlé redaktora chvalně známý prof. *J. Stritar* ve Vídni a *J. Kersnik,* jeden z nejlepších prosaických spisovatelů slovinských. Tato tři jména sama již jsou zárukou dobrou, poněvadž prof. Levec jest dobrým znatelem literarních dějin slovinských, a Stritar, Boris Miran pseud., výborným básníkem a uznaným aesthetikem. Nejvíce do »Zvonu« přispíval, hned od přenesení redakce z Vídně do Lublaně, výše jmenovaný J. Kersnik. Již v prvém ročníku shledáváme se se spisovatelem tím, dokončuje tu totiž hist. pověsť »Rokovnjači,« kterou bohužel brzo zesnulý J. Jurčič započal. Dále v ročnících následujících má krásný roman »Cyklamen« a v ročníku dalším pokračování předešlého romanu »Před volbami;« dále milé povídky »Luterški ljude« a »Gospod Janez« vedlé mnohých menších prací. O výbornosti Kersnikových děl svědčí nejlépe ta okolnosť, že mnohé přeloženy byly do němčiny, chorvatštiny a také do češtiny. Škoda, že v ročníku minulém jmenovaný spisovatel jen drobné věci uveřejnil. Vedlé jmenovaných spisovatelů zastoupeni jsou *Gorazd* milými svými balladami; Gorazd jest vedlé Stritara a Gregorčiče nejlepším básníkem slovinským; škoda, že Gregorčič »Zvonu« nepřispívá, býval dříve z nejpilnějších.

Ze spisů prosaických dlužno zmíniti se o »Prvem snegu,« který napsal *Jos. Starè* a ve kterém opisuje příhody, kterých se dožil v Praze za pobytu svého na universitě.

Obsah jest asi tento: Mladý úředník v závodě peněžním (Ilovski) zamiloval se do dcery vdovy po úředníku, Elzy. Za prvého sněhu vyjde sobě za město, seznámí se tam s dcerou bohatého měšťana a zapomíná částečně Elzy. Přítel jeho Čermák, který byl nápadníkem sestřenice jeho milenky Elzy, jej napomíná, ale marně. V tu dobu seznámil se s oběma přátely nově do Prahy přišlý student Svetlin; jest uveden do domu vdovy Kolarjevé a pozná Elzu. Na plesu Elza se doví, že Ilovski jí jest nevěrný; Svetlin ji doprovází domů a skoro ze soustrasti se do ní zamiluje. Ilovski, nemaje dosti peněz, sahá do kasy; věc se prozradí, Ilovski jest propuštěn a v bídě zaviněné umírá. Čermák neobstál při zkouškách a končí samovraždou; matka Kolarjeva ranou tou tak jest dotknuta, že brzo se odebírá na věčnosť. Svetlin konečně Elzu odváží, jako choť svou, do vlasti.

Staré podal již jednou obraz ze života pražského ve svém »Vinko,« a třeba říci, že byl šťastnějším ve prvé povídce. Když povídka vycházela, čekal jsem asi tak ku pátému sešitu vždy dychtivě na vyjití nového sešitu, ale potom se věc jaksi spěšně, bez důvodů, končila. Začátek sliboval daleko více, než konec poskytl, tak že celek neuspokojuje.

Jadrným jazykem a duchem národním vyznamenává se již při »Slovanu« vzpomenutý *J. Trdina* ve svých »Bajke in povesti o Gorjancich.« J. Trdina píše jazykem čistým, prostým, který mile plyne z jeho péra, tak že čtoucímu se zdá, že slyší starého dědečka vypravovati pohádky milým vňoučátkům.

Josef Jurčič má ve »Zvonu« pěkný úlomek dějepisného romanu »Slovinski svetec in učitelj.« Prof. *J. Vrhovec* pak milé črty kulturně-historické o životě v Lublani a v Krajině ve stoletích předešlých. Třístoletou vzpomínku P. Trubara, křísitele slovinštiny ve století 16., oslavil *O. Fekonje* pěkným pojednáním »O početkih slovenske književnosti;« *Dr. Fr. Celestin* podal obšírný životopis Vissariona Grigórjeviče Bělínského.

Velmi se zavděčil »Ljubljanski Zvon« čtenářstvu svému pětiaktovým kusem: »Gospod s Preseka.« Dramatika slovinská dřímá ještě, ba skoro úplně spí. Mimo Jurčičova »Tugomera« a několik málo jiných kusů nemají Slovinci na poli tomto nic vzpomenutí hodného. Čemu ovšem není se co diviti, povážímeli, že mimo několik pokusů dilettantských není možno na jevišti lublaňském spatřiti žádného kusu v jazyku slovinském; jest však naděje, že věc se zlepší. »Dramatické družstvo« lublaňské učinilo již kroky přípravné, poslavši nadaného mladého umělce J. Borštnika do Vídně, aby se na tamní konservatoři vzdělal. Lonského roku ukončil jmenovaný své studie, navrátil se do Lublaně a otevřel tam dramatickou školu, ve které se bude slovinské herectvo, ovšem dilettanté z většiny, na vystoupení své připravovati. Tím doufáme, že prvý krok učiněn, aby ve středisku slovinském, Lublani, otevřeno bylo časem stálé slovinské divadlo.

Tím zmínil jsem se o některých příspěvcích »Lublaňského Zvonu,« které hlavně vzpomínky zasluhují; nesmím též zapomenouti pěkných a věcných úvah, tam se nacházejících, z péra *Bábnikova* a svědomitě sestaveném *Lahovu* výpočtu a srovnání údů »Matice slovinské« a »Družby sv. Mohara.« — »Zvon« byl v roce minulém nejlepším listem zábavným.

V Celovci počal vloni ve formě pozměněné na 6. rok vycházeti vědecký časopis »Kres.« »Kres« vycházel dříve měsíčně a byl listem poučně-zábavným; v roce minulém přeměněn byl v list vědecký a vycházel třikráte za rok. Mezi Slovinci má jazykozpyt mnoho pěstitelův, a to důkladných, a »Kres« byl z valné části pokladnou, do které ukládány byly výzkumy jazykozpytné a historické, ač i s jinými odbory vědy zde se shledáváme. Mezi úvahami jazykozpytnými prvé místo zaujímá důkladná úvaha, ve všech čtyrech číslech se nacházející, »Jmenopis konjiške nadfare« od *M. Napotnika,* ve které mnoho jest látky místopisné, se vzácnou pílí snesené a dovedně zpracované. V době boje o pravosti rukopisů našich uveřejnil prof. *Ř. Krek* pěknou úvahu ve »Kresu« o slově Trut ve slovinském Trôt, kde na konec praví: »Hlavní věcí jest, že má české Trut a s ním i RZ. v našem Trôt, jak myslím, velmi vydatnou podporu.« Pilný ze »Slovana« a Zvonu« již známý spisovatel Ond. Fekonja podává delší úvahu o »srbských a chorvatských písních národních,« která se zvláštní znalostí a láskou ku zpěvům těm jest psána. Starší, chvalně známý far. *D. Trstenjak* podává »Črtice iz ethno- in topografije nekdanjega Norika in Panonije.« Professor *Kos* pak »Doneski k zgodovini (dějinám) devetega veka.« Prof. Kos, který při spisování života sv. Methoda dějinami věku devátého důkladně se obíral, složil ve »Kresu« výsledky své práce, kterých ve jmenovaném životopise neupotřebil. »Kres« přinesl ještě mnohé jiné úvahy, kterých zde neuvádím, které však všechny list tento odporučovaly. Žel, že mu letos není možno vycházeti; malý počet odběratelů, 350, byl příčinou, že záslužný tento podnik sotva ve vzniku svém zanikl.

Tím skončena řada časopisův, a nám jest ještě se ohlédnouti po spisech o sobě vyšlých; spisů těch není mnoho, snad se bude zdáti mnohému chudým to slovinské žití literarní; nesmíme však zapomenouti,

že Slovinců málo, a že jim nyní především o knihy školní se starati, aby, až jednou se národ slovinský bude domáhati vyšších učelišť středních, nebylo mu vytýkáno, že nemá dosud potřebných učebnic.

Předem jest se nám zmíniti o dvou spolcích a jejich požehnaném působení, totiž o »Matici slovenské« v Lublani a »Družbě sv. Mohara« v Celovci.

»Matica slovenska,« která pečuje o to, aby střední stav četbou přiměřenou byl opatřen, vydává každoročně spisy své, a sice za nepatrný plat 2 zl., dosti hojné. Dříve vydávala tak zvaný »Letopis,« který obsahoval po většině práce více méně odborné, a o zábavu bylo málo pečováno; to bylo asi příčinou, že »Matica slovenska« mívala málo členů, tak r. 1885. pouze 1400 a několik. Roku lonského rozhodl se sbor matiční vydávati též spisy zábavné a počal překladem *Kraszewského* »Chata za vsí« v překladě *L. Gorenjce-Podgoriškého*, který pilným byl překladatelem z jazyků slovanských. Spisem druhým, »Maticí« vydaným, jest obvyklý »Letopis,« který spořádal *Fr. Levec*. »Letopis« přináši vedlé podrobného vypsání působení »Matice,« jejího jmění a jména údů, čtyry vědecké rozpravy, a sice: »Židovstvo,« napsal *J. Apih*. Spisovatel probírá zmíněné thema s ohledem na dějiny, víru, anthropologii a statistiku s důkladností. Druhé dílo jest od *J. Navratila:* »Slovenske narodne vraže in prazne vere« (pověra a lichá víra), kde spisovatel uvádí mnohé dosud neznámé pověry lidu slovinského a náboženské obyčeje, a srovnává je s podobnými a obdobnými obyčeji ostatních národů slovanských. Celek jest vlastně pokračováním stejnojmenného spisu z roku minulého. Ve třetím pojednání »Ob osebnih imenih pri starih Slovencih,« vypočítává *Dr. Fr. Kos* 367 staroslovenských křestních jmen a příjmění, která sebral v různých starých spisech. »Letopis« uzavírá dušeslovná úvaha *Dra. Fr. Lampeta* »Spomin.« Dílem tímto počal spisovatel pracovati na poli dosud u Slovinců ladem ležícím, na poli totiž filosofickém. Veškery listy slovinské, jakož i všichni čtenáři »Letopisu« s radostí pozdravili dílo učeného spisovatele a vyslovili své upřímné přání, aby na poli tom pilně pokračoval.

Druhá kniha »Matice« opisuje nám jazykem čistým a mluvou plynnou kulturné postavení slovinské metropole ve věku středním a ve prvých stoletích nového věku.

Jmenovaný překlad Kraszewského jest posledním dílem pilného překladatele Gorenjce, který 19. února 1886. zemřel. Obsah znám jest beztoho z překladu českého.

Jako »Matice« o střední stav, tak pečuje »Družba sv. Mohara« o stav rolnický a řemeslnický. »Družba« jest dílem zvěčnělého Slomšeka a ovoce působení jejího jest úžasné. Spolek má přes 31.000 údů, což, považímeli, že Slovinců není ani půldruhého milionu, jest číslem zajisté značným. »Družba« vydala, za roční příspěvek 1 zl., 6 knih: »Koledar družbe sv. Moharja,« ve kterém vedlé části kalendářní jest pěkná povídka od zesnulého prof. *Fr. Erjavce* a návod »Choďme na poštu« od *J. Vrhovce*. — »Slovenske večernice« s pěknou pověstí jednoho z nejstarších bojovníků za práva národní, *Dra. J. Vošnjaka:* »Trojno angeljsko češčenje.« — »Slovenski pravnik« od *Dra. J. Tavčara*. — »Občna zgodovina« (dějepis) od *Dra. J. Starého*. — »Življenje preblažene Device Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa« od *J. Volčiče*. — »Šmarnice« od *L. Škufce*.

Jako v letech minulých, tak vydala i letos »Katolická družba za Kranjsko« dobrou knížku »Glasi katoliške družbe,« ve které se střídají s pobožnými písněmi, s rozpravami o víře poučné povídky.

O zábavu dále pečovala »Narodna biblijoteka,« vycházející ve svazcích půlměsíčních v Novém Městě, a přinesla vedlé »Andrejčkovega Jožefa zbranih spisov« mnoho překladů, mezi těmi také druhý otisk »Babičky« od *Boženy Němcové*, kterou již před 20 lety básník *Fr. Cegnar* přeložil.

Týž účel jako »Nar. biblijoteka« má vloni v Mariboru vycházevší »Ljudska knjižnica.« Přinesla mezi jiným *Frankolského* výpravnou píseň ve 20 zpěvích: »Petrovška mati božja« a některé z *Jiráskových* povídek v překladu *Sattlerově*.

V Terstu vydal Dr. sanskrta prof. *K. Glaser* druhý svazek své »Indijske Tolije,« obsahující pěkný převod *Kadidasova* dramatu »Malavika a Agnimitra.«

Pilný spisovatel a básník *A. Funtek* obohatil písemnictví zábavné dvěma spisy. »Prizori iz otroškega življenja,« obsahujících 12 illustr. písní, které jsou určeny, jak název již praví, dětem slovinským, aby odstranily ze slovinských rodin různé spisy německé druhu podobného; druhý jest převod »Zlatorog,« z *Baumbacha,* který opěvuje slovinskou národní pověsť o jelenu »Zlatorohu« a jeho nešťastném lovci. O obou spisech se kritika velmi chvalně vyslovila.

Vedlé děl zábavných vyšlo několik knih poučných a různým stavům určených, tak: »Delavski prijatelj« od *Fr. Podgornika,* ve kterém spisovatel rozebírá názory Proudhona, Smitha a j. a potírá socialismus. — »Člověk v pogledu na njegovo telo in dušo« od *J. Lebana.* — »Neposredni davki za vse v dunajskem državnem zboru zastopane dežele avstrijsko-ogerske monarhije« od *R. Šinka.* — »Umetno ribarstvo« od *J. Frankěho.* — »Kratek navod o prvi pomoci pri nezgodah,« napsal *Dr. Al. Valenta.*

Prof. *Dr. J. Sket* sestavil »Berilo (čítanka) za šesti in sedmi gimn. razred.«

»Občna zgodovina« (dějepis) od *J. Jesenka;* věk střední a nový. — Kritika (»Ljub. Zvon« VI., str. 59.) velmi pochvalně o knihách se zmiňuje.

Pokud církevní literatury se týče, objevily se roku minulého tyto knihy:

»Zgodovina farâ ljubljanske škofije« (biskupství), vydal *A. Koblar.* Spisu vyšly 3 svazky, obsahující dějiny fary sv. Petra u Nového Města. Pan vydavatel chce vydati ponenáhlu dějiny všech far krajinských, čímž ovšem valně přispěje i ku poznání dějin krajinských vůbec, kteréžto pole dosud zrovna z největší péče spisovatelské se netěší.

Druhý spis náboženský jest »Mestnofarna cerkev (chrám) sv. Jakopa v Ljubljani« od *A. Žlogara* a *A. Karlina.*

V témže směru vyšel »Duhovni pastir IV. del« od *A. Zupančiče.*

Na konec zmiňuji se též o knížce modlitební pro chlapce a dívky od *Marešiče.* Jest to knížka velmi úhledná a pokud řeči se týče, správná.

V pravdě výbornou knihou jest »Zbornik cerkvenih govorov na slavo ss. Cirilu in Metodu« od *A. Žlogara.* Nejen že obsah jest bezvadný, ale i řeč jest čistá, sloh jasný a zcela vane duch ryze národní. Povšimnutí zasluhují především dvě kázaní v nářečí mezimurském, o kterých posuzovatel ve »Zvonu« takto praví: »Ty zvuky se mi zdají býti posledním ohlasem oněch blažených staroslovenských hlasů, které hlaholily před tisíci lety ve staré Kocelově Panonii a vycházely sv. Cyrillu a Methodu z posvěcených úst.«

Tím ukončil jsem přehled slovinského písemnictví ve smyslu užším, a prosím nepohlížeti snad okem výsměšným na drobné ty slovinské květy. Neupírám, že toho málo, co v roce minulém se objevilo; že to však láska vytvořila, o tom jsem přesvědčen, a sice láska obětovná, poněvadž u národa tak malého jest se spokojiti jen tou trochou »slávy« spisovatelské, ze hmotařských ohledů Slovinci nepíší; a ta sláva sama jest také nepatrná, poněvadž z mála jen zazvníti může úst.

Na konec uvedu ještě některé skladby hudební, které v roce minulém vyšly. Hudbě věnován byl časopis »Cerkveni glasbenik, organ Cecilijanskega društva,« který jako měsíčník na 9. rok vycházel. Vedlé úvah o hudbě a zpěvu přinášel ve své »Muzikalni prilogi« skladby Foerstera, Nedvěda a j.

Mezi skladbami o sobě vyšlými sluší jmenovati umělecké práce osvědčeného skladatele *Dra. B. Ipavice* »Ne vem.« Dr. Ipavica obohatil hudbu slovinskou celou řadou pěkných skladeb v časech dřívějších, a nové toto dílo jeho bylo radostně přijato od obecenstva.

»Ne vem« jest skladbou světskou, ostatní, co vyšlo v oboru hudebním, spadá na pole hudby církevní. Že hudba církevní tak pilně se pěstuje, toho příčinou jest škola hudby církevní v Lublani, která řízena jest dovedným skladatelem Ant. Foerstrem. Z posluchačů školy této uveřejnil v roce minulém *I. Hladnik* své »Velikonočne pesni« a »Slovesna latinska sv. moša v čast presveti Trojici.«

»Te Deum laudamus,« pro smíšený sbor upravil *J. Carli.* »Ljubl. Zvon« píše o skladbě této: »Skladba jest úplně církevní, jasné hudební faktury a pra-

videlné modulace. Pilnému skladateli gratulujeme ku obšírným jeho vědomostem hudebním a skladbu upřímně odporučujeme.«

»Missa in honorem ss. Cordis Jesu,« auct. *J. Pogačnik.* Kritika, mluvíc o skladbě, praví: »O této mši tvrdíme, že jest jednou z nejlepších hudebních skladeb církevních, které vytvořili skladatelé slovinští, a že žádný z nich (p. Foerstera vyjímaje) polyfonie tak uměle a prostě nerozvinul, jak právě pan skladatel.«

Mimo toto vyšly ještě dvě sbírky národních nápěvův, a sice:

»Cerkvene pesmi nabrane med slovenskim narodem.« sv. I., vydalo ceciliánské družstvo gorické.

»Narodne pesmi.« Sebral *Kobaridski* a pro čtyry hlasy upravil *H. Volarič.*

Tím jest podán přehled všeho, co v roce minulém se vyskytlo. Jest toho málo, ale přece více, než se Anastasiu Grünovi před mnoho lety zdálo, kdy pravil, že celou slovinskou literaturu možno v uzlíčku odnésti. Není pochyby, že Slovinci, až poněkud volnějšími budou v ohledu politickém, i na poli literarním s větším zdarem budou pracovati.

Posudky.

Obrana základních pravd křesťanských pro školu a rodinu. Sepsal *P. Václav Kopecký,* c. k. gymn. prof., občan Německobrodský, čestný občan Solopiský. Nákladem spisovatele.

Náboženství jest společným všem lidem majetkem, od Boha samého v srdce lidské vštípeným, má tedy právo každý o tento majetek svůj se starati a čistý sobě jej zachovati. Svobody té nyní v plné užívá se míře, avšak jen v jednom, a sice ve špatném směru. Mnozí totiž ne vždy z tříd nevzdělaných, ale právě ti, kteří troufají, že ve světě něco mohou, napadají náboženství, zvláště katolické, rozumujíce o mnohých jeho věcech, jimžto, jak z prací jejich poznati jest, buď nerozumějí nebo ze zášti rozuměti nechtějí. To, co s bídou ve škole do nich vpraveno bylo, dávno vytlačeno jest, a aby později něco četli o víře a náboženství, bylo by copařstvím, hodícím se pro staré baby. Hanbou tedy jest pro vědatora pravdymilovného čísti spisy oné strany, jíž něco vytýkati chce, jemu dostačí nadávky a úsměšky od učenců náboženských, kteří věci té rozuměli podobně možno jako on. Takovéto jednostranné plytkosti uvarovati naději národa, studentstvo, a pro celý život pravé mu přesvědčení zjednati, jest úkolem vyučování náboženství na školách středních. Bohužel, látka jest tak obsáhlá, že není možno v hodinách učebných úkolu tomu dostáti. Jest tedy katechetovi též jinými způsoby si pomáhati, aby náboženství pro studující pravý neslo užitek. Jedním z nejlepších k tomu způsobů jsou nedělní a sváteční exhorty o tom, co ve školách se probírá. Pomůckou výbornou bude katechetovi nahoře udaná kniha. Nápis její sice hlásá, že je to »obrana základních pravd křesťanských pro školu a dům,« ale jest to vlastně 39 exhort k žákům škol středních, v nichž spisovatel vykládá způsobem poučně-zábavným některá jen učení z věro- a mravouky katolické. Se stanoviska tohoto musíme posuzovati ona místa v těchto pojednáních, v nichž některé důkazy nepodány s úplnou vědeckostí.

Celá kniha obsahuje tedy 39 pojednání, z nichž 22 má vztah k věrouce, 14 pak podává některé důležité věci z mravouky. Na konec dány jsou ještě 2 exhorty dodatkem o sv. Aloisiu a o nebi, ač nevíme příčiny, proč je spisovatel nevřadil dle pořádku do řady ostatních.

Spisovatel, jak praví v předmluvě, chtěl výklady svými některé pravdy, o nichž »při výkladu školním pro nezbytnou učiva stručnosť jen málo na obranu uvedeno bylo, jinochům vysvětliti a je přesvědčiti, pobaviti a v dobrém utvrditi.« Úkolu tomuto v některých výkladech dostál plnou měrou, vsul však do knihy své výklady, které nijak nesouvisí s věroukou nebo mravoukou křesťanskou. Tak na př. nevíme, jak se dostaly výklady o bídách pohanských skoro

beze vší applikace na křesťanství do výkladů z věrouky; anebo jakým článkem ve věrouce nebo jaký styk s ní má prosté vypravování života Žižkova? Za velmi důležité pokládáme promluviti o nejchoulostivějších dobách dějin našich, a pravdou jest, že v tom si každý opatrně počínati musí, ale při exhortě náboženské počínal si spisovatel až příliš opatrně. A proč ten nepřirozený pořádek v cyklu, napřed Žižka a pak teprve o Husovi? Exhortu 21. o svobodném zednářstvu podepsal by za pravověrnou též každý zednář, až na klatby papežův, o nichž spisovatel mluví. Nepodáno zde nic více, než dějiny — pokud jich totiž vyzvěděti možno — svobodných zednářův, a sice tak, že jinoch studující při své romantické fantasii mimovolně velikou chuť musí dostati súčastniti se schůzek zednářských, tajemností obestřených; od toho málo by ho odstrašilo pouhé kratičké napomenutí, připojené na konci.

Přes výtky tyto nalézají se hned v prvém oddílu exhorty mnohé velmi krásné, které zajisté, dobře pojaté od studujících, mnoho dobrého by způsobiti mohly. Myšlénky jsou celkem dobře uspořádány a případny. Zvláště dobré pro nucené ctitely dob řeckých a římských jsou četné, pěkně volené příklady z dob klassických národů. Nejlépe se nám líbí z prvého oddílu exhorta o jsoucnosti boží, o velebnosti boží a o materialismu. Zvláště však Matka sedmibolestná a o nejsvětější Svátosti oltářní.

Díl druhý rozhodně vyniká nad prvý jak volbou látky, tak provedením, až na některé náhlé přechody od úvodu k pojednání vlastnímu. Aby čtenářové poznali, jak pěkná themata a praktická pro studentskou mysl v oddílu druhém jsou vypracována, uvedeme některé názvy: »Učenosť a křesťanství,« »Charakter,« »Pracovitosť,« »Láska k vlasti,« »Půst,« »Šetrnosť zdraví,« »Volba stavu« atd.

Z toho všeho poznati jest, že každý, jemuž blaho našich studujících na srdci leží, s radostí knihy té se chopí, očekávaje něco nového, krásného.

Bohužel, pěkný dojem při čtení knihy této zkažen jest bezpočetnými chybami tiskovými, které se skoro na každé straně hemží. Jest sice vzadu přidána oprava, ale jen chyb, které zajisté každý čtenář by si sám opravil; za to ostatní hrubé poklesky, které mnohý smysl ruší, jsou vynechány.

Pak zvláštní ještě neslýchané pohodlí si připravila tiskárna, že na mnohých místech, aby slovo děliti nemusila, počala novým řádkem, nechavši místo pro 3—4 písmeny prázdné.

Nevíme, co máme souditi o tom, že skoro systematicky vynechávána jest první čárka nad *í* při participiích sloves spicí, plačicí, působicí, chrlicí, syčicí, trčicí; tato tři všechna na str. 269.

Za tiskové chyby pokládati nelze, že spisovatel špatně skloňuje; rámě nemá v instr. pl. raměma, důtky instr. důtkami (114.), ne důtky, právnému nálezu m. pravnímu. Bratroma a synoma má býti dual? Spáleniště nesklání se spáleniště atd., nedůstatek dobře nedostatek. Místo věštebna proč ne obvyklé věštírna? Náramně nedůsledné též jest, že spisovatel jednou píše Boží a hned níže boží, jinde rouháč a níže rúháč, ctnosť a brzo na to cnostný, kovolijecké umění, hned na vedlejší straně kovolitec (218.), v předu knihy Beránek Boží sjímá hříchy, vzadu snímá. Špatné jsou též mnohé vazby časoslov. Nesprávně užito an, ana, ano, str. 126. an nicméně ve hříchu si libují, str. 197. an m. ano. Spisovatel, chtěje co možná podporovati libozvuk, až příliš užívá vsuvného *e;* jak nepěkně zní přese srdce, přese vodu, beze práce, se prací a p. v. *J. Blokša.*

Evropa. Báseň *Svatopl. Čecha.* („Poetických besed" č. XXIX.) V Praze. 1886.

Nezvykle smutně odráží ode břehu mohutná loď »Evropa,« odvážejíc až pod vratníků žehy zástup psanců, kteří slovem, pérem i mečem bojovali za prapor revoluční. Rozličny a různy jsou jejich city, když se loučí s vlastí: trpká ironie, tklivá něžnosť, ostrý sarkasmus, předojemná starostlivosť otcovská, tupá resignace, důvěra ve vítězství myšlénky odbojné, — těmi a podobnými zvuky vyznívá loučení vyhnanců. Zatím velitel korábu a lodní kněz tiše spolu hovoří, užívajíce tak překrásného večera, od něhož kněz reflektuje na krásný večer životní, jaký si velitel uchystal činy svými, blažený zvláště tím, že

po boku vašem anděl chví se bílý,
odvívá s čela každý mrak a stín,
vás obletuje, laská v něžné píli.

Andělem tím míněna jest Angela, dcera velitelova, jenž vypravuje o jejím mládí a osudech své rodiny.

Než tu již se nám (zp. II.) ve spleti lanoví jeví sama Angela, severní krásy tichý zjev, se družkou Gonzagou, u níž »horoucí krůpěj krve cizokmenné tu v kavkazský se přimísila zdroj.« Sleduje půvaby jejich v úkrytě tom lysý lodní kněz; s jakým dojmem, viděti odtud, že chvatně zavírá listy breviáře, an »duch jeho hříšným hemžením se plní opojných vidin, svůdných obrazův,« a on ve fantasii s dívek »rve pestrý šat i závoje i spony« atd. Netuší toho dívky; zrak jejich toužebně těká po palubě, po níž volno se časem projíti psancům pro osvěženou. Nad jiné častěji dovolují se procházky ty vězni mladému, jenž se stal dívkám v nudném životě lodním milou zábavou. Jeť toulavý to dálné Polsky syn, je sláb a raněn, z choroby se křísí a skráň mu zdobí vavřín poety, který však »života jen bídu, hanbu, muku na Parnas zneuctěný divě vlek'.« Pavel — toť jeho jméno — konečně se objevuje — ale tu již po chvilce zvon z podpalubí zve ke stolu. Dívky, odděleny jsouce od mladého zajatce jen zábradlím, použily naskytlé příležitosti a nabízejí mu svou pomoc a přímluvu. On volí — bílou růži z vlasův Angeliných — a dostává ji.

Zpěv III. Mezi psanci tiše hovořícími obrací se obecná pozornosť na Rolanda, mohutnou hlavu, jež jak čelo sfingy vyniká z té směsi. Ve chladné té tváři rysů kamenných, v níž nedočteš se víry, touhy, lásky, v níž zůstavil své hrubé vrásky vyhaslý požár vášní plamenných, přece divoce se nítí tajný blesk a žár. Již pak povstává:

Dnes kyne čin! Buď jarmo střásti žalné,
pochopů zdrtit bídnou kohortu,
neb v krvi klesnout přes paluby lemy —
slavnější smrť to skonu za mřížemi!
Vše uchystáno — spojencem nám zrada
zbraň poskytne — otevře východy —
až dennice nad mořem svitne mladá,
pozdraví bohdá vlajku svobody! —

Dušený souhlas přijímá návrh. A skutečně když nadejde noc, slyší šeptající dívky odevšad kroky, zmatený hluk, znamení píšťal, zbraní, střelby zvuk, i děla rachot, úpění, jásot. Dívky kvapí na palubu a vidí, že zrazená loď jest děsným bojištěm. Se hloučkem k boji nepřichystaným velitel klade odpor — a klesá, Angela hořekujíc padá též; Pavel ji zadrží a odnáší pod palubu. I Gonzagu, spějící s dýkou v ruce v boj, odvádí, zasažen jsa však kulí, omdlévá. Dozuřil boj, a krví zbrocený krvavou plachtu, rozedranou v cár, pozdvihl Roland: »Vzhůru na stožár svobody svaté prapor červený!«

Zpěv IV. V komnatě pečlivě zamčené Pavel hledí s povzdechem, kterak Angela kvílí nad poraněným, horečně blouznícím otcem, ošetřujíc ho a něžně těšíc; a tu již zapomíná mladistvý básník svých hesel a světoborných úkolů, sní o krásném budoucnu po boku Angelině, přísahaje, že dřív jej ve prach zloba druhů zdeptá, než zasáhne tu její rusou skráň. — Vzešlé jitro pozdravují na svobodné »Evropě« psanci hřímavým jásotem, každý arci po svém způsobě. Poznáváme idealistu Gastona.

Zpěv V. Druhy plynoucí s bezstarostnou rozpustilostí vyzývá Roland, aby dokončili započaté dílo krvavé; naráží však na odpor Gastonův, jenž zavrhuje násilí a vraždu, a rozvíjí názor blouznivého kommunismu. Odpověď Rolandovu charakterisují slova: »Ó věř mi, jenom kamenem a kovem svět obrátíš, ne myšlénkou a slovem . . . Jen rudým křtem se znovu lidstvo zrodí.« Spor přerývají hlasy, by den tento podroben byl vína vládě. Sokové odcházejí, Gaston ujímá se velitelství »Evropy« a koná s druhy přípravy na uhájenou lodi od blížící se bouře. Zatím přivalili psanci s pustou hudbou na palubu ověnčený sud, a za ním přivlekli kněze, připoutaného k bokům polomrtvé Gonzagy se šatem rozedraným. Vystoupil pitvorný stařec, aby podivný ten párek žertem sezdal, byť prý proto i papež uvalil je v klatbu. »Co Řehoř rozloučil, žert lehký snoubí.« V tom rozzuřil se orkan a rozptýlil zpustlou chásku, jen dívka ztepilá a bledý kněz tu pod stožárem zbyli na palubě.

Zpěv VI. Bouřlivý vichor opět vzkřísil Gonzagu k životu; i s knězem vítr po vůli si hraje, loď pak všecka se zmítá semotam. Dívka touží, aby ji — minulé noci zneuctěnou — pohrobila tůň. Kněz však vilně sleduje vnady její, a čím dále ty něžné rysy stíhá, tím toužebněji se oko jeho zžíhá a šíje klesá v těžším vášně jhu. Gonzaga práhne jen po zhoubě.

Květ sbírala jsem včera — šťastné děcko —
noc jedna nelítostná vzala všecko.
Nuž, zemru. Přichyl ucho, zbožný kněži,
slyš moji zpověď na věčnosti meži.

Kněz však vymlouvá jí dumy zoufanlivé. Snad zítra dospějeme už břehu,

tam s beder odložím ten černý háv,
vypudím z mysli starý řád a mrav,
a ty, má lani, ve pralesa noci
se ke mně přitulíš, jak dcerka k otci.

Gonzaga pohrdá řečí takovou. »Což s oltářů též svatosť zmizela?« Příboj smetl kněze s lodi, dívku zachránil Gaston.

Zpěv VII. V přírodě bouře minula — ale nová počíná v nitru »Evropy.« Roland s vyvrhelem psancův usiluje zničiti Gastona a s ním živel mírný, nerozhodný. Bijí ve dvéře kajuty, prolamují otvor, i spatří chorého velitele v náručí Angelině a strážce dojímavé skupiny té — Pavla. Kruté výčitky sypou se naň, že zradil posvátnou věc společnou, spor se zostřuje — dle udaných v básni okolností zdá se býti délka rozmluvy této poněkud nepřirozenou — až Pavla zasul podťatý trám. Roland burácí dále, tu však sevře jej páž Gastonova, jenž pozdě uznamenal dílo sokovo. V zápase litém Roland podléhá. Tu Pavel, probrav se, vystupuje s Angelou na palubu. Roland již osamotněl, ale nevzdává se; tu hledaje zbraně pro zápas poslední, zahlédl v pozadí šílící dívku, ana se polonahým bokem vpírá do nízkých dveří a v ruce drží pochodeň; přiskočil k ní, i žádá Gonzaga, by sám se pokusil odepříti branku s obrazem kříže — sklad střelného prachu. — Porůzné hlasy jásají, že loď doplula pevniny . . . A Roland, vypačuje dvéře prachárny, chápe se pochodně, a výbuchem hrozným rozmetána »Evropa,« zůstavujíc po sobě rozmetené trosky a na vlnách prapor červený. —

»Evropa« jest v básnické činnosti Sv. Čechově zjevem tím zajímavějším, ježto ukazuje, kterak básník náš, slovanský po výtce, skvěle zpracovati dovede látku kosmopolitickou, jaká jest básni podkladem.

Smělé koncepci díla tohoto vzdán za tu řadu let, co jest uveřejněno, již často veřejně příslušný hold. Báseň jest založena, jak ukazuje již stručný její obsah, hlavně na nynější sopečné rozpoloze socialní. Méně sice popisuje a rozebírá poměry přítomné, za to však poeticky řeší otázku o cíli a konečných výsledcích snah těch podvratných. Názor básníkův jest asi tento. Střeseli se sebe strana revoluční podřízenosť dosavadní, domůže se arci svobody, ba zvůle, ale pak sporům stran se stranami nebude konce jiného, nežli záhuba všeobecná, ana kde jaká snaha idealnější podlehne hmotnému násilí. Tento spor směrů dvou protivných jest i pružným pérem, jímž ode zpěvu třetího postupuje děj básně v před.

Hojné okolnosti vnější i niterné mimovolně nám připomínají při četbě »Evropy« pozdější básně »Slavie;« souvislosti té dotkl se ve vznešeném vstupu k »Slavii« básník sám. Tu i tam jevištěm jest loď, tu i tam dává bouře mocný obrat událostem, tu i tam čelí proti sobě dvé nesmířených protiv v zásadách a názorech. Společným znakem básní těch i to jest, že děj vypsaný jest nositelem myšlének symbolických; »Slavie« však honosí se tou předností, že básník přesně zachoval dějovou jednotu, v »Evropě« však na úkor dokonalosti aesthetické plyne vedlé sebe souřadně děj dvojí. Avšak láska Angely k Pavlovi tak jest mimo jinotajný směr »Evropy,« že jí čtenář do dobré třetiny básně nemůže nemíti za děj hlavní. Díli Svatopluk Čech v úvodu ke »Slavii«: »Kdys »Evropu« jsem zočil vrátkou vlnou bez cíle nesoucí hruď sporů plnou,« mluví slova tato, tuším, ve prospěch symbolického výkladu »Evropy.« Pak však jest vytýkati, že první dva zpěvy nejsou ději rázu takového exposicí. Pak jest též podotknouti, že se báseň objevuje býti jednostrannou, nestavíc — kromě passivního velitele — straně revoluční nižádné protiváhy. Ba ni repraesentanti různých směrů mezi psanci nejsou vyznačeni tak, abychom je mohli považovati za reky básně; platí to zvláště o Gastonovi, jenž v děj zasahuje až ve zpěvě pátém.

Půda, na níž vyrůstá vypravování básníkovo, byla nad jiné úrodna rozsáhlejším reflexím a širším popisům; básník však pomíjeje jich, posouvá přes ně děj rychle v před. Totě zase předností »Evropy« před »Slavií.« Arci též v naší básni hojnosť jest jednotlivostí přímo velikolepých; než ty všude se jeví z děje vypravovaného vyplývati nezbytně. Z podrobností podobných uvádíme aspoň ve-

lebný choral o stálém rozvoji a přerodu lidského ducha, loučení psanců s vlastí, kontrast »Evropy« s lodí poutnickou, Angelus Dei, scenu dívek s Pavlem, život na lodi, tragický konec Gonzažin. Passus o »pudu, jímž sladké žití mysterium proudí,« jest vzorem, s jak delikatní noblessou lze o předmětě věru tak choulostivém mluviti v básni. Z nejskvělejších stránek »Evropy« jest líceň moře tu za noci, onde za svitání a východu slunce, jindy za bouře.

Sílu a důraz Sv. Čechovy dikce osvědčuje nejlépe charakteristika jednajících osob: dovedeť básník jednotlivé postavy, byť sebe složitější, rysy nemnohými postihnouti velezdařile a s překvapující životní opravdovostí. Co do něžnosti nad ostatní vynikají zjevy dívčí; žel, že právě Angela jest málochybí nejtrpnější postavou v básni. Kam se nesly záměry básníkovy s charakteristikou lodního kněze, nemůžeme rozsuzovati. Již to se nám podobá býti nepřirozeno, že kněz ani slabikou nesahá v ony poměry, jež jsou hybadlem děje. A po těch zprávách, jichž se o něm dočítáme ve zpěvě druhém (zejm. str. 29. sl.), působí Gonzažina slova »zbožný knězi« hodně ironicky. Ať pak už onen »žertovný« sňatek Gonzagy s knězem přičítáme na vrub nepříčetné chasy pusté: odmítnutí zpovědi v tom způsobě, jakým se děje, jest věru až příšerné. Úkol knězův v »Evropě« byl by co do části nejdůležitější zastal asi též nějaký praobyčejný lodník; básni by ceny neubylo, byť i činem tím pozbavena byla některého místa pikantního, byť i byla odpadla nejedna poznámka nedostimístná, a byť se i báseň byla nedotkla instituce tak svaté, jakou jest zpověď...

Co se tkne formalní stránky »Evropy,« poznamenáváme, že se i tu iamb začasté zaměňuje daktylem; jinak snad netřeba nám v této příčině šířiti chvály. Bylo by snadno zabřísti ve frase, a těch Sv. Čech nemiluje a což hlavního — nepotřebuje.

V—ý.

Drobné povídky od *Gabriely Preissové.* „Zábavné bibl." (pořadatel *Karel Šťastný*) dílo CXII. V Brně. 1887. Str. 104. Cena 30 kr.

»Obrázky se Slovácka« se přidružila G. Preissová k oněm nečetným u nás literarním zjevům, kterým hned počátek belletristické činnosti získá sympathii čtenářstva nejširšího a hojnou důvodnou pochvalu. Děj kreseb jejích vzat jest po většině z lidu pospolitého; ráda tu spisovatelka vybírá postavy idealně šlechetné, a kde jí nelze obejíti mravního stínu, má proň vždy něžnou omluvu a dojemný soucit. Povahy podány jsou s řádnou psychologickou prohloubeností a všude jeví se šťastně zachycen i kmenový individualní ráz lidu slovenského. S obzvláštním zdarem vede si Preissová tam, kde ve práci pojímá i život národní. Děj bývá jednoduchý, rozvíjí se přirozeně a plyne klidně; jsa však z pravidla plastickou formulí závažných myšlének ethických, čtenáře povznáší. Prosté, charakteristické dikci pěkně svědčí zde onde svěží přídech humoristický.

Pro ty a podobné příčiny jsme rádi sáhli po 112. díle »Zábavné bibliotheky,« jímž jsou G. Preissové »Drobné povídky.« Čísel podáno tu tré, z nichž nejdelší »Nerovný sňatek.« Starý mládenec, mlynář Zelený, béře si z vroucí lásky za ženu mladistvou, chudobnou Rozárku, již zrádně opustil myslivecký adjunkt. Rozárka necítí se přese všecko pohodlí šťastnou, tím pak méně, když jí zrádný milenec pošle polozoufalý list. Odpověď její dostala se do rukou mlynáře, již dlouho stísněnému nespokojeností ženinou. Pod záminkou záležitostí obchodních odjíždí Zelený do města s úmyslem sebevražedným, zanechávaje Rozárce něžný list na rozloučenou. Když jej Rozárka přečte, vzbudí se v ní teprve láska pravá s nevýslovnou obavou o muže; kvapí za ním, i zastane jej zimničně rozechvělého na břehu řeky. »Co jsem chtěl učiniti, nemohu ti říci, ale nezdálo se mi to těžké za dlouhé blaho tvého života.« Manželství nerovné stalo se přeblaženým. — Opačný poměr manželský vypsán v »Madlence.« Mlynář Pavel vzal si ji s naprostou resignací, za to ona přilnula k muži láskou tolikou, že jí neoslabí ani bolestná zpráva matky Pavlovy, že jest jeho minulosť poskvrněna s bývalou služebnou. Mlynáři namluveno, že dítě zemřelo. Zatím po letech přišla s ním o podporu do mlýna stará žena; Madlenka ponechává je potají ve vsi a ošetřuje nejtklivěji. Mlynář, zvěděv o cestách ženiných, pojal černé podezření o její věrnosti, vyhnal ji z domova.

U matky upadla Madlenka v těžkou nemoc. Pavel, uznamenav křivdu, spěchá ženy odprosit. »Proč jsi nepřivedl Pavlinky? Již se mi po ní, děcku milém, stýská.« — Črta »Příbuzní v sousedství« líčí chudou nevěstu, ana přese všecky kruté ústrky zámožných přátel i proti zákazu mužovu se nabízí onemocnělé sokyni, že jí odkojí nemluvně.

Obsahem povídek Preissové míníme jen ukázati, jak prostinké jsou náměty jejích prací a při tom jak mocně dojemné jest jejich zpracování. Postavy, jakými jsou Zelený, Madlenka, Pavlova matka, Anežka a j. dovede nakresliti jen péro opravdu básnické. Čtenář cítí jejich životní opravdovosť, a v budoucnosť lidu, v němž se rodí povahy takové, mimovolně nabývá důvěry; se druhé pak strany sám se ušlechťuje. Uvažujíce myšlénkové pozadí »Drobných povídek,« nazvali bychom spisovatelku — apoštolkou sebezapření. Smírný závěr jest všude psychologicky odůvodněn. Ve zdravém ovzduší dějovém marně by u Preissové hledal napínavých situací a dráždivých scen, jako ve příčině technické vysokého básnického apparatu; nezatoužíme však po tom, ani po onom. Stránce jazykové prospěla by pečlivější správnosť. Druhou — sobečtější — výtkou bude, že Preissová podala ve sbírce přítomné prací — tak málo.

»Zábavnou bibliotheku« pořádá nyní K. A. Šťastný. Doufejme, že jsouc v rukou tak povolaných, knihovna dospěje tam, kam sahá její cíl a literarní požadavky; zdar záleží arci též na činitelích jiných, z nichž neposledním bude hmotná podpora odběratelstva. *V—ý.*

Jan Výrava. Drama o 5 dějstvích od *Fr. Ad. Šuberta.* V Praze. 1887.

Když se v časopisech loni vyskytla zpráva, že Fr. A. Šubert zadal Národnímu divadlu nové původní drama k provozování, každý přítel českého umění dramatického mohl se z toho upřímně těšiti dvojím právem. Byltě spisovatel už v »Probuzencích« rozhodně osvědčil bohatou žílu dramatickou, a v přesvědčení tom se mohl ještě více utvrditi, kdo srovnal Petra Voka s »Probuzenci« a si všiml vítězného kroku v před učiněného, v díle druhém. Nad to bylo snadno uhodnouti, že Šubert, jsa ředitelem divadla a maje v té vlastnosti některé odpůrce slídivých zraků, nevystoupí na veřejnosť leč po nejbedlivější autokritice. Všeliké však očekávání překonáno přímo sensačním a u původních kusů tím vzácnějším úspěchem divadelním. O ten úspěch zajisté zasloužili se též herci, a jistým dílem přispěla k němu též technika divadelní, výprava a režie. Kdo tedy drama jenom čte a na základě pouhé četby o něm soudí, nemůže býti úplně spravedliv k hodnotě kusu celkové. Spisovatel při svém tvoření měl na zřeteli též jeviště, herce a obecenstvo, čtenář naproti tomu hledí pouze k zákonům aesthetickým a k niterné stránce kusu; jest pak povědomo, že theorie a praxe jen málokdy se nadobro kryje. Z tohoto sporu se vysvětluje asi též různosť mínění a úsudkův, o tomto dramatě pronesených. Ozývá se tu celá stupnice tonů, od nejvyšší chvály až po nejnižší hanu; k této se však mohla spustiti jen žlutá závisť nebo mysl vůbec zakalená pohnutkami, od aesthetiky daleko vzdálenými.

My, jakkoliv nemíníme býti slepými chvalopěvci, pokládáme »Výravu« za dílo vynikající, pro chudé naše písemnictvo dramatické v pravdě potěšitelné, jímž naše dramatické umění obohaceno.

Nechme dílo na se působiti akt za aktem.

I.

V **dějství prvém,** představujícím park a v něm na pravo zámek s přízemním balkonem, vystupují především dvě komtessy původu a příbuznosti jinak nenaznačené, Sylvia a Christina, které dlí u hraběte Rovereda Lanzenfelda již po nějaký čas návštěvou. Laškovná Christina vyzrazuje nám tajemství srdce Sylviina, jež se naklonilo láskou k Jeronýmovi, synu a miláčku bohatého a vůbec váženého sedláka Jana Výravy, který, nechtěje z něho míti sedláka, vymohl si toho, že byl přijat do panské služby za myslivce. Sylvii má sice býti zasnouben hr. Sterneck, rovněž na zámku hoštěný; ale kde je ten podobou a smělým i vznešeným duchem proti Jeronýmovi! Zvláště Sylvii se zalíbilo, když kdysi direktor panských statků, Karmin, nejstaršího syna nemocné vdovy Klenové, jedinou oporu četné rodiny, dával pro zanedbanou týden robotu v řetězích

odváděti do vězení, a Jeronym Klenovi, za pomoci dvou malých bratříčkův a zoufalého bědování matčina se bránícímu, přispěl na pomoc, dráby k zemi strhl, ba i vlastním životem byl hotov zpečetiti svůj skutek... Tehdy Sylvie Jeronýma viděla ozářena bohatýrstvím, jak mladého heroa z dávných pravěků . . . Hrabě Roveredo mladému smělci odpustil na snažnou prosbu Sylviinu, hrabě Sterneck však byl při Karminovi.

Za takového hovoru zapomínáme, že žijeme v druhé polovici XVIII. století, kdy nešlechtic a zvláště původu selského sotva za člověka pokládán; vidíme v Sylvii mysl smělou, hotovou snad přetrhnouti pouta stavovských tradic a dovoliti průchod čistému člověctví! Než jen na krátko; co nám tane na mysli, Christina vysloví, tážíc se: »... A což Sylvi — co bude dál?« Odpověď ruší všeliké illuse, Sylvie jí ztrácí už v 1. výstupu náklonnosť, která se jí v mysli naší chystala. »Ani tušení nesmí míti on ani ostatní svět o tom, co mne činí chvílemi šťastnou« — tím řečeno vše a srozumitelně. Panská libůstka!

Jeroným vystoupí sám, jda na tři hodiny do lesa. Než diblík Christina jej zprostí té cesty, slibujíc, že s panem nadlesním už všechno vyrovná. Budou obžinky, jichž dle zvyku na panství Roveredově zachovávaném i hraběcí rodina a přátelé se účastní, komtessy dokonce též tancem s chasníky, a při těch má býti též Jeroným. Na to dívky odkvapí do zámku a Jeroným samomluvem v trochu vysokém slohu projeveným odhaluje své nitro. Přál by si jen jediného slova od Sylvie a byl prý by šťasten v té vzpomínce po všecek život.

Přijde Karmin se svými lidmi a káže chystati k obžinkám. Ten muž není záhadou, karabáční smýšlení své o lidu robotném dává na jevo výrazy nevolenými a též hraběti má za zlé, že zachází »s těmi chlapy, jakoby mu bez mála rovni byli.« Div prý hrabě sám té holotě ke stolu neposlouží. Kdyby aspoň nějaká bouřka se přihnala nebo liják, aby se ty »selské vrchnosti« musily rozutíkati! Ale však jim to na robotě zas vynahradí! Jest až trochu divno, jak lidumilný pan hrabě takového katanského direktora snese. Než to se brzy vysvětlí: hrabě byl slaboch, u něho sotva vůle nad přirozenou dobrotu se pohne, neřkuli, aby se stělesňovala v činech.

Poslední slova Karminova zaslechl exulant Dvořák, který se byl přišel z Kladska podívat na Novoměstsko do rodné obce, a tu spatřil spoustu, kterou spáchala surovosť lidská na oteckém majetku. Dvořák, za hranicemi vychovaný, přirozeně jest proniknut duchem volnějším, patří na poměry ve vlasti jiným zrakem, než zotročení sedláci, vychovaní v úctě ke svým utiskovatelům; proto slova jeho znějí některým až buřičsky, a jmenovitě povedený typus se nám představuje v rychtáři Matoušovi, dle jehož slov vrchnosť jest ustanovena od Pána Boha a robota od vrchnosti a derechtor jako vrchnosť.

Avšak nelíbali tak všickni ruky, která je bila, jako rychtář Matouš; některým ani nejtužší poroba nezkrušila mysli, naopak podněcovala a živila v nich zarytý vzdor, jenž číhal jen na příležitosť, aby vybuchl v čin. Hle Kyrala, Řeháka, Králíčka, ba i bláznivého Martinka! To nejsou holé plody fantasie, ti lidé žili a žijí v našem venkově podnes. Výborně nám objasňuje stav a smýšlení lidu selského následující rozhovor sousedů s Dvořákem. Dovídáme se lepších zpráv o něm samém, kdo byl a proč sem přišel, a z duše nám mluví, vypravuje o vystěhovalcích na otázku, jak se jim daří, že víru sice zachránili, ale jazyk ztrácejí a tudíž tonou v cizině jak kolébka s děckem v povodni. Myslil prý, »že nová doba císaře Josefa zanítila jiskru nejen ve hlavách učených, ale také v srdcích vesnického lidu, i hledá lid, hledá ducha, sílu — ale nalézá všady jen otroctví.« Kyral jej varuje před rychtářem, ale Dvořák byl pamětliv možných nehod a vzal s sebou patent, že je pruským poddaným, pročež naň nikdo nesmí sáhnouti, dokud se něčím neproviní.

Proti vážnému hovoru tomu, v němž se odbleskuje všecka ta bída, v niž upadl český lid po nešťastné bitvě bělohorské, tragikomicky se nese vyzývání rychtářovo, aby sedláci křičeli Vivát celé vrchnosti a též panu derechtorovi; toto druhé však se jim nelíbí. Ani se dohodují, v tom přichází Výrava. Důležitosť jeho viděti už z toho, že všech zraky k němu se obracejí, všichni sousedé jej vítají.

Toliko Kyral stojí opodál a odpovídá Dvořákovi, kdo Výrava jest; nazývá jej prvním sedlákem na vsi a skoro na celém panství a dí o něm, že maje bývalý zemanský dvůr v Meziříčí, jsa tudíž bohatý a nad to rozumný a poctivý člověk, vrchností jest vyznamenáván. To mu lichotí a tak prý dělá, co vrchnosť ráčí; panský prý to chám! Kyral mluví pln jizlivosti a nenávisti. Než slyšíce Výravu promluviti skoro bychom Kyralovi dávali za pravdu. Hned z prvních slov, že ho vrchnosť k obžinkám ještě zvláště pozvala a jak vrchnosť jest milostiva, zní samolibosť a pýcha. Chvále Dvořákovi, jehož otce znal, syna Jeronýma, jehož prý dal do panské služby, »aby také jednou z Výravy bylo něco víc než sedlák« a Václava, druhého syna, určuje »jen pro ten pluh a brázdu,« dozná u tohoto netušený odpor. Bláznivý Martinek přeruší výstup volaje, an vidí tolik lidstva pohromadě, že as bude funus. Posléz přichází vrchnosť, hlučně jsouc vítána; na rychtářovo: Vivát taky urozený pan derechtor! však neozve se žádný souhlasný zvuk, naopak sem tam smích. Komtessa Christina pošle Jeronýma, by Sylvii ze zámku donesl domněle zapomenutý vějíř.

Spěchaje proň Jeroným potká Bětušku, dceru Kyralovu, jež jej vroucně miluje, sama však nikoliv od Jeronýma, nýbrž od bratra Václava milována jest. Toť patrno z toho setkání a následující sceny s Václavem.

Obžinkový rej jest v plném proudu, když tu zavzní pojednou vojenská trubka a předstoupí setník Charvát s vojáky, hledaje hraběte a Karmina. Tento se brzy dostaví a s úžasem slyší zprávu Charvátovu, že nese patent, kterým císař Josef zrušuje poddanství a uvolňuje robotu. Spolu přináší vyzvání na vrchnosti, aby v nejkratším čase připravila na svých panstvích dvacet tisíc kmenů pro stavbu pevnosti josefovské, při čemž prý lze pěkný groš vydělati. Neboť hlavní dodavatel jest ochoten dáti tomu, kdo by umožnil dodání 5000 kmenů do dvou měsíců, z každého kmene jeden zlatý. V Karminovi se ozve ziskuchtivosť; když pak zví, že patent císařský nabude všeobecné platnosti teprve po půl roce, do té doby pak že vrchnosti je ponecháno na vůli, chceli úlevy lidu poskytnouti hned čili nic, odhodlá se ihned opatřiti sám 10.000 kmenů. Změníť nynější lehkou polní robotu na šest měsíců v těžkou lesní a vydělá tak pro sebe 10.000 zl. Že se to stane na ujmu lidu, je mu právě vhod; aby pak hrabě nezvěděl o nekalých pohnutkách Karminových, to s Charvátem hned důvěrně umlouvá. My tuto slabosť na setníku neradi vidíme; ukazujeť na špatnou povahu. Zakazuje taky hned vojákům, aby před lidem o robotě nikdo ani necekl, jinak že bude co nejpřísněji trestán. Ale ten zákaz se trochu opozdil. Byltě jeden voják, Maršálek, už mezi lidem a tam se podnapil. Když pak v rozkošné sceně řeč se přivede náhodou na robotu, Maršálek chce lidu pověděti o jeho uvolnění. Druzí vojáci mu domlouvají, oznamují mu setníkův zákaz, ale Maršálek trubači se nechce subordinovati. Ten odběhne pro setníka a Maršálek zatím vše vyzradí. Setník přikvapí pozdě, Maršálka může už jen dáti do kozla odvésti. Zpráva jeho bleskem se rozletí, Řehák, Kyral, Dvořák už provolávají Vivát císaři Josefu a nedbajíce krocení rychtářova a Výravova chtí do zámku, by jim hrabě dal přečísti patent. Karmin vystoupivší na balkon jest vítán voláním: Padla robota! Sláva císaři pánu! a na oznámení jeho, že lehká robota od zítřka se promění v těžkou (k čemuž nejspíš hrabě nejspíš byl dal svolení), odpovídají četné hlasy, že chtí slyšeti patent. Marně již Karmin vysvětluje, že teprva po půl létě mají nastati změny: doutnák hrozící zanítiti vzpouru už je tu. Lid nevěří, příkazů Karminových nedbá a jen na zámek chce k hraběti. Výrava jme se krotiti rozrušený lid, upozorňuje na spravedlivosť hraběte, než Kyral mu nedá ani domluviti a jedovatými slovy se ho ptá, stalli se z panské pýchy své už i sluhou jich karabáčníkův, a volá ironicky, aby jen hezky držel s pány, by udělali nejen ze syna jeho, nýbrž i z něho samého kus nějakého toho direktora! »Hej, hej,« končí, »styď se trochu, sousede. My půjdem do zámku!« A vše se tam hrne. Výrava těžce uražený osamotní; slova Kyralova jej ranila do duše. I dokládá se Bohem, že pohany nestrpí.

Takto za všeobecného pohnutí a rozčilení končí první dějství.

Rozhlédnemeli se ještě jednou zpět a povážímeli úkol, který má první jednání čili exposice v ústrojí celého dramatu, nemůžeme než vyznati, že zde máme exposici příkladnou. Poznáváme dějiště a na něm všecky čelnější osoby, jich smýšlení, stav a částečně i povahu. Vše se mezi sebou tře a protivy jasno se odrážejí. Podklad pak, na němž děj se bude vyvíjeti, nevzat z výmyslu spisovatelova, nýbrž tvoří jej idee historické, lidem naším v druhé polovici minulého věku v pravdě hýbající. Nemohlo jinak býti následkem neustálého utužování roboty a útisku lidu se strany pánův i podřízených, než že lid toužebně práhl, až udeří hodina vysvobození. Třebas mnozí hledali spásy v panské přízni — úlevy a volnosti si přáli zrovna tak, jako ony tvrdé, vzdorovité lebky české, které zdobily šíji třeba shrbenou. To s dostatek osvětlují četné vzpoury selské; nebyly by se jistě tak často opakovaly, kdyby nebylo bývalo půdy úrodné a zkypřené. Že moment náboženský a též národní spolupůsobil, rovněž historie dosvědčuje. Exulanti měli pořád styk s mateřskou zemí, dopravovali sem potají knihy, vyzvídali poměry, posilňovali a utěšovali trpící, a tajných Bratří a protestantů na tisíce mezi lidem napořád se udržovalo.

Obratně tudíž vetkal spisovatel všecky tyto tři idee v osnovu svého dramatu, a tímto idealisováním děje splnil jeden ze základních požadavkův uměleckého díla, osobám svým spolu takto dodav pravdivosti a životnosti.

Lidumilné smýšlení císaře Josefa mělo na lid ohromující účinek též mravní. Rozdíl mezi jednáním jeho a jednáním vrchnosti nemohl zůstati nepozorován, všeliký útisk se pociťoval dvojnásob těžce, jakožto bezpráví, které sám císař nepřímo za takové uznával. Tím rostla rozkvašenosť, zmáhal se odpor, nabýval odvahy lid. Bylo třeba hoditi veň jenom jiskru, a požár byl roznícen. Spisovatel náš dobře pronikl celou dobu, toť patrno hned z prvního dějství. Jen jedno nestřežené slovo vojína Maršálka, a lid už se rozruší, volá Slávu císaři Josefu, vzpírá se direktoru, táhne k zámku. Lid zde neskládá se z mass zevlujících, bezvýznamných, každé novoty nebo švandy chtivých, jak zhusta bývá v dramatech, zde massy jako v »Tellu« představují v části celek, **národ** úmyslně a s plným vědomím se bouřící, jho nesnesitelné svrhující, za volnosť se ozývající. Dvořák už je hotová povaha: rozněcovatel lidu, kousek Cassia. Z jediné pohnutky vyplývá jednání jeho: z lásky k národu a jeho svobodě. Též Kyral už je hotová povaha: drsný, ponurý a prudký, nepřítel panstva a zpanštělosti, a tudíž i Výravův. Jemu nejblíže stojí Řehák; proti nim Karmin jakožto vzor všech karabáčnických správců. Jest sám, ale za ním stojí hrabě, na jeho straně jest i ostatní panstvo a setník Charvát. Jediný Výrava jest nám posavád záhadou. Přidáli se na stranu panskou či k lidu? Vzrušující moment prvního dějství — Kyralova trpce ironická slova, aby jen hleděl se státi též kusem nějakého toho direktora — napíná naši zvědavosť, jak se Výrava zachová dále. Byl potupen, hlas jeho, radící nejíti na zámek, byl oslyšán — toť pýchu jeho zasáhlo v samém kořeni. Vzpomínáme si bezděky na Shakespeareova Bruta, jenž též Cassiem — ovšem přátelštěji — v hloubi duše a vším možným způsobem vzrušován jest, jen aby ze své posavadní neutrality vystoupil. Caesarovy přízně se zřekl a ke vzpouře se přidal, jež by tím teprve získala váhy a hlavy. (P. d.)

Exulanti. Drama o pěti jednáních od *Jarosl. Vrchlického.* (Č. d.)

Krupius, nechtěje hroznou pravdou přítele svého zdrtiti, dlouho otálí, až konečně donucen byv, zvolá: »Poněvadž nepodávám tělo a krev Spasitele ženě — cizoložnici.« Paní Kateřina se bez ostychu ke svému hříchu zná; vždyť prý svou neláskou, zvláště pak násilným dítek odeřváním Dohalský sám toho byl příčinou! Tímto strašlivým klidem ženy své Dohalský div nezšílí, rozlícen chce pak slyšeti jméno svůdce jejího. Když však paní Kateřina na zuřivou jeho otázku s hrozným výsměchem odpovídá: »Toho ode mne nikdy se nedozvíš, nikdy, slyšíš, nikdy!« přítomný Dlask pomůže svůdce vypátrati. Stál prý až do rána na stráži a zahledl jej přes plot lezoucího; nepoznal ho sice, ale snad papíry, které mu při skoku z kapsy vypadly, jej prozradí. Dohalský arci hned poznává viníka. V tom, co ještě listiny prohlíží, vstupuje do shromáždění v cestovním

obleku Sezima, sám oznamuje, že pana Berky nemohl najíti. Dohalský rozlícen chytne jej za prsa a srazí k zemi. V tom však již přistupuje Berka s bambitkou v ruce: »Zpátky, pane z Dohalic! Sezima Rašín jest moje kořisť — zpátky, ať jej zastřelím jako psa!« Vysvětluje na to své jednání. Sezima byl prý nějaký čas ve službách Valdštýnových a zradil potom pána svého, podav zprávu o jeho vyjednávání se Švédy dvoru císařskému. Nebyti jeho, mohla dnes zdobiti skráně velkého Albrechta koruna česká, a všickni vyhnanci mohli dávno býti doma šťastni. Důstojníci švédského vojska všickni prý přísahali, že zrádce ten padne rukou toho, kdo se s ním setká. Chce jej tedy zastřeliti. Tu paní Kateřina vrhá se před ústí bambitky: »Zabij mne, chcešli, jeho se nedotkneš!« Dohalský, zoufalým bolem, hněvem a studem zmítán, volá: »Ó kleslosti ženy, ó bláto bezedné!« Tu zachrání Sezimu kněz Krupius: »Sezima Rašín je tvůj, pane Berko, ale toto místo posvátné nesmí býti zprzněno krví zrádcovou. Zde asyl je všem, i těm, kdož zhřešili nejvíce.« Na to vyhání oba hříšníky z jednoty a vyřkne nad nimi strašlivou kletbu. Sezima vrávorá ven, paní Kateřina vrhne se za ním: »My se neopustíme, Sezimo!« Načež tento: »Ó díky tobě, díky! My se neopustíme!« Za jejich odchodu Dohalský s pohledem k nebi volá: »Osekal jsi, Bože, všecky větve mé, jsem jako strom holý a bleskem spálený, ale vím, proč jsi tak učinil; chceš, abych sloužil zákonu tvému ze všech sil . . . Líbám tu těžkou, kárající ruku tvou a přísahám státi věrně po boku těch, které jsi mi svěřil, až do smrti; jsem opět silný jako druhdy — jsem silnější — neboť jsem sám!« Berkovi, který v posledním ještě okamžiku Sezimu, an právě práh překročuje, zastřeliti chce, Dlask rychle ruku srazí. Tím končí veleúchvatné třetí jednání.

Vyhnanci ubírají se druhého dne časně z rána, svaté písně prozpěvujíce, do vlasti. Dohalský s několika staršími bratry od průvodu na chvíli se odtrhuje; jdou rozloučit se s nejstarším bratrem, slepým knězem Krocinovským, který pro slabosť namáhavé cesty by nesnesl, a vzít si na cestu jeho požehnání. Krocinovský chce v modlitbách všecky kroky jejich provázeti; vidí sice očima ducha svého věci neblahé, »ale za těmi spatřuje slabý jas a svit, který však roste, roste v zoři. Ta porosí zemi a vykoupí lidstvo jediným přikázaním lásky.« Po jejich odchodu blíží se k jeho domku dva bledí a schvácení cizinci. Je to Sezima s paní Dohalskou, kterým včera následkem kletby Krupiovy nikdo v celé Žitavě noclehu nepopřál. Stařičký kněz, slyše od svého chlapce, kdo jsou příchozí cizinci, vítá je laskavě; jemu jsou toliko lidmi trpícími, dosti mají na výčitkách svého svědomí, ať si u něho odpočinou. Na to odejde na lůžko. Sezima je tomuto blouznivci, jak jej nazývá, za to povděčen a chce zde několik listů napsati. Mezitím čte paní Kateřina jakési psaní, vrhajíc občas na svého milence pohledy, plné hněvu a pohrdání. Když pak on, listy dopsav, za ruku ji béře, ona prudce od sebe jej odpuzuje; a když on jejímu chování nerozumí, odhaluje mu jeho bídáctví, na které prý včera přišla. S hrůzou prý seznává, k jakému padouchovi láskou přilnula. Ukazuje mu list, z něhož se dověděla, že pod cizími jmény v Čechách se zdržoval a na exulanty příspěvky vybíral, které však — si ponechal. Bez rozdílu kdo se mu dal, toho okradl: děti a ženy, žebráky a žebračky. Sezima je zdrcen, prosí za smilování. Omlouvá hříchy ty nesmírnou bídou, do které prý upadl, když ze služeb císařských byl nucen vystoupiti. Těžce prý jej tyto peníze pálí na svědomí. »Jako světlého paprsku chytil jsem se lásky k tobě, ta měla mne očistit a pozvednout, vrátit mi česť muže a důstojnosť člověka . . . Měj soucit, smilování! Vraťme se do Čech, v potu tváře práci čestnou si vynajdu. Schovej ten osudný list, všem v něm jmenovaným anebo dětem jich dvojnásob nahradím!« A když paní Kateřina se ptá: »Jak věřiti dál, jak milovati?« Sezima odpovídá: »Což neslyšela jsi evangelium lásky z úst toho kmeta? . . . To je láska milovati i bídné, milovati i zločince! A já, ačkoliv jsem bídný, zločinec nejsem . . . Neodstrkuj mne, když chci býti lepším, když chci býti tebe hodným.« Paní Kateřina je těmito sliby a prosbami svého milence, z něhož před chvílí hrůza ji obcházela a jejž bídákem a padouchem nazývala, překonána a praví: »Sezimo — já tě

musím milovat!« V tom vchází městský hejtman se šesti strážníky, maje rozkaz vypraviti je ihned za hranice žitavských pozemků. Veškeré obyvatelstvo je prý na ně nesmírně rozhořčeno. Paní Kateřina vrhá se před starým Krocinovským na kolena, prosíc jej za požehnání, které jí kněz, slyše, jak nehodnou a ve hříších bídnou se nazývá, také udílí, dodávaje: »I na tobě vyplní se evangelium lásky!« (Konec jednání čtvrtého.)

V jednání pátém vedeni jsme básníkem do tábora švédského před obležené město Pirno. V táboře tom nalézají se již po delší dobu naši vyhnanci a ztrácejí ponenáhlu naději, že se jim návrat do vlasti podaří. V obleženém městě jest mnoho jejich souvěrcův a vede se jim tam velmi zle. Také dítky Dohalského jsou tam chovány. Čeští vyhnanci, zvláště starý Dlask, bojí se, že švédský general slibů Berkových nedodrží, a nebojí se nadarmo; oznamujeť právě Berka Dohalskému, že general pro neočekávaně tuhý odpor obleženého Pirna proposicí daných splniti nemůže, leč s tou podmínkou, jestliže vyhnanci své zásoby ve společnou špižírnu vydají — švédskému vojsku začíná se totiž potravy nedostávati — a postavíli se v šiky, proti Pirnu útočící; jinak prý exulanty ještě tento den z táboru svého vyžene. Dohalský to předkládá svým krajanům na uváženou; bojovati se Švédy proti městu, v němž mnoho jejich souvěrcův úpí — bohužel proti kurfirstu saskému, který posud všem vyhnancům českým upřímným byl přítelem — to jest jediná možnosť do vlasti se vrátiti. Ale marně kněz Krupius je k tomu pobádá, marně Berka nazývá je potomky Žižkovými a Prokopovými; Dohalský sám, sklamav se s nimi ve svých nadějích, nechce jim podruhé k ničemu raditi, ale přání jeho je patrno. Mohl by je sice vším právem upozorniti, že dle úmluvy žitavské, svatým obřadem zpečetěné, zavázáni jsou v nejhorší potřebě společně se Švédy bojovati, ale divným způsobem ani on, ani nikdo jiný tak neučiní. Vyhnanci nechtějí ani zásob svých ve společný majetek vydati, ani po boku Švédů bojovati, proto že, jsouce většinou boje neschopni, špatnou byli by Švédům posilou, a pak museli by proti bratřím v Pirně stříleti; raději chtějí se nazpět do Žitavy vrátiti. Dohalský, ač mu Berka, jsa zmocněn svým generalem, místo plukovnické ve vojště švédském nabízí, odmítá je, dokud svěřený sobě lid do Žitavy nedovede; bolestné jim činí výčitky: »Nejste hodni vykoupení proto, poněvadž váháte sáhnout k meči. Samo vám do klína nespadne, trpte tedy dál, budu trpěti s vámi — ale více pak nenaříkejte. Malátnosť vás zabila a nedostatek důvěry v sebe. Jste lid a národ ztracený.« Vyhnanci ani těmi slovy nedají se od svého úmyslu odvrátiti. Po jejich odchodu má se konati poprava špehů, posledního dne chycených. Právě jsou v poutech vedeni; prvního vidí Dohalský Sezimu a po jeho boku ženu svou. Sezima, obrácen jsa k Dohalskému, praví: »Považuji smrť tu hanebnou za trest zasloužený — ale jedno ti řeknu, že té ženy, kterou jsem strhl v záhubu, nebyl jsem hoden ani já, ani ty... Buď věčný soudce tobě jako mně stejně milostiv; ale já, umíraje, mohu říci, že byl jsem od ní milován.« Po této velice nevhodné řeči odchází na smrť. Zatím Berka rozvázal provazy paní Dohalské a staví ji před jejího manžela. Ten děsí se hanebné smrti, kterou žena jeho zemříti musí; trpí nesmírně. Choť jeho má k němu před smrtí dvě přání: ráda by ještě naposled viděla dítky své. Když pak slyší, že jsou v obleženém Pirně, vrhá se před manželem na kolena a prosí jej vzlykajíc za odpuštění. Vždyť jen přílišná k němu láska uvrhla ji v záhubu; byla žárlivou na jeho velikou horlivosť o blaho jednoty, viděla v tom netečnosť k sobě a nedostatek lásky. Pak jí vzal děti, které tak milovala. V té strašné době, kde byla beze vší ochrany, přišel Sezima a zdrcující svou výmluvností k pádu ji přivedl. Ale hned na to začalo její utrpení. Seznala v Sezimovi bídníka, padlého demona. Chtěla jej na dobrou cestu uvésti, což se jí také podařilo. Špehem prý nebyl; oběšen je proto, že byl zrádcem Valdštýnovým. Připomíná si poslední slova starého Krocinovského, že i na ní, až bude mnoho pykati, vyplní se evangelium lásky. Uvádí pak choti svému na paměť první blažená léta v manželství. Až bude dětem vypravovati o matce, nechť jim řekne, že byla velmi nešťastná, ale že je milovala nesmírně. »A pak uč je milovat vlasť, ať ji milují dvojnásob za sebe

a také za mne, neboť teprve teď jsem přišla k poznání, co to je, třásti se o svou vlasť.« Dohalský začíná slzeti. Ona vidí, že jí odpouští, klesá mu na prsa a žádá jej toliko ještě, aby jí nenechal tou hanebnou smrtí umříti; nechť ji raději svou dýkou usmrtí. Dohalský splní tuto žádosť; zvolav: »Kde se chvěla ústa moje v době štěstí, tam nesmí se tebe dotknouti ruka cizí. Umři tedy očistěna!« probodne ji. Poslední slova její jsou: »Všecko je odpuštění a láska.« V tom ozve se vítězný hlahol polnic a pokřik válečný; Pirno padlo. Nyní se obležení bratří mohou s našimi vyhnanci společně vrátiti do Žitavy. Brzo na to kněz Krupius přivádí Dohalskému dítky jeho. Hošík se ptá: »Kde je maminka?« Dohalský odpovídá: »Tiše — jest zrovna jako druhá vaše matka, vlasť — zase ztracena a přece nalezena v srdcích, vzdálena a věčně oplakávána!« (Konec jednání pátého.)

Jak z pověděného obsahu patrno, oplývá naše drama hojností úchvatných míst, a těmi zajisté nutno si vysvětliti, proč na jevišti s tak mocnými účinky se potkává. Za valnou čásť své působivosti děkují ovšem »Exulanti« časovosti mnohých vlasteneckých myšlének, které zvláště nyní, kde tolik prudkých bojů téměř každodenně o práva jazyka našeho nám sváděti a tolik na nestatečnosť národní si naříkati jest, v nás mocný ohlas vzbuzují a zároveň — citelné mnohdy nedostatky dramatu zakrývati pomáhají. K těmto úchvatným scenám řadím především místo, kde Dohalský, aby dětem svým jazyk otců zachoval, choti své násilím je odnímá. (»Zachovat svým dětem jazyk otcův, jest skutek vznešený a velký, jehož dosah, ženo, nechápeš.«) Kdo by dále ubránil se hlubokému dojmu, čta nebo poslouchaje slova Dohalského, kde líčí knězi Krupiovi svůj bol, když v Praze, za žebráka jsa přestrojen, lid český bídným, tupým, nadobro zmalátnělým byl shledal! A což teprve, když bratřím běží o návrat do vlasti, kterého sobě toliko se švédským vojskem dobyti mohou, a bratří zdráhají se na čas spojenci vojska toho se státi — jak mohutnými slovy hřímá jim do duše, předpovídaje jim brzké zahynutí v cizině, jestliže jako dosud jen stále trpěti, vzdychati a leda snad náboženské hádky pěstovati budou — zatím co dítky jejich jazyk otců svých zapomínají! Než snad Vrchlický, vloživ tyto vlastenecké myšlénky, lásku k jazyku mateřskému, do své látky, ji příliš zmodernisoval a jakéhos anachronismu se dopustil? Námitka tato odpadne tomu, kdo vzpomene si, že v 16. a na počátku 17. století zvláště bratří čeští to byli, kde jazyk našich otců největší lásky a péče docházel. Jsou však v našem dramatě ještě jiná místa, která myslí naší mocně zachvívají. Upozorňuji v té příčině na onu velepůsobivou scenu třetího jednání, vzbuzenou ve shromážděné jednotě knězem Krupiem, když podávaje přítomným chleba a vína, od paní Kateřiny náhle se odvrací; dále na konec téhož jednání, kde Dohalský vida, jak žena jeho ke hroznému hříchu svému před celou jednotou směle se přiznává a bez ostychu na milence svého, ač právě bídným zrádcem usvědčeného, se věší, slibujíc mu, že ho neopustí — Dohalský nesmírným bolem, hněvem a studem do nejhlubších základů bytosti své otřesen a téměř zdrcen jsa, najednou se vzmuží a k nebi pohlížeje, těžkou kárající ruku Hospodinovu líbá a zvláště nyní ze všech sil obci jeho až do smrti sloužiti chce!

Pěkně působí také ve čtvrtém jednání odchod vyhnanců do vlasti za velebných písní a loučení jich se slepým knězem Krocinovským, a snad bychom ještě leckterou krásu nalezli, doufám však, že jsem na přednosti našeho dramatu již dosti upozornil. Postupme dále. Jaká jeví se nám v »Exulantech« základní idea? Jsou zde vlastně myšlénky dvě, které celým dramatem se táhnou, tu ve větší, tu v menší síle vystupujíce a leckde v sebe zasahujíce. Jedna z nich vtělena je v osudech pana Dohalského a choti jeho, a lze ji asi těmito slovy vyjádřiti: Muž vznešené povahy, pro vyšší cíle ze všech sil pracující, jeli manželem ženy, která ušlechtilým jeho snahám lhostejnou zůstávajíc, jej toliko pro sebe a dítky požaduje, dostane se dříve či později s chotí svou do příkrého sporu, jehožto konec může býti ztráta lásky ženiny, ba dokonce, jestliže za takových poměrů do rodiny prohnaný záletník se vetře, i pád její; jeli však žena šlechetným citům přístupna, brzo trpce pyká svého hříchu a

může těžkým utrpením se očistiti a odpuštění dosíci. Myšlénku takovou dramaticky zpracovati je pokus zcela moderní, se zvláštní zálibou nějaký čas u Francouzů pěstovaný, kde rozliční ti Dumasové a Sardouové, řešíce téměř napořád v dramatech různé problemy manželské, když byli dříve heslem »Zab ji!« (ženu nevěrnou) se řídili, pojednou stali se hlasateli evangelické lásky a křesťanského odpouštění, hledíce padlé hrdinky své co možná očistiti. Zdali arci tím Vrchlický je omluven, že takovouto manželskou nevěru do života velepřísných bratří českých položil, jiná je otázka, k níž později se pokusíme odpověděti. Druhá — velmi vzácná — myšlénka vtělena je zde v osudech českých vystěhovalcův a zní asi takto: Lid, který k dosažení cílů nejvyšších váhá chopiti se činův odhodlaných a rekovných, zůstávaje malátným, nerozhodným a různými ohledy odvraceti se dávaje — lid takový oněch cílů nikdy nedosáhne.

Jaké jest ideí těchto dramatické zpracování? Vizme exposici — první jednání. V paní Kateřině poznáváme hned na počátku ženu nešťastnou. Když ji vidíme naříkati a plakati, proto že manžel její ve svých pracích o návrat českých vyhnanců jí a dítek ustavičně zanedbává, cítíme s ní upřímnou soustrasť. Je mlada dosud a plna života, stálá téměř samota ji musí těžce trápiti. Vždyť nemusela z Čech jako jiné ženy do ciziny prchati, je rozená Žitavanka, žije tedy ve svém domově a nedovede oné nesmírné touhy Dohalského a ostatních vyhnanců po vlasti pochopiti. Víru českobratrskou sice vyznává, ale více ústy než srdcem; odříkavý a sebezapíravý život v jednotě není podlé její povahy. Blahu jednoty a tudíž také obětavým pracím svého manžela, ku prospěchu jednoty podnikaným, zůstává celkem lhostejnou; žárlí spíše na jednotu a vlasť českou, že jí muže, kterého by tak milovala, odnímají, v srdci jeho žádného místa pro ni nenechávajíce. Měla by se arci, aby na tuto svou opuštěnosť poněkud zapomněla, tím horlivěji s dětmi obírati, je učiti, dbáti, aby jazyka českého nezapomínaly atd. Ale pohled na tyto dítky, jak bez otcovského dozoru jako stromky v lese rostou, ji bolestně zraňuje. K jazyku českému srdcem nepřirostla, v nábožných cvičeních jednoty, jako jiné ženy bratrské, upokojení nenalézá, myšlénkami, že manžel pro blaho něčeho, co i jí drahé jest, pracuje, při své povaze obírati se nemůže. Je tedy velmi nešťastnou; my cítíme, že manžel její klade na její povahu přílišné požadavky, a bojíme se, jestliže záhy všeliké výmluvnosti neužije, aby ji o svém jednání jako nejvýš chvalitebném a zároveň o své lásce k ní přesvědčil, aneb ústupků nějakých povaze její neučiní — bojíme se úplné roztržky manželské. Jak si tu vede proti ní Dohalský? Netuše, jak velice pro stálou jeho nepřítomnosť se trápí, když při svém návratu chladnou ji zastane, vytýká jí, že není hodnou dcerou vlasti a jednoty bratrské, že je na jeho cesty žárlivou, že je sobeckou, a když ona mu výčitkami oplácí, vytýká jí dále, že nedbá o děti, ba staví jí dokonce před oči andělskou povahu své první ženy. Tím arci choť svou, která je si vědoma, že jen z lásky k němu na jeho cesty žárlila, těžce urazí; když pak jí posléze násilím dítky odnímá, které jí v opuštěnosti jedinou byly radostí, vytržena je také láska z jejího srdce na dobro. Vše je tedy až dosud řádně psychologicky odůvodněno. I druhá základní myšlénka je v exposici šťastně rozpředena; dovídáme se, že čeští vyhnanci mají velikou naději do vlasti se vrátiti — ovšem pomocí švédských zbraní, k čemuž však někteří nejsou valně nakloněni. Z hlavních osob záhadnou zůstává v prvním jednání toliko povaha Sezimova, ač ovšem z některých slov jeho tušíme, v jakém světle se asi co nevidět nám ukáže. Právem tedy myslím, že exposici nazvati můžeme zdařilou. (O. p.)

Crty Litevské. Napsal *Edvard Jelínek.* „Salonní bibl." č. XLIII. V Praze. 1886.

Řadou obrazů s nadšením a citem pojatých a neméně dovedně provedených podává nám spisovatel zkušenosti, vědomosti a dojmy, jichž hojným obcováním s litevskými Polany a častým u nich přebýváním o polské Litvě nabyl. Jsou to zkušenosti a dojmy veliké, jež pohnouti dovedou nitrem lidským a srdce mužovo celé a zúplna zaujati soucitem vřelým ku vlasti té a jejímu národu. Čtouce o tom, kterak pan Ščensný Litvu miloval, o bílém mazuru, o kontuši pana Krištofa, o polské pohostinnosti, jak se jeví vy-

pravováním o panu Karlu Radziwillovi, u pana Henryka a p., zamyslíme se bezděky, srovnávajíce náš ubohý národ se svými bratry Poláky teď neméně ubohými, přece však o mnoho šťastnějšími. Nahlédnuvše do komnat a rodinného života národní šlechty polské, nabýváme teprve jasného vědomí o tom, čeho jsme my sami pozbyli, ba cítíme teprve bolestně, kterak jsme se již i tam ocítili, že ani mrazivá přítomnosti nahota takořka nestačí, aby nám velikosť našich ztrát a zbědovanosť i skomolenosť naši náležitě před oči postavila. My již málokdy na to pomýšlíme, čím jsme byli a čím jsme, přivykli jsme bídě své bezmála tak, jak odsouzenec šibenici přivyká. — A na tom právě, že se podařilo spisovateli několika duchaplně vybranými a obratně provedenými rysy vytknouti rázovitou a neskomolenou posud povahu národa polského v jeho širých vlastech litevských, zakládá se cena těchto črt. V Čechovi ozve se Slovan, any takové obrazy před ním se rozvinují, a uzná rád, že skladatel prstem svým dotkl se strun jeho srdce. Se slovanskými snahami spisovatelovými a s jeho studiemi v oboru tom shoduje se i vnější úprava slohová i mluva »Črt Litevských« způsobem ovšem potěšitelným. *Lev Šolc.*

Katolický spolek tiskový v Praze.

Několik již let jest v Praze spolek, jehož účelem jest lid náš, zvláště venkov, zaopatřiti četbou, ze které by v trudných chvílích svých čerpati mohl zábavu a také poučení pravé, jež by ho sílilo ve víře, mravnosti a ve vědomí národním. Přehlídnemeli spisy dosud vydané, tu s potěšením musíme svědčiti pravdě, že úkolu svému spolek ten dosud čestně dostál, vydav mnoho spisů dobrých jak zábavných, tak i poučných. Spolek tento za roční příspěvek 1 zl. vydává každoročně údům svým pod názvem »Hlasy katol. spolku tiskového« pět knih povídek anebo spisů poučných.

Prvním číslem ročníku 1886. jest cestopis *Dra. Fr. X. Kryštůfka* »Cesta a pouť do Egypta a svaté země.« Spiskem tím, jak praví p. spis. v předmluvě, chce »ukázati krajanům, že cesta do svaté země není nebezpečnou ani přeobtížnou ani drahou a že na této pouti duch jak náboženský, tak i všeobecně lidský se vzdělává a velikého rozhledu i přehledu světa nabývá.« Úloze této vytknuté jadrným popisem cesty skvěle dostál. Pěkné popisy krajů východních, zvykův egyptských a svaté země mile pobaví též každého, kdo jen snad v duchu pouť tuto podniknouti chce.

»Pro pokoj duše,« črta z doby slávy a úpadku od *Boh. Brodského,* jest 2. číslo. V črtě této představuje p. spis. čtenářům dva bratry z doby válek švédských — kterážto doba však velmi málo znatelna jest ve vypravování, — z nichž jeden v nenávisti kainovské všemožnými piklemi zničiti chce bratra rodného, konečně však pravou křesťanskou bratrovou láskou, která odpouští i nejhorší úklady, přiveden ku poznání, pro pokoj duše své se kaje. Talentu p. spis. upříti nelze, ale propracovanosť, jistota mu dosud schází. Charaktery nejsou úplně jasné a pevné. Mnoho na některých místech mluví sám za osoby jednající. — Od téhož spisovatele jest též číslo 4. »Pomsta Lollardů,« opět črta, v níž skutečně mnohdy jen načrtnuto, co by jasně a určitě mělo býti vylíčeno. Nejasný jest též zjev bludaře proroka, lid svádějícího. Jazyk v obou těchto pracích jest bezvadný.

Rozhodně lepším jest případný obrázek z našeho lidu od *A. Dostála* »V Americe.« Chlalupník Kubias ze zlosti, že oklamán od tchána o věno, přichytl se pití a zanedbával hospodářství, až takořka ocitl se na holičkách. Poněvadž by nerad byl žebrákem v domově svém, chce odejíti do Ameriky. Hned při tom upadá do rukou nepoctivého agenta, u nás nyní tak obyčejného, který, chtěje ho tím jistěji vylákati, usiluje svésti ho k nepoctivosti, aby totiž sestry své oklamal o jich podíly otcovské; ale tu se ukáže pravá poctivosť našeho lidu nezkaženého, toho se dopustiti nechce. Za tuto poctivosť řízením Prozřetelnosti boží odměněn jest tím, že starosta na obci mu vymohl kousek země, pusté sice, ale k dočasnému užívání bezplatnému. Kubias, přestrašen nebezpečenstvím cesty, o kterém se dočetl, s radostí dobrodiní obce přijímá a utvoří si na tomto pozemku svou Ameriku, kdež pilností svou též opět se povznese. Osoby jednotlivé jsou velmi případné.

Dostál znám jest již přemnohými

pracemi svými jako dobrý náhradník Třebízského.

Posledním číslem ročníku jest dosti objemný obrázek od *Ed. Brynycha* »Kříže a kalichy.« Část I. »Hvězda jitřní.« Obrázkem tímto, jakož i jinými pracemi, týmže spolkem uveřejněnými, osvědčil se spisovatel vedlé dobrého kazatele též dobrým vypravovatelem. — Jmenovaný obrázek nepodává nám sice děj úplně jednotný, nýbrž pěkně znázorněný pestrý život ve smíšené vesnici, kde žijí katolíci s protestanty. Osoby zobrazeny velmi pěkně a přirozeně s té i oné strany se všemi chybami i přednostmi, jaké na lidu našem viděti můžeme. Zvláště případná jest postava poctivého Budárka, ševce. Doktor Nedbal jest odstrašujícím příkladem zběhlého, pokaženého studenta, který při své nedoučenosti o všem věděti a do všeho rýpati chce. Spravedlivě na základě pramenů podány jsou hádky o víře. Kniha tato velmi poučná jest pro náš lid. Upozorniti však jest nám spisovatele na některé poklesky jazykové, mezi jiným zvláště na nesprávné, příliš časté užívání supina. Klade to sice spisovatel do úst lidu, ale ten právě supinu se všemožně vyhýbá. Jak nepěkné jest na př. na str. 44. »učit říkat modlitby není děti náboženský vychovávat.« *J. B*

Z českých mlýnů. Humoresky *Karla Tůmy*. Illustroval Karel Thuma. V Praze. 1886. Příloha „Humor. listů.“ Str. 397.

Mnozí spisovatelé se domnívají, že humor všechen záleží ve frivolních poznámkách, buď víry, mravnosti nebo jednotlivých stavů se týkajících. Však zdravý dosud humor je v českém lidu a jenom nutno spřáteliti se s ním, sbírati jej a pobaví čtenáře všech druhů vzdělání. Důkazem toho jsou humoresky, čerpané z českých mlýnů. Kolik vyvedeno »taškařic« ve mlýnských šalandách od chasy mlynářské od pana otce počínaje až do práška? Kolik historek vypravují do roka ve mlýnech krajánkové, sekerníci, kolik provedeno lekrací s veselými mleči?

Pan spisovatel čerpal humoresky z jistého určitého kraje, jak dosvědčuje věnování: »všem přátelům starého českého humoru našim l e š e t i n s k ý m mlynářům;« což kdyby po celých Čechách byly sebrány a vydány?[1])

V přítomné knize podáno humoresek 59 a jedna báseň »Ve mlýně.« Děj se otáčí ve všech buď v šalandě nebo v nejbližším okolí mlýna: osobami jednajícími nejvíce páni otcové nebo mlynářská chasa. Mnohé jsou ovšem k mlýnu takořka za pačesy přitaženy a stejně by se hodily do historek loveckých, selských, ale dostavše mlynářské zabarvení, vřaděny jsou do »českých mlýnů,« na př. »Tak dlouho chyboval, až trefil,« »Čertův zajíc« a mnohé jsou také již známy z anekdot jako »Když se prášek vydaří.« »Prach jako prach.« »Pila a Holandr« atd. Některé nás připomínají na blahé doby pánů derektorů, jež znali páni otcové bráti na mušku.

Všechny baví, k čemuž obrázky četné a vydařené napomáhají, bez nichž by mnohý vtip ani nebyl dosti jasný a rázný. Mluva je správna, výrazy z mlynářského života.

Při veškerých téměř plodech literarních u nás musíme bedlivý pozor dáti, jak ta neb ona kniha také by působila v ohledu mravním: humoreskám »Z českých mlýnů« to vysvědčení dáti musíme, že až na mdlé výstřelky jsou bezvadny. Poněkud nemístná je frase (str. 35. a jinde) na dotvrzení třeba malichernosti. »na to můžete vzíti hostii.« Také frivolností písma sv. a výroků posvátných zavání »vtip« tento (str. 62.): »Psáno jest: Vejdi do života a ne do klobouku mého.« Trochu rohatý je vtip ve »Vodní otázce a kalhotách« na str. 206.

Obrazy jsou téměř všechny pěkné a na malé výjimky s dostatečným šatem pro slušného člověka, v čemž nebývají čeští malíři mnoho vybíravi.

Humoresky tyto lze odporučiti jako zábavné čtení, a také českým venkovem a zvláště pány otci byly souhlasem a podporou všestrannou přivítány. Výprava je slušná.

Miroslav Zkoumal.

---

[1]) „Z českých mlýnů“ vyšly r. 1886. a v „Ohlasu z Podhoří“ r. 1887. píše feuilletonista také jednu mlynářskou humoresku, dokládaje, že by s velikým vděkem se potkalo, kdyby všechny humoresky byly sebrány a vydány.

Různé zprávy.

Z literatury chorvatské. Každý upřímný přítel slovanského písemnictví zajisté potěší se nejnovějšími publikacemi „Matice chorvatské" v Záhřebě, která současným rozkvětem svým budí nejkrásnější naděje. S radostí prohlédli jsme výroční zprávu a statistiku Matičnou, z níž se dovídáme, že má daleko přes 6000 členův, a že si buduje krásný, vlastní palác, jenž má býti útočištěm domácích spisovatelů. Hle, toť výsledek jedva desítileté, úsilné práce na poli národním u národa, čítajícího pouze $1^{1}/_{2}$ milionu duší! — Jest tomu sice již 44 let, co „Matice Záhřebská" trvá. Roku 1842. vzniknuvši ze soukromého kruhu „Čitaonice illyrské," měla s počátku jen 38 členů, mezi nimi ovšem vydatných, a ačkoliv teprve na sedmý rok (od r. 1835.) národní obrození trvalo, přece již nadšená píseň a živé slovo mladého Chorvatska pravé divy tvořilo. Intelligence počala se kupiti okolo jediného liter. spolku v zemi, a když prvá kniha „Osman" nesmrtelného Gunduliće vyšla, celý svět divil se krásné poesii jeho. Zapomnělť národ chorvatský sám, že přede dvěma, třemi sty lety měl duchaplné básníky, jejichž plody vyjímaly se důstojně i vedle Tassův, Ariostův a Petrarkův, a kteří vyrovnali se mnohým slavným básníkům jiných národů novověku. — Převratem r. 1848. otřeseny byly i základy „Matice;" vydány sice cenné knihy a ještě důležitější časopisy („Kolo," „Neven"), avšak spolek sám začal pod útiskem absolutismu zmírati. Již sice r. 1850. snažili se vlastenci, aby osvětové ústavy, jako „Matice," „Národní museum," „Akademická knihovna," „Čitaonica," „Národní dom" a „Hospodářské družstvo" se svými fondy a sbírkami sjednotily se v jediné „Družstvo osvěty a vědy," avšak nastalá politická era učinila všemu konec. V národě zaniklo všechno nadšení pro národní literaturu. S materialismem rozmohl se i servilismus. Z mnohých druhdy nadšených vlastencův a mužů jinak duchaplných stali se sluhové a obrancové cizích idei a zásad. Byrokratismus, dříve v Chorvatsku neznámý, slavil pravé orgie, potlačiv úplně za pomoci nezvaných cizozemských hostí otčinu hrdého, čilého a svobody milovného Chorvata. V té smutné době okolo svatého ohně na oltáři vlasti stálo jen několik obětavých strážců: přes vlastní nebezpečí však dovedli obhájiti slovanskou ideu, která se v Chorvatsku „illyrismem" probudila. Pak nastal onen moment, jemuž i jiní velcí a bohatí národové neunikli. Nastal zápas mezi interessem a ideou. Většina intelligence, bohužel, přilnula k interessu: šla za chlebem. Avšak jako každá krásná a nadšená idea dříve nebo později zvítěziti musí, tak konečně i doutnající oheň vlastenectví a národní svobody opětně pronikl. Roku 1861. rozprášilo slunce svobody mlhy, jež tísnily život národní, a nově probuzený národ hotovil se odvážně k důstojné duševní práci. Rázným dokladem tohoto obratu jest, vedle jiných utěšených zjevů, zdar „Matice chorvatské," která jest literatuře chorvatské pravou svatyní. —

Poslední její publikace vyhovují všem požadavkům, jaké kladou se knihám v civilisaci nejpokročilejších národův, o čemž svědčí jak niterná cena, tak bohatá výprava příslušných spisů belletristických i poučných. Z prvých zvláště vyniká krásné vydání básnických plodův „illyrského" poety *Luky Botiće* († 1863.), pěvce to ryze národního a nad míru sympathického. Rodiště básníka toho je nedávno Slovanstvu vrácený starochorvatský Spljet v Dalmacii, kolébce všeho Chorvatska, a vydání spisů tohoto básníka je tudíž tím významnější. Životopis jeho sepsal slavný národovec dalmatský, čestný kanovník *M. Pavlinović,* a rozbor aesthetický básní jeho podal osvědčený již v oboru tom *Dr. Fr. Marković.* Otištěna je tu překrásná epická báseň „Pobratimstvo" (z r. 1854.) a jiné dva eposy „Biedna Mara" (z r. 1861.) a „Petar Bačić" (z r. 1862.). Jmenovitě prvá a druhá báseň náleží k pravým perlám „illyrské" poesie, které i největšího básníka Chorvatů — *Petra Preradoviće* — naplnily obdivem. Zvláště báseň „Pobratimstvo," v níž fotograficky věrně vylíčena povaha národa, a jež proniknuta je ideou jednoty Srbův a Chorvatů, nemine se zajisté blahým účinem i v budoucích generacích dvoujmenného národa. Čtouce tyto plody ze zašlých, vlasteneckých dob, bezděky pociťujeme touhu, abychom v souborných vydáních čísti mohli i ostatní pěvce „illyrské": Demetra, Niemčiće, Blažka, Bogoviće a j., kteří by vesměs i před přísným soudem evropské kritiky čestně obstáli.

Z belletrie vydán „Maticí" dále třetí svazek sebraných spisů *Šenoových,* obsahující zčeštěné již romany: „Ilijova závěť" a

„Selská bouře,“ z nichž poslední náleží k nejlepším pracím zesnulého romanciera. — Současné krásné písemnictví representuje se novým spisem známého již i u nás romanopisce *Jenia Sisolského* (vlastně: Eugena Kumičiće). Týž náleží od několika málo let (od r. 1879., kdy vydal roman „Olga i Lina“ v duchu Zolově psaný) k nejplodnějším a nejobratnějším romanopiscům jihoslovanským; zvláště vynikají práce jeho „Jelkin bosiljak“ (zčeštěno), „Začudjeni svatovi,“ „Primorci,“ „Gospodja Sabina“ a j. Na prospěch domácí literatury sešel již s kluzké dráhy Zolovy, a ponořil se úplně v kraj a lid svého překrásného rodiště; v líčení přímořského života je nedostižitelný a plnou měrou originalní. V nejnovějším romanu svém „Sirota,“ „Maticí“ vydaném, z něhož četli jsme již rozkošnou ukázku v pamětném listu, vydaném na oslavu 50letého jubilea obrození chorv. literatury — líčí S. úchvatně boj národa chorvatského v Istrii s výbojným živlem italským; události a osudy mladé osiřelé dívky isterské, hrdinky romanu, která je representantkou tohoto národního zápasu, vylíčeny jsou s dovedností, důstojnou výše moderního romanu. Zvláště poetická krajinomalba je u tohoto nadaného romanopisce tak velkolepa, že možno říci, že podobného zjevu v literatuře jihoslovanské posud nebylo. (O. p.) *Josef Kouble.*

Z Prahy. (Činnosť akademická.) Nepokládáme za zbytečné promluviti o snahách, které na ten čas hýbají srdcem a myslemi akadem. studentstva českého v naší Praze, části to české intelligence, dokonávající duševní své zbrojení pro zápas v životě veřejném. Máť české studentstvo významnější postavení v národě, nežli studentstvo ostatních národů. České studentstvo, skupené okolo těžce vymožené „almae matris“ ze všech koutů našich vlastí nejvíce z prostého lidu, jest nejčilejším živlem soustřeďovacím tužeb a potřeb národu. Tu zdá se nám býti na čase, aby v dozrávajících mladících poměry se poznávaly, názory tříbily, aby po čase přípravy vědomě vkročili na pole vyměřené. Velikých cílů jim vyměřovati netřeba, nýbrž jen skromně přispívati mají a tím více posilovati se pro budoucnosť. Neboť oni jsou nadějný květ vlasti a její veliká naděje.

V čem pak záleží skutečná nynější příprava našich akademiků? Za velikými účely sjednotili se skutečně rozebřátí a nadšení událostmi roku osmačtyřicátého (v r. 1849.) v „Akademický čtenářský spolek,“ kde vedlé pospolitého vzdělávání i národní vědomí síliti a utužovati se mělo. Ušlechtilosť, krása, vědychtivosť, které jsou zárukou ušlechtilosti, krásy, síly, vědychtivosti národa, byl prvotní účel, za nímž se sešli. Nechceme jmenovati mužův, odkojených těmito ideami, ale jest jich řada nenepatrná. A nyní? Naříká se do úpadku, členy spolku dobře cítěného. I vídenský akad. spolek na únorové letoší hromadě na úpadek tento poukazuje. Kde kořen zla a kde prostředky k nápravě? Nepřísluší souditi v pouhém referatu o činnosti akademické o věcech těchto, a prohodímeli něco, jest to dojista dobře míněno, a doufáme, že nám nebude se bráti ve zlé.

Mnoho akademikův, a z části nikoli předpojatých, vzdaluje se spolku, poněvadž jim neskýtá toho, čeho od něho čekali. Pravda, že odebírá se ve spolku veliká síla časopisectva, ale to není všecko. Právě toho, po čem nadšená, mladá duše touží, je tam málo, málo vědy (najmě cizojazyčné), málo niterného života, mnoho planého a neužitečného formalismu a při tom zmrtvělosť a zmalátnělosť, chabosť a netečnosť, málo zápalu pro čisté idealy. Snad těžký vzduch moderní nezdravoty usmyslil si zahnízditi se do nejjařejší části nevelikého našeho národa, do dorůstající intelligence jeho? Separatismus a sobectví přinesly mnohým záhubu — doufejme, že rozžírající jejich moc zde mine se s úspěchem. „Spolky,“ dí jeden náš vlastenec, „jsou předůležitým faktorem v životě národu našeho, jednak vydatně podporujíce materialní zájmy jeho, jednak pěstujíce společenskou stránku jeho, povzbuzujíce a tužíce vlastenecké smýšlení a statečnosť občanskou.“ Akademický spolek má tedy tužiti statečnosť akademickou, buditi ospalé, nabádati váhavé, podporovati pilné občany akademické. Tak shodne se „akadem. čtenářský spolek“ s účelem svým, vytknutým při založení a obnoveným při svého založení 25leté památce v r. 1874. Avšak není zcela neúrodna, třeba v hlavním proudě trochu malátná činnosť „akad. čtenářského spolku.“ Roztřepen jest na mnoho jiných spolkův a akademických odborů, z nichž mnohé čile si vedou, ale nedostačují, aby repraesentovali činnosť všeho „akadem. čten. spolku.“ První místo přísluší literarnímu a řečnickému spolku „Slavii,“ který v týdenních pravidelných schůzích vykazuje se programy poučnými, probíraje zájmy buď české, buď jinoslovanské. Z posledních přednášek jmenovati sluší „O padělání české historie novější“ a „O J. Novikovu a ruských zednářích minulého věku.“ K němu druží se akadem. spolek „Říp“ svou

horlivostí v zakládání knihoven na českém venkově, „Všehrd“ svými úvody do praktického života. Většina však — tak zvaných krajinských spolků — jsou svým osamocením málo významny. Akademici jistého kraje sejdou se ve spolek za účelem, který se netýká společných zájmův „akad. čten. spolku,“ a tak sice spolky rostou, ale síla místo koncentrace se tříští. Sem patří „Krakovec,“ spolek akad. západních Čech, „Budivoj,“ spolek akademiků z okolí Č. Budějovic, „Sázavan,“ „Dobroslav,“ spolek akad. z okolí Král. Hradce, „Štítný,“ spolek jihočeských akad., „Radbůza,“ „Spolek akad. chrudimských,“ „Jizeran,“ „Krakonoš,“ spolek akad. severovýchodních Čech. Kromě toho jest „Spolek českých akademiků židův“ a spolek akadem. evangelických „Jeroným.“ Vedlé nich trvá „odbor šermířský“ a „odbor pěvecký,“ který pořádáním „Slovanských koncertů“ chvalné pověsti si nabývá. Tolik o činnosti duševní. V materialní příčině pěknou myšlénku, vzniklou v r. 1874. za jmenované příležitosti uskutečňuje podporami měsíčními chudých členův „akad. čtenářského spolku.“

Všimneme si ještě „Moravské Besedy,“ spolku akademiků moravských. I na „Mor. Besedě“ lpí trapná chmura malátnosti. Snad i tu schází pevná vůle opravdové snahy. V dýchánku panském (členském) dne 20. ledna hovořilo se o stavu „Mor. Besedy“ a s politováním uváděna netečnosť členstva a nevšímavosť Moravanů nečlenův, a trpce přijata slova, že členstvo od „Mor. Besedy“ čeká zábavy! A přece má býti „Mor. Beseda,“ jak „Akad. čten. spolek“ pro Čechy, Moravanům průpravou a posilou ke práci, která je čeká mezi krajany moravskými! Pěkná myšlénka, i dámy zváti do svého kruhu v „dámských dýcháncích,“ programy svými neuspokojuje. — S Moravany druží se slovenská brať svým „Detvanem,“ s láskou obírajíc se svou pohrdanou slovenčinou.

Zprávu tuto zakončujeme slovy prof. Krejčího, promluvenými o slavnosti jubilejní před 13 lety: „Již teď pravým vědeckým snažením, neunavnou důmyslnou pracovitostí, vy všickni, kteří máte účastenství ve vědeckém ruchu studentstva našeho, zahanbujete a odzbrojujete odpůrce vysokého učení českého; vám pak vyvolencům, kteří v sobě cítíte síly a povolání, celý svůj život věnovati vědám, ukládá vlasť velečestnou povinnosť, dostoupiti na vrcholy vědeckého výsluní, an jedině tak stanete se účastni onoho velikého ruchu všelidské osvěty, který zjedná nejenom prospěch a oslavu národu našemu, nýbrž i onu platnosť v areopagu lidstva, kteráž jedině ujišťuje výminky důstojné bytosti každého národa.“ *V. V.*

I. Spolkové.

Kruh přátel literatury české v Brně. Zprav. *Fr. Jokl.* Ve schůzi dne 3. ledna prof. *Kabelík* zavedl rozpravu o chauvinismu, zvláště v literatuře. Slovo samo původ vzalo od Chauvina (chauve = lysý), hrdiny Scribeovy hry „Le soldat laboureur,“ starého vojína z válek Napoleonských, který, jako typus těchto starých gardistů, chová pro každý čin svého velikého císaře nezměrný, žádného odporu netrpící obdiv a spolu s tím horoucí úsilí po nových podobných činech ke slávě vlasti. A v tomto smyslu horoucí snahy zveličiti slávu i moc národa, jeli třeba, i na úkor národů jiných, ať ve vzhledě jakémkoli, přešlo slovo chauvinismus také k národům ostatním. Tento chauvinismus, pokud jest vřelou, nevýbojnou láskou k vlasti, jest chvály a úcty hodný. Zvláště přirozeným jeví se ve Francii, slavné dějinami, velké ideami a krásnou literaturou. Proto také mohl zde vybočiti v pohrdání vším jinonárodním.

Podobný účinek jako na Francouze, měly války Napoleonské i na Němce; jejich šťastný pro Německo výsledek prvně poduítil naděje v budoucí velikosť matky Germanie. A rychleji než politická moc spolu s vědou a literaturou rostla nadýmavosť Němců, tak že konečně po netušeném pokoření nenáviděného soka Francouze mní se býti předním representantem čeledi arské Dnes ovládá tento německý chauvinismus veškeru produkci duševní tou měrou, že upadá v byzantinismus.

Jak prospěšným jest národu chauvinismus, dokazuje již sama existence Maďarův. U „rytířského“ tohoto národa, nemaje skutečného podkladu historického, a opíraje se jenom o — lže, sklesl chauvinismus na hnusnější ještě než u některých Němců manii vyhlazovací vůči národům sousedním.

V každém jiném národě vyvinul se do jisté míry chauvinismus.

Nám nevýbojným Čechům vytýkají odpůrci naši chauvinismus od dob našeho probuzení. Však je viděti u nás onen zjev, podobný „škodlivé bylině“ (jak vytýkají někteří moderní naši „vlastenci,“ jimž nadšení vlastenecké jaksi je nepohodlným), je viděti u nás onen chauvinismus, který národy nás obkličující na takový stupeň moci povznesl?

My nejen nejsme přemrštěnými vlastenci, než naopak nejsme svými: ani životem společenským, ani divadlem, kde nejméně vládne česká literatura dramatická, ani literaturou. Tedy nezasluhujeme výčitky nadýmavého chauvinismu, ale měli bychom si vytýkati spíše nedostatek národní hrdosti, kterým hyneme.

K tomu se připomíná, že v žádném jiném národě není strany takové, jako u nás, která by svému vlastnímu národu vyčítala chauvinismus. Je to u nás zjevem smutným a svědectvím o malé idealnosti. Vždyť u nás národnosť i barbarstvím byla nazvána.

Dále se dokládá, jak pruským duchem psány jsou německé knihy pro lid, kdežto u nás ani o nejslavnějších dobách naší minulosti se neví.

V téže schůzi referoval red. *Sokol* o *Fr. A. Šubertově* dramatě „Janu Výravovi," jež mělo skvělý úspěch na Národním divadle.

„Jan Výrava" zdá se býti jaksi dramatem lidu českého, představuje nám lid ten, jakým byl v době největší poroby. Je to obraz účinný nejen charaktery osob, než i dějem přiměřeným, tak že divák i čtenář s povděkem na něm spočine.

Méně dokonalou jeví se osoba Jana Výravy, a sice: 1. v hrdinovi samém, 2. v ději dramatu.

Vada v hrdinovi. Jan Výrava není sedlákem jako ostatní, je zemanem, a tedy není týrán, jako oni. Proto přirozeně nemůže také tak cítiti, jako oni. Jsa pak nad to i miláčkem toho panstva, není ani takovým odpůrcem jeho. Zkrátka, mní se býti povýšeným nad ostatní lid rolnický. Tím také se stává, že není vůdcem lidu, jakým by měl býti, že z uražené pýchy, že jej Karmin nazve „selským chámem," nevede jeho, ale je sám veden, ač i to náhodou. Z té vady vysvětluje se také nerozhodnosť v jednání Výravově, která je velmi na úkor niterné síle a dramatické příčinnosti, za to však herci dává příležitosť rozvinouti talent v nejrozmanitějších situacích.

Vada v ději. Drama z dějin utlačenosti mělo nás uvésti hned na počátku do tehdejších hrozných poměrů, mělo počínati takovým momentem, jaký by hned s počátku vzbuzoval v nás přesvědčení, že lid ten nemohl jinak jednati. Ale na místě toho vidíme velikou slavnosť, kterou lidumilný hrabě lidu svému dal vystrojiti. Tato vada základní se zvětšuje, když sedláci se dovědí o patentu císařském, začnou se z toho veselí bouřiti. Ale divák je na rozpacích, proč tak činí, ze hněvuli, nebo snad — z opilosti, která beztoho lidu se tím vyčítá. Tím je interes diváků nebo čtenářů zkalen.

Další vadou děje, ač jen relativní, jest, že autor, chtěje podati charakteristický obrázek z té doby, nahromadil ve svém dramatě mnoho, jinak pěkných, úloh, které pro menší divadlo jsou kamenem úrazu, jelikož musí býti velmi dobře provedeny, k čemuž nedostává se menšímu divadlu sil.

Avšak absolutní vadou děje jest, že na pět aktů je příliš krátkým, z čehož potom drama se zdá na některých místech zdlouhavým.

Všecky tyto vady nejsou však přece na újmu účinnosti ani dobrotě dramatu, kterému zbývají ještě mnohé krásné přednosti. Tak předně všecky osoby jsou charakteristické, rázovité, až do detailů vykreslené; charakter Výravy samého je z nejvděčnějších úloh pro dobrého herce.

Řečí snaží se autor vystihnouti mluvu tehdejší doby, což se mu také namnoze podařilo. Ostatně je řeč předností dramatu, jsouc dramaticky jadrnou i úsečnou, v čemž u nás do poslední doby mnoho zanedbáno.

Ve schůzi dne 17. ledna prof. *Šílený* referuje o nejnovější sbírce básní *Vrchlického*: „Motýli všech barev."

Již v úvodní básni charakterisuje Vrchlický svou nynější poesii, která proti předešlým jest ladna, jasna: Vrchlický stal se básníkem optimismu. Jak ukazují další básně, podnítila v básníkovi tento optimismus láska k ženě i dítěti. Sbírka celá skládá se ze dvou oddílů, mezi něž vloženo Intermezzo: „Písně o mé dceři."

Z prvního oddílu zdají se referentovi býti nejlepšími básně „Dvě sestry" (t. j. hudba a píseň), „Krajina," dále básně věnované příteli malíři Liškovi při jeho odchodu do Říma, a Tom. Canizzarovi, v nichž se vyslovil Vrchlický, jak soudí o idealech a kráse básnické, o povolání umělcově, básníkově. — Intermezzo drobnějších básní, věnovaných básníkově dceři, nazývá se cenným příspěvkem k naší literatuře dětské. — Celkem básně oddílu prvého jeví se ref. lepšími, nežli básně druhého oddílu, kde se nejvíce zamlouvá „Pohádka," „Canzona Sardellova," „Český Ahasver" a „Kytice."

Opíraje se hlavně o tuto sbírku, ref. mluví o básnickém tvoření Vrchlického: 1. O čem básní Vrchlický? Nejčastěji bývá mu podnětem k básním krása v přírodě, pak láska, v níž shledává poslední dobou štěstí své.

2. Jak básní Vrchlický? Ve formě jednohlasně přiznává se mu palma (sic! *R.*).

3. Vrchlický je výrazem své doby, a proto jeho přednosti, po případě i vady lze pochopiti jen s hlediska naší doby, směřující hlavně k reflexi realismu, naturalismu. Bezmezná obrazivosť Vrchlického slučuje v sobě romantismus s naturalismem, dávajíc se vésti zásadou, že umění má jíti za krásou, ať ji nalezne kdekoli.

Naproti tomuto názoru referentovu podotýkáno, že zdá se divným, ano někdy i směšným, jak básník tak „moderní" pěje neustále o Panovi a pod. bozích, neváhaje jimi naše lesy oživovati.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Ve schůzi šesté dne 27. listopadu konané p. red. *Bayer* vykládal o moravských Valaších jednak ze své vlastní zkušenosti, jednak podlé spisů Kuldových a Bartošových. Nejdříve vytknul hranici valašského nářečí, promluvil o původě Valachův, o jejich povaze, zvycích a obyčejích, o kroji a stravě, o socialních poměrech, o rolnictví a průmyslu valašském. Dotknuv se také historie, zmínil se o tom, kterak Valaši, zalíbivše si učení husitské, bratrské a později protestantské, činně vystoupili na jeviště válečné za války třicetileté jakožto souvěrci a spojenci Švédův; jak i později za bouří uherských udatně si počínali ve sboru portášů proti rotám loupežným. — Vedlé ethnografie však může ze života valašského nemálo kořistiti mythologie, jak z jednotlivých úsloví lidových, tak i z ohromného množství pověr, pořekadel, her a zábav, které pro nedostatek škol a vzdělání podnes mezi lidem se dochovaly.

Ve schůzi sedmé dne 4. prosince prof. *Kubelka* zahájil rozhovor o *Lierově* novelle „Hra s ohněm," uveřejněné v 6. čísle letošního (XVI.) ročníku „Libuše." Z obsahu důkladně probraného vynímáme toto. Tuma, hrdina této novelly, prof. při hradčanském gymnasiu a spisovatel, stal se poručníkem osiřelých šesti dítek Dolanských; upadl u velkou zádumčivosť za jejíž příčinu pokládá nemožnosť, aby napravil všechny křivdy, na rodině Dolanských od něho spáchané. Na žádosť přítelovu (Lierovu) vypravuje provinění své asi takto:

Tuma zahořel prudkou láskou ku sličné dívčině sedmnáctileté, která do Prahy přibyla s divadelním vlakem a pro lepší vzdělání v Praze na dále zůstala. Tuma, jakkoli zcela jí byl neznám, obratně se k ní a k průvodčím jejím přitočil, a již ji s očí nespustil. Představil se jakožto Emil Uher, učitel frančiny, za něhož byl i pro dívku ponechán. Ač Růžena — tak se jmenovala dívka — z prvu jej odmítala, přece později se mu naklonila láskou vroucí a sama mu dodávala mysli, aby požádal o ruku její. Tu však náš hrdina pojednou se leká lásky její (proč? nevíme, to uslyšíme teprve na konci novelly), ale nemá dosti síly, aby styky své s děvou přerušil. Teprve náhoda přinutila jej s Růženou se rozejíti. Setkal se totiž v divadle s matkou Růženinou, svou láskou ze studentských let. Napsal Růženě výpověď ze svého učitelování a „se strhaným úsměvem zoufalce vložil tuto ničemnosť do obálky a svěřil poště." Od chvíle té jal se žíti samotářsky; stranil se lidí a vyjížděl o prázdné chvíli na potulky do okolí pražského. Tu kdysi od jednatele obchodního na železnici zvěděl, že rodinu Dolanských stihla krutá nehoda — Růženka prý sešílela. Po cestě ještě setkal se zvláštní náhodou s paní Dolanskou, která mu zprávu tu dotvrdila, řkouc, že Růženka jest v Hodkovičkách v ústavu choromyslných. Tu teprve počínal si Tuma sám jako choromyslný; na padesátkráte putoval do Hodkoviček za Růženkou, a vždy marně. Zatím zvěděl kdysi na zpáteční cestě, že matka Růženčina zemřela (svou vlastní a podivnou vinou) a šest dítek Dolanského osiřelo. Aby je zachránil, přihlásil se jim za poručníka; bývalý záletník stal se nyní poručníkem Růženčiným. — Tu mu hledí přítel Zero sofisticky dokázati, že jednání jeho nebylo právě nepěkné; na cestě zpáteční z Kunratic do Prahy sejdou se s nakladatelem Lexou a skritisují naprosto literarní spolky a kritiky, zejména moravské. Po té divné episodě teprve dovíme se, že Tuma jest ženat, čím všechny skutky jeho dřívější nabývají významu zcela jiného. Muž asi 37letý, vzdělaný, professor a spisovatel, pěstitel mládeže . . . vzdychá, trápí se láskou nedovolenou jako 18letý mladík. K té postavě p. Lierovi nelze mnoho gratulovati. Avšak nyní děj plyne rychle. Tuma stane se figurkou, s níž jeho přítel Zero jedná dle libosti. Pošle Tumu s chotí, z venkova se vrátivší, do Španěl se uzdravit, poněvadž nesmí se střetnouti s Růženkou již ozdravělou, aby se snad choroba domnělá nevrátila; Růženka dostane se za Dra. Adamce, který donesl onu blahou zprávu a zamiloval se do Růženky již v Hodkovičkách. Též Tuma ve Španělích

na duchu i na těle se zotaví. Tak se vše dosti šťastně končí. — Charakteristika hlavního hrdiny Tumy jest nezdařilá; Tuma je třeštílek z pouhé slabosti všeho schopný; ráznosti a odvahy v něm není žádné, a na konci jest pouhou loutkou přítelovou. Jediným rázným a dobrým jeho skutkem jest, že se ujal sirotků Dolanských. Že by novella celá byla směru frivolního, jak nedávno kdesi pověděno, nelze tvrditi; neboť i Tuma představen jako člověk více citem než rozumem ovládaný a na konec od spisovatele přísné kritice jest podroben. Spíše dá se vytknouti za vadu způsob, jakým novella složena jest. Když přečetl čtenář dvě třetiny a poznal pobloužení a pokání Tumovo, tu se najednou dovídá, že ten obstárlý Adonis jest ženat; dovídáme pak se toho slovy velmi charakteristickými: „Zapomněl jsem laskavému čtenáři pověděti, že můj přítel je ženat. Ano, již pět let, od podzimku r. 1879.“ Tu každý jest arci překvapen, ale jednání Tumovo zjeví se každému k víře nepodobným.

Stinnou stránkou novelly jsou reflexe, jimiž se buď počínání Tumovo na některých místech omlouvá, nebo kde se proti stávajícímu pořádku brojí; jsou zhusta rázu kynického nebo skeptického, jakoby z omrzelosti, přesycenosti a legernosti vzešlé. (Str. 1., 11., 95.). Zejména nelibě se dotkne každého účastníka venkovských vlaků divadelních, když se doví, že mnohým pánům v Praze jest pouze na obtíž a posměch; čte se totiž na str. 16.: „Přibyl nějaký divadelní vlak. Můj přítel jich nemiloval. Obyčejně setkal se v pasáži prvního pořadí s lidmi, kteří se ho důvěrně ptali, jsouli dobře na galerii. Vedl je na pravé schody a tam nalezl opět kohosi, jenž chtěl do druhého pořadí. Jedva že toho nahoru doprovodil, otázán tam někým, nalézáli se v přízemí. Když unaven chtěl konečně na své místo, vyskytla se dole ještě nějaká červená suknice s bílým fértochem a pestrou šněrovačkou, s níž přítel ochotně běžel zase až na druhou galerii. Po všem provázení pak se opozdil, a mohl posléze teprve po prvním jednání vsednouti jako do kupy sena mezi dvoje balonovité, škrobené šaty. Bavíval mne dosti často humoristickým líčením takových trampot.“

Že se nehodí novella zmíněná do sbírky pro lid ustanovené, zřejmo dále z toho, že se v ní každou chvíli setkáváme nejenom se slovy, nýbrž i celými větami cizími, zvláště francouzskými, které čtenáři méně vzdělanému dovedou zprotiviti celou knihu. Podáme tuto jen ukázku zcela skrovnou: dentista, automaticky, servietta, honoraciorové, malkontent, reconnaissance, silhouetta, problem, mechanicky, péri, gourmandský, misanthropický, misogyn, erupce, kommercialní instinkt, konvenienční, recidivita, diabolický, distance, bongré, malgré, pince-nez, biologie, psychologie, interes, fauna, zoolog, fáze, metafysická špekulace, reflektivní, organismus, impuls, horizont, avatara, nirvana, transfigurace, hypothese, etappa, paradoxon, vibrace, diskuse, beaux restes, positivista, entomolog, ressort lepidopter, transcendentalní, ignorant, praedestinace, en vogue atd. atd. Zkrátka, celá novella se slovy cizími jen hemží. Avšak i celé věty francouzské jsou do ní vpleteny bez překladu českého, na př.: Tout comprendre c'est tout pardonner (str. 11.). On revient toujours à ses premiers amours (str. 61.). Vous seules variez la scène de nos goûts et de nos erreus (str. 124.); velikánský titul francouzské knihy na str. 8. Konečně nezřídka čteme tu narážky na věci lidu našemu zcela cizí, z cizích dějin anebo pověstí vzaté, ba celé výklady učené, jež snese jen člověk všestranně vzdělaný, na př. na str. 7., 61. (narážka na Schoppenhauera misogyny a materialismus), 78. (Prometheova muka), na Armanda de Rancé, zakladatele trapistův, o jablku Eridině; na str. 96.—99. celý filosofický výklad. Též Tumův list, v němž jinak barvami velmi poetickými vylíčeny jsou krásy Španělska, sotva se hodí pro obecenstvo nejširší, na jakéž v „Libuši“ počítáme.

Ještě z jiné příčiny „Hra s ohněm“ pro „Libuši“ se nehodí. Je totiž rázu polemického, majíc namířeno na kritiky moravské a slovenské, jež nemilosrdně tepe a vyličuje za lidi obmezeného rozumu, kteří neporozuměvše vzletu básnickému, zhanobují díla poetická svými kritikami. Některé útoky spisovatelovy obveselí mysl soudného čtenáře, na př. na str. 84. a pak na str. 107.—113. To jsou věci, které pro obecenstvo nejširší mají pramálo zajímavosti a ceny. Celkový tedy úsudek jest, že dílo podobného směru do „Libuše“ nenáleží.

Jednota literarní v Jičíně. Zprav. *J. V.* Jednota naše nemohla roku minulého vyvinouti takové činnosti, jak si toho přál výbor. Vadil tomu hlavně nedostatek vhodných veřejných místností, neboť mimo sál „U města Hamburku,“ jenž je zároveň síní taneční, v němž se hraje divadlo a pořádají výstavy, nelze nikde s úspěchem vystoupiti. Však staví se již sál druhý, tak že Jednotě nebude na dále třeba spokojiti se tím, co zbude po jiných.

Veřejné schůze Jednota konala čtyry,

dvě v době postní, dvě na podzim. V prvé přednášel prof. *Servít* o Čechově „Dagmaře,“ probral zevrubně její obsah, podal rozbor aesthetický a předčítal jednotlivé pěkné vyňatky, připomenuv nejdůležitější data o životě Sv. Čecha, této chlouby naší poesie. Dále prof. *Vlček* referoval o Heritesově znamenitém díle „Psáno pod čáru,“ z jehož obou dílů podával tu stručný obsah, tu doslovně předčítal úryvky, v nichž způsobem velezdařilým tepou se všelijaké zlořády našeho života národního, zejména chatrný odbyt českých knih, skrovná chuť ku čtení, tak že leckterá dáma četla jen jednu povídku, z níž zapomněla obsah, na titul se ani nepamatujíc, prachatrná znalosť naší tak rozkvetlé poesie, naše měkkosť, podajnosť, ostýchavosť, kde třeba vystoupiti se vší rázností a sebevědomím. Nelze dosti doporučiti spisu toho, by burcoval tak mnohého ospalce a netečníka. Že Herites uhodil tu na pravou strunu, viděti již z toho, že přes 40 členů Jednoty hned spis ten zakoupilo.

Při druhé schůzi advokát *Dr. Lohař* obral si za předmět své přednášky našeho neohroženého K. Havlíčka, vylíčil podrobně jeho život, jeho činnosť literarní a publicistickou, předčítal úchvatné partie o slavnosti „Vzkříšení na Rusi,“ řízné vyňatky z „Tyrolských elegií,“ jakož i některé epigramy. Mimo to prof. *Borč* četl dvě drobnější humoristické „Povídky Malostranské“ od Nerudy.

Při třetí schůzi prof. *Paulus* seznámil obecenstvo se životem a spisy Wintrovými, předčítaje vhodné vyňatky z jeho „Bakaláře Rakovnického.“ Na to professor *Kubín* podal stručný obraz dějin českého tance, opíraje se o prameny písemné.

Při čtvrté schůzi posléze prof. *Sýkora* měl dlouhou a obšírnou přednášku „O skle,“ o jeho výrobě, barvení, leštění atd., užívaje při tom i experimentů, tak že to posluchači namnoze seznali názorně.

Mimo to při všech schůzích byla čísla zábavná, hudební, deklamace — zvláště zdařilá Čechova „Žižky“ a „Tiché dušičky“ od Krásnohorské, velice charakteristické pro naši nesmělosť, i když se opíráme o plné své právo, majíce zásluhy skutečné. —

Litovati jest, že výbor Jednoty schází se jen zřídka, návrh, aby se scházel každý týden probírat rozhovory nových vyšlých spisů belletristických, nedošel u většiny sluchu.

Hlavní těžiště Jednoty spočívá v šíření českých knih, jichž odebrali členové roku toho téměř za 800 zl. Je to arci částka značná, než povážímeli, že město naše čítá přes 8000 obyvatelův a že je všech členů jen 215, není to mnoho. Vždyť člen platí měsíčně 20 kr. a vybere si koncem roku, nebo hned jak doplatil, za 2 zl. 40 kr. knih, tedy za právě tolik, co splatil. Členové přispívající, a těch je poskrovnu, platí 4 zl. ročně, dostávajíce též za plné 4 zl. knih v ceně krámské. Arci dlužno dodati, že nejeden člen odebere knih za více, třeba za 10 zl. — Do nového výboru, jenž zvolen byl dne 9. ledna 1887., lze se nadíti, že se přičiní jak o rozmnožení členů, by jich bylo aspoň 300, tak o horlivější účasť členů v přednáškách a zábavách.

Konečně budiž ještě připomenuto, že Jednota věnovala jako Svatováclavský dar Ústřední Matici, že darovala knihy několika okolním potřebným knihovnám spolkovým, jakož i matičnému gymnasiu v Uh. Hradišti. Vedlé horlivého našeho starosty, advokáta *Dra. Herknera,* nemalé chvály zasluhuje prof. *Dr. Vaňous,* jenž se stará o finanční stránku Jednoty s bedlivostí vskutku vzornou.

Knihovní spolek třebíčský 30. ledna konal valnou hromadu, dle jejížto zprávy má spolek údů přispívajících 53, činných 55, zakládající 2, celkem 110. Knihovna má přes 800 svazků. Ve čtyřech posledních měsících půjčeno přes 2500 svazků. Vydalo se 316 zl. 70 kr., dluhů jest 83 zl. 43 kr.

Jednota literarní v Jindř. Hradci. Ve schůzi, která dne 23. ledna za velmi hojného účastenství se konala, s potěšením vzato na vědomosť, že počet členů Jednoty v době poměrně krátké prvé sto již převýšil. V téže schůzi předn. ředitelka sl. *Pavalova* o „Všedním životě“ od K. Legera. Vyložila nejprve způsob pochybeného vychovávání mládeže, z níž pak nutně vyspívají charaktery všední, nemající smyslu pro nic ušlechtilého ani tenkráte, když i samými okolnostmi k tomu jsou vábeny. Po té obsahem zmíněné básně doložila pravdu své úvahy, dokázavši, že lidem vzdělání mělkého jen všední život může býti údělem. — 13. února předn. prof. *J. Heř* literarní vzpomínku na Václava Šolce.

Spolek pro podporování chudých filosofů v Praze. V ročníku XV. přednášeti slíbili proff.: *Dr. Thomayer* o dědičnosti nemocí, *Dr. Z. Winter* o českém kuchařství v XVI. stol., *Dr. V. Kurz* o individualitě života lidského, živočišného i rostlinného, *Dr. J. Král* o scenerii divadla antického, *Dr. Rud. Dvořák* o postavení ženy v koranu.

Slavia. 3. ún. předn. *Gustav Ehmig* o životě a působení Fr. Škroupa.

Král. č. spol. nauk. 24. ledna předn. prof. *Winter* o křižovnickém zboží před válkou 30letou a po ní. — 7. ún. předn. prof. *Dr. Rezek* o zápiscích Viléma Slavaty nově objevených. — 10. ún. předn. *K. Kadlec* o J. Novikovu a ruských zednařích minulého století.

Klub historický v Praze. 22. l. předn. *J. Peisker* o pěstování historie agrarní v Čechách.

Jednota českých filologů. 26. ledna a 11. února předn. *Dr. Zubatý* o vývoji dramatu indického a poměru jeho ke dramatu řeckému.

Russkij kružok. 27. ledna předn. *Mejsnar* o druženskoj svjazi Kolcova s Bělinskim. — 3. ún. předn. *F. Doubrava* o žizni Gogolja i jeho litěraturnoj dějatělnosti. — 10. ún. předn. *MUDr. Pavel Durdík:* „Co přimělo Puškina vyhledávati smrť?“

Umělecká beseda. 22. ledna předn. *J. Herben* o ruském romanu A. Michajlova: „S zolotom i molotom.“ — 30. l. předn. *J. Šmola* o podolských a podokalských převoznících. — 5. ún. předn. *Fr. Chalupa* o lit. činnosti Ferd. Čenského, F. Brožíka a J. Bohuslava Miltnera.

Akad. místní obor „Nár. jednoty pro severozáp. Moravu.“ 27. ledna předn. *Josef Dumek* o cestách po Rusi a Německu.

Société française. 15. ún. předn. prof. *L. Schmidt* o novém kuse A. Dumasa „Francillon.“

Spolek českých učitelek v Praze. 19. ledna předn. prof. *Winter:* „Obrázek z kulturních dějin.“

II. Smíšené.

Jubilejní fond pro vědeckou literaturu českou založen darem nejmenovaného dobrodince a spolupůsobením *J. Jirečka.* Dle spisku o tom vydaného, jenž obsahuje příslušné listiny, jest účelem fondu honorovati vědecké práce (původní i přeložené), zvláště práce o starobylosti české, podporovati tisk díla, by cena mohla býti nižší a dílo tak více rozšířeno. Pohříchu nevešlo založení dosti záhy v širší známosť, tak že prvá lhůta k žádostem (do 31. ledna) zdá se býti příliš ukvapena.

Vrchlického „Soud lásky,“ který censura divadelní již jednou zakázala hráti, ani letos v opraveném znění nepřipuštěn na jeviště.

Novelly Prospera Meriméa, přeložené Bedřichem Fridou a vydávané podruhé (v Ottově sešitové „Salonní bibliothece“), státním zastupnictvím zabaveny.

O Rukopisech našich uveřejňuje francouzská „Revue critique“ článeček, zaslaný z Prahy, napsaný od *F. Jokla.* Výsledek úvahy spisovatelovy jest, že nález lučby, byť i dopadl příznivě, nezmůže ničeho proti nálezům ostatních příslušných věd, že prý tedy památky jsou nepravé. Příliš mnoho, dle soudu našeho, plýtvá článeček výroky o „vlastenecké zaslepenosti,“ „zaslepené vášni“ a pod. — Taktéž nepříznivě soudí v polském „Przegl. powsz.“ (č. 2.) *Ant. Kalina.*

K časopisům, jimž hrozí nebezpečí zániku, druží se dle soukromých zpráv také belletristický měsíčník „K v ě t y,“ o nichžto v lonském ročníku jsme přinesli obšírnou zprávu.

Kalendářův okolkováno v říši rakouské r. 1887. 1,241.866 proti 1,255.825 roku 1886. — Novin vycházelo r. 1886. 91,861.774 exx.

Jan Výrava, Šubertovo drama, přeloženo *Edm. Grünem* do němčiny a vydáno v Lipsku, ale beze vší zmínky, že přeloženo z češtiny.

V Německu se sestoupil zvláštní spolek, který si obral za účel vymýtiti z německé řeči všechna c i z o j a z y č n á s l o v a. Spolek ten pracuje hlavně v listu „Zeitschrift des allgemeinen deutschen sprachvereins,“ má na 4000 spolupracovníkův a 57 vedlejších odvětví. Známo, jak až směšně opisovány byly jednotlivé frase, jenom aby cizím slovům se vyhnulo. A co se děje u n á s? Novější spisovatelé, hlavně n o v e l l i s t é, právě v tom mají největší zálibu co nejvíce cizích slov užívati, ano celé věty vkládati do textu — snad na ukázku učenosti a v jiných řečích znalosti. *A. D.*

Německému spisovateli ruských dějin literarních, A. Reinholdtovi, vyslovil lipský akademický spolek slovanský uznání a dík za knihu jeho.

Pozoruhodno, co dí „Literaturblatt“ (Donauwörth) r. 18. č. 1. o knihovnách pro lid. Vypočítávaje některé popularní sbírky, dokládá, že je proti tomu, by v š e c h n a d í l a k l a s s i c k á i neklassická bez výjimky p r o l i d ve vydání byla upravována. Spíše prý jsou škodliva než užitečna, lid jim nerozumí a spisy se pro lid ani nehodí. — Také u nás bychom si nepřáli už k vůli šíření mravnosti a náboženského citu, by díla slavených velmistrů pro lid byla upravována, na př. mnohé básně Jar. Vrchlického, ač i naše knihovny, lidu jenom věnované, dosť přinášejí věcí, jež se do sbírek těch docela nehodí. *A. D.*

Nemravné spisy trestají se jinde poněkud přísněji, než pouhým zabavením, které stává se pomálu již jen reklamou. Tak na př. jistý pařížský romanopisec odsouzen p o r o t o u pro některá neslušná místa romanu svého ke 2 měsícům vazby a k pokutě 1000 fr. Dánský jistý romanopisec zase odsouzen pro několik nemravných míst romanu svého k pokutě 400 korun.

Čtenář Zolova „Germinalu.“ V tunelu v St. Germainu nalezena byla dne 15. ledna mrtvola asi 20letého muže. Kola parního stroje oddělila mu zcela hlavu od těla. V kapse elegantního zimníku nalezeno bylo následující psaní: „Drahá matko! Právě jsem dočetl poslední svazek jednoho díla Zolova. Jeli svět skutečně tak špatným, jak Zola jej líčí, pak jest to potupou dále v něm žíti, a raději volím smrť. Chardes Valon.“ V krvavých prstech pravé ruky držel sebevrah ještě nový výtisk Zolova romanu „Germinal.“

III. Životopisné.

Karel Adámek (N. a Šk. 2.).

Dr. K. S. Amerling (Kováříček: Slavín 9.).

Fr. Brožík (1844.—27/1 1887.; Ruch 5.).

Marie Čelakovská, roz. **Ventová** (Peckovský, Milenky českých spisovatelů: Klat. L. 6.).

F. Čenského (29/5 1829.—30/1 1887.; Š.: Sv. 11.; Ruch 5.; Turnovský: Hl. n. 32.; Hl. 26.) poslední prací (nedokončenou) byla oprava České mluvnice pro Němce, kterýžto spis vyjde brzy v Těšíně.

J. Dobrovský (Blokša: Matice dítek 5.).

Frant. Hajniš (31/3 1815.—30/12 1885.; Čenský: Slavín 9.).

Václav Hanka (Ath. 5.).

Jan Havelka (Pam. archaeol. 7.; Řehák-Kamenický: N. a Šk. 1.)

Životopisný náčrtek ze života nezapomenutelného biskupa **J. Valeriana Jirsíka** (Sedlický: Posel od Čerchova 6.).

Valeryan Kalinka (Slov. Sb. 2.; R. l. 10.).

Prof. **Dr. Josef Kalousek** (* 2/4 1838.; Hum. L. 8.).

Kazimír Kantak (Slov. Sb. 2.).

Josef Jiří Kolár (Arbes: Sv. 11.).
Jan Lam (1838.—3/8 1886.; Slavín 9.).
Prof. **J. B. Miltner**, red. Památek archaeologických († 31/1 1887.; H. n. 34.).
B. Molnár (1856.—1886.; Dörfl: Slavín 9.).
Památce **Boženy Němcové** (Pittlová: Posel od Čerchova 5.).
G. Preissová (J. H.: Sv. 10.).
A. S. Puškin (26/5 1790.—29/1 1837. st. l.: Pokorný: N. L. 34.; Rom. Podhorský: H. n. 34.).
D Rajković (1825.—28/1 1886.; Slavín 9.).
J. V. Sedláček (Srb: Slavín 9.).
Na pomník **P. Mat. J. Sychry** sešlo se u společnosti, zřízené za tím účelem na Zelené Hoře u Žďáru, do 26. pros. pouze 551 zl. 62 kr.
V. Szymanowski (Slov. Sb. 2., R. l. 10.).
Daniel Adam z Veleslavína (Matice dítek 6.).
MDr. Zit (1850.—1/2 1887.; Hl. n. 32., 34.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Gebauer, O chemické a mikroskopické zkoušce RKho (Ath. 5.).
Jak cizina soudí o t. zv. obhajování RK. a RZho (Ath. 5.).
Kalina, W sprawie autentyczności rękopisu królodworskiego (Przegl. powsz. 2.).
Gestrin-Saiver, Písemnictví slovinské r. 1886. (Hl. l. 3.).
J. T., Listinné příspěvky k církevním dějinám českým (Čech 28. sl.).
Kouble, Z jihoslovanského písemnictví (R. l. 10.).
— Z literatury chorvatské (Hl. l. 3. sl.).
Kvapil, Z polského písemnictví (R. l. 10.).
Melichar, O knihách pro lid (N. a Šk. 2. sl.).
Mrštík, Z ruského písemnictví (R. l. 10.).
Novák, O humanismu a překladech z jazyků staroklassických v lit. české (Šk. a Ž. 1. sl.).
Ott, O osudech právních studií při universitě Karlo-Ferdinandské (Právník 1.).
Roháček, Tanec se stanoviska římského a nynějšího práva (M. O. 18.).
Ryba, V čem se shoduje a různí čtvrtý zpěv Kollárovy „Slávy dcery“ s „Rájem“ v Danteově „Božské komedii“ (R. l. 10.).
Špaček, Česká literatura paedagogická a náboženství (Vl. 5.).
Tumpach, Zvěsti z krajů bratrských (Vl. 4.).
Verner, Listy o dětské literatuře (Kom. 6.).
— Paběrky z dětské literatury (Kom. 2.).
Vrchlický, Poesie italská r. 1886. (H. n. 32.).
Lístky literarní (Pěstoun 1.).
Zdravá a nezdravá četba (M. O. 23.).
Jan Hus. Historické drama od Henrika Scharlinga (-u: N. L. 35.).
Badeni, Indyjska teozofia w Europie (Przegl. powsz. 2.).
Tarnowski, O dramatech Schillera (Przegl. polski 8.).
Boriński, Eine christliche aesthetik (Grenzb. 2.).
Ernst, Litterarische allotria (Deutsche Schriftstellerztg. 51.)
Gutberlet, Der goldene schnitt in mathem., natur u. kunst (Nat. u. Offenb. 1.).
Heinrich, Der ungarische Faust (Ung. Rev. 10.).
Marholm, Das christentum in d. skandinavischen dichtung (Balt. Monatschr. 8.).
— Henrik Ibsens neueste dramen (Ggw. 1.).
Pfalz, Über den einfluss des erlernens fremder sprachen auf die entwicklung der muttersprache (Magaz. 5.).
Sembrzycki, Über masurische sagen (Altpreuss. Monatsschrift 8.).
Schott, Die poesie der Turk-Tataren Russlands (Preuss. Akad. 53.).
Thilo, Die sittenlehre Jesu (Ztschr. für exakte philos. 1.)
Trautner, Ist Zola socialist (Magaz. 5.).
Wollerner, Aus der polnischen litteratur: Tragedya myśli od Nossiga (Magaz. 6.).
Das ethische in Goethes Faust (Hist.-pol. Bl. 98[12].).
Ein kapitel deutscher lyrik (Grenzb. 2.).
Iwan Turgenêvs briefe (Balt. Monatschr. 8.; Deutsche Rundsch. 1.).
Böhmische krönungen (Allg. Ztg. 362.).
de Récy, La critique musicale au siècle dernier (Rev. d. d. mondes 1.).
Valbert, La légende de Caspar Hauser (Rev. d. d. mondes 1.).
Hamilton, Heathendom a. Christendom (North Am. Rev. 12.).
Continental literature in 1886 (Ath. 3088.[1]).
Panzachi, E. Rénan drammaturgo (N. Antol. 1.).
Il valore del sillabo (Civ. catt. 876.).
Sala y Villaret, Opiniones religiosas de Spencer (Rev. de Esp. 449.).
Salmeron, El progresso y el pauperismo (Rev. de Esp. 449.).
Valera, Apuntes sobre el nuevo arte de escribir novelas (Rev. de Esp. 448.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby. II. (Pivoda: Kom. 4.; M.: Učit. nov. 3.; Dr. A. S.: Lit. L. 4.).
Andrlík, Jedináček (-aue-: Lit. L. 3.).
— Škapulíř a talisman (Hrnčíř: Kom. 1.).
Arbes, Idylly utrpení a bídy. Ethiopská lilie. Kandidati existence. Sebrané spisy. Miniatury (Vykoukal: Osv. 2.).
— Kandidati existence (-ides: N. L. 39.).
Anštecký, Beseda učitelská (Špaček: Vl 5.).
Bačkovský, Několik rozprav o F. L. Čelakovském (Bačkovský: L. L. 4.; Posel z B. 1.).
Bauer, Črty cestopisné (-aue-: Lit. L. 3.).
Bayer, Mor. bibliotheka (Miřiovský: Ned. L. 13/2).
Bohušovský, Z naší vesnice (Českobr. l. 2.).
Bubník, Rozdílnou drahou (Choceňský: Uč. L 6.).
Coppée-Tesař, Poesie (Šolc: Lit. L. 4.).
Čech, Čerkes a jiné básně (Č.: Lit. L. 3.).
— Evropa (Vejchodský: Hl. l. 3.).
Červenka, Ztišené vlny (-ides: N. L. 34.).
Dubec, Pod tichými krovy (Horský: Lit. L. 3.; Bartocha: Rozhl. l. 9.).
Grim a Pelikán, Výbor z lit. české (Ath. 4.; Krok 1.).
Hejtmánek, Z hor (-i-: Učit. nov. 4.).
Herites, Maloměstské humoresky (Vykoukal: Sv. 10.).
Hermann, Pražské figurky. II. (Vykoukal: Sv. 9.).
Herzog, Sedmero hlasů hříšníka ku pokání volajících (Hl. 31.).
Hraše, České školství ob. na Broumovsku (Polab. 7.).

[1] Obvyklý to přehled roční literarní produkce evropské, v němž letos českému písemnictví věnováno poněkud více místa, než jindy.

Jelínek, Črty Litevské (Šolc: Hl. l. 3.; Vykoukal: Osv. 2.).
— Slovanský Sborník (Przegl. powsz. 2.).
Jirásek, Psohlavci: V cizích službách: Johanka: Z malých cest; Povídky a novelly (Fr. Bý: M. O. 19., 26.).
Kneidl a Marhan, Početnice pro měšť. školy chlap. (Č. šk. 4.).
Kopecký, Obrana základních pravd křesť pro školu a rodinu (Blokša: Hl. l. 3.).
Kozák, Čtení prostředkem vyučovacím a vzdělávacím (Posel z B. 5.).
Krch, Sny májové (Haasz: R. l. 10.; Zvěřina: Posel z B. 4.).
Leger, Tři povídky (-l: Zl. Pr. 10.; Pozděna: H. n. 40.; -ides: N. L. 31.; Kvapil: Kv. 2.).
Lhotský, Vyučování ve třídě elementarní. II. (Wagner: Č. šk. 5. sl.).
Mattuška, Život Bolesl. Jablonského (Novák: Šk. a Ž. 1.; Čas 5.).
Meliš a Gottwald, Rozhled (R. Uč. L. 6.).
Mokrý, Povídky a drobné kresby (-v: Zl. Pr. 9.).
Nebeský, Básně (Č.: Lit. L. 3.).
Neruda, Báby i baby (Bílý: R. l. 10.).
— Žerty hravé i dravé (Rozhl. l. 10.).
Pakosta, Otcové a děti (Mergl: Vl. 5.).
Pivoda, Zpěvník školský (Č. šk. 6. sl.).
Preissová, Drobné povídky (Vejchodský: Hl. l. 3.).
Procházka, Různé zvuky (Pozděna: H. n. 40.).
Raušar, Obrázek z dob robství Srbska (H. n. 40.).
Řezníček, Pod praporem naděje. Nár. beseda (Vykoukal: Osv. 2.).
Shakespeare, Othello (B. F.: Zl. Pr. 10.).
Skřivan, Slovník k Caesarovým pamětem o válce Gallské (Šuran: L. fil. a paed. 5.).
Sládek, Zlatý máj (M..č: Kom. 4.; Šk. a Ž. 2. sl.; Posel z B. 6.).
Smetana a Zelený, Malý čtenář (Verner: Posel z B. 6.).
Stránecká, Z pohoří moravského (Vítězný: Lit. L. 3.)
Stroupežnický, V panském čeledníku (B. F.: Lumír 3.; Nemo: Ruch 4.).
Škoda, Homerova Ilias (Viravský: L. fil. a p. 5.).
Šubert, Jan Výrava (Bílý: Hl. l. 3. sl.).
Schulz, Attické tvary slovesné (Šuran: L. fil. a paed. 5.).
— Česká Magdalena (Vykoukal: Sv. 12.).
Thůma, Kreslení pro zábavu dítek (Benýšek: Posel z B. 6.).
Tůma, Z českých mlýnů (Zkoumal: Hl. l. 3.).
Veselý, Paní a dívky české (Strahl: Posel z B. 3.).
Vlček, Osvěta (Op. Týd. 101.; Budivoj 96.).
— Samohrady (Vykoukal: N. P. 32.).
Vorovka, Stilistika a poetika (Paed. 2.; Posel z B. 2.; Č. šk. 1. sl.).
Vrchlický, Exulanti (Obz. 3. sl.).
— V sudě Diogenově (Šolc: Lit. L. 3.).
Vychodil, Hlídka literarní (Hl. 24.).
Zavadil a Lašek, Památky král. horn. města Hory Kutné (S.: Učit. nov. 3.).
Zeyer, Libušin hněv (Vrchlický: Ned. L. $^{30}/_{1}$; -š: N. L. 31.; Sládek: Lum. 5.).
Zítek, Drama rodiny pana Daniele (Vítězný: Lit. L. 4.).
Katol. spolek tiskový v Praze (Blokša: Hl. l. 3.).
Praktické vyučování řeči české na škole národní (Pivoda: Kom. 5.).

VI. Knihopisné.

Baracz, Bajki, fraszki, podania przysłowia i pieśni na Rusi. Lw.
Kosiba, O uczuciach sympatetycznych. Tarnop.
Воскресенскій, Свѣтъ и тѣни русской словесности. Спб.
Голубинскій, Умозрительное богословіе. М.
Евграфіевъ, Новая русская литерат. въ отдѣльныхъ очеркахъ замѣчат. писателей. 1. 2. Спб.
Шумахеръ, О жизни и дѣяніяхъ имп. Александра II-го. Спб.
Alberti, Ohne Schminke. Wahrheiten über das moderne theater. Dresd.
Blümner, Leben u. sitten d. Griechen. 1. Lpzg.
Gurlitt, Gesch. d. barokstiles, d. rococo u. d. klassicismus. Stuttg.
Neuwirth, Studien zur gesch. der miniaturmalerei in Oesterr. Wien.
Stern, Der Gottesbegriff in d. ggw. u. zukunft. Zürich.
Gréard, L'éducation des femmes par les femmes. Par.
Janmot, Opinion d'un artiste sur l'art. Par.
Jeanroy-Félix, Nouvelle histoire de la littér. franç. pendant la révolution. Par.
Darnton, Religion and life. Lond.
Richardson, American literature 1607—1885. New-York.
Thorne, Modern idols. Studies in biogr. and criticism. Philad.
Assirelli, La famiglia e la società. Mil.
Guerra, Studi critici. Roma.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky z doby, jež podává *V. D.*

(O.) Pan Puntiček však odmítal výtky od sebe, že by on měl na svědomí, co fama ve městě povídá. On navrhoval knihy, jež veřejné listy chválily jako klassické, a tím, kupuje je, plnil svoji povinnosť vůči národní cti a hrdosti. Přiznal se, že mnohé sám nečetl, že důvěřoval pouze kritikám.

Na to přijata resignace představenstva tichým mlčením. Jindy bylo děkováno činnosti jeho.

Přikročeno k volbě.

Poněvadž však hned před volbou byli kandidati vyhlídnuti, jichž charakter poctivý a snaha šlechetná — dali záruku

pravé působnosti osvěty, odbyla se rychle a hladce.

Nově zvolený předseda děkoval za důvěru a sliboval, že se té důvěry hodným býti vynasnaží.

»Prve však, nežli se svého úřadu s dobrým svědomím ujmu,« hovořil, »musí nastati jakési změny. Paragraf první našich stanov zní: »Účelem toho spolku jest vzdělání, mravní uvědomnění a vlastenectví mezi všemi vrstvami šířiti, a to půjčováním dobrých knih, přednáškami a zábavami.« Nechci sice uvalovati na dosavadní činnosť besední žádné viny, ale to musí každý uznati, že směr, jakým se brala značně od účelu, vytčeném v paragrafu prvním, se odchýlil. Tím jsme nabyli trpké zkušenosti a dokladu, čím jsou knihy špatné duši mladé a ohnivé. Protož první povinností naší jest kupovati knihy dobré, obsahem ušlechtilé. Avšak jak se přesvědčíme o hodnotě knih? S obavou musí se kupovati kniha a s obavou dávati do rukou dětem našim — neboť kritika často o knihách pěje andělské chvalozpěvy, mluví o procítění, o vybroušení, o psychologické hloubce — vystavuje je za vzor, za díla klassická, avšak jádro tohoto, až k výsosti vychváleného děcka, jest trpké a hořké, a pro srdce dorostu našeho nejvýš nebezpečné. Kritika tato jest jaksi kupovaná — kamaradská, a tudy nespolehlivá, nejistá. My musíme odbírati list, který stoje na stanovisku čistě nestranném, objektivně, bez ohledu na osobu posuzuje a referuje o knihách nových, na přednosti jich ukazuje, je k odběru vybízí — knihy směru špatného na pranýř staví a před odbíráním jich varuje. List takový bude nám vodítkem a zárukou blahoplodné činnosti v našem společenském životě. Budemeli dle toho pak jednati, obavy naše se rozptýlí, a knihovna nabude cenných a dobrých spisů.« —

Pochvala přerušila další jeho slova.

»Aby beseda naše,« mluvil pak dále, »šťastně brala se za cílem jí vytknutým, nutno jí obratného, přičinlivého knihovníka. Knihovník jest jaksi mistrem, který dává hotovou látku k duševnímu spracování. On musí u výběru knih pro osoby dle stáří, dle vzdělání, dle pohlaví pečovati, aby jedenkaždý dostal to, co se pro něho nejlépe hodí. On jest rádcem a učitelem pro čtenáře, neboť jim dává pokyny, jak ve volbě knih si mají počínati. V této věci doufám, že nově zvolený knihovník (nám známý p. učitel) jak náleží nám vyhoví . . . Nastávající pak činnosti spolkové volám srdečné zdař Bůh!«

Po té se obrátil ještě knihovník ku přítomným členům.

»Majíce tak krásný a vznešený cíl,« promlouval, »před sebou: šířiti pochodeň vzdělanosti mezi lidem naším, učiňme ten kvítek vděku a chuďasům půjčujme knihy bezplatně. I chudina touží po milých chvilkách, když umdlena prací ku krbu svému se vrací. Že čte a že by četla více, pevně vím — a že jí těžce vydělaným grošem přijde obtížně vykoupiti si chvilku milé zábavy, dovedeme oceniti všickni.« —

Návrh knihovníkův byl jednohlasně přijat.

Po několika méně důležitých návrzích byla schůze rozpuštěna . . .

* * *

Zavítal jsem letos do knihovny pokrokovské. Zahleděl jsem se do jejích svazků. Mnohé, z těch bývalých objemných děl, zmizelo, tak že povstalá mezera byla by dosti citelná, kdyby nebyla již vyplněna dobrými a užitečnými spisy.

Pohlédl jsem tázavě na knihovníka. Usmívaje se, ukázal mi na zvláštní oddíl, kde proskribované knihy byly srovnány.

»Tam jsou uloženy k zaslouženému odpočinku!«

Oddíl ten nesl nápis: Knihy špatné.

Radoval jsem se, že jest ještě dosti dobrých českých knih, a že přece nebude tak zle, když hlídka literarní bedlivým okem stříci bude lid náš před záplavou spisů hanebných a jemu četbou dobrou ukazovati bude cestu k pravé osvětě a vzdělanosti!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. —— 1887. —— Číslo 4.

Divadlo.

O jeho kulturním a ethickém významě.

Studie *V. Vítězného.*

I.

Člověčenstvo jest jediné veliké příbuzenstvo, jež dědičně prostupují jisté názory a idee, kterých nepostrádá ani kdo na nízkém stupni vzdělanosti stojí, ani kdo bystrozrakem proniká všecko, co věděti lze. Jen formy názorův a ideí jejich se různí. Jako na př. má vzdělaný svět názor o právu, má jej dojista i divoch, ale jak u vzdělanců rozhoduje se právo zákonem, ustaveným na citu lidskosti, tak rozhoduje u divocha zvyk, obyčej, libovůle tyrannova či pohlavárova; jako vzdělanec i divoch má názor a idee náboženské i mravní, má jakýs takýs názor světový a umělecký cit. Tyto city vyvíjely se u starých pohanských národů ponenáhlu a měrou nestejnou, až dosáhly, jak vůbec na pouhém stanovišti lidskosti možno bylo, vrcholu u starých Řekův a potom u Římanů, což ani u nich se nestalo, dokud nezaujali pevných a stálých sídel a trvale v nich nezajistili své jsoucnosti. Ovšem již za boje o trvalou existenci proniká ten onen cit původní mocněji a žádný více než náboženský. Neboť člověk cítě závislosť na vyšší bytosti, vidí potřebu štěstí i bídu s ní sdělovati. Vedlé náboženství vynikne záhy zvláště v tužších bojích o život v uměních užitečných či řemeslech, která mu pomáhají uhájeti se nepřátel. Teprve když zabezpečil své žití, obrací se člověk jaksi bedlivěji k sobě, začne si upříjemňovati život vzděláním a zábavou. A čím více vzkvétá blahobyt, tím utěšeněji rozkvétají zdroje vzdělání a zábavy — vědy a umění.

Výhradní stanovisko vědy jest vzdělání, ač nelze upříti, že svým horlitelům v rovné míře skýtá i zábavy. Za to umění klade se do bratrského spojení se zábavou, ba pokládá se samo sebou za zábavu. Mínění toto však ocifuje se v odporu s hlasy znalcův a umělecké kritiky. »Umění nikterak nemá účelu baviti, jak často se hlásá od lidí, kteří v umělci vidí jen prostředek svého vyražení; tak souditi mohou peněžníci, kteří suchopar svého počtářství paralysují návštěvou divadla, ale neusoudí tak, kdo poznal svět hlouběji —.« [1]) Umělecké dílo plodí aesthetickou zálibu, která dojímá i povznáší, která baví i vzdělává. Kde vzdělavací živel utlačen jest zábavou, tam možno tvrditi, že umění ocifuje se ponenáhlu na scestí, tam život blíží svému křivému pojmu »užívání,« tam zábava činí se povoláním, ač není věru »nic osudnějšího, než když národ učinil si zábavu povinností a povoláním.«

II.

Nejúžeji stýká se pojem vzdělání a zábavy v divadle. Divadlo, stánek drama-

[1]) T. G. Masaryk: O studiu děl básnických

tického umění, nejvyšší to formy umělecké, nabývá sloučením těchto pojmů významu nejširšího, řekli bychom všelidského. Vedlé náboženství křesť. jest divadlo přední kosmopolitickou propagandou humanismu. Jako však kosmopolitismus svůj základ má a kořen v lásce užší, přátelské a národní, tak divadlo pro širší své postavení vyžaduje silné a vydatné půdy skromnější, půdy národní. Národní protříbeností a čistotou pojištěn mu dosah širší a zdar vnější. Nezřídka divadlo s rozekvetlým dramatem bývá měřítkem vzdělanosti národní. »Divadlo jest ovoce vzdělanosti, a jakož ovoce vždy zárodkem jest nových plodů, tak i divadlo, pocházejíc ze vzdělanosti, opět vzdělanosť plodí,«[1]) jsouc takto jaksi klassifikací vzdělaného národa. A skutečně, jak dějiny mluví, jest divadlo zvláštním zjevem vzmáhající se osvěty a klesání jeho spadá s klesáním národa. Divadlo jest projevem životní síly národní a theorie nepřeceňuje váhu jeho, v tom smysle o něm mluvíc.

Historický vývoj divadla větší částí přitakává našim vývodům. Divadlo soustřeďuje všecky výtečníky, ono žádá genialních umělcův a rozumných i vytříbených pozorovatelův i posuzovatelů. Básník, hudebník, malíř, sochař, herec spojenými silami pracují o zvelebení divadla. Bdělým rukám kritiky divadelní svěřeny jsou ohromné massy různého obecenstva se svými mnohdy nezřízenými vášněmi, které kritice připravují úkol často přenesnadný, aby je udržela v rovnováze a řídila užitek a požitek uměleckého tohoto ústavu. V úkolu svém nezřídka ocifuje se kritika v odporu s obecenstvem, jehož záliba od uměleckých cílů často se různí, jakož Goetheův životopisec *Lewes* k »Egmontu« připomíná: »Zamilované kusy obecenstva neobstojí vždy před kritikou a miláčkové kritiky nelahodí obecenstvu. Tím ovšem neděje se křivda kritice jako moralce, jsmeli zaujati pro pomilování hodné hříšníky.«

[1]) Divad. ochotník, III. 5.

III.

Dramatická forma úzce souvisí se životem lidským. Ve věku děckém jeví se dramatická síla hrami, jež jsou důkazem vrozeného napodobování. Tento napodobovací cit bývá rostoucím rozumem zatlačován, praktické potřeby zastiňují jej, ale zřídka kdy utlumují zcela. Po většině propukává znova a provází pak člověka po všecken život. Vedlé citu napodobovacího nabývá ponenáhlou zkušeností půdy smysl pozorovací, který rovněž k dramatu směřuje. Cizí činy, cizí situace jsou dobrou školou vlastního jednání a možný nedostatek zkušenosti životní nahražuje nám názor, tož divadlo, předvádějíc nám situace, řešíc záhady v životě sice možné a dílem i obyčejné, ale ne každému přístupné.

Již tento docela přirozený postup by dostačil, aby lidstvo si utvořilo drama. Než nikoliv tuto, nýbrž cestou jinou sledujeme vývin dramatu. U všech národův, u kterých drama samostatně se vyvíjelo, shledáváme půdu náboženskou východištěm dramatických snah. Veřejné obřady náboženské, majíce samy sebou jakýsi přídech dramatický, daly vzniknouti dramatu pohanskému, popředně starořeckému, i dramatu křesťanskému (mirakulím a mysteriím). Záhy ovšem k motivům náboženským pojily se i národní, jako na př. u Řeků k Dionysiovým slavnostem družily se národní motivy, čímž stávaly se divadelní hry řecké ponenáhlu mohutným výrazem národní jednoty. A jako v pohanském jeví se i ve dramatě křesťanském záhy živel národní, jenž buď rozhodného nabývá vrchu (v Anglii), buď podřizuje se motivům náboženským (ve Španělích), buď vrací se na půdu neutralního pohanství (ve Francii).

Z pohanských národů došli vzděla-

nější aspoň k umělému dramatu. u méně vzdělaných zůstalo drama na primitivním stanovisku obřadův a zábav s mimickým ústrojem a gesty. Nad jiné vyniká drama indické, zastoupené dvěma zachovanými znamenitými plody: »Sakuntalou« a »Urvasî.« Proti indické zajímavosti a vřelosti stojí drama čínské, které Home[1]) nazývá »mdlým a neinteressantním.« Nerušený klid nebeské říše, život Číňana, prostý rozruchu, zná pouze jedinou stránku duše, jíž věnuje pozornosť a v níž hledí si dokonalosti. Jesti to úcta k otci, matce, pánu, klidná, bez vášně. Jinak Hellen, veliký ve svém činu, veliký ve své vášni. V Řecku vrcholí pohanský svět, v Řecku jeví se člověk ve vší své pravé, nepokryté lidskosti. Proto uhýbáme se od ostatních národů, kteří sotva k začátkům dramatu dospěli a potrváme u výtvorů řeckých, napřed u tragoedie, »nejspanilejší dcery genia hellenského,«[2]) potom komoedie.

Vývin v dramatě řeckém postupoval takto: Terpandrův choral ku poctě bohů pěný obměnil Arion v dithyramb Dionysiův, kterýž Stesichorovými episodami rozšířený Thespis přetvořil v drama. Zápas v poctě rozjařeného a rozjařujícího boha vína ustálil se v dialog, který fantasie oživovala, vášeň a rozčilení z jeho daru přirozeně vedly k akcím (mimice). Řek byl si vědom své duševní ušlechtilosti a síly a věděl, že bohům za všecko jest zavázán a proto hleděl jim dokázati, že darů jejich si i váží i dobře užívá — on básnil a vědu s uměním pěstoval, jako z předností tělesných při hrách těžil a zápasech. Z pouhého recitování hymnův a písní vešlo se v antistrofické přednášení různými osobami, a tak uvedeni jsou herci v dialogu. Thespis má přední zásluhu o dokonalejší představení dramatických plodů, k němuž se druží Frynichos, slavnější Aischylos, Sofokles a Euripides, hlavní zástupcové tragoedie. Když heroismus řecký chladl a život všední na lid doléhal, vzmohla se komoedie se zástupci staršími Eupolem, Cratinem a Aristofanem a pozdějšími v látkách lehčích, rozmarnějších, vypočítaných ne tak, aby povzbudily a nadchly, nýbrž rozjařily obecenstvo, Menandrem, Difilem a Filemonem. Komedie tato, zvaná novou, má na sobě znak úpadku, ale jak zvláště věc zkažená se nejdříve ujímá, tak ujala se komoedie tato v Římě, který tou dobou ode dlouhých bojův ustával a oddával se požitku a zábavě.

Řecké divadlo uvedeno do Říma již rokem 240. před Kr. Liviem Andronikem a domáhalo se platnosti ponenáhlé, ale jisté. Původní řecká živosť brala rychle za své a v 1. stol. po Kr. potuchl na divadle každý ušlechtilejší směr. Tragoedie Řím vůbec neměl, a tragoedové jako Naevius, Ennius, Pacuvius, z pozdějších Seneca, jsou buď slabí napodobitelé Řeků, buď beze zajímavosti a básnické ceny. Ale i básnické komoedie Plautovy a Terentiovy zvrhly se ve fraškovité »atellony« a »mimy,« zjevy to čistě římské, kde básnické nedostatky nahražovány žerty oplzlými a scenami znemravňujícími.[1]) Lascivní gesty hercův a omamující výbava divadel[2]) byla náhradou za niternou cenu kusů. Takto sprostými výjevy bavil se lid římský, když už nad ním visel Damoklův meč záhuby, a hledal úkoje ve zvířecí zábavě, když pohroma za pohromou se naň valila. —

Drama středověké utvořilo se zcela svobodně z křesťanské bohoslužby, zvláště z velikonoční slavnosti vzkříšení, bez upomínky a vlivu starého dramatu. Pouze v Italii jeví se spojitosť her středověkých (commedia dell' arte) se starými

[1]) Geschichte der menschheit.

[2]) Frant. Velišský: Život Řekův a Římanů.

[1]) Ov. Trist. II. 494., Juv. Sat. VIII. 187., Hor. Sat. I. 10, 6.

[2]) Hor. II. Ep. II. 187.

(atellana) nejen charaktery a počtem osob, ale i jinými živly. Názory náboženské se přeměňují, křesťanství nabývá i zde rozhodného vrchu, nemohouc však dokona smazati pohanských zvyků (o novém roce a zvláště o masopustě). Z pohanských činitelův umělých nad jiné působil duch Terentiův a Plautův s rostoucí vážností latiny, pronikaje zejména biblické kusy básníků středověkých. Drama středověké bylo jen průpravou ke dramatu věku nového, které vrcholí ve jménech: Shakespeare, Calderon, Corneille! Stupně, po nichž kráčelo, tvoří zázraky (mirakule), boje mučenické (mysterie), allegorické moralisování, nad nímž konečně vítězil realní život národně politický. Do poslední fase vývinu vstoupilo drama, když živel národnostní se utužoval a proti jiným národům se přiostřoval, jakož se jeví za vlád Filipa II. ve Španělích, Alžběty v Anglii a Ludvíka XIV. ve Francii. Neboť »divadlo s opravdu národním dramatem, jaké mají Hellenové, Angličané, Španělé a Francouzi, může povstati a kvésti jen za rostoucí mohutnosti národní.«[1])

Krátce jen ještě naznačíme postup dramatu po sobě u národův a obrátíme se pak k účelu dramatu a tím divadla. Pojíme také drama s divadlem, poněvadž drama život představujíc, samo na jevišti pouze žije a všecka výprava divadla jen za tím se nese účelem, aby drama věrně se představilo obecenstvu. —

V Anglii záhy ujalo se divadlo, z počátku ovšem latinské. Ve Vita Tom. Bekketa k r. 1182. chválí se Londýn hrami mučenickými. Dokud však jazyk anglický byl v podruží latině a frančtině, bral se vývoj dram. her velmi zvolna ku předu. Teprve když Eduardem III. (1327. až 1377.) dostalo se mu práva, bralo se i básnictví rychlým krokem ku předu, a zvláště drama dostoupilo nepřekonané dosud výše. Greenem a Kit Marlovem (1564.—1593.) začaté umělé drama dokonal veleduch Shakespeare (1564. až 1616.), jehož živlem jest skutečnosť, realnosť; z následovníků jmenovati slušno Ben Jonsona a Fletchera; po nich vynikli Davenant († 1668.) a Shadwell († 1692.) jako hájci dobrého vkusu proti nemravným veselohrám, kterážto střízlivosť u Angličana posud je dobrou ctností. Z 18. a 19. věku jsou přední pěstitelé dramatické poesie Adisson, Garrick (i výtečný herec) a j.

Proti vážné práci anglické stojí zde lehký duch francouzský s celou řadou výplodů ceny nestejné, ale národními živly cele proniknutý. Zárodkem národního dramatu francouzského jest tenzona (zápasní píseň) básníků provençalských, jež utvářela se ve »hry provençalské,« jež zastoupily pozdější »mysterie a mirakule,« »morality« přičinily pak značný pokrok ke frašce — vlastnímu francouzskému dramatu (první fraška »De maître Pierre Pathelin«). Humanismus přivedl Francouze do kolejí umělých a ovládal všecku tvorbu básnickou až do revoluce. Dobu květu značí tré jmen: Corneille, Racine, Molière, předchůdcem jejich a jaksi otcem klassického dramatu byl Jodelle, poslední z pověstné »plejady humanistů.« Z revoluční doby vyniká Voltaire, z porevolučních romantiků Victor Hugo, Dumasové, Scribe, de Vigne a Sardou. Musa dram. brala se tuto cestou povždy lehkou, rozsívajíc rozpustilosť a nemravnosť, sloužíc smyslnosti. Výtky této jen málo básníků dramatických je prosto. —

Drama španělské má počátek dosti pozdní. Teprve druhá polovice 15. stol. vykazuje začátky dramatu, které se však rychle vyvíjelo a vrcholí v Lope de Vegovi († 1635.), Calderonu († 1687.) a Molinovi. Po nich pak následoval rychlý a hluboký úpadek, probuzený teprve revolucí francouzskou a romantickým směrem, který potlačil krátkou vládu klassicismu, pře-

[1]) Max Koch: Shakespeare.

jatému ok. pol. 18. stol. z Francie a vykazuje několik jmen, jako Bretona de los Herreros (velmi plodného básníka, který sepsal přes 200 kusů), J. E. Hartzenbusche († 1880.) a popularního J. Zorillu (* 1827.). V dramatě španělském jeví se směr bezúhonný a čistý, podmíněný nemálo motivem, na němž se španělské drama buduje, totiž ctí. Ethický motiv tento dodává dramatu španělskému velebné vroucnosti, jíž zejména plody Calderonovy dýší. —

Ostatních národů nevzpomínáme, poněvadž buď podléhali nebo podléhají buď vlivu anglickému, buď francouzskému a jejich činnosť jest jen odleskem, třeba někdy i samostatným, tohoto neb onoho. Takto jeví se divadlo německé, které svého rázu teprve nabývá, takto jeví se divadlo naše i polské; divadla ruského nelze vůbec připomínati, poněvadž, jsouc jaksi státním monopolem, stláčí umění politickým nad to absolutismem, ač s druhé stránky nedá se upříti, že plody dram. básníků ruských jsou samorostlé, ryzí, v pravdě ruské (viz Gogolova »Revisora,« nejlepší snad veselohru ruskou).

»Neodolatelný postup světových dějin nepohybuje se v přímé čáře, nýbrž ve kruhu, tak že za nějaký čas vrací se zase ku předešlému východišti svému, a tu pak zdá se, jakoby věci kráčely nazpět.«[1]) Netrváme při pouhém zdání, nýbrž držíme se skutečnosti. Jako v duševním rozvoji jednotlivce není míru, tak ho není na kulturním velikém poli člověčenstva. On se valí jako vlna, hned výše se, hned níže, ale neodolně postupuje ku zdroji pravdy, dobra, krásy. Poklesek a blud střídá se s jasným vědomím vytčeného cíle, úpadek a květ dotýkají se bez ustání. Střídání toto nejnápadnější jest v umění, v básnictví a zvláště v dramatě. Krátký přehled vývoje nás o tom dokonale poučuje. Po úpadku antiky zjevil se moderní květ, který teď přešel v široký bezbarvý proud — známka to, jak se zdá, opětného budoucího úpadku. V moderním světě proti antickému změnilo se pouze stanovisko a forma. Podklad náboženský dožil se v tuhém ovšem zápasu převratu křesťanstvem, forma duchu času přizpůsobena. Z toho vidíme, že též kultura opět a opět se vrací, však v jiné vždy způsobě, a co zaměstnávalo hlavy starých, hýbá i myslemi nových. Vysoká důležitosť divadla u starých potrvává až dosud, snahy nejednoho národu jdou za tím předně, aby květem dramatu nabyly jaksi světového posvěcení, aby divadlem dovršily svůj úkol.

IV.

Všeobecným pohledem tímto přecházíme k účelu a účinu divadla. Všimnouti jest si obého tím více, poněvadž básnictví dramatické vysoce se velebí a národové téměř horečně závodí, aby se předstihli ve výpravě budovy a výbavě hry samé. Všeobecný zájem o divadlo přivádí k úhrnnému soudu: Divadlo má lidstvu pomáhati dosíci cíle. Co jest cílem lidstva? Cíl jednotlivce. A cílem jednotlivce, »člověka není štěstí, cílem člověka je ctnosť, která uzavírá v sobě plnění povinností, mravní dokonalosť a vznešenosť.«[1]) Člověk za dlouhých věků nahromadí si více prostředků pro svůj účel. V první řadě stojí umění s uměním dramatickým v čele. »Umění má vyjadřovati nejvyšší idee, má je vzbuzovati, síliti a k platnosti přiváděti.«[2]) Hellen — aspoň s počátku — chápal vysoký tento účel. Bohové a vlasť byli mu vším. Chtěje uměním dokázati svou schopnosť a dovednosť, své vlohy, které mu bohové dali, oslavil zároveň takto uměleckým snažením svou vlasť. Umění jeho bylo páskou všem společnou, společné divadlo, spojené s národními

[1]) J. Malý: Naše znovuzrození, IV.

[1]) Kraševský: Paměti neznámého.

[2]) Fessler: Kirchengeschichte.

hrami, stávalo se mohutným výrazem národní jednoty. Hrami a divadlem »pěstil se skutečný panhellenismus, vědomí vzájemné souvislosti se utvrzovalo. Jako Hellenovi z Homera, tak i s divadla vanul mu veskrz národní neporušený duch; on viděl své národní reky v důrazných útvarech před sebou; historie i život veřejný v divadle se soustřeďovaly, tak že ústav tento býval vždy nejznamenitější, právě idealní ozdobou života řeckého.«[1]) Divadlo řecké je zvláštní zjev síly a mohutnosti národního ducha. Řek pozíral k němu s vřelou úctou, on odměňoval divadelní umělce nejen tleskotem, nýbrž i veřejnými poctami a úřady. S divadla lil se zápal a nadšení do žil národa, ono budilo jejich vědomí a pojilo vrtkavé živly zvláště v kritických dobách a pomáhalo uhájiti svobody proti silným vetřelcům, dokud vedlo si s onou vážností a vznešeností uměleckou, jak toho ryzí úkol jeho vyžadoval. Ale jako sebe světější věc všední a stává se hříčkou klesající doby, nýbrž lákavou podporou bezuzdnosti a porušenosti, tak dálo se i s divadlem řeckým, a to právě v době politické zkrušenosti, kdy pomoci jeho bylo nejvíce potřebí. Výsměšně dává začátek zvrhlosti třetímu velikému tragikovi Euripidovi Aristofanes, volaje:

[1]) Durdík: Kallilogie.

Kterou vinen on není neřestí?
Svodnice uvedl na scenu,
ženštiny v svatyni rodící,
dívčiny se bratry ložnící,
řečnice, že prý nežíť je žíť.[1])

Ale Aristofanes sám není bez viny. Svými komoediemi útočil sice s dobrým úmyslem na nešváry ve státní správě a veřejném životě, ale urychloval tím s celou řadou následných komoedův úpadek mravní i politický, odekrývaje chyby a slabé stránky osob ve veřejném postavení, nýbrž posměchy si tropě z osob nejváženějších. Zlatá slova jeho

... neřesť dlužno jest básníku krýť,
ne vynášeť a v divadle hráti; nebo jako je učitel k tomu,
aby chlapečky ve ctnosti cvičil, tak jsou básníci pro muže zralé.
Proto máme jen šlechetné mluviť —[2])

zůstávají jen slovy a účin jejich zůstává planým. Od hanobení slavných mužů, ve službě vlasti sestárlých, přešlo se k bohům, v jejichž neúctě následovatelé Řeků, Římané, vysoko vynikli nad své mistry, uvedše takto nejvyšší spoustu mravní podvalením jednoho sloupu pohanské společnosti, po němž i druhý — láska vlastenecká — utonul v kalných vlnách mravní rozervanosti.

[1]) Žáby.
[2]) V. 1053.—1056.

Nový, znamenitý český básník,

na nějž nebylo posud kritikou náležitě upozorněno.

Píše *Jan Korec.*

(Č. d.) »Martin dráteník« (»Zl. Pr.« 1886.) jest obrázek sice jen drobounký, ale tak plasticky a tak roztomile vypracovaný, že každého mile pobaví. Selku rozhněvanou na hospodáře, že přišel pozdě k obědu, usmíří právě namanuvší se dráteník roztomilým vypravováním, jak také kdysi s ženou se pohněval a zase usmířil. Z této prostinké látky vytvořil Jakubec překrásný obrázek. Postava hospodáře, na bohatý svůj lán se dívajícího, pravdivě, psychologicky velmi správně podaný hněv selky, jež s počátku krátce jen muže osloví, pak ale výmluvnosti své uzdu popustí a na konec v usedavý vypukne pláč, postava Martina dráteníka

s tím kloboukem ohromným, jehož okraj při chůzi se klátí »jak houba obrovská, jak křemeňák, jenž rosou přetížen se po okraji třese,« jeho prostá chaloupka a za ní ta políčka píď jemným květem lnu se modrající — vše to podáno tak názorně, jako bys to viděl. A řeč tohoto dráteníka, plynoucí z dobráckého srdce slováckého a jakousi nikoliv nepříjemnou povídavostí mile dojímající, poslouchá se jako u Homera nějaké vypravování staříčkého Nestora.

»Nový sad« (»Osvěta« 1881.) líčí lásku Mařenky z Moklína s Antošem z Hlohova. Láska ta zhatí se však sporem o občinu, který vedou Hlohováci s Moklíňany. Ve sporu tom drží Antoš s Hlohováky proti Mařenčinu otci, starostovi Moklínských. Vinna jest však trochu též jich obou tvrdohlavosť a vzdorovitosť, jak Antoše, tak Mařenky. Děj sám není sestrojen tak, abychom na něm pozorovali to, čeho k udržení čtenářovy pozornosti nutně jest potřebí, totiž stupňování, krisi, obrat a náležité rozuzlení. Konečný smír přivoděn příliš náhle a smrtí tkalcovou, jak nám se aspoň zdá, slabě motivován. Mimo to láska milenců a spor o občinu nejsou jak se patří sloučeny v organickou jednotu, nýbrž běží parallelně vedlé sebe, tak že máme vlastně děje dva. Povídka vyniká tedy ne tak komposicí, jako spíše výbornou charakteristikou a bohatým, realisticky vypracovaným detailem, kterážto poslední přednosť má však zase tu chybu v zápětí, že tím pozornosť čtenářova od hlavního děje odvádí se stranou k podrobnostem a tím se rozptyluje. Jednotlivosti jsou tedy pěkné, ale celek jest rozvláčný a unavuje. Na konci zabírají po našem mínění smrť a pohřeb tkalcův příliš mnoho místa. Obrazy a přirovnání jsou vesměs originalní a případná. Metrum jest celkem správné až na tuto nápadnou výjimku:

přihnali se jakoby bábě včera.

Rým však nebývá vždy na pravém místě a řeči se pro rým často činí násilí. Nejasných míst jest dosti mnoho. Pořádek slov jest místy nepřirozený, určité sloveso často se vynechává, čímž se stává řeč jaksi trhanou a celý sloh neohebným. Snaha podati vše s realistickou věrností, zavedla často básníka až za tu mez, kde přestává aesthetická pravdivosť a nastává trivialnosť a naturalismus, jenž všechnu poesii z umění vyhání. Pravdiva zajisté jsou slova Schillerova:

Der schein soll nie die wirklichkeit erreichen,
und siegt die natur, so muss die kunst entweichen.

Vytčené nedostatky vysvětlují se tím, že práce tato jest z prvních prací básníkových, právě tak jako

»Nosila klobouček« (»Ruch« 1886.). Tuto povídku klademe nejníž. Všechny krásné vlastnosti dříve vytčené jakoby při této práci básníka byly opustily. Schází tu děj, schází charakteristika, schází bezmála i sama poesie, na jejíž místo nastupuje často prosa a trivialnosť. V souborném vydání mohla by tato práce, v níž, abychom se tak vyjádřili, bonus dormitat Homerus, raději býti vypuštěna.

(O. p.)

Posudky.

Časopis katolického duchovenstva. Organ vědeckého odboru Akademie křesť. v Praze. Red. *Dr. K. Borový*. Ročník XXVII. 1886.

»Časopisy jsou tepny v těle jednotlivých národů, dle jichž tlukotu souditi můžeme o životě národa v té které době.« Jeli pravdivou myšlénka tato, vyrčená jedním z předních literatů polských, pak zajisté v časopisech vědeckých, které přes půl století jsou pokladnicí vědomostí

předních našich učenců, zarámován bude jasný obraz veškeré vědecké činnosti v našem národě v tom aneb onom odboru. U nás takovými veterany, plnými krásných upomínek, na jejichž čelech však vepsány jsou též mnohé útisky prožité, jsou »Čas. Musea království českého« a »Časopis katol. duchovenstva,« čili, jak prvotně slul, »Časopis pro katol. duchovenstvo.«

Čilý a nadšený Vinařický s velikou odvahou vymohl, že pomocí a pod záštitou arcib. konsistoře r. 1828. počal vycházeti »Časopis pro katol. duchovenstvo,« který pak po sedmileté přestávce (r. 1852. až 1859.) opět vzkříšen pode jmenem nynějším »Časopis katol. duchovenstva.« Vzácného u nás tedy dožil se již stáří, zajisté proto zasluhuje plné úcty každého přítele literatury naší. Za dobu tuto u nás dlouhánskou mnoho a mnoho mu bylo přestáti rozličných útrap a úštipkův, ale ze všech opatrným vedením svých redaktorův a přátel dosud vyvázl. Váhou svou Vinařický způsobil, že časopis jím založený uprostřed bojů pravopisných, tištěn pravopisem analogickým a že při něm upuštěno od obvyklého dosud švabachu. Novoty tyto s počátku neslibovaly časopisu tomuto dlouhého trvání, ale otec jeho, Vinařický, který vlastně ani redaktorem nebyl, chvalného již požívaje jména, získal hned s počátku mnohé vzácné pracovníky jak kněze, tak i z laiků. To bylo příčinou, že časopis přes mnohé úsměšky se udržel, ano čím dále tím větší vážnosti nabýval, až konečně se stal jaksi tribunalem vší vědy theologické u nás až na naše doby. Mezi přispívateli a pracovníky do časopisu tohoto nalézáme všechny kněze vlastence z doby probuzení, a od ní až po naše doby není skoro žádného kněze spisovatele, jenž práce své do »Časopisu« by nebyl uložil. Zásluhy největší zůstávají však Vinařickému, který nejsa redaktorem (teprve od r. 1860. se jím stal), nejen pérem, ale všemožně i jinak ho podporoval, ano při životě udržoval. On pohnul Jungmanna, by napsal nadšenou předmluvu k ročníku prvnímu. Též Vinařický byl příčinou, že Čelakovský a mnozí jiní nekněží, s nimiž byl spřátelen, do »Časopisu« psali. Čelakovský vedlé jiné básně uveřejnil v r. I. vznešenou báseň »Buď vůle Tvá.« Mimo něho též Chmelenský a Picek mnohé v »Časopisu« uveřejnili básně; zvláště poslední z nich. Hanka a J. Jireček napsali pěkná pojednání do několika ročníků. Konečně mimo Dundra a malíře Gurka, prof. V. Svobodu i ředitel Zoubek do r. 1865. uveřejnil vědecké pojednání.

Co do látky nebyl »Časopis duchov.« s počátku listem pouze theologickým, jak již z toho poznati lze, že uveřejňoval též básně. On jediný vedlé »Musejníka« udržoval se na výši doby své jako časopis obecně vzdělávací a vychovatelský vůbec, dokud škola a církev po zákonu sloučena byla. Nalézáme v něm tedy mnohé vzácné články paedagogické, v nichž rozličné významné probrány jsou otázky. Znám jest všeobecně nadšený článek horlivého vlastence faráře Frant. Slámy: »O škodách, plynoucích z německého vychování české mládeže.« Vedlé vychovatelských pokynů Vinařického uloženy jsou též články mnohých jiných kněží, výtečných té doby paedagogů. Vedlé toho obsahují první ročníky »Časopisu« mimo vzácné a zajímavé články bohovědecké, které nám ukazují zásady a pokrok theologie, též mnohé články, týkající se věcí čistě národních, zvláště literarních. Později, když povstaly jiné časopisy odborné, obmezil se »Časopis« na část theologickou, všímaje si při tom v rozličných zprávách života národního. Zvláště po vzkříšení svém od r. 1860. stal se úplně vědeckým. Od té doby uložen v něm celý ruch vědecký až po naše doby, a tu opět mnohé jsou články Vinařického, Douchy, Sušila, Borového, Procházky a všech těch ostatních pěstitelův a zasvěcenců theologie v rouše českém. Zmínky hodny jsou též svědomité zprávy a referaty, krátké sice, ale řízné o všech dílech českých a též důležitějších, zvláště k vlasti naší se vztahujících dílech cizojazyčných.

První ročník 1828. redigovali tři, a sice: *Dr. M. Tomek,* prof. katechetiky na vzorné škole v Praze, *V. Procházka,* farář, a *I. Mráz,* spiritual. Od r. 1829. až 1830. redakce se změnila, a sice *Tomek,* již kanovník, zůstal a jemu přidán *Dr. V. Václavíček,* též kanovník. Poslední z nich redigoval též ročník 1831.—1832. Od roku 1833. chopil se časopisu nadšený *V. M. Pešina,* kanovník, a redigoval ho až do r. 1847. Pak převzal redakci *Jirsík,* jsa již kanovníkem. Poslední ročník »Časo-

pisu česk. duchovenstva« redigovali *Fr. Havránek,* křižovník a *Dr. Ed. Tersch,* prof. Netečností a jinými okolnostmi se stalo, že r. 1852. zaniknul, až teprve vzkříšen opět snahou zakladatele svého, Vinařického, který pak sám od roku 1860.—1866. redigoval. Roku 1866. připojil se k němu *Dr. Klement Borový* a společně vedli ho do r. 1868. Od té doby až po naše časy s velikou obětavostí udržuje ho na výši osvědčený učenec Dr. K. Borový sám.

Že pod osvědčenou redakcí záslužného učence i poslední ročník zůstal tribunalem vědy theologické u nás, chceme aspoň krátkými slovy čtenářům ukázati.

Prvním článkem ročníku 1886. jsou statistické zprávy o světě katolickém pod názvem: »Nynější stav katol. misií a hierarchie vůbec,« v němž *Dr. Skočdopole* velmi zajímavé čtenářům podává data o rozdělení církve, o počtu katolíkův a hierarchie na celé zeměkouli. Známý spisov. *Ed. Brynych* píše zajímavě o lehtivé sice a přece v nynější době indifferentní důležité otázce: Zkouška z náboženství a poučení snoubenců.« Pro každého syna Cyrillomethodějského zajímavým jest obsáhlé historické pojednání *K. Konráda:* »Počátky křesťanství na Slovensku.« Na základě nejnovějších pramenů slovinských objasňuje spisovatel počátky a vývin křesťanství u bratří našich na jihu. Chybou jest, že na některých místech přestává spisov. na pouhém vyčítání dat. Chlouba kněžstva moravského nyní žijícího a jeden z nejpilnějších pracovníků časopisu tohoto, *Dr. M. Procházka,* ku slávě své zkoumáním dějin Cyrillomethodějských mu vzešlé i v ročníku tomto zasadil novou hvězdičku v kritickém a s úsečností vědeckou podaném pojednání: »Byl li sv. Cyrill, apoštol Slovanů, biskupem.« Článek tento jest vlastně jen poznámka ku kritice Dra. Polívky v čís. 1. »Athenea« r. 1885., v níž on, odvolávaje se na ruské učence, pravdivosť episkopatu sv. Cyrilla popírá. Dr. Procházka však na základě nejstarších pramenův a nejnovějších výzkumův otázku předloženou kladně odpovídá. Pokusem dogmaticko-archaeologickým jest článeček *Al. Žáčka:* »O vyobrazení tří božských osob.« Pro duchovní správu kněžskou důležit jest pěkný, pěkným jazykem psaný článek *J. Kousala:* »Kněz v trestnici,« který podává zajímavá data a pokyny ze života v trestnicích. *J. Janda* přeložil z frančtiny »O původu řeči pohřební.« V pojednání tom biskup Freppel ukazuje, že původ řeči pohřební hledati jest v samé přirozenosti lidské, která ráda tíseň svou projevuje. Jako první ukázku řečí smutečních podává nám některá, ano nejkrásnější místa z proroků starozákonních. K veliké již nyní literatuře o životě socialním našich dob zařaditi jest »O socialní otázce« od *Dra. Hlavatého.* V přednášce té, která skutečně též pronešena byla v katol. jednotě pražské, poukazuje spis. na dva zlé extremy v nynějším životě socialním, totiž: liberalní kapitalistický oekonomismus a demokrat. socialismus, a dokazuje, že jen na základě křesťanství úpadek napraviti lze. O čem nynější vědatoři, neznabozi neradi slyší nebo rádi by popřeli, dokazuje tradicemi národů předkřesťanských prof. *Syllaba* pojednáním: »Víra ve vzkříšení těl v tradicích předkřesťanských.« Nejdelší prací a při tom velmi zajímavou jest historický článek *Dra. A. Vřešťala:* »Církev a císař na všeobecném sněmu Lyonském,« v němž pěkně se osvětluje spletitá doba Fridricha II., císaře. »Filosof a křesťanství« jest nevelmi zdařilá úvaha, kterou vyvolalo vydání »Konkretné logiky« od Dra. Masaryka, v níž spis. polemisuje proti některým myšlénkám Dra. Masaryka. Pilný přispívatel do »Časopisu,« prof. *Jan N. Soukup,* do tohoto ročníku přispěl článkem: »O politické činnosti proroků starozákonních.« Proroci jako vyslanci vlastního krále Israele, Boha, mnohdy rozhodovali ve věcech politických ku štěstí národa. Případné a praktické v nynější době jest: »Cholera a její léčení,« kdež se udávají první příznaky cholery a další její vývin, a zvláště pak methoda léčební, dle jesuity *A. S. Fiorowiche,* přel. od *P. T. Šobra.* Jako o jiných vědách, tak i o theologické scházejí nám dosud knihy příruční, pro posluchače vys. škol, s radostí bychom tedy uvítali »Základnou theologii,« již k tisku chystá *Dr. Jan Procházka,* ze které pěknou ukázku uveřejnil v »Časop. kat. d.,« totiž »O jsoucnosti boží.« *Josef Pazderka,* chtěje svět nadchnouti

a připraviti na sbírky pro oloupenou Propagandu, vypisuje její blahodárné působení ve článku: »Působnosť Propagandy.« Z dat zde uvedených poznati lze, kolik asi ústav ten přispívá kollejemi svými k civilisaci nejen mezi pohany, ale i v Evropě. O čem asi se jednává na dioecesalních konferencích, poznati jest z přednášky neunavného *B. Hakla,* kterou měl v konferenci Královéhradecké. Nadpis její jest: »Proč má kněz církevnímu umění rozuměti a je podporovati.«

Mimo tyto větší články jsou v »Časop.« některé menší, ale důležité a praktické pády a dotazy velmi případně většinou od redakce řešené. V každém čísle na konci uveřejňují se zprávy literarní a referaty o všech hlavních zjevech literarních u nás i cizích národů.

Z tohoto všeho seznati můžeme, že »Časopis« náš všem cizojazyčným na roveň se postaviti může, a přece s bolestí viděti můžeme, že mnohý z kněží našich dosud hledá rady u rozličných pramenů cizích, ale náš »Časopis katol. duchovenstva« marně bychom na stolku mnohého hledali. Zdaž nám to ku cti slouží, soudiž každý sám! *Jan Blokša.*

Záhady dějepisné. Rozlušťuje *Fr. V. Sasinek,* vydává *Fr. A. Urbánek.* Sešit II. „Jornandes a Slované.“ V Praze. 1886.

»Záhad dějepisných« č. 2. obsahuje úvahu: »Jornandes a Slované« od Fr. V. Sasinka. Až potud hojných zpráv Jornandesových (žil o. r. 552.) o Slovanech nebylo si všímáno tou měrou, jakou snad zasluhují. U nás badání o zprávách těch zahajuje Sasinek, který jim převelikou důležitosť připisuje.

Dvojí směr znamenati nynější dobou možno u vypisování starých dějin slovanských. Staří spisovatelé, a to i autority na slovo brané, učí, že Slované do krajin tak zvané Germanie teprve později se přistěhovali. Naproti tomu novější badatelé jak čeští tak i někteří němečtí tvrdí, že Slované jsou skuteční prabydlitelé Evropy střední, tvrzení pak toto opírají o doklady hlavně archaeologické. Známo, že hlavním zástupcem toho směru jest u nás nyní *Dr. Wankel;* z německých spisovatelů pak na př. nyní *Hugo Schumann* ve spise svém: »Die burgwälle des Randowthales und ihre bedeutung für die geschichte u. geographie der heidnischen Pommern« pokud se Pomořanska týče stejného výsledku se dobadává.

Fr. V. Sasinek zase z pramenů historických totéž dovoditi se snaží. Má Slovany za prabydlitele veškeré střední Evropy a určuje hned jejich sídla. Tak i ve spise tomto určuje sídla Slovanů, jež Jornandes trojím jménem nazývá Veneti, Sclavi a Antes, a dochází k těmto výsledkům: Staří Germani a Illyři, Markomané, Vandalové, Durynkové (u Sasinka Duřinci) byli Slované: tedy na západě hranicí Slovanů byl Rýn, na jihu od blízkosti Rýnu až k Prešpurku byl pomezím slovanským Dunaj, Pannonie však a Illyrikum rovněž také byly obývány Slovany. V těchto končinách bydlili Slované tak zvaní Veneti; Sclavini bydlili pak v západní, Antes ve východní Scythii. Pomezí Sclavinie šlo od Baltu po Visle k jejímu zřídlu, odsud Bílou horou k Prešpurku, odsud Dunajem k Pontu. Severovýchodním pomezím Antů byl Don. — Konečný pak výsledek Sasinkův jest tento: Pravlasť Slovanů táhla se od oceanu Atlantického až za ústí Visly, od Rýnu až k Donu, od Adrie až za Černé moře.

Toť obsahem spisu p. Sasinkova. A že tomu skutečně tak, snaží se p. spis. dokázati, odvolávaje se na všeliké prameny. Než každý uzná, že tu dlužno býti nanejvýše nepředpojatým a opatrným. Tak jako v archaeologii může se velice omýliti archaeolog i sebe proslavenější, podobně i v historii snadno dostati se lze na scestí, poněvadž druhdy možno si vykládati prameny tak i jinak, a poněvadž kolikráte spisovatelé staří psali ne z vlastního přesvědčení, nýbrž jen z doslechu, věcí jest přeobtížnou ve všem a všudy dobadati se pravdy.

Rovněž i ve spise p. Sasinkově zdá nám se, že vyskytují se přílišné důsledky, a že úsudek jest někdy příliš náhlý. Tak na př. slova na str. 7. o Markomanii, a na str. 9. o Venetech zakarpatských nevím, přivedouli koho k tomu závěrku, k němuž p. spis. se dobírá. — Dále s výkladem etymologickým jednotlivých slov těžko se mnohdy srovnati. Vyznává p. spis. sám na str. 27., že etymologie jest kulhavá práce, ale přece libuje si v ní velice. Slyšme jen výklad jednotlivých slov:

Alazoni, lazoni, po lazech bývající; Ister, Bystrý; Peucini, Bučínové; Galindae, Holínové; Sargatii, Zarohatci; Chertobalus, Čertův val; Scarabantia, Caravantia, Červanka = Vesperinum = Vesprim atd. atd. Výkladův etymologických takových jest zde hojnosť veliká. Zvláštností p. Sasinkovou jest, že píše Jín (Inn) a Sedmohradsko.

Výrazy: Šafařík západní Slovany pobázel za Vislu a za Karpaty (str. 2.); o původě thrackém Agathyrsů jednal i Šafařík; co však potom o nich napsal, jest nesmysl. Dle svého způsobu metá s nimi sem i tam po Evropě jako vichor s plevou (str. 29.); dále slova hrdousiti (str. 11.), povídali (str. 18.) v odpovědích na námitky atd. dlužno co nejrozhodněji odsouditi. Do vážné mluvy historické se nikterak nehodí. Neškodilo by také, kdyby p. spis. o Šafaříkovi mluvil více s povinnou šetrnou slušností. Netvrdíme sice, že úsudek Šafaříkův jest vždy neomylný, ale zásluhy jeho u nás jsou neocenitelny; za dob tehdejších pak žádný více konati nemohl. Praví sice p. spis., že má velikou úctu k Šafaříkovi, jakožto krajanu svému a vznešenému učenci (str. 1.), že by byl však podlé těchto slov jednal, není viděti.

Celkem o spisku tomto p. Sasinkově vyznati dlužno, že vítaným může býti všem, kteří se nejstaršími dějinami slovanskými zabývají. Pochybnosti všeliké nezmizí ovšem ještě tak brzy, avšak nalézti tu lze mnohý pokyn, mnohou poznámku, kterou bedlivě vážiti jest. Budemeli míti více takových spisů jakožto průpravu do dějin starých Slovanů, snad konečně odhalí se přece tmavá záclona, která posud staré slovanské dějiny zastírá a zahaluje. *Jan Tenora.*

Samohrady. Roman od *V. Vlčka.* „Osvěta" r. XIV. (1884.) č. 6.—12., r. XV. č. 5.—12., r. XVI. č. 4.—12.

Máme před sebou roman socialní, o němž od spisovatele v oboru tom osvědčeného pracováno s pílí velikou a s vážností, jaké dílo takové žádá, nejméně tři roky. Doba, ve které děj vypsaný se odehrál, jest asi šest neděl na jaře r. 1872. před povodněmi a záplavami, jež roku tomu v našich krajinách tak neblahou paměť zjednaly. Místo děje samého jsou Samohrady, sídlo knížat Samburgů, kteréžto letní zátiší spisovatel položeno si myslí snad někde v jihozápadních Čechách, ve krajině dle domnění starších dějepisců našich památkami na velikého knížete Sáma provanutými. Mimo vypravování vlastního děje odehrávají se události v Praze, v jiných krajinách českých, ba i za hranicemi tohoto království. Z temného pozadí ozývá se politický rozruch bouřlivého roku 1848. a ryk válečných nepokojů r. 1866. — Děj, zasahající z komnat nejvyšší šlechty až do bídných chatrčí lidu pracujícího v cihelnách, je způsobilý, aby obsáhl veškerou společnosť českou a uvedl ji na jeviště v plné rozmanitosti jejích zjevů nenezajímavých; i dodává tím všemu vypravování tolik rázovitosti, že roman ten bez rozpaků nazvati smíme romanem českým. Zvláštností toho děje, jež romanu veliké ceny umělecké dodává, jest jeho neobyčejně dovedné a umělé zapletení, jevící se v tom, že vypravování nepostupuje nikoli po způsobu kronikářském od roku k roku, jak čas uplývá, nýbrž mnohem spíše právě po dramaticku vyhrne před námi oponu z nahodilého skupení lidí, jež se sešlo na Samohradech na jaře r. 1872., a vzájemnými styky, způsobenými nahodilým sběhem okolností, povoláním, povinností, náklonností, vášněmi, přátelstvím a jinými hybadly duší a povah lidských, objeví v nich několikero pásmo rodin, jejichž děje ode dávna do sebe zasahujíce, nyní prodlením asi šesti neděl tak se zapletou a rozpletou, že osoby na počátku sobě zcela cizí ukáží se býti krajany sobě blízkými, že ze mnohého starého tajemství náhle rouška se strhne, že děje napolo v nepaměti pochované ve svých účincích náhle znovu působí, tu roztrhujíce, co na věky sobě určeno bylo, tam spojujíce, co na vždy rozrůzněným se zdálo, a toliko v tom se shodujíce, že všechny se nesou za jedinou velikou a vznešenou ideou, kterou z rozmanitých stran v rozličném světle okazujíce, konečně pospolu k vítěznému konci přivedou. Děj našeho romanu zapleten jest asi ze sedmera pásem. Nejdříve uvedena budiž hrdá aristokracie, Felix, kníže Samburg a manželka jeho Lydie, jejichž dcera Daniela čili Dana hraběnka Treulandová se svým zemřelým synem Lajošem a nevěrným manželem, hrabětem Treulandem, stojí v popředí

děje. Proti rodině Samburgů jest příkrou protivou Vrbický, nájemce knížecího dvora Podbořanského, muž smýšlení rozhodně svobodomyslného, zástupce práv lidu, pokroku a osvěty, probuzené u nás revolučním r. 1848. Dcera jeho Libuše, jako řeholnice Methodie zvaná, jest hrdinkou celého romanu a středem veškerého děje. Samohradský mlynář Drahorád, jsa zástupcem prostého lidu venkovského, jednak postaven jest proti Samohradskému panstvu, jednak proti Vrbickému, jsa rozhodným zástupcem smýšlení konservativního. Dcera jeho Božena, později choť lékaře Samohradského Ludikara, přítelkyně Libušina, a její manžel jsou prostředníci všech důležitých zájmů, na nichž děj zosnován jest. Čtvrté pásmo počíná se praktickým architektem Hodanem, jenžto zradiv Libuši v lásce, jest příčinou, že se stala řeholnicí. Jeho manželka Augusta, sestra lékárníka Lahody, spřátelí se s Boženou Ludikarovou, a tříletý syn její, Jaroš, přítel Ludikarovic Vlasty, zastává důležitý úkol vůči hraběnce Daně Treulandové. Pravým opakem praktického Hodana jest idealní lékárník Lahoda, majitel letního sídla Selanky na Samohradech, kdež onemocněv neštovicemi, před nimiž utíkali z Prahy, stane se příčinou příchodu řeholnic Methodie a Nepomuceny. Své místo má i Domin, zástupce nejnižší třídy lidu a zla ze surové bídy se rodícího. Děti jeho jsou sběhlý student Bartík, jmenem Narcis, hraběnce Treulandové osudný, Vojtová, žena dělníka z cihelny, a Macínek ve službě u panstva Samohradského. Konečně jmenujeme mlynáře z Radimského panství a bývalého poručníka Vrbického, Blánku, jehož dcera, Helena Blankova, lapila do tenat mimo mnohé jiné muže studenta Bartíka Domina, lékárníka Lahodu i hraběte Treulanda, a takto, jsouc poněkud odstínem Zolovy Nany, v ostré protivě k velebné Methodii, jest zastupitelkou zásady nemravné. Jako nitka vine se zápletkami tohoto děje idea lásky v rozmanitých zjevech a odrudách svých. Od obecné, těkavé a sprosté lásky smyslné, v níž se brodí herečka Helena Blankova se svými oběťmi, postupujeme k idealní, ale sklamané první lásce nešťastných milenců, Lahody a Libuše, odtud ku spokojené lásce manželů Ludikarových, zejména Boženy, z níž rodí se láska mateřská, ve které Jaroš i Vlasta se sluní, a jež po smrti Lajošově tak mocně u hraběnky Dany se probudí. Z této lásky již valně očistěné vypučí pak u hraběnky Dany, pod blahodějnými paprsky lásky v rozmanitých její zjevech jiných onen rajský květ čisté, nezištné a obětavé lásky ku bližnímu, jenž byl u Methodie, z lásky sklamané milenky a z lásky k otci nešťastnému již dříve tak rozkošně vypučel. V této hrdinské, sebe obětující a právě křesťanské lásce ke všem lidem, zejména k nešťastným a bídným, která, kamkoli se obrátí, i z nenávisti a nepřátelství lásku ploditi umí, která láskou se mstí, zlé dobrem splácí, právě křesťansky trestajíc, jak Methodie dokázala, dovršena jest základní myšlénka našeho romanu, jež v podstatě vyslovena jest slovy Kollárovými: »Láska, totiž pravá, ne ta bájná, nikdy sama jedna nechodí.« — Pomnímeli, že podobným postupem také Sokrates ve Platonově »Hostině« vyvinul vznešený pojem oné lásky nebeské, jíž duše lidské za ideami tíhnou, budeme oprávněni tvrditi, že spisovatel vypravování své zbudoval na myšlénce velebné a velikolepé. Především a nejúčinněji zná se k idei té Libuše Vrbická, jinak velebná sestra Methodie. Je to povaha ve pravém slova smyslu hrdinská. Po svém nešťastném otci zdědila vzlet ducha s urputnou pevností ve předsevzetích, která však přirozenou měkkostí a něžností povahy ženské při ní se změní v trpělivosť neúmorně laskavou. Tak stalo se ode dávna úkolem jejím, útrpnosť míti s jinými, a sama trpíc, aby dobře činila bližnímu svému. Hlavní znaky její bytosti, přírodou bohatě nadané a proto nevšedně samostatné, jsou velikomyslnosť a vysokomyslnosť. Hned za dětských let už jest moudrou přítelkyní svým spolužačkám a spolužákům, všecky, jak pro své poměry rodinné, tak duševními dary svými úctou naplňujíc. Vlídně přijme přátelskou lásku Boženy Drahorádovy a za nedlouho vykoná první čin vysokomyslný, pohnuvši neustupného otce Boženina, mlynáře Drahoráda, by dal dceru svou do Prahy na vzdělání, čímž nejen touze Božénině nejhoroucnější zadosť učinila, nýbrž i veškerému štěstí budoucího života jejího základ položila. Nemine mnoho let a Libuše opět z velikomyslné obětavosti

vyslyší blouznivou lásku chudého studenta Hodana, pozdějšího architekta, uvede ho laskavostí svou na pravou cestu zpět, od samovraždy ho zachránivši; a když potom Hodan, jsa již stavitelem a vystřízlivěv, nevěstu nešťastnými pletichami nepřátel o většinu bohatého dědictví připravenou, hotov jest opustiti, ona, majíc voliti mezi svým otcem a ženichem, opustí ženicha, obětuje lásku svou a přidrží se otce svého. Ovšem touto ranou srdce její vykrvácelo, stavši se napotom neschopno po světsku milovati muže. Žila jen otci svému, a když i ten jí byl odňat vězením, upadla v horkou nemoc, za níž ošetřována byla jeptiškami. Dobrodiní, jehož od nich zakusila, pohnulo ji tak, že se ustanovila život svůj posvětiti tomuto lidumilnému, ale těžkému povolání. Z bývalé vážené slečny Libuše Vrbické stane se šedivá sestra, řeholnice Methodie, a to řeholnice výborná. Zapomenuvši na sebe a svou minulosť, žije pouze pro úlevu přítomného zla i neštěstí lidí bídných a trápených. Zapomněla hleděti nad sebe a kolem sebe, a hledí napořád jen pod sebe a před sebe. Jako pravá řeholnice odvykla všemu pohodlí a blahobytu, v němž vyrostla; za to přivykla všem námahám a trudům, naučila se bdíti, spáti, cítiti a jednati dle rozkazu řádu, naučila se pohrdati svou dívčí krásou a klidně vydávati se v nebezpečenství nakažlivých nemocí, nevšímati si toho, co soudí o ní lidé zlomyslní a lehkomyslní, hledíc jen povinnosti své, naučila se snášeti nejbolestnější křivdy, nevděku, a od lidí urážlivě ji podezírajících za všecka její obětavá dobrodiní, odcházeti s klidným a jemným »Pochválen buď Ježíš Kristus!« Ale tím také dostalo se jí do rukou zbraně tak mocné, že nechtíc poráží nepřátely své a vše okolí své ovládne svou nebeskou dobrotou. Tak lékárníka Lahodu, jemuž druhdy soudruhové pro nenávisť jeho k jeptiškám přezděli Prokop Vlasatý, nepřekonatelnou trpělivostí a laskavostí přece vždy zdrženlivou, jíž ho v nemoci ošetřovala, pohne tou měrou, že z nepřítele jeptišek stane se horlivý ctitel jejich a milenec Libuši Vrbickou i v podobě sestry Methodie zbožňující. A přece Libuše věděla dobře, že v Lahodovi ošetřuje švakra svého zrádného a nevěrného ženicha, architekta Hodana. Panstvu knížat Samburgů, kteří byli nesmířitelní nepřátelé nešťastného otce jejího, splácí tím, že předně ošetřuje vnuka jejich, malého Lajoše Treulanda, když ochuravěl neštovicemi a vše od něho prchlo, i vlastní matka jeho. Když se potom v Daně ozve náruživě cit lásky mateřské, Methodie jest, jež se stala jedinou její přítelkyní, věnujíc jí péči i lásku nejoddanější. Za to dostane se jí té odměny, že ji nejprve kníže Felix a potom kněžna Lydie podezřívá v pýše své z hanebných úskokův a nepřátelských pletich proti rodině knížecí, hlavně proti Daně. Kníže Felix, přesvědčiv se o své křivdě, vymůže propuštění Vrbického z doživotního žaláře, kam pro vraždu vsazen byl, vymůže i její propuštění ze řádu, i kněžna Lydie pozná svůj omyl a lituje i odprošuje; v tom i Lahoda činí jí nabídnutí ke sňatku. Methodie-Libuše zachrání několikráte zoufalou Danu od samovraždy, vyhojí chōré srdce její, obětuje se starobě otce svého, obětuje sebe v nebezpečí povodně — za kněžnu Lydii a Danu, a když vykonala tak všecka hrdinství obětavé lásky křesťanské, zasažena jest smrtí násilnou, a nespustivši se ani o stupínek s výše vznešeného smýšlení svého — na smrtelném loži podá ruku Lahodovi, v odměnu za čistou a věrnou lásku tohoto muže v lásce trpce zkoušeného.

Toť jest charakter Methodie-Libuše, od spisovatele tak velikolepě pojatý a dokonale provedený.

Neméně vznešenou postavu, ale zároveň zajímavý, ba neobyčejný problem psychologický vytknul sobě spisovatel a se zdarem provedl ve hraběnce Daniele čili Daně Treulandové. Úkol tuto provedený přirovnali bychom nejlépe k obtížné a nebezpečné operaci, na níž závisí blaho významné osoby, sklíčené těžkou nemocí, která ji vzdaluje všeho působení společnosti lidské prospěšného. Takovou chorobou sklíčena jest i Dana hraběnka Treulandová. Matka její, kněžna Lydie Samburgová, jest vtělená pýcha aristokratická, každý pohled její jest rozkazem, a každé hnutí vůle její vyplněno je dříve, než na tváři se zračilo. Ona je sluncem svého dvora, středem svého aristokratického okolí. Ostatní svět ví sice o ní, ale ona neví o něm. Tato pýcha přešla

přírodou i vychováním na Danu; ona zná cenu svou, ví o své kráse, o svém neobyčejném vzdělání, všecka přání se jí vyplnila, vdala se, jak na ni slušelo, a není nespokojena; že pak choti svému porodila hezkého synáčka, Lajoše, všickni jí vykládají za velikou zásluhu. Tak žije úplně klidna několik let, neznajíc lásky a necítíc jí potřebu, a o synáčka se nestarajíc hrubě více, než jiné dámy jejího řádu. Lajoš však náhle onemocní neštovicemi a sestra Methodie zatlačila mu oči dříve, než se Dana o povážlivosti nemoci dověděla. To byl první řez, jímž mělo zatvrdlé a pýchou obrostlé srdce její vyléčeno býti z velkopanské choroby. Ale řez ten byl hluboký a zasáhl srdce tak, že hrozilo vykrváceti. (O. p.)

Čerkes a jiné básně od *Sv. Čecha.* „Poet. Bes.“ XXX. V Praze. 1886.

Čechovy básně jsou z oněch několika oas, k nimž rychlý chod literarní produkce a volný postup literarní spotřeby — jenž ostatně dosti často a ne neprávem bývá nevšímavým k domnělým krásám v tomto oboru — vždy znova se vrací a vrátí, aniž se báti třeba, že by »neprospíval, když nejde v před« —: onen najde vzory, tento skutečnou krásu.

Nejcennější epická báseň v tomto svazečku a z nejlepších plodů Čechových vůbec jest »Čerkes.« Obsah je tento:

Lesnatými svahy, úvaly
kozáci dva volně klusali.
Jeden, stařík vrásčitý a sivý,
seděl vzpřímen jako horská jedle,
druhý skloněn, mladík zádumčivý,
jako ve snách kolébal se v sedle.

Jeli bez hovoru. Po chvíli starší dojat jest tichou náladou velkolepého okolí, vzpomíná, kterak před málo roky vše bylo oživeno dýmem četných aulů, šumnými sbory dívek a v mýtinách té zdřímlé doubravy mihaly se hrdé postavy Čerkesů, nyní už nadobro přemožených. Proto nyní tak mrtvo v horách, pobavíš se leda s vlastním hlasem; pozoruje, že druh jakoby ani neslyšel. Otázán byv od staršího na příčinu, rozhovořil se o svém žalu. — Jeda kdysi kolem vsi českých vystěhovalců, spatřil v lese lepou dívku.

Od té doby v českou dědinu
vydupal můj koník pěšinu;
po stínu znal chatu Javorovu
a dceř jeho po laskavém slovu.

S počátku doufal v lásky štěstí; Ludmilin úsměv, pohled laskavý, zamávnuté v dálku pozdravy, zdálo se, že tichou přízeň věstí. Však odcizila mu ji náhlá, nevysvětlitelná změna — zachází často do lesa a těká po horách. Posléze odešla z domu jednou za svitání, a starý Javor

marně celý den jí čekal,
poptával se, po vršinách těkal;
dlouhá, strašná noc se v hory skryla,
Ludmila však s hor se nevrátila.

Proto kozák tak smuten: réva družná od prsou mu vzata a červ upomínky hlodá v nich. — Bez hovoru dál kozáci jedou. Zatím

Tma již čirá na úvalu dně,
s obou stran pak husté vršky lesa
výš a výš až hvězdná po nebesa
černají se divě, posupně.

Náhle za balvanem v listů směsi zablesklo se, rána houkla v lesy; kůň se vzepjal; těsně kolem čela junákovi kule zafičela. Oba kozáci pádí na místo, odkud zavzněl výstřel, a po zuřivé půtce zajímají opovážlivého smělce — Čerkesa.

Jako z mramoru jsou rysy krásné:
z černého jen oka vzdor i vztek
divě blýská, záští neúhasné
a kol rtů, z nichž zuby svítí jasné,
pohrdlivý hraje úsklebek.

A když starší kozák v úžasu a zlobě se táže, kde že se tu vzal, vypravuje své osudy. — Když zbytky národu jeho, ztenčeného dlouholetým bojem s ruskými podmaniteli, stěhovaly se k souvěrcům do Turecka, on jediný zůstal.

V zemi té, z níž vyštvali nás v bídu,
nedopřeju cizí chátře klidu,
pomstě zasvětím svůj kinžal skvělý —
živá kanla[1]) za svůj národ celý!
Přeslechl jsem druhů prosby, hanu —
přísahu jsem složil na koranu.

A pomstu vykonával neúprosně, nedbaje proseb, odmítaje dary. Jednou v zoufalém zápasu usmrtiv kozáka, na nějž dobře nebyl zaměřil, omráčen zůstal na bojišti. Když procitl, spatřil dívku, any oči její plny slitování na něj hledí. Byla to Ludmila. Vlastní rouškou jemně obtočila mu schromenou pravici, potom denně přicházela ošetřovati ho, a Čerkesovi sen zašlý v rozkoších lásky znova nad hlavou křídlem zašuměl. Nicméně však, pamětliv jsa přísahy, když ozdravěl,

[1]) Krevní msta.

probodl ji kinžalem –. Nedomluvil, zaúpěl: mladý kozák vrazil mu dýku do prsou.

Starší kozák, nad Čerkesem skloniv
šedou hlavu, čelo zakaboniv,
hlasem, plným trpké pohany,
druhu zašeptal: „Byl bezbranný!“

Ale Čerkes s díkem přijímá smrtnou ránu; vždyť zemře ve své domovině. Jen ještě prosbu má na srdci:

Pohřeb čestný bojovníku přejte:
v rodné půdě hrob mi vykopejte,
ruce rozvažte, ať ležím v něm
hrdina jak volný; stranou k Mece
obraťte tvář moji, na mé plece
složte štít i pušku s kinžalem, —
— — — — — — —
Pak hrob nízký vyrovnejte zemí, —
ať tu zaroste, ať navždy němý
v noci ďaura zvěstí nepoleká,
že tu Čerkes na den soudu čeká!

Růžemi když jitra hory vzplály,
kozáci mu pod vysokou strání
šavlemi hrob chladný vykopali,
pohřbili jej čestně — podle přání —
a dál k Nov'rossijsku klusali
lesnatými svahy, úvaly.

Obsahovou kostrou ovšem nelze znázorniti dojmu, jaký působí četba živého celku. Látku přinesl si Čech ze své cesty po Kavkaze r. 1874. A lzeli už v »Upomínkách z východu« vycítiti básnickou perspektivu na krajinu a lid, nikoli ovšem v neprospěch spisovatelův: jest »Čerkes« jakoby mnohoznačným, všestranně dle požadavků básnického krásna uceleným souhrnem z dojmů, jež ve vnímavé mysli zanechala velikolepá příroda kavkazského horstva a jeho oživa — kozáci, čeští přistěhovalci — a z upomínek na poslední dny hrdinného, nešťastného národa čerkesského, jenž r. 1864. po 70letém odporu byl podlehl Rusům. Velevhodně právě za tímto účelem podán jest děj, k němuž dojmy a upomínky ony jsou připoutány, většinou ne slovy básníkovými, nýbrž uveden úvahou staršího kozáka, a proveden v podstatě vypravováním mladšího kozáka a Čerkesa; jen spojení těchto prvků ponechal si básník. Takto, položiv těžisko děje do vypravování jednajících osob, utajil svou osobnosť, jež by jinak v lyrických a historických reflexích probleskovala na ujmu epické nálady, a zároveň sám spojiv obojí vypravování a oživiv, vytvořil báseň vzorně epickou a přece zase tak mile nebo mohutně působící právě vložkami lyrickými a vzpomínkami historickými. Psychologicky neodůvodněno zdá se býti toliko, když zajatý Čerkes, ne příliš lichotivě byv osloven od starého kozáka, bez odporu otvírá »knihu svého života.«

Následující báseň jest obraz Žižkovy povahy a snah, zachycený ve chvíli, kdy slepý hrdina chystá se z kořene vyvrátiti nevěrnou Prahu a upouští od svého úmyslu, byv uchlácholen výtečnou řečí Rokycanovou; uchlácholen, neboť řečník působí — jakož jinak za stávajících okolností nebylo ani možno — všemi důvody hlavně na citovou stránku Žižkovu, tak že po úchvatné peroraci:

Jsili Žižka, jak jej v srdci máme,
jsili boží hrdina, jenž zbraň
nepřátel jen vlasti, víry láme,
jemuž nadšení jen týčí skráň
pro národa česť a svaté snahy —
vstup co přítel do plesavé Prahy! —

velmi přirozenou vidí se divná citů proměna v líci vůdcově.

Tři ostatní básně týkají se více méně poslední války rusko-turecké. »Zimní noc« a »Handžár« vyjádřují názor básníkův o jejím dosahu pro ideu Slovanstva, a nadšený zápal, v jehož lesku mizí

poesie chmurná vděků planých
jak motýl noční křídel otřepaných —

za to však cítí básník, jak nad temenem mu krouží

ohromnou perutí, pln jaré síly
Slovanstva orel bílý. —

Poslední jest »Na hrob Havlasův.« Havlasa, jsa

jedním z těch, jimž tísní prsa smělá
jak pouto otročí kruh českých hor,
jimž teskno v otčině, kde obestřela
vše mdloba mrákotná jak těžký mor,

účastnil se roku 1877. jako dobrovolník v ruském vojsku války na Kavkaze, bojoval v památné bitvě u Avliaru a zemřel v listopadu téhož roku horečkou v Alexandropoli. *V. K.*

Jan Výrava. Drama o 5 dějstvích od *Fr. Ad. Šuberta.* (Č. d.)

II.

Kdežto však u Shakespearea mezi prvním a druhým jednáním uplyne noc a Brutus v této po dlouhém přemýšlení se rozhodne obětovati dobru vlasti svůj

klid, snad i svůj život a Caesara republice nebezpečného odstraniti (»Musíť se jeho smrtí státť!«): zde mezi prvním a druhým jednáním není přerývky časové žádné, což za přednosť nepokládáme. Když se opona vyhrne, Výrava jest ještě na jevišti — jsa teprv na odchodu. Od zámku přiběhne Kyral a volá naň jmenem všech, aby šel mezi ně, že hrabě nechce s jiným mluviti, leč s ním. V tom, že to vyřizuje Kyral, který jej před chvílí potupil, cítíme jakési zadosťučinění Výravovi; Kyral zapomněl už svého hněvu, prospěch věci vítězí nad všelikými osobními city. »Bůh nás volá ku svobodě — a ty chladným zůstáváš?« — dí k Výravovi, ale v tom ještě vře uražená pýcha. Ani na pobídku Dvořákovu nezmění svého úmyslu, stojí při vrchnosti. Jiné tvářnosti nabývá situace příchodem Karminovým. I ten volá Výravu, aby šel mezi lid, ale ovšem jej upokojit, jinak prý dá do něho střileti. Již toto slovo Výravu zaráží. Než svolí přece domluviti lidu, aby neudeřil na zámek, ač jest přesvědčen, že lid toho ani neobmýšlí. Karmin používá příznivé chvíle a žádá, aby při jednom lidu domluvil také o té robotě. Na námitky Výravovy, že je žádoucno lidu patent přečísti a takto mu pověděti pravdu, Karmin sice přiznává, že robota po půl roce má se uvolniti, ale o přečtení nechce ani slyšeti. Lid prý by, věda to, přestal robotovati hned a jemu — vrchnosti prý záleží právě teď na tom, aby se robotovalo poněkud více. Z této svéhlavosti nemůže pojíti nic dobrého. Karmin prospěch svůj stotožňuje s prospěchem vrchnosti, tuto nastrkuje a tato ho neprohlédne. Že Karminovi záleží na tom, aby právě teď se robotovalo více a dluh na panství právě jen lidem a v tuto dobu se zhladil, toť kamenem úrazu, odtud vyroste bouře. Výrava nevěří Karminovi, i. žádá proto hraběte, jenž právě na balkon vystoupí, hledaje Karmina, aby dal slovo, že děj se co děj, lidem se stane po právu. Tento slíbí. Konečně máme tedy příležitosť hraběte Rovereda poznati blíže. Trne hrůzou, nepodaříli se Výravovi lid ukrotiti. Karmin jej utěšuje, po případě navrhuje násilné potlačení vzpoury. I slyšíme rádi od hraběte, že raději povolí úplně, jen aby nebylo vzpoury. Však brzy bude moci proměniti slovo ve skutek, neboť Výravovi se vyjednávání nedaří, lid klade dvojici: buď patent anebo pozdvižení, a pro druhé pracuje zvláště Dvořák, který hned celý jeho nárys podává a na to bije, že nezůstanou sami, nýbrž za nimi že povstane celé panství, celý kraj. Když Výrava se vrátí se zprávou, že hrabě chce dovoliti do patentu nahlédnouti, ale až za týden (což ovšem má býti projevem síly, že totiž pán se nepodrobí choutce poddaných, ale v pravdě jest nebezpečným projevem slabosti), Dvořák, Kyral, ba i vlastní syn Václav Výravu získávají vzpouře. Ale ten zkrátka je odbývá, že krvavé vzpoury se nesúčastní. Dvořák právě volá, kterak o člověka jediného Bůh neroztříští vůli svou, a znovu podněcuje ke vzpouře, an tu Karmin vystoupí s mušketýry a káže naň vystřeliti. Výrava však vida, jaký následek by ten čin mohl míti, předstoupí před Dvořáka a Karmina varuje. »Ty — ty — Výrava — se jich proti mně u vrchnosti zastáváš!« zvolá tento, a Výravu přede všemi nazve zrádným chámem. Co nedovedli sousedé, dovedl dvěma slovy Karmin. Toho se Výrava nenadál; dlouho není schopen slova a ustrnulý tu stojí, až posléze v jádru bytosti své otřesený zvolá: »On mě pohaněl, potupil, on mě nazval zrádným chámem!« a nedbaje popichování Kyralova, po chvíli opět se ozve: »Není místa po kraji, kde bych nebyl ve cti. A on mě pohaní. Já chám — já chám!«

Ctižádosť je známou mohutnou pružinou lidského jednání; co uražená pýcha dovede, obyčejně se ukazuje na ženách. Než jeli přílišné sebevědomí, plynoucí z darů ducha, ryzosti povahy i bohatých statků pozemských, podporované vážností sousedův a vyhýčkané dlouholetou přízní vrchnosti, základem a veškerou podstatou bytosti mužovy, pak věru »nebezpečno drážditi lva.«

Ale snad můžeme i šlechetnější spolupohnutku podkládati náhlému obratu ve smýšlení Výravově. Poznáváť zajisté, jak krátké a vrátké nohy má ta přízeň vyšších; mohlali se taková bezprávná pohana státi jemu, oč méně podstatných příčin má asi bezpráví, páchané na jiných? A tak se mysl jeho ocítá na váhách; nebyti syna Jeronýma, snad by už ani vůbec neváhal přidati se k ostatním. Ale i ten ohled zmizí, kdy hrabě vystoupí se Sterneckem

a Karminem a odpovědnosť skládaje na tohoto, dovoluje mu zatknouti aspoň Dvořáka, a Martinek, do té půtky se vmísivší na pomoc Dvořákovi, panským drábem jest zabodnut. Krev rozzuří lid; s Výravy padá i poslední váhání; vyzývá hraběte, aby uvěznil direktora a prohlásil, že nežádá více poddanství a roboty. A když ten tak neučiní, naopak sám hroziti počne, že záhy zvědí, več se proměnila jeho mírnosť, — Výrava volá do zbraní, přeje si jen míti syna Jeronýma po boku. Poslové po krajích mají vypravovati o stalé vraždě a ohně na horách zvěstovati na šíř a dál, že povstali na poražení roboty. Vše odchází se ozbrojit s výkřiky: »Na pány! Na vrchnosti! Zdráv buď Výrava!« Jediný Dvořák zůstane na jevišti kleče a úchvatnou modlitbou Hospodina vzývaje o pomoc.

Děj v tomto druhém jednání, jakož patrno, se hodně posunul v před. Kdežto v jednání prvním lid si přál pouze přečtení patentu, nemysle ještě na následky, jaké může míti odepření té žádosti: v druhém dějství lavina jednou v pohyb uvedená mohutní a roste, zosnuje se úplné vzbouření, a to hlavně tím, že Výrava se mu postaví v čelo. Ejhle, zásluha Karminova! Jak ze zla se druhdy rodí dobro! Výrava sám už se nám objevuje v plném světle; jsme s touto povahou v jasnu. Láska k vrchnosti nezaslepila mu oči pro právo lidu, ale přítelem násilí není, jako vůbec lid náš jím není. Výrava jednoduše neměl ještě příležitosti, aby nadobro odkryl barvu, ukázal jádro své bytosti. Teprve kollise, v níž se ocitl následkem nových poměrů, nutí jej voliti mezi lidem a vrchností. K lidu jej víže povinnosť přirozená; vyrostltě z něho, zná jeho útisk, cítí zároveň bezpráví na něm páchané a vidí jeho právo. K vrchnosti jej poutá její k němu přízeň a ideal jeho života: aby Jeroným se stal pánem. I má ovšem povinnosť, znaje laskavosť a osvědčenou mnohdykrát dobrotu svého pána, hájiti své vrchnosti proti všeliké přenáhlenosti a křivdě poddaných. V těchto okolnostech jest mu nesnadno voliti: zde sourodáci, byť i poddaní — tam vrchnosť a syn. Konečně přidá se na stranu lidu, a l e n i k o l i z r y z í p o h n u t k y, n ý b r ž **z uražené ctižádosti** (a nad to chce míti syna u sebe). V tom vidíme jeho tragickou vinu. Oč šlechetněji jednal Brutus, vole mezi přítelem a vlastí!

Na ostatní povahy toto jednání nijakého světla nového nevrhá. Jen hrabě po dvakráte vystupuje, ale pokaždé tak mdle a chabě, že není možná, aby si získal sympathií čtenářových. Výravovi slibuje, že lidu učiní po právu, buď jak buď, a slovu nedostojí. Moha vzpouru ukrotiti snadno a Karmina prohlédnouti netěžko (kdyby jen se důkladně pozeptal, jak se věci vlastně mají s dodávkou těch kmenů!), moha také osvědčiti svoji chválenou dobrotu tím, že nepovolí, aby dluhy, jím ve Vídni v zimě nadělané, byly zhlazeny útiskem lidu, jehož se sotva odvážili méně chválení pro svou dobrotu šlechtici, a to právě ve chvíli, kdy císař dává lidu úlevu: milý hrabě nechá dělati Karmina co chce a jako Pilát si umývá ruce, pravě: »Všecka odpovědnosť padá na Vás.« V charakteristice hraběte se nám nesrovnává nijak, že nám jej spisovatel dává pořád nazývati dobrým, ale této dobroty neukazuje nikde činem, vyjímaje snad případ s vdovou Klenovou, kde však povolil vlastně prosbám Kristininým. Roveredo jest slaboch ven a ven.

Tážemeli se posléze na vzrušující moment druhého dějství, najdeme jej v tom, že Výravou se dostane vzpouře myslící, prozřetelné a vůdčí hlavy. Spolu jsme zvědavi, jak se vystrojí věci s Jeronýmem, bez něhož Výrava nic nechce býti. »Mým Jeronýmem dána bude svoboda našim dědinám,« volá. Uvidíme.

III.

Na počátku třetího dějství zvony bijí na poplach, ohně hoří po horách a vzbouřenců přibývá pořád více. Dle řeči polekaných komtes a hraběte už i všechny cesty ze zámku jsou založeny ozbrojenými sedláky. Hrabě vyčítá Karminovi to, čím jest sám spolu vinen, že totiž udělal osudnou chybu; tento však doufá, že vzbouření zmaří úmysl císařův zrušiti robotu. Jelikož pak jest věc jistá, že se zámek bez pomoci cizí neudrží proti vzbouřencům, hrabě Sterneck potokem v oboře se přebrodí a na koni za ním puštěném spěchá do Plesu nebo do Hradce pro pomoc, a aby ta tím jistěji přišla, setník Charvát odjede do Hradce za týmž

účelem. Bídná povaha ta mluví, jako nejryzejší poctivosť, že přeje lidu, ale ne rebelliím, že nepořídiv s poselstvím míru, přijede s poselstvím ohně a bodákův, a sám přece spolčil se hned s Karminem ze ziskuchtivosti a zavinil s ním rebellii. Když oba odjedou, Karmin s rozkoší říkajíc ďábelskou opevňuje a mužstvem opatřuje zámek, Výravovu Jeronýmovi určiv místo nejnebezpečnější, k čemuž hrabě po nějakém váhání dává svolení, když jej Karmin ujistil, že jest hraběti věren. Jeroným, předvolán byv, sám si nepřeje nic více, než aby svou věrnosť mohl osvědčiti na místě nejnebezpečnějším. Zatím doplížila se Bětuška do parku pod balkon, aby Jeronýma aspoň uviděla; to její lásce stačí. Kdy však tento — nyní už ve službě obranné — vystoupí na balkon, dávaje do komnat rozkaz stříleti z oken, udeřili sedláci na zámek: nedá jí to a zapřede s ním hovor; na otázku, co tu hledá, praví mu, že se starý otec jeho po něm ptal, doufaje, že zámek opustí a k němu se přidá. S jemnými narážkami ho posléz upozorňuje, aby se vždy dobře podíval, než na někoho vystřelí, zda nepoletí koule na otcovu hlavu nebo do jeho srdce. Tím ovšem nitro Jeronýmovo je rozechvěno, až volá k Bohu, aby ušetřil jeho smyslů. Teď slyšíme první synovské zvuky z jeho úst a první slovo proti Karminovi. Jeho rozjímavý monolog: Nebes mír po celém nejbližším vůkolí — zdá se nám opět zníti slohem příliš vysokým na sebe vzdělanějšího a sebe hezčího mysliveckého mládence. Tu přichází starý Výrava sám. Jeroným diví se, kterak se odvažuje sem a že přichází pro něho. Namítá mu, že jej učil vrchnosť ctíti a nyní ji nazývá vrahy, a odejíti nechce, že by se stal zrádcem. Nedivíme se mu; slíbilť hraběti do očí, že zůstane — a nyní by měl nectně utéci? Proto přemlouvání otcovo zůstává bezvýsledným. Neměl by však říkati otci, aby děkoval Bohu, že má syna na straně vrchnosti, který jej bude moci uchrániti od záhuby, jíž propadnou ostatní. Jsoutě to slova tuze sebevědomá, jež kdo ví budeli moci splniti a oslabují jaksi dojem plynoucí z kollise povinností, v níž se ocitl. Teprve kletba otcova, a tož kletba strašlivá, přiměje Jeronýma k tomu, že odhodlá se státi nevěrným, vlastně, jak k sobě dí, hledati při první ráně smrť. Žádá si jen okamžiku ještě, aby totiž mohl napsati několik řádek Sylvii na rozloučenou, a pak slibuje hned sejíti dolů. Otec důvěřivě odejde — ale syn, místo aby aspoň teď v slově stál, jme se mluviti monolog, v němž znova rozvažuje to, co již otci na jisto slíbil a vzpomíná laskavosti hraběcí a lásky Sylviiny. V tom vejde na balkon tato sama; jakás obava, že by Jeroným je mohl opustiti, vypudila prý ji sem. Nastává žárupluá scena milostná — Sylvia netají déle citů svých a Jeroným, tona v slasti, vášnivě obejme a políbí Sylvii. Přizná se, že zde byl otec a že svolil opustiti zámek. Očekáváme, že Sylvie, znamenajíc hrozné postavení Jeronýmovo a nemajíc už dosti síly, aby přervala okovy společenského předsudku a Jeronýma chotěm svým učinila, neb aspoň nevdajíc se věrna mu zůstala, ano vyznávajíc mu přímo, že za krátko ji Sterneck odvede, přinese v oběť svou lásku a sama Jeronýma vyzve, aby šel, kam jej volá zákon přirozený, do boje po bok otcův: ale tím bychom se zmýlili v této dívčí povaze. (P. d.)

Motýli všech barev. Básně *Jarosl. Vrchlického.* „Salonní bibliotheky“ č. XLVI. V Praze. 1887.

V prologu charakterisuje Vrchlický povahu dosavadní básnické produkce své. Písně z doby mládí přirovnává k motýlům zlatým, po letech hráli prý si u hlavy jeho jen černí motýlové beznaděje, nyní vylétají prý z duše jeho motýlové pouze modří. Literarní historie měla by k této charakteristice asi svou námitku. Sbírka rozdělena jest ve dva oddíly, mezi něž vložil básník intermezzo, věnované své dceři.

Oddělení prvnímu, lyrickému, poskytly námět látky, jež, ač je Vrchlický častokráte již opěl s líce i rubu, docházejí tu většinou nového pojetí a zpracování; jsou to zvláště láska, myšlénky o umění i umělcovi a příroda s rozmanitými svými vztahy. — Neustálený názor, značná dávka antiky, někdy až rušivě působící, nestejné propracování, smělá, nádherná, místy však suverenně pohodlná forma jsou vlastnostmi i přítomné sbírky básníkovy.

Zmíníme se místněji toliko o číslech, jež nás tu světlou, onde stinnou stránkou svou zvláště zaujaly.

»Struna lásky,« jíž první část jest zahájena, vyniká pěknou pointou. Báseň »Doma« dojme čtenáře tím mohutněji, čím řídčeji se Vrchlický látky podobné chápe. Básník vyzývá tu píseň svou, by rozepjala jeho sny a tužby na duhu zlatotkanou, ježto se vrací do své otčiny, kde úsměv každý, jak v modlitbě by anděl pohnul rtoma, kde jest básníkově duši jak ve svatvečer lásky. Z tohoto nadšení, vzníceného vroucností pěvcovou, však značně by ochladl, kdo by si vzal k srdci, co po několika stránkách píše Vrchlický Em. Liškovi při jeho odchodu do Říma. »V svět spěješ zářný, jiný, nám zanecháš tu stíny a všední shon.« Báseň končí:

Co velké buď ti modlou,
však na prostřednosť podlou
vznes hromný kyj!

Ve vzletné jinak, trochu sentimentalní básni »Cestou« ukazuje Vrchlický opět své známé nevrlé polemické ostny. »Dvě sestry« jsou charakteristikou hudby a písně nadšenou sice, obrysů však neúplných. »Snítka hlohu« v umělcově dílně přivádí básníka k závěru,

Na ňadrech přírody že všecko leží,
ta umění že zdroj a cíl je pravý.

Jak viděti, změnil se Vrchlického názor o cíle umění od té, co vydal »Sonetty samotáře« opětně, sotva však ve svůj prospěch.

Nemalou předností Vrchlického básní, ke kterým čerpá látku z přírody, jest citová bezprostřednosť, z pravidla prostá ješitného umělkování; za to se ve prácech tohoto druhu častěji, nežli kde jinde opakuje. K »Balladě,« vyznačující se pěknou dikcí, druží se »Symfonie luny.« Básník táže se luny:

Ó kněžno, pověz, komu svítíš, komu?
— — — — — — — —
Svět ztratil duši, přeludů víc není.

Měsíc odpovídá:

Nechť prázdný svět a hluchý, bez úkoje,
byl krásný jednou, dokud znal svůj cíl,

záře jeho jest prý vzpomínkou zlatých těch dob. A by nás obeznámila s tím pravým světa cílem, luna vypravuje, kterak honívala sbory Najad, zrazujíc jejich úkryty faunům, přechází ke kentaurům, elfům, Pukům, k době rokokové, kdy lidé prý byli vážní na oko, potají však pílili sladkých her lásky, dotýká se maškarád a serenad . . .

Teď svět je žalář — lidé v něm jsou psanci.

S dobou naší luna není spokojena a popisuje ji málo poeticky a ještě méně lichotivě. Básník dokládá:

Je luna jako píseň v lidské žití,
ta musí plát a píseň musí zníti.

Zdlouhavý »Večer na Vltavě« tlumočí básníkovu touhu po Šumavě. »Zapadajícímu slunci« jest hyperbolická apotheosa se starou reflexí. »Písně o mé dceři« počínají svěží básní »Ve volné chvíli,« v níž nevíme, jak si pěvce představiti, když o sobě praví: »A já jsem dnes tak božsky, božsky líný.« Ve přítomném intermezzu byl básník tu a tam už nedaleko hranic prosy, nejednou sklamala slibná exposice naše očekávání, za to však opravdová vroucnosť nikdy tu nezachází ve plané citlivůstkářství. »Legenda tříkrálová« má za podklad myšlénku přece jen trochu více, než smělou.

Druhý oddíl knihy obsahuje básně epické, neb aspoň objektivnější dílu prvního. Idea »Romance,« vrcholící v apostrofě k pěvci: »Čím v píseň tvou je lidský ret, jenž volá nám jen hraj?« ocitá se opět ve sporu s tak mnohou myšlénkou, již Vrchlický jinde pronesl o úkolu básníkově. Zcela opačného soudu byl též mudrc, jenž první místo přiřkl onomu ze »Tří pěvců,« jenž

jistě srdce vložil v zpěv svůj vždycky,
— — — jeho zpěv byl lidský!
Ti dva snad rovněž velcí mistři byli,
však sobě hráli jen a sebe ctili,
ten třetí jiným srdce v oběť dal
a proto největší jest zpěvu král.

S úžasem jsme četli, jakou píseň vkládá Vrchlický v ústa dceři Jeftově v den před její vznešenou smrtí. Ke družkám truchlícím promlouvá: »Ó vizte, pouze to můj žel, že bez muže jdu spat,« a proto vybízí je, aby jen milovaly dokud čas, »ať Jahve v tom či Bála moc.« Což jinak pojal a zpracoval motiv tento Byron!

Z »canzony Sordellovy« vane věrně sladkobolný dech potulných milostných pěvců; nižšímu jejich braku a otrlejšímu posluchačstvu svědčí »Romance o siru Tyruelovi a donně Ginevře,« jejíž smutnou

vlastností jest bezcitné nechutenství; dle toho jest už i vnější výprava. Pěkná, byť ne nová myšlénka podána jest úsečně v »Růži Saadiho« elegantněji, nežli v řízně pointované »Zlaté ruce.« »Legenda o střídmosti« vypravuje o mnichu, jenž ze džbánku svého hojně dopřával navštěvujícímu jej gnomu z hor; odměnou dostává se mnichu dlouhého věku a čtenáři naučení, že

víc střídmostí se zmůže,
než kropáčem a všemi exorcismy.

»Zpěv duchů nad mrtvým Donem Juanem« jest deklamace směru tak epikurejského, že chvatně obracíme list k básni »Pod kaštany,« jež oplývá zdařilou plastikou, zasazenou v rámec krásné líčně přírodní. V »Romanu« vylíčeno jest velmi něžně nedorozumění mezi dvěma dušemi se milujícími, »od nichž štěstí ptáček prchl polekaný.« Aby prý se vrátil, »třeba tiše čekat, jej modlitbou a vzdechem nepolekat.« Nevěděli jsme, že se teď modlitby už lekají netoliko jistí pěvcové moderní, nýbrž i kollegové jejich opeření. »Starodávná romance« vyznívá starodávnými vzdechy: »Co jsme? kam spějem? a co víme?« »Českým Ahasverem« usoudila kletba nebeská býti dudáku Švandovi. Když prý byl v nebi souzen, unikl z jeho dud zvuk tak účinný, že »na svatou z dálky světec kýv', kol andělíčků pestré tlumy smích sotva tlumí, sám Bůh to nezřel jaktěživ.« Celý ráj prý se roztančil v mžiku, ba i proroci a vyznavači dali se strhnouti v polku a menuett. Nu ať žije česká veselosť! Dojem básně »Faun a básník« ruší se neprůzračností reflexe.

»Pohádka,« »Chios,« »Uzdravená,« »Kytice« a »Idylla ze svatební cesty« jsou z nejzdařilejších básní Vrchlického. *V—ý.*

Exulanti. Drama o pěti jednáních od *Jarosl. Vrchlického.* (Č. d.)

Mnohem méně uspokojuje jednání druhé. Nadpis jeho mohl by stručně zníti: »Pád ženy Dohalského.« Jak je psychologicky z její povahy odůvodněn? Sezimu viděla paní Anna Kateřina ve svém životě dvakráte. Poprvé přijímala od něho zprávu o příchodu svého manžela. Hned při tomto prvním setkání chová se k ní Sezima příliš důvěrně. Paní Dohalská drzosť jeho slabě odmítá, pokládajíc snad od nynějška důvěrníka svého manžela za domácího přítele, který si více smí dovoliti! Při druhém setkání (ještě v 1. jednání) vděčí se Sezima paní Dohalské tím, že neposlouchá rozkazu manžela jejího, aby totiž obě dítky ihned odvedl; jest prý příliš šlechticem, než aby muži proti ženě pomáhal. Že by Sezima v jednom anebo druhém výstupu v paní Dohalské nějakou lásku byl probudil, nikde se nedovídáme. Na počátku druhého jedn., kde po odchodu Dlaskově paní Dohalská samotna o svém nešťastném stavu rozjímá, uvádějíc si na paměť, že Dohalský lásku ze srdce jejího sám si vyrval, ani jednou myšlénkou nezalétá k Sezimovi, ačkoli, kdyby nějaká k němu láska v ní byla vznikala, zde o tom zmíniti se bylo by zcela nevyhnutelno. A jak se k ní chová hned na to Sezima? Věren jsa heslu svému »jen rozhodně,« s nímž hodlá nad paní Dohalskou jedním rázem vítězství dobyti, staví se hned od počátku, jakoby o tajné její k sobě lásce jistojistě byl přesvědčen Když pak ona jej šíleným nazývá a jemu odejíti káže, sice že o pomoc volati bude, Sezima s neslýchaným sebevědomím vede si svou dále, namlouvaje slabé ženě, že jej hned od té chvíle milovala, co přestala milovati Dohalského; vždyť »srdce ženy nemůže býti bez lásky — z popele lásky k němu (t. Dohalskému) vzlétá moje zářící a unese vás do nebes.« Paní Dohalská je tou jeho vášní všecka opojena a brzo podlehá. V každém střízlivém posuzovateli vzbudí tato scena silné pochybnosti. Bezděky voláme: Tak lehce klesá snad žena ve francouzských dramatech anebo romanech, kde takové kouzlo ohnivé výmluvnosti cizoložných milenců se připisuje; že by však žena a matka z českobratrské jednoty od takového muže, k němuž dříve žádné zvláštní náklonnosti necítila, pouhým toliko vášnivým vyznáním lásky ihned k nejhoršímu hříchu přivedena býti mohla, to, myslím, bije ve tvář všeliké pravděpodobnosti. Mohlo by se snad namítnouti: Vždyť však paní Dohalská náležela toliko dle jména jednotě; vskutku víra tato u ní žádných kořenů nezapustila, bylať beze všeho náboženského přesvědčení, té pevné kotvy, která by ji byla v pokušení od pádu zachránila. K tomu odpovídáme: Paní Kateřina na jednotu arci se hněvala a žárlila, že jí manžela stále odvádí, nic-

méně však nebyla bez zásad náboženských. Když ji na počátku jedn. prvního Sibylla do bratrské modlitebny vyzývá, paní Dohalská odpovídá, aby vzala, chceli jí tu lásku prokázat, děti její s sebou; ona však že tam nepůjde, byla by prý tam jen tělem přítomna, ne duchem; a to prý by bylo rouháním Hospodinu. A tato žena byla zároveň matkou dvou dítek, jež, jak nás na více místech ujišťuje, velmi milovala. Jeli možná, aby se v ní před pádem myšlénka na tyto tak milované dítky mocněji nebyla ozvala? Jeli dále možná, aby tato žena a matka, v přísné víře českobratrské vychovaná, kde takový hřích největší hrůzu vzbuzoval a nejkrutějšími tresty stihán byl, ničemnému záletníku v náruč proto klesla, že »divné kouzlo hárá z očí jeho a slovo jeho křídla má a ji unáší?!« Jak jest tu čistá památka toho velepřísného družstva náboženského pokálena! Ale netoliko zhola nedostatečná motivace psychologická nás zde zaráží; celá ta scena naplňuje nás nevýslovným odporem. Sezima jeví se nám hned ve svém monologu dokonalým padouchem. K ženě svého pána a přítele, který jej byl po prvním setkání ihned svým důvěrníkem učinil, zahoří sprostým, smyslným chtíčem a chce se jí stůj co stůj zmocniti. (Že mu neběží o to, co později paní Dohalské namlouvá, aby totiž láskou k ní byl očistěn, spasen a vykoupen, jde netoliko z celého jeho monologu velmi světle na jevo, nýbrž ještě nazbyt stvrzeno jest mrzutým jeho výkřikem [str. 48.], když Sibyllou domů náhle se vracející jsou překvapeni.) Čekali bychom, že snad myšlénka na ono šlechetné jednání Dohalského bude jej od jeho ohavného pokusu poněkud odvraceti. Ale nikde ani stopy sebe menšího boje s touto myšlénkou u něho nepozorujeme, ba — toho bezedného bídáctví! — svého dobrodince Dohalského nazývá dokonce hlupákem, že mu tak velice usnadnil, ženy jeho se zmocniti. A tomuto bídníku, tomu vyvrheli lidstva, synu tmy a zrady, jak sám sebe, když už je kořisti své jist, nazývá, choť vznešeného vlastence, muže skrz naskrz ušlechtilého, který v nejvyšší míře sympathií čtenářových si dobyl (v jedné kritice pražské nazván jest Dohalský člověkem praobyčejným!), slepě na krk se věší, nazývajíc jej ohnivými slovy svým milencem, tykajíc mu dříve, než on sám, ač drzosť vtělená, se toho odváží, a volajíc, když on blížících se kroků se leká: »Ticho, zavru ti ústa políbením!« Právě proto, že máme Sezimu ještě v čerstvé paměti jako svrchovaného bídníka, dotýká se tato scena našich citů velmi odporně. A tento náš odpor musí ještě velice vzrůsti tam, kde Dohalský s plukovníkem Berkou domů přicházeje, pln šetrnosti, aby ženu svou ze spánku neprobudil, opatrně do hořejší jizby se ubírá a také Sibyllu k opatrnosti nabádá, kdežto zatím žena jeho právě s ničemným milencem svým na něm nejohavnější zradu páše! — Ale i jinak ještě toto nešťastné jednání není bez vady. Ve 2. výstupu vyznává o sobě paní Kateřina: »Cos tam druhdy na dně se chvělo slabým plamínkem, láska k Dohalskému;« a přece v 1. jednání (str. 30) bolestně si stěžuje manželu svému, že je ženou milující a proto nešťastnou. Co je tedy pravdivo? Či paní Dohalská svým citům sama nerozumí? — Když ve výstupu 7. Sezima ve zmatku komnaty obou žen si splete a do ložnice paní Dohalské zabloudí, tak že úplný pád Anny Kateřiny jen pouhou náhodou jest zaviněn, — to jakožto nedramatické se stanoviska aesthetického rovněž musí se odsouditi. —

Následující jednání třetí je nejúchvatnější. Nalézáme zde mnoho působivých vlasteneckých míst, koná se zde za velebné písně českobratrské přijímání, načež následují ony pohnuté sceny, při nichž divák je zajisté mocně otřesen. Přihlédnemeli však pozorněji, brzo opět najdeme nemilé vady. Paní Dohalská přiznává se s vyzývavou lhostejností před celou jednotou ke svému hříchu: »Ano, jest to pravda, co řekl kněz Krupius. Můžeš mne zabít, chcešli, ale pravda je to!« Dohalský: »Pak důkazův ovšem netřeba!« Ale hned na to jest jiného mínění: »Já tomu ještě nevěřím, já musím míti důkazy tvého zločinu.« — Na konci jednání Berka zdvihá bambitku a chce Sezimu zastřeliti. V tom srazí mu ji Krupius, proto že nesmí býti prolita krev na místě božím. Za chvíli Berka, ač dobře slyšel slova Krupiova a sám je věrný přívrženec jednoty, zdvihá znova bambitku a chce střeliti. Tu vrhá se před Sezimu Anna Kateřina, avšak hned na to

ji Krupius odstrčí. »Sezima Rašín je tvůj, pane Berko, ale nikoliv zde na místě posvátném, které nesmí býti zprzněno krví zrádcovou.« A na to vyřkne nad oběma hříšníky strašlivou kletbu. Proč proklíná Krupius budoucí život Sezimův? tážeme se udiveně. Vždyť přece zná přísahu všech důstojníků švédských a sám doznává, že Sezima propadl trestající ruce Berkově; chce toliko jako kněz zabrániti, aby místo boží nebylo znesvěceno. Měl by tedy souditi, že Berka Sezimu mimo modlitebnu zastřelí. Ale Krupius dobře ví, že Berka přísaze své nedostojí a Sezimu venku, proto že by to nebylo tak působivé, nezastřelí; ví dále, že i třetí jeho pokus, Sezimu, ještě než z modlitebny vykročí, zastřeliti, zase někým bude zmařen. To vše Krupius divným způsobem předvídá, a proto také veškeren příští život Sezimův proklíná! Jaký tedy dojem na soudného diváka působiti musí ono trojí zdvihání a srážení bambitky? Laskavý čtenář odpoví si, doufám, k této otázce sám. (O. p.)

Vlasti a Tobě. Roman dívčího srdce. Píše *Berta Mühlsteinova.* „Libuše“ r. XVI. č. 7. V Praze. 1886.

Ve formě listů psaný roman tento podává nám obraz mladé dívky, jejíž národní vědomí utuchlo v pensionatu pražském, až opět v otcovském domě probudilo se a vzrostlo v nadšení pro vlasť působením Jarého, absolvovaného právníka i syna přítele dívčina otce. Svazek básní Jablonského — se založenou básní »V l a s t i a T o b ě« — jejž p. Jarý, opouštěje rodinu Radovu, dívce na památku dá, vyjeví jí, že k ní — jako i ona k němu — měl náklonnosť. Aby bol svůj nade ztrátou touto dívka před rodiči zatajila, pilně pracuje pro vlasť v kruhu vlastenek malého města. Zatím požádal za její ruku tamější professor, k němuž dívka nelne láskou — ale přes to chce se státi jeho chotí a pomáhati mu vzdělávati dívky národu i vlasti . . . Konečně však srdce vítězí nad vlasteneckým zápalem — nemá lásky pro professora. a té on žádá! I rozešli se — — dívka pak po krátkém čase, jejž ztráví u přítelkyně, stane se vychovatelkou na zámku hraběte libočanského. Tu setká se s Jarým, s nímž odchází pod tichý krov rodinný.

Toť prostičký děj romanku, obírajícího se otázkou, jaké postavení náleží ženě ve společnosti lidské. Různé postavy našeho romanu různě soudí o úkolu ženy: jinak mladý, světa nezkušený, blouznivý idealista Jarý a prof. Střela, jinak praktický, vážný pan rada, jinak snivé šestnáctileté děvče — jinak ž e n a »ž i v o t e m o t u ž e n á.« Ta okolnosť, že hrdinka naše posléze v objetí chotě uchyluje se v tichou domácnosť, zanechavši marných snů, nasvědčuje tomu, že spisovatelka za první úkol ženy klade domácnosť, ač se o tomto právě úkolu autorka jinak velmi málo zmiňuje, ba slabě se ho zastává. — Daleko by nás to vedlo, kdybychom se chtěli rozepisovati o různých těch náhledech a důvodech, jež pro anebo contra se uvádějí. Celkem správné myšlénky o povolání ženy pronášejí jednotlivci — ovšem každý se svého stanoviska. Otázky ty spíše jen podány než rozřešeny.

Co se týče formy, složen roman ze 30 listů, jichž nepřirozený rozsah zaráží. Listy na 9—10 str. zřídka vidáme. Jinak forma tato spisovatelce naší velmi prospěla, aby vylíčila do nejmenších záhybů niterný život hrdinky romanu; psychologický vývin děvy mistrný. Naivní — snivá, blouznivá dívka — dlouhým životem a mnohými zkušenostmi dospívá v praktickou ženu. Její postava idealní, krásná. I jiné postavy pěkně nakresleny; zvláště líbí se nám nadšený vlastenec Jarý — i prof. Střela.

Celek — až na zevnější formu, jíž by patřila větší pozornosť — činí příznivý dojem. *A. V.*

Nikudy ven. Roman *Dickensa* a *Collinsa,* vydaný v „České Bibliothece rodinné“ (r. III. sv. 10.). V Praze. 1887.

Skutečně »nikudy ven«: Matka omylem vzala z nalezince místo svého dítěte — cizí. Domnělému synu odkázala veškeré jmění svoje a ten, když poznal blud, krátce před smrtí poručil je pravému jeho majetníku, po němž však nikde ani památky. A přece byl tak na blízku! Kudy ven z tohoto bludiště, ukázala láska, již choval Vendal, obchodní společník nepravého Wildinga, k Markétce. Láska ta vedla strýce Markétčina ke zločinu a zločin do kanceláře švýcarského notáře, kdež pravý Wilding nalezen v osobě — Vendalově.

Tajemství dodává romanům zvláštního půvabu a romanopisci také hojně, ano někdy až příliš hojně užívají tohoto dráždidla. I tento roman obestřen jest závojem tajemství, přece však, ač nemálo napíná, nerozčiluje; čtenář jest veden z bludiště cestou dosti sice dalekou, přece však ne zmotanou. Anglické romany jsou pověstny »epickou šířkou,« která u našeho romanu není tak velika. Osoby jsou skoro vesměs ušlechtilé a sympathické, avšak idealismus jejich není upřílišován. Jediný Obenreizer jest duší zvrhlou; avšak také postaven jest do stínu a čtenář hned s počátku cítí odpor proti němu. Romantická a milencům přející čtenářka bude zvláště koncem uspokojena. Dočte se, jak Markétka hrdinně vysvobozuje svého miláčka z alpské propasti, avšak miláčka se srdcem utichlým; a přece vidí Vendala opět a vidí jej Markétčiným snoubencem, jenž jenom zdánlivě mrtev byl. I spravedlnosti jest učiněno zadosť: Obenreizer hyne pod alpskými ledovci, pod nimiž chtěl pochovati Vendala. Také nikde není hřešeno naproti mravním citům anebo zásadám. a tak všechno dohromady vzato, díme s dobrým svědomím, že toto dílo anglické Musy jest dílem ušlechtilým. *Č. J. Ševčík.*

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník VI. Vydavatel a redaktor *Ignát Herrmann.* V Praze 1887. Sešit 1.

Slované tedy i Čechové jsou milovníky humoru. Veselá mysl česká zračí se hlavně v národních písních, příslovích, říkadlech atd. V těchto pomnících ducha lidového seznáváme, jaký humor lid náš miluje. Jest to humor kypící svěží, spokojenou myslí, jakáž jen ve svědomí, srdci čistém původ svůj má. Docela rozdílný jest to humor od toho, s jakým se shledáváme v rozličných merendách, saloních kalendářích Palečkových, jarmarečních písních a škvárech podobného druhu, hledajících vtip, žert v oplzlostech, skomoleninách slov, ve slovech německých atd. Takový humor v literatuře české již dávno z kompetentních stran byl odsouzen a proto o něm netřeba více mluviti. Prohlédněmež si již raději první číslo »Švandy dudáka.«

Na první stránce po zdařilých několika verších *J. Nerudy* z nových »Prostých motivů« zahajuje šestý ročník »Švandy dudáka« redaktor pěknou zimní úvahou »Sněží nám, sněží . . .« Další humoreska *K. Šípka* »Z vánočního oznamovatele« byla by dobrou, kdyby nesnižovala posvátnosť Štědrého večera na dobu smyslnosti, záletu. O následující *Štolbově* humoresce »Na zapovězených cestách« poznamenáváme, že nápis její odpovídá jejímu obsahu. Škoda, že Štolba zneužívá svého lehkého, plyného slohu, by nám líčil jak dvacet let ženatý pan Hrdý vyjel si do mořských lázní do Ostende (kde prý koupají se dámy i páni společně. Str. 5.), by si tam počínal jako nějaký dobrodružný »Don Juan« Nejlepší bez rozpaku jest kratičká humoreska *Čechova* »Osudný novoroční dar.« Každý čtenář na konci jejím s chutí se zasměje, jak pan Bulka donucen byl zaříditi si knihovnu.

Z četných žertovných žertů i v příloze »Švandovy dudy« obsažených mnohé se podařily. Není však vtipem na str 8., když kterýsi vtipkař praví: »Povídá se, že Duch sv. sestoupil na apoštoly atd.« Duch sv. skutečně sestoupil na apoštoly; proto nač ono slůvko »povídá se?« Za ryzosť češtiny ručí jméno redaktorovo, známé z různých jeho zdařilých spisů. Podobněž i obrázky jsou slušny. Kdyby celý »Švanda dudák« psán byl takovým duchem jako Herrmannovy články »Sněží nám, sněží,« »Bodří Pražané« a Čechova humoreska, byl by chvály hodnější. *J. V.*

Různé zprávy.

Z Kieva. Neobyčejně důležita, zajímava a plodna jest činnosť vydavatelská *A. Suvorina.* Její stopy jeví se velkým množstvím všemožných spisů, které stále vycházejí. Upozorníme na některá vydání, obzvláště, která všeobecně jsou přístupna:

1. Дешевая библіотека. Tento výtečný podnik představuje velkou řadu nepřetržitě

vycházejících knih, různé velikosti a různé ceny. Stůjtež zde některé: Známý roman *A. Pogorelského* „Монастырка“ (300 str. malého oktavu, cena 25 kopejek). — Roman *Narežného* „Бурсакъ“ (375 stran, stojí 35 kop.). — Veselohra *A. Gribojedova* „Горе отъ ума,“ s životopisem a obrazem básníkovým (160 str., cena 10 kop.). — Známá „Письма русскаго путешественника“ od *Karamzina*, s jeho vyobrazením i s illustracemi (cena 1 rubl, přes 700 str.). Konečně ještě uvádíme vydání ku podivu laciné spisů největšího básníka ruského *A. S. Puškina:* 10 svazků s illustracemi stojí 1 rubl 50 kop. Za toto vydání musí ruské obecenstvo býti velmi povděčno A. Suvorinovi.[1]) Vůbec v „laciné bibliothece“ vydáno mnoho spisů, jak z minulého století (díla Lomonosova, Bogdanoviče a jiných), tak i novějších (Danilevského, Kochanovské a j.). Díky A. Suvarinovi, může ruský čtenář snadno dostati spisy Marlinského, Solloguba, Kukolnika, Polevého, Venevitinova, Karamzina i mnohých jiných, bez nichž by představa o literatuře ruské nebyla úplná.

2. Дорожная библіотека. Knihy tohoto vydání jsou již dražší a vzácnější, a jsou též pro jiné obecenstvo psány. I dle obsahu liší se valně od knih „дешевыхъ,“ jsouce často méně důležitého obsahu. Ostatně i mezi knihami „cestovními“ jsou takové, které mají dosti velký význam v ruské slovesnosti, na př. známý „Тарантасъ“ od *V. Solloguba* (330 str., cena 1 rubl), neb „Полинска Саксъ,“ povídka *G. Družinina.*

Ještě několik slov o vydáních „для народнаго чтенія“ (popularního čtení). Na Rusi ve mnohých městech vydávají se tak zvaná „народные чтенія,“ s obrazy temnými, ustanovená pro lid pracující, pro řemeslníky, sloužící, kupecké pomocníky a jiné. Takovému čtení se u nás velmi daří; pořízení jeho obstarává obyčejně hlouček paedagogů. Podobných spisků vydáno již velké množství, za cenu dosti mírnou, pracovním třídám přiměřenou (5 až 10 kopejek za knížku o 30, 50 i více stránkách). Vydávání takových spisů nalezá se mnohdy pod ochranou více méně vážených osobností. V Oděse je obstarává „Славянское Общество“ V Kievě pořizuje se toto čtení třemi společnostmi: dvěma paedagogickými a jednou lékařskou, a potkává se s velkým úspěchem. Čtou se věci pouze literarní (na př. Пѣсня про купца Калачникова, od *Lermontova,* neb Тарасъ Бульба, Гоголя, Кавказскій пленникъ, od *L. Tolstého* a pod.), věci historické, přírodovědecké nebo lékařské. Z knih pro národní čtení vydaných u nás v Kievě, upozorníme na následující: 1. О глистѣ обыкновенной и трихинѣ (31 str. s 5 illustracemi, cena 10 kopejek). 2. О Кіевской старинѣ. 3. О Жуковскомъ. 4. О присоединеніи Крыма къ Россіи a jiné.

Z knih, v jiných městech vydaných, zaznamenáváme také některé: 1. Пѣсни объ Ильѣ Муромцѣ, (70 str., 7 vyobrazení, cena 5 kop.) vydané komissí „по устройству народныхъ чтеній,“ založenou na nejvyšší rozkaz při ministerstvu vyučování. 2. Сыновься Св. Владимира. Vydala tatáž komisse (Cena 10 kop.). 3. Архангельскіе китоловы, s dvěma krásnými illustracemi (Cena 20 kop.). 4. Петръ Великій, dle spisů Puškinových (Cena 5 kop.). 5. Кольцовъ и его пѣсни, s 2 obrazy, a mn. jiné.

Народная библіотека Маракуева. Tyto knížky jsou velmi čisty a nedrahy. Uvedeme některé: Сельское огородничество (10 kop.). Безпріютный, povídka (Cena 5 kop.). Юліанъ Милостивый, od Flobera (Cena 8 kop.) a jiné.

Изданія Московскаго комитета грамотности, s illustracemi. Na př. Пѣвцы, povídka od Turgeněva, stojí 4 kop. Разсказы о севастопольской оборонѣ, od L. Tolstého, stojí 20 kop., a jiné.

Изданія Петроградяскаго комитета грамотности, s illustr. Na př. Аленькій цвѣтокъ, od S. Aksakova (10 kopejek), Прихожій, povídka od D. Grigoroviče (10 kop.) a jiné.

K popularním knihám dlužno také počítati spisy G. Remezového (na př. Русскіе самоучки), podobně i nevelké historické povídky Petruševeného, Pavloviče, Sipovského (jako Куликовская битва, s illustr. za 10 kop.) a jiné.

Slovem: popularnímu čtení jest u nás trvání zabezpečeno.

A. Stěpovič,
přel. *P. G. Schössler, O. S. B.*

[1]) Dne 29. ledna t. r. bylo tomu 50 let, co Puškin zemřel. Z té příčiny vyšlo na Rusi mnoho vydání spisů tohoto básníka, za rozličné ceny: za 2 ruble 50 kop. sedm svazkův, i za 3 r. a jiné. Nám nejvíce se zalíbilo překrásné a velmi správné vydání, dle rukopisů básníkových upravené, „Společností pro poskytnutí pomoci nuzným literatům a učencům.“ Celé dílo obsahuje 7 svazkův, a vyniká nádhernou a vkusnou úpravou. (Cena 6 r.)

Z literatury chorvatské. (O.) Na rozhraní belletrie a poučné prosy stojí jiný Matičný spis prof. *Cariće:* „Kresby z námořního života,“ jichž vyšel díl druhý, obsahující: „Cesta přes Středozemní moře a Atlantik.“ Jako cestopis je dílo toto velmi cenné, líčíc život bodrých námořníků chorvatských a národní povahu jejich. Knize dodán výklad námořnických terminů, geografická mapa a velmi zdařilé illustrace.

Konečně z oboru poučného vydány dva spisy, a sice *Dra. Kišpatiće* druhý díl jeho spisu: „Z rostlinného světa,“ v němž líčí dějiny a význam kulturních rostlin. Sloh spisu vyniká elegancí a vkusem, cena jeho pak zvýšena četnými illustracemi a geogr. mapou o rozdělení kulturních rostlin po světě, nakreslenou rodákem naším Dr. B. Jirušem. — Druhý spis je čtvrtý svazek „Světových dějin,“ obsahující druhý díl „Dějin římské republiky“ (od obou Gracchů do bitvy u Actia), jejž sepsal dle nejlepších spisů *Dr. P. Tomić.* Knize přidána výborná mapa „Středozemního moře s vůkolními zeměmi od návratu Pompejova z Asie do bitvy u Actia.“

Přehlížejíce tuto literarní činnosť jediného spolku, nedivíme se, že těší se tak živému účastenství se strany národa, maje přes 6200 členův, a že jmění jeho veškeré, číslemli se vyjádří, obnáší okolo 100.000 zl.! Přičtemeli k tomu jmění akademie (800.000 zl.) a jiných osvětových spolků, literarních a vědeckých, má malý národ chorvatský — díky přesné organisaci a obezřelým vůdcům národního ruchu — více než jeden milion ve svých vlastních rukou ke kulturním účelům.

Zvláště „Matice“ dobře pochopila úkol svůj, dávajíc za roční příspěvek 3 zl. členstvu knihy mnohdy v trojnásobné ceně, a podporujíc všemožně spisovatelstvo, které nalezá v ní bezpečné nyní útočiště.

Pro letošní rok chystá opětně 6 knih, a sice pokračování „Světových dějin“ (dějiny římských císařů, prací *G. Manojloviće*), pátý svazek *Šenoových* „Povídek,“ prof. *Kišpatiće* bohatě illustrovanou knihu „O hmyzech,“ výtečného stylisty a cestopisce, kanovníka *A. Vebera* illustrovaný cestopis, v němž líčena cesta do Cařihradu a Cařihrad sám, dalmatského belletristy *Sergija A.,* jehož črty „Perom i olovkom“ velice se líbily, delší povídku z dubrovnického života „Ksanta,“ a konečně spis slavného *Ivana Kukuljeviće Sakcinského:* „Životopisy znamenitých mužů chorvatských“ z minulých věků, jímž K. jaksi oslavuje padesátileté jubileum své blahodárné literarní činnosti. — Ve sbírce římských a řeckých klassiků vydá „Matice“ čtvrtý svazek, obsahující Ciceronovy vybrané řeči v převodu A. Vebera, a v dalších dvou svazcích vyjdou Herodotovy dějiny v převodu *Dra. A. Musiće. Dr B. Lorković* a *Dr. Fr. Vrbanić* pořádají „Bibliotheku pro chorv. obchodníky,“ vydávanou zvláštním Matičným fondem, a Dr. A. Musić vydá chorvatsko-slovinský slovník differencialní pro slovinské členy „Matice,“ aby Slovinci k hlavnímu jazyku jihoslovanskému, srbsko-chorvatštině, těsněji přilnuli.

Zmínímeli se ještě o rozsáhlém „Sborníku národních písní,“ k němuž materiál poslední dobou tak ohromně vzrostl, že redigování jeho nedospělo ještě ku konci, a jenž asi 10 let vydáván bude — naznačili jsme v hlavních rysech činnosť „Matice,“ která na jihu slovanském náleží k nejpřednějším liter. spolkům vůbec. *Josef Kouble.*

Z Prahy. Nejnovějším úkazem jak politickým, tak literarním jest — nespokojenosť. Zůstaneme u této: Všichni literarní činitelové si naříkají — básník, nakladatel, recensent, obecenstvo, a každý po svém způsobě. Strana produktivní těžce želá toho do netečnosti konsumentův a konsumenti naříkají si do bídných poměrů materielních na jedné straně a do slabosti plodů literarních na druhé. A vskutku! Zázračná moc literatury, která dovedla vzbuditi národ a roznítiti v něm v době předbřeznové oheň a nadšení až k revoluci stoupající, náhle klesla, vytratila se. Národ je vyspělejší, střízlivější, literatura zdá se mu býti více hračkou než potřebou. Co domohl se českých škol, literatura přestala mu býti školou a stává se čím dále tím více pouhou libůstkou, ba mnohdy luxem neodpustitelným. Jsou tu ovšem ještě zbytky pokolení starého, ale to se ponenáhlu umlčuje pokolením novým, které umí jenom posuzovať a odsuzovati Z toho však vzniká velké nebezpečí netoliko literatuře, ale všemu našemu národnímu životu. Nesoudné obecenstvo vymyká se literatuře trpce kritisované, ale nevrhá se snad cizímu živlu do náruče — jak rozčilené hlavy všemu světu namluviti chtějí —, nýbrž upadá do formalismu, který dusí a hubí všecek vyšší vznět, všecek vyšší duševní život. Ano slyšeti nářek mnohých rozumných hlav, že přestřízlivé a přepraktické mladší pokolení bez rozmyslu poddává se ne-

stoudné negaci všeho, co jindy srdcem hýbalo i myslí. Pessimismus nespokojenosti prý přechází v nihilismus, jímž se časopisectvo pražské tou dobou a po něm věrně i venkovské horlivě zabývá. Rozčilenosť stoupá tou měrou, že každou trochu vědomější s běžnými názory nesrovnalou a třeba i všetečnou otázku poněkud vyhlašuje za vlastizrádný projev, potírání starých předpojatostí za neodpustitelný hřích na předcích. Ale nutno jurare in verba magistri? Slušno zakrývati staré nesrovnalosti a nové neshody planým, tak zvaným vlasteneckým křikem? Spravedlivo nepřemýšleti a odsuzovati? Nový tento směr v literarním a národním našem životě propukl novým rokem letos, směr reformatorských otázek životních a skepse, kterou chce dospěti ke pravdě. A ačkoli počíná si mnohdy všetečně a všetečnosť jeho nazývá se přímo zločinem na posvátné národní věci, mníme přece, že, udržíli se, přispěje značně k protříbení názorů ve veřejném životě a, vzmůželi se, přičiní nemálo, by odstranil se titěrný, ano bláznovský formalismus, aneb aspoň negativně přispěje, aby v rozsápané strany rozdělený národ opět se spojil v jeden mohutný šik, který vědomě a mohutně bude čeliti budoucnosti, ještě s dostatek nezajištěné. Každý — nejvíce časopisectvo se svými nářky o tísni a hrozivém úpadku — cítí, že to tak dále nemůže jíti. Výkřiky po opravě houstnou. K názorným, jako „— není času, není peněz. Obojího jest vůbec na mále a obojí nutno utratiti v hostincích a plesových síních, kdež musí býti hlučno, abychom si mohli říci, že jsme —“ posupně se mlčí a přikyvuje hlavou, ale při navrhnuté opravě vstává nesvár a kypí vášeň, že prý jest dobře tak, jak jest, a rozvážnosť, umírněnosť, soudnosť utápí se v nadávkách. Tolik o boji v publicistice. Obecenstvo pak bezdůvodně — aspoň z části — naříká si do hmotné tísně, cele proti pravdě do planosti a bezcennosti literarních plodů. Jest hojnosť literarních podniků slušných a dobrých, které těmito frasemi hynou, a o nápravu se strany vinníků dbá se velmi málo. — Podnět k této nepokojnosti a nespokojenosti, kterou jsme popsali, zavdalo prý popírání pravosti Rukopisů. Může býti. Ale tvrditi tak nelze! Jediný rozhled po národním našem životě snad by k tomu také postačil. Látky k rozhořčenosti je všude hojnosť. Co do rukopisné otázky samé, ona daleko není ještě rozhodnuta, ano jest v ní zmatku jako nikdy. Přenáhleně nadšená žurnalistika vlastní si i zde hlavní slovo, ale nedokazuje než babylonský zmatek ve všem obecenstvu. Osobuje si jaksi právo vrchního soudu ve vší věci, ale nesmí se hájiti nežli hanou, porážejíc i věcné poznámky protivníků pošklebkem. Předskakuje vývody zkušební komise rukopisné a dříve než komise vynáší svůj soud, orteluje protivníky. V pravdě chemická zkouška proff. Bělohoubka a Šafaříka na Rkp. závadného a proti pravosti svědčícího nic nenašla, ale prof. Gebauer po soukromých experimentech s Rkp. prohlašuje, že chemická zkouška pravosti ani podvrženosti dovoditi nemůže, a podává dva nové důvody, které čtenářům „Athenaea“ jsou známy: V písmeně N ve verši „Neklan káže vstáti k vojně“ i chemiky komisí povolanými naleznuta berlínská modř (z r. 1704.) a v úřezcích listů Rukopisu kolmých prázdné okraje, ač prostý požadavek by byl, aby chybící litery byly proříznuty. Jeho otázky jsou tedy asi: Kdy a od koho dostala se berlínská modř do písmeny a jak se vysvětlí neproříznuté při kolmém řezu litery? Dokud se poslední pochybnosti nevyvrátí rozumně a věcně, třeba otázku rukopisnou tedy považovati za nerozhodnutou a nedbati křiku nepovolaných soudců. — Zbývá nám krátce zmíniti se o některých veřejných přednáškách. „Spolek českých mediků“ pořádá ve prospěch podpůrného fondu cyklus veřejných přednášek z oboru věd lékařských. Se spolkem mediků závodí „Spolek filosofů“ s těmito přednáškami, určenými pro obecenstvo nejširší, které oznámeny v listě tomto minule. Z odbytých přednášek všimneme si poněkud pořádaných filosofy. Přednášku Thomayerovu nalézti mohou čtenáři doslovně v „Lumíru“ se zajímavými poměry dědičnosti intelligence a zvrhlostí potomků proti předkům, což několika příklady dokládá. Dr. Winter po všeobecném úvodě o vlivu pokrmů na člověka a připomínce o významu jídel kulturním, podává ukázky z kuchařské knihy Bavorovy (z r. 1591.). Práci obšírnou o kuchařství staročeském vůbec uchystal do „Osvěty,“ která ji v brzce přinese. Kurz „O individualitě,“ zmíniv se duševní samobytnosti, přechází k fysické individualitě, t. j. nedělitelnosti organismů, veda si tuto přírodovědecky, ne filosoficky. Účasť obyvatelstva pražského je dosti vřelá, a velká dvorana „Měšťanské besedy,“ kde se přednášky odbývají, bývá naplněna — zvláště damským světem. Úkaz to potěšitelný! Ton přednášek je popularní, lehký, obecenstvo ochotné a pochvalou obyčejně neskrblivé.

V. V.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Ve schůzi IX. konané dne 18. prosince 1886. prof. *Nábělek* zahájil rozmluvu o názvosloví řemeslnickém tím, že poukázal, kterak řeč česká od úpadku se vzmohla a zvelebila tak, že pěstujeme jí vědy a umění, což nás naplňuje jaksi sebevědomím. Avšak řeč řemeslníkův a průmyslníků vůbec zůstává poněmčena ještě dosud, a zejména řemeslníci, kteří pracují z kovu a ze dřeva, nástroje a výkony prací jmenují jen po německu, ovšem velmi zkomoleně. Tak na př. zámečník má verštat, vercaik, smíthomr, foršlókhomr, honthomr, ponkhomr, sechomr, ksembhomr, špichomr, nýthomr, kraichomr, šrotmashomr, hantfail, forfail, šlichfail, holbšlichfail, messrfail, ramfail, pulírfail, faiercange, špiccange, flochcange, šponcange, failklobn, reifklobn, šraufenklupny, durchšlok, holcmásl, dorn, lochpaitl, a tak to jde dále; nejinak to vypadá s věcmi zhotovenými: šilt, šlisþák, trukr, nus, aufsecpanty, kraicpanty, šuprygl, špraicháky, šticnkégle, šanyry, veksl, študlfédr, fédršteft, forsacplech, šubr, frklaidunk atd.; výkony: hochovat, létovat, švaifovat, šlichtovat atd. U jiných řemeslníků to vypadá též tak; jmenovitě uvedl některé názvy stolařské, jako pily: krocek, ercek, lochsék, laupsék, šlicék, fuksšvanc; hoblíky: cánhúbl, tuplhúbl, šlichthúbl, grunthúbl, folchhúbl, ksimshúbl, štáphúbl, hulkérhúbl, runthúbl, nuthúbl, planhúbl, kitfalchúbl; pak knihařské, jako: presknecht, presbengl, popnšér, frgoldpres, šnaitmašina, pinsl, heftládl atd.

Příčinu toho vidí jednak v úpadku řeči samé, zvláště pak v tom, že řemeslníci vyučivše se, odcházeli na zkušenou do hlavních měst, nejvíce do Vídně, neb i v městech německých řemeslu se učili a odtud s vědomostmi nabytými i názvy nástrojů si přinášeli s sebou domů a vštěpovali je svým učňům; náklonnosť k cizotě pak pomáhala udržeti ty názvy. Že by národ český názvů vlastních neměl v řemeslech, nedá se mysliti, vždyť jako národ zemědělný bez řemesel se neobešel, a i v době dřívější, kdy nástrojů snad tolik nebylo, jako nyní, sotva postačilo jen kladivo, sekera, píla, dláto, hoblík, nebozez, pilník, kovadlina, měch, jehla, šídlo a několik jiných jmén nástrojův až posud zachovaných. Co krásných českých názvů shledáváme u rolníků, mlynářů (ve mlýnech staršího způsobu), tkalců. Názvy ty jsou pozoruhodny, ukazujíce tvořivosť jazyka a ve mnohých příčinách i způsob, jak by mohla tvořiti se jména nová, kde jich není.

Z rolnického názvosloví stůjte zde některá jména. Pluh a jeho části: vodič, kolečka, nápravka, zhlavík, záosky, pohůnek, zděrka, stolička, svořínek, zřídel, potykač, radlice, deska u radlice, ruchadlo, splaz, srubice, kleče, rozpínka, otka, krojidlo, vláky; na branách podbranky, dešťky, zuby. — Části vozu jsou až na některé česky pojmenovány: voje, snice, nápravy, podjížďka, rozvora, klanice, svořeň, závozník; kolo má hlavu, špice; věnec je z loukotí, na hlavě jsou pásy; žebřiny a žebříky od sebe drží rozpěrák, v nich jsou mečíky; na konci voje nahoře jest káčerek —; lihy, desky, hnojnice, košiny; části cepu jsou: cepovice a cep; na cepovici i na cepě jsou shlavky a obě spolu drží svorka; na kosisku jest ručka a kosa připevňuje se zákobkou a klínkem. Na koně dává se podklad, pak chomúty s uzdou a opratěmi; chomút má kleště, v nich jsou žabky, v nich zase závlaky, jimiž připevněn řetěz podprsník, a na něm visí jiný řetěz držák; dále patří k chomútu svršek, podpínka, pobočky, a to na jedno nebo na půl druha neb i na dvě oka. Při uzdě jest udidlo, náčelek, náhubek, podhubek, podkrčník a j. Do stodol rolník obilí sklízí a klade ve vrstve; omlátilli, shrnuje na posád a věje; tu má přední, prostřední obilí, pozadek, shonky, ohrabky, plevy; obilí mele a má výražku, snědou mouku, oděrovou, otruby, oděry. Hospodyně peče chléb a napřed v díži rozmočí nátěstku, pak zadělá na kvas, mísí kopistí, válí, hněte, sází pecny, udělá i chlebovníky, podplamínky; někdy ovšem utopí i mlynáře, nebo má zákalec; chléb odpadne, bylali pec náhlá nebo slabá, jest kůrka tvrdá, střída měkká. Jestliže pecny se slepily, jsou na nich slepičky. Hospodář skrojí pecen a má skrojek; krájejí se pak krajíce, skývy, až zůstane nedokrojek.

Po žních strniště se zvrhuje, k setí se oře, a to obyčejně do skladu neb i rozhoru; na obratích, na kráčině se obrací, seje buď navrch nebo pod brázdu, sází se zelná nebo řepná přísada, zemáky okopávají, kopčí. Selka jmenuje mlezivo mléko sladké, kyselé kyšku; smetanu, tvaroh, tvarůžek, syrovátku, sýr, podmáslí, máslo. Kolik jmén mají jídla, pečivo a formy na ně! Rolník pojmenuje si i části svých stavení; tak ve stodole má podvalu, oplotu; u vrat jest běhoun, v běhouně čep; vazba sestává z podkrokevnice, podsednice, krovu . . . Kolik významů rolník užívá při

chovu dobytka a drůbeže, při pěstování konopí, lnu a přípravy na přízi; při sušení a vaření ovoce! Každá věc, každý výkon má své zvláštní jméno případné, a to buď dle místa: náhubek, náčelek, závozník; anebo dle podoby: káčerek, žabka, stolička; nebo dle účelu: rozpěnák, držák, svorka; nebo i dle jiných okolností: pohůnek, splaz, běhoun. —

Jak viděti, jest názvosloví rolníkův až ku podivu přesné. Umějí rolníci pojmenovati mnohé věci, pocházející od různých stolařů, kovářů, kolářů, tesařů, sedlářů, bednářů, pokrývačů, zedníků, hrnčířů, krejčích a jiných řemeslníků.

Mlynáři mají lopační kolo, palečník, čelník; ve zřídeli jsou ramena a na nich věnec; hřídel čepem leží na zhlavíku, obit jest sdeřmi; podvala, skládání, svorové sloupy, police, jež drží vřeteno, a to spodní částí točí se v pánvě; na vřeteně jsou kolečka, váček třírohý, odrážky; vrchní částí jest kuželice, na jeho špici kypřice, na níž se točí kámen běhoun. Dále ve mlýně uslyšíme jmenovati koš, rýholec, kupky na sděři; v běhouně sovu, zubaté pachole, moučnici, pytlíky s hrdélky, remlíky, žibrovačka, moučníky, kváskovnice, sochor, oškrd, špičák, zámětník, křížové dláto, remiše atd. Tkadlec má stav, osnovadla, kružec, cívečky, člunek, brdo . . .

Sebrati všecky názvy, promysliti je, bylo by s velikým prospěchem tomu, kdo by chtěl obírati se s terminologií řemeslnickou; mnohý název, který dřívějším sběratelům ušel, byl by nalezen, jiné by se mohly tvořiti dle těchto, jelikož pouhé jich překlady namnoze nestačí a nemohou se ani zdařiti tomu, kdo těch nástrojů nezná a neviděl, jak a nač se jich potřebuje. Překlady byly by snad lepší z angličiny, kdež terminologie řemeslnická podobá se terminologii našich rolníků.

Myšlénka, napraviti mluvu řemeslníků, není nová. Od počátku tohoto století zabývali se jí naši učení mužové, mezi jinými *Jungmann*, zvláště *Pressl, Ammerling;* **Frant. Špatný** přes třicet let pilně sbíral názvy řemeslnické, vydal slovníky technologické a spisy. Časopisy též přinášely terminologii. Časopis musejní od roku 1831., 1833. . . ., „Květy,“ „Česká včela,“ „Světozor“ (1834. a později). I za doby nynější pěstují terminologii časopisy odborné, jako: hornické, stavitelské, „Listy průmyslové.“ Spisy, týkající se názvosloví, máme již více než od padesáti let, a přece řemeslníci užívají jmen německých. Názvy ty jsou v knihách, ale ne v ústech řemeslníků. Má to tak zůstati dále? Jest vůbec náprava možná, když více než půlstoleté úsilí mužův učených nejeví účinku očekávaného? Bez opětné práce zůstalo by tak i do budoucna. Čekati, až by snad uvědomění národní tou měrou pokročilo, že by řemeslníci sami štítili se názvů německých, bylo by asi nadarmo; vždyť je známo, že stavitelé na př., byť i byli si odbyli českou techniku, přece užívají německých významův, aby s řemeslníky sobě podřízenými snáze se domluvili bez obtížných výkladů. Školy odborné též asi v té věci obratu nezpůsobí, poněvadž českých takových škol jest příliš málo; ti pak, kdož z nich vyjdou, přizpůsobí se velké většině, aby se dorozuměli. Školy řemeslnické pokračovací též neučiní v tom obratu, poněvadž není jejich úkolem probírati názvosloví; jsou tam učeníci různých řemesel pospolu, a kdyby i chtěl učitel zabývati se názvoslovím, tedy nemůže, jelikož nástroje na př. kovářské nebo zámečnické nebudou zajímati krejčího. Kdyby učeň i přinesl si domů některé názvy české, sotva jich užije proti pomocníkovi a mistrovi. Nespomohlo by též ukázati řemeslníkům na slovníky, pro ně vydané od Špatného; řemeslníci jsou lidé směru praktického: názvy německé jim neškodí, a oni proto peněz za slovníky nedají, kteréž ostatně by jim ani neprospěly. Aby kdo hledal v těch slovnících názvy české, musil by znáti jazyk německý spisovný, a sice dobře; neboť názvy, jakých řemeslník užívá, jsou zkomoleniny a někdy není snadno domysliti se, jak slovo to neb ono zní ve spisovné řeči německé, jakouž je tištěn slovník; zajisté nenajde ve slovníku krocek = gerade säge, trápor = drehbohrer. Dále sotva bude každý název ve slovníku již dobrý, a to v těch slovech, která jsou jen překlady názvů německých: mají se slova taková k těm, jaká by měla býti, jako germanismy k průpovědém ryze českým. Němci skládají slova, Slované tvoří jedna předponami, příponami jiná, na př. různé hřebíky: cvoček, podkovák, šindelák, svořen, záosek, závozník; v němčině jest všude -n a g e l s určovacím slovem. Počeštění řeči řemeslnické má tedy patrně velké obtíže.

Pan referent však doufá, že by přece bylo možno práci tu vykonati, a sice tímto způsobem. Napsati názvy řemeslnické pro každé řemeslo zvláště tak, jak je řemeslníci sami vyslovují, zkomoleně německy, vedlé česky a ve třetí rubrice ve spisovné řeči německé. Názvy ty by musily seřaděny býti

dle toho, jak nejvíce jich se užívá a řemeslníkům dodány zdarma, a sice tak, že by snad v novinách byly uveřejněny, opisovány a rozdávány. Ve všech že by tu práci mohli obstarávati páni učitelé, jsouce nad jiné obětaví a požívajíce autority; ve městech by takové seznamy názvosloví mohly dodávány býti spolkům, aby si je jednotlivci opisovali a šířili; mohly by se snad hektografovati a rozdávati. Názvy ty musily by znova býti sbírány u řemeslníků, jednak aby se mohly napsati, jak oni je vyslovují, jednak že by snad tím způsobem našel se tu a tam dobrý význam český. Byla by to práce vlastenecká; neboť mluva řemeslníků zajisté není ku cti naší milé řeči. Práce více než padesátiletá, o níž byla zmínka, byla by povšimnuta a nesla by ovoce; Čechové by i v té příčině byli v čele jiným národům slovanským, kteříž by zajisté následovali dobrého příkladu. Avšak pracovati by se mělo zdarma a dobře!

Po důležité rozpravě té nastala čilá debatta, v níž od několika přítomných dosvědčena obtíž a překážky, s kterými zápasiti bude těm, kdož o vlasteneckou práci tu se pokusí. Vhodně podotčeno, že o práci tu měly by se děliti a k jednomu cíli svorně působiti sdružené síly: společenstva řemeslnická, učitelstvo, školy průmyslové a pokračovací. Za důležitý pramen českých názvů dlužno dále pokládati české cenníky, v nichž uloženo jest nemálo dobrých významů českých. Kruhy povolané měly by si palčivé a nemálo důležité otázky této všimnouti bedlivě a pokusiti se opravdově o způsob, jakým by i na tomto poli emancipace naše vykročila ze záhubného vlivu cizího. Proto by velmi bylo vítáno a záhodno, kdyby časopisy odborné neb i politické rozpravu tuto buďto celou nebo z části otiskly.

Literarní jednota v Klatovech. 15. ún. předn. *JUDr. J. Hirsch* o některých novějších výzkumech z geologie. Pokud se původu planet týče, objasnil oba panující náhledy, a sice starší — že vulkanicky povstaly planety, a novější — že planety ponenáhlu se vyvíjely skládáním pevných látek. Odůvodnil, proč druhý náhled zdá se lepším — poněvadž to způsob přirozený, nezakládající se na žádném násilném převratu. Dále: „Pojem času, jeho stanovení a poměr k pojmu věčnosti hmoty.“ Napřed učinil definici času a dokázal, proč nemožno nám pojem věčnosti chápati, názor o ní je vždy jen subjektivní. V dalším jasně vysvětleno, jak naučil se člověk čas měřiti, z prvu rozdílem dne a noci, později působností slunce, jež tvoří čtyry roční časy, až konečně došlo ku řádnému rozdělení časovému v roky a učiněn základ kalendářů. Potom vylíčil vady jednotlivých oprav oku až do té doby, kdy zavládnul všeobecný omlad zavedením roku obyčejného a přestupného. Historicky pak doložil, zdali zásluhu o opravy kalendářů přičítati dlužno Juliu Caesarovi a Řehoři XIII., nebo v té době žijícím učencům. Obě přednášky byly velmi poutavé a udržely velmi četně shromážděné členstvo v napjetí nejvyšší mírou. — 1. bř. předn. *Dr. A. Mašek* o nemocech nákažlivých. — 8. bř. prof. *Bl. Prusík* o světové řeči nebo J. M. Schleyerově volapüku.

Literarní jednota v Jindř. Hradci. 13. ún. předn. prof. *Heš* o Václavu Šolcovi. Pak učiněn návrh, aby literarní jednota v některé své schůzi důstojně oslavila památku spisovatele Pravdy, což přijato se souhlasem. — 6. bř. předn. sl. *Mar. Dudova* o „Dagmaře“ Sv. Čecha.

Literarní jednota v Jičíně. 27. ún. předn. řed. *Lepař* o Vrchlického „Exulantech.“

„Matica Slovenska“ vypsala cenu 300 zl. na dvě povësti slovinské, a sice 200 zl. za povídku obsahující aspoň 16 tisk. archův, a 100 zl. za povídku obsahující aspoň 5 tisk. archů. Látka buďiž vzata ze života nebo dějin slovinských. Spisy cenou poctěné budou otisknuty Maticí a spisovateli se vyplatí obyčejný honorář 25—40 zl. za arch. Rukopisy buďte zaslány do 1. října 1887. odboru matičnímu.

Pode jménem **„Towarzystwo literackie imienia Adama Mickiewicza“** ustanovil se ve Lvově spolek za předs. *Dra. Pilata*, který sobě za účel vytkl vydati spisy jmenovaného básníka a učence, jakož i veškery události k životopisu Mickiewiczovu se vztahující.

Slavia. 2. bř. předn. *K. Kadlec* o N. J. Novikovu a ruských zednářích minulého věku.

Russkij kružok. 2. bř. předn. *A. Doubrava* o ruské poesii

„Rudolfinum.“ 6. bř. předn. *Dr. Otakar Hostinský* o významu uměleckého průmyslu.

Umělecká beseda v Praze. 26. ún. předčítal *Ant. Klose* ukázky z nových dosud neuveřejněných prací mladších básníků: I. Georgova, Dra. J. Haasze, Josefa Jakubce, Petra Jasmína, B. Kaminského, Fr. X. Svobody, A. Škampy a své. — 5. bř. předn. *J. V. Frič* zlomek epické básně „Drahomíra“ a část své nové časové frašky. *A. Klose* ref. o básních J. S. Machara (Rouska) „Confiteor . . .“

Akad. čten. spolek v Praze. 3. bř. rozmlouváno o některých novějších projevech časopiseckých, týkajících se českého studentstva.

Klub historický v Praze. 19. a 27. ún. ref. *Vavř. Dušek* o spisech: Rambaud, Geschichte Russlands; Caro, Geschichte Polens; Kostomarov, Russkaja istorija. — 6. bř. ref. p. *Papáček* o spise Stěpovičově „Očerk češskoj literatury.“

Spolek historický. 17. ún. předn. *F. Tadra* o Václavu Šárovci, odpovědníku zemském (1530.—1535.; srv. H. n. 51.). — 18. bř. předn. *A. Rezek* o sektě Grilově na Hradecku.

Král. č. spol. nauk. 21. ún. předn. *Fr. Prusík* příspěvky ku kritice textu Dalimilova. — 7. bř. předneseno poj. prof. *Šimka* o Balbinově „Bohemia docta.“

Dámský odbor Ústř. Mat. školské v Karlíně. 9. bř. předn. *S. Podlipská* o vývoji nár. jazykův a o vychování české mládeže.

Beseda učitelská v Praze. 25. února předn. *Jar. Zdeněk* o staročeském orloji na radnici staroměstské.

Širší sbor Matice české. 1. bř. *Dr. J. Novák* pojednal o gramatice české Matouše Filomena Benešovského r. 1577. a Benedikta z Nudožer r. 1603.

Spolek českých akademiků-židů. 26. ún. předn. *Dr. Arn. Kraus* o založení Prahy v pověsti a poesii.

Spolek **„Ochrana zanedbaných a opuštěných dívek“** uspořádal cyklus přednášek: 4. bř. *L. Píč* předn. o ženách slovanských; 12. bř. *J. Toužimský* „dojmy cařihradské;“ 19. bř. o Kateřině II.; 28. bř. *Fr. Pivoda* o podmínkách krásného zpěvu; 2. d. *Dr. Kahlík* „z rodinného života Marie Teresie.“

Nár. jednota severočeská na Smíchově. 13. bř. předn. *J. Veselý* o významu české národnosti a českého práva.

II. Smíšené.

Komise pro chemické zkoušení **Rukopisu královédvorského** 26. února konala poslední schůzi. Obšírné zprávy obou znalců *A. Bělohoubka* a *V. Šafaříka* odevzdány předsedovi *V. V. Tomkovi.*

Literarní statistika. Cís. patentem ze dne 27. května 1852. bylo rozkázáno, že musí každý vydavatel dáti jeden výtisk každé tisknuté knihy do administrativní knihovny ministerstva vnitřních záležitostí. Od 1. září 1852. pak byla k „Wiener Ztg.“ příloha, která uváděla došlé knihy; mimo to byl též koncem roku vydáván celoroční přehled produkce literarní, který však r. 1855. vycházeti přestal. Lonského roku vydal podobný přehled, a sice za r. 1883., *Dr. Ernst Mischler* u Höldera ve Vídni pod názvem: „Die literaturstatistik in Oesterreich;“ v díle přihlíží se jen ku produkci rakouské bez uherských zemí, a knihy chorvatské a srbské uvádí pod jedním názvem. Z obou přehledů z roku 1855. a 1883. vysvítá toto: Knih vyšlo: německých r. 1855. 1598, r. 1883. 1999; českých r. 1855. 183, r. 1883. 862; polských r. 1855. 115, r. 1883. 329; chorvatských r. 1855. 29, r. 1883. 144. Dle procentového poměru bylo děl básnických německých 10·02%, českých 51·15%, polských 35·56%; přírodopis, mathematika a medicina měla v německých 15·92%, v českých 3·13%, v polských 8·21%. Ovšem že data, hlavně Slovanů se týkající, nejsou správna, tak na př. Slovincův ani neuvádí.

Neruda a „Posvátná kazatelna.“ O Nerudově satiře na „Zbožné kalendáře“ („Žerty hravé i dravé“) míní *Ant. Šnajdauf* (Rozhl. lit. str. 327.), že „nahradí několik ročníků „Posvátné kazately“ (sic m. kazatelny). Kdo by byl hledal v Ant. Šnajdaufovi takového znalce naší homiletické literatury!

„Smotra“ se zove nový měsíčník, který letos počal v Záhřebě vycházeti. Redaktorem jest *M. Grlović,* známý spisovatel chorvatský. Redaktor oznamuje ve prospektě, že bude v listě svém uveřejňovati články buď latinkou, buď cyrillicí psané, dle toho, jakým písmem psané jemu zasýlány budou. Snaha tato, sblížení se Chorvatův a Srbů, jest chvalitebná, neboť vzájemné, více tradicionalní zášti obou kmenů působí v cizině, hlavně ve městech německých, kde obojí mládež studuje, mnoho nepěkných obrazů.

Dne 14. února t. r. slavili Chorvaté stoletou památku úmrtí slavného filosofa a mathematika **Rugera Boškoviće.** *Dr. Fr. Rački* přečítal životopis jeho a prof. *Marković* vytkl jeho zásluhy o filosofii. Bošković osnoval hvězdárnu v Milanu, kde též zemřel.

Janežičův slovník. Dědicové vzpomenutého spisovatele se odhodlali vydati druhé vydání potřebného tohoto německo-slovinského slovníku. Práce předpravné a doplňovací řídí prof. *Ant. Bartl,* kterému šest spolupracovníků pomáhá.

Dr. Fr. Rački, kterého „Jihoslovanská akademie věd a umění v Záhřebě“ na nová tři léta za předsedu zvolila, nebyl od císaře potvrzen. Rački byl od založení akademie jejím předsedou.

Slovinci jsou velmi vděčni ku svým mužům vynikajícím. Vloni počali sbírati na pomník poslance *Raiće* a letos již novou sbírku uspořádali na pomník prof. *Fr. Erjavce* († 13. ledna). Družstvo sv. Mohara, které mnohé spisy Erjavcovy uveřejnilo, přispělo samo 500 zl.; příspěvky dostoupily již skoro na 1300 zl.

Smutnou vzpomínku pětadvacetiletou slavili dne 23. ledna Bulhaři ve Srědci. Před 25 lety totiž, v listopadu 1861., zemřeli otrávením dva bratři Miladinovcové Dimitrij a Konstantin v žaláři cařihradském. Bratři Miladinovcové vydali sbírku „Bulgarski narodni pěsni, sobrani od bratja Mil. Dim. i Kon.“ (Zagreb 1861., str. VIII a 538.) Vláda povolila 3000 franků na nové vydání vzpomenutého spisu.

Znamenitého národního pěvce měli před nedávnem v Záhřebě. V Kulen Vakufu žije jakýsi Mehmed Kolak-Kolaković, který jest nejlepším pěvcem písní junáckých v mohamedánské části bosenské. Dr. Marjanović se s ním seznámil na svých cestách po Bosně a upozornil naň p. Kostrenčiće, tajemníka „Matice hrvatske,“ který pilně sbírá národní písně. Kostrenčićovi se podařilo přemluviti Mehmeda Kolaka-Kolakoviće ku návštěvě Záhřebu, kde před členy Matice své písně, z velké části nové a neznámé, přednášel.

V Paříži vycházejí dva polské listy „Tygodnik“ a „Kuryer.“ Poláci mají v Paříži též svůj spolek „Czytelnicu polskou.“

Kalendářů v Německu vydává se ročně asi 9 milionův exemplářů. Rozšíření tomu přeje zvláště to, že nejsou kalendáře obtíženy kolkem kalendářním.

III. Životopisné.

Prof. **Fr. Bartoš** slavil 16. bř. své padesátileté narozeniny. 14. bř. Literarní odbor brněnského spolku čtenářského uspořádal slavnostní večer; mimo jiné vhodné přednášky a produkce předn. professor *Dr. Fr. Kameníček* o zásluhách oslavencových. Telegramů došlo ku slavnosti 96, dopisů 130. Brněnský biskup, Dr. Frant. Bauer, poctil oslavence zvláštním listem blahopřejným. — V přerovských besedách lit. měl slavnostní přednášku red. *Fr. Slaměník,* v lit. odboru „Paedagogické jednoty“ pražské *Dr. J. Novák.* (Srv. Herben: Lit. L. 6.; Obz. 6.)

Jan Baumrukr (M. T.: Učit. nov. 10.; M. T.: Pos. z B. 9.).

Frant. Brožík († 27/1 1887.; Lit. L. 6.; Chalupa: Rozhl. l. 11.).

F. Censký (Zl. Pr. 12.; Lit. L. 5.; Sv. 11.; Chalupa: Rozhl. l. 11.).

Josef Gottvald (-išť-: Učit. nov. 11.).

Fr. Gregora ($^{9}{}_{1}$ 1819; Lit. L. 6.).
Prof. **Dr. J. Hlava** (Zl. Pr. 11.).
Václav Horáček (Učit nov. 11.).
Al. Indrák (Hořava: Kom. 11.).
Josef Ign. Kraszewski zemřel v Ženevě 19. bř. Narodil se ve Varšavě 26. čce. 1812. Studoval ve Vilně, žil pak na Volyni, v Žitoměři, jsa stále literarně činný. Roku 1859. přestěhoval se do Varšavy, kde vedl (až do r. 1862) redakci Gazety codzienné, již nazval Gazetou polskou. Roku 1863. usadil se v Drážďanech. Počátkem r. 1884. zatčen a odsouzen pro vlastizradu. Koncem r. 1885. odebral se do Italie.
B. M. Kulda (Matice dítek 7.).
Š. K. Macháček (Truhlář: Krok 2.).
Několik listů spisovatelův a vlastenců českých k **Ant. Markovi.** (Č. Č. M. 1.).
J. B. Miltner (Lit. L. 6.; Pam. archaeol. 8.; Zl. Pr. 12.; Slavík: Sv. 13.; Chalupa: Rozhl. l. 11.).
Jan Neruda (Tyšler: Malý čt. 5.).
Puškinova smrť (N. L. 57.).
Ottilie Sklenářová-Malá (Arbes: Č. Thalia 6.).
J. J. Strossmayer (Staniš: Jarý věk 3.).
Václav Šolc (Humor. L. 6.).
Josef Štolba (Č. Thalia 3.).
MUDr. J. Zít (1850.; Lit. L. 6.; Zl. Pr. 12; Salmon: Sv. 12.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Chabróv, Na obranu Rukopisů proti novým útokům (Č. V. 9.).
Truhlář, O účelech padělků musejních (Ath. 6.).
Dostojevský-Mrštík, O Puškinu (R. l. 11.).
Durdík, K 50leté smrti A. Puškina (Zl. Pr. 12.).
— O metafysice (Krok 2.).
Grešl, Řím v zrcadle básní Juvenalových (Kr. 2.).
G. N., Inseraty a historie (H. n. 70.).
Hrubý, Něco o poesii (Rozhl. l. 11.).
Kabelík, O chauvinismu, zvláště v literatuře (Obz. 5.).
Kraus, Tandarois a Tandariuš (Č. Č. M. 1.).
—l, Z divadel slovanských (Rozhl. l. 11.).
Müller, Z německého písemnictví (Rozhl. l. 11.).
Nováček, Kašpar Hauser (Ned. L. $^{6}/_{3}$).
Pachmajer, Maďarská literatura v r. 1887. (Rozhl. l. 11.).
Patera, Staročeské glossy 13. stol. v kap. knih. v Olom. (Č. Č. M. 1.).
Pivoda L., Také kapitola o dětské literatuře (Kom. 11.).
Polívka, Jihoslovanská akademie věd a umění (Ath. 6.).
Popelka, Polyfem v nár. podání slovanském (Zl. Pr. 14.).
Salvini, Úvahy o Shakespearových postavách (Č. Thalia 6.).
Sasinek, O církevním dějepise Slovanů (Čech 62.).
Turgeněv, Alex. S. Puškin (Čas 5.).
Turnovský, Nové drama „Jan Hus“ (N. L. $^{30}/_{2}$).
Vítězný, O divadle (Hl. l. 4.).
Vrchlický, Názory pana Sarceye o divadle (H. n. 53.).
Winter, O českém kuchařství za starodávna (H. n. 62.).
Zíbrt, Kukačka v národním podání slovanském (Č. Č. M. 1.).
— Jak se připíjelo po staročesku (H. n. 74.).
Zkoumal, Dle kritiky (Čech 42. sll.).
Zoubek, O Komenského polemikách theologických (Č. Č. M. 1.).
Listy krasovědné. I. (Ruch 7.).
Nevědí, kde ruce přiložiti k dílu (Op. Týd. (20.—22.).
Nové drama „Jan Hus“ (H. Scharlinga; Č. 47.).
Tužby a přání (Lit. L. 5.).
Vývoj českého živlu, zvláště v Praze, před r. 1848. (Pos. z B. 8. sl.).
Kalinka, Trzeci maj (1791; Przegl. pol. 3.).
Popiel, O wolności nauczania (Przegl. powsz. 3.).
Krutorogov, K petdesetletnici smrti Puškina (Slov. 4.).
Berg, Die träger der kultur (Magaz. 9. sl.).
Happel, Über die bedeutung der völkerpsychologischen arbeiten Adolf Bastians (Ztschr. für völkerpsych. 1.).
Lehmkuhl, Das duell (Stimm. a. M.-Laach 2.).
Novakovič, Üb. d. entstehung mancher volkslieder (Arch. f. slav. philol. 4.).
Oertel, Slavische reste in Sachsen (Leipz. Z. 7.).
Peschkau, Ein- u. ausfälle (Magaz. 10.).
Rösch, Volkspoesie u. volksgesang (Leipz. Z. 13.).
Sturm, Die ungarische literatur in den letzten 50 jahren (Ung. Rev. 1.).
Waldeck, Eine gesch. Russlands in biographien (Allg. Ztg. 46.)
Wülker, Eduard Bulwer u. s. werke (Anglia 3.).
Wundt, Üb. ziele u. wege der völkerpsychologie (Philos. Stud. 1.).
Zabel, Balzac u. d. frazös. naturalismus (Westerm. Monatsh. 2.).
Deutsch-böhmische briefe (Grenzb. 6.).
Über aufgabe u. pflichten der katholischen presse (Katholik 1.).
Carrau, Le déisme anglais au 18. siècle (Rev. d. d. m. 3.).
Daniel, La Bible et le Râmâyana (L'Univ. $^{3}/_{1}$).
Hulst, Le progrès en philosophie (Ann. d. l. philos. chrét. 2.).
Jusserand, Le roman au temps de Shakspeare (Rev. d. d. m. 3.).
Sarcey et Chantavoine, Le mouvement littéraire (La nouv. Rev. 3.).
Taine, Napol. Bonaparte (Rev. d. d. m. 4.).
de Vorges, Saint Thomas d'Aquin et la science moderne (Rev. du monde latin. 2.).
Devas, Shakespeare as an economist (Dubl. Rev. 1.).
Bonghi, Le nostre commedie del sec. 16. e un dramma francese del 19. (N. Antol. 2.).
Chiarini, La società inglese al tempo di Shakespeare (N. Ant. 4.).
Livi, Napoleone all' Isola d'Elba (N. Ant. 2.).
Colorado, La literatura española en 1886 (Rev. d. Esp. 451.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby. II. (-p.: Sv. 14.).
Andrlík, Desátníkův chovanec (Blažková: Uč. l. 7.).
— Pod chudým krovem (Verner: Kom. 12.).
Beran, První čítanka pro žáky hluchoněmé (Malý: Pos. z B. 7.).
Borový, Časop. katol. duchov. (Blokša: Hl. l. 4.).
Braun, Boha i vlasť (-aue-: Lit. L. 5.).
Bubník, Rozdílnou drahou (Morávek: Uč. l. 6.; Izrsk: Učit. nov. 9.).

Čech, Čerkes a jiné básně (Bartocha: Rozhl. l. 11.; Kubíček: Hl. l. 4.).
Červenka, Ztišené vlny (Zl. Pr. 13.).
Dickens a Collins, Nikudy ven (Ševčík: Hl. l. 4.).
Doss-Korec, Myšlénky a rady katolickým křesťanům (R. Obz. 6.).
Grégr, Na obranu rukop. Královédvorského a Zelenohorského (pp: Čas 6.).
Grlovic, Smotra (Kouble: Rozhl. l. 11.).
Hanel, Říšské i právní dějiny německé (Dr. Fr. N.: Ath. 6.).
Herrmann, Švanda dudák (Vyhlídal: Hl. l. 4.).
Homer-Škoda, Ilias (Hrubý: Rozhl. l. 11.).
Hora, Rukověť konversace česko polské (Táborský: Lit. L. 6.).
Jiránek, Pomněnky z cizích luhů (Záhorský: Česká šk. 8.; Bes. uč. 7.).
Jirásek, Povídky a novelly. II. (-ides: N. L. 52.).
Klika, Kapesní kalendář české mládeže na šk. r. 1886/87 (Mírný: Kom. 10.).
— Malá zdravověda, Diagramy a obrazy (Jandl: Pos. z B. 10.; Mírný: Kom. 9.).
Klvaňa, Nerosty království českého (Dědeček: Česká šk. 8.).
Kodym, Pod lipami (-aue-: Lit. L. 6.).
Kolár, Královna Barbora (-p: Sv. 14.)
Kopecký, Ze života ptáků (-ý: Lit. L. 5.).
Kovaříček, O činnosti Jednoty bratří českých na poli kulturním (Březina: Pos. z B. 9.).
Kozák, Čtení prostředkem vyuč. a vzdělání (Pos. z B. 2.).
Leger, Poslední rusalka (Vítězný: Lit. L. 6.; -ides: N. L. 45.).
Lhotský, Vyučování ve třídě element. (Č. šk. 5.).
Lounský, Zábavy pro chlapce (-il: Nár. a šk. 5.).
Ludikovský, Vojenský tělocvik pro školy obecné a měšťanské (Jandl: Pos. z B. 8.).
Máchal, Příspěvek ku hláskosloví řeči polabské (Krok 2.).
Mojžíš a Marhan, Zlaté mládí. II. (Verner: Kom. 12.).
Mühlsteinova, Vlasti a Tobě (Vrzal: Hl. l. 4.; Vítězný: Lit. L. 5.; ides: N. L. 62.).
Nečas, Knížka pro malé čtenáře (Verner: Kom. 12.).
Neruda, Báby i „baby“ (Tichý: Lit. L. 6.).
— Žerty hravé i dravé (d.: Ruch 8.).
Novák, Paedagogium (-aue-: Lit. L. 5. sl.).
Ostoja, Szkice i obrazky (Kvapil: Rozhl. l. 11.).
Pivoda, Zpěvník školský (Č. šk. 6.).
Pohunek, Satan a jeho říše (Obz. 6.).
Popelka, Listy školské správy a Lit. věstník (Verner: Kom. 12.).
Procházka, Různé zvuky (-n-: Zl. Pr. 11.).
Rosický, Květiny letní (Dědeček: Č. šk. 9.).
Sadovský, Knihovna učitelská (Hl. 57.).
Sasinek, Záhady dějepisné. II. (Tenora: Hl. l. 4.).
Shakespeare, Othello (B. F.: Lum. 6.).
Soukup, O rukopise Štítného Jindřicho-Hrad. (Red. Krok 2.).
Světlá, Jitřenka (Vítězný: Lit. L. 5.).
Svoboda, Skloňování cizích jmen v češtině (P.: Zl. Pr. 14.).
Tille-Metelka, Statistika mocnářství rakousko-uherského (Kameníček: Lit. L. 6.).
Truhlář, Výbor z literatury české (Vančura: Ath. 6.).
Veselý, Paní a dívky české (Smola: Učit. nov. 8.).
Vlček, Samobrady (Šolc: Hl. l. 4. sl.).
Vrchlický, Motýli všech barev (Vejchodský: Hl. l 4.; Č.: Lit. L. 6.).
Vrchlický a Dvořák, Svatá Ludmila (Novotný: H. n. 56.).
Wiesnerovo Pohádkové album (-ský: Lit. L. 5.).
Zeman-Weinfurt, Budečská zahrada (Klk: Zl. Pr. 12.).
Zeyer, Libušin hněv (B. F.: Zl. Pr. 12.; M. A. Š.: Sv. 11.; Č. Thalia 3.; Růžička: Rozhl. l. 11.).
Zítek, Drama rodiny pana Daniele (-č: N. L. 49.).
Replika Lierova a odpověď Vítězného stran novelly „Hra s ohněm“ (Lit. L. 5.).

VI. Knihopisné.

Korzeniowski, Catalogus codicum mss. musei principum Czartoryski Cracov. Crac.
Konarski, O religii poczciwych ludzi. Krak.
Wierzbowski, K. Warszewicki (1543—1603) i jego dziela. Warsz.
Zaborski, Darwinizm wobec rozumu i nauki. Krak.
Jurčič, Zbrani spisi. 3. Lubl.
Nerat, Popotnikov koledar za slovenske učitelje 1887. Lubl.
Vakaj Vekoslav, Jugoslovani v zlati Pragi in slavnem Velegradu. Potopisne črtice. Maribor.
Krilan, Pojezije. Gorice.
Besser, Der Kosmos und die ewigen ideen. Heidelb.
Biese, Grundzüge moderner humanitätsbildung. Leipz.
Borelius-Jonas, Blicke auf den ggw. standpunct der philos. in Deutschl. u. Frkr. Berl.
Fischer, Lessings Laokoon u. die gesetze der bild. kunst. Berl.
Gierke, Der humor im deutschen recht. II. Berl.
Krek, Einl. in die slav. litteraturgesch. II. Graz.
von der Linde, Kaspar Hauser. Wiesb.
Mach, Die willensfreiheit des menschen. Paderb.
Nehring, Altpolnische sprachdenkmäler. Berl.
Ostermeyer, Strafgesetz u. moral. Hambg.
Richter, Wahrheit u. dichtung in Platons leben. Hambg.
Rümelin, Die berechtigg. d. fremdwörter. Freibg.
Steiner, Grundlinien einer erkenntnistheorie der Goetheschen weltanschauung mit bes. rücksicht auf Schiller. Stuttg
Tewes, Schule, universität, akademie. Graz.
Wasserschleben, Die drei metaph. fragen nach Kants Prolegg. Berl.
Zeisberg, Über das rechtsverfahren Rudolfs von Habsburg gegen Ottokar von Böhmen. Wien.
Bernier, Du caractère de l'epopée dans la légende des siècles. Par.
Denis, La comédie grecque. 2. Par.
Metzger, Révolution française. Lyon.
Moland, Molière, sa vie et ses ouvrages. Par.
Ulbach, La vie de Vict. Hugo. Par.
Vallat, Thomas Moore. Par.
Mémoires pour servir à la vie de M. de Voltaire, écrits par lui même. Par.
Busk, The folk-songs of Italy. Lond.
Gerard, Byron re-studied in his dramas. Lond.
Mar, Money and civilisation. Lond.
Raymond, Ballads of the revolution and other poems. N. Y.

HLÍDKA LITERÁRNÍ.

Ročník IV. —— 1887. —— Číslo 5.

Žurnalistika a kriminalita.

Píše *Josef Kousal*, duchovní správce c. k. trestnice v Plzni.

Krvavá literatura byla by vděčnějším thematem, je však to již poněkud otřepané, a mimo to byla tomuto špinavému odvětví v krásném umění knihtiskařském v poslední době citelná zasazena rána, tak že krvavé romany nenalezají již takého odbytu, jako asi před desíti, patnácti lety, což připisuji jednak vyššímu uvědomění našeho lidu, jednak energičtějšímu vystupování kruhů vzdělaných a kompetentních vůbec proti tomuto nešvaru a hojnému zásobování lidu četbou zdravější, hlavně však nedostatku peněz v lidu, jenž při láci obilní a cukrovarnickém nezdaru musí si mnohému odvykati, čemu v dobách lepších si uvykl.

»Žurnalistika a kriminalita,« toť novější thema, aspoň pro mě, jenž se vím pamatovati pouze asi na dva případy, kdy se ho naše české listy mimochodem dotkly.

Co jest žurnalistika a co jest kriminalita?

Žurnalistika jest odvětví písemnictví, jež se obírá předměty a zjevy z doby přítomné, zjevy, jež nás více méně jen na okamžik interessují. Čím více pak shání se po zjevech a událostech interessantních a jimi snad na úkor pravdy čtenáře baviti se snaží, tím více slouží své kapse, a tím méně svému pravému povolání a úkolu. Žurnalistika má nás seznamovati s údaji nejen našeho nejbližšího okolí, ale i světa nejvzdálenějšího, s příhodami nejen potěšitelnými a příkladnými, ale i špatnými a výstražnými. Toto špatné musí se však podati tak, jak jest, a není ani úlohou ani povinností ani právem žurnalistiky, černé k vůli interessantnosti omývati. Černoch zůstane černochem, i kdyby se sebe více omýval, zločin, špatnosť, hřích zůstane špatností a hříchem, kdyby se sebe líp v redakci vyšperkoval; avšak nestane se černoch snesitelnějším, po případě i svůdným v elegantním kabátě? Dáti divochu elegantní kabát, není nic pochybeného, obléci však zločin, hřích v pláštík omluvy, neb i snad nevinnosti, šperkovati způsobem feuilletonistickým, novellistickým něco, co se ošperkovati vlastně nedá a ani nemá, vzbuzovati umělým líčením zločinu na tváři čtenáře úsměv, kdy srdce se bouří a diktuje odpor, krátce: psáti o zločinech tak, jak to některé noviny v rubrice »soudní síň« a jinde dělají, je, nejmírněji řečeno, pochybené.

Co je kriminalita? Vezmemeli slovo toto ve smyslu, v jakém je zde potřebujeme, řekneme: Kriminalita jsou veškeré zjevy na poli zločinství. Není odůvodněn stesk starých lidí, že bývalo druhdy lépe a že se nepáchalo na světě tolik zločinův a hříchů. Zločin-

ství je tak staré, jak člověčenstvo, a není nijak statistickými daty dokázáno, že by zločinů nápadně přibylo; čeho však přibylo, to je způsob zločinů, neboli jinými slovy: zločinství se zvětšilo ne quantitativně, nýbrž qualitativně. Byly doby, kdy stačilo lidem desatero božích přikázaní, mezi nimiž sedmé: »nepokradeš« zdálo se ještě zbytečným, jak dějiny na př. národa israelského, ovšem dokud byl ještě na poušti, dosvědčují. Dnes zaměstnává se 18 paragrafů (171.—189.) zločinem krádeže a podvodu, a právníci nemohou ani do těch všechny způsoby krádeže směstnati. Což pak teprve podvody; mnoholi tady vynalezla rafinerie lidská rozličných specií?

Vinu této rafinerie nese: 1. jednostranné vzdělání rozumu a zanedbávání srdce, které vychovává chytráky, ale při tom ničemy, 2. nevšímání si prostředků náboženských v celých massách lidu, 3. konečně pokrok v přírodních vědách, jenž mimovolně vráží člověku zločinnému sám prostředky ke snadnějšímu a úspěšnějšímu vykonání nejodvážnějších zločinů, tak že můžeme vším právem říci: Nová doba splodila nové zločiny. Proto je však tím větší povinností všech přátel a povolaných ochranců zákona, mravnosti a bezpečnosti, podnikati hotové výpravy proti této moderní rafinerii v zločinství. Kdo je tím povolaným, nemohu a nepotřebuji při této příležitosti vykládati, že je to vedlé vlád v první řadě tisk a žurnalistika zvlášť — kdo by o tom pochyboval? Vidíli národ, že trestní zákonník jeho nevyhovuje, obsahujeli nesmysl a urážku ostatním národům, jako na př. onen anglický zákon, vedlé něhož zločinec pro zločin spáchaný na cizí půdě nesmí býti vydán, pak je jeho povinností, postarati se svými zákonodárnými tělesy o jiný; vidíli obecenstvo, vidíli vláda, že z tiskařského lisu vycházejí věci, které laškovně pohrávají si, anebo docela i podporují (listy anarchistů) největšího a společného nepřítele národů všech — zločinství, proti němuž se musí energicky a svorně na celé čáře postupovati, pak je povinností svrchu jmenovaných, takovou potištěnou hlízu zničiti jednak konfiskací, jednak nevšímavostí.

Předmět tento je však příliš rozsáhlý, než abych jej chtěl všeobecně pojednávati; podávaje tím zároveň jakýsi rozvrh, podotýkám, že se mi ton mnohých časopisů nelíbí a že vedlé nemravného a bezbožeckého směru, jenž dojista není podporou veřejné bezpečnosti a mravopočestnosti, je to zvláště lehkomyslnosť, karnevalská téměř rozpustilosť, s jakou se rubrika »Ze soudní síně« píše a s jakou se věci, se zločinem spojené, veřejnosti podávají. Známo, že větší listy mají pro soudní síň zvláště placené spolupracovníky, kteří, chtějíce postoupiti na feuilletonisty nebo literaty vůbec, beze znalosti lidského života v jeho kloakách, lépe řečeno: bez vážnější přípravy a úvahy, co je zločin a jaké jsou jeho smutné následky, cvičí se v rozmarném tonu, vědouce, že většině čtenářů se to bude zamlouvati, že chefredaktor s ním bude spokojen a že se tak psáti musí, aby list byl interessantním. Majetník listu neptá se: »Co je v článku,« nýbrž: »Jaký je na pohled,« zvláště pocházíli z péra stálého spolupracovníka.

Kdyby znal takový pán, jenž píše »Soudní síně« do novin, lidi, kteří tu na lavicích obžalovaných sedí, jich předešlý život, kdyby znal, co je na ta místa přivedlo, kdyby znal život lidský vůbec trochu důkladněji, nechal by žertu, uhodil by se do prsou a zvolal by: »Kdo ví, nesedělli bych tady též, kdybych byl vyrostl v týchže poměrech!?« Naopak, kdyby uměl uvážit

bídu a zármutek, jejž zločin, o němž referuje, způsobil poškozeným a jich rodinám, vystoupil by s celou opravdovostí a bylo by z každého řádku zjevno, že mu běží o něco jiného, než o vyplnění rubriky. — Nuž co je, co hodlám té jisté žurnalistice vytýkati?

Předně byla mi nápadná ta důkladnosť, s jakou novinářští referenti o soudní síni píšou, a ne jednou řekl jsem sám u sebe: »Tohle mohli vynechať.« Tak jsem četl ve známé aféře Tisza-Eszlárské v jednom časopisu celou anatomii ženského těla; ptám se: »Patří to do denních listů, jež se vykládají veřejně v hostinci a jež se čtou v domácnostech nejen od starých tatíkův, ale i od jejich synků?« Řekne někdo: »Takové noviny čtou jen vzdělanější, a těm to neškodí.« Není to pravda; o novinách se nikdy nemůže říci, komu přijdou do ruky. Mimo to: neškodí něco podobného též tomu vzdělanějšímu?

Jiná důkladnosť:

»Bylo to jednoho krásného odpoledne,« tak začínají tuze často denní listy svou soudní síň, »sluníčko vzešlo svátečně nad Prahou. Každý, kdo měl srdce v těle a pár šestáků v kapse« atd. Pak následuje per longum et latum, jak si vyšli též on a ona, jak byli šťastni, jak tancovali u Sekyrků, jak »ona« nevěrnice zahořela láskou k švarnému synu Martovu, jak »v něm« usadila se černá nenávisť a žárlivosť, a konec konců: těžké poškození na těle neb úkladná vražda a několikaletý žalář. Co pak záleží na několikaletém žaláři, jen když je začátek pikantní!

A jak je ten nešťastný milovník, resp. úkladný vrah, líčen! Musím se přiznati, že dokud jsem byl venku v duchovní správě, zvláště však dokud jsem byl studentem, vždy jsem míval útrpnosť s takovým »nešťastníkem,« a mnohdy, odkládaje noviny, zvolal jsem: »Chudák!« Novinářští referenti ti to umí, ti by pobláznili ještě zkušenějšího, než já byl!

Zvláště vyniká nechvalně v tomto a i v jiném ještě ohledu jistá žurnalistika vídenská. Známo jest jméno Francesconi. Kdo pobláznil vídenské ženské, než žurnaly? Ony to byly, jež referovaly denně, jak se p. vrahovi Francesconimu daří, jak spal, co papá, z jakých damských sympathií se těší, jak chudáčka vídenské damy navštěvují atd. Toť se rozumí, že tu musila býti hned podobizna, úryvky ze života, jeho milostné známosti a vůbec vše, co by z Francesconiho mohlo udělati hrdinu dne a vídenskému publiku švandu. Žurnaly popletly vídenským ženským hlavy v té míře, že chtěly orodovati až u císaře pána za hezkého zločince; a nebyly prý to jen demimondy, byly prý mezi nimi i hodné.

Tak si počínají žurnaly, jichž povinností je šířiti osvětu a mravnosť. Za mrzkou cenu okamžité interessantnosti jsou s to, aby udělaly z úkladného, loupežného vraha hrdinu dne! Byly ovšem listy, jež se proti tomuto nemoralnímu bagatellisování zločinu ozvaly, avšak co je to platno? Zde pomůže jediná konfiskace a ovšem především trochu jiný tiskový zákon.

Hrdina vídenských kuchařek a panských, Hugo Schenk, přijde ještě na řadu.

Vraťme se k novinářské důkladnosti!

»Do soudní síně vstoupí individuum,« tak píše doslovně referent jednoho listu, »z jehož tváře je viděti, že je u sv. Václava jako doma. Důvěrně změří si soud, se smíchem pohlíží kolem sebe. Soudce: »Vy jste obžalován, že jste dne toho a toho vloupal se do uzamčeného příbytku N. N. s úmyslem krásti, a byl byste tam se nacházející věci jistě odcizil, kdyby vám v tom majetníkem překážka učiněna nebyla; dále že jste bodl« atd. Obžalovaný se smíchem: »Slavný soude, to všecko je lež, já hledal jen přístřeší; a co se toho bodnutí týče, to nebylo tak zlé.«

Soudce: »To jste hledal pěkně přístřeší — s nožem v ruce a revolverem v kapse!« — »Ale vždyť jim povídám, že to nebylo tak zlé. On se do mě pustil, a tu jsem si pomyslil: vuřt jako vuřt!« — »Co pak jste dělal s revolverem?« — »Já se chtěl zastřelit.« — »Jak pak jste se chtěl střelit, když revolver nebyl nabitý?« Obžalovaný se směje. Soudce: »Ono je vám to k smíchu?« — »Teď mně to je k smíchu, ale tenkrát jsem si to chtěl jistě udělat.«

Tak to jde ještě chvilku dál, na konec pak: soudce nerozuměl jeho špásování a vyměřil mu čtyrletý žalář. Obžalovaný se smíchem oznamuje, že trest přijímá. O zadosťučinění, o mravní kleslosti zločince navyklého, jenž padl tak hluboko, že nemůže již hloub, něco o příčině jeho nynějšího bídného stavu, o něčem, co by znělo jako napomenutí a výstraha, ani řeči. Člověk hodný nechá se buď unésti citem falešné humanity, anebo naopak dostane proti každému zločinci nepřekonatelnou antipathii a domnívá se, že je při takovém individuu vše ztraceno; zavírá před každým, kdo pobyl v kriminale, dvéře, a odsuzuje i ty, kteří by se chtěli polepšiti (a ubezpečuji, že je víc takých, než těch, kteří na polepšení nemyslí), k opětnému zločinu, an mu práce nepopřeje, i když by ho potřebovati mohl. Tak jedná hodný; člověk prostřední, jenž ku spáchání zločinu má všecky schopnosti a známky, jenž však posud neklesl, ježto poměry v životě jeho se dle toho neutvořily, podobným líčením stává se jaksi otrlým, nevidí v zločinu to, čím on skutečně jest, a ulevuje si třeba ve slovech: »Proč mu nedají práci,« anebo: »Však ono mu tam nebude zle« atd. Zločinec, anebo člověk špatný vůbec, vidí v odsouzeném hrdinu, sympathisuje s ním, ujímá se ho, v duchu mu tleská a myslí si: »Já bych jim to také tak pověděl.«

Jiný obrázek:

Nedávno četl jsem sáhodlouhý referat ze soudní síně o 13letém děvčeti, jež shodilo jiné, mladší, děvče s druhého poschodí na dlažbu, aby se zmocnilo jeho náušnic. Jisté noviny německé přinesly všecky otázky soudcovy, jakož i odpovědi onoho netvora. Jaká apathie zračila se v každém slově! I samého žurnalistického referenta přešel smích; co však se mi nelíbilo v tomto případu, byla ta okolnosť, že všecky zbytečné odpovědi se se zbytečnou svědomitostí registrovaly, a to takové odpovědi, jež soudní síň nemusily a neměly nikdy přestoupiti. Podobně odpovědi člověka spustlého, jemuž jde v první řadě o to, by se dostal do kriminalu, nepatří do novin.

Kdo by si na to všecko, o čem bych v tomto okamžiku chtěl mluviti, vzpomněl!? Uvedené případy mají jaksi repraesentovati celou řadu ukázek z novinářské soudní síně.

Některým čtenářům zdáti se bude úsudek můj snad někde upřílišený; avšak ubezpečuji, že by každý, kdo by se zločinstvím měl pár let co činiti, se mnou souhlasil. Je mnoho, ba snad většina lidí, kteří opravdu z podobných referatů žádné moralní ztráty nebo škody nemají; nesmíme však zapomenouti, že noviny čtou nejen velcí, ale i malí, nejen vzdělaní, ale i nevzdělaní, kteří nedovedou si učiniti samostatný úsudek a kteří berou věc tak, jak ji od novináře podanou do rukou dostanou. Je mnoho lidí, kteří čtou noviny od zadu, nejdříve oznámení, za která se u nás sami novináři styděti začínají, pak denní zprávy a konečně soudní síň, s níž a nanejvýš s feuilletonem bývají u konce. Tací lidé nečtou noviny pro poučení, nýbrž pro zábavu; na zábavu se má vzíti zřetel, po mém rozumu, na prvním listě pod čárou, nikoli však v denních zprávách, jež nejsou dnes skutečně, až na nějaké to jmenování aneb utlačování, ničím jiným, než registraturou pro vraždy, podvody, švindle a sebevraždy.

Je toho věru dosť, když se otiskne vše, co den dal; choditi pro sensační vraždy, katastrofy, klášterní a jiné škandaly do cizozemska,[1]) je přílišná novinářská horlivosť, jež nezasluhuje chvály, nýbrž odsouzení, odsouzení tím rozhodnějšího, jestliže se pachtí po pikantnostech, a nemáli je, si je dělá s tím úmyslem, zítra — budeli to museť býti — odvolati, co dnes uveřejňuje. — Také novináře charakterisuje výrok jednoho z nich, jejž jsem sám měl potěšení slyšeti: »Mordy a pikantní zprávy musí býti, nejsouli, musíme si je dělati.«

(O. p.)

[1]) pravidelně, aby se nemusilo odvolávati někam do země antipodů.

Posudky.

Svatovítský Rukopis. K vydání upravil *Adolf Patera.* „Památek staré literatury české" č. 9. V Praze. 1886.

»Matice Česká,« odhodlavši se vydávati »Památky staré literatury české,« posloužila podnikem svým znamenitě nejen dějinám literatury české, ale i českému jazykozpytu. Od r. 1876., kdy objevilo se prvé číslo »Památek,« vydáno po tu dobu devět namnoze předůležitých památek staročeských, a mezi vydavateli jich patří p. Patera ku předním. Bylyť od něho vydány dosud památky dvě, »Rukopis Hradecký« a »Svatovítský,« a s potěšením se dovídáme, že chystá opět k tisku »Žaltář Klimentinský.« Vydání p. Paterova mají jednu důležitou vlastnosť, že totiž podávají věrný otisk rukopisu, a tím právě zjednal si p. Patera zásluhu o český jazykozpyt. Jest litovati, že se neřídili tou zásadou všichni vydavatelé »Památek;« zvláště toho litujeme při vydání »Kroniky Dalimilovy,« tak důležité památky jazyka staročeského.

»Rukopis Svatovítský,« obsahující básně »Alana,« »Sedmero radostí panny Marie,« »O smrtelnosti,« »Nanebevzetí p. Marie,« »O sedmimezcietma blázniech,« »Anselma,« »Katona« a j., vydán byl z části již v Hankových »Starobylých Skládáních,« ale pouze v transkripci a namnoze chybně. I jest velmi záslužno, že podniknuto bylo vydání nové, upravené dle požadavků nynější vědy. Rukopis jest opisem předloh starších, a to opisem mnohdy chybným. Tyto chyby p. Patera ve svém vydání v poznámkách opravuje; opravy jeho jsou většinou správné, ale přece tu i tam vloudilo se pochybení. Mnohdy opravováno jest i to, co v rukopise jest správno. Tak na str. 2. pany měněno nesprávně v pan*ie*; str. 48. ſeſtr opravováno libovolně v sester; str. 83. zawſſye, t. j. za vše (adv.) měněno chybně u vzavše; str. 85. ſwyetu měněno ve svět*a*; str. 96. gme ſye měněno ve jm*ě*; str. 153. newyſtupy, t. j. nevystúpí měněno v nevystúp*ie*, a zase przyeſtupye neopraveno; str. 170. az gyelyz, t. j. časová spojka až jeliž měněna dokonce v až Ježíš; str. 181. zez, t. j. známá spojka žež měněna v žeť; str. 183. místo rukopisného zawynenye podkládáno písaři neprávem zawynyenye a pod. Naproti tomu zase na mnohých místech, kde patrně jest písařem pochybeno, oprava se nestala. Tak na str. 25. místo rukopisného oſm má se patrně čísti osm*i*; str. 26. zwyedyew jest chybně místo zvědě; str. 51. wlozyz m. voliž; str. 77. podkolenye m. pokolenie; str. 83. marzie m. Maří; str. 88. ſwyetloſt zuornie m. světlosti zuornie; str. 118. zyſka m. získal; str. 180. dy m. die; ib. poznaſſ snad místo podáš a pod. Jinak jest text podán se vší pečlivostí.

K textu připojil p. vydavatel úvod, ve kterém jedná o jednotlivých skladbách rukopisu, dále slovníček a k některým skladbám také latinské jejich prameny, velice vítané každému, kdo se zevrubněji obírá staročeskou literaturou. Ale slovníček neuspokojuje. Velmi záslužnou práci byl by p. vydavatel vykonal, kdyby byl podal slovník zevrubný nejen při »Ruk. Svatovítském,« ale i při »R. Hradeckém;«

místo toho podán jen význam obmezeného počtu slov méně známých, což pro odborníka jest zbytečno, pro laika pak se toto celé vydání nehodí. Ale i takto třeba ve slovníčku mnohý význam opraviti. Chci upozorniti jen na některé věci. Slovo ostřieci dostalo se tam zajisté jen nedopatřením. Chybný význam podán při slovese brněti, vztahující se k verši 621. »Sedmeré radosti p. M.«: mnohý jazýček brnieše. To sloveso známo jest ještě ze dvou jiných památek staročeských: na 'nom již železa brnie Alex SV. 1394., Josef pak silně prstem svým tepieše v ten koflík, až brnieše Živ. Jos. »Mus.« 1862., 220. Ze všech těch míst jest patrno, že význam staroč. brněti jest sonare zníti, zvučeti. Druhá věc, které se chceme dotknouti, jsou číslovky čtvrtýnáste a pod., které p. vydav. pokládá za číslovky základné = čtrnácte. Jsou to však číslovky řadové, tedy čtvrtýnáste = čtrnáctý, a zachováno jest u nich ještě původní sklonění, jaké jim dle původu a složení jejich vlastně náleželo. Vždyť doloženy jsou i jiné pády kromě nominativu, který se ovšem vyskýtá nejčastěji; na př. v druhemnazte letě Hrad. Rad. 489., t. j. v druhém náste, nč. ve dvanáctém; v dewatichnazt knihách Pass. 392., t. j. v devátých nást, nč. v devatenáctých a j. Třetí konečně věc, o které se tu zmiňujeme, týká se verše: rúcha přieliš na všech mých lidech ot nafyeczy i ot nachu veliké drahosti stáchu Sedm rad. 677. Hanka, vydávaje tuto báseň ve II. díle »Starob. Skládání,« nevěděl si patrně s tvarem nafyeczy rady; v textu na str. 80. vytiskl našeči, ale ve slovníčku udal k tomu nom. našec, deminutivum prý slova nach. Ten výklad Hankův přijal také Patera. Že správný není, jest na prvý pohled patrno. Rukopisné nafyeczy sluší zajisté čísti nášěči, k čemuž zní nomin. nášěč fem., a znamená to slovo robu damaškovou, s vráženými (snad zlatem) figurami. Srovnej ruské slovo nasěčka (= eingehauenes zeichen, damascirung). Vedlé toho jest ovšem ve staré češtině slovo nášěč ještě ve významu ascia.

P. Patera s velikou pílí pátrá po neznámých ještě památkách staročeských, a píle jeho odměněna byla již mnohým zdarem; v posledních letech není jediného svazku »Časopisu Č. Musea,« aby v něm nepodal nějakou novou památku. Aby píle jeho i dále s týmž zdarem se potkávala, přejeme mu z plného srdce.

Jan Pelikán.

Duch stepi. Báseň *Bohdana Zaleského.* Přeložil *R. Pokorný.* V Hustopeči. 1887.

Dříve než se zmíníme o překladu, promluvíme o originale i jeho autoru.

B. Zaleski (14/2 1802.—31/3 1886.), slavík ukrajinský, jak Mickiewicz pěvce tohoto případně charakterisoval pro neobyčejnou líbeznosť a lahodu jeho písní a dum, jest jedním z nejoblíbenějších básníků polských, jedním »z wiernych Bogu i Polsce.« Většinu života ztrávil ve vyhnanství, lkaje nad pádem drahé otčiny. Jakožto básník je nejsubjektivnější lyrik, jenž duši svou zůstavil ve verších: lyrika jeho je lyrika citu. Látku k básním skýtala mu vlasť — Ukrajina. Vedlé ní opěval Boha, Slovanstvo, Polsko... a celý svět. Vše, co napsal, vyznačuje se čistotou i ušlechtilostí —; jeho písně jsou písně víry, naděje i lásky. Mnohé z nich staly se majetkem národu... K větším jeho básnickým pracím náleží nejlepší plod musy jeho, historicko-filosofická báseň »Duch stepi,« v níž líčí se rozvoj člověčenstva od Adama až do nejnovějších dob. Obsah její jest asi tento:

Matka Ukrajina dala duši pěvcovu ještě před narozením rusalkám, aby ji vypěstily vlasti i lidu. Na pokyn »Páně — staň se!« duše se vtělila. Leč vlasť Ukrajina je tak tmava, nehodami sklíčena, že duše touží po nadpozemské své otčině. Vítr stepní — dech Boží — ve vzdušné loži nosí pěvce, odhaluje duševnímu jeho zraku nejhlavnější body dějin člověčenstva (I.—VIII.).

Adam blaze žije v ráji, pýchou však padá; vášněmi zaslepené lidstvo potopou Bůh vyhladí... vyvolí pak lid israelský, jenž však, rovněž jako pohané, naplní míru nepravostí. Kristus vykoupí lidstvo na kříži, jenž záhy všude hlásán..., Národové barbarští udeří na znemravnělý Řím..., jemuž lepší časy nastaly, když náměstek krále králů tu mocně vládl, oblažuje svět — i Slovanstvo — naukou spásy. — Křižácké výpravy se nezdařily... Východní církev se odtrhla Tataři a Turci znepokojují Evropu...

Objevení Ameriky... vynalezení tisku, prachu způsobí veliký obrat v dějinách... Hrdý rozum, vzpírající se proti víře, přivede reformaci a revoluci, jež otřese mravnými základy lidské společnosti... Polsko, dříve tak slavné, šíji sklání před »modlou — carem.« Zhřešivši tělem, pyká tělem... Bůh smiluje se nade krásnou, zkroušenou kajicnicí —; báseň končí věšteckým opěváním vzkřísení Polska (IX.—XVIII.). Co následuje, je dozpěv, jenž, rovněž jako předzpěv, obsahuje lyrické výlevy duše básníkovy. Jsou to vzpomínky na vlasť, mládí — a reflexe povšechné.

Co se týče básně vlastní, i tu převládá lyrika rozhodně, ač epika byla by na místě. Nevyrovnané krásy jsou ona místa, kde básník dotýká se světlých stránek historie člověčenstva, blahého života v ráji a j. Hudebná forma, lahodná dikce snoubí se tu se subjektivními veselými city pěvcovými, jež tento tak mistrně líčil. Vznešená postava Spasitelova dovedně zobrazena ve zpěvu IX. — Didaktický směr zřídka se jeví. —

Avšak látku tak rozsáhlou, historii člověčenstva, nedovedl básník spojiti v jednotný, niterný celek. Vnější spojení nenahradí niterného. Slabé spojení je, když básník myšlénkami svými pojímaje veškeru historii lidstva, jaksi sám celou historii — veškery doby — prožívá; zůstaneť přece jen pozorovatelem — vnějším — rozvoj lidstva se děje mimo něho. Slabé rovněž je pojidlo, jež mají sprostředkovati verše, opakující se počátkem jednotlivých zpěvů básně, buď:

Vítr stepní, dech to boží,
vzdušnou točí mojí loží
do kola kol osy svojí —
nový obraz jinde strojí...

(jako v č. IX., XII., XIII., XVII.), buď:

Duch můj spočal. Snil jsem sladce —
v snění — jako ve pohádce
duševní zas oko těká
divy — kouzly do daleka...

(X., XI., XIV., XV., XVI.)

Ovšem uznati jest veliké obtíže, spojiti v menší básni jednotlivé hlavní body dějin lidstva v celek tak, aby děj jeden přivodil druhý, jak se to na díle uměleckém požaduje. Jakési spojení docíleno na př. mezi č. IX. a X. Jakým však svazkem souvisí na př. revoluce francouzská s pádem Polska?... Zaokrouhlenosti při látce tak obsáhlé nedopracoval se ani Zaleski, ani jiní básníci, již rovněž pokusili se básnicky znázorniti rozvoj lidstva... Již z té příčiny nelze nazvati báseň naši, jak tomu mnozí — i p. překladatel — chtějí, arcidílem: je pěknou básní, v literatuře polské jednou z přednějších, překrásnou v jednotlivostech, ale chybí jí jedna vůdčí — základní myšlénka, jež by veškery části spojovala v ladný celek. Není v ní postavy, kolem níž by se děje kupily a k ní, jako k centru, směřovaly. O jednotě času i místa nelze ovšem mluviti!

Nemalou však předností básně jest ušlechtilý její ráz. Nezkažený, čistý vzduch vane od počátku do konce; psánať se stanoviska, jemuž rádi přezdívají »zpátečnictví.« Muž tak hlubokého náboženského přesvědčení, jaké vidíme u Zaleského, nemohl pojíti dějiny jinak, než jak je pojal. Způsob ten jest jediné správným Jak již z předzpěvu zřejmo, vidí básník blaho člověčenstva v pokoře, v pevné víře v Boha, ctnostném životě i dětinné oddanosti ke Tvůrci... naopak příčinu všech běd, útrap i svízelů, jež kdy na lidstvo seslány, shledává v pýše, hrdém rozumu, bezuzdných vášních tělesných. Odtud vysvětliti si lze onu trpkou ironii, s níž mluví o revoluci (str. 58.). Že však si nevede strannicky, viděti z veršů předcházející stránky. V té příčině ušlechtilému pojetí historie, jaké nalézáme u Zaleského, dáti je přednosť před oním, jež vidíme v novějších plodech: maďarského poety, pessimisty *Madácha,* v básni »Tragoedie člověka,« a sicilského básníka, materialisty nejhrubšího zrna, *M. Rapisardiho,* v básnické tvorbě »Palingenesis.« Tito tutéž látku se stanoviska opáčného zpracovali.

Zbývá několik slov o překladu. V té věci chváliti jest předně upřímnou snahu p. překladatelovu, seznámiti české obecenstvo s dobrými a ušlechtilými plody musy sbratřeného s námi národu; převodům takým rozhodně dáti přednosť před překlady skladeb lascivní musy francouzské i italské.

Zvláště však chvály hodna jest vytrvalá píle a neunavná práce, již básník věnoval překladu tak ušlechtilého díla. Překlad byl tím obtížnější, ježto autor

v básni celé — zvláště pak v předzpěvu i dozpěvu — zůstavil své nejsubjektivnější city, jimž neporozumí, leč kdo dobře seznámil se s niterným životem, charakterem i poesií pěvce. Pan Pokorný pracoval delší dobu na převodu, jak sám v úvodu praví. Překlad byl hotov již r. 1878., kdy ve *Vymazalově* »Slovanské poesii« hojně ukázek z překladu toho umístěno. Po letech však znovu vrátil se básník ke svému převodu, srovnával jej s originalem, podrobil četným změnám, tak že nynější překlad je skoro úplně nový, vybroušený, mnohem dokonalejší prvého, daleko lépe vystihující text původní. Rovněž bedlivěji přihlíženo ke správnosti jazyka českého, metrice věnována větší píle, dikce básničtější, mluva plynnější. Vůbec prvý překlad, srovnán jsa s druhým, zdá se podoben spíše parafrasi, ne zcela bezvadné. Uvádíme tu na př. verše, jimiž Ukrajina oslovuje rusalku, hned na počátku básně.

Vedlé překladu ve *Vymazalově* »Slovanské poesii« znějí:

Pěstuj, Rusálko, mé dítě,
mlékem dum a květů šťavou
napájej ho (sic!) na úsvitě.
Století mu s luznou slávou
do snů vdechni na obrázky;
nechať pestře jako v báji
malebně mu rozkvétají
všecky mého lidu zkázky.

Opravený převod zní:

Pěstuj, rusalko, mé dítě!...
Mlékem dum i květů šťavou
mdlé poj tílko k letu hbitě!
Století s mou pěknou slávou
v snech mu spřádej na obrázky!
Barvou zlatou, modrojasnou,
duhou ať kol něho krásnou
rozkvétají lidu zkázky.

Doslovný překlad těchto veršů zněl by: »Pěstuj (rusalko) mé děťátko, napájej je mlékem dum i květů šťavou, ve snech mu maluj pěkné obrázky mé věkové slávy, by rozkvetly kol něho všecky mého lidu zkázky, psané zlatem a lazurem.«

Podobně kterékoli verše bylo by lze uvésti na doklad, že překlad, jak jej máme nyní před sebou, daleko předčí nad převod dřívější.

Bylo by si přáti, by jen podobně ušlechtilé, dobré plody cizích literatur byly překládány, a sice rovněž tak bedlivě, jako pořízen převod »Ducha stepi.«

A. V.

Samohrady. Roman od *V. Vlčka.* (O.)

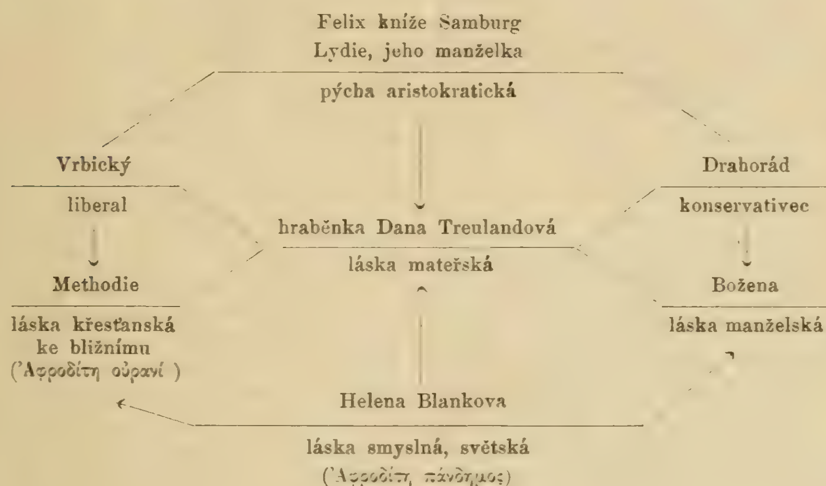
Myšlénka, že by Lajoš byl nezemřel, kdyby ona sama ho byla mateřsky ošetřovala, a vědomí, že zanedbala nejsvětější ze svých povinností způsobem nenapravitelným, zatřesou nitrem Daniným tak, že rozum její ze zdravé míry přivedou. Lajoš tane jí na mysli ve dne v noci, slyší a vidí ho všude, a svědomí stále mocněji se ozývá. Když jí v bolesti té dojdou zprávy o nevěrnosti jejího manžela, první krok, jejž učiní v zoufalosti, jest, že Lajoše dá pochovati ne na Radimském panství hraběte Treulanda, nýbrž v rodinné hrobce knížat Samburgů na Samohradech, kam také sama se odebéře, puzena jsouc bolestí svou. Jedinou její útěchou je zde hrob Lajošův a Hodanovic Jaroš, jehož si oblíbila, když ho poprvé před bytem Ludikarovým spatřila, v domnění chorobném, že se jí vlastní synáček zjevil. Tak seznámí se s doktorem Ludikarem a jeho pomocí i s Methodií. Tak u Dany, jež stonala nedostatkem lásky, učiněn první, šťastný krok, aby se naučila milovati; při čemž ukázal spisovatel podivuhodný takt a moudrosť vší chvály hodnou, začav touto těžkou operací probuzením citu lásky mateřské. Neboť co zbývalo jiného u osoby vychováním na scestí zavedené, jež lásku k rodičům znala jen ve průjevu povinných forem uctivých, jež přátelství znala jen ve sdělování citů radostných a blahých, nikoli také v útěchyplném sdílení strastí a žalu, jež lásku milenky nepoznala než ve vyplnění svých čestných požadavkův a v uspokojení svých a matčiných ješitných přání, lásku manželskou pak jen potud, že se stala matkou a že pan manžel zdvořilostmi povinné, ale plané manželské něžnosti ji zasypával? Tu nezbývalo, než rozervati a rozryti srdce to, chladným tukem obrostlé, a bolestmi velikými proniknouti až ku samému jádru přírody; k tomu posloužiti mělo násilné a neukojitelné probuzení lásky mateřské. Ale aby to možno bylo, nesměla Dana odnikud moci očekávati splnění této přirozené touhy a ukojení lásky mateřské. Lajoš zemřel, — podruhé Dana nesměla matkou se státi, a jen v Jarošovi jako v obraze neustále spatřovati měla, jakého to přebohatého pokladu citů milostných pozbyla. Tím jest motivována nutnosť nevěrnosti hraběte

Treulanda a zálety jeho zrovna v době té, aby se mezi ním a Danou roztrhla a rozsedla propasť nepřeklenutelná. Svůdkyně byla po ruce ve slečně Blankové. Když se Dana Narcissovým dopisem o hanebnosti této dověděla najisto, ošklivostí, kterou k manželu svému od té doby pojala v míře nesmířitelné, láska její mateřská zvýšena ve pravé blouznění a zármutek její v šílenství. Když pak majíc násilně odvezena býti ze Samohrad a pryč od hrobky Lajošovy, v chorobném rozčilení vyběhne za husté chumelice do tmavé noci, aby se rozžehnala s jeho hrobem, a jdouc za šalebnou vidinou své pochmurné obraznosti, konečně v hustém lese zabloudí a již myslí, že ve tmavé noci, v zimě a sněhu zahyne; tu najdou ji lidé dobří, hledající družina, a pomocí Ludikarovou zachráněno jest tělo její. Ale zároveň v duši její udála se rozhodná proměna. Ona byla žena osudem zlomená a tím z pýchy své vyléčena; vše, co měla, bylo pro ni bez ceny, ba otráveno jedem a žlučí; nezbylo ani nejmenšího citu libého v otráveném nitru jejím; a tak »její srdce bylo nakypřeno, aby se v něm ujati mohlo símě lásky k lidem.« Operace byla provedena, bylo třeba počkati, jen co by dozuřily nejkrutější bolesti, aby nastati mohlo hojení a léčení. Srdce bolestí rozsápané tone s počátku v němých mrákotách mdloby a vysílenosti, než se nadobro vytrhne od půdy, do níž dlouholetým zvykem kořeny hluboko zapustilo, než stane se lhostejným k manželu a ku své rodině. V tom kanou do srdce na smrť raněného první krůpěje oživujícího balsámu: otevrouc oči, Dana vidí se v bytě Ludikarově, laskavě ošetřována jsouc paní Boženou a paní Hodanovou; ráno ji těší obě dítky Jaroš a Vlasta; tím prolomena nadobro hráze velkopanské pýchy. Dana zjedná si docela nový kruh přátel, a když za nedlouho seznámí se s Methodií, v níž vidí ideal obětavé dobročinnosti, začne srdce její tlouci novým životem. Snížena jsouc před sebou tak, že závidí nejchudší ženě dělnické v cihelně štěstí mateřského, začne i v chudobě znáti lidstvo, začne v lidech všech ctíti člověka: tak naučila se lásce k lidem. Když pak slečna Blankova i do Samohrad přišla a frejířství hraběte Treulanda až před oči manželky se odvažuje, hanobíc ji přede vším světem, tu nechce přežiti hanby té a pomýšlí na samovraždu, nebo jak by jinak sešla s očí toho světa. Když Methodiinou láskou a obezřetností zachráněna byla, kněžna Lydie pak, zaslepena jsouc podezíráním svým, Methodii urážlivě zapudí a dceři káže, aby volila mezi ní a přítelkyní Methodií, Dana rozhodne se jíti za Methodií. I odhodlá se vstoupiti do kláštera a tam skrýti potupenou česť manželskou, a hotova jest i podruhé k samovraždě, shledavši, kterak již i lidé o ní si povídají. Methodie překazí záměry její hříšné, a spečetivši věrnosť a oddanou lásku svou k Daně smrtí svou, vyléčí chorobné srdce její a vrátí tak životu účinnému bytosť již již zoufalosti propadlou. — V srdci pýchou zděděnou a jednostranným vychováním zatvrdlém probuditi obětavou lásku k lidem a ku všemu světu, toť idea, na níž zbudována jest povaha Daniely hraběnky Treulandové. I rozřešil spisovatel úkol svůj — až na to, že konec vypravování všecken poněkud ukvapen a stěsnán jest — způsobem uznání a podivu hodným. — Zajímavý, ale zároveň velmi nesnadný úkol psychologický vytkl sobě spisovatel v osobě tříletého Jaroše Hodanovic, jenž pro svou podobnosť se zemřelým Lajošem vzbudil pozornosť hraběnky Dany. Jemu totiž připadla úloha plamen lásky mateřské ve hraběnce Treulandové zoufalstvím přitlumený a jako žhavě doutnající rozdmychati ve plamen mocně planoucí, na klíčící lásku mateřskou pomocí své družky Ludikarovic Vlasty ihned vštípiti přirozenou lásku ženy k dětem, z níž pak snadno láska ku šťastným matkám a rodičům, k lidem a k celému božímu světu se vyvine. Jaroš jest hoch tříletý, živé letory a nadání ovšem řídkého, čímž nevyčerpatelnou zásobu jeho otázek ze předmětu na předmět nesouvisle skákajících a jeho rozkošně naivní rozůmek vysvětliti dlužno. Ludikarovic Vlasta jest pětiletá, a hraje si s patrným uspokojením na usedlou a moudrou jeho přítelkyni, která s velikou pozorností naivní beztaktnosti svého mladšího soudruha napravuje, jsouc mu radou i poučením všude nápomocna. Úkol tříletého Jaroše pod vedením obratného lékaře Ludikara jest pro náš děj důležitosti rozhodné, jelikož jeho působením na hraběnku Danu v duši její utýrané

obrat k lepšímu nastal. Záleželo tedy skoro vše na tom, jak spisovateli se povede vylíčiti povahy malého hrdiny svého romanu. Neboť jakmile by dětské žvatlání Jarošovo jen dosti málo stalo se mělkým, nezábavným a pravdě nepodobným, jakmile by dosti malá pochybnosť vznikla ve čtenáři, že by dítě to takovým jednáním svým na duši pyšné hraběnky Daniely, jež před tím nikdy se člověkem rodu občanského nehovořila důvěrněji, tím méně s malým klučinou toho druhu se bavila, dojem tak mocný bylo učiniti mohlo: ihned by tím skutkem zmizely dalekosáhlé vývody, jež na zdaru tohoto neobyčejného pokusu založeny jsou. Že pak není věcí snadnou v romanu tak rozsáhlém, jako Vlčkovy »Samohrady,« kde veliká části hovoru připadá malému Jarošovi, vmysliti se vždy případně v záhadnou činnosť duše dětské, uzná každý ochotně, kdo blíže si dětí všímá, a svědčí o tom i to, že málo je básníkův a spisovatelů těch, kteří by se toho odvážili; a odvážilli se kdo, že nemnohému se to povedlo. Vzpomeňme si jen na trapné sceny dětské, jimiž mnohdy i velikáni v oboru básnictví obecenstvo častují, na př. na rozmluvu malého Karla s otcem Tellem v Schillerově »Vilému Tellu,« kde dle našeho mínění básník se s přirozenou naivností duše dětské daleko minul. Proti tomu rádi uznáváme, že jsme v počínání Jarošově a Vlastině, jak spisovatel je líčí, ničeho závadného neshledali při vší těkavosti, nesouvislosti a naivní prostotě v otázkách i odpovědích, jimiž Jarošova dětská mysl se jeví. Leda by snad nějaká matka zkušená své podivení zatajiti nemohla, jak hošík tříletý tolik věcí znáti a tak hovorným býti může? V tom případě však nutno věřiti spisovateli, o němž nemůžeme věděti, zdali vskutku dítě tak nadané nebylo mu modelem, a jenž i jinak volnosť má duševní vlohy svých osob stanoviti dle svého zdání a dle potřeby, pokavad ovšem proti obecným požadavkům pravděpodobnosti se neprohřeší. — O ostatních osobách, vystupujících v tomto romanu, tvrditi lze, že vylíčeny jsou zdařile všechny, a že jen diviti se můžeme množství a rozmanitosti všech typů těch, v nichžto český svět, jak nedávno byl a posud jest, s radostí poznáváme. Felix kníže Samburg, manželka jeho Lydie, hrabě Treuland a choť jeho Dana, komorná její Ida, knížecí důchodní pan Pelunka, inspektor Tatoun, Dr. Stern a komorná Henriette Kutscher, matka Heleny Blankové, lékárník Lahoda, architekt Hodan a choť jeho Augusta, doktor Ludikar a manželka jeho Božena, velebné sestry Methodie a Nepomucena, smělý Vrbický a vytrvalý Drahorád a dcery jejich Libuše a Božena, rodina velkostatkáře Salusova a rytířové z Vardů, starý tulák Domin se svým příbuzenstvem, syn jeho Bartík (Narcis), slečna Blankova, sluha knížecích stájí Macínek, dělníci Vojta a Čapek, Sadil přívozník, Nekola hajný, Košata zahradník na Selance, se svou ženou Lídou, postillon starý Tydlidát se svým věrným hnědoušem a m. j. — vše to jsou postavy rázovité a jako ze života vzaté. — Děj sám uměle zapletený protkán jest zajímavými episodami, jimiž nám spisovatel do minulosti nazírati dává, a zdařilými líčeními krajin, událostí a zjevů přírodních, jimiž barevnosť kulis a jednání herců nahraženo jest, aniž mechanicky po způsobu samostatných odstavců vloženy jsou, nýbrž organicky ze všeho vypravování vyrůstajíce, postupně v jasný obraz se skládají. Z episod vytýkáme dějiny lásky Libuše Vrbické a další osudy její přede příchodem do Samohrad, dějiny lásky Ludikara a Boženy, a nešťastné lásky Lahodovy ke slečně Blankové. Z líčení pozornosti zasluhuje znamenité vypsání průběhu neštovic, v díle I., povodeň na jaře r. 1872. na konci díla, a z oboru psychologických kreseb vidina blouznivá, za kterou Dana jdouc za noční nepohody zabloudí, rozmluva dělníků Čapka a Vojty o lesní panně a Smrti, kterou spatřovati míní v Daně, stojící v noci nade břehem cihelny, a smutné splnění toho znamení; sen Lahodův za nemoci (r. XV., str. 1045.), příhoda Dominova s drahocenným prstenem, jejž hraběnce v lese odňal (r. XVI., str. 849.) a j. Skladba neboli komposice našeho romanu kromě zapletenosti děje výše popsané vyznačuje se i tím, že vhodným uspořádáním protiv působnosť vynikajících osob znamenitě se zvyšuje. Proti Felixovi knížeti Samburgovi a manželce jeho Lydii, kteří jsou jako vrcholem společnosti v naše vypravování pojaté, a zastupují pýchu nejvyšší šlechty, stojí se strany jedné smělý liberal Vrbický,

se druhé strany opatrný konservativec mlynář Drahorád. Dana, hraběnka Treulandová, princezna Samburská, jest jako skutečným střediskem děje; neboť ve prospěch této velmožné paní konání všech osob směřuje; spolu zastupuje ona lásku mateřskou. Methodie, dcera Vrbického, vtělená to křesťanská láska ku bližnímu a k lidstvu, jest idealní hrdinkou našeho romanu, zastupujíc jeho mravní ideu a jsouc na vrcholu jeho vznešené tendence. Božena, dcera Drahorádova, zastupuje ideu lásky manželské, a jest působivou prostřednicí nejrozmanitějších živlů tohoto romanu. Proti těmto třem ženám konečně i proti knížatům Samburgům příkrou protivu činí Helena Blankova, zastupujíc jednak zásadu zla i nemravnosti, jednak nejnižší třídu lidu proti přepychu aristokratickému.

Mohli bychom tedy skupení schematicky naznačiti asi takto:

Kromě toho bedlivějšímu čtenáři i jiné ještě skupiny osob naproti sobě položených se objevují. Tak na př. položeny jsou proti sobě osoby Hodan a Lahoda, Libuše a Blankova, neboť praktický Hodan zahrál si se vznešenou Libuší, kdežto prohnaná Blankova zahrála si idealním a nesmělým Lahodou. I jinak Methodie postavena jest proti Blankové: Methodie všude dobro i požehnání plodí, ač ji osud a náhoda zkoušejí a zle pronásledují. Blankova proti tomu, ačkoli štěstí na ni se usmívá a každá náhoda jí přeje, všude jenom zlo plodí, jsouc všude příčinou neštěstí. Božena kráčí šťastně cestou střední, nestižena pohromami osudu, a přece ctnostná. Proti šelmovi a šibalovi Dominovi starému stojí poctivý a věrný Tydlidát. — Tak i na duši Daninu, zoufalostí přemoženou, působí se se dvou stran: Je to blahodějná moc přírody, hýbající jejím srdcem pomocí dětské naivnosti Jarošovy, jednak svrchovaná moc rozumu a vůle hrdinsky vycvičené, jevící se ve křesť. sebezapírání sestry Methodie. Podobných skupin, svědčících o důkladném rozmyslu a rozvržení látky, bylo by lze bedlivějším pátráním nalézti ještě více. Co se týče aesthetického vyrovnání mravního sporu, třeba jen podotknouti, že i při ukvapenosti konce, výše zmíněné, ničeho postrádati ani vytýkati nelze. Methodie-Libuše, ačkoli vnější poměry uskupily se konečně tak, aby i na tomto světě náhrady dosáhla za svá utrpení, nesmí a nemůže s výše moralní idee, již zastupuje, ani o stupínek se spustiti, a proto její záhuba jest neodvratná. Takovou obětí bylo srdce Danino ode zoufalství vykoupeno, bylo uzdraveno a životu vráceno, aby ve šťastných okolnostech svých símě křesťanské lásky ku bližnímu a k lidem trpícím, veškerou rodinou svou, zlých předsudků nyní navždy zbavenou podporována jsouc, blahodárně šířiti mohla.

Hrabě Treuland, vraceje se od dostaveníčka s Helenou Blankovou na zámku Stražovském překvapen byl náhlou bouří, která i v Samohradech tolik neštěstí způsobila, a přišed k úrazu, když se pod ním splašil kůň, zaplatil tak s dostatek svou lehkomyslnosť, nehledě ani k tomu, že navždy pozbyl lásky své šlechetné choti. Co pak se na konec Heleny Blankové týče, o níž se na konci ničeho určitého nedovídáme, jednal v tom spis. zcela správně a moudře: taková osůbka se jednoduše pustí, jako se pouštívají poběhlice při poklesku lapené, an strach, jejž vytrpěly, dostatečným pro ně trestem jest. Helena Blankova po svém dobrodružství posledním nestojí nám za to, abychom se o další osudy její starati měli — vzala odplatu svou.

Připomenemeli ještě, že i mluva, jíž roman ten sepsán jest, právem slouti může nejvybroušenější a nejelegantnější češtinou, kde spisovatel mimo přesnosť slohovou a ryzosť jazykovou i zlozvukům s pečlivostí vzornou vyhnouti se hleděl, a uvážímeli, s jakou moudrostí a rozvahou spisovatel, jenž předním zastancem strany pokroku a osvěty v našem národě býti právem se chlubí, s jakou umírněností do úvahy vzal otázku tak nesnadnou, jako řeholnictví ženských, a jak vznešených a idealních zásad se úvahou tou dopracoval, velebným obrazem Libuše-Methodie čtenářům svým jich doporoučeje, pak asi nebude bezdůvodným zdáti se tvrzení, že »Samohrady« svými p. V. Vlček nejen vytvořil dílo umělecké ceny trvalé, nýbrž i literaturu naši novým výborným romanem nejen česky psaným, nýbrž i podstatou ryze českým šťastně obohatil.

Lev Šolc.

Mistr Jeronym. Histor. drama o 4 jednáních. Dramatických děl *Josefa Jiřího Kolára* svazek I. V Praze. 1886.

Děj tohoto dramata ve stručnosti jest tento: V I. dějství dovídáme se od sousedů v hospodě popíjejících, že král Václav IV. pomocí zrádných konšelů staroměstských a návodem bratra Zikmunta byl od některých pánů jat a uvězněn. Jeronym vrátí se ze svých cest po Palestině a poznává všecek stav věcí: mimo jiné též, že Hus obeslán byl do Kostnice a tam se též odebral.

V II. jednání shledají se Jeronym se Zuzanou, dcerou lazebníka král. lázní, a milenkou svojí, o niž se také uchází přepodivná figurka, rytíř Don Onofrio Schinchimurra, licenciat Bononského učení, a k níž není lhostejný ani král Václav. Do sladké harmonie obou milenců přimísí drsný ton příchod matky Jeronymovy, Kedruty, představené kláštera bekyň. Jeronym je synem z tajného manželství jejího s Janem z Jenštejna (sic!), který později se stal arcibiskupem pražským. Kedruta podezírá ctnosť Zuzaninu a přemlouvá ji, aby se stala bekyní, Jeronymovi pak nabízí všecek majetek svůj, jen aby se odtrhl od kacířův a vstoupil do katol. stavu kněžského. Obé však je marno, ba Jeronym vyčítá matce, že k majetku tomu přišla krádeží. S kletbou na rtech matka opouští syna. Na to se dovídá Jeronym, že naň vznesena kletba, nedostavíli se do 8 dnů do Kostnice před sněm, že Hus navzdor glejtu císařskému je uvězněn a že zástupy žoldnéřův a lidu hrnou se k Betlemské kapli, aby ji zbořili. Jeronym spěchá ihned k obraně Betlema s měšťany a studenty.

V III. dějství zvěstuje se nám, že Betlem byl zachráněn, ale Jeronym při tom raněn, dále že otec Vrenův nikdy nedovolí, aby Jeronym a Zuzana se stali manžely. Papušek, šašek krále Václava, vymýšlí lesť, jak tohoto osvoboditi. Jeronym má se obléci v klášterní roucho, Papuškem dáti zavésti do vězení Václavova a tam místo Václava zůstati, aby tento v zakuklení Jeronymově mohl prchnouti. Jeronym odváží na to svůj život a Václava takto vysvobodí. Ten spěchá především k lázni královské, kde zatím pod okny Zuzaninými milostně vrkající Schinchimurra usnul, a žádá, aby jej rychle Zuzana převezla, jsouc výborná veslařka. Král při tom trochu po studentsku Zuzanu líbá a posléze převezen jest na Vyšehrad; šašek jeho zatím v kukli Václavem zde odhozenou oděje spícího Schinchimurru, a sice právě v čas; neboť už jsou tu biřici stíhající krále. Baltazar, jich náčelník, dělá špatné vtipy na král. milosť. Ku podivu znal krále tak špatně, že zaň pokládá Schinchimurru přese všecko vysvětlování tohoto. Ovšem měl tento Schinchimurra vedle ostatních »ctností« i tu nešťastnou vlastnosť, že byl králi tuze

podoben. A tak nepomáhá nic, Baltazar se omluví slovy: »I ty svatá Maří Majdo! Pak musíme sáhnout na Vaše nejmilostivější kyčle« a velí biřicům: »Chopte se co nejponíženěji našeho nejmilostivějšího pána a krále!!« Tito poslechnou.

Čtvrté dějství nemá nic více děje, než kterékoli předchozí. Král už sídlí na Vyšehradě, přijme nemilostivě zrádné měšťany a vzloží na ně pokuty, klášter bekyň káže zrušiti a láskou se zase nakloní své choti Žofii. Vystoupí Jeronym; král nabízí mu za své zachránění rytířství a statek Kundratice, a když toho ani onoho nechce přijati, slíbí mu za choť vynutiti na tvrdošijném otci Vrenovu Zuzanu. I obešle otce a dceř. Než přijdou, jsme svědky, jak bekyně prosí krále, aby kláštera jich nerušil. Představená Kedruta trpké slyší výčitky, ano vše, co proti Václavovi podniknuto, u ní se uradilo a jejími penězi odboj podporován byl. Než tato dobrovolně prý kláštera neopustí, nýbrž raději ve troskách jeho zahyne. Propouštěje ostatní bekyně, Václav Kedrutu pozdrží, a takto se s ní a Jeronymem sejdou u krále otec Zuzanin, Vren a jeho dcera. Král se pokouší přiměti Vrena k tomu, aby svolil ke sňatku Zuzany s Jeronymem, ale tento odpírá a posléze vyzradí, že Jeronym a Zuzana jsou — bratr a sestra! Dříve totiž, než Kedruta se stala milenkou Jenštejnovou, byl si ji oblíbil Vren jakožto dceru chudého svobodníka. Kedruta zdála prý se Vrenu upřímně oddána býti, avšak lehké mysli byla vždy, a tak ještě než se spolu spojili sňatkem manželským, obdařila jej Kedruta dcerou. K té však se přestala znáti rovně jako k Vrenovi, když poznala zhýřilého pána z Jenštejna. Všichni jsou tou zprávou ohromeni, nejvíce však Jeronym a Zuzana, neboť oni jsou již delší dobu — manžely! Hus před odchodem do Kostnice prý je o půlnoci v betlemské kapli dle obřadu církevního zasnoubil a sňatek jejich požehnal. Zuzana zoufalá odhodlá se vstoupiti do kláštera bekyň, jejž jí k vůli Václav zachovati slibuje, a Jeronym, pohnut jsa zprávou o upálení přítele Husa, odebéře se do Kostnice, aby tam pravosť jeho učení dosvědčil a ji — budeli třeba — smrtí zpečetil. Král tuší, že plamenný duch Jeronymův tím rozhodnutím chvátá na smrť plamennou.

Každý uzná, už dle tohoto obsahu, že »Jeronym« nenáleží k nejlepším plodům autorovým, ba mistra »Moniky,« »Magelony,« »Žižkovy smrti« a j. děl v tomto plodě snad ani nepozná. Už látka sama stala se nakupením neslýchaných smělostí sexualních odpornou. Co dnes už v tomto oboru naše písemnictvo vyrábí, je víc než naturalistické a Zolovské. Ani vymyšlením původu Jeronymova, ani jeho manželstvím se sestrou neprospěl znamenitému muži tomu, ba nepřítel českého národa by nám ho takto vykresliti nesměl! Ostatně porušuje autor pravdu historickou i jinde; za příklad jen uvádíme, že nechává Husa odjeti do Kostnice, mezi tím co Jeronym cestuje po svaté zemi, kdežto ten z ní se už vrátil r. 1407.! A ten ubohý král Václav, jak ten tu vypadá! Spisovatel při něm žalostně barvami šetřil; královského na něm krom oděvu není ani coul. V povahokresbě jindy jsa mistr, Kolár tuto jedině oběma ženským povahám byl milostiv; místy též Jeronym se pozvedá k výši sobě dle historie přiměřené, tož kdy brání Betlema nebo se zastává Husa a za ním jíti se odhodlá: ale jinde zase bychom nepoznali, že Jeronym byl vlastně duch Husa ku předu pudící, že učeností a výmluvností budil podiv v Paříži, Jerusalemě, Budíně, Vídni, Kostnici — všude, kam přišel; zvláště pak mu pramálo svědčí milostný poměr jeho, jímž je tak vznícen, že v rozhorlení přísahá i na králi Brutem se státi, kdyby ten ze Zuzany chtěl udělati Lukrecii, »a králové v Čechách zahynou!« (str. 40.). Episodní figurky, jako šašek, měšťané a j. jsou zdařilé, až na nešťastného Dona Onufrina Schimchimurru, který není — ať užijeme slov Havlíčkových — ani kabát ani vesta, ani žába ani pulec. Potrhlosť a duševní obmezenosť jsou přední jeho významy, a bujná hříčka rozmaru dala mu život.

Hledímeli k ději se stránky techniky dramatické, nebudeme rovněž tuze spokojeni. Děje je málo a zauzlení žádného, leč bychom pokládali za zauzlení Vrenovo a Kedrutino zdráhání svoliti ke sňatku Jeronyma se Zuzanou, vědouce, že jsou bratr a sestra.

Odkládáme knihu nespokojeni. Předmluva na kus nepřiléhá, ale je pěkná

vzletně vlastenecká. Provozovati drama toto bylo censurou zapovězeno, ale ne, jak spisovatel v předmluvě myslí, pro vlasteneckou jeho tendenci, nýbrž asi spíše pro jeho habitus mravní. Ostatně předpokládáme, že by se na vlasteneckém jevišti neudrželo, ba nebylo by asi ani příznivě přijato. Takovéto zpracování české historie nelze bohudíky našemu obecenstvu předkládati; jak jinak si počínával spisovatel druhdy! *Fr. Bý.*

Ze života ptáků. Přátelům přírody sestavil *Karel Kopecký.* Urbánkova „Bibliotheka paedagogická" sv. 116. V Praze. 1886.

Ptáků každým rokem u nás ubývá nerozumným jich pronásledováním. Mámeť sice zákon k ochraně ptactva, než cíle žádoucího jím dosud přece se nedošlo. »Více však, než přísně provádějíce zákon, dokážeme, pilně o ptactvu poučujíce a budíce lásku k němu.« Za tím účelem sestavil p. spis. neobjemný spisek tento za pomůcku učebnou i vychovávací pro rodiče a učitele mládeže. Na 48 stránkách probral p. spis. slohem zajímavým veškeré učivo, jež by vychovatelům po stránce této na dítky působiti pomáhalo, vhodně a názorně je uspořádav. Vypisuje nejprve všechny přednosti ústrojů tělesných, jimiž ptáci nad ostatní živočišstvo i nad člověka samého vynikají: mluví o bystrém zraku ptačím, srovnávaje oko ptačí s okem lidským, nad něž ono svou dokonalou akkomodací daleko vyniká; udává příčiny dokonalosti letu ptačího, jež jsou jednak v ústředí, kterým se pták v letu pohybuje, jednak ve zvláštní úpravě jeho těla, zmiňuje se o nezdařených pokusech strojů létacích, jež vedly k podrobným výpočtům a analysi letu ptačího; dokonalému pohybu ptáků jest přiměřeno jich dokonalé dýchání, dokonalosti pak okysličování krve odpovídá pak ona nedostižná, neobyčejná čilosť a vytrvalosť ptáků; při veliké práci tělesné, při veliké spotřebě látek jeví pták též velkou potřebu náhrady, totiž potravy; z nedostatku potravy snaží se p. spis. vysvětliti stěhování ptáků, dopřává však místa i náhledu těch přírodopisců, kteří vysvětlují stěhování ptáků za následek pudu, společného všem ptákům stěhovavým. Promluviv konečně o zpěvu ptačím, přechází k vylíčení pospolitého života ptáků: mluví o stavbě hnízd, o snášení vajíček, nahlíží i za pevnou, vápenitou skořápku vajíčka ptačího, pozoruje ptáky při hnízdění a odchovávání mláďat, udává statistickými daty, vyňatými ze spisu *Fričova* »Evropské ptactvo,« jich rozšíření a i způsob, kterým scházejí se světa.

Každým řádkem pak vzbuzuje stále živější zájem pro ubohé pronásledované opeřence, činí je našimi miláčky a nás jejich ochránci; neboť zajisté každý, kdo spisek tento přečte, učiní heslo »Chraňme ptactva!« jímž p. spis. končí, i heslem svým. *Aug. Svoboda.*

Jan Výrava. Drama o 5 dějstvích od *Fr. Ad. Šuberta.* (O.)

Sylvie jest nejen necitelně sobecká, ona jest přímo protivně ukrutna. Teprve když uslyší z úst šílícího láskou Jeronýma, že nechce dbáti kletby otcovy, ano jí dosvědčí, že jest hotov dopustiti na otce i smrť z vlastních rukou svých, jen když zůstane ještě na krátko poblíž ní a potom — se bude moci kochati památkou lásky — hraběnky Sterneckovy: teprve teď Sylvie zvolá: »Můj, můj — na věky, na vždy (sic!) můj!« obejme jej prudce a políbí jej. Jak si při tom myslí ono: »na věky« a »na vždy,« nerozumíme! My nad tuto milostnou scenu trapnější, neladnější si mysliti neumíme. U Sylvie nic z toho, co je znakem čisté, pravé dívčí lásky, záchvat jakési smyslné vášně, necitelná sobeckosť, a u Jeronýma zaslepenosť bez rozvahy, láska šílená a n e m u ž n á.

Mysl čtenářova jest těmi ostrými dissonancemi rozčilena a ráda by té nevolné tíhy se zhostila. I přichází, sotva Sylvie odkvapila, otec v pravý čas. Slyší s úžasem, že Jeroným za ním nepůjde, jíti nemůže, hlava div mu netřeští ze slov synových, že prý nikoho nezradí — a sotva vyraziv ze sebe, že ovšem nikoho krom svého otce, který naň složil všecku naději svou, strhne pušku, vystřelí na syna a odkvapí. Na výstřel se dostaví hrabě, a vida Jeronýma ležeti krvácejícího, myslí, že je mrtev. Ten však vstává, jsa pouze raněn; i ptá se hrabě, kdo naň vystřelil? »Můj otec!« odvětí Jeroným, a opona spadne.

Výstřelem otcovým rozechvění čte-

nářovo dostupuje vrcholu, ale jím zároveň jeho nitro se očistí; nevolná tíseň je svírající mizí — uznáváme, že otec nemohl jinak jednati, kdy syn tak se zapomněl. Což teprve, kdyby otec věděl vše to, co ví čtenář, proč tedy na př. Jeroným neopouští zámek, že ne již z mužného přesvědčení, ne že by zrušil dané slovo, nýbrž z nerozvážné, šílené lásky k nehodné komtesse, která dovede dobře jedněmi ústy vyslovovati, že si ho nemůže vzíti, že se stane chotí buď Sterneckovou nebo jiného šlechtice a že Jeroným jest na věky její.

Tragická soustrasť s Výravou se nás zmocnila. Čin jeho jest mohutný a Výrava jím té chvíle jest velikým. Avšak něco tu vadí: Výrava tresce více synovu neposlušnosť k otci, než to, že tento chce bojovati proti lidu, z něhož pošel, a proti svobodě, za niž se zdvihá. Ta příliš osobní, sobecká pohnutka tlumí velikosť a mohutnosť toho činu tak, že k obdivu nedospějeme.

A kde je zatím vzbouření? Sedláci čekají, až Výrava přemluví syna, jehož po svém boku si zamanul, a až — panstva dojde pomoc! Na jevišti se žádný z nich ani neobjeví mimo Výravu. To není stupňování děje hlavního, vyšinutí protiv mezi panstvem a lidem na vrchol, ani příprava k překvapující peripetii, kde hlavní děj tak hlučně započatý episodami se dá zatlačiti v úplné pozadí, ba odsouditi v nečinnosť. Právem se ptá jistý recensent, kde je toho důvodná příčina, že Výrava tolik usiluje, aby syn Jeroným přešel do tábora vzbouřenců, proč byla součinnosť této jinak bezvýznamné osoby s nimi tak nezbytna, a proč posléze i vzbouřenci tak utkvěle na to naléhají, aby právě Výrava jim stál v čele, resp. proč nic nepodnikají krom zapálení panské stodoly, když vědí neb aspoň tuší, že zámečtí poslali pro vojenskou pomoc a čekají, až Výrava si dovede syna? Výrava sám, ten pyšný Výrava, že před synem kleká, aby ho jen k sobě dostal, nijak se nám nelíbí. Brutus obětoval bez klekání syny své, kdy kázala vlasť.

IV.

Nejslabší že jest jednání čtvrté, pravíme hned z předu. Děj se zde posunuje tolik na zad, že mníme býti v jednání druhém. Scena představuje rybník za vsí, obklopený olšemi, vrbami a keři. Ukryta pod stromem sedí nešťastná Kyralovic Bětuška, zpívajíc píseň Osiřelo dítě. Poblíž má stráž druhý syn Výravův, Václav. Slyše Bětušku zpívati předstoupí a hovoří s ní. Znovu se přesvědčujeme, že Václav vroucně miluje Bětušku, ta že však lne láskou k Jeronýmovi. Záhy však Václava hledají Kyral a dva sedláci; rádi by zvěděli, kde Výrava prodlévá, antě už čas, aby útok započal. I jde se tudíž Václav podívat k zámku, neníli otce tam. Jen odejdou, Výrava z jiné strany se přiblíží k rybníku. Vysýlá za synem opět kletbu a tož kletbu tak děsnou, až mráz projíždí tělem, která však s aesthetického ani oteckého stanoviska čtenáři se nevidí oprávněnou. Přivedlť se Výrava sám do své situace, chtěje syna míti v panské službě, a nynější neposlušnosť synova jest jen důsledek a trest za vinu vlastní. U rybníka se Výrava setkává s Bětuškou posud neodešlou, a ta na něm vyzví, že střelil po synu. Toť těžká rána pro cituplnou milující děvu; bolem přemožena jsouc vyčte Výravovi, že si Jeronýma napřed sám tak vychoval a potom jej z hněvu nad tím vychováním zabije! To posléz uzná i Výrava, než neodpouští synu, že když on, starý otec, pravdu poznal a mu kázal přivětiti se k lidu a k otci, Jeronym vzdorně a zrádně pozůstal v zámku. Takto si namlouvá, že spravedliv byl trest, stihnuvší syna.

Poslední slova samomluvy zaslechne Kyral, hledající Výravy, a s drsnou, bodavou jizlivostí se mu vysmívá, že má tak podařeného synka, jenž dal přednosť masným hrncům a panským koláčům před tatíkem, a ten že tu teď stojí jak opelichaný kohout, kterému snědly slepice všechen chléb.

Ani to nepohne Kyralem, že Výrava neposlušného syna zastřelil. Toť prý ho ke všemu i bláznovství chytlo a Bůh jeho panskou pýchu potrestal hůře, než se kdy nadál. Posměch Kyralův Výravovi dodá. Zdrcen potácí se k vodě, s jejíž vlnkami měsíc si tak klidně pohrává, a v níž jistě není bouří, která by rázem ukončiti mohla jeho srdcervoucí strasti, a aspoň posměchu jej zbavila. V osudné chvíli nejvyšší zoufalosti Výravovy vrátí

se štkajíc Kyralova dcera Bětuška. Táže se Výravy, víli jistě, že syna zabil, že není toliko raněn. Tím nevědomky vlévá útěchu v rozbouřené srdce Výravovo; i odejdou pryč od mámivého rybníka. Na jich místě objeví se na jevišti ženy vzbouřenců a zle láteří na muže své i muže sousedek svých, že se opovažují proti vrchnosti se zdvihati a na rodiny přivozovati nedohledná neštěstí. Jedině stará Moravcová, písmářka a vlastenka, které muž zemřel v poutech na zámku a syn od zámeckých drábů chycen a vydán vojenským úřadům, vyvrací jim statečně jejich rozumy, ale marně. Ženy hledají Výravy a našedše jej domlouvají mu ostře, aby od vzbouření upustil; než tentokrát už nejsou samy, také mužové jejich a s nimi Dvořák se objeví a nedbajíce řečí ženských přemlouvají znovu Výravu, aby se neoddával zoufalství, nýbrž právě teď vedl je proti jich vrahům, aby sebe a syna pomstil. Slovo pomsta zazní Výravovi libě vhod: »Povedu k pomstě, povedu,« volá, přidruží si syna Václava a Dvořáka, a za nadšených řečí počínají jednati. Zapálí dvůr a s hrozbou, že ze zámku nesmí zůstati kámen na kameni, hrnou se naň, Výrava v čele třímaje prapor.

Jsme tedy konečně opět tam, kde jsme byli na konci jednání druhého. Výrava již již všeho nechávající zase přemlouván a podněcován jest, aby se postavil v čelo a pohnutka k odboji (pomsta) tentokrát jest ještě méně mravně oprávněna než byla první — pohanění Karminovo, uražená pýcha. Pomsta zajisté, i když jest vyvolána podstatnou příčinou, není výronem šlechetných citů; zde však nemá Výrava proč se mstíti. Že sám zabil syna, že ten je v panské službě a nechce zraditi daného slova — to vše padá na vrub otcův. Kdyby Jeronym byl chtěl prchnouti, mohl snadno a nejednou, nikdo ho nestřehl a nezdržoval; zámku brániti se uvolil beze slova omluvy, naopak ochotně. Hrabě asi by mu byl dovolil hájiti zámku na místě méně vyzývavém, jen kdyby byl za to žádal. Proč tedy se chce Výrava mstíti? Proč se nestaví z přesvědčení o těžkém stavu lidu, o potřebě úlevy a osvobození jemu v čelo, tím spíše když už ztratil syna, jenž jej s panstvem pojil? Že ho Dvořák získává vyhlídkou na pomstu, tomu konečně se u Dvořáka nedivíme; spíše tomu, že nechává ostatní mařiti čas nic činěním a hledáním Výravy. Odhodlání Výravovo nebudí tudíž ani nyní obdivu, protože nevyprýštilo z mravní povinnosti, z pohnutek šlechetných, jako mu obdivu nezískalo odhodlání první, kde jsme naň byli mravně rozhořčeni, že přáním praosobním zdržuje zdar celku. Kdežto panstvo jedná, se chystá na obranu a pro pomoc posýlá, lid musí nečinně státi a čekati, až Výrava uprosí syna.

Trochu méně lyriky a více mužné vysosti a jasné síly duševní — toť naše přání Výravovi v tomto dějství.

Děj hlavní stál opět nepohnutě a tudíž ani neposkytuje příležitosti k obratu v něm. Že však obrat nastane, nastíněno zprávou, kterak prý slyšeti z dálky klusot koňský — nepochybně pomoc vrchnosti. S jakým asi bude ten obrat spojen výsledkem, každý už napřed tuší.

V.

Ovšem dovídáme se na počátku pátého jednání, jež počíná o něco dříve, než se IV. skončilo, že je vzbouřenců na osm set. Praví to písař hraběti, který se nemůže dočkati pomoci. Karminu slyšeti jest od něho trpké výčitky. V tom na zámku zpozorují záři z požáru panského dvora a slyší hluk blížících se sedláků. Vše rychle se chystá k palbě. Ale než Výrava vyzve zámecké, aby se poddali, přibyl už hr. Sterneck se zprávou, že pomoc vojenská tu bude za okamžik. Karmin tím vzpružený vyřítí se s několika lesníky na Výravu, než zaplatí to smrtí. Z toho v lidu jásot; sedláci vrhnou se na zámek, zlézají balkon, rány z pušek padají s obou stran — v tom zavzní vojenské trubky a za chvíli setník Charvát vyzývá sedláky, aby složili zbraň. Když Výrava k vojákům volá, aby se k nim přidali, že jsou jejich bratří a aby jim dopomohli ku právu, Charvát odpovídá surově, že jim dopomohou zatím k ranám a železům. Zmatek přivodí jednak Kyral, jenž přiběhne uřícen s novinou, že kyrysníci napadli vesnici a že třeba tam spěti na pomoc, jednak ženy, které zdržují muže od útoku. Konečně se vzbou-

řenci vyrvou ženám i vojákům a pospíchají na pomoc do vsi. Za nimi Charvát, ubezpečiv hraběte, že je tu dosti pomocného vojska.

Kdy všichni se vzdálí, vystoupí Jeronym a lituje, že koule otcova netrefila lépe; býti od otce proklet, viděti, jak spěchá do boje, kde naň číhá záhuba, a sám dleti u těch, kteří jej zabijí — to rozrývá jeho duši; nepoznáváme však jasně, prohledlli již či ne. Mimovolně stává se svědkem, jak skončila pozdviž. Vojáci totiž přivádějí před hraběte spoutaného Výravu, Dvořáka, Kyrala, Králíčka, Václava a j., průvod pak zavírají bědující ženy. Nastává scena plná rozčilujících dojmů, se stupňovaným dramatickým žilobitím. Setník Charvát s protivnou jízlivostí »pánům sedlákům« domlouvá, aby měvše dosti kuráže k rebellii nebáli se ani soudu. Právem a hrdě však Výrava se v odvět ptá, kdo z nich že se bojí soudu, na kom Charvát vidí strach před smrtí. A když ženy a lid počnou prositi za milosť, Výrava — teď už celý muž — rozhořčen se obrací proti nim. Charvát však velí ticho a ohlašuje na základě cís. patentu, že poddanství tímto dnem se zrušuje docela, robota až do jejího odstranění uvolňuje, viníkům pak že nejtěžší trest se promíjí. Ký div, že lid propukne v jásot a Výrava zvolá, kterak nyní rád svůj život dá v oběť za tu vymoženosť? Netušil však, že ho čeká horší trest než smrť. Neboť krajská vláda ustanovila za trest vzpoury, aby z každého vzbouřeného statku a čísla jeden muž dospělý byl vřaděn do vojska, strůjcové vzpoury pak mají před vrchností i lidem zmrskáni býti každý stem ran, běžíce ve vojsku ulicí. Mlčky vyslyší všickni tato slova, jen Výrava zděšen žádá, aby mu uložili každou pokutu jinou, pobrali jmění neb i hlavu mu sťali, jen aby ho ušetřili bitím. Prosí znovu, pro milosrdenství boží prosí, by nedopouštěli té potupy naň, Výravu. V té chvíli je nám líto Výravy, zapomínáme rádi všech jeho slabostí a promíjíme mu, když i na kolena kleká, aby ho raději zastřelili než tak jej zneuctili, na vždy zhanobili. Hraběte jako by tu ani nebylo. Charvát chladně odmítá prosby Výravovy a káže vojákům započíti. Jako zuřivý lev vrhne se tu na setníka Výrava, jest však povalen k zemi. V tom přikvapí Jeroným a lká o milosť otci. Ten spatřiv jej živa, nezastřelena, děkuje Bohu — ale hned na to vzpomene, že je posud v panské službě, že stál proti němu, kdy otec na zámek hnal, a znovu jej proklíná. Vojáky kol sebe odhodí a opět k Charvátovi se béře a když i tentokrát marně, ba když vojáci dostanou rozkaz, mocí jej vésti ulicí, obrací se úpěnlivě k Bohu, by nedopouštěl, aby na posměch byl vydán před lidem. Vše již jest hotovo, Charvát velí, voják dá Výravovi holí ránu první přes záda — — Výrava vzkřikne a chvále Hospodina mrtev klesne k zemi. Vše trne hrůzou. Jeroným se vrhne na Charváta, avšak vojáci jej probodnou. Sylvie vidouc mrtvolu Jeronýmovu a slyšíc poslední jeho k ní S Bohem, vrhne se na ni s pláčem. Pak položí ze svých prsou růži na jeho prsa, rozhlédne se hrdě vůkol a vyznávajíc veřejně svou lásku k němu slibuje zůstati jeho po všecek život. Možnoli jí věřiti? Bětuška zase jme se těšiti Václava; dle všeho si z lásky k Jeronýmovi oblíbí nyní tohoto. Ostatní vzbouřence smrť Výravova vykoupila z trestu; Charvát jim jej promíjí sám od sebe, beze slova hraběte Rovereda.

Tak končí toto dějství, nejkratší co do rozsahu, dějem však nejbohatší a nejpestřejší. Neboť co se od 1. dějství chystá: vzpoura proti panstvu za účelem osvobození lidu od poddanství a stížené na šest měsíců roboty: zaburácí teprve zde a smete především Karmina, který tu bouři vyvolal. Útok na zámek, zamýšlený až v II. dějství, rovněž se provádí teprve zde, ovšem trochu pozdě, neboť vojsko už je na blízku, dojde a sedláky hned odzbrojí. Výrava a ostatní náčelníci jsou jati, patent osvobozovací se přečte, Výrava raněn jest mrtvicí z potupného trestu, syna Jeronýma na obranu spěchajícího probodnou vojáci, ostatním se trest promine: možnoli si přáti bystřejšího proudění dramatického?

Spisovatel jakoby s úmyslem byl si ponechal hlavní effekty a celé jádro dramatu až na konec, kdežto jiným bývá páté dějství nejtvrdším oříškem, kamenem úrazu, poněvadž se byli — ať tak díme — už vyčerpali v předešlých aktech.

Bez nebezpečí a ujmy na jiných místech ovšem se to státi nemohlo; třetí jednání následkem toho musilo položiti těžiště své v děj episodní, čtvrté pak utrpělo nejvíce; hlavní děj v obou jen zvolna se vleče vpřed a místy odpočívá na dobro.

Neslušno by však bylo zavírati oči před nesnázemi, jež měl spisovatel, zvoliv si tuto látku k dramatu. Točiť se zajisté všecek děj toliko okolo toho, že hrabě nechce dáti hned patent přečísti, ale lid na přečtení tom okamžitém trvá, ač věda, že za půl roku osvobození od poddanství nastane tak jak tak. Karmin sám to Výravovi praví. Děj tedy není důležitosti obecné, národní, nýbrž jen místní, a to podřízené. Okamžité přečtení patentu jestiť zajisté už jen příčina k boji malicherná, když obsah jeho znají. Stojí tudíž zde vůle proti vůli, vzdor proti vzdoru. Ale ten vzdor bychom si nevysvětlili u panstva dle všeho tak dobrotivého a oblíbeného, nebyti zde Karmina panstvem krytého. I pokládáme za znamenitou obratnosť dramatickou zpracování tak choulostivé látky, aby nám vše se stalo věrojatným, vidělo možným. Toho docílil spisovatel zaplet do děje dodávku kmenů ke stavbě pevnosti Josefovské; tím děj hned nabývá jiné váhy a tvářnosti. Neboť aby lid v době, kdy jinde se prohlašují úlevy, tuto měl pracovati tíže a to jen pro nízce sobecký zisk Karminův, který za svým účelem neváhá využitkovati lid i podváděti panstvo zároveň, toť může rozpěniti krev i mírnému, toť skutečná příčina k odboji, a ta jej opravňuje mravně. Netušeně rychlé vzplanutí vzpoury vysvětluje se zase smýšlením a náladou lidu v druhé polovici XVIII. věku, povědomou nám už z výkladu prvního dějství. Spisovatel prodchl látku ideami té doby lidem hýbajícími. —

Podobně jako rozvoje dramata, nelze bez jistých přání nechati ani charakteristiky některých osob, především Výravy samého. Že Výrava není pravým hrdinou dramatickým, každý asi cítí. Schází mu na to dostatek pevné vůle, svobodné odhodlanosti, čistoty pohnutek a vytrvalosti. To neustálé kolísání mezi vůdčí energií a zoufalou resignací, ta nadvláda citův osobních nad city pro obecné dobro, posléze nové vzrušení k činu docílené nadějí v pomstu a tož pomstu neoprávněnou — to vše nemůže propůjčiti Výravovi sympathie trvalé. Veliká chvíle v něm nenašla pravého muže, a odtud nezdar celého tak velkolepě zosnovaného podniku hned v zárodku. Ani přečtení patentu není jeho zásluhou; méně lidumilná vláda nemusila vyhlásiti osvobození lidu. Zásluhou vzbouření jest toliko pád zlého demona panstva i lidu, direktora Karmina. U Výravy nikde neviděti to, co před svou smrtí praví, že byl totiž ochoten obětovati život za svobodu lidu, že by byl osvícený vlastenec. Uražená pýcha jej postavila v čelo lidu, a pomsta jej coufajícího zmalátnělého opět vzkřísila. Ctižádosť však se aspoň na oko ráda skrývá za jinými ušlechtilejšími a tudíž více imponujícími vlastnostmi, sama na drama — aspoň jak zde patrno — nestačí. Odhodlání Výravovo nebudí podivu, protože nevytrysklo z mravních povinností Výravových k lidu, z pohnutek vznešených, a sympathie naše opět se dusí, když nové praosobní přání klade nade zdar celku. Neboť kde mají rozhodovati idee vyšší, tam nemá se spolu ozývati sobeckosť, tam dlužno se povznésti k oběti a nad všeliké, byť sebe přirozenější a tudíž zdánlivě omluvitelné slabosti. Kam se takto děje tragická soustrasť?

To už lid jedná z čistších, šlechetnějších pohnutek; jím vše nenávisť k porobě, láska k svobodě, tomuto nezbytnému přívlastku důstojnosti lidské. Aby Výrava nad lid vynikl, k tomu nedospěl, ač v povaze jeho neuvědomělé dřímá vše, čeho třeba ku tragické velikosti.

Za to vedlejší povahy mnohé jsou obmyšleny šťastnou podobou. Mimo Karmina na straně panstva Christina a snad i Sterneck, na straně lidu Maršálek, Rychtář, Kyral, ženy jsou zjevy plné života. Dvořákovi vadí, že mnoho mluví a málo koná, nad to hladce se vymkne ze všeho trestu za pobuřující řeči své; i nemůže si vymoci naši přízeň, ač to jeho úkolem. Hrabě je nulla, setník Charvát a Sylvie dokonce se nedostanou do srdce čtenářova; Jeroným má od otce nerozhodnosť, kolísavosť, dobré jádro, ale nedostatek činorodé vůle. Za přednosť hrdin dramatu pokládáme, že vnitřní zápasy jejich, z nichž čin se rodí, čtenáři se neutajují.

Přes všecky vady a vadečky jeho scenický úspěch kusu jest úplný, rozhodný. Plyne částí značnou z elementarní síly, spočívající v mohutných projevech lidu, z effektních protiv, výjevův a závěrů jednotlivých aktů jakož i z ideí socialních, náboženských a národních děj prodyšujících a jej zevšeobecňujících. Kdyby drama stěsnáno a zúženo bylo na tré neb aspoň čtvero aktů, aby hlavní děj volně, bujně a nepřetržitě prouditi mohl ke svému ústí, Výrava pak osvícenějším vlastencem se jevil a následkem toho z pohnutek šlechetnějších tragické viny se dopustil, i nejpřísnějších aristarchů mračnopozor by se musil na dobro vyjasniti a ve chvále díla býti štědřejším než jest. *Fr. Bílý.*

Exulanti. Drama o pěti jednáních od *Jarosl. Vrchlického.* (O.)

Od čtvrtého jedn. začíná interes náš značně chabnouti. Básník naši pozornosť příliš mocně připoutal k osudům Dohalského a jeho ženy, tak že tím snahy a naděje vyhnanců byly valně do pozadí zatlačeny. A toto napjetí, s nímž jsme až dosud děj na Dohalského rodinu se vztahující sledovali, jest koncem třetího jednání silně natrženo. Sezimovi, na něhož v předešlém jednání zase novou hanebnosť jsme slyšeli, každý přirozeným citem spravedlnosti veden jsa, z celé duše by přál, aby ničemnosť svou zaplatil smrtí až příliš zaslouženou a my abychom se s ním více setkati nemuseli. Anna Kateřina, s jejížto nešťastným stavem v prvním jednání upřímnou soustrasť jsme cítili, v posledních dvou jednáních, kde ničemnému padouchovi s neslýchanou lehkostí v náruč klesla, ke hříchu tomu se zpupnou drzostí před manželem se hlásí a s tím vývrhelem dále cizoložiti chce (»Sezimo, my se neopustíme!«), připravila se také o všecky naše sympathie, a my s odporem čekáme, až nemilosrdný básník nám je opět na oči předvede. Štěstí, že je tu ještě druhá idea (naděje vyhnanců), která v této nouzi musí vypomoci. Není ovšem i toto čtvrté jednání bez pěkných výjevů. Bratří do vlasti, po které tolik let v cizině se natoužili, v pevné důvěře za velebných písní se ubírající, Dohalský s několika staršími s nejstarším bratrem, slepým knězem Krocinovským se loučící, a proroctví tohoto kněze — to jistě mysli vlasteneckého čtenáře a diváka hluboce dotknouti se musí. Přeškoda, že dojem ten brzo rušen je těžkými vadami. Když Sezima s paní Dohalskou od slepého Krocinovského laskavě jsou přivítáni, praví Sezima: »Aj, lidské slovo a lidská tvář po tak dlouhém čase.« A nedlouho na to vyčítá svému milenci Anna Kateřina: »Jako stín následovala jsem tebe a s tebou všecko snášela; slyšel jsi slovo reptání nebo výčitky z mých úst?« To přece vypadá tak, jakoby od kletby Krupiovy Bůh ví jak dlouhý čas byl uplynul a oni nesmírných útrap po ten celý čas byli zakusili! A zatím, vezmemeli si minutu na uváženou, seznáme s úsměvem, že ten celý čas, po který všecko spolu snášeli, jest — den a noc! Ale něco takového bude snad básníku našemu zdáti se směšnou maličkostí! A stejně nepatrnou by asi uznal druhou výtku. Když Sezima s paní Kateřinou do domku Krocinovského přicházejí, mluví a chová se paní Dohalská tak, že odnikud na nějakou změnu jejího smýšlení o Sezimovi nemožno souditi. V bytě Krocinovského, když Sezima ku psaní sedá, vyndá najednou list, pohrouží se v jeho čtení, při čemž ob čas žalně štká a pohledy plné hněvu a opovržení na Sezimu vrhá. Slyšíme pak, že na tom listě, který předešlého dne nějakou náhodou (opět!) se jí do rukou dostal, zaznamenána je svrchovaná ničemnosť Sezimova, která Annu Kateřinu největší ošklivostí naplňuje: jak totiž pod cizími jmény v Čechách se zdržoval a na exulanty peníze vybíral, ale tyto si ponechal a tak mnoho ubožáků nejhanebnějším způsobem okradl. Jak si vysvětliti, že paní Dohalská, když na to již včera přišla a to jako blesk jí ozářilo cestu, kam se řítí, když pro toto jeho bídáctví, jak praví, o několik let za poslední noc sestárla, že teprve teď, kde patrně list ten již podruhé čte, Sezimovi své opovržení vyslovuje? Než ani na tom není dosti. Sezima těžkými výčitkami své milenky překonán jsa, přiznává se ke svému bídnému jednání (»Ano, jsem bídník, máš pravdu«), ale snaží se nesmírnou nouzí, ve které prý tehdá se nalézal, je omluviti. Musilo prý to býti, byl k tomu nucen okolnostmi, a pak

stalo se to všeho všudy jen dvakráte! Jakže! ptáme se s nevolí, tak mluví dramatický hrdina?! Na to pokračuje: »V té době jsem se seznámil s Dohalským a spatřil tebe... Jako světlého paprsku chytil jsem se lásky k tobě, ta měla mne očistit a pozvednout, vrátit mi česť muže a důstojnosť člověka... Nezavrhuj mne, když chci býti dobrým.« Slibuje pak, že bude k ní jako ku světici zírati atd. Když však jeho milenka nemůže mu ještě věřiti, jej ještě milovati, připomíná jí, zda neslyšela evangelium lásky z úst toho kmeta, který jim tak ochotně přístřeší poskytl. »To je láska, milovati i bídné, milovati i zločince! A já, ačkoli jsem bídný, zločinec nejsem... Věř pouze v moji lásku! Tak vyhostěni odevšad, budeme v sobě žíti život nový, jen láskou snesitelný, až smrť nás vyvede z toho bludiště, kde jest dobro nedostižným přeludem a láska zločinem.« A jak zachová se po těch slovech Anna Kateřina? Odvrací se sice od něho, ale ruku mu podávajíc, volá: »Sezimo! Já tě musím milovat!« Zdá se, že Sezima, bolestnými výčitkami paní Dohalské překonán jsa, jde do sebe a svého ničemného jednání upřímně lituje. Čekáme tedy, že bude ku své milence mluviti úplnou pravdu, ale mýlíme se. Vždyť lže jí do očí, pravě, že spatřiv ji, lásky k ní jako světlého paprsku se chytil a jí očistit a pozvednout se chtěl atd. Seznali jsme dříve, že to byl pouhý smyslný chtíč! Taková láska, jak ji líčí v bytě Krocinovského, mohla se v něm ozvati (bylli jí vůbec schopen, o čemž velmi pochybujeme) teprve tam, kde jako usvědčený padouch z jednoty zdrcen odchází, a paní Dohalská přece nepřestává jej milovati, ano příští život s ním sdíleti chce (konec 3. jednání). Zde tedy nemluví pravdu, i nevíme také, mámeli věřiti ostatním slovům jeho, kde slibuje, že úplně se polepší. Pohostinství Krocinovského rád užil a vřele mu za ně děkoval, ale po jeho odchodu nazval jej posměšně blouznivcem; brzo na to velebí zase jeho evangelium lásky, když prosí, aby jej paní Kateřina dále milovala. Zkrátka, povaha Sezimova je plna nedůsledností a podivností. Když slyšíme, jak tento člověk celému světu trpce vyčítá, že jest v něm dobro nedostižným přeludem, nevíme věru, co si máme mysliti. Jakoby on byl někdy po tom dobru se namáhal! A jak je slovy jeho ono nejvznešenější evangelium křesťanské lásky znesvěceno! Vždyť aby milenku svou k dalšímu cizoložení přemluvil, na ně se odvolává! — Jakým konečně názvem chování paní Dohalské, kde několikonásobného bídníka, když jí byl slíbil, že se polepší, musí prý dále milovati? Při těchto slovech bouří se v nás veškeren cit. Nedávno vyslovila mu své největší opovržení — a nyní? Možná sice, že jsou takové ženy, které poznavše ve svém milenci nejhanebnějšího padoucha, když jim takový slib učiní, jej nepřestávají milovati; ale takové povahy nepatří na jeviště. —

Neuspokojivé v leckteré příčině je také jednání pàté. Naši vyhnanci v táboře švédském před obleženým Pirnem malomyslnějí a začínají se obávati, že se jim asi návrat do vlasti pomocí švédského vojska nepodaří. Tu slyší od plukovníka Berky, že musí, chtějíli ochrany švédské dále požívati, zásoby své ve společný proviant vydati a s vojskem jejich proti Pirnu útočiti. Bratři to odmítají. A přece ve třetím jednání slyšeli jsme, že přemluveni byvše nadšenou řečí Dohalského, ku proposicím p. Berkovým beze vší výhrady přistoupili, tím jaksi příslušníky vojska švédského se stali a se zavázali, že v nejnutnější potřebě také bojů se účastniti budou (viz str. 61., 62., 64.). A smlouvu tu tenkráte také posvátným obřadem zpečetili! Divno tedy, že ani Krupius, ani Berka, ani sám Dohalský jim toho nepřipomíná. Vymlouvají se, že jsou boje neschopni, jsouce většinou lidé starší, a špatnou by tedy byli posilou Švédům — jakoby toto vše již tehdá nebyli věděli! Toliko jeden, který před chvilkou Krupiem nadšen byv, zvolal: »Jsme již zde, bojujme!« po chvilce si vzpomene, že proti bratřím v Pirně přece stříleti nebudou. Sám Dohalský jeví se nám zde podivně nedůsledným. Nechce přátelům svým, poněvadž jednou ve svých nadějích se byl sklamal, podruhé raditi. Vyhnanci v jeho chování vidí, že pozbývá vůdce jejich odvahy a důvěry, on mínění toho nijak nevyvrací. Nuže, ptáme se, v čem sklamal se Dohalský? Že vyhnanci zásoby své ve společný proviant vydati a proti Pirnu bojovati mají, kde

mnoho bratří jejich úpí. a tak že by snadno do vlastních bratří stříleti mohli? Či že švédský general. nepřistoupili exulanti na tyto podmínky. co nejdříve z tábora je vyhnati chce? Kam se podělo jeho plamenné nadšení, kterým dříve každou sebe těžší oběť návratu do vlasti přinésti chtěl? Oč hrdinněji vede si přítel jeho Krupius, který, třebas samojediný, neváhá odhodlaně hlásati: »Buď se Švédy vítězství a návrat do vlasti, nebo bez nich hanebné zahynutí.« Když sám kněz bratrský k takovému boji vyzývá, proč největší dosud hrdina svým krajanům k tomu raditi váhá, an přece věděti musí, že nerozhodným jeho chováním tito ještě více zmalomyslnějí? Proč teprve tenkráte, když bratří z tábora již chtějí odcházeti, svou nerozhodnosť odkládá, trpké jim čině výčitky, že nejsou hodni vykoupení, malátnosť že je zabila atd. Vždyť přece měl by tato slova i na sebe obrátiti! — Jiná vada naskytá se tam, kde Sezima švédskými vojáky k popravě veden jsa, k Dohalskému mluví, že té ženy, kterou strhl v záhubu, nikdo z nich nebyl hoden. »Buď věčný soudce tobě jako mně stejně milostiv, ale já umíraje, mohu říci, že byl jsem od ní milován!« Tato vychloubavá řeč Sezimova před samou smrtí je náramně nevhodna. Vždyť se přece, jak básník nám jinde povídá, za své hříchy kaje! Proč má býti Bůh Dohalskému, muži veskrze šlechetnému, stejně jako Sezimovi milostiv? Že tento bídný zlosyn nebyl lásky paní Kateřiny hoden, rádi mu věříme. Ale proč také Dohalský? Namítne se nám: Vždyť to je pouze mínění — a to mylné — Sezimovo, který nezná Dohalského jako my? Ale to je nová chyba básníkova, že do poslední chvíle nechává Sezimu v nevědomosti o tom, jakému to muži ženu svedl, že tedy nemá ani ponětí o veškeré hrůze svého zločinu. A k tomu ještě ta odporná chlouba, že byl od ženy jeho milován! To je pokání a polepšení jeho, když před samou smrtí ještě na novo chce srdce Dohalského rozdrásati? Než vždyť sama Anna Kateřina, která jej přece nejlépe mohla znáti, o něm choti svému praví, že byl již na cestě k dobru, jeho smrť je prý dosť velikým pokáním! Jeli tomu tak, proč mu básník neposkytl příležitosti, aby nás skutkem o svém polepšení přesvědčil? Ale slov paní Kateřiny nesmíme bráti příliš doopravdy, proto že brzo na to sama si odporuje. Když totiž manžela svého na kolenou za odpuštění žádá a on pln bolesti a nevole na ona chlubná slova Sezimova ji upozorňuje, praví choť jeho: »O nevěř mu, viz mne umírající bolestí!« Má jej tedy podlé toho za schopna, že by ještě před smrtí lháti dovedl! A my zajisté ani na okamžik neváháme podobně o něm souditi, dobře vědouce, že lež byla druhou jeho přirozeností. Ale horší je ještě něco jiného. Básník nám chce patrně vylíčiti, že se Anna Kateřina velkým utrpením po boku bídného milence za svůj hřích dosti očistila. Také Sezima již ve 4. jedn. nám hlásá, že jest vykoupen její láskou, a nyní z úst jejích opět slyšíme, že láskou chtěli se oba vykoupiť a očistiť. Z čeho, tážeme se, chtěla se Anna Kateřina očistiť? Ze spáchaného cizoložství. A čím chtěla očistění dojíti? Cizoložným životem (!); neboť jak mohli bychom jinak společnou jejich pouť nazvati? Obrala si arci při tom paní Dohalská za úkol zbytky dobra ve svém milenci buditi a křísiti, a šlo prý to (str. 103.); to však je velmi slabou omluvou, neboť sebe šlechetnější účel nemůže býti hříšnou cestou posvěcen! Jest tedy očista paní Dohalské v samém základě pochybena. Nesmí nás tu nikterak mýliti Dohalský sám, který hluboce dojat byv jejím utrpením, tklivými prosbami, vyznáním, že jen přílišná k němu láska ji uvrhla v záhubu, zvláště pak vroucím vlastenectvím, k jehož poznání teď přišla (»Uč děti naše milovati vlasť« atd., viz obsah!), očistu její za dostatečnou pokládá (»Umři tedy očistěna!«). — A proč má vůbec Anna Kateřina umříti? Proto že, jak praví plukovník Berka, vina Sezimova jest i vinou její! Ale vždyť Sezima nebyl ani špehem, nýbrž oběšen je toliko jako zrádce Valdštýnův — tak aspoň Anna Kateřina svému choti sděluje. Kde je tedy vina její? Či pokládají Švédové Sezimu, který do jejich rukou nějakou náhodou (opět!) upadl, proto schválně za špeha, aby mohli také jeho družku do této viny spolu strhnouti a ji usmrtiti, proto že básník chce se obou již zbaviti?

Jsem s posudkem svým u konce. Dalo by se ještě ledaco říci, na př. o ději, že je místy velmi hubený a nahrazován

dialogem, o slohu, který někde trochu nízký, jinde opět méně správný je, ba i germanismu se neštítí. Chci však již toliko konečný úsudek svůj v několik slov shrnouti: Vrchlického »Exulanti« vynikají mnohými působivými scenami; jeví však i ve dramatickém provedení i ve kresbě povah mnoho těžších i lehčích vad, které celkový dojem činí velmi neuspokojivým. Diviti se musíme tedy, kterak mohlo býti toto drama nazváno velmi zdařilým obohacením našeho divadelního repertoaru! *P. K.*

Sokové. Obrázek z vesnice. Sepsal *J. R. Snieders.* Urbánkovy „Knihovny pro lid" č. XIII. V Praze. 1887. Str. 144.

Třináctý sešit Urbánkovy »Knihovny pro lid« vyplňuje Sniedersova povídka »Sokové.« Obsah její jest tento:

V klidné dědince Habříně žil bezdětný zeman Antonín Zásmucký s manželkou Annou. Ku podpoře a potěše vzali si tito starouškové neteř Anežku, jež pro svou krásu jak tělesnou tak duševní nazvána ode družek »Růží habřínskou.« U starouška Zásmuckého byl pasákem Tomeš Fiala, z kterého časem stal se šafář, a konečně ženich Anežčin, přese všechno to, že byl šibal a špatná povaha od kosti, a »Růži habřínské« odporný. Z veliké obliby Zásmuckých těšil se též chudý, poctivý pastevec Vojtěch Hájek, vynikající obzvláště láskou k rodičům. Byl pravým opakem T. Fialy. S Anežkou znal se od dětství; seznámili se na rozsáhlých pastvinách, rozložených před okny zemanského stavení. Milovali se jako bratr a sestra. Ačkoli Vojtěch Tomšovi ničím nezavroubil, přece stíhal jej Fiala všemožně, ba i toho docílil, když onemocněli oba manželé Zásmučtí, že Vojtěch musel se odstěhovati z chaty, která byla vystavena na pozemcích zemanových, ačkoli zeman o tom nevěděl. Příčina zášti tohoto byla, že Fiala se obával, aby Vojtěch nebyl jeho s o k e m u starého zemana, vlastně sokem v jeho dědictví a u Anežky. Než konečně po delších oklikách dobro vítězí nade zlem. Vojtěch si béře Anežku a zlý Tomeš zešílí, maje utkvělou ideu, »že císařem čínským.« Vojtěch s mladou žínkou ujal se nešťastníka i jeho matky, mnoho vytrpěvší již dříve od vlastního syna Tomše.

Jak vidno, děj povídky jest prostinký a nevynikající novotou látky. Účelem povídky této jest, vylíčiti idyllický život venkovanů. Na mnohých místech spisovateli podařilo se tak (při líčni her), ale opět jinde pro tuto svou snahu jest p. spisovatel rozvláčným.

Hlavní osobou »Soků« jest Tomeš Fiala, kolem něhož se vše jako kolem osy otáčí. Povaha jeho jest celkem zdařile provedena. Než konečná šílenosť jeho není dosti motivována. Takový dareba, jako byl Tomeš, který toužil po statku Zásmuckého a po Anežce, jako prostředku ku dosažení jeho, pochybujeme, že by si vzal nezdar svých plánů tak k srdci, až by zešílel. Vojtěch nám připadá lehkověrným a málo energickým, jakouž vlastnosť zvláště u venkovských hochů postřehujeme, jichž on repraesentantem. Zásmučtí a p. farář jsou zdařilými typy z venkovského života. Podobně i tichá »Růže habřínská.«

Snieders snaží se psáti správně česky, a viděti, že mu mluvnice česká a brusy nejsou cizími, jako mnohým našim předním spisovatelům. Než při vší píli jeho našli jsme přece některá nečeská rčení.

Shrnemeli úvahu svou, tož jest nám říci, že povídka psána duchem křesťanským a že lid, jemuž určena, četbou její pobaviti se může. *J. V.*

Dvě povídky od *Fr. Heritesa.* „Libuše" r. XVII. č. 1. V Praze. 1887.

»P o s l e d n í ,« tak nazývá se první z povídek, líčí nám dojem, jejž způsobil první výkřik novorozence v rodině p. důchodního Kaliny, jenž má více dcer již na vdávání. Ledově přijat příchod novorozencův na svět; ale ledovosť přijetí změnila se v lítosť a v lásku: novorozenec byl mrzáčkem, jemuž sestry, když umřela hlava rodiny, vši péči věnovaly. Ručními pracemi vydržovaly Kazimíra — tak se nazýval mrzáček, jehož narození — jak i jméno mělo naznačiti — přineslo prý neštěstí do domu — na studiích, začež tento neopustil sester, dosáhnuv dosti výnosného postavení.

Episodicky vpletena láska Kazimírova k Olze, dceři zbloudilé sestry Kazimírovy, Petrušky.

Věrně tu líčen život neštěstím stížené rodiny, všemi opuštěné, pomluvami

bílé pleti zasypané, jež pilnou prací a vytrvalostí dobyla si pěkného postavení. — Proti této idealní rodině líčena maloměstská společnosť se svými slabými stránkami krásným kontrastem. Humor jadrný.

Ještě jednodušší je stavba druhé práce Heritesovy, vlastně povahopisného obrázku »Pan kancelista Novák.« Muž dobrého srdce vezme k sobě dvě malé dítky po nešťastném bratru. Tento krok rozvede jej se zasnoubenou mu slečnou kontrolorovou, jejíž hrdá matka nechce slyšeti o tom, aby kancelista dítky po bratru u sebe měl. Šlechetná povaha p. Novákova vzdá se raději milenky, než aby opustila nešťastné děti. — Brzy na to sejde se Novák s neblahou ženou bratra svého, jež svedena boháčem, opustila muže i děti. Stará láska Novákova oživne — chce s ní žíti pod touže střechou — vyjevuje jí lásku: ale pozdě, ona umírá!... Pan Novák podruhé seznámí se s kontrolorovou, již pojme za choť.

Jak již v povídce předešlé, tak zvláště v této dbá více básník povahokresby, než umělecké stavby děje, jenž prostě plyne od počátku až do konce bez většího zauzlení, bez napjetí. — Za to povahy kresleny zdařile. Postava pana kancelisty je velmi sympathická. Čistá, idealní jeho povaha nikterak — jak asi zamýšlel básník — většího lesku nezískala tím, že jsa jat lichým milosrdenstvím k neblahé ženě bratrově, odpouští jí — ba lásku jí vyjeví. Pěkná slova, vybraná, jimiž skutek její omlouvá, že jinak jednati nemohla (str. 152.—162.); ale špatná žena jimi není očistěna. Stavbě kresby nebylo by uškodilo, kdyby scena ona byla vynechána — aspoň u čtenáře nezanechá onoho dojmu, jaký jí autor docíliti chtěl.

Jinak povídky tyto ničím nevynikají nad podobné práce Heritesovy, ačli nestojí co do ceny básnické za mnohými. — Humor je vlastním polem Heritesovým — a k tomu se tu nenaskytla tak často příležitosť.

A. V.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Kruh přátel literatury české v Brně. Zprav. *Fr. Jokl.* Ve schůzi dne 31. ledna prof. *Šujan* referuje o *Herbenově* „Čase“: Z poměrů našich politických i literarních vynořily se dobou novější některé zjevy, mírně řečeno, nepěkné. Proti nim odhodlala se bojovati mladá generace, najmě moravská omladina pražská, a založila za tím účelem „Čas,“ list věnovaný veřejným otázkám. Ref. s počátku s nedůvěrou pohlížel vstříc tomuto podniku, ale nyní zdá se mu dle vyšlých tří čísel časopisem velmi dobrým. Hned úvodní článek, přes některé názory přemrštěné, založen je na opravdovém studiu historického vývoje našeho. Touž prozíravosť jeví i články ostatní, zvláště krásný a velmi důležitý článek „O reorganisaci akad. spolku“ a část kritická i směs, ač tu i tam, jako zvl. při Bačkovském, zabíháno na pole osobní. Články „Z mravní pathologie společnosti české“ zdají se ref., až na některou upřílišenosť, správným názorem na společnosť naši. Celkový úsudek ref. jest, že lze „Čas“ jako dobrý časopis vřele doporučiti.

Naproti tomuto mínění referentovu podotýkáno, že články: „Naše dvě otázky“ a „Z mravní pathologie“ se stanoviska idealního, na jakém vždy naší intelligenci státi jest, vůbec neměly se objeviti na veřejnosti. Duch, jakým se nesou ony dva články, svědčí spíše o pathologickém stavu jich autorů, kteří davše se ve svém vzdělání směrem cizím, úplně odporujícím idealnímu slovanskému názoru na život národní a společenský, a ve svých chatrných zkušenostech života veřejného vše domácí mníce býti nicotným, připravují půdu národnostnímu materialismu, ba nihilismu, jaký nevyhnutelně národ náš by zahubil. Jiné články listu jeví se býti velmi slušnými, zvláště velmi krásná je kritika Vrchlického „Exulantů.“

Schůze dne 16. února. — Prof. *Bartoš* přednáší o své nové sbírce národních písní. Zmiňuje se nejprve o rozdělení kmenů moravských, pravě, že zvláštní charakter každého kmene moravského jeví se také v písních jeho. Tak Hanáci nemají žádné ballady a pořídku jen písní. Flegmatické povaze jejich nedostává se vůbec nálady básnické. Z národní měkkosti, něžnosti a zároveň zbožnosti

Lachů plyne zvláštní ráz písní, které namnoze jsou podobny písním duchovním. Ze srdečnosti a něžnosti této vyplynuly překrásné a melodiesní jejich písně lyrické (Aničko dzievuško). Slováci jsou temperamentu cholerického, vášnivého. Tato jejich vášnivosť jeví se i v písních. Vášnivý lid bývá i podnikavý, snadno vznětný, prudký, odtud při jeho zábavách teče velmi zhusta krev a odtud také u něho časté látky balladické, jakých klidný Hanák obyčejně postrádá. Také obrazotvornosti jsou Slováci velmi čilé a živé, a jejich básnické nadání je velmi značné. Na Slovácku vyvinula se jakási celá škola básnická, neboť tradice techniky básnické přechází u nich z pokolení na pokolení. Ze Slovácka dostalo se také prof. B. nejvíce písní, zvláště ballad. Jediná 18letá zpěvačka z Velké zpívala na 300 písní. Jest tam také mnoho básníkův a básnířek písní prostonárodních, samouků, básnících více méně po způsobu poesie kramářské.

Na to podává prof. B. některé zajímavé ukázky ze své nové sbírky, zvláště některé překrásné ballady.

K tomu připomenuto, že básníci naši nestudují, jak by mohli a měli, zvláštního rázu poesie prostonárodní, a proto také mizí vůbec ráz z naší poesie umělé.

Schůze dne 28. února. — *Dr. Kameníček* promlouvá o nové učebnici „Statistice mocnářství rakouského“ od *Tilleho* a *Metelky.* Kniha tato sice znamená velký pokrok proti knihám předešlým, jak také bylo lze očekávati od spisovatelů v oboru zeměpisu jmen tak dobrých, jako právě Metelky a Tilleho, nicméně má i některé dosti značné vady a nedostatky. Všeobecný podiv způsobilo, že spisovatelé na jednom místě své knihy užívají ještě Crhovského názvu „Moravci.“

Po té prof. *Dlouhý* předčítá list *Lierův,* který byl zaslán redakci „Lit. Listův“ odpovědí na kritiku „Hra s ohněm,“ a obsahuje jaksi mínění spisovatelovo o umění básnickém. Lier přirovnává umělce k jabloni: jabloň nevydává ovoce snad proto, že chce, nýbrž jen proto, že jest jabloní.

V rozhovoru o tomto listě vytčeno, že Lierovy novelly již proto se nehodí pro širší kruhy, že užívá přes příliš mnoho slov francouzských, často celých vět. To, co nám v novellistice své podává Lier, nejsou naše poměry a lidé, to jsou fantasmagorie. Obecenstvo naše ovšem se od takové literatury odvrací a odtud pak trpí i dobré věci, jako na př. „Květy,“ které ohlašují, že by musily zaniknouti, kdyby se jim dostávalo takové podpory, jako dosud. Proto s jiné strany dáváno na uváženou, nebyloli by záhodno, aby kruh literarní šířil české knihy (ovšem po přísném výběru) nejen mezi své členy, nýbrž i mezi zdejší rodiny (ovšem na způsob pražských Stálců), ve kterém směru ponejprve vystoupiti by mohl při podniku „Vesny,“ která zařídí po Velikonocích jakýsi bazar knih. Při té příležitosti stěžováno si také do toho, že úplně nám schází kolportáž, které se všichni naši solidní knihkupci vyhýbají, kdežto kolportéry německými se u nás jenom hemží. Chybou našich nakladatelů také je, že si nevšímají známých krámků, ve kterých se prodávají staré knihy ve velkém množství, jako na př. „Magelona“ a pod. Kdyby takové knihy byly menšího objemu, šly by náramně na odbyt, poněvadž lid náš s láskou velikou čte, ovšem spisy psané slohem pro lid. U nás by se mohly tisknouti některé knihy velmi lacině, kdyby se u nás tak dělo, jako v Němcích: jakmile došlo právo spisovatelovo na knihu, jako je tomu u nás u mnohých spisovatelů, na př. Čelakovského, Tyla atd., vyjde hned několikeré vydání laciné.

Slavnostní schůze na oslavu padesátých narozenin prof. **Frant. Bartoše** dne 14. března tak hojně navštívena byla vybraným obecenstvem, jmenovitě také damami, že nestačila ani malá dvorana besedního domu. Průčelí ozdobeno bylo podobiznou oslavencovou ve skvostném rámci, velmi vkusně vyvedenou štětcem akad. malíře Šichana. Když byli přítomní nadšeně uvítali oslavence, překvapilo jej salonní quartetto překrásnými, jím sebranými písněmi, načež bývalý žák jeho, *Dr. Kameníček,* měl vzletnou řeč slavnostní, provázenou nadšeným souhlasem, ve které dovozoval, že právě my, kteří jsme poznali tolik příkladů, že mužové nezměrných zásluh o vzkříšení národa našeho doznávali za svého života jen nevděku, máme tím více příčin projevovati těm, kteří nyní mezi námi žijí, co nejskvěleji uznalosť svou, poněvadž mužové oni ze skromnosti zásluhy své spíše ukrývají. A mužem takovým, jehož jméno každé srdce vlastenecké nejen z našeho úzkého kruhu, než i všude jinde v širých vlastech českých vyslovuje s úctou, je také prof. Bartoš, neunavný podporovatel všech podniků národních, znamenitý vychovatel, vroucí přítel studující mládeže a věhlasný spisovatel. Zvláště jeho činnosť spisovatelská je důležitosti vzácné, poněvadž je specialitou našeho národu, jakou

nám jiní národové velcí záviděti mohou. Úkol, jakého se podjal: prozkoumati veškeren duševní život našeho lidu moravského, aby mohl podati národu našemu úplný obraz jeho individuality, provedl posud způsobem věru genialním. Práce tyto budou neocennými jazykozpytci, národopisci, kulturnímu historiku i, hledíc k písním, básníku i hudebníku. Za tuto práci musíme pak býti prof. Bartošovi i proto vděčnými, že ji provedl, kdy již „proximus ardet Ucalegon," ano kdy již do toho našeho dobrého lidu moravského rozlízá se zžirovina ideí oné moderní vzdělanosti, která nečiní člověka lepším, ale rafinovanějším.

Když pak byl prof. *Uličný* svým něhyplným způsobem zapěl některé krásné písně ze sbírky Bartošovy, a prof. *Klusáček* skvostný podal požitek umělecký svým nevyrovnaně dramaticky oduševněným přednešením arabesky Heritesovy „Na osamělém statku," ujal se slova prof. Bartoš, dovozuje s obvyklou svou skromností, že nezasloužil si této oslavy (což ovšem vyvolalo odpor v posluchačstvu), prohlásil, že on jedině konal svou povinnosť oproti své milené vlasti, a tu že konati máme všickni, aby nebyl výjimkou, kdo ji plní, nýbrž kdo jí nedbá.

Po té přednesl ještě *Dr. Koudela* blahopřání čtenářského spolku, načež Dr. Kameníček přečetl telegramy, kterých již k této předchozí slavnosti ze všech končin došlo přes 50, a ze kterých zvláště zaslaný z Prahy od některých bývalých žáků prof. Bartoše vzbudil bouři potlesku: „Oslavujíce padesáté narozeniny našeho učence, oslavujeme nejen jeho neunavnou činnosť vědeckou a spisovatelskou, ale také vyslovujeme hlubokou úctu a vděčnosť milovanému učiteli svému, jenž vedl nás ne k pessimismu oněch slabochů, jimž věnovati se práci národní znamená mařiti síly úsilím zcela záporným, ale jenž budil v nás víru v budoucnosť národa našeho a lásku ku vlasti a práci za vznešenými idealy dobra, pravdy a krásy."

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Schůze XI. dne 12. prosince 1886. věnována volnému rozhovoru. Předně uvažováno věcně o kritice moravské, na kterou se v Čechách s některých stran vedou stesky, které se druhdy přiostřují v jizlivé a vášnivé útoky. Rozbírána otázka, zdali kritika moravská v pravdě dostačuje požadavkům kritickým, neníli přece jen úzkoprsá, koniášská atd., či co jiného jest příčinou její? Než ať se věc brala s té neb oné stránky, nepopíratelno zůstává, že kritika moravská jest objektivnější nežli pražská; kritikové moravští jsouce vzdáleni od autorů, nemajíce s nimi styků osobních, nepodléhají také všelikým vlivům, jaké mívá v zápětí známosť osobní; posuzují bez předsudkův osobních dílo samo o sobě, nikoli však s ohledem na osobní poměry spisovatelovy. Kamaraderie jest jim většinou cizí a tudíž i následky její; nerozplývají se chvalami ani nezlehčují hanami, vyjdeli spis od osobnosti sympathické nebo nesympathické; vady se vytýkají spisům obyčejně jen odůvodněné, jak to káže slušnosť a povinnosť k pravdě, ke spisovateli, k národu. Proto hřímání proti „koniášské" kritice moravské a všeliký nevěcný boj proti ní pochází z pohnutek osobních, nekalých a obyčejně od osob potrefených. Kritika, kteráž odhaluje pravdu, tak jak jest, třebas i někdy trochu trpkou, neubíjí literatury, jako trpký lék neotravuje nemocného; spíš ubije literaturu reklama, jejíž účel jest na místě předním obchodní a sobecký, který se neohlíží na prospěch písemnictva a národa, nýbrž na prospěch kapsy. Nakladatelé nezkoumají vždy, jestli dobré, co přijímají v náklad, ale chtějí z díla vydaného těžiti. Jaké má následky takové nezřízené a nepečlivé vydávání knih, toho se nedbá. Však i spisovatelům samým záležeti musí na obecenstvu kritickém, které dovede rozeznati klam a pravdu, sice by přestal rozdíl mezi spisovateli dobrými a špatnými, a měli bychom jen spisovatele dobré (toho by si zajisté přála každá literatura!). Tu však asi sami spisovatelé by se poděkovali, kdybychom si dilettanta vážili právě tak, jako slavného umělce. Anebo snad jen literatura má tu výhodu nedoceněnou proti všem ostatním uměním a zaměstnáním lidským, že v ní nelze chybiti?! Tu by tedy dobrý kritik právě tak měl pravdu jako špatný, a ten, kdo ze svých subjektivních příčin spis chválí, mluvil by právě tak pravdu jako ten, kdo tentýž spis ze svých důvodů subjektivních haní. Ne tedy kritika objektivní, nýbrž kamarádské reklamy jsou škodlivy a vedou nás tam, kam spějeme: k literarnímu úpadku. Arci bez výjimky nelze tvrditi, že každá kritika moravská je správna, a sice proto jen, že pochází z Moravy; naopak na Moravě někdy příliš ostře se vystupuje, ale i tu jen z pohnutek věcných a důvodných. Ostatek vážná kritika moravská má také četné a vzácné příznivce v Čechách, ba těch je většina. Že by se pak na Moravě jen hanělo, je drzá lež. Naopak u nás dobré

knihy spíše a radostněji se oceňují, než někdy v Čechách. Potřeba jen čísti moravské časopisy a pozná se hned všecka prolhanosť pánů stýskalů. To spíše moravští spisovatelé a moravský život národní by si stěžovati mohl do české nevšímavosti a vrchnopanskosti.

Po té hovořeno o četbě pro naše rodiny, o četbě pro lid a o nezdravém, smyslném směru některých spisovatelův. Ukazováno zejména k tomu, jak se rozmohly smyslnosť, naturalismus a kult nahoty v posledních letech v naší literatuře a jak se podkopává takovouto literaturou smysl pro vše vyšší a v pravdě krásné, jak se ode čtenářstva už hledá jen francouzská pikanterie, z čeho vznikají nářky na obecenstvo a národ. Nepovažuje se však, že čásť viny nesou ti sami, kdož nyní naříkají, vtipkují a funusové lamentace vedou. Nepovažuje se, že Francouzů je 35 milionů, nás o třicet méně, že duševní konstituce a rozvoj národa našeho jest jiný než u Francouzů, že my máme jinaké starosti než oni. Proč není anglická a německá literatura tak porušena a porušiti se nedává? Neruda, ještě více však Vrchlický, budou kdysi odpovídati z frivolnosti v naší literatuře tak povážlivě rozmohlé.

Ve schůzi XII. dne 29. ledna 1887. měl *Dr. Kahovec* důkladnou a velmi poutavou přednášku rázu theoretického o bursách vůbec: o jejich vzniku, rozvoji a důležitosti od nejstarších do nejnovějších dob. Ukazoval k jejich důležitosti pro národní hospodářství a k významu jejich i pro národ náš, jak bychom čeliti měli obchodu cizímu, abychom nebyli vyssáváni od ciziny tím, že odcházejí peníze od nás.

Ve schůzi XIII. dne 12. února a XIV. dne 19. února p. inspektor *Oščádal* zahájil rozhovor o tragoedii »Miladě« od *V. Vlčka*. Úvodem historickým seznámil posluchače s dobou, v níž odehrává se děj tragoedie: s úpadkem to státu českého. Počátkem 16. století lid ujařmen a u všech stavů byl v opovržení. Král Vladislav, slaboch na duchu, snadno dal se pohnouti od rádců svých i k takovým činům, které zemi české na prospěch býti nemohly. Tak zejména dal se přemluviti od Albrechta z Kolovrat, nejvyššího kancléře českého, že r. 1503. vydal krutý mandat proti bratřím českým, čili pikhartům. Tou dobou začíná děj našeho dramatu.

I. jednání. V městečku jakémsi sbíhá se mládež k zábavě, ale bez Milady, ode všech milované, nikdo se nechce z místa hnouti. Milada však vymlouvá se, že tentokráte nemůže se súčastniti zábavy, proto že matka spí. K domluvám Miladiným odejde konečně mládež za svou zábavou, jediná Veronika zůstane u Milady, kterou miluje nade vše. Táže se Milady, proč bývá zádumčiva. Milada vymlouvá se vyhýbavě divnými předtuchami, jež by ráda zatajila matce. Veronika poněkud upokojena odkvapí. V tom vejde matka, zarmoucená nad budoucností dceřinou; ráda by viděla dceru svou zaopatřenu, provdánu; Milada však odpírá tomu, dokud prý se nedostaví pravá láska; neboť ženichové dosavadní nezasluhovali lásky její. Při té rozmluvě zastane je Šimon, bratr český, a oznámí jim smutné poselství o krutém mandatu, proti bratřím vydaném. Zvěstí tou Milada se rozčilí a hlásá vzpouru proti rozkazu královskému: národ utiskovaný má povstati k obhájení církve a svobody bratrské. Udiveně naslouchají Šimon i matka slovům Miladiným a chlácholí ji. Po jejím odchodu zjeví matka Šimonovi své tajemství: Kolovrat jest otcem Miladiným, žádá tedy Šimona, by dodal Kolovratovi prsten, po němž on pozná, že bývalá milenka jeho s dcerou dosud jsou živi; však musil by také zvěděti, že dcera jeho v církvi bratrské jest odchována, tak že ustrna nad krví svou, dal by se snad obměkčiti, aby mandát odvolal. Tím doufala matka Miladina prospěti zároveň celé jednotě. Šimon slibuje přání Miladino ve skutek uvésti — v tom ohlašuje zbrojnoš Vacek veřejně mandat královský; Milada nazývá jej mrzkou lží a prosí Hospodina, by nedal takto zlobě šlapati ctnosť (I. výjev u konce). Šimon vešed k matce Miladině, oznamuje novinu, že k panu Albrechtovi z Kolovrat, na blízkém hradě meškajícímu, poslal Antoše, Veroničina ženicha, s listem. Milada zvěděvši o blízkosti Albrechtově, přibíhá sem rozčilena; chováť úmysl tajný, dojíti k němu a ujati se bratrstva. V tom strhne se hluk a sběh lidu na náměstí: vdově Markétě upálen muž, proto že se nechtěl odříci víry bratrské; vdova nešťastná bezmála si zoufá nad neblahou budoucností svou a svých dítek. Milada výjevem tím v nejhlubších útrobách dojata, prosí Hospodina o sílu a rozhodne se k činu: jíti neprodleně ke Kolovratovi

a zachrániti bratří od záhuby. S úmyslem tím svěří se jako tajemstvím jediné Veronice.

II. jednání. Kolovrat na hradě rozmlouvá s Bohuslavem rytířem, synem svého hostitele; chce vypleniti všechno kacířství, především bratry. Hodlá národ sjednotiti prostředkem jakýmkoliv a za cenu jakoukoli. Bohuslavovi nechtějí se líbiti ohnivé hranice, na nichž mají bratři dojíti ohněm lepšího přesvědčení, ale ani bratři se mu nelíbí, kteří s trpělivou odevzdaností na hranicích páliti se dávají. Raději s mečem v ruce měli by hájiti svobody své. Tu dostane Kolovrat list s prstenem; pozná jej a veliká nejistota trápí duši jeho; chce vypátrati stůj co stůj matku i dceru; proto káže stíhati Antoše. V tom žádá o předpuštění dívčina; Kolovrat maje v úmyslu jíti na lov, nechce jí zprvu předpustiti, ale k domluvě Bohuslavově tak učiní. Milada předstoupí a jako Judita slovy věšteckými hledí jej zastrašiti od záhubného díla. Ale když uviděla, že snaha její na zmar, jme se prositi z úzkosti o milosrdenství bratřím. Ale tvrdý Kolovrat ani tím není pohnut; naopak dotírá na dívku chytrými otázkami, až nabude neklamné jistoty, že před ním stojí dcera jeho; však ani ona ani Antoš, zatím přivedený, nechtějí mu zraditi, kde by našel matku Miladinu. Poručí odvésti Antoše do mučírny a mučiti jej dotud, až by skrýš matky Miladiny vyjevil; Miladě povolí do večera lhůtu na rozmyšlenou, zdali dovede jej k matce či ne. Zatím Bohuslava zajímá dívka spanilá i zmužilá; proto chce nad spásou její bdíti.

III. jednání. Veronika do večera marně očekává svého snoubence Antoše a matka Miladina z úzkosti o svou dceru rozhodne se odejíti na hrad se Šimonem. — Zatím na hradě Milada jako zoufalá přemítá, jak by matku zachránila, nevidí však prostředku žádného. V rozervanosti té namane se jí myšlénka děsná: zavražditi Albrechta. S počátku trne hrůzou; ale když uslyší od Jiříka, že Antoš usmrcen pro zatvrzelosť a mlčelivosť svou — spřátelí se s hroznou myšlénkou, kterou ve spásonosný čin má proměniti její pravice:

> Z té ruky vyjde volnosť bratrstvu,
> bratrstvem světu mír i svoboda:
> Již nebude se chvěti ruka má!

Setkavši se s Bohuslavem, vyprosí sobě od něho dýku pod záminkou, jakoby chrániti chtěla své osoby v nebezpečí, načež odhodlána k činu odkvapí.

IV. jednání. Bohuslav dojat povahou i osudem sblíží se s Miladou tak, že se dostane ve prudký spor s Albrechtem, chtěje hájiti svobody osobní i volnosti její víry. Kolovrat rozzuřen vzdálí se, aby přiměl otce k potrestání zpurného syna, Bohuslav pak, přijav od Milady vyříditi poslední vzkaz matce její, odejde ujistit se věrností hradské čeledi, aby mohl zabrániti záměrům Kolovratovým. V tom Kolovrat se vrátí rozezlen a ještě více jsa smělostí Miladinou popuzen, znovu přisáhá vyhladiti bratrstvo a Miladu uvrhnouti do žaláře. Tu Milada dýkou jej probodne, volajíc:

> Tvá krev je prolita, by po zemi
> přestali téci krve proudové,
> nevinné krve, v níž ty's brodil se!

Bohuslav, aby nepadla do rukou pochopům rozvzteklenými, odvede Miladu tajnou chodbou ze hradu. Zatím přijde na hrad matka její se Šimonem a od umírajícího Kolovrata zvědí, že vlastní dcera stala se vražednicí otcovou.

V. jednání. Milada v uhlířově chatrči nešťastna: hrůzou chvěje se nad svým činem, ale tím větší hrůza pojme ji, když se doví od matky sem přispěchavší, že zavraždila vlastního otce. Matkou jsouc proklata, zločinem svým zdrcena, žádá si smrti a hořem neskonalým omdlí. Matka bolem dceřiným dojata, chce zachrániti dceru, i vydá se v ruce stihatelů, ku vraždě se přiznávajíc. Jest od nich ubita, ale obětí svou neodvrátila záhuby od Milady; stihatelé odvedou Miladu na soud. U soudu přimlouvají se soudcové všichni za milosť, ale Milada odmítá ji, aby křížová cesta její do nekonečna nebyla prodloužena. I žádá za jedinou milosť možnou: za smrť. Sudí tedy vyřkne nad ní výrok smrti.

Podav takto podrobný obsah, pan referent zahájil rozhovor o aesthetické stránce této tragoedie. Pochválena pečlivá stavba dramatická, uhlazená a cele přiměřená dikce; smýšlení bratří českých věrně vystiženo; líbí se snaha básníkova, Miladou podati obecenstvu našemu jakousi českou pannu Orleanskou, jakož i neméně vlastenecký duch celou tragoedii

provívající. Z vad vytknuta především neurčitosť osob; Miladě vadí, že se nemůže opírati o historickou jsoucnosť ani o tradici národní, a proto nemůže býti českou pannou Orleanskou. Podobně je s rytířem Bohuslavem. Mohutný účin, který se prýští z historie nebo tradice národní, tuto odpadává. Jiná vada plyne už z volby látky. Tato ospravedlňuje výjev jinak drsný a trapný, kde matka nematersky klne dceři i za to, co ona z nevědomosti učinila (že zavraždila v Kolovratovi svého otce). Také pohřešuje se žádoucí hojnosť a rozmanitosť děje. Že náboženská idea tohoto kusu se nespojuje spolu s národní, jakož i že smrť Miladina nemá nijakých jiných následků, nežli že se rytíř Bohuslav stane bratrem, vadí rovněž účinnosti dramatu. Ze všeho viděti, že je práce tato nejmladší ze znamenité trojice Vlčkových tragedií: Milady, Elišky Přemyslovny a Lipan. Že kus přes vady tuto vytknuté má cenu znamenitou, viděti z osudů jeho: nebudeť většího českého města, kde by Milada nebyla provozována bývala, a o témž svědčí potřeba třetího vydání.

Literarní jednota v Jičíně. 25. bř. předn. prof. *Hrubeš* o spiritismu a prof. *J. Vlček* o V. Vlčka „Samohradech," jimž vytýkal nevhodný konec smrtí rekyně přivedený. — Řed. *J. Lepař* přirovnal v referatě svém Vrchlického „Exulanty," které klade na prvé místo mezi dramaty jeho, k Schillerovu „Don Carlosu," nad něj je stavě, proto že podařilo se prý Vrchlickému spojiti hrdinu rodinného s politickým.

Lit. jednota v Klatovech. 7. a 15. bř. předn. *Bl. Prusík* o volapüku. — 29. bř. *Al. Klecan* předn. o dojmech z cest po Italii. — 5. d. předn. *V. Ondrák* o prorokování povětrnosti. — 17. d. předn. *Al. Čtvrtečka* o životě a působení Frant. Pravdy. — 19. d. předn. *J. Hirsch* o některých novějších výzkumech geologických.

Lit. jednota v Jindř. Hradci 16. d. uspořádala slavnostní večer na počesť Fr. Pravdy, žáka tamnějšího gymnasia.

Král. č. spol. nauk. 21. bř. předn. *A. Patera* o nově nalezených legendách o sv. Kateřině a sv. Markétě; *Fr. Prusík* o Šimonu Hájkovi a jeho „Tabula barbarolectica."

Jednota českých filologů. 22. března předn. *Dr. Polívka* o nepravých glossách v „Mater verborum."

Spolek českých učitelek v Praze. 9. bř. předn. *Bronislava Foustkova* ukázky ze svého „Alba žen a dívek," vybraného ze spisů V. B. Třebízského.

Jednota československá v Praze. 24. bř. předn. *A. Bělohoubek* o chemickém prozkoumání Rukop. Královédv. (viz N. L. 84.).

„Ognisko polskie." 1. d. předn. *E. Jelínek* o J. I. Kraszewském.

Klub historický v Praze. 20. bř. předn. *Jan Bor:* Co znamenalo slovo „župa"?

Jednota českých mathematiků slavila 24. bř. 25. rok svého trvání. Předn. *G. Blažek* o vzniku Jednoty českých mathematiků; *A. Seydler* o životě a vědecké činnosti R. J. Boskoviče (viz N. L. 84.).

Damský odbor Ústř. Mat. školské na Vinohradech. 30. bř. předn. *Fr. Šembera* o panně orleanské; 14. d. *Jan Váňa* „z legendarních dějin Ruska."

Karlínský damský odbor Ustřední Matice školské. 30. bř. předn. *J. Vrchlický* o pessimismu v novém básnictví a jeho zástupcích.

Slavia. 17. bř. předn. *J. Papáček* o Ilji Muromci dle písní ruských. — 23. bř. předn. *K. Štěpánek* o zajímavém zjevu nejnovější literatury ruské.

Umělecká beseda. 18. bř. předn. *Josef Holeček* o realismu.

Měšť. beseda malostranská. 27. bř. předn. *Fr. Dvorský* o Karlu Starším ze Žerotína.

„Vesna." 6. d. předn. *Fr. Dlouhý* o nových zjevech literarních.

II. Smíšené.

O lučebné zkoušce **Rukopisu Královédvorského,** vykonané prof. *V. Šafaříkem* a *A. Bělohoubkem,* docházejí tyto zprávy (srv. Osv. 4.): 1. Pergamen Rukopisu Královédvorského má ráz pergamenů nepochybně starých, jakých se užívalo ve věku XIV. a XV. 2. Linkování, i co s ním souvisí, nerůzní se ničím od pergamenů z věku XIV. a XV. 3. Rezavé písmo Rukopisu Královédvorského mikroskopicky a mikrochemicky souhlasí s podobným a zrezavělým písmem rukopisů XIV. a XV. věku. 4. Červené písmo běžné i červená úvodní písmena Rukopisu Královédv. nerůzní se po stránce mikroskopické ani po stránce mikrochemické od písma podobného jiných rukopisů starých z věku XIV. a XV. 5. Inicialky Rukopisu Královédvorského co do svého tvaru, co do svého rázu mikroskopického i co do chemického složení barevné hmoty (s jedinou, avšak vysvětlitelnou výminkou), nacházejí se v souhlasu s inicialkami rukopisů stáří svrchu připomenutého.

Pražský **výbor ku prozkoumání spisů pro mládež** (předseda *Jos. Sokol,* jednatel *Jan Dolenský*) uveřejňuje seznam spisů schválených od prosince r. 1886. až do konce února t. r. v některých časopisech paedagogických (viz na př. „Besedu učitelskou," „Učitelské listy," „Komenský" a j.). K titulu každého spisu přidána stručná motivace schválení.

„Brousek," část to písemnictví našeho na pohled již dávno překonanou a zbytečnou, opravdu však opět potřebnou, počínají pěstovati některé časopisy, na př. „Obzor" (*Frant. Bartoš:* „Česká hodinka"), „Učitelské listy" („Brousek").

Ku prozkoumání **vatikanského archivu** povolil český sněm 3000 zl., říšský rozpočet 5000 zl. Z Prahy odebere se tam v říjnu univ. skriptor *F. Tadra.*

Díla Galileiho vydána budou italským ministerstvem vyučování ve 20 svazcích.

Otčenáš zbaveného rýmy. „Nedělní listy," příloha „Hlasu národa," ze dne 27. bř. 1887. v rubrice „Hlasy z obecenstva," která se odporučuje „ct. obecenstvu k hojnému inserování," uveřejňuje toto duchaprázdné nechutenství: „Géraudele náš, jenž jsi v Saint-Mérehouldu, jméno Tvé buď velebeno, říše Tvá nechť se zvěční, upotřebení pastil Tvých ať se rozšíří po celé zemi; dej našim chorým průdušnicím a plicím blahodárné pastily své: odpusť nám naše viny, že jsme pastily Tvé dosud zneuznávali, jakož i my (ačkoliv proti vůli) odpouštíme všem Tvým konkurentům..." atd. V budoucích číslech může pak takový časopis deklamovati a naříkati, jak se kazí vkus českého lidu a pod.: příklad bude míti sám ve svých sloupcích.

Ruský ústav, jenž bude míti knihovnu pouze slovanskou, a ve kterém konati se budou přednášky o dějinách a slovesnostech slovanských, zařízen bude co nejdříve v Paříži.

Fotografie použilo jisté newyorské knihkupectví k pojištění rukopisů, které chová u sebe pro encyklopaedii vydávanou, místo pojištění peněžního. Dalo totiž veškery rukopisy ofotografovati ve zmenšeném formatě a jinde je uložilo, aby pro případ nehody nepřišly zcela na zmar.

III. Životopisné.

Fr. Bartoš (Slaměník: Kom. 15.; Mor. nov. ¹³/₃; Novák: Pos. z B. 11.).
J. Burdych (Učit. nov. 13.).
Ferd. Čenský (²⁹/₅ 1829.—³⁰/₁ 1887.; Zelený: Osv. 4.; Kv. 4.; Naší ml. 3.).
B. Fr. Hakl (Ježek: Sv. 17.).
V. Klobas (A. V.: Učit. nov. 13.).
J. A. Komenský (Nár. a šk. 8.).
J. I. Kraszewski (²⁸/₇ 1812.—¹⁹/₃ 1887.; Kv. 4.; Chalupa: Sv. 17.; Zl. Pr. 18.; Tarnowski: Przegl. polski X.; Kvapil: Rozhl. l. 1.; Lit. L. 8.; N. L. 80.; H.: Pos. z B. 14.).
J. M. Kulda (Blokša: Matice dítek 7.).
J. Machek (Kom. 16.).
K. H. Mácha (Arbes: Slov. Sb. 3.).
J. Nechvíle (Učit. nov. 14.; Pos. z B. 11.).
Pětadvacetiletou památku úmrtí **Boženy Němcové** oslavila 19. března literarní jednota v Jindřichově Hradci akademií, při níž o životě *B. N.* předn. paní *Jul. Legová.*
Jan Petřík (Učit. nov. 13.).
Dr. Fr. Adam Petřina (²⁴/₁₂ 1799.—²⁷/₂ 1855.; Zl. Pr. 16.).
V Kutné Hoře zemřel 27. března spisovatel **P. Josef Mirumil Pohořelý** (nar. r. 1805.), farář novoveský.
Fr. Pravda (Vojt. Hlinka) (* ¹⁷/₄ 1817.; -r: Zl. Pr. 15.; Blahovec: Hlas 87.; Op. Týd. 30; Pos. z B. 15. sl.; Holík: Čech 89. sl.).
M. R. Pressler (Rittich: Háj 2.).
Mistr Protiva (Anněnkov-Přehořovský: Lit. L. 8.).
K oslavě **A. S. Puškina** (1837.—1887.; Štěpánek: Slov. Sb. 4.; Schulz: Hl. z J. Hr. 2.).
Frant. J. Řezáč (⁶/₁ 1819.—²⁵/₁₂ 1879.; Hejtmánek: Bes. uč. 14.).
Fr. Sušil (Blokša: Mat. dít. 8.).
Karel a Václav Tham (Jeviště 5.).
Fr. Zákrejs (Č. Thalia 7.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bělohoubek, O chemické a mikroskopické zkoušce rukopisu Královédvorského (Osv. 4.).
Gebauer, O chemické a mikroskopické zkoušce Rkého (Ath. 7.).
Chemická zkouška? (Čas 5.).
Arbes, Ze života českého básníka (Slov. Sb. 3.).
Bělinský-Mrštík, O Gogolovi (Rozhl. l. 1.).
Červinka, O souboji a smrti M. J. Lermontova (Kv. 4.).
Durdík P., Ruský dramatický spisovatel A. Palm (1812.—1885.; N. L. 87.)
J. V., Revise školních knihoven r. 1828. (Pos. z B. 12.).
Kousal, Žurnalistika a kriminalita (Hl. l. 5. sl.).
Kovaříček, O významu reformatora Dra. M. Luthera v děj. vychov. (Paed. 3.).
Kozák, Slovo o zápiskách vzdělaných paní vůbec, a o vychování dítek zvlášť (Pěstoun 3.)
Kralovický, Šátek v milostných písních nár. (Podřipan 16.).
Kuba, Běloruská národní píseň (Slov. Sb. 3.).
Lepař, Kterak učiti na šk. ob. o velikosti a úpadku někdejší velemocné říše římské? (Bes. uč. 10.).
Pelikán-Opatrný, Příspěvek ke kritice a výkladu textů staročeských (Listy filolog. 1.).
Pokorný, Čtvero ruských básniřek (N. L. 95. sl.).
Polívka, Příspěvek k historii středobulh. jazyka i písemnictví (Listy filolog. 1.).
Riaño-Špecingrová, Španělská literatura v r. 1886. (Rozhl. l. 1.).
Rosůlek, O vědeckém vzdělávání řeči české (Naší ml. 3.).
Řehák, Ku dvacetipětiletému jubileu prostonárodního vychovatelského časopisu (Učit. n. 13.).
Světlá, Tužby (Rozhl. l. 1.).
Svoboda, Volfgang Zelender, neobrožený opat v Broumově (Čas. kat. duch. 3. sl.).
Vítězný, Poetická kapitola (Vychov. 3. sl.)
Vrchlický, Nové drama Ibsenovo (Ned. L. ¹⁰/₄).
— Dilettantismus v nové literatuře (Rozhl. l. 1.).
— Leconte de Lisle, Victor Hugo, Alex. Dumas syn (H. n. 96.).
Vykoukal, Z naší novější beletrie (H. n. 98.).
Zeman, O literatuře pro mládež, prohlédajíc ku knihovnám žákovstva i k mladým čtenářům (Pos. z B. 11. sl.).
Zíbrt, O nynější nár. české písni (Otavan 8.).
Zubatý, O vývoji indického dramatu (L. filolog. 1.).
Šlechta v literatuře české (Českobr. l. 4.).
Parádní dílo Puchmajerovy školy básnické (Čas 5.).
Bronikowski, Słowo o stosunku Kochanowskiego do Ronsarda (Przegl. powsz. 4.).
Pieniążek, Kilka uwag o pesymizmie w nowelistyce współczesnej (Przegl. powsz. 4.).
Tarnowski, Józef Ignacy Kraszewski (Przegl. polski 4.).
Vychodil, Literatura czeska 1886 (Przegląd powsz. 4.).
Abel, Moderner religionsunterricht (Magaz. 12.).
Alberti, Zur pathologie der deutschen litteratur (Magaz. 14.).
Anschütz, Joh. Kepler als exeget (Ztschr. für kathol. theol. 1.).
Beissel, Jubiläumsausstellung d. k. akademie der künste zu Berlin 1886 (St. a. M.-Laach 2.).
Bleibtreu, Die Jungfrau v. Orleans (Magaz. 14.).

Brasch, K. L. Michelet, der letzte Hegelianer (Westerm. Monatsh. 3.).
Bulle, Die dichtung der zukunft (Ggw. 13.).
Felsing, Die claque (Gartenlaube 13.).
Fuld, Blicke in die deutsche criminalstatistik (Uns. Zeit 3.).
Held, Der seelenkult (Magaz. 13.).
Hey, Slavische ortsnamen im deutschen gewande (Leipz. Ztg. 20.).
Heyfelder, Graf Leo Tolstoi als romancier u. volksschriftsteller (Magaz. 13.[1]).
Kohut, Untergegangene sonnen (Magaz. 12.).
Langhorst, Eine moderne offenbarungstheorie (St. a. Maria-Laach 3.).
Marsop, Traumlyrik (Ggw. 12.).
Peschkau, Bahnen der zukunft (Magaz. 14.).
Portig, Ed. v. Hartmann als aesthetiker (Bl. f. litt. unterh. 12.).
du Prel, Ein wort üb. d. spiritismus (Vom fels zum meer 8.).
Prutz, Der gegenwärtige stand der Wallensteinfrage (Uns. Zeit 3.).
Salomon, Zu Puschkins gedächtnis (Ill. Ztg. 2278.).
Scherr, Die jesuiten (Vom fels zum meer 8.).
Panlatinismus, panslavismus, panteutonismus (Allg. Ztg. 52.).
Zur biographie Mirabeaus (Allg. Ztg. 58.).
Augustin-Thierry, Le palimpseste (Rev. d. d. mondes 2.).
Bentzon, La satire de l'esthéticisme (Rev. d. d. mondes 2.).
Frary, Le mouvement littéraire (Nouv. Rev. 5.).
Gladstone, The greater Gods of Olympos (Ninet. Cent. 3.).
Mayhew, The surname „Shakspere“ (Acad. 774.).
Lioy, Il naturalista Agassiz nella vita scritta da sua moglie (Nuova Antol. 6.).
Muscogiuri, Nel centenario del poeta L. Uhland (Nuova Antol. 5.).

V. Díla posouzená.

Andrlík, Dědictví siroty (-aue-: Lit. L. 8.).
Bačkovský, Několik rozprav o F. L. Čelakovském (Jindrová: Lit. V. 3.; Vondruška: Čas. kat. d. 3.).
Bielek-Kukučin, Slovenské Besiedky (Lit. L. 7.).
Čech-Heller, Květy (Lit. L. 8.).
Čech, Evropa (Bartocha: Rozhl. l. 1.).
Dolenský, Poklad (Mellanová: Bes. uč. 11.).
Gregorčič-Pakosta, Básně (Pozděna: Hl. n. 78.; -n-: Zl. Pr. 19.).
Grégr, Na obranu rukop. Královédvorského a Zelenohorského (Prusík: Zl. Pr. 15.).
Hattala a Patera, Zbytky rým. Alexandreid staročeských (Mýčenín: Ath. 7.).
Heyduk, Běla (Čas 5.[2]).
Hejtmánek, Z hor (-aue-: Lit. L. 7.; Špaček: Česká šk. 10.; Věk: Pos. z B. 15.).
Herites, Dvě povídky (Vrzal: Hl. l. 5.; ides: Nár. L. 71.; V. K.: Českobr. l. 6.; Vykoukal: Sv. 17.).
Holeček, Rozmanité čtení (Vykoukal: Sv. 16.).
Hraše, České školství obecné na Broumovsku, N.-Městsku a Trutnovsku (Benýšek: Pos. z B. 14.).
E. J., Pro shodu česko-polskou (Vykoukal: Sv. 17.; (Čas 5.).
Kolár, Mistr Jeronym (Zákrejs: Osv. 3.; Fr. Bý: Hl. l. 5.).
Komenský-Šmaha, Brána věcí otevřená (Šnajdauf: Rozhl. l. 1.).
Kopecký, Ze života ptáků (Svoboda: Hl. l. 5.).
— Obrana základních pravd křesťanských (Krásl: Čas. kat. duch. 2.).
Kozák, Čtení prostředkem vyučovacím a vzdělávacím (-aue-: Lit. L. 8.).
Krakovský, Starouškové (Zákrejs: Osv. 3.).
Krásl, Blahověst (Vacek: Čas. kat. duch 2.).
Krejčí, Cvičení pořadová pro školy a spolky (Jandl: Pos. z B. 11.).
Krch, O kulturním významu svatých Soluňanův (Vondruška: Čas. kat. duch. 3.).
Krystůfek, Boj monarchické Evropy s revolucí francouzskou (P.: Čas. kat. duch. 2.).
Kukl, Simulatores (Zákrejs: Osv. 3.).
Kulda, Posv. kazatelna (Krásl: Č. k. duch. 2.).
Ladecký, Česká Thalia (Vrba: Lit. L. 7.).
Lenz, Mariologie Arnošta z Pardubic (Čech 72.).
Lier, Arabesky a novelly (Vykoukal: Osv. 3.).
— Novelly (Vykoukal: Osv. 3.).
Litoměřický, Pacientka (Zákrejs: Osv. 4.).
Lokay, Vzorný manžel (Zákrejs: Osv. 4.).
— Nezvaný host (Zákrejs: Osv. 4.).
Luncar, Dynamit (Zakrejs: Osv. 4.).
Machar, Confiteor (-p: Zl. Pr. 15.).
Mojžíš, Pokladnice mládeže (Kálal: Pravda 11.).
Nečas, Knížka pro malé čtenáře (-aue-: Lit. L. 7.).
Neruda, Žerty hravé i dravé (d: Ruch 8.).
Pakosta, Zábavy večerní. VII. (Mergl: Vl. 7.).
Pátek, Brtnice Trhová a zboží brtnické (Hl. 74.).
Patera, Svatovítský Rukopis (Pelikán: Hl. l. 5.).
Pohunek, Satan a jeho říše (Fr. D.: Pastýř duch. 6.).
Pohořelý, Ruch nynějšího času s upomínkou na budoucnosť (Vondruška: Čas. kat. duch. 3.).
Pokorný, Paleček (Skřivan: Vl. 7.).
Ratolístka, Živnostenské účetnictví pro pokračovací školy řemeslnické (K. St.: Učit. nov. 17.; Brož: Česká šk. 11.; A. Sch.: Pos. z B. 15.).
Rezek, Sborník historický (Šembera: Rozhl. l. 1.).
Rosický, Květiny letní (Polák: Vesmír 7.).
Ruth, Bouře v zátiší, Sestřenka, Zpověď, Ztracený život (Zákrejs: Osv. 3.).
Snieders, Sokové (Vyhlídal: Hl. l. 5.).
Smutný, Pro péro sokolí (Zákrejs: Osv. 4.).
Stroupežnický, Krištof Kolumbus (Zákrejs: Osv. 3.).
— V panském čeledníku (Zákrejs: Osv. 3.).
Šimáček, Pomluva (Zákrejs: Osv. 3.).
Šlégl, Bible (Zákrejs: Osv. 4.).
Šmilovský, Spisy výpravné. VI. (Tichý: Lit. L. 8.).
Štolba, Vodní družstvo (Zákrejs: Osv. 3.).
Šubert, Jan Výrava (Zákrejs: Osv. 3.).
Šubert-Borovský, Čechy (Sv. 17.).
Vlček, Eliška Přemyslovna (Zákrejs: Osv. 3.).
— Osvěta (Opav. Týd. 101.; Budivoj 96.; Korec: Hl. 83.).
— Milada (Oščádal: Hl. l. 5.).
Vorovka, Stylistika a poetika (Bílý: Rozhl. l. 1.; Pos. z B. 11. sl.).
— Poučení o zkouškách učitelské způsobilosti

---

[1]) O příslušných spisech, u nás nyní veskrze vychvalovaných, soudí spisovatel dosti nepříznivě, zvláště po stránce mravní.

[2]) Ukázka z kritiky: „Heydukovy práce novější . . . jsou vesměs bezcenné“ (str. 125.). Když totéž pověděno námi na Moravě, bylo zle . . .

pro školy obecné a měšťanské dle nového předpisu ministerského (Černý: Česká šk. 11.).
Vrchlický, Soud lásky (Zákrejs: Osv. 4.).
— Exulanti (Zákrejs: Osv. 3.; Krippner: Hl. l. 5.).
— Rabínská moudrosť (Zákrejs: Osv. 3.).
— Sny o štěstí (Č.: Lit. L. 7.).
— Nové básně (Haasz: Rozhl. l. 1.).
Zaleski-Pokorný, Duch stepi (Vrzal: Hl. l. 5.).
Zeyer, Sulamit (Zákrejs: Osv. 4.).
— Libušin hněv (Zákrejs: Osv. 3.; Flekáček: Vl. 7.).
— Rokoko. Sestra Paskalina (-ides: N. L. 84.)
Urbánkova knihovna pro lid (Černý: Česká šk. 10.).

VI. Knihopisné.

Gall, Poputnina mladu i neizkusnu kroz družtvo i život. Zagr.
Mažuranić, Lišće. Crtice. Zagr.
Bojevi Crnogoraca s Turcima. Novos.
Bauer, Die kapuziner und die schwedische generalität im 30jähr. kriege. Brixen.
Bautz, Grundzüge d. christl. apologetik. Mainz.
Bleibtreu, Geschichte der englischen litteratur im 19 jahrh. Leipz.
Bölsche, Die naturwissensch. grundlagen der poesie. Leipz.
Büeler u. Meyer, Italienische chrestomathie. Zürich.
Döllinger und Reusch, Bellarmins selbstbiographie, lateinisch und deutsch.
Fischer, Goethes Faust nach seiner entstehung. II. Stuttg.
Frantz, Geschichte d. christl. malerei. 1. Freib.
Gietmann, Parzival, Faust, Job und einige verwandte dichtungen. Freibg.
Gindely, Zur beurteilung Wallensteins. Eine antwort. Prag.
Kratz, Das weltproblem und seine lösung in der christl. weltanschauung. Karlsruhe.
Lübke, Kunstwerke und künstler. Bresl.
Meyer, Homer und die Ilias. Berl.
Schmeding, Victor Hugo. Ein beitrag zu seiner würdigung. Braunschw.
Schwegler, Geschichte der philosophie. 14. Stuttg.
Semler, Goethes wahlverwandtschaften und die sittliche weltanschauung des dichters. Hamb.
Windisch, Georg Curtius. Berl.
Faguet, Études littér. sur le 19. siècle. Par.
Ferray, Histoire de la philos. en France au 19. siècle. Spiritualisme et liberalisme. Par.
Fournel, De Jean-Baptiste Rousseau à André Chénier, études littéraires et morales sur le XVIIIe siècle. Par.
Gibier, Le spiritisme fakirisme occidental. Par.
Janmot, Opinion d'un artiste sur l'art. Lyon.
Rosne, Surian. Pensées et discours inédits. Par.
Beaufort, The abbé Liszt. Lond.
Muller, Sacred books of the East. 25. The laws of Manu. 29. Rules of vedic domestic ceremonies. Lond.
Lang, Books and bookmen. Lond.
Phillimore, Studies in ital. literature. Lond.
Siddons, A cyklopaedia of 4200 words obsolete and modern, occuring in the plays of Shakespeare. Wash.
Casella Nunzio, La posizione giuridica del Sommo Pontefice. Studii. Nap.

Feuilleton.

Brkové péro.

Podává *A. D.*

Pokročilý svět přihlédá jenom k účinkům a výsledkům, nevšímaje si nástrojů, jimiž cíl byl podmíněn. Kritikové rozebírají pitevním nožíkem každou řádku, čtenáři uvažují o kapitolách, censura »pase« po věcech, jež nesmějí světla božího spatřiti; avšak nikdo se netáže, jak a čím byl spis anebo článek napsán. Ať brkem anebo výrobkem ocelovým s »R,« ať tužkou nebo dynamitem, inkoustem červeným anebo černým, toho si nikdo nevšímá, po tom se nikdo neptá. Jenom to, co je černé na bílém, platí.

Já bych byl vždycky pro péro brkové z mnohých závažných příčin. Slyším někoho, že mluví o zpátečnictví a tmářství, o nepřízni pokroku a vymoženosti věku; buďsi; mluvte si, kdo co chcete, péro brkové bylo mnoho lepší, a kdyby se jím dosud psalo, oč že by to s českou literaturou docela jinak vypadalo! — Opět se někdo směje a poznámky činí, ale hned každého vyvedu, až na věc důkladně posvítím.

Stěžováno si všeobecně, že se nyní příliš rychle a bez rozvahy pracuje, a hleďte, to by vše nebylo, kdyby spisovatelé psali brky. Ocelové péro jenom třeba chytiti a již letí po hladkém papíře. Ne tak rychle s brkem. Spisovatel než počne psáti, musí si dříve péro udělati nebo popraviti, musí špičky přiříznouti a vyzkoušeti, a co při těchto pracích předběžných zbývá času ku přemýšlení a uvažování! Již počne, ale péro je dosud příliš tlusté, znovu třeba přiostřiti je, a při tom možno rozvažovati o začátku celého díla.

Spisovatelé prý nyní často ško-

brtnou, a všeho toho nebylo by, kdyby psali brky. Ocelové péro tu a tam zadrhne, a jeli to na př. v kritice, hned je nářek v Israeli. Brkové péro jede hladce a jenom lítá. Takovým pérem by měli tedy psáti všichni kritikové, by jenom hladili, všichni dopisovatelé o slavnostech a schůzích, všichni referenti, by nikdy neškobrtli a péro se nezarylo hluboko do papíru.

Ocelové péro píše jednak příliš jemně, jednak tuze tlustě; brk zvláště se širokými nožičkami jednostejně důkladné podává písmo silné a rázné. Lzeli tedy železem aneb ocelí rozličné falše psáti, brk jde stále dle pravdy, a co jím na papír položeno, to trvá a s plným svědomím může býti hájeno. I kdyby někdo chtěl něco nepravého psáti, brk si postaví hlavu, a kdyby přece pisatel násilně vkládal do písma lež, kaňka udělá konec písmu.

Ocelové péro když delší dobu odpočívalo na stojánku nevytřené v dlouhých (!) vlasech, zrezaví, a pak Bůh pomozi tomu písmu. Pan spisovatel prodlévá v cizině, postěžuje si někde v Lipsku do českých nakladatelův, a když se vrátil, vezme rezavé péro a — český spisovatel — píše, vlastně škrábe své spisy švabachem pro lipského nakladatele, což je rozumná docela věc. Kniha by beztoho musila putovati pro skvostnou vazbu do Lipska, aspoň uspořeno poštovného. Brkové péro nezrezaví nikdy; majitel jeho nerozšiřuje slávu českého národa německými spisy, by o nás také Němci zvěděli.

Rád bych věděl, jak možno železné péro před počatím dopisu »milovanému příteli,« »nejdražší přítelkyni« kousati, a kousání péra při dopisech zvláště těm nejmilejším a nejsladším je něco obligatního, jako v pátek buchty s mákem. Jen brkové péro lze příjemně okusovati, trhati a pod nosem si jím, za příčinou vybavení nových myšlének, šimrati.

Pro výbornosť a rozhodnou přednosť brků ta také mluví okolnosť, že si spisovatel při tučných honorárech může zakousnouti do brku a fantasií se vmysliti v porci onoho opeřence, který brk ten v křídle nosil a vůbec hloupých lidí jednoho pohlaví znakem je. Takový duševní požitek je velikým dobrodiním spolu pro všechny písaře vysokých i nízkých úřadů. Může něco podobného způsobiti péro ocelové?

Viděl jsem již několik pomníkův a ještě více obrazů, kde velikáni byli vyznačeni s pérem v ruce, jak právě zapisují některou myšlénku na kovový nebo kamenný pergamen; ale jaké vždycky ono péro bylo? Povždy brkové. Ergo naši předkové a vůbec slavní mužové psali brkem skvosty děl nesmrtelných; chcemeli býti jejich hodnými následovníky a slávy jejich aspoň stínem, musíme psáti brky, třeba by v jiném ohledu naše následování pokulhávalo.

V Anglii prý jest na každém stole veliký brambor, kam k vůli zachování zastrkována péra železná; a jaké pak může míti spisovatel myšlénky, neustále se dívaje na prorážený se všech stran brambor? My známe jen jednu bramborovou válku s milým sousedem spojencem, brambory jsou u nás odznakem něčeho hloupého, a jak kdybychom ještě na stole je měli k vůli ocelovým pérům?

A nebylo řezání brků pěkným »vedlejším« výdělkem učitelů? Podnes se pamatuji, jak mně bylo líto pátého brku, který jsem musil dáti panu učiteli od seříznutí čtyř per. Správka byla ovšem zadarmo, jenom huby jsme trochu dostali. Kdyby podnes brková péra na všech školách byla zavedena, učitelové a professoři žákům brky řezali a pátý od práce dostávali, jak by byl jejich plat zlepšen a o kolik — set žádostí byl by sněm chudší! — Brkové péro by působilo také blahobyt.

A tak summa summarum ocelové péro, jímž ovšem také tyto řádky jsem psal, mnoho zlého působí, ostré kritiky píše, k souchotinám duchovním spisovatele dohání, cizotu zavádí, špatné myšlénky přivádí, o požitky mnohé spisovatele připravuje. Brk naopak.

Mravné naučení:

Pišme brkem každé dílo,
podaří se nám až milo.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. 1887. Číslo 6.

Z našich knihoven pro lid.

Píše *Miroslav Zkoumal.*

Bylo již několikráte veřejnou kritikou na to poukazováno, že by se do knihoven, pro lid určených, neměly dostávati časem plody, jež se do podobných sbírek hodí co nejméně, jimiž mravnosti neposlouženo, buď křiklavé episody drasticky čtenářům předváděné nebo dokonce pro těžký sloh pro lid se nehodící.

Máme na mysli tři nejrozšířenější knihovny, jež za tutéž cenu pět až sedm svazků, při jedné i vázaných, slibováno. »Matice lidu« vychází již 20 let a podala děl 120, »Libuše« nastupuje ročník sedmnáctý, a nejmladší »Přítel domoviny« vychází na třetí rok. Abychom některé nevhodné práce z knihoven těch uvedli, jichž kritika neodporučila, po paměti připomínáme si »Naše staré obrázky« od *Fr. Dvorského,* »Na cestě křížové« od *K. Skály,* »Za utrpení předkův« a »Pod praporem naděje« od *Fr. Řezníčka,* »Cyril a Metoděj« od *Jana Svobody,* »Z hanácké vesnice« od *O. Bystřiny,* »Dva barikádníci« od *J. Arbesa,* »Poslední poustevnice« od *K. Světlé* a jiné.

Ovšem vedlé prací nedokonalých, nevhodných nalézáme v knihovnách také plody opravdu umělecké, obsahem i směrem velmi dobré a formou pro čtenáře velevhodné; avšak nesmíme pro tyto spisy dobré zapomenouti na nevyhovující požadavkům všeobecným anebo dokonce škodné buď obsahem, buď směrem.

V poslední době byli jsme zvláště poukázáni na dvě publikace v těchto knihovnách, a to čtenářským spolkem v Brně, třetí pak přičiňujeme z vlastního popudu. Hlavně prý hřešeno ve spisech těch proti mravnosti. Uznávajíce třeba uměleckou cenu jejich, nemůžeme přece nikdy mlčením je pominouti nebo snad odporučiti, uraženali v nich tak aneb onak mravnosť. Nebude se tedy úvaha naše tak říditi toliko posuzováním stránky syntaktické, umělecké komposice atd., jako mravnosti, pokud jí nešetřeno v patřičné míře.

Pozornosť brněnského čtenářského spolku obrácena k »České Magdaleně,« dějepisné novelle ze XIV. století od *Ferd. Schulze* (»Matice lidu« r. XX. čís. 6.) a »Hře s ohněm,« novele od *Jana Liera* (»Libuše« r. XVI. č. 6.); my pak těmto připojujeme ještě »Dvě bludičky,« novelu od *Al. Kalendy* (»Přítel domoviny« r. II. č. 5.). Tedy dvě novelly s jedním *l* a jedna s dvěma *ll.*

Přikročme blíže k jednotlivým novelám.

»Česká Magdalena,« dějepisná novella ze XIV. věku. Než podáme stručný obsah, zmíníme se krátce o pramenech historických. Nechceme upírati, že děj pro »Českou Magdalenu« je opravdu historicky dokázán; v minulosti mnoho se stalo; ale tážeme se, je to užitečno a prospěšno ze starých archivů vytahovati děje nemravné a předkládati je čtenářům jako pikantní povídku? Není dobře mnohou stránku, která k celkovým dějinám žádného vztahu nemá, spíše pominouti, než ji znovu ohřívati?

Uvádíme minulosť k poučení, následování, a jaký užitek plyne z vylíčení některé milostnice polského krále? Pražádný. Nedávno bylo dokazováno v literatuře pro mládež, že z mnohých od-

strašujících příkladů čtenáři spíše se chybám učí a navádějí; nejinak ve spisech pro lid. Jediné místo více uchvátí čtenáře, než celý děj, a to zvláště, když obsah čerpán z neklamné historie.

»Česká Magdalena« je rovněž příkladem odstrašujícím, který však spíše pokazí, než napraví.

Obsah v hlavních rysech je následující:

Král polský Kazimír III., jsa návštěvou u českého krále Karla, prohlíží si památnosti a znamenitosti města Prahy. V klášterním kostele na Slovanech spatří krásnou ženu, k níž dle své těkavé a vilné povahy zahoří hned láskou. Domeš, oddaný sluha, má pánu svému vyhledati novou milostnici, městskou vdovu Kristinu po Mikoláši Rokycanském. Tato kdysi odmítla ruku Domšovu; králův sluha chce se vymstiti na bývalé milence. Kristina, veřejná frejířka v Praze, která mnoho šlechticův o jmění a česť připravila, dala si ku hrám na náměstí vystavěti lešení hned naproti královským. Život jí zevšedněl, touží po koruně královské. Sotva se o náhledy své s oddanou Aluší sdělila, přichází Domeš. Avšak Kristina nechce býti toliko královou milenkou, ale jeho ženou — polskou královnou. Kristina se líčila, by krásnou byla. Krále polského při hrách zaujala docela do svých tenat. Dostavil se do domu jejího, ale Kristina jenom jeho chotí si býti přála. Slíbil, že do Krakova s ním pojede. Příbuzný Kristiny, pan Menhart, poctivý měšťan, činí jí ostré výčitky. Nic nepomohly; Kristina odchází do Polska za králem.

Ani zde nechce býti královou milostnicí, jakých Kazimír mnoho na hradech měl, ale jenom chotí. Biskup odepřel druhý sňatek. Pravá choť králova, Adelhaida, byla střežena s dětmi na Zarnovci, odkud ji později Jindřich, landhrabí hesský, vysvobodil. Pater kvardian oddal v kapli ženatého krále s Kristinou podruhé, k nemalému pohoršení celého národa. Kristina jako polská králová vymohla si družinu polských šlechtičen, s mužem vytrhla do války proti nepřátelům a všude majestátně se repraesentovala. Jedna ji stihla nehoda; líčidla zhoubně působila na kráse paní Kristiny. I vlasy počala ztráceti a hlava jí strupatěla. Tyto nedostatky pražský apatekář vlásenkou zastřel.

Domše velice bolelo, že Kristina polskou královou se stala. Chtěl, aby jenom Kazimírovou milenkou byla. I umínil si, že polský trůn očistí; chtěl zabiti Kristinu, ale spatřiv, že je prašivou, citelněji potrestati bývalou milenku zamýšlel. Sdělil králi, co na Kristině byl shledal. Vymínil si však, aby mohl veřejně nález svůj odhaliti. Tak se stalo při veřejných hrách. Kristina byla svržena s královského trůnu, vyvezena na hranice a s těžkostí se do Prahy dostala, kde do kláštera s Aluší byla vstoupila.

Majíce na paměti účel »Matice lidu,« vzdělanosť a osvětu do nejširších vrstev národa pomocí prostonárodních knih poučných šířiti, přistupujeme k jednotlivostem. Prostí čtenáři na venkově dovídají se, že Kristina »svěží, jemným ruměncem zářící tváří, ušlechtilými rysy svými převyšovala mistrovské malby světic na oltářích« (str. 11.). Nad takovým smělým porovnáním pozastaví se mnohá selská hlava, jejíž fantasie nedosahuje toho stupně, by třeba nejmilejší děvče ke světicím porovnával. Také nezná »pleti, která dává tušiti okouzlující údobnosť celého plně urostlého, pružného těla« (str. 11.).

Velmi pohoršivá je scena na str. 12. a 13., za niž by se ani Zola nemusil styděti, ač p. spisovatelem »Magdaleny« bylo bráněno »Nánu« překládati do češtiny. Císař Karel ukazuje vzácnému hosti klášter sv. Kateřiny pro panny, jimž přidal probošta a čtyři kněží, »aby pro ně sloužili mše.« Kazimír stěžuje si, že dal vystavěti několik klášterův, ale že jsou téměř prázdny. »U mne v Polsce bylo by velice na uváženou, kdybych mnichy a řeholnice chtěl zavříti do společného kláštera.« Panovníci se žertu tomu smáli a Kazimír dodal: »Snad abych nyní zkusil naplniti kláštery podlé návodu Tvé císařské Milosti v tomto klášteře Kateřinek.«

Takovým nejapným vtipům by se Karel, otec vlasti, jak my ho z dějin známe, smál nejméně, ale buď by frivolní poznámky Kazimíra, známého frejíře, ignoroval, anebo řízným způsobem odmítl.

Také podivno asi čtenářům na venkově, »že kratochvilné hry s damami náleží k pravému životu dvornímu a rytířskému.« Nevíme, proč čtenáři »Matice

lidu« dovídají se o četných milostnicích Kazimírových: Hele, Gerušce, krásné Maretě, Zosii, Julče a mnohých jiných, jež polský panovník, manžel a otec, hlava národa, na hradech k ukrocení »vichru vášní« zavíral. Proč líčen tak dopodrobna »spustlý rodinný život králův cizoložný« tak věrně a poměr jeho k rozličným »záletnicím« »s vnadami,« »obnaženým ramenem« atd. popisován tak markantně? Co odpoví prostý čtenář, vida hýřivý, prostopášný, pohoršlivý, hříšný život králův? Když pán, hlava národa, proč bych také nedělal podobně já?

Kazimír byl Adelhaidě, pravé manželce, věren, »jak se tomu říká v církevním slohu. Ale jest nesmysl, nerozum vázati svou vůli, svůj vkus, potřeby své ducha v jedné krátké chvíli po celý dlouhý život« (str. 24.). Věrnosti slohu církevního nerozumíme; co však následuje, jest urážkou svátosti stavu manželského, které soustrasť s královou a rozhořčení národa nad druhým sňatkem ženatého krále nenahradí.

Jako špatný a povržení hodný charakter Kazimírův, tak ničemná povaha záletné Kristiny, veřejné frejířky, líčena do všech odstínů živými barvami nerekneme za příčinou pikantnosti, jako pro věrnosť historickou (!) a k všestrannému označení charakteristiky (!). Kristina se »záletnou krásou« a »záletnickým uměním« i samého Karla má v podezření, »že vedlé svých škaredých (!) královen pěstuje lásku někde jinde« (str. 44.). Nová to urážka Karla a manželek jeho.

K ošklivosti nutká scena, kdy Kazimír »do hebounkého pospíchá objetí milostné paní.« Kristina totiž »jala vnadami veškerou jeho mysl, že jich užití pokládá za vrchol všeho štěstí a vší slávy na světě« (str. 55.). Místo to nepotřebuje výkladu. Až hnusno jest opakovati všechny »milostné návrhy« královy, »by mohl přivinouti sobě Kristinu a okřáti sladkým dechem jejím, zaplesati dotknutím se její božské bytosti« a »pokochati se okouzlující krásou, užíti její milostnosti« atd.

Kazimír, který »nepoznal, co to jest úcta a šetrnosť k ženské ctnosti, co to je posvátnosť svazků manželských, co to je vědomí hříchu spáchaného na bezbranné cudnosti,« spočívá posléze na »vlnících se ňadrech« a v »sladkých loktech.«

Aby rozšiřovatelé »Matice lidu« věděli, jaké knihy lidu odporoučí, ač neradi uvádíme tato místa, vrcholící na str. 66.: »Při tomto pohybu plný půvabný živůtek a šíje její objevily se v nejdokonalejší plastice své.«

Čím je šlechetná povaha p. Menharta oproti nevěstce polského krále? Na které straně je protiváha? Jako stín ztrácí se v povídce ctnosť a šlechetnosť před chlipností a vilností.

Kristininy neřesti v Praze páchané překonány jsou v Polsku tropenými prostopášnostmi na trůně královském. I těm dostává se pikantní lícně a příliš názorného líčení. Násilnictví hýřivým Kazimírem biskupu učiněné, potupa svátosti stavu manželského, v kapli krakovské před pěti věky stropená, má býti záživnou stravou tisícům čtenářů »Matice lidu.« Když biskup nepovolil králi, »pater kvardian,« jejž Schulz líčí jako »postavu, jížto modlitby a posty šly tak výborně k duhu, že ubohá duše v sádelné obrubě odpočívala jako v nejhebčích poduškách« (str. 92.), zastal úřad nejvyššího pastýře, oddav ženatého krále s pražskou frejířkou. Co tomu říkala papežská stolice? Kazimír prý vyslal posly do Říma, jimž dal »místo všech omluvných a prosebných listů s sebou pro jistější účinek tisíc florentských dukátů« (s. 100.). Biskup na svůj žalobný list dostal prý pokynutí, »aby Kazimíra krále zbytečně nedráždil, nýbrž jeho štědrou náklonnosť k církvi blahovolným a shovívavým způsobem udržeti a rozmnožiti se snažil . . . který činí více dobrého než zlého . . . rázným je šířitelem křesťanství« (str. 100.). Velice by se nám p. spis. zavděčil, kdyby nám citoval dějepisný pramen, kde tyto zprávy vůbec a dopisy apoštolské stolice čerpal. Tážeme se znovu, proč to vše v »České Magdaleně?« K potupě církve (viz Schulzova »Johánka«).

Ještě mnoho bychom mohli citovati »pikantních« míst, ale přestáváme na líčení života krále Kazimíra s milostnicí (vlastně frejířkou) Kristinou, kdy se nemohl »vymaniti z opojného objetí svůdné Pražky« (str. 117.), tak že nechával »na měkkých ložích a u plných korbelů hynouti polskou sílu« (str. 117.). »Utonul v osidlech krasa-

vice,« »objímal hebkou šíji rozmařilé ženštiny« a »pásl se na vnadách čarodějné záletnice.«

Celá kniha je plna svůdných výrazův a frasí, jako: »hluboce vystřižený živůtek,« »záletní páni,« »milostná dobrodružství,« »vnady milostnice,« »zrádná milenka,« »cizoložný život,« »obnažené rameno,« »záletná krása,« »hebounké objetí,« »hluboko obnažená hruď,« »vášnivé pohledy,« »záletnické umění,« »milostné návrhy,« »svůdný zjev,« »vnadné postavy,« »zálety,« »vnadný,« »kyprá hruď,« »sladké lokty,« »horoucí vášeň,« »ohnivé objetí,« »nevěstka,« »záletnictví,« »cizoložství,« »vášnivý záletník,« »cizoložná manželka« atd. Slovo »milostnice« v rozličných odrudách v povídce shledali jsme vícekráte než třicetkrát.

Co nám je po umělecké stavbě, pointě, slohu, jadrné řeči atd. v povídce tak »svodné a vnadné?« Na některých místech není po slovesech pohybu náležitého supina. »Odkvapil rozloučiti se« (s. 69.), »přišel mě oddati« (str. 86.), »pádil potříti vzpouru« (str. 117.).

Dejme tomu, že »Česká Magdalena« jest odstrašujícím příkladem spustlého života a že pochybeno u příliš věrném líčení. Kristina odchází do kláštera, ale místo její u krále hned obsazeno »dvacetiletou, krásnou židovkou Ester« (str. 155.). Tak výstražné povídky nekončí.

»Česká Magdalena« je parodií jakousi hříšné a pokání činící Magdaleny světice. Avšak jakou měrou rozdělen život »České Magdaleny?« Hříchy její líčeny na 148 a pokání na 7 stranách, král však zůstává nadále ve hříších svých. Kdo vnucuje pokání Magdaleně? Niterné poznání života marnivého? Nikoliv, ale prašivina na hlavě a lišeje na tváři. Kristina nezasluhuje ani toho názvu Magdaleny.

Právem odsoudila brněnská beseda čtenářská »Českou Magdalenu« a my nemůžeme leč litovati správu »Matice lidu,« že podobný spis do prostonárodní knihovny se dostal. Takové čtení odporoučeti nejen že by bylo šířiti nemrav, před takovými knihami musí každý vlastenec, který zná venkov a čtenáře pod střechami doškovými, varovati, a objevení se jich v české literatuře odsuzovati. (O. p.)

Nový, znamenitý český básník,

na nějž nebylo posud kritikou náležitě upozorněno.

Píše *Jan Korec.*

(O.) »Zimní pohádka« (»Osvěta« 1882.) jest pro kritika tvrdým oříškem. Jest tu více pěkných věcí: Jest tu několik pěkně zpracovaných obyčejů našeho lidu, jsou tu pěkně vypodobeny city dívky, jež nemůže zapomenouti na svého mrtvého milého, jest tu velmi pěkná pohádka (cesta Haniččina do nebe), jsou tu pěkné obrazy zimní a jarní přírody, jest tu velmi plasticky vypracovaná postava staré matičky, která v řeči, v níž vzpomínky na vlastní mládí, reflexe o časích bývalých a nynějších a představy nahodilými podněty způsobené s podivuhodnou psychologickou pravdivostí se střídají, své dceři přimlouvá. Láska bledé, smutné Haničky k mrtvému milému, ty její tajemné tuchy a nálady, v nichž domnívá se viděti ducha svého milého, ta tajemná bílá hora s tím černým lesem a temnou chvojí v úbočí, která na duši Haniččinu tím tajemným, nevysvětlitelným způsobem působí, ten tajemný poutník, jenž odtud za Haničkou chodívá, to tajuplné spadnutí uschlého věnečku se svatých obrázků, což Hanička vykládá si za jakési znamení, ta její cesta za duchem v tajemném pološeru svaté noci vánoční, ten sněhulák, o němž postrašené děvče družkám na přástce shromážděným vykládá — to vše dodává této práci jakéhosi rázu balladického. Balladická jest tu místy i

příroda. Ale škoda, že vše to není zpracováno v jeden umělecký celek, že tu není náležité jednoty. Skutečnosť, živly balladické, pohádka, obrazy přírodní všelijak se tu proplítají a splývají v sebe tak nejasně, že jednotná vůdčí myšlénka čtenáři se ztrácí a pozornosť jeho se rozptyluje a unavuje. Pohádka, v níž vykládá se Haniččina cesta do nebe, jest sama o sobě zajisté velmi pěkná a může býti nazvána velmi zdařilým napodobením našich pohádek národních; ale nemůžeme najíti těch logických a uměleckých nitek, jimiž by její počátek a konec souvisely s tkanivem básně ostatní. Jest to čásť úplně samostatná, která by se z celé básně docela dobře dala vyjmouti, aniž by tím celek utrpěl. Kdyby byl básník svou látku trochu více soustředil a celou tu báchorku raději vynechal, a za druhé kdyby v dikci byl býval úsečnější, mohla z básně býti pěkná ballada. Takto však to není ani ballada ani pohádka, nýbrž jakési mixtum compositum. Sloh jest podobný jako v povídce »Nový sad«: poněkud neohebný a trhaný. Nejasností dosti mnoho.

Na jednu přednosť však upozorňujeme: příroda jest tu všude oduševněna. Básník dovedl do ní vždy vložiti přiměřenou náladu. Ba zdá se, jakoby tu příroda byla jakousi tajemnou bytostí, která na osudech lidských má své účastenství a s nimi i harmonicky chce cítiti. V oddílu čtvrtém celá příroda dýše dojemnou poesií vánoční a na konci raduje se s lidmi z nového života a z příchodu jara. Život a, ať tak dím, nálady přírody jsou tu v harmonickém spojení s city a náladami bledé Haničky, tak že se skoro zdá, jakoby básník jednu a touž myšlénku byl chtěl parallelně vyjádřiti způsobem dvojím, jakoby vedle ballady dívčího srdce byl chtěl podati i balladu přírody. Tomu nasvědčuje i počátek a konec. Počátek básně zní:

Bílý svět, kraj pohádkový,
srdce zhaslé bílé rovy,
slunce v obzor jižní padá,
a již země, panna mladá,
věnec hází dolů s hlavy
a za sluncem do dálavy
volá, pláče, a kde jaký
pošle za ním všecky ptáky,
pošle, toužíc: Bodejž zhasne
to tvé oko žhavé, jasné! (?)
Ono zhaslo, a ti ptáci —
žádný se k ní nenavrací.

Srdce chladné, umořené,
v svadlých květech pohozené,
chmura krajem — listí padá
jako s dívčí tváře vnada.

A konec? Když okouzlena jarní krásou Hanička novému milému v náruč klesne, zakončuje básník celou báseň těmito slovy:

Více duch můj nevykreslí.
Slyším, země oddychla si:
„Nuže vizte! Tak jdou časy!“

V nejnovějším jeho obrázku z kraje »Až na onen svět« (v 3. seš. letoších »Květů«) poznáváme zase Jakubce se všemi jeho přednostmi. Z příhodečky prosté dovedl Jakubec opět vykouzliti překrásný obrázek. Vše, co krásného jsme pověděli o »Evě cikánce« nebo o »Martinu dráteníkovi,« mohli bychom prostě opakovati též o práci této.

Přehlédnemeli ještě jednou posouzené tuto práce Jakubcovy a sestavímeli je pořádkem, v jakém je autor skládal (»Zimní pohádka,« »Nosila klobouček,« »Nový sad,« »Obrázek s pouti,« »Eva cikánka,« »Martin dráteník,« »Na rybníce,« »Až na onen svět«), pozorujeme na nich s radostí stálý pokrok. Srovnejme jen na př. obrázek »Nosila klobouček« s »Evou cikánkou« nebo s obrázkem »Na rybníce«!

Ze všech těchto básní, jakož i z kratších jeho veršů lyrických vyznívá vřelá láska básníkova k přírodě a k našemu venkovu. To jest charakteristickou

vlastností jeho básnické individuality. »Zoufám někdy,« tak píše sám v listě poslaném jednomu z mých přátel, »že jsem na vždy odloučen od venkova a přírody, k níž jsem celým srdcem přilnul, a s bolestí tuším, že dříve, nežli vyspěju k nějaké dokonalosti, vyčerpám se ze vzpomínek, jež nahraditi nikdy už mi popřáno nebude. Co bych za to dal, kdybych mohl aspoň půl roku nebo jen několik měsíců pobyti na moravské Slovači, nebo v Domažlicku, nebo jen pod Krkonoši! Však co platno toužiti! Dokud síly stačí, budu se přičiňovati« atd. Což nenajde se v Praze někdo, jenž by spolek »Svatobor« na toho nadaného, snaživého, za nejlepšími cíli se nesoucího básníka upozornil? Zajisté že by Jakubec přízně »Svatoborovy« více byl hoden, než lidé, kteří nám svým psaním literaturu jen kazí a ku »Svatoboru« tak se zachovali, jako na př. Václav Řezníček!

Z drobných veršů Jakubcových jmenuji tuto: »S Krkonoší« (»Osvěta« 1882.), »U prázdného hnízda« (»Květy« 1882.), »Večerní vzpomínka« (»Květy« 1882.), »Psaníčko« (»Ruch« 1880.), »V plesu« (»Květy« 1884.), »Za myšlénkou« (»Osv.« 1882.), »Touha« (»Osv.« 1884.), »Elegie« (»Světozor« 1882.), »Po denním trudu« (»Osv.« 1884.), »Venkované při návštěvě Národního divadla v zimě 1884.« (»Zlatá Praha« 1885.), »K velkému životu« (»Osv.« 1885.). Všecky se nám líbí jak svou formou, tak i — což zvláště připomínáme — svým obsahem. Není tu žádných prázdných, laciných frasí, které se sice pěkně čtou, při kterých se však nic nemyslí a nic necítí, zkrátka nejsou to ty bezmyšlénkovité rýmovačky a hříčky, kterými se nyní tak mnoho našich mladých lidí baví, nejsou to ani ty zženštilé zvuky, jimiž lyra i některých starších našich básníků nyní zaznívá: jsou to zvuky vážné, plynoucí z duše vážně, zároveň však idealně naladěné, a budící respekt! Čtěte si na př. jeho báseň »K velkému životu!« Taková báseň váží u mne velmi mnoho, neboť vidím tu myšlénku, cítím vřelý cit, kochám se v čistém básníkově nadšení a ctím jeho povznešené stanovisko ethické. Uvádím tu aspoň druhou část této básně:

Jest velká žití síla,
a kdo žít neumí, životu marně spílá.

Té moci nezdolné, jež ještě blízká
je přírodě, své větím nadšení.
Ten zápal ctím, jenž v ruku meč nám vtiská,
ač ruka jej vždy v rádlo promění.
Tou silou, která jiskry v křemeni
a v mrtvé duši nové vznšty loudí,
tou plémě vyrůstá jak osení,
jež udupati na vždy chtěli bloudi —
hle, nyní povstává a vrahy svoje soudí.

Tu sílu, rode můj, vzpruž tuhou prací,
s osudem krutým stále ve sporu.
Po sklamání se vzdor a síla vrací;
jen nepovoluj, lide táboru!
Shrň těsněji se kolem praporu,
mlat maje za zbraň, kosu za sudlici —
svou prací oděn — v světa prostoru
zas píseň vyšli starou, vítězící!
Již tedy vzhůru, kdo jste boží bojovníci!

Touha jest překrásný, k srdci promlouvající výraz touhy po rodném kraji, v němž básník prožil šťastnou dobu mládí, do nížto nyní, kdy jeho duch »jak starý kmen, jenž v zemi tvrdne, pod tíží trapných dnů se ohýbá,« rád vzpomínkami zalétá.

Na konec zavděčíme se snad čtenářům, sdělímeli několik dat životopisných. Jakubec narodil se r. 1858. ve Lhotě Hlásné u Jičína v Čechách. Obecnou školu navštěvoval v Ostružně, sousední vsi, pobyl pak v Němcích v Libwerdě u Friedlandu, pak navštěvoval čtvrtou hlavní třídu v Jičíně a vstoupil tamtéž na gymnasium, jež absolvoval r. 1878., načež se odebral do Prahy na fakultu filosofickou. Ve čtvrtém roce universitních studií postižen byl těžkou a nebezpečnou chorôbou, jejíž následky

potrvaly, tak že byl nucen na radu lékařů zanechati zkoušek, a nastoupil r. 1882. do služby obce pražské, kdež ješt posud zaměstnán.

Jeho sebrané povídky z kraje vyšly právě v »Salonní bibliothece.« Buďtež mu při prvním jeho kroku do veřejnosti tyto naše řádky přívětivou průvodkyní!

Divadlo.

O jeho kulturním a ethickém významě.

Studie *V. Vítězného.*

(Č. d.) Obrovská říše římská povstala z vlastenectví, jím mohutněla a se držela. Ale patriotismu římskému oslabovala se vzpruha vzrůstem říše a zevní zabezpečeností. Nadšení malátnělo a poklesalo. Národ dlouhými boji domohl se blahobytu, ale zároveň se unavil a ochabl i obracel se tudíž přirozeně po prostředcích, jimiž by okřál, chápal se věd a umění, počínaje si v tom poněkud jinak, než Řekové. Říman byl hrubší, abychom tak řekli, tělesnější, nehleděl jako Řek k úplné harmonii ve svém vychování, stránka tělesná, smyslná vynikala na úkor duševní. Odtud patrno, že umění nepěstil pro vděk bohům a ušlechtění svého krasocitu jako Řek, nýbrž že hned prvotní účel římského umění přichyloval se více k zábavě. Tak i hry dramatické do Říma uvedené v zájmu uměleckém dosti rychle pozbývaly umělecké duševnosti a vybujely za obecné pokleslosti mravní v době pozdnějších císařů v potřebnou a nevázanou zábavu. Repertoir vrhal se na látky nižší a nižší, až brodil se společností nejzvrhlejší. Obecenstvu výjevy nejsprostší lahodily, ono mělo v nich největší rozkoš, káravé hlasy mužů zachovalejších zanikaly v divém jásotu rozvášněného množstva, jehož choutkám i tyranští caesarové bezmocně se poddávali. A lid, který kdysi rozdával panství, úřady a legie, všeho se zříkal a jen dvé věcí úsilovně žádal: chleba a her v cirku.[1]) Neboť Řím kultem císařů zotročený nejen bohy povrhal[1]) a mravností, nýbrž i lidskostí, pase se s rozkoší na krvi zápasníků v areně.

Přiznati jest, že divadlo římské skýtalo věrný obraz života společenského v Římě, ale účel jeho naprosto byl bludným. Spíše s pravdou jest, co tvrdí satirikové a křesťanští polemikové, že »jeviště římské časně zasvěcené Venuši stalo se školou vilnosti a cizoložstva.«[2]) A výsledek toho? Úpadek veleříše římské.

Odtud, z doby pokleslosti římské, přešel do církve názor o divadle a soud její za různých fasí divadla mírnil se a přiostřoval, ale zůstává v podstatě týž do našich dob. Neboť církev nehledí tak k theorii, jako se domáhá praktických výsledků, kterými divadlo spíše odstrašuje než povzbuzuje, přivozujíc místo mravního ušlechtění pohromu duševního, ethického života. Proto varovala věřící přede hrami a herci, zvláště kleru přikazovala se zdržovati světských her, které »mravům jsou nebezpečny.«[3]) Spisovatelé vidí v komoediích zásadnou zhoubu mravní[4]) a nebezpečnou návnadu »ke smyslnosti, která jako jedovatý kořen plíží se všemi

[1]) Juvenalis, Sat. 10.

[1] Firmicus Maternus volá k pohanům: „Coenam de coelo fecistis.“

[2]) J. Jung, Leben u. sitten der Römer, I. 4.

[3]) III. sněm turonský can. 7. (r. 813.), po něm conc. Trid., Mediol. I. (1568.), Coloniense (1860.) a j.

[4]) Bossuet: „Morum depravatio ad certam regulam firmumque principium in comoediis redacta est.“

smysly.«[1]) Přes to nelze vytýkati církvi, že nechápala prvotního ethického i aesthetického významu divadla, ano ve středověku na její půdě vzniklo a vyspělo v divadlo moderní. Záhy dopřála z intencí mravních divadlu místa ve chrámích, kde věřícím znázorňovaly se pravdy víry a nevzdávala se dohledu na divadla, když se zesvětšťovala představeními poutníků palestinských, kteří takto diváctvu vysvětlovali, co zažili na svých cestách. Místa v kostele začala církev hrám divadelním odpírati, když upadly v nedůstojnosť, ano v rouhání (jako na př. když Bůh ocital se před obecenstvem ve průvodě malých i větších čertíků).

Mravní myšlénka jeví se ve všech církevních hrách, k níž ve školách humanitních přidal se i účel paedagogický, který zvláště náš Komenský vysoce cenil, žádaje takto nejen pochopení řeči, nýbrž i ducha antického k podpoře mravnosti v mládeži.[2]) Tu však drama, vyznívajíc rhetorikou a didaktikou, bylo na cestě jiné, než na cestě čistě umělecké dle moderních požadavků. Přirozený postup ve vývoji dramatu byl od jednoduchých prostonárodních her k mysteriím a mirakulím, kterým scházel hlavní požadavek umění, idee; požadavku tomuto začaly vyhovovati teprve mravní hry, morality, které vedlé ideí určovaly přísněji i charaktery. Moralitami konečně přestoupilo se k modernímu dramatu, které vymezovalo ponenáhlu své umělecké stanovisko i své účely.

V moderním dramatě rozšířil se obor látek proti starší náboženské jednostrannosti, sáhlo se do realního života proti allegorisující duchovosti, jako antický postaven i moderní člověk do středu, individualita do boje se všeobecností, svědomí jednotlivce do rozporu s platnými zákony mravními (u Shakespeara). Účel dramatických her se ozřejmil velikými tvorbami pravých básníků, s tvorbami těmito vstoupil do divadla pravý duch umění, který mezi ostatními umělci divadelními šířil vědomí uměleckého povolání. Divadlo moderní vytklo si účel nejvyšší: Býti člověku školou, aby se poznal, což Shakespeare [1]) vyjadřuje slovy: »Účelem dramatické hry bylo a jest držeti takořka přírodě zrcadlo, ukázati ctnosti její vlastní tvář, posměchu jeho vlastní obraz a věku i ztělesněné době jich podobu a výraz.«

Širokým však a obecným účelem svým divadlo nabylo významu obecného. Proti době starší, kdy bylo přepychem v palácích králův a velmožů, stalo se ponenáhlu všem ústavem vzdělavacím v běžném smysle. Dobrodiní jeho měly se účastniti i nejnižší vrstvy, ono má býti nejvyšším a nejpřístupnějším ústavem uměleckým a pro národ »samostatným živlem národního vzdělání.« Dramatické hry jako vrchol umění mají způsobovati theoreticky nejvyšší zálibu, dle praktických pokynů císaře Josefa II.[2]) »ušlechťovati vkus a mravy,« a takto positivně přispívati ke kultuře národův. Ale nemožno, by poklad sebe skvělejší, svěřený rukám velikého a přerůzného obecenstva, udržel se napořád v původní ryzosti a čistotě, nemožno, aby skvělé poslání divadla nebylo přikalováno choutkami rozmanitého diváctva. Dojem aesthetický, za nímž jde dramatická báseň,[3]) nezamlouvá se massè, která úsilovně žádá ještě více, která chce i při umění smyslnou lahodu. A povolností spisovatelskou a divadelní správy dá se dosíci všeho: Hojného obecenstva i jeho zábavy. Na tom záleží zdar našich nynějších divadel a tím zalíčen i úkol divadla.

[1]) Calmet.

[2]) Zoubek: Komenského „Diogenes.“ „Osv.“ 1872.

[1]) Hamlet, III. 1.

[2]) Klaar, Das moderne drama, str. 307.

[3]) Jungmann, Slovesnosť.

»Umění jest útlá květina, která u všech národů se krásným květem rozvíjí toliko na půdě náboženské a odtud teprve přestupuje do života.«[1]) Vrcholem tohoto přestupování byl Calderonův náboženskomravní heroismus a Shakespearův realismus. Ale i tento vrchol po obou velikánech se vlní ustavičně francouzskými komoedy, německými i ostatními napodobovateli a dospívá naší dobou k povážlivému sklonu. Nádhera divadelních budov, možno říci, roste, ale duchovnosti, niterné ušlechtilosti ubývá zvláště uvedenými na scenu novějšími výplody ceny více než pochybné. Účin her divadelních nerovná se nikterak výpravě divadla a požadavkům, které plynou z jeho účelu. V obsahu volá se po látkách národně realních, čehož na jevišti českém posud marně se kritika domáhá, a kde se skutečně ujímají, tam jimi poklesá umění. Soudy o nynějším stavu divadla valně se různí. Každému a zvláště českému posuzovateli má záležeti na nepokryté pravdě daleké upírání a prosté blouznění, poněvadž »upíráním nemůže se skutečnosť odestati, jakož i blouzněním a sensualismem nikdy pravdy nezničíme,«[2]) jest nám před jinými stříci se blouznivých frasí, poněvadž jsme v ustavičném boji za svou existenci a svobodu i politickou i kulturní. Ruské divadlo nad jiné zachovalé charakterisuje *Dr. Pavel Durdík*[3]) takto: »V Petrohradě stalo se dramatické divadlo rejdištěm uličního kankánu i necudností anebo školou blýskavých frasí a donquixotských bojů proti civilisačním socialním poměrům, v nichžto popírá se umění, aesthetika, poměr dětí k rodičům a vyličuje se hanebnosť v růžových barvách i tak, že divák neví, máli sympathisovati se stranou dobrou či s darebáky; ve ctnosti nevidíš ctnosť, nýbrž hlouposť, ve zlu vidíš jen chytrosť, a po hře nemůžeš si dáti jasné odpovědi, bylli hrdina kusu člověk poctivý nebo darebák; jest to už tak narafičeno, že diváku musí mizeti přísná meze mezi dobrem a zlem, mezi ctností a darebáctvím.« Obecenstvu širšímu, které vyhýbá se vážným kusům umělecké ceny, podávají se jako kaviar frivolní frašky, balety a operetky, což všecko vypočteno jest »na obraznosť, dráždění pohlavního pudu a nízké chtíče, jež tak snadno vítězí nad důvody rozumu.« Pro nás je to tím smutnější pravdou, poněvadž náš jediný stánek umění dramatického nevážně zaplavuje se plody zkaženějšího ještě divadla francouzského, které od svého vzniku přebrodilo mnoho kalných vod, aniž dosáhlo žádoucí očisty. V nejkritičtějších momentech za francouzské revoluce »každého večera otvíraly se lidu pařížskému brány 25 divadel, kde vedlé pohanských hrdin Bruta a j. průvody papežův a papežek, mnichův a řeholnic tvořily jádro představení. Nic svatého a lidem ctihodného nebylo na divadle ušetřeno; s největší sprostotou, jíž peru ani vylíčiti nelze, byly všecky dobré mravy v posměch uváděny, každá nepravosť zvelebována.«[1]) »Tu dýchá všecko pohoršení, všecko jest pohoršením.«[2]) Slyšme ještě jiné hlasy: »Jestiť to smutnou známkou našeho času, že na divadlech ponejvíce takové kusy se líbí, které pikantní, veškeren dobrý mrav v posměch uvádějící předměty divákům před oči staví, ovšem v přestávkách s baletním tancem.«[3]) Ve smysle pak státníků *Washingtona* a *Franklina*, kteří na divadlo velmi střízlivě pozírali, dí spisovatel *Josue Quincy:* »Jeviště jest štěpnice nepravosti a roztrušuje své zlé símě široko a daleko s nejsmutnějšími následky.«[4])

---

[1]) Fessler, Kirchengeschichte.

[2]) Dr. Pavel Durdík, Divadlo na Rusi, v „Osvětě“ 1872. — [3]) Tamže.

[1]) J. K., Stát bez Boha.

[2]) Gaume, IV., str. 76.

[3]) Stát bez Boha.

[4]) Talmage, Ohavnosti moderní společnosti.

Ano, nepředpojatě se doznává,[1]) že »jest naováženou, že převládají v dramatech látky o znectěných pannách a ženách, které se mstí na tyrannech, o přátelích, kteří lásce obětují věrnosť a česť.«

Nejsouli výtky tyto neklamným svědectvím, že divadlo ocitá, ba octlo se již na scestí? Jsouli nepravy? Zda neobhájilo by se divadlo samo přeskvěle? Vždyť má »kol sebe všecko kouzlo genia umění, básnictví, malířství, řečnictví! Tolik prostředků k účinkování na člověka, tolik otevřených cest k působení dobrého a k povznešení charakteru lidského nemá vedlé divadla žádný veřejný ústav, žádná universita, žádný chrám. A přece postavme účinkování nejslavnějšího divadla na světě a účinkování nejzapomenutějšího kostelíka vesnického před spravedlivý soud a rceme, kde spíše hledati charakter a čisté srdce, zda v nejslavnějším divadle či v zapomenutém kostelíčku?«[2]) Ale náš konečný soud nejde tam, aby se divadlo snad odvrhlo jako dvojsečná zbraň, proto že jest nebezpečná, nýbrž že třeba divadlo omyti, očistiti, na důstojný stupeň povznésti, sehnati s prken frivolnosť, hleděti, aby užitek jeho vítězně vyvážil škodu případnou, aby správa divadla jen rukám nejčistším se svěřovala a jako ústav veřejný jen nejsvědomitějším charakterům, mužům nejvzdělanějším, v nichž se nedusí smysl pro velikosť, dobro a krásu výdělkářstvím anebo péčí o vezdejší chléb.

V.

Přecházíme k divadelním umělcům: básníku, hudebníku, herci. Úkol stavitelův, sochařův, malířův dokonává se vystavením budovy a výzdobou její a ustaluje se obrazem stálým, který méně soudnému obecenstvu stává se svým časem všedním, neskýtaje mu překvapující novosti, kterou mu denně podává dramatický básník, hudebník a zvláště herec. Tito tři zastupují jeviště se stránky umělecké, oni s duchové stránky nejrozhodněji působí na divadlo, oni jsou vůdci méně soudného diváctva, jeho povznešením a ušlechtěním, jeho pohromou.

Čeho jest spíše čekati? Po umělci žádá se[1]) velkých citů, vášnivosti, velikému umělci nezbytna jest smyslnosť, on vymyká se ctnostem občanským a ctností je mu jediná ctižádosť. Skromnosť, která jest v »privatním životě ctností začasté skoro nedocenitelnou, jako jsou neskromnosť, pýcha a nadutosť nectnostmi, zvrhává se (při umělci) v ostýchavosť, nesmělosť a bázlivosť, a kde tyto vládnou, není nikdy dostatečné pružiny umělecké.«[2]) Bałucki propovídá ke charakteristice umělců: »Je to species lidí nejnevděčnějších, nejdomýšlivějších a nejsobečtějších.« Proti tomu ovšem vynikají nejednou výtečnou vlastností, vysokým duchem a silou vznášeti se nad nízké vášně. Ale jsou lidmi. Proto jen vzděláním a rekovným sebezapíráním mohou obě protivné strany ve své duši udržovati v rovnováze a tak nejen svým slovem anebo zvukem, nýbrž i osobním příkladem táhnouti za sebou věřící davy.

Úkol dramatického básníka důležitější jest než jeho druhů ne snad umělečtějším stanoviskem. On dodává herci zcela material, jejž s hudebníkem věrně vyměňuje, nejsa vázán než svou povinností. On jest bez odporu »apoštolem, jejž vyšší vyslaly mocnosti, by duchem svým pracoval ku povznešení a zdokonalování člověčenstva, ku mírnění protiv ve smýšlení lidském, ku zjemňování srdcí tvrdých, ku probuzení udatnosti ve slabých, ku vlévání soucitu a lásky k nešťastným do srdcí zatvrzelých.«[3]) On učí,

[1]) Koch, Shakespeare.

[2]) Talmage, Ohavnosti.

[1]) Masaryk, O studiu děl básnických, str. 15.

[2]) Arbes, „Květy“ 1886., II., str. 536.

[3]) Stroupežnický, Novelety.

oceňuje a káře, co ujde škole, zákonu i náboženství, on oslaví vznešené, velké skutky a ve prach sdrtí převrácenosť a pošetilosť lidskou. Vznešený stav básníkův byl také vždy řádně oceňován. Řekové odměňovali své výtečné dramaturgy nejvyššími úřady, náš věk vděčí se jim slávou a věnci a klade plody jejich právem na prvé místo tvorby básnické, ale jen pokud povolují svému tvůrčímu duchu. Ale dávajíli se strhovati choutkami obecenstva — nedíme oprávněným požadavkům —, klesá duch jejich do podřízené řemeslnosti, oni nejsou více vůdci lidu, nýbrž povolnou loutkou, která pracuje bez uměleckého zápalu, aby se massám zavděčil. Tu pýcha jeho přestává, kde ochotně hoví povelům nízkých vášní: »Hleď, abys byl pikantním, pikantním a zase pikantním a kusy jako z jednoho brda, z téhož divadelního flašinetu jen jen sypal, ale probůh zůstaň nevšímavým pro vše, co hýbe světem, jako na př. ty fadní, otřepané otázky národní, otázky osvěty nebo svobody, otázky reformní, otázky socialní bídy, otázky zásvětní — to by mohlo na divadle velmi špičatě vaditi. Takové kusy ti evropská divadla pohodí. Nechať vedlé tebe národ slábne, otčina klesá, svoboda zmírá a hlad vesele rudým praporem mává — ty znej pouze čtyry postavy: nevěrnou manželku, nevěrného muže, záletného mladíka a kompromitovanou dívku, a za žádnou cenu nespouštěj se zlatého pravidla: »Čím sprostější, tím genialnější!«[1]) Naše doba jest velmi tolerantní, ona odpouští ráda i blud v umění, není upjatá proti dojmům sebe nižším, jen lahodíli smyslům. Ten čas již přešel, kdy idealní mládež dýkou bránila své mravnosti proti nešetrným krádcům, kdy vlasť vyhnanstvím zbavovala se oplzlých pěvců, spíše štve do ciziny umělce pravé a čisté.

Námitka, že divadlo by stihla pohroma materialní, jest bezpodstatna. Lepší míti hlouček zachovalého obecenstva, než otvírati množstvu bránu k záhubě. Neboť požadavky jeho budou vždy nižší a nižší, až sklesnou do bahna pohanských mysterií, čehož si zajisté ani nejtolerantnější soudce nepřeje.

Působnosť hudebníkova jest omezenější a bez gest ji provázejících dovedla by rozhodně posvěcovati diváka. Výkon hudebníka není tak povolně názorný a dojem jeho bývá vždy spíše ušlechtilý, než smyslný. Material jeho je méně ohebný, ale na diváka působí pravidelnou očistou. Ale hudba není vrcholem divadla, jest jen pomůckou, jest jen hudbou svatební básně dramatické, kdež slaví se na jevišti její sňatek dramatickým představením, kde začíná úkol hercův.

Jako Gogol v listech svých a vedlé něho mnozí uvozují, že »drama žije jen na jevišti, bez jeviště je jako duše bez těla.« Ale jinak můžeme říci, že slovo básníkovo je nehybnou hmotou, jejímž duchem jest herec. On dokonává úlohu básníkovu a uměním svým oživený jeho výtvor divákovi předvádí. Úkol jeho není snadný. On má s básníkem a za básníka mysliti a diváku nelíčenou pravdivostí imponovati a oduševnělostí svou ho povznášeti. K tomu třeba mu mnoho výtečných vlastností i tělesných i duševních. Tělesné vyčítává zhruba Lessing:[1]) »Pěkná postava, okouzlující výraz tváře, mluvící oko, půvabný krok, příjemný a melodický hlas.« S duševní stránky žádá se bystrá chápavosť, hluboké studium psychologické, čistý, bezvadný charakter. Avšak vlastností těchto nevážily si a neuznávaly všecky lidské věky stejně. V Řecku při vznešeném úkolu divadla chápal se i význam herců, jimiž s počátku byli buď básníci sami, buď nejváženější občané. Jeviště bylo trůnem umění, které pěstili

[1]) Zákrejs v „Osvětě“ 1886., I., str. 57.

[1]) Hamburgische dramaturgie v sebr. spis., sv. XI. Ankündigung.

toliko mužové, ženám zůstalo jen hlediště k obdivu. Smyslnější Řím chtěl na jevišti ženy a měl je. Umění herecké bylo od počátku v Římě v nevážnosti, společenské postavení herců bylo nečestné; byliť vybíráni z otroků a nazýváni »personae inhonestae,« umění jejich »munus turpe.« Soukromá jejich vážnosť s klesající mravností stoupala, rozmařilému lidu římskému stávali se se svým uměním potřebou, ano, zvláště herečkám stavěny již za živobytí sochy a pomníky (jako pověstné Basille v Tauromeniu na Sicilii, Tertii, milence Verrově a j.), tanečnice pompejské byly zbožňovány. Ale za pocty žádalo obecenstvo povolnosť a dovolávalo se v době úpadku pravidelně na konci představení, aby herečky, bez tak ne příliš cudně zahalené, se mu naprosto obnažovaly,[1]) což se dálo za divého jásotu publika. S herečkami mařili hrdí patriciové zděděné jmění, herečkami zásobovali císaři svůj harem, římské paní je napodobily, a tak prosákl všecek lid hereckými způsoby, že zdušena jest všecka mravnosť a energie, již hravě smetly valící se se všech stran bouře.

[1]) Jung, l. c.

Za náboženského převratu, kdy křesťanství domohlo se platnosti, přejato mínění toto do církve, která věřící od herců varovala a do svazku církevního nepřijímala. Mínění toto tak se sesílilo a stalo se jaksi platným předsudkem do posledních dob. Zda právem? Více než kdy jindy slyšeti hlas: »Umění dramatické je vysoce ctěno a lidé, kteří je vykonávají, dáni jsou do klatby.«[1]) Hleďme po příčinách. Jedna jest v historii římské, jiné v jejich uměleckém charakteru, který postupně vysvětlíme. (O. p.)

[1]) Josef Kuffner, O divadle Číňanů, ve „Květech“ 1886.

Posudky.

Číňana Konfucia život a nauka. Napsal *Dr. Rudolf Dvořák.* I. Život Konfuciův. „Sbírky přednášek a rozprav“ serie III., č. 6. V Praze. 1887.

Nejprve uvedeny na pravou míru různé náhledy o době, kdy Konfucius žil, pak vypsán zevrubně celý jeho život. Konfucius narodil se r. 551. před Kr., a vedením dobrých učitelů dospěl tak daleko, že sám ve 22. roce svého věku byl učitelem hledaným. Později zastával úřad politický s úspěchem kromobyčejným. Vynikalť nejen učeností všestrannou, ale i ctností a spravedlností vzornou. Svými nepřátely byv donucen vzdáti se úřadu politického, byl žádán jinými knížaty, aby u nich podobný úřad zastával. Odpůrcové Konfuciovi dovedli však osočováním úmysly knížat zmařiti.

Konečně po 14letém pobytu mimo Lu vrátil se opět do svého domova, aby tam byl rádcem knížete Ngai-kunga. Poznav však, že nemá žádného vlivu na události veřejné, věnoval se zcela theoretickému studiu literatury, obyčejův, obřadův a hudby. Do této doby spadá též veškerá jeho činnosť spisovatelská. Konfucius zemřel r. 479.

Spisem tímto seznámeni jsme nejen se životem Konfuciovým, ale i s různými poměry národu velmi vzdáleného, a proto nám dosti neznámého. *P. G. Schössler.*

Mluvnice světomluvy volapük. Dle „učebných listů“ Dra. Mořice Obhlídala a se svolením jeho na jazyk český upravil *J. M. Bakalář,* kaplan v Břeclavi. Ve Velkém Meziříčí. 1887. Str. 25.

Divná shoda! Původcem volapüku — katolický kněz, prvním patentovaným učitelem volapüku v naší vlasti — katolický kněz. Kdybychom nevěděli, že stav a úřad katol. kněze poskytuje dosti zaměstnání velepotřebného a veleprospěšného, řekli bychom prozatím,

že práce ta pochází od někoho, kdo neměl nic chytrého na práci. Ostatně o věci rozhodne budoucnosť.[1])

Tři povídky. Ve verších napsal *Karel Leger.* V Kolíně. 1887.

Leger, jeden z nejoblíbenějších mladších poetů českých, všeobecnou sympathii čtenářstva získal si povídkami »Všedním životem« a »Přeludy,«[2]) uveřejněnými v »Poetických besedách.« Látku k nim čerpal ze všedního života maloměstského i venkovských statkářův. Jimi počal nový směr v básnické produkci Legerově; k témuž druhu básní náležejí i »Tři povídky.« I ony nasvědčují tomu, že básník šťastně volil pole své poetické činnosti, jež v nejnovějším plodu musy své, »Poslední rusalce,« ke svému neprospěchu opustil. Básník náš je bedlivým pozorovatelem venkovské i maloměstské společnosti, v jejímž středu žije; i vybral si ze společnosti té několik postav, na nichž zkouší ostří své satiry a kousavosť ironie. Děj v povídkách jeho bývá z pravidla chudičký, ale povahokresba případná, do podrobnosti provedená... Vše to znamenati i ve zmíněných povídkách.

»V kostele« s večerem kloní se nad nebeklíči dvě kmotřičky, klepny, když právě vejde mladá vdova, jejíž ret ve zbožné modlitbě chvěje se: a ústa »zbožných kmotřiček« chvějí se — v pomluvě ubohé ženy, v jejímž bolu vidí samu přetvářku a ve slovech modlitby čirou lež. Báseň končí trpkou ironií:

... a jedna (klepna) druhé ptá se: „Zda jste viděla?
Hle, ve krajkovém límci skvost má drahý, skvělý,
ten za života muže nikdy neměla.
Jak drahokamy v něm se zablyštěly!
To démanty jsou jistě!“ — Blíže kloní hlavy. —
„Vše falešno je na ní. Nejsou věru pravy
ty diamanty velké!“ —
Slzy to jen byly,
jež v krajkovém se límci maně zachytily.

Báseň tuto, jež nad obě jiné povídky přítomného svazečku pravdivostí, živostí vyniká, čítáme k nejlepšímu, co Leger dosud napsal... Postavy klepen výborně vystiženy; jsou to postavy plny života. Dialog jejich, jenž tvoří většinu básně, mistrně podán... Ze vložek, jež básník v rozmluvu tetiček vpletl, prosvítá čistý, idealní charakter nešťastné vdovy. — Báseň krátká — ale váží!

V povídce »Na osamělém dvoře« nakreslil nám básník exemplar moderního statkáře venkovského — starého mládence — jenž ve svém prosaickém životě zachoval si vzpomínku na nevinnou děvu, již kdysi v mládí v osamělé chatrči zachránil před potupou zpité luzy... Dlouho na to děvy té neuzřel, až pojednou poznal v ní záletnou koketku, choť přítele svého, jimž po plesu nabídl svůj povoz a nocleh na vlastním dvoru.

Báseň tato, plná jadrného humoru i satiry, je smělým kusem básnické produkce Legerovy musy... Plny humoru i pravdivosti jsou sceny, kde starý sluha dobírá si pána svého, mládence »se splesnivělou hlavou,« že si přivezl slečinku..., kde stará hospodyně oznamuje pánu, že okamžitě chce odejíti, nechtějíc žíti s »mladou hospodyní,« již si pán přivezl.

Většinu básně tvoří monolog starého mládence, jenž z rána, hodlaje navštíviti hosti, jež z plesu na noc do svého dvoru si byl přivezl a uhostil..., fintí se jako mladý hejsek, aby učinil příznivý dojem na krásnou paní... Shledav svůdnou paní samotnu, blahem opojen, nemotorně splétá jí vlas... muž tak »chladný... a moudrý«... Básník zachoval všude meze slušnosti... Co se týče jednotlivostí, je trochu pravdě nepodobno, že by starý mládenec, odvážeje s sebou z plesu přítele i s chotí na svůj dvůr, jen tak náhodou, ani nevěda, byl ztratil cestou přítele... a že by tento celou zimní noc byl ztrávil u cesty noclehuje, aniž se mu co stalo.

Nejdelší, ač celkem nejméně zdařilou básní je »Labe.« Básník pokusil se o menší veršovaný roman... Ale dokázal tím, že dosud není s něj.

V prvém zpěvu kreslí nám Leger postavu blouznivého, nejvýše nepraktického p. Lubasa, jenž, dosáhnuv plnoletí, ujal se zděděného po otci statku, jejž do té

[1]) Vydavatelé mluvnice volapüku i prakticky chtěli tuším ukázati, jak se vžili do světové řeči a češtinu zapomněli; skvíť se na obálce spisku tohoto věta: „Volapük oblíbil*y* sobě již všechn*y* díl*ové* světa...“

[2]) Jen mimochodem tuto poznamenáváme, že v žádném posudku o této básni nebylo poukázáno k tomu, jak nápadnou — ať již nahodilou, ať úmyslnou podobnosť má jmenovaná báseň Legerova s básnickým plodem polského poety *Pseudonyma Alkara,* „Titanem“ totiž, jejž přeložil Pr. Sobotka ve Vymazalově „Slov. poesii.“

doby spravoval nenáviděný poručník. Mladý hospodář, dle pravidel, jež pochytil ve škole i v listech, modně chce zaříditi statek. Velkolepé má plány v hlavě; rozsáhlé změny provádí na svém dvoře. Divé proudy Labe hrází chtěje skrotiti, ničím nedá se odstrašiti; leč vlny Labe pohltí peníze i námahu marnou. — Pan Lubas nad to jat v síť nelítostné koketky, své sestřenice, dcery poručníkovy, jejímž choutkám slouží, za kratinkou dobu přijde o statek . . . i ubírá se znovu do Prahy na studia.

Statek zakoupí poručník, odevzdá jej dceři, kdysi milence Lubasově, jež však stala se chotí notářovou. Ale ctižádostivá žena, jsouc nespokojena titulem paní notářové, přinutí muže, by ucházel se o poslanectví, by stala se paní poslancovou. Protikandidatem notářovým je Lubas, jenž záletem u svůdné koketky, ženy notářovy, promešká vhodnou chvíli. Sklamán koketkou, hyne ve vlnách neskroceného Labe. Paní poslancová hostinami a marnotratností přijde o statek, jejž opět zakoupí spořivý, vypočítavý poručník . . . — Báseň — druhý zpěv — končí satirou na náš politický život.

Vadou hlavní přítomné básně jest, že děj roztříštěn, první zpěv nesouvisí s druhým. Dle našeho skromného zdání koncem prvého zpěvu báseň skončena; je tu zcela samostatný celek. Má svého hrdinu, nosiče společné myšlénky, pana Lubasa. Nezdar jeho plánův — oklamání jeho milenkou, je jeho pád mravní . . Více nečekáme.

Ve druhém zpěvu nepodržena ani základní myšlénka prvního, ani hrdina nezachován: pan Lubas ustoupil do pozadí. Zálet jeho u svůdné paní je pouze vpleten episodicky v děj hlavní, který se otáčí okolo paní notářové — nositelky nové, samostatné myšlénky zpěvu druhého. Zpěv tento přidal snad Leger jen proto, že chtěl zmrskati svižným bičíkem satiry naše společenské i politické poměry. Zvláště dotýká se různých těch komoedií, jež se odehrávají při volbách poslanců lidu. Slaboch notář, pouhá loutka v rukou ctižádostivé choti, přinucen ku kandidatuře — muž k poslanectví úplně neschopný . . . a při volbě zvítězí, anžto protikandidat, z Prahy — Riegrem odporučený — zamešká příhodnou chvíli záletem . . . Toť onino statní naši kandidati poslanectví!

Konstrukce básně tedy nezdařena!

Co se týče jednotlivých postav, vidíme v Lubasu exemplar nepraktického, ze škol vyšlého hospodáře, snílka, jenž chce býti vzorem rolníků . . . novomodních. Nerozvážné práce, jež naloží na zkrocení Labe, marná snaha, upoutati na se záletnou koketku, připraví jej brzy o statek . . . Svůdná, rozmařilá i ctižádostivá sestřenice dobře využitkuje ke svým choutkám pana Lubasa, a později i slabého manžela — notáře. — — Proti všem těmto jmenovaným postavám stojí praktický, vypočítavý poručník, otec záletné koketky. — Pěknou figurkou maloměstskou je redaktor i křikloun J. Mandelinka, jenž při nadšení vlasteneckém pamatuje především na svou kapsu.

Zdá se jen, že Leger líčí venkov trochu jednostranně, nespravedlivě, vole schválně pro své povídky postavy velice neutěšené a líče pouze temné stránky duševního života. Společnosť venkovská i maloměstská, jak nám ji Leger představuje, jest velice politování hodna . . . V té věci, myslíme, že by si básník náš mohl všimnouti maloměstských povídek Heritesa, jenž nám prosou líčí pestřeji venkov i postavy z malých měst. Všímáť si i dobrých i špatných stránek života maloměstského. Humor a satira Heritesova loudí smích na ret čtenářův, jindy naplňují srdce bolem, ale vždy povznášejí, osvěžují, občerstvují, skýtajíce naději v lepší budoucnosť . . . Naproti tomu sžíravá ironie a kousavá satira Legerova, nelítostně tepouc po způsobu Juvenalově vady a poklesky, málo podává naděje, že by stav se zlepšil. Druhdy čtenáře skoro roztrpčí proti společnosti lidské a světu. Je v tom cosi pessimistického.

Sloh Legerův jest originalní, zvláště v povídce »V kostele« diviti se jest dovednosti stylistické. Verš zvonivý a lahodný, dikce jadrná . . . konkrastně působí k častým ironiím a satiře. *A. V.*

Maryla. Starodávná selanka od *A. Jiráska.* „Kabinetní knih." sv. XX. V Praze. 1887.

Souhlasem obecným pokládá se Alois Jirásek za nejlepšího pěstitele románů historických a každé jeho dílo novější

jest jasným dokladem této pravdy. Nejinak i »Maryla,« kterou nazval starodávnou selankou. Je to sice obrázek jen dvou sousedních rodin vladyckých z Hradecka, nicméně zachyceny na něm rukou obratnou též obrysy osudů země české vůbec za oněch blahých dob, které po hrozných bouřích husitských, po Zikmundovi neblahé paměti králi českém a po všelikých zmatcích dalších nastaly, kdy správcem království českého stal se moudrý a rázný pán český Jiří z Poděbrad a spravoval zdárně korunu sobě svěřenou za nedospělého krále Ladislava Pohrobka od r. 1451.—1457., kdy sám po náhlé smrti Ladislavově byl vyhlášen králem. Z těch dob »za krále Holce, kdy byla v Čechách za groš ovce,« vykouzlil Jirásek obrázek svůj plný půvabu a pravdy.

Stařičký, avšak dosud čilý duchem i tělem, vladyka Ondřej Buchovec z Buchova a na Domkově hodlal klidně stráviti zbytek svých let na tvrzi Domkově, kterou spravoval velmi pečlivě pro svého bratrovce Zbyňka Buchovce, který maje v sobě mnoho horké krve táborské, hejtmanil kdesi v Polsku v boji proti křižákům. Šedivý Ondřej arci za mladých let nejednou potýkal se slovem jakožto žák v učených hádkách ještě za slavného mistra Jana Husi, později pak jako bojovník táborský mečem statně se oháněl pod samým bratrem Žižkou — však ty časy dávno již minuly a šedivý kmet pomýšlel nyní na klidný odpočinek poslední a s bratrovnou Eufemií, pannou 40 let, ut ipsa dicit, zažíval pokojných časů v neustálé čilosti tělesné i duševní. Ale dnes rovnováha mysli jeho mocně byla vzrušena; jak by také ne?! Zdál se totiž ve spánku p. Ondřejovi sen: »viděl čápa, an nejprve k východu letěl a pak se náhle na půlnoc obrátil,« a to dle snáře neomylně znamenalo pád s vysoka a mrzuté noviny. Mrzutosť a rozčilení páně Ondřejovo se zvýšilo, když uslyšel též sen panny Eufemie, která slyšela ve spaní mnoho cvrčkův; o cvrčcích pak dokládá snář: »cvrčkové mnozí bylili by slyšáni v některém příbytku: mnoho klevet a rozličných svárů mezi obyvateli bude v tom domu.« Nehoda tak jistá dlouho nedala na sebe čekati; za chvíli vešel komorník soudu pražského a ohlásil p. Ondřejovi půhon od souseda jeho mladého, nedávno teprve přibylého, jak se hlásalo, hrubě učeného p. vladyky Jana Rozvody Šonovského ze Šonova, s kterýmžto sousedem nejbližším pan Ondřej nežil o dobré vůli. Měltě panic Šonovský vedlé učenosti také tu vlastnosť, že bystře lidi prohlédal a neušetřil slabostí jejich ve svých vtipech. Ano povídalo se o něm, že spisuje doma jakési libros klevetarum, v nichž skoro každý a zvláště prý panna Eufemie zle byla zapsána. Jinak o panu Rozvodovi nedalo se nic špatného říci; na mladá léta svá osvědčoval důvtip i rozmysl v hospodářství podivuhodný. Tvrz jeho Šonov za bouřlivých let předešlých dostala se do rukou násilníka Koldy Náchodského, jehož služebník vdovu i s mladičkým Rozvodou vyhnal do světa a sám zle hospodařil s majetkem cizím; teprve když p. správce Jiřík úplně skrotil Koldu ze Žampachu a na Náchodě, opuštěn byl i spustlý Šonov od nekázané chasy a panic Šonovský vystudovav a v boji s Koldou zvláštní statečností vyniknuv, navrátil se do majetku otcovského. Opravil tvrz i hospodářství s takovou zkušeností, až i p. Ondřej tomu se podivil a rád by byl se sousedem žil v přátelství. Ale tomu vadila neblahá okolnosť: doubrava mezi Šonovem a Domkovem, která patřila k Domkovu, pokud p. Ondřej pamatoval. Ale na Šonově byli starší dva pamětníci: Celba Jenčar, bývalý zbrojnoš nebožtíka otce Rozvodova, jenž nejednou s Turky hrdinsky se bil a do zajetí se dostal, a stařičký Vaněk Křivous, toulavý dudák; ti oba tvrdili a zejména Celba chtěl přísahati, že za jejich mládí doubrava bývala Šonovská. O toto svědectví se opíraje, pohnal panic Šonovský p. Ondřeje před zemský soud pražský o tu doubravu a z toho p. Ondřej prudce rozhněval se na Šonovského, domnívaje se, že jej chce mladý p. Jan znalostí práva obelstíti o majetek spravedlivý. Spor byl pro p. Ondřeje zvláště proto nebezpečný, že p. Ondřej ani listinou ani svědky nemohl práva svého dokázati, kdežto Jan Rozvoda na průkaz práva svého měl dva svědky. V této nesnázi přispěl p. Ondřejovi na pomoc Tiburcius Čelechovský ze Sobíšku a na Děvčíkopách, vladyka v právech obzvláště sběhlý, neboť samými přemi pozbyl již Děvčíkop a Sobíšek pouze nájmem držel, jenž u soudu i křivé huby

nabyl — kterážto věc osudnou mu byla v lásce, že nikde najíti nemohl nevěsty, ač statek jeho nevěstina věna jako soli potřeboval — vladyka ten poslední dobou rád by se byl sblížil s Domkovskými, proto že ve staré panně Eufemii kynula mu s nadějí na značné věno přežádoucí nevěsta, která jinak sama již velmi ráda byla by zaměnila svobodu panenskou za jho manželské. Pan Tiburcius tedy jako na zavolanou dostavil se na Domkov a uslyšev, oč se jedná, ze trojí příčiny ujal se půhonu jakoby vlastního: předně byl to jeho živel a po dlouhé době naděje na slušnou při, za druhé mohl si provedením pře u p. Ondřeje získati náklonnosti a dobyti jedním rázem nevěsty a do budoucnosti snad i doubravy pro sebe, a za třetí mohl se tak i pomstíti na Šonovském, který se o něj už několikráte ježkem otřel. Aby půhon dobře dopadl, bylo především třeba, by p. Zbyněk z Buchova — neb on byl majetníkem Domkova a na něho byl půhon vydán — k půhonu se dostavil aneb aspoň plnou moc poslal a potom aby svědci nepohodlní byli odstraněni. Pan Tiburcius staral se horlivě o obé. Napsal psaní pro p. Zbyňka a doručil spolehlivému poslovi, odeslanému ke dvoru krále polského, tak že buď plná moc, buď sám pan Zbyněk musil se dostaviti před určenou lhůtou. A vskutku p. Zbyněk sám přišel dříve, než se byli nadáli. Omrzeloť se mu živobytí válečné a proto uchýlil se z Polsky na tvrz otcovskou, aby tam s poklidem prožil ostatní dny. Přivezl mnoho drahocenných darů pro strýce a sestru Eufemii a kromě toho vzácný živý poklad — Marylu, děvu to sličnou, v táboře vojenském vyrostlou, a proto napolo mužatku a zdivočelou, avšak srdce dobrého, nezkaženého. Děva ta byla p. Zbyňkovi takořka vlastní dcerou, jakkoli byla sirotkem, od přítele na bojišti umírajícího jemu svěřeným. Příjezdem osob těchto nastal arci nový ruch na Domkově a pře o doubravu vstoupila do netušené fase. Pan Zbyněk horkokrevný, statný vojín, jemuž byl meč nade vše, byl by raději vše rovnal mečem nežli slovem a souděním pohrdal; proto mu pře nepřirostla tuze k srdci, zvláště když i Šonovský při prvním setkání dosti se mu zalíbil svou přímostí. Ale novou zápletku způsobila vlastně Maryla, jíž jednotvárný život na tvrzi nebyl hrubě po chuti. Setkavši se zabloudéním na Šonově s mladým panem Jenem, pocítila k němu zvláštní přízeň, tak jako panic k ní. Scházeli se do doubravy sporné nejdříve náhodou, potom úmyslem a zahořeli k sobě láskou tak, že nechtěli déle žíti bez sebe. Schůzky jejich však vyslídil neunavný p. Tiburcius, vyzradil p. Zbyňkovi a p. Zbyněk rozlítil se z pokoutnosti té na p. Jana hněvem velikým. Pohaněl jej veřejně před vladykami v Náchodě, kam se sjeli, uslyševše o smrti krále Ladislavově, a to byla voda na p. Tiburciův mlýn. Beztoho se strachoval p. Tiburcius, aby se nevyrovnali po dobrém; nyní tomu zabráněno, jakož i lásce mladých lidí velká nesnáze zavalena. Ale mládí překážek se neleká; zvláště Maryla měla trapné chvíle na tvrzi, jsouc neustále hlídána pannou Eufemií, závistivou a na p. Šonovského z míry rozhorlenou. Nemohouc dusného života toho snášeti, umluvila se s panem Janem, ustrojila se co nejlépe a tajně odběhla za zimního večera do doubravy, kde na ni čekal p. Jan. Došedše do Šonova, vsedli na koně a s dvěma pány vladykami Veselickými schválně objednanými zajeli do kostelíčka dobenínského a dali se tam oddati. Když na Domkově nebylo Maryly a nikde po ní stopy, tu p. Zbyněk snadno se domyslil, že jest asi na Šonově, domnívaje se, že byla od panice unesena. Strašně se rozzuřil a chtěl únos ihned sám potrestati; nic nezmohl u něho p. Ondřej, dokládaje, že by se dopustil pychu zemského a že by na hrdle byl pokutován. V p. Zbyňkovi vzkypěla vojenská krev a ta volala po krvi. Bez odkladu, kde kdo byl, musil se ozbrojiti, a na pomoc přizván byl bojechtivý p. Straka z Nedabilic z bývalé chasy Koldovy; p. Tiburcius dobrovolně přidal se k výpravě. Pan Zbyněk sám ihned sehnav oblehací nástroje a na vozy naloživ, kvapil před Šonov. Avšak i na Šonově nezaháleli. Pan Jan, předvídaje cosi zlého, svolal své lidi a na kvap obsadil a opevnil tvrz co nejlépe, Celbu Jančara pak vyslal k Veselickým o pomoc. Než pomoc došla, objevil se pan Zbyněk s hojným lidem svým i Strakovým před Šonovem a dal vyzvati p. Jana, by unesenou Marylu navrátil. Když p. Jan se zdráhal, řka, že

Maryla jest jeho manželkou, chystal se již pustiti útok na tvrz, když v tom ukázala se na cimbuří Maryla, prosíc o milosť strýcovu; dosvědčila, že jest ženou Janovou a vyznala, že sama za ním uprchla. Tím rozhněván, avšak zároveň do duše byl uražen p. Zbyněk; nenadálť se, že by Maryla za všechno jeho dobrodiní mohla se mu tak odměniti; s pohrdáním odvrátil se od prosebnice a odvedl od Šonova zahanben svůj lid; na zejtří všechny věci Maryliny odeslal na Šonov — a propasť mezi Domkovem a Šonovem jak se zdálo — zela ještě větší, než před tím. Kdosi však přece došel cíle svého; jednak Maryla s Janem byli spokojeni, že jsou svoji — jednak pan Tiburcius dočkal se dvojí radosti. Pře jeho přičiněním rozhodnuta byla ve prospěch Buchovců, an obratně p. Tiburcius odstranil oba svědky Šonovského: toulavého dudáka vyvábil do světa zvěstí o smrti králově a Celbu Jenčara zajal při obléhání Šonova a ve svém zajetí podržel dotud, až vypršela lhůta půhonová. Tak připadla doubrava Buchovcům, a tím osmělen p. Tiburcius požádal p. Zbyňka za ruku sestry jeho, panny Eufemie. Pan Zbyněk ani p. Ondřej nebyli tím valně potěšeni — tušili, že jen jakýmsi úskokem Tiburciovým zvítězili ve sporu — rozmlouvali tu věc též panně Eufemii; ale ta stůj co stůj chtěla se již dostati pod čepec, naříkala dotud — až dostala svolení ke svatbě. Svatba hlučná byla vystrojena — avšak radosti pravé mnoho na ní nebylo. Tím tišeji a chmurněji bylo po svatbě na Domkově; žiliť tam jen dva páni starší a potěchy žádné neměli; jenom časem o budoucího krále se hádajíce, trochu se rozjařili; přálť si p. Zbyněk krále polského, kdežto p. Ondřej za nejlepšího k úřadu tomu pokládal p. Jiříka z Poděbrad, a p. Zbyněk chtěj nechtěj totéž uznati byl přinucen. Když nastával čas voliti krále, umínili si též oba Buchovcové do Prahy zajeti a volby se účastniti. V Praze i p. Zbyněk výmluvnými slovy ohnivého M. Rokycany tak byl dojat, že nikoho jiného nebyl by volil, než p. Jiříka z Poděbrad. A když dne 2. března r. 1458. jak pod obojí, tak i katolíci svorně prohlásili za krále p. Jiřího, tu též páni Buchovcové, radostným nadšením uchváceni, setkavše se s mladým Rozvodou Šonovským, jej objali a navždy se smířili. Musili do hospody Rozvodovy v samém dvoře králove (neboť Rozvodův strýc Horušanský byl služebníkem Jiřího) a tam setkali se s milou Marylou; nová radosť obapolná — byl to dies faustus, jak pravil pan Ondřej. Z Prahy pak odjeli společně a p. Zbyněk odstranil i poslední příčinu bývalého hněvu; přesvědčiv se z řeči Jenčara Celby i dudákovy, že doubrava náležívala Šonovu, navrátil ji z dobré vůle na věčné časy p. Rozvodovi Šonovskému. Přátelství ovšem trvalo na dále, ba ještě se vzmáhalo: docházeliť Buchovcové často na Šonov, rozmlouvajíce jednak o bývalých dobách v Čechách, jednak o válkách Poláků s německými rytíři, až konečně došlo i na ony proslulé libros klevetarum, ve kterých prý p. Rozvoda semlel okolí celé. Nuže co byly ty klevety? Byly to zápisky o všelikých pamětihodných příbězích v zemi české, jak je byl p. Rozvoda slyšel vyprávěti od toho neb onoho souseda: o slavných bojích pro pravdu a jazyk český, o porážkách Sigmundových a křižákův atp. Tím arci vymizel i poslední stín nedůvěry ze srdce p. Zbyňka a přátelství sousedské jen se utužilo. — Poněkud arci trudněji bylo novomanželům Čelechovským, nenadavším se toho obratu a vypadnuvším z lásky. Žili o samotě, užírajíce se zlostí a závistí, a p. Tiburcius neustával přemýšleti, jak by šťastného vladyku před soud pohnal. (O. p.)

Josef Bartocha.

Básně. Sepsal *Š. Gregorčič.* S přivolením básníkovým dle vydání druhého přeložil *Vojtěch Pakosta.* V Praze. 1887. Tiskem a nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Str. 160

Kněz Šimon Gregorčič (* 1844.) jest z nejsympathičtějších zjevů v současném písemnictvu slovinském. Již prvotiny jeho, při nichž jméno i osoba básníkova byly skryty, přijímalo čtenářstvo nadšeně a hmotný úspěch, jakého se dostalo prvnímu vydání jeho »Poezijí« svědčí výmluvně, že se stal Gregorčič miláčkem nejširších vrstev národa svého. — Vydání druhé, rozmnožené, dle něhož jest pořízen náš překlad, vyšlo r. 1885. v Lublani.

Básník dal sbírce průvodem tato slova:

Poét, le malokomu znan
leži po svetu razmetán;
da kip njegov bi vam podál [1])
raztresene sem ude zbral —
ne vseh! . . . a kdor pregleda té,
spozná mu glávo in srcé!

Kolik skromnosti v úvodním verši prvním. tolik jest pravdy v posledním; poznáváme z knihy autora ven a ven, ale přidáváme zrovna, že ve světle tak přeskvělém, jakým ozářena jest jen gloriola básníka povolaného i vyvoleného. Gregorčič jest lyrikem hlubokého ducha a citu vroucího; tvorba jeho jest svérázná, samostatná, jen zde onde uznamenati vplyv poesie Préšernovy a Petőfiho. Největší zdar má Gregorčič v nejvlastnějším živle svém, ve zpěvech vlasteneckých. S oprávněnou hrdostí opěvuje básník krásu své domoviny a líčí ji tak luzně, že se nedivíme, proč tak teskně touží »v planínski raj;« předojemně tlumočí neštěstí vlasti utýrané (zvl. »Na potujčeni [= odcizené] zemi«), s utrpením otčiny roste i jeho láska k ní (Domovíni), protestuje mužně proti násilí nepřátelskému (Soči), pohled do budoucna plní jej obavou, ale naděje přece vítězí. Nejcharakterističtější ve příčině té jest mohutná báseň »V popelnični noči.« Básník uděloval popelec; znak smrti napsal na čelo sobě, pyšným, nesoucitným, bohatým velikánům, i drobným dětem; pobožné davy se střídaly, co zatím za dveřmi stál tiše chudý lid čekaje skromně, až by mu pán vykázal místo.

A teprve kdy volný vchod
je pustil za práh svůj,
já mučenníkův poznal rod,
ach, byl to — národ můj!

Tu odložil jsem popel hned
a kleknuv ruce spjal,
k nebesům vroucně oči zved'
a hlasně zavolal:

O vzmuž se, dobrý lide můj,
vstaň z prachu snížení,
den popelce den není tvůj,
tvým dnem je vzkříšení! —

Ovšem, máli se slovo básníkovo státi skutkem, třeba sebezapíravé oběti, nesobeckého idealismu a nade vše neoblomné práce, netoliko pokud ji velí stav:

„Kor môre, to móž je storíti dolžan!“ —

[1]) „abych vám obraz jeho dal.“

Proto jest autor myšlénkám těmto nejhorlivějším, energickým apoštolem.

Básně rázu všelidštějšího provívá většinou nálada pochmurná. I z těch jest mnohá pravou perlou poesie (zvl. »Pozabljenim« [= zapomenutým]); jinde však nahromaděno jest temna až na úkor pravdivosti. Vizme na př. báseň »V mraku.« Básník vyzývá slunce, aby zapadlo za hory, proč že by plálo ještě dále, když sirotám zde svítíš jen a hřeješ lid, jenž nešťasten!

Kdo pohlížel by v stráň i dol,
jež svírá bída, pláč a bol,
v svět klamstva, strastí, poroby,
pln sirotkův a siroby.

Dokud mi zář tvá, slunko plá,
mé srdce klidu nepozná,
mou duši trápí jen tvůj hled
vzpomínkou vlastních, lidstva běd.

Neméně truchlivě vyznívají básně subjektivné. Gregorčič se sice nerad zabírá v titěrnou sentimentalnosť bez příčiny, podstaty a účelu; všecky ty vzdechy za uplynulým mládím, výlevy opuštěnosti, slova o niterných sporech . . . to vše, cítíme, jsou výslední tony trpkých osudů životních, v něž nám zejména »Moj črni plašč« podává tklivý náhled: — ale i v této řadě prací ocitáme se zavdy již na kraji strohého pessimismu (»Človéka nikár!«). Tím mileji arci dojímají nás čísla, jež jsou ovanuta jemným humorem. (O. p.)

Drama rodiny pana Daniele. Roman od *Em. Zítka.* Ottovy „Laciné knihovny“ (red. Ot. Mokrý) seš. 22.—26. V Praze. 1886. Str. 319.

Doba pobělohorská jest našim mladým spisovatelům neobyčejně lákava: kollise dvojí vznešené idee podává zručnějšímu péru příležitosť, aby docílilo účinu mohutného, a práce z doby té znamenitě jest usnadněna tím, že naše belletrie se všech stran již snesla — po svém arci způsobě — potřebnou látku kulturní. Z té příčiny však zvyšuje i soudné čtenářstvo vůči dílům takovým své požadavky; syto jsouc pessimistických nářků, rádo by konečně zaslechlo zvuky smírné, dějinným pragmatismem zajisté více oprávněné. Ovšem práce tohoto druhu, majíli míti jakousi literarní důležitosť, vyžadují u původce rozsáhlého rozhledu,

přesného, nepodjatého soudu a umělecké práce i míry. To tanulo nám na mysli, když jsme zvědavě brali do rukou knihu Zítkovu.

Obsah její jest takový. Vypovězenec pan Daniel Rubeš z Výskova, nemoha odolati touze po rodině své, vrátil se r. 1622. do Prahy; nepřátelé jeho podkládali však návratu jeho význam politický, zajali jej a uvěznili, a když neoblomně stál k víře protestantské, byl přese všecky prosby manželky Perchty utracen veřejnou popravou, přičiněním zejména hejtmana zemského Černína, jenž svým časem zabral též Danielovo zboží. Hlavu popravencovu na potupu vyvěšenou sňali v noci syn Pavel a dcera Salomea, jejíž něžně oddaný snoubenec, setník Jindřich Losel, vydatnou jim přispěl pomocí. Když však Salomea hlavu odnášela, pronásledoval ji syn Černínův až do domu. Čin vzala na sebe paní Perchta a mladý zhýralec, ač slyšel přiznání od samé Salomee, způsobil, že zajata byla matka se synem, aby si tak pojistil přístup k dívce, k níž vzplanul divokou vášní. Snaze jeho dařilo se tím lépe, když přičiněním starého Losela, který nikterak nepřál sňatku synovu s pikhartkou, Jindřich byl poslán do Vídně s úřední zprávou. Nežli odejel, zůstavil Salomei za opatrovníka věrného Bendu s dcerou. Mladý Černín, vydávaje se za Jindřichova důvěrného přítele a nabízeje opuštěné děvě platnou pomoc v záležitosti matčině, docházel k ní častěji; Benda však ji záhy upozornil na pravý cíl záletníkových návštěv. Utrpení Salomeino vzrostlo a dostoupilo vrcholu povážlivého, když odmítla žádosť starého Losela, by se vzdala Jindřicha a opustila Prahu; útěchou jedinou jí bylo, že se se vším svěřila milenci listem. Zatím i nepohodlného Bendu mocí odstranil mladý Černín, jehož jednání dosáhlo násilnosti tak drzé, že v Salomei uzrála myšlénka pomsty. Úmysl též provedla zabivši smělého vilníka na loži svém. Tou dobou propustil soud Perchtu s Pavlem, celou však rodinu odsoudil do vyhnanství. Salomea sama psala starému Černínovi o skutku svém i otrávila se, matka sešílilá u její mrtvoly, Pavel odešel do ciziny, Jindřich přikvapil do Prahy právě v den Černínova pohřbu.

Spisovatel nazval dílo romanem; na to se nám děj jeví býti nedosti bohatým a překvapujících událostí, napínavých situací a vůbec účinů technických neposkytuje se tu více, nežli v obyčejné novelle dějepisné. Že práce přes to vše dorostla značného objemu, způsobila její celá rozloha a slovesné provedení.

Zítek vypravuje všude ze široka. Již v exposici a dějovém zauzlování vede si nad potřebu obšírně, což ještě více vadí v oné části díla, jež má býti rázným stupňováním děje. Čtenář touží všude tu viděti postup událostí, zatím však jest mu předem projíti obsáhlý referat o episodách vedlejších, někdy i dosti malicherných; touží spatřiti rázovitý čin, zatím však jest mu předem vyslechnouti dlouhé, ne vždy psychologicky prohloubené meditace osob jednajících. Jiným stavidlem, o které se proud dějový zaráží a rozplývá do široka daleka, jsou vlastní spisovatelovy myšlénky a úvahy. Nerušíli se prostředkem tím úměrnosť, každý zajisté — ovšem positis ponendis — milerád jej uvítá; známo, kterak jím na př. Šmilovský přidával prácem svým mohutné působivosti: avšak jaká tam všude případnosť, umírněnosť, jaká filosofská hloubka! Těchto vlastností mají sentence Zítkovy věru poskrovnu; jedny jsou opisem myšlének všeobecně známých, jiné jsou mlhavy, byť mnohoslovny; jedněm vadí přílišné nadsazování, druhým věcná nesprávnosť. Tak na př. slova, jež autor pronáší o náboženském umění našich předků (strana 15. sl.), o osudu (str. 26., 202., 239.), věty, jež klade v ústa Vargasovi o ženské ctnosti (str. 190.) buďtež místo jiných ukázek dokladem, jak jest choulostivo zahrávati s pomysly nepochopenými. — Jest tuto upozorniti ještě na jednu vadu závažnou. Perchta selže, že sama odnášela hlavu Danielovu, ale cestou ji ztratila. Ač zvěděl pravdu z úst samé Salomee, mladý Černín lež tu udává otci. Při výslechu se matka zaříká: »Ať nejsem spasena, nemluvímli pravdu« (sic) a přece lež svou opětuje. Že takovéto zauzlování děje jest spíše laciné, než umělecké, jest na bíledni, jakož i to, že jím vznešenosť oběti Perchtiny povážlivě trpí. Soudu toho nemění ani omluva podivné jakés moralky, že prý »jsou hříchy, které po-

svátnými se stanou svým účelem« (str. 133.). — Ze zmíněné rozvláčnosti probírá se spisovatel až ke konci práce; rozuzlení jest už úsečnější, vzbuzujíc také hned živější účasť čtenářovu. Připojený doslov uvítá rád nejen onen druh čtenářstva, jehož hlavní starostí jest »jak to se všemi dopadlo,« nýbrž i ten, komu jde o vystižení umělecké ceny díla: tlumíť se epilogem tím aspoň částečně tolikerý zvuk rozervaný, jímž vlastní děj vyznívá; ostatně častěji v díle svém autor zdařilou střídou výjevů něžných s drsnými osvědčil dobrou snahu o účinnou stavbu práce své.

Stránky slovesné nelze nazvati případnou ani správnou. Řeč oplývá zvláště ve vzhledě skladebném poklesky, nad jaké by spisovatel český přece již konečně měl býti povznesen. Co do slohu všude se nám jeví přesytá květnatosť, výraz převroucnělý, plno rčení obrazných, plno subjektivního lyrismu, žel, že většinou frasovitého. Způsob ten zaráží již, kde autor vypravuje nebo medituje sám, natož tam, kde jím jednostejně mluviti dává všem osobám jednajícím na úkor svéráznosti jednotlivých povah. Charakteristice vůbec věnoval Zítek jinak péči všade zračitou, ale přes to zaznamenati jest nejednu neshodu a neucelenosť. Se zvláštní zálibou prodlel při osobě Salomeině; neprospěl však její líčení ani jejími monology a stálými úvahami, ani hojným přímětem reflexí vlastních. Po všem tom, co se událo v rodině Rubešově, nechápeme dlouhé neprohlédavosti dívčiny vůči mladému Černínovi. Přechod od trpnosti Salomeiny ke scenám, v nichž zasahuje v pásmo dějové zrovna vraždou — jejímuž kluzkému popisu by dobře svědčilo více tmy — a sebevraždou nazvati jest přece poněkud náhlým, bychom i krvavým činům těm samým chtěli dáti za omluvu onde básnickou spravedlnosť, tuto důvody psychologické. Daniel jest postava skutečně ctihodná; tím nepřirozenější za vypsaných podmínek jest ona dlouhá řada výčitek hejtmanu Černínovi. Láska Perchtina k choti i dětem je vlastně v á š n í, jakož viděti odtud, kterak zachází se svým náboženským přesvědčením a s pravdou; spisovatel o ní praví, že m i l o v a l a »se zápalem milenky a oddaností o t r o k y n ě.« Mužnému sice Jindřichovi málo sluší divadelní sentimentalnosť. Pavel vylíčen jest velmi neurčitě. Nejvíce však niterných odporů jest nakupeno v povaze Loselově a Černínově; rozbor zaváděl by daleko. Benda Janičár připomíná příliš živě Celby jenčara z Jiráskovy »Maryly.« — V charakteristiku pražského lidu a ve drastický popis řádění cizinského vmísil se snad nejeden anachronismus. — Ani karrikatura P. Melchiora, ani troufanlivá poznámka na str. 183. nesvědčí o zvláštní lásce autorově k Jesuitům. Pro bližší informaci by snad některého čtenáře zajímalo, odkud jest zpráva, že by kdy jaký P. Gelasius byl kázal, kterak pohané »všichni do pekla přijdou a na věky jsou odsouzeni.« (!)

Stránka historická jest dílu Zítkovu pouhou tenkou obrubou; a co podáno tíží zase a zachmuřuje ducha čtenářova, málo světla i tepla, málo upokojení, smíru i naděje; v té příčině byli jsme, tušim, oprávněni od spisovatele očekávati více.

Slibné nadání Zítkovo, jeho opravdová umělecká snaha i zručnosť, zřejmá pilná práce a jiné dosti u nás řídké vlastnosti dobré, to vše nás oprávňuje k naději v dílo cennější práce přítomné.

V—ý.

Satan a jeho říše. Rozmarná studie, již z rozličných kousků sestavil a všem příznivcům Satanášovým v upomínku věnuje *Fr. Pohunek.* V Praze. 1887. Str. 72. VIII⁰.

Staropohanské štěstí, svoboda a lidskosť. Napsal *Frant. Pohunek.* V Praze. 1887. Str. 52. VIII⁰.

První spisek není přísně dogmatickou rozpravou o existenci pekla a zlého ducha, ani aestheticko-literarní studií o satanu a různých jeho podobách, jak se jeví v dílech světové poesie u Dantea, Miltona, Byrona, Goethea, a nověji též u nás (Twardowski, Šotek), a pokud vzhledem k idei a jejímu provedení se srovnává nebo nesrovnává s názorem křesťanským, — nýbrž je to právě »rozmarná studie« ač celkem vážně psaná. Namířil ji spisovatel proti poetickým velebitelům satana a najmě proti několika básním Vrchlického, jejichž zmatené pojmy o andělech vůbec a o zloduchu

zvláště rozbírá, podávaje důkaz, že neobstojí se stránky logické — Vrchlický ve svých pozdějších plodech snad na účet svého renommé nápadně často dopouští se poklesků proti logice kontextu a svých názorů — tím méně se stanoviska náboženského.

Autor, veleznámý čtenářům »Vlasti svou literarní zvláštního způsobu kritikou, řadí okolo svého thematu nejedno jadrné zrnko buď vlastních myšlének, anebo z »Apologie« *Weissovy*, ne tak logickým postupem vědeckého důkazu, jako spíše volně a nenuceně vyvíjí myšlénku za myšlénkou, tu úžeji onde méně k thematu přiléhající, ale nikdy ne zbytečnou. Tak nejsou na př. celku nikterak na újmu odbočky: o zednářích, o překladech spisů básnických, o přepjaté humanitě, o lítosti, o citu plné bezcitnosti. Sloh touto rozmanitostí jen získal a vyniká tím jasněji vedle suchého výčtu starověkých tradicí (str. 41—53.), jenž poněkud unavuje.

Spisek pozůstává ze tří statí. V 1. jedná spis. o satanu dle všeobecné víry a dle pojmů, jaké o něm mají někteří básníci moderní, z našich Vrchlický a Mužík, oproti poesii Calderonově, Danteově, Miltonově, kteří zobrazili satana dle názorů založených na positivní víře křesťanské (str. 3—38.) — Druhá stať (39—53) jest historický důkaz, čerpaný z tradicí středověku, o jsoucnosti pekla a věčném trvání jeho. — 3. Důkaz ze svědomí, doložený ze života vynikajících neznabohů a stvrzený rozumem, jenž zároveň vyvrací námitky proti věčným trestům. (54—72.)

Pojednání samo pěkně se čte a kromě básnické kritiky upozorňuje časově vhod na život posmrtný. Neboť prý »za našich dnů není mezi pravými vzdělanci nejmenší pochybnosti o tom, vedeli na neklamných výsledcích přírodních věd znenáhla se budující povšechný názor v svět na scestí a do propasti, nebo na výsluní pravého a s rozumového stanoviska jedině oprávněného života realního. — života, který nehledá imaginarní spásy v domněnkách a přeludech, jakými sobě temné věky minulé vypomáhaly, nýbrž v ryzí lidskosti, která neodkazuje k životu mimo život, nýbrž koná svou povinnosť v pravý čas — dokud se totiž nenaplní neúprosný zákon přírody a člověk nepřestane žíti . . .« (*Arbes* v pojednání o Máchově Máji, Květy 1886. II. 203.)

Všestrannou zajímavostí předmětu doporučuje se též druhá brožurka téhož spisovatele, vyšlá nedávno jakožto zvláštní »poopravený a místy rozšířený otisk z letoší Vlasti.« Jedná o staropohanském štěstí, svobodě a lidskosti, jak se de facto zračí v literních památkách klasického starověku naproti idealní gloriole, jakou obepřádají antickou kulturu zvláště básníci, a potom též jak tmavým stínem se býti jeví tato trojice vedlé světla nauky křesťanské a jejího trojpaprsku štěstí, svobody a lidskosti.

Básnická idealisace antiky není nová. Už klasická perioda německé literatury má ve svých koryfejích nadšené velebitele starověku. U nás dotyčné idee teprve novějším časem našly ohlasu. Jako Schiller ve svém idealním vzletu bolestně touží, že už nevrátí se »die götter Griechenlands« a jejich doba, tak po stu letech náš Vrchlický slyší nad troskami starověku jakoby věštbu Sibyllinu:

> Mrtva země jest a věčně kleta,
> Pán teď zhynul, mrtev jest duch světa.
> (Duch a svět: Ohlas.)

Ovšem dokud básník epickou látku čerpá z nefalšované historie antického starověku anebo nanejméně jí neodporuje (»Caligula a Philon«), nedá se mu zásadně nic namítati, jen když v postavách lidí a bohů zúmyslně nehledá pouhé bláto a kal nebo nevtěsnávali do antického rámce děj, ku kterémuž moderní slušnosť nerada půjčuje nositele; když však básník v reflexích o »svaté Helladě« vidí, že s ní »v dálku zmizely« lidstva mladosť, »jeho božství tucha, úděl krásy, dětské veselí,« ano i opěvá v ní ztracený a — ať přímo či nepřímo vysloveno — křesťanstvím potlačený ideal blaha, volnosti a ušlechtilého snažení: tu jest velmi záhodno, poukázati aspoň všeobecně na ideu takových básnických útvorů, kterak se před soudem historie rozplývá v nic i se svým zvučnoslovným obalem, jako mizí lesklá mydlina dechem větru. Není tedy nevhod authentickými rysy, jakými skutečně jsou výroky vyňaté z klassické literatury, byť jen načrtnouti obraz klas-

sického starověku a místo nejasných dosaditi takto přesné pojmy k užitku obecenstva; ovšem že i básníkovi, jemuž ostatně ne vědomosť o pravém stavu věcí, ale vůle schází, nebude neprospěšno věděti, idealy že rodí jen pevná půda, mlha pouhé fantomy.

Za takovým asi účelem spisovatel dovozuje, kterak víra v nezlomný osud, v závisť bohů vůči lidem a vědomí nezničitelné osobní viny úmorem dusilo niterné štěstí v antickém starověku, tak že život na zemi za trest, smrť pak za zisk považována, ať si už kdo život posmrtný popíral anebo věřil v podsvětné živoření (str. 9—21.). Proti velebené svobodě klade bývalý tenkrát despotismus v rodině a otroctví posvěcené na právní ústavu (21—27.). Staropohanská lidskosť jeví se ve zvláštním světle úvahou, kolik lidských práv měly novorozené děti jsouce vydány zvůli státní neb otcovské, a kolik ženy; — že milosrdenství za chybu považováno a odtud bídný osud chudiny; konečně zápasy gladiatorské a kruté zacházení s otroky oprávňují výrok *Tacitův:* apud imperitos haec humanitas vocatur, cum pars sit servitutis (27—42). — Končí vřelým doslovem o niterné podstatě a účinech evangelia se zřetelem k staropohanským zásadám a poměrům.

Spisovatel nevystupuje jako nepřítel staroklassické osvěty, vyslovuje svým spiskem toliko pravdu, aby se na ní chválilo jen co chvály zasluhuje, pravdu to dávno uznanou ač ne vždycky plněnou. Jak snadno na př. stává se, že chvála udílená popředně formalní ušlechtilostí klassické literatury brává se též o antickém životě, zvláště jsouli světlé jeho stránky šíře vyličovány na úkor temným. A přece docílené touto methodou nadšení pro klassický starověk, neníli zúrodněno světlým kontrastem evangelia, dovede zploditi jen idealy o zevní kráse místo snahy po pravdě a ctnosti, a sny o »ryzí lidskosti« člověka od přírody k zlému nakloněného. Odtud také pochodí v Německu dnešní reakce proti staroklassickým studiím na gymnasiu.

I tato idealisace — nazvali bychom ji vědeckou — z části je uvedena spisovatelem na pravou míru, a zamlouvá se v této příčině jeho způsob psaní — an některé vředy tehdejší společnosti více naznačuje než vyličuje, učiniv tím četbu spisku možnou a doporučitelnou každému věku; — větší časť úlohy zbývá však důkladné, se stanoviska křesť. pojednané kulturní historii klassického starověku, jíž dosud postrádáme. *V. K.*

Cesta Švýcary do Vlašských Benátek léta Páně 1884. „Zábavné bibliotheky“ dílo 108. V Brně. 1886.

»Zábavná bibliotheka« předsevzala si vedlé povídek přinášeti také spisy poučné, by nejenom bavila, ale také poučovala. Tomuto chvalitebnému slibu dostála plnou měrou udaným cestopisem, který nejenom čtenáře pobaví a se zajímavou cestou obeznámí, ale také cestujícím jest výborným návodem a ukázkou nepředvídaných překážek.

Krásy hor švýcarských, stoupání železnic do vysokých skal, popis Benátek a života jeho jsou velmi trefnými episodami cestopisu krátkého sice, ale pestrého a myšlének plného. Škoda, že nešťastné cholerové vykuřování bránilo cestovateli hlouběji do Italie vniknouti.

Mluva je vesměs správna, jadrna, popisy prosté, avšak přece půvabu plné. Úprava, jako celé »Bibliotheky,« vkusna. Spisovatelovo jméno není udáno.

M. Zkoumal.

Různé zprávy.

Z přednášek universitních pro letní běh r. 1887. **V Praze.** Ř. prof. *Hanel:* Říšské i právní dějiny německé; Encyklopaedie práva; Germanistická cvičení. M. ř. prof. *Čelakovský:* Dějiny práva v zemích českých (pokračování). Ř. prof. *Zucker:* Právní filosofie; O filosofii a historickém vývinu práva trestního. Ř. prof. *Talíř:* Statistika říše rakouskouherské. Ř. prof. *Durdík:* Dějiny filosofie řecké; Psychologie, zvláště hledíc ku potřebám paedagog. Ř. prof. *Lindner:* Základové novověké paedagogiky; O prakt. filosofii.

M. ř. prof. *Masaryk:* Dějiny filosofie. III. Nový věk. M. ř. prof. *Hostinský:* Dějiny aesthetiky a theorie umění: Aesthetika umění hudebního; Rozbory vynikajících uměleckých děl různých oborů.[1]) Ř. prof. vládní rada *Tomek:* Novější dějepis uherský (od smrti Matiáše Korvina). M. ř. prof. *Emler:* O nejstarších dějinách rakouských a pramenech jejich; Cvičení palaeografická. Ř. prof. *Goll:* Úvod k lat. epigrafii; Dějiny velkých koncilií 15. století. M. ř. prof. *Rezek:* Dějiny doby Napoleonovy od 18. brumairu do r. 1815.; Dějiny věku šestnáctého se zvláštním zřetelem k zemím rakouským. Ř. prof. *Kalousek:* České dějiny doby starší; O podvrženinách v pramenech dějin českých. Ř. prof. *Jireček:* Státy balkánského poloostrova v poslední době před tureckým dobytím; Počátky republiky dubrovnické; Výklad nejstarších listin jihoslov. M. ř. prof. *Palacký:* Evropa. Statistika průmyslová, obchodní a intellektualní; Rakousko, zeměpisný obraz; Historického zeměpisu I. díl. (Starý svět.) Ř. prof. *Kvíčala:* Výklady z oboru mythologie a etymologie. M. ř. prof. *Král:* Dějiny staré komoedie attické s výkladem Žab Aristofanových; Metrický rozbor lyrických částí dramat Sofokleových. Soukr. doc. *R. Novák:* Římské řečnictví v době císařské. Ř. prof. *Hattala:* Podstata nauky o tvoření kmenův arijských vůbec a slovanských zvláště; O rýmovaných legendách staročeských vůbec a nejnověji nalezených zvláště. Ř. prof. *Gebauer:* Soustavná mluvnice jazyka českého; Výklady z mluvnice všeobecné. Soukr. doc. *Polívka:* Cvičení staropolská: Četba a výklad žaltáře Florianského (dle vydání W. Nehringova 1883.); Četba a výklad děl Jana Kochanowského; Četba a výklad komoedií Marina Držiće a Nikoly Nalješkoviće. M. ř. prof. *Jarník:* Molière a jeho díla; Vybrané části francouzské skladby. Soukr. doc. *Zubatý:* Zvukosloví jazykův indoevropských; Výklad Kālidāsova dramatu Vikramōrvaçījam. S úvodem o dramatické literatuře indické. Soukr. doc. *Kovář:* Ethnologie a jazykozpyt; Všeobecná mluvnice (jazyková filosofie). Soukr. doc. *Mourek:* Historie literatury německé za doby reformace. Soukr. doc. *Kraus:* Gotská mluvnice a výklad biblí Ulfilovy. Soukr. doc. *Dvořák:* Arabština: Četba a výklad arabského romanu o Adamovi a Evě na základě arabského rukopisu knihovny mnichovské; Aethiopština: Četba a výklad aethiopského překladu téhož na základě vydání Trumppova; Pro pokročilé: *a)* Výbor písní Ší-kingu (čínština), *b)* Sa'diův Bustán (perština). Pokr. četby zimního běhu. Seminář filosofický: Ř. prof *Durdík:* Cvičení seminarní. M. ř. prof. *Masaryk:* Locke (pokračování). Seminář paedagogický: Ř prof. *Lindner:* Cvičení seminarní. Seminář historický: M. ř. prof. *Emler:* Čtení a výklad pramenů dějin rakouských doby Přemysla Otokara II. Recense prací seminarních. Ř. prof. *Goll:* Výklad pramenů. Recense písemn. prací. Seminář filologický: Ř. prof. *Kvíčala:* Výklad Lucanovy básně Pharsalia a recense latinských prací písemných; Výklad zlomků z básní Solonových a recense řeckých prací písemných. Proseminář filologický: M. ř. prof. *Král:* Proseminarní cvičení řecká. Soukr. doc. *R. Novák:* Proseminarní cvičení latinská. Seminář pro slovanskou filologii: Ř. prof. *Gebauer:* Čtení evangelia zografského a cvičení staroslovenská (starobulharská); posuzování písemných prací seminarních. Seminář pro filologii romanskou: M. ř. prof. *Jarník:* Výklad provençalských textů dle Bartschovy Chrestomathie provençale. Lektor *Kolář:* „Krymské znělky" a báseň „Farys" A. Mickiewicze, s náležitým výkladem věcným a mluvnickým; Báseň „Pobratimstvo" L. Botiće, s náležitým výkladem věcným a mluvnickým; „Taras Bulba" od M. V. Gogola, s náležitým výkladem věcným a mluvnickým. Lektor *Brábek:* Mluvnice jazyka maďarského, spojená s praktickým cvičením; Slavismy v maďarské křesťanské terminologii. (Přehled dosavadních prací o tom; Miklosich, Asbóth, Jerney a j.) Lektor *Kraus:* Praktická cvičení německá. *a)* Překládání Heysovy novellky „Zwei gefangene," *b)* překládání Heritesových „Maloměstských humoresek." Lektor *Sládek:* Čtení a překlad Shakespearova „Macbetha." Lektor abbé *Fauvin:* *a)* V romanském semináři: Dějiny francouzské literatury XVI. věku (pokračování) a překlad „Noci na Karlštejně," veselohry od Jarosl. Vrchlického; Základy skladby mluvnice francouzské a cvičení slohová a v deklamaci; *b)* Čtení veřejné: Základy skladby francouzské a Dějiny francouzské literatury v XIX. století (pokr.). Čtení a výklad vybraných článků z Godefroy a překlad činohry „Syn člověka." — **V Berlíně.** Mimoř. prof. *A. Brückner:* Dějiny polské literatury v 19. stol.; Staroslov. hláskosloví;

[1]) Místo poslední přednášky oznámil prof. *Dr. O. H.* (dle „Dalib." 16.): O nynějším stavu hudby dramatické.

Ruská cvičení. — **V Černovicích.** Ř. prof. *Kalužniacki:* Četba staroslovanských textů; Ku kritice domněnek o vzniku a vývoji glagolice; Přehled literatury západních Slovanův od nejstarších dob až na konec 16. stol. Ř. prof. *Smal-Stocki:* Děje ruthenské literatury novější; Ukrajinští spisovatelé; O ruthenských rukopisech; Četba ostrožské bible dle chrestomathie Ogonowského. — **V Lipsku.** Ř. prof. *Leskien:* Mluvnice jazyka starobulh. (církevn.); Cvičení v četbě starobulh. textů; Dějiny staročeské literatury; Četba z litevského národního básnictva. — **Ve Lvově.** Ř. prof. *Pilat:* Dějiny polské poesie ku konci 18. a v prvých dvou desítiletích 19. století; Výklad několika vybraných památek jazyka staropolského; Písemná cvičení v polské literatuře. Ř. prof. *Ogonowski:* Dějiny ruthenské literatury v 16. a 17. stol.; Srovn. skladba staroslovanštiny a ruthenštiny; Písemná cvičení a ústní disputatoria. Mimoř. prof. *Wojciechowski:* Dějiny slovanských národův až do r. 1000.; Četba důležitějších pramenů ku středověkým dějinám národů slovanských. Soukr. doc. *Kalina:* Mluvnice staroslovanská: Cvičení ve slovanské filologii. — **Ve Štyrském Hradci.** Ř. prof. *Krek:* Srovnávací hláskosloví staroslovanštiny; Filologická cvičení. — **Ve Vídni.** Ř. prof. *Jagić:* Mluvnice ruská v dějinné souvislosti se staroslovanštinou; Literarní dějiny Jihoslovanův až do konce 16. stol.: Cvičení ve slovanském semináři. Soukr. doc. *Leciejewski:* Hláskosloví slovanské dle nejnovějších bádání; Život a díla J. Słowackého. Soukr. docent *Strekelj:* Dějiny dalmatsko-slov. literatury; Bulharská epika lidová. Učitel *Glovacki:* Ruština; Četba bájek Krylova se zřetelem k ruskému přízvuku. Učitel *Menčík:* Skladba česká se cvičeními; Tvarosloví se cvičeními; Řeč a literatura 16. stol.

I. Spolkové.

Kruh přátel literatury české v Brně. Zprav. *Fr. Jokl.* Schůze dne 28. března. Prof. *Fejta* referuje o *Zeyerově* básni „Příchod Čechův“ („Poet. besed“ číslo 26.).

Hned na počátku uvádí nás básník in medias res, jak Čech zjevuje se v houštině. Líčí jej jako bohatýra, jenž kypí zdravou silou. Od takového hrdiny očekávali bychom hrdinnou mysl, skálopevnou povahu a rázné činy. On však vystupuje jako sentimentalní mladík, jenž pro lásku k děvě zapomíná svého poslání a maří čas horováním a blouzněním milostným. Teprv na zříceninách této lásky vzchopí se a pevnou rukou chce vybudovati chrám nový, velebnější, zasvěcený lásce k vlasti. Blouznivcem ještě větším líčen Lech.

Lépe provedena povaha bílé druidky Etnéy a sivooké Charpy. Luzná postava Etnéina vyniká z osnovy básně jako jemný, z hebounké hvězdné pavučiny utkaný zjev. Hned při prvním setkání dobývá sympathií čtenářových. Jak miloněžnou je v lásce své, tak velebnou i ve své hrdosti, pravá kněžka druidská: když při sporu o ni mezi oběma bratřími Čechem i Lechem vyřkne Charpa nad ní kletbu, vztýčí se v celé své kráse i obětuje sebe samu.

Věštkyně Charpa jeví se v celé básni strážným duchem rodu Bohomyslova, opatruje malé pachole, povzbuzuje k míru a věští mu slavnou budoucnosť. Přilnula cele ke přírodě; duše její stala se sídlem písní a spolu s nimi i bohů, kteří vyvolili si ji kněžkou. Ač Charpa plane nenávistí k Labáře, přece odpouští jí, spatřivši její zoufalosť. Žalostným hněvem podnícena při sporu obou bratří na Řípu, proklela nevinnou původkyni jeho Etnéu, však vidouc ji nad tímto prokletím umírati, vrhá se na hranici, aby držíc na klíně bílou Etnéu s ní uhořela. —

Dle nadšeného předzpěvu a něžných výjevů v prvním zpěvě zdálo by se, že literatura naše je obohacena novou skvostnou básní epickou, jíž by lze bylo postaviti po bok Čechově Dagmaře. Ale hned druhý zpěv nás nepříjemně burcuje z tohoto přeludu. V něm kupí se příliš mnoho dějů fantastických, jež nesrovnávají se s epickým klidem, odporujíce nad to povaze slovanské i skutečnosti, jak viděti ze dvojího sporu i souboje o ženu. —

Usmíří nás báseň? — Někteří kritikové snaží se nás k tomu přemluviti. Ale jak je to možno při osudu Etnéině? Čím provinila se? Čím rozladila věčně platné zákony mravní a přírodní? Snad svou ryze idealní láskou ke zbožňovanému muži? Čím byla ponoukána, aby ve květu mladosti vrhla se v náruč smrti? Jak je možno, aby dívka obětovala plamennou lásku mámivým snům a víře v nestálý osud? — Básník snad chtěl takovým prostředkem rozťati gordický uzel sporů v básni vzniklých.

Mimo uvedené případy jsou činy ostatních osob duševně odůvodněny, vášně jejich důmyslně pojaty a virtuosní dovedností provedeny, jako na př. duševní boj Kolanův než

upadne v osidla svůdné Labáry, žal Bohomyslův, že žárlivostí dal se zaslepiti až ke vraždě bratra. Zvláště úchvatné je počínání Labářino než spadne do propasti.

Z toho vidno, že těžiště básně Zeyerovy nelze položiti ani do děje, ani do charakterů, ale do krásných popisů, plastické líčně a zdařilých přirovnání. Jsou v básni mnohá místa, za kteráž musíme býti vděčni: výronům lásky básníkovy k porobené vlasti, plným žalu nad pádem slávy české, ale také růžových nadějí do budoucna.

Z popisů vyniká svou původností popis českého pralesa, moru, velebného zjevu Charpina, popis noci, posvátné jeskyně droidské, krajin českých, jež je viděti s Řípu, smrti Etnéiny a Charpiny. Z přirovnání vyniká přirovnání rozvášněné duše člověkovy k lesní studánce.

V choulostivé otázce o prabydlitelích země české přidržuje se Zeyer názoru nyní se zakotvujícího, že Čechové jsou autochthony. Upadá tu přece však v chybu, na jiných stranách vytýkanou, že totiž volí látku cizí: poněvadž skromná pověsť málo mu poskytovala materialu, „zašel do soumraku báje,“ jak sám praví. Popouštěje tedy uzdu fantasii, jež ho vedla tam, kam obyčejně, do tajemných oblastí, jde v nauku druidskou.

Hledíc k formě vnější, jsme spokojeni, čtemeli báseň po tichu, ale běda, počnemeli čísti na hlas: po několika verších upustíme od toho pro obtížný chod, a celý soud o rythmu zní: chaos. Nejvíce vyskytuje se metrum daktylicko-trochejské s předrážkou.

Mimo bezrythmosť zaráží nás jaksi bezrýmosť. Rým je náhradou za přesnou zákonnosť rythmu. Poněvadž přízvučný verš sám v sobě formalné dokonalosti nemá, byl přibrán ještě jiný živel, aby ji doplnil. To je smysl výroku, že rým je náhradou za to, čeho nynější verš postrádá.

V rozpravě na to zavedené trpce stěžováno si do smutného úkazu, kterak básníci naši i tam, kde uznají nějakou domácí, vlasteneckou látku, hodnou milostivého spracování, i tam jednají nešetrně s bájemi slovanskými, přetvořujíce je libovolně a úplně na úkor ducha i názoru slovanského. Příčinu toho úkazu možno v jistém smyslu hledati v tom, že básníci tito úplně přesytili ducha svého vnadidly plodů cizokrajných, tak že stali se jaksi blaseovanými pro onu prostoduchou něžnosť národní poesie slovanské, jejíž krása nemá na světě sobě rovné. Ano toliká jest jejich krása, že jen neznalosť jazyků slovanských je příčinou, že skuteční velcí básníci jinonárodní valem nespracovávají látek slovanských. —

Po té rozhovořeno se o tom, nemělli by klub literarní podati žádosť k výboru čten. spolku, aby učinil spolkovou knihovnu přístupnou širšímu obecenstvu, či nebyloli by možno zříditi půjčovnu knih po případě čítárnu lidovou. Zároveň odporučováno pořádati v zimní saisoně veřejné přednášky pro lid ve velké dvoraně besedního domu. Myšlénka tato se vřelým se potkala souhlasem. I sneseno se, aby literarní klub ve příčině zřízení knihovny a přednášek dohodl se s výborem spolku politického, který již myšlénku tuto také již byl vzal v úvahu. —

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Ve schůzi XV. 26. února rozhovořil se prof. *Nábělek* o l y r i c k ý c h p í s n í c h s r b s k ý c h. Národní písně srbské záhy byly známy i za hranicemi své vlasti. Vlach *Forti* cestoval po zemích jihoslovanských a studoval při tom národní poesii srbskou. Vydal p r v o u sbírku písní srbských, jež byla doplněna Dalmatincem *Lovričem,* a této sbírky doplněné povšimnul si především *Herder,* známý apoštol humanity; mnoho písní přeložených uveřejnil ve svých „Stimmen der völker in liedern.“ Nejpilnějším však sběratelem písní, pohádek a pověstí srbských byl *Vuk Stefanović Karadžić* († 1864.). Sbírek jeho zvláště všímali si slavní linguisté němečti *Bopp, Humboldt, Grimm* a j., všude s pochvalou nemalou o nich se zmiňujíce. Záhy obrátili k nim pozornosť i Francouzi, Angličané a Vlaši, tak že za nedlouho písně srbské přeloženy byly skoro do všech vzdělaných jazykův evropských. Se stanoviska jazykového chválili při nich učenci němečtí zvláštní čistotu a krásu, v níž vedlé mohutnosti a pevné vůle junácké obráží se také něžnosť a jemnosť způsobem pozoruhodným. Toto na srozuměnou pověděv, p. referent vylíčil posluchačům písněmi život rodiny srbské od mládí až do hrobu; zvláště upozornil na příkladnou lásku bratrskou a sesterskou, jakéž u národů jiných neshledáváme. Semotam prokmitá z písní také prostá filosofie lidová, veselosť a vtip. I žalozpěvy nad umrlými dojímají prostým, hlubokým citem.

Ve schůzi XVI. dne 5. března professor *Neoral* dal posluchačům poněkud nahlédnouti do d u š e v n í d í l n y S v. Č e c h a. Ukázal, kterak Čech pracuje snadno, lehce, ale na

každé práci dává si záležeti, piluje, všímaje si mnohdy maličkostí, které by čtenářovi snad nepatrnými se zdály.

Ve schůzi XVII. dne 26. března za volného rozhovoru mluvilo se o chemické zkoušce Rukopisu Královédvorského a o dopisu Dra. Bělohoubka v „Osvětě;" též o českých rukopisech po Švédsku roztroušených a o blízkých sedmdesátých narozeninách (17. dubna) velezasloužilého spisovatele Fr. Pravdy.

Ve schůzi XVIII. dne 2. dubna prof. *Bartocha* promluvil o *Jiráskově* starodávné selance „Maryla," kterýž referat otištěn na místě jiném.

Spolek přátel věd a literatury v Plzni. Dne 10. ledna zahájen byl večírek spolkový přednáškou nad jiné důkladnou. Na základě nejnovějších francouzských pramenův a spisů strhl prof. *Klostermann* nezaslouženou roušku nimbu s muže, jejž nahodilé a nerovnané poměry národa francouzského povýšily před celým světem na státníka a vlastence první třídy. Muži, kteří sloužili vlasti, aby jí mohli vlásti, neimponovali i při skutečných zásluhách nikdy mnoho, aspoň ne trvale; že by byl však Gambetta ve vlastním svém lidu o nimbus slávy tak brzy přišel, vzdor elektrickému osvětlování novinářstva Gambettovského směru, to věru překvapilo. Pan prof. odhalil vlastenectví Gambettovo v celé nahotě, an poukázal na německé osobnosti, jimiž se muž ten za své vlády otočil a jež na něho rozhodný měly vliv. Obecenstvo bylo p. prof. za studii tak cennou velmi povděčno.

Dne 17. ledna přednesl pisatel těchto řádků stať: „Žurnalistika a kriminalita," jíž „Hlídka literarní" na úvodním místě přináší.

Dne 24. ledna ukázal nám neunavný badatel dějin města Plzně, professor *Strnad,* obraz společenských poměrů zmíněného města ve středověku. Pan prof. podjímá se práce velezáslužné, když s vrozenou svou vzornou pílí bohatý archiv plzenský probírá. Spolek přátel věd a literatury odměňuje jej bouřlivou pochvalou vždy, kdykoli ve spolkovém večírku ze vzácných svých vědomostí váží.

Dne 31. ledna, 7. a 14. února byly na programu vědecké přednášky *MDra. Kreisingra:* „O sídle duševní činnosti" a prof. *Kytky:* „O měření času" (po dva večery).

Dne 21. února předn. *JUDr. Šikl:* „O mravu, právu a státu" a 28. února mluvil a experimentoval chemik p. *Kundrát:* „O vodě."

Dne 7. března slyšeli jsme vzletně mluviti prof. *Pelíška:* „O vzniku soustavy sluneční."

Dne 14. a 21. března naplnily se místnosti spolkové velmi četným obecenstvem, jež vyslechlo cestopisný referat prof. *Wünsche:* „O pramenech Tigrisu" a jej bouří potlesku odměnilo. Jeť p. prof. jako cestovatel a ještě více jako zábavný vypravovatel cest svých v národě našem znám a je téměř zbytečným podotýkati, že zmíněné dvě schůze spolku patřily k nejzajímavějším.

Dne 28. března předn. předseda, zemský poslanec *Schwarz:* „O ruské společnosti" a dne 18. dubna prof. *Brtnický* o Zeyerově „Legendě z Erinu," kteréžto přednášky, ana programu „Hlídky lit." více odpovídá, tuto krátký podávám obsah:

Pan prof., než k vlastnímu předmětu přistoupil, podotkl jemně, nač jsme i my nejednou poukázali — na nedostatek přednášek literarních, jež se u srovnání s hojným počtem vědeckých, v činnosti spolkové ztrácejí. Dále zmínil se p. přednášeč, že poslední rok splodil u nás na poli literarním poměrně více, nic však nad jiná léta vynikajícího; ano, že kdo chce čísti na př. Vrchlického, sáhne raději ke starším plodům tohoto básníka. Mimovolně vzpoměl jsem si na slova kritika „Hl. lit.," jenž též na zimničnou činnosť Vrchlického poukázal a u přirovnání tohoto básníka ku předním poetům jiných národů myšlénku vyslovil, že Vrchlický sice formu svou zdokonalil, v letu svém básnickém však nezalétá výše, ač je v nejkrásnějších letech mužství.

O Zeyerovi pravil p. přednášeč, že vyhledává někdy věci příliš bizarní a že díla jeho ovívá nádech sentimentalní. „Legenda z Erinu" patří k lepším pracím jeho a v národním divadle se líbila. Děj spadá v pohanskou dobu druidův, odehrává se v Irsku (Erin) a je bohat na to, čím tehdejší doba byla bohata — na rytířskou hrdinnosť a báječné divy. Obsah je znám čtenářům z posudku svou dobou podaného.

Dne 30. dubna uspořádal spolek ve velkém sále „Měšťanské besedy" slavnostní večírek ku poctě zvěčnělého nestora písemnictví polského, při kterémžto příležitosti zpěvácký spolek „Hlahol" přiměřené skladby zapěl. Pozvaný host, red. „Slovanského Sborníku" *Ed. Jelínek* z Prahy, známý pěstitel vzájemnosti česko-polské, promluvil k památce Kraszewského dle referatu místního listu asi takto:

Józef Ignacy Kraszewski byl muž činu, muž železné vůle a práce. Za myšlénkou pevně

pojatou a ku blahu národa jeho se nesoucí kráčel pevně a národu svému milému sloužil až do posledního dechu. Když před 8 lety oslavována po vlastech slovanských 50letá činnosť spisovatelská J. I. Kraszewského, nikdo nenadál se toho, že tak brzy rozloučíme se s milým pracovníkem na půdě slovanské. My Čechové znali jsme Kraszewského již od let čtyřicátých, kdy Dr. Fr. L. Rieger, nynější vůdce národa, překládal některé jeho spisy do češtiny. I odtud z Plzně vyšel nejeden dobrý překlad spisů Kraszewského. Není možno za jeden večer podati obraz činnosti Kraszewského; nutno se omeziti jen na nejnutnější.

Józef Ignacy Kraszewski narodil se ve Varšavě v době Napoleonských pochodů, kam otec jeho se uchýlil. Otec jeho byl sudím. Jiskru božské poesie vdechla do něho pramáti jeho. Gymnasijní studia konal v Bialé a Tribunalském Lublíně, universitní pak ve Vídni. 16—17 let stár připravoval se již opravdově ku pracem pozdějším v oboru grammatickém a umění slovanského.

V jednom dopisu své milé matce napsal Kraszewski: „Toužím se proslaviti. Nevede mne k tomu však marnivosť, ale touha rozšířiti slávu jména polského; chci národu svému napsati aspoň 200 užitečných knih.“

Málo kdo dostál tak svému slovu, jako Kraszewski; po 50 letech neshledáváme však 200 slíbených knih, ale celých 600. Něco podobného dovedou vykonati jenom lidé darem zvláštním obdaření.

Když r. 1830. zavřena byla universita vilenská, přesídlil se do Borovce k Urbanovským, kde seznámil se s dívkou, kterou r. 1838. za manželku pojal. Kraszewski rozvinul činnosť svou na poli nevšedně širokém, psal romany, básně, pojednání aesthetická, archaeologická, ba i filosofická. August Koňský napsal o něm v letech 1880.: „Kdybychom měli papír, který Kraszewski popsal, polepili bychom jím velké město kterékoli gubernie vnitř i vně. Kdybychom měli péra, která Kraszewski vypsal, mohli bychom doletět až do nebe. Kdybychom slyšeli ten hlas, kterým ve svých spisech mluví, tu hlas ten přezvučel by nespravedlivosť celého světa. On naučil čísti vrstvy národa polského knihu polskou a vytiskl svými spisy knihy francouzské ze salonů šlechty polské, on naučil spisy svými lid polský přemýšleti o postavení jeho.“

Mnohé university a akademie věd, uznávajíce záslužnou jeho činnosť, jmenovaly jej čestným svým členem. — Kraszewski byl mravokárcem a ušlechtitelem svého lidu. Ve spisech svých dbal více na myšlénku a tendenci, než na formu a luštil nejrůznější otázky, jako otázku selskou, otázku židovskou, nejpalčivější to ránu života polského, vnikal do kruhů šlechtických, které pro lid svůj sklaněl a rozněcoval všeobecný zájem pro umění a literaturu. Též literaturu dramatickou obohatil nejedním dílem.

Mluvíli se o činnosti Kraszewského, máme na zřeteli obyčejně jeho činnosť romanopiseckou, ale pole působnosti jeho bylo velice široké a obsáhlé, jak jsme již z předu byli pravili. Novým zjevem v literatuře polské byly korrespondence vynikajících mužův a žen v 17., 18. a počátkem 19. století; cestopisy své sám illustroval. Neobyčejný jeho talent redaktorský objevil se, když redigoval vědecké „Athenaeum,“ sídle sám na vsi 60 verst vzdálené od města, kde „Athenaeum“ vycházelo.

Krátce před r. 1863., kdy začal vycházeti „Dzienik polski,“ povolán byl Kraszewski za jeho redaktora, a po 6 nedělích předstihl tento list všechno časopisectvo polské. Když pak r. 1863. vypuklo povstání, odebral se za hranice, aby se vyhnul možnému pronásledování. Bloudil světem, až se usadil v Drážďanech, kde domníval se najíti nejbezpečnějšího útulku pro sebe. Tři plná léta nedalo mu to však klidně se práci vědecké a literarní věnovati, za to po 3 létech vzpružil se neobyčejně a pěstoval především nové odvětví literatury: „Korrespondence zahraničné,“ jichž vydal během 20 let více jak 18.000. Korrespondencemi těmi vrhal nové myšlénky mezi lid, dával iniciativu k nejrůznějším podnikům.

V době té shlédl Kraszewski Čechy a přilnul k národu našemu a věci české velice vřele a jal se působiti ku vzájemnému sloučení Polákův a Čechů slovem i skutkem. Při vyhoření Národního divadla českého rozepsal do všech končin Polsky vřelé listy, v nichž vybízel rodáky své, že povinností jejich jest bratrský národ náš podporovati dle všech jejich sil. Sbírky, k vypsání jeho pořádané, vynesly Národnímu divadlu přes 9000 zl.; kromě toho pořádáno bylo ve Lvově divadelní představení jeho přičiněním v týž dobrý účel.

K oslavě 50leté jeho činnosti v Krakově vyslána i z Čech deputace, mající v čele svém Em. Tonnera. Sedláci polští přinesli mu z oněch míst, které tak vřele miloval, ale k nimž přiblížiti se nesměl, po hrstce země. Také dítky polské súčastnily se slavnosti a zaslaly oslavenci

přes 8000 blahopřejných listin. Se zaroseným zrakem děkuje, pravil: „Pane, propustiž služebníka svého; neboť nejkrásnější den života mého spatřily oči mé!"

Po té vrátil se do Drážďan, kde po dvou letech stihla jej pohroma. Byl zatčen k rozkazu železného kancléře, do Berlína, pak do Lipska před senat a po odsouzení svém do Magdeburku byl zavezen. Ani tím nebyla zlomena jeho síla, i ve vězení nedal si pokoje a psal dopisy i knihy, které tištěny byly, aniž by kdo věděl, že psány byly německy nebo francouzsky. Smutný v té době spatřujeme úkaz, že přátelé jeho jeden po druhém jej opouštěli a malá jen hrstka pracovala o jeho propuštění; teprve spanilomyslná královna italská vymohla mu 6měsíční dovolenou. Stařec nad hrob skláceý, o veškerý majetek, který nebyl právě malý, připravený, uchýlil se do San Rema, aby zde ztrávil poslední dny svého života. Ale ani tu neustal od práce, ještě odtud zasýlal spisy, které však všechny vyznívají již smutnou předtuchou blízkého konce. V posledním svém dopisu referoval ještě o novotinách italské literatury.

Ale ani tu nedalo si neštěstí pokoje, aby nepronásledovalo ubohého starce. Dne 9. března otřásla se zemětřesením půda tak silně, že nad Kraszewským sřítil se strop a stařeček vynesen býti musil do zahrady, kde v boudě na rychlo sbité ztrávil tři dny. Když pak třetího dne zemětřesení se opakovalo, uchýlil se na půdu volné Helvetie, kde domníval se sebrati ještě vetché své síly.

Dne 16. března stihl Ženevy, dokonale již umořen, kde dokonal také plodný svůj život.

Pan Jelínek četl na to velice krásnou elegii za Kraszewským a připojil k němu hluboká slova: „Připojuji k tomuto pohrobnímu žalmu Polsky tak jako v Praze: Buď chválen a slaven také v zemích koruny svatého Václava!"

Budoucí pondělí dne 9. května byla na programu fysiologická přednáška *MDra. Kreisingra.*

Literarni jednota v Jičíně. Zprav. *Jos. Vlček.* Dne 27. ún řed. *Fr. Lepař* předn. o Vrchlického „Exulantech," podávaje, vyjma jednání druhé, obsah dosti zevrubně. Pochválil spisovateli, krátce se zmiňuje o ostatních jeho dramatech, že obral si látku domácí, vyslovil však zároveň politování, že živel ten nevystupuje dosti v popředí, že živel milostný zejména v jednání druhém spracován tak nesympathicky, ba až odporně, jak pravděpodobno je poklesnutí paní Dohalské, ženy českobratrské, jež se dá tak snadno svésti takovému prohnanému, prolhanému padouchovi, jako je Sezima. Nedramaticky tu také užito několikráte náhody. Též sloh je místy nízký, ba sprostý, až zaráží; nešetřeno také všude jazykové správnosti. Stručně připomenuv, že „Exulanti" poněkud upomínají na Schillerova „Dona Carlosa," p. řed. vyslovil přání, by Vrchlický, obíraje si předměty domácí a pilně a svědomitě tříbě, podal nám díla dramatická bezvadná, což při bohatém jeho nadání snadno se může vydařiti. Přes četné nedostatky „Exulanti" jeho jeví proti dřívějším dramatům přece jenom pokrok.

Ve schůzi druhé prof. *Hrubeš* vykládal o vzniku a podstatě spiritismu, uváděje některé toho druhu případy a pokoušeje se o jich výklad V závěrku odsoudil počínání většiny spiritistů, kteří bývají prohnanými podvodníky.

Dále prof. *J. Vlček* podávaje stručně obsah nejnovějšího zdařilého romanu V. Vlčka „Samohradů," vytkl zejména, jak vznešenou a velice milou povahou jest rekyně jeho, Libuše, šedivá sestra Methodie, jak skutkem provádí velebnou ideu lásky ku bližnímu v celém svém okolí, nakloňujíc si takto i své odpůrce, hrdého knížete Samburka i jeho choť kněžnu Lydii; zvláště pak pro hraběnku Danu se stala pravou dobrodějkou. Zmíniv se i o obrazném výrazu „Samohrady," kde šlechta i jiní ve svém způsobě života se sami zobrazují, podotkl, že může vzniknouti pochybnosť, zda tragický konec Methodiin a jejího trpce zkoušeného otce Vrbického je nutný, jeli s dostatek odůvodněn tím, co předchází, byloli nabídnutí idealního Lahody skutečným zlehčením Methodie, jeli stav manželský pro ž e n u, byť idealní, snížením, zahozením! Celkový soud o „Samohradech" byl vůbec pochvalný, neboť doporučoval je obecenstvu vřele jako četbu, která čtenáře povznese a zušlechtí, nejsouc vypočítána toliko na effekt.

Král. č. spol. nauk. Ve schůzi pro filosofii, filologii a dějepis 7. bř. přednesl prof. Dr. Emler nejdříve pojednání mimoř. člena prof. *A. Sedláčka* z Tábora, v kterémž zprávu podává o někdejším a r c h i v u O l e š n i c k é m, který nyní přenešen byl do státního archivu ve Vratislavi. Ve zprávě této vylíčuje prof. Sedláček, jakým způsobem tento archiv ponenáhlu vznikal a vzrůstal, a vyčítá jednotlivé oddíly jeho, podávaje při tom obsah listů každého takového oddílu. Dle vypsání prof.

Sedláčka byl jádrem archivu tohoto rodinný archiv poděbradské větve pánů z Kunstátu, který se nejdříve choval v Poděbradech, potom na hradě Litickém, odkudž roku 1495. do Olešnice, kteréžto knížetství synům krále Jiřího knížatům Münsterberským též náleželo, přenešen, kdež až do poslední doby zůstal. Již dříve spojeny byly s archivem rodinným pánů z Poděbrad též následující archivy nebo i listiny jednotlivých rodů nebo statků českých, totiž pánů z Častolovic, z Lichtenburka, rytířů Čouchů ze Zásady, z hradů Veliše, z Kunětické Hory, ze Žleb, Polné, Rychnova, Všejan, moravských pánů z Kunstátu, kláštera vizovického na Moravě, pánů ze Šternberga, později pak hlavně písemnosti kladské a slezské.

Potom přednesl prof. Dr. K. Jireček zajímavé pojednání prof. *J. Šimka* „Balbín a jeho Bohemia docta,“ jenž ve stati své položil tresť krásných a vlasteneckých myšlének, které se v znamenité této práci Balbínově nalézají, vytkl stanovisko a motivy, jež Balbína k sepsání práce té vedly, a sestavil pomůcky, jichž při tom užil.

Ve třídní schůzi historicko-filologické 21. bř. prof. *Fr. Prusík* četl o Šimonu Hájkovi a jeho „Tabula barbarolectica.“ O muži tom, jenž jest otcem Dra. Tadeáše Hájka z Hájku, známo bylo dosud jen po skrovnu zpráv (srv. Jirečkovu „Rukověť“). Nám se podařilo pátráním zjistiti ještě některá o něm data, jimiž se dřívější zprávy doplňují nebo poopravují. Šimon Hájek narodil se v Praze kolem r. 1480.; otec jeho přistěhoval se do Prahy bezpochyby z některého z 10 Hájků v Čechách; r. 1509. stal se Šimon bakalářem, načež byl správcem školy (rector scholae) u sv. Michala (r. 1515.); roku 1519. přijal městské právo v Starém městě Pražském, aby mohl nabyti statku, v nějž ho pouštěla počestná vdova Kateřina Kaňhová, s níž téhož roku vešel ve „smlúvy svatební.“ R. 1523. stal se měšťanem Nového města Pražského; r. 1551. u vysokém věku zemřel, asi dne 27. října, an 29. t. m. byl pochován. — Šimon Hájek byl velice horliv o ryzosť a správnosť českého jazyka, za kterým účelem napsal mluvnické dílko, nazvané „Tabula barbarolectica,“ první to soustavný „Brus“ jazyka českého. Dosud se mělo za to, že sepsal dvě díla, z nichž prý jedno uvádí Matouš Collinus, druhé cituje Blahoslav. Než jak zřejmě poučuje Včelínův přepis, jejž chová zdejší archiv městský, jediný to známý exemplář díla Hájkova, napsal Šimon toliko jedno dílo, z něhož jmenovaní gramatikové čerpali každý to, co mu právě bylo vhod. „Tabula barbarolectica“ vytištěna byla po prvé v Prostějově r. 1549.; po druhé vydal ji Jiří Melantrich z Aventinu v Praze r. 1580., odkud učinil M. Jakub Včelín, kancléř St. města Pražského, r. 1631. přepis, jenž se chová v archivu ve sbírce „Chaos rerum memorabilium.“ Nový otisk této tabulky kazimluvů pořízen v 3. seš. „Kroka;“ z ní nabýváme zajímavých vědomostí o povaze jazyka českého za doby Šim. Hájkovy.

Ad. Patera podal zprávu o zbytcích staročeských legend o sv. Kateřině a Margaretě, které byl nalezl společně s dp. P. Jos. Kašparem v červnu r. 1886., když byl prohlížel rukopisy a staré tisky v knihovně sv. Jakuba v Brně. Zbytky legendy o sv. Kateřině obsahují 467 veršův, a legenda tato jest rozdílna od známé nám dosud legendy, kterou r. 1850. objevil v Štokholmě Dr. J. Pečírka a kterou vydal r. 1860. K. J. Erben. Zbytky legendy o sv. Markétě obsahují 511 veršův. Obě legendy psány jsou písmem stejným, dosti pěkným, asi v třetí čtvrti XIV. století, ale skládány byly mnohem dříve, kdy *u* nebylo ještě přehlasováno, jak o tom svědčí rým některých veršů. — 18. d. *A. Patera* podal zprávu o dopisech známého historika XVII. století B. Balbína z let 1678.—1688., které zasýlal Kristianu Weisovi, rektoru Žitavského gymnasia. Dopisy tyto, kterých jest 47, nalézají se nyní v městské knihovně Žitavské ve foliovém rukopise, jehož název jest „Epistolarum clarorum virorum fasciculus III.,“ a obsahuje 447 dopisů různých učenců, zaslaných K. Weisovi. Prvý list Balbínův jest psán dne 19. srpna 1678. a poslední dne 26. října 1688, tedy nedlouho před smrtí Balbínovou, který zemřel dne 29. listop. 1688. Tyto listy Balbínovy jsou velice zajímavy, neboť se z nich dovídáme o mnohých udalostech ze života Balbínova, které nám dosud nebyly známy.

Prof. *Fr. Prusík* četl o rukopise zdejší knihovny Františkánské se signaturou A. f. 3., v němž nalezl pohřešované duchovní romany o Aseneše, o Životě Josefově, o Adamu a Evě, kromě nichž obsahuje rkp. výbor ze žalmův (Žalmy chudých a Žalmy kající) a Nový zákon. Rkp. jest výborně uchován, na papíře ve folio ve vazbě novější. Písmo úhledné, zřetelné, z první čtvrti století XV., ale jazyk jest starší, má téměř veskrze *ó*, místy dualy a aoristy, někdy též archaismy, jako pravi (pravím) v Mat. 6. Jinak jest jazyk krásný a přesný

a nalézáme v něm mnohá slova, k nimž nebylo dosud dokladů z doby starší, jiná zase velmi důležitá k výkladu RKého; i kmenotvorba je zde zvláštnostmi zastoupena. Pravopis jest v celém rukopise stejný, totiž na větším díle Husův (ż, ċ, ṡ, ṙ, ṅ a pod.), anebo ž, č, š, ř a pod., ale ne důsledný, místy pouhé z, c, ss, s, rie a pod,; tak hnev, k niemu (sic), nevidial a j.; avšak l se neoznačuje kromě snad Rachel. Avšak právě tím přechodním stadiem jest rkp. tak veledůležit, an jednak diakritickými znaménky vyjadřuje pravou fonetickou platnosť toho kterého písmene, jednak pak, kde vedlé toho písaři opisujícímu ze starší předlohy proklouzne starší grafický znak, seznáváme neomylně, že písmě ie, kde zastupuje ę atd., má pouze grafickou, nikoli fonetickou platnosť; na př. gie (acc. pl.) vedlé ge, ruce wassie vedlé wasse (wase), gede — predgiezdce As. 6., prelozenie — priekladal 10a a j.

Co do pramenů, z nichž rkp. přepsán, má se věc tak: Žaltář shoduje se zhusta s kapitolním, místy pak zase více s Poděbradským (na př. 5., 5.). Nový zákon srovnává se s N. zákonem z r. 1465. (univ. bibl. XVII. B. 15.). Romany o Aseneše a Josefu pocházejí z téhož pramene, jako musejní rkp. z r. 1470., nad něž vynikají věkem, tak že jsou nejstarší ze známých dosud rukopisů romanů těch; roman o Aseneše má pak o některé kusy více než rkp. musejní. Rkp. o Adamu nebylo lze dosud srovnati se staršími rukopisy. Vše tři romany otištěny budou v „Kroku." — Na konec četl prof. Prusík ukázky ze všech tří duchovních romanů.

Lit. jednota v Klatovech. 24. d. předn. prof. *J. Ošťádal* o bojích proti Rukop. Královédvorskému. Dále podána kritika o nádherném vydání illustrovaného RK. od Manesa, a posouzena část slovesná i umělecká. V dalším zmínil se p. prof. o prof. *Fr. Bartošovi*, jenž druhdy býval velikým obhájcem Rukopisu, ale nyní prý úmyslně snad mlčí, vyčkávaje další průběh zajímavého sporu. Týž slavil letos padesáté narozeniny, při čemž zásluhy jeho o řeč a literaturu skvělou manifestací oceněny byly. Zmíniv se o životě, působení a spisech Bartošových, zastavil se p. přednášející u jeho „Dialektologie," z níž samy mnohé příklady udal, dle kterých o pravosti forem RK. souditi lze. Přednáška sama byla velmi zajímava a došla vřelého přijetí. — 3. kv., v poslední přednášce zimní saisony, předn. prof. *Bl. Prusík* o světové řeči nebo volapüku asi v tento smysl: Zásadou této řeči jest jednoduchosť ve všech možných odstínech, jednota částí slovných; každý pojem má míti své zvláštní slovo. Veškery nepravidelnosti jmenné jsou vynechány a celá skladba má to jediné vodítko: piš tak, jak ti to rozum podává, aby druhý ti mohl snadno rozuměti. Kmeny slovné vzaty z angličiny, poněvadž jazyk tento je nejvíce po světě rozšířen; mimo to hleděl Schleyer velmi přísně k výhodám jiných řečí. Volapük oblíbili sobě nejvíce Francouzi, ač jest to myšlénka, pochodící z lůna nepřátel Francie. Obligatním předmětem vyučovacím je volapük na pařížské akademii obchodní; kursů cvičných bezplatných bylo ve Francii 11. Roku loňského přihlásilo se 180 kandidatů ku zkoušce z volapüku, z nichž 120 se zkoušce podrobilo; z těch bylo vyznamenáno 41 diplomy a 20 medailemi. Odtud rozšířilo se pěstění volapüku po všem světě, tak že dle zpráv časopiseckých je nyní 411 učitelů volapüku. Jako skoro každá nová myšlénka setká se s odporem, tak i volapük. Byť i neuznával někdo výhody jeho, přece nelze mu upříti originality a genialnosti. Že by pak volapük jiným řečem škodil, jest výtka nespravedlivá — on má býti dle přiznání sama Schleyera řečí obchodní, nehledě ku rozvoji a pěstění jiných řečí. Po přednášce poděkoval referent odboru vědeckého všem pánům, kteří v této saisoně přednášeli, a přečetl vřelý přípis stařičkého spisovatele *P. Vojtěcha Hlinky*.

Lit. jednota v Jindř. Hradci 1. kv. předn. sl. *M. Holdskova* o Vrchlického „Hilarionu."

„Svatobor." O podpory, jež letos opět „Svatobor" vypsal na cesty a práce vědecké, přihlásilo se 16 uchazečů; ředitelstvo povolilo *Ad. Paterovi* 250 zl. k rukopisným studiím v archivech moravských, rakouských a uherských, prof. *Dru. V. E. Mourkovi* 200 zl. k cestě do Anglicka, *J. Holečkovi* 300 zl. k cestě do Ruska i Čudska, *K. Vandasovi* 250 zl. k botanické cestě do Bosny a Hercegoviny, *J. Kořenskému* 200 zl. k cestě na Ural a do západní Sibíře a *Ad. Černému* 100 zl. ku pobytu v Lužici. — Z potřebných spisovatelův udělilo ředitelstvo ve své poslední schůzi jednomu pomoc 300 zl., jednomu 150 zl., dvěma po 100 zl., jednomu 50 zl., jednomu 40 zl. — O podporu z nadání Bol. Jablonského nikdo se v určené lhůtě nepřihlásil, bude tedy znova vypsána.

Umělecká beseda. 23. d. předn. *Josef Kouble* o slavném Dubrovčanu Rogeru Božkovičovi a jeho filosofických názorech. Po té následoval rozhovor o novinkách české literatury dramatické, který zahájil *Dr. J. Nejedlý*. — 30. d. předn. *Ant. Šnajdauf* o básni E. Krásnohorské „Šumavském Robinsonu" a *J. V. Frič* o Jakubcových básních „Povídkách z kraje." — 7. kv. předn. *Dr. J. Nejedlý* o Vrchlického „Pomstě Catullově" a Stroupežnického „Našich furiantech."

Slavia. *F. V. Jedlička* předn. 5. kv. o životě a činnosti literarní J. I. Kraszewského a významu jeho v literatuře polské. — Po posledních volbách na květnové valné hromadě konaných ustavil se výbor následovně: starostou K. Štěpánek, fil., místostarostou D. Selič, technik, jednatelem L. Vaněk, technik, pokladníkem L. Všetečka, právník, I. a II. knihovníkem: K. Kadlec a B. Schwarz, právníci, a zapisovatelem V. Jedlička, právník.

Historický spolek v Praze. 9. kv. předn. prof. *V. V. Tomek* o pražském okolí za věku 15.

Klub historický. 15. kv. předn. *J. Teige* o deskách zemských.

Russkij kružok. 12. kv. předn. *H. Mejsnar* o styku Bělinského s Někrasovým.

Král. české museum. 10. kv. předn. *Dr. E. Kovář* o dětské mluvě.

Ustřední spolek českých škol. 4. kv. ref. prof. *Kaňka* o českých čítankách V. Petrova a Fr. Bartoše.

II. Smíšené.

Literarni ceny ze základu P. Filipa Čermáka Tuchomeřického připadly letos vynikajícím plodům z oboru pěkného písemnictví za léta 1884.—1886. V porotě, která je přisouditi měla, zasedali: zemský školdozorce *J. E. Kosina* jakožto předseda, *Dr. J. Durdík* jakožto zástupce král. české společnosti nauk, prof. *Ant. Truhlář* jakožto zástupce „Matice České," tajemník *Frant. Zákrejs* a prof. *Dr. Z. Winter* jakožto zástupce „Svatoboru." Porota měla 6 schůzí, ve kterých ustanovila nejprve pravidla jednacího řádu, pak rokovala o plodech krásné literatury, rozdělených ve čtyři skupiny: dramatickou, epickou, lyrickou a prosaickou. Každá skupina byla přidělena jednomu referentovi, jenž podal úplný přehled příslušné produkce a zahájil rozpravu o plodech vynikajících. V úvahu vzata byla celkem 203 díla; výběr odtud učiněný opět a opět byl prozkoumáván, aby se zjistil poměr jednotlivých prací mezi sebou. Po zevrubném rokování o každém díle ustanoveno, že se mají uděliti tři ceny, první o 300 zl., druhé dvě po 200 zl. Závěreční schůze konána byla dne 25. dubna a v ní přítomnými členy vynesen jednomyslný nález: cenu 300 zl. ať obdrží „Psohlavci," historický roman od *Aloisa Jiráska*, dvě ceny po 200 zl. uděleny buďtež spisovatelům *Sv. Čechovi* a *V. Vlčkovi*, tomuto za společenský roman „Samohrady," onomu za epickou báseň „Dagmaru." Přisouzení cen se dle vůle šlechetného zakladatele na veřejnosť uvádí v den 1. května.

Časopisu **„Kroku,"** jenž věnován jest veškerým potřebám středního školstva, udělilo ministerstvo subvenci 400 zl. na rok tento.

Dramatickou cenu ruskou a Grabowského při Nár. divadle ze 12 zaslaných dramat obdržela tragoedie „Heralt" od *B. Adámka*.

Knihovna Františka Palackého, již obec karlínská museu českému darovala, byla ve 20 velikých bednách do budovy musejní na Příkopech v Praze převezena, a bude jakožto samostatný celek v novém paláci musejním postavena.

O Rukopisech Zelenoh. a Královédvorském píše v lipském „Magazin f. d. litteratur d. auslands" (č. 15.) *Adolf Velc* další část svého článku, ve které podává výsledky kritiky záporné, jsa úplně při straně její.

Výbor vynikajících spisovatelů paedagogických všech kulturních národův od nejstarších dob připravují na r. 1888. proff. pražského učitelského ústavu *Dr. Fr. Blanda, Dr. J. Novák, K. Vorovka*. Bude to tedy snad nová „bibliotheka paedagogických klassiků," snad ve větších rozměrech?

Slovník 100 řečí sestavil ruský filolog *Stačevský*. Z řečí těch 70 mluví se v Rusku, 10 v jiných zemích slovanských, 10 v ostatní Evropě, 10 ve střední Asii.

Mnohojazyčný slovník zeměpisný sestavil krajan náš *Karel Mensinger* v Milaně, hlavně také za tím účelem, aby předešel zmatky ve pravopise jmen slovanských v cizojazyčných atlantech a zeměpisech. Dle ukázky zaslané podána jsou jména asi v 10—20 evropských jazycích.

Německé časopisy žalují na prodej **knihoven po zemřelých učencích** do ciziny. Tak nedávno prodána knihovna po dějepisci *Leopoldu von Ranke* do Ameriky, kamž byla dostala se také knihovna po *Vilému Schererovi*.

III. Životopisné.

Jos. V. Hellich (17/4 1807.—20/1 1880.; Slavík: Zl. Pr. 21.).

Michal Hórnik (Černý: Sl. Sb. 5.).

J. I. Kraszewskému i po smrti některé časopisy německé lživým způsobem vytýkají, jakoby byl zrušil čestné slovo dané, nenavrátiv se do vazby, a že prý ve všech dílech jeví se nesmiřitelné záští proti Němcům. Většina však ho hájí, jsouc plna chvály jeho, jako vůbec cizozemské časopisectvo velmi uznale mluví o činnosti jeho — (Sl. Sb. 5.; Hl. l. 6.)

Frant. Pravda (**Vojt. Hlinka**) (Č. 89.; Zákrejs: Osv. 5.; Martínek. Lit. L. 9.; T. Vl.: Ohlas od N. 16.; Šum. 15.; Klat. l. 16. sl.; Zl. Pr. 21.; Opav. Týd. 30.).

A. J. Puchmajer (11/1 1769.—29/9 1820.; Sedláček-Ježek: Slavín 11.).

Jan Staněk (29/5 1828.—23/5 1868.; Hum. L. 17.).

L. Tesař (1859.—1886.; Slavín 11.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bý, První český básník nihilismu (Mor. O. 97.).
Dědeček, Vývoj českých názvů nerostních (Krok 3.).
Harapat, Četba naší mládeže (Paed. 5.).
Jelínek, O lásce k vlasti (Slov. Sb. 5.).
Kalousek, Archiv český (H. n. 125.).
Korec, O důležitosti nauk filosofických v mluvozpytě (Obz. 9.).
Krecar, O soudu vůbec a syllogismu zvláště (Paed. 5.).
Kretz, Literácký sbor v Křižanově na Moravě (Lit. L. 9.).
Macháč, O některých vadách našeho básnictví pro dítky (Kom. 20.).
Mattuška, Dějiny gymnasia v Čechách (Šk. a ž. 4.).
Mrštík, O realismu v dramatickém umění (Č. Thalie 9.).
Pokorný, Tutčev-Chomjakov (N. L. 103. sl.).
Prusík, Šimon Hájek a jeho Tabula barbarolectica (Krok 3.).
Rieger, Z germanisačního úsilí 18. věku (Osv. 5.).
Řehoř, Zelman (Zl. Pr. 21.).
Salvini, Úvahy o Shakespearových postavách (Č. Thalie 9.).
Taine-Brejcha, Napoleon Bonaparte (Ath. 8.).
Už, Slovanské tužby (Čas 10.).
Zíbrt, Zbytky pohanských „dědů" v domácnosti staročeské (Sv. 21.).
— O českých dětech před 200 lety (Šk. a ž. 4.).
— Řád pražských šermířů z r. 1597. (H. n. 129.).
Zkoumal, Z našich knihoven pro lid (Hl. l. 6. sl.).

Staročeské chorály (Dalib. 16. sl.).
Morawski, O związku sztuki z moralnością (Przegl. powsz. 5.).
Pieniażek, Krytyk naszych powieściopisarzy (Przegl. powsz. 5.).
Bormann, Optimismus u. tragoedie (Leipz. Z. 28.).
Bucher, Über politische kunstausdrücke (Deutsche Rev. 4.).
Conradi, Poesie u. philosophie (Bl. f. l. unterh. 17.).
Dahms, Russische ostergebräuche (D. ill. Ztg. 35.).
Ginzel, Ludwig Uhland u. die altfranzös. poesie (Grenzb. 18.).
Gyulay, Das verhältnis der sittlichkeit zur kunst, insb. zur poesie (Ung. Rev. 3.).
Lorm, Der falsche idealismus (Ggw. 16. sl.).
Mähly, Zur weltanschauung des altertums (Bl. f. litt. unterh. 17.).
Marty, Die moderne leichenverbrennungsfrage im lichte ihrer eigenen geschichte (St. a. Maria-Laach 4.).
Pfordten, Sprache u. schrift (Allg. Ztg. 111.).
Waldmüller, J. I. Kraszewski. Ein litterarischer essay. (Unsere Zeit 5.).
Unterrichtsfrage in Oesterreich (Allg. Ztg. 103.).
d'Haussonville, Le combat contre le vice. La criminalité (Rev. d. d. m. 3.).
Ravaisson, La philosophie de Pascal (Rev. d. d. m. 6.).
Wedmore, Celebrities of the century (Ac. 775.).
Masi, Carlo Goldoni e Pietro Longhi (Nuov. Ant. 8.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (Z.: Dalib. 18.).
Arietto, Památník vydaný ve prospěch Heydukovy nadace (-ký-: Lit. L. 9.).
Bačkovský, Národní navštívenky (Vrba: L. L. 9.).
Bakalář, Mluvnice světomluvy volapük (Hl. l. 6.).
Beaufort, Přítel domoviny (Vítězný: Lit. L. 10.).
Čech, Šotek (Dlouhý: Lit. L. 10.).
— Čerkes a jiné básně (Bartocha: Rozhl. l. 12.).
Červenka, Ztišené vlny (Čas 9.).
Dvořák, Číňana Konfucia život a nauka (Schössler: Hl. l. 6.).
Gregorčič-Pakosta, Básně (-n: Zl. Pr. 19.; Obz. 8.; Vejchodský: Hl. l. 6. sl.).
Heyduk, Běla (Kvapil: Kv. 5.).
Holeček, Rozmanité čtení (Tichý: Lit. L. 9.).
Hradišťský, Podobizny (Vykoukal: Osv. 5.).
Chodounský-Thomayer, Slovník zdravotní (-ý: Lit. L. 10.).
Jakubec, Povídky z kraje (Pos. od Ot. 9.).
Jirásek, Maryla (-ík: Lit. L. 10.; Obz. 9.; Vykoukal: Sv. 22.; Bartocha: Hl. l. 6. sl.).
Kampe, Robinson mladší (-aue-: Lit. L. 9.).
Krásl, Arnošt hrabě Harrach (Ath. 8.).
Krásnohorská, Povídky (Vykoukal: Osv. 5.).
— Šumavský robinson (Zl. Pr. 21.; -ides: N. L. 105.).
— Z tajemných říší (Pražský: Lit. L. 10.).
Leger, Tři povídky (Vrzal: Hl. l. 6.).
Lepař, Řecká cvičebná kniha pro gymn. česká (Lepař: Listy filolog. 2.).
Lhotský, Vyučování ve třídě elementarní (K. H-ý: Kom. 20.).
Lier, Feuilletony (Vykoukal: Osv. 5.).
— Hra s ohněm (Vykoukal: Osv. 5.).
Machar, Confiteor... (Čas 9.; Fr. Bý: Mor. O. 97. sl.; Nedvídek: Vl. 8.).
Mojžíš, Kvítí z luhů vlasteneckých (-ský: L. L. 9.).
Mokrý, Povídky a drobné kresby (Vykoukal: Osv. 5.).
Mourek, Tandariuš a Floribella (Kraus: Ath. 8.).
Ovidius-Červenka, Proměny (Viravský: L. fil. 2.).
Palm-Durdík, Náš přítel Něklužev (M. A. Š.: Sv. 19.; B. F.: Zl. Pr. 19.; Růžička: Rozhl. l. 12.; Flekáček: Vl. 8.).
Pelikán, Význam imperfecta ve staré češtině (Krok 3.).
Podstatný, K Tacitově Germanii (Novák: L. fil. 2.).
Pohunek, Satan a jeho říše (Kubíček: Hl. l. 6.).
— Staropohanské štěstí, svoboda a lidskosť (Kubíček: Hl. l. 6.).
Procházka, Různé zvuky (Čas 9.).
Souček, Kterak sláva omrzí (Nemo: Ruch 12.; Flekáček: Vl. 8.; M. A. Š.: Sv. 22.).
Stroupežnický, Naši furianti (J. V.: H. n. 124.; Nemo: Ruch 14.).
Štolba, All right (Jeviště 9.; Č. Th. 9.; Nemo: Ruch 13.).
Schulz, Nymburská rychta (Šafránek: N. L. 114.).
Trstenjak, Slovan (Kadlec: Sl. Sb. 5.).
Vlček, Samohrady (-ides: N. L. 108.).
Vrchlický, Pomsta Catullova (J. L. T.: H. n. 110.; Nemo: Ruch 12.; Růžička: Rozhl. l. 12.; Flekáček: Vl. 8.; Kutina: Č. jih 31.; Záb. l. 16.; Jeviště 9.; Č. Th. 9.).
Zaleski-Pokorný, Duch stepi (J.: Slov. Sb. 5.).
Zítek, Drama rodiny pana Daniela (Vykoukal: Sv. 21.; Vejchodský: Hl. l. 6.).
Cesta Švýcary do Vlašských Benátek (Zkoumal: Hl. l. 6.).

VI. Knihopisné.

Kwiatkowski, O sposobie traktowania lektury utworów piśmiennych w języku ojczystym. Drohobycz.
Mieroszowski, O heraldyce polskiej. Krak.
Straszewski, Dzieje filozofii w zarysie. I Krak.
Zathey, Młodość B. Zaleskiego (1802.—1830.). 2. Krak.
Z. L. S., Ostatnie chwile powstania styczniowego. Pozn.
Józef Ignacy Kraszewski. Szkic biograficzny krytyczny. Krak.
v. Gottschall, Das theater und drama der Chinesen. Bresl.
Knoop, Die deutsche Walthersage u. d. polnische sage von Walther u. Helgunde. Posen.
Likowski-Tłoczyński, Gesch. des allmäligen verfalls der unirten ruthenischen kirche im 18. u. 19. jahrh. unter polnischem u. russischem scepter. II. Posen.
Maass, Das deutsche märchen. Hamb.
Meyer, Glück u. verdienst. Bonn.
Müller, Die wissensch. vereine u. gesellschaften Deutschlands im 19. jahrh. Bibliogr. Berl.
Tauscher, Geschichte der jahre 1815—1871. Gotha.
Darmesteter, La vie des mots étudiée dans leurs significations. Par.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. — 1887. — Číslo 7.

Žurnalistika a kriminalita.

Píše *Josef Kousal*, duchovní správce c. k. trestnice v Plzni.

(O.) Zločiny jsou tak staré, jako člověčenstvo samo; to však nikoho neoprávňuje, aby v nich viděl něco s lidskou povahou naprosto srostlého a o nich lehkomyslným tonem psal pro lidi, kteří nejsou ještě snad tak daleko, aby zlo viděli absolutně zlým, zločin absolutně mrzkým a žalářní trest jen odstrašujícím a zahanbujícím.

Člověk je člověk a zárodek ku zločinu je v každém z nás; běda však těm, kdož zárodek ten živí, aby dozrál v čin! Nikdo nemysliž, zločin hnusný nikoho nesvede k následování, i kdyby sebe svůdněji byl v novinách vylíčen! To není pravda; zkušenosť a kriminalita učí o jiném. Vrah poštovního úředníka v Berlíně vyznal veřejně, že ho přimělo ke spáchání zločinu čtení o Francesconim. Dále se vím pamatovati, že čin K. Rösslera[1]) se opakoval, a sice brzy na to. Jisté rafinované podvody vystupují jako ofotografovány na jiných místech.

Otázka: Bylo by se to stalo, kdyby se byl zločin jednoduše v novinách konstatoval a ty dlouhé popisy,[2]) z nichž krvavá literatura čerpá ihned své zkušenosti a svůj material, se ponechaly soudům, policii a správě trestnic?!

Charakteristické je v té příčině, co přinesl jeden menší list. »Příklad vraha dívek Hugona Schenka byl již napodoben. Těchto dnů byl zemskému soudu v Lublani dodán Fr. Wozeli, jenž vylákav milenku svou pod záminkou sňatku na cesty, ji o 350 zl. oloupil a zavraždil.« Že zločiny nalézají napodobitele, vyznávají tudíž noviny samy. Rukopis o H. Schenkovi byl jednomu spisovateli od nakladatele vrácen s podotknutím, že týž nepovažuje něco podobného za čtení pro lid. Podotýkám, že se to nestalo u nás. Naopak; když vyšla německá knížka o Schenkovi, byla přes noc přeložena a třetí den bylo tu 30.000 výtisků pěkného a laciného čtení, jímž oblažil český národ p. H.

Kdyby si byl tak brzy nepospíšil, kdo ví, nenašelli by konkurrenta?!

Když od nás propuštěný trestník spáchal osmého dne po propuštění loupežnou vraždu, zmínil jsem se o tom přiměřeně a z daleka v kázaní. Přál bych viděti, jak ti chlapíci slova má lapali! Hodnější si toho ovšem mnoho nevšimli, ti povedení však hleděli toho ze mne při mé návštěvě dostati více, jako okolnosti, podobu vraha atd. Trestníci ve společné vazbě baví se podobnými obrázky ze života; kdo toho nejvíc vypravovati, t. j.

[1]) jenž přestrojen za policejního úředníka se svým bratrem, tuším někde u Ústí, obral bohatého mlynáře o všechny hotové peníze pod záminkou konfiskace falešných bankovek.

[2]) jak, co a kterak, jakých pilníčkův od které firmy k tomu potřeboval, jakým způsobem se nedobytný ten zámek jedině může otevříti atd.

nalhati dovede, je nejoblíbenější. Známí, ponejvíce vystouplí trestníci, posýlají svým známým do kriminalu všelijaké sensační výstřižky z novin, pravidelně o zločinech podobných, za něž i jim je trpěti. Že něco podobného čeká konfiskace, rozumí se samo sebou. A proč? Proto že se tím mysli jitří; zločinec si pomyslí: »Nu, tak vida, nejsem sám! Ten to udělal zrovna tak, jen že ho snad ještě nechytili; musím býti podruhé chytřejším.«

Jak pak to teprve dopadá, čtouli na svobodě celé arabesky o krvavých a jiných událostech! Není vždy celý ráz povahy člověka, který měl, jak se eufemisticky říká, se soudy co dělati, špatný; jen jistý specialní tah je špatný, jen jistá vášeň anebo náruživosť přivedla ho na bezcestí. Nyní čte takový Herakles na rozcestí laškovným tonem vypravované »dobrodružství« některého ničemy, který si dělá ze soudce blázna, usmívavě hledí vstříc budoucnosti, která zní na dvouleté zaopatření!

Což divu, že mnohému, který se až posud poctivě držel, to, co si myslil, ani vysloviti se neodvážil, co v nitru svém jako poslední prostředek k dobytí existence uschovával, že mnohému, pravím, vidíli myšlénku ve skutek vtělenu, a to tak lehce, tak hravě, bez výčitek svědomí, se něco podobného brzy zamlouvá.

»Ženy jsou v dějinách lidstva kletbou mužův. Eva zavinila ztrátu ráje, a pověstného kriminalisty Vidocqua, jenž byl v životě svém zločincem i soudcem, bývalo první otázkou při vyšetřování každého zločince: »Kde je žena?« Je to též žena, která přivedla na stolici obžalovaných . . .« atd.

To je také začátek pro »soudní síň?« To je frivolní a pokolení ženské nanejvýš urážející vtip.

Přečetl jsem také již několik set soudních listin, a v dobré polovičce jich mihotala se postava jmenované nebo nejmenované ženy; avšak nikdy mně nenapadlo, ptáti se po moralní příčině zločinu otázkou: »Kde je žena?« nýbrž: »Kde je vášeň, kde je náruživosť?«

Je málo žen, které by z mužů přímo dělaly zločince; jsouli, pak jsou hodně špatné a nejsou již ženami.

Naše česká literatura nezmohla se bohudík na specialní list pro kriminalní historky; za to důkladná německá věda splodila jich, pokud vím, zrovna pět. Je to: 1. »Allg. deutsche Kriminalzeitung,« 2. »Berliner Gerichtszeitung;« čeho se těmto dvěma nedostává, to svědomitě doplňuje známý: »Das interessante Blatt,« ve Vídni vycházející, jenžto změní svou firmu v »Interessantes Kriminalblatt,« poštěstíli se mu, dožiti se jen ještě jednoho Hugona Schenka. — Že neběží listům těmto o trestnickou vědu, ani o zákon a právo, nýbrž o zábavu toho jistého publika, jež si libuje ve strašných událostech, romantických a sensačních zprávách, to je viděti z obsahu jednoho jediného sešitu, jenž na ukázku z Berlína do rukou mi přišel.

»Zákon zbraň naše, spravedlnosť náš cíl,« toť motto na prvním místě. V kronice denní povídá se něco o nejnovějších trestních nařízeních, ale je toho tuze málo; ihned následuje celá halda zpráv o krádežích, podvodech a švindlech. Pak je nějaká zpráva z divadla a bursy a opět pod záhlavím »Směs« kousky pánů kriminalníků. Ku konci feuilleton, v němž krev teče na každé stránce, a process pro úkladnou vraždu. K tomu patří jen ještě nějaké to vyobrazení, a mohlo by se s tím choditi po jarmarcích.

O obrazy je postaráno ve jmenovaném již vídenském listě. Kdo odebírá »Das interessante Blatt,« nemusí ani choditi na poroty, popravy atd.; v něm může

viděti vše, celý soudní dvůr, předsedu, návladního, obhajce, a jak ani jinak nemůže býti, i vraha, kata a jeho pacholky. Toť se rozumí, toho Schenka ve vídenském interessantním listě by člověk objal. Mimo to lze spatřiti tam: »Únos dívky,« »nevěsta smrti,« »mladá německá dama zastřelí se ve své ložnici z neznámé příčiny,« a vedlé toho všeho obraz: »Korunní princ Rudolf se Štefanií u sultana.« — »Interessantní list« vychází nejméně jednou týdně.

Ve Vídni vychází měsíčník, jejž chci pro jeho obzvláštní zajímavosť též vřaditi mezi kriminalní žurnaly. Jmenuje se »Kronika času,« vychází u Hartlebena a je v té příčině pravé unicum. Zvláště zajímavý je ročník tuším předlonský. V jednom sešitu o 96 str. nalezáme: »Dějiny nejznamenitějších attentatů starší i novější doby« se 17 vyobrazeními. Ono to nestojí věru ani za to, avšak prosím. Zavraždění Gustava III., krále švédského; Zavraždění českého vévody Václava; Císař Albrecht I.; Attentat na vévodu Guise; Charlotte Corday; Napoleon III.; Vilhelm I.; Bismark; Attentat Nobilingův; Attentat na krále Humberta; Na Alfonsa španělského; Alexander II.; Attentat na něho; Na královnu Viktorii; President Lincoln; President Garfield: Útok na Garfielda. Vedlé těchto attentatův obsahuje zmíněný sešit čtení o spiknutí v Anglicku, o Ludvíku XV., vraždu v ruském císařském paláci, zavraždění Kotzebua atd.

Jiný sešit téhož měsíčníku obsahuje proces Tisza-Eszlárský, dle authentických zpráv zpracováno ve 20 illustr., čtvrté vydání. Že tu nejde o právní vědu, to dokazují jarmareční nadpisy jednotlivých kapitol. Jiný sešit má nadpis: »Proces děvovraha Hugona Schenka, ve 20 illustr., str. 128, vydání třinácté.« Kapitola I.: Schenkova milenka; Svatební hostina u Ronachera; Jarní písně, básně Hugona Schenka; Vánoce u Šlossárka; H. Schenk jako chemik; Samovražda Ketterlové; Ještě jedna zmizelá dívka; Tajemný loupežný útok; Kníže Wielopolski; Hugona Schenka čisté víno; Ještě jednou modrá skalice; Memoiry Schenkovy; H. Schenk s plnovousem; Vody dosť a dosť.

Schenkovo lotrovství bylo příliš veliké, než aby mohl tento dravec v lidské podobě při sebe hezčím exteriore appellovati na sympathii vídenského ženského světa, jako na př. Francesconi; zdali však tímto líčením hrozných jeho zločinův obecné moralitě, hrůze a vrozenému odporu před zločinem, jakým je massivní loupežná vražda, zdali konečně policejnímu renommé jen trochu pomoženo, o tom nechávám ct. čtenáře rozhodnouti. Já myslím, že podobné věci mají se šmahem konfiskovati. Nač by byla též konfiskace?

Měl bych chuť zmíniti se ještě o romanu: »Děvovrah Hugo Schenk a jeho oběti« od *Dra. Fellnera,* k němuž podal Schenk sám prý material, jejž poctivý člověk a vedlé toho doktor nestydí se zpracovati. Na prvním sešitu je oznámení, že dílo vyjde v 35 sešitech, a vyobrazení Schenka v objetí s milenkou. Pod tím je nápis: »Hugo, ich bin recht glücklich!« Myslím, že té hnusnosti již dosť. Také spisovatel a nakladatel.

Ku konci budiž mi dovoleno vzpomenouti ještě jednoho podniku žurnalistického, který mi velmi anarchismem zapáchá a jejž neumím při nejlepší vůli s našimi konfiskačními poměry v jednu skřínku směstnati.

Mezi nesčíslnými bibliothekami všeho druhu počala vycházeti ve Vídni »Kriminalní bibliotheka,« a to nápadným způsobem v době procesu Stellmachrově a Kammererově. První sešit obsahuje proces anarchisty Stellmachra[1])

[1]) vraha detektiva Blocha a majitele směnárny Eiserta.

vedlé krátkého zobrazení anarchistického hnutí ve Vídni a v Budapešti. Dle věrných stenografických záznamek s použitím (??) authentických soudních listin zpracovali odborní žurnalisté. Str. 104 s 15 illustracemi. Celý sešit je rozdělen na menší odstavce se sensačními, mnohoslibnými nadpisy.

Slyšte, prosím, prospekt toho čistého podniku! Člověk neví, máli se zlobiti či smáti.

»V našich trapných dobách zůstala soudní síň jediným místem, kam náruživosti dne přístupu nemají. Přistupujíce k vydávání vídenské »Kriminalní bibl.,« neseme se myšlénkou, aby všecky ony velké otázky, jež v posvátných prostorách spravedlnosti svého rozluštění hledají, bez vášně a co možno nejjasněji byly představovány, majíli nejen všemu lidu, ale i politikům a psychologům býti užitečnou a vzdělávající četbou.«

Rozšiřování anarchistických listův a spisů tresce se u nás mnoholetým žalářem; se soudními listinami politických vězňů zachází se s největší opatrností, by jich nikdo jiný nečetl, nežli soudce a úředníci v trestnicích; zvláště v poslední době zachovává se v otázce této úzkostlivosť až nápadná, a ejhle, ti chlapíci tam ve Vídni píšou o tom: »Mit benützung von authentischen gerichtsakten!« Kdo o této děsné, podivuhodně zorganisované korporaci ničeho neví, ten se o tom ve »Wiener Kriminalzeitung« dočte, kde jsou jednotlivé odstavce takto nadepsány: Půl druhého desítiletí hnutí vídenského dělnictva; Taktika anarchistů; Fabrikace pekelných strojův; Anarchistický generalní štáb; Stellmachrovo vyznání víry; Zbraň anarchistův atd.

Při tom možno spatřiti podoby anarchistických pohlavárův, a aby se neřeklo, též jejich obětí. Ano, ani authentické jakési facsimile Stellmachrovo nesmí chyběti, jak vůbec je to sportem přinášeti autografy i zločinců v časopisech, jako mužů slavných.

Kdo nám za to ručí, že za takovou redakcí nestojí anarchisté?! Já, znaje odvahu, organisaci, prostředky, zimničnou snahu v práci, zapřisáhlosť a slepou poslušnosť těchto lidí z delšího s nimi obcování, nedivil bych se tomu zcela nic, kdyby tomu bylo tak a kdyby vídenská »Krimin. bibl.« byla čítankou nebo katechismem anarchistů, která má sloužiti zasvěcencům i nezasvěceným. — Co mě k tomu podezření vede? To svědomité referování o všem, co anarchisté mají a co nemají. A kdyby list takový hájil stanovisko na pohled protivné, není ani to ještě žádným důkazem, že neslouží anarchistickým účelům, a že není v této době, kdy se pouhé přechovávání z anarchismu podezřelých listů tak přísně tresce, rozšiřovatelem zásad a spolku, jenž sluje anarchismus.

Zasahujeli stát energicky v to, by lidu se neprodávaly potraviny zkažené, má bdíti i nad tím, aby na trh duševní spotřeby nepřivážely se z tiskáren zkažené potraviny duševní. Víli si rady ve případech, v nichž jeho ústavní instituce jest ohrožena, dovede si poraditi též, kdy o jeho zájem socialní se jedná.

Přísných opatření, jichž užívá proti tajné žurnalistice anarchistů, nechť užije i proti téže žurnalistice zakuklené; nechť užije jich dále i proti oněm dvěma, které při této příležitosti lze nazvati žurnalistikou revolverovou a karnevalskou, jichž cílem není snad zrovna vypočítané poškození zájmů společenských, jež však jsou již z té příčiny nemoralními, že jich jediným a nejvyšším idealem je pasť na lidské kapsy.

Tisk prokázal lidstvu služeb nezměrných; on jest otcem nynějšího člověčenstva, zrovna tak, jako žurnalistika matkou jeho. Pokrok, osvěta, humanita a svoboda, toť dítky

jejich. Rodina četná mívá i dítky nezvedené, jež ze svého středu vyhosťuje. Takými je v našem případu pessimismus, falešný optimismus a jich mladší bratr anarchismus. Kéž nestrpí otec, aby matka po straně krmila nezvedence!

Z našich knihoven pro lid.

Píše *Miroslav Zkoumal.*

(O.) Nikdo nemůže upříti, že francouzská literatura má veliký vliv na české písemnictví; z frančiny nejvíce překládáno a mnohá knihovna vykazuje jenom téměř francouzské romany. Naše důstojné »Národní divadlo« také pod tímto jhem vězí, podávajíc valnou většinu her francouzských. Jaký směr vane veškerou literaturou národa nad Sekvanou, známo všeobecně již z četných překladů romanův a divadel.

Zápletky manželské, nevěrnosť manželů, dítky nemanželské atd. jsou obsahem převalné většiny děl těch. A takový směr že by také byl záživnou stravou pro národ náš, takové símě že by se v české půdě ujalo a vyklíčilo? Jako překlady francouzské se mnoho nezamlouvají a divadla časem spravedlivou kritiku vyvolávají, tak ani napodobené plody českých spisovatelův, ať prosa nebo básně s duchem cizím, obsahem cizím a také formou cizími slovy prosáklou nemnoho přicházejí nám k duhu.

Máme již hodně opravdu uměleckých děl, ale kolik jich přeloženo na př. do frančiny a kolik ten onen český směr nabyl v cizině následovníkův a ctitelů? Které české drama na př. dáváno v Paříži několikráte navzájem, když téměř celá dramatická literatura za drahé peníze vlévána do písemnictví našeho?

Předeslali jsme tuto všeobecnou úvahu, pozorujíce, že vliv francouzských děl spíše v našem »Národním« odehrávaných divadel jeví se v českých pracích více méně a zasahuje i do sbírek pro lid.

Známe účel, za jakým »Přítel domoviny« byl založen před dvěma roky pí. Marií Reisovou, »aby lidu našemu dostalo se za nejlevnější peníz nejen zábavy ušlechtilé, nýbrž i všestranného, vhodného poučení.« Zajisté šlechetný účel ten. »Nemůže o tom býti pochybnosti, že všechna práce našich buditelů, všechno to nadšení a utrpení předních bojovníků za osvětu, blahobyt a budoucnosť českého národa, co jich bylo a co jich jest, byly by marnými, ztracenými, kdyby z programu našeho národního škrtnuto bylo první a nejdůležitější číslo — vzdělání lidu, kdyby zapomenuto bylo pro samou vysokou politiku na konec na toho, pro koho se vlastně všechna politika dělati má — na lid.

Proto »Přítel domoviny« proniknouti má »i do nejprostších chaloupek naší vlasti.« Uznáváme rádi zásluhu knihovny, která ročníku III. došla, přečkavši krisi známou (kdy pí. Reisovou přepuštěna po ztrátě 8000 zl. knihtiskárně E. Beauforta) a rozšířila na tisíce výborných i méně vhodných spisů mezi lid; ale také poukázati chceme na nevhodnou novellu »Dvě bludičky« od *Al. Kalendy* (r. II. č. 5.), která se do této sbírky nejméně hodila. Na ní právě viděti onen zhoubný směr, který rozháranosť poměrů manželských vyličuje tak dopodrobna, že spíše učí než varuje. Čtenář nehledá v takových povídkách účelu a mravného naučení, ale zůstane lpěti na jednotlivostech, na episodách, jež se mu zamlouvají.

Pan Al. Kalenda snažil se úvahami a básnickým líčením záhadná místa zatušovati, by příliš markantně zápletky, jež my prostě nazýváme nevěrností manželskou, na jevo nevystupovaly. Také ve výrazech a popisech střídměji si počíná než Schulz, nevystavuje nahotu a vilnosť na jevo.

Krátký obsah novelly jest tento:

V Bližanech usadil se setník Grell s rodinou. »Nebyla to ani rodina ve správném slova smyslu: otec a matka nebyli spolu oddáni« (str. 95.). Žili v »divokém manželství« a měli dvě dcerušky. Grell »unesl svoji krásku z bohatého rodu šlechtického« (str. 95.), ač se prohlašoval za ženicha starší sestry Olgy,

která setníka horoucně milovala. Tato se těžce rozstonala, když Louisa miláčka jí odloudila. Grell s »chotí« nesměli se k matce hlásiti; najali si tedy skrovný byt u sedláka Vlacha. Louisa uvěřila »svůdným« slovům setníkovým; později teprve poznala, že »muže« nenávidí. Bylo pozdě. Setník žil rozháraně a mladá žena přilnula láskou k selce Vlachové, která si muže pro bohatství vzíti musila. »Povídalo se o mladé, hezké selce ledacos« (str. 97.). Nevzala si Vlacha z lásky, ale v srdci měla od dětských let Fraňka, chudého muzikanta, který se stal později tulákem. Franěk obcházel kraj, hrál v hájku a Vlachová se s ním zde scházela (str. 115.). S potulným muzikantem třetí rok vdaná selka scházela se »vždy po delší době celých sedm let« (str. 116.). Posléze porodila děvče, ale Vlach se k dítěti nehlásil, »ani se na ně nepodíval.« Selka zaplatila porod životem.

Starý farář vymohl Grellovým od tchýně podporu, že se po deseti letech dali oddati a do domu mohli povolati učitele pro dcerušky. Do Bližan právě zavítal na zotavenou mladý spisovatel a horlivý kandidat professury Bartoň, jemuž matka posýlala podporu do města, poněvadž »znala ty české nakladatele« (str. 129.). Grell denně chodil do města do společnosti a zatím Jaroslav vyučoval děvčata. Mladá matka byla přítomna. Brzo se »setkaly zraky jejich v delším pohledu . . . a našly se dvě duše, jenž před tím dlouho se hledaly a po sobě toužily« (str. 135.). Domácí učitel začal milostný poměr se ženou Grellovou a matkou dvou dcerušek.

Spisovatel líčí poměr obou jako čistý a docela bezhříšný. »Mladé, posud čisté duši Jaroslavově nebylo to hříchem,« spíše »tajemným kouzlem« objímati a líbati ženu Grellovu. Také Louisa tak málo si byla vědoma věrnosti manželské, že »nepokládala si to ani za hřích« (str. 137.) a Jaroslava do hájku doprovázela, kde »se setkaly rty jeho se rty jejími« (str. 139.). Milostný poměr mezi vdanou Grellovou a domácím učitelem trval mnoho let. Louisa »svěřila se úplně mladému, prvními dojmy sladké milosti okouzlenému muži, pověděla mu slovy vroucími, jak posud byla nešťastna . . .« (str. 153.). Jaroslav se sice snažil přetrhnouti poměr ten, ale setrval. Spisovatel omlouvá lásku paní Grellové k Jaroslavu všemožným způsobem. »Ani Louise nenapadlo, že by svět mohl hříchem nazvati, co nyní bylo jejím jediným štěstím« (str. 156.). Deset let žijící žena s mužem v »divokém manželství« ovšem zapomněla na to, co je hřích manželské nevěrnosti.

Pomíjíme líčení lásky Jaroslavovy, který se tolik zapomínal na povinnosti v domě Grellově, že paní ruce tiskl, »aby dítky neviděly« (str. 157.), ji líbal, že »na bílých, něžných jejích rukou a na její tváři nebylo místečka, jež by mladý snílek nebyl zlíbal tisíckráte« (str. 158.). Básně jeho byly pí. Grellové »modlitební knihou« (str. 159.) atd. Zatím starší sestra Louisina, Olga, tolik se rozstonala, že po jedenáctileté nemoci duševní chystala se z tohoto světa. Louisa přichází se smířiti s tou, jíž život zničila. Na muže zapomíná, že mu ani nepíše, by přišel za svojí rodinou (str. 171.). Milostný poměr trvá i ve městě po smrti nešťastné Olgy. Ovšem »skrytá, beznadějná láska jejich byla dosud tak čistá a nevinná, jako v první den svého tajemného vzniku« (str. 178.)

Zatím Franěk tajně odnesl dítě a sedlák Vlach usvědčen, že Terinku se světa sprovodil. Když měl býti odveden, »vbodl si nůž do prsou« (str. 192.). Spisovatel se táže: »Kdo to všechno zavinil?« a odpovídá si: »Byl to týž osud, který tady byl učinil narození dítěte kletbou klidné druhdy domácnosti« (str. 193.). Nevěrnosť a cizoložství selčino nazváno »osudem.« Franěk »otec« byl dostižen a žalován, aby se zodpovídal »ze zločinu, spáchaného únosem cizého dítěte« (str. 193.) a odsouzen proto, »že ukradl vlastní své dítě« (str. 195.). Chytrému napověz.

Louisa dosud žila odloučena od muže na sedmý rok. Život po boku mužově »byl jí bezradostnou pouští« (str. 204.) a její přání bylo, »aby aspoň jediný den svého žití tráviti mohla po boku toho, jehož si byla zamilovala, aby aspoň rok před svojí smrtí směla zváti Jaroslava Bartoně úplně svým« (str. 204.). Čeho přála z toho srdce svému manželu? To bylo vdané Louise útěchou, že je o mnoho let mladším Jaroslavem milována a »přece jednou osud příznivý se nad nimi smiluje a dovolí jim, aby směli spolu sblížiti se na věky« (str. 204.).

Takovým tužbám se oddávala »dcera stařičké matinky a zároveň matka tak dospělé panny,« zatím co Grell nechal potulného života a věnoval se hospodářství, učil se pilně česky a prosil paní, by se k němu navrátila. Ta odpovídala vyhýbavě, přijímajíc »Jaroslava v pravidelnou hodinu každý den« (str. 210.) a »horoucněji než kdy před tím vrhala se v náruč Jaroslavovu« (str. 212.). Posléze chce s ním uprchnouti do ciziny.

Tato vzorná matka dospělých dcer tolik se stará o Julii, že ani nepozoruje, jak tato do Jaroslava sama se zamilovala. Matka a dcera milují jediného muže — bývalého učitele svého. Grell neustává psáti ženě, Julie ví o zamýšleném odchodu matčině, vydá se do Bližan a posýlá matce zdrcující dopis, v němž vyznává se ze své lásky, prosí matku, by se vrátila k muži svému. »Přes mrtvolu své Julinky jistě nepůjdeš ve propasť. Vím, že má smrť tě zachrání, vím, že nyní pospíšíš do Bližan, abyš naposledy zlíbala moje ustydlé tváře...« (str. 217.). Dcera pro matku se obětovala. Louisa po osmnáctiletém manželství teprve zamiluje si muže a věnuje se své rodině.

Pan spis. chtěl vylíčiti dvě vdané ženy, jež jako dvě bludičky k cizím mužům přilnou. První (Vlachová) podlehla, druhou (Grellovou) vytrhla dcera obětí nejvyšší. První dokonala nevěru, druhá po 18 letech se vymanila. Co se týče uměleckého zpracování těchto ideí, musíme přiznati, že výborně jim vyhověno psychologickou správností a věrným líčením charakterův; ale tážeme se, je taková látka záživna pro lid český, pro čtenáře »Knihovny prostonárodní?« Takových novell na venkově neshledáváme, tedy ani čtenářů nenaleznou. Osmnáctiletá nevěra manželská je venkovanům věcí neznámou, milostné poměry učitele s domácí paní zavržení hodným skutkem a historky nemanželských dětí také málo přinesou čtenářům poučení a vzdělání.

Když kdysi »Salonní kalendář« vedlé jiných »vtipů« přinesl obrázek, na němž nevěrnosť ženina s učitelem byla vylíčena s nápisem asi v tato slova: »Pane učiteli, vy mě nemilujete!« — »Ale, milosťpaní, podívejte se, jak se potím,« časopisy paedagogické byly pobouřeny, jakoby nevážně dotýkáno bylo stavu učitelského. Myslíme, že i tyto historky domácích učitelů, pěstované již takořka soustavně ve spisech pro lid, nedodají vůbec vážnosti celému učitelskému stavu a že by již také z míst příslušných k tomu hleděno býti mělo, by vážnosť domácích učitelů nebyla podrývána podezřelým osočováním a neodůvodněnými pomluvami.

Na konec pronášíme vřelé přání, by ti neb oni spisovatelé prostonárodních povídek a novell dbali toho, jaká se látka pro čtenáře spisů pro lid hodí, by měli na zřeteli, že mravnosť našeho venkova není ještě tak podryta, jako ve spisech líčeno, a všechny frivolné poznámky a narážky na náboženství se z toho srdce čtenářům protiví. Nesvědomití spisovatelé svalují zodpovědnosť velikou na rozšiřovatele spisů prostonárodních, aby místo záživné a zušlechťující četby nešířili plevel a bejlí jedovaté.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XXIV.

Vysoce vážený Pane a Příteli!

Jsem Vám dvojí dík dlužen. Předně za laskavé prohlednutí mé mluvnice, za druhé za nový zdařilý plod Vaší musy. Co se týká prvního, nemohu ještě dosti odpovědět, aniž se mi ta věc zdá měti tuze napilno. Zatím jen pozoruju, že po koliknásobném přečtení na mnohé chyby jsem nepřišel, na které teprv Vy mě pozorným činíte. Mnohé jiné ale už i já jsem poznamenané měl. V několika věcech ale také vidím, že máme spolu všeobecný osud člověčenstva dle přísloví: „Kolik hlav, tolik smyslů.“ Pokud za spojitelné s mým přesvědčením uznám, rád se budu říditi dle Vašeho úsudku; když ale ne ve všem, doufám přece s jistotou, že proto naše láska nezazerzaví.

P. Vinařický a p. praelat děkujou uctivě za obdržené výtisky Nového Mýta. S p. praelatem jsem se pustil trochu do řeči o našem příteli Kláceloví. Četl mi jeho psaní z Prahy, kam se K. po krátkej cestě do Drážďan a Lipska už vrátil. V Praze byl velmi laskavě přijat nejen ode všech pěstovatelů české literatury, nýbrž také od p. rytíře z Neybergu, a (v nepřítomnosti p. Mutha) od jeho paní, kde k obědu pozván byl. V Liebachu, asi půl míle za Melníkem, si u držitele toho statku velmi liboval, a snad tam ostane jako bibliothekar. Prozatím žádá p. praelata jen o delší dovolení k přebývání v Praze; ale právě když jsem od p. praelata vystupoval, vstoupil k němu p. Oheral s nejnovějším psaním od Kl., jakého obsahu bylo, nevím; praví však mi p. Oheral, že Kl. už skutečně za bibliothekara v Liebachu přijatý jest, a praelata o přivolení žádá. To psaní, které p. praelat četl mně, jeví, že Kl. jakožto muž moudrý pokoj mysle brzo opět nabyl, a že pokud při takové nehodě býti může, v dobrém rozmaru jest. Já jsem se zmínil, dáli se Kl. do nějakého zastání sebe; ale odpověď byla, jak jsem ji předvídal, totiž, že na zastání se ani pomysleti nedá. Praelat mi také vypravoval, jak se dělo s nebožtíkem Nedělem, jenž podóbným, ba mrzutějším způsobem s učitelskej stolice svržen byl, a pak 5krát až si samému císaři své zastání předložil, avšak nic jiného nedovedl, než že praelat dostal poručení svrženého poučit, „er habe sich in die massregel zu fügen,“ a jiného konce praelat též u Klácela nenaděje. Věřte mi, v takových okolnostech běda tomu, kdo se zastává. Je to ovšem přesmutná pravda, ale pravda zkušeností potvrděná. Lépe trpěti zlé, než dát si prácu, aby člověk na sebe uvalil horší.

Pan Tyl jel odtud do Vídně a do Uher, slíbiv zde, že zpáteční cestu vezme Brnem, avšak do dneška se nevrátil.

Račte mě zachovati v lásce přátelskej. Se nejupřímnější úctou setrvám být Váš

oddaný přítel a ctitel

V Brně, 15. listopadu 1844. Vincenc Ziak.

XXV.

Vysoce vážený Příteli!

Dostav Váš list včera už skoro na večer, běžel jsem ještě hned ptat se Winikra, co se děje, že potud ani sám výtisk druhého vydání své mluvnice nedostávám, kdežto už nade dvě neděle tomu jest, co jsem opravu poslední stránky mu odevzdal. Tu mi Winiker se vymlouvá tiskařem a knihařem, že onen mu jen 24 prvních archů nedávno poslal, a že ten s vázáním dlí. Zatím však přece 30 výtisků těch 24 archů už do Holomouce 2. tohoto měsíce posláno bylo, ostatních pět archů že nejdéle v pondělí, t. j. 6. t. m., dodá. Rád bych Vám svou úctu prokázal 1 výtiskem hned, ale jak pravím, sám ho nemám, teprva na pondělek je mi slíbeno několik výtisků, a pak popílím Vám posloužiti s prosbou, aby jste podle přátelskej lásky Vaší mi libě přispěl ten podíl rozprodat, který jsem na sebe vzal. Rád obyčejných 25 procentů knihkupeckých slevuji. Ostatek je cena při druhém vydání, jak byla při prvním. Kyž by ta věc vypadala k Vaší spokojenosti!

O zamýšlené škole Vysoko-mýtské je mi těžko Vám hned nějakou radu dat. Jinak je zde na škole, kde krom kreslitel a ještě jiný učitel ty předměty, jenž pro čtvrtou třídu předepsané jsou, přednáší, a jinak by musela být v Mýtě, když by kreslitel všechno na sebe vziti musel. Však zatím Vás pozorného činím na nový předpis, dle kterého proti slíbené remuneracii (však ne určitej) i ve druhé třídě dětem samochtícím kreslitel první základy toho umění přednášet a je v tak řečeném freie handzeichnung cvičit má. V tom je učí i věcem, které prve pro čtvrtou třídy [věrně] předepsány nebyly. Ve čtvrté třídě jen to se kreslívalo a kreslí, čeho bezprostředně ke stavbám potřeba jest, teda sesle, postele, stoly atp. se kreslit ani nesměly ani nesmějí, ačkoli mnozí rodičové to žádali. Nyní tyto domácí nábytky kreslit učejí se děti ve druhé třídě. — Kdyby v Mýtě se nápodobně začalo, mohlo by se pozdějí snad pokročiti dále, a kreslitel by ovšem mohl ještě některou jinou vědu přednášet, když ne zeměpis, jehož snad méně potřeba jest, teda něco z fyziky, mechaniky, počtů, zeměpisu. Ale bude tu nová otázka, z jaké knihy se to státi má? Bohužel mně není známo, že by příhodné české knihy už kde byly vyšly. Kyž by někdo na sebe vzal aspoň naše německé školní knihy přeložit, to by posloužilo všelijak, k. p. jako já zde dětem třetí třídy rekomanduju, aby si koupily Tobiaškovo přeložení školní německé mluvnice pro třetí třídu ustanovenej,

tak bych ve čtvrtej mohl rekomandovat české přeložení přírodopisu. zeměpisu, měřictví, mechaniky, kdybych jen o nějakém zvěděl. Ovšem kupovali by jen malokteří. ale jinde a jinde zase někteří. a tak by překladatel mohl i dosti dobře učinkovat. i sám odměny za svou prácu dojít. — Vy. an do „Květů" dopisujete. mohl byste snad zmínku o tom učinit. Jestli mi možná bude něco určitější ohledem Mýta poradit. pospíším to učinit. Zatím ostávám

Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně. 4. října 1845. Vinc. Ziak.

(V listu tomto počíná již psáti *j* — ne staré *g*.)

XXVI.

Drahocenný Příteli!

Dostav včera na večer své dálejší exemplary od Winikra, strojil jsem se dnes Vám hned několik poslati. Tu právě vstoupil Váš posel s výtiskem omylně Vám poslaným. zpátky ho nesa. Předně teda uctivé děkuji za napravení mého omylu. Spolu srdečně gratuluju, že ve Vídni příloha 200 zl. pro Vás od stavů navržená nyní už potvrděna jest. jak mě p. Gottlieb ujistil.

Když už žádné exemplary nemáte. držím za nejlepší. Vám jich dnes poslati 20; neboť časté posílání menšího počtu dělá mně i Vám zbytečné obtížnosti, a byť hotově letos se jich už 20 u Vás neodbylo, budou u Vás pro budoucnosť dobře zachované. Snad také na vojenské akademii přece několik by se jich odbýti mohlo.

Co se týká srážky. nemohu žádat. abyste snad buď škodu trpěl. neb při mrzutém shledávání peněz nijakou náhradu neměl. Jsem Vám beztoho ku mnohým díkům povinen. Zanechávám teda tu věc dokonce Vaší libosti. an oba o sobě víme. že peněžitý zisk ani jednomu ani druhému z nás není hlavní záměr. Za přinesení exemplaru na lepším papíru zaplatím dnes polovici zde. ode dovezení nově poslaných 20 exemplárů ale. dle Vaší vůle, nezaplatím tu. mysle. že by snad posel přece i u Vás něco žádal; však prosím. račte zúčtovati a sraziti. cokoli za ty posílky vydáte: neboť nemohu svolit. abyste i toto vydání na sebe vzal. Prosil bych také o účty za předešlé vydání. ale peníze. leč jestli jich dokonce nepotřebujete. račte podržet zatím u sebe. Jestli totiž. míně vydati mapu. mého nabídnutí lonského použiti chcete. mohly by za mluvnice utržené peníze býti hned částkou toho. co jsem Vám na vydání map půjčiti slíbil.

Básní Kollarových mám už troje vydání, a sice onno od r. 1821., pod jménem „Básně J. Kollara" pak „Slávy Dcera" od r. 1824., a posléz „Slávy Dcera" i s „Výkladem" od r. 1832. Proto ke koupení letošního vydání se sotva dříve rozhodnu. než až ho uvidím.

Že Sušilovy „Hymny" se tisknout počnou. už Vám známo jest. Potom chystá zdejší kooperator Škorpík do tisku pojednání o mluvnictví a náboženství zjeveném. kterým dokázati hledí. že obojí se shoduje. a onno pravdu tohoto dosvědčuje. Já jsem žádostiv uvidět, co to asi bude. Budeť to spisek asi 8—10 archů veliký.

O Slovácích myslím, že ta nová Šturova neb Hurbanova móda dlouho se sotva udrží. nýbrž že brzo zas nějakou jinou modifikacii počnou, a takto to bude pořád. až Slováci a Češi uznají. že rozpad dvou těch kmenů oboum je velice na ujmu. Pak snad přece se stane, že opět sobě se blížiti budou. Bůh dej. aby to bylo brzo; ale svornosť uvedsti arci je dycky těžší. než různit se a dělat rozpady: avšak abych posla nepromeškal. končím raděj a ostávám Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 31. října 1845. Vincenc Ziak.

XXVII.

Vysoce Vážený Pane a Příteli!

Za poslání Vašeho posudku mé mluvnice a za všechno. co k její chvále jste napsati ráčil, upřímně a srdečně děkuju: proti vystavení chyb hájiti se nemíním; neboť ctím přesvědčení každého, pokud, jako Vaše. žádnou kyselosť nemá, a vím dobře sám, že dávný zvyk snadno odložiti se nedá. Líto mi však je dycky, že můj dobrý úmysl. který ke zdokonalení našeho jazyka spisovného a spolu ke svornosti se Slováky čelí. tak málo uznán jest. Já nemohu se přesvědčiti, že rozpad řeči jedné na dvě užitečnější jest. než zachování jednoty, byť by

ta z obojí strany mnohou trpkou oběť žádala. Čta sem tam v našich časopisech Hurbanovi a podobným činěnou výčitku, že jejich psání způsob od českého pouze formami se liší, soudím, že taková výčitka tupenou stranu dožene, aby ve své krajině vždycky více své provincialismy shledávala, a novotvořené slova české zavrhujíc, sama si k vyjádření jejich pojemů jiné nové tvořila, tak že po čase Slováci nejen formou, nýbrž i látkou dycky více od nás lišiti se budou, a pak na všechno sjednotění, byť by k němu u našich někdy náchylnosť i povstala, bude už pozdě. Kyž by hned před 20 a více léty se bylo lépe uvážilo přísloví: Principiis obsta, sero medicina paratur, dum mala per longas invaluere moras. Neuvedeli se lepší svornosť nyní, neuvede se nikdy. Když ji česká strana nechce, měla by aspoň upřímně a zrovna to řícti, měla by k. p. zanechati těch názvů časopisů „pro Čechy . . . a Slováky," a obmeziti se na „pro Čechy a Moravany." Tak by se aspoň vědělo, kam kdo zaměřuje.

Pravda, že česká literatura i bez Slováků ještě k mnohem větší bohatosti nad nynější vykvetsti může, a doufám s velkou důvěrou, že byť bychom budoucně na Tatrách někoho nezískali, kdo by Kollarovi, Šafaříkovi, Hollému, Palkovičovi, Tablicovi etc. se vyrovnal, česká literatura přece ještě pilností pouhých Čechů a Moravanů velké pokroky učiní, ale tak veliké dozajista ne, jako by učinila, kdyby bývalá jednota se zachovala a upevnila. Dobré jest dobré, ale co je lepší, mělo by nám platiti nad dobré. Já aspoň si budoucně nemohu dělat tu výčitku, že bych byl k žádanému tomu většímu a rozšířenějšímu pokroku neučinil to, co v mé slabé moci stálo. Činil jsem, co jsem mohl: překážky sám přemocti jsem si nikdy netroufal aniž osoboval, nýbrž dycky jsem dosti zřejmě vyznával, že v tom jen dobrovolné přesvědčení a nenutěná vůle obecnosti rozhodnouti může. Pro mně teda bude nyní už nejlépe, abych všeho vynasnažení nechaje do veřejnosti ničím více nevystoupil, neb vidím, že kdo jen o sebe se stará, aspoň zlých a škodných úmyslů viněn není. Ať teda kdo chce jak chce Slováky tupí, ať sebe větší radosť nad jejich slabotou a sebe větší svou náděj, že nic nepořídějí, jeví, já na takové radosti podíl ovšem brati nemohu, ale také nemohu jí více odpírati, tím méně ji čímkoli podporovati.

Ohledem na Moravany myslím, že má grammatika, když ne přímo, teda aspoň nepřímo k tomu přispěla, aby Moravané češtinu za řeč svou více pokládali. Vím, že ještě před nemnohými léty mnohý Moravan z péče o češtinu tou předstírkou se vytáčel, že ona není řeč Moravanů, a nyní právě tím, že jsem navrhnul, aby Moravismu se poněkud šetřilo, nyni teprva k pouhé češtině se hlásí a jiné k ní pohání. Bezejmený list, o kterém jsem se předešle zmínil, nyní přikládám s prosbou, abyste mi ho po přečtení příležitostně spátky odeslal. Kdo ho psal, uhodnouti nemohu, snad ruku poznáte Vy, a pak prosím, oznamte mi ji též.

Děkuju za poslaný výtah z Jordanových letopisů, a přikládám k libému prohlednutí výtah ze svých poznamenání nyní od Jordana pronesené domněnky, že dě, tě, ně — bě, pě, mě, vě, fě do jedné kategorie patřejí. Kdybych chtěl, mohl bych p. Jordanovi ovšem odpověděti, ale předvídám, že by to bylo opět darmo; neboť kdo tak nestejné věci za stejné pokládá, s tím se hádati nechcu, a vůbec hádky nemiluju.

K fondu pro podporování českých knih jsem hned před léty, jestli se nemýlím, 10 zl. stříbra dal. Dle Vašeho předešlého listu doufati musím, že p. Ohéral pořádek učiní, a to snad pro zatím stačí. V čas budoucí potřeby nezdráhám se nějakou maličkostí třeba také ještě přispěti, kterou byste potom z peněz za grammatiky utržených vzíti mohl. Líto mi, že záležitosti umíněného ústavu technického Vám závady ve podniku časopisu dělají; však an byste byl před novým rokem sotva ho vydávati počal, snad do toho času dotknuté závady nějak se odstranějí, a pak bych srdečně přál, abyste dle své dobré žádosti postupovati mohl.

Aby alumnové navštivovali akademii, bylo by ovšem dobře, ale jeli alumnat snad tuze vzdálený, nevím, zdali arcibiskup rád dopustí, aby mnoho z alumnatu vycházeli; však snad přece, neboť nemýlímli se, také pro ekonomiu z alumnatu ven choditi musejí.

Ohledem školních knih musím podotknouti, že slyším, že p. Höchsmann na svou už dávno zadanou žádosť konečně částky svého referatu zbaven bude, buď částky, která se gymnasií neb která se jiných škol týká. To poslední je prý pravdě podobnější, a rozhodne se snad co nejdřív. Bude teda měti referat někdo jiný, jak doslýchám, baron Forgatsch. Na to tuším rád ohled vezmete, a snad by bylo nejlépe rozhod určitý očekávat. — Myslím, že nyni mluvnička česko-německá drobet jinak účinkovat může, než by byla roku 1842.

účinkovala, an mezitím láska k mateřštině patrně rostla; ale zajisté přec ještě velmi mnoho učitelů jest, kteří buď z vlastního náhledu, nebo z nabídky jiných té knížky jedině k rozšíření němčiny, nikoliv ku prospěchu češtiny užívati budou, a proto by snad bylo nejlépe napřed jen žádat, aby Čelakovského malý český pravopis do škol se uvedl. Když ten bude uveden, a když spolu bude v Moravě už vycházet český časopis, pak snad ona přilnulosť k němčině bude měti nějakou protiváhu. — Co se však týká školní knihy ke čtení, v které několik stran latinskými písmenami tisknutý jest, snad by bylo nejlépe nezměniti tam nic, než cy, sy, zy ve ci, si, zi podle analogie, ostatní nechati všechno, jak jest; neboť zdá se mi nedůsledno, aby v latinském písmě stálo ou a ve fraktuře au. I to *I*, *í* místo *g*, *j* v jedné knize dvojím způsobem užívat má cosi nedůsledného, leč mysliteli, že ta nedůslednosť rozličnosti písma antiquy a fraktury dosť vymluvena bude; ale nemyslite, že nebude nikde učitel neb kněz, který i proti tomu reptati by nechtěl; ano vím, že až dosavád mnozí reptají proti cititi, sice, vozim, chtíce měti až dosavád cýtiti, syce, vozým; vím, že mnozí s mou grammatikou i pro to *i j* spokojení nejsou. Sám ten anonimus, jehož list Vám sděluju, potud lásku k ipsilonům jeví.

Pamatuju se, že zemoknížecí postulata v brněnských sněmech i česky čteny i tisknuty byly spolu s rozhodem; a sám jsem se už poptával po nějakém novém výtisku, ale an to přestalo, nemohl jsem se dopíditi ovšem ničeho. Podaříli se Vám ten obyčej obnoviti, budu z toho měti potěšení.

Poněváč mi nenadále prázná prostora na papíru zbývá, užiju ji přece ke zmínce o *ejí* místo *í*. Víte, že nejenom Kollar ve své cestě raději psává nosejí ve pluralu než nosí, nýbrž že i tak Hurban dělal, dříve než odpadl. Vy jste s p. Ocelem za dobré, snad byste jej se zeptati mohl, jak on o tom soudí, an ve svém „Meč a Kalichu" píše k. p. str 18. řitějí, str. 43. rány zarachotí — rachotějí rázy, str. 48. struny znějí, str. 51. jasnějí se, str. 82. Vlny modré šumějí. Odlesky své ztápějí (na str. 92. Češi vypijou), str. 117. šířejí se, str. 131. velejí, str. 152. znějí, hřmějí, str. 153. bořejí, str. 157. chrastějí, str. 163. mlátějí, str. 167. bloudějí, loudějí, str. 183. znějí, str. 214. slušejí. Tak v rýmu a krom rýmu psati P. Jungmann a Palacký ovšem zakazujou. Ke pravému úsudku, jak čeština stojí, patřilo by také i to považiti, co ve spisech pánů Pečírky a Stefana nalezáme.

Nechtě Vás déle obtížiti, končím a ostávám Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 30. dubna 1846. Vincenc Ziak.

P. S. Aby porto sem a tam příliš nezrostlo, rozhodlal jsem se onen bezejmenný list Vám poslati jen ve věrném opisu. Pouze posledních 8 řádků jsem už vměstknati na to nemohl. Není ale na nich nic záleženo, jakož i na celku. Jsem přesvědčený, že hrubými slovy toho bezejmeného (či Moravomila, jak se podepsal) uraziti se nedáte; zatím ale přece poznáte, že quot capita, tot sensus. Co on vlastně chce, nepochopuju, a tuším také Vy v tom nic určitého nenajdete!

Posudky.

Poslední léta nejsvětější Panny Marie na světě. Na základě originalu francouzského upravil *Dr. Martin Říha*, biskup. Druhé vydání. V Praze. 1887. Str. 257.

Poslední bezpečnou zprávu o Rodičce boží podávají Skutky apoštolské, že Matka Páně po nanebevstoupení Ježíše Krista přítomna byla ve Večeřadle se sv. apoštoly, očekávajíc příští Ducha sv. Kolik ještě let potom Matka Páně na světě žila, nelze na základě nesporého a různého podání určitě zjistiti. K otázce: Jak asi plynula poslední léta Rodičky boží na tom světě, dává odpověď kniha naše. Líčí se tu v 31 rozjímáních pro každý den měsíce května život prvních křesťanův a zvláště Panny Marie na základě slov písma sv.: »Trvali v učení apoštolském, ve sdílnosti lámání chleba a na modlitbách.« Po rozjímání žádáme, by ponaučení z látky podané plynulo nenucené, nehledané, a po rozjímání, určeném pro lid zvlášť, aby mu neukládalo konání skutků, ctností neobyčejných. V každé

příčině té vyhovuje kniha naše. Sloh jest lehký, velmi srozumitelný až na některé nepatrné výjimky (na př. na str. 27.); a ukládá se konání ctností pro každého křesťana potřebných, jako na př. odevzdání se do vůle boží, svěcení neděle a svátkův a p. Protož spojujeme přání své s přáním nejdůst. p. překladatele, »aby křesťané spis ten vícekráte než jednou četli a do trvalého uvažování o jeho obsahu se zabrali.«

P. B. Schaffra, O. S. B.

Básně. Sepsal *S. Gregorčič.* (O.)

Všelikou něžností svého ducha přilnul básník ku přírodě; motivy ty pojal způsobem skutečně překvapujícím, novým a zpracoval znamenitě (Mavríca, Primula a j.), k některým připojil účinnou reflexi (Moč ljubezni, Zimski dan).

Čísel čistě epických jest ve sbírce pomálu, nejzdařilejší z nich jsou Jefte, Dražba a rozmarné Tri lipe. Pouhým náběhem k epice jsou skladby, jež mají za předmět rázovité některé postavy a výjevy ze života, i tu živel lyrický brzy nabývá vrchu; práce toho druhu jsou často zahroceny působivou pointou. Poetičnosť utrpěla někde tonem suše moralisujícím.

Opatřiti překlad »Poezijí« Gregorčičových bylo písemnictvu našemu čestnou povinností bratrskou. Pan překladatel přikročil k dílu s pietou, jaké literarní význam básní těch vyžaduje měrou plnou, konal je s pílí a snahou všeho uznání hodnou a dokonal je s pěkným zdarem. Práce nebyla právě snadna. Již úsečnosť dikce Gregorčičovy navalila v cestu dosti obtíží nemalých, a oněch výhod formalních, kterých poskytla povaha jazyka slovinského básníkovi, nebylo lze použiti překladateli, mělli vyhověti literarním požadavkům našim. Tak na př. rým nahrazuje Slovinec začasté pouhou assonancí; Gregorčič rýmuje na př. krví — dní, srcé — vodé, šumljàl — iskàl, roké — solzé, zlató — sladkó atd. atd. Chtělli překladatel vyhověti i sluchu i oku čtenářovu — (tu a tam se mu to nezdařilo) —, bylo mu zvláště tam, kde i rythmus originalu pozměnil, myšlénku někdy rozvésti, jindy stěsnati, čímž se někde setřel původní pel, jinde se vloudilo rčení nebásnické. I správnosti jazykové stalo se činem tím nejedno násilí, čím smělejší, tím rušivější. Ale valná většina překladu zasluhuje uznání plného pro přesnou věrnosť a obratnou uhlazenosť, jimiž se pracím Gregorčičovým dostalo roucha důstojného.

Překládá se u nás mnoho, mnoho i na zjevný neprospěch písemnictva, a převody toho druhu nemohou si právě stěžovati do malého odbytu; bylo by zajímavo stopovati, jak se čtenářstvo české zachová k dobrému překladu díla tak cenného. Zejména mládež naše má příležitosť ukázati tu řekněme aspoň svůj vkus.

V—ý.

Maryla. Starodávná selanka od *A. Jiráska.* (O.)

Povídka — jak z obsahu patrno — podává věrný, zdařilý obraz kulturně-historický doby své. Jakkoli se zdá s počátku vypisovati jen osudy dvou rodin vladyckých, vymyká se leckdy příležitými episodami z úzkého toho rámce a rozšiřuje se na současné osudy celé země české. Dovídáme se z osudů starého p. Ondřeje o bouřlivé době husitské, Zikmundově i pozdější (Kolda Náchodský); pan Zbyněk vypravuje o válkách polských s rytíři německými a Celba Jenčar představuje osudy žoldnéřů českých, najímaných do bojů proti Turkům. Bojovná krev bývalých Táborů, nenacházejíc válek doma, uchylovala se za hranice, kdežto v Čechách za p. Jiřího rozhostil se všude klid, mír a blahobyt, s blahobytem jal se šířiti přepych v jídle i šatstvu (jak si stěžuje stará Uršila šafářovi, str. 49. sll.). Panstvo, nemohouc na se dotírati mečem, začalo bojovati jazykem, pohánělo se před soudy, právnictví zkvétalo, k čemuž příležitostí bylo do Boha pro války a zmatky nedávné; vzorem soudilství jest p. Tiburcius. Arci rozumnější a povážlivější dovedli zaháněti dlouhou chvíli též rozumněji: četbou knih cestopisných anebo příběhů rytířských (cesta Mendevilova, kronika Trojanská), avšak i snářův, jimž dáváno víry nad míru. Tak poznáváme jasně a zábavně z rozmluv osob (ne snad jen z výkladů spisovatelových) děje zevnější i zřízení vnitřní, smýšlení politické, náboženské, národní (národ nechtěl krále Němce), vzdělanosť jak mezi panstvem a rytířstvem, tak i mezi lidem, poznáváme stav země se stanoviska národohospodářského, socialního, kroj i zbroj tehdejší atd., zkrátka veškeren život tehdejší, a to tak,

jak dějiny o něm učí. To všechno podáno způsobem zajímavým, pravdivým a spolu tak srozumitelným a jasným, že se vzácná kniha ta v belletrii naší objevuje jako zjev zcela nový, nebývalý. Osoby úplně shodují se s dobou: řeč jejich mnohdy schválně přizpůsobena tvarům i obratům tehdejším, řády tehdejší vlastními pojmenovány jmény, taktéž nástroje, zbroj, kroj a pod.; osoby všechny jednají tak, jak tehdejším poměrům přiměřeno; je tudíž selanka ta věrným obrazem dob i povah tehdejších, od pravdy se neuchylujíc. Avšak i jinak zasluhuje pochvaly: povahy osob psychologicky jsou prohloubeny a vesměs pravdivě, mnohdy s humorem nakresleny. Pan Ondřej Buchovec, poctivý, klidný, mírný stařec, rozvážlivý, do poslední chvíle čilý hospodář, mravů přímých, prostých, statečný, jest povaha venkoncem sympathická; arci nesouhlasí ve všem s řádem novým, avšak rozepři dle starého způsobu raději mečem by pořádal, než všelikým souděním nového způsobu, kde vytáčky a obratnosť valnou mají váhu. Bratrovec jeho, pan Zbyněk, Táborita starého rázu, muž dobrý, upřímný, nemluvný, nejraději ve všem spoléhá na meč; z náhlé popudlivosti schopen jest — mimo vůli — i křivdy se dopustiti (urazí p. Rozvodu veřejně a zámku jeho násilím na kvap chce dobyti), od mínění svého nerad ustoupí; ale když prchlivosť minula, uznává rád křivdu svou a sám od sebe hledí ji napraviti; na něm lze studovati zajímavý proces psychologický. Mladý Jan Rozvoda, osobnosť opravdu historická, jest jaksi zástupcem pokolení mladšího vůbec, odchovaného již za časů klidnějších universitou; dovede se však nejenom vkusně strojiti a k loutně milostné písně zpívati, nýbrž umí též mečem statně vlásti a vážných událostí, pro blaho vlasti důležitých, bedlivě si všímati; bystře prohlédá poměry i povahy lidské, zná právo zemské, jest horlivý Čech, a ke cti české spisuje paměti hodné příběhy; jest i rozvážný na svou mladou krev: nemstí urážky své na Zbyňkovi; v hospodářství svou zručností vzbuzuje podiv jak u čeledi své, tak u samého p. Ondřeje. Přes učenosť svou vyniká skromností a k choti se chová s nejlaskavější šetrností. Protož u lidu svého v největší jest oblibě. Chybou jeho jest, že pravdy nesmlčí a někdy trochu kousavě leckomu (panu Tiburciovi, str. 34.—35.) ji poví do očí. Však za to též trpí. Bytostí podobně sympathickou jest i mladistvá jeho ženuška Maryla, dívčina sličná, poněkud arci mužatka proti slečnám na hradech panských vychovaným; ale třeba přihlížeti k jejím osudům. Vychována v táboře vojenském, více s muži se stýkajíc nežli se ženami, nasákla svým okolím a jevila přímosť někdy v pravdě mužskou — o ženské upejpavosti nelze při ní mluviti. Avšak srdce je šlechetného, jemnocitného; proto nemálo se trudí na hradě, majíc poslouchati obstárlé panny Eufemie, která pro živou její povahu nejmenšího nemá smyslu ani citu. Dříve nemajíc takořka pána nad sebou, má neustále seděti, vyšívati, z místa se nehýbati; není divu, že se cítí v otroctví a vyhýbá se mu, kde může. Pozbyvši pomlouváním Eufemiiným částečně i přízně strýcovy, a nejsouc uvyklá na samotu, odváží se jednak ze smělosti, jednak ze zoufalství neblahého stavu se zhostiti a prchá proto v rozevřenou náruč muže, který upoutal srdce její nejvíce; skutek její omlouvá se jak postavením jejím zoufalým, tak i nezkušeností a přímostí její. Zcela jinou povahu jeví stará panna Eufemie; dočkavši se již bezmála 40 jar, nemá ovšem důležitější starosti, než dostati se ještě stůj co stůj pod čepec; jest povahy přísné, omrzelé, zejména k Maryle, rozplývá se však laskavostí jako máslo před vyvoleným srdce svého, křivohubým p. Tiburciem Čelechovským, rytířem smutné postavy, avšak jinak prohnaným a všech úskoků veleznalým sudílkem, jehož rozkoší největší jest protivníka poháněti na soud. Jest vůbec hlava podnikavá a v prostředcích si nevybírá. Proto finance jeho nutně vyžadují bohaté nevěsty bez nároků na mladosť a krásu. Fintí se proto, jak může jen, aby se zalíbil (str. 20.). I jiné figury vedlejší nakresleny rovně zdařile jako přirozeně; zejména tu vyniká statečný vojín Celba Jenčar, pánu na slovo věrný a služby nad míru bedlivý, jehož jedinou chybou jest, že rád vykládá o svých vojnách, o Turcích a rád si při tom zapráší, na pravdu se neohlížeje (některá místa jsou právě rozkošná: str. 50., 67.—68., 74., 164.); též obstarožná i starostlivá hospo-

dyně Rozvodova, Uršila, jest pěkným obrázkem přítulnosti lidu prostého k dobrému pánu, o jehož pohodlí, dobro a blaho stále pečuje a hlavu si láme, při tom všeličemus uvěří a promlouvá poněkud na zbytečnou nádheru lidu vesnického a bojí se za to trestu božího (str. 47.—49., 157.—158., 162.—164.). Vůbec charakteristiky všech osob i nepatrnějších a jenom nahodilých jsou pravdivy, životny; osoby mluví a jednají, jakoby živé, a povahu jejich poznáváme nejen z popisů spisovatelových, nýbrž i ze skutkův a řečí osob samých. Toutéž pravdivostí, přirozeností vyniká také děj: Pan Ondřej a p. Zbyněk domnívajíce se býti v právu, Tiburciovým úskokem vyhrají při, avšak jakožto povahy šlechetné se šlechetným protivníkem se smiřují a sami práva mu dopomohou. Pan Rozvoda za svou unáhlenosť a ostrý jazyk pyká tím, že pozbývá doubravy, nabývá arci zase náhrady lepší, Maryly, s nepřátelstvím sousedským; když se však pokořil a ke smíru nabídnul, získal nejenom dobrou vůli sousedskou, nýbrž přídatkem i spornou doubravu. Tak šlechetní charakterové za své chyby některé trpěvše, na konec ve smíru a spokojenosti vzájemné klidně žijí Za to úskočný a vypočítavý p. Tiburcius po čertech se přepočítal v nadějích na bohaté dědictví a doubravu, připraviv se o přízeň obou Buchovcův, a závistivá, nepřejná Eufemie i na dále trápila se o samotě závistí nad štěstím Maryliným. Jinak nepřímo velebí se v »Maryle« také záslužná činnosť p. Jiřího z Poděbrad pro národ český.

Vypravování samo plyne klidným, širokým proudem epickým, avšak lehkým a průhledným, třebali také povznešeným a rozčileným (volba krále Jiřího, str. 220.—222.), semotamo humorem zdařilým a všude zdravým jsouc proniknuto. Mluva shoduje se s dobou svou i s povahami, čehož spisovatel někdy dosíci hleděl úmyslným napodobením (tvarův, obratův i slov staročeských i polských; str. 36., 49., 198., 89. p. Zbyněk a Maryla přibyvše do Čech, zatrhují po polsku; lidé prostí mluví obraty lidu obyčejnými atd.); proto bylo někdy třeba též vysvětlivek pod čárou, které snad i mohly býti hojnější. Leckde (lze) pozorovati, že spisovatel schválně dbá libozvuku (pode střechou, str. 7., nade stolek, str. 14.) a přece nejeví se řeč nucenou; též obraty prostonárodní tu i tam jsme našli (k o l i k let s ním bojoval, str. 11. a j.); vůbec je sloh Jiráskův mistrný a v pravdě český. Proto se »Maryla« rozkošně čte. Taková četba historická pro lid náš byla by nejzáživnější, tu by měly šířiti naše »Matice« a »Libuše«! Tou nejen osvěží a ušlechtí se mysl každá, nýbrž i vědomosti dějepisné a vědomí národní rozšíří a utuží. Dílo Jiráskovo doporučuje se proto jako spis obsahem i provedením výtečný k četbě co nejhojnější a nejbedlivější pro všechny vrstvy čtenářstva bez rozdílu.

Josef Bartocha.

Jan Přibyl. Roman od *Fr. Heritesa.* Ottovy „Laciné knih. nár." č. 79. V Praze. 1887.

Známe Heritesa především jakožto autora rozkošných humoresek a obratným pérem psaných črt, jež mu získaly ne poslední místo v souvěkém písemnictvu našem. Posledně vystoupil před obecenstvo s první rozsáhlejší prací, romanem z národně společenského života našeho, »J a n e m P ř i b y l e m« Kdo jest Jan Přibyl? Je to jméno muže, kterýž v letech studijních býval horlivým vlastencem, ba i básníkem českým, jenž však později ve Vídni na dalších studiích stal se nevěren svým idealům mládí, ba. chtěje co nejvíce škoditi národu, z něhož pošel, usadí se jakožto advokat v Opavě, kdež nejsnáze, jak doufal, by mohl si získati slavné jméno nepřítele národu českého. Ale odpadlictví není jediný ani nejhorší hřích páně Přibylův. Opustíť on svedenou milenku, zapře před přátely otce, ba padoušsky udeří jej ve tvář, až tento mrtev k zemi padne. Za choť si vezme Reginu, dceru berlínského bankéře, ne z lásky, ale pro miliony, jež mají sloužiti jeho ctižádosti. Ohromně zbohatnuv, stal se příliš hrdý svou slávou i jměním svým; a pochlebníci hned nalezli k němu přístup, aby ho využitkovali ku svému bídnému řemeslu. Zatím rodinné poměry Přibylovy stále a stále se horšily, a co proň nemilejšího, dalekosáhlé plány jeho se zvracejí, bohatství jeho klesá, až na statky jeho shrnou se věřitelé jako vosy na spadlou hrušku. Přibyl, opustiv ženu, prchá před nimi zbaběle za moře. Toť hrdina našeho romanu, podlý padouch,

nic více. Sama choť jeho případně jej charakterisuje těmito slovy: »Vy jste podlý! Podlý ve všem a v každém ohledu a na všechny strany. Na vás není nic než podlosť. Celý váš život není nic než řetěz podlostí...« Pochybujeme, že by povaha skrz naskrz podlá mohla koho tak upoutati, by se zájmem sleďoval její plány a činy po delší dobu, jaké vyžaduje četba delšího romanu. Považímeli nad to, že básník zamýšlel — jak jsme se tu a tam toho dočetli — zobraziti nám po výtce odrodilce, mníme, že nedobře, nahromadiv naň tolik špatnosti a podlosti, že před nimi odrodilství skoro mizí, majíc přece, dle záměru spisovatelova, býti v popředí. Nemíníme tu široce rozepisovati se o všech jeho podlých skutcích, jak bídně chová se k těm, již u něho pomoci hledají ve přích, jak nedůstojně a nešetrně nakládá s chotí, nestoje ostatně o lásku, ale jen o dědictví její, jak dychtivě čeká, až jen dojde dech tchánu, starému lišákovi, aby shrábl pozůstalosť: připomínáme pouze onu — mírně řečeno — drsnou scenu, kde svedená milenka přichází v dům p. Přibylův s vetchým otcem jeho, jak tento chce jej vyhnati ze síně, stydě se zaň, ba uhodí jej ve tvář, až klesne k zemi... (str. 33.—38.).

Zkrátka, Přibyl není pro čtenáře tím, čím dle autora býti měl; vidíť v něm člověka podlého, jenž budí v nás úplnou apathii, ne tak pro odrodilství, ale pro veškeru mrzkosť a nízkosť povahy. V té příčině lépe zobrazena postava *Borského,* lékaře opavského, odrodilce a zarputilého nepřítele onoho rodu, v němž zneuznány prý zásluhy otce jeho, národu českého. Kdyby byl věnoval básník postavě jeho více píle a nakreslil ji tahy určitějšími, byl by romanu svému znamenitě prospěl. Temné stránky povahy Borského vždy poněkud dávají přednosť odrodilství, černé nenávisti proti lidu, z něhož se zrodil. Toť daleko lepší exemplář odrodilce, než jaký je Přibyl. Přese své odrodilství je Borský přec jen člověk, na němž i světlých stránek se nenedostává: my s ním cítíme a pro odrodilství jím pohrdáme.

Proti těmto dvěma postavám stojí Ludmila, již Přibyl svedl a zradil. Tato doprovodivši otce jeho ku hrobu, usadí se blíž Opavy ve vesnici, kdež s neobyčejnou obětavostí vlastenky vychovává ve staré škole dítky venkovské v jazyku mateřském, aby neodcizily se národu návštěvou nové německé školy... Chtělať jednak ve Slezsku zachrániti, co bylo lze, jednak zpytavě sledovati kroky svůdce, vpíjeti se v každý neúspěch jeho a zajásati nad tím, »až on (Přibyl) jednou zasáhnut bude za činy své odplatou...« (str. 50.). Mnoho jí jest snášeti příkoří se strany Přibylovy a přátel jeho pro nadšení vlastenecké. Láska k národu zvítězí v ní nad citem lásky k odrodilci Borskému, jemuž vyjeví lásku svou, když teprv se tento vrátil k idealům mládí... ovšem již v posledním okamžiku života, jenž mu skrácen v souboji smrtnou koulí Přibylovou. — Ludmila posléze odpouští i samému svůdci, když vidí jej pokořena, v bídě, jak si toho přála, ne tak ze mstychtivosti — jeť nad ni povaha její láskyplná povznesena — ale aby konal pokání za své hříchy. Kolik špatných stránek shromáždil básník na Přibylovi, tolik dobrých umístil na Ludmile. Tím se stalo, že čtenář hned od počátku úplně přilne k postavě Ludmilině, a Přibyl nás odpuzuje povahou. Rozvoje ani stupňování tu nezříme. Postavu její kreslil básník se zvláštní zálibou. Je to žena povahy hrdinné, ale přece s druhé strany jemné; obětovné vlastenky a něžně milující, starostlivé matky! S jedné strany je nesmiřlivá, s druhé však strany srdce její rádo odpouští a smiřuje. Je to postava vůbec velmi zajímavá i krásná.

Co říci o Regině? Je to, tak říkajíc, zlobivé, snadno popudlivé dítě, s náhlými výbuchy hněvu a lítosti, beze vší síly ducha, jež »koupena« byvši Přibylem, nenalezla v něm lásky. Setkavši se náhodou s Borským, vášnivě se do něho zamiluje, ač ani tento neopětuje její lásky, lna spíše k Ludmile. Ale Regina přec chladností jeho nezastrašena, vyhledává stále jeho pohledu, ba v noci opouští chotě, spěchajíc v náruč Borského... Muži pak toho netají, že strávila noc u Borského, ale chlubí se tím, ba odhání jej později, by se nedotekl »krve z krve té, kterou... prolil« (rozuměj Borského, jenž padl v souboji s Přibylem). Vedlé této sceny pro povahu její je významná

též ona před vesnickým kostelem, kdež paní Regina ve zpěváku, jenž v kostele pro líbezný zpěv, jímž zkazil slavnosť panu Přibylovi, jí tak velice se zalíbil, pozná syna soupeřky své Ludmily, jejž ve vášnivé zlobě odstrčí, až tento k zemi klesne... Toť ona zlobivá, málomocná pí. Regina, jež něčeho vyššího schopna není.

Episodicky vpletena ještě postava staré Borské a láska sloužících duchů páně Přibylových, pana France, rodilého Hanáka, odrodilce, a slečny Faninky.

Děj rychle postupuje, ba stručností stává se někdy až nejasný. Na př. jak si to vysvětliti, že tak podlý čin páně Přibylův, kdy před přátely svými otce k zemi povalí, tak mine, jakoby se nic neobyčejného nestalo? Kde pak se vzalo najednou baronství p. Přibylovo? Jinak i v této práci znamenati obratné péro spisovatele nadaného. Psychologické pochody vystiženy a podány druhdy do detailu, výjevy jednotlivé nepohřešují živosti.

Celkový soud náš zněl by asi v ten smysl, že nepoměrně lépe daří se kratší črty a humoresky: jeť na poli tom mistrem. Ne tak souditi lze o pracích většího obsahu. Za »Maloměstské humoresky« »Jana Přibyla« nikdy bychom nevyměnili. Onde jsou práce drobné, ale ceny vzácné, tuto prostřední, jež nepřevyšují nikterak podobné plody novellistické našich spisovatelů třídy slabší. My čekali jsme od osvědčeného spisovatele plod ceny trvalejší.

Toto zdálo se nám býti potřebno poznamenati o básnickém plodu Heritesově, pokud jej považujeme o sobě. Přihlédnemeli však k tomu, že vyšel v Ottově »Laciné knihovně,« musíme vyznati, že bychom rádi viděli, kdyby aspoň také plody tu vycházely. Nám se aspoň lépe líbí práce Heritesova, než překlady francouzské anebo podobné práce, jakou je Schulzův »Doktor Johánek,« jež hrubě dotýkají se i náboženského i mravního citu lidu, jemuž k četbě přede vším určeny. *A. V.*

Doktor Johánek. Dějepisná povídka z konce XIV. století. Sepsal *Ferd. Schulz.* Druhé vydání. Ottovy „Laciné knih." seš. 9.—11. V Praze. 1887.

Když r. 1880. pověstné jméno Emila Zoly se počalo rozkřikovati i v naší literatuře a kdosi se opovážil jeho oplzlosti i našim čtenářům naším jazykem vykládati, každý se nevolí rozhořčil. Ale milého zadosťučinění se nám dostalo, když »Osvěta« r. 1880. přinesla od prof. F. Schulze posudek, který naprosto odsoudil a rozhodně zatratil všechny hnusné výtoky mrzkého péra literarního bandity E. Zoly. Ten článek Schulzův považovali jsme všichni za »znamení, že česká kritika míní už jednou rozhodnouti se pro pravdu a pravou krásu, že přestane kulhati za lživými chválami cizích literatur o tom, co čelí proti církvi a křesťanství, a co směřuje na zvrat vší autority a všeho řádu lidského.« (»Obzor« 1880.)

A hle — od té doby je teprve šest rokův, a dnes máme před sebou spis od téhož tehdy tak horlivého kritika; ale spis takového druhu, že by se jeho vlastní kritika v »Osvětě« o Zolovi hodila na autora samého s malými jen změnami, za to však s tím přídavkem, že Zola hanebně psal o lidech spustlých, Ferd. Schulz však nestoudně lhal a na cti utrhal velikému světci a patronu země české, sv. Janu Nepomuckému.

Kdyby tento spis byl nadepsán »Tajnosti pražské« a ne dějepisná povídka, a kdyby místo »Ferd. Schulz« tam stálo: »od Bambasa,« nikdo by se nepozastavoval a sešity by opovržlivě zahodil ani jich nečet; ale takto nevíme si rady, mámeli tak učiniti, či jeli spis přece hoden nějaké kritiky.

Nepřátelé církve už prohledali kde jaký koutek v dějinách středověkých, hledajíce nějakého kamene nebo kusa bláta, by jím hodili po církvi; ale tak opovážlivým málokterý byl, jak autor »Doktora Johánka.« A proti sv. Janu Nepom. povstalo také už mnoho odpůrců, kteří nechtěli uznati úcty svatojanské za oprávněnu, namítajíce buďto, že onen generalní vikář arcibiskupa pražského, jenž byl r. 1393. usmrcen proto, že proti vůli krále Václava IV. potvrdil nového opata kladrubského, není náš svatý Jan Nep., jehož ctíme jakožto mučeníka za neporušené zpovědní tajemství a jehož tělo je na Hradčanech u sv. Víta i jeho zázračně zachovaný jazyk. Ale všichni se chovali aspoň šetrně a slušně. *V. V. Tomek* (»Děj. Prahy,« III., str. 372.) aspoň šetrně řekl: »Neshoduji se se spisovateli staršími ani novějšími, kteří generalního

vikáře Jana z Pomuku pokládají za svatého, t. j. za sv. Jana Nepomuckého. Nemohu přisvědčiti k tomu z té příčiny, že svatořečení Jana Nep. nebylo míněno od stolice papežské jeho osobě, tak jakož i zbožné mínění lidu na začátku minulého století, ku kterému při svatořečení tom obrácen byl zřetel, nevztahovalo se k tomuto Janovi z Pomuku († 1393.), nýbrž k jiné osobě« († 1383., jak mylně dle Hájka udáno v kanonisačním listě).

Za to *Palacký* (III bd., I. abt., s. 59.) souhlasí s *Dobnerem*, jsa velmi náchylen uznati sv. Jana Nepom. za onu pravou historickou osobu, umučenou r. 1393. od Václava IV. Na toto svědectví a na svědectví jiných autorit v kritice českých dějin uznáváme za zbytečné, dlouze p. Schulzovi dokazovati, že generalní vikář arcibisk., utopený v Praze dne 20. března 1393., i dle jeho vlastní »historické« povídky, je náš s v a t ý Jan Nepom. a žádný »nejzarytější odpůrce králův« (str. 23.), ani »štváč« a »lakotný« (str. 46., 124.), ani »kancelářský pletichář,« ani »simoniář,« který si kněžství a fary od papeže Urbana II. kupuje a jiným zase pronajímá (str. 47.), který se dává podpláceti (str. 105.), ani kacíř (str. 94.), který by i v čary věřil (str. 81.), »který nepřišel do Čech pro nic dobrého« (str. 47.), »liška« (str. 48.), ani ledajaký »písař« (str. 47.), který umí »pomocí práv a zákonů kořistiti z dobromyslnosti a zpozdilosti lidské« (str. 50.), který »hledí sobě toliko hmotného výdělku,« jenž »jako cizozemec (dle jména »Woelflin« soudí p. »Schulz« ?!) nemá k této vlasti nejmenšího citu« (str. 91.), jenž »by byl schopen ohavného skutku na naší vlasti a králi Václavovi« (str. 88.), tím méně byl snad »náčelníkem a vůdcem« pražských přistěhovalých Němců (str. 67., 74.) nebo — až je hrozno z těchto rouhavých pomluv a lží o svatém muži — dokonce opilcem a nočním hýřilem (str. 92.) a ohavným smilníkem (str. 116.).

Ano, tak mluví p. prof. Schulz o sv. Janu. Takové zlomyslné a rouhavé lži a pomluvy jsou v »Doktoru Johánku,« a to nejen o sv. Janu Nep., nýbrž i o jeho arcibiskupovi, tehda Janu z Jenšteina. I o něm neuctivě mluví (str. 34.), jeho kající život nazývaje přetvařováním, podezíraje ho z lakoty, pánovitosti a tvrdosti k lidem, jenž »metá kolem sebe klatbou církevní obyčejně pro nějaký důchod a oběru, vplynuvší do jiné kapsy než do jeho« (str. 36.). Jeho jednání s Václavem IV. nazývá »urážlivou smělostí arcibiskupovou« (str. 99.), »zpupností proti králi« (str. 180.), jeho stížný list ku králi je »hanopis« (str. 100.). A vůbec všude snižuje stranu arcibiskupovu proti straně krále Václava IV., o němž neví nic špatného, že by kdy býval cizoložníkem, opilcem; jen že byl mstivým ukrutníkem, přiznává přece na str. 183. Ale proto všecko »domácí lid český vesměs dával za pravdu králi« (str. 174.). Král byl miláčkem národu. Proto z pouhé lásky byl od svých poddaných jat a uvězněn dvakrát (r. 1393. a 1403.)!

To jest asi obsah »Doktora Johánka,« tedy samý jed pomluvy a na cti utrhání, jejž p. autor obalil ve sladkavý oplatek poutavé povídky, zavánějící místy také kořením horlivého vlastenectví na dodání větší chuti.

Nuže, nyní dotkněme se jednotlivých oněch lží a pomluv o sv. Janu Nepom. v »Doktoru Johánku.«

»Písař?« — V Lib. Erect., I., vyd. Borový, p. 89. stojí: notář s královským plnomocenstvím, čili asi: c. k. notář u nás. Od r. 1374. nazývá se protonotář, čili: chef notářské kanceláře.

»Zarytý štváč, pletichář?« — Takových jmen zasluhuje ten muž, jenž ze své úřední povinnosti hájí práv svého úřadu, jenž tedy musil trestati podkomořího Hulera, když bezprávně sahal na soudní a trestní immunitu osob duchovních; jenž kanonicky zvoleného opata kladrubského dle obyčejného řádu církevního potvrdil? Kanonicky zvoleného, pravíme, neboť smyšlénka p. Schulzova o Kojatovi a jeho poselství do Kladrub gratis asseritur, gratis negatur. Či má p. autor na to listiny? Mohl je citovati pod čárou. D ě j e p i s n á povídka může míti také poznámky pod čárou, jak je má na př. *J. Ebers* ve své překrásné »Uardě.«

»Simoniář, který si kněžství a fary kupuje a pronajímá jiným?« — Je něco divného, když sekretář arcibiskupa pražského, kterým byl sv. Jan Nepom., stane se farářem u sv. Havla? A je to simonie, když za udělení tak velkého beneficia, jako byla fara svatohavelská za tehdejších zlatých dob církve, zaplatí se obvyklá

taxa 16 kop grošů českých (544 zl. r. č.)? Či neví p. Schulz, že dosud páni faráři za udělení fary platí taxu, a jsouli proto simoniáři? a říkáli se, že si fary kupují? A neplatíliž také c. k. úředníci a učitelé jistých tax za definitivní ustanovení v některém úřadě?

Že pronajímal tu faru? — A nyní když farář vede duchovní správu skrze své kaplany, nebo když kanovníci mají své vikáře, tu jim také svá beneficia pronajímají? Sv. Jan Nep. byl farářem u sv. Havla, ale vedl tam duchovní správu skrze vikáře, poněvadž sám byl všecek zaměstnán v kanceláři arcibiskupské, napřed jakožto jeho tajemník a od roku 1389. jakožto generalní vikář.

Sv. Jan Nep. prý užíval důchodů několika beneficií najednou, a to proti církevnímu právu. — Věc se má takto: Sv. Jan Nep. byl ve svém životě 1. oltářníkem vlašímské kaple sv. Erharda a sv. Otilie asi od r. 1375., a r. 1384. je už na jeho místě jakýsi Duras; 2. farářem u sv. Havla od r. 1380.—1390., kdy si vyměnil tu faru za arcijáhenství žatecké — 3.; byl 4. kanovníkem u sv. Jiljí (r. 1387. až 1389.) a 5. kanovníkem na Vyšehradě (r. 1389.—1393.). Že by sv. Jan Nepom. kdy byl býval také kanovníkem u sv. Víta, jak se domnívá p. Schulz, ze psaných dokumentů nikde nelze dosvědčiti, leda od 3.—20. března 1393., ze kterýchžto posledních dní jeho života není už jeho jména v úředních listinách, a v poslední listině ze dne 3. března 1393. (lib. Erect. IV. 57.) má sv. Jan Nepom. titul: arcijáhen žatecký, v listině pak psané v lednu r. 1393. jen: kanovník vyšehradský.

Jak viděti však z číslic udaných, ode kdy po kdy které beneficium sv. Jan Nepom. měl, současně užíval jen dvou beneficií, totiž: 1. fary u sv. Havla a kanonikatu u sv. Jiljí (od r. 1387. až 1389.); 2. fary u sv. Havla a kanonikatu na Vyšehradě (od r. 1389.—1390.); 3. arcijáhenství žateckého a kanonikatu na Vyšehradě (od r. 1390.—† 1393.). Ale to není proti církevnímu právu, tedy žádný hřích, poněvadž taková dvě beneficia, jaká sv. Jan Nepom. najednou míval, jsou vespolek i u jedné osoby snesitelna (compatibilia). Proti právu církevnímu by bylo, kdyby sv. Jan Nep. měl najednou dvě fary nebo dva kanonikaty nebo jiná dvě beneficia téhož druhu, tak že by povinnosti jednoho překážely dostáti povinnostem beneficia druhého.

K prvním dvěma beneficiím (fara sv. Havla a kan. sv. Jiljí) že by byl měl ještě oltářnictví u sv. Erharda a sv. Otilie, nemůže nikdo dokázati, poněvadž r. 1384. je jisto, že už ho sv. Jan neměl, nýbrž nějaký Duras. Sekretářství pak a později generalní vikářství u arcibiskupa není beneficium, nýbrž pouhý úřad anebo služba, se kterou je spojena přenesená jurisdikce arcibiskupská. Ano, p. Schulz si ještě vymyslil, že prý sv. Jan, »když gen. vikařství na sebe přejímal, z lakoty (!) si vymínil, že v něm nechce míti žádného společníka a účastníka, jako jindy tak bývalo, že se ustanovovali gen. vikářové po dvou, nýbrž že to bude míti v rukou sám jediný.« Bývalili před r. 1389. u arcibiskupů pražských dva či více gen. vikářů, právě nevíme, ale provedlli sv. Jan, když nastupoval gen. vikářství, že od něho počínajíc jen jeden gen. vikář býti má, pak to bylo jen rozdělení úřední práce, kterou dříve vykonávali in solidum dva arcibiskupští hodnostáři s titulem: »generalní vikáři,« ve dva odbory: administrativní a judicialní, tak že od roku 1389. titul: generalní vikář byl jen pro odbor administrativní (sv. Jan Nep.), odbor pak judicialní spravoval tak zv. »official arcibiskupský« (tehda Mik. Puchník). Takové rozlišování záležitostí správních a soudních právě v těch dobách v XIV. stol. od Bonifacia VIII. všude v úřadech se prováděti počínalo. Tedy ne z lakoty!

Sv Jan Nep. že byl germanisatorem v Praze? — V Monum. hist. univ. Prag. I. 35. uvádí se sv. Jan jakožto licentiat práv, a to mezi členy českého národu na universitě pražské. Nuže, proč se nedal zapsati do národu saského nebo bavorského, když byl »náčelníkem německé strany v Praze« (str. 74.)? Dekret kutnohorský byl přece vydán až r. 1409.

Hýřilem? smilníkem? — To je drzá, sprostá pomluva, je to opovážlivé rouhání. Ano, vůbec celý »Doktor Johánek« jest jedno nepřetržité rouhání, jeden veliký hřích proti našemu patronu národa českého a miláčku našeho zbožného lidu, hřích, kterého se dopustil Ferd. Schulz, že takového něco se opovážil napsati, nakladatel Otto, že se to opovážil vy-

tisknouti, a kterého by se dopustil každý, kdo by si spis: »Doktor Johánek« koupil, jej četl a s ním souhlasil. *Š. P.*

Babička Boženy Němcové. K vydání šestému upravil *Fr. Bartoš.* „Národní bibl. české mládeže“ svazek I. V Praze. 1887. Str. 305.

Slyšeli jsme již nejednou, jak mnozí, když Herites naše maloměšťáky celou sprchou ostré satiry pokropuje, si to pěkně libovali a chválili, to však leckomu nevadilo, aby hned na to sám nejednal tak, jak ti vysmívaní maloměšťáci. Úkaz ne nepodobný domníváme se viděti při Bartošově vydání »Babičky.« Ode dávna se klassikové řečtí a římští pro školy upravují zvláště; Němci své vynikající básniky a prosaiky napořád vydávají upravené pro školy, kde se místa nepřiměřená vynechávají a buď pod čarou nebo vzadu v poznámkách neobvyklé dnes už tvary mluvnické a pravopisné jakož i vazby a frase vysvětlují a opravují; ba oni četná díla svého písemnictva parafrasují a vypravují znovu, zcela samostatně slohem mládeži přístupným (vzpomínáme jen Tella, eposu Reineke Fuchs, Shakespearových dramat, Gudruny, Nibelung atd.).

To se chválí jako zvláštní péče o mládež a o školy. Když nyní podobný způsob se zavádí u nás, tu však pojednou volá se s některých stran: »Kde jest povinná šetrnosť k básníkovi? Chceme básníka čísti tak, jak psal, poznati jej takým, jakým byl, s ctnostmi a chybami!« I zapomíná se naprosto, kterak 1. čeští spisovatelé se liší od jinonárodních tím, že nechodivše do škol českých, někteří nepoznali jazyka českého v plné jeho bohatosti a správnosti, 2. kterak český jazyk na základě mluvy lidové a nově prozkoumaných spisovatelů starých v posledních dvou desítiletích se zdokonalil a kterak i spisovateli novodobému třeba, těchto pokroků si všimnouti, je znáti a nepřestávati na znalosti jazyka obcovacího, ovšem správnosti skladebné ani tvaroslovné nedbajícího; 3. že dále je možno tomu, kdo by »Babičku« rád četl ve vydání původním, tak učiniti na paterém posavádním vydání původním; a že vydání Bartošovo jest určeno především škole, kde přece není v pořádku ani nepřispívá ke zvýšení autority spisovatelčiny, když při čtení učiteli jest každou hodinu několikrát upozorniti, že tu ovšem Němcová užila formy nebo vazby nesprávné, odporující tomu, čemu se žáci v mluvnici a skladbě učí. Táž vada nastává, kdy žák čte »Babičku« soukromě. Narážeje na chyby, buďsi důvěřuje Němcové nebo tomu, čemu škola učí. Působili ten rozpor dobře na mysl mladíkovu? A pochválili to který paedagog anebo přítel jazyka vůbec? My sice rádi citujeme výrok Jungmannův: »Porušení jazyka jest porušení národnosti a počátek jejího pádu;« ale když někdo v té příčině sebe méně učiní proti tomu porušení, ve prospěch správnosti jazykové, už jest zle. Ano u Němců — to je jiná, tam se to pochválí a časopis, který na př. u Goetha, Schillera, Herdera a Lessinga hledá jazykové chyby (ač mužové tito vesměs věnovali jazyku péči bezpříkladnou a u nás nyní skoro neznámou), ten se i předplatí. Toť prý důležitý podnik, tam se čtenář zdokonalí a vskutku poučí! Ale běda, kdyby někomu připadlo cosi podobného začíti v češtině! Vždyť prý (vlastní slova jednoho p. opponenta) ten spisovatel se v hrobě obrátí nad takovým jednáním, a kdyby mohl, z hrobu by vstal, aby položil protest proti jakékoli slovní změně jeho článku nebo spisu, a byť měl býti opraven poklesek jazykový obecně, bez výjimky za poklesek uznávaný, a to třeba za tou příčinou, aby mohl býti článek pojat do školní učebnice! Tak se ješitnosť lidská žene do krajnosti, tak málo péče o správnosť jazykovou podkládá se nyní mrtvým.

Avšak jak Boženu Němcovou známe, troufáme si říci, že ona by proto z hrobu nevstala, nýbrž že by byla vděčna z toho, vidouc, kterak z ryzího nadšení pro nesmrtelné její dílo podniká muž přede všemi jinými k tomu povolaný odstraniti několik neladných drobnůstek, vadících nezkalenému požitku. Spíše něco jiného tu má místo, že totiž v našem národě už od věků nesmí vyrůsti dobro bez překážek, bez obtíží, bez odporu, bez závisti. Dobře dí *Vocel* v »Labyrintu slávy,« že »vítanější světu starý blud, nežli pravda jasná — avšak nová!«

Proto také se mluví jen o těch snadno spočítatelných opravách, které

spisovatel v zájmu českého jazyka a v zájmu díla podnikl a jichž velkou část svědomitě registruje v úvodě, proto také se nemluví o ostatních částech úvodu, podávajících stručný sice, ale výborný rozbor díla. Vydavatel oceňuje tu všecky přednosti knihy, především pak, proč a čím »Babička« jest dílo klassické, nesmrtelné, a u výkladě tom šťastně zasahá jádro věci. Škoda, že nepřipojeno též na důkaz neobyčejné vzácnosti knihy té, do kterých jazykův už byla přeložena; snad by i rok, příčina a způsob vzniku knihy byly pro úplnosť a pro poznání ducha Němcové mohly býti připojeny.

Pan vydavatel však se obmezil na aesthetické pole a odtud vše k náležitému pochopení a ocenění »Babičky« potřebné s obsažnou úsečností podává. Promlouvaje napřed o důležitosti a vývoji literatury vůbec, pak o poměru mládeže k ní a o nedostatku vybrané četby pro mládež, vysvětluje, proč zvolil za první číslo této »Bibliotheky české mládeže« »Babičku.« Potom všímá si 1. jeviště jejího, 2. hlavních osob romanu, 3. pestrého a bohatého děje, 4. charakteristiky osob a zvláště dětí, nezapomínaje ani obou hafanů, Sultána a Tyrla (o nichž praví, že neví, podařilolí se kdy kterému spisovateli vytvořiti takové charaktery psí a kterak jsou jaksi živlem humoristickým v naší idylle); posléz oceňuje vydavatel samorostlý, jadrný, plynný a líbezný sloh spisovatelčin a přistupuje již ke změnám gramatickým, které v knize učinil a velkou část jich svědomitě registruje. Pan prof. Bartoš odůvodňuje počínání své těmito vážné úvahy hodnými slovy: »Po stránce syntaktické a sem tam i frastické sloh přece není prost všech vad a nedostatků spisovatelům i nejlepším takměř společných. Poněvadž pak toto vydání »Babičky« **hlavně naší studující mládeži** určeno jest, pokládali jsme za dobré opraviti takové chyby, jichž by žádný znalec dobré češtiny za chyby uznati neváhal... **Pouhou grammatikou theoretickou nedoděláme se nikdy u svých žáků správného jazyka, nedámeli jim zároveň do rukou knih takovým jazykem psaných...** Doufám, že jsem se zachoval tak, že čtenář, který nepozbyl ještě všeho smyslu pro správnosť jazyka svého mateřského, předsevzatých změn ani pozorovati nebude...«

Co si při vydání tomto ještě pochvalujeme, jsou nadpisy k jednotlivým kapitolám přičiněné, jež vyčítávají vždycky hlavní momenty jejich. Tím nejen že čtenář přehled lepší získává, rychleji všady se orientuje, nýbrž kniha vůbec lépe přechází v naše tělo a naši krev. A toho jest v naší společnosti zvláště potřeba.

Mnozí zajisté mnoho čtou, avšak v jich hovoru, v jich písmě neobráží se ta znalosť; vše jest jen akademické, nepřešlo to v tělo a krev. Možnátě jistým právem říci, že myšlénky, duch našich básníkův a spisovatelů v novější generaci české jen málo žije, žijeli vůbec, že oni s naší vzdělaností, kulturou, zábavou, s naším myšlením a cítěním jen slabounce srostli. Čteme naše noviny, posloucháme hovor a zábavu naší společnosti — a denně se o té žalostné pravdě až do omrzení jistě přesvědčujeme.

Pan vydavatel patrně i této věci byl pamětliv a proto na konec připojil také seznam úkolů na výklady, přednášky a úlohy, který zajisté každému, zvláště učitelstvu přijde vhod a znamenitě přispěje k lepšímu proniknutí krás a předností »Babičky.« Tak odporučuje p. vydavatel pozornosti četné výborné popisy (Starého bělidla, Proškovic domu a rodiny, babiččiny sedničky, odpolední besedy ve mlýně, neděle, her a zábav dětských, pověr lidových, obžinek atd.), výpravy pověstí, životopisu babiččina do té doby, než se dostala na Staré bělidlo a historie babiččina tolaru, nepřekonatelné povahopisy atd.

Jsme proto panu vydavateli vděčni, že se odhodlal »slovo tělem učiniti« a »Bibliotheku české mládeže« ode všech přátel jejích toužebně želanou uvésti v život, jakož i že sám ji zahájil vydáním »Babičky,« tak znamenitě upraveným a oceněným. Při opravdu nízké ceně tohoto vydání rozšíří se kniha jistě mezi mladými a starými, a tak novému podniku jednak zabezpečí se život, jednak docílí se hlubší porozumění a bohdá i ještě větší rozšíření »Babičky.«

Kéž se stane knihou a četbou v pravém slova smyslu národní!

Fr. Bílý.

Legendy. Básně *Želimíra Vlasteneckého.* Nákl. vlastním. V Č. Budějovicích. 1887. Str. 198.

Zdařilá báseň epická není zjevem každodenním, a krásná, poetickým rouchem oděná legenda je zrovna vzácností. Legendou rozumíme tu ovšem báseň výpravnou, jež obsahem jsouc čerpána z dějin svatých, líčí buď některý rys jejich povahy anebo zázrak, na přímluvu jejich učiněný. Nad jednoduchou báseň epickou tím vyniká, že má býti provanuta duchem zbožné, dojímavé víry, jež zlatou gloriolou nejčistší poesie obepřádá pravdivosť anebo pravděpodobnosť líčených dějův a postav.

V »Legendách« Ž. Vl., soudímeli tendenci, jak z celku vyplývá, nelze neuznati snahy po tomto ideálu, jež ozřejměla, či probleskla spíše v básnických rčeních, obrazech, lícních přírody a v myšlénkách. Tyto poetické prvky a jednotlivosti jsou jedinou poesií legend; celkům pomocí těchto prvků z legendové látky utvořeným schází však básnické produševnění. Místo obšírného důkazu o pravdě tohoto úhrnného úsudku budiž z básní jedna poměrně lepší, neli ze všech nejlepší.

Látka vzata z legendy o sv. Norbertu, jejž básník v nadpisu ne zcela případně nazývá »druhým Šavlem.« Chystá se právě do města »ku přátelům drahým«:

> tam při veselém kvase okřejeme,
> tam zábava nás hlučná kojit bude,
> a Bakchus pohár nektaru nám podá.

Tak mluvil Norbert, který jednou nohou

> stál mezi dveřmi věku dospělého,
> kde pro jinocha málo tajemného,
> kdy kradmo přečeť odtud knihu mnohou,
> jež pouti pozemské vždy niti krátí
> a prach a popel dříve zemi vrátí
> a duši jeho v bezdno temna zchvátí.

Ač obrazy přeplněna, přece charakteristika není ani poeticky názorná, ani nepodává zřejmého a dostatečného důvodu, proč Norbert nazván druhým Šavlem, jejž třeba zázrakem na pravou cestu uvésti. Jak úplně jinak by v prvé příčině působil na př. popis tváře a postavy, a ve druhé nějaký jednotlivý čin, aby jím motivován byl výsledek děje. Obraznosť čtenářova sama doplnila by si ze vhodného zevního popisu stav niterný a z jediného rysu celou povahu hrdinovu, — a samočinnosť její by jistě větší zálibu zplodila, než deset úvah rozumu rozumem diktovaných.

Vyjel za dusného vedra;

> vedle sluha starý,
> jenž v domě otce od útlého věku
> se těší z lásky, vlídnosti a vděku,
> též nakloněn mu vezdy jinoch jarý.

Z poznámky této dlužno tušiti, že není sluhovi v básni vykázán úkol úplně mimořádný. Žádáť toho celková účelnosť každé básně, aby jednotlivé složky vzájemně tak se podmiňovaly, že není možno ani žádnou odňati, ani vetkati novou: dokonalá báseň tím nutně buď utrpí na své ceně, anebo nabývá jiného rázu. Lzeli však nejen několik řádků, jako zde — jestiť sluha v básni zbytečným činitelem a proto obejde se bez delší charakteristiky, — nýbrž celé slohy skoro ve všech »Legendách« vynechati, aniž by tím utrpěla idea, vyjádřena býti mající: jeví se básnickosť »Legend« ve světle velice pochybném.

S téhož stanoviska není v básni oprávněno místo, kde Norbert, odpověděv na sluhovo

> „Dnes, pane, bude bouř — je třeba vláhy
> a přižene se, věřte mi to, záhy“ —
>
> — bodl komoně, jenž tryskem dále
> se hnal a letěl všecek rozechvělý,
> až doběh' k mlhovité, šedé skále,
> kde kles' a upad' pod balvanem pěny
> u paty srázné, vyklenuté stěny.

Básník vypravuje dále:

> V tom zahouk' v dáli hrom, a zahučely (sic!)
> lesové — — —

Sluha ustrašen volá:

> „Ach, pane můj, zle jest, zle s námi nyní
> v té vznešeného světa velké síni,
> kde strop se třeskem s krutým dolů boří
> a divokým a zhoubným ohněm hoří,
> a Apollinem smrti šípy metá
> a z útrob kouzla vyluzuje kletá,
> kde půda pod nohou se chví a třese
> jak svěží močál ve hlubokém lese,
> kde stěny v dáli chroptivě se smějí
> a na chodce se střemhlav zřítit chtějí.“

Obraz za obrazem, a přece jak nepoeticky vyjímá se řeč taková v ústech sluhových a jak málo zračí se v blyskotkách těchto jeho úzkosť — to dá se spíše cítiti než slovy naznačiti.

Potom básník popisuje bouři, jež

jako většina lícní přírodních v »Legendách« není leč locus communis, hodící se všady, jelikož nemá zřetele ani k individualní náladě jednajících osob, ani k určité jakosti popisovaného okolí:

— vody změť a kroupy spadly dolů
a věnčily číš hojnou pěnou bolu,
a sepjaly hned vlažným duším ruce
a na kolena vrhly v kruté muce
tu rolníka, tam děti uplakané,
tu rozsvítily posvěcené svíce,
kde obrazy jsou svatých malované,
tu napínaly nenasytné hledy, — —

Všude viděti nezdolné účiny bouře, jen tam, kde by popředně se měly jeviti — v duši Norbertově — jakoby jich ani nebylo. On, odbyv sluhu, jenž varoval jezdce před rychlou chůzí, slovy:

„Tak nemluv nyní — ani slova více,
sic k zemi padneš jako motýlice!“ (sic!) —

vzepjal koně a

— o závod jak pádil,
kde květ se sterý v ladný věnec pojí
a libou vůni po vůkolí lije
a zarmoucenou duši lékem hojí.

Kterou duši hojí ta libá vůně v pustém, bouřlivém lese, nedovídáme se; neboť básník hned pokračuje:

V tom třeskutá se ozve krajem rána,

a v planoucím kmenu roztříštěného stromu spatřuje Norbert ducha, jehož »mocná ruka má blesk a hromy, lije proudy znoje,« a jenž na otázku: »Kdo jsi? Co pak na mně žádáš a knihu otevíráš, pak zas skládáš?« odpovídá:

„Jsem křesťanů bůh (!), kroky tvoje vedu,
kde sloužiti mi na modlitbách budeš. —
— nastup nyní dráhu z cela (sic!) čistou,
jež do slávy je branou vezdy jistou,
jež poutníky své věncem korunuje
a blaha síní věčnou podaruje . . .“

Bouře utichla »a kněze Páně domů vede sluha.« — Jak vidno, moment básnicky velmi důležitý, totiž aspoň několik rysů na označenou psychologického procesu Norbertova, chybí úplně. Celá příčina obrácení jinochova vložena výlučně do zjevu nadpřirozeného, a Norbert zůstává neživým automatem. — Ex ungue leonem a z jediné básně básníka poznati, ač tím nijak není vyloučena možnosť, že když na tomto poli poesie mu růže nekvetou, mohl by se snad s lepším zdarem pokusiti na jiném. Řečeno tím pouze, aby autor dobře se rozmyslel, než vydá druhý díl svých »Legend.« Za opětnou přenáhlenosť nebyli bychom mu vděčni, neboť j d e t u o v í c e, n e ž p o u z e o j e h o j m é n o. *V. K.*

Poslední rusalka od *K. Legera.* „Poetických besed“ (red. *Jan Neruda*) č. XXXI. V Praze. 1887.

Popatřme na stručný obsah básně Legerovy.

Starý převozník nalezl u řeky sličnou děvu; maje ji za ztracenou dceru Jarmilu, vzal ji ve svou chatu. Jest to však rusalka, která z uletlých družek svých v řece zbyla jediná, připoutána jsouc tajnou láskou k myslivci, vroucnou, ale beznadějnou: jestiť všecek zaujat komtessou Helenou, ana se právě s rodiči vrátila na venkovský zámek. Matku její lákala sem vášeň k myslivci, hrabě hořel náruživostí k Jarmile. Zatím bývalá náklonnosť Helenina k myslivci ochabla, přidružilať se komtessa čím čistěji tím oddaněji k zámeckému kaplanovi, jenž v ní vzbudil vznešené smýšlení vlastenecké. Aby je utužil ještě více vede Helenu do chýže převozníkovy ve sbor uvědomělých venkovanů. Právě Jarmila nadšenými slovy povzbuzovala shromážděných, aby se snažili vlastní mocí dobyti svých práv; myslivec dovozuje k tomu, že jest obrátiti sílu hlavně proti panstvu, největšímu škůdci lidu pospolitého. Odporuje abbé:

Bláhoví!
Ne hrubou mocí, ne v ryku boje,
ne silou paží, — jen ducha bleskem
srazíte s rukou okovy svoje.
Vzdělanosť jenom buď vaší zbraní,
porobu zničí, zbaví vás nouze.

Komtessa béře si Jarmilu za družku. — V první noci májové shromážděna byla všecka zámecká společnosť, když tu Jarmila přivábila myslivce k vodnímu paláci rusalčímu, by ho provedla jeho prostorami. Uloupiv na dně perlu, myslivec byl by zahynul; rusálka ho zachránila, ale ani tím si nezískala jeho lásky, jež se stále vášnivěji nesla k ochladlé komtesse. Nevida k srdci Heleninu cesty jiné, myslivec volil násilnou: vznítil povstání poddaných hraběcích. Darmo zapřisáhala Jarmila četný voj, aby raději pomocí přispěli Praze, zástup spěl k zámku pálit, vraždit — i hrabě skolen — a loupit. Ze vřavy si odnáší myslivec Helenu

ke skalní jeskyni. Abbé staví mu se v cestu, ale podléhá jeho meči. Násilník však nedospívá účele svého: komtessa jím pohrdá. Tu hrozí myslivec, že ji vydá za drahý výkup. Výkup ten nabízí mu Jarmila, jež jej nepozorovaně sledovala: ukazuje mu poklad svůj na dně propasti. Vášnivec vrhá se naň a hyne. Jarmila vidouc, že láska její úplně jest zklamána, odlétá; na otázku Heleninu zda a kdy se vrátí, praví:

Mrtvolu kněze nalezni v lese
a tam, kde pila žíznivá země
rudou krev, která z rány mu chlípí,
tam zasaď drobné semeno lípy.
Až z něho vyroste silný kmen, zdravý,
a větve svoje rozprostře směle
plničké květů po vlasti celé,
až pod ním najde svůj úkryt pravý
štěstí a volnosť, láska i víra,
pak se zas vrátím!

Helena odchází hledat po lese mrtvoly knězovy. —

Sloučiti živel bájeslovný se životem skutečným v harmonické dílo umělecké ceny, zdařiti se může jen ruce pevné a šťastné. Podjalli se ho básník takového směru, jakým se berou dosavádní větší skladby Legerovy, podstoupil zápas tím těžší při všeliké své veršovnické obratnosti a přes to, že si práci značně usnadnil, přitvořiv rusalce život zpola mythický, zpola lidský. Děj sám překvapuje. Zkřížiti patero jednajících osob v paterý milostný poměr, z nichž toliko jeden jest obapolný, ostatní čím vášnivější tím beznadějnější, totě při díle rozměrů nerozsáhlých za nynějších požadavků literarních pokus dosti odvážný. Psychologický vývoj jednotlivých povah, jejich vzájemný vztah a kontrast toť jest hřídelem, kolem kterého se otáčí veškeren děj. Již tato složitosť vzbudí ve čtenáři vedle živé účasti zároveň obavu, zda se autorovi zdaří všecky ty niterné nesrovnalosti umělecky rozuzliti. Podařilo se to jenom s části. S postavou Jarmilinou — jež jest při zmíněném pojetí básníkově nemálo mlhava a záhadna — vrátil se Leger na konec mimo nadání čtenářovo zase k živlu mythologickému, aniž krok ten náležitě motivoval; allegorie, v níž tu zachází, není dosti průzračna. Druhá hlavní osoba, myslivec, není dokreslen důsledně; změniv jeho lakotu, jež se jeví býti prostředkem na dosaženou Heleny, na konec v účel, a tím přivodiv myslivcovu záhubu, autor nedodal dílu svému očisty dosti důrazné. Než tyto výtky souvisí s ekonomií básně, a ve příčině té uznamenáváme nejednu vadu podstatnou. Tak na př. exposice zabírá téměř celou polovici práce; a při vší té obšírnosti poměr myslivcův k Heleně tušíme nepříliš jasně z jeho vlastního vypravování, jež jest zdařilo po stránce psychologické a oplývá účinnou ironií. Za to povídka, ve které převozník vypravuje episodu z útlého mládí svého, tedy ze života osoby, která v děj zasahuje jen pramálo, jakkoli sama o sobě velmi jest dojemna, přetrhuje pásmo událostí vlastních neméně, než pohádka Jarmilina, s dějem nesouvislá, jež mimovolně připomíná některých míst ze Krasińského »Nebožské komedie« a z Kraszewského »Mohyl.« Mluvíce o exposici podotýkáme ještě, že reflexe básníkovy o nepoměru mezi dobou naší a mythickou (str. 12. a 13.) ruší jednotnosť nálady; výkladům převozníkovým o ztrátě dcery bylo by slušelo více úsečnosti, jíž jest jinde až nadbytek.

Stupňování dějovému pomáhati má přibraný moment vlastenecký; nelze upříti, že jeho jednotlivostmi, byť nebyly bez příměsků retorických, báseň nabývá jakési milé svěžesti; při vrcholi děje však moment onen ustupuje socialnímu.

Rozuzlení, jak již jsme nařekli, jest poněkud mdlé a což osudnějšího, velmi neurčité; marně se ohlédáme opět a opět po ději, bychom postřehli nějakou myšlénku vůdčí, hlavní ideu, bez níž přece skladba epická vždy jest postavena na základě vratkém. Což jinak užil sourodé látky Heyduk v »Dědově odkaze!«

Vzhledem k charakteristice poznamenati jest povšechně, že větší určitosť a hloubka jest úplnému zdaru básnické činnosti Legerovy podmínkou nezbytnou. Velmi pěkným protikladem proti všeobecné vášnivosti, v díle vypsané, jsou idealní jen snad příliš trpné zjevy Heleny a zámeckého kněze se svou něžnou čistou láskou. Tuto Leger zase osvědčil, jak mocného účinu a zdravého půvabu jest schopen docíliti, vážíli námět ke svým prácem ze života skutečného, arci opatrněji, než se stalo na př. v »Přeludech.« —

Popisy přírodní všude jsou případny

a zdá se nám, že jsou kresleny pevněji a výrazněji, nežli v předešlých básních autorových. Zvláště se zdařila líceň první noci májové; neradi se od ní odtrhujeme, bychom se dali s myslivcem za Jarmilou k báječnému zámku, stěží jen se dovtipujíce vlastního významu celé výpravy; ani návrat na terasu zámeckou nás pak již netěší, zejména, když se nám tu jeví situace ve skutečnosti sotva možná.

Celková zdařilosť stránky slovesné ztemněna jest nesprávností mluvy; při díle s vlasteneckým nátěrem tato okolnosť jest tím křiklavější.

Doufáme, že »Poslední rusalkou« Leger naposledy odbočil ode směru sobě přirozenějšího; aby, kráčeje jím, nedal se svésti planými modními hesly, toužíme v zájmu jeho i literatury. *V—ý.*

Starý sluha a Hana. Povídka *H. Sienkiewicze.* Z polštiny přel. *J. Hudec* Hynkovy „Bibliotheky rodinné" roč. III. č. 11. V Praze. 1887.

Povídka Sienkiewiczova se skládá ze dvou částí: Starý sluha — Hana. V první nám vyličuje »typ, víc a více s povrchu zemského mizící,« totiž starého, takřka »inventarního« sluhu, a líčí nám jej poutavě, ku konci i dojemně. Kdo rád vídá věrného, v domě sešedivělého služebníka, kdo mu odpustí trochu toho mrousství a jeho podivínství a »vzpomínkám« srdečně se zasměje, tomu »Starý sluha« bude milou zábavou.

Druhý a větší díl povídky (»Hana«) vypravuje nám o vnučce Starého sluhy. Vypravování toto jest jako obraz růžové snítky s rozkvétajícím poupětem, již láme bouře a zlomenou nebeský zahradník štěpuje na rajský keř milosrdné lásky k bližnímu: Krásná a ušlechtilá Hanička jest milována zrovna ode dvou, avšak právě proto se stává — sestrou milosrdenství! Miluje ji rovesník a »poručník« její Jindřich, v jehož otcovském domě byla téměř za domácí dceru přijata; a miluje ji též soused jejich a věrný ve studiích druh Jindřichův, mladý Tatar Selim. Ohnivější Selim spíše Haničku roznítil, kterýmžto protivným větrem Jindřichův žár byl rozdmychován, až propukl: následoval útěk Hanin a po jeho nezdaru souboj obou soupeřův. Obé uvrhlo Hanu na lože a přivolalo na ni z nakažené dědiny neštovice. Po kráse — po lásce, a hrobem jejím — klášter.

Základní myšlénka (dva milují jednu) není právě originalní, ale jest velmi pěkně, psychologicky a romanticky provedena. S velikou znalostí mladého srdce Sienkiewicz líčí vznik, vzrůst, boje a zánik lásky zvláště u Jindřicha (sebe sama?). Melancholický Jindřich — veselý Selim, ku komu z nich se Hana nakloní? Přirozeno, že k Selimovi. Avšak také přirozeno, že mezi protivnými póly, mezi něž se Hana dostala, nastalo vyrovnání a že blesk Hanu zasáhl. Osudné neštovice Haniny jsou částečně deus ex machina, avšak přece souvisejí s útěkem a soubojem. Že s Haninou krásou zmizela i láska k Haničce, není zjev právě idealní, ale úplně psychologický; že však i teď, když ne srdce aspoň ruku ten i ten Haně podává, toť povyšuje oba dva soky k idealnosti, na jejíž výši stojí též Hana, která ruku jejich odmítá.

Povahy osob i vedlejších jsou kresleny rysy určitými a (vyjma materialistického akademika) více méně — ušlechtilými. Jen souboj rozhodně i v povídce zavrhujeme. Souboj jest ovšem u romantiků velmi oblíben, avšak nad romantiku — mravnosť a vůbec — lidskosť! Však »Hana« takové romantické »pomůcky« nepotřebuje; i bez souboje byla by ještě vždy poutavou (Selim Tatar — jeho skok přes bránu — plavba po jezeře — útěk — krásná líčení přírody — veselé sceny, způsobené Selimem). Elegantní mluvě Sienkiewiczově se dostalo v J. Hudcovi překladatele obratného a češtiny znalého, což tuto nepodotýkáme bez příčiny. Bylo by si totiž přáti, by Hynkova »Bibliotheka« více dbala správné češtiny, než doposud! *V. Sl.*

Italské novelly. („Česká bibl. rodinná" r. III. sv. 8.) V Praze. 1887.

»Česká bibl. rodinná« dle titulního listu jest prý výborem nejlepších novell a povídek. Jest však též dle skutečnosti výborem takovým, hodícím se do bibl. rodinné? Některé romany této bibliotheky jsou opravdu aspoň dobré, když ne právě »nejlepší,« ale nikterak nemůžeme k nim čítati »italské novelly.«

»Manuel Menendez« jest až příliš — střeštěným a jeho Fermina až

příliš »vznešenou,« než aby se k nim náš zájem povznesl. Proto Manuelův »hrdinský« čin (aby pohaněnouФерminu usmířil, uťal si zločinnou pravici!) daleko nemá toho účinku, jako na př. skutek rekovného Římana, pravici držícího nad ohněm, anebo českého jinocha, který si místo otce pravici utíná.

»Od srpna do listopadu« — měl potěšení vídati markýzu. Krátká to a přece dosti dlouhá doba, kdyby jen markýza uměla užiti manželovy nepřítomnosti. Avšak ačkoli markýzka jest dáma emancipovaná a »raději se baví s muži než ženami,« »logikou její jest přece víra v poctivosť, a stokrát by raději umřela, než by poskvrnila svou česť.« A on bláhový nevěřil a neporozuměl! Odejel a dovídá se, že markýza bude míti — syna, jehož jí osud za přítomnosti manželovy popřáti nechtěl! Byl ohromen, avšak vzpamatoval se jako filosof a — smál se s ostatními. A proč ne? Vždyť »svěží jeho mozek« (!) přisvědčuje M. Aureliovi, řkoucímu: »To, co se duše týče — jest sen a dým« (!), schvaluje »život podle přírody,« a nevěří v ctnosť a vlastně ani jí nemiluje, »nevěda, nač ráj a nač peklo;« má za to, že »obětovati své náklonnosti a city není docela věcí filosofie« a proto »nerozumí markýze, která se přemáhá k vůli abstraktní (sic!) věrnosti.« Avšak markýza rozuměla životu — mohl jí míti za zlé?

Výborně! zvolal by nad tímto »denníkem« — Bocaccio!

»Obrácení bratra Martina.« K čemu? Na víru — Garibaldiho! »Vtělený rozum« Lorenzo, jenž »nemá víry v náboženství, které se štítí (!) světla« a jen tu víru má za dobrou, která se »nepříčí (!) rozumu,« přivedl Martina k poznání, »že Italie nepotřebuje mnichů, nýbrž poctivých a pracovitých občanů.« Lví podíl měla však na tomto apoštolském díle a z tohoto apoštolského díla »vtělená příroda« sestra Lorenzova, která mu otevřela oči, aby poznal, že člověk »může býti zbožným také — v rodině!« Obrácený Martin jest nyní »hotov, když přijde čas, konati svoji povinnosť jako ostatní« a jest také hotov po zrušení klášterů — se zasnoubiti s Reginou! — »A co je na tom divného?« »Křesťanství osvobodilo otroka a ten se utekl do klášterů (!). Po tolika stoletích otroctví máme konečně svobodu« (pro sebe). »Mniši nyní mohou vyjíti ze svých klášterů. Hleďte, že je v tom neustálý pokrok!« Ano — v zednářství!

»Při loučení« »pikantní« švadlenky s »věrným přítelem« neskane čtenáři po tváři »slza soucitu,« třebas postavení dívky bylo takové, že »vážně myslívala se — utopit« (!), třebas snad se jim po tomto rozloučení nevrátí blahé chvíle, »kdy se každý večer scházeli o osmé,« kdy on jí doma šálek kávy připravoval (!), pak si ji na klín posadil., pak »krásné« políbení dal a nedbal, že — jedna s půlnoci. Máme útrpnosť s dívčiným postavením, ale zároveň s jejím — chováním.

»Na venkově« — lid zdravý na duchu i na těle, avšak lopotami života zbědovaný až k necitelnosti, která na př. nechápe matčiny bolesti nad zemřelým nemluvňátkem; lid, jehož útěchou jedinou — ráj.

»Toto,« mladý žebrák a mrzák, nese na bedrách milované nemocné své děvče a hyne i s ním pod sněhovým závějem.

Větší soucit a zálibu budí v nás »Ubohý doktor,« jemuž roztomilá žínka hned v prvním roku manželství — umírá, — a stará panna, která vidí rodinné štěstí své přítelkyně a sobě říci musí: »Více nic.«

Divá »Vlčice« působí dojem nemilý. A vůbec vyjma tři (»Na venkově,« »Ubohý doktor,« »Více nic«) všechny ostatní »italské novelly« čtenáře málo pobaví a ještě méně ušlechtí.

Č. J. Ševčík.

Různé zprávy.

Z Čech (z venkova). Ač nejsem hned u pramene, v naší Praze, středisku to literarního života v Čechách, přece pozoruji literaturu s možnou pilností a snahou, pokud čerň tiskařská nám prozrazuje a mnohočetné časopisy přinášejí, jak věci s naší českou

literaturou stojí. Zvěčnělý Beneš-Třebízský říkal: „Vy tam ve městě hlavním musíte rychle psáti, byste v určitý čas nutné číslo vypravili; my pak na venkově můžeme přemýšleti dobře o každé stati a uvažovati vše na vážkách nestranné kritiky . . .“

Pozorujeli kdo a pročítá několik listů denních a časopisů periodických, často musí mimovolně uvažovati o přečteném a tvořiti si úsudek ať již příznivý nebo nepříznivý. Není všechno tak jasné, by beze všeho stínu se objevovalo, reminiscence literarní často i mnohou skvrnu ukazují, jež ovšem vedlé předností mizí a se ztrácí. Pilnému však pozorovateli nikdy neujde, by charakteristika se ukázala v čiré pravdě a objektivnosti.

Z těch a mnohých jiných příčin ob čas ukázati chci, jaký dojem literatura a všeliké zjevy činí na člověka na venkově, který, nenahlížeje za kulisy, pouze na hlediště zrak obrací, avšak podrobuje vše vlastnímu rozumu a nestranné kritice.

Poctivá práce, zásluhy opravdové docházejí vždycky pravé ceny. K odůvodnění nechci podati nešetrné, barbarské jednání velikého národa německého vůči mrtvole vetchého starce, klassického romanopisce *Kraszewského,* který ani zemí bázně boží nesměl se dostati do vlasti své; poukázati míním na šlechetného pracovníka v české literatuře *Frant. Pravdu,* který dne 17. dubna slavil své 70leté narozeniny. Hlinka plní již dlouhá léta katolické listy povídkami pro lid a dobyl si vážnosti více, než hodnosti. Inu, nevděk světem vládne. Doucha, který založil literaturu pro mládež, jest všem poučením, kteří v pracích literarních hledají uznání.

Hlinka je podnes plodným spisovatelem. Kdyby psal v jiném národě, již by byl jistě milionářem za tak dlouhou dobu pilné činnosti.

Zajímavo věděti, jakým způsobem Hlinka názvu Pravdy nabyl. Turnovský o tom následovně vypravuje: Hlinka podal do „Blahověsta“ prvou povídku „Dvě svatby najednou,“ v níž hlavní úlohu hraje mladý kaplan, který spisovatelem nazván Františkem Pravdou. Redaktor „Blahov.,“ V. Štulc, omylem anebo zúmyslně dal vytisknouti: „Dvě svatby najednou, od Františka Pravdy.“ Hlinka tento pseudonym podržel podnes a málo kdo pravé jméno spisovatelovo zná.

Jako byl Douchův útulek po dlouhá léta v Praze v klášteře u Minoritů, tak Pravda po 40 let působí na Hrádku u Sušice v ústraní, kde má kdy na psaní, pokoj žádoucí a nejpotřebnější zaopatření. —

Nyní v české literatuře odbývají se jakési dostihy literarní. Aby se časopisům dostalo prací opravdu dobrých a cenných, vypisovány ceny na nejrozmanitější druhy písemnictví: romany z dějin českých, novelly z dějin a moderní, povídky, humoresky, feuilletony, básně české i latinské, příležitostné hymny, povídky vážné s tendencí i bez tendence, básně humoristické, kresby, genre, „původní myšlénky“ k žertovnému obrazu beze slov, ano i povídky „z cikánského života,“ články kalendářní a spisy vědecké.

Nyní přece plněny budou všechny časopisy pracemi nejlepšími, plody nejvyzralejšími, pracemi opravdu uměleckými a zanikne onen zhoubný dech na poměry literarní, jakoby nebylo všechno zlato, co se třpýtí na krásném papíře s rozkošnými inicialkami a přeúhlednou úpravou vnější.

A že konkurentů se hlásí hojně, samo sebou se rozumí. „Humor. Listy“ (8/4 1887.) ohlašují práci j e d n o s t o č t v r t o u od vypsání cen za půl třetího měsíce, což vyznačuje plodnosť u nás přímo úžasnou.

Velmi zajímavá poznámka při vypisování cen „Kalendáře Humor. Listů“ věnována českoslovanským pp. humoristům. „Každý rukopis budiž opatřen z a t í m j e n o m heslem anebo šifrou, b e z obvyklé dosud obálky s týmže heslem zvenčí a uvnitř se jménem zasýlatelovým. Chceme se tím vyhnouti i pouhému stínu podezření, jako bychom — seznavše snad z přiložených obálek nedovoleně nebo náhodou jmen pp. zasýlatelů — při rozhodování jednali **kamarádsky** a nikoli nestranně.“

Nemálo jsme se nad tímto místem zarazili a ani na mysl nám přijíti nechtělo, že v české literatuře, v té nejzávažnější a nejdůležitější věci národní, nějaké panovalo — kamarádství na př. v časopisech a dokonce snad kritikách. Moravská kritika, „soustavně ubíjející perly a skvosty,“ ta farisejsky prý očima kroutí, ale my — my?

„Humory“ i v této rubrice podaly vtip, a to velmi podařený a zdravý, který charakterisuje poměry naše co nejvěrněji.

Ceny vypsány jsou pravidelně ve zlatě, a to v d u k á t e c h. Kdož ze spisovatelů si naříká do suchoparných honorářů, při nichž bez zaměstnání vedlejšího nelze živu býti zvláště při „mladších silách“ (bez zaměstnání), ať se přičiní a pan nakladatel mu — slibuje, jak u nás je vůbec obyčejem, dukátů plnou hrsť.

Ceny stoupají a klesají dle množství požadovaných stran. Za 40 foliových stránek 100 (sto dukátů), za 6 deset, za 1 pět. Tedy ne dle niterné ceny, ale dle stránek. Od sta klesá cena až na dva dukáty za 16 stran do kalendáře. Naše státovky, vlastně bankovky, v cenách zřídka jsou uváděny, z čehož viděti, že se naše literarní činnosť platí pouze jako zpropitným aneb odměnou za dobré chování. Pravda s Douchou svrchu jmenovaní by mohli dosvědčiti místo odměn o něčem docela opačném.

Pracujte pilně, páni spisovatelé, a pro dukáty si zatím uchystejte nějaký nezaplacený účet knihkupecký. Však se dlouho dukáty u vás neohřejí, brzy je proměníte, byste se také při práci své — najedli. Dostanete ještě ažio, a proto dukáty za cenu úplně schvalujeme. Z české literatury dřív — kdo to kdy slyšel? Němcová, Tyle a jiní, kteří jste z honorářů hlady umírali, obraťte se ve hrobě, jak písemnictví české vynáší — i ažio.

Ale nejásejte příliš brzo, páni spisovatelé. S těmi cenami to nebývá tak mnoho doopravdy. Redaktorovi se sejde několik dejme tomu dobrých prací, citelnému nedostatku odpomoženo na dvě leta, ale ceny se nedostane nikomu. Dokonalosť prací je věcí relativní, avšak spisovatel práce zpět nevezme a honorářem se spokojí. Vždy ochotný nakladatel vyplatí třeba napřed kumulativní cenu, jenom když zbude nějaká stránka nad počet. Ale ohlašovaným dukátům pranic nevěřte. Na ohlášení foliové přijde vzadu poznámka: „Ze všech zaslaných prací nevyhovuje našim podmínkám žádná. Pánové však budou honorováni, ponechajíli práce své našemu podniku.“

Jen důsledně! —

Kdož málo jsou zasvěceni do zakulisních poměrů, těm odporučení hodna listárna redakční. Nejen že dopisovatelům a přispívatelům zde odpovídáno pod šiframi, listárny se staly nyní kolbištěm a veřejným míněním. Tady rozličné romany, půtky a pod záminkou odpovědi jakési osobě fingované také vylévány nepříliš lahodné city a podávány zprávy, dle nichž lze stopovati styky jednotlivých závodův a redakcí. „Zasláno“ jistého venkovského listu v redakční rubrice pod názvem: „Pánům členům jedné tuze moc slavné redakce“ obsahuje jenom 62 řádky drobného písma mimo nadpis a podpis.

Již jsme přivykli obranným doslovům na uchránění spisů, hned k dílu přidaným, jež si musí čtenář za 80 kr. koupiti (aby měl spis celý), čímž zároveň nemožnou učiněna a hned napřed odmrštěna všechna kritika, která nyní u nás jenom v mezích nestrannosti se pohybuje, tak že co jedna haní, druhá chválí. S takovým draze zaplaceným doslovem je čtenář již pojištěn a vnitřní cena spisu na jisto postavena. Jenom když to předplatitelé doplatí! *Miroslav Zkoumal.*

I. Spolkové.

Činnosť bohoslovců českobudějovických za uplynulý rok 18⁸⁶/₈₇. Zprav. *Jos. V. Rybička.* Činnosť naše směřovala hlavně k dalšímu vzrůstu a rozvoji milé naší jednoty „Jirsík“ a k vlastnímu každého vzdělání. Literaturu hleděli jsme podporovati všestranně jak se stránky duševní, tak hmotné. V jednotlivých měsících konány přednášky, k nimž themata čerpána z oboru theologie, filosofie, historie a belletrie. Při jednotlivých schůzích vzpomenuto bylo také některých našich předních mužů, jako *Bol. Jablonského, V. B. Třebízského, Sv. Čecha* a *Fr. Pravdy.* K 50. narozeninám slovutného spisovatele a professora při slov. gymn. *Fr. Bartoše* v Brně, jakož i k 70. narozeninám neocenitelného povídkáře našeho *Fr. Pravdy* zaslala jednota blahopřejné telegramy. V den dušiček položili jsme na hrob velikého biskupa, neohroženého zastance a křisitele ducha českého v Českých Budějovicích, *Jana Val. Jirsíka,* věnec z národních navštívenek se vhodnými hesly. — Co se týče hmotné stránky, obrala sobě jednota naše před dvěma lety za úkol, zakládati a rozšiřovati knihovny v krajinách ohrožených na českém jihu a Pošumaví. Letošního roku založili jsme šest knihoven, z nichž každá čítá 80 svazkův, a jsou to knihy vesměs od nejlepších našich spisovatelův, obsahu vybraného, poučného a pro lid venkovský vhodného. Knihovny založili jsme v těchto dědinách: v Dlážďově, v Č. Kubici, v Lužeņicích, v Branišově, v Dobřikově (v Domažlicku), v Hracholuskách, v Hosticích (ve Volyňsku). Kromě toho přispíváme ročně 50 zl. na dostavění chrámu sv. Víta v Praze, 50 zl. věnovali jsme Matici budějovické, 50 zl. spolku „Komenskému“ pro zřizování a vydržování českých škol pro Dolní Rakousy a Vídeň a 20 zl. přispěli jsme Matici dobrovodské u Č. Budějovic. Částku 100 zl. obracíme na svoji bibliotheku a periodicky vycházející časopisy a knihy belletristické a poučné. Časopisy a týdenníky, jež jednota letošního roku odebírala, jsou: „Světozor,“ „Osvěta,“ „Květy,“ „Zlatá Praha,“ „Obzor,“ „Obrana víry,“

„Vychovatel,“ „Vlasť,“ „Slov. Pohl'ady,“ „Hosp. Noviny,“ „Museum,“ „Pastýř duch.;“ z kritických děl: „Lit. Listy,“ „Rozhl. liter.,“ „Hlídka lit.;“ z týdenníků: „Opavský Týd.“ a „Pražský Týdenník.“ Kromě toho odebírali jednotlivci v ročnících tyto časopisy a týdenníky: „Květů“ 21 čísel, „Osvěty“ 15, „Naučného slovníka Rankova“ 20, „Vlasti“ 34, „Časop. k. d.“ 12, „Světozora“ 22, „Zlaté Prahy“ 9, „Musea“ 19, „Obzoru“ 42, „Lit. Listů“ 4. „Hlídky lit.“ 5, Rozhledů lit.“ 5, „Hosp. Novin“ 5, „Athenea“ 2. Mimo to odebíraly se spisy pro lid: „Libuše,“ „Matice,“ „Přítel domoviny“ asi 54 čísla, a některé spisy hudební: „Lyra,“ „Hudební Květy,“ „Varyto,“ „Cyrill“ atd. Z krajinských listův odebíraly se tyto: „Budivoj,“ „Šumavan,“ „Poutník od Otavy,“ „Posel od Čerchova,“ „Klatovské Listy,“ „Hlas od Nežárky,“ „Stráž na Šumavě,“ „Otavan;“ z politických: „Nár. Politika,“ „Hlas,“ „Hlas Národa.“

Kruh přátel literatury české v Brně. Zprav. *Fr. Jokl.* Schůze dne 18. dubna. Jednatel pro churavosť nemůže mluviti o „Maryle.“ Proto prof. *Dlouhý* uvolil se mluviti o dvou nejnovějších literarních zjevech: o spisku *Dra. Fr. Bačkovského* „Národní navštívenky“ a „Památníku ve prospěch nadace Heydukovy“ redakcí *L. Arietta.*

Spisek Bačkovského je úplně zbytečný, jelikož o vzniku národních navštívenek lze by bylo pověděti ve feuilletonu některého listu. Když už chce Bačkovský dáti „Matici“ dar, ať to činí v jiné formě, nikoli však ve způsobu chatrného spisu, jako tento, v němž shledáváme se se všemi význačnými a, bohužel, také špatnými vlastnostmi spisů, s nesmírnou rozvláčností a velkou zálibou citovati. Zde citování to je tím horší, jelikož Bačkovský uvádí skoro celou korrespondenci původce národních navštívenek. —

„Památník“ Ariettův chová v části poetické nejzdařilejší *Jakubcovu* báseň vlasteneckou „Pusto, chladno...,“ *Krásnohorské* „V horské chatě,“ pak *Červinkové-Riegrové* „Nadšení.“ Originalními myšlénkami vyznačuje se *Tilšrovo* „Podobenství,“ *Georgova* „Krajina“ a *Šimáčkova* „Bída.“ Ostatní básně jsou velmi slabé. — V prosaické části je nejlepší *Stránecké* povídka „Různý dlužník, různý dluh“ a *Schwarzův* obrázek „Bílí černí.“ Pěkná kulturní črta je *Wintrovo* „Z kšaftů Píseckých.“ Z aforismů nejvíce vynikají vlastenecké *Braunovy.* Aforismus *Heritesův,* který přirovnává kritika Heydukova k housence vavřín ožírající a trus zanechávající, do rámce „Památníku“ se nehodí.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Ve schůzi XIX. dne 16. dubna promluvil odborný učitel *Berák* o českém básníkovi nihilismu *J. S. Macharovi,* jehož básní sbírka pode jménem „Confiteor“ vyšla jakožto XIX. svazek Šimáčkovy „Kabinetní knihovny.“ Pan referent opravdově lituje, že dílko toto spatřilo kdy světlo světa, a to ve společnosti tak skvělé mezi ostatními vzácnými svazky „Kabinetní knih.,“ jimiž jsou na př. *Čechova* „Dagmar,“ „Slavie,“ „Václav z Michalovic,“ *Vlčkova* „Milada,“ *Krásnohorské* „Vlny v proudu,“ *Jiráskova* „Maryla,“ *Zeyerův* „Vyšehrad“ a j. Neboť autor, jenž sám o sobě vyznává (v předmluvě), že nemá idealů, za něž by bojoval, že nechce národ svůj něčemu učiti, že sám neví, proč vydává plody své — autor takový není hoden, aby zasednul mezi společnosť tak čestnou. Divno věru, že podnikavý Šimáček vytisknul a nákladem svým vydal dílko tak chatrné, s obsahem pochybeným a tendencí podvratnou, kde takořka z každé stránky vidíme, že autor sám pozbyl mravní ceny, že nemá víry v Boha, dobro a člověčenstvo — zkrátka, že nevěří v nic a dá se tudíž po právu nazvati básníkem nihilismu. Básně své rozdělil na čtyři části: Vstupní dialog, kapitoly z mého romanu, harmonie, dissonance.

Ve vstupním dialogu posmívá se všemu, co komu posvátno a draho, zlehčuje časopisectvo, učitelstvo („dobře placené,“ str. 9.), kostely; vysmívá se cudnosti, „stařence uvadlé;“ hrozí občanovi prostému, který nedovede psáti veršů, že jeho (Macharova) poesie

spoutat se nedá tím nízkým řádem tvým,
že velká, vznešená (!) v té jasné výši stojí,
kam není přístupu tvým rukám kramářským (!),
že přísným zrcadlem své doby, nitra tvého,
že čisté lidskosti (!!) je schránkou jedinou,
že bude soudcem tvým a soudcem lidstva všeho,
a její ortele že nikdy nezhynou — (!!)
však nikdy nebude tvých pákou nutných činů
a dmýchat v srdce troud a svítit v hlavy šer,
a nikdy nebude tvých praeceptorem synů
a gouvernantkou tvojich dcer! (str. 11.)

Ke statečným a bojechtivým těmto frasím, jimiž nedospělý autor celému lidstvu se vnucuje za přísného soudce a jimiž poznáváme prapodivné jeho mínění o poesii, poznamenáváme na poučenou několik slov ne z péra kritikova, nýbrž z úst slavné a zkušené spisovatelky naší *Karoliny Světlé* („Rozhl. lit.,“

r. II., č. 1., str. 3.): „Umělec poeta starého Řecka míval, což zajisté nikdo mi neupře, především úkol vychovatele nad jiné povolaného a celým národem uznaného. Upevniti, ustáliti jeho povahu, brousiti jeho úsudek, vyvinouti jeho vkus a zejména povzbuzovati jej k vlasteneckým ctnostem, jež mu ukazoval na jevišti v celé jejich vznešenosti, zradu, podlosť v celé jejich ohavnosti: takový a ne jiný byl hlavní ráz básnictví doby, k níž pohlížíme s údivem a touhou, v níž vidíme zlaté mládí člověčenstva.“

V oddílu nadepsaném: „Kapitoly z mého romanu“ básník opěvuje svoji lásku a milenku tak, jak ještě snad nikdy nečetli jsme v básních českých, obecenstvu širšímu určených. Smyslnosť, mnohdy holá prosa, neobratné líčení a strojené přestrkování slov jsou znakem jejich. Básník opěvuje též zhýřilý život svůj a staví na odiv nevážnosť ku předním našim skvostům literarním: *Čelakovského* „Růži stolisté“ a *Kollárově* „Slávy dceři“ (str. 17.). Doklady najdeš bezmála na každé stránce (zvl. str. 32.). Svět jej pouze nudí a básník na něm jest „jak živá mrtvola“ (tomu věříme! str. 51.).

„Harmonie“ zove se oddíl třetí; proč? těžko hádati. Autor dále vyličuje některé momenty z rozervaného a nespokojeného života svého, velebí smyslnosť; dovídáme se, že měl mnoho lásek, že mu stejno, zda svět od Boha či od ďasa stvořen, že motýl „jest pravý mudrc přírody“ (jak se zdá, p. autor od něho mnoho pochytil!), jenž

má změnu rád a slunce záři,
vzdor paedagogu, kritikáři
tak tráví život vesele (str. 85.).

V každém asi vzbudí odpor hnusný „divoký zpěv“ (str. 106.—107.), jenž opěvuje nevěstku (o svůdci děvčat vypravuje později v Dissonancích, str. 147.—149.). Při tom se věru divíme, kterak autor opovážiti se mohl kousek dále věnovati zpěv „Matka“ pí. Josefině Arbesové a vtáhnouti ji do takové společnosti? Takovou četbou odkájeti se má mládež, již učí učitelé a professoři „draze placení“ a již kazí takoví básníci — nihilisté? Mládež a národ učiti — jest jim účelem nízkým, ale kaziti mládež, naději vlasti — jest účelem vznešeným! Difficile est satiram non scribere! Podlosť povahy jeví se dále ze slov na str. 116., kdež básník o sobě dí:

A člověk bezcitný a mračný
a sitý žití únavou,
vždy cizích slz a smutku lačný,
jež bývají mu zábavou. (O. p.)

Umělecká beseda. Zprav. *V. V.* Za poslední měsíc (od 15. května do 15. června) byla činnosť Ub. kusá. Přednášelo se pouze jednou, ale za to o látce tím zajímavější. Dne 21. kv. předn. předseda Ub. *J. Holeček* „O směrech v literatuře.“ Než přešel k vlastnímu thematu, poznamenal přednášející k přednášce Dra. Nejedlého (ze dne 7. kv.) o „Našich furiantech,“ který kusu tomuto vytkl místy prorážející epičnosť místo dramatičnosti a některé hrubosti výrazu, které se na jeviště nár. divadla nehodí, proti Dru. Nejedlému, že kus „Naši furianti“ i charakteristikou i provedením dobrý jest a co mu vytýkáno, že jest pouze nepodstatné, ano lehce se dá škrtnouti. Na to přešel k vlastnímu předmětu přáním, aby jako za Hálka i nyní do Ub. zaváděla častější hovory o zjevech literarních, čímž valně pokleslá soudnosť mezi členstvem by se vytříbila. Jak vůbec málo soudnosti jest u naší intelligence, že z největší části nechápe moderních proudů v literaturách evropských! Nesoudnosť pak plyne z nevědomosti. — Tu počal přednášející mluviti o vlastním thematě. Podáváme hlavní myšlénky pořadem, jak byly přednášeny.

Směry v literaturách evropských klepají i u nás a jest jim třeba otevříti. Zavírámeli jim tvrdošíjně dvéře, zůstáváme pozadu, vyhlašujíce za moderní směr u nás, co v ostatní Evropě dávno již pohřbeno (jako hyperromantismus), anebo majíce za nový směr, co vlastním směrem nikdy nebylo (železniční obrázky Irmy Geisslové), nýbrž jen druhem genru. Tím projevuje se u nás, že nechápeme časového proudu ani své doby, která se za to na nás vymstí, že jako my k ní se nehlásíme, ani ona se nepřihlásí k nám. A přece na prvním místě spisovatelstvo má znáti svou dobu, aby bylo účinným. Proto spisovatelstvo má se obraceti ke své době, ke skutečnosti, má ji jímati a zachovávati potomkům. K tomu pomůže nám znalosť literatur evropských, která ode dávna byla u nás malá (Př. Hálek teprve r. 1873. poznal spisy Turgeněvovy, po nichž napsal své „Povídky z naší vesnice“).

Vševládnoucí romantismus zhynul v nedávných dobách přepínáním a nepravdivostí. Reakcí romantismu jest realismus a naturalismus. Romantismus vrhl se odtud na sensační romany, které tvoří velmi chutné přílohy politických listů.

Říká se: Směr realistický razí si u nás cestu, t. j. směr, který zanáší se skutečností. Naturalismus vyhlašuje se za extrem realismu.

Naturalismu se bojíme, ač jinde již 50 let kvete ve plodech znamenitých. Úkolem realismu a naturalismu prý jest pravdu hledati; ale pravda jest subjektivní (Zolův „Germinal“), a proto jediným účelem realismu a naturalismu jest vkládání individuality básníkovy do postav. Hlavním znakem tohoto vkládání jest bezprostřednosť, t. j. vlastnosť, kterou spisovatel látku proniká, by z jeho duše nejbezprostředněji vyšla. Že se naturalismus dostal do nejnižších vrstev, není divu. Jedná se teď o emancipaci stavu dělnického a tam obrací se všecka pozornosť; proto přirozeně spisovatel tam vyhledává své reky. Nad to bylo posud dělnictvo literaturou netknuto a skýtá novosť vhodnou pro naši dobu, která chce stále něco nového a svěžího. Dále nachází tu naturalismus rozmanitosť osob, což jest hlavní jeho předností a zároveň zárukou, že až se zhostí některých přílišností, bude dlouho panovati. Předešlé školy neměly dlouhého trvání, poněvadž osoby jejich byly konvencionalní.

Aesthetická cena plodů naturalistických jest ovšem nestejna. Zavrhnouti jest plody Zolovy a Molinovy, kteří s úmyslem brodí se špínou společnosti lidské, ač kulturní zajímavosti jim upříti nelze. Za to Tolstého práce lze prý zváti biblí člověčenstva. S Tolstým ve výtvarném umění jde Vereščagin.

Pravý naturalismus vyžaduje velkých umělcův a zabrání, aby lidé bez talentu, bez soudnosti s pouhou technickou řemeslností stavěli se k umění.

Národ český vším svým životem jest naturalistou a jen naturalismem (takto míněným) dosáhne nejjistěji svého cíle. —

Při debattě přičiněny jsou ještě tyto poznámky: Literatura tehdy má směr, sloužíli své době. Platnosť umělci dává okolí, a umělci skutečnou, poctivou prací zlomí moc šablony. Spisovatelstvu jest držeti se všeobecného pokroku a tím donutí českou veřejnosť, aby doznala, že věrně slouží své době. — Na konec učiněna výtka jednostrannosti realismu (či naturalismu), že ničeho nevytvořil mimo nový roman. —

Pojmy realismu a naturalismu vyměřeny nebyly a výměr Holečkův sám zůstává nejasným a nedostatečným, a tudíž účin přednášky nebyl rozhodný.

Dne 4. června podával předseda Ub. ukázky z premie literarní pro členy Ub. na r. 1887 a četl některé příspěvky (básně: Sv. Čecha, Heyduka, Vrchlického a humoresku Quisovu, pak článek prof. Bartoše „Divé ženy,“ při němž s chválou vytčena poznámka Bartošova o historické stránce „divých žen“). Doufáme, že sličnou a dle ukázek cennou premii členstvo Ub. vděčně přijme.

Sjezd professorů středních škol českých konán 29. a 30. kv. v Litomyšli (předs. *K. Tieftrunk* a *Fr. Višňák*). *Dr. J. Kvíčala* řečnil o pěstování vědy jazykem mateřským; mimo to po odborech též konány přednášky, z nichž některé budou tiskem vydány.

Slavia. 26. kv. předn. *K. Kadlec:* „Fedor Dostojevskij v dopisech z let 1867.—1870.“

Král. č. spol. nauk. 2. kv. prof. *J. Šimek* podal příspěvek k dějinám převratů kutnohorských v 15. stol.

II. Smíšené.

„Salonní bibliotheka“ (red. *F. Schulz*, nakl. *J. Otto* v Praze) dospěla k padesátému svazku, jenž nedávno vydán a obsahuje verše *Fr. Kvapila*, „Zaváté stopy.“ Prvý svazek její obsahoval *Havlasův* roman „Tiché vody,“ hned druhý svazek přinesl básně *Vrchlického*, jehož epické a lyrické sbírky takořka vesměs uveřejněny v „Salonní bibliothece.“ Dovedla vždy říditi se vkusem čtenářstva, někdy z velké části až příliš málo vybíravého. Skvostnou úpravou vyniká nad jiné české sbírky podobné.

O Rukopise Královédv. a Zelenoh. praví prof. *Dr. Josef Král* v recensi časopisu „Krok,“ uveřejněné v „Ztschr. f. österr. gymn.,“ prohlédaje k výroku *Fr. Prusíka*, že záhady nenáležejí do školy: „Větším právem lze tvrditi, že falsifikaty usvědčené k četbě školní se nehodí a ze příčin vychovatelských i mravnostních co nejdříve by ze školy měly odstraněny býti.“

Francouzské dílo o náboženských poměrech vlasti naší ve století 16. (*E. Charvériat*. Les affaires religieuses en Bohême au 16 siècle depuis l'origine des frères bohêmes ct. Par. 1886.) došlo v „Deutsche Litteraturzeitung“ od *J. Losertha* nepříznivého posouzení. Podává prý spisovatel jen výsledky prací Gindelyho a jiných starších, o novějších (Gollových) nevěda.

Proti **Jiřímu Brandesovi,** dánskému historiku literarnímu, z jehož děl mnohá česká „původní“ literarní studie vyňata, roste v Němcích odpor, a to se stránky ne příliš čestné — pro plagiatorství. Lipský „Magazin“ (č. 19.) zvláště vytýká mu, že neznaje slova polského, studie své o literatuře polské ovšem vyjímá nedovoleným způsobem ze spisů německých.

Kašpar Hauser, na jehož pozorování mnohá psychologická poučka neli docela, tož aspoň z velké části spočívá, byl prý praobyčejný — podvodník a ne knížecí princ, jenž mimo společnosť lidskou vyrostl. Tak dokazuje *Ant. von der Linde* („eine neugeschichtliche legende“ nazývá příběh ten) a dochází souhlasu. Časopis „Katholik“ sám přidává se k domněnce, že byl katolicky vychován a od jistých „filosofů“ pak využitkován proti naukám křesťanským.

Nejvíce denníků poměrně k počtu obyvatelů má prý — Montevideo, hlavní město Uruguaye, čítajíc 125.000 obyvatelův a 23 denníků.

Mezinárodní spolek na ochranu práv autorských umluvili 9. září 1886. zástupcové států: pruského. belgického, anglického, francouzského, španělského. republiky Haïti, Italie, republiky Liberie, Švýcar, Tunisu.

III. Životopisné.

Fr. Benda (Č. šk. 17.).

Dr. Jos. L. Beneš (23/2 1830.; J. O. P.: Zl. Pr. 26.).

Fr. Beránek (Kom. 23.).

Ondřej Buják (Kom. 23.).

MDr. J. Hamerník (1810.—22. 1887.: Z.: H. n. 142.).

Krištof Harant z Polžic a Bezdružic (Mat. d. 9.)

J. K. Hraše (Horáček: Zl. mládí 8.).

Rud. Janata (Uč. nov. 24.).

Čeněk Kvasnička (Pos. z B. 17.).

Jan Lepař (Pos. z B. 21.; Zl. Pr. 26.).

Několik listů spisovatelův a vlastenců českých k **Antonínu Markovi** (Č. Č. M. 2.).

K. Mensinger (* 9/10 1813.; Hum. L. 21.).

Ed. Novotný (* 23/3 1833.; Hum. L. 22.).

A. I. Palm (1822.—[illegible] 1885 : Sv. 23

J. Petr Polonskij (* 6/12 1820.; Mrštík: Sv. 25.; Štěpánek: Kv. 6.).

J. Ev. Purkyňovi 15. srpna bude odhalen pomník v Libochovicích na památku stoletých narozenin a bude založena nadace pro studující lékařství na universitě pražské.

Ludvíku Rittersbergovi (19/11 1809.—[illegible] 1858.) odhalena pametní deska na bývalém hřbitově ve Vršovicích.

K. X. Růžička (* 24/4 1799.: Wildmann: Vl. 9.).

A. Skřivan (Nár. a šk. 12.; Pos. z B. 20.).

Antonie Slezáková (Kom. 24.).

Josef Strnad (Uč. nov. 18.).

A. Šmelcer (Uč. nov. 23.; Hes: Kom. 25.; Pos. z B. 22.).

Václav Štulc (Záb. l. 17.)

Arnošt Schwab-Polabský jmenován městským účetním v Brandýse n/L.

Jan Tintěra (Uč. nov. 25.).

Jan Vomáčka (Uč. nov. 18.).

Ant. Vorel (Nár. a šk. 12.).

Dr. M. Zyblikiewicz (Pos. z B. 23.).

Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a ke starší české biografii (Č. Č. M. 2.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Gebauer, O chemické a mikroskopické zkoušce Rkého (Ath. 9.).

Blažek, Material k synonymnímu slovníku českému (Uč. L. 23.).

Čermák, Dějiny kulturní a kterak naše učebnice k nim přihlížejí (Pos. z B. 21.).

Červinková-Riegrová, Hlavní snahy humanity v době naší (Čas. učitelek 6.).

Hrubý, Mravnosť v básnictví starořeckém (Lit. L. 11. sl.).

Chmielowski-K. K., Historie v poesii (L. L. 12.).

Kolmačevskij, Rozvoj historie literarní jakožto vědy, její methody a úkoly (Paed. 6.)

Kovář, O stupňování (L. filolog. 2. sl.).

Lepař, Kterak učiti výmluvnosti (Č. šk. 13. sl.).

Macháč, O některých vadách našeho básnictví pro dítky (Kom. 20. sl.).

Matzenauer, Příspěvky ke slov. jazykozpytu (L. filolog. 2.).

Novák, Rozhledy po paedagogické činnosti našich křisitelů (Paed. 6.).

Patera, Zbytky staročeských rýmovaných legend o sv. Kateřině a sv. Margaretě ze 14. století (Č. Č. M. 2.).

P. D., Ke charakteristice A. N. Ostrovského (Zl. Pr. 26.)

Storoženko-Pachmajer, Ruská literatura krásná i vědecká v r. 1886. (Zl. Pr. 23.).

Šimek, Balbín a jeho Bohemia docta (Č. Č. M. 2.).

Šmaha, Kterak soudil Spizelius o letech a spisech zvláště posledních J. A. Komenského. Kdy zemřel Komenský. (Kom. 19. sl.).

Tykač, Pojem času a prostoru (Paed. 6.).

Vrchlický, Literarní hesla (Ned. L. 29.).

Zíbrt, Kukačka v národním podání slovanském (Č. Č. M. 2.).

Zoubek, O Komenského polemikách theologických (Č. Č. M. 2.).

Denník Karla st. ze Žerotína (Ned. L. 29/5).

České časopisectvo v Sev. Americe (Nár. Pol. 159.).

O prostriedkoch, ktorými utvoril Sládkovič ideál Maríny (Slov. P. 4. sl.).

Biedermann, Stoffwandlungen in chinesischer dichtung (Ztschr. f. vergl. litteraturgesch. 4.).

Biese, Die aesthetische naturbeseelung in antiker u. moderner poesie (Z. f. v. litteratur-gesch. 3.).

Dobbert, Franz von Assisi u. die anfänge der kunst der renaissance in Italien (Götting. gel Anzeigen 7.).

Kasswitz, Die poetische u. d. wissenschaftliche betrachtung der natur (Nord u. Süd 5.).

Koppel, Über dialektdichtung (Magaz. 20.).

Krejčí, Ursprüngliche bedeutung d. griechischen daimones (Ztschr. f. völkerpsych. 2.).

Krumbacher, Ein problem der vergl. sagenkunde und litteraturgeschichte (Ztschr. f. vergl. litteraturgesch. 3.).

Lammers, Gesundheitspflege des geistes (Nordwest 19.).

Lutoslawski, Üb. d. fonetische element in der poesie (Ztschr. f. völkerpsych. 2.).

Malkowski, Henrik Ibsen als lyriker (Ggw. 19.).

Mangiuca, Nestor der russischen chroniker u. seine Wolohen (Român. Revue 4.).

Mannsberg, Einiges über die grenzen zwischen roman und drama (Magaz. 20.).

Sarrazin, Germanische sagenmotive im Tristanroman (Ztschr. f. vergl. litteraturgesch. 4.).

Steinthal, Mythos, sage, märchen. Legende, erzählung, fabel (Ztschr. f. völkerpsych. 2.).

Schvarcz, Taine über Napoleon. I. (Ggw. 19.).

Terburg-Arminius, Kardinal Gius. Mezzofanti (Sonntagsbl. 19.).

Vischer, Studien zur kunstgeschichte (Götting. gel. Anzeigen 7.).

Leroy-Beaulieu, La religion, le sentiment religieux et le mysticisme en Russie (Rev. d. d. m. 4.).

Lévy-Brühl, Les idées politiques de Herder (Rev. d. d. m. 4.).

Mercier, La pensée et la loi de la conservation de l'énergie (Le Muséon 2.).
Royer, La psychologie physiologique contemporaine (La nouv. Rev. 7.).
The life of Giordano Bruno (Ath. 3103.).
Del presente stato degli studii linguistici (Civ. cattol. 884.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby. II. (Strahl: Pos. z B. 19.).
Bačkovský, Doplňky a opravy ke Slovníku naučnému (Bubela: Paed. 6.).
Bartoš, B. Němcové Babička (Bílý: Hl. l. 7.).
Bohušovský, Z naší vesnice (Vykoukal: Sv. 27.).
Braun, Boha i vlasť (Lang: Kom. 19.).
Bubník, Rozdílnou drahou (Pražský: Lit. L. 11.).
Czambel, Príspevky k dejinám jazyka slovenského. I. (-a: Ath. 9.).
Ctibor a Hubáček, Obchodní korrespondence česko-německá (Pěstoun 6.; J. W.: Sv. 28.).
Dostál, Dějepisné povídky, obrazy a črty. I. (Jandl: Pos. z B. 23.).
Foerster, Nauka o harmonii (Uč. nov. 22.).
Frida, Česká bibl. rodinná (Vrba: Lit. L. 11. sl.).
Gregorčič-Pakosta, Básně (Tumpach: Vl. 9.).
Herites, Dvě povídky (Tichý: Lit. L. 12.).
— Maloměstské humoresky (Tichý: Lit. L. 11.).
— Jan Přibyl (Vrzal: Hl. l. 7.).
Chalupa, Naše ves jindy a dnes (Vykoukal: H. n. 138.).
Jakubec, Povídky z kraje ve verších (Kvapil: Zl. Pr. 24. sl.; er: Čas 11.; Pozděna: H. n. 150.[1]).
Jelínek, Pro shodu česko-polskou (Východ 12.).
— Sborník slovanský (Soukal: Lit. L. 11.).
Jirásek, Maryla (-ides: N. L. 154.).
— Povídky a novelly. II. (Tichý: Lit. L. 12.).
Klar, Vypuklá mapa s názvoslovím ku počátečnému vyučování zeměpisu na gymnasiích a školách realních, měšť. a ústavech spříznĕných (Bronec: Kom. 25.).
Krásnohorská, Šumavský robinson (er: Čas 11.; -ý: N. hlasy 19.).
— Ženské listy (Srbecký: Kom. 18.).
Kvapil, Zaváté stopy (-a: N. L. 158.).
Květnický, Divadlo s loutkami (Verner: Kom. 23.).
Leger, Poslední rusalka (Vejchodský: Hl. l. 7.).
Lounský, Zábavy pro chlapce (Klimšová: Č. šk. 16.).
Lužická, Jaro života (Klimšová: Č. šk. 16.).
— Chlumy (Vykoukal: H. n. 138.).
Machar, Confiteor... (Č.: Lit. L. 12.; Berák: Hl. l. 7.).
Mojžíš, Kvítí z luhů vlasteneckých (Novák: Šk. a ž. 4.; Záhorský: Č. šk. 13.).
Mühlsteinová, Vlasti a Tobě (Vykoukal: H. n. 138.).
Palm-Durdík, Náš přítel Něklúžev (Zákrejs: Osv. 6.; Čas 11.).
Řehák Kamenický, Obrázková knihovna pro mládež česko-slovanskou (Černý: Č. šk. 16.).
Řičák, Užitečnosť ovocného stromoví (Horský: Uč. nov. 17.).
Říha, Poslední léta nejsv. Panny Marie na světě (Schaffra: Hl. l. 7.).

[1]) Posudek velmi nepříznivý končí: „Umělec se mu na cestě dosavadní ztratil na dobro... práce umělecká Jakubcovi chybí.“

Sienkiewicz-Hudec, Starý sluha a Hana (Sloupský: Hl. l. 7.).
Smetana a Zelený, Malý čtenář (Verner: Pos. z B. 22.).
Sokol, Jarý věk (Vykoukal: Sv. 23.).
Souček, Jak sláva omrzí (R.: Lum. 15.; Čas 11.).
Soukal, Spojenými silami (Hrnčíř: Pos. z B. 24.).
Stroupežnický, Naši furianti (Flekáček: Vl. 9.; M. A. Š.: Sv. 24. sl.; Zákrejs: Osv. 6.; B. F.: Zl. Pr. 25.; Čas 11.; Kutina: Č. jih 33.; Lý: Č. Th. 10.; Jeviště 10.).
Šimáček, Z opuštěných míst (Vykoukal: Osv. 6.).
Štolba, All right (Flekáček: Vl. 9.; Zákrejs: Osv. 6.; Sv. 23.; B. F.: Zl. Pr. 24.; Kutina: Č. jih 33.; R.: Lum. 15.).
Schulz, Česká Magdalena (Vykoukal: H. n. 138.).
— Doktor Johánek (Páral: Hl. l. 7.).
Tolstoi, Vlasť tmy (Sv. 28.).
Třebízský, Národní pohádky a pověsti (-ský: Lit. L. 11.).
Turnovský, Drobné spisy (=: Zl. Pr. 26.).
Vlastenecký, Legendy (Kubíček: Hl. l. 7.).
Vrchlický, Pomsta Catullova (B. F.: Zl. Pr. 23.; Zákrejs: Osv. 6.; M. A. Š.: Sv. 23.; R.: Lum. 15.).
— Soud lásky (Š.: Sv. 27.; Zl. Pr. 28.; Východ 12.; š.: N. L. 148.; J. L. T.: H. n. 145.).
Zeyer, Rokoko (Vykoukal: Osv. 6.; Vykoukal: Sv. 26.).
— Sestra Paskalina (Vykoukal: Osv. 6.; Vykoukal: Sv. 26.).
Italské novelly (Ševčík: Hl. l. 7.).
Listy školské správy (Hrnčíř: Pos. z B. 16.).
Nástěnné obrazy zoologické (Jandl: Pos. z B. 16.).

VI. Knihopisné.

Höfler, Bonifatius, apostel der Deutschen, und die Slavenapostel Konstantinos (Cyrillus) und Methodios. Prag.
Ireland, Herrschermacht und geisteskrankheit. Stuttg.
Kupczanko, Schicksale der Ruthenen. Leipz.
Wundt, Zur moral d. literarischen kritik. Leipz.
Brüning, Le théâtre en Allemagne (1200—1700). Par.
Denis, La comédie grecque. Par.
Faguet, Études littéraires sur le 19. siècle. Par.
Fremy, Origines de l'Académie française. Par.
Gautier, Histoire de la poésie liturgique au moyen âge: les tropes. I. Par.
Perrot et Chipiez, Histoire de l'art dans l'antiquité. Par.
Rolland, Recueil des chansons populaires. III. Par.
Vallet, Le kantisme et le positivisme, étude sur les fondements de la connaissance humaine. Par.
Castellini, Il Faust di Nicolao Lenau: saggio critico. Genova.
Faelli, Saggio sulle bibliografie degli incunaboli. Città di Castello.
Paglicci Brozzi, Teatri e spettacoli dei popoli orientali.
Passano, Dizionario di opere anonime e pseudonime. Anc.
Tosti, Storia di Abelardo e de' suoi tempi. R.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. —→ 1887. ←— Číslo 8.

Písemnictví ruské roku 1886.

Napsal *A. Stěpović*, přel. *P. G. Schössler, O. S. B.*

Ostrým a významným rysem v literatuře ruské jsou tak zvané »tlusté« měsíčníky, jakož i velká příchylnosť ruského čtenářstva k nim, či vlastně řečeno, tyto objemné časopisy jsou věrným obrazem ruského smýšlení, otázek a potřeb národa ruského. Proto v tomto přehledu nejprve o nich promluvíme, a potom přejdeme k jiným měsíčníkům (prostředním i tenkým,[1]) k časopisům, vycházejícím každých čtrnácte dní, k týdenníkům i k denníkům. Ještě však připomínáme, že se vynasnažíme býti co nejvíce stručnými, aby objem této práce zbytečnými podrobnostmi příliš nevzrostl.

I.

A) Вѣстникъ Европы (směru svobodomyslného, vychází v Petrohradě). Jest to nejdůkladnější ze všech měsíčníkův, i nejstarší ze všech, které nyní vycházejí. Ostatně nevyniká tak výbornou slovesností, v níž mu předčí na př. »Русская Мысль,« jako vzácnými poučnými pracemi, všeobecně zajímavými, kritikou i přehledy jak domácími tak i cizozemskými. Uvedeme zde některé znamenitější články, ve »B. E.« za r. 1886. uveřejněné: 1. Пестрыя письма, 2. Мелочи жизни — satirické obrázky od známého ruského satirika *N. Ščedrina,* 3. Семья Пришельцевыхъ, veselohra od *V. Krylova* (ve hlavní osobě této veselohry spatřila kritika podobnosť se slabými charaktery ve dramech *Špažinského* »Самъ себѣ врагъ,« a »Простая историа,«[1]) ostatně však práci Krylova dobře přijala). 4. »Городъ Мертвыхъ,« povídka nadaného, mladého spisovatele *M. Bělinského.* — Mezi články poučnými shledáváme práce *A. Pytina,* na př. О славянскомъ вопросѣ по взглядамъ И. Аксакова, о вновь открытомъ писателѣ прошлаго вѣка, a j.

B) Русская Мысль (směru národně svobodomyslného, vychází v Moskvě), téměř v ničem neustupuje »Věstníku Evropy,« ano v některých věcech jemu i předčí. Tak podává velmi obšírný a podrobný přehled téměř všech důležitých zjevů literarních, čehož »V. E.« nečiní; vyniká nad »Věstník Evropy« vzornou slovesností a přehledy cizozemskými, které alespoň poslední dva roky vedeny zde nejlépe v celém Rusku. Z výborných prací, uveřejněných v »P. M.« za r. 1886., uvádíme tyto nejdůležitější: 1. Сожженная Москва, hist. roman *G. Danilevského.* Látka vzata jest z r. 1812., tedy z téže doby, která vylíčena jest ve znamenitém díle »Война и миръ« od *Lva Tolstého.* S tímto dílem nemůže se roman Danilevského srovnávati, zasluhuje však sám o sobě pozornosti. — 2. Слепой Музыкантъ, výborná psychologická povídka od *G. V. Korolenka,* která jistě zasluhuje

[1]) Prostřední a tenké časopisy liší se od tlustých nejen velikostí a cenou (tlusté stojí obyčejně 17 rublů ročně, prostřední od 10—12 r. a tenké 4 r. nebo více), ale i menší obsažností článků, poněvadž nejlepší spisovatelé přispívají do vydání objemných. — V roku 1886. vycházelo v Rusku 776 časopisův, a přišlo průměrně na každý den 400.000 exempl. Největší počet odběratelů měl illustrovaný týdenník „Нива“ (přes 60.000), pak denník „Свѣтъ“ (43.000), „Новое Время“ (asi 18.200), „Живописное Обозрѣніе (25.000), „Сынъ Отечества“ (12.062), „Петроградская газета“ (8000), „Новости“ (ve dvojím vydání 16.000), „Минута“ (2130), „Биржевыя Вѣдомости“ (2727), „Русская Мысль“ (12.000) a mnohé jiné. U nás v Kievě vychází 17 časopisů (v Moskvě 55); z denníků má nejvíce předplatitelů „Кіевское Слово“ a „Кіевсянинъ,“ z měsíčníků „Кіевская Старина“ — časopis historický. Z časopisů měsíčních a z kalendářů, jejichž jméno v Rusku jest legie, nejvíce jest rozšířen tak zvaný „Крестный,“ tiskne se ho 800.000 (!) exemplářů.

[1]) O posledňější, dosti pozoruhodné práci, chci zvlášť pojednati.

býti přeložena do cizích jazyků. G. Korolenko jest ještě velmi mladým spisovatelem, ale se Vsevolodem Garšiným stane se nejlepším ze všech mladších spisovatelů. Jeho práce (Лесъ шумитъ, Прохоръ и студенты a j.) byly velmi dobře přijaty. — 3. На улицѣ, roman od *D. Sibirjaka.* Tento spisovatel jest znám jako dobrý pozorovatel různých poměrů života na ruské Sibiři. — 4. Минеральныя воды, povídka od *A. Ertelja,* a 5. Старый доѣзжачій, povídka od *J. Salova.* Ertelj i Salov, obzvl. první, líbili se s počátku velmi svými povídkami, avšak v poslední době přízeň čtenářstva poněkud ochabla. Ostatně nejsouli některé z jejich prací umělecky dokonalé, tedy vynikají velkou názorností a pravdivostí. — 6. Человѣкъ съ планомъ, povídka od *Mačtěta,* 7. Хорошаго понемножку, od *Glěba Uspenského,* 8. Сказаніе о Θеодорѣ. od *N. Lěskova.* — Z prací poučných zasluhují býti připomenuty následující: 1. Изъ исторіи мѣстнаго управленія, od *J. Diťatina.* 2. Крестьянскій вопросъ при Николаѣ I., od *V. Semevského,* — obojí jest dosti obšírně a pro dějiny velmi důležité.

C) Сѣвернѣй Вѣстникъ (vychází v Petrohradě, sleduje život národa ruského v jednotlivých krajích. Pozoruhodno, že vydávají i řídí časopis ženy *Evrennova* a *Sabašnikova*). Jmenujeme tyto práce: 1. Простая исторія, činohra v 5 jedn. od *J. Špažinského.* Práce tohoto nadaného spisovatele vynikají sceničností. 2. Изъ невозвратнаго прошлаго, roman ze života jihozápadní Rusi od *G. Mačtěta.* 3. Снизу вверхъ, povídka od *Koronina.* 4. Нашъ историческій романъ, črta od *A. Skabičevského.* 5. Очерки народной жизни, od *N. Zlatovratského.* 6. Славянскій мессіанисмъ, od *M. Ursina.* 7. Сентябрскій переворотъ въ Румеліи, velmi obšírná i zdařilá zpráva očitého svědka *Ivanoviče.*

D) Русскій вѣстникъ (směru přísně konservativního, vydávaný v Moskvě *Katkovým,* jemuž náleží i »Московскія Вѣдомости.« »Р. В.« jest nyní jeden z nejrozšířenějších a nejpůsobivějších denníků na Rusi). Uvádíme tyto příspěvky: 1. Во дни пометательства, povídka známého lyrického básníka *J. Polonského,* jehož 50leté jubilaeum literarní činnosti nedávno se slavilo. (Z jeho prací zvláštní váhu má humoristická báseň »Кузнечикъ — музыкантъ« a roman »Крутыя горки.«) 2. На берегахъ священнаго Нила; tyto zprávy známého ruského cestovatele po východu, *A. Elisějeva,* jsou velmi pozoruhodné. 3. Раннія грозы, roman od *M. Krestovské.* 4. Современное положеніе срединной Азіи, od znamenitého ruského cestovatele *N. M. Převalského.* 5. Výborné články od *S. Tatiščeva,* důležité pro novější dějiny Ruska (na př. »Внѣшнія сношенія Россіи въ эпоху крымской войны«). Za knihu, v níž sebrány jsou tyto články, udělila kazanská universita Tatiščevovi vysokou hodnosť doktora ruské historie.

E) Дѣло. Tento časopis, dříve dosti ustálený, nyní čím dál tím více klesá. Dostala se nám do rukou jen jedna kniha tohoto vydání, v níž mezi jiným i tyto příspěvky byly umístěny: »Сумракъ,« roman dosti nadaného spisovatele *N. Severina,* i dosti zdařilé drama od *Nevějasina* »Друзья дѣтства.«

II.

Z časopisů »prostředních« připomeneme následující:

A) Русское Богатство (směru lit.-filosofického). Poukazujeme na práce *L. Tolstého* (Въ чемъ счастіе? Много ли земли нужно человѣку? a jiné). *L. Mečnikova* (Происхожденіе міра по новѣйшимъ научнымъ даннымъ). *Krasova* a jiných.

B) Наблюдатель (svobodomyslného směru). Obsahuje: 1. Иринархъ Плутарховъ, roman od *M. Bělinského,* realistického spisovatele, známého velkým množstvím povídek, někdy velmi krásných (Старый садъ, Фаустъ, Путеводная звѣзда a j.). 2. Безъ воли, roman od *Lětneva* (spisovatele oblíbeného u ruských dam prostředních kruhů), povídky *D. Sibirjaka* (na př. »Лётные«) a jiné.

C) Историческій Вѣстникъ (hist.-belletristický, na Rusi dosti rozšířený). Do tohoto časopisu přispěli: *A. Salias,* známý hist. romanopisec (»Свадебный бунтъ,« z r. 1705., kdy povstalo astrachanské národní hnutí, v němž se obrazila nespokojenosť lidu s opravami Petra Velikého), *G. Danilevský* (na př. zdařilá črta »Поѣздка въ ясную Поляну,«)

D. Korsakov (Княгиня Наталья „Долгорукая). *S. Tatiščev* (Николай I. въ Лондонѣ). *V. Šollogub* (Воспоминанія. velmi důležitá i zajímavá práce), a mnozí jiní.

D) Руская Старина (vychází v Petrohradě) uveřejňuje kromě článků také pouhý material (na př. zápisky známého admirala *P. V. Čučagova*, zápisky *G. J. Lomakina*, vzpomínky na *N. J. Kostemarova*, na *N. A. Bělozerskou*, vzpomínky *A. Talachova* a j.) Slovem, zásluhy tohoto časopisu, vycházejícího již 18 let, nelze vypočísti.

E) Русскій Архивъ, vychází v Moskvě od roku 1862., a má tutéž úlohu, jako předcházející časopis.

F) Кіевская Старина blíží se nejvíce »Hist. Věstníku« (viz *C*), jen že jest věnována pouze jižní Rusi. Uvádíme tyto příspěvky: »Записки новооскольскаго дворянина И. Острожскаго« (1771. až 1846.). »Дневникъ Николая Ханенка« (1728.—1753.). pak »„Досвѣтки и Посидѣлки od *Sricova* a jiné jeho práce (na př. Коломыйки, Пьяницкія пѣсни), dosud nevydané povídky a básně *T. Ševčenka*, psané spisovným jazykem ruským (Близнецы. Наймичка, Варнакъ. Слѣпая), práce *A. Lazarevského* (na př. Люди старой Малороссіи). *Evarnického* (Островъ Хортица), *A. Skalkovského* a jiných. Velmi důležitý jest oddíl »Zprávy a poznámky«; dobré jsou též bibliografické přehledy, ačkoliv jsou více méně nahodilé.

G) Колосья.

H) Сотрудникъ.

I) Эноха,

J) Старикъ, obsahu duchovního; obsahuje na př. pověsť tercinami napsanou »Варлаамъ и Іоасафъ«

K) Извѣстія Славянскаго Общества, a mnohé podobné časopisy nejsou sice drahé, nejsou však také zvláště důležité. K tomuto oddílu o »prostředních i tenkých« časopisech patří i nemalý počet odborných a technických časopisů (lékařských, právnických, paedagogických), z nichž poukážeme jen na některé známější časopisy právnické a vychovatelské.

»Юридическій Вѣстникъ« požívá největšího vlivu ze všech časopisů, právnictví věnovaných. Za r. 1886. byly zde otisknuty mnohé velmi cenné práce, na př. Законодательство и правп въ Россіи 18 в. od *V. Golceva*, Земскіе соборы древней Руси od *N. Karějeva*.

Семья и школа, Женское Образованіе, Народная Школа. Русскій начальный учитель — jsou nejrozšířenější i nejlepší paedagogické časopisy. (O časopisech, pouze pro děti určených, jako jest „Дѣтскій Отдыхъ. Родникъ. Задушевное Слово. Журналъ для дѣтей. „Дѣтское Чтеніе. Малютка. „Другъ дѣтей. nebudu zde mluviti.) První z nich podal na př. dosti úplný přehled rukovětí k začátečnému vyučování v různých předmětech (pro církevně slovanský jazyk od *A. Sokolova*) i několik dobrých článků methodických. — Druhý, zde zmíněný časopis vychovatelský »Женское Образованіе« (vydavatel *V. Sipovskij*) horlivě hájí vzdělávání se žen, i pozorně sleduje vše, co v tom ohledu se děje za hranicemi. Kromě mnohých dosti dobrých článků (jako »Учителскіе съѣзды« od *V. Gerbače*, »О развитіи дѣтскаго ума« od *P. Kaptereva*, »Значеніе естестознанія« od *A. Gerda*) shledáváme v tomto časopise velmi bohatý přehled knih prostonárodních, i pro děti určených. Přehled ten lze přirovnati snad k bibliografii paed. časopisu »Воспитаніе и Обученіе,« v němž uveřejněno několik cenných článků (na př. Изъ исторіи дѣтской журналистики въ Россіи. О воспитательномъ значеніи поэзіи Пушкина, od *A. Šalygina*, Критика русской начальной учебной литературы od *D. Semenova*, a jiné).

»Рус. начальный учитель« všímá si obzvláště činnosti venkovských učitelův a podává přehled čtení popularního.

Na konec tohoto oddílu budiž připomenut »Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія,« časopis, známý každému, kdož s úspěchy ruské vědy jest obeznalý. (O čistě vědeckých časopisech, vydávaných našimi akademiemi i universitami, o různých »Трудахъ,« »Извѣстіяхъ« a podobných publikacích nebudu mluviti, aby příliš nevzrostl rozměr této zprávy.[1]) Kromě velmi důleži-

[1]) Co se týká časopisů, jako „Русскій Филологическій Вѣстникъ" (red. A. Smirnov, vychází ve Varšavě), neb „Филологическія Записки" vychází ve Voroněži, péči A. Chovanského; nedávno slavilo se 25leté trvání tohoto časopisu), tedy nevycházejí pravidelně, nýbrž bez určité lhůty šestkrát anebo sedmkrát za rok, a pak jsou pouze vědecké (a proto širšímu čtenářstvu málo známé), obsahujíce téměř výlučně práce professorův univ. a gymnasijních. Jest tu umístěno mnoho velmi cenných prací, na př. od A. Potěbně, V. Dobrovského, Šarlovského, Karějeva, Šercla, Sozonoviče a jiných. „Филолог. зап." obzvláště o to se zasazují, aby mateřský jazyk byl základem všeho vzdělání. Druhý sešit za r. 1886. obsahuje na př. práce Milovidova a Stěpoviče.

tého oddílu »Критики,« »Книжныхъ новостей« i »Учебной литературы« shledáváme v »Ж. М. Н. П.« několik velmi vzácných prací. Takové jsou na př. 1. »Итальянская легенда« (o Cyrillu a Methoději) od známého ruského slavisty, již zemřelého *P. Lavrovského* (původce mnohých cenných prací, mezi nimiž i srbsko-ruského slovníka). 2. »Изследованія по соціалной исторіи Англіи въ средние вѣка« od *P. Vinogradova,* jest práce velmi poučná a důkladná. 3. »Былини о Садкѣ« od *Alex. Veselovského,* vzorný to příklad historicko-literarního bádání, jenž jistě zasluhuje býti přeložen do jiných jazyků. V české literatuře Veselskému lze přirovnati V. Nebeského. 4. »Объ историческомъ значеніи русскаго боярства до конца 17 вѣка« od *E. Bělova.* 5. »О роднинѣ индоевропскаго племени и финскоугорскаго« od *F. Keppena* a mnohé jiné. (O. p.)

Matice slovinská v Lublani.

Píše *Josef Kouble.*

Nejdůležitější z literarních jednot slovinských jest »Matice slovinská« v Lublani, založená r. 1865., která na právě uplynulé dvacetiletí blahodárného působení svého s hrdostí může se ohlédnouti, zvláště v oboru poučném a vědeckém. Vedlé této »Matice« trvají však již od drahných let ve slovinských zemích ještě jiné četné jednoty literarní, politické, i kulturní (»Družba sv. Mohara,« »Dramatično društvo,« »Glasbena Matica« atd.), jimž důležitého významu a zdatného působení v národním životě Slovincův ani sebe většímu pessimistu nelze upírati. Vedlé literarních prospěšně působí odborné spolky učitelské, hospodářské, průmyslové, řemeslnické, politické a j., z nichž většina mají své zvláštní organy nebo vydávají své publikace. — Z jaké obliby těší se na př. »Družba Moharská,« zřejmo z toho, že má téměř 32.000 členův, a vydala již daleko přes dva miliony knih historického, přírodovědeckého, hospodářského, belletristického a mravně zušlechťujícího obsahu, jež vesměs rozšířeny jsou mezi prostým lidem. Kromě toho spolek ten, maje svůj vlastní dům a tiskárnu v Celovci, vydával od r. 1881. až do konce r. 1886. svým nákladem krásný vědecko-zábavný měsíčník (posledně čtvrtletník) »Kres,« jenž vedlé »Lublaňského Zvonu« bohatým a vzácným obsahem svým znám jest i daleko za hranicemi slovinskými, a jménu slovinskému slouží ku cti a dobré pověsti.

Největší důležitosť, co se týká produkce literarní, má ovšem »Matice slovinská,« která jest jaksi repraesentantem vědeckého ruchu Slovinců, lišíc se tím povahou a směrem svým od ostatních »Matic« na slovanském jihu (chorv. v Záhřebě, dalmatské v Zadře, srbské v Novém Sadě), které přísně vědeckou činnosť ustoupily již jiným ústavům (jihoslovanské akademii a srbskému učenému družstvu). Ona po výtce slouží za středisko a výraz literarní a duševní působnosti slovinského národa. Organ spolku toho »Letopis« jest jediným učeným žurnalem, který posvěcen jest studiu rodné země a národa. Pro tento ráz a význam svůj budí publikace ta zvláštní interess slavisty. Vedlé toho vydala »Matice« celou řadu spisů vesměs pozoruhodných; ježto pak »Letopis« a vůbec publikace »Matice« nejbližším jsou měřítkem k posouzení vědeckého snažení a literarního ruchu Slovinců, jest nám promluviti o těchto spisech.

* * *

Knih vydaných Maticí jest více než 60, a rozmanitý jich obsah je důrazným svědectvím, že národní společnosť slovinská nese se za širokými světovými cíly. Ovšem musila »Matice« opatřiti mnoho knih pro střední ústavy, za to však dostala se do rukou studující mládeže celá sbírka výborných spisů původních, překladů ve spracování z různých oborů věd. Při pomůckách mluvnických hleděno ke slovinskému a pak k ostatním jazykům slovanským, aby k poznání jich literatur Slovincům byla cesta otevřena. Tak vydána *Marnova* »Mluvnice českého jazyka s anthologií,« *Majarova* »Mluvnice ruská«

a *Marnova* »Mluvnice chorvatská pro Slovince.« Dále vydáno *M. Cigaleovo* »Vědecké názvosloví« a konečně r. 1881. *J. Šumanova* »Slovinská mluvnice« na základě Miklošičovy srovnávací. V rukopisech chová »Matice« slovinsko-italskou grammatiku s anthologií a slovníčkem. prof. *Škrabce* »Studii o slovinském hláskosloví« a hojné příspěvky k tradicionalní literatuře slovinské. —

Z oboru historického a zeměpisného jmenovati jest spisy »Vévodství Kraňské« a »Vévodství Korutanské,« spracované *Rebcem;* »Slovinské Štyrsko,« jehož vyšel 1. a 3. díl, kdežto díl 2. a 4. je v rukopisu. Celé dílo, opatřené hojnými illustracemi štyrských krajin, obsahuje tyto části: země, obyvatelstvo, národní hospodářství a dějiny. »Matice« měla v úmyslu vydati monumentalní dílo strany obecného historicko-etnografického rozhledu všeho slovanského světa, s názvem: »Slovanstvo«; dosud vyšel první díl, v němž po obecném přehledu, sepsaném dle »Naučn. slovn.,« sleduje národopisný popis Jihoslovanů, v němž prof. *Pleteršnik* vykládá o Slovincích, Chorvatech a Srbech, *Božidar Raič* pak o Bulharech, kteréž obě práce jsou původní. Kniha ta vyšla r. 1873. o 354 str. — Důležité je dílo professora *J. Trdiny:* »Dějiny slovinského národa,« jediné kompendium toho druhu ve slovinské lit. Dále vydány *Hrsnikovy* »Dějiny rakousko-uherské monarchie,« a zvláštní zmínky hodna nádherně vypravená kniha: »Památník k šestistyletému jubilaeu vlády Habsburské v Slovinsku,« r. 1883., obsahující znamenité rozpravy historické a jiné příspěvky. —

Z oboru zeměpisného jmenovati jest vedlé *Jesenkova* »Fysikalního zeměpisu« geografické karty důležitějších zemí se slovinským textem v šesti svazcích. Mapa slovinských zemí a k nim náležitý index míst jsou darem původce obou děl, † *Petra Kozlera,* a »Matice« má je pouze na skladě. Dále vydána »Národopisná mapa slovinské a chorvatské země,« a chová se bohatý material k vydání sborníku »Geografická jména na Slovinsku,« jehož redakce svěřena prof. *Pleteršnikovi.*

V oboru slovinské etnografie vyniká znamenitá kniha *Dra. J. Pajka:* »Črty z duševního života štyrských Slovinců,« vydaná r. 1884., jež jest vzácnou pokladnicí ku poznání povahy a duševního života slovinského lidu ve Štyrsku na základě jeho prostonárodního bájení a básnění.

Přírodovědeckých spisů smíme se jen krátce dotknouti, ač jsou důležity i tomu, jenž by chtěl slovinský jazyk dokonale seznati. Vydána zoologie, botanika, mineralogie, *Schoedlerova* »Kniha přírody« a jiná díla, vždy se zvláštním ohledem ke slovinským zemím. Pomíjejíce jiných spisů, připomínáme, že v rukopise chová »Matice« *Glovackého* »Floru slovinských zemí,« *Dra. Križana* »Logiku« a »Psychologii,« *G. Križnika* »Slovinskou bibliografii od r. 1832.—1867.« (následující bibliografie je v Matičném organu »Letopis«) a několik spisů belletristických.

K životopisné literatuře hleděno pilně zvláště v »Letopise«; o sobě vydán životopis *Dra. Tomana* a *E. Kosty;* stoleté narozeniny *Kopitarovy* oslaveny pak r. 1880. spisem slavnostním: »Kopitarjeva spomenica,« obsahující velecenné příspěvky k biografii a ocenění vědecké činnosti tohoto znamenitého slavisty. Paměť tisíciletého úmrtí svatého Methoděje oslavena příležitostným spisem *Dra. Kosa* r. 1885.

Z různých poučných oborů podáno více spisův a brožur pro nás méně důležitých; jmenujeme pouze »Nauku o tělocviku« o 2 dílech s obrazy, a *Dra. Šubice* »Nauku o telegrafii.«

Z krásného písemnictví vytknouti dlužno dvě překrásné publikace. Roku 1869. vyšel redakcí prof. *Levstika* sborník básní *Valentina Vodnika* (1758. až 1819.), otce slovinské poesie a novoslovinské prosy, a r. 1870. a 1879. vydán soubor spisů veleplodného a nadaného slovinského poety *I. Vesela-Koseského* († 1882.). Jednotlivé plody z krásného písemnictví jsou uloženy v Matičných »Letopisech,« kterých jakož i překladů z oboru toho ovšem nebudeme vyčítati.

Organ Matičný »Letopis« počal vycházeti r. 1867. v ročních svazcích. Rozprav hlavně vědeckých a poučných vydáno v něm za posledních 20 let okolo 200 rozmanitého obsahu. Jádro jejich tvoří lokalní studie, posvěcené bádání o slovinském národu, jeho historii, geografii, etnografii, jeho jazyku, liter. památkách

atd. Jinak ovšem hleděno též k ostatním Jihoslovanům, ano Slovanům vůbec, a kromě toho podány studie z nejrozmanitějších oborů lidského vědění vůbec.

Vytknuvše takto krátce liter. činnosť Matičnou a ponechávajíce si soustavný přehled studií v »Letopisech« uveřejněných na jiné místo, ohlásíme čtenářům nejnovější publikace Matičné, které koncem r. 1886. vydány. —

Pozoruhodna je kulturně-historická studie »Lublaňští měšťané v minulých stoletích« (8°, str. 283), ve které prof. *I. Vrhovec* na základě archiv. bádání podává nad míru zajímavý a malebný obraz o niterném životě, působení a světském ruchu lublaňských měšťanův od středověku až do nynějšího století. Prof. Vrhovec obral si tak úkol týž, který u nás se vzácným úspěchem provádí *Dr. S. Winter*. Těžko by nám bylo podati obsah krásného toho a pro kulturní dějiny Slovinců nad míru důležitého díla. Mluví se v něm o měšťanském stavu i neměšťanech vůbec, vykládá se sestavení, právomoc i působení městského panstva i lublaňského soudu, obšírně vyličují se zasedání městské rady a kompetence městského soudce; dále se vykládá, jakých hmotných práv mělo lublaňské město, načež sleduje obšírné líčení obchodníků, kupců, různých řemeslníkův a průmyslníků lublaňských z oněch starých dob, o jejich poměrech, tísních i výsadách atd. Na konec se dovídáme, že celé město mělo roku 1788. obyvatelů 10.047. — Kniha psána je velmi plynným a živým slohem.

Ve své »Zábavné knihovně« vydala »Matice« *Kraszewského* »Chatu za vsí,« a konečně podává se nám nový svazek »Letopisu« s bohatým obsahem. Prof. *J. Apih* v obšírné studii »Židovstvo« líčí židovský lid v historickém, náboženském, anthropologickém a statistickém ohledu; rozprava jeho je velmi objektivní a zajímavá. — *Ivan Navratil* pokračuje ve svém rozsahlém díle: »Slovinské národní báje a pověry,« jež srovnává se všemi slovanskými, ano i evropskými vůbec. V této části vykládá zvláště vánoční pověry, mluví o kolednících a koledování, o novém roce, svatých třech králích atd. — *Dr. Fr. Kos* v rozpravě: »O osobních (~ křestních) jménech u starých Slovinců« vykládá celkem 367 slovinských osobních jmen, čerpaných z nejstarších historických pramenů. — Poslední rozprava je z oboru psychologického, u Slovinců málo pěstovaného; podal totiž *Dr. Fr. Lampè* obšírnou studii »Pamět.« — Bibliografie za r. 1885. vykazuje celkem 158 různých tiskopisův, a ze zpráv spolkových vyjímáme, že »Matice« měla r. 1885. celkem 1496 členův a jmění obnášelo přes 51.000 zl.

Stručný přehled náš ovšem daleko nevystihuje povšechnou činnosť »Matice slovinské,« nicméně i z něho seznati lze, že Slovinci za nepříznivých poměrů svých poměrně mnoho vykonali na prospěch osvěty národa svého.

Divadlo.

O jeho kulturním a ethickém významě.

Studie *V. Vítězného.*

(O.) Nezhřešíme, tvrdímeli, že povolání tvoří povahu. Aspoň u herce jeví se to plnou měrou. Jako na jevišti světovém vidíme i na prknech divadelních povahy dobré a špatné. Sudidlem hodnoty mravní naprostým úlohy hercovy býti nemohou; ale bez účinku nejsou. Kdo pohybuje se v úlohách vážných, kdo představuje na jevišti reky silné a zachovalé, do toho spíše se nadíti lze, že jest i v životě silným a zachovalým než druh jeho, který noc po noci představuje žebráka, lakomce, šaška, blázna, opilce, loupežníka, nezřídka i smilníka. Při takových úlohách těžko věru zachovati srdce čisté a spokojenosť, kterou plaší umělecká ctižádosť a zhusta sklamaná naděje. Výkon hercův jest jen okamžikový,

úspěch prchavý a závislý nezřídka na choutkách obecenstva, které v časté nesoudnosti nepozná, že »jen co okamžik plodí, jest docela ryzé, samorostlé« (Mácha). Co divu tedy, že herec řídí se povelem obecenstva, že lichotí jeho náklonnostem, jen aby stal se jeho miláčkem? Potlesk a vyvolávání rozmarného obecenstva jest mu dokonalou odměnou. Ale tu již počíná strádati herců v umělecký cíl. Herec zapomíná, že společnosť lidská ze všech umělců nejposléze jej učinila člověkem, vrhá se společnosti této na milosť a nemilosť se vší svou snahou, se vším svým uměleckým a lidským žitím. Jest to jeho život, jest to jeho povolání, že bez přízně obecenstva není ničím. Pravda, každý umělec potřebuje přízně, ale nejtíže ji cítí herec, jehož dlouholeté snažení chvilkový rozmar publika často sdrtí. Proto třeba, aby herec přízně obecenstva si dobyl a ji sobě uchoval.

Za touto snahou — zalíbiti se obecenstvu — vyrůstá množství stinných stránek v charakteru herců. »Život zákulisní jest plný sobectví a ctižádosti, přetvářky a strojené šlechetnosti, neukrotitelné zášti a věčné nespokojenosti,« dí Neruda[1]) a dodává: »jsou ovšem výjimky, leč pořídku.« Jistý americký výtečný herec sám vyznává: »V málo nedělích lze zde (na divadle) poznati více padoušství a zášti, více žárlivosti a úzkosti, více zklamaných nadějí a ctižádosti, nežli jinde za celá léta. Ni jednoho nenašel jsem spokojeného, většina jsou nešťastníci.«[2]) Tyto vlastnosti, vznikající na jevišti a kolem něho, vnášejí se lehce i do života. Ctižádosť a umělecký egoismus stávají se ponenáhlu osobními vlastnostmi a rozšiřují se v jiné a jiné rovněž méně chvalitebné. »Vším právem vytýká se většině herců samolibosť, nestálosť a

[1]) „Divadelní táčky," XVIII.
[2]) Talmage, l. c.

lehká mysl,«[1]) vyvolaná a udržovaná nestálým obecenstvem. Pokleslostí herectva rozhorčený Rousseau volá: »Seznal jsem, že postavení hercovo svádí jej k hýření a nemravnostem; seznal jsem, že při divadle muži páší darebáctví a ženy skandaly.« Z těchto slov nepříliš úzkostlivého *Rousseaua* a zvláště ze životopisů herců poznati, jak málo, ač postaveni jsou na svícen, jsou apoštoly mravnosti. Pravdivéli jest slovo Shakespearovo,[2]) že »herci jsou tresť a kronika věku,« toť věru kronikou tou popsáno lidstvo velice černě; neboť ode dob římských marně hledáme v historii herectva potvrzené zachovalosti, která bez přetvářky může vyznati, že »rodákům jak cizím týž poctivý a zbožný zachovali mrav.«[3]) A přece ethos jest nutným podkladem každého umění, a ze života přechází do umění, z umění pak opět život proniká. Že zvláště ženský personal mnoho zavinil, netřeba ani dotýkati; svědčí o tom s dostatek nechvalná pověsť nejslavnějších herecek po všem světě.

VI.

Ještě několik poznámek o obecenstvu.

Divadelní obecenstvo smíšeno jest z nejrůznějších živlů; lidé hodní i ničemní jsou zde nestejně zastoupeni, rovněž vzdělaní i nevzdělaní. Na otázku, kdo chodí do divadla nejvíce, odpovídá přepjatou retorikou Talmage:[4]) »Někteří tam jdou, aby kritisovali; někteří, aby se podivovali; někteří tak rádi se smějí, že jen po tom práhnou, aby viděli frašku; někteří si rádi zapláčí a proto jdou do truchlohry: někteří vedou tam moudře svoje děti, aby viděli, neuškodili jim divadlo, poněvadž se domnívají, že jim též neuškodilo; někteří konečně jdou do divadla z té jediné příčiny, že tam také

[1]) Stankovský, „Drobné pov.," str. 42.
[2]) „Hamlet," 2. jedn.
[3]) Aristofanovy „Žáby."
[4]) l. c.

jiní jdou a proto, že pochopili bystrým svým důvtipem, že divadlo přece jen proto se staví, aby se do něho chodilo... Chodí tam manželové a manželky, jimž jest při domácím krbu dlouhá chvíle; chodí tam zloději, již míní sobě vyhledati kořisti; chodí tam marnotratníci, opilci, chlipníci, ztracené ženy atd.« Pravdy na tomto výroku ovšem něco jest, ale jest málo důvodný.

Naopak soudíme, že náklonnosti obecenstva tkvějí v jeho větším menším vzdělání.

»Dramatická literatura, máli dojíti cíle žádoucího, potřebuje pozornosti všestranné, ošetřování vydatného,« či jak *Goethe* praví: »Krásnému třeba podpory; neboť mnoho lidí ho potřebuje a málo tvoří.« Proto třeba, aby obecenstvo vědomě blížilo se k umění, t. j. aby bylo si vědomo pravidel uměleckých. Požadavek tento pro všecko diváctvo bez rozdílu jest příliš vysoký. Většině, jak denní zkušenosť ukazuje, stačí zvědavosť a vnímavosť, o níž nevíme, odměňujeli diváka čistým uměleckým požitkem, jehož se od umění důrazně žádá. Rozhodně však tyto přirozené a nevinné motivy k návštěvě divadla skýtají výhody proti ostatním, ať jest to úmyslná zábava či nuda v domácnosti nebo podobný nízký motiv. Dle toho měli bychom asi tři kategorie diváků: vědomé, t. j. umělecky vzdělané, zvědavce a lidi všední, kteří chodí jen za svým vyražením.

S pravým užitkem navštěvují divadlo pouze prví, bez úspěchu poslední, jimž jako »všedním lidem sevšední všecko« (Hálek). Zvědavce pak táhne veliký buben, který »s divadla hlučeti musí, aby nás přilákalo« (Lier). Užitek jejich visí od zevních okolností a nezřídka jest pravý a dokonalý, a záleží ovšem na kuse a jeho výpravě. Oni tam jdou, aby něco viděli, oni chtějí nový a zajímavý děj, a věru že se v tom s dramatickým uměním nerozcházejí. Na básníku a správě divadelní jest, »aby jich nehleděli klamati, aby jim nepodávali mnoho klamu a toliko jiskérku pravdy« (Faust), nýbrž svědomitou snahou si z nich tvořili své publikum. Spravedlivá kritika divadelní má se své strany doplňovati a vysvětlovati, co od básníka a správy divadelní bylo opomenuto, a nikoli říditi se starým »dat veniam corvis, vexat censura columbas.« Tak vzdělá se obecenstvo, ať již vědomé ať věřící, a divadlo učiní zdárný krok na veliké své dráze. Pravdou jest, že »v nás to leží, chcemeli býti takoví nebo takoví« (Shakespeare, »Othello«), ale rozumnými lidmi rádi dáváme se voditi.

Divadlo, majíc ctnostné herce a slušný repertoir, zachová si i dobré publikum, jež bude nejlepší zárukou zdárného jeho trvání a existenční otázka jeho bude uspokojivě rozřešena. Jsme proti výroku, že divadlo v mnohých místech nedalo by se držeti, kdyby nebylo ve spolku s nešlechetností. Právě naopak přidáváme se ke slovům Tacitovým: »Intuta quae indecora« a největší záruku budoucnosti vidíme v mravní povznešenosti divadla. Nežádáme značité mravní tendence pro dramatické kusy, poněvadž očividnou účelností jejich umělecké stanovisko bylo by porušováno, ale kus mravní čistotou proniknutý umění neuvádí do nebezpečí. Pouze tak zachrání se divadlem přivozené objektivní naše stanovisko, odkud život s jeho proměnami pozorujíce, v nepříznivých dobách svého života stálými a pevnými se stáváme, a vědomě štěstí přijímajíce, nabýváme rozvahy a důslednosti. Tak divadlo bude pro nás pravou školou života!

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XXVIII.

Vysokovážený Pane a Příteli!

Jest to ovšem velmi chvalitebná věc, že horlivostí svou o založení jak časopisu nového, tak i fondu k podpoře českých knih v Moravě vyjít majících pečujete, zvláště an by sice předešlí k řečenému fondu přispívatelé s nechutí se domýšlet museli, že jejich už daný příspěvek stratěný jest. Já se nezpečuju dle skrovných prostředků svých přispěti též: ale uvážíte také sám, že jsem se zavázal k vydání Vaší mapy moravské zapůjčiti Vám 200 zl. i dle potřeby něco více, ovšem úroků na určité léta, následovně jiné výlohy k záměru podporování českých spisů musím uskrovnit, leda kdybyste od podotknutého závazku mě svobodným prohlásil, v tom pádu bych Vaší žádosti novější více zadost učiniti mohl. Možná také, že něco vydám ještě sám na své útraty, že teda i k tomu mi peněz bude potřeba.

Slovo **matička** zdá se mi, ať řeknu zkrátka, směšné, a teda k tak dobrému záměru nepříhodné. Volte raděj jinaké, aneb nejlépe žádné jiné než to, co k vyznačení věci stačí: Podpora k vydání českých všeužitečných knih v Holomouci, aneb fond k podpoře etc. Zdá se mi to vůbec u nás býti chybou, že každé věci hned zvláštné kratoučké, kratouninké jméno dáti chceme, a pak kolikráte pro to jméno všeliké podezřivé neb zrovna hanlivé úsudky slýchat musíme. Dejme si záležet na věci, a když ta se daří, buďme spokojeni, o jméno se ani nestarajíce: na jménu jen malé duchy si zakládají.

Že plán svůj nechcete dříve uveřejnit, než až mezi důvěrnějšími známými poněkud výnosné příspěvky shledáte, schvaluju rád, a myslím, že by mnohý, zvláště kdo penězmi hnouti nechce, předestíral bázeň nějakého různění. Aby pak i ti, kteří v dobré věci jinak peněz nelitujou, neměli příčinu jakéhokoli různění a oslabování se báti (i ve „Květech,“ kde už, a sice tuším proti Vaší vůli o úminku Vašem řeč byla, jevila se bázeň ta) radil bych, abyste určil k podpoře míněné takové spisy, které v Čechách ji méně nalézají, to jest, an svatojanský ústav jen náboženské a matica česká jen vědecké, neb aspoň nejraděj přísnovědecké, spisy podpírá, mohl by holomoucký fond se obmeziti na prostonárodní, ékonomické a řemeslnické knihy, bera ovšem slovo ékonomia, řemeslo neb industria v nejširším smyslu. Tak by holomoucký fond si vytýčil okres účinkování jiný, než mají fondy pražké, a nemohlo by se souditi, že prazkým ujmu činit míní. Naši nepříznivci by ještě nejdříve tak uznali dobrý jeho záměr: neboť i nejzákyslejší mezi nimi předce přisvědčujou, když povíme, že i řemeslník a sedlák všelikého poučení potřebu má, a že té vyhověti hledíme: kdežto naopak při přísnovědeckých knihách pro vzdělanější střídy nám se hned namítá: „Die deutsche sprache ist seit jahrhunderten in Böhmen und Mähren die trägerin der intelligenz: dieses recht hat sie einmahl erworben und sie darf sich dasselbe nicht schmälern lassen. Jedes strengwissenschaftliche buch in böhmischer sprache ist gegen die deutsche sprache eine kriegserklärung.“ To jsou slova hloupé, ale přece i myslené i pronesené, které jsem tyto dny slyšel od muža, který ostatek dosti mírně o češtině soudí a zvláště chválí, když prostonárodné spisy pro řemeslníka a sedláka poučlivé v řeči jeho materské, ať ta jakákoli jest, vycházejí. — Berme svět, jaký on jest, sice chyba lávky.

Nemyslím, že by tento okres příliš ouzký byl, obsahuje on pole, na němž věru ještě dosti mnoho se pracovati dá, a všelicos k němu patří, k. př. také některé knihy právnické, jako poučení o právech obcí, jejich místných představených, poučení o povinnostech rychtařů, o řídění obecných kas a jejich důchodopramenů. Patří sem celá technologia a zvláště její jednotlivé částky, patřejí sem ponaučení pro náhodné příhody: mor, kořalka, škodlivosť zlých zvyků tisícerých pověr. — Užitečnosť cest, ohenných hasicích nástrojů, povinnosť a spůsob přispívání k nim — Oznamování a vysvětlení spořitelnic, ústavů pro vdovy, sirotny —, Moravský zeměpis, dějepis — Právo moravských panů, stavů a měst — Konečně musely by ovšem ve statutech ostati zadní dvírka odevřené i pro belletristiku; neboť spisovatelů belletristických můžeť zprvu i dlouho býti více než těch, které jsem nahoře mínil. Potřeba teda ve statutech vyjádřit, že kdykoli by v poli industrickém a rolnickém se neposkytali spisy, jež by fond ve podporu svou bráti mohl, budou příspěvky tohož roku moct vynaloženy býti také na spisy pouhozábavné, belletristické, pokud belletrika národ

zdělávati přispívá. — Kdybychom se jen dobře pohybovali už v okresu tomto, však bychme ho potom snadněji rozšířiti mohli. Každý začátek smí býti malý, svým časem zroste.

Ze dvou osob může snadno jedna umřeti neb jinak od dohledu na fond zadržená býti. Následovně, aby fond důvěry nabyl, musí pod dohledem aspoň třech ve vážnosti stojících mužů řiděn býti.

Aby v Moravě časopis vycházel, je dávno i má žádosť, ano prospěje na zatím snad více, než svrchu dotknuté podporování jiných spisů: neboť těch po nějaký čas bude tušim ještě málo: začátníci ve spisování nejraděj své drobné plody v časopisy ukládají, a tím teprva k větším prácem se vycvičujou. V časopise by belletrika své místo nalezala. Snad ale nejlepe bude začati s počátkem roku 1847., a jestli ve svrchu dotknutých ohledech se srozumíme, nezdráhám se jednu akciu o 50 zl. stříbra na sebe vzíti. Články p. Nebeského ve „Květech,“ pokud jsem je četl, se mi líbějí, a doufal bych od něho více, než od ledakterého Pražana etc., poněváč Nebeský ve Vídni se zdržuje, seznal také náhledy tamních vlastenců, teda jeho náhledy nebudou tušim tak obmezené, jak to při mnohých krajinomilcech vidáme. Dej Bůh, abychom už jednou z té krajinské obmezenosti k širším náhledům se vynesli. Co se ale týká příspěvků, které ode mně doufáte, musím hned napřed prosit, abyste na mě žádnou náděj neskládal; neboť mně k tomu zbývá málo času, a který mi zbývá, ten bych rád vynaložil na něco pro sebe.

Panu Demuthovi jsem Váš list odevzdal, on slíbil Vaši vůli co nejdříve vyplniti.

Od Vinarských dodávám uctivé poručení. S Kinským jsem tyto dny nemluvil.

Škorpíkův spis „Mluvnictví a Zjevení“ byl od biskupské censury zavržen, nevím ale vlastně proč, neboť jsem to slyšel jen z ust Sušilových. Sušil praví, že rozhodně zněl: „Die drucklegung des werkes ist zu systiren.“ Nevím teda, jeli to zápověď povšechná, aneb máli Škorpík jednotlivé částky zjinačit, a znova k censuře podat. Dříve než p. biskup tu prácu svému censorovi Wrbovi k posoudění dal, mluvil o ní také se mnou, a já pokud možná jsem se věci ujímal; ale i tu jsem hned ze začátku musel pozorovat, že i náš pan biskup, jak mnohý jiný v jeho blízkosti, vydávání vědeckých spisů v češtině pokládá za nepříhodné. Tak bohužel všude se nám dělají překážky: však doufám, že Škorpík snad přece nějak tomu vyhoví.

S tím ostávám Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 6. dubna 1846. Vincenc Ziak.

P. S. „Včelu,“ pokud vím, z mých známých nikdo nedrží, aspoň ne lonskou, proto také jsem Váš posudek mé grammatiky potud nečetl, a že bych ho rád znal, můžete uhodnout, zvláštně an před několika týdny jsem dostal bezejmenný dopis, v kterém Váš posudek jest jaksi divně posouděn. Dáli se Vám dělat, prosím půjčte mi na nějaký čas ty listy, neb ten list, kde ten Váš posudek stojí. Já je s díkůčiněním co nejdříve vrátím.

XXIX.

Mnohovážený Pane a Příteli!

Lituji velmi, že jsem nebyl doma, když p. Dr. Helzelet mi Váš poslední list přinesl. Bylo by mě velice těšilo, kdybych s ním, s nímžto jsem se zde jedenkráte náhodou v bytu pana Biskupa sešel, víceji rozprávěl a lépe známosť učiniti mohl. Prosím, vyřiďte mu mou úctu a můj dík za odevzdání Vášeho listu.

S Mikšíčkem sešel jsem se právě tohotéž dne, když mi Váš list ještě odevzdán nebyl, ačkoli už v domě mého bytu ležel. Že Mikšíček dost výstřednosti má ve psání bezejmenných listů, k. p. na zdejšího p. Biskupa, bylo by škaredé dosti, ale také dost víře podobno. Jeho smýšlení, pokud jsem ho poznati mohl, nikdá se mi nelíbilo, a má známosť s ním nebyla nikdy důvěrná: ano, pokud se dělat dalo, pamatuju se, že jsem ho sám k mírnosti napomínal. — Když ale se domníváte, že onno bezejmenné psaní, které na mně přišlo, od Mikšíčka pochází, jste jistě v omylu: neboť ačkoli nikomu, zvláště tomu, s kým přátelství měti ani si nežádám, do srdce nahlednouti nemohu, přec dostatečné důvody mně nutějí, jiného člověka měti za původa řečeného listu. Více bych hádal na... ale nechejme toho; neboť hádat je snadno, a dokázat těžko, a nač by také bylo? Pravil jsem Vám už, že to celé psaní na mně nemá vplyv žádný, proto také doufám, že dále o něm se nezmíníte.

Chceli autor jeho něco provedsti, ať si vystoupí. Já jeho pobídek nepotřebuju, a jeho náhledy držím za neshodné s dobrou grammatikou, aspoň ne tak, jak je pronesl. Jeho hana Vás nemůže urazit, vzvláště u mně neplatí, an je krajinská, ne z lásky k celku pošlá.

Pan gubernialní radda H. referat ve záležitostech národních škol ustoupil 1. máje 1846.

Pravíte, že p. Holle bez okolků do holomoucké uršulinské dívčí školy něm.-českou mluvnici uvede. Jak to mám rozumět? Mají se ty děvčata z ní německy neb česky učit? Jaké žáčky jsou tam? neb kterých se to týká. Zde v uršulinském klášteře je všechno pouho německé.

Panu Těšíkovi jsem Vaše pozdravení vyřídil a na připomenutí na Kollara za odpověď dostal, že se mu peníze špatně scházejí, že však co možno, si na tom záležeti dá.

Že, jak pravíte, pp. Helzelet a Mošner, jehož posledního znáti tu česť nemám, mých spisů si poněkud dle obsahu váženjí, jest mi milo ovšem; ale pravda patrná jest, že o prospěch celku dbáti více než hleděti na náhledy krajinské, snažiti se více po svornosti mezi všemi čechoslovenskými, nežli sloužiti jediné straně, málo kdo si váží. „Přijde lehko prý ku rasu ten, kdo hledí spásu svého času," praví autor „Feriny Lišáka," a pravím to u sebe už dávno, přece ještě na sobě pravdu té propovídky nemálo potvrděnou viděti musel. Mám já ji také zkusit? Nejlépe mlčet.

Zmiňujete se opět o Jordánovi. Co jsem Vám ondyno přiložil, o mém rozeznávání zvuků dě, tě, ně, bě, pě etc., nepřiložil jsem s úmyslem, aby to Jordánovi posláno bylo. Tak, jak jsem to psal, ani by se to do tisku nehodilo; aspoň poněkud musel bych to změnit. Také zde jsem ondyno, když jsem přijda k Oheralovi tam Mikšíčka nalezl, před obouma se o tom zmínil, an jsem celý Jordánův článek od Oherala si vypůjčiti chtěl, a řeč nás na to přivedla, že by Mikšíček, který prý Jordánovi i pro jiné příčiny psáti míní, lístek ode mně přiložiti mohl. To snad učiním dnes; musím ale dříve s Mikšíčkem znova mluvit; aspoň bych sobě i Vám novým posíláním té titěrny (neb více to figurování není) nedělal nové obtížnosti. Myslím, že Jordán to ani tak ani tak do svého časopisu nepřijme: ale i tím nic nesejde.

Poroučeje se do Vaší náchylnosti, ostávám Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 8. máje 1846. Vincenc Ziak.

XXX.

Mnohovážený Pane a Příteli!

Odpusťte, že na Vaše ctěné psaní od 10. t. m., ačkoli jsem ho přece 14. dostal, teprva po pěti dnech odpovídám. Příčina toho jest ta, že tu p. Štulc, po své cestě z Vídně, teprva 17. ke mně přišel, a pak já, nemohev s ním sám k p. Biskupovi jíti, jsem očekával, že by on ke mně se vrátil; však neviděl jsem ho více, a musím se domnívati, že teď už odjel.

Předně Vám činím uctivé díky za obdržených 20 zl. k. m., jež jste za mé grammatiky laskavě sehnati ráčil; jen mi divno jest, že při tolika žácích tak málo jich odbyti se povedlo. Doufám, že jindy budu šťastnější, abych vyplniti mohl slovo své ohledem moravské mapy Vám dané. Že v kadetní škole Konečný oblibu našel, se mi zdá tím divnější, an exempláru mého spisu dříve nakoupené tam cestu proklestily, a dosavád tak zpotřebované nebudou, že by se jich pro porušenosť už nemohlo užívati.

Nápodobně vzdávám své a p. Kinského díky za snímky vlastnoručního písma Karla ze Žerotína.

Listek p. Klacelovi patřící odeslal jsem mu hned po obdržení. Panu Oheralovi odevzdaný počet študujících na holomoucké akademii už je v „Moravii" vytisknutý.

Že jste v Praze našel veliký pokrok, těší mě velmi, a podobně bych od srdce přál, aby v Holomouci po přenesení akademie do Brna nová učitelská stolica národní řeči ustanovena byla; však je se co báti, že peněz, ačkoli se jich na ledaco dostává, na dlouho se nebude chtět dostávati. Inu doufejme!

Ještě se zmiňuji o vydání prvním své grammatiky. Proti všemu nadání vidím, že jsem s druhým trochu tuze pospíchal, což se ovšem nejvíce v tom ohledu stalo, abyste Vy, jak jste mi tehdá zde pravil, bez grammatik neostal. Kdyby páni knihkupcové bývali pořádnější, byli by za včas dali zprávu, že exempláry ještě za sebou mají; ale aj žádalo se

na mně exemplárů sem tam tolik, že jsem se zásobou už dávno zadost činit nemohl, a nyní dlouho po vyjití druhého vydání se mi vrátilo už tuším 20 neb 22 výtisků starých, mezi kterými dva rozřezané, ano dva pošmarykané všelikým pomazáním. Ovšem nebyl bych povinen je přijmouti a také budoucně nepřijmu, ale pro tenkrát jsem se hádkám vyhnouti chtěl. Jen že teď nevím, co s nimi počati mám. Vetešníkovi prodat bych je ovšem mohl, nahází se mi příležitosť, ale myslím, že snad je ještě prostředek užitečnější, totiž tento: Mezi Vašimi žáky bude i mnoho chudých, a majíli první neb druhé vydání, snad jím velký rozdíl nedělá. Já bych teda, jestli o Vaší laskavosť v tom žádati smím, staré výtisky nechal jim v ceně levné, po 2 zl. šajnů, aneb radíteli třebas po dvou dvacetnících. Jen kdyby se jich odebralo tolik, že by to za poslání stálo. Prosím, račte mi na to dati svou libou odpověď.

Wimmer už zadal žádosť o dovolení k vydavání českého časopisu.

Poroučeje se do Vaší dálejší laskavosti, a čině svou uctivou poklonu Vaší paní manželce, trvám s povinnou úctou Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 19. listopadu 1846. Vincenc Ziak.

Posudky.

O vědě a víře. Napsal *B. Mareš.* V Pardubicích. 1887. Str. 28.

Nepoměr mezi velkým thematem a skrovným sešitkem vzbuzuje prvým pohledem nedůvěru, zvláště v oborech člověčenstva nejvyšších a nejhlubších, jakým jest na př. poměr vědy k víře. Nedůvěra tu jde odtud, že čtenář bude odbyt několika smělými obrazy a obraty, ať již ve prospěch nebo v neprospěch víry nebo vědy, sestavenými dle osobní choutky spisovatelovy; nespokojujíť se obyčejně spisovatelé podobných spisků podati výsledky cizího, obšírného a podrobného bádání, nýbrž vysokoletnými několika rozmachy věc na tu onu stranu rozhodnou, jakoby již ani další rozprava nebyla možná.

Knížka tato takové chyby nemá. Cenu její snad spravedlivě odhadnu, pojmenuje ji přehledným nárysem obvyklé popularní argumentace pro shodu víry a vědy. Nic nového, nic úplného, ale látka dosti vhodně vybrána, vhodné citaty vyhledány, nejhlavnější námitky a řešení jejich naznačeno. Obrys takto stanoví zdánlivý rozpor mezi vědou i věrou a oprávněnosť i smíření jejich: Rozpor mezi věrou a vědou jest vysloven, čehož hlavní příčinou prý jest »mocné povznesení exaktních věd« (str. 5.). Rozporu toho však skutečně nestává, neboť vědění jest 1. neúplné, 2. ve mnohém nedokonalé a nespolehlivé — příklady (od horka slunečního a stáří člověka) jsou velmi pádné sice, ale mělo by jich býti více, an to zvláště účinný argument ad hominem — 3. má své nutné meze, 4. jest obemknuto věrou, a sice tak, že *a)* každá věda začíná se věrou, *b)* všechno poznání zakládá se na víře, *c)* co víme, většinou jest věřeno, *d)* věrou nesen jest i celý všední život náš, *e)* vědění jest ostrov v moři víry. Prvý příklad posledního (»Tělo a duše« [str. 15.]) ovšem proti hlavním protivníkům nemá váhy. Věda tedy nestačí, odpovídati ke všem otázkám kladeným, a to k nejzávažnějším; k nim odpovídá víra, proto 1. jest oprávněna (str. 17. sl., ač odstavec ten nejedná tak o právu víry vůbec, nýbrž hned křesťanské); dále jest víra 2. nezvratným věděním, a 3. zneužívání vědy nezkracuje právo víry — zde jest zmínka o darwinismu a materialismu —, 4. víra má svědky spolehlivé mezi přírodozpytci *(Liebiga, Ehrenberga, Virchowa, Agassize, Pasteura, Rokikanského, Hyrtla),* zbývá pak 5. víra buď křesťanská nebo beznáboženská.

Samo sebou se jeví, že logických nedostatků přehled takový není prost, ač věci správnosť jimi netrpí. Tato jest již tím zaručena, že spisov., jak řečeno, vybral běžné a nejmakavější věty sem spadající, sám do dalších rozborů se nepouštěje; kde se toto stalo, tam poněkud zdá se kolísati, jak zřejmo na př. z vět (str. 18. sl.): »stává pro člověka

dvojí jistoty: poznání, založené na tělesné, smyslné zkušenosti (výsledek její vědění v užším smyslu), a poznání, založené na duchovní, vnitřní zkušenosti (její výsledek jest víra), předmětem takové vnitřní jistoty jest na př.: Ježíš nazaretský ukřižovaný vstal z mrtvých«(!); »objektivní (věcné) jistoty vůbec není«; »náboženská víra spočívá na osobní zkušenosti, proto jest tak smělá a pevná i v dobách největší tísně.« Pravdivá zrnka v těch větách nejasným nebo přímo nesprávným podáním sotva zabrání nedorozumění, k nimž by vésti mohly.

Sloh spisku jest jinak jadrný a ušlechtilý. Častěji již vytčeno bylo nepěkné »odkrývati« (tajemství, Urana) m. objevovati. »Smyslný« má příznak mravnostní, proto zavedl *Durdík* tuším právem »smyslový.« *P. J. V.*

Celowość w naturze. Studyum przyrodniczo-filozoficzne, napisal *X. Maryan Morawski T. J.* Kraków. 1887. Str. 203.

Nazývali se přírodozpyt vědou po výtce moderní, tož jistě tolik aspoň pravdy v tom jest, že methodou svojí do všech odvětví proniká a je ovládnouti hledí. Nelze upříti, že empirie jeho prospěla vědě vůbec velkou měrou, aniž toho kdo rozumný upírá: odpůrcové přílišného nadsazování věd přírodních bojují jen proti tomu, aby meze věd nepošinovaly se na úkor druhých, aby o předmětech nerozhodovali oborové nepříslušní, v našem případě aby se o posledních otázkách bytu obecného — neexperimentovalo. Odpůrcové tito bývají rádi s úsměškem jmenováni »metafysiky,« jakoby tato věda byla stala se zbytečnou, jsouc nahrazena — experimentem; oni ovšem stojí v metafysice, tvrdíce, že oborem přírodozpytu jest zkušenosť, po případě umělá, experiment, že tím ukončen sice úkol vědy přírodní, ne však vědy vůbec, která z drobtů těch buduje jakýsi celek, ku kterému přece konečně každá opravdová a dokonalá snaha lidská tíhne: že tedy jest věda jiná, mimo a nad vědou přírodní ležící, která by látku podanou zpracovala a v soustavný souhlas uvedla — metafysika, část filosofie. Jest mylné, že by samo experimentování dálo se bez filosofie: vývod zákonů, zpovšechňování, doplňování, zvláště jistým vytčeným směrem — za hypothesí, vše to již vystupuje z pouhého experimentu, jenž sám o sobě, bez zákona příčinnosti a j., nikdy k větám vyvozeným by neoprávňoval. K těm nepopíratelným skutkům právem odvolávají se odpůrcové strohého empirismu onoho, jejž málem s materialismem stotožňují. Tím již věc blíží se jinému oboru a zájmu než pouze vědeckému — stává se otázkou životní a náboženskou. »Prawdy nie mające styczności z życiem i przeznaczeniem człowieka wykluwają się i rosną spokojnie w ogrodzie wiedzy ludzkiej... Inny jest los prawd dotyczących choć zdaleka religijnej lub moralnej sfery. Niech jaka prawda, do którejbądź gałezi nauk należąca, ma najlepsze za sobą dowody... zawsze znajdą się ludzie, którzy przeciw niej ciskać będą zarzuty...« (str. 6. sl.).

Podobné úvahy budí prvý pohled na předmět díla tohoto, o kterém vyzván jsem stručnou zprávu podati. Účelnosť zajisté jest jakoby heslem, různícím obě zmíněné strany: účelnosť v pochodech přírodních — částečná, pak obecnější a poslední společná, povšechná, náleží ku pravdám právě zmíněným. Kdo ji však chce hájiti, tomu nezbytno vstoupiti v obor, v němž ji nalézati se domnívá, v obor přírody, a tam ji stopovati. Ovšem zdá se tu býti jakýsi circulus vitiosus: účelnosť má z přírody odvoděna býti a zároveň již skutky účelností se vykládají. Že oboje nutně spolu nesouvisí, jest na bíledni, nehledíc ani k tomu, že přívrženci účelnosti odvolávají se k oné »perennis quaedam philosophia,« v níž Aristoteles — Augustin — Tomáš Aqu. jsou jakoby milníky; lze zcela nepředpojatě předložiti skutky a pochody přírodní — třebas i schválně zvolené; protivné skutky vytknouti náleží jistě více odpůrcům — a následujeli z nich jakási »idealna jedność, wynikająca z mnogich i rozmaitych czynników, stosownie do niej złożonych,« máme účelnosť exaktně vyvozenou (str. 20.). To podotknouti třeba proto, že obhájcům účelnosti vytýká se nedostatek přírodovědeckého vzdělání a bádání; dostačilo by konečně použiti výzkumův, jež učinili odpůrcové její, zkoumati vývody jejich a odhalovati nedůslednosti v nich, jak se opravdu

děje. Avšak i to jest mylné, že jen pouzí filosofové, nikoli přírodovědci, učí účelnosti: právě nejslavnější jména přírodovědců, v různých oborech, svědčí za účelnosť, ač ovšem ex professo a po stránce apologetické předmět ten po výtce filosofové vyšetřují. Nejnověji otázka mocně vystupuje v popředí s probuzeným studiem scholastiky, pro niž, tuším, jest životnou a podstatnou; praeambulum pak fidei, jsoucnosť boží, má v ní pro nás jeden z nejvznešenějších a nejjímavějších důkazů. Proto nejvíce pěstitelé filosofie scholastické obracejí pozornosť svoji k různým stránkám teleologie, zvláště v oboru kosmologickém. Řád jesuitský honosí se i důkladnými přírodozpytci, zvláště v astronomii a biologii, kteří tím směrem pracují: spisovatel knihy této, sám z řádu onoho, výslovně sotva je uvádí; mimo ně čerpal z pramenů francouzských a německých.

Názoru na svět čistě mechanickému nejvíce přeje říše neústrojná, nerostná, ač naopak velkoleposti svou nad jiné ducha uchvacuje. Spisovatel právem klade důraz na účelnosť, ne sice niternou, ale zevnější, jasně ve všemmíru vyznačenou; pro moment apologetický právě tato zevnější jednotná zákonnosť zdá se mi býti velmi pádnou (srv. astronomii). Sahá však i do nejmenších útvarů prvkových, jak fysika i lučba dosvědčuje; spisovatel obšírněji to dokazuje u vody (maximum hutnosti není tu v bodu mrazu, nýbrž 4 stupně nad ním — sice by veškeren život ústrojný zhynul) a prsti (dle *Liebiga*). V říši rostlinné a živočišné niterné ustrojení samo jest zobrazenou účelností; přívrženci pak názoru čistě mechanického kdyby důsledně myslili nejméně by ve svůj prospěch dovolávali se prostředku tak pochybného, jakým jest darwinismus, jenž pro sebe požaduje krok za krokem teleologie až zázračné. Sám »boj o život,« jenž není pravým bojem — neníť tu ani vítězství ani porážky — nýbrž jen ustanovenou službou jedněch druhým, ani v živočišstvu nemá žádné hrůzy: zvířata nevědí o nastávající smrti; spisovatel uvádí tu (str. 61.) slova *Coutanceova* (La lutte pour l'existence): Jedna toliko bytosť ví o smrti jí nastávající — ale ona jediná toliko má v duši jistotu budoucího života, totiž člověk. O neštěstí podmětném — nelze říci osobním — není tu řeči, tedy ani o neštěstí, o porážce vůbec.

Soustavnosť panující ve přírodě poukazuje tedy na celkovou spojitosť, ústroj hlásá pak ústrojce — toť podstata a nejbližší výsledek pozorování přírody. Účelnosť předmětná tím již jaksi podána, běží toliko o podmětnou a o základ a původ její, v čemž praktická stránka předmětu spočívá, jak sami odpůrcové uznávají. Spisov. vyvrací tedy obyčejné odpovědi a námitky materialismu a pantheismu. Materialismus, soustava to šťastných náhod, to má s teleologismem společno, že počíná si analogicky; »różnica wszakże,« argumentuje spisovatel proti němu, »leży v dwóch rzeczach: my zaczynamy od faktu, w którym celowość jest dotykalna, tj. od dzieł człowieka; ich zaś punkt wyjścia, owa kształtująca się mgławica jest tylko rzeczą, która celowości wyraźnie nie objawia« (str. 98.), ztrácejí tedy ve vyšších říších, kde účelnosť zjevně vyniká, základ a zapřádají se v odpory. Proti pantheismu v různých odstínech (zvl. proti *Hartmannovu* »Bezvědomu«) dovodí spisovatel, že příroda jest »rzeczą rozumnie zrobioną ale nerozumną« (str. 116.).

Jde nyní o ten rozum, o mysl, která, jak dí již *Anaxagoras,* všechno spořádala. Spisovatel vkládá tu však napřed nauku o člověku jakožto pánu nebo raději cíli ostatního tvorstva (soustava anthropocentrická), jež by jej zase vedla k cíli poslednímu. Mysl ona, která účely všemu vytknula, jest posléze mysl boží, Bůh. V posledním důsledku tom, jak známo, na kterém spočívá důkaz teleologický jsoucnosti boží, třeba míti zřetel k námitkám *Kantovým,* jemuž nezdá se řád světový vyžadovati důmyslu, nekonečného, mysli naprosté; spisov. vyvrací obvyklým způsobem ony pochybnosti a končí dílo svoje naukou o základě, o počátku a konci oné účelnosti, Bohu, a důsledcích praktických, z toho vyplývajících.

Spis, jejž v obryse uveřejnil spisov. vloni ve svém časopise »Przegląd powszechny,« jest velmi dobrou snůškou

nauk sem spadajících, jak ve křesťanské filosofii ode dávna až do nynějška dle příležitosti více méně jasně byly přednášeny. Pro apologetiku přehledné pojednání to má věcnou cenu; i u nás, kde protivné nauky od odborníků přírodovědeckých ústy i pérem[1]) stále se hlásají, zasloužil by povšimnutí. Budiž těmito řádky naň jen upozorněno. *P. J. V.*

Maloměstské humoresky od *Fr. Heritesa.* II. „Kabin. knih." sv. XVIII. V Praze. 1887.

Herites je výborným satirikem, ano i menší povídky z péra jeho pěkně se čtou, ale humoreskám jeho, pokud — jako v tomto druhém svazku všechny — nejsou povídkami, schází cosi, což čtenáře, soudícího z uznaných prací Heritesových o plodě právě čteném, nejprve zarazí, na konci pak zklame; jiný čtenář se nudí. Není tím vinna látka; vždyť právě život maloměstský více než kterýkoli má v sobě tolik nitek k humoru a zajímavé charakteristice jakoby stvořených; a ostatně Heritesovy humoresky, aspoň v tomto svazku obě první berou potud látku z maloměstského života, pokud též malé město může býti jejich dějištěm. Líčené povahy samy — a v tom je jedna příčina nezáliby čtenářovy — mají celkem střih dosti kosmopolitický. Tak na př. v »Idyle z knížecího parku« hostinský Mikšíček se svým »víte — víte« a s rozvláčností, »která jest vlastní všem venkovanům, dostaneli se jim příležitosti k povídání;« nebo v »Buchtičkách« stará Kordula, když rozpoutá svou výmluvnosť, »začínajíc, jako staré ženy obyčejně činí, od otce Abrahama;« anebo v poslední humoresce hloupě prohnaný krejčí, jemuž všechny nectnosti imputovány, — jsou vesměs figurky podlé ošumělé šablony tesané, a byť i zaujímaly v ději místo podřízené, jsou celku na ujmu. Nedostačíť, vyzdobiti postavy takovými a podobnými zevnějšnůstkami, které samy o sobě ani nejsou rázovitě charakteristickými ani k smíchu, ačkoli spisovatel všemožně se snaží, aby vlastním smíchem čtenáře též pohnul k úsměvu. Míněn tu Heritesův sloh a dikce; ani tato, ani onen nedovedou vůbec nahraditi rázovitou charakteristiku nebo humor; spíše má čtenář oboje sám vyčísti z objektivního popisu povah a vylíčení zápletek. Vtip bez poznámek exegetických, směšný rys povahy bez dlouhých reflexí spisovatelových a zápletka komičností svou čtenáři samozřejmá jsou nejpůsobivějšími prvky humoru, nemáli se rozplynouti a ztratiti ve slovech.

Nejvíce trpí právě touto vadou »Idyla z knížecího parku,« snad proto, že je psána už r. 1880. Zdá se, že to spisov. hned při psaní sám cítil, a že tedy nemluví tak zcela bez příčiny, když vylíčiv per longum et latum následky domnělé samovraždy Livorovy, o níž však čtenář už napřed ví, že se nestala —, mluví o »stylistické rozvláčnosti« chatrné své koncepce. Rovněž, když tuctový deus ex machina zasnubuje dva milence, omlouvá se, že »skutečnosť neřídí se vždy dle krasochuti« — k čemuž ani, tuším, dodati netřeba, že krasochuť, jakou spisovatel u čtenářů své humoresky zajisté předpokládal, nelibuje si v každé skutečnosti; dokonce pak už ne ve skutečnosti, vylíčené na posledních 4 str. humoresky. Patřiť podrobný výpis její snad k idyllickému životu p. nadlesního a přátel, nikoli však nehodí se za umělecký konec »Idyly z knížecího parku.« Omluvné vyznání spisovatelovo, že končí idyllu »v nejvyšší zajisté už čas,« je proto úplně na místě. Bylo by si jen přáti, aby spisovatel vlastním úsudkem, několikráte — ovšem jakoby pod pokličkou vysloveným, se byl řídil a humoresku ze souborného vydání sám vymýtil; neboť nakladatel přijme vše, co mu podáno; známoť dobře, co všechno považuje za víno pro čtenáře »Kabinetní knihovny.«

Nejlepší prací v tomto svazku jest »Dědoušek vyhrál.« V rámci svých zvláštností a zvyků vylíčen tu pan Tenora jako člověk dobrotisko, jenž celou téměř výhru z loterie věnoval na zakoupenou rozličných památek svým přátelům. Tím scvrkne se výhra, čímž uspokojivě řeší se milostný, episodně vetkaný motiv, jenž ostatně je tak bezvýznamný, že mohl beze škody býti vynechán. *V. K.*

Benjamin Franklin. Svéživotopis. Z angl. přeložil *Ant. Mol.* „Zábavné bibliotheky" dílo 114. V Brně. 1887.

Bylali před více než dvěma lety »Zábavná bibl.« z příčin, pro které jeden

[1]) Nejnověji na př. prof. *Dr. Vilém Kurz* v „Paedagogium" (!) se zvláštní rozhodností světové autority, materialismu nepříznivé, zavrhuje.

ze zneuznaných posud národem českým geniů pražských příkopů nazval vydavatele bibl. této »pravé infant terrible« literatury na Moravě, zavrhována, onen z daleka pozorující výtečný znatel lidu českého na Moravě mohl by v dílku nadepsaném spatřovati zadosťučinění nikdy netušené; neboť co může oné horlivosti, která o nic nepatrnějšího, prý (?), neusiluje, než vychovati celý národ český v samé self made meny, co může, opětuji, způsobiti oněm lidem radostnější překvapenou, nežli kdy zrovna duchovenstvo, o jehož černokněžnické snaze, začarovati nevinný lid český na Moravě v »bezmyšlénkové pobožnůstkářství,« v nejširší, pravím, nejširší vrstvy lidu moravského vysýlá životopis Benjamina Franklina, muže, který jako málo jiných na světě může slouti po výtce — self made man.

Avšak s potěšením ještě vroucnějším, nežli onino přepjatí mátohoborci, vítáme Franklina my, kteří z blízkého názoru známe potřeby lidu našeho. Ano, vroucně vítáme Franklina, neboť z něho právě lidu našemu na Moravě, který nezavykl ještě do pouhé četby očima, ale projímá všecko čtené citem vroucím, může býti nenahradnou školou vzácných ctností občanských. Vždyť dle slov *Mignetových:* »Franklinův život jest model k následování. Každý se při něm může učiti, chudý, bohatý, nevědomý, učený, prostý občan jako státník. Jeho život poskytuje naučení a naděje těm, kteří se narodili ve stavu nízkém, bez podpory a jmění, a cítí v sobě touhu svůj osud zlepšiti. Uvidí v něm, jak syn chudého řemeslníka, sám dlouho svýma rukama se živiv, dopracoval se bohatství prací, opatrností a hospodárností. Jak načisto sám ducha svého vzdělal ve vědách toho času nejvyšších, a duši svou vycvičil ve ctnosti vytrvalostí a uměním, kterým učiti chtěl také jiné.« Uvidí syna barvířova z Bostonu, jenž počav naléváním loje do forem na svíčky, vyspěl »ve veleducha, kterýž — jak praví nejslavnější řečník francouzský *Mirabeau* — osvobodil Ameriku a na Evropu vylil proudy osvěty! Učenec, o kterého se hlásí dva díly světa, muž, o kterého se opírají dějiny věd a dějiny říší.«

Ano vzácnou, velmi vzácnou naučenou čerpati může z tohoto života právě ta měkká povaha lidu našeho, velkou podporou býti může i vroucí zbožnosti slovanské, neboť pozná od vezdy zbožného, ctnostného i horoucího vlastence Franklina, jak vroucně družiti mohou se vroucnosť náboženská s láskou vlasteneckou, kterážto božská družnosť — žel — tak často zrovna u nás bývá mařena. —

A o tom všem, o všech těch ctnostech nabude čtenář »Franklina« poučené nikoliv abstraktními, bezduchými vývody a návody, nýbrž přirozeně se vyvinujícím dějem životným. —

Tenť jest význam »B. Franklina.«

Překlad »B. Fr.« jest velmi uhlazený. Avšak přes to všecko nemohu nevyjeviti, že zrovna řeč je to, která potěšení ze spisku tohoto poněkud mi kalí. Pan překladatel totiž zrovna na počátku některým větám originalu p o r o z u m ě l jaksi na úkor dobrého smyslu. Chyby této mohl se uvarovati i jen pouhým vědomím, že překládá — pro lid! To také jest i příčinou, proč se bojím, aby zrovna tento počátek spisku nebyl kamenem úrazu další četbě vzácného onoho životopisu.

Fr. J.

Strýčinkův sen od *F. M. Dostojevského.* Přeložil *A. Kotík.* „Č. bibliotéka rodinná," r. IV., č. 2. V Praze. 1887.

Strýčinkův sen byl luzný sen: »Strýčínek« klečí před švarnou děvou . . . Konečně by to ani nebyl tak zvláštní sen; než strýčinkův byl prazvláštní: co se strýčinkovi »zdálo,« to se napřed skutečně událo! Tuto skutečnosť v »sen« proměnil mstivý nápadník »snoubenky« strýčinkovy, který »strýčkovi« namluvil, že všechno bylo jenom — snem.

Již tato základní myšlénka působí nad míru komicky a k tomu ještě jest rozvinuta v obraz tak živý a směšný, že asi v celé naší literatuře vyjma »Kandidáta nesmrtelnosti« nemáme tak pěkné humoristické povídky jako jest tento ruský romanek o nebohém kandidátu ženění. — Děj postupuje rychle, parallelně se sluncem: ráno příjezd knížete, v poledne »zasnoubení« a večer — katastrofa. Vůbec látka »strýčinkova snu« by se lépe hodila k nějaké »komické tragoedii.« Však také mnohé sceny v naší povídce jsou nemálo dramatické, zvláště výjev večerní, kde kníže před

celou společností za snoubence prohlášený pořád mluví jen o »snu.« —

Osoby jsou zrovna soustruhovány. Nejzajímavější figurkou, smích a útrpnosť budící zároveň, jest »strýčinek,« hotová to mumie, přestrojená za — šviháka, stařec nesmírně žvatlavý a tlachající nesmysly, jež rozesmějí i mrzouta. Hlavní však osobou jest »první Mordasovská dáma« Marie Alexandrovna, která zamýšlí dceru svou učiniti více než Dulcineou ruského quasi Quijota.

Stařec u oltáře s mladičkou dívkou zvláště za naší řepařsky-idealní doby není sice zjevem jenom povídkovým, přece však takového ženicha mohla dceři namluviti jenom matka tak ctižádostivá a přese všechnu »noblessu« svědomí a »řečí« tak málo dbalá, jako byla Alexandrovna. A k sňatku tomu přemluviti hrdou, nepodajnou Zinu, které se hnusila matčina přetvářka a »podlosť« — sňatek ten zároveň tak pěkně vymluviti prvnímu nápadníku dceřinu, Mozglakovi, že odpravený ctitel celý blažen odcházel: k tomu obému bylo zase potřebí jazyka tak obratného, jakým byla obdařena opět Alexandrovna. Ovšem Zina se rozhodla »z vlastních důvodů,« avšak první impuls k tomu vyšel přece od matky. A že nápadník dceřin nebyl přece tak na hlavu padlý jako otec její Afanáš, že se mu konečně přece rozblesklo, toť spíše přičísti osudu a přírodě, podobně jako to, že zase knížecí »ženich« byl již tak vyžilý z rozumu a paměti, že uvěřil v »sen« a tak i v sen proměnil plán Alexandrovnin.

Plán tento byl zajisté mistrně sestaven a ještě mistrněji prováděn. Byl však přece jen velmi smělý a nešlechetný, a proto nic nebylo přirozenějšího, nic spravedlivějšího, nežli že se zhroutil a stavitelku téměř zasypal. Touha po slávě a bohatství nejen udusila v naší hrdince svědomí, nýbrž na její neštěstí zaslepila jí i rozum. — Naše rekyně se přepočítala. Podceňovala Mozglakova, přeceňovala Afanáše: »hloupý« Mozglakov namluvil něco bláznivému starci o »snu,« všechno pokazil a k »pomoci« volaný Afanáš na dovršenou večerní sceny sám pronáší mínění, zdali se to všechno Marii Alexandrovně samé jen »nezdálo?« Alexandrovna zároveň podceňovala roztržitého starečka, ač mohla býti připravena, že jeho roztržitosť něco vyvede; a přeceňovala i svou Zinu, která přece sama řekla, budeli věc příliš podlá, že všeho zanechá. A Zina nejen všeho nezanechala, nýbrž ztrativši docela (romantickou) hlavu (tedy již romantickou!) nad večerním výstupem, způsobila výjev ještě horší: skládá veřejnou zpověď ze svého a matčina činu! »Tragická vina« Alexandrovny jest potrestána, čtenář se smíchem na tváři v srdci cítí »očistu« a téměř útrpnosť s padlou hrdinkou a zároveň si vštěpuje v paměť z tohoto »Mordasovského dramatu« »mravní naučení«: Pýcha předchází pád.

Dohra jest vážná: na druhý den Zina dlí u svého opravdového, avšak umírajícího miláčka. Včera ač s odporem a slzami, přece konečně svolila k nekalému plánu matčinu. Proč to — vidíme dnes a tím aspoň poněkud ji omlouváme. Za krátký čas býti vdovou po bohatém knížeti, a pak teprv této myšlénky se tak chopilo srdce její, že nedbalo potom rozumu ni svědomí. Však Zina byla potrestána více než dosti a tak jí konečně nezávidíme »štěstí,« že krása její učinila ji posléze paní — generálovou! — —

»Strýčinkův sen« jest výbornou povídkou výborného romanopisce slovanského (Dostojevský — Rus!): takové povídky ať se jen pilně překládají! Ale — dobře! A tu opět vyznati musíme, že autor jistě psal řečí správnější než jaká jest sem tam v překladě! — — *V. Sl.*

Různé zvuky. Verše *Frant. S. Procházky.* „Salonní bibliotheky" (red. *Ferd. Schulz*) číslo XLVIII. V Praze. 1887.

Kdyby se sebralo pospolu, co vše již naši básníci napsali o umění, jeho podstatě, účelu a p., uzřeli bychom dosti již zajisté objemnou veršovanou aesthetiku, jakkoli vědecké či »školské« sestře její mnozí nemohou přijíti na jméno. Verše toho způsobu poetové nejraději stavívají v popředí sbírky, v báseň proslovnou a tož ne nepřípadně. Čtenář tak ihned s kraje zví směr a ducha sbírky. Někdy arci také se zklame. Tak i v »Různých zvucích.« Básník položil knize za proslov fantasii »Věřím.«

Veda nejprve statečný boj proti

kosmopolitismu, zvláště pak proti přepjatému kultu antiky, tvrdí:

> leč tvořit ze sebe a sobě zas
> v tom vrchol pravý tvůrčí síly vězí.

Po té poukazuje na vznešené idee slovanské, hlavně pak na potřeby našeho lidu:

> duch lidu jísti chce a k jeho ždání
> máš odpovědí půst a zase půst?

a dokládá:

> Jen jedna píseň muže pravá býti
> jde ze srdce a za srdce zas chytí.

Dle těchto slov — jež v jednotlivých částech nejsou povznesena nade všecek spor a ve své souvislosti nejsou přesně logicky jednotna — byli bychom očekávali námětův asi takových a podobných, jaké jsou obsahem chvalně známé jinotajné autorovy »Písně o Činu.« Naděje naše se nesplnila. Oddíl první »Květen« s mottem z Vrchlického: »co mrtvé spát, co živé růsti nech,« věnován jest lásce vůbec (A — Ω) a obzvláště soukromým láskám básníkovým. Jest jich dvé; k první — zklamané — vztahuje se znělkový věnec »Z růžové obálky.« Zvoliv formu pro milostné verše sic případnou, zároveň však nemálo nesnadnou, autor místy upadá v citelný poklesek. Tak zejména verš poslední, jenž jest i začátkem znělky následující, někdy nejeví dostatek obsahové souvislosti nebo přivodí v konečné trojverší myšlénku neočekávanou. Nahromaděno zavdy tolik obrazů, že s těží prosvitá vlastní smysl, jakož vůbec i celkový obsah zastřen jest mhlou formy těžkopádné. To průzračností i lahodou vnější výpravy výše stojí kytička »Ve druhém jaře« již i pro svou jednotnější náladu. Z ostatních čísel oddílu tohoto má báseň »Pro zvadlý květ« pěknou myšlénku, byť ne dosti jasně vyslovenou. — Píseň jediné pravou charakterisoval básník, jak už dotčeno, slovy: »jde ze srdce a za srdce zas chytí.« Abychom vzhledem k milostnému cyklu Procházkovu vážně pochybovali o první části udané podmínky, nemáme příčiny ani práva; část druhá záležeti bude na způsobu čtenářově: u mnohého se vyplní, jiný buďže pro chladné názory naší železné doby, buďže pro zvýšené quoad erotica literarní požadavky, raději se obrátí ke druhé části knihy, již tvoří »Obrázky z alba.« Octne se tu v ovzduší zdravém, mezi rázovitými postavami z našeho venkova. »Kanárek« psán jest tonem rozmarným a tak svěžím, že bychom mu přáli zakončení jemnějšího. »Jakoubek,« sestárlý sběhlý student, který — jakož dokázáno — má již od dávných let cosi v hlavě, »čeho lék mu nespraví,« zamlouvá se nám úsečnou dikcí, jinak jeví se přece jen trochu mdlým. — Za to »Milostpán« oplývá tak mohutným sarkasmem a »slzícím humorem,« že by bylo opravdu škoda, kdyby báseň tohoto druhu a směru u Procházky zůstala ojedinělou. Ve dvojím vypravování »Z podzimních večerů« nedovede vtip a laškovná komika setříti rázu — anekdotového. »Růžový mlýn,« nejdelší báseň ze sbírky, přezvaná od autora »malou idyllou,« neoplývá dějem bohatým aniž uměle propleteným, přes to však obzvláště obšírnými popisy rozvedena jest v objem dosti značný. Větší úsečnosť byla by se tu jistojistě neminula s větším účinem. Vložky lyrické nejsou tu na svém místě, zvláště když se v nich nevalně zdařil prostonárodní ton. Rčení obrazných, z nichž mnohá jsou nová, velmi zdařilá, i tuto nakupeno jest místy snad až příliš mnoho; za to charakteristika jest výrazna a důsledna. Realismus, jímž básník věrně podává vše, co v povaze lidu pospolitého vypozoroval, nepřestupuje nikde uměleckých mezí. Ovšem od idealu epiky právě národní, které nám tak potřebí, tyto básně Procházkovy ještě značně jsou vzdáleny. Slovy svými: »tyto« a »ještě« maní jsme naznačili, čeho se v básníka našeho nadějeme do budoucna.

Oddíl třetí, nadepsaný »Světélka« (proč?), zahájen jest básní vážnou, mužným pérem psanou a něžnou reflexí zakončenou, »Ve starém krunýři.« Cyklus »Co lesy zpívají« obsahuje patero prací; z těch líbí se nám nejlépe hlubokým citem »Sněženky« a krásnou myšlénkou »Sosny.« »Studánky« splošťují se se svou zdařilou lící při poslední sloce, jíž nemůžeme porozuměti o nic lépe, nežli závěrce »Fialek,« též pěkně počínajících:

> Sněží, hle, sněží houšť a houšť,
> kol hlavy zima jde, v srdci poušť, —
> kde lístky modré, svěží?
> Kytička žlutá, uvadlá
> nadějí troskou leží.

Co třeba, aby omladla
naděje, — prasklá zrcadla,
a zvedla ruce v lůně?
Víc vůně! (Str. 86.

»Orli a pavouci« svým kontrastem působí dosti účinně, konec opět ruší dojem. Čtveračivá drobotina »Naše jaro« oděna jest případnou formou, svěžejší, nežli mužná sic báseň »Už dávno zvyk' jsem.« »Z hovoru,« jejž měl básník s vystřízlivělým přítelem, soudili bychom, jakoby se autor přidával k názoru u nás už také vyslovenému, že pěvec pěje jenom pro sebe a sobě, vzhledem k ostatnímu světu jakoby mu stačilo

nalezneli kdesi
za celé žití svoje mezi lesy
na ploché skále, jíž se musí chytat ?
svých prostých veršů jediný jen citat — Str. 93.)

Nevyslovil básník ve svém slibném »Věřím« názor právě opačný? A který jest účelu a úkolu poesie důstojnějším? Nevím, kolik pěvců našich by nalezlo citaty svých veršů na plochých skalách; úkojem dostatečnějším a vznešenějším bude asi básníkovi, naleznouli práce jeho útulné místo v srdcích, pro která jsou určeny. Počítáme onu myšlénku Procházkovu na účet rýmu, jenž si vůbec v knize vyžádal několik obětí. Tak na př. »zda Bůh to nedržel jí (hvězdy) dobře v pěsti?« (14.) »Já s touhou spínám po něm v želu pěsti.« (16.) »Bol nechám pro sebe, chci duha světla a světu zpívat, byť mi byla kvetla jen jednou láska« (17.), »házet plnou pěstí« (21.), citované místo z »Fialek« a p. — Obraty, jako »aniž by se rmoutil« (40.), »aniž by se lek« (43.). »již dávno zvyk' jsem vidět, hledat« (90.) jsou mírně řečeno málo poetické. —

Pravda, že lze »Různým zvukům« po právu všelicos vytknouti ve vzhledě technickém, slovesném i obsahovém. Zároveň však mnoho vykazuje sbírka míst, kde vidíme zračitě onen bohatý básnický fundus instructus, jenž byl při Procházkově »Písni o Činu« všeobecně oceněn a, jak doufáme, dá nadějnému krajanu našemu vyspěti v pěvce, jakých pro národ náš sám uznává pilnou potřebu.

V—ý.

Vyučování ve třídě elementarní. Díl třetí. Sepsal *Alois Lhotský*, ředitel obecné a měšťanské školy v Třešti. V Třebíči. 1887.

Díl tento, který obsahuje methodické propracování učiva početního, počátky vyučování zpěvu a tělocviku, jest pokračováním a zároveň dokončením díla celého, v němž p. spis. uložil s nevšední dovedností své bohaté zkušenosti ze školy a ze života, by přispěl platně svou hřivnou škole a životu. Nepoměrně větší část celé knihy zaujímá methodika počtů, spracována dle učebné Močníkovy 1. početnice v oboru čísel od 1—10. P. spis. předesýlá nejprve vhodný úvod, v němž podává stručnými, výraznými rysy učiteli návod, jak si počínati má při vyučování počtů, jakých pomůcek, názorů a příkladů má užívati, by učivo bylo nejen mocným brusem soudnosti a úsudnosti, aby vyhovovalo nejen všem požadavkům praktičnosti, ale aby i po stránce ethické dostičinilo účelu veškerého vyučování na škole národní, by dítky mravně vzdělávalo. Pojednav pak o přednostech a vadách kupící methody Grubeho, jíž jest užito v 1. početnici Močníkově, jakož i o obtížích, které se tu učiteli naskytují a jež jen dostatečným množstvím názorů překonány býti mohou, a podav i vzor postupu při probírání písemných úkolů, přikročuje k látce samé, a tu nejprve ku tvoření čísel do 5. Jaké množství názorů, mysli dětské vesměs přiměřených a tím i zajímavých, shrnul tu p. spis. na několika stránkách! Následuje pak sečítání a odčítání v oboru čísel do 5, rozšíření oboru číselného do 10, a číslení, rozkládání a počítání vůbec od 1—10. Uvážímeli, že obor číselný od 1—10 obsahuje asi 300 výkonů početních, pro nováčky samých to pravidel, velmi jsme p. spis. za to povděčni, že ku každému početnímu výkonu přidal dostatečné množství vhodných příkladů (v celku asi 1500). Příklady pak volil z nejbližšího okolí žákova skoro ze všech oborů lidské práce, takže učitel ať městský, ať venkovský, jenž maje třídu přeplněnou, musí se jen na nejdůležitější omeziti, z tak objemné sbírky dobrých příkladů snadno učiní si výběr příkladů nejlepších, místním poměrům nejpřiměřenějších.

Ku konci skupil p. spis. hojnosť příkladův o mincích, mírách a závažích, pokud jich článkovitosť se zakládá na desetinách, aby již malí školáci znali míry, jež v životě domácím často se potřebují. — K methodickému propracování učiva početního připojil p. spis.

prvopočátečné vyučování zpěvu a tělocviku; prvé obsahuje kromě methodického návodu 22 písně jednoduchých, milých nápěvů, k nimž text povětšině jest z péra moravského básníka, učitele Jos. Kalusa, jenž nezabředl v titěrnosť, jak se to stává při »tuctových« básničkách a písničkách pro mládež nejnižších stupňů, ale skutkem dokázal, že i dětskosť dobře spojena býti může s vážností a krásou. — Prvopočátečné vyučování tělocviku zahrnuje v sobě methodickou průpravu a 13 dětských her. — Celé dílo končí rozvrhem veškerého učiva třídy elementarní na jednotlivé měsíce. — Uvážíme-li důkladnosť a dokonalosť, s jakou p. spis. vytknutý sobě úkol provedl, vzornou úpravu knihy a její poměrně nízkou knihkupeckou cenu (1 zl.), nemůžeme než vřele odporučiti dílo p. Lhotského všem pp. učitelům, zvláště však učiteli začátečníku; buděť mu zkušenosť učitele praktika zajisté bezpečným vodítkem.

Augustin Svoboda.

Po trnitých stezkách. Obrázky, povídky a novelly. Napsal *Ladislav Stroupežnický*. „Kabin. knih." sv. XXIV. V Praze. 1887.

V posledním čísle »Kabin. knihovny vydal *Stroupežnický,* osvědčený autor oblíbených kusů dramatických, drobnější prosaické práce. Již delší dobu na tomto poli básnictva se neobjevoval; zatím však ve dramatu podal obecenstvu plody vzácné. V posledním pak z dramat svých vylíčil kus života venkovského, realisticky pojatého. Týmž duchem zdravého realismu sepsány i naše přítomné kratší práce. Pokud známe Stroupežnického z prací prosaických doby dřívější, je v nich ne nemalou měrou obsažen živel romantismu, ba sentimentalnosti. Již však některé plody z té doby provanuty mírným realismem. Přítomnou však sbírkou rázně počíná si vésti na poli realismu. Ale i ve třech tu uveřejněných pracích ne nelze pozorovati, že nepovstaly v téže době. »Rybáci« a »Dar mrtvému« mnoho se liší od nejdelší práce svazečku, nadepsané »Baroni z Matermoru.« Tuto práci považujeme ze tří přítomných za nejmladší, soudímeli dle postupu, jímž realismu ve plodech spisovatelových přibývá: dva přednější plody pojaty více realisticky. Snad již sama látka, již užil v »Baronech z Matermoru« nutila spisovatele, by podržel druhdy rysy romantické. Jeť čerpán děj této povídky z počátku přítomného století, z doby kruté poroby lidu a tyranství šlechty. Doba ta zajisté není bez nátěru romantického. Ostatně jest jaksi manýrou našich spisovatelů, líčiti trochu hyperbolicky a jednostranně tyrany této doby. Ani Stroupežnický téže vady se nevystřehl. Starý baron i se svým okolím je kreslen šablonovitě: takové postavy často a často, kdykoli líčí se ony časy, vídáme. Místo člověka představen nám netvor, ohyzdné tváře, ďábelsky zlobivý a urputný, v ruce »s velkým karabáčem« a v srdci se všemi nectnostmi vyšších stavův. I sám děj není nikterak nový: starý motiv.

Mladý baron, Štěpán z Matermoru, v němž otec toliko přede světem uznává syna vlastního, zamiluje se do prosté dívky z poplužního dvora, již kdysi zachránil na lovu před rozzuřenými sršni. K tomu otec nechce svoliti, by syn jeho vzal si chudou děvu; s karabáčem v ruce odebere se na poplužní dvůr, aby donutil starce i dceru jeho, by se provdala — ne za barona — ale za pasáka. Když se tomu nesmyslnému rozkazu vzpírají, tepe baron starce, jenž uhýbaje ráně, spadl po schodech do sklepa i zemřel. Hned na to zmizel starý baron, »jakoby jej byla země pohltila . . .« Štěpán vzal si za choť onu dívku, Marii, s níž šťastně žil, ulevuje poddaným a laskavě se k nim chovaje. Teprve po dlouhých letech nalezena mrtvola starého barona v lese. Spisovateli neznámo, zda zhynul mimovolnou či úmyslnou ranou mladého pana barona, jejž otec v lese nemilosrdně po onom výstupu na poplužním dvoru mrskal pro lásku k Marii.

Nuže, tu máme ty postavy: tyranský starý baron, vlídný jeho syn, prostá venkovská dívka, s níž na lovu se poprvé Štěpán setkal, láska jeho k ní. . ., to vše jaksi starým se býti zdá. Mimo to toto skupení postav i dějů podáno tahy velmi neurčitými; až na starého barona, jehož postava jako ze žuly vytesána, jsou obrysy všech osob nejasny. Zvláště charakter mladého barona není průhledný; pouze z kontrastu starého pana z Matermoru lze si učiniti jakýsi obraz o onom. I zjev Mariin je praobyčejný. Vůbec jakási

plytkosť se tu jeví, jíž bychom neočekávali od osvědčeného dramatika . . . Ostatně, jak praveno, děj zbarven romantismem, ovšem ne mnoho a jen v podrobnostech.

Srovnámeli s povídkou touto novellku »Rybáci,« musíme této dáti rozhodně přednosť. Kratší obsahem, ale umělečtěji sestrojena, veskrze realisticky pojata, jednoducha dějem, ale plna při tom živosti. Postava rybáka do detailu vylíčena; nad to postavy jednotlivých rybákův ostře zachyceny. Přesně a jistě liší postavu zběhlejšího a chytřejšího Kopřivy od Lišky. Jinak novella tato vyniká líčbou psychologických pochodů; tuto ukázal Stroupežnický svou schopnosť dramatickou. Jak pravdivá je scena na str. 16. sl., kde líčí se boj, vzniklý v duši Liškově, když se jedná o tom, mělli by raději poslechnouti hlasu lásky otcovské, jenž mu velí, vše učiniti pro syna, třebas i zraditi přátele, či pevně držeti s přátely a potlačiti cit lásky otcovské... Rovněž úplně psychologicky vylíčen postup v duši Liškově, když zradiv rybáky, spolu s nimi jde na lov ryb, a již želí skutku svého, že podle se zachoval ke přátelům; jak pak modlí se, by se žádnému rybáku ničeho nestalo... Je tu pozorovati výborného psychologa. Vůbec práce tato zamlouvá se svou živostí a pravdivostí.

Třetí je obrázek nadepsaný »Dar mrtvému.« Děj je velice prostičký. Starý mládenec zemřelému jedinému dítku mladých manželův, u nichž žije, a které po něm má jméno, vložil do rakvičky z lásky zlatý řetízek s hodinkami, jimiž si dítě v posledních okamžicích hrálo. Nikomu o tom však se nezmíní... Chudičký tento děj zpracován realisticky, ale přece velmi poeticky. Jen to bylo by vytknouti, že básník ve drastických výrazech a smělých srovnáních jde skoro až daleko, jak mu to vytknuto již při »Našich furiantech.« Příkře zní na př. »v bahnisku života« (str. 47.); o obchodníku rakvemi mluví jako o hyeně, jež se živí »vyhrabováním mrtvol,« člověk onen »jich zahrabováním« (sic? my myslíme, že mrtvoly zahrabuje hrobník, ne obchodník rakvemi!). Rovněž drsně mluví o svíčkových a jiných babách, jež uslyševše, že někdo stůně, honem spěchají ke kostelníku, a »růženci chřestíce krákají... ti krkavci,« že někdo blízek smrti. Vůbec počátek té povídky se nám nelíbí. I tu platí, že nejlépe držeti se zlaté střední cesty.

Poznámkám, jako na př. že faráři kupovali od rybákův ukradené ryby z panských jezer, jsme od takých pánů zvykli.

Práce tato má větší důležitosť tím, že plně se tu jeví u Stroupežnického nastoupení nového směru realistického.

A. V.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Král. č. spol. nauk. Dne 6. června četl *Adolf Patera* o Zbytcích staročeského „Zrcadla člověčieho spasenie“ z druhé polovice XIX. století, jichž je šest necelých listův a lonského roku darovány byly Museu království Českého. Latinský original „Speculum humanae salvationis“ jest složen v rýmovaných verších a byl v XIV. a XV. století velice oblíben. Skoro každá větší knihovna má jeden anebo více rukopisů tohoto díla: zdejší kapitulní knihovna chová dva rukopisy ze XIV. století a universitní knihovna taktéž dva z r. 1399. a z r. 1403. Český prosaický překlad byl dosud znám pouze dle musejního rukopisu z prvé polovice XV. století, o kterém podaná zpráva v „Časop. Musea království Českého“ r. 1884., str. 24.—28. Miniatury, jichž jest v musejních zbytcích patnácte, jsou dosti pěkné, ale bohužel nyní většinou zašpiněny a porouchány.

Prof. *Fr. Prusík* četl o plzenském rukopise Husovy „Postilly“ a jiných kusů. Codex ten, jenž se chová v plzenském musei městském pod č. 83., nebyl dosud po obsahu zevrubně prozkoumán. Jest pak znamenit tím, že v něm máme nový rukopis Husovy „Postilly,“ jenž vyniká správností nad čtení Erbenova vydání. Rkp. jest v malém 4°, psán na papíře, toliko v předu a v zadu vloženo po listě pergamenovém. Zpředu obsahuje latinské, českým překladem

opatřené epištoly a evangelia od 1. neděle adventní až po epištolu neděle Květné, k čemuž připojen jest všude výklad latinský; kromě toho jsou v rkp. různé řeči a výklady latinské i české, až na str. 392.—451. a na zadním přídeští jest část Husovy „Postilly,“ a sice: Úvod a výklady na neděli prvou v advent až po neděli druhou v postě, tedy bohužel jen asi čtvrtina celé „Postilly.“ Na předním listě pergamenovém jest konec Husova kázaní na den památky Těla Božího s přípiskem. Mimo správnosť vyznačuje se rkp. Husovy „Postilly“ před jinými tím, že jen pořídku má těch přečetných prudkých narážek osobních a časových, v jakých si jiné rkpy. libují a jimiž se souvislosť zhusta ruší: z čehož vyplývá, že rkp. plzenský jest přepisem ze správnějšího rkpu. než ten, jejž Erben vydal. Prof. Fr. Prusík přednesl na ukázku některá správnější čtení rkpu. plzenského, jimiž se smysl porušených míst napravuje. — Mezi výklady Husovými jest překlad řeči sv. Augustina (omylem Lva papeže) na den Narození Páně, jenž možná pochází od M. Jana Husi. Kromě toho jsou v rkp. plzenském dvě církevní písně s nápěvy, z nichž jedna s jiným nápěvem a textem změněným se nalézá v „Bratrském kancionale,“ druhé pak vůbec tam není. O osudech rkpu. nelze říci nic určitého, toliko to jisto, že asi v 16. století patřil p. Jiřímu z Brodu (Českého), jenž jest na předním přídeští podepsán.

Dne 20. června podal prof. *Dr. Prášek* kritickou úvahu, jejíž předmětem byl Solon a Damasias. Přednášející dotkl se úvodem historického názoru o zákonodárci Solonovi, jakož se byl v demokratických Athenách ustálil, a rozebral samostatné bádání Aristotela, jenž z pramenů původních snažil se zjev Solonův na míru pravdivou přivésti. Pak podal veškeru literaturu tak řečených „berlínských“ zlomkův, určil dobu archonta Damasia, v nich jmenovaného, v r. 586. př. Kr., načež přešel k ocenění jejich obsahu.

Dne 4. července prof. *M. Hattala* vyložil celou řadu důvodů proti mylným náhledům, jimiž se Gaston Paris dotekl pravosti rukopisu Královédvorského, a dokázal zároveň nemožnosť platně se dovolávati Polova „Milionu“ proti pravosti téhož rukopisu.

Na to podal *Dr. Em. Kovář* některé příspěvky ke studiím zografským. Uvedené příspěvky jsou tyto: 1. Písmena и, ı, ꙇ jsou zkoumána v platnosti své, stopováno, jaké hlásky jdou před nimi, jaké následují a poznáno tím jest, že ꙇ značí j, jь, ji nikdy pouhé i. Z toho plyne, že za y psané ы není y než ъji, což se potvrzuje i tím, že toto ы přichází jen tam, kde etymologie žádá staršího ъji za pozdější y, na př. adj. dobrъjichъ za pozdější stažené dobrychъ. Vyskytujeli se tedy v cod. zogr. ъꙇ vedlé ы ve tvarech složené deklinace, mají se tvary ty k sobě jako dobrajego ku dobrago, jež se též vedlé sebe vyskytují. 2. Probrán jest vliv j na předchozí retnice. V cod. zogr. je výsledek tohoto vlivu různý: A) vyvinulo se epenthetické l *a)* na němž je označena měkkosť, *b)* na němž měkkosť označena není; v obou případech pak buď se α) po l ještě píše j, buď se β) j více nepíše; B) l se nevyvinulo, ale retnice mají označení měkkosti; C) po j není více stopy. 3. Probrán vliv na předchozí l, r, n; výsledek etymologické skupiny, na př. lj jest: *a)* l'j. *b)* lj, *c)* l', *d)* l. 4. Vytčeny jsou všecky doklady parasitického j po podnebnicích, uvedeno, kde hrdelnice v cizích slovech mají označení měkkosti, podány všecky opsané tvary a srovnány s řeckým originalem, jakož i doplňky a opravy ku práci Scholwinově, probrán je zevrubně dual, dále užívání genit. sg. u mužských o-kmenů životných za accusativ. 5. Probráno jest zájmeno a adject., kteréž srovnáno s řeckou předlohou. Ku konci vzpomenuto výkladů, týkajících se zjevův uvedených.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* „Confiteor,“ básně *J. S. Machara.* (O.) „Dissonance,“ čtvrtá část sbírky, jest ještě horší předešlých; básník se tu sám kvalifikuje za úplného nihilistu (str. 125.—127.), jehož prsa jsou prý „hnízdo všech hříchů“ (str. 138.); pořád jen se nudí, jsa podoben kameni bezcitnému (str. 139.). Jak soudí o Bohu, drasticky lze poznati z ukázek těchto:

Tys, Kriste, sestárl a ruka umná
nového Boha dala ve chrám náš,
kol něho pocta teď se vznáší šumná,
a ty v exilu smutném dokonáš (str. 160.).
A vidím věky hnát se davem trojím
a jediný hlas slyším z toho hřmít:
„O bože, člověk obrazemli tvojím
jak nekonečně bídným musíš být!“ (str. 178.).

Ale když obsah nestojí za nic, pomyslí si některý čtenář, aspoň forma snad oslňuje půvabem a lepotou? Chyba lávky! Považímeli, k jaké dokonalosti skvělé dospěli nyní přední básníci naši ve formě, se spravedlivým úžasem a nevolí se divíme, kterak za našich dnů mohlo

se vydati ve sbírce tak renomované dílo formalně tak chatrné. Mluva na mnohých místech nepovznáší se banalními frasemi nikterak nad prosu, jindy zas uměle je přistrojena; mnohdy velmi drsna („tak bylo mi, když školák malý jsem k zpovědi šel po prvé,“ str. 25.) a leckdy temna, nesrozumitelna (str. 138.). Rythmus někdy pokulhává (str. 81.), rýmy nucené a prečasto bídné, že jich ani rýmy nelze zváti A jak lehce si k nim autor pomahá! Kdyby nebylo v češtině zájmen (můj, tvůj, svůj atd.), kdo ví, zdali by se dalo vůbec rýmovati? Jen račte poslechnouti: duši svou — žebráckou 10., svých — zdvih 10., svojí — stojí 11. a 142., tvého — všeho 11., drahou svou — provdanou 52., v rakev svou — přemoudrou 55., šperkem svým — stříbrným 60., v žití mém — nápis něm 64., neblahá — krása tvá 69., sám — k nám 77., září tou — ohromnou 78., kolebkou — paměť svou 84., jemu — svému 84., zvou — mou 115., dítě mé — řekneme 108., nitru tvém — pohledem 115., zjevem tvým — probouzím 115., druhů mých — posupných 126., robové — šíje své 134., mých — z nich 134., svojí — zbrojí 138. atd. atd. Velmi důležitým slovem pro rýmy jest i slovo jen: utracen — popel jen 55., jen — den 69., pochválen — zřelo jen 81., vlasti jen — svítilen 95., jen — sten 103., jen — sen 118. Rýmy jeden — eden čtou se na str. 19., 40., 132. Mnoho rýmů dá se také nadělati na slova: mám, zem, jsem, jest, asi, sen a den, kteráž básníkům s formou zápasícím odporučujeme po skvělém příkladu Macharově. A té dokonalé chatrnosti rýmů!! K hořejším příkladům ještě několik na pochoutku: skropí ti — zardíti 45., příjemné — laur se pne (!!) 68., jiné si — pačesy — tiše si 131., celi tu — pocitu 134., rozestýlá — otrávila 48., zřídly — sídlí 48., krátký věk — tich jak rek 86. atd. V básničce na str. 50. rýmy jdou a jsou (úmyslně?) ve třech slohách po sobě jdoucích se opakují.

Všeobecně vedou se stesky na nedostatečnou konsumpci literarní; budouli však vycházeti plody, kteréž obsahem vzbuzují hnus u čtenáře a chatrností formy útrpnosť, potom dá se očekávati, že konsumpce ta právem ještě se zmenší; špatné plody literarní, uveřejňované ve sbírkách jinak záslužných, uškodí plodům dobrým. Proto bylo by s prospěchem samých pánů nakladatelů, kdyby šetřili výběru a dávali tisknouti věci cenné.

Básně Macharovy nejsou ani básněmi v pravém slova smyslu. Báseň má nás povznášeti k výšinám idealů, mysl a srdce jemniti; toho však u Machara nenajdeme. Toť pouhé nucené a místem i nepodařené rýmování beze všeho vzletu a nadšení, jehož ani „ubíjivé kritikářství moravské“ („Rozhl. lit.,“ II., 36.) pochváliti a doporučiti nemůže, které se domnívá, že by se literatuře bez takovýchto básníků snad lépe dařilo, nežli *s* nimi.

V debatě potom vedené dovozena chatrnosť formy a za tím účelem čteny některé úryvky (básně „Ouvertura,“ „Motýl“); vytčeny některé výroky podivuhodné, jimiž M. opičí se po velikáších: „A nesmím zvát se bohem (!!) země, ba nejsem ani jeho stín“ (str. 125.); „mravouce drze ve tvář biji“ (str. 138.). Trefně se charakterisuje básník slovy na str. 180.: „Jsem jako strom, jenž ku pádu se chýlí a v celém žití neměl ovoce.“ S podivením bylo všem, že znemravnělosť tak hnusná byla zařaděna do sbírky plodů tak vynikajících.

Porada slovenských katol. spisovatelů konala se v Budapešti. Jednalo se o založení spolku katolických spisovatelů slovenských, aby se tímto způsobem pomáhalo rozšiřování katolické spisby a aby nové pracovní síly literarní se získaly. Za tou příčinou utvořil se čtyřčlenný výbor, který má sestaviti stanovy a jenž zároveň uveřejnil provolání ke všem katolickým spisovatelům a přátelům slovenské četby vůbec, tak aby stanovy ustanovujícímu se sjezdu aspoň v návrhu předložiti se mohly. Toto provolání zní: Vyzvání k velect. pp. spisovatelům katol. a přátelům slovenské spisby! Porada, kterou nížepsaní na 11. t. m. do Budapešti svolali, zdařila se, chvála Bohu, dosť zdárně. Bylo nás sice jen 11, ale dostali jsme přípisy tak srdečné a nadšené, že naděje naše v budoucí spisovatelský spolek je veliká a silná. *Pavel Blaho* věnoval budoucímu spolku 200 zl., *J. K.* 100 zl. a od vd. p. *Jurigy,* jakož i od dp. *Ščasného* máme slib na značnější podporu. Mimo to myšlénka o spolku potkává se s pochvalou u našich předních mužů. Cíl spolku objasněn jest asi těmito slovy: Povzbuditi k větší činnosti a seřaditi naše spisovatelské síly; nepřímo však podporovati spolek sv. Vojtěcha pro vydávání knih. Prostředky by byly následující: Vydávati časopis anebo přílohu k některému časopisu, ve které by se práce řádných členův uveřejňovaly; odměny dávati nejvýtečnějším

pracím; kupovati cizozemské vědecké časopisy a díla a ponechávati jich členům ku vzdělávání se. Mimo řádné členy měl by spolek i podporovatele, kteří by buď jednou navždy aspoň 20 zl. anebo ročně 2 zl. spolku darovali. Podrobnější vypracování stanov svěřeno je pp. *O. Kmetovi* a *Fr. O. Osvaldovi*. Ustavující shromáždění má se odbývati koncem srpna v Trnavě, před anebo po valném shromáždění svatovojtěšském. Na základě těchto předběžných zpráv a z pověření porady pešťské vyzýváme uctivě veškeré p. t. pp. spisovatele a přátely naše, aby se ustavujícího shromáždění súčastniti, potažmo za členy přihlásiti ráčili.

V Trnavě, dne 18. května 1887.

A. Kubina, Fr. O. Matzenauer.

Družba sv. Mohara v Celovci, nejrozšířenější literarní spolek slovinský, vydal letos šest knih, z nichž dvě obsahu náboženského, dále XI. svazek „Obecných dějin," sepsaných popularně od prof. *Jos. Starèa*, IV. sv. právnického sborníku „Slovenski pravnik," v němž známý belletrista slovinský, advokát *Dr. Ivan Tavčar*, popularně vykládá nejpotřebnější zákony a různé právní poměry. Dále vydán 40. svazek zábavně-poučné publikace „Slovenske Večernice," obsahující menší povídky a statě poučné. Konečně vydán „Kalendář" na r. 1887., obsahující velmi zajímavé příspěvky belletristické a poučné z nejrůznějších oborů; z části spolkové vyjímáme, že za jediný letošní rok přibylo spolku — díky agitaci slovinského kněžstva — přes 2000 nových členů, tak že „Družba" čítá nyní 31.687 členů. Za jediný zlatý dostává se členstvu šestero knih, obsahujících letos 64 archů (mezi nimi 20 ve 4⁰), a z tiskárny spolkové rozeslalo se ten rok 190.122 knih mezi slovinský lid. — Z jaké obliby těší se spolek ten, zřejmo z toho, že vydati mohl od r. 1852., kdy byl založen, již daleko přes dva miliony knih historického, přírodovědeckého, hospodářského, belletristického a mravně zušlechťujícího obsahu, jež vesměs rozšířeny mezi prostým lidem. Kromě toho spolek maje svůj vlastní dům a tiskárnu v Celovci, vydával od r. 1881. svým nákladem krásný vědecko-zábavný měsíčník (letos čtvrtletník) „Kres," který bohatým a vzácným obsahem svým dobyl sobě čestného uznání i za hranicemi slovinskými. Letošním rokem věnován byl pouze přísné vědě, nebude však na rok již vydáván pro nedostatek hmotné podpory. *J. K.*

Akademická jednota „Třebizský" sestoupí se počátkem příštího školního roku v Praze, v domě záložny svatováclavské (v Řetězové ulici č. 223.—I.). Účelem jejím bude: udržovati a tužiti vzájemnosť mezi posluchači vysokých škol pražských, katolicky smýšlejícími; podporovati členy ve vědeckých snahách; pečovati o nemajetné členy udílením podpor, zaopatřováním obědův a kondicí. Spolku přáti jest zajisté co nejvíce zdaru a rozkvětu. Zdali jméno belletristy vhodně zvoleno za jméno spolku, pochybujeme. (Srv. Obz. 14.)

Klub historický. 26. června *Vavř. Dušek* měl čtení Z novějších dějin Ruska. — 17. července předn. *J. Bor*: „O nejstarším zřízení zemském a církevním v Čechách."

Spolek katechetů v Čechách po delším usilování se ustavil a konal 13. čce. první valnou hromadu v Praze.

Umělecká beseda. 25. června předn. *J. V. Frič* Myšlénky ku zdaru literatury a o vzájemné pospolitosti paní Edgar Quinetové.

O schůzi **spolku professorů středních škol** obšírné zprávy podává „Krok" v č. 4.

Národní jednota pošumavská. 12. června v Zinkovech předn. *A. Šnajdauf* o probuzení a povznesení národa českého.

Vesna. 25. kv. předn. prof. *Dr. Frant. Kameníček* o vývoji mecnářství našeho. — 27. kv. podán přehled působení *E. Krásnohorské*.

II. Smíšené.

Obrazy Přecechtělovy. Krásné a umělecké obrazy tříbí vkus, poučují, šlechtějí a povznášejí. To možno vším právem říci též o obrazích Přecechtělových. Kdož s radostí nevzpomene si na obraz výtečný a mistrný: „Příchod sv. Cyrilla a Methoděje na Velehrad l. P. 863." Dále na obraz: „Svatopluk, král Velko-Moravy a synové jeho, r. 894.," jakož i na obraz založení kláštera Velehradu a university pražské, na obraz Panny Marie Hostýnské a na podobizny výtečníků českoslovanských? Každý z nich má zajisté své vnady a krásy. Ku konci minulého měsíce dostal jsem z Vídně čtvero krásných a uměleckých obrazů, vydaných chvalně známým a zasloužilým knězem řádu servitského ve Vídni, dp. Dr. Rupertem M. Přecechtělem, v ceně 6 zl. r. č., a sice: I. skupení. Císaři a králi nejjasnějšího rodu Habsbursko-Lotarinského, dle nejlepších původních obrazův, od Dra. Ruperta Přecechtěla, v klášteře Servitů ve Vídni. S vyhražením všech práv. Nápis tento hlavní podán jest zároveň v jazyku německém, chorvatském a polském. První skupení podává 12 podobizen věrných panovníků habsburských od Rudolfa I. (1218.—1291.) až do Ferdinanda II. (1578.—1637.). Mezi nimi jsou tři s nápisy latinskými původních rytin od r. 1644. kresliče P. Soutmana a rytce P. Van Sompela, totiž podobizny Ferdinanda I., Maximiliana II. a Ferdinanda II. Skupení II. s týmiže nadpisy hlavními obsahuje 11 podobizen, a sice od Ferdinanda III. (1608. až 1657.) až po Jeho Vel. Františka Josefa I., r. 1830. narozeného a posud panujícího císaře rakouského z rodu lotarinského. Podpisy latinské mají podobizny Ferdinanda III., Leopolda I. Velikého a Josefa I., s heslem: „Amore et timore." Leopolda I. Velikého s heslem: „Arcum conteret

et confringet arma," ryl Angerer. Karla VI. rysoval Max. Hannl, a Ondřej i Josef Schmuzer ve Vídni ryli. Josefa II. ryl Mannsfeld. František I., císař rakouský, má heslo latinské: „Justitia regnorum fundamentum." Z toho vidno, že podobizny ty výborně sloužiti mohou za názorné učivo školní, jsouce zároveň nejkrásnější ozdobou škol. Tisk jest od Ch. Reissera a M. Werthnera ve Vídni. Náklad i sklad vlastní vydavatele. Cena obou skupin jest 4 zl. r. č.

Kromě toho přiloženy byly dva obrazy vlastenecké a národní trvalé ceny s typy uherskými jako na obrazu: „Příchod sv. Cyrilla i Methoděje na Moravu a Velehrad r. 863." za 2 zl. r. č. na tuhém papíře a ve velkém folio regálním, jakož i ostatní obrazy, a sice: „Vítězoslava Svatopluka Velikého, krále Velko-Moravy, nad Franky r. 871." V tisku kyrillském: „Toržestvovanie pobědy Veliko-Moravskago Korolja Svjatopolka Velikago nad Frankami. 871." Navrhl a vydal R. Přecechtěl, Dr. bohosl. v Pešti. Majitelství rodu F. Přecechtěla v Lobodicích na Moravě. A druhý obraz: „Smlouva Svatopluka s Bořivojem a s jinými knížaty slovanskými. 874." V tisku kyrillském: „Sověť Svjatopolka s Borivojem i drugimi slavjanskimi knjazjami 874." Navrhl a vydal R. Přecechtěl, Dr. bohosl. v klášteře u Servitů v Pešti. Majitelství totéž Grund, Pešť 1869. Obrazy tyto krásné a zdařilé odporučuji snažně všem kruhům vlasteneckým.

P. M. H.

Nově objevený rukopis český. Zajímavou starou památku objevil právě p. *Patera* ve starobylém klášteře premonstratském v Drkolínu (Klosterschlägel) v Horních Rakousích, jenž založen byl ve XIII. století a vyniká bohatou a zajímavou bibliothekou. Jest to neznámá dosud část, obsahující 400 veršů rukopisu českého ze začátku XIV. století pod jménem „Mastičkáře" uváděného. „Mastičkáře" nalezl r. 1822. Josef Dunder na deskách latinského pergamenového rukopisu, kterýž s březnickou knihovnou hrabat Kolovratů přišel do českého musea. Jest to zlomek na 6 pergamenových proužcích formu osmerkového, obsahující kus dramatické hry studentské, sepsané patrně ještě před založením university pražské od Karla IV. r. 1348. Hra složena je rýmovaným veršem trochejským nestejného počtu slabik, celkem však ovládá verš osmislabičný. Má mnoho bujného vtipu a drastické komičnosti, jest živá i zajímavá. Konec scházel. Nález p. Patery obsahuje konec. Opat kláštera osvědčil velkou ochotu k českému museu a české literatuře vůbec, propůjčil rukopis p. Paterovi a jest hotov museu jej přenechati jako památku staré české slovesnosti. Nález ten jest zajímavý nejen co do rozmnožení starých památek jazyka českého, nejen jako nový doklad mluvnický a paleologický, ale i tím, že ukazuje, jak mnohá česká slovesná památka dosud nalézá se nepovšimnuta někde v zákoutí knihovním a teprve časem bude snad objevena.

Do vatikanského archivu dle návrhu hist. zemské komise od zemského výboru vyslán bude p. *Mareš*, archivář u knížete Schwarzenberga ve Vídni, a skriptor universitní knihovny p. *F. Tadra*.

Ukazatelé ku komentářům Sušilovým dle usnesení výboru „Dědictví svatoprokopského" nebudou přece pořízeni, poněvadž výbor po zralém uvážení neuznal toho potřebí („Č. kat. duch." 242.). Vědecké důvody sotva tu rozhodovaly, vždyť bez ukazatelův ostávají výklady ty, ve slovanském písemnictví jediné, bez toho příliš málo využitkované zakopanými poklady, jako každé větší vědecké dílo.

Katechetskou knihovnu hodlá vydávati *Jan Ležek*, katecheta c. k. vyšší realky pražské. Dosud pro ni jsou schváleny neb upraveny nebo se upravují tyto spisy: „Praktická rukověť pro katechety," návod s příklady, jak u výkladu jednotlivých částí katechismových si vésti, od *J. Ležka*. — „Prakt. komentář k biblické dějepravě" od *J. Doležela* v Mor. Ostravě. — „Biblický zeměpis" od *Al. Hrudičky* v Brně. — „Výklad nedělních epištol" pro žáky škol středních (exhorty) od *B. Hakla* v Hořicích. — „Výklad nedělních a svátečních evangelií" pro školu od *Fr. Dusila*. — „Sbírka zákonů, nařízení a rozhodnutí," týkajících se vyučování náboženského a úřadu katechetského od prof. *Dra. A. Brychty* v Hradci Králové. — „Příprava ke sv. biřmování" od *Dra. Rydvana* v Lysé. — Výbor statí ze svatého Augustina „De catechizandis rudibus," z Gersona a ze sv. Cyrilla Jerusalémského od *Dra. Rydvana*, prof. *Jokla* a *Dra. Sýkory*. — „Z dějin českého katechismu" od *J. Ležka*. — „Výklad evangelních parabol" (Promluvy) od *V. Macka* v Soběslavi. — „Exhorty ku mládeži studující" oddělení vyššího od prof. *Nedvídka*, *Žáka* a *Ležka* — „Exhorty ku mládeži" oddělení nižšího, od *F. Macka* a *F. Schindlera* v Kroměříži. — Ročně vyjdou nejméně dva spisy.

Janko Krsnik náleží mezi nejnadanější slovinské belletristy. Povídky jeho vynikají výtečnou osnovou, věrným psychologickým líčením, a charaktery jeho jsou ryze realní, ze života slovinského vzaté. Tato povaha prací jeho došla uznání i v cizině: jeho „Cyklamen," „Ponkrčev oče," „Rojenica" přeloženy i do němčiny, poslední dvě práce též do češtiny. Zvlášť oblíben je Krsnik v Srbsku, kdež přeloženy byly romany jeho a povídky: „Luterski ljudje," obraz z domácího života „Mačkova očeta" a povídka „Mohoričev Tone"; překlad romanu „Agitator" se oznamuje. Nyní vydá Krsnik kriminalní roman „Testament," jenž prý předstihuje známé *Jurčičovy* „Rokovnjače."

J. K.

Sebraných spisů slovinského romanciera **J. Jurčiče** vyšel svazek VI. r. 1886., obsahující tyto práce: 1. Sousedův syn. 2. Moc a právo. 3. Telecí pečeně, obraz z našeho místního života. 4. Bojím se tebe, histor. povídka. 5. Padělané bankovky, povídka z domácího života. 6. Jak Kotarův Petr činil pokání, že kradl brambory. 7. Črta ze života politického agitatora. Některé z těchto povídek vynikají řízným, řekli bychom prostonárodním humorem.

Z „Malé chorvatské encyklopaedie," nyní vydávané, vydán o sobě spisek „**Bosna,**" geogr.-historický přehled (sestavil *J. Menein*. V Oseku, str. 54), obsahující zeměpisný přehled (horstvo, vodstvo, rudy, průmysl a obchod, správu atd.), jakož i stručné dějiny až do dnešní doby. Příručný spisek ten je velmi prakticky spracován. *J. K.*

Dr. K. Glaser, gymn. prof. v Terstu, vydal ve slovinské sbírce indických divadelních her „Indijska Talija" ve II. svazku indické drama

Kalidasovo „Mâlavika in Agnimitra“ v krásném překladě z originalu, vydaného podruhé r. 1869. Švedem O. F. Tullbergem Řečená bibliotheka vydávána bude nadále jazykem chorvatským, ovšem z příčin pochopitelných. Čím dále tím více utvrzuje se přesvědčení, že vědecká literatura Jihoslovanů s bezpečným zdarem pěstována býti může toliko v onom jazyku, jemuž za základ slouží nářečí hercegovské. *J. K.*

Velcí spisovatelé francouzští zove se sbírka studií životopisných, kritických o předních spisovatelích francouzských (Victor Cousin, Mme. de Sévigné, George Sand, Montesquieu, Turgot, Voltaire, Pascal, J. de Maistre atd.), jež počala vycházeti v Paříži (Hachette et Cie.) od různých spisovatelův.

III. Životopisné.

K. N. Baťuškov (18/5 1855.—7/8 1887.; Osv. 7.).

Ferd. Čensky (29/5 1829.—30/1 1887.; Plz. L. 14.).

Fr. Čižek (3/6 1820.—1887.; Č. Tb. 12. sl.), nejstarší ředitel divadelní, soudruh a přítel zvěčnělého Tyla, skonal 14. května v Praze ve všeobecné nemocnici v stáří 67 roků. Zemřel v největší bídě a tělo národního tohoto chuďasa uloženo pak ve skvostnou rakev.

Josef Dobrovský (17/8 1753.—6/1 1829.; Miřiovský: Naší ml. 7.).

V prosinci (11.) m. r. zemřel v Lublani. výtečný pěstitel domácích dějin krajinských, c. k. finanční rada a ředitel **Aug. Dimitz**, ve věku 59 let. Vědecké rozpravy své uveřejňoval zvláště ve „Zprávách histor. spolku pro Krajinsko,“ jehož tajemníkem a duší byl. Sepsal německy proslulé dílo: „Dějiny Krajinska od nejstarších dob až po r. 1813. Se zvláštním ohledem k vývoji kulturnímu.“ V Lublani 18⁷⁴/₇₆ (ve 4 knihách). Ačkoli v krásném a rozsáhlém díle tomto německé stanovisko autorovo mnohdy zřejmě vystupuje, přece nelze neuznati, že Dimitz na mnohých místech krásnými a výmluvnými slovy slaví ctnosti a přednosti národu slovinského, o zásluhách velikých mužů slovinských s pietou se zmiňuje, a jmenovitě vytknouti sluší, že o počátcích novoslovinské literatury ještě žádný Slovinec tak důkladně a krásně nepsal, jako tento spravedlivý Němec, ovšem původu slovinského. R. 1883. vydal slavnostní spis „Habsburkové v Krajinsku,“ jenž přeložen *Cimpermanem* do slovinštiny. R. 1886. učinil Dimitz výtah ze svých dějin: „Kurzgefasste geschichte Krains mit besond. rücksicht auf kulturentwicklung.“ Lublaň 1886. (u Bamberga). Byl též redakt. „Lublaňských novin“ (něm.) a psal do něm. listů v Krajinsku velecenné příspěvky. Ze slovinčiny přeložil do němčiny mnoho básní *Preširnových, Cegnarových* a *Valjavcových*. Své pozůstalé rukopisy a bohatou bibliotheku odkázal krajinskému museu „Rudolfinum.“ *J. K.*

Dne 13. ledna 1887. zemřel v Gorici znamenitý přírodozpytec a spisovatel slovinský, **Fr. Erjavec.** Byl specialistou v malakologii. Podal mnoho spisův a rozprav přírodopisných, při čemž znamenitě též obohatil slovník slovinský prostonárodními názvy, jež na svých cestách neúmorně sbíral. Nejen učenou prací svou, ale i povídkami a cestopisy získal sobě čestného místa ve slovinské literatuře. Belletrist. práce jeho zvláště jsou v „Glasniku“ (1858. až 1863.), z nichž mimo jiné popularní se stala povídka „Husarji na Polici.“ Mnohé přírodopisné látky dovedl se vzácnou obratností spracovati tak, že náleží vlastně do krásného písemnictví. Jeho lexikalní sbírka „Iz pótne torbe“ je slavistovi pravým pokladem k bádáním dialektickým. V Erjavcovi ztratila slovinská literatura znamenitého dělníka. *J. K.*

Ks. W. Kalinka (Tarnowski: Prz. pol. 7.).

Ještě jedna upomínka na † **Ant. Marka** (Hakl: Vl. 10.).

Lev Alex. Mej (13/2 1822.—16/5 1862.; Pokorný: Osv. 7.).

M. S. Patrčka (Košťál: Č. L. 3.).

J. P. Polonský (* 6/12 1820.; Pokorný: Osv. 7.; Slov. Sb. 6.).

Prof. **Frant. Šimek** (* 2/12 1839.; Lit. věst. 7.)

Matka **Turgeněva** (N. L. 170. sl.).

Svěží rovy ruské (S. J. Nadson, A. P. Borodin, F. A. Burdin, P. V. Anněnkov, V. Samajlov; Slov. Sb 6.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Gebauer-Masaryk, Poznámky k diskussi o RK. a RZ. (Ath. 10.).

Prskáček, Na obranu Rukopisů Zelenohorského a Královédvorského. II. (N. L. 177. sl.).

Drobné glossy k chemické zkoušce RK. (Čas 14.).

Dostál, Některé myšlénky o farních knihovnách (Hl. l. 8. sl).

J. M., Novověký rapsod (Hl. l. 8.).

Kadlec, Josef Feďkovič a jeho literarní význam pro rakouské Rutheny (Slov. Sb. 6.).

— N. J. Novikov a ruští zednáři minulého století (Lit. L. 14.).

Košutić, Co Srbům dal r. 1886.? (Zl. Pr. 30.).

Kouble, Matice slovinská v Lublani (Hl. l. 8.).

Mattuška, Gymnasium jesuitů v Jindřichově Hradci (Vl. 9. sl.).

Menčík, První kniha o Faustovi (Ruch 17.).

Pohunek, Tolerance à outrance (Vl. 10.).

Prokop, Staré vzpomínky (Ruch 16. sl.).

Sasinek, O dějepise starých Slovanů (Č. L. 4.).

Sicha, Nejzápadnější kraje Slávů v Evropě za věku Julia Caesara (Čech 125. sl.).

Soukal, Překlady z literatury ruské od roku 1882.—1886. (Lit. L. 14.).

Stěpovič-Schössler, Písemnictví ruské roku 1886. (Hl. l. 8. sl.).
Stroupežnický, Naši furianti. Autorova zpověď a některé úvahy (Ned. L. 2?.).
Šittler, Kdo první objevil Ameriku? (Vl. 10.).
Vykoukal, Lidové slavnosti o sv. Janu Křtiteli (Kv. 7.).
Zíbrt, Známost Čechů v 16. století o Americe (H. n. 173.).
Nepokradeš! (o plagiatech: Čas 14.)
Rozhledy po paedagog. činnosti našich křisitelů (Paed. 6. sl.).
Bleibtreu, Über realismus (Magaz. 27.).
Brückner, Die geschichte der meinungen über die todesstrafe (Nord u. Süd 6.)
Buchwald, Buchdrama u. lesedrama (Ggw. 23.).
Ernst, Die moderne litteraturspaltung und Zola (Magaz. 24. sl.).
Fischer, Die gesetze d. bildenden kunst (Ggw. 22.).
Gottschall, Victorien Sardou (Nord u. Süd 6.).
Grimm, Bemerkungen über wert u. wirkung der kunstkritik (Deutsche Rundsch. 9.).
Henckel, Graf Leo Tolstojs ethik und sein drama (Allg. Ztg. 139.).
Ihering, Die gastfreundschaft im altertum (D. Rundsch. 9.).
Schafheitlin, Byron u. die berechtigung der ironie (Magaz. 26.).
Durkheim, La philosophie dans les universités allemandes (Rev. internat. de l'enseign. 5.).
Lee, Shylock and his predecessors (Acad. 786.).
Morshead, Moore's Time References in the Divina Commedia (Acad. 786.).
Winterton, Philosophy among the Jesuits (Mind. 4.).
The life of Shakespeare (Athen. 31?9.).
Del sentiments nazionale degl' Italiani verso il papato (Civ. cattol. 883.).

V. Díla posouzená.

Ambrož, Anděl strážný (Chrudimský: L. věst. 7.).
Arbes, Miniatury (Vítězný: Lit. L. 13.).
— Kandidáti existence (Vítězný: Lit. L. 13.)
Bačkovský, Stručná nauka o řečnictví s příklady (Dr. M. P.: Obz. 12.).
— Přehled dějin písemnictví českého doby nejnovější (X. Y.: H. n. 204.).
Bartoš, Boženy Němcové Babička (Č. L. 4.).
Beneš-Třebízský, Bludaři (Šv. d. 14.)
Brandl, Život Pavla J. Šafaříka (Kameníček: M. O. 140.).
— Život K. J. Erbena (Rypáček: M. O. 169.).
Brodský, Za své i cizí viny (Red. Č. kat. d. 4.).
Brožík, Ruch (Čas 14.).
Čech, Humoresky, satiry a drobné črty (ides: N. L. 163.).
Čech-Heller, Květy (Čas 14.).
Červinková-Riegrová, Ochrana chudé a opuštěné mládeže. Rozhledy po lidumilství v Evropě (Obz. 14. sl.).
Dlouhý, Literarní Listy (Čas 14.).
Dolenský, Z přírody (-ka: Bes. uč. 28.).
Dostál, Dějepisné povídky, obrazy a črty (Vítězný: Lit. L. 14.).
Dostojevský-Kotík, Stěpančikův sen (Sloupský: Hl. l. 8.).
Durdík, Dějiny filosofie nejnovější. II. (Procházka: Paed. 8.).

Leop. Fabritia Řeči svatopostní (Kyselka: Č. kat. duch. 4.).
Franklin-Mol, Benj. Franklin (Jokl: Hl. l. 8.).
Fuksa-Švácha, Obrazy k prvopočátečné učbě čtení (Franěk: B. U. 29.).
Guggenberger, Dějiny církve katol. pro střední školy (Hodr: Č. kat. duch. 4.[1]).
Hašek, Katol. missionarní knížka (Hl. 120.).
Herites, Jan Přibyl (P. od O. 14.).
— Maloměstské humoresky (Kubíček: Hl. l. 8.).
Herrmann, Švanda dudák (Čas 14.).
Hrnčíř, O dětské literatuře (Špaček: Lit. věst. 7.).
Hrubý, Ze světa slovanského (Vrba: Lit. L. 14.).
Chvála, Hudební rozpravy (Zelený: Dal. 28. sl.).
J. E., Pro shodu česko-polskou (Radosta: L. L. 14.).
Jakubec, Povídky z kraje (P. od O. 13.).
Jaroš, Tři halíře (Jindrová: Lit. věst. 7.).
Kopecký-Šebesta, Početnice (Kom. 29.).
Krásnohorská, Šumavský robinson (Č.: L. L. 14.).
Lenz, Mariologie Arnošta z Pardubic (Red. Čas. kat. duch. 4.).
Lhotský, Vyučování ve třídě elementární (Svoboda: Hl. l. 8.).
Lužická, Chlumy (Vykoukal: Osv. 7.).
Mareš, O vědě a víře (Vychodil: Hl. l. 8.).
Masaryk, Athenaeum (Čas 14.).
Mühlsteinova, Vlasti a Tobě (Vykoukal: Osv. 7.).
Nečas, Knížka pro malé čtenáře (J. K.: Lit. věst. 7.).
Podlipská, Ráj starého Jachyma (Vykoukal: Osv. 7.).
Pohunek, Satan a jeho říše (Vondruška: Čas. kat. duch. 4.; Hlavinka: Vl. 10.).
— Staropohanské štěstí, svoboda a lidskosť (Hlavinka: Vl. 10.).
Pokorný, Paleček (Čas 14.).
Preissová, Obrázky ze Slovácka (Vykoukal: Osv. 7.).
Procházka, Různé zvuky (Vejchodský: Hl. l. 8.).
Ruth, Šlechetníci (Zákrejs: Osv. 7.; M. A. Š.: Sv. 30.; B. F.: Zl. Pr. 30.; Lum. 18.; N. L. 161.; Flekáček: Vl. 10.).
Soukal, Vilém Trčka z Lípy (Kytnar: U. L. 27.).
Říha, Poslední léta nejsv. Panny Marie na světě (Vondruška: Čas. kat. duch. 4.).
Sládek, Lumír (Čas 14.).
Stránecká, Z pohoří moravského (Vykoukal: Osv. 7.)
Studničková, Snění a život (Vykoukal: Osv. 7.).
Stroupežnický, Po trnitých stezkách (Vrzal: Hl. l. 8.).
Šimáček, Světozor (Čas 14.).
Šimerka, Parní kotly a stroje (Ath. 8.).
Škrdle, Vlasť (Čas 14.).
Schulz, Zlatá Praha (Čas 14.).
Tappeborn-Víšek, Kněz u lůžka nemocných (Red. Čas. kat. duch. 4.).
Veselý, Paní a dívky české (Pražský: Lit. L. 13.).
Vilímek, Humoristické Listy (Čas 14.).
Vlček, Osvěta (Čas 14.; Trpký: M. O. 129.; Obz. 13. sl.).
Voitl, Podobizna (Zákrejs: Osv. 7.).
Votka, Skřipec na české nevěrce (Krásl: Čas. kat. duch. 4.).
— Sv. Jan Nep. a knížecí rod Schwarzenberský (Krásl: Čas. kat. duch. 4.).

[1] Dle odborného posudku toho je spis ten bezcenný tím více pro školy.

Vrchlický, Soud lásky (R.: Lum. 18.).
— Nad propastí (š-: N. L. 175.; Zákrejs: Osv. 7.; Flekáček: Vl. 10.).
— Básnické profily francouzské (Ar.: Sv. 29.).
Vychodil, Hlídka literarní (Čas 14.).
Vymazal, Die kunst die bulgarische sprache durch selbstunterricht leicht und schnell zu erlernen (Dr. M. P.: Obz. 12.).
Zeman, Nikolaův Dějepis český v obrazích (-aue-: Lit. L. 13.).
Paedagogium (J. J.: Lit. věst. 7.).
Za praporem sokolským (Ruch 17. sl.).
Z oboru slavistiky. (Doslovné výpisky ze stenogr. přednášek; Čas 15.)

VI. Knihopisné.

Braasch, Die wahrheit des christentums. Jena.
Lanzky, Abendröthe. Psychol. betrachtgen. Berl.
Teicher, Über kriegspoesie. Münch.
Bonneau, Curiosa. Essais critiques de littérature ancienne ignorée ou mal connu. Par.
Chauvin et Le Bidois, La littér. française par les critiques contemporains. Par.
Crescini, Contributo agli studî sul Boccaccio. Tor.
Curto, Mefistofele nel Faust del Goethe. Mess.
Forcisi, Prolegomeni alla soluzione del problema ideologico.

Feuilleton.

Novověký rapsod (pěvec národních písní).

Dne 15. ledna t. r. slavila se v Záhřebě slavnosť zcela zvláštní, nevšední. Ve velké dvoraně nového »Hrvatského domu« sešli se večer zástupcové žurnalistiky a literatury, professoři universitní, údové akademie a hojné obecenstvo, aby si poslechli a prohlédli — novověkého chorvatského rapsoda. Nejprve zahrál studentský orchestr na svých »tamburicách,« a pořadatel slavnostního večera, *H. Kostrenčić,* tajemník spolku historického »Matice hrvatské,« přivítal shromážděné obecenstvo krátkou řečí. Potom představil se obecenstvu *Mechmed Kolak-Kolaković,* silný muž vysokého vzrůstu, výrazné tváři bosenské: orlího nosu, černých knírů, modrých, mírných očí. Oděv jeho jest turecký, o hlavu má otočenu »čalmu.« V rukou držel dvoustrunnou tamburu a »ćilim« (koberec). Neukloniv se, ale přívětivě vstoupil před obecenstvo, před sebou prostřel koberec, a usednuv na něm nohama skříženýma, jal se pěti píseň o junáckých činech a bojích kapetána Soriće a Kumalijiće-Agy.« Melancholický nápěv, tklivý a prodloužený zvuk jeho hlasu, jednotvárná hra na tambuře — to vše velmi dojímalo posluchačů. Cítiliť se jako přeneseny v ony dávno minulé doby, kdy mužové jenom pro válku se rodili a takměř všichni na bojištích umírali. Byly to sveřepé, temné, ale slavné časy, kdy muž vstávaje léhaje ozbrojen býti musil, kdy v každé »kule« (věži) seděl statečný junák, její obhajce; a osudný boj půlměsíce s křížem bez ustání rok od roku trval, a pochodeň války celým prostranstvím mezi mořem Adriatským a Azovským planula. Tyto strašné doby objevily se ve své poetické hrůze před zrakoma posluchačovýma. Junáka pojme chuť vyznamenati se, shromáždí okolo sebe své věrné druhy, pošle sokovi svému poslání, aby se tam a tam, na to a ono pole dostavil, a nyní začne boj, aby se dokázalo, kdo jest lepším junákem. Však nejen do bojů vedla píseň posluchače, nýbrž i do shromáždění velmožův a ke krbu prostého lidu. Zpěv, jakož na posluchačích pozorovati bylo, nejen zvědavosť budil, ne pouhé zábavy a uměleckého požitku poskytoval, nýbrž i nadšením plnil, roznécoval činorodou sílu a vzbuzoval vděčnosť ku předkům, kteří svými boji potomkům byt a život pojistili. Mravní účin zpěvu byl veliký.

Mechmed Kolak-Kolaković pěje nyní své písně v Záhřebě již druhý měsíc; napsáno jich dle jeho produkcí na 47.000 veršův, a ještě se z nich nevyzpíval. Všecky jeho písně jsou junácké (bohatýrské), opěvují události ze života tureckých begův, od té, co se Liky zmocnili. To jsou jakoby celé dějiny XVI. století oněch končin, kde zřízena později vojenská hranice rakouská. Všecky vynikající osoby Liky, Krbavy, severního Dalmatska a západní Bosny z oněch dob tak určitě a zevrubně se popisují, že se dovídáme o rodišti, původu, předcích a osudech každého junáka. Někdy Mechmedova píseň zaletí na moře; tu popisují se s podivuhodnou určitostí starodávné koráby a p. Jiných písní, jako: o Kral-

jevići Marku. Sibinjaninu Jankovi. Sekulovi a j. Mechmed nezná, on jest pěvcem své krajiny, jejíž tradice věrně zachoval. Písně tyto nic nezadají písním Vukovým, ba bohatou a skvělou řečí básnickou nad ně předčí. Epický jejich klid připomíná básně Homerovy. Ačkoliv jest Kolaković Mohamedánem, přece junákům křesťanským slávy neubírá.

Mechmedu Kolaku-Kolakovići jest nyní 55 let, pochodí z turecké dědiny Orašce, nedaleko Kulen-Vakukufu v západní Bosně (tureckém Chorvatsku). Jsa mladíkem, bojoval proti Luku Vukalovići. Dříve rakouské okupace žil dosti slušně, ale když mu shořel dům, a bratr se od něho oddělil, upadl v chudobu. Prve zpíval jenom z rozkoše, nyní jest mu zpěv pramenem výživy. Sousední begové ho zvávají k sobě a odměňují jej za jeho zpěv, kterýž se zvláště ženám líbí.

Paměť Mechmedova jest nesmírná. Dovedeť své písně nejen pěti, nýbrž i odříkávati, může zpěv na kterémkoli místě přerušiti, několik hodin hovořiti, potom zase dále pěti, aniž se opakuje nebo něco vynechá. Žádné písně prý nesložil sám, všem se naučil od jiných, jmenovitě od svého strýce Sinanagiće a jakéhosi slavného pěvce, Bečira ze Sokolce.

Ve své otčině vážen jest Mechmed jakožto muž poctivý a počestný. Když vtrhli naši do Bosny, bojoval statečně proti nim dne 8. a 15. září r. 1878. u Bišćů. Nyní se smířil se svým osudem a přiblížil »ráji« dříve opovrhované. Náboženský fanatismus bosenských Mohamedánů prý nyní popouští a ustupuje ponenáhlu vědomí slovanskému.

Dle Jagićovu archivu *J. M.*

Některé myšlénky o farních knihovnách.

Stať literarní Napsal *Alois Dostál.*

Tisk je velmocí nynějšího věku. Nyní musí každý v jisté míře nabyti vzdělání, musí pokračovati ve vědomostech. Lis tiskařský roznese denně na tisíce myšlenek ať již dobrých anebo zlých, ať blaho nebo zkázu přinášejících. Nyní mimo slovo živé mocně působí kniha.

Poněvadž si jednotlivec nemůže hned zaopatřiti všechny knihy, jež by si čísti přál, jichž potřebuje, proto zakládány knihovny, by se z nich čtenářům duchovní potravy dostalo. Úkol knihoven je dalekosáhlý. A jako nepřátelé víry začasté novin užívají k nekalým svým účelům, podobnými mnohdy živly zachváceny knihovny, jimiž vane duch nejen liberalní, ale také protikřesťanský. Špatné noviny minou jako kalná voda v řece, špatná kniha zůstává jako zkázu nosící pramen. Novinám namnoze lid mnoho nevěří, knihám přikládá všechnu váhu.

By jenom řádné noviny, řádné knihy lidu do ruky se dostaly, to musí býti především starostí (pokud možno), ale jistě přáním duchovních pastýřů, jimž na srdci blaho osadníků ležeti musí.

Nyní zakládány v obcích knihovny zimničním chvatem buď spolky, buď besedami, buď jednotlivci. Shledáváme v obcích na př. knihovny školní, a to žákovské a učitelské, besední, klubovní, hospodářské, obecní, vlasteneckými jednotami založené a dokonce i knihovny soukromé hlavně některých venkovských knihkupcův a knihařů, kteří půjčují knihy pro vlastní výdělek.

Dokud vlastenečtí kněží a nezištní národovci knihovny po městech a českém venkově zakládali, jako Puchmajer v Radnici, Řezáč, který na 300 knihoven zařídil, Škoda přes 30.000 knih rozšířil, Šmidinger, Marek a jiní, jak nám to »Zásluhy č. duch. o zakládání knihoven« atd. od T. Škrdle dosvědčují; nikdo neměl příčiny ku knihovnám těm nedůvěřivě pohlížeti, je snad podezřívati a dokonce snad viniti, že by se míjely s účelem svým — vzdělávati lid, ušlechťovati čtenáře, zdravou poskytovati stravu obecenstvu.

V knihovnách těch by nikdo nenalezl něčeho, co by snad rozsévalo nevěru, šířilo nemrav a jinak záhubně působilo, poněvadž v panenské literatuře české ani žádných podobných spisů vůbec nebylo. Knihovny prospívaly výborně, užitek jejich byl mnohý a každý je musil jenom podporovati.

Však proč pražská synoda dioecesalní r. 1873. vložila ve svá »acta et statuta« str. 11. článek III. »de bibliotecis parochialibus pro populo instituendis?«

Proč mají býti na farách zařizovány knihovny zvláštní a tím také síly roztříšťovány? Zajisté nestalo se tak bez závažné příčiny a bez důležité pohnutky. »Considerantes mala fere innumera, quae ex propagatione ephemeridum et librorum pravorum nullo non tempore, sed praecipue hisce diebus exoriuntur, provocabant et invitabant antistites in Conc. provinc. eos viros, sive clericos, qui necessariis dotibus pollent, ut quocunque potuerint modo, sive scribendo sive adiuvando scriptores in propugnationem fidei et morum vires impendant . . .« Dále po všeobecném tomto úvodě synoda napomíná, by věřící ať laici nebo kněží snahy své ku knihovnám obraceli, »ut studia tum fidelium tum sacerdotum conferantur ad bibliothecas in variis parochiis, maxime opidorum, erigendas et libros inde mutuandos, ut fideles absque periculo salutis lectionem vere utilem de sacris, tum de profanis rebus et ad relaxandos quoque animos vel gratis vel perexiguo pretio sumere possint.« Dále vypisuje synoda a chválí, že skutečně mnoho kněží pracuje o tom, aby skutečně jenom dobré knihy do rukou čtenářů se dostaly. Tu bychom mohli příklad podati o českomoravských seminářích, odkud ročně několik založeno knihoven. Olomoucký počal, ostatní do jednoho následují. Kolik již bylo osad oblaženo knihovnami opravdu řádnými. Také se dotýká synoda v odstavci zvláštním knihoven, k vůli zisku jenom založených. Ze vlastní zkušenosti jest mi možno zhoubné následky takové »kšeftovní« bibliotheky podati, kde za drahý peníz na krátký čas půjčoval knihař romany až oplzlé i študentům z nejnižších tříd. Ředitelstvo musilo zakročiti proti tomu. Kdo však zabrání učňům, tovaryšům, děvčatům atd., aby z knihovny té si nevypůjčovali?

Některé spolky jenom aby co nejvíce knihoven založily, posýlají na venek knihy nevhodné, nezáživné, jako na př. rozličné almanachy časové nebo výhradně odborné, romany nechutné, filosofie plné atd. Takové knihy na venkově nezmohou ničeho, nepokazíli spíše čtenáře, třeba chuť jim k četbě pokazí. »Viri singuli, sed etiam societates diversae et bibliopolae numerosi conentur ferventissime, tum copiosas bibliothecas in oppidis et pagis erigere, tum libros et parvos tractatus tenoris suspecti et pernitiosi pretio exiguo vendere . . .«

Tyto a podobné mnohé příčiny, by do rukou čtenářů jenom dobré a řádné knihy se dostaly, vedly k té myšlénce zakládati knihovny farní. »Ad minuendum et depellendum periculum m. Ecclesiae cath. et populo inde proveniens necessarium omnino conspicitur, ut viribus unitis vires unitae opponantur . . .«

Naproti tedy mnohým, štědře snad podporovaným knihovnám účelů nechvalných farní knihovny mají stavěti hráz anebo samy působiti v obci, kde není žádné bibliotheky veřejné. Mají tudy knihovny farní spíše ráz obranný.

Jak mnoho farních bibliothek těch existuje, nelze nám určitě podati, poněvadž jsou vlastně spíše dosud majetkem farářovým anebo kaplanovým. Na mnohých farách lze nalézti seznamy knihovny, však po knihách ani památky, jinde spojena bibliotheka farní se školní. Ať již tomu tak aneb onak, přihlédněme k synodalnímu nařízení a zde čteme v odstavci prvém, aby na každé faře knihovny podobné byly jednak zařizovány, jednak rozmnožovány.

»Ut in quacunque parochia (commendamus) animarum pastores omnem dent operam erigendae, vel ubi iam erectae fuerint, conservandae et ampliandae bibliothecae parochiali ad mutuandos libros tenoris salutis parochianis et teneris et adultis . . .«

O důležitosti farních knihoven se spisy pro lid zvláště netřeba ani mluviti. Kdo zná poněkud venkovský život, musí přisvědčiti, že lid velmi rád čte a knihy nejraději z rukou svého duchovního pastýře přijímá. Srdce lidu namnoze dosud nezkaženo, mysl upřímná, srdce každému dojmu přístupno. Mezi čtenářem vzdělaným a čtenářem prostým z lidu je veliký rozdíl. Intelligence čte často pro zábavu, zná dobře zákulisní intriky těch oněch listů, nevěří všemu a málo kdy rozumuje o tom, co čte; jinak venkovan, který neshltá do sebe všechny cizí a domácí listy denně, jež

kavárna poskytuje, nepřelétne jenom na skok několik set stránek, ale čte slovo za slovem, písmenu za písmenkou, opakuje některé statě, znovu pročítá celou knihu a uvažuje zrale o přečteném, vypravuje celý obsah sousedům, cítí s osobami, osudy jejich na paměti stále má, s nimi se raduje i truchle.

Takový čtenář dostaneli do ruky na poprve hned knihu špatnou, ten její obsahem hluboko porušen v srdci, poněvadž všemu tištěnému věří, všechno za pravdu má a také o všem uvažuje.

Povinností tudy farních knihoven, aby svojí zásobou před špatnými spisy varovaly, knihami řádnými čtenáře prosté zásobovaly, je vzdělávaly v duchu zbožném, vlasteneckém, v duchu spravedlnosti a ctnosti. Kdo lidem knihy půjčoval, snadno se přesvědčí, které knihy jdou, bych tak řekl, na odbyt, kterých nelze ani domů dostati. Ze skrovné zásoby vlastních knih uvedu některé jenom pro ukázku. Velmi oblíbeno je »Dítko Marianské,« veśměs spisy Ehrenbergrovy, Pravdovy, Kosmákovy, B. Němcové, podíly z »Dědictví maličkých,« »Zlatá kniha,« lehčí povídky Beneše Třebízského, »Zábavy večerní,« povídky Šmilovského a Jiráskovy, »Řecká rodina,« knihy »Zábavné bibliotheky,« starší ročníky »Libuše« a »Matice lidu« (»Kříž u potoka«) a mnohé jiné. Však naopak jsem seznal, že mnohé spisy, úplně a zřejmě »pro lid« psané, spisy sice »prostonárodní« nazvané, nepotkávají se s takovým výsledkem, jak by kdo čekal. Bývají psány těžkým slohem, cizí slova jenom se hemží, nejsou z lidu a pro lid. Takové rychle jsou vraceny a odpočívají po letech v knihovně, nebyvše mnoho opotřebovány. Sem patří romany svojí délkou (o mnoha svazcích), svým slohem (Roman o »věrném přátelství Amise a Amila«), svým obsahem jalovým (»Pod praporem naděje,« »Dva barikádníci« atd.) nevhodné a nejapné. Podobné spisy jsou rychle vraceny a nikdy nečteny. Mnohá knihovna by mohla býti výbornou kritikou, v níž bychom poznali snadno, které spisy se líbí a které v pěkných vazbách trčí v prachu.

Mnohých podobných špatných knih netřeba se báti, poněvadž těžký sloh jim brání, by mezi lid pronikly. Tak na př. do knihovny pro lid zakoupiti nějakou sbírku básní bylo by zbytečno. Ty ani nedávám vázati, poněvadž venkovský čtenář sotva knihu otevře a na verše pohledne, již ji vrací. Spíše radno pořizovati vědecké lehky psané knihy, poněvadž někteří čtenáři přímo se o ně hlásí a povídky se přechutnají. Ve farních knihovnách také musí býti nějaké knihy nábožné pro čtenáře starší, pro zvláštní dobu (postní).

Co následuje v aktech synodalních, aby byl pořízen index seu catalogus librorum bibliothecae parochialis pro populo, rozumí se samo sebou a každý knihovník také dle nejvhodnějších okolností seznamy a knihy, v nichž by zapisoval půjčené knihy si opatří.

Těžším úkolem je knihy spravovati, řádně, vhodně a s výsledkem zapůjčovati. Zde musí býti znatel lidí a povah, aby každému nejlepší a nejvhodnější knihu zapůjčil. »Libros hos certa fixaque hora diei et hebdomadis lecturis parochianis curatus commodet et commodatos inscribat...« Neděle je nejlépe odporučení hodna k zapůjčování knih, a to odpoledne po požehnání, poněvadž tím spíše lid odpoledním službám božím obcuje. S půjčováním jsou veliké těžkosti. Hned z předu podotýkám, že by mohl někdo přijíti u veliké podezření, kdyby po dětech školních knihy půjčoval rodičům, dospělým bratřím a sestrám. Měl by opletání, kdyby dítě s knihou bylo postiženo, a snad by byl obviněn, že dětem nevhodné knihy zapůjčuje. Někdy také musí půjčující snésti mnohou trpkosť, na př. že lidé podlahu zamazali, že se dvě hodiny ustavičně vrzali atd. Také o něm mysleno, že to dělá pro zisk, že chce, by mu na úkor druhého zanášeli a pod. Knihovník musí míti na paměti, že i při nejšlechetnější věci nevděk světem vládne. Na venkově lid si nejvíce vypůjčuje v zimě, a to v neděli při špatném počasí. Jak počne pršeti, již se hrnou pro knihy. Nikam nelze vyjíti, kniha je nejlepší zábavou.

Odměnou knihovníka budiž vědomí, že na místo knih, plných smyslnosti, zášti proti Bohu, knih špatných, frasovitých, jenom bez hlubšího přesvědčení, půjčuje knihy dobré, užitečné, od srdce k srdci mluvící, knihy poučné a vzdělávající. Tím

si duchovní správce na těžké roli svého úřadu zjednává pilného a mocného pomocníka, který ho podporuje, jemu pomahá a mnohý vzácný užitek podává. Neposkytujeli kněz osadníkům duchovní stravu nejen slovem, ale i písmem, brzy opanují lid agenti, kteří mnohdy rozsévají vedlé pšenice také koukol, jehož bývá často mnohem více, než zdravého, jadrného zrna. Pohádkáři naši umlkli, lid se chápe novin a knih.

Zapůjčuje kněz, může dle synody »gratum animum et amorem erga se excitare et confirmare; quae res gravissimi est momenti his temporibus, quibus mundus sacerdotem a populo separare vult.« Lid uznává dobrodiní, jež se mu z ruky knězovy udílí, ví dobře, že jenom knih dobrých a řádných se mu dostává, a tudíž s tím větší láskou lne jak ku spisům těm, tak i ke knihovníku. Duchovní správce nalezne také příležitosť se svými svěřenci porozpráveti, pozná jejich tužby a také brzy uvidí, jaký prospěch dobrá četba přináší.

Mnohý by byl ochoten knihovnu vésti, knihy půjčovati a rozšiřovati, ale jak si má počínati, když žádné knihovny na faře nenalezne, když knih nemá, když si musí teprve bibliotheku poříditi?

Pamatuji se podnes, jak mnohý bohoslovec v semináři sháněl si knihovnu, jak odebírány časopisy a knihy podnes bohoslovci, o tom se může každý přesvědčiti z »Musea,« kde udáno, že na sta exemplářů v seminářích té neb oné knihy odebíráno. Tedy každý kněz do duchovní správy přináší si s sebou již menší nebo větší knihovnu, která má býti počátkem farní knihovny, neníli dosud žádné.

Abychom se přidrželi synodalního nařízení, vraťme se k návrhům jeho, jakým způsobem lze knihy poříditi.

a) Emito libros bonos, praecipue tales, quos Commissio ab Archiepiscopo authorisata per ephemerides catholicos commendaverit, vel paucos vel plures quotannis, prout quis poterit, sumtu proprio.

Nyní tisk vydává velmi mnoho knih a duchovní správce musí z nich vybrati libros bonos. Jednak již firma ukazuje na obsah, pořadatel, jednak kritika, jednak vlastní přesvědčení se. Nejlépe by bylo, by knihovník sám poznal všechny knihy své knihovny (kdyby tak býti mohlo); neboť kritika nynější je příliš nespolehliva, buď všechno pochvalujíc anebo zatracujíc šmahem a zvláště ku knihám z firem katolických věnována jakási všeobecná nevšímavosť a netečnosť. Na př. o dílech z našich »Dědictví« a hlavně »Tiskového spolku« ani se nedovíme z listů výhradně katolických. Než, Bohu dík, nyní může knihovník farní knihovnu vyplniti dobrými spisy, jež »Zábavy večerní,« »Tiskový spolek,« »Zábavná bibl.« (dospěvši nyní díla 108.), »Dědictví« rozličná, knihovny pro lid (odporučení hodná Urbánkova, Knappova, Bayerova atd.) a jiné závody vydávají. Každý kněz je nucen odebírati knihy, vlastenecká povinnosť a vlastní vzdělávání mu tak káže. A co má dělati s těmi knihami, když je přečetl? Místo aby se někde válely v prachu na půdě, ať kolují hned mezi lidem. K čemu ukládati spisy do zavřených skříní, by tam v lipských vazbách jako v žaláři trčely? Ať jdou dům od domu, ať se třeba vrací otrhané a otřené, jenom když vykonaly svoji povinnosť a vnikly do každé chaty. Máme nyní mnoho nádherných děl obrázkových, ale ty nejméně proniknou, poněvadž se o ně každý bojí, je schovává, by se mu nepomazaly, a tak kapital leží mrtvý, bez úroků.

Když bohoslovci chtějí někde založiti knihovnu, hleď každý vykořistiti ji pro svoji osadu, by jenom na faře byla uložena, neboť doufám, že do lepších rukou nemůže přijíti. Pilný pracovník v oboru tom pořídí si snadno knihy, vystřihávaje feuilletony, z nichž do roka má několik svazků.

(O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. 1887. Číslo 9.

Anglický roman od r. 1880.—1886.

Napsal *Fr. Ciraki*,¹) přel. *J. Kouble*.

V prvé polovině našeho století, když byli v rozkvětu velikáni angl. literatury Scott, Bulwer, Dickens a Thackeray, přilnulo čtoucí obecenstvo rázem k angl. romanu. V milionech výtisků zaplavila nesmrtná díla spisovatelů těch celou Evropu i Ameriku a anglické kolonie, přeložená pak do všech kulturních jazyků mohls je vídati v paláci bohatcův i ve skromné jizbě dělníkově. Historická věrnosť Scottova, aristokratická jemnosť Bulwerova, srdečnosť a zdravým humorem prosycená roztomilosť Dickensova, psychologická mistrnosť a zdravá realnosť Thackerayova vytvořila díla, která na věky zůstanou ozdobou anglické literatury. Typických charakterů Wawerleya, Pelhama, zasloužilého Pickwicka, Becky Sharpové nelze zapomenouti snadno. Avšak i v některých dílech velikých těchto spisovatelů postříci lze poněkud počátky směru, jenž v budoucnosti vymezoval romanu dráhu, a zajisté nechybíme se pravdou, tvrdíce, že již v Bulwerově »Lucretii« a Dickensově »Bleakhouse« nalezáme prvé základy tak zvané sensační novellistiky, která později jako moře zaplavila knihkupectví anglická, a od roku k roku vždy více popouštějíc nezdravé, chorobné fantasii, dohnala angl. roman k oné absurdnosti děje, motivův a citů, která úplně vylučuje jakékoli oceňování takové produkce po zásadách aesthetiky.

Vražda, loupež, jed, zákeřnictví, faleš, zpronevěření, úplatky, paličství, křivá přísaha, násilí, krádež, podvod a všecky možné zločiny, propletené a promísené vskutku podivuhodnou kriminalistickou kasuistikou, toť jest ono thema, které se v tisícerých romanech obemílá ve všech možných i nemožných variantech.

Výtečníci v tomto oboru novellistické produkce *Wilkie Collins* se svým: »The woman in withe,« pí. *M. E. Braddonova* s »Lady Andleys secret« a *Charlotte Bronte* se svou »Jane Eyre« rozvinuli směr ten i dále, ale vždy ještě v jistých mezích pravděpodobnosti. Za nimi dala se pochodem celá legie spisovatelův a ještě více spisovatelek méně zvučných jmén, avšak ohromné produktivnosti, počínajících leckdy Sodomou a Gomorrhou svých přemrštěných zápletek nábožnými povzdechy náboženského vytržení, jako pí. *Wertherell* ve »The wide world« (širý svět), jargonem gentlmenského sportu jako *Maine Reid,* anebo frasemi socialistické školy jako *Charles Reade.*

V těchto kolejích pohybuje se též produkce posledních let, — beze všeho

¹) Článek tento vyňat je z výborného měsíčníku chorvatského „Smotra“ a složen výtečným znalcem anglické literatury.

vyššího vzletu, bez nových myšlének, bez ušlechtilých citů, — pravá směsice nejoh'avnějších motivů, ze kterých je prvý a nejhlavnější vždy a všude sobeckosť, — ona sprostá a mrzká sobeckosť, které není nic posvátného, která nešetří ničeho a nikoho, běžíli o to, aby provedla své vždy nekalé záměry.

Zajisté podivuhodný zjev, že národ tak všestranně rozvinutý, v také míře bohatý duchem i pozemskými statky ve čtení takových skladeb ještě nějaké rozkoše nalézati může, a ještě podivnější je, že jsou právě dámy anglického highlife — ona jemnocitná, sensitivní stvoření — prvými a hlavními prorokyněmi té školy, prvými pěstitelkami absurdních těch výhonů neduživé fantasie a nezdravého citu.

Budiž nám dovoleno tuto stručně ohlédnouti se na jednotlivá hlavní díla novellistické a romanové produkce, která během let 1881.—1886. spatřila světlo, a která jako mnoho čtené nouveauté zdobí stůl urozené dámy, nebo prostředkem nesčíslných půjčoven procházejí tisícemi rukou méně vznešeného, avšak nenasytného romanového čtenářstva.

C. R. Coleridge líčí nám v »An english squire« anglického šlechtice Lestera, který se za mládí na cestách po Španělsku v Seville zamiloval a oženil, avšak po smrti své choti, zanechav dítko své u děda po matce, navrátil se do Anglie, kde se podruhé oženil, a jako otec nové rodiny gentlemenský svůj život trávil na honbách a v politice. Nešťastnými událostmi přinucen jest Alvaro Lester, syn ze španělského manželství, vyhledati svého otce v Anglii, kde měl jako prvorozený syn právo dnes zítra převzíti dědictví.

Ani otec ani bratři nevítají ho rádi; jeť jim cizincem jak svým vychováním, tak city svými. Konflikt uložen jest v konservativném pojímání lidí a poměrův anglického starousedlce Lestera, které jest v neustálém sporu s názory Alvara, ve španělském duchu vychovaného. Jako výsledek všeho se projevuje: že nikdo, kdo není v Anglii narozen a vychován, nemůže býti pravým anglickým squirem (šlechticem). V tomto processu akklimatisačním dospěje konečně i Alvaro na pravý stupeň anglického názoru, načež jej bratři i sousedé pozdravují trojnásobným voláním a uvedou jej v dědictví zatím zemřelého otce.

Pěknou ukázku sensačních neurvalostí nabízí nám *Frances Elliot* ve svém »The red Cardinal.«

Děj koná se v Italii v Sieně. Hlavním hrdinou je markýz Anzano Gonzaga, který po různých osudech musí konečně sešíliti a samovraždou skončiti, jen aby se vyplnila jakási rodinná kletba. Jeho ujec, kardinal Flavio, dopustil se za mlada celé řady zločinů, znásilnil a zavražditi dal krásnou pastýřku Gigiju, nahromadil si ohromného jmění, a potom klidně a spokojeně, ozdoben kardinalským kloboukem, umřel.

Ježto pak spravedlivá Nemesis jeho nestihla, musí jeho synovec, markýz Anzano, jako dědic jeho nespravedlivě nabytého jmění, právu učiniti zadosť, aby se vyplnila kletba jeho děda, otce kardinalova, kterou byl nehodného syna proklel. Rozpoutaná fantasie slaví v líčení jednotlivostí pravé orgie, tak že je čtenář skutečně rád, když šílený markýz konečně vezme si život a tím aspoň ostatním členům své rodiny, jmenovitě svému bratru Sigismundu a jeho v tajném manželství oddané ženě Leli, dceři zavražděné pastýřky a kardinala, klidnější život umožní.

Ještě krásnější vzorek sensačních motivů podává nám pí. *Peardová* ve svém romanu »Zero.« I tu koná se děj v požehnané Italii, a jak již název tušiti dává, ve známém Monte-Carlu. Paní Varuna Fano, její matka pí. Kilsith, plukovník

Cazalette žijí roulettem a opiem. Této dvojí pochoti obětuje se vše — čest, poctivosť, vlastní dítě, nevinná Helena a každý šlechetnější cit. Každé slovo, které slyšíš z úst těch lidí, dýše opiem a páchne roulettem.

Čtoucímu bezděky namítá se domněnka, zdali ti lidé neutekli z ústavu na mysli chorých Vypravování kromě toho dovršeno je pikantním dosytkem, který nám serviruje ruská aristokratická kněžna Titshakof. Jen provazové čivy mohou snésti všechno to tutti frutti ohromujících a přepínaných motivů.

Malý oddech od těchto chorobně rozčilujících scen poskytuje nám *Charles Reade* ve svém »Singleheart and Doubleface,« prostě vypravovaném romanu, jenž protkán je socialistickými motivy. Thematem jeho jest stará ona píseň o bezprávnosti ženy po anglickém manželském právu. Trpitelka Rachel, jako druhá Griseldis, žije mučenický život po boku svého nehodného manžela, který ji týrá, okrádá, bije, který konečně, uloupiv jí všechen majetek, prchne do Ameriky, kde se opětně ožení. Vypravování plyne prostě, beze všakého poetisování manželských strastí Rachelinýcb, a též konec je čistě prosaický. Mučenice Rachel, když byla dle předpisu po celý rok za zmizelým zlotvorným manželem v pláči a smutečném rouchu truchlila, provdá se za dobromyslného stařečka, po jehož boku může vzhledem k jeho dolarům spokojené mysli zírati na své staré dny.

Čirý egoismus, který ani nehledá závoje, aby svou nahotu zakryl, představuje nám *Hamilton Aïdé* ve svém romanu »Introduced to society.« Rodina z high life Davenport, která má i přístup ke dvoru, přijímá do svého domu bohatého australského sirotka Miss Johnstone, aby ji uvedla do vznešeného světa, kdežto ona za to platí téže rodině ze svých důchodů 10.000 liber ročně. Zábava honí zábavu k oslavě interessantní australské krasavice, jejíž hlavní cena však spočívá přece jen v oněch 40.000 lib. renty. Lordové, hrabata a vicomtové, konečně i sám syn rodiny, marnotratník Roger Davenport, namahají se a hemží okolo miss Johnstoneovy, nabízejíce se jí za muže, ačkoliv otec její vedl obchod s vepřovým dobytkem, a s chvályhodnou upřímností se vyznávajíce, že při tom vedeni jsou jedinou touhou, aby svoje deroutní finance spořádali. V záměnu za australské libry dávají své starožitné šlechtické erby. Konečně zvítězí nade všemi domácí učitel, vysloužilý husarský důstojník rakouský, který dobyl srdce podivínské australské krasavice neobyčejnou dovedností, s kterou uměl při valčíku narážeti patou o patu.

K charakteristice této urozené a vznešené anglické společnosti uvésti sluší i to, že Roger Davenport jedenkráte v peněžných jsa nesnázích ukradl rodinné drahokamy své matky, avšak když je u židů prodati chtěl, ukázalo se, že je již dávno před tím jeho otec, sir Davenport, bez vědomí manželčina probil a padělanými byl zaměnil.

Široce je rozpředen roman od *B. L. Farjeona* s názvem »Great Porter Square: A mystery.« Předmět je veskrz kriminalistický: Zákeřnická vražda p. Holdfasta, provedená jeho manželkou Grací a milovníkem této.

Aby byl nějaký rozdíl, spracován je vděčný tento sujet ve formě referatu novinářského reportera, a v dopisech genialní Blanchy ku svému věrnému Fredu Holdfastu, synovi zavražděného. Všecky možné komplikace — většinou zbytečné a nepřirozené — protahují rozluštění a dovolují, že se vrahové skrze celé dva svazky chystají k útěku, až je konečně Fred Holdfast, na něhož bylo padio podezření z otcovraždy, — uloví

jako v pasti myšky, na samém místě vraždy, kde hledají jakousi naskrze zbytečnou závěť. Tu shořeli za živa, když byli petrolejem a prachem opatřili podkop, aby před svým útěkem zničili jeviště svého hrdinství.

Nad celým vypravováním vznáší se duch prozřetelnosti boží, vtělený v obraze a podobě různých detektivů londýnské policie, kteří jsou vždy v čas potřeby po ruce s řetězy a suchoparnými vtipy, které na velikou dálku páchnou po strážnici a kořalce.

Celá spousta neuvěřitelných a nemožných příběhů nahromaděna je v *Hugh Conwayově* »Called back.«

Hlavní osobou je slepec Gilbert, který se stává bezděkým svědkem hrozné vraždy. Později nabude opět zraku a ožení se s krásnou dívkou. Na neštěstí však brzy shledává, že je ubohá pomatena na mysli. Doživši se děsných událostí, pozbyla rovnováhy ducha, a manžel její nalezne u ní stopy, že je zapletena v krvavé drama, kterého, byv ještě slepým, mimovolným svědkem byl. Aby rozpředl pásmo toho zločinu, putuje až do Sibíře za jedním spoluviníkem, až konečně zločin na jevo vynese. Když se viníkům dostalo zasloužené odplaty, vrací se jeho manželce světlo rozumu, které scena děsné vraždy jejího bratra byla utlumila.

Jako děj, tak i charakteristika osob oplývá přemrštěností a nepřirozeností.

Ještě mohutněji doléhá na nervy »Durk Jays« od téhož spisovatele. S chvalitebnou důsledností řadí se od prvé do poslední stránky hrůza ke hrůze. Lékař Basil zoufá si z nešťastné lásky k Filipě, kterou nehodný Mervyn oklamal, předstíraje sňatek. Poznavši své neštěstí, počala ubohá Filipa šíleti, a stihnuvši z nenadání na mrtvolu svého manžela, neznámým zlosynem zavražděného, rázem byla schvácena utkvělou myšlénkou, že ona svou vlastní rukou dopustila se bohomrzkého díla toho. V této disposici nalezne ji Basil. Notné dose opia umírní ubohou, a hustý sníh pokrývá mrtvolu zabitého, tak že Basil před objevením zločinu může s Filipou do ciziny uniknouti. Na květnatých březích Quadalquiviru pokračuje Basil v léčení nešťastnice milostnými slovy a opiem, tak že ona počne zapomínati na svou fixní ideu, že domnělého manžela svého zavraždila. Avšak z nenadání seznala z novin, že vražda na Mervynu spáchaná je odhalena, a že vypátraný zlosyn před soudem se má zodpovídati. Bleskem šlehne jí to do očí — utkvělá idea ještě rázněji se jí zmocní. Pospíší do Anglie, aby se jako viník přihlásila a nevinného bídy zbavila. Při posledním líčení vystoupí před soudce. Obviněný spatřiv ji, přizná se ihned ke svému zločinu, vida v ní jedinou svědkyni, která vlastníma očima viděla jeho zločin. Ještě několik silných dávek opia, a Basil i Filipa užívají těžce zaslouženého míru ve šťastném manželství.

Mnoho změny nám neposkytuje nový roman *G. Fleminga* s názvem »Kismet.« Děj koná se v Egyptě, zemi Faraonů, kde s blaseovanou společností anglických turistů pociťujeme všecku nudu cestování tokem řeky Nilu. Jednotvárnosť tu zapuzuje jedině milkování — flirtation je anglický terminus technicus — krásné Gerty se všemi cestovateli. Poněkud jsou zajímavy poznámky historického a archaeologického obsahu, kterými je celé vypravování protkáno, — a jeden ze spolucestovatelů dobrotivě nás upozorňuje na každou monumentalní stavbu podél břehů nilských.

Libé osvěžení na pusté nivě sensačního vypravování poskytuje nám irským humorem prosycený roman *Else d'Esterre-Keelingové* s názvem »Three sisters« (tři sestry). Děj jest zcela jednoduchý, avšak krásně a přirozeně vypravován; charakteristika správná, motivy přirozené,

humor jadrný. Matka se svými třemi dcerami, zdržujíc se v cizím městě a dobývajíc si živobytí vyučováním a ruční prací, namahá se, aby zachovala všechno »decorum« spořádané angl. domácnosti. V kontrastu vnějších okolností s názory a city rodiny té spočívá plno komiky a zdravého, řízného humoru.

Americký humor, jaký nalezáme v *Mark-Twainově* romanu: »The adventures of Huckleberry-Finn,« nejde nám tak k srdci, neboť se přečasto zvrhuje v grotesknosť, a k tomu je zapotřebí genialního péra Bret-Harteova, abychom se spřátelili s názory a obyčeji, které nás jinak upomínají na blázinec.

Frances Mary Peard podává nám ve svém »Near Neighbours« krásný vzor anglického rodinného romanu. Sebezapření a ušlechtilosť krásné ženské duše výtečně je zpodobena v Johanně Steenové, a kontrast je tím větší, že všecky ostatní osoby představují nám holý egoïsmus ve všech podobách a jevech.

Roman ten je psychologicky jemně a podrobně proveden, a kromě toho zajímavý důkladným a svědomitým líčením holandských poměrů.

Avšak tací vznešenější vzletové bývají vzácní, a *Helen Mathersova* ve svém »Find out« vrhá nás opět do víru sensačních hrůz. Několik krvavých skvrn na podlaze knihovny, hned v prvé kapitole, dává nám tušiti, co nás ještě očekává. Avšak přes všecku hrůzu a děs vraždy, přes mrzké řádění lotrovských zlosynů dostává se nám na konci romanu pochoutky v dojmu velmi komickém, když Mr. Dowson, otec dívky ku vdeji zrostlé, z milostné rozkoše sám si život vezme, když se mu bylo podařilo uloupiti jediné políbení od milované, avšak jím opovrhující Tity, která k vůli harmonii má tolikéž už dospělého syna.

Tolik citu ve tvrdošijném tom hříšníku, který zcela chladnokrevně klamal a vraždil, nebyli bychom hledali.

V těchže kolejích pohybuje se též druhý roman téže spisovatelky s názvem: »Murder a. Manslanghter« (vražda a zabití), jen že je úžas a hrůza ještě znásobena tím, že visie a nadpřirozené tuchy, kterými více méně všecky osoby romanu trpí, hrají tak znamenitou úlohu, že se ti strachem kůže ježí. Hrdinka romanu, pí. Berylová, obcuje s nadpozemským světem úplně sans gêne, což jí však nijak nepřekáží, že se před soudem pro zabití zodpovídati a ospravedlniti musí.

Bret-Harte, genialní spis. kalifornských povídek, vede nás opět do svého revíru výtečným svým romanem »Maruja.« Mistrně dovedl nás opět spřáteliti s obyčeji a názory nám cele cizími — a kalifornská scenerie leskne se nádherně v kouzelné záři, jak to jenom Bret-Harte vylíčiti umí.

Touže výtečností kresby a originalností vypravování vynikají též jeho nové novelly, z nichž připomínáme: »Brother Gideon,« »A ship of 49,« »An apostle of the Tules.«

Škotské hory a život v nich líčí nám *William Black* ve svém »White Heater.« Vlasteneckým žárem prosycuje svou povídku, a resultatem všeho jest, že nad Škotsko není druhé země na celém, širém světě.

Totéž thema spracoval zmíněný spis. též ve své sbírce povídek ze škotských hor, která vyšla s názvem: »The wise woman of Inverness.«

Ze zdravého, nezkaleného vzduchu, jejž dýcháme, čtouce krásně provedené povídky ty, vracíme se opět v nakaženou atmosferu londýnského zločinského světa, kam nás uvádí pí. *Henry Wood* pod pseudonymem *Johny Ludlov* s romanem »Our visit.« Avšak starostlivá spisovatelka dává nám hned s počátku na srozuměnou, že konec koncem přece jen

nevinnosť zvítězí, a ubezpečení to nás poněkud těší pro žalostné příběhy hrdinky, která vskutku za pomoci policie a její organů na konec jak slunce čista ze všech pohrom a pokušení vypluje.

Silných nervů třeba bude také čtenáři romanu Mrs. *Campbell-Preadové* s názvem: »Affinities.« Roman ten psán jest pod vlivem spiritistické struny, a hrdinka Judith Fountain během vypravování podává tolik důkazů své clairvoyance, že nás mráz pojímá, když vidíme, kterak nadpřirozené síly mocně působí i v nejjednodušší případečky našeho skromného života. Ostatně jsou »Affinities« spiritistickým kvasem pokaženou směsí, v níž není áni sledu po krásném romanu Goetheově: »Die wahlverwandischaften.«

Za oceanem je jeviště romanu *Helen Jacksonovy,* který nám s názvem »Ramona« věrně a zajímavě kreslí zápasy, jež starousedlci po amerických sjednocených státech zabraných mexických krajů bojují protí sobeckosti a potměšilé schytralosti jankeismu. Thema je zajisté interessantní a pěkně provedeno, naplňujíc duši naši soustrastí, když vidíme, kterak potomci španělských konkvistadorů krok za krokem ustupují před sobeckou prohnaností panujícího plemene.

Ch. Yonge rozvinuje nám v »Nutties fatter« rodinný roman, který se lehko čte a který krom toho má veskrz moralnou tendenci. Kniha může se dáti beze všeho nebezpečí i mladým dívkám do rukou, aby se dle vzoru hrdinky připravovaly pro budoucí rodinný život.

Pravý drahokam novellistické práce podává nám *Ouida* ve svém »Don Gesualdo.« Hrdinou té kresby je vesnický farář, prostý muž, ušlechtilého srdce, kterému jsou úplně neznámy šalby a klamy světské. Známá jeho z mládí Generosa, provdaná za nemilovaného muže, dala se nepravou cestou, spouštějíc se v milostné pletky s mladým, ohnivým Falkem. Starého manžela jejího naleznou jednou zabitého. Všecko podezření padá na ni. Gesualdo, přesvědčen jsa o její nevinnosti, brání ji. Ve zpovědi dozví se o pravém vinníku, avšak nesmí jej projeviti. V tomto konfliktu kněžské povinnosti s touhou, osvoboditi nevinnou oběť zloby lidské, kterýž konflikt mistrně je vylíčen, napíná duševní síly své šlechetný kněz do zoufalství.

Mučeníkem jsa své vznešené povinnosti, konečně podezříván ze spoluviny při vraždě té, odsouzen na galeje, toliko ve svém srdci nalezá síly odolati pokušením a těžkým zkouškám, i umírá jako smírná oběť, pravým jsa následníkem svého spasitele.

Florence Marryat ve svém romanu »The heir presumptive« kreslí nám v hrdince, miss Gladys, dívku takých zásad, jakých uvykli jsme dosud jen u silného pohlaví spatřovati. Svou krásu považuje za kapital, a všecky její snahy nesou se k tomu, aby kapitál ten na úroky co možno vydatné uložila — tím způsobem totiž, aby bohatého manžela ulovila. Lásky k tomu není zapotřebí; takový cit sám sebou by již zmodrchal pravidelný výpočet moudré krasavice. Rozmanitými zkušenostmi však dospívá na konec přece ku přesvědčení, že život bez lásky je úplně bezcenný.

Interessantní dílo daroval nám *Ridder Haggard* ve svém romanu »King Solomons Mines,« již proto zajímavé, že v celém vypravování nevystoupí ani jediná ženská osoba. Dobrodružný sir Henry a soudruh jeho kapitán Good sterými nehodami dospějí konečně v krápníkovu jeskyni, kde je poklad krále Šalomouna schován. Každou chvíli myslíme, že některý z hrdinů přijde již o hlavu, avšak oni přece zdrávi a bez úrazu vynášejí drahokamy, a jako druzí Argonauti vracejí se čili a zdrávi do své vlasti.

Ve svém druhu zajímavý je také roman *Rob. L. Stevensona* s názvem: »Dr. Jekyll and Mr. Hyde.« Thematem jest mu onen proslulý výrok Goetheův z »Fausta«: »Zwei seelen wohnen, ach, in meiner brust,« užitý jak k vnější podobě, tak ku vnitřnímu citu. Dr. Jekyll svařil nápoj, který jej mladým učiní a z něho druhou bytosť vytvoří. Jak se napije toho kouzelného elixiru, stane se z něho Mr. Hyde, a jako takový počne páchati tisícerá dobrodružství, ano i zločiny. Když účinek nápoje přestane, musí ubohý Dr. Jekyll napravovati přechmaty svého dupplikatu. V tomto konfliktu končí sebevraždou.

Jestliže v těchto dvou posledních romanech není mnoho řeči o něžnějších citech lásky, tož nás za to plnou měrou odškodňuje neznámá spisovatelka románu: »Green Pleasure and grey Grief.« Tré milostných párků provázíme všemi zkouškami a pokušeními, které lásku jejich v nebezpečí uvádějí, až konečně s uspokojením zíráme, že šťastně zakotvily v bezpečném přístavu manželství. Aby lyrický živel ještě více působil, protkána je celá povídka písněmi a znělkami. —

Uzavíráme tento náš skrovný pohled na roman a novellu u Angličanů v letech právě minulých. Ovšem vzpomenuli jsme prací jen nejdůležitějších, kdežto sta a sta méně známých romanů zahálejí v zapomenutí po zaprášených policích, nejsouce čteny ani oceňovány, ježto toho aspoň s našeho hlediska také nezasluhují.

Písemnictví ruské roku 1886.

Napsal *A. Stěpović*, přel. *P. G. Schössler, O. S. B.*

III.[1])

(O.) Časopisy vycházející jednou za čtrnáct dní, téhodně, i dvakrát do téhodne.

Téměř polovice těchto časopisů jest illustrovaná, a jest rázu belletristicko-uměleckého, i z části publicistického. Všech rozebírati nebudeme, poukážeme pouze na některé rozšířenější. Z časopisů vycházejících jednou za čtrnáct dní nejznámější jest »Новь,« jenž s velkým hlukem poslán do světa, hned první rok měl přes 20.000 odběratelů. Nyní, zdá se, zmenšilo se již toto číslo. Knihy »Нови« jsou co do zevnějšku skvostné, nemají však určitého směru. Jest tam vše, od politických přehledů *Bezobrazova*, a romanův *M. Bělinského* počínaje, až k hudebním přílohám, a zprávám kuchařským . . . Ostatně časopis tento není drahý (24 dosti objemné knihy za 14 rublů), a proto na př. pro venkov může býti velmi prospěšným.

Časopis »Художественныя Новости« sleduje, jak již z jména vidno, hlavně zájmy ruského umění.

Z časopisů, dvakrát téhodně vycházejících, nejznámější jest »Гражданинъ,« vydávaný *Meščerským*, směru přísně konservativního, s měsíčními knihami »Литературныхъ приложеній,« které ostatně nejsou zvlášť pozoruhodné.

Již dříve poukázali jsme na týdenníky »Нива« a »Живописное Обозрѣніе,« pro své premie nejrozšířenější. Připomínáme ještě následující:

1. Недѣля (vydává *Gajděburov*), tak zvaného národního směru. Tento časopis velmi svědomitě stopuje po podstatných jevech života ruského, a jest velmi oblíben. I k němu přidávají se měsíčně povídky. Cena 8 rublů.[1]) 2. Еженедѣльное Обозрѣніе, s literarní přílohou »День.« 3. Русское Дѣло, vydává *S. Šarapov*, bývalý spolupracovník Руси. Zdá se, že tento časopis se zvláštním úspěchem se nepotkává. 4. Екатеринбургская Недѣля: zde bývají uveřejněny

Č. 8., str. 227., sloupec 1., řádek 23., čti *Sumcova* místo *Sricova*. Tamtéž 3. řádek zdola čti правы místo правн. Menší chyby v ruském textu opraví laskavý čtenář sám.

[1]) Недѣля mezi jiným rozpředla otázku o dobrovolném přesídlení nějaké části intelligence na venkov.

mnohdy velmi zdařilé práce. 5. Звѣзда, časopis illustrovaný, s hudebními přílohami, vydávaný *Komarovem.* Illustrace jsou špatné, což se dá omluviti nepatrnou cenou časopisu (4 rubly). Zde se uveřejňují překlady ze slovanských nářečí na př. povídka »Славоміра« z českého, nebo »Жена дровосѣка,« od Hurbana ze slovenského a taktéž některé básně Hurbana-Vajanského. Jsou zde i práce literarně historické, jako o básních *S. Nadsona, J. Polonského,* a jiných. 6. Всемірная Иллюстрація, s velmi pěknými illustracemi. 7. Газета Гатцука, illustrovaný časopis. s dobrými politickými přehledy. 8. Лучъ (illustr.). 9. Огонекъ (illustr.). 10. Русскій паломникъ (illustr.). 11. Ремесленная газета (illustr.). 12. Стрекоза (humorist., illustr.). 13. Будильникъ illustr. časopis humoristický s překrásnou premií: »Горе отъ ума,« illustrovaná veselohra od Gribojedova. Досугъ и Дѣло, Осколки, Эпоха, Война, Развлеченіе, Нувеллистъ, Музыкальное Обозрѣніе, Мірской Вѣстникъ a mnoho jiných.

Jest také velký počet týdenníků věnovaných různým odborům, a proto nelze těchto časopisů jednotlivě co do obsahu rozebírati. Uvádíme pouze názvy některých: Вѣстникъ промышленности и торговли, Врачъ, Рус. Медицина, Недѣля Строителя, Судебная газета, Земледѣльческая. газета, Русскій пчеловодный листокъ, Сельскій хозяинъ, Церковный вѣстникъ, Московскія церковныя вѣдомости, Вѣстникъ русскаго общества краснаго креста, a jiné.

Jest nám ještě promluviti několik slov o zvláštních jevech literatury naučné, a o sebraných spisech, vydaných za rok 1886.

Ze sebraných spisů jsou tyto nejvíce pozoruhodny:

1. Сочиненія И. С. Аксакова (šest velkých svazkův publicistického obsahu, 1 svazek básní. a 1 se životopisem známého básníka Ťutčeva). Každý, kdo jen slyšel o tomto znamenitém muži, uzná velkou důležitosť úplného vydání jeho spisů. — 2. Сочиненія Н. И. Пирогова, známého ruského lékaře a paedagoga. Ve dvou svazcích obsaženy jsou všecky práce všeobecně zajímavé. Lékařské články tohoto znamenitého chirurga utvoří zvláštní sbírku. — 3. Сочиненія Вл. Короленка vydal časopis »Русская Мысль.« Od tohoto ještě mladého spisovatele ruské obecenstvo právem mnoho očekává. (Dlužno však rozeznávati ho od Lavra Korolenka, jehož práce ne zvláště důležité vydány taktéž r. 1886. ve třech svazcích.) — 4. Стихотворенія С. Надсона, ve dvou svazcích. (Nedávno vydán také malý svazek kritických článků tohoto neobyčejně nadaného, před časem zemřelého básníka.) Jeho básně velmi se zalíbily ruskému obecenstvu; jest v nich skutečně velmi mnoho poesie i nelíčeného citu. — 5. Стихотворенія Апухтина, taktéž velmi nadaného básníka. Největší pozornosti zasluhuje povídka »Годъ въ монастырѣ.« K jeho veršům velmi ochotně obstarávají hudbu ruští skladatelé, obzvláště P. Čajkovskij. — 6. Стихотворенія Андреевскаго, básníka, jenž nejvíce uveřejňuje v časopise »Вѣстникъ Европы.« — 7. Думы и пѣсни Фруга, ve dvou knihách. Frug jest mladý, velmi nadaný básník, jenž s velkým zdarem obírá si themata patriarchalně-biblická. — 8 Полное собраніе сочиненій С. Т. Аксакова (6 knih. cena 14 r.) — 9. Полное собраніе сочиненій А. Н. Толстаго (12 sv. stojí 18 rublů; chystá se laciné vydání asi za 7 r.). — 10. Полное собраніе сочиненій Я. Полонскаго (10 sv., cena 15 rublů). — 11. Полное собраніе сочиненій И. А. Гончарова (8 svazkův). — 12. Разсказы К. Баранцевича, a jiné.[1])

Díla jiných básníků ruských vydána již dříve, a proto v tomto přehledu za rok 1886. se jich nedotýkáme, nebo vydávání sebraných spisů jejich není ještě ukončeno. Jsou to: Минскій (jehož báseň »Ночь въ Геѳсиманскомъ саду« jest velmi originalní a krásná), Мережковскій, Фофановъ, Чюмина a jiní.

Мракъ, roman *Muravlina.* Jest to spisovatel. jenž prvními pracemi velké naděje vzbuzoval, ale, jak zdá se, nezamýšlí splniti jich. — Сказки Н. Щедрина. Tato sbírka obsahuje práce nazvané »сказками« snad v jiném smyslu. Крамольниковъ, od tohotéž. Ščedrin

[1]) Sebrané spisy J. Nikitina (2 sv.), J. Turgeněva (10 sv.), D. Grigoroviče (10 sv.), A. Majkova (3 sv.), Žadovské a jiných vyšly v r. 1884. a 1885.

vydal velké množství spisů, z nichž mnohé pro cizince jsou sotva pochopitelny. Povídka »Господа Головлевы« může však s úspěchem přeložena býti na jiné jazyky. — Nelze nám pominouti zdařilých kritických prací *Oresta Millera*, jehož »Русскіе писатели послѣ Гоголя« vyšly v druhém vydání o dvou svazcích r. 1886. Jest tam věrně vylíčena činnosť L. Tolstého, Turgeněva, Gongarova, Dostojevského a jiných.

Překlady: básně Kattulovy překrásně přeložil ve verších *A. Fet* (s vysvětlivkami). Zdařilý jest též překlad Tacita od *V. Moděstového*, Herodota a Thukidida od *Miščenka*. (Díla těchto klassiků byla sice již dříve přeložena, ale ne tak správně a jasně.)

Dějiny literatury obohaceny těmito cennými plody: Мои досуги, od *F. Buslajeva*, dva svazky. Kdo zná velký význam prací tohoto znamenitého učence, ten bude velmi potěšen vydáním tohoto překrásného sborníku. — Изъ исторіи романа и повѣсти, výtečná práce *Alex. Veselovského*. — Симеонъ Полоцкій, od *V. Popova*. — Сборникъ критическихъ статей о Некрасовѣ, sestavený *Zelinským*. — Памятники древнерусскаго письма: knihy bohoslužebné, vydal *V. Jagič*. Velký to svazek, nevšední důležitosti, vydaný »*Akademií Nauk*.« — Литературная Эволюція на западѣ, od *K. Karějeva*. — О древнѣйшемъ лѣтописномъ сводѣ Великаго Новгорода, od *V. Sněgireva*. — Исторія испанской литературы Тикнора, přeložil *N. Storoženko*. — Исторія чешской словесности, od *A. Stěpoviče*. — Обычаи пѣсни турецкихъ сербовъ, od *Jastrebova*: tento spis vzbudil nejen všeobecnou pozornosť, nýbrž vyvolal i učené spory. (Viz Журналъ Министерства Народ. Просвѣщенія.) — Славяне и ихъ взаимныя отношенія, od *Pervolfa*, jest až na mnohé nedostatky, dosti důležitý spis. — E. Де-витте »Чтенія по исторіи славянъ« kniha věnovaná památce J. S. Aksakova. Jakkoliv jest cenná tato kniha, přece pozorovati při ní velkou nestejnoměrnosť práce.

Z literatury umění jsou zajímavy spisy: Художественная энциклопедія, od *F. Bulsaka*: Русская допетровская нумизматика, od *J. Tolstého*: Византійскія церкви и памятники Константинополя, výtečně sdělané dílo *Kondakova*, důležité pro celou Evropu.

Následují nyní některé důležitější práce děje- i zeměpisné, filosofické, právnické a filologické. (O učebných knihách v tomto přehledu se nezmiňujeme, poněvadž jich vychází velké množství každého roku.)

Z dějepisu i zeměpisu: Матеріалы для исторіи русской Академіи Наукъ, svazek II. — Изъ исторіи иностранныхъ исповѣданій въ Россіи, od *D. Cvětajeva*. — Исторія Новой Сѣчи, od *A. Skalkovského*, druhé vydání. — Исторія Кіевской Духовной Академіи, od *S. Golubeva*. — Духовный регламентъ при Петрѣ Вел. od *N. Kedrova*. — Историческое обозрѣніе Сибири, od *P. Slovcova*. 2. vydání. Kniha velmi cenná. — Сборникъ матеріаловъ для описанія Кавказа (500 stran). — Воронежскій юбилейный сборникъ, dva svazky. — Записки о моей жизни, od *N. Greče*, vydavatel *A. Suvorin*. Greč jest známým literatem první polovice 19. století. — Очерки и разсказы изъ Всеобщей исторіи, od *D. Ilovajského*, na Rusi velmi popularního to historika. — Обзоръ областей западнаго и южнаго славянства, od *A. Budiloviče*; práci tuto každý s velkým prospěchem přečte. — Velké dílo *K. Slučerského* »По сѣверу Россіи« (2 díly, stran 260 a 240 ve 4°, s 65 a 67 krásnými illustracemi), popsání cesty, již spisovatel vykonal v průvodu velkoknížete Vladimíra Alexandroviče. — Свв. Кириллъ и Меѳодій, od *J. Maljševského*. Kniha dosti objemná (asi 500 str.) velmi důkladně probírá otázku o slovanských prvních učitelích, a důstojně končí řadu dřívějších prací o nich sepsaných (od *P. Lavrovského, Bilbasova, Vorinova, A. Gorského* a j.). — Архивъ югозападной Россіи, č. VII. sv. 1., obsahuje přes 700 stran. V této důležité knize, opatřené dobrým návodem od professora *M. Vladimírského-Budanova* (85 str.), obsaženy jsou historické památky o osazení jihozápadní Rusi. Pro ruský dějepis, i pro ruský jazyk jsou tyto památky neocenitelny. — Городскія училища въ царствованіе Екатерины II., od *D. A. Tolstého*, jest pro dějiny vzdělání na Rusi dosti důležité. Městské školy byly zařízeny

Jankovičem po způsobu rakouských, i dle plánů Felbigerových, a opatřeny dobrými učebními knihami. — Разсказы изъ русской исторіи 18. в. od *Barsukova*. — Всеобщая исторія Вебера, překládá *Andrejev*. Vyšlo již několik svazků.

Filosofie a theologie: Философія Декарта. Učení o světu a o člověku. Kniha, v ruské literatuře dlouho již očekávaná. — Іеремія Бентамъ, od *Jaroše*. — О высшемъ благѣ, od *Děbolského*. — О душѣ, od *Grota*. Grot jest mladý filosof, ale vydal již mnoho spisů. — Чувство, какъ нравственное начало od *P. Astafjeva*. Tento spis byl kritikou přijat dosti blahosklonně. — Логика, od *Troického*. O Troickém, professoru na universitě v Moskvě jest známo, že vystihuje celou hloubku filosofie a že učí samostatně. — Прошлое философіи, napsal *De-Roberti*. De-Roberti, filosof positivní školy (Kantův positivismus), nevyniká velkou hlubokostí. Jmenovaná kniha jest však dosti zajímava. — Этюды и Очерки, od *L. Lěseviče*. Lěsevič jest na Rusi známý filosof, a některé jeho práce mají velkou cenu. — Основы вѣры и знанія, od *P. Bakunina*. Krásná to kniha, v níž se jeví hluboké pojímání spisovatelovo, i velké jeho vědomosti. — Зависимость морали отъ религіозной метафизики, od *A. Guseva*. Kniha tato podává rozbor známé »исповѣди« *Lva Tolstého*. — Творенія Иннокентія, metropolity moskevského. — Шопенгауэръ Артуръ »Свобода воли« přeložil *F. Černigovec*. Filosofie pessimistická jednu dobu byla na Rusi velmi známá a rozšířena (ona vyvolala na př. spisy *Feta*, *Mokievského*, *Certěleva* a j.). Zdá se však, že nyní již pominulo nadšení pro Schopenhauera.

Z knih, věnovaných právu, jmenujeme: Современный обычай и древній законъ, od *M. Kovalevského*, dva svazky. Výborná to práce, v níž se vysvětlují právní poměry národův arijských právními poměry Osetův, národa kavkazského, v Evropě téměř neznámého, jehož jazyk sotva samým Vsevolodem Millerem, professorem na universitě moskevské, jest dosti prozkoumán. — Обзоръ исторіи русскаго права, od *M. Vladimirovského-Budanova*. Jest to sbírka universitních přednášek ctihodného professora, jenž minulého roku vydal též výtečnou chrestomathii dějin ruského práva pro studující, a dějiny university kievské. — Изслѣдованіе о Русской правдѣ, od *Mročka-Drozdovského*. — Důležité jsou též práce *Grabovského* o státním právu, pak práce *Čuprova*, *Janžula* a jiných o statistice a o právu politickém.

Práce filologické: Филологическія замѣтки, od *Grigorija Zengera*, důležité opravami, které navrhuje spisovatel v textě Properce a Ovida. — Грамматическія замѣтки, od *Romana Brandta*. Tato kniha pozůstává hlavně z poznámek, které Brandt přidal jako redaktor k překladu *Miklošičova* srovnávacího slovanského tvarosloví, od *M. Šljakového*. Kniha Brandtova vyvolala dosti prudkou učenou rozepři v »Ж. М. Н. П.« Ona svědčí zajisté o velké sečtelosti spisovatelově. — *Šachmatovo* »Изслѣдованіе о языкѣ новгородскихъ грамотъ 13. a 14. вв.«

Naše zpráva nebyla by úplná, kdybychom nepromluvili několik slov o kalendářích, jichž vychází na Rusi ohromné množství za nejrůznější ceny, od několika kopejek (jako na př. kalendář sestavený *Lvem Tolstým*, za 6—7 kop.), až do 2 rublů. Kalendáře vydávané v hlavních městech těší se zvláštnímu úspěchu (vydavatelé *Suvorin*, *Goppe*, *Gatcuk*, *Prugavin*); však i některé z venkovských měst pocházející jsou velmi dobře sestaveny. Takové jsou na př. Харьковскій календарь, od *Jefimenka*, Виленскій, Холмскій, Полтавскій к., od *Proščinského*, Черниговскій, od *Petrovského*, a mnohé jiné. »Charkovský« zvláště jest oblíben pro svou obsažnosť i láci. (2 svazky stojí pouze 1 r. 20 k.) Dobré články také shledáváme v kalendáři černigovském (obsahuje asi 1000 str., cena 1 r 70 k.) i v obou kievských, vydávaných Andrijaševem i Fabriciusem (20 a 25 k.) Ostatně o kalendářích pošlu zvláštní zprávu.

Dopisy Františka Sušila s Al. V. Šemberou.[1])

Velectěný Příteli!

Děkuji uctivě za prokázanou službu. Přišla mně tím více vhod, an na začátku roku nového Rohrerovi a resp. p. vdově po neb. Rohreru nějaký díl dluhu opět zapraviti musím. On sám knihkupectvím odbyl toliko několika dvadcet exemplářů: že ta věc velmi špatně se odbývá! Ovšem bylo 500 exemplářů velmi na zbyt tištěno, a 300 ba 200 bylo by stačilo tisknouti. Také snad by lépe bylo bývalo, kdybych byl dal toliko text tisknouti, melodie ale mohly vynechány býti: tak mohla cena pod 1 zl. stř. býti a tudy by snad hojnějšího byla kniha ta nalezla odbytu. Ale an se již stalo, změniti to se nedá.

Materialie pro svazek třetí mám sestaveny dílem i opsány, a hodlám svazek ten do censury brzo dáti. Avšak na rozpacích trvám, kde to dáti tisknouti. Rohrer předce drahý jest, a velmi zaneprázněn. V Olomouci by snad Škarnicl levněji tiskl. Chtěl jsem již do Prahy psáti p. Spurnému, zda by nechtěl na své útraty vydati třetí ten svazek, jenž ovšem nade dva dřívější jest více zanímavý, obsahujíc i obyčeje a jich vysvětlení, kromě písní 300 počtem. Avšak myslím přec, lépe býti, aby v Moravě se něco tisklo, a proto sem od toho upustil. Bylbych také i od vydávání upustil (ač pak posavád nic se netiskne): ale poněvadž bych místo 300 písní znova jich mohl přes pět set vydat, a poněvadž jinák se látka množí, ustanovil sem vydati svazek nyní III. (a po čase zas IVtý), aby kniha nevzrostla velice, a tudy příliš drahá nebyla. Zachází mne toliko, kdožby, kdyby se mělo tisknouti v Holomouci, se mi pro korrekturu propůjčil. Nesmímli Vás prositi, abyste se Škarniclem mluvil, co by za tisk duodecimového archu žádal, a spolu, zač ballík papíru jest, asi takového, jak Vy máte na Mongolech Vašich? Litery ty se mně velmi líbějí, jsou zajisté pěknější, a k tomu jsou i nově lité, že tedy každé písmě se znatelně otiská. Mělo liby k tisku v Holomouci přijít, ovšem by kontrakt s p. Škarniclem zavřen býti musel. Což by se noty nemohly tisknout tak, jak na p. ve Věnci?

Těšíli sme se viděti Vás tu v Brně ve svátky, tím více, an sme se byli sešli asi jednou (pravím asi jednou, poněvadž všichni, jenž k tomu voláni byli, nedostavili se), rokovali abychom o vydávání tuto nějakového časopisu. Ač pak ostatně jednomyslně na Vás redaktorský úřad vznesen (o jehož přijmutí sme stranu Vás dokona nepochybovali), přece o tom, jaký směr by míti měl, sme se neshodli. A nevím, zda ještě se aspoň někteří k rokování o té věci sejdou, an dobře bylo p. Žákem praveno, že napřed stavivo musíme míti, nežli ku stavení rukou přičiníme.

P. Čelakovský snad přijde do Vratislavi, ano v Berlíně již p. Cibulského ustanoveno. Ač mu ze srdce přeji, nerád bych, aby sílu svou Němcům věnoval, a ačkoli věci Slovanstva celého se týkající obádány býti musejí, na kterémž poli málo literatů pracuje; předce nerád bych oželel p. Čelakovského, kdyby pro české pole se propůjčovati přestával. Máme ovšem příklad na p. p. Purkyňovi: ale okoličnosti mohou mnoho nad člověka, a za straceného pro nás bych měl p. Čel., kdyby na p. o Slovanstvu v německé psal řeči, ač n. p. aby měl pro své posluchače knihu (text) ku čtení čili přednášení.

Od p. Volného topografia dohotovena, a Vy ste nám stejné dílo přislíbil, mohl byste snad již vyplňovati slib svůj a nás popsáním Moravy o jednom neb o dvou dílech či tomech potěšiti. Na mapu se již těšíme; jest to věc právě à propos.

An však již příliš mluvím, dlužno ukončiti, a do lásky se Vaší poroučeti, ježto ostávám Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 5. ledna 1842. Fr. Sušil.

Vysoce Vážený Příteli!

Posílám Vašnosti list, došlý mne od milifrónského (tak lid říká: Mi ifrón) vp. zprávce duchovního, z něhož Vám bude dověděti se, že mně záležitosti Vašnostiny nejinak než vlastní zajímají. Ovšem nic jistého se nedovíte; ale předce jsem umínil poslati ho, abych jakou takou

[1]) Po dopisech *Žákových* podáváme tu jiné, pokud podařilo se jich dopátrati, ovšem pohříchu ne v souvislosti.

zprávou Vám posloužiti mohl. Doufati lze, že předce některak slovanského jména (které jak zašlo těžko vysvětliti, an místo jest poutnické) později se domůžete. Chorváti poblízci, u nichž jsem letos byl, podobně Miliřron nazývají místo to; nebo já sem se schválně také na ně tázal. Nemají tedy praslovanského názvu a snad ani již ho tehdáž nestávalo, když do Moravy se přestěhovali. Pro Drnoholec ale mají vlastní jméno Drinóvac ho nazývajíce; co snad staré jméno převzaté jest.

Těším se z povstání Vašeho z lože nemoci a žádám srdečně na pánu Bohu uštědřiti Vám stálého zdraví. Těše se z toho, že sem aspoň vůli k propůjčování se Vašnosti ukázati mohl, ostávám věrný přítel a ctitel

V Brně, 6. ledna 1843. Fr. Sušil.

Obdržel jsem 14. června 1854.

Vysoce ctěný pane professor! Drahý Příteli!

Povinno jest dědictví naše Vašnosti za mnohé jemu prokázané služby ku vřelým díkům, a zdá mi se již dávno, že na mně jest, abych díky ty Vám vyslovil a spolu prosbu přidal, abyste i daleji ochotnosti svou dědictví našemu propůjčovati sobě neobtěžoval. Prosím tedy nedržte jinak leč že právě tato na nás ulehlá povinnosť mě k tomu nabídla, abych vroucné ty díky a onu prosbu Vašnosti písemně vyjádřil, a to i jménem celého výboru pronesl, co tuším p. Táborský již byl dříve učinil. Přijměte vyjádření to s dobrolíbeznou volí! — Jak jste se pronesl, posaváde nemáte Růží a Trní ač již tři léta tomu jest co byla knížka ta vydaná, v jiných zhola okoličnostech nežli ve kterých se nyní nalezáme. Vidím z toho že snad si knížky té žádáte a tudy maje několik exemplárů přikládám ji tuto v jednom výtisku; račte ji co nepatrný důkaz šetrnosti s dobrou měrou přijíti!

Ještě mi přichází o věci zmíniti se, o kteréž jste ústně s p. br. T. mluvil a jemuž ste pro mne několik řádků do tobolky laskavě byl napsal. Týká se to vydávání moravských národních písní. Co se jednoho z Vašnostiných těchto poznamenání týká, již dávno sem litoval že jsem to neučinil. Tvrdého ł jsem jistě sám hned na počátku pohřešoval a nemilo mi jest, že se to nedálo. Mělo se ovšem nejenom při písních z Opavska státi; bylo důsledně provésti je všady kdekoli se ho užívá, toho přičmoudlého zvuku. Já jsem užil toliko *u* místo něho, kde totiž lid místo něho, toho tvrdého l onoho zvuku se drží. Nyní zdá se mi býti již pozdě (ač jestli dále bude tisknouti p. Winiker) abych věc tu uvodil. Pan Winiker pro nepočetnosť odběratelů vázne.

Co ráčíte dále mluviti o *v'*, *b'*, *m'* a jiných měkkých písmenech v Opavsku, věc jista jest, že se jich všady neužívá po celém Opavsku. Já sem té věci aspoň nepozoroval leč u Telče v Jihlavsku a u Melče [?] v Opavsku, kdež právě (mluvím o posledním místě toliko) zbírky žádné jsem neučinil. Při tom musím vesměs vyznati a osvědčiti, že lid při písněch povždy jinak vyslovuje než v obyčejné řeči a vždy více ku písemnému jazyku se přibližuje; a na moje napomenutí aby mně tak povídali do péra jak mluví odpověděno mi nejednou že tak oni nezpívají jak mluví, nýbrž že onačejší jest jazyk při zpěvě. Lid náš považuje písně své co něco vyššího a domnívá že i ve vyšším nějakém rčení je pronášeti musí; abych o tom pomlčel, že školy ovšem veliký vplyv mají na takové původního rázu setírání.

Ve Spalově sice též v' m' měkce vyslovují, ale tam podobně žádné jsem pro nedostatek nebože již zapomněli veškery písně — nesebral; veškery co mi tam zpíváno písně byly beze vší ceny. Aniž tomu tak jak se zdáte domýšleti, že by v Opavsku všady *č* se proslovovalo a ne *ć* toliko. Ve Benešově Hulčíně Hošticích Kravařích se tak vyslovuje; leč v Polomi více ć než č převládá; ve Studence tolikéž se možno hádati jaký zvuk to. — Leč já jsem věc tu — o podobných rozdílech v různořečích našich docela Vašnosti byl ponechal, a toliko kde jsem sebral písně tak jsem sebral jak mi zpívány byly; bez toho trval jsem a posud trvám na tom, že z písní jak je lid zpívá podrobného nahadnutí onoho dojíti nelze; tu dle mého mínění nezbývá leč živá řeč jeho a zvláště pozorování lidu kdež s jinými mluví. S pány mluvě zajisté poněkud dle školy přikrajuje.

Bylo by též potřebno aspoň žádoucno při písněch od Lachů polského přízvuku se držících vždy předposlední slabiku čarkovati, ne sice naší prodlužívou čárkou, nébrž jiným znaménkem; leč i toho sem snad právem zanedbal. Dále mě též rozpakovalo jak měkké syllaby někdy psáti nejvíce po ć, d' (když není docela ani naše ď ani dź) a nevím

nemělli jsem raději psáti n. p. cieši neb ćeši místo češi; zvlástě snad lépe ćeši bylo by postaveno. Leč ani tak nelze vyhověti všem odstínům výhovoru lidu našeho; tak n. p. cicho m. ticho; *ci* jinak vyslovuje se nežli n. p. v slově sedláci. Psátili tedy ćicho?

Leč nebudu déle obtěžovati Vás těmi věcmi, nýbrž opakujíc ještě jednou projevené shora díky a prosby ostávám ve vší úctě Vašnostin upřímný přítel

V Brně, 12. Března 1854. Fr. Sušil.

Prosím poručte mě doma, i u paní té jež zasnoubena byla kdysi za p. Bočka jméno jejího nynějš. p. manžela žel! nevím.

[Dopis necelý.]

Nyní přejděme k té úloze, o níž Vašnosti ozvláště činiti jest. O Znojemském různořečí meze udati věc nad to jest těžka, ba nemožna jest. Zdálo by se že pokud Znojemsko sahalo, potud též se říká jelto, hlžta [?], hlst [?], hnti, hnta. Ale což řekneme tomu, že v Lišni holca (ulice) se říká že v Maloměřicích a Obřanech říkají žlčka, vedlčka, dumkař, bule, hlna, vuják, modlet, vuves; což dím řekneme tomu? Meze té bezitačiny či Znojimčiny musely by se od Zábrní začíti; ve Střelicích Bosonohách a d. všady vysouvá se *i* či všady se bezitačí, a Němci podbrnáci v Modřicích a okolí činí hranice mezi těmi Bezitáky a mezi Doláky. Doláky jmenují se ti jenž mezi Horáky a Slováky s jedné a s druhé strany mezi prvnějšími a Hanáky bytují. (Na mapě V. stojí Střelce nyní Střel*i*ce plur.)

Jako meze předešlých vysouvačův hlásky i po *l* těžko udati — tam tedy jistě nejsou, kde je někteří páni kladli — tak těžko udati meze protinožců jejich, již totiž *i* po měkkých literách retních přisouvají a Itatelé aneb podobně (Ikáči?) by zváti se mohli. Od českých hranic po jižném Jihlavsku se rozprostranují až ke Třešti, Nové k Říši až k Jemnici; ale jaké meze by se určitě udati měly na vlas určiti neumím. Čepjice pjit. slabjikář, mjisa, mjilej, atd. jsou nejnápadnější rozdílové v jazyku jich; při tom říkají stůňu, něš, ně; mušiš; od sluncete; větle = větev; a opět huši, voko, ač ne všady. Kr*a*va m. kr*á*va; jedlu m. jedl, vezlu, páslu, m. vezl pásl. Hranice by se daly táhnouti poříčím Želetavky a od pramenů jejích ku pramenům Dyje pod Třeští k Batelovu; tak se mně ovšem zdá; zdali se docela s pravdou potkávám neboli se s ní pomíjím, nebude tak lehko rozsouditi.

Co se horáčiny týká a jejích s jinými podřečími mezování nejlépe asi bude držeti se pp. Bílého a Škorpíka; . . . (?) by se táhla od Brna k Pozořicím a Lulči až k Vyškovu, Dědice k Horákům, Drnovice k Dolákům počítají. Se strany druhé mi docela neznáma jest. Povolal jsem veškerých alumnův a po dědinách jsem se otazoval na různosti a odličnosti ty; ale nemohli mně místnějších a jistých zpráv udati. Tuším nebude jinak než že k nějakému o těch věcech udání přistoupiti, buď oncho buď tohoto pána přistoupiti se musí; zevrubné a dokonalé věcí těch vystižení badavosti bude zůstaveno, ač budoucnosti nejbližší; celé jistoty snad již se nedopídíte, anať povaha různá školami více a více mizí. Vím zajisté ze své zkušenosti, jak již před čtvrť stoletím v Jamolicích u Pravlova (?) nebožtík učitel zdy na to stál ve škole, v opakováních nedělních a při schůzích zjevných, jež s odrostlými držel, — aby neříkali Jamo*l*ce nebrž Jamolice, hlsta atd. a tuším nyní sotva bude člověka tam, jenž by sobě ještě v tom liboval.

Co do Opavštiny shoduji se s tím že laské podřečí vesměs béřete, všelikých našich v něm proměn nedbaje. Zní infinit brzo ič, ač, brzo iť, ať, brzo ić ać a podobně jiní odstínové; jsou místa kdež se mluví byua, a opět kdež onen dotčený itačismus dobře slyšeti. Ale kdožby na ty proměny, jenž od místa k místu se nalézají, ohled bráti mohl; tu by posléze celičká mappa ze samých hraniček a hraneček sestávati musela.

Přicházím pozdě s listem a jak bohužel vyznati musím nevelmi Vašnosti mohu posloužiti. Půjduli někam do těch krajin, o nichž Vám zabíhá, pilně se na to tázati budu, jakož i jiné poprosím o to aby bedlivěji na to zřetel obrátili a jak možná věc vyšetřili a zaznamenali. Pro ten čas nezbývá leč list zavříti lásce Vašnostině se odporučiti a znamenati se vší úctou Vašnostiným oddaným přítelem a ctitelem

V Brně, dne 10. máje 1856. Fr. Sušil.

Prosím poručení vyřiďte paní své a svým dětem a paní Fikejsové.

Velectěný Příteli!

Děkuji srdečně za to účastenství, jež béřete v záležitostech mojich. Já tu jinak soudím a nevím nijak, kterak mne mohl někdo vládě ruské navrhnouti, kterýžto jsem rozhodně proti katechismu jejímu psal, o ní velevlídně nesmýšlel, žádné knihy jí neposýlal, korrespondence žádné se žádným nevedl aniž čeho činil, co by mne bylo v očích jejich poručena učiniti mohlo. Naopak nejednou jsem ostře vytýkal nespravedlnosť, které se proti katolíkům vůbec a Polákům zvláště dopouští. Tudy jest to pro mne nemalým ale také velenemilým překvapením a kdybych nějak tomu vyhnouti, to předejíti a z toho tak řečeného vyznamenání vytočiti se mohl, bylo by mně velepříjemno. O vyznamenání žádné nestojím, nejméně ruské a považuji to za neštěstí.

Ale co dělati? Věc ta již rozhodnuta jest a nad to se tají posaváde; kam zakročiti proti tomu? Nebude bezmála tu již pomoci, než trpěti když bouře nad člověkem nastává. Leč poněvadž možna — račte mi toho laskavě propůjčiti — že se tím teprv otázka činí zdaby udělení řádu takového srovnávalo se s žádostí toho jemuž se ho dostati má, tudy prosím račte mínění moje o věci té kde potřebí vynésti a vyjádřiti.

Leč an toto píši, přicházejí právě Noviny Pražské a v nich dotčená od Vašnosti vyznamenání od cáře ruského udělená; jméno moje však tam chvála Bohu chybí. Přestává tu všechno obražování a bylo to bezmála žertem že o mně někdo v té záležitosti zmínil a ten pán jenž Vám z P. psal, za čirou pravdu onu rozprávku ujal. Mohl bych tedy také docela od listu upustiti; leč vidí se mi předce, že jste snad se mnou žertův netropil příčiny k tomu nemaje a že tedy slušno za dobrou vůli díky skládati ač se strany jiné blud v tom zaběhl.

Lituji toho, že jsem ve Vídni déle se nezdržel a v bibliothéce veřejné do českých co jich tam jest biblí nenahledl; musím to jindá učiniti a porovnati zvláště některá místa, o jejichž přeložení na váhách jsem. Při té příležitosti se mně můžete vysmáti že jsem na předešlé straně věc tak vážně bral, kteréž zhola není, a jenž lidem k žertu sloužila. Zatím se poroučím laskavosti Vašnostině a trvám co přítel a ctitel ve vší úctě Vašnostin

V Brně, dne 2ho Října 1862. Fr. Sušil.

Drahý Příteli!

Byl to výliv prvého podivení, jímž předešlý list můj oplynul. Věc ta mne náramně překvapila a jak se obyčejně stává ukázala se ve způsobu poněkud zvětšeném. Nemá udělení řádu sv. Anny bez koruny té do sebe významnosti, aby člověk dlouho nad tím hlavou kroutil. Ani ve snách mi nenapadalo, že by se mi něco toho dostati mohlo a musím přidati, žádal jsem tytýž aby zhola žádného vyznamenání se mi nedostalo poněvadž tak tím čistější láskou se k jazyku svému a vědám svojim vinouti mohu. Leč poněvadž se to již stalo — ačkoli v rukou ničeho ještě nemám — bylo by nevděkem nevážiti si toho. Račte býti tedy upokojené mysli, já se strany své nedám žádného vznětu k nedorozumění nějakému.

Poněvadž jste pak o věci té jednati započal a jak doufám věcem takovým o mnoho lépe než já nezkušenec rozumíte, buďte tak laskav a račte mi radou býti co tu činiti přijde. Snad musí se žádati o nějaké dovolení u vlády naší a musí se to jistým způsobem státi; máteli pochvilí a můžeteli se uprázniti k nějakému řádku, račte mi napsati co tu a jak činiti mám. Kde zakročiti v jaké formě, snadli taxy platiti a co toho ještě zbývati může.

Přátelé moji a příbuzenci z toho sv. Anny řádu mně uděleného velkou radost mají; počíná ta radost i na mne se odlívati a na každý způsob přibližuji se k lepšímu a zdravějšímu a střízlivějšímu o záležitosti té úsudku.

Leč to jisto, že z udělení řádu toho Vašnosti každý dobromyslný v národě se těší a Vám toho vyznačení z toho srdce přeje. Račte i ode mne upřímné přání přijíti a ujistěn tím býti že mne to uznání zásluh Vašnostiných neméně než kde koho obradovalo. Bůh rač zachovati Vašnosť mnohá a mnohá léta k blahu vlasti a rodiny!

Nemaje na ten čas jiného a nechtěje obtěžovati dále končím přidávaje toliko že trvám ve vší úctě Vašnostin upřímný přítel a ctitel

V Brně, dne 6. okt. 1862. Fr. Sušil.

P. Procházka úctu svou a upřímé svoje přání vzkazuje.

Vysoce Vážený Příteli!

Což to rytírství má za sebou všeliké následky! I v samých Rusích chtějí míti podobiznu či portrét! Posílám tuto dva ty portréty a prosím račte jeden z nich odevzdati tam, jak bylo Vašnosti žádáno u ruského vyslanství nějakému pánu; druhou pak prosím pro sebe podržeti jak jste sám sobě přáti ráčil.

Doufám že jste ráčil obdržeti připisy moje v ruštině, děkovací list na J. Exc. p. vysl. a státního radu Bal..... (?) a nápotom vysvědčení o skutečném znaků a diplómu řádu sv. Anny obdržení. Račte svým časem zpraviti mne prosím jak asi ta ruština vypadala v očích rozených Rusů.

Toli prozatím. I poroučeje se do přízně Vašnostině a Vašnostiny rodiny ostávám Vašnostem upřímný přítel a ctitel

V Brně, dne 13. novemb. 1862. Fr. Sušil.

Posudky.

Všeobecný církevní dějepis. Díl druhý. Středověk. Část první. Zakládání církví u Germanův a Slovanův až do papeže Řehoře VII. (1073.) Sepsal *Dr. Frant. Kryštůfek.* V Praze. 1886. Str. V a 696.

Nákladem dědictví sv.-prokopského v Praze vyšel za rok 1886. všeobecný církevní dějepis (II, 1.). Tímto dílem velmi citelná mezera ve slovanské literatuře bohovědecké vyplněna jest. Podotýkáme, že píšeme pouze o této první části druhého dílu pojednávající dějiny církevní od t. zv. stěhování národův až do papeže Řehoře VII. Nadepsána jest tato část: »Budování poměrů, které středověk tvoří« — toť hlavní ráz této doby.

Nemálo obtíží činí dějepisci rozvrh látky jak věcný tak časový. Co do prvního, ponechán až posud obvyklý: pojednáno o rozšiřování a pronásledování církve Kristovy, o vývoji církevního učení oproti bludařům, o literatuře křesťanské, církevní ústavě, bohoslužbě a kázni. Co týká se rozvrhu časového, tato první část středověku roztříděna ve dvě oddělení: první sahá od prvních počátků křesťanství u Germanův až do smrti císaře Karla Velikého (814). Nápis tento vzatý z církevních dějin *Hergenrötherových* nezdá se mi býti správný. Předně »u Germanů« jest tuze obmezeno a se zřetelem ku poměrům, které středověk tvoří, jest lépe psáti: »až do obnovení západního římského císařství papežem Lvem III. r. 800.« Jinak obvyklé rozdělení ponecháno: druhé oddělení jedná o působení katolické církve od obnovení západního římského císařství až ku Pontifikatu Řehoře VII. (1073). Toť hlavní rozvrh. Obsah, jak již z velkého objemu díla lze (696 str.) souditi, jest bohatý, a není otázky jen poněkud důležitější, o níž by nebylo zmíněno.

V první kapitole 1. oddělení, jednající o rozšíření křesťanství ve Francii, Španělsku, Britanii, Německu, mezi Slovany, nešetřeno chronologického řádu, a protož je celé pojednání poněkud nejasné. Tak jedná §. 186. o Suevích, §. 187. o Vandalech v Africe, §. 188. o výpravách Hunnů do říše římské. Velká pozornost věnována dějinám papežův, o nichž v oddělení druhém jedná zvláštní kapitola (3.). Spisovatel v předmluvě sám praví, že snažil se odstraniti všechny zlomyslné bajky a všechna bezbožná zpitvoření, která o mnohých papežích jejich četní nepřátelé náboženští, političtí a osobní vymyslili, roztrousili, za pravdu historickou vydávali a vydávají.

Značnějších omylů několik jsem našel, jak na př. na str. 282., že sv. Benadatius (místo Bonifatius) zavedl v Německu řeholi sv. Benedikta; avšak tyto omyly z větší části autor sám opravil na konci díla svého. Na str. 677. v životopise sv. Jana Gualberta místo »o zeleném čtvrtku« čti »na velký pátek.«

Hlava pátá oddělení druhého jednající o službách božích a kázni církevní ob-

šírněji měla býti podána. Není tu pojednáno o svátcích v té době zavedených. Tak zavedl sv. Odilo r. 998. památku všech věrných zemřelých v klášteře svém, kteroužto slavnosť později přijala celá církev, slavíc ji každoročně 2. listopadu.

Jest připojen k dílu tomu dvojí ukazovatel, ukazovatel věcí a ukazovatel osob, kteréžto jsou dosti úplné až na některé výjimky (tak v ukazovateli 2. na str. 693. jsme postrádali »Rupert 76.«). Přes to přese vše jest žádoucno, jak to nyní skoro ve všech knihách je — hlavní obsah naznačiti buďto nahoře nebo po straně.

Co v předmluvě řečeno od str. I.—III. jest, jak spisovatel sám praví, krátký nástin středověku — a bez toho nástinu nadpis »budování poměrů, které středověk tvoří,« není dosti jasný; jest tedy lepší, tento nástin jako přehled nebo úvahu přeložiti do pojednání samého, do §. 185. Praví tu autor, že »pohanský stát činil nárok k celému člověku a byl jemu auktoritou ve všech jeho duchovních i hmotných potřebách. Tu vystoupilo křesťanství a posvětilo stát . . . Nastalo dělení časných a věčných práv . . . vzniklo království křesťanské . . . A tu posvětila je (církev) skrze svého prvního biskupa pomazáním při korunovaci . . . Korunovace byla spolu národní slavností; neboť král činil při ní sliby a přísahy nejen církvi, ale též národu . . . Králové měli též svou hlavu, kterou byl císař. Křesťanské císařství jest myšlénka papežská (papežů). Všeobecnosť císařské moci měla svůj základ ve všeobecné ochraně církve... Zvláštním řízením Božím stali se papežové zeměpáni malé říše . . . východní církev trhala se stále od své matky, církve římské, a odtrhla se konečně od ní na dobro; za to poskytuje smutný obraz úpadku a nepohyblivosti sténajíc pod despotismem byzantského dvora.« Toť »krátký nástin středověku.« Žádoucno by též na začátku oddělení druhého byl podán takový nástin neboliž úvaha a přehled.

Od str. 106—110. (Obrácení Slovinců čili Korutanců) a od str. 322—459. jedná spisovatel o pokřesťanění národů slovanských. Tuto část podal autor, jak sám praví, obšírněji a důkladněji chtěje podati důkaz, že všichni národové slovanští byli původně katolíci obcující s apoštolskou Stolicí, a to mnohdy velmi živě. Bulhaři, Srbové a Rusové byli zprva katolíky, teprva později zapletali se do rozkolu, kterýž konečně, avšak hodně pozdě, u nich vrchu nad katolickou církví dosáhl. Nechci se tu šířiti o otázce, zdali v pramenech dějepisných není dosti historických zpráv o pokřesťanění národů slovanských, tak že by se mohlo položiti již do starého věku, nechci se šířiti též o tom, zdali zcela nesprávně spisovatel Norikum, Rhaetii a Helvetii počítá k Německu — to více náleží dějepisům všeobecným. Sám p. *Frant. Sasinek* v úvaze své »O církevním dějepise Slovanů« na str. 4. uznává, »že Dr. Kryštůfek postavil základní budovu.« Jen k § 245. (»Život sv. Cyrilla a Methoděje, slovanských apoštolů« na str. 365. k slovům: [sv. bratří] dali se na cestu do Říma skrze země Kocelovy«) podotýkám, že zajímavější by bylo, místo onoho dialogu »filosofa« s latinským duchovenstvem v Benátkách obšírněji popsati cestu sv. bratří, že cestovali Uherskem (dolní Panonií neboli dolní Moravou), z Uherska (podle kaplí sv. Klimentských) Krajinskem, Furtanskem, Benátskem. Zajímavá též by byla zpráva, že v jižním Štýrsku v městě slovinském Stuji je kostelíček ve slohu byzantském, ku kterémuž se poutají tradice cyrillomethodějské a j. p. Ku str. 366. »u jesliček« přidej: aneb dle legendy panonské na oltáři sv. apoštola Petra; k str. 367. »a jejich učenníci na kněze a jáhny« přidej: »Gorazd, rodilý Moravan, a Bulhaři Kliment, Naum, Angelar a Sava.« Ku poznámce 1. na str. 370. podotýkám, že tak i svědčí legenda o sv. Lidmile a o sv. Václavu. Dobře praví spisovatel, že papež Jan VIII. káral biskupy, kteří jali sv. Methoděje. *Huber* (»Einführung des Christentums«) přiznává, že nároky metropolitů solnohradských na dolní Panonii a biskupů pasovských na Moravu nebyly ryze církevní povahy. Ku překrásným slovům na str. 386. připojujeme slova Brandlova: »Církev kat. ve středověku pronikala svými řády veškeren život státní i občanský. O pravdivosti tohoto výroku lze se nám přesvědčiti, sledujemeli život církevní, kterak se v jednotlivých zemích vyvíjel, kterak

mohutněním církevního života také umění a věda mohutněla a na vysoký stupeň dokonalosti se vznášela. Týž zjev spatřujeme také na Moravě, kde zvláště ve starší době všecky paprsky umy a vědy se sbíhaly v církvi jako v nějakém ohništi, odkud opět zářivým leskem na všecky strany se rozbíhaly.«

Sloh jest velmi snadný, srozumitelný. Nelíbí se mi, že první (i druhé) oddělení rozděleno na jednu kapitolu a tři (pět) hlavy; mohl tu býti název stejný. *S.*

Stručné životopisy českých spisovatelů v II.—VIII. čítance obsažených. Ku prospěchu učitelův i žáků sestavil *Frant. Bayer.* Druhé vydání opravené a rozmnožené. Ve Vel. Meziříčí. 1887.

Nadpisem udán obsah i účel přítomné knihy, jež na 46 str. obsahuje přes 150 životopisův, ovšem velmi stručných, ale přece obsahujících vše nejdůležitější. Spisek hlavně poslouží učitelům i studujícím, ba i mnohým soukromníkům, ač — jak již to s sebou nese povaha knížky té — nejsou v počtu spisovatelů zahrnuti všichni naši lepší spisovatelé. Udáno: den, narození i úmrtí, místo, kde a jak kdo působil, i spisy. Výpočtu spisů věnována píle skoro až nadbytečná, zvláště při některých autorech. Myslíme, že by bývalo stačilo, jak se to tu i tam stalo, vytknouti povšechný charakter plodův a přidati jména jen nejdůležitějších spisův. K čemu na př. tak podrobně vypočítány většinou velice chatrné spisy Václ. Řezníčka? Nejen že vypočítání to suchoparné, ale čtenář, jenž odjinud nezná hodnosti těch plodů, velikým jich počtem snadno uveden v blud, mně — ovšem že mylně — že to spisy nějakého velikána na poli literarním. Lépe bylo několika slovy charakterisovati některou z lepších prací a ostatní vypustiti. Patrný nepoměr je, když na př. Jiráskovi věnováno méně místa než Světlé — jejíž spisů hodnota ostatně dosti pochybna i nestejna — a skoro třikráte méně než Beneši Třebízskému, jehož spisy suchoparně a bez určitého systemu vypočteny a mnohé dvakrát jmenovány.

Jinak, pokud při četbě se nám namanuly, málo chyb celkem v údajích. Nesprávně psáno Te*nyss*on místo Tennyson; báseň Leconta de Lisle slove K*a*in ne K*r*in (snad chyba tisku): psáti jest »Z *D*ivanu Hâfize« nikoliv »Z *d*ivanu Hâfise.« Nedopatřením, mníme, napsal, že Světlá píše »roman vesnický či socialní.« Neníť přece roman vesnický totéž co socialní. Rovněž nedopatřením asi počítá Vrchlického »Zlomky epopeje« mezi jeho sbírky lyrické.

Šetřiti bylo též více správnosti titulův jednotlivých spisův a nepsati »Dějiny národ*a* českého . . .« nébrž . . . národ*u*, ana forma ta správnější, a Palackým jí užito. Ostatně i k tomu přihlížeti jest, aby se nepsalo brzy nove*l*a (12.), brzy nove*ll*a (39.); jednou idy*l*a podruhé idy*ll*a (32.) atd. Ve větě ». . . pěstoval archaeologii redigovav Archaeologické památky« je příčestí nesprávno, a není to jediný případ v této knize. Brzy zní lokal paedagogiu, jindy gymnasii, jindy gen. studium (m. studia). Nepěkně se nesou takové chyby ve spise jinak dobrém. *A. V.*

Za praporem sokolským. Vydáno péčí slovutného výboru přispěním českých umělcův a spisovatelů. Redaktoři: *Sv. Čech, Jar. Vrchlický, Fr. Ženíšek.* Ve slovanské Praze. 1887.

Na oslavu svého pětadvacítiletého trvání vydalo sokolstvo dva slavnostní spisy: svrchu udaný »Za praporem sokolským« a »Dějiny sokolstva,« jež napsal *Jos. E. Scheiner* a vydal E. Grégr. — Zmíníme se tuto pouze o prvním spise, a sice o jeho části textové, ana část umění výtvarného v obor náš nespadá.

Kdyby někdo zamýšlel sestaviti slovník frasí, smělých srovnání a bombastických výrazů v jazyku našem, nejlepší pomůckou, vedlé článků novinářských, zajisté byly by mu různé spisy slavnostní a rozličné almanahy, vydané za tím a oním účelem. I náš svrchu jmenovaný spis poskytl by mu notnou porci novinářských frasí a bombastických výrazů. Tak mluví se tu o pyramidách vavřínův, o mučennické dráze Havlíčkově, o fanatisování citu ve středověku, o báječné dokonalosti názorův antických atd. Na jiném místě opět zmiňuje se p. spisovatel o veleduších — veleduchové rodí se dle toho v přítomném století jako houby po dešti — o vůni květu českého vrstevnictva, jenž sebrán na této slavnostní blánce,

obsahující práce tlumu povolaných zástupců české společnosti, vydané na oslavu muže, jenž »vodíval nás nejhlubšími zlatodoly svého srdce a rozvíral před žasnoucím našim zrakem nejtajnější klenotní skříně své duše« bohatýrské. Česká srdce se žhoucí touhou čekala oné doby, »až zaduní půda pod stejnokrojem sokolským a atmosféra v opojné rozkoši rozhoupá se hřímavým jásotem tisíců — všechny zraky těchto jako kouzlem obrátí se k blankytu, a na něm zaleskne se ve třpytu glorioly tvář Miroslava Tyrše jako hvězda vůdčí,« na niž chce p. spis. zírati jako plavec na hvězdu polarní, by našel národní náš Betlém! A Tyrš jej ukáže, neb on »nejdříve poznal cestu pravou.«

Než, kdybychom jen poněkud chtěli sebrati tyto bombastické obraty, ve přítomné knize obsažené, naplnili bychom jimi několik stran tohoto časopisu. — Podali jsme jen malinkou ukázku, ani ne z půldruhého článku. Musili bychom opsati na př. skoro celý článek *G. Eima*, jenž spíše by se hodil jako záhlaví nějakého bombastického listu novinářského než sem.

Všimněme si raději jednotlivých zajímavějších prací; plodů bezbarvých, málo charakteristických, bezcenné nebudeme tu vyčítávati.

Předně tedy co se týče poesie epické, zastoupena jest jen několika pracemi, mezi nimiž co do pojetí poetického, zaokrouhlenosti děje a umělecké komposice na první místo klademe »Balladu z továrny,« jednu z nejlepších prací mladistvého básníka *M. A. Šimáčka*. Prostý, ale dojemný děj, vzatý ze sfaery, poetu tomuto vlastní, jest asi tento. Mladá děva, s čistým v duši snem, vstoupila do továrny za dělnici, a uzřevši na zdi ušpiněný kříž, umínila si,

Kristu denně nosit květův ozdoby,
umýti (sic!) mu svaté ruce, nohy, čelo,
a setříti s hlavy clonu pavučin,
aby jeho tělo v lesku se zas skvělo,
aby jasně vzhlížel vůkol boží syn,
aby chránil lidi, co se jich tu živí,
střežil (sic!) pohyb koles, táhel, řemení,
a jí slabé, mladé zvlášť byl milostivý,
a při nebezpečí dal jí znamení.

Věrně plnila svůj slib, pilně při tom konajíc svou práci . . . »nedotýkal se jí hrubý žert a smích . . .«

až když jednou ruce drsné chopily ji
kolem pasu . . .,

kříž padl, vytryskla děvě krev z hlavy, skonala.

Kristus po čase zas visel začernalý,
kolem hlavy husté sítě pavučin,
nikdo k nohám neklad věneček mu malý . . .

Hist. látku za podklad má pěkná *Zeyerova* báseň, nadepsaná: »1628.,« zvěsť o bývalé statečnosti Čechů, jakou se vyznamenalo město Lysá. Menší epická skladba *O. Červinky* »Vánoce roku 1421.« má trochu titěrnou formu, jež nesvědčí klidu epického toku. Ostatně jeví se tu přílišná rozervanosť a nejasnosť, podobně jako v prosaických verších »Staroměstská mostní věž« od *Koláře* anebo »Květná neděle« od *O. Mokrého*. Všechny posledně jmenované básně jsou ceny menší.

Lyrické příspěvky jsou velmi četné ale málo zajímavé. Pramálo jich vyniká nad prostřednosť, jiné pak jsou chatrné. Dotkneme se jen některých. Nejdelší, dosti celkem vzletnou básní lyriky reflexivní je příspěvek *E. Krásnohorské* »Tužme se!« ke vstupní kresbě Ženíškově složený: vzpomíná se tu oné doby, kdy poprvé vlál prapor sokolský »Čechům nade skrání.« Co do formy, vzletu myšlének a jasnosti za nejlepší považujeme satirickou báseň *B. Adámka,* nadepsanou: »Vzor krásy«: vzorem ženské krásy nejsou »rty, pleť, vlas, tvary« — nýbrž jen »krása duše.« — S ním o přednosť závodí *J. Jakubec* svou básní bez nápisu, plnou ráznosti, mohutnosti, rozhorčenosti a spravedlivé nevole proti nepřátelům našim — a lásky k národu našemu. Založena báseň ta na pěkném kontrastu: první větou vyslovena roztrpčenosť pěvcova nad drzým násilím nepřátel našich, druhou pak cit radosti nad duševní prací národu a zhrdavý úsměv pro marný útisk nepřátel. Báseň krátká, ale cenná. Rovněž bez nápisu je báseň *Kvapilova*. I v té jeví se pěkné a souměrné seřadění kontrastných myšlének. Básník doufá, že národ náš, překonaje příkoří, jemu činěná, povstane ke slavné budoucnosti. *Al. Škampa* přispěl krásným pokusem, podati naší studující mládeži »Píseň studenta.« Jadrným humorem

prosycená píseň tato dovedně zachytila veselosť, bujarosť a nadšení našeho studentstva i v těžkých dobách jeho. Bohužel není všude dosti vzletna, podávajíc pouhé frase, poněkud plané. Roztomilá je prostičká píseň *Sládkova* »České krajině,« jíž básník přeje, by čisté nebe »mír a štěstí svit pod každou tu střechu« skytlo. — Povšimnutí zasluhuje ještě *Heydukova* »Česká hotovosť« a *Legerova* báseň »Věřím,« v níž poeta, srovnávaje sokoly s hrdinami Blaníku — již dosti ošumělé sice srovnání — na ironické poznámky přítelovy stran sokolstva, odpovídá, že »věří« v krásnou jeho budoucnosť.

V *Kučerově* »Antické oase« trochu podivně se nese srovnání našeho lidu s Herkulem, našich pak nepřátel s chabým, trpasličím rodem Pygmaeovým! Srovnání to není případné, aspoň ne v celém svém rozsahu! . . . Verše našich starých veteranů, *J. Kolára, Friče* a *Jeřábka* jsou beze vzletu a dosti bídně spojeny, právě jako frasovité básně několika mladších spisovatelův. Jak málo básnického vzletu a nadšení u nás třeba, by kdo byl čítán mezi povolané, ba čelní básníky české, ukazuje na př. příspěvek *Skůčkův* »Jaro v městě« anebo »Hanácké sonety« od *Jana Žeranovského* a j. Básníci ti neznají ani řádných českých vazeb a obratův, o vzletu pak, o fantasii básnické nelze u nich mluviti. Jeden srovnává pěsť hanákovu v pádu se špalkem, druhý mluví o kožíšcích »teplých vnad,« viděl, jak »v trávy klín petrklíč zlatý sobě vsed« atd. O výborné fantasii a tvůrčí síle Skůčkově svědčí na př. tyto znamenité a vysoce poetické verše:

> . . . za záclony hustou sítí
> v nedbalkách ještě sněhových,
> zjev dívčí z rána mohu zříti . . .;

a pro tento zjev raději tráví jaro ve městě než na venkově, neboť

> ta idylka, ač stejná stále,
> vždy novým kouzlem dýše zas,
> a nahradí mi dokonale
> šum borův i paprsků jas
> i taje skal a lesní víly . . . atd.

Vskutku bohaté k tomu třeba fantasie! Než popřejme básníkovi té idylky a přihlédněme trochu k příspěvkům, psaným prosou, a zastavíme se hned u první práce toho druhu, histor. črtě *A. Jiráska,* nadepsané »Blažej Chotěřinský.« Je to jméno polního hejtmana, jenž za dob Jiřího Poděbradského učiniv nenadálý noční výpad z Hodonína na vojsko Matyášovo, pomstil krutou smrť syna svého a druhů jeho — a vítězně se smrtnými ranami z boje se vrátil. Prostičký děj, ale rozkošně vypravovaný. Postava hejtmanova vykreslena určitými obrysy. Celým vypravováním dýše láska k bývalému hrdinství našeho vojska, úcta ke statným předkům našim. Téměř tak dokonalou prací je rovněž histor. obrázek, čerpaný ovšem z doby Braniborců, od *Brauna* »O ‚Sokolech' Smila Janovice.« Tato nejdelší práce slavnostního spisu je velmi pěkně zaokrouhlena; roztomilým způsobem vypravuje o oné, černě zaznamenané době v historii národu našeho. Děj postupuje velmi rychle; sceny jednotlivé vždy motivovány a mají pevný základ v povahách. Rázovita je zvláště postava samého hrdiny, sokoláře Smila, jenž nejen sokoly pernaté, ale i jinochy-sokoly ve své sokolárně vychovával a cvičil k boji na obranu vlasti, k němuž i vyzýval veškeru nečinnou, pouze o své pohodlí se starající šlechtu. K takové náležel pan Markvart, bývalý jeho sok při dvoře, jenž poučen byv později vlastní pohromou, stal se věrným i statným obhájcem vlasti. Dovedně vpletena ve hlavní děj a úzce s ním spojena episoda lásky panoše Václava k dceři Markvartově. Práce tato s Jiráskovou jsou rozhodně nejlepšími čísly spisu našeho. — Daleko slabší cenou je hist. črta »Fedrfechtýři« od *Koldy Malínského* z dob Rudolfa II. Málo tu pověděno nového o této zajímavé době.

Ze vzpomínek rozhodně nejlepší je »Fügner v mé paměti« od *K. Světlé.* Historie tohoto muže prostě, ač velmi dojemně podána, jak pocházeje z úplně německé rodiny spisy Herlošovými k tomu veden byl, že stal se upřímným a rázným vlastencem českým, ano prvním starostou »Sokola.« Prostičké a tklivé této vzpomínce nikterak se nevyrovná »Vzpomínka na Miroslava Tyrše« od *Sofie Podlipské,* plná bombastického mluvení a planých frasí. Lépe než taková nabubřelá mluva poutá prostinké vypravování *K. Špecingrové* ve »Vzpomínce« na *Jana Malýpetra,* cvičitele dívčího tělocviku v Praze.

Cestopisné obrázky podali *Kořenský* »V Arelatě« a *E. M. Rutte* »Pseudo-Angličan,« kde p. spisovatel způsobem velice zábavným a humorem jadrným i svěžím líčí příběh ze života svého, vzpomínku na švýcarskou slavnosť turnerů. Kdo by se nezasmál při živém a humoristickém popisu slavnostního průvodu?

Zajímavá je poučná stať o »Hrách, zábavách a tělocvičných výkonech Indů,« již napsal *Dr. Ot. Feistmantl;* stručně, ale při tom obsažně a jasně shromáždil ve článku tom velmi mnoho zpráv té věci se týkajících a podal je způsobem poutavým. Zmínky hodna též poučná práce *Z. Wintera,* s titulem »Tři vlastnosti české,« jež zahrnul v této výslední větě: »Čechové horlivi byli věcí vysokých; proti nepřátelům našeho jazyka českého otcové mívali vzdor rekovný — k sobě něžnou lásku.« Vzpomenemeli ještě kratinké, ale výborné reflexe *Václ. Vlčka* o »Tragice dějin slovanských,« pověděli jsme stručně všecko, co by asi bylo říci o příspěvcích prosaických. Prací bezbarvých a silně prostředních bylo by zbytečno uváděti.

Co se tkne aforismů, menších i delších, jež četně se tu nalézají, není v nich ani mnoho nových ani vážných myšlének. Netřeba se u nich zdržovati.

Format podoben spisu »Národ sobě«; úprava je ještě skvělejší, a cena poměrně mírna.

A. V.

Šumavský Robinson od *Elišky Krásnohorské.* „Poetických besed" (red. *Jan Neruda*) sv. XXXII. V Praze 1887.

Dva bezprostředně po sobě následující svazky »Poet. besed.« zcela asi náhodou, přinesly plody, jež značnou měrou dotýkají se naší národní otázky: v obou hraje nemalou úlohu moment vlastenecký, v obou tepe se vlastenectví našich měst, zvláště vyšších kruhů matičky zlaté Prahy. Kdežto však otázky tyto jsou v »Poslední rusalce« *Legerově* přece jen vedlejší vzpružinou dějového postupu, jsou ony v »Šumavském Robinsonu« hlavní myšlénkou a cílem celku. Účelem básně Krásnohorské je, tepati naši národní netečnosť, nedůvěru v sebe, nerozhodnosť a slabosť, tím pak vznítiti cit národního vědomí, káznosti a odhodlanosti. Odtud ty časté reflexe o našem národním životu, okolo něhož se točí i dialog labužníka »doktora« i pana rady. Dále pak plyne z toho, že tu nakupeno celkem mnoho slov ale málo skutků, málo děje a i ten zapáchá romantismem. Sám hrdina je postavou čiré obrazotvornosti, bez masa i kostí; darmo bys hledal podobného jemu ve skutečnosti. I Jella je zjev z vyšších sfer, s nímž se na zemi neshledáš. Jiné postavy odpovídají více méně životu skutečnému, ale i ony jsou typy zcela všední, beze zvláštních tahů. Líčeny jsou mnohými slovy, ale málo výraznými: krátce mnoho pěkných slov, ale málo obsažných.

V prvním zpěvu velmi málo se stane, exposice slabá. Robinson, setkav se v lese s Rufem a trochu jej poškádliv, vyhrožuje mu pomstou . . . Na to široký výklad o dvoraně Rufově a labužnictví »doktorově,« jak totiž přezdívají lékaři dobytčímu. — — Teprve ve druhém zpěvu děj se trochu obmezí určitěji. Po dlouhém monologu Robinsonově, o vlastní nečinnosti a zamýšlené pomstě, vystupuje Rufova dcera Vilma, jež krmila Robinsonovu krávu, by tak hrozně dnem i nocí nebučela, připomínajíc nepomstěnou vinu. Vinu tu a kletbu s otce žháře a matky odrodilky chce sníti Vilma sama, i nabízí se v oběť, jež dle vůle Robinsonovy má býti ta, by srdce i ruku dala muži rodu kletého matkou její. V temné noci vypravuje pak Robinson dívce této svůj život a kterak jej zradila matka její.

Ve zpěvu třetím chce labužník »doktor« koupiti shořelou chatu Robinsonovu a rybník k vůli rakům . . . Neurvalý Robinson vyhodiv jej, omáčí v rybníce, z čehož má pan rada velikou radosť . . . Odpoledne učiní »doktor« s rodinou výlet na střelnici . . . Vilma pak odebravši se na vrch Černý pomodlit se za rodiče, setkala se tam se zoufajícím poutníkem Cyrillem, v němž pozná Čecha a přilne k němu láskou. — Robinson, uviděv Vilmu v náručí cizincově, již již chce oba zabíti, a uslyšev z úst tohoto zvuk český, zadrží břevno . . .

Většinu zpěvu čtvrtého zabral dialog páně doktorův s panem radou, jejž přetrhl Cyrill, jenž kárá zbabělosť i zlobu obou k jazyku českému. Rada v Cyrillu poznává nedávno z vězení propuštěného žurnalistu českého. Zatím

vystoupí Robinson, jenž žádá na Vilmě před otcem, aby splnila oběť a podala ruku nejopovrženějšímu zločinci, Čechu Cyrillovi. Vilma svoluje, ale Ruf žene se na ni; cestu mu zastoupí Cyrill. Ve rvačce z toho povstalé. Cyrill i Robinson raněni. Prvější zemřel, s Robinsonem pak v chatě žije Vilma, povržená otcem žhářem i matkou odrodilkou, a předčítá mu knihy o bývalé slávě české. Báseň, ničeho vlastně nerozřešivši, končí těmito bezvýznamnými slovy:

Kdy, Bože Husův, (!?) bude pláče dosti?
kdy české srdce klatby své se zhostí?
kdy oběť všecka, vzňatá v skrytu chatek,
již smíří otců hříchy, hříchy matek?
Dejž, ať již odpykána naše vina!

Tím podali jsme dosti zevrubně obsah nebohatého děje básně, pominuvše veškerých reflexí, do básně vpletených.

Již to vadou básně, že není tu niterného spojení mezi parallelně vedle sebe vyvíjejícími se ději: jednoho hlavní postavou Robinson, v druhém pak vidíme spor doktora i rady. Nepochopujeme, nač tu ty dlouhé dialogy a hádky o labužnictví páně doktorově a oblíbené hře v šachy páně radově? Ostatně dialog zmíněných osob o jazyku českém málo přispěl k objasnění základní myšlénky. Čeho pak Krásnohorská plodem svým dosíci zamýšlela, nedosáhne již proto, že proti repraesentantům našeho odrodilství, naší slabosti národní a nedůvěry v sebe, postavila příliš slabé zástupce směru opačného, zástupce ráznosti národní. Takovým není Vilma, slabý celkem tvor na taký úkol. Není jím ani Cyrill. Lecjaký žurnalista je málo čestným zástupcem myšlénky tak velikolepé. Ostatně vystupuje příliš pozdě, teprve ve zpěvu třetím, a tu jako milenec, spíše, jako snivý mladík. Co pak činí ve zpěvu čtvrtém, je málo čestno: bojuje proti našim nepřátelům a odrodilcům . . . v hostinci . . . a to sprostou rvačkou. To má býti ten idealní zápas náš za práva naše, bíti pěstí na stůl a krvavá rvačka?

Sám hrdina básně je slaboch, sketa, pošetilec, jak sám dobře si vyčítá ve zpěvu druhém. Opustil matku, zradil svůj národ i mateřský jazyk k vůli dívce, jež jazykem sprostého lidu pohrdla. Špatný to mužský charakter! Postava jeho je málo sympathickou. Sám byl vinen svým pádem; sám to vypravuje, jak opuštěn byv milenkou, chytil se vína a tišil bol v loktech milenek, hýřil, až promarnil statek svůj. A pak zase málomocně nadává Rufovi, že prý ho zkazil, jak lotra. Čím, ptáme se. Robinsonova milenka sama jím povrhla i šla za Rufa. Ruf, »dobrý hospodář,« řádně koupil — cestou právní — statky Robinsonovy. Slaboch tento pořád jen spílá, nečinně a pošetile vyhrožuje pomstou, a obětí její má býti slabá děva, dcera Rufova, k níž zahoří vášní a hodlá ji učiniti svou chotí, Robinsonkou. To bude prý pomstou jeho, až Ruf uvidí svého zetě . . . Jak špatný to prostředek ke mstě? Což pak nebylo lze voliti čistější charaktery aráznější za repraesentanty snahy tak ušlechtilé?

Ostatně Robinson nejen že není nastíněn jakožto karakter rázný, on není ani postavou té krajiny a svérázných hor, do nichž děj umístěn, není to »šumavský« Robinson. Je to postava příliš povšechná, již bys zrovna tak mohl postaviti do Krkonoš, Jeseníku, Beskyd, jako ji básnířka postavila do Šumavy. Divíme se Krásnohorské, že nedovedla lépe zobraziti Šumavana, ba že ani přírodu Šumavskou jasně nenakreslila. Líceň krajinářská i místní kolorit je málo případný.

Dodámeli, že místo nadšení a vzletu druhdy v dialogu i uvahách vlasteneckých nastupuje retoričnosť, tu a tam frase ba i hrubé výrazy, naznačili jsme přední výtky své.

Přes to není však báseň úplně bezcenná; jsouť v ní místa vysoce poetická, k nimž čítáme přede vším ono, kde se popisuje hrozné bučení a děsné řvaní krávy Robinsonové, hladové dnem i nocí, jež nedá spáti pokojně ni Rufovi ni hostům jeho zhýralým. Míníme, že tím případně naznačena moc hlasu svědomí. Rovněž zdařila jsou místa, jež ironií šlehají naše národní a společenské poměry. Vyniká tu místo, kde spisovatelka popisuje šosáckou vřavu výletníků, hejno

zpupné, plané, odrodilé,
jež tonem zove surovosť svou hladkou,
jež nadšeno jen prázdnotou je sladkou
a jemuž nic již svato, nic již draho
než plný vak a sytosť nízké choutky;
tví synáčkové, slavná máti Praho,

> ješ vysýláš v dnech psích v ty lesní koutky,
> a dcery tvoje — nebo ach! tvé loutky,
> ješ v prostý venkov glorii tvou šíří:
> tvůj celý nalíčený patriciat . . .
> (str. 93.; srv. 49. sl.)

Spravedlivá to nevole nad »espritem pražským,« »osvícenými lidmi . . . .« Pěkný je též monolog Rufův, když vrací se do své dvorany ozářené, radosť má ze své vlastní vypočítavosti a zdařilých špekulací. Vůbec zdá se nám, že básnířce šlo tu více o effect než o uměleckosť skladby, již asi přenáhleně vydala, nedbajíc poklesků proti pravidlům aesthetiky.

Správnosti mluvy věnována péče náležitá, že tak čistých plodů po této stránce málo u nás vyjde za rok. *A. V.*

Knihovna prostonárodní.

Abychom vyhověli přečetným přáním nás došlým, která chtějí míti časopis náš mimo vyšší kritiku též *praktickým vodítkem při zakládání knihoven pro lid,* zvláště farních, hodláme příště více pozornosti věnovati literatuře lidové, a sice pod společným tímto záhlavím. Chceme tu podávati věcné, zcela nestranné, dle potřeby více méně stručné posudky příslušných spisů — prozatím jen nově vycházejících; později bude snad lze připojiti též ocenění spisů již dříve vyšlých, aby nevešly v zapomenutí, po případě aby byly vymýtěny. Jsouce si vědomi *nesmírné zodpovědnosti* při podniku takovém, budeme počínati si co nejopatrněji: proto také z počátku nebude seznam hned úplný, i prosíme za shovívavosť čtenářstva. Aby později seznam byl co nejúplnější a nejspolehlivější, proto prosíme za laskavou podporu každého, komu na věci zajisté důležité záleží a kdo cítí se povolána k nesnadnému úkolu tomu. Poněvadž pak mnozí knihkupci neradi posýlají redakční exemplary tam, kde nejsou jisti reklamou, prosíme pp. přispívatelův oddílu toho, aby prozatím referovali o knihách svojich, až by se věci změnily.

Jak již řečeno, díla budou posuzována *stručně a věcně;* že zde úsudky o vhodnosti mohou se rozcházeti, rozumí se samo sebou, *a každá věcná oprava s díky bude přijata.* Jediným zřetelem posuzování bude *dobrota a vhodnosť* spisu. Jako dosud nikdo neodvážil se veřejně vytknouti nám nějaké strannictví nebo prospěchářství, leda pokoutní pomluva, tak doufáme nestrannosť tu obhájiti sobě i v tomto podniku; proto každý pokyn ku zlepšení jeho bude vítán, po případě uveřejněn. Účelem naším při tom jest pouze nábožensky mravné vzdělání, zušlechtění a zábava lidu našeho: jen nejlepší pak jest pro lid dosti dobré, a dobrota ta oceňuje se nejen dle naprosté literarní ceny, nýbrž i dle užitku, jaký lidu z četby té vyplývá, zdali totiž kniha k účelu zmíněnému dopomáhá či ne.

Jen otupělý národ může si libovati v samé zábavě, a to zábavě dráždivé, jaká čím dále tím více našemu lidu se předkládá; vkus jeho takový nebyl, a počínáli již takovým býti, není jeho vina. Zábava zdravá, zároveň vzdělávající, budiž heslem spisů našemu lidu podávaných!

Tím podávají se samy sebou zásady, jimiž říditi se chceme, posuzujíce literaturu lidovou.

Redakce.

Zábavy večerní. Sbírka zábavného a poučného čtení pro lid. Red. *Vojt. Pakosta.* R. VIII. Číslo 3. Dílo 53. „Jak pantáta Trousil vypravil své dědice." Rozmarná a poučná črta ze života. Napsal *Fr. J. Košťál.* V Praze. 1887. Stran 70. Cena 25 kr.

Se jménem Fr. J. Košťála častěji shledáváme se v literarním životě. Snad po Aloisu Dostálovi jest nejplodnějším belletristou z mladšího kněžstva. Předposlední spisek, vyšlý z jeho péra letošího roku, zaujímá třetí číslo »Zábav večerních,« oděných do nové, úhlednější zevnější formy při staré niterné hodnotě. Látku ku svým povídkám béře Košťál z lidu, ať se týká jeho jasných stránek,

ať rubu. Stalo se tak i v povídce naší »Jak pantáta Trousil vypravuje dědice.« Pan spis. nemilosrdně v ní šlehá rozmarným způsobem touhu po dědictví, pro kterou »lidé nedopřejí nebožtíku ani klidného okamžiku, ani smíru s Bohem — a pak ani slušného pohřbu křesťanského.« Obsah povídky nás o tom přesvědčí.

Soused Trousil měl v Podběrově největší statek. Pán Bůh mu na všem požehnal, jen dědiců mu neudělil. Proto od své manželky mnoho vystál. Než i od tohoto soužení brzo byl vysvobozen. Kačenku odnesli na hřbitov — a Trousil byl vdovcem. Takový statek a ještě nepřestárlý vdovec — jak pak by nevěsty daly pokoj? Tlampač za tlampačem dorážel na Trousila, zvláště mezi nimi korunovaný Kocourek, který svým uměním všude odnášel vítězné vavříny; avšak všichni odcházeli s nepořízenou. To dopálilo Kocourka. Aby se pomstil, poštval vzdálené příbuzné jeho (blízkých neměl) na Trousila, roztrousiv mezi nimi zprávu vymyšlenou, že Trousil se ženiti nebude k vůli nim, a pak že má »loupání.« To byla voda na jejich mlýn. Kdekterý příbuzný, třeba až z desátého kolena, lezl na pana strýčka, kmocháčka..., ale Trousil odbýval je s takovou, s jakou tlampače. Nemoha dotěrnosti jejich mírným svým jednáním se zbaviti, usmyslil si, že se od nich jiným způsobem osvobodí. Navedl čeledína, by rozhlásil mezi dotěravci, že loupání upoutalo jej na lože, že s ním čím dále hůře. Sám pak netoliko že nevycházel ze statku, nýbrž i uložil se na postel. Lakotným dědicům jiskřily oči radostí, když zaslechli libou zvěsť. Demon lakoty hnal je do statku Trousilova, by se přesvědčili, jak to s Trousilem stojí. Zavřenými dveřmi nemohouce, vloupali se okny jako zloději dovnitř. Mamonou posedlým zdálo se, že Trousil dokonal. Honem vynesli jej na umrlčí prkno do komory — a pak počali hospodařiti. Při rozchvacování majetku se porvali. V té vrazil do světnice domnělý umrlec Trousil — a s čeledí z úkrytu vyšlou navždy se zbavil dotěrných dědicův.

Osnova povídky, jak vidno, jest prosta, beze všech zauzlenin. Událosť následuje události, vždy však odůvodněné. Povahy jednajících osob jsou pravé typy venkovanů. Pan spis. žije mezi lidem, proto jej zná až do kosti. Zvláště zdařilý jest ponocný Řehuněk až na jeho vojenskou řeč. Trousil, hlavní osoba rozmarné črty, jest dobrák člověk, ale pevný ve svém jednání. Sloh mohl býti místy úsečnější, pak by více svou jednoduchostí a veselým tonem bavil.

Pan spis. jest ze školy Třebízského, známky v jeho spisech to prozrazují. Zvláště rád užívá zájmena »tentohle« a jakoby ze zvyku překládá německý člen. Lépe by též bylo nezkracovati infinitivu. Ostatní mluva, až na některá menší pochybení, je bezvadna.

Přejeme si, by p. spis. co nejdříve novou, v každé příčině vzornou povídkou nás obdařil. *J. V.*

Matice lidu, ročník XXI. V Praze. 1887. Red. *Primus Sobotka.* Nákl. spolku pro vydávání laciných knih českých. V Praze. 1887. Č. 1. (běžné č. 121.) „Pravěk lidstva evropského.“ (Doba kamene.) Napsal *Kliment Čermák,* c. k. konservator. Str. 142.

Máme četné knihovny, kteréž sobě napsaly na prapor »knihovny pro lid,« t. j. naším úkolem jest lid uvědomovati, vzdělávati. Mnohé z nich plní své nesnadné poslání, jiné z části a opět jiný druh jest svému heslu nevěren, místo poučování kazí národ (»Epištoly svobody«). »Matice lidu« patří do druhého druhu námi rozdělených »bibliothek«; v ní za její dvacetileté pouti četli jsme dobré knihy a četli jsme špatné. Špatná četba počala »Králem Bídákem« *J. Stankovského* a jakoby korunována byla v r. XX. ještě větším bídákem literarním »Českou Magdalenou« od *Ferd. Schulze.* Myslíme, že jí dosáhla vrcholu a teď za nové redakce že nastala nová, lepší doba. Tvrzení našemu jakoby nasvědčoval ročník XXI. Počíná poučným pojednáním *K. Čermáka,* c. k. konservatora, názvem: »Pravěk lidstva evropského.«

Pan konservator Čermák s ochotou podjal se nesnadné práce srozumitelným slohem venkovanům našim vykresliti obrázek o pravěku lidstva evropského, o jeho obyvatelích, vzdělanosti, nástrojích atd. Hlavní účel při spisování na mysli měl, lid náš buď obeznámen se starožitnostmi, aby jich neničil, když na ně

uhodí, proto že pro nás Slovany zvláště na výsosť jsou důležity. Za tou příčinou hned počátek díla dává nám návod, jak zacházeti máme, připadnemeli na starožitnosti a po čem poznáme, kde skryty.

Z dalšího se poučíme o nálezech ve štěrku a hlíně cihlářské, o nálezech v jeskyních německých, švýcarských, pak slovanských. O kamenných pomnících a hrobkách pojednáno šíře ve druhé polovici spisku, když pojednal spisovatel o osadách jezerních, o odpadcích potravných na pobřeží (kjökkenmöddings). Krátkou zprávou o nálezech z novější doby kamenné skončil záslužné dílko.

Kdyby látka ve »Pravěku« nebyla tak obšírna a hleděno více ku starožitnostem slovanským, toto pojednání vědecké četl by lid s větší chutí, jinak čtenář velice se unaví. »Pravěk lidstva evropského« napsal Čermák slohem prostonárodním, zvláště počátek, ostatku mimo některá nedopatření zvláště vytýkáme hojné nečeské užívání časoslov.

Kdyby »Matice lidu« vždy mohla se vykázati takovým spisem v každém ohledu dobrým, jako Čermákův »Pravěk lidstva evropského,« kdyby jedním spisem nebořila, co dvěma nebo třemi postavila, bez okolků radili bychom kdekomu, by se na všechny spisy její předplácel. Dokud se tak nestane, kdybychom chtěli, přece odporučovati všech spisů jejích nemůžeme.

J. V.

Č. 2. (běžné číslo 122.). „Ze srbského života.“ Povídky *L. K. Lazareviče* a jiných spisovatelů srbských. Přeložil *Jan Hudec*. Str. 144.

Vybírali nějaký překladatel povídky z duševní dílny jiného národa, má voliti z nejlepších a takové, které nás nejlépe obeznamují se životem, povahou téhož národa. Pan překl. k obému měl zření. Hned první povídka »U studny« nám to dokazuje. Život srbský v zádruze pěkně v ní vylíčen. V druhé povídce »Školní obraz« nabýváme zase názoru o školství srbském. Nebyti až příliš realně líčeného porodu na str. 28., nazvali bychom povídku zdařilou. Z povídky další »Poprvé s otcem do kostela« dozvídáme se, jak vzorná manželka srbská vyléčila manžela karbaníka. Črta »Všechno to lid zlatem vynahradí« líčí nám obětovnosť lidu srbského za vlasť. Srb Blagoj bojoval ve válkách, pozbyl nohy, pozbyl ruky. Lid, když se navrátil z vojny, nahrazoval mu ztrátu údů zlatem, ale později na něho zapomínal . . . Hospody srbské v této povídce pro svou špinavosť nás nelákají. Rovněž v »Iliadě na vsi« vykresleny jsou nehody Ljubanovy, jak ve vojně pozbyl s nohou zároveň milenku. »Stojan Ilič,« povídka z venkovského života od *J. Jakšiče,* v nepěkné světlo staví nám vzdělanosť lidu venkovského a temné paprsky vrhá na soudnictví srbské. Povídkou z Černé Hory od *Simy Matavulja,* v níž vypsán spor dvou junákův o medailii, končí dílo.

Překlad Hudcův pěkně se čte; mluvě věnována píle. Některá mluvnická nedopatření klademe na vrub sazečův.

J. V.

Veselé čtení pro náš lid. (Humoresky, frašky, žertovné anekdoty atp.) Vydavatel *Richard Jiřík.* Redaktor *Vilém Šalek.* V Přerově. 1887. Sešit 6. Str. 48. Cena 18 kr.

Za našich smutných literarních poměrů přítel literatury rád obveselí se nějakou rozmarnou četbou; proto s radostí uchopili jsme se 6. šešitu »Veselého čtení pro náš lid,« abychom zahnali chmury trudu. Sklamali jsme se; místo pravého humoru úsměv soustrasti vynutilo z nás »Veselé čtení.« Proč, ihned povíme.

V 6. sešitě »Veselého čtení« jest 7 různých prosaických článečků, pak báseň »Husité před Naumburkem«; sešit končí čtyrmi otřepanými anekdotami. Žádný ze článků nezasluhuje jména frašky nebo humoresky, jak titulní list hlásá, mimo první »Slovo dělá muže« od *R. J. R.* Obsah jeho jest pravšední. Kontrolor Brouček, vycházeje na výlet, umínil si, že se na něm zasnoubí. Po obyčejných nehodách výletních dodržel slova, zasnoubil se s Aničkou, na niž dříve pro její méně úhledný zevnějšek ani ve snách nepomyslil. Rovněž drobotina »Mému příteli,« kterouž napsal *K. Smutný,* nepodává nic nového. K ní vhodně druží se sousední črty »Kvitance za peklo« a »Ženich s M.« »První láska,« přel. z frančtiny *K. Smutným,* jest dobrá. Báseň »Husité před Naumburkem« s dobrým svědomím mohla býti vynechána. Na důkaz podejmež z ní jen dva také prý trochejské

verše: »Kluci byli vám vyšperkovaní,« a jinde druhý zní takto: »Druhým ať ubude kuráže.« Původce této básně. p. *Brousek,* mohl ji ještě podlé Horatiova »nonum prematur in annum« po 9 let denně třikráte přebrousiti.

Mluva ve »Veselém čtení« mohla býti hladší, podobně i sloh dokonalejší. Obsah, přejeme si, by »Veselé čtení« mělo docela jiný, odpovídající nápisu, vyrytému na jeho čele, »pro náš lid.« Naše doba jest dobou stísněných peněžných poměrův, a za takových vytloukati z našeho lidu poslední grešli za otřepané studentské příhody, jichž možno za chvíli napsati na kopy, neschvalujeme, byť i obsah jejich jinak neurážel. Náš venkov teď beztoho z veselí nevychází, o to se starají rozliční spolkové, a kdo žije mezi ním, vidí, jak mu ta častá zábava slouží. Zábavu spojiti s užitečným, čili jinak vyjádřeno, lid zábavným způsobem poučovati, jest chvályhodnější. Dokud »Veselé čtení« této cesty nenastoupí, odporučovati jeho nemůžeme. *J. V.*

Moravan. Kalendář na rok přestupný 1888. Ročník 37. Pořádá a vydává *P. Bernard Plaček, O. S. B.* V Brně. 1887.

Tak jako vlašťovky jsou poselkyněmi jara, tak také kalendáře hlásají, že se blíží zima. Na sklonku každého roku celá hejna rozličných kalendářů rozletí se po našich vlastech, aby konaly úřad vychovatelský mezi naším lidem. Mnohá rodina mimo modlitební knihu a kalendář, nemá jiného spisu v domě. Proto naše kalendáře, by své nesnadné úloze dobře dostáti mohly, měly by míti články od nejlepších spisovatelů, obrázky od nejlepších malířů. Nebývá tomu vždy tak. Naší úlohou však není na ony nedostatky ukázati, my jsme si umínili přesvědčiti se jak dalece požadavkům oněm vyhovuje nejrozšířenější kalendář moravský »Moravan«.

Jak ani jinak r. 1888. býti nemůže po obvyklém počátku zahájen jest kalendář článkem »O knězském jubileu sv. Otce Lva XIII.«, v němž *Karel Bačák* obratně upozorňuje na slavnosť 50letého knězského jubilea sv. Otce. Méně podařilo se témuž spisovateli dokázati »Přežilali se církev katolická«, protože daleko zašel pro důkazy položené these. Šťastněji vedlo se *P. M. Halabalovi* v cestopise »Z cesty do sv. země«, kterouž vykonal r. 1886. Cestopisu podána pouze čásť, pokračování ponecháno do budoucna, v němž dozajista napraveno bude nesprávné užívání spojky »leč« a jiná řídká nedopatření (se životem svým jistým nebyl atd.). Kukátkář *V. Kosmák* jako jindy tak i letos do kalendáře přispěl vážným obrazem ze života »Krásná láska.« Látku nevybral si novou, ale starou dobře zpracoval, proto se líbí. Poslyšme obsah. Dívka Pavlina seznámí se ve mlýně se stárkem Josefem. Zahoří oba k sobě šlechetnou láskou, kteréž nepřeruší ani smrť. Josef byl odveden, stal se vojákem, a bojovav za vlasť padl. Smutná zpráva tato dojala matku jeho tak, že onemocněla. Sklíčená Pavlina, opustivši službu ve mlýně, ujala se stařičkých rodičů padlého Josefa, sloužila jim jako vlastní dcera — svobodná. Od veleplodného *Al. Dostála* má kalendář dva zdařilé obrázky z venkovského života a sice »Vesnického mudrlanta« a pak »Jak se zbavili ve Slavíkově pobudů.« Obě črty jsou časové. Prvá z nich »Vesnický mudrlant« zbudována na myšlence »Rolníku, haj se, pomáhej si sám.« Matěj Čejka četbou poučných, hlavně hospod. knih se vzdělav, odtud přezděli mu »mudrlant,« byl odveden. Vyslouživ si vojenštinu a nabyv zkušeností navrátil se domů. Doma stal se dodavatelem obilí pro erar přese všechnu nedůvěru krajanů. Terezka Chmelova, kteráž se mu zaslíbila již před nastoupením vojenské služby a již po nedorozumění nějakém si vzal, pomáhala mu v obchodě oslazujíc mu život. V druhé rozmarné povídce Dostálově, »Jak se zbavili ve Slavíkově pobudů,« zdovídáme se, jak půlmistr Slavíkovský Šindelka za pomoci úřední osoby, sluhy obecného, Dláždila, sprostil se pobudů. Dal je totiž Dláždilem schytati a do obecního vězení postrkati. Tam jim nedali jísti, až sami si na jídlo prací svou na obecných pozemcích vydělali. Pobudu Chytala, na nějž měl již dávno Dláždil s kopce, chytil ještě jednou. V šatlavě Chytal nedostal ničeho na jídlo, mimo slanečky bez vody. Žízní donucen svatosvatě pobuda přislíbil, že Slavíkova svou návštěvou nikdy nepoctí. Oběma povídkám větší stručnosť lépe by svědčila.

Rčení dělati něco (nedělej svatouška, dělal chlapíka) není české. Další přeložená povídka ze slovenštiny od *Fr. Klímy* »Kterak se chystá otec Jamník na dalekou cestu« napomíná křesťany, jak se mají připravovati na dalekou pouť — smrť. Velečinná spisovatelka moravská *Fr. Stránecká* ozdobila i letos »Moravana« dvěma obrázky z moravských dědin. Její obrázky nejlépe se nám líbily, jak co do provedení látky, tak i co do formy. Prvý z nich má nápis »Podruh.« Zedník a podruh Kostný pro svou sečtělosť získal posud čtyřiceti devíti hochům nedobytné srdce Františky Malinovy, která též v knihách a novinách zálibu měla. Z druhé povídky »Housírka« lid náš může se poučiti, že není dobře děti své posýlati do zkažené Vídně, odrodí se nám tam nejen jazyku, ale i Pánu Bohu.

Hospodářství též věnována chvályhodná píle — známý spisovatel z oboru hospodářského *Josef Dumek*, člen rady zemědělské král. Českého, radí našim rolníkům v článku »Mámeli zaváděti cizí plemena hovězího dobytka či domácí druhy zvelebovati,« to poslední pravě, »budemeli odchovávati své vlastní domácí plémě, staneme se na cizině neodvislými, dopracujeme se i v této věci národní samostatnosti.« Pěkné pojednání *V. O. Poláčkovo* »O povázce čili kokotici« četli jsme v »Hlase,« ale myslíme, by u větší známosť všlo otisknuto v »Moravanu.« Článkem »O včelařství« od *Frant. Zavadila*, »Radami hospodářskými,« »Politickým přehledem« a »Různými žerty« končí kalendář. Básniček v kalendáři jest pět, z nichž dvě od *Vlad. Šťastného*, dvě od *V. Ambrože*. Opěvována v nich dosti pěkně láska k náboženství a vlasti. Kdo bedlivě sledoval naše řádky, seznal, že Moravan až na jediný překlad ze slovenštiny, všechny články má původní; pravý to opak jiných kalendářů, třebas přerovského, kdež až na jedno pojednání, samý překlad. Zač buďtež díky pořadateli.

Články doprovázeny jsou vhodnými obrázky, z nichž nejslabší viděli jsme u »Vesnického mudrlanta« a »Jak ve Slavíkově zbavili se pobudů.« Mimo to v posledně jmenované črtě jeden obrázek neodpovídá textu. Půlmistr Šindelka má míti vousy (od té doby co se stal starostou neholil si vousu, čímž nabyl važného vzezření a mezi sedláky s hladkými tvářemi hned byl k poznání (sic) str. 106.) a on pěkně oholený sedí na židli. Ze znamenitých mužů přinesl »Moravan« dvě podobizny, totiž P. Dra. Jana Dzierzona, zakladatele nejnovějšího včelařství, a svob. p. Leopolda ze Šternbachu a choť jeho Edithu. K této věci mělo se v kalendáři více hleděti, vždyť národ nevážící si svých velikánů, neváží si sám sebe. *J. V.*

Různé zprávy.

Literarní drahota u nás a láce jinde. Kdežto se strany knihkupců stížnosti se vedou do netečnosti obecenstva, ozývají se opět se strany této přečetné hlasy do drahoty knih a spisů českých. A stesky tyto nejsou neoprávněny zvláště tam, kde mluví se o vydávání knih, které mají býti co nejvíce rozšířeny ve vrstvách lidu našeho nejširších. Vizme, jak si tu počínáme. Nové básně čítají 100—150 str., cena nesmí jíti pod 1 zl. 20 kr., nebo pod 1 zl. Vyjde roman a musí státi 2—4 zl., novella, a stojí 1 zl. až 1 zl. 50 kr. A jak se vydávají u nás klassikové domácí a cizí? Kdo chceš odpověď, vezmi do ruky jen Kobrovu „Národní bibliotheku" (sešitek za 30 kr.). Ani „Laciná (?) knihovna národní," ba ani „Ústřední knihovna" nejsou laciné. O jiných ani nemluvíme! — Nakladatelé jsou pro to, aby knihy vydávali. Nebude nikdo chtíti, aby ve svém povolání ztráceli kapitály, nebo dělali dluhy; ale také nepřisvědčí nikdo tomu, aby byli nakladately jen proto, aby vydělávali a bohatli! U nás je pravidlem poslední a zapomíná se na prvé. Jen se podívejme k našim sousedům, od nichž se můžeme v tom ohledu mnohému přiučiti, a vizme, kterak oni starají se o to, aby lidu a nejširším vrstvám čtenářstva učinili přístupné vynikající plody domácí i cizí. Vy-

dávají spisy v méně elegantní, a přece pěkné úpravě, ale l a c i n o. Tak u „Classikerausgaben“ (u Qu. Hempla v Berlíně) čítá sešit 150—160 stran a stojí — 40 p f e n i k ů. V „W. Shakespeare's sämmtliche dramatische werke“ (u Quebhardta v Lipsku) čítá sešit 200—230 stran a stojí 50 pfeniků. Za tento pakatýlek má na př. odběratel: „Romeo und Julie.“ „Othello“ a „Sommernachtstraum“ dohromady. „Meyer's Volksbücher“ vydává „Bibliogr. ústav“ v Lipsku v sešitech po 10 pfenicích. A t a k m a j í N ě m c i n a p ř. „B o ž s k o u k o m e d i i“ za 60, G ö t h e h o za 30, H e i n e h o „K n i h u p í s n í“ z a 30, „R o m e a a J u l i i“ za 20 p f e n i k ů v ! ! — U nás srovnejte s tím jen „Slávy dceru,“ p ř e k l a d Dantea a j. — Naříkejte, že se málo kupuje, tím se odsuzujete: kupuje se málo, ježto z pravidla je vše až předraženo. Upravujte v y d á n í l a c i n á a dobré věci půjdou na dračku. Podívejte se jen na „Matici lidu“ a na „Libuši“! *s.*

Z přednášek univers. V Dorpatě (2. půlletí 1887.). Ř. prof. *Viskovatov:* dějiny ruské literatury; literatura a slovesné památky starší doby ruské. Ř. prof. *Baudouin de Courtenay:* jazyk litevský: jazyk bulharský: jazyk český. — **V Lipsku.** Ř. prof. *Leskien:* srovn. mluvnice slovanská a litevská: historická mluvnice srbskochorvatská: cvičení v četbě a výkladě starosrbských a starochorvatských textů; vybrané kusy srovnávací skladby slovanské, litevské a německé.

I. Spolkové.

Schůze bohoslovců na Velehradě 3. srpna. Bohoslovcův asi 120, hostů 31. Předseda schůze prof. *Vladimír Šťastný.* Přednášeli: bohosl. *I. Obdržálek* z Olomouce uvítací řeč, v níž jednal o shodě mezi akademiky a bohoslovci; bohosl. *Sedláček* z Brna o životě Lva XIII.; spir. *J. Droběna* z Olomouce — místo ochuravělého professora *Doležala* z Olomouce, jenž hodlal přednášeti o vlivu církve katolické na umění — o působení spolků katolických vůbec a studijních zvláště; hovor o shodě mezi akademiky a bohoslovci na základě nově zřízeného spolku „Třebízský“ v Praze zahájil za nepřišlého *Karla Vondrušku* z Prahy předseda; konečně ustanoveno, aby všichni přítomní stali se přispívajícími členy spolku, bohoslovci v seminářích pak členy činnými. Při zábavě odpolední předn. prof. *Fr. Nábělek* z Přerova o dřívějších a nynějších poměrech národu českého, zvláště literarních.

Zeměpisný seminář zřízen byl při filosofické fakultě české university v Praze a stanovy jeho schváleny.

II. Smíšené.

„Nápisy a básně papeže Lva XIII.“ vyjdou co nejdříve v Řezně u Pusteta v originale s německým překladem od *Edm. Behringera* ve kvartovém svazku asi o 14 arších. Uspořádání pochází od samého vznešeného autora, jenž v poslední době ještě sbírku doplnil novými příspěvky. K českému překladu vybídnut *P. Sark. Navrátil. O. S. B.* v Rajhradě; velká část básní již přeložena.

Z c. k. universitních a studijních knihoven veřejných, ze kterých dosud jen professoři vysokých a středních škol směli b e z k a u c e knihy si vypůjčovati, smějí dle výnosu ministerského takto též vypůjčovati knihy p r o f e s s o ř i b á ň s k ý c h a k a d e m i í, u č i t e l é s t ř e d n í c h š k o l h o s p o d á ř s k ý c h, lesnické školy v Bělé a vinařsko-sadařské školy v Klosterneuburku.

Na památku **otevření nové budovy jagellonské university** v Krakově vydala akademická mládež „P a m i ę t n i k,“ obsahující v ě d e c k é práce její z oborův universitních.

Srbskou mluvnici vydal anglický přítel Slovanů *Morfill* v Londýně pod názvem: „Simplified grammar of the serbian language.“

Ukazatel k dílům Shakespeareovým sestavil a vydal *O'Connor* v New-Yorku. Podána tam význačná místa a úsloví, příběhy kusů, mluvnické a věcné vysvětlivky, zvláště nejasných míst a narážek, hlavní charakteristiky a pod.

„Germanische Bibliothek,“ sbírka starých germanských textův a studií o kulturní minulosti germanské, počala vycházeti v Berlíně. Jest to již několikátý podnik stejného druhu v Němcích, na zvelebení domácí minulosti zařízený: u nás také bádá se o minulosti úsilovněji než kdy jindy — kéž jen s úmysly stejně šlechetnými!

Německé spisy novější (12.) o **čarodějnických processech** registruje kriticky se stanoviska katolického *J. Galland* v Hülskampově „Liter. Handweiser“ (č. 435. a 436.).

„Castis omnia casta“ — bývá proti literarním mravokárcům často nadarmo bráno. Zajímavo v té příčině jest věnování *Alfonsa Daudetova* romanu „Sappho“: „Pour mes fils quand ils auront vingt ans“ „Magazin“ německý (č. 31.) dodává k tomu: „u Němců místo 20 bylo by třeba položiti: 30“ — tedy před dvacátým, po př. třicátým rokem beze škody mravní Francouz, po př. Němec neměl by toho oplzlého romanu čísti. Jak pak u nás? Zač asi pak ten roman stojí...?

Proti **Ebersovým romanům starožitnickým,** jimž vytýká se pouhá sháňka po effektu, zdvihá se v Německu boj, jemuž vydatné podpory dostalo se romanovou persiflaží *S. Rebega* „Der Nilbräutigam“ (zvláště proti *Ebersově* „Die Nilbraut“).

Krvavá literatura již zase straší. Jest známo, že děsného „romanu“ „Hugo Schenk“ prodáno bylo u nás přes 150.000 exemplarů.

Tento neblahý výsledek nedal asi spáti panu Vaňkovi ve Val. Meziříčí; neboť týž pán oznamuje v 21. čísle svých „Valašských listů“ ze dne 1. srpna velectěným čtenářům: „Vrah Schimák. Dovoluji si tímto ct. obecenstvu ve známosť uvésti, že připravuji a vydám podrobný popis vyšetřování a přelíčení s loupežným vrahem Schimákem. Veškeré tyto zprávy a podání budou podány na základě úředního vyšetření, tedy na zprávách spolehlivých (!). Podobizna vrahova bude do knížky přiložena (!!!). Cena stanovena bude co možno nejlevnější. Kdo by s prodejem těchto zabývati se chtěl, račiž mi to v brzku oznámiti, načež bližší mu sdělím. V úctě Fr. Vaněk, knihkupec ve Val. Meziříčí.“ *x.*

Plagiatorství. V č. 15. olomouckého časopisu „Domácí hospodyně“ uveřejněn jest na str. 114. článek „Vychování českonárodní,“ který prý napsal *Vincenc Marák.* Článek ten však zcela doslovně opsán jest ze spisu *F. V. Kodymova* „O vychovávání mládeže,“ vydaného v Praze r. 1884., a to se str. 138. až 144., a p. Marák ani jediného slova v něm nezměnil a ani slovem se nezmínil, že spisu toho „užil.“ *„D.“*

III. Životopisné.

J. Aulehle ($^{30}/_{11}$ 1824.—$^{29}/_{6}$ 1887.; Vunš: Sv. 33.).

Vítězslav Dolenc, žurnalista slovinský (1832.—$^{20}/_{7}$ 1887.).

J. V. Frič (Humor. L. 30.).

Prof. **Dr. Jan Hanusz,** slavista polský, z české rodiny pocházející, zemřel koncem července v Paříži. Narodil se r. 1857. v Samboru.

Karel Vít Hof, spisovatel archaeologický a belletristický ($^{16}/_{7}$ 1826.—$^{9}/_{8}$ 1887.).

Dr. Hermenegild Jireček (* 1827.; Zl. Pr. 33.).

Michal Nikiforovič Katkov (1818. až $^{1}/_{8}$ 1887.).

Prof **Dr. Jan Krejčí** ($^{28}/_{2}$ 1825.—$^{1}/_{8}$ 1887.).

Josef Linka, starý písmář († 1855.; Konopas: České L. 4.).

Z korrespondence **Jana Ev. Purkyně** (sděluje Otakar rytíř Purkyně: Ned. L. $^{14}/_{8}$). — Vzpomínky na — — (týž: H. n. 222.).

Dopisy Fr. Sušila s Al. V. Šemberou (Hl. l. 8. sl.).

Václav Štulc ($^{30}/_{12}$ 1814.—$^{9}/_{8}$ 1887.). Poněvadž životopis pouze historický vymyká se směru tohoto listu, přestati nám jest zatím na pouhém oznámení, že Štulc zemřel. Jinak bylo by záslužno kriticky stopovati dráhu života toho kněze-vlastence — obě části zvláště vytýkáme — ze kterého života druhové povolání jeho mnoho, přemnoho by mohli se naučiti.

Listy poslané **Janu Erazimu Vocelovi.** (Výkladem opatřil Bačkovský: Sv. 35. sll.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, K dějinám jazyka českého při pražské universitě (Vl. 11.)
— O pravdomluvnosti „vědců“ z Athenaea (N. L. 197.).
Bartocha, Tvaroznalství dolnobečevské (Listy filolog. 3. sl.).
Ciraki-Kouble, Anglický roman od r. 1880. až 1886. (Hl. l. 9.).
Dostál, Dodatek k „Založení druhé knihovny v Radnicích r. 1818. (Hl. l. 9.).
F. Št., O školách středověkých (Čech 163.).
Gebauer, Klasobraní po rukopisech (L. filolog. 3. sl.).
— Příspěvky ke kritice a výkladu textů staročeských (L. filolog. 3. sl.).
Grešl, Ukázky komičnosti a humoru v básních Homerových (L. filolog. 3 sl.).
Havlík, O rýmech přehlásky *u-i* s původním *u* a *i* (L. filolog. 3.).
K., Reformace katolická a protestantská (Čech 175. sl.).
Kuba, Maloruský lyrník (Ruch 21.).
Kyzlink, Něco z Assyriologie (Obz. 14. sl.).
Matzenauer, Příspěvky ke slovanskému jazykozpytu (L. filolog. 3. sl.).
Popelka, Všeslovanské názory v historickém národopise (Hl 171. sl.).
Sasinek, O dějepise starých Slovanů (České L. 4.).
Tadra, Kus života pražského za války třicetileté (Ned. L. $^{31}/_{7}$).
Wildmann, Příspěvky k literarní činnosti duchovenstva hlavně řeholního v dobách pobělohorských (Vl. 11.).
Kdy jest psáti v češtině na počátku slov písmena veliká? (České L. 4. sl.).
O humanismu a překladech z jazyků staroklassických v literatuře české (Šk. a Ž. 5. sl.).
Dějiny gymnasia v Čechách (Šk. a Ž. 5. sl.).
Górski, Studya nad bajkami Krasickiego (Przegl. pol. 8.).
Biese, Die ästhetische naturanschauung Goethes in ihren vorbedingungen u. ihren wandlungen (Preuss. Jahrb. 6.).
Carrière, Eine lebensfrage des christentums (Deutsche Rev. 7.).
Graff, Tolstois neueste werke (Ggw. 28.).
Gutberlet, Ist mathematik auf die Gottesbeweise anwendbar (Natur u. Offenb. 7.).
— Die teleologie u. der darwinismus (Jahrbuch f. philos. 1.).
Hülskamp, Ein wort über büchertitel (Lit. Handw. 437.).
Marsop, Die entstehung der modernen operette (Ggw. 27.).
Otto, Das pflanzenreich in sprichwort (Archiv f. lat. lexikographie 2.).
Pfeifer, Die lehre von der seele als wesensform. Betrachtet vom gesichtspunkte der kunst und aesthetik (Jahrbuch f. philos. 1.).
Rawski, Polnischer literaturbericht (Jahrbuch f. philos. 1.).
Sentz, Zur philosophie des Unbewussten in der ungarischen sprache (Ung. Rev. 6.).
Tönnies, Leibniz u. Hobbes (Philos. Monatsh. 9.).
Winterhjelm, Die schauspielkunst in Stockholm (Uns. Zeit 7.).
Zapp, O welche lust poet zu sein! (Deutsche Schriftstellerztg. 63.).
Der hl. Bonaventura als mystiker (Kath. 7. sl.).
Fouillée, La sensation et la pensée selon le sensualisme et le platonisme contemporains (Rev. d. d. m. 2.).
Frary, Le mouvement littéraire (La nouv. Rev. 13.).
Guardia, Les sentiments intimes d'Aug. Comte, d'après son testament (Rev. filos. 7.).
Montégut, Curiosités littéraires et historiques. John Aubrey (Rev. d. d. m. 1.).

Seignobos, Les conditions psychologiques de la connaisance eu histoire (Rev. filos. 7.).
Dantes translators and commentators (Ath. 3115.)
Hugos Diary (Ath. 3115.).
Recent german theology (Acad. 792.).
Continental Litterature in 1887 (Ath. 3114.).
Gabelli, La politica ecclesiastica del governo italiano e la conciliazione col Papa (Nuov. Antol. 14.).

Rozpravy ve školních zprávách.[1])

Beneš, O látce národní ballady moravské. (Realka prostějovská.)
Braniš, Klášterní chrám obětování Panny Marie v Č. Budějovicích. (Realka českobudějovická.)
Filípek, Saint-André a Maria Josef, bratři Chénierové. (Realka brněnská.)
Kadeřávek, Dvě ukázky z rukopisu o psychologii. (Gymn. olomoucké.)
Kohout, O založení kolleje jesuitské a seminaria sv. Víta v Jindř. Hradci (Gymn. jindřichohradecké.)
Krágl, O některých chybách v kreslení. (Gymn. chrudimské.).
Kreutz, Prof. J. Havelka †. (Gymn. olomoucké.)
Krippner, Jak prospívalo básnictví římské v prvním století po Kr.? (Stř. školy přerovské.)
Novák, Platonův úsudek o básnictví. (Gymn. opavské.)
Petrů, K dějinám města Pelhřimova. (Gymn. pelhřimovské.)
Prasek, O křižovnících zákona Matky boží na Opavsku. (Gymn. opavské.)
Prášek, Solon a Damasias (Realné gymnasium kolínské n/L.)
Procházka, Kant o mathematice. (Gymnasium králohradecké.)
Prokop, O zobrazování zjevu tělesného. (Gymn. německobrodské.)
Rypáček, Professor Theodor Lazar †. (Gymn. brněnské.)
Škoda, Ukázka z překladu Vergiliovy Aeneidy. (Gymn. domažlické.)
Zelenka, O životě a působení řečníka Androkida, překlad a výklad řečí jeho „O mysteriích.“ (Gymn. klatovské.)

V. Díla posouzená.

Bayer, Stručné životopisy českých spisovatelů (Vrzal: Hl. 1. 9.).
Brandl, Život Pavla Jos. Šafaříka (H. n. 218.).
— Život Karla Jaromíra Erbena (H. n. 218.).
Čech, Dagmar (Zákrejs: Osv. 8.).
— Václav z Michalovic (Zákrejs: Osv. 8.).
— Čerkes a jiné básně (Zákrejs: Osv. 8.).
— Pravda a drobné básně (Zákrejs: Osv. 8.).
Čermák, Pravěk lidstva evropského (Vyhlídal: Hl. 1. 9.).
Červinková-Riegrová, Ochrana chudé a opuštěné mládeže (Křížek: Ned. L. 24/7; Hl. 180.).
Doucha, Cvičebnice jazyka lat. pro I. tř. gymn. (Král: L. filolog. 3.).
Durdík, Dějiny filosofie nejnovější. II. (Procházka: Zl. Pr. 34.).
Gastyne-Kádner, Sám a sám (Š-k: Lit. L. 15.).
Guggenberger, Dějiny církve katolické pro střední školy (Nedvídek: Čas. kat. duch. 5.).
Heller, Bouře života (-ides: N. L. 192.).
Herites, Jan Přibyl (Č.: Lit. L. 15.; Vykoukal: Sv. 33.).
— Psáno pod čáru (Vykoukal: Osv. 8.).
— Maloměstské humoresky (Vykoukal: Osv. 8.).
Herrmann, Pan Melichar (Vykoukal: Osv. 8.).
Holeček, Rozmanité čtení (Vykoukal: Osv. 8.).
Kalus, Oblaky (Vítězný: Lit. L. 15.).
Klouček, P. Vergilii Maronis Aeneis (Fischer: L. filolog. 3.).
Kosek, Anthologie z lyr. básníků českých (Viravský: L. filolog. 3.).
Kostelecký, Radošinský pantatínek (Vykoukal: Osv. 8.).
Košťál, Jak pantáta Trousil vypravil své dědice (Vyhlídal: Hl. l. 9.).
Krásnohorská, Šumavský Robinson (Vrzal: Hl. l. 9.).
Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis (Schaffra: Hl. l. 9.).
Lazarevič-Hudec, Ze srbského života (Vyhlídal: Hl. l. 9.).
Patočka, Cornelii Nepotis liber de excellentibus ducibus exterarum gentium (Šuran: L. filolog. 3.).
Pravdodatný, Patronatní právo (Doubrava: Čas. kat. duch. 5.).
Procházka, Různé zvuky (-Ar: Sv. 35.).
Stroupežnický, Po trnitých stezkách (Vykoukal: Sv. 34.).
Šafařovič, Povaha Aiantova dle básní Homerových a stejnojmenné tragoedie Sofokleovy (Kastner: L. filolog. 3.).
Šafránek, Srovnání listův a řečí M. Tullia Cicerona s jinými prameny dějin římských r. 59.—43. př. Kr. (Novák: L. filolog. 3.).
Turnovský, Kresby (B.: H. n. 209.).
Tyl, Jiříkovo vidění (Flekáček: Vl. 11.).
Vrchlický, Soud lásky (Flekáček: Vl. 11.).
Časopis Matice Moravské (Hlavinka: Vl. 11.).
Divadelní listy (Flekáček: Vl. 11.).
Moravan (Vyhlídal: Hl. l. 9.).
Veselé čtení pro náš lid (Vyhlídal: Hl. l. 9.).
Za praporem sokolským (Vrzal: Hl. l. 9.).

VI. Knihopisné.

Falkowski, Obrazy z życia kilku ostatnich pokoleń w Polsce. 5. Krak.
Semkowicz, Krytyczny rozbiór Dziejów polskich Jana Dlugosza. Krak.
Basariček, Šaljive narodne pripoviedke za mladež. Zagr.
Broz, Crtice iz hrvatske književnosti. 1. Zagr.
Kukuljević, Glasoviti Hrvati prošlih vjekova. Zagr.
Helbig, Das homerische epos aus den denkmälern erläutert. Lpzg.
Hertzsch, Der erste und einzig wissenschaftliche beweis auf grund der descendenztheorie, dass es einen persönlichen Gott und eine unsterblichkeit der seele gibt. Lpzg.
Hohoff, Die revolution seit dem 16. jahrh. im lichte der neuesten forschung. Freibg.
Kühnast, Kritik moderner rechtsphilosophie. Berl.

[1]) Kritickou „hlídku programů“ podává po něčem časopis „Krok“ od různých posuzovatelů.

Lazarus, Treu u. frei. Reden u. vorträge über Juden u. judentum. Lpzg.
Mayer, Die giganten u. titanen in der antiken sage u. kunst. Berl.
Rappold, Beiträge zur kenntnis des gleichnisses bei Aischylos, Sofokles u. Euripides. Lpzg.
Schottmüller, Untergang des templerordens. 1. 2. Berl.
Wolff, Die lehre Herbarts von der menschlichen seele. Düsseld.
Zieliński, Quaestiones comicae. SPbg. Lpzg.
Gazier, Études sur l'histoire religieuse de la révolution française. Par.
Montegut, Mélanges critiques: Victor Hugo, Edgar Quiret, Michelet, Edmond About. Par.
Cesca, La teoria della conoscenza nella filosofia greca. Verona.
Vasari e Condivi, Le vite de Michelangelo Buonarotti. Berl.

Feuilleton.

Některé myšlénky o farních knihovnách.

Stať literarní. Napsal *Alois Dostál.*

(O.) *b)* Donatione librorum bonorum per benefactores singulos in parochia et extraneos, per scriptores et editores benevolos, per sodalitates hunc in finem iam existentes, aut in posterum erigendas, quae et ipsae parochiis egenis libros procurabunt aut gratis, aut pretio exiguo.

Snaživý knihovník postará se také o to, by některé spisy zadarmo sobě zjednal. Má spisovatele kollegy, známé knihkupce, z osady jeho je mnoho rodáků, vysoce postavených, požádá je tedy ústně nebo písemně, by na farní knihovnu pamatovali nějakým exemplarem. Znám spolek občanský, který si pořídil pěknou knihovnu tím způsobem, že rozeslal po všech rodácích oběžník, v němž prosil o zbytečné knihy; a spolku tomu (hlavně od kněží rodáků) dostalo se brzo několik set svazků a to hned vázaných. Knihkupec, vida, že v obci odbude hojně knih, zajisté by s radostí se uvolil sleviti hodně procent, jenom když má jistotu hojnějšího obchodu. Když knihkupci příliš vydražují knihy, sami proti sobě jednají, chuť ku čtení se nemnoží, slábne a odbyt knih vázne. Kdyby hodně snížili cenu knih, tyto by pronikly do všech vesnic, do všech chatrčí a kdo jednou čísti se naučil, namlsal, hledí si nové a nové pořiditi knihy. Zdarma dostane knihovník nyní ještě všechny na skladě jsoucí svazky z »Děd. maličkých,« apoštolatu tisku, téměř za darmo z »Děd. sv. Jana,« ze sbírek bohoslovců, studentů, rozličných vlasteneckých jednot. Procenta slušná povolují: knihkupectví Cyrillo-Method. a Stýblovo v Praze, pap. knihtiskárna Benediktinů rajhradských v Brně a jiné.

c) Subsidio pecuniario, quod nonnunquam petente sacerdote fideles praestabunt et viventes et moribundi.

Zde nutno zodpovídati otázku, máli kněz půjčovati zdarma knihy nebo za mírný poplatek z každého svazku. Doufám, že neupadne v podezření, jakoby zisku vyhledával, když vysvětlí čtenářům, že krejcary vybrané nutno věnovati na rozšíření, obnovení roztrhaných knih, na jejich vazbu. Soudný čtenář musí uznati potřebu podpory a také rád poskytne maličkosť na knihy. Nové sbírky zaváděti bylo by při mnohých četných zbytečno a také by spíše podráždil čtenáře. Nahodí se příležitosť, že větší peníz lze na knihovnu věnovati. Na př. »Od vás, sousede, neberu ničeho od toho nebo toho, na poli jste mně vypomáhal, ale že přece mně peníze strkáte, věnuji je na novou knihu, již si můžete první přečísti.«

Že lid mnoho věnoval na knihy na radu duchovního správce, toho svědkem jsou četní údové rozličných Dědictví, jež horliví vlastenečtí kněži zjednali. Hlavně při křestech a u posledního lože »Děd. maličkých« a »Děd. Svatojanskému« získali na sta členů. Tedy by i pro farní knihovnu nějaký peníz zjednali, kdyby vřele se jí ujímali a čtenáři o jejím dobru za dlouhých, zimních večerů byli přesvědčeni.

d) Libris percipiendis, omni anno quos edunt sodalitates membris suis, vel sacerdoti, vel bibliothecae, uti sunt: Haereditas sti. Ioannis Nep. et sti. Procopii

Pragae, sti. Cyrilli et Methodii Brunae, societas catholica Pragensis et Brunensis ad edendos libellos et tractatus parvos Reginae-Hradecensis sodalitas seu Haereditas parvulorum.

Že k těmto spolkům farní knihovna nejdříve přistoupí, k nimž dlužno také počítati »Zlatou knihu« svaté Ludmily v Písku s oddíly »Zlatých klasů a lístků,« tiskový spolek a jiné, samo sebou se rozumí. Vždyť má knihovník záruku, že knihy dostane dobré, že rok co rok knihovna stále bude rozmnožována. Jen nutno vždycky řádné knihy vybírati. Dotčené spolky rády poskytnou starší knihy za levnou cenu, a bylo by žádoucno, by spisy nerozebrané za tak malicherný peníz prodávaly, by všechny spíše v oběh přišly než aby někde plesnivěly. (Děd. maličkých prodávalo podíly po 10 kr. Záb. bibliotheka v Brně darovala mně 24 knih a jenom vazbu jsem zaplatil.)

e) Quisque sacerdos proprios ad rem pertinentes libros possidet, et omni tempore adauget. Memor sit quicunque, libros istos pretiosos morte possessoris incidente saepissime minutatim dissipari et perdi, ideoque bonum opus laudabiliter inceptum vanum reddi. Donatis autem libris istis bibliothecae parochiali sacerdos in alium locum vel e vita abiens cum merito saluberrime pergit agere in parochia, cuius pastor fidelis fuerat.

Nejsmutněji bývá s knihovnou naloženo, když kněz zemře a tato se přátelům do rukou dostane. Každá soukromá knihovna je jako duševní dílna majitelova a tu je člověku divně kolem srdce, vidíli, jak bývá dílna ta rukou nešetrnou trhána, jak špatně a bezohledně s ní nakládáno. Majitelé-dědicové soudí obyčejně podle desek a rozhodí knihy jako do větru. Někdy přechází pěkná knihovna se spisy cennými na půdu dědicovu, kde se stává kořistí myší a molů. Sám jsem z podobné bibliotheky koupil Palackého dějiny za tři zlaté. Byly nesvázány, tudy ta láce. Jinde jsem si vybral z knihovny po faráři krásné spisy staročeské, které jsem dostal za babku, poněvadž jim majitel — pro staročeštinu — nerozuměl.

Některé knihovny hned přijdou do licitace; do semináře jsou posýlány, by tam byly rozprodány, nejvíce jich však přichází na zmar.

Co tedy s knihovnou, by se nedostala do nepovolaných rukou? Jenom třeba malé poznámky v poslední vůli: »Knihovna moje náleží farní a duchovenské bibliothece.« Spisy jsou zachráněny, zůstanou tam, kde původně byly, kam je nebožtík odporučil, jsou památkou po něm a takořka duchem jeho, kolujícím stále a stále osadou.

Když několik takých učiněno bude odkazů knihovně, její existence je zaručena. Rovněž když se stěhuje kněz, nač má sebou voziti těžké knihy, jichž nikdy nebude potřebovati? Nač je zastrkávati někam do přihrádek, kdy na bývalé již faře výborně a s prospěchem působily? V seznamu jsouli zaznamenány, přejdou do rukou nástupcových a zůstanou na svém místě k další působnosti.

Také časopisy lze půjčovati v deskách připevněné gummou, ale to čtenářům již známým, aby se u nich nepoškodily. Beneš Třebízský tím způsobem půjčoval dítkám na 20 exemplarův »Anděla strážného.« Zvláště listy menšího obsahu lze tak zaříditi, jako »Obzor,« »Obranu víry,« »Školu« a jiné. I noviny přečtené škoda zahazovati. Lid si rád přečte, třeba po týdnu list, který mu je stále novým, poněvadž jiného nečte. Právem kdosi propověděl, že na venkově nejvíce se katolické listy čtou, poněvadž jsou z far osadníkům zapůjčovány.

Knihovník s každou opravou neběží hned ku knihaři, ale nauče se sám poněkud vazbě, menší správky si pořídí, po případě knihy sváže.

Na konec dí synoda: Perpendentes strenuitatem et efficacitatem permultorum extra castrum catholicum novissimo tempore bibliothecas pro populo creantium — videamus nos omnes, ne quid detrimenti nobis culpam committentibus patiatur Ecclesia sancta, et ne de nobis dictum sit verbum Domini: »Filii huius saeculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua.« (Luc. 16, 8.)

Kam se již jednou knihovna se spisy pochybnými nebo dokonce špatnými dostala, tam pozdě želeti bude duchovní správce, že dříve farní knihovny nezaložil, čtenářů na sebe nepotáhl. Jako dobrá kniha mnoho dobrého, tak špatná

mnoho zlého spůsobí. Kněz musí osadníky své opanovati v slově i tisku, musí se starati, by do domů pronikly jeho spisy zušlechťující, jím odporučená díla, by osadníci hodní byli v ctnostném životě udržováni, lhostejní u víře povzbuzováni k dobrému a špatní na pravou cestu přiváděni. Příklady v knize, poučení, povzbuzení bude spasně působiti a knihovna farní přinese z malého kapitálu dobročinnosti mnohý úrok ve prospěch víry, vlasti a člověčenstva.

Dodatek k „Založení druhé knihovny v Radnicích r. 1818.“

V posledních číslech tohoto listu lonského roku uveřejnil jsem článek, týkající se založení a působení české knihovny od Ant. Puchmajera, faráře v Radnicích. Pročítaje za tou příčinou životopisy dotčeného básníka a buditele českého lidu (jednak od Sedláčka, Ježka nebo knihovny radnické), nalezl jsem dopis Puchmajerův k J. V. Sedláčkovi ze dne 11. ledna 1818. Počátek jeho zní následovně:

»Uvodím Vám známosť, že jsem zde v Radnicích zřídil společnosť čtenářskou. Oudů máme 24. Heřmanoměštští nás předešli a já Vám zde základní list k nahlednutí odesýlám« atd. (»Hlídka lit.« III., 353.)

Dle toho dopisu zdálo by se, že v Heřmanově Městci první čtenářská beseda byla založena, a proto jsem nadepsal článek onen (č. 11. a 12.) »Založení druhé knihovny« r. 1818.

K bližšímu vysvětlení záhadné této otázky dopsal jsem do Heřmanova Městce na důst. farní úřad, aby laskavě vyhledáno bylo, kdy ve městě tom byla beseda založena Na to se mně dostalo laskavostí dp. faráře *Frant. Krausa* odpovědi spíše záporné než kladné. Píše následovně:

»Abych mohl podati na dotaz Váš žádoucí odpověď, hledal jsem v pamětní knize farní, avšak nenalezl jsem ničeho; došel jsem na radnici a dal pátrati v archivu městském, a i zde bez výsledku; mimo konsignace daní není tu žádných zpráv o minulosti města a starý »Memorabilienbuch« prý se ztratil.

Pamětníků té doby (1818.) také žádných není.

Nová beseda založena zde teprve r. 1863., od které totiž doby začíná její zápisník.

Že zde na místě žádných pramenů, jistou zprávu podávajících není, soudím i z toho, že předchůdce můj, dp. Josef Krška († 1885.), jenž bedlivě si všímal všeho, co se týkalo města a okolí, a zaznamenával vše do farní knihy, co jenom kde shledal; o založení besedy r. 1818. nikde se nezmiňuje.«

Na konec podává laskavě dp. dopisovatel ještě jména kněží, kteří touže asi dobou v Heřmanově Městci byli: Fr. Richter, farářem od r. 1808.—1844. a kaplani Vojt. Faltys z Litomyšle († 1825.) a A. Kačer z Třebechovic (1816.—1821.).

Co z toho souditi? Nedojdeli nějaká zpráva bližší, radnická knihovna a beseda čtenářská byla prvou v Čechách na venkově a ne druhou. Puchmajer zmiňuje se o heřmanoměstských buď že se snažili besedu a čtenářskou společnosť zaříditi a zůstalo při pouhé snaze, nebo nedosáhli úředního povolení, nebo dokonce beseda téhož času založená brzy za své vzala. Snad byl Puchmajer špatně zpraven anebo jiné věci než založení besedy se dotýká. Zajisté by v Heřmanově Městci zůstala nějaká památka po tak staré a vzácné svého času společnosti.

Kdyby přece někdo měl bližší vědomosť poměrů těch, bylo by důležito, by se o ně s pisatelem těchto řádků sdělil, aby posléze bylo jistě rozhodnuto, které město venkovské honosilo se prvou besedou, zda palma ona Radnicím a A. Puchmajerovi náleží plnou měrou čili nic. Po těchto zprávách musíme Radnice na první místo postaviti, dokud se nám bližších vědomostí nedostane.

Alois Dostál.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. 1887. Číslo 10.

Guyauova aesthetika.

Napsal *Leander Čech.*

Pokládati krásno za pojem lišící se od příjemna, prospěšna, interessu, dokonalosti, ba i dobra; připisovati význam aesthetický pouze smyslům vyšším zraku a sluchu, nikoli pak zároveň smyslům nižším chuti a hmatu: tyto zásady se pokládají na základě vývodů *Kantových* a *Herbartových,* s nimiž v této příčině za jedno jsou i angličtí filosofové *Spencer, Grant Allen* a j., za nezvratné základní pravdy aesthetické, že zajisté nás překvapí mínění zásadám těmto naprosto odporující. A skutečně mínění opačné hlásá a odůvodňuje francouzský filosof Guyau ve svém spise »Les problèmes de l'esthétique contemporaine« (Záhady nynější aesthetiky), vydaném r. 1884. Ukázati, že prospěšnosť jest prvním stupněm krásy, že potřeba i žádosť jsou důležité živly aesthetické, že krásným může za jistých podmínek státi se vše, co jest vážno a prospěšno, vše, co jest realní a živoucí, že dobro a krásno jsou pojmy identické, — vytknouti dále, v čem spočívá krásno v pohybech, citech a pocitech, a podati konečně všeobecnou theorii krásna, toť obsah první části spisu právě dotčeného, v němž ve druhé a třetí části se jedná o otázkách aspoň u nás méně obvyklých a známých, totiž o budoucnosti umění a poesie, dále pak o budoucnosti a zákonech verše.

Bude tudíž zajímavo všimnouti si blíže spisu tohoto. Pravím zajímavo pouze: neboť četné hluboké a duchaplné poznámky a vývody spisovatelovy přece jen nevedou nás ku konečnému rozřešení nesnadné otázky o krásnu, ba více snad než ve mnohém jiném spise shledáme se právě zde s onou nepřesností a neurčitostí pojmu krásna, kteréž věci nejvíce jsou na škodu a úkor vývoji vědy aesthetické.

První časť spisu vlastně čelí proti *Spencerovi* a *Grant Allenovi,* ač Guyau cituje i *Kanta* i *Schillera.*

Jest známo, že Kant učil, kterak krásno záleží ve shodné hře obraznosti s rozumem, kteroužto nauku *Schiller* a i náš *Palacký* různě obměnili. Škola anglická o umění podobné má mínění a formulovala vědecky nauku, že umění jest v podstatě hra, čímž co do výsledku nemálo se přiblížila stejnému mínění *Schillera,* jenž pronesl známý výrok: »Člověk jest dokonalý, jen když si hraje.«

A právě proti tomuto stotožňování hry a umy horlí Guyau; zásada tato jest východiskem úvah jeho.

Spencer totiž stanovil tento rozdíl mezi zálibou plynoucí ze hry [1]) a mezi

[1]) Úlohu hry vůbec ve vývoji lidském takto určuje evoluční škola anglická. Hra působí zálibu proto, že používá přebytku našeho kapitalu síly. Zvířata nižšího druhu si

zálibou čistě aesthetickou. Záliba čistě aesthetická není spojena s úkony životními a nepřináší nám určitého prospěchu, vzniká z prostého konání, z prosté hry toho onoho organu bez viditelného prospěchu; má cosi kontemplativního (rozjímavého) a oisivního (zahálčivého): jest to požitek z luxu. Cit krásný jest více nepodjatý než sám cit dobra a spravedliva; city moralní dle školy anglické mají první svůj původ v potřebě a zájmu, city však aesthetické naopak, uvádějíce se na hru, jsou čistější ode všeho pojmu užitečnosti. Krásno má vůbec tu inferioritu i tu superioritu nade dobrem, že jest neužitečno.

Podobně i dle *Grant Allena* [1]) z výtvorů lidských co není výslovně učiněno za účelem hry našich organů nebo naší obraznosti, vše co není uměním k vůli umění (l' art pour l' art) jest zbaveno krásy; můžeme se podivovati dílu moudře přispůsobenému všem potřebám, jako tržnici, nádraží atd., ale vše to nemůže býti krásným. Průmysl a umění jdou směrem opačným.

Tomu tedy na odpor se staví Guyau a dokazuje, že užitečnosť jako užitečnosť má jistou krásu, a sice předně pro-to, že se činí zadosť naší intelligenci, která shledává věc dobře přispůsobenou ku svému účelu, po druhé, že se radosť

nehrají; avšak zvířata, která následkem lepší výživy mají nadbytek nervové činnosti, pociťují nutně potřebu, jej vydati. Každý organ, jenž byl dlouho klidným, jest jako sloupec nabitý elektřinou a chce činěním býti vyrovnán. Proto se každý organ rád chápe příležitosti, aby se zaměstnával, i když tato příležitosť není prospěšna a vážna; myš hryže předměty, které jí neživí, kočky cvičí své drápy, škrabajíce židli nebo strom atd. U zvířat hra jeví se předstíráním výkonů prospěšných jich exsistenci neb exsistenci rodu; právě tyto výkony, jsouce nejobyčejnější, poskytují přeplňku nervové síly snadný svah a cesty odtoku. Hrou se tedy stal předstíraný boj o život. I u lidí tomu tak; dětské hry, jako hra s panenkou a hra na vojáky jsou komoedií lidských zaměstnání. Boj vůbec jest z nejhlubších pramenů hry a každá hra u národů divokých béře na se formu boje; jich tance, jich zpěvy jsou částečným představením boje. Ve všech pak skoro hrách jest největším zadosťučiněním zvítěziti nad protivníkem, anať láska k vítězství jest jako vítězství samo podmínkou exsistence pro každou bytosť, a my máme věčnou potřebu jí činiti zadosť. Proto při nedostatku triumfů nesnadnějších postačuje nám ta či ona hra vyžadující obratnosť; mírný hráč v šachy neveda toho, jest ještě poslušen dobyvačného ducha svých předků. (Guyau, str. 7.—9.) — Mohli bychom tedy říci, dodává Guyau, že umění, tento druh hry raffinované, má původ svůj neb aspoň svůj první projev v pudu boje buď proti přírodě, buď proti lidem; umění zůstalo i dnes pro naši společnosť moderní jako prostředkem odvozujícím; jest neškodným užíváním nadbytku sil, které se uvolnily všeobecným učiněním míru a tvoří ve společenském mechanismu záklopku jistoty (str. 9.).

[1]) *Grant Allen* definoval hru jakožto nepodjatý výkon funkcí aktivních (běh, honba atd.), umění pak jakožto nepodjatý výkon funkcí receptivních (pozorování obrazu, poslouchání hudby). Z toho by následovalo — praví Guyau — že by pak pohyb půvabný byl pouze půvabným pro oči divákovy a nepůsobil by umělecké záliby tomu, kdo jej vykonává, tak že by pohyby rythmické a tanec ztratily veškerou hodnotu aesthetickou. — Mimo to jest nemožno rozeznati čistý pocit akce: každý vjem předpokládá hru svalův a ne pouze nervův; oko posuzuje vzdálenosť pocity svalovými; organ hlasový a svaly ušní poskytují nám podstatné živly při oceňování zvuku. Dále jest nemožno rozdvojiti naši bytosť, předpokládati, že v nás pouze to jest aesthetické, co jest passivní. Právě naopak v nejvyšších požitcích uměleckých hledí se sloučiti viděti a činiti. Básník, hudebník, malíř cítí největší zálibu tvoříce, zobrazujíce, produkujíce to, čemu se diví. Posluchač nebo divák sám má tím větší zálibu, čím méně jest passivní, čím proniknutější má osobnosť, čím bohatším podnětem vlastních myšlének a jako zárodkem možných akcí jest pro něho dílo obdivované. Čísti roman, jest prožiti ho jistou měrou, tak že čtemeli hlasitě, snažíme se napodobiti tonem hlasu, často i posuňkem úlohu osobností. V divadle rovněž diváci hrají kus tak říkajíc

činí sensibilitě, která tento účel nalezá příjemným a má z něho požitek.

Dle toho by tedy živly aesthetickými byly uspokojení naší intelligence přiměřeností věci ke svému účelu a příjemnosť věci, což uspokojuje naši sensibilitu.

Avšak nezvemeli mnohé věci krásnými, které neposkytují naprosto žádného užitku? Jest ovšem pravda, že krásná věc může zároveň býti užitečnou, ale musíliž zároveň býti? A nazveme každou věc prospěšnou vždy rovněž krásnou? Guyau uvádí za příklad budovu. Aby prý se nám budova líbila, jest třeba, aby se nám zdála vhodnou ku svému účelu; dům ozdobený s velikou elegancí, kde by však nic se nám nezdálo býti učiněno pro pohodlné bydlo, kde by okna byla malá, dvéře úzké, schody příliš příkré, zarážel by nás jako nesmysl aesthetický. Avšak tu sám Guyau užívá na vysvětlenou důvodu poněkud jiného. Veškerá organisace částí za jistým účelem — praví — tvoří *řád*, *harmonii* a ode dávna spojovaly se *krása* a *řád*.[1])

Jest tudíž zajisté pravda, že užitečno také nám působí jistou zálibu, čili jak Guyau praví, kouzlo, ale toť přece jen rozdílno od záliby čistě aesthetické, což doznává i Guyau, dokládaje, že toto kouzlo prospěšna není »druhu nejvyššího.« I jest zajisté s otázkou, zdali vozka jeda po cestě hladké, rovné a volaje: »Krásná cesta,« cítí zálibu, již bychom na roveň klásti mohli se zálibou čistě aesthetickou. Proto též nelze nám srovnávati se s míněním, že by užitečnosť byla prvním stupněm krásy, leda pouze se stanoviska vývoje pojmu krásna.

Asi podobně věc se má s potřebou a žádostí, které Guyau rovněž pokládá za živel aesthetický a o nichž praví, že jsou pramenem aesthetických hnutí duševních (emocí). Co hned z počátku jest vytknouti, jest právě ta okolnosť, že Guyau neurčuje, co rozumí zálibou aesthetickou, aesthetickou emocí. Neboť že žádosť jakákoli, zejména žádosť uspokojená jest velmi hojným pramenem záliby, že nejen vznikají ze žádostí uspokojených pocity příjemné, ale že na základě associace žádosti takové mohou v celý život duševní přenésti mocný rozruch, toť ovšem pravda. Avšak aesthetice neběží o to, dokazovati, že

niterně s sebou: jejich nervy souhlasně se chvějí, a když hlavní hrdina na konci kusu dostane zbožňovanou milenku, lze říci, že celý sál pociťuje trochu jeho štěstí. Všeobecně živosť záliby aesthetické jest úměrna s činností toho, kdo ji cítí; nadšený vykonavatel i umělec mají sami větší požitek, než jich posluchači. I lze říci, že hra sama obsahuje v sobě živly aesthetické, hra jest umění dramatické na prvním stupni. I když jest čistě fysická, jest projev *síly* a *obratnosti*, dvou vlastností podstatně aesthetických: slabosť a neobratnosť mají v sobě cosi ošklivého a groteskního. Přednosť ve hrách, vyžadujících sílu a obratnosť, vždy byla považována za vlastnosť aesthetickou, prostředkem jednoho pohlaví, aby zaujalo druhé. Úsudek žen — dokládá Guyau — jest snad v této příčině bezpečnější, než soud našich učenců (str. 11.–13.).

[1]) Jelikož aesthetikové angličtí a francouzští nespokojují se pouze jako škola Herbartova s výpočtem pouhým elementarních živlův aesthetických, nýbrž hledí dovoditi i fysiologicky i psychologicky, proč něco jest krásným, Guyau uvádí při této příležitosti tento důvod. Jako snadný výkon zraku poskytuje sám sebou charakter aesthetický, podobně snadný a rychlý výkon toho, co se nazvalo „okem ducha," jest sebou samým příjemno a krásno; avšak tento výkon se vždy usnadňuje rozdělením věcí vzhledem k účelu a tak říkajíc kolem střediska, pojatého *myšlénkou*. Rádi nalezáme ve věcech projev své intelligence, vidíce v nich naznačenou stopu toho, co jest vyššího v nás. Zároveň pak rádi poznáváme *příjemný* znak ustálený způsobem určitým; předmět, který se zdá, že jest vždy hotov k tomu, aby nám prokazoval službu, aby nám působil zálibu, a který mimo to není nepřímo spojen se žádnou associací nepříjemnou, musí se nám brzy zdáti krásným.

žádosti vzbuzují nejrůznější dojmy a záliby, nýbrž zda žádosť při posuzování aesthetickém není živlem rušivým a zda vzbuzovati žádosť jest podstatnou vlastností krásna, zda zá1iba ze žádosti neliší se od záliby z krásna. O to však vlastně Guyau se ani nepokusil.

On hodlá dokázati, že žádosť, jakákoli láska (neboť láska dá se částečně uvésti na žádosť) vzbudí v celé naší bytosti popud rozvětvený, který jest příjemný a hledí se státi aesthetickým, ačli žádosť není příliš prudkou.

Z toho jest vidno, že Guyau rozeznává od sebe zálibu plynoucí z příjemna a zálibu aesthetickou, avšak rozdílu toho zevrubněji neobjasňuje; dále vysvítá z toho mínění, že tento aesthetický cit předcházeti musí záliba příjemná.

I souhlasí proto s příkladem Spencerovým, že kupuje na tržišti potraviny a obstarávaje své obchody užívám svých vjemů zrakových spůsobem, který pokládám za antithesu s jich užíváním pro akci aesthetickou; neboť abych pociťoval zálibu aesthetickou, jest mi cítiti především zálibu jakoukoliv, anť ve stavu lhostejném a neutralním nic není aesthetického. »Avšak předpokládejme, že cestující unaven dlouhou cestou letní spatří na tržišti košík naplněný hrozny nebo chutnými broskvemi, které, jak řekl La Fontaine, daly by se snísti očima; pocítili, vztahuje ruku po těch plodech, pravý opak, pravou »antithesu« zálibu aesthetické? Nemyslíme; tušíme naopak, že jisté pocity tohoto druhu jsou hodny, aby srovnány byly s tím oním velmi elementarním požitkem aesthetickým.« Jest ovšem nepopěrno, že takto vzniklé pocity smyslové a dojmy tělesné budou lahoditi svou příjemností, dá se ovšem tato záliba srovnati s požitkem aesthetickým, ale totožnosť této záliby plynoucí z uspokojení žádosti a záliby aesthetické tím dokázána není. Dle čeho vůbec poznati ty jisté pocity, jež se dají srovnati s elementarním požitkem aesthetickým?[1])

Spencer dovozuje dále, že pokud mé vědomí se zaměstnává účelem, jejž sleduji, city, které provázejí mé činnosti, bývají pouze nahodile poznávány, jelikož nenaplňují vědomí; avšak když více nesledujeme účel sloužící životu, tu city, které provázejí činnosť mohutností věnovaných této práci, a provázející je záliby mohou tu zřetelně býti vědomím oceněny.

K tomu podotýká Guyau, že každá intensivní záliba vždy jest zřetelně vědomím oceněna, že není intensivnějších zálib nad záliby, které vznikají zadostučiněním potřebám životním, že vyplňují vědomí mnohem více, než ten onen elementarní požitek, na př. ten, který nám dává pohled na světlou skvrnu na temné půdě nebo slyšená isolovaná nota hudební. I nelze prý pokládati žádosť a její uspokojení za podstatně antiaesthetické, naopak ony promítajíce veškeré světlo vědomí na svůj předmět mohou jej přetvořiti a utvořiti mu se všech stran jistou krásu. Kdykoli žádosť jest mocná a stálá, hledí skupiti kolem sebe všechny naše činnosti, státi se tak říkajíc střediskem duše lidské: proto žádosť pohlavní jest stálým ohniskem četných citův aesthetických.

I ukazuje nyní Guyau, kterak čtyři hlavní potřeby neboli žádosti života lidského odpovídající podstatným úkonům bytosti: dýchati, pohybovati se, živiti se, reprodukovati se, mohou na se vzíti ráz aesthetický.[2])

---

[1]) Kupovati potraviny, obstarávati své komisse, smlouvati se o cenu, není — praví Guyau — prací ani příjemnou ani krásnou; vždyť i užitek práce této jest vzdálený a všeobecný, anať práce tato svůj výsledek způsobí teprve, až hodina žádosti přijde. Avšak mluvili dříve o užitku pozdějším a všeobecném, který tedy z aesthetické záliby jest vyloučen?

[2]) Ukazuje na hloubku i sladkosť dojmů,

Avšak všechny tyto závažné a duchaplné výklady dokazují buď pouhou příjemnosť tělesnou a smyslovou, buď vzájemnosť libých pocitův a citů, buď pouhé koefficienty citu aesthetického vzbuzené při pojímání díla uměleckého. Krásno samo může vzbuzovati žádosť, žádosť jest pramenem různých libých citův, ale žádosť není podstatným živlem aesthetickým, jinak by mnohé předměty žádosť vzbuzující z oboru krásna bylo vyloučiti, a krásno samo by se posunulo na pole subjektivní.

Na důkaz svého mínění o žádosti jakožto podstatném živlu aesthetickém bere si Guyau z historického vývoje krásna. Původně krása, užitečno a příjemno bylo prý sloučeno, lidé obyčejní a primitivní vůbec pojmy tyto zaměňují.[1]) Zajisté, a můžeme dáti za pravdu v jistém

jež cítíme, vycházejíce ze vzduchu zkaženého na vzduch svěží na př. vysokých hor, široce oddychujíce, cítíce, kterak čistí se krev na vzduchu svěžím, a celá soustava distributivní čerpá sílu a činuschopnosť. Podobně má svou krásu cit života obnoveného, uzdraveného, vytryskujícího z hloubi bytosti, pocit krve, která proudí tepleji v údech, probuzení života přímo vědomím pojaté; uvádí příklad konvalescenta, kdy sešlosť byla tak veliká, že nejmenší kus potravy přivodí jakýsi fysický i moralní obrod, znovunabytí sebevlády; cítiti, že žijeme, neníliž prý to základ všeho umění jakož i veškeré záliby? — Před tancem a pohyby rythmickými, prostý kon pohybu mohl poskytnouti člověku city druhu vyššího, volný prostor sám má cosi aesthetického. — Konečně i funkce reprodukce závažny jsou se stanoviska aesthetického. Láska, i pod formou žádosti, zda nehrála vždy velikou úlohu v poesii? Vstupuje prý jako živel podstatný v zálibu, kterou nám způsobují krásné formy nebo krásné barvy sochařství i malířství, sladké, laškující nebo vášnivé zvuky hudební. Typem citu aesthetického jest cit lásky, vždy smíšený se žádostí více méně neurčitou a raffinovanou. Nejvyšší krása jest prý i přes Kanta, který větší přednosť dával kapriciosní arabesce před ženou, krása ženina; avšak vlastnosti, které shledáváme nejvíce podivuhodnými u ženy, jsou právě ty, které z naší strany jsou předmětem žádosti. Krásná žena pro člověka obyčejného jest žena velká, silná, barev svěžích, kyprých forem, a tedy taková, která nejlépe může zadosť učiniti pudu pohlavnímu. Jestliže ve vyšších vrstvách společenských idea krásna nesouhlasí tak zevrubně s primitivními potřebami plemene a individua, toť proto, že potřeby tyto se modifikovaly způsobem všeobecným a ponenáhlu očištěným. V našich očích nejkrásnější ženou jest vždy ta, která odpovídá nejlépe touhám naší individualní bytosti, citům a snahám, které jsou společny s naší dobou. Ode dávna se říkalo: milovati, toť míti neurčitý cit toho, čeho potřebujeme, abychom se doplnili fysicky i moralně. Láska jest více nebo méně přítomna v základě hlavních citův aesthetických. Obdiv sám neníliž láskou, která počíná, a nemáli v lásce svoje ukončení, svou úplnosť? Řekneme-li, že milovati ženu jest přestati nalézati ji krásnou? Zajisté umění jest pro značnou část transformací lásky, totiž jedné z nejzákladnějších potřeb bytosti (str. 21.—23.). Považovati cit aesthetický nezávislým na pudu pohlavním a jeho evoluci, zdá se Guyauovi býti tak povrchním, jako považovati cit moralní mimo pudy sympathické, kde škola anglická sama vidí první původ mravnosti.

[1]) Guyau nepokládá za přednosť, že zrak a sluch, smysly, týkající se málo velikých funkcí vitalních, poskytují vjemy lhostejné a bez žádosti; a ukazuje, že smysly tyto nebyly s počátku a nejsou také dnes pravými soudci krásna. Co se líbí očím, bývá často, co se líbí jiným smyslům a jest spojeno s úkony životními. Formy a barvy, které se napřed zvířatům líbily, musily býti barvy věcí, které sloužily k jich výživě. Primitivním kriteriem krásna jest potřeba a žádosť příjemna. Guyau ptal se kdysi pyrenejského děvčete, co to za krásnou květinu, načež ona odpověděla: „To není nic, to se nejí.“ — Krásnou zemí nazývá se země bohatá, kde se hojně jí; pro námořníka bude krásným moře bezpečné; pro rolníka půvabný vlčí mák červenavý a modrá chrpa jsou skvrnou a nepěkností na poli obilném; Američan uzná Anglii mnohem krásnější než svou zemi, jelikož může uraziti míle, nespatře stromu. — V dalším rozboru Guyau vyvrací námitku, která by se mu mohla učiniti, že totiž žádosť jest egoistická a bytosti rozděluje, kdežto záliba aesthetická že je sbližuje a spojuje; chudý prý dosud nemůže poznati to či ono dílo umělecké, jež mají bohatí amateuři, ne-

smyslu tvrzení, že chceli kdo učiniti genesi citu aesthetického, bude mu učiniti historii potřeb a žádostí lidských. Dějiny pojmu mohou ovšem mnoho přispěti k jeho objasnění, ale pravda, že záliba aesthetická vznikla ze záliby na užitečnu, nedokazuje, že by záliby tyto byly totožny a ničím se nelišily.

Pročež dlužno zajisté na pravou míru přivésti tvrzení, že to, co jest krásno, jest tím také žádoucno, že není aesthetické emoce, která by v nás nevzbudila množství žádostí a potřeb více nebo méně nevědomých, a že aesthetická emoce spočívá z velké části v souhrnu žádostí, jež prahnou po uskutečnění.

(P. d.)

Ruská akademie věd v Petrohradě.

Dle pramenů podal *J. Koubie.*

V době, kdy zřízení »Akademie věd« jest jednou z nejpalčivějších otázek a podmínek osvětového bytu národu českého, nebude nevhodno ohlédnouti se po podobných vědeckých závodech v jiných zemích a u jiných národů, jmenovitě slovanských. Majíce za to, že v širších kruzích našich ve příčině té jmenovitě svět ruský méně je znám, hodláme obšírněji promluviti o předním vědeckém ústavu Rusů, totiž o carské akademii věd v Petrohradě. Nejvyšší tento vědecký ústav ruský zaujímá v učeném světě bez odporu jedno z prvých míst.[1])

Podnět ku zřízení akademie věd v Petrohradě dal slovutný Bohumír V. Leibniz, na jehož návrh založena byla již r. 1700. v Berlíně akademie věd, jejíž prvým předsedou se stal. Ve Vídni nemohl týž veleduch, jenž sám uznal svůj slovanský původ, s podobným návrhem proniknouti. R. 1711. setkal se v Torgavě osobně s velikým reformátorem carem Petrem Velikým, kterému společně se svým slavným současníkem filosofem K. Wolfem, jehož car ke službě v Rusku získati se snažil, zřízení vědecké akademie odporučoval. Reformatorský duch Petra Velikého ihned se myšlénky této chopil, načež sdělána byla osnova, dle níž akademie měla se skládati ze tří samostatných institucí, a sice z učené společnosti, která měla vědy a umění pěstovati; pak z university, na které by členové akademie přednášeli, a konečně z gymnasia, na němž by akademičtí adjunkti připravovali mladíky pro universitu. Avšak Petr nedožil se provedení tohoto plánu svého; po smrti jeho pak uskutečnila se jen z části jeho původní osnova. Byla totiž za vlády jeho manželky, carevny Kateřiny I., dne 29. prosince 1726. slavnostně zahájena pouze učená společnosť, t. j. akademie věd, kdežto zamýšlené druhé dva závody zůstaly jen nastíněny v úředních aktách. Slavný Wolf účastnil se při organisaci a ustrojení akademie, odmítl však nabízené mu místo předsedy, kteréž svěřeno bylo Blumentrostu; na odporučení tohoto přijati byli za prvé členy: bratři Bernouillové, Bilfinger, Euler, Martini a j. Rozdělena byla pak akademie na tré tříd: mathematickou, fysickou a historickou, se všemi podřízenými a pomocnými pododbory. V souhlasu se směrem, který

může vstoupiti zdarma do koncertního sálu, Východan krásnou ženu skrývá pod závoj, Řekové válčili pro Helenu, řecká města prou se o Herma Praxitelova. Italové nemohou odpustiti Francouzům, že jim odnesli některá díla umělecká.

[1]) Pramenem k dějinám akademie jsou materialy, sbírané a sestavované M. P. Suchomlinovem, které akademie sama vydává: М. И. Сухомлиновъ: Исторія россійской академіи. Выпускъ I. V Petrohr. 1878. atd.

tehda Evropou ve vědě panoval. a jemuž Keplerem, Newtonem a Leibnizem cesta byla proklestěna, dáno též prvenstvo realistickému směru i v Petrohradě, tím více, že i sám Petr nejvýše vážil si věd realních. Kromě uvedených členů byli v mladé akademii zastupiteli směru toho Delisle a Herman. Již dle znění těchto jmen pozná snadno čtenář, že první ruští akademikové nebyli Rusy, nýbrž cizinci. Mezi prvními 15 akademiky bylo 11 Němcův, ostatní byli Francouzi a Švýcaři. Prvý Rus, jemuž dostalo se místa v učené společnosti té, byl předák tehdejšího ruského básnictví a zakladatel národní ruské literatury, slavný M. V. Lomonosov (1711.—1765.). Úkazu tomu nebudeme se diviti, uvážímeli osvětové poměry Ruska z té doby, kdy nebylo ještě u Rusův učenců v evropském smyslu. Nebylo tehdy ještě vědecké literatury, a nebylo také prostředků k vědeckému odchování budoucích učenců. Školy učencův a založení vědecké literatury mělo se dosíci vnějšími silami, které za tím účelem do ruských služeb přijaty byly. Prve než se přistoupilo ku skládání a vydávání ruských vědeckých děl, učiněn počátek tím, že pilně a horlivě překládány byly německé, francouzské, anglické, holandské vědecké spisy, vedlé toho pak též klassičtí spisovatelé řečtí a římští. Akademie vydávala spisy své v německém, francouzském a ruském jazyku. Za sídlo byl jí odevzdán dvorec Praksevije Soltikovny, manželky Petrova nevlastního bratra Ivana († 1696.), palác to o třech patrech s okrouhlou věží nad krovem, která měla sloužiti za hvězdárnu. Po krátké přestávce za vlády Petra II. Aleksejeviče (1727.—1730.) počala akademie živěji působiti za vlády carevny Anny (1730. až 1740.) a Alžběty (1740.—1762.). Ponenáhlu počali se i domácí synové ve vědách vyznamenávati, tak že novým zákonem z r. 1747. bylo nařízeno, že nejen cizinci, nýbrž i rození Rusové mezi členy akademie přijímáni býti mají. Ba konečně stal se i předsedou akademie Rus Kyril Razumovský, hetman kozácký, a do správy vzat tolikéž Rus Těplov. Cizinský živel však, který domníval se býti na Rusi pánem, těžce nesl, že domácí intelligence počala dobývati si vstupu do nejvyššího ústavu vědeckého, ačkoli tento přece jiného účelu míti nemohl, než vychování domácích badatelů ve vědě.

Mezi oběma živly, cizím i domorodým, nastaly třenice, jež k tomu blahodárnému konci vedly, že více cizích akademiků vystoupilo.

Co se týká jazykovědy a probádání i pěstování ruského jazyka vůbec, akademie v oboru tom nepodnikala ničeho, ježto dle organisace své neměla jazykozpyt ruský za přímý úkol svůj. Teprve carevna Kateřina II. (1762.—1796.), veliká podporovatelka osvěty a zvláště akademie, rozhodla se zříditi novou akademii pro ruský jazyk, což se stalo r. 1783. — Podobným způsobem i v Paříži byla založena Richelieuem r. 1635. »Académie française« pro vzdělání francouzského jazyka, a teprve po 13 letech Colbertem r. 1663. »Académie des inscriptions et belles lettres« hlavně pro dějiny, konečně r. 1666. »Académie des sciences« pro vědy, jmenovitě přírodní. Akademie ty spojeny byly r. 1795. v jednotný »Institut de France,« který rozdělen byl na pět samostatných tříd či lépe akademií.

Jakož bylo prvou úlohou francouzské akadem., vypracovati francouzský slovník, jehož prvé vydání vyšlo r. 1694., tudíž 31 let po založení akademie, a úloha ta dodnes zůstala akademii, která slovník neustále doplňuje, tak i ruská Kateřinou založená akademie obrala si za úlohu, pracovati k tomu, aby se »rozvinul, obohatil a očistil ruský jazyk.« Osnova této nové akademie pochodí od nadšené

kněžny Daškovy,[1]) kterou Kateřina II. již dříve byla jmenovala předsedkyní carské akademie. Bylo tedy prvou prací ruské akademie, aby se složil slovník národního jazyka na základě etymologickém; redakce sestávala z 21 členů ve třech oddílech: grammatikalním, vykladatelském a vydavatelském; mezi členy byla sama kněžna Daškova, známý básník Deržavin, veliký mecén národu ruského Šuvalov atd., ano v práci pomáhala jim sama carevna. Toto prvé dílo akademie ruské vyšlo v šesti svazcích od r. 1789. až 1795., obsahujíc 43.257 slov, s názvem: »Slovar Rossijskoj Akademii«; rozmnožené vydání téhož slovníku v pořádku abecedním [2]) vyšlo v šesti svazcích r. 1806.—1822.

Carská ruská akademie zůstala samostatným ústavem až do r. 1841., t. j. až do času Mikuláše I., kdy byla sloučena s akademií věd jako »oddělení ruského jazyka a slovesnosti.« Vedlé toho akademie sestává ze tří oddílů nebo tříd: fysicko-mathematické, ruského jazyka a literatury, a konečně třídy historicko-filologické.

Členové jsou: řádní a mimořádní, čestní a dopisující. Řádní členové mají sídlo své na Rusi, a to s jedinou výminkou (T. J. Buslaev v Moskvě) v Petrohradě. Každý řádný člen jest představitelem dotyčného odboru ve třídě (vyjímaje ruskou); tak jeden fysiky, druhý zoologie, třetí historie a archaeologie ruské, čtvrtý filologie klassické atd. Jest jich celkem 25, z nichž všichni požívají hojného platu, a mnozí mají i svobodný byt v akademických budovách. Řádný roční budget akademie obnáší 300.000 rublů (okolo 400.000 zl.). Výbor, aneb ruským terminem »Konferencija« akademie sestává z předsedy, místopředsedy a doživotního tajemníka; správní výbor pak z řečeného předsedy a po jednom ze členů každé třídy.

Akademie má svou tiskárnu a své knihkupectví; kromě toho pak spojeno jest s ní více ústavů ku podpoře věd, jmenovitě bibliotheka, fysikalní a mineralogický kabinet, chemická a fysiologická laboratoř, museum zoologické a botanické, pak museum klassické archaeologie a museum asiatské, dále ruský numismatický kabinet a museum pro etnografii a anthropologii jmenovitě Ruska, konečně následující observatoře: fysická hlavní i ona v Tiflisu, magnetická a meteorologická s podružnými ústavy v Jekatěrinburgu a Irkutsku.

Astronomická observatoř, založená r. 1838. nákladem dvou milionů rublů, jejímž ředitelem je nyní proslulý astronom, člen akademie O. V. Struve, a která dostává od státu ročně 46.000 rublů podpory, nalezá se nyní blíže Petrohradu v Pulkově, odkud se elektrickým drátem hlavnímu městu poledne oznamuje, a v tomto výstřelem z děla rozhlašuje. Přednostou každého kabinetu, musea a observatoře jakož i bibliotheky jest jeden z řádných členův akademie dle svého zajímání se s dotyčnou odbornou vědou, a ostatní pomocný personal jest mu přidělen a podřízen. Na Rusi tudíž považuje se za prospěšné vědě, aby se akademii věd podřídily všecky ony pomocné ústavy, musea, laboratoře, observatoře, kabinety, které slouží ku vědeckým bádáním v oněch oborech, které dle stanov spadají v podruží nejvyššího tohoto vědeckého ústavu. Tam od století trvající zkušenosť upevnila přesvědčení o prospěchu takového zařízení.

[1]) O vynikající osobě té XVIII. věku obšírná je biografie v ruském časopisu „Otěčestvennyja zapiski" r. 1859. Epocha akademického působení jejího vytýká se v 3. článku (tom. 127., str. 271. sll.).

[2]) Prvé vydání má etymologický pořad. Kněžna Daškova sama vypravuje, že carevna Kateřina nesouhlasila v tom s ostatními akademiky. Kolik slov dotyční odborníci za týden nashromáždili, vždy v sobotu ve schůzích se pořádalo, a sice dle příbuznosti po kořenu!

U nás naproti tomu zakořeněno je domnění, že byrokracie, která velmi zřídka osvědčuje interess pro pokrok vědy, majíc obyčejně skrovné pro ni pochopení, že s větší horlivostí pečovati bude o rozvoj takových vědě pomáhajících ústavů.

Takový však, jako na Rusi, panuje náhled také ve mnohých jiných pokročilých zemích, kde se nezachází s vědou dle vymyšlené šablony, a kde se dozor učeného ústavu nepokládá za pouta, jimiž se spíná svoboda vědy.

Prohlédněmež si některé z těch ústavů, stojících ve svazku s akademií. Bibliotheka, čítající přes 300.000 svazkův a mnoho rukopisův, umístěna je v tak zvané malé hvězdárně u samé hlavní budovy akademie. Rozdělena je na dva hlavní oddíly: prvý pro knihy ruské a jinoslovanské, druhý pro knihy v cizích jazycích. Bibliothekářem je známý učenec, člen akademie A. Kunik. Etnografické a anthropologické museum obsahuje v prvé části podoby národův a plemen ruského státu ve vlastním jejich národním kroji, ve kteréž příčině doplňuje jaksi etnografické museum Daškovovo v moskevském Rumjancevském museu. Petrohradské vykazuje se jmenovitě bohatou kraniologickou sbírkou, představující lebky dotyčných národův a plemen; tolikéž bohata jest i předhistorická sbírka s předměty kamenné, měděné a železné doby ze všech končin ruských. Zoologické museum, jehož ředitelem jest akademik A. A. Strauch, vyplňuje přes 14 sálův a vyniká rozmanitými vzácnostmi a specialitami. I laikovi zajímava je zde bohatá sbírka předpotopných zvířat, a mezi nimi úplná kostra mammuta, nalezeného v ledu Leny v Sibiři, lebka megatheria atd. V přípravně, kde pracuje více preparateurů, spatříme takové množství živočichů, které napořád se dodávají ze všech stran rozsáhlé říše ruské, že by tyto ještě nepřipravené předměty samy o sobě vyplnily veškeré prostory českého přírodopisného musea. V mineralogickém kabinetu poutá pozornosť naši bohatá sbírka meteoritův, a po botanickém museu numismatický kabinet, bohatý starořeckými a římskými, zvláště pak ruskými mincemi, jichž jest ohromné množství v nepřetržité řadě od nejstarší doby dodnes.

Vědecká činnosť carské akademie známa a ceněna jest v celém učeném světě. Uložena jest pak v tyto hlavní roční publikace: Zápisky pro všecky třídy akademie, »sborník« oddílu nebo třídy ruského jazyka a literatury, memoires, bulletin, mèlanges, meteorologický sborník (rusky), »Beiträge zur kenntnis des russischen reiches,« a konečně ve zvláštní díla od jednotlivých akademikův a odborníků všech odvětví vědeckých, která akademie vzdělává.

Všecky tyto dílem stálé, dílem proměnlivé publikace obnášejí každého roku mnoho knih; tak r. 1885. vydáno bylo celkem 36 knih a svazků. Všecky práce, které se vydávají v »zápiscích« a ve »sborníku,« psány jsou jazykem ruským; ony pak, umístěné v memoirech, bulletinu, mèlangesu, také v jazyku francouzském a německém. Zvláštní neb o sobě vydaná díla tisknou se v onom jazyku, ve kterém byla sestavena. Okolnosť ta, že nejvyšší vědecký ústav ruský pěstuje odbory vědecké i v cizích jazycích, mnohým ruským vlastencům velice je proti mysli, ačkoli dá se úkaz ten poněkud ospravedlniti kosmopolitickým rázem některých specialních věd, jakož i tou nepopíratelnou pravdou, že ruskému národu není se co obávati odnárodnění. Zvyk ten není ničím jiným, než zbytkem anebo dědictvím z dávné minulosti, kdy, jak praveno bylo, i akademikové byli vesměs cizinci, a pro akademii pracovali vesměs Nerusové, ježto ruských učenců

bylo jen pořídku. Tento cizinský živel v carské akademii drží se tím úporněji, ježto postavení ruského akademika jest velmi výnosné. Avšak i v této příčině zmahá se obrat k lepšímu, tak že se carská akademie vždy víc a více i strany jazyka porušťuje. Ruští učenci domácí dávno již mají na Rusi vrch, zaujímajíce stále u větším počtu akademické stolice, a zajisté v nejbližší budoucnosti nastane doba, kdy v akademii ruské cizí jazyk úplně umlkne.

S hlediska pouhé vědy snad by se nemohlo mnoho namítati proti takovému kosmopolitismu; a také v národním smyslu nebyl z počátku na škodu, neboť na prsech cizí pokročilejší vědy odchováno bylo mnoho ruských synů. Když cizí jazyk převezme v jiném národě kulturní úlohu, není mu nebezpečný; jakmile však účelu kulturního dosaženo, je úkol cizího jazyka vykonán, a vliv jeho musí bez podmínky přestati. Jakmile trvá působení cizího jazyka dále i přes tuto fasi, musí se státi nebezpečným domácímu, kulturně již vyspělému živlu, neboť tlumí duševní samočinnosť národa a vysušuje jeho mozek.

Těžce musí proto nésti každý vlastenec český neblahý utrakvismus v královské »české« společnosti nauk, kde i v době naší němčině zvláštní přednosť se dává, ačkoli německý národ z ohromného počtu akademií v Rakousku, Německu a jiných státech se těší.

Žalostný úkaz ten tím bolestněji dojal každého Čecha, když nynější předseda řečené společnosti ve slavnostní schůzi v paměť stoletého jejího trvání, ve vodnaté řeči své, která nevynikala ani jedinou myšlénkou, důstojnou tak posvátného okamžiku, k úžasu přítomných velebil dvoujazyčnosť společnosti a s důrazem pronesl k hanbě národa českého přání, aby i na dále tak zůstalo...

Co se týče ruské akademie, tu dlužno připomenouti ještě, že členové její, kteří užívají francouzského a německého jazyka ve svých vědeckých pracích, nečiní snad proto tak, že by rusky neznali (někteří cizí akademikové píší i rusky, na př. Struve, Wild a j.), anebo že by nepřátelsky smýšleli proti ruskému jazyku, národu a jeho postavení. Něco podobného není na Rusi možno. Podobné úkazy ve velikých zemích vyskytují se ze zvyklosti, z obyčejů zděděných anebo z jinakého pojímání velikých kulturních otázek.

Z toho však nenásleduje, že by se rozhodující činitelé v královské české společnosti nauk mohli odvolávati na tyto poměry v ruské akademii, jakož i na jiné internationalní učené ústavy v Evropě.

Čeho může veliká slovanská Rus bez úhony do jisté míry snésti, bylo by duchovní samovraždou národu tak malému, jakým je náš český. A vůbec všem malým národům slovanským v Rakousku budiž na paměti, že by neradno bylo napodobovati zděděný příklad Rusův. U malých národů cizí jazyky a cizí literatury mohou býti pouze nositeli vyššího stupně vzdělání; avšak v domácí literatuře, která beztoho u všech malých národů slovanských, nevyjímaje ani český, churaví duševní i peněžitou anaemií, ani ve vědeckém oboru nemělo by se jim dopřávati místa. Malí národové nemají a nemohou míti na světě ten účel, aby svou chudobou zdvihali a množili cizí bohatství. Jeli jednotlivým odborníkům malá jejich vlasť příliš těsným tržištěm pro jejich duševní výtvory, aneb jestli jméno jejich snaží si dobyti uznání i za hranicemi užší vlasti, mohou si nalézti kupce nebo překupníky i na cizím tržišti, a není jim třeba obohacovati vědu cizí z domácích, beztoho skrovných, hmotných prostředků.

Carská akademie nauk vydáváním svých publikací a pečováním o rozvoj svých pomocných ústavů šíří a podporuje přísné vědy v Rusku, kromě toho však

ještě povzbuzuje k pracím vědeckým, udělujíc ceny za nejvýtečnější vědecká bádání. K účelu tomu má k disposici každého roku ohromné summy. Konečně pořádá tolikéž na svůj náklad vědecké expedice. — Vše to možno je při velikých prostředcích, kterých akademii se strany státu v štědré míře se dostává.

Dopisy Františka Sušila s Al. V. Šemberou.

Vysoce ctěný Příteli!

S potěšením přijal jsem vzácný list Vašnostin, spatře po mnoha létech opět milé mi písmo ruky Vaší, a nedávámli odpovědi snad tak rychle, jak jste sobě toho žádal, račtež to přičísti jednak mnohému zaměstnání mému v době právě minulé, mnohem více ale té nesnadnosti, s kterou mi vyhledávati bylo spůsobilého rytce na mappu Palestinskou. Jakož jste mi Vašnosti i p. pat. Fáborský psáti ráčili, že budete potřebovati, pakli ne hned, tedy později znamenité mnoho exemplarů, vidělo se mi býti výhodnější, ohlížeti se spíše po mědorytci nežli po lithografovi, a okolnosti chtěly tomu, že se mi poslední dni minulého týdně nabídli ku práci té dva rytcové z ústavu geografického, kteří i mne mappu ryli a dílem ještě ryjí, kdežto jim to ještě před 14 dni bylo pro jiné zaměstnání, které měli před sebou, nemožné. Umluvil jsem s nimi vše, jakož ale i z druhé strany s lithografem Rauhem dobropověstným, a záležeti bude na sl. Výboru Jednoty s. Cyrilla a Methuda, který spůsob rytby sobě vyvolí, zdali ve mědi čili v kameně. I kámen podá, jak mne p. Rauh ujišťoval, 5000 i více dobrých výtisků.

Šíře psal jsem o tom p. Fáborskému, ve věci té od Vás zplnomocněnému, a ponévadž p. Fáborský s Vámi tu záležitost na poradu vezme a zevrubný obsah listu mého v známost Vám uvede, tedy nechci se dvakráte opakovati a na této předchozí krátké zprávě na ten čas přestávám.

Jsme tomu zde velmi povděčni, že Vašnostina sbírka písní národních nyní úplně i úpravně vydána bude, toliko bychom sobě přáli, kdyby prenumerace i jinde a nejen v Brně přijímána byla, neboť jest to nesnadno, nepatrný předplatní peníz poštou posílati p. Winikrovi. Hlásilť jsem se ovšem zde u kněhkupce Leona, ale brzoli svazek první obdržím a v jaké ceně, snad teprv zjara věděti budu. Páně Žákův Jerusalém osvobozený posud tu není cestou kněhkupeckou, já obdržel jsem jej náhodnou příležitostí soukromou. I také Vašnostiny básně, pokud mi vědomo, na skladu zde neleží, já alespoň u Leona marně jsem je hledal.

Slyším, že se nestalo bez příčinění a přimlouvání údu Jednoty s. Cyr. a Meth. v Brně, že časopis Cyrill a Method v B. Bystřici vychází nyní v jazyku biblickém. Kéž by i také p. Radlinský šel do sebe a přestal tropiti ty darebnosti v uherském věstníku vládním, kdežto zákonové říšští se otiskují v jazyku biblickém, nařízení zemská, od Radlinského překládaná, ale za nimi, v jakési smíšenině z Bernoláčiny, Hurbarčiny, ruštiny a Hatalčiny. Radlinský jest člověk ošemetný, na něj by měl udeřiti p. biskup, proč, mohl bych Vám vyjeviti ústně.

Kollárova Staro-Italia slovanská jest již vysázena a bude činiti 112 archů. Hatala sepsal v jazyku biblickém „Zvukosloví české," dílko asi 10archového, a pokud jsem v ně nahlédl, dobré. J. Jireček sestavuje novou chrestomathii českou pro školy. V tiskárně státní tiskne se ve formátě příručním český Zákon trestní a Civilní řád soudní, jejž posud překládám, a nepochybně v březnu podáme do tisku Zákon občanský, jejž revidujeme.

Těšil jsem se vždy, že k nám do Vídně zavítá velectěný pan hrabě Taroucca, ale posud nás naděje naše oklamala. Snad budeme míti potěšení a pana hraběte zde spatříme, až příroda, v okolí Vídenském zvláště krásná, v jarní roucho se oděje.

Nevíme, jak asi bude se zdejším kostelem československým. Pan Fürst mi pravil sice, že úředně vše dobře zavedeno, jinde ale jest domnění, že Liguriáni opět tam budou usazeni. My bychom toho litovali velice. Fürsta a Klosa nenahradí nikdo.

Račtež zvláštní mou úctu oznámiti panu hraběti Tarouccovi, i pp. Žákovi, Kuldovi, Poimonovi a Procházkovi. Rovněž se Vašnosti poručeny činí rodina moje, ač v neznámosti, a p. Fikeysova (ovdovělá býv. p. Bočkova), ježto nedaleko nás bydlí a zvláště mi toto uložila.

S tím se Vám na všem dobře a šťastně míti žádám a trvám ve vší úctě Vašnostin oddaný přítel i ctitel Al. V. Šembera

Ve Vídni dne 14. února 1853. bytem: Landstrasse, Ungergasse N. 364. I. St.

Vysoce ctěný Příteli!

Dle úřadu mého dostalo se mi úkolu, bych přeložil na česko konkordát právě vydaný. Žádaje pak sobě i pokládaje za potřebné, aby úřední překlad tento, na nějž se bude časem odvoláváno, co nejvíce s textem původním se srovnával a užito v něm bylo slov naskrze přiměřených, zvláště co theologických se dotýče, obracím se, s vědomím představeného redakce naší, p. ministerního rady rytíře Hye, k Vašnosti s žádostí přátelskou, abyste nepokládaje toho sobě za obtížné, přeložení české, jehož část tuto přikládám, dobrotivě přehlednouti, co by v něm vadného bylo napraviti, a vůbec tu formu jemu dáti ráčil, kterouž by zákon tak důležitý míti měl, aby velebnému duchovenstvu i znatelům jazyka úplně zadost činil. Vašnosti ráčíte býti zběhlý tou měrou jak v latině, tak i v staré biblické češtině a nazvosloví církevním, že s plnou důvěrou úpravu tuto na Vás skládám, ať nedím ničeho o hotovosti Vaší vlastenecké v případnostech všelijakých, kdež činiti jest o zvelebení řeči a literatury národní.

V textu latinském, kterýž tu pravidlem jest, jsou slova některá, jako: locorum ordinarii (III.), pia opera (IV.), sacrorum antistites (VI.), missio et auctoritas (tamtéž), immunitas etc., k nimž zvláště zřetel Vašnostin obracím. Rád bych tomu totiž byl, aby vše se přeložilo, pokud možná, tak, jak překládali z latiny naši Veleslavínové a Kocínové; pakli toho neučiním sám, jest to zajisté nestatečností mou, nikoliv, nedostatkem vůle.

Zítra neb pozejtří odešli Vašnosti konec překladu. Jak mile mi to ráčíte vrátiti, upravím vše a odešli k místodržitelstvím k vyhlášení v zákonnících zemských.

Dopisování s redakcí zákonníka říšského, když se týče věcí úředních, jakož jest tato, osvobozeno jest od porta, toliko potřeba aby se to na adrese napsalo, jak jsem Vám v příloze navrhl. Textu německého netřeba, abyste nazpět posílal, pakliby Vašnosti jinak vhod přišel. Užívaje příležitosti této, přikládám nepatrnou věc k laskavému dodání p. Chytilovi. Není však s tím naprosto na pospěch.

Několikráte četl jsem již oznámení, že vyšla Válka židovská, prací Vašnostinou k tisku připravená, však posud se mi jí spatřiti neudálo. Račtež prosím příležitě kněhkupci Nitschovi připomenouti, by alespoň jeden exemplář, neli více, knihkupci Leonovi poslal, bychom díla tak důležitého dojíti mohli.

Litovalť jsem velice, jsa na s. Petra v Brně, že jsem Vašnosti navštiviti nemohl. Obstaraval jsem některé věci rodinné, a tudyť jsem se pro krátkost času s mnohými přátely nesešel.

Moje manželka i paní Fikeysová (byv. p. Bočková) zvláštní úctu Vašnosti vzkazují. P. Fikeysova má od dvou roků dvě mlaďátka: Boženku a Vladimíra. Moje Zdenka, ježto Vám ruku líbá, pilně chodí k Voršilkam do učení, Vratislav do II. třídy na gymn. akad.

Račtež mne poroučeti vys. ctěn. panu hraběti Tarouccovi, pp. Procházkovi, Kuldovi a jiným našincům mne pamětlivým.

Naději se oddávaje, že žádosti mé oslyšeti neráčíte, poručena se Vám činím a trvám v úctě všeliké Vašnostin oddaný ctitel i přítel Al. V. Šembera.

Ve Vídni dne 20. listop. 1855. Bytem: Landstrasse, Ungergasse N. 364.

Což pak se děje s písněmi Vašimi, že nevycházejí?!

Vysoce vážený Příteli!

Ve zdejší tiskárně státní tištěn jest Concordat ve všech jazycích zemských císařství Rakouského, určený nejvíce do Říma a vysokému duchovenstvu. I vyžádalť jsem sobě na představeném svém, p. min. radovi Hyovi, jednoho exempláře pro Vašnosť, jejž Vám tuto na nepatrné znamení vděčnosti naší za onu laskavou ochotnost posílám, kterou jste se redakci k revisi textu českého propůjčiti ráčil. U kněhkupců vydání tohoto dostati nelze.

Zároveň činím Vašnosti upřímné díky za Josefa Flavia, jímž jste mne beze všeliké zásluhy jménem ctěného spolku Dědictví s. Cyrilla a Methuda ráčil obmysliti. Jest mi to kniha velmi milá a vzácná, v níž Vratislav na místě mne příliš zaměstnaného pilně čítává.

Na Vašnostin dopis poslední příležitě šířeji Vám odpovím: na ten čas jsem zanešen náhlým překládáním osmiarchového nařízení o knihách gruntovních na Slovensku, kterýž překlad de 15. t. m. do Budína odeslati se má. Mnohem raději však bych se s Vašností sešel osobně, bych s Vámi o tom a onom důvěrně pohovořiti mohl.

Račtež mne i dále v přízeň poručena míti a tu, kde náleží, v přízeň poručiti. S tím jsem, úctu všelikou k Vašnosti chovaje, Vašnostin oddaný přítel i ctitel

Ve Vídni 9. ledna 1856. Al. V. Šembera.

Vysoce ctěný Příteli!

Z více stran vyzývají mne znovu, abych vydal spisy své v literatuře české, dle nichž přednáším. Chtěje žádosti této vyhověti, upravuji je nyní, pokud možno: jsouť však v nich části některé, jichž mně samému náležitě upraviti nelze, a k těmto částem náleží hlavně literatura teologická nového věku. Nejsa a dle studií mojich nemoha býti znalý věd teologických, jsem v nemalé nesnázi, maje podati v bibliografii přehled lepších spisů bohoslovních od r. 1780.—1857. a nad to krátký obsah jich a úsudek o něm i o jazyku: v neměnší pak nesnázi jsem, maje v úvodu o literatuře pojmenovati výtečnější muže, učeností theologickou proslulé, neboť ačkoli znám osobně i ze spisů mnohé vlastenecké duchovní, o jich vědomostech bohoslovních nicméně úsudku vynášeti sobě netroufám.

V té případnosti obracím se tedy důvěrně k laskavosti Vašnostině, a přikládaje tuto onu část literatury, ježto spisovatele a spisy bohoslovecké nejnovější doby v sobě zavírá, Vašnosti přátelsky žádám, abyste ji dobrotivě prohlédnouti a vedlé možnosti opraviti, a dle potřeby rozmnožiti nebo zkrátiti ráčil. Zvláště bych Vás prosil, abyste sobě za těžké nepokládal, a ke spisům ode mne uvedeným, které byste buď sám byl četl neb odjinud znal, několika slovy úsudek připsal: na př. výtečný duchem nábožným, důkladnou vědoucností teologickou, správným plynným jazykem a pod. Zase bych Vás ale také žádal, abyste ke spisům, ježto by byly obsahu chatrného a do takového přehledu by nenáležely, laskavě připomenouti ráčil: budiž vynechán, a na jeho místě raději ten a ten spis lepší a zde opomenutý položen.

Zkrátka račte mi v tom býti dobrotivým rádcem i přísným censorem, jsa tím jist, že se vděčně i ochotně připomenutími Vašnostinými spravovati budu. Co tuto píši o teologii katolické, vztahuje se ovšem i na teologii nekatolickou a na literaturu vychovatelskou, též tu přidanou. Snadno by se přihoditi mohlo, že bych uvedl spis některý protestantský, obsahu jeho neznaje, který by Vám na závadu byl, pročež i tu račte býti laskavým mentorem, bych nevědomky neklopýtnul.

Nemám nic proti tomu, kdybyste listů těchto i třeba p. prof. Procházkovi okázal, zdaližby i on něco připomenouti neb vytknouti chtěl, neboť vždy jest mi milejší kritika předcházející nežli potomní, zvláště když přichází od mužů národu milovných, kteří rádi blud prominou, vědouce, že není zúmyslný. Ostatek podotýkám, že mne ničím neurazíte, byť ste i sebe přísněji a ostřeji soudili.

Račtež sobě na mysl uvésti, jakby Vašnosti bylo, kdybyste měl podati přehled a posouzení spisů právnických a politických, a pojmenovati výtečné právniky a lepší vzdělavatele věd státních? Rovněž tak vede se mi v bohosloví. Z té příčiny za to prosím, abyste ráčil i přihlídnouti, zdali jsem vědy teologické dobře rozvrhl, v náležitém pořádku sestavil a zdali jsem snad spisu některého nepoložil do jiné třídy, nežli kam náleží.

Poznamenání račte udělati po kraji, kde k tomu konci místa ponecháno: pakli by ale bylo širší nějaké změny potřebí, neračte váhati, napsati mi to zvláště. Chyby opisovačovy sám napravím.

Litoval jsem velice, že navrátiv se z Čech na začátku září, s Vašností jsem se více neshledal. Byl bych rád s Vámi o mnohých věcech ještě promluvil a zavedl Vás do některých domů, kde byste sobě byl liboval a kde by Vás velmi rádi byli viděli.

Co pak se děje s Vašimi písněmi Moravskými? Vyjde zase brzo svazek? Pro mnohá zaměstnání neuvedl jsem posud ve skutek, o čem jsem se Vašnosti zmínil, ale pokusím se o to, nepůjdeli tisk ku předu.

Snad že na budoucí rok Zdenku svou učiním údem dědictví s. Cyrilla a Methuda. Posud bylo mi to nesnadné, neboť mám mnoho výloh domácích, a za sebe a za Vratislava platím ročně k ústavům vlastenským 25 zl.

Paní Fikeysova nebydlí více v sousedství našem; inžinýr Fikeys přešel totiž ze služby státní k železnici Linecké a jest nyní bytem v Pencinku blíž Vídně. Dne 13. bud. měsíce ledna bude tomu 10 let, co paní Fikeysova stala se vdovou. Bylyť tehda jiné časy, více citu národního a více šlechetnosti.

Byloli by Vašnosti příhodno, poslati mi rukopis nazpět okolo nového roku, račte ho do té doby připraviti dodavateli listu nynějšího, p. Žateckému, právníkovi [věrně]. Pakli byste mi ho ale zamyšlel poslati dříve neb později, tedy to račte učiniti poštou povozní, poznamenaje na balíčku „Bücherdruck,“ protože za balíčky, na nichž napsáno „Schriften,“ asi čtvernásobné porto se platí. Pro ulehčení svědomí lze k věcem psaným nějaké starší noviny neb nějakou tištěnou brošurku přiložiti.

Poroučeje se co nejslušněji panu hraběti Tarouccovi a prof. Procházkovi, a pozdravuje přátelsky p. spirit. Kuldu a jiné známé smýšlení vlastenského, v další přátelství se Vašnosti oddávám a trvám v úctě všeliké Vašnostin přítel i ctitel věrný

Ve Vídni dne 19. prosince 1856. Aloys Vojtěch Šembera.

Bytem: Ungergasse č. 364.

Manželka moje Vašnosti úctu vzkazuje; Zdenka i Vratislav ruku líbají.

Abych odvaroval nedorozumění, toto ještě dokládám:

Historie řeči a literatury rozdělena jest tak, že se podává napřed přehled dějin vůbec, krátký přehled dějin umění, pak řeči, na to literatury a na konec bibliografie. V této uvádějí se toliko lepší spisy o sobě vyšlé a časopisy; v článku o literatuře ale také jednotlivá pojednání z časopisů, když jsou znamenitá, na př. jazykozpytná pojednání Šafaříkova v čas mus. Tím spůsobem mohlo by se i v článku o literatuře teologické v půlarších 33—34 vytknouti mnohé výtečné pojednání z té neb oné vědy teologické, ježto obsaženo jest na př. v čas. pro katolické duchovenstvo, v Blahověstu, v Hlasu jednoty katolické atd. Že jsem já toho neučinil, toho příčinu již výše jsem připomenul. Znateli věci nebylo by těžko, článek zde jen naznačený zdvojnásobniti a jádra mu dáti.

O působení jednoty katolické co do jazyka, připomenuto v článku o řeči.

Vysoce Vážený Příteli!

Předevšim želám k novému létu týchž dober, kterých jste v předešlém přemilém listě mi želati ráčil; tolikéž i od p. Procházky vyřizuji.

Dáleji vzdávám Vám díky, že konečně jste vydal mapu země naší Moravy a že již jednou ryzými jmény osady budeme nazývati moci. Chtěl jsem několik předplateů sebrati; ale již to činil p. Dr. Vašátko a já sám jsem nyní k němu přistoupil i s těmi jenž slíbili že snad přidají se ku počtu tomu. Bude jich snad přes dvadcet něco, ovšem což to jest na Brno; ale račte považiti že o novém létě právě nejvíce vydání bývá a tudyž že se každý ukrčuje a odvracuje od vydání jež nevyhnutelna nejsou. Také a svrchovaně i to místo má, o čem dotýkáte, že nová generace v baživosti zabředá a v požitbárství se zapředá a to ihned z mládí ne bez viny našich matek a otců holým a čirým zábavám zvyká pilnosti a mravnosti nešetříc a neprohlédajíc k tomu, aby raději něco pro podporování dobrých účelů a literatury uschránila. Líto mi, že se Vašnosti tak špatně s odbytem vede nyní; ale nadějte se že později s radostí nejeden napraví čeho nyní hned zanedbal. Račte poslati navěští do Mikulova p. kanovníkovi Matěji Kittnerovi; snad on předce také odebere aspoň sám nějaký exemplář a možná že i jiný p. kanovník to učiní, snad p Edvard Karlík nedávno tam z Brna přesazený, jemuž by také svědčilo kdyby co bývalý náš pokladník Vašnostinou mapou se opatřil.

Nemohu také neskládati srdečných díků za to opatření Bulgakovy dogmatiky pravoslavné; nepotřebuji právě toho okamžení knihy té ale ovšem brzo bych ji rád uviděl

mezi knihami svými. Historii theologie ruské bychom všickni rádi znali. a nejvíce já od dávné doby po takové knize toužím; snad posaváde žádného díla takového není a bezmála jen v historiích literatury ruské obecných také ta stať se pojednává. Neosměluji se o takové dílo nejnovějšího vydání žádati, leč by snad právě druzi páni byli si vyprosili obstarání Š....... [?] aneb kdo jiný tam nejnověji historii ruské literatury napsal. To je ten náš vykřičený panslavismus, že ani nejpotřebnějšími knihami se opatřiti nemůžeme. Račte příležitě se optati p. arcikněze Rajevského, majíli Rusové obšírný komentar písma sv., já žádného neznám; ohromný ten národ mohlby ovšem oplývati spisy takovými, ale kde semena není darmo žní se dočekávati.

Z paskvil morav. Correspondenta mnoho sobě neračte dělati: list ten bez toho vážnosti nemá. Kritika na mnoze v rukou nedospělých se nalezá a holobrádci zasedají co sudí o věcech jimž zhola nerozumějí.

Kniha sama o Moravě snad brzo spatří světlo Boží; přesná jména mají pro mne zvláštní zajímavost, an nyní čta druhý díl o právu Slovanském páně H. Jirečka, jehož práce všelikého uznání hodna jest. Račte prosím neodkládati s tím dílem svojím.

Nezbývá mi leč projeviti všelikou úctu, ve které trvám Vašnosti upřímný přítel a ctitel

V Brně dne 14. ledna 1864. Fr. Sušil.

Prosím poručte mne své bl. rodině.

Posudky.

Národní církev. Slovo v čas. Napsal *Miloš E. Wachek.* V Praze. 1887.

Brošurka tato tlumočí některé novinářské hlasy, aby se v národě českém zařídila národní církev, jako prý už dříve byla za husitství a jako mají protestantští Němci nebo pravoslavní Rusové. Kritisuje nejprve a zároveň odsuzuje mínění těch, kteří za základ té »národní církve« navrhují buď husitismus anebo protestantismus nebo pravoslaví, jelikož vyznání, která jsou všecka v rozporu s historickým základem křesťanského života českého, totiž s učením a věrou sv. Cyrilla a Methoda.

»Hus měl dobrý úmysl a šlechetné snahy o reformu v církvi, ale příliš daleko odbočil z dráhy, již si byl původně vytkl, a chtěje prospěti církvi i národu, v obém minul se cíle: církve nezreformoval a národu neprospěl... Slavná to doba — ta doba husitská — ale smutná zároveň. Husitství s církví Cyrillometh. pranic společného nemají, leda slovanský jazyk. Vždyť Hus přímo kázal neposlušnosť ku papeži, naproti tomu sv. apoštolé slov. uposlechli ihned rozkazu papežského a vydali se do Říma.« Husitství je tedy nenárodní.

Tím méně protestantismus může se jmenovati u nás církví národní. Praví Wachek (str. 49.): »Jako katolicismus zachránil národ náš za prvních dob šíření křesťanství v Čechách od osudu Slovanů polabských, tak zase protestantismus národ náš připravil o samostatnosť — zničiv jej mravně i hmotně, ubiv v něm národní uvědomění! Jaké to frasovité deklamace, že na Bílé Hoře bojovali otcové za víru otců svých!! Vždyť víra otců našich byla a jest ta, kterou nám přinesli slov. věrověstci sv. Cyrill a Method, položivše v srdce Čechů základ k jich národnímu uvědomění. Nebyl (víra otců) však husitismus, jenž národ náš sklátil v časný hrob. Když protestantism z Němec přivandrovalý (po cestě husitstvím připravované) nabyl i v Čechách vrchu, když s novou věrou ztrácelo se národní vědomí, a jazyk český stával se popelkou ve vlastní domovině: tu Čech za cizí víru obětoval svou víru, svůj jazyk a konečně i samostatnosť své vlasti! — Klam to jest, že český národ bojoval na Bílé Hoře za svou národnosť. Že to nebyl boj o národnosť, vysvítá z toho, že na straně české bojovali též Uhři a Němci, a těm přece na uchování exsistence českého národa pramálo záleželo. Konečně ten nehodný náš král, Fridrich Falcký, jest nejlepším důkazem, jak málo Čechům tehdejším běželo o otázku národní cti a národního vědomí!«

»I pravoslavná víra, jsouc lidu našemu naprosto cizí, neznámou a nesrovnávajíc se v dogmatice s naší prvotní slovansko-katolickou církví, nestane se českému lidu nikdy církví národní« (s. 66.).

Tyto a podobné myšlénky o náboženství v našem národě jsou chvály hodny obzvláště u nekněze, že je uznal a odvážil se je pronésti také v naší české veřejnosti, která přece tak schoulostivěla a rozmazlena jest elegicko-vlasteneckými frasemi o Lipanech a o Bílé Hoře. Přes to však nelze přisvědčiti p. spisovateli k následujícímu konečnému o thematě úsudku (str. 69.):

»Po tom, co shora jsem uvedl, není pochybnosti, že, mluvímeli již o nějaké národní církvi, jest to jedině církev katolická s obřadem slovanským.«

Ovšem velice tato p. spisovatelova resoluce je seslabena a takořka odvolána zrovna po ní uvedeným rozvažováním, »zdali agitace za našich dnů k zavedení bohoslužby slovanské směřující, jest vhodnou, či čelíli jen ku zbytečnému dráždění mysli?!« Ano mohlo by se uvažovati nejen zdali ta agitace je vhodnou za našich dnů, nýbrž zdali vůbec kdy budoucně vhodnou bude? Vždyť tyto důvody, které ve spisku jsou uvedeny proti nynějšímu zavedení staroslovanské liturgie, nebudou nikdy pro ni; obzvláště to, že staroslovanština bude vždy našemu lidu takovou záhadou jako latina, a to i našim vzdělancům. Či byli by naši národovci ochotni obětovati na oltář vlasti tu námahu, naučiti se staroslovanštině, aby porozuměli slovanské bohoslužbě, a to snad dokonce v hlaholském písmě? A pak podlé které gramatiky by myslili sestaviti staroslovanské bohoslužebné knihy: z pochorvátštělé glagolice v Dalmacii či z poruštělé cyrillice u pravoslavných? A dle jakého ritu: římského či řeckého? Dokavad neznáme najisto liturgie Cyrillomethodějské i co do jazyka i co do písma i co do ritu, pak kterákoli staroslovanská liturgie u nás by byla jako padělaná reliquie po sv. Cyrillu a Methodu, a to by byl přece pro svatou věc nectný podvod.

Agitace o zavedení slovanské liturgie a o národní církev je tím také velice podezřelá, že vychází od lidí a od listů v náboženských věcech nechvalně známých (»Nár. L.,« »Východ« r. I.), tak že celá ta věc má ráz vzdoru a demonstrace proti církvi katolické. Tím více, vzpomenemeli si, jak se ti páni chovali r. 1885. k Velehradu a jak zneužívali jmen sv. Cyrilla a Methoda ve svých nekatolických a proticírkevních článcích a brošurkách. Ano už sám název: národní církev, a přece, jak navrhuje p. Wachek, aby to byla církev katolická čili všeobecná, je učiněné paradoxon, leč snad v pojmu p. spisovatelově ona slabá církevnosť národní církve se skoro ztrácí v pouhé národnosti. O takovém předmětu, kdo není dobrým katolickým theologem a dobrým linguistou, je velmi nebezpečno psáti. *Š. P.*

Básnické profily francouzské. Studie větší i menší. Napsal *J. Vrchlický.* „Kabinetní knihovny" sv. 22. V Praze. 1887. Str. 214.

Sbírka feuilletonův, uveřejněných kdysi v »Národních listech,« rozmnožená, doplněná a opravená. Jsou to charakteristiky nejznámějších padesáti básníků francouzských 19. století, charakteristiky více méně stručné, více méně úplné, často překladem té oné básničky vyjádřené, charakteristiky osobní, více však a po výtce spisovatelské, tedy obsahující kus kritiky moderní poesie francouzské, byť se dle uměleckého titulu »profily« ani tak nezdálo. Někdy probrána hlavní díla ve hlavních rysech, motivech, postavách podrobněji, někdy ani žádné dílo výslovně neuvedeno, nýbrž podán jen souborný úsudek o směru, přednostech, vadách duševné tvorby básníkovy: studie delší střídají se s náčrtky 8—10řádkovými. Tolik vůbec o obsahu a rázu knížky.

Pohlížeti lze na sbírku dvojím způsobem: buď jakožto na stati literarně kritické, mající čtenáři podati jasný a spravedlivý soud o básnické ceně děl popisovaných — neb jakožto na virtuosní causerie spisovatelovy — ať mluvím jeho slohem —, jimž běží více o to, aby samy o sobě vzbudily obdiv, než aby spolu věcnou nevyšperkovanou pravdou posloužily a zájem k ní obracely. *V.* snažil se prý, »aby duševní portrét autorův co možná ostře vynikl« — to zdá se svědčiti směru prvému; ale polemicky hned dodává: »na konci ještě slovo. Je smutné v našich literarních poměrech.

Studie tyto neopírají se na žádného předchůdce — leda na řady básnických sbírek mé bibliotheky. Podotýkám to vůči lidem, kteří všude čenichají zboží importované a mají autora za neschopna úsudku vlastního. — Možná, že jest úsudek tento někdy jednostranný — ale můj jest vždycky.« Tyto věty zase zdají se vyžadovati názoru druhého: nebo snad chtěl obé spojiti, an sám přirovnává studie svoje k »portrétům« — kus pravdy, kus okrasy. Soud je tím ovšem znesnadněn; Vrchlický by o tom asi řekl po svém: »kritikus nebude věděti, do které přihrádky svých paragrafů má věc zařaditi,« leč by snad přidržel se té původnosti, na které si p. spis. tolik zakládá. Upírati jemu znalosti básnické literatury francouzské z původních pramenů, jakou u nás nikdo dosud se neprokázal, bylo by pošetilé, ano praví příznivci Vrchlického-básníka by jemu snad raději trochu méně té znalosti přáli právě k vůli jeho původnosti básnické. Zde na té původnosti, dle soudu mého, málo záleží: nikdo by jistě za zlé neměl aniž by mu zásluhy ubylo, kdyby z bohaté kritické literatury francouzské čerpal sebe hojněji, a pak ovšem již z pouhé literarní slušnosti — o vědeckých důvodech nemluvíc — prameny své naznačil.

Ale buďme tedy spokojeni s tím, co nám předloženo — jak řečeno: kus pravdy, kus příkrasy. Tato valnou měrou převládá, stávajíc se u básníků směrem p. spisovateli příbuzných bombastickou nadsázkou a upřílišeností dle známé jeho manýry. Několik kratších takových náčrtků přečísti hned po sobě, jak asi byly v novinách, ještě člověk dovede; delší řadou však, po kterou čtenář má stále v úžase býti napjat, četba omrzí, ba téměř otupí: kde jest samá velkolepost, samá nekonečnost atd., tam vlastně pravý dojem přestává. To již jest vadou knížky samé o sobě, kterážto vada vzrůstá vzhledem k obsahu samému. Perspektiva, kterou nám jest pohlížeti na písemnictví cizích národů, jest zajisté perspektiva literatury světové, v níž mnohá postava, z blízka vynikající, ustupuje, ano mizí: takových však chvalořečí, jaké zde skupil p. spis., ani ve Francii o většině básníků ve vážné literatuře se nepíše, leda v literatuře journalistické, příležitostné. Vyjma některé — obyčejně jsou to básníci vážného, mravního směru — máš tu samé velikány básnické: tím mizí pravý poměr, zakaluje se pravý soud a kazí se spravedlivé oceňování. Ovšem jsou to »profily,« »portréty« vedlé sebe dle abecedy nesoustavně stojící, ale i ty jsou různé velikosti, různou podrobností provedeny; sám p. spis. uvádí hlasy, vytýkající tomu onomu nepůvodnosť a pod. — hned však neobmezenou chválou rozdíl paralysuje. Vím také, že literatura neuvádí se skepticismem — a Vrchlický k nám moderní literaturu francouzskou v pravdě uvádí — nýbrž nadšením: ale slepé nadšení též pro stránky rozhodně stinné — nejmírněji řečeno — jakých má ona literatura velmi mnoho, jest neprozřetelností a buditi je, zločinem spáchaným proti mravnosti národní. Příkladův uváděti nelze; poukazuji jen na stať o *V. Hugovi,* jakou jen přepjatý fanatismus může diktovati. Ukázkou slohu budiž stať na str. 92. »José Maria de Heredia. Málo jest sonetů, které napsal, ale všecky jsou mistrovské. Zvučnosť, síla, kolorit vše tu spojeno k výsledku překvapujícímu. Je to neustálý triumf, co zvučí z jeho lyry. Některé sonety mají ráz antických kamejí, jiné jsou mistrně tepané a ciselované vasy plné tropických květin. Nazval bych jej nejraději Almou Tademou poesie.« Toť celá charakteristika, a tím tonem jde to takořka stále, tak že zaslouží p. spis. podivu našeho, že sebral tolik pochvalných úsloví.

Co do věcných údajů jest knížka velmi cenná; jednotlivé poznámky, některé rozbory prozrazují hluboké studium moderní poesie francouzské a poesie vůbec.

Vytčené upřílišování ovšem není výtkou neb aspoň mnohem slabší tomu, kdo stejně smýšlí o směru v poesii francouzské převládajícím: na tom stanovisku zajisté třeba uznati, že Vrchlický miláčky svoje předvedl s nemalou »vyrtuosností« (str. 34.).

Charakteristika jeho jest velmi názorná v podrobnostech, kde se do nich pouští, dikce velmi živá. Kdykoli miláčkům svým opováží se něco vytknouti,

zu to jako nejelegantnější pařížský kompliment, z něhož potřebí teprve vystudovati, zda to pochvala či výtka. U básníků směru přísnějšího obyčejně mluví zřetelněji. Jako »portrétista« . . .

Z uvedených úmyslů páně spisovatelových plyne samo sebou, že nelze souditi o tom, co měl a čeho neměl podávati.

On tolik podal, třeba to přijati — co podal věcného, přijati s díkem; co v úhrnné úsudky své vnesl s tendenčního stanoviska neobmezeného ctitele, to jest knížce na újmu, jako vůbec všem spisům Vrchlického. Často odnáší si čtenář dojem, že pochvala psána »pro domo sua.« V podrobnostech literarně historických nenamanulo se nám větších nedopatření. Při zmínce o odporu *Brizeuxově* ku prose snad bylo míti zřetel k tomu, že přeložil »Božskou komedii« prosou. Některé slovo nebo přirovnání, jež má býti charakteristikou, vyznívá na prázdno. U *Coppéova* »Passanta« mohlo snad jméno Sary Bernhardtové býti jmenováno na rozdíl od Agary. *Anatole France* nezdá se mi býti dostatečně charakterisován pouhým: »pravý poeta,« a při tom výtečný kommentator; náležiť mezi humoristy, z nichž pravou podstatu vyššího humoru lze studovati. *P. J. V.*

Pisničky od *Ladislava Quisa*. „Poetických besed" č. XXXIII. V Praze. 1887.

Prostý, skromný titul dává souditi o prosté, snad i všední látce, ale mýlil by se, kdo by proto formu předvídal všední, málo básnickou. Neníť sice Lad. Quis z vysokoletných básníkův-orlův, ale rádi posloucháme i písničky z výše ne právě závratné, zapěné od básníka, z jehož nemnohých děl (vydal r. 1872. básně »Z ruchu,« r. 1880. »Pohádky o hloupém Honzovi,« v »Poet. besedách« »Ballady« a »Třešně«) každé svědčí o autorově skutečném nadání poetickém a o pilné, vybíravé ruce autokritikově. Obě tyto vlastnosti se u Quisa navzájem úrodně doplňují. Vždyť jen prací — míníme tu bedlivosť u niterné i zevní formě — plně ozřejmuje nadání, a ledabylosť, ať si třeba někdy za nutný přívlastek genialnosti považována, není nikomu pochvalou; — básník by jen samochtě neodsloňoval jednotlivé hrany svého duševního krystalu, jimiž by jinak vrozená poesie v přiměřené kráse mohla zářiti.

Jak už řečeno, pro látku nevystupoval básník vysoko, není tedy zvolený v »písničkách« obzor jeho daleký a rozsáhlý. Stoje na ploché půdě všedního života, vnímá do kouzelné svítilny svého nitra nejbližší okolí a nechává je tam plasticky se odrážeti buď v jeho typických postavách a situacích anebo v náladových paprscích, jako je píseň »Májová,« »O hodinkách,« »Umíráček.« Některé jen vymykají se tomuto hledisku: čtyry první v tomto svazečku svým obsahem spadají v myšlénkový obor básní »Z ruchu.« Nejpěknější z nich je po byronovsku naladěná »Poslední noc,« reflexe politického provinilce před popravou.

Z vykreslených — buď objektivně, buď popěvkem jim do úst vloženým charakterisovaných — typických postav zvláště vynikají: pantáta ze mlýna, jenž rád zaměňuje pojmy vody obyčejné, která mu mlýn točí, a »vody červené,« jež dokola zná zatočit jej samého; »Ferdinand Březina,« známá to figurka z »Třešní,« se svým heslem: »Ferdinande, neboj se, Březina je s tebou!« »Strýček Aťsisi,« »Facír,« »Syčák: »hyne, hyne řemeslo, bídy rostou šiky, proto přisáh na heslo já jsem: hladit kliky;« »Pater Vyklouz,« »Šosák.« Všechny jsou vylíčeny s tváří spokojeně usměvavou, toliko v »Šosáku« přidán i satirický úsměv básníkův, jenž v »zlaté mládeži« vhodně stupňuje se v sarkasmus. Nádechem humoru provázena i většina ostatních písniček, jako tři pijácké, »To se ví,« »Na výminku,« »Tchoř,« »Špičky,« »Vražda« — a tím právě vystižena jedna z charakteristických vlastností lidového názoru o světě. Jiná koncepce, se subjektivního stanoviska básníkova, nebyla by ovšem neoprávněna, ale pak nebylo by tu »písniček,« jakoby z ducha a úst lidu vyplynulých, nýbrž poesie reflexivní.

Co do provedení celkem vyznati dlužno, že básník opravdu překonal látku svou, mistrně totiž vřadiv a soustřediv neladnou, plytkou prosu všedního života — báseň »Kuželky!« — v jadrné poetické útvary. I zevní úprava vyhovuje: dikce, rým, rozmanité útvary, sloh, tak že čtenář s chutí pročte svazeček až do konce.

V. K.

Pamela. Dějehra ve třech jednáních. Sepsal *Carlo Goldoni*. Z jazyka vlašského převedl *A. J. Vrťátko-Benátský*. V Praze. 1887. Tiskem a nákladem J. Otty. Str. 97.

Goldoni (1707.—1793.) sepsal asi 200 kusů divadelních, většinou veseloher a činoher. Věrně líčí v nich mravy a způsoby své doby, a nemilosrdně dotýká se chyb minulého století. Spisy jeho vynikají popularitou a přirozeností takovou, že Voltaire ho nazval pro ni »malířem a synem přírody.« Avšak přirozenosť ta svedla ho mnohdy k rozvláčnosti, tak že pojal do svých kusů divadelních výstupy a episody, které s hlavním dějem sice souvisí, ale v uměleckém celku jsou zbytečny.

Přes některé tyto nedostatky jsou spisy Goldoniho tak významny, že stal se jimi reformatorem veselohry v Italii. Neboť do té doby spisovatelé svých veseloher doslovně nepsávali, nýbrž děj jen naznačovali, a herci divadelní při provedení jen extemporovali, což jim podávalo příležitosť k nevázaným vtipům a rozpustilým narážkám. Provedení děje na jevišti nebývalo tudíž básnickým, souvislým celkem. Goldoni sám zpočátku sepsal několik veseloher, v nichž některé části jsou jen načrtnuty, a některé vypracovány. — Jiným nedostatkem tehdejší veselohry byly stereotypní směšné osoby, stejné v každé veselohře, které měly svým vtipem udržovati smích v obecenstvu.

Přes mnohé překážky podařilo se Goldonimu odstraniti obojí vady z italské veselohry, a zalíbiti se obecenstvu svými zdařilými veselohrami. Jak úplně se jemu to podařilo, poznáme ze slov, která napsal *Voltaire* Goldonimu v listu vlaském: »Voi avete riscattata la vostra patria dalle mani degli arlecchini. Vorrei intitolare le opere vestre l' Italia liberata dai Goti.«[1])

Pamela, o níž tuto řeč jest, není veselohrou, nýbrž činohrou. To doznává Goldoni, an dí ve svých Mémoires pour servir à l' histoire de la vie et à celle de son théatre, díl II. kap. 9. (které byly nám po ruce jen ve vlaském překladu): »La commedia di Pamela secondo la definizione dei francesi è piuttosto un dramma.« Dle italského způsobu oné doby rozeznává Goldoni jen veselohry a truchlohry. — Látku k této činohře vzal Goldoni z rodinného romanu »Pamela,« vydaného *Samuelem Richardsonem* r. 1741. Roman »Pamela« došel takového výsledku, že za rok vyšlo 5 vydání. I v Italii byl roman velmi oblíben, a proto přátelé žádali Goldoniho, aby látky té užil k dramatu. Goldoni učinil tak s úspěchem překvapujícím. O tom svědčí slova Goldoniho v jeho »Mémoires . . .« o Pamele napsaných: »Il publico la trovò interessante, e dilettevole, e riportò la palma sopra tutte le mie opere fino a quel tempo rappresentate.« Poněvadž se obecenstvu toto thema tak zalíbilo, tedy napsal G. později »Pamela maritata,« jako pokračování tohoto kusu.

Že i v »Pamele« dopustil se oné chyby, o níž jsme se dříve zmínili, vyznává G. ve svých »Memoires,« an praví: »Il più singolare di questa rappresentanza però si è, che dopo tale riconoscimento, in cui dovrebbe appunto aver termine l' azione, secondo le regole dell' arte, vi sono anzi delle scene, quali invece di annoiare, divertono forse quanto le precedenti, e forse anche più.« Na vysvětlení této autokritiky podotýkáme, že své »Memoires . . .« psal G. asi o 40 let později než Pamelu. A skutečně v Pamele, když pointa jest již dovršena, následuje několik zbytečných výstupů.

Překlad Pamely jest dosti věrný. Dle jakého vydání spisovatel překládal, nikde se nedovídáme. (Při srovnávání užili jsme dvojího vydání: Venezia, Bettinelli, a Prato Giacheti.) Dlužno vytknouti některé nesprávnosti: V jedn. I., výj. 14., čteme: A. Příteli, pravíte dobře, že nesluší přinášeti oběti k zachování cti. V textu vlaském stojí však: Amico, voi dite bene, ma convien fare dei sacrifizi per mantenere il proprio decoro, tedy pravý opak překladu. — V jednání II., výjevu 5., čteme: A. Drahý příteli, račte zdvořilosť považovati za odbytou; však v italském textu obojím stojí: Caro amico, fate, che sia compita la finezza, tedy Artur žádá Bonfila, aby vykonal, co byl přislíbil, ne však aby to považoval za odbyté. — V jedn. III., výj. 16., jest přeloženo: »Buďte mou

[1]) Vysvobodil jste svou vlasť z rukou harlekinů. Vašim spisům dal bych proto nápis „Italie zproštěná Gotů.“

velitelkou,« a ve vlaském textu stojí »Siete . . .« jste . . . Jiné nesprávnosti jsou: Co jsou to za listy (str. 18.), rodičemi (str. 53.) atd.

Překladu, po našem zdání, měl býti předeslán krátký úvod, v němž bychom se dověděli bližšího o Goldonim a o jeho činohře. *P. G. Schössler.*

Naši furianti. Obraz ze života v české vesnici o čtyřech dějstvích od *Lad. Stroupežnického*. V Praze 1887. Tiskem a nákladem F. Šimáčkovým.

Ve všech skoro literaturách pozorovati za našich dnů prudké boje směrů básnických. Romantika dána na odpočinek a idealismus toho rozumu, že tvorba básnická nepotřebuje se opírati veskrz o skutečnosť, nýbrž právo má i k postavám a dějům ne sice zhola nemožným, ale aspoň ve skutečnosti se nevyskytujícím, ocitl se ve dvojím ohni: realismu a naturalismu. Co rozuměti realismem, náčelník jeho v německém písemnictvu Karel Bleibtreu vyjadřuje stručně slovy, že jest to onen směr umění, který se zříká všech báchorkovitých světův a jak možná se drží půdy skutečnosti, jejíž život se v umění věrně jako v zrcadle obráží. Ježto pak člověk nežije toliko od lásky, nýbrž hlavně od svého povolání a jeho povinností, nesmí milostné pohnutky ani v umění nadvládu míti nade všemi ostatními pohnutkami lidského jednání. Naturalisté pak prý jsou lidé často nezralí, kteří hledají podstatu realismu ve sprostých situacích a zápletkách.

Našemu písemnictvu českému není realismus ve smyslu Bleibtreuově novinkou. Už od šerého dávnověku česká poesie měla ráz realistický, vyrůstala z půdy skutečnosti, obrážela život lidský s jeho radostmi a žaly, splývala s přírodou. Národní písně naše jsou toho klassickým svědkem. Vzdušná romantika, fantasmagorie německých okresů básnických nalezly sice také ohlas v české literatuře, avšak nezdomácněly nikdy, zůstaly exotickou květinou.

V nové době život český jest pořád ještě jako mladý výhon na ztetelém kmeni, nezakořenil se ještě dobře v mateřské půdě; má mnoho ošetřovatelů, kteří každý jiným způsobem rádi by přispěli k jeho zdatnému vzrůstu. I v literatuře křižují se všecky směry a hledá se ten, který by všemu národu šel nejlépe k duhu. Přece však dávná povaha české poesie vyniká nade všechny směry, český realismus vytvořil si klassické dílo své v nesmrtelné Babičce Boženy Němcové a starý pohlavár živoucích belletristů, Jan Neruda, třímá prapor realismu už od svého vystoupení na kolbiště literární. Zvláště znamenité zastance našel český realismus ve Šmilovském a Kosmákovi. —

Na jevišt**ě** pokusil se první přenésti směr realistický Stroupežnický a sice v plném jeho významu a rozsahu. Učinil to »Našimi furianty.« Nazval tak české sedláky podle známé význačné jich vlastnosti. Selská pýcha jsouc uražena stává se furií — nešetří rodiny, nešetří vlastního majetku, dokonce pak nešetří jiných, jen když provedla svůj justament. A jako v naší vlasti není soli, tak v ní není ani svornosti. Co dědina, to »vojna,« obyčejně o pramalicherné věci.

V Honicích na př. nemohli se dohodnouti starosta Dubský a radní Bušek o věno, které dají svým dětem Václavu Dubskému a Verunce Buškové, kteří se měli zanedlouho vzíti. Dubský sice posléz přestal na sedmi tisících Verunčiných, žádal však, aby Bušek aspoň ten pár koní přidal, co koupil onehdy o jarmarce; Bušek naproti tomu přidati ho nechtěl a nechtěl, a hned bylo zle. Rozumí se, že na neshodě této se nepřestalo, nýbrž ona přenesena do všeho rodinného i obecního života. Šlo právě v Honicích o ponocného, pro kterýž úřad byli dva kandidáti v obci, vysloužilý voják, poctivý Bláha a krejčí Fiala, člověk špatný. Dubský byl při Bláhovi, a proto Bušek jal se podporovati Fialu. Ten si pomohl nepoctivým způsobem ke zvolení, avšak když přičiněním ševce Habršperka podvod Fialův byl vyjeven, opět byl shozen a zvolen konečně Bláha. Bušek donucen kapitulovati na celé čáře, nechtělli býti zavřen pro pytláctví, které bylo u něho vášní.

Čtení a zvláště představení »Našich furiantů« zaujme mysl tak, že čtenář a zvláště divák mimoděk se octne ve venkovském ovzduší, zapomíná svých zdánlivě důležitějších záležitostí a s účastenstvím

napjatým sleduje ten obraz venkovského života. Teprve později dostaví se reflexe, srovnávání, a úsudek se vynese, že látka jest sice věrně zobrazena dle života, avšak že přece jen jí schází mohutnosť a výše. Ovšem spisovatel osvědčil obratnosť dramatickou, jak jen při takovém podkladu bylo lze: nepoložil hlavní váhu na otázku ponocenskou, nýbrž na to, což úkolem dramatika, tož na zobrazení lidského nitra, jeho vášní a hybadel a na vytvoření povah. A tomuto požadavku dramatickému Stroupežnický činí plnou měrou zadosť. Celá řada postav vystupuje tuto, které většinou mají v žilách čilou krev a umějí si postaviti hlavu. Byť i rodu a stavu nízkého, přece ve svém světě uplatňují svou vůli, snaží se uvésti ve skutek to, co chtí. Vizme jen čiperného a neunavného ševce Habršperka nebo Bláhu! Toť osoby vpravdě dramatické. Též Dubský a Bušek, původci a osy všeho děje, pak žena Dubského a otec jeho Petr mají v sobě jádro dramatické. Vedlejší figurky, ale typy svého druhu, Matěj Šumbal a zvláště jeho žena, sedlák Kožený, Fiala a Fialová, Bušková, Verunka, učitel, žid atd., jsou tu na pravém místě, toliko Krystyna se nám zdá býti vykreslena za tuze obmezenou; utírání nosu rukávem bychom jí už docela prominuli.

V karakteristice jeví tedy básník ruku pevnou, jeho osoby jsou vzaty ze života a samy plny života, a nazvalli autor své dílo skromně »obrazem ze života v české vesnici,« měl jistě zření hlavně na mírnou zápletku a k ději, který jen jedné osoby, Bláhy, v samé podstatě bytosti její se dotýká.

Jako spisovatel některým předešlým dram. pracem svým propůjčil zvláštní půvab tím, že osoby nechal hovořiti mluvou středočeskou, tak zase »Naši furianti« poutají svým hovorem prostonárodním, jargonem jihočeským. Venkovská dívka nebo sedlák nemůže na jevišti nikdy poskytovati úplné podoby své, ani působiti náležitým účinem, nemluvíli tak, jak doma mluvívá. Hlavní význak, nářečí, schází. Slyšme za to »Naše furianty,« jak hned jináče hovor jejich zní! P. spisovatel nápodobí i sloh lidový a užívá některých jinak nespisovných výrazů, bez kterých však mluva lidu se neobchází. Realistický ráz kusu se na jevišti doplňuje ještě krojem a scenickými prostředky. Tak na př. v 1. dějství v kovárně ob čas buší kladiva o kovadlinu, v pozadí se prodává s vozu dřevěné nádobí a hračky; kluci obskakují kol nakupujících matek a pískají a skotačí atd.

Naši furianti« vzbudili v pražských kruzích literarních čilé debaty; novota děje, řeči, povah i všeho rázu zarážela mnohé zpočátku, — avšak širší obecenstvo roznítil venkovský život český, ono si kus oblíbilo a autor docílil úplného úspěchu divadelního Nechť jej povzbuzuje k dalším krokům a pokrokům na dráze šťastně nastoupené. *Fr. Bý.*

Knihovna prostonárodní.

Matice lidu, ročník XXI, V Praze. 1887. Red. *Primus Sobotka.* Nákl. spolku pro vydávání laciných knih českých.

Čís. 4. (běžné čís. 124.). „Povídky *Boženy Vikové-Kunětické.*" Str. 144.

Když uvazoval se Primus Sobotka v redakci »Matice lidu,« vysloveno bylo v tomto listě přání, by nová redakce i v belletrii původní vzdělání lidu si hleděla a ne znemravňování, jaké působily některé bezbožecké knihy, »Maticí« vydané. Zdá se, že rady naší uposlechnuto, že přání naše se plní. Povídky posledně vydané na počet jsou tři. V první z nich »Romanku paní Ksáskové« provedena jest pěkná myšlénka. Pí. Ksásková, vdova třicetipětiletá, z lásky k pateřici dětí vezme si vdovce Rojtoráta místo zámožného Pejpala, s nímž již byla zasnoubena. Další povídka »Na troskách hříchu« jest nejrozsáhlejší, avšak bez jednotného děje. Nejprve zdovídáme se o nenávisti, jakou chovala vdova po Dařilovi, dcera Babánkova, proti dvěma nevlastním sestrám z cizoložstva zplozeným, Marii a Cilce. Dařilová měla tři dítky, všechna jí pomřela, naposledy František, její miláček. Majetek František zanechal značný. Příbuzní Havrda a Runda, nepřejíce jeden druhému, za strnulosti nešťastné Dařilky chtěli se neprávným způsobem statku onoho zmocniti. Oddaný Dařilce sluha Čápek vše překazil. Zatím

Cilka, bytem u paní Poutecké, zapředla se v pouta lásky se studentem Stárkem, který stav se professorem, vzal si ji za manželku. Cilka měla peníze po svém otci, ale proto že svědomí jí mocně vytýkalo, že jí nepatří, vrátila je Dařilové, kterýmž skutkem lásku její si získala, tak že ji jmenovala Dařilka umírající dědičkou veškerého jmění. Stárka též šlechetným oním činem ještě více upoutala. V poslední povídce »Pan domácí« usmiřují se manželé, kteří rozešli se proto, že pan domácí nechtěl upustit od každodenních návštěv hospody. Rozvadění manželé bydleli v jednom domě, oba obsluhovala stará Zuzanka. Když Zuzanku přejel povoz a ona dokonala v nemocnici, vzal si pan domácí jinou služebnou. Žárlící na ni paní domácí smířila se s panem domácím ku všeobecnému podivu obyvatelů jejich domu, kteří myslili, že jsou sobě cizími.

Obsah k povídkám, vybraný z maloměstského a venkovského života, nikde neuráží, jen místo na str. 45. omlouvá částečně zlo. Zvláštní sloh spisovatelčin upomíná na srbského spisov. Lazareviče, ale prostonárodním není, jakým by měl býti v knihovně pro lid. Často v její povídkách mluví venkovan jako sečtělý student. Téměř všechny jednající osoby mají zálibu ve zvláštních obratech a úslovích. Spisovatelka pilně dbala správnosti mluvy. Kéž »Matice lidu« vytrvá na této cestě, pak přestane býti mu maticí, ale stane se mu dobrou matkou, vychovatelkou!

J. V.

Národní pohádky a pověsti. Vypravuje *Václav Beneš-Třebízský*. Illustroval akad. malíř Viktor Oliva. V Praze. 1887.

Zesnulý povídkář Beneš napsal v prvých dobách tvůrčí síly své na poli literarním několik pohádek do kalendářů (ve Slaném) a časopisů pro mládež. Zde sebrány jsou v jeden svazek, illustrovaný a jako dar pro mládež určený. Poskytuje četbu zábavnou a pro mládež velmi zajímavou. O Benešových pracích mnoho již podáno chvalných posudkův a odporučení. Vyjmenujeme pohádky dle nadpisu. Mnohá je známa a takořka ohlasem srdce našeho z let mladosti. »O dvou žebrácích,« »O vlčkovi a liščičce,« »Jak švec čerta ošidil,« »Jak se stal Matěj Cvrček doktorem,« »Krejčík králem,« »O divotvorném ubrousku, klobouku a střevících,« »O třech synech králových,« »O havířově dcerušce,« »Jak se učil švec krásť,« »O Kulíkovi,« »Jak počala robota,« »Závěť otcova.« Pověsti jsou následující: »Královka,« »Za dračí korunu« (nejkrásnější), »Sudičky,« »Z Poohří« a »Marula.« Mluva pohádek je případna a pro mladistvé čtenáře srozumitelna. Pohádky jsou jako z úst některého venkovského pohádkáře vzaty se vším pelem poesie národní. Pověsti sepsány na základě vzkazek mileného otce, jak Beneš výslovně v črtě »Za dračí korunu« připomíná. Kniha hodí se hlavně za sváteční dar, a proto vydána v úpravě skvostné. Zasluhuje rozšíření všestranného.

Miroslav Zkoumal.

Hlasy katolického spolku tiskového za rok 1887. V Praze.

Č. 1. obsahuje histor. povídky „Kříže a kalichy“ část II. s nápisem „Otcův odkaz.“ Našemu milému lidu podává *Eduard Brynych.*

Hlavní osobou této nábož.-historické povídky jest slečna Anna, dcera protestantského pastora, která od velkostatkáře, svobodného zedníka, povolána za guvernantku jeho katolických dětí, avšak hledajíc upřímně pravdu a závětním rukopisem svého otce, tajného katolíka, pohnuta po dlouhých a krutých niterných bojích obrátila se na víru katolickou.

V té veliké záplavě nynější produkce literarní zdál by se spisek náš o 178 str. příliš nepatrným, než aby »Hl. lit.« k jeho recensi mohla propůjčiti celé kolummy. Nicméně zasluhoval by toho.

Jest svrchovaný čas, aby dobrá literatura česká den ode dne se vzmáhala, máli zadržeti a zameziti jedovatý proud literatury bezbožecké. Proto s radostí vítáme tento druhý díl výborného polemického spisku, při jehož četbě maně vzpomněli jsme si na slavné apologie starokřesťanské. Jen houšť, Bože, houšť!

Doba naše vážným důvodům přístupna není, spisů vědeckých si nevšímá, i nezbývá, než pokud lze, snížiti se a snadným způsobem ku poznání pravdy je přivésti. A této potřebě časové přizpůsobil se velmi obratně p. spis. spisku zmíněného. Líčí pravdy, kterými liší víra katol od sekt reformovaných, důkazy

hravě makavými, způsobem dialogickým (ve způsobu rozmluv), dále, kterak jediné víra katol. jest přirozenosti lidské úplně přiměřena (proti nepřirozeným výmyslům Luthera, Zvingliho a Kalvína), kterak ve všech poměrech, všem lidem každého povolání sladkou útěchu poskytnouti jest schopna, to všechno líčí způsobem tak přesvědčivým, tak jasně, lehce, názorně, až milo čísti, a čtenář jistě neodloží knihu, až ukončí. Ale ovšem všecky tyto krásné vlastnosti spisku toho samy sebou ovšem stávajících poměrů ještě nezlehčí. Tu třeba jest, aby se dle zásluhy co nejvíce rozšířil a též četl. A tu jsme upřímnou radou všem, kteří buď nějaké pochybnosti u víře mají a dobré vůle jsou se jich zhostiti, anebo kdož stýkají se s protestanty a jejich jeduplné narážky slýchati musejí, anebo vůbec kdož jsouce zbožné mysli se utvrditi a pobaviti chtějí, aby nešetřili těch několik krejcarův a spisek si koupili. Neníť to jen povídka, nýbrž kukátko ze skutečného života.

Ale ovšem — jak nahoře dotčeno — důležitý, ba jediný činitel při poznání pravdy jest »dobrá vůle.« Největší nepřítel pravdy jest zlovůle, která v dílku tomto tak psychologicky jest vylíčena. Ale právě vedlé ní pak nebeskosť lásky křesť. tím jasnějším leskem září. *G.*

Č. 2. „Za své a cizí viny.“ Črta od *Bohumila Brodského.*

Obsahuje historickou povídku z doby robot. Sedláci, nemohouce snésti týrání pana vrchního, vzbouřili se a uchýlivše se do lesa, chystali se jedné noci vynutiti na panu vrchním úlevu a v nynější bídě své zaopatření svých rodin. Avšak plán jejich vyzrazen byl dívkou, která se byla zamilovala do syna pana vrchního. Sedláci přemoženi pomocí vojska a osud jejich stal se horší prvního.

Myšlénka jest stará, často již opakovaná. Poskytuje dobrý obraz krutovlády, svévole a bezcitnosti bývalých vrchnostenských úřadů. *G.*

Č. 4. „Můj pohřeb a mé vzkříšení.“ Podává *Josef Souhrada.*

Obsahuje otisk rukopisu z počátku tohoto století pocházejícího, jejž pan podavatel našel, pátraje po starožitnostech, na faře chudenické. Dle domnění dp. podavatele sepsán jest od *Fr. Slámy,* znamenitého vlastence, buditele, podporovatele, miláčka lidu a faráře tamtéž. Zápisek ten obsahuje skutečný a velmi poučný příběh ze života pisatelova. Týž právě při veselé hostině s vrchnostenskými úředníky obdržel zprávu, že věrný přítel jeho zemřel. I vypravil se za veliké sněhové vánice na cestu ku pohřbu. Následek namahavé cesty byla hlavnička, ve které řízením božím navštíven byl hroznými, ale proň léčivými představami. Viděl svůj vlastní pohřeb, viděl zbožnosť a vděčnosť svěřeného lidu, jejž posud zanedbával, viděl též bezbožnosť a jen přetvářenou vlídnosť svých bývalých přátel, viděl, jak nedbale konával své povinnosti, a proto, když se svým strážným andělem dostavil se před soud Nejvyššího, s hrůzou pozoroval již již své odsouzení. Než na úpěnlivou jeho prosbu smiloval se milosrdný Bůh, a dovolil mu ještě na svět se vrátiti, aby doplnil, co byl pronedbal. Právě když se mu zdá, že byl vzkříšen z mrtvých, zaslechne lékaře: »Bohu díky! Vyhráno!«

Avšak hrozné obrazy tyto změnily docela dřívější dráhu života jeho. Pánům dal výhosť, lidu sloužil, dřívější netečnosť jeho k národu proměněna v horlivou obětavosť pro Boha a národ.

Mluva jest krásná, forma zrovna napínavá, ale obsahem hodí se více ku poučení pro kněze aneb aspoň pro dospělé laiky. *G.*

Cesty missionářské, které Mongolskem, Tibetem a říší čínskou vykonali Huc a Gabet, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži. Zčeštil *Karel Jindřich.* Podíl údů „Dědictví Svatojanského“ č. 74. na r. 1887. V Praze. (S 19 obrázky a mapou Číny. Str. 671 ve velké 8°. V předu podrobný obsah a omyly tiskové, vzadu zprávy o „Dědictví Svatojanském.“

Po třicet let jsa členem »Dědictví Svatojanského« v Praze, dostal jsem mnoho vzácných, poučných, náboženských i zábavných knih; leč letoší podíl: »Cesty missionářské,« přeložené z jazyka francouzského, jsou jakoby korunou všech děl, během třiceti let nákladem »Dědictví Svatojanského« vydaných. Celá kniha dělí se na dva díly. Díl první, obsahující cestování Mongolskem do Tibetu, k sídlu Tale-lamy, má v čele velmi poučný úvod.

samostatně pracovaný: druhý díl popisuje zajímavě a podrobně cestování říší čínskou. V prvním díle jest 19 obrázků, dosti zdařilých dřevorytin, a sice: I. Město v poušti, II. Bouře na poušti, III. Mongolská poušť, IV. Modla Da-fu-jan v jedné z posvátných jeskyň Čeu-fu-dun, V. Oasa v mongolské poušti, VI. Mongolové v Alašaru, VII. Mongolky v Alašaru, VIII. Modlitební mlýnek, IX. Krajina blíže solného jezera, X. Pohoří Alešanské s návějemi sypkého sněhu, XI. Černé stany tibetských pastevců, jich zevnějšek a nitro. XII. Tibetský yak čili vůl chrochtavý, XIII. Jezero Ku-ku-zór při ústí řeky Balema, XIV. Zvířectvo v severním Tibetu (chrochtaví voli, antilopy, divocí mezci, vlk a orlové; obrázek tento jest méně zdařilý, jelikož v tisku příliš černý), XV. Tibetský medvěd. XVI. Mongolský poutník, zhynulý v tibetské poušti. XVII. Staniště pastevců tibetských, XVIII. Tibeťané a Tibeťanky, XIX. Ledník. Ve druhém díle obrázků není. První díl čítá 20, druhý 21 kapitol. Původním spisovatelem celého díla jest lazarista P. Le Huc, jenž po třikráte Čínu navštívil a čtrnáct let missionářem na Východě byl, tak že za rodilého Číňana byl považován. V cestopisu svém důkladně a obšírně popisuje mravy a obyčeje národní, náboženství, správu a zákony státní, jazyk a mudrosloví, pověry a domácí hospodářství, průmysl a obchod, vojsko, kroj i zbraň, písemnictví, děje, ponebí a polohu zeměpisnou i místopisnou rozličných krajin a národův asiatských na Východě od města Makao až po He-suy na severu v čínském Tatarsku. Toť ovšem všechno velmi poučno, zajímavo a zábavno. Průvodčími jeho na cestách těch missionářských od r. 1844. až do r. 1852. byli spolubratr jeho lazarista P. Goblet a na víru jím obrácený jinoch džjahurský Samdadžemba. Překlad díla toho jest zdařilý, v češtině jadrné a rázovité. Časté poznámky poukazují vhodně na nejnovější výzkumy a výpočty zeměpisné ruského plukovníka *Převalského.* Veliká zeď čínská padne asi v niveč. (Viz č. 198. »Hlasu,« r. 1887.) Odporučujeme snažně dílo toto. *P. M. H.*

Literarní paběrky.

Píše *Miroslav Zkoumal.*

Nově založený list »S l o v a n« ve Vídni, který si obral za heslo »nehynoucí paměti Karla Havlíčka Borovského . . . našeho nejslavnějšího publicisty, pěstovati pravou slovanskou vzájemnosť, hájiti českou národnosť a svobodu, zejména pak pracovati ke zdárné reformaci dnešního veřejného života českého,« přináší v č. 1. r. I. str. 8. zvláštní poznámku, již by si měli redaktoři a nakladatelé českých novin dobře přečísti a uvážiti. Zní pak takto:

»R o m a n o v o u p ř í l o h u hodlali jsme přikládati »Slovanu.« počínajíce již 1. číslem. Poněvadž však nedošla nám ještě práce jednoho z p r v n í c h b e l l e t r i s t ů č e s k ý c h, jenž nám ochotně slíbil přispěti, a poněvadž nechceme snad o b t ě ž o v a t i c t. č t e n á ř s t v o, j a k t o j i n d e (?) b ý v á z v y k e m, p ř e k l a d e m n ě j a k é h o **„výtečného“** n e b o **„sensačního“** r o m a n u c i z í h o, odkládáme zatím přílohu tu na dobu pozdější.« — Tolik »Slovan« ve Vídni. A naše žurnaly? Krmí čtenářstvo téměř pouhými překlady.

* * *

Jak je to zlé, když někdo bývá záhy přeceněn, dokazuje spor mezi anglickým »A t h e n a e e m« recte prof. *Drem. Josefem Durdíkem* a časopisem »V ý c h o d e m,« který vzájemnosť slovanskou protikatolicky pěstuje za redakce *Fr. Škrejšovského.* J. Durdík napsal, že »Vrchlický zaujímá p r v n í m í s t o mezi žijícími básníky nejen českými, ale i evropskými.« Tak rozuměla vlastně výroku redakce »Východu« a předhazuje v č. 12. na str. 191., že není zcela správný, tedy že Vrchlický prvního místa nezaujímá.

Než J. Durdík ospravedlňuje se v č. 13. »Východu« velmi zajímavým dopisem, pravě mezi jiným, že v doslovném překladě napsal, jakoby Vrchlický

jedno přední místo mezi básníky« zaujímal. »Že dle situace,« dokládá. literarní r. 1878. Vrchlického právem pokládati jsem mohl za jednoho v řadě předních básníků tehdejších, o tom, tuším, není sporu, a uznáno bylo všeobecně nejen u nás, než i jinde, kde nedají se sváděti přílišnou sympathií k plodům českým.« Dále praví Durdík, že pozoroval silný stín na poesii Vrchlického z Victora Huga a »pozdějších kontroversí o hodnotě jednotlivých spisů Vrchlického moje oprava nikterak týkati se nemůže, ale ony by se měly šetrněji dotýkati soudu mého z r. 1878.

Redakce »Východu« (L. 13.) dokládá, že »pozdějších kontroversí o hodnotě jednotlivých spisů Vrchlického výrok (Durdíkův) ani týkati se nemůže.«

Facit z celého sporu toho je ten, že dle Durdíka Vrchlický do r. 1878. zaujímal první místo (dle »Východu« nejpřednější), ale jaké zaujímá nyní? Tak tomu, když se zabíhá do superlativů!

* * *

Jak se pěkně titulují místní listy v redakčních listárnách, místo aby lid poučovaly a vzdělávaly, mohli bychom podati mnoho dokladův. Ukázkou slouží »zasláno« »Posla z Podhoří« konkurentu »Podhořanu«, jako »pánum členum jedné tuze moc slavné redakce« od *Ant. Kopeckého*, absolv. právníka. »Nevděčníkem jistě nazvali byste mne v příští své listárně redakční, kdybych dnes nepoděkoval Vám za šetrnosť k mé »osobičce,« že odepřeli Jste panu dopisovateli z venkova uveřejnění »ostré kritiky« na mne nebohého »feuilletonkáře« (rozuměj A. Kopeckého!). Cituje jisté místo z písma sv., jež prý jest »kdesi,« přechází hned k osobě, která za listem stojí a pod jejíž pravicí nedávno absolv. právník vězel! Svoboda tisku připouští vše.

»Mně se zdá, páni, že Vás zas pan pater bere!! Okřáli jste již? Rány, které Vám bývalý redaktor »P. z P.« zasadil, již se zacelily? Však dejte pozor; budeli třeba, mohu také sloupec anebo dva něčeho »podařeného« napsati . . . Nazýváte mě opovržlivě »feuilletonkářem,« jenž beze vší příčiny podstatné, snad jen plaisir z různých osob dělá si veřejné pošklebky . . . a já píšu o rychnovských záležitostech rozmanitých a kartáčuju, co právě kartáčování (rozuměj slintavého!) zasluhuje, a třeba to byl výbor nebo dokonce — rada . . . Co se konečně týče těch velebných pánů, kteří »P. z P.« čtou, odebírají a do něho přispívají, ti zajisté jsou menšími hříšníky, než onen pan pater, jenž v jistý slavnostní den nechtěl sloužiti mši — zadarmo . . . atd.«

Obecenstvo se baví a každý uličník může v místních listech po bývalých učitelích a vynikajících osobách blátem házeti. Jen houšť, aby jednou posléze čtenáři odhodili podobné nesmysly.

* * *

Ottovu »Lacinou knihovnu národní,« která nedávno (r. 1887.) přinesla »velezajímavou povídku« »Doktor Johánek,« pamflet na sv. Jana z Nepomuku, dle zásluhy oceněný a odsouzený, odporučuje nejapně jistý venkovský list následovně:

»Přes to však musíme doznati, že »Lac. knih. nár.« daleko není tak podporována, jak toho podnik, tolikráte co nejvřeleji doporučený, zasluhuje. Ba ona není v době poslední vůbec podporována a nepatrný počet odběratelů »Lac. knih. nár.« nikterak není s to vyvážiti náklad, jehož knihovna k dalšímu vycházení vyžaduje. A přece je věc ta nad míru vážnou.«

Vydávali knihovna dotčená takové »skvosty« jako je »Doktor Johánek,« pak se věru nedivíme, že »daleko není« nebo »vůbec není podporována.« Již máme v Čechách mnoho soudného čtenářstva. »Doktor Johánek« byl by snad ani světla nespatřil, kdyby jej byl nejprve Ferd. Schulz ve své knihovně (Matici) a po druhé u svého nakladatele (Otty) nebyl vydal.

* * *

Zvláštní dopis přináší »Hlas« č. 134. (r. 1887.) z Holice u Olomouce, volapüku věnovaný. Dopisovatel se táže, k čemu že ta válka proti volapüku?

(i v »Hlase.«) I myslel jsem sobě, že každá věc má svou světlou i stinnou stránku a ono se to brzy ukázalo i při volapüku.

Jak se nám právě z Prahy sděluje, konala se tam onehdy schůze českých spisovatelů (!) liberalních za předsednictví kosmopolity Vrchlického a byl v této památné schůzi schválen návrh Macharův, aby se od nynějška všechny »lepší« publikace na poli básnickém a belletristickém vydávaly ve volapüku, by se takto plody světové staly všem národům, rozuměj liberalům všech národů, přístupnými. Literatura naše bude tím ušetřena mnohého »skvostu,« což jest zajisté dobrou stránkou volapüku.

Litujeme pouze, že tato genialní myšlénka nenapadla Macharovi před vydáním jeho »duchaplného« Confiteoru. Mohl se státi vydáním »Confiteoru« ve volapüku přece »světoznámým básníkem« atd. Co se stane z ubohých překladatelů, jichž dílo u nás nyní zvláště kvete, až je volapük zastoupí?

*
* *

Podivným zjevem v české literatuře jest radosť nad nezdarem toho neb onoho díla spisovatelova. Dočítáme se v divadelních referatech »Zábavných listů« (IX. 384.), když žertovná hra »Když sláva omrzí,« propadla, mezi jiným následující zprávy: »Odsouzení tak příkrého, jakého se dostalo původní hře v některých časopisech, dojista nezasloužila. Překlad lecjakého škváru často se vychvaluje nebo se aspoň vady jeho všemožně omlouvají, avšak dopustili se dramatického omylu člověk našinec, nenalézá se ani dosti slov potupy a nemají konec úsměšky. Jaká to radosť, že českému spisovateli se něco nezdařilo!« — Věru měly by kritiky býti psány tonem docela jiným a ne tak urážlivým, když se kritikovi dílo nelíbí.

*
* *

Ve »Světozoru« (r. 1887.) výtku činí Adámek, že prý kněžstvo nepodporuje dostatečně literaturu českou. Na obvinění ono chceme jindy odpověděti, nyní jenom vyslovujeme, že neodůvodněný a nesmyslný onen výrok jest lží a hanou, kydanou na kněžstvo. »Hlas« (č. 106.) k tomuto obvinění se táže: »Má duchovní snad platiti a odbírati spisy, které víru veřejně podkopávají v lidu, kteréž přece jest obhájcem? Tak krátkozrakým jest Adámek. Byl jsem jakožto student na gymnasiu odběratelem »Matice lidu,« přestal jsem jím býti teď jako kněz, a proč? Protože šíří spisy ne poučné, ale zhoubné, které víru z lidu vykořeniť usilují. Znám je zajisté historický pamflet — historické lži — »Doktor Johánek« (od nevděčného odchovance Štulcova!!). Dnes oznamují zase posměšně titéž nepřátelé církve, že vyjde opět nové vydání tohoto utrhačného spisu. (Již vyšlo v knihovně od kněží mravně i hmotně podporované!!) Proto každý vlastenec by nejlépe učinil, kdyby spisy »Matice lidu,« která lásku k sv. zemským patronům ze srdcí vlasteneckých vytrhuje, neodebíral . . . Rozhodnosť musí býti u katolika« atd.

Jak málo (!) podporuje duchovenstvo českou literaturu, stůj zde toliko jeden příklad. Věc je tak známa, že nepotřebuje dalšího objasňování. Olomoucký »Musejník« čítá 1865 členů zakládajících a 500 z nich jest kněží mimo bohoslovce. Že nepodporuje literaturu jistých kruhů, toho jsou jiné příčiny, než netečnosť k literatuře. Lékaři, uzdrav se dříve sám!

* *
*

Velmi významnou jest poznámka v listárně »Nár. Listů« č. 222. (r. 1887.): »Žádáme nakladatele a vydavatele tiskopisův, aby nám žádných spisů na ukázku a k posouzení neposýlali. Opatříme sobě sami na vlastní náklad každý český spis, který tiskem vyjde; tak zvaných »redakčních« nebo »recensních« výtisků více nepřijímáme. Redakce »Národních Listů.«

Co máme souditi o zprávě této? Že by si český žurnal nechtěl nadále všímati literatury, nelze nikdy připustiti. Věc ona má asi jiný háček. Pošleli nakladatel anebo redakce gratis exemplar, vyžaduje toutou štědrostí jakýsi ohled a šetrnosť. Rozdává spisy ad captandam benevolentiam. Neboť nespokojí se toliko

pouhým oznámením bibliografickým a chce hned kritiku obsáhlou, pochvalu, odporučení a reklamu. Redakce novin má z těchto požadavků strach a snad ani odborných sil nemůže sehnati dosti, by všechny spisy přerozmanité byly posouzeny. Nebo dokonce vyžaduje redakce a nakladatelstvo na výměnu noviny zdarma, a administrace vypočetla v takových manipulacích prodělek.

Nejraději bychom viděli, kdyby poznámka ona platila prvnímu našemu náhledu a všechny spisy spravedlivě bez ohledu na osobu a bližší zájmy byly kritisovány. Nejbližší budoucnosť ukáže, proč tak řídká a zvláštní poznámka do »Národních Listů« se dostala.

* * *

Známa jest důležitosť, avšak také namnoze škodlivosť venkovských místních listů krajinských. Nyní jich exsistuje v Čechách a na Moravě pěkná řada a vůčihledě rostou. Že není vše pšenicí a zlatem, samo sebou se rozumí. »Slovan« (č. 3.) píše ve příčině té následovně:

»Pražské listy hodí heslo do světa. Větší krajinské listy chytí se toho a »zprostonárodní« je, a tak to jde dále. Než věc taková dojde do nejmenších listů, vypadá tak, že se slušnému člověku zhnusí, a pak takto »zdokonalená« vrátí se jako »vox populi« do sloupců pražských listů.«

A na jiném místě: »Zejména nechať bedlivě přihlíží rozhodující kruhy k tomu, aby vedení venkovských listů svěřeno bylo rukám důkladným, a nebylo považováno za ústav zaopatřování pro zneuznané genie.«

* * *

Neunavný jistý podnikatel literarní počal vydávati »nákladem vlastním« časopis »Č. L.« Prvé číslo obsahuje 32 stránek, z nichž třicet jedná o samém majetníku, redaktoru a nakladateli, a z těchto třiceti dvacet o nejnovějším spise téhož nakladatele a redaktora. Další čísla se ovšem zlepšila a také na jiné obory obrací svoji pozornosť.

* * *

Žid vydává české humoristické listy a rozdává je zadarmo i s portem! Div se, světe! Emil Storch, proslulý svými reklamami, připadl na tento nový způsob židovské reklamy. Nyní vycházejí »Storchovy brněnské Humory« a o 30.000 exempl. zdarma a franko rozhlašují do světa slávu známého obchodu s laciným (!) zbožím. List jest rozdělen v část zábavnou a užitečnou. V prvé rubrice několik prastarých vtipův, anekdot nejhrubšího zrna ze života a ze školy. Druhá část — užitečná — je vlastním jádrem, aby vychvalovala věci, jež »za skutečně levnou cenu zjednati si může« — »speciality nevídané« atd.

A pak že nejsou židé vlastenci obětavými!

Poznámka redakce. Jsouce o věci s příslušné strany informováni, poznamenáváme, že věc ta, pro kterou i vydavatelstvo našeho časopisu bylo napadeno, jest čistě obchodní, insertní, svědčíc pouze o obchodnické podnikavosti původce svého, jaké by našim obchodníkům jen bylo přáti. Při tom však dána jistá záruka, že do humoristické části nedostane se nic závadného, čehož by také našim humoristickým listům bylo přáti. Že tím podniku samého nikterak nechceme odporučovati, rozumí se samo sebou.

Různé zprávy.

Z přednášek universitních. Ve Lvově. Ř. prof. *Pilat:* Dějiny polské literatury od r. 1820.—1850.; hláskosloví polské; písemná cvičení z dějin polské literatury. Ř. prof. *Ogonowski:* Dějiny ruthenské literatury v 17. a 18. stol.; výklad letopisu Nestorova; slovanská mythologie. Soukr. doc. *Kalina:* Kritický výklad evangelia zografského; cvičení ze slovanské filologie. — **V Berlíně.** Mimoř. prof. *Brückner:* Tvarosloví jazyků slovanských; dějiny polské řeči spisovné; slovanská cvičení.

I. Spolkové.

Spolek katechetů v Čechách byl duchovní vrchností rozpuštěn, jelikož členové, jak předseda spolku, redaktor „Vlasti" *Tomáš Škrdle,* oznamuje, „nemohouce ho zříditi co synové církve, učinili to jakožto občané státní" („Čech" 189.). Duchovní vrchnosť sama teď slibuje zříditi spolek takový, ovšem na základě církevním. Katolické listy se zásadou, že katechetický spolek jen církevní základ a ráz míti může, úplný souhlas vyslovily.

Ku zřizování **vzdělávacích spolků mezi lidem českým** vybízí české kněžstvo v „Annalen des Werkes vom hl. Paulus (Apostolat der presse)" čís. 6. *Dr. Lucius* vzhledem k podvratným snahám v Čechách se vzmáhajícím.

Mezinárodní sjezd těsnopisců konán za popudem těsnopisců anglických 26. sl. září v Londýně.

II. Smíšené.

Literarni cena. Ze základu Randova vypsal *Dr. Pavlousek* pátou cenu, tentokrát 400 zl., určenou původnímu histor. dramatu, které bylo od 19. listop. 1883. do velikonoc 1887. v Národním divadle poprvé provozováno a po nálezu soudců s nejlepším úspěchem se potkalo, při čemž dramatům z historie české vyhrazena přednosť. Porota „Svatoborem" sestavená (prof. *Schulz,* tajemník *Fr. Zákrejs* a prof. *Ant. Truhlář*) z dramat, která do konkursu spadala („Salomena" od B. Adámka, „Královna Barbora" a „Umrlčí hlava" od J. J. Kolára, „Záviš" od Fr. V. Jeřábka, „Noc na Karlšteině," „Julian Apostata," „Rabínská moudrosť" a „Exulanti" od J. Vrchlického, „Velký sen," „Paní mincmistrová," „Krištof Kolumbus" a „V panském čeledníku" od L. Stroupežnického, „Legenda z Erinu" a „Libušin hněv" od J. Zeyera a „Jan Výrava" od F. A. Šuberta) za předsednictví Schulzova dne 14. září t. r. cenu jednomyslně přiřkla hist. veselohře „Noc na Karlšteině" od J. Vrchlického.

Na oslavu **70leté památky nalezení Rukopisu Zelenohorského** a statného obhájení památek rukopisných uspořádal „Radbuza," spolek akademiků kraje plzenského, 3. a 4. září slavnosť v Nepomuku a na Zelené Hoře. Slavnostní řeč proslovil *Frant. Schwarz.*

Ku společnému boji proti neslušným obrazům vyzývají německé katolické noviny, ku kterým druží se rakouské, podotýkajíce, že u nás toho zvláště potřebí. Zde budiž jen na př. poukázáno na č. 32. „Světozora," ve kterém podány na str. 507. obrazy dvou obětí z požáru komické opery pařížské a na str. 508. podobizny dvou tanečnic v obleku balletním a pod nimi obrazy zuhelnatělých mrtvol tanečnic při požáru uhořelých; vkus takovými dráždidly sotva se tříbí.

Sześćdziesat lat pracy J. I. Kraszewskiego (1828.—1887.) zove se knížka *K. Estreichera,* vydaná v Krakově, v níž vypočítává práce Kraszewského pořadím abecedním i časovým, jakož i vydání a překlady jejich.

Proti novému kynickému **romanu Zolovu „La Terre"** podali mladí spisovatelé: *Paul Bonnetain, Lucian Descaves, Gustave Guiches, Paul Margueritte, J. H. Rosny* ve „Figaru" obšírný protest, probírající výtvory Zolovy a konstatující, že novější z nich prozrazují jakousi chorobu muže samotářsky žijícího, ano nejnovějším že „mistr utonul v bahně . . ."

III. Životopisné.

Fr. Brauner (* $^{22}/_{1}$ 1810.: Sv. 38.; Č. V. 29.).

Karel V. Hof ($^{16}/_{7}$ 1826.—$^{9}/_{8}$ 1887.; J.: Sv. 38.; Kv. 9.).

E. Flygaré-Karlénová (Sv. 38.).

Dr. Jan Hanusz ($^{11}/_{12}$ 1857.—$^{29}/_{7}$ 1887.; Sl. Sb. 9.).

Prof. **Dr. J. Krejčí** ($^{28}/_{2}$ 1825 —$^{1}/_{8}$ 1887.: Lit. L. 16.; Brábek: Kv. 9.).

Dimitrij a K. Miladinovi (Toužimský: Zl. Pr. 35.).

B. Mühlsteinová (* 1849. ve Velvarech, † $^{24}/_{8}$ v Praze).

F. Náprstek (1825.—$^{16}/_{8}$ 1887.; Kv. 9.).

Mich. S. Patrčkovi ($^{21}/_{7}$ 1787.—$^{25}/_{4}$ 1838.) odhalena 21. srpna v Solnici pamětní deska. Slavnostní řeč proslovil prof. *Dr. J. Kalousek* (Ned. L $^{4}/_{9}$). — Ze života starého literata, napsal Fr. J. Košťál (Čech 194.).

Rudolf Pokorný, okresní tajemník v Libochovicích, red. „Palečka" (1853.—$^{19}/_{9}$ 1886.).

Vzpomínky na **Jana Ev. Purkyně** (H. n. 228.) — Z literarní pozůstalosti — — (Mělničan 16.; Pšovan 15.). Jsou to epigrammy a překlady některých básniček Goethových, jež uveřejňuje vnuk P. MUC. Otokar rytíř Purkyně. Podepsáni jsou tu: Paracelsus, Petr Rakorak, Jan z Boudy, Jan Zahradník, Jeden z českých assimilatorů. Za té příležitosti píší „Naše Hlasy": „Až do těch kapes! Slavnému českému učenci Janu Ev. Purkyni postavily Libochovice, rodiště jeho, na svém hlavním náměstí důstojný pomník, který byl dne 15. srpna t. r. na počesť 100letých narozenin jeho slavnostním způsobem odhalen. Vzácné této příležitosti uchopili se vnukové oslavencovi

pp. rytíři Jan Ev. Purkyně a MUC. Otokar Purkyně v Praze, aby z pozůstalosti dědovy pro sebe po obchodnicku co nejvíce, ovšem že jen na oslavu svého děda a vlasti, vytloukli, a k tomu cíli nabídli redakcím českých listů pro slavnostní čísla příspěvky z bohaté písemné pozůstalosti Purkyňovy, učinivše to způsobem památky slavného Nestora české vědy ne příliš důstojným. Podáváme zde takovouto nás došlou nabídku: „V Praze, dne 12. července 1887. Slavná redakce! Za příčinou 100leté oslavy Purkyňovy a odhalení pomníku v rodišti jeho Libochovicích docházejí nás četné žádosti listů našich za zaslání příspěvků z písemné pozůstalosti děda našeho. Dobrou vůlí naší je, všem vlasteneckým listům našim dle nejlepší možnosti posloužiti a činíme proto i u Vás dotaz zdvořilý, chceteli ku dni tomu po příkladu listů jiných uveřejniti buď ve feuilletonu nebo v rubrice jiné některé kratší nebo delší práce z péra Purkyňova, jež psány jsou vesměs v duchu vlasteneckém a i humoristickém, a jež dosud známy nejsou. Vzdor skvělým nabídkám z ciziny (?!) dáváme přednosť veškerou listům našim — jednáť se nám hlavně o to (jen o to? red.), aby veřejnosti dostalo se četby vzácné a pak, aby jisté kruhy, jež vytýkají, že v cizině o Purkyni více se mluví nežli v domovině, umlčeny byly. (Aj, aj!) Podotýkajíce, že mnohé listy cizí i podobiznu a životopisná data od nás vyžadují, žádáme za brzkou odpověď, mnoholi místa příspěvku našemu věnovati chcete a jak nás honorovati míníte (!!). Jménem svým ručíme, že vybéřeme pro list Váš nejlepší, pakli v čas se přihlásíte. V plné úctě inženýr Jan Ev. rytíř Purkyně, MUC. Otokar rytíř Purkyně v Praze, Pštrosova ulice č. 10., I. patro." — (-f.-: Sv. 38.: Chudoba: Zl. Pr. 37.)

F. V. Sasinek (* $^{11}/_{12}$ 1830.: Vajanský: Slov. Pohľ. 7.).

Opat prof. **Dr. Rupert Smolík** (* 1832. v Praze, † $^{22}/_{5}$ 1887. v Broumově).

Erazim Sojka, spisovatel díla „Naši mužové," úředník v ministerstvu, † $^{24}/_{5}$ 1887.

J. Stýblo (1849.—$^{20}/_{7}$ 1887.; Zl. Pr. 36.).

V. Štulc ($^{20}/_{12}$ 1814.—$^{8}/_{8}$ 1887.; Obz. 16.; Š.: Kv. 9.).

S. Tomášik (* $^{8}/_{2}$ 1813.), autor nár. písně „Hej Slované," zemřel dne 10. září t. r.

Fr. Tůma ($^{15}/_{4}$ 1846.—$^{31}/_{7}$ 1887.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Teige, Několik listův o pravosti Rukopisu Královédv. (Čech 188., 189., 204., 205.).

Deutschböhmische briefe. 11. Die Königinhofer Handschrift (Die Grenzboten 32.).

Arbes, Nejstarší relikvie a památky české (Jitr. 19. sl.).

Bačkovský, O prvých českých zpěvohrách (Lum. 21.).

Domečka, Poměry sirotčí u českého stavu selského v 16. stol. (Ned. L. 2.).

Dostál, Úvaha o dělnických listech (Vl. 10.).

— Ze zapomenutých pamětí (Plz. L. 69.).

Čech, Guyauova aesthetika (Hl. l. 10. sl.).

Flekáček, Z národního divadla (Vl. 12.).

Janowski, Pessimismus a vychování (Paed. 9.).

Kodym, Maecenášové lit. české (Krak. 19.).

Konrád, Záhřeb. Osvětová studie z cest (Sl. Sb. 9. sl.)

Kouble, Ruská akademie věd v Petrohradě (Hl. l. 10.).

Kyzlink, Epos o Izdubarovi (Obz. 16.).

Mareš, Němečtí geniové a křesťanská církev (Čech 202. sl.).

Miřiovský, Danský hlas o české literatuře (Johan Grove: Fra den nyere čechiske Literatur: H. n. 241.).

Nováček, Francouzská publicistika o nás (de Vogüé: Souvenirs et visions; H. n. 247.).

Řezníček, Bratrstvo podruhů v Kolíně r. 1753. (Vl. 12.).

— Jednota českých spisovatelů (Lit. L. 16.).

Skřivan, Dramatické umění, naše národní divadlo a balet (Vl. 12.).

Spiess, O zpěvích lidu chrvatského a jich stránce ethické (Sl. Sb. 8. sl.).

Šafránek, O významu knihy v životě národu českého (Č. V. 30. sl.).

Špaček, Předělávání spisů pro děti (Lit. Věst. 9.).

Šťastný, Choroba národův (Obz. 16.).

Vrba, Z pathologie německé literatury (Lit. L. 16. sl.).

Zíbrt, Čarodějnice ve staročeské pověře (Zl. Pr. 32. sl.).

Zkoumal, Literarní paběrky (Hl. l. 10. sl.).

— Slovo o honorářích (Hl. l. 10.).

Z literarní pozůstalosti Jana Purkyně (Zl. Pr. 37.; Sv. 37. sl.).

Altona, Nationale strömungen der gegenwart (Ggw. 30.).

Döring, Zur geschichtschreibung der aesthetik (Preuss. Jahrbücher 2.).

Duschinsky, Über die technik von Hermann und Dorothea (Arch. f. d. studium der neueren sprachen 1.).

Fokke, Die realistische strömung in unserer literatur (Ggw. 31. sl.).

Kohler, Die phantasie in d. erzählung (Deutsche Rev. 9.).

Lehnert, Zur charakteristik von Jules Verne (Lpzg. Ztg. 61.).

Loewy, Die ersten tatsachen des bewusstseins (Öst.-ung. Rev. 6).

Mallawerch, Über die literatur der Slovenen (Ggw. 35.).

Marshall, Der fortschritt Neugriechenlands (Uns. Zt. 8.).

Peterssen, Georges Ohnet (Uns. Zt. 8.).

Rottmanner, Beiträge zu den Regesta Bohemiae (Bl. f. d. bayer. gymn. 8.).

Sierke, Henrik Ibsen und d. realismus auf der bühne (Uns. Zt. 8.).

Walden, Literarische plaudereien: Englische lit. (Über land u. meer 44.).

Die sogenannte reformation u. ihre bedeutung für Oesterreich (Vaterland 252. sl.).
de Candolle, Lettres sur un projet de questionnaire d'hérédité psychologique (Rev. philos. 6.).
Janet, Les origines de la philosophie d'Auguste Comte. Comte et Saint-Simon (Rev. d. d. m. 3.).
Une visite au comte Tolstoi (Temps 17/7.).
The unpublished letters of Thackeray (Ath. 3117.).
Fornaciari, Il passaggio dell' Acheronte e il sonno di Dante a proposito di una recente interpretazione (Nuova Antol. 16.).
Negroni, La Divina Commedia con note critiche e storiche del re Giov. di Sassonia (Il Propugnatore 3.).
Valera, Con motivo de las novelas Rusas (Rev. de España 10/7.).

Rozpravy ve školních zprávách.

Hospodka, Kytice pomněnek z básní Horatiových prvním abiturientům. (Gymn. vysokomýtské.)
Končinský, Překlad Sofokleova Oidipa krále 463.—633. (R. gymn. třeboňské.)
Kopecký, Stěhování národů na půdě nynějšího mocnářství rakouského r. 274.—650. (Gymn. uh.-hradišťské.)
Kosina, Francie a Německo v době Hohenstaufův. (Gymn. vysokomýtské.)
Kunstovný, Nejdůležitější změny u vývoji zřízení uherského. (Prvé realné gymn. pražské.)
Matzner, K dějinám války o bavorskou posloupnosť r. 1778.—1779. (Realka písecká.)
Mejsnar, Prof. J. B. Miltner †. (Akad. gymn. pražské.)
Pechánek, O slovech znamenajících člověka v některých řečech indoevropských. (Gymn. jičínské.)
Pospíšil, Chrám dorský. (Gymn. čáslavské.)
Říha, O přednesu sborových zpěvů v Sofokleově tragoedii „Oidipus na Koloně.“ (R. g. pražské.)
Strnad, Několik úryvků z dějin královského města Plzně z dob před válkou husitskou. (Realné gymnasium plzenské.)
Štěpánek, Popis gradualu litomyšlského. (Gymn. litomyšlské.)
Truhlář, O českých překladech z antických básníků latinských a řeckých za doby střední. (Akad. gymn. pražské.)
Vařeka, O důležitosti kreslení při četbě na gymnasiích. (R. gymn. roudnické.)
Vyhnis, Sv. Basileia Velkého slovo k jinochům, kterak by prospěchu nabyli z pohanských spisů řeckých. (R. gymn. příbramské.)

V. Díla posouzená.

Bartoš, Boženy Němcové Babička (Red. Paed. 9.).
— Národní bibliotheka české mládeže (Javornický: Lit. Věst. 9.).
Beneš-Třebízský, Národní pohádky a pověsti (Zkoumal: Hl. l. 10.).
— Sebrané spisy (Tichý: Lit. L. 16.).
Brandl, Život Pavla Jos. Šafaříka (H. n. 233.; Obz. 17.; Vrba: Lit. L. 16.).
— Život Karla J. Erbena (H. n. 233.; Obz. 16.; Vrba: Lit. L. 16.).
Brodský, Za své a cizí viny (Géduš: Hl. l. 10.).
Brynych, Kříže a kalichy. II. (Géduš: Hl. l. 10.).
Čech, Humorésky, satiry a drobné črty (Tichý: Lit. L. 16.).
Gautier-Frida, Uhrančivé oči atd. (Tichý: Lit. L. 18.).
Goll a Hostinský, Sbírka přednášek a rozprav (Vrba: Lit. L. 18.).
Goldoni-Vrťátko-Benátský, Pamela (Schössler: Hl. l. 10.).
Hejtmánek, Z hor (Jindrová: Lit. Věst. 9.).
Holeček, Obšit (Marek: Lit. L. 16.).
Hrnčíř, O dětské literatuře (Tykač: Paed. 9.).
Jirásek, Maryla (Vykoukal: H. n. 245.).
— Pandurek (Vykoukal: Ill. n. 245.).
— Zemanka (Vykoukal: Sv. 38.).
Kvapil, Zaváté stopy (Č.: Lit. L. 16.).
Podlipská, Povídky (Jindrová: Lit. Věst 9.).
Preissová, Drobné povídky (Tichý: Lit. L. 16.).
Procházka, Různé zvuky (Ar: Sv. 35.).
Quis, Písničky (Kubíček: Hl. l. 10.).
Sobotka, Matice lidu (Vrba: Lit. L. 18.).
Stroupežnický, Naši furianti (Bílý: Hl. l. 10.).
— Po trnitých stezkách (Tichý: Lit. L. 18.).
Sládek, Zlatý máj (-aue-: Lit. L. 16.).
Souhrada, Můj pohřeb a mé vzkříšení (Géduš: Hl. l. 10.).
Šimáček, Z opuštěných míst (Tichý: Lit. L. 16.).
Schulz, Doktor Johánek (Vítězný: Lit. L. 16.).
Viková-Kunětická, Povídky (Vyhlídal: Hl. l. 10.).
Vlastenecký, Legendy (Ar.: Sv. 35.).
Vrchlický, Nad propastí (B. F.: Zl. Pr. 38.; R.: Lum. 21.).
— Básnické profily francouzské (Č.: Lit. L. 16.; Vychodil: Hl. l. 10.).
Wachek, Národní církev (Páral: Hl. l. 10.).
Zeyer, Libušin soud (Č.: Lit. L. 16.).
— Rokoko (Čas 18.)
— Sestra Paskalina (Čas 18.).
Cesty missionářské (Halabala: Hl. l. 10.).
Jubilejní rok svatoalfonsianský (Hlas 208.).
Kytkova Bibliotheka zábavných spisů (Tykač: Paed. 9.[1]).
O latinských knihách cvičebných pro I. třídu gymn. vůbec a o nejnovější Cvičebnici zvláště (Hrbek: Paed. 9. sl.).
Obrázková knihovna pro mládež (Javornický: Lit. Věst. 9.).

VI. Knihopisné.

Debicki, Myśl i Słowo. Logika i gramatyka. Warsz.
Straszewski, Dzieje filozofii w zarysie. Krak.
Henrychowski, Hallelu Jach oder die identische form und bedeutung des slavischen und alttestamentlichen urgottesnamens Bog. 2. Ostrowo.
Golther, Die sage von Tristan u. Isolde. Studien über ihre entwicklung im mittelalter. Münch.
Katzer, Der geistliche und die moderne gesellschaft. Lpzg.
Pearson, Die Fronika. Ein beitrag zur geschichte des Christusbildes im mittelalter. Strassb.
Roeper, Freundschaft und ideal. Danzig.
Wiesner, Beiträge zur geschichte Russlands. Lpzg.
Devillard, Chrestomathie de l'ancien français (IXe—XVe siècles). Par.
Simon, Victor Cousin. II. Par.
Sorel, Montesquieu. Par.

[1]) Recense končí úsudkem: „Jsou tedy knížky „B. z. s.“ skutečně krvavé romanky.“

Ecrits relatifs à la personne et aux oeuvres au temps et à l'influence de Diderot. Amsterd.
Pinnock, The bible and contemporary history. 1. 2. Lond.
Rowbotham. A history of music. 1.—3. Lond.
Wallis, The cosmology of the Rigveda. Lond.
Agnelli, De le tre canzoni sorelle di Francesco Petrarca: saggio critico. Bologna.
Moratti. Nuovi appunti e curiosità goldoniane. Venez.
Scaetta. Saggio di studi sulla Divina Commedia. Matelica.

Feuilleton.

Slovo o honorářích.

Píše *Miroslav Zkoumal.*

Nejsem ten, pro nějž jest dopis velikou událostí: ale psaní s pěti pečetěmi jest přece řídkým úkazem. Moje peněžní záležitosti sousřeďují se v »Zahlungs-Bogen für N. N. laut Verordnung . . . mit Dotationsergänzung . . .« (na český platební arch jsme se ještě při vší rovnoprávnosti nezmohli).

Chvatně trhám pečeť za pečetí a vyndávám dopis, ani nepozoruje, jak bankovky padají k zemi. Prosím vás, honorář je přece pěkný peníz, někdy velmi příjemný ano nutný přídavek ku všem kongruovým dotacím, jež nejsou ani k životu ani k smrti.

»Důstojný pane!

Odesýlaje Vašnostem tímto honorář za spis xyz u mne v roce 188* jakožto 3. podíl vydaný v částce 6 zl., t. j. šesti zlatých (podtrženo dvakráte!) r. m., vzdávám Vám srdečné díky s prosbou, byste i dále výtečnými plody ducha svého literarního mne podporovati ráčil.

Vaší důstojnosti

se vší úctou oddaný

xyz.«

Rychle jsem vyhledal onen »spis,« za nějž jsem v ruce třímal honorář 6 zl., abych jako hospodář počítal. Musím připomenouti, že mě »se vší úctou oddaný« xyz ráčil obdařiti deseti »obvyklými« exemplary. Celý spis je jako brošurka a obsahuje jenom 42 strany. Věru ani nevím, mámli pověditi, zač moje stránka byla, zač arch, poněvadž nevěřím a čtu znova dopis, kde šestka nejen ciframi, ale i písmem vyznačena. Hledám po stole, obracím zlatky, opravdu jen 6 zl. za 42 stránky.

Táži se, zač přijde arch a co by vydělal člověk, kdyby za takovou cenu pracoval? Spisovatel více dá od opisování, od pošty, za papír. A pracujeli z ochoty, pak by lépe bylo, kdyby nebyl ničím podělen anebo jenom jako za premii dostal obrázek, ovšem bez rámečku. Kdyby prý všichni spisovatelé vypravovali zkušenosti své, mnoho bychom se dočetli pěkných historek. Jak se honoruje v cizině, to si ani nesmíme na mysl připustiť a snad dokonce s honoráři českých spisovatelů přirovnávati.

Zadal jsem povídku, o niž jsem byl požádán, do jisté sbírky prostonárodní, nevyjednav napřed honorář. Zdá se to každému spisovateli ještě příliš ponižujícím, máli se ptáti dle známé sentence: »A co mi za to dáš?« Vždyť přece ještě poctivosť mezi lidmi a spravedlnosť mezi — obchodníky.

Za krátko jsem byl zpraven, že moje povídka sice přijata a jistě bude uveřejněna, ale že pro nával prací dříve zadaných dlouho jí nedojde a tu že bych mohl posečkati. Neprohlédaje lesť, byl jsem spokojen. Poštou dostal jsem jiný dopis, v němž mě pan nakladatel lituje, že musím tak dlouho na honorář čekati a že by mně byl ochoten hned úhrnem za povídku 50 zl. vyplatiti . . .

Maje smutnou zkušenosť, byv několikráte o celý honorář ošizen a mysle si, že je přece něco lepší než nic, přivolil jsem. Abych nezapomněl, pan redaktor, spolu mě žádal o dovolení, by mohl několik větších a menších črt v práci učiniti, by celek nabyl efektu.

Peníze došly hned a spolu byla již tištěna moje povídka. Vyšla za krátko a obsahuje osmerky 12 archů a pět listů čili 189 stran.

Táži se opět: je tento způsob šizení dovolen? Dejme tomu, že by spisovatel žádal rukopis zpět. Dostane za odpověď, že se »rukopisy nevrací« a »na venek

zvláště neposýlají.« třeba přiloženy byly marky potřebné. Tento způsob podvodu naučil mě opatrnosti, ale jak kdyby se podobně stalo člověku, který je výhradně spisovatelem a na honorář jako pramen výživy odkázán? — Ať nikdo nemyslí, že zde něco vymyšleno, holá pravda ještě všemožně tajena a kdo by nevěřil, jenom ať se přihlásí, bude mu poslouženo zachovalými dopisy.

Jistý denník přijímal feuilletony tak dlouho, dokud nebyl upomínán o honorář. Pak jakoby uťal. Do rozličných listů přijímány jenom práce těch, o nichž redaktor dobře ví, že nebudou také své mzdy požadovati. Pisatel těchto řádků hlásil se několikráte u majetníka listu a bylo odpověděno, že honorář byl dávno v administraci poukázán a předplacen. Kde uvázl, Bůh sám ví. Na poštách u nás přece nepanuje uherský pořádek.

Trpělivým čtenářům neblahých těchto poměrů svěřuji ještě tuto historku. Redaktorem jistého čistě vlasteneckého podniku, byl jsem »uctivě a snažně požádán, abych ráčil vzácným pérem svým opět laskavě obohatiti knihovnu N. Rukopisy se zasýlají — ; honorář dle úmluvy, ihned po otištění.« 12. května 1883.

Za rok podal jsem do podniku nezištného povídku o šesti arších (čili 87 stránkách), a to obraz historický, k vůli němuž část krajiny shlédnouti jsem musil. Pan nakladatel mně zasýlal archy k opravě. Poněvadž jsem nemohl opravu předsevzíti, dodával jsem ji jistému dobrému znalci českého jazyka — ovšem že ne zadarmo.

Když kniha vyšla a příznivě byla na rozličných stranách přijata, hlásil jsem se o honorář. Nakladatel vůbec na mé dopisy neodpovídal. Dokud byla povídka v tisku, oprava stihala opravu; nyní bylo nakladatelství zavřeno pro mé dopisy. Obrátil jsem se tedy na redaktora, s nímž jsem měl umluveno 8 zl. za jeden tiskový arch (16 str.). Tedy za 6 archů 48 zl. Hodný ten redaktor domnívaje se, že jsem v úzkých co do financí, poslal mně 10 zl. (deset zl.) »ze svého,« doufaje, že ostatní pan nakladatel co nejdříve zapraví.

A skutečně peníze došly 26 zl. r. m. (za 6 archů) s poznámkou: »Vyrovnávám tímto s díkem honorář. Račte prominouti, že se to tak dlouho protáhlo. S obzvláštní úctou.« Razítko ukazuje jasně datum 10/3 86. (Od roku 1884!)

V nesnázích jsa, co počíti s dvěma najednou honoráři, vše jsem vypověděl panu redaktorovi. Zajisté se musil styděti, v jakých rukou a jak jeho platí úmluva se spisovateli a nemoha se pohodnouti s nakladatelem, poslal mně hrozné lamento, že »s nakladatelem po dobrém nic pořiditi nelze, že nezbývá nic jiného leč pohledávku zažalovati, což také učiní ihned.« Dokládá na konec: »K tomu mi však třeba laskavého odstupu Vašnosti na obnos, asi v tom smyslu jako v příloze.«

Odstup jsem měl poslati poštou.

Teprve k opětné žádosti a to za dva měsíce, když jsem zvěděl, že by i redaktor byl poškozen, vydal jsem dotčený postup, upomenuv redaktora, že bych nerad žaloval, ale aby se s nakladatelem smířil v dobrotě.

To se stalo v měsíci červenci roku 1886.

Právě asi za rok, když jsem na vše dávno zapomněl, překvapil mě lístek následujícího obsahu: »Oznamuji Vašnostem, že místo potvrzených mi Vámi 22 zl. dostal jsem pouze 12 zl. Mimo to jsem musil platiti útraty: advokátovi 2 zl. 20 kr. (A pak prý advokáti nepodporují literaturu, když za tak malou částku vedou literarní soudy!) Račte mi tedy laskavě oznámiti, zdali to přijímáte. Vy máte dostati 12 zl., já jsem Vašnostem poslal ze svého 10 zl., útraty zl. 2·20, kolek 13 kr., úhrnem zl. 12·33. Měl bych tedy k lepšímu u Vás zl. 2·33. Souhlasíte?«

Až potud mluví akta. Než bych podruhé žaloval, raději sám zaplatím, ale pánům nakladatelům bylo by dobře veřejně v novinách kvitovati příjem tučných honorářů, by svět věděl, jak draze zaplaceny byly knihy, jež příliš laciným způsobem si opatřil nakladatel.

Mohl bych ještě mnohými posloužiti obrázky, ale mlčím raději, bych podruhé opět nějaký pikantní soud mohl vypravovati čtenářům. Každá kniha by měla míti štítek, na němž by udáno bylo, kolik dostal její spisovatel za všechnu práci, studie a starosť.

Někdy by svět strnul! —

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. — 1887. — Číslo 11.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

V.

Kritikou jmenujeme nejen umění kritické, nýbrž i sám výkon jeho, samu stať kritickou. Povšechný název ten lze připustiti vůbec o každé stati posuzující jen nevlastně a jakýmsi zneužitím jména toho. Proti zneužívání takovému pak opravdu ohražují se často kritikové vážní. dokládajíce ne neprávem, že právě jen tím mícháním kritiky s reklamou jakoukoli. která také se kritikou zove, pravá a opravdová kritika upadá v nevážnosť.

Ale nejen lecjaké pochvaly nechtějí kritikové míti zvány »kritikou,« nýbrž i při samém věcném posuzování činí rozdíl mezi kritikou s jedné strany a recensí, referatem a pod. s druhé. Proč, jest na bíledni, a netřeba toho přičítati pouhé ješitnosti. Jest zajisté velký rozdíl, vyšetřímli důkladně podmínky a ráz díla uměleckého či podámli pouze jeho popis, po případě obsah dějový s nějakou zmínkou o slohu a p. Proti tomuto druhému, byť i zcela správnému a znalosti věcné vyžadujícímu, jest obrana autorova velice snadná: řekne prostě, že posuzovatel jest nevědomec, stranník a pod., o čemž ovšem čtenář sám díla neznající nemůže souditi ani tak ani onak, a jestli spisovatel náhodou oblíben, bude souditi v jeho prospěch; posudek onen nazve se »kritikou a konečný úsudek bude: »celá kritika za nic nestojí!« Tím ovšem děje se křivda pravé »kritice« — nehledě ani k tomu, že snad v tom případě i oné stručné zprávě.

Jistých hranic mezi kritikou a recensí vytknouti tuším nelze. Obyčejně liší se již poněkud zevně, ana kritika povahou svojí nabývá větších rozměrů. Povaha ta v tom záleží, že kritik hlouběji zasáhne do theorie požadavků uměleckých, jimiž měří to které dílo, dále do podobných směrův a úkazů v literatuře buď světové buď aspoň národní a jimi dílo měří, dále ne tak popisem jako spíše organickým rozborem probírá a určuje prvky uměleckého celku, potom vyšetřuje poměr díla k otázkám bytoslovným ve směru tom neb onom atd. Tím samým již se namítá, co již častěji podotčeno, že rozbor takový vyžaduje díla přiměřeného, řekněme prostě, jež by za to stálo.

I tyto podmínky však platí jen, mluvímeli zcela povšechně. Tak tedy předmětem takovéto kritiky především bude asi na příklad jistý obor, směr činnosti a práce v něm vykonané; vědecká odborná kritika nejraději předmět ten si obírá, ve kterém srovnávací methoda převládá a schopnosť, ji provésti, rozhoduje. Umělecká díla, jsouce každé pro sebe jakýmsi mikrokosmem, v celistvosti své způsobu tomu více méně se vymykají, připouštějíce z pravidla rozbor takový jenom dle jednoho zřetele v nich zastoupeného, při čemž celek jejich ostává věcí mimotní, tak že kritika toho druhu přestává již býti kritikou pouze uměleckou;

tak lze vyšetřovati na př. humor z řady děl uměleckých, erotiku z básnictví novověkého a pod.; tak stopuje jisté nové německé dílo »Das problem des menschlichen lebens in dichterischer lösung« v »Božské komedii,« Parzivalu, Faustu, Jobu a j. Prostředně a nepřímo rozbory takové umění také dobře poslouží. Dále lze stopovati celou činnosť jednoho umělce, pokud díla její niterně souvisejí, jednou kritikou, a posléze i jen jedno dílo zcela vhodným bude předmětem kritiky — negativní nebo positivní — vynikáli významem a váhou svojí, prospěšně neb nebezpečně, originalností, rozsahem. Ve všech těchto případech, povšechně řečeno, kritika pravá má obor svůj. Soudíce dle toho o kritice české, přijdeme do rozpaků nemalých, neboť nemáme snad ani jednoho řádného rozboru činnosti některého z nových básníků svých i přes životopisectví dosti bohaté; i u těch, jimž největší poměrně pozornosť věnována, na př. u *Hálka, Máchy,* máme jen jednotlivé práce, jinak cenné, *Arbesovy, Durdíkovy, Kosinovy*. Pravíli se tedy, že nemáme kritiky, v tom smyslu jest to ovšem čirá pravda. Avšak ani rozbory jednotlivých děl, takových totiž, jimiž bychom rádi aspoň poněkud repraesentovali svůj klassicismus, nejsme přebohati; o starších dílech není ani znám žádný vyšším požadavkům vyhovující, o novějších pak jsou sice některé velmi cenné, ale předpokládajíce jaksi ještě další vývoj umělců, samy nejsou historicky hotové, aby na nich nebylo znáti cosi časového, referentského. A přece tane mi tu na mysli nejeden rozbor českého díla uměleckého, jenž jest vzorem svého druhu, jemuž nelze vytýkati nic kritiky nedůstojného. Našemu čtenářstvu mohu směle uvésti za příklad kritiku, již napsal *Leandr Čech* o *Vrchlického* »Twardowském« a uveřejnil v prvých číslech minulého ročníku tohoto časopisu, kritiku, jíž podobných nevím kolik by se u nás našlo: a přece dílo samo má ceny tak málo! Vůbec myslím, že cenných, opravdových kritik napsáno u nás více o dílech méně cenných; příčinu toho bude někdo hledati u kritiků, kteří dle elegantního výroku »předního básníka našeho« vždy prý raději »slintají, kde básník zpívá,« jiný však bude ji zase hledati v básních samých neb raději v původcích jejich, kteříž obyčejně nezdařenými plody přepínají svoje nároky u obecenstva našeho, stávajíce se tím způsobem nebezpečnými vývoji vkusu a uměleckého smyslu, tak že obrana jeho stává se nezbytnou, a sice obrana co nejzávažnější. Tím ovšem nebudiž zatajován nedostatek kritik o dílech cenných, nedostatek opravdu veliký, jejž bohužel lze pouze konstatovati, z něhož také lze vysvětliti, že mohou díla bezcenná domoci se toho potlesku u obecenstva, nemajícího lepších měřítek. Po rozborech děl, jež nazýváme svými, národními, ozývají se četní hlasové a dějí se k nim také již tu a tam přípravy. Oním skutkem budiž tuto jen k tomu poukázáno, že mimo naprostý význam a opravdovou závažnosť díla, může kritika povzbuzena býti také zřeteli jinými.

Jeden z takových zřetelů právě jsem uvedl; jsou to velké pretense díla, jež o sobě by zasloužilo krátkého odbytí, tedy ceny nevelké, ano by mohlo pomůckami mimoliterarními nabyti nějaké váhy a tím škodlivě působiti. V tom případě kritika jest oprávněna, nestačíli autoritativní hlas její, ano povinna obšírnější úvahou dílo neškodným učiniti: — ti, jichž se věc týká, říkají tomu elegicky »zabiti,« ale smrť taková nemá do sebe věru nic tragického, jestiť to smrť díla cizopasného. Jiný důvod, ze kterého kritika déle prodlévá u díla, jež by za to jinak nestálo, jest jméno spisovate-

lovo. Osvědčili se někdo, již zjednal sobě jakýsi předsudek, jenž každé následující dílo jaksi ozařuje ve prospěch jeho — a do jisté míry právem: předpokládá se, že chce a může opět něco dokonalého vykonati. I ku případným slabostem tu a tam třeba oko přimhouřiti, někdy o nich pomlčeti: i mlčením někdy mnoho řečeno. Někdy jest povinností věc vytknouti, ale spisovatel tu zajisté zasluhuje šetrnosti, a sice všemožné, lzeli tu říci: bonus dormitat Homerus. Jest však známým skutkem literarním, že úspěch veřejný často seslabuje píli a pečlivosť, obecenstvo zdá se býti již jako zajaté, ano opojené, na nadšení jeho se hřeší, co bylo zpočátku nedospělostí, stává se nedbalostí, dostaví se chvalořečníci, jimž je to právě ozdobou, genialností, věc stane se zúmyslným justamentem, jakožto prý »výraz individuality« — cituje se při tom zpěv slavíčí a kdo ví jakých opeřenců̊v, již prý zpívají jak jim zobák narostl, a původní nedostatek stal se manýrou: hejno nesoudných epigonův ulípne právě na té zevnější zvláštnůstce, chtějíc též býti genialní, — a povstávají bezcenná díla toho onoho »směru«: opravdu, neforemný klobouk jakéhosi velmože náhodou nasazený, jenž udával pak světovou modu, i v modě literarní tropí své rejdy. Proti takovým nebezpečným výstřednostem třeba důrazně se ozvati, a čím protest takový hlouběji se odůvodní, tím lépe.

Naproti těmto lživeličinám stojí opravdová cena a závažnosť díla, jež pak zasluhuje, aby příslušným způsobem o ní bylo souzeno; i není nic protivnějšího, než čísti několikařádková odporučení děl cenných, pozůstávající z otřepaných frasí reklamy, kterouž dle soudu mého dílu dává se více hanby nežli cti. Co taková kritika má obsahovati a jak asi býti zařízena, o tom příště.

Všechny příčiny tyto ku kritice podrobnější přinášejí jaksi díla sama sebou. Jiné povstávají ze zřetelů čistě mimotních, ač oprávněných a rozumných. Tak na př. časopis kritický nepředpokládaje u širšího čtenářstva hlubších vědomostí aesthetických za příležitosti toho onoho díla smí jednou na vždy rozšířiti se o hlavních zásadách příslušného směru, po druhé o jiných atd., neb jednou na vždy pojednati obšírněji o tvorbě toho onoho spisovatele, později pak říditi se pouze pravidly shora vytčenými. Důvod toho spočívá ve vzájemnosti čtenářstva s časopisem, i netřeba tuším dále počínání takového ospravedlňovati.

Recense a referat od kritiky takto popsané liší se užším obzorem, přestávajíce na vypočítávání předností a vad díla samého. Ona pouští se více do podrobností, jsouc u děl vědeckých obyčejnou, tento souhrnem vyslovuje se o rázu a ceně díla; zprávy o produkcích uměleckých druhu jakéhokoli z pravidla druhým jménem se nazývají. Obojí věnuje se spisům ve případech rozdílných od předešlých, rozhodujíli zřetele věcné. Jinak ovšem jest, zneužíváli rozšířený časopis autority své, aby několika slovy nepohodlné dílo zatratil, vykazujeli se kritikovi tolik a tolik řádkův, ano posléze jestli zpráva zaplacena, tudíž po způsobu inseratu vypočítána. V té příčině i reklama budiž tu jmenována jen pro úplnosť, nenáležejíc do literatury, ač ve skutečnosti nejvíce vládne.

Českých názvův užívá se beze značných rozdílův. Úvaha, posudek, zpráva a oznámení, zdají se odpovídati názvům hořejším, jsouce však ještě méně od sebe rozlišovány než ony: reklamy dosud jsme dle jména neudomácnili, skutkem však ano. Všem asi dobře by posloužilo, kdyby uchovávaly se toho, co *Sušilovi* při úvaze se nelíbí:

Úvahu teď posudek jmenují. Tak správně: nesoudí nikdo na váze, jenom spis ten u váhy klade.

Guyauova aesthetika.

Napsal *Leander Čech.*

(Č. d.) Guyau maje za to, že takto proti škole anglické a Kantově kriticismu pro obor krásna zachránil sensibilitu, jde dále a hledí dokázati, že i třetí živel bytosti duchové, totiž činnosť, není vyloučena z cítění aesthetického. Avšak místo rozboru krásna octneme se tu v říši jiné, filosof náš mluví o účincích umění a praví, že umění vzbuzuje nejen city, ale i akce, a to nejen akce takové, které samo vyjadřuje, nýbrž často i akce zcela jiné, které více souhlasí s naším současným zaměstnáním a které přece vyrovnati mohou přebytek nervové síly emocí nahromaděné.[1]) Umění tudíž vzbuzuje v nás nejen city, ale pudí nás i k činům, a sice jest aesthetické cítění nejživější tam, kde se bezprostředně realisuje v čin.[2]) Proto není pravda, že by fikce byla podmínkou krásna, jak Schiller chtěl; že umění nemůže dáti pravdivý život a činnosť, toť právě jeho nedostatkem. Nejvyšší tužbou, nedostižným idealem umělcovým, jest právě vdechnouti život ve své dílo; fikce jest obmezením umění, pravým však cílem život, skutečnosť. Michel-Angelové a Titianové jsou nezdařilí Hospodinové. Umění jest spánek idealu lidského, upevněného v kámen nebo na plátno, a nemohoucího nikdy vstáti a choditi.

Proto nápodoba ošklivа, hrůzy, bolu není podstatnou pro umění, jest to následek jisté slabosti; kdyby umění lidské mohlo vytvářeti bytosti živé, stalo by se vychováním přírody, předmětem jeho bylo by činiti krásnějším a šťastnějším, kdyby umělec byl tvůrcem, krásu a štěstí chtěl by vždy a všude uskutečniti.[1]) Z uměleckých děl, která se zdají stejně oduševněna a životna, krásnějšímu vždy dáme přednosť, krásno vždy usoudíme více poetickým. Abychom v umění též cítili zálibu ve hroznu neb ošklivu, tu

[1]) Z toho prý nový možný smysl Aristotelovy katharse. Umění jest buditelem vášní, ale toto vzrušení jest příliš všeobecné, abychom nemohli jednu vášeň nahraditi druhou a převésti ve zvláštní velmi chvalitebný čin všeobecnou emoci, vzbuzenou tím oním citem aesthetickým původu méně čistého. H. Beyla hudba kdysi učinila velmi zamilovaným; ale táž hudba rok před tím, když přemýšlel o prostředcích ozbrojiti Řeky, vzbudila jeho zápal s toutéž intensivností (str. 30.).

[2]) Sparťané lépe cítili veškeré krásy veršů Tyrtaeových, Němci veršův Uhlandových nebo Koernerových, když tyto verše vedly je v boj; dobrovolníci revoluce nebyli zajisté nikdy více dojati Marseillaisou, jako v onen den, kdy jedním dechem je vzrušila na návrších Jemmapeských. Dva zamilovaní skloněni nad jakoukoli básní milostnou i se stanoviska aesthetického větší mají požitek. Josef Vernet dal se přivázati ke stožáru, aby pozoroval bouři. Guyau sám nikdy nepochopil lépe vznešenosť nebes, jako namahavě vystupuje na vysokou horu (str. 31.).

[1]) Napodobení má přece svou krásu jistou, jelikož obdivujeme se tu jednak skutečné dovednosti umělcově, jednak poněvadž napodobení ošklivа jest pouze prostředkem výrazu. Vyhledávání ošklivа vysvětluje se tím, že umělec chce dáti svým koncepcím více pravděpodobnosti, nemoha jim dáti realitu samu. Jisté ošklivosti jsou nutny a tvoří pro dílo umělecké životní podmínku. Podobají se těm vráskám, které cestující polarními krajinami sami si vtiskují na tvář, aby oživili své svaly, a zabránili, by mrazem nestuhly. Jest nutno, abych v dramatickém heroovi mohl nalézti některé ze svých chyb a ze svých ošklivostí, abych věřil v jeho exsistenci; neboť podstatnou věcí pro osobu smyšlenou není, aby se zdála krásnou neb ošklivou, nýbrž, aby se zdálo, že exsistuje, tak smyšlené v sobě samém a samo sebou málo jest aesthetické. — Mimo to exsistuje v niterné harmonii života, v solidarnosti, kterou předpokládá mezi všemi údy, hluboká a pravdivá krása, kterou umění hledí vytvořiti i pomocí nesprávnosti

vždy se spojiti musí zájem vědecký s obrazností, jen duch moderní při svém kultu vědy má také zálibu v anatomii bytostí nižšího stupně a v anatomii mrtvol. Pochopiti, toť spojiti každou věc jejími příčinami a účinky, toť zevšeobecňovati, toť viděti dále, než tu onu ošklivosť, toť spíše neviděti jí: ošklivo mizí před pravdou, jež pojata jest myšlénkou. Napodoba oškliva stává se vlastně nápodobou krásna a řádu všeobecného. Jen život jest cílem umění a umělec vymýšlí pouze, aby vzbudil domnění, že nevymýšlí.

Více než na kterémkoli místě octli jsme se zajisté tuto v oboru aesthetiky, kde krásná, obrazná rčení tající v sobě i pozoruhodné myšlénky přece jen vlastní otázky nevystihují; staré nevyřízené otázky o krásnu a výrazu, o účelu umění (zda totiž pro všechna umění jediný účel se dá stanoviti, či zda právě — jak scholastická aesthetika učí — dle různého účelu umění se rozdělují,[1]) o moderním sporu mezi naturalismem a idealismem v literatuře se nám sice představují, ale čekajíce na dále vědeckého rozřešení. —

Guyau maje za to, že dosavádními svými rozbory značně rozšířil obor krásna, ukázav, kterak vše vážné a prospěšné, co je realní a životné, může se státi za jistých podmínek krásným, chce právě tyto podmínky zkoumati: což zajisté jest nutným, neboť dosud jsme skutečně neslyšeli nic ani o vlastnostech subjektivních zálibу aesthetické, ani o věcech a vlastnostech objektivních, které ji vzbuditi mohou.

Jsme však zajisté velice překvapeni, slyšíce najednou, že krásno se může objeviti jen na třech zjevech, a sice pohybech, pocitech a citech, při kterýchžto třech kusech také Guyau pouze podmínky krásna hledá. Jsou prý jimi u pohybů: **síla**, **harmonie**, **rythmus**, řád (totiž přiměřenosť pohybu ku svému ústředí a cíli) a **půvab**, jejž vzbuzuje pohyb takový, který se vykonává s nejmenším výdajem sil, kde veškerá námaha svalů se zdá, že zmizela, kde údy hrají sobě volně, jakoby neseny vzduchem. Zkrátka veškerá krása pohybů mohla by prý se redukovati na ekonomii síly.

Avšak tím by mínění školy anglické mohlo býti potvrzeno, krásné pohyby by se nejlépe daly uskutečniti ve hře, práce by nebyla aesthetickou, a proto Guyau hledá nové podmínky krásna a dochází najednou výsledkův opačných, že hra vlastně jest něco naprosto aesthetického (tedy patrný opak toho, co sám dříve tvrdil), že práce jest víc aesthetickou,[1] že máli méně půvabu, má tím

---

forem: avšak jest nutno, aby umělec uvedl v tuto nesprávnosť **rovnováhu** a **methodickou úměrnosť**, beze kterých život vždy jest nemožný: pak budeme moci i v těchto dissonancích nalézti princip harmonie, ve smyšlénce skutečnosť, v nápodobě přírodu. Nápodoba oškliva jest pro umění lidské jen nutným prostředkem, způsobem postupu, není jeho posledním a určitým cílem. Cítíme neurčitě, že ošklivo není učiněno, aby žilo, že v přírodě netvory tíhnou k tomu, aby zmizely bez reprodukce, že jsou jen přechodné omyly; vnášíme je v díla umělecká, poněvadž tato díla jsou ještě smyšlénky bez trvání, a poněvadž nalezneme vždy pravidlo ve výjimce, zákon ve zrůdnosti (str. 33.—35.).

[1]) Krásnými uměnami jsou ty, jimž k **vůli zvláštnímu jim vlastnímu úkolu** k tomu hleděti jest, aby jejich výtvory se doporučovaly co možno největší hodnotou aesthetickou, a které zároveň mají prostředky, aby za přiměřených okolností vytvořily díla vynikající krásy. (J. Jungmann, „Aesthetik.“ Freiburg im Breisgau 1884, str. 326.)

[1]) Při práci, jakožto výkonu organu za účelem rozumovým, vstupují prý dva nové živly aesthetické: *a)* zájem, jenž jest vzbuzen hledáním cíle, *b)* uspokojení intelligence, poněvadž můžeme posuzovati úměrnosť mezi velikostí

více krásy a velikosti, že vlastně nejvyšší krása nespočívá v úspoře, nýbrž v mrhání sil.

A nespokojen s těmito formalními podmínkami krásna, ukazuje, že pohyby dosahují nejvyšší krásy ne jako známky a míry vynaložené síly, ale jakožto výraz vůle a prostředek k odhadnutí niterné energie; krása pohybů bude tudíž sídliti ve výrazu a bude vzrůstati v té míře, jak pohyb bude prozrazovati život vyšší, intellektuelnější a mocnější.[1])

Dolíčiv takto symbolickým způsobem, že si pohyby vypůjčují největší čásť své krásy od citův, a odpovídaje k otázce, v čem záleží krása citů samých, vrací se zase k principu čistě formalnímu, že i ona učiněna bude silou, harmonií a půvabem. Poněvadž však tyto, jak právě ukázati se snažil, jsou výrazem stavů duševních, proto i krása citů na jevo dá vůli v harmonii se svým ústředím a s jinými vůlemi. Avšak tato poslední vlastnosť přísluší zároveň dobru; i plyne z toho, že mezi dobrem a krásnem není skutečného rozdílu, jak učí Kant i Spencer.[1]) Může tudíž cit aesthetický často býti považován (— kde však najednou zůstává ta úplná identita? —) jako prostá forma odvozená z citu mrav-

cíle, jehož chceme dosíci, a vynaloženou silou. Proto nás zde námaha nezaráží a jest podmínkou zájmu na práci. Práce tedy se nám líbí proto, že jest tu harmonie a úměrnosť se žádaným cílem. — Máli však práce také půvab? Ano: neboť půvab spočívá nejčastěji v jakési vědomé nebo nevědomé práci, ukončené s menší námahou, s větší zevrubností a větší pružností. Půvab, pravá zevrubnosť, pravá pružnosť dá se stejně definovati: úplná přiměřenosť ke skutečnému nebo smyšlenému účelu, jinými slovy harmonická rovnováha mezi životem a jeho ústředím. A abychom mohli souditi, zda nebylo vynaloženo přes příliš síly, jest třeba, aby pohyb měl svůj účel, vzhledem k němuž jest uspořádán. Tato souřadnosť, organisace pohybů dávajíc jim harmonii s užitou silou, jest však práce (str. 39.—41.).

[1]) Nelze — dokazuje Guyau — údy v pohybu považovati nezávisle na motoru, vynaloženou sílu nezávisle na vůli, která jí užívá za jistým účelem. Zvykem a associací každý projev života vnějšího stal se projevem života vnitřního, každý pohyb představuje nám cit, stav vědomí. Pohyb, který by na jevo dával pouze sílu brutalní, zůstavil by nás chladnými; mohl by se nám líbiti ještě formami geometrickými, které realisuje; avšak my bychom se nepostavili tak říkajíc na místo motorovo, abychom měli sympathický požitek z vykonaných pohybů. Ve skutečnosti pohyb krásný nebo půvabný má vždy cosi životného do sebe, a my se nemůžeme ubrániti, abychom zaň nepostavili motora nám podobného. Viděti přírodu a shledávati ji krásnou, jest představovati si ji co možno živoucí ve formě lidské. A tak všechny podmínky krásy v pohybech svrchu naznačené jsou výrazem stavů duševních. Síla fysická jest výrazem silné vůle, jest energií moralní v zárodku; Bruta, Catona, Samsona, Herkula jinak si nepředstavujeme než silnými. Řád jest projevem intelligence, rythmus znakem vytrvalé vůle a jeho harmonie jest symbolem souhlasu vůle se sebou samým. I půvab vyjadřuje stav vůle; jsa spojen s radostí, která jest vědomím života plného a se svým ústředím souhlasného, což nutně vede k sympathii, a dobromyslností, jest vždy výrazem těchto dvou stavů: vůle uspokojené a vůle hledící uspokojiti jiné. Půvab jest dále výrazem soucitu, odevzdanosti, lásky; půvab vzbuzuje jakýsi cit nekonečna, bezměrné žádosti, života nadmírného a šíleného, pohrdání individualitou, jakousi potřebu citu jíti bez zástavky dále, ztratiti se v celku (představme si, co cítí pták jako střela ve vzduchu létající, co cítíme my tryskem jedouce na koni, nebo na loďce do vln se ponořujíce, nebo ve valčíku víříce). Pohyby tudíž, které fysiologicky vyjadřovaly život rovnoměrný a snadný, associací citů se staly výrazem nejvyššího a nejplnějšího života moralního, tudíž největší krásy. — Síla jest výrazem krásy mužské, půvab stránky ženské; nejvyšší krása měla by tudíž spojovati sílu s půvabem a vyjadřovati takto vůli, která jest nejvíce energická a jemná (str. 45.—49.).

[1]) Proti Spencerovi, jenž praví, že při dobru dlužno bráti v úvahu účel, jejž jest ve skutek uvésti, při kráse však činnosť, která jej ve skutek uvádí, namítá Guyau, že právě naopak činnosť, vůle, která na př. vy-

ního: bytosť nějaká tím jest mravnější. čím jest schopnější cítiti hluboce cit aesthetický.

Jest skutečně poučno všimnouti si toho, jak i u Guyaua silně vyniká do popředí princip formalní, tak že na př. čteme u něho i tuto větu, tak průzračně formu síly vyjadřující: »Všeobecně city energické, houževnatá i prudká vůle mají do sebe vždy cosi dobrého a krásného, i když jich předmět jest špatný a ošklivý« (str. 51.).

Škoda, že Guyau zdá se úplně neznati aesthetické soustavy Herbartovy; byl by snad také došel toho přesvědčení, že dobro jest jen jistým druhem krásna.

Z totožnosti dobra a krásna (Guyau na tomto místě mluví zase o totožnosti citu mravního s nejvyšším citem aesthetickým) však nikterak neplyne, že by umělecké dílo s moralní intencí bylo nutně krásným (— patrně tedy krása ještě v něčem jiném spočívá —), aniž že by umění splývalo s řízením života. Jest pro umělce velmi nesnadno vzbuditi city nejmravnější a hlavně udržeti je dlouho vzbuzené; naopak cit méně vznešený jako lásku smyslnou, pomstu snadněji jest roznítiti a ten může umění, zejména umění lidovému, poskytnouti účinky mnohem četnější. Že v jižní Italii lid se hlavně zajímá o loupežné historky, že v samé Francii literatura soudů porotních jest nejmilejší stravou pro mnoho obecenstva, toť proto, že duchové tohoto druhu jsou neschopni vznešených citů mravních a aesthetických, že city takové nemohou u nich bez námahy dosíci trvalé intensity; spokojí se tudíž s dojmy hrubšími, ale intensivnějšími a jich přirozenosti vhodnějšími; a nemají se svého stanoviska naprosto nepravdu: cit dle všeho má váhu jen potud, pokud ho cítíme.

Avšak to jest sice vysvětlením, proč lidé méně vzdělaní nenalezají záliby v dokonalých dílech uměleckých, ale jest tak málo důkazem hořejšího tvrzení, jako následující srovnání: V moralce máme prý všichni ucho poněkud tvrdé; má se to jako v hudbě, kterou poslouchají lidé s uchem tvrdším, těm ujdou všechny jemné odstíny, všechny něžné a sladké melodie, kdežto příjemně na ně působiti budou účinky hlučné a snadně pochopitelné.

Přes to — a tu zajisté Guyau se blíží ku pravdě — nejvyšší aesthetický cit, jejž v nás lze vzbuditi, jest obdiv mravní. Nemravnosť konečně vzbudí jen přece aesthetickou nelibosť, neb aspoň indignaci, která jest ještě citem mravním. I když city egoistické a polobarbarské někdy v nás na okamžik se probudí, tyto city postupně se musí seslabiti, zahladiti. Evoluce aesthetická jde ovšem přece za evolucí mravní. Umělecká díla, vzbuzující výlučně city egoistické a prudké, jsou nižší a nemají budoucnosti. I jde Guyau tak daleko, že se táže, co že zbude kdysi z Iliady — modlitba starcova a loučení ženino s mužem, tedy líčení dvou citů povznešených. Umění, vzbuzující v nás

konává akt patriotismu, jest dobrá i krásná, zrovna jako účel, totiž zachráněná vlasť, jest rovněž nejen dobrý, ale i krásný; vrhnouti se do vody a potopiti se, nemá v sobě nic krásného, avšak nabude hodnoty aesthetické, jakmile nabude hodnoty mravní, totiž kdy se čin tento ospravedlní účelem obětavosti. — Dále namítá Spencer, že umění vždy obírá se zároveň city taktéž nemoralními, jako jest hněv, nenávisť, pomsta atd. Na to Guyau odpovídá, že vezmemeli hranice srovnání na témže stupni a za týchž poměrův, i tyto city objeví se s té stránky a tou měrou dobrými, jak se zjeví aesthetickými. Láska k pomstě jest u národů divokých láskou ku spravedlnosti, hněv jest nižší formou indignace, tedy citu mravního, závisť zahrnuje cit rovnosti; nenávisť má týž vznik jako duch pomsty, uzavírá v sobě mnoho živlů, že se objevuje jako mravnosť uchýlená, jest pro individuum podmínkou exsistence u plemen barbarských: a v tomto ústředí hlavně se líbí (str. 49.—51.).

city příliš hrubé a příliš primitivní, snižuje nás v evoluci bytostí, nechávajíc nás žíti a sympathisovati s typy, jimž určeno zahynouti, a které jsou jako přežitky věků primitivních.

Cit obdivu však nás povznáší a poskytuje nám zálibu aesthetickou tím úplnější, čím cizejší jest záliby ve hře. Cit obdivu odpovídá vždy soudu moralnímu, věci po výtce vážné; ano cit obdivu značí v nás jakési mravní polepšení, duše naše se povznáší k výši toho, čemu se obdivuje. Tím dotýká se umění reality, jest realita sama: v citu obdivu v jedno úplně spadají reelnosť i fikce, bytí i zdání; chtěl bych se státi tím, co pozoruji a stávám se tím v jisté míře. Tu se uskutečňuje ona víra platonická, že zírati na krásno jest vůbec státi se lepším a ozdobovati se niterně.

Krásno a dobro, krásno a vážno splývají tudíž v jedno. Krásno mravní jest opak povrchního a bezúčelného konání naší činnosti. Se stanoviska vědeckého krásný cit, krásná náklonnosť, krásné rozhodnutí jsou krásnými, pokud jsou prospěšnými vývoji života v jednotlivci i rodu (str. 52.—54.).

Zbývá ještě vyložiti, v čem spočívá krásno v pocitech.[1])

Guyau nesouhlasí s naukou, dle níž jen zrak a sluch by byly smysly aesthetickými, jelikož se týkají jediného organu pouze, ne však života vůbec,[1]) nýbrž tvrdí, že jakýkoli počet příjemný, neníli svou povahou spojen s associacemi odpornými, může na se vzíti aesthetický ráz, nabyv jistého stupně intensity, ozvěny ve vědomí. Pocity tělové i hmatové, chuťové, čichové zrovna jako sluchové

[1]) Na theorii pocitu budovali Spencer a Grant Allen hlavně svou nauku, že uváděli zálibu aesthetickou na prostou hru našich organů, vylučující všechen prospěšný účel. Pocit vyvíjí akci i pohyb a krásno pocitů spočívá velkým dílem v intensivním a harmonickém použití nervové síly, kde se uskutečňuje maximum výsledku s minimem námahy. Čárám vlnitým přednosť dáváme před čárami tvrdými a hranatými, jelikož oko, sledujíc je, nemá potřebu náhle zastavovati svůj pohyb anebo měniti směr. Všechny bytosti živé, zvířata i rostliny, ve svých pohybech i ve své struktuře vykazuje více méně čáru hadovitou. Naše záliba pro formy kruhovité, hvězdovité, paprskovité, vlastnosti podoby, jež shledáváme ve formách, analogie směrů, rovnosť velikostí, úměrnosť, různosť uvedená v jednotu, vše vysvětlujeme týmiž důvody: jsou to prostředky uspořiti svalovou i nervovou sílu. Podobné úvahy platí i o zvuku. Nepříjemnosť monotonního hlasu vysvětluje se tím, že působí na ucho stále týmž způsobem a opotřebuje ucho, kdežto při různosti tonu, při střídání forte a piana nebo naopak ucho si může odpočinouti a sebrati své síly. Zpěv od řeči tím se různí, že užívá rozšířenější stupnice zvukův a takto působí posloupně na větší počet sluchových přístrojů. Nervy ušní jsou ve stálém chvění: když záchvěvy vzduchu odporují záchvěvům jejich, vzniká nelibosť, jsouli jim však příznivy a spojíli se s nimi, vzniká libosť. Isolované zvuky jsou nepříjemny, poněvadž vzbuzené vlny jediným úderem tělesa jsou nepravidelny; jakmile těleso však se přivede ve chvění stálé, vlny nabývají pravidelnosti. Aesthetický charakter rythmu rovněž původ má v úspoře síly; neboť dovoluje uchu, aby se srovnalo s vlnami vnějšími. V tom spočívá rovněž příjemný a nepříjemný ráz souzvukův a dissonancí. Dissonance jsou dle Helmholtze nepříjemny proto, že vznikly křížením zvukových vln, které se v bodu průseku ničí vzájemně; odtud povstávají přerývky ve zvuku, které působí nepříjemně na ucho, jelikož ucho jest stále překvapováno; v okamžiku, kdy ucho jest ve klidu a chce sbírati síly pro nejbližší pocit, naráží na ně vlna, aniž uplynula normalní doba pro ono posilnění (str. 55.—60.).

[1]) Pocit se týká buď života nějakého zvláštního organu, buď všeobecného života organismu. Dle Grant Allena pocit jest nepříjemný, když se snaží způsobiti na organu akci destruktivní: substance hořká (na př. hořčice) jest ta, která chce rozrušiti tkanivo jazyka, vůně ostrá (na př. ammoniak), která chce přejinačiti nosní sliznici; zvuk uchu antipathický jest ten, který odporuje vlastním záchvěvům našich nervů sluchových; nepříjemný souhrn barev jest ten, který rychle

a zrakové mohou poskytovati dojmy aesthetické.[1])

V tom pak, že některý pocit nabývá rázu aesthetického a jiný ne, jest pouze rozdíl stupňový.

U každého pocitu jest možno trojí moment rozeznávati. V prvním cítíme pouhé podráždění, náraz (choc) a rozeznáme pouze jakosť a intensitu pocitu; v druhém okamžiku pociťujeme přízvuk pocitu, tedy jeho příjemnosť nebo nepříjemnosť; konečně když pocit libosti nebo nelibosti bezprostředně nehasne, aby ustoupil buď lhostejné akci buď jinému pocitu, nadejde okamžik třetí, nazvaný od školy anglické nervovou diffusí: pocit se rozšiřuje jako vlna, roznítí sympathicky celou soustavu ner-

vyčerpává nervy optické. Naopak ty chuti, vůně, zvuky, barvy se líbí, které lehce dráždí každý organ neunavujíce ho, a takto podporují život v daném místě organismu. Aby však zůstaly aesthetickými, jest třeba, aby tu stanuly a se lokalisovaly; jestliže působnosť svou více rozšíří a se týkají celkového organismu, jestliže jsou spojeny se všeobecným popudem života, s hlubokou a trvalou potřebou bytosti, jejich aesthetický charakter se seslabí a i zmizí. Kdyby hudebník jako cikada v bajce mohl v pravdě hudbou se živiti, hudba pro něho by přestala býti krásnou (str. 60.—61.).

[1]) Vlažnosť nebo svěžesť vzduchu v popisech krajin ukazuje aesthetický význam pocitů tepla a chladna; slepec, chtěje vyjádřiti rozkoš z tepla slunečního, řekl by, že slyší slunce jako nějakou harmonii. Kladení ledu na čelo v horečce působilo prý na Guyaua daleko větším dojmem, než souzvuk po dlouhé řadě dissonancí, cítil prý v sobě neobyčejně sladké fysické i moralní uspokojení; při čemž ovšem dodává, že snad v nemoci jemnosť nervů jest větší, tak že i nejmenší pocity mohou na se vzíti odstíny aesthetické. — Jemnosť, hebkosť, sladkosť pociťujeme hmatem a tím hmat nabývá aesthetického významu; v kráse ženy jest i sametová hebkosť kůže její živlem podstatným; barvy si vypůjčují svůj půvab od associací s pocity hmatovými: s leskem vlasů černých i rusých se spojuje i představa hedbávné hebkosti, již bychom pociťovali hladíce je, s obrazem trávníku zeleného spojena jest i představa jisté měkkosti pod nohama. — Když Guyau kdysi v Pyrenejích se napil mléka skoro ledového, jež v potoku byvši uschováno vonělo horskou vůní, pocítil řadu pocitů, jež nelze zváti pouze příjemnými, byla prý to jako pastoralní symfonie pojatá místo uchem chutí. Vznik umění kuchařského jest dalším důkazem aesthetického rázu pocitů chuťových; Platon srovnává kuchyni a řečnictví; La Fontaine shledal cosi aesthetického při jídle ústřice, A. de Musset při jídle paštiky; díla básnická na př. Píseň písní plna jsou obrazů tohoto druhu. — Voňavkářství jest též „jakési“ umění, odtud aesthetický ráz čichu; vůně růžová a liliová jest sama básní; sladkosť jarních dnův a letních nocí; opojenosť vůně květů šeříkových není bez obdoby s požitky lásky; v popisech zemí vůně hraje velikou úlohu, Italie s vůní oranžovou, Bretaňsko nebo Gaskoňsko s ostrou vůní mořskou, stepi s vůní borových lesů. — Co se pak zraku týče, tu právě básníci, hodlajíce naznačiti největší dojem aesthetický, neužívají slov vypůjčených ze slovníka zrakového, ale obracejí se ke smyslům nižším, kde je život hlubší a intensivnější. Mimo to i pocity zrakové netýkají se pouze jednotlivého organu, vždyť zrak jest smyslem světla a světlo jest pro život tak potřebno jako teplo. Proto i poesie světla vůbec původ má v jeho nevyhnutelnosti pro život a v jeho působnosti na celý organismus. Záliba z východu slunce jest více než pouhé uspokojení zraku, celou svou bytostí pozdravujeme první paprsek sluneční. — A i sluch, který vznik dal uměnám nejvyšším (poesii, hudbě, výmluvnosti) děkuje své nejvyšší aesthetické vlastnosti té okolnosti, že zvuk jsa nejlepším prostředkovatelem mezi bytostmi živými, nabyl takto jakési platnosti socialní. Socialní a sympathické pudy jsou základem všech aesthetických požitků. Největší půvab zvuku spočívá v jeho podstatné výraznosti: budiť v nás účasť na radostech i bolestech ostatních živých bytostí. Proto pro ucho po výtce aesthetickým jest přízvuk, přímý a rozechvělý výraz citu. V tonu a přízvuku jest všechna mohutnosť řečníkova; zde i podstatný živel umění dramatického; bolesť hlasem vyjádřená nás dojme mravněji než bolesť vyjádřená rysy v obličeji nebo posuňky. Poesie není nic jiného vlastně, než souhrn vybraných slov, aby více mohla rozechvěti ucho, a která obsahují tak říkajíc sama v sobě svůj vlastní akcent. (Ovšem že později Guyau

vovou, probudí associací množství citův a myšlének doplňujících, zkrátka, rozruší celé vědomí. V tomto okamžiku pocit, který byl zprvu buď příjemným, nebo nepříjemným, tíhne k tomu, aby se stal aesthetickým, neb antiaesthetickým. Emoce aesthetická tudíž spočívá v rozšíření, v jakési ozvěně pocitu v celé naší bytosti, především v naší intelligenci a v naší vůli. Jest to souhlas, harmonie mezi pocity, myšlénkami a city. Tento třetí moment pocitu Guyau nazývá timbre (barvitosť) a v tento timbre pocitu dlužno umístiti krásno.[1])

Nezdá se nám, že by takto platně a konečně rozřešena byla otázka krásna. Guyau přiznávaje sám různosť citův aesthetických mluvě o nejvyšších citech aesthetických a nezávisle na sobě zpytuje podmínky krásna v pohybech, citech a pocitech nucen jest podati novou všeobecnou theorii krásna, která však, jak hned uhlídáme, úplně stanoviska objektivního se vzdává.

Mimo to Guyau nevšíml si poznámky již Homem učiněné, že v předmětě ne jedna, ale více krás na nás působí, a proto nejen že s dostatek nerozeznává od sebe příjemna, citů nižších čili smyslových,[1]) a citu aesthetického, jakož i aesthetické city elementarní od souhrnných (totalních) citův, ale zároveň v jedno mísí tyto city aesthetické se všemi koefficienty, které v každém umění k souhrnnému dojmu spolupůsobí.

Ovšem popříti nelze, že zasluhují bližšího a hlubšího prozkoumání tyto důležité příspěvky k aesthetice vědecké, po objektivních příčinách krásna pátrající, které však konečně přece jen zůstanou při výpočtu subjektivních účinků, tak že poslední výsledky totožny jsou i s výsledky, k nimž dospěla i dřívější mystická aesthetika a které ovšem též části pravdy v sobě tají. Guyau definovav konečně krásno jakožto vjem nebo kon, který podněcuje v nás život ve třech jeho formách zároveň (smyslnosti, intelligenci

podstatně doplňuje tento výměr poesie.) Zpěv jest jen rozvoj přízvuku, hudba instrumentalní rozvoj hlasu lidského. V každém zvuku hudebním, jenž se líbí, jest cosi lidského: tvrdé a drsné zvuky nám připomínají zvuk hlasu hněvivého, zvuky jemné vzbuzují idee sympathie a lásky. I není hudba tak bezvýraznou, jako Hanslick i Fechner tvrdí (str. 61.—72.).

[1]) Na základě těchto dedukcí Guyau stanoví tyto zákony: 1. Pocit živě příjemný není aesthetický, když lokální intensita jest rázu takového, že jest na úkor extensi, diffusi jeho v soustavu cerebrospinální, z čehož jde, že vědomí, vyčerpané na jednom místě, zdá se na druhých přerušeným. Záliba zůstává tu čistě smyslovou, nestávajíc se zároveň intellektuelní; nemá té složité ozvěny, té barvitosti, která charakterisuje požitek aesthetický. 2. Když záliba nabývá ve vědomí maxima extense srovnatelné s maximem intense, tu tvoří nejvyšší stupeň uspokojení smyslového i intellektuelního, totiž uspokojení aesthetické. 3. Čas potřebný k nervové diffusi do mozku a k ozvěně ve vědomí vysvětluje, proč vjem rázu aesthetického není bezprostřední; soud: To je krásné vyžaduje průměrně více času než soud: To je příjemné; tento poslední vyžaduje více času než pouhý vjem, jenž vyžaduje pro sluch 0″, 15, pro hmat 0″ 20, pro znak 0″ 21. — Soud aesthetický stává se skoro bezprostředním pouze nahromaděním zkušeností u individua i plemene (str. 76.).

[1]) Tyto city ve spise svém „Das gefühlsleben" Náhlowsky počítá k citům kvalitativním, t. j. obsahem představ podmíněných; vzbuzují se pak subjektivním dojmem pocitů. „Že jsou pocity s to," dokládá Náhlowsky, „aby vzbudily city, jest vysvětlitelno s dvojího stanoviska. Jednak vyplývá to již ze solidarní vzájemnosti, která jest mezi tělem a duší, a již nutně z organických útlakův a úspěchů povstávají duševní, a naopak z duševních tělesné. Dále jest to tím pochopitelno, že jediný, poněkud živý pocit (ať tělový nebo smyslový) za příčinou mnohých associací s jinými představami může průběhu našich myšlének dáti naprosto změněný směr, což pak také přirozeně za následek má přiměřenou změnu citového stavu." („Das gefühlsleben," str. 69.)

a vůli) a vzbuzuje zálibu rychlým uvědoměním tohoto všeobecného podnětu (str. 77.), dává umělcům toto praktické pravidlo: dojem vzbuzený umělcem bude tím větší, kdy umělec místo aby prostě přihlížel k indifferentním obrazům zrakovým nebo sluchovým, bude se snažiti, aby vzbudil v nás jednak nejhlubší pocity, jednak nejmravnější city a nejvznešenější myšlénky (str. 81.[1]); ba čteme u něho i definici, že dílo umělecké není nic jiného, než výraz nejvyšší idee řečí nejvíce smyslnou (str. 84.).

Podavše takto dosti podrobně Guyauovu theorii krásna, přistupme nyní ke druhému předmětu, totiž k otázce o budoucnosti umění a poesie; i podáme tu prostě vývody Guyauovy bez dalších poznámek, poukazujíce na bohatou, závažnou a přemýšlení hodnou studnici hlubokých myšlének.

Mínění těch, kdož jako Renan a jiní prorokují, že zmizí svým časem veškeré umění, mají za podporu mnohé údaje fysiologické, historické i psychologické.

Jest pravdou, že dřívější smysl pro krásu forem, onen kult formy, který se jevil u Řekův a za doby renaissanční, skutečně mizí. Avšak nejen kultus krásy, i krása sama jest v úpadku; statistika dokazuje zmenšování vzrůstu, rozmnožování slabostí a nemocí. Všecko otroctví i požitky moderního života mají za výsledek fysický úpadek plemene a změnu forem. Ba lze vysloviti následující fysiologický zákon jakožto pravidlo vývoje lidského: soustava nervová, vyvíjejíc se čím dále tím více, seslabí ostatek organismu na takovou míru, která tak zrovna se dá srovnati s udržováním života a s funkcemi reprodukce. Kdyby prý člověk mohl žíti a rozplozovati se jsa všecek nervy a všecek mozkem, tíhl by k tomu, aby se takým stal.

Na to odpovídá Guyau, že předně vývoj takový jest fysicky nemožný, neboť by pak zajisté takové plémě zmizelo na prospěch jiného v lepší rovnováze se nalézajícího; mimo to, když tak zázračný vývoj mozku se přisuzuje, jest logicky nutno přičítati mu také dosti intelligence, aby v čas poznal úpadek, který by ohražoval ostatek těla; konečně zmizí veliká anomalie naší doby, že věda nezřídila prakticky vychování celkové, jejím účelem bude vyhojiti rány, které sama zasazuje, a sice lépe zřízeným vychováním, přihlížejícím ku zdravovědě a tělocviku, slovem více methodickým užíváním zákonů, které spravují harmonický vývoj organů.

Avšak v nejhorším případě zůstane aspoň obličej krásným a vývojem soustavy nervové, intelligence a mravnosti bude výraznějším; člověk budoucích věků ponese v obličeji svém vždy zřetelnější odraz intelligence a v hloubi očí nekonečnosť myšlének. I se stanoviska plastického znamená něco čelo, pod nímž cítíme žíti myšlénku, oči, z nichž září duše. A zajisté i celému tělu intelligence vtiskne svůj znak. A tak jako krása se více zduševní, podobně i umění. Ono nanejvýše se změní, ale zničeno nebude. Jestliže staří znali »statiku« umění, umění modernímu zbude »dynamika« umění; umění bude se snažiti vystoupiti od údů k čelu a mozku.

(O. p.)

[1]) Jest nápadno, že naprosto tu nevzpomněl zároveň akcí, jež, jak dříve ukázati se snažil, umění taktéž vzbuzuje.

Posudky.

Patronatní právo, dějiny jeho v zemi svatováclavské a žádoucí jeho oprava a úprava. Napsal a sestavil *Pravoslav Pravdomil Pravdodatný.* Druhé nezměněné vydání. V Praze. 1887. Str. III a 75.

Spis to pilně a bedlivě pracovaný, jenž zvláště mladším duchovním dobrých služeb prokáže. Vystihnuv pojem a původ patronatního práva, udává p. spisovatel [1]) obyčejné jeho druhy; na to odpovídá k otázkám, řídě se pořádkem v učebných knihách církevního práva obvyklým: kdo může býti patronem — kolikerým způsobem může se jím státi — jak zaniká patr. právo, po příp. kdy nemůže patron vykonati praesentaci. V oddělení druhém doličují se obšírněji práva patronů čestná: právo přednosti čili praecedence při círk. průvodech a slavnostech — právo ku konání modliteb za patrona — zvláštní stolice ve chrámu — právo znaku atd.; zvlášť důkladně pojednáno o nejhlavnějším právu patrona, o tak zvané praesentaci (str. 30.—36.). Konečně mluví p. spis. o břemenech patronův, o jejich přehmatech ve středověku a v dobách novějších, a končí své pojednání třemi z časopisu »Čech« vyňatými statěmi [2]) toho obsahu, aby se otázka patronatní, jež stává se co den palčivější, vzala v kompetentních kruzích vážně na přetřes, a patronatní poměry náležitě a spravedlivě se upravily. Poslední stať »Něco k neuvěření« obsahuje jak křiklavé tak smutné doklady, kterak v praxi se zádušním jměním se zachází, a praesentační právo vykonává (str. 69.—82.).

Jakkoli není věcí snadnou, kanonické otázky v domácím jazyku náležitě probírati, ježto v tomto ohledu na poli naší literatury sotva první brázdy byly učiněny: jest nám přece v zájmu věci samé všelicos o svrchu jmenovaném spise podotknouti. Především nemile dojímá při čtení dotčeného spisu, že se v něm nečiní všady dosti přesného rozdílu mezi patr. právem, jakožto souhrnem práv a povinností patrona, a jednotlivými jeho úkony čili manifestacemi s jedné a patronatem s druhé strany, kteréžto pojmy třeba jak sluší rozlišovati, aby jasnosť věci netrpěla. Správně na př. řekneme: církevní, světský atd. patronat, ne však církevní, světské atd. patronatní právo; aneb to jest hraběcí, knížecí patronat, ne však hraběcí nebo knížecí patronatní právo. Též nelze patronat (podací kostelní, str. 8.) stotožňovati s podacím právem neboli tak zvanou praesentací patrona (str. 30.), kterážto jest sice nejhlavnějším právem (výsadou) patrona, patronatem však není; vůbec naznačuje slovo patronat více povahu a ráz této právní instituce (ztad patronat církevní, světský, veřejný, soukromý atd.), po případě i úřad (patr. úřad, anebo prostě patronat), jenž v zastoupení patrona vykonává jeho práva a povinnosti patronatní, maje zření k patr. obročím. Tak zv. ius variandi není právo »měniti něco v praesentaci« (str. 12.), nýbrž záleží v tom, že může patron, když byl praesentoval klerika jednoho, v zákonnité lhůtě praesentovati biskupovi klerika druhého, třetího atd. se stejným účelem, ježto jsou všecky tyto praesentace stejně závažné, a klerik nejprve praesentovaný nemá většího práva na uprázdněné obročí (právo k věci ius ad rem), než ten, který byl druhý, třetí atd. praesentován a naopak. — Podobně dlužno přesně rozeznávati mezi obročím (beneficium původně tolik jako léno, panství nebo statek v léno daný) a církevním úřadem (officium); každé beneficium jest zároveň officium (odkudž známá právní zásada: »datur beneficium propter officium«), ne však naopak. Mimo to naznačuje výraz beneficium více světskou čili hmotnou stránku círk. úřadu (temporalia officii), slovo pak officium stránku jeho vyšší, duchovní (spiritualia officii). Není mimo všelikou pochybnosť, zdaž náleží patronu pocta podkuřování při mši sv. (str. 27.), ježto závažné autority toho popírají, táhnouce se k rozhodnutí papežské kongregace ritů ze dne 2. června 1685. — Omylem stanoví se (str. 34.), že nabývá biskup iure variandi patrona právo liberae collationis vzhledem k dotyčnému obročí, an tomu vykonané praesentace patronem odporují, a biskupu není volno

[1]) Patrně pseudonym.

[2]) „Čech“ ze dne 8. a 20. srpna 1884. č. 182. a 191. a ze dne 29. října t. r. č. 250.

někomu jinému mimo praesentované kleriky kanonickou instituci uděliti, poněvadž ho i v tomto případě patronovy praesentace vážou. Není již zvykem, aby patron osobně biskupovi představil (praesentoval) duchovního, jemuž se má církevního obroči dostati (str. 35.), naopak nařizuje poslední provincialní synoda (cap. X., pag. 234.), že mají patronové bez rozdílu, jakého patronatu obročí jest, vykonávati praesentaci písemně. Praví se (str. 36.): »Ze všech žadatelů sestaví biskup terno nejzpůsobilejších osob a nejzásluhnějších kandidatů,« jest to dvojsmyslné, poněvadž by se mohlo zdáti, že jsou to dvě různé třídy osob za obročí žádajících, an jsou to přece osoby tytéž, titéž žadatelé. Nesouhlasíme s p. spis., když tvrdí (str. 36.), že na fary soukromého patronatu země pána praesentuje místodržitelství podobně jako na fary nábož. matice a stud. fondu; obročí t. svého vlastního, soukromého patronatu, jenž není totožný s patronatem veřejným nebo zeměpanským, obsazuje císař sám, případně jeho hofmistrovský úřad, aneb nejvyšší správa soukromých císařských statků. Dozor ku správě (ne k hospodářství) zádušního jmění (str. 38. sll.) náleží více k čestným právům patrona než k jeho břemenům atd. atd.

O stránce formalní a slohové budiž nám dovoleno jen krátce se zmíniti. Ač p. spis. při své nesnadné práci mluvy celkem přesné a srozumitelné šetřiti se snažil, vyskytují se přece v jeho pojednání některé mluvnické a stilistické drsnosti a nesprávnosti. Tak na př. se praví (str. 7.): »patronatní právo . . . jest spolu souhrn povinností ohledně círk. obročí a úřadův jim uložených« místo: maje zření k círk. obročím a (duchovním) úřadům s nimi spojeným; »ius spirituali (rei) adnexum = právo k duchovní věci těsně přiléhající« místo: právo, jež s duch. věcí úzce souvisí; »záležitosti s patr. právem souvisících« místo: souvislých, anebo prostě: záležitostí patr.; »patr. právo může lpěti na věci« jest úplný germanismus místo: vázne nebo spojeno jest; »patr. právo je nerozdílné« místo: nelze děliti, rozdělovati; místo »zřídil chrám,« »považovaly se co část statku« pišme: vystavil chrám — považovaly se za část st.; místo: »praesentovati, podati pro« podati na; místo: »mající na sobě patr. právo — vylučují k vykonávání patr. práva — diecesalním — v poměrech nyní stávajících — při tak nazvaném konkursu — když na těle patr. poměrů leccos je shnilé« třeba říci: na němž vázne patr. právo — vylučují od vykonávání p. p. — diecesní — za těchto poměrův aneb: an se věci takto mají — při tak zvaném k. — když patr. poměry tak smutně se utvářily atd. atd. — Některé věty jsou poněkud nesrozumitelné, jako: patr. právo obmezuje právomocnosť biskupů výhradně k dosazování osob duchovních (lépe prostě: kleriků, kněží) na úřady círk. povolaných a oprávněných (str. 8.); zabrání círk. statku (lépe: jmění, zboží) nemůže býti základem k nabytí patr. práva při beneficiích k círk. statku náležejících (str. 13.); církev vylučuje je (kacíře) z účastenství patr. práva — jest to nepopíratelný církevní nesmysl, jinověrcům dát vykonávati podací právo — patr. právo vztahuje se na biskupský úřad, kanonikaty, fary atd. — biskup osazuje úřady při chrámu a dosazuje duchovní osoby dle své libosti (str. 13., 14., 15., 22.) atd. Nezní česky: Jakým způsobem stávající a užívané a prováděné patr. právo přenáší se na jiné osoby atd.

Než dosti budiž. Co tuto bylo podotknuto, nemá býti na ujmu jinak záslužné práci p. spis., která se stanoviska zvlášť historického se zamlouvá a otázku patronatní do pravého staví světla. Předeslané pokyny k tomu se nesou, aby — dojdouli povšimnutí — budoucí třetí »opravené« vydání tohoto spisu na ceně co možná získalo. Úprava jest slušná, papír a tisk dobrý, cena přiměřená.

Králové Hradec. *Dr. Ant. Brychta.*

Ochrana chudé a opuštěné mládeže. Rozhledy po lidumilství v Evropě, sepsala *M. Červinková-Riegrová.* V Praze. 1887. Str. 303.

Sociologie, tak velice jinde pěstovaná, jest u nás tuze zanedbána. Srdce české je prý otevřeno bídě bližního, a přece není filantropie u nás tak sorganisována, jak by toho kulturní i finanční stav náš dovoloval a skutečné poměry socialní vyžadovaly. Neníli pak filantropie sorganisována, jak si lze mysliti časopisectvo a literaturu filantropickou?

Není to muž tentokrát, jenž zvučným jménem vědatora vystupuje zde jako spisovatel díla objemného, nýbrž je to paní, české veřejnosti známá pérem svým, ještě více však jménem, které ji činí dcerou muže velikého důmyslem i poctivou láskou k národu svému.

Láska psala spis tento, láska jej věnovala lásce matčině, která spisovatelce šťastnější dětství připravila, než jest ono dětství, jímž se v celém spise obírá. Což divu pak, že z každé stránky vyzírá láska k trpícímu člověčenstvu, zvláště však k nešťastné mládeži ženské.

Aby však čtenář těchto řádků, jemuž nelze si zaopatřiti knihu Červinkové-Riegrové, měl aspoň ponětí, jak spisovatelka úkol svůj pojala a pojednala, podotýkám tuto stručně, že kostrou jí byly prostředky praeventivné a repressivné, kolem níž celý material se otáčí.

Přemýšleje nedávno, kterak bych zkušenosti své odborné jež jsem »profylaxí zločinství« nazval, spořádal, přišel jsem mimovolně na myšlénku, bych profylaxi tu v praeventivní a repressivní rozdělil. Tím více musilo mě to těšiti, když jsem se ve spisu pí. Červinkové-Riegrové s týmže rozdělením potkal a tím větší úctou a obdivem mě to naplňovalo, když jsem ve spise našem českém způsobem hravým toho se dovídal, co jsem dlouho, někdy marně v cizích pramenech hledal a oč jsem, zvláště v ohledu statistickém, i do ciziny psával.

Sebevědomí moje, jež mě činilo pánem mnohých poznatků, předností i nedostatků méně známé vědy trestnické, klesalo víc a více v prach, čím dále jsem spis pí. Červinkové-Riegrové četl ku konci. Z celého sebevědomí zůstalo pouze vědomí, že jsem spis »Ochrana chudé a opuštěné mládeže« pročetl s chutí, jako málokterý. Kdyby byla spisov. ničeho více nepodala, než spořádaný konglomerat zjevů na poli filantropie vůči chudé a opuštěné mládeži, již tím by vykonala veliký kus práce a zjednala si jméno neunavné, idealní pracovnice. Obdivná je zajisté znalosť cizích jazyků, jichž ke studování materialů potřebovala, obdivuhodnější však sečtenosť a znalosť pramenů, jež neslepila zevnějším jakýmsi formalním kytem, nýbrž je dříve zdravě zažila a z nich těžiti i pro naše poměry dovedla, jimž mnohé ze svých pěkných kapitol věnovala. Kdo by na př. s potěšením nečetl trefné líčení poměrů vídenských Čechův a nesouhlasil z celého srdce s otevřeným a nepokrytým výrokem, že spása vídenských Čechův a ovšem i naše nezáleží jen v pořádání národních slavností a zábavních večírků, nýbrž hlavně v pomoci mravné a hmotné?!

Červinková-Riegrová nezaznamenává pouze zjevy a prostředky, jichž společnosť lidská, zvláště pak naše století, užívala a užívá k potlačení zločinství v jeho zárodku, t. j. v ohrožené mládeži; ona hloub nahlédla, jak při studování tolika pramenův ani jinak býti nemůže, i v trestnictví, které je dnes již vědou, a její statistická pozorování nejlepším jsou toho důkazem. Ona poukazuje na př. na chybu, již pisatel těchto řádků, jenž již několik let dýše v ovzduší trestnickém, za největší nedostatek moderní kriminality považoval a považuje — na nedostatek, ne nařízení, ale opatření pro zpustlou, zločinnou mládež, jež až dosud uzavírá se v tak zvaných krajských trestnicích (spisovatelka dobře říká věznicích) se starými, v zločinství sešedivělými ničemy, od nichž přiučuje se tomu, co posud neuměla, tak že věznice tyto stávají se vlastně školou zločinství. Úkaz ten jeví se býti velmi citlivou patou Achilleovou, pomyslímeli, že o isolování těchto přece jen nesourodých živlů je postaráno pouze asi ve třech krajských věznicích v Čechách, kde je též tak zvaná samovazba více méně provedena.

Neméně rozhodně příznivým pro kontingent zločinství jest nedostatek ústavů, jež zákon ze dne 24. května 1885. předpokládá, ústavů s nuceným vychováním pro ty mladé a již nahnilé výhonky lidské společnosti, jež 14. rok života nedokončivše, boj zákonu a pořádku vypověděly a pouze na základě nedostatečného zákonnitého stáří na zločin odsouzeny býti nemohly, anebo které po 14. roku na nejbližší cestě ke zločinu se nalézají, ač při něm náhodou dopadeny ještě nebyly.

Z té příčiny jen lze vysvětliti statistické datum, na něž spisovatelka upozorňuje a s anglickým srovnává, že mladých trestníkův u nás přibývá (v Anglii

ubývá), a že jako velké trestnice se prázdní, malé jsou přeplněny, při čemž participují ne tak repressivní snahy moderního trestnictví, jako trestní zákon náš, volající o nápravu.

Z celého spisu vane zděděná upřímná láska k národu a úcta ku křesťanství, jehož humanní snahy a výsledky se nezamlčují, jako v každém druhém vědeckém spise českém, nýbrž veřejně a zaslouženě vystavují.

Celý spis, jenž psán je mluvou naskrze vybroušenou (až na těch několik vtroušených pravopisných chyb), rozdělen je na 14 kapitol, z nichž

I. jedná o opuštěných dětech v dobách minulých, kde se zvláště poukazuje k tomu, jak křesťanství to bylo, jež cenu lidské individuality povzneslo.

II. ukazuje stíny naší doby. Volnosť konkurence splodila nerovnosť stavův a bídu tříd dělnických, která vede k vykořisťování dětských sil v továrnách. »Naše století,« dí spisovatelka, »je století velikých změn, velikého pokroku, století horečné práce ve všech oborech a století nepochopitelných kontrastů: veliké bídy a veliké lásky.«

III. obsahuje humanní snahy naší doby, jež se, co se dětí týče, začínají jinak organisovati — od represse k praeventivě.

IV. uvádí snahy ochranné či praevenční: pomoc matce a útlému věku.

V. jedná o škole, a sice soukromé, veřejné, řeholní, nedělní, večerní a pokračovací.

VI. o noviciatě práce a ochraně pracující mládeže, o důležitosti odborných škol průmyslových, výrobních, hospodářských.

VII. je věnována dospívající dívce, spolkům patronáže atd.

VIII. je nadepsána: »Opuštění novorozenci« a obsahuje praeventivnou ochranu dítek hmotně opuštěných.

IX. vypočítává ústavy pro děti osiřelé a opuštěné ve Francii, Švýcarsku, Anglii, Belgii a Hollandsku, Německu, Rakousku a Rusku.

X. přechází k repressivním snahám a mravní spáse klesIých.

XI. jmenuje ústavy pro děti mravně zanedbané a provinilé.

XII. srovnává zákony dítě trestající a chránící.

XIII. Vzájemnosť humanity a literatura filantropická.

XIV. O nás a pro nás. Zvláště tato kapitola je bohata originalními myšlénkami a náhledy, a stojí za čtení. Sociolog a filantrop najde v ní hojnosť sneseného materialu, člověk pak obyčejný zajímavou a poučnou četbu.

Poněvadž spisovatelka výtěžek velecenného spisu svého věnovala spolku »Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek,« nabývá poslání díla jejího české veřejnosti rázu tím humannějšího a zasluhuje, aby bylo toto zvláště od jednot a spolků kupováno a čteno, a aby vznešené idee, v něm hlásané, staly se semenem praktické filantropie české. *—al.*

Roku 1885. utvořil se v Praze z učitelek českých lidumilný spolek: »Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek« za tím účelem, aby dívky, které odrůstají v mravní zanedbanosti, a vydány jsou záhubě duševní i tělesné, nalezly útulek, kde by se buď vychovávaly, dokud ještě mravně neklesly, anebo poklesIé již na pravou cestu uváděly. Aby spolek peněžitě prospíval, sbírány jsou milodary, vydány dva spisky, a sice »Don Bosco, apoštol opuštěné mládeže« od *B. Pazderníkové* a »Na povzbuzenou našim dívkám,« a pořádány v zimě 1886. přednášky v sále Měšťanské Besedy pražské. Tuším, že dne 11. a 13. března 1886. přednášela i paní Marie Červinková, choť p. Václava Červinky, ředitele velkostatků malečských a dcera slovutného vůdce národa Dra. Riegra, ve prospěch spolku toho: »O ústavech pro zachránění mládeže ženské.« Přednášky ty jednaly o oboru humanity repressivném a praeventivném, totiž jednak o tom, co se koná za dnů našich na ochranu dítěte a dívky od záhuby hmotné i mravné, a za druhé co se podniká pro nápravu dětí zanedbaných a dívek mravně klesIých. Paní přednášečka měla úmysl podati veřejnosti naší důkaz, jak jsme u nás v Čechách v tomto oboru za jinými zeměmi evropskými pozadu, a chtěla vybídnouti k větší lidumilnosti společnosti naší pro dítky a dívky chudé, zanedbané a opuštěné.

Vyzvána jsouc, aby přednášky ty, které s pochvalou byly přijaty, ve prospěch spolku tiskem vydala, mileráda k tomu

svolila, chtíc je ve brošuru rozšířiti. Za tím účelem počala material pořádati, a tu se jí nahromadilo z filantropické literatury francouzské, anglické, německé a ruské takové látky, že z ní vzrostla dosti objemná kniha ve velké osmerce, s názvem nahoře uvedeným.

Ačkoli v pojednání tom, jak ani jinak býti nemůže, ústavům světským i duchovenským, a mezi nimi protestantským a anglikanským, ano i pravoslavným pozornosť se věnuje, tož přece i patřičný zřetel brán jest na spolky a ústavy katolické, a zasloužená chvála se jim vzdává. Jediné, co bychom vytýkati mohli, jest, že paní spisovatelka nezdá se přáti výchově dívek v pensionatech klášterních, ač hned uznává dobrodiní, která řehole prokazují trpícím. Píšeť na str. 91.: »S našimi názory o vychování dívčím ovšem se to nesrovnává, že by dlouhý pobyt v klášterních ústavech byl dobrou přípravou pro budoucí život dívky, že by prospěšno bylo dospívající dívku uzavříti ve zdech klášterních, odloučiti ji od světa a pak náhle z útulku až příliš tichého s tajemným přítmím přesaditi ji beze všeho přechodu do plného světla hlučného víru světského. Jestliže však reakce proti klášternímu vychování dívek je pochopitelna a přirozena — tedy s druhé strany bylo by velmi nespravedlivo, neuznávati ta nesčetná dobrodiní, která řády řeholní prokazují dětem opuštěným a zejména chudým dívkám, jakož i trpícímu lidstvu vůbec.«

Jinde nalezli jsme názory o lidumilství, milosrdenství, lásce účinné právě katolické, názory, které kdyby se všestranně prováděly, socialní otázka snadno dala by se řešiti.

Ku konci projevujeme to přání, aby kniha paní Červinkové-Riegrové hojného nalezla rozšíření, neboť neostýcháme se tvrditi, že způsobilou jest, aby spolek katolický, v Innomostí povstalý: »Přítel dítek« i u nás v Čechách se ujal, hojně se rozmohl, a byl v naší filantropické zahrádce kvítkem utěšeným! *—dr—*

Zaváté stopy. Verše *Františka Kvapila.* „Salonní bibliotheky“ (red. *Ferd. Schulz*) č. L. V Praze. 1887.

»Salonní bibl.« dospěla padesátého svazku. Také jubileum, v rozvoji našeho písemnictva dosti významné, zasloužilé obšírnější úvahy. Poetická část zastoupena jest tam většinou Vrchlickým a jeho směrem, jímž se dal i autor »Zavátých stop,« básník nadějných »Zpěvů knížecích« a chvalně známý překladatel z polštiny, *Fr. Kvapil.* Kniha, která leží před námi, připomíná *Vrchlického* zcela zračitě: od libovolných rýmův až po Villonovu formu ballady, od příměskův antiky až po výhrůžky Bohu, neurčitostí a nejednotností světového názoru, místem i přídechem smyslným. Z toho, co se uvádívá za přednosť Vrchlického skladeb, postřehujeme ve sbírce Kvapilově quantum sotva patrné.

»Zaváté stopy« rozděleny jsou ve trojí oddíl. První, nadepsaný »Zlatá křídla,« obsahuje až na nepatrné výjimky motivy z přírody, a tož téměř napořád z přírody jarní.

Dvé ptáčat, které vylákal máj ve sny (?),
jdou, přituleni k sobě dechem štěstí,
nad nimi šumí stromů ratolesti,
květ rozpučí, kde krok jich stane plesný.
Leč háj i luh přec zdá se jim být těsný,
ač všecky růže v kadeř chtěl jim vplésti,
jim tichý větřík luzné šeptá zvěsti
pod stopy jejich střásá písně vesny.
Co kolem zvonků, vůně, šeptů, rosy!
Tam pták se mih', zde včelka mízu ssaje,
pel zlatých poupat na svých křídlech (?) nosí.
Teď motýl vzlét' — jej chytla ručka malá,
jim šťastným zdál se býti poslem ráje,
kde rděl se hloh, zdroj jásal, kvetla skála.

Báseň tato, s nápisem »Amor a Psyche od Canovy,« náleží v oddíl třetí; uvádíme ji však zde, čímž udáváme hlavní obsah dotčeného cyklu a ukazujeme málem celý konversační slovník Kvapilových básní z přírody.

Nesčetněkráte již bylo vysloveno, dokavádě bude lidská útroba přístupna dojmům, dotud že se v ní a z ní bude rozléhati »vesny věčná poesie«; ale jisto též, jak zvýšila kde která literatura vyspělejší nároky na básně toho druhu, jisto, v čem má »věčnosť« thematu jarního své základy. Básníku jest dle jeho individuality přírodu produševniti, vymeziti vztah jejích zjevů k životu jednotlivému i pospolitému, se druhé pak strany jest mu působiti plastikou, nikoli kresbou. Těchto nezbytných požadavků shledáme

ve »Zlatých křídlech« pořídku, ať už tam básník líčí svou náladu, v čemž nejednou pohřešujeme důslednosti, ať přemítá o tom, co se mu přede zrakem rozvíjí. Místy snažil se autor náš otevříti čtenáři širší myšlénkový obzor, zvolil však ke konci tomu prostředky mdlé, nejčastěji živel milostný, jinde neprovedl idee s takovou určitostí vyhráněnou, abychom jeho intence nemusili pouze tušiti. Niterná, představová forma básnická nenáleží nikterak mezi přednosti Kvapilovy musy. Všude nakupeno přes míru obrazů vespolek úplně nesouvislých, ba i sobě protivných (»Víc nechci být«), čímž se jednotnosť básně tříští. Projděme pozorně oddíl tento, sčítejme, kolik tu katachresí, srovnávejme souvislosť návěstí se závěrem, zkoumejme logickou prohloubenosť jednotlivých čísel, a jsem jist, že se otážeme s básníkem (arci správněji): »Co chceš mít ještě víc?«

Oddíl druhý »Kresby a reflexe« počíná sympathickou, byť mnohoslovnou básní »Idealy,« o jejichž vítězství autor jest přesvědčen. »Dítě« jest výrazem básníkova žalu nad ztrátou dítěte: úsečnosť se tu nahrazuje trhaností; po tom, co se čte ve třetí části čísla o štědrém večeru, byli bychom čekali smírnějšího, působivějšího konce. »Medusa« účinkuje mocným kontrastem: ve spleti zmijí, které ovíjejí hlavu Medusinu v římse nad arkadou, staví si hnízdo párek vlaštovek. V »Balladě melancholické« vede forma a myšlénka vespolek prudký boj, jehož dozvukem jest i »poslání«:

Má ženo, které máj vždy zpívá v duši,
strasť, lidí zloba, vše mi bzukot muší,
když láska tvá mi plane v květu třísni:
buď žehnána! Vždy radosť ve lokruši —
měj v prsou tisíc skřivanů a písní!

»Benátčanka,« na konec pikantně připepřená, psána jest charakteristickým, laškovným výrazem slovným. Čteme tu též čtvero básní s náměty vlasteneckými. »Dudáka,« který přihroublou svou formou směr ten spíše kompromituje, než povznáší, pomíjíme raději mlčením. Škoda, že »Stráž severu« trpí neurčitostí a že jest reminiscencí. »Ad te Domine« a »V hlubinách mraků« chápou se věci jak se patří od kusa a dna: tato vyčítá Bohu, čeho všeho nám nedává, ona mu přímo vyhrožuje, co vše mu zkrušíme, zvrátíme, strháme, neposkytneli nám, čeho se Kvapilův básnický circulus vitiosus dožaduje. Když už tak mluvíme o Bohu, dotýkáme se básně »Kristus,« již lze právem nazvati illustrací povrchního tvoření uměleckého; je v ní plno křiklavých odporův a zamýšlená idea zůstala naprosto neprovedena. Čtenáře těchto řádků bude snad zajímati, jak autor popisuje Krista na kříži:

Z ní (rozuměj s líce Kristova) úsměv božský prch', —
jen lidská strasť v ní svítí
a zápas poslední a stesk a nuda žití.
V něm ztuhl každý rys, jenž slitování hlásal. —

A pak prý naši básníci nepějí o Bohu důstojně!

»Semiramis« a »Hlava« jsou účinně pointovány. Smyslná »Žena« jest málo průzračna. — Básník náš jeví namnoze smírný, jasný názor ve svět; tak i v »Balladě o smrti«:

Přijď, vykoupení všem tvá štědrá ruka dává,
všech konec nářků, slz a strastí člověka
ty, jež nám neseš mír, buď smrti zdráva!

Tím zuřivěji zní, když výslovný idealista na otázku

Co je člověk? Po čem touží,
než smrť oči zaklíží? (té něžnosti!)

odpovídá po nihilisticku:

Lichý prach a pusté nic
hledí k nám již odevšad,
— — — — — —
pod drnem však již ni zmínky
o životě. („Sloky“ 60.)

Nejdelší z oddílu druhého jest báseň »Mistr Jeronym.« Když se ho Gerson tázal:

— — — — „kde moc je tvá, rci nám,
že s tělem hubíš duši, jdeš k věčným pekla tmám,
kdo při tobě, kdo s tebou, kdo vzor tvůj zářící?“ ...
— Děl Mistr: „Spravedliví!“ — A kráčel k hranici.

Historie ví tuším o delší obraně Jeronymově. Než buďsi! Básníkovi šlo o to, aby vykreslil v nešťastném zbloudilci velikána velikánoviče. By toho docílil, imputuje neplné tři husté strany hanebností církevním hodnostářům, z nichž jeden si stěžuje: »Trud mám v tom sněmě proklatém.« Kdyby byl Kvapil neopomenul přibrati ještě důkladnou dávku »středověké tmy,« byl by se mohl se svými verši paradovati na samém temeni

čisté dějepisné pravdy. Difficile est satiram non scribere… Než obraťme list!

Třetí oddíl: »Pařížské croquis« zahrnuje vzpomínky básníkovy s pobytu pařížského. Asi polovice čísel jest rázu popisného. V části té, plné odporné prosy, zuzakrývané nejapnou frasovitostí, aby autor hledal soupeře leda mezi těmi, kdož provozují okamžikovou fotografii. Vizme příklad.

Před divadlem.

Shon jaký to a vřava v každém směru —
ah, pravda, Sardou má dnes premiéru.
Kluk, dělník v bluze, dámy, vše se tlačí,
před kasou zábradlí, že sotva stačí.
Zde křičí baba, lokaj k ní cos káže. —
Dvě cocotky sem hledí z equipáže,
k nimž Petit'-Crêve — binokl má v oku —
v spěch dal se, v každém shlížeje se kroku (?).
V ten šum zří portýr, klidný je v té době,
— a časem kluky za uši rve obě.

Ale v této duchaplné ukázce jest aspoň kus skutečnosti. Kdo hledá prototypu nelogické, nabubřelé míchaniny bez ladu a skladu, ať si přečte »Asyl v parku Monceaux.«

Druhou polovici oddílu třetího tvoří básně reflexivní a čísla, jež postihují drobné pařížské figurky. »Sfinx Menephta« uvažuje o pomíjejícnosti slávy; »Ballada, která se zpívala v Quartier Latin« a jež není vlastně balladou, prodšena jest venerickým oparem; »Ve Squaru Monge« jest šťastněji pointováno, nežli nepřirozené »Mi Carême.« »V budoiru antik« nemůžeme se dobrati ani smyslu, ne tak básníkova úmyslu; učiněnou hádankou jest nám reflexe ve »Křepčícím Faunu,« i jinak velmi ubohém. Rozjímání »Pod sochou Voltairovou od Houdona« potrácí se v bombastických hyperbolách a těžkopádné vnější výpravě. Toužíme s básníkem: »Domů!«

Co říci o stránce slovesné? Nemáme knihy, aby obsahovala tolik frastických cetek, jako přítomná sbírka básní. Pravé panoptikon. *Sv. Čech* psal výborně o m l u v í c í m k a p r u. Ale což jest mluvící kapr proti exemplarům panoramy Kvapilovy! Za pouhých 60 kr. r. č. uvidí tam plačící sníh (16.), lůžko, jež jest i koupelnou (18.), zdroj, který chová v sobě žár (19.) duši básníkovu a tuším jeho milé, ztajenou ve smíchu ženců (20.), spící vůni (23.), květ písní, který padá do duše na křídlech větru, jásá v zpěvu kosa, sedá si k muškám, dýchá v páru smrčin, střásá na zem déšť jehněd, vplétá se v kadeř, hrá si sám (25.), spatří tam ret, jenž umí vlíbati hvězdy do očí (27.), kámen jiskřící chválou (44.), svítící žal (53.), sloupy, hvězdy, sny a sníh: všecko to se kšticemi atd. Stačí to?

Kdyby u nás nebylo hříchem mluviti v posudku i o vnější formě, uvedli bychom i řadu rythmických poklesků, zmínili bychom se o násilném začasté slovosledu, na př.

Má (vzpomínka) tak známou sladkou líc: (sic)
za tisíc
bych jí nedal celých světů. —
Ty's mi: „V háji, hle, co květů,
kde jich víc?
Pojďme bloudit!“ řekla v letu,

poukázali bychom na množství nesprávných slov i tvarův a nečeských vazeb.

Než aspoň o rýmu budiž nám dovoleno říci, že jest z veliké části nesprávný a že se nám jeví býti pravým čarodějnickým proutkem, kterým autor provedl několik podařených kousků. Tak na př. pro rým na slovo »blíže« povýšil modřín za »lesů kníže« (20.); za to »terče« snížily měsíc na pouhý »míč zlatý z guttaperče« (83.); lesů chorál svatý odpovídá za to, že pod akáty rostou sněti, břízy a sosny (29.). Rým má na svědomí, že ani »srdce vroucí tluk« nezdržel Benátčanky, aby svého milého ušetřila názvu: »bujný kluk« (41.); rým působí, že s t ř í b r n ý srp luny hory z l a t í atd. Kuriositou jest, jak básník užívá předložky »do«: »již do hvězd hořel západ« (14.), »do zvonků a do strun kvete (!) země celá« (47.).

Magis amica veritas měla nás k tomu, že jsme vyslovili úsudek svůj beze lsti, přetvářky a obavy: soud celkový račiž si laskavý čtenář učiniti sám. Reputace »Salonní bibl.,« česť písemnictva a prospěch národní věci vynucují nám přání, aby druhého půl sta svazků knihovny zmíněné bylo zahájeno a skončeno šťastněji, nežli polovice první, a by si do budoucna vzala za heslo, čím končí padesáté její číslo:

Viděl bych rád ony jiskry, jež nám pouta kruší, —
teskno je mi v cizím kraji, smutno v mladé duši.
K vašim slzám, k vašim trudům, jako v náruč matky,
přec jen se mi po vás stýská, přec k vám toužím zpátky!

V—ý.

Kallista. Roman ze třetího století. Napsal *Dr. J. Newman* a s povolením nakladatelovým (J. P. Bachema) v Kolíně n/R. česky upravil a poznámky přičinil *Frant. Doubrava.* V Praze. 1887. Str. 335.

»Kallista« ve své domovině byla kritikou pochvalně přijata. I nám se líbí. Dříve, nežli o ní šíře promluvíme, povíme obsah.

Za třetího století v prokonsularné Africe kvetlo obchodem a uměním město Sikka, nynější Kef. Též křesťanství mělo tam dosti vyznavačův, ačkoli pohanství bylo ještě státním náboženstvím. Julius Metenius, obchodník předměty patřícími ku pohanské bohoslužbě, byl poručníkem synů Strabona křesťana, Agellia a Juby, z nichž prvý byl víře otcově věren. Vzdělaný křesťan Agellius, dozorce na popluží bohatého šlechtice římského Felixe Euthumia, seznámil se s Kallistou, Řekyní z Athen, která, když rodiče jim zemřeli a obchodu obrazy a sochami pohanských bohů se nedařilo, se svým bratrem Aristem odstěhovala se ze své vlasti do Sikky. Rodiče Kallistiny, Aglajus a Hesychija, nebyli sice křesťany, ale víře té přáli a dětem svým na smrtelné posteli ji odporučili. Zpočátku oba zapomněli na radu svých rodičův, ale dobré vychování v domě otcovském přece vydalo ovoce. Kallista měla sen. Viděla ubohou matku, jak se trápí po smrti, protože se nedala pokřtíti. Svěřila se otrokyni, křesťance Faidře, která sen vyložila tím způsobem, že vyzvala Kallistu, by, budouc křesťankou, věnovala svou čistotu P. Marii za vysvobození svých rodičů. Kallistě však byla rada tato příliš krušnou, vždyť milovala Agellia plamennou láskou. Agellius přišel na námluvy. Kallista veliký boj bojovala v srdci svém; kdo jí dražší, Agellius či nešťastní rodiče? V boji tomto zvítězila láska k rodičům: Kallista oznámila Agelliovi, že za rodiče obětuje své panenství Panně Marii. Agellius div nezšílel. Upadl do těžké nemoci. Biskup Cyprian, který dříve pokřtil Kallistu a celý dům mimo hýřivého bratra Arista, zachoval svým ošetřováním Agelliovi život. Tehdy za císaře Decia přihnaly se na církev Páně těžké bouře, nastalo pronásledování křesťanů. Matka Agelliova, Fryna, ze zášti poštvala na Kallistu hladovou luzu. Kallistu uvrhli do žaláře. Když nechtěla obětovati bohům, pohanský obětník vrazil jí nůž do srdce. Kallista skonala jako čistá smírčí oběť za rodiče. Agellius, doslechnuv tu smutnou zvěsť, utekl na atlaské hory k tam se skrývajícímu biskupu Cyprianovi a oznámil mu svou vůli, že chce býti knězem. Biskup vyslechl jeho prosbu. Agellius stal se sluhou božím, později biskupem v Sice. Matka jeho Fryna, pohanka, potrestána byla za své zločiny. Setník římský jí sťal hlavu, protože prý bouřila proti úřadům. Strýc Agelliův Julius a bratr Juba přijali též křesťanství. Když Agellius umíral, žádal si s ním někdo mluviti. Byl to bratr Kallistin Aristo, nyní křesťan.

Taký obsah romanu, který pojmenoval spis. »Kallista,« t. j. nejkrásnější dle hlavní hrdinky, »která toho jména zasloužila veškerým právem; z rozkoší a slastí věkem mladým jí nabízených přijala stránku nejlepší, a to: upřímnou, nezištnou lásku k Bohu, kteréžto lásce i život obětovala.«

Historický roman »Kallista« krásným obrazem jest třetího století po Kristu, vše líčeno dle pravdy historické, všechno prozrazuje hluboké znalosti klassiků vůbec celé doby tehdejší. Kdyby v romanu pilněji dbáno bylo jednoty děje, tož cena jeho byla by ještě patrnější. Jest to přece příliš mnoho, když hlavní děj spisovatel ostaví a vypravuje o rodičích Kallistiných od str. 53.—128. Jinak roman oplývá vzácnými myšlénkami, z nichž mnohé hodí se době nejnovější, zvláště slova, která biskup Cyprian vštěpuje Agelliovi, budoucímu knězi: »Sluha Páně má dáti na jevo, že je také vlastencem, že si váží půdy, kudy noha jeho předků kráčela, které krví i statky otcové hájili — buď ta země kněze vlastí nebo lidu jemu svěřeného. Nemilujeli půdy rodné, nevážíli si vlasti, jak miluje a jak si má vážiti toho, který mu onu vlasť daroval — pohrdaje darem, nepohrdámli tolikéž dobrodincem svým? Lid to brzy pozná a pozbude hnedle lásky ku knězi nevlastenci.«

Roman přeložen slohem uhlazeným, řeč vybroušena do maličkostí. Některá méně užívaná rčení mohla býti vynechána. Českému překladu mimo to dodávají ceny vzácné poznámky překladatelovy, v nichž veliká sečtelosť se ukazuje, mnohdy až ostentativně (str. 77.,

201., 251.). Což však jest nám zároveň pevnou zárukou, že slíbená rozprava p. překl. o nepříznivých panovnících víře křesťanské za prvních čtyř století vůbec a o desíti pronásledovaných vyznávačích Krista Pána zvláště, bude dílem znamenitým.

Český překlad »Kallisty« odporučujeme duchovenstvu pro krásné myšlénky, studující mládeži pro znalosť klassikův, intelligenci, jíž ubývá touhy po idealech, konečně i širšímu obecenstvu, které jí může porozuměti, upotřebivši četných vysvětlivek překladatelových. *J. V.*

Knihovna prostonárodní.

Naplněné proroctví. Hist. povídka z druhé polovice prvního století po Kristu. Napsal *J. E. Hulakovský*. V Praze. 1888. Str. 48.

Nemilujeme kosmopolitismu ni v básnictví, ni v belletrii. Raději vidíme osoby v povídkách jednati na domácí půdě, než rudochy, černochy na zlatých, diamantových polích australských, afrických, než v zemi stinných palem a citronů, než v domovině lvův a tygrů, to vše působí v nás chlad, nás nerozehřívá cítiti s jednajícími osobami, protože jsou cizí . . .

Historická povídka »Naplněné proroctví« také neodehrává se doma, nejednají v ní hrdinové naši, avšak přece o ní hořejší naše slova neplatí. Dějištěm »Naplněného proroctví« je Palaestina, země to, která svlažena přesvatou krví Spasitelovou, země to apoštolů, země proroků, země, jejíž dějiny mnohý katolík lépe zná, než svého vlastního národu, země, v níž nejprve zakvetlo símě víry katolické . . . Z této tedy příčiny nepovažujeme sv. zemi za kraj cizí, jsme zajisté netoliko Čechy, nýbrž i katolíky.

V povídce naší naplňuje se proroctví Krista Pána o zkáze jerusalemské; odtud též název její. Téměř v podvečer, kdy mělo se splniti smutné toto proroctví, vidíme na ulici sv. města urozeného žida Šimona z Gišaly rozmlouvati s Eleazarem, mocným Hebrejem. Oba naříkali nad porobou národa, nad jeho útrapami, proklínajíce porobitele Římany. U velekněze Ananna sešla se Vysoká rada, kteréž oba mužové Šimon a Eleazar byli členy. Horkokrevný Šimon vyzývá k odboji proti zpupné Romě. Velekněz a přívrženci jeho váhají. Konečně Šimon z Gišaly v ohnivé řeči své prozradil, že římský tisícník Lysiáš touží po dceři veleknězově — Reše. Účinek slov jeho byl — jednohlasný odboj. Připomenuto budiž, že Šimon miloval též krásnou Rechu. Když velekněz vydal zbraně, židé povstali, slabou římskou posádku donutili se vzdáti, již Šimon vůdce zaručil čestným slovem volný odchod. Věrolomný náčelník povstalců, Šimon z Gišaly, slova nedodržel, vůdce Římanů Lysiáše těžce poranil — a ostatní pobil. Recha, která jakousi zprávu o odboji doslechla, bojíc se o Lysiáše, k němuž tajnou láskou hořela, varovala jej. Tento málo dbal její rady. Když k ní došla zvěsť o boji, šla na bojiště hledat svého milence. Našedši ho polomrtvého, poručila jej skrytě odnésti do svého bytu. Zatím došla Římanů pomoc a Jerusalema dobyto. Šimon z Gišaly, nyní samovládce jerusalemský, od římského setníka Fabia, přítele Lysiášova, zavražděn, a tak Lysiáš pomstěn. Naplnilo se tedy proroctví Páně.

Z povídky naší patrno, že původce její dobře zná starožitnosti biblické. Zvláště popis krajiny, biblická mluva až na nepatrné odchylky se jemu pěkně podařila. Připomenemeli ještě, že povídka souměrně se rozvíjí, že psána čistou mateřštinou, tož napsati jí můžeme dobré odporučení do všech českých rodin. *J. V.*

Moravský kalendář národní na přestupný rok 1888. pro Čechy, Moravany a Slezáky. Ročník IV. (Dříve „Nový česko-mor. posel.") S tit. obrazem a mnohými mezi textem tištěnými vyobrazeními. Redakcí *J. Bartochy*. V Přerově. 1888. Str. 176.

Co do hodnoty obsahové z kalendářů moravských po »Moravanu« jmenujeme »Mor. kalendář národní.« Směr s »Moravanem« má týž, jen že v »Moravanu« ráz katolický je zřejmější. Z části obsahové první článek jest »Kardinal Bedřich lanthrabě z Fürstenbergu, arcibiskup olomoucký,« jako zdařilé vysvětlení k titulnímu obrazu. Tím také si vysvětlujeme, že vylíčení zásluh sv. Otce Lva XIII. letošího jubilejního roku položeno na druhém místě. Veleplodná moravská spisovatelka *Františka Stránecká* zastoupena jest v kalendáři

několika drobotinami: »Pošta. Cestování,« »Žně:« »U císaře pána« a Sedlák mudřec. Námět ku všem poskytl život venkovský tak dobře známý spisovatelce. Ve článečku »Pošta« věrně vykreslen sluha, který nosil poštovní zásylky — odtud jeho jméno. — jak vše ve městě v pořádku vypravil a jak zdědil úřad ten po otci. Další črty jsou krátké tahy z povahy lidu našeho. Sedlák mudřec« jest krásně vypravovaná známá pohádka o sedláku, jak třikráte pomohl králi z nouze. Z původních pojednání dále jest zeměpisný obraz *Fr. Machy* Habeš a Habešané. Přijde jistě čtenářům vhod, kteří v novinách mnoho o Habeši a Habešanech četli. V hospodářské besídce znalecky psáno jest o složení těla koňského a jeho druzích, podobně i o skotu, bourci hedbávném a včele. Rady hospodářské konečně udílí prof. *B. Macalík,* v nichž z části odporučují se inseraty nazadku kalendáře umístěné. Dosud původní práce.

Překlady jsou tři, ale svou rozsáhlostí činí většinu četiva, ačkoli letos proti minulému roku mezi původními pojednánímí a překlady jeví se pokrok. První z překladů »Schudlá rodina šlechtická« zpracován z němčiny od *Fr. M.* Lehkým slohem líčí nám p. překladatel osudy nizozemského šlechtice, který svou šlechetností připravil se o všechen majetek. Konečně šlechetnosť jeho došla uznání, dcera jeho jediná stala se chotí milionářovou. Tolikéž Peníze vždy neblaží,« vzdělal dle *F. K.* z němčiny *J. Donat Pelhřimovský*. Myšlénka této povídky jest všední, ale protože má podklad mravný, každý ji s chutí přečte. Zajímavější jest další črta *W. N. Karazina* »Noc pod sněhem.« v překladě českém od *Fr. Machy*. V poštovní chýži na Sibiři sedí četná společnosť. Venku zuří sněhová bouře. Chráněným před bouří pěkně se vypravuje o různých příhodách, za bouře se udavších. Jen jeden z nich sedí mlčky a upřeně se dívá na přítomnou vdovu Helenu Ivanovnu. Naposledy dá se i on do vypravování svého neštěstí. Byl vojákem. Uloženo mu bylo zanésti značný obnos penežný na Sibíř. Na cestě seznámil se s jakýmsi mužem, svěřil se mu se svým poselstvím, a do rána byl bez peněz. Těžce potom za to pykal. Dopoveděl. Po te donesli polozmrzlého muže do světnice. Vypravovatel poznal v něm zloděje, jenž mu ukradl státní penize. Umírajícímu odpouští. a Helenu Ivanovnu, svou první lásku, nyní opětně nalezenou, odvádí si jako nevěstu.

O prosaické části úhrnem pravíme, že psána dobrým slohem a řečí pěknou. Budoucně očekáváme více původního, zvláště povídky z české historie byly by vítány. Básní v kalendáři není. Možná, že p. pořadatel jest té zásady, než špatné básně otisknouti, jaké bývají v kalendářích, raději ničeho, v čemž mu přisvědčujeme.

Většina obrázků jest velmi krásná, avšak bohužel nedoprovází text. Jak je měl p. nakladatel po ruce, tak otisknuty. K obrázkům vysvětlivky podány na konci, mezi nimiž shledáváme se i s krátkými životopisy J. B. Uhlíře, Fr. Slaměníka a P. Ign. Wurma. — V nejzadnější části kalendáře jsou inseraty, v nichž by se více mělo přihlížeti k heslu »Svůj k svému.«

Chvályhodna jest také úprava kalendáře. Náš konečný soud jest, kdo ještě nemá »Moravana« a nemíní si jeho koupiti, ať objedná si »Moravský kalendář národní.« *J. V.*

Mé dítě. Sepsal *Salvator Farina,* přeložil *Fr. Pover.* „České bibliotheky rodinné" r. IV. č. 3. a 4. V Praze. 1887.

Salvator Farina ve svém »Dítěti« nám podává objemný, ale také dojemný obraz rodinného života s jeho radostmi a žalostmi. Tuto aspoň náčrtek toho obrazu:

»Dříve než se ještě narodil.« byl již živ v srdci a mysli rodičův a dědečka; a když se narodil, musil od rodičů ke — kojné! Vrátil se však opět a již i první krok »zmužile ku předu« učinil. Ano August už se »učí« a s ním též otec znovu učiti se musí; Lauruška jim »pomáhá.« Záškrtem August způsobil rodičům smrtelné úzkosti, ale zůstal na živu, aby se po třikráte v chlapeckých ještě letech »zamiloval!« Avšak vyrostl z toho a stal se proslaveným advokátem. Nyní se opět zamiluje Lauruška, ne sice pozdě, ale také ne příliš brzy, a provdavši se, učiní konečně otce dědečkem. —

Děj, jak viděti, jednoduchý, opakující se s nějakými obměnami v nejedné rodině, přece však pro toho, kdo smysl

má pro život rodinný, zajímavý sám sebou a ještě více Farinovým vypravováním a líčením, okořeněným nad to jemným a přece řízným humorem. Farina nám dává svědectví a některým »humoristům« našim poučení: že pravý humorista nalezne v rodině také jiné humoristické stránky, než právě ty, které skytá na př. záletnictví jedné a chlast druhé »polovičky« manželské.

Farinův obraz rodinného života dobře a pěkně se hodí do bibliotheky rodinné, ale více jen do bibliotheky pro rodiny »intelligentní« a do rukou čtenářův úplně dospělých. Pro oko prosté Farinův obraz malován jest barvami příliš jemnými. Kniha obsahuje více lyriky než epiky, a epika Farinova zase všímá si v domácnosti výjevův i nejmenších, prostému venkovanu »malicherných.«

Celý spis psán jest pérem čistým, přece však líčeny jsou v něm některé rodinné výjevy, které lépe jest oku čtenáře mladistvého — a nejlépe též oku »zkušenému« — nejen zastříti — obraz zastřený dráždí jen ještě víc! — nýbrž vůbec — neukazovati. Sem patří na př. narážky přátel, činěné »dříve nežli se narodil« — pak líčení chvíle, když se již »naroditi měl« a »konečně narodil.«

Překladatel (celkem dbalý a ne neobratný) vypravování Písma o Mardocheovi — tedy historii o zachránění téměř celého národa — jmenuje »povídačkou«: myslíme, že spisovatel asi užil slova lepšího.

Že rodiče Augustkovi úplně ignorovali »lásky« synáčkovy, nezdá se nám býti právě nejlepší paedagogikou. Ovšem byl ještě »dítětem,« ale zkušenosť o mnohém dítěti volá s Augustinem: Tantillus puer et tantus peccator!

Lauruška jest bytostí v celé knize nejmilejší; čtenář jí proto odpustí, přece však, jak to učinili rodiče, neschválí: že umírajícímu dědečkovi, který tak si přál — pravnuka, něco pošeptla, co pravda nebylo —. Ovšem byla to poslední dědečkova útěcha; ale — účel sebe lepší neposvěcuje prostředků, ba ani prostředečků! —

Toť jsou naše výtky či spíše poznámky, které však nám nebrání, abychom příteli dobrého, ušlechtilého čtení neřekli o spisu Farinově: Vezmi a čti! —

Č. J. Š.

Různé zprávy.

Z přednášek univers. V Praze. Fakulta věd právních a státních. Ř. prof. *Hanel:* Říšské i právní dějiny německé (imperii et iuris germanici historia); soukromé právo německé (ius germanicum privatum). Ř. prof. *Ott:* O pramenech práva církevního (de fontibus iuris canonici); řízení soudní ve věcech sporných (ordo iudiciarius austriacus); řízení soudní ve věcech nesporných a o notářství (de iurisdictione voluntaria et de notariatu). Ř. prof. *Pražák:* O právu církevním mimo prameny (ius canonicum omissis fontibus); rakouské právo veřejné, díl I. (iuris publici austriaci, pars prima); všeobecné právo státní (ius publicum generale); O právní povaze mocnářství Rakousko-Uherského (de iuris natura imperii Austro-Hungarici). Ř. prof. *Zucker:* O právu mezinárodním (ius gentium); o hmotném právu trestním, část zvláštní (ius criminale, pars specialis). M. ř. p. *Čelakovský:* Dějiny práva v zemích českých (historia iuris regni Bohemiae et eius pertinentiarum). C. k. dvorní rada, ř. prof. *Randa:* Rakouské právo občanské v soustavném pořádku; díl všeobecný a zástavní právo (ius civile austriacum in systema redactum; pars generalis et ius hypothecarium); rakouské právo dědické (ius hereditatum); směnečné a obchodní právo (ius cambiale et mercaturae). M ř. prof. *Stupecký:* Rak. právo občanské: držení a práva věcná (ius civile austriacum: possessio ac iura in re). M. ř. prof. *Storch:* O právu trestním rakouském (ius criminale austriacum). M. ř. prof. *Bráf:* Nár. hospodářství (oeconomia politica); věda správní (doctrina administrationis publicae). M. ř. prof. *Kaizl:* Věda správní (doctrina administrationis publicae). Ř. prof. *Talíř:* O finančním právu rak. (ius camerale austriacum). Fakulta filosofická. Ř. prof. *Durdík:* Praktická filosofie; o nauce Platonově i Aristotelově. M. ř. prof. *Masaryk:* Praktická filosofie na základě sociologickém; vybrané partie z filosofie dějin. Ř. prof. *Lindner:* O vývoji charakteru a vzácnosti jeho za vzmá-

bajícího se prospěchářství (opportunity); o ethice jakožto základě paedagogiky. M. ř. prof. *Hostinský:* Všeobecná aesthetika; dějiny aesthetiky novověké. (Publicum.) Ř. prof. vl. r. *Tomek:* Dějepis mocnářství rakouského. Ř. prof. *Emler:* O diplomatice. Se zvl. ohledem k listinám panovníků českých; cvičení palaeografická. Ř. prof. *Goll:* Dějiny římské v době císařské (II. část); dějiny anglické do konce 16. století. M. ř. prof. *Rezek:* Dějiny osvícenského hnutí v XVIII. věku a zvláště Josefinismu v Rakousku. Ř. prof. *Jireček:* Dějiny výprav křížových; Bosna a Hercegovina za středního věku. Ř. prof. *Kalousek:* Dějiny české od nastoupení knížete Břetislava I.; o pramenech dějin českých X. věku. (Publicum.) Soukr. doc. *Píč:* Dějiny národa ruského. M. ř. prof. *Palacký:* Fysikalní zeměpis (kosmická fysika, meteorologie a vodopis); historického zeměpisu II. díl. Středověk. (Publicum). Afrika, zeměpisný obraz. (Publicum.) Ř. prof. *Kvíčala:* Historie hellenského dějepisectví a výklad vybraných částí z díla Herodotova a Thukydidova; čtení o pravosti, pořádku a účelu Platonových rozmluv a výklad Platonova Gorgia; výklad vybraných satir Juvenalových. (Publicum.) M. ř. prof. *Král:* Vybrané výklady ze srovnávací mythologie; o kritice textové vůbec a kritice textu Platonova zvláště s výkladem Platonova Faidona. Soukr. doc. *R. Novák:* O životě a spisech Ciceronových s výkladem první řeči Ciceronovy proti Antoniovi. Ř. prof. *Hattala:* Kritika syntaktických soustav vůbec a slovanských zvláště; dějiny literatury české do konce XIV. st. Ř. prof. *Gebauer:* Česká literatura; historický výklad českého časování. Soukr. doc. *Polívka:* Hláskosloví jazyka staroslověnského i bulharského. M. ř. prof. *Jarník:* Historická mluvnice jazyka francouzského; mluvnice jazyka rumunského a výklad vybraných rumunských textů. Soukr. doc. *Zubatý:* Tvarosloví jazykův indoevropských; mluvnice jazyka staroind. s praktickými cvičeními v klassickém sanskrtě; přehled literatury staroind. (Publ.) Soukr. doc. *Kovář:* Jazykový obraz Evropy; Základní pojmy grammatické. Soukr. doc. *Mourek:* Historie literatury německé doby nové. Soukr. doc. *Kraus:* Cvičení gotská; dějiny německé literatury doby dvorské; mluvnice staroněmecká (althochdeutsch). Soukr. doc. *Dvořák:* Arabština. Překlad a výklad Baidáwího kommentaru koránového dle vydání Fleischerova s výklady o syntaxi jazyka arabského; turečtina. Mluvnice jazyka tureckého s četbou autobiografie Hadží Chalífovy dle chrestomathie Wickershauserovy; Počátky jazyka hebrejského. (Publicum.) V ě d e c k é s e m i n á ř e. S e m i n á ř f i l o s o f i c k ý: Ř. prof. *Durdík:* Metafysika Aristotelova. (Pokr.) S e m i n á ř h i s t o r i c k ý: Ř. prof. *Emler:* Výklad pramenů dějin rakouských věku XIII. a XIV.; písemné práce seminarní, přednesení a posouzení jich. Ř. prof. *Goll:* Výklad pramenů. Písemní práce. S e m i n á ř f i l o l o g i c k ý: Ř. prof. *Kvíčala:* Výklad básní Propertiových a recense latinských prací seminarních; výklad první knihy Thukydidovy a recense řeckých prací seminarních. S e m i n á ř p r o f i l o l o g i i s l o v a n s k o u: Ř. prof. *Gebauer:* Mluvnice staroslovanská. Čtení a výklad textů staroslovanských. Posuzování prací seminarních. S e m i n á ř p r o f i l o l o g i i r o m a n s k o u: M. ř. prof. *Jarník:* Výklad bájek La Fontaineových. Lektor *Kolář:* Konrad Wallenrod, powieść historyczna przez Adama Mickiewicza. Čtení a překlad s výkladem mluvnickým i věcným. Smrť Smail-agy Čengiće, hrdinská báseň Jana Mažuraniće. Čtení a překlad s výkladem mluvnickým a věcným. Горе отъ ума. Комедія въ стихахъ А. С. Грибоѣдова. Čtení a překlad s výkladem mluvnickým i věcným. Lektor abbé *Fauvin:* V romanském semináři: Dějiny franc. literatury v XVIII. věku a překlad Riegrových řečí a některých českých básníků; základy francouz. větosloví střídavě se slohovými cvičeními; čtení a deklamace francouzských básníků XVII. a XIX. století; interpunkce franc. a pravidla veršování. Mimo seminář: Základy mluvnice francouzské (I. díl); Čtení a překlad vyňatků z právnické literatury francouzské. (Po případě: Dějiny franc. literatury XIX. století.) Lektor *Veselík:* Čtení a výklad Goethova Fausta, díl I. Lektor *Kraus:* Německá cvičení konversační a slohová se zvláštním zřením k potřebám právníků. Lektor *Brábek:* Mluvnice jazyka maďarského spojená s praktickým cvičením; život a poesie A. Petőfiho, význam jeho v poesii světové, čtení a výklad některých jeho básní. Lektor *Sládek:* Mluvnice anglická. — **Ve Vídni.** Ř. prof. *Jagić:* Slovanské starožitnictví; mluvnice srbsko-chorvatská (na základě staroslovanštiny); cvičení v oboru řečí jihoslovanských a polské. Soukr. doc. *Leciejewski:* mluvnice polská se zřetelem ku staroslovanštině; život a díla Sigm. Krasińského. Soukr. doc. *Hanusz* byl ohlásil: srovn. mluvnice arijštiny a litevštiny; jazykozpytná cvičení. Lect. *Glowacki:* jazyk ruský. Uč. *Menčík:* počátky češtiny se cvi-

čením v překladě a mluvě: Máchův „Máj“ s výkladem; cvičení slohová. — **Ve Štýrském Hradci.** Ř. prof. *Krek:* Výklad Slova o polku Igorevě; filologická cvičení. — **Ve Vratislavi.** Ř. prof. *Nehring:* polská a ruská literatura 18. století; dějepisný přehled české řeči a literatury; o srbsko-chorvatských básnících Hektorovići a Gundulići, s úvodem o srbském básnictví epickém; slovanská filologická cvičení. Lektor *Löwenfeld:* polská mluvnice; ruská mluvnice.

Literarni drahota u nás. Špatný odbyt knih. V minulém čísle „Hlídky literarní“ byl článek „Literarní drahota u nás a láce jinde.“ Že článek ten jen smutnou pravdu obsahuje, nebude nikdo upírati. Kdo jen poněkud literatury si všímá, naříká na příliš vysoké ceny. U nás vyšlo v poslední době, kdy v literatuře živější zavládl ruch, málo knih, o nichž by se mohlo říci, že jsou laciné. Naši knihkupci a nakladatelé naříkají, že knihy málo jdou na odbyt, ale nenahlížejí, že sami vinu toho též nesou. Kdo jest u nás asi největším odběratelem knih? Troufám si tvrditi, že studentstvo. A kolik jest skutečně bohatých studentů? Většina jich počítati se musí ke třídě chudší. Takový student těžko si na knihu ušetří. Pomysleme si, jak draho ji musí zaplatiti. U nás platíme obyčejně za každou stránku ať básní, ať romanu, novely 1 kr. Je to láce? Někdy jsou na té stránce sotva 4 řádky básně. A nejen, že jsou drahé práce původní, drahota ta tím více se jeví při spisech přeložených. Kniha, která v původním vydání stála 9 zl., stojí u nás přes 20 zl. Dokladů k tomu jest dosti. O takovém počínání, doufám, že si každý úsudek svůj utvoří. —

A nejen tato drahota spisů, ale ještě jiné jsou příčiny, proč u nás knihy jen málo se kupují nebo vůbec nekupují. Jednou z těch příčin jest v poslední době zhusta se vyskytující snížení cen knih nejen starších, ale i novějších. Kniha, která na př. dříve stála 1 zl., stojí nyní jen 25 kr. — Kdo dříve knihu koupil, musil dáti tedy 4krát tolik co nyní. Takové snižování dělo se v poslední době zhusta od několika nakladatelů. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že toto snižování jest též příčinou nynějšího špatného odbytu knih. Mnohý těžce si uschránil na knihu a nyní vidí, že mohl tutéž mnohem laciněji dostati, kdyby byl ji o něco později koupil. A jak asi na takové snížení pohlíží ten, kdo více na knihy věnoval, kdo má větší knihovnu? Věřte, že ho to roztrpčilo a od kupování knih hned po jich vyjití odstrašilo. Mohouli nakladatelé snížiti po čase až 75% z původní ceny, proč neprodávají knihy hned levněji? Co o tom máme mysliti?

Jinou příčinou špatného odbytu knih v posledním čase hledati dlužno v tom, že u nás málo která kniha nyní jest vydána aniž by nebyla dříve v některém časopise otištěna. Naše sbírky „Laciná knihovna,“ „Ústřední knihovna“ (ač této snadno se to může prominouti), „Sborník illustrovaných romanů,“ „Libuše“ a j. vydávají většinou spisy, které byly již dříve uveřejněny. I sbírky básní nečiní výjimky. Vrchlický, Heyduk, Čech a j. dříve práce své uveřejní v časopisech a pak teprv učiní vydání samostatné. Při všeobecné peněžní tísni, která u nás panuje, není divu, že práce takové v samostatném vydání odběratelů nenacházejí. Jest asi málo těch, kteří mohouce práci tu neb onu čísti v časopise, zakoupí si ji ještě jednou ve vydání samostatném. —

K tomu ještě druží se ta okolnosť, že práce v poslední době na veřejnosť vystupující, kromě několika málo výjimek, nejsou příliš cenné, že vůbec produkce co do hodnoty klesla. O tom jest každý, kdo literaturou se zabývá, dostatečně přesvědčen. —

Toť jsou asi vedle všeobecné tísně peněžní hlavní příčiny špatného odbytu knih. I tomu však dalo by se snadno odpomoci. Snižte ceny spisů hned při vydávání, ne po čase, vydávejte díla dobrá a uvidíte, že i při bídných poměrech našich spisy na odbyt půjdou. *Jos. Novodvorský.*

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha.* Schůze XX. dne 23. dubna 1887. konala se na oslavu 70. narozenin velezasloužilého spisovatele *F. Pravdy* (Vojtěcha Hlinky). Prof. *Bílý* vylíčil prostými slovy život oslavencův i působnosť jeho záslužnou a nad míru rozsáhlou. Vypočtena hlavní jeho díla, načež v debattě potom nastalé hovořeno o směru a slohu jeho povídek. Usneseno poslati vlasteneckému kmetu, po 40 let pracovavšímu na národu roli dědičné, blahopřejný přípis a vysloviti díky za úsilnou práci vlasteneckou.

Ve schůzi XXI., konané dne 30. dubna t. r., poslední před prázdninami, zahájil prof. *Bílý* rozhovor o „Samohradech,“ nejnovějším to romanu *V. Vlčka.* Pan referent

připomenul především, že poesie česká dosud málo řešila záhad společenských, náboženských, politických a j.; vše se pohybuje po vyježděných kolejích povídky, pracovníkův o romanu rozsáhlém jest poskrovnu jako pěvců, kteří by pěli od srdce k srdci Nepatrnému hloučku vědomých pěstitelů směru toho náleží Václav Vlček, jenž pokusil se v „Samohradech“ vylíčiti poměr národa ke šlechtě a jiné stránky našeho života politického i uměleckého. Kritik v „Národních Listech“ mluvě o „Samohradech,“ napsal, že prý Vlček pokouší se o romany ze života českého a dosti slušně prý je provádí. Z té příčiny nutno aspoň jakousi normu stanoviti, co vlastně roman jest, kde přestává, kam až se vztahuje a čím se liší od novelly. Vypočítává tedy referent základní význaky romanu dle Spielhagenovy theorie, načež je applikuje na „Samohrady.“ Tím způsobem dobírá se úsudku, že v „Samohradech“ má české písemnictvo o pravý roman velkého slohu více. Jeviště jeho se rozšiřuje ze Samohrad po celé vlasti, odtud otevírá se perspektiva do celého života národního, jak se už stalo v romanu „Zlato v ohni.“ Potom p. referent charakterisuje jednotlivé povahy, především arci hrdinku romanu Methodii. Její povaha však nevyvíjí se teprv od jejího vystoupení, nýbrž jest už hotova, ustálena. Spisovatel však požadavku romanu, aby povahy hrdin rozvíjely se před očima našima, dostáti hleděl tím, že obratně spojil s přítomností její minulosť, tak že minulý děj odehrává se před námi. Spojiti části retrospektivní s minulým dějem náleží mezi ony prostředky technické, jež umělci, jakkoli jsou obtížny nebo právě proto, rádi volívají, aby dokázali sílu svého umění. Když Methodie na jeviště vystupuje, už jí nezbývá mnoho bojů; má provésti dva úkoly: odolati nabídce ke sňatku a přeroditi hraběnku Danu Treulandovou obé již k rozvoji povahy nemnoho přispívá, Podrobněji rozebrána také hraběnka Dana Treulandová, Hodan, Dr. Ludikar, pí. Hodanová, pí. doktorová, kníže Felix a kněžna Lydie, hrabě, divadelní gracie Helena Blanková, Lahoda atd. Se zvláštní chválou referent vytýká roztomilý obrázek manželského blaha Ludikarova. Zde spis. užil nejlibeznějších, nejsvětlejších barev, tak že jako bylo venkovanům radostí na ty manžely zříti, takovou jest radostí čtenářům o nich čísti.

Obsah „Samohrad“ zkrátka vypověděti jest nesnadno. Děj sice jest jednoduchý v základě svém, ale příliš hojně a mohutně jest rozvětven, než aby mohl býti slovy stručnými úplně vyjádřen. Lahoda před nakažlivou nemocí prchá z města do Samohrad, kde vdaná jeho sestra má villu. Lahoda však onemocní přec a lékař Ludikar vezme sestru jeho se synem jejím Jaroslavem k sobě. Churavého Lahodu ošetřují milosrdné sestry Nepomucena a Methodie; v tutéž dobu přijede do Samohrad i hraběnka Dana, kteráž se domnívá, že v Jaroslavovi spatřuje synáčka svého Lajoše, právě zemřelého, i dá jej k sobě povolati. Jaroš takto sprostředkuje nový styk s osobami ostatními. — Na Samohrady přijede též hrabě Treuland a za ním herečka Blanková. — Methodie vyléčí Lahodu; ten, jakkoli býval nepřítelem jeptišek, oblíbí si Methodii pro ctnosti její tak, že ji chce pojati za choť: jest však odmítnut. Hrabě s hraběnkou se rozejdou; na Samohrady dostaví se též kníže a Methodiin otec a všichni se smíří: ale v tom přižene se povodeň a děj násilně rozřeší. Konec je příliš násilný, v tom shodovali se s referentem všichni přítomní. Zajímava je také shoda se Spielhagenovým romanem „Sturmfluth“ na konci, ač ta podoba není imitací, ba ani reminiscencí. — Posléz upozornil prof. Bílý na krásný rozbor toho romanu ode *Lva Šolce* ve „Hlídce literarní.“ — V rozhovoru potom pronesena ještě některá přání. Týkala se hlavně konce, jenž by měl býti smírnější, poeticky spravedlivější, ač by nebylo záhodno, aby se Methodie provdala, protože by takové zakončení bylo všední. Sloh romanu jest krásný, ryzí, vybroušený. Scen dětských je trochu mnoho, jakkoli jsou vesměs velmi zdařilé. Spisovatel vůbec libuje si klidnou epičnosť a její šířku. Stručnosť by místy způsobila větší účin. Všeobecný soud byl ten, že máme o jeden velký zdařilý roman více, který dosti činí kulturnímu pokroku našemu.

Po rozhovoru zapisovatel podal kratičký přehled o činnosti literarního odboru za rok 1886.—1887., načež ukončil p. předseda schůze srdečným proslovem na rozchodnou a přáním, aby po prázdninách členové shromáždili se zase a bedlivě sledovali duševní život a potřeby národní.

Jednota literarni v Jičíně Zprav. *J. Vlček.* Dne 9. října uspořádána schůze, v níž básnířka v Jičíně usedlá, slečna *Irma Geislova*, přednášela „o společenském obcování,“ vykládajíc, jaký má býti způsob salonní, proč se řádně neujal v našem životě českém, a tepajíc právem naše šosáky a hospůdkáře

jakož i zlozvyk našich dam, které „zdobí" hovor český frázemi a slovy německými. — Paní *Růž. Prokopová* přednesla znamenitou báseň Svat. Čecha: „Na Bezdězi." v níž tak mocně na nás působí protivy dřívějšího blaha mladého Václava II., věznёného nyní na Bezdězi, jemuž zemřel otec, zlatý král Přemysl Otakar II., jejž opustila i matka, jenž strádá nedostatkem, ač vše kolkolem jest jeho dědictvím. Paní deklamatorka s pravým taktem vystihujíc přednesem krásy této básně zvláště dobře pointovala závěrečná slova básně, jež zahrnují hlavní myšlénku: „Syn Otakarův . . . můž' být vězněm — nikdy zalářníkem." — Ku konci promluvil p. soud. adjunkt *Španěl* o své letošní cestě přes Šumavu do Mnichova, kde tolik pokladův uměleckých nahromaděno, a ku jezeru Chiemskému, kde předešlý král bavorský nakupil nádhery, až to budí úžas. Lze tam na př. spatřiti báchorkový stoleček, jemuž jen bylo třeba říci „přikryj se," a již bylo na něm vybraných jídel do sytosti.

Příští schůze bude dne 30. října: O Jelínkově „Polské paní a dívky" promluví prof. *Štětina*; úryvek z Vrchlického „Soudu lásky" provedou 4 dámy a 2 páni. — Ku konci: zábavné čtení.

Kroměřížsko-přerovský Komenský. 9. ř. předn. děkan *Bedř. Kraycзy* o bohoslužbě cyrillo-methodějské.

II. Smíšené.

Rakousko-uherská smlouva literarní. Ministerstvo říší a zemí královských, v říšské radě zastoupených, se splnomocňuje, uzavříti s ministerstvem zemí koruny uherské smlouvu, jíž se zabezpečuje původcům děl literarních a uměleckých, jakož i jejich právním nástupcům vzájemná ochrana, a zároveň ji oznámiti v obou zemích s platností zákonní. Smlouva zní:

Článek I. Původci děl literarních aneb uměleckých a jejich právní nástupcové, jakož i nakladatelé, mějtež v obou zemích vzájemné výhody, jež tam dílům literarním aneb uměleckým zákonitě poskytnuty jsou anebo budou.

Budou tedy původci děl literarních aneb uměleckých a jejich právní nástupcové, jejichž díla v jedné z obou zemí vyjdou, v druhé zemi míti tutéž ochranu a tutéž moc proti každému skrácení svých práv, jako kdyby se křivda děla původci díla literarního neb uměleckého, v zemi té vyšlého, nebo jeho právnímu nástupci; rovněž tak budou míti původci děl literarních aneb uměleckých a jejich právní nástupcové, kteří jedné z obou zemí patří a v ní přebývají, v druhé zemi tutéž ochranu a pomoc proti každému skrácení svých práv, jako kdyby se křivda děla původci této zemi patřícímu a v ní bydlícímu, nebo jeho nástupci.

Výhody však poskytnuty buďtež původcům a jejich právním nástupcům v druhé zemi jen v tom případě, jeli dotčené dílo též v zemi původní zákonem chráněno, a nebuďtež v druhé zemi prodlouženy nade lhůtu, jež zákonem povolena původcům a jejich právním náměstkům v zemi původní.

Výraz: „díla literarní neb umělecká" pojímá knihy, brožury nebo jiné spisy; díla dramatická, skladby hudební, díla dramaticko-hudební: díla umění kresebného, malířství, sochařství; rytiny, lithografie, illustrace, mapy geologické a zeměpisné, výkresy zeměpisné, místopisné, přírodovědecké, měřické, stavitelské a jiné technické, plány, črty a plastické obrazy, jakož vůbec každý výrobek z oboru vědy, literatury neb umění.

Článek II. Pokud dle uherského zákonního článku XVI. z roku 1884. o právu autorově k ochraně jednotlivých práv původcových potřebí zápisu do veřejného rejstříku, mohou zápisy ty státi se, přejíli si toho původci nebo jejich právní nástupcové, jejichž právům však jen na základě přítomné smlouvy dosti učiněno býti může, u c. k. ministerstva obchodu ve Vídni, kdež jest za tím účelem vésti zvláštní rejstřík.

Zápisy pak do rejstříku učiněné buďtež koncem každého měsíce k uveřejnění oznámeny uherskému královskému ministerstvu hospodářství, průmyslu a obchodu.

Bližší předpisy o tom buďtež nařízením povoleny ode vlády říší a zemí královských, v říšské radě zastoupených.

Článek III. Ustanovení této smlouvy plaťtež také dílům literarním aneb uměleckým, která právě vyšla v době, kdy smlouva platnosti nabyla.

Než i exemplary zhotovené dříve, než smlouva platnosti nabyla, a které dosud nebyly zapovězeny, mohou se dále rozšiřovati. Rovněž tak může se upotřebiti přístrojů rozmnožovacích, jako stereotypů a rytin všeho druhu, jakož i lithografických kamenů, jež byly před tím, než smlouva platnosti nabyla, a dosud zakázány nejsou, ještě po čtyři léta ode doby, kdy smlouva platnosti nabyla.

Šíření takových exemplarův a další upotřebení označených strojů jest jen dovoleno,

sepsánli k žádosti účastné strany do tří měsícův, ode doby, kdy smlouva platnosti nabyla, od příslušné vlády inventar označených exemplarův a přístrojův, a byly-li tyto zvláštním kolkem opatřeny.

Díla dramatická, skladby hudební a díla dramaticko-hudební, jež před tím, než smlouva platnosti nabyla, právně byla provozována, mohou i dále býti provozována.

Článek IV. Přítomná smlouva nabudiž platnosti po svém schválení obapolným zákonodáním v obou státech touže dobou.

Přítomná smlouva platiž na deset let ode doby, kdy platnosti nabyla, a nebyla-li vypovězena, budiž po uplynutí této lhůty vždy na dvě léta mlčky za prodlouženu považována.

Výpověď budiž dána rok před uplynutím lhůty, po kterou má smlouva platnosť.

Ve Vídni dne 16. února 1887.

Oznámení zákona stalo se 19 června 1887.

A. S.

Mořic Jókai v peštských novinách zapověděl dramatisovati svoje romany a vyhražuje právo to sobě samému.

Choroby nakažlivé šíří se dle zpráv jistého anglického lékaře i knihami, jež měly v rukou osoby chorobami takovými postižené. Tedy omne malum ex te ...

Jistý francouzský časopis uveřejňuje inserat: Hledá se **redaktor**, jenž by všem vyhověl...

Sto nejlepších knih ze světové literatury hledají v Anglii a po nich i v Německu, každý ovšem se svého stanoviska. Proti seznamům takto sestaveným ozývají se jiné hlasy, popírajíce, že by bylo lze takový „kanon" sestaviti, jež by věcně směl nazván býti platným, dle měřítka totiž aesthetického, nikoli pouze vychovatelského.

III. Životopisné.

J. Bakowski (H.: Pos. z B. 36. sl.).
M. Bauše (Uč. nov. 36.).
Václav Brich (Uč. nov. 36.).
Jan Doležal (Lukášek: Kom. 27.).
Pro postavení pomníku **K. J. Erbenovi** utvořilo se družstvo v rodišti básníkově Miletíně.
K. Hanousek (Uč. nov. 35.; Pos. z B. 32. sl.).
J. Hanusz (Malinowski: Przegl. polski 10.).
Em. Hatlák (V. B-ík: Pos. z B. 30. sl.).
Dr. Emil Holub (Fait: Zl. Pr. 43 sll.).
Ant. Hošek (Kom. 34. sl.).
Svetozár Hurban Vajanský (* 16/1 1847.; N.: Ruch 28.).
Jan Krejčí (Jahn: Osv. 10.).
Josef Kváček (Uč. nov. 27.).
Dr. J. Melichar (M. H.: Nár. a šk. 14.).
Mihovio Pavlovinović (Kouble: Vl. 1.).
Rudolf Pokorný (Zl. Pr. 44.).
Fr. Ryšavý (J. N.: Uč. nov. 38.; J. N.: Pos. z B. 36. sl.).
Amalie Semanská (Uč. nov. 30.).
Fr. Skalák (-k: Uč. nov. 30.; Horálek: Uč. nov. 31.).
K. Stehno (J. Ř-ř.: Kom. 22. sl.).
Prof. **Fr. Šimek** (A. J.: Lit. věstn. 7.).
Tomáš ze Štítného (Mat. dítek 1.).
V. Štulc (Hrnčíř: Kom. 36. sl.).
Jan Tintěra (Uč. nov. 25.).
Ant. Konstantin Viták (Grossmannova-Brodská: Sv. 44.).
Čerstvé rovy (Ruch 28. sl.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Hattala, Příspěvek k obraně Rukop. Královédvorského (Sv. 43. sll.).
Teige, Několik listův o pravosti RK. (Čech 196.).
Bačkovský, O dramatické činnosti Václava K. Kliepery (Vl. 1.).
Bartoš, Naše nejnovější nár. hymna (Hl. l. 11.).
Büchmann-Agathon, Horác v obecné mluvě (Ned. L. 2/10).
Drbohlav, O vlivu romanu (Hl. l. 11. sl.).
Flekáček, Národní divadlo, literatura naše a obecenstvo (Vl. 1.)
— O stavu řemeslnickém v Čechách ve středověku (Vl. 1.).
Halouzka, Z let probuzení moravského (Vl. 1.).
Harapat, Pestalozzi a jeho hlavní dílo „Linghart a Gertruda" (Paed. 10.)
-ík, O literatuře (Čech 229.).
Jeřábek, Voltaire o literarní kritice (N. L. 275.).
Jindrová, Prakticky vzdělavací články v časopisech pro mládež (Lit. Věst. 6.).
J. L., Česká nemoc (Ned. L. 18/9).
Kapras, O přirozenosti lidské (Kom. 40. sl.).
Kodym, Slovo v čas (Lit. L. 19.).
Kovář, Lidojedi v pravěku (Ned. L. 25/9).
Krsek, Manželství a rodina v básnictví hellenském (Zl. Pr. 43. sl.).
Krystůfek, Stručné dějiny církve katolické u Rusů (Č. kat. duch. 6. sll.).
Kunstovný, Obrázkové listy pro mládež (Lit. Věst. 1.).
Lexa, Katolická církev a osvěta v Čechách (Čech 215. sl.).
Melichar, O knihách pro lid. II. (Nár. a šk. 17. sl.).
Novodvorský, Literarní drahota u nás. Špatný odbyt knih (Hl. l. 11.).
-n-: O hypnotismu (Sv. 43. sll.).
Pohunek, Volné listy. Tolerance à outrance, aneb Nový kolovrátek se starými písněmi (Vl. 1.).
Prusík, Etymologica (Krok 5.).
— Duchovní romany: Josef a Asenech. Život Josefův. Adam a Eva (Krok 5.).
Rais, Za vlasť (Uč. nov. 32. sl.).
Sinica, O znělce (Lit. L. 20.).
Slovák, Předhistorické nálezy v okolí brněnském (M. O. 237. sl.).
Soukal, Ve prospěch čtení pro mládež (Lit. V. 9.).
Syllaba, Posvátné vrchy a výsosti u národů pohanských a u Israelitů zvláště (Č. kat. d. 6.).
Špaček, Česká literatura paedagogická a náboženství (Vl. 1.).
— Předělávání spisů pro děti (Lit. Věst. 9.).
Šťastný, Kterak pomoci? (Obz. 19. sl.).
Tepera, Spisy pro dětská divadla loutková (Lit. Věst. 4.).
Tichý, Z lehkého světa (Vl. 1.).
Verner, Předělávání spisů pro děti (Lit. Věst. 10.).
Vychodil, O kritice (Hl. l. 11.)
Wildmann, Chodové domažličtí (Vl. 1.).

Winter, Z kněžských kšaftů starodávných (Vl. 1.).
Zákrejs, August Vacquerie. Příspěvek k rozhledům ve dramatě francouzském (Osv. 10.).
Zíbrt, Kousek kapitoly „O staročeské milosti“ (Ned. L. $^{9}/_{10}$).
Angličtí romanopisci našich dnů (N. L. 274.).
Jak zvelebovati naši literaturu naukovou? („Matice vědecká.“ Ath. 1.).
Theologická naše literatura (Obz. 19.).
Z korespondencyi Maryi Leszczyńskiej (Przegl. polski 10.).
Andow, Abnorme poesie (Magaz. 38.).
Bauer, Pessimist oder theoretischer nihilist? Ein beitrag zur mod. russischen literaturgeschichte (Ggw. 37.).
Flach, Der chauvinismus der sprachreinigung (Magaz. 42.).
v. Hartmann, Pessimist. anthologien (Magaz. 40.).
Kleinpaul, Die reveille in d. sprache (Ggw. 36.).
Löbner, Der kampf um den historischen roman (Ggw. 34.).
Mauerhof, Ist leidenschaft poesie (Magaz. 40.)
Wichmann, Zola und sein naturalismus (Leipz. Ztg. 71.).
v. Wolzogen, Warum kümmern sich unsere gebildeten männer nicht um die zeitgenössische literatur (Deutsche Schriftstellerztg. 66.[1]).
Zur aesthetik des naturalismus (Grenzb. 34.).
Tendenznovellen (Nordw. 35.).
du Camp, La bienfaisance israélit a Paris (Rev. d. d. m. 4.).
Chantavoine, Le mouvement littéraire: poètes et poésies (La nouv. Rev. 16.).
Leroy-Beaulieu, La religion en Russie (Rev. d. d. m. 3.).
Maurice, Un dramaturge pessimiste (Rev. internat. 7.).
Wulff, Le mouvement philosophique (La nouv. Rev. 16.).

V. Díla posouzená.

Adámek, „Heralt“ (J. V.: H. n. 277.).
Bačkovský, Přehled dějin písemnictví českého doby nejnovější (J. K.: Lit. L. 20.; Březina: Pos. z B. 26.).
Ban-Kouble, Jan Hus (Vondruška: Č. k. d. 6.).
Bartocha, Mor. kalendář národní (Vyhlídal: Hl. l. 11.).
Bartoš, Lid a národ (Šmýd: Vl. 1.)
— Boženy Němcové Babička (B. H.: H. n. 259.; R. Čas. kat. duch 6.).
Bayer, Bibliotheka paedagogických klassiků (Vykoukal: Sv. 42.).
Beaufort, Přítel domoviny. III. (Jandl: Pos. z B. 34. sl.).
Bendl, Z dětského světa (-ek: Lit. Věst. 10.).
Brunclík, Kytice z prostonárodních českých pohádek (Lit. Věst. 10.).
Čermák, Z naší dědiny (Vykoukal: Osv. 10.).
Červinka, Dějiny literatury Srbů lužických (a.: Ath. 1.).
Červinková-Riegrová, Ochrana chudé a opuštěné mládeže (Kousal a Kudrna: Hl. l. 11.; Trakal: Osv. 10.).

[1]) **Před článkem poznamenáno: „Nachdruck erwünscht“**: užijíce toho prava, podáme v budoucím čísle některé myšlénky článku toho, jež celkem hodí se i k našim okolnostem.

Dlouhý, Zahrada školy národní (-ý: Lit. L. 20.).
Dolenský, Z přírody (Křížek: Lit. Věst. 10.; Kozáková: Česká šk. 20.; A. Sch.: Pos. z B. 29.).
Dostojevský-Kotík, Strýčinkův sen (Vrba: Lit. L. 19.).
Dubec, Pod těchými krovy (Vykoukal: Osv. 10.).
Durdík, Paedagogika (Vondruška: Č. kat. d. 6.).
Foerster, Nauka o harmonii (Vobořil: Šk. a ž. 6.).
Leopolda Fabritia Kázaní (Kyselka: Č. kat. duch. 6.).
Farina-Pover, Mé dítě (Ševčík: Hl. l. 11.).
Fuksa-Švácha, Obrazy ku prvopočáteční učbě čtení (V. B.: Učit. nov. 28.; Řek: Kom. 31.; Aj.: Česká šk. 21.; R-v.: Pos. z B. 27.).
Gregorčič-Pakosta, Básně (J. N...k: Č. kat. duch. 6.).
Herites, Jan Přibyl (Vykoukal: H. n. 280.)
Hlavinka, Bludy a lži v dějinách (Obz. 18.; Mergl: Vl. 1.).
Hrnčíř, Zlaté paprsky (Lit. Věst. 10.).
— O dětské literatuře (Libertas: Uč. nov. 33.; -aue-: Lit. L. 20.).
— Druhé květy (Tykač: Paed. 10.).
Hulakovský, Naplněné proroctví (Vyhlídal: Hl. l. 11.).
Chalupa, Naše ves jindy a dnes (Vykoukal: Osv. 10.).
Chlum, Cyrillská škola zpěvu (Hostovský: Lit. Věst. 10.; Vobořil: Šk. a život 6.; Kramatta: Pos. z B. 28.; Ryspler: Č. kat. duch. 6.).
Janský, Závěsné obrazy dějepisné (Uč. nov. 33.).
Jaroš, Tři halíře (Zavadil: Uč. nov. 30.).
Jelínek, Slov. Sborník (Sinica: M. O. 217. sl.).
Klimšová, Kniha báchorek (Studničková: Č. šk. 19.).
Kolisko, Stručný dějepis království českého (xyz: Pos. z B. 25.).
Kopecký-Šebesta, Početnice (Čermák: Kom. 29. sl.).
Košťál, Z našich hor (Tichý: Lit. L. 20.).
Krásnohorská, Šumavský Robinson (Vykoukal: Sv. 40.).
Kvapil, Zaváté stopy (Vejchodský: Hl. l. 11.; Korec: Obz. 19.).
Lužická, Zimní pohádky. I. (Verner: Kom. 36. sl.).
Masaryk, Základové konkretné logiky (Zába: Krok 5.).
Mužík, Květy polní (Pozděna: Ned. L. $^{25}/_{9}$).
Nečas, Zjevy ze života (Libertas: Uč. nov. 32.).
Neruda, Žerty hravé i dravé (Marek: Lit. L. 19.).
Newman-Doubrava, Kallista (Vyhlídal: Hl. l. 11.).
Patera, Svatovítský rukopis (J. J. Mýcěnín: Ath. 1.).
Podlipská, Povídky (Verner: Kom. 34. sl.; Pražský: Lit. L. 20.).
Pravdodatný, Patronatní právo (Brychta: Hl. l. 11.).
Rak, Pohádkové večery (Javornický: Lit. V. 10.).
Ratolístka, Sbírka početních příkladů (Brož: Č. šk. 20.; A. Sch.: Pos. z B. 29.; R.: Uč. nov. 30.).
Růžička-Sedlák, Poštovnice (-i-: Uč. nov. 28.).
Řehák-Kamenický, Obrázková knihovna pro mládež. IV. (Uč. nov. 27.).
Sadovský, Knihovna učitelská. I. (Hrnčíř: Kom. 32. sl.).
Souhrada, Můj pohřeb a mé vzkříšení (R. Č. kat. duch. 6.).
Soukal, Spojenými silami (Hrnčíř: Pos. z B. 24.)

— Vilém Trčka z Lípy (Lit. Věst. 10.).
Svoboda, Jak Skála (Hrnčíř: Pos. z B. 36. sl.).
Trnobranský, Povídky (Vykoukal: Osv. 10.).
Třebízský, Sebrané spisy. V. (-ides: N. L. 269.).
Vlček, Samohrady (Bílý: Hl. l. 11.).
Wagner, Gener. mapa okolí pražského (Tykač: Pos. z B. 30. sl.).
Wachek, Národní církev (Vondruška: Č. kat. duch. 6.; X.: Lit. L. 19.).
Divadlo s loutkami (Tykač: Paed. 10.).
Humor. kalendáře na rok 1888.: „Palečkův“ a „Humor. L.“ (Skřivan: Vl. 1.).
Moravan (Hl. 225. sl.).
Názorný atlas pro školu a dům (Kunstovný: Lit. Věst. 10.).
Památce J. Ev. Purkyně (-ý.: Lit. L. 20.).
Za praporem sokolským (Marek: Lit. L. 19.).

VI. Knihopisné.

Debicki, O zasadniczych różnicach psychicznych pomiedzy człowiekiem a zwierzeciem. Warsz.
Adickes, Kants systematik als systembildender factor. Berl.
Choussy, Étude sur Jeanne d'Arc. Moulins.
Cannella, Raccolta di frasi e proverbi inglese ed italiani. Palermo.

Feuilleton.

Naše nejnovější národní hymna.

Napsal *Frant. Bartoš.*

Význačným znakem povahy našeho novověkého národu (nikoli však lidu!) jest neumořitelný humor. Jest to humor zvláštní, specificky český, jemuž podobného nenajdeme snad na celém širém světě. Humor tento proniká všecek náš národní byt, přespanilé jeho výstřelky objevují se v našem životě veřejném, literarním i uměleckém.

Nedávno stěžoval si kdosi veřejně, že »od r. 1870., co máme zákon spolčovací, tedy za 17 let, zřízeno bylo sotva tucet spolků politických po celých Čechách, za to však že máme zábavných spolků Randálů, Rumrejchů, Kocourů, Sov atd. v jediném policejním okresu města Prahy aspoň 60 nebo 70!« Řečník z toho vyvozoval, že naše politická vyspělosť a vzdělanosť není až tak přílišna, jak si obyčejně lichotíváme. Bláhový! — neví́ť zajisté, že humor jest nejvznešenějším názorem světovým a tedy důkazem největší vyspělosti.

Náš národní humor povznáší nás na výši zrovna filosofskou, s níž s klidem olympským pohlížíme na ty pošetilé motanice sousedních národů kolem sebe. Tento náš neumořitelný humor sňal nám také bělmo s očí, že rozmanité úkazy v životě evropských národů nám ve světle zcela jiném se objevují nežli jim, méně vyspělým, ještě dětinským. Onino ubožáci, když své city vlastenecké rozplamení v největší horoucnosť svou Marseillaisou, svým Wacht am Rhein, Szózatem, nazývají to národní nadšeností, národním uvědoměním a Bůh ví jak ještě, a domnívají se, čím hlučněji se tyto písně po všem národě zpívají, tím že víc a více se šíří toto národní uvědomění a nadšení, kdežto my, kteříž jsme již dávno vyrostli z těchto dětinských střevíček, nazýváme to tím, čím to skutečně jest — národním chauvinismem. A tomuto národnímu chauvinismu vyhýbá se veliká většina našich »poetů« jako čert svěcené vodě. Nebyloli by to hrozné, kdyby takhle všecek náš lid zachvácen byl takovým národním chauvinismem?! Tuť bychom naposledy tak často nedoslýchali, že tam a tam na periferii naší národnosti opět jedna dědinka ztracena, ve »slovanské« Praze a v jiných městech nechodilo by snad z dobré vůle svých rodičů na tisíce dětí českých do německých škol, v leckteré šulfereinské škole snad by rok od roku českého žactva nepřibývalo, učenci čeští snad by přestali psáti svá nejlepší díla po německu atd. atd. To by tak byla čistá věc! Proto ukolébávejme svůj národ daleko široko rozvětvenými spolky Randály, Rumrejchy atd. a svým výtečným českým humorem v národní a politické dolce far niente. O zábavách sylvestrovských a p. zpívejme mu »nevinné« písničky z našich výborných »Merend,« »Šibřinek« a p. sbírek, jichž máme na kopy, třebas:

> Jako mladí holoubkové
> cimprlich se líbali,
> při tom jejich hercpajtlové
> jak kladiva cvakali, —

předváděјme mu »národní operety«: »Morduňk při měsíčku,« nebo parodii parodie »Král Vondráček« (nevím už

kolikátý, original král Vondra je šestadvacátý).

Nedávno byly rakouské zpěvácké spolky v Berlíně, kdež zpívaly »Mahnruf« od hraběnky Wickenburgové:

Hebt die stirn mit edlem stolze
euren nordschen brüdern gleich,
ja aus deutschem eichenholze
sind auch wir in Oesterreich.

Durch die lüfte rauscht ein mahnen,
immer lauter dringts herein:
reicht die hände euch, Germanen,
an der Donau und am Rhein atd. —

Za takovou muziku nevím nezaplatímeli my až příliš drahé vstupné!

Právě v tu dobu »byl jsem tak šťasten« zúčastniti se »národní« slavnosti na našem venkově. Vida shromážděný lid, pomyslil jsem si: kdyby tak z nenadání některý český básník takovou píseň zapěl našemu lidu, což by se tu jisker zachytlo v jeho vznětlivé duši! V tom vidím tu zavěšovati na stromě jakýsi obraz, vystoupí dva hastroši a sbor zpěvákův, i spustí za průvodu orchestru na celé hrdlo píseň O udatném reku, kanonýru Jabůrkovi. Snad toliko má okamžitá nálada byla tím vinna, že jsem ze vzácné této písničky jenom jednu polovici účinu humoristického na sobě znamenal: v oko se mi vkradla slza, ale na tváři smích se neobjevoval. Píseň sama sebou jest zajisté převýborná, zrovna překypující humorem specificky českým. Proto také vyšla již ve třetím vydání nákladem »prvého českého závodu hudebního« páně Urbánkova. Prodává se »i s notou« po 2 kr., ale k dobročinným účelům (t. j. o národních slavnostech) cena bez obmezení dobročinnosti. K výtečnému tomuto plodu českého humoru — jehož všeobecnou známosť předpokládám — dostati lze také »partituru pochodu upraveného vojenským kapelníkem Jos. Pičmanem pro smyčcový orchestr za 1 zl., pro dechovou harmonii za 1 zl., pochod Pičmanův pro piano na dvě ruce za 30 kr., pro citeru za 1 zl.« Mimo to ještě »nástěnné obrazy (2. vyd.) podlepené plátnem za 3 zl.«

Lid stál tu trna hrůzou před obrazem, nevěda, co si počíti. Plakati nad tím, zdálo se mu to snad hloupým, a smáti se nebylo čemu, zvláště, an viděl na obraze, jak namalovanému ubožáku z obou uťatých rukou, nohou i hlavy krev potokem teče.

Nedospělý ještě lid! — pomyslil jsem si; však on i takovému humoru zvykne, jako mu již dávno přivykli vzdělanci, až jenom několik našich »národních« slavností navštíví.

Ty pak, výtečníku, kterýž jsi oblažil svůj národ plodem nesmrtelným, proč nesejmeš tajemné roušky se své skromné anonymity? Spěchej na prsa vděčného národu, kterýž zajisté již dychtí zasaditi pamětní desku do tvé rodné »chaloupky.« Ó ty nová naše národní chaloupko, budiž požehnána! volám s Václavem Šolcem. Či snad chceš, aby se po tvé smrti česká města i české vsi hádaly o česť tvého rodiště, jako kdysi řecká města o Homera?!

O vlivu romanu.

Literarní úvaha od *Vinc. Drbohlava.*

Není snad odvětví v literatuře všech národů, které by si takového rozšíření zjednalo ve všech vrstvách společenských, jako roman.

Roman zaujal v literarním světě své zvláštní, rozhodující postavení.

Co jiní nakladatelé vědeckých spisů nářky vedou na lhostejnosť a chladnosť obecenstva, vymýšlejí druzí, jaké as jméno dali by nové zábavné bibliothece, která by obsahovala »nejlepší« původní nebo cizojazyčné romany. Ba i denní listy, chtíce si udržeti své odběratele, ohlašují tučnými písmeny, že opět počne jako příloha vycházeti nový, napínavý, sensační roman.

Roman tvoří největší část knihoven nejen spolkových, ale i jednotlivcův. A ptámeli se po příčině, dostaneme za odpověď, že lid po jiném netouží, že lid po něm se ohlédá, nechávaje užitečné čtení bez povšimnutí.

V čem vězí kouzlo jeho, že tak mohutnou silou k sobě vábí?

V klamu.

Roman je směsí fantasie s pravdou, a to tak, že směsice obou těchto živlů podává nám děj, který uchvacuje čtenáře a do jiného světa přenáší, kde ho svým umělým zapředením, situacemi, svými postavami okouzluje. Tím dostává moc nad člověkem.

Roman je dílo umělecké a jako takové podléhá zákonům aesthetiky, při níž nikdy moment ušlechťovací nemá býti vyloučen.

Ponechme mluviti *Sabinu*, co mluví o romanu: »Roman jest věrné zrcadlo vnějšího i duševního života, pročež celou ústrojností svou jest obrazem socialních poměrů času, v němž děj se koná; on přímo na to poukazuje, kterak dějiny v něm obsažené buď výsledky jsou svobodné vůle lidské, buď svědky odvislosti její od okolností a vášní: on zjevy rozsáhlého života lidského i přírodního na půdu svou přenáší způsobem svému účelu přiměřeným je přetvořic, on spletené poměry společenské rozvinuje a osvětluje, aniž ukázati opomine, kterak veškeren život teprv duševním proniknutím důležitosti a pravé zajímavosti nabývá.[1])

Zajisté krásný to cíl chová, tím stává se učitelem dobra i zla. Jeho moc můžeme sice chváliti a haněti, ale nikoliv zneuznati.

Roman tady má plnou svobodu. V něm může býti vylíčeno vše, co se mezi nebem a zemí děje. On jest jako stobranné Theby. Všemi jeho branami může bezměrná obrazivosť vaky a balíky různých duševních potřeb a zkušeností vejíti, jenom když toho aesthetická revise dovoluje.

Právě proto, že jest roman této veliké svobodě vysazen, číhá na spisovatele mnoho nebezpečí, aby v ní neutonul. On jest za své literarní dítě zodpovědným. »A jakou má kdo hlavní pohnutku k duševní své práci, neli tu, aby sloužil pravdě, pokroku a blahu veškerenstva? Tím právě stává se přemýšlení a tvoření svrchovanou rozkoší.«[2]) A spustíli spisovatel tento vznešený cíl s očí, dopouští se těžkého hříchu na člověčenstvu. Neboť čtení knih jest tolik, jako s lidmi obcovati. Čtoucí těmto postavám v romanu, jež jsou výsledkem jaksi blouznivé práce spisovatelovy, dává život; on je miluje, on s nimi cítí, jich nenávidí a hovorům jich s upjatou pozorností naslouchá. A čteli více, tu postavy tyto stanou se mu známými, přátely, bez nichž mu nelze obstáti.

[1]) *K. Sabina*, Slovo o romanu a o českém zvláště. „Lumír“ 1858., str. 17.

[2]) *J. V. Frič*, Slovo o literatuře, napsala pí. Edgar Quinetová. „Ženské Listy“ 1886., str. 35.

Vliv těchto vysněných postav na ducha je veliký. Člověk stává se jejich otrokem, a ty idee a zásady, jež tlumočí, vrývají se mu do duše. Čtenář spisovateli věří, protože jest v očích jeho autoritou, jehož slovo platí, třebas názor jeho by se s jeho názorem různil.

Tak vzniká touha po četbě, která každou radosť k práci vylučuje. Srdce jest rozrušeno a poblouzeno, fantasie naplněna novými obrazy. Duch staví si větrné zámky, a následek toho jest, že se člověk pro praktický život stává neschopným. *Alban Stolz* dí, že šetrnosť, čistotu a správné vychování dítek nejméně nalezáme u dámy, která čte. A má pravdu. Rozum při čtení nekontroluje člověka, protože svůdnosť romanu dobývá si nad ním moci.

Nemravnosť spisu je vždy známkou slabosti spisovatelovy. A do jakých kloak nyní roman zapadl, dosvědčují oprávněné stesky literarních kritiků.

»Ach, dejte nám již probůh něco jiného,« volá výše jmenovaná Egdar Quinetova, »vyveďte nás ze svých děr a špitálů, dopřejte nám svěžího, čistého vzduchu. Příliš dlouho se dusíme, příliš hluboce jste se ponořili do nezdravých vrstev, tou samou dychtivostí, abyste druh druha předešel v originalnosti ve tvorbě věcí dosud nevídaných, v mluvě na dále naprosto nemožné. Vzduchu, slunka, čerstvého vánku jest nám třeba.«[1])

A kritik »Lit. Listů« dí: »Nám třeba mládeže, jinochův a děv zdravých, bujarých a nadšených a jen pro vznešené a krásné horujících, v přísných mravech vychovaných, přesně cti a povinností dbalých.«[2])

A opět jiný kritik, referuje o pověstném díle Schulzově »České Magdaleně,« praví: »A takto se má šlechtiti duch národu českého? Dlouhé popisy ukrytých a poloskrytých a obnažených vnad, lícně sprostých vášní, to že jsou prostředky ušlechtilé massy prostého lidu? — — Utěšený rozkvět naší literatury, z něhož literarní přátelé tolik radosti projevují, objevuje, jak vidíme, plody, které se zálibou rozdírají vředy společnosti lidské

[1]) „Ženské Listy“ 1886., str. 35.

[2]) „Lit. Listy“ 1886., č. 20., str. 230.

a odvolávají se při tom nejen na pravdivosť. ale i na aesthetiku. Možno to? Schulz odpovídá: Nikoli! [1])

V pravdě je podivný to svět v romanu. Můžeme směle říci, že jest to škola egoismu, ctižádosti, intriky; škola, v níž se souboj a samovražda chválí, kde uraženého blaží sladký pocit pomsty, kde hlásá se neposlušnosť proti Bohu a vrchnosti, kde staví se štěstí požitku jako hlavní cíl člověka, kde pohoršení, svedení v barvách nejluznějších, kde se nestoudnosť, cizoložství neopravuje, vražda dětí omlouvá, kde přírodní processy, jimž je člověk podroben, se s jakousi pochoutkou podávají — slovem, kde veškeré neduhy společenského řádu tlumočí se jako cosi nutného a trpěného. A kde je moralka, a kde je poučení? Kdo to čte, naučí se znáti své vlastní slabosti, dovede dáti jim dostatečné omluvy, neboť vidí před sebou osoby, které se svých slabostí samy nechtěly, nebo nemohly zbýti. Jak on by dovedl se ubrániti všemu, přemáhati sebe, když tam ty luzné postavy reků, manželův, otců, žen, synů, představených s těmi slabostmi se blýskají na výsluní štěstí a blahobytu. Lež jest nálezem ďábla a způsobena k tomu, by klamala. Člověk spíše věří zlu, lži, nežli pravdě. A následek toho jest ohrožení mravního citu, studu, osvojení si zvrácených zásad, porušení aesthetického vkusu, zbavení chutě k dobré četbě, povrchnosť — rozervanosť, neštěstí.

A což ty erotické romany!

Tam jsou duše rozervané, které se od Boha, od svých povinností odvrátily ku klamným nadějím, cílům, slepému pachtění po rozkoších. Tak místo lásky vznešené vidíme hýřivosť, nestydatosť, nemravnosť.

Jak se má milovati ukázalo křesťanství ve slovech sv. apoštola Pavla: Střezte srdcí svých. Můžete milovati, ano musíte milovati, žijte a umřete pro tuto lásku, ale střezte srdcí svých, neboť to nenáleží žádné bytosti, aniž vám, nýbrž Bohu samému. — Jeli vášeň prudká, tu ji tlumí moc zákona Páně a jestliže toto pouto povolí, pak tito zbožní stanou se svobodnými, pak mluví ona vášeň bezuzdná a divoká. Tohoto měřítka ovšem spisovatelé nemají, neboť by se nedodělali pikantnosti.«

Nechceme vymýtiti erotické romany, neboť tu tvoří láska hlavní živel — který má svou cenu — ale ty pokládáme za škodlivé a před stolicí aesthetiky nedůstojny, kde samostatně vystupují s nekalou tendencí a smyslně působí, nebo kde sprostota smýšlení a líčení vyniká. Kolik jimi nešťastno mladých srdcí, kolik jich utonulo v nespokojenosti a rozervanosti, která měla příčinu ve čtení romanů! Mladík má před sebou ideal ženskosti, stane se mužem ženy křehké a slabé — jest vyveden z klamu a cítí se nešťastným. *Alban Stolz* dí, že idealní nevěsta potom stane se nepořádnou, nespokojenou paní. Romany jsou neštěstím mladých osob. Ony kazí jejich srdce, rozum, ano i štěstí. Zvláště jsou to romany cizí, neboť ty mají povahu podnebí zcela jinou a tím našemu nepříznivou.

Proti tak zvané literatuře krvavé vystoupeno bylo energicky, avšak ne důsledně správně. Ona dosud bují, ale má jiný háv, má elegantní formu, má propracovanosť, a v čele jména duchaplná, která činí tento plod výsadním. Jsou to zvláště překlady francouzských romanů, které tu a tam roztroušeny jsou v naší belletrii, v knihovnách a denních listech. Poukazovati na Francii jest nevhodné. Francouzská paedagogika v rodině jest zcela jiná, než u nás. Tam se dcerám nedovoluje čísti feuilletony, romany s hnusnou tendencí, tam se útlé dcery nevodí do komických oper a balletův. U nás této censury není. U nás není nic divného, čteli sotva škole odrostlý hoch nebo děvče nějaký duchaplný roman, aby rodičům práci osladil, nebo dlouhou chvíli ukrátil.

Díky Bohu, že naturalistický směr Zolův mimo několika nadšených jeho ctitelův u nás hluboko kořeny nezapouští. Vliv jeho na čtenáře charakterisuje nejlépe žák jeho jakýs Charles Valon, který po přečtení »Germinala« usmrtil se, napsav tato slova: »Jeli svět tak špatným, jak jej Zola líčí, pak jest to potupou déle v něm žíti a raději volím smrť.« (O. p.)

[1]) „Lit. Listy" 1887., str. 35.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník IV. — 1887. — Číslo 12.

Leo XIII.

Posledního dne tohoto roku občanského bude půl století, co Leo XIII., hlava církve katolické a nejvyšší velekněz její, na kněze posvěcen byl od tehdejšího generalního vikáře římského Odescalchiho, v kapli sv. Stanislava Kostky. Jubilaeum to budí účastenství celého civilisovaného světa, všude ovšem zvláštním způsobem dle místních okolností a poměrů k oslavenci. Našemu časopisu slavnostní ton jest více méně cizí: výjimka však za příležitosti tak vzácné a řídké sama jsouc vzácná a řídká, nebude stálému tomu pravidlu snad na ujmu, nýbrž je pouze potvrdí.

Předmětem oslavy, která dle příznakův a příprav činěných bude velikolepá, jest — nejvyšší pontifikat náboženství světového a nynější důstojný nosič jeho. Vzpomínky a úvahy, za takových příležitostí činěné, tentokráte věru mají látku a úlohu velmi vděčnou, hodnou pojetí a vylíčení rovněž tak vznešeného, aspoň po některých částech jejich: vystihnouti ji pojednou a celou vyžadovalo by zajisté genialnosti sourodé a všeobsáhlé, jako jest všeobsáhlá a nadlidská povaha její. Lze tu bráti ze zásoby vznešených idei a cílův a úkolů vytčených, lze tu čerpati z hojnosti vysokých záměrů v ideách těch vyslovených, lze tu probírati se velikými činy, jimiž ony snahy korunovány. Různé druhy a směry jejich různých úvah vymáhají, rozmanitostí svou velmi od sebe vzdálených. Instituce náboženská ovšem přede všemi jinými ráz náboženský a církevní k pozornosti nabízí, čemuž také slavnostní příležitosť sama nejlépe svědčí: opravdu pak skutečná oslava ráz ten po přednosti projevuje, neboť podpora díla spásy nadpřirozené, mezi křesťany oživením ducha náboženského, mezi nekřesťany missiemi, jest jakoby předním číslem programmu slavnostního. Reflexí slavnostních však stránka tato nejméně budí: věřícímu jestiť všestranně rozhodnuta, třeba jen dle ní se chovati, nevěrec poněkud jen soudný v této chvíli o ní pomlká ze šetrnosti, jíž odepříti nemůže, a jen

fanatismus bezvládným úsklebkem proti ní polemisuje. Stránka politická, jež druhdy největším leskem ozařovala pontifikat římský, podivným způsobem i dnes, za největšího ponížení ve příčině té, vystupuje v popředí, ale díky Bohu ve tvárnosti poněkud více zduševněné, důstojnější hlubšího významu, jejž má římský pontifikat, nikoli tak ve způsobu pouhé moci a síly zevnější. Mírné a smírné vyřizování veřejných záležitostí, klidné a přece neústupné hájení vlastních práv charakterisují činnosť Leona XIII. před pontifikatem i v něm a vynucují úctu ve příslušných vrstvách zajisté málo příznivých. Diplomacie řídící osudy národův ovšem nad jiné touto stránkou se zabývá, dávajíc tu oslavenci svědectví velmi čestné, a úspěchy skutečné je potvrzují. My vyjímajíce a odkládajíce z oboru toho, nám více méně cizího, část čistě kulturní k dalším řádkům, podotýkáme jen co do životopisu, že studia a úřady diplomatické vedle bohoslovných a církevních již od počátku dělily se o píli šlechtice vznešeného rodem i duchem.

Ve studiích nejvíce si liboval, jsa z nich vytrhován jen posýláním nejvyšších představených k úřadům církevněpolitickým. Poslední takové stanoviště, nunciaturu v Belgii, opustil jakožto nastávající arcibiskup v Perugii, jejíž obyvatelé někdejšího reorganisatora veřejné správy v Umbrii za arcipastýře duchovního si vyžádali. V úřadě tom záležitostem občanským věnoval jen potud pozornosť svou, pokud duchovního blaha svěřenců se týkaly, žije jinak úplně skutkům milosrdenství a studiu. Na toto u sebe i u kněžstva hlavní váhu kladl, řídě často osobně studia svých bohoslovců. Díla, jež sepsal, jsa arcibiskupem, obírají se časovými tehda předměty z církevního práva a z apologie; mezi těmito budiž pouze jmenována kritika Renanova díla „Život Ježíšův."

Nedlouho před smrtí Pia IX. († 7. února 1878.) jmenován camerlengem, kterýž úřad zvláště důležitým se stává při uprázdnění stolce papežského; přípravy k nové volbě vykonal rázně, ano počínal si s velkou přísností, jak při takových příležitostech potřebí. Ve sporu o místo volební navrhoval on hlavně Maltu, obnovuje tím s mnohými jinými voliči jaksi protest proti násilí vládnímu. Vzhledem k obtížím však, jež by z toho byly vznikly, usneseno se vykonati volbu v Římě. Při třetí volbě 20. února r. 1878. zvolen většinou více než dvoutřetinovou za náměstka Kristova i prohlásil, že dává si jméno Leo XIII., jsa zvláštním ctitelem Leona XII., třetího předchůdce svého.

Popularity té, z níž těšil se předchůdce jeho, hned v plné míře neměl, přísnosť jeho však a spravedlivosť ku zlořádům, jakož i dobrotivá láska ku všemu dobrému pojistila mu brzy

úplnou oddanosť všech dobře smýšlejících. Universalnosť poslání úřadu papežského pojal v celém objemu jejím a svým prostředkem, slovem pravdy, počal ji záhy prováděti, zvláště když velmoci, které při volbě ani nepoužily práva svého zadati veto proti nemilým kandidatům, poznaly mírumilovnosť nového papeže a zhoubnými zkušenostmi přesvědčivše se, že pro blaho národů nedostačí síla zevnější, nýbrž že potřebí opory v síle mravní, nabídly také smírnou ruku k uspořádání poměrů revolucí rozjitřených. A jestliže vyššími úkoly též člověk vzrůstá, tož osobní vlastnosti vrchního pastýře křesťanstva, před tím již skvěle osvědčené, oprávňovaly k nadějím, že s pomocí shůry slíbenou vyhoví potřebám doby od něho spásy očekávající. Neuplynulo ještě celé desítiletí pontifikatu jeho, a výsledky neúmorných snah jeho jsou všem zřejmy. Jsa mužem práce, zmnohonásobnil ji ve velepastýřském úřadě svém ve všech směrech, kam jen zasáhnouti mohl působením svým, nepřízni doby valně znesnadněným.

Leonis XIII. Pontificis Maximi Acta obsahují přes 300 dokumentů, jimiž provádí apoštolský úřad svůj ku blahu člověčenstva časnému i věčnému, tedy nejen v záležitostech čistě církevních, nýbrž ve všech věcech, na kterých řád společnosti lidské se zakládá, jelikož s předním činitelem životním, s náboženstvím souvisejí.

Tu zevně nad jiné vyniká, jak řečeno, činnosť státnická ve vyjednávání s velmocemi, jež ovšem hlavě církve katolické není pouhým diplomatismem, nýbrž čelí ku spořádání samých základních podmínek zdravého zřízení společnosti státní. Hned v prvém roce pontifikatu svého, vyřídiv potřebné záležitosti hierarchické, z části dříve již započaté, obrací se encyklikou „Quod apostolici muneris“ (28. XII. 1878.) proti výstřednímu socialismu, poukazuje k tomu, že církev jediná je s to, aby opravdovou nápravu v nepoměrech společenských učiníc, jim všelikou zbraň odňala. Dále encyklikou „Arcanum“ (10. II. 1880.) obrací se k základu všeliké spořádané společnosti, k posvátnému svazku rodinnému, moderním zákonodárstvím ohroženému, vytýkaje svátostní ráz manželství a nezbytnou jeho potřebu pro blaho společnosti lidské. Po zavraždění Alexandra II. poukazuje enc. „Diuturnum“ (29. VI. 1881.) na nebezpečí, jež povstává společnosti lidské bojem proti všeliké autoritě, jež ovšem jen mravními prostředky, ne pouhou silou zevnější může obstáti. Proto také častěji pozdvihuje hlasu svého proti znekřesťanění veřejných institucí (enc. „Etsi nos“ 15. II. 1882., zvláště pro Italii), a původcům jeho, jimiž nad jiné jest sekta svobodných

zednářů (enc. „Humanum genus" 20. IV. 1884.). Podobnými naukami o potřebě oddanosti k církvi a zařízením jejím nesou se listy k biskupům německým stran kulturního boje („Iam pridem Nobis in votis erat," 6. I. 1886.) a uherským při památce osvobození budínského (enc. „Quod multum diuque optabamus," 22. VIII. 1886.). Povšechně státnickými zásadami v duchu křesťanském, poměrem církve ku státu, obírá se encyklika „Immortale Dei" (1. XI. 1885.), jež velkou sensaci způsobila. K otázkám těm a takovým vrací se opět a opět, kdykoli podniká dílo církevní se státem nějak související, hierarchii v missiích zaráží nebo ve krajinách bludem odcizených obnovuje atd.

Vedlé těchto záležitostí veřejně společenských hlavně osvěta křesťanská a vzdělanosť na srdci mu leží. Od řádného vzdělání kněžstva nejvíce si slibuje a k němu biskupů napomíná; tak v listech k biskupům italským, kde asi nejlépe přesvědčil se o následcích nedostatečného vzdělání kněžstva, k německým, uherským. Jak řečeno, ještě arcibiskupem jsa ukázal, kolik mu na tom záleží; brzy po svém nastolení zrušil různé zlořády, které panovaly v římských akademiích co do udílení hodností akademických. Ústavy učené z přední jeho péče se těší. Mezi těmi nás týká se znovazřízení „Collegium bohemicum"; letos zaříditi stále usiloval akademii benediktinskou („Collegium Anselmianum"), před několika lety ustanovena historická sekce z řádu benediktinského na vydávání regest papežských. Ovšem s politováním lze poznamenati, že jako každé dílo lidské jest nedokonalé, tak i skutečnosť ústavů těch pro mnohé překážky věcné i osobní daleko ostává za idealy vznešeného zakladatele. Přítomní svědkové však dokazují, že každý zlořád, ano každý nedostatek příčící se rozvoji ústavu, jakmile v jeho známosť vejde, bývá ihned opraven, po případě původcové jeho se spravedlivou přísností k zodpovídání voláni.

Ústavům těm snaží se získati učence z celého světa; zvláště duchovní řády vznítil by rád k oné pověsti a slávě učenosti, dle níž kdysi byli vychovateli národů. Vynikajících učenců shromažďuje se v Římě čím dále tím více, nejen duchovních, nýbrž i světských; těchto hlavně od té doby, co dějepisné archivy vatikanské otevřel všem dějezpytcům k volnému používání. Listem „Saepe numero considerantes," zaslaným (18. VIII. 1883.) učeným kardinalům de Lucovi, Pitrovi, Hergenrötherovi, jež představil archivům a knihovnám, vypisuje přehledně dějepis protikatolický za 300 posledních let, počínaje centuriatory magdeburskými; zvláště Italům vytýká, že co vlastně nejvíce vděčností jsou zavázáni Stolici apoštolské, oni nejvíce

opisují a rozšiřují lži proti ní namířené, překonávajíce samy protestanty. Skutky však nechať promluví: církev katolická pravdy báti se nepotřebuje a ji z archivů vatikanských čerpati zve a vyzývá učence celého světa.

Hlavním znakem vzdělavatelských snah jeho jest důrazné doporučování studia děl sv. Tomáše Aquinského. Ať již soudí se o obnově scholastiky jakkoli, tolik jisto jest, že v učené spekulaci křesťanské vzor zvolen jedině možný, že jde více o obsah než o formu a že tento zvolen ke studiu, nikoli ku slepému odříkávání, jak namnoze se děje. Nepředpojatý nikterak neupře, že v theologu a filosofu onom nejen minulé bludy poraženy, nýbrž i ku porážce budoucích hojně zbraní poskytnuto, jak dí příslušná encyklika „Aeterni Patris" (4. VIII. 1879.). Byltě Leo XIII. již v Perugii tím směrem dával odchovávati své bohoslovce, a nyní biskupům prostředek ten ku zdravému vzdělání kněžstva stále doporučuje. Za tím účelem hned následujícího roku nařídil znova úplné vydati díla sv. Tomáše.

Oběma skutky posléze jmenovanými způsoben čilý ruch v učeném světě; řada velikolepých děl vědeckých, věnovaných dějinám a spekulaci středověké, i mezi protestanty, dokazuje, že vzkypřena půda velmi úrodná. Podporou pak takového příznivce, jenž péčí svou objímá celý okres pozemský ve všech vyšších potřebách jeho a při tom přece i nejmenším záležitostem pozornosť svou věnovati dovede, aby na příklad (9. IX. 1878.) ustanovil zevrubný řád vatikanské bibliotheky, pro užívání kodexův a p., podporou a pomocí, pravím, takového příznivce jistě símě zdárně vzroste a přinese očekávaný užitek.

Při zvláštní zálibě ve studiích bohoslovných a vůbec vážných nezříti přece žádné jednostrannosti. Slavnostní kniha právě vydaná Leonis XIII. Inscriptiones et Carmina ukazuje náklonnosť jeho k umění básnickému, jehož sám v soukromí jest pěstitelem. Sbírka obsahuje napřed příležitostné nápisy, z nichžto zírá zbožnosť, dobrota a velkodušnosť. Dva z nich (z r. 1883.) nadepsány jsou: „De ratione vitae in pontificatu degendae."

I.

In mortali vita, quae superest,
Decretum est
Oblata quotidie piaculari hostia
Arctius Deo adhaerere
Curandaeque hominum saluti sempiternae
Studiosius in dies
Vigilanti animo
Adlaborare.

II.

Age iam
Enitere, enitere o Leo
Ardua quaeque fidenter moliri
Dura fortiter pati
Ne reformides!
Devexa iam aetate emensoque propemodum
Vitae cursu
Rebus caducis abdicatis contemptis
Altiora appetens animo
Ad caelestem patriam
Constanter adspira.

Ve druhé části jsou básně rovněž příležitostné a posvátné; z některých vyznívá milý humor, všechny vyznamenávají se elegantní dikcí, jíž jeví se vznešený autor ctitelem Vergiliovy formy básnické. Rysem krásně charakteristickým zajisté jest, že jsa arcibiskupem vyznamenával kněze své dioecese, v té neb oné příčině horlivé, básněmi na ně složenými. —

Stručný obraz snahy a činnosti Leona XIII., jejžto hlavními rysy nastíniti jsme se snažili, postrádal by valnou měrou jímavosti, kterou ono působení má míti také pro nás Slovany, kdybychom neuvedli některých aspoň dat, jež nás samých se týkají, především nás Čechů. 30. září r. 1880. vydal encykliku „Grande munus," jížto na paměť uvádí velečiny našich věrověstů sv. Cyrilla a Methodia, péči římských papežův o pravé náboženství mezi Slovany, a chtěje též ji osvědčiti nařizuje úctu oněch světců po celém světě katolickém, rozhlašuje tím zároveň jména slovanských národů. Kdo ví, jaké postavení ve světové známosti zaujímáme, nebude ani posledního tohoto momentu, o sobě sic nepatrného, podceňovati. Když biskupové čeští referovali o dojmu onoho prohlášení, s uspokojením zprávu přijímá a opět (ep. „Bene cognitum Nobis," 14. VII. 1881.) důraz klade na vzdělání a vzornou zbožnosť kněžstva. Ve snahách o přispění Slovanstvu podporovatele a rádce spolehlivého a nadšeného měl v kardinalu Bartolinim, nedávno zemřelém, jejž prý zvali „il cardinale slavo." Pohříchu nepříznivé okolnosti politické i zde mnohou blahonosnou akci zmařily. Snad reforma řádu basilianského mezi Rutheny (Lit. ap.: „Singulare praesidium," 12. V. 1882.) učiní konec duchovní stagnaci zde na slovanském východě, jakož nejnověji vlídnější červánky počínají ukazovati se též na slovanském jihu.

Mnoho doufá a očekává ještě doba naše od nejvyššího pastýře církve katolické, byť již stařičkého kmeta, dokonavšího již rok 77. života ne právě nejklidnějšího (Vincenc Joachim hrabě Pecci nar. 2. III. 1810.): on sám spoléhaje na pomoc vyšší pln jest dalekosáhlých záměrův, o jichž provedení známou energií a neúmornou pílí usiluje. Ctitelé pak jeho a svěřenci, s touhou čekajíce vyplnění jejich, z těch srdcí ve slavnostní dobu k nebi volají:

„Bůh Leona třináctého žehnej nám a zachovej!"

Guyauova aesthetika.

Napsal *Leander Čech.*

(O.) Jistý počet zvláštních důvodů proti budoucnu poesie poskytuje historie. Vývoj umění závisí na jistých mravech a jistém stavu socialním; a tu dle Tainea některým uměnám budoucnosť neposkytuje stravy, jíž potřebují. V té příčině rozhodně se vyslovil Renan: »Vláda sochařství jest skončena v onen den, kdy se přestává choditi polonaho. Epopeje mizí s věkem heroismu osobního: není epopeje s dělostřelectvem. Každé umění, hudbu vyjímajíc, jest takto připoutáno ku stavu minulému: hudba sama, kterou lze považovati za umění devatenáctého století, bude jednou dokonána a dokončena.« I ukazuje Guyau, že právě věda moderní bude moci sochařství osvěžiti; práce Darwinovy a jiných o výrazu hnutí duševních mohou býti bohatým zdrojem pro umění a právě soustava nervová a vztahy její se soustavou svalovou mnoho neznámého pro nás chovají. Jako Praxiteles by byl nedovedl si zobraziti Noc nebo Jitřenku Michal-Angelovu, kdož ví, zda sochařství nebude kdysi s to, aby v kámen vtělilo idee a city poetické, kterých by Řekové při vší plastické dokonalosti, k níž dospěli, nebyli mohli ani učiniti ani snad pojati? V malířství pak zajisté též může býti pokrok, vždyť lidstvo zdá se že stává se čím dále tím vnímavějším pro mluvu odstínů, pro všechny hry světla. V hudbě pak idea melodická odpovídá jistému intellektualnímu i moralnímu stavu člověka, jenž se mění dle století: bude se tudíž i melodie měniti a bude moci činiti nové pokroky s člověkem samým. A i harmonie má ještě zdroje nesčetné. V poesii samé mění se více formy a z těchto změn nelze souditi o zániku básnictví samého.

Druhá námitka historická čerpána jest z údajů politických a hospodářských. Umění se dnešního dne vulgarisuje, klesá na roveň s množstvím, které se dnes stává pravdivým soudcem krásna; umění pak, nemohouc ostati podílem malé aristokratické elity, nebude více. Avšak — dokazuje Guyau — lid, nižší třída měla vždy své umění a jako věda obyčejná a všední nebrání vyšší vědecké spekulaci, podobně i toto umění praktické a produktivní nebude na ujmu čistému nepodjatému umění. I uměleckou produkci řídí zákon národohospodářský nábídky a poptávky, a pouze poptávka mění se dle ústředí, z něhož pochází. Od jedné skupiny obecenstva literarního ke druhému jest mnohdy takový rozdíl, jak od století ke století: každé z nich má své umění, své talenty, své věhlasy; tyto skupiny se nemohou obejíti jedny bez druhých, jako velké století se nemůže obejíti bez temného kvašení, jež je předcházelo a zplodilo. Netřeba kárati jsoucnosť uměn lidových, ba těšiti jest se z nich, neboť jen tím jest umožněno umění vyššímu, aby se nad nimi udrželo; lid vždy měl potřebu projíti těmi stupni, aby dostoupil výše: jsou to schody chrámové.

Jiná námitka pochází od pessimistické školy historické. Ta soudí asi takto: idealem demokracie jest politická i národohospodářská rovnosť mezi lidmi; tato rovnosť tíhnouti bude k tomu, aby splodila též intellektualní rovnosť, povznesení duchů malých vyrovnané snížením velkých; tato všeobecná prostřednosť zabije umění, které může pouze žíti superioritou genia a které jest takto podstatně aristokratickým. Avšak můželi demokracie zničiti organické a fysiologické podmínky u genia? můželi umáliti počet jeho závitků cerebralních a zmenšiti váhu jeho mozku? Kdyby demokracie u národa, jenž by ji učinil svou vládní

formou, splodila opravdovou cerebralní zrůdnosť, národ takový by zahynul. V boji o život nejmocnější silou jest intelligence; jen ti národové zvítězí, kteří budou míti pro sebe genia, následovně i umění. Mimo to demokracie poskytnouti může všechny podmínky občanské i politické, kterých jest třeba ku vzniku díla uměleckého. Demokracie poskytuje umělci, čeho nejvíce potřebuje, svobodu i nezávislosť v potřebách životních; a v celém národě umělec snadněji nalezne ozvěnu než ve společnosti vybrané, různými ohledy vázané. Snáze jest rovněž reformovati vkus celé doby, než vkus akademie. Mimo to dnes umělec, básník nemusí se báti zničení svého díla. Třebať vědečtí geniové snadněji mohou proniknouti, i genius básnický konečně přece jen zjedná si průchod. Říká se sice, že demokracie jest žárliva na genia, ale třeba jest činiti rozdíl mezi geniem uměleckým a politickým. Žádný z demokratů neměl zajisté nikdy strach na př. z Gounoda, aniž by snižovati chtěl literarní zásluhy Renanovy; třebať demokraté váhali učiniti ho senatorem. Ovšem nedůvěřuje se vždy geniům politickým, ale to za všech vládních forem; monarchie má sice své Richelieu a Bismarky, ale i své zapuzené Turgoty, a demokracie zase dovedla použiti svých Washingtonů, Lincolnův a Thiersův.

Dále jest prý na ujmu umění dnešní přílišná láska k luxu, dnešní »amerikanismus,« jenž však jsa opakem umění, zvítězí: průmysl zabije umění. Avšak neníli tento amerikanismus rovněž nepřítelem vědy, v níž též theoretické a nepodjaté spekulace jsou vždy prvním hybadlem, východiskem všeho pokroku? Ale amerikanismus zvítěze nad umou i vědou zničil by zároveň sama sebe, neboť zdvihnuv se nad míru proměnil by se v rutinu, snížil intelligenci a přivlekl záhubu národa. »I jest tedy bojovati proti snahám výlučně prospěchářským, jimiž se někdy bráti může duch národní, jest bojovati proti vyučování příliš »primarnímu« nebo »specialnímu,« této zmírněné formě ignorance, a udržovati pospolu ve výchově vědu čistou i umění, dvě věci příliš vznešené, než aby sobě byly na odpor« (str. 111.). Mimo to amerikanismus nesouvisí ani se zvláštní formou vládní ani s všeobecným postupem civilisace; byli národové naprosto obchodní, Tyřané i Karthaginci, avšak byli i národové kupcův a básníků zároveň: Řekové, Angličané. Konečně pak s národy má se to jako s jednotlivci: i tu jsou bytosti nedokonalé a zakrnělé.

Historie tudíž dokazuje pouze, že umění se mění, a že změny tyto odpovídají změnám mravů, stavu socialního, řečí a i forem politických. I jest známkou pokroku pro bytosť cítící, že může došedši stupně vyššího míti city i dojmy nové, jsouc přístupna i tomu, co velikého i krásného obsahovaly dojmy předešlé: nuže zdaž přednosť dávajíce Alfred de Mussetovi, Victoru Hugovi nerozumíme zároveň i Racineovi i Boileauovi? —

Ještě odjinud čerpány důvody na doklad nesrovnatelnosti průmyslu s uměním: z ošklivosti strojů dnešních. Zejména známy jsou v této příčině vývody Sully Prudhommeovy, jenž dokazoval, že stroje nynější poskytují obraznosti čím dále tím méně prostředků; kdežto stroje dřívější představovaly zároveň i své motory, jako na př. větrník vzbuzuje představu větru, jenž jej uvádí v pohyb, jsou v nynější době páry a elektřiny tajemné motory úplně nepodobny vnitřku strojů. Tu namítá Guyau, že u stroje nevzbuzuje zálibu aesthetickou způsob, jakým stroj tu neb onu sílu přírodní představuje, nýbrž stroj působí aestheticky, pokud vzbuzuje zdání života; větrník v pohybu jest pěkný, v klidu a z blízka jest to stroj ošklivý. Ba právě čím méně jest stroj představitelem vnější

síly, která jej uvádí v pohyb, tím má větší hodnotu aesthetickou, a stroj, který se nejvíce bude podobati živé bytosti, bude nejkrásnější. I jest jen otázka, zda nejdokonalejší stroje průmyslem zhotovené se přibližují podobou svojí k bytostem živým čili se jich vzdalují. A tu odpověděti snadno: idealem průmyslu jest též šetření síly, a toť život. Ovšem stroje naše nereprodukují typy krásy, jaké reprodukuje malířství nebo sochařství, a zdají se spíše žíti na způsob netvorů, jsouce ne nepodobny mammutům a plesiosaurům, avšak krása našich strojů dá se pojati pouze v pohybu, a reprodukce pohybu právě se nedostává našim uměnám repraesentativním. Ostatně i stroje se zdokonalují, vizme na příklad nynější lokomotivu a lokomotivu první, hrubou, opatřenou hřebly. A tak i v průmyslu zavládá cosi nadpřirozeného, což činí jej poetickým; mechanická nedokonalosť jeví se býti nedostatečností aesthetickou.

Guyau srovnává ještě jiné stroje dřívější i nynější, ukazuje na zdokonalování jejich, na př. stříkačku ruční i parní, kladivo kovářské a veliký buchar, primitivní i parní jeřáb, a j. a bere konečně v ochranu proti Sully-Prudhommeovi parník, vytýkaje krásu jediného, jakož i symbolický význam celého válečného loďstva. —

Dosud zkoumány byly vnější podmínky umění, i třeba nyní přistoupiti k jeho podmínkám nejdůležitějším, k podmínkám intellektualním a mravním. A tu především se namane otázka, zda duch vědecký, který proniká znenáhla lidstvo a vytváří mozky od pokolení ku pokolení, nezničí průběhem doby tyto tři podstatné vlastnosti umělcovy: obraznosť, pud tvůrčí a cit.

Tvrdívá se skutečně od některých učencův a filosofů, že vývoj ducha vědeckého zastaví vývoj básnické imaginace; mimo to sami básníci mnozí dosvědčovali, že není pravé poesie bez taje a pověry. Že věda profanuje vše, čeho se dotýká, jest známý výrok. A nedá se věru nikterak upříti, že tajuplnosť, tajemnosť, mysticismus mnoho mají poetického do sebe; Guyau to mnohými pěknými doklady ukazuje. Avšak přes to přese vše jest protiva naprostá mezi poesií a vědou tvrzením povrchním. Dobřeť pravil Matthew Arnold: »Básnictví jako věda jest výkladem světa; ale výklady vědy nikdy nám neposkytnou toho niterného smyslu věcí, jejž nám poskytují výklady poesie, anyť se obracejí ku schopnosti obmezené, ne ke člověku celému; proto poesie nemůže zahynouti.« Jdeť o to učenci, aby od věcí, jež pozoruje, abstrahoval svou vlastní osobnosť. Avšak srdce lidské jest prý hlavní částí světa, mezi ním a věcmi musí exsistovati prý nutná harmonie; umělec tudíž maje vědomí této harmonie neméně jest pravdiv než učenec. Všechny theoremy astronomické nezabrání nikdy, aby pohled na bezmeznou oblohu nevzbudil v nás jakýsi neurčitý nepokoj, nenasycenou žádosť po vědění, což působí poesii nebes. Jestliže věda baví rozřešením otázek, poesie baví kladouc otázky, vizme na př. monolog Hamletův. Ano dále vědy vedou vždy k novým tajům a záhadám, a z obdivu rodí se poesie i filosofie. Mimo to hlubším rozborem se ukáže, že vlastně »potřeba tajna a neznáma« jest pouze zahalená forma touhy po poznání; půvab na př. křivolakých cest, hájův, úkrytů má svůj hlavní důvod v tom, že jest nám každým krokem dovoleno činiti nová odhalení, že v činnosti jest udržována stále naše zvědavosť, že se nám slibuje stále nový obzor. Ovšem často vzbuzuje lítosť, že věda mění neustále hlediska, se kterých jsme si zvykli pohlížeti na lidi a věci, že tvoří stále nové účinky světla; ale což v tom by znepokojovati

mohlo básníka? Zda tím se neotvírají nové nekonečné perspectivy a nevzrůstáli stále potřeba pozorovati, věděti, jednati? — Konečně pak věda nikdy nezničí taj metafysický, taj, který se vztahuje nejen k zákonům neznámým, ale vůbec k nepoznatelné snad podstatě skutečnosti.

Poesie jest vůbec jakási věda spontanní. Kdežto vůbec píší nám zevrubnou a podrobnou historii světa, básník píše nám tak říkajíc jeho legendu, která dle Aristotela jest více »filosofickou« než ona. Historie nám poskytuje holá fakta, kdežto legenda ve známosť uvádí hluboké a trvalé city, které ovládají těmito fakty a přispěly k tomu, že se utvořily. A věru i v legendách starých národů přese všechen jich osobní ráz a různé aspirace nalezáme zároveň aspirace celého lidstva; i pravdu děl Herakleitos: »Jsem jako Sibylly, které mluví inspirací, a jejichž hlas po století se ozývá pravdami božskými.

Co pak pověrčivosti se týče, ta i přes Goetheho není nikterak nevyhnutelnou pro vzlet básnické imaginace. Ovšem báje měly svou poesii, jsouce první pokusy výkladu, netřeba však litovati, že je nyní nelze bráti vážně. Ovšem kladly báje za předměty bytosti s podobnou vůlí, jakou máme my, kdežto my je podrobujeme tvrdým zákonům vědy. Avšak i zákon sám má cosi božského: vždyť pravým znakem božstva jest nekonečnosť; a zákon spojuje zjevy mezi sebou a vyzývaje nás, abychom bez zastávky slézali řetěz příčin, otevírá duchu našemu nesměrné perspektivy, a zevrubně zkoumaje v nejmenším předmětě dává tušiti nekonečno, a činí nekonečno přítomným tak říkajíc v každém zjevu. I odnímá věda intelligenci veškerou obmezenosť, a staví ji přímo vůči pravdě božské: nekonečnu. Z toho povstává nový druh poesie hlubší a trvalejší, a při této transformaci všehomíru vědou básník neztrácí nic.

Konečně věda nic nepraví nám o podstatě věcí, a básník i filosof mohou na dále ve svých hypothesách generalisovati zjévy, které nám věda poskytuje. Věda dosud ponechává ve světě temný život podobný našemu, snad vědomí nezřetelné, snad neurčitou touhu po čemsi lepším, v každém případě cosi lidského; čím dále jdeme tím více nalezáme tu původní »totožnosť mezi přírodou a člověkem,« neurčitě cítěnou již prvními básníky, která dle Goetheho činí i předmět genia. Tak znovu se otevírají hojněji ještě primitivní prameny poesie. A tak jediná pravá poesie, která exsistovala ve staré mythologii, exsistuje ještě dnes; obraznosť Valmikiův a Homerův byla by více roznícena Darwinem a za doby naší Ovidius mohl by zajisté vytvořiti cosi lepšího než své Métamorfosy báječné, naivnější než myslil v jich chladné subtilnosti.«

Avšak i z jiné stránky věda zdá se, že ohrožuje umění. Umění nemůže obstáti bez genia, ten však nic jiného není, než tvůrčí pud. Avšak tento pud podstoupiti musí značné změny, když člověk vlivem vědy se stává čím dále tím více bytostí rozumovou. Vždyť zmámo, co vyhynulo již pudův! Avšak i tu v přírodě vládne zákon šetření sil a rozum ničí pud jen potud, kde pud vyžaduje práci a námahu, a kde rozum pud nahraditi může s výhodou. Můželi však věda a rozum v umění s výhodou nahraditi pud a genia? Mohouliž totéž dílo dokončiti s menší výlohou? Nikoli! Cestou rozumovou a methodickou nelze dojíti krásna, invence jest podstatnou částí umění, umění musí vždy objeviti svůj předmět, krásno; umění jsouc tvořením nemůže se nikdy státi dílem čisté vědy, věděti není tvořiti, proto rozum nikdy nenahradí tvůrčí pud. Mimo to i věda sama se nemůže obejíti bez genia, žijíc sama v nejvyšší své části jak umění

pouze neustálým objevováním. Newton tušil zákony nebeských těles toutéž schopností jako Shakespeare psychologické zákony, které řídí povahu Hamletovu neb Othellovu. Umělec i učenec musí mnohdy se postaviti na místo přírody, a aby se dověděli, jak ona tvoří, představovati sobě, jak by jednati mohla, kdyby se změnily podmínky její akce: uměním obou jest postaviti bytosti přírodní v okolnosti nové jako osoby jednající a tak pokud možno přírodu obnovovati, po druhé tvořiti. Hypothesa jest roman učenců̊v. Věda vůči neznámému počíná si v mnohé příčině jako poesie a vyžaduje týž tvůrčí pud. I není tudíž pud genia než rozum ve svém nejhlubším principu a nalezá se i u pramene vědy samé. Že pak doba učenců není na ujmu době básníků, toho dokladem je století devatenácté: Laplace, Darwin, Geoffroy Saint-Hilaire, Helmholtz nepřekáželi, aby se vyvinul Byron, Lamartine, Victor Hugo nebo Musset. Při otázce o geniovi nejedná se pouze o zkoumání ústředí, ve kterém se objevili, ale i o vrozenosť, o dědičné náklonnosti stvořené a vyvinuté řadou příčin velmi složitých. I nic neukazuje nám, že tyto příčiny, které působily v okamžiku daném na národ, potom specialněji, na privilegovaná individua, přestanou působiti na jiný národ v jiných dobách a že neuhlídáme více Rubensův a Vélasquezův.

Imaginace a pud básníkův musí konečně býti zúrodňovány citem. Ale i tu snad věda jest na ujmu, i mezi vědou a citem učiněn antagonismus; Stuart Mille sám propověděl: Analyse zabíjí cit. Guyau popírá tento hluboký rozdíl mezi myšlénkou a citem, dokazuje, že i city během doby se mění a přetvořují zvolna sice, avšak stále. Stanoví pak tyto dva zákony evoluce citové: 1. všechny city zprvu spontanní a nerozjímavé, které uchvacují člověka primitivního jako čistě reflexivní působnosti nervovou, stávají se postupně více vědomými a rozjímavými; 2. city mají předmět všeobecnější a abstraktnější; není třeba k jich vzbuzení vnějších předmětů přítomných a hmatavých, nýbrž mohou se připojiti i k čistým ideám, ku prostým možnostem, k formám, k zákonům. Zkrátka cit stává se potřebným prodloužením myšlénky silné, tíhne k tomu, aby splynul s myšlénkou, jest myšlénka sama uvažovaná pod jiným zřetelem. Sensibilita naše se intellektualisuje a není více cizí žádnému pokroku vědy. Guyau ukazuje nyní na mnohých citech, jak se staly rozumovějšími nebo filosofičtějšími, neztrativše tím ani své síly ani své poesie. Touto změnou citů došla změny i poesie, která city vyjadřuje. Toto niterné proniknutí sensibility intelligencí jest jedna z hlavních příčin mravního i aesthetického pokroku. Sensibilita více nemůže pociťovati záliby tam, kde není uspokojena intelligence, nám již jest mysliti, abychom se plně těšili. Proto člověk intelligentní pohrdá požitky hrubými a zvířecími a záliby intellektualní nabývají rostoucí váhy. Tou měrou tedy jak obor intelligence se zvětšil, vytvořily se nové druhy záliby i bolu: básník jim dává formu. Obohacením myšlénky obohacuje se »paleta spisovatelova.« Jako původně asi intelligence vzešla z mohutnosti cítiti, tak evolucí ve smyslu obráceném, sensibilita vybranější vychází z intelligence samé. —

Věda tudíž a filosofie ne že by na ujmu byly poesii, ony spíše poesii novou látku poskytují, čehož i dokladem díla jako Götheův Faust, Byronův Kain, Victora Huga Contemplace a Legenda věků̊v. Avšak i v této příčině jsou již i úskalí, o něž spisovatelé klopýtají; sem náleží dle Guyaua naturalismus a mnozí básníci didaktičtí. Naturalisté tvrdí, že hledají exaktní pravdu, kteráž se nalézá v holé skutečnosti; i požadují od umělce »pocit realního,« který ovšem má býti původním,

což také dle Tainea činí umělce velikým. Avšak původnosť pocitu nevztahuje se pouze ku snadnějšímu, jemnějšímu a živějšímu vjemu, ale vysvětluje se i myšlénkou širší, soustavnější a filosofičtější: ba původnosť vjemu spočívá více v intelligenci než ve smyslech. Myslitel činí pravého umělce. Mohutnosť pak pocitu u básníka se vysvětluje mohutností indukce, generalisace, která způsobuje, že z věci pojaté postřehne všechny idee nezřetelné a zmatené, jež obsahuje. Pravý básník jest maximus in minimis a pojme nejen specifický znak předmětu, ale i všechny rysy krásna, jež má společné s nejvyššími druhy exsistence. Umělec má představovati skutečnou přírodu, pravé stromy, živá zvířata, ale vše to viděno člověkem a ne zvířetem. Všechny předměty, které projdou mozkem umělcovým, mají míti znak jeho osobní myšlénky; poesie má sice též reprodukovati svět, ale zároveň i duši lidskou celou a zvláště duši básníkovu. Umění se nemůže tudíž redukovati na prostý a čistý pocit, barvu, zvuky, smyslnosť, povrchnosť věcí. Zjevná a hrubá realita není úplnou realitou vědeckou, život pak není pouze život hmotný a surový. Umění, aby v pravdě bylo naturalistickým, má vésti sobě jako příroda sama, která zprvu nás nechává dýchati a žíti, ale nestane tu, nýbrž nechá nás i mysliti.

Básníkům pak, kteří myšlénku abstraktní do svých děl přenášejí slohem didaktickým, připomíná Guyau, že ne prostředky a postupy vědecké (pokus, rozbor, indukce, dedukce) patří do umění, ale pouze výsledky, které však musí na se vzíti formu citu a intuice: věda z oboru myšlénky abstraktní musí přejíti v obor citu a obraznosti.

I rozeznává Guyau tři doby ve vývoji poesie. V první době poesie jedno byla s vědou i filosofií přírodní (Rig-Véda, Bhagavad-Gitâ, Parmenides, Empedokles); v druhé době nastalo dělení práce, básníci byli jen bytosti cítící; v nedaleké snad budoucnosti však lze opět tušiti jednotu původnosti básnické s inspiracemi vědy a filosofie. — —

Vyložili jsme tuto prostě obsah stručný druhého dílu spisu Guyauova beze všech vlastních poznámek a úvah, jen abychom — jak již bylo řečeno — upozornili na četné otázky tyto a pobádali ku přemýšlení. — —

Ve třetím díle, jenž má nadpis o budoucnosti a zákonech verše, Guyau obíraje se nejprve povšechnou theorií verše vůbec dále již potom jen theorie verše francouzského se dotýká (o alexandrinu, francouzských romantických theoriích verše, úloze caesury, nových metrech, hiatu, úplném rýmu), kteréžto věci, ač zajímavé, přece jen víc odborníka zajímají. Proto my tuto jen sdělíme theorii verše vůbec, kterou Guyau dle vlastního výroku buduje na základě fysiologie a psychologie, jelikož verš jest soustava zvuků hlasových (tedy pohybů fysiologických) a soustava myšlének nebo citův. I dokazuje Guyau, že verš není nic umělého, že založen jest v přirozenosti lidské a tudíž že má naději na věčné trvání. Rythmická řeč verše má za účel vyjadřovati přede vším hnutí mysli, proto i hnutí mysli jest první její příčinou. Jest jisto, že posuňky pod vlivem citů mocných hledí přijati chod rythmický. Zákon o »nervové diffusi« způsobuje, že popud v mozku zrozený se šíří více nebo méně daleko po údech, jako zmítání ve vodě dříve klidné. Zákon rythmu, který dle Tyndalla a Spencera řídí všechny pohyby, mění toto zmítání v pravidelné vlnění. V prosté netrpělivosti nebo neklidnosti noha naše se pohybuje a chvěje, v bolesti fysické, někdy i moralní tělo celé se hýbe, a neníli pohnutí příliš prudké, hledí se houpati z předu do zadu a upraviti své vlastní zmítání. Konečně radosť

příliš živá nutí do skoku a tance. Tytéž zákony i zjevy jsou v organech hlasových. Mluva následkem nervového popudu nabývá síly a rythmu; řečník, rozhorluje se, uvádí postupně v řeč svou rozměr i rythmus: čím myšlénka se stává mohutnější a bohatší, tím mluva jeho jest rythmičtější a hudebnější. Rovněž kdybychom mohli překvapiti a zaznamenati vášnivou řeč milovníka, objevili bychom tam rovněž jakési kolébání, vlnění pravidelné, sloky lyrické hrubě načrtnuté. Všichni zajisté v jistých dobách jsme mluvili řečí rythmickou. Verš tudíž povyšuje nás jistým tonem do škály hnutí mysli. Ustáliti, zdokonaliti tuto hudbu pohnutí mysli, takové bylo na počátku a takové jest i nyní umění básníkovo. Bylo by tedy lze definovati verš idealní jakožto formu, kterou hledí přijati každá myšlénka rozechvěná. Člověk stal se tudíž básníkem a veršovcem silou přirozenou a dle zákona vědeckého. Avšak dle jiného zákona fysiologického (zákon sympathického contagia) plnosť harmonie, jakožto hlavní znak hloubky citové, hledí cit tento převésti i v srdce druhého. Verš tudíž nejen hnutí mysli přirozeně vyjadřuje, on je zároveň rozvětvuje. Mimo to jest i prostředkem soustřediti na sebe beze vší ztráty živé síly intelligenci posluchačovu, řeč rythmická hospodaří s pozorností, námahou intellektualní, řeč rythmická proniká rychleji a zanechává více stop v mozku, verš se svou pravidelností zvuků, s nepřítomností slov urážejících, lehkou a stálou plynulostí slabik jest podporou pro intelligenci i paměť. Svou hudebností způsobuje zvláštní zálibu smyslnou, svým rozměrem zálibu více mathematickou a intellektualní. —

O rýmu praví Guyau, že dlužno v něm viděti cosi jiného než pouhé opakování téhož zvuku; rým jest prostředek označovati míru, jest měrou, jež stala se smyslnou a chvějící se v uchu. Jdeli více veršů po sobě, jest třeba nalézti prostředek, aby se od sebe na vzájem zevrubně rozeznaly; k tomu jest prostředkem rým, jenž zprvu byl pouhou assonancí. Rým dává verši jednotu a uvádí jej v složitější organismus básnických period a slok. Rýmem se uvádí pořádek a světlo v harmonii verše, rýmem vidíme v básnické periodě vzájemnou odpovědnosť a závislosť částí; jakási síla přitažlivá přibližuje verše jeden ke druhému a nechává je pospolu gravitovati v tutéž dráhu.

Rým pak vzbuzuje konečně i tu zálibu, že dvakráte slyšíme týž soulad, totiž touže barvitosť, týž harmonický souzvuk. V každémť jazyku má samohláska svou vlastní barvitosť, kterážto barvitosť není nic jiného než souzvuk mezi tonem základním a tony harmonickými. Řeč tedy jest řada souzvuků, verš prvotní organisace hudby obsažené v řeči. Rým pak doplňuje tuto harmonii souzvuky kadenčními, na nichž spočíváme. A jelikož každá samohláska má svou vlastní barvitosť, dostává se rýmem i zcela zvláštní barvitosti každému verši.

Z toho odvozuje na jiném místě Guyau, že podstatnou částí rýmu jest stejnozvukosť úplná samohlásek, jakož i souhlásek v dosloví, nikoli však v násloví.

Ke konci budiž vzpomenuto ještě pouze několika slov, kterými se Guyau obrací proti přílišnému kultu rýmu, jenž působí na básníka škodlivě. Předně tím básník bývá sváděn k nelogickému myšlení: pro pouhé stejnozvuky ničena bývá veškerá logika myšlení. Dále odnaučí se básník mluviti prostě, užívati výrazu vhodného a řízného; perifrase a metafora stanou se jediným zdrojem dobrého rýmování. Že pak k vůli rýmu zbytečnosti mnohé i násilnosti do básní se vloudí, jest nepochybno; jest bídnou věcí — praví Guyau — říci sobě: tato slza zde nebo tento vzdech přichází k vůli úplnému rýmu!

Konečně pouhé hledání rýmu a slov ochuzuje básníkův mozek, vyčerpává a vyprazdňuje ho zcela mechanickým postupem. Neboť úplných rýmů jest dosti málo, tak že u nejlepších básníků se jeví monotonie rýmů, kteráž musí zploditi monotonii a banalnosť myšlénky.

A výtky těmto podobné činí Guyau i samému V. Hugovi. I klade důležitou váhu na to, že harmonii verše tvoří mohutnosť a různosť myšlénky a naražeje na některé francouzské školy moderní, praví, že vždy po velikých básnících a dobách literarních nastanou časy, kdy hledání slov nahražuje hledání idee. Jakožto hlavní pravidlo dobrých veršů stanoví: »Každý verš má obsahovati ideu závažnou, která by jemu byla vlastní, ale připojovala se přece k ideám vyjádřeným ve verších předchozích a následujících; jinými slovy jest třeba, aby každý verš dostačoval jednak sám sobě, učiněn byl k vůli sobě, měl vlastní život; jednak pak jest třeba, aby se pojil úzce k veršům ostatním a učiněn byl k vůli nim.« —

Posudky.

Jan Hus. **Tragoedie o pěti dějstvích, kterou sepsal a bratřím Čechům posvětil** ***Matija Ban.*** **Přeložil** ***Josef Kouble.*** **„Ústřední knihovny" seš. 226.—228. Str. 164.**

V dějinách českých není tragičtější osobnosti nad M. J. Husa; těsná pak jeho souvislosť s osudy po dlouhá století veškerým národem hýbajícími jakož i rozšířená ve všech vrstvách českého lidu známosť jména jeho — z úmyslu nepravíme vlastních jeho snah i poměrů doby tehdejší, o čemž obojím druhdy i zřejmá, byť učeně se tvářící ignorance se jevívá — přiměla snad srbského básníka, že obrav si tuto látku tragoedii z ní utvořenou »bratřím Čechům posvětil.«

Matija Ban je plodný spisovatel-básník rodem z Dubrovníka a bude, dočkáli se, slaviti na rok sedmdesáté narozeniny. Počítá se k nejlepším dramatikům jihoslovanským. Z děl Banových první do češtiny přeložena byla v letech padesátých nejlepší jeho tragoedie »Mejrima,« poctěná svého času první cenou od výboru záhřebského družstva divadelního. »Jan Hus« sepsán r. 1879.

Děj odehrává se v Kostnici krátce po příchodu Husově; počíná dnem, kdy papež Jan XXIII. rozřešil jej z interdiktu a klatby v tom rozsahu (dle básníkova udání), že mu dovoleny byly i výkony kněžské, zvláště kázati. Kardinalové, z nichž dva nevelmi světle charakterisováni jsou hádkou při dělení bohatého výtěžku za prodané židu Aronovi odpustky, radí se právě o úloze obecného sněmu církevního a rozmlouvají o podvratném učení a jednání českého reformatora, když jim pověděno, že Hus obdržev papežské rozhřešení hned kázal zástupu Kostničanův a že tito jitří se proti duchovenstvu. Na vášnivé domluvy zvláště Soudného odebírají se k papeži, aby zamezil další pohoršivé působení Husovo a zbavil jej svobody. Dosáhli svého cíle, neboť brzy potom zvou jej tři biskupové a správce města na důvěrný prý rozhovor k papeži. Marně prosí jej Chlumský, jeden z českých pánů, jemu k ochraně daných od Zigmunda, aby nedůvěřoval. Teprv odcházeje dovídá se, že dům obklíčili ozbrojenci: měl býti doveden násilím, kdyby nebyl šel dobrovolně.

Hus ve vězení. Dovídáme se, že Hus okřívá z těžké nemoci a o naději, že Zigmund, pobádán jsa k tomu od císařovny, osvobodí vězně. Ludmila totiž, jež v mužském oděvu byla přijela za kazatelem betlemským, svojím učitelem, jemuž jest celou duší oddána, až i ve Václavu, milenci jejím a též z ochránců Husových žárlivosť se nítí, prosila zaň u císařovny, a ta spanilému rytíři slíbila svou pomoc. Dnes císař svolal valné shromáždění otcův a s hněvem jim předhazoval porušení průvodního listu, jímž

Husovi volný pobyt v Kostnici byl zaručen. Žádá, aby byl propuštěn. Odporem otcův a důvody Soudného, dokazujícího právo církve v tomto případu, rozhněván Zigmund odchází ze shromáždění, jsa odhodlán opustiti Kostnici. Hus, k jehož osvobození, ač sám o ničem nevěděl, všechno Ludmilou tajně připraveno, měl za městem připojiti se k jeho družině.

Pokus se nezdařil. Z rozmluvy císaře s Chlumským — byltě onen na prosbu otců zůstal v Kostnici — dovídáme se, že neznámo, od koho zmařen byl zradou. Spáchal ji totiž z neoprávněné žárlivosti Václav. Ludmila, nic netušící, má nový plán na mysli. — Hus poprvé vyslýchán veřejně. Čtou se články obžalobné, jež M. Jan buď odmítá, buď hájí, nechtěje odvolati, dokud by lépe poučen nebyl. Proti nechvalnému chování a vedení pře některých účastníků církevního sněmu jeví takovou umírněnosť a mravní povznešenosť, že ani nejtvrdší protivníci nemohou mu odepříti vážnosti a soucitu. Jeroným Pražský, jenž se byl nedávno slavně zřekl nové nauky, lituje toho a prosí svého přítele za odpuštění.

Do jizby, jež jest Husovi vězením, přicházejí Brogni a Poggio; onen jest předsedou církevního sněmu, tento papežovým tajemníkem. Jsou od sněmu vysláni, aby po dobrém přiměli mistra k obratu. Ač oba srdečně jsou jemu nakloněni a Hus ze všech otců jich nejvíce si váží, trvá na svém, šíře toliko odůvodňuje své přesvědčení, tak že s nepořízenou odcházejí, litujíce, že taková odpověď jemu smrť přinese. Též prosby českých pánů Chlumského a Dubského, kteříž svým a císařovým jmenem zaklínají jej, aby se zachoval vlasti a svému učení, jsou bez výsledku. Loučí se s ním. Zůstává pouze Ludmila, jež stůj co stůj chce mistra vysvobodit. Za tou příčinou prosí, aby se s ním mohla rozloučiti svatým přijímáním. Zamýšlí totiž předložiti mu víno s přimíchanou tekutinou uspávací, a Václav má jej potom v truhle ukrytého odnésti na vůz, stojící před domem. Mezi tím, co potřebné věci chystá, předčítávají vyslanci kostnického sněmu Husovi na rozhodnou jeho odpověď, že nelze mu odvolati, nález, sněmem vynešený, znějící na smrť upálením; zítra má býti vykonán. Potom Ludmila provádí svůj úmysl: Hus usnul. Když však dívka volá Václava, dovídá se, že opět zradou všechno překaženo. Přichází stráž. Ludmila, proklnuvši zrádce, klesá mrtva k zemi.

Páté dějství z většího dílu odehrává se ve chrámě, kdež shromáždil se plný sněm. Jesti den, kdy umříti má Hus. Městský správce podává Brogniovi zprávu o slavném pohřbu Ludmilině a o sebevraždě zrádce Václava. Když císař vstoupil do chrámu a členové sněmu zasedli, předveden Hus s kněžskými odznaky. Kardinal D'Alliak káže na slova sv. Pavla: »aby umrtveno bylo tělo hříchu.« Když tvrdí, že Hus se vyhlašoval za čtvrtou osobu v nejsvětější Trojici, aniž mistru dovoleno brániti se proti nepravdivému tomu nařčení, povstává Jeroným a skvělou řečí jme se hájiti svého přítele. Za souhlasu některých otců žádá, aby užito bylo trestu duchovního — čemuž však většina odpírá. Jeroným dává se dobrovolně odvésti do žaláře. Hus po skončeném obřadu odsvěcování ubírá se na hranici. Měšťané kostničtí a oba páni čeští patří na jeho smrť, při níž sbor andělů pěje: »Sláva na výsostech Bohu!« a ze zataženého náhle nebe uhodí do Kostnice blesk.

Jak z obsahu patrno, shrnuty jsou v dramatický děj události osmi posledních měsíců života Husova; byl v Kostnici od počátku listopadu 1414. až do 6. července následujícího roku. Už skutečná historie betlemského reformatora za jeho pobytu v Kostnici má v sobě mnoho momentů dramatických, a M. Ban není zajisté ani prvním ani posledním básníkem, jenž podanou tuto dějinami látku jednotně soustředil, vymýtiv z ní živly nevhodné a celek uvedl v průzračnější příčinnou spojitosť. Na jednotlivých dějinných faktech a časovém jejich postupu nemnoho změnil —, spíše snažil se básník i v drobnomalbě povah a událostí i v ideovém obsahu povšechném kráčeti za dějinami, — snad proto, aby se nezdálo, že píše tendenčně. Známoť dobře, jak často při tomto a podobných thematech ten onen autor honívá se s prázdným pathosem za neurčitými, sobě a jiným nejasnými ideami, ačli vůbec ideou nazvati lze, co nemajíc hlubšího základu, tkví na pouhém zvuku a slovech, — in vocibus, in verbis inane. Kolik spadá na účet nevědomosti a pokud úmyslně

vydává se klam a frase za pravdu, soudný čtenář v určitých případech snadno si odpoví. Při tragoedii, o niž nám jde, úmysl srbského básníka byl zajisté dobrý. Vyzírá to, jak už řečeno, z jeho snahy po historické pravdivosti. Pro tuto histor. pravdivosť — ale už napřed poznamenati dlužno, že jest jen zevnější a neúplna — všímáme si blíže tragoedie M. Banovy, chtějíce tím jednak uznati básnickou snahu, jednak upozorniti na zásadní vadu tragoedie.

Běžné názory o závislosti dramatu na historii dají se stručně vysloviti pravidlem, že básník jest potud na dějiny vázán, pokud nedovoluje jinak záliba z nazírání vytvořeného díla. Nemá tedy podstatně měniti ani události a činy všeobecně známé, ani uznané povahy dějepisných osob, ani konečně křivě líčiti — in specie nedoceňovati nebo přeceňovati pravý význam jejich na obou oněch činitelích — činech a povaze — založený; ten význam totiž, jenž odůvodněn filosofií dějin a vyplynulým odtud veřejným, po případě všeobecným míněním a úsudkem. Žádá se tak jen ve prospěch básníkův, — ne jakoby aesthetický požitek závisel na objektivní pravdivosti vnímaných představ a obrazův, ale aby nescházela nutná při dramatickém ději illuse. Změněné drobnosti a vůbec živly nepodstatně jsou nahraženy, zakryty niternou i zevní formou básnickou, jež pomocí obraznosti upoutávajíc pozornosť na sebe, nedopouští rozumové činnosti reflexe o věcné — historické skutečnosti obsahu. Změna však podstatných rysů budí přemýšlení, toto niči illusi a — nepravda sama o sobě nikdy není podnětem aesthetické libosti.

Takové meze má také básnická idealisace vzhledem k povaze a významu dramatického hrdiny. Náš básník je překročil. Netřeba ani hleděti k jednotlivým črtám v dramatě, jež jsouce na úkor pravdě, jsou jako na rozhraní mezi půdou oprávněnou a nedovolenou, jelikož z nich samých netvoří se ještě výslední dojem; je to zejména Zigmundův náhled o rozsahu průvodního listu Husova (str. 53.); planá řeč o »prázdném slově« neomylnosti (str. 55.); »císaře smí církev propustiti z připovědi dané; slibli dán byl rozkolníku, platnosti on nemá« (str. 96.); mínění, že ortel nad Husem byl přenáhlen, an jeho nauka byla dosud málo prozkoumána (str. 134.). Nehledě ani k těmto jednotlivostem, prosvítá z celku ideová podoba M. Janova v osvětlení podstatně rozdílném od jeho skutečného významu. Ten vězeň a odsouzenec kostnický, jenž vylíčen v dramatě s gloriolou pravdivosti nejen subjektivní, nýbrž dle znatelné, provedené intence spisovatelovy i v záři pravdivosti objektivní, ten bojovník za názory dle svého i básníkova přesvědčení správné, jehož duši nesou proto andělé do nebe a jemuž k vůli rozzuří se nad Kostnicí bouře:

> Duši
> našeho hle Jana andělé to
> v říši nebes provázejí. —
> Z nenadání přeletují nebe
> oblaky tak černé...
> z nich to (!) hřímá jako na den soudný...
> Ha! Udeřil to posel boží! (str. 164.):

ten jinak vyjímá se v dramatě napsaném dějinami — a mimochodem tvrdíme, že nicméně vylíčen tu s temnějším a účinnějším stínem tragiky, než to vyvedl svojí tragoedií M. Ban.

M. Jan Hus povahou jsa »muž bezúhonný, mravův ušlechtilých,«[1]) byl »pln upřímné snahy, aby se stala v církvi náprava.«[1]) Tato touha jeho vyrostla z časových poměrův, a Hus, ač ostřejším tonem, vyjádřil ji za příkladem podobně smýšlejících předchůdců Waldhausera, Miliče a Matěje z Janova, kteří od roku 1360. betlemskému kazateli připravovali v Čechách půdu. Touha ta zpočátku byvši uznána a schvalována nejen lidem a královským dvorem, nýbrž i mocí duchovní, a theoreticky odůvodněna jsouc příbuznými názory Viklefovými — ovšem jen zdánlivě, ale pro Husa přesvědčivě[2]) — nedala se konečně na své výstřední dráze zastaviti ani církevní kletbou; bylť zatím Hus ponenáhlu vytvořil si zvláštní názor o svatovládě církevní a její pravomoci, jakož i katoličtí bohoslovci jeho věku (Petr Alliacký, Gerson a j.) v této příčině tu onde od pravdy se uchylovali.[3])

---

[1]) Lenz: Učení M. J. Husi, str. 236. K tomuto základnímu, světlému rysu družila se jako stinná stránka „spolu také neobyčejná smělosť, neustupnosť a nešetrnosť proti nepřátelům, do oka padající chtivosť po lásce u lidu a po cti." Palacký: Dějiny, III., 1., str. 84.

[2]) v. Lenz, l. c. str. IV. VI.

[3]) v. Hergenröther: Handbuch der allgem. kirchengeschichte, 2. b., p. 56.—59.

Odtud to Husovo nezlomné přesvědčení, že bojuje za pravdu: »Et si ego non possum liberare veritatem per omnia, saltem nolo esse inimicus veritatis et per mortem obsistere consensui« (Pal. Docum. p. 56.) — a jeho smrť právě pro tuto subjektivní pravdivosť jeho snah[1] a života jest momentem tragickým.

S druhé strany však neméně jisto jest a nevývratno, že princip, pro kterýžto Hus žil a mřel, aby totiž ve věcech víry a mravů jediné Písmo rozhodovalo, — že princip ten objektivně není pravdiv, důsledně není oprávněn ani boj vzniklý po smrti Husově za tento princip, a proto všechny pohromy bojem tím způsobené, duchové i hmotné, před soudem dějin dlužno přičítati vinnému nevinnému původci jeho. Že války husitské naznačeny jsou ve světových dějinách jako manifestace českého ducha v nejmohutnější samorostlé síle jeho, to ve věci nic nemění: silný projev vůle imponuje, ale ne vždy je mravně dobrý a prospěšný.

Toť »skvoucí slavozáře temný rub,« na němž Jan Hus, moralní původce neúspěšných, zhoubných zápasů ve významu historicky podstatně jiném se jeví, než v tragoedii M. Banově. Zde tragická vina, jež hrdinu přivádí na hranici, obmezuje se na nevinné, svědomí neobtěžující πρῶτον ψεῦδος, že zastávaje svou věc jako jedině správnou, nedbal na právo dosud stávající, ale přece smrtí svou otevřel jí vítěznou dráhu; — v dramatě dějinném lpí hlavně na Husovi jakožto osobě historické těžká zodpovědnosť za následky bouře, proti kteréž blesky a hromy truchlohru effektně zakončující jsou slabou parodií. Ohlas oné bouře historické vždy ještě smutně doznívá v paměti a při tragoedii jinak vyznívající činí illusi v zárodku nemožnu.

Tolik o zásadní vadě naší tragoedie. Pokud vyvážena jest niternými dramatickými přednostmi jednotlivých částí a krásami básnickými vůbec, a pokud některými, dosti patrnými nedostatky ještě zvětšena jest, o tom nezmiňujeme se vzhledem k širokému účelu »Ústřední knihovny.« O této pak jen poznámku: »Ústř. knihovna« jest určena pro různé čtenáře a má vyhovovati různým, ale vždy ušlechtilým potřebám; jednotlivá čísla její nejsou, jako bývá u některých jiných »knihoven« a »bibliothek« efemerními zjevy periodicky vznikajícími a zanikajícími, nýbrž mají tvořiti stálou, vždy cennou knihovnu; a proto měla by přijímati jen díla uznaná ceny nepochybné, což o tragoedii M. Banově nelze tvrditi.

V. K.

[1] Hefele: Conciliengeschichte, VII., p. 216.: „Dass Hus nach seiner meinung nur das gute wollte, läugnen wir nicht. Er hielt sich berufen, grosse schäden der kirche zu heilen und war von der verdienstlichkeit seines unternehmens sicher überzeugt, denn ein betrüger stirbt nicht den tod Husens.“

Letorosty. Sbírka veršův *Elišky Krásnohorské.* „Kabinetní knihovny“ sv. XXIII. V Praze. 1887. Str. 153.

V době, kdy sami tvůrcové kosmopolitického rázu naší poesie počínají jaksi netušiti zdaru svých snah, rádi se chápeme knihy, o které jsme již předem přesvědčeni, že vzruší v nás city, jakých jest v národě našem nyní potřebí více, nežli kdy jindy, že v nás bude buditi lásku k nejsvětějším zájmům naší vlasti, že bude naše nitro povznášeti k výši idealismu. — A básnická sbírka přítomná jest skutečně dle toho.

»Letorosty« jsou roztříděny na dvé. »Písně a památky« obsahují skladby celkem drobnější, většinou výrony vroucího citu básnířčina. Oddíl počíná apotheosou »Českých písní,« kterouž stručně se vyslovuje, co ve druhé polovici sbírky čteme o »Svaté studánce.« Jako lesní prameny oplývají hojným lékem, kterým uzdravily již nejednu chorobu, vzbouzejíce, sytíce a zavlažujíce kořeny života, tak národní naše písně léčí sladce mnohý bol, ba i mrtvé křísí a oživují. Ký tedy div, že spisovatelka praví:

Též ke mně zvuk tvůj nevýslovně sladký
vždy mocnou mluví velebou. (141.)

Z této rozvroucnělé piety k básnictvu prostonárodnímu vytrysklo několik písní v tonu poesie lidové, jehož šťastná nápodoba vždy náleží k nemalým obtížím básnictva umělého. Někde vystihla Krásnohorská prostonárodní naivnosť (»Rozsévač«), jinde nehledaný humor (»Lenivá,« »Odbytý«), jinde případný výraz slovný (»Slavíček«). Místy arci zůstala zde ta ona překážka nepřekonána. K těmto číslům druží se pěkné obrázky z venkova: »Dvě lípy« a »Skočná.« — Většina přemítavých

básní části této zasazena jest v rámec líčně přírodní, která se z pravidla jednotí s vážným pozadím myšlénkovým v ladný, umělecký celek. Jak mile dojímá niterná harmonie básniček »Pozdě?« a »Co neuvadne,« zvláště když vyznívají v závěr tak smírný! Z »Písní u jezera« zůstávají všecka ostatní tři čísla za prvním, něžně pointovaným. Symbolika »Zhynulé« překračuje již meze průzračnosti.

Z některých námětů přírodních vyvíjí se motiv vlastenecký, jenž jest, smímeli tak říci, dominantou i přítomné knihy El. Krásnohorské. Známo všeobecně, jak nadšeně dovede naše básnířka tlumočiti krásu a vznešenosť naší vlasti, jak tklivě opěvuje lásku svou k národu a přilnulosť ke všem jeho potřebám. Ve stručném přehledě tomto všimneme si hned na tomto místě i těch vlasteneckých zpěvů, které čteme až ve druhém oddíle »Letorostů.«

Vlasť jest Krásnohorské střediskem a zdrojem blaha všelikého i osobního:

Ach ať sebe více krásy nebe věstí,
země chová:
nebylo by vesny, lásky ani štěstí
bez domova. („Vlaštovce,“ 11.)

Básnířka touží, aby vesna, »vytoužená, zlatá vesna Čech,« zlíbala a vyzdobila rodnou naši zem (»Tužba«); vidouc pak, kterak rozpučelé jaro snáší skutečně celý příval krásy nad naší domovinou, táže se, k jaké to slavnosti vlasť se tak okrášluje:

Není k svátku, veselí to není
v české zemi mojí!
Věnčena se chystá k zápasení,
k boji, vždy jen k boji!
— — — — — —
a ten boj jest svatý!
(„Ověnčená,“ 20.)

A svatý boj ten že skončí vítězstvím, spisovatelka věří nezlomně; projevem víry té jest báseň »V ranním lesku«; tu setkáváme se se živlem allegorickým, který Krásnohorské tak přirozeně svědčí, ač jestliže v čas a dosti průhledně dává probleskuouti pravému významu jinotaje. — Ranním bleskem osvětlen vidí básnířka na stromě obraz Matky boží, která pohlížejíc s mateřskou pýchou a nejoddanější láskou na nebeské Dítě v náručí svém, jakoby ani netušila, jaký bol sklátí její srdce, až uvidí své dítě klesati pode křížem a na něm umírati. Ranní lesk rozšiřuje se dál a šíře v celý kraj, až ozařuje paprsky svými veškeru naši domovinu, jež jako matka chrání v loktech svého dítka, národa.

Hle pro něj, nad nímž plesá v blahém chvění,
jí žádná naděje dost krásnou není —
a přec — i jemu souzen los, ó máti,
být ukřižován! — — Ale z mrtvých vstáti
(153.)

Podobný předmět má báseň »Anno Domini.« Starý mnich dokončil kroniku svého národa; pokračovateli svému napsal na první prázdné straně knihy jen nadpis »Anno Domini,« který však má mladý jeho spolubratr ozdobiti symboly jež by se hodily k letopočtu nové kapitoly Po mnohých úvahách malíř, pomodliv se chápe se díla:

Hle! na kroniky nepopsané bláně
dny příští vítá duha dvojitá,
a v luzně spanilé té slavobráně
lesk andělských sta křídel prokmitá
a různá ústa sličných nebešťanů
z blan rozevřených prozpěvují, hudou,
a věnce růží na tu prázdnou stranu
kol spadají co hojný déšť, i věstí:
my doufáme, my věříme, že štěstí
tak sprchne s nebes na vlasť naši chudou! —
(68.)

Naději, že i na Moravě vítězivě vzejde ze hrobů dávná sláva, proslovuje »Večer na pomezí.« »Věčný odkaz« pravdy tají se po názoru básnířčině ve hrobech. Základní tato myšlénka provedena jest vlastně jen ve čtyřech slohách konečných; první časť tvoří pro sebe jakýsi celek o jiném námětě. Ve dvou pracech posledně jmenovaných potrácí se horoucnosť citu v obrazích místem neurčitých, jinde důsledně neprovedených. Se smělými hyperbolami setkáváme se častěji.

Žár enthusiasmu vlastního vzněcuje Krásnohorská i u jiných, an se může pouze společným a všeobecným účinným nadšením uskutečniti vznešený ideal o šťastné budoucnosti a vznešeném poslání našeho národa. K čemu paraenetické básně »Letorostů« zřetel svůj obzvláště obrací, jest obětovná láska k vlasti, osvěta a duch bratrství. »Před jarem« zpytujíc, kdy zasvitne vesna otčině naší, básnířka dochází závěru:

Víc lásky, víc! Kdy mrazné zakletí
ten milý kraj nám hněte,
my v horoucím jej kryjme objetí,
i roztaje i zkvete! (9.)

Lásky té k domovině, která »vždy více dala nám, než kdo jí vrátil,« »až posledním jen dechem bude dosti«(»Nikdy dosti,« 57.).

Co Krásnohorská píše na adressu českého severu, má platnosť arci daleko širší:

Jen temno ne!
— — — — — — — — —
Jen plamen, jasný plamen rozněť v hrudi!
— — — — — — — — —
Jen oheň vůle nikdy ať se nestmí! (50.)

Čtvrtá sloha odchyluje se od celkové nálady zmíněné básně i mohla býti vypuštěna bez úrazu smyslu i účinu.

Číslo »Na hoře Tábor« s obšírným, avšak anorganickým úvodem, vypravuje, kterak tam tisícové »si padli v náruč, líbali své líce a srdce k srdci, k čelu tiskli čelo — ta přísaha, to velké heslo znělo: »Jsme bratřími!« Odtud obrací se básnířka k nám:

— — Ó vzdejme srdce vzňaté
jí v oběť zas! Ať ladnou horoucností
duch bratrství ji znova osvobodí,
— — — — — — — —
svit nových dějin z našich snah se zrodí! (60.)

Praví se tu mezi jiným, kterak heslo vyrčené na Táboře, »zvěstovalo, že to vše, co světem vlá božího, co svatého jim dáno a svatokupecky pak zaprodáno, že vše to zaskvěje se na oltářích zas očištěných, s nichž to nyní skleslo;« že se ve slovech těch výtrysk básnířčina horování zmetl v bombast bez věcného podkladu, prostě zaznamenáváme. —

Zvláště obrací se naše spisovatelka k dívkám českým (»Do dívčího památníku«), vymezujíc ne bez nadsázek úkol českých žen a vyzývajíc jich usilovně, aby mu byly věrny. Zde máme potěšení viděti otřelé unum necessarium naší krásné literatury: »mračna středověká.« Prosit! — V básni »Na Vítkově hoře« staví se dcerám české země za vzor chrabré Husitky, jež »zdvihly bojovníků srdce kleslá« vstoupivše na vozy a samy se chopivše zbraní. Mluvíli Krásnohorská o takovémto poslání žen, zachází v názoru svém o emancipaci jistě již hezky daleko.

Básně »Mladé dívce« a »Z duše« mají za předmět poesii; ona jest její výmluvnou chvalořečí, tato stanoví účel básnictva takto:

Jen proto pěvec pravý v struny sahá,
by vroucně zjevil, jak mu pravda drahá,
a hneli strunou z nejčistšího zlata,
pak zní to z písně: „Pravda jesti svatá!"
(49.)

»Perokresby« liší se od oddílu prvního větší rozlohou, širším rozhledem, převahou reflexe. »Tré křížů« jest z nejzdařilejších čísel sbírky: úsečností dikce tím více zde vyniká mohutná pointa; namnoze shledáváme ve skladbách Krásnohorské bohužel pravý toho opak, jehož nemilého účinu pociťujeme zvláště tam, kde retorika přejímá místo poesie. — »Skřivan,« který byl zajat v tenata, jest básnířce obrazem těch, kdož pozdvihujíce lidu k výši a hlásajíce svobodu, jsou umlčováni a pronásledováni. Číslo oplývá břitkou ironií, u Krásnohorské neobvyklou. Podobná myšlénka provedena jest »Ve zmítaném lese«: »boj souzen jest všem, komu tlak podlý se protiví (104.). — »Mluva skály,« působivá mocnými kontrasty, končí těmito slovy:

jsem obraz nejvyšších tvých snah a bojů,
pojď pěvče dobrý! Z mých se napoj zdrojů!
(106.)

»Bajka o pampelišce« dokazuje laškovným humorem, že žádné zničující pravdy mráz neumoří v lidstvu básnictva, této vroucí vesny životní, jež blažiti chce i musí zjev »Pod skalním lomem« — nade člověkem, který s námahou nadlidskou rozráží kladivem tvrdé kamení, vznáší se pějící ptáče — zjev ten jest básnířce podobenstvím vlastního nitra a vlastní poesie, již charakterisuje touto apostrofou:

Leťte, písně, se mnou stejně klaté,
vnořte v slunnou volnosť křídlo ptačí,
zvuky blaha roňte na otčinu!
Vždy však hudbou nade vše mi sladší
rázem kladiv bijte, rythmem činu! (134.)

Tři básně věnovány jsou oslavě humanity, pravé lidskosti, jejíž účel a účin Krásnohorská roznícené vypisuje »V dešti,« s nímž ji srovnává. Lidskosť má za »Zlatou pravdu,« za moudrosť jediné spásonosnou, ji chce vštěpovati přede vším národům, které se sváří. Nevíme, zdali se básnířka neklame o působivosti dogmatu toho: dějiny známé »Ligy míru« nás aspoň svodí k nedůvěře. Že jest pravá humanita mimo půdu nauky Kristovy, od níž tu spisovatelka odezírá, pouhou chimérou, osmělujeme se podo-

tknouti i bez »zášti, dravou vášní hluchého.« V úryvku »Z upálené kroniky« čte se, kterak lidstvo, vyrvavši se vládě Osudu, avšak znesvářivši se, svévolně se podrobuje rozhodčímu hlasu téhož Osudu, jenž takto zavírá svůj hrubozrný monolog:

A přece — výsosť vůle — jaká moc!
A výsosť velebná — ó jak jest svatá!
(90.)

Nezní ze slov těch niterný spor? Nepodobá se nám, že by spisovatelka naše, volíc si látky tak problematické, stála na postati, přiměřené své básnické povaze a — síle. »Při měsíci« vidí básnířka v rozlehlé síni sochy bohův olympských, z nichž každá jeví se jí býti náhrobkem, kde tlí lidský věk. Teprve tím mrtvým klidem zdá se jí, že ti, již zchladli ve mramor antik, jsou právě božskými. Smrť taková zdá se býti spisovatelce krásnou i touží, aby i po nás byl na věčnou paměť tak lepý majestat. »Noční výjev« jest odleskem chladné skutečnosti: saně, s nichž se ozývá smích, pronásleduje havran se zvěstí smrti. »Jarní pouť« jest pochmurného zjevu toho pravým opakem: mladý muž odváží si ženu k domovu lásky. Báseň »Na bílém listu« má pěknou, původní invenci a působivý závěr; jinak narážíme tu na místa temná. Ve »Sběrateli« se vykládá známá událosť o knězi, který sbíraje pro chudinu, byl od rozvášněného hráče udeřen, avšak prostodušnými slovy: »Toť pro mne; co však pro sirotky?« tak jej dojal, že mu s pláčem dal všecko zlato vyhrané.

Kmet šťasten byl... neb nedá soucit světa
vždy s ranou ve tvář — také po obolu.
(96.)

»Král Kodros« položil život svůj za Atheny, aby vyplnil věštbu orakula: »Ti budou vítězi, jen ti, jimž padne král.«

Jak viděti již z nárysu tohoto, jest obsahová i myšlénková stránka »Letorostů« bohata a skvěla; co do vnější formy patrna jest všude péče svědomitá, která ovšem se přece nevyhnula všem vadám mluvnickým, skladebným a prosodickým. Každým činem máme před sebou publikaci závažnou, která jistě zmnoží počet ctitelův El. Krásnohorské. Kéž by též co nejvšeobecněji zvýšila činorodou účasť pro idee ušlechtilé, jichž jest hlasatelkou! *V—ý.*

Björnsterne Björnson: **Synnoeva Solbakken.** Přeložil *J. S...p.* „České bibl. rodinné“ (red. *B. Frida*) r. IV. čís. 5. V Praze. 1887.

Básník, jehož knihu v českém překladu máme před sebou, je v našem písemnictvu méně znám; překlady několika menších prací čteme tu a tam v našich listech. B. Björnson (n. 1832.) je té doby prvním básníkem norským. Světové slávy získal si svými novellami selskými, v nichž co nejvěrněji líčen život venkovský. Ač mezi novellami jeho mnohé perly jsou, přece nejlepšími plody ducha jeho — po úsudku jistého kritika německého — jsou roztomilé písně lyrické a některá překrásná dramata, »Sigurd Slembe,« »Hulda,« »Mezi bitvami,« jež stavena zrovna po bok kusů Shakespeareových. Ale prabásník tento, jenž vyrostl z panenské přírody s ušlechtilou čistotou, otrávil svou krev v době poslední; přidržev se směru francouzského, stal se sice »modernějším,« ale tím chabějším, podlehnuv hmotě a naturalistickému analysování[1]) . . . »Synnoeva Solbakken« náleží k pracím jeho dřívějším, zdravším a lepším. Krátký obsah novelly jest asi tento:

Synnoeva, jediná dcera zámožnější rodiny na Solbakkenách, již od mládí miluje Thorbjörna, syna Saemunda, majitele dvorce v Granlidách. Ale rodiče její, přísní Haugiané (byla to přísná sekta náboženská), nechtěli svoliti, by dcera jejich vzala si za muže potomka sekty mírnější, známého rváče od chlapectví, a hodlali dceru provdati za bohatší nápadníky, jež však ona šmahem odmítala. Konečně však byli by rodiče k sňatku jejímu s Thorbjörnem svolili, kdyby jen zdržel se rvaček při muzikách i veselkách. Když se o tom tento prostřednictvím mladší sestry své Ingridy, ba i samé Synnoevy doví, slíbí, že se více bíti nebude; ba chce se k vůli milence zdržeti i tance, jejž sekta haugianská zakazovala. Ale zůstane jen při předsevzetí: Thorbjörn brzy na to při svatbě svého druha opět se pobije se známým rváčem Knudem Nordhaugenským, při čemž utrží značné poranění a dlouho stůně. Pozdraviv se, již chce se vzdáti Synnoevy, jíž nehod-

[1]) „Revolution der litteratur“ von *Karl Bleibtreu.* Leipzig. 1886. S. XX.

ným se uznává... Ale právě vyléčení těžké rány bylo i vyléčení vášně, bíti se. Otec jeho, vida, že se syn polepšil, navštíví s tímto rodinu na Solbakkenách a požádá rodiče o ruku dceřinu pro syna, čemuž teď se strany jejich žádný odpor se neklade.

Jak viděti, je děj prostičký, jak jen býti může, motiv je starý. Nezakládá se tudíž cena novelly naší ani na oné ani na této věci, nýbrž na věrné lícni života nábožensko-společenského lidu norvéžského a na reflexích, hojně vpletených i zdravých názorech páně spisovatelových. Ovšem leckterý tah při lícni tamějšího života nás trochu zarazí — svou zvláštností, ne však nemožností. Vypravuje se tu, jak mladičký Thorbjörn v kostele stále jen s kluky se rve, jak doma až přespříliš tvrdohlavým i neposlušným a potměšilým, jak bitky staly se pak jeho vášní, jak zakládal si na tom slávu, že je první rváč v okolí; trochu podivně to zní o synu řádné rodiny. Zaráží nás lhostejnosť, s jakou hleděli i staří lidé na takové rvačky mládenců, bez nichž prý se ani svatba obejíti nemůže. Podobného něco ovšem vídati na našich vesnicích, byť ne v také míře, zvláště ne při svatbách. Sprostým skoro zdá se býti výjev na str. 21. sl., byť byl psychologicky vysvětlitelný.

Než s druhé strany nescházejí tu lícně ušlechtilé povahy, ušlechtilých mravů venkovanů: zvláště krásna je úvaha o zbožnosti sedlákův a úctě jejich ku kostelu (25. sl.). Živě a s velikou pravděpodobností líčeny cesty jejich do kostela, chování se jejich před kostelem a pobožnosť ve chrámě Ne poslední místo zaujímají popisy prostého a veselého života na pastvinách, jež mají velikou důležitosť pro tamější obyvatelstvo. Rozmilý je konec novelly, kde se nám vypravuje, jak otec ubírá se se synem do Solbakken, prostý způsob námluv atd.

Postavy jsou vskutku plny života, z něhož vzaty. Nejlépe se nám líbí snivá Synnoeva, s věrnou — ne slepou — láskou ku Thorbjörnovi, starostlivostí o nemocného milence, rozumnou poslušností rodičův. Je to postava idealní, ale psychologicky možná. A jak rozmila je postava Ingridy, starostlivé a věrně milující sestry Thorbjörnovy, něžné družky Synnoeviny? Jaká psychologická pravdivosť a duševní pochod zračí se ve výjevu na počátku kapitoly čtvrté, kde Ingrida hledí naučiti Synnoevu tanci, by mohla tančiti s Thorbjörnem i nemusila naň se hněvati, když tančí s jinými? Dlouho zdráhá se Synnoeva, anžto Haugiané nenávidějí všelikých radovánek, konečně však přece pustí se do tance — srdce v ní zvítězilo nad chladnou rozvahou.

Výborna též líceň personifikované přírody, jakási to lesní fantasie (51.—55.). Mistrně vskutku zachycena líceň dětí, již čteme na str. 32. sl. Je to jedna z nejzdařilejších scen.

K doplnění svazku přidána skizza »Životní záhada,« jež nám ukazuje Björnsona ve druhé fasi jeho poetického tvoření, s jeho slabé stránky. Skizzu tuto, ač neznáme doby, kdy napsána, klademe beze všech rozpaků v pozdější dobu, dobu naturalistického pytvání povah. Jedná se tu o muži, jemuž záhadou, co před ním skrývá jeho mladá žena, poslední dobu tak zádumčivá — i trápí ji otázkami a s nevysvětlitelnou chladností dívá se, jak manželka vrhá se v moře. Muž ten stále a stále o záhadě té přemítá, souží se, až na smrtelné posteli přijde k tomu náhledu, že choť jeho tajila, že Anežka, dcera pastorova, je dítkem jejím... Již dlouhý monolog muže toho, stálé rozbírání duše vlastní a manželčiny, svědčí o chorobném směru naturalismu. Ale práce je drobounká, že ceny neubírá většímu svazku, jakých bychom si více přáli v »České bibl. rodinné,« ovšem — to vytýkáme — ve správnějším překladu, jenž by se nehemžil chybami pravopisnými, jenž by byl plynnější a uhlazenější. Již sám nápis »Synnoeva Solbakken (místo Solbakken*ova*) je nespráven. Kdo pak bude ještě psáti *si* (místo jsi), aniž by (místo prostého aniž), byť bych, nab*y*de atd.?

Že chyb tiskových je hojně, netřeba zmiňovati, je to u »České bibl. rodinné« věcí praobyčejnou. *A. V.*

Zahrada školy národní. Učitelstvu českému a přátelům školství podává na uváženou *Václav Dlouhý*. V Praze. 1887.

Přečasto se stává, že učitelstvo svědomitě a horlivě plníc úlohu svoji vychovatelskou, přece samo bývá svědkem

nezřízeného a neslušného chování se mládeže mimo školu nebo sotva škole dorostlé. Příčinu toho dlužno hledati v tom, že společnosť, především však mnozí rodiče nejen spolu s učitelem nepůsobí, nýbrž dítě přímo k nešetření školní kázně navádějí. Vystoupili však učitel, ať již jako kárce, ať jako mírný rádce, ku odstranění této společenské vady, vždy nalezne dosti těch, kterým se nezavděčí:. mícháním se do veřejných záležitostí trpí prý vážnosť stavu učitelského! Neníli učitel vlažný, nedá se odstrašiti: nemůželi působiti otevřeně, působí nepřímo, hledá prostředky, jimiž by se dalo docíliti přátelského spojení rodičů se školou tak, že by tito ani nepozorovali, že jich zájem pro školu vzrůstá. A podobným prostředkem jest dle náhledu p. spis. školní zahrada. Prospěch, jaký by plynul z dobře zařízené zahrady školní, jest na bíledni: neboť, co se vyučování týče, skýtá zahrada množství soustavně uspořádaných pomůcek učebných a přerozmanitých názorů, jež jiným způsobem sotva by si mohl učitel opatřiti; se stránky pak vychovatelské, stavíce mládeži při každé příležitosti zjevy a zákony přírodní za vzor, přirovnávajíce činnosť přírody k jednání lidskému, navádějíce mládež k pracovitosti, k pořádku a čistotě, k ušlechtilé a užitečné zábavě, více jsme pro vypěstování mravné povahy učinili, než bychom docílili dlouhým kázaním a mnohdy nechutným ponaučováním. Idealní obraz školní zahrady, jak jej p. spis. nakreslil, zaujme každého, leč toť jeho chybou, že ho nelze provésti. Kdo ví, jakou přízní zasypávají některé obce školu a její zástupce, jak štědře plýtvají penězi — ne snad na zjednání potřebných pomůcek vyučovacích, ale na rozkvět obecního hostince, na zbohatnutí židovy kapsy, ten asi nepochybuje, že v podobné obci sotva kdy bude školní zahrada, jež by byla k dobru mládeže a ke cti obce. V některé obci opět zřídí snad školní zahradu, než nepodporují učitele, by ji mohl v pořádku udržeti; jest nám známa obec, jež s nevšední ochotou zahradu zřídila, leč zahrada tato nebyla dlouhého trvání: plot si odnesla v zimě chudina, vždyť byl obecní: dobré ušlechtilé štěpy našly také svých příznivců, kteří, bojíce se snad, aby ve školní zahradě škody nevzaly, si je potajmu do svých humen přenesli, vždyť byly obecní; zeleninu také mohl leckdo doma potřebovati, a proč by nebral, vždyť byla také obecní. Smutný obrázek, ale pravdivý! Že pak mrzutosti, jež z toho povstaly, nižádnou měrou nepřispěly k utužení svazku rodin se školou, není pochybnosti. Někde však jest vinen opět p. učitel; má, chudák, to neštěstí, že jej více zajímá kniha nebo hudba, než krásný park v Nádherově, — není rozeným ani vyučeným zahradníkem. Než kde okolnosti jsou příznivy, kde jest trochu dobré vůle se strany obecenstva a záliby se strany učitelstva, tam budiž vřele odporučen spis p. Dlouhého, a šetřením jeho dobrých rad a pokynů budiž odměněna jeho dobrá snaha; nám pak nebudiž zazleno, že jsme se poněkud rozhovořili, vždyť p. spis. podává svou knihu na uváženou. *Aug. Svoboda.*

Knihovna prostonárodní.

Matice lidu, ročník XXI. V Praze. 1887. Red. *Primus Sobotka*. Nákl. spolku pro vydávání laciných knih českých.

Čís. 3. (běžné čís. 123.). „O vodě.“ Napsal *Josef Jettmar*.

Zajisté velice učené pojednání pro lidi studované,« pomyslí si mnohý čtenář, bera knihu tuto do rukou. Pravda, předmět jest čistě vědecký, v knize zahrnuta látka z oboru mnohých věd, ze zeměpisu, dějepisu, přírodopisu, přírodozpytu, fysiologie, ano i z psychologie, ale vše podáno slohem tak prostým, neučeným, zároveň však i průzračným a poutavým, že i čtenář, nepříliš vzdělaný, s chutí knihu dočte, jakmile jen čísti započal. — Pan spis. rozdělil své pojednání na pět kapitol. V kap. I., »Od pramenů k moři,« objasniv několika slovy oběh vody v přírodě a vysvětliv vznik a vyvěrání pramenů, jakož i rozdíl vody říčné a pramenité, sleduje pramének na jeho dlouhé pouti od zdroje přes vodopády a prahy až k ústí na břehu mořském. Nekonečnosť a velkolepost moře znázorniti a tajemství nedozírného okeanu vysvětliti hledí pan spisov. v kapitole II. Dále pojednává o mechanických účincích vody na souši, po-

pisuje ledovce a jejich činnosť na horách, vliv vod pozemních i podzemních na vznik vrstev zemských a jich lučebnou přeměnu, ničící i tvořivou moc moře, vysvětluje vznik souše uprostřed moře a rozsáhlých ložisk solných. Kapitola IV. jedná o vztahu vody k rostlinám a živočichům, a poslední kapitola »Člověk a voda« o vlivu vody na zdraví těla i ducha lidského a užitku vody v průmyslu a obchodu.

Jsme p. spis. povděčni, že dal lidu našemu v ruku tak důkladný kommentář k jediné aspoň stránce neobsáhlé knihy přírody, jejíž písmo, jak praví básník, jest těžké sice, ale přece čitelné, redakci pak gratulujeme, že se jí podařilo získati dílo tak cenné, neboť »voda« p. Jettmarova též aspoň poněkud pomůže smývati skvrnu, již zanechala na heslu »Osvětou k svobodě« *Schulzova* nekající »Česká Magdalena.«

Aug. Svoboda.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských. Zprav. *J. Bartocha*. První schůze po prázdninách konala se dne 5. října, v níž předčítán dojemný děkovací list od slovutného spisovatele *Fr. Pravdy* za blahopřejný přípis odboru literarního, vyřízeny některé formalnosti, načež zvoleni předseda, místopředseda, zapisovatel. Program schůzí literarních usneseno rozšířiti tím, že dle možnosti vynasnažíme se seznámiti s hlavními plody větví slovanských.

Ve schůzi II. dne 15. října a III. dne 22. října prof. *Alois Fischer* posoudil „Vyšehrad,“ kruh epických zpěvův od *Julia Zeyera*. Ježto ctěný p. referent uveřejní důkladnou práci svou na jiném místě ve „Hlídce literarní,“ jsem sproštěn povinnosti s menší úplností podati ji zde; pročež odkazuji na místo příslušné. Po přednášce velmi zajímavé a důkladné nastala čilá debatta, v níž prosloveny různé myšlenky. Někteří vytýkali, že by snad bylo přirozenější k bájím slovanským, aby Zeyer byl užil rozměru trochajského; v básni prý jest mnoho cizích obratů, rovněž jako do bájesloví přimíseno mnoho živlu neslovanského; zdá se, jakoby z básně vanul spíše duch všesvětový nežli slovanský. Vytčena též přílišná míra fantastičnosti, zázračnosti, čímž i rekové pozbývají často rázu a podoby lidské. Naproti tomu však báječnosť a nadpozemský ráz osob Zeyerových vysvětleny tím, že i ve „Vyšehradě“ Zeyer zapadl do svého živlu pravého — do romantismu a tím arci povaha osob jeho jeví se nám srozumitelnou; neboť romantik Zeyer nezapřel se ani tentokráte.

Ve schůzi IV. dne 29. října p. inspektor *Fr. Oščádal* rozhovořil se o básni *Čechově* „Slavii.“ Báseň ta jakoby ze srdce vyrostla a k srdci zase mluví. Základní myšlenka, kterou již od sta let nejlepší naši básníci a učenci vynasnažili se vyjádřiti, znázorňuje rozháraný stav Slovanstva a nebezpečí, které hrozí Slovanstvu od západu. Básník pokládá Východ za svět mladý, ale výtečný, jenž má novou osvětou obroditi klesající západ. V básni vysloveny též touhy národů slovanských, jichž účelem jest zachovati jazyk a národnosti slovanské. Způsob, jakým by se ta záchrana státi mohla, je dvojí: Rus myslí, že všechny národy slovanské splynouti musejí v jeden celek politický, kdežto Čech dokazuje, že splynutí toto přirozené možno jest jediné na poli duševním. Myšlénky své oděl básník rouchem tak vzácným, že s té stránky zasluhuje zvláštní pochvaly; zdá se, jakoby přednosti Mickiewiczovy, Puškina a Lermontova v jeden souzvuk splynuly a z básně Čechovy se ozývaly. Vznešeně na př. dojímá místo, kde se líčí, kterak duševní rozruch a rozbroj v duši nihilistově (Vladimírově) bouří mořskou navzájem se doplňuje a vyrovnává. Po těch slovech úvodních p. referent jal se vykládati obsah, z něhož vyjímáme toto.

Básník uviděl, jako kdysi „Evropu,“ jinou loď „Slavii“ a na hrudi její obraz Slavie od malička známý a milovaný i prosí Slavii, aby jej nadchla k veliké písni a uštědřila mu drobet ze stkvělého pokladu svých písní. Orel bílý od Slavie seslaný zanese na loď básníka, jenž dává s Bohem Západu krásnou nadšenou písní za utěšené chvíle, jimiž oblažila jej poesie, umění a vědy západní, ale stýská si do těch ústrkův a han, jež zakoušeti jest plemeni slovanskému od západníkův. —

Literarní klub v Telči zahájil letošním zimním obdobím mimo ctrnáctidenní přednášky též literarní rozhovory. K prvnímu

podobnému rozhovoru sešel se klub dne 10. t. m. a zahájil tu rozpravu *L. Čech* o otázce: „Jak zvelebovati naši literaturu naukovou“ na základě článkův o věci této v časopise „Athenaeu“ psaných, zejména pak vzhledem k volnému návrhu v „Athenaeu“ ze dne 15. října podaném. — Po zevrubném o věci té rokování, jehož se všichni páni účastníci schůze živě súčastňovali, formulován výsledek rozhovoru v tuto resoluci: Klub literarní v Telči porokovav ve své schůzi dne 10. listopadu t. r. o návrhu podaném v časopise „Athenaeu“ ze dne 15. října t. r. a týkajícím se otázky: „Jak zvelebovati naši literaturu naukovou,“ usnesl se jednohlasně: 1. že na ten čas nesouhlasí se zřizováním nového spolku, jelikož již Matice česká za účelem, aby zvelebovala vědeckou literaturu, zařízena jest; 2. aby však Matice česká vyzvána byla *a)* aby vydávavši již Encyklopaedii nauk znovu o to pečovala, aby nynějšímu stanovisku vyhovující vědecké spisy všech odvětví byly vydávány; *b)* aby se v Matici české zřídil sbor, který by pečoval o vydávání řádných překladův i kompendií, kdyby nebylo vhodných originalův; *c)* aby do všech sborů Matice přibrány byly ještě nové síly schopné a povolané a aby sboru poslednímu ohlašovali p. t. pp. autoři a překladatelé, co v práci mají; *d)* aby, jak už kdysi Palacký chtěl, Matice česká pečovala o svědomité a vědecké kritiky, by obecenstvo nebylo klamáno. 3. Aby literarní spolky a jiní povolaní činitelé přičiňovali se o to, by počet členů Matice české vzrůstal a díla M. č. vydávaná se rozprodávala. Ostatní literarní spolky se slušně žádají, aby o těchto otázkách též podaly svá mínění. — Když byla tato resoluce přijata, vysloveno přání, aby v některé příští schůzi dán byl na denní pořádek rozhovor o otázce, zda a jak by se dalo zameziti rozšiřování reklam v našich časopisech. —

Dne 24. listopadu zahájil prof. *Kabelík* rozhovor „O popularní literatuře vzdělávací.“

Jednota literarni v Jičíně. Zprav. *J. Vlček.* Dne 30. října t. r. konána schůze, v níž prof. *Štětina* probíral spis Ed. Jelínka „Polské paní a dívky,“ zvláště pochvalně se zmiňuje o Honoratě Wiśniowské-Zapové, jež se tomu velice divila, že u nás v Čechách pokládá se u přemnohých za náramnou zbytečnosť koupiti knihu za zlatku, kdežto za zbytečný shawl nebo leckterou tretku vyhodí se beze všeho několik desítek; na to jest peněz dosti, na knihy nikoli! Na to předčítal příběh spanilomyslné mladičké Zosie, jež zamítá svého milence, poněvadž ve svých dopisech nemluví než o lásce, ba co ještě horší, on dělá i pravopisné chyby! Než i její milý, pan Zikmund, je pravým vlastencem, nechceť o Zosii slyšeti, dovídaje se z listu smyšleného, že Zosie zapomíná své vlastenecké povinnosti tou měrou, že přeje národnímu odpůrci. Věc arci se vysvětlí, a Ed. Jelínek, jenž prostředkoval, jest pozván na svatbu.

Ve schůzi konané 10. listop. *Dr. Volf* rozbíral Čechova „Hanumana,“ recituje místa, v nichž se líčí směšné stránky jednotlivých stavů (advokatského, professorského, lékařského, kněžského i j.), slavný vjezd Hanumanův, zejména pak jádro celé básně, její zakončení, kde básník těší ty, kteří by rádi suniformovali celý svět, že nastane doba, v níž zavládne všude jedna řeč, krásná řeč volapük.

V následující schůzi 17. listopadu prof. *Čapek* podal stručný a přehledný obsah Čechovy „Slavie,“ konče přáním tam vysloveným, váženým z hloubi i našeho srdce, by ku našemu zdaru konečně se smířili Rusové s Poláky, jeť spor ruskopolský nejbolavější stránkou otázky slovanské. Partii, kde Ivan odjíždí se srdcem raněným a Jadviga přichází si požalovat na hrob matčin, slč. *Gab. Čapkova* přednesla s takovou vřelostí, s takovým porozuměním, že strhla veškero posluchačstvo způsobem u nás nevídaným.

Mimo to přednesena slč. *Pekárkovou* E. Krásnohorské „Mé otčině.“ Zároveň čteny úryvky z Nerudových „Figurek“ (prof. *Paulus*), Čechův „Biskup“ (cv. uč. *Borč*), Hrdinovo „V klerice“ (prof. *Servít*).

Literarní jednota v Klatovech. 18. ř. předn. *J. Ošťádal*, jednatel spolku, jaký účel mají přednášky. Probral povšechný ráz přednášek vůbec, proplítaje slova svá hojnými příklady z literatury a odůvodňuje, že každá přednáška zanechává símě vzdělání. — 8. listop. předn. *Fr. Zámečník* o otázce, jakým způsobem svět kosmický a příroda vůbec působí na niterný život člověka. Vylíčil působení slunce, měsíce i hvězd na život lidský, učinil rozdíl duševního žití lidského v krajinách geologicky a geograficky se různících a probral vůbec všechny možné rozdíly ve smyslu své rozpravy, jež byla jaksi úvodem k další řadě „Obrázků psychologických.“ — 15. listop. předn. předseda spolku *V. Konětopský* o právu horním.

Jednota literarni v Jindř. Hradci. 30. října předn. *J. Štefek* o „Hanumanu“ od Sv. Čecha. — 13. listop. předn. *Vojtěška Infeldrova* o Ad. Heydukovi a některých jeho básních.

„Vesna“ v Brně. 16. listop. předn. *M. Chytilova* o ženách řeckých.

Akad. čten. spolek „Zora.“ 20. listop. předn. *J. Kordřík* o spisovateli Jos. Fr. Smetanovi.

Historický spolek v Praze. 7. listop. předn. *K. Jireček* o Justinianovi a domnělém Upravdovi.

II. Smíšené.

Ve sporu o Rukopisy ve příčině paedagogické prohlašuje učitelský sbor obecního vyššího gymnasia ve Vys. Mýtě: „Sbor učitelský vyššího gymnasia vysokomýtského rokuje v zasedání svém dne 24. října t. r. o zhoubném působení nynějšího sporu rukopisného na žáky škol středních usnesl se na tom, aby v zájmu vychovatelském české veřejnosti podal následující prohlášení: Učitelům škol středních nelze zabrániti, aby žáci nečítali dotyčných článků jim po věcné stránce nesrozumitelných, ba někdy i pohoršlivých, zejména, když některé přímo na žáky se adresují. Z čítání jich pak nemalá vznikla našemu školství potíž, a to: 1. Učitel češtiny, vázán jsa osnovou učebnou rukopisy důkladně ve škole probírati, nalézá u žáků začasté předpojatosť. 2. Ještě horší je věc ve příčině mravní; velký klenot rve se české literatuře dříve, než dokázána byla nepravosť jeho nezvratně. A škola učí žáky, aby vážili si klenotů takových. 3. Spor vedený některými členy škol vysokých i středních na mnohých místech pohnul veřejné mínění k nechvalným úsudkům o školách těchto, čehož želeti jest každému vzdělanci, učitelům pak škol středních zvláště, poněvadž připravujíce žáky pro školy vysoké snaží se buditi v nich úctu jak ku vědě, tak ku jejím repraesentantům. Jestiť úcta k autoritě nezbytnou podmínkou zdaru ve vychovávání a vyučování. A právě tento faktor předůležitý doznal v nynějším sporu otřesení valného. Nemůže tedy míti upřímný přítel mládeže jiného přání, než aby spor, nemůželi již ustati, vzal na se tvářnosť věcnou, mužných povah důstojnou s odklizením všech útokův osobních, a v této podobě své uchýlil se tam, kde mohl by jen prospěti, ale nikdy škoditi.“

Bibliotheka pro mládež škol středních. V ústředním spolku středních škol v Praze utvořeny jsou, jak známo, odbory, totiž filologický, historický, mathematický, přírodovědecký a kreslířský, v nichž pojednává se občasně o osnovách učebných a různých tázkách. V posledním čase sestavil se nový odbor ku vydávání bibliotheky pro studující středních škol, v němž zasedají delegati svrchu uvedených odborův. Úkolem tohoto nového odboru jest vydávati každoročně řadu knih poučných i zábavných, aby vyplnily se mezery v žákovských knihovnách středních škol příliš nápadné. Obsahovati má spisy básnické i prosou, novějších i starších spisovatelů, životopisy vynikajících mužův, učenců i umělcův, články dějepisné i zeměpisné o uměl. památkách, cestopisy, pojednání z přírodopisu, jak o nejnovějších výzkumech v oboru fysiky a lučby též o umění výtvarném a uměleckém průmyslu. První číslo, báseň od *A. Heyduka* nalézá se již v tisku, během roku následovati budou plody básnické *Sv. Čecha* a *Vrchlického*. Dále připraveny jsou již některé spisy z přírodovědy, 2 cestopisy, spis pojednávající o ušlechtění mravů — povídky historické z historie umění. — Konečně sluší podotknouti, že prof. *Bartoš*, kterýž sám podobnou knihovnu vydávati počal, jejíž první číslo „Babička“ před nedávnem vyšla, spolupůsobení své přislíbil, což ode všech členů s netajenou radostí přijato bylo. Podobně i od jiných osvědčených spisovatelů příspěvky ohlášeny jsou. —

Pro **přílohy slovanských jazyků,** jež podává čtenářům svým „Beseda učitelská,“ zvolena na budoucí rok ruština (red. *J. Lego*).

K veřejnému spálení odsouzena kniha švedského spisov. *Christiana Krohga* „Albertine.“ Prvá instance kázala ji zabaviti, nejvýšší soudní dvůr rozsudek potvrdil a přidal spálení celého nákladu (v Christianii). Kniha líčí naturalisticky osudy mladé dívky, která čím dále tím více padá do neřestí. Nález soudní, za demokratického ministerstva a v ústavě švedské, jež náleží k nejsvobodnějším, velice pobouřil liberalní časopisectvo.

Charvát *Krunoslav Heruc* založil v Petrohradě komissionářský obchod, jehož účelem jest rychle a lacino prostředkovati **objednávky ruských knih i časopisův** a naopak. Za 1 rubl počítá 1 zl. 20 kr. a 1 zl. béře za 85 kopejek. Poštovní doprava obnáší obyčejně 20% krámské ceny. Rakouští zákazníci mohou peníze posýlati na adressu: Slečna Slavka Herucova, v Križevcih, v Charvatsku. Adressa slov. komissionáře na Rusi jest: Krunoslav Jurjević Heruc, Petrohrad, Něvskij prospekt 88.

Rus *A. F. Starčevskij* sestavil **„Kapesni stojazyčný slovnik“** (Карманный стоязычный словарь), jenž v Petrohradě vyšel tiskem. Je prý to, jak se domnívá, první pokus, aby linguistika byla přizpůsobena obecným potřebám. 140 pojmův uvádí v 70 řečech, mluvených v Rusku, v 10 jazycích středoasijských, 10 hlavních jazycích evropských a v 10 nářečích slovanských, mezi nimiž neschází čeština. Avšak chudinku nelze ani poznati — tak je zohavena. Jeli ostatních 99 jazyků stejně pečlivě zpracováno, není možno p. Starčevskému dáti vysvědčení zvláštní důkladnosti. *N. L.*

III. Životopisné.

Dr. Ant. Javůrek (Lit. L. 22.).

Dušičková vzpomínka: **Bohdan Jelinek** (1851.–1874.), **Václav Šolc** (1838.–1871.),

Rudolf Mayer (1833.—1865.), **H. Přerhof** (1831.—1867.; Chalupa: Sv. 49.).

Jos. Jar. Kalina ($^{5}/_{11}$ 1816.—$^{22}/_{6}$ 1847.; Hum. L. 44.).

Fr. Levstik ($^{28}/_{9}$ 1831.—$^{16}/_{11}$ 1887.), slovinský básník a filolog (Hl. n. 317., Vaterl. 322.).

Dr. G. A. Lindner. Pohrobní vzpomínka *J. Kliky* (N. L. 289.). — Památce **L.** (Klika: Kom. 45.; Lit. L. 22.; Hl. n. 287.).

Sté narozeniny **J. Ev. Purkyně** (17. prosince) oslaveny budou v Praze. O životě a působení P. přednášeti bude prof. *Dr. Tomsa.*

Magdalena D. Rettigová ($^{31}/_{1}$ 1785.—$^{5}/_{8}$ 1845.; Mat. dítek 3.).

Slavnosť odhalení pomníku **Škodova** v Přerově konána 30. října, při níž měl slavnostní řeč ředitel gymnasia kroměřížského, *Fr. Višňák.*

Slavnostní večer na památku **V. Štulce** uspořádal akademický katolický spolek „Arnošt z Pardubic“ 28. října. Slavnostní řeč měl *A. Lenz* (Čech 251.).

Franta Šumavský, Tomiček, Norbert Waněk, P. Josef Zimmermann (Arbes: Ned. L. $^{23}/_{10}$).

Něco o **Sam. Adamovi z Veleslavína** (Rybička: Pam. archaeol. 3.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Arbes, Z paměti starého vlastence (Ned. L. $^{23}/_{10}$).
Bačkovský, Kterak před sto lety prospěla nám němčina (N. L. 290.).
Blažek, Material k synonymnímu slovníku českému (Uč. L. 43.).
Funtíček, Zrnka (Kom. 45.).
Grégr, Amplionova sbírka rukopisu v Erfurtě (N. L. 302.).
Jeřábek, Romany Benj. Disraeliho: „Lothar,“ „Tankred“ a „Šibylla“ (N. L. 309.).
Kadlec, Novější ruská belletrie (Lit. L. 22.).
Kapras, Media a kejklíři (Ned. L. $^{20}/_{11}$).
Košutić, Kulturní listy o Srbech (Zl. Pr. 50. sl.).
Kovář, O řeči dětské (Paed. 11.).
Lepař, Osudné dvacítiletí v politických dějinách českých (1177.—1197.; Bes. uč. 47.).
Marcus Antonius, Cizí slovníky encyklopaedické a my (Hl. n. 301.).
Menčík, O průpovídkách (Sv. 50. sl.).
Müller, O pravosti nebo nepravosti Máchovy podobizny (Č. L. 7. sl.).
— „Důkladnosť“ německých naučných slovníků (Č. L. 7. sl.).
Nováček, Přední spisovatelka anglická — George Eliot (Sv. 50.).
— O úctě k zemřelým u Číňanů (Hl. n. 302.).
Poličanský, Popravy čarodějnic a kouzelníků (Č. Zbt.: Hl. n. 316.).
Prusík, Etymologica (Krok 6.).
Rezek, Současné vypravování o bouři selské r. 1775. (Ned. L. $^{25}/_{10}$).
Sasinek, Program dějepisu starých Slovanů (Č. L. 7. sl.).
Sejkorka, Literatura a život (Lit. L. 22.).
Soukal, Co čtou naše děti (Lit. Věst. 11.).
Šťastný, Virchow o Darwinismu (Obz. 22.).
Vorel, O některých nesrovnalostech v terminologii zeměpisu mathematického (Kom. 46.).
Vrchlický, Carducciho „Nové básně“ (Ned. L. $^{30}/_{10}$).
Vymazal, Jak psáti synonymiku (Kom. 45.).
X. Y., Máme-li potřebí literarní kritiky (Ned. L. $^{16}/_{10}$).
— 1847.—1887. K úmrtnímu dni Jungmannovu (Hl. n. 312.).
Zíbrt, Zbytky úcty pohanských dědů v staročeské domácnosti (Sv. 49.).
— Kouzla a čáry starých Čechů. I. Amulety, charaktery (Pam. archaeol. 3.).
Zkoumal, Literarní reminiscence (Vl. 2.).
K otázce vydání nového naučného slovníku (Hl. n 317.).
Leo XIII. (Hl. l. 12.).
Novější chrvatská belletrie (Lit. L. 22.).
O ruských sbornících (N. L. 288.).
Politické romany Benj. Disraeliho (N. L. 295.).
Bölsche, Vischer und Fechner als aesthetiker (Ggw. 40.).
Büchner, Die naturwissenschaft u. die moderne gesellschaft (Deutsche Rev. 10.).
Feytag, Der gute und der böse ton unter den litteraten (Magaz. 47.).
O. B., Volkslied und strassenlied (Ggw. 39.).
Vetter, Beitrag zur Shakespeare'schen charakteristik Heinrichs V. (Lpzg. Ztg. 76.).
Bellaigne, La religion dans la musique (Rev. d. d. m. 17.).
Franck, Victor Cousin (Journ. des savants 8.).
Ganderaz, La condition des comédiens (Rev. d. d. m. 16.).
Clark, Bacon's Claim and Shakespeare's Aye (North Amer. Rev. 10.).
Hoskyns-Abrahall, Dante on Alexander and Dionysius (Acad. 807.).
French Literature (Ath. 3125.).
Masters of Russian Literature (Ath. 3125.).
Del Lungo, Dante e gli Estensi (Nuov. Ant. 19.).
Mazzoni, La vita di Molière secondo gli ultimi studi (Nuov. Ant. 18.).

V. Díla posouzená.

Adámek, Heralt (M. A. Š.: Sv. 47.).
Bačkovský, Biografické a literarní doplňky „Naučn. Sl.“ (Mý.: Ruch 32.).
Ban, Jan Hus (Čermák: N L. 295.; Kubíček: Hl. l. 12.).
Björnson-S...p, Synnoeva Solbakken (Vrzal: Hl. l. 12.).
Benýšek, Na slunci i pod mraky (Verner: Kom. 43.).
Brandl, Život P. J. Šafaříka (Mýcěnín: Ath. 2.).
Březina, Hláskování spojené se psaním (Šafránek: Paed. 11.).
Čech, Různé črty žertovné a vážné (J. V.: Hl. 265.).
— Slavie (Oščádal: Hl. l. 12.).
Červinková-Riegrová, Ochrana chudé a opuštěné mládeže (G. S.: Ath. 2.).
Dlouhý, Zahrada školy nár. (Svoboda: Hl. l. 12.).
Dostál, Dějepisné povídky, obrazy a črty (Vykoukal: Sv. 48.).
Erben, Prostonárodní české písně a říkadla (Plešovský: Vl. 2.).
Farina-Pover, Mé dítě (Marek: Lit. L. 21.).
Formánek, Květena Moravy a rak. Slezska (J. V.: Hlas 265.).
Hora, Rukověť konversace česko-polské (π: Paed. 11.).
Hrnčíř, Druhé květy (Pražský: Lit. L. 21.).
Jakubec, Povídky z kraje ve verších (Vykoukal: Sv. 45.).

Jettmar, O vodě (Svoboda: Hl. l. 12.).
Klika, Ústava a správa království českého a říše rakousko-uherské (r.: N. L. 316.).
Kovář, Indické pohádky (Vykoukal: Sv. 50.; Mr.: Ruch 32.).
Kvapil, Zaváté stopy (Haasz: Zl. Pr. 50.[1]).
Krásnohorská, Letorosty (Č.: Lit. L. 21.; Vejchodský: Hl. l. 12.).
Lhotský, Vyučování ve třídě elementarní (Kom. 45. sll.).
Lindner, Drobné články paedag. a psychologické (Klika: Bes. uč. 46.).
Lužická, Květiny a ženy (Vítězný: Lit. L. 22.).
Militký, Rodinné tajemství (Soukal: Lit. L. 22.).
Mužík, Květy polní (Čermák: N. L. 302.; -p.: Sv. 47.).
Nováková, Z naší národní společnosti (Tichý: Lit. L. 22.).
Pokorný, Opět na horách (J. P.: Hl. n. 322.).
Pravdodatný, Patronatní právo (Janeček: Past. duch. 1.).
Procházka, Na úrodné půdě (J. P.: Hl. n. 322.).
Randa, Chodové a jich osudy (-e-: N. L. 316.; Čech 245.).
Sadovský, Základové zeměpisu mathematického (Hl. 251.).
Sedlák a Růžička, Poštovnice (L. J. K.: Paed. 11.).
Sládek, Sluncem a stínem (-e-: N. L. 416.; Zl. Pr. 49.).
Stroupežnický, Sirotčí peníze (J. V.: Ned. L. 16/10; M. A. Š.: Sv. 48.; Čas 23.).
— Po trnitých stezkách. I. (b.: Ruch 30.).
Světlá, V hložinách (Čermák: N. L. 302.; Vykoukal: Sv. 46.).
Svoboda, Skloňování cizích jmen v češtině (Slavík: Krok 6.).
Šafránek, Příběhy Odysseovy (P.: Hl. n. 312.).
Šimáček, Bez boje (Čas 23.).
Škrdle, Vlasť (Škába: Hlasy od Lužnice 22.).
Špažinský-Durdík, Paní majorka (J. V.: Ned. L. 30/10; -o-: Ruch 31.;[2]) B. F.: Zl. Pr. 50.; Čas 23.).
Šťastný, Drobné květy (Dr. M. Pr.: Hlas 258.).
Třebízský, Sebrané spisy (C.: Ruch 30.).
Turnovský, Kresby (Tichý: Lit. L. 21.).

[1]) Referat závodí v bombastu s verši Kvapilovými.
[2]) Kritik ostře posuzuje nejnovější plody dramatické, zvláště z dějin českých.

Wachek, Národní církev (R.: Ruch 30.).
Wünsch, Z blízka a zdálí (Vrba: Lit. L. 22.).
Zeyer, Rokoko (Vítězný: Lit. L. 22.).
— Sestra Paskalina (Vítězný: Lit. L. 22.).
— Vyšehrad (Fischer: Hl. l. 12.).
Bůh tomu chce (Škrdle: Vl. 2.).
Přítel dítek (Plešovský: Vl. 2.).
Kalendář paní a dívek českých na rok 1888. (Pražský: Lit. L. 21.).
Velký Marianský kalendář (Škrdle: Vl. 2.).
Vilímkův Kalendář „Humor. Listů“ na r. 1888. (x.: Lit. L. 22.).
„Palečkův“ Humoristický kalendář na rok 1888. (x.: Lit. L. 22.; Ad. Sch.: Bes. uč. 45.[1]).

VI. Knihopisné.

Novinky autorek českých zaznamenávají Ženské listy (č. 11.).
Арсеньевъ, Словарь писателей средняго и новаго періодовъ русской литературы 17—19 вѣка. Спб.
Кавелинъ, Задачи этики. Спб.
Büttner, Adam und Eva in der bildenden kunst bis Michel Angelo. II. Lpzg.
Cludius, Der plan von Goethes Faust erläutert. Bremen.
Commer, Philosophische festschrift zum jubiläum S. H. Leos XIII. Paderb.
Glossner, Das princip der individualität nach der lehre des hl. Thomas in seiner schule. Paderb.
Mantegazza, Die kunst glücklich zu sein. Jena.
Matthias, Die heilung des Orest in Goethes Iphigenie, eine religiös-sittliche lösung im geiste des Christentums. Düsseld.
v. Meerheimb, Psychodramenwelt. Material für den retorisch-deklamatorischen vortrag. Berl.
Müller, Wie malen sich die naturvölker den anfang und das ende des menschen aus? Prag.
Planck, Das princip der erhaltung der energie. Lpzg.
Pott, Zur literatur der sprachenkunde Europas. Lpzg.
Reissmann, Die musik als hülfsmittel der erziehung. Wiesb.
Sommer, Lockes verhältnis zu Descartes. Berl.
Sowa, Die mundart der slovakischen Zigeuner. Gött.
Faligan, Histoire de la légende de Faust. Par.

[1]) Dopisovatel protestuje proti humoresce Fr. X. Svobody „Duch starožitností,“ jež „staví učitele na pranýř.“

Feuilleton.

O vlivu romanu.

Literarní úvaha od *Vinc. Drbohlava.*

(O.) Zajisté jsme tuto o romanu optimistické náhledy nevyslovili, tím však jsme jej zcela neodsoudili.

Roman může býti užitečným, když bude takovým, jakým má býti. Když ve slušné formě bude míti dobré jádro, čistou moralku; když lidské náruživosti ne svůdně, ale způsobem spíše odstrašujícím bude líčiti; když nic nebude obsahovati, čím by víra, církev, náboženství se směšným činilo; když jeho zásady a příklady pro praktický život budou užitečny. On jest užitečným, neobsahujeli špatných maxim, nehlásáli a nehájili zvrácených zásad. On musí pravdivé události napodobiti a ve všem filosofickou pravdu a zákonů pravděpodobnosti následovati. On nesmí za žádnou podmínku jistých neduhův ani slovem, ani příkladem líčiti a tím méně

je jako maličkosti nebo jako odpustitelné slabosti do ochrany bráti anebo je jako výlev zdravé smyslnosti hájiti. Když tyto požadavky jsou splněny, proč by nebylo možným, aby tyto romany dobrými byly? Zcela jistě pak budou protijedem proti nemravné a bezbožské četbě. Ovšem musíme doložiti, že i nejlepší roman není absolutním dobrem, protože více méně spočívá na klamu, z klamu se rozvíjí a plné pravdy neobsahuje. Ale minus malum k poměru ku špatné literatuře jest přece, a proč bychom nemohli mezi dvěma zly menší voliti? A proč bychom to nemohli činiti tím více, když většina lidí, zvláště však většina čtenářů k suché moralní doktrině chuti nemá? Tedy dobře psané romany, majíli výše podotknuté požadavky, mnoho dobrého mohou způsobiti.[1]) Zajisté pak utichnou stesky, že počíná býti obecenstvo k literatuře chladným; neboť pak nebude potřebí »kritických bubnů« k výstraze, aby obecenstvo bdělo, by naše čtenářstvo se nedalo svésti tiradami nad »novým, vzácným zjevem literarním.«

Ostatně sám miláček spisovatelů nechvalné tendence Victor Hugo vynáší nad nimi ostrý soud, řka: »Jsou mnohé stíny života, které se musejí zahaliti závojem. Já sám sestoupil jsem do nejhlubších brlohů bídy, bych se s bídou obeznámil, ale nechci svých pozorování, jako hrůzné noční sceny veřejně vystavovati. Nikdo nemá práva ukazovati neštěstí v celé jeho nahosti. Vím předobře, jak velice lid trpí, jakých neřestí je schopen, když je k tomu hladem, žízní a bestialním živořením v bídných brlozích, v nichž ženy a muži žijí pohromadě, doháněn; nicméně lid tím vinen není, nýbrž ti, jichž přepych tyje z potu ubožáků... Když jsem ve svých »Bídnících« předvedl čtenáři galejního otroka a nevěstku, sestoupil jsem k nemravnosti jen za tím účelem, abych ukázal, jak mohou nešťastníci býti vytaženi z bahna, ve kterém se brouzdají. Konal jsem studia svá jako lékař a moralista, ale nikoli k tomu účelu, bych dráždil zvědavosť, k čemu nikdo není oprávněn.«[2])

[1]) Viz Unsere romanliteratur. „Katholische bewegung" 1887., str. 353.

[2]) *Arbes*, Z duševní dílny básníků. „Světozor" 1885., str. 195.

Jiný neméně nebezpečný vřed našich romanů jest tupení náboženství. Každý spisovatel tlumočí si tu své přesvědčení, je čtenáři vnucuje a umělými sofismy hledí mu to zrnko sv. víry ze srdce vyhladiti. Avšak na tom nepřestává, on Boha, instituce náboženské, sluhy církve staví na pranýř posměchu.

Tu musí k vůli effektu, k rozuzlení děje třebas tajemství zpovědní za podnož sloužiti, ba i ty osoby, k nimž se lid zbožně modlí. Zvláštním koníčkem romanopisců jsou pohnutlivé doby husitské a pobělohorské. Tu jsou katolíci jako zrádcové, fanatikové, zbujníci, potměšilci — za to ideal lidskosti protestanté. A tato fabrikace, v níž hojně citupluých slov o zubožené vlasti, o utlačované myšlénce svobody a předsvědčení nebývá bez účinku, neboť čtenář čta tyto chorobné výmysly, jež spisovatel činí, aby dílo jeho z originalnosti neztrácelo, bývá ponenáhlu ve svém vlastním přesvědčení ohrožen a ocitňuje se na cestě náboženské skepse. Na takového šiřitele »pravdy« užiti toho prostředku, jaký odporučoval Sokrates: »Kde básník nehodné věci o bozích přináší, tu energicky proti němu zakročíme, jeho dílo zavrhneme a za žádnou cenu nedovolíme, aby učitelé takového díla používali, jestliže nám na tom záleží, aby naše děti bohy ctily a jich báti se učily a pokud člověk lze, jim podobny se snažily.«[1]) Neboť náboženství jest přece člověka útěchou. Ono dává vedle klopotného života jiný, čistší a tišší. Pohled do věčnosti udržuje člověka, aby nepadl a nesnížil se ku zvířeti. Čím více náboženství v lidu jest, čím více jej oživuje, tím těchyplnější jest jeho vliv a působení. A naopak čím více mizí, čím více se tento svatý cit uráží a tupí, tím beznadějnější jest jeho život pozemský. S náboženstvím ztrácí lid idealy. Pádem jeho jest mravnosť otřesena, jak toho směr nynějšího času dosvědčuje. Materialismus s bestialismem si podává ruku. Moralní pružiny jsou seslabeny a nejsou s to, by odolaly mocným pudům egoistickým. A důsledek všeho jest: jezme, pijme, neboť zítra jsme mrtvi! Nám však záleží na tom, aby se lid vzdělával, aby v knihách po klopotné práci nalezal útěchu a stezku ku pravdě a ctnosti.

[1]) *Jungmann*, Aesthetik, II. bd., str. 148.